

प्रस्तावना.

आ प्रकरणरत्नाकराख्य पुस्तकनो चतुर्थ भाग, अर्हद्ज्ञानसिंधुस्नायिसुज्ञ पुरुषोनी कृपाथी संपूर्ण करीने, यत्किंचित् ग्रंथप्रयोजन संबंधी सूचक लखाण करवाने विद्वज्जन पासेथी अनुज्ञा मागी लउं छुं:—

आ चतुर्थ भाग सर्वोत्कृष्ट छे. तथा सघला सूक्ष्म अने स्थूल बुद्धिमान् सज्जनोने आह्लादकारक थाय तेवो छे, कारण के सांप्रतमुद्रितकृत भागमां मुख्यत्वे करी जे अस्मन्मताभिलापि साधु, साध्वी, श्रावक तथा श्राविका प्रभृति छे, तेउने निश्चय करी आपणे अर्हन्मतस्थत्व कहेवाइए? ए विषयोनुं यत्किंचित् ज्ञान थाय, एवा हेतुथी क्षेत्रसमास, संघयणीसूत्र तथा षट्कर्मग्रंथनो बालावबोध सहित सविस्तर समावेश करेलो छे. अन्यच्च आ प्रकरणरत्नाकराख्य पुस्तकना प्रथम भागथी चतुर्थ भाग पर्यंत श्रीमदर्हत्प्रणीत चतुरनुयोगनो पण यत्किंचित् समावेश करेलो छे.

प्रथम संघयणी नामक ग्रंथ, जे एतत्पुस्तकगत कस्यो छे, तेमां देवादिक चातुर्गतिक जीवोनां प्रत्येक भुवनादि द्वार कह्यां छे. तेमां पण देवगति संबंधी व्यक्तता विशेष छे. ज्यांसुधी ए ग्रंथनुं ज्ञान न होय, त्यांसुधी ते मनुष्यने देवादि चातुर्गतिक जीव विगेरेनुं प्रतिपन्नत्व होतुं नथी, माटे एनुं ज्ञान अस्मदादिकने मेलववानी अत्यावश्यकता छे. श्री जिनभद्रगणिक्षमाश्रमणकृत बृहत्संघयणी भणवानो हालमां विशेष परिचय न होवाने लीधे मात्र आ त्रणसें गाथानो संघयणी ग्रंथ, सांप्रत समयमां बाहुल्यें करी सर्वे सज्जनो भणे वांचे छे, माटे तेज ग्रंथ आ पुस्तकमां मुद्रित कस्यो छे.

बीजो क्षेत्रसमास नामनो ग्रंथ, आ चतुर्थ भागमां दाखल कस्यो छे, ते पण सूत्ररुचिमान् जीवोने जाणवोज जोइए, केमके तेमां जंबुद्वीप प्रमुख मनुष्योने रहेवाना अढीद्वीपना कुलगिरि, द्रह, कुंरु, नदी, पर्वत, शिखर इत्यादिक शाश्वता पदार्थोनां मानादिकनुं स्वरूप सविस्तर जणाव्युं छे. जुउ के ए सर्व पदार्थ पृथ्वीगत छतां तथा तद्ज्ञानदायक एवा महद्भिरचित ग्रंथो छतां स्वधर्मानुसारीने तेनुं ज्ञान न होय तो केवी मोटी भूल गणाय? माटे ते ग्रंथ पण एतत्पुस्तक मध्ये दाखल कस्यो छे. यद्यपि पूर्वाचार्यविरचित महोटा क्षेत्रसमास उपर श्रीमलयगिरि महाराजे सुमारे सप्तसहस्राधिक श्लोक टीका करी छे, तथापि ते क्षेत्रसमासनो बालावबोध न होवाने लीधे तथा स्थूल बुद्धिवालाथी तेनो लाभ न लइ शकाय तेथी तथा हालमां घणा खरा सज्जनो आ पुस्तकमां मुद्रित करेलाज क्षेत्रसमासनुं अध्ययन अध्यापन करे छे माटे तेनेज आ पुस्तकमां छापी प्रसिद्धतामां मूक्यो छे.

प्रस्तावना.

आ चोथा जागना अंतमां ठ कर्मग्रंथ पण लीपीकृत कर्या ठे. ते
केमके तेना परिपूर्ण ज्ञान विना मनुष्यने कर्म अने जीवनुं स्वरूप ठे
संबंधासंबंधे करी ज्ञानाज्ञानात्मकत्व उत्पन्न थाय ठे तेनुं यथार्थ स्व
आवतुं नथी, अने ज्यांसुधी ज्ञानाजाव होय, त्यांसुधी संपूर्ण कर्मनि
माटे एतद्ग्रंथाज्यासी जीव, आत्मस्वरूप ज्ञान पामी, कर्मनिर्जरा करी
प्राप्त थाय ठे अने जेणे कर्मनुं स्वरूप यथार्थ लाध्युं ठे तेणेज श्रीवीतराग
निर्मल रहस्य स्पष्ट जाण्युं ठे, एवो निश्चयज ठे.

ए कर्मग्रंथ मध्ये कर्म संबंधी विचार अति सूक्ष्म रीते दर्शाव्या ठे.
द्धिमान् श्रोता तथा वक्ताने तुरत थाय ठे. एमां जूदी जूदी बाबत
वेचन कर्युं ठे के जेथी स्थूल बुद्धिवाला मनुष्य पण समजी शके.
ले शुं? ते कर्मनी मूल प्रकृतिउं केटला प्रकारनी ठे? तथा उत्तर
रा प्रकारनी ठे? तेनां नाम तथा स्वरूपनुं विस्तार साथे निरूपण ठे.
दिक कर्मप्रकृति साथे जीव, केवी रीते बंधाय अने पाठो केवी रीते बूटे
र्ष ज्ञान ए ग्रंथथी मले, ए रीते ए ठए कर्मग्रंथोनी उन्नतिउं प्रसिद्ध ठे, म
ं कहेवुं बस ठे.

लापक देहस्थ इंद्रियविषयना सुखने सत्य कहेता एवा नास्तिकपक्ष
नतिमांथे करी स्वमुखथकी आ प्रमाणे वाग्विदोष निस्सार करे ठेः—
चेत्रात्मक धर्म अने मिथ्यात्वविरतिप्रमादकषायमय अधर्म पण नथी,
द्ध नथी, पुण्य नथी, पाप नथी, आश्रव नथी, संवर नथी, कर्मानुजव न
नाशवुं नथी, परजव नथी, देव नथी, देवीउं नथी, नरक नथी.
न वितंडावादना खंडनकारक एवा आ ठ कर्मग्रंथो ठे, तेउनो खरेखरो अ
र्थक वांचवाथी तथा श्रवण करवाथी थशे.
ग्रंथो उपर मुख्यत्वे करी जूदा जूदा त्रण पंडितवर्योए बालावबोध करेलो ठे
ी पंडितश्रेष्ठ जीवविजयजीनो रचेलो ठे, ते घणो सरल ठे. तेनी श्लोक
ी दश सहस्रनी ठे. बीजो बालावबोध टीकानुसारे पंडित मतिचंद्रजी-
तेनी श्लोकसंख्या सुमारे द्वादश सहस्रनी ठे. ते ग्रंथ पण अधिक प्रशं-
ीय बालावबोध पंडितरत्न यशःसोमशिष्य पंडित श्री जयसोमकृत ठे. आ
ाए केटलीएक वातो एवा खुलासाथी तथा सरलताथी समजावी ठे
मज जणनार कदी जाड्य बुद्धिवालो होय तोपण तेने सहजमां सम-
ी ए ठए कर्मग्रंथोमां अति सूक्ष्मार्थनी वातो होवाथी ते सर्वनुं स्मरण,

अङ्ग वांचनार सांजलनारने तुरत उपस्थित रहे एवुं नथी, माटे वालावबोधकर्ताए एवी खूबी वापरी छे के जे जे स्थले एज वात फरी प्रसंगे आवे, ते ते स्थले ते वात संलग्न करी छे, के जेथी वांचनार सांजलनारने ते अवश्य याद रहे. वली ज्यां ज्यां अपूर्व अपूर्व विषयक सूक्ष्म विचारो आव्या छे,त्यां त्यां टीकानुसारे तथा अन्य ग्रंथानुसारे ते विषयोना स्पष्ट अर्थ लखीने तेनां रूप दर्शाव्यां छे. एटले 'अमुक वात शी हशे?' एवो संशय किंचित् पण रहे नहीं. वली तद्विषयक सविस्तर अधिकार जे ग्रंथमां होय तेनो प्रेक्षणप्रयास पण न रहे. एतादृश रचनाथी वालावबोधप्रबंध कर्यो छे, तेनी अतिमनोहर रचनानी खूबी, सज्जनोने स्वकीयदृष्टिपथगत तथा श्रवणातिथि थवाथी मालम पडशे, माटे तेनी अति स्तुति प्रस्तावना जूयस्त्वजयथी लखी नथी. ए वालावबोधनी श्लोकसंख्या सुमारे (१७०००) छे.

प्रथम ज्यारे लिष्टो प्रसिद्ध कीधां, ते वखते पूर्वोक्त पंडित श्री जीवविजयजीविरचित वालावबोध सहित छए कर्मग्रंथो छापवानो विचार हतो, परंतु ते ग्रंथ जोवाथी ते मध्ये पहेलाथी मांडीने पांचमा कर्मग्रंथ पर्यंत पांचे कर्मग्रंथनो वालावबोध सामान्य विस्तृत हतो, पण जेवो जोइए तेवो विस्तारपूर्वक न हतो, तेमां पण वली पांचमा कर्मग्रंथनो वालावबोध तो घणोज संक्षिप्त कर्यो हतो, माटे साधारण बुद्धिवाला मनुष्योने ते सर्वशिरोमणि ग्रंथनो लाज परिपूर्ण रीते नहीं मले, एवा हेतुथी ते वालावबोध, आ चतुर्थ जागमां लीधो नथी. कदाचित् जो ते वालावबोध आ जागमां छाप्यो होत तो आ ग्रंथ, हाल जेटलो विशाल थयो छे तेटलो थात पण नहीं अने क्षेत्रसमास, संघयणी तथा कर्मग्रंथादिकनां यंत्रो तथा चित्रो अने गणितनो पूरतो समावेश पण आ जागमां थइ जात. वली समावेश थतां छतां पण पूर्वमुद्रित जागत्रयप्रमाण आ जाग विस्तृत थात, परंतु ते वालावबोध छापवानो विचार पूर्वोक्त कारणथी बंध राख्यो.

त्यारपछी वीजो उपाय न छतां में छए कर्मग्रंथोनो वालावबोध टीका उपरथी करावीने छापवानो समारंज कर्यो. ते वालावबोध, कर्मग्रंथ सहित आ पुस्तक मध्ये पृष्ठ (३०५) माथी मांडीने पृष्ठ (३३६) सुधी छाप्यो, ते छापतां पूर्वप्रशंसित पंडित जयसोमविरचित वालावबोधनी प्रत, मुज हस्तगत थइ तथा तेनी यथार्थ पूर्वकथितसमानस्तुति सद्दृष्टिमार्गगत थवाथी में मारा हृदयमां विचार कर्यो के, आवा महापंडितकृत वालावबोध छतां आपणे अङ्ग थइने नवीन कृति करावी छापवो ते उचित नहीं, माटे आ अतिरुचिर, पंडित जयसोमविरचित वालावबोधज छापवो, एवो दृढ निश्चय कर्यो.

---

* त्रीजी आवृत्ति पृष्ठ २०६ थी २१६

वली ते महारा विचारने अनुकूल मत्साधर्मी सर्व सुविचार जनोनी सम्मति पण पामी, अने तेओए कह्युं के, आवा बृहद्ग्रंथो वारंवार शोध करी छपाता नथी, माटे यद्यपि आ चतुर्थ भाग घणो महोटो थशे, तथापि आ अतिक्रमनीय बालावबोध छापवो ते केटलीएक रीते अत्युत्तम छे, अने ते छापवाथी समग्र सूत्ररुचि, पठन-पाठन करनार सामान्य बुद्धिमाननो पण महोटो उपकार थशे. एतादृश मन्मत्यनुगामी वाक्प्रसार सांभलीने ते टीकापरथी करेला बालावबोधना छापेलां चार फारम जे छे, त्यां तेटलांज राखी पुनः पृष्ठ (३३७) माथी पंडित श्री जयसोमविरचित बालावबोध सहित छए कर्मग्रंथनो मुद्रणारंभनो खरो दृढ विचार करीने ते छए कर्मग्रंथ, मारी अल्पमत्यनुसार शोधी छापीने सुबुद्धिमान् विवेकी जन सान्निध्यमां निवेदन करया छे.

ते पूर्वोक्त हेतुथी आ भाग पूर्वमुद्रित भागत्रयथी अति गौरव पाम्यो छे. वली आ भागनी महत्ताए करीने प्रत्येक पुस्तक दीठ चार आनानी किमत जेटला पैसा वधारे पण मारे खरचवा पड्या छे, तेम छतां पण यंत्र अने चित्रादिकनो समावेश जेवो जोइए तेवो थइ शक्यो नथी. मात्र आरंभथी त्रण कर्मग्रंथनां यंत्रो दाखल थइ शक्यां छे अने शेष ते ग्रंथोनां यंत्रादिक जरूर आ चतुर्थ भागमां दाखल थवा जोइए; कारण के यंत्रादिक जो साथे न होय तो ए ग्रंथ अपूर्ण कहेवाय अने साधारण वांचनारने कदाचित् यथार्थ ग्रंथावबोध पण थाय नहीं, परंतु आ कर्मग्रंथनं महोटो बालावबोध छापवाथी तेम बनी शक्युं नहीं.

ग्रंथमहत्ताना भयथी आ पुस्तक मध्ये रहेला अशुद्धताना दोषो संबंधी, सुजन पासे क्षमा पण मागी नथी तथापि प्रथम मुद्रित भागो मध्ये दाखल करेली क्षमापना छे तेज आ तुर्य भागमां छे एम मानी मुज दीनपर दीर्घ दयादृष्टि राखशे.

॥ आर्या गीतिवृत्तं ॥

प्रकरणरत्नाकर आ, पुस्तक साद्यंत पूर्ण करि लीधुं; अर्हत्प्रसाद पामी, विघ्न रहित थेए काम मुज सीधुं ॥१॥ जिनवर पद वंदन मय, मंगल अवसानरूप करुं प्रेमे ॥ इम निर्विघ्नपणाथी, अन्य कृति पण थजो पूर्ण नेमे ॥ २ ॥ जिनवर आणा गर्भित, नाना विद्वज्जनविरचित गिरा ॥ गद्य पद्य वा सरखा, प्रसिद्धि पामो अखंड सकल धरा ॥ ३ ॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥ हे श्री वीर सुधीर ईश अज ने देवाधिदेव प्रभु, वंदूं हुं सुत भक्ति भाव भरिने थाजो सहाये विभु ॥ आवां कृत्य अनेक ते करि शकुं रूडी कृपा लेहवी, धीजे माणक पुत्र भीमसि शिरे जोये तथा जेहवी ॥ १ ॥

शा० भीमसिंह माणक.

* कर्म० भानुनि पृ० ३१३

कर्मग्रंथनुं शुद्धिपत्रक

कर्मग्रंथ पहेलो.

१ गाथा ३ जी पहेला पारिग्राफमां १० मी पंक्तिमां नामकर्मना गत्यादिक ७५ तथा पिंडप्रकृति २८ छे ते विवेचनमां पिंडप्रकृतिना स्थले प्रत्येक प्रकृति २८ समजवानी छे.

२ गाथा ५ मी छेल्ला पारिग्राफमां छेवटनी उपरनी पंक्तिमां स्वामी, विषय, प्रमाण, परोक्षता अने साधर्म्य एम करेल छे ते वदल काल, कारण, स्वामी, विषय, परोक्ष ए पांच वावतमां साधर्म्यपणुं छे.

३ गाथा ४३ मी त्रीजी पंक्तिमां अणुपूर्वीनुं त्रिक छे त्यां अणुपूर्वी शब्द काढी नाखी वाधे त्यारे फक्त त्रिक शब्द जोइए.

कर्मग्रंथ वीजो.

४ गाथा ६ ठी पारिग्राफ वीजानी ६ ठी पंक्तिमां मनुष्य ते तिर्यंच अने देवायुज बांधे ते वदल मनुष्य अने तिर्यंच ते बन्ने गतिना जीव देवायुज बांधे एम जोइए. सम्यग्दृष्टि छे माटे.

५ गाथा २८ मी पारिग्राफ वीजामां त्रीजी पंक्तिमां क्षायोपशमिक अने क्षायिक ए वेउ सम्यक्त्व छतां एवा शब्द छे तेमां क्षायिक शब्द काढी ते वदल उपशम लेवुं जोइए. तेने १४५ नी सत्ता होय. क्षायिकने तो १३८ नी सत्ता होय.

कर्मग्रंथ त्रीजो.

६ गाथा १० पारिग्राफ वीजामां छेल्ली ३ पंक्ति उपरनी बे पंक्तिमां मनुष्यत्रिक, औदारिक शरीर, छहुं संस्थान अने छहुं संघयण ए ६ टालीए एम छे ते समीचीन नथी, पण ते वदल मनुष्यत्रिक, औदारिक द्विक अने प्रथम संघयण मली ६ टालवी ते बरावर लागे छे, अने तेमांज छेवटनी पंक्तिमां तिर्यंच करतां मनुष्यमां जिननाम उमेरवा प्रमाण करी तेनां उघे त्रीजे चोथे पांचमे एम वताव्युं छेनां त्रीजे शब्द प्रयोजन वगरनो छे.

७ गाथा १६ पारिग्राफ छेल्लामां ५ मी पंक्तिमां एक सुरायु मेलीए त्यारे ५८ प्रकृतिनो बंध होय ते स्थानके ५८ वदल ५९ सुधारी वांचवी.

कर्मग्रंथ चोथो.

८ गाथा २४ पारिग्राफ पहेलो (मज्जु) पछी मतिज्ञान मार्गणा तथा श्रुतज्ञान मार्गणा ए शब्द वधारवानो छे.

ए गाथा ३१ पारिग्राफ बीजामां केवली समुद्घातनी हकीकतमा बीजे समये औदारिक अने बीजो मिश्र ए बे योगी होय ते बराबर नथी, पण तेनी जग्याए एक औदारिक मिश्रयोग होय.

१० गाथा ३२ पारिग्राफ बीजो छेवट औदारिके मिश्र कार्मण छे ते बदल औदारिक मिश्र अने कार्मण समजवा योग्य छे.

११ गाथा ५० मीनी ११ मी पंक्तिमां औदारिक मिश्र ए द्विक बदल औदारिक अने औदारिक मिश्र ए द्विक जोइए.

१२ गाथा ५६ पारिग्राफ ४ आहारक द्विक अने जिननाम वर्जीने ज्ञानावरणीनी पांच आदि ६५ प्रकृति एम छे तेमां नामकर्मनी ३२ करी छे ते बदल नामनी ३१ बराबर मली रहे छे, अने एक प्रकृति घटे ते बदले देवायु उमेरवानी जरुर छे.

१३ गाथा ५७ पारिग्राफ पांचमामां मिथ्यात्व गुणठाणा संबंधी दसथी १० बंधहेतुनी समजणमां छेवट एक भय, बीजी जुगुप्सा, त्रीजो अनंतानुबंधी तथा छकायनो वध एवं ए, दसमुं मिथ्यात्व एक युगल एवं १२, त्रण वेद एवं १५, बे कषाय अने १० मो योग ए प्रमाणे छे. एमां ३ वेद बदले एक वेद जोइए अने बे कषाय छे ते बदल त्रण कषाय जोइए अने एक इंद्रिनी अविरति वधारवानी छे ए ३ बाबतमां सुधारवुं. आगल जतां १५ मा पारिग्राफमां तेज गुणठाणा संबंधमां दसथी १० बंधहेतुना सरवालामां १६ बंधहेतुना भांगा २२६४०० कर्या छे ते बदल २६६४०० समजवा.

१४ गाथा ६७ मां छेवट शेष २५ मोह प्रकृतिनो उपशम थयाथी जे स्थिरतारूप चारित्र प्रगट थाय तेने औपशमिक चारित्र कहीए तेमां २५ बदल २१ समजवानी छे.

१५ गाथा ६७ प्रथम पारिग्राफमां क्षायिक चारित्र संबंधी हकीकतमां पण पूर्वोक्त २५ बदल २१ समजवी. वली तेना बीजा पारिग्राफनी एमी पंक्तिमां अवधि अने मनःपर्यव ज्ञानावरण पछी जे अचक्षुदर्शनावरण छे ते अत्रे निरुपयोगी होवाथी काढी नाखवुं. वली तेमां छेवट बे पंक्ति उपर अनंतानुबंधीया ४ मिथ्यात्व मोहनीयना क्षयोपशमे होय अने समकित मोहनीयना उदयने वेदे एवा शब्द छे तेमां अनंतानुबंधीया ४ अने मिथ्यात्व मोहनीयना क्षयोपशमे अने सम्यक्त्व मोहनीयना उदयने वेदे त्यां वेदक सम्यक्त्व होय.

१६ गाथा ७१ चोथी पंक्तिमां उपशम सम्यक्दृष्टि बदल क्षायिक सम्यक्दृष्टि ग्रहण करवुं. नहि तो अनर्थ थाय.

कर्मग्रंथ पांचमो.

१७ गाथा ५ मी पारिग्राफ ४ थामां आदि अध्रुव लखेल छे त्यां आदि ध्रुव जोइए.

१८ गाथा ६ ठी पारिग्राफ २ जानी बीजी पंक्तिमां वर्ण ४ छे त्यां वर्णादिक ४ जोइए.

१९ गाथा ७ मी पारिग्राफ त्रीजामां ७ मी लीटीमां अध्रुवबंधीनी कह्युं छे त्यां ते बदल अध्रुव उदयी ग्रहण करवी.

२० गाथा ९ मी पारिग्राफ बीजामां सम्यक्त्व तथा मिश्र मोहनीयनी सत्ता अनादि मिथ्यात्वीने होय ते बदल न होय एम व्याजबी छे.

२१ गाथा २४ मी पारिग्राफ पहेलामां ८ मी पंक्तिमां ३२ सागरोपम पूर्वकोडी पृथक्त्व कह्युं छे त्यां ३३ बदल १३२ सागरोपम संभवे छे. मिथ्यात्व सास्वादनना अभाव भणी.

२२ गाथा २८ मी पारिग्राफ पहेलामां ६ ठी लाइनमां अवधि दर्शनावरणीय पछी केवलज्ञानावरणीय छे ते ज्ञानावरण शब्द काढी दर्शनावरण शब्द करवानो छे.

२३ गाथा २९ पारिग्राफ बीजामां ७ मी पंक्तिमां पीत वर्ण अने कटु रस छे त्यां नील वर्ण अने कटु रस जोइए.

२४ गाथा ३२ बीजी पंक्तिमां स्वास चतुष्कमां उपघात गण्युं छे तेने बदले उद्योत जोइए, कारण के तेजस् पंचकमां उपघात गणाइ गयेल छे.

तेज गाथानी वीशमी पंक्तिमां सेकडा वर्ष ते कर्मनी अबाधा जाणवी त्यार पछी ते शब्दना बदले अने शब्द जोइए, पछी जघन्य शब्द छे तेनी पछी स्थितिबंधे एटला शब्द वधारवा जरुरना लागे छे.

अने तेज गाथामां छेवट १४८ प्रकृति मेलवी छे तेमां गाथा २६ मीना आवेल नरकायु, देवायुनी हकीकत भेगी गणवी अने जे गाथा ३० मां समकित तथा मिश्र मोहनीय गणी छे ते प्रकृति मेलववा माटे समजवुं, तेनो स्थितिबंध जूदो होतो नथी. वली १५८ मेलववा माटे आहारक सप्तक तथा जिननाम तथा मनुष्य अने तिर्यंचनुं आयुष्य जे आगल आवशे ते दश वधारवाथी १५८ मली रहेशे.

२५ गाथा ३३ पारिग्राफ छेल्लानी पांचमी पंक्तिमां संख्याता वर्षना मनुष्य विना अन्य गतिथी चवी युगलीउं मनुष्य न थाय ते ठेकाणे संख्याता आयुष्यवाला मनुष्य अने तिर्यंच विना एम समजवुं. तथा त्रीजी पंक्तिमां मनुष्यनुं लख्युं छे त्यां मनुष्य अने तिर्यंचनुं जोइए.

२६ गाथा ३४ पारिग्राफ पहेलामां छेल्ली लाइनमां तेटला काले हीन शब्द छे ...

हीन शब्द बाद करवा योग्य छे, त्यां अने शब्द मूकवानी जरुरीआत छे अने ते
गाथामां छेल्ला पारिग्राफमां छठ्ठी पंक्तिमां तेटलीज होय एवा शब्द पछी आट
वधारवा जरुर जणाय छे, छेवट अंतर्मुहूर्त आयु रहे थके पण परभव आयु बांधे
तेथी अंतर्मुहूर्त अबाधा पण होय.

२७ गाथा ३५ पारिग्राफ पहेलामां नवमी लाइनमां आठ अंतरमुहूर्त कह्यां छे त्
अंतर शब्द काढी नाखवा योग्य छे.

२८ गाथा ३६ पारिग्राफ ४ एकतालीश प्रकृति छे त्यां नीच गोत्र मेळववानी ज
छे ते मेळवी ४२ ग्रहण करवी, अने तेना ७ मा पारिग्राफमां बीजी लीटीमां १९ प्रकृ
करी छे त्यां उंच गोत्र मेळवी २० करवा योग्य छे. सबब के प्रथम एकेंद्रियने उत्कृ
स्थितिबंध कहेवाय छे तेमां उंच गोत्र पण एकेंद्रियने पण बंधाय छे. कदाच आ
ठेकाणे शंका थाय के बे प्रकृति वधे तेनुं समाधान एवुं छे के कृष्ण वर्ण अने तीक्त
बे वखत ग्रहण करेलुं जणाय छे ते बदल एक वखत गणीए तो कुल संख्यामां वां
आवशे नहीं. एज पारिग्राफनी १० मी पंक्तिमां कोडाकोडी शब्द रद करवा योग्य छ.

२९ गाथा ४७ पारिग्राफ १ लामां अंतरमुहूर्त कर्यां छे त्यां अंतर शब्द काढी नाखवो
अने २६ ने ठेकाणे ३६ समजया.

३० गाथा ४५ पारिग्राफ पहेलामां देवलोकनी हकीकतमां त्रीजा ए शब्द वधारी
चोथा आदि जोडी देवुं तथा पारिग्राफ बीजानी ७ मी पंक्तिमां नरकद्विकना बदले
नरद्विक (मनुष्य द्विक) जोइए.

३१ गाथा ४६ पारिग्राफ ४ सातमी पंक्तिमां प्रथम अनुत्कृष्ट शब्द बदल उत्कृष्ट
शब्द जोइए अने तेज पंक्तिमां उत्कृष्ट बदल अनुत्कृष्ट जोइए अने ८ मी पंक्तिमां
एज प्रथम अनुत्कृष्ट बदल उत्कृष्ट जोइए.

३२ गाथा ४८ पारिग्राफ बीजामां २ जी पंक्तिमां असंख्यातमें जागे होय, जागे
शब्द पछी हीन शब्द जोडी देवो.

३३ गाथा ५१ पारिग्राफ बीजामां छेल्लीनी अगाउनी लीटीमां कषायनी मंदताए
उत्कृष्ट अने कषायनी तीव्रताए मंद ते ठेकाणे कषायनी तीव्रताए उत्कृष्ट अने कषा-
यनी मंदताए मंद एम समजवा योग्य छे.

३४ गाथा ५२ चोथा पारिग्राफमां चोथी पंक्तिमां तेणे करी सहित जे पछी जीव
शब्द वधारवाथी समजवुं सुगम पडे तेम छे.

३५ गाथा ५६ पारिग्राफ बीजामां बीजी लाइनमां देशविरति लइ ३ पल्योपम

आयुए युगलियामां जाय एम छे ते बदले सीधो चार पल्योपम आयुए वैमानिक देव थाय एम जणाय छे, कारण के देशविरति युगलियां थाय ते बराबर नथी.

३६ गाथा ५७ मनुष्यभव सप्तक तथा कोइ ठेकाणे ७ भव गणेल छे ते बाबतमां पांच भव छे, पण ७ थताज नथी; कदाच देवताना पांच भव कर्या पछीनो मनुष्यभव गणीए तो ६ थाय, सात तो कोइ रीते मली शकता नथी.

३७ गाथा ६० पारिग्राफ पहेलामां देशविरति लइ युगलिया थवानुं व्याजवी लागतुं नथी, पण पूर्वोक्त रीति अनुसार ४ पल्योपम आयुए देव थाय.

३८ गाथा ६३ पारिग्राफ बीजामां छेवटनी दोढेक पंक्तिमां छे के शुभ प्रकृतिनी रसापवर्तना शुभ परिणामे होय अने अशुभ प्रकृतिनी रसापवर्तना अशुभ परिणामे होय ए विरुद्ध छे तेने बदले शुभ प्रकृतिनी रसापवर्तना अशुभ परिणामे होय अने अशुभ प्रकृतिनी रसापवर्तना शुभ परिणामे होय एम जोइए. तथा ४ था पारिग्राफनी पांचमी पंक्तिमां रस बंधाय एम छे त्यां पछी एम समजवुं के मंद कषायोदये शुभनो रस अने तीव्र कषायोदये अशुभनो रस बंधाय. तथा पारिग्राफ पांचमानी त्रीजी पंक्तिमां ते मध्ये शब्द छे पछी तेमां पण पुण्यनो चोठाणीयो पण एटला अक्षरो वधारवा जरुर छे. पारिग्राफ ६ ठानी छठी पंक्तिमां संज्वलन पछी अने शब्द जोडी संज्वलन अने प्रत्याख्यानीय एम करी पछी अप्रत्याख्यानीय पछी अनंतानुबंधीय एम त्रण विभाग समजवा. केमके शुभनो एकठाणीयो रस बंधातो नथी.

३९ गाथा ६५ पारिग्राफ पहेलामां १० मी पंक्तिमां सेलडीनो रस काढतां एक-ठाणियो अर्ध शेर विगेरे शब्दो बदल शेलडीनो सहेजनो एकठाणीयो रस छे अने तेने कढतां अर्ध शेर एम शब्दो करवा योग्य छे; अने तेमां काढता शब्दने ठेकाणे कढता शब्द जोइए.

४० गाथा ६८ पारिग्राफ ४ थानी पहेली पंक्तिमां दर्शनावरणीय ए पछी अशातावेद-नीय जोडी देवी अने वली आगल जतां प्रथम संघयण विनाने बदले प्रथम अने छेल्ला विना मध्यना ४ संघयण जोइए.

४१ गाथा ७४ पारिग्राफ बीजामां त्रीजी पंक्तिमां क्षपकना दशमा गुणठाणाना अंत समये पामीए एम छे त्यां क्षपक बदल उपशम शब्द जोइए. उपशम विना पडवुं संभवतुं नथी अने पड्या विना सादिपणुं केम घटे ?

४२ गाथा ७५ तेजस् अने भाषा संबंधी तथा भाषा अने श्वास संबंधी अने मन अने कार्मण संबंधी हकीकतमां बेहु शरीरने अग्रहण योग्य छे, त्यां शरीर शब्द लागु पडतो नथी. बन्ने जोडनां शरीर होय तो ठीक, पण तेम नथी.

४३ गाथा ७७ छेल्ली त्रण पंक्तिनी उपरनी पंक्तिमां २६ अने तथा बन्ने शब्द काढी नाखवा योग्य छे.

४४ गाथा ७७ पहेली पंक्तिमां अरुपी शब्द छे त्यां रुपी समजवो.

४५ गाथा ८० सातमी पंक्तिमां त्रिगुणीथी हीन छे माटे संख्यात गुणीना बद विशेषाधिक जोइए.

४६ गाथा ८७ मां पुनल परावर्तननी हकीकत थइ रह्या पछी प्रकारांतरे वर्णादि २२ नुं स्वरूप छे ते २२ अगुरुलघु सहित करी गण्या ते समजातुं नथी. २० जेला [illegible] स्पर्श [illegible] गणवाथी २१ थाय पण ते बराबर नथी. २० व्याजबी लागे छे.

४७ गाथा ९१ छेवटथी उपर जतां ४ थी पंक्तिमां शातावेदनीयनो एम छे अशातावेदनीयनो एम जोइए. शाता संबंधी हकीकत अगाउ १७ प्रकृतिमां आवी गइ.

४८ गाथा ९२ यारिमाफ त्रीजामां ज्यां तिर्यंचनुं के नरकनुं आयुष्य बंधातुं होय त्यां आठ कर्मनो बंधक होय. बीजी प्रकृतिमां ७ कर्मनो बंधक ग्रहण करवो.

४९ गाथा ९६ यारिमाफ त्रीजामां केवल योगे करीज पछी अगीयारमे शब्द बारमा [illegible] वधारवानो छे.

५० गाथा ९७ यारिमाफ चोथामां बे ठेकाणे क्षपावे शब्द बदले उपशमावे जोइए. [illegible] बंधी पछी चोथी लीटीमां ज्ञानावरणादिनो बे बे मुहूर्त छे त्यां बे बे अंतर्मुहूर्त जोइए.

कर्मग्रंथ छठो.

५१ गाथा ९ त्रीजा यारिमाफमां चोथी पंक्तिमां आठमाना बीजा भागथी मांडीने ११ मा [illegible] एम छे त्यां ११ मा बदल १० गुणठाणा सुधी ग्रहण करवुं.

५२ गाथा १३ पहेला यारिमाफमां १० मी पंक्तिमां बीजा अप्रत्याख्यानादि चार छे [illegible] रद करी त्रण जोइए अने बारमी पंक्तिमां बीजा प्रत्याख्याना[illegible] [illegible] जोइए तथा तेना बीजा यारिमाफमां एक मिथ्यात्व सातने [illegible] एक मिथ्यात्व बाद करी ते जग्याए मिथ्या[illegible] [illegible] अने [illegible] तथा ए शब्द पण रद करवा योग्य छे [illegible] तेमज छेल्ली पंक्तिमां ए ७ ने उदये [illegible] मिथ्यात्व [illegible] बाद करवा योग्य छे; अने तेना ७ मा यारि[illegible] [illegible] अनंतानुबंधीना उदय रहित सास्वादनपणुं न घटे तेमांथी [illegible] छे.

५३ गाथा २७ छेवटनी वे उपरनी पंक्तिमां (इक्किको वंध विही) पछी तुरत एक ांगो तथा एटला शब्द वधारी एकविध शब्द छे ते जोमी देवो.

५४ गाथा २८ पारिग्राफ ८ मामां पांचनुं वादर छट्टुं पर्याप्त छे ते वदल पर्याप्त अथवा अपर्याप्त एम समजवुं तथा आज गाथामां वे गति वचाले पर्याप्त गएयुं छे े संज्ञवनी अपेक्षाए समजवुं.

५५ गाथा ३३ पारिग्राफ ८ मामां २८ ने वंधे ८० नी सत्ता वदल ८९ नी सत्ता संज- वे छे अने तेज गाथामां जिननामनी सत्ता होय ते जिननामनो वंध पण करे. कदाच जो एम लहीये तो नरके जतां अपर्याप्तावस्थाए जिननामनी सत्ता होय, पण वंध होतो नथी, माटे सत्ता होय तेने वंध होयज एम नियम नथी अने तेमां १४ मा पारिग्राफमां चोथी पंक्तिमां एटलुं विशेष जे पछी तेउकाय तथा एटलुं जोडवा योग्य छे.

५६ गाथा ३८ पारिग्राफ पहेलानी ७ मी पंक्तिमां सयोगी केवलीने अयोगी केवलीनी पेरे छे ते वदल सयोगी अने अयोगी केवलीने एम गोठववुं.

५७ गाथा ४० पारिग्राफ त्रीजानी चोथी पंक्तिमां सात, आठ, नव अने १० ए ४ उदय स्थानक होय अने श्रेणीथी पमी कोइ आवे नहीं, माटे ७ नुं उदयस्थानक वाद करी ३ पछीना उदय स्थानक होय.

५८ गाथा ४१-४२ ना विवेचनमां छेल्लाना उपला पारिग्राफमां २८ ना वंधे ८० नी सत्ता छे पण ८० वाद करी ते वदल ८९ समजवा योग्य छे अने छेल्ला पारिग्राफनी वीजी पंक्तिमां ४ सत्तास्थानक ११ मे गुणठाणे ते पछी आटलुं उमेरवुं होय अने आगलना ४ तेर प्रकृतिना क्षय कर्या पछीना क्षीणमोहने लेवा एम जोइए.

५९ गाथा ६४ त्रीजी पंक्तिमां अने त्रीशनुं तिर्यंच प्रायोग्यज होय ते समीचीन नथी, पण तिर्यंच प्रायोग्य उद्योत सहित त्रीश मनुष्य प्रायोग्य तीर्थंकर सहित त्रीश ३० नुं आम जोइए.

६० गाथा ७१ वीजा पारिग्राफनी त्रीजी पंक्तिमां अने उदय उदीरणा विछेद थया पछी एम छे त्यां उदय शब्द काढी नाखी उदीरणा एकज ग्रहण करवी.

६१ गाथा ८५ मीमां चरम समये ५७ सत्ताथी टाली एम छे त्यां वर्ण चतुष्क लीधुं छे. जो १४८ सत्तामां वर्ण वीश ग्रहीए तो ५७ वदल ७३ थाय एम समजवुं.

६२ गाथा ८९ मां पारियाफ पहेलामां छेल्ली ३ पंक्ति उपरनी पंक्तिमां ४७ वदल ५७ करवी. इति.

॥ श्री ॥

प्रकरणरत्नाकराभिध पुस्तकना चोथा भाग मांहेला समस्त ग्रंथोनी स्थूल विषयानुक्रमणिका प्रारंभः

अनुक्रमणिका.

॥ श्री ॥

॥ अथ इंद्रियपराजयशतक प्रारंभः ॥

सुच्चिअ सूरो सोचेव पंम्फिउ तं पसंसिमो निच्चं ॥ इंदिय चोरेहिंसया, न लुंटिअं जस्स चरणधणं ॥ १ ॥ इंदिय चवल तुरंगो, डुग्गइ म ग्गाणु धाविरे निच्चं ॥ जाविअ जवस्सरूवो रुंजइजिणवयणरस्सीहिं ॥ २ ॥

व्याख्या– तेहज सूरो के० शूर, तेहज पंडिउ के० पंडित, तं के० तेनेज, प्रसंसिमो निच्चं के० निरंतर हुं प्रशंसु छुं, के, जेहनुं सया के० सदा, इंदियचोरे के० इंद्रिउरूप चोरोए, चरणधणं के० चारित्ररूपी धन नथी लुंट्युं ॥ १ ॥ इंदियचवलतुरंगो के० इंद्रियोरूप जे चपल घोडाउ ठे, ते डुग्गइ के० डुर्गतिना, मग्गाणु के० मार्गे, निच्चं के० निरंतर, धाविरे के० दोडवानुं करे ठे, तेने जवस्सरूवो के० संसार स्वरूपने जेणे जावि के० जाण्यो ठे, ते प्राणी जिणवयणरस्सीहिं के० श्रीवीतरागनां वचनरूप रस्सीहिं के० दोरडीए करीने रुंजइ के० रुंघे ठे. २

इंदिय धुत्ताणमहो तिलतुस मित्तंपि देसु मा पसरं ॥ जइ दिन्नो तो नीउं जछखणो वरिस कोडिसमो ॥ ३ ॥ अजि इंदिएहिं चरणं, कठं वघुणेहिं किरइ असारं ॥ तो धम्मत्थिहिंदढं, जइ अव्वं इंदिय जयंमि ॥ ४ ॥

व्याख्या– अहो उत्तमजन ! इंदियधुत्ताणं के० इंद्रियरूप धूर्तने, तिलतुसमित्तंपि के० तिलना ठोतरा जेटलुं पण प्रसरं के० पसरवा, देसुमा के० देइश नहीं. जइदिन्नो के० जो पसरवा दीधो तो नीउं के० लीधुं. शुं लीधुं ? ते कहेठे, जछ के० ज्यां खणो के० क्षणमात्रमां पण वरिसकोडीसमो के० वरसनी कोडी समान डुःखमय ठे, तेवुं डुःख लीधुं. ॥ ३ ॥ जेणे इंद्रिउं जीती नथी तेनुं चारित्र, कठं विघुणेहिं कीरइ असारं–कठविघुणेहिं के० काष्टमां रहेनारा कीडाए जेम काष्टने करडीने असारं के० असार कीरइ के० कर्युं. एवुं असार जाणवुं. ए माटे धमछि के० धर्मना अर्थि जने इंदिजयंमि के० इंद्रिउं जीतवाने माटे दढ जइअव्वं के० दृढ यत्न करवो. ॥ ४ ॥

जह कागिणी इहेउं, कोडिं रयणाणहारए कोइ ॥ तह तुछ विसय गिध्धा जीवाहारंति सिध्धिसुहं ॥ ५ ॥ तिलमित्तं विसयसुहं डुहं च गिरिरायसिंगतुंगयरं ॥ जव कोडीहिं न निठइ जंजाणसुतंकरिज्जासु ॥ ६ ॥

व्याख्या—जह के० जेम कोइ के० कोइएक कागिणी के० कांगणीने हेउं के० हेतु एटले अर्थे कोमिरयणाणहारए के० कोडिरत्नने हारेछे; तह के० तेम तुच्छ के० नीच एवा विसयगिद्धा के० विषयमां लोलुप थएला जीवा के० जीवो छे ते पोताना सिद्धि-सुहं के० मोक्षसुखने हारंति के० हारीजायछे. ॥ ५ ॥ तिलमित्तं विसयसुहं के० ति-लमात्र पण विषयसुख, ते दुहंच गिरिरायसिंगतुंगयरं के० दुःखरूप गिरिराय के० पर्वत—तेना तुंगयरं के० ऊंचां एवां सिंग के० शिखर छे, एवुं जाणवुं—अर्थात् थोडुं पण विषयसुख छे ते महादुःखनुं हेतु जाणवुं. ए विषयसुखने माटे जवकोडीहिं के० जवनी कोडिए दुःख जोगवतां पण न निठइ के० न निवर्ते. एवुं छे, माटे जं के० जेम ध्यानमां आवे तं के० तेम करिज्जासु के० करजे ॥ ६ ॥

जुंजंता महुरा विवाग विरसा किंपागतुल्ला इमे ॥ कच्छकंडुअणंव दुःक जणया दाविंति बुद्धिसुहे ॥ मज्झण्हे मयतिण्हिअव सययं मिछाभि संधि प्पया ॥ जुत्तादिंति कुजम्म जोणिगहणं जोगा महावेरिणो ॥ ७ ॥

व्याख्या—जोग केवा छे ? ते कहे छे. जुंजंता के० जोगवतां थका महुरा के० म-धुरा पण विवाग के० परिणामे—अथवा विपाके किंपाकतुल्लाइमे के० किंपाकवृक्षतुल्य विरस के० निरस छे, वळी कच्छकंडुअणं के० खसनुं जे खणवुं—ते खणतां तो सारुं लागे, पण परिणामे महा दुःख थाय. तेम ए सुख जोगवे छे, ते पण दुक्कजणया के० ते खसना खणवा सरखां दुःखनां उपजावणहार एवां बुद्धिसुहं के० बुद्धिसुखने दाविंति के० दे छे. वळी मज्झण्हे के० मध्यान्ह समये अर्थात् जोगमां तल्लीन होतां थकां म-यतिण्हिअव के० मृगतृष्णा जे झांझवां तेनी पेरे सययं के० निरंतर मिछाभिसंधिप्पया के० खोटा अभिप्रायना देनारा छे; वळी जुत्ता के० जोगव्या थका, कुजम्मजोणिगहणं के० कुजन्मनी योनिनुं जे ग्रहण, तेने दिंति के० दे छे. ए माटे जोगो महावेरिणो के० जोग जे विषयादिक सुख ते महावेरी छे, एम जाणवुं. ॥ ७ ॥

सक्का अग्गी निवारेउं वारिणा जलिउ विहु ॥ सव्वोदहि जलेणावि कामग्गि दुन्निवारउ ॥ ८ ॥ विसमिव मुहंमि महुरा परिणाम निकाम दारुणा विसया ॥ कालमणंतं जुत्ता अज्जविमुत्तं न किं जुत्त ॥ ९ ॥

व्याख्या— जलिउविहु के० घणोज सळगेलो एवो जे अग्गी के० अग्नि, तेने वारिणा के० पाणीए करीने निवारिउसक्का के० निवारण करी शकीए; परंतु कामग्गी के० का-[illegible] जे छे ते, सव्वोदहिजलेणावि के० सर्व समुद्रोना पाणीए करी पण दुन्निवारउ के० निवारण करवो महा दोहलो छे.॥ ८ ॥ हे मूढ! आ संसारना जोग विषय छे ते

मुहंमि के० प्रथम आद्यमां महुरा के० मधुरा ठे, पण परिणाम के० अंते विसमित्र के० विषनी परे निकाम के० अत्यंत असार अने दारुणा के० महा नयंकर एवा ठे. तं के० तें, कालमणंतंजुत्ता के० अनंतकाल यावत् नोगव्या, तो पण अज्ञा के० हजी नवीमुत्तं के० नथी त्याग करतो ? किंजुत्त के० ए विषयसुखमां केम युक्त थइ रह्यो ठे ? ॥ ए ॥

विषयरसासवमत्तो जुत्ताजुत्तं न जाणइ जीवो ॥ ऊरइ कलुणंपछा पत्तो नरयं महाघोरं ॥ १० ॥ जह निंबडुम्मपत्तोकीडो कडुअंपि म न्नए महुरं ॥ तह सिद्धिसुहपरुक्का संसारडुहं सुहं बिंति ॥ ११ ॥

व्याख्या— ए जीव, विषयरसासवमत्तो के० विषयरसरूप आसव एटले मदिराए करी मदोन्मत्त होतो थको जुत्ताजुत्त के० युक्तायुक्त एटले योग्य अने अयोग्यने नजाणई के० नथी जाणतो; पण पछा के० पठी ज्यारे कलुणं के० महाडुःख नय एवा महाघोरं के० अतिशय नयंकर नरयं के० नरकने पत्तो के० पाम्यो, त्यारे ऊरइ के० ऊरेठे, अर्थात् पश्चात्ताप करे ठे. ॥ १० ॥ जह के० जेम, निंबडुम्मपत्तो के० लींबमाना वृक्षनुं पांदडुं ते कडुअंपि के० कडवुं ठे तो पण कीमो के० ते पांदडामां रहेनारो कीडो महुरं के० मधुर एवुं मन्नए के० माने ठे; तह के० तेम ए जीव सिद्धिसुहंपरुक्का के० मोक्षसुखथी परोक्ष जे संसारडुहं के० संसारनां डुःख तेने सुहंबिंति के० सुख तरिके जाणे ठे. ॥ ११ ॥

अथिराण चंचलाणय खणमित्त सुहंकराण पावाणं ॥ डुग्गइ निबंधणाणं विरमसु एआण नोगाणं ॥ १२ ॥ पतायकामनोगा सुरेसु असुरेसु तहय मणुएसु ॥ नयजीवतुप्रतित्ती जलणस्सवकठनियरेण ॥ १३ ॥

व्याख्या—रे अजाण जीव ! तुं, अथिराण के० अस्थिर, अने चंचलाणय के० चपल एवा खणमित्त के० क्षणमात्र सुहं के० सुखने कराण के० करनारा एवा, अने पावाणं के० महापापरूप तथा डुग्गइ के० डुर्गतिए निबंधणाणं के० बंधन थवाना हेतुरूप जे नोगाणं के० नोग, तेथी विरमसु के० विरम—पाठो उंसर ? ॥ १२ ॥ सुरेसु के० देवताउनेविषे, असुरेसु के० असुरदेवतानेविषे, तेमज मणुएसु के० मनुष्यनेविषे हे जीव ! तुं कामनोग के० कामना नोग जे स्त्री विषयादिक सुख ते पत्ता के० पाम्यो; तोपण जेम जलण के० अग्नि कठनियरेण के० काष्टोना समूहे पण तृप्ति पामतो नथी, तेम नयजीव तुप्रतित्ती के० हे जीव ! तने पण तृप्ति थती नथी. ॥ १३ ॥

जहाय किंपागफला मणोरमा रसेणवन्नेणय भुंजमाणा ॥ ते खुद्दए जीविय पच्चमाणा एउंवमा कामगुणा विवागे ॥ १४ ॥ सवंविलविअं गीअं सवंनहंविडंवणा॥ सवेआजरणाजारा सवेकामाङुहावहा ॥१५॥

व्याख्या—जहाय के० जेम किंपाग के० किंपाकनामक वृक्षनां फला के० फल ते मणोरमा के० मनोहर, रसेण के० रसेकरी परिपूर्ण, वन्नेन के० वर्णेकरी रूडां पण ते भुंजमाणा के० खाधां थकां अने पच्चमाणा के० पच्यां थकां जीविय के० जीवितव्यने खुद्दय के० खुटाडे. एउंवमा के० ए किंपाकनामक वृक्षना फलनीज उपमा, कामगुणाविवागे के० कामना गुणनो जे विपाक—तेनेविषे जाणवी. अर्थात् कामगुण विपाक छे ते देखतां मनोहर, रसेकरी परिपूर्ण अने बाह्यरंगेकरी रुडा छे, पण तेउंनो परिणाम महा डुःखदायक छे.॥ १४॥ संसारमां गीअं के० जे गीत छे ते सव्वं के० सर्व विलविअं के० विलापतुल्य जाणवां, सव्वं के० सर्व, नट्ट के० नाटक ते विडंबणा के० विटंबना जेवा जाणवां, सव्वे के० सर्व आजरणा के० जे आजरण ते जारा के० जाररूप एवां जाणवां, अने सव्वे के० सर्व कामा के० काम ते डुहावहा के० डुःखदाइ जाणवा.१५

देविंद चक्कवट्टित्तणाइ रजाइं उत्तमा जोगा ॥ पत्ता अणंतखुत्तो नय हं तत्तिं गउत्तेहिं ॥ १६ ॥ संसारचक्कवाले सवेविय पुग्गलामए वहुसो॥ आहारिआय परिणामिआय नयतेसु तित्तोहं ॥ १७ ॥

व्याख्या—रे जीव! देविंद के० इंद्र, चक्कवट्टित्तणाइं के० चक्रवर्तित्वादिक, रजाइं के० राज्य, अने उत्तमजोगा के० उत्तम प्रकारना जोग एटले विषयादिसुख, ते तुं अणंतखुत्तो के० अनंत वार पत्तो के० पाम्यो, तोपण तेहिं के० तेउए करीने न यहंतत्तिं के० तृप्तिने पाम्यो नही ॥ १६ ॥ अहो मए के० में, संसारचक्कवाले के० संसाररूप चक्रवालनेविषे सव्वेविय के० सघळाए पुग्गला के० पुजलोने घणीवार आहारिआय परिणामिआय के० आहारिया एटले खाधा ने आहारपणे परिणमाव्या खरा, पण तेसु के० तेनेविषे तित्तोहं के० हुं तृप्ति नय के० पाम्यो नही ॥१७॥

उवलेवो होइ जोगेसु अजोगी नोवलिप्पई ॥ जोगी नमइ संसारे अजोगी विप्पमुच्चई ॥ १८ ॥ अल्लो सुक्कोअ दो छूटा गोलया मट्टिआमया ॥ दोविआवडिआकूडे जो अल्लो तत्त लग्गई ॥ १९ ॥

व्याख्या—जोगीपुरुषने जोगेसु के० जोगनेविषे उवलेवो के० लपटावुं ते होइ के० थाय छे, अने अजोगी के० जोगनारहित एवा पुरुषो नोवलिप्पई के० न लपेटाय, जोगी नमेइ संसारे के० आ संसारनेविषे जोगी होय ते जमे छे, अजोगीविप्पमुच्चई के०

अने अन्नोगी पुरुष संसारथी मुक्त थाय छे. ॥ १८ ॥ अल्लो के० लीलो अने सुक्को के० सूको एवा दो के० बे मट्टिआमया के० माटीमय गोलया के० गोला छे, ते बेय गोला भींतने विषे आवडिआ के० अफाल्या, तेमांथी जो के० जे अल्लो के० लीलो गोलो होतो ते तछ के० भींतनेविषे लग्गइ के० लागी रह्यो. ॥ १९ ॥

एवं लगंति डुम्मेहा जे नरा कामलालसा ॥ विरत्तोउ न लग्गंति ज-
हा सुक्के अगोलए ॥ २० ॥ तणकठेहिव अग्गी लवणसमुद्दो नईस-
हस्सेहिं ॥ न इमो जीवो सक्को तिपेउं कामन्नोगेहिं ॥ २१ ॥

व्याख्या—एवं के० ए प्रमाणे लगंति के० लागेछे. डुम्मेहा के० डुर्बुद्धि एवा जे नरा के० पुरुष, कामलालसा के० कामलंपट. एटले जे कामलंपट एवा डुर्बुद्धि पुरुषो छे, तेउ आ संसारनेविषे भींतने विषे लीला गोलानी पेरे लागी रहेछे, अने जे विरत्तो के० संसारथी विरम्यो, ते जेम सूको गोलो भींतने विषे न चोटे—न लागे तेम न लग्गंति के० नथी लागतो ॥ २० ॥ जेम तृणकठेहिव के० जेम तृणकाष्ठे करीने अग्गी के० अग्नि तृप्त थतो नथी, अने नदीना सहस्रोएकरी जेम लवण समुद्र तृप्त थतो नथी, तेम कामन्नोगे करीने आ जीव पण तृप्त थवाने शक्तिवंत थतो नथी. ॥ २१ ॥

नुत्तूणवि न्नोगसुहं सुरनर खयरेसु पुण पमाएणं ॥ पिज्जइ नरएसु न्नेर
व कलकलए तउतंव पाणाइं॥ २२ ॥ को लोन्नेण न निहउ कस्स न रम-
णीहिं न्नोलिअं हिअयं ॥ को मच्चुणा न गहिउ को गिद्धोनेव विसएहिं ॥२३

व्याख्या— जीव न्नोगसुहं के० न्नोगनां जे सुख, सुर के० ते देवता, नर के० मनुष्य अने खयर के० खेचरनेविषे नुत्तूणंवि के० न्नोगवीने पण पुण के० वली, पमाएणं के० प्रमादेकरीने नरएसु के० नरकनेविषे न्नेरव के० न्नयंकर एवा कलकलए के० अग्निए-करी तप्त थएला तंबपाणाइं के० त्रांबाना पानने पिज्जइ के० पीएछे. ॥ २२ ॥ को के० कोण पुरुष, लोन्नेण के० लोन्ने न निहउ के० न निहत एटले नथी हणायो ? अने को के० कोण पुरुषना हिअयं के० हृदयने रमणी के० स्त्रीए नन्नोलियं के० नथी न्नो-लव्युं ? अने को के० कोण पुरुषने मच्चुणा के० मृत्युए नगहिउ के० नथी ग्रह्यो ? अने को के० कोण पुरुष, विसएहिं के० विषयोए करी नेवगिद्धो के० नथी गृद्ध थयो?२३

खणमित्त सुक्खा बहुकाल डुक्खा ॥ पगाम डुक्खा अनिकाम सुक्खा॥ सं-
सार मुक्खस्स विपक्ख न्नूआ ॥ खाणी अणत्थाण उ कामन्नोगा
॥ २४ ॥ सव गहाणं पन्नवो महागहो सव दोसपायट्टि॥ कामग्गहो डु-
रप्पा जेणन्निन्नूअं जगं सवं ॥ २५ ॥

व्याख्या–आ संसारनेविषे खणमित्त के० क्षणमात्र सुक्खा के० सुख छे,अने बु
दुःख तो बहुकाल के० घणाकाल सुधी छे. ते वली पगामदुक्खा के० अतिशय
अने अनिकामसुक्खा के० अतिशय तोछडुं सुख छे. एमाटे संसार मुक्खस्स
मुक्खा के० संसारने मूकवो अने तेथी विपक्खभूत थवुं अने ए कामभोगा के
विषयादिकना जे भोगो छे ते, अणत्थाणड के० अनर्थनी खाणी के० खाण छे.
जेण के० जेणे जगंसव्वं के० सर्वजगत्ने जितूयं के० जेयुं संताप्युं, एवो दुरप्प
दुरात्मा कामग्गहो के० कामरूपी ग्रह, ते सव्वग्गहाणं के० सर्व ग्रहोने पजव
उपजाववानुं मूल कारण छे, अने सव्वदोसपायट्टी के० सर्व दोषोनो प्रगट कर
एवो महागहो के० महोटो ग्रह जाणवो. ॥ २५ ॥

जह कच्छुल्लोकच्छुं कंडुयमाणो दुहं मुणइ सुक्खं ॥ मोहाउरा मणुस्सा
तह कामदुहं सुहंबिंति ॥ २६ ॥ सल्लंकामा विसंकामा कामा
आसीविसोवमा ॥ कामेपत्थेयमाणा अकामा जंति दुग्गइं ॥ २७ ॥

व्याख्या–जह के० जेम, कच्छुल्लोकच्छुंकंडुयमाणो के० खसनो धणी खसने खणतो
थको, जो के परिणामे दुहं के० दुःख भोगवे छे, तोपण तेने सुहंमुणइ के० सुख
मानेछे; तह के० तेम मोहाउरा के० मोहेकरी आतुर एटले पीडित एवा मणुस्सा
के० मनुष्यो कामदुहं के० कामभोगादिकना विषयदुःखने सुहंबिंति के० सुखकरी
जाणेछे. ॥ २६ ॥ कामा के० काम छे ते सल्लं के० सालरूप छे, विसं के० विषरूप छे
अने आसीविसोवमा के० सर्पनी दाढमां जे विष छे तेनी उपमाए छे. कामेपत्थेयमाणा
के० ए कामनी मात्र प्रार्थना करतां अने अकामा के० अणभोगव्ये थके पण जीव
दुग्गइं के० दुर्गतिए जंति के० जाय. ॥ २७ ॥

विसए अवइक्खंता पडंति संसारसायरे घोरे ॥ वीसएसु निरावि-
क्खा तरंति संसार कांतारे ॥ २८ ॥ छलिया अवइक्खंता निरावइ-
क्खा गया अविग्घेणं ॥ तम्हापवयणसारे निरावइक्खेण होअव्वं ॥२९॥

व्याख्या–विसए अवइक्खंता के० विषयनी अपेक्षा–प्रतिबंध करतां जीव संसा
रसायरे घोरे के० संसाररूपी महा भयंकर एवा समुद्रनेविषे पडंति के० पडे छे, अने
विसएसु निराविक्खा के० विषयनेविषे निरपेक्ष होतां थकां संसारकांतारे के० संसार-
रूपी अटवीने तरंति के० तरे छे. ॥ २८ ॥ छलिया के० छळवंत एवा विषयनी अवइ-
क्खंता के० अपेक्षावाळा जे निरावइक्खा के० निरपेक्ष थया, ते अविग्घेणं के० अविघ्न-

पणे गया के० मोक्षे गया. तम्हा के० ते माटे पवयणसारे के० प्रवचननुं सार जे चारित्र–तेहनेविषे निरावश्खेणहोअव्वं के० निरपेक्ष थवुं. ॥ २ए ॥

विसयाविरको निवडइ निरविरको तरइ डुत्तर भवोहं ॥ देवीदीवसमागय भाउअ जुअलेण दिठंतो ॥ ३० ॥ जंअइ तिरकंडुरकं जंच सुहं उत्तमं तिलोअंमि ॥ तंजाणसु विसयाणं वुढिरकय हेउअंसव्वं ॥३१॥

व्याख्या–विसया विरको के० विषयनी अपेक्षा धरतो जीव निवडइ के० संसारनेविषे पडे छे, अने जे संसारथी निरपेक्ष छे ते डुत्तर के० डुस्तर एवो आ जे भव के० संसार तेने तरइ के० तरे छे. जेम देवीना द्वीपनेविषे समागत के० आवेला एवा भाउअजुअलेण के० भ्राता एटले भाइनुं युगल. अर्थात् बे भाइउं तेना दिठंतो के० दृष्टांते जाणवुं. एटले बे भाइमांथी एक भाइए देवीना सन्मुख किंचित् जायुं, तेथी ते समुद्रमां जइ पड्यो अने बीजो भाइ निरपेक्ष रह्यो, तो समुद्र पार उतर्यो. ए कथा ज्ञाताजीमां छे, त्यांथी जाणवी. ॥ ३० ॥ जं के० जे अइ के० अतिशय तिरकंडुरकं के० तीक्ष्णडुःख अने जे वली तिलोअंमि के० त्रैलोक्यनेविषे उत्तमंसुहं के० उत्तम प्रकारनां सुख छे, तं के० ते सव्वं के० सर्व, विषयाणं के० विषयनी जे वुढिरकय के० वृद्धि अने क्षय एटले हाणी तेनां हेउअं के० हेतु छे. एम हे जीव,! तुं जाणसु के० जाणजे. ॥३१॥

इंदिय विसय पसत्ती पडंति संसारसायरे जीवा ॥ परिकव छिन्नपंखा सुसीलगुणपेहुणविहिणा॥३२॥नलहइजहालिहंतो मुहल्लियं अंठिअं जहा सुणउं ॥ सोसइ तालुअरसिअं विलिहंतोमन्नएसुरकं ॥ ३३ ॥

व्याख्या–इंदियविसयपसत्ती के० इंद्रियोना विसयोने विषे विशेष करी आसक्त एवो जीव, परिकव्वछिन्नपंरका के० जेनी पांख छेदाइ छे एवो पक्षी जेम आकाशथी पृथ्वी उपर जइ पडे, तेम सुसीलगुणपेहुणविहिणा के० सुशील गुणरूपी पांखोविना जीव, संसार सायरे के० संसार सागरने विषे पडंति के० पडे छे. ॥ ३२ ॥ जह के० जेम सुणउं के० श्वान मुहल्लियंअंठिअं के० महोटुं हाडकुं लिहंतो के० चाटतां थकां नलहइ के० नथी जाणतुं, के तालुअरसिअं के० पोताना तालवानो रस शोषे छे ! ! ए श्वान पोतानाज तालवानो रस चाटे छे, तो पण ते चाटतां थकां विलिहंतो के० विविध प्रकारनां सुखं के० सुखने मन्नए के० माने छे. ॥ ३३ ॥

मिहिलाणकायसेवी न लहइ किंचिवि सुहं तहा पुरिसो ॥ सो मन्नए वराउं सयकाय परिस्समं सुरकं ॥ ३४ ॥ सुहुविमग्गिज्जंतो कछवि कयलीइ नत्थि जह सारो॥इंदिय विसएसु तहा नत्थिसुहं सुहुविगविठं ॥३५॥

व्याख्या–आ संसारनेविषे खणमित्त के० क्षणमात्र सुक्खा के० सुख छे, अने दु
दुःख तो बहुकाल के० घणाकाल सुधी छे. ते वली पगामदुक्खा के० अतिशय दु
अने अनिकामसुक्खा के० अतिशय तोछडुं सुख छे. एमाटे संसार मुक्खस्स
मुक्खा के० संसारने मूकवो अने तेथी विपक्षभूत थवुं अने ए कामभोगा के०
विषयादिकना जे भोगो छे ते, अणछाणउ के० अनर्थनी खाणी के० खाण छे. ॥
जेण के० जेणे जगंसव्वं के० सर्वजगतने जितूअं के० जेदुं संताप्युं, एवो दुरप्पा
दुरात्मा कामग्गहो के० कामरूपी ग्रह, ते सव्वग्गहाणं के० सर्व ग्रहोने पजवो
पजवनारनुं मूल कारण छे, अने सव्वदोसपायट्टी के० सर्व दोषोनो प्रगट करना
एवो महाग्गहो के० महोटो ग्रह जाणवो. ॥ २५ ॥

जह कच्छुल्लो कच्छुं कंडुअमाणो दुहं मुणइ सुक्खं ॥ मोहाउरा मणुस्सा
तह कामदुहं सुहंविंति ॥ २६ ॥ सल्लंकामा विसंकामा कामा
आसीविसोवमा ॥ कामेपत्थेयमाणा अकामा जंति दुग्गइं ॥ २७ ॥

व्याख्या–जह के० जेम, कच्छुल्लोकच्छुंकंडुअमाणो के० खसनो धणी खसने खणतो
थको, जो के० यद्यपि दुहं के० दुःख भोगवे छे, तोपण तेने सुहंमुणइ के० सुख
माने छे, तह के० तेम मोहाउरा के० मोहकरी आतुर एटले पीडित एवा मणुस्सा
के० मनुष्यो कामदुहं के० कामभोगादिकना विषयदुःखने सुहंविंति के० सुखकारी
कहे छे. ॥ २६ ॥ कामा के० काम छे ते सल्लं के० शल्यरूप छे, विसं के० विषरूप
छे, आसीविसोवमा के० सर्पनी दाढमां जे विष छे तेनी उपमाए छे. कामेपत्थेयमाण
के० ए कामनी प्रार्थना करतां अने अकामा के० अणभोगव्ये थके पण जी
दुग्गइं के० दुर्गतिप्रत्ये जंति के० जाय. ॥ २७ ॥

विसए अवइक्कंता पडंति संसारसायरे घोरे ॥ वीसएसु निराविक्खा
तरंति संसार कांतारे ॥ २८ ॥ छलिया अवइक्कंता निरावइ-
क्खा गया अविग्घेणं ॥ तम्हापवयणसारे निरावइक्केण होअव्वं ॥ २९ ॥

व्याख्या–विसए अवइक्कंता के० विषयनी अपेक्षा–प्रतिबंध करतां जीव संसार
सायरे घोरे के० भयंकर एवा समुद्रनेविषे पडंति के० पडे छे. अने
विसएसु निराविक्खा के० विषयनेविषे निरपेक्ष होतां थकां संसारकांतारे के० संसार
रूप कांतारने तरंति के० तरे छे. ॥ २८ ॥ छलिया के० छलयंत्र एवा विषयनी अपेक्षा
करतां जे निरावइक्खा के० निरपेक्ष थया, ते अविग्घेणं के० अवि-

पणे गया के० मोक्षे गया. तम्हा के० ते माटे पवयणसारे के० प्रवचननुं सार जे चारित्र–तेहनेविषे निरावइक्केणहोअव्वं के० निरपेक्ष थवुं. ॥ २९ ॥

विसयाविक्खो निवडइ निरविक्खो तरइ डुत्तर नवोहं ॥ देवीदीवसमागय नाउअ जुअलेण दिठंतो ॥ ३० ॥ जंअइ तिक्खंडुक्खं जंच सुहं उत्तमं तिलोअंमि ॥ तंजाणसु विसयाणं वुड्डिक्खय हेउअंसव्वं ॥३१॥

व्याख्या–विसया विक्खो के० विषयनी अपेक्षा धरतो जीव निवडइ के० संसारनेविषे पडे छे, अने जे संसारथी निरपेक्ष छे ते डुत्तर के० डुस्तर एवो आ जे नव के० संसार तेने तरइ के० तरे छे. जेम देवीना द्वीपनेविषे समागत के० आवेला एवा नाउअजुअलेण के० भ्राता एटले नाइनुं युगल. अर्थात् वे नाइउं तेना दिठंतो के० दृष्टांते जाणवुं. एटले वे नाइमांथी एक नाइए देवीना सन्मुख किंचित् जायुं, तेथी ते समुद्रमां जइ पड्यो अने वीजो नाइ निरपेक्ष रह्यो, तो समुद्र पार उतर्यो. ए कथा ज्ञाताजीमां छे, त्यांथी जाणवी. ॥ ३० ॥ जं के० जे अइ के० अतिशय तिक्खंडुक्खं के० तीक्ष्णदुःख अने जे वली तिलोअंमि के० त्रैलोक्यनेविषे उत्तमंसुहं के० उत्तम प्रकारनां सुख छे, तं के० ते सव्वं के० सर्व, विषयाणं के० विषयनी जे वुड्डिक्खय के० वृद्धि अने क्षय एटले हाणी तेनां हेउअं के० हेतु छे. एम हे जीव, ! तुं जाणसु के० जाणजे. ॥३१॥

इंदिय विसय पसत्ती पडंति संसारसायरे जीवा ॥ पक्खिव्व छिन्नपंखा सुसीलगुणपेहुणविहिणा॥३२॥नलहइजहालिहंतो मुहिल्लियं अंठिअं जहा सुणउ ॥ सोसइ तालुअरसिअं विविहंतोमन्नएसुक्कं ॥ ३३ ॥

व्याख्या–इंदियविसयपसत्ती के० इंडियोना विसयोने विषे विशेष करी आसक्त एवो जीव, पक्खिव्वछिन्नपंखा के० जेनी पांख छेदाइ छे एवो पक्षी जेम आकाशथी पृथ्वी उपर जइ पडे, तेम सुसीलगुणपेहुणविहिणा के० सुशील गुणरूपी पांखोविना जीव, संसार सायरे के० संसार सागरने विषे पडंति के० पडे छे. ॥ ३२ ॥ जह के० जेम सुणउ के० श्वान मुहिल्लियंअंठिअं के० महोटुं हाडकुं लिहंतो के० चाटतां थकां नलहइ के० नथी जाणतुं, के तालुअरसिअं के० पोताना तालवानो रस शोषे छे ! ! ए श्वान पोतानाज तालवानो रस चाटे छे, तो पण ते चाटतां थकां विविहंतो के० विविध प्रकारनां सुखं के० सुखने मन्नए के० माने छे. ॥ ३३ ॥

मिहिलाणकायसेवी न लहइ किंचिवि सुहं तहा पुरिसो ॥ सो मन्नए वराउ सयकाय परिस्समं सुक्कं ॥ ३४ ॥ सुट्ठुविमग्गिज्जंतो कछवि कयलीइ नत्थि जह सारो॥ इंदिय विसएसु तहा नत्थिसुहं सुट्ठुविगविठं ॥३५॥

व्याख्या—आ संसारनेविषे खणमित्त के० क्षणमात्र सुक्खा के० सुख छे, अने दुःक्खा के० दुःख तो बहुकाल के० घणाकाल सुधी छे. ते वली पगामदुक्खा के० अतिशय दुःख छे; अने अनिकामसुक्खा के० अतिशय तोछडुं सुख छे. एमाटे संसार मुक्खस्स विपक्ख भूआ के० संसारने मूकवो अने तेथी विपक्षभूत थवुं अने ए कामभोगा के० काम [illegible]दिकना जे भोगो छे ते, अणछाणउ के० अनर्थनी खाणी के० खाण छे. ॥ २४ ॥ जेण के० जेणे जगंसव्वं के० सर्वजगत्‌ने जितूअं के० जेटुं संताप्युं, एवो दुरप्पा के० दुरात्मा कामग्गहो के० कामरूपी ग्रह, ते सव्वग्गहाणं के० सर्व ग्रहोने पभवो के० [illegible] मूल कारण छे, अने सव्वदोसपायट्टी के० सर्व दोषोनो प्रगट करनार, एवो महाग्रहो के० महोटो ग्रह जाणवो. ॥ २५ ॥

जह कच्छुल्लो कच्छुं कंडुयमाणो दुहं मुणइ सुक्खं ॥ मोहाउरा मणुस्सा तह कामदुहं सुहंबिंति ॥ २६ ॥ सल्लंकामा विसंकामा कामा आसीविसोवमा ॥ कामेपत्थेमाणा अकामा जंति दुग्गइं ॥ २७ ॥

व्याख्या—जह के० जेम, कच्छुल्लोकच्छुंकंडुयमाणो के० खसनो धणी खसने खणतो [illegible] दुहं के० दुःख भोगवे छे, तोपण तेने सुहंमुणइ के० सुख [illegible] तह के० तेम मोहाउरा के० मोहेकरी आतुर एटले पीडित एवा मणुस्सा के० [illegible] के० कामभोगादिकना विषयदुःखने सुहंबिंति के० सुखकारी [illegible] ॥ २६ ॥ कामा के० काम छे ते सल्लं के० शल्यरूप छे, विसं के० विषरूप छे [illegible] के० सर्पनी दाढमां जे विष छे तेनी उपमाए छे. कामेपत्थेमाणा के० ए [illegible] प्रार्थना करतां अने अकामा के० अणभोगव्ये थके पण जीव दुग्गइं के० दुर्गति प्रत्ये जंति के० जाय. ॥ २७ ॥

विसय अवइक्खंता पडंति संसारसायरे घोरे ॥ वीसएसु निरावि-क्खा तरंति संसारकांतारं ॥ २८ ॥ छलिया अवइक्खंता निरावइक्खा गया अविग्घेणं ॥ तम्हा पवयणसारे निरावइक्खेण होअव्वं ॥ २९ ॥

व्याख्या—विसय अवइक्खंता के० विषयनी अपेक्षा-प्रतिबंध करतां जीव संसारसायरे के० संसाररूपी महा भयंकर एवा समुद्रनेविषे पडंति के० पडे छे, अने [illegible] के० विषयनेविषे निरपेक्ष होतां थकां संसारकांतारं के० संसार[illegible] तरे छे. ॥ २८ ॥ छलिया के० छल्या एवा विषयनी अपेक्षा [illegible] निरावइक्खा के० निरपेक्ष थया, ते अविग्घेणं के० अवि-

पणे गया के० मोक्षे गया. तम्हा के० ते माटे पवयणसारे के० प्रवचननुं सार जे चारित्र—तेहनेविषे निरावरकेणहोअव्वं के० निरपेक्ष थवुं. ॥ २९ ॥

विसयाविरको निवडइ निरविरको तरइ डुत्तर नवोहं ॥ देवीदीवसमागय नाउअ जुअलेण दिठंतो ॥ ३० ॥ जंअइ तिरकंडुरकं जंच सुहं उत्तमं तिलोअंमि ॥ तंजाणसु विसयाणं वुढ्हिरकय हेउअंसव्वं ॥ ३१ ॥

व्याख्या—विसया विरको के० विषयनी अपेक्षा धरतो जीव निवडइ के० संसारनेविषे पडे छे, अने जे संसारथी निरपेक्ष छे ते डुत्तर के० डुस्तर एवो आ जे नव के० संसार तेने तरइ के० तरे छे. जेम देवीना द्वीपनेविषे समागत के० आवेला एवा नाउअजुअलेण के० भ्राता एटले नाइनुं युगल. अर्थात् बे नाइउं तेना दिठंतो के० दृष्टांते जाणवुं. एटले बे नाइमांथी एक नाइए देवीना सन्मुख किंचित् जायुं, तेथी ते समुद्रमां जइ पड्यो अने बीजो नाइ निरपेक्ष रह्यो, तो समुद्र पार उतर्यो. ए कथा ज्ञाताजीमां छे, त्यांथी जाणवी. ॥ ३० ॥ जं के० जे अइ के० अतिशय तिरकंडुरकं के० तीक्ष्णदुःख अने जे वली तिलोअंमि के० त्रैलोक्यनेविषे उत्तमंसुहं के० उत्तम प्रकारनां सुख छे, तं के० ते सव्वं के० सर्व, विषयाणं के० विषयनी जे वुढ्हिरकय के० वृद्धि अने क्षय एटले हाणी तेनां हेउअं के० हेतु छे. एम हे जीव, ! तुं जाणसु के० जाणजे. ॥ ३१ ॥

इंदिय विसय पसत्ती पडंति संसारसायरे जीवा ॥ परिकव्व छिन्नपंखा सुसीलगुणपेहुणविहिणा ॥ ३२ ॥ नलहइजहालिहंतो मुहिल्लियं अंठिअं जहा सुणउं ॥ सोसइ तालुअरसिअं विविहंतोमन्नएसुरकं ॥ ३३ ॥

व्याख्या—इंदियविसयपसत्ती के० इंद्रियोना विसयोने विषे विशेष करी आसक्त एवो जीव, परिकव्वछिन्नपंखा के० जेनी पांख छेदाइ छे एवो पक्षी जेम आकाशथी पृथ्वी उपर जइ पडे, तेम सुसीलगुणपेहुणविहिणा के० सुशील गुणरूपी पांखोविना जीव, संसार सायरे के० संसार सागरने विषे पडंति के० पडे छे. ॥ ३२ ॥ जह के० जेम सुणउं के० श्वान मुहिल्लियंअंठिअं के० महोटुं हाडकुं लिहंतो के० चाटतां थकां नलहइ के० नथी जाणतुं, के तालुअरसिअं के० पोताना तालवानो रस शोषे छे ! ! ए श्वान पोतानाज तालवानो रस चाटे छे, तो पण ते चाटतां थकां विविहंतो के० विविध प्रकारनां सुखं के० सुखने मन्नए के० माने छे. ॥ ३३ ॥

महिलाणकायसेवी न लहइ किंचिवि सुहं तहा पुरिसो ॥ सो मन्नए वराउं सयकाय परिस्समं सुरकं ॥ ३४ ॥ सुठुविमग्गिअंतो कठवि कयलीइ नत्थि जह सारो ॥ इंदिय विसएसु तहा नत्थिसुहं सुठुविगविठं ॥ ३५ ॥

व्याख्या—आ संसारनेविषे खणमित्त के० क्षणमात्र सुक्खा के० सुख छे, अने दुःक्खा के० दुःख तो बहुकाल के० घणाकाल सुधी छे. ते वली पगामदुक्खा के० अतिशय दुःख छे; अने अनिकामसुक्खा के० अतिशय तोछुं सुख छे. एमाटे संसार मुक्खस्स विपक्खभूआ के० संसारने मूकवो अने तेथी विपक्षभूत थवुं अने ए कामभोगा के० काम विषयादिकना जे भोगो छे ते, अणत्थाणउ के० अनर्थनी खाणी के० खाण छे. ॥ २४ ॥ जेण के० जेणे जगंसव्वं के० सर्वजगत्ने जितूअं के० जेयुं संताप्युं, एवो दुरप्पा के० दुरात्मा कामग्गहो के० कामरूपी ग्रह, ते सव्वग्गहाणं के० सर्व ग्रहोने पभवो के० उपजाववानुं मूल कारण छे, अने सव्वदोसपायट्टी के० सर्व दोषोनो प्रगट करनार, एवो महागहो के० महोटो ग्रह जाणवो. ॥ २५ ॥

जह कच्छुल्लोकच्छुं कंडुअमणो दुहं मुणइ सुक्खं ॥ मोहाउरा मणुस्सा तह कामदुहं सुहंविंति ॥ २६ ॥ सल्लंकामा विसंकामा कामा आसीविसोवमा ॥ कामेपठेयमाणा अकामा जंति दुग्गइं ॥ २७ ॥

व्याख्या—जह के० जेम, कच्छुल्लोकच्छुंकंडुअमाणो के० खसनो धणी खसने खणतो थको, जो के परिणामे दुहं के० दुःख भोगवे छे, तोपण तेने सुहंमुणइ के० सुख मानेछे; तह के० तेम मोहाउरा के० मोहेकरी आतुर एटले पीडित एवा मणुस्सा के० मनुष्यो कामदुहं के० कामभोगादिकना विषयदुःखने सुहंविंति के० सुखकरी जाणेछे. ॥ २६ ॥ कामा के० काम छे ते सल्लं के० सालरूप छे, विसं के० विषरूप छे अने आसीविसोवमा के० सर्पनी दाढमां जे विष छे तेनी उपमाए छे. कामेपठेयमाणा के० ए कामनी मात्र प्रार्थना करतां अने अकामा के० अणभोगव्ये थके पण जीव दुग्गइं के० दुर्गतिए जंति के० जाय. ॥ २७ ॥

विसए अवइक्कंता पडंति संसारसायरे घोरे ॥ वीसएसु निराविक्खा तरंति संसार कांतारे ॥ २८ ॥ वखिया अवइक्कंता निरावइक्खा गया अविग्घेणं ॥ तम्हापवयणसारे निरावइक्खेण होअव्वं ॥ २९ ॥

व्याख्या—विसए अवइक्कंता के० विषयनी अपेक्षा—प्रतिबंध करतां जीव संसारसायरेघोरे के० संसाररूपी महा भयंकर एवा समुद्रनेविषे पडंति के० पडे छे, अने विसएसु निराविक्खा के० विषयनेविषे निरपेक्ष होतां थकां संसारकांतारे के० संसाररूपी अरण्यने तरंति के० तरे छे. ॥ २८ ॥ वखिया के० छलवंत एवा विषयनी अवइक्कंता के० अपेक्षावी जे निरावइक्खा के० निरपेक्ष थया, ते अविग्घेणं के० अविघ-

पणे गया के० मोक्षे गया. तम्हा के० ते माटे पवयणसारे के० प्रवचननुं सार जे चारित्र—तेहनेविषे निरावइक्केणहोअव्वं के० निरपेक्ष थवुं. ॥ २९ ॥

विसयाविरक्को निवडइ निरविरक्को तरइ डुत्तर नवोहं ॥ देवीदीवसमागय नाउअ जुअलेण दिठ्ठंतो ॥ ३० ॥ जंअइ तिरकंडुरकं जंच सुहं उत्तमं तिलोअंमि ॥ तंजाणसु विसयाणं वुढ्ढिरकय हेउअंसव्वं ॥३१॥

व्याख्या—विसया विरक्को के० विषयनी अपेक्षा धरतो जीव निवरूइ के० संसारनेविषे पड़े छे, अने जे संसारथी निरपेक्ष छे ते डुत्तर के० डुस्तर एवो आ जे नव के० संसार तेने तरइ के० तरे छे. जेम देवीना द्वीपनेविषे समागत के० आवेला एवा नाउअजुअलेण के० भ्राता एटले नाइनुं युगल. अर्थात् बे नाइर्ड तेना दिठ्ठंतो के० दृष्टांते जाणवुं. एटले बे नाइमांथी एक नाइए देवीना सन्मुख किंचित् जायुं, तेथी ते समुद्रमां जइ पड्यो अने बीजो नाइ निरपेक्ष रह्यो, तो समुद्र पार उतर्यो. ए कथा ज्ञाताजीमां छे, त्यांथी जाणवी. ॥३०॥ जं के० जे अइ के० अतिशय तिरकंडुरकं के० तीक्ष्णडुःख अने जे वली तिलोअंमि के० त्रैलोक्यनेविषे उत्तमंसुहं के० उत्तम प्रकारनां सुख छे, तं के० ते सव्वं के० सर्वे, विषयाणं के० विषयनी जे वुढ्ढिरकय के० वृद्धि अने क्षय एटले हाणी तेनां हेउअं के० हेतु छे. एम हे जीव, ! तुं जाणसु के० जाणजे. ॥३१॥

इंदिय विसय पसत्ती पडंति संसारसायरे जीवा ॥ परकिव्व छिन्नपंखा सुसीलगुणपेहुणविहिणा॥३२॥नलहइजहालिहंतो मुहिल्लियं अंठिअं जहा सुणउं ॥ सोसइ तालुअरसिअं विविहंतोमन्नएसुरकं ॥ ३३ ॥

व्याख्या—इंदियविसयपसत्ती के० इंद्रियोना विषयोने विषे विशेष करी आसक्त एवो जीव, परकिव्वछिन्नपंखा के० जेनी पांख छेदाइ छे एवो पक्षी जेम आकाशथी पृथ्वी उपर जइ पडे, तेम सुसीलगुणपेहुणविहिणा के० सुशील गुणरूपी पांखोविना जीव, संसार सायरे के० संसार सागरने विषे पडंति के० पडे छे. ॥ ३२ ॥ जह के० जेम सुणउं के० श्वान मुहिल्लियंअंठिअं के० महोटुं हाडकुं लिहंतो के० चाटतां थकां नलहइ के० नथी जाणतुं, के तालुअरसिअं के० पोताना तालवानो रस शोषे छे ! ! ए श्वान पोतानाज तालवानो रस चाटे छे, तो पण ते चाटतां थकां विविहंतो के० विविध प्रकारनां सुखं के० सुखने मन्नए के० माने छे. ॥ ३३ ॥

मिहिलाणकायसेवी न लहइ किंचिवि सुहं तहा पुरिसो ॥ सो मन्नए वराउं सयकाय परिस्समं सुरकं ॥ ३४ ॥ सुठुविमग्गिअंतो कहवि कयलीइ नहि जहसारो॥इंदिय विसएसु तहा नहिसुहं सुठुविगविठ्ठं ॥३५॥

व्याख्या–आ संसारनेविषे खणमित्त के० क्षणमात्र सुरका के० सुख छे, अने दुःरका के० दुःख तो बहुकाल के० घणाकाल सुधी छे. ते वली पगामदुरका के० अतिशय दुःख छे; अने अनिकामसुरका के० अतिशय तोछडुं सुख छे. एमाटे संसार मुकरस्स विपरूभूआ के० संसारने मूकवो अने तेथी विपरूभूत थवुं अने ए कामभोगा के० काम विषयादिकना जे भोगो छे ते, अणछाणछ के० अनर्थनी खाणी के० खाण छे. ॥ २४ ॥ जेण के० जेणे जगंसव्वं के० सर्वजगत्ने भिंतूअं के० भेद्युं संताप्युं, एवो दुरप्पा के० दुरात्मा कामग्गहो के० कामरूपी ग्रह, ते सव्वग्गहाणं के० सर्व ग्रहोने पभवो के० उपजाववानुं मूख कारण छे, अने सव्वदोसपायट्टी के० सर्व दोषोनो प्रगट करनार, एवो महागहो के० महोटो ग्रह जाणवो. ॥ २५ ॥

जह कच्छुल्लोकच्छुं कंडुअमणो दुहं मुणइ सुरकं ॥ मोहाउरा मणुस्सा तह कामदुहं सुहंविंति ॥ २६ ॥ सल्लंकामा विसंकामा कामा आसीविसोवमा ॥ कामेपछेयमाणा अकामा जंति दुग्गइं ॥ २७ ॥

व्याख्या–जह के० जेम, कच्छुल्लोकच्छुंकंडुअमाणो के० खसनो धणी खसने खणतो थको, जो के परिणामे दुहं के० दुःख भोगवे छे, तोपण तेने सुहंमुणइ के० सुख मानेछे; तह के० तेम मोहाउरा के० मोहेकरी आतुर एटले पीडित एवा मणुस्सा के० मनुष्यो कामदुहं के० कामभोगादिकना विषयदुःखने सुहंविंति के० सुखकरी जाणेछे. ॥ २६ ॥ कामा के० काम छे ते सल्लं के० सालरूप छे, विसं के० विषरूप छे अने आसीविसोवमा के० सर्पनी दाढमां जे विष छे तेनी उपमाए छे. कामेपछेयमाणा के० ए कामनी मात्र प्रार्थना करतां अने अकामा के० अणभोगव्ये थके पण जीव दुग्गइं के० दुर्गतिए जंति के० जाय. ॥ २७ ॥

विसए अवइरकंता पडंति संसारसायरे घोरे ॥ वीसएसु निरावि-रका तरंति संसार कांतारे ॥ २८ ॥ छलिया अवइरकंता निरावइ-रका गया अविग्घेणं ॥ तम्हापवयणसारे निरावइरकेण होअव्वं ॥ २९ ॥

व्याख्या–विसए अवइरकंता के० विषयनी अपेक्षा–प्रतिबंध करतां जीव संसार सायरेघोरे के० संसाररूपी महा भयंकर एवा समुद्रनेविषे पडंति के० पडे छे, अने विसएसु निराविरका के० विषयनेविषे निरपेक्ष होतां थकां संसारकांतारे के० संसाररूपी अरण्यने तरंति के० तरे छे. ॥ २८ ॥ छलिया के छलवंत एवा विषयनी अवइरकंता के० अपेक्षाथी जे निरावइरका के० निरपेक्ष थया, ते अविग्घेणं के० अविघ्न-

पणे गया के० मोक्ष गया. तम्हा के० ते माटे पवयणसारे के० प्रवचननुं सार जे चारित्र–तेहनेविषे निरावश्कखेणहोश्रव्वं के० निरपेक्ष थवुं. ॥ २९ ॥

विसयाविरको निवडइ निरविरको तरइ डुत्तर नवोहं ॥ देवीदीवसमागय नाउञ्ज जुञ्चलेण दिठंतो ॥ ३० ॥ जंञ्चइ तिरकंडुरकं जंच सुहं उत्तमं तिलोञ्चंमि ॥ तंजाणसु विसयाणं वुह्रिकय हेउञ्चंसवं ॥३१॥

व्याख्या–विसया विरको के० विषयनी अपेक्षा धरतो जीव निवडइ के० संसारनेविषे पडे ठे, अने जे संसारथी निरपेक्ष ठे ते डुत्तर के० डुस्तर एवो आ जे नव के० संसार तेने तरइ के० तरे ठे. जेम देवीना द्वीपनेविषे समागत के० आवेला एवा नाउञ्जुञ्चलेण के० न्राता एटले नाइनुं युगल. अर्थात् बे नाइर्ड तेना दिठंतो के० दृष्टांते जाणवुं. एटले बे नाइमांथी एक नाइए देवीना सन्मुख किंचित् जायुं, तेथी ते समुद्रमां जइ पड्यो अने बीजो नाइ निरपेक्ष रह्यो, तो समुद्र पार उतर्यो. ए कथा ज्ञाताजीमां ठे, त्यांथी जाणवी. ॥ ३० ॥ जं के० जे अइ के० अतिशय तिरकंडुरकं के० तीक्ष्णडुःख अने जे वली तिलोञ्चंमि के० त्रैलोक्यनेविषे उत्तमंसुहं के० उत्तम प्रकारनां सुख ठे, तं के० ते सव्वं के० सर्व, विषयाणं के० विषयनी जे वुह्रिकय के० वृद्धि अने क्षय एटले हाणी तेनां हेउञ्चं के० हेतु ठे. एम हे जीव,! तुं जाणसु के० जाणजे. ॥३१॥

इंदिय विसय पसत्ती पडंति संसारसायरे जीवा ॥ परिकव ठिन्नपंखा सुसीलगुणपेहुणविहिणा॥३२॥नलहइजहालिहंतो मुहह्लियं ञ्चंठिञ्चं जहा सुणर्ज ॥ सोसइ तालुञ्चरसिञ्चं विविहंतोमन्नएसुरकं ॥ ३३ ॥

व्याख्या–इंदियविसयपसत्ती के० इंद्रियोना विसयोने विषे विशेष करी आसक्त एवो जीव, परिकव्वछिन्नपंरका के० जेनी पांख ठेदाइ ठे एवो पक्षी जेम आकाशथी पृथ्वी उपर जइ पडे, तेम सुसीलगुणपेहुणविह्णिा के० सुशील गुणरूपी पांखो विना जीव, संसार सायरे के० संसार सागरने विषे पडंति के० पडे ठे. ॥ ३२ ॥ जह के० जेम सुणर्ज के० श्वान मुहह्लियंञ्चंठिञ्चं के० महोटुं हाम्कुं लिहंतो के० चाटतां थकां नलहइ के० नथी जाणतुं, के तालुञ्चरसिञ्चं के० पोताना तालवानो रस शोषे ठे !! ए श्वान पोतानाज तालवानो रस चाटे ठे, तो पण ते चाटतां थकां विविहंतो के० विविध प्रकारनां सुखं के० सुखने मन्नए के० माने ठे. ॥ ३३ ॥

मिहिलाणकायसेवी न लहइ किंचिवि सुहं तहा पुरिसो ॥ सो मन्नए वराउ सयकाय परिस्समं सुरकं ॥ ३४ ॥ सुठुविमग्गिञ्जंतो कठवि कयलीइ नठि जहसारो॥इंदिय विसएसु तहा नठिसुहं सुठुविगविठं ॥३५॥

व्याख्या–आ संसारनेविषे खणमित्त के० क्षणमात्र सुक्खा के० सुख छे, अने दुःक्खा के० दुःख तो बहुकाल के० घणाकाल सुधी छे. ते वली पगामदुक्खा के० अतिशय दुःख छे; अने अनिकामसुक्खा के० अतिशय थोडुं सुख छे. एमाटे संसार मुक्करस विपक्ख भूआ के० संसारने मूकवो अने तेथी विपक्षभूत थवुं अने ए कामभोगा के० काम विषयादिकना जे भोगो छे ते, अणत्थाणउ के० अनर्थनी खाणी के० खाण छे. ॥ २४ ॥ जेण के० जेणे जगंसव्वं के० सर्वजगतने जितूअं के० जेयुं संताप्युं, एवो दुरप्पा के० दुरात्मा कामग्गहो के० कामरूपी ग्रह, ते सव्वग्गहाणं के० सर्व ग्रहोने पभवो के० उपजाववानुं मूल कारण छे, अने सव्वदोसपायट्टी के० सर्व दोषोनो प्रगट करनार, एवो महागहो के० महोटो ग्रह जाणवो. ॥ २५ ॥

जह कच्छुल्लोकच्छुं कंडुअमणो दुहं मुणइ सुक्खं ॥ मोहाउरा मणुस्सा तह कामदुहं सुहंविंति ॥ २६ ॥ सल्लंकामा विसंकामा कामा आसीविसोवमा ॥ कामेपच्छेयमाणा अकामा जंति दुग्गइं ॥ २७ ॥

व्याख्या–जह के० जेम, कच्छुल्लोकच्छुंकंडुअमाणो के० खसनो धणी खसने खणतो थको, जो के परिणामे दुहं के० दुःख भोगवे छे, तोपण तेने सुहंमुणइ के० सुख मानेछे; तह के० तेम मोहाउरा के० मोहेकरी आतुर एटले पीडित एवा मणुस्सा के० मनुष्यो कामदुहं के० कामभोगादिकना विषयदुःखने सुहंविंति के० सुखकरी जाणेछे. ॥ २६ ॥ कामा के० काम छे ते सल्लं के० सालरूप छे, विसं के० विषरूप छे अने आसीविसोवमा के० सर्पनी दाढमां जे विष छे तेनी उपमाए छे. कामेपच्छेयमाणा के० ए कामनी मात्र प्रार्थना करतां अने अकामा के० अणभोगव्ये थके पण जीव दुग्गइं के० दुर्गतिए जंति के० जाय. ॥ २७ ॥

विसए अवइक्खंता पडंति संसारसायरे घोरे ॥ वीसएसु निराविक्खा तरंति संसार कांतारे ॥ २८ ॥ छलिया अवइक्खंता निरावइक्खा गया अविग्घेणं ॥ तम्हापवयणसारे निरावइक्खेण होअव्वं ॥ २९ ॥

व्याख्या–विसए अवइक्खंता के० विषयनी अपेक्षा–प्रतिबंध करतां जीव संसार सायरेघोरे के० संसाररूपी महा भयंकर एवा समुद्रनेविषे पडंति के० पडे छे, अने विसएसु निराविक्खा के० विषयनेविषे निरपेक्ष होतां थकां संसारकांतारे के० संसाररूपी अरण्यने तरंति के० तरे छे. ॥ २८ ॥ छलिया के० छलवंत एवा विषयनी अवइक्खंता के० अपेक्षावी जे निरावइक्खा के० निरपेक्ष थया, ते अविग्घेणं के० अविघ्न-

पणे गया के० मोक्षे गया. तम्हा के० ते माटे पवयणसारे के० प्रवचननुं सार जे चारित्र–तेहनेविषे निरावइक्खेणहोअव्वं के० निरपेक्ष थवुं. ॥ २९ ॥

विसयाविक्खो निवडइ निरविक्खो तरइ डुत्तर भवोहं ॥ देवीदीवसमागय भाउअ जुअलेण दिठ्ठंतो ॥ ३० ॥ जंअइ तिक्खंडुक्खं जंच सुहं उत्तमं तिलोअंमि ॥ तंजाणसु विसयाणं वुड्ढिक्खय हेउअंसव्वं ॥३१॥

व्याख्या–विसया विक्खो के० विषयनी अपेक्षा धरतो जीव निवडइ के० संसारनेविषे पडे छे, अने जे संसारथी निरपेक्ष छे ते डुत्तर के० डुस्तर एवो आ जे भव के० संसार तेने तरइ के० तरे छे. जेम देवीना द्वीपनेविषे समागत के० आवेला एवा भाउअजुअलेण के० भ्राता एटले भाइनुं युगल. अर्थात् बे भाइउं तेना दिठ्ठंतो के० दृष्टांते जाणवुं. एटले बे भाइमांथी एक भाइए देवीना सन्मुख किंचित् जोयुं, तेथी ते समुद्रमां जइ पड्यो अने बीजो भाइ निरपेक्ष रह्यो, तो समुद्र पार उतर्यो. ए कथा ज्ञाताजीमां छे, त्यांथी जाणवी. ॥३०॥ जं के० जे अइ के० अतिशय तिक्खंडुक्खं के० तीक्ष्णदुःख अने जे वली तिलोअंमि के० त्रैलोक्यनेविषे उत्तमंसुहं के० उत्तम प्रकारनां सुख छे, तं के० ते सव्वं के० सर्व, विषयाणं के० विषयनी जे वुड्ढिक्खय के० वृद्धि अने क्षय एटले हाणी तेनां हेउअं के० हेतु छे. एम हे जीव, ! तुं जाणसु के० जाणजे. ॥३१॥

इंदिय विसय पसत्ती पडंति संसारसायरे जीवा ॥ पक्खिव छिन्नपंखा सुसीलगुणपेहुणविहिणा॥३२॥नलहइजहालिहंतो मुहल्लियं अंठिअं जहा सुणउ ॥ सोसइ तालुअरसिअं विविहंतोमन्नएसुक्खं ॥ ३३ ॥

व्याख्या–इंदियविसयपसत्ती के० इंद्रियोना विसयोने विषे विशेष करी आसक्त एवो जीव, पक्खिव्वछिन्नपंखा के० जेनी पांख छेदाइ छे एवो पक्षी जेम आकाशथी पृथ्वी उपर जइ पडे, तेम सुसीलगुणपेहुणविहिणा के० सुशील गुणरूपी पांखोविना जीव, संसार सायरे के० संसार सागरने विषे पडंति के० पडे छे. ॥ ३२ ॥ जह के० जेम सुणउ के० श्वान मुहल्लियंअंठिअं के० महोटुं हाडकुं लिहंतो के० चाटतां थकां नलहइ के० नथी जाणतुं, के तालुअरसिअं के० पोताना तालवानो रस शोषे छे ! ! ए श्वान पोतानाज तालवानो रस चाटे छे, तो पण ते चाटतां थकां विविहंतो के० विविध प्रकारनां सुखं के० सुखने मन्नए के० माने छे. ॥ ३३ ॥

मिहिलाणकायसेवी न लहइ किंचिवि सुहं तहा पुरिसो ॥ सो मन्नए वराउ सयकाय परिस्समं सुक्खं ॥ ३४ ॥ सुठ्ठुविमग्गिज्जंतो कछवि कयलीइ नत्थि जह सारो॥इंदिय विसएसु तहा नत्थिसुहं सुठ्ठुविगविठ्ठं ॥३५॥

व्याख्या–आ संसारनेविषे खणमित्त के० क्षणमात्र सुक्खा के० सुख छे, अने दुःक्खा
दुःख तो बहुकाल के० घणाकाल सुधी छे. ते वली पगामदुक्खा के० अतिशय दुःख
अने अनिकामसुक्खा के० अतिशय तोछडुं सुख छे. एमाटे संसार मुक्खस्स विपक्
भूआ के० संसारने मूकवो अने तेथी विपक्षभूत थवुं अने ए कामजोगा के० काम
विषयादिकना जे जोगो छे ते, अणत्थाणछ के० अनर्थनी खाणी के० खाण छे. ॥ २४ ॥
जेण के० जेणे जगंसव्वं के० सर्वजगत्ने जितूश्रं के० जेर्युं संताप्युं, एवो डुरप्पा के०
डुरात्मा कामग्गहो के० कामरूपी ग्रह, ते सव्वग्गहाणं के० सर्व ग्रहोने पजवो के०
उपजाववानुं मूल कारण छे, अने सव्वदोसपायट्टी के० सर्व दोषोनो प्रगट क
एवो महागहो के० महोटो ग्रह जाणवो. ॥ २५ ॥

जह कच्छुल्लोकच्छुं कंडुअमणो डुहं मुणइ सुक्खं ॥ मोहाउरा मणुस्स
तह कामडुहं सुहंविंति ॥ २६ ॥ सल्लंकामा विसंकामा काम
आसीविसोवमा ॥ कामेपछेयमाणा अकामा जंति डुग्गइं ॥ २७ ॥

व्याख्या–जह के० जेम, कच्छुल्लोकच्छुंकंडुअमाणो के० खसनो धणी खसने ख
पणो, जो के परिणामे डुहं के० दुःख जोगवे छे, तोपण तेने सुहंमुणइ के० सु
जाने छे; तह के० तेम मोहाउरा के० मोहेकरी आतुर एटले पीकित एवा मणुस
के० मनुष्यो कामडुहं के० कामजोगादिकना विषयडुःखने सुहंविंति के० सुखक
जाणे छे. ॥ २६ ॥ कामा के० काम छे ते सल्लं के० सालरूप छे, विसं के० विषरूप छे
अने आसीविसोवमा के० सर्पनी दाढमां जे विष छे तेनी उपमाए छे. कामेपछेयमाण
के० ए कामनी मात्र प्रार्थना करतां अने अकामा के० अणजोगव्ये थके पण जीव
डुग्गइं के० डुर्गतिए जंति के० जाय. ॥ २७ ॥

विसए अवइक्खंता पडंति संसारसायरे घोरे ॥ वीसएसु निरावि-
क्खा तरंति संसार कांतारे ॥ २८ ॥ छलिया अवइक्खंता निरावइ-
क्खा गया अविग्घेणं ॥ तम्हापवयणसारे निरावइक्खेण होअव्वं ॥ २९ ॥

व्याख्या–विसए अवइक्खंता के० विषयनी अपेक्षा–प्रतिबंध करतां जीव संसार
घोरे के० संसाररूपी महा जयंकर एवा समुद्रनेविषे पडंति के० पडे छे, अने
विसएसु निराविक्खा के० विषयनेविषे निरपेक्ष होतां थकां संसारकांतारे के० संसार
अटवीने तरंति के० तरे छे. ॥ २८ ॥ छलिया के० छलवंत एवा विषयनी अवइ-
क्खंता के० अपेक्षावी जे निरावइक्खा के० निरपेक्ष थया, ते अविग्घेणं के० अविघ्न

पणे गया के० मोक्षे गया. तम्हा के० ते माटे पवयणसारे के० प्रवचननुं सार जे चारित्र–तेहनेविषे निरावइक्खेणहोअव्वं के० निरपेक्ष थवुं. ॥ २९ ॥

विसयाविक्खो निवडइ निरविक्खो तरइ डुत्तर भवोहं ॥ देवीदीवसमागय भाउअ जुअलेण दिठंतो ॥ ३० ॥ जंअइ तिक्खंडुक्खं जंच सुहं उत्तमं तिलोअंमि ॥ तंजाणसु विसयाणं वुड्ढिक्खय हेउअंसव्वं ॥३१॥

व्याख्या–विसया विक्खो के० विषयनी अपेक्षा धरतो जीव निवडइ के० संसारनेविषे पडे छे, अने जे संसारथी निरपेक्ष छे ते डुत्तर के० डुस्तर एवो आ जे भव के० संसार तेने तरइ के० तरे छे. जेम देवीना द्वीपनेविषे समागत के० आवेला एवा भाउअजुअलेण के० भ्राता एटले भाइनुं युगल. अर्थात् बे भाइउं तेना दिठंतो के० दृष्टांते जाणवुं. एटले बे भाइमांथी एक भाइए देवीना सन्मुख किंचित् जायुं, तेथी ते समुद्रमां जइ पड्यो अने बीजो भाइ निरपेक्ष रह्यो, तो समुद्र पार उतर्यो. ए कथा ज्ञाताजीमां छे, त्यांथी जाणवी. ॥३०॥ जं के० जे अइ के० अतिशय तिक्खंडुक्खं के० तीक्ष्णदुःख अने जे वली तिलोअंमि के० त्रैलोक्यनेविषे उत्तमंसुहं के० उत्तम प्रकारनां सुख छे, तं के० ते सव्वं के० सर्व, विषयाणं के० विषयनी जे वुड्ढिक्खय के० वृद्धि अने क्षय एटले हाणी तेनां हेउअं के० हेतु छे. एम हे जीव,! तुं जाणसु के० जाणजे. ॥३१॥

इंदिय विसय पसत्ती पडंति संसारसायरे जीवा ॥ पक्खिव छिन्नपंखा सुसीलगुणपेहुणविहिणा॥३२॥नलहइजहालिहंतो मुहल्लियं अंठिअं जहा सुणउ ॥ सोसइ तालुअरसिअं विविहंतोमन्नएसुक्खं ॥ ३३ ॥

व्याख्या–इंदियविसयपसत्ती के० इंद्रियोना विसयोने विषे विशेष करी आसक्त एवो जीव, पक्खिव्वछिन्नपंखा के० जेनी पांख छेदाइ छे एवो पक्षी जेम आकाशथी पृथ्वी उपर जइ पडे, तेम सुसीलगुणपेहुणविहिणा के० सुशील गुणरूपी पांखोविना जीव, संसार सायरे के० संसार सागरने विषे पडंति के० पडे छे. ॥ ३२ ॥ जह के० जेम सुणउ के० श्वान मुहल्लियंअंठिअं के० महोटुं हाडकुं लिहंतो के० चाटतां थकां नलहइ के० नथी जाणतुं, के तालुअरसिअं के० पोताना तालवानो रस शोषे छे ! ! ए श्वान पोतानाज तालवानो रस चाटे छे, तो पण ते चाटतां थकां विविहंतो के० विविध प्रकारनां सुखं के० सुखने मन्नए के० माने छे. ॥ ३३ ॥

मिहिलाणकायसेवी न लहइ किंचिवि सुहं तहा पुरिसो ॥ सो मन्नए वराउ सयकाय परिस्समं सुक्खं ॥ ३४ ॥ सुठुविमग्गिज्जंतो कछवि कयलीइ नवि जह सारो॥इंदिय विसएसु तहा नविसुहं सुठुविगविठं ॥३५॥

व्याख्या—आ संसारनेविषे खणमित्त के० क्षणमात्र सुक्खा के० सुख ठे, अने दुःक्खा दुःख तो बहुकाल के० घणाकाल सुधी ठे. ते वली पगामदुक्खा के० अतिशय दुःख अने अनिकामसुक्खा के० अतिशय तोठडुं सुख ठे. एमाटे संसार मुक्खस्स विपक्ख भूआ के० संसारने मूकवो अने तेथी विपक्षजूत थवुं अने ए कामजोगा के० काम विषयादिकना जे जोगो ठे ते, अणठाणउ के० अनर्थनी खाणी के० खाण ठे. ॥ २४॥ जेण के० जेणे जगंसव्वं के० सर्वजगत्ने जितूअं के० जेग्युं संताप्युं, एवो दुरप्पा के० दुरात्मा कामग्गहो के० कामरूपी ग्रह, ते सव्वग्गहाणं के० सर्व ग्रहोने पजवो के० उपजाववानुं मूल कारण ठे, अने सव्वदोसपायट्टी के० सर्व दोषोनो प्रगट करनार, एवो महागहो के० महोटो ग्रह जाणवो. ॥ २५ ॥

जह कच्छुल्लोकच्छुं कंडुअमणो डुहं मुणइ सुक्खं ॥ मोहाउरा मणुस्सा तह कामडुहं सुहंविंति ॥ २६ ॥ सल्लंकामा विसंकामा कामा आसीविसोवमा ॥ कामेपछेयमाणा अकामा जंति डुग्गइं ॥ २७ ॥

व्याख्या—जह के० जेम, कच्छुल्लोकच्छुंकंडुअमाणो के० खसनो धणी खसने खण- पको, जो के० परिणामे डुहं के० दुःख जोगवे ठे, तोपण तेने सुहंमुणइ के० सु- खमाने ठे; तह के० तेम मोहाउरा के० मोहेकरी आतुर एटले पीडित एवा मणुस्सा के० मनुष्यो कामडुहं के० कामजोगादिकना विषयदुःखने सुहंविंति के० सुखकरी जाणे ठे. ॥ २६ ॥ कामा के० काम ठे ते सल्लं के० सालरूप ठे, विसं के० विषरूप ठे अने आसीविसोवमा के० सर्पनी दाढमां जे विष ठे तेनी उपमाए ठे. कामेपछेयमाणा के० ए कामनी मात्र प्रार्थना करतां अने अकामा के० अणजोगव्ये थके पण जीव डुग्गइं के० डुर्गतिए जंति के० जाय. ॥ २७ ॥

विसए अवइक्कंता पडंति संसारसायरे घोरे ॥ वीसएसु निरावि- क्खा तरंति संसार कांतारे ॥ २८ ॥ ठलिया अवइक्कंता निरावइ- क्खा गया अविग्घेणं ॥ तम्हापवयणसारे निरावइक्केण होअव्वं ॥ २९॥

व्याख्या—विसए अवइक्कंता के० विषयनी अपेक्षा—प्रतिबंध करतां जीव सं- सारे के० संसाररूपी महा जयंकर एवा समुद्रनेविषे पडंति के० पडे ठे, अने वीसएसु निरावक्खा के० विषयनेविषे निरपेक्ष होतां थकां संसारकांतारे के० संसार- रूपी अटवीने तरंति के० तरे ठे. ॥ २८ ॥ ठलिया के० ठलवंत एवा विषयनी अप- के० अवइक्कंता निरावइक्का के० निरपेक्ष थया, ते अविग्घेणं के० अवि-

पणे गया के० मोक्षे गया. तम्हा के० ते माटे पवयणसारे के० प्रवचननुं सार जे चारित्र–तेहनेविषे निरावइक्खेणहोअव्वं के० निरपेक्ष थवुं. ॥ २९ ॥

विसयाविक्खो निवडइ निरविक्खो तरइ डुत्तर भवोहं ॥ देवीदीवसमागय भाउअ जुअलेण दिठ्ठंतो ॥ ३० ॥ जंअइ तिक्खंडुक्खं जंच सुहं उत्तमं तिलोअंमि ॥ तंजाणसु विसयाणं वुढ्ढिक्खय हेउअंसव्वं ॥३१॥

व्याख्या–विसया विक्खो के० विषयनी अपेक्षा धरतो जीव निवडइ के० संसारनेविषे पडे छे, अने जे संसारथी निरपेक्ष छे ते डुत्तर के० दुस्तर एवो आ जे भव के० संसार तेने तरइ के० तरे छे. जेम देवीना द्वीपनेविषे समागत के० आवेला एवा भाउअजुअलेण के० भ्राता एटले भाइनुं युगल. अर्थात् बे भाइओ तेना दिठ्ठंतो के० दृष्टांते जाणवुं. एटले बे भाइमांथी एक भाइए देवीना सन्मुख किंचित् जायुं, तेथी ते समुद्रमां जइ पड्यो अने बीजो भाइ निरपेक्ष रह्यो, तो समुद्र पार उतर्यो. ए कथा ज्ञाताजीमां छे, त्यांथी जाणवी. ॥३०॥ जं के० जे अइ के० अतिशय तिक्खंडुक्खं के० तीक्ष्णदुःख अने जे वली तिलोअंमि के० त्रैलोक्यनेविषे उत्तमंसुहं के० उत्तम प्रकारनां सुख छे, तं के० ते सव्वं के० सर्व, विषयाणं के० विषयनी जे वुढ्ढिक्खय के० वृद्धि अने क्षय एटले हाणी तेनां हेउअं के० हेतु छे. एम हे जीव, ! तुं जाणसु के० जाणजे. ॥३१॥

इंदिय विसय पसत्ती पडंति संसारसायरे जीवा ॥ पक्खिव्व छिन्नपंखा सुसीलगुणपेहुणविहिणा॥३२॥नलहइजहालिहंतो मुहिल्लियं अंठिअं जहा सुणओ ॥ सोसइ तालुअरसिअं विविहंतोमन्नएसुक्खं ॥ ३३ ॥

व्याख्या–इंदियविसयपसत्ती के० इंद्रियोना विसयोने विषे विशेष करी आसक्त एवो जीव, पक्खिव्वछिन्नपंखा के० जेनी पांख छेदाइ छे एवो पक्षी जेम आकाशथी पृथ्वी उपर जइ पडे, तेम सुसीलगुणपेहुणविहिणा के० सुशील गुणरूपी पांखोविना जीव, संसार सायरे के० संसार सागरने विषे पडंति के० पडे छे. ॥ ३२ ॥ जह के० जेम सुणओ के० श्वान मुहिल्लियंअंठिअं के० महोटुं हाडकुं लिहंतो के० चाटतां थकां नलहइ के० नथी जाणतुं, के तालुअरसिअं के० पोताना तालवानो रस शोषे छे ! ! ए श्वान पोतानाज तालवानो रस चाटे छे, तो पण ते चाटतां थकां विविहंतो के० विविध प्रकारनां सुखं के० सुखने मन्नए के० माने छे. ॥ ३३ ॥

मिहिलाणकायसेवी न लहइ किंचिवि सुहं तहा पुरिसो ॥ सो मन्नए वराउ सयकाय परिस्समं सुक्खं ॥ ३४ ॥ सुठ्ठुविमग्गिज्जंतो कत्थवि कयलीइ नत्थि जह सारो॥इंदिय विसएसु तहा नत्थिसुहं सुठ्ठुविगविठ्ठं ॥३५॥

[illegible]—ए संसारनेविषे खणमित्त के० क्षणमात्र सुक्खा के० सुख छे, अने दुःख [illegible] बहुकाल के० घणाकाल सुधी छे. ते वली पगामदुक्खा के० अतिशय दुः[illegible] अने [illegible]सुक्खा के० अतिशय थोडुं सुख छे. एमाटे संसार मुक्खस्स वि[illegible] [illegible] के० संसारने मूकवो अने तेथी विपक्षभूत थवुं अने ए कामजोगा के० [illegible] [illegible] जोगो छे ते, अणत्थाणउ के० अनर्थनी खाणी के० खाण छे. ॥ [illegible] [illegible] के० [illegible] सवजगतने जितूअं के० जेणे संताप्युं, एवो दुरप्प [illegible] [illegible] के० कामरूपी ग्रह, ते सव्वग्गहाणं के० सर्व ग्रहोने पजवो [illegible] [illegible] छे, अने सव्वदोसपायट्टी के० सर्व दोषोनो प्रगट करनार [illegible] [illegible] के० मोटो ग्रह जाणवो. ॥ २५ ॥

[illegible] कच्छुं कंडुयमाणो दुहं मुणइ सुक्खं ॥ मोहाउरा मणुस्सा [illegible] [illegible] सुहंविंति ॥ ७६ ॥ सल्लंकामा विसंकामा कामा [illegible]विसोवमा ॥ कामेपत्थेयमाणा अकामा जंति दुग्गइं ॥ ७७ ॥

[illegible]—[illegible] के० जेम, कच्छुंकंडुयमाणो के० खसनो धणी खसने खणतो [illegible] [illegible] के० दुःख जोगवे छे, तोपण तेने सुहंमुणइ के० सुख [illegible] [illegible] के० मोहकरी आतुर एटले पीडित एवा मणुस्सा [illegible] [illegible] के० कामजोगादिकना विषयदुःखने सुहंविंति के० सुखकरी [illegible] [illegible] के० काम छे ते सल्लं के० शल्यरूप छे, विसं के० विषरूप छे [illegible] [illegible] के० सर्पनी दाढमां जे विष छे तेनी उपमाए छे. कामेपत्थेयमाणा [illegible] अने अकामा के० अणजोगव्ये थके पण जीव [illegible] के० [illegible]. ॥ २१ ॥

[illegible] पडंति संसारसायरे घोरे ॥ वीसएसु निराबि- [illegible] कंतारे ॥ ७८ ॥ उत्तिया अवइम्कंता निरावइ- [illegible] ॥ तम्हाअवइसायरे निरावइम्केण होअव्वं ॥ ७९ ॥

[illegible]—[illegible] के० विषयनी अपेक्षा—प्रतिबंध करतां जीव समा[illegible] [illegible] पडंति के० पडे छे अने [illegible] के० [illegible] निरपेक्ष थका संसारकांतारे के० संसा[illegible] [illegible] ॥ २२ ॥ [illegible] के उत्तरंत एवा विषयनी अप[illegible] [illegible] निरपेक्ष थका, ते अविग्घेणं के० अवि[illegible]

पणे गया के० मोक्षे गया. तम्हा के० ते माटे पवयणसारे के० प्रवचननुं सार जे चा-रित्र—तेहनेविषे निरावइक्केणहोअव्वं के० निरपेक्ष थवुं. ॥ २ए ॥

विसयाविक्खो निवडइ निरविक्खो तरइ डुत्तर नवोहं ॥ देवीदीवस-मागय नाउअ जुअलेण दिठंतो ॥ ३० ॥ जंअइ तिक्खंडुक्खं जंच सुहं उत्तमं तिलोअंमि ॥ तंजाणसु विसयाणं वुड्ढिक्खय हेउअंसव्वं ॥३१॥

व्याख्या—विसया विक्खो के० विषयनी अपेक्षा धरतो जीव निवडइ के० संसारने-विषे पडे ठे, अने जे संसारथी निरपेक्ष ठे ते डुत्तर के० डुस्तर एवो आ जे नव के० संसार तेने तरइ के० तरे ठे. जेम देवीना द्वीपनेविषे समागत के० आवेला एवा नाउअजुअलेण के० भ्राता एटले नाइनुं युगल. अर्थात् बे नाइठे तेना दिठंतो के० दृष्टांते जाणवुं. एटले बे नाइमांथी एक नाइए देवीना सन्मुख किंचित् जायुं, तेथी ते समुद्रमां जइ पड्यो अने बीजो नाइ निरपेक्ष रह्यो, तो समुद्र पार उतर्यो. ए कथा ज्ञाताजीमां ठे, त्यांथी जाणवी. ॥३०॥ जं के० जे अइ के० अतिशय तिक्खंडुक्खं के० तीक्ष्णडुःख अने जे वली तिलोअंमि के० त्रैलोक्यनेविषे उत्तमंसुहं के० उत्तम प्रकारनां सुख ठे, तं के० ते सव्वं के० सर्व, विषयाणं के० विषयनी जे वुड्ढिक्खय के० वृद्धि अने क्षय एटले हाणी तेनां हेउअं के० हेतु ठे. एम हे जीव,! तुं जाणसु के० जाणजे. ॥३१॥

इंदिय विसय पसत्ती पडंति संसारसायरे जीवा ॥ पक्खिव्व छिन्नपंखा सुसीलगुणपेहुणविहिणा॥३२॥नलहइजहालिहंतो मुहिल्लियं अंठिअं जहा सुणउ ॥ सोसइ तालुअरसिअं विविहंतोमन्नएसुक्खं ॥ ३३ ॥

व्याख्या—इंदियविसयपसत्ती के० इंद्रियोना विसयोने विषे विशेष करी आसक्त एवो जीव, पक्खिव्वछिन्नपंखा के० जेनी पांख ठेदाइ ठे एवो पक्षी जेम आकाशथी पृथ्वी उपर जइ पडे, तेम सुसीलगुणपेहुणविहिणा के० सुशील गुणरूपी पांखोविना जीव, संसार सायरे के० संसार सागरने विषे पडंति के० पडे ठे. ॥ ३२ ॥ जह के० जेम सुणउ के० श्वान मुहिल्लियंअंठिअं के० महोटुं हाडकुं लिहंतो के० चाटतां थकां नलहइ के० नथी जाणतुं, के तालुअरसिअं के० पोताना तालवानो रस शोषे ठे ! ! ए श्वान पोतानाज तालवानो रस चाटे ठे, तो पण ते चाटतां थकां विविहंतो के० विविध प्रकारनां सुखं के० सुखने मन्नए के० माने ठे. ॥ ३३ ॥

महिलाणकायसेवी न लहइ किंचिवि सुहं तहा पुरिसो ॥ सो मन्नए व-राउ सयकाय परिस्समं सुक्खं ॥ ३४ ॥ सुठ्ठुविमग्गिज्जंतो कठवि कय-लीइ नत्थि जहसारो॥इंदिय विसएसु तहा नत्थिसुहं सुठ्ठुविगविठं ॥३५॥

व्याख्या—आ संसारनेविषे खणमित्त के० क्षणमात्र सुक्खा के० सुख छे, अने दुःक्खा के० दुःख तो बहुकाल के० घणाकाल सुधी छे. ते वली पगामदुक्खा के० अतिशय दुःख छे अने अनिकाममुक्खा के० अतिशय तोछडुं सुख छे. एमाटे संसार मुक्खस्स विपक्खभूआ के० संसारने मूकवो अने तेथी विपक्षभूत थवुं अने ए कामभोगा के० कामविषयादिकना जे भोगो छे ते, अणत्थाणखाणी के० अनर्थनी खाणी के० खाण छे. ॥ २४ ॥ जेण के० जेणे जगंसव्वं के० सर्वजगतने जिनूयं के० जेत्युं संताप्युं, एवो दुरप्पा के० दुरात्मा कामग्गहो के० कामरूपी ग्रह, ते सव्वग्गहाणं के० सर्व ग्रहोने पभवो के० उत्पत्तिनुं मूल कारण छे, अने सव्वदोसपायट्टी के० सर्व दोषोनो प्रगट करनार, एवो महागहो के० महोटो ग्रह जाणवो. ॥ २५ ॥

जह कच्छुल्लो कच्छुं कंडुयमाणो दुहं मुणइ सुक्खं ॥ मोहाउरा मणुस्सा तह कामदुहं सुहंविंति ॥ २६ ॥ सल्लंकामा विसंकामा कामा आसीविसोवमा ॥ कामेपत्थेमाणा अकामा जंति दुग्गइं ॥ २७ ॥

व्याख्या—जह के० जेम, कच्छुल्लोकच्छुंकंडुयमाणो के० खसनो धणी खसने खणतो थको, [illegible] दुहं के० दुःख भोगवे छे, तोपण तेने सुहंमुणइ के० सुख माने छे. तह के० तेम मोहाउरा के० मोहेकरी आतुर एटले पीडित एवा मणुस्सा के० मनुष्यो कामदुहं के० कामभोगादिकना विषयदुःखने सुहंविंति के० सुखकरी माने छे. ॥ २६ ॥ कामा के० काम छे ते सल्लं के० सालरूप छे, विसं के० विषरूप छे, अने आसीविसोवमा के० सर्पनी दाढमां जे विष छे तेनी उपमाए छे. कामेपत्थेमाणा के० ए कामनी [illegible] प्रार्थना करतां अने अकामा के० अणभोगव्ये थके पण जीव दुग्गइं के० दुर्गतिप्रत्ये जंति के० जाय. ॥ २७ ॥

विसए अवइक्खंता पडंति संसारसायरे घोरे ॥ वीसएसु निराविक्खा तरंति संसारकंतारे ॥ २८ ॥ छलिया अवइक्खंता निरावइक्खा गया अविग्घेणं ॥ तम्हापवयणसारे निरावइक्खेण होअव्वं ॥ २९ ॥

व्याख्या—विसए अवइक्खंता के० विषयनी अपेक्षा—प्रतिबंध करतां जीव संसारसायरे के० संसाररूपी महा भयंकर एवा समुद्रनेविषे पडंति के० पडे छे. अने विसएसु निराविक्खा के० विषयनेविषे निरपेक्ष होतां थकां संसारकंतारे के० संसाररूपी अटवीने तरंति के० तरे छे. ॥ २८ ॥ छलिया के० छलायेल एवा विषयनी अवइक्खंता के० अपेक्षावंत. जे निरावइक्खा के० निरपेक्ष थया, ते अविग्घेणं के० अविघ्न

पणे गया के० मोक्षे गया. तम्हा के० ते माटे पवयणसारे के० प्रवचननुं सार जे चारित्र—तेहनेविषे निरावइक्खेणहोअव्वं के० निरपेक्ष थवुं. ॥ २९ ॥

विसयाविरक्को निवडइ निरविरक्को तरइ डुत्तर भवोहं ॥ देवीदीवसमागय भाउअ जुअलेण दिठंतो ॥ ३० ॥ जंअइ तिरकंडुरकं जंच सुहं उत्तमं तिलोअंमि ॥ तंजाणसु विसयाणं वुढिक्कय हेउअंसव्वं ॥३१॥

व्याख्या—विसया विरक्को के० विषयनी अपेक्षा धरतो जीव निवडइ के० संसारनेविषे पडे छे, अने जे संसारथी निरपेक्ष छे ते डुत्तर के० डुस्तर एवो आ जे भव के० संसार तेने तरइ के० तरे छे. जेम देवीना द्वीपनेविषे समागत के० आवेला एवा भाउअजुअलेण के० भ्राता एटले भाइनुं युगल. अर्थात् बे भाइर्ड तेना दिठंतो के० दृष्टांते जाणवुं. एटले बे भाइमांथी एक भाइए देवीना सन्मुख किंचित् जोयुं, तेथी ते समुद्रमां जइ पड्यो अने बीजो भाइ निरपेक्ष रह्यो, तो समुद्र पार उतर्यो. ए कथा ज्ञाताजीमां छे, त्यांथी जाणवी. ॥३०॥ जं के० जे अइ के० अतिशय तिरकंडुरकं के० तीक्ष्णडुःख अने जे वली तिलोअंमि के० त्रैलोक्यनेविषे उत्तमंसुहं के० उत्तम प्रकारनां सुख छे, तं के० ते सव्वं के० सर्व, विषयाणं के० विषयनी जे वुढिक्कय के० वृद्धि अने क्षय एटले हाणी तेनां हेउअं के० हेतु छे. एम हे जीव, ! तुं जाणसु के० जाणजे. ॥३१॥

इंदिय विसय पसत्ती पडंति संसारसायरे जीवा ॥ परिकव्व छिन्नपंखा सुसीलगुणपेहुणविहिणा॥३२॥नलहइजहालिहंतो मुहल्लियं अंठिअं जहा सुणर्ड ॥ सोसइ तालुअरसिअं विविहंतोमन्नएसुरकं ॥ ३३ ॥

व्याख्या—इंदियविसयपसत्ती के० इंद्रियोना विसयोने विषे विशेष करी आसक्त एवो जीव, परिकव्वछिन्नपंखा के० जेनी पांख छेदाइ छे एवो पक्षी जेम आकाशथी पृथ्वी उपर जइ पडे, तेम सुसीलगुणपेहुणविहिणा के० सुशील गुणरूपी पांखोविना जीव, संसार सायरे के० संसार सागरने विषे पडंति के० पडे छे. ॥ ३२ ॥ जह के० जेम सुणर्ड के० श्वान मुहल्लियंअंठिअं के० महोटुं हाडकुं लिहंतो के० चाटतां थकां नलहइ के० नथी जाणतुं, के तालुअरसिअं के० पोताना तालवानो रस शोषे छे ! ! ए श्वान पोतानाज तालवानो रस चाटे छे, तो पण ते चाटतां थकां विविहंतो के० विविध प्रकारनां सुखं के० सुखने मन्नए के० माने छे. ॥ ३३ ॥

मिहिलाणकायसेवी न लहइ किंचिवि सुहं तहा पुरिसो ॥ सो मन्नए वराउं सयकाय परिस्समं सुरकं ॥ ३४ ॥ सुठुविमग्गिझंतो कंठवि कयलीइ नत्थि जह सारो॥इंदिय विसएसु तहा नत्थिसुहं सुठुविगविठं ॥३५॥

व्याख्या–आ संसारनेविषे खणमित्त के० क्षणमात्र सुक्खा के० सुख ठे, अने डुः
डुःख तो बहुकाल के० घणाकाल सुधी ठे. ते वली पगामडुक्खा के० अतिशय डु
अने अनिकामसुक्खा के० अतिशय तोठडुं सुख ठे. एमाटे संसार मुक्खस्स वि
मूक्या के० संसारने मूकवो अने तेथी विपक्षभूत थवुं अने ए कामजोगा के०
विषयादिकना जे जोगो ठे ते, अणठाणउ के० अनर्थनी खाणी के० खाण ठे. ॥ श
जेण के० जेणे जगंसव्वं के० सर्वजगतने जितूअं के० जेडुं संताप्युं, एवो डुरप्पा
डुरातमा कामग्गहो के० कामरूपी ग्रह, ते सव्वग्गहाणं के० सर्व ग्रहोने पजवो
उपजाववानुं मूल कारण ठे, अने सव्वदोसपायट्टी के० सर्व दोषोनो प्रगट करनार,
एवो महागहो के० महोटो ग्रह जाणवो. ॥ २५ ॥

जह कच्छुल्लोकच्छुं कंडुअमणो डुहं मुणइ सुक्खं ॥ मोहाउरा मणुस्सा
तह कामडुहं सुहंविंति ॥ २६ ॥ सल्लंकामा विसंकामा कामा
आसीविसोवमा ॥ कामेपठेयमाणा अकामा जंति डुग्गइं ॥ २७ ॥

व्याख्या–जह के० जेम, कच्छुल्लोकच्छुंकंडुअमाणो के० खसनो धणी खसने खणतो
थको, जो के परिणामे डुहं के० डुःख जोगवे ठे, तोपण तेने सुहंमुणइ के० सुख
माने ठे; तह के० तेम मोहाउरा के० मोहेकरी आतुर एटले पीडित एवा मणुस्सा
के० मनुष्यो कामडुहं के० कामजोगादिकना विषयडुःखने सुहंविंति के० सुखकारी
जाणे ठे. ॥ २६ ॥ कामा के० काम ठे ते सल्लं के० सालरूप ठे, विसं के० विषरूप ठे
अने आसीविसोवमा के० सर्पनी दाढमां जे विष ठे तेनी उपमाए ठे. कामेपठेयमाणा
के० ए कामनी मात्र प्रार्थना करतां अने अकामा के० अणजोगव्ये थके पण जीव
डुग्गइं के० डुर्गतिए जंति के० जाय. ॥ २७ ॥

विसए अवइक्खंता पडंति संसारसायरे घोरे ॥ वीसएसु निरावि
क्खा तरंति संसार कांतारे ॥ २८ ॥ ठलिया अवइक्खंता निरावइ
क्खा गया अविग्घेणं ॥ तम्हापवयणसारे निरावइक्खेण होअव्वं ॥ २९ ॥

व्याख्या–विसए अवइक्खंता के० विषयनी अपेक्षा–प्रतिबंध करतां जीव सं
सारघोरे के० संसाररूपी महा जयंकर एवा समुद्रनेविषे पडंति के० पडे ठे, अ
ने विसएसु निराविक्खा के० विषयनेविषे निरपेक्ष होतां थकां संसारकांतारे के० संस
ारने तरंति के० तरे ठे. ॥ २८ ॥ ठलिया के० ठलवंत एवा विषयनी अव
... के० ... जे निरावइक्खा के० निरपेक्ष थया, ते अविग्घेणं के० अविघ्न

ऐ गया के० मोक्षे गया. तम्हा के० ते माटे पवयणसारे के० प्रवचननुं सार जे चारित्र–तेहनेविषे निरावइक्केणहोअव्वं के० निरपेक्ष थवुं. ॥ २९ ॥

विसयाविक्खो निवडइ निरविक्खो तरइ दुत्तर भवोहं ॥ देवीदीवसमागय भाउअ जुअलेण दिठ्ठंतो ॥ ३० ॥ जंअइ तिक्खंदुक्खं जंच सुहं उत्तमं तिलोअंमि ॥ तंजाणसु विसयाणं वुढ्ढिक्खय हेउअंसव्वं ॥३१॥

व्याख्या–विसया विक्खो के० विषयनी अपेक्षा धरतो जीव निवडइ के० संसारनेविषे पडे छे, अने जे संसारथी निरपेक्ष छे ते दुत्तर के० दुस्तर एवो आ जे भव के० संसार तेने तरइ के० तरे छे. जेम देवीना द्वीपनेविषे समागत के० आवेला एवा भाउअजुअलेण के० भ्राता एटले भाइनुं युगल. अर्थात् बे भाइओ तेना दिठ्ठंतो के० दृष्टांते जाणवुं. एटले बे भाइमांथी एक भाइए देवीना सन्मुख किंचित् जोयुं, तेथी ते समुद्रमां जइ पड्यो अने बीजो भाइ निरपेक्ष रह्यो, तो समुद्र पार उतर्यो. ए कथा ज्ञाताजीमां छे, त्यांथी जाणवी. ॥३०॥ जं के० जे अइ के० अतिशय तिक्खंदुक्खं के० तीक्ष्णदुःख अने जे वली तिलोअंमि के० त्रैलोक्यनेविषे उत्तमंसुहं के० उत्तम प्रकारनां सुख छे, तं के० ते सव्वं के० सर्व, विषयाणं के० विषयनी जे वुढ्ढिक्खय के० वृद्धि अने क्षय एटले हाणी तेनां हेउअं के० हेतु छे. एम हे जीव,! तुं जाणसु के० जाणजे. ॥३१॥

इंदिय विसय पसत्ती पडंति संसारसायरे जीवा ॥ पक्खिव छिन्नपंखा सुसीलगुणपेहुणविहिणा॥३२॥नलहइजहालिहंतो मुहिल्लियं अंठिअं जहा सुणउं ॥ सोसइ तालुअरसिअं विविहंतोमन्नएसुक्खं ॥ ३३ ॥

व्याख्या–इंदियविसयपसत्ती के० इंद्रियोना विसयोने विषे विशेष करी आसक्त एवो जीव, पक्खिव्वछिन्नपंक्खा के० जेनी पांख छेदाइ छे एवो पक्षी जेम आकाशथी पृथ्वी उपर जइ पडे, तेम सुसीलगुणपेहुणविहिणा के० सुशील गुणरूपी पांखोविना जीव, संसार सायरे के० संसार सागरने विषे पडंति के० पडे छे. ॥ ३२ ॥ जह के० जेम सुणउं के० श्वान मुहिल्लियंअंठिअं के० महोटुं हाम्कुं लिहंतो के० चाटतां थकां नलहइ के० नथी जाणतुं, के तालुअरसिअं के० पोताना तालवानो रस शोषे छे!! ए श्वान पोतानाज तालवानो रस चाटे छे, तो पण ते चाटतां थकां विविहंतो के० विविध प्रकारनां सुखं के० सुखने मन्नए के० माने छे. ॥ ३३ ॥

मिहिलाणकायसेवी न लहइ किंचिवि सुहं तहा पुरिसो ॥ सो मन्नए वराउ सयकाय परिस्समं सुक्खं ॥ ३४ ॥ सुट्ठुविमग्गिअंतो कछवि कयलीइ नत्थि जहसारो॥इंदिय विसएसु तहा नत्थिसुहं सुट्ठुविगविठ्ठं ॥३५॥

व्याख्या–तेम महिलाणकायसेवी के० स्त्रीनी कायानो सेवणहार पुरुष ते के० कांइ पण सुहं के० सुखने न लहइ के० नथी लहेतो; परंतु ते वराक के पगो गंक सपकाय के० पोतानी कायाना परिस्समं के० परिश्रमने सुखमना सुखरूप माने ठे. ॥ ३४ ॥ सुठुविमग्गिज्जंतो के० अतिशय अविलोक्युं तो पण ग्वि के० कहींए पण कयलीइ के० केलिनेविषे जह के० जेम सारो के० सार के० नथी, तह के० तेमज इंदियविसएसु के० इंद्रिओना विषयोने विषे पण सुहं सुख ते सुठुवि गविठं के० अतिशे शुद्द जोइतुं नत्थि के० नथी. ॥ ३५ ॥

सिंगारतरंगाए विलासवेलाइ जुव्वणजलाए॥केके जयंमि पुरिसा नारीनईए न बुड्डंती ॥३६॥ सोअसरी दुरिअदरी कवडकुडीमहिलियाकिलेसकरी ॥ वइरविरोयणअरणी दुक्खखाणीसुक्खपडिवक्खा ॥ ३७ ॥

व्याख्या–सिंगारतरंगाए के० शृंगाररूप जेमां तरंग के० कल्लोलो ठे, अने विलास के० विलासरूप जेमां जलभ्रमर ठे, अने जुव्वण जलाए के० यौवनरूप जेमां जल ठे, एवी नारीनईए के० नारीरूप नदीने विषे न बुड्डंति के० नथी बूडता, एवा जयंमि के० जगत्ने विषे केके के० कोण कोण पुरिसा के० पुरुष ठे ? अर्थात् नारीरूप नदीने विषे नथी बूड्यो एवो कोइ पण पुरुष जगत्मां नथी. ॥ ३६ ॥ सोअसरी के० शोकनी नदी एवी, दुरिअ के० कपट, तेनी दरी के० गुफा एवी, कवड के० कपटनी कुडी के० कुंडी एवी, किलेसकरी के० क्लेशनी करनारी एवी, वइर के० वेर ते रूप विरोयण के० विश्वानर एटले अग्नि, तेने उपजाववा माटे अरणी के० अरणीना काष्ठ सरखी, एवी महिलीया के० स्त्री ठे, ते दुक्खखाणी के० दुःखनी खाण, अने सुक्खपडिवक्खा के० सुखथी उलटी ठे. ॥ ३७ ॥

अमुणिअमणपरिकम्मो सम्मं को नाम नासिउं तरइ ॥ वम्महसरपसरोहे दिठिछोहे मयच्छीणं ॥३८॥ परिहरसु तओतासिं दिठिदिठीविसस्स व अहिस्स ॥ जं रमणि नयणबाणा चरित्तपाणे विणासंति॥३९॥

व्याख्या– अमुणिअ मणपरिकम्मो के० नथी जाण्युं मननुं पराक्रम जेणे एवो को के० कोण पुरुष मयच्छीणं के० मृगाक्षिना दिठिछोहे के० दृष्टिक्षोने करी वम्महसर के० कामना बाण. पसरोहे के० प्रसरेलनाथी नासिउं तरइ के० नासवाने समर्थ थाय? [illegible] के० कोइ पण समर्थ न थाय. ॥ ३८ ॥ एमाटे हे जीव ! अहिस्स के० सर्पनी [illegible] दिठि के० विषमय दृष्टि तेनी जेनी विषदृष्टि ठे, अने जं के० जे र-

मणि नयणवाणा के० स्त्रीनां नयनरूपी वाणो चरित्त के० चारित्ररूप पाणे के० प्राणने विणासंति के० नाश पमाडे छे, तेवी स्त्रीने परिहर के० परित्याग कर. ॥ ३ए ॥

सिद्धंत जलहिपारंगउविविजिइंदिउविसूरोवि ॥ दढचित्तोवि छलिज्ज-इ जुवइ पिसाईहिं खुड्डाहिं ॥४०॥ मणय नवणीय विलउ जह जायइ जलणसंनिहाणंमि ॥ तह रमणिसंनिहाणे विद्दवइ मणो मुणीणंपि ॥४१॥

व्याख्या– दढचित्तो के० दृढचित्त वालो एवो विसुरोवि के० विशेषे करी शूरो पुरुष जे सिद्धंतजलहिपारंगउ के० सिद्धांतसमुद्रने विशेषे करीने पार पहोंचेलो एवो अने विजिइंदिउ के० इंद्रिउने जेणे जीती होय तेहने पण जुवइ के० जुवतिरूप पि-साईहिंखुड्डाहिं के० क्षुद्रणी एवी पिशाचणी छलिज्जइ के० छले छे. ॥ ४० ॥ जह के० जेम जलण के० अग्नि– तेना संनिहाणंमि के० सन्निध एटले समीपभागनेविषे मणय के० मीण अने नवणीय के० नवनीत एटले माखण, विलउजायइ के० उंगली जाय छे; तह के० तेम रमणिसंनिहाणे के० स्त्रीना सन्निधे एटले समीपभागे मुणीणंपि के० मुनिश्वरनुं पण मणो के० मन विद्दवइ के० विशेषे करी द्रवित थाय छे. एटले मन उंगली जाय छे. ॥ ४१ ॥

नीअंगमाहिं सुपउराहिं उप्पिछमंथरगईहिं ॥ महिलाहिं निनग्गाइव गिरवरगुरुआ विभिज्जंति ॥४२॥ विसयजलं मोहकलं विलासविब्बो अजलयराइत्तं ॥ मयमयरंउत्तिन्ना तारुण्णमहन्नवं धीरा ॥ ४३ ॥

व्याख्या–नीअंगमाहिं के० नीची गतीए छे, तेमाटे सुपउराहिं के० पाणीसहित एवी, अने मंथरगईहिं के० मंथर गतिए छे माटे उप्पिछ के जोवा योग्य एवी, महि-लाहिं के० स्त्री ते निमग्गाइव के० नदीनीपरे गिरिवरगुरुआ के० मेरुपर्वत सरखा स्थिरमनवाखाउने पण विभिज्जंति के० विशेषे करी भेदे छे. ॥ ४२ ॥ विसयजलं के० विषयरूप ते जल, मोहकलं के० मोहरूप कलभोग, अने विलास विब्बोअजलयरा-इत्तं के० हावभावरूपीआ जलचर जीवो तेणे आकीर्ण एटले भरेलो एवो अने मय के० मद– ते रूप मयरं के० मगर मछवाखो एवो तारुण्णमहन्नवं के० तारुण्य एटले यौवनावस्थारूप महार्णव एटले महासमुद्रने धीरा के० जे धीरपुरुष ते उत्तिन्ना के० उतरेछे. अर्थात् एवा समुद्रने तरी पार उतरेछे. ॥ ४३ ॥

जइवि परिचत्तसंगो तव तणुअंगो तहावि परिवडइ ॥ महिला सं-सग्गीए कोसाभवण सिमूणिवा ॥ ४४ ॥ सवग्गंथविमुक्को सीईभू-उपसंतिचित्तोअ ॥ जं पावइ मुत्तिसुहं न चक्कवट्टीवि तं लहइ ॥४५॥

व्याख्या—जइवि के० यद्यपि परिचत्तसंगो के० समस्त प्रकारे बाह्य कुटुंबादिकन संगने परित्याग कस्यो छे जेणे अने तव के० तपेकरी तणुअंगो के० दुबलुं अंग जे कस्युंछे; तहावी के० तोपण मिहिलासंसग्गीए के० महिला जे स्त्री, तेना संसर्गे पडि वरूइ के० संसारमांहे पडेछे. कोनी पेरे ? तो के—कोसा के० वेश्या, तेहना भुवनं विषे निवास करनार एवा जे सिंहगुफावासी मुनिवर तेनी पेठे जाणीलेवुं ॥४४॥ स ग्गंथ के० सर्व ग्रंथथी विमुक्को के० विमुक्त, अर्थात् संसारना सर्व बंधनथी रहित थ यो, अने जे चित्तोष्य के० चित्तनेविषे ऊपसंति के० प्रशांतता पाम्यो अने जं के० पावइमुत्तिसुहं के० मोक्षनुं सुख पामे तं के० ते सुख चक्कवट्टीवि के० चक्रवर्त्ति प न लहइ के० नथी लेतो. ॥ ४५ ॥

खेलंमि पडिअमप्पं जह न तरइ मच्छिआविमोएउ ॥ तह विसयखे- लपडिअं न तरइ अप्पंपि कामंधो ॥४६॥ जं लहइ वीअराउ सुक्खं तं मुणइ सुच्चिअ न अन्नो ॥ न विगत्ता सूअरऊ जाणइ सुरलोइअंसुक्खं ॥४७॥

व्याख्या—जह के० जेम खेलंमि के० श्लेष्मनेविषे पडिअं के० पडेली एवी जे म च्छिआवि के० मक्षिका पण अप्पं के० पोताने न मोएऊतरइ के० मूकाववाने समर्थ थती नथी; तह के० तेम विसयखेल पडिअं के० विषयरूप श्लेष्ममांहे पड्यो एवो कामंधो के० कामे करी अंध थएलो पुरुष अप्पंपि के० पोताने पण नतरइ के० न मू कावी शके. ॥ ४७ ॥ जं के० जे सुखं के० सुखने वीअराउ के० वीतराग लहइ के० लहे, तं के० ते सुखने श्री वीतरागज जाणे. पण न अन्नो के० अन्य कोइ जाणे नही. जेम विगत्ता के० गर्ता एटले खाडामां रहेला कर्दमने विषे मग्न थएलो एवो जे सूअ रऊ के० सूअर—डुंड ते सुरलोइअं सुक्खं के० स्वर्गलोकनां सुखने नजाणइ के० जाणे नहीं.

जं अज्जवि जीवाणं विसएसु दुहासवेसु पडिबंधो ॥ तं नज्जइ गुरुआ- णवि अलंघणिज्जो महामोहो ॥ ४८ ॥ जे कामंधा जीवा रमंति विस- एसु ते विगयसंका ॥ जे पुण जिणवयणरया ते भीरु तेसु विरमंति ॥४९॥

व्याख्या—जं के० जे कारण माटे अज्जवि के० हजीसुधीपण, जीवाणं के० जीवोने विसएसुदुहासवेसु के० दुःखनेज आश्रव एटले श्रवनारा जे विषय तेने विषे प्रति बंध छे. तं के० ते कारण माटे गुरुआणवि के० महोटाने पण महामोहो के० महा मोह जे छे ते अलंघणिज्जो के० अलंघनीय छे एवुं, नज्जइ के० जाणिए छीए. ॥ ४८ ॥ जे के० जे कामंधा जीवा के० कामे करी अंध थएला जीवो, ते विगयसंका के० शंका रहित थता थका विसएसु के० विषयोने विषे रमंती के० रमे छे. जे के० जे पुण के०

वली जिणवयणरया के० जिनवचनमां रक्त, तब्भीरु के० संसारथी बीकण, तेसु के० ते विषयोथी विरमंति के० विरमे ढे. ॥ ४ए ॥

असुइमुत्तमलपवाहरूवयं वंतपित्तवसमज्जफोप्फसंमेअमंस वहुहड्डुक-रंडअंचम्ममित्तपछाइअं जुवइ अंगयं ॥५०॥ मंसंइमंमुत्तपुरीसमीसं सिं-घाणखेलाइ अनिज्झरंतं ॥ एअं अणिच्चं किमिआणवासं पासं नराणं मइवाहिराणं ॥ ५१ ॥

व्याख्या–असुइ के० अशुचि, मुत्त के० मूत्र अने मलपवाहरूवयं के० विष्टाप्रवाह तद्रूप अने वंत के० वमन पित्त के० पित वसा के० चरबी अने मज्जा के० हाडकां मांहेलो शुको फोप्फ के० सोजो संमे के० संमेदा, मंस के० मांस वहुहड्ड के० घणां हाडकांठनो करंड के० करंडीठ ते चम्ममित्तं के० चर्ममात्रे करी एवुं पछाइ के० प्राछादीठं एटले आछादीठं एवुं, जुवइ के० स्त्रीनुं अंगयं के० अंग ढे. ॥ ५० ॥ इमं के० ए मसं के० मांस मुत्त के० मूत्र अने पुरीस के० विष्टा तेणे करी मीसं के० मिश्रित अने सिंघाण के० नासिकानो मल खेलाइअ के० बडखा एठनुं निज्झरंतं के० निर्जरण एअं के० ए, अणिच्चं के० निरंतर अनित्य ढे. वली किमिआण वासं के० करमीआनुं आवासस्थान, एवुं स्त्रीठनुं जे शरीर ते मइवाहिराणं नराणं के० मतिवाहिर अर्थात् बाह्यदृष्टि एवा पुरुषोने पासं के० पाश रूप ढे. ॥ ५१ ॥

पासेण पंजरेणय वज्झंति चउप्पयाय पक्खीइ॥ इयजुवइ पंजरेणं बद्धा पुरिसा किलिस्संति ॥ ५२ ॥ अहो मोहो महामल्लो जेण अम्मारिसा-विहु ॥ जाणंताविअणिवत्तं विरमंति न खणंपिहु ॥ ५३ ॥

व्याख्या–जेम पासेण के० पाशे करी अने पंजरेण के० पांजरेकरी चउप्पयाय प-क्खीइ के० चार पगनां पंखीठने वज्झंति के० बांधे, तेम इय के० आ जुवइपंजरेण के० युवतिरूप पांजरे करी पुरिसावद्धा के० बांधेला एवा पुरुषो ते किलिस्संति के० क्लेश पामे ढे. ॥ ५२ ॥ अहो इति आश्चर्ये मोहो महामल्लो के० मोहरूप महामल्ल ढे. जेण के० जेणे करी अम्मारिसाविहु के० अमारा सरखा पण अणिवत्तं के० नथी निव-र्त्तता. जाणंतावि के० जाणतां ढतां पण खणंपिहु के० क्षणमात्र पण न विरमंति के० नथी विरमता. अर्थात् मोहरूपी महामल्लने, अमे जाणीये ढेए तो पण क्षणमात्र तजी शकता नथी. ॥ ५३ ॥

जुवइहिंसह कुणंतो संसग्गिं कुणइ सयलडक्खेहिं ॥ नहि मुसगाणं-संगो होइ सुहो सह बिराहिं ॥५४॥ हरिहर चउराणण चंद सूरखं-

दाइणो विजेदेवा ॥ नारिण किंकरत्तं कुणंतिधिद्धी विसय तिन्ना ॥ ५५ ॥

व्याख्या—जुवइहिंसह के० युवती सहवर्तमान संसग्गिकुणंतो के० संसर्ग करतो थको सयलदुक्खेहिं संसग्गि कुणइ के० समस्त दुःखोनो संसर्ग करे छे. ए माटे बिडालीसह के० बीलाडीनी साथे मुसगाणं के० मूषक एटले उंदरनो संगो के० संसर्ग अथवा संगत नहिहोइसुहो के० सुखदायक न थाय. ॥ ५४ ॥ हरि के० वासुदेव, हर के० महादेव, चउराणण के० चतुरानन एवा ब्रह्मा, चंदसूर के० चंद्र सूर्य अने खंदाइणो के० षडानन एवा कार्तिकेयस्वामि आदे देइने विजेदेवा के० बीजा जे देवताउ ते पण नारिण किंकरत्तं कुणंति के० स्त्रीउंनुं किंकरपणुं करे छे. ए माटे ते विसयतिन्ना के० विषयने विषे तृष्णा छे जेने, एवा पूर्वोक्त प्राणीउंनी तृष्णाने धिद्धी के० धिक्कार छे ! धिक्कार छे ! ॥ ५५ ॥

सीअंच उण्हंच सहंति मूढा इच्छीसु सत्ता अविवेअवंता ॥ इलाइपुत्तव चयंति जाइं जीअंच नासंति अरावणुव ॥ ५६ ॥ वुत्तूण विजीवाणं सुदुक्करायंति पावचरिआइं ॥ जयवं जासासासा पच्चा एसो हुइणमोते ॥ ५७ ॥

व्याख्या—मूढा के० मूर्ख एवा पुरुषो सीअं के० सीत च के० अने उण्हं के० उष्ण एवो ताप सहंति के० सहन करेछे, अने ते अविवेअवंता के० अविवेकवंत एवा होता थका, इच्छीसुसत्ता के० स्त्रीनेविषे आसक्त ते इलाइपुत्तं के० इलाति पुत्रनी परे चयंति जाइं के० स्वजातिनो त्याग करेछे. अने तेउं रावणुव्व के० रावणनी परे जीअंचनासंति के० जीवितव्यनो नाश करे छे. तो पण ते स्त्री आदिकने नथी छांडता. ॥ ५६ ॥ वुत्तूणवि के० बोलीने पण जीवाणं के० जीवोना जे सुदुक्करायंति पावचरिआइं के० अत्यंत दुष्कर एवां पाप चरित्र, जयवं के० जगवन् जासा के० जे हता ते ? सासा के० ते ते पश्चाएसोहुइण मोते के० एज तने प्रत्यादेश छे. ॥ ५७ ॥

जलबवतरलंजीअं अथिराखछीवि जंगुरोदेहो ॥ तुच्छाय काम जोगा निवंधणं दुरकजरकाणं ॥ ५८ ॥ नागो जहा पंकजलावसन्नो दठुंथलं नाजिसमेइ तीरं ॥ एवं जिआ कामगुणेसुगिद्धा सुधम्ममग्गे नरया हवंति ॥ ५९ ॥

व्याख्या—जलबब्ब के० जलबिंदु एटले जलना परपोटा समान तरल के० चपल एवुं जीअं के० जीवितव्य छे, अने लछी के० लक्ष्मी छे ते पण अथिरावि के० अस्थिर छे, अने जंगुरो देहो के० क्षणजंगुर एवो आ देह छे. कामजोगा के० कामजोग छे ते तुच्छाय के० तुच्छ एवा अने दुरकजरकाणं निवंधणं के० लाखो गमे दुःखनां हेतु रूप छे. ॥ ५८ ॥ जहा के० जेम, नागो के० हाथी ते पंकजलावसन्नो के० कादवने

जले बूड्यो थको दहं के० देखेछे तो पण ते थलं के० स्थलथी तीरं के० तीरे नाभि-समेइ के० न जइ शके; एवं के० ए प्रमाणे जिआ के० जीवो कामगुणेसु के० कामसमूह-नेविषे गिद्धा के० आसक्त थका सुधम्ममग्गे के० सुधर्मना मार्गनेविषे नरयाइवंति के० न रत्ता एटले सावधान न थइ शेक. ॥ ५९ ॥

जह विठ्ठपुंजखुत्तो किमी सुहं मन्नए सयाकालं ॥ तह विसयासुइरत्तो जीवो विसुणइ सुहं मूढो ॥ ६० ॥ मयरहरोव जलेहिं तह विहु डुप्पूर उइमे आया ॥ विसया मिसंमि गिद्धो भवे भवे वच्चइ न तत्तिं ॥ ६१ ॥

व्याख्या—जह के० जेम विठ्ठपुंजखित्तो के० विष्टाना ढगलामांहे खूतेलो किमी के० करमीउं, सयाकालं के० सदाकाल सुहंमन्नए के० सुख माने छे; तह के० तेम विसया-सुइरत्तो के० विषयरूप अशुचिनेविषे रक्त थएलो एवो मूढो के० मूढ जीवो के० जीव ते विषयनेविषेज सुहंविसुणइ के० विशेषे करीने सुख माने छे. ॥ ६० ॥ मयरहर ए-टले मगरहर ते मगरने हरण करनार एवो जे समुद्र ते जेम जलेहिं के० पाणीएकरी डुप्पूरउ के० पूरवो दोहिलो छे. एटले दुःखे पूराय, अर्थात् समुद्रमां गमे तेटलुं पाणी नाखो तोपण ते तेथी तृप्ति पामे नही तेम, ए आया के० आत्मा, विसयामिसंमि-गिद्धो के० विषयरूप आमिष एटले मांसने विषे आसक्त थयो थको भवे भवे के० भवभवनेविषे तत्तिं के० तृप्ति प्रत्ये न वच्चइ के० न पामे. ॥ ६१ ॥

विसयविसट्टा जीवा उब्भडरूवाइएसु विविहेसु ॥ भवसय सहस्सदुलहं न-मुणंतिगयंपि निअजम्मं ॥६२॥ चिठंति विसयविवसा मुत्तंलज्जंपिकेवि गयसंका ॥ न गणंति केवि मरणं विसयंकुस सल्लिया जीवा ॥ ६३ ॥

व्याख्या—विषयविसट्टाजीवा के० विषयरूप जे विष तेणे करी आर्त्त एटले पीडा-यमान् थएला एवा जीव, उप्भडरूवाइए के० उद्भटरूप आदिदेइ विविहेसु के० वि-विध प्रकारनां रूप ते भवसयसहस्स के० भवना शतसहस्रे करीने एटले लाखो गमे भवे करीने पण दुलहं के० दुर्लभ एवो निअजम्मं के० मनुष्य जन्म ते गयंपि के० गयो थको पण न मुणंति के० न जाणे. ॥ ६२ ॥ विसयंकुससल्लियो जीवा के० वि-षयरूप अंकुशे साल्या एवा जीवो, विसयविवसाचिठंति के० विषयने वश थया थका तिष्ठंति के० रहे छे. अने लज्जंपि के० लज्जाने पण मुत्तं के० मूके छे, केटलाएक जीवो गयासंका के० गएली छे शंका जेउनी एवा, अने केवि के० केटलाक मरणं न गणंति के० मरणने पण नथी गणता ॥ ६३ ॥

दाइणो विजेदेवा ॥ नारिण किंकरत्तं कुणंतिधिध्दी विसय तिन्ना ॥ ५५॥

व्याख्या—जुवइहिंसह के॰ युवती सहवर्तमान संसग्गिकुणंतो के॰ संसर्ग करतो थको सयलदुक्खेहिं संसग्गिं कुणइ के॰ समस्त दुःखोनो संसर्ग करे छे. ए माटे बिडालीसह के॰ बीलाडीनी साथे मुसगाणं के॰ मूषक एटले उंदरनो संगो के॰ संसर्ग अथवा संगत नहिहोइसुहो के॰ सुखदायक न थाय. ॥ ५४ ॥ हरि के॰ वासुदेव, हर के॰ महादेव, चउराणण के॰ चतुरानन एवा ब्रह्मा, चंदसूर के॰ चंद्र सूर्य अने खंदाइणो के॰ षडानन एवा कार्तिकेयस्वामि आदे देइने विजेदेवा के॰ बीजा जे देवताउ ते पण नारिण किंकरत्तं कुणंति के॰ स्त्रीउनुं किंकरपणुं करे छे. ए माटे ते विसयतिन्ना के॰ विषयने विषे तृष्णा छे जेने, एवा पूर्वोक्त प्राणीउनी तृष्णाने धिध्दी के॰ धिक्कार छे ! धिकार छे ! ॥ ५५ ॥

सीअंच उण्हंच सहंति मूढा इच्छीसु सत्ता अविवेअवंता ॥ इल्लाइपुत्तव चयंति जाइं जीअंच नासंति अरावणुव ॥ ५६ ॥ वुत्तूण विजीवाणं सु दुक्करायंति पावचरिआइं ॥ जयवं जासासासा पच्चा एसो हुइणमोते ॥५७॥

व्याख्या—मूढा के॰ मूर्ख एवा पुरुषो सीअं के॰ सीत च के॰ अने उण्हं के॰ उष्ण एवो ताप सहंति के॰ सहन करेछे, अने ते अविवेअवंता के॰ अविवेकवंत एवा होता थका, इच्छीसुसत्ता के॰ स्त्रीनेविषे आसक्त ते इल्लाइपुत्तं के॰ इलाति पुत्रनी परे चयंति जाइं के॰ स्वजातिनो त्याग करेछे. अने तेउ रावणुव्व के॰ रावणनी परे जीअंचनासंति के॰ जीवितव्यनो नाश करे छे. तो पण ते स्त्री आदिकने नथी छांडता. ॥ ५६ ॥ वुत्तूणवि के॰ बोलीने पण जीवाणं के॰ जीवोना जे सुदुक्करायंति पावचरिआइं के॰ अत्यंत दुष्कर एवां पाप चरित्र, जयवं के॰ जगवन् जासा के॰ जे हता ते ? सासा के॰ ते ते पच्चाएसोहुइण मोते के॰ एज तने प्रत्यादेश छे. ॥ ५७ ॥

जललवतरलंजीअं अथिरालच्छीवि जंगुरोदेहो ॥ तुच्छाय काम जोगा निवंधणं दुक्खलक्खाणं ॥ ५८ ॥ नागो जहा पंकजलावसन्नो दठ्ठुंथलं नाजिसमेइ तीरं ॥ एवं जिआ कामगुणेसुगिध्दा सुधम्ममग्गे नरया हवंति ॥ ५९ ॥

व्याख्या—जललव के॰ जलबिंदु एटले जलना परपोटा समान तरल के॰ चपल एवुं जीअं के॰ जीवितव्य छे, अने लच्छी के॰ लक्ष्मी छे ते पण अथिरावि के॰ अस्थिर छे, अने जंगुरो देहो के॰ क्षणजंगुर एवो आ देह छे. कामजोगा के॰ कामजोग जे छे ते तुच्छाय के॰ तुच्छ एवा अने दुक्खलक्खाणं निवंधणं के॰ लाखो गमे दुःखनां हेतु एवा छे. ॥ ५८ ॥ जहा के॰ जेम, नागो के॰ हाथी ते पंकजलावसन्नो के॰ कादवने

जळे वूड्यो थको दढं के० देखेछे तो पण ते थलं के० स्थलथी तीरं के० तीरे नाजि-समेइ के० न जइ शके; एवं के० ए प्रमाणे जिआ के० जीवो कामगुणेसु के० कामसमूह-नेविपे गिद्धा के० आसक्त थका सुधम्ममग्गे के० सुधर्मना मार्गनेविपे नरयाहवंति के० न रत्ता एटले सावधान न थइ शेक. ॥ ५ए ॥

जहविठ्ठपुंजखुत्तो किमी सुहं मन्नए सयाकालं ॥ तह विसयासुइरत्तो जीवो विमुणइ सुहं मूढो ॥ ६० ॥ मयरहरोव जलेहिं तह विहु डुप्पूर इमे आया ॥ विसया मिसंमि गिध्धो जवे जवे वच्चइ न तत्तिं ॥ ६१ ॥

व्याख्या—जह के० जेम विठ्ठपुंजखित्तो के० विष्टाना ढगलामांहे खूतेलो किमी के० करमीउ, सयाकालं के० सदाकाल सुहंमन्नए के० सुख माने छे; तह के० तेम विसया-सुइरत्तो के० विपयरूप अशुचिनेविपे रक्त थएलो एवो मूढो के० मूढ जीवो के० जीव ते विपयनेविपेज सुहंविमुणइ के० विशेपे करीने सुख माने छे. ॥ ६० ॥ मयरहर ए-टले मगरहर ते मगरने हरण करनार एवो जे समुद्र ते जेम जलेहिं के० पाणीएकरी डुप्पूरउ के० पूरवो दोहिलो छे. एटले डुःखे पूराय, अर्थात् समुद्रमां गमे तेटलुं पाणी नाखो तोपण ते तेथी तृप्ति पामे नही तेम, ए आया के० आत्मा, विसयामिसंमि-गिद्धो के० विपयरूप आमिप एटले मांसने विपे आसक्त थयो थको जवे जवे के० जवजवनेविपे तत्तिं के० तृप्ति प्रत्ये न वच्चइ के० न पामे. ॥ ६१ ॥

विसयविसट्टा जीवा उप्भडरूवाइएसु विविहेसु ॥ जवसय सहस्सडुलहं न-मुणंतिगयंपि निअजम्मं ॥६२॥ चिठंति विसयविवसा मुत्तंलज्जंपिकेवि गयसंका ॥ न गणंति केवि मरणं विसयंकुस सल्लिया जीवा ॥ ६३ ॥

व्याख्या—विपयविसट्टाजीवा के० विपयरूप जे विप तेणे करी आर्त्त एटले पीडा-यमान् थएला एवा जीव, उप्भडरूवाइए के० उद्भटरूप आदिदेइ विविहेसु के० वि-विध प्रकारनां रूप ते जवसयसहस्स के० जवना शतसहस्रे करीने एटले लाखो गमे जवे करीने पण डुलहं के० डुर्लज एवो निअजम्मं के० मनुष्य जन्म ते गयंपि के० गयो थको पण न मुणंति के० न जाणे. ॥ ६२ ॥ विसयंकुससल्लियो जीवा के० वि-पयरूप अंकुशे साल्या एवा जीवो, विसयविवसाचिठंति के० विपयने वश थया थका तिष्टंति के० रहे छे. अने लज्जंपि के० लज्जाने पण मुत्तं के० मूके छे, केटलाएक जीवो गयासंका के० गएली छे शंका जेउनी एवा, अने केवि के० केटलाक मरणं न गणंति के० मरणने पण नथी गणता ॥ ६३ ॥

दाइणो विजेदेवा ॥ नारिण किंकरत्तं कुणंतिधिध्धी विसय तिन्ना ॥ ५५॥

व्याख्या–जुवइहिंसह केο युवती सद्दवर्तमान संसग्गिकुणंतो केο संसर्ग करतो थको सयलडुक्खेहिं संसग्गिं कुणइ केο समस्त दुःखोनो संसर्ग करे छे. ए माटे बिडालीसह केο बीलाडीनी साथे मुसगाणं केο मूषक एटले उंदरनो संगो केο संसर्ग अथवा संगत नहिहोइसुहो केο सुखदायक न थाय. ॥ ५४ ॥ हरि केο वासुदेव, हर केο महादेव, चउराणण केο चतुरानन एवा ब्रह्मा, चंदसूर केο चंद्र सूर्य अने खंदाइणो केο षडानन एवा कार्तिकेयस्वामि आदे देइने विजेदेवा केο बीजा जे देवताओ ते पण नारिण किंकरत्तं कुणंति केο स्त्रीउंनुं किंकरपणुं करे छे. ए माटे ते विसयतिन्ना केο विषयने विषे तृष्णा छे जेने, एवा पूर्वोक्त प्राणीउंनी तृष्णाने धिध्धी केο धिक्कार छे ! धिक्कार छे ! ॥ ५५ ॥

सीअंच उण्हंच सहंति मूढा इत्थीसु सत्ता अविवेअवंता ॥ इलाइपुत्तव्व चयंति जाइं जीअंच नासंति अरावणुव्व ॥ ५६ ॥ वुत्तूण विजीवाणं सुडुक्करायंति पावचरिआइं ॥ जयवं जासासासा पच्चा एसो हुइणमोते ॥५७॥

व्याख्या–मूढा केο मूर्ख एवा पुरुषो सीअं केο सीत च केο अने उण्हं केο उष्ण एवो ताप सहंति केο सहन करेछे, अने ते अविवेअवंता केο अविवेकवंत एवा होता थका, इत्थीसुसत्ता केο स्त्रीनेविषे आसक्त ते इलाइपुत्तं केο इलाति पुत्रनी परे चयंति जाइं केο स्वजातिनो त्याग करेछे, अने तेउं रावणुव्व केο रावणनी परे जीअंचनासंति केο जीवितव्यनो नाश करे छे. तो पण ते स्त्री आदिकने नथी छांडता. ॥ ५६ ॥ वुत्तूण वि केο पोसीने पण जीवाणं केο जीवोना जे सुडुक्करायंति पावचरिआइं केο अत्यंत दुष्कर एवां पाप चरित्र, जयवं केο जगवन् जासा केο जे हता ते ? सासा केο ते ते पचाएसोहुइण मोते केο एज तने प्रत्यादेश छे. ॥ ५७ ॥

जलबुब्बुअसमंजीअं अथिरालच्छीवि जंगुरोदेहो॥तुच्छाय काम जोगा निबंधणं डुक्खलक्खाणं ॥ ५८ ॥ नागो जहा पंकजलावसन्नो दट्ठुंथलं नाभिसमेइ तीरं ॥ एवं जिआ कामगुणेसुगिध्धा सुधम्ममग्गे नरया हवंति ॥ ५९ ॥

व्याख्या–जलबुब्बुअ केο जलबिंदु एटले जलना परपोटा समान तरल केο चपल एवुं जीअं केο जीवितव्य छे, अने लच्छी केο लक्ष्मी छे ते पण अथिरावि केο अस्थिर छे, अने जंगुरो देहो केο क्षणजंगुर एवो आ देह छे. कामजोगा केο कामजोग छे ते तुच्छाय केο तुच्छ एवा अने डुक्खलक्खाणं निबंधणं केο लाखो गमे दुःखनां हेतु एवा छे. ॥ ५८ ॥ जहा केο जेम, नागो केο हाथी ते पंकजलावसन्नो केο कादव

ळे बूड्यो थको दठं के० देखेछे तो पण ते थलं के० स्थलथी तीरं के० तीरे नाजि-मेइ के० न जइ शके; एवं के० ए प्रमाणे जिश्रा के० जीवो कामगुणेसु के० कामसमूह-विषे गिद्धा के० आसक्त थका सुधम्ममग्गे के० सुधर्मना मार्गनेविषे नरयाइवंति के० रत्ता एटले सावधान न थइ शेक. ॥ ५ए ॥

जहविठपुंजखुत्तो किमी सुहं मन्नए सयाकालं ॥ तह विसयासुइरत्तो जीवो विमुणइ सुहं मूढो ॥ ६० ॥ मयरहरोव जलेहिं तह विहु डुप्पूर ऊइमे आया ॥ विसया मिसंमि गिकी नवे नवे वच्चइ न तत्तिं ॥ ६१ ॥

व्याख्या—जह के० जेम विठपुंजखित्तो के० विष्टाना ढगलामांहे खूतेलो किमी के० करमीउं, सयाकालं के० सदाकाल सुहंमन्नए के० सुख माने ठे; तह के० तेम विसया-सुइरत्तो के० विषयरूप अशुचिनेविषे रक्त थएलो एवो मूढो के० मूढ जीवो के० जीव विषयनेविषेज सुहंविमुणइ के० विशेषे करीने सुख माने ठे. ॥ ६० ॥ मयरहर ए-टले मगरहर ते मगरने हरण करनार एवो जे समुद्र ते जेम जलेहिं के० पाणीएकरी डुप्पूरउ के० पूरवो दोहिलो ठे. एटले डुःखे पूराय, अर्थात् समुद्रमां गमे तेटलुं पाणी नाखो तोपण ते तेथी तृप्ति पामे नही तेम, ए आया के० आत्मा, विसयामिसंमि-गिद्धो के० विषयरूप आमिष एटले मांसने विषे आसक्त थयो थको नवे नवे के० नवनवनेविषे तत्तिं के० तृप्ति प्रत्ये न वच्चइ के० न पामे. ॥ ६१ ॥

विसयविसट्टा जीवा उप्नडरूवाइएसु विविहेसु ॥ नवसय सहस्सडुलहं न-मुणंतिगयंपि निअजम्मं ॥६२॥ चिठंति विसयविवसा मुत्तंलज्जंपिकेवि गयसंका ॥ न गणंति केवि मरणं विसयंकुस सल्लिया जीवा ॥ ६३ ॥

व्याख्या—विषयविसट्टाजीवा के० विषयरूप जे विष तेणे करी आर्त्त एटले पीका-यमान् थएला एवा जीव, उप्नडरूवाइए के० उद्भटरूप आदिदेइ विविहेसु के० वि-विध प्रकारनां रूप ते नवसयसहस्स के० नवना शतसहस्रे करीने एटले लाखो गमे नवे करीने पण डुलहं के० डुर्लन एवो निअजम्मं के० मनुष्य जन्म ते गयंपि के० गयो थको पण न मुणंति के० न जाणे. ॥ ६२ ॥ विसयंकुससल्लियो जीवा के० वि-षयरूप अंकुशे साल्या एवा जीवो, विसयविवसाचिठंति के० विषयने वश थया थका तिष्टंति के० रहे ठे. अने लज्जंपि के० लज्जाने पण मुत्तं के० मूके ठे, केटलाएक जीवो गयासंका के० गएली ठे शंका जेउनी एवा, अने केवि के० केटलाक मरणं न गणंति के० मरणने पण नथी गणता ॥ ६३ ॥

विसय विसेणं जीवा जिणधम्मं हारिऊण हा नरयं ॥ वच्चंतिजह चित्तय निवारिउंवंभदत्तनिवो ॥ ६४ ॥ धी धी ताण नराणं जे जिणवयणा मयं पिमुत्तूण ॥ चउगइ विडंवणकरं पियंति विसयासवं घोरं ॥ ६५ ॥

व्याख्या–विसयविसेणं के० विषयरूप जे विष तेणे करीने जीवा के० जीव जिणधम्महारिऊण के० जिनधर्म हारीने हा इति खेदे नरयं के० नरके जाय छे. जह के० जेम चित्तय के० चित्रसाधु एवा जे जाइ तेणे निवारिउं के० वार्यो एवो जे वंभदत्तनिवो के० ब्रह्मदत्तनृप चक्रवर्त्ति जेम संसारने विषे मनुष्य जव हार्यो तेम. ॥ ६४ ॥ धीधी के० धिक्कार छे! धिक्कार छे ! ताणनराणं के० ते नरने, के जे के० जे नर जिणवयणामयंपि मुत्तूणं के० जिनवचनरूपी अमृतने मूकीने चउगइ विडंवणकरं के० चारे गतिनी जे विडंबनानो करनार एवो जे विसयासवंघोरं के० रौद्र एवो विषयासव के० विषयरूप मदिरा तेने पियंति के० पीए छे. ॥ ६५ ॥

मरणेवि दीणवयणं माणधरा जे नरा न जंपंति ॥ ते विहुकुणंति लल्लिं वालाणं नेह गह गिहिला ॥ ६६ ॥ सक्कोविनेव सक्कइ माहप्पमडुप्फुरं जए जेसिं ॥ तेवि नरा नारीहिं कराविआ निअय दासत्तं ॥ ६७ ॥

व्याख्या–मरणेवि के० मरणकाल प्राप्त थयो छतां पण माणधरा जेनरा के० मानने धारण करनार जे पुरुष ते दीनवयणं न जंपंति के० दीनवचन न बोले, अने तेज पुरुष, वालाणं नेहगहगिहिला के० वाला जे स्त्रीउं तेनो जे नेहगह के० स्नेहरूपग्रह तेणे करीने गहिला के० घेहेला थया थका लल्लिंकुणंति के० लालन करे छे. ॥ ६६ ॥ जेसिं के० जेना माहप्पमडुप्फुरं के० माहात्म्य अने आडंवर तेने जगत्‌मां शक्रोवि एटले इंद्र पण स्फुरन नेवसक्कइ के० न करी शके. तेवी नरा के० तेवा पण पुरुषोने नारीहिं के० नारीए निअय के० पोताना दासत्तं के० दासपणा प्रत्ये कराविआ के० कराव्या ॥ ६७ ॥

जउ नंदणो महप्पा जिणभाया वयधरो चरमदेहो ॥ रहनेमी रायमई रायमई कासि हीविसया ॥ ६८ ॥ मयण पवणेण जइ तारिसावि सुरसेलनिच्चला चलिआ ॥ ता पक्क पत्तसत्ताण इअर सत्ताण कावत्ता ॥ ६९ ॥

व्याख्या–जउनंदणो के० यादवनो नंदन एटले पुत्र, महप्पा जिणभाया के० महात्मा एवा जिन जे नेमिनाथ तेनो भाइ, वयधरो के० व्रतधारी अने चरमदेहो के० चरमशरीरी एवो जे रहनेमी, ते रायमई के० राजीमती उपर रायमई के० रागने वि

छे मति जेनी एवो आसीत् के० होतो हवो. माटे हीविसया के० ही इति खेदे धिक्कार छे विषयने! ॥ ६७ ॥ मयणपवणेण के० मदनरूपी पवने करी जइ के० जो मेरुपर्वत सरखा निच्चलाचलिया के० निश्चल एवा चल्या तो पछे पक्कपत्तसत्ताण के० पाकां पांदडां सरखां जे जीवनां सत्व छे एवा इअर के० इतर सत्ताण के० सत्व एवा जीवोनी कावत्ता के० शी वार्ता? अर्थात् कामदेवरूपी पवने करी मेरुपर्वत सरखा धैर्यवंत पुरुषो चलायमान थया, तो पछी अल्पसत्ववाला एवा जीवोनी शी वार्ता? ६९

जिप्पंति सुहेणं चिअ हरि करि सप्पाइणो महाकूरा ॥ इक्कु वियडुज्जेउं
कामो कय सिवसुह विरामो ॥७०॥ विसमा विसय पवासा अणाइ भ-
वभावणाइ जीवाणं ॥ अइदुज्जेतह आणिय इंदिआइं चंचलंचित्तं ॥७१॥

व्याख्या—हरि के० सिंह, करि के० हाथी अने सप्पाइणो के० सर्पादिक महाकूरा के० महाक्रूर एवांउने सुहेणं जिप्पंति के० सुखे करीने जीताए, पण कय सिवसुह विरामो के० कर्यो छे मोक्षसुखथी विराम जेणे एवो इक्कुवि य के० एक पण कामो के० कंदर्प, ते दुज्जेउं के० जीतवो दुर्लभ छे. ॥ ७० ॥ जीवाणं के० जीवने विसमा के० विषम एवा विसय के० विषयोनी पवासा के० पिपासा एटले तरस छे, अने अणाइ के० अनादिनी, भवभावणाइ के० संसारनी भावना छे; अने इंदिआइं के० इंद्रिउं छे ते अइदुज्जे के० अतिशय दुर्जय छे, तह के० तेमज चित्तं के० चित्त छे ते चंचलं के० चपल छे. ॥ ७१ ॥

कलमलअरइ असुक्खी वाही दाहाइ विविह दुक्खाइ ॥
मरणंपिअ विरहाइसु संपज्जइ कामतविआणं ॥ ७२ ॥
पंचिंदिय विसय पसंगरेसि मणवयण काय नवि संवरेसि ॥
तं वाहिसि कत्तिअ गलपएसि जंअठकम्म नविनिज्जारसि ॥७३॥

व्याख्या—कामतविआणं के० कामे करी तप्त थएला एवा जनोने, कलमल के० कलमल, तथा अरइ के० अरति उपजे, अने असुक्खी के० भूख, वाही के० व्याधि; दाहाइ के० दाघ ज्वरादि प्रमुख विविहदुक्खाइं के० विविध प्रकारनां दुःखो, मरणं के० मरण, अने पिअविरहाइ के० प्रियवियोगादिक संपज्जइ के० संपजे. ॥ ७२ ॥ हे जीव! पंचिंदिय विसय पसंगरेसि के० पांच इंद्रिउंना विषय प्रसंगने माटे मणवयण-काय के० मन वचन अने काया, नविसंवरेसि के० नथी संवरतो; अने जं के० जे अ-ठकम्म के० आठ कर्मोने नवि निज्जारसि के० नथी निर्जरा पमाडतो तं के० ते तुं वाहिसिकत्तिअगलपएसि के० गलप्रदेशने ठामे कत्ति के० काती एटले कातर वाहे छे.७३

किंतुमंधोसि किंवासि धत्तुरिउं अहव किंसंनिवाएण आऊरिउं ॥ अमय स
मुधम्मजं विसव अवमन्नसे विसय विसविसम अमियंव वहुमन्नसे ॥ ७४॥
तुष्ति तुहनाण विन्नाण गुणडंवरो जलण जालासु निवडंतु जिअ निभ्नरो॥
पयइ वामेसु कामेसु जंरज्जसेजेहिंपुणपुण विनिरयानलेपच्चसे ॥ ७५ ॥

व्याख्या–हे जीव! किंतुमंधोसि के० शुं तुं आंधलो छे? किंवासिधत्तुरिउं के० शुं तें धंतुरो पीधोछे? अहव के० अथवा तुं शुं संनिवाएणआऊरिउं के० सन्निपात रोगेकरी आकुरित के० परिपूर्ण छे? के जं के० जे माटे अमयसमुधम्म के० अमृतसमान धर्म छे, तेने विसव के० विषवत् अवमन्नसे के० मानेछे!! अने विसय विसविसम के० विषयरूप जे महा विषम विष, तेने अमियंववहुमन्नसे के० अमृतवत् पण माने छे! ॥ ७४ ॥ जिअ के० हे जीव! तुष्ति के० तुं तुहनाणविन्नाण गुणडंवरो के० तारुं ज्ञान तारुं विज्ञान अने गुणोनो आडंवर ते जलण जालासु के० ज्वलन ज्वालानेविषे निभ्नरो के० अत्यंतपणे निवडंतु के० पडो. जं के० जे कारण माटे पयइवामेसु के० प्रकृतिए करी वांका–विपरीत एवा जे कामेसु के० कामभोग तेनेविषे रज्जसे के० तुं राचे छे. माटे जेहिं के० जे कामभोगेकरीने तुं पुण पुण के० वली वली विशेषे करीने निरयानले के० नरकरूपी अग्निनेविषे पच्चसे के० पचेछे ॥ ७५ ॥

दहइ गोसीस सिरखंड छारकए छगल गहणठ्ठ मेरावणं विक्कए ॥ क-
प्पतरुतोडि एरंड सोवावए जुष्ति विसएहिं माणुअत्तणं हारए ॥ ७६॥
अधुवं जीविअंनच्चा सिद्धिमग्गं विआणिया ॥ विणि अट्टिज्ज भोगेसु
आउं परिमिअमप्पणो ॥ ७७ ॥

व्याख्या–जुष्ति के० जे पुरुष विसएहिं के० विषये करीने मणुअत्तणंहारए के० मनुष्यपणुं हारे छे तो ते दहइगोसीससिरखंडछारकए के० सूकी राखने माटे गोशीर्ष ते बावना चंदन अने सिरखंड एटले सुखड तेने दहइ के० वाले छे, अने छगल गहण[illegible] के० बोकडो लेवाने अर्थे मेरावणं विक्कए के० ऐरावतहाथीने वेचेछे. अने सो के० कप्पतरुतोडि के० कल्पवृक्षने तोडी एरंडवावए के० एरंडाने वावेछे. ॥ ७६ ॥ जे उत्तम पुरुषो छे ते अधुवं के० अशाश्वतुं एवुं जे जीविअंनच्चा के० जीवितव्य जाणता थका अने सिद्धिमग्ग के० मोक्षमार्गने पण विआणिया के० जाणता, अने अप्पणो के० पोतानुं परिमिअं के० परिमित एटले प्रमाणसहित आयुष्य जाणीने, अर्थात् आ[illegible] थोडुं आयुष्य छे; एवुं ते जाणता थका भोगेसु के० भोग थकी विणिअट्टिज्ज [illegible] निवर्ते छे. ॥ ७७ ॥

सिवमग्ग संठिआणवि जह डुक्केआ जिआण पणविसया ॥ तह अ-
न्नं किंपि जए डुज्जेअं नत्थि सयलेवि ॥ ७८ ॥ सविडंकुप्भडरूवा दिठा
मोहेइ जा मणं इत्थि ॥ आयहिअं चिंतंता दूरयरेणं परिहरंति ॥ ७९ ॥

व्याख्या— जह के० जेम सयले के० सर्वजगतनेविषे सिवमग्गसंठिआणवि के० मोक्षमार्गे जेउ रह्याछे, एवा जिआण के० जीवोने पण विसया के० पांच विषय जे छे ते डुर्जय छे; तह के० तेम अन्नंकिंपि के० अन्य कोइ पण नथी डुज्जेयं के० डुर्जय नथी. अर्थात् विषय जीतवा तेज डूर्जय छे, पण ते सिवाय बीजुं कांइ डूर्जय नथी ॥ ७८ ॥ सविडंकुप्भडरूवा के० सविटंक उद्भटरूप एवी इत्थि के० स्त्री, ते दिठा के० दीठी थकी मनने मोह पमाडे छे. तेउने आयहियं के० आत्महितने चिंतंता के० चिंतवता एवा जे पुरुष ते, दूरयरेणं परिहरंति के० दूरथी परिहरे छे. ॥ ७९ ॥

सवं सुअंपिसीलं विन्नाणं तह तवंपि वेरग्गं ॥ वच्चइ खणेणसवं विसय
विसेणं जईणंपि ॥ ८० ॥ रेजीव मय विगप्पिय निमेस सुहलालसो कहं
मूढ ॥ सासयसुह मसमतमं हारिसि सिसि सोअरंचजसं ॥ ८१ ॥

व्याख्या—सव्वंसुअं के० सर्वश्रुत, सीलं के० सर्वशील, विन्नाणं के० सर्वविज्ञान तह के० तेमज वेरग्गं के० वैराग्य ते सव्वं के० सर्व जइणंपि के० यतिउने पण विसय विसेणं के० विषयरूप विषेकरीने खणेण वच्चइ के० क्षणमात्रमां जतां रहे छे. ॥ ८० ॥ रे जीव ! सासयसुह मसमतमं के० शाश्वतां सुख, जेना समान जगतमां बीजां कोइ सुख नथी तेने, अने जेमां ससिसोअरंचजसं के० चंद्रमा सरखो उज्वल यश छे, तेने हे मूढ, मयविगप्पिय के० पोतानी मतिए कल्प्यां एवां निमेससुहलालसो के० निमेषमात्र सुखमां लंपट थइने कहंहारिसि के० केम हारेछे ! ॥ ८१ ॥

पज्जलिउ विसयअग्गी चरित्तसारं डहिज्ज कसिणंपि ॥ सम्मत्तं पिवि-
राहिअ अणंत संसारिअं कुज्जा ॥ ८२ ॥ भीसण भव कंतारे विसमा
जीवाण विसयतिण्हाउ ॥ जाए नडिआ चउदसपुव्वीवि रुलंति हु निगोए ८३

व्याख्या—पज्जलिउ के० प्रज्वलित थएलो एवो जे विसयअग्गी के० विषयरूप अग्नि छे ते कसिणंपि के० समस्त एवा चरित्तसारं के० चारित्रना सारने डहिज्ज के० बाले छे. अने सम्मत्तं के० सम्यक्त्वने विराहिअ के० विराधीने अणंत संसारिअं के० अनंत संसारीपणाने कुज्जा के० करे छे. ॥८२॥ जीवाण के० जीवने भीसण के० भयंकर एवा भवकंतारे के० संसाररूपी अरण्यनेविषे विसमाविसय तिण्हाउ के० विषम एवी जे विषय

किंतुमंधोसि किंवासि धत्तुरिउं अहव किंसंनिवाएण आऊरिउं ॥ अमय स मुधम्मजं विसव अवमन्नसे विसय विसविसम अमियंव वहुमन्नसे ॥ ७४॥ तुझि तुहनाण विन्नाण गुणडंवरो जलण जालासु निवडंतु जिअ निप्परो॥ पयइ वामेसु कामेसु जंरज्जसेजेहिंपुणपुण विनिरयानलेपचसे ॥ ७५ ॥

व्याख्या-हे जीव! किंतुमंधोसि के० शुं तुं आंधलो छे? किंवासिधत्तुरिउं के० शुं तें धतुरो पीधोछे? अहव के० अथवा तुं शुं संनिवाएणआऊरिउं के० सन्निपात रोगेकरी आकुरित के० परिपूर्ण छे? के जं के० जे माटे अमयसमुधम्म के० अमृतसमान धर्म छे, तेने विसव के० विषवत् अवमन्नसे के० मानेछे!! अने विसय विसविसम के० विषयरूप जे महा विषम विष, तेने अमियंववहुमन्नसे के० अमृत वत् वहु माने छे! ॥ ७४ ॥ जिअ के० हे जीव! तुझि के० तुं तुहनाणविन्नाण गुण डंवरो के० तारुं ज्ञान तारुं विज्ञान अने गुणोनो आडंवर ते जलण जालासु के० ज्वलन ज्वालानेविषे निप्परो के० अत्यंतपणे निवडंतु के० पमो. जं के० जे कारण मा पयइवामेसु के० प्रकृतिए करी वांका-विपरीत एवा जे कामेसु के० कामजोग तेनेवि .रज्जसे के० तुं राचे छे. माटे जेहिं के० जे कामजोगेकरीने तुं पुण पुण के० वली वारं विशेषे करीने निरयानले के० नरकरूपी अग्निनेविषे पचसे के० पचेछे ॥ ७५ ॥

दहइ गोसीस सिरखंड छारकए छगल गहणठ मेरावणं विक्कए ॥ क- प्पतरुतोडि एरंड सोवावए जुझि विसएहिं माणुअत्तणं हारए ॥ ७६॥ अधुवं जीविअंनचा सिद्धिमग्गं विआणिया ॥ विणि अट्टिज्ज जोगेसु आउं परिमिअमप्पणो ॥ ७७ ॥

व्याख्या-जुझि के० जे पुरुष विसएहिं के० विषये करीने मणुअत्तणंहारए के० मनुष्य पणुं हारे छे ते ते दहइगोसीससिरखंडछारकए के० सूकी राखने माटे गोशीर्ष ते वा- वना चंदन अने सिरखंड एटले सुखड तेने दहइ के० वाले छे, अने छगल गहणठ के० बोकडो लेवाने अर्थे मेरावणं विक्कए के० ऐरावतहाथीने वेचेछे. अने सो के० ते कप्पतरुतोडि के० कल्पवृक्षने तोडी एरंडवावए के० एरंडाने वावेछे. ॥ ७६ ॥ जे उत्तम पुरुषो छे ते अधुवं के० अशाश्वतुं एवुं जे जीविअंनचा के० जीवितव्य जाणता थका, अने सिद्धिमग्ग के० मोक्षमार्गने पण विआणिया के० जाणता, अने अप्पणो के० पोतानुं परिमिअं के० परिमित एटले प्रमाणसहित आयुष्य जाणीने, अर्थात् थोडुं आयुष्य छे; एवुं ते जाणता थका जोगेसु के० जोग थकी विणिअट्टिज्ज के० निवर्त्ते छे. ॥ ७७ ॥

रूप तृष्णा छे. जे तृष्णाए नडिया के० नचावेला एवा चउदसपुव्वीवि के० चौद पूर्व धारी पण हु के० निश्चयें करीने निगोए के० निगोदनेविषे रुलंति के० भमे छे. ॥८३॥

हा विसमा हाविसमा विसया जीवाण जेहिं पडिबद्धा ॥ हिंडंति भव-
समुद्दे अणंतदुक्खाइ पावंता ॥८४॥ मा इंदजालचवला विसया जिवाण
विज्जुतेअ समा ॥ खणदिठ्ठा खणनिठ्ठा तातेसिं को हु पडिबंधो ॥ ८५

व्याख्या—हा इति खेदे ! विसमा के० विषम, वली हा इति खेदे ! विसमा के० विषम एवा विसया के० विषयो, ते जीवने विषम छे जेहिं के० जे विषयोए करीने पडिबद्धा के० प्रतिबंध थएला एवा जीव अणंतदुःक्खाइ पावंता के० अनंत दुःख पामता थका भवसमुद्द के० संसार समुद्रनेविषे हिंडंति के० हिंडे छे. ॥ ८४ ॥ मा इति निषेधे इंदजालचवला के० इंद्रजालनी पेरे चपल एवा जे विसया के० विषयो छे, जीवाण के० जीवने ते विषयो विज्जुतेयसमा के० विजलीना तेज समान खणदिठ्ठा के० क्षणमात्रमां देखाएला, पण पछी खणनिठ्ठा के० क्षणमात्रमां नाश पामवानुं छे शील जेनुं, एटले एम के—विजली जेम क्षणमां देखवामां आवे अने वली क्षणमां न दीठामां आवे, तेम ए विषयो पण क्षणमात्र देखवामां आवे अने क्षणमां न दीठामां आवे, के० ते माटे तेसिं के० तेमनो हु के० निश्चे कोपडिबंधो० के० शो प्रतिबंध करवो? ॥८५॥

सत्तुविसं पिसाओ वेआलो हुअवहोविपज्जलिओ ॥ तं नकुणइ जं कु-
विआ कुणंति रागाइणो देहे ॥ ८६ ॥ जोरागाईणवसे वसंमि सोसयल-
दुक्ख लक्खाणं ॥ जस्स वसे रागाई तस्सवसे सयलसुक्खाइं ॥ ८७ ॥

व्याख्या—जं के० जेटलुं रागाइणो के० रागद्वेषादिक कुविआ के० कोप्या थका देहे के० देहनेविषे दुःखप्रत्ये कुणंति के० करेछे, तं के० तेटलुं दुःख सत्तू के० शत्रु विसं के० विष, पिसाओ के० पिशाच, वेआलो के० वेताल अने पज्जलिओ हुअवहोवि के० प्रज्वलित थएलो अग्नि पण न कुणइ के० न करी शके. ॥ ८६ ॥ जो के० जे पुरुष रागाईणवसे के० रागादिकने वश छे, सो के० ते पुरुष सयलदुक्खलक्खाणं के० दुःख समस्त लाखो गमे तेने वसंमि के० वश थइ रह्यो छे एम जाणवुं; अने जस्स के० जे पुरुषना वसे के० वशमां एटले स्वाधीनमां रागाई के० रागादिक छे, तस्सवसे के० ते पुरुषना वशमां सयलसुक्खाइं के० सघलां सुख छे एम जाणवुं ॥ ८७ ॥

केवलदुहनिम्मविए पडिओ संसारसायरे जीवो ॥ जं अणुहवइ कि-
लेसं तं आसवहेऊयं सव्वं ॥ ८८ ॥ ही संसारे विहिणा महिलारू

वेण मंडिअं जालं॥ वज्झंति जत्र मूढा मणूआ तिरिया सुरा असुरा॥ ७ए॥

व्याख्या– केवल दुहनिम्मविए के० निःकेवल दुःखेकरीने नीपजावेलो एवो जे संसारसायरे के० संसाररूपी सागर– तेनेविषे जीवो के० जीव पडिर्ज के० पड्यो ठे, अने त्यां जे किलेसं अणुहवइ के० क्लेश अनुजवे ठे, तं सव्वं के० ते सघलो क्लेश आसवहेऊअं के० आश्रव ठे हेतु जेनो एवो ठे. ॥ ७७ ॥ ही इतिखेदे अहो संसारे के० आ संसारनेविषे कर्म जे ठे, तेणे महिलारूवेण के० स्त्रीरूपे जालंमंडिअं के० जाल मांमीठे. जत्र के० जे जालनेविषे मूढ एवा मणुआ के० मनुष्यो, तिरिया के० तिर्यंच, सुरा के० देवो, अने असुरा के० असुरकुमार देवो वज्झंति के० वंधायठे ॥ ७ए॥

विसमा विसयजुअंगा जेहिं डंसिआ जिआ नववणंमि ॥ कीसंति दुह-
ग्गीहिं चुलसीईजोणिलरकेसु॥ए०॥संसारचारगिह्मे विसयकुवाएहिंलु-
क्किआ जीवा ॥ हिअमहिअं अमुणंता अणुहवंति अणंतदुःरकाइंए१

व्याख्या–विसमा के० विषम एवा विषयजुअंगा के० विषयरूप जुजंगो एटले सर्पो, जेहिं के० जेर्जए नववणंमि के० संसाररूप अरण्यनेविषे जिआ के० जीव, डंसिआ के० करड्या ठतां दुहग्गीहिं के० दुःखरूप अग्निए करीने चुलसीईजोणिलरकेसु के० चोरासी लाख जीवा योनिनेविषे कीसंति के० क्लेश पामेठे. ॥ ए० ॥ संसारचार के० संसारनुं चालवुं, तद्रूप गिह्मे के० ग्रीष्मकाल तेनेविषे विसय के० विषयरूप कुवाय के० नगारो वायरो, तेणेकरी लुक्किआ के० लुकाया थका एवा जे जीवो, तेहिअमहिअं के० हितअहितने अमुणंता के० अजाणता थका अणंतदुःरकाइं के० अनंत दुःखोने अणुहवंति के० अनुजवे ठे. ए१

हाहादुरंतदुठा विसयतुरंगा कुसिरिकआ लोए ॥ जीसणनवाडवीए
पाडंति जिआण मुद्धाणं॥ ए२ ॥ विसय पिवासातत्तारत्तानारीसु पं-
किलसरंमि ॥ दुहिआ दीणा खीणा रुलंति जीवा नववणंमि ॥ ए३ ॥

व्याख्या– हाहा इति खेदे ! मुद्धाणं जिआण के० मुग्ध एवा जीवोने दुरंत के० जेनो अंत दुःखे करीने ठे, एवा दुठा के० दुष्ट जे विसयतुरंगा के० विषयरूप तु-रंग, एटले घोमा ते कुसिरिकआ के० विपरीत शिखावेला एवा लोए के० लोकने विषे जीसणनवाडवीए के० जयंकर एवी संसाररूपी अटवीमांहे पाडंति के० पाडे ठे. ॥ ए२ ॥ विसय पिवासा के० विषयरूप पिपासा एटले तृषा–तेणे करी तत्ता के० तप्त थएला एवा, अने नारीसुरत्ता के० स्त्रीनेविषे आसक्त एवा जीवा के० जीवो नवव-णंमि के० संसाररूपी व[illegible] विषे स्त्रीरूप पंकिलसरंमि के० कादववाला सरोवरमां दु-

रूप तृष्णा छे. जे तृष्णाए नमिआ के० नचावेला एवा चउदसपुव्वीवि के० चौद पूर्व धारी पण हु के० निश्चयें करीने निगोए के० निगोदनेविषे रुलंति के० जमे छे. ॥८३॥

हा विसमा हाविसमा विसया जीवाण जेहिं पडिबद्धा ॥ हिंडंति जव-समुद्दे अणंतदुक्खाइ पावंता ॥८४॥ मा इंदजालचवला विसया जिवाण विज्जुतेअ समा ॥ खणदिठ्ठा खणनिठ्ठा तातेसिं को हु पडिबंधो ॥ ८५

व्याख्या—हा इति खेदे ! विसमा के० विषम, वली हा इति खेदे ! विसमा के० विषम एवा विसया के० विषयो, ते जीवने विषम छे जेहिं के० जे विषयोए करीने पडिबद्धा के० प्रतिबंध थएला एवा जीव अणंतदुःक्खाइ पावंता के० अनंत दुःख पामता थका जवसमुद्द के० संसार समुद्रनेविषे हिंडंति के० हिंडेछे. ॥ ८४ ॥ मा इति निषेधे इंदजालचवला के० इंद्रजालनी पेरे चपल एवा जे विसया के० विषयो छे, जीवाण के० जीवने ते विषयो विज्जुतेयसमा के० विजलीना तेज समान खणदिठ्ठा के० क्षणमात्रमां देखाएला, पण पछी खणनिठ्ठा के० क्षणमात्रमां नाश पामवानुं छे शील जेनुं, एटले एम के—विजली जेम क्षणमां देखवामां आवे अने वली क्षणमां न दीठामां आवे, तेम ए विषयो पण क्षणमात्र देखवामां आवे अने क्षणमां न दीठामां आवे, ता के० ते माटे तेसिं के० तेमनो हु के० निश्चे कोपडिबंधो० के० शो प्रतिबंध करवो? ॥८५॥

सत्तुविसं पिसाऊ वेआलो हुअवहोविपज्जलिउ ॥ तं नकुणइ जं कुविआ कुणंति रागाइणो देहे ॥ ८६ ॥ जोरागाईणवसे वसंमि सोसयल-दुक्ख लक्खाणं ॥ जस्स वसे रागाई तस्सवसे सयलसुक्खाइं ॥ ८७ ॥

व्याख्या—जं के० जेटलुं रागाइणो के० रागद्वेषादिक कुविआ के० कोप्या थका देहे के० देहनेविषे दुःखप्रत्ये कुणंति के० करेछे, तं के० तेटलुं दुःख सत्तू के० शत्रु विसं के० विष, पिसाउ के० पिशाच, वेआलो के० वेताल अने पज्जलिउ हुअवहोवि के० प्रज्वलित थएलो अग्नि पण न कुणइ के० न करी शके. ॥ ८६ ॥ जो के० जे पुरुष रागाईणवसे के० रागादिकने वश छे, सो के० ते पुरुष सयलदुक्खलक्खाणं के० दुःख समस्त लाखो गमे तेने वसंमि के० वश थइ रह्यो छे एम जाणवुं; अने जस्स के० जे पुरुषना वसे के० वशमां एटले स्वाधीनमां रागाई के० रागादिक छे, तस्सवसे के० ते पुरुषना वशमां सयलसुक्खाइं के० सघलां सुख छे एम जाणवुं ॥ ८७ ॥

केवलदुहनिम्मविए पडिउं संसारसायरे जीवो ॥ जं अणुहवइ कि-लेसं तं आसवहेऊअं सव्वं ॥ ८८ ॥ ही संसारे विहिणा महिलारू

वेण मंडिअं जालं ॥ वझंति जछ मूढा मणूआ तिरिया सुरा असुरा ॥ ७ए ॥

व्याख्या– केवल उहनिम्मविए के० निःकेवल दुःखेकरीने नीपजावेलो एवो जे संसारसायरे के० संसाररूपी सागर– तेनेविषे जीवो के० जीव पडिउ के० पड्यो ठे, अने त्यां जे किलेसं अणुहवइ के० क्लेश अनुजवे ठे, तं सव्वं के० ते सघलो क्लेश आसवहेऊअं के० आश्रव ठे हेतु जेनो एवो ठे. ॥ ७७ ॥ ही इतिखेदे अहो संसारे के० आ संसारनेविषे कर्म जे ठे, तेणे महिलारूवेण के० स्त्रीरूपे जालंमंमिअं के० जाल मांमीठे. जछ के० जे जालनेविषे मूढ एवा मणुआ के० मनुष्यो, तिरिया के० तिर्यंच, सुरा के० देवो, अने असुरा के० असुरकुमार देवो वझंति के० बंधायठे ॥ ७ए॥

विसमा विसयजुअंगा जेहिं डंसिआ जिआ जववणंमि ॥ कीसंति उह-ग्गीहिं चुलसीईजोणिलरकेसु॥ए०॥संसारचारगिह्मे विसयकुवाएहिंलु-क्किआ जीवा ॥ हिअमहिअं अमुणंता अणुहवंति अणंतउःस्काइंए१

व्याख्या–विसमा के० विषम एवा विषयजुअंगा के० विषयरूप जुजंगो एटले सर्पो, जेहिं के० जेउंए जववणंमि के० संसाररूप अरण्यनेविषे जिआ के० जीव, मंसिआ के० करड्या ठतां उहग्गीहिं के० दुःखरूप अग्निए करीने चुलसीईजोणिलरकेसु के० चोरासी लाख जीवा योनिनेविषे कीसंति के० क्लेश पामेठे. ॥ ए० ॥ संसारचार के० संसारनुं चालवुं, तद्रूप गिह्मे के० ग्रीष्मकाल तेनेविषे विसय के० विषयरूप कुवाय के० नगारो वायरो, तेणेकरी लुक्किआ के० लुकाया थका एवा जे जीवो, ते हिअमहिअं के० हितअहितने अमुणंता के० अजाणता थका अणंतउःस्काइं के० अनंत दुःखोने अणुहवंति के० अनुजवे ठे. ए१

हाहाउरंतउठा विसयतुरंगा कुसिस्किआ लोए ॥ जीसणजवाडवीए पाडंति जिआण मुद्धाणं ॥ ए२ ॥ विसय पिवासातत्तारत्तानारीसु पं-किलसरंमि ॥ उहिआ दीणा खीणा रुलंति जीवा जववणंमि ॥ ए३ ॥

व्याख्या– हाहा इति खेदे ! मुद्धाणं जिआण के० मुग्ध एवा जीवोने उरंत के० जेनो अंत दुःखे करीने ठे, एवा उठा के० दुष्ट जे विसयतुरंगा के० विषयरूप तु-रंग, एटले घोमा ते कुसिस्किआ के० विपरीत शिखावेला एवा लोए के० लोकने विषे जीसणजवाडवीए के० जयंकर एवी संसाररूपी अटवीमांहे पाडंति के० पाडे ठे. ॥ ए२ ॥ विसय पिवासा के० विषयरूप पिपासा एटले तृषा–तेणे करी तत्ता के० तप्त थएला एवा, अने नारीसुरत्ता के० स्त्रीनेविषे आसक्त एवा जीवा के० जीवो जवव-णंमि के० संसाररूपी वननेविषे स्त्रीरूप पंकिलसरंमि के० कादववाला सरोवरमां उ-

[illegible]ढिया के० डुःखीआ, दीणा के० दीन, अने खी णा के० क्षीण एवा होता
[illegible]थंति के० नमे छे. ॥ ९३ ॥

गुणकारिआइं धणिअं धिइरज्जु निअंति आइं तुह जीवा निअयाइं
[illegible]आइं वल्लिनिअत्तातुरंगुव ॥९४॥ मणवयणकायजोगासुनिअत्ता ते
गुणकराहुंति ॥ अनिअत्ता पुण भंजति मत्तकरिणुव सीलवणं ॥ [illegible]

व्याख्या-हे जीव! तुह के० तने धणिअंधिइरज्जु के० अतिशे धृतिरूप जे
[illegible] करी निअंनाइं के० वश थएली एवी निअयाइं इंदिआइं नि[illegible]
[illegible] इंद्रियो छे ते गुणकारी छे. जेम तुरंगुव के० तुरंग एटले वश थएला [illegible]
[illegible] वृत्ति के० वाहवायोग्य छे. ॥ ९४ ॥ मण वयण काय के० म[illegible]
[illegible] योग छे, ते पण गाढ एवा निअत्ता के० नियंत्रिया थका एट[illegible]
[illegible] गुणकराहुंति के० ते पण विशेषे करी गुणकारी थाय छे. अने अ[illegible]
[illegible] पुण के० वली, मत्त करिणव के० मदोन्मत्त हस्तिनी पेठे
[illegible] भंजंति के० भांगे छे. ॥ ९५ ॥

जह जह दोसा विरमइ जह जह विसएहिं होइ वेरग्गं ॥ तह तह वि-
[illegible] आसन्नं परम पयं ॥९६॥ दुक्करमेअं जेहिं एहिं कयं समणो-
[illegible] ॥ भग्गं इंदियसिन्नं धिइपायारं विलग्गेहिं ॥ ९७ ॥

व्याख्या-जहजह के० जेम जेम दोसा विरमइ के० दोषो विरमे छे, अने जह
[illegible] होइ वेरग्गं के० विषयथी वैराग्य थाय छे; तह तह के० तेम [illegible]
[illegible] परमपयं आसन्नं के० परमपदनुं आसन्न ए[illegible]
[illegible] ॥ ९६ ॥ एहिं दुक्कर मेअं के० तेणे दुक्कर काम कर्युं. ते कां[illegible]
[illegible] समणोहिं के० जे श्रमणोए सुअणेहिं के० ओसन
[illegible] इंद्रियरूप सैन्यने भग्गं के० भांग्युं. ते पुरुष धिइपायारं
[illegible] विलग्गेहिं के० वलग्या जाणवा ॥ ९७ ॥

[illegible] ॥ ९८ ॥ [illegible] अट्टवि पढिरीउ जाण
[illegible] जीवनुमं मामयं मुद्द
[illegible] निच्चं ॥ ९९ ॥

व्याख्या-[illegible] विषे अट्टवि पविरीउ के० [illegible]
[illegible] नमइंति के० नमी [illegible]

कती; ते के० ते पुरुष धन्ना के० धन्य छे. ताण के० तेने हुं नमो के० नमस्कार करुं बुं, ताण के० तेवा संजमधराणं के० संयम धारीनो दासोहं के० हुं दास बुं. ॥एट॥ किंबहुणा के० वधारे शुं कहेवुं ? हे जीव तुमं! अरुअं सासयं सुहंजइवंछसि के० तुं निरोग एवुं शाश्वतुं मोक्षसुख जो वांछे छे ता के० तो विसयविमुहो के० विषयथी विमुख था, अने निच्च के० नित्य संगेव रसायणं पिअसु के० संवेग रसायणने पी एटले पान कर. ॥ एए ॥ इति इंद्रियपराजय शतकं संपूर्णम् ॥

॥ अथ श्रीअर्हदादिस्तवनम् ॥

मौनेनोर्वीं व्यहृतपरितो वत्सराणां सहस्रं यो निर्माणश्चरणयुगलं जव्यमालोपकारी ॥ अर्हन्मुत्तारयतु हृदयास्त स्वकीयं कलानां यो निर्माणश्चरणयुगलं जव्यमालोपकारी ॥ १ ॥ नमस्यत्पौलोमीपतिमुकुटरत्नांशुकवरं नतानां दत्तश्रीधनयुवतिरत्नांशुकवरं ॥ त्रिलोकीजंतूनामभिलषितसंपादकमलं जिनस्य श्रीशांतेः स्तुतसरजसं पादकमलं ॥ २ ॥ अपुनर्जवमार्गलंजकक्रमकमलानलिनीप्रजापतेः ॥ शरणं समुपेमि नेमिनः क्रमकमलानलिनीतनुत्विषः ॥ ३ ॥ पार्श्वप्रजुर्जिनः कलिताऽपचयं विदधज्जगतः कलितापचयं ॥ फणिचक्रमणीरुचिरं जितखः प्रददातु सुखं रुचिरं जितखः ॥ ४ ॥ अगणयंतमुपप्लवमुच्चकै रहितसंगमकाऽमरनिर्मितं नमत वीरजिनं मुनिसत्तमं रहितसंगमकामरसं मुदा ॥ ५ ॥ शिवरतो वरतोपवशान्नतो मघवताऽधवतामतिदूरगः ॥ अमदनो मदनोदनकोविदः शममलं मम लंजयताज्जिनः ॥ ६ ॥ अविकलं विकलंकधियां सुखं विदधतं दधतं जगदीशितां ॥ अकलहं कलहंसगतिं श्रये जिनवरं नवरंगतरंगितः ॥ ७ ॥ वेल्लत्कल्याणवल्लीविपिनवनमुचः स्वर्गगंगातरंग छायादायादरोचिःपटलधवलिताखंड दिङ्मंडलस्य॥ नम्रामर्त्यालिमौलिप्रस्तपरिमलोद्गारमंदारमालाच्यर्च्यश्चंद्रप्रजस्य प्रजवतु जवतां जूतये पादपद्मः ॥ ८ ॥ इति श्रीअर्हदादिस्तवनं समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीपार्श्वनाथस्तवन प्रारंजः ॥

श्रीपार्श्वं जावतः स्तौमि महोदधिमगर्हितं ॥ उद्धरंतं जगद्दुःखमहोदधिमगर्हितं ॥ १॥ दृग्गोचरं जवान् येषां प्रियंगुरुचिरायते ॥ प्राप्नुवंति सुखं नाथ प्रियंगुरुचिरायते ॥ २ ॥ त्वां चतुःषष्टिरिंद्राणां तुष्टावामेयवैजवं ॥ समूषकापं कपितुं तुष्टावामेयवैजवं ॥ ३ ॥ पवनीजवितुं कर्म वनदक्षपणायते ॥ कोनांघ्रिकमले नम्राऽजनद क्षपणायते ॥४॥ नवंयस्त्वं गतैर्मुक्काविनतामरलाननः ॥ स्वनेऽपि स्वदते तेन विनतामरलाननः ॥ ५ ॥ जुवि स्तुतो येन जवानिंदीवरदलालितः ॥ स्वकीर्तिपूरस्तेनैं डुर्निंदीवरद लालितः ॥ ६ ॥ अपि व्यामोहिताशेषसुरदानवमानवा ॥ न त्वामचुक्षुजन्नारी सुरदाऽनवमा नवा ॥ ७ ॥ फुल्लत्फणिफणारत्नरुचिराजितविग्रहे ॥ त्वयि प्रीतिः स्फुरतु मे रुचिराजितविग्रहे ॥८॥

[illegible] के० डुःखीया, दीणा के० दीन, अने खी णा के० क्षीण एवा होता [illegible]
[illegible] के० नमे छे. ॥ ७३ ॥

गुणकारि आइंत्रणिअं धिइरज्जु निअंति आइंतुह जीवा निअयाइं [illegible]
[illegible] आइं वच्चिनिअत्तातुरंगुव्व ॥७४॥ मणवयणकायजोगासुनिअत्ता [illegible]
गुणकराहुंति ॥ अनिअत्ता पुण भंजति मत्तकरिणुव्व सीलवणं ॥ [illegible]

[illegible]—हे जीव ! तुह के० तने धणिअंधिइरज्जु के० अतिशे धृतिरूप जे [illegible]
[illegible] करी निअंताइं के० वश थएली एवी निअयाइं इंदिआइं [illegible]
[illegible] इंद्रियो छे ते गुणकारी छे. जेम तुरंगुव्व के० तुरंग एटले वश थएला [illegible]
[illegible] वत्ति के० वाहवायोग्य छे. ॥ ७४ ॥ मण वयण काय के० [illegible]
[illegible] ने योग छे, ते पण गाढ एवा निअत्ता के० नियंत्रिया थका ए[illegible]
[illegible] गुणकराहुंति के० ते पण विशेषे करी गुणकारी थाय छे. अने [illegible]
[illegible] पुण के० वळी, मत्त करिणुव्व के० मदोन्मत्त हस्तिनी पेठे
[illegible] भंजंति के० भांगे छे. ॥ ७५ ॥

[illegible] जह दोसा विरमइ जह जह विसएहिं होइ वेरग्गं ॥ तह तह वि-
[illegible] परम पयं ॥७६॥ डुक्करमे जहिंएहिं कयंसमणेहिं
[illegible] ॥ नग्गं इंदियमिन्नं धिइपायारं विलग्गेहिं ॥ ७७ ॥

[illegible] के० जेम जेम दोसा विरमइ के० दोषो विरमे छे, अने जहजह
[illegible] होइ वेरग्गं के० विषयथी वैराग्य थाय छे; तह तह के० तेम [illegible]
[illegible] के० तेहने परमपयं आसन्नं के० परमपदनुं आसन्न प[illegible]
[illegible] डुक्कर मेकयं के० तेणे डुष्कर काम कर्युं. ते कों[illegible]
[illegible] जेहिंसमणेहिं के० जे श्रमणोए सुव्रणेहिं के० जीवन
[illegible] सैन्यने नग्गं के० नांग्युं. ते पुरुष धिइपायारं
[illegible] विलग्गेहिं के० वळग्या जाणवा ॥ ७७ ॥

[illegible] ॥ ७८ ॥ चिंतहुणा जइवंगमि जीवनुयं सामयं सुहं [illegible] नमंजनमवराणं ॥ अहंति पहिरीउं जाण
[illegible] निन्द्रो मेवगम्मायणं निच्चं ॥ ७९ ॥

[illegible] के० हृदयने विषे अरुहंत पहिरीउं के० [illegible]
[illegible] जोनारी श्री नमस्कृंति के० नमी मा[illegible]

कती; ते के० ते पुरुष धन्ना के० धन्य छे. ताण के० तेने हुं नमो के० नमस्कार करुं छुं, ताण के० तेवा संजमधराणं के० संयम धारीनो दासोहं के० हुं दास छुं. ॥९८॥ किंबहुणा के० वधारे शुं कहेवुं ? हे जीव तुमं ! अरुअं सासयं सुहंजइवंछसि के० तुं निरोग एवुं शाश्वतुं मोक्षसुख जो वांछे छे ता के० तो विसयविमुहो के० विषयथी विमुख था, अने निच्च के० नित्य संगेव रसायणं पिअसु के० संवेग रसायणने पी एटले पान कर. ॥ ९९ ॥ इति इंद्रियपराजय शतकं संपूर्णम् ॥

॥ अथ श्रीअर्हदादिस्तवनम् ॥

मौनेनोर्वीं व्यहृतपरितो वत्सराणां सहस्रं यो निर्माणश्चरणयुगलं भव्यमालोपकारी ॥ अर्हन्नुत्तारयतु हृदयास्स स्वकीयं कलानां यो निर्माणश्चरणयुगलं भव्यमालोपकारी ॥ १ ॥ नमस्यत्पौलोमीपतिमुकुटरत्नांशुकवरं नतानां दत्तश्रीधनयुवतिरत्नांशुकवरं ॥ त्रिलोकीजंतूनामभिलपितसंपादकमलं जिनस्य श्रीशांतेः स्तुतसरजसं पादकमलं ॥ २ ॥ अपुनर्भवमार्गलंभकक्रमकमलानलिनीप्रजापतेः ॥ शरणं समुपैमि नेमिनः क्रमकमलानलिनीतनुत्विषः ॥ ३ ॥ पार्श्वप्रभुर्जिनः कलिताऽपचयं विदधज्जगतः कलितापचयं ॥ फणिचक्रमणीरुचिरं जितखः प्रददातु सुखं रुचिरं जितखः ॥ ४ ॥ अगणयंतमुपप्लवमुच्चकै रहितसंगमकाऽमरनिर्मितं नमत वीरजिनं मुनिसत्तमं रहितसंगमकामरसं मुदा ॥ ५ ॥ शिवरतो वरतोपवशान्नतो मघवताऽघवतामतिदूरगः ॥ अमदनो मदनोदनकोविदः शममलं मम लंभयताज्जिनः ॥ ६ ॥ अविकलं विकलंकधियां सुखं विदधतं दधतं जगदीशितां ॥ अकलहं कलहंसगतिं श्रये जिनवरं नवरंगतरंगितः ॥ ७ ॥ वेल्लत्कल्याणवल्लीविपिनघनमुचः स्वर्गिगंगातरंग छायादायादरोचिःपटलधवलिताखंड दिङ्मंडलस्य॥ नम्रामर्त्यालिमौलिप्रसृतपरिमलोद्गारमंदारमालाऽभ्यर्च्यश्चंद्रप्रभस्य प्रभवतु भवतां भूतये पादपद्मः ॥ ८ ॥ इति श्रीअर्हदादिस्तवनं समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीपार्श्वनाथस्तवन प्रारंभः ॥

श्रीपार्श्वं भावतः स्तौमि महोदधिमगाहितं ॥ उद्धरंतं जगद्दुःखमहोदधिमगाहितं ॥ १॥ दृग्गोचरं भवान् येषां प्रियंगुरुचिरायते ॥ प्राप्नुवंति सुखं नाथ प्रियंगुरुचिरायते ॥ २ ॥ त्वां चतुःषष्टिरिंद्राणां तुष्टावामेयवैभवं ॥ समूलकापं कपितुं तुष्टावामेयवैभवं ॥ ३ ॥ पवनीभवितुं कर्म वनदक्षेपणायते ॥ कोनांघ्रिकमले नम्राऽवनद क्षेपणायते ॥४॥ नर्नंयस्त्वं गतैर्मुक्ताविनतामरसाननः ॥ स्वप्नेऽपि स्वदते तेन विनतामरसाननः ॥ ५ ॥ भुवि स्तुतो येन भवानिंदीवरदलासितः ॥ स्वकीर्तिपूरस्तेनैं दुर्निंदीवरद लासितः ॥ ६ ॥ अपि व्यामोहिताशेषसुरदानवमानवा ॥ न त्वामचुक्षुभन्नारी सुरदाऽनवमा नवा ॥ ७ ॥ फुल्लत्फणिफणारत्नरुचिराजितविग्रहे ॥ त्वयि प्रीतिः स्फुरतु मे रुचिराजितविग्रहे ॥८॥

[illegible]ख्या के० दुःखीथ्या, दीणा के० दीन, अने खी णा के० क्षीण एवा होता थका [illegible] र्यंति के० नमे छे. ॥ ९३ ॥

गुणकारि आइंयणिअं धिइरज्जु निअंति आइंतुह जीवा निअयाइंइंदिआइं [illegible]निअत्तातुरंगुव ॥९४॥ मणवयणकायजोगासुनिअत्ता तेवि गुणकराहुंति ॥ अनिअत्ता पुण भंजति मत्तकरिणुव सीलवणं ॥ ९५ ॥

[illegible]-हे जीव ! तुह के० तने घणिअंधिइरज्जु के० अतिशे धृतिरूप जे र[illegible] [illegible] करी नियंताइं के० वश थएली एवी निअयाइं इंदिआइं निअ[illegible] [illegible] छे ते गुणकारी छे. जेम तुरंगुव के० तुरंग एटले वश थएला ए[illegible] [illegible] वलि के० वाखवायोग्य छे. ॥ ९४ ॥ मण वयण काय के० म[illegible] [illegible] जोग छे, ते पण गाढ एवा निअत्ता के० नियंत्रिया थका ए[illegible] [illegible]गुणकराहुंति के० ते पण विशेषे करी गुणकारी थाय छे. अने [illegible] [illegible] न दंत्रिया थका पुण के० वली, मत्त करिणुव के० मदोन्मत्त हस्तिनी [illegible] [illegible] वनने भंजंति के० भांगे छे. ॥ ९५ ॥

[illegible] दोसा विरमइ जह जह विसएहिं होइ वेरग्गं ॥ तह तह वि[illegible] [illegible] परम पयं ॥९६॥ डुक्करमे जहिंएहिं कयंसमणेहिं [illegible] ॥ जग्गं इंदियसिन्नं धिइपायारं विलग्गेहिं ॥ ९७ ॥

[illegible]-जहजह के० जेम जेम दोसा विरमइ के० दोषो विरमे छे, अने जहजह [illegible] जेम जेम [illegible] होइ वेरग्गं के० विषयथी वैराग्य थाय छे; तह तह के० तेम तेम [illegible] के० [illegible] परमपयं आसन्नं के० परमपदनुं आसन्न पणुं [illegible] ॥ ९६ ॥ एहिं डुक्कर मेकयं के० तेणे डुष्कर काम कर्युं. ते कोण [illegible] के. जेहिंसमणेहिं के० जे श्रमणोए सुयणेहिं के० जाणन [illegible] इंदियसिन्नं के० इंद्रियरूप सैन्यने जग्गं के० भांग्युं. ते पुरुष धिइपायारं [illegible] विलग्गेहिं के० वलग्या जाणवा ॥ ९७ ॥

[illegible] नाणदंसणचरणाणं ॥ अद्दन्नि पन्निरीउं जाण [illegible] ॥ ९८ ॥ कियदूणा जह्वंगमि जीवतुमं सासयं सुहं [illegible] विसुद्धो मिवगम्मायणं निच्चं ॥ ९९ ॥

[illegible] के० [illegible] पन्निरीउं के० [illegible] [illegible] नथी. नयहुंति के० नथी [illegible]

॥ अथ श्रीपार्श्वजिनस्तवनप्रारंभः ॥

श्रीपार्श्वःश्रेयसेभूयादलितालसमानरुक् ॥ अनंतासंस्तुतिर्येन दलितालसमानरुक्॥१॥
अज्ञानमेदुरध्वांतकारिणस्त्वद्गुणानलं ॥ अज्ञानमेदुरध्वांतभानोऽभिष्टातुमीशगीः ॥२॥
तथापिनुन्नोऽतभ्भक्तिरंहसामहितायते ॥ गुणलेशंस्तवीम्युच्चैरंहसामहितायते ॥ ३ ॥ अ.
पारेकामरोगेण भ्रांतोस्मिभववारिधौ ॥ अपारेकामरागेणदर्शनेनविनातव ॥ ४ ॥ आ-
प्येदानींदर्शनंते नरामरसभाजनं ॥ स्पृहयामिप्रभोराज्यं नरामरसभाजनं ॥ ५ ॥ नेछा-
चमेऽप्सरोलोकं सकाममनसंप्रति ॥ रुचयेमुक्तिकांतापि सकाममनसंप्रति ॥ ६ ॥ पु-
ण्योदयादक्रमया मुक्तस्त्वद्दर्शनेसति ॥ पुण्योदयादक्रमया स्वात्मायंपरिनिश्चितः ॥ ७ ॥
जिनास्यऽसारसंसार किंनेदानींवराकरे ॥ जिनास्यसारसंसारमध्ययद्वीक्षितंमया ॥ ८ ॥
धन्यास्तेप्रणतास्तुभ्यं वासवामेयशक्तये ॥ त्रातुंजगत्सर्वगुणावासवामेयशक्तये ॥ ९ ॥
कल्याणगिरिधीरेमे त्वयिचेत्परमेश्वर ॥ कल्याणगिरिधीरेमे करस्थाः सर्वसंपदः ॥ १० ॥
तवांगेलीनदृष्टित्वाद्दूरीकृततमालभे ॥ जीवन्मुक्तिदृशांकार्हिंदूरीकृततमालभे ॥ ११ ॥
कमलायतनेत्राभिरक्षुब्धमनसस्तव ॥ कमलायतनेत्राऽभिरमेतांमद्दृशौमुखे ॥ १२ ॥ दृष्टे-
तवमुखेप्रीत्या रजनीश्वरकोमले ॥ ननिर्वाणपदेस्थास्नुरजनीश्वरकोऽमले ॥ १३ ॥ अ-
क्षोभंगंभीरहितं तवाराध्यवचःप्रभो ॥ अक्षोऽभंगंभीरहितंनिष्कर्मालभतेपदं ॥ १४ ॥
पीत्वावाचोमृतंतेऽस्तकलिकामधुगार्हितं ॥ मेनेजनैःस्वर्गतरोः कलिकामधुगार्हितं ॥ १५ ॥
क्रमतामरसद्वंद्वसेवनेतवसादरं ॥ क्रमतामरसद्वंद्वमामकीनंमनःसदा ॥ १६ ॥ श्रिय-
स्तवागमोद्व्याढिततानयशोभितः ॥ यस्तवैवविदोपत्वाढितताऩयशोऽभितः ॥ १७ ॥
अलंतेपदराजीवाभ्यर्चनैकरताःप्रभो ॥ अलंतेपदराजीवामुक्तिदुर्गेस्वयंग्रहे ॥ १८ ॥ व-
शीचक्रेभवान्मुक्तिमहिलांछितविग्रहः ॥ स्वैर्गुणैस्त्रातराकालमहिलांछितविग्रह ॥ १९ ॥
सदानमस्तपापायगत्याजितवतेगजं ॥ सदानमस्तपापायमेघश्यामांगकायते ॥ २० ॥ य-
स्त्वामेकाग्रधीःस्तौति देवपद्मावतीनतं ॥ इष्टार्थलाभेरचिरादेवपद्माऽवतीनतं ॥ २१ ॥
सदानंदंतिनामोघमाप्यचाश्वीयमत्रके ॥ सदानंदंतिनामोघत्वद्भक्तिकृतनिश्चयाः ॥ २२ ॥
येनभ्रास्त्वयिवंध्याःस्युर्मदनागविराजते ॥ तेपांचरूपार्द्धेरतिमदनागविराजते ॥ २३ ॥ अ-
हीने नसदारेण सेव्यमानकृपानिधे ॥ अहीनेनसदारेणहूनंपाह्यंतरेणमां ॥ २४ ॥ ह-
त्वांतरारींस्त्वदाज्ञाविद्यास्मरणभूपिताः ॥ जयलक्ष्मीवयंनाथविद्याःस्मरणभूपिताः ॥ २५ ॥
नमोहराजेनब्रह्मशक्रादीनपिजिष्णुना ॥ नमोहराजेनब्रह्मयोनयेविजितायते ॥ २६ ॥ यः
स्यात्त्वत्पादपद्मार्चारुचिरंजितमानसः ॥ सर्वत्रलभतेसौख्यं रुचिरंजितमानसः ॥ २७ ॥
सर्वंकपायमोहेलापतयेद्युद्यतस्तव ॥ सर्वंकपायमोहेलाग्रासराड्रूपमंवचः ॥ २८ ॥ सर-
स्वतीपातुतवोपदेशामृतपूरिता ॥ यत्प्रभावाज्जनैर्मुक्तिपदेशाऽमृतपूरिता ॥ २९ ॥ का-

द्युपतिमुकुटप्रोद्घृष्टांघ्रि जगत्कमलाकर द्युपतिमनघं स्तुत्वेति त्वां कृतांजलिरर्थये ॥ प्रशमजलधे मह्यं सद्यः प्रसह्य वितीर्यतां प्रशमनविधौ जावारीणां जिनप्रज्ञ विष्णुता ॥ए॥ इति श्रीपार्श्वनाथस्तवनं समाप्तम् ॥

॥ अथ चतुर्विंशतिजिनस्तवन प्रारंजः ॥

जिनपंज प्रीणितजव्यसार्थ समस्तदोषाजित तीर्थनाथ ॥ श्रीसंजवाखंरुलवंद्य नंद्याः स्वामिन् प्रजानामजिदंदनस्त्वं ॥ १ ॥ सुखाय पुंसां सुमते मुखास्तमृगांकपद्मप्रज गौरकांते ॥ सुपार्श्वनेतर्महसेनपुत्र त्रैलोक्यलोकस्तवनीय जूयाः ॥ २ ॥ विरोचनाजं सुविधिं जिनेंद्रं स्वजावतः शीतलमर्चयामि ॥ श्रेयांसमर्च्य दिविजप्रजेनासक्तं न संपत्सुनवासुपूज्यं ॥ ३ ॥ सुवर्णकांते विमलत्वमुच्चैरनंतविज्ञाननिविष्टविष्टप ॥ अहर्मणे धर्मपथप्रकाशने कुरुष्व शांतेहितमंजिनां पदं ॥ ४ ॥ निःसीमसूरतनयस्थितिमार्गदीप निर्माहि शर्म सुदर्शां प्रियमुक्तिदार ॥ निर्मुष्टगारुडरुचे निगृहीतमोह मल्लेश मोदित महाशय सुव्रतन ॥ ५ ॥ श्यामोनमीनांकनिरासदक्ष संप्रीणिताशेषसमुद्रनेम ॥ शांतारवामेय गुणाजिराम श्रीवर्द्धमानेधि सुखश्रिये नः ॥ ६ ॥ निर्व्याजमेधिततमोहरणैकदक्ष सर्वज्ञराजिमहनीयपदे नपाव्ये ॥ सर्वोदिते जव सरस्वतिपोतरूपे मिथ्यात्ववारिणिसदा मयि सुप्रसन्ने ॥ ७ ॥ इति चतुर्विंशतिजिनस्तवनं समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीयुगादिजिनस्तवन प्रारंजः ॥

श्यस्तु श्रीनाजिजूर्देवो विपद्मासनकर्मठः ॥ पवित्रःपोपयेन्नाकं सुधर्माधिपतिःश्रिये ॥ १ ॥ जाड्यखंडनपांडित्यप्रौढो जगतिविश्रुतः ॥ हिनस्तुवस्तमःस्तोमं पावको नाजिनंदनः ॥ २ ॥ सूर्यानंदीमहोष्यासीसंयमिन्यायधीश्वरः ॥ समवर्तीजगन्नेता जीयादादिजिनेश्वरः ॥ ३ ॥ सनाकीनादृनोदयाहृपजो निर्ऋतिर्मुदं ॥ योदोषाचरण प्रीतीरनिकारेशियेस्थितः ॥ ४ ॥ असंस्तुतोजडैर्विब्रदपाशंसर्वदाशयं ॥ नाजेयःश्रेयसे जूयादपूर्वोधनेश्वरः ॥ ५ ॥ पायादनश्वसख्यातिबंधुरोहरिणाहृतः ॥ अहिंसोल्लासमातन्वन् श्रीनाजेयो महाबलः ॥ ६ ॥ नमेवित्तःकिंपुरुषैः सर्वेवित्तापवर्जितः ॥ जवरूपीचरूपजः श्रीदोऽस्मिन्नजनः ॥ ७ ॥ चंडावदातदेह श्रीर्वृषजासनतत्परः ॥ शिवालयमितः पायादीशानः प्रथमोजिनः ॥ ८ ॥ क्माप्राग्जारधतारं यंश्रीमान्श्रयतेहरिः ॥ विज्राणःकमसंसुद्वंसोऽनंतःपातुमानिजूः ॥ ए ॥ स्वयंजूर्ब्रह्मलोकेशः शुक्लपक्षसमाश्रितः ॥ सकलं कमलासीनः कृष्णानूपवःसुखं ॥ १० ॥ एवमादिममुनेःस्तवनंयः पापठीतिशठतामपहाय ॥ विक्लमनविपोरदिमानं नस्यचित्रतिदशापिदिर्गाशाः ॥ ११ ॥ इति श्रीजिनप्रजसूरिकृतं श्रीयुगादिजिनस्तवनं समाप्तम् ॥

जिनस्तवनानि.

॥ अथ श्रीपार्श्वजिनस्तवनप्रारंभः ॥

श्रीपार्श्वःश्रेयसेभूयाद्दलितालसमानरुक् ॥ अनंतासंस्तुतिर्येन दलितालसमानरुक् ॥१॥ अज्ञानमेदुरध्वांतकारिणस्त्वद्गुणानलं ॥ अज्ञानमेदुरध्वांतजानोऽन्विष्टातुमीशगीः ॥२॥ तथापिनुन्नोंऽतर्भक्तिरंहसामहितायते ॥ गुणलेशंस्तवीम्युच्चैरंहसामहितायते ॥ ३ ॥ अपारेकामरोगेण भ्रांतोस्मिभववारिधौ ॥ अपारेकामरागेणदर्शनेनविनातव ॥ ४ ॥ आप्येदानींदर्शनंते नरामरसभाजनं ॥ स्पृहयामिप्रभोराज्यं नरामरसभाजनं ॥ ५ ॥ नेच्छाम्यमेऽप्सरोलोकं सकाममनसंप्रति ॥ रुचयेमुक्तिकांतापि सकाममनसंप्रति ॥ ६ ॥ पुण्योदयादक्रमया मुक्तस्त्वद्दर्शनेसति ॥ पुण्योदयादक्रमया स्वात्मायंपरिनिश्चितः ॥ ७ ॥ जिनास्यऽसारसंसार किंनेदानींवराकरे ॥ जिनास्यसारसंसारमध्ययद्वीक्षितंमया ॥ ८ ॥ धन्यास्तप्रेणतास्तुभ्यं वासवामेयशक्तये ॥ त्रातुंजगत्सर्वगुणावासवामेयशक्तये ॥ ९ ॥ कल्याणगिरिधीरेमे त्वयिचेत्परमेश्वर ॥ कल्याणगिरिधीरेमे करस्थाः सर्वसंपदः ॥ १० ॥ तवांगेलीनदृष्टित्वाद्दूरीकृततमालभे ॥ जीवन्मुक्तिदशांकार्हैर्दूरीकृततमालभे ॥ ११ ॥ कमलायतनेत्राभिरक्षुब्धमनसस्तव ॥ कमलायतनेत्राऽभिरमेतांमदृशोमुखे ॥ १२ ॥ दृष्टेतवमुखेप्रीत्या रजनीश्वरकोमले ॥ ननिर्वाणपदेस्यास्नुरजनीश्वरकोऽमले ॥ १३ ॥ अक्षोभंगंभीरहितं तवाराध्यवचःप्रभो ॥ अक्षोऽभंगंभीरहितंनिष्कर्मालभतेपदं ॥ १४ ॥ पीत्वावाचोमृतंतेऽस्तकलिकामधुगर्हितं ॥ मेनेजनैःस्वर्गतरोः कलिकामधुगर्हितं ॥ १५ ॥ क्रमतामरसद्वंद्वसेवनेतवसादरं ॥ क्रमतामरसद्वंद्वमामकीनंमनःसदा ॥ १६ ॥ श्रियस्तवागमोदघ्याक्षिततानयशोभितः ॥ यस्तवैवविदोपत्वाक्षिततानयशोऽभितः ॥ १७ ॥ अलंतेपदराजीवाभ्यर्चनेकरताःप्रभो ॥ अलंतेपदराजीवामुक्तिदुर्गस्वयंग्रहे ॥ १८ ॥ यशीचक्रेभवान्मुक्तिमहिलांछितविग्रहः ॥ स्वैर्गुणैस्त्रातराकालमहिलांछितविग्रह ॥ १९ ॥ सदानमस्तपापायगत्याजितवतेगजं ॥ सदानमस्तपापायमेघश्यामांगकायते ॥ २० ॥ यस्त्वामेकाग्रधीःस्तौति देवपद्मावतीनतं ॥ इष्टार्थंलाभरचिराद्देवपद्माऽवतीनतं ॥ २१ ॥ सदानंदंतिनामोघमाप्यत्वाश्रीयमन्त्रके ॥ सदानंदंतिनामोघत्वद्भक्तिकृतनिश्चयाः ॥ २२ ॥ येनभ्रास्त्वयिबंध्याःस्युर्मदनागविराजते ॥ तेषांचरूपार्द्धिरतिमदनागविराजते ॥ २३ ॥ अहीने नसदारेण सेव्यमानकृपानिधे ॥ अहीनेनसदारेणहृन्नंपाद्यांतरंगमां ॥ २४ ॥ दुस्यांतरारींस्त्वदाज्ञाविधायिस्मरणभूपिनाः ॥ जयलक्ष्मीवयंनाथविधाःस्मरणभूपिनाः ॥ २५ ॥ नमोदृग्राजेनब्रह्मेशक्रादीनपिजिष्णुना ॥ नमोदृग्राजेनब्रह्मयोनदेविजिनायते ॥ २६ ॥ यःस्तातृत्वरादपश्चाचर्नास्मिचिरंजितमानसः ॥ सर्वज्ञकर्तेनाम्नं दधिरंजितमानसः ॥ २७ ॥ सर्वकपापमोहेशापतपेद्धुस्वतन्त्र ॥ सर्वकपापमोहेशामास्मात्पूपमंतवनः ॥ २८ ॥ स्वस्तीपातुतयोपदेशान्नृपूरिता ॥ पद्मनाथाकलनंदुजिनदेवाम्तृतभूरिता ॥ २९ ॥ जा-

मदेहतमोदेऽलिनीलवर्णेनतस्त्वयि ॥ कामदेहतमोदेलितुल्येनाऽश्नुवतेश्रियं ॥ ३० ॥ स्व-र्गायतियशोविश्वप्रकाशंतेऽमरीचयः ॥ यस्याग्रेनैवशीतांशोःप्रकाशं तेमरीचयः ॥ ३१ ॥ दर्पकोपरतायासच्छिदेमुनिगणायते ॥ दर्पकोऽपरतायासस्पृहयालुर्नकःखलु ॥ ३२ ॥ क-ल्याणानांपंचतयं मुदयत्कुवलयद्युते ॥ कस्यनप्रीतयेजातनुयत्कुवलयद्युते ॥ ३३ ॥ कमला-कृतपस्त्यागश्रीजुजंगजिनेश्वर ॥ कमलाकृतपस्त्यागस्तिमिरार्कपुनीहिमां ॥ ३४ ॥ त्व-दाननंजगन्नेत्रमुदारामघनोदकं ॥ निर्ममीतांममप्रीतिमुदारामघनोदकम् ॥ ३५ ॥ येत्वं कृतेमनःकृत्वाप्रमदाजोगजागिनः ॥ जवेयुर्दिवितेदिव्यप्रमदाजोगजागिनः ॥ ३६ ॥ ना-ऽयथाऽरितमोहंसमुक्तिशर्मापिडुर्लजं ॥ नाथवारितमोहंसतेषामाकलुषात्मनां ॥ ३७ ॥ युग्मं ॥ आनंदतोयदछायजंतुजातंननामते ॥ आनंदतोयदछायमुक्तिश्रीस्तत्रगागिता ॥ ३८ ॥ येनत्वदागमःस्वामीन्स्याद्वादेनोपराजितः ॥ निर्णीतः सतुतीर्थानां स्याद्वादे-नोपराजितः ॥ ३९ ॥ स्वरामित्रस्यते जव्यसमूहायाऽजयप्रदं ॥ स्वराऽमित्रस्यतेजव्यश्रि-यांधामपदद्वयं ॥ ४० ॥ जव्यहृत्पक्षिणांवासक्षणदानायकाननं ॥ त्वांपर्युपासते धन्याः क्षणदानायकाननम् ॥४१॥जननव्यसनाधीरश्रीवामेयजवेजवे ॥ जननव्यसनाधीरस्तूया-स्स्वामीत्वमेवमे ॥ ४२ ॥ त्वद्गुणस्तुतिरंजोदकांतेयमकहारिणी ॥ जव्यानवतुविज्ञानां-कांतेयमकहारिणी ॥ ४३ ॥ इतिप्रजोतेस्तवनंपठंतिये युक्तिश्रियःप्रेत्यलुठंतितेहृदि ॥ जिनप्रजाऽऽचार्यमजाऽतिशायिनीजागर्तितेषामिहपंक्तिवजे ॥ ४४ ॥ इति श्रीपार्श्वजिन-स्तवनं समाप्तम् ॥

॥ अथ श्रीशांतिजिनस्तवन प्रारंजः ॥

श्रीशांतिनाथोजगवानष्टापदसमानरुक् ॥ विज्ञगुणान्मयास्तोतानष्टापदसमानरुक् ॥ १ ॥ कल्याणकमलोल्लासश्रीषेणजवतोर्जितं ॥ बोधिरत्नंजगन्नाथश्रीषेणजवतोऽर्जितं ॥ २ ॥ सुतानयोरयाजगतीमहसारविरागतः ॥ त्वंयुग्मधर्मिमर्त्येषुमहसारविरागतः ॥ ३ ॥ सौधर्मेऽपजवान्सौख्याद्दृष्टताब्येसुरतामितः ॥ ततोऽजूत्खेचरोर्वीजृत् वैताढ्येसुरतामितः ॥ ४ ॥ स्थित्वाऽयप्राणतेजज्ञ्वलदेवोपराजितः ॥ यस्मादरिगणः स्याज्ञावलदेवोपराजितः ॥ ५ ॥ भूत्वाऽनंदसुदापात्रमच्युताखंडखोजवान् ॥ वज्रायुधोऽजूदयायामच्युताखंड सोजवान् ॥ ६ ॥ प्राप्यमैवेयकंपुण्यैरयोनवममुत्तमैः ॥ सेव्योनृपैरजूर्मेघरथोऽनवममु त्तमैः ॥ ७ ॥ सर्वार्थसिद्धिमित्वाचविश्वसेनांगजूरजूः ॥ चक्रीगजपुरेऽघानांविश्वसेनां-गजूरजूः ॥ ८ ॥ जीयात्तेजननीशास्तरचिरादेवसंस्तुता ॥ यांस्तोतुर्जायते मुक्तिरचिरा-देवसंस्तुता ॥ ९ ॥ जन्मयात्रेनयान्नृहेहरिणांकेन जाविना ॥ तन्नाऽडायन्न सोयोतंहरि-णांकेनजाविना ॥ १० ॥ राज्यंप्रजाविपन्नाणदयानेकपराजितं ॥ अशाश्चिरंपतिरथहया-नेकपराजितं ॥ ११ ॥ ज्ञानुष्कुर्गनिजूनेदमदासीरसतःक्षमां ॥ शांतिं स्वीकृत्यषट्खंडाम-

हालीरसतःक्षमां ॥ १२ ॥ त्रुक्त्वार्हत्संक्रमात्तीर्थंनिर्मायजगतीहितं ॥ पदंप्रापप्रज्ञोख्यातंनिर्मायजगतीहितं ॥ १३ ॥ कल्याणपंचकंस्तोतुंज्ञरणीज्ञूतमीशते ॥ केनामविश्वविश्वान्नत्तरणीज्ञूतमीशते ॥ १४ ॥ त्वदन्योऽलंसतामुच्चैरंहः प्रमथनायकः ॥ परंधत्तेऽधकध्वंसरंहःप्रमथनायकः ॥ १५ ॥ यत्त्वयायुधिजैत्रापिकंदर्पोऽपासितापदः ॥ तत्सतांहंसिगरुरुकंदर्पोपासिताऽपदः ॥ १६ ॥ चत्वारिंशद्धनूचस्त्वंपातान्मानतमोदिनः ॥ निधिर्ज्ञानस्य दुःखांधुपातान्मानतमोदिनः ॥१७॥ इमंस्पृशकृपांकृत्वाहव्यकल्याणज्ञाजनं ॥ दृशालक्षसमाघुस्त्वंहव्यकल्याणज्ञाजनं ॥ १८ ॥ कस्यदुःखंननाथत्वंशांतेधामनिधेहिनः ॥ तद्रुःखितान्मृगांकज्ञाक्शांतेधामनिधेहिनः ॥१९॥ स्तुत्वात्वामितिमार्गयेमुहुरिदंश्रीनर्तकीनर्तने नाट्याचार्यजिनप्रज्ञंजनमहा विघ्नांबुदाछादने ॥ धत्तांसंततमेवतावकगुणग्रामाज्ञिरामस्तवप्रज्ञापारमितामपारमहिमप्राग्जार मज्ञाराती ॥ २० ॥ इति श्रीजिनप्रज्ञछतं श्रीशांतिनाथस्तवनं समाप्तम्

॥ अथ परागशब्दाष्टोत्तरशतार्थनिबद्धंसाधारणजिनस्तवनं ॥

॥ शार्दूलविक्रीमित छंद ॥ श्रीदेवेंद्रनरेंद्रमौलिमुकुटोद्घृष्टांघ्रियुग्मंजिनं नत्वाक्रुर्मिपरागशब्दविविधार्थोत्पत्तिमालांचयां ॥ पापंपिंढितदीघपुण्यचशतोयन्नामकीनंविज्ञोऽज्ञिध्यातीतफलापवर्जनसुधाविश्राणकारस्कर: १

॥ वसंततिलका छंद ॥

वक्त्राब्जवायुजितपद्मपरागपूरं हृन्मंदिरस्थखपरागहृतप्रचारं ॥ प्रोद्दीप्तकांचनपरागसवर्णवर्णं स्वज्ञापरागरसिकःस्तुतिमानयेत्वां ॥ २ ॥ देवापरागनिकृतिप्रततिप्रतानच्छेदेकुठारसुपरागसमांगगंगं ॥ त्वांसंश्रयाम्यनिमिपाधिपचापराग संसारमुक्तज्ञुविविस्तृतसंपराग ॥ ३ ॥ स्वामिञ्जयत्वमनिशंसपरंपरागमादिप्रकाशकचिरंगतपापराग ॥ यश्चाप्युवक्ष्यज्ञपिराजिपुपुष्परागवृत्तिंविघट्टितमणीवकचापराग ॥४॥ पूर्वापरस्वरविपर्ययतःपराग तत्त्वाववोधमिहिरोज्ञमनेपराऽग ॥ त्वंकिंपरागमयसेमयिमुक्तिदाने कृतापरागसिजिताखिरथप्रसीद ॥ ५ ॥ तृष्णापरागविरतंनिरतंक्रियायांलीलापरागतिचरंतमथंद्दरंतं ॥ विश्वापरागपतिज्ञुरूयशोज्ञिरामंवंदेप्रियंवदपराऽगणनीयशीलं ॥ ६ ॥ ज्रूवाःपरागपुरुपेपुकृपांदधानो मायापरागवनितावर्धवनतेयः ॥ यःकोपरागरहितस्त्वमसीनलेन सेवेज्ञवंतमपरागमशैलवज्रं ॥ ७ ॥ ध्वस्तोपरागपरज्ञागविज्रूषितांगं सूरापरागमसमीकृतकर्मधर्मं ॥ पुण्यापरागजनदत्तज्ञवंज्ञजेयं देवाऽपरागणितलक्षणसंचयंत्वां ॥ ८ ॥ सेवापराऽगणितसौख्यकरंश्रयामि हत्तापरागदरणंकरणंगुणानां ॥ प्रोद्यत्परागतिगतंशरणंजनानामिष्टार्थसाधनसुपर्वपरागकल्पं ॥ ९ ॥ तेजोविराजितपरागसमीपरागद्वेपच्छिदंधनदृग्च्छिपरागहीनं ॥ गेमेसतिद्गुतपरागनमस्करोमि गेस्येजयेकलितपापपरागमाद्य ॥ १० ॥ गेस्ये-

जितेजननमृत्युजरापरागं मांदेहितछिवपदंविलसत्परागं ॥ रान्नेहृतस्मरपरागपकोपराग-
रिक्तं परागणधरस्थितिकार्यकारिन् ॥ ११ ॥ पस्यांगदेवकृतचंदनसत्परागोयो व्यपरा-
गमगिरोस्तिनजंजपूकः ॥ गेयंविधायकृतडुःकृतसंपरागमीडेप्रतीतमपरागमत्तिस्यथातं
॥ १२ ॥ गेपाग्रगेजितपुनर्नवजापरागरास्थानकेलमुदितेत्रुवनेपराग ॥ गेशेकृतेनिहव-
मोहमदापराग गेस्येपणेकुरुसुखंशमधीपराग ॥ १३ ॥ गेऽर्थेपरागकरणोद्यमिनंनमामि-
गेसोस्थितेलसपरागजयप्रमुक्तम् ॥ गेन्नेकृतेऽर्पितपरागधराधनत्वंपेहे स्थितेशुचिपराग-
पवित्रकीर्ति ॥ १४ ॥ गेस्येजवेसकलजंतुकृतापरागगेदेनिवर्हितकपायमहत्पराग ॥ गेशे-
त्रिविदृसुखमुज्झितडुःपरागगेवेसतित्रिजगदंगिकृपापराग ॥ १५ ॥ पेसोपरागसमर्थेपंसु-
पर्पयोर्पपंसेपरागशिवश्रीरुमजिष्टुवेत्वां ॥ येनीकृतेधनवधूप्रचुतापरागरान्नोदितेशुचिपराग-
रदाशिकांते ॥ १६ ॥ रिश्रांकृतेऽनुचित्त देहपरागलेपरित्रांगते जयपरागजवाधिकश्रीः ॥
उत्ततिरःसुधिहितेजनतापरागगेधकृते गलितमोहमदापसग ॥१७॥ उपजातयः ॥ परां-
नापास्तुपयेपरागसंगेनमुक्तंमनसानतोऽस्मि ॥ पेवेकृतेदेवनमत्परागसंत्यक्तरक्तास्यिपरागं
गंग ॥ १८ ॥ प्रातापरागाधजवाब्धितीरंवंदेपरागारविमुक्तचिंतं ॥ तृष्णापरागवंरुपानि-
धृतनंयशापरागाढ्यंगुणोपपन्नं ॥ १९ ॥ दिव्यापरागजेनतामतीतंसेवापराऽगस्यमुख-
पिदंयं ॥ परागनस्तिक्षवितोऽधिकप्रज्ञं परागजाविःकृतसज्ञतिंश्रये ॥ २० ॥ परागतार्थ-
प्रतिपादनाश्रियं जनंपराऽगस्वंवचःपरंपरं ॥ परागलहूपणधोरणीऽर्दं परागदाधिप्रमदंन-
धीमि ॥ २१ ॥ परागरुमस्थितिमूर्तिसेव्यं पराऽगरुद्रव्यसुधूपयोग्यं ॥ परागमाचारवि-
चारदीपं पराऽगदंकारमहंनजामि ॥२२॥ माद्यत्पराऽगस्यपदप्रधानदकृपराऽगर्यगुणंश्रय-
ध्वं ॥ सुरूंपरागोरयविकारतर्जकंजराऽपराऽगत्वरजीतिवर्जितं ॥ २३ ॥ पराऽगजावारि-
धिनुरूपंतःपरागरिह्स्थितिनेददर्शी ॥ सेवापरारिनतचक्रमाब्जः कृपापराऽगाखिलवास्य-
जीवाः ॥२४॥ योर्दापरागांगिस्मारमयोधनो विश्वापरागाद्विविमुक्तचेताः ॥ निःस्वापराऽ-
गाद्यनरस्वरत्नः सुरापराऽगाक्षगुणःसमेत्यः ॥ २५ ॥ श्यपूर्वराणांगपरागजातशीलंपराऽ-
गंश्रवचत्रचारं ॥ परागनिश्रावपरागनिङ्कं स्तोप्येपरागोपमतिप्रतीतं ॥२६॥ चंदेपरागजंग-
मिन्नीनं मदापरागादतरःश्रभूतं ॥ कूराऽपरांगारकशोणपाणिपरांगरीयःपदवीश्रयंतं॥२७॥

गार्हंउविद्वीनिवंद ॥ श्रीनद्धाचकचक्रवर्तिसुगुरुश्रीहर्षकल्लोलसच्छिष्यः पंडितमंऽ-
संसद्गुरुश्रीव्यदिक्लाश्रकः ॥ मेवेदंरचयांचकारसुपरागार्थाष्टयुक्तंशतं तेनाप्नोतुकृती-
जनः शिवसुखंगुरुदेनउत्तोदयं ॥२८॥ इति परागशब्दाष्टोत्तरशतार्थनिचयंसाधारणजि-
नस्तवनं महोपाध्यायचक्रवर्तिश्रीहर्षकल्लोलगणिक्रमकमलभ्रमरायमानेन पण्डितलक्ष्मी-
कल्लोलगणिना व्यरचि ॥

॥ अथ श्रीमहावीरस्तवन प्रारंभः ॥

असमशमनिवासं वासवाचार्यवाचामविषयमहिमानं ज्ञानसंक्रांतविश्वं ॥ प्रणमद्-नरचूडारत्नघृष्टांघ्रिपीठं जिनवरवरद त्वां नौमि भक्तिप्रयुक्तः ॥ १ ॥ बालस्यापि ममोक्तं तव स्तुतावर्थमेष्यति बुधानां ॥ कन्याकर्तितसूत्रे न गौरवं मांत्रिकाः किमु वहेयुः ॥२॥ गोमिमीतैस्त्यवार्णाघपाथःपलैर्यःपरिछेत्तुमीष्टेनभःस्वांगुलैः ॥ योऽभिवेगेनकल्पांतवातंज-येत् त्वगुणानामियत्तामसौवेत्तिचेत् ॥ ३ ॥ अभिनुत्य भवंतमनंतगुणं स्तुतिकारगिरा-जिसतीचरितं ॥ यदियंगुणरेणुकणाक्ततनुं स्तवनीयमुपैतिनजातुपरं ॥ ४ ॥ नदृष्टेष्टवा-धःपरैर्लंध्यतानत्वदुक्तेनचाशक्यकृत्योपदेशः ॥ तथापिश्रितास्तन्नमिथ्यात्वलीना ननिंबप्रि-याःकिंछिपंतीक्षुमुग्राः ॥ ५ ॥ उचितंजनोमृतरुचिर्लभतां वृषसंश्रयेण परमोच्चपदं ॥ प्रम-दाश्रितेप्यहहतत्रलभां प्रवदंति भवदध्वमुचः ॥ ६ ॥ फलगोचरलक्षणैरुपेतं गदितं यद्भ-वता प्रमाणयुग्मं ॥ कृतयत्नशता अपीह दोषानलमुद्भावयितुंनवादिनोऽन्ये ॥ ७ ॥ सं-देहान्युगपदपोहितुंनृतिर्यक् देवानांश्रुतिपुसुधारसंनिपेक्तुं ॥ त्वांहित्वाकलयितुमी-श— —भापातभोप्यं कइव गिरैकयालमन्यः ॥ ८ ॥ नकेमनःशुद्धियुगाश्रयोजितप्रबोधचा-रित्रतुरंगमद्वयं ॥ रथंसमारुह्य तवेशशासनं समासदन्मुक्तिपुरीमविघ्नतः ॥ ९ ॥ यो-गेनाकिं किमथतीर्थपरंपराभिः किंदैवतैःकिमुतपोभिरधीतिभिःकिं ॥ मंत्राक्षरंजिनजिने-तिजपंतुसंतःपारत्रिकैहिकमुपेयमुपेतुकामाः ॥ १० ॥ त्वन्नामकामसामर्थ्यानध्यायध्या-यतःसतः ॥ संपनीपद्यतेसद्यः संपत्कंपपराङ्मुखी ॥ ११ ॥ असत्परीणामपरश्वधेन म-च्चित्तपेटांप्रसभंविभिद्य ॥ ज्ञानादिरत्नानिहरंतिचोरा रागादयस्तान्निगृहाणनाथ ॥ १२ ॥ त्वयिछेप्यधिपतौशिवपुर्यां श्रूयतेनहिबहुर्जनवासः ॥ धिग्विधिःकुनृपतावपिमोहे वीक्ष्य-तेभवपुरीजनपूर्णा ॥ १३ ॥ नाथवाधितुमनाथवत्सुधाभोजिनोपिविबुधान्यमक्षमः ॥ मानवांस्तुतवपीतदेशनावाक्सुधान् वतदशापिनास्पृशत् ॥ १४ ॥ युक्तिस्फूर्जत्तीक्ष्णधा-राशयेयैश्चक्रे यौष्माकीणवाणीकृपाणी ॥ तेषांभावारातिभिर्युद्धकेलिं कुर्वाणानांस्यात्क-रस्थाजयश्रीः ॥ १५ ॥ प्रमथितमियोविरोधाः सुहृदीभूयासतेगिनोनिखिलाः ॥ त्वद्देशनाभुवमिता नयवादाइवभवत्समयं ॥ १६ ॥ इनकुतीर्थिककल्पितगर्हणा वचन भस्मभिरुज्ज्वलितेप्यहो ॥ तवयशोमुकुरेपरदैवतव्रजयशोनखलप्रतिबिंबितं ॥ १७ ॥ रुंधन्नेधितमन्यतीर्थिकततेरौद्धत्यवंध्याचलंसचेतोजलपंकहन्मधमुहच्छातापिसंतापनं ॥ द्वे-लाशोपितमोहराजमहिमांभोधिर्जिनत्वद्यशोगस्तिः सेपवभस्तिहस्तिदशनच्छेदावदातद्य-विः ॥ १८ ॥ शेशोहिर्यस्यमूलंकनकगिरिरपिस्कंधबंधश्चतल्पः काष्ठाःशाखाःप्रशाखा-विदिशउरुतलं व्योमजालंदलानां ॥ ताराः पुष्पाणिसिद्धास्पदमयशिखरंपुष्पदंतौफल-श्रीछायाविश्रांतविश्वःस्फुरतितवयशःपादपःसोयमुच्चैः ॥ १९ ॥ ऊर्ध्वोर्ध्वमारोहतिहन्त-

जितेजननमृत्युजरापरागं मांदेहित्तच्छिवपदंविलसत्परागं ॥ रान्नेहृतस्मरपरागपकोपराग- रिक्तं परागणधरस्थितिकार्यकारिन् ॥ ११ ॥ पस्यांगदेवकृतचंदनसत्परागोयो द्वापरा- गमगिरोस्तिनजंजपूकः ॥ गेयंविधायकृतडुःकृतसंपरागमीडेप्रतीतमपरागमजिस्यथातं ॥ १२ ॥ गेपाग्रगेजितपुनर्नवन्नापरागरास्यानकेतमुदितेजुवनेपराग ॥ गेशेकृतेनिहत- मोहमहापराग गेस्थेपणेकुरुसुखंशमधीपराग ॥ १३ ॥ गेऽर्थेपरागकरणोद्य मितंनमामि- गेसोस्थितेखलपरागजयप्रमुक्तम् ॥ गेन्नेकृतेऽर्पितपरागधराधवर्वपेहे स्थितेशुचिपराग- पचित्रकीर्ति ॥ १४ ॥ गेस्थेजवेसकलजंतुकृतापरागगेदे निर्वाहितकपायमहत्पराग ॥ गेशे- चिचेदृिसुखमुज्झितडुःपरागगेवेसतित्रिजगदंगिकृपापराग ॥ १५ ॥ पेसोपरागसमर्थेसु- पर्यचीर्यपेसेपरागशिवन्नीरमजिष्णुवेत्वां ॥ येनीकृतेधनवधूप्रजुतापरागरान्नोदितेशुचिपराग- रदासिकांते ॥ १६ ॥ रित्रांकृतेऽनुचित देहपरागलेपरित्रांगते जयपरागजवाधिकश्रीः ॥ उन्नतिरःस्तुविहितेजनतापरागगेधेकृते गलितमोहमदापसग ॥१७॥ उपजातयः ॥ परांग- नापास्तुपचेपरागसंगेनमुक्तंमनसानतोऽस्मि ॥ पेवेकृतेदेवनमत्परागसंत्यक्तरक्तास्यिपरांग संग ॥ १८ ॥ प्राप्तापरागाधजवाब्धितीरंवंदेपरागारविमुक्तचित्तं ॥ तृष्णापरागर्वरुपानि- पूदनंयशापरागाढ्यंगुणोपपन्नं ॥ १९ ॥ दिव्यापरागर्जनतामतीतंसेवापराऽगस्त्यमुख- पियंधं ॥ परागजस्तिछवितोऽधिकप्रजं परागजाविःकृतसत्क्रतिंश्रये ॥ २० ॥ परागतार्थ- प्रतिपादनाश्रियं जनंपराऽगहंवचःपरंपरं ॥ परागलदूपणधोरणीऽद्धं परागदाधिप्रमदंन- मामि ॥ २१ ॥ परागरुमत्स्यतिमूर्तिसेव्यं पराऽगरुद्रव्यसुधूपयोग्यं ॥ परागमाचारवि- धारपीयं पराऽगदंकारमदंजजामि ॥२२॥ माद्यत्पराऽगस्यपदप्रधानदक्पराऽगर्वगुणंश्रय- ध्यं ॥ सुरूपरागोत्थविकारतर्जकंजराऽपराऽगत्वरजीतिवर्जितं ॥ २३ ॥ पराऽगजावारि- विनुरूवंशःपरागरिष्टस्थितिभेददर्शी ॥ सेवापरारिनतचक्रमाब्जः कृपापराऽगालिदवास्य- जीयाः ॥२४॥ योर्दीपरागांगिसमात्मबोधनो विलापरागादिविमुक्तचेताः ॥ निःस्वापरा- गामतरस्वरूपः सुरापराऽगाह्यगुणःससेव्यः ॥ २५ ॥ अपूर्वैराणांगपरागजातशीलंपरा- गंभवचःप्रकारं ॥ परागनिघ्नातपरागतिङ्गं स्तोष्येपरागोपगतिप्रतीतं ॥२६॥ वंदेपरागसंग- निस्तीनं सदापरागाडतपःप्रवृत्तं ॥ कूराऽपरांगारकशोणपार्ष्णिपरांगरीयःपदवींश्रयंतं॥२७॥

शार्दूलविक्रीडितछंद ॥ श्रीमद्वाचकचक्रवर्तिसुगुरुश्रीहर्पकल्लोलसच्छिष्यः पंडितमंड- लीमुकुटमणिःश्रीलब्धिकल्लोलकः ॥ सेवेदंरचयांचकारसुपरागार्थाष्टयुक्तंशतं तेनाप्नोतुकृती- जनः शिवसुखंसुरंपनप्रत्योदयं ॥२८॥ इति परागशब्दाष्टोत्तरशतार्थनिवद्धसाधारणजि- नस्तवनं महोपाध्यायचक्रवर्तिश्रीहर्पकल्लोलगणिक्रमकमलमरालायमानेन पण्डितलब्धी- कल्लोलगणिना रचयांचक्रे ॥

॥ अथ श्रीमहावीरस्तवन प्रारंजः ॥

असमशमनिवासं वासवाचार्यवाचामविषयमहिमानं ज्ञानसंक्रांतविश्वं ॥ प्रणमदमरचूडारत्नघृष्टांघ्रिपीठं जिनवरवरद त्वां नौमि जक्तिप्रयुक्तः ॥ १ ॥ बालस्यापि ममोक्तं तव स्तुलावर्थमेष्यति बुधानां ॥ कन्याकर्तितसूत्रे न गौरवं मांत्रिकाः किमु वदेयुः ॥२॥ योमिमीतेत्यवार्णाघपाथःपलैर्यःपरिछेत्तुमीष्टेनजःस्वांगुलैः ॥ योऽग्निवेगेनकल्पांतवातंजयेत् त्वद्गुणानामियत्तामसौवेत्तिचेत् ॥ ३ ॥ अनिनुत्य जवंतमनंतगुणं स्तुतिकारगिराजिसतीचरितं ॥ यदियंगुणरेणुकणाक्ततनुं स्तवनीयमुपैतिनजातुपरं ॥ ४ ॥ नदृष्टेष्टवाधःपरैर्लंघ्यतानत्वदुक्तेनचाशक्यकृत्योपदेशः ॥ तथापिश्रितास्तन्नमिथ्यात्वलीना ननिंवप्रियाःकिंछिपंतीक्षुमुष्ट्राः ॥ ५ ॥ उचितंजनोमृतरुचिर्लजतां वृषसंश्रयेण परमोच्चपदं ॥ प्रमदाश्रितेप्यहइतत्रलजां प्रवदंति जवदध्वमुचः ॥ ६ ॥ फलगोचरलक्षणैरुपेतं गदितं यद्भवता प्रमाणयुग्मं ॥ कृतयत्नशता अपीह दोषानलमुद्भावयितुंनवादिनोऽन्ये ॥ ७ ॥ संदेहान्युगपदपोहितुंनृतिर्यक् देवानांश्रुतिपुसुधारसंनिषेक्तुं ॥ त्वांहित्वाकलयितुमीश— —जापातज्ञोप्यं कइवगिरैकयालमन्यः ॥ ८ ॥ नकेमनःशुद्धियुगाग्रयोजितप्रबोधचारित्रतुरंगमद्वयं ॥ रथंसमारुह्य तवेशशासनं समासदन्मुक्तिपुरीमविघ्नतः ॥ ९ ॥ योगेनाकिं किमथतीर्थपरंपराभिः किंदैवतैःकिमुतपोजिरधीतिजिःकिं ॥ मंत्राक्षरंजिनजिनेतिजपंतुसंतःपारत्रिकैहिकमुपेयमुपेतुकामाः ॥ १० ॥ त्वन्नामकामसामर्थ्यानध्यायध्यायतःसतः ॥ संपनीपद्यतेसद्यः संपत्कंपपराङ्मुखी ॥ ११ ॥ असत्परीणामपरश्वधेन मच्चित्तपेटांप्रसजंविजिद्य ॥ ज्ञानादिरत्नानिहरंतिचौरा रागादयस्तान्निगृहाणनाथ ॥ १२ ॥ त्वद्विषेप्यधिपतौशिवपुर्यां श्रूयतेनहिबहुर्जनवासः ॥ धिग्विधिःकुनृपताविपमोहे वीक्ष्यतेजवपुरीजनपूर्णा ॥ १३ ॥ नाथवाधितुमनाथवत्सुधाजोजिनोपिविबुधान्यमक्षमः ॥ मानवांस्तुतवपीतदेशनावाक्सुधान् वतदृशापिनास्पृशत् ॥ १४ ॥ युक्तिस्फूर्जत्तीक्ष्णधाराशयेयैश्चक्रे यौष्माकीणवाणीकृपाणी ॥ तेषांजावारातिनिर्युद्धकेलिं कुर्वाणानांस्यात्करस्थाजयश्रीः ॥ १५ ॥ प्रमथितमिथोविरोधाः सुहृदीजूयासतेंगिनोनिखिलाः ॥ त्वद्देशनानुवमिता नयवादाइवजवत्समयं ॥ १६ ॥ इनकुतीर्थिककल्पितगर्हणा वचनजस्मजिरुज्ज्वलितेप्यहो ॥ तवयशोमुकुरेपरदैवतव्रजयशोनखलप्रतिबिंबितं ॥ १७ ॥ रुंधन्नेधितमन्यतीर्थिकततेरौद्धत्यवंध्याचलंसच्चेतोजलपंकहन्मधसुहृद्भातापिसंतापनं ॥ हेलाशोषितमोहराजमहिमांजोधिर्जिनत्वद्यशोगस्तिः सैषवजस्तिहस्तिदशनछेदावदातछविः ॥ १८ ॥ शेशोहिर्यस्यमूलंकनकगिरिरपिस्कंधबंधश्चतन्नः काष्टाःशाखाःप्रशाखाविदिशउरुतलं व्योमजालंदलानां ॥ ताराः पुष्पाणिसिद्धास्पदमथशिखरंपुष्पदंतौफलश्रीछायाविश्रांतविश्वःस्फुरतितवयशःपादपःसोयमुच्चैः ॥ १९ ॥ ऊर्ध्वोर्ध्वमारोहतिहृद्य-

जितेजननमृत्युजरापरागं मांदेहितधिवपदंविलसत्परागं ॥ रान्नेहृतस्मरपरागपकोपराग- रिक्तं परागणधरस्थितिकार्यकारिन् ॥ ११ ॥ यस्यांगदेवकृतचंदनसत्परागोयो ह्यपरा- गमगिरोस्तिनजंजपूकः ॥ गेयंविधायकृतदुःकृतसंपरागमीडेप्रतीतमपरागमजिस्यथातं ॥ १२ ॥ गेपाग्रगेजितपुनर्नवजापरागरास्यानकेतमुदितेजुवनेपराग ॥ गेशेकृतेनिहत- मोहमदापराग गेस्येपणेकुरुसुखंशमधीपराग ॥ १३ ॥ गेऽर्थेपरागकरणोद्यमिनंनमामि- गेसोस्थितेयलपरागजयप्रमुक्तम् ॥ गेन्नेकृतेऽर्पितपरागधराधवत्वंपेहेस्थितेशुचिपराग- पविप्रकीर्ति ॥ १४ ॥ गेस्येजवेसकलजंतुकृतापरागगेदेनिर्वाहितकपायमहत्पराग ॥ गेशे- विघेदिमुखमुल्लितदुःपरागगेवेसतिस्त्रिजगदंगिकृपापराग ॥ १५ ॥ येसोपरागसमर्थेयमु- पर्यर्थीयंपरसेपरागशिवनीरुमजिष्णुवेत्वां ॥ येनीकृतेधनवधूप्रभृतापरागरामोदितेशुचिपराग- रदाञ्चिकांते ॥ १६ ॥ रिन्नांकृतेऽनुचित देहपरागलेपरित्रांगते जयपरागजबाधिकश्रीः ॥ रुपेतिरःमुविदितेजनतापरागगेघेकृते गलितमोहमदापराग ॥१७॥ उपजातयः ॥ परागं- नापाम्नुपर्यपरागसंगेनमुक्तंमनसानतोऽस्मि ॥ पेवेकृतेदेवनमत्परागसंत्यक्तरक्तास्थिपरागं गंग ॥ १८ ॥ प्राप्तापरागाधजवाब्धितीरंवंदेपरागारविमुक्तचिंतं ॥ तृष्णापरागवैरुपानि- पूदनंवदापरागाढ्यगुणोपपन्नं ॥ १९ ॥ दिव्यापरागर्जनतामतीतंसेवापराऽगस्त्यमुख- पिंपंथं ॥ परागनरस्निग्धवितोऽधिकप्रज्ञं परागजाविःकृतसद्गतिश्रये ॥ २० ॥ परागतार्थ- प्रतिपादनाश्रियं जनंपराऽगर्हयचःपरंपरं ॥ परागलद्दूपणघोरणीऊं परागदाधिप्रमहंन- यीनि ॥ २१ ॥ परागरूमस्थितिमूर्तिसेव्यं पराऽगरुडव्यसुधूपयोग्यं ॥ परागमाचारवि- चारदीपं पराऽगदंकारमहंनजामि ॥२२॥ मायत्पराऽगम्यपदप्रधानदक्षंपराऽगवेगुणंश्रय- र्दे ॥ मुर्खपरागोरयविकारतर्जकंजराऽपराऽगलत्वत्रीतिवर्जितं ॥ २३ ॥ पराऽगजावारि- दिग्गुस्थंतःपरागरिष्टस्थितिनेंददर्शी ॥ सेवापरारिनतचक्रमाब्जः कृपापराऽगालिदवाक्य- दीपः ॥२४॥ योदीपरागंगिममारमयोधनो विज्ञापरागादिविमुक्तचेताः ॥ निःस्वापराऽ- गाजनरस्वरूपः सुगपराऽगाह्लगुणःसमेत्यः ॥ २५ ॥ अपूर्वरागांगपरागजातशीलंपराऽ- गंभवचःप्रकाशं ॥ परागनिग्रानपरागनिर्द्र स्तोप्येपरागोपगतिप्रतीतं ॥२६॥ वंदेपरागजंग- निर्दर्शनं मदारगगादतरःप्रभूनं ॥ कृराऽपरांगारकशोणपार्थिपरांगरीयःपदवीश्रयंतं॥२७॥

[illegible] ॥ श्रीमद्वाचकचक्रवर्तिमुगुरुश्रीदर्पकल्लोलसच्छिष्यः पंडितमंड- [illegible]श्रीमुक्तिकल्लोलकः ॥ मेघेदंरचयांचकारसुपरागार्थाष्टयुक्तंशतं तेनाप्नोतुकृती- [illegible] ॥२८॥ इति परागशब्दाष्टोत्तरशतार्थनिबद्धसाधारणजि- [illegible]श्रीदर्पकल्लोलगणिक्रमकमलमरालायमानेन पण्डितलक्ष्मी- [illegible] ॥

कंपः संपनीपद्यत इह मनुजः साधुनत्वा जिनत्वा ॥ ७ ॥ देव्यावाचोपिवाचामविषयदिविपन्मंदिरद्वारसेवा हेवाकी सर्वनाकीश्वरमुकुटतटीघृष्टपादांबुजस्य ॥ नेताश्चेतन्यशून्यः सकलकलयितुर्मुक्तिमात्रस्यदाताभुक्तिंमुक्तिंचदातुः कथमिवजवतःकल्पवृक्षःसदृक्षः ॥ ८ ॥ चंद्रःप्रत्युदकाशयंप्रतिफलत्येकोनचार्थक्रियाकारीत्येपनवास्तवस्तवपुनर्वृत्तंजयत्यद्भुतं ॥ एकस्त्वंप्रतिमानसंवससियद्भव्यात्मनामेकदासर्वेपामथचप्रयच्छसिफलंतेपांमनोवांछितं ॥९॥ योष्माकीणगुणस्तुतिं विकिरतीशुंडामिवांतर्गतप्रीतिंस्फीतिमतीमतीवसुरभिंदानांबुवाविभ्रती ॥ त्रैलोक्यैकसुरद्रुमद्रुमवनानीवोन्मदावासितायुष्मद्भक्तिरलंजनक्तिजविनामेनांसिंहद्वासिला ॥१०॥ आधारेस्थिरतोझितेखलुजवत्याधेयमापिस्थिरंसोयंज्ञानपथस्तथापिकिमपिस्वार्थैकनिष्ठोप्रुवे ॥ अश्रांतंममचंचलेपिमनसिस्वामिन्वधानस्थितिंत्रैलोक्याधिपशक्तिजाजियदिवाकिंनोपपन्नंत्वयि ॥११॥ विश्वेशप्रसजंत्वदीययशसाव्यालुप्यमाने प्रजासर्वस्वेजगदाक्रमेकपट्टनानूनंद्विजानांपतिः॥ शश्वल्लांछनकैतवात्प्रतिनिशंकुक्षि प्रदेशेक्षिपन्कोपाटोपवशादसावुदयतेचित्रच्छपुलोहितं ॥१२॥ वक्त्रेणत्वमपाहरःशशिधरस्याखंरुमूर्तेःश्रियंव्याकोशस्यकुशेशयस्यसुपमासर्वस्वमप्यग्रहीः ॥ यत्तुल्यव्यसनादपिस्वजहितौनैतौविरोधंमिथस्तेनाकारिसमानशीलविपदांसांख्यप्रवादोमृषा ॥१३॥ पुष्टांगीव्यवहारनिश्चयनयप्रोत्तुंगशृंगंशुभदानाद्यंघ्रिचतुष्टयंचघिकसज्ज्ञानक्रियालोचनं ॥ नित्यंछेकविवेकपुछलतिकंस्याद्वादपर्युल्लसत्पीनोच्चैःककुदंकुतीर्थतृणभुक्सूतेवृपंगोस्तव ॥१४॥ आकंठंकमठांबुदोजितपयःपूरेनिमग्नांगकस्योत्फुल्लंमुखपंकजंतवपपौयाकौतुकोत्कर्पतः ॥ नागस्त्रैणविलोचनालिपटलींसंख्यायधुर्यैवतांधन्यानांगणनाक्षणेनखलुसारेखान्यतःसर्पति ॥ १५ ॥ वंदारोःप्रियकोपितप्रणयिनीदृक्कोणशोणत्विपःसांद्रस्निग्धसमुल्लसत्क्रमनखश्रेणीमयूखास्तव ॥ स्वच्छत्तस्तुतिछतिकाभिमुखितांपाणौचिकीर्पोःशिवश्रीरामांनवपद्मरागसहितंवध्नंतिमौलौमम ॥ १६ ॥ एवंनृदेवमहितःसहितःप्रजावभूत्याप्रभूततमयाविनुतोमयाऽयं ॥ पार्श्वःप्रभुर्विमलचिन्मयचित्तसौधमुत्तंसयत्वबुजिनप्रभसूरिवर्ण्यं ॥ १७ ॥ इति श्रीपा० स० ॥

॥ अथ श्रीऋषभादिजिनस्तवन प्रारंभः ॥

ऋपभ नम्रसुरासुरशेखरप्रपतयालुपरागपिशंगितं ॥ क्रमसरोजमहंतव मौलिना जिनवहेनवहेमतनुद्युते ॥ १ ॥ अपरवस्तुविलोकनलालसाविपनिपेधसुधांसुखमासुधां ॥ वपुपितेपिवताममचक्षुषी अजितभाजितभास्करकांचन ॥२॥ हरिहरादिसुरौघविलक्षणाद्भुतचरित्रचमत्कृतविष्टपं ॥ सुजनभोः पदपीठविलोलुठत्सुमनसंमनसंभवदेवतं ॥ ३ ॥ मदनकुर्दमदंलिदमेहरिस्तरुमृगांकितमूर्तिरुपाश्रितान् ॥ कृतमहारजतद्युतिरग्रणीःशमवतामवतादभिनंदनः ॥४॥ चरणलक्ष्मिकरग्रहणोत्सवे विरचितरयनद्वितयोवधिं ॥ धृतसुखातिशयावसुवर्पणैर्वसुमतीसुमतीशकृतात्वया ॥ ५ ॥ स्मितजपाकुसुमोपमदीधितिंशरणमीश-

नोनृणां त्वङ्गक्रियागांशुपतिर्यथायथा ॥ तथातथांहः पटलीवलीयसीवायेवदेवक्षयतिप्रतिक्षणं ॥ २० ॥ स्वजनकमनस्तापाधानोद्भवाधविपक्तिमव्यसनमपि ह्रींहंतुंकामंनरा किमणुःपरं ॥ तत्रपुनरिनश्रीमोहोर्वीपतिं सबलंद्विधापरिदलयितुंकाप्यन्येकालगतरणांगणं ॥ २१ ॥ नदोषाणांस्वस्मिन्नधिपजनवताऽदायि वसतिर्गुणानांनैवान्येर्हरिहरविरंचिप्रभृतिभिः ॥ शिवंतेषामुल्लासयितुमभिसंधिस्तवचवं तदातातेन्यस्तेनतुकिमिवैशिष्ट्यमधिकं ॥ २२ ॥ व्यापत्कोटीविघटनपटुः संपदाकृष्टिमंत्रःश्रेयोवल्लीवनघनघनरसः [illegible] ॥ विद्याकंदोरतिपतियशःक्षीरवन्नुप्रचारश्चेतोवृत्तिं ममरमयतुत्वत्पदाब्जप्रणामः ॥ २३ ॥ कषायतपनातपग्लपितमप्रशस्तक्रियानुचिंतनमलीमसं विषयतर्षपर्याकुलं ॥ नयतुपरदंबकस्तुतिसुधाह्रदे मज्जनं जिनेशितरनुक्षणंस्वजतुमामकीनंमनः॥२४॥ त्रिभुवननयनानंदनाथजातसनपद्ममणिसम नतजनतामिमतार्थसार्थवितरणकल्पद्रुम त्रि[illegible] मितिसंस्तवमकरवमपट्ठजिनप्रजसूरिनिवद्धमहनीयमहंतवयत्कंठपीठगतं [illegible] तस्य पुरुषस्य जिनकरतलमुपैति सकलेष्टफलसिद्धिरिद्धगुणततविधिम ॥ २५ ॥ इति श्रीमहावीरस्तवनं ॥

॥ अथ श्रीपार्श्वनाथस्तवन प्रारंभः ॥

[illegible] सत्वमथीशःसुरपतिसचिवसार्व [illegible] ॥ मानेमारा [illegible] क्तिव्यक्तिप्रयुक्तः [illegible] ॥ १ ॥ संसारांभोधिवेलानिबिडजडमतिध्वांतविध्वंसहंसः [illegible] निर्माथपाथः ॥ स्फारस्फूर्जत्फणांडप्रगुणफणमणि [illegible] जयतिजिनविजिद्दरूपजावारिवार ॥ २ ॥ कस्या [illegible] श्रीहेतुः प्रेंखत्ज्वालीरुचिररुचितडिश्यामनेत्रा [illegible] सुमनश्चापविश्रीकृतयोद्देया स्ववंदशनावाहन [illegible] ॥ ३ ॥ [illegible] सरित्पुरमुखेवेदंतंजंतूनां [illegible] ॥ मुक्त्वागादवहीनानपिविनजनान् [illegible] मोहावहारः ॥ ४ ॥ लोदयालावण्य [illegible] पुष्पंधयास्यः ॥ नूनं [illegible] मसुनग नगधनुस्सयपयोभिरंति ॥ ५ ॥ [illegible] कंदर्पदर्पद्विजपति [illegible] कुर्वेगरिजंत्रागात्र श्रीम [illegible] ॥ [illegible] गुनगिमनयनं श्री जिनश्रीदमरु [illegible]

[illegible] [illegible]गांशुप्रतिबंधायया ॥ तथातथांहःपटलीबलीयसीत्वयैवदेवक्षयनिश्र[illegible] ॥ २० ॥ स्वजनकमनस्तापाधानोऽन्नत्रायविपक्रिमव्यसनमपि ह्रींहंतुंकामंनत[illegible] ॥ नवतुनरिनश्रीमोहोर्वीपतिं सबलंद्विधापरिदलयितुंकाष्ठाप्येकाऽग[illegible] ॥ २१ ॥ न[illegible]स्त्वय्यधिपजनता[illegible]ऽदायि वसतिर्गुणानांनैवान्येर्हरिहरविरं[illegible] ॥ [illegible]मुल्लासयितुमजिसंधिस्तवजवं तदातातेन्यस्तेनतुकिमिवे[illegible] ॥ २२ ॥ [illegible]कोटीविघटनपटुः संपदाकृष्टिमंत्रःश्रेयोवल्लीघनघनघरन[illegible] ॥ [illegible]रनिरतियशःक्षीरवत्तुप्रचारश्चेतोवृत्तिं ममरमयतुत्वत्पदाम्भ[illegible] ॥ २३ ॥ [illegible]पितमप्रशस्तक्रियानुचिंतनमलीमसं त्रिपथतरंग[illegible] ॥ [illegible]निपुणादद मज्ञानं जिनेशितरनुक्षणंस्नजतुमामकीनंमनः॥२४[illegible]समननजनताचिमतार्थसार्थवितरणकल्पद्रुम [illegible]जिनप्रभसूरिनिवहमहनीयमहंतवयल्केत्र[illegible] जिनकरतलमुपैति सकलेष्टफलसिद्धिरिद्धगुणतरि[illegible] ॥ २५ ॥ इति श्री[illegible]स्तवनं ॥

॥ अथ श्रीपार्श्वनाथस्तवन प्रारंभः ॥

[illegible]नामधीशःसुरपतिसचिवस्यापि[illegible] [illegible]नागांकलयनिकष्वयोदिमारूढधारांनक्तिव्यक्तिप्रयुक्तः म[illegible] ॥ १ ॥ [illegible]नानिथिकजडमतिध्वांतविध्वंसहंसः[illegible] [illegible]निर्माययाथः ॥ स्फारस्फूर्जत्फणीन्द्रप्रगुणफणमणि[illegible] [illegible]जयतिजिनविजिद्दुष्यनाकारिवार ॥ २ ॥ कत्रा[illegible] [illegible]श्रीहेतुः [illegible]चिरचितहिमनग्र[illegible] ॥ [illegible]मुमनथावविश्रीकृतयोदिया [illegible]दशनानाहम[illegible] ॥ ३ ॥ [illegible]सरित्पूरमुद्येयेहंतंजनूनां[illegible] [illegible]कांतः ॥ मुक्त्वा[illegible]नानपिविनतजनान्[illegible] [illegible]कमाद्वादद्वारः ॥ ४ ॥ [illegible] [illegible]नानेयप्रपुण्यधयाख्यः ॥ नूनंहं[illegible] [illegible] ममुवगनगत्रनस्यपत्रीनिरंति ॥ ५ ॥ [illegible]पिननवनतंनयुगी[illegible] [illegible]दर्पदर्पद्विजदिन[illegible] [illegible] कृत्वेमरिजि[illegible] [illegible]मुनिनवनंश्रीजिनश्रीदसंदि[illegible]

मुपेमि जगद्वयी ॥ कुमतकोककुलामृतदीधितिमुदरविंदरविंधरनंदनं ॥६॥ सकललोकचम
त्कृतिकारिणीं जिनसुपार्श्वजवद्गुणधोरणीं ॥ कइवनोमतिमान्भुवनत्रयेकुमुदजासुदत्त
यपङ्कजेः ॥ ७ ॥ शुचियदंगरुचातुपराजितः शशधरोंकमिपाद्यमशिश्रयत् ॥ सपदिसं
घनयोममकल्पतांसमहसेमहसेनसुतोजिनः ॥८॥ सुविधितीर्थकरंकरुणाकरंकरणवि[illegible]
रपाग्रमुपास्महे ॥ करणकांतिविराजितकार्तिकीहिमकरंमकरंदधतंध्वजं ॥ ९ ॥ जयति
[illegible]नवदेवसरस्वतीत्रिजगतीं पुनतीकविसेविता ॥ मधुरिमातिशयेनतृणीकृतामृतरसात
[illegible] ॥ १० ॥ जिनवरोऽवतुगंडकलांछनःप्रथमविष्णुनतांघ्रिसरोरुहः ॥ प्रथि
[illegible]नृपान्वयपुष्करांबरमणीरमणीयगुणांबुधिः ॥ ११ ॥ मुनिपतिर्वसुपूज्यनृपात्मभूजे
[illegible]निर्जितकुजंपचितत्नूः ॥ सुजनकोककदंबकलोचनोत्सवरविर्वरविद्रुमविग्रहः ॥ १२ ॥
[illegible]गिलः[illegible]धरा धयान्वयनजरतसजासनजास्करं ॥ श्रयतकांचनवारिरुहच्छदछवि
[illegible] [illegible]जगदीश्वरं ॥ १३ ॥ ज्वपनमंतितमीशसमुत्सकं प्रणयतोचरितुंसकलाःश्रियः॥
[illegible]नमस्क्रियामकलयेकलयेद्धिनयेनयः ॥ १४ ॥ अवतुधर्मजिनेंद्रकृतावता
[illegible]गण्योदयः ॥ शममयःसमयस्तव सुव्रतातनयमानयमांसलविस्तरः ॥१५॥
[illegible]जिनश्रियोहिध्रिधवैरिजयोर्जितविक्रमः ॥ भवभयानि जिनस्तु भवन्मतानु
[illegible]विजानवान् ॥१६॥ किमिति तीव्रतपोव्रतशीलनैः किमुतयोगरहस्यनिषे
[illegible] ॥ [illegible]जिनकुंजिनकुंथुरुपास्यतां ॥ १७ ॥ प्रणतवासवमौलि
[illegible]त्रिजगत्त्रिधां ॥ स्मरतभव्यजनाःस्मरकुंजराकुशमरंशमरंजितस
[illegible] ॥ १८ ॥ [illegible]शिशुतावधेः ॥ मरकतद्युति
[illegible]गुणश्रियं ॥ १९ ॥ कमल[illegible]निकेतने परहित
[illegible] ॥ [illegible]नवमेनवमेघतनुद्युतो ॥ २० ॥ अव
[illegible]श्रिया ॥ नकथयेममुक्तिपदं तवस्तवनमेनव
[illegible] ॥ २१ ॥ [illegible]निपद्मरदोर्बलं ॥ ममतनेमिजि
[illegible] ॥ २२ ॥ शिवसुखम्यकथामपि वेदितानसुसाजन
[illegible]वशा तवशासनखंपनं ॥ २३ ॥ यश
[illegible] ॥ त्रिभुवनाऽशिवनाशविधौ जिन प्रभ
[illegible] ॥ २४ ॥ [illegible]तिदिनानिपुनंतुनः ॥ न
[illegible]विद्धिषां ॥ २५ ॥ इतिजिनप्रभसूरिनिरीक्षि
[illegible] ॥ [illegible]नरसामरसारहितंपदं ॥
[illegible] ॥ विदधनःप्रथनंजनमाहनम
[illegible] ॥ २६ ॥ [illegible]नां कुसुममायिकदर्पितमन्म

श्रुतमुदात्तमुदात्तपुरस्सरःस्वरचितं रचितं गणधारिभिः ॥२७॥ प्रथमकल्पपतिः प्रथितायतिःप्रवचनांबुजसौरभषट्पदः॥ कुलिशशोभितपाणिरुपप्लवशमयतामयतामिहनम्रतां ॥२८॥

॥श्री वर्द्धमानस्वामिभ्योनमोनमः॥

॥ अथ श्री संघयणीरत्न त्रैलोक्यदीपिकाख्यग्रंथ बालावबोध सहित प्रारभ्यते. ॥

प्रथम अर्थकर्त्तानुं मंगलाचरण.

श्रीपार्श्वनाथं फलवृद्धिकाख्यं गुरुं तथा श्रीजिनदत्तसूरिं ॥ वाग्देवतायाश्चरणौचनत्वातमाश्रये श्रीजिनभद्रनाम्ना ॥ १ ॥ निर्मथ्यजैनागमवारिराशिं, प्रकाशितायैरियमप्रपंचा ॥ श्रीचंद्रसूरिन्प्रणिपत्यसम्यक्, करोमितांसंग्रहणींस्फुटार्थां ॥ २ ॥ युग्मं ॥ श्रीहर्षसार गुरुराजहितप्रसाद, माधायचेतसिचिदर्थकृतेप्रमादं तस्माद्विशुरूवचनोविगतावसादी, व्याख्यांस्फुटांशिवनिधानगणिर्वितेने ॥ ३ ॥

हवे प्रथम ग्रंथकर्त्ता दोढ गाथाए करी शिष्टाचार पालवाने अर्थे अने विघ्न निवारवा अर्थे मंगल करे छे. तथा अभिधेय, प्रयोजन, संबंध, अने अधिकारी ए चारनुं प्रतिपादन करे छे.

नमिउं अरिहंताई ठिइ भवणो गाहणाय पत्तेयं ॥
सुर नारयाण वुछं नर तिरियाणं विणाभवणं ॥ १ ॥
उववाय चवणविरहं संखं इग समइयं गमागमणे ॥

व्याख्या—अरिहंताई के० अरिहंतादिक पांच परमेष्टीप्रत्ये नमिउं के० नमस्कार करी एटले नमस्काररूप मंगल थाउं. ए नमस्कारे करी ग्रंथकर्त्ता तथा ग्रंथना श्रोताने विघ्न न थाय. एम पांचे परमेष्टीने नमस्कार करीने, सुर के० देवता, अने नारयाण के० नारकी, ए बेउने प्रत्येके आयुष्यनी ठिइ के० स्थिति, भवण के० घर, अवगाहना के० शरीरनुं मान, वुछं के० कहीशुं. एटले देव तथा नारकीनुं आयुष्य, भुवन तथा शरीरनी अवगाहना कहीशुं. पण एटलुं विशेष जे नर के० मनुष्य, अने तिरियाणं के० तिर्यंच, ए बेउनां भुवन ते एकांत निश्चल शाश्वतां नथी, माटे विणाभवणं के० भुवनविना बाकीनां आयुष्य अने अवगाहना कहीशुं. वली एक देव उपन्या पछी बीजो देव केटला कालने आंतरे उपजे ? ते उववायविरहं के० उपपातविरहकाल, वली एक देव चव्या पछी बीजो देव केटला कालने आंतरे चवे ? ते चवण के० चवनविरहकाल. तथा संखंइगसमइयं के० एक समये संख्याए गणतां केटला देव उपजे ? ते एक समये उपपात संख्या, वली एक समये संख्याए गणतां केटला देवो चवे ते एक समय

केमके श्रीपन्नवणासूत्रमध्ये कह्युं छे.–"वाणमंतरीणं भंते केवइयं कालं ठिई पन्नता गोयमा जहन्नेणं दस वास सहस्साइं उक्कोसेणं अद्धपलिउवमं ॥ ए वचने व्यंतरीक देवीनुं उत्कृष्टुं आयुष्य अर्द्ध पल्योपम छे. अने श्री, ह्री, धृति, कीर्ति, बुद्धि, अने लक्ष्मी–ए छ देवीउंनुं आयुष्य एक पल्योपम छे, ते देवीउ भवनपतिनी छे. व्यंतरीकनी नथी. एम जाणवुं. ॥ ४ ॥

हवे चंद्रमा, सूर्य, ग्रह, नक्षत्र, अने तारा–ए पांच जातना ज्योतषिना देवो तथा देवीउंना आयुष्यनी जघन्योत्कृष्टी स्थिति बे गाथा अने एक पदेकरी कहेछे.

पलियं अहियं ससि रवीणं ॥ ५ ॥ लखेण सहस्सेणय ॥ वासाण गहाण पलिय मेएसिं ॥ ठिइं अद्धं देवीणं ॥ कमेण नखत्त ताराणं ॥ ६ ॥ पलिअद्ध चउब्भागो ॥ चउ अड भागाहिगाउ देवीणं ॥ चउ जुअले चउ भागो जहन्न मड भाग पंचमए ॥ ७ ॥

व्याख्या–ज्योतिषिदेवोना बे भेद छे. एक चर अने बीजा स्थिर. तेमां अढी द्वीपमांहे जे ज्योतिषचक्र छे ते चर; अने अढी द्वीपथी बाहेर जे ज्योतिषचक्र छे ते स्थिर कहेवाय छे. त्यां जंबूद्वीप आदे देइने असंख्याता द्वीप समुद्रमांहे जे ससि के० चंद्रमा अने चंद्रमाना विमानवासी देवो छे, तेमनुं उत्कृष्टायु पलियंअहियं के० एक पल्योपमउपरे लखेण के० एक लाख वर्ष अधिक, तथा रवीणं के० सूर्य अने सूर्यना विमानवासी देवोनुं उत्कृष्टायु एक पल्योपमउपर सहस्सेणयवासाण के० एकहजार वर्ष अधिक छे. तथा गहाण के० ग्रह अने ग्रहना विमानवासी देवोनुं पलिय के० एक पल्योपमनुं उत्कृष्टायु होय. अने एएसिं के० ए पूर्वोक्त चंद्रमा, सूर्य तथा ग्रह तेमज चंद्रमा, सूर्य अने ग्रहना विमानवासी देवोनुं जे आयुष्य कह्युं; तेथी तेमनी देवीणं के० देवीउंना आयुष्यनी ठिइं के० स्थिति ते अद्धं के० अर्द्ध जाणवी. एटले चंद्रमानी देवी तथा चंद्रमाना विमानवासी देवोनी देवीउंनुं उत्कृष्टायु अर्द्धो पल्योपम अने पचास हजार वर्ष उपर तथा सूर्यनी देवी अने सूर्यना विमानवासी देवोनी देवीउंनुं उत्कृष्टायु अर्द्धो पल्योपम अने पांचसें वर्ष उपर. तथा ग्रहनी देवी तथा ग्रहना विमानवासी देवोनी देवीउंनुं उत्कृष्टायु अर्द्धो पल्योपम जाणवुं. एम ए बधी ज्योतिषिनी देवीउंना आयुष्यनी स्थिति ते देवताना देवना आयुष्यथी अर्द्ध होयछे. हवे कमेणनखत्तताराणं के० अनुक्रमे नक्षत्र तथा ताराउंनुं उत्कृष्टायु कहेछे. ॥ ६ ॥

नक्षत्र तथा नक्षत्रना विमानवासी देवोनुं उत्कृष्टायु पलिअद्ध के० अर्द्धपल्योपमनुं जाणवुं. तथा तेमनी देवीउंनुं चउब्भागो के० पल्योपमनो चोथोभाग आयु होय. अने

तारा तथा ताराना विमानवासी देवोनुं उत्कृष्टायु चउन्नागाहिग के० पल्योपमनो चोथो न्नाग विशेषाधिक, एटले कांइक ऊाफेरुं, तथा तेमनी देवीर्ण के० देवीउंनुं उत्कृष्टायु अरून्नाग के० पल्योपमनो आठमोन्नाग अहिग के० कांइक विशेषाधिक ऊाफेरुं आव के० आयु जाणवुं. एटले देवो तथा देवी मलीने पांचे ज्योतषिना युगलनुं उत्कृष्टायु कह्युं.

हवे जघन्यायु कहेछे. अहींयां न्नावार्थ ए छे जे, चंद्रमा, सूर्य, ग्रह, नक्षत्र अने तारा–ए पांच जातना ज्योतषिमां चंद्रमा अने सूर्य ए वे इंद्र छे. वाकी त्रण विमानना धणीउंछे, तेथी तेमनुं जघन्य तथा मध्यमायु न होय किंतु उत्कृष्टज होय. ते मूकीने चउजुअले के० चार युगल ते–एकतो चंद्रमाना विमानवासीदेव अने विमानवासी देवीउं, पण चंद्रमा पोते नही; ए एक युगल. तथा सूर्यना विमानवासी देव अने देवीउं; ए वीजुं युगल. तथा ग्रहना विमानवासी देव अने देवीउं, ए त्रीजुं युगल. अने नक्षत्रना विमानवासी देव अने देवीउं, ए चोथुं युगल. ए चारे युगलनुं जघन्यायु, पल्योपमनो चउन्नागो के० चोथो न्नाग होय, अने ताराना विमानवासी देव तथा देवीउं ए पंचमए के० पांचमा युगलनुं जघन्यायु पल्योपमनो अरून्नाग के० आठमोन्नाग जाणवुं. एटले ज्योतषि देव तथा देवीउंना आयुष्यनी जघन्योत्कृष्टस्थिति कही ॥

॥ हवे वैमानिकदेवोनी उत्कृष्ट आयुस्थिति दोढ गाथाए करी कहेछे ॥

दोसाहि सत्त साहिय ॥ दस चउदस सतर अयर जा सुक्को ॥ इक्कि महिय मित्तो ॥ जा इगती सुवरि गेविज्जे ॥ ८ ॥ तित्तीसणुत्तरेसु ॥ सोहम्माइसु इमा ठिई जिठा ॥

व्याख्या–दोसाहिसत्त साहिय दस चउदस सतर अयर–एरीते जासुक्को के० यावत् शुक्र देवलोक सुधी उत्कृष्ट आयुस्थिति जाणवी ते कहेछे. जेहनो घणा काले तरीने पार पामीए ते सागर कहीए. ते सागरेकरी जे काल मविजे तेने सागरोपम कहीए. त्यां सौधर्मदेवलोके छेल्ले तेरमे प्रतरे दो के० वे सागरोपमना आयुष्यनी उत्कृष्टि स्थिति जाणवी. अने वीजे ईशान देवलोके वे सागरोपम पल्योपमने असंख्यातमे न्नागे साहि के० साधिक एटले ऊाफेरा. त्रीजे सनत्कुमारे सत्त के० सात सागरोपम, चोथे महेंद्रदेवलोके सातसागरोपम पल्योपमने असंख्यातमे न्नागे साहिय के० साधिक ते ऊाफेरा. पांचमे ब्रह्मदेवलोके दस के० दश सागरोपम, छठे लांतक देवलोके चउदस के० चउद सागरोपम, सातमे शुक्रदेवलोके सत्तरअयर के० सत्तरसागरोपम. इत्तो के० ए पछी शुक्र देवलोकथी उपरना जे देवलोक छे, त्यां इक्किकम

केमके श्रीपन्नवणासूत्रमध्ये कह्युं छे.—वाणमंतरीणं भंते केवइयं कालं ठिई पन्नता गोयमा जहन्नेणं दस वास सहस्साइं उक्कोसेणं अद्धपलिउवमं ॥ ए वचने व्यंतरीक देवीउनुं उत्कृष्टुं आयुष्य अर्द्ध पल्योपम छे. अने श्री, ह्री, धृति, कीर्त्ति, बुद्धि, अने लक्ष्मी-ए छ देवीउनुं आयुष्य एक पल्योपम छे, ते देवीउ जवनपतिनी छे. व्यंतरीकनी नथी. एम जाणवुं. ॥ ४ ॥

हवे चंद्रमा, सूर्य, ग्रह, नक्षत्र, अने तारा—ए पांच जातना ज्योतषिना देवो तथा देवीउना आयुष्यनी जघन्योत्कृष्टी स्थिति बे गाथा अने एक पदेकरी कहेछे.

पलियं अहियं ससि रवीणं ॥ ५ ॥ लक्खेण सहस्सेणय ॥ वासाण गहाण पलिय मेगंसि ॥ ठिइं अद्धं देवीणं ॥ कमेण नक्खत्त ताराणं ॥ ६ ॥ पलियद्धं चउभागो ॥ चउ अड भागाहिगाउ देवीणं ॥ चउ जुयलं चउ भागो जहन्न मड भाग पंचमए ॥ ७ ॥

व्याख्या—ज्योतिषीदेवोना बे भेद छे. एक चर अने बीजा स्थिर. तेमां अढी द्वीपमांहे जे ज्योतिषचक्र छे ते चर; अने अढी द्वीपथी बाहेर जे ज्योतिषचक्र छे ते स्थिर कहेवाय छे. त्यां जंबूद्वीपथी मांडीने असंख्याता द्वीप समुद्रमांहे जे ससि के० चंद्रमा अने चंद्रमाना विमानवासी देवो छे, तेमनुं उत्कृष्टायु पलियंअहियं के० एक पल्योपमउपरे लक्खेण के० एक लाख वर्ष अधिक, तथा रवीणं के० सूर्य अने सूर्यना विमानवासी देवोनुं उत्कृष्टायु एक पल्योपमउपर सहस्सेणयवासाण के० एकहजार वर्ष अधिक छे. तथा गहाण के० ग्रह अने ग्रहना विमानवासी देवोनुं पलिय के० एक पल्योपमनुं उत्कृष्टायु होय. अने देवीणं के० ए पूर्वोक्त चंद्रमा, सूर्य तथा ग्रह तेमज चंद्रमा, सूर्य अने ग्रहना विमानवासी देवोनुं जे आयुष्य कह्युं तेथी तेमनी देवीणं के० देवीउना आयुष्यनी ठिइं के० स्थिति ते अद्धं के० अर्धी जाणवी. एटले चंद्रमानी देवी तथा चंद्रमाना विमानवासी देवोनी देवीउनुं उत्कृष्टायु अर्धो पल्योपम अने पचास हजार वर्ष उपर तथा सूर्यनी देवी, अने सूर्यना विमानवासी देवोनी देवीउनुं उत्कृष्टायु अर्धो पल्योपम अने पांचसें वर्ष उपर तथा ग्रहनी देवी तथा ग्रहना विमानवासी देवोनी देवीउनुं उत्कृष्टायु अर्ध पल्योपम जाणवुं. एम ए सर्व ज्योतिषिनी देवीउना आयुष्यनी स्थिति ते देवताना आयुष्यथी अर्ध होयछे. हवे कमेणनक्खत्तताराणं के० अनुक्रमे नक्षत्र तथा ताराउनुं उत्कृष्टायु कहेछे. ॥ ६ ॥

नक्षत्र तथा नक्षत्रना विमानवासी देवोनुं उत्कृष्टायु पलियद्ध के० अर्धपल्योपमनुं जाणवुं. तथा तेमनी देवीउनुं चउभाग के० पल्योपमनो चोथोभाग आयु होय. अने

तारा तथा ताराना विमानवासी देवोनुं उत्कृष्टायु चउन्नागाहिग के० पल्योपमनो चोथो न्नाग विशेपाधिक, एटले कांइक ऊाफेरुं, तथा तेमनी देवीएं के० देवीउंनुं उत्कृष्टायु अरून्नाग के० पल्योपमनो आठमोन्नाग अहिग के० कांइक विशेपाधिक ऊाफेरुं आउ के० आयु जाणवुं. एटले देवो तथा देवी मलीने पांचे ज्योतपिना युगलनुं उत्कृष्टायु कह्युं.

हवे जघन्यायु कहेछे. अहींयां न्नावार्थ ए छे जे, चंद्रमा, सूर्य, ग्रह, नक्षत्र अने तारा–ए पांच जातना ज्योतपिमां चंद्रमा अने सूर्य ए वे इंद्र छे. वाकी त्रण विमानना धणीउंछे, तेथी तेमनुं जघन्य तथा मध्यमायु न होय किंतु उत्कृष्टज होय. ते मूकीने चउजुअले के० चार युगल ते–एकतो चंद्रमाना विमानवासीदेव अने विमानवासी देवीउं, पण चंद्रमा पोते नही; ए एक युगल. तथा सूर्यना विमानवासी देव अने देवीउं; ए वीजुं युगल. तथा ग्रहना विमानवासी देव अने देवीउं, ए त्रीजुं युगल. अने नक्षत्रना विमानवासी देव अने देवीउं, ए चोथुं युगल. ए चारे युगलनुं जघन्यायु, पल्योपमनो चउन्नागो के० चोथो न्नाग होय, अने ताराना विमानवासी देव तथा देवीउं ए पंचमए के० पांचमा युगलनुं जघन्यायु पल्योपमनो अरून्नाग के० आठमोन्नाग जाणवुं. एटले ज्योतपि देव तथा देवीउंना आयुष्यनी जघन्योत्कृष्टस्थिति कही ॥

॥ हवे वैमानिकदेवोनी उत्कृष्ट आयुस्थिति दोढ गाथाए करी कहेछे ॥

दोसाहि सत्त साहिय ॥ दस चउदस सतर अयर जा सुक्को ॥ इक्कि महिय मित्तो ॥ जा इगती सुवरि गेविज्जे ॥ ७ ॥ तित्तीसणुत्तरेसु ॥ सोहम्माइसु इमा ठिई जिठा ॥

व्याख्या–दोसाहिसत्त साहिय दस चउदस सतर अयर–एरीते जासुक्को के० यावत् शुक्र देवलोक सुधी उत्कृष्ट आयुस्थिति जाणवी ते कहेछे. जेहनो घणा काले तरीने पार पामीए ते सागर कहीए. ते सागरेकरी जे काल मविजे तेने सागरोपम कहीए. त्यां सौधर्मदेवलोके छेल्ले तेरमे प्रतरे दो के० वे सागरोपमना आयुष्यनी उत्कृष्ट स्थिति जाणवी. अने वीजे ईशान देवलोके वे सागरोपम पल्योपमने असंख्यातमे न्नागे साहि के० साधिक एटले ऊाफेरा. त्रीजे सनतकुमारे सत्त के० सात सागरोपम, चोथे महेंद्रदेवलोके सातसागरोपम पल्योपमने असंख्यातमे न्नागे साहिय के० साधिक ते ऊाफेरा. पांचमे ब्रह्मदेवलोके दस के० दश सागरोपम, छठे लांतक देवलोके चउदस के० चउद सागरोपम, सातमे शुक्रदेवलोके सत्तरअयर के० सत्तरसागरोपम. इत्तो के० ए पछी शुक्र देवलोकथी उपरना जे देवलोक छे, त्यां इक्किकम

ठिय के० एकेका सागरोपमनी वृद्धि करीए ते जा के० यावत् उवरिगेविज्जे के० उपरली नवमी ग्रैवेयके इगतीस के० एकत्रीश सागरोपमनुं आयुष्य थाय, ते कही देखाडे छे. आठमा सहस्रार देवलोके अढार सागरोपम, नवमा आनतदेवलोके उंगणीश, दशमा प्राणतदेवलोके वीश, अग्यारमा आरणदेवलोके एकवीश, बारमा अच्युत देवलोके बावीश सागरोपम, प्रथम हेठिम हेठिम ग्रैवेयके त्रेवीश, बीजे हेठिम मध्यम ग्रैवेयके चोवीश, त्रीजे हेठिमउवरिम ग्रैवेयके पचीश, चोथे मध्यम हेठिम ग्रैवेयके छवीश, पांचमे मध्यममध्यम ग्रैवेयके सत्यावीश, छठे मध्यमोवरिम ग्रैवेयके अठ्यावीश, सातमे उवरिमहेठिम ग्रैवेयके उंगणत्रीश, आठमे उवरिम मध्यम ग्रैवेयके त्रीश, नवमे उवरिमउवरिम ग्रैवेयके एकत्रीश सागरोपम उत्कृष्टी आयुष्यनी स्थिति होय ॥ ८ ॥ [illegible] अणुत्तरेसु के० पांच अनुत्तरविमानोनेविषे एकेका सागरोपमनी वृद्धि [illegible] नही, किंतु [illegible] आयुष्यतित्तीस के० तेत्रीश सागरोपमनुं होय, [illegible] के० सोधर्मादिकथी मांडीने पांच अनुत्तर लगी [illegible] देवना आयुष्यनी ठिइ के० स्थिति ते जिठा के० उत्कृष्टी कही.

॥ हवे [illegible] देवना आयुष्यनी जघन्यस्थिति बे गाथावडे कहे छे ॥

[illegible] ॥ जहन्न ठिई पलिय महिअं च ॥ ९ ॥ दो साहि [illegible] ॥ [illegible] अयराइं जा सहस्सारो ॥ तप्परउ इक्किकं ॥ [illegible] सागराइं सत्तठ पुणजहन्नठिइनठि

[illegible] पलिय के० एक पल्यो[illegible] [illegible] आयुष्यनी जाणवी. अने ईसाणे के० ईशानदेव[illegible] [illegible] अहियं के० अधिक एक पल्योपमनुं आयु[illegible] [illegible] सनत्कुमारे बे सागरोपम जघन्यस्थिति [illegible] [illegible] पांचमा ब्रह्मदेवलोके सात सागरोपम, छठा [illegible] [illegible] सागरोपम. एम जा के० यावत् [illegible] [illegible] सागरोपम, पछे तप्परउ के० तेहनाउप[illegible] [illegible] एकेको सागरोपम वधारता जइए [illegible] [illegible] एकत्रीश सागरोपमनी [illegible] [illegible] अनुत्तर [illegible] एम [illegible] उत्कृष्टायुष्यनी स्थि[illegible] [illegible] आतम,

अनूत्तरचतुष्के ॥ १० ॥ इगतीससागराइ के० एकत्रीश सागरोपम आयुष्यनी जघन्यस्थिति होय, अने पुण के० वली सवठेजहन्नठिइनठि के० सर्वार्थसिद्धनामा पांचमा अनुत्तरविमाने जघन्यायुनी स्थिति नथी. केमके अहीयां अजघन्योत्कृष्ट तेत्रीश सागरोपमनीज स्थिति छे. माटे.

॥ हवे वैमानिक देवीउंनी जघन्य तथा उत्कृष्टायुस्थिति दोढगाथा वडे कहे छे ॥

परिगहिआणिय राणिय ॥ सोहम्मी साण देवीणं ॥ ११ ॥ पलियं अहियंच कमा ॥ ठिई जहन्ना इउय उक्कोसा ॥ पलियाइं सत्त पन्नास ॥ तहय नव पंचवन्नाय ॥ १२ ॥

व्याख्या—वैमानिक देवीनी उत्पत्ति सौधर्म तथा ईशान ए बे देवलोकनेविषे होय छे. ते देवी बे प्रकारनी छे. एक परणेली कुलांगना सरखी ते परिगृहीता देवी कहीए. बीजी साधारण वेश्या सरखी ते अपरिगृहीतादेवी जाणवी. तेमांहे सौधर्म देवलोकनी परिगृहीता तथा अपरिगृहीता देवीनुं जहन्नाइउ के० जघन्यायुष्य पलियं के० एक पल्योपमनुं जाणवुं. अने बीजा ईशानदेवलोकनी देवीउंनुं जघन्यायु एक पल्योपम अहियं के० अधिक एटले एक पल्योपम झाझेरुं जाणवुं. हवे एनुं उक्कोसा के० उत्कृष्टुं आयु कहे छे. सौधर्मदेवलोके परिगृहीतादेवीनुं पलियाइंसत्त के० सात पल्योपमनुं, अने अपरिगृहीतादेवीनुं पन्नास के० पचाश पल्योपमनुं उत्कृष्टायु जाणवुं. तह के० तेमज ईशानदेवलोके परिगृहीतादेवीनुं नव के० नव पल्योपम अने अपरिगृहीतादेवीनुं, पंचवन्ना के० पंचावन पल्योपमनुं आयुष्य जाणवुं. देवलोकना देवोनी जे जोग्य पतिव्रता देवीउ छे, तेहने परिगृहीता देवी कहीए. अने सौधर्मदेवलोके अपरिगृहीता देवीनां ७ लाख विमान छे; ते वेश्यानी जाति छे. माटे एहने देववेश्या कहीए. तेमां पण जे त्रीजा देवलोकनी निश्राए छे, ते त्रीजे देवलोकेज जाय. तथा ईशान देवलोके अपरिगृहीता देवीनां चारलाख विमान छे, अहीयां पण जे चोथा देवलोकना देवताने जोग्य योग्य छे. ते चोथे देवलोकेज जाय; एम सर्वत्र जाणवुं. ॥१२॥

एटले वैमानिक देवीउंनी आयुस्थिति कही. हवे देवीने अधिकारे असुरादिकनी इंद्राणी अग्रमहिषीनी संख्या एक गाथावडे कहे छे.

पण छ चउ चउ अठ य॥ कमेण पत्तेय मग्ग महिसीउ ॥
असुर नागाइ वंतर ॥ जोईस कप्प दुगिंदाणं ॥ १३ ॥

व्याख्या—सर्व अंतेउरमांहे प्रधान पटराणी सरखी जे देवी तेने अग्रमहिषी कहीए. ते असुरा के० असुरकुमारना चमरेंद्र तथा बलिंद्र ए भवनपतिना पहेला निकायना

हिय के० एकेका सागरोपमनी वृद्धि करीए ते जा के० यावत् उवरिगेविज्जे के० उपरली नवमी ग्रैवेयके इगतीस के० एकत्रीश सागरोपमनुं आयुष्य थाय, ते कही बतावेछे. आठमा सहस्रार देवलोके अढार सागरोपम, नवमा आनतदेवलोके ओगणीश, दशमा प्राणतदेवलोके वीश, अग्यारमा आरणदेवलोके एकवीश, बारमा अच्युत देवलोके बावीश सागरोपम, प्रथम हेठिम हेठिम ग्रैवेयके त्रेवीश, बीजे हेठिम मध्यम ग्रैवेयके चोवीश; त्रीजे हेठिमउवरिम ग्रैवेयके पचीश, चोथे मध्यम हेठिम ग्रैवेयके छवीश, पांचमे मध्यममध्यम ग्रैवेयके सत्तावीश, छठे मध्यमोवरिम ग्रैवेयके अठावीश, सातमे उवरिमहेठिम ग्रैवेयके ओगणत्रीश, आठमे उवरिम मध्यम ग्रैवेयके त्रीश, नवमे उवरिमउवरिम ग्रैवेयके एकत्रीश सागरोपम उत्कृष्टी आयुष्यनी स्थिति होय ॥ ८ ॥ एहथी आगल अणुत्तरेसु के० पांच अनुत्तरविमानोनेविषे एकेका सागरोपमनी वृद्धि करीए नही, किंतु अहींयां अजाये आयुष्यतित्तीस के० तेत्रीश सागरोपमनुं होय. एहीज सोहम्माइसु के० सौधर्मादिकथी मांडीने पांच अनुत्तर लगी इसा के० ए वैमानिक देवना आयुष्यनी ठिइ के० स्थिति ते जिठा के० उत्कृष्टी कही.

॥ हवे ए वैमानिक देवोना आयुष्यनी जघन्यस्थिति बे गाथावडे कहे छे ॥

सोहम्मे ईसाणे ॥ जहन्न ठिई पलिय महियं च ॥ ९ ॥ दो साहि सत्त दस चउदस ॥ सत्तर अयराइं जा सहस्सारो ॥ तप्परउ इक्किकं ॥ अहियं जावणुत्तरचउक्के ॥ १० ॥ इगतीससागराइं सव्वठे पुणजहन्नठिइनठि

व्याख्या– सोहम्मे के० सौधर्मदेवलोके तेर प्रतरे प्रत्येके पलिय के० एक पल्योपमनी जहन्नठिई के० जघन्यस्थिति आयुष्यनी जाणवी. अने ईसाणे के० ईशानदेवलोके तेर प्रतरे प्रत्येके अहियं के० अधिक एक पल्योपमनुं आयुष्य जाणवुं ॥ ९ ॥ अहींथकी आगल त्रीजा सनत्कुमारे बे सागरोपम जघन्यस्थिति, चोथा माहेंद्रे बे सागरोपम जाजेरा, पांचमा ब्रह्मदेवलोके सात सागरोपम, छठा लांतके दश सागरोपम, सातमा महाशुक्रे चउद सागरोपम. एम जा के० यावत् आठमा सहस्सारो के० सहस्रार देवलोके सत्तरसागरोपम, अने तप्परउ के० तेहनाउपर आनतादि देवलोकने विषे इक्किक्कं अहियं के० एकेको सागरोपम वधारता जइए, ते, जा के० यावत् अणुत्तरचउक्के के० चार अनुत्तर विमाने एकत्रीश सागरोपमनी प्रत्येके जघन्य स्थिति [illegible] ते कहे छे. आनते १८ प्राणते १९ आरणे २० अच्युते २१ एमज [illegible] ग्रैवेयके [illegible] नवमे ग्रैवेयके त्रीश सागरोपम जघन्यायुष्यनी स्थिति [illegible] एक विजय, बीजे विजयंत- त्रीजो जयंत, चोथो अपराजित, ए

अनूत्तरचतुष्के ॥ १० ॥ इगतीससागराइ के० एकत्रीश सागरोपम आयुष्यनी जघन्यस्थिति होय, अने पुण के० वली सव्वठेजहन्नठिइनठि के० सर्वार्थसिद्धनामा पांचमा अनुत्तरविमाने जघन्यायुनी स्थिति नथी. केमके अहीयां अजघन्योत्कृष्ट तेत्रीश सागरोपमनीज स्थिति छे. माटे.

॥ हवे वैमानिक देवीउंनी जघन्य तथा उत्कृष्टायुस्थिति दोढगाथा वडे कहे छे ॥

परिगहिआणिय राणिय ॥ सोहम्मी साण देवीणं ॥ ११ ॥ पलियं अहियंच कमा ॥ ठिई जहन्ना इउय उक्कोसा ॥ पलियाइं सत्त पन्नास ॥ तहय नव पंचवन्नाय ॥ १२ ॥

व्याख्या—वैमानिक देवीनी उत्पत्ति सौधर्म तथा ईशान ए बे देवलोकनेविषे होय छे. ते देवी बे प्रकारनी छे. एक परणेली कुलांगना सरखी ते परिगृहीता देवी कहीए. बीजी साधारण वेश्या सरखी ते अपरिगृहीतादेवी जाणवी. तेमांहे सौधर्म देवलोकनी परिगृहीता तथा अपरिगृहीता देवीनुं जहन्नाइउं के० जघन्यायुष्य पलियं के० एक पल्योपमनुं जाणवुं. अने बीजा ईशानदेवलोकनी देवीउंनुं जघन्यायु एक पल्योपम अहियं के० अधिक एटले एक पल्योपम जाझेरुं जाणवुं. हवे एनुं उक्कोसा के० उत्कृष्टुं आयु कहे छे. सौधर्मदेवलोके परिगृहीतादेवीनुं पलियाइंसत्त के० सात पल्योपमनुं, अने अपरिगृहीतादेवीनुं पन्नास के० पचाश पल्योपमनुं उत्कृष्टायु जाणवुं. तह के० तेमज ईशानदेवलोके परिगृहीतादेवीनुं नव के० नव पल्योपम अने अपरिगृहीतादेवीनुं, पंचवन्ना के० पंचावन पल्योपमनुं आयुष्य जाणवुं. देवलोकना देवोनी जे जोग्य पतिव्रता देवीउं छे, तेहने परिगृहीता देवी कहीए. अने सौधर्मदेवलोके अपरिगृहीता देवीनां छ लाख विमान छे; ते वेश्यानी जाति छे. माटे एहने देववेश्या कहीए. तेमां पण जे त्रीजा देवलोकनी निश्राए छे, ते त्रीजे देवलोकेज जाय. तथा ईशान देवलोके अपरिगृहीता देवीनां चारलाख विमान छे, अहीयां पण जे चोथा देवलोकना देवताने जोग्य योग्य छे. ते चोथे देवलोकेज जाय; एम सर्वत्र जाणवुं. ॥१२॥

एटले वैमानिक देवीउंनी आयुस्थिति कही. हवे देवीने अधिकारे असुरादिकनी इंद्राणी अग्रमहिषीनी संख्या एक गाथावडे कहे छे.

पण छ च्चउ चउ अठ य॥ कमेण पत्तेय मग्ग महिसीउं ॥
असुर नागाइ वंतर ॥ जोईस कप्प डगिंदाणं ॥ १३ ॥

व्याख्या—सर्व अंतेउरमांहे प्रधान पटराणी सरखी जे देवी तेने अग्रमहिषी कहीए. ते असुरा के० असुरकुमारना चमरेंद्र तथा बलिंद्र ए भवनपतिना पहेला निकायना

हेय के० एकेका सागरोपमनी वृद्धि करीए ते जा के० यावत् उवरिगेविज्जे के० उपरली नवमी ग्रेवेयके इगतीस के० एकत्रीश सागरोपमनुं आयुष्य थाय, ते कही समावेछे. आठमा सहस्रार देवलोके अढार सागरोपम, नवमा आनतदेवलोके ओगणीश, दशमा प्राणतदेवलोके वीश, अग्यारमा आरणदेवलोके एकवीश, बारमा अच्युत देवलोके बावीश सागरोपम, प्रथम हेठिम हेठिम ग्रेवेयके त्रेवीश, बीजे हेठिम मध्यम ग्रेवेयके चोवीश; त्रीजे हेठिमउवरिम ग्रेवेयके पचीश, चोथे मध्यम हेठिम ग्रेवेयके छवीश, पांचमे मध्यममध्यम ग्रेवेयके सत्यावीश, छठे मध्यमोवरिम ग्रेवेयके अठावीश, सातमे उवरिमहेठिम ग्रेवेयके ओगणत्रीश, आठमे उवरिम मध्यम ग्रेवेयके त्रीश, नवमे उवरिमउवरिम ग्रेवेयके एकत्रीश सागरोपम उत्कृष्टी आयुष्यनी स्थिति होय ॥ ८ ॥ एहथी आगल अणुत्तरेसु के० पांच अनुत्तरविमानोनेविषे एकेका सागरोपमनी वृद्धि करीए नहीं, किंतु सघलीयां मलीने आयुष्यतित्तीस के० तेत्रीश सागरोपमनुं होय, एवीरीते सोहम्माइसु के० सौधर्मादिकथी मांडीने पांच अनुत्तर सुधी [illegible] के० ए वैमानिक देवना आयुष्यनी ठिइ के० स्थिति ते जिठा के० उत्कृष्टी कही.

॥ हवे ए वैमानिक देवोना आयुष्यनी जघन्यस्थिति बे गाथावडे कहे छे ॥

सोहम्मे ईसाणे ॥ जहन्न ठिई पलिय महिअं च ॥ ए ॥ दो सादि
सत्त दस चउदस ॥ सतर अयराइं जा सहस्सारो ॥ तप्परउं इक्किकं ॥
अहियं जाणुत्तरचउक्के ॥ १० ॥ इगतीससागराइं सव्वठे पुणजहन्नठिइनत्थि

अर्थ:- सोहम्मे के० सौधर्मदेवलोके तेर प्रतरे प्रत्येके पलिय के० एक पल्योपमनी जहन्नठिई के० जघन्यस्थिति आयुष्यनी जाणवी. अने ईसाणे के० ईशानदेवलोके [illegible] [illegible] साधिक अहियं के० अधिक एक पल्योपमनुं आयुष्य जाणवुं ॥ ९ ॥ [illegible] त्रीजा सनत्कुमारे बे सागरोपम जघन्यस्थिति, [illegible] [illegible] सागरोपम [illegible], पांचमा ब्रह्मदेवलोके सात सागरोपम, छठा लांतके दश सागरोपम, [illegible] महाशुक्रे चउद सागरोपम. एम जा के० यावत् आठमा सहस्रारे के० सहस्रार देवलोके सत्तरसागरोपम, पछे तप्परउं के० तेहनाउपर [illegible] देवलोकनेविषे [illegible] के० एकेको सागरोपम वधारता जइए. ते जा के० यावत् [illegible] के० चार अनुत्तर विमाने एकत्रीश सागरोपमनी प्रत्येके जघन्यस्थिति थाय ते कहे छे. [illegible] १९ [illegible] २० अच्युते २१. एमज [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] बीश सागरोपम जघन्यायुष्यनी स्थिति [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] विजयंत, त्रीजो जयंत, चोथो अपराजित, ए

अनूत्तरचतुष्के ॥ १० ॥ इगतीससागराइ के० एकत्रीश सागरोपम आयुष्यनी जघन्यस्थिति होय, अने पुण के० वली सवठेजहन्नठिइनठि के० सर्वार्थसिद्धनामा पांचमा अनुत्तरविमाने जघन्यायुनी स्थिति नथी. केमके अहीयां अजघन्योत्कृष्ट तेत्रीश सागरोपमनीज स्थिति छे. माटे.

॥ हवे वैमानिक देवीउंनी जघन्य तथा उत्कृष्टायुस्थिति दोढगाथा वडे कहे छे ॥

परिगहिआणिय राणिय ॥ सोहम्मी साण देवीणं ॥ ११ ॥ पलियं अहियंच कमा ॥ ठिई जहन्ना इउंय उक्कोसा ॥ पलियाइं सत्त पन्नास ॥ तहय नव पंचवन्नाय ॥ १२ ॥

व्याख्या—वैमानिक देवीनी उत्पत्ति सौधर्म तथा ईशान ए बे देवलोकनेविषे होय छे. ते देवी बे प्रकारनी छे. एक परणेली कुलांगना सरखी ते परिगृहीता देवी कहीए. बीजी साधारण वेश्या सरखी ते अपरिगृहीतादेवी जाणवी. तेमांहे सौधर्म देवलोकनी परिगृहीता तथा अपरिगृहीता देवीनुं जहन्नाइउं के० जघन्यायुष्य पलियं के० एक पल्योपमनुं जाणवुं. अने बीजा ईशानदेवलोकनी देवीउंनुं जघन्यायु एक पल्योपम अहियं के० अधिक एटले एक पल्योपम झाझेरुं जाणवुं. हवे एनुं उक्कोसा के० उत्कृष्टुं आयु कहे छे. सौधर्मदेवलोके परिगृहीतादेवीनुं पलियाइंसत्त के० सात पल्योपमनुं, अने अपरिगृहीतादेवीनुं पन्नास के० पचाश पल्योपमनुं उत्कृष्टायु जाणवुं. तह के० तेमज ईशानदेवलोके परिगृहीतादेवीनुं नव के० नव पल्योपम अने अपरिगृहीतादेवीनुं, पंचवन्ना के० पंचावन पल्योपमनुं आयुष्य जाणवुं. देवलोकना देवोनी जे जोग्य पतिव्रता देवीउं छे, तेहने परिगृहीता देवी कहीए. अने सौधर्मदेवलोके अपरिगृहीता देवीनां ७ लाख विमान छे; ते वेश्यानी जाति छे. माटे एहने देववेश्या कहीए. तेमां पण जे त्रीजा देवलोकनी निश्राए छे, ते त्रीजे देवलोकेज जाय. तथा ईशान देवलोके अपरिगृहीता देवीनां चारलाख विमान छे, अहीयां पण जे चोथा देवलोकना देवताने जोग्य योग्य छे. ते चोथे देवलोकेज जाय; एम सर्वत्र जाणवुं. ॥१२॥

एटले वैमानिक देवीउंनी आयुस्थिति कही. हवे देवीने अधिकारे असुरादिकनी इंद्राणी अग्रमहिषीनी संख्या एक गाथावडे कहे छे.

पण छ चउ चउ अठ य॥ कमेण पत्तेय मग्ग महिसीउं ॥
असुर नागाइ वंतर ॥ जोईस कप्प दुगिंदाणं ॥ १३ ॥

व्याख्या—सर्व अंतेउरमांहे प्रधान पटराणी सरखी जे देवी तेने अग्रमहिषी कहीए. ते असुरा के० असुरकुमारना चमरेंद्र तथा बलिंद्र ए भवनपतिना पहेला निकायना

बे दिशिना बे इंद्र छे. तेहने एकेकाने पण के० पांच पांच अग्गमहिसीउ के० अग्र-महिषी छे. तथा नागाइ के० नागकुमार आदे देईने बाकी जे भुवनपतिना नव निकाय छे, तेहना धरणेंद्र तथा भूतानंद आदे देइने अढारे इंद्रने प्रत्येके छ के० छ छ अग्रमहिषी छे. तथा वंतर के० व्यंतर देवताना सोल निकायना काल महाकाला-दिक बत्रीश इंद्र छे. तेहने प्रत्येके चउ चउ के० चार चार अग्रमहिषी छे. अने जोईस के० ज्योतिषिना इंद्र चंद्रमा तथा सूर्यने प्रत्येके चउ चउ के० चार चार अग्रमहिषी छे. तथा कप्पदुगिंदाणं के० सौधर्म अने ईशान ए बे कल्पना बे इंद्रने प्रत्येके अठय के० आठ आठ अग्रमहिषी छे. पहेला तथा बीजा देवलोकथी उपरला देवलोकने विषे देवीनुं उपजवुं नथी. तेथी त्यां परिग्रहिता देवीउ पण नथी; किंतु ते देवलोकना इंद्र तथा देवोने ज्यारे यथायोग्य विषय सेववानी वांछा थाय त्यारे तेने सौधर्म अने ईशान देवलोकनी अपरिग्रहीता देवीउ यथायोग्यपणे उपभोगने अर्थे थाय. तेमाटे त्यां अग्रमहिषी संभवे नहीं ॥ १३ ॥

पूर्वे वैमानिक देवोनी आयुस्थिति समुच्चयथी कही देखाडी. हवे प्रतरे प्रतरे जुदाजुदा कहेवानी स्थिति कहेवाने अर्थे प्रथम ए देवलोकोनी प्रतर संख्या गाथावडे कहे छे.

दुसु तेरस दुसु बारस ॥ छ प्पण चउ चउ दुगे दुगेय चउ ॥
गेविज्ज णुत्तरे दस ॥ बिसठि पयरा उवरिलोए ॥ १४ ॥

व्याख्या– प्रतर शब्दे जेम घरने उपराउपरी माल होय, तेम देवलोकमां उपराउपरी प्रतर होय छे. तेमां दुसुतेरस के० सौधर्म, ईशान ए बे देवलोक मळ्या तेर प्रतर [illegible], तेमां पूर्वमहाविदेह अने पश्चिममहाविदेह. वचमां अर्द्धवलयाकार खंड [illegible] करीए. एक दक्षिणदिशि खंड, बीजो उत्तरदिशि खंड. तेमां दक्षिण दिशि [illegible], एटले ते दिशिना अर्द्धवलयखंडना प्रतर सौधर्मेंद्रना छे; अने उत्तर दिशिना अर्द्ध वलयखंडना प्रतर ईशानेंद्रना जाणवा. जो अर्द्धोअर्द्ध खंड करी प्रतर [illegible] तेर प्रतर सौधर्मेंद्रना, अने तेर ईशानेंद्रना मेळवतां छवीश प्रतर [illegible] छे. [illegible] निवारवाने अर्द्धो अर्द्ध खंड करीने प्रतरनी गणना करीए. एम बीजा [illegible] देवलोक युग्ले एहज व्यवस्था करवी. तेमज दुसुबारस के० [illegible] ए बे देवलोक मळ्या वलयाकार बार प्रतर छे. अहींयां पण अर्द्धोअर्द्ध [illegible] दक्षिणदिशि [illegible]ना अने उत्तरदिशि माहेंद्रना प्रतर करवा. ब्रह्मदेवलोके छ के० छ प्रतर छे. अने लांतके पण के० पांच प्रतर, तथा शुक्रदेवलोके चउ के० चार प्रतर छे. सहस्रारे चउ के० चार प्रतर, तथा आनत अने प्राणत ए दुगे [illegible]

वे देवलोके मलीने चउ के० चार प्रतर, तथा आरणय अने अच्चुत ए डुगेय के० वे देवलोके मलीने चउ के० चार प्रतर. एवं बावन प्रतर थया. तथा गेविज्जे के० नव ग्रैवेयके एकेको प्रतर गणतां नव प्रतर थाय. अने अणुत्तरे कहेतां पांचे अनुत्तरविमाने एक प्रतर, एवं मलीने दस के० दश प्रतर, ते पूर्वोक्त बावन साथे मेलवतां त्रिसठिपयरा के० बासठ प्रतर ते उवरिलोए के० उपरला ऊर्ध्वलोकनेविषे छे. ॥ १४ ॥

॥ हवे प्रतरे प्रतरे जूडुं जूडुं उत्कृष्ट तथा जघन्यायु जाणवाने

अर्थे प्रथम सौधर्म देवलोके उपाय कहे छे. ॥

सोहम्मुक्कोस ठिइ नियपयर विहत्त इछ संगुणिउं ॥
पयरुक्कोस ठिईउं ॥ सवछ जहन्नोपलियं ॥ १५ ॥

अर्थ– सोहम्मुक्कोसठिइ के० सौधर्म देवलोके जे उत्कृष्टिस्थिति वे सागरोपमनी छे, तेने नियपयरसं के० पोताना तेर प्रतर साथे विहत्त के० वेहेंचीए, पछी इछसंगुणिउं के० अहींयां पांचमा अथवा सातमा जे प्रतरनुं आयु काढवाने इछयुं होय, ते प्रतरनी साथे गुणीए, तेवारे ते पयर के० प्रतरनी उक्कोसठिइ के० उत्कृष्टि स्थिति पामीए, ते आवी रीते जे, सौधर्मदेवलोकना तेरमा प्रतरे उत्कृष्टी स्थिति वे सागरोपमनी छे, ते एक्केका सागरोपमना तेर तेर जाग करीएतेवारे वे सागरोपमना तेरीआ छवीस जाग थाय,तेने तेरे जागे वेहेंचतां एक सागरोपमना तेरीआ वे जागनुं आयु पहेले प्रतरे होय. एमज बीजा प्रतरनुं आयु काढवुं होय, तेवारे तेने ते साथे गुणीए तो तेरीआ चार जाग आवे, तेम त्रीजे छजाग, चोथे आठ जाग, पांचमे दशजाग, छठे बार जाग, सातमे चउद जाग एटले एक सागरोपमना तेर जाग अने उपर तेरीउं एक जाग, आठमे एक सागरोपम ने त्रण जाग, नवमे एक सागरोपम ने पांच जाग, दशमे एक सागरोपम ने सात जाग, अग्यारमे एक सागरोपम ने नव जाग, बारमे एक सागरोपम ने अग्यार जाग, अने तेरमे प्रतरे वे सागरोपम पूरुं आयु होय. एवीज रीते ईशान देवलोके पण प्रत्येक प्रतरनेविषे आयुष्य काढवानो उपाय करवो. मात्र एटलुं विशेष जे ए देवलोकना पहेले प्रतरे सागरोपमना तेरीआ वे जाग जाजेरा कहेवा. एम प्रत्येक प्रतरे जाजेरा कहेतां जवुं; तेवारे तेरमे प्रतरे वे सागरोपम साधिक आयुस्थिति थाय.

अने सवछजहन्नोपलियं के० सर्वत्र एटले सौधर्म देवलोकना तेरे प्रतरनेविषे जघन्य एक पल्योपमनीज आयुस्थिति जाणवी, अने ईशान देवलोकना प्रत्येक प्रतरनेविषे जघन्यथी एक पल्योपम जाजेरी आयुस्थिति जाणवी. ए रीते सौधर्म तथा ईशान देवलोकना तेर प्रतर छे, तेनेविषे प्रत्येके जघन्योत्कृष्ट आयु समजवानोउपाय कह्यो. ॥१५॥

॥ हवे सनत्कुमारादिक उपरना देवलोकोना प्रत्येक प्रतरोनेविषे जघन्योत्कृष्ट आयुष्यनी स्थिति जाणवाने अर्थे उपाय कहे छे॥

सुरकप्पठिइविसेसो ॥ सगपयरविहत्त इच्छ संगुणिउं ॥ हि-
ठिल्लठिइ सहिउं ॥ इछिय पयरंमि उक्कोसा ॥ १६ ॥

अर्थ– सुरकप्प के० देवोना कल्प एटले बार देवलोक तेने कल्प कहीए. अने नव ग्रैवेयक, तथा पांच अनुत्तरविमान एने कल्पातीत कहीए. तेना उत्कृष्टा आयुष्यनी जे ठिइ के० स्थिति छे, तेनुं विसेसो के० विश्लेष करीए. एटले अधिकी स्थितिमांथी ओछी स्थिति काढीए. एम विश्लेष कस्या पछी जे वधे, तेने सुरकल्पस्थिति विश्लेष कहीए. पछी ते विश्लेष देवलोकना पोतपोताना पयर के० प्रतरे करी विहत्त के० वेहेंचीए. पछी इछसंगुणिउं के० अत्र ए स्थाने ते वांछीत प्रतर साथे सम्यक्प्रकारे गुणीए, ने जे आंक आवे तेने हिठिल्लठिइ के० हेठली उत्कृष्ट स्थिति तेणे सहिउं के० सहित करीए, तेवारे इछियपयरंमि के० इछितप्रतरनी उक्कोसा के० उत्कृष्टी स्थिति आवे.

तेनुं उदाहरण कहे छे. सौधर्मदेवलोकना तेरमे प्रतरे उत्कृष्टी स्थिति बे सागरोपमनी छे. अने सनत्कुमारनुं उत्कृष्टायु सात सागरोपम छे; तेमांथी हेठली स्थितिना पूर्वोक्त सौधर्म देवलोकना बे सागरोपम बाद करीए तेवारे बाकी पांच सागरोपम रहे. ते पांच सागरोपमने सनत् कुमारना बार प्रतर छे, तेणेकरी वेहेंचीए–ते आवी रीते जे, एक सागरोपमना बार बार भाग करीए, तो पांचे सागरोपमना बारीया साठ भाग थाए, तेहने बारे प्रतरे वेहेंचीये तेवारे एकेका प्रतरे सागरोपमना बारीया पांच पांच भाग आवे.

पछी हेठला सौधर्मदेवलोकनी उत्कृष्टी स्थिति बे सागरोपमनीछे ते तेहनी साथे मेलीए, तेवारे त्रीजा सनत्कुमार देवलोकना पहेला प्रतरनेविषे बे सागरोपम अने एक सागरोपमना बारीया पांच भाग उपर एटली उत्कृष्टी आयुष्यनी स्थिति थाय छे. तेमज बीजा प्रतरे बे सागरोपम ने उपर बारीया दश भाग कहेवा. त्रीजे प्रतरे त्रण सागरोपम ने उपर बारीया त्रण भाग कहेवा. ए रीते प्रतरे प्रतरे बारीया पांच पांच भाग वधारता जइए तेवारे, छेल्ला बारमा प्रतरे संपूर्ण सात सागरोपमनुं उत्कृष्टायु थाय. एम माहेंद्रे साधिक स्थिति जाणवी. एहज रीते उपरना सर्व देवलोके प्रतरोना आयुष्यनी स्थिति काढवाने उपाय करवो ॥ १६ ॥

॥ हवे चारे देवलोकोना इंद्रोने रेहेवानां स्थानक कहे छे. ॥

कप्पस्स अंतपयरे ॥ निय कप्प वडिंसया विमाणाउं ॥
इंद निवासा तेसिं ॥ चउदिसि लोगपालाणं ॥ १७ ॥

अर्थ— कप्पस्स के० कल्प जे देवलोक तेना अंतपयरे के० अंतनो प्रतर एटले सर्व देवलोकना छेल्ला प्रतरना मध्यजागनेविषे प्रत्येके नियकप्पवडिंसिआ के० निजकल्पवतंसक एटले पोतपोताना कल्पने नामे अवतंसकनामा विमान छे. एटले सौधर्मदेवलोकना उपरना तेरमा प्रतरनेविषे सुधर्मावतंसक नामा विमान छे; तेम ईशान देवलोकना तेरमा प्रतरनेविषे ईशानावतंसक नामा विमान छे. ए रीते सर्व देवलोके जाणवुं. पण एटलुं विशेष जे नवमा तथा दशमा ए बे देवलोकनो एक इंद्र छे. त्यां चोथा प्रतरे प्राणावतंसक नामा विमान छे. अने अग्यारमा तथा बारमा ए बे देवलोकनो पण एकज इंद्र छे. त्यांपण चोथे प्रतरे अच्युतावतंसक नामा विमान छे. ए अवतंसकनामा विमानोनेविषे इंदनिवास के० इंद्रनो निवास छे, अने तेसिं के० ते विमानने चउदिसि के० चारेदिशिनेविषे चार विमानो जे छे, त्यां लोगपालाणं के० सोम, यम, वरुण ने वैश्रमण ए चार लोकपालोनो निवास छे. ॥ १७ ॥

॥ हवे सौधर्मेंद्रना चार लोकपालोनुं उत्कृष्टायु कहे छे. ॥

सोम जमाणंसतिजाग पलिय वरुणस्स दुन्नि देसूणा ॥
वेसमणे दो पलिया ॥ एस ठिइ लोगपालाणं ॥ १८ ॥

अर्थ— पूर्वदिशिनो लोकपाल सोम, अने दक्षिण दिशिनो लोकपाल यम— ए बेउनो सतिजाग लिय के० एक पल्योपमना त्रीजा जाग सहित एक पल्योपम आयुष्य छे. तथा त्रीजो पश्चिमदिशिनो वरुणनामा लोकपाल छे, तेहनुं आयुष्य दुन्निदेसूणा के० देशे ऊणा बे पल्योपम छे. वली उत्तरदिशिना वैश्रमण नामा चोथा लोकपालनुं आयुष्य दोपलिया के० बे पल्योपमनुं छे. एसठिइलोगपालाणं के० ए सौधर्मेंद्रना चारे लोकपालना आयुष्यनी स्थिति जाणवी ॥ १८ ॥ एटले देवताना आयुष्यनुं प्रथम द्वार संपूर्ण थयुं.

॥ हवे देवगतिनेविषे जुवनसंबंधी बीजुं द्वार कहे छे. ॥

असुरा नाग सुवन्ना ॥ विज्जु अग्गीय दीव उदहीअ ॥ दिसि
पवण थणिय दसविह ॥ जवणवई तेसु डु डु इंदा ॥ १९ ॥

अर्थ— देवताना चार निकायमां प्रथम जुवनपतिना निकायमां जुवन कहेवाने अर्थे पहेलां जुवनपतिनी दश जातोनां नाम कहे छे. जे नही सुर ते असुर. एटले

शक्ति छे ते कही. जे वस्तु पूर्वे कीधी छे ते हमणां करे छे, अने आगमिक काले करशे तेने शक्ति कहीए, अने जे शक्ति छे; परंतु कीधी नथी, करतो पण नथी, ने करशे पण नहीं, ते शक्तिविषयी कहीए. ए परमार्थ, वृति थकी जाणजो. ॥ २२ ॥

॥ हवे असुरकुमारादिक निकायोनी दक्षिणश्रेणिनी भुवनसंख्या देखाडे छे. ॥

चउतीसा चउचत्ता ॥ अठ्ठत्तीसाय चत्त पंचण्हं ॥ पन्ना
चत्ता कमसो ॥ लक्खा भवणाण दाहिणउ ॥ २३ ॥

अर्थ– पहेला असुरकुमार देवोनां चउतीसा के० चोत्रीशलाख भुवन, नागकुमारनां चउचत्ता के० चुमालीश लाख भुवन, अने सुपर्णकुमारनां अठ्ठत्तीसाय के० आडत्रीशलाख भुवन. एक विद्युत्कुमार, बीजो अग्निकुमार, त्रीजो द्वीपकुमार, चोथो उदधिकुमार, पांचमो दिशिकुमार, ए पंचण्हं के० पांचे निकायनेविषे चत्त के० चालीश चालीश लाख भुवन छे. अने पवनकुमारनां पन्ना के० पचाश लाख भुवन छे. स्तनितकुमारनां चत्ता के० चालीश लाख भुवन छे. कमसो के० ए अनुक्रमे लक्खा के० लाखो दाहिणउ के० दक्षिणश्रेणिनेविषे भवणाण के० भुवनोनी संख्या कही.

॥ हवे उत्तरश्रेणिनां भुवननी संख्या कहे छे. ॥

॥ चउ चउ लक्ख विहूणा ॥ तावइया चेव उत्तर दिसाए
सव्वेवि सत्तकोडी ॥ बावत्तरि हुंति लक्खाय ॥ २४ ॥

अर्थ– जे दक्षिणश्रेणिए दशे निकायना भुवननी संख्या पूर्वे कही, तेमांहे एकेकाने चउ चउ लक्ख विहूणा के० चार चार लाखे उंणां कर्यां थकां शेष जेटलां भुवन जे जे निकायनां रहे, तावइया के० तेटलां तेटलां चेव के० निश्चेयकी हुंति के० होय. उत्तरदिसाए के० उत्तरदिशिना निकायने भुवन होय. एम सर्व मली दक्षिणश्रेणिनां भुवन चार क्रोड ने छ लाख थाय. उत्तरश्रेणिनां भुवन त्रण क्रोड अने छासठ लाख थाय. ए रीते सव्वेवि के० सर्वमलीने सयकोडी के० सातक्रोड अने बावत्तरिलक्खाय के० बहोतेर लाख भुवन ते हुंति के० होय. ॥ २४ ॥

॥ हवे ए पूर्वोक्त भुवन क्यां छे ? ते स्थानक बतावे छे. ॥

रयणाए हिठ्ठुवरिं ॥ जोयण सहस्सं विमुत्तु ते भवणा ॥
जंबुद्दीवसमा तह ॥ संख मसंखिज्ज विथारा ॥ २५ ॥

अर्थ– रयणाए के० रत्नप्रभा पृथ्वीनो एक लाख ने एंसी हजार योजननो पिंडजाडपणे छे, तेमांहेथी हिठ्ठुवरिं के० हेठे ने उपर, एटले नीचे अने उपर, जोयण सहस्संविमुत्तु के० एक एक हजार जोजन मूकीने वचमांना एक लाख अठ्योतेर

वैमानिक नहीं ते असुरा के० एक असुरकुमार निकाय, बीजा नाग के० ना
मार, त्रीजा सुवन्ना के० सुपर्णकुमार, चोथा विज्जु के० विद्युत्कुमार, पांचमा अग
के० अग्निकुमार, छठा दिव के० द्वीपकुमार, सातमा उदहिय के० उदधिकुम
आठमा दिशि के० दिशिकुमार, नवमा पवण के० वायुकुमार, दशमा थणिय के
स्तनितकुमार, ए रीते दसविहनवणवई के० दशप्रकारना भुवनपतिदेवो, तेमु के०
एकेका निकायनेविषे एक दक्षिणश्रेणीनो, अने एक उत्तरश्रेणीनो, ए रीते प्रत्येके डु
डुइंदा के० वेवे इंद्र छे. अहींयां ए दशनिकायना देवोने कुमार एवुं विशेषण एट-
लामाटे दीधुं छे के तेओ बालकनी परे क्रीडा करनारा छे ॥ १९ ॥

॥ हवे पूर्वोक्त दशनिकायना इंद्रोनां नाम कहे छे. ॥

चमरे बलीअ धरणे ॥ भूयाणंदेय वेणुदेवेय ॥ तत्तोय वेणुदाली
हरिकंते हरिस्सहे चेव ॥ २० ॥ अग्गिसिह अग्गिमाणव ॥ पुन्न
विसिठ तहेव जलकंते ॥ जलपह तह अमिअगई ॥ मिय वाहण
दाहिणुत्तरउ ॥ २१ ॥ वेलंवेय पभंजण ॥ घोस महाघोस एसि
मन्नयरो ॥ जंबुद्दीवं छत्तं ॥ मेरुं दंडं पहुकाउं ॥ २२ ॥

अर्थ—अहींयां " दाहिणुत्तरउ " ए पद दशे स्थानके जोडीए. केमके एकेक नि-
कायना एक दक्षिण श्रेणीनो इंद्र, अने बीजो उत्तरश्रेणीनो इंद्र छे. तेमनां क्रमे करी
नाम कहे छे. त्यां पहेला असुरकुमारनिकायना दक्षिणदिशिनो चमरेंद्र असुरकुमार,
अने उत्तरदिशिनो बलिंद्र असुरकुमार, बीजा नागकुमारनिकायना दक्षिणदिशिनो
धरणेंद्र अने उत्तरदिशिनो भूतानंद्र. त्रीजा सुपर्णकुमारनिकाये दक्षिणदिशिनो वेणु-
देवेंद्र, अने उत्तरदिशिनो वेणुदालिंद्र, चोथा विद्युत्कुमारनिकाये हरिकंतेंद्र अने
हरिसहेंद्र. चेव के० निश्चेथकी ॥ २० ॥ पांचमा अग्निकुमारनिकाये अग्निशिखेंद्र,
अने अग्निमाणवेंद्र. छठा द्वीपकुमारनिकाये दक्षिणे पूर्णेंद्र, अने उत्तरे विशिष्टेंद्र.
सातमा उदधिकुमारनिकाये दक्षिणे जलकंतेंद्र, अने उत्तरे जलप्रभेंद्र. आठमा
दिशिकुमारनिकाये दक्षिणे अमितगतींद्र अने उत्तरे अमितवाहनेंद्र. ॥ २१ ॥ नवमा
वायुकुमारनिकाये दक्षिणे वेलंबेंद्र अने उत्तरे प्रभंजनेंद्र. दशमा स्तनितकुमारनिकाये
दक्षिणे घोषेंद्र अने उत्तरे महाघोषेंद्र. एसिं के० ए वीशे इंद्र मांहेलो कोइ पण इंद्र
पोतानी समर्थाइ फोरवे तो जंबुद्वीपने छत्राकारे करे, अने मेरुपर्वतनो दंड का
करवाने समर्थ छे, एटले मेरुपर्वतने डाबाहाथ उपरे धरे तोपण शरीरने कांइ प्र-
जयास नहीं. एवा ए सर्वे इंद्रो पहु के० प्रभु एटले समर्थ छे. अर्थात् साधारण

शक्ति छे ते कही. जे वस्तु पूर्वे कीधी छे ते हमणां करे छे, अने आगमिक काले करशे तेने शक्ति कहीए, अने जे शक्ति छे; परंतु कीधी नथी, करतो पण नथी, ने करशे पण नहीं, ते शक्तिविषयी कहीए. ए परमार्थ, वृति थकी जाणजो. ॥ २२ ॥

॥ हवे असुरकुमारादिक निकायोनी दक्षिणश्रेणिनी भुवनसंख्या देखाडे छे. ॥

चउतीसा चउचत्ता ॥ अठत्तीसाय चत्त पंचण्हं ॥ पन्ना
चत्ता कमसो ॥ लरका भवणाण दाहिणउ ॥ २३ ॥

अर्थ– पहेला असुरकुमार देवोनां चउतीसा के० चोत्रीशलाख भुवन, नागकुमारनां चउचत्ता के० चुमालीश लाख भुवन, अने सुपर्णकुमारनां अठत्तीसाय के० आत्रीशलाख भुवन. एक विद्युतकुमार, बीजो अग्निकुमार, त्रीजो द्वीपकुमार, चोथो उदधिकुमार, पांचमो दिशिकुमार, ए पंचण्हं के० पांचे निकायनेविषे चत्त के० चालीश चालीश लाख भुवन छे. अने पवनकुमारनां पन्ना के० पचाश लाख भुवन छे. स्तनितकुमारनां चत्ता के० चालीश लाख भुवन छे. कमसो के० ए अनुक्रमे लरका के० लाखो दाहिणउ के० दक्षिणश्रेणिनेविषे भवणाण के० भुवनोनी संख्या कही.

॥ हवे उत्तरश्रेणिनां भुवननी संख्या कहे छे. ॥

॥ चउ चउ लरक विहूणा ॥ तावइया चेव उत्तर दिसाए
सव्वेवि सत्तकोडी ॥ बावत्तरि हुंति लरकाय ॥ २४ ॥

अर्थ– जे दक्षिणश्रेणिए दशे निकायना भुवननी संख्या पूर्वे कही, तेमांहे एकेकाने चउ चउ लरक विहूणा के० चार चार लाखे उंगां कर्यां थकां शेष जेटलां भुवन जे जे निकायनां रहे, तावइया के० तेटलां तेटलां चेव के० निश्चेयकी हुंति के० होय. उत्तरदिसाए के० उत्तरदिशिना निकायने भुवन होय. एम सर्व मली दक्षिणश्रेणिनां भुवन चार क्रोड ने छ लाख थाय. उत्तरश्रेणिनां भुवन त्रण क्रोड अने छासठ लाख थाय. ए रीते सव्वेवि के० सर्वमलीने सयकोडी के० सातक्रोड अने बावत्तरिलरकाय के० बहोतेर लाख भुवन ते हुंति के० होय. ॥ २४ ॥

॥ हवे ए पूर्वोक्त भुवन क्यां छे ? ते स्थानक बतावे छे. ॥

रयणाए हिठुवरिं ॥ जोयण सहस्सं विमुत्तु ते भवणा ॥
जंबुद्दीवसमा तह ॥ संख मसंखिज्ज विछारा ॥ २५ ॥

अर्थ– रयणाए के० रत्नप्रभा पृथ्वीनो एक लाख ने एंशी हजार योजननो पिंड जाडपणे छे, तेमांहेथी हिठुवरिं के० हेठे ने उपर, एटले नीचे अने उपर, जोयण सहस्सं विमुत्तु के० एक एक हजार जोजन मूकीने वच्चमांना एक लाख अठ्योतेर

वैमानिक नहीं ते असुरा के० एक असुरकुमार निकाय, बीजा नाग के० नागकुमार, त्रीजा सुवन्ना के० सुपर्णकुमार, चोथा विज्जु के० विद्युत्कुमार, पांचमा अग्गीय के० अग्निकुमार, छठा दिव के० द्वीपकुमार, सातमा उदहिय के० उदधिकुमार, आठमा दिशि के० दिशिकुमार, नवमा पवण के० वायुकुमार, दशमा थणिय के० स्तनितकुमार, ए रीते दसविहभवणवई के० दशप्रकारना भुवनपतिदेवो, तेमु के० ते एकेका निकायनेविषे एक दक्षिणश्रेणीनो, अने एक उत्तरश्रेणीनो, ए रीते प्रत्येके डुडुइंदा के० बेबे इंद्र छे. अहींयां ए दशनिकायना देवोने कुमार एवुं विशेषण एटलामाटे दीधुं छे के तेओ बालकनी परे क्रीडा करनारा छे ॥ १९ ॥

॥ हवे पूर्वोक्त दशनिकायना इंद्रोनां नाम कहे छे. ॥

चमरे बलीअ धरणे ॥ भूयाणंदेय वेणुदेवेय ॥ तत्तोय वेणुदाली हरिकंते हरिस्सहे चेव ॥ २० ॥ अग्गिसिह अग्गिमाणव ॥ पुन्न विसिठे तहेव जलकंते ॥ जलपह तह अमिअगई ॥ मिय वाहण दाहिणुत्तरओ ॥ २१ ॥ वेलंबेय पभंजण ॥ घोस महाघोस एसि मन्नयरो ॥ जंबुदीवं छत्तं ॥ मेरुं दंडं पहुकाउं ॥ २२ ॥

अर्थ—अहींयां " दाहिणुत्तरओ " ए पद दशे स्थानके जोडीए. केमके एकेक निकायना एक दक्षिण श्रेणीनो इंद्र, अने बीजो उत्तरश्रेणीनो इंद्र छे. तेमनां क्रमे करी नाम कहे छे. त्यां पहेला असुरकुमारनिकायना दक्षिणदिशिनो चमरेंद्र असुरकुमार, अने उत्तरदिशिनो बलिंद्र असुरकुमार, बीजा नागकुमारनिकायना दक्षिणदिशिनो धरणेंद्र अने उत्तरदिशिनो भूतानंद. त्रीजा सुपर्णकुमारनिकाये दक्षिणदिशिनो वेणुदेवेंद्र, अने उत्तरदिशिनो वेणुदालिंद्र, चोथा विद्युत्कुमारनिकाये हरिकंतेंद्र अने हरिसहेंद्र. चेव के० निश्चयथकी ॥ २० ॥ पांचमा अग्निकुमारनिकाये अग्निशिखेंद्र, अने अग्निमाणवेंद्र. छठा द्वीपकुमारनिकाये दक्षिणे पूर्णेंद्र, अने उत्तरे विशिष्टेंद्र. सातमा उदधिकुमारनिकाये दक्षिणे जलकंतेंद्र, अने उत्तरे जलप्रभेंद्र. आठमा दिशिकुमारनिकाये दक्षिणे अमितगतींद्र अने उत्तरे अमितवाहनेंद्र. ॥ २१ ॥ नवमा वायुकुमारनिकाये दक्षिणे वेलंबेंद्र अने उत्तरे प्रभंजनेंद्र. दशमा स्तनितकुमारनिकाये दक्षिणे घोषेंद्र अने उत्तरे महाघोषेंद्र. एसिं के० ए बीशे इंद्र मांहेलो कोइ पण इंद्र जो पोतानी समर्थाइ फोरवे तो जंबुद्वीपने छत्राकारे करे, अने मेरुपर्वतनो दंड काउं के० करवाने समर्थ छे, एटले मेरुपर्वतने डांडाहाथ उपरे धरे तोपण शरीरने कांइ प्रयास जणाय नहीं. पहु ए सर्वे इंद्रो पहु के० प्रभु एटले समर्थ छे. अर्थात् साधारण

शक्ति छे ते कही. जे वस्तु पूर्वे कीधी छे ते हमणां करे छे, अने आगमिक काले करशे तेने शक्ति कहीए, अने जे शक्ति छे; परंतु कीधी नथी, करतो पण नथी, ने करशे पण नहीं, ते शक्तिविषयी कहीए. ए परमार्थ, वृति थकी जाणजो. ॥ २२ ॥

॥ हवे असुरकुमारादिक निकायोनी दक्षिणश्रेणिनी भुवनसंख्या देखाडे छे. ॥

चउतीसा चउचत्ता ॥ अठ्ठत्तीसाय चत्त पंचण्हं ॥ पन्ना
चत्ता कमसो ॥ लक्खा भवणाण दाहिणउ ॥ २३ ॥

अर्थ– पहेला असुरकुमार देवोनां चउतीसा के० चोत्रीशलाख भुवन, नागकुमारनां चउचत्ता के० चुमालीश लाख भुवन, अने सुपर्णकुमारनां अठ्ठत्तीसाय के० आडत्रीशलाख भुवन. एक विद्युतकुमार, बीजो अग्निकुमार, त्रीजो द्वीपकुमार, चोथो उदधिकुमार, पांचमो दिशिकुमार, ए पंचण्हं के० पांचे निकायनेविषे चत्त के० चालीश चालीश लाख भुवन छे. अने पवनकुमारनां पन्ना के० पचाश लाख भुवन छे. स्तनितकुमारनां चत्ता के० चालीश लाख भुवन छे. कमसो के० ए अनुक्रमे लक्खा के० लाखो दाहिणउ के० दक्षिणश्रेणिनेविषे भवणाण के० भुवनोनी संख्या कही.

॥ हवे उत्तरश्रेणिनां भुवननी संख्या कहे छे. ॥

॥ चउ चउ लक्ख विहूणा ॥ तावइया चेव उत्तर दिसाए
सवेवि सत्तकोडी ॥ बावत्तरि हुंति लक्खाय ॥ २४ ॥

अर्थ– जे दक्षिणश्रेणिए दशे निकायना भुवननी संख्या पूर्वे कही, तेमांहे एकेकाने चउ चउ लक्ख विहूणा के० चार चार लाखे उणां करयां थकां शेष जेटलां भुवन जे जे निकायनां रहे, तावइया के० तेटलां तेटलां चेव के० निश्चेथकी हुंति के० होय. उत्तरदिसाए के० उत्तरदिशिना निकायने भुवन होय. एम सर्व मली दक्षिणश्रेणिनां भुवन चार क्रोड ने छ लाख थाय. उत्तरश्रेणिनां भुवन त्रण क्रोड अने छासठ लाख थाय. ए रीते सवेवि के० सर्वमलीने सत्तकोडी के० सातक्रोड अने बावत्तरिलक्खाय के० बहोतेर लाख भुवन ते हुंति के० होय. ॥ २४ ॥

॥ हवे ए पूर्वोक्त भुवन क्यां छे ? ते स्थानक बतावे छे. ॥

रयणाए हिठुवरिं ॥ जोयण सहस्सं विमुत्तु ते भवणा ॥
जंबुद्दीवसमा तह ॥ संख मसंखिज्ज विछारा ॥ २५ ॥

अर्थ– रयणाए के० रत्नप्रभा पृथ्वीनो एक लाख ने एंशी हजार योजननो पिंडजाडपणे छे, तेमांहेथी हिठुवरिं के० हेठे ने उपर, एटले नीचे अने उपर, जोयणसहस्संविमुत्तु के० एक एक हजार जोजन मूकीने वचमांना एक लाख अध्योतेर

हजार योजनमांहे ते के० ते भुवनपति देवोनां जवणा के० भुवन छे. ते भुवन न्हाना न्हानां, ते पण जंबुद्वीपसमा के० जंबुद्वीप जेवडां मोटां छे. अने तह के० तेमज मध्यम ते संख के० संख्याताकोटी योजन प्रमाण छे. तथा उत्कृष्टा ते असंखिज्जा के० असंख्याता कोडाकोडी योजन प्रमाण विछारा के० विस्तारवंत छे. ॥ २५ ॥

अहीयां केटलाक आचार्य एम कहे छे जे, एक लाख एंसी हजार योजनना पिंड मांहेथी छन्नु हजार उंचा करीए, बाकी चोराशी हजार योजनमांहे यथायोग्यपणे भुवनपतिना भुवन छे. भुवन शब्दे महामंरुप समान आवास ते नगर बाहेर वाटलाकारे छे, अने मध्यमांहे एटले मांहेलीकोरे चोखूणा छे, अंतरमध्य समचउरस्त्र, तथा तले कमलनीकर्णिकाने आकारे जाणवा.

हवे जेणे करी घणा देवोमां पोतपोताना निकाय उंलखवामां आवे एवा प्रत्येक असुरादिक दशे निकायना मुकुट अने सर्वाभरणनेविषे चिन्हो होयछे ते कहे छे.

चूडामणि फणि गरुडे ॥ वज्जे तह कलस सीह अस्सेय ॥
गय मयर वद्धमाणे ॥ असुराईणं मुणसु चिंधे ॥ २६ ॥

अर्थ–असुरकुमारना मुकुटनेविषे चूडामणिनुं चिन्ह, नागकुमारने सर्वाभरणनेविषे सर्पनी फणिनुं चिन्ह छे, सुपर्णकुमारने आभरणे गरुडनुं चिन्ह, विद्युत्कुमारने सर्वाभरणे वज्जे के० वज्रनुं चिन्ह छे, अग्निकुमारने आभरणे पूर्ण कलश चिन्ह, द्वीपकुमारने आभरणे सिंहचिन्ह छे, उदधिकुमारने आभरणनेविषे अस्सेय के० अश्वचिन्ह, दिशिकुमारने आभरणनेविषे हस्तिनुं चिन्ह, वायुकुमारने आभरणनेविषे मयर के० मगरनुं चिन्ह, स्तनितकुमारने आभरणनेविषे वद्धमाणे के० वर्द्धमान एटले सरावसंपुटनुं चिन्ह, ए असुराईणं के० असुरादिक दशे प्रकारना भुवनपतिनां चिंधे के० चिन्हो मुणसु के० जाणवां. अहीयां सिद्धांतमांहे चिन्होनां पाठांतर छे, ते विशेषता टाळीने श्री पन्नवणाजी तथा उववाइना पाठ प्रमाण करवा.

॥ हवे ए असुरादिक दशे प्रकारना भुवनपतिना शरीरना वर्ण कहे छे. ॥

असुरा काला नागु दहि पंडुरा तह सुवन्न दिसि थणिया ॥
कणगाभ विज्जु सिहि दीव अरुणा वाउ पियंगु निभा ॥ २७ ॥

अर्थ–असुराकाला के० असुरकुमारनां शरीर काले वर्णे होय, नागुदहि के० नागकुमार अने उदधिकुमार ए बेनां शरीर पंडुरा के० गोर वर्णे छे, तह के० तेमज सुवन्न के० सुवर्णकुमार, दिसि के० दिशिकुमार, अने थणिया के० स्तनितकुमार, एनां शरीर कणगाभ के० कनकवर्णे एटले कसवटी उपर सोनानी रेखा समान

वर्ण छे. अने विज्जु के० विद्युतकुमार, सिहि के० अग्निकुमार, दीव के० द्वीपकुमार, ए त्रणनां शरीर अरुणा के० राते वर्ण छे, अने वाउ के० वायुकुमारनी पियंगु के० प्रियंगु वृक्षना वर्णनीपरे नीले वरणे निभा के० कांति छे. ॥ २७ ॥

॥ हवे असुरकुमारादिकनां वस्त्रोनो वर्ण कहे छे. ॥

असुराण वछ रत्ता ॥ नागोदहि विज्जु दीवसिहि नीला ॥
दिसि थणिय सुवन्नाणं ॥ धवला वाउण संझरुई ॥ २८ ॥

अर्थ—असुराण के० असुर कुमारनां वछ के० वस्त्र ते रत्ता के० रातां छे, अने नागोदहि के० नागकुमार, उदधिकुमार तथा विज्जु के० विद्युतकुमार, दीव के० द्वीपकुमार, सिहि के० अग्निकुमार, ए पांचेने नीलां के० नीलां वस्त्र छे. वली दिसि के० दिशिकुमार, थणिय के० स्तनितकुमार, सुवन्नाणं के० सुपर्णकुमार ए त्रणेनां वस्त्र ते धवला के० उज्वल छे. तथा वाउण के० वायुकुमारने संझरुई के० संध्याराग सदृश वस्त्र छे. ॥ २८ ॥

॥ हवे ए भुवनपत्यादिक दशे निकायना इंद्रोना जे सामानिक देवो एटले इंद्र सरखी ऋद्धिना धणी, तेनी संख्या, तथा इंद्रोना शरीरनी रक्षा करनार एवा जे आत्मरक्षक देवो छे, तेनी संख्या कहे छे. ॥

चउसठि सठि असुरे ॥ छच्च सहस्साइं धरणमाईणं ॥
सामाणिया इमेसिं ॥ चउग्गुणा आयरक्खाय ॥ २९ ॥

अर्थ—असुरे के० असुरकुमारनिकायना बे इंद्र छे; तेमांहे पहेला चमरेंद्रने चउसठि के० चोसठ हजार, अने बीजा बलिंद्रने सठि के० साठ हजार, अने बाकीना धरणमाईणं के० धरणेंद्र आदेदेइने जे भुवनपतिना अढार इंद्र छे; तेमांना एकेकाने प्रत्येके छच्चसहस्साइं के० छ छ हजार सामाणिया के० सामानिक देवो छे, अने ते एकेका इंद्रना सामानिक देवो थकी चउग्गुणा के० चारगुणा करीए तेटला एकेकाना आयरक्खाय के० अंगरक्षक देवो जाणवा ॥ २९ ॥ ए रीते ए दशे भुवनपतिनां नाम' दक्षिणेंद्र, उत्तरेंद्र, दक्षिणभुवनसंख्या, उत्तरभुवनसंख्या, चिन्ह ते लक्षण, देहवर्ण, वस्त्रवर्ण, दक्षिण सामानिकदेव, उत्तर सामानिक देव, दक्षिण आत्मरक्षक देव, तथा उत्तरदिशि आत्मरक्षकदेव कह्या.

॥ हवे व्यंतरदेवोनी वक्तव्यता कहेतो थको तेमां प्रथम व्यंतरदेवोनां भुवन कहे छे. ॥

रयणाए पढम जोयण ॥ सहस्से हिठुवरि सय सय
विहूणे ॥ वंतरियाणं रम्मा ॥ भोमा नगरा असंखिज्जा ॥ ३० ॥

अर्थ-रयणाए के० रत्नप्रजा पृथ्वीनापिंड मांहेला पढम के० पहेला उपरना जोयणसह-स्से के० हजार योजन जे मूक्या ठे, तेमांथी हिठुवरिसयसय विहूणा के० हेठलना अने उपरना सो सो योजन मूकीए,एटले सो योजन नीचे मूकीए अने सो योजन उपर मूकीए, वचमांना आठसें योजन रह्या; तेमां वंतरिआणंरम्मा के० व्यंतरदेवोनां घर ते घणां रमणिक मनोहर जोवायोग्य ठे. जोमा के० पृथ्वीकायसंबंधी नयरा के० नगर, ते असंखिया के० असंख्याता ठे. अने बीजा मनुष्यक्षेत्रथी बाहेर असंख्याते द्वीपसमुद्रे जे व्यंतरदेवोनां नगर ठे; तेनी वक्तव्यता जीवाजिगमादि सूत्रथकी जाणवी ॥ ३० ॥

॥ हवे व्यंतरोना घरना आकार कहे ठे. ॥

बाहिं वट्टा अंतो ॥ चउरंस अहोअ कणियायारा ॥ नव-
ण वईणं तह वंतराण ॥ इंद जवणाउ नायवा ॥ ३१ ॥

अर्थ-ते घरोनो बाहिं के० बाहेरनो जाग ते वट्टा के० वृताकारे ठे, अने अंतो के० मांहलीकोरे चउरंस के० चोखूणा ठे. तथा अहो के० अधोजागे एटले हेठे कणिया-यारा के० कमलनी कर्णिकाने आकारे ठे, एवा आकारे जवणवईणं के० भुवनपति, तह के० तेमज वंतराण के० व्यंतरिक देवोनां जवणाउ के० भुवन ते नायवा के० जाणवां॥३१

तहिं देवा वंतरिया ॥ वर तरुणी गीय वाइय रवेणं ॥ निच्चं
सुहिया पमुइया ॥ गयंपि कालं नयाणंति ॥ ३२ ॥

अर्थ- तहिं के० ते भुवनोमांहे देवावंतरिया के० व्यंतरिक देवता जे ठे, ते वर के० प्रधान एटले जली सोजाग्यवंति सुहामणी, अतिसुंदर, कुसुमलता समान ठे सु-गंध जेहनी, एवी देदीप्यमान तरुणी के० देवीउ, ते मनने प्रियकारी एहवा मधुर व-चनेकरी गीय के० गीत गाय ठे, तथा बत्रीशबद्ध नाटकनी रचनाए मृदंगादिक प-टह जेर प्रमुख वाइय के० वाजित्र वगाडे ठे. तेहना रवेणं के० शब्दे करीने ते दे-वता निच्चंसुहिया के० निरंतर सुखीया ठे. तथा पमुइया के० प्रमुदित एटले हर्षवान् थका पोताना आयुष्यनो गयंपिकालं के० जे गयो काल ते पण नयाणंति के० नथी जाणता. ॥ ३२ ॥

॥ हवे ते व्यंतर देवोना नगरोनुं प्रमाण तथा निकायनां नाम कहे ठे. ॥

ते जंबुद्दीव जारह ॥ विदेह सम गुरु जहन्न मज्झिमगा ॥ वंतर पुण अठविहा ॥ पिसाय जूया तहा जक्खा ॥ ३३ ॥ रक्खस किंनर किंपु-रिसा ॥ महोरगा अठ माय गंधवा ॥ दाहिण उत्तर नेया ॥ सोलस तेसिं इमे इंदा ॥ ३४ ॥

अर्थ– ते के० ते व्यंतरिक देवोनां नगर जे गुरु के० मोहोटां ठे, ते जंबुदीव के० जंबुद्वीप जेटलां बराबर एक लाख योजन गोल, चूडीने आकारे ठे. तथा जे जहन्न के० जघन्य ठे, ते नारह के० नरतक्षेत्र जेवडां (५२६) योजन अने एक योजनना उंगणीया उनाग उपर ठे, अने जे मज्जिमगा के० मध्यम नुवन ठे ते, विदेह के० महाविदेहक्षेत्रप्रमाण (३३६७४) योजन अने एक योजनना उंगणीया चारनाग उपर एटलां महोटां ठे. हवे ते नगर निवासी वंतर के० व्यंतरदेवोना पुण के० वली अठविहा के० आठ प्रकार ठे. ते कहे ठे. एक पिसाय के० पिशाच, बीजा नूया के० नूत, तहा के० तेमज त्रीजा जक्खा के० जक्ष, ॥ ३३ ॥ चोथा राक्षस, पांचमा किंनर, उठा किंपुरुष, सातमा महोरग, आठमा गंधर्व. हवे ए आठेना प्रतिनेद कहेठे.

त्यां स्वनावे प्रचुरपणे करीने स्वरूपवान तथा सोम्य ठे दर्शन जेमनुं, तथा हस्त अने ग्रीवाने विषे रत्नमय आनूषण धारण करनारा एवा कुष्मांमा, पटका, जोषा, आन्हिका, काला, महाकाला, चोक्षा, अचोक्षा, तालपिशाचा, मुखरपिशाचा, अधस्तारका, देहा, महादेहा, तूदश्रीका, अने वनपिशाचा, ए पन्नर प्रकारना पिशाच देवो ठे.

तथा स्वरूपवंत सौम्य मुखवाला अने विविध प्रकारनुं ठे विलेपन जेमने, एवा स्वरूपा, प्रतिरूपा, अतिरूपा, नूतोत्तमा, स्कंदिका, महास्कंदिका, महावेगा, प्रतिठना, अने आकाशगा, ए नव प्रकारना नूतदेवो ठे.

तथा स्वनावे गंनीर अने जेमनुं दर्शन प्रिय ठे, तथा विशेषे करी मान तथा उन्माननुं जे प्रमाण– तेणे करी सहित. वली हाथ, अने पगनां तलिआं तथा नख, तालु, जीन, होठ, एटलां वानां जेमनां लाल ठे, अने देदीप्यमान मुकुटना धरनार तथा नानाप्रकारनां आनूषणो ठे जेमनां, एवा पूर्णनडा, माणिनडा, स्वेतनडा, हरिनडा, सुमनोनडा, व्यतिपाकनडा, सुनडा, सर्वतोनडा, मनुष्ययक्षा, धनाधिपतयो, धनाहारा, रूपयक्षा अने यक्षोत्तमा, ए तेर नेद यक्षदेवोना ठे.

तथा स्वनावे नयंकर अने जेमनुं दर्शन पण नयंकर तथा विकराल अने रक्त, तथा लांबा होठवाला, तपनीय आनूषणवाला, नानाप्रकारनां विलेपन करनार, एवा नीमा, महानीमा, विघ्ना, विनायका, जलराक्षसा, राक्षसराक्षसा, अने ब्रह्मराक्षसा, ए सात प्रकारना राक्षस देवो ठे.

तथा जेमनुं दर्शन सौम्य ठे, तथा जेमना मुखने विषे अधिक रूप अने शोना ठे, तथा मस्तकनेविषे मुकुट ठे आनूषण जेमने, एवा किंनरा, किंपुरुषा, किंपुरुषोत्तमा, हृदयंगमा, रूपशालिनः, अनिंदिता, किंनरोत्तमा, मनोरमा, रतिप्रिया अने रतिश्रेष्टा, ए दश प्रकारना किन्नर देवो ठे. तथा जेमना साथल अने नुजाओनेविषे अधिक रूप

अने शोजा छे, तथा मुखनी अधिक कांती छे तथा नानाप्रकारनां आजरण तथा जूपण धारण करनारा, एवा पुरुषा, सत्पुरुषा, माहापुरुषा, पुरुषवृषजा, पुरुषोत्तमा, अतिपुरुषा, महादेवा, मरुता, मेरुप्रजा अने यशस्वंत–ए दश नेद किंपुरुष देवोना छे.

तथा जेमनो वेग अत्यंत छे, जेमनुं सौम्य दर्शन छे, अने जेउं महोटा शरीरवाला, वली स्कंध अने ग्रीवा ए बंने जेमनां विस्तारवंत अने पुष्ट छे, तथा विचित्र प्रकारनां आजरण अने जूपण छे जेमनां, एवा जुयंगा, जोगशालिन, महाकाया, अतिकाया, स्कंधसालिनः, मनोरमा, महावेगा, महेश्वक्षा, मेरुकांता अने जास्वंत–ए दश प्रकारना महोरग देवो छे.

तथा प्रिय छे दर्शन जेमनुं, वली स्वरूपवंत जलो छे मुखाकार जेमनो, तथा जलो छे स्वर जेमनो, वली मस्तकनेविषे मुकुटने धारण करनारा, तथा हार छे जूपण जेमने, एवा हाहाः, हुहु, तुंबुरव, नारदा, रुषिवादका, जूतवादका, कादंबा, महाकादंबा, रैवता, विश्वावसव, गीतरति, अने गीतयश–ए बार प्रकारना गंधर्व देवो छे. ए रीते आठ व्यंतर निकायना एकेका निकायनेविषे दाहिण उत्तर के० दक्षिण अने उत्तरश्रेणिना नेया के० नेदे करीने तेसिं के० तेना सोलसइंदा के० सोल इंडो छे; ते इमे के० ए आगली बे गाथाए करी कहे छे. ॥ ३४ ॥

> कालेय महाकाले ॥ सुरूव पडिरूव पुन्न जहेय ॥ तह चेव माणिजहे ॥ जीमेय तहा महाजीमे ॥ ३५ ॥ किंनर किंपुरिसे सप्पुरिसा ॥ महापुरिस तहय अइकाए ॥ महाकाय गीयरई ॥ गीयजसे डुन्नि डुन्नि कमा ॥ ३६ ॥

अर्थ– पहेला पिशाच नामा व्यंतरनिकायने दक्षिणदिशिए कालेंड अने उत्तरदिशिए महाकालेंड, ए अनुक्रमे जूतनिकायने स्वरूपेंड, प्रतिरूपेंड. जक्षनिकायने पूर्णेंड तथा माणिजड, राक्षसनिकायने जीमेंड, महाजीमेंड ॥ ३५ ॥ किंनरनिकायने किंनरेंड, किंपुरुषेंड तथा किंपुरिसनिकायने सत्पुरुषेंड अने महापुरुष, महोरगनिकायने अतिकाय, तथा महाकाय. गंधर्वने गीतरति अने गीतयश. ए रीते आठ निकायने डुन्नि डुन्निकमा के० बे बे इंड छे, ते अहींयां अनुक्रमे कहेवा. ॥ ३६ ॥

॥ हवे ए पिशाचादिक आठनिकायना देवोनी ध्वजानेविषे चिन्ह होय छे ते कहे छे. ॥

> चिंधं कलंब सुलसे ॥ वड खट्टंगे असोग चंपयए ॥ नागे तुंबरुअ ज्ञए ॥ खट्टंग विवज्जिया रुरका ॥ ३७ ॥

अर्थ–पिशाचने कदंबवृक्षनुं चिन्ह, जूतने सुलसे के० सुलसवृक्षनुं चिन्ह, यक्षने

वडवृक्षनुं चिन्ह, राक्षसने खट्टंगे के० तापस विशेष महावृत्तिना उपकरणनुं चिन्ह, किन्नरने अशोकवृक्षनुं चिन्ह, किंपुरुषने चंपयए के० चंपकवृक्षनुं चिन्ह, महोरगने नागवृक्षनुं चिन्ह, गंधर्वने तुंवरुअ के० तुंवराना वृक्षनुं चिन्ह. एमां खट्टंगविवज्जिया के० एक खटांगवर्जिने वाकी सर्वने रुक्खा के० वृक्षनां चिंधे के० चिन्ह जाणवां. ते चिन्ह व्यंतरदेवोनी ध्रुए के० ध्वजानेविषे होय ॥ ३७ ॥

॥ हवे ए व्यंतरदेवोना शरीरना वर्ण कहे छे. ॥

जक्ख पिसाय महोरग ॥ गंधवा साम किंनरा नीला ॥ रक्ख-
स किंपुरिसाविय ॥ धवला भूया पुणो काला ॥ ३८ ॥

अर्थ– एक जक्ख के० जक्ष, वीजा पिशाच, त्रीजा महोरग, चोथा गांधर्व, ए चारनो वर्ण साम के० श्याम एटले किंचित् कृष्ण जाणवो. अने किंनरा के० किन्नर घणा श्याम पण नीला के० किंचित् नीलवर्णे जाणवा, अने राक्षस तथा किंपुरिसाविय के० किंपुरुष पण धवला के० उज्ज्वल वर्णे छे, तथा भूया के० भूतनिकायना देवो ते पुणो के० वली काला के० श्यामवर्णे छे; एटले सर्वात्माए कृष्णवर्णे छे. ॥ ३८ ॥

॥ हवे आठ जातना वीजा व्यंतर विशेष देवो छे ते कहे छे. ॥

अणपन्नी पणपन्नी ॥ इसिवाई भूयवाइए चेव ॥ कंदीय महा कंदी
॥ कोहंडे चेव पयएय ॥ ३ए ॥ इय पढम जोयण सए ॥ रयणाए अ-
ठवंतरा अवरे ॥ तेसु इह सोलसिंदा रुयग अहो दाहिणुत्तरर्उ ॥ ४० ॥

अर्थ– एक अणपन्नीनिकाय, वीजो पणपन्नीनिकाय, त्रीजो ऋपिवादीनिकाय, चोथो भूतवादीनिकाय, चेव के० निश्चे, पांचमो कंदितनिकाय, छठो महाकंदितनिकाय, सातमो कोहंडिकनिकाय, चेव के० निश्चे, आठमो पयएय के० पतंगनिकाय. ॥ ३ए ॥ इय के० ए आठनिकाय ते रयणाए के० रत्नप्रभापृथ्वीना पिंडमांहेला पढमजोयणसए के० पहेला सो योजनमांहेला दशयोजन उपर, अने दशयोजन नीचे मूकी वचमांना एंसी योजनमांहे वसनारा अठ के० आठ जातना व्यंतर ते, पूर्वे जे आठ जातना व्यंतर कह्या तेथी अवरे के० भिन्न जाणवा. तेसु के० तेना रुयगअहो के० आठरुचक प्रदेशथकी दशयोजन अधो एटले नीचे जे एंसी योजन छे, तेमां रहेला दाहिणुत्तरर्उ के० दक्षिण अने उत्तरदिशीना भेदे करी सोलसिंदा के० सोल इंडो छे. तेमनां नामाइं के० नाम ते इय के० आगली गाथाए कहेशे.

संनिहिए सामाणे ॥ धाइ विहाए इसीय इसिवाले ॥ ईसर महे-

अने शोजा ठे, तथा मुखनी अधिक कांती ठे तथा नानाप्रकारनां आजरण तथा जूषण धारण करनारा, एवा पुरुषा, सत्पुरुषा, माहापुरुषा, पुरुषवृषजा, पुरुषोत्तमा, अतिपुरुषा, महादेवा, मरुता, मेरुप्रजा अने यशस्वंत–ए दश जेद किंपुरुष देवोना ठे.

तथा जेमनो वेग अत्यंत ठे, जेमनुं सौम्य दर्शन ठे, अने जेठ महोटा शरीरवाला, वली स्कंध अने ग्रीवा ए बंने जेमनां विस्तारवंत अने पुष्ट ठे, तथा विचित्र प्रकारनां आजरण अने जूषण ठे जेमनां, एवा जुयंगा, जोगशालिन, महाकाया, अतिकाया, स्कंधसालिनः, मनोरमा, महावेगा, महेश्वक्षा, मेरुकांता अने जास्वंत-ए दश प्रकारना महोरग देवो ठे.

तथा प्रिय ठे दर्शन जेमनुं, वली स्वरूपवंत जलो ठे मुखाकार जेमनो, तथा जलो ठे स्वर जेमनो, वली मस्तकनेविषे मुकुटने धारण करनारा, तथा हार ठे जूषण जेमने, एवा हाहाः,हुहु, तुंबुरव, नारदा, रुषिवादका, जूतवादका, कादंबा, महाकादंबा, रेवता, विश्वावसव, गीतरति, अने गीतयश–ए बार प्रकारना गंधर्व देवो ठे. ए रीते आठ व्यंतर निकायना एकेका निकायनेविषे दाहिण उत्तर के० दक्षिण अने उत्तरश्रेणिना जेया के० जेदे करीने दोसिं के० तेना सोलसइंदा के० सोल इंडो ठे; ते इमे के० ए आगली गाथाए करी कहे ठे. ॥ ३४ ॥

काले य महाकाले ॥ सुरूव पडिरूव पुन्न जद्देय ॥ तह चेव माणिजद्दे ॥ जीमेय तहा महाजीमे ॥ ३५ ॥ किंनर किंपुरिसे सप्पुरिसा ॥ महापुरिस तहय अइकाए ॥ महाकाय गीयरई ॥ गीयजसे डुन्नि डुन्नि कमा ॥ ३६ ॥

अर्थ– पहेला पिशाच नामा व्यंतरनिकायने दक्षिणदिशिए कालेंड अने उत्तर दिशिए महाकालेंड, ए अनुक्रमे जूतनिकायने स्वरूपेंड, प्रतिरूपेंड. जक्षनिकायने पूर्णेंड तथा माणिजेंड, राक्षसनिकायने जीमेंड, महाजीमेंड ॥ ३५ ॥ किंनरनिकायने किंनरेंड, किंपुरुषेंड तथा किंपुरिषनिकायने सत्पुरुषेंड अने महापुरुष, महोरगनिकायने अतिकाय, तथा महाकाय. गंधर्वने गीतरति अने गीतयश. ए रीते आठ निकायने डुन्नि डुन्निकमा के० बे बे इंड ठे, ते अहींयां अनुक्रमे कहेवा. ॥ ३६ ॥

॥ हवे ए पिशाचादिक आठनिकायना देवोनी ध्वजानेविषे चिन्ह होय ठे ते कहे ठे. ॥

चिंधं कलंब सुलसे ॥ वड खट्टंगे असोग चंपयए ॥ नागे तुंबरु अ अए ॥ खट्टंग विवज्जिया रुरका ॥ ३७ ॥

अर्थ–पिशाचने कदंबवृक्षनुं चिन्ह, जूतने सुलसे के० सुलसवृक्षनुं चिन्ह, यक्षने

वडवृक्षनुं चिन्ह, राक्षसने खट्टंगे के० तापस विशेष महावृत्तिना उपकरणनुं चिन्ह, किन्नरने अशोकवृक्षनुं चिन्ह, किंपुरुषने चंपयए के० चंपकवृक्षनुं चिन्ह, महोरगने नागवृक्षनुं चिन्ह, गंधर्वने तुंबरुअ के० तुंबराना वृक्षनुं चिन्ह. एमां खट्टंगविवज्जिया के० एक खटांगवर्जिने बाकी सर्वने रुक्का के० वृक्षनां चिंधे के० चिन्ह जाणवां. ते चिन्ह व्यंतरदेवोनी झए के० ध्वजानेविषे होय ॥ ३७ ॥

॥ हवे ए व्यंतरदेवोना शरीरना वर्ण कहे छे. ॥

जक्ख पिसाय महोरग ॥ गंधवा साम किंनरा नीला ॥ रक्ख-
स किंपुरिसाविय ॥ धवला नूया पुणो काला ॥ ३८ ॥

अर्थ– एक जक्ख के० जक्ष, बीजा पिशाच, त्रीजा महोरग, चोथा गांधर्व, ए चारनो वर्ण साम के० श्याम एटले किंचित् कृष्ण जाणवो. अने किंनरा के० किन्नर घणा श्याम पण नीला के० किंचित् नीलवर्णे जाणवा, अने राक्षस तथा किंपुरिसाविय के० किंपुरुष पण धवला के० उज्ज्वल वर्णे छे, तथा नूया के० नूतनिकायना देवो ते पुणो के० वली काला के० श्यामवर्णे छे; एटले सर्वात्माए कृष्णवर्णे छे. ॥ ३८ ॥

॥ हवे आठ जातना बीजा व्यंतर विशेष देवो छे ते कहे छे. ॥

अणपन्नी पणपन्नी ॥ इसिवाई नूयवाईए चेव ॥ कंदीय महा कंदी
॥ कोहंडे चेव पयएय ॥ ३ए ॥ इय पढम जोयण सए ॥ रयणाए अ-
ठवंतरा अवरे ॥ तेसु इह सोलसिंदा रुयग अहो दाहिणुत्तरउ ॥ ४० ॥

अर्थ– एक अणपन्नीनिकाय, बीजो पणपन्नीनिकाय, त्रीजो ऋषिवादीनिकाय, चोथो नूतवादीनिकाय, चेव के० निश्चे, पांचमो कंदितनिकाय, छठो महाकंदितनिकाय, सातमो कोहंडिकनिकाय, चेव के० निश्चे, आठमो पयएय के० पतंगनिकाय. ॥ ३ए ॥ इय के० ए आठनिकाय ते रयणाए के० रत्नप्रभापृथ्वीना पिंडमांहेला पढमजोयणसए के० पहेला सो योजनमांहेला दशयोजन उपर, अने दशयोजन नीचे मूकी वचमांना एंसी योजनमांहे वसनारा अठ के० आठ जातना व्यंतर ते, पूर्वे जे आठ जातना व्यंतर कह्या तेथी अवरे के० भिन्न जाणवा. तेसु के० तेना रुयगअहो के० आठरुचक प्रदेशथकी दशयोजन अधो एटले नीचे जे एंसी योजन छे, तेमां रहेला दाहिणुत्तरउ के० दक्षिण अने उत्तरदिशीना नेदे करी सोलसिंदा के० सोल इंद्रो छे. तेमनां नामाइं के० नाम ते इय के० आगली गाथाए कहेशे.

संनिहिए सामाणे ॥ धाइ विहाए इसीय इसिवाले ॥ ईसर महे-

सरे विय ॥ हवइसुवच्छे विसालेय ॥ ४१ ॥ हासे हास रईविय ॥ सेएय
तेय तहा महासेए ॥ पयगे पयगवईविय ॥ सोलस इंदाण नामाइं ॥४२॥

अर्थ–एक संनिहितइंद्र,बीजो सामानइंद्र,त्रीजो धाताइंद्र, चोथो विधाताइंद्र,पांचमो ऋषीइंद्र,छठो ऋषीपालइंद्र, सातमो ईश्वरइंद्र, आठमो महेश्वरइंद्र,हवइ के० होय. नवमो सुवत्सइंद्र. दशमो विसालइंद्र ॥४१॥ अगीयारमो हास्यइंद्र, बारमो हास्यरतिइंद्र, तेरमो श्वेतइंद्र, तेय के० होय. तहा के० तेमज चउदमो महास्वेतइंद्र, पन्नरमो पतंगइंद्र, सोलमो पतंगपति इंद्र, विय के० निश्चे. सोलसइंदा के० सोलइंद्रनां नामाइं के० नामो जाणवां ॥४२॥ ए सोल इंद्र वाणव्यंतरना कह्या. तेम पूर्वे सोल इंद्र व्यंतरना कह्या छे, सर्व मली बत्रीश इंद्र व्यंतरना थया. तथा जवनपतिना वीश इंद्र, वली यद्यपि चंद्रमा, तथा सूर्य तो असंख्याता इंद्र छे. तथापि जातिनी अपेक्षाए चंद्र सूर्य बेज गणीए, मांटे ज्योतिषीना बे इंद्र, अने वैमानिकना दश इंद्र मली चोसठ इंद्र गणतीमां छे.

॥ हवे व्यंतर तथा ज्योतिषि ए बेहुनी सरखी वक्तव्यता जणी एना ॥

॥ सामानिक देवो अने आत्मरक्षक देवो, ए बेनी संख्या कहे छे. ॥

सामाणियाण चउरो ॥ सहस्स सोलसय आयरक्खा-
णं ॥ पत्तेयं सव्वेसिं ॥ वंतरवइ ससि रवीणंच ॥ ४३ ॥

अर्थ– सामाणियाण के० सामानिक देवो ते चउरोसहस्स के० चार हजार अने सोलसय के० सोल हजार आयरक्खाणं के० आत्मरक्षक देवो, ते सव्वेसिं के० सर्वनि- कायोने विषे पत्तेयं के० प्रत्येके वंतरवइ के० व्यंतरना पति जे बत्रीश इंद्र, तेने तथा ससी रवीणंच के० चंद्र अने सूर्य ए बे ज्योतिषीना इंद्रनी पण वक्तव्यता व्यंतरसरखीज छे: माटे ए सर्वने होय. एटले व्यंतरना नगरोनी वक्तव्यता कही. ॥ ४३ ॥

॥ हवे सर्वा देवो केटला प्रकारना छे ? ते कहे छे. ॥

इंद सम तायतीसा ॥ परिसतिया रक्ख लोगपालाय ॥ अणिय
पइन्ना अभिओगा ॥ किब्बिसं दस भवण वेमाणी ॥ ४४ ॥

अर्थ– एक इंदसम के० इंद्र, अने सामानिक देवो, अने तायतीसा के० त्रायस्त्रिं- शकदेवो. तथा परिसतिया के० त्रण पर्षदाना देवो, आयरक्ख के० अंगरक्षक देवो, लोगपाला के० चार लोकपाल. अणिय के० अनीक ते कटकना देवो, पइन्ना के० प्रकीर्णक देवो. अभिओग के० अभियोगीक ते किंकरदेवो, किब्बिसं के० कि- ल्बिषिक देवो. दस के० ए दश जातिना देवो ते भवण के० भुवनपति, व्यंतर तथा वैमानिक के० वैमानिकमां छे. ॥ ४४ ॥

॥ हवे कटकना देवोना सात प्रकार कहे छे. ॥

गंधव्व नट्ट हय गय ॥ रह भम अणियाणि सव्व इंदाणं ॥ वे-
माणियाण वसहा ॥ महिसाय अहोनिवासीणं ॥ ४५ ॥

अर्थ– एक गंधव्व के० गांधर्व देवो ते मृदंगाधर जाणवा, बीजुं नट्ट ते नाटक करनार, त्रीजुं हय ते घोमानुं, चोथुं गय ते हाथीनुं, पांचमुं रह के० रथनुं, छहुं भम के० पालानुं कटक. ए छ प्रकारना अणियाणि के० अनीक एटले कटक, ते सव्वइंदाणं के० सर्व इंद्रोने होय. अने वेमाणियाण के० एक वैमानिकने सातमुं वसहा के० वृषभनुं कटक होय. तथा अहोनिवासीणं के० अधोनिवासी जे भुवनपति तथा व्यंतर छे, तेने सातमुं कटक महिसाय के० महिषानुं होय ॥ ४५ ॥

॥ हवे त्रायस्त्रिंशकादिक देवोनी संख्या प्रत्येक इंद्रनी कहे छे. ॥

तित्तीस तायतीसा ॥ परिसतिआ लोगपाल चत्तारि ॥ अ-
णियाण सत्त सत्तय ॥ अणियाहिव सव्व इंदाणं ॥ ४६ ॥

अर्थ– तित्तीसं के० तेत्रीश देवो ते तायतीसा के० त्रायस्त्रिंशक एटले गुरुस्थानीया इंद्रसरखा, इंद्रने सलाह पूछवा योग्य, सर्वने पूजनीक होय. तथा एक बाह्य, बीजी अभ्यंतर, त्रीजी मध्यम, ए रीते सर्व मलीने परिस के० पर्षदा ते, तीया के० त्रण होय. तथा एक सोम, बीजो यम, त्रीजो वरुण चोथो कुबेर, ए रीते लोगपाल के० लोकपाल ते चत्तारि के० चार होय, अने अणियाण के० अनिक ते पूर्वोक्त गांधर्व प्रमुख सत्तसत्तय के० सातसात जातनुं कटक ते सर्व इंद्रोने होय. ते अणियाहिव के० ए साते कटकना अधिपति सव्वइंदाणं के० सर्व इंद्रो होय ॥ ४६ ॥

नवरं वंतर जोइस ॥ इंदाण न हुंति लोगपालाउ ॥ तायत्तीस
भिहाणा ॥ तियसाविय तेसिं नहु हुंति ॥ ४७ ॥

अर्थ–पण नवरं के० एटलुं विशेष जे वंतर के० व्यंतरना बत्रीश इंद्रोने, तथा जोइस के० ज्योतिषीना बे इंद्रोने, लोगपालाउ के० लोकपाल, नहुंति के० न होय, तथा तायत्तीस के० त्रायस्त्रिंशक छे अभिधान के० नाम जेनुं, एवा तियसावि के० जे देवो ते पण तेसिं के० ते व्यंतर तथा ज्योतिषीना इंद्रोने नहुहुंति के० न होय. ॥४७॥

छे. ते उपर चंद्रादिक ज्योतिषिर्जनां प्रासाद छे. ते प्रासाद यद्यपि वर्तुलादिक कोइ पण प्रकारे रह्यां वतां पीठिका सहित प्राये वाटलाकार देखाय छे, थांको आकार पण दूर थकी वृत्ताकारे प्रतिज्ञासे छे, तेमाटे दूरथकी सूर्य विमान वाटलुं देखाय छे एमां कांइ दोष नथी.

ताइ विमाणाइं पुण ॥ सवाइं हुंति फालिहमयाइं॥ दग फाली-
हमया पुण ॥ लवणे जे जोइस विमाणा ॥ ५३ ॥

अर्थ—ताइ के० ते ज्योतिषीजनां विमाणाइं के० विमान ते पुण के० वली सव्वाइं के० सर्व फालिहमया के० स्फाटिकरत्नमय हुंति के० होय. अने पुण के० वली लवणे के० लवणसमुद्रनेविषे जे जोइसविमाणा के० जे ज्योतषीनां विमान छे, ते दगफाली-हमया के० उदकस्फाटिक रत्नमय छे. केमके लवणसमुद्रनी शिखा दश हजार योजन पोहोली, अने सोल हजार योजन उंची छे. अने ज्योतिषीनां विमान तो नवसें योजन उंचाइमां छे, ते सर्व शिखामांहे चाले छे.. पण उदकस्फाटिकरत्नना प्रजावे करी पाणी फाटीने मोकलुं थइ जाय छे, तेथी विमानोने त्यां पाणीमांहे फरवाने बाधा थती नथी. विमानमां पाणी जरातुं नथी. जे स्फाटिकने संयोगे तथाविध जगत् स्वजावे पाणी फाटी जाय, तेने उदकस्फाटिक कहीए. जे माटे सूर्यप्रज्ञप्ति निर्युक्तिकार कहे छे. ज्योतिषिर्जनां सर्व विमानो सदा स्फाटिकमयछे. अने जे लवणसमुद्रमां विमानो छे, ते उदकस्फाटिकमय छे. जे कारण माटे लवणसमुद्रनी शिखामां चालतां थकां विमानोना तेजनो जे प्रकाश छे, तेनो अंतराय पाणीथी थतो नथी॥५३

॥ हवे चंद्रादि ज्योतिषीनां विमानोनुं प्रमाण कहे छे. ॥

जोयणि गसठि जागा ॥ छप्पन्नऽडयाल गाउडु इग ऽद्धं ॥ चं-
दाइ विमाणायाम ॥ विक्खडा अद्ध मुच्चत्तं ॥ ५४ ॥

अर्थ—जोयणिगसठिजागा के० एक योजनना एकसठ जाग करीए, तेवा छप्पन्न के० छप्पन्न जागनुं चंद्रमानुं विमान लांबुं छे, अने अडयाल के० अडतालीश जागनुं सूर्यनुं विमान लांबुं छे. अने गाउडुग के० बे गाउनां ग्रहनां विमानो छे. तथा इग के० एक गाउनां नक्षत्रनां विमान छे. अद्ध के० अर्द्धगाउनां तारानां विमान छे. कोइक न्हाना पण छे. ए रीते चंदाइ के० चंद्रादिक पांच जातना ज्योतिषिनां विमाणा के० विमान, तेमनो आयाम के० लांबपणानो अने पोहोलपणानो ते विक्खंना के० विस्तार जाणवो. अने जेटलां लांबपणे छे तेथी अद्ध के० अर्द्धं उच्चत्तं के० उंचपणे सर्व पांचे ज्योतिषीनां विमान जाणवां. ए उत्कृष्टायुवाला तारानां विमानोनुं प्रमाण कह्युं; पण

जघन्यायुवाला तारानां विमानोनुं प्रमाण लंबाइ पोहोलाइ पांचसें धनुष्य, अने ऊंचाइ अढीसें धनुष्य पण छे. ॥ ५४ ॥

॥ हवे मनुष्यलोकनुं प्रमाण अने मनुष्यक्षेत्रथी बाहेरना स्थिर चंद्रादि ॥
॥ पांचे ज्योतिषीउंना विमानोनुं स्वरूप कहे छे. ॥

पणयाल लक्ख जोयण ॥ नर खित्तं तह्निमे सया भमिरा ॥
नरखित्ताउ बहिं पुण ॥ अद्धपमाणा ठिया निच्चं ॥ ५५ ॥

अर्थ– ए पूर्वोक्त रीते पणयाललक्खजोयण के० पिस्तालीशलाखयोजननुं नरखित्तं के० मनुष्यक्षेत्र छे. तह्निमे के० तेमांहे ए ज्योतिषि सर्वे सयाभमिरा के० सदाकाल भ्रमणशील छे. अने नरखित्ताउबहिं के० मनुष्यक्षेत्रथी बाहेर जे पांचे जातना ज्योतिषी छे, तेमनां विमान पुण के० वली आगल जे मनुष्यक्षेत्रना ज्योतिषीनुं प्रमाण कह्युं छे, तेथकी अद्धपमाणा के० अर्द्ध प्रमाण छे. अने ते निच्चं के० नित्य ठिया के० स्थिर रह्यां छे. एटले मनुष्यक्षेत्रमांहेला चंद्रनुं विमान योजनना एकसठीआ छपन्न भागनुं छे; तो मनुष्यक्षेत्रथी बाहेरना चंद्रमानुं विमान अठावीश भागनुं छे. एम पांचे ज्योतिषीउंनां विमान लंबाइ पोहोलाइए अर्द्धप्रमाण जाणवां. तेमज ऊंचाइए पण अर्द्धप्रमाण जाणवां. ॥ ५५ ॥

॥ हवे ए मनुष्यक्षेत्रमांहे ज्योतिषीउंनी शीघ्रशीघ्रतरगतिनुं तरतमपणुं ॥
॥ कहेतो थको प्रथम मनुष्यक्षेत्रनुं लक्षण कहे छे. ॥

मनुष्यक्षेत्रने विंटी रहेलो सुवर्णमय सत्तरसें एकवीश योजन ऊंचो मानुषोत्तर पर्वत छे; त्यांसुधी मनुष्यनुं जन्म मरण थाय छे; पण तेथी बाहेर मनुष्यनुं जन्ममरण नथी. कदाचित् कोइ देवता पूर्व भवना वैरथी मनुष्यने उपाडी अढी द्वीपथी बाहेर मूके, अथवा गर्भिणीस्त्रीने मूके, परंतु त्यां जन्ममरण थयुं पण नथी, थातुं पण नथी, अने थशे पण नहीं. केमके वली एवुं कारण मले के जेथी संहरीने पाछो आणी आ मनुष्यक्षेत्रमां मूके, अने जंघाचारणादिक नंदीश्वर तथा रुचक द्वीपे यात्रा करवा जाय छे खरा, परंतु ते मनुष्यलोकमांहे पाछा आवीनेज मरे; तेमाटे मनुष्य क्षेत्र कहीएं. ते मनुष्यक्षेत्रमांहेला चंद्रमा सूर्य आदे देइने ज्योतिषी देवता श्रेणिबंध छे.

॥ हवे ए मनुष्य क्षेत्रमांहेला ज्योतिषीउंनी चालवानी गति तथा एमनां ॥
॥ विमानने वहणहार देवता केटला छे ? इत्यादिकनुं स्वरूप कहे छे. ॥

ससि रवि गह नक्खत्ता ॥ ताराउ हुंति जहुत्तरं सिग्घा ॥ विव-
रीयाउ महड्डिआ ॥ विमाण वहगा कमेणेसिं ॥ ५६ ॥ सो-

. ते उपर चंद्रादिक ज्योतिषिर्जनां प्रासाद छे. ते प्रासाद यद्यपि वर्तुलादिक कोइ पण प्रकारे रह्यां वतां पीठिका सहित प्राये वाटलाकार देखाय छे, वांको आकार पण दूर थकी वृत्ताकारे प्रतिभासे छे, तेमाटे दूरथकी सूर्य विमान वाटलुं देखाय छे एमां कांइ दोष नथी.

ताइ विमाणाइं पुण ॥ सवाइं हुंति फालिहमयाइं॥ दग फाली-
हमया पुण ॥ लवणे जे जोइस विमाणा ॥ ५३ ॥

अर्थ–ताइ के० ते ज्योतिषीर्जनां विमाणाइं के० विमान ते पुण के० वली सव्वाइं के० सर्व फालिहमया के० स्फाटिकरत्नमय हुंति के० होय. अने पुण के० वली लवणे के० लवणसमुद्रनेविषे जे जोइसविमाणा के० जे ज्योतषीनां विमान छे, ते दगफाली-हमया के० उदकस्फाटिक रत्नमय छे. केमके लवणसमुद्रनी शिखा दश हजार यो-जन पोहोली, अने सोल हजार योजन उंची छे. अने ज्योतिषीनां विमान तो नवसें योजन उंचाइमां छे, ते सर्व शिखामांहे चाले छे. पण उदकस्फाटिकरत्नना प्रभावे करी पाणी फाटीने मोकलुं थइ जाय छे, तेथी विमानोने त्यां पाणीमांहे फरवाने बाधा थती नथी. विमानमां पाणी जरातुं नथी. जे स्फाटिकने संयोगे तथाविध ज-गत् स्वभावे पाणी फाटी जाय, तेने उदकस्फाटिक कहीए. जे माटे सूर्यप्रज्ञप्ति नि-र्युक्तिकार कहे छे. ज्योतिषिर्जनां सर्व विमानो सदा स्फाटिकमयछे. अने जे लवणस-मुद्रमां विमानो छे, ते उदकस्फाटिकमय छे. जे कारण माटे लवणसमुद्रनी शिखामां चालतां थकां विमानोना तेजनो जे प्रकाश छे, तेनो अंतराय पाणीथी थतो नथी॥५३

॥ हवे चंद्रादि ज्योतिषीनां विमानोनुं प्रमाण कहे छे. ॥

जोयणि गसठि भागा ॥ छप्पन्नऽडयाल गाउडु इग ऽद्धं ॥ चं-
दाइ विमाणायाम ॥ विक्खंडा अद्ध मुच्चत्तं ॥ ५४ ॥

अर्थ–जोयणिगसठिभागा के० एक योजनना एकसठ भाग करीए, तेवा छप्पन्न के० छप्पन्न भागनुं चंद्रमानुं विमान लांबुं छे, अने अडयाल के० अडतालीश भागनुं सूर्यनुं विमान लांबुं छे. अने गाउदुग के० बे गाउनां ग्रहनां विमानो छे. तथा इग के० एक गाउनां नक्षत्रनां विमान छे. अद्ध के० अर्द्धगाउनां तारानां विमान छे. कोइक न्हाना पण छे. ए रीते चंदाइ के० चंद्रादिक पांच जातना ज्योतिषिनां विमाणा के० विमान, तेमनो आयाम के० लांबपणानो अने पोहोलपणानो ते विक्खंभा के० विस्तार जा-णवो. अने जेटलां लांबपणे छे तेथी अर्द्ध के० अर्द्धां उच्चत्तं के० उंचपणे सर्व पांचे ज्योतिषीनां विमान जाणवां. ए उत्कृष्टायुवाला तारानां विमानोनुं प्रमाण कह्युं; पण

जघन्यायुवाला तारानां विमानोनुं प्रमाण लंबाइ पोहोलाइ पांचसें धनुष्य, अने उंचाइ अढीसें धनुष्य पण छे. ॥ ५४ ॥

॥ हवे मनुष्यलोकनुं प्रमाण अने मनुष्यक्षेत्रथी बाहेरना स्थिर चंद्रादि ॥
॥ पांचे ज्योतिषीउंना विमानोनुं स्वरूप कहे छे. ॥

पणयाल लक्ख जोयण ॥ नर खित्तं तछिमे सया भमिरा ॥
नरखित्ताउ बहिं पुण ॥ अद्धपमाणा ठिया निच्चं ॥ ५५ ॥

अर्थ– ए पूर्वोक्त रीते पणयाललक्खजोयण के० पिस्तालीशलाखयोजननुं नरखित्तं के० मनुष्यक्षेत्र छे. तछिमे के० तेमांहे ए ज्योतिषि सर्व सयाभमिरा के० सदाकाल भ्रमणशील छे. अने नरखित्ताउबहिं के० मनुष्यक्षेत्रथी बाहेर जे पांचे जातना ज्योतिषी छे, तेमनां विमान पुण के० वली आगल जे मनुष्यक्षेत्रना ज्योतिषीनुं प्रमाण कह्युं छे, तेथकी अद्धपमाणा के० अर्द्ध प्रमाण छे. अने ते निच्चं के० नित्य ठिया के० स्थिर रह्यां छे. एटले मनुष्यक्षेत्रमांहेला चंद्रनुं विमान योजनना एकसठीआ छप्पन्न भागनुं छे; तो मनुष्यक्षेत्रथी बाहेरना चंद्रमानुं विमान अठावीश भागनुं छे. एम पांचे ज्योतिषीउंनां विमान लंबाइ पोहोलाइए अर्द्धप्रमाण जाणवां. तेमज उंचाइए पण अर्द्धप्रमाण जाणवां. ॥ ५५ ॥

॥ हवे ए मनुष्यक्षेत्रमांहे ज्योतिषीउंनी शीघ्रशीघ्रतरगतिनुं तरतमपणुं ॥
॥ कहेतो थको प्रथम मनुष्यक्षेत्रनुं लक्षण कहे छे. ॥

मनुष्यक्षेत्रने विंटी रहेलो सुवर्णमय सत्तरसें एकवीश योजन उंचो मानुषोत्तर पर्वत छे; त्यांसुधी मनुष्यनुं जन्म मरण थाय छे; पण तेथी बाहेर मनुष्यनुं जन्ममरण नथी. कदाचित् कोइ देवता पूर्व भवना वेरथी मनुष्यने उपाडी अढी द्वीपथी बाहेर मूके, अथवा गर्भिणीस्त्रीने मूके, परंतु त्यां जन्ममरण थयुं पण नथी, थातुं पण नथी, अने थशे पण नहीं. केमके वली एवुं कारण मले के जेथी संहरीने पाछो आणी आ मनुष्यक्षेत्रमां मूके, अने जंघाचारणादिक नंदीश्वर तथा रुचक द्वीपे यात्रा करवा जाय छे खरा, परंतु ते मनुष्यलोकमांहे पाछा आवीनेज मरे; तेमाटे मनुष्य क्षेत्र कहीएं. ते मनुष्यक्षेत्रमांहेला चंद्रमा सूर्य आदे देइने ज्योतिषी देवता श्रेणिबंध छे.

॥ हवे ए मनुष्य क्षेत्रमांहेला ज्योतिषीउंनी चालवानी गति तथा एमनां ॥
॥ विमानने वहणहार देवता केटला छे ? इत्यादिकनुं स्वरूप कहे छे. ॥

ससि रवि गह नक्खत्ता ॥ ताराउ हुंति जहुत्तरं सिग्घा ॥ विव-
रीयाउ महड्ढिआ ॥ विमाण वहगा कमेणेसिं ॥ ५६ ॥ सो-

दस सोलस अड चउ ॥ दो सुर सहस्सा पुरोय दाहिणउ ॥
पछिम उत्तर सीहा ॥ हत्थी वसहा हया कमसो ॥ ५७ ॥

अर्थ– चंद्र, सूर्य, ग्रह, नक्षत्र, तारा– ए अनुक्रमे शीघ्रतर जाणवा. तेमां प्रथम सर्वेमां ससि के० चंद्रमाने चालवानी गति मंद छे. ते थकी सूर्य शीघ्रतर, ते थकी ग्रहने चालवानी गति उतावली, ते थकी नक्षत्र उतावला, ते थकी तारा शीघ्रतर, अने हु शब्दे पूर्वे कहेला एक बीजाथी उंचा रहेला ग्रहनो क्रम लहीए; ते आवी रीते जे, ग्रहमां वली बुधथकी शुक्रनी गति शीघ्र छे, अने शुक्रथकी मंगल, तथा मंगलथकी बृहस्पति, बृहस्पति थकी शनिश्चरनी शीघ्र गति जाणवी. ए रीते जहुत्तरं के० यथोत्तरपणे एकेकथकी सिग्घा के० शीघ्रगतिवाला ते हुंति के० छे. हवे ए गतिनी रीत कही; तेथकी विवरीया के० विपरीतपणे ज्योतिषीउनुं महड्डिअ के० महर्द्धिकपणुं कहेवुं. आवी रीते जे, सर्वथकी अल्प ऋद्धिवंत तारा छे, ते थकी नक्षत्र महर्द्धिक, तेथकी ग्रह महर्द्धिक, तेथकी सूर्य महर्द्धिक, सूर्यथी चंद्रमा महर्द्धिक.

हवे एना वर्ण कहे छे. तारा पंचवर्णा छे, अने बीजा सर्व ज्योतिषि अग्निए तपावेला सोनाने वर्णे जाणवा. तथा ए चंद्रादिक पांचे ज्योतिषी ते जलां वस्त्र आजरणे अलंकृत मुकुटे मंमित मस्तकवाला छे, तथा चंद्रमा अने चंद्रमाना विमानवासी देवोना मुकुटने अग्रजागे चंद्रमंडलाकारे चिन्ह जाणवां. एमज सूर्यने मुकुटे सूर्यमंमलाकारे चिन्ह होय. अने ग्रहने मुकुटे ग्रहाकारे चिन्ह, नक्षत्रने मुकुटे नक्षत्राकारे चिन्ह, ताराने मुकुटे ताराकारे चिन्ह, तेमज सर्व ज्योतिषीना पोतपोताना विमानवासी देवोना मुकुटनेविषे पण एवांज चिन्ह होय. ए चिन्हे करी पांचे ज्योतिषीने उलखीए.

हवे ए पांचे ज्योतिषीउना विमाणवहगा के० विमानना वहणहारा देवो ते, कमेणसि के० अनुक्रमे कहे छे ॥ ५६ ॥ प्रथम चंद्रमाना विमानवाहक सोलस सहस्स के० सोल हजार देवो, अने सूर्यना विमानवाहक सोल हजार देवा, अने ग्रहना विमानवाहक अडसहस्स के० आठ हजार देवो, नक्षत्रना विमानवाहक चउसहस्स के० चार हजार देवो, तथा ताराना विमानवाहक दो सहस्सा के० बे हजार सुर के० देवो जाणवा. अहींयां जावार्थ तो ए छे जे जगत्स्वजावे चंद्रादिकनां विमान निरालंब आकाशने विषे पोतानी मेळे वहेतां रहे छे; पण आदेशकारी देवो पोतानी प्रज्जुना वधारवाने अर्थे अथवा पोता सरखा देवोमां बहुमान देखाडवाने अर्थे स्वजावे ते सेवकदेवता विमानतळे सिंहादिकने रूपे, हेठा थका वहे छे, पण ए अजियोगीक देवोने विमानतळे वहेतां विमाननो जार लागे नही. जेम कोइक उन्नत स्त्रीने घणा

आनूपणनो नार लागे नही, तेम अनियोगीक देवोने पण तथाविध कर्मोदयथकी चालवानेविषे रति छे, माटे स्वस्वनावे वहेता विमानोने तळे ए पण वहेता रहे.

ए पांचे ज्योतिषीनां विमानोना चलावनार देवो ते सरखा चोथे चोथे नागे चारे दिशिए जूदा जूदा रूपे होय ते कहे छे. प्रथम पुरोय के० पूर्वदिशाए सीहा के० सिंहने रूपे होय, अने दाहिणो के० दक्षिण दिशाए हथि के० हाथीने रूपे होय, तथा पञ्चिम के० पश्चिम दिशाए वसहा के० वृषजने रूपे होय, अने उत्तर के० उत्तर दिशाए हया के० अश्वने रूपे होय, कमसा के० ए अनुक्रमे विमानवाहक जाणवा.॥५७॥

॥हवे ए सर्व ज्योतिषिर्डमां अधिक ऋद्धिवंत चंद्रमा छे माटे चंद्रमानो परिवार कहेछे.॥

गह अठासी नरकत्त ॥ अडवीसं तार कोडि कोमीणं ॥ ग-
सठि सहस्स नवसय ॥ पणहत्तरि एग ससि सिन्नं ॥ ५८ ॥

अर्थ— मंगलादिक ग्रह अठासी के० अठ्याशी छे, अने अनिचित प्रमुख न-रकत्त के० नक्षत्र ते अडवीसं के० अठावीश छे, अने गसठिसहस्स के० गसठ हजार, तथा नवसय के० नवसें ने पणहत्तरि के० पंचोतेर एटली कोमीकोमीणं के० कोडाकोडी तार के० तारा एटले गसठ हजार कोडाकोडी नवसें कोडाकोमी अने पंचोतेर कोडा कोमी एटला तारानी संख्या. ए सर्व एगससि के० एक चंद्रमानो सिन्नं के० सैन्य एटले परिवार जाणवो ॥ ५८ ॥

अहींयां शिष्य पूछे छे के, मनुष्यक्षेत्र तो पिस्तालीश लाख योजन छे, अने ता-रानी संख्या वधारे कहो गे; माटे एटला क्षेत्रमां समावेश न थाय, तो ए वातनो संनव केम थाय ? ए आशंका गुरु आगली गाथाए टाले छे.

कोडा कोमी सन्नं ॥ तरंतु मन्नंति खित्त थोवतया ॥
केई अन्नेउस्से ॥ हंगुल माणेण ताराणं ॥ ५९ ॥

अर्थ— अहींयां बे मत छे. केइक आचार्य कोडीकोडी संज्ञांतर कहेतां नामांतर कहे छे. जेम वीशने पण कोडी कहीए, एटले कोमाकोडी केहेतां कोटी एवुंज नामांतर मन्नंति के० माने छे. कारणके खित्त के० मनुष्यक्षेत्रनी नूमि थोव के० थोडी छे. तया के० तेमाटे माने छे. वली केइअन्ने के० अन्य वली कोईक आचार्य ते प्रमाणां-गुलने ठेकाणे उस्सहंगुलमाणेण के० उत्सेधांगुलने प्रमाणे ताराणं के० तारानां विमान कहे छे. एम करतां प्रमाणांगुल क्षेत्रमां उत्सेधांगुलनां विमान समाइ जाय. केमके विशेषणवति ग्रंथमां श्रीजिननद्रगणि क्षमाश्रमणे एहज उत्तर दीधा छे. वली " न-गपुढविविमाणाइ मिणसुपमणं गुलेणंच " ए पाठ प्राचिक छे. क्यांक विवटे पण छे.

अहींयां चारसें उत्सेधांगुले एक प्रमाणांगुल थाय ले. अने केटलाक ग्रंथोमां एक हजार उत्सेधांगुले एक प्रमाणांगुल थाय एम कह्युं ले. तेथी क्षेत्रना अल्पत्व माटे उत्सेधांगुलने माने ताराना विमाननुं प्रमाण माने ले. ॥ ५९ ॥

॥ चंद्रना परिवारनी वक्तव्यताने प्रस्तावे तेनाज परिवारभूत ॥
॥ ग्रहोनी अंतर्गत राहुनी वक्तव्यता जूदी कहे ले. ॥

किण्हं राहु विमाणं ॥ निच्चं चंदेण होइ अविरहियं ॥
चउरंगुलमप्पत्तं ॥ हिठाचंदस्स तं चरइ ॥ ६० ॥

अर्थ– राहुविमाणं के० राहुनुं विमान ते किण्हं के० कालुं ले, अने निच्चं के० नित्य प्रत्ये चंदेण के० चंद्रमाना विमानथी होइ अविरहियं के० दूर थातुं नथी. पासेज ले. मात्र चउरंगुलं के० चार अंगुल अप्पत्तं के० अप्राप्त एटले चार अंगुल वेगलुं थकुं हिठा चंदस्स के० चंद्रमाना विमानथकी हेठुं थकुं तं के० ते राहुनुं विमान चरइ के० चाले ले.

अहींयां एक नित्यराहु ने बीजो पर्वराहु ए रीते राहु बे प्रकारना ले. तेमां पर्वराहु ते जघन्यथी उमासे चंद्रमा अने सूर्यने ग्रहण करे, एटले पोताना विमाने करी तेमना विमानने आवरे. उत्कृष्टुं चंद्रमाने बेतालीश महीने ग्रहण करे. अने सूर्यने अडतालीश वर्षे ग्रहण करे. तेमज राहुनीपरे केवारेक केतु पण ग्रहण करे.

अने बीजुं नित्यराहुनुं विमान ते वर्णे कालुं ले, अने ते जगत्स्वभावे सर्वदा चंद्रमानी साथे चाले. चंद्रमाथकी चार अंगुल वेगलुं थकुं नीचुं चाले. तेमां अंधारा पक्षे चंद्रमंमलना पन्नर भाग करीयें, तेमांना एकेका भागने दिनप्रत्ये आवरे–ढांके. अने अजवाले पक्षे जे आवर्यो होय तेमांथी एकेको भाग पाठो मूके. एटले ए जे नित्यराहु ले ते सर्वकाल आवरे नहीं. पण चंद्रमाना त्रीश दीवसे करी त्रीश भाग करीयें ते एक पखवामीये पहेंचीये, तेवारे दिनप्रत्ये बे बे भाग आवे. ते अंधारे पखवाडीए दररोज बे बे भाग आवरे–ढांके, अने अजुआले पखवाडीए दररोज बे बे भाग मूकतो जाय, तेवारे लोकमां चंद्रमंमलना तेजनी हाणी वृद्धिनो भास थाय.

अहींयां कोइ पूछे जे चंद्रमानुं विमान महोटुं, अने राहुनुं विमान न्हानुं तो राहुथी चंद्रमा शीरीते ग्रहेवाय ? तेहने उत्तर कहे ले के ग्रहोनुं विमान बे कोसनुं कह्युं ले ते प्रायिक ले; माटे प्रायिक शब्द निश्चेवाचक नथी; तेथी ए ग्रहोना विमाननुं जे प्रमाण कह्युं ले, ते थकी अधिकुं पण संभव थाय. तेथी सर्वात्माए चंद्रमाने राहु ढांके ले. अथवा केटलाएक आचार्य एम कहे ले जे राहुनुं विमान न्हानुं उतां कालुं ले, माटे जो कालुं थोडुं होय तोपण घणा उज्वलाने आछादन करी शके ले. ए प्रमाणे

वेहु रीते प्रश्न करनारनी शंका टाली. जेम मसीना एक टीपाथी स्फाटिकनो कटको कालो देखाय, तेम राहुना योगे चंद्रमा कालो देखाय छे.

॥ हवे जंबुद्वीपने विषे तथा बीजा पण मनुष्यक्षेत्रमां एक ताराथी बीजा ॥
॥ ताराना विमानोनुं पर्वतादिकना व्याघाते जघन्योत्कृष्ट अंतर, अने ॥
॥ व्याघातविना जघन्योत्कृष्ट अंतर केटलुं होय ? ते कहे छे. ॥

तारस्सय तारस्सय ॥ जंबुद्दीवंमि अंतरं गुरुयं ॥ बारस जोयण
सहस्सा ॥ दुन्निसया चेव बायाला ॥ ६१ ॥

अर्थ–तारस्सयतारस्सय के० एक ताराना विमानथकी बीजा ताराना विमानने जंबुद्दीवंमि के० आ जंबुद्वीपनेविषे गुरुयं के० उत्कृष्टुं जो अंतरं के० अंतर होय तो केटलुं होय ? ते कहे छे. बारसजोयण सहस्सा के० बार हजार योजन उपरे दुन्निसया के० बसो चेव के० निश्चेयकी. वली बायाला के० बेतालीस उपर एटले (१२२४२) योजननुं अंतर होय. ते मेरुपर्वतने व्याघाते ए अंतर जाणवुं. जेम मेरु, पृथ्वीवि नीचे दश हजार योजन जाडो छे, तेम वली मेरु तथा ताराने एक बाजुए, (११२१) योजननुं अंतर छे, तेवुंज बीजी बाजुए पण (११२१) योजननुं अंतर छे, माटे ए त्रणनी संख्या एकठी करीए, तेवारे एक ताराथी बीजा तारानुं उत्कृष्टुं अंतर (१२२४२) योजन थाय. ॥ ६१ ॥

॥ हवे व्याघाते तथा निर्व्याघाते जघन्य तथा उत्कृष्टुं अंतर कहे छे. ॥

निसढोय नीलवंतो ॥ चत्तारिसय उच्च पंच सय कूडा ॥ अद्धं उवरिं
रिक्खा ॥ चरंति उभय ठ बाहाए ॥६२॥ गवठा दुन्निसया ॥ जहन्न
मेयं तु होइ वाघाए ॥ निव्वाघाए गुरु लहु ॥ दोगाउय धणुसया पंच ॥६३

अर्थ–निसढोय के० निषध अने नीलवंत ए बे पर्वत ते चत्तारिसय के० चारसें योजन भूमीथकी उच्च के० उंचा छे. अने ते पर्वतनां पंचसय के० पांचसें योजनना उंचा, अने तेना अद्धं के० अर्द्ध एटले अढीसें योजन उवरिं के० उपर पहोलां छे, अने नीचे पांचसे योजन तथा मध्ये पोणाचारसें योजन पहोलां छे, एवां नव नव कूडा के० कूट एटले शिखरो छे, एम सर्व मली भूमि थकी नवसें योजन उंचा थया. ते कूट एटले शिखरना उभय के० बे बाजुए अठ के० आठ आठ योजननी अबाहाए के० अबाधाए रिक्खा के० नक्षत्र चरंति के० विचरे छे. ॥ ६२ ॥

एटले अढीसें योजन शिखरनी पहोलाइ तथा बे बाजुना आठ आठ योजननी अबाधा मलीने छावठा दुन्निसया के० बसें ने छासठ योजन, ते जहन्न के० जघन्य

थकी एयं के० ए तारा तारानें, नक्षत्र नक्षत्रने मांहोमांहे वाघाए के० पर्वतादिकनी व्याघाते अंतर छे. अने निवाघाए के० निर्व्याघाते तो गुरु के० उत्कृष्ट अंतर दोगाउ के० बे गाउनुं, अने लहु के० जघन्य अंतर ते धणुसया पंच के० पांचसे धनुष्यनुं छे. एहवुं सूरपन्नति तथा जीवाजिगम प्रमुख ग्रंथोमां कह्युं छे, पण महोटी संघयणी तथा जंबुद्वीपपन्नतिमां ए व्याघातनिर्व्याघात कह्युं नथी. ॥ ६३ ॥

॥ हवे मनुष्यक्षेत्रनी बाहेर घंटाकारे स्थिर रह्या जे चंद्र ॥
॥ अने सूर्य- तेमनुं मांहोमांहे अंतर प्रमाण कहे छे. ॥

माणुस नगाउ बाहिं ॥ चंदा सूरस्स सूर चंदस्स ॥
जोयण सहस्स पन्नास ॥ णुणगा अंतरं दिठं ॥ ६४ ॥

अर्थ- जे मनुष्यक्षेत्रनी सीम एटले मर्यादाकारक माणुस के० मानुषोत्तर नामा नगाउ के० पर्वत तेने बाहिं के० बाहेरना जे चंदा के० चंद्रमा अने सूरस्स के० सूर्य छे, ते सूर के० सूर्य अने चंदस्स के० चंद्रमाने एटले चंद्रमाथकी सूर्यने अने सूर्यथकी चंद्रमाने मांहोमांहे जोयणसहस्स पन्नास के० पचाश हजार योजननुं अणुणगा के० अन्यून एटले पूर्ण अंतरं के० अंतर ते दिठं के० श्री तीर्थंकर गणधरे दीठुं. ॥ ६४ ॥

हवे पूर्वनी गाथामां सूर्यथकी पचाश हजार योजन चंद्रमा, अने चंद्रमाथकी पचाश हजार योजन सूर्यनुं अंतर कह्युं. तेवारे एक सूर्यथकी बीजा सूर्यनुं अने एक चंद्रथकी बीजा चंद्रनुं अंतर केटलुं थाय ? ते एक गाथाए करी कहे छे.

ससि ससि रवि रवि साहिय ॥ जोयण लक्खेण अंतरं होइ ॥
रवि अंतरिया ससिणो ॥ ससिअंतरिया रवि दित्ता ॥ ६५ ॥

अर्थ- ससि ससि के० चंद्र चंद्रनुं, अने रवि रवि के० सूर्य सूर्यनुं, साहिय के० साधिक जोयण लक्खेण के० एक लाख योजन अंतर होइ के० अंतर होय. केमके रवि अंतरिया ससिणो के० सूर्यने अंतरे चंद्रमा छे, अने ससिअंतरियारवि के० चंद्रमाने अंतरे सूर्य छे; ते दित्ता के० दीसवंत भास्वर एटले तेजवंत छे. एटले एक चंद्रमा अने बीजा चंद्रमाने एक लाख योजन उपर एक जोजनना एकसठीया अडतालीश भागे अधिक, तथा एक सूर्य अने बीजा सूर्यने वचे एक लाख योजन उपरे एकसठीया छप्पन भागे अधिक अंतर छे. कारण चंद्रमा अने चंद्रमा वचे सूर्यनुं विमान अधिक होय. अने सूर्य सूर्य वचे चंद्रमानु विमान अधिक होय, तेथी ते विमान जेटलुं म- होटुं होय, तेटलुं अधिक अंतर जाणवुं. ॥ ६५ ॥

वहियाउ माणुसुत्तर ॥ चंदा सूरा अवठिउजोया ॥
चंदा अन्नीय जुत्ता ॥ सूरा पुण हुंति पुस्सेहिं ॥ ६६ ॥

अर्थ--माणुसुत्तर के० मानुषोत्तर पर्वतने वहियाउ के० वाहेरे चंदासूरा के० चंद्रमा अने सूर्य छे; ते अवठि के० अवस्थित निश्चल छे. अने सदैव सरखा उजोया के० उद्योत करे छे, एटले सूर्य ते अत्यंत तपता नथी, अने चंद्रमा अत्यंत शीतलता करता नथी; तेमां चंदा के० चंद्रमा ते सदैव अन्नीयजुत्ता के० अभिजित नक्षत्रे युक्त छे. अने छे के० वली सूरा के० जेटला सूर्य छे ते सर्व पुस्सेहिं के० पुष्य नक्षत्रे युक्त हुंति के० छे ॥हवे द्वीपसमुद्रोनेविषे चंद्रादिकोनी संख्याने अर्थे प्रथम द्वीपसमुद्रोनां प्रमाण कहे

उध्दार सागर डुगे ॥ सढ्ढ समएहि तुल्ल दीवुदही ॥ डु-
गुणा डुगुण पवित्थर ॥ वलयागारा पढम वज्जं ॥ ६७ ॥

अर्थ– उद्धारसागर के० उद्धारसागरोपम डुगेसढ्ढे के० अढी एटले अढी सागरोपमना जेटला समएहिं के० समय होय, तेहने तुल्ल के० वरावर तावत् दीव के० द्वीप अने उदही के० समुद्र छे. ते एकेक थकी डुगणा डुगण के० वमणा एटले पहेला थकी वीजो वमणो, ते थकी त्रीजो वमणो, एम पवित्थर विस्तारे कह्या छे. तेमांहे पढम के० पहेलो जंबुद्वीप ते थालीने आकारे छे, ते के० वर्जीने वीजा सर्व द्वीप तथा समुद्र ते वलयागारा के० वलय एटले चूडी कारे छे. ॥ ६७ ॥ एज अर्थ विशेषपणे वखाणे छे.

पढमो जोयण लक्खं ॥ वट्टोतं वेढिउ ठिया सेसा ॥
पढमो जंवुदीवो ॥ सयंन्नुरमणोदही चरमो ॥ ६८ ॥

अर्थ– पढमो के० पहेलो जंवुद्वीप जोयणलक्खं के० एकलाख योजननो, के० तेलना पूना सरखो वाटलो छे, तं के० तेहने सेसा के० शेष सर्व द्वीप वेढीउं के० वींटीने ठिया के० रह्या छे. ते जेम पढमो के० पहेलो जंवुद्विवो छे. तेम सर्व द्वीप समुद्रथी चरमो के० छेल्लो स्वयंन्नूरमण नामा उदही के० स

॥ वली केटलाक द्वीप अने समुद्रोनां नाम कहे छे. ॥

जंवुधायइ पुक्खर ॥ वारुणिवर खीर घय खोय नंदिसरा
अरुण रुणवाय कुंडल ॥ संख रुयग ज्रुयग कुस कुंचा

अर्थ– प्रथम जंवुद्वीप, वीजो धातकीखंडद्वीप, त्रीजो पुष्करवरद्वीप, णीवरद्वीप, पांचमो क्षीरवरद्वीप, छठो घृतवरद्वीप, सातमो इक्षुवरद्वीप, ... नवमो अरुणद्वीप, अहींयां अरुणोपपात ...

थाय छे; पण अहीयांथी एकेका द्वीपनां त्रण नाम कहेवा माटे अर्थमांहे, दशमो अरुणवरद्वीप कहेवो, अगीयारमो अरुणवरावज्ञासद्वीप, ए त्रीजुं नाम कह्युं. एम बारमो कुंडलद्वीप, तेरमो कुंमलवर द्वीप, चौदमो कुंडलवरावज्ञासद्वीप, पन्नरमो संखद्वीप, सोलमो संखवरद्वीप, सत्तरमो संखवरावज्ञास, अढारमो रुचक, उंगणीशमो रुचकवर, वीशमो रुचकवरावज्ञास, एकवीशमो ज्रूयंग, बावीशमो ज्रूयंगवर, त्रेवीशमो ज्रूयंगवरावज्ञास, चोवीशमो कुस, पचीशमो कुसवर, उवीशमो कुसवरावज्ञास, सतावीशमो क्रौंच, अठावीशमो क्रौंचवर, उंगणत्रीशमो क्रौंचवरावज्ञास द्वीप छे.

॥ ए समस्त द्वीप एकेके समुद्रे वींट्या छे, ते समुद्रोनां नाम कहे छे.॥

पढमे लवणो जलहि ॥ बीए कालोय पुक्कराईसु ॥ दीवेसु हुंति जलही ॥ दीव समाणेहिं नामेहिं ॥ ७० ॥

अर्थ– पढमे के० पहेले द्वीपे लवणो के० लवण नामा जलही के० समुद्र छे. बीए के० बीजे द्वीपे कालोए के० कालोदधि नामा समुद्र छे. तेथकी आगल त्रीजे द्वीपे पुक्कराईसु के० पुष्करवरादिक दीवेसु के० द्वीपनेविषे जे जलही के० समुद्र छे, ते दीवसमाणेहिं के० द्वीपने समान नामेहिं के० नामेज ते समुद्रोनां नाम हुंति के० छे. एटले आगल द्वीपद्वीपने नामे समुद्रनां नाम पण जाणवां. जेम वारुणीवर द्वीप वारुणीवरसमुद्र, ए रीते सर्व द्वीप सरखेज नामे समुद्रे वींट्या छे. अने द्वीप तथा तेना समुद्रनुं नाम सर्व एकज छे. तथा जेवुं नाम तेहवो गुण छे. जेम जंबुवृक्षे करी जंबुद्वीप नाम छे, अने लवण सरखुं खारुं पाणी माटे लवणसमुद्र नाम छे. धावडी वृक्षे करी धातकीखंड नाम छे. ए रीते बीजा सर्व द्वीप समुद्रनां अर्थ सहित नाम जाणवां. ॥ ७० ॥ अहीयां द्वीप समुद्रना अधिपति जे व्यंतरदेवता, तेहनुं एक पल्योपम आयुष्य जाणवुं.

॥ हवे बीजा द्वीपसमुद्रनां केवां केवां नाम छे ? ते अतिदेशेकरी कहे छे. ॥

आज्ररण वत्थ गंधे ॥ उप्पल तिलएय पउम निहि रयणे ॥ वासहर दह नईउ ॥ विजया वक्खार कप्पिंदा ॥ ७१ ॥ कुरु मंदर आवासा ॥ कूडा नरक्त्त चंद सूराय ॥ अन्नेवि एव माई ॥ पसत्र वत्थूण जे नामा ॥ ७२॥ तन्नामा दीवुदही ॥ तिपडो यायार हुंति अरुणाई ॥ जंबूलवणाईया ॥ पत्तेय ते असंखिज्जा ॥ ७३ ॥ ताणं तिम सूरवरा ॥ वज्रास जलही परंतु इक्किा ॥ देवे नागे जक्खे ॥ जूए्य सयंज्रुरमणेय ॥ ७४ ॥

अर्थ–आज्ररण के० हार प्रमुख जे अलंकार–तेनां जेटलां नाम छे, ते नामे द्वीप

समुद्र छे. वस्त्र के० वस्त्रोनां जेटलां नाम छे, ते नामे द्वीप समुद्र छे. गंध के० कूट प्रमुखने नामे, उत्पल ते कुमुद प्रमुख जे चंद्रविकासी कमलो तेमने नामे, तिलएय के० तिलकने नामे, एटले वृततिलक कलशतिलकादिकने नामे, अथवा तिलकादिक वृक्ष प्रमुखने नामे, पउम के० पद्म ते शतपत्र पुंमरिकादिक सूर्यविकाशी कमलने नामे, महा पद्मादि नवनिधिने नामे, कर्केतनादिक रत्नने नामे, अथवा चक्रवर्त्ति वासुदेवना रत्नने नामे, वासहर के० वर्षधर जे हिमवंतादिक पर्वतने नामे, दह के० द्रहने नामे, गंगा प्रमुख नइर्ड के० नदीर्डने नामे, कछादिक विजयने नामे, वस्कार के० माल्यवंतादिक वृक्षस्कारने नामे, एटले वखारादिक पर्वतने नामे कप्प के० सौधर्मादिक देवलोकने नामे, इंदा के० शक्रेंद्रादिकने नामे. ॥ ३१ ॥ देवकुरु उत्तरकुरुने नामे, तिर्यक्लोकनेविषे मंदर के० मेरुने नामे, इंद्रादिकोना आवासने नामे, कूडा के० कूटपर्वतने नामे, नरकत्त के० कृतिकादिक नक्षत्रने नामे, चंद्रमा सूर्यनां जे नाम छे ते नामे, एम अन्नेवि के० अन्य पण एवमाइ के० ए पूर्वोक्त आदे देइने प्रशस्त जली वस्तुर्डनां नाम जे जगत्मां छे. ॥ ३२ ॥ तन्नामा के० ते नामे दीवुदहि के० द्वीप अने समुद्रो छे, अने पूर्वे कह्या जे अरुणआदे करी त्रिप्रत्ययावतार हुंति के० छे. एटले ए अर्थ जे अरुणादिकथी मांडीने कोंचसीम त्रण त्रण नामे करी त्रिपत्ययावतार कह्या छे. तेमज वली बीजा आजरणादिकने नामे जे द्वीप समुद्रो कह्या, तेमां पण एक एकने त्रिप्रत्ययावतार करी देखाडे छे. जेम हारद्वीप, हारसमुद्र, हारवरद्वीप, हारवरसमुद्र, हारवरावजासद्वीप, हारवरावजास समुद्र. एवीरीते नाम कहेवां. एम ते त्रिपत्ययावतार त्यांलगे करवा, ज्यांलगे देवद्वीप थकी पहेलो सूर्यवरावजास द्वीप, सूर्यवरावजास समुद्र अने जंबुद्वीपनामे द्वीप असंख्याता, तथा लवणसमुद्रनामे समुद्र पण असंख्याता. एम जंबुद्वीप तथा लवणसमुद्र आदेदेइने असंख्याता जे द्वीप अने समुद्र छे, पत्तेयते असंखिया के० ते प्रत्येके असंख्याता असंख्याता समजवा. ॥ ३३ ॥ एवा असंख्याताद्वीप समुद्र ताण के० तेनो अंतिम के० छेल्लो जे सूरवरावजास जलही के० सूर्यवरावजास समुद्र छे, त्यांसीम त्रिपत्ययावतार करीए. तेवार पछी वली सर्व तिछा लोकने छेडे देवादिक पांच द्वीप अने ए द्वीपने नामेज देवादिक पांच समुद्र, ते प्रत्येके एकेका नामे छे, माटे एनो त्रिपत्ययावतार न थाय. अने ए असंख्याता पण नथी. किंतु पांच नाम, द्वीप समुद्रनां एकेकाज छे, एटले ए नामे बीजो कोइ द्वीप समुद्र नथी, ए जावार्थ छे. ए पांचनां नाम कहे छे. एक देवद्वीप ने देवसमुद्र, बीजो नागद्वीप ने नागसमुद्र, त्रीजो जक्षद्वीप अने जक्षसमुद्र, चोथो

मृतद्वीप अने घृतसमुद्र, पांचमो स्वयंभुरमणद्वीप ने स्वयंभुरमण समुद्र—ए पांचेनां नाम कह्यां. जेम आ जंबुद्वीपे जंबुवृक्ष छे, सर्व रत्नमय जगती छे, ते आठ योजन उंची छे. तेना विजय, विजयंत, जयंत ने अपराजित एवा चार नामे चार दरवाजाना देव छे. तेम बीजा जे असंख्याता जंबुनामे द्वीप छे, अने लवणनामे समुद्र छे, त्यां सर्वत्र एज स्थिति जाणवी. ते जंबुद्वीपे आ जंबुद्वीपना अणाढीआ देवनी राजधानी छे. तेमज लवणसमुद्रना देवतानी ते लवणसमुद्रे राजधानी छे. एम बीजा द्वीप समुद्रआश्री पण समजवुं. ॥ ७४ ॥

॥ हवे समस्त समुद्रोनां पाणी तथा मत्स्योनुं विशेष स्वरूप कहे छे. ॥

वारुणिवर खीरवरो ॥ घयवर लवणोय हुंति जिन्नरसा ॥ कालोय पुक्खरो दहि ॥ सयंजुरमणोय उदगरसा ॥ ७५ ॥ इक्खुरस सेस जलही ॥ लवणे कालोय चरिम बहुमचा ॥ पण सग दस जोयण सय ॥ तणु कमा थोव सेसेसु ॥ ७६ ॥

अर्थ—एक वारुणीवर समुद्रनुं पाणी मदिरा सरखुं, बीजा क्षीरसमुद्रनुं पाणी ते त्रण जाग गोदूध अने चोथो जाग मिश्री, ए रीते मिश्रिमिश्रत दूध सरखुं जाणवुं. त्रीजा घृतवरसमुद्रनुं पाणी गायना घृतथकी सुस्वादिष्ट, चोथा लवणसमुद्रनुं लवण सरखुं पाणी. ए चारे समुद्रनां पाणी ते जिन्नरसा के० जूदा जूदा स्वादनां हुंति के० छे. एटले जेवुं नाम तेवो परिणामे पाणीनो स्वाद छे.

तथा एक कालोदधि, बीजो पुष्करवर, त्रीजो स्वयंभुरमण, ए त्रण उदहि के० समुद्र, तेनां पाणी स्वाजाविक उदगरसा के० मेघ जे वर्षाद तेना पाणी जेवा पाखर पाणीनी माफक स्वादिष्ट छे. ॥ ७५ ॥ अने सेस के० बाकीना नंदीश्वरसमुद्र आदे देइने घृतसमुद्र पर्यंत सर्व समुद्रनां पाणी ते इक्खुरस के० शेलडीना रस जेवां स्वादिष्ट छे. अर्हीयां तज, एलची, केसर अने मरी, ए चार जणश सरखे जागे लेइने तेनी साथे त्रणजाग अवटायां जे इक्षुरस ते सरखुं पाणी जाणवुं.

लवण, कालोदधि, अने चरिम के० छेल्लो स्वयंभुरमण—ए त्रण समुद्रमां बहुमचा के० घणा जातना मछ कछपादिक मात्स्यांनी जाति छे; तेना पणसय के० पांचसें अने सग के० सातसें दससय के० एक हजार जोयण के० योजननां तणु के० शरीर छे जेनां, एवा मत्स्यो छे. ते कमा के० अनुक्रमे आवी रीते कहेवा. तेमां लवणसमुद्रमां उत्कृष्टा पांचसें योजनना शरीरवाला छे. कालोदधीमां उत्कृष्टा सातसें योजनना शरीरवाला छे. तथा स्वयंभुरमणमां हजार योजनना शरीरवाला छे. ए जोयण उत्से-

धांगुलना माने जाणवा. अने सेसेसु के० शेष बाकीना जे समुद्र छे, तेमां थोव के० थोडा मछ छे. अने ते न्हाना पण छे. वली लवणसमुद्रमां सातकुलकोडीनी जाती छे, कालोदधीमां नव कुलकोडीनी जाती छे. अने स्वयंभुरमणमां साढीबार कुलकोडीनी जाती छे. ए परमार्थ श्रीजीवाभिगमउपांगमां विस्तारपणे वखाण्यो छे. ए रीते सविस्तरपणे द्वीप समुद्रनो अधिकार कह्यो. ॥ ७६ ॥

॥ हवे प्रति द्वीपे अने प्रति समुद्रे चंद्र सूर्यनी संख्या कहेछे. ॥

दो ससि दो रवि पढमे ॥ डुगुणा लवणंमि धायई संडे ॥ बा-
रस ससि बारस रवि ॥ तप्पभिइ निदिठ ससिरविणो ॥ ७७ ॥
तिगुणा पुविल्ल जुया ॥ अणंतरा णंतरंमिखित्तंमि ॥ कालो
ए बायाला ॥ बिसत्तरी पुक्करद्धंमि ॥ ७८ ॥

अर्थ— पढमे के० पहेला जंबु द्वीपनेविषे बे चंद्रमा अने बे सूर्य छे. तथा लवण-समुद्रनेविषे तेथी डुगुणा के० बमणा करीए, एटले चार चंद्रमा अने चार सूर्य होय. तथा धातकीखंडनेविषे बार चंद्रमा अने बार सूर्य तप्पभिइ के० तत्प्रभृति ते धातकीखंड प्रमुख तेहनेविषे निदिठ के० कह्या जे ससिरविणो के० चंद्रमा अने सूर्य तेहने ॥ ७६ ॥ तिगुणा के० त्रण गुणा करीए तेवारे छत्रीश थाय. तेनी साथे पुविल्ल-जुया के० पूर्वना बे जंबुद्वीपना अने चार लवणसमुद्रना मली छ चंद्र युक्त करीए तेवारे बेतालीश चंद्रमा, तेमज बेतालीश सूर्य ते कालोदधि समुद्रने विषे होय छे. एवी रीते आगला द्वीपसमुद्रोनेवीषे एज करण करीए तेवारे ते द्वीपमां चंद्र सूर्यनी संख्या आवे. ते आवी रीते जे पूर्वोक्त बेतालीशने त्रिगुणा करतां एकसोने छवीश थाय. तेमां धातकी खंडना बार, लवणसमुद्रना चार, अने जंबुद्वीपना बे. ए रीते अढार मेलवतां एकसोने चुमालीश चंद्र अने एकसोने चुमालीश सूर्य ते पुष्करवर द्वीपनेविषे छे, पण तेमां अडधुं मनुष्यक्षेत्र छे. माटे बहोतेर सूर्य अने बहोतेर चंद्रमा अहींयां मनुष्यक्षेत्रनी गणतीमां गणवा. माटे उपला पाठमां बिसत्तरी पुक्करद्धंमि एवुं कह्युं छे. अने पाछला अर्द्ध पुष्करवर द्वीपमां जे बहोतेर चंद्र अने बहोतेर सूर्य छे ते स्थिर छे, पण चर नथी. समश्रेणीमां नथी माटे गण्या नथी. ते पुष्करवरना एकसो चुमालीशने त्रिगुणा करतां चारसें बत्रीश थाय. तेमां पूर्वना बे जंबूद्वीपना, चार लवणसमुद्रना, बार धातकीखंडना, अने बेतालीश कालोदधिना मेलवतां चारसें ने बाणु चंद्र तथा चारसें ने बाणु सूर्य पुष्करवरसमुद्रे थाय छे.

एम आगला द्वीप समुद्रे अनुक्रमे चंद्रसूर्यनी संख्या करवानुं करण एज रीते

द्रमा नीचो अने नक्षत्र उंचां छे; परंतु उपर नीचे करी संगातेज चार चरे छे. अ- भ्यंतरचारि अभिजित नक्षत्र ते बाहेर न होय, अने बाहेरचारि मूल नक्षत्र ते अ- भ्यंतरचारि न होय. ते माटे नक्षत्रना मंफल ते चंद्र सूर्य अने ग्रह संगाते अनि- यतस्थिति योगीज होय.

॥ हवे जंबूद्वीपनेविषे चंद्रसूर्यना मांडलानी वक्तव्यता कहे छे. ॥

पन्नरस चूलसीइसयं ॥ इहससि रविमंडलाइं तक्खित्तं ॥ जो- यण पण सयदसहिय ॥ भागा अडयाल इगसठा ॥ ८१ ॥

अर्थ–मंडल एटले एक सूर्य दक्षिण दिशिथी चाली उत्तर दिशाए आवे, अने बीजो उत्तर दिशिथी चाली दक्षिण दिशाए आवे, एक अहोरात्रे अर्द्ध मंडलक्षेत्र दक्षिण दिशिनो सूर्य अने अर्द्ध मंडलक्षेत्र उत्तर दिशिनो सूर्य उल्लंघे. बेउ मल्या मंफलाकार थाय. तेमाटे एने मंडल कहीएं. मंडलनुं क्षेत्र जेटला क्षेत्रमां चंद्रमा सूर्य पोत पोतानां मंडल भ्रमण करे, ते क्षेत्र पांचसें दश योजन उपर एक योज- नना एकसठीया अडतालीश भाग छे, ते नीचे गाथाना अर्थमां लखे छे.

पन्नरस के० पंदर मांडला चंद्रमाना छे, अने चुलसीइसयं के० (१८४) मांडला सूर्यना छे. इह के० ए ससि रवि मंफलाइ के० चंद्र सूर्यना मांडला तक्खित्तं के० ते- हनुं क्षेत्र जंबुद्वीपनेविषे जेटलुं छे तेटलुं कहे छे. जोयणपणसय दसहिय के० पां- चसें दश योजन अने उपर एक योजनना इगसठा के० एकसठीया भागा अडयाल के० अडतालीश भाग अधिक एटला क्षेत्रमां सर्व मांफला छे. ॥ ८१ ॥

॥ हवे एनुं गणतीए परिमाण करे छे. ॥

तिसि इगसठा चउरो ॥ इग इग सठस्स सत्त भइयस्स ॥ पणतीसं च फु जोयण ॥ ससि रविणो मंडलं तरयं ॥ ८२ ॥

अर्थ–एक योजनना इगसठा के० एकशठ भाग करीये, तेवा तिसि के० त्रीश भाग अने इग के० एक इगसठस्स के० एकसठीआ भागना सत्तभइयस्स के० सात भाग करीएं, तेवा चूरणीआ चउरो के० चार भाग, अने पणतीसंच जोयण के० पां- त्रीश योजन उपर एटलुं ससि के० चंद्रमाने मांडले मांडले अंतर छे. अने फुजोयण के० बे योजननुं रविणो के० सूर्यने मंडलं के० मंफला मंडलाने अंतरयं के० अंतर छे.

तेहनी गणती आवी रीते छे, जे सूर्यना एकसो चोराशी मांडलाना एकसो त्र्यासी अंतरा छे, ते एकेका अंतरानुं परिमाण बे योजन छे, तेहने एकसो त्र्याशी गुणा करीए, तेवारे सर्व मली त्रणसें छाशठ जोजन आंतराना थाय. वली सूर्यना

एकेका मंमलमां (विमाननुं) जाडपणुं जोजनना एकसठीया अडतालीश जागनुं छे, तेने एकसो चोराशी मांमले गुणीये तेवारे (८८३२) जाग थाय. तेहने (६१) जाग दीजे तेवारे (१४४) योजन अने उपर एक योजनना एकसठीया अडतालीश जाग वधे, ते पूर्वोक्त आंतराना त्रणसें ठासठ योजनमां जेलीये तेवारे सर्व मली पांचसो दश योजन, अने एक योजनना एकसठीआ अमतालीश जाग उपर, एटलुं सूर्यने चार चरवानुं; एटले विचरवानुं क्षेत्र होय. ए सूर्यने विचरवाना क्षेत्रनी गणती कही, तथा चंद्रमा अने सूर्य ए बेउना मांमला मांडलानुं अंतर पण कह्युं.

हवे चंद्रमाना मांडला पन्नर छे, तेना आंतरा चउद छे. ते एकेका मांडलानुं जाडपणुं योजनना एकसठीआ ठपन्न जागनुं छे. तेवारे सर्व मली (८४०) जाग थया, तेने एकसठे जाग आपीएं, तेवारे तेर योजन उपर एक योजनना एकसठीआ समतालीश जाग वधे; तथा पन्नर मांडलाना चउद आंतरा छे, ते एक मांडलाथी बीजा मांडलानुं अंतर पांत्रीश जोजन उपर एकसठीआ त्रीश जाग, तथा एक एकसठीआ जागना सात जाग करीएं तेवा चार जाग. एटलुं अंतरछे. तेवा चउद आंतरा छे; तेमाटे आंतराना योजनने चउद गुणा करीएं तेवारे (४९७) योजन उपर एकसठीउं एक जाग वध्यो, ते पूर्वोक्त पन्नरे मांडलाना जामपणानो तेर योजन अने एकसठीया सडतालीस जाग थायछे. ए बन्ने साथे मेलवीए तेवारे पांचसो दश योजन अने एक योजनना एकसठीया अडतालीश जाग उपर थाय. एटलुं चंद्रमाना मंडलने विचरवानुं क्षेत्र जाणवुं. ॥ ७२ ॥

हवे ए चंद्र सूर्यना केटला मांमला जंबूद्वीपमां तथा केटला लवण समुद्रमां छे ? ते कहेछे.

मंडल दसगं लवणे ॥ पणगं निसढंमि होइ चंदस्स ॥ मंडल अंतर माणं ॥ जाणपमाणं पुरा कहियं ॥ ७३ ॥
पणसठी निसढंमिय ॥ डुन्निय बाहा डुजोयणं तरिया ॥
ईगुणवीसंतु सयं ॥ सूरस्सय मंडला लवणे ॥ ७४ ॥

अर्थ–प्रथम चंद्रमाना दश मांमला लवणसमुद्रमां छे, अने पांच मांडला जंबूद्वीपमांहे निषधपर्वत उपर छे. ए रीते पन्नर मांडला, तेना अंतरनुं माणं के० प्रमाण पांत्रीश योजन अने एकसठीआ त्रीश जाग अने चूर्णीआ चार जाग उपर, तथा जाणपमाणं के० विमाननुं प्रमाण ते जेम पुराकहियं के० पूर्वे ठपन्न जागनुं कह्युं छे, तेम जाणवुं ॥ ७३ ॥ अने सूर्यना निषधपर्वत उपरे पांसठ मांमलाछे, तेमां डुन्निय के० बे मंमल बाहा के० निषध पर्वतने बाहेर हरिवर्षनी जीव्हाने अग्रजागे; ए रीते जं-

बूद्वीपमांहे सूर्यना पांसठ मांडला, ते महोटी संघयणीमांहे तथा ज्योतिष् करंडक पयन्नामां मंडलविचार प्रकरणमांहे " ठासठ्ठीनिसिढंमिय तिन्निय वाहाए, " एहवो पाठ ठे परंतु आंकने वर्त्तारे तो " तेसठ्ठियनिसढंमी " ए पाठ मलेठे; ते गीतार्थ विचारी जोवुं. अने (११९) सूर्यना मंडल लवणसमुद्रमांहेठे. ते सर्व मंडलनुं परस्पर मांहोमांहे डुजोयणंतरिया के० बे योजननुं अंतरठे ॥ ७४ ॥

॥ हवे जंबूद्वीपमांहे चंद्रमा तथा सूर्यनुं चारक्षेत्र केटला योजन ? ॥
॥ अने लवण समुद्रमांहे केटला योजन ? ते प्रगट कहेठे. ॥

ससि रविणो लवणंमिअ ॥ जोयण सय तिन्नि तीस अहियाइं ॥ असियं तु जोयण सयं ॥ जंबुद्दीवंमि पविसंति ॥ ७५ ॥

अर्थ—ससि के० चंद्रमा अने रविणो के० सूर्यनुं चारक्षेत्र लवणंमिअ के० लवण समुद्रमांहे जोयणसयतिन्नि के० त्रणसो योजन अने तीस के० त्रीश उपर होय. अने पाठो वलतां असियंतुजोयणसयं के० एकसोने एंशी योजन ने एक योजनना एकसठीया अडतालीशभागे अहियाइं के० अधिक जंबुद्दीवंमि के० जंबूद्वीपमांहे पविसंति के० प्रवेश करी सर्व अभ्यंतर मंडल करे. ए सर्व मली (५१०) योजन अने एकसठीया (४८) भाग उपर थया. ते जंबूद्वीपथकी नीकलीने (३३०) योजन लवणसमुद्रमांहे पेसे, पाठो वलतां (१८०) योजन जंबूद्वीपमांहे प्रवेश करी सर्व अभ्यंतर मांडला करे.

अने नक्षत्र तारानुं एकज मंडल. जे नक्षत्र जे मंडले चार करे, ते नक्षत्र तेहज मंडले फरे पण दक्षिणाउत्तरायन होय नही. ॥ ७५ ॥

॥ हवे द्वीपसमुद्रमांहे ग्रह नक्षत्र अने तारानी संख्या जाणवामाटे उपाय कहेठे. ॥

गह रिक्ख तार संखं ॥ जवेत्थसि नाउ मुदहि दीवेवा ॥ तसस्ससिहि एग ससिणो ॥ गुणसंखं होइ सव्वगं ॥ ७६ ॥

अर्थ—गह के० ग्रहनी रिक्ख के० नक्षत्रनी, अने तार के० तारानी संखं के० संख्या ते जब के० जे उदहि के० उदधि एटले समुद्रनेविषे वा के० अथवा दीवे के० द्वीपनेविषे नाउत्थसि के० जाणवा इछीए एटले वांठीए, तस के० ते द्वीप समुद्रे जेटला ससिहि के० चंद्रमा होय तेटला मांडीने एगससिणो के० एक चंद्रमानो जेटला ग्रह, नक्षत्र, तारादिकनो परिवार ठे, तेनीसाथे गुण के० गुणीए, तेवारे ग्रह, नक्षत्र, तथा तारानी संखं होइ सव्वगं के० सर्व संख्या आवे.

उदाहरण—जेम लवणसमुद्रमां चार चंद्रमा ठे; ते एकेका चंद्रमाने अठाशी

अठाशी ग्रहनो परिवार छे, तेहने चार गुणा करीए तो (३५२) ग्रह थाय, एमज अठाविश नक्षत्रने चार गुणा करीए तेवारे एकशोने वार नक्षत्र थाय. तेमज ताराती कोडाकोडी जेटली पूर्वे कहीछे, तेहने चारगुणा करीए, तेवारे वे लाख कोडाकोमी सत्तसठ हजार कोडाकोडी नवसें कोडा कोमी एटली तारानी संख्या होय. ए रीते सर्व द्वीपसमुद्रनेविषे उपाय करतां जवुं, तो ग्रह नक्षत्र अने तारानी संख्या आवे. ए रीते सर्व ज्योतिषीनी वक्तव्यता विस्तारपणे कही. ॥ ७६ ॥

॥ हवे वैमानिकनी वात कहेछे. तेमां प्रथम एनां विमान कहेछे. ॥

वत्तीस ठावीसा ॥ वारस अड चउ विमाण लरकाइं ॥ पन्ना-
स चत्त छ सहस्स ॥ कमेण सोहम्ममाईसु ॥ ७७ ॥ डुसुस-
य चउडुसुसय तिग ॥ मिगारसहियं सयं तिगेहिठा ॥ मझे
सत्तुत्तर सय ॥ मुवरि तिगे सय मुवरि पंच ॥ ७८ ॥

अर्थ– सोधर्मे वत्रीश लाख, ईशाने अठावीश लाख, सनत्कुमारे वार लाख, माहेंद्रे आठ लाख, ब्रह्मदेवलोके चार लाख विमाण के० विमान जाणवां. लरकाइं के० लाखनी संख्याए. लांतके पचाश हजार विमान, शुक्र देवलोके चत्त के० चालीश हजार, सहस्रारे छ हजार, सहस्स के० हजारनी संख्याए. कमेण के० ए अनुक्रमे सोहम्माइसु के० सौधर्मादि देवलोकनेविषे विमाननी संख्या जाणवी. ॥ ७७ ॥ आणत तथा प्राणत ए डुसु के० वे देवलोकनेविषे सयचउ के० चारसें विमान, अने आरण तथा अच्युत ए डुसु के० वे देवलोके मली सयतिगं के० त्रणसो विमान जाणवां. हेठला त्रण ग्रैवेयके इगारसहियं के० एकसो अगीयार विमान. मझे के० वचला त्रण ग्रैवेयके सत्तुत्तरसयं के० एकसो सात विमान, उवरितिगे के० उपरना ए त्रण ग्रैवेयके सय के० सो विमान छे. ने उवरि के० उपरे पांच अनुत्तरविमाने पंच के० पांच विमान छे. ॥ ७८ ॥

॥ पूर्वोक्त विमानोनी एकंदर संख्या तथा विमानादिकनुं स्वरूप कहे छे. ॥

चुलसीइ लरक सत्ताणवइ ॥ सहस्सा विमाण तेवीसं ॥
सवग्ग मुड्ढ लोगंमि ॥ इंदया त्रिसठि पयरेसु ॥ ७९ ॥

अर्थ–चुलसीइ लरक के० चोराशीलाख सत्ताणवइ सहस्सा के० सत्ताणुहजार अने तेवीसं के० त्रेवीश उपरे, एटला सवग्गं के० सर्वाग्र संख्याए छे. अने उड्ढलोगंमि के० ऊर्ध्वलोके जे वासठ प्रतर छे, तेहना मध्यभागनेविषे वासठे प्रतरे एकेकुं इंद्रक विमान छे. तेवारे वासठ प्रतरे वासठ इंद्रक विमान छे. ॥ ७९ ॥

चउदिसि चउपंतीउं ॥ वासठि विमाणिया पढम पयरे ॥ उ-
वरि इक्किक हीणा ॥ अणुत्तरे जाव इक्किकं ॥ ए० ॥

अर्थ–ते एकेका इंद्रक विमानथकी चारदिशाए वासठ वासठ विमाननी चार श्रेणी छे. अहींयां जावार्थ ए छे जे पहेलुं उडुनामे इंद्रक विमान वाटलुं छे. तेहनी चारदिशाए चार पंक्ति वासठ वासठ विमाननी नीकली. वली बीजा प्रतरना बीजा इंद्रक विमानथी चारे दिशाए चारपंक्ति एकसठ एकसठ विमाननी नीकली. पछी ते उपरे प्रतरे प्रतरे चारे दिशिनी पंक्तिए पंक्तिए एकेकुं विमान हीणा के० घटाडतां, एम याव के० यावत् सर्वार्थ सिद्धे वासठमे प्रतरे एकेका विमाननी चार पंक्ति जाणवी. एटले त्यां चार दिशाए चार पंक्ति छे, अने एकेकी पंक्तिए एकेकुं विमान छे. ॥ ए० ॥

इंदय वट्टा पंतिसु ॥ तो कमसो तंस चउरंसा वट्टा ॥
विविहा पुप्फवकिन्ना ॥ तयंतरे मुत्तुं पुवदिसिं ॥ए१॥

अर्थ–पंतिसु के० ते पंक्तिने विषे इंदय के० इंद्रक विमान छे ते वट्टा के० वाटलुं छे. ने सर्वेनी वचमां छे. तो के० तेवार पछी कमसो के० अनुक्रमे श्रेणीविषे पहेलां तंस के० त्रिखूणां विमान छे, ते पछी चउरंसा के० चोखूणां छे, ते पछी वली वट्टा के० वाटलां छे. ए त्रण रीते पंक्तिगत विमान छे, अने नंदावर्त्त स्वस्तिकादिक विविहा पुप्फवि-कन्ना के० विविध प्रकारना संस्थाने करी सहित पुप्पावकर्ण विमान छे, तयंतरि के० ते पूर्वोक्त चार पंक्तिउना अंतरनी वच्चे ए पुप्पावकिर्ण विमान छे, ते मुत्त पुव-दिसि के० एक पूर्व दिशि मूकीने बाकीनी त्रण दिशिने विषे पुप्पावकिर्ण विमान छे, जेम रायणनां फूल छुटां विखेर्यां थकां जेम तेम छूटां विखरे, ते रीते पुप्पावकिर्ण विमान छुटां छे. ॥ ए१ ॥

॥ हवे पहेला प्रतरनी एकेकी पंक्तिनां वासठ वासठ विमान चारे दिशाए ॥
॥ कीया कीया स्थानके छे ? ते कहे छे. ॥

एगं देवे दीवे ॥ डुवेय नागोदहीसु बोधवे ॥ चत्तारि जरकदीवे ॥
नूय समुद्देसु अठेव ॥ ए२ ॥ सोलस सयंजुरमणे ॥ दीवेसु पइठिया-
य सुरजवणा ॥ इगतीसंच विमाणा ॥ सयंजुरमणे समुद्देय ॥ ए३ ॥

अर्थ– एगं के० पहेला प्रतरनुं पहेलुं पंक्तिविमान ते देवेदीवे के० देवद्वीपे छे, ते एकेकुं चारेदिशाए छे, अने डुवेयनागोदहीसु के० बे विमान नागसमुद्रनेविषे बो-धवे के० जाणवां. तथा चत्तारिजरकदीवे के० चार विमान जक्षद्वीपने विषे छे. वली नूय समुद्देसुयठेव के० नूतसमुद्रनेविषे आठ विमान छे. ॥ ए ॥ अने सोल विमान

स्वयंभुरमण नामा द्वीपनेविषे पइठियाय के० प्रतिष्ठित एटले रह्यां छे. सुरजवणा के० देवतानां जुवनछे. तथा इगतीसंचविमाणा के० एकत्रीश पंक्तिनां विमान ते स्वयंभुरमणसमुद्रनेविषे छे. ए सर्व जेलां करीए तेवारे एक दिशाए एक आवलि एटले पंक्तिमांहेला बासठ विमान होय. एम चारेदिशाए छे. ॥ ए३ ॥

हवे चारे दिशाए बीजा प्रतरनां एकसठ विमानोनी समश्रेणी शी रीते छे ? ते कहे छे.

वट्टं वट्टस्सुवरिं ॥ तंसं तंसस्स उवरिमं होइ ॥
चउरंसे चउरंसं॥ उद्धंतु विमाण सेढीए ॥ ए४ ॥

अर्थ–वट्टंवट्टस्सुवरिं के० वाटला उपरे वाटलुं विमान छे, अने तंसंतंसस्सउवरिमंहोइ के० त्रिखूणाउपरे त्रिखूणुं विमान होय, तथा चउरंसंचउरंसे के० चउखूणा उपर चउखूणुं विमान छे. एम उपराउपरे उद्धंतुविमाणसेढीए के० ए ऊर्ध्वलोकने विषे विमाननी श्रेणीउं छे. ते छेमाथकी एकेक घटामीए ते ज्यहां लगे बासठमे प्रतरे सर्वार्थसिद्ध इंद्रक विमानथकी चारे दिशाए एकेकुं त्रिखूणुंविमान देवद्वीप उपरे छे, त्यां लगेछे. सर्व प्रतरनेविषे चारे पंक्तिने मध्यजागे इंद्रकविमान वाटलां छे. त्यहां थकी चारे दिशाए विमाननी पंक्तिनेविषे अनुक्रमे त्रिखूणां चार विमान, पछी चोखूणां चार विमान, पछी वाटलाकारे चारे दिशिनां चार विमान, तेवार पछी वली त्रिखूणां,चउखूणां,वाटलां–एम करतां ज्यहां लगे श्रेणी पूरी थाय,त्यहांलगे अनुक्रमे कहेवुं.

जे वाटलां विमान ते वलयाकार होय. अने संघोडाने आकारे त्रिखूणां विमान छे; तथा नाटकना अखाडा सरखा आकारे चोखूणां विमान छे. ॥ ए४ ॥

सवे वट्ट विमाणा ॥ एग डुवारा हवंति नायवा ॥
तिन्नियं तंसविमाणे ॥ चत्तारिय हुंति चउरंसे ॥ एए ॥

अर्थ– सवेवट्ट विमाणा के० सर्व वाटलां विमाननेविषे एगडुवाराहवंति के० एक एक बारणुं होय ते नायवा के० जाणवा योग्यछे. तथा तिन्नियतंसविमाणा के० त्रिखूणां विमाननेविषे त्रण त्रण दरवाजा होय अने चत्तारियहुंति चउरंसे के० चोखूणां विमाननेविषे चार चार दरवाजा होय. ॥ एए ॥

पागार परिक्खित्ता ॥ वट्टविमाणा हवंति सवेवि ॥
चउरंस विमाणाणं ॥ चउदिसिवेइया होइ ॥ ए६ ॥

अर्थ– पागार के० प्राकार ते गढ – तेणे करी परिक्खित्ता के० परिक्षित एटले विंट्या थका वट्टविमाणा के० वाटलां विमान हवंति के० होय. सवेवि के० सर्वने, अने चउरंसविमाणाणं के० जे चतुरस्र एटले चार खूणीआं विमान छे, तेहने चउ-

द्दिसिं के० चारेदिशिए वेइया होइ के० वेदिका होय. जे कांगराविना गढ होय तेहने वेदिका कहीये. एटले समस्त वाटलां विमानने कांगरा सहित कोट होय. अने चोखूणीयां विमाननी चारे दिशाए कांगरा विना सादो कोट छे तेहने वेदिका कहीए.॥९६॥

जत्तो वट्ट विमाणा ॥ तत्तो तंसस्स वेइया होइ ॥
पागारो बोधव्वो ॥ अवसेसेहिं तु पासेसु ॥ ९७ ॥

अर्थ– जत्तोवट्टविमाणा के० जे दिशिए वाटलां विमान होय, तत्तो के० ते दिशाए तंसस्स के० त्रिखूणीयां विमानने वेइयाहोइ के० वेदिका होय. अने अवसेसेहिं के० बाकी सर्व पासेसु के० बाजुनेविषे पागारो बोधव्वो के० प्राकार ते गढ जाणवो. त्रिखूणीयां विमाननी जे दिशाए वाटलां विमान छे, ते दिशाए कांगरा विनानो कोट छे, अने बीजी बेउ दिशाए कांगरा सहित कोट छे. ॥ ९७ ॥

आवलिय विमाणाणं ॥ अंतरं नियमसो असंखिज्जं
संखिज्जमसंखिज्जं ॥ जणियं पुप्फावकिन्नाणं ॥ ९८ ॥

अर्थ– आवलियविमाणाणं के० आवलिकागत जे वाटछे विमान छे, तेने विषे मांहोमांहे अंतरं के० अंतर नियमसो के० निश्चयथकी असंखिज्जं के० असंख्याता योजननुं छे. अने संखिज्जमसंखिज्जं के० संख्याता योजन तथा असंख्याता योजन पण पुप्फावकिन्नाणं के० पुष्पावकिर्ण विमान तेने अंतरो जणियं के० कह्युं छे. एटले एक पूर्वदिशि टालीने त्रण दिशिनां पुष्पावकिर्ण विमान छे, तेहने परस्पर अंतर केटलाएकने तो संख्याता योजननुं छे, अने केटलाएकने असंख्याता योजननुं छे.

अच्चंत सुरहि गंधा ॥ फासे नवणीय मउय सुहफासा ॥
निच्चुज्जोयारम्मा ॥ सयंपहा ते विरायंति ॥ ९९ ॥

अर्थ– सर्वे ते विमान अच्चंत के० अत्यंत सुरहिगंधा के० सुरभिगंधमय छे, तथा फासे के० स्पर्शे करी नवणीय के० माखणनी परे मउय के० मृदु छे, एटले सुकुमाल छे. अने सुहफासा के० सुखकारी छे स्पर्श जेहनो, वली निच्चुज्जोया के० नित्यप्रते उद्योतवंत छे, रम्मा के० मनोहर छे, सयंपहा के० ते पोतानी प्रभा जे कांति तेणे करीने विरायंति के० विराजमान छे. ॥ ९९ ॥

जे दक्खिणेण इंदा ॥ दाहिणओ आवली मुणेयव्वा ॥ जे पुण
उत्तर इंदा ॥ उत्तरओ आवली मुण तेसिं ॥ १०० ॥

अर्थ– जेदक्खिणेण इंदा के० जे दक्षिण दिशिए सौधर्मेंद्र तथा सनत्कुमारेंद्र छे,

तेहनां दाहिणउं के० दक्षिणदिशिनी आवली के० विमाननी श्रेणीनां विमान ते मुणेयव्वा के० जाणवां. तथा जे पुण के० जे वली उत्तर के० उत्तर दिशिना ईशानेंद्र तथा माहेंद्र ते उत्तरउं के० उत्तरदिशिनां विमाननी आवली के० श्रेणी ते तेसिं के० तेमनी मुणे के० जाणवी. ॥ १०० ॥

पुव्वेण पछिमेणय ॥ सामन्ना आवली मुणेयव्वा ॥ जे पुण
वट्ट विमाणा ॥ मज्झिल्ला दाहिणल्लाणं ॥ १०१ ॥

अर्थ- पूर्वदिशि अने पश्चिमदिशिना विमाननी आवली के० श्रेणी ते सौधर्म तथा ईशान ए बे इंद्रने सामन्ना के० सामान्यपणे साधारण सरखी जाणवी. तथा जे पुण के० जे वली वट्टविमाणा के० वाटलां विमान मज्झिल्ल के० मध्यजागने विषे छे, ते दाहिणल्लाणं के० दक्षिणदिशिना सौधर्मेंद्रनां जाणवां. ॥ १०१ ॥

पुव्वेण पछिमेणय ॥ जेवट्टा तेवि दाहिणिल्लस्स ॥ तंस
चउरंसगा पुण ॥ सामन्ना हुंति डुण्हंपि ॥ १०२ ॥

अर्थ- पूर्वदिशि अने पश्चिमदिशिनां विमाननी श्रेणीने विषे जेवट्टा के० जेटलां वाटलां विमान छे, तेवि दाहिणिल्लस्स के० ते पण दक्षिणदिशिना सौधर्मेंद्रनां छे. अने जे तंस के० त्रिखूणीयां अने चउरंसगा के० चोखूणां विमान छे, ते पुण के० वली सामन्ना के० सामान्यपणे डुण्हंपि के० निश्चेथकी सौधर्म तथा ईशान मली बेउ इंद्रनां हुंति के० छे. एटले तेहना बेउ इंद्र अर्द्धा अर्द्ध धणी जाणवा. ॥ १०२ ॥

॥ हवे प्रतिदेवलोके श्रेणीनां विमाननी संख्या आणवा माटे उपाय कहे छे. ॥

पढमं तिम पयरावलि ॥ विमाण मुह जूमि तस्समासर्द्धं ॥
पयर गुणमिठ कप्पे ॥ सव्वग्गं पुप्फकन्नियरे ॥ १०३ ॥

अर्थ-सौधर्म अने ईशानादिदेवलोक क्रमे पढमं के० पहेला प्रतरनी आवली के० पंक्तिनी विमानसंख्या मुह के० मुख कहीएं. अने अंतिम के० छेल्ला प्रतरनी आवलीना विमाननी संख्या जूमि कहीएं. तस्स के० ते मुख अने जूमिना विमानोने एकठां करीए तस के० तेने समास कहीएं. तेनुं अर्द्ध के० अर्द्ध करीएं. पछी इठ के० इष्ट जे वांछितदेवलोक, तेना जेटला पयर के० प्रतर होय, तेटले प्रतरे गुणं के० गुणीए तेवारे ते वांछित कप्प के० देवलोके आवलीका विमानोनी सव्वग्गं के० सर्व संख्या लाजे.

उदाहरण-जेम सौधर्म तथा ईशान ए बेउ देवलोकनेविषे मुख (२४९) विमान, अने बसें एक जूमी, ए बे एकठां करीएं तेवारे (४५०) थाय. एहनुं अर्द्ध

करीएं तेवारे बसो पचीश थाय. तेने ए बेउ देवलोकना पोताना तेर प्रतरे गुणीएं तेवारे सौधर्म तथा ईशानना विमाननी श्रेणीनी सर्वाग्र संख्या (२९२५) थाय.

हवे ए बेउ देवलोकनां सर्व मली साठलाख विमान छे; तेमांहेथी (२९२५) श्रेणीनां विमान काढीएं तेवारे (५९९७०७५) एटलां पुष्पावकिर्ण विमानो पडवाडे रहे. ए रीते आगला देवलोके पण विचारणा करवी. ए रीते मुख, ज्ञूमि तथा समासादि करणना उपाय जाणवा. ॥ १०३ ॥

॥ हवे कीया देवलोके, कीया प्रतरे, केई पंक्तिए, केटलां त्रिखूणां विमान, केटलां चउखूणां, केटलां वाटलां विमान होय ? तेनी संख्या करवा सारु उपाय कहे छे. ॥

इगदिसि पंति विमाणा ॥ तिविज्ञत्ता तंस चउरंसा वट्टा ॥
तंसेसु सेस मेगं ॥ खिवसेस डुगस्स इक्किक्कं ॥ १०४ ॥
तंसेसु चउरंसेसुय तो रासि तिगंपि चउगुणं काउ ॥
वट्टेसु इंदयं खिव ॥ पयरधणं मीलियं कप्पे ॥ १०५ ॥

अर्थ–वांछ्या देवलोके वांछ्या प्रतरनी एक दिशिनी पंक्तिनां जेटलां विमान होय तेने तिविज्ञत्ता के० त्रण जागे वहेंचीएं, तेवारे अनुक्रमे तंस के० त्रिखूणां, अने चउरंसा के० चारखूणां, तथा वट्टा के० वाटलां एवा त्रण जाग थाय. ए रीते करतां सेसमेगं के० शेष जो एक वधे तो तंस के० त्रिखूणांमांहे खिवसेस के० जेलीएं, अने जो डुगस्स के० बे वधे तो इक्किक्कं के० एकेको जेलीएं ॥ १०४ ॥ एटले एक त्रिखूणामांहे जेलीएं, अने बीजो चारखूणामांहे जेलीएं, तेवारे एक दिशिनां त्रिखूणां, चारखूणां, अने वाटलां विमाननी संख्या थाय. तो के० तेवार पछी ए रासि तिगंपि के० त्रण राशी मांहेली एकेकी राशीने प्रत्येके चउगुणं काउ के० चारगुणं करीने पछी वट्टेसु के० वाटलां विमानमांहे इंदयंखिव के० एक इंद्रक विमान नाखीएं, तेवारे वांछित पयर के० प्रतरनेविषे धणं के० त्रिखूणां, चोखूणां अने वाटलां विमान–तेउनी संख्या थाय. सर्व प्रतरनुं धन तेर आदि प्रतरनी विमान संख्याने एकठी मिलियं के० मेलवीएं तेवारे कप्पे के० सौधर्म ईशानादिक वांछीत देवलोके सर्व धन होय. सर्व विमानोनी संख्या थाय. ॥ १०५ ॥

उदाहरण–जेम सौधर्म तथा ईशान देवलोकना पेहेला प्रतरे एकदिशिए बासठ विमान छे. ते त्रण जागे वहेंचीएं, तेवारे एकेका जागे वीश वीश आवे; बाकी बे वधे तेमांहेथी एक त्रिखूणामांहे जेलीएं, बीजो चोखूणामांहे जेलीएं तेवारे एकवीश त्रिखूणां थाय, एकवीश चोखूणां थाय अने वीश वाटलां थाय.

पछी ए त्रण राशीनां बासठ विमानने चोगुणां करीने वाटलांमांहे एक इंद्रक विमान नेलीएं, तेवारे पहेला प्रतरनी चार दिशिनी चारे पंक्तिए मलीने चोराशी त्रिखूणां, तथा चोराशी चारखूणां अने एक्याशी वाटलां—सर्व मली बसें ने ओगणपचाश थाय.

एमज बीजे प्रतरे एक दिशिए एकसठ विमाननी पंक्ति छे, तेना त्रण नाग करतां बीश बीश आवे, अने उपर एक वधे ते त्रिखूणामांहे नेलीएं, पछी ए त्रणे राशीने चार गुणां करीएं, तेमांहे एक इंद्रकविमान वाटलांमांहे नेलीएं, तेवारे बीजे प्रतरे चोराशी विमान त्रिखूणां, अने एंसी चारखूणां, तथा एक्याशी वाटलां मली (२४५) थयां, एम सर्व प्रतरे प्रतरे नावना करीएं; तेवारे तेरमा छेल्ला प्रतरे (२०१) थाय. ए सर्व तेर प्रतरना विमानोनी एकंदर संख्या (९००) त्रिखूणां, (९७२) चोखूणां, (९८५) वाटलां मली (२९२५) थाय.

बीजा देवलोके पण एज रीते नावना करवी. तथा सौधर्म अने ईशान ए बेउ मल्यां थकां वलयाकार छे. तेमांहे अर्द्ध सौधर्मेंद्रनां अने अर्द्ध ईशानेंद्रनां, एम एक वलयमांहे बे इंद्र छे. त्यां मध्यनागे तेर इंद्रक विमान छे. तेमांहे तेरमा प्रतरे सौधर्मेंद्रनुं सौधर्मावतंसकनामा इंद्रकविमान छे. त्यांथी उत्तर दिशाए असंख्याती कोमाकोमी योजन जाइएं; त्यां ईशानेंद्रनुं इंद्रकविमान छे. पूर्वनी तथा पश्चिमनी श्रेणीमांहेलां जे वाटलां विमान छे ते सौधर्मेंद्रना जाणवां. अने त्रिखूणां तथा चोखूणां विमान जेटलां छे, ते सर्व बेउ इंद्रनां अर्द्धो अर्द्ध जाणवां ते प्रथम कह्यां छे.

॥ हवे सौधर्मेंद्रनां वाटलां, तथा त्रिखूणां, अने चोखूणां केटलां विमान छे ? तथा ईशानेंद्रनां केटलां विमान छे ? तथा पुष्पावकिर्ण केटलां विमान छे ? ते जुदांजुदां प्रत्येके प्रत्येके महोटी संघयणीनी गाथाए करी कहे छे. ॥

सत्त सय सत्तवीसा ॥ चत्तारि सयाय हुंति चउणउया ॥
चत्तारिय गसीया ॥ सोहम्मे हुंतिवट्टाइ ॥ १०६ ॥

अर्थ—सौधर्म देवलोके सातसें ने सत्तावीश वाटलां विमान छे, अने चारसें चोराणुं त्रिखूणां विमान, तथा चारसें ब्याशी चउखूणां विमान. ए सर्व मली सत्तरसो ने सात विमान पंक्ति एटले श्रेणीनां छे. तथा (३१९८२९३) एटलां पुष्पावकिर्ण विमान छे, ए रीते सर्व मली बत्रीशलाख विमान सौधर्मदेवलोके जाणवां. ॥१०६॥

एमेवयईसाणे ॥ नवरं वट्टाण होइ नाणत्तं ॥
दोसय अठत्तीसा ॥ सेसा जह चेव सोहम्मे ॥ १०७ ॥

अर्थ—ईशानदेवलोके एटलुं विशेष जे वाटलां विमान बसो आमत्रीश छे, सेसा

के० शेष एटले बाकी जइचेवसोहम्मे के० जेम सौधर्मेंद्रनां त्रिखूणां विमान (४९४) तथा चोखूणां विमान (४८६), तेटलां ईशान देवलोकमां पण छे. ए सर्व मल्यां घकां बारसो अढार पंक्तिविमान ईशानदेवलोके छे. अने (२७९८७८२) एटलां पुष्पावकिर्ण विमान छे, सर्व मली अठावीश लाख विमान ईशानदेवलोक मध्ये छे. तथा सनत्कुमार अने माहेंद्र मली वलयरूप थाय त्यां पण सनत्कुमारे (५९२) वाटलां विमान, (३५६) त्रिखूणां विमान अने (३४८) चोखूणां विमान मली (१२९६) पंक्तिविमान अने (११९८७०४) एटलां पुष्पावकिर्ण विमान. सर्व मली बारलाख विमान छे. माहेंद्रे (१७०) वाटलां, (३५६) त्रिखूणां, (३४८) चोखूणां. एम सर्व मली (८७४) पंक्तिविमान, तथा (७९९१२६) पुष्पावतंसक विमान मली आठलाख विमान. एम बीजा सर्व देवलोकनां विमाननी संख्या यंत्रथी जाणवी. पंक्तिनां विमान विमानने मांहोमांहे असंख्याता योजननुं अंतर छे. अने पुष्पावकिर्ण विमाननुं मांहोमांहे संख्याता योजन, तथा कोइकनुं असंख्याता योजननुं अंतर छे. ॥ १०७ ॥

हवे लोकांतिक देव कीया देवलोके अने कीया विमाने वसे छे? ते अहींयां प्रसंगागत कहे छे. आ जंबूद्वीपथकी तिरछा असंख्याता द्वीपसमुद्र उल्लंघीए तेवारे अरुणवरनामा द्वीप आवे. ते द्वीपनी वेदिकाना छेडाथी अरुणवरनामा समुद्रनी मांहे बेतालीश हजार योजन जइए, त्यां पाणीना उपरना तलीयाथी उंचो अपकायमय महांधकाररूप तमस्काय नीकल्यो छे, ते अगीयारसो योजन सुधी भींत सरखो थइने पछी तिरछो विस्तार पामतो पामतो सौधर्म, ईशान, सनत्कुमार, माहेंद्र — ए चार देवलोकने आवरी उंचो ब्रह्म देवलोके अरिष्टनामा त्रीजे प्रतरे जइ रह्यो, ए तमस्काय नीचे [illegible] आकारे. शरावलाना तलीयाने आकारे छे, अने उपर, कूकडाना पांजराने आकारे, मेरुनुं संस्थान छे. ते पुरुषी संख्याता योजन उंचो छे. नीचे विस्तारे संख्याता योजन, त्यांथी आगल विस्तारे असंख्याता योजन प्रमाण, अहींयांथी असंख्याता द्वीपसमुद्र ए तमस्काय ढांक्यो, माटे ए तमस्कायनो परिधी असंख्याता योजन प्रमाण जाणवो.

ए तमस्कायनुं महत्त्व [illegible] बीनार्ये एम कहे छे के, कोइक महर्द्धिक देवता त्रण चपटी वगाडे तेटला वखतमां एकवीश वार जंबूद्वीपने प्रदक्षिणा करी आवे, ते एवो देवता छ महीने तमस्कायने संख्याता योजन विस्तारे उल्लंघे, परंतु उपरे असंख्याता योजन विस्तारे तमस्कायनी उपरिने उल्लंघे नहीं.

हवे ए अरिष्टनामा पांचमा देवलोकनो त्रीजो प्रतर, त्यां अरिष्टविमानने चारे दिशि [illegible] कृष्णराजी छे; ते देखाडे छे. तेमां उत्तरदिशिनी

बे कृष्णराजी पूर्वपश्चिमदिशाए लांबी छे. अने दक्षिणदिशिनी बे कृष्णराजी पण पूर्वपश्चिमदिशाए लांबी छे. त्यां बेउ कृष्णराजीमांहे (१) पूर्वदिशिनी अभ्यंतर कृष्णराजी, ते दक्षिण दिशिनी बाहेरनी कृष्णराजीने फरसे. एमज (२) दक्षिणदिशिनी अभ्यंतर कृष्णराजी ते पश्चिमदिशिनी बाहेरनी कृष्णराजीने फरसे. तथा (३) पश्चिमनी अभ्यंतर कृष्णराजी ते उत्तरनी बाह्यकृष्णराजीने फरसे. अने (४) उत्तरनी अभ्यंतर कृष्णराजी पूर्वदिशिनी बाह्य कृष्णराजीने फरसे. ए रीते नाटकना अखाडाने आकारे चारे दिशिनी आठ कृष्णराजी छे, तेनी स्थापना करी छे. त्यां पीठानी लेजो.

॥ हवे ए कृष्णराजीना खूणा कहे छे. ॥

पुव्वापरा छलंसा ॥ तंसापुण दाहिणुत्तरा बज्झ ॥ अ-
ब्भिंतर चउरंसा ॥ सव्वाविय कण्हराइओ ॥ १०८ ॥

अर्थ– पूर्वदिशि अने पश्चिमदिशिनी बाहेरनी कृष्णराजीना छलंसा के० छ खूणा छे. दक्षिण अने उत्तर दिशिनी बाहेरनी कृष्णराजी त्रिखूणी छे, अने मांहेली चारे कृष्णराजी चउखूणी छे. ए आठे कृष्णराजी जाडपणे संख्यातायोजन तथा लांबपणे अने पाखति फरति असंख्याता हजार योजन. ए कृष्णराजीनो विचार श्रीजगवतिसूत्रमां जगवाने वखाण्यो छे. ए आठे कृष्णराजीना आठ आंतरा छे; त्यां आठ विमान छे, ते कहे छे. ब्रह्मलोकनामा पांचमुं देवलोक, तेने समीपे वसे तेने लोकांतिक कहीएं. अथवा नवमुं रिष्टनामा कृष्णराजीना बचमांना मध्यजागनुं विमान ते विमानना देवता ते एकावतारी छे, माटे लोकशब्दे संसारने अंते थया. तेथी एनुं लोकांतिक एहवुं नाम कहीएं, अने बीजा आठ विमानना देवता एकांते एकावतारी न होय, पण नवमा विमानना देवता एकांते एकावतारीज होय. ॥ १०८ ॥

हवे उत्तर अने पूर्वनी अभ्यंतर कृष्णराजीना मध्यजागे अर्चि विमान छे, त्यां सारस्वत नामे लोकांतिक देवता वसे छे. तेने सातसो देवतानो परिवार छे. अभ्यंतर अने बाह्य पूर्वदिशिनी कृष्णराजीने मध्यजागे अर्चिमालिनामा विमान छे. त्यां आदित्य नामे देव वसे छे. तेनो सातसो देवतानो परिवार छे. अने पूर्व अने दक्षिणनी अभ्यंतर कृष्णराजीने मध्यजागे वैरोचन विमाने वन्हिनामे देवता वसे छे. तेने चउद सहस्र देवतानो परिवार छे. तथा अभ्यंतर अने बाह्य दक्षिणदिशिनी कृष्णराजीना मध्यजागे प्रजंकरविमाने वरुणनामे देव, तेने चउदसहस्र देवतानो परिवार छे. तथा दक्षिण अने पश्चिम अभ्यंतर कृष्णराजीना मध्यजागे चंडाजविमाने गर्दतोय नामे देव, तेने सात सहस्र देवतानो परिवार छे. अने पश्चिमदिशिनी अभ्यंतर अने बाह्य कृष्णराजीनी बचमां सूर्याजविमाने तुषितनामे देवता सात सहस्र देवताना परिवारे

वसे छे. वली पश्चिम अने उत्तरनी अभ्यंतर कृष्णराजीनी वचमां शुक्राभ विमाने अव्याबाध देवता नवसो देवताना परिवारे वसे छे. अभ्यंतर बाह्य उत्तरदिशिनी कृष्णराजीनी वचमां सुप्रतिष्ठाभविमाने अग्नेयदेव वसे छे. तेने नवसें देवनो परिवार छे. अने ए समस्त कृष्णराजीना मध्यभागे रिष्टाभविमाने रिष्टाभनामे देव बीजा नवसें देवताना परिवारे वसे छे. ए नवे विमाने देवतानुं आयुष्य आठ सागरोपम छे. अने ए नवे विमान पांचमा देवलोकने छेडे छे. ए विमान थकी असंख्याता हजार योजन छेटे लोकांतिक छे. तेवार पछी अलोक छे. एटली वात संघयणीना मूलपाठ थकी अधिक वखाणी. ॥ १०८ ॥

॥ हवे दश वैमानिक इंद्रोना सामानिक देवता तथा आत्मरक्षकदेवता कहे छे. ॥

चुलसी असिइ बावत्तरि ॥ सत्तरि सठीय पन्न चत्ताला ॥ तुल्लसुर तीस वीसा ॥ दससहस्स आय रक्क चउगुणिया ॥ १०९ ॥

अर्थ—तुल्लसुर मध्यस्थपद दशे स्थानके जोमीएं. त्यां सौधर्मेंद्रना सामानिक देव चोराशी हजार जाणवा, ईशानेंद्रना एंसी हजार, सनत्कुमारेंद्रना बहोतेर हजार, माहेंद्रना सित्तेर हजार, ब्रह्मेंद्रना साठ हजार, लांतकेंद्रना पचास हजार, महाशुक्रेंद्रना चालीश हजार, सहस्रारेंद्रना त्रीश हजार, आणत प्राणतेंद्रना वीश हजार, आरण अच्युतेंद्रना दश हजार. ए सामानिक देवथकी आयरक्क के० आत्मरक्षक देव ते चउगुणिया के० प्रत्येक इंद्रना चार गुणा होय; तेवारे त्रण लाख ने छत्रीश हजार आत्मरक्षक देव सौधर्मेंद्रना जाणवा. एम सर्वत्र चोगुणा करवा. ॥ १०९ ॥

॥ हवे ए सौधर्मादिक बार देवलोकना देवोनां चिन्ह कहे छे. ॥

कप्पेसुय मिय महिसो ॥ वराह सीहाय छगल सालूरा ॥ हय गय भुयंग खग्गी ॥ वसहा विडिमाइं चिंधाइं ॥ ११० ॥

अर्थ—कप्पेसुय के० देवलोकनेविषे सौधर्म देवलोके मिय के० मृगनुं चिन्ह छे. अने ईशाने महिसो के० पाडानुं चिन्ह छे. सनत्कुमारे वराह के० सूअरनुं चिन्ह छे. माहेंद्रे सीहाय के० सिंहनुं चिन्ह छे. ब्रह्मदेवलोके छगल के० बोकडानुं चिन्ह छे. लांतके सालुरा के० देडकानुं चिन्ह छे. शुक्रे हय के० घोडानुं चिन्ह छे. सहस्रारे गय के० हाथीनुं चिन्ह छे. आणते भुयंग के० सर्पनुं चिन्ह छे, प्राणते खग्गी के० गेंडानुं चिन्ह छे. आरणे वसहा के० वृषभनुं चिन्ह छे. अच्युते विडिमाइं चिंधाइं के० मृग विशेष जाति आदे देइने चिन्ह जाणवां. केमके देशी नाममालामांहे विडिमशब्दे मृग कह्युं छे, ए चिन्ह सर्व मुकुटनेविषे होय. ए चिन्हे करी देवताना देवलोक ओलखाय जे आ देवता अमुक देवलोकनो छे. उववाइ प्रमुख सूत्रे तथा वृत्तिए दशे

इंद्रनां चिन्ह कह्यां छे, दशे इंद्र विमाने बेशी जगवंतने वांदवाने अर्थे आव्या व-ग्गाण्या छे. अहींयां तत्व केवली जाणे. ॥ ११० ॥

॥ हवे ए उपरनां विमान कोने आधारे रह्यां छे ? ते कहे छे. ॥

दुसु तिसु तिसु कप्पेसु ॥ घणुदहि घणवाय तडजयं च कमा ॥
सुरजवण पइठाणं ॥ आगास पइठिया उवरिं ॥ १११ ॥

अर्थ—दुसु के० सौधर्म अने ईशान ए बे देवलोकने घणुदहि के० शीतकाले थीणुं पाणी होय, तेवुं जगत् स्वजावे जाम्युं पाणी हाले चाले नहीं. तेवा पाणी उ-परे रह्यां विमान बणसे नही, तेमाटे बे देवलोके घणोदधि आधार छे. अने त्रीजो चोथो तथा पांचमो ए तिसुकप्पेसु के० त्रण देवलोकनेविषे घणवाय के० घनवातनो आधार छे, घनवात ते थीणो वायु एटले जाम्यो वायु. ते पण स्वजावे हाले चाले नहीं. वली बठे सातमे अने आठमे ए, तिसुकप्पेसु के० त्रण देवलोकनेविषे तडु-जयं के० घनोदधी अने घनवात ए बन्नेनो आधार छे. कमा के० ए अनुक्रमे आधार जाणवा. ए थकी आगलना देवलोकनेविषे जे सुरजवणपइठाणं के० देवनां विमान प्रतिष्ठित एटले रह्यां छे. ते केवल आगासपइठिया उवरिं के० आकाशने आधारे प्र-तिष्ठित एटले रह्यां छे, ते आकाश पण थीणुं जाणवुं. ॥ १११ ॥

॥ हवे जे पृथिवी उपर विमान रह्यां छे, ते पृथिवीनो पिंड अने पृथिवी ॥
॥ उपर विमाननुं उंचपणुं त्रण गाथाए करी ग्रंथकार कहे छे. ॥

सत्तावीस सयाइं ॥ पुढवी पिंडो विमाण उच्चत्तं ॥ पंचसया
कप्प डुगे ॥ पढमे तत्तोय इक्किक्कं ॥ ११२ ॥ हायइ पुढवीसु
सयं ॥ वहइ जवणेसु ड ड ड कप्पेसु ॥ चउगे नवगे पणगे ॥
तहेव जाणुत्तरे सुजवे ॥ ११३ ॥ इगवीस सया पुढवी ॥ वि-
माण मिक्कार सेवय सयाई ॥ बत्तीस जोयण सया ॥ मि-
लिया सव्वत्थ नायव्वा ॥ ११४ ॥

अर्थ—सत्तावीस सयाइं के० सत्तावीसो योजननो प्रमाणांगुले पुढवीपिंडो के० पु-थ्वीनो पिंड जाडपणे, अने विमाणउच्चत्तं के० विमाननुं उंचपणुं पंचासया के० पांचसें योजननुं, ते पढमे के० पहेला कप्पडुगे के० बे देवलोके छे. तत्तोय के० तेवार पछी इक्किक्कं के० एकेकसो योजन ॥ ११२ ॥ पुढवीसु के० पृथ्वीना दलमांहेथी हायइ के० उंठा करता जइएं. अने जवणेसु के० विमानने विषे, सयंवड्डइसु के० सोसो योजन वधारता जइएं. ए रीते ड के० त्रीजो अने चोथो ए बे, तथा वली ड के० पांचमो

अने छठो ए बे, फरी दु के० सातमो अने आठमो ए बे अने चउ के० नवमो, द॰शमो, अगीयारमो अने बारमो ए चारेनी एक रीत. तथा नवगे के० नव ग्रैवेयक अने तहेव के० तेमज जा के० यावत् पणगे के० पांच अणुत्तरे सुजवे के० अनुत्तरविमाननेविषे होय ॥ ११३ ॥ इगवीससया के० एकवीशसो योजन पुढवी के० पृथ्वीनो पिंम होय, अने विमाणं के० विमान ते इक्कारसेवय सयाई के० अगीयारसो योजन विमाननुं उंचपणुं होय. ए रीते पृथ्वीपिंम तथा विमाननुं उंचपणुं मिलिया के० म॰लीने सव्वत्थ के० सर्वत्र ते बत्तीस जोयण सया के० बत्रीशसो योजन ते नायव्वा के० जाणवा. ॥ ११४ ॥ ते आवी रीते—पहेले अने बीजे देवलोके (२७००) योजन पृथ्वीपिंड, अने (५००) योजन विमान उंचपणे; त्रीजे अने चोथे देवलोके (२६००) योजन पृथ्वीपिंड, अने (६००) योजन विमाननी उंचाइ; पांचमे अने छठे देवलोके (२५००) योजन पृथ्वीपिंम अने (७००) योजन विमाननुं उंचपणुं; सातमे अने आठमे देवलोके (२४००) योजन पृथ्वीपिंम अने (८००) योजन वि॰माननुं उंचपणुं; नवमे, दशमे, अगीयारमे अने बारमे ए चार देवलोके (२३००) योजन पृथ्वीपिंड अने (९००) योजन विमाननुं उंचपणुं; नवग्रैवेयके (२२००) योजन पृथ्वीपिंड अने (१०००) योजन विमाननुं उंचपणुं; पांच अनुत्तरविमाने (२१००) योजन पृथ्वीपिंम अने (११००) योजन विमाननुं उंचपणुं. सर्व पृथ्वीपिंमना योजन तथा विमानना उंचपणाना योजन नेला; करीए तेवारे बत्रीसें योजन थाय.

॥ हवे सौधर्मादिक विमानना वर्ण तथा त्यांना देवोना वर्ण कहे छे. ॥

पण चउ ति दु वण्ण विमाण ॥ सधय दुसु दुसुय जा सहस्सारो ॥
उवरि सिय नवण वंतर ॥ जोइसियाणं विविह वन्ना ॥ ११५ ॥

अर्थ—सहस्रारनामा आठमा देवलोक सुधी गणतां बे बे देवलोके अनुक्रमे पांच, चार, चार, अने बे वर्णनां विमान छे. ते आवी रीते जे सौधर्म तथा ईशान देव॰लोके सधय के० ध्वजासहित पण के० पांचे वर्णनां विमान छे. अने सनत्कुमार तथा माहेंद्र एक कालो वर्ण वर्जीने बाकी चउ के० चार वर्णनां विमान छे. ब्रह्म तथा लांतक ए बे देवलोके कालो तथा नीलो ए बे वर्ण वर्जीने बाकी ति के० त्रण वर्णनां विमान छे. तथा शुक्र अने सहस्रारे कालो, नीलो, अने रातो ए त्रण वर्ण वर्जीने बाकी दुवन्न के० बे वर्णनां विमान छे. त्यांथी उपरना आणतादिक चार दे॰वलोक तथा नव ग्रैवेयक अने पांच अनुत्तरविमान सुधी सिय के० श्वेत एटले धोला

वर्णनां ज्ञवण के० विमान छे, जेवो विमाननो वर्ण तेवोज ध्वजानो वर्ण सर्वत्र जाणवो. वली ज्ञुवनपतिनां ज्ञवन, अने व्यंतरनां नगर तथा ज्योतषीनां विमान ते विविहवन्ना के० विविध प्रकारना वर्णनां छे. एटले कोइ कालां, कोइ पीलां, कोइ रातां, कोइ नीलां, कोइ श्वेत वर्णनां जाणवां. ए रीते विमानिकने अधिकारे ज्ञुवनपति प्रमुखना नगरादिकना पण वर्ण कह्या. ॥ ११५ ॥

॥ हवे सौधर्मादिक विमाननुं लांबपणुं, पहोलपणुं, विमान मांहेलो परिधि ॥
॥ अने बाहेरनो परिधि मापवानो विधि कहे छे. ॥

रविणो उदय छंतर ॥ चउणवइ सहस्स पणसय छवीसा ॥ बायाल सठि ज्ञागा ॥ कक्कड संकंति दियहंमि ॥ ११६ ॥ एयंमि पुणो गुणिए ॥ ति पंच सग नवय होइ कममाणं ॥ तिगुणंमिय दोलस्का ॥ तेसीइ सहस्स पंच सया ॥ ११७ ॥ असिई छसठि ज्ञागा ॥ जोयण चउ लस्क बिसतरि सहस्सा ॥ छच्चसया तेत्तीसा ॥ तीस कलायंच गुणियंमि ॥ ११८ ॥ सत्त गुणे छ लस्का ॥ इगसठि सहस्स छसय छासीया ॥ चउपन्न कला तह नव ॥ गुणंमि अम लस्क सढाउं ॥ ११९ ॥ सत्त सया चत्ताला ॥ अठारस कलाय इय कमा चउरो ॥ चंडा चवला जयणा ॥ वेगाय तहा गई चउरो ॥ १२० ॥ इत्य गई चउहिं ॥ जय णयरि नाम केइ मन्नंति ॥ एहिं कमेहिं मिमाहिं ॥ गईहिं चउरो सुरा कमसो ॥ १२१ ॥ विरकंज्ञ आयामं ॥ परिहिं अप्निंतरंच बाहिरियं ॥ जुगवं मिणंति छम्मास ॥ जाव न तहावि तेपारं ॥ १२२ ॥ पावंति विमाणाणं ॥ केसिंपिहु अहव तिगुणयाईए ॥ कम चउगे पत्तेयं ॥ चंडाई गईउ जोइज्जा ॥ १२३ ॥ तिगुणेण कप्प चउगे ॥ पंच गुणेणंतु अठ सुमुणिज्जा ॥ गेविज्जे सत्तगुणेणं ॥ नव गुणे णुत्तर चउक्के ॥ १२४ ॥

अर्थ—ए नव गाथाउं प्रकटार्थ छे, तथापि कांइक अर्थ लखीए छैए. रविणो के० सूर्यनो उदयछंतर के० उदय थइने अस्त थाय, तेवारे अंतर केटला योजननुं थाय? ते कहे छे. चउणवइ सहस्स के० चोराणु हजार अने पणसय के पांचसो, वली छवीसा के० छवीश उपरे, तथा बायालसठिज्ञागा के० एक योजनना साठीआ बेता-

अने छठो ए वे, फरी डु के० सातमो अने आठमो ए वे अने चउ के० नवमो, द-शमो, अगीयारमो अने वारमो ए चारेनी एक रीत. तथा नवगे के० नव ग्रैवेयक अने तहेव के० तेमज जा के० यावत् पणगे के० पांच अणुत्तरे सुजवे के० अनुत्तर-विमाननेविषे होय ॥ ११३ ॥ इगवीससया के० एकवीशसो योजन पुढवी के० पृथ्वीनो पिंम होय, अने विमाणं के० विमान ते इक्कारसेवय सयाइं के० अगीयारसो योजन विमाननुं उंचपणुं होय. ए रीते पृथ्वीपिंम तथा विमाननुं उंचपणुं मिलिया के० म-लीने सवत्र के० सर्वत्र ते वत्तीस जोयण सया के० वत्रीशसो योजन ते नायव्वा के० जाणवा. ॥ ११४ ॥ ते आवो रीते–पहेले अने बीजे देवलोके (२७००) योजन पृथ्वीपिंड, अने (५००) योजन विमान उंचपणे; त्रीजे अने चोथे देवलोके (२६००) योजन पृथ्वीपिंड, अने (६००) योजन विमाननी उंचाइ; पांचमे अने छठे देवलोके (२५००) योजन पृथ्वीपिंम अने (७००) योजन विमाननुं उंचपणुं; सातमे अने आठमे देवलोके (२४००) योजन पृथ्वीपिंम अने (८००) योजन वि-माननुं उंचपणुं; नवमे, दशमे, अगीयारमे अने वारमे ए चार देवलोके (२३००) योजन पृथ्वीपिंड अने (९००) योजन विमाननुं उंचपणुं; नवग्रैवेयके (२२००) योजन पृथ्वीपिंड अने (१०००) योजन विमाननुं उंचपणुं; पांच अनुत्तरविमाने (२१००) योजन पृथ्वीपिंम अने (११००) योजन विमाननुं उंचपणुं. सर्व पृथ्वीपिंमना योजन तथा विमानना उंचपणाना योजन भेला करीए तेवारे वत्रीसें योजन थाय.

॥ हवे सोधर्मादिक विमानना वर्ण तथा त्यांना देवोना वर्ण कहे छे. ॥

पण चउ ति डु वण विमाण ॥ सधय डुसु डुसुय जा सहस्सारो ॥
उवरि सिय जवण वंतर ॥ जोइसियाणं विविह वन्ना ॥ ११५ ॥

अर्थ–सहस्रारनामा आठमा देवलोक सुधी गणतां वे वे देवलोके अनुक्रमे पांच, चार, चार, अने वे वर्णनां विमान छे. ते आवी रीते जे सोधर्म तथा ईशान देव-लोके सधय के० ध्वजासहित पण के० पांचे वर्णनां विमान छे. अने सनत्कुमार तथा माहेंद्र एक कालो वर्ण वर्जीने वाकी चउ के० चार वर्णनां विमान छे. ब्रह्म तथा लांतक ए वे देवलोके कालो तथा नीलो ए वे वर्ण वर्जीने वाकी ति के० त्रण वर्णनां विमान छे. तथा शुक्र अने सहस्रारे कालो, नीलो, अने रातो ए त्रण वर्ण वर्जीने वाकी डुवन्न के० वे वर्णनां विमान छे. त्यांथी उपरना आणतादिक चार दे-वलोक तथा नव ग्रैवेयक अने पांच अनुत्तरविमान सुधी सिय के० श्वेत एटले धोला

वर्णनां नवण के० विमान छे, जेवो विमाननो वर्ण तेवोज ध्वजानो वर्ण सर्वत्र जाणवो. वली जुवनपतिनां जवन, अने व्यंतरनां नगर तथा ज्योतषीनां विमान ते विविहवण्णा के० विविध प्रकारना वर्णनां छे. एटले कोइ कालां, कोइ पीलां, कोइ रातां, कोइ नीलां, कोइ श्वेत वर्णनां जाणवां. ए रीते विमानिकने अधिकारे जुवनपति प्रमुखना नगरादिकना पण वर्ण कह्या. ॥ ११५ ॥

॥ हवे सौधर्मादिक विमाननुं लांबपणुं, पहोलपणुं, विमान मांहेलो परिधि ॥
॥ अने बाहेरनो परिधि मापवानो विधि कहे छे. ॥

रविणो उदय छंतर ॥ चउणवइ सहस्स पणसय छवीसा ॥ बायाल सठि जागा ॥ कक्कड संकंति दियहंमि ॥ ११६ ॥ एयंमि पुणो गुणिए ॥ ति पंच सग नवय होइ कममाणं ॥ तिगुणंमिय दोलस्का ॥ तेसीइ सहस्स पंच सया ॥ ११७ ॥ असिई छसठि जागा ॥ जोयण चउ लस्क बिसतरि सहस्सा ॥ छच्चसया तेत्तीसा ॥ तीस कलायंच गुणियंमि ॥ ११८ ॥ सत्त गुणे छ लस्का ॥ इगसठि सहस्स छसय छसीया ॥ चउपन्न कला तह नव ॥ गुणंमि अम लस्क सह्वाउ ॥ ११९ ॥ सत्त सया चत्ताला ॥ अठारस कलाय इय कमा चउरो ॥ चंडा चवला जयणा ॥ वेगाय तहा गई चउरो ॥ १२० ॥ इछय गई चउछिं ॥ जयणयरिं नाम केइ मन्नंति ॥ एहिं कमेहिं मिमाहिं ॥ गईहिं चउरो सुरा कमसो ॥ १२१ ॥ विस्कंज्ञ आयामं ॥ परिहिं अप्निंतरंच बाहिरियं ॥ जुगवं मिणंति छम्मास ॥ जाव न तहावि तेपारं ॥ १२२ ॥ पावंति विमाणाणं ॥ केसिंपिहु अहव तिगुणयाईए ॥ कम चउगे पत्तेयं ॥ चंडाई गईउ जोइज्जा ॥ १२३ ॥ तिगुणेण कप्प चउगे ॥ पंच गुणेणंतु अठ सुमुणिज्जा ॥ गेविज्जे सत्तगुणेणं ॥ नव गुणे णुत्तर चउक्के ॥ १२४ ॥

अर्थ--ए नव गाथाउ प्रकटार्थ छे, तथापि कांइक अर्थ लखीए छैए. रविणो के० सूर्यनो उदयछंतर के० उदय थइने अस्त थाय, तेवारे अंतर केटला योजननुं थाय? ते कहे छे. चउणवइ सहस्स के० चोराणु हजार अने पणसय के पांचसो, वली छवीसा के० छवीश उपरे, तथा बायालसठिजागा के० एक योजनना साठीआ बेता-

सीरा भाग उपरे एटले (८४५२६) योजन अने साठीआ (४२) भाग एटलुं सूर्य एक, कक्कड के० कर्क संकंति के० संक्रांतिना पहेला दिहंमि के० दिवसनेविषे चाले, तेवारे पूर्वोक्त योजननुं अंतर पडे. एटलुं सूर्यनुं तापक्षेत्र कहीएं. ॥ ११६ ॥

इवे गयंमि के० ए चालवानी गतिना जोजनने गुणो के० वली तिगुणीय के० त्रण- गणुं करीएं, तथा पंच के० पांचगणुं करीए, तथा सग के० सातगणुं करीएं, वली न- वग के० नवगणुं करीएं. तेहनो जे जे आंक आवे ते कममाणं के० क्रममान होय, एटले एक पग उपाडी बीजो पग मूकीये, तेमांहे एटला योजन वैमानिक देवताने विषे मान होय. तेहज कहे छे. ए सूर्यतापक्षेत्रने त्रिगुणुं करीएं, तेवारे [illegible] के० [illegible] व्याशी हजार पांचसें ॥ ११७ ॥ ने एंसी योजन तेना उपर साठीआ [illegible] भाग थाय. एटले (२०३५८०) योजन अने एक योजनना साठीआ [illegible] भाग थाय. तथा पंचगुणियंमि के० पांचगुणुं करतां चउलक्ख के० चार लाख [illegible] हजार [illegible] ने [illegible] योजन अने एक योजनना साठीआ त्रीश भाग उ- पर थाय. ॥ ११८ ॥

तथा सगगुणे के० सातगुणुं करतां (६६१६०६) योजन उपर साठीआ चोपन भाग थाय. अने [illegible] नवगुणंमि के० नवगुणुं करतां अडलक्ख सढाउं के० साडा [illegible] ॥ ११९ ॥ [illegible] ने [illegible] योजन, तथा एक योजनना साठीआ [illegible] भाग एटले (८५०३४०) उपर साठीआ अढार भाग थाय. इह के० ए प्रका- रना [illegible] करीने [illegible] के० चार भेदे वैमानिक देवतानी कमा के० क्रम [illegible] [illegible] [illegible]. ने [illegible] के० चार प्रकारे छे, तेनां नाम कहे छे. एक चंडा, बीजी [illegible], त्रीजी [illegible] अने चोथी वेगा. [illegible] के० ते चारेगति एकेक [illegible] [illegible] [illegible] ॥ १२० ॥ [illegible] के० अहींयां कोइक आचार्य चोथी वेगा [illegible] [illegible] के० [illegible] एहवुं नाम माने छे. तेवार पछी [illegible] के० ए पूर्वोक्त चार क्रमे करीने चंडादिक चारे गतिये चार देवता इमाहिं के० [illegible] [illegible] ॥ १२१ ॥ ने आवी रीते जे एक देवता त्रिगुणीक्रमे [illegible] [illegible] के० [illegible] चंडागतिएं करी [illegible] एटले मापे, अने बीजो [illegible] [illegible] करी विमानना आयाम के० लांबपणाने [illegible] [illegible]. [illegible] देवता [illegible] [illegible] विमाननी अभिंतर परिधि [illegible] [illegible] ने [illegible]. अने [illegible] के० [illegible] चोथो देवता नवगुणीक्रमे चोथी वेगा [illegible] [illegible] [illegible] के० [illegible] परिधिने मापे. ए रीते सुगमं के०

मकाले ए चारे देवता अनुक्रमे छमाससुधी निरंतर विमानने मापे; तोपण केटलाक- विमाननो पार पामे नही. ॥ १२२ ॥

वली पक्षांतर कहे छे. जेम केटलाएक विमाननो पार पामे नहीं, तेम केटलाएक देवता विमाननो पार पण पामे. पहेला चार देवलोके त्रिगुणेक्रमे चंडागतिए पहोल- पणे, अने चपलागतिए लांबपणे त्रिगुणेक्रमे, यवनागतिए अभ्यंतर परिधी त्रिगुणे- क्रमे, तथा वेगवतिए बाहेरनी परिधी त्रिगुणेक्रमे कोइक देवता मापे तो पार पामे तथा ब्रह्मदेवलोकथी मांडीने अच्युत देवलोकसुधी आठ देवलोके पांचगुणेक्रमे चंडा- दिक चारे गतिए लांबा पहोला मध्यपरिधी अने बाहेर परिधी मवे तो पार पामे. ॥ १२३ ॥

अने सातगुणेक्रमे चंडादिक चारे गतिए नवग्रैवेयकना लांबपणादिक चारेनो पार पामे. तथा नवगुणेक्रमे एटले पूर्वे नवगुणानो आंक आव्यो छे, तेटला योजननुं एक डगलुं जरता थका चारे देवता चंडादिक चारे गतिए करि अंतररहित छमास सुधी चाले. तेवारे पंचानुत्तरविमानमांहेला सर्वार्थसिद्धि विमान टालीने बाकीना चउक्के के० चार विमानना लांबपणादिकनो पार पामे. ॥ १२४ ॥

अहींयां कोइ प्रश्न पूछे के, जो ए क्रमे अने चंडादिक गतिए छ मास लगे पण केटलाएक विमाननो पार पामे नहीं, तो दोढ राज प्रमाण सौधर्मदेवलोकथकी वे पहोर रात्रीमांहे देवता आवीने तीर्थंकरना जन्माभिषेकादिक कल्याणकनो महिमा करवा माटे मनुष्यलोकमां केम आवे छे ? केमके विमाननी लंबाइथकी सौधर्मदेव- लोक तो अत्यंत दूर छे.

तत्रोत्तरं– जेम पल्योपमनुं प्रमाण कल्पित छे, तेम ए क्रममान गतिनुं परिमाण पण कल्पित जाणवुं. जगवतिप्रमुख सिद्धांतमांहे ज्यां देवगतिनुं परिमाण लख्युं; ते सर्व कल्पित कही लोक समजाव्या, परंतु जवस्वजावथकी देवता अत्यंत शक्तिवंत तथा स्वजावे अत्यंत शीघ्रगतिवंत होय. एटले बीजुं एवुं दृष्टांत कोइ नथी के जे क- हीने छद्मस्थ मनुष्यने समजाविएं; माटे पूर्वाचार्ये ए चार गतिए क्रममान कल्पीने देवलोकनी अत्यंत महोटाइ वखाणी. ए रीते सौधर्मादिक देवलोकनेविषे सामान्य- पणें विमाननुं प्रमाण कह्युं.

॥ हवे कांइक विशेष वखाणे छे. ॥

पढम पयरंमि पढमे ॥ कप्पे उडु नाम इंदय विमाणं ॥
पणयाल लरकजोयण ॥ लरकं सव्वुवरिसव्वठं ॥ १२५ ॥

अर्थ— पहेला देवलोकना पहेला प्रतरनेविषे उडुनामे मुख्य इंद्रकविमान छे, ते वृत्ताकारे थाल सरखुं पिस्तालीश लाख योजन प्रमाणे, अने सव्वुवरि के० सर्वना उपर छेल्ला बासठमा प्रतरे एक लाख योजननुं सर्वार्थ सिद्धनामे विमान वृत्ताकारे छे.

॥ हवे बासठ प्रतरनेविषे मध्यजागे बासठ इंद्रकविमान छे, तेहनां नाम कहे छे. ॥

उडु चंद रयण वग्गु ॥ वीरिय वरुणे तहेव आणंदे ॥ बंभे
कंचण रुइभे ॥ चंद अरुणेय वरुणेय ॥ १२६ ॥

अर्थ— पहेलुं उडुविमान, बीजुं चंद्रकविमान, त्रीजुं रतनविमान, चोथुं वल्गुविमान, पांचमुं वीर्यविमान, छठुं वरुणविमान, तहेव के० तेमज सातमुं आनंदविमान, आठमुं ब्रह्मविमान, नवमुं कांचनविमान, दशमुं रुचिप्रभविमान, अगीयारमुं चंद्रविमान, बारमुं अरुण, तेरमुं वरुण. ए तेर सौधर्म तथा ईशानदेवलोके छे. ॥ १२६ ॥

वेरुलिय रुयग रुइरे ॥ अंके फलिहे तहेव तवणिज्जे ॥ मेहे
अग्घ हलिद्दे ॥ नलिणे तह लोहियक्खे य ॥ १२७ ॥

अर्थ— १४ मुं वेरुर्य, १५ मुं रुचक, १६ मुं रुचिर, १७ मुं अंक, १८ मुं स्फाटिक, तेमज १९ मुं तपनीय, २० मुं मेघ, २१ मुं अर्घ, २२ मुं हालिद्र, २३ मुं नलिन, तह के० तेमज २४ मुं लोहिताक्ष ॥ १२७ ॥

वइरे अंजण वरमाल ॥ रिठ देवेय सोम मंगलए ॥
बलभद्दे चक्क गया ॥ सोवत्थिय णंदियावत्ते ॥ १२८ ॥

अर्थ— २५ मुं वज्र, ए बार त्रीजे तथा चोथे देवलोके छे. अने २६ मुं अंजन, २७ मुं वरमाल, २८ मुं रिष्ट, २९ मुं देवे, ३० मुं सौम्य, ३१ मुं मंगल. ए छ विमान ब्रह्म नामा पांचमे देवलोके छे. ३२ मुं बलभद्र, ३३ मुं चक्र, ३४ मुं गदा, ३५ मुं स्वस्तिक, ३६ मुं नंदावर्त्तक, ए पांच प्रतरनां विमान छठे लांतकदेवलोके छे. ॥ १२८ ॥

आभंकरेय गिद्धी ॥ केऊ गरु लेय होइ बोधव्वे ॥ बंभे
बंभ हिए पुण ॥ बंभुत्तर लंतए चेव ॥ १२९ ॥

अर्थ— ३७ मुं आभंकर, ३८ मुं गृधी, ३९ मुं केतु, ४० मुं गरुड, ए चार प्रतर महाशुक्रदेवलोके होइ के० होय, ते बोधव्वे के० जाणवा. ४१ मुं ब्रह्म, ४२ मुं ब्रह्महित, वली ४३ मुं ब्रह्मोत्तर, ४४ मुं लांतक, ए चार ते चेव के० निश्चे सहस्रार देवलोके जाणवां. ॥ १२९ ॥

महसुक सहस्सारे ॥ आणय तह पाणएय बोधव्वे ॥
पुप्फलंकार आरण ॥ तहाविय अच्चुए चेव ॥ १३० ॥

अर्थ– ४५ मुं महाशुक्र, ४६ मुं सहस्रार, ४७ मुं आणत, तेम ४८ मुं प्राणत, ए चार प्रतर नवमे अने दशमे कल्पे छे. ते बोधव्वे के० जाणवां. ४९ मुं पुष्प, ५० मुं अलंकार, ५१ मुं आरण, तेमज ५२ मुं अच्चुत– ए चार चेव के० निश्चे आरण तथा अच्चुत ए वे देवलोके छे. ॥ १३० ॥

सुदंसण सुपडिबध्धे ॥ मणोरमे चेव होइ पढम तिगे ॥
तत्तोय सव्वभद्दे ॥ विसालए सुमणे चेव ॥ १३१ ॥

अर्थ– ५३ मुं सुदर्शन,५४ मुं सुप्रतिबद्ध, ५५ मुं मनोरम, ए त्रण प्रतरे जे इंद्रकविमान ते होइ के० होय, ग्रैवेयकना पढमतिगे के० पहेला त्रिकनेविषे, तत्तोय के० तेवार पछी ५६ मुं सर्वतोभद्र, ५७ मुं विशाल, ५८ मुं सुमनस, चेव के० निश्चे ए त्रण विमान ग्रैवेयकने बीजे त्रिके होय. ॥ १३१ ॥

सोमणसे पीइकरे ॥ आइच्चे चेव होइ तइय तिगे ॥
सव्वठसिध्धि नामे ॥ इंदया एव वासठी ॥ १३२ ॥

अर्थ– ५९ मुं सोमनस, ६० मुं प्रीतिकर, ६१ मुं आदित्य – ए त्रण प्रतर निश्चेथकी तेमज ग्रैवेयकना त्रीजा त्रिकनेविषे होय. अने ६२ मुं पांच अनुत्तर विमाने सर्वार्थसिद्धि नामा एक इंद्रकविमान छे. इंदया एव के० ए इंद्रक विमाननां नाम वासठी के० वासठ कह्यां. ॥ १३२ ॥

पणयालीसं लक्खा ॥ सीमंतय माणुसं उडु सिवं च ॥
अपयठाणो सव्वठ ॥ जंबुद्दीवोइमं लक्खं ॥ १३३ ॥

अर्थ– पिस्तालीश लाख योजननो सीमंतय के० सीमंत नामे नरकावास छे. बीजुं माणुसं के० मनुष्यक्षेत्र छे. त्रीजुं उडु के० ऋतुविमान छे. चोथुं सिवंच के० सिद्धशिला. ए चार पदार्थ प्रत्येके पिस्तालीश लाख योजनना आयाम विष्कंभे छे. अने अपयठाणो के० सातमा नरकनो अपइठाणनामे नरकावास, बीजुं सव्वठ के० सर्वार्थसिद्ध विमान, त्रीजो जंबुद्दीवो के० जंबुद्दीप, इमं के० ए त्रण पदार्थ प्रत्येके लक्खं के० लाख योजनना छे. ॥ १३३ ॥

॥ हवे ऊर्ध्वलोक अने अधोलोकनो विवरो कहे छे. ॥

अह भागासग पुढवीसु ॥ रज्जु इक्किक तहय सोहम्मे ॥
माहिंद लंत सहस्सार ॥ अच्चुय गेविज्ज लोगंते ॥ १३४ ॥

अर्थ – हवे मेरुपर्वतनी मध्यवृत्तिमां गोस्तनाकारे रुचक प्रदेश छे, त्यांथकी सात राज उंचो ऊर्ध्वलोक छे, तथा सात राज नीचो अधोलोक छे, ए रीते सर्व मली लो-

काकाश चउद राज उंचपणे ठे, तेनो विवरो कहे ठे. अह के० अधोलोक तें रुचक प्रदेश थकी हेठे जे पृथ्वी ठे; तेहना सात नाग करीएं, ते एकेको नाग एकेक राजप्रमाण ठे. एटले रत्नप्रजा पृथ्वीनो उपरनो तलो आदे देइने यावत् शर्करप्रजानो उपरनो तलो आवे; तेटलो एक राज वचमां घनोदधि, घनवात, तनुवात, अने अवकाश ते सर्व एक राजमांहे ठे. एम साते नरके करी अधोलोके सात राजलोक थाय ठे.

तेमज रत्नप्रजाना उपरनां तलानी उपरनी पीठिकाथी मांडीने सौधर्मदेवलोकना उपरना तेरमा प्रतरसुधी एक राज लोक जाणवुं. तेवारपठी मांहेंद्रदेवलोकने ठेडे, बीजो राज, तेवारपठी लंत के० लांतक देवलोकने ठेडे त्रीजो राज. तेवार पठी सहस्रारे चोथो राज, अच्युतने अंते पांचमो राज, ग्रैवेयकने अंते ठठो राज, अने ठेल्ला लोगंते के० लोकांते सातमो राज, ए रीते एकेका जागे करी सात राज लोक उपर जाणवा. ॥ १३४ ॥ अहींयां कोइक–सोहम्मंमि दिवड्ढा ॥ अड्ढाइज्जायरज्जुमाहिंदे ॥ पंचेवसहस्सारे ॥ ठ अच्चुए सत्तलोगंते ॥ १ ॥ ए गाथा कहे ठे, ते मतांतर अप्रमाण जाणवी. केमके चउद पूर्वधर श्रीजद्रबाहुस्वामी श्रीआवश्यक सूत्रने विषे एहवी गाथा कहे ठे. ते आगल पाठमांज लखी ठे.

सम्मत्त चरण सहिया ॥ सवं लोगं फुसे निरवसेसं ॥
सत्तय चउदसजाए ॥ पंचय सुय देस विरईए ॥ १३५ ॥

अर्थ– सम्यक्चारित्र सहित जे केवली ते केवलीसमुद्घात अवस्थाए सर्व चउद राजलोक पोताना आत्मप्रदेशे करी फरशे. केमके धर्मास्तिकायना प्रदेश, अधर्मास्तिकायना प्रदेश अने लोकाकाशना प्रदेश, तथा एक जीवसंबंधी प्रदेश –ए चारे मांहोमांहे बराबर ठे. तेमाटे जेवारे केवली केवलीसमुद्घात करे, तेवारे एकेका लोकाकाश प्रदेशे एकेको पोताना जीवनो प्रदेश थापे, तेवारे सर्वलोकने फरशे.

वली सम्यक्चारित्र सहित उत्कृष्ट तपस्वी श्रुतज्ञान सहित ते जेवारे अनुत्तर विमाने ईलिकागतिए उपजे, तेवारे लोकना चौदीया सात राज फरशे. वली सम्यक्दृष्टि श्रुत ज्ञानीए पूर्वे नरकायु बांध्युं होय, अने पठी सम्यक् चारित्र पाम्यो होय, ते जीव ठठी नरकपृथ्वीए ईलिकागतिए उपजे, तेवारे चौदीया पांच जाग फरशे. वली देशविरती ईलिकागतिए अच्युत देवलोके उपजे तेवारे चौदीया पांच जाग फरशे. नरकनुं जेणे पूर्वे आयु बांध्युं होय, ते देशविरतीपणुं न पामे. तेमाटे अधोलोकना चौदीया पांच जाग [illegible] नथी. [illegible] चितव्यो ते कारणे चूर्णिकार कहे ठे जे, देशविरई हेठा, [illegible] अच्चुयं जावनिनग्गियमिति एटले लोकना चौदजाग क-

रीए. त्यां रुचकथकी नवसें योजन उंचा, अने नवसें योजन नीचा. ए रीते अढारसें योजन प्रमाण तिरछो लोक, तेथकी उपरनो ऊर्ध्वलोक कांइक ऊणां सात राज छे. तिर्यक्लोकथी नीचे अधोलोक. ए सात राजथी कांइक अधिक छे. केमके रत्नप्रभापृथ्वीमांहे ज्यारे असंख्याता योजननी कोडी जइएं, तेवारे चउद राजनो मध्यभाग होय. तेमाटे छट्ठी नरकपृथ्वीमांहे पण असंख्याता योजन कोडी जइएं तेवारे पांच राज होय. एटले जे, देशविरति ईलिकागतीए बारमे देवलोके उपजे ते चौदीया पांच भाग फरशे. एम छतां जे एहवुं कहे के, देशविरति अच्युते ईलिकागतीए जाय तो चौदीया छ भाग फरशे. एवी रीते जे कहे छे, ते मतांतरी जाणवा. केमके श्रुतज्ञानीए अंगीकार कर्युं नही. तेमाटे अप्रमाण जाणवुं, अहीयां तत्व केवली जाणे. ए रीते समस्त लोकनी उंची नीची व्यवस्था कही.

हवे अहींयां प्रसंगागत तिरछा लोकनी व्यवस्था कहे छे. तिर्यग्लोक मध्यभागे चार प्रदेश उपरना, अने चार प्रदेश नीचेना; ए रीते गोस्तनाकार आठ प्रदेशनो रुचक छे. हवे हेठला चार प्रदेशथकी लोकांत सीम मांमाने आकारे मांमो, एक राजप्रमाण, बीजो उपरना चार प्रदेशनो एक राज प्रमाण मांमो, अने चार प्रदेशथकी चार विदिशि एक प्रदेशथकी नीकली ते प्रदेशनी वच्चे क्रमे प्रदेश प्रदेश वर्द्धमान ते वधती वधती असंख्यात प्रदेशी चारदिशि नीकली.

ए बेउ प्रदेशना मांमा एक राज प्रमाण, तेमांहे उपरना मांमाथकी ऊर्ध्व लोके प्रदेशे वधतां वधतां ब्रह्म नामा देवलोकमध्ये पांच राजनुं पोहोलपणुं थयुं. वली त्यांथी प्रदेशे हाणी करतां सिद्धशिलाना मस्तकउपरना छेल्ला प्रदेशनो मांमो ते पण एक राज प्रमाण छे, एमज हेठला चार प्रदेशथकी प्रदेश वृद्धीए वधता प्रथम नरकथकी लेइने सातमा नरक तले सात राज तिरछुं प्रमाण कांइक ऊणुं जाणवुं. एटले मोटोटा कुंमाने उंधुं करी ते उपर सरावसंपुट धरी राखीएं, ते आकारे लोक छे. अथवा वलोणुं वलोवतो उभो पुरुष कटिए हाथ दीधा होय, एहवे संस्थाने लोक जाणवो. ते पुरुषना पगतले सात राज पहोलाइ अने नाभी प्रदेशे एक राज पहोलाइ, कोणीए पांच राज पहोलाइ, अने शिरतले एक राज, प्रमाण जाणवुं. अहींयां पगतले जे सात राज कह्या; ते देशे ऊणा छे; परंतु थोडा ऊणा छे; माटे विवक्षा करी नथी. पूरा सात राज कह्या तेहनी स्थापनानो यंत्र नाख्यो छे, तेमांथी जोइ लेवुं. एटले देवतानां भुवनद्वारनो उपसंहार करता अवगाहना द्वारनुं अभिसंधान करे छे ॥ १३५ ॥ सुरेसुभवणदारसम्मत्तं.

॥ हवे त्रीजुं देवना शरीरनी अवगाहनानुं द्वार कहे छे. ॥

इति ठिदारं अथ अवगाहणादारं

भवण वण जोइ सोहम्मी साणे सत्त हत्थ तणुमाणं ॥
दु दु दु चउक्के गेविज्जणुत्तरे हाणि इक्किक्कं ॥ १३६ ॥

अर्थ– भवनपति तथा व्यंतर तथा ज्योतषी, सोधर्म देवलोक तथा ईशान देवलोक सुधी उत्सेधांगुल प्रमाण सत्तहत्थतणुमाणं के० सात हाथ शरीरनुं मान उत्कृष्टुं जाणवुं. तेवारपछी दु के० त्रीजो अने चोथा ए बे देवलोक, तथा बीजीवार दु शब्दे पांचमो तथा छठो देवलोक, तथा त्रीजीवार दु शब्दे सातमो तथा आठमो, अने चउक्के एटले चतुष्के के० नवमो, दशमो, अगीयारमो, अने बारमो, तथा गेविज्ज के० नव ग्रैवेयक, अणुत्तरे के० अनुत्तरविमाने, ए छ ठेकाणे क्रमेकरी हाणि इक्किक्कं के० एक एक हाथनी हाणी करता जइए, तेवारे अनुत्तरविमाने एक हाथनुं शरीर थाय छे. एटले त्रीजा तथा चोथा देवलोके छ हाथ, ब्रह्म अने लांतके पांच हाथ, शुक्र अने सहस्रारे चार हाथ, आरणादिक चार देवलोके त्रण हाथ, ग्रैवेयके बे हाथ अने अनुत्तरविमाने एक हाथना शरीरनुं मान जाणवुं. ए रीते सामान्यपणे देवताना शरीरनुं मान कह्युं. ॥ १३६ ॥

॥ हवे विशेषे सागरोपम आयुष्यनी वृद्धिए करी
सनत्कुमारादिकनेविषे देहमान कहे छे. ॥

कप्प दुग दु दु दु चउगे ॥ नवगे पणगेय जिठठिइ अयरा ॥ दो सत्त चउद अठारस ॥ बावीसिगतीसतित्तीसा ॥ १३७ ॥
विवरे ताणि क्कुणे ॥ इक्कारस गाउ पाडिए सेसा ॥ हत्थि क्कारस भागा ॥ अयरे अयरे समहियंमि ॥ १३८ ॥ चय पुब्व सरीराउ ॥ कमेण इगुत्तराइ वुड्ढीए ॥ एवं ठिइ विसेसा ॥ सणंकुमाराइ तणुमाणं ॥ १३९ ॥

अर्थ– ए पूर्वोक्त रीते प्रथम कप्पदुग के० पहेला अने बीजा देवलोके, तथा दु के० त्रीजा अने चोथा देवलोके, तथा दु के० पांचमा अने छठा देवलोके, तथा दु के० सातमा अने आठमा देवलोके, अने चउगे के० चार ते नवमे, दशमे, अगीयारमे अने बारमे देवलोके, तथा नवगे के० नव ग्रैवेयके, तथा पणगे के० पांच अनुत्तर

विमाने,एटले स्थानके आयुष्यनी जिह के० उत्कृष्टी ठिइ के० स्थिति ते अनुक्रमे कहे छे. पहेला बे कल्पे अयरादो के० बे सागरोपम, बीजा बे देवलोके सत्त के० सात सागरोपम, त्रीजा बे देवलोके चउद के० चउद सागरोपम. चोथा बे देवलोके एटले सातमा अने आठमा देवलोके अठारस के० अढार सागरोपम, तथा नवमाथी बारमासुधीना चार देवलोके बावीस के० बावीश सागरोपम. तथा नव ग्रैवेयके इगतीस के० एकत्रीश सागरोपम, तथा पांच अनुत्तरविमानने विषे तित्तीसा के० तेत्रीश सागरोपमनी उत्कृष्टी स्थिति छे. ॥ १३७ ॥

हवे अधिक स्थितिमांहेथी ओछी स्थिति काढीएं तेहने विवर एटले विश्लेष कहीएं. पछी बाकी रहे तेमांथी ताणिक्कूणे के० एकरूप ओछो करीए. ते वली इक्कारस गाउ पाडीए के० अगीयार हस्तगतभागमांहेथी पाडेलाने स्थानके जे सेसा के० बाकी रहेला हत्थिक्कारसभागा के० एक हाथना अगीयारीया भाग तेने देवताना आयुष्यमांही अयरे अयरे समहियंमि के० एकएक सागरोपम सम अधिक थयुं थकुं ॥१३८॥

चयपुव्व शरीराउ के० पूर्वपूर्व शरीरप्रमाणमांहेथी कमेण के० अनुक्रमे करी एगुत्तराइवुड्डीए के० एकोत्तर वृद्धीए अगीयारीया भाग ओछा करता जइएं, एवंठिइ विसेसा के० ए रीते आयुष्यनी स्थिति विशेषे करी एटले सागरोपम वृद्धीरूपे करीने सणंकुमाराइ के० सनत्कुमार आदि देवताना तणुमाणं के० शरीरनुं प्रमाण थाय. ते आवी रीते जे पूर्वाचार्योने देवताना शरीरनुं प्रमाण करवानुं कारण बीजुं कोइ जपनुं नहीं, तेवारे आयुष्यनुं मान विवरीने सागरोपम उपर देहमान कह्युं. ॥ १३९ ॥ यद्यपि ईशान तथा माहेन्द्र देवलोके सागरोपम जाजेरां जे आयु छे ते जाजेरां अहीयां गणवां नहीं. सौधर्म तथा ईशाननुं सात हाथ देहमान कह्युं. हवे सनत्कुमारेन्द्रनुं शरीरमान कहे छे. विवरे एटले विवरण ते विश्लेष करीएं. अर्थात् अधिकी आयुस्थितिमांहथकी ओछी स्थिति काढीएं. जेम सौधर्मादिक सात स्थानक जे कह्यां, तेनी उत्कृष्टी स्थिति बे सागरोपमादि छे. तेनो विवरण करीएं, एटले विश्लेष करीएं; ते एम के महोटी स्थितिमांथी न्हानी स्थिति काढ्ये थके बाकी जे रहे तेमांथी एक ओछो करीएं; पछी एक हाथना अगीआर भाग करीएं, ते भागमांथी विश्लेष करतां एक ओछो करतां जे आंक उगर्यो छे; ते प्रमाणे हाथना शेष भाग ते आदे देइ एकेक सागरोपमे वधते एकेक भाग घटतो आंक मांडीएं. पूर्व शरीरमानथकी एकेक सागरोपमे वधतां एकेक भाग अनुक्रमे चय के० घटाडीएं. एम स्थिति विशेष सागरोपम वधता सनत्कुमारादिकनेविषे देवना शरीरनुं मान थाय.

तेज उदाहरणे करी देखाडीएं छिएं. जेम सोधर्म तथा ईशान देवलोके उत्कृष्टी स्थिति बे सागरोपमनी छे. अने सनत्कुमार तथा माहेंद्रे सात सागरोपम छे. हवे सात सागरोपममांहेथी बे काढीएं, केमके बे सागरोपमवाला आयुष्यना देवताना शरीरनुं मान सात हाथ कह्युं छे. ते बे सागरोपम काढतां बाकी पांच सागरोपम रहे, तेमांहेथी एक ओछो करीएं तेवारे चार रहे. हवे सोधर्म अने ईशान ए बे देवलोकना देवतानुं सात हाथनुं शरीर छे. तेमांहेथी छ हाथ पूरा राखीएं, अने सातमा हाथना अगीयार जाग करीएं, ते मांहेला चार जाग काढी लइएं; बाकी सात जाग रहे ते पछना मूकीएं एटले सनत्कुमार, तथा माहेंद्र देवलोकना त्रण सागरोपमना आयुष्यवाला देवतानुं शरीरमान छ हाथ पूरा अने एक हाथना अगीयार जाग करीएं, तेना चार जाग उपर शरीरनुं मान जाणवुं. एम एकेको सागरोपम वधारतां अने एकेको जाग घटाडतां चार सागरोपमना आयुष्यवाला देवताने छ हाथ ने अगीयारीया त्रण जाग देहमान, तथा पांच सागरोपमना आयुष्यवाला देवताने छ हाथ ने अगीयारीया बे जाग शरीरमान. तथा छ सागरोपमवाला देवताने छ हाथ ने अगीयारीउं एक जाग उपर. तथा सात सागरोपमवाला देवताने पूरा छ हाथ शरीरनुं मान जाणवुं. एम आगलना सर्व देवलोकना शरीरनां देहमान ए रीतना हिसाबथी जाणवां. ते सर्वना जूदा जूदा यंत्र करेला छे ते उपरथी जोवुं सुगम पडशे.

बीजुं उदाहरण कहे छे. जेम ब्रह्मदेवलोके तथा लांतके चउद सागरोपमनी आयुष्यनी उत्कृष्टी स्थिति छे, तेमांहेथी सनत्कुमार तथा माहेंद्रना सात सागरोपमना सात आंक बाद करीएं. बाकी सात रहे, तेमांथी एक ओछो करीएं तेवारे बाकी छ रहे. हवे एक हाथना अगीयारीया जाग मांहेला पांच पछता मूकी बाकी छ जाग रहे ते, अने पांच हाथ उपर. एटलुं आठ सागरोपमवाला देवतानुं शरीरमान थयुं. ए रीते एकेको सागरोपमायु वधतां एकेको अगीयारीउं जाग शरीरनां मानमांहेथी घटाडवो.

भवधारणिज्ज एसा ॥ उत्तर वीउव्वि जोयणा लक्खं ॥
गेविज्जणुत्तरेसु ॥ उत्तर वेउव्विया नत्थि ॥ १४० ॥

अर्थ– ए रीते जे देवना शरीरनुं मान पूर्वे कह्युं ते भवधारणीय शरीर कहीएं, जे देवतानुं उत्पन्न थवुं त्यांथी देवता जीवे त्यांसुधी जे शरीर धारण करे तेहने भवधारणीय शरीर कहीएं. अने कोइक कार्य उपने थके जे विकुर्वणा करी शरीर नीप-

जावे ते वैक्रियशरीर उत्कृष्टुं लाख योजन प्रमाण करे. अने नव ग्रैवेयक तथा पांच अनुत्तरविमाननेविषे भवधारणीयज शरीर छे, परंतु उत्तरवैक्रिय शरीर करवानी शक्ति छतां पण कोइ काम पडतुं नथी, के जे थकी तेमना रहेवासी देवताने उत्तरवैक्रिय शरीर करवुं पडे. ॥ १४० ॥

॥ हवे भवधारणीयशरीर, तथा उत्तरवैक्रियशरीरनी जघन्य अवगाहना कहे छे. ॥

साहाविय वेउव्विय ॥ तणु जहन्ना कमेण पारंभे ॥ अं-
गुल असंख भागो ॥ अंगुल संखिज्ज भागोय ॥ १४१ ॥

अर्थ– साहाविय के० स्वाभाविक ते भवधारणीय अने वेउव्विय के० उत्तरवैक्रिय ए बंने जे तणु के० शरीर ते जहन्ना के० जघन्यथकी कमेण के० अनुक्रमे पारंभे के० प्रारंभनी वेलाए भवधारणीय शरीर करवा मांडतां अंगुल असंख भागो के० जघन्यथी अंगुलने असंख्यातमे भागे होय. अने उत्तरवैक्रिय करवा मांडतां जघन्यथी अंगुलसंखिज्ज भागोय के० अंगुलने संख्यातमे भागे होय. एटलो मांहोमांहे फेर छे; ए जघन्य शरीर ते प्रारंभकालेज होय. अन्यथा न होय. ॥ १४१ ॥ " सुरेसु उंगाहणादारं सम्मत्तं "–देवतानेविषे अवगाहना संबंधी त्रीजुं द्वार संपूर्ण थयुं.

॥ (इण्हिं विरह कालोववाय उव्वट्टणाणं दारं भणइ) हवे देवने उत्पात
विरहकालनुं अने चवनविरहकालनुं ए बे द्वार साथे कहे छे.॥

सामन्नेणं चउविह ॥ सुरेसु बारस मुहुत्तउक्कोसा ॥ उव-
वाय विरह कालो ॥ अह भवणाईसु पत्तेयं ॥ १४२ ॥

अर्थ– सामन्नेणं के० सामान्यपणे चउविहसुरेसु के० चारे निकायना देवतानेविषे समुच्चय बार मुहूर्त्तनो उत्कृष्टो उपजवानो विरहकाल जाणवो.

अहींयां भावार्थ ए छे के चारे निकायना देवता निरंतर उपजे छे. ते उपजवामां केवारेक उत्कृष्टुं अंतर पडे, तो सामान्यपणे बार मुहूर्त्तनुं पडे. तेवारपछी अवश्य चारे निकायमांहेला कोइक निकायमां कोइक देवता नीपजे. एहनी शाख पंचसंग्रह ग्रंथ कहे छे के, गर्भजतिर्यंच, मनुष्य, देवता अने नारकी, ए चारेने उपपात विरहकाल उत्कृष्टो बार मुहूर्त्तनो होय. तथा संमूर्छिम मनुष्यने उत्कृष्टो उपपात विरहकाल चोवीस मुहूर्त्तनो होय. विकलेंद्रीनुं अंतर मुहूर्त्त अने मन रहित जीवनुं अंतर मुहूर्त्त. ग्रंथप्रसंगे ए अर्थ लख्यो. अह के० अथ एटले हवे भवनपति प्रमुख चारे निकायना देवतानेविषे पत्तेयं के० प्रत्येके विरहकाल कहीएं छिएं ॥ १४२ ॥

भवण वण जोइ सोहम्मी ॥ साणेसु मुहुत्त चउवीसं ॥ तो
नवदिण वीसमुहू ॥ बारस दिण दस मुहुत्ताय ॥ १४३ ॥
बावीस सड्ढदियहा ॥ पणयाल असीइ दिण सयं तत्तो ॥
संखिज्जा दुसु मासा ॥ दुसुवासा तिसु तिगेसु कमा ॥ १४४ ॥
वासाण सया सहस्सा ॥ लक्ख तह चउसु विजय माईसु ॥
पलिया असंख नागो ॥ सवठे संखनागोय ॥ १४५ ॥

अर्थ– भुवनपति, व्यंतर, ज्योतषी तथा सोहम्मीसाणेसु के० सौधर्म अने ईशानवासी देवताने प्रत्येके चोवीश मुहूर्त्त उत्कृष्टो उपजवानो विरह काल छे. तो के० तेवार पछी निश्चें बीजो देवता उपजे, अने सनत्कुमारे नव दिवस अने वीस मुहू के० वीश मुहूर्त्त तथा माहेंद्र देवलोके चार दिवस अने दसमुहुत्ताय के० दश मुहूर्त्त. ॥ १४३ ॥ ब्रह्मदेवलोके बावीस सड्ढदियहा के० साढीबावीश दिवस, लांतके पणयाल के० पिस्तालीश दिवस, शुक्रे असीइ के० एंसी दिवस, तत्तो के० तेवार पछी सहस्रारे सयं के० सो दिवस, अने आणत तथा प्राणत ए दुसु के० बे देवलोके प्रत्येके संखिज्जामासा के० संख्याता मासनो उपजवानो विरह, एटले आणते मास दश अने प्राणते मास अगीयार, अने आरण तथा अच्युत ए दुसु के० बे देवलोके वासा के० संख्याता वर्षनो उपजवानो विरह जाणवो. पछी जरूर बीजो देवता उपजे, ते ज्यांसुधी सो वर्ष पूरां न थाय, त्यांसुधी संख्यातां वर्ष गणवां. तथा नवे ग्रैवेयकना त्रण त्रिक करवा. ते त्रण त्रिकनेविषे कमा के० अनुक्रमे उपजवानो विरहकाल कहे छे. ॥ १४४ ॥ पहेला त्रिके वासाणसया के० संख्याता शतवर्ष एटले संख्यातां सेंकडो वर्ष, बीजा मध्यम त्रिके संख्यातां हजार वर्षनो उपजवानो विरहकाल. त्रीजा उपरना त्रिके संख्यातां लाख वर्षनो उपजवानो विरहकाल, ज्यांसुधी संख्यातांवर्ष सहस्र पूरां न थाय त्यांसुधी संख्यातां वर्ष शत गणवां, ज्यांसुधी लाख वर्ष पूरां न थाय त्यां सुधी संख्यातां वर्ष सहस्र गणवां, ज्यां सुधी क्रोड वर्ष पूरां न थाय त्यां सुधी संख्यातां वर्ष लाख गणवां. तह के० तेम चउसु विजयमाईसु के० चार विजयादिक ते विजय, विजयंत, जयंत, ने अपराजित, ए चार विमाननेविषे पल्योपमनो असंख्यातमोभाग विरहकाल होय. अने सवठे के० सर्वार्थसिद्ध विमाननेविषे पल्योपमनो संखनागोय के० संख्यातमो भाग उपपात विरहकाल होय. पछी अवश्य बीजो देवता उपजे. एटले देवताने उपपात विरहकाल उत्कृष्ट पणे कह्यो. ॥ १४५ ॥

॥ हवे ए देवताउनो जघन्य विरहकाल देखाडी पछी चवण ॥
विरहकाल संक्षेपे देखाडे छे. ॥

सवेसिंपि जहन्नो ॥ समउं ए मेव चवण विरहोवि ॥ इग
ड ति संख मसंखा ॥ इगसमए हुंतिय चवंति ॥ १४६ ॥

अर्थ— समस्त जुवनपति आदे देइ सर्वार्थसिद्ध पर्यंत देवतानां सर्व स्थानके अपि के० निश्चयथकी जहन्नो के० जघन्यपणे समउं के० एक समये उपजवानो विरहकाल होय. एमेव के० एमज उपपातविरहनीपरे चवणविरहो के० चवणविरह पण उत्कृष्ट तथा जघन्यपणे जाणवो. हवे उपपात अने चवन ते आश्री देवोनी संख्या कहे छे. इग के० एक ड के० वे अने ति के० त्रण. यावत् संख के० संख्याता तथा असंखा के० असंख्याता देवता ते इगसमए के० एक समयनेविषे हुंति के० होय. एटले उपजे. अने चवंति के० चवे. जुवनपतिथी मांमीने सहस्रार देवलोकसुधी जघन्य तो एक समयमांहे जो उपजे तो एक, वे, त्रण उपजे तथा चवे. अने उत्कृष्टा संख्याता अथवा असंख्याता उपजे तथा चवे. केमकेसहस्रार देवलोक सुधी तिर्यंच पण जाय छे. माटे असंख्याता उपजे अने चवे. अने ए आठमा देवलोकथी उपरना देवता एक समये संख्याता उपजे, अने संख्याता चवे; पण असंख्याता नही. केमके त्यां मनुष्यज जाय छे. अने त्यांनो देवता चवे ते पण मनुष्यज थाय छे. तेमाटे ते मनुष्य संख्याताज छे. माटे त्यां संख्याता उपजे अने चवे. ॥ १४६ ॥ एटले उपपात तथा चवन संख्याद्वार संपूर्ण थयुं.

॥ हवे देवतानी गतिमांहे कोण कोण आवी उपजे ? ते आगति द्वार कहे छे. ॥

नर पंचिंदिय तिरिया ॥ णुप्पत्ती सुरनवे पज्जत्ताणं ॥
अज्जवसाय विसेसा ॥ तेसिं गइ तारतम्मंतु ॥ १४७ ॥

अर्थ— पज्जत्ताणं के० पर्याप्ता नर के० मनुष्य तथा पर्याप्ता पंचेंड्रिय तिर्यंच, ए वेउ सुरनवे के० देवतानी गतिमांहे उप्पत्ति के० उपजे. अने शेष देवता, नारकी, एकेंड्रिय, विगलेंड्रिय, वली अपर्याप्तापंचेंड्री, तिर्यंच, तथा मनुष्य, एटला मांहेलो कोइ जीव मरीने देवता थाय नहीं. हवे देवगतिए उपजवानुं विशेषपणुं कहे छे: के एक जुवनपति, एक व्यंतर, एक ज्योतषी, एक वैमानिक, तेमांहे पण वली एक ऋद्धिवंत, एक महर्द्धिक, एक अल्प ऋद्धिवंत, एक महोटा आयुष्यवालो, एक थोडा आयुष्यवालो— इत्यादिक विशेषनुं कारण पोताना अज्जवसायविसेसा के० अध्यवसायना विशेषपणाथकी गतिनुं तारतम्यपणुं एटले निन्ननिन्नपणुं छे. अध्यवसाय शब्दे

मनोव्यापार कहींएं. ते तीव्र, तीव्रतर, तीव्रतम-- तेणे करी जूदी जूदी देवतानी गति पामे. तीव्र अध्यवसायथकी उंची देवगती पामे. एम अध्यवसायना विशेषपणाथकी देवतानी गतिनुं तारतम्यपणुं जाणवुं. ॥ १४७ ॥

॥ वली कोण कोण जीव देवतानीगति पामे? ते कहे छे. ॥

नर तिरि असंखजीवी ॥ सव्वे नियमेण जंति देवेसु ॥
निय आउय सम हीणा ॥ उएसु ईसाण अंतेसु ॥ १४८ ॥

अर्थ- असंख्याता आयुष्यवाला युगलीया, मनुष्य, तथा तिर्यंच होय, ते सव्वे के० सर्वे नियमेण के० निश्चेयकी जंतिदेवेसु के० देवतानी गतिमांहेज अवतरे. पण बीजी गतिमांहे जाय नहीं. ते निय के० पोतानुं जेटलुं अहींयां युगलीकपणे आउय के० आयुष्य होय, तेटले सम के० सरखे आयुष्ये, अथवा तेहथी हीणा के० उंचा आयुष्ये देवतामां उपजे, पण वधता आयुष्ये उपजे नहीं. ते उत्कृष्टपणे ईसाण अंतेसु के० ईशानदेवलोकना अंत पर्यंतना देवतामांहे उपजे. केमके युगलियाने उत्कृष्ट आयुष्य त्रण पल्योपमनुं होय, ते आयुष्य ईशानदेवलोकलगी छे तेमाटे.

हवे विवरीने कहुं छुं जे, पल्योपमने असंख्यातमे भागे असंख्याता आयुष्यवाला युगलीआ, पंचेंद्री तिर्यंच, पंखी, वली छपन्न अंतरद्वीपवाला तिर्यंच, मनुष्य, युगलिया मरीने भुवनपति तथा व्यंतरनेविषे उपजे, पण ज्योतषी प्रमुखनेविषे उपजे नहीं. केमके ज्योतषीमांहे जघन्यथकी पल्योपमनो आठमो भाग आयुष्य छे, माटे. अने बीजा युगलिया यथायोग्यपणे पोतपोताना आयुष्य प्रमाणे अथवा उंचे आयुष्ये ईशान देवलोकसुधी उपजे, पण उएसु के० तेथी उंचो उपजवानुं सर्वथा निषेध छे. ॥ १४८ ॥

जंति समुच्छिम तिरिया ॥ भवण वणेसु न जोइमाईसु ॥
जंतेसिं उववाउ ॥ पलिया संखंस आउसु ॥ १४९ ॥

अर्थ- समूर्छिम तिर्यंच मरीने उत्कृष्टपणे भुवनपति तथा वणेसु के० व्यंतरनेविषे जंतिय के० जाय. पण जोइमाईसु के० ज्योतषी आदिकनेविषे न के० न जाय. केमके जं के० जे तेसिं के० ते समूर्छिम तिर्यंच उत्कृष्टपणे पल्योपमना असंख्यातमा भागना आयुष्यवंत देवतापणेज उववाउ के० उपजे. पण वधारे आयुष्यपणे उपजे नहीं. अने एटलुं आयुष्य तो भुवनपति तथा व्यंतरमांहेज छे; पण ज्योतषी प्रमुखमांहे नथी. ॥ १४९ ॥ अहींयां कोइ प्रश्न करे के पूर्वे एहवुं कह्युं जे, अध्यवसाय विशेषे एटले मनपरिणामव्यापारविशेषे देवता थाय; तो समूर्छिम तिर्यंच मनरहित

छे. माटे केवी रीते देवता थाय ? तेहने उत्तर आपवामाटे जगवतीसूत्रना वृत्तिकार श्रीअजयदेवसूरि एवुं समाधान करे छे के, संज्ञाविशेषरूप अध्यवसाए करी मन-रहित समूर्छिम पण देवगति पामे.

॥ हवे वली अध्यवसाय विशेषे गतिनुं तरतमपणुं कहे छे. ॥

वालतवे पडिवश्का ॥ उक्कड रोसा तवेण गारविया ॥
वेरेणय पडिवश्का ॥ मरिउं असुरेसु जायंति॥ १५०॥

अर्थ– जे अरिहंतनी आज्ञारहित तत्त्वज्ञाने शून्य ते बाल एटले मिथ्यात्वी होय, तेहनुं जे पंचाग्नि प्रमुख तप ते तप घणा जीवोनुं घातकारी छे, तेवा तपनेविषे प्रतिबंध एटले आसक्त होय. वली तपस्वी थकां उक्कडरोसा के० उत्कृष्टरोषनाधरनार होय, तथा वली तपस्या करीने अहंकार करे. वली तपस्वी थकां कृष्ण द्वैपायननी-परे कोइक जीवनी साथे वैरजाव करवानो प्रतिबंध करे. एहवा जीव मरी असुरेसु जायंति के० असुरकुमारजुवनपतिमांहे उपजे. ॥ १५० ॥

रज्जुगाह विस नरकण ॥ जल जलण पवेस तण्ह छुह छहर्ड
गिरिसिर पडणाउ मुया ॥ सुहजावा हुंति वंतरिया ॥ १५१॥

वली रज्जुगाह के० जे गले दोरडानो फांसो खाइ मरे, तथा विषजक्षण करी मरे, वली जल के० पाणीमांहे बूडीने मरे, तथा जलण के० अग्निमांहे प्रवेश करी मरे, तण्ह के० तृषाये करी मरे, तथा छुह के० क्षुधाये पीड्यो थको मरे, विरहादिक छखे करी मरे, गिरिसिर के० पर्वतना शिखर थकी पमीने मरे. एटलां स्थानके, अभ्यंतर रौद्र परिणामने अजावे, अने मंद शुज परिणामे, शूलपाणी प्रमुखनीपरे जो शुज परिणाम आवे तो मरीने व्यंतर देवतानी गति पामे. ॥ १५१ ॥

तावस जा जोइसिया ॥ चरग परिव्वाय बंजलोगो जा ॥ जा
सहस्सारो पंचिंदि ॥ तिरिय जा अच्चुर्ड सड्ढा ॥ १५२ ॥

अर्थ– वली कंद मूल फल आहारी वनवासी तावस के० तापस जाति मरीने जुवन-पति आदे देइ जा के० यावत् उत्कृष्टुं जोइसिया के० ज्योतषीसुधी जाय. तथा चार पांच जेला थइ टोलुं मली जिक्षा मागे, तेहने चरक कहीएं. अने कपिलमति परि-व्राजक ते त्रिदंकिया कहीएं. ते मरीने जुवनपति आदे देइ उत्कृष्टा ब्रह्म देवलोक सुधी जाय. गर्भज पर्याप्ता पंचेंद्री हाथी, बलद, प्रमुख तिर्यंच संवल कंवल सरखा सम्यक्त्व देशविरति सहित मरीने सहस्रार देवलोकसुधी जाय. देशविरति सड्ढा के० श्रावक मनुष्य मरीने बारमा अच्चुतदेवलोकसुधी जाय. ॥ १५२ ॥

जइ लिंग मिछ दिठी ॥ गेविज्जा जाव जंति उक्कोसं ॥
पयमवि असद्दहंतो ॥ सुत्तत्थं मिछदिठीउ ॥ १५३ ॥

अर्थ– जे रजोहरणादिक साधुनो वेषधारी जतीना लिंगे मिथ्यादृष्टी होय, ते क्रियाना बले करी दशविध चक्रवालसामाचारीना प्रजावे मरीने अंगारमर्दकाचार्यनीपरे उत्कृष्टा नवमा ग्रैवेयक सुधी उपजे. ते मिथ्यात्वी कोने कहीयें? जे द्वादशांगी सूत्र सुधां सद्दहे, परंतु सूत्रोक्त एक पदने पण असद्दहतो रहे तो तेहने देशथकी मिथ्यात्वी कहीएं तथा वीतरागोक्त सूत्रथकी अने सूत्रना अर्थथकी पदमात्र पण सद्दहे नहीं तेने सर्वथकी मिथ्यात्वी कहीएं. ॥ १५३ ॥ तेमाटे सूत्रलक्षण कहे छे.

सुत्तं गणहर रइयं ॥ तहेव पत्तेय बुद्ध रइयंच ॥ सुय
केवलिणा रइयं ॥ अभिन्नदस पुविणा रइयं ॥ १५४ ॥

अर्थ– हवे सौधर्मस्वामि प्रमुख गणधरनां रचेलां जे आचारांगादिक सूत्र, तेमज नेमिराजा प्रमुख प्रत्येकबुद्धनां रच्यां नेमिप्रव्रज्यादिक, वलि चउदपूर्वधर श्रुत केवली संय्यंजवसूरि प्रमुखनां रच्यां दशवैकालिकादिक सूत्र, वली अभिन्नदसपुविणारइयं के० संपूर्ण दशपूर्वधरनां जे रच्यां ए सर्वने सूत्र कहीएं ॥ १५४ ॥

छउमछ संजयाणं ॥ उववा उक्कोसउ अ सव्वठे ॥ तेसिं
सढाणं पिय ॥ जहणउ होइ सोहम्मे ॥ १५५ ॥

अर्थ– छउमछ के० छद्मस्थ संजयाण के० संयत जे साधु तेनुं उपजवुं उत्कृष्टपणे सर्वार्थसिद्धविमानसुधी होय. तथा तेसिं के० तेज छद्मस्थ साधुने तथा सढाणं के० श्रावकने पण अपि के० निश्चे जहणउ के० जघन्य थकी सौधर्म कल्पे उपजवुं थाय. पण तेमांहे एटलुं विशेष जे छद्मस्थ साधुने सौधर्म देवलोके पल्योपम पृथक्त्वायु होय. अने श्रावकने एक पल्योपमनुं आयुष्य होय. ॥ १५५ ॥

लंतंमि चउद पुविस्स तावसाईण वंतरेसु तहा ॥ एसिं
उववाय विहि ॥ निय किरिय ठियाण सव्वोवि ॥ १५६ ॥

अर्थ– चउदपूर्वी साधु जघन्यथकी लांतक देवलोके उपजे. तापस, संन्यासी, शाक्यादिकने जघन्यथकी व्यंतरनेविषे उपजवुं होय. ए सव्वोवि के० सर्वने उपजवानो विधि ते जे निय के० पोतपोतानी क्रियानेविषे ठियाण के० स्थित एटले सावधान रह्या होय तेना सर्वने जाणवा. ॥ १५६ ॥

अहींयां श्री पन्नवणासूत्रमध्ये तापसने जघन्यथकी भुवनपतिमांहे उपजवुं कह्युं

छे. ए उपपातविधी एटले उपजवानो मार्ग ते आप आपणा मार्गना आचारवंतने जाणवो. जेवारे पोतपोताना शास्त्रोक्त मार्गे चाले तेवारे ए ए स्थानके उपजे.

॥ हवे संघयणविशेषे देवतानी गतिविशेष होय तेमाटे संघयणनुं स्वरूप कहे छे. ॥

वज्जरिसहनारायं ॥ पढमं वीयं च रिसहनारायं ॥ ना-
रायमद्धनाराय ॥ कीलिया तहय छेवठं ॥ १५७ ॥
ए ए छ स्संघयणा ॥ रिसहो पट्टोय कीलिया वज्जं ॥ उ-
भर्ज मक्कड बंधो ॥ नाराउ होइ विन्नेउ ॥ १५८ ॥

अर्थ– जे शरीरना हाडनो दृढ दृढतर बंध तेहने संघयण कहीएं. तेहना छ भेद छे. पहेलो वज्रऋषभनाराच, बीजो ऋषभनाराच, त्रीजो नाराच, चोथो अर्द्धनाराच, पांचमो किलिका, छठो छेवठो, एटले सेवार्त्त ॥ १५७ ॥ हवे एहनो अर्थ कहे छे. बे हाडनी संधी उपरें विंटणो जे पाटो ते ऋषभ कहीएं. तेउपरे खीलो ते कीलिका वज्रं के० वज्र समान कहीएं. अने जे हाडकानी बन्ने सांधने मर्कटाकारे जे बंध मांहोमांहे मिलित ते नाराच जाणवो. ए त्रणे मिल्यां थकां वज्रऋषभनाराच संघयण कहीएं.

अने कीलिकारहित ते बीजो ऋषभनाराच, केवल मर्कटबंध ते त्रीजो नाराच, एक पासे मर्कटबंध अने बीजे पासे कीलिका ते चोथो अर्द्धनाराच, ज्यां हाडनो बंध एकली कीलिकाएज होय ते पांचमो कीलिका, अने ज्यां बेउ हाडकांना छेडा लगारेक लाग्या होय, पण पूर्वना वज्रऋषभनाराचमांहेनो बंध कोइ होय नहीं, अने सेवा के० तेल चोपरूवुं तथा विमाणानी वांछा करे. तेथी केटलोक काल रहे. पछी वणसे ते सेवार्त्त छठो संघयण कहीएं. टीकामां आम कह्युं छे जे आसपास स्पर्शरूप सेवामात्रे करीने व्याप्त एवां हाड निरंतर स्नेहाभ्यंगादिकोनुं वारंवार संघटननी अपेक्षा करे छे ते सेवाए ऋत के० व्याप्त अथवा सेवाने पामेलुं ते सेवार्त. एवा पण कोइ ठेकाणे अर्थ छे. अने छेवठं एवो पण क्यांक क्यांक पाठ छे, त्यां छेदपृष्टं के० छेदेकरी स्पष्ट एवो अर्थ जाणवो. ॥ १५८ ॥

॥ हवे ए छए संघयण किया किया जीवमां लाभे ? ते विगतथी कहे छे. ॥

छ गब्भ तिरि नराणं ॥ समुछिम पणिंदि विगल छेवठं ॥
सुरनेरइया एगिंदियाय ॥ सवेअसंघयणा ॥ १५९ ॥

अर्थ– गर्भज, तिर्यंच तथा मनुष्यने छए संघयण होय, वली समूर्छिम पंचेंद्रितिर्यंच तथा समूर्छिममनुष्यने एक छेवठो संघयण होय. तथा विगल के० बेंद्री,

तेंद्री, चोरेंद्री – ए त्रणने विगलेंद्री कहीएं, एहने पण ठेवठो संघयण होय. वळी कम्मपयमीमांहे समूर्छिमपंचेंद्रीतिर्यंचने ठए संघयण कह्या ठे. अने सुर के० देवता तथा नेरइया के० नारकी तथा समस्त एकेंद्री ए सर्वने असंघयणी कहीएं. एमां कोइ संघयणी नथी. केमके जे अस्थिनी रचना तेहने संघयण कहीएं, ते एमां नथी.

तोपण देवतामांहे अस्थिरूप संघयणविना जे शक्तिविशेष तेने पण उपचारे संघयण कहीएं. केमके देवतामांहे चक्रवर्त्ति करतां पण शक्ति घणी ठे. ते शक्तिना गुणे देवतामांहे पण वज्रऋषभनाराच संघयण कहीएं. हवे थोमीसी शक्ति एकेंद्रीमांहे पण ठे, ते गुणेकरी एकेंद्रीने पण कोइक ठेवठो संघयण कहे ठे. परंतु मूलगागे अस्थिरूप संघयण देवतामांहे नथी. ॥ १५९ ॥

॥ हवे संघयणथकी गति कहे ठे. ॥

ठेवठेणं उगम्मइ ॥ चउरो जाकप्प कीलियाईसु ॥ चउसु ड ड कप्प वुड्ढी ॥ पढमेणं जाव सिद्धीवि ॥ १६० ॥

अर्थ– ठेवठे संघयणे करी अध्यवसाय विशेषथकी भुवनपति, व्यंतर, ज्योतषी, अने वैमानिकमांना यावत् चोथा देवलोकसुधी जाय. अने किलिकादिक विपरीतपणे अपूठा गणतां चारे संघयणे करी डुडु के० बेबे देवलोक चढतां चढतां उपजे, ते आवी रीते जे किलिकासंघयणे करी पांचमा अने ठठा देवलोकसुधी जाय. अर्द्धनाराच संघयणे करी शुक्र अने सहस्रार देवलोकसुधी जाय. अने नाराच संघयणे करी आणत अने प्राणत देवलोकसुधी जाय. अने ऋषभनाराचे करी आरण अने अच्युत देवलोकसुधी जाय. अने वज्रऋषभनाराच प्रथम संघयणे करी सर्वत्र भुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी, बार देवलोक, नव ग्रैवेयक, अने पांच अनुत्तरविमाने जाय. अने यावत् सिद्धीवि के० मोक्षनेविषे पण जाय, एटले पहेला संघयणनो धणी अति उत्कृष्ट अध्यवसाये चढती पदवीना देवतामांहे उपजे, अने कोइक कर्म खपावी केवल पामी मोक्ष पण जाय.

॥ हवे ज्यां संघयण त्यां संस्थान होय, संस्थान एटले शरीरनो आकार विशेष. ते संस्थान ठ प्रकारनां ठे, तेनां नाम कहे ठे. ॥

समचउरंसे नग्गोह ॥ साइ वामणय खुज्ज हुंडेय ॥ जीवाण ठ संठाणा ॥ सवठसु लस्कणं पढमं ॥ १६१ ॥ नाहीए उवरि बीयं ॥ तइय महो पिठि उयर उरवज्जं ॥ सिर गीव पाणि पाए ॥ सुलस्कणं तं चउठंतु ॥ १६२ ॥ विवरीयं पं-

चमगं ॥ सव्वठ अलरकणं भवे ठठं ॥ गब्भय नर तिरिय ठहा ॥ सुरासमा हुंडया सेसा ॥ १६३ ॥

अर्थ– पहेलुं समचउरंस, बीजुं न्यग्रोध परिमंडल, त्रीजुं सादि, चोथुं वामन, पांचमुं कुब्ज, ठहुं हुंडक, ए रीते जीवनां ए ठ संस्थान होय. अने अजीवनां पांच संस्थान होय. एक परिमंडल, बीजुं वट्ट, त्रीजुं त्रिंस, चोथुं चउरंस अने पांचमुं आयत. ए पांच संस्थान ते अजीवपुद्गलस्कंधनां होय.

पहेलां सर्व स्थानके सर्व अवयवनेविषे लक्षणोपेत पहेलुं संस्थान होय. समा के० लक्षणोपेत चारेदिशिना चार अस्र के० शरीरना खूणा ठे. ज्यां पद्मासन बेठा चारे दोरी सरखी होय ते समचउरंस संस्थान तीर्थंकरनी प्रतिमाने होय.

अने जे वडवृक्षनीपरे एटले जेम वडवृक्ष नीचे थोडुं हीन होय, अने उपर संपूर्ण पूरुं होय; तेम जे संस्थान नाहीए के० नाभिने हेठे हीन होय; अने उपर लक्षणोपेत होय. ते बीयं के० बीजुं न्यग्रोध संस्थान जाणवुं.

त्रीजुं सादि के० आदि ते नाभिने अहो के० अधो एटले नाभिने नीचे लक्षणोपेत अने नाभिउपर हीन ते सादिसंस्थान जाणवुं.

चोथुं वामन के० पूठ, उदर अने उर के० हृदय ए हीनलक्षणे होय; एटलांने वज्जं के० वर्जकरीने एटले त्याग करीने बाकी मस्तक, ग्रीवा, पाणी के० हाथ, पाए के० पग एटलां सुलक्षणां होय ते वामन संस्थान जाणवुं. ॥ १६२ ॥

विवरीयं पंचमगं के० पांचमुं एथकी विपरीत एटले पूठ, उदर, अने हृदय ए सर्व लक्षणोपेत होय. अने मस्तक, ग्रीवा, हाथ, पग, लक्षणे हीन होय. ए रीते वामन संस्थानथकी जे विपरीत अंग होय ते कुब्ज संस्थान कहीएं.

ठहुं समस्त शरीरना अवयवरूप अलक्षण एटले विपरीत लक्षण होय. ते हुंडक संस्थान कहीएं. ॥ १६३ ॥

॥ हवे ए ठ संस्थान ते किया किया जीवनेविषे होय? ते जुदा जुदा विवरिने कहे ठे. ॥

गर्भजमनुष्य तथा गर्भजतिर्यंचमांहे ठहा के० ठए संस्थान होय, अने सुरा के० देवताने एक समा के० समचउरंस्र संस्थान होय, अने शेष बाकता नारकी, एकेंद्री, बेंद्री, तेंद्री, चउरेंद्री तथा समूर्छिमपंचेंद्रीतिर्यंच, तथा समूर्छिममनुष्य ए सर्व हुंडया के० हुंडक संस्थानवाला होय. ॥ १६३ ॥

कम्मपयडीनेविषे समूर्छिमपंचेंद्रीतिर्यंचमांहे ठए संस्थान वखाण्यां ठे. एकेंद्रीमांहे हुंडकसंस्थान, तेमांहे पण पृथ्वी मसूरचंद्रा, अने अपकायनुं स्तिबुक बिंडु जेवुं

संस्थान; तथा तेउकायनुं सूचीकलाप संस्थान, वायुकायनुं पताकाने आकारे संस्थान, अने वनस्पतीकाय वीचित्र प्रकारनां संस्थानवंत होय. ए रीते कम्मपयडीमां वखाएयां छे.

वायुकाय वैक्रियशरीर करे, तोपण पताका जेवां संस्थाने करे, अने पंचेंद्रीतिर्यंच अने पंचेंद्रीमनुष्य, तथा बारमा देवलोकना देवतासुधी जे उत्तर वैक्रियरूप करे; ते नानाप्रकारनुं संस्थान जाणवुं. अने मूलगुरुरूप समचउरंस्र जाणवुं. तथा नारकी जे उत्तरवैक्रियरूप करे ते पण हुंडकसंस्थाने जाणवुं. ए देवतानुं गतिद्वार संपूर्ण थयुं.

॥ हवे देवता देवगति थकी चवीने क्यां क्यां उपजे ? ते आगति द्वार कहे छे. ॥

जंति सुरा संखाउय ॥ गब्भय पज्जत्त मणुय तिरिएसु ॥
पज्जत्ते सुय बायर ॥ नूदग पत्तेय गवणेसु ॥ १६४ ॥

अर्थ— सामान्यपणे चारे निकायना सुरा के० देवता ते देवगतिथकी चवीने एक युगलियाविना बीजा गर्भज पर्याप्ता संखाउ के० संख्याता आयुष्यना धणी जे मनुष्य तथा तिर्यंच तेने विषे जंति के० जाय. वली पज्जत्ते के० पर्याप्ता बायर के० बादर, पृथ्वीकाय, अप्पकाय, अने प्रत्येक वनस्पतीकाय ए त्रणमांहे देवता मरीने उपजे. अने शेष सूक्ष्मपृथ्वी, अप्प, साधारण वनस्पती, तथा अपर्याप्ता बादर, पृथ्वी, अप्प तथा प्रत्येक वनस्पति, तेउकाय, वायुकाय, बेंद्री, तेंद्री, चउरेंद्री, तथा युगलिया अने संमूर्छिम अपर्याप्तातिर्यंच, तथा समूर्छिम अपर्याप्तामनुष्य, वली देवता, तथा नारकी—एटले स्थानके देवता चवीने उपजे नहीं.

॥ वली आगतिनुं विशेषपणुं कहे छे. ॥

तत्थवि सणंकुमारं ॥ प्पभिई एगिंदिएसु नोजंति ॥ आणय पमुहा चविउं ॥ मणुएसु चेव गछंति ॥ १६५ ॥

अर्थ— तत्थवि के० त्यां ते आगतिनेविषे पण सणंकुमारप्पभिई के० सनतकुमार आदे देइने सहस्रार देवलोक सुधीना देवता चवीने एकेंद्रीमांहे उपजे नहीं. पण शेष एटले बाकीना स्थानके गर्भजपर्याप्ता संख्याता आयुष्यना धणी एहवा सामान्य मनुष्य तथा तिर्यंच तेमांहे उपजे. वली आणत प्रमुख देवलोकथी मांमी अनुत्तरविमान सुधीना देवता चवीने गर्भज पर्याप्ता संख्याता आयुष्यवाला सामान्य मनुष्यमांहे उपजे. पण पृथ्व्यादिक एकेंद्रीमांहे नउपजे. तथा तिर्यंचमांहे पण उपजे नहीं. ॥१६५॥

॥ हवे जे देवताने जे रीते देवांगना साथे संजोग छे, अने जे देवताने सर्वथा संजोग नथी ते प्रकार कहे छे. ॥

दो कप्प काय सेवी ॥ दो दो दो फरिस रूवसद्देहिं ॥ चउरोमणेणु वरिमा ॥ अप्प वियारा अणंत सुहा ॥ १६६ ॥

अर्थ– भुवनपति, व्यंतर, ज्योतषी, अने दोकप्प के० सौधर्म अने ईशान ए बे देवलोकना देवता ते कायसेवी के० अति उत्कृष्ट पुरुष वेदने उदये मनुष्यनीपरे विषय सेवा करे. कायसेवाविना देवांगना पण तृप्ति पामे नहीं. मनुष्यनीपरे देवताने पण वीर्य होय. तेथी देवांगनाने बल तथा कांति अधिक होय. ए वात श्रीपन्नवणा उपांगमांहे कही छे. अने सनत्कुमार तथा माहेंद्र ए बे देवलोकना देवता ते देवांगनाना स्तन, भुज तेहनां आलिंगने करी कायस्पर्शेज संजोगसुख माने. वली ब्रह्म अने लांतक ए बे देवलोकना देवता ते देवांगनानुं रूप देखीनेज सुख पामे. तथा शुक्र अने सहस्त्रार देवलोकना देवता ते पोताने भोग योग्य जे देवांगना, तेहनां गीत, हास्य, विलास, भाषित, भूषण, नेपुर प्रमुखना शब्द सांभलीने कामसुख अनुभवे. तथा आणतादिक चारे देवलोकना देवता ते जे रमवा योग्य देवी मनमांहे चिंतवे तेवारे ते देवी पोताना स्थानके बेठी श्रृंगार करी भली बुरी कामचेष्टाने मनमांहे धरती भोगने माटे सावधान थाय, तेवारे ते देवता त्यांज रह्या थका मन संकल्पे पूर्ण सुख पामे. फरसादिक समस्त स्थानके कायसेवीनीपरे देवतानी शक्तिए करी देवांगनाना शरीरमांहे शुक्रना पुद्गल संचरे, तेथी देवांगनाने संजोगसुख उपजे. केमके देवताने शुक्रपुद्गल छे; तेणे करी देवांगनाने सर्व सुख उपजे. परंतु वैक्रिय पुद्गले गर्भ उपजे नहीं. अने जे चक्रवर्त्तिना वैक्रियशरीरना शुक्रपुद्गलथकी गर्भ उपजे छे, तेहनुं मूल शरीर औदारिक छे, तेथी वैक्रियपुद्गल उदारिकपणे परणमावे; तेथी गर्भ उपजे. वैक्रियपुद्गल उदारिकपणे जे परणमावे छे; ते भावार्थ श्रीरायपसेणीसूत्रनी टीकामांहे मलयगिरिआचार्ये वखाण्यो छे. तथा उपरना नवग्रैवेयक, अने पंचअनुत्तरविमानना देवता ते अप्रवीचारा एटले विषयसेवारहित पुरुषवेदथकी अत्यंत मंद मने करी पण स्त्रीने प्रार्थे नहीं.

कायसेवीथकी अनंतगणुं सुख स्पर्शसेवीने जाणवुं. तेथकी रूपसेवीने अनंतगणुं सुख, तेथकी शब्दसेवीने अनंतगणुं सुख, तेथकी वली मनसेवीने अनंतगणुं सुख, तेथकी अप्रवीचारीने अनंतगणुं सुख जाणवुं. इहां कोइ पूछे के नवग्रैवेयक तथा पंचानुत्तरविमानना देवता जो विषयसेवा रहित छे तो एहने ब्रह्मचारी केम.

रिग्रहितादेवी ॥१३०॥ ते सर्व सणंकुमारा के० सनत्कुमारवासी देवताने उपजोग योग्य जाणवी. पण ते देवी तेथी उपरना देवलोकना देवताने वांछे नहीं. एमज फरी दश पल्योपमथी उपरांत एक समय, बे समय, त्रण समय, आदे दइने दसगेहिं के० दश पल्योपमसुधीनी बीजी वृद्धि करीएं, एटले वीश पल्योपमनुं आयुष्य ब्रह्मदेवलोकना देवताने जोगयोग्य देवीनुं जाणवुं.

वली तेवारपछी ए एमज समय आदे देइने दश पल्योपमनी वृद्धि सुधी एटले त्रीशपल्योपमना आयुष्यवाली देवीओ ते शुक्रदेवलोकना देवताने जोगयोग्य जाणवी. तेवार पछी वली समयादि वृद्धिए चालीश पल्योपमना आयुष्यवाली देवीओ ते आनतदेवलोकवासी देवताने जोगयोग्य होय. वली तेवारपछी समयादि वृद्धिए पचास पल्योपमना आयुष्यवाली देवी ते आरण देवलोकना देवताने उपभोग योग्य होय.

एवं ईशानदेवलोके अपरिग्रहिता देवीनां चार लाख विमान छे; तेमांहे जे देवीओनुं एक पल्योपम साधिक आयुष्य छे; ते देवीओ ईशानदेवलोकना देवताने जोगयोग्य छे. तेवार पछी समयादि वृद्धिए यावत् पन्नर पल्योपमना आयुष्यनी देवीओ ते माहेंद्र देवलोकना देवताने जोगयोग्य होय. ॥ १३२ ॥ एहज क्रमे करी पूर्व रीते दश पल्योपम वधारतां योग्यपणे पचीश पल्योपमना आयुष्यनी देवीओ लांतक देवलोकना देवताने जोगयोग्य होय. तथा पांत्रीश पल्योपमना आयुष्यवाली देवी सहस्रार देवलोकना देवताने जोगयोग्य होय. अने पिस्तालीश पल्योपमना आयुष्यनी देवी ते प्राणत देवलोकना देवताने जोगयोग्य होय, अने पंचावन पल्योपमना आयुष्यवाली देवी ते अच्युतदेवलोकना देवताने जोगयोग्य होय. ॥ १३३ ॥

॥ हवे देवने लेश्या दोढगाथाए करी कहे छे. ॥

किण्हा नीला काऊ ॥ तेऊ पम्हाय सुक्क लेस्साओ ॥ भव-
णवण पढम चउलेस ॥ जोइस कप्प दुगे तेऊ ॥ १३४ ॥
कप्पतिय पम्ह लेसा ॥ लंताइसु सुक्कलेस हुंति सुरा ॥

अर्थ—जेणे करी जीव कर्म साथे आश्लेष पामे तेने लेश्या कहीएं. ते लेश्याना बे भेद छे. एक द्रव्यलेश्या तथा बीजी भावलेश्या. त्यां आत्माने काळां तथा पीळां इत्यादिक वर्णे पुद्गल संबंध ते द्रव्यलेश्या, अने आत्माना शुभाशुभ परिणाम ते भावलेश्या. ए [illegible] अधिकारे द्रव्यलेश्ये वखाणवी. ते लेश्याना छ भेद छे. एक कृष्ण, बीजी नील, त्रीजी कापोत, चोथी तेजो, पांचमी पद्म, अने छठी शुक्ल—तेमां [illegible]

भवनपति अने व्यंतरने कृष्ण, नील, कापोत अने तेजो ए पढम के० पहेली चउलेस के० चार लेश्या होय. त्यां परमाधामीने एक कृष्णलेश्याज होय. अने जोइस के० ज्योतषी तथा कप्प दुगे के० सौधर्म तथा ईशान ए बे देवलोकनेविषे एक तेऊ के० तेजोलेश्या होय. ॥ १७४ ॥

ते उपरांत कप्पतिय के० सनत्कुमार, माहेंद्र अने ब्रह्म —ए त्रण देवलोके एक पम्हलेसा के० पद्मलेश्या होय. तेवार पछी लंताइसु के० लांतक आदे देइने पंचानुत्तर सुधीना सुरा के० देवोने एकली शुक्कलेश्या होय. ए सर्व लेश्याउं अनुक्रमे निर्मल शुद्ध शुद्धतर जाणवी. भवनपति आदे देइ नव ग्रैवेयकसुधी भाव परावर्त्त करी भावलेश्या उए संभवे. अने पंचानुत्तरना देवो प्राये विशुद्ध द्रव्यलेश्यावंत होय; अने परित्तसंसारी होय. तेमाटे ते देवो भावतः विशुद्ध लेश्यावंत होय.

भवनपति, व्यंतर, अने ज्योतषिना शरीरनो वर्ण पूर्वे ए देवोना अधिकारे कह्यो छे.

॥ हवे वैमानिक देवोनो वर्ण कहे छे. ॥

कणगाभ पउम केसर ॥ वन्ना दुसु तिसु उवरि धवला ॥१७५॥

अर्थ— सौधर्म अने ईशान ए दुसु के० बे देवलोकना देवनां शरीर कणगाभ के० राता सुवर्ण जेवां कांतिवालां जाणवां. अने तिसु के० त्रीजो, चोथो ने पांचमो ए त्रण देवलोके देवोनां शरीर ते पउम के० पद्म एटले कमलनो केसर जे पराग तेवा वर्णे छे. अने उवरिधवला के० लांतक आदे देइने उपरना देवलोकना देव ते, धवला एटले शुक्क शुक्कतम वर्णे उत्तरोत्तर जाणवा. यद्यपि श्रीजीवाभिगमसूत्रमां बंभलोग लांतक देवा अल्लमहूय पुप्फवन्ना एवुं कह्युं छे, तथापि महुडानुं पाकुं फूल कांइक गौर होय, ते गौरमांहे गणीएं. अने महुडानुं काचुं फूल कांइक पांडुर होय, तेमाटे धवलमांहे गणीएं. तेथी अहींयां सिद्धांत वीरोध नथी. ॥ १७५ ॥

॥ हवे देवताने आहार तथा श्वासोश्वासनुं स्वरूप कहे छे. ॥

दसवास सहस्साइं ॥ जहन्नमाउं धरंति जे देवा ॥ तेसिं
चउथा हारो ॥ सत्तहिं थोवेहिं ऊसासो ॥ १७६ ॥

अर्थ— जे भवनपति अने व्यंतर देवोमां दश हजार वर्षना जघन्यायुवाला देव होय; तेसिं के० ते देवने चउथाहारो के० चोथ पछी एटले एक अहोरात्रने आंतरे आहारनी इच्छा उपजे. ते इच्छा उपना थका सर्व इंद्रिउने आल्हादकारी मनोज्ञ पुद्गले करी इच्छाए तृप्ति पामे, अने सत्तहिंथोवेहिं के० सात स्तोके श्वासोश्वास होय. शरीर मांहे वायु उंचो नीचो वधे—आवे ते साते स्तोके उंचो श्वास आवे, साते

स्तोके नीचो श्वास आवे, एटला कालना वचमां निश्चल रहे; साते साते स्तोके श्वासोश्वास करे.

॥ हवे पूर्वोक्त स्तोकनुं प्रमाण कहे छे. ॥

आहि वाहि विमुक्कस्स ॥ नीसासूस्सास एगगो ॥ पाणु
सत्त इमो थोवो ॥ सोवि सत्तगुणो लवो ॥ १७७ ॥
लव सत्तहत्तरीए ॥ होइ मुहुत्तो इमंमि ऊसासा ॥ सग-
तीससयतिहुत्तर ॥ तीसगुणा ते अहोरत्ते ॥ १७८ ॥
लक्खंतेरस सहसा ॥ नउयसयं अयर संखयादेवे ॥
पक्खेहिं ऊसासे ॥ वाससहस्सेहिं आहारो ॥ १७९ ॥

अर्थ- आहिवाहिविमुक्कस्स के० आधि ते मननी पीडा, अने व्याधि ते शरीरनी पीडा, तेथी वीमुक्कस्स के० विशेषे करीने रहित, चिंता तथा श्रमथी रहित एवा मनुष्यनो एक निश्वास-उश्वास तेने प्राण कहीएं. पाणुसत्तइमो के० एवा साते प्राणे थोवो के० एक स्तोक कहीएं. सोविसत्तगुणोलवो के० एवा साते स्तोके एक लव होय. ॥ १७७ ॥ अहींयां सात प्राणने एक स्तोक कहीएं. तेने सातगुणा करीएं, तेवारे उगणपचास प्राणे एक लव थाय छे.

लव सत्तहत्तरीए के० सित्तोतेर लवे होइमुहुत्तो के० एक मुहूर्त होय. इमंमि के० ए एक मुहूर्तमांहि ऊसासा के० केटला श्वासोश्वास होय ? ते कहे छे. पूर्वोक्त उगणपचासने सीत्तोतेर गुणा करीएं, तेवारे सगतीससयतहुत्तर के० साडत्रीशसें ने तहोतेर श्वासोश्वास होय. ■ अहोरत्ते के० एक अहोरात्रमांहे त्रीश मुहूर्त थायछे, माटे तेने त्रीसगुणा करीएं; ॥ १७८ ॥ तेवारे एक लाख तेर हजार एकशो ने नेवु श्वासोश्वास थाय. एने त्रीश गुणा करीएं, तेवारे तेत्रीश लाख पंचाणु हजार ने सातसें श्वासोश्वास एक मासना थायछे. तेने बारगुणा करतां चार क्रोड सात लाख अडताळीस हजार ने चारसें श्वासोश्वास एक वर्षना थायछे. एमज सो वर्षनेविषे पण जाणवा सही.

हवे अयरसंखयादेवेपक्खेहिं के० जे देवतानुं जेटला सागरोपमनुं आयुष्य होय, ते देवताने तेटले पखवाडे श्वासोश्वास होय, अने तेटले हजार वर्षे आहार होय. ते कहे छे. जे देवतानुं एक सागरोपमायु होय तेने एकपखवाडे उश्वास होय, अने एक हजारवर्षे आहारनी इछा उपजे. जेम सर्वार्थसिद्ध तेत्रीस सागरोपमायु छे, तो तेने तेत्रीस पखवाडे श्वासोश्वास अने तेत्रीस हजारवर्षे आहारनी इछा उपजे. ॥ १७९ ॥

॥ हवे जे देवोनुं दश हजार वर्ष उपरांत पण एक सागरोपमनुं पूर्णायु न होय तेना वचमां आहार अने उश्वासनुं कालमान कहेछे. ॥

दस वास सहस्सुवरिं ॥ समयाई जाव सागरं ऊणं ॥ दि-
वस मुहुत्त पहुत्ता ॥ आहारूसास सेसाणं ॥ १७० ॥

अर्थ– जे देवतानुं दश हजार वर्ष उपरांत, समयाइ के० समयादिक एटले समय, आवली, मुहूर्त, दिवस, पक्ष, मास, संवत्सर, युग, एक बे आदि पल्योपम, एम जाव के० यावत् सागरंऊणं के० कांइक ऊणुं सागरोपमायु होय, ते देवताने दिवस पृथक्त्वे आहाराभिलाषा थाय, अने ते मुहूर्त्त पृथक्त्वे उसास करे. सिद्धांतभाषाए पृथक्त्व शब्दनो अर्थ बे आदे देइने नव सीम संख्यानुं मान कहीएं. अहींयां ए भावार्थ जे दश हजार वर्षथी उपरांत एक समयादि वृद्धिए अनुक्रमे दिवस पृथक्त्वे आहार, अने मुहूर्त्त पृथक्त्वे उसासने वधारता जइएं, ते त्यांसुधी वधारीएं के ज्यांसुधी पूर्ण सागरोपमायुप्रत्ये पक्षथकी उसास अने एक हजार वर्षथकी आहार थाय. ॥ १७० ॥

॥ हवे सिद्धांतमांहे आहारना त्रण भेद छे ते कहेछे. ॥

सरिरेण उयाहारो ॥ तयाइ फासेण लोम आहारो ॥ प-
क्खेवा हारो पुण ॥ कावलिउ होइ नायव्वो ॥ १७१ ॥

अर्थ–केवल शरीरे करी जे आहार ते उजाहारी. यद्यपि शरीर पांच छे. तथापि तेजस अने कार्मण शरीरे करी जीव उत्पत्ति देशे आवी पूर्व शरीर त्यागे. विग्रहगति अथवा अविग्रह गतिवालो जीव प्रथम समये औदारिक शरीर योग्य पुद्गलाहार करे. बीजा समय आदे देइ कार्मणसाथे औदारिक मिश्रे आहार करे. ते ज्यांसुधी शरीर पूर्ण नीपजे, त्यांसुधी. ए पूर्वोक्त सर्व उजः कहेतां तेजस शरीर, तेणे करी जे आहार ते प्रथम उजाहार जाणवो.

अने तया के० तथा फासेण के० स्पर्शेद्रिये करी जे आहार–जेम के तेल चोपडवाथकी मुखे चीकाश थाय. उनाले पाणीनी छांट लागवाथी शीतल पुद्गले तृषा मटे. ए बीजो लोम आहारो के० लोमाहार जाणवो.

अने पक्खेवाहारो के० प्रक्षेपाहार, ते पुण के० वली कावलीउहोइ के० कोलीआए करी मुख प्रक्षेपे जे आहार ते त्रीजो प्रक्षेपाहार जाणवो. ॥ १७१ ॥

॥हवे ए त्रणे आहार केइ केइ अवस्थानेविषे होय? ते कहे छे. ॥

उयाहारा सव्वे ॥ अपजत्त पजत्त लोम आहारो ॥ सुर नि-
रय इगिंदि विणा ॥ सेसा भवत्था स पक्खेवा ॥ १७२ ॥

गणे सेलेशीकरणे अंतर मुहुर्त्तप्रमाण अणाहारक जाणवा. अने सादि अनंत मोक्ष मांहे सिद्धना जीव अनंतकाल अणाहारक जाणवा.

॥ हवे देवतानुं स्वरूप कहे छे. ॥

केसट्ठि मंस नह रोम ॥ रुहिर वस चम्म मुत्त पुरिसेहिं ॥
रहिया निम्मल देहा ॥ सुगंध नीसास गय लेवा ॥ १८७ ॥

अर्थ–सर्व देवतानुं पूर्वभवनां उपजावेलां शुभकर्मना उदयथकी केश, अट्ठि के० हाड, मंस के० मांस, नख, रोम, रुधिर, वसा के० मांसनी चरबी, चामडी, मूत्र, पुरिष, (विष्टा), एटलेए करी रहिया के० रहित एवूं निम्मल के० मलरहित शरीर होय. कपूर तथा कस्तुरीना सुगंध सरखो मुखनो निश्वास होय. तथा गतलेपा के० जाति लावण्यनी पेरे रज प्रश्वेदादिकना उपलेप रहित होय. ॥ १८७ ॥

अंतमुहुत्तेणंचिय ॥ पज्जत्ता तरुण पुरिस संकासा ॥ सव्वंग
भूसणधरा ॥ अजरा निरुया समा देवा ॥ १८८ ॥

अर्थ–वली उत्पत्तिकाले अंतरमुहूर्त्तमांहे पर्याप्ति पूर्ण करया पछी अत्यंत तरुण पुरुष सरखा सव्वंग के० सर्वांगनेविषे भूषणना धरनार, अहींयां श्रीजीवाभिगमसूत्रना अभिप्राये कोइक कहे छे के, देवता आभरण तथा वस्त्रेकरी रहित छे, ते उत्पत्तिकालेज जाणवा. परंतु उपपात सभाए उपजे, अभिषेक सभाए स्नान करे, अलंकार सभाए अलंकार पेहेरे, व्यवसाय सभाए पुस्तक वांची धार्मिक पींछी प्रमुख पूजोपकरण व्यवसाय लीए, पछी सुधर्मा सभाए सिद्धायतननेविषे जिनप्रतिमाने पूजे. ए सर्व जूदां जूदां कृत्य करे तो तेने सदाकाल आभरण अने वस्त्ररहित केम कहियें? ते माटे जे एम कहे छे ते असंप्रदाय अर्थ जाणवो. मात्र उत्पत्ति वेलाएज आभरण तथा वस्त्ररहित होय. वली सदा यौवनवय प्राप्त, जरारहित, निरुया के० निरुज ते कास श्वासादिक रोगरहित, समा के० समचतुरंस्र संस्थानी देवा के० देव होय.

अणिमिस नयणा मण ॥ कज्ज साहणा पुप्फ दाम अमिला-
णा ॥ चउरंगुलेण भूमिं ॥ न छिवंति सुराजिणाविंति ॥ १८९ ॥

अर्थ–वली देवता स्वभावे अणिमिसनयणा के० अनिमिषनेत्र एटले देवशक्ति विशेषे आंख मीटकारे नहीं. मणकज्जसाहणा के० मनेकरी सर्व कार्य साधक होय, अने जेमना उरनेविषे पुप्फदाम के० फूलनी माला ते निरंतर अमिलाण के० अम्लान एटले कुमलाय नहीं एवी होय. वली जेउं मनुष्यलोकमांहे आव्या थका चउरंगु-लेण के० चार अंगुल भूमिकाथकी उंचा पग राखे; पण भूमिकाने नछिवंति के०

फरसे नही. एवा सुरा के० देव जिणाविंति के० श्रीतीर्थंकर अने केवलीए कह्या छे

॥हवे जे कारणे देवता मनुष्यलोकमां आवे ते कारण कहे छे.॥

पंचसु जिणकल्लाणेसु ॥ चेव महरिसि तवाणुन्नावाउं ॥
जम्मंत्तर नेहेणय ॥ आगछंति सुरा इहयं ॥ १९० ॥

अर्थ–पंचसुजिणकल्लाणेसु के० श्रीतीर्थंकरना जन्मादिक पांच कल्याणकोने विषे तथा महरिसितवाणुन्नावाउं के० महोटा ऋषीश्वरना तपानुन्नावे एटले तपने प्रन्नावे, वली जम्मंत्तरनेहेणय के० जन्मांतरना स्नेहे करी जेम शालिनद्रना पिता आव्या तेम, अथवा रीश थकी संगमो देव जेम आव्यो तेम, ए कारणे आगछंतिसुरा इहयं के० देवता अहींया आवे, पण कारणविना आवे नहीं. ॥ १९० ॥

॥ ते देव कारणविना शामाटे न आवे ? ते कहे छे. ॥

संकंति दिव्वपेमा ॥ विसय पसत्ता समत्त कत्तव्वा ॥ अण-
हीण मणुयकज्जा ॥ नरन्नवमसुहं नइंति सुरा ॥ १९१ ॥

अर्थ–जेवारे देवता देवलोकनेविषे उपजे, तेवारे तत्काल रमणिक देवांगनाना अंगविषे दिव्य प्रेम परस्पर संकंति के० संक्रमे एटले मले. वली विषय जे देवांगनाना स्पर्श, शब्द, रूप तेनेविषे अत्यंत पसत्ता के० प्रसक्त एटले विशेषे करीने आसक्त ते एक घमीपर्यंत पण मूकी शके नहीं. वली स्नान, वनविहार, नाटकविलोकन, प्रमुख देवकार्य पूर्ण थया विना, वली देवताने मनुष्यसारुं कार्य कांइ नहीं के जेना आधिनपणे करी देवता मनुष्यलोकमां आवे. ते कारणे अशुन्न अने डुर्गंधमय एवा मनुष्यलोकनेविषे देवता न आवे. तेहज डुर्गंधपणुं कहे छे. ॥ १९१ ॥

चत्तारि पंच जोयण ॥ सयाइ गंधोय मणुय लोगस्स ॥
उहं वच्चइ जेणं ॥ नहुदेवा तेण आवंति ॥ १९२ ॥

अर्थ– जेणं के० जे कारणे चारसें पांचसें योजन सुधी मणुयलोगस्स के० मनुष्यलोकसंबंधी मृतकलेवर, मूत्र, पुरीषसंबंधी जे डुर्गंध ते उट्टंवच्चइ के० उंचे जाय. तेण के० ते कारणे मनुष्य लोकने विषे नहुदेवा आवंति के० देवता न आवे. अहींयां नव योजनसुधी मूलगा गंध पुजल तेवार पछी ते पुजले आगला पुजल वासी जे, वली ते पुजले आगला पुजल वासीजे. एम अन्योन्य अनेरा अनेरा पुजल वासतां चारसें अथवा पांचसें योजनसुधी उंचो गंध जाय. जे काले श्रीअजीतनाथने वारे घणा मनुष्य होय, तेवारे कलेवर प्रमुख पण घणां होय. त्यां पांचसें योजन सुधी, तथा बीजी वारे चारसें योजनसुधी गंध उंचो जाय. अथवा

देवता अत्यंत शुभ प्रकृतिवंत छे; तेने थोडुं दुःख ते पण घणुं थइ परिणमे; तेथी चारसें पांचसें योजन कह्या. नहीं तो मनुष्यने घ्राणेंद्रियनो विषय नव योजन सुधी छे, अने देवताने एकांते निश्चय नथी. ॥ १९२ ॥

॥ हवे देवताने भव प्रत्ययिक अवधिज्ञाननुं विषयक्षेत्र कहेछे ॥

दो कप्प पढम पुढविं ॥ दो दो दो बीय तइयगं चउथिं ॥
चउ उवरिम उहीए ॥ पासंति पंचमं पुढविं ॥ १९३ ॥

अर्थ–दोकप्प के० पहेला बे देवलोकना देव ते पढमपुढविं के० पेहेली नरकपृथ्वी सुधी अवधिज्ञाने करी देखे. अहींयां ए भावार्थ छे जे सौधर्म अने ईशानेंद्रना सामानिकादिक उत्कृष्टायुवाला जे देवो, ते रत्नप्रभा पृथ्वीना सर्व हेठला भागसुधी अवधिए करी देखे. पछी ते उपरना दो के० बे सनत्कुमार ने माहेंद्रना देवता बीजी शर्कराप्रभाप्रते देखे. एमज ब्रह्म अने लांतक ए बे देवलोकना देवो ते त्रीजी वालुकाप्रभाप्रते देखे. अने शुक्र तथा सहस्रारना देव चोथी पंकप्रभा प्रते देखे. तथा चउउवरिम के० ए थकी उपरना आणत, प्राणत, आरण, अने अच्युत, ए चार देवलोकना देवता ते पासंतिपंचमंपुढविं के० पांचमी धूमप्रभा नामे नरकपृथ्वी सुधी देखे. पण एटलुं विशेष जे आणत ने प्राणत देवथकी आरण अने अच्युतवाला देव पांचमी पृथ्वीना प्रतरे विशुद्धतर घणा पर्यायवंत देखे. एम ज्यां ज्यां बे बे जोडला छे, त्यां पहेला थकी बीजो सुविशेष देखे. ॥ १९३ ॥

छठि छ गेविज्जा ॥ सत्तमीयरे अणुत्तर सुराऊ ॥ किंचूण
लोगनालिं ॥ असंखदीवुदहि तिरियंतु ॥ १९४ ॥

अर्थ–त्रण हेठलना, अने त्रण मध्यना एवं छ ग्रैवेयकना देव ते छठी तमप्रभा नरकपृथ्वीसुधी अवधिज्ञाने करी देखे. अने उपरना त्रण ग्रैवेयकना देवता ते सत्तमीयरे के० सातमी तमःतमप्रभा नामा नरकपृथ्वी सुधी देखे. अने पंचानुत्तरवासी देव ते किंचूणलोगनालिंके० कांइक ऊणी लोकनाली पंचास्तिकायरूप चौद राज प्रमाण अवधिज्ञाने करी देखे. एतावता पंचानुत्तर उपर बार योजन सिद्धशिला छे. अने पंचानुत्तरना देव ऊंचुं पोताना विमाननी ध्वजा सुधी देखे. ते माटे कांइक ऊणी लोकनालीने देखे. तथा तिरियंतु के० तीर्छु सौधर्म अने ईशानादिकना देव असंख्याता दीवुदहि के० द्वीप अने समुद्रने देखे. ॥ १९४ ॥

बहुअरगं उवरि मगा ॥ उड्ढंस विमाण चूलिय धयाइ ॥
ऊणद्ध सागरे संख ॥ जोयणा तप्पर मसंखा ॥ १९५ ॥

अर्थ–उवरिमगा के० उपर उपर देवलोकवासी देवता ते बहुअरगं के० बहुत्तरक असंख्याता असंख्याते नेदे करी बहुत्तर बहुत्तम तिर्छु अवधिज्ञाने करी देखे. तेने अवधिज्ञान पण विशुद्ध विशुद्धतर जाणवुं. अने समस्त देवता ते उड्ढंस विमाण चूलिय धयाइ के० उंचुं पोतपोतानां विमाननी चूलिकानी ध्वजा सुधी देखे. उपरांत देखे नहीं. केमके देवताना नव स्वनावथकी उंचुं ध्वजासुधीज देखे. एटले वैमानिकने उत्कृष्टुं अवधिज्ञान कह्युं. अने जघन्य तो वैमानिकने अंगुलने असंख्यातमे नागे देखे, एटलुं अवधिज्ञान होय. अहीयां सिद्धांतमां सर्व जघन्य अवधिज्ञान मनुष्य अने तिर्यंचमांहे कह्युं ठे. पण देवताने कह्युं नथी. तो अहीयां केम कह्युं ? ते नावार्थ श्रीआवश्यकनी पीठिकामध्ये देवताने उपपात काले परनवनुं अवधिज्ञान अंतरमुहूर्त्त सुधी होय. तेवार पठी देवनवसंबंधी अवधिज्ञान उपजे. एटले शंका निवृत्तिए पूर्वोक्त उपपातकाले अवधिज्ञान जेने उपजे एवो तो कोइक होय, ते अल्पपणा माटे सूत्रकारे लख्युं नहीं, एटले वैमानिकने उंचुं नीचुं तिर्छु अवधिक्षेत्र कह्युं.

हवे गाथाना उत्तरार्धवडे शेष देवताने सामान्यपणे अवधिक्षेत्र कहे ठे, नुवनपति, व्यंतर अने ज्योतषी देवो ऊणऊसागरे के ऊणेअर्द्धसागरोपमायुष्ये अवधिज्ञाने करी संखजोयण के० संख्याता योजनसुधी देखे. अने तेवार पठी ज्यारे तप्पर के० तेना उपर आयुष्य वधे; त्यारे असंख्याता योजनसुधी देखे, एम जेम जेम आयुवृद्धि थाय, तेम तेम असंख्यातामां पण वृद्धि थती जाय. ॥ १९५ ॥

पणवीस जोयण लहु ॥ नारय नवण वण जोइकप्पाणं ॥
गेविज्जणुत्तराणय ॥ जह संखं उहि आगारा ॥ १९६ ॥

अर्थ– अने नुवनपति तथा व्यंतर जे दश हजार वर्षना आयुष्यवाला, ते लहु के० जघन्यथकी अवधिक्षेत्र पणवीस जोयण के० पचीस योजन देखे. अहींयां फलीतार्थ कहे ठे. दशे नुवनपतिने जघन्य तो पचीश योजन अने उत्कृष्टुं असुर कुमारनिकायने असंख्याता द्वीप अने समुद्र देखे, एटलुं अवधिक्षेत्र होय. शेष नवनिकायने संख्याता योजन अवधिक्षेत्र, ज्योतषीने जघन्योत्कृष्ट संख्याता योजन अवधिक्षेत्र होय. एटले तेउ संख्याता द्वीपसमुद्र देखे. व्यंतरने जघन्य तो पचीश योजन, अने उत्कृष्टुं संख्याता योजन अवधिक्षेत्र होय. एटले संख्याता द्वीप अने समुद्र अवधिज्ञाने करी देखे.

हवे गाथानां पाठलां त्रण पदे करी नारकी, देवता, तिर्यंच, अने मनुष्यने अवधिज्ञानक्षेत्रनुं संस्थान कहे ठे. एक नारय के० नारकी, बीजा नवण के० नुवनपति, त्रीजा वण के० व्यंतर, चोथा जोइ के ज्योतषी, पांचमा कप्पाण के० बार देवलोकना देव, ठठा गेविज्ज के० ग्रैवेयकना देव, सातमा अणुत्तराणय के० अनुत्तर

देव, ए सातने जहसंखं के० यथासंख्याए एटले अनुक्रमे उहि के० अवधिज्ञाननो जे आगारा के० आकार एटले संस्थान होय ते कहे छे. ॥ १९६ ॥

तप्पागारे पल्लग ॥ पडहग जल्लरि मुइंग पुप्फ जवे ॥ ति-
रिय मणुएसु उही ॥ नाणाविह संठिउ जणिउ ॥ १९७ ॥

अर्थ– नारकीनुं अवधिज्ञान तपागारे के० पाणी उपर तरवाना त्रापाने आकारे, जुवनपतिनुं अवधिज्ञान पल्लग के० पालाने आकारे, व्यंतरनुं अवधिज्ञान पमहग के० ढोलने आकारे, ज्योतषीनुं अवधिज्ञान जल्लरि के० जल्लरीने आकारे, बार देवलोकना देवोनुं अवधिज्ञान मुइंग के० मृदंगने आकारे, ग्रैवेयकना देवनुं अवधिज्ञान पुप्फ के० फूलेजरी चंगेरीने आकारे, अनुत्तरदेवोनुं अवधिज्ञान, जवे के० कुमारी कन्यानो गलकंचुउ जेवो पेशवाद तूरकणी पहिरणो पहेरे एने ऊध्वेसर कंचुक कहे छे. ए नामे मारवाम देशमां प्रसिद्ध छे. तेने आकारे जाणवुं, अने तिरियमणुएसुउही के० तिर्यंच तथा मनुष्यने अवधिज्ञान नाणाविह के० नाना-प्रकारना संस्थाने संठिउ के० संस्थित, जणिउ के० कह्युं छे. जेम स्वयंजूरमण समु-द्रमांहे मत्स सर्व आकारे छे; परंतु वलयाकार नथी. अने नर तथा तिर्यंचने अव-धिज्ञान वलयाकार पण छे. ॥ १९७ ॥

॥ हवे नारकी, देवता, मनुष्य, अने तिर्यंच ए चारमांहे कोने केइ
दिशाए अधिक अवधिज्ञान होय ? ते कहेछे. ॥

उढंजवण वणाणं ॥ बहुगो वेमाणियाण हो उही ॥ नार-
य जोइस तिरियं ॥ नर तिरियाणं अणेगविहो ॥ १९८ ॥

अर्थ–जवण के० जुवनपति तथा वणाणं के० व्यंतर, ए बेउने अवधिज्ञान उढं के० उंचुं बहुगो के० घणुं होय, अने तीरछुं तथा नीचुं थोडुं होय. तेमज विमाणियाण के० वैमानिकने अहो के० नीचुं उही के० अवधिज्ञान घणुं होय. अने तीरछुं तथा उंचुं थोडुं होय. वली नारकी तथा ज्योतिषीने तिरियं के० तिरछुं अवधिज्ञान घणुं होय, अने उंचुं तथा नीचुं थोडुं होय. अने नर के० मनुष्य तथा तिरियाणं के० तिर्यंचने अणेग-विहो के० अनेक प्रकारनुं अवधिज्ञान होय. एटले कोइने उंचुं घणुं होय, कोइने नीचुं घणुं होय, कोइने तिरछुं घणुं होय, एम नानाप्रकारे विचित्र जाणवुं. ॥ १९८ ॥

॥ हवे ए देवोनुं द्वार पूर्ण करी नारकीनुं द्वार जोमतो कहे छे. ॥

इयदेवाणं जणियं ॥ ठिइ पमुहं नारयाण वुछामि ॥ इग
तिन्नि सत्त दस सतर ॥ अयर बावीस तित्तीसा ॥ १९९ ॥

सत्तय पुढवी सुठिई ॥ जिठो वरिमाइ हिठ पुढवीए ॥
होइ कमेण कणिठा ॥ दसवास सहस्स पढमाए ॥ २०० ॥

अर्थ–इति पूर्वोक्त प्रकारे देवाणं के० देवतानां ठिइपमुहं के० स्थिति प्रमुख एटले स्थिति, जुवन, अवगाहना ते शरीर प्रमाण, उपपात विरहकाल, चवन विरहकाल, एक समये उपपात संख्या, एक समये चवन संख्या, गति अने आगतिरूप नव द्वार जणियं के० कह्यां. हवे एहज नव द्वार नारयाए के० नारकी साथे जोमीने वुछामि के० हुं कहीश. हवे यथोद्देश, निर्देश, एटले जे द्वारनो पहेलो उद्देश कीधो हतो, तेज द्वार अ-हींयां पण प्रथम कहे छे. त्यां साते नरकनी उत्कृष्टी अने जघन्यायुस्थिति अ-नुक्रमे कहे छे.

रत्नप्रजा पृथ्वीनेविपे उत्कृष्टी स्थिति एक सागरोपम, एम बीजी शर्करप्रजानेविपे त्रण सागरोपम, त्रीजी वालुकाप्रजानेविपे सात सागरोपम, चोथी पंकप्रजानेविपे दश सागरोपम, पांचमी धूमप्रजानेविपे सतर सागरोपम, छठी तमप्रजानेविपे बावीश सागरोपम, सातमी तमःतमप्रजानेविपे तेत्रीश सागरोपम ॥१९९॥ ए सत्तयपुढवीसुठिई के० सात नरकपृथ्वीनेविपे आयुष्यनी स्थति ते जिठो के० ज्येष्ट एटले उत्कृष्टी कही. हवे उवरिमा के० उपरनी उत्कृष्टी स्थिति ते हिठ के० हेठला नरके जघन्य जाणवी. जेम रत्नप्रजानी उत्कृष्टी एक सागरोपमनी स्थिति ते शर्करप्रजाए जघन्य-स्थिति जाणवी. एम उपरनी उपरनी उत्कृष्टी स्थिति ते हेठल हेठल अनुक्रमे कणिठा के० कनिष्ट एटले जघन्य जाणवी. जेम छठी तमप्रजानी बावीश सागरोपम उत्कृष्टी स्थिति ते सातमी तमःतमप्रजानेविपे जघन्य जाणवी. अने पढमाए के० पहेली रत्न-प्रजा पृथ्वीएं दश हजार वर्ष जघन्य स्थिति जाणवी. तथा जघन्य अने उत्कृष्टीनी वचमां जे आयुष्यनी स्थिति होय, ते मध्यम स्थिति जाणवी. सघला नरकनेविपे एहज व्यवहार जाणवो. ॥ २०० ॥

हवे रत्नप्रजा पृथ्वीना तेर प्रतर छे. बीजीना अगीयार, त्रीजीना नव, चोथीना सात, पांचमीना पांच, छठीना त्रण, सातमीनो एक, ए प्रतरसंख्या आगल कहेशे. हाल ते प्रतरो प्रते जघन्य तथा उत्कृष्टी आयुष्यस्थिति कहे छे.

नवइ सम सहस लरका ॥ पुवाणं कोडी अयर दस जाग ॥
इक्कि जाग वुट्ठी ॥ जाअयरं तेरसेपयरे ॥ २०१ ॥ इय
जिठ जहणा पुण ॥ दस वास सहस्स लरक पयर छगे ॥
सेसेसु उवरी जिठा ॥ अहो कणिठाउ पइ पुढवी ॥ २०२ ॥

छे तेनुं स्वरूप आगमवेदी एवुं कहेछे के, ग्रीष्मऋतुना अंते मध्यान्हसमये सूर्य प्राप्त थयो छतां, अने आकाश मेघरहित छतां, अत्यंत दुष्ट पित्तप्रकोपे करी व्याकुल अने छत्ररहित चारे दिशिए प्रदीप्त थएली अग्निज्वाला, तेणे करी व्याप्त एवा कोइ पुरुषने जेवी उष्णवेदना होय, तेकरतां पण उष्णवेदना नरकावासानेविषे रहेला नारकीने अनंतगुणी वेदना जाणवी.

अने शीतयोनिया नारकीने उष्णवेदना नरकावासाथी लेइ खेरना अंगारा मांहे नाखी धमे, तेवारे ते नारकी चंदन जेवी शीतलता पामी अत्यंत सुखी थयाछतां ते अग्निमांहे निद्रा पामे. वली पोष तथा माघ महीनामां रात्रीने समये शीतलवायु वाय तेणे करी जेम हृदयादिक कांपे, तथा हिमाचलमांहे वस्त्ररहित बेठे थके उपरथी हिम पमतां जेवी शीतवेदना होय, तेथी अनंतगुणी शीतवेदना नरकावासामां होय. ते शीतवेदना युक्त, नरकमांथी ते नारकीने बाहेर काढी पूर्वोक्त हिमाचलादिक शीतल स्थले जो स्थापन करीएं तो तेवारे ते निरुपम सुखी थया छता निद्रा प्रते पामे.

॥ वली प्रक्षेप गाथा कहे छे. ॥

बंधण गइ संठाणा ॥ नेया वणाय गंध रस फासा ॥ अगुरु लहु सद दसहा ॥ असुहा ॥ विय पुग्गला निरए ॥ २०४ ॥

अर्थ–नरकनेविषे क्षेत्र स्वजावथकी एवा दश प्रकारना पुद्गलनो परिणाम दुखदायी होय ते जूदा जूदा वखाणे छे. प्रतिक्षणे जे जे आहारादिक नानाप्रकारना पुद्गलनुं जे बंधन ते प्रदीप्त थएला अग्नि करतां पण अत्यंत दारुण होय. बीजो गइ के० गति ते उंट सरखी होय, ते गती तप्तलोह सरखी धरती उपर पग धारण करवा करतां पण अत्यंत तीव्र छे. त्रीजुं संठाण ते अत्यंत तीव्र तीव्र हुंडक संस्थान ते पांख छेदन थयेलो पक्षी जेवो दुखी होय तेवो दुखदायक छे, जे दीठेथके पण माहा उद्वेगकारी होय. चोथुं नेया ते नींत प्रमुखना पुद्गल जे उडीने शरीरे लागे, ते शस्त्र–खड्गधारा सरखा लागे. पांचमुं ते नरकावासानो वर्ण सर्वत्र अंधकारमय, विष्टा, मूत्र, श्लेष्म, मल, लोही, वसा, परु अने मेदे जर्युं तलीआनुं जाग छे, स्मशाननी परे ठाम ठाम मांस, केश, हाम, नख, दांत, चर्म, पड्यां छे; एवो वर्ण होय. छठो गंधः ते कुतरां, शीयाल, सर्प, मंजार, नोलीआ प्रमुखनां मृतकडेवर पड्यां होय, तेना गंध करतां पण अत्यंत दुर्गंध होय. सातमो रस ते कडवी तुंबडी करतां पण अत्यंत कडवो स्वाद होय, आठमो फरस ते वींछीना कांटा

खो अने करवचना रोम करतां पण तेनो भूंडो स्पर्श जाणवो. नवमो अगुरुलघु
रेणाम ते पण अत्यंत दुःखनुं घर एवो जाणवो. दशमो शब्द ते अत्यंत विला-
कंद दुःखकारी शब्दना पुद्गल होय. ए प्रकारे नारकीने पुद्गल परिणमे. भलो
रतां भुंडो परिणमे. जेम वैमानिक देवताना हस्तस्पर्शे पण नारकी दुःख पामे. ॥ २०४ ॥

॥ वली नारकीने दश प्रकारनी वेदना प्रक्षेप गाथाए करी कहे छे. ॥

नरया दसविह वेयण ॥ सी उसिण खुह पिवास कंमूहिं ॥
परवस्सं जर दाहं ॥ भय सोगं चेव वेयंति ॥ २०५ ॥

अर्थ–शीतवेदना अने उष्णवेदना ए बे पूर्वे वखाणी छे, तेथीज जाणवी. त्रीजी
ख्रुह के० क्षुधा ते समस्त अढीद्वीपनां अन्न तथा घृत आपीएं तोपण नारकीना
क जीवने भूख मटे नहीं. चोथी तृषा ते समस्त समुद्र अने नदीनां पाणी पाइएं
ोपण नारकीनुं गलुं अने तालु, तथा होठ सूकातां रहे नही; एवी तेने तृषा छे.
ांचमी कंडुहिं ते छुरी करवते करी खणता पण तेनी खसनी खंजवाल मटे नहीं.
छो नारकीना जीव सदा परवश रहे; सातमो अहींयां रहेनारा पुरुषो करतां पण
अनंतगुणो ज्वर सदा सर्वदा होय. आठमो दाह, ते शरीर तापमय अने दाघज्व-
मय होय. नवमो भय अने दशमो शोक ए बे–मनुष्य करता त्यां अनंतगुणा होय.
अने विभंगज्ञान पण सर्वत्र दुःखदायी छे. परमाधामि लोक ते पण बीजां शस्त्र जे
ालां, तलवार, तीर, प्रमुख हथीयार ते देखाडीने महादुःख देनारा छे, तेणे करी
सदा दुःखी होय; अने शोक करता रहे. ए क्षेत्र वेदना कही. ॥ २०५ ॥

हवे अन्योन्यकृतवेदना कहे छे. नारकीना बे भेद छे; एक मिथ्यादृष्टि, अने
बीजा सम्यक्दृष्टि. त्यां जेम भील तथा वणजारा प्रमुखनो कुतरो बीजा कुतराने
देखी क्रोधांध थको लडवा आवे; ते दांत अने नखे करी युद्ध करे; तेम मिथ्यात्वी
नारकी जे होय, ते पण विभंगज्ञाने करी बीजा नारकीने दूरथकी आवतो देखी
क्रोधे करी अत्यंत रौद्र एवो नवुं वैक्रियरूप करे. अने पोतपोताना नरकावासनेविषे
पृथ्वीनां स्वभावोत्पन्न हथीयार अथवा नवां विकूर्व्यां एवां त्रिशूल अने भालां प्र-
मुख अथवा हाथ, पग, दांत अने नखे करी मांहोमांहे प्रहार करे; ते प्रहारे करी
पीडा पामेला एवा तेउ लोहीना कादवमां आलोटता आक्रंद शब्द करे. अने
जे सम्यक्दृष्टि नारकी होय; ते पोताना पूर्वभवकृत पापने स्मरण करी बीजा थकी
उत्पन्न थएलुं दुःख सम्यक् प्रकारे सहन करे, पण बीजाने पीडा उपजावे नहीं. ए
रीते अन्योन्यकृत वेदना कही.

हवे परमाधामिकृत वेदना कहे छे. नरकावासानी पहेली भींतनेविषे निःकुट आला छे, ते नारकीने उपजवानी योनि जाणवी. त्यां नारकी उपन्या पछी अंतर्मुहूर्त्ते आलो न्हानो अने शरीर मोहोटुं तेथी तेमां समाय नहीं; तेवारे नीचे पडे. ते जेवो नीचे पडे के तुरत ते जाणीने परमाधामि त्यां आवे. ते आवीने पूर्वकृत पापकर्मने अनुसारे कर्मोपचारीने दुःख आपे. ते दुख केवुं ? ते कहे छे. मद्यपानीने तप्तत्रवुडं पीवरावे, परस्त्रीसंगी जे होय, तेने अग्निमय लोहनी पुतलीनुं आलिंगन करावे; कूटशीमलाना वृक्ष उपर वेसाडे, लोढाना घणे करीने घात करे, वांसलाए करी छेदे, क्षत उपरे खार आपे; उष्णतेलमांहे तले; कुंत, भालामां शरीरने प्रोवे तथा भट्ठीमांहे शेके; घाणीमांहे पीले, करवते करी वेहेरी नाखे; काक, घुअड, कुतरा अने सिंह प्रमुखने विकूर्विने कदर्थना करावे. वैतरणी नदीमांहे झबोले. असिपत्रवनमांहे प्रवेश करावे. तप्तवेलुमांहे दोडावे, एवी विविध प्रकारनी वेदना उत्पन्न करी नारकीने दुःख आपे. पछी वज्रमय कुंभीमांहे तीव्र तापे करी पचतां नारकी उत्कृष्टा पांचसें योजन उंचा उछले. त्यांथी तेउने पाछा पडतां वज्रमय चंचुएकरी पक्षीउ तोडे, पछी कांइ अवशेष धरतीनी उपर पड्या थका वाघ चूंटे–खाय. एवा ते परमाधामि अधम, महापापीष्ट, क्रूरकर्मि, जेमने पंचाग्नि प्रमुख कष्ट क्रिया थकी उपन्युं एवुं जे क्रूरसुख एवा जे असुर, परमाधामि ते कदर्थ्यमान एवा नारकीने मांहोमांहे पाडा, कूकडा, अने मेंढानी पेरे जूझता देखी युद्धप्रेक्षक मनुष्यनी पेरे ते परमाधामि हर्ष पामे, अट्टहास करे, चेलोत्क्षेप करे; पडहग दादरी वजावे. जेम अहींयांना लोक नाटक देखी खुशी थाय तेवा परमाधामि; त्रणे जातनी कदर्थना नारकीने देखी खुशी थाय. घणुं शुं कहीए, परंतु ए नारकीउने दुःख देवामां तथा दुःखी देखीने खुशी थवामां परमाधामीउने जेवी प्रीति छे, तेवी प्रीति अत्यंत रम्य वस्तुना अवलोकने करी पण नथी.

॥ हवे ए त्रण वेदनामांहे कोण वेदना कीया नरके होय ? ते कहे छे. ॥

सत्तसु खित्तज वियणा ॥ अन्नन्न कयावि पहरणे विणा ॥
पहरण कयावि पंचसु ॥ तिसु परमाहम्मिय कयावि ॥ २०६ ॥

अर्थ– साते नरकनेविषे क्षेत्रवेदना, ते स्वभावे क्षेत्रथकी वेदना होय. बीजी अन्योन्यकृत वेदना बे प्रकारे छे. एक शरीरथकी, अने बीजी प्रहरणथकी. तेमां पहरणें विणा के० प्रहरण विना मात्र शरीरे करी अन्योन्यकृत वेदना ते साते नरके छे. अने प्रहरणकृतवेदना पहेला पांच नरके छे. तेमज पहेला त्रण नरकने विषे परमाधामिकृत वेदना छे. छठा तथा सातमा नरकना नारकी राता कुंथुआ जेउनां वज्रमय मोढां अने जेउ गोवरना कीडा सरखा– तेउने विकूर्वीने अन्योन्य शरीरमांहे

प्रवेश करावे, तेउ वेदना उदीरे अने शरीरमांहे प्रवेश करी खाय, क्यांएक अन्योन्यकृत वेदना उठी नरकपृथ्वी सुधी छे, एवुं कह्युं छे; ते परमार्थ नथी जाणता; शुं जाणीए तेमणे किया हेतुए कह्युं छे? एटले सविस्तर नारकीनुं स्थितिद्वार कह्युं. ॥ २०६ ॥

॥ हवे नारकीनुं चवनद्वार कहे छे. ॥

रयणप्पह सक्करपह ॥ वालुयपह पंकपहय धूमपहा ॥
तमपहा तमतमपहा॥ कमेण पुढवीण गोत्ताइं ॥२०७॥

अर्थ— पहेली रत्नप्रभा पृथ्वीनो गोत्र, अर्थसहित नाम ते गोत्र कहिएं. त्यां पहेले कांडे घणां रत्न छे, तेथी रत्नप्रभा गोत्र कहीएं. पहेलो खरकांड ते सोल हजार योजन प्रमाण, बीजो पंकबहुलकांड चोराशी हजार योजन प्रमाण, त्रीजो जलबहुलकांड एंशी हजार योजन प्रमाण छे, अने आगली छए पृथ्वी पृथ्वीकायमय जाणवी. बीजीएं शर्करा कांकरा घणा छे, त्रीजी वालुकप्रभाएं वेलु घणी छे, चोथी पंकप्रभाएं कादव घणो छे, पांचमी धूमप्रभाएं धूम्र घणो छे, छठी तमप्रभाएं अंधकार घणो छे, सातमी तमतमप्रभाएं अंधकारनुं बहुलपणुं घणुं छे, एटले सात नरकपृथ्वीनां गुणनिष्पन्न गोत्र कह्यां. ॥ २०७ ॥

॥ हवे नरकनां नाम तथा संस्थान ते आकार कहे छे. ॥

घम्मा वंसा सेला ॥ अंजण रिठा मघाय माघवई ॥
नामेहिं पुढवीउ ॥ छत्ताइछत्त संठाणा ॥ २०८ ॥

अर्थ— एक घमा, बीजी वंशा, त्रीजी शेला, चोथी अंजणा, पांचमी रिष्टा, छठी मघा, अने सातमी माघवती, ए साते नरकनां नाम कह्यां. नाम एटले जे अर्थविना पोतानी इछाए संज्ञा करीएं ते नाम जाणवुं. ए साते नरकपृथ्वी ते छत्ताइछत्त संठाणा एटले छत्रातिछत्र संस्थान, ते आवी रीते जे उपरनुं छत्र न्हानुं, तेने नीचे मोहोटुं, वली ते नीचे मोहोटुं, वली ते नीचे मोहोटुं, वली ते नीचे अति मोहोटुं, एम नीचे नीचे अति मोहोटुं महाविस्तारवंत संस्थान जाणवुं. ॥ २०८ ॥

॥ हवे पृथ्वीनो पिंड तथा पृथ्वीनो आश्रय कहे छे. ॥

असीय बत्तिस अडविस ॥ वीसा अठार सोल अडसहसा ॥
लक्खुवरि पुढवि पिंडो ॥ घणुदहि घणवाय तणुवाया ॥ २०९ ॥
गयणंच पइठाणं ॥ वीस सहस्साइं घणुदही पिंडो ॥ घणतणु वायागासा ॥ असंख जोयण जुया पिंडो ॥ २१० ॥

अर्थ-- प्रमाणांगुले एक लाख योजन, ते उपर अनुक्रमे एंसी, बत्रीश, अठावीश, वीश, अढार, सोल ने आठ योजन – सहस्र के० ए पूर्वोक्त सर्वने सहस्र जोडीए. ए रीते ए साते पृथ्वीने प्रत्येके पिंमनुं जाडपणुं जाणवुं. एटले रत्नप्रजानुं एक लाख ने एंसी हजार, शर्करप्रजानुं एक लाख ने बत्रीश हजार, वालुप्रजानुं एक लाख अठावीश हजार, पंकप्रजानुं एक लाख वीश हजार, धूमप्रजानुं एक लाख अढार हजार, तमप्रजानुं एक लाख सोल हजार, तमतमप्रजानुं एक लाख आठ हजार योजननुं पृथ्वीपिंम जाणवुं. ए साते पृथ्वीनुं जाडपणुं कह्युं. वली घनोदधि, घनवात, तनुवात ॥ २०९ ॥ अने गयणंच के० अकाश-- ए चारे एकेक पृथ्वीतले पइठाणं के० प्रतिष्ठान एटले आश्रय जाणवां. अहींयां घनोदधि अने घनवातनुं स्वरूप विमानोने अधिकारे वखाएयुं ठे. अने तनुवात कोइ पण ठेकाणे वखाएयुं नथी; तनुवात अने आकाश ए बे प्रसिद्ध ठे. त्यां घमा घनोदधि उपर प्रतिष्ठित ठे, अने घनोदधि घनवात उपर प्रतिष्ठित ठे, अने घनवात तनुवात उपर प्रतिष्ठित ठे, तनुवात आकाश उपर प्रतिष्ठित जाणवो. आकाश कोइ उपर प्रतिष्ठित नथी.

एम शेष पृथ्वीने तले पण एवी रीते चारे जाणवा. परंतु एटलुं विशेष जे सातमी नरकपृथ्वीनी तले घनोदधी, घनवात, तनुवात, ते तले लोकाकाश बाहुल्य ठे. हवे घनोदधि प्रमुख चारेने मध्यजागे पिंडस्थूलपणुं कहे ठे. घनोदधि मध्यजागे वीश हजार योजन जाडपणे ठे, अने घनवात, तनुवात, ने आकाश, ए त्रणे मध्यजागे जाडपणे असंख्याता योजन प्रमाण जुआ के० युक्त जाणवा. तेमां घनवातथी असंख्यातगणा तनुवात, अने तनुवातथी असंख्यातगणुं आकाश जाणवुं. ॥ २१० ॥

न फुसंति अलोगं ॥ चउ दिसंपि पुढवीयवलय संघडिया

अर्थ-- सात पृथ्वीनुं घनोदधी, घनवात, अने तनुवात संबंधी वलय-- तेणे पृथ्वी वींटाइथकी चारे दिशाए अलोकने न फुसंति के० फरसे नहीं. ते कहे ठे:-- साते पृथ्वीउने तले मध्यजागे घनोदधि वीश हजार योजन ठे, अने घनवातादिक असंख्याता योजन ठे. तेवार पठी प्रदेशे घटती घटती आव आपणी पृथ्वीने ठेहे ठेहे पोती थइ थकी वलयाकारे पृथ्वीने वींटी रहे ठे. त्यां वलयनुं उंचपणुं आप आपणी पृथ्वीने अनुसारे जाणवुं, अने ठेहे जाडपणुं कहे ठे.

रयणाए वलयाणं ॥ ठद्धपंचम जोयणं सड्ढं ॥ २११ ॥
विक्खंजो घणउदही ॥ घण तणुवायाण होइ जह संखं ॥
सतिनाग गाउयं ॥ गाउयंच तह गाउय तिजागो ॥२१२॥

पढम महीवलएसुं ॥ खिविज्ज एयं कमेण बीयाए ॥ इति
चउपंच छगुणं ॥ तइयाइ सुतंपि खिवकमसो ॥ ११३ ॥

अर्थ– रत्नप्रभा पृथ्वीनो उपरनो समश्रेणि जाग, त्रण वलयनो ठेको, तेनो विष्कंज एटले जाडपणुं ते यथासंख्याए कहे ठे. घनोदधि ठ योजन जाडो, घनवात साडाचार योजन जाडो, तनुवात दोढ योजन जाडो, ए त्रण मल्या थका पहेली नरकपृथ्वीथकी चारे दिशाए बार योजन अलोक ठे. तेमांहे त्रण प्रक्षेप घालीए, ते यथासंख्याए कहे ठे. रत्नप्रजानां त्रण वलयमां एक गाउ अने एक गाउनो त्रीजो जाग घनोदधि वलयमांहे नाखीएं, बीजो एक गाउ घनवातवलयमांहे नाखीएं, त्रीजो गाउनो त्रीजो जाग तनुवात वलयमांहे नाखीएं तेवारे बीजी शर्करप्रजानो वलय, विष्कंज होय. ए सर्व मली बार योजन बे गाउ अने उपर एक गाउना त्रण जाग करीएं तेमांना बे जाग एटलो बीजी नरकपृथ्वीथकी चारे दिशाए अलोक ठे. हवे वालुकानरकपृथ्वी आदे देई पांचे नरकनां वलयमांहे– जे बीजी नरक पृथ्वीना वलयमां नाखवुं तेने बे गुणो, त्रणगुणो, चारगुणो, पंचगुणो, ने ठगुणो करी अनुक्रमे यथा संख्याए घालीएं, तेवारे वालुकादिकना वलयनो विष्कंज होय; ते कहे ठे.

एक ठ योजन ने बे गाउ, अने एक गाउना त्रण जाग करीएं तेवा बे जाग उपर घनोदधिवलय, बीजुं पाच योजन घनवात वलय, त्रीजो एक योजन बे गाउ अने एक गाउनां त्रण जाग करीएं तेवा बे जाग तनुवात वलय, ए सर्व मली तेर योजन एक गाउ अने एक गाउना त्रण जाग करीएं तेवो एक जाग उपर एटलुं वालुकाथकी चारे दिशाए अलोक ठे.

पंकप्रजाए सात योजननो घनोदधि वलय, पांच योजन ने एक गाउनुं घनवात वलय, एक योजन ने त्रण गाउनुं तनुवात वलय, ए सर्व मली पंकप्रजाथकी चौद योजन चारे दिशिए अलोक ठे.

धूमप्रजाए सात योजन ने एक गाउ, अने उपर एक गाउना त्रण जाग करीएं तेवो एक जाग घनोदधि वलय ठे. तथा पांच योजनने बे गाउ घनवात वलय ठे, अने एक योजन ने त्रण गाउ तथा एक गाउना त्रण जाग करीएं तेवो एक जाग उपर एटलुं तनुवात वलय. ए सर्व मली चौद योजन ने बे गाउ तथा उपर एक गाउना त्रण जाग करीएं तेवा बे जाग एटलो धूमप्रजाथकी चारे दिशिए अलोक ठे.

तमप्रजाए सात योजन ने बे गाउ, तथा एक गाउना त्रण जाग करीएं, तेवा बे जाग उपर एटलुं घनोदधि वलय ठे. तथा पांच योजन अने त्रण गाउनुं घनवात वलय ठे.

अर्थ-- प्रमाणांगुले एक लाख योजन, ते उपर अनुक्रमे एंसी, बत्रीश, अठावीश, वीश, अढार, सोल ने आठ योजन – सहस केο ए पूर्वोक्त सर्वने सहस्र जोमीएं. ए रीते ए साते पृथ्वीने प्रत्येके पिंमनुं जामपणुं जाणवुं. एटले रत्नप्रजानुं एक लाख ने एंसी हजार, शर्करप्रजानुं एक लाख ने बत्रीश हजार, वालुप्रजानुं एक लाख अठावीश हजार, पंकप्रजानुं एक लाख वीश हजार, धूमप्रजानुं एक लाख अढार हजार, तमप्रजानुं एक लाख सोल हजार, तमतमप्रजानुं एक लाख आठ हजार योजननुं पृथ्वीपिंम जाणवुं. ए साते पृथ्वीनुं जाडपणुं कह्युं. वली घनोदधि, घनवात, तनुवात ॥ २०९ ॥ अने गयणंच केο आकाश– ए चारे एकेक पृथ्वीतले पइठाणं केο प्रतिष्ठान एटले आश्रय जाणवां. अहींयां घनोदधि अने घनवातनुं स्वरूप विमानोने अधिकारे वखाएयुं ठे. अने तनुवात कोइ पण ठेकाणे वखाएयुं नथी; तनुवात अने आकाश ए बे प्रसिद्ध ठे. त्यां घमा घनोदधि उपर प्रतिष्ठित ठे, अने घनोदधि घनवात उपर प्रतिष्ठित ठे, अने घनवात तनुवात उपर प्रतिष्ठित ठे, तनुवात आकाश उपर प्रतिष्ठित जाणवो. आकाश कोइ उपर प्रतिष्ठित नथी.

एम शेष पृथ्वीने तले पण एवी रीते चारे जाणवा. परंतु एटलुं विशेष जे सातमी नरकपृथ्वीनी तले घनोदधी, घनवात, तनुवात, ते तले लोकाकाश बाहुल्य ठे. हवे घनोदधि प्रमुख चारेने मध्यजागे पिंडस्थूलपणुं कहे ठे. घनोदधि मध्यजागे वीश हजार योजन जामपणे ठे, अने घनवात, तनुवात, ने आकाश, ए त्रणे मध्यजागे जाडपणे असंख्याता योजन प्रमाण जुया केο युक्त जाणवा. तेमां घनवातथी असंख्यातगणा तनुवात, अने तनुवातथी असंख्यातगणुं आकाश जाणवुं. ॥ २१० ॥

न फुसंति अलोगं ॥ चउ दिसंपि पुढवीयवलय संघडिया

अर्थ– सात पृथ्वीनुं घनोदधी, घनवात, अने तनुवात संबंधी वलय– तेणे पृथ्वी वींटाइयकी चारे दिशाए अलोकने न फुसंति केο फरसे नहीं. ते कहे ठेः– साते पृथ्वीठंने तले मध्यजागे घनोदधि वीश हजार योजन ठे, अने घनवातादिक असंख्याता योजन ठे. तेवार पठी प्रदेशे घटती घटती आप आपणी पृथ्वीने ठेहे ठेक पोमी थइ थकी वलयाकारे पृथ्वीने वींटी रहे ठे. त्यां वलयनुं उंचपणुं आप आपणी पृथ्वीने अनुसारे जाणवुं, अने ठेहे जामपणुं कहे ठे.

रयणाए वलयाणं ॥ ठच्पंचम जोयणं सड्ढं ॥ २११ ॥
विक्खंजो घणउदही ॥ घण तणुवायाण होइ जह संखं ॥
सत्तिजाग गाऊयं ॥ गाऊयंच तह गाउय तिजागो ॥ २१२ ॥

पढम महीवलएसुं ॥ खिविज्ज एयं कमेण वीयाए ॥ इति
चउपंच छगुणं ॥ तइयाइ सुतंपि खिवकमसो ॥ २१३ ॥

अर्थ– रत्नप्रभा पृथ्वीनो उपरनो समश्रेणि भाग, त्रण वलयनो छेहो, तेनो विष्कंभ एटले जाडपणुं ते यथासंख्याए कहे छे. घनोदधि छ योजन जाडो, घनवात साढाचार योजन जाडो, तनुवात दोढ योजन जाडो, ए त्रण मल्या थका पहेली नरकपृथ्वीथकी चारे दिशाए बार योजन अलोक छे. तेमांहे त्रण प्रक्षेप घालीए, ते यथासंख्याए कहे छे. रत्नप्रभानां त्रण वलयमां एक गाउ अने एक गाउनो त्रीजो भाग घनोदधि वलयमांहे नाखीएं, बीजो एक गाउ घनवातवलयमांहे नाखीएं, त्रीजो गाउनो त्रीजो भाग तनुवात वलयमांहे नाखीएं तेवारे बीजी शर्करप्रभानो वलय, विष्कंभ होय. ए सर्व मली बार योजन बे गाउ अने उपर एक गाउना त्रण भाग करीएं तेमांना बे भाग एटलो बीजी नरकपृथ्वीथकी चारे दिशाए अलोक छे. हवे वालुकानरकपृथ्वी आदे देई पांचे नरकनां वलयमांहे– जे बीजी नरक पृथ्वीना वलयमां नाखेलुं तेने बे गुणो, त्रणगुणो, चारगुणो, पंचगुणो, ने छगुणो करी अनुक्रमे यथा संख्याए घालीएं, तेवारे वालुकादिकना वलयनो विष्कंभ होय; ते कहे छे.

एक छ योजन ने बे गाउ, अने एक गाउना त्रण भाग करीएं तेवा बे भाग उपर घनोदधिवलय, बीजुं पाच योजन घनवात वलय, त्रीजो एक योजन बे गाउ अने एक गाउनां त्रण भाग करीएं तेवा बे भाग तनुवात वलय, ए सर्व मली तेर योजन एक गाउ अने एक गाउना त्रण भाग करीएं तेवो एक भाग उपर एटलुं वालुकाथकी चारे दिशाए अलोक छे.

पंकप्रभाए सात योजननो घनोदधि वलय, पांच योजन ने एक गाउनुं घनवात वलय, एक योजन ने त्रण गाउनुं तनुवात वलय, ए सर्व मली पंकप्रभाथकी चौद योजन चारे दिशिए अलोक छे.

धूमप्रभाए सात योजन ने एक गाउ, अने उपर एक गाउना त्रण भाग करीएं तेवो एक भाग घनोदधि वलय छे. तथा पांच योजनने बे गाउ घनवात वलय छे, अने एक योजन ने त्रण गाउ तथा एक गाउना त्रण भाग करीएं तेवो एक भाग उपर एटलुं तनुवात वलय. ए सर्व मली चौद योजन ने बे गाउ तथा उपर एक गाउना त्रण भाग करीएं तेवा बे भाग एटलो धूमप्रभाथकी चारे दिशिए अलोक छे.

तमप्रभाए सात योजन ने बे गाउ, तथा एक गाउनां त्रण भाग करीएं, तेवा बे भाग उपर एटलुं घनोदधि वलय छे. तथा पांच योजन अने त्रण गाउनुं घनवात वलय छे.

अर्थ— प्रमाणांगुले एक लाख योजन, ते उपर अनुक्रमे एंसी, बत्रीश, अठावीश, वीश, अढार, सोल ने आठ योजन – सहस्र के० ए पूर्वोक्त सर्वने सहस्र जोमीएं. ए रीते ए साते पृथ्वीने प्रत्येके पिंमनुं जाकपणुं जाणवुं. एटले रत्नप्रजानुं एक लाख ने एंसी हजार, शर्करप्रजानुं एक लाख ने बत्रीश हजार, वालुप्रजानुं एक लाख अठावीश हजार, पंकप्रजानुं एक लाख वीश हजार, धूमप्रजानुं एक लाख अढार हजार, तमप्रजानुं एक लाख सोल हजार, तमतमप्रजानुं एक लाख आठ हजार योजननुं पृथ्वीपिंम जाणवुं. ए साते पृथ्वीनुं जाडपणुं कह्युं. वली घनोदधि, घनवात, तनुवात ॥ २०ए ॥ अने गयणंच के० अकाश— ए चारे एकेक पृथ्वीतले पइठाणं के० प्रतिष्टान एटले आश्रय जाणवां. अहींयां घनोदधि अने घनवातनुं स्वरूप विमानोने अधिकारे वखाएयुं ठे. अने तनुवात कोइ पण ठेकाणे वखाएयुं नथी; तनुवात अने आकाश ए बे प्रसिद्ध ठे. त्यां धमा घनोदधि उपर प्रतिष्टित ठे, अने घनोदधि घनवात उपर प्रतिष्टित ठे, अने घनवात तनुवात उपर प्रतिष्टित ठे, तनुवात आकाश उपर प्रतिष्टित जाणवो. आकाश कोइ उपर प्रतिष्टित नथी.

एम शेष पृथ्वीने तले पण एवी रीते चारे जाणवा. परंतु एटलुं विशेष जे सातमी नरकपृथ्वीनी तले घनोदधी, घनवात, तनुवात, ते तले लोकाकाश बाहुल्य ठे. हवे घनोदधि प्रमुख चारेने मध्यजागे पिंडरथूलपणुं कहे ठे. घनोदधि मध्यजागे वीश हजार योजन जाकपणे ठे, अने घनवात, तनुवात, ने आकाश, ए त्रणे मध्यजागे जाडपणे असंख्याता योजन प्रमाण जुया के० युक्त जाणवा. तेमां घनवातथी असंख्यातगणा तनुवात, अने तनुवातथी असंख्यातगणुं आकाश जाणवुं. ॥ २१० ॥

न फुसंति अलोगं ॥ चउ दिसंपि पुढवीयवलय संघडिया

अर्थ— सात पृथ्वीनुं घनोदधी, घनवात, अने तनुवात संबंधी वलय— ते पृथ्वी वीटाइयकी चारे दिशाए अलोकने न फुसंति के० फरसे नहीं. ते कहे ठेः साते पृथ्वीठने तले मध्यजागे घनोदधि वीश हजार योजन ठे, अने घनवातादि असंख्याता योजन ठे. तेवार पठी प्रदेशे घटती घटती आप आपणी पृथ्वीने ठेक योमी थइ थकी वलयाकारे पृथ्वीने वीटी रहे ठे. त्यां वलयनुं ऊंचपणुं आपणी पृथ्वीने अनुसारे जाणवुं, अने ठेडे जाकपणुं कहे ठे.

रयणाए वलयाणं ॥ ठफ्पंचम जोयणं सड्ढं ॥ २११ ॥
विस्कंजो घणउदही ॥ घण तणुवायाण होइ जह संखं ॥
सतिजाग गाऊयं॥गाऊयंच तह गाउय तिजागो॥२१२॥

पढम महीवलएसुं ॥ खिविज्ज एयं कमेण वीयाए ॥ इति
चउपंच ठगुणं ॥ तइयाइ सुतंपि खिवकमसो ॥ ११३ ॥

अर्थ– रत्नप्रना पृथ्वीनो उपरनो समश्रेणि नाग, त्रण वलयनो ठेमो, तेनो विष्कंन एटले जाम्पणुं ते यथासंख्याए कहे ठे. घनोदधि ठ योजन जाडो, घनवात साढाचार योजन जाडो, तनुवात दोढ योजन जाडो, ए त्रण मल्या थका पहेली नरकपृथ्वीथकी चारे दिशाए वार योजन अलोक ठे. तेमांहे त्रण प्रक्षेप घालीए, ते यथासंख्याए कहे ठे. रत्नप्रनानां त्रण वलयमां एक गाउ अने एक गाउनो त्रीजो नाग घनोदधि वलयमांहे नाखीएं, वीजो एक गाउ घनवातवलयमांहे नाखीएं, त्रीजो गाउनो त्रीजो नाग तनुवात वलयमांहे नाखीएं तेवारे वीजी शर्करप्रनानो वलय, विष्कंन होय. ए सर्व मली वार योजन वे गाउ अने उपर एक गाउना त्रण नाग करीएं तेमांना वे नाग एटलो वीजी नरकपृथ्वीथकी चारे दिशाए अलोक ठे. हवे वालुकानरकपृथ्वी आदे देई पांचे नरकनां वलयमांहे– जे वीजी नरक पृथ्वीना वलयमां नाखेलुं तेने वे गुणो, त्रणगुणो, चारगुणो, पंचगुणो, ने ठगुणो करी अनुक्रमे यथा संख्याए घालीएं, तेवारे वालुकादिकना वलयनो विष्कंन होय; ते कहे ठे.

एक ठ योजन ने वे गाउ, अने एक गाउना त्रण नाग करीएं तेवा वे नाग उपर घनोदधिवलय, वीजुं पाच योजन घनवात वलय, त्रीजो एक योजन वे गाउ अने एक गाउनां त्रण नाग करीएं तेवा वे नाग तनुवात वलय, ए सर्व मली तेर योजन एक गाउ अने एक गाउना त्रण नाग करीएं तेवो एक नाग उपर एटलुं वालुकाथकी चारे दिशाए अलोक ठे.

पंकप्रनाए सात योजननो घनोदधि वलय, पांच योजन ने एक गाउनुं घनवात वलय, एक योजन ने त्रण गाउनुं तनुवात वलय, ए सर्व मली पंकप्रनाथकी चौद योजन चारे दिशिए अलोक ठे.

धूमप्रनाए सात योजन ने एक गाउ, अने उपर एक गाउना त्रण नाग करीएं तेवो एक नाग घनोदधि वलय ठे. तथा पांच योजनने वे गाउ घनवात वलय ठे, अने एक योजन ने त्रण गाउ तथा एक गाउना त्रण नाग करीएं तेवो एक नाग उपर एटलुं तनुवात वलय. ए सर्व मली चौद योजन ने [illegible] गाउ तथा उपर एक गाउना त्रण नाग करीएं तेवा वे नाग एटलो धूमप्र[illegible]रे दिशिए अलोक ठे.

तमप्रनाए सात योजन ने वे गाउ, तथा एक गा[illegible] करीएं, तेवा [illegible] उपर एटलुं घनोदधि वलय ठे. तथा पांच योज[illegible]नुं घनवात

थी एक योजन अने त्रण गाउ, तथा एक गाउना त्रण जाग करीएं तेवा बे जाग उपर एटलुं तनुवात वलय छे. ए सर्व मली पंदर योजन एक गाउ अने एक गाउना त्रण जाग करीएं तेवो एक जाग उपर एटलुं तमप्रज्ञा थकी चारे दिशाए अलोक छे. तमतमप्रजाए आठ योजननुं घनोदधि वलय, छ योजननुं घनवात वलय, बे योजननुं तनुवात वलय, ए सर्व मली सोल योजन तमतमप्रजाथी चारे दिशाए अलोक छे.

अहींयां शिष्य प्रश्न करे छे के प्रथम कह्युं जे " वीस सहस्साइं घणुदहि पिंडो " अने हमणां " छऽधपंचम जोयणं सड्ढं " तो ए ग्रंथमांहे आवी रीते विसंवाद केम ? तेनुं ग्रंथकार समाधान करे छे.

मध्येच्चिय पुढविअहे ॥ घणुदहि पमुहाण पिंडपरिमाणं ॥
जणियंतर्ज कमेणं ॥ हायइ जा वलयपरिमाणं ॥ २१४ ॥

अर्थ– " वीससहस्साइं घणुदहि पिंको " ए पाठनो अर्थ. पुढवि अहे के० नरकपृथ्वीने हेठे मध्येच्चिय के० मध्यजागे घणुदहिपमुहाण के० घनोदधि प्रमुखनो पिंडपरिमाणं के० पिंकपरिमाण ते जणियं के० कह्युं; तर्ज के० तेवार पछी कमेणं अनुक्रमे हायइ के० घटतां घटतां ते वलय " छऽध पंचम जोयणंसड्ढं" इत्यादिक जावलयपरिमाणं के० वलय परिमाण ते यावत् छेडे होय, ते कारणे वलय विरोध न होय.

॥ हवे पृथ्वी पृथ्वी प्रत्ये नरकावासानी संख्या कहे छे.॥

तीस पणवीस पनरस ॥ दसतिन्नि पणूण एग लक्खाइं ॥
पंचय नरया कमसो॥ चुलसी लक्खाइं सत्तसुवि ॥ २१५ ॥

अर्थ– नरकावासा ते नारकीनां स्थानक जाणवां. ते पहेली नरकपृथ्वीएं त्रीश लाख नरकावासा छे. बीजीएं पचीस लाख, त्रीजीएं पन्नर लाख, चोथीएं दश लाख, पांचमीएं त्रण लाख, अने छठ्ठीएं पांचे ऊणा एकलाख, सातमीएं पांच अनुत्तर नरकावासा छे. ए सर्व अधोजागे नरकावासा ते पांच क्रमे जेला कस्या थका साते नरकना नरकावासा चोराशी लाख होय. ॥ २१५ ॥

॥ हवे साते नरकना प्रतर एटले जेम घरनी एक जूमि, बे जूमि, त्रण जूमि प्रमुख होय तेनीपरे [illegible] ते प्रतर कहेवाय

अर्थ— प्रथम नरकपृथ्वीएं तेर, बीजीएं अगीयार, त्रीजीएं नव के० नव. चोथीएं सात, पांचमीए पण के० पांच, ठठीएं तिन्नि के० त्रण, सातमीएं इग के० एक, ए सव्विगुणवन्ना के० सर्व मली उंगणपचाश पयर के० प्रतर जाणवा. त्यां सीमंताई के० सीमंत प्रतर ते आद्यमां जाणवो, अने अप्पइठाणंता के० अप्पइठाणो प्रतर ते अंतमां जाणवो. ए प्रकारे उंगणपचाशने मध्ये के० मध्यजागे इंद्रक एटले महोटा नरकावासा जाणवा. तेमनां नाम कहे ठे. ॥ २१६ ॥

एक सीमंतो, बीजो रोरुउ, त्रीजो रंज, चोथो उज्जांत, पांचमो संज्रांत, ठठो असंज्रांत, सातमो विज्रांत, आठमो जक्त, नवमो शीत, दशमो वक्रांत, अगीआरमो अवक्रांत, बारमो विक्रम अने तेरमो रोरुक, ए तेर प्रतर प्रथम नरकना जाणवा. स्तनिक, स्तनक, मणक, चणक, घट्ट, संघट्ट, जिम्र, अवजिम्र, लोल, लोलवत्त, अने घणलोलुक, ए अगीआर इंद्रक बीजा नरकना जाणवा. तत्त, तपिक, तपन, तापन, विदाय, प्रज्वलित, उज्वलित, संज्वलित, अने संप्रज्वलित, ए नव इंद्रक त्रीजा नरकना जाणवा. आर, तार, मार, वर्च, तम, खाडखरु, अने खंडखरु, ए सात इंद्रक चोथा नरकना जाणवा. खात, तमस, जस, अंध, अने तिमिस, ए पांच इंद्रक पांचमा नरकना जाणवा. वाही, वादल, अने लह्लक, ए त्रण इंद्रक ठठा नरकना जाणवा. अने अपइठाणो, ए इंद्रक सातमा नरकनो जाणवो.

॥ हवे ए इंद्रकथकी जेटली श्रेणि नीकली, अने ते एकेकी श्रेणीनेविषे जेटला नरकावासा ठे; ते सर्व कहे ठे. ॥

तेहिंतो दिसि विदिसिं ॥ विणिग्गया अठनिरय आवलिया ॥
पढमे पयरे दिसिगुण ॥ वन्नविदिसासुअडयाला ॥ २१७ ॥
बीयाइसु पयरेसु ॥ इग इग हीणाउ हुंति पंतीउ ॥ जा सत्त-
मि मइपयरे ॥ दिसि इक्विको विदिसि नत्रि ॥ २१८ ॥

अर्थ— तेहिंतो के० ते नरकमां इंद्रकथी चार दिशि ने चार विदिशि ए रीते आवलि विनिर्गता के० विशेषे करी नीकली. त्यां प्रथम सीमंत प्रतरनेविषे प्रत्येक दिशिए उंगणपचाश, अने प्रत्येक विदिशिए अमतालीश नरकावासा होय. ॥ २१७ ॥ एम बीयाइसुपयरेसु के० बीजो प्रतर आदे देइने जे तेनेविषे इगइगहीणाउ हुंतिपंतीउ के० एकेक हीन एटले उंगे करीएं घटतो घटती जासत्तमिमइपयरे के० यावत् सातमी नरकपृथ्वीए प्रतरे दिशिए अने विदिसिनत्रि के० विदिशिए एक पण नहीं

॥ हवे प्रतर प्रतरप्रत्ये दिशि विदिशिनी आवलीना मळ्या सर्व नरकावासानी संख्या जाणवा माटे करण कहेछे. ॥

इछप्पयरेग दिसि ॥ संख अडगुणा चउविणा सइगसंखा ॥
जह सीमंतय पयरे ॥ एगुणनउया सया तिन्नि ॥ २१९ ॥
अपयठाणे पंचउ ॥ पढमो मुहमंतिमो हवइ भूमी ॥ मुह-
भूमि समासद्धं ॥ पयर गुणं होइ सव्वधणं ॥ २२० ॥

अर्थ- इछप्पयर के० वांछ्यो जे प्रतर तेनी एगदिसि संख के० एक दिशाए जे नरकावासानी संख्या, ते आवलीनी अपेक्षाए छे; एटले आवली आठ छे, माटे अडगुणा के० आठगुणा करीएं, पछी विदिशिनी आवलीए एकेक ऊणो छे, माटे चार विदिशिना चउविणा के० चारविना एटले चार ऊणा एतावता चार काढीएं. पछी एक इंद्रक विमान तेणे स के० सहित करीएं, तेवारे इगसंखा के० एक प्रतरे नरकावासानी संख्या थाय. जह के० जेम पहेली रत्नप्रभा पृथ्वीनेविषे पहेले सीमंत प्रतरे एक दिशिना नरकावासानी संख्या ओगणपचाश छे; तेने आठगुणी करीएं तेवारे त्रणसें बाणु थाय, तेमांथी चार ऊणा करतां त्रणसें अठ्याशी थाय. तेमां एक इंद्रक भेळीएं, तेवारे एगुणनउयासयातिन्नि के० त्रणसें ने नेव्याशी थाय. ए रत्नप्रभाना प्रथम प्रतरे एटला आवलिकागत नरकावासा होय. एम बीजे प्रतरे पण ए प्रकार करतां त्रणसें एक्याशी आवलिकागत नरकावासा होय. ॥ २१९ ॥ एम करतां करतां ओगणपचासमा अपइठाणे प्रतरे एक दिशिए एक नरकावासो ते आठगुणो करीएं, तेवारे आठ थाय. तेमां चार विदिशिना काढीएं, बाकी चार रहे, तेनी साथे एक इंद्रक भेळवतां सातमा नरके आवलिकागत नरकावासा पांच थाय.

हवे दरेक पृथ्वीनेविषे आवलिकागत नरकावासा जाणवा माटे पाछली गाथानो [illegible] करी करणांतर कहे छे. पढमो के० पहेलो सीमंत नामे इंद्रक अ[illegible] प्रतर तेना नरकावासाना समूह त्रणसें नेव्याशी छे. तेने मुख कहीएं, अने [illegible] के० छेल्लो ओगणपचासमो अपइठाणो प्रतर तेना पांच नरकावासा हवइ के० होय. तेने भूमि कहीएं. एनो समास ते मुख तथा भूमिने एकठा करीएं तेवारे त्रणसें ने चोराणुं थाय. तेनुं अर्द्ध करतां एकसोने सत्ताणुं थाय. तेने ओगणपचासे गुणतां नव हजार छसें ने त्रेपन थाय. एटला साते पृथ्वीना आवलिकागत [illegible]. [illegible] त्र्याशी लाख नेवु हजार त्रणसें ने सडताळीस [illegible] ॥ २२० ॥ [illegible] वात सूत्रकार कहे छे.

छएवइसय तिवसा ॥ सत्तसुपुढवीसु आवली निरया ॥ से-
स तियासीलरका ॥ तिसय सियाला नवइ सहसा ॥ १९१ ॥

अर्थ—छन्नुसें ने त्रेपन एटला साते पृथ्वीना आवलिकागत नरकावासा होय. अने शेष त्र्याशी लाख नेवु हजार त्रणसें ने सडतालीश पुष्पावकीर्ण नरकावासा छे. ए बन्ने मल्यायका सर्व पृथ्वीना चोराशीलाख नरकावासा जाणवा.

प्रत्येक पृथ्वीए आवलिका प्रविष्ट नरकावासा, तथा पुष्पावकीर्ण, तथा समस्तनी संख्या जाणवाने अर्थे यंत्रस्थापना जोवी. छ नरकपृथ्वी सुधी मुख तथा भूमि छे, अने सातमीए मुख तथा भूमी नथी. कारणके त्यां दिशिएज एकेक करी पांच छे, ते आवलिकाएज छे, पण पुष्पावकीर्ण कोइ नथी. ए समस्त नरकावासा ते मांहेली-कोरे वाटला, बाहेर चउरंस, हेठे छुरपलाने आकारे तीक्ष्ण आकरा जेना उपरथी पगे चालतां छुरपला जे शस्त्रविशेष तेना सरखो फरस होय. तेणे करी पगे चलाय तथा परम छुर्गंधमय सर्व पीठनी अपेक्षाए देवलोकनां आवलिकागत विमाननी परे वाटलां, त्रिखूणां, चोखुणां संस्थान जाणवां. अने पुष्पावकीर्णक अनेक संस्थाने जाणवां. तेमांहे समस्त इंद्रक नरकावासा जे छे ते वाटला छे. तेना आगल आवलि-कागत सर्व त्रिखूणा छे, ते आगले चोखूणा, ते आगले वाटलां, ए प्रकारे आवलिना छेका सुधी समस्त पृथ्वीमांहे वाटलादिकनी संख्या थाय, ते पूर्वोक्त देवलोकनी श्रे-णिना वृत्तादिक संख्यानी परे जाणवा. ग्रंथगौरवना भयथी अहींयां लख्या नहीं.

॥ हवे ए नरकावासानुं लांबपणुं, पहोलपणुं अने उंचपणुं कहे छे. ॥

तिसहस्सुच्चा सव्वे ॥ संखमसंखिज्ज विछडायामा ॥ पण-
याल लरक सीमं ॥ तउंय लरकं अपइठाणो ॥ १९२ ॥

अर्थ—समस्त पृथ्वीए एटले साते नरकसंबंधी जे नरकावासा छे, ते सव्वे के० सर्व ति-सहस्सुच्चा के० त्रण हजार योजन उंचा छे. तेमां एक हजार योजननी पीठ, हजार योजन वचमां पहोलो, अने हजारनुं शिखर, ए त्रणे मली त्रण हजार योजन थाय. अने विछडायामा के० विस्तारे अने आयाम एटले लांबपणे तो संखमसंखिज्ज के० कोइक संख्याता योजन, कोइक असंख्याता योजन छे. पण तेमां सीमंतो नामे प्र-थम इंद्रक नारकावासो पणयाललरक के० पीस्तालीश लाख योजन प्रमाण लांबपणे अने पहोलपणे छे. अने छेल्लो अपइठाणो नामे इंद्रक नरकावासो ते एक लाख यो-जन प्रमाण लांबपणे अने पहोलपणे छे. एने फरता कालादिक चार नरकावासा जे छे ते लांबपणे तथा पहोलपणे अने फरता परिधिए—ए [illegible] स्थानके असंख्याता योजननी कोडाकोडी जाणवी. ॥ १९२ ॥

॥ हवे ए नरकावासा आखी पृथ्वीमांहे छे, किंवा क्यांएक खाली जग्या पण छे ते कहे छे. ॥

वसु हिठोवरि जोयण ॥ सहस्स बावन्न सढचरिमाए ॥ पु-
ढवीए नरय रहियं ॥ नरया सेसंमि सवासु ॥ २२३ ॥

अर्थ- पहेली छ नरकपृथ्वीए हेठे अने उपर प्रत्येके एक हजार योजन क्षेत्र नरकावासाथकी रहित जाणवुं. अने चरिमाए के० छेल्ली सातमी पृथ्वीएं नीचे अने उपर प्रत्येके साढीबावन हजार योजन-एटले साढी बावन हजार योजन नीचे, अने साढीबावन हजार योजन उपर, एटलुं क्षेत्र पृथ्वीमां नरकावासाथी रहित जाणवुं, नरया सेसंमिसवासु के० बीजी समस्त पृथ्वीनेविषे यथायोग्यपणे नरकावासा छे. एटले प्रतरमांहे नरकावासानी वात कही. ॥ २२३ ॥

॥ हवे प्रतरमांहे अंतर एटले एक प्रतरथकी बीजो प्रतर केटले अंतरे छे ? ते कहे छे. ॥

विसहस्सूणा पुढवी ॥ तिसहस गुणिएहिंनियय पयरेहिं ॥
ऊणा रुवुण निय पयर ॥ जाईया पत्थडंतरयं ॥ २२४ ॥

अर्थ- पहेली नरकपृथ्वीना पिंडमांहेथी बे हजार योजन ऊणा करीएं, एटले एक हजार उपरथी अने एक हजार नीचेथी काढीएं, पछी जे पृथ्वीएं जेटला प्रतर होय, तेटले प्रतरे त्रण हजार गणो पृथ्वीपिंड ऊणा के० ऊणो करीएं, तेवार पछी नियय के० पोतपोताना प्रतरमांथी रुवुण के० एक रूप ऊणो करी बाकी जे आंक आवे ते आंतरारूप जाणवुं; तेणे करी जाग आपीएं, तेवारे पत्थडंतरयं के० एक प्रतरथी बीजा प्रतरनुं मांहोमांहे अंतरनुं प्रमाण होय. ए अक्षरार्थ कह्यो. ॥ २२४ ॥

हवे ते उदाहरणे करी स्पष्ट देखाडे छे. जेम रत्नप्रजा पृथ्वीनो पिंड एक लाख एंशी हजार योजन छे; तेमांहेथी बे हजार योजन काढीएं. बाकी एक लाख अठोतेर हजार रहे. पछी ए पृथ्वीना तेर प्रतर छे, ते त्रण त्रण हजार योजन ऊंचा छे, माटे तेरने त्रण हजार गुणा करीएं, तेवारे ऊंगणचालीश हजार योजन थाय. एटला एक लाख अठोतेर हजारमांथी काढीएं. बाकी एक लाखने ऊंगणचालीश हजार योजन रहे, तेने तेर प्रतरनी वचमांना बार अंतरा छे, माटे बारे जाग आपीएं, तेवारे एक आंतरे अगीआर हजार पांचसे ने च्याशी योजन, अने उपर एक योजनना ए जाग करीएं तेवो एक जाग, एटलुं प्रमाण रत्नप्रजानेविषे प्रतरे प्रतरे मांहोमांहे अंतर थाय. एज करण बीजी नरक पृथ्वीउनेविषे पण जाणवुं. पोतपोताना प्रतरे जाग दीधा पछी जे आवे ते प्रत्येके कहे छे.

—

बीजी नरक पृथ्वीएं अगीयार प्रतरना दश आंतरे नाग आपीएं तेवारे नव ह-जार ने सातसें योजन एकेके आंतरे आवे, त्रीजी नरक पृथ्वीनेविषे आठ आंतरे नाग आपवाथी प्रत्येके चार हजार त्रणसें पंचोत्तेर योजन आवे, चोथी पृथ्वीएं ठ आंतरे प्रत्येके सोल हजार एकसो ठासठ योजन अने त्राहीयां बे नाग उपर एकेक अंतरे आवे, पांचमा नरके चार आंतरे प्रत्येक पचीश हजार बसें ने पचाश योजन एकेक अंतरे आवे, ठठी नरके बे आंतरे प्रत्येके साढी बावन हजार योजन एकेक अंतरे होय, अने सातमे नरके एक प्रतर ठे, माटे अंतरो नथी. एटले सविस्तरपणे नारकीनुं नवनद्वार कह्युं.

॥ हवे नारकीनुं शरीरमान कहे ठे. ॥

पउणठ धणु ठ अंगुल ॥ रयणा ए देहमाणमुक्कोसं ॥ से-
सासुडगुण डगुणं ॥ पण धणुसय जावचरमाए ॥ २२५ ॥

अर्थ– रत्नप्रनाएं नारकीनुं उत्कृष्टुं देहमान पोणाआठ धनुष्य ने ठ आंगुल होय, अने सेसासु डुगुण डुगुणं के० शेष एटले बाकीनी ठए नरक पृथ्वीएं शरीरमान बमणुं बमणुं यथाक्रमे करता जइएं, ते जाव चरमाए के० यावत् ठेल्ली सातमी नरक पृथ्वीएं पांचसें योजन शरीरमान उत्कृष्टुं होय. ॥ २२५ ॥

ते विस्तारपणे उदाहरणे करी देखाडे ठे. जेम रत्नप्रनाए सात धनुष्य त्रण हाथ ने ठ आंगुल, तेने बमणुं करतां शर्करप्रना नरके पन्नर धनुष्य बे हाथ ने बार आं-गुल उपर देहमान थाय. तेनेज बमणुं करीएं तेवारे वालूकाए एकत्रीश धनुष्य ने एक हाथ देहमान थाय, तेने बमणुं करतां पंकप्रनाए बासठ धनुष्य ने बे हाथ देह-मान थाय. तेने बमणु करीएं तेवारे धूमप्रनाएं एकसो ने पचीश धनुष्य देहमान थाय. तेने बमणुं करीएं तेवारे तमप्रनाएं अढीसें धनुष्य देहमान थाय. तेने बमणुं करीएं तेवारे तमतमप्रनाएं पांचसें धनुष्यनुं देहमान थाय. एटले साते नरकनेविषे सामान्यपणे उत्कृष्टु देहमान कह्युं.

॥ हवे प्रतर प्रतरनेविषे जूडुं जूडुं देहमान कहे ठे. ॥

रयणाय पढम पयरे हठतियं देहमाण मणुपयरं ॥ ठप्प-
संगुलसढा ॥ वुढीजा तेरसे पुन्नं ॥ २२६ ॥

अर्थ– चावीश आंगुले एक हाथ, तेवा चार हाथे धनुष्य कहीएं. त्यां रत्नप्र-नाने प्रथम प्रतरे उत्कृष्टुं देहमान हठतियं के० जाणवुं. तेवारपठी अ-णुपयरं के० प्रतर प्रतरप्रते पूर्व पूर्व प्रतरथकी जे वृद्धि करीएं.

छे. उपसंगुलसड्ढा के० साढी उपन्न अंगुल एटले वे हाथ ने साढाआठ आंगुलनी वुढी के० वृद्धि करतां करतां जा तेरसे के० यावत् तेरमे प्रतरे पूर्वोक्त देहमान पुर्ण के० पूर्ण थाय, ते कहे छे. रत्नप्रभाने पहेले प्रतरे त्रण हाथ, वीजे प्रतरे वे हाथ ने साढाआठ अंगुल वधारीएं, तेवारे एक धनुष्य एक हाथ ने साढा आठ अंगुल उपर थाय, त्रीजे प्रतरे एक धनुष्य त्रण हाथ ने सत्तर अंगुल, चोथे प्रतरे वे धनुष्य वे हाथ ने दोढ अंगुल, पांचमे प्रतरे त्रण धनुष्य ने दश अंगुल, छठे प्रतरे त्रण धनुष्य वे हाथ ने साढा अढार अंगुल, सातमे प्रतरे चार धनुष्य एक हाथ ने त्रण अंगुल, आठमे प्रतरे चार धनुष्य त्रण हाथ ने साढा अगीआर अंगुल, नवमे प्रतरे पांच धनुष्य एक हाथ ने वीश अंगुल, दशमे प्रतरे छ धनुष्य ने साडाचार अंगुल, अगीआरमे प्रतरे छ धनुष्य वे हाथ ने तेर अंगुल, वारमे प्रतरे सात धनुष्य ने साढी एकवीश अंगुल, तेरमे प्रतरे सात धनुष्य त्रण हाथ ने छ अंगुल, उत्कृष्टुं देहमान थाय छे. एटले रत्नप्रभा नरके प्रतरे प्रतरे जूडुं जूडुं देहमान कयुं. ॥ २२६ ॥

॥ हवे शर्करादिकने विषे उत्कृष्टुं देहमान प्रतर प्रतरने विषे कहे छे. ॥

जंदेह पमाण उवरिं ॥ माए पुढवीइ अंतिमे पयरे ॥ तंचिय हि-
ठिम पुढवी ॥ पढमं पयरंमि बोधवं ॥ २२७ ॥ तंचेगूणग सग
पयर ॥ जइयं वीयाइ पयर वुढिजवे ॥ तिकर तिअंगुल करसत ॥
अंगूला सढि गुणवीसं ॥ २२८ ॥ पण धणु अंगुल वीसं ॥
पनरस धणु दुणि हथ सड्ढाय ॥ बासठि धणुहसड्ढा ॥
पण पुढवी पयर वुढि इमा ॥ २२९ ॥

अर्थ—जंदेहपमाण उवरिमाए पुढवीए अंतिमे पयरे— एटले जे जे उपर उपरनी रत्नप्रभादिक पृथ्वीने अंतिमपयरे के० छेल्ले प्रतरे उत्कृष्टुं शरीर प्रमाण छे. तंचियहिठिमपुढवी के० तेज हेठली हेठली शर्करादिक पृथ्वीनेविषे पढम पयरंमि बोधव्वं के० पहेले प्रतरे देहमान जाणवुं. ॥२२७॥ फरी तंच के० ते शर्करादिक पृथ्वीने पहेले प्रतरे जे जे देहमान आवे, तेने एगूणग के० एके ऊणे सगपयर के० आपआपणे प्रतरे जइयं के० विभाग करीएं, पछी जे आंक आवे ते शर्करादिक पृथ्वीना वीयाए पयर के० बीजा प्रतर आदे देइ प्रतरे प्रतरे वुढीजवे के० वृद्धि होय. ते वृद्धि बीजी पृथ्वी आदे देइ छट्ठी पृथ्वीसुधी पांच पृथ्वीना बीजे प्रतरे आदे देइ अनुक्रमे जाणवी. त्यां शर्करानां प्रथम प्रतरे सात धनुष्य त्रण हाथ ने छ अंगुल देहमान छे. तेमां तिकर ति-अंगुल के० त्रण हाथ अने त्रण अंगुलनो प्रक्षेप करीएं. बीजा नरके प्रथम प्रतरे पछार

धनुष्य वे हाथ ने बार अंगुल देहमान छे; तेमां कर सत्त अंगुला सड्ढीगुणवीसं के० सात हाथ ने साढीउंगणीश अंगुलनो प्रक्षेप करीएं ॥२२८॥ चोथा नरकने पहेले प्रतरे एकत्रीश धनुष्य ने एक हाथ देहमान छे, तेमांहे पांच धनुष्य ने वीश अंगुल प्रक्षेप करीएं. पांचमा नरके पहेले प्रतरे साढी बासठ धनुष्य देहमान छे; तेमांहे पन्नर धनुष्य ने अढी हाथ पक्षेप करीएं. छठ्ठा नरके पहेले प्रतरे एकसो ने पचीश धनुष्य देहमान छे; तेमांहे बासठ धनुष्य ने वे हाथ प्रक्षेप करीएं. पण पुढवी पयरवुड्ढीइमा के० पांच पृथ्वीना प्रतरोनेविषे ए रीते वृद्धि करीएं ॥ २२९ ॥

हवे सविस्तरपणे देखाडे छे. शर्कराने प्रथम प्रतरे सात धनुष्य ने त्रण हाथ उपर छ अंगुल देहमान छे; ते सात धनुष्यना अठावीश हाथ थाय, तेनी साथे उपरना त्रण हाथ भेलतां एकत्रीश हाथ थाय. तेना अंगुल करवामाटे चोवीशे गुणिएं तेवारे सातसें चुमालीश अंगुल थाय. तेमां उपरना छ अंगुल भेलीएं तेवारे सर्व मली सातसें ने पचाश अंगुल थाय. तेने शर्कराना अगीआर प्रतरने एके ऊणा करी दशे भाग आपीएं तेवारे एकेके भागे पंचोतर अंगुल आवे, तेना हाथ करवा माटे चोवीशे भाग आपीएं,, तेवारे त्रण हाथ ने त्रण अंगुल एटलुं शर्करापृथ्वीना पहेला प्रतरनेविषे देहमाननी वृद्धि थाय; एम प्रत्येके बीजो प्रतर आदे देइ शेष दश प्रतरनेविषे एज रीते वृद्धि जाणवी. एम अनेरी नरकपृथ्वीनेविषे पण भावना जाणवी. ते सुखाववोधने माटे शर्करा, वालूका, पंका, धूमा अने तमप्रभा, ए पांच पृथ्वीनी यंत्रस्थापना देखी प्रीछजो. अने सातमा नरके एकज प्रतर छे. ते कारणे त्यां प्रतरगत वृद्धि न होय. एके प्रतरे पांचसेंज धनुष्य उत्कृष्ट देहमान थाय. एटले सात नरकना प्रतर प्रतरनेविषे नारकीनुं उत्कृष्टं देहमान कह्युं.

॥ हवे नारकीनुं उत्तरवैक्रिय देहमान कहे छे.॥

इय साहाविय देहो ॥ उत्तर वेउव्विउय तदुगुणो ॥ दुविहो
वि जहन्नकमा ॥ अंगुल असंख संखंसा ॥ २३० ॥

अर्थ—इय के० इति पूर्वोक्त प्रकारे साते नरकने विषे नारकीनो साहावियदेहो के० स्वाभाविक देह, एटले भवधारणीय शरीर कह्युं. त के० ते स्वाभाविक शरीरथी दुगुणो के० बमणुं उत्तरवेउव्विउ के० उत्तरवैक्रिय शरीर जाणवुं. जेम रत्नप्रभानेविषे पन्नर धनुष्य वे हाथ ने बार अंगुल उत्तरवैक्रिय शरीर [illegible] अने सातमा नरके एक हजार धनुष्य उत्तरवैक्रिय शरीर होय. एटले वे [illegible] देहमान कह्युं. हवे दुविहोविजहन्नकम्मा के० अनुक्रमे वे प्रकारे [illegible] पण कहे छे. एक भवधारणीय, अने बीजो उत्तरवैक्रिय, ए बंने [illegible] साते नरकने

अनुक्रमे अंगुलनो असंख्यातमो जाग, तथा संख्यातमो जाग होय. अहींयां जवधारणीय शरीर पहेलुं उत्पत्ति वेलाए शरीर पर्याप्ति करतां अंगुलने असंख्यातमे जागे होय, अने उत्तरवैक्रिय शरीर प्रारंज वेलाए प्रथम अंगुलने संख्यातमे जागे होय. ॥ २३० ॥ एटले नारकीनुं अवगाहनाद्धार कह्युं.

॥ हवे उत्पातविरह तथा चवनविरहनुं द्धार कहे छे. ॥

सत्तसु चउवीसमुहू ॥ सग पनर दिणेग ङ्घ चउ छम्मासा ॥
उववाय चवण विरहो ॥ ओहे बारस मुहुत्त गुरू ॥ २३१ ॥
लहुर्ड डुहावि समर्ड ॥ संखापुण सुरसमा मुणेयव्वा ॥ संखाउ पजत्त पणिंदि ॥ तिरिनरा जंति निरएसु ॥ २३२ ॥

अर्थ– सत्तसु के० साते नरके नारकी प्राये निरंतर उपजे छे अने चवे छे. परंतु क्यारेक जो विरह पडे तो जघन्यथकी तो लहु के० साते नरके एक समय विरह पडे. अने प्रत्येके जूदो जूदो पण एक समयज विरह पडे. वली गुरु के० उत्कृष्टो साते नरकनेविषे नेलो विरहकाल पडे तो ओघे के० सामान्यपणे साते नरकमांहे कोइ उपजे नहीं अने कोइ चवे पण नहीं, तो उत्कृष्टो बार मुहूर्त्त विरह होय. तेवार पछी सात नरकमांहेली कोइक नरके अवश्य कोइक उपजे, अथवा चवे.

हवे जूदो जूदो नरक नरकनेविषे उत्कृष्टो उपपात अने चवनविरहकाल गाथाना अर्थथी कहे छे. रत्नप्रजाएं चोवीश मुहूर्त्त, शर्कराएं सग के० सात दिवस, वालुकाए पन्नर दिवस, पंकाप्रजाएं एक मास, धूमप्रजाएं बे मास, तमप्रजाएं चार मास अने तमतमप्रजाएं छ मास, ए उववाय चवणविरहो के० उपपात चवननो विरहकाल हो. इहां जेनो जेटलो उपपात अने चवनविरहकाल कह्यो, तेटला कालथी उपरांत अवश्य ए नरकोनेविषे प्रत्येके कोइक जीव उपजेज. अने ओहे बारसमुहूत्त या लहुर्ड डुहाविसमर्ड ए पदोनो अर्थ प्रथम लखाइ गयो छे.

हवे एक समये केटला नारकी चवे ? अने केटला नारकी उपजे ? ते पाछली गाथाना बीजा पदे करी कहे छे. संखापुणसुरसमामुणेयवा के० वली नारकीनी उपजवानी अने चवननी संख्या ते सुरसमा एटले देवता सरखी, जेम देवता एक समये एक, बे, त्रण, संख्याता असंख्याता उपजे अने चवे, तेम नारकी [illegible] । एटले नारकीनुं उपपात चवन विरहद्धार कह्युं.

कोण जीव नरके जाय ? ते कहेतो थको गति [illegible] पदे करी कहे छे. संखाउ पजत्तपणिंदि के० संख्[illegible]

तिर्यंच, तथा पंचेंद्रि मनुष्य जो नरकायु वांधे तो नरके जाय, बीजा जीव नरकायु वांधे पण नही; अने नरके पण जाय नहीं ॥ २३१ ॥ २३२ ॥

मिछादिठि महारंभ ॥ परिग्गहो तिव्वकोह निस्सीलो ॥
नरयाउयनिबंधइ ॥ पावमई रुद्दपरिणामो ॥ २३३ ॥

अर्थ– जे माटे मिथ्यात्वी, महारंभी, परिग्रही, तीव्रलोभी, निःशील, पापरुची, अने रौद्र परिणामि एवो जे जीव होय ते नरकायु वांधी नरके जाय, एटले सामान्यपणे नरकगति कही. ॥ २३३ ॥

॥ हवे विशेषे जूदी जूदी नरकगति कहे छे. ॥

असन्नि सरिसिव पक्खी ॥ ससीह उरगिं त्थि जंति जावछिं ॥
कमसो उक्कोसेणं ॥ सत्तम पुढवी मणुय मछा ॥ २३४ ॥

अर्थ–असंज्ञी मनुष्य अपर्याप्तो जे मरण पामे, अने अपर्याप्त नरकायु नही वांधे ते-माटे असंज्ञी संमूर्छिम पंचेंद्रि पर्याप्तो तिर्यंच जो नरकायु वांधे तो,पहेली नरके जाय. त्यां जघन्य दश हजार वर्ष, अने उत्कृष्ट पल्योपमनो असंख्यातमो भाग एटले आयुष्ये उपजे. उपरांत आयुष्ये उपजे नहीं. अने सरिसिव के० भुजपरिसर्प, गोह, नोलियादिक, गर्भज प्रमुख पहेला नरक आदे देइ बीजा नरक सुधी उपजे. वली पक्खी के० पक्षी जे मांसाहारी गृद्ध, सींचाणा, समली अने नीलचास प्रमुख रौद्र अध्यवसायवाला पक्षी, ते त्रीजी नरकपृथ्वी सुधी जाय. अने सीह के० सिंह प्रमुख एवा हिंसक जीव जे चीतरा, कुतरा, बीलाडी, प्रमुख ते चोथी नरकपृथ्वीसुधी जाय, वली उरगिं के० उरपरिसर्प्प एटले काला, धोला, कावरा, प्रमुख सर्प्प ते पांचमा नरकसुधी जाय. अने त्थि के० स्त्रीवेदे नरकायु वांधे एवा जे स्त्रीरत्न प्रमुख ते यावत् छट्ठा नरकसुधी जाय. अने मनुष्य तथा मछ जे जलचर जीव ए बेउ गर्भजपर्याप्ता ते उत्कृष्टथी सातमा नरक सुधी जाय. कमसो उक्कोसेणं के० ए अनुक्रमे पूर्वोक्त सर्वे जीवोनी उत्कृष्टी गति कही. अने जघन्यथी रत्नप्रभाने पहेले प्रतरे जाय, एथकी उपरांत अने उत्कृष्टथकी आगल जे विचाले जाय, ते सर्व मध्यमगति जाणवी.

॥ हवे केटलाएक तिर्यंचने प्राये गति कहे छे. ॥

वाला दाढी पक्खी ॥ जलयर नरगा गयाउ अइकूरा ॥ जंति पुणो नरएसु ॥ वाहुल्लेणं नउण नियमो ॥ २३५ ॥

...ल के० व्याल ते सर्प्पादिक, अने दाढी के० दाढवाला सिंह प्रमुख, प... प्रमुख, जलचर ते मत्स्यादिक, एटली जातिना जीव ते नरगागयाउ के०

अनुक्रमे अंगुलनो असंख्यातमो जाग, तथा संख्यातमो जाग होय. अहींयां जवधारणीय शरीर पहेलुं उत्पत्ति वेलाए शरीर पर्याप्ति करतां अंगुलने असंख्यातमे जागे होय, अने उत्तरवैक्रिय शरीर प्रारंज वेलाए प्रथम अंगुलने संख्यातमे जागे होय. ॥ २३० ॥ एटले नारकीनुं अवगाहनाद्वार कह्युं.

॥ हवे उत्पातविरह तथा चवनविरहनुं द्वार कहे छे. ॥

सत्तसु चउवीसमुहू ॥ सग पनर दिणेग ङ चउ ठम्मासा ॥
उववाय चवण विरहो ॥ ठहे वारस मुहुत्त गुरू ॥ २३१ ॥
लहुउ ङहावि समउ ॥ संखापुण सुरसमा मुणेयवा ॥ संखाउ पजत्त पणिंदि ॥ तिरिनरा जंति निरएसु ॥ २३२ ॥

अर्थ– सत्तसु के० साते नरके नारकी प्राये निरंतर उपजे छे अने चवे छे. परंतु क्यारेक जो विरह पडे तो जघन्यथकी तो लहु के० साते नरके एक समय विरह पडे. अने प्रत्येके जूदो जूदो पण एक समयज विरह पडे. वली गुरु के० उत्कृष्टो साते नरकनेविषे जेलो विरहकाल पडे तो ठहे के० सामान्यपणे साते नरकमांहे कोइ उपजे नहीं अने कोइ चवे पण नहीं, तो उत्कृष्टो बार मुहूर्त्त विरह होय. तेवार पठी सात नरकमांहेली कोइक नरके अवश्य कोइक उपजे, अथवा चवे.

हवे जूदो जूदो नरक नरकनेविषे उत्कृष्टो उपपात अने चवनविरहकाल गाथाना अर्थथी कहे छे. रत्नप्रजाएं चोवीश मुहूर्त्त, शर्कराएं सग के० सात दिवस, वालुकाए पन्नर दिवस, पंकाप्रजाएं एक मास, धूमप्रजाएं बे मास, तमप्रजाएं चार मास अने तमतमप्रजाएं ठ मास, ए उववाय चवणविरहो के० उपपात चवननो विरहकाल कह्यो. इहां जेनो जेटलो उपपात अने चवनविरहकाल कह्यो, तेटला कालथी उपरांत अवश्य ए नरकोनेविषे प्रत्येके कोइक जीव उपजेज. अने ठहे बारसमुहूत्त तथा लहुउ ङहाविसमउ ए पदोनो अर्थ प्रथम लखाइ गयो छे.

हवे एक समये केटला नारकी चवे? अने केटला नारकी उपजे? ते पाठली गाथाना बीजा पदे करी कहे छे. संखापुणसुरसमामुणेयवा के० वली नारकीनी उपजवानी अने चवननी संख्या ते सुरसमा एटले देवता सरखी, जेम देवता एक समये, त्रण, संख्याता असंख्याता उपजे अने चवे, तेम नारकी पण मुणेयवा एटले ...वा. एटले नारकीनुं उपपात चवन विरहद्वार कह्युं.

हवे कोण जीव नरके जाय? ते कहेतो थको गति द्वार पाठली गाथाना पाठले करी कहे छे. संखाउ पजत्तपणिंदि के० संख्याता आयुष्यवाला पर्याता पंचेंदि

तिर्यंच, तथा पंचेंद्रि मनुष्य जो नरकायु बांधे तो नरके जाय, बीजा जीव नरकायु बांधे पण नही; अने नरके पण जाय नहीं ॥ २३१ ॥ २३२ ॥

मिछादिठि महारंभ ॥ परिग्गहो तिव्वकोह निस्सीलो ॥
नरयाउयनिबंधइ ॥ पावमई रुद्दपरिणामो ॥ २३३ ॥

अर्थ– जे माटे मिथ्यात्वी, महारंभी, परिग्रही, तीव्रलोभी, निःशील, पापरुची, अने रौद्र परिणामि एवो जे जीव होय ते नरकायु बांधी नरके जाय, एटले सामान्यपणे नरकगति कही. ॥ २३३ ॥

॥ हवे विशेषे जूदी जूदी नरकगति कहे छे. ॥

असन्नि सरिसिव पक्खी ॥ ससीह उरगिं छि जंति जाछहिं ॥
कमसो उक्कोसेणं ॥ सत्तम पुढवी मणुय मछा ॥ २३४ ॥

अर्थ–असंज्ञी मनुष्य अपर्यातो जे मरण पामे, अने अपर्यास नरकायु नही बांधे ते-माटे असंज्ञी संमूर्छिम पंचेंद्रि पर्यातो तिर्यंच जो नरकायु बांधे तो,पहेली नरके जाय. त्यां जघन्य दश हजार वर्ष, अने उत्कृष्ट पल्योपमनो असंख्यातमो भाग एटले आयुष्ये उपजे. उपरांत आयुष्ये उपजे नहीं. अने सरिसिव के० भुजपरिसर्प, गोह, नोलियादिक, गर्भज प्रमुख पहेला नरक आदे देइ बीजा नरक सुधी उपजे. वली पक्खी के० पक्षी जे मांसाहारी गृद्ध, सींचाणा, समली अने नीलचास प्रमुख रौद्र अध्यवसायवाला पक्षी, ते त्रीजी नरकपृथ्वी सुधी जाय. अने सीह के० सिंह प्रमुख एवा हिंसक जीव जे चीतरा, कुतरा, बीलाडी, प्रमुख ते चोथी नरकपृथ्वीसुधी जाय, वली उरगिं के० उरपरिसर्प्प एटले काला, धोला, कावरा, प्रमुख सर्प्प ते पांचमा नरकसुधी जाय. अने छि के० स्त्रीवेदे नरकायु बांधे एवा जे स्त्रीरत्न प्रमुख ते यावत् छठा नरकसुधी जाय. अने मनुष्य तथा मछ जे जलचर जीव ए बेउ गर्भजपर्याता ते उत्कृष्टथी सातमा नरक सुधी जाय. कमसो उक्कोसेणं के० ए अनुक्रमे पूर्वोक्त सर्व जीवोनी उत्कृष्टी गति कही. अने जघन्यथी रत्नप्रभाने पहेले प्रतरे जाय, एथकी उपरांत अने उत्कृष्टथकी आगल जे विचाले जाय, ते सर्व मध्यमगति जाणवी.

॥ हवे केटलाएक तिर्यंचने प्राये गति कहे छे. ॥

वाला दाढी पक्खी ॥ जलयर नरगा गयाउ अइक्रूरा ॥ जं-
ति पुणो नरएसु ॥ वाहुल्लेणं नउण नियमो ॥ २३५ ॥

अर्थ–वाला के० व्याल ते सर्प्पादिक, अने दाढी [illegible] वाला सिंह प्रमुख, पक्खी ते गृद्ध प्रमुख, जलचर ते मत्स्यादिक, एटली [illegible] ते [illegible]

नरक थकी आव्या होय, अने फरी नरकेज जाय. अइकूरा के० अत्यंत क्रूर अध्यवसायवाला पंचेंद्रियना वधकारी जंतिपुणोनरएसु के० वली फरी नरके जाय. ए बाहुल्लेणं के० प्राये कहीएं, परंतु नउणनियमो के० पुनः निश्चे नहीं. केमके कोइक जीव नरक थकी आवी सम्यक्त्व पामी रुडे संघयणे मोक्ष पण पामे. ॥ २३५ ॥

॥ हवे नारकीने संघयण अने लेश्या कहे ले. ॥

दो पढम पुढवि गमणं ॥ ठेवठे कीलियाइ संघयणे ॥
इक्किक पुढवि वुढी ॥ आइतिलेस्साउ नरएसुं ॥२३६॥

अर्थ–ठेवठा संघयणी दो के० बे नरक पृथ्वी सुधी गमणं के० जाय, उपरांत न जाय. पठी अपूठी गणनाए गणतां कीलिका संघयण आदे देइ एकेकी नरक पृथ्वीनी वृद्धि करीएं, जेम कीलिका संघयणी त्रीजी नरकपृथ्वी सुधी जाय, अर्द्धनाराचे चोथी सुधी जाय; नाराचे पांचमी सुधी जाय, ऋषभनाराचे ठठी सुधी जाय, अने वज्रऋषभनाराच संघयणे सातमी सुधी जाय. ए उत्कृष्टी गती कही. अने जघन्य गति समस्त संघयणे रत्नप्रभासुधी; त्यां पण प्रथम प्रतरे जाय. ए जघन्य गति कही. अने पूर्वे उत्कृष्टी कही, तेनी वचमां जे जाय, तेने मध्यम गती कहीएं. हवे लेश्या कहे ले. आइतिलेस्साउनरएसु के० कृस, नील, अने कापोत, ए आद्यनी त्रण लेश्या नरकनेविषे होय. ॥ २३६ ॥

॥ हवे ए लेश्याउ विवरीने कहे ले. ॥

दुसुकाऊ तइयाए ॥ काऊनीलाय नील पंकाए ॥ धूमाय नील किण्हा ॥ दुसु किण्हा हुंति लेस्साउ ॥ २३७ ॥

अर्थ–दुसु के० पहेला बे नरके काउ के० कापोत लेश्या होय. पण एटलुं विशेष जे रत्नप्रभाथकी शर्करप्रभानेविषे अत्यंत मलीन लेश्या होय. तइयाए के० त्रीजा नरके केटलाक नारकीने कापोत लेश्या ले. एटले पल्योपमने असंख्यातमे भागे अधिक त्रण पल्योपमना आयुष्यवालासुधीना नारकीने काऊ के० कापोत लेश्या ले. अने तेथी उपरांतना आयुष्यवालाने नीलाय के० नीललेश्या होय. अने नीलपंकाए के० पंकप्रभानेविषे केवल नील लेश्याज होय. धूमानेविषे केटलाक नारकीने नील लेश्या ले. एटले उत्कृष्टी पल्योपमने असंख्यातमे भागे अधिक दश सागरोपम सुधीना आयुष्यवाला नारकीने नील लेश्या होय. अने तेथी उपरांत आयुष्यवालाने केवल कृस लेश्या होय. अने ठठा तथा सातमा ए दुसु के० बे नरकनेविषे किण्हा के० एक कृस लेश्या होय. पण एटलुं विशेष जे ए ठठी सातमी नरकपृथ्वीएं परम कृस लेश्या जाणवी. हुंतिलेस्साउ के० ए साते नरकनेविषे लेश्याउ होय ते कही. ॥ २३७ ॥

॥ हवे शिष्य पूछे छे के, नारकीने शरीरवर्णरूप लेश्या छे? किंवा कृष्णादिक द्रव्य संयोगथकी परिणामरूप लेश्या छे ? ते उपर सूत्रकार कहे छे. ॥

सुर नारयाण ताउ ॥ दव्वल्लेसा अवठिया जणिया ॥ जाव-
परा वत्तीए ॥ पुण एसिं हुंति छ ल्लेस्सा ॥ १३७ ॥

अर्थ—सुर के० सौधर्मादिक देवताने तेजो, पद्म, ने शुक्ल ए नामे त्रण लेश्याउ कही; अने नारयाण के० नारकीनेविषे कृष्ण, नील, ने कापोत नामे त्रण लेश्याउ कही. ते अवठिया के० अवस्थित कहीएं. ते क्षेत्रसंबंधी दव्वल्लेसा के० द्रव्यलेश्या आगमनेविषे जणिता के० कही छे. ते लेश्या द्रव्य अवस्थित जाणवां, पण बाह्य वर्णरूप न जाणवां; जेमाटे तेवी तेवी, द्रव्य, क्षेत्र, अने कालादि सामग्री पामीने जावपरावत्तीए के० परिणामनी परावर्त्ति एटले विपर्यासे करीने एसिं के० ए नारकीउने पुण के० वली प्रत्येके छ छ लेश्या हुंति के० संजवे, ए अक्षरार्थ कह्यो. ॥ १३७ ॥

हवे परमार्थ कहे छे. तिर्यंच तथा मनुष्यने जवांतरे देवता नारकीने जवे उपजतां, अथवा शेष काले मूलगी लेश्याने त्यागे, नवी लेश्याने संयोगे ते लेश्या जाय अने नवी लेश्या थाय. जेम उज्वल वस्त्रे जेवो मजीठ प्रमुखनो रंग लागे, ते धोलो वर्ण गमावे अने राता प्रमुख रंगपणे परिणमे. ते माटे सिद्धांतमांहे लेश्यानो उत्कृष्टो काल अंतरमुहूर्त्त कह्यो छे. नहीकां मनुष्यने त्रण पल्योपमायु छे, त्यां एकज लेश्या होय. अंतरमुहूर्त्त अंतरमुहूर्त्तें नवी नवी लेश्या न होय.

वली देवता नारकीनी मूलगी लेश्याने नवी लेश्याने संयोगे तेनो आकार मात्र जजे, पण तद्रूप एटले तेहज रूपपणे न थाय; जेम वैडुर्य नीलमणी, कालोमणो प्रमुख काले नीले सूत्रे प्रोयो थको ते सूत्र संयोगे अप्रगट योगे अप्रगटपणे कांइक तेनो आकार मात्र पामे. अने स्फटिक ते जासूसना फूल संयोगे प्रगट तेनुं प्रतिबिंब पामे, परंतु वस्त्रे तद्रूपपणुं न पामे; तेम कृष्णादिक लेश्या द्रव्यपणे नीलादिक लेश्याए समूह संयोग पामी केवारेक अप्रगट तदाकार मात्र होय. केवारेक प्रगट तेनुं प्रतिबिंब मात्र पामे. पण एम नहीं जे कृष्णलेश्याना वर्ण, गंध, रस, स्पर्शपणे परिणमीने नीलादि लेश्या द्रव्यरूप होय. एम न थाय.

तेम सातमा नरके मूलगी कृष्ण लेश्याने तेजो लेश्याना द्रव्यसंयोग मल्या थका तदाकार मात्र, तथा प्रतिबिंब मात्र होय. तेवारे नारकीने कृष्ण लेश्या थकाज तेजो लेश्यादि द्रव्यसंयोगे शुज परिणाम उपजे. जेम जासूस उपर रक्त स्फटिकनेविषे रक्तपणुं होय, तेम एवा परिणामे वर्त्ततां सम्यक्त्व प्राप्ति होय. एम क[illegible] विरोध नथी.

अने एम पण नहीं जे तेजो लेश्यादिक परिणाम [illegible] लेश्या न होय ?

सातमा नरके सदा कृष्णलेश्या छे, अने तेजोलेश्यादिक आकार मात्र प्रतिबिंब मात्रे करी केवारेक होय, अने ते उपनी थकी पण घणो काल रहे नहीं. अने जे नरके जे लेश्या छे ते अनेरी लेश्याने संयोगे पोतानुं स्वरूप छांडे, एम पण न थाय.

तेमाटे सातमा नरके एकली कृष्ण लेश्याज जाणवी. ए कारणे संगमा देवने आकारमात्र कृष्ण लेश्या कहेवी, पण अवस्थित तो तेजोलेश्या जाणवी; अने जगवतिमांहे देवताने वर्ण जूदो कह्यो छे, अने लेश्यानो अधिकार पण जूदो कह्यो छे. वली " असुराकाला " इत्यादि वाह्य वर्ण कह्यो, अने जवणवणपढम चउलेस इत्यादिक लेश्यास्वरूप कह्युं, तो जाणीये छेएं जे वर्ण जूदो, अने लेश्या जूदी छे. घणुं शुं ? तथा जे अहींयां द्रव्यलेश्या अवस्थित कही, जे देवता नारकीने जे लेश्या संजवे ते पोतपोतानी जवस्थिति प्रमाण अवस्थित कालप्रमाण जाणवी. त्यां पाछला जवनो एक अंतरमुहूर्त्त, अने एक आगला जवनो अंतरमुहूर्त्त, ए वेउ अंतरमुहूर्त्त अधिक जवस्थिति सुधी लेश्या होय.

एवे ए लेश्यानुं स्वरूप कहे छे. मार्ग थकी परिज्रष्ट थया एवा ठ पुरुष वनमां जमतां भूख तृषाये पीड्या थका जंबुवृक्षने हेठे आव्या. ते मांहोमांहे फल खावानी वांछा करतां चित्तनेविषे चिंतन करवा लाग्या जे, ए वृक्षनां फल जक्षण करीने क्षुधा तृषाने उपशमाविएं; एम विचारी एक पुरुष फलने अर्थे ते वृक्षने मूल थकी छेदवा लाग्यो; एटले बीजो पुरुष बोल्यो जे थडथी छेदो, त्रीजो बोल्यो जे शाखा छेदो, चोथो पुरुष न्हानी डालीउने छेदो एम बोल्यो, पांचमो पुरुष पाकां फलने तोडो एवुं बोल्यो, अने छठो पुरुष बोल्यो जे पृथ्वी उपर खरी पडेलां फल मध्येथी वीणी खाउं. जेम ए ठ पुरुषना परिणाम जूदा जूदा तेम कृष्णादिकथी मांडी यावत् शुक्ल लेश्याना परिणाम पण जूदा जूदा जाणवा.

हवे लेश्याउनो वर्ण कहे छे. स्निग्ध मेघनी घटा सरखो, जेंसना सिंगडां, अरिष्टरत्न, गेंडानी चींची अने काजल सुरमा सरखो कृष्णलेश्यानो वर्ण महाजयंकर जाणवो. अशोक वृक्षना अंकुर सरखो, नीलचास पक्षी सरखो, अने वैडुर्य रत्ननी कांति सरखो नील लेश्यानो वर्ण जाणवो. अलशीना फूल सरखो, जारसी अथवा कोयलनी पांख सरखो, अने पारेवाना कंठ सरखो कापोतलेश्यानो वर्ण जाणवो. हिंगलोकनो रंग, उगता सूर्यनी कांति, अने दीपक तथा पोपटनी चांच सरखो तेजोलेश्यानो वर्ण जाणवो. हरियालना मध्यरंग सरखो, हलदरना रंग सरखो, अने [illegible] सरखो पद्मलेश्यानो वर्ण जाणवो. शंख, मुचकुंदनां फूल, दूध, पूर्ण चंद्रमा, [illegible]ना हार अने रूपा सरखो शुक्ल लेश्यानो वर्ण जाणवो.

हवे लेश्याना रस कहे ठे. कमवा तुंबडानो रस, अने नींब इंद्रवारुणीनो रस, ए थकी अनंतगुणो कडवो रस कृष्ण लेश्यानो जाणवो. सुंठ, मरी, पीपर, अने गजपीपर, एनो जेवो तीखोरस थाय ठे, ते करतां अनंतगुणो तीखो रस नील लेश्यानो जाणवो. काचुं आंबुं अने काचुं कोठफल ते थकी अनंतगुणो तुरो रस कापोत लेश्यानो जाणवो. पाका आंबांना फलनो रस, पाका कोठफलनो अथवा पाका बीजोरानो जेवो रस, ते करतां अनंतगुणो मीठो रस तेजो लेश्यानो जाणवो. प्रधान वारुणीनो रस, अने विविध प्रकारना अरग, मधु एना रस थकी अनंतगुणो सारो रस पद्म लेश्यानो जाणवो. खजुर, द्राख, दूध, खांड, साकर, एना रसथकी पण अनंतगुणो गल्यो रस शुक्ल लेश्यानो जाणवो.

हवे लेश्याउनो फरस कहे ठे. कृष्ण, नील, ने कापोत ए त्रण लेश्यानो फरस अप्रशस्त एटले मध्यम जाणवो. गायनी जीजनो फरस तथा करवतनो फरस, ते करतां पण अनंतगणो कर्कस फरस ते प्रथमनी त्रण लेश्यानो जाणवो. अने तेजो, पद्म तथा शुक्ल, ए त्रण लेश्यानो प्रशस्त एटले रुमो फरस जाणवो. परवन अने माखणनो जेवो कोमल फरस होय, ते करतां पण अनंतगुणो सुकुमाल फरस जाणवो.

एटले नारकीनुं आगतिद्वार कह्युं. हवे नारकी नरक थकी नीकलीने क्यां आवे ते कहे ठे. श्री पन्नवणा सूत्रमां कह्युं ठे के, सातमा नरक थकी आव्यो जीव मत्स थाय. ए प्रायिक वचन ठे, तेमाटे गर्जज पर्यासो तिर्यंच होय. एम जणाय ठे. केमके, श्रीपार्श्व नाथ चरित्रे कमठनो जीव सातमा नरक थकी आव्यो सिंह थयो देखाय ठे. एटले जे उत्कृष्टायु जोगवी सातमा नरक थकी नीकले ते मत्स थाय; अने मध्यम तथा जघन्यायु जोगवी सातमा नरक थकी नीकले, ते गर्जज पर्यासो तिर्यंच थाय. ए संजवी अर्थ अनुक्त कह्युं ठे, विचारी जोजो.

निरउ वट्टा गप्नय ॥ पजत्त संखाउ लद्धि एएसिं ॥ चक्कि हरि
जुअल अरिहा ॥ जिण जइ दिसि सम्म पुहवि कम्मा ॥२३९॥

अर्थ–निरउवट्टा के० नरकथकी नीकल्या जीव अनंतर आगले जवे गप्नय के० गजज होय; पण समूर्छिम न होय. एतावता समूर्छिम तिर्यंच, तथा समूर्छिम मनुष्य तथा देवता अने नारकीमांहे पण न जाय; मात्र गर्जजपणे पजत्त के० पर्यासा होय; पण अपर्यासा न होय. वली संखाउ के० संख्याता वर्षने आयुष्ये उपजे, पण युगलियामां न उपजे. वली लद्धिएएसिं के० ए नारकी[illegible] जे नरक थकी नीकल्या थकां जे जे लब्धि एटले लाज प्राप्ति होय, ते हवे [illegible] कहे ठे. पहेली रत्नप्रजा पृथ्वीथकी जो आव्या होय तो, चक्रवर्त्ति होय. [illegible]थीना आव्या च[illegible]

न थाय. ए संजव मात्रे छे, परंतु चक्रवर्त्तिज थाय, एवो कांइ नियम नथी. एम बीजी नरक पृथ्वीनी मर्यादाथी उधस्या एटले बीजी नरकपृथ्वी सुधीना आव्या जीव ते हरिजुयल के० वासुदेव, वलदेव होय. एम सर्वत्र मार्यादा जाणवी. त्रीजी नरकपृथ्वीसुधीना आव्या अरिहंत एटले तीर्थंकर होय. एटले जे पूर्वे नरकायु बांध्या पछी तीर्थंकर गोत्र उपार्जी श्रेणिकादिकनी पेरे नरके गया होय ते जीव तीर्थंकर थाय. अने चोथी नरकपृथ्वीसुधीना आव्या जिन के० सामान्य केवली होय. पांचमी नरकपृथ्वीसुधीना आव्या सर्वविरति यति होय. छठी नरक पृथ्वीसुधीना आव्या देशविरति एटले श्रावक होय. अने सातमी नरकपृथ्वी सुधीना आव्या सम के० सम्यक्त्व मात्र पामे; देशविरति प्रमुख कांइ पामे नहीं. ॥ २३९ ॥

॥ हवे नारकी अवधिज्ञाने केटलुं क्षेत्र देखे ? ते कहे छे. ॥

रयणाए उहि गाउअ ॥ चत्तारिअद्धुठ गुरु लहुकमेण ॥ प-
इ पुढवि गाउ यद्धं ॥ हायइ जा सत्तमि इगद्धं ॥ २४० ॥

अर्थ-रत्नप्रभा पृथ्वीए नारकीउने उत्कृष्टुं उहि के० अवधिक्षेत्र गाउअचत्तारि के० चारगाउ जाणवुं, अने जघन्य तो उछ के० साडात्रण गाउ अवधिज्ञाने देखे. गुरुलहुकमेणं के० ए उत्कृष्ट अने जघन्य अनुक्रमे कह्युं. हवे बीजी नरकपृथ्वी आदे देइ पइपुढविगाउयद्धंहायइ के० एकेकी पुढवी प्रत्ये अर्द्ध अर्द्ध गाउ घटाडीए, ते जासत्तमि के० यावत् सातमा नरके इगद्धं के० उत्कृष्टुं एक गाउ, अने जघन्य अर्द्धो गाउ अवधिक्षेत्र होय, ए विवरीने लखे छे.

पहेला नरके अवधिक्षेत्र चार गाउ, बीजाए साडा त्रण गाउ, त्रीजाए त्रण गाउ, चोथाए अढी गाउ, पांचमाए बे गाउ, छठाए दोढ गाउ, अने सातमाए एक गाउ. ए उत्कृष्टुं अवधिक्षेत्र कह्युं. ए उत्कृष्टथी प्रत्येक नरकपृथ्वीए, अर्द्ध गाउ उंडुं करीए, ते जघन्य अवधिक्षेत्र जाणवुं. ॥ २४० ॥

अहींयां कोइ पूछे जे सातमा नरके ब्रह्मदत्त चक्रवर्त्ति " हा कुमंती हा कुमंती " पोकारे छे, ते केम मळे ? केमके अवधिक्षेत्र तो एक गाउनुं छे, ते सातराज केम देखे ? तेनुं समाधान करे छे जे, सम्यग्दृष्टिने मतिज्ञानने घरे जातिस्मरण ज्ञान छे; तेणे करी पूर्वभवनी वात जाणे. परंतु कुमंतीने देखे नहीं. अने कुमंती " ब्रह्मदत्त ब्रह्मदत्त " एवुं पोकारे छे; ते पण जाणे छे जे, पूर्वले भवे ब्रह्मदत्त महारो भर्त्तार हतो, ते अवस्था तो जाणे; परंतु नरकमांहे थकी अवधिज्ञाने करी देखे नहीं. जाणजो. एटले नारकीनुं आगतिद्वार कह्युं. एटले सविस्तरपणे नवे द्वारे करी [illegible] मत्तं ॥ ए नारकीनुं द्वार समाप्त थयुं.

॥ मणुयदारं जणइ कहेतां हवे मनुष्यद्वार ते जुवनविना आठे प्रतिद्वारे करी कहीएं
छैये. तेमां प्रथम स्थितिद्वार अने अवगाहनाद्वार ए वे द्वार कहे छे. ॥

गप्ननर ति पलियाऊ ॥ तिगाउ उक्कोस ते जहन्नेणं ॥ मुच्छि-
म उहावि अंत मुहु ॥ अंगुल असंख जागतणू ॥ २४१ ॥

अर्थ–अहींयां मनुष्य वे प्रकारे छे. एक गर्जज अने वीजा गर्जविना जे उपन्या ते समुर्छिम. तेमां गर्जज मनुष्यनुं उत्कृष्टुं तिपलियाउ के० त्रण पल्योपमनुं आयुष्य जाणवुं, अने तेनुं तिगाउ के० त्रण गाउनुं देहमान उत्कृष्टुं जाणवुं. अने जहन्नेणमुच्छिमउहाविअंतमुहु के० गर्जज मनुष्यनुं जघन्यायु अंतरमुहूर्त जाणवुं. तथा समूर्छिम मनुष्यनुं जघन्य तथा उत्कृष्टुं अंतरमूहुर्त्तायु जाणवुं. तथा अंगुलासंखजागतणू के० गर्जज मनुष्यनुं देहमान जघन्यथी अंगुलने असंख्यातमे जागे जाणवुं. अने समूर्छिम मनुष्यनुं जघन्य तथा उत्कृष्टुं देहमान अंगुलनो असंख्यातमो जाग जाणवुं.

ए समूर्छिम मनुष्य ते अढीद्वीप समुद्रनेविषे गर्जज मनुष्यना उच्चार–ते वडिनीत, पासवण–ते लघुनीत, खेल–ते श्लेष्मा, संघान, नासीकामल, वमन करेलुं पित्त, शुक्र, वीर्य, शोणित, लोही, मृत कलेवर, स्त्री पुरुषने संयोगे, नगरने खाले, वीजां सर्व अशुची स्थानक, एटलां स्थानके समुर्छिम मनुष्य उपजे. ए समूर्छिम असंज्ञी मनरहित मिथ्यात्वी समस्त पर्याप्तिए अपर्याप्तो. केमके, समूर्छिमने पांच पर्याप्ति छे, अने ए समूर्छिम मनुष्य आहार शरीर पर्याप्तिएं इंद्रियपर्याप्ति पूरण करी मरण पामे, ते कारणे समूर्छिम सर्व पर्याप्तिए अपर्याप्तो थको काल करे.

वली संख्याता आयुष्यवाला मनुष्यने वैक्रिय शरीर जघन्य अंगुलना संख्यातमा जाग प्रमाण अने उत्कृष्टुं लाख योजन काफेरुं होय. प्रमत्त यतिने आहारक लब्धिवंतने, आहारक शरीर होय. ते आहारक शरीर जघन्यथी देशे उणुं एक हाथ, अने उत्कृष्टुं एक हाथ पूर्ण होय. तेजस अने कार्मण ए वे शरीर सर्व संसारी जीवने औदारिक, वैक्रिय अने आहारक शरीरने संयोगे तद्रूपपणे परिणमे. एटले मनुष्यने आयुष्य अने अवगाहना कही. ॥ २४१ ॥

॥ हवे उपपात उद्वर्त्तना विरहकाल कहे छे. ॥

वारस मुहुत्त गप्ने ॥ इयरे चउवीस विरहउ कोसो ॥ जम्म
मरणे सुसमउं ॥ जहण संखा सु[illegible] ॥ २४२ ॥

अर्थ–गप्ने के० गर्जज मनुष्यने जन्मआश्री [illegible] अंतरकाल तथा [illegible]
आश्री अंतरकाल उत्कृष्टो वार मुहूर्त्त होय, [illegible] मनुष्य प्र० [illegible]

जो उत्कृष्टो बार मुहूर्तने आंतरे उपजे. अने मरण पण एक मुवा पठी उत्कृष्टो आंतरो पडे तो बार मुहूर्त पठी अवश्य बीजो कोइ मरण पामे. तेम जन्म पण थाय, अने इयरेत्ति एटले इतर जे समूर्छिम मनुष्य ठे, तेने उत्कृष्टो जन्म मरण संबंधी विरह पडे तो चोवीस मुहूर्त सुधी पडे. अने जघन्य थकी गर्भज मनुष्यने तथा समूर्छिम मनुष्यने जन्ममरणनो विरहकाल एक समय जाणवो.

हवे एक समय गर्भज तथा समूर्छिम मनुष्य उपजे तो केटला उपजे ? ते कहे ठे. सूरसमाणा के० देवतानी पेरे ते इगदुति संखमसंखा इगसमए हुंतिय चवंति के० एक समये एक, बे, त्रण, संख्याता, असंख्याता उपजे तेम मरण पण पामे. त्यां गर्भज मनुष्य उत्कृष्टे काले उंगणत्रीश आंके संख्याता सुधी गणिएं. अने गर्भज समूर्छिम बेउ भेला गणिएं, तेवारे असंख्यातासुधी गणिएं. ॥ २४२ ॥

॥ हवे कियो जीव मरीने मनुष्यगतिमांहे आवे ? ते गतिद्वार कहे ठे. ॥

सत्तमि महि नेरइए ॥ तेऊ वाऊ असंख नरतिरिए ॥
मुत्तूण सेस जीवा ॥ उप्पजंती नरजवंमि ॥ २४३ ॥

अर्थ–सातमी नरकपृथ्वीना नारकी, तेऊकाय, वाऊकाय, असंख्याता आयुष्यवाला युगलिया, एटले मनुष्य तथा तिर्यंच युगलिया. एटला मूत्तणं के० मूकीने सेस जीवा के० शेष बीजा सर्व जीवो ते उप्पजंतिनरजवंमि के० मनुष्यमांहे उपजे. ॥ २४३ ॥

॥ वली अहींयां विशेष कहे ठे. ॥

सुर नेरइएहिं चिय ॥ हवंति हरि अरिह चक्कि बल देवा ॥
चउविहसुर चक्किबला ॥ वेमाणिय हुंति हरि अरिहा ॥ २४४ ॥

अर्थ–वासुदेव, अरिहंत, चक्रवर्ति, ने बलदेव–ए चारे सुरनेरइएहिंचिय के० देवता अने नारकीनी गतिमांथी आव्या होय; पण मनुष्य तथा तिर्यंचनी गतिथी आवेला न होय. वली चार निकायना देवगतिना आव्या पण चक्कि के० चक्रवर्ति अने बला के० बलदेव होय. अने वेमाणियहुंतिहरिअरिहा के० अरिहंत तथा वासुदेव ए बंने केवल वेमानिक देवगतिनाज आव्या होय. बीजी त्रण निकायना आव्या न होय.

होय, तेमां जो वैमानिकथकी आव्या होय तो पंचानुत्तर देव टाली बीजा सर्व स्थानकथी आव्या वासुदेव थया होय. अने चक्रवर्त्तिनां चौद रत्न छे, तेमां चक्रादिक सात रत्न एकेंद्री छे; अने पुरोहित आदे देइ सात रत्न पंचेंद्री छे. तेमां हस्तिरत्न अने अश्वरत्न ए वे तिर्यंच छे. बाकीनां पांच मनुष्यरत्न छे. ते सातमी नरक, तेउकाय, वाउकाय, तिर्यंच अने मनुष्य एमांथी आव्या मनुष्यरत्न न होय; शेष स्थानकथी आव्या मनुष्यरत्न होय. पुरोहित, सेनापति, गाथापति, वार्द्धिक ते सुतार अने पांचमुं स्त्रीरत्न–ए पांच मनुष्यरत्न जो वैमानिकथी आव्यां होय तो अनुत्तरदेव वर्जीने बीजा देवता थकी आव्यां होय. एम जाणवु.

वली हाथी तथा अश्व ए वे रत्न तथा एकेंद्रीय रत्ननी उत्पत्ति तो यथा संभवे जाणवी. एटले ज्यांना आव्या तिर्यंच संभवे ते समस्त स्थानकथकी आवेलां इहां रत्नपणे होय. अने नारकी तथा संख्याता आयुष्यवाला तिर्यंच अने मनुष्य तथा सहस्रांत देवलोक सुधीना देवता एटला स्थानकना आव्या अश्वरत्न तथा गजरत्न होय. वली संख्याता आयुवाला तिर्यंच अने मनुष्य तथा ईशानांत सुधीना देवता एटला स्थानकना आव्या एकेंद्री रत्न होय. ए यथा संभव उपपात कहियुं.

॥ हवे ए रत्नोनां नाम तथा प्रमाण कहे छे. ॥

वामपमाणं चक्कं ॥ छत्तं दंडं डुहत्थयं चम्मं ॥ बत्ती-
संगुल खग्गो ॥ सुवण्ण कागिणि चउरंगुलिया ॥ २४६ ॥
चउरंगुलो डुअंगुलपिहुलोय मणी पुरोहि गय तुरया ॥
सेणावइ माहावइ ॥ पह इथी चक्कि रयणाई ॥ २४७ ॥

अर्थ– चक्र, छत्र, ने दंड, ए त्रण रत्न ते वामपमाणं के० एक वाम प्रमाण जाणवां. वाम शब्दे बेउ बाहु लांबा पसास्या थका जे धनुष्य प्रमाण होय, तेने वाम कहे छे. अने डुहत्थयंचम्मं के० चर्मरत्न वे हाथ प्रमाण होय, तथा बत्तीसंगुलखग्गो के० खड्गरत्न बत्रीश आंगुल प्रमाण लांबु होय. अने सुवणकागिणि चउरंगुलिया के० जात्यवंत सुवर्णमय कांगिणिरत्न ते चार आंगुल लांबुं होय. ॥ २४६ ॥ अने चउरंगुलो डुअंगुलपिहुलोयमणी के० चार अंगुल लांबुं, अने वे अंगुल पहोलुं मणीरत्न होय. ए साते एकेंद्री रत्न चक्रवर्त्तिने आत्मांगुल प्रमाण जाणवां. अने पूरोहित प्रमुख सात पंचेंद्री रत्न जे छे ते, जे काले जेवुं पुरुपना [illegible] नुं प्रमाण होय ते काले ते पण तेवा प्रमाणनां होय.

हवे ए चौद रत्नना गुण कहे छे. चक्ररत्न व[illegible] [illegible] छेदक. बीजुं छत्ररत्न चक्रवर्त्तिने हस्तस्पर्शे बार योजन सुधी विस्तार [illegible] होतुं थकुं वै[illegible]

तनी उत्तर दिशिए रेहेनारा जे म्लेछ तेना देवता मेघ वर्षावे, तेनो निरोध करवाने समर्थ थाय. त्रीजुं दंडरत्न ते विषम एटले जे वांकी जूमि होय, तेने समी करे. काम पडे थके हजार योजन अधोजागे धरती विदारे. चोथुं चर्मरत्न ते कार्य उपन्ये थके चक्रवर्त्तिना हस्तस्पर्शे करी बार योजन विस्तार पामे. एवुं होतुं थकुं प्रजातकाले बीज वाविएं अने संध्याकाले सर्व उपजोग करवाने योग्य एवा शालि प्रमुखने उत्पन्न करे ठे. पांचमुं खड्गरत्न ते संग्रामनेविषे अत्यंत शक्तिवंत होय. ठहुं कांगिणिरत्न ते वै-ताढ्य पर्वतनी गुफामांहे एकेकी नींते ओगणपचास ओगणपचास मांमला करवा योग्य होय. सातमुं मणीरत्न ते अधोजागे रेहेनारुं जे चर्मरत्न अने ऊर्ध्वजागे रहेनारुं जे ठत्ररत्न तेना ठत्र तुंबा उपर राख्युं ठतां तेवारे बार योजन सुधीमां ए मणिरत्न उद्योतकारी थाय. अने हस्तनेविषे अथवा मस्तके बांध्युं ठतां समस्त रोग हरे.

आठमुं पुरोहितरत्न ते शांतिकर्म करनार होय. नवमुं अश्वरत्न तथा दशमुं गज-रत्न ए बे महापराक्रमवंत होय. अगीआरमुं सेनापतिरत्न ते गंगासिंधुने पेले पासे चार खंडनो जीतनार होय. बारमुं गृहपतिरत्न ते घरनां योग्य काम करे, एने गृहचिंतक कहेवुं. तेरमुं वार्द्धकीरत्न ते घर चणे. वैताढ्य पर्वतनी गुफामांहे उमग्गा अने निमग्गा नदीनां पुल बांधे. चौदमुं स्त्रीरत्न ते अत्यंत अद्भुत रूपवंत चक्रवर्त्तिना जोग योग्य होय. ए चौद रत्न ते प्रत्येके एकेक हजार यक्षोए अधिष्ठित होय. अने बे हजार यक्ष चक्रवर्त्तिने बेउ बाहे होय. एवंकारे सोल हजार यक्ष चक्रवर्त्तिनी सेवा करे. ते जघन्यथी जंबुद्वीपनेविषे चार चक्रवर्त्ति होय. तेवारे ठपन्न रत्न होय. अने उत्कृष्टपदे अट्ठावीश विजयना अने बे जरत तथा ऐरवतना मली त्रीश चक्रवर्त्ति होय, तेवारे जंबुद्वीपे बारसें ने वीस रत्न होय. ॥ २४७ ॥

॥ हवे वासुदेवनां सात रत्न कहे ठे. ॥

चक्कं धणुहं खग्गो ॥ मणी गया तहय होइ वणमाला ॥
संखो सत्त इमाइं ॥ रयणाइं वासुदेवस्स ॥ २४८ ॥

अर्थ—एक चक्र, बीजुं धनुष्य, त्रीजुं खड्ग, चोथुं मणी, पांचमुं गदा, तेमज ठहुं वनमाला, सातमुं शंख, ए सात रत्न वासुदेवनां जाणवां ॥ २४८ ॥

॥ हवे मनुष्य मरीने क्यांथी क्यां जाय ? ते कहे ठे. ॥

संख नरा चउसु गईसु ॥ जंति पंचसुवि पढम संघयणे ॥
इग डुतिजा अठसयं ॥ इगसमए जंति ते सिद्धिं ॥२४९॥

[illegible]ख्याता आयुष्यवाला मनुष्य, जे पुरुष, स्त्री तथा नपुंसकरूप ते नरक [illegible]च, मनुष्य ने देव[illegible] गतिनेविषे वली जंति केल जाय. ए मनुष्य जे प

ढम संघयणे के० प्रथम संघयणे वर्त्तता होय ते पंचसुवि के० पांचमी गति जे मोक्ष ते प्रते पण जाय; तेमाटे मोक्षगतिनी संख्या कहे ले, ते मनुष्य कर्मक्षये वर्त्ततां एक समये सामान्यपणे जघन्यथी तो एक, वे, त्रण अने उत्कृष्टा जा के० यावत् अठसयं के० एकसो ने आठ एटला एक समयनेविषे जंतितेसिद्धिं के० मोक्ष प्रते जाय. २४ए

॥ हवे त्रण वेद आश्री सिद्धगति विशेष कहे ले. ॥

वीसित्थि दस नपुंसग ॥ पुरिस ठसयं तु एगसमएणं ॥
सिद्यइ गिहिअन्न सलिंग ॥ चउदस अठाहिय सयं च ॥२५०॥

अर्थ– एक समयनेविषे उत्कृष्टा स्त्रीवेदे वीश मोक्षे जाय, एक समये नपुंसकवेदी दस मोक्ष जाय, अने पुरुषवेदी एकसो ने आठ एक समयनेविषे मोक्षे जाय, गृहिलिंगे एक समये चार मोक्षे जाय, अन्यलिंग एटले तापसादिकने लिंगे एक समये दस मोक्षे जाय, अने सलिंग ते स्वलिंगें एटले साधुलिंगें अठाहियसयं च के० एकसो ने आठ एक समये मोक्षे जाय. ॥ २५० ॥

गुरुलहु मज्झिम दोचउ ॥ अठसयं उड्हो तिरिय लोए ॥
चउ बावीसऽठसयं ॥ डुसमुद्दे तिन्नि सेसजले ॥ २५१ ॥

अर्थ– गुरु के० उत्कृष्टी अवगाहनाए एटले पांचसें धनुष्य प्रमाण शरीरवाला उत्कृष्टा एक समयने विषे दो के० वे मोक्षे जाय. जघन्य अवगाहनाए एटले वे हाथप्रमाण शरीरवाला उत्कृष्टा एक समयनेविषे चउ के० चार मोक्षे जाय. अने मज्झिम के० मध्यम अवगाहनाए उत्कृष्टा एक समयनेविषे अठसयं के० एकसो ने आठ मोक्षनेविषे जाय.

अहींयां शिष्य पूछे ले के उत्कृष्ट पांचसें धनुष्य शरीर अने जघन्य वे हाथ शरीरवाला मोक्षयोग्य होय; तो नाभिकुलगरनी भार्या श्रीमरुदेवीस्वामिनी सवापांचसें धनुष्यना शरीरे मोक्षे केम गइ ? वली जघन्यथी सात हाथ शरीर मोक्ष योग्य ले, तो कूर्मापुत्र वे हाथना शरीरवाला केम मोक्षे गया ? अहींयां गुरु उत्तर कहे ले.

उत्कृष्टथी पांचसें धनुष्य, अने जघन्यथी सात हाथना शरीरवाला जे मोक्ष जाय. ए शरीरमान तीर्थंकर आश्री कह्युं ले, परंतु सामान्य केवली आश्री कह्युं नथी. जे माटे श्रीजिनभद्रगणिक्षमाश्रमण कहे ले के, नर्त्तारथकी स्त्री कांइक न्यूनशरीरवाली होए ले; वली वृद्ध माणस खुंधो होय अने हाथी उपर चढ्यां थकां शरीर पण संकोच थयेलुं होय तेमाटे पांचसें धनुष्य शरीर श्रीमरुदेविजीनुं जाणवुं. अने सात हाथना शरीरवाला तीर्थंकर मोक्षे जाय, पण सामान्य केवली कूर्मापुत्र प्रमुख जघन्यथी वे हाथना शरीरवाला पण मोक्षे जाय. अने सिद्धांतमांहे

तनी उत्तर दिशिए रेहेनारा जे म्लेछ तेना देवता मेघ वर्षावे, तेनो निरोध करवाने समर्थ थाय. त्रीजुं दंडरत्न ते विषम एटले जे वांकी जूमि होय, तेने समी करे. काम पडे थके हजार योजन अधोजागे धरती विदारे. चोथुं चर्मरत्न ते कार्य उपन्ने थके चक्रवर्त्तिना हस्तस्पर्शे करी बार योजन विस्तार पामे. एवुं होतुं थकुं प्रजातकाले बीज वाविएं अने संध्याकाले सर्व उपजोग करवाने योग्य एवा शालि प्रमुखने उत्पन्न करे ले. पांचमुं खड्गरत्न ते संग्रामनेविषे अत्यंत शक्तिवंत होय. ठठुं कांगिणिरत्न ते वैताढ्य पर्वतनी गुफामांहे एकेकी जींते उंगणपचास उंगणपचास मांमला करवा योग्य होय. सातमुं मणीरत्न ते अधोजागे रेहेनारुं जे चर्मरत्न अने ऊर्ध्वजागे रहेनारुं जे वत्ररत्न तेना ठत्र तुंबा उपर राख्युं ठतां तेवारे बार योजन सुधीमां ए मणिरत्न उद्योतकारी थाय. अने हस्तनेविषे अथवा मस्तके बांध्युं ठतां समस्त रोग हरे.

आवमुं पुरोहितरत्न ते शांतिकर्म करनार होय. नवमुं अश्वरत्न तथा दशमुं गजरत्न ए बे महापराक्रमवंत होय. अगीआरमुं सेनापतिरत्न ते गंगासिंधुने पेले पारे चार खंडनो जीतनार होय. बारमुं गृहपतिरत्न ते घरनां योग्य काम करे, एने गृहचिंतक कहेवुं. तेरमुं वार्द्धकीरत्न ते घर चणे. वेताढ्य पर्वतनी गुफामांहे उमग्गा अने निमग्गा नदीनां पुल बांधे. चौदमुं स्त्रीरत्न ते अत्यंत अद्भुत रूपवंत चक्रवर्त्तिना जोग योग्य होय. ए चौद रत्न ते प्रत्येके एकेक हजार यक्षोए अधिष्ठित होय. अने बे हजार यक्ष चक्रवर्त्तिने वेठ बाहे होय. एवंकारे सोल हजार यक्ष चक्रवर्त्तिनी सेवा करे. ते जघन्यथी जंबुद्वीपनेविषे चार चक्रवर्त्ति होय. तेवारे ठपन्न रत्न होय. अने उत्कृष्टपदे अठावीश विजयना अने बे जरत तथा ऐरवतना मली त्रीश चक्रवर्त्ति होय, तेवारे जंबुद्वीपे चारसें ने वीस रत्न होय. ॥ २४७ ॥

॥ हवे वासुदेवनां सात रत्न कहे ठे. ॥

चक्कं धणुहं खग्गो ॥ मणी गया तहय होइ वणमाला ॥
संखो सत्त इमाइं ॥ रयणाइं वासुदेवस्स ॥ २४८ ॥

अर्थ—एक चक्र, बीजुं धनुष्य, त्रीजुं खड्ग, चोथुं मणी, पांचमुं गदा, तेमज ठठुं वनमाला, सातमुं शंख, ए सात रत्न वासुदेवनां जाणवां ॥ २४८ ॥

॥ हवे मनुष्य मरीने ख्याबे क्यां जाय ? ते कहे ठे. ॥

संख नरा चउसु गइसु ॥ जंति पंचसुवि पढम संघयणे ॥
इग डुनिजा अठसयं ॥ इगसमए जंति ते सिद्धिं ॥२४९॥

अर्थ—संख्याता आयुष्यवाळा मनुष्य, ते पुरुष, स्त्री तथा नपुंसकरूप ते नरक, [illegible]च, मनुष्य ने देवतारूप चारे गतिनेविषे वळी जंति केत जाय. ए मनुष्य जे प-

ढम संघयणे के० प्रथम संघयणे वर्त्तता होय ते पंचसुवि के० पांचमी गति जे मोक्ष ते प्रते पण जाय; तेमाटे मोक्षगतिनी संख्या कहे ठे, ते मनुष्य कर्मक्षये वर्त्ततां एक समये सामान्यपणे जघन्यथी तो एक, बे, त्रण अने उत्कृष्टा जा के० यावत् अढसयं के० एकसो ने आठ एटला एक समयनेविषे जंतितेसिद्धिं के० मोक्ष प्रते जाय. २४ए

॥ हवे त्रण वेद आश्री सिद्धगति विशेष कहे ठे. ॥

वीसित्थि दस नपुंसग ॥ पुरिस ढसयं तु एगसमएणं ॥
सिज्ज्ञइ गिहिअन्न सलिंग ॥ चउदस अढाहिय सयं च ॥२५०॥

अर्थ– एक समयनेविषे उत्कृष्टा स्त्रीवेदे वीश मोक्षे जाय, एक समये नपुंसकवेदी दस मोक्ष जाय, अने पुरुषवेदी एकसो ने आठ एक समयनेविषे मोक्षे जाय, गृहि-लिंगे एक समये चार मोक्षे जाय, अन्यलिंग एटले तापसादिकने लिंगे एक समये दस मोक्षे जाय, अने सलिंग ते स्वलिंगे एटले साधुलिंगे अढाहियसयं च के० ए-कसो ने आठ एक समये मोक्षे जाय. ॥ २५० ॥

गुरुलहु मज्झिम दोचउ ॥ अढसयं उड्ढो तिरिय लोए ॥
चउ बावीसऽढसयं ॥ डुसमुद्दे तिन्नि सेसजले ॥ २५१ ॥

अर्थ– गुरु के० उत्कृष्टी अवगाहनाए एटले पांचसें धनुष्य प्रमाण शरीरवाला उत्कृष्टा एक समयने विषे दो के० बे मोक्षे जाय. जघन्य अवगाहनाए एटले बे हाथप्रमाण शरीरवाला उत्कृष्टा एक समयनेविषे चउ के० चार मोक्षे जाय. अने मज्झिम के० मध्यम अवगाहनाए उत्कृष्टा एक समयनेविषे अढसयं के० एकसो ने आठ मोक्षनेविषे जाय.

अहींयां शिष्य पूछे ठे के उत्कृष्ट पांचसें धनुष्य शरीर अने जघन्य बे हाथ शरी-रवाला मोक्षयोग्य होय; तो नाभिकुलगरनी भार्या श्रीमरुदेवीस्वामिनी सवापांचसें धनुष्यना शरीरे मोक्षे केम गइ ? वली जघन्यथी सात हाथ शरीर मोक्ष योग्य ठे, तो कूर्मापुत्र बे हाथना शरीरवाला केम मोक्षे गया ? अहींयां गुरु उत्तर कहे ठे.

उत्कृष्टथी पांचसें धनुष्य, अने जघन्यथी सात हाथना शरीरवाला जे मोक्षे जाय. ए शरीरमान तीर्थंकर आश्री कह्युं ठे, परंतु सामान्य केवली आश्री कह्युं नथी. जे माटे श्रीजिनभद्रगणिक्षमाश्रमण कहे ठे के, भर्त्तारथकी स्त्री कांइक न्यून-शरीरवाली होए ठे; वली वृद्ध माणस खुंधो होय अने हाथी उपर चड्यां थकां श-रीर पण संकोच थयेलुं होय तेमाटे पांचसें धनुष्य [illegible] जानुं जाणवुं. अने सात हाथना शरीरवाला तीर्थंकर मोक्षे ज[illegible] केवली कूर्म[illegible] प्रमुख जघन्यथी बे हाथना शरीरवाला पण [illegible] सिद्धांतमांहे

धनुष्य उत्कृष्ट अने सात हाथना शरीरवाला मोक्षे जाय, एवुं जे कह्युं छे, ते प्रायिक कह्युं छे. नहींतर अधिको ओछो पण होय.

जे माटे पांचसें धनुष्य पृथक्त्व अधिक त्यां पृथक्त्व शब्दे पचीस धनुष्य जाणवा, अने सिद्धप्राभृतिमांहे पांचसें आदे सोमांहे श्रीमरुदेवा गण्या छे, अने सात हाथ ते पण अंगुल पृथक्त्व हीन जाणवा, ते हीन छे, माटे बे हाथ गणिएं, एम करतां कांइ शंका नथी. वली ऊर्ध्व लोके एक समये उत्कृष्टा चार मोक्षे जाय, अधोलोके बावीस मोक्षे जाय, तिर्यक लोके एकसो ने आठ मोक्षे जाय, वली एक समये समुद्रमांथी बे मोक्षे जाय, शेष पाणी नदि तथा द्रहमांहेथी त्रण मोक्षे जाय.

अहींयां ऊर्द्ध लोक ते मेरुचूलिका तो नंदनवन जाणवुं, अने अधोलोक ते अधोग्रामविषे जाणवुं, तथा तिर्यक लोक तो लोक प्रसिद्ध छे; त्यां लब्धी माफक समुद्रमांहे अथवा द्वीपे जइ काउसग्ग करी मोक्ष जाय, नदिमांहे गंगानदि उतरतां अन्निका सुत आचार्यनी पेरे मोक्षे जाय. ॥ २५१ ॥

॥ हवे चारे गतिमांहेथी आवेला केटला केटला मोक्षे जाय ते कहे छे. ॥

नरय तिरिया गयादस ॥ नरदेव गईउ वीसअठसयं ॥
दस रयणा सक्करवालुयाउ चउ पंक भू दगउ ॥ २५२ ॥
छच्च वणस्सइ दसतिरि ॥ तिरित्थि दस मणुय वीस नारीउ ॥
असुराइ वंतरा दस ॥ पण तद्देवीउ पत्तेयं ॥ २५३ ॥ जोइ
दस देवि वीसं ॥ विमाणियअठसय वीसदेवीउ ॥

अर्थ—नरय के० नरकगतिथकी निकलीने मनुष्यगतिमां आव्या जो एक समये सीजे तो दश सीजे. एम तिर्यंच गतिथकी आव्या पण दश सीजे. अने मनुष्यगतिआव्या वीश सीजे. देवगतिथकी आव्या अठसयं के० एकसो ने आठ सीजे. व[illegible] गतिमांहे विशेष कहे छे.

[illegible]लप्रभा, शर्करा अने वालुकाथकी आव्या प्रत्येके दस दस सीजे. पंकप्रभाथकी [illegible]या चार सीजे. अने धूमादिकथकी आव्या सीजे नहीं. वली भू के० पृथ्वीकाय[illegible] आव्या चार सीजे. दग के० अपकायथकी आव्या चार सीजे ॥ २५२ ॥

[illegible]वनस्पतिकायथकी आव्या छ सीजे, पंचेंद्री तिर्यंचथकी आव्या दश सीजे, तेमां तिर्यंचनी स्त्रीमांहेथकी आव्या पण दश सीजे. अने मनुष्य नरथकी आव्या दश सीजे, मनुष्य नारीथकी आव्या वीस सीजे.

असुरादिक दश निकायथकी [illegible] सीजे, तेम समस्त व्यंतरगतिथकी आव्या

दश सीजे, असुर कुमार आदे देइने दशनिकायनी देवीथकी आव्या पांच सीजे, तेमज समस्त व्यंतरजातिनी देवीथकी आव्या पांच सीजे, तद्देवि के० ते असुरादिक तथा व्यंतरनी देवी ते प्रत्येके जूदी जूदी पांच जाणवी. ॥ २५३ ॥ अने ज्योतषी पुरुषथकी आव्या दश सीजे, ज्योतषी स्त्रीथकी आव्या वीस सीजे, वैमानिक देव थकी आव्या एकसो ने आठ सीजे, वैमानिक स्त्रीथकी आव्या वीश सीजे, इह सर्वत्र एक समय जाणवो. सिद्धप्राभृतनेविषे देवगति, मनुष्यगति, तिर्यंचगति, नरक. गति प्रत्येके दश दश सीजे एम कह्युं छे, ए तत्व केवली जाणे, अथवा बहुश्रुत जाणे- एटले गतिआश्री सिद्धी कही.

॥ हवे वेद आश्री सिद्धी कहे छे, तथा सिद्धगतिए उपपात विरहकाल कहे छे. ॥

तह पुवे एहिंतो ॥ पुरिसो होऊण अठ सयं ॥ ५४ ॥
सेसठ भंगएसु ॥ दस दस सिझंति एग समएणं ॥ विर-
हो छमास गुरुउ लहु समउ चवण मिह नत्थि ॥ २५५ ॥

अर्थ- पुरुषवेदी देव, मनुष्य तथा तिर्यंचथकी निकली कोइ पुरुष थाय कोइ स्त्री थाय कोइ नपुंसक थाय, एमज स्त्रीवेदी पण देवी प्रमुखथकी निकली कोइ स्त्री थाय कोइ पुरुष थाय कोइ नपुंसक थाय. एमज नपुंसकवेदी नारकी प्रमुखथकी नीकली कोइ नपुंसक थाय, कोइ स्त्री थाय कोइ पुरुष थाय. ए सर्व मली नव भांगा थाय, तेमां जे पुरुषवेदथकी आवी फरी पुरुष वेदी थइ सीजे तो उत्कृष्टा एक समयमांहे एकसो ने आठ सीजे ॥ २५४ ॥ अने शेष थाकता आठ भांगामां प्रत्येके एक समयमां जो सीजे तो दश दश सीजे, ते केवी रीते सीजे ते कहे छे. तेमां (१) केवल पुरुषवेदी वैमानिक देवोथी आवी पुरुष थइ सीजे तो एक समये एकसो ने आठ सीजे, (२) एम पुरुषवेदथकी स्त्री थइ सीजे तो दश सीजे, (३) पुरुषथकी नपुंसक थइ सीजे तो दश सीजे; (४) एम केवल स्त्रीवेदथकी आवी स्त्री थइ सीजे तो पण दश सीजे, (५) स्त्रीथकी पुरुष थइ सीजे तो पण दश सीजे, (६) स्त्रीथकी नपुंसक थइ सीजे तो पण दश सीजे, (७) केवल नपुंसक वेदथकी आवी नपुंसक थइ सीजे तो पण दस सीजे, (८) नपुंसकथकी पुरुष थइ सीजे तो पण दश सीजे, (९) नपुंसकथकी स्त्री थइ सीजे तोपण दश सीजे.

अने वैमानिक देवी, ज्योतषि देवी, अने मनुष्यनी स्त्री ए त्रण ठेकाणेथी स्त्री वेदी आवीने प्रत्येके वीश विश सीजे, त्यां ए विशेष छे. जे स्त्रीवेदथकी आवी मनुष्यपणे पुरुष थइ अथवा स्त्री थइ अथवा नपुंसक थइ सीजे तेवारे सर्व मल्या वीस सीजे.

वली आठे नांगे पूर्वनवे पुरुप ते आ नवे पुरुप थइ सीजे तो एकसो ने आठ सीजे, वीजी रीते आठे नांगे दश सीजे.

अने वली पूर्वे कह्युं जे वीस स्त्री एक समये सीजे; त्यां ए विशेप ठे जे कोइ पुरुपवेदयकी आवी, कोइ स्त्रीवेदयकी आवी, कोइ नपुंसकवेदयकी आवी स्त्री थइ सीजे तो मिश्रित मली वीश सीजे, पण केवल पुरुपथी आवी, केवल स्त्रीयी आवी, केवल नपुंसकथी आवी वीश सीजे नहीं. इति नावार्थ.

इहां सिद्धपाहुडानुं विशेप लखिए ठेएं. नंदनवने एक समये चार सीजे, पांडुकवने एकसमये वे सीजे, एकेकी विजये वीश वीश सीजे, एकेकी अकर्मभूमिए संहरण थकी दश दश सीजे, पन्नर कर्मनूमिए प्रत्येके एकसो ने आठ आठ सीजे, वली उत्सर्पिणी अवसर्पिणीने प्रत्येके त्रीजे चोथे आरे एक समये उत्कृष्टा एकसो ने आठ मोक्षे जाय. अवसर्पिणीने पांचमे आरे पांच नरत पांच ऐरवतना वीश सीजे; वली उत्सर्पिणी अवसर्पिणीने शेप थाकते आरे संहरणयकी दश दश सीजे; उत्सर्पिणीने पांचमे आरे युगलिया होय तेमाटे इहां सिद्धि नहोय, वीजुं विशेप सिद्धपाहुडा यकी जाणजो. केमके अति विस्तारे लखतां संक्षेप रुचीवालाने व्यामोह उपजे तेमाटे एटलुं लखी पूर्ण कह्युं.

हवे गाथाना पाठला वे पदे करी सिद्धगतिनो उपपात विरह काल कहे ठे. विरहो ठमास गुरुउं के० उत्कृष्टो मोक्ष जावानो ठ महीनानो उपपात विरह जाणवो. अने लहुसमउ के० जघन्यथी तो एक समय जाणवो. तथा चवणमिहनठि के० ए मोक्ष थकी पाठो चवन नथी, जेमाटे मोक्षना जीव सादिअनंत ठे, एटले आदि ठे पण अंत नथी. जे कर्मे संसारमांहे पाठा आवी उपजे ते कर्म सिद्धमांहे नथी. जेम वल्या वीजे अंकूरो न थाय तेम कर्मरूप वीज वल्या यकी संसाररूप अंकूरो फरी प्रगटे नहीं.

> अड सग ठ पंच चउ तिन्नि छन्नि इक्कोय सिज्झमाणेसु ॥
> वत्तीसाइसुसमया ॥ निरंतरं अंतरं उवरिं ॥ २५६ ॥
> वत्तीसा अडयाला ॥ सठी वावत्तरी य वोधवा ॥ चुलसीई
> ठनवइ ॥ छुरहिय महुत्तर सयंच ॥२५७॥

–आठ, सात, ठ, पांच, चार, त्रण, वे ने एक समये सीजता वत्रीस आदे देइ सीजे, अने उवरिं के० उपरांत अंतर पडे ए अक्षरार्थ कह्यो. हवे नावार्थ कहे ठे. आदे देइ वत्रीस सीम निरंतर सीजे तो उत्कृष्टा आठ समय सुधी सीजे ठे. एक समये एक, वे, त्रण यावत वत्रीस सीजे, वीजे समये पण एक, वे,

त्रण यावत् बत्रीस सीजे, एम त्रीजे समये पण एक, बे, त्रण यावत् बत्रीस सीजे, ए रीते आठ समय सुधी निरंतर बत्रीस सुधी सीजे, अने आठ समय पठी एकादि समयनो अंतर पडे, अने जेवारे तेत्रीस आदे देइ अडतालीस सुधी एके समये सीजे तेवारे उत्कृष्टा सात समय सुधी निरंतर सीजे. पठी अंतर पडे अने जेवारे उंगणपचास आदे देइ यावत् साठसुधी निरंतर सीजे, तेवारे ठ समयसुधी निरंतर सीजे. तेवार पठी अंतर पडे, एम सर्वत्र जोडवो. अने जेवारे एकसठ आदे देइ बहुत्तेर सुधी सीजे, तेवारे पांच समय सुधी सीजे, ऊपरांत अंतर पडे. तथा जेवारे तहुत्तेर आदे देइ यावत् चोरासी सुधी सीजे त्यां निरंतर चार समय सुधी सीजे, ऊपरांत अंतर पडे. अने जेवारे पंचासी आदे देइ यावत् ठन्नु सुधी सीजे त्यारे निरंतर त्रण समय सुधी सीजे. उपरांत अंतर पडे. अने जेवारे सत्ताणु आदे देइ एकसो ने बे सुधी सीजे तेवारे निरंतर बे समय सुधी सीजे. उपरांत अंतर पडे. अने जेवारे एकसो त्रण आदे देइ यावत् एकसो आठ सुधी निरंतर सीजे तो एक समय सीजे, पण बीजे समये अवश्य अंतर पडे. ॥ २५६ ॥ २५७ ॥

॥ हवे कोइक सांख्यादिक मतांतरी कहे ठे के ज्यां आकाश त्यां सर्वत्र सिद्ध ठे. परंतु सिद्धनुं क्षेत्र नहीं, ते मत दूर करवाने अर्थे विशिष्ट सिद्धांतिनुं सिद्धनुं क्षेत्र कहे ठे. ॥

पणयाल लरकजोयण ॥ विरकंत्रा सिद्धिसिल फलिह विमला ॥ तडवरि गजोयणंते ॥ लोगंतो तब सिद्धठिई ॥ २५८ ॥

अर्थ– सरवार्थसिद्धि विमाननी ध्वजाथी ऊपर बार योजन सिद्धसिला ठे, ते वाटला अने लांबपणे तथा पहोलपणे पीस्तालीस लाख योजन प्रमाण ठे, ते सर्व धवला अर्जुन सुवर्णमय स्फटिकनी पेरे निर्मल सिद्धसिला एटले सिद्धनी भूमिका ठे. एने कोइक ईषत् प्राग्भारा एवुं नाम पण कहे ठे. ए सर्वार्थसिद्धविमान थकी बार योजन अलोक पण ठे. ए परमार्थ केवली तथा बहुश्रुत जाणे. वली ए सिद्धसिला सर्वथा मध्यभागे आठ योजन जाडी ठे. त्यां थकी चार दिशाएं अने चार विदिशाएं घटती घटती मक्षीना पांख जेवी पातली उत्तान ठत्रने आकारे सिद्धसिलानी स्थापना ठे, ते सिद्धसिलाने ऊपर एक योजनने आंतरे लोकांत ठे. त्यां सिद्धोनी स्थिति एटले रहेवानुं स्थान जाणवुं.

इहां भावार्थ आम ठे जे योजननो ऊपरलो चोथो गाऊ तेना ऊपरनो ठठो भाग जे त्रणसें तेत्रीश धनुष्य अने ऊपर एक धनुष्यनो त्रीजो भाग एटला क्षेत्रमां सिद्ध रहे ठे, त्यां पांचसें धनुष्यनी उत्कृष्टी अवगाहनायें जे सिद्ध होय तेनो त्रीजो भाग शरी-

रनी पहोलाण पूर्वे घटामीएं एटली उत्कृष्टी सिद्धीनी अवगाहना होय. अने जघन्य अवगाहना सात हाथनो त्रीजो जाग घटामीएं तेवारे चार हाथ ने सोल अंगुल जघन्यथी सिद्धनी आवगाहना होय. इति मणुयदारं सम्मत्तं ॥ २५८ ॥

तिरियदारं जणई एटले आठे प्रतिद्वारे करी मनुष्यनुं द्वार समाप्त थयुं. हवे तिर्यंच द्वार कहे ठे. इहां तिर्यंचने पण एक जुवनद्वार वर्जीने बाकी आठ प्रतिद्वार कहेशे. इहां एकेंडी, बेंडी, तेंडी, चौरेंडी, ने पंचेंडी, ए पांच प्रकारे तिर्यंच जाणवा. तेमां पृथ्वी, अप, तेउ, वायु, ने वनस्पति रूप पांच प्रकार एकेंडीना जाणवा. अने तेनी साथे बेंडी, तेंडी, चौरेंडी ने पंचेंडि मली चार जेलतां नव जेद थाय. तेमां वली पंचेंडीना बे जेद ठे. एक गर्जज बीजा संमूर्ठिम. तेमां

॥ गर्जजनी अपेक्षा विना सामान्य पणे नव जेदे तिर्यंचनुं स्थितिद्वार कहे ठे. ॥

बावीस सगति दस वास ॥ सहस गिणिति दिण बेंदियाई सु ॥
वारस वासुण पण दिण ॥ ठम्मास तिपलिय ठिइ जिठा ॥२५९॥

अर्थ– पृथ्वीकायनी स्थिति एटले आयुष्य ते उत्कृष्टथी बावीस हजार वर्ष. एम अपकायनी उत्कृष्टि स्थिति सात हजार वर्ष. वायुकायनी उत्कृष्टि स्थिति त्रण हजार वर्ष. वनस्पति कायनी उत्कृष्टि स्थिति दश हजार वर्ष. अग्नीकायनी उत्कृष्टी स्थिति त्रण दिवसनी. बेंडीनी उत्कृष्टी स्थिति ठंगणपचाश दिवसनी. चउरेंडीनी उत्कृष्टी स्थिति ठ महीनानी. पंचेंडीनी उत्कृष्टी स्थिति त्रण पल्योपमनी. ए उत्कृष्टी स्थिति निरुपद्रव स्थानके रहेतां जाणवी. अने जघन्यतो सर्वने अंतर मुहूर्त स्थिति ठे. ते वात आगल कहेशे. ए सामान्यपणे तिर्यंचनी स्थिति कही. ॥ २५९ ॥

॥ हवे प्रथम इहां पृथ्वीकायना जेद कहे ठे. ॥

सण्हाय सुद्ध वालुय ॥ मणोसिला सक्करायखर पुढवी ॥
इग बार चउद सोलस ॥ ठारस बावीस सम सहसा ॥२६०॥

अर्थ–सुहाली मारवाड देशनी पृथ्वीनी सुकुमाल माटी तेनुं उत्कृष्टायु एक हजार वर्ष, अने शुद्ध ते गोपीचंदन अथवा कुमार मृतिकानुं बार हजार वर्षनुं आयुष्य, वालुय के० नदिप्रमुखनी वेलुनुं चौद हजार वर्षायु, मणसिलनुं सोल हजार वर्षायु, अने के० शर्करा हरताल सुरमादिकनु अढार हजार वर्षायु, अने खर पृथ्वी ते पाषाण रत्नादिक [illegible] युष्य बावीस के० बावीस सम के० वर्ष सहसा हजार [illegible] ायु जाणवुं. २६० ॥

॥ हवे पंचेंद्रि तिर्यचना नेदनी स्थिति विशेष कहे छे. ॥

गप्न भुय जलयरो नय ॥ गप्नोरग पुव्व कोडि उक्कोसा ॥
गप्नचउप्पय पक्खिसु ॥ तिपलिय पलिया असंखंसो ॥ २६१ ॥

अर्थ– गर्नज नुजपरिसर्प्प गोह नोलियादिक तथा जलयर के० जलचर ते मत्स्यादिक ते उन्नय के० वे प्रकारे छे. एक गर्नज जलचर अने वीजा संमूर्छिम जलचर. तथा गप्नोरग के० गर्नज उरपरिसर्प एनुं उत्कृष्टायु एक पूर्व कोडी वर्षनुं जाणवुं. वली गप्नोचउप्पय के० गर्नज चतुष्पद जे गाय, नेंस, उंट, घोडा, हाथी प्रमुख तेनुं उत्कृष्टायु त्रण पल्योपमनुं जाणवुं. वली गर्नज पंखी जे चली, चास, सारस, मोर प्रमुख तेनुं उत्कृष्टायु पल्योपमनुं असंख्यातमो नाग जाणवुं. हवे पूर्वनुं मान कहे छे.

पुव्वस्स उपरिमाणं ॥ सय्यरि खलु वास कोडिलरकाउ ॥
ठप्पन्नं च सहस्सा ॥ बोधव्वा वास कोडीणं ॥ २६२ ॥

अर्थ–चोरासी लाख वर्षे एक पूर्वांग होय, ते पूर्वांगने पूर्वांग साथे गुणाकार करिए तेवारे सय्यरि खलुवास कोडिलरकाउ के० सीतेर लाख कोडी वर्ष अने ठप्पन्नं च सहस्सा के० ठपन्न सहस्स कोनी वर्ष एटले (७०५६००००००००००) एटली संख्या वर्ष पूर्वनुं प्रमाण थाय. ॥ २६२ ॥

॥ हवे संमूर्छिम पंचेंद्री थलचर प्रमुखनी उत्कृष्टायु स्थिति कहे छे. ॥

संम्मुछि पणिदि थलख यर ॥ उरग नूयग जिठ ठिइ कमसो ॥
वास सहस्सा चुलसी ॥ विसत्तरि तिपण वायाला ॥ २६३ ॥

अर्थ–संमूर्छिम पंचेंडी थलचर गवादिक ते गाय नेंस प्रमुख. अने खयर के० खेचर ते पक्षी बगला प्रमुख, उरग के० उरपरिसर्प्प ते अजगर प्रमुख, अने नुयग के० नूजपरिसर्प ते गोह नोलिया प्रमुख, जे संमूर्छिम जीवो छे तेनी जिठठिइ कमसो के० उत्कृष्टी आयुस्थिति अनुक्रमे चोरासी हजार वर्ष, बहुत्तेर हजार वर्ष, त्रेपन हजार वर्ष अने बेतालीस हजार वर्षनी जाणवी, ए अक्षरार्थ कह्यो. हवे नावार्थ कहे छे. संमूर्छिम पंचेंडी गाय प्रमुखनुं उत्कृष्टायु चोरासी हजार वर्ष, संमूर्छिम पक्षीनुं बहुत्तेर हजार वर्ष, संमूर्छिम सर्प्प प्रमुखनुं त्रेपन हजार वर्ष, संमूर्छिम गोह नकुलनुं बेतालीस हजार वर्ष. एटले सर्व तिर्यचनी उत्कृष्टी नवस्थिति कही.

॥ हवे एनी कायस्थिति कहे छे. ॥

एसा पुढवाईणं ॥ नवठिईसंपयंतु कायठिई ॥ चउ
एगिंदि सु णेया ॥ उसप्पिणीउ असंखिज्जा ॥ २६४ ॥

अर्थ— एसापुढवाईणं के० ए पूर्वे पृथ्व्यादिकना आयुष्यरूप जवस्थिति कही. हवे वली एज पृथ्व्यादिकनी कायस्थिति एटले जे पुनः पुनः मरण पामीने तेज कायमां उपजे तेने कायस्थिति कहीए, ते कायस्थिति कहे छे. चउएगिंदिसु के० वनस्पति टालीने पृथ्वीकाय, अपकाय, तेउकाय अने वायुकाय, ए चार एकेंद्रीमां प्रत्येके उत्कृष्टी कायस्थिति असंख्याति उत्सर्प्पिणी अवसर्प्पिणी प्रमाण नेया के० जाणवी. अंहींयां ए जाव, जे पृथ्वीकायनो जीव मरण पामि पामिने फरी तेज कायमां उपजे, पण पोतानी कायने मूके नही, तो असंख्याति उत्सर्प्पिणी अवसर्प्पिणी सुधी रहे. एमज अप्पकाय, तेउकाय अने वाउकाय पण जाणवा. दश कोडाकोडी सागरोपमे उत्सर्प्पिणी थाय. अने दश कोडाकोडी सागरोपमे अवसर्प्पिणी थाय. एवं वीश कोडाकोडी सागरोपमे कालचक्र थाय. ए कालमान जरत ऐरवतनी अपेक्षाए जाणवुं. ए काले करी कायस्थिति कही. हवे क्षेत्रथकी कहे छे. असंख्याता लोक प्रमाण एटले जेटला चउदराजलोकना आकाश प्रदेश छे, तेटलीज संख्याए असंख्याता लोक करूपवा. ते असंख्याता लोकनो एकेक प्रदेश समय समय काढतां असंख्याति उत्सर्प्पिणी अने अवसर्प्पिणी थाय. ॥ २६४ ॥

ताउ वणंमि अणंता ॥ संखिज्जा वास सहस विगलेसु ॥
पंचिंदि तिरि नरेसु ॥ सत्तठ जवाउ उक्कोसा ॥ २६५ ॥

अर्थ–ताउ के० तेहिज पूर्वोक्त जे उत्सर्प्पिणी अने अवसर्प्पिणी कही तेवी अनंति उत्सर्प्पिणी अने अनंति अवसर्प्पिणी वणंमि के० वनस्पतिनी कायस्थिति काले करी जाणवी. अने क्षेत्रथकी अनंता लोकाकाश प्रदेश प्रमाण असंख्याता पुजल परावर्त्त होय, एटले एक आवलिकाने असंख्यातमे जागे जेटला समय होय, तेटली संख्या प्रमाणे पुजलपरावर्त्तनी संख्या जाणवी.

ए कायस्थिति व्यवहारराशि जीवने संजवे, केमके व्यवहारराशिउ जीव मरण निगोदमां जाय तो अनंति उत्सर्प्पिणी अवसर्प्पिणी रहीने पछी वली व्यवहारमां आवे, एटले अहींयां मरुदेवा साथे व्यजिचार नहीं, केमके मरुदेवा अनादि वि छे, तेमने कायस्थितिनुं ए प्रमाण नहीं.

सी वेइंडियादिक विकलेंडीने संख्याता वर्ष एटले वेंडी, तेंडी अने चउरेंडीने संख्याता वर्ष सहस्र कायस्थिति जाणवी. वली पंचेंडीय तिर्यंचने तथा मनु, कायस्थिति सात आठ जव जाणवी. एटले संख्याते आयुष्ये सात जव करे, अने आनमे जवे युगलिउ ... ए आठे जवें करी कालमान त्रण पल्योपम अने ... पूर्वकोटी उत्कृष्टी ज... उत्कृष्टी ... कही. ॥ २६५ ॥

॥ हवे जघन्य नवस्थिति तथा कायस्थिति कहे छे. ॥

सव्वेसिंपि जहन्ना ॥ अंतमुहुत्तं नवेय काएय ॥

अर्थ–समस्त पूर्वोक्त पृथिव्यादिकने जघन्य नवस्थिति अने कायस्थिति अंतरमुहूर्त प्रमाण जाणवी. अहींयां कायस्थितिने प्रस्तावे मनुष्यनी पण कायस्थिति कही, अने देवता नारकी मरण पामी फरी देवता नारकीमां न उपजे, तेमाटे देव तथा नारकीने कायस्थिति नहोय, एटले सविस्तर तिर्यंचनुं स्थिति द्वार कह्युं.

॥ हवे ए तिर्यंचनुं अवगाहना द्वार कहे छे. ॥

जोयण सहस्स महियं ॥ एगिंदियदेह मुक्कोसं ॥ २६६ ॥
बि ति चउरिंदि सरीरं॥ बारस जोयण तिकोस चउकोसं॥
जोयण सहस पणिंदिय॥ उहे वुड्ढं विसेसंतु ॥ २६७ ॥

अर्थ– सामान्यपणे एकेंद्रीयनुं शरीर जोयण सहस्समहियं के० एक हजार योजन जाझेरुं उत्कृष्टुं जाणवु. ॥ २६६ ॥ वली बेंद्रीय जे शंखादिक तेनुं शरीर बार योजननुं जाणवुं. एम तेंद्री कीडी मकोडादिकनुं शरीर त्रण गाउनुं जाणवुं. अने चउरिंद्री भ्रमरादिकनुं शरीर चार गाउनुं जाणवुं. पंचेंद्रीनुं शरीर एक हजार योजननुं जाणवुं. ए शरीरमान उहे के० उंगे एटले सामान्ये वुढं के० कह्युं; हवे विसेसंतु के० विशेषे कहे छे. ॥ २६७ ॥

अंगुल असंख नागो ॥ सुहमनिगोउ असंख गुणवाऊ ॥
तो अगणितउ आऊ ॥ तत्तो सुहुमा नवे पुढवी ॥ २६८ ॥
तो वायर वाउगणी ॥ आऊ पुढवी निगोय अणुकमसो ॥
पत्तेयवण.सरीरं ॥ अहियं जोयणसहस्संतु ॥ २६९ ॥

अर्थ–वनस्पतिना बे नेद छे, एक प्रत्येक वनस्पति ने बीजी साधारण वनस्पति. साधारण शब्दे निगोद अनंतकाय कहिए, ते सूक्ष्मनिगोदिआनुं शरीर अंगुलनुं असंख्यातमुं नाग एटले प्रमाणे जाणवुं, ते थकी असंख्यातगणुं सूक्ष्म वायुकायनुं शरीर जाणवुं. एटले असंख्याते सूक्ष्मनिगोदियाने शरीरे एक सूक्ष्म वायुकायनुं शरीर होय, आगल पण गुणाकारे एज विधी जाणवो. ते थकी असंख्यात गणुं एक सूक्ष्म तेउकायनुं शरीर जाणवुं. ते थकी असंख्यातगणुं एक सूक्ष्म अप्पकायनुं शरीर जाणवुं, ते थकी असंख्यातगणुं एक सूक्ष्म पृथ्वीकायनुं शरीर जाणवुं ॥ २६८ ॥ तेथकी असंख्यातगणुं एक बादर वाउकायनुं शरीर जाणवुं, तेथकी असंख्यातगणुं एक बादर

अग्निकायनुं शरीर जाणवुं, तेथकी असंख्यातगणुं एक बादर अप्पकायनुं शरीर जाणवुं, ते थकी पण असंख्यातगणुं एक बादर पृथ्वीकायनुं शरीर जाणवुं, ते थकी पण असंख्यातगणुं एक बादर निगोदनुं शरीर जाणवुं. ए दशे मांहोमांहे असंख्यात गुणाधिक छे, परंतु एकेकुं शरीर अंगुलनुं असंख्यातमुं जाग जाणवुं. एम अनुक्रमे असंख्यातगणुं जाणवुं. अने प्रत्येक वनस्पतिनुं शरीर एक हजार योजन जाजेरुं छे. ॥ २६ए ॥

अहींयां शिष्य प्रश्न करे छे के एटलां सर्व शरीर उत्सेधांगुलें कह्यां, अने समुद्र तथा द्रह प्रमाणांगुले छे. तो हजार योजन उंडा समुद्रमांहे पद्मनाल प्रमुख वनस्पतिनां शरीर केम घटे ? माटे अत्यंत दीर्घ होय. हवे ए प्रश्ननो उत्तर गुरु कहे छे.

उस्सेहं गुलजोयण ॥ सहस्समाणे जलासए नेयं ॥ तं वं-
ल्लि पउम पमुहं ॥ अउंपरं पुढविरूवं तु ॥ २७० ॥

अर्थ– उत्सेधांगुले करी हजार योजन प्रमाण उंडुं जलासए के० जलाशय ते नेयं के० जाणवुं. त्यां रहेनारा जे वल्लि पउम पमुहं के० कमल प्रमुख छे ते वनस्पतिकाय जाणवां. तेनुं शरीर हजार योजन किंचित् अधिक जाणवुं. उपरांत जे पद्मद्रहना कमल ते पुढविरूवंतु के० पृथ्वी कायरूप जाणवा. जे कारण माटे पद्मद्रह हजार योजन उंमो छे, ए जावार्थ विशेषणवति ग्रंथमांहे श्रीजिनजद्रगणीक्षमाश्रमणे विशेषपणे वखाएयो छे. ॥ २७० ॥

॥ हवे बेइंडीयादिकनुं विशेष नाम ग्रहणपूर्वक उत्कृष्टुं देहमान कहे छे. ॥

बारस जोयण संखो ॥ तिकोस गुम्मीय जोयणं जमरो ॥
मुछिम चउपय जुय ॥ गुरुग गाऊधणु जोयण पहुत्तं ॥ २७१ ॥

अर्थ– शंख प्रमुख बेंडी जीवनुं बार योजननुं शरीर, गुम्मीय कनसिलाईया प्रमुख तेंडीनुं त्रण कोशनुं शरीर. जमरा प्रमुख चउरिंडीनुं एक योजननुं शरीर. संमूर्छिम चतुष्पद गाय प्रमुखनुं उत्कृष्टुं नव गाउनुं शरीर जाणवुं. संमूर्छिम जुजपरिसर्प गोह खिसकोलियादिकनुं नव धनुष्यनुं शरीर जाणवुं. संमूर्छिम उरपरिसर्प अजगरादिकनुं नव योजननुं शरीर जाणवुं. ॥ २७१ ॥

गप्न चउप्पय छग्गा ॥ उयाइ जुयगाउ गाउय पहुत्तं ॥ जो-
यण सहस्स मुरगा ॥ मञा उजए विय सहस्सं ॥ २७२ ॥

अर्थ– गर्जज चतुष्पद हस्ति प्रमुखनुं छ कोशनुं शरीर जाणवुं. गर्जज जुजपरिसर्प प्रमुखनुं नव गाउनुं शरीर जाणवुं. गर्जज उरगा के० उरपरीसर्पनुं एक हजार योजननुं शरीर जाणवुं. अने मछाउजएवि के० गर्जज अने संमूर्छिम ए उजय बंने जातना मत्सोनुं शरीर एक हजार योजन प्रमाण जाणवुं. ॥ २७२ ॥

पक्खि डुग धणुप्पहुत्तं ॥ सव्वाणंगुल असंखभाग लहू ॥

अर्थ– पक्षी जे गृद्धादिक ते संमूर्छिम तथा गर्भज ए डुग के० बे प्रकारना. तेनुं शरीर धणुप्पहुत्तं के० नव धनुष्यनुं जाणवुं. ए समस्त शरीरनुं उत्कृष्टुं प्रमाण सामान्य विशेषे कह्युं; हवे लहू के० जघन्यथी सव्वाणं के० सर्वनुं एटले एकेंडी, बेंडी, तेंडी, चौरेंडी अने पंचेंडी तिर्यंचनुं शरीर ते अंगुल असंख भाग के० एक अंगुलनो असंख्यातमो भाग ते उपपात समये शरीरपर्याप्ति वेलायें होय.

हवे प्रसंगागत वैक्रिय अवगाहनानुं प्रमाण कहे छे. वैक्रिय शरीर बादर पर्याप्तो वायु कायनो जीव करे, अने कोइक पर्याप्तो संख्यातायुवालो गर्भज पंचेंद्रीय होय ते पण करे, तेमां वायु कायनो जीव तो जघन्य अने उत्कृष्टो अंगुलनुं असंख्यातमुं भाग करे, अने पंचेंडी तिर्यंच तो जघन्यथी अंगुलनुं असंख्यातमुं भाग करे, तथा उत्कृष्टो नवसें योजन सुधी करे. एटले तिर्यंचनुं अवगाहना द्वार कह्युं.

हवे उपपात विरह अने चवन विरह ए बे द्वार कहे छे. तेमां एकेंडी प्रति समये उपजे अने चवे छे; माटे एने ए द्वार संभवे नही; माटे बेंडी आदे देइ जीवोना उपपात चवननो विरहकाल कहे छे.

विरहो विगला सन्नीण जम्ममरणेसु अंतमुहु ॥ २१३ ॥
गब्भे मुहुत्त बारस ॥ गुरुर्ज लहु समय संखसुर तुल्ला ॥

अर्थ–बेंडी, तेंडी ने चौरेंडी ए त्रण विकलेंडी अने असन्नी के० संमूर्छिम पंचेंडी तिर्यंच, एनो जम्ममरणेसु के० जन्म मरण आश्री विरहकाल प्रत्येके अंतमुहु के० अंतरमुहूर्त्त गुरुर्ज के० उत्कृष्ट जाणवो, अने गब्भेसु के० गर्भज पंचेंडी तिर्यंचनो उपपात चवन विरह काल उत्कृष्ट मुहुत्तबारस के० बार मुहूर्त्तनो जाणवो. अने सर्वत्र लहु के० जघन्य विरहकाल समज के० एक समयनो जाणवो. अने ए बेंडियादिक एक समये उपजे तो संखसुर तुल्ला के० संख्याये देवताने तुल्य जाणवा, एटले एक, बे, त्रण, संख्याता, असंख्याता सुधी उपजे तथा मरण पामे.

॥ हवे एकेंडीने उपजवा मरवानी संख्या कहे छे. ॥

अणुसमय मसंखिज्जा ॥ एगिंदिय हुंतिय चवंति ॥ २१४ ॥
वणकाइर्ज अणंता ॥ इक्किक्का उविजं निगोयार्ज ॥ निच्चम
संखो भागो ॥ अणंत जीवो चयइ एइ ॥ २१५ ॥

अर्थ– अणुसमय के० प्रतिसमय एटले समय समय प्रत्ये एगिंदिय के० एकेंडी जीवो ते असंखिज्जा के० असंख्याता हुंतिय के० उपजे, अने चवंति के० चवे. ॥२१४॥

अहींयां एकेंद्री ते पृथ्वी, अप्प, तेउ अने वाउ ए चार सामान्यपणे प्रति समय असंख्याता उपजे, अने असंख्याता चवे; पण एक समय संख्याता उपजे नहीं, तेम संख्याता चवे पण नही; अवश्य असंख्याताज उपजे तथा चवे. अने वनस्पतिकायना वनस्पतिमांहेथीज आवीने अनंता उपजे, अने अनंता चवे. तथा पृथिव्यादिक परस्थानकथकी वनस्पतिमां आवी उपजे तेवारे असंख्याता उपजे.

हवे अनंता उपजवानो हेतु कहे छे. जे कारण माटे एकेका निगोदथी असंख्यातमो भाग अनंता जीव प्रमाण नित्य सदा सर्वदा आंतराविना चवे अने उपजे. अहींयां ए भावार्थ जे अनंत जीवात्मक एक सूक्ष्म अथवा बादरनिगोद तेना असंख्याता भाग करिएं, तेवो एक भाग अनंत जीव प्रमाण सदा त्यांथी निकळे, अने तेवोज एक असंख्यातमो भाग सदा ते स्थानके उपजे, ते भाग पण अनंत जीवात्मक जाणवो. ए प्रकारे एकेक निगोदे प्रति समये अनंता जीव उपजे अने अनंता चवे. तो सर्व निगोदनेविषे अनंता उपजता अने चवता केम न पामिएं ? ॥ २३५ ॥

हवे निगोद शब्दनो अर्थ करे छे, जे अनंता जीवनुं एक साधारण औदारिक शरीर स्तिबुकाकार पाणीना परपोटा सरखो तेने निगोद कहियें, ते अनंताजीव एकवारे एकठा श्वासोश्वास करे, एकठा आहार करे, ते निगोद कहियें. तेवा असंख्याता निगोदना समुदायने गोळो कहियें, तेवा गोला चउदराजमांहे असंख्याता छे.

गोलाय असंखिज्जा ॥ असंख निग्गोय उ हवइ गोलो ॥
इक्किक्कंमि निगोए ॥ अणंत जीवा मुणेयव्वा ॥ २३६ ॥

अर्थ– संसारमांहे असंख्याता गोळा छे, ते असंख्याते निगोदे एक गोळो होय. ते एकेक निगोदे अनंता जीव जाणवा. ए निगोदिया जीवना बे भेद छे. एक संव्यवहारिया, बीजा असंव्यवहारिया. तेमां जे अनादि निगोद थकी निकली पृथ्वीकायप्रमुखमांहे उपजे, तेने संव्यवहारियो जीव कहीएं. कदाचित् ते जीव वळी फरी पाछो निगोदमांहे जाय तोपण तेने संव्यवहारियोज कहियें, अने जे जीव अनादि निगोद थकी निकळ्याज नथी, अनादिकालथी सूक्ष्म निगोद तथा बादर निगोदमांहेज रहेछे, तेने असंव्यवहारिया कहियें, तथा जेटला जीव मोक्षे जाय तेटला जीव निगोदमांथी निकली पृथ्वीकायादिकनेविषे आवी उपजे ए विशेषार्थ छे.

अत्थि अणंता जीवा ॥ जेहिं न पत्तो तसाइ परिणामो ॥
उप्पज्जंति चयंतिय ॥ पुणोवि तत्थेव तत्थेव ॥ २३७ ॥

- अनंता जीव एवा छे के, जे जीवे त्रसादिक पर्याय पाम्युं नथी; जे पुणोवि

के० फरी फरी त्यां निगोदना निगोदमांहेज उपजे ने चवे छे. एटले निगोदमांहेज उपजे अने निगोदमांहेज मरण पामे छे. त्यांना त्यांज रहे छे. ॥ २७७ ॥

सव्वोवि किसलउं खलु ॥ उगाममाणो अणंतउं जणिउं ॥
सोचेव विवढंतो ॥ होइ परित्तो अणंतोवा ॥ २७८ ॥

अर्थ-सव्वोवि के० समस्त प्रत्येक वनस्पतीकाय अथवा साधारण वनस्पतिकाय प्रथम उगतो किसलयरूप तेने खलु इति निश्चें अनंतकाय कहीएं सो के० तेहज किसलय चेव के० निश्चे थकी वधतो वधतो अंतरमुहूर्त्त पछी कोइक परित्तो के० प्रत्येक शरीर होय. वा के० अने कोइक साधारण शरीर होय, जेवो कर्म बांध्यो होय जेवो बीज होय, तेवो शरीर नीपजे. ॥ २७८ ॥

॥ हवे कया कर्मथी जीवने एकेंडीपणानी प्राप्ति थाय ते कहे छे. ॥

जया मोहोदउ तिव्वो ॥ अन्नाणंखुमहब्भयं ॥
पेलवं वेयणीयंतु ॥ तया एगिंदिय त्तणं ॥ २७९ ॥

अर्थ-जया के० जेवारे तिव्वो के० तीव्र एटले अत्यंत मोहोदय विषयाभिलाष मैथुन परिणाम होय, अथवा अत्यंत भैरव अज्ञानरूप महाभय जेणे करी सचेतन ते अचेतन थइ जाय. तथा पेलवं के० असार वेयणीयं के० असातावेदनी उदय आवी होय. तेवारे एवा परिणामे अथवा संज्ञाएं करी एकेंडीपणानुं कर्म बंधाय, तेथी जीव एकेंडी थाय, एटले तिर्यंचने उपपात विरहकाल, चवन विरहकाल, एक समय उपपात संख्या, एक समय चवन संख्या, ए चार द्वार कह्यां. ॥ २७९ ॥

॥ हवे ए तिर्यंचमां कियो जीव जाय ते गति द्वार कहे छे. ॥

तिरिएसुजंति संखा ॥ उतिरिनराजाइ कंप्पदेवाउ ॥
पजत्तसंख गब्भय ॥ बायर भूदगपरित्तेसु ॥ २८० ॥
तो सहसारंत सुरा ॥ निरया पजत्त संख गब्भेसु ॥

अर्थ-एकेंडी, बेंडी, तेंडी, चउरेंडी तथा संख्यातावर्षायुवाला पंचेंडी तिर्यंच, अने संख्यातावर्षायुवाला मनुष्य, एटला स्थानकना जीव मरण पामीने एकेंडी, बेंडी, तेंडी, चउरेंडी ने पंचेंडी तिर्यंचमांहे उपजे. वली भुवनपती, व्यंतर अने ज्योतषी तथा जाइकप्पदेवाउ के० यावत् सौधर्म अने ईशान ए बे कल्पविमानवासि देवता ए मरण पामीने पज्जत्तसंखगब्भय के० पर्यात्ता संख्यातायुवाला गर्भज तिर्यंचमांहे उपजे. वली बायरभूदग के० पर्यात्ता बादर, पृथ्वीकाय अने दग एटले अप्पकायमांहे पण उपजे. वली पर्यात्ता परित्तेसु के० प्रत्येक वनस्पतिमांहे पण उपजे ॥ २८० ॥

अने सनत्कुमारादिकथी मांमीने सहस्रारांत सुधीना देवता तथा नारकी, ए च-वीने पर्याप्ता संख्यातायुष्क गर्नज तिर्यंचमां जाय, पण वीजी जातना तिर्यंचमांहे न जाय. एटले तिर्यंचनुं गतिद्वार कह्युं.

॥ हवे तिर्यंचना जवथकी मरण पामीने क्यां जाय ? ते कहे ठे. ॥

संखपणिंदिय तिरिया ॥ मरिउं चउसु विगइ सुजंति ॥ २०१॥
थावर विगला नियमा ॥ संखाउय तिरि नरेसु गछंति ॥ विगला
लन्निज्ज विरई ॥ सम्मंपि न तेउ वाउ चुया ॥ २०२ ॥

अर्थ– संखपणिंदिय तिरिया के० संख्याता आयुष्यवाला पंचेंद्रीय तिर्यंच मरिउं के० मरण पामीने एक मोक्षविना बाकीनी चारे गतिनेविषे जंति के० जाय. ॥२०१॥ वली थावर ते एकेंद्री अने विकलेंद्री, ते मरण पामीने संख्यातायुष्यवाला तिर्यंच अने मनुष्यमांहे जाय; पण देवता, नारकी, अने असंख्यातायुष्यवाला तिर्यंच तथा असंख्या-तायुष्यवाला जे जुगलिया मनुष्य, तेमां न जाय. वली विकलेंद्री मरीने मनुष्यगति पामी सर्व सावद्य विरतिरूप चारित्र पामे, पण सीजे नही. अने तेउकाय, तथा वाउ-काय मरण पामीने मनुष्य तो न थाय, पण कदाचित् पंचेंद्री तिर्यंच थाय तो सम्यक्त्व पण पामे नही; तो विरतिपणुं क्यांथी पामे ? ए तेउकाय तथा वाउ कायना जवनो ए स्वजाव ठे, जे मनुष्य न थाय, अने सम्यक्त्व पण न पामे. शेष थाकता संमूर्छिम गर्जजतिर्यंच, तथा संमूर्छिमगर्जजमनुष्य, तथा पृथ्वी, अप्प अने वनस्पति, एटलां मरण पामीने मनुष्य थाय; अने मनुष्य थइने मरुदेवानी पेरे तेज जवे चारित्र पामी मोक्ष पण पामे. ॥ २०२ ॥

॥ हवे तिर्यंचने अवसर जणी मनुष्यने पण लेश्या कहे ठे. ॥

पुढवी दग परित्तवणा ॥ बायर पज्जत्तहुंति चउलेसा ॥ ग-
न्नय तिरिय नराणं ॥ छल्लेस्सा तिन्नि सेसाणं ॥ २०३ ॥

र्थ– पुढवि के० पृथ्वीकाय, दग के० अपकाय, परित्तवणा के० प्रत्येक वनस्पति-काय, ए सर्व बायर पज्जत्त के० बादर पर्याप्ता जाणवां, तेमां हुंतिचउलेसा के० चार लेश्या होय. केमके जवनपति, व्यंतर, ज्योतषी, सौधर्म अने ईशानांत सुधीना देवता तेजोलेश्यावंत होय. ते पृथ्वी, अप्प, अने वनस्पतिमांहे उपजे. ते पर्याप्ता थया पठी अंतर्मुहूर्त्तसुधी केटलोएक काल तेजोलेश्यावंत होय; ते कारणे कृष्ण, नील, कापोत अने तेजो ए चार लेश्य एमां होय. अने गन्नय तिरियनराणं के० ग-र्नज तिर्यंच, तथा गर्नजमनुष्यने ठए लेश्या होय. केमके मनुष्य तथा तिर्यंचने अ-

स्थिरलेश्या होय. अने तिन्नि सेसाणं के० शेष तेउकाय, वाउकाय, सूक्ष्म पृथ्वीकाय; सूक्ष्म अप्पकाय, साधारण अपर्यास बादर पृथ्वीकाय, अपर्यास बादर अप्पकाय, अपर्यास प्रत्येक वनस्पतिकाय, बेइंडी, तेंडी, चउरेंडी अने संमूर्छिम पंचेंडी तिर्यंच, तथा संमूर्छिम पंचेंडी मनुष्य, एटलाने कृष्ण, नील अने कापोत ए त्रण लेश्या होय. अने पृथ्वी, अप तथा पर्यास बादर वनस्पतिमांहे देवताना उपजवा थकी केटलोएक काल तेजोलेश्या संजवे, पर्यासावस्थाएं तेजोलेश्या केम संजवे? ते उपर हेतु कहे छे. जल्लेसाए मरई, " तल्लेसाए उववज्जइति " एटले जे लेश्याथकां मरण पामे तेज लेश्या थकां उपजे. ॥ २७३ ॥ अहींयां क्षमाश्रमणकृत गाथा कहे छे. ॥

अंत मुहुत्तंमि गए ॥ अंत मुहुत्तंमि सेस ए चेव ॥ लेसा-
हि परिणयाहिं ॥ जीवा वच्चंति परलोयं ॥ २७४ ॥

अर्थ–मनुष्य तथा तिर्यंच ते परजवनी लेश्या आव्या पछी अंतर्मुहूर्त्ते मरण पामे. एटले लेश्यानुं अंतर्मुहूर्त्त गया पछी मरण पामे. अने देवता तथा नारकी पोतानी मूलगी लेश्यानुं मुहूर्त्त थाकतुं रहे तेवारे मरण पामीने परजवे जाय. त्यां उपन्या पछी ते मूलगी लेश्यानुं अंतर्मुहूर्त्त जोगवे. तेमां पर्यासिनुं अंतर्मुहूर्त्त न्हानुं जाणवुं, अने लेश्यानुं अंतर्मुहूर्त्त महोटुं जाणवुं. तेमाटे पर्यासावस्थाए पण परजवनी तेजोलेश्या संजवे. अहींयां अंतर्मुहूर्त्तना असंख्याता जेद छे. ॥ २७४ ॥

तिरि नर आगामि जवे ॥ लेस्साए अइगए सुरानिरया ॥
पुव्वजव लेस्ससेसे ॥ अंत मुहुत्ते मरणमिंति ॥ २७५ ॥

अर्थ– तिर्यंच तथा नर के० मनुष्य ते आगामिजवे के० आगला जवनी लेश्याए के० लेश्यानुं अंतर्मुहूर्त्त गया पछी मरण पामे. वली सुरा निरया के० देव तथा नारकी ए पूर्वना जवनी लेश्यानुं अंतरर्मुहूर्त्त शेष थाकतुं रहे तेवारे मरण पामी परजवे उपजे, एतावता ए परमार्थ. जे तेजोलेश्यावंत देवता पृथ्वीकाय, अने अपकाय, तथा प्रत्येक वनस्पतिमांहे उपजता तेमने केटलोएक काल तेजोलेश्यानो सद्भाव होय. ॥ २७५ ॥

॥ हवे मनुष्य, तिर्यंच संबंधी लेश्यानी स्थिति कहे छे. ॥

अंतमुहुत्तठिइउ ॥ तिरिय नराणं हवंति लेस्साउ ॥
चरिमानराण पुण नव ॥ वासूणा पुव्व कोडीवि ॥ २७६ ॥

अर्थ– पृथ्वीकायादिक तिर्यंच अने नराणं के० संमूर्छिम तथा गर्जज मनुष्य एने जे जे लेश्या संजवे, ते ते लेश्याउनी ठिइउ के० स्थिति अंतमुहुत्त के० अंतर्मुहूर्त्त प्रमाण जाणवी. एतावता पृथ्वीकायमांहे जे लेश्या छे, ते जघन्यथी तथा उत्कृष्टथी अंतर्मु-

हूर्त्त सुधी रही; ने वली संज्ञाए करी फरी जाय, अने बीजी लेश्या थाय. अंतर्मुहूर्त उपरांत लेश्या रहे नही. एमज अप्पकाय प्रमुख तिर्यंचने तथा संमूर्छिम गर्भज मनुष्यने पण जाणवी. अने चरिमा के० छेल्ली शुक्कलेश्या ते मनुष्यने उत्कृष्टी नवे वरसे ऊणी एक पूर्वकोडी वर्षसुधी रहे. ते केवी रीते रहे ? ते कहे छे. गर्भकालना नव महीना रहित आठ वर्षमांहे चारित्र न होय. तेमाटे कोइक जीव नवमे वरसे चारित्र लेइ केवलज्ञान पामे, तेवारपछी नवे वरसे ऊणी एक पूर्वकोडी वर्षपर्यंत जीवतो रहे; त्यांसुधी केवलीने एकज शुक्कलेश्या होय. अने बीजा मनुष्यने शुक्कलेश्या अंतर्मुहूर्त प्रमाण होय. एटले तिर्यंचने सविस्तरपणे गति अने आगति कही. ॥ २०६ ॥

तिरियाणवि ठिइपमुहं ॥ जणिय मसेसंपि संपई वुछं ॥
अनिहिय दारअहियं ॥ चउगइ जीवाण सामन्नं ॥ २०७ ॥

अर्थ– तिरियाणविठिइपमुहं के० धुरथकी मांमीने तिर्यंचनी स्थिति प्रमुख समस्त आठ प्रतिद्वारसहित तिर्यंचनुं द्वार जणियं के० कह्युं. अने संपइवुछं के० सांप्रत एटले हवे चारे गतिना द्वारमांहे केटलाएक बोल प्रथम कह्या, अने केटलाएक अधिक बोल छे ते पूर्वे कह्या नथी. माटे ते चारे गतिना जीवोने सामन्नं के० सामान्यपणे सरखा कहे छे. ॥ २०७ ॥

देवा असंख नर तिरि ॥ इत्थी पुंवेय गप्भ नर तिरिया ॥
संखाउया तिवेया ॥ नपुंसगा नारया ईया ॥ २०८ ॥

अर्थ– देवता अने असंख के० असंख्याता वर्षायुवाला युगलिया जे मनुष्य तथा तिर्यंच, तेमांहे पुरुष वेद अने स्त्री वेद ए बन्ने वेद होय. अने गप्भनरतिरिया संखाउया के० संख्याता आयुष्यना धणी गर्भज मनुष्य, तथा गर्भज तिर्यंच– एमांहे पुरुष स्त्री ने नपुंसक ए तिवेया के० त्रण वेद होय. तथा नारयाईया के० नारकी आदेइने एकेंद्री, बेंद्री, तेंद्री अने चउरेंद्री तथा संमुर्छिम मनुष्य अने समूर्छिम तिर्यंच एटला धणा एकज नपुंसगा के० नपुंसकवेदी जाणवा. ॥ २०८ ॥

॥ हवे पूर्वोक्त वेमानादिक जे कह्यां छे ते जे अंगुले मापीए ते कहे छे. ॥

आयंगुलेण वत्थुं ॥ सरीर मुस्सेह अंगुलेण तहा ॥
नगपुढवि विमाणाइं ॥ मिणसु पमाणंगुलेणंतु ॥ २०९ ॥

अर्थ–आंगुलना त्रण भेद छे. एक आत्मांगुल, बीजुं उत्सेधांगुल, अने त्रीजुं प्रमाणांगुल. तेमां आत्मांगुले करी वत्थुं के० वस्तु जे धवलगृह, भूमिगृह, तहखाना, कूप, तलाव प्रमुखने मापीए, जे काले जेटलुं शरीरप्रमाण होय, तेहने अनुसारे घर, हाट,

कूप अने तलाव प्रमुख पोत पोताने अंगुले मापीएं. भरतचक्रवर्तिने वारे भरतने अंगुले मापीने लोको घर, हाट, कूप प्रमुख करता हता, अने श्रीमहावीरस्वामीने वारे श्रीमहावीरने आंगुले मापीने घर प्रमुख लोको करता हता, ए आत्मांगुल कह्युं. अने देवता प्रमुखनुं शरीर उत्सेधांगुले करी मापीएं. तथा प्रमाणांगुले करी नग के० पर्वत तथा पुढवी के० सात नरकनी पृथ्वी अने विमाणाई के० सौधर्मादिक देवलोकना विमानावतंसक; आदि शब्दथकी भवनपतिनां भुवन, नरकावासा अने द्वीप, समुद्र ए सर्व प्रमाणांगुले करी मापीएं. ॥ ३०७ ॥

॥ हवे उत्सेधांगुलनुं स्वरूप कहे छे. ॥

सत्थेणसुतिक्खेणवि ॥ छित्तुं भित्तुं च जंकिर न सक्का ॥
तंपरमाणुं सिद्धा ॥ वयंति आइं पमाणाणं ॥ ३०० ॥

अर्थ—तिक्खेणवि के० अत्यंत तीक्ष्ण खड्गादिक जे सत्थेण के० शस्त्र, तेणे करीने पण छित्तुं के० छेदीने जंकिरनसक्का के० जेना बे खंड करी शकीएं नहीं. वली भित्तुं के० जेने विदारीने मांहे सछिद्र पण करी शकीएं नहीं, तंपरमाणुं के० तेने परमाणु कहीएं. ते अत्यंत लघु एम सिद्धा के० सिद्ध जे केवली भगवंत ते कहे छे. वली ते परमाणुने अंगुल हस्तादिना प्रमाण के० माननुं आदि एटले प्रथम कहीएं. ए परमाणु थकी सर्व परिमाण करीएं. ते परमाणुना बे भेद छे. एक सूक्ष्म परमाणु, बीजो व्यवहारिक बादर परमाणु. ते अनंता सूक्ष्म परमाणु विस्रसा परिणामे मली एकठा थाय, तो तेने व्यवहारिक परमाणु कहीएं. ॥ ३०० ॥

परमाणू तसरेणू ॥ रहरेणू वालअग्ग लिक्खाय ॥ जूय ज-
वो अठगुणो ॥ कमेण उस्सेह अंगुलयं ॥ ३०१ ॥ अंगुल
छक्कं पाउं ॥ सोदुगुण विहत्थि सा दुगुण हत्थो ॥ चउह-
त्थं धणुह सहस ॥ कोसो ते जोयणं चउरो ॥ ३०२ ॥

अर्थ—एवा आठ व्यवहार परमाणुए एक तसरेणु थाय, आठ तसरेणुए एक रथरेणु थाय, अने आठ रथरेणुए एक वालाग्र थाय, अने आठ वालाग्रे एक लिक्खा के० लीख थाय, तथा आठ लीखे एक युका थाय, आठ युकाए एक यव थाय, आठ यवे एक उत्सेधांगुल थाय. ॥ ३०१ ॥ अंगुलछक्कं के० एवां छ उत्सेधांगुले पाउं के० एक पग थाय, ते पगनो मध्यभाग तेने दुगुण के० बमणु करीएं. एटले बे पगे विहत्थि के० एक वेंत थाय. सा के० तेने दुगुण के० बमणु करीएं. तेवारे बे वेंत थाय, एटले एक हाथ थाय. एवा चउहत्थंधणुं के० चार हाथे एक धनुष्य थाय. एवा दुसहसकोसो

के० बे हजार धनुष्ये एक कोश थाय. ते जोयणं चउरो के० तेवा चार कोशे एक योजन थाय. ॥ २९२ ॥

॥ हवे प्रमाणांगुलनुं स्वरूप कहे छे. ॥

चउसयगुणं पमाणं ॥ गुल मुस्सेहं गुलाउ बोधव्वं ॥ उस्से-
हं गुल दुगुणं ॥ वीरस्सायं गुलं जणियं ॥ २९३ ॥

अर्थ–चारसें उत्सेधांगुले एकप्रमाणांगुल थाय. अने एक प्रमाणांगुले चारसें उत्सेधांगुल थाय. ते बोधव्वं के० जाणवुं. ए प्रमाणांगुले श्रीऋषभदेव जरतचक्रवर्तिनुं शरीर एकसो ने वीश आंगुल लांबुं. ते एकसो ने वीश अंगुलने चारसें गणुं करीए, तेवारे अडतालीश हजार अंगुल होय. अहींयां छन्नु अंगुले एक धनुष्य थायछे, माटे अडतालीश हजारने छन्नु जागे आपीए, तेवारे पांचसें धनुष्य देहमान थाय.

हवे उस्सेहंगुलदुगुणं के० उत्सेधांगुलने बमणा करीए, तेवारे वीरस्स के० श्रीमहावीर परमेश्वरना एक आत्मांगुल थाय. एवा चोराशी अंगुल श्रीमहावीरनुं शरीर हतुं तेने बमणुं करीए तेवारे एकसो ने अडसठ अंगुल थाय. त्यां एक हाथमां चोवीश अंगुल होय; माटे एकसो ने अडसठने चोवीशे जाग देतां सात हाथ श्रीमहावीरना शरीरनुं प्रमाण होय. ए कारणे बे उत्सेधांगुले श्रीमहावीरनो एक आत्मांगुल होय एनो विस्तारार्थ अंगुलसित्तिरिग्रंथ थकी जाणजो. अहींयां ग्रंथविस्तारना जय थकी लख्युं नथी. ॥ २९३ ॥

॥ हवे चोराशी लक्ष जीवायोनिना जेद कहे छे. ॥

पुढवाइसु पत्तेयं ॥ सग वणपत्तेय णंत दस चउद ॥ विग-
ल दु दु सुर नारय ॥ तिरि चउ चउ चउदस नरेसु ॥ २९४ ॥

अर्थ– पुढवाइसु के० पृथिव्यादिकनेविषे एटले पृथ्वी, अप, तेउ, अने वाउ ए चारनेविषे प्रत्येके सग के० सात सात लाख योनि होय, अने वणपत्तेय के० प्रत्येक वनस्पतिने दस के० दशलाख योनि होय, तथा अणंत के० अनंतकायने चउद के० [illegible] लाख योनि होय, अने विगल के० विकलेंडी एटले बेंडी, तेंडी ने चोरिंडी, [illegible] दुदु के० प्रत्येके बे बे लाख योनि होय, तथा सुर के० देवता अने नारय के० [illegible], तथा तिरि के० पंचेंडी तिर्यंच– एउमां प्रत्येके चउचउ के० चार चार लाख [illegible] होय. तथो चउदसनरेसु के० मनुष्यमांहि चौदलाख योनि होय, ए सर्व मळी [illegible] लक्ष जीवायोनि होय. ॥ २९४ ॥ हवे योनि शब्दनो अर्थ कहे छे. अहींयां [illegible] संस्थानविषे [illegible] योनि जाणिए करी एकेक जीवना निका-

वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श सरखो होय; ते एक जातियोनिमांहे ग्रहण करीएं, तेवा सर्व मली चोराशी लाख होय. जेम गोवरनुं ठाणुं एक योनी कहीएं. ते ठाणामांहे जूदा जूदा विंछी, कृमि, कीडा, प्रमुख जे घणा जीव होय ते सर्व जूदा जूदा कुल कहीएं

॥ एक योनिमांहे घणां कुल होय ते कहे छे. ॥

एगिंदिएसु पंचसु ॥ बार सगति सत्त अठवीसाय ॥
विगलेसु सत्त अड नव ॥ जल खह चउपय उरग भुयगे ॥
॥२९५॥ अद्धत्तेरस बारस ॥ दस दस नवगं नरामरे निर-
ए ॥ बारस छवीस पणविस ॥ हुंति कुल कोडि लरकाइं
॥ २९६ ॥ इगकोडि सत्त नवई ॥ लरका सद्धा कुलाण कोडीणं ॥

अर्थ– पृथ्वी, अप, तेउ, वाउ, ने वनस्पति ए पांचे एकेंद्रीने यथा संख्याए क्रमेण के० अनुक्रमे बारस के० बार लाख कुल कोडी, सग के० सात लाख कुलकोडी, ति के० त्रण लाख कुलकोडी, सत्त के० सात लाख कुलकोडी, अठवीसा के० अठावीश लाख कुलकोडी, एवे अनुक्रमे जाणवी; अने विगलेसु के० विकलेंद्री जे बेंद्री, तेंद्री, ने चउरिंद्री तेने अनुक्रमे सात लाख, आठ लाख अने नव लाख कुलकोडी जाणवी. अने जल के० एक जलचर, बीजा खह के० खेचर, त्रीजा चउपय के० चतुष्पद, चोथा उरग के० उरपरिसर्प्प, पांचमा भूयगे के० भुजपरिसर्प्प, ए पांचेने अनुक्रमे साडाबार लाख, ॥ २९५ ॥ बार लाख, दश लाख, दश लाख, अने नव लाख कुलकोडी जाणवी. एमज नरामरेनिरए के० मनुष्य, देवता, अने नारकी ए त्रणेने अनुक्रमे बार लाख, छवीश लाख अने पचीश लाख कुलकोडी जाणवी. ॥ २९६ ॥ ए सर्व एकठा करीएं त्यारे एक कोडाकोडी सत्ताणुलाख कोडी पचाश हजार कोडी एटली संख्या थाय. अंकस्थापन (१९७५००००००००००००) एटली जीवोने उपजवानी योनिमांहे कुलनी कोडी छे.

॥ हवे बीजी प्रकारे योनी कहे छे. ॥

संवुडजोणि सुरेगिंदि ॥ नारया वियड विगल गब्भु भया ॥ २९७ ॥

अर्थ– सुर के० चार निकायना देवता, अने एकेंद्री ते पृथिव्यादिक पांच, तथा नारया के० साते नरकना नारकी, ए सर्वेनी जोणि के० योनि जे उत्पत्ति स्थानक, ते संवुड के० संवृत्त एटले ढांकेली होय, स्पष्ट देखाय नहीं. त्यां देवतानी देवदुष्ये ढांकेली देवशयनीय होय, तेने विचाले देवो उपजे. अने एकेंद्रीयनी योनि जे पृथ्वी, पाणी ते पण स्पष्टपणे न जाणीए. नारकीने ढांकेला गोखने आकारे आला छे, त्यां

नारकी उपजे, त्यांथी नीचे पडे. अने विकलेंद्री ते बेंद्री, तेंद्री ने चउरेंद्री, तथा संमूर्छिम पंचेंद्री तिर्यंच, अने संमूर्छिम पंचेंद्री मनुष्य, ए पांचनी वियड के० विवृत-योनि एटले विशेषपणे उत्पत्तिस्थानक जे जलाशय सरोवर प्रमुख ते प्रगटयोनि देखाय छे, अने गर्भज पंचेंद्रीय तिर्यंच तथा मनुष्यने संवृत्त तथा विवृत्त ए बन्ने योनि होय. संवृत्त ते ढांकेली अने विवृत ते प्रगट. ए बे प्रकारे योनि होय. मनुष्य अने तिर्यंचनो गर्भ ते बाहेर पेट मोहोटुं देखाय, अने मांहे देखाय नही. तेमाटे एने संवृतविवृत्त योनि कहीएं. ॥ २९७ ॥

॥ वली पण योनिभेद कहे छे. ॥

अचित्त जोणि सुरनिरय ॥ मीस गप्ने तिभेय सेसाणं ॥
सी उसिण निरय सुर गप्न ॥ मीसत्ते उसिण सेस तिहा ॥२९८॥

अर्थ– सुर के० देवता अने निरय के० नारकीनी जोणि के० योनि जे उत्पत्तिस्थानक ते, अचित्त के० अचेत एटले निर्जीव जाणवुं. यद्यपि सूक्ष्म जीव सकललोकव्यापी छे, तो पण सूक्ष्म एकेंद्री जीवने प्रदेशे ते क्षेत्र संबंध नथी; तेमाटे सर्वथा जीवप्रदेशरहित उत्पत्तिस्थानक जाणवुं. तथा गर्भज तिर्यंच, अने गर्भज मनुष्यने जे योनि छे ते मिश्र होय. एटले कांइ सचेत कांइ अचेत होय, तेमां जे शुक्रमिश्रित ऋतु, रुधिर, पुत्गल योनि संमाय ते सचित्त जाणवी अने बीजी अचेत जाणवी. अने शेष जीव जे एकेंद्री, बेंद्री, तेंद्री, चउरेंद्री, संमूर्छिम पंचेंद्री तिर्यंच अने संमूर्छिम पंचेंद्री मनुष्य, एटलानी योनि त्रण भेदे कही छे. त्यां जीवती गाय, भेंस प्रमुखने शरीरे कृमि प्रमुख उपजे ते सचित्त योनि जाणवी. सूका लाकडामांहे घुण प्रमुखनी योनि ते अचित्त जाणवी. कांइक सजीव कांइक अजीव ते अधुंसूकुं काष्ट तथा गायना शरीरमां क्षतादिकने विषे घुणकृम्यादिक उपजे ते मिश्रयोनि जाणवी. वली नारकीनी योनि केटलाएकनी शीत तथा केटलाएकनी उष्ण जाणवी. पहेली त्रण नरकपृथ्वीए उष्ण वेदना छे, त्यां शीत योनि चोथी नरकपृथ्वीए उपरना नरकावासाए शीत योनि छे, अने नीचला नरकावासे उष्ण योनि छे. पांचमी नरकपृथ्वीए घणा नरकावासामांहे उष्ण योनि अने शीतयोनि छे. छठी तथा सातमी नरकपृथ्वीए शीत वेदना छे, त्यां उष्णयोनि एटले शीत योनिवालाने उष्ण वेदना अत्यंत दुःसह थाय; तेमज उष्ण योनि, शीत वेदना अत्यंत दुःसह थाय. अने देवता, तथा गर्भज तिर्यंच, अने गर्भज मनुष्यने मिश्रयोनि होय. एटले कांइक शीत अने कांइक उष्ण एम उभय स्वभाव योनि होय. तथा तेउकायना जीवोने केवल उष्ण योनि होय. शेष जे पृथ्वीकाय, अपकाय, वनस्पति अने संमूर्छिम तिर्यंच, तथा संमूर्छिम मनुष्य ए छएने त्रणे जातनी

योनि होय. कोइने शीत अने कोइने उष्ण तथा कोइने मिश्र जाणवी. ॥ २९८ ॥

॥ हवे एकला मनुष्यने योनि कहेछे. ॥

हय गब्भ संखवत्ता ॥ जोणी कुम्मुन्नयाइ जायंति ॥ अरिह
हरि चक्की रामा ॥ वंसी पत्ताइ सेस नरा ॥ २९९ ॥

अर्थ— मनुष्यनी योनि एटले उत्पत्तिस्थानक ते बाह्य अभ्यंतर त्रिविध छे. एक संखवत्ता के० शंखावर्त्त, बीजी कुम्मुन्नयाइ के० कूर्मोन्नत, त्रीजी वंसीपत्ताए के० वंसीपत्रा. तेमां प्रथम संखवत्ता एटले शंख सरखो आवर्त्त होय ते हतगर्भा कहीएं, एमां उपनो जे गर्भ ते निश्चेंथी नीपजे नही, अत्यंत अग्नीने तापे गर्भ मरण पामे तेमाटे हयगप्र के० हतगर्भा कहीएं, ते चक्रवर्त्तिनी स्त्रीरत्नने होय. बीजी कूर्म्म ते काचबाना पूठनी पेरे उन्नत्त एटले उंची होय ते कूर्म्मोन्नत कहिएं; ए योनि मांहे अरिहंत, चक्रवर्त्ति, हरि के० वासुदेव, रामा के० बलदेव उपजे. त्रीजी वंसना पानडाना जोडा जेवी होय ते वंसीपत्रा कहिएं; ए योनिमांहे सेसनरा के० शेष सामान्य मनुष्य उपजे. ॥ २९९ ॥

॥ हवे आयुष्य संबंधी विशेष कहे छे. ॥

आउस्सबंध कालो ॥ अबाह कालोय अंत समउय ॥ अ-
पवत्तण णपवत्तण ॥ उवक्कम णुवकम्मा भणिया ॥ ३०० ॥

अर्थ— जेटले थाकते आयुष्ये परभवनुं आयुष्य बांधे ते आयुष्यनुं बंधकाल कहिएं. बीजो आयुष्य बांध्या पछी जेटलो काल गये थके आयुष्य उदय आवे तेना वचमांनो जे काल तेने अबाहकालो के० अबाधाकाल कहिएं. त्रीजो भोगवतो आयुष्य जे समये पूर्ण थाय तेने अंतसमउय के० अंत समय कहिएं. चोथुं जे आयुष्य घणा काले वेदवा योग्य छे ते आयुष्यने थोडा कालमां वेदिएं, एटले सो वर्षेनुं आयुष्य अंतर मुहूर्तमांहे वेदिएं ते अपवर्त्तन कहिएं. पांचमुं जे आयुष्य जेटले काले वेदवानुं छे ते आयुष्य तेटलेज काले वेदिएं पण उंछे काले न वेदिएं ते अनपवर्त्तन कहिएं. छटुं जेणेकरी आयुष्य उंछु करिएं उपक्रमीजे ते ऊपक्रम कारण समूह ते सोपक्रम कहिएं. सातमुं जेने कारण मल्यां थकां पण आयुष्य घटे नही ते निरुपक्रम जाणवो. ३००

॥ हवे ए साते द्वार अनुक्रमे विस्तारपणे वखाणे छे. ॥

बंधंति देव नारय ॥ असंख नरतिरि छमास सेसाऊ ॥ पर-
भवि याऊ सेसा ॥ निरुवक्कम तिभाग सेसाऊ ॥ ३०१ ॥
सोवक्कमाउया पुण ॥ सेस तिभागेअहव नवम भागे ॥
सत्तावीस इमेवा ॥ अंतमुहुत्तं तिमेवावि ॥ ३०२ ॥

नारकी उपजे, त्यांथी नीचे पडे. अने विकलेंद्री ते बेंद्री, तेंद्री ने चउरेंद्री, तथा संमूर्छिम पंचेंद्री तिर्यंच, अने संमूर्छिम पंचेंद्री मनुष्य, ए पांचनी वियड के० विवृत-योनि एटले विशेषपणे उत्पत्तिस्थानक जे जलाशय सरोवर प्रमुख ते प्रगटयोनि देखाय छे, अने गर्भज पंचेंद्रीय तिर्यंच तथा मनुष्यने संवृत्त तथा विवृत्त ए बन्ने योनि होय. संवृत्त ते ढांकेली अने विवृत ते प्रगट. ए बे प्रकारे योनि होय. मनुष्य अने तिर्यंचनो गर्भ ते बाहेर पेट मोहोटुं देखाय, अने मांहे देखाय नही. तेमाटे एने संवृत्तविवृत्त योनि कहीएं. ॥ २७७ ॥

॥ वली पण योनिभेद कहे छे. ॥

अचित्त जोणि सुरनिरय ॥ मीस गप्भे तिभेय सेसाणं ॥
सी उसिण निरय सुर गप्भ ॥ मीसत्ते उसिण सेस तिहा ॥२७८॥

अर्थ– सुर के० देवता अने निरय के० नारकीनी जोणि के० योनि जे उत्पत्तिस्थानक ते, अचित्त के० अचेत एटले निर्जीव जाणवुं. यद्यपि सूक्ष्म जीव सकललोकव्यापी छे, तो पण सूक्ष्म एकेंद्री जीवने प्रदेशे ते क्षेत्र संबंध नथी; तेमाटे सर्वथा जीवप्रदेशरहित उत्पत्तिस्थानक जाणवुं. तथा गर्भज तिर्यंच,अने गर्भज मनुष्यने जे योनि छे ते मिश्र होय. एटले कांइ सचेत कांइ अचेत होय, तेमां जे शुक्रमिश्रित ऋतु, रुधिर, पुद्गल योनि संग्राह्य ते सचित्त जाणवी अने बीजी अचेत जाणवी.अने शेष जीव जे एकेंद्री, बेंद्री, तेंद्री, चउरेंद्री, संमूर्छिम पंचेंद्री तिर्यंच अने संमूर्छिम पंचेंद्री मनुष्य, एटलानी योनि त्रण भेदे कही छे. त्यां जीवती गाय, भेंस प्रमुखने शरीरे कृमि प्रमुख उपजे ते सचित्त योनि जाणवी. सूका लाकडामांहे घुण प्रमुखनी योनि ते अचित्त जाणवी. कांइक सजीव कांइक अजीव ते अर्धुंसूकुं काष्ट तथा गायना शरीरमां क्षतादिकनेविषे घुणकृम्यादिक उपजे ते मिश्रयोनि जाणवी. वली नारकीनी योनि केटलाएकनी शीत तथा केटलाएकनी उष्ण जाणवी. पहेली त्रण नरकपृथ्वीए उष्ण वेदना छे, त्यां शीत योनि जाणवी. चोथी नरकपृथ्वीए उपरना नरकावासाए शीत योनि छे, अने नीचला नरकावासाए उष्ण योनि छे. पांचमी नरकपृथ्वीए घणा नरकावासामांहे उष्ण योनि अने थोडामां शीतयोनि छे. छठी तथा सातमी नरकपृथ्वीए शीत वेदना छे, त्यां उष्णयोनि जाणवी. एटले शीत योनिवालाने उष्ण वेदना अत्यंत दुःसह थाय; तेमज उष्ण योनि, वालाने शीर्तवेदना अत्यंत दुःसह थाय. अने देवता, तथा गर्भज तिर्यंच, अने गर्भज मनुष्यने मिश्रपणे होय. एटले कांइक शीत अने कांइक उष्ण एम उभय स्वभाव योनि तथा तेउकायना जीवोने केवल उष्ण योनि होय. शेष जे पृथ्वीकाय, अपकाय, ३३.१५, वनस्पति अने संमूर्छिम तिर्यंच, तथा संमूर्छिम मनुष्य ए छएने त्रणे जातनी

लागे प्रथम समये अने अंत समये आहारक होय. अने विचाले एक समय, बे समय, अने त्रण समय अणाहारक होय. एक समये वक्रा केवीरीते होय ते कहे छे.

त्रसनाडीमांहे सातमी नरक तले मरण पामी, ऊर्द्ध लोकनी जावे तिणे दिशिएं उपजतां बे समय लागे, त्यां एक समयनी वक्रगति जाणवी.

हवे अधोलोकनी पूर्वदिशिथी एक समये त्रसनाडीमांहे आवे, बीजे समये ऊर्द्ध-लोकनी पश्चिम दिशिने मुखे आवे, अने त्रीजे समये उत्पत्ति स्थानके जइ उपजे, इहां त्रण समय लागे. एमां बे समयनी वक्रगति जाणवी.

जेवारे अधोलोकनी विदिशिथी एक समये अधोलोकनी दिशिए आवे, बीजे समये त्रसनाडीमांहे आवे, त्रीजे समये उंचो ऊर्द्धलोकनी दिशिने मुखे आवे, अने चोथे समये उत्पत्तिस्थानके आवी उपजे, इहां चार समय लागे, तेमां त्रण समयनी वक्रगति जाणवी.

अने जेवारे पहेले समये अधोलोकनी विदिशी थकी अधोलोकनी दिशिएं आवे, अने बीजे समये त्रसनाडीमांहे आवे, त्रीजे समये ऊर्द्धलोके आवे, चोथे समये ऊर्द्धलोकनी नावें तिणिदिशि आवे अने पांचमे समये विदिशिएं जइ उपजे, अहींयां पांच समय लागे, एमां चार समयनी वक्रगति जाणवी. अहींयां जेटला समय वक्र तेटला समय अणाहारक जाणवा. ॥ ३०४ ॥

॥ एहिज अर्थ सूत्रकार कहे छे. ॥

इग दु ति चउ वक्कासु ॥ दुगाइ समएसु परभवाहारो ॥
दुग वक्काइ सु समया ॥ इग दोतिन्निय अणाहारा ॥३०५॥

अर्थ— एक समय, बे समय, त्रण समय, अने चार समयनी वक्रगतिएं बे आदि समये परभवनुं आहार करे. एटले एक समयनी वक्रगतिएं बीजे समये परभवाहार करे. बे समयनी वक्रगतिएं त्रीजे समये परभवाहार करे. त्रण समयनी वक्रगतिएं चोथे समये परभवाहार करे. चार समयनी वक्रगतिएं पांचमे समये परभवाहार करे, बे आदि वक्रादि गतिनेविषे एक, बे अने त्रण समय अणाहारक होय. इहां वात घणी विस्तारे छे. ते श्रीभगवतिसूत्रनी वृत्तिथी जोइ लेवुं. त्यां चार समय अणाहारक अने पांचमे समये आहारक इति ए त्रीजो कह्यो. ॥ ३०५ ॥

बहुकालवेयणिज्जं ॥ कम्मं अप्पेण जमिह कालेणं ॥ वेइ-
यइ जुगवं चिय ॥ उइन्न सवप्पए सग्गं ॥ ३०६ ॥ अपव-

अर्थ– देवता, नारकी, असंख्याता आयुष्यवाला तिर्यंच युगलिया तथा नर के० मनुष्य युगलिया ए सर्वे छ मास सेसाऊ के० छ मास शेष आयुष्य थाकते परजवनुं आयुष्य बांधे अने सेसा के० शेष बीजा संख्यातायुष्यवाला तिर्यंच तथा मनुष्य, एकेंद्री, बेंद्री, तेंद्री, चोरेंद्री अने पंचेंद्री निरुपक्रमायुष्यवाला पोताना जोगवता आयुष्यने त्रीजे जागे थाकता निश्चेथकी परजवनुं आयुष्य बांधे. ॥ ३०१ ॥ अने सोपक्रमायुष्यवाला मनुष्य, तिर्यंच, एकेंद्री, बेंद्री, तेंद्री, चोरेंद्री अने पंचेंद्री ते पोताना आयुष्यने त्रीजे जागे थाकता परजवायु बांधे, अथवा नवमे जागे एटले त्रीजा जागना त्रीजे जागे, अथवा सत्तावीसमे जागे एटले नवमा जागना त्रीजे जागे, अथवा अंत मुहुर्त्त के० छेले अंतर मुहूर्त्ते अवश्य परजवनुं आयुष्य बांधे. एटले बंधकालनुं प्रथम द्वार कह्युं. ॥ ३०२ ॥

॥ हवे अबाधाकालादिकनुं बीजुं आदे देइने द्वार कहे छे. ॥

जइमे जागे बंधो ॥ आउस्स जवे अबाह कालोसो ॥ अंते उज्जुगइ इग ॥ समय वक्क चउ पंच समयंता ॥ ३०३ ॥

अर्थ– जेइमे के० जे समे जागे एटले छमास अथवा त्रीजे जागे अथवा अंतरमुहूर्त्त थाकता परजवनुं आयुष्य बांध्यो छे ते जीवने ते अबाधाकाल, एटले बंध थकी उदयनी विचाले जे काल ते बीजुं अबाधाकाल कहियें. तथा अंते के० अंतसमय एटले आयुष्यनो जे छेलो समय जेना पछी परजवनुं आयुष्य उदय आवे ते अंत समये परजवे जाता जीवने बे गति होय. तेमां एक रुजुगति, बीजी वक्रगति. तेमां जे उजुगइ के० रुजुगति छे ते इगसमय के० एक समय प्रमाण छे, केमके समश्रेणीए रह्यो काल करी तेहिज समये उपजवाने स्थानके जइ उपजे तेने रुजुगति कहियें. अने वक्क चउ पंच समयंता के० बीजी वक्रगति ते बाहुल्यपणे चार समय तथा केवारेक क्यांएक पांच समयनी पण वक्रगति थाय छे. ॥ ३०३ ॥

॥ एहिज अर्थ विस्तारे कहे छे. ॥

उज्जुगइ पढम समए ॥ परजवियं आउयं तहा हारो ॥ वक्काइ बीय समए ॥ परजवियाउं उदयमेई ॥ ३०४ ॥

अर्थ– रुजुगतिए प्रथम समए परजविक आयुष्य उदय आवे तहा के० तेमज पहेले समये परजवनो आहार पण उदय आवे. वक्रगतियें बीजे समये, परजवायु [illegible] आवे. ते एक समयनी वक्रगति कहियें. बीजी वक्राए त्रण समय लागे, [illegible] वक्राएं चार समय लागे; चोथी वक्रायें पांच समय लागे, अहींयां सघले

लागे प्रथम समये अने अंत समये आहारक होय. अने विचाले एक समय, बे समय, अने त्रण समय अणाहारक होय. एक समये वक्रा केवीरीते होय ते कहे छे.

त्रसनाडीमांहे सातमी नरक तले मरण पामी, ऊर्द्ध लोकनी नावे तिणे दिशिएं उपजतां बे समय लागे, त्यां एक समयनी वक्रगति जाणवी.

हवे अधोलोकनी पूर्वदिशिथी एक समये त्रसनाडीमांहे आवे, बीजे समये ऊर्द्धलोकनी पश्चिम दिशिने मुखे आवे, अने त्रीजे समये उत्पत्ति स्थानके जइ उपजे, इहां त्रण समय लागे. एमां बे समयनी वक्रगति जाणवी.

जेवारे अधोलोकनी विदिशिथी एक समये अधोलोकनी दिशिए आवे, बीजे समये त्रसनाडीमांहे आवे, त्रीजे समये ऊंचो ऊर्द्धलोकनी दिशिने मुखे आवे, अने चोथे समये उत्पत्तिस्थानके आवी उपजे, इहां चार समय लागे, तेमां त्रण समयनी वक्रगति जाणवी.

अने जेवारे पहेले समये अधोलोकनी विदिशी थकी अधोलोकनी दिशिएं आवे, अने बीजे समये त्रसनाडीमांहे आवे, त्रीजे समये ऊर्द्धलोके आवे, चोथे समये ऊर्द्धलोकनी नावें तिणिदिशि आवे अने पांचमे समये विदिशिएं जइ उपजे, अहींयां पांच समय लागे, एमां चार समयनी वक्रगति जाणवी. अहींयां जेटला समय वक्र तेटला समय अणाहारक जाणवा. ॥ ३०४ ॥

॥ एहिज अर्थ सूत्रकार कहे छे. ॥

इग दु ति चउ वक्कासु ॥ दुगाइ समएसु परजवाहारो ॥
दुग वक्काइ सु समया ॥ इग दोतिन्निय अणाहारा ॥३०५॥

अर्थ— एक समय, बे समय, त्रण समय, अने चार समयनी वक्रगतिएं बे आदि समये परजवनुं आहार करे. एटले एक समयनी वक्रगतिएं बीजे समये परजवाहार करे. बे समयनी वक्रगतिएं त्रीजे समये परजवाहार करे. त्रण समयनी वक्रगतिएं चोथे समये परजवाहार करे. चार समयनी वक्रगतिएं पांचमे समये परजवाहार करे, बे आदि वक्रादि गतिनेविषे एक, बे अने त्रण समय अणाहारक होय. इहां वात घणी विस्तारे छे. ते श्रीजगवतिसूत्रनी वृत्तिथी जोइ लेवुं. त्यां चार समय अणाहारक अने पांचमे समये आहारक इति ए त्रीजो कह्यो. ॥ ३०५ ॥

बहुकालवेयणिज्जं ॥ कम्मं अप्पेण जमिह कालेणं ॥ वेइज्जइ जुगवं चिय ॥ उइन्न सवप्पए सग्गं ॥ ३०६ ॥ अपव-

त्तणिज्जमेयं ॥ आउं अहवा असेस कम्मंपि ॥ बंध समए-
वि बद्धं ॥ सिढिलं चिय तं जहा जोगं ॥ ३०७ ॥

अर्थ– बहुकालवेयणिज्जं के० जे आयुष्य घणाकाले वेदवा योग्य, ते आयुष्य थोडा कालमांहे आत्माना सर्व प्रदेशना अग्रजागे उइन्न के० उदय आणी वेइयइ जुगवंचिय के० युगपत् एटले समकाले वेदे अनुजवीने निर्झरे ते चोथुं आयुष्य कर्म अपवर्त्तन कहियें. अथवा पक्षांतरे आयुष्यनी पेरे असेसकम्मंपि के० अशेष एटले समस्त बीजा कर्म पण आयुष्यनी पेरे घणे काले वेदवा योग्य कर्म तेने थोडे कालें वेदे ते अपवर्त्तन कहियें. अहींयां शिष्य पूछे छे के जेवीरीते कर्म बांध्युं तेवीरीते वेदे नही, अने अन्यथापणे वेदे तो बांध्या अणबांध्यानुं शो विशेष ? ए प्रश्न उपर कारण कहे छे. बंधसमएवि के० बांधवाने समये पण तेवाज अध्यवसायादिक कारण मल्या के जे कारणे करी तेवोज सिढिलंचिय के० शिथिल एटले ढीलो बद्धं के० बंध बांध्यो छे. जे देश कालादिक कारण मलेथके अवश्य थोमाकालेज वेदे ते सोपक्रम कहियें. ॥.

॥ हवे अनप्रवर्त्तन कहे छे. ॥

जं पुण गाढ निकायण ॥ बंधेणं पुवमेव किल बद्धं ॥ तं
होइ अणपवत्तण ॥ जुग्गंकम वेयणिज्ज फलं ॥ ३०८ ॥

अर्थ– जंपुण के० जे वली आयुष्य अथवा शेष बीजा कर्मोनुं गाढनिकायण के० गाढ एटले निबिम अत्यंत अवश्य वेद्यपणे जे बंध तेवा गाढे निकाचित् बंधे करी पुवमेव किलबद्धं के० प्रथमज निश्चेकरी बद्ध के० बांध्यो छे तंहोइअणपवत्तण के० ते पांचमुं अनप्रवर्त्तन कहियें. ए कारणे अनुक्रमे परिपाटीयें जेहनो वेदवा योग्य फल छे, ते निरुपक्रम कहियें. ॥ ३०८ ॥

॥ हवे कोण जीव सोपक्रमी अने कोण जीव निरुपक्रमी ते कहे छे. ॥

उत्तम चरम सरीरा ॥ सुर नेरइया असंख नरतिरिया ॥
हुंतिनिरुवक्कमाउं ॥ डहावि सेसा मुणेयवा ॥ ३०९ ॥

अर्थ– उत्तम एटले चोवीश तिर्थंकर, बार चक्रवर्त्ति, नव वासुदेव, नव प्रतिवासुदेव अने नव बलदेव ए त्रिषष्टि शिलाका पुरुषने उत्तम कहियें. ते नोपक्रमी जाणवा. वली चरम सरीरा के० जे तेहिज जवे मोक्षगामी होय, ते पण नोपक्रमी जाणवा. तथा सुर के० चारनिकायना देवता अने नेरइया के० साते नरकना नारकी, वली असंख के० असंख्यातायुष्यवाला युगलिया नरतिरिया के० मनुष्य अने तिर्यंच एटला सर्व हुंतिनिरुवक्कमाउं के० निरुपक्रमायुष्यवाला नोपक्रमी जाणवा. अने शेष थाकता जीव के० बेहुजेदे होय, एटले कोइ सोपक्रमी अने कोइ निरुपक्रमी होय. ॥३०९॥

॥ हवे सोपक्रम अने निरुपक्रमना कारण कहे छे. ॥

जेणाउ मुवक्कमिज्जइ ॥ अप्पसमुत्थेण इयर गेणावि ॥
सो अज्झवसाणाई ॥ उवक्कमऽणुवक्कमो इयरो ॥३१०॥

अर्थ– जेण अप्पसमुत्थेण के० आत्माथी उपने अध्यवशाए अथवा इयगेणावि के० इतर केणापि बाहेरले कारणे एटले विष, अग्नी, शस्त्र, पाणी प्रमुख कारणे आयुष्य उपक्रमीए एटले घणाकाल वेद्य होय तेने अल्पकाल वेद्यपणे पमाकीएं ते अपवर्त्तन हेतुक अध्यवसाएं करी उपक्रम एटले उपवर्त्तन सोपक्रमायु कहीएं, अने अणुवक्कमोइयरो के० ए थकी इतर एटले विपरीतपणे अनुपवर्त्तन ते अनुपक्रमायु जाणवो.

॥ इहां उपक्रमना सात प्रकार कहे छे. ॥

अज्झवसाण निमित्ते ॥ आहारे वेयणा पराघाए ॥ फासे
आणा पाणू ॥ सत्तविहं झिज्जए आउं ॥ ३११ ॥

अर्थ– सत्तविहं के० ए सात प्रकारे आयुष्य झिज्जए के० क्षय पामे, ते सात प्रकार कहे छे. एक अज्झवसाण के० अध्यवसाय ते राग, स्नेह अने भयरूप मननो विकल्प जाणवो. अने जेने मन न होय तेने संज्ञाथी कहेवो. त्यां रागे करी क्षय ते एम जे कोइक परवनेविषे पाणीनी पावनारी स्त्री,तरुण पुरुष देखी अनुरागे करी जोती थकी तेनी प्राप्ति न थइ छतां मरण पामी. स्नेहेकरी क्षय ते जेम कोइक सार्थवाहीने परदेश थकी तेनो पति सार्थवाह आव्यो,तेवारे कोइ मित्रे स्नेह परीक्षा निमित्ते, सार्थवाहनो मरण कह्यो छतां, स्त्री मरण पामी. स्त्रीने मरणे सार्थवाह पण मरण पाम्यो, तथा भय थकी श्रीकृष्णने देखी सोमिल मरण पाम्यो. बीजुं निमित्त ते दंड, चाबक, हथीयार, दोरडादिके मरण पामे. त्रीजो अत्यंत सरस आहार ते घणो खावा थकी मरण पामे. चोथुं वेदना सर्वघाती सूलादिकनी वेदना थकी मरण पामे. पांचमुं पराघात ते खाडामां पड्या थकां मरण पामे. छहुं फासे ते सर्प्प, अग्नी अने विष प्रमुखना फरसथी मरण पामे. सातमुं आणापाणु के० स्वास उसास न्यूनाधिक वहेता अथवा श्वासोश्वास रुंधन कस्या थकां मरण पामे. ए साते कारणे सोपक्रमायुष्य घटे छे. एटले ओछुं थाय छे. अने निरुपक्रम जे निकाचित् ते घटे नही. तेमज ए उपक्रम स्कंधकाचार्यना शिष्यसरखा केटलाएक चरम शरीरीने संभवे छे. तथा श्रीकृष्णनुं बाह्य उपक्रमे आयुष्य पूर्ण थयुं परंतु अंतरंग विचारतां निरुपक्रम एटलुंज आयुष्य हतुं तेमाटे सोपक्रम नहतुं. ॥ ३११ ॥

॥ हवे सर्व जीवने पर्याप्ति कहे छे. ॥

आहार सरीरिंदिय ॥ पजत्ती आणपाण भासमणे ॥ चउ
पंच पंच छप्पिय ॥ इग विगला सन्नि सन्नीणं ॥ ३१२ ॥

अर्थ– आहार प्रमुखना पुद्गल ग्रहण परिणमनहेतु जे आत्मानी शक्ति विशेष तेने पर्याप्ति कहिये. त्यां प्रथम आहार पर्याप्ति, बीजी शरीर पर्याप्ति, त्रीजी इंद्रिय पर्याप्ति. अहीं ए त्रणनी वचाले जे पर्याप्ति शब्द कह्यो तेनो हेतु एम छे के जे कोइ जीव अपर्याप्तो मरण पामे, तोपण ए त्रण पर्याप्ति पूरण करी मरण पामे, पण ए त्रण पर्याप्ति पुरी कर्या विना कोइ मरण पामेज नही. तेमाटे अहींयां इंद्रियपदनी साथे पर्याप्ति शब्द जोड्यो छे. चोथी श्वासोश्वास पर्याप्ति, पांचमी भाषा पर्याप्ति, छठी मनःपर्याप्ति, ए समस्त पर्याप्ति उपजवाने पहेले समये जे जीवने जेटली पर्याप्ति करवानी छे, ते जीव तेटली पर्याप्ति समकाले करवा मांडे, पछी अनुक्रमे पहेली आहार पर्याप्ति, ते पछी शरीर पर्याप्ति, एम सर्व पर्याप्ति यथायोग्यपणे करे. त्यां आहार पर्याप्ति प्रथम समयेज करे, अने बीजी समस्त पर्याप्ति ते प्रत्येक असंख्यात समय प्रमाण अंतर मुहूर्त्ते करे. वैक्रिय शरीर अने आहारक शरीरवाळा जीवने, एक शरीर पर्याप्ति अंतरमुहूर्त्त होय, अने बीजी समस्त पर्याप्ति एकेक समये होय. एवं सर्व मळी अंतरमुहूर्त्त प्रमाण पर्याप्तिकाल जाणवो.

अहींयां एकेंद्रीने चार पर्याप्ति होय, अने विकलेंद्रीने भाषा सहित पांच पर्याप्ति होय. तथा असंज्ञी संमूर्छिम पंचेंद्री तिर्यंच तथा मनुष्यने एक मन विना पांच पर्याप्ति होय, त्यां संमूर्छिम मत्स्य जे समुद्रमांहि आहार निमित्ते मुख उघाडे छे, ते आहार संज्ञा जाणवी, पण मन समजवुं नही. केमके, असंज्ञीने पांच पर्याप्ति कही छे, परंतु संमूर्छिम मनुष्यने त्रण पर्याप्ति संभवे. श्रीपन्नवणामां एम कह्युं छे. यतः "[illegible]" ए वचन थकी कदाचित् चार पर्याप्ति संभवे, परंतु भाषा पर्याप्तिनो सर्वथा संभवेज नही. वळी संज्ञी पंचेंद्री गर्भज तिर्यंच तथा मनुष्य तथा देव अने नारकीने मन सहित छ पर्याप्ति जाणवी. जे पोताने योग्य पर्याप्ति पूरण कर्या विना अपर्याप्तो मरण पामे, ते आगली त्रण पर्याप्ति पुरी करी परभवायुनुं बंधकरी अंतर मुहूर्त अबाधाकाळ जीवीने मरण पामे. ॥ ३१२ ॥

॥ हवे पर्याप्तिनुं स्वरूप कहे छे. ॥

आहारसरीरिंदिय ॥ ऊसास वउ मणोभिनिव्वत्ती हो-
इ जओ दलिआओ ॥ करणं पइसाउ पज्जत्ती ॥ ३१३ ॥

अर्थ- आहार, शरीर, इंद्रिय, उश्वास, वचन अने मन एनी निष्पत्ति के० निष्पति हेतुभूत दलियाज के० जे पुद्गल थकी होय छे, ते पुद्गलने आहारादिकनी निष्पत्तिप्रत्ये जे करण एटले जीव संबंधिनें शक्तिविशेष ते पर्याप्ति कहीएं. ॥ ३१३ ॥

॥ हवे जीवने दश प्राण स्वरूप वखाणे छे. ॥

पण इंदिय तिबलू सा ॥ साऊ दस पाण चउ छ सग अठ ॥
इग डु ति चउरिंदीणं ॥ असन्नि सन्नीण नव दसय ॥ ३१४ ॥

अर्थ- स्पर्शन, रसन, घ्राण, चक्षु, अने श्रोतरूप पांच इंद्रीउं, अने मनोबल, वचनबल अने कायबलरूप त्रण बल, नवमो श्वासोश्वास, अने दशमुं आयुष्य ए सर्व मली दश प्राण होय, जेने धारण कस्यां थकी प्राणी कहिएं. अने जेनाथी विछोड्यां थका जीव मरण पाम्यो एम कहिएं.

ते एकेंद्रीने चार प्राण, बेंद्रीने छ प्राण, तेंद्रीने सात प्राण, चौरेंद्रीने आठ प्राण, असंज्ञी संमूर्छिमने नव प्राण, त्यां संमूर्छिम पंचेंद्री तिर्यंचने नव प्राण, यद्यपि संमूर्छिम मनुष्य पण असंज्ञी मांहे छे. परंतु प्राण आश्री संमूर्छिम मनुष्यने सात अथवा आठ प्राण होय, अने संज्ञी गर्भज पंचेंद्री तिर्यंच तथा मनुष्य वली देवता अने नारकीने दश प्राण पूरा होय.

॥ हवे ए ग्रंथ ज्यांथी उद्धरी जेणणी कीधो ते स्वरूप कहे छे. ॥

संखित्ता संघयणी ॥ गुरुतर संघयणि मबउ एसा ॥ सि-
रि सिरि चंद मुणिंदेण ॥ निम्मिया अप्प पढणठा ॥ ३१५ ॥

अर्थ- प्रथम श्रीजिनभद्रगणि क्षमाश्रमणे बुद्धिरूप मंथे समस्त सिद्धांत मथन करी संक्षित संग्रहणी कीधी, ते संघयणी मूलगाथा तथा अनेरी प्रक्षेप गाथाए करी वधति वधति चारसें गाथा पांचसें गाथा प्रमाण गुरुतर एटले महोटी थइ, ते मोटी संघयणीने प्रमादी जीव जणतो थको आलस करे, तेमाटे ते गुरुतर संघयणीना मबउ के० मध्ये थकी अर्थ उद्धरीने हरसोरागछना शृंगार श्री श्रीचंद्र सूरिएं एसा के० ए पूर्वे वखाणी एवी जे संग्रहणी ते शास्त्रांतरना अर्थ एकठा करीने संखित्ता के० संक्षेपे थोडा सूत्रमांहे संग्रहीने तेनो घणो अर्थ समजाय एवी नवी करी छे.

अने जे मूल संघयणी छे, ते सूत्रे महोटी छे. तेनो विस्तार पामेलो सर्व अर्थ ग्रहण करनारना मनमां तुरत संग्रह कस्यो जाय नही तेमाटे अप्पडणठा के० पोताने जणवाने अर्थे एटले पोतानुं अहंकार मूकी शिष्य जणवाने हेते न कर्युं पण पोताने हेते ए संग्रहणीनी निम्मया के० निर्मित एटले रचना कीधी. महोटी संघयणी जणतां

घणो काल लागे, अने ए संक्षेप संग्रहणी जणतां गुणतां वखत थोमो लागे, अने कार्य घणो सरे, ए प्रयोजने शिष्य जणता थका पण पोताने पुण्य थाय अने अप्पपढणहा एवुं पण पाठ कह्युं.

संखित्तयरीउइमा ॥ सरीर मोगोहणाय संघयणा ॥ संन्ना
संठाण कसाय लेसिंदिय ङ समुग्घाया ॥ ३१६ ॥ दिठी
दंसण नाणे ॥ जोगु वउंगो ववाय चवण ठिई ॥ पज्जति
किमाहारे ॥ सन्निगई रागई वेए ॥ ३१७ ॥

अर्थ–संखित्तयरीउइमा के० संक्षिप्ततर एटले अति संक्षेप संग्रहणी ए चोवीस शरीरादिक द्वारे करी कहे ठे. तेमां एक औदारिकादिक शरीर पांच; बीजुं अवगाहना ते शरीरनुं प्रमाण एटले देवता, नारकी, मनुष्य अने तिर्यंचनुं पूर्वोक्त देहमान; त्रीजुं वज्रऋषजनाराचादिक ठ संघयण; चोथुं आहार संज्ञादिक चार संज्ञा; पांचमुं समचौरंसादिक ठ जेदे जीवनुं संस्थान, तथा परिमंमल वृत्त त्रिरंस चउरंस ने आयत ते दीर्घरूप पांच जेदे अजीवनुं संस्थान; ठठुं क्रोधादिक चार कषाय; सातमुं कृष्णादि ऊव्य संबंधि आत्मानो शुजाशुज परिणाम जे लेश्या ते जंबुफल खादक ठ पुरुषना दृष्टांते करी ठ जेदे जाणवुं; आठमुं कर्णादिक पांचे प्रकारे इंडी; नवमुं समुद्घात बे जेदे, तेमां वेदना, कषाय, मरण, वैक्रिय, तेजस आहारक, ने केवली, ए सात जीवसमुद्घात कहिये, अने अजीवसमुद्घात ते अचित्तमहास्कंध केवलीसमुद्घातनी पेरे आठे समए लोके व्यापे, ए बे प्रकारना समुद्घातना बे द्वार जाणवा; अगीआरमुं मिथ्यादृष्टी, सम्यक्दृष्टी ने मिश्रदृष्टी, ए त्रण दृष्टी; बारमुं चक्षु, अचक्षु, अवधि ने केवल, ए चार प्रकारे दर्शन; तेरमुं मत्यादिक पांच प्रकारे ज्ञान; चउदमुं योग वीर्य उल्लासाद पन्नर जेदे होय; पनरमुं बार प्रकारनो उपयोग; सोलमुं उपपात ते उपजवुं; सत्तरमुं चवन ते चववुं; अढारमुं आयुष्यनी स्थति; उंगणीशमुं ठ प्रकारनी पर्याप्ति; वीशमुं किमाहारे के० जीव केवी रीते आहार करे; एकवीशमुं दीर्घकालादिक त्रण संज्ञाउं; बावीशमुं गति; त्रेवीशमुं आगति; चोवीशमुं पुरुष, स्त्री ने नपुंसकरूप त्रण वेद; एम चोवीश द्वाररूप संक्षिप्ततर संग्रहणी वखाणी.

मलहारि हेम सूरीण ॥ सीस लेसेण विरइयं सम्मं ॥ "पाठांतरे" ॥ सीसलेसेण सूरिणारहियं ॥ संघयणि रयण मेयं ॥ नंदउजा वीरजिण तिज्ञं ॥ ३१८ ॥

मलधारीगच्छीय श्रीहेमचंद्रसूरि तेना शिष्यमांहे लव लेशसमान एवा

श्रीचंद्रसूरि तेणे संघयणी रयणमेयं के० आ ग्रंथ जे संघयणरूप रत्न ते रहियं के० रच्युं. अथवा हेमचंद्रसूरिना शिष्ये लव लेश एटले संक्षेप मात्रे सम्मं के० सम्यक् प्रकारे रच्युं. एम पण बीजो अर्थ थाय छे. ए ग्रंथ ज्यांसुधी श्रीमहावीर जगवंतनुं तीर्थ छे त्यांसुधी नंदो एटले साधु साधवी श्रावक श्राविका जणता समृद्धि पामो, ए प्रांत मंगल छे. इहां केटलोक गाथार्थ थकी समजजो, केटलोएक यंत्र थकी समजजो, केटलोएक गुणाकार जागाकारे करी समजजो, गुरुमुखे जेणे जेवो संघयणीनो अर्थ लीधो होय तेणे तेवो ए उपरथी संजारवो.ए सर्व धर्मध्याननुं आलंबन जेद छे, चित्त स्थिर करण कर्मक्षय हेतु छे तेमाटे जव्यजीव शुजप्रकृति बांधे. ॥ ३१० ॥

॥ इति श्रीचंदसूरि रचित श्रीलघुसंग्रहणी सूत्र बालावबोधसहित समाप्तः ॥

॥ श्रीपार्श्वनाथाय नमः ॥

अथ श्री रत्नशेखरसूरिकृत लघुक्षेत्रसमासप्रकरण बालावबोधसहित प्रारंजः

वीरं जयसेहरपय॥पइठियं पणमिऊण सुगुरुं च ॥
मंडुत्ति ससरणठा ॥ खित्तवियाराणु मुणामि ॥ १ ॥

अर्थ— ग्रंथकर्त्ता श्रीरत्नशेखराचार्य एम कहे छे के हुं वीरं के० श्रीवर्द्धमानस्वामिने, ते केवा छे तोके—जयसेहरपयपइठियं के० जगत्नुं शेखर एटले लोकनुं अग्र एवुं जे पद एटले स्थानक त्यां प्रतिष्ठित छे,अथवा बीजो अर्थ जगत्शेखरसूरि तेनां पटनेविषे प्रतिष्ठित एवा श्रीवज्रसेनसूरिने एटले श्रीवीरपरमात्मा तथा गुरु जे श्रीवज्रसेनसूरि ते प्रत्ये पणमिऊण के० प्रणाम करीने एटले नमस्कार करीने खित्तवियाराणु के० क्षेत्रविचारना अणु एटले लेश प्रत्ये मंडुत्ति के० हुं मंदमति एटले मूर्ख छुं एमाटे ससरणठा के० पोताने संजारवाने अर्थे मुणामि के० कहीश. पण पंमित पुरुषोने माटे नहीं.॥१॥

॥ तेमां प्रथम त्रिछाक्षेत्रनेविषे द्वीपसमुद्रनुं सामान्यपणे मान कहे छे. ॥

तिरिएगरज्जुखित्ते ॥ असंखदीवोदहीउ ते सवे ॥ उ-
द्धार पलिय पणविस ॥ कोडाकोडी समयतुल्ला ॥ २ ॥

अर्थ— तिरि के० त्रिछो जे एगरज्जुखित्ते के०एकराज क्षेत्र छे,तेनेविषे सवे के०सर्व असंखदीवोदहीउ के० असंख्याता द्वीपसमुद्र छे. ते के० ते असंख्यातानुं प्रमाण कहे छे.— उद्धारपलियपणविसकोडाकोडी के० पचीस कोडाकोडी उद्धार पल्योपमना समयतुल्ला के० जेटला समय थाय, तेने तुल्य एटले तेटला द्वीपसमुद्र छे.

॥ हवे स्थूल उद्धार पल्योपम विचार विशेष संप्रदायोक्त प्रथम स्थूलाणुनी कल्पना कहे छे॥

कुरु सग दिणावि अंगुल ॥ रोमे सगवार विहिय अखं-
डे ॥ बावन्नसयं सहसा ॥ सगनवई वीस लरकाणू ॥ ३ ॥

अर्थ– कुरु के० देवकुरु अने उत्तरकुरु–तेनो उपन्यो जे सगदिणावि के० सातदि-
सनो घेटो तेहनो अंगुल के० उत्सेधांगुल प्रमाण जे रोम, तेहना सगवार के० सात-
वार अडखंमे के० आठ आठ खंड करीएं, तेवारे वीसलरकाणू के० वीश लाख अणु,
सगनवईसहस्स के० सत्ताणुहजार, सयं के० एकसो अने उपर बावन्न के० बावन–एटला
रोमना खंम थाय. ते आवीरीते. प्रथम आठ, वीजीवार आठने आठे गुणतां चोसठ
थाय, त्रीजीवार चोसठने आठे गुणतां पांचसें ने बार थाय, चोथीवार पांचसें बारने
आठे गुणतां चार हजार ने छनुं थाय, पांचमीवारे चार हजार छनुंने आठे गुणतां
बत्रीश हजार सातसें ने अमशठ थाय, छठीवारे तेने आठे गुणतां बे लाख बासठ
हजार एकसो ने चुमालीश थाय, सातमीवार ए आंकने आठे गुणतां वीश लाख
सत्ताणु हजार एकसो ने बावन एटली संख्या थाय. ए प्रमाणे पूर्वे जे रोमना खंड
कह्या, तेमनुं जे पल्य–तेने विषे संख्यातपणुं देखाड्युं. ॥ ३ ॥

॥ एवे असंख्यातपणुं देखाडवाने माटे सूक्ष्म खंमनी कल्पना कहे छे.॥

ते थूला पल्ले विहु ॥ संखिज्जाचेवहुंति सव्वेवि ॥
ते इक्किक असंखे ॥ सुहुमे खंडे पकप्पेह ॥ ४ ॥

अर्थ– ते थूल के० ते पूर्वे कह्या जे थूल एटले महोटा रोमना खंम–तेणे करी जेवुं
चार कोश प्रमाण छे, एवो समवृत्त जे पल्लेविहु के० कुछे ते पल्योपमको–तेने विषे सव्वेवि
के० सर्वे पण चेव के० निश्चये करीने संखिज्जा के० संख्याताज हुंति के० होय. ते
युक्ति कहे छे. जेवारे शुचि गुणीएं तेवारे उत्सेधांगुल प्रमाण रोमना खंम सर्व मलीने
वीश लाख सत्ताणु हजार एकसो ने बावन थाय. अने चोवीश उत्सेधांगुले एक हाथ
थाय. तेमाटे एने चोवीश गुणा करिएं तेवारे ५०३३१६४८ पांच कोटी त्रण लाख एक-
त्रीश हजार छसें ने अडतालीश थाय. अने चार हाथे एक धनुष्य थाय, तेमाटे ए रा-
शीने वली चार गुणी करतां २०१३२६५९२ वीश कोटी तेर लाख छवीश हजार पांचसें
ने बाणुं थाय. तेवा बे हजार धनुष्य एक कोशमां थाय छे, माटे एने बे सहस्र माटे
गुणतां ४,०२,६५,३१,८४००० एटला रोम खंम थाय. ने वली चार कोशे एक योजन
थाय, तेमाटे ए आंकने चारनीसाथे गुणतां १,६१०,६१,२३३,६००० एटले एक लाख
एकसठ हजार अने एकसठ एटली कोटि अने सत्तावीश लाख त्रीश हजार छ-
[illegible] सुचिप्रदर्श थाय. वली एक योजन प्रतरनी बांधाए समचउरंस कर-

ए राशीने एहज आंकसाथे गुणीएं तेवारे २५९४,०७३३८५३, ६५४०५६९, ६०००००० पच्चीसें ने चोराणुं कोडाकोडी कोडी, तथा सात लाख तेत्रीश हजार आठसें त्रेपन एटली कोडाकोडी अने पांसठ लाख चालीश हजार पांचसें अगणोत्तर कोडी, तेना उपर साठ लाख, एटला रोमखंड चउरंस प्रतर योजनमां थाय. पछी जेवारे ए योज- ननुं घन करीएं तेवारे ए आंक एहज आंकसाथे गुणीएं तेवारे ४१७८०४७६३,२५८८१५८, ४२७७८४५,४४२५६००,००००००० एटले एकतालीश कोटि इकोत्तेर लाख चार हजार सातसें त्रेसठ कोडाकोडी कोडाकोडी, तथा पचीश लाख अठाशी हजार एकसो ने अठावन कोडाकोडी कोडी, तथा बेतालीश लाख सित्तोत्तर हजार आठसें पिस्तालीश एटली कोडाकोडी, अने चुमालीश लाख पचीश हजार छसें एटली कोडी, ए चउरं- सघन योजन करीएं, तो तेमां एटला रोमखंड थाय. हवे चउरंसघन पल्यनुं जेवारे वाटलुं पल्य करीएं तो ए चउरंस घनयोजननो आंक ओगणीश आंके गुणीएं त्यारे ७९३८२९०५०१९१७५०१०१२७९९०६३४०८६४०००००००००० एटला आंक थाय. वली ए आं- कने चोवीश भागे वेहेंचतां ३३०७६२१०४,२४६५६२५,४२१९९६०,९७५३६००,००००००० तेत्रीश कोडी सात लाख बासठ हजार एकसो ने चार कोडाकोडी कोडाकोडी, चोवी- शलाख पांसठहजार छसें ने पचीश एटली कोडाकोडी कोडी, तथा बेतालीश लाख ओगणीश हजार नवसें ने साठ एटली कोडाकोडी, तथा सत्ताणु लाख त्रेपन हजार ने छसें कोडी एटली वाटला घनयोजन पल्योपमनेविषे सर्व स्थूल रोमखंडनी संख्या होय. तेमाटे ए संख्याता कह्या. हवे असंख्याता करवामाटे कहे छे. ते के० ते पूर्वोक्त रोमखंड तेना इक्किक के० एकेका खंडना असंखे के० असंख्याता खंड मनसाथे क ल्पिएं; तेवारे असंख्याता सूक्ष्मरोमाणु थाय. ॥ ४ ॥

॥ हवे असंख्याता सूक्ष्मरोमखंडने पल्योपमपणुं कहे छे. ॥

सुहुमाणु निचियउस्से ॥ हंगुल चउकोस पल्लि घणवट्टे ॥
पइसमय मणुग्गह, निठियंमि उध्धार-पल्लि उत्ति ॥ ५ ॥

अर्थ– सुहुम के० सूक्ष्म, अणु के० परमाणु–तेणे करी निचिय के० भरेलो एवो- उस्सेहंगुल के० उत्सेधांगुलने प्रमाणे करी चउकोस के० चार कोशनो पल्लि के० पल्यो- पम ते घण के० निविड वट्टे के० वर्तुल एटले गोलाकार एवो जे पल्योपम तेने पइस- मय के० प्रतिसमये एकेक रोमाणुने अनुग्गह के० ग्रहण करीने निठियंमि के० निष्टां- गत ते निर्लेप करे छते एटले खाली करे छते उध्धारपलिउत्ति के० एक उध्धार पल्यो- पम थाय. इति उच्यते. एने पल्लनी उपमाए कह्यो माटे पल्योपम कहीएं. अहींयां पल्योपम छ प्रकारना छे. एक उध्धारसूक्ष्म, बीजुं उध्धारबादर, त्रीजुं अध्धासूक्ष्म, चोथुं

अद्धाबादर, पांचमुं क्षेत्रसूक्ष्म, अने छहुं क्षेत्रबादर, ए छ जेद पल्योपमना छे. परंतु अहींयां द्वीपसमुद्रना मानने अर्थे उद्धार पल्योपम लेवुं. इति. ॥ ५ ॥

॥ हवे केटलाक द्वीपसमुद्रनां नाम चार गाथाए करी कहे छे. ॥

पढमो जंबू वीउ ॥ धायइ संडोय पुस्करो तइउ ॥
वारुणिवरो चउत्थो ॥ खीरवरो पंचमो दीवो ॥ ६ ॥

अर्थ—पढमो के० प्रथम जंबू के० जंबुद्वीप छे, वीउ के० बीजो धाइयसंमो के० धातकीखंम छे, य के० वली तइउ के० त्रीजो पुस्करो के० पुष्करवर द्वीप छे, चउत्थो के० चोथो वारुणिवरो के० वारुणीवर द्वीप छे, पंचमो के० पांचमो खीरवरो के० क्षीरवर दीवो के० द्वीप छे. ॥ ६ ॥

घयवरदीवो उठो ॥ इक्खुरसो सत्तमोय अठमउ ॥
नंदीसरोय अरुणो ॥ नवमो इच्चाइअ संखिज्जा ॥ ७ ॥

अर्थ—उठो घयवर के० घृतवर द्वीप छे, सत्तमो के० सातमो अने य के० वली अठमउ के० आठमो इक्खुरसो के० इक्षुरस अने नंदीसरो के० नंदीश्वर द्वीप छे. एटले सातमो इक्षुरस अने आठमो नंदीश्वर द्वीप छे. य के० वली, नवमो के० नवमो अरुणो के० अरुण द्वीप छे. इच्चाइ के० इत्यादिक असंखिज्जा के० असंख्याता द्वीपो छे.॥७॥

सुपसठवत्थुनामा ॥ तिपडोयारा तहारुणाईया ॥
इगनामेविअसंखा ॥ जावय सूरावज्ञासुत्ति ॥ ८ ॥

अर्थ—सुपसठवत्थुनामा के० सुप्रशस्त वस्तुना नामे द्वीपसमुद्रो छे. यदाह जे कारण माटे श्री संग्रहणी मध्ये आजरण वत्थगंधे इत्यादि गाथाउ कहेलीउ छे. ते गाथाउ लखे छे. आजरणवत्थगंधे ॥ उप्पलतिलयपउमनिहिरयणे ॥ वासहर दहनईउ ॥ विजया वरकारकप्पिंदा ॥ १ ॥ कुरुमंदरआवासा ॥ कूडानरकत्तचंदसूराय ॥ अन्नेविएव माई ॥ पसठ वत्थुण जेनामा ॥ २ ॥ तन्नामादीवुदही इत्यादि तहा के० तथा तिपडोयारा के० त्रिप्रत्यावतारा एवा अरुणईया के० अरुणादि द्वीप छे. यथा अरुणः अरुणवर, अने अरुणवरावजास, ए प्रकारे एकेका नामे करी पण त्रण त्रण नामो छे; तेवा इगनामेवि के० एकेकानामे करीपण असंखा के० असंख्याता द्वीपो छे. जेम एक जंबुद्वीप छे, ते प्रकारे वीजा असंख्याता जंबुद्वीपो छे. तथा समुद्रो छे. एटले सुरवरावजास द्वीप तथा सुरवरावजास समुद्रथकी फरी जंबुद्वीप अने लवणसमुद्र आदे देइ ... द्वीप अने समुद्रो छे. ते सुरावजाससुधी जाणवा. पछी वली जंबुद्वीप थु... ने सुरावजाससुधी असंख्याता द्वीप समुद्र छे. एम असंख्यातिवार करता

असंख्याता छे. तथा एकेका नामनुं जे बाहुल्यपणुं एटले त्रिप्रत्यावतारपणुं छे, ते जाव के० यावत् एटले ज्यांसुधी य के० वली छेला सुरावभासुत्ति के० सुरावभास द्वीप तथा सुरावभास समुद्र छे, ते त्रिप्रत्यावतारे सुरवरावभास द्वीप अने सुरवरावभास समुद्र छे; त्यांसुधीज छे. परंतु आगल नथी. ॥ ८ ॥

तत्तो देवे नागे ॥ जक्खे भूए सयंभुरमणे य ॥
एए पंच वि दीवा ॥ इगेगनामा मुणेयव्वा ॥ ए ॥

अर्थ—तत्तो के० ततः त्रिप्रत्यावतार गणतां छेल्लो जे सुरवरावभास द्वीप छे, ते पछी देवे के० देव द्वीप छे, ते पछी नागे के० नाग द्वीप तथा जक्खे के० यक्ष द्वीप, भूए के० भूत द्वीप. य के० वली सयंभुरमणे के० स्वयंभूरमण द्वीप एए के० ए पंचवि के० पांचे पण दीवा के० द्वीपो छे. तथा पांच समुद्रो छे. ते इगेगनामा के० जेमनुं एकेक नाम छे. एवा मुणेयव्वा के० जाणवा योग्य छे. ॥ ए ॥

॥ हवे केटलाएक समुद्रनां नामो कहे छे. ॥

पढमे लवणो बीये ॥ कालोदहि सेसएसु सव्वेसु ॥
दीवसम नामया जा ॥ सयंभुरमणोदही चरमो ॥ १० ॥

अर्थ—पढमे के० प्रथम जंबुद्वीपने विषे लवणो के० लवणोदधि छे. बीए के० बीजो जे धातकीखंड द्वीप तेने विषे कालोदहि के० कालोदधि नामे समुद्र छे. सेसएसु के० बाकी रह्या जे सव्वेसु के० सर्व समुद्र ते दीवसम नामया के० द्वीप सरखां जेमनां नाम छे एवा छे. यथा पुष्करवर द्वीप, त्यां पुष्करवर समुद्र इत्यादि. जा के० यावत् चरमो के० छेल्लो सयंभुरमणोदहि के० स्वयंभुरमण समुद्र छे त्यांसुधी जाणवा. १०

॥ हवे एक गाथाए करी समुद्रोना पाणीनो रस कहे छे. ॥

बीउ तइउ चरमो ॥ उदगरसा पढम चउथ पंचमगा ॥
छठोवि सनामरसा ॥ इक्खुरसा सेस जलनिहिणो ॥ ११ ॥

अर्थ—बीउ के० बीजो कालोदधि, तइउ के० त्रीजो पुष्करवर समुद्र, चरमो के० छेल्लो स्वयंभुरमण समुद्र, ए त्रण समुद्र उदगरसा के० पाणी सदृश छे रस जेमनो एवा छे. पढम के० पहेलो लवणसमुद्र, चउथ के० चोथो वारुणीवर समुद्र, पंचमगा के० पांचमो खीरवर समुद्र, छठोवि के० छठो घृतवरसमुद्र पण—ए चार समुद्र सनामरसा के० पोताना नाम सदृश जेमनो रस छे एवा छे अने इक्खुरसा के० इक्षु जे शेलडी ते सदृश छे रस जेमनो एवा [illegible] शेष एटले बाकीना जलनिधि एटले समुद्रो छे. ॥ ११ ॥

॥ हवे द्वीप समुद्रसंबंधी विस्तारनुं प्रमाण एक गाथाए करी कहे छे ॥

जंबूदीव पमाणं ॥ गुलजोयण लरक वट्ट विरकंन्नो ॥
लवणाई यासेसा ॥ वलयान्ना डुगुण डुगुणाय ॥ १२ ॥

अर्थ– जंबूद्दीव के० प्रथम जंबुद्वीप छे, ते पमाणंगुल के० प्रमाणांगुले करी इग जोयण के० लाख योजननो वट्ट के० वर्तुल एटले गोलाकारे विरकंन्नो के० पहोळाइ य के० वली सेसा के० शेष एटले बाकी रह्या जे लवणाईया के० लवणादि समुद्र तथा द्वीप ते डुगुणडुगुणा के० एक बीजा करतां बमणो बमणो जेमनो विस्तार छे, एवा छे. ॥ १२ ॥

॥ अथ जगतीनुं स्वरूप छ गाथाए करी कहे छे. ॥

वयरामइहिं निय निय ॥ दीवोदहिं मज्जिगणिय मूलाहिं ॥ अठुचाहिं बारस ॥ चउमूले उवरि रुंदाहिं ॥ १३ ॥ विछार डुग विसेसो ॥ उस्सेहि विजत्तु खउचउ होइ ॥ इय चूलागिरि कूडा, इ तुल्ल विरकंन करणाहिं ॥ १४ ॥ गाउडुगुच्चाइ तयठ जाग रुंदाइ पउमवेईए ॥ देसूणड जोयणवर ॥ वणाहि परिमंडिय सिराहिं ॥ १५ ॥ वेइसमेण महया ॥ गवरक कडएण संपरि-त्ताहिं ॥ अठारसूण चउन्न, त परिहिदारं तराहिंच ॥ १६ ॥ अहुय चउसविछर ॥ डुपास सक्कोस कुट्टदाराहिं ॥ पुवाइ मह-ष्ठियदे, वदार विजयाइ नामाहिं ॥ १७ ॥ नाणामणि मय दे-हलि ॥ कवाड परिघाइ दारसोहाहिं ॥ जगइहिं ते सबे ॥ दी-वोदहिणो परिरिकत्ता ॥ १८ ॥

अर्थ–ए पूर्वोक्त सर्व द्वीपसमुद्र ते आगळ कहीशुं एवी जगतीओए करी विंटेला छे. ए अर्थनो संबंध अढारमी गाथाए जाणवो. ते जगती केवी छे ? ते कहे छे. वयरामइहिं के० वज्रमय छे. अने नियनिय के० पोतपोताना दीवोदहिं के० द्वीप समुद्र प्रमाण–तेमना मज्जि के० मध्यने विषे गणिय के० गण्युं छे मूलाहिं के० मूल जेमनुं एटले बार योजन प्रमाण जगतिनुं मूल विस्तारे छे. ते लाख योजनना जंबूद्वीपने देनुं छे. ए प्रमादि सर्व ठेकाणे जाणवुं. वली जगति केवीयो छे ? अठ के० आठ ... उच्च के० ऊंची छे. वली केवीयो छे ? बारस के० बार योजन छे, मूले ... रुंदाहिं एटले विस्तार जेमनो अने चउ के० चार योजन उवरि के० उ

ठे रुंदाहिं के० विस्तार जेमनो. एटले उपर सांकमी ठे. ॥ १३ ॥ वली जगतीयो केवी ठे ? ते कहे ठे. विछारहुग के० मूल तथा उपरनो ए बे जे विस्तार, तेनो विसेसो के० विश्लेप करीएं एटले अधिकामांहेथी उंठो काढीएं बाकी जे रहे ते जगतिना उंचपणाना आंकनी साथे विजत्तु के० वहेंचीएं, जे जागे आवे तेटलुं चढतां खउ के० क्षय एटले घटे, अने उतरतां चउ के० चय एटले वधे, ते एमके जगती मूल विस्तारे बार योजननी ठे; तेमध्येथी चार योजन उपरनुं काढीएं तो बाकी आठ रहे. ते आठ योजनने उंचपणाना आठ संगाते वहेंचीएं तेवारे जाग एक आवे. ते एक योजन मूलथी उपर चढतां एक योजन जइएं तेवारे एक योजन विस्तार मांहे घटे; एटले बार योजनना मूल विस्तारमांथी एक योजन घटे, एम क्रमे घटतो घटतो उपर जातां ठेडे चार योजन विस्तार थाय. अने एक योजन जगतीना शिखर उपरथी उतरीएं, तेवारे एक योजन वधे. एटले उपरनो चार योजन विस्तार ठे, तेमां एक वधे तेवारे पांच योजन विस्तार थाय, एम अनुक्रमे वधतां वधतां नीचे आवतां तलीये बार योजन विस्तार थाय ठे. अने ज्यां जाग न पामीएं त्यां मूलगी वहेंचवानी राशीना तेम अंश करीएं के जेम पूरा जाग आवे. वली जगतीउ केवी ठे?इय के० इति चूला के० मेरुनी चूलिका अने गिरि के० मेरुपर्वतना कूट के० शिखर, तेमनी पेठे ठे, विरकंजकरणाहिं के० विष्कंज कर्ण जेमनो, एटले जेम चूलिकानुं मूल विष्कंज बार योजन ठे, अने उपर विष्कंज चार योजन ठे, ते चार योजन बारमांहेथी काढीएं, तेवारे आठ उगरे. अने चूलिका चालीश योजन उंची ठे; ते आठने चालीश जागे वहेंचतां जाग न आवे तो आठना तेवी रीते अंश करीएं, के जेम चालीश जागे वहेंचतां जाग पहोंचे. तेमाटे आठने पांचवार गुणीएं तेवारे चालीश थाय. तेने चालीशे जाग देतां योजननो पांचमो जाग एक आवे ते चूलिकाना मूलथी चढतां एक योजन जइएं तेवारे एक योजननो पांचमो जाग नीचे विस्तारमांथी घटे. अने उपरथी एक योजन उतरीएं तेवारे एक योजननो पांचमो जाग उपरना विस्तारथी विष्कंजमांहे वधे. वली गिरि के० मेरुपर्वत प्रमुख पर्वतोनो मूलविष्कंज दश सहस्र नेवु योजन अने एक योजनना अगीयार जाग करीएं ते मांहेला दशजाग एटलो मूले विस्तार ठे. अने उपरनो विष्कंज एक हजार योजन ठे; ते मूलविष्कंजमांथी काढीएं तेवारे नवसहस्र ने नेवु अने उपर अगीयारीया दश जाग वधे, ते उंचपणाना एक लाख योजनसाथे वहेंचतां जाग न आवे, तेमाटे जाग पामवा सारु नव हजार नेवुने अगीयारगणा करीएं, तेवारे नवाणु हजार नवसें ने नेवु थाय, तेमां मूलगा अगीयारीया दश जाग जेलतां एक लाख जाग थाय. ते उंचपणाना लाख योजननी साथे वहेंचीएं तेवारे योजननो अगीयारीयो

एक जाग आवे, तो जेवारे एक योजन चढतां थाय, तेवारे योजननो अगीयारीउ एक जाग नीचेना मूल विस्तारमांहेथी घटे. अने उपरथी उतरतां उपरना विस्तार मांहे वधे. वली यमकपर्वत, कांचनगिरि तथा कूटने पण एमज जाणवुं. जेम वज्र एवे नामे कूटनो मूल विस्तार एक सहस्र योजन छे, अने उपर विस्तार पांचसें योजन छे–ते काढतां पांचसें योजन उगरे अने उंचपणुं तो सहस्र योजन छे. माटे जाग न आवे ते माटे पांचसेंने बमणा करीएं तो एक हजार थाय. ते सहस्र योजन साथे वहेंचतां योजननो अर्द्धजाग आवे. ते चढतां घटे अने उतरतां वधे. एम समस्त ठेकाणे जाणवुं. ॥ १४ ॥

वली जगतीयो केवी छे ? ते कहेछे–गाउडुगुच्चाइ के० बे गाउनी उंची, अने तयट्ठ जाग के० ते उंचपणानो आठमो जाग छे, रुंदाइ के० विस्तार जेनो. देसूण के० देशे उणा डुजोयण के० बे योजन वर के० प्रधान एवा वंने वाजुए छे वणाहिं के० वन जेने विषे एवी, पउमवेइए के० पद्मवरवेदिका, तेणे करी परि के० समस्त प्रकारे विंटाणी थकी मंकिय के० शोजित छे, सिराहिं के० मस्तक जेमनां एवी. ॥ १५ ॥

वली जगतीयो केवी छे ?–वेईसमेण के० वेदिका सदृश अने महया के० मोटा एवा गवरक के० गोखला तेमना कमएण के० वलय–तेणे करी संपरित्ताहिं के० आसमंतात् वेष्टिताभिः एटले चारे तरफ वींटेलीउ छे. वली जगतीउ केवी छे ? अढारसूण के० अढार योजन उणो जे परिहि के० परिधि छे, ते चउजत्त के० चार जागे वहेंचतां जेटला योजन आवे तेटला योजननुं दारंतराहिं के० एकेका विजयादि द्वारनुं अंतर छे, जे जगतिनेविषे एवीउ छे. जेम जंबुद्वीपनो परिधि वीखंजवगादहगुण एणी गाथाए करतां त्रण लाख सोल हजार बसें सत्तावीश योजन अने त्रण कोश, अने उपर धनुष्य एकसो अठावीश अने तेर अंगुल थाय छे. तेमांथी अढार काढीएं. पछी चारे जागे वहेंचीएं त्यारे उंगणाएंशी हजार बावन योजन एक कोश, पंदरसें बत्रीश धनुष्य, त्रण अंगुल अने त्रण जव एटलुं एकेका बारणानुं अंतर जाणवुं. एम लवणसमुड संबंधी परिधि (१५८११३९) योजन छे, एमांथी अढार उणा करी चार जागे वहेंचतां ३९५२८० योजन अने उपर एक कोश, एटलुं अंतर आवे. ते लवणसमुडनी जगतीना एकेका बारणानुं अंतर जाणवुं. धातकीखंमनो परिधि एकतालीश [illegible] दश हजार नवसें एकसठ याजन छे. तेमांथी अढार काढीने बाकीना चारे [illegible] योज[illegible] त्रण कोश एटलुं एकेका बारणानुं अंतर जाणवुं. [illegible] छे, तेमांथी अढार काढीएं, बाकीनाने

चार नागे वहेंचतां १९७९६४६ योजन अने त्रण कोस उपर, एटलुं एकेका बारणानुं अंतर छे. एम सर्वत्र जाणवुं. ॥ १६ ॥

वली जगतीउं केवीउं छे ? अठुच्च के० आठ योजन उंचा, चउरु के० चार योजन विछर के० विस्तारवंत अने दुपास के० बेपासे सकोस के० एकेका कोस सहित एवी कुड्ड के० बारसांखनी भींत छे जेमनेविषे एवा दाराइं के० दरवाजा जे जगतिउंने विषे छे एवीउं छे. वली जगतीउं केवी छे ? पुव्वाइ के० पुर्वादि चार दिशिउंने विषे जे महिद्धि के० महर्द्धिक देव के० देवता तेना दार के० दरवाजा, तेमनां नामे नाम छे; ते नाम विजायाइं के० विजयादि चार अनुत्तर विमाननां नामे छे, जे जगतीउंने विषे एवी छे. १७

वली जगतीउं केवी छे ? नाणा के० अनेक प्रकारनां जे मणिमय के० मणिरत्नो तेहनी देहली के० उंबरो तथा कवाड के० कमाड अने परिघा के० भोगल–तेणे करीने दरवाजानी सोहाहिं के० शोभा छे, जगइहिं के० जे जगतिउंनेविषे. एवी जगतीउंए तेसव्वे के० जे पूर्वे कह्या ते सर्वे दीवोदहिणो के० द्वीप समुद्र परिखित्ता के० वींट्या छे. ॥ १८ ॥

॥ हवे एक गाथाए करी वेदिकाना वे बाजुना वननुं रमणिकपणुं देखाडे छे. ॥

वरतिण तोरण झय छ, त्तवाविपासाय सेल सिलवट्टे ॥
वेइवणे वरमंडव ॥ गिहासणेसू रमंति सुरा ॥ १९ ॥

अर्थ– वर के० पंचेंद्रियोंने पुष्ट करवानेविषे तत्पर एवा, तिण के० तृण नडादिक एवे नामे वनस्पति तोरण के० बाहेर दरवाजाने शोभाकारक तोरण, झय के० ध्वजा, छत्त के० छत्र, वावि के० वापि, पासाय के० प्रासाद एटले देवोने रमवानां घर, सेल के० रमवाना पर्वत, अने सिलवट्टे के० विस्तीर्ण एवा पाषाणो छे जेनेविषे एवुं जे वेइ-वणे के० वेदिकाना बेहु बाजुनुं वन–तेने विषे वर के० मनने गमे एवा मंडव के० द्राक्षादिना जे मांडवा तेनेविषे, तथा गिह के० केलीप्रमुखना जे घर तेनेविषे, वली आसणेसू के० भला बेसवायोग्य सिंहासनादि तेनेविषे, सुरा के० देवता ते रमंति के० रमे छे, क्रीडा करे छे. ॥ १९ ॥

॥ हवे अधिकारी देव अने देवीउंनी उत्पत्ति कहे छे. ॥

इह अहिगारो जेसिं ॥ सुराण देवीण ताण मुप्पत्ति ॥
नियदीवोदहि नामे ॥ अस्संखइमे सनयरीसु ॥ २० ॥

अर्थ– इह के० ए जंबूद्विप, लवणसमुद्र, धातकीखंड, तथा पुष्करार्द्ध–ए, सर्व मली पिस्तालीश लाख योजननो वृत्त विस्तारवालो मनुष्य क्षेत्र छे, तेनेविषे जे सिंधु-

एक नाग आवे, तो जेवारे एक योजन चढतां थाय, तेवारे योजननो अगीयारीओ एक नाग नीचेना मूल विस्तारमांहेथी घटे. अने उपरथी उतरतां उपरना विस्तार मांहे वधे. वली यमकपर्वत, कांचनगिरि तथा कूटने पण एमज जाणवुं. जेम वज्र एवे नामे कूटनो मूल विस्तार एक सहस्र योजन छे, अने उपर विस्तार पांचसें योजन छे–ते काढतां पांचसें योजन उगरे अने उंचपणुं तो सहस्र योजन छे. माटे नाग न आवे ते माटे पांचसेंने वमणा करीएं तो एक हजार थाय. ते सहस्र योजन साथे वहेंचतां योजननो अर्द्धनाग आवे. ते चढतां घटे अने उतरतां वधे. एम समस्त ठेकाणे जाणवुं. ॥ १४ ॥

वली जगतीयो केवी छे ? ते कहेछे–गाउडुगुच्चाइ के० वे गाउनी उंची, अने तयंश नाग के० ते उंचपणानो आठमो नाग छे, रुंदाइ के० विस्तार जेनो. देसूण के० देशे उणा डुजोयण के० वे योजन वर के० प्रधान एवा थंने वाजुए छे वणाहिं के० वन जेने विषे एवी, पउमवेइए के० पद्मवरवेदिका, तेणे करी परि के० समस्त प्रकारे विंटाणे थकी मंडिय के० शोनित छे, सिराहिं के० मस्तक जेमनां एवी. ॥ १५ ॥

वली जगतीयो केवी छे ?–वेइसमेण के० वेदिका सदृश अने महया के० मोटा एवा गवरक के० गोखला तेमना कडएण के० वलय–तेणे करी संपरित्ताहिं के० आसमंतात् वेष्टिताजिः एटले चारे तरफ वींटेलीउ छे. वली जगतीउ केवी छे ? अडारसूण के० अढार योजन उणो जे परिहि के० परिधि छे, ते चउनत्त के० चार नागे वहेंचतां जेटला योजन आवे तेटला योजननुं दारंतराहिं के० एकेका विजयादि द्वारनुं अंतर छे, जे जगतिनेविषे एवीउ छे. जेम जंबुद्वीपनो परिधि वीखंनवगादहगुण एणी गाथाए करतां त्रण लाख सोल हजार वसें सत्तावीश योजन अने त्रण कोश, अने उपर धनुष्य एकसो अगावीश अने तेर अंगुल थाय छे. तेमांथी अढार काढीएं. पछी चारे नागे वहेंचीएं त्यारे उंगणाएंशी हजार बावन योजन एक कोश, पंदरसें बत्रीश धनुष्य, त्रण अंगुल अने त्रण जव एटलुं एकेका वारणानुं अंतर जाणवुं. एम लवण समुद्र संबंधी परिधि (१५८११३९) योजन छे, एमांथी अढार उणा करी चार नागे वहेंचतां ३९५२८० योजन अने उपर एक कोश, एटलुं अंतर आवे. ते लवणसमुद्रनी जगतीना एकेका वारणानुं अंतर जाणवुं. धातकीखंमनो परिधि एकतालीश दश हजार नवसें एकसठ योजन छे. तेमांथी अढार काढीने बाकीना चारे [illegible] १०२७३५ योजन अने त्रण कोश एटलुं एकेका वारणानुं अंतर जाणवुं. [illegible] संबंधी परिधि–९१७०६०५ योजन छे, तेमांथी अढार काढीएं, बाकीनाने

चार जागे वहेंचतां ७९०५२६४८ योजन अने त्रण कोस उपर, एटलुं एकेका वारणानुं अंतर छे. एम सर्वत्र जाणवुं. ॥ १६ ॥

वली जगतीउ केवीउ छे ? अठुच्च के० आठ योजन उंचा, चउसु के० चार योजन विछर के० विस्तारवंत अने डुपास के० बेपासे सकोस के० एकेका कोस सहित एवी कुड के० वारसांखनी नींत छे जेमनेविषे एवा दाराइं के० दरवाजा जे जगतिउने विषे छे एवीउ छे. वली जगतीउ केवी छे ? पुव्वाइ के० पुर्वादि चार दिशिउने विषे जे महिढ्ढि के० महर्द्धिक देव के० देवता तेना दार के० दरवाजा, तेमनां नामे नाम छे; ते नाम वेजायाइं के० विजयादि चार अनुत्तर विमाननां नामे छे, जे जगतीउने विषे एवी छे. १७

वली जगतीउ केवी छे ? नाणा के० अनेक प्रकारनां जे मणिमय के० मणिरत्नो तेहनी देहली के० उंबरो तथा कवाम के० कमाम अने परिघा के० नोगल–तेणे करीने दरवाजानी सोहाहिं के० शोजा छे, जगइहिं के० जे जगतिउनेविषे. एवी जगतीउए तेसवे के० जे पूर्वे कह्या ते सर्व दीवोदहिणो के० द्वीप समुद्र परिखित्ता के० वींट्या छे. ॥ १८ ॥

॥ हवे एक गाथाए करी वेदिकाना वे बाजुना वननुं रमणिकपणुं देखाडे छे. ॥

वरतिण तोरण ऊय ठ, त्तवाविपासाय सेल सिलवट्टे ॥
वेइवणे वरमंम्व ॥ गिहासणेसू रमंति सुरा ॥ १९ ॥

अर्थ– वर के० पंचेंद्रियोने पुष्ट करवानेविषे तत्पर एवा, तिण के० तृण नडादिक एवे नामे वनस्पति तोरण के० बाहेर दरवाजाने शोजाकारक तोरण, ऊय के० ध्वजा, छत्त के० छत्र, वावि के० वापि, पासाय के० प्रासाद एटले देवोने रमवानां घर, सेल के० रमवाना पर्वत, अने सिलवट्टे के० विस्तीर्ण एवा पाषाणो छे जेनेविषे एवुं जे वेइवणे के० वेदिकाना बेहु बाजुनुं वन–तेने विषे वर के० मनने गमे एवा मंडव के० द्राक्षादिना जे मांडवा तेनेविषे, तथा गिह के० केलीप्रमुखना जे घर तेनेविषे, वली आसणेसू के० नला वेसवायोग्य सिंहासनादि तेनेविषे, सुरा के० देवता ते रमंति के० रमे छे, क्रीडा करे छे. ॥ १९ ॥

॥ हवे अधिकारी देव अने देवीउनी उत्पत्ति कहे छे. ॥

इह अहिगारो जेसिं ॥ सुराण देवीण ताण सुप्पत्ति ॥
नियदीवोदहि नामे ॥ अस्संखइमे [illegible] ॥ २० ॥

अर्थ– इह के० ए जंबूद्विप, लवणसमुद्र, [illegible] पुष्करार्द्ध–ए सर्व मली पिस्तालीश लाख योजननो वृत्त [illegible] छे, तेनेविषे जे [illegible]

राण देवीण के० जे देवता देवीउंनो अहिगारो के० अधिकार ठे, ताण सुराण देवीण के० ते देवता तथा देवीउंनी उप्पत्ति के० उत्पत्ति एटले जे उपजवुं ठे, ते असंखइमे के० अहींथी असंख्यातमो नियदीवोदहिनामे के० पोतपोताने नामे जे द्वीप अने समुद्र ठे; तेमांहे बार हजार योजन गया पठी असंख्यातमीउं सनयरीसु के० स्वनगरीउंने विषे एटले जे पोताने नामे नगरी ठे तेनेविषे उत्पत्ति ठे ॥ २० ॥

॥ हवे जंबुद्वीपना कुलगिरि तथा क्षेत्रनो विचार कहे ठे. ॥

जंबुदीवो ठहिंकुल ॥ गिरीहिं सत्तहिं तहेव वासेहिं ॥
पुव्वावरदीहेहिं ॥ परिछिन्नो तेइमे कमसो ॥ २१ ॥

अर्थ– जंबुदीवो के० जंबूद्वीप ठे ते पुव्वावरदीहेहिं के० पूर्व अने पश्चिमे दीर्घ एटले लांबा एवा ठहिं कुलगिरीहिं के० ठ कुलगिरि पर्वत, तेमज सत्तहिंवासेहिं के० सात वर्ष एटले क्षेत्र तेणे करी परिछिन्नो के० वहेंचाएलो ठे, एटले विभाग करेला ठे, तेइमे के० ते आ क्षेत्रो तथा कुलगिरीउं कमसो के० अनुक्रमे करी तेमनां नाम
पर्वतोने विषे. ॥ २१ ॥

॥ प्रथम ठ कुलगिरिनां नाम एक गाथाए करी कहे ठे. ॥

हिमवं सिहरी महहिम ॥ रुप्पी निसढो य नीलवंतो य ॥
बाहिरउं डुडु गिरिणो ॥ उभउं वि सवेइया सवे ॥ २२॥

अर्थ– प्रथम दक्षिणथी शुरु मांडीने हिमवं के० हिमवंत पर्वत ठे, अने उत्तर दिशिमां सिहरी के० शिखरी पर्वत ठे; वली दक्षिणदिशाए महहिमवं के० महाहिमवंत ठे, अने उत्तर दिशिमां रुप्पी के० रुपिपर्वत ठे. वली दक्षिण दिसाए निसढो के० निषध ठे, अने उत्तर दिशाए नीलवंतो के० नीलवंत ठे. ए ठ कुलगिरि पर्वत ठे. दक्षिण तथा उत्तर दिशाए बाहिरउं के० बाहेरथी डुडुगिरिणो के० बे पासे बे पर्वत सरखा ठे. तेमाटे बेबे एकठा कह्या. वली सवे के० ए सर्व पर्वतो केवा ठे? तो के उभउंवि के० बे पासे पण सवेइया के० वेदिका सहित ठे. ते वेदिका तो जगतीना शिखर उपर जे प्रमाणे कहेली ठे तेम सर्वत्र ठेकाणे जाणवी. ॥ २२ ॥

॥ हवे एक गाथाए करी सात वर्ष एटले क्षेत्र ...

भरहेरवयत्ति दुगं ॥ दुगंच हेमवयरम्
य रम्मय दुगं ॥ महा विदेहुत्ति

अर्थ– भरह के० प्रथम भरतक्षेत्र दक्षिणदिशि
एरवह के० ऐरवतक्षेत्र ठे. इति दुगं के०

वय रणवयरूवंडुगं के० हेमवंत ने ए रणवंतरूपं छिक ठे एटले ए वेनुं जोडलुं ठे ते सरखुं ठे. एटले हिमवंत पर्वत ठे ते दक्षिण तरफ ठे. अने ऐरवत उत्तरदिशिमां ठे. तथा हरिवासरम्मयडुगं के० हरीवर्ष अने रम्यकवर्ष छिकं एटले ए वेनुं जोडलुं सरखुं ठे. अनुक्रमे ए वे दक्षिण अने उत्तरनेविषे पूर्वनीपेठे जाणवा. अने मझि के० मध्यजागे विदेहुत्ति के० सातमो महाविदेह क्षेत्र ठे. सगवासा के० ए सात क्षेत्र कह्यां. २३

॥ हवे एक गाथाए करी, सात क्षेत्रमध्ये ठ कुलगिरि तथा सातमा महाविदेह क्षेत्रने मध्यजागे मेरुपर्वत ठे, ए सात गिरिनुं सामान्य प्रकारे स्वरूप कहे ठे. ॥

दो दीहाचउवट्टा ॥ वेयड्ढा खित्त ठक्क मझंमि ॥ मेरू
विदेह मझे ॥ पमाण मित्तो कुलगिरीणं ॥ २४ ॥

अर्थ— दोवेयड्ढादीहा के० वे दीर्घ एटले लांबा वैताढ्य, ते जरत, तथा ऐरवत ए बाहेरना वे क्षेत्रमां ठे. अने चउ के० चार, वट्टा के० वृत्त एटले गोलाकार वेयड्ढा के० वैताढ्य—ते हिमवंत, एरणवंत, हरिवर्ष अने रम्यक् ए चार क्षेत्रमां चार वृत्त वैताढ्य ठे. ए ठ वैताढ्य ठे ते खित्तठक्कमझंमि के० ठ क्षेत्रमां ठे. अने विदेहमझे के० महाविदेहनामध्ये वचमां मेरू के० मेरु पर्वत ठे. इत्तो के० अहींयांथी आगल कुलगिरिणं पमाणं के० कुलगिरिनुं प्रमाण कहे ठे. ॥ २४ ॥

॥ हवे एकगाथाए करी कुलगिरिनुं उच्चत्वादि प्रमाण कहे ठे. ॥

इग दो चउ सय उच्चा ॥ कणगमया कणगरायया कमसो ॥
तवणिज्ज सुवेरु लिया ॥ बहि मझप्रितरा दोदो ॥ २५ ॥

अर्थ— बहिय के० बाहेरना हिमवंत अने शिखरी ए वे पर्वत इगसयउच्चा के० एकसो योजन उंचा ठे. अने मझ के० वचमांना महाहिमवंत अने रुक्मी ए वे पर्वत दोसयउच्चा के० वसें योजन उंचा ठे. मांहेना निषध अने नीलवंत ए वे पर्वत चउसयउच्चा के० चारसें योजन उंचा ठे. वली पर्वत केवा ठे ? बहि के० बाहेरना वे पर्वत कणगमया के० सुवर्णवर्णमयी ठे. मझ के० मध्यना वे पर्वत, तेमांहे महाहिमवंत कणग के० सुवर्णनो ठे, अने वीजो रुक्मी ठे ते रायया के० रुपानो ठे. अप्रितरा के० मांहेनो जे निषध पर्वत ठे, ते तवणिज्ज के० तपावेला सुवर्णना वर्ण जेवा रक्तवर्ण सुवर्णनो ठे, अने नीलवंत पर्वत ते सुवेरुलिया के० सद्वैरुर्यवर्ण एटले वैरुर्य रत्नने अने नीले वर्णे ठे. ॥ २५ ॥

॥ हवे ए कुलगिरिठें संबंधी पहोलपणुं जाणवाने अर्थे करण कहे ठे. ॥

इग अड इत्तीस अंका ॥ लरकगुणा कमिण नउय सय जइ-
या ॥ मूलो वरिसमरुवं ॥ विझारं विंति जुयलतिगे ॥ २६ ॥

अर्थ– डुगअंका के० बे आंक, अठअंका के० आठ आंक, छतीसअंका के० बत्रीश आंक, ए आंक जूदी जूदी राशीएं कमिण के० अनुक्रमे करी लरकगुणा के० लाखगुणा करीएं त्यारे प्रथम राशी बे लाख, बीजी राशी आठ लाख, त्रीजी राशी बत्रीश लाख, एटला थाय. तेवार पछी एकेकी राशी नउयसय के० एकसो नेवु जइया के० नागे वहेंचीएं, ते वहेंचतां जेटला नाग आवे, तेटला योगेन मूले के० मूलनेविषे अने उवरि के० उपर जुयलतिगे के० त्रणे युगलनेविषे समरूवंविछारं के० सरखा रूपे विस्तार प्रते पामे; ए रीते बिंति के० पंडितपुरुषो कहे छे. ते केम ? तो के-प्रथम राशीना बे आंक छे, ते लाखगुणा करीएं तेवारे बे लाख थाय, ते एकसोने नेवु नागे वहेंचतां एक हजार बावन योजन अने उपर बार कला लाजे; एटलो हिमवंत तथा शिखरिनो विस्तार छे, एम जाणवुं. एम सर्वत्र जाणवुं. हवे एकसो नेवु नागे दीए छे तेहनुं कारण कहे छे. नरत अने ऐरवत थकी माहाविदेहसुधी क्षेत्र तथा कुलगिरि जे छे ते बमणा बमणा छे, तेमाटे बमणा आंक मांडीएं, तेनो सरवालो गणतां एकसोने नेवु थाय. ते मूलगी राशी अने नागनी राशिथी एक शून्य टाली वहेंचीएं तो यथोक्त परिमाण लाजे, एटले मूलगी राशी बे लाख छे, तेमां एक शून्य टालवाथी वीश हजार थाय, अने नागनी राशी एकसोने नेवुं छे, तेमांथी एक शून्य टालवाथी उंगणीशनो आंक रहे ते पूर्वोक्त वीस हजारने ए उंगणीशनो नाग आपीएं तेवारे यथोक्त प्रमाण थाय. एम सघले ठेकाणे जाणवुं. २६

॥ तेहज पामेलो पर्वतोना विस्तारनो आंक बे गाथाए करी कहे छे. ॥

बावणहिअ सहसो ॥ बारकला बाहिराण विछारो ॥ मझि
मगाण दसुत्तर ॥ बायालसया दस कला य ॥ २७ ॥

अर्थ–बावणहिअ के० बावन योजने करी अधिक सहसो के० एक हजार बारकला के० बार कला एटले एक हजार बावन योजन अने उपर बार कला एटलो बाहिराण के०बाहेरना हिमवंत अने शिखरि पर्वतनो प्रत्येके विछारो के० विस्तार छे. तथा मझिमगाणं के० मध्य एटले वचेना जे महाहिमवंत अने रुक्मी पर्वत छे, तेमनो प्रत्येके विछारो के० विस्तार बायालसया के० बेतालीसें दसुत्तर के० दश योजन अने उपर दसकला के० दश कला अर्थात् ४२१० योजन उपर १० कला छे. ॥ २७ ॥

अभिंतराण दुकला ॥ सोल सहस्सड सया सयायाला ॥
चउ [illegible] गुणा दस कला सये ॥ २८ ॥

[illegible] ने [illegible]षध तथा नीलवंत, तेमना प्रत्येके [illegible] सयायाला के० बेतालीश योज-

नसहित, अडसया के० आठसें योजन अने उपर डुकला के० वे कला एटले सोल हजार आठसें बेतालीश योजन अने उपर वे कला छे. हवे छ कुलगिरिनो सामान्य-पणे एकठो विस्तार कहे छे. चउचत्तसहस के० चुमालीश हजार दोसय के० वसें दसुत्तरा के० दश योजन उपर दसकला के० दस कला छे. एटले चुमालीश हजार वसें दश योजन उपर दश कला. एटलो सवे के० सर्व युगल त्रिकनो विस्तार छे. ॥ २८ ॥

॥ हवे एक गाथाएं करी सात क्षेत्रनो विस्तार जाणवाने अर्थे करण कहे छे. ॥

इग चउ सोलस अंका ॥ पुवुत्त विहीइ खित्त जुयलतिगे ॥
विछारं विंति तहा ॥ चउसठिंको विदेहस्स ॥ २९ ॥

अर्थ– इग के० एक, चउ के० चार सोलस के० सोल अंका के० आंकने पुवुत्तविहीइ के० पूर्वोक्त विधिएं करी लाखगुणा करीएं. पछी एकसो नेवु भागे वहेंचीएं तो खीत्त जुयल तिगे के० क्षेत्रजुगलत्रिकने विषे विछरं के० विस्तारप्रत्ते विंति के० ज्ञानीपुरुषो कहे छे. तहा के० तेमज चउसठिंको के० चोसठ आंकने लाखगुणा करीएं. तेने एकसो ने नेवु भागे वहेंचतां जेटलो आंक आवे तेटलो विदेहस्स के० महाविदेहने विषे विछारं के० विस्तार थाय, तेप्रते कहे छे. ॥ २९ ॥

॥ हवे भाग वहेंचतां जे सात क्षेत्रनुं प्रमाण थाय ते वे गाथाएं कहे छे. ॥

पंचसया छवीसा ॥ छच्चकला पढम खित्त जुयलंमि ॥
वीए इग वीस सया ॥ पणुत्तरा पंच य कला य ॥ ३० ॥

अर्थ– पंचसया के० पांचसें अने छवीसा के० छवीश एटले पांचसें ने छवीश योजन अने उपर छच्चकला के० छ कला, एटलुं प्रमाण पढमखित्तजुयलंमि के० पेहेलुं जे क्षेत्रनुं युगल भरत तथा ऐरवत–तेने विषे प्रत्येके जाणवुं. वली वीए के० वीजुं क्षेत्रनुं युगल जे हेमवंत तथा एरण्यवंत–तेहनो प्रत्येके विस्तार इगवीससया के० एकवीशसें पणुत्तरा के० पांच योजन उपर एटले वे हजार एकसो ने पांच योजन अने उपर पंचकलाय के० पांच कला एटलुं विस्तारनुं प्रमाण छे. ॥ ३० ॥

चुलसीसय इगवीसा ॥ इक्ककला तइयगे विदेहि पुणो ॥
तित्तीस सहस छस्सय ॥ चुलसीया तह कला चउरो ॥ ३१ ॥

अर्थ– चुलसीसय के० आठ सहस अने चारसें इगवीसा के० एकवीश योजन उपर इक्ककला के० एक कला एटलो तइयगे के० त्री[illegible]ल एटले हरिवर्ष तथा रम्यक् क्षेत्रनो प्रत्येके विस्तार छे. पुणो के० वली विदे[illegible] महाविदेहने विषे तित्तीस-

सहस के० तेत्रीश हजार उस्सय के० उसें चुलसीया के० चोराशी योजन तह के० तथा कला चउरो के० चार कला एटलो सातमुं जे महाविदेह क्षेत्र छे, तेनो विस्तार छे. ॥३१॥

॥ हवे एक गाथाएं करी ए साते क्षेत्रनो एकठो विस्तार कहे छे. ॥

पण पन्न सहस सग सय ॥ गुण नउया नवकला सयलवा-
सा ॥ गिरिखित्तंक समासे ॥ जोयण लकं हवइ पुणं ॥ ३२ ॥

अर्थ– पणपन्नसहस के० पंचावन सहस्र सगसय के० सातसें गुणनउया के० नेव्याशी योजन एटले ५५७०९ योजन उपर नव कला के० नवकला, एटलुं सयलवासा के० सघला साते क्षेत्रनुं एकठुं प्रमाण कह्युं. गिरिखित्तंक समासे के० पूर्वोक्त पर्वत छ तथा क्षेत्र सातना जे आंक ते समासे एटले एकठा कस्या छतां पुणं के० संपूर्ण जोयणलकं के० लाख योजन हवइ के० थाय. ॥ ३२ ॥

॥ हवे एक गाथाएं करी मध्यजागनेविषे जरत तथा ऐरवतनुं अर्द्ध प्रमाण कहे छे.

पणास सुद्ध बाहिर ॥ खित्ते दलयंमि ड सय अडतीसा ॥
तिन्नि य कला य एसो ॥ खंड चउकस्स विरकंनो ॥ ३३ ॥

अर्थ– बाहिर के० बाहेरना जे जरत तथा ऐरवत ए बे खित्ते के० क्षेत्र, तेम प्रमाण पांचसें उवीस योजन अने छ कला छे–ते मध्येथी पणास के० पचाश योजन वैताढ्यना सुद्ध के० शोधीएं, एटले काढीएं तेवारे चारसें उहोतेर योजन अने छ कला बाकी रहे.तेनुं दलयंमि के० अर्द्ध कस्ये छते डुसय के० बसें अडतीसा के० आडत्रीस योजन उपर तिन्निय के० त्रण कलाय के० कला एटलुं एसो के० ए खंड चउकस्स के० खंड चतुष्क एटले बे खंड मध्य जरतना अने बे खंड मध्य ऐरवतना ए चार खंडनुं विरकंनो के० विष्कंज एटले पहोलपणुं छे. ॥ ३३ ॥

॥ हवे एक गाथाएं करी छ कुलगिरि उपर जे ड्रह छे, तेनुं प्रमाण कहे छे. ॥

गिरि उवरि सवेइदहा ॥ गिरिउच्चत्ताउ दसगुणा दीहा ॥
दीहत्ति अद्धरुंदा ॥ सवे दस जोयणुवेहा ॥ ३४ ॥

अर्थ– गिरिउवरि के० पर्वत उपर सवेइदहा के० वेदिका सहित ड्रह छे. पण ते ड्रह केवा छे ? गिरिउच्चत्ताउ के० पर्वतना उंचपणाथी दसगुणादीहा के० दशगणा दीर्घ एटले लांबा छे अने दीहत्ति के० दीर्घपणा थकी अद्धरुंदा के० अर्द्ध विस्तारे एटले पहोला छे. सवे के० सर्व ड्रह दसजोयण के० दश योजन उवेहा के० उंडा छे. ते केम–बाहेरना बे कुलगिरि एकसो योजन उंचा छे; ते पर्वतने दश गुणा करतां ... योजन थाय; तेमाटे ते ड्रह सहस्र योजन लांबा छे. अने लांबपणानुं अर्द्ध

पांचसें योजननुं पहोलपणुं छे, अने दश योजन उंमा; एम समस्त द्रहनुं मान पर्वतने अनुमाने छे, एम जाणवुं. ॥ ३४ ॥

॥ हवे ते द्रहनां नामो कहे छे. ॥

बहि पउम पुंडरीआ ॥ मझे ते चेव हुंति महपुवा ॥
तेगिछिकेसरीआ ॥ अभिंतरिया कमेणेसु ॥ ३५ ॥

अर्थ– बहि के० बाहेरना हिमवंत अने शिखरी–ए बे पर्वत उपर पउम के० पद्मद्रह, अने पुंडरीआ के० पुंडरीक नामे द्रहो छे. मझे के० मध्यना महाहिमवंत, अने रुक्मि–ए बे पर्वत उपर चेव के० निश्चयपणे ते के० ते पहेला बे द्रहनां जे नाम कह्यां ते नामने पाछल, महापुवा के० महा शब्द पूर्वे छे जेमने एवा एटले महापद्म तथा महापुंडरीक एवा नामे बे द्रहो छे. अने अभिंतरिआ के० मांहेला निषध तथा नीलवंत ए बे पर्वत उपर कमेणेसु के० अनुक्रमे तेगिछिकेसरीआ के० तिगिछि अने केशरी ए नामे ए बे द्रहो छे. ॥ ३५ ॥

॥ हवे ते द्रहमां जे देवीउ वास करे छे तेनां नामो कहे छे. ॥

सिरि लछी हिरि बुध्धी ॥ धी कित्तीनामियाउ देवीउ ॥
नवणवईउ पलिउ ॥ वमाउ वरकमल निलयाउ ॥ ३६ ॥

अर्थ–सिरि के० श्री, लछी के० लक्ष्मी, हिरि के० ह्री, बुध्धी के० बुध्धी, धी के० धी, कित्ति के० कीर्त्ति ए छ नामियाउ के० नाम जेमनां एवीउ जे देवीउ के० देवीउ, ते वसे छे. पण ते देवीउ केवीउ छे ?– नवणवईउ के० भवनपति निकायनी उपनी छे. वली केवीयो छे ?–पलिउवमाउ के० पल्योपमनुं छे आयुष्य जेमनुं, तथा वरकमलनिलयाउ के० प्रधान जे कमल–तेनेविषे छे निलय के० वसवानुं स्थान जेमनुं. वली ए देवीउ अपरिग्रहिता छे. तेमां हिमवंत पर्वत उपर जे पद्मद्रह छे, तेमां श्री देवी वसे छे, तथा शिखरी पर्वत उपर जे पुंडरीक द्रह छे तेमां लक्ष्मी देवी वसे छे, महा हिमवंत उपर जे महापद्म द्रह छे. तेमांहे ह्री नामे देवी वसे छे. रुक्मि पर्वत उपर जे महापुंडरिक द्रह छे तेमांहे बुध्धी नामे देवी वसे छे, निषध उपर जे तिगिछि द्रह छे, तेमांहे धी एवे नामे देवी वसे छे. नीलवंत पर्वत उपर जे केसरी द्रह छे, तेमांहे कीर्त्ति नामे देवी वसे छे. ए छ देवीउनां नाम कह्यां. ॥ ३६ ॥

॥ हवे देवीउने वसवाना कमलनुं प्रमाण कहे छे. ॥

जलुवरि कोसदुगुच्चं ॥ दह विछ [illegible] सविच्छारं ॥
बाहिल्लि विछरइ ॥ कमलं देवी [illegible] ॥ ३७ ॥

अर्थ– ते श्री, लक्ष्मी प्रमुख सर्व देवीनां कमल जलुवरि के० पाणी उपर कोस दुर्ग के० बे कोस उच्चं के० उंचां छे, अने दहविछर के० द्रहनो जे विस्तार तेनोपण- सयंस के० पांचसेंमो जाग विछारं के० एटलो विस्तार छे. तथा पद्म अने पुंमरीकद्र- हमांहे कमलनो विस्तार एक योजन छे, महापद्म अने महापुंमरीक द्रहमांहे बे योजन कमलनो विस्तार छे, तिगिछि अने केसरी द्रहमांहे चार योजन कमलनो विस्तार जाणवो. बाहिल्लि के० कमलनुं जे जाडपणुं छे, ते विछरऊ के० विस्तारथी अर्ध प्रमाण छे, एटले अर्द्ध योजन, एक योजन, अने बे योजन, ए अनुक्रमे कम- लनुं जाडपणुं जाणवुं. एवी रीते मूलगा देवीना कमलनो विस्तार तथा जाडपणुं कह्युं. ३७

॥ हवे कमलनो वर्ण कहे छे. ॥

मूले कंदे नाले ॥ तं वयरारिठ वेरुलियरूवं ॥ जंबू-
णय मज्ज तवणि, ज्ञ वहिदलं रत्त केसरयं ॥ ३८ ॥

अर्थ– मूले के० मूलनेविषे, कंदे के० कंदनेविषे, नाले के० नालनेविषे तं के० ते कमल, वयर के० वज्ररत्नमय, अरिठ के० अरिष्टरत्नमय, अने वेरुलियरूवं के० वेडु- र्यरत्नरूपनुं अनुक्रमे छे. वज्ररत्न उज्वल वर्णे, अरिष्टरत्न श्यामवर्णे अने वेडुर्यरत्न नील- वर्णे छे. वली ते कमल केवां छे ? जंबूणय के० रक्तवर्ण सोनु तेहनां मज्ज के० मांहे- लां दल के० पत्र छे, अने वहि के० बाहेरनां दल के० पत्र ते तवणिज्ज के० तपा- वेला सोनांनां जेवा पीतवर्णे छे; वली रत्त के० रातां छे; केसरयं के० कमलमांहेला तंतु- जेहनेविषे, एवां ते कमल छे. ॥ ३८ ॥

॥ हवे कमल मध्येनी कर्णिका, अने श्रीदेवीने वसवानुं जवन तेहनुं प्रमाण कहे छे ॥

कमलद्ध पाय पिहु लु, च कणगमय कणिगोवरिं जवणं ॥
अद्धेग कोस पिहु दी, ह चउदसय चाल धणुहुच्चं ॥ ३९ ॥

अर्थ– कमलद्ध के० कमलनो जे विस्तार एक योजन, बे योजन, तथा चार योजन तेहनुं अर्द्ध पिहुल के० पहोलपणुं, कमलोनी कर्णिकाउने विषे छे. अने पाय के० कमलना विस्तारनो जे चोथो जाग ते एम के पा योजन, अर्द्ध योजन, अने एक योजन-एटलुं प्रमाण अनुक्रमे कमलोनी कणगमय के० कनकमयकर्णिकाउ-तेमनुं उच्च के० उंचपणुं छे, ते कणिग के० कर्णिकाने उवरिं के० उपर श्री देवीनुं जवणं के० जवन छे. वळी ते जवन केवुं छे ? अद्ध के० अडधो कोस के० गाउ पिहु के० पहोळुं छे; अने एगकोस के० एक कोस दीह के० दीर्घ एटले लांबुं छे. वली ते जवन केवुं छे ? तो के चउदसय के० चोदसें ने उपर चाल के० चालीश धणु के० धनुष्य छे, उच्चं के० उंचप- णुं, एवुं छे. ॥ ३९ ॥

पच्छिम दिसि विणुधणु पण ॥ सउच्च ढाइज सयप्पिहु पवेसं ॥
दारतिगं इह नवणे ॥ मझे दहदेवि सयणिज्जं ॥ ४० ॥

अर्थ— पच्छीम के० पश्चिम दिशिने वर्जीने इहन्नवणे के० आ श्रीदेवीना नवननेविषे उत्तर, तथा पूर्व, तथा दक्षिण, ए त्रण दिशिमां धणु पणसय के० पांचसें धनुष्यना उच्च के० उंचा अने अढाइ सय धणु के० अढीसें धनुष्यना पिहु के० पहोलपणानुं पवेस के० प्रवेश एटले मांहे पेसतां अढीसें धनुष्यनुं पहोलपणुं छे जेमनुं, एवा दारतिगं के० त्रण दरवाजा त्रण दिशिनेविषे जाणवा. ए मूल कमल त्रण द्रहनां कह्यां. तथा ते नवनना मझे के० मध्य नागे दह देविसयणिज्जं के० द्रहदेवीउं जे श्री अने लक्ष्मी प्रमुख तेनां सुवा योग्य स्थान छे. ॥ ४० ॥

॥ हवे परिवारनां कमल कहे छे. ॥

तंमूल कमल मध्द, प्पमाण कमलाण अडहियसएणं ॥
परिखित्तं तन्नवणे, सु नूसणाईणि देवीणं ॥ ४१ ॥

अर्थ— तंमूलकमलमद्ध के० ते प्रथम कह्युं जे मूलकमल तेथी अर्द्धे प्रमाणे जे अडहिय के० आठे अधिक एवा सएणं के० सो—एटले एकसो ने आठ कमलो तेणे करीने ते मूलकमल जे ते परिखित्तं के० विंटेलुं छे. ते जेम गढे करीने नगरी विंटायली होय छे तेम जाणवुं, तन्नवणेसु के० ते कमलनां नवनोनेविषे देवीणं के० देवीउंनां सु के० नला नूसणाईणि के० आनरणादि वस्तु रहे छे. ॥ ४१ ॥

मूलपउमाउ पुव्विं ॥ महयरियाणं चउण्ह चउ पउमा ॥
अवराइसत्त पउमा ॥ अणियाहिवईण सत्तण्हं ॥ ४२ ॥

अर्थ— मूलपउमाउ के० मूलकमलथी पुव्विं के० पूर्वदिशिएं महयरियाणं के० महर्द्धिक जे म्होटी चउण्हं के० चार देवीउं तेमने सर्वने वसवाना चउ के० चार पउमा के० कमल छे. अने अवराइ के० पश्चिम दिशिमां अणियाहिवईण के० अनिकाधिपति तेना एटले अनिक जे कटक इण एटले तेना अधिप एटले स्वामि सत्ताण्हं के० सात छे, तेमने वसवा योग्य सत्त के० सात पउमा के० कमलो छे. ॥ ४२ ॥

वायवाइसु तिसु सुरि ॥ सामन्न सुराण चउ सहस पउमा ॥
अठ दस बार सहसा ॥ अग्गेयाइसु ति परिसाणं ॥ ४३ ॥

अर्थ— मूलगा कमलथी वायवाइसु के० वायव्यादि जे तिसु के० त्रण ते केइ ? ते कहे छे. वायव्य कोण, तथा उत्तरदिशि अने ईशान कोण—ए त्रणे दिशाउंनेविषे सुरि के० देवीसंबंधी जे सामन्नसुराण के० सामानिक देवता, तेमनां चउसहस के०

चार सहस्र पउमा के० कमल छे, तथा अग्गेयाइसु के० अग्निकोणे अट्ठ के० आठ सहस्र, दक्खिण दिसिएं दस के० दश सहस्र, तथा नैर्ऋत्यकोणे बारसहस के० बार सहस्र कमल छे. ए सर्व कमल छे ते अनुक्रमे तिपरिसाणं के० आदि, मध्य, अने अंत ए त्रण परखदा तेनेविषे बेसवायोग्य जे देवताओ, तेनां छे. ॥ ४३ ॥

इय बीय परिक्खेवो ॥ तइए चउसुवि दिसासु देवीणं ॥
चउ चउ पउमसहस्सा ॥ सोल सहस्सा य रक्खाणं ॥ ४४ ॥

अर्थ– इयबीय परिक्खेवो के० इतिद्वितीय परिक्षेपःकथितः एटले ए दिशि विदिशिना जे कमल कह्यां ते मूलगाकमलनो बीजो परिक्षेप एटले वलय जाणवुं- हवे तइए के० त्रीजा वलयनेविषे चउसुवि के० चार एवीयो पण दिसासु के० जे दिशाओ छे, ते दिशाओनेविषे देवीणं के० श्री, लक्ष्मी प्रमुख देवीओनां सोल सहस्सायरक्खाणं के० सोल सहस्र आत्मरक्षक देवता छे, तेमने वसवानां चउचउपउमसहस्सा के० चार चार सहस्र कमल एकेकी दिशिएं छे. ॥ ४४ ॥

अभिओगाइ तिवलए ॥ छत्तीस चत्ताऽडयाल लक्खाइं ॥
इग कोडि वीस लक्खा ॥ पन्नाससहस्स वीससयं ॥ ४५ ॥

अर्थ– अभिओगाइ के० कह्या कार्यना करणहार एवा देवताओनां जे कमल छे, ते कमल तिवलय के० त्रण वलय–एटले चोथो, पांचमो, तथा छठो ए त्रण वलयनेविषे छे ते कहे छे. चोथा वलयनेविषे छत्तीसलक्खा के० बत्रीश लाख कमल छे, तथा पांचमा वलयनेविषे चत्तालक्खा के० चालीश लाख कमल छे, तथा छठा वलयनेविषे अडयाललक्खा के० अडतालीश लाख कमल छे, एम अनुक्रमे छे. हवे ए सर्व कमलनी संख्या एकठी कहे छे. इगकोडी के० एक कोडी, वीसलक्खा के० वीश लाख, पन्नाससहस्स के० पचाश हजार ने वीससयं के० एकसो ने वीस. ए सर्व कमल जंबूवृक्षनी पेठे पृथ्वीकायना पुद्गलनां जाणवां. ए सर्व कमलना आकारे छे, माटे एने कमल कहीने बोलाव्यां छे. ए जेम पद्मद्रहादिकनेविषे कमलनो परिवार वखाण्यो छे, तेम बीजा द्रहनेविषे पण एमज परिवार जाणवो. ॥ ४५ ॥

॥ हवे द्रहनां बारणां वखाणे छे. ॥

पुव्वावर मेरुमुहं ॥ दुसु दार तिगंपि सदिसि दहमाणा ॥
छसीइ जोयणपमाणं ॥ सतोरणं निग्ग नईयं ॥ ४६ ॥

अर्थ–दुसु के० हिमवंत तथा शिखरी ए बे पर्वतो उपर पद्म तथा पुंडरीक ए बे द्रहनेविषे पुव्वावरमेरुमुहं के० पूर्वदिशि अने पश्चिमदिशि, तथा एक मेरुपर्वतने

सन्मुख दारतिगंपि के० ए त्रण द्वार छे, ते बारणां पण सदिसिदहमाणा के० स्वस्वदिशिद्रहना मानथी, असीइनागपमाणं के० एंशीमे नाग प्रमाणे छे. ते केम ? तो के—द्रहनो जे विस्तार पांचसें योजन पूर्व अने पश्चिम दिशिएं छे ते एंसीमे नागे वहेंचीएं तेवारे सवा छ योजन आवे; तेमाटे पूर्व अने पश्चिमनां बारणां द्रहनेविषे सवा छ योजन पहोलां छे. अने मेरुसन्मुख हजार योजन द्रह छे ते एंसी नागे वहेंचीएं तेवारे साढाबार योजन नागे आवे, तेमाटे मेरुसन्मुख द्रहना बारणां साढाबार योजन पहोलां छे एम जाणवुं. वली ते द्वार केवां छे ?—सतोरणं के० तोरणसहित छे. वली केवां छे ?—निग्गायनईयं के० नीकली छे नदी जे बारणांथी, एवां छे. ॥ ४६ ॥

जामुत्तर दारडुगं सेसेसु दहेसु ताण मेरुमुहा ॥ सदि-
सि दहा सिय नागा ॥ तयद्ध माणा य बाहिरिया ॥ ४७ ॥

अर्थ— सेसेसु के० शेष बीजा चार द्रहनेविषे जामुत्तर के० दक्षिण अने उत्तर दिशाए दारडुगं के० बेबे बारणां छे. ताण के० तेमना मध्ये जे मेरुमुहा के० मेरु सामां बारणां छे ते बारणां सदिसिदहासियनागा के० स्वदिशिद्रहना एंसीमे नागे छे. जेम महापद्म तथा महापुंमरीक ए बे द्रह मेरुदिशि सन्मुख बे सहस्र योजन छे, तेमना लांबपणाने एंसीनागे वहेंचतां पचीश योजन आवे, तो जे मेरु सन्मुख बारणुं छे, ते पचीश योजननुं छे. अने बाहिरिया के० बाहेरनां दक्षिण तथा उत्तर सन्मुख जे बारणां छे ते तयद्धमाणाय के० मांहेला मेरुसन्मुख बारणाथी अर्द्धमाने एटले साढाबार योजन प्रमाणे छे. वली ए रीते तिगिछि तथा केशरी द्रह मेरुदिशि लांबा चार हजार योजन छे, ते एंसी नागे वहेंचतां पचाश योजन प्रमाणे मेरु सन्मुखनुं बारणुं छे, अने दक्षिण तथा उत्तरनां जे बारणां छे, ते मांहेला बारणाथी अर्द्ध एटले पचीश योजन प्रमाणनां छे. पण एटलुं विशेष छे के ते सर्व द्रहनां बारणां जे छे, ते तोरण तथा नदीएं सहित छे एम जाणवुं. ॥ ४७ ॥

॥ हवे ते बारणांथी जे नदी नीकली छे तेहनां नाम कहे छे. ॥

गंगा सिंधूरत्ता ॥ रत्तवई बाहिरं नइचउक्कं ॥ वहि
दह पुव्वा वरदा, र विछरं वहइ गिरि सिहरे ॥ ४८ ॥

अर्थ— गंगासिंधू के० नरत क्षेत्रनेविषे गंगानदी तथा सिंधूनदी छे; अने ऐरवत क्षेत्रनेविषे रत्तारत्तवई के० रक्तानदी तथा रक्तवती नदी छे. ए बाहिरं के० बाहेर रहेलीउं जे नइचक्कं के० चार नदीउं छे ते वहिदह के० बाहेरना जे पद्मद्रह तथा पुंडरीकनामे जे द्रह छे, तेमांहेथी पुव्वावरदारविछरं के० पूर्वपश्चिमनां जे द्वार छे, तेनो

जे विस्तार छे, ते प्रमाणे सवा छ योजन पहोलपणे गिरिसिहरे के० हिमवंत तथा शिखरी पर्वतना शिखरथी वहइ के० वहे छे. एटले उतरे छे. इतिगाथार्थः ॥ ॥ ४८ ॥

॥ हवे नदीनी गति बे गाथाए करी कहे छे. ॥

पंचसय गंतु नियगा ॥ वत्तणकूडाउ वहिमुहंवलइ ॥ पण
सय तेवीसेहिं ॥ साहियतिकलाहिंसिहराउ ॥ ४ए ॥

अर्थ— पूर्वोक्त जे चार नदी छे, ते डहना वारणाथी पंचसय के० पांचसें योजन सुधी पर्वतना शिखर उपर वारणां सन्मुख पूर्व पश्चिमदिशिए गंतु के० जइने पछी नियगावत्तणकूडाउ के० निजकावर्त्तन कूटथी एटले पोतपोताना वर्त्तन कूटथी वहिमुहं के० बाहेरना जरत अने ऐरवत क्षेत्रने सन्मुख वलइ के० वले. ते आवी रीते के गंगानदी ते डहना वारणाथी पांचसें योजन सुधी पर्वत उपरे वारणासामी जाय त्यां गंगावर्त्त ए नामे पर्वतनुं जे कूट ते थकी बाहेरनुं जे जरतक्षेत्र छे तेने सन्मुख वले. ए रीते सिंधुनदी पण सिंधू आवर्त्तन कूटथी जरतदिशि वले, तथा रक्तानदी पांचसें योजन वारणा सन्मुख जइने पछी रक्तावर्त्तन कूटथी ऐरवतदिशि वले, एम रक्तवती नदी रक्तवत्यावर्त्तन कूटथी ऐरवत दिशि वले; तो ए नदी जर तथा ऐरवत सामी वले, तेवारे पर्वतना मध्यजागथी बाहेर आवतां पर्वत उपर केटला योजन चाले ? ते कहे छे. पणसयतेवीसेहिं के० पांचसें त्रेवीश योजन अने साहियति कलाहिं के० साधिक एटले जाफेरी त्रण कला त्यहांलगे पर्वत उपर चाले. ते केम, सवा छ योजन नदीनुं मुख छे ते, पर्वतनो जे विस्तार एक सहस्र अने बावन यो जन, अने कला बार–तेमांहेथी काढीए, तेवारे एक सहस्र अने छेतालीश योजन रहे. अने उपरना एक कोसनी पोणी पांचकला ते उपरनी बार कला मांहेथी काढी तेवारे सवासात कला रहे. तेनुं अर्द्ध पांचसें त्रेवीश योजन अने शाढी त्रणकला जाफेरी वाले त्यहांलगी पर्वतना शिखर उपर नदी वहे. ॥ ४ए ॥

निवडइ मगरमुहोवम ॥ वयरामय जिब्भियाहि वयरतले ॥
नियगे निवाय कुंडे ॥ मुत्तावलि समप्पवाहेण ॥ ५० ॥

अर्थ— शिखरना छेडाथी मगरमुहोवम के० मगरमछना मुखने उपमाये छे जेने आकारे, तथा वयरामय के० वज्र रत्नमय एवी जे जिब्भियाहि के० जीनी एनो जीव मगरनो आकार छे, माटे जीनी कहीए—परनाल ते मध्ये थइने वयरतले के० वज्र[illegible] ते तल जेहने विषे, एहवा जे नियगे निवायकुंडे के० नदीना पोतपोताने नामे [illegible] कुंड, एटले चार आपणे नामे जे निपातकुंड, तेने विषे मुत्तावली समप्प[illegible]

वाहेण के० मोतीनी तूटेली सेर तेने सदृश प्रवाहे करी अविछिन्न धाराए करी निव-डइ के० पडे. एटले गंगानदी ते गंगानिपात कुंमने विषे पडे छे, अने सिंधुनदी सिंधूनिपात कुंडने विषे पडे छे. एम नदीने नामे निपातकुंड जाणवा. ॥ ५० ॥

॥ हवे जीभी वखाणे छे. ॥

दहदार विछराउ ॥ विछर पन्नास भाग जड्डाउ ॥
जड्डत्ताउ चउगुण ॥ दीहाउ सव्व जिभ्भीउ ॥ ५१ ॥

अर्थ– द्रहनां बारणानो विस्तार सवा छ योजन छे; तेम नदीप्रवाहमांहे जीभीनो विस्तार पण सवा छ योजन छे. तेमाटे सरखो विस्तार छे. अने दहदारविछराउ के० द्रहनां बारणानो जे पहोलपणे विस्तार ते विछर के० विस्तारना पन्नासभागजड्डाउ के० पचाशमे भागे जीभी जाडी छे. अने ते जड्डत्ताउ के० जाडपणाथी चउगुण के० चोगु-णी सव्वजिभ्भीउ के० सर्व जीभीउ दीहाउ के० दीर्घ एटले लांबी छे. एम सर्व द्रहोनी जीभीनुं प्रमाण जाणवुं. जेम बाहेरना बे पर्वतनेविषे सवा छ योजन जीभी पहोली छे, अने मध्यना बे पर्वतनी जिभी पचीश योजन मांहेली दिशिनी जिभी पहोली छे. अने बाहेरनी दिशिनी जीभी साढाबार योजन प्रमाणे छे, अने अभ्यंतर गिरीनी जीभी महाविदेह क्षेत्रमांहेली पचाश योजन प्रमाणे छे. अने बाहेरनी जे जीभी छे ते पचीश योजन प्रमाण पहोली छे. ए सर्व जीभीउनुं जाडपणुं छे; ते पोतपोताना विस्तारने पचाशमे भागे जाडी छे. अने जाडपणाथी चोगणुं लांबपणुं छे. ॥ ५१ ॥

॥ हवे ते कुंड वच्चे जे द्वीप छे तेनुं प्रमाण कहे छे. ॥

कुंडंतो अडजोयण ॥ पिहुलो जलउवरि कोस दुग मुच्चो ॥
वेइ जुउ नइ देवी ॥ दीवो दहदेवि सम भवणो ॥ ५२ ॥

अर्थ–कुंडंतो के० कुंडवच्चे अडजोयण के० आठ योजन पिहुलो के० पोहलो पाणी छे. अने जलोवरि के० ते पाणी उपर कोसदुगमुच्चो के० बे कोस उंचो, अने वेइजुउ के० वेदिकायुक्त एटले वेदिकाए सहित एवो जे नइदेवीदीवो के० नदीनी देवी-ने वसवानो द्वीप छे; पण ते द्वीप केवो छे ? दहदेविसमभवणो के० द्रहनी जे श्री, लक्ष्मी प्रमुख देवी तेहनां सरखां छे भवन जे द्वीपनेविषे एवो छे. ॥ ५२ ॥

॥ हवे कुंडोनुं प्रमाण कहे छे. ॥

जोयण सठि पिहुत्ता ॥ सवाय छ्पि [illegible] दुवाग ॥
एए दसुंड कुंडा ॥ एवं अन्नेवि नव [illegible] ॥

अर्थ–जोयणसठिपिहुत्ता के० ते कुंड साठ योजन पहोला छे. वली केवा छे? स-वाय छप्पिहुलवेइतिडुवारा के० सवा छ योजन पहोलां वेदिकानां त्रण बारणां छे ते कुंडने विषे. एएकुंडा के० ए पहेला कह्या जे कुंड ते दसुंड के० दश योजन ऊंडा छे. एवं के० ए प्रकारे अन्नेवि के० बीजा पण कुंड छे. पण ते के० तेहवुं नवरं के० एट-लुं विशेष छे ते कहे छे. ॥ ५३ ॥

एसिं विछर तिगं ॥ पडुच्च समडुगुण चउगुणठ गुणा ॥
चउसठि सोल चउदो ॥ कुंडा सबेवि इह नवई ॥ ५४ ॥

अर्थ– एसिंविछारतिगं के० ए कुंडना त्रण विस्तार पडुच्च के० आश्रीने–ते त्रण विस्तार किया? कुंडनुं पहोलपणुं अने द्वीपनुं पहोलपणुं तथा वेदिकानुं पहोलपणुं ए त्रण विस्तार ते महाविदेह क्षेत्रमांहे बत्रीश विजयनी नदीना जे चोसठ कुंड, ते-मांहे जे द्वीप–तेहनी वेदीका, तेहनो विस्तार ते सम के० भरत अने ऐरवतना कुंड सरखो छे. ते केम? विदेहना विजयमांहे चउसठि के० जे चोसठ कुंड छे, ते साठ योजन पहोला छे. ते मध्ये द्वीप आठ योजन छे, त्यहां वेदिकानां बारणांनो विस्तार सवा छ योजन जाणवो. अने हेमवंत क्षेत्रनी बे नदी, ऐरण्यवत क्षेत्रनी बे नदी, वली बत्रीश विजयनी बार अंतर नदी–एम सोल नदीना जे सोल के० सोल कुंड, तेहना द्विप, तेहनां वेदिका द्वार, तेहनो विस्तार पहेलानाथी डुगुण के० बमणो जा-णवो. ते केम ? तो के–पहेला कुंडनो विस्तार साठ योजन छे, तेने बमणा करीए तो एकसो बीश योजन थाय; तो ए सोल नदीना कुंड एकसो वीस योजन पहोला छे, पहेलाना द्वीप आठ योजन पहोला छे, ते बमणा करतां सोल थाय तो ते कुंडना द्वी-प सोल योजन पहोला छे. अने वेदिका द्वारनो विस्तार पहेलां सवा छ योजन कह्यो छे, तेथी बमणो करिए तेवारे साढाबार योजन थाय, तो सोल कुंडना द्विपनी वेदीकाना बारणानो विस्तार पण साढाबार योजन छे. वली हरिवर्षक्षेत्रनी बे नदी अने रम्यक्नी बे नदी–ए चार नदीना चउ के० चार कुंड, तेहना त्रण विस्तार पडुच्च के० आश्रीने चउगुण के० चोगुणो जाणवो. ते केम?ता के पहेला कुंड साठ योजन पहोला छे, तो साठने चोगुणा करतां बसें चालीश योजन ए कुंडनो विस्तार छे. आठने चोगणा करतां बत्री-श योजन द्वीपनो विस्तार छे. सवाछने चोगुणा करतां पचीश योजन एटलो वेदिका ...नो विस्तार छे. तथा महाविदेहनी बे नदीना दो के० बे कुंड, तेहना त्रण वि-... के० आश्रीने आठगुणो जाणवो. ते कहे छे. पहेला कुंडनो विस्तार ... छे, ते साठने जेवारे आठगुणा करीए तेवारे चारसें एसी योजन कुंडनो

विस्तार थाय. पहेलाना द्वीपनो विस्तार आठ योजन, तेने आठगुणा करतां चोसठ थाय. तो महाविदेहना कुंडमांहे द्वीप चोसठ योजनना छे. वेदिकानां द्वार सवाछ योजन छे, तेने आठवार गुणतां पचाश थाय; तो विदेहना कुंडनी वेदिकानां बारणां पचाश योजन पहोलां छे, सवेवि के० एम सर्व एकठा गणीएं तो इह के० आ जंबुद्वीपमांहे नवइ के० नेवु कुंडा के० कुंड थाय. ॥ ५४ ॥

॥ हवे बे गाथाएं करी, बाहेरनी जे चार नदी छे, तेमनी गति कहे छे. ॥

एयंच नइ चउक्कं ॥ कुंडाउ बहिडुवार परिवूढं ॥
सगसहसनइ समेयं ॥ वेयड्ढ गिरिंपि भिंदेई ॥ ५५ ॥

अर्थ—एयंच नइ चउक्कं के० ए चार नदी जे गंगा, सिंधू, रक्ता, अने रक्तवती ते कुंडाउ के० पोतपोताना निपातकुंडथी बहिडुवार परिवूढं के० बाहेरना भरत अने ऐरवतने सन्मुख बारणे नीकले. ते केम? तो के—गंगा अने सिंधु ए बे दक्षिणने बारणे भरत सामी नीकले छे, अने रक्ता तथा रक्तवती ए बे उत्तरने बारणे उत्तरना ऐरवत दिशि नीकले छे, पण ते चार नदीउ केवी छे ? सगसहसनइसमेयं के० सात सहस्र सामान्य नदीउए सहित छे. एटले गंगाप्रमुख नदी कुंडथी जेवारे वैताढ्य लगी आवे, तेवारे तेमने सात सहस्र नदीउ मले छे. तेमाटे एवी नदीउना परिवारवाली थइ थकी वेयड्ढगिरिंपभिंदेई के० वैताढ्य पर्वतने पण भेदे छे. अर्थात् वैताढ्यनी वच्चे थइने नीकले छे. ॥ ५५ ॥

तत्तो बाहिर खित्त, द्ध मजाउ वलइ पुव्व अवर मुहं ॥ नइ
सत्त सहस सहियं ॥ जगइ तलेणउदहि मेइ ॥ ५६ ॥

अर्थ— तत्तो के० ते वैताढ्य पर्वत भेदीने नीकल्या पछी बाहिरखित्तद्ध के० बाहेरना जे क्षेत्र भरत तथा ऐरवत तेमना अर्द्धभागना मज्झाउ के० वचमांथी पुव्वअवरमुहं के० पूर्वदिशि अने पश्चिमदिशि समुद्र सन्मुख वलइ के० वले. भरतक्षेत्र मांहे गंगानदी पूर्व दिशाए जाय, अने सिंधुनदी पश्चिमदिशिएं जाय. तथा ऐरवत मांहे रक्तानदी पूर्वदिशिएं जाय, अने रक्तवती नदी पश्चिम दिशिएं जाय. पण ते चार नदीउ केवी छे ? वैताढ्य पर्वतने भेदीने नीकल्या पछी वली नइसत्तसहससहियं के० बीजीउ जे सात सहस्र नदीउ, तेउएं करी सहित [illegible] चौदसहस्र नदीने परिवारे परवरी थकी जेम वैताढ्यने भेदी नीकली छे [illegible] गइतलेणं के० [illegible] ने पण भेदीने उदहिमेइ के० समुद्रमांहे जाय छे.

॥ हवे एक गाथाए करी नदीनो विस्तार तथा उंडपणुं कहे छे. ॥

घुरि कुंम दुवार समा ॥ पज्जंते दस गुणाय पिहुलत्ते ॥
सव्वउ महनईउ ॥ विछर पणासंसागुंडा ॥ ५७ ॥

अर्थ— सर्व नदीउं जे छे, ते घुरि के० पहेलां नीकलतां कुंमदुवारसमा के० कुंडनाद्वार सरखो जेमनो विस्तार छे एवीउं छे. अने पज्जंते के० छेडे एटले अंतने विषे प्रथमना विस्तारथी दसगुणायपिहुलत्ते के० दशगुणो विस्तारपणे छे. ते केम ? तो के—नरत तथा ऐरवतनी चार नदीउं छे, ते प्रथम सवाछ योजन विस्तार छे, तेने दशगुणु करतां साढीबासठ योजन थाय. तो छेडे एटले समुद्रमांहे जले तेवारे साढीबासठ योजन थाय; तथा बत्रीश विजयनी नदीउं चोसठ छे. तेहनो पण एज आदिअंतनो विस्तार छे. तेहना जे चोसठ कुंड छे, ते बाहेरना कुंमसरखा छे; तेमाटे सरखो विस्तार कह्यो. वली हेमवंत तथा एरणवंतनी चार नदी, अने विजयनी बार अंतरनदी; एवं सोल नदीउंनो आदिविस्तार साडाबार योजन छे. तेने दशगुणो करतां एकसो पचीश योजन थाय; तो छेडे एकसो पचीश योजननो विस्तार जाणवो. वली हरिवर्ष तथा रम्यक्क्षेत्रमांहे जे चार नदीउं छे तेहनो विस्तार पचीश योजन धुरे छे. तेने दशगुणुं करीयें तो असें पचाश थाय; तो ते चार नदी छे ते अंतनेविषे असें पचाश योजन विस्तारपणे छे. अने विदेहक्षेत्रे जे बे नदी छे, तेहनो प्रथम विस्तार, पचाश योजननो छे, ते दशगुणुं करतां पांचसें योजन थाय; तो छेडे पांचसें योजन ते नदी पहोली जाणवी. सव्वउ के० सर्वे जे महनईउ के० महानदीउं एटले मोटी नदीउं छे, ते विछर पणासनागुंडा के० विस्तारथी पचासमे नागे उंडी छे. जेम गंगानदीनो आदि विस्तार सवा छ योजन छे, तेने पचाशे नाग देतां योजननो आठमो नाग आवे, तो प्रथम नीकलतां योजनने आठमे नागे उंडी छे, अने छेडे साडी बासठ योजन विस्तार छे, तेने पचाशे नाग देतां सवा योजन आवे, तेमाटे छेडे सवा योजन उंडी नदी जाणवी. एम समस्त नदी छे. ए नरत तथा ऐरवत क्षेत्रनी नदीनी गती कही. ॥ ५७ ॥

॥ हवे पांच क्षेत्रनी नदीनी गति कहे छे. ॥

पण खित्त महनईउ ॥ सदार दिसि दह विमुह गिरि अद्धं ॥
गंतूण सजिब्नीहिं ॥ नियनिय कुंडेसु निवडंति ॥ ॥ ५८ ॥

अर्थ— पणखित्तमहनईउ के० पांच क्षेत्रनी जे महानदीउं छे ते सदारदिसिदहवि-मुहगिरिअद्धं के० पोतपोताना बारणानी दिशि द्रहनो जे विस्तार छे, ते काढतां जे पर्वतना [illegible] पास जेटला योजन नदी पर्वतना शिखर उपर वहे. ते केम ? तो के—हेमवंत [illegible] विस्तार एक सहस्र बावन योजन अने बार कला छे, तेमांहेथी द्रहनो

विस्तार पांचसें योजन काढीएं तेवारे पांचसें वावन योजन अने वार कला रहे; तेनुं अर्द्ध वसें ठह्रो तेर योजन अने ठ कला थाय. तो पोताना द्रहद्वारना मुखथी शिखर उपर वसें ठातेर योजन अने ठ कला वहे ठे. अने महाहिमवंत तथा रुक्मीने विषे चार नदी एक हजार ठसें ने पांच योजन अने पांच कला पर्वतना शिखर उपर चाले. वली निषध तथा नीलवंत संबंधी चार नदीउं सात हजार चारसें एकवीश योजन ने एक कला पर्वतना शिखर उपर चाले. द्रहनो विस्तार पर्वतना विस्तारमांहेथी काढी अर्द्ध करीएं तेवारे एवुं पूर्वोक्त मान लाज्ञे; तेवार पठी पर्वतना विस्तार ठेडे गंतूण के० जइने सजिप्नीहिं के० स्व एटले पोतानी जीज्ञी उपर थइने नियनियकुंडेसु निवडंति के० पोतपोताना निपातकुंडने विषे ते नदीउं पडे ठे. ॥ ५० ॥

नियजिप्भिय पिहुलत्ता ॥ पणवीसंसेण मुत्तमज्ञगिरिं ॥
जामसुहा पुवुदहिं ॥ इयरा अवरोय हिमु विंति ॥ ५ए ॥

अर्थ– नियजिप्भिय पिहुलत्ता के० पोतपोतानी जीज्ञीना पहोलपणाने पणवीसंसेण के० पचीशमे जागे मज्ञगिरिमुत्त के० मध्यगिरि जे वृत्त वैताढ्य तथा मेरुने मूकीने जामसुहा के० जे नदीनुं मुख दक्तिणसामुं ठे, पुवुदहिं के० ते नदी पूर्व समुद्रदिशि वले. इयरा के० इतर एटले जे नदी उत्तरमुख ठे, ते अवरोयहिमुविंति के० पश्चिमसमुद्रदिशि वले. एटले हेमवंत तथा एरण्यवंतनी नदी वृत वैताढ्यने वे कोस वेगलो मूकी पूर्व तथा पश्चिमदिशिएं वले. वली हरिवर्ष तथा रम्यक्नी नदी चार कोश वृत वैताढ्यने वेगलो मूकीने पूर्वपश्चिम दिशिएं वले. तथा महाविदेहनी नदी मेरुपर्वतने आठ कोस वेगलो मूकी पूर्व पश्चिम दिशिएं वले. ॥ ५ए ॥

हेमवइ रोहियंसा ॥ रोहीया गंगड्गुण परीवारा ॥
एरसवय सुवस ॥ रुप्पकूलाउ ताणसमा ॥ ६० ॥

अर्थ– हेमवइ के० हेमवंत क्षेत्रमांहे रोहियंसा के० रोहितांशा तथा रोहिया के० रोहिता एवे नामे वे नदी ठे, ते गंगड्गुणपरिवारा के० गंगानदी करतां जेमनो वमणो परिवार ठे. एटले अहावीश हजार नदीउंना परिवारे परिवरी एवी जाणवी. अने एरसवय के० एरसवत क्षेत्रमांहे सुवसरुप्पकुलाउ के० सुवर्णकुला अने रुप्पकुला एवे नामे वे नदी ठे. ते ताणसमा के० ते रोहितांशा सरखो जेमनो परिवार ठे, एटले रोहितांशा नदीनी परे अहावीश हजार नदीउंए प[illegible] ६० ॥

हरिवासे हरिकंता ॥ हरिसलिला गं[illegible] आ ॥
एसिसमा रम्मवए ॥ नरकंता नारि[illegible] १ ॥

अर्थ– हरिवासे के० हरिवर्ष क्षेत्रनेविषे हरिकंता अने हरिसलिला नामे बे नदी छे. ते नदी केवीउं छे ? गंगचउगुणनईश्या के० गंगानदीथी चोगणो छे परिवार जेमनो एवीउं छे. एटले छप्पन हजार नदीउंए परिवरी छे, तथा एसीसमा के० ए पूर्वोक्त नदी सदृश रम्यए के० रम्यक्क्षेत्रनेविषे नरकंता अने नारीकंता ए नामे बे नदीउं छे, तेपण एटलीज नदीए परिवरी छे, एटले छप्पन हजार नदीएं परिवरी छे. ॥६१॥

सीउंया सीयाउं ॥ महा विदेहम्मि तासु पत्तेयं ॥ निवडइ
पणलक्ख डुत्ती, स सहस अडतीस नइ सलिलं ॥ ६२ ॥

अर्थ– सीउंया के० सीतोदा तथा सीयाउं के० सीता ए बे नदी छे ते, महाविदेहम्मि के० महाविदेह क्षेत्रनेविषे छे. तासु के० ते सीतोदा अने सीता नदीउंनी मध्ये पत्तेयं के० प्रत्येके एटले एकेकी नदीमांहे पणलक्ख डुतीस सहस अडतीस नइसलिलं के० पांच लाख बत्रीश हजार ने आमत्रीश नदीउं संबंधी जे पाणी छे, नीवडइ के० पडे छे. ॥ ६२ ॥

॥ हवे सीतोदामांहे जे नदी चले छे ते कहे छे. ॥

कुरु नइ चुलसी सहसा ॥ छच्चेवंतर नईउ पइविजयं ॥
दो दो महा नईउं ॥ चउ दस सहसाउ पत्तेयं ॥ ६३ ॥

अर्थ– कुरु के० कुरुक्षेत्रनेविषे चुलसी सहसा के० चोराशी हजार नदीउं छे. वली छच्चेवंतर नईउ के० छ अंतर नदी छे. वली पइविजयं के० प्रतिविजये एटले एकेकी विजये दो दो महा नईउं के० गंगा, सिंधु प्रमुख बे बे महानदीउं छे, तो सोल विजयमांहे बत्रीश महोटी नदीउं छे. ते पत्तेयं के० प्रत्येक नदीनो परिवार चउदस सहसाउ के० चौद हजार नदीउंनो जाणवो. ते चौद हजारने बत्रीश विजये बत्रीशवार गुणतां चार लाख अडतालीश हजार थाय. तेनीसाथे पाछली कुरुक्षेत्रादिकनी चोराशी हजार ने आमत्रीश नदीउं एकठी करीएं तेवारे पांच लाख बत्रीश हजार ने आमत्रीश नदीउंनुं पाणी सीतोदा नदीमांहे चले छे. सीतामांहे पण एटली नदीउंनुं पाणी चले छे. ते माटे बमणी करीएं तेवारे दश लाख चोसठ हजार ने छोतेर एटली नदीउं महाविदेह क्षेत्रमांहे जाणवी. ॥ ६३ ॥

॥ हवे जंबूद्वीपनी सर्व नदीउंनी संख्या कहे छे. ॥

अडसयरि महानइउं ॥ बारस अंतरनईउं सेसाउं ॥ परि-
यर नईउं चउ दस ॥ लक्खा छप्पाण सहसा य ॥ ६४ ॥

...ीश विजयनी चोसठ नदी, तया सीतोदा अने सीता ए बे नदी तथा

गंगा प्रमुख चार नदी, ए सर्व एकठी करतां अम्मसयरी महानइर्ड के० अठोतेर महानदीर्ड एटले महोटी नदीर्ड जाणवी. अने बत्रीश विजयनी बारस अंतर नइर्ड के० बार अंतर नदीर्ड ए मुलगी नदी ठे. सेसार्ड के० बाकी बीजी परियर नइर्ड के० परिवारनी नदीर्ड चउदस लक्का ठप्पन्न सहस्साय के० चौद लाख ने ठप्पन्न हजार जाणवी. इति गाथार्थ. ॥ ६४ ॥

॥ हवे ठ कुलगिरिना कूट एटले शिखर तेमना संबंधी विचार कहे ठे. ॥

एगारड नवकूडा ॥ कुलगिरि जुयलत्तिगे वि पत्तेयं ॥
इय ठप्पणा चउ चउ ॥ वक्कारेसुत्ति चउसठी ॥ ६५ ॥

अर्थ— कुलगिरिजुयलत्तिगे के० कुलगिरिना त्रण युगलनेविषे एगारऋनवकूडा के० अगीयार, आठ, नव एम अनुक्रमे कूट जाणवा. ते केम? हिमवंत अने शिखरी-पर्वतनेविषे एकेक पर्वते अगीयार कूट ठे, तथा महाहिमवंत अने रुक्मी पर्वतनेविषे एकेक पर्वते आठ आठ कूट ठे. निषध तथा निलवंतनेविषे एकेक पर्वते नव नव कूट ठे. हवे ते कूटनां अनुक्रमे नाम लखे ठे. प्रथम हिमवंतना अगीयार कूट ठे ते, पूर्वदिशि, थी धुरे मांडी जाणवा. पूर्वदिशिए पहेलो सिद्धकूट, हिमवंतकूट, नरतकूट, इलादेवीकूट-गंगावर्त्तनकूट, श्रीकूट, रोहितांशाकूट, सिन्धावर्त्तनकूट, सुरादेवीकूट, हिमवंतकूट, अने वैश्रमणकूट,—हवे शिखरीना अगीयार कूट ठे तेपण पूर्वदिशिएं—प्रथम सिद्धकूट, शिखरी-कूट, ऐरण्यवंतकूट, सुवर्णकूलाकूट, श्रीदेवीकूट, रक्तावर्त्तनकूट, लक्ष्मीकूट, रक्तवत्यावर्त्तन-कूट, गंधावतीकूट, ऐरवतकूट, अने तिगिछिकूट—ए अगीआर कूट शिखरी पर्वतने विषे ठे.—हवे महाहिमवंतना आठ कूट कहे ठे. पूर्वदिशिएं पहेलो सिद्धकूट, महाहिम-वंतकूट, हेमवंतकूट, रोहितांशकूट, ह्रीकूट, हरिकांताकूट, हरीवर्षकूट अने वैडूर्यकूट, ए आठ कूट महाहिमवंतना जाणवा. हवे रुक्मीना आठ कूट कहे ठे. प्रथम पूर्व दिशिएं सिद्धकूट, रुक्मीकूट, रम्यककूट, नरकांताकूट, बुद्धिकूट, रुप्यकूलाकूट, हैरण्य-वतकूट, मणिकांचनकूट,—ए आठ कूट रुक्मी पर्वत उपर ठे. हवे निषधना नव कूट कहे ठे. प्रथम पूर्वदिशिए सिद्धकूट, निषधकूट, हरिवर्षकूट, पूर्वविदेहकूट, ह्रीकूट, धृतिकूट, सीतोदाकूट, अपरविदेहकूट, अने रुचककूट. ए निषध पर्वतना नव कूट जाणवा. हवे नीलवंतना नव कूट कहे ठे. प्रथम पूर्वदिशिएं सिद्धकूट, नीलवंतकूट, पूर्वविदेहकूट, सीताकूट, कीर्त्तिकूट, नारीकांताकूट, अपरविदेहकूट, रम्यककूट, अने उपदर्शनकूट, ए नीलवंत पर्वतना नव कूट जाणवा. ए ठकुलगिरिना सर्व मळी ठप्पन कूट तेहनां नाम कह्यां ते जाणवां. चउचउवक्कारेसुत्ति के० सोल वक्षस्कार पर्वतने विषे एकेके वक्षस्कारे चार चार कूट ठे. ते सोळने चारे गुणतां चोसठ कूट थाय;

तेमाटे सोल वृक्षस्कारना चोसठ कूट जाणवा. तेहनां नाम–बे पासे बेवे विजयने नामे बे कूट, त्रीजो वक्षस्कारकूट, चोथो महानदीनीदिशिए सिद्धकूट, ए चार नामे सोल वृक्षस्कारना चोसठ कूट जाणवा. ॥ ६५ ॥

सोमणसि गंधमायणि ॥ सग सग विज्जुपत्निमालवंति पुणो ॥
अठठ सयलतीसं ॥ अड नंदणि अठ करिकूडा ॥ ६६ ॥

अर्थ–सोमणसिगंधमायणि के० सोमनस अने गंधमादन ए नामे जे गजदंतगिरि तेमने विषे सगसग के० सात सात कूट छे. तेहनां नाम कहे छे. पहेला मेरुनी दिशीथी सिद्धकूट, तेवारपछी निषधपर्वतनी सन्मुख सोमणसकूट, मंगलावतीकूट, देवकुरुकूट, विमलकूट, कांचनकूट, अने विशिष्टकूट. ए सात कूट सोमनस उपर छे तथा गंधमादन नामे गजदंत गिरिनेविषे जे सात कूट छे ते कहे छेः–मेरुदिशिए सिद्धकूट, तेवार पछी अनुक्रमे नीलवंत सन्मुख गंधमादनकूट, गंधकूट, उत्तरकूट, स्फाटिककूट, लोहिताक्षकूट, अने आनंदकूट. ए सात कूट गंधमादन उपरे छे. पुण के० वली विज्जुपत्निमालवंति के० विद्युत्प्रभ तथा मालवंत ए बे गजदंतगिरिनेविषे अठठ के० आठ आठ कूट छे. तेउ मध्ये जे प्रमथ विद्युत्प्रभ छे तेहना आठ कूटनां नाम कहे छे. मेरुदिशिए सिद्धकूट, त्यारपछी अनुक्रमे निषध सन्मुख विद्युत्प्रभकूट, देवकुरुकूट, ब्रह्मकूट, कनककूट, स्वस्तिककूट, सीतोदाकूट, अने स्वयंजलकूट, अहींयां नवमो हरिकूट छे, ते सहस्रांककूटमांहे गणशे. अहींयां तो आठ गण्या छे. बीजो मालवंत गजदंतगिरिनेविषे आठ कूट छे, तेहनां नाम कहे छे. मेरुदिशिए सिद्धकूट, त्यारपछी अनुक्रमे नीलवंत पर्वत सन्मुख मालवंतकूट छे, उत्तरकुरुकूट, कच्छकूट, सागरकूट, रजतकूट, सीताकूट, अने पूर्णजद्रकूट. अहींयां पण नवमो हरिसहकूट छे; ते सहस्रांकमां गणशे. ए प्रमाणे गजदंतगिरि चार, तेमना सयल के० सर्व मलीने तीसं के० त्रीश कूट छे. अने बे अधिक छे ते सहस्रांकमां गणशे. तथा नंदणि के० नंदनवननेविषे अड के० आठ कूट छे. ते ईशाण कोणना प्रासाद अने पूर्वदिशिना जिनजवन वच्चे छे. तेहनां नाम कहे छे. नंदनकूट, त्यांथी दक्षिणावर्त्त फरतां मंदरकूट, निषधकूट, हिमवंतकूट, रजतकूट, रुचककूट, सागरचित्रकूट, अने वज्रकूट. अहींयां पण नवमुं ईशानकोणे बलकूट छे, ते सहस्रांकमांहे गणशे. अने अठकरिकूडा के० मेरुपर्वतनी पासे [illegible] जे [illegible] वन छे, त्यां सीता नदीनी उत्तरदिशिने कांठे प्रथम पद्मोत्तर [illegible] फरतां नीलवंतकूट, सुहस्तिकूट, अंजनगिरिकूट, [illegible] [illegible]रिकूट, ए आठ कूट हाथीने

आकारे छे; तेमाटे ए आठ करिकूट एवे नामे जाणवा. ॥ ६६ ॥

॥हवे ए कूट एटले शिखर–तेहनुं उंचपणुं अने स्वरूप कहे छे. ॥

इय पणसउच्च ठास, ठि सउ कुडा तेसु दीहर गिरीणं॥
पुव नइमेरु दिसिअं, त सिद्ध कूडेसु जिणजवणा ॥ ६७ ॥

अर्थ–इय के० ए प्रकारे पणसउच्च के० पांचसें योजनना उंचा एहवा जे ठासठि-सउकुडा के० एकसो ठासठ कूट छे. तेसुदीहरगिरीणं के० तेमांहे जे दीर्घ एटले लांबा पर्वत जे छ कुलगिरि तथा वक्षस्कार अने गजदंतगिरि–एहनेविषे सिद्ध कूट क्यां छे? ते कहे छे. पुवनइमेरुदिसि अंतसिद्धकूडेसु के० छ कुलगिरिना पूर्वदिशिना छेडाए जे सिद्धकूट छे, तथा वक्षस्कार पर्वतनेविषे नदी दिशिना छेडाए जे सिद्धकूट छे, अने गजदंतगिरिना जे मेरुदिशिना छेडाए सिद्धकूट छे तेहने उपरे जिणजवणा के० जिनजवनो छे. एम जाणवुं. ॥ ६७ ॥

॥ हवे ते जिनजवनोनां मान कहे छे. ॥

ते सिरिगिहाउ दोसय ॥ गुणप्पमाणा तहेव तिडवारा ॥
नवरं अडवीसाहिय ॥ सयगुण दारप्पमाणमिह ॥ ६८ ॥

अर्थ–ते के० ते जिनजवनो छे ते, सिरिगिहाउ के० श्री देवीना घरथी दोसय गुणप्पमाणा के० बसें गुणां अधिकां लांबपणे, पहोलपणे, तथा उंचपणे जाणवां. ते केम? तो के–श्रीदेवीनुं घर एक कोश लांबुं छे, ते बसेंवार गुणतां पचाश योजन थाय; तो जिनजवनो पण पचाश योजन लांबां छे. श्रीदेवीनुं घर अर्द्ध कोश पहोलुं छे. तेने बसें वार गुणतां पचीश योजन थाय तो जिनजवनो पण पचीश योजननां विस्तारवंत छे. एटले पहोलां छे. श्रीदेवीनुं घर चौदसें चालीश धनुष्य उंचुं छे तेने बसेंवार गुणीएं तेवारे छत्रीश योजन थाय, तो जिनजवनो छे ते पण छत्रीश योजन उंचां छे. तहेव के० तेमज श्रीदेवीनां जवननी पेठे तिडवारा के० त्रण बारणे सहित छे. पण नवरं के० एटलुं विशेष छे जे अडवीसाहिय के० श्रीदेवीना जवनना बारणाथी उंच-पणुं, पहोलपणुं अने बारणानो प्रवेश तेथी एकसोने अठावीस गणुं अधिक श्रीती-र्थंकरना जवनना बारणानुं प्रमाण छे, ते यंत्रथी जाणवुं.

॥ बीजा जे पांचसें योजनना उंचा कूट छे त्यां प्रासादनां मान कहे छे. ॥

पणवीसं कोससयं ॥ समचउरसविछमा डगुणमुच्चा ॥
पासाया कुडेसु ॥ पणसयउच्चेसु सेसेसु ॥ ६९ ॥

अर्थ–सेसेसुकूडेसु के० सिद्धकूटविना शेष एटले बाकी जे कूट छे, तेहनेविषे

तेमाटे सोल वृक्षस्कारना चोसठ कूट जाणवा. तेहनां नाम—बे पासे बेबे विजयने नामे बे कूट, त्रीजो वक्षस्कारकूट, चोथो महानदीनीदिशिए सिद्धकूट, ए चार नामे सोल वृक्षस्कारना चोसठ कूट जाणवा. ॥ ६५ ॥

सोमणसि गंधमायणि ॥ सग सग विज्जुपनिमालवंति पुणो ॥
अठठ सयलतीसं ॥ अड नंदणि अठ करिकूडा ॥ ६६ ॥

अर्थ—सोमणसिगंधमायणि के० सोमनस अने गंधमादन ए नामे जे गजदंतगिरि तेमने विषे सगसग के० सात सात कूट छे. तेहनां नाम कहे छे. पहेला मेरुनी दिशीथी सिद्धकूट, तेवारपछी निषधपर्वतनी सन्मुख सोमणसकूट, मंगलावतीकूट, देवकुरुकूट, विमलकूट, कांचनकूट, अने विशिष्टकूट. ए सात कूट सोमनस उपर छे. तथा गंधमादन नामे गजदंत गिरिनेविषे जे सात कूट छे ते कहे छेः—मेरुदिशिए सिद्धकूट, तेवार पछी अनुक्रमे नीलवंत सन्मुख गंधमादनकूट, गंधकूट, उत्तराकूट, स्फाटिककूट, लोहिताक्षकूट, अने आनंदकूट. ए सात कूट गंधमादन उपरे छे. पुणो के० वली विज्जुपनिमालवंति के० विद्युत्प्रभ तथा मालवंत ए बे गजदंतगिरिनेविषे अठठ के० आठ आठ कूट छे. तेउ मध्ये जे प्रमथ विद्युत्प्रभ छे तेहना आठ कूटनां नाम कहे छे. मेरुदिशिए सिद्धकूट, त्यारपछी अनुक्रमे निषध सन्मुख विद्युत्प्रभकूट, देवकुरुकूट, ब्रह्मकूट, कनककूट, स्वस्तिककूट, सीतोदाकूट, अने स्वयंजलकूट, अहींयां नवमो हरिकूट छे, ते सहस्रांककूटमांहे गणशे. अहींयां तो आठ गण्या छे. बीजो मालवंत गजदंतगिरिनेविषे आठ कूट छे, तेहनां नाम कहे छे. मेरुदिशिए सिद्धकूट, त्यारपछी अनुक्रमे नीलवंत पर्वत सन्मुख मालवंतकूट छे, उत्तरकुरुकूट, कछकूट, सागरकूट, रजतकूट, सीताकूट, अने पूर्णजलकूट. अहींयां पण नवमो हरिसहकूट छे; ते सहस्रांकमां गणशे. ए प्रमाणे गजदंतगिरि चार, तेमना सयल के० सर्व मलीने तीसं के० त्रीश कूट छे. अने बे अधिक छे ते सहस्रांकमां गणशे. तथा नंदणि के० नंदनवननेविषे अड के० आठ कूट छे. ते ईशाण कोणना प्रासाद अने पूर्वदिशिना जिनभवन वच्चे छे. तेहनां नाम कहे छे. नंदनकूट, त्यांथी दक्षिणावर्त्त फरतां मंदरकूट, निषधकूट, हेमवंतकूट, रजतकूट, रुचककूट, सागरचित्रकूट, अने वज्रकूट. अहींयां पण नवमुं ईशानकोणे बलकूट छे, ते सहस्रांकमांहे गणशे. अने अठकरिकूडा के० मेरुपर्वतनी पासे समभूतल उपर जे भद्रशाल वन छे, त्यां सीता नदीनी उत्तरदिशिने कांठे प्रथम पद्मोत्तर कूट, त्यांथी दक्षिणावर्त्त फरतां नीलवंतकूट, सुहस्तिकूट, अंजनगिरिकूट, कुमुदकूट, पलासकूट, अवतंसकूट, अने रोचनगिरिकूट, ए आठ कूट हाथीने

जिनभवन छे; ते केवा छे? तो के—दहदेवीभवणतुल्लपरिमाणा के० द्रहदेवी जे श्री तथा लक्ष्मी प्रमुख–तेमनां जे भवन छे, ते सरखुं छे परिमाण जेमनुं एवां जिनभवन छे. सेसेसु के० वैताढ्यना बीजा सर्व कूट उपरे जे पासाया के० देवतानां प्रासाद छे, ते केवां छे? अद्धेगकोसंपिहुच्चत्ते के० अर्द्धकोश पहोलां छे, अने एक कोश उंचां एहवां देवताउनां भवन छे. इति गाथार्थ. ॥ ७२ ॥

॥ हवे ए सर्व कूटनो विस्तार कहे छे. ॥

गिरिकरिकुडा उच्च, त्तणाउ सम अद्धमूलुवरि रुंदा ॥
रयणमया नवरि विय, ड्ड मज्झिमा ति त्ति कणगरुवा ॥ ७३ ॥

अर्थ– गिरि के० सर्व पर्वतोना कूट अने करिकूडा के० भद्रशालना वननेविषे जे करी एटले हाथीने आकारे आठ कूट छे, ते कूट उच्चत्तणाउ के० उंचपणाएं सम के० सरखा, मूल के० मूलनेविषे रुंदा के० विस्तारे एटले पहोलां छे. अर्थात् जेटला योजन उंचपणे छे तेटलाज योजन मूलनेविषे पहोलां छे. अने उच्चत्तणाउ के० ते उंचपणाथी अद्ध के० अर्द्ध उवरि के० उपर शिखरनेविषे रुंदा के० विस्तारे छे; एटले पहोलपणे छे. ते केम ? जे कूट सहस्र योजन उंचां छे, ते मूलनेविषे सहस्र योजन पहोलां छे. अने सहस्रनुं अर्द्ध पांचसें योजन उपर शिखरने विषे पहोलां छे. वली जे कूट पांचसें योजन उंचां छे, ते मूलनेविषे पांचसें योजन पहोलां छे. अने पांचसें योजननुं अर्द्ध अढीसें योजन शिखर उपर पहोलां छे. वली जे कूट पचीश कोश उंचां छे, ते मूलनेविषे पचीश कोश पहोलां छे. अने पचीशनुं अर्द्ध साडाबार कोश शिखर उपरे पहोलां छे. अने ए सर्व कूटनी चढतां उतरतांनी जे हानी वृद्धि ते जगतीनी पेठे कही छे, तेम जाणवी. वली ते कूट केवां छे ? रयणमया के० ते सर्व कूट रत्नमय छे. पण नवरिं के० एटलुं विशेष छे के, जे वैताढ्यपर्वतोना नवनव कूट जे छे तेमांहे मज्झिमातित्ति के० वचला त्रण त्रण कूट जे छे ते कणगरुवा के० तपाव्या सुवर्णमय छे. अने सहस्रांक नामे जे त्रण कूट छे ते तो कनकमयी छे; एम प्रथमज कहेलां छे. इति गाथार्थ ॥ ७३ ॥

॥ हवे जंबूवृक्षनी पीठिकानेविषे आठ कूट छे ते तरुकूट कहेवाय छे ते कहे छे. ॥

जंबूणयरययमया ॥ जगइसमा जंबुसामलीकूडा ॥
अठ्ठ तेसु दहदे, वि गिहसमा चारुचेइहरा ॥ ७४ ॥

अर्थ– जंबू के० जंबूवृक्ष अने सामली के० शीमलानुं वृक्ष, तद्दनेविषे जंबूणय के० जंबूनद ते रक्तकनक अने रयय के० रुपुं तेहना कूट अनुक्रमे जाणवा. पण ते कूट

पासाया के० अधिष्ठायक देवताउने वसवानां प्रासाद एटले घर ठे. पण ते कूट केवा ठे? पणसयउच्चेसु के० पांचसें योजन उंचां ठे. ते कूटनेविषे प्रासाद केवां ठे? तो के- पणवीसंकोससयं के० एकसो पचीश कोश समचउरस के० समचउरंस संस्थाने ठे. एटले चारे तरफ सरखा मूलनेविषे ठे, विठ्ठमा के० विस्तार जेनो. अने विस्तारथी दुगुणमुच्चा के० बमणां उंचां ठे. एटले अढीसें कोस उंचां अने एकसो पचीश कोश पहोलां ठे. एवां देवतानां प्रासाद ठे. ॥ ६९ ॥

॥ हवे सहस्रांक कूट कहे ठे. ॥

बल हरिसह हरिकुडा ॥ नंदणवणि मालवंति विज्जुपभे ॥
ईसाणुत्तरदाहिण, दिसासु सहसुच्च कणगमया ॥ ७० ॥

अर्थ-बल के० बलकूट, तथा हरिसह के० हरिसहकूट, हरिकूडा के० हरिकूट ए नामे त्रण कूट ठे ते, अनुक्रमे नंदणवणि के० नंदनवननेविषे इसाण के० ईशानकोण ठे, त्यां बलकूट ठे. अने हरिसहकूट ठे ते मालवंति के० मालवंतनामे जे गजदंतगिरि ठे तेनेविषे उत्तर के० उत्तरदिशिए जाणवो. तथा हरिकूट ठे ते विज्जुपभे के० विद्युत प्रभ नामे जे गजदंतगिरि तेनेविषे दाहिणदिसासु के० दक्षिणदिशाने विषे जाणवो. पण ए त्रण कूट ठे ते केवा ठे? तो के-सहसुच्च के० हजार योजन उंचा ठे. माटे एने सहस्रांक कहीए. अने कणगमया के० सुवर्णमय ठे. ॥ ७० ॥

॥ हवे वैताढ्यना कूट कहे ठे. ॥

वेयड्ढेसुवि नवनव ॥ कुडा पणवीस कोस उच्चाते ॥ सव्वे
तिसय गुत्तर ॥ एसुवि पुव्वंति जिणकुडा ॥ ७१ ॥

अर्थ-वेयड्ढेसुवि के० भरत अने ऐरवतना जे बे वैताढ्य ठे. अने बत्रीश विजयना बत्रीश वैताढ्य ठे. एवं चोत्रीश दीर्घ वैताढ्यनेविषे नवनव कूडा के० नवनव कूट जाणवा. ते सव्वे के० ते सर्व कूटो जे ठे ते, पणवीस कोसउच्चा के० पचीश कोश उंचा ठे. वली ते सर्वे कूट एकठा गणतां तिसयगुत्तर के० त्रणसें ने ठ थाय. एसुवि के० ए कूटोनेविषे पण जिणकूडा के० जे जिनकूट ठे, एटले सिद्धकूट ठे, ते पुव्वंति के० पूर्वदिशिने ठेडे ठे. इति गाथार्थ. ॥ ७१ ॥

॥ हवे ते वैताढ्यना सिद्धकूट उपर जिनभवननुं मान कहे ठे. ॥

तासुवरि चेइहरा ॥ दहदेवीभवणतुल्ल परिमाणा ॥
सेसेसु य पासाया ॥ अद्धेगकोसं पिहुच्चते ॥ ७२ ॥

अर्थ-तासुवरि के० ते वैताढ्यना सिद्धकूट उपर जे चेइहरा के० चैत्यगृह एटले

वृक्ष अने शीमली वृक्षना सोल ए जे ढसयरिकूडेसु के० जे ढोतेर कूट ढे, तेमने विषे जिणजवणा के० जिनजवन जणिया के० कह्या ढे. तह्रा के० तेमज चूला के० मेरु पर्वतनी चूलिकाने विषे तथा मेरुपर्वतना चउवण के० चार वनने विषे तथा तरूसु के० जंबू तथा शीमलीना वृक्ष उपर, एटले स्थानके जिनजवन कह्यां ढे. ए जिनजवनने विषे पांचसें धनुष्य प्रमाणे रत्नमय ऋषज, चंद्रानन, वर्द्धमान अने वारिषेण ए चार नामे जिनप्रतिमा ढे. सेसठाणेसु के० शेष बीजा कूटनेविषे जे ढे स के० ते देवया के० देवतानां जवन जाणवां. त्यां आप आपणे कूटने नामे देवतानां स्थानक ढे. ॥ १७ ॥

॥ हवे बीजा कूटोनेविषे जिनजवननुं विसंवाद एटले ढे किंवा नथी तेनो विचार कहे ढे. ॥

करि कुड कुंड नइदह ॥ कुरु कंचण जमल सम वियड्ढेसु ॥
जिणजवण विसंवाउं ॥ जो तं जाणंति गीयत्था ॥ १८ ॥

अर्थ–करिकूड के० करिकूट तथा कुंड के० कुंड ढे तेमां तथा नइ के० नदी अने दह के० द्रह तथा कुरु के० कुरुक्षेत्रने विषे जे कंचण के० वसें कंचनगिरि ढे, तेहने विषे तथा सीतोदा अने सीताना द्रहनी पासे जे जमग नामे चार पर्वत ढे त्यां, तथा समवियड्ढेसु के० वृत वैताढ्य, एटलां स्थानकनेविषे जिणजवणविसंवाउं के० जिनजवननो विसंवाद ढे. एटले संदेह ढे. जोतं जाणंति गीयत्था के० तेहना निश्चयनी वार्ता गीतार्थ ज्ञानवंत जाणे. ॥ इति गाथार्थ ॥ १८ ॥

॥ हवे चार गाथाए करी वैताढ्यनुं स्वरूप कहे ढे. ॥

पुव्वावरजलहिंता ॥ दसुच्च दसपिहुल मेहलचउक्का ॥
पणवीसुच्चा पन्ना, स तीस दस जोयण पिहुत्ता ॥ १९ ॥

अर्थ–पुव्वावरजलहिंता के० जंबुद्वीपने विषे जरत ऐरवतना जे बे दीर्घ वैताढ्य ढे ते पूर्व समुद्र अने पश्चिम समुद्रलगी दीर्घ एटले लांबा जाणवा. पण ते वैताढ्य केवा ढे ? दसुच्च के० समजूतल थकी दश योजननी उंची अने दस पिहुल के० दश योजन पहोली एवी बे पासानी थइने मेहलचउक्का के० चार मेखला ढे जे वैताढ्य-नेविषे एटले एकेकी वैताढ्ये चार मेखला, ते दक्षण अने उत्तर एकेकी दिशाए बे बे मेखला ढे. तथा ए वैताढ्य ढे ते पणवीसुच्चा के० पचीश योजन उंचा ढे. वली ते वैताढ्य केवा ढे ? पचास, त्रीस अने दश, एटला योजन पहोला ढे; एटले समजूतलथी मांमी दश योजन उंचे जइए त्यहांलगे पन्नास के० पचास योजन पहोलाइ ए प्रथम मेखला, त्यहांथी उपरे दश योजन उंचपणालगी ते वैताढ्य ढे ते तीसजोयणपिहुत्ता के० त्रीश योजन पहोलाइएं बीजी मेखला ढे. त्यहां बीजी मेखला उपरथी पांच

केवा ठे ? तो के–जगइसमा के० जगतीनी पेठे चार योजन मूले विस्तार अने चार योजन शिखर उपर विस्तार, तथा आठ योजन उंचा जगती सरखा ठे. तेसु के० ते जंबु तथा शीमलाना कूटनेविषे दहदेविगिहसमा के० द्रहनी देवीना जवन सरखां एटले एक कोश लांबा, अने अर्द्ध कोश पहोलां, तथा चोदसें चालीश धनुष्य उंचां, एवां प्रत्येके अठ्ठ के० आठ आठ चारुचेइहरा के० मनोहर चैत्य घर ठे. एटले ते एकेकाकूट उपर आठ आठ जिनजवन ठे. इति गाथार्थ ॥ ७४ ॥

॥ हवे चोत्रीश रूषज कूट कहे ठे. ॥

तेसिसमा रिसहकुडा ॥ चउतीसं चुल्लकुंड जुयलंतो ॥
जंबूण एसु तेसु य ॥ वेयद्धे सुच पासाया ॥ ७५ ॥

अर्थ– तेसिसमा के० ते जंबू अने शीमलाना कूट सरखा चउतीसंरिसहकूडा के० चोत्रीश रूषजकूट जंबू द्वीपमांहे ठे. ते रूषजकूट कोण स्थानके ठे ? तो के– चुल्लकुंडजुयलंतो–चुल्ल के० नाना एटले साठ योजनना जे पहोला कुंड ठे, ते बे कुंड वच्चे ठे, एटले गंगा सिंधु तथा रक्ता अने रक्तवती एहना बेठ कुंड वच्चे जरत तथा ऐरवत, तथा बत्रीश विजयमांहे मली चोत्रीश रूषज कूट ठे. जंबूणएसु के० जंबुनद जे रक्त सुवर्ण मयी एवां जे तेसु के० ते रूषजकूट, तेमने विषे वेयद्धेसुव के० वैताढ्यना कूटनी पेठे पासाया के० प्रासाद एटले देवजवन जाणवां; अहींआं वैताढ्य सरखां पण्णां माटे एक कोश उंचां अने अर्द्ध कोश पहोलां ठे एम जाणवुं. ॥ ७६ ॥

॥ हवे सर्व कूटनी एकठी संख्या कहे ठे. ॥

पंचसए पणवीसे ॥ कूडा सवेवि जंबुदीवंमि ॥ ते
पत्तेयं वरवण, जुयाहि वेइहि परिक्खित्ता ॥ ७६ ॥

अर्थ– पंचसएपणवीसे के० पांचसें पचीश कूट सर्व मलीने जंबुदीवंमि के० जंबुद्वीपने विषे ठे. ते कूट केवा ठे ? तो के–पत्तेयं के० प्रत्येके प्रत्येके वरवण जुयाहिं एटले प्रधान जे वण के० वन तेणे करी जुयाहिं के० सहित जेवेइहिं के० वेदिका तेणे ए परिक्खित्ता के० विंटेला ठे. ॥ इति गाथार्थ ॥ ७६ ॥

॥ हवे जंबूद्वीपमांहे जे कूट उपरे जिनजवन ठे ते कूट कहे ठे. ॥

ठसयरि कुंडेसु तहा ॥ चूलाचउवणतरूसु जिणजव-
णा ॥ जणिया जंबूदीवे ॥ सदेवया सेसठाणेसु ॥ ७७ ॥

अर्थ–जंबूदीवे के० जंबूद्वीपने विषे ठ कुलगिरिना ठ कूट, चार गजदंताना चार कूट, सोल वखारना सोल कूट, चोत्रीश वैताढ्य पर्वतना चोत्रीश कूट, तथा जंबू

क्ष अने शीमला वृक्षना सोल ए जे ठसयरिकूडेसु के० जे छोतेर कूट छे, तेमने विषे जिणन्नवणा के० जिनन्नवन नणिया के० कह्या छे. तहा के० तेमज चूला के० मेरु पर्वतनी चूलिकाने विषे तथा मेरुपर्वतना चउवण के० चार वनने विषे तथा तरूसु के० जंबू तथा शीमलाना वृक्ष उपर, एटले स्थानके जिनन्नवन कह्यां छे. ए जिनन्नवनने विषे पांचसें धनुष्य प्रमाणे रत्नमय ऋषन्न, चंद्रानन, वर्द्धमान अने वारिषेण ए चार नामे जिनप्रतिमा छे. सेसठाणेसु के० शेष बीजा कूटनेविषे जे छे स के० ते देवया के० देवतानां न्नवन जाणवां. त्यां आप आपणे कूटने नामे देवतानां स्थानक छे. ॥ ७७ ॥

॥ हवे बीजा कूटोनेविषे जिनन्नवननुं विसंवाद एटले छे किंवा नथी तेनो विचार कहे छे. ॥

करि कुड कुंड नइदह ॥ कुरु कंचण जमल सम वियह्वेसु ॥
जिणन्नवण विसंवाउं ॥ जो तं जाणंति गीयठा ॥ ७८ ॥

अर्थ-करिकूम के० करिकूट तथा कुंड के० कुंड छे तेमां तथा नइ के० नदी अने दह के० द्रह तथा कुरु के० कुरुक्षेत्रने विषे जे कंचण के० बसें कंचनगिरि छे, तेहने विषे तथा सीतोदा अने सीताना द्रहनी पासे जे जमग नामे चार पर्वत छे त्यां, तथा समवियह्वेसु के० वृत्त वेताढ्य, एटलां स्थानकनेविषे जिणन्नवणविसंवाउं के० जिनन्नवननो विसंवाद छे. एटले संदेह छे. जोतं जाणंति गीयठा के० तेहना निश्चयनी वार्ता गीतार्थ ज्ञानवंत जाणे. ॥ इति गाथार्थ ॥ ७८ ॥

॥ हवे चार गाथाए करी वेताढ्यनुं स्वरूप कहे छे. ॥

पुवावरजलहिंता ॥ दसुच्च दसपिहुल मेहलचउक्का ॥
पणवीसुच्चा पन्ना, स तीस दस जोयण पिहुत्ता ॥ ७९ ॥

अर्थ-पुवावरजलहिंता के० जंबुद्वीपने विषे न्नरत ऐरवतना जे बे दीर्घ वेताढ्य छे ते पूर्व समुद्र अने पश्चिम समुद्रलगी दीर्घ एटले लांबा जाणवा. पण ते वेताढ्य केवा छे ? दसुच्च के० समन्नूतल थकी दश योजननी उंची अने दस पिहुल के० दश योजन पहोली एवी बे पासानी अइने मेहलचउक्का के० चार मेखला छे जे वेताढ्यनेविषे एटले एकेकी वेताढ्ये चार मेखला, ते दक्षण अने उत्तर एकेकी दिशाए बे बे मेखला छे. तथा ए वेताढ्य छे ते पणवीसुच्चा के० पचीश योजन उंचा छे. वली ते वेताढ्य केवा छे ? पचास, त्रीस अने दश, एटला योजन पहोला छे; एटले समन्नूतलथी मांमी दश योजन उंचे जइए त्यहांलगे पन्नास के० पचास योजन पहोलाइ ए प्रथम मेखला, त्यहांथी उपरे दश योजन उंचपणालगी ते वेताढ्य छे ते तीसजोयणपिहुत्ता के० त्रीश योजन पहोलाइए बीजी मेखला छे. त्यहां बीजी मेखला उपरथी पांच

योजन लगी दसजोयण पिहुत्ता के० दश योजन पहोला छे. एटले उंचपणाना पची योजन पूर्ण थया ॥ ७९ ॥

वेईहिं परिखित्ता ॥ सखयरपुर पन्नसठिसेणिडुगा ॥
सदिसिंदलोगपालो ॥ वञोगउवरिल्लमेहलया ॥ ८० ॥

अर्थ– वली वैताढ्य केवा छे ? पचाश, तथा त्रीश, तथा दश योजननो छे विस्तार जेमनो एवा वैताढ्यना बे पासानेविषे वेईहिंपरिखित्ता के० छ वेदिका तेणीएं वींटाया छे. एटले प्रथम पासानी बे मेखलानेविषे बे बे वेदिका छे. अने उपरनी जे बे मेखला छे, तेहनेविषे एकेकी वेदिका छे. एम छ वेदिका जाणवी. ते वली वैताढ्य केवा छे? सखयरपुरपन्नसठिसेणिडुगा के० खेचर जे विद्याधर–तेना जे नगर पचाश अने साठनी एवी जे बे श्रेणि, तेणीएं सहित छे. एटले दक्षिणदिशिए देशनी राजधानी सहित पचास विद्याधरोना पुर एटले नगरनी श्रेणि छे, अने उत्तर दिशिएं पण देशनी राजधानीए सहित साठ विद्याधरना नगरनी श्रेणि छे. वली केवा छे? सदिसिंदलोगपालोव जोग उवरिल्ल मेहलया के० सदिसि एटले स्वदिशि ते पोतानी दिशिना इंद्रना जे लोकपाल एटले सौधर्मेंद्रना जे लोकपाल तेमने रमवा योग्य छे उपरनी बे मेखला जे वैताढ्यनेविषे एवा छे, एटले पहेली मेखलाए विद्याधर अने उपरनी बे मेखलाए लोकपाल छे.

छ छ खंडविहिय जरहे, रवया छ छ गुरु गुहा य रुप्पम
या ॥ दोदीहा वेयड्ढा ॥ तह छतीसं च विजयेसु ॥ ८१ ॥

अर्थ– वली वैताढ्य केवा छे ? छछखंडविहिय जरहे रवया के० बेबे खंड कर्या छे, जरत अने ऐरवतना जेणे. जरत अने ऐरवत वच्चे पड्या माटे खंड कीधा छे. गुरु के० वली केवा छे? छछगुरुगुहा के० बेबे मोहोटी गुफा जेमनेविषे छे. वली केवा छे? रुप्पमया के० केवल रुपाना छे. एवा दोदीहा के० बे दीर्घ वेयड्ढा के० वैताढ्य छे. ते क्यां छे ? तो के – जरत तथा ऐरवत क्षेत्रमांहे छे. च के० वली तह के० तेमज विजयनेविषे छतीसं के० बत्रीश वैताढ्य जाणवा. ॥ ८१ ॥

[illegible]रि कुंडे विजयंता ॥ सखयर पणपन्नपुरडुसेणीया ॥
[illegible] जणिया जंबूद्दीवे ॥ सग तीस सयाइं चालाइं ॥ ८२ ॥

जंबूद्वीपने विषे छ कुंडा विजयना बत्रीश वैताढ्यनेविषे एटलुं विशेष छे !
॥ सोल कूट, चोत्रीश वैता[illegible]मुद्र लगी छेडा नथी.
विद्याधर, तेना पंचावन

ते श्रेणि. शेरीयें सहित छे. एटले दक्षिण दिशायें पंचावन नगर अने उत्तर दिशायें पण पंचावन नगर ते देवनी राजधानी सहित छे. एवं के० एणे प्रकारें खयरपुराइं के० विद्याधरनां नगर सर्व एकठां करीयें तेवारें सगतीस सयाइंचालाइं के० त्रण सहस्र अने सातसें चालीस थाय. इति गाथार्थः ॥ ८२ ॥

॥ ते चोत्रीश वैताढ्यनेविषे बे बे गुफा छे तेहनुं स्वरूप कहे छे. ॥

गिरिविहुर दीहाउ ॥ अडुच्च चउ पिहुपवेसदाराउ ॥
बारस पिहुलाउ अडु, च्च याउ वेयड्डगुहाउ ॥ ८३ ॥

अर्थ– वेयड्डगुहाउ के० वैताढ्य पर्वतनेविषे बे बे गुफा छे. ते गुफा केवी छे? गिरिविहुरदीहाउ के० गिरि जे वैताढ्यपर्वत तेनुं जे विस्तार छे ते सरखी पचाश योजन दीर्घ एटले लांबी छे; वली ते गुफा केवी छे? अडुच्च के० आठ योजन उंचा छे अने चउपिहु के० चार योजन पहोला अने चार योजन पवेस के० प्रवेश एवा दक्षिण अने उत्तरने सन्मुख दाराउ के० बे बारणां तेणे करी सहित छे. वली गुफाउ केवी छे? बारसपिहुलाउ के० बार बार योजन मांहेली कोरें पहोली छे तथा अडुच्चयाउ के० आठ योजन उंची एवी बे बे गुफा ते गंगा, सिंधु, रक्ता, अने रक्तवतीने विचाले जे चोत्रीश वैताढ्य छे तेने विषे छे. ॥ ८३ ॥

॥ ते गुफाने विचाले बे नदीउ छे ते वखाणे छे. ॥

तम्मज्झि डुजोयण अं, तराउ ति ति विछराउ डुनईउ ॥
उम्मग्ग निमग्गाउ ॥ कमगाउ महानइ गयाउ ॥ ८४ ॥

अर्थ– तम्मज्झ डुजोयण अंतराउ के० ते गुफा लांबपणे पचास योजननी छे, ते गुफाना मध्य एटले विचेना डुजोयण एटले पचीसमुं तथा छवीसमुं ए बे योजननुं आंतरुं छे जे बे नदी विचे एहवी बे नदी छे जे गुफानेविषे. वली ते बे नदी केहवी छे? तिति के० त्रण त्रण योजनने विस्तारे छे. वली केहवी छे? उम्मग्गा निमग्गा एहवां छे नाम जेमनां. वली नदी केहवी छे? कमगाउ के० पर्वतमांहेला जे मोहोटा पाषाण तेमांहेथी निकलीने महानइगयाउ के० महामोहोटीनदी जे गंगा सिंधू प्रमुख छे तेमांहे गमन करनारी छे॥८४॥

इह पइभित्तिंगुणव, न्नमंडले लिहइ चक्कि डु डु समुहे ॥
पण सय धणुहपमाणे बारेगडजोयणुज्जोए ॥ ८५ ॥

अर्थ–इह के० ए गुफामांहे पइभित्तिं के० प्रतिभितीयें एटले बन्ने बाजुनी भिंतने विषे चक्कि के० चक्रवर्त्ति जे छे ते गुणवन्न मंडले के० ओगणपचास मांडलाप्रते लिहइ के० लिखे छे, पण ते मांडला केहवा छे? डुडु समुहे के० बे बे साहमा सूर्यमंडल सरखा

कांकीणि रत्नें करी अजुआलुं करवा माटे चक्रवर्त्तिएं कीधा छे. वली मंडल केहवा छे ? तो के–पणसयधणुहपमाणे के० उस्सेधांगुले करी पांचसें धनुष्यनुं छे प्रमाण जेमनुं; वली मंडल केहवा छे ? तो के बारेगडजोयणुज्जोए के० बार योजन, एक योजन अने अरू एटले आठ योजन ए रीते अनुक्रमे प्रकाशना करनार छे; ते केमके प्रमाणांगुले करी गुफा बार योजन पोहोली छे, तथा एकेका मंमलना वचमां एकेक योजननुं आंतरुं छे, तथा मांडलाथी हेठे तथा उपरे सर्व थइने गुफा आठ योजन उंची छे, तेमाटे पोहोलपणे बार योजन प्रकाश करे छे. अने मंमलने आंतरे एकेक योजन प्रकाश करे छे, तथा वली उंचपणे आठ योजन प्रकाश करे छे एम जाणवुं. तथा बन्ने पासें योजनने आंतरे गोमूत्रिकाने आकारे मांमलां करतां एक जींतें चउवीश मंडल थाए, अने बीजी जींतें पचीश मंमल थाए, एम चक्रवर्त्ती बन्नेपासें मली उगणपचास मंमल करे छे एम जंबुद्वीपपन्नत्तीमांहे वखाण्यो छे. केटलाक आचार्य एम कहे छे जे एकेकि जींतें उगणपचाश मांमला करेछे तेवारे बन्ने बाजु एकठां गणतां अठाणुं मंमल थाए ते विरुद्धार्थ देखाय छे. ॥ ७५ ॥

॥ हवे ते गुफानां नाम कहे छे. ॥

सा तिमिसगुहा जीए ॥ चक्की पविसेइ मज्जखंम तो ॥
उसहं अंकिय सो जी, ए वलइ सा खंडगपवाया ॥ ७६ ॥

अर्थ– सा के० ते सिंधूनदीने पासें तिमिसगुहा के० तिमिस्रा नामे गुफा छे, ते जीए के० जे तमिस्रा गुफामांहे थइने चक्की के० चक्रवर्त्ति जे छे ते दक्षणमध्यखंमथी मज्जखंडतो के० उत्तरजरतना मध्यखंम मांहे पविसेइ के० प्रवेश करे छे, त्यां मध्यखंडने साधी पाछो वलतां उसहं के० रूषजकूटप्रते अंकिय के० पोतानुं नाम लखिने जीए के० जे बीजी गंगानदीपासे गुफा छे तेनेविषे वलइ के० मध्यदक्षिण जरतमांहे पाछो वले एटले आवे, साखंडगपवाया के० ते खंडक प्रपाता नामे गुफा कहियें ॥ ७६ ॥

॥ हवे गुफा उघाडी रेहेवानी स्थिति कहे छे. ॥

कयमालनटमालय ॥ सुराउ वड्ढइ निबध्दसलिलाउ ॥
जा चक्की ता चिठ्ठइ ॥ ताउं उग्घडियदाराउ ॥ ७७ ॥

अर्थ– ते गुफा केहवी छे ? कयमालनटमालयसुराउ के० कृतमाल अने नाट्यमाल नामे बे अधिष्ठायक देवता रखवाला छे जेहनेविषे, एटले तमिस्रागुफानो रखवालो कृतमाल नामे देवता छे, अने खंडकप्रपाता गुफानो रखवालो नाट्यमाल नामे देवता छे. वली ते गुफा केहवी छे ? चक्रवर्त्तिनो जे वड्ढइ के० सूत्रधार तेने निबद्ध

के० बांध्यो छे, पांखनी रचनाएं करी. सलिलाउ के० पाणी जेमनो. वली ते गुफा के-
हवी छे ? जाचक्की के० ज्यांसुधी चक्रवर्त्ति जीवे ता के० त्यांसुधी ताउ के० ते गुफाउ
छे. तेउग्घमियदाराउ के० उघाडेला छे कमाड जेमना एहवी थकी चिठंति के० रहे
छे. इति गाथार्थ. ॥ ७७ ॥

॥ हवे दक्षिणजरतमांहे अयोध्यानगरीनो परिमाण कहे छे. ॥

वहिखंडंतो वारस ॥ दीहानव विछडा अउज्जपुरी ॥
सालवणावेयड्डा ॥ चउदहि यसयं चिगारकला ॥ ७८ ॥

अर्थ– वहिखंडंतो के० दक्षिणार्द्ध जरतना मध्यखंडनी वचमां वारसदीहा के०
वारयोजन दीर्घ एटले लांबी अने नवविछडा के० नव योजन पोहोली एहवी अउ-
ज्झपुरी के० अयोध्या नामे पुरी एटले नगरी सा के० ते अयोध्यानगरी जे छे ते लव-
णावेयड्डा के० लवणसमुद्र अने वैताढ्यथी चउदहियसयं चिगारकला के० एकसो
चउद योजन अने उपर अगीआर कलाने आंतरे जाणवी. ते केमके दक्षिणार्द्ध ज-
रतना मध्यखंडनो विस्तार वसें आडत्रीस योजन अने त्रण कला छे. ते मध्येथी अ-
याध्यानगरीनो विस्तार नव योजन काढीएं तेवारे वसें ने उगणत्रीस योजन अने उ-
पर कला त्रण रहे छे. तेहनुं अर्द्ध एकसो चउद योजन तथा एक योजन उगर्यो
तेहनी उगणीश कला करिएं तेनी साथे मूलगी त्रण कला जेलतां बावीश कला थाए
तेहनुं अर्द्ध अगीआर कला थाय, एटले एकसो चौद योजन अने उपर अगीआर
कला छे, तेटली लवणसमुद्र अने वैताढ्यने अंतरे अयोध्यानगरी वेगली जाणवी.
इति गाथार्थ. ॥ ७८ ॥

॥ हवे मगधादि तीर्थ कहे छे. ॥

चक्किवसनइपवेसे ॥ तिछ्छगं मागहो पजासो य ॥
ताणंतो वरदामो ॥ इह सवे बिछुत्तर सयंति ॥ ७९ ॥

अर्थ– चक्किवसनइपवेसे के० चक्रवर्त्तिने वसवर्त्ति एवी क्षेत्रनी जे नदी एटले
जरत, ऐरवत अने बत्रीश विजय एवं चक्रवर्त्तिनां चोत्रीस क्षेत्र छे. तेहनी जे गंगा,
सिंधू, रक्ता अने रक्तवती जे नदीउ छे, एहने समुद्रमांहे प्रवेश करतां तथा बत्रीश
विजयनेविषे सीतोदा नदी तथा सीता नदीमांहे प्रवेश करतां तिछ्छगं के० वे तीर्थ
जाणवां. तीर्थ एटले जे स्थानकनेविषे नदी समुद्रमांहे तथा सीतोदा सीतामां
प्रवेश करे ते स्थानक विशेष नदी सागर संगम उत्तम स्थानक कहीएं. ते तीर्थना
नाम एक पूर्वदिशिएं मागहो के० मागध, वीजुं पश्चिम दिशिएं पजासो के० प्रजास ए
वे नाम तीर्थनां छे; ताणंतर के० ते मागध तथा प्रजास ए वे तीर्थना वचमां एक

वरदामो के० वरदाम एवे नामे तीर्थ छे. ए रीते इह के० आ जंबुद्वीपनेविषे जे चोत्रीश क्षेत्र छे तेमांहे एकेक क्षेत्रे त्रण त्रण तीर्थ गणतां सव्वे के० सर्वे विउत्तरसयंति के० एकसो ने बे तीर्थ थाय, माटे आ जंबूद्वीपनेविषे सर्व मलीने एकसो ने बे तीर्थ जाणवां.

॥ हवे जरत तथा ऐरवतमांहे कालचक्रनुं स्वरूप कहे छे. ॥

भरहेरवए छ छ अर ॥ मयवसप्पिणि उसप्पिणीरूवं ॥
परिभमइ कालचक्कं ॥ डुवालसारं सयावि कमा ॥ ए० ॥

अर्थ– भरहेरवए के० जरत तथा ऐरवत क्षेत्रमांहे छछअरमयावसप्पिणीउसप्पिणीरूवं के० छ आरे करी अवसर्प्पिणी अने छ आरे करी उत्सर्प्पिणी ते रूप डुवालसारंकालचक्कं के० बार आरानुं कालचक्र छे. ते सयावि के० सदाकाल अनादिअनंतपणे पण परिभमइकमा के० अनुक्रमे भ्रमण पामे छे. ॥ ए० ॥

॥ हवे ए बार आरानां नाम कहे छे. ॥

सुसमसुसमा य सुसमा ॥ सुसमडुसमा य डुसमसुसमा य ॥
डुसमाय डुसमडुसमा ॥ कमुक्कमा डुसुवि अरछक्कं ॥ ए१ ॥

अर्थ– प्रथम आरो सुसमसुसमा के० सुखम सुखमा, य के० वली बीजो आरो सुसमा के० सुखमा, त्रीजो आरो सुसमडुसमा के० सुखमडुखमा, य के० वली चोथो आरो डुसमसुसमा के० डुखमसुखमा, य के० वली पांचमो आरो डुसमा के० डुखमा, छट्ठो आरो डुसमडुसमा के० डुखम डुखमा, ए अरछक्कं के० ए छ आरा छे ते अवसर्प्पिणिकालनेविषे कमं के० अनुक्रमे एटले प्रथम सुखमसुखमाथी गणीएं, अने उत्सर्प्पिणी कालें उक्कमा के० अवला एटले डुखमडुखमाथी धुरमांकी गणीएं, एम बार आरा चकता पकता जाणवा, चक्रनी पेठे फिरतां आवे माटे कालचक्र कहीएं. अवसर्प्पिणी ते घटतो काल होए अने उत्सर्प्पिणी ते चडतो काल होए. ॥ ए१ ॥

॥ हवे सागरोपमनुं मान कहे छे. ॥

पुव्वुत्त पल्लिसमसय ॥ अणुगहणा निट्ठिए हवइ पलिउं ॥
दसकोडिकोमि पलिए ॥ हिं सागरो होइ कालस्स ॥ ए२॥

अर्थ–पुव्वुत्तपल्लि के० पूर्वोक्त पल्य एटले प्रथम कह्युं जे असंख्यात रोम अणुए भर्यो जे योजन प्रमाणे पल्य तेमांहेथी समसय के० सोसोवरसें अणुगहणानिट्ठिए के० एकेक सूक्ष्म खंम काढतां जेटले कालें ते पल्य खाली थाए तेटले कालें पलिउं के० पल्योपमनुं कालस्स के० कालमान हवइ के० थाय. दस कोमिकोमि पलिएहिं के० एहवा दस कोमाकोडि पल्योपमेकरी सागरोहोइ के० एक सागरोपम कालनुं मान

थाय. सागर एटले समुद्र, तेहनी पेठे जेनुं पार पामवुं दुर्लभ होय तेणे करी सरखा-पणुं छे माटे सागरोपम कहीए. इति गाथार्थ ॥ ९२ ॥

॥ हवे छ आरानुं प्रमाण कहेछे. ॥

सागरचउतिदु कोडा, कोडिमिए अरतिगे नराण कमा ॥
आऊ तिदुइग पलिया ॥ तिदुइगकोसा तणुच्चत्तं ॥ ९३ ॥

अर्थ– सागरचउतिदुकोडाकोडिमिए के० पहेलो आरो चार कोडाकोडी सागरनो अने बीजो आरो त्रण कोडाकोडी सागर प्रमाणे छे, त्रीजो आरो बे कोडाकोडी सागर प्रमाणे जाणवो; अरतिगे के० ए त्रण आराने विषे कमा के० अनुक्रमे करी नराण के० मनुष्योना आऊ के० आयुष्य कहेछे. तिदुइगपलिया के० प्रथम आरे त्रण पल्योपमनुं तथा बीजे आरे बे पल्योपमनुं अने त्रीजे आरे एक पल्योपमनुं ए मनुष्यनुं आयुष्य जाणवुं. हवे शरीरनुं मान कहेछे. तिदुइगकोसातणुच्चत्तं के० प्रथम आराने विषे त्रण कोस उंचां मनुष्यनां शरीर होय, अने बीजे आरे बे कोस, त्रीजे आरे एक कोश ए शरीरनुं उंचपणुं जाणवुं. ॥ ९३ ॥

॥ हवे त्रण आराने विषे आहारनुं प्रमाण कहेछे. ॥

तिदुइग दिणेहि तूअरि ॥ बयरामल मित्त मेसिमाहारो ॥
पिठकरंडा दोसय ॥ छप्पन्ना तद्दलं च दलं ॥ ९४ ॥

अर्थ– तिदुइगदिणेहितूअरिबयरामलमित्तमेसिमाहारोएसि के० ए मनुष्योने आहारो के० जे आहारनी इच्छा थायछे ते कहेछे. प्रथम आरानेविषे चोथे दिवसे तुअरि प्रमाणे आहारनी वांछा थाय. अने बीजे आरे त्रीजे दिवसे बोर प्रमाणे आहारनी वांछा होए. तथा त्रीजे आरे एकांतरे आमला प्रमाणे आहारनी वांछा होए. हवे शरीरने विषे पांसलीनी संख्या कहेछे. प्रथम आरामांहे पिठकरंडा दोसय छपन्ना के० बसें ने छपन्न पिठकरंड एटले पांसली होए. अने बीजे आरे तद्दलं के० ते पूर्वोक्त पांसलीनुं अर्द्ध एटले एकसो ने अठावीस पांसली होए. च के० तथा त्रीजे आरे दलं के० ते पूर्वोक्तनुं अर्द्ध एटले चोसठ पांसलीनी संख्या जाणवी. ॥ ९४ ॥

॥ हवे त्रण आराने विषे अपत्य पालना कहेछे. ॥

गुणवणदिणे तह पनर ॥ पन्नरअहिया अवच्चपालणया ॥
अवि सयलजिया जुयला ॥ सुमणसरूवा सुरगईया ॥ ९५ ॥

अर्थ– गुणवणदिणे के० प्रथम आरानेविषे युगलने प्रसव्या पछी ओगणपचास दिवसमुधी ते अपच्चपालणया के० अपत्य एटले छोरु युगल तेहनी प्रतिपालना करे.

तंह के० तथा प्रकारे बीजे आरे पनरपन्नरअहिया के० पंदर पंदर दिवस अधिक प्रतिपालना जाणवी. ते आवी रीते के, बीजे आरे चोसठ दिवस अपत्यपालना होए, अने त्रीजे आरे ठंगणाएंसी दिवससुधी अपत्यपालना जाणवी. तेवारपछी ते युगलनां मातपिता मरण पामे. ए त्रण आरानेविषे अवि के० अपि इति निश्चये सयलजियाजुयला के० समस्त पंचेंद्री जीव ते युगलिया जाणवा. पण ते युगलिक केहवा छे? तो के-सुमणसरूवा के० चलुं छे मन जेमने एटले अल्प कषाय छे, तथा सरूवा एटले रूपवंत छे, तथा समचउरंस संस्थान छे तेमाटे सुंदराकार छे. वली ते युगलिक केहवा छे? तो के-सुरगईया के० देवताने विषे छे उपजवुं जेमनुं, एटले युगलिया मनुष्य तथा तिर्यंच ते सर्व पोताना आयुष्यथी ऊंचे आयुष्य प्रमाणे अथवा पोताना आयुष्य प्रमाणेज देवतामांहे जइ उपजे. ॥ ९५ ॥

॥ हवे ए त्रण आरानेविषे युगलियाने कल्पवृक्ष जे
वांछित आपे छे ते बे गाथाए कहे छे. ॥

तेसि मत्तंग भिंगा ॥ तुडियंगा जोइ दीव चित्तंगा ॥ चित्तरसा मणियंगा ॥ गेहागारा अणिययरका ॥ ९६ ॥ पाणं भायण पिछण ॥ रविपह दीवपह कुसुम माहारो ॥ भूसण गिह वत्थासण ॥ कप्पडुमा दसविहा दिंति ॥ ९७ ॥

अर्थ-- तेसि के० ते युगलियानेविषे मत्तंग प्रमुख दश जातिना कल्पवृक्ष छे; ते पानक प्रमुख दश प्रकारना वांछित पदार्थ आपे छे. ते आवीरीते-अहियां बे गाथानो अर्थ एकठो सांकलीने कहे छे- मत्तंग के० मत्तंग नामे जे कल्पवृक्ष छे ते पाणं के० द्राक्ष खारेक प्रमुखना रस सरखा मीठारस आपे, यथा ॥ सरस सुगंध मनोहर विसिठवलविरिय कंतिचयहेऊ ॥ मत्तरसंगडुमेसुउपज्जइ विविहमज्जरसो ॥ इति. बीजो भिंगा के० भृंगनामे जे कल्पवृक्ष छे ते भायणं के० भाजन ते थाली तथा वाटली तथा चरु अने कलश प्रमुख आपे- यथा ॥ भिंगालथालवट्टय कचोलय वळमाणमाईणि ॥ कंचणरयणमयाइं, जायंतियभायणंगेसु ॥ इति. त्रीजो तुडीयंगा के० तुयांग नामे जे कल्पवृक्ष छे ते पिछण के० महावाजित्रसहित बत्रीस बद्धनाटक देखाडे छे. यथा ॥ सजलघणगुहिरकलरव, चउभेय विचित्तपवरआउज्जं ॥ जुयलंमियनराणंतुडियंगनरापमाणंति ॥ चोथो जोइ के० ज्योतिरंग नामे जे कल्पवृक्ष छे ते रात्रिनेविषे पण रविपह के० सूर्यनीपेरे प्रकाश करे छे. यथा ॥ जोइंदुमणमुत्तरि ॥ ससिसूराजउ पचमाणात्रि ॥ ताणपहावोपहया ॥ नियवंठायं विमुंचंति ॥ तथा पांचमो दीव के० दीपांग नामे जे कल्पवृक्ष छे ते घरनेविषे दीवपह के० दीवानीपेरे अजुआलुं करे छे.

यथा ॥ ससिसूरसरिसतेया ॥ निच्चंचियजगजगंतिबहुविहवा ॥ विविहायदीवियंगा ॥ नासंति तमंधयारंति ॥ १ ॥ तथा छठो चित्तंगा के० चित्रांग नामे जे कल्पवृक्ष छे ते कुसुम के० पंचवर्ण अने सुगंधिक फूल सहस्रदल कमल माल प्रमुख आपे. यथा ॥ वर वउलतिलयचंपय ॥ आसोगपुन्नागनागमाईणं ॥ कुसुमाइबहुविहाइं ॥ कुसुमंगदु-मप्पमाणंति ॥ तथा सातमो चित्तरसा के० चित्ररसा नामे जे कल्पवृक्ष छे ते आहार कहिएं मनोवांछित मिष्टान्न षट्रस भोजन आपे. यथा ॥ अठसयखज्जगजुउं ॥ चउसठीतहयवंजणवियप्पो उप्पज्जइआहारो ॥ भोयणरुक्खेसुरसकलिउं ॥ तथा आठ-मो मणियंगा के० मणितांग नामे जे कल्पवृक्ष छे ते भूसणं के० भूषण, तथा आभरण, मुकुट, मुद्रिका, हार, तथा कुंडल अने नेउर प्रमुख आपे. यथा ॥ वरहारकडयकुंडल ॥ मउडालंकारनेउराईणं ॥ नियमंपिभूसणाइ ॥ आभरणदुमेसुजायंति ॥ तथा नवमो गेहागारा के० गेहाकार नामे जे कल्पवृक्ष छे ते गिह के० घर सप्तभूमिना, पंचभूमिना, तथा त्रिभूमिना मनोहर आवास आपे. यथा ॥ बहुरयणविनिम्माया ॥ भवणदुमा-अठभूमियादिवा ॥ सयणासणसन्निहिया तेएणनिदाहरा विसरिसा ॥ तथा दसमो अणियगक्खा के० अनितांग नामे जे कल्पवृक्ष छे ते वछा के० भला वस्त्र तथा देवदुष्यचीर वरपटकूलादि आसन बेसवा योग्य तथा भद्रासन तथा शय्या प्रमुख आपे. यथा ॥ खोमदुगलयवालय चीणीसुयपट्टमाइआयंच ॥ वछाइबहुमिहाइं वछंग-दुमापवाणंति ॥ १० ॥ एयारिसेसुभोग ॥ दुमेसुभुंजंतिजह्नमहुणाइं ॥ सव्वंगसुंदराइं ॥ वुढीनेहाणुरागाइं ॥ ११ ॥ नयपछिवानभिच्चा ॥ नयखुज्जानेयवामणापंगूनयमू यावहिरंधा नदुक्खियानेवदारिद्दा ॥ १२ ॥ समचउरंससंठाणा वलियपलिय विवज्जियायनीरोगा चउसठीलक्खणधरा मणुयादेवाइवसुरूवा ॥ १३ ॥ ताणंचियमहिलाउं वियसियवरक-मलपत्तनयणाउं सव्वंगसुंदरीउं कोमलसिस वयणसोहाउं ॥ १४ ॥ भुंजंतिविसयसुक्खं जे पुरिसातछ्नोगभूमिसू कालंचिअइयदीहं तंदाणफलं मुणेयव्वं ॥ १५ ॥ दसविहाकप्प-दुमा के० ए दश जातिना जे कल्पवृक्ष छे ते ए पूर्वोक्त वांछित दश पदार्थ युगलियाने पूरे छे. इति गाथार्थ. ॥ ८६ ॥ ८७ ॥

॥ हवे सर्व आराने विषे सामान्यपणे तिर्यंचनां पण आयुष्य कहे छे. ॥

मणुआउसमगयाई ॥ चयाइ चउरंस जाइ अठंसा ॥
गोम इसुट्टखराई ॥ पणंस साणाइ दसमंसा ॥ ८८ ॥

अर्थ— मणुआउसमगयाई के० मनुष्यना आयुष्य सरखा गज, हाथी, सिंह अने अष्टापद प्रमुखना आयुष्य होए. अने मनुष्यना आयुष्यनो चउरंस के० चोथो भाग

तट चार छे, ते सर्व मलीने आठ तट छे, ते एकेक तटे नव नव बिल गणिएं, तेवारे बहुत्तर बिल थाय. एम ऐरवतनेविषे पण बहुत्तर बिल छे, ते सर्व एकठा करीएं तो जंबुद्वीपनेविषे चउयालसयंबिलाणेवं के० एकसो ने चुमालीस बिल जाणवा ॥ १०४ ॥

॥ हवे छठा आराने विषे मनुष्यादिकनुं जे स्वरूप छे ते बे गाथाए करी कहे छे. ॥

पंचमसमछठारे ॥ डुकरुच्चा वीसवरिस आउनरा ॥
मछासिणो कुरूवा ॥ कूरा बिलवासि कुगइगमा ॥ १०५ ॥

अर्थ–पंचमसमछठारे के० एकवीस सहस्र वरस प्रमाणे पांचमा आरा सरखो जे छठो आरो छे, तेहने विषे डुकरुचा के० बे हाथ उंचा शरीर अने वीसवरिस आउनरा के० वीश वरस छे आयुष्य जेमनुं एहवा मनुष्य होए. पण ते मनुष्य केहवां होय ते कहे छे. मछासिणो के० मछनो छे आहार जेमने तथा कुरूवा के० कुत्सित एटले मातुं छे, रूप जेमनुं एवा छे, वली केहवा छे? कुरा के० निर्दय छे परिणाम जेमनां. वली केहवा छे. बिलवासि के० बिलनेविषे रहेनारा छे. कुगइगमा के० नरक तिर्यंचरूप डुर्गतिनेविषे गमन एटले जावुं छे जेमनुं, एवा छे. ॥ १०५ ॥

॥ वली पण छठा आराना मनुष्यनुं स्वरूप कहे छे. ॥

निल्लज्जा निवसणा ॥ खरवयणा पियसुयाइ ठिइरहिया ॥
थीउ छवरिसगप्भा ॥ अइडुहप्पसवा बहुसुया य ॥ १०६ ॥

अर्थ– निल्लज्जा के० निर्लज्ज एटले लज्जारहित छे, तथा निवसणा के० वस्त्ररहित छे, एटले पशुनीपेठे नग्न फिरे छे. तथा खरवयणा के० कठोरवचनना बोलनार छे. तथा पियसुयाइठिइरहिया के० पितापुत्रनी जे स्थिति तेणे करी रहित छे, एटले आ पिता, ए पुत्र, ए स्त्री, एबहिन, इत्यादि व्यवहार नथी. एटले तिर्यंचनी पेरे विवेक रहित छे. तथा छठा आरानेविषे थीउछवरिसगप्भा के० स्त्री छे ते छ वरसनी गर्भ धारण करे छे. अइडुहप्पसवा के० पण अतिडुःखे प्रसव करे छे. य के० वली ते स्त्री छे ते बहुसुया के० घणा छे सुत के० छोरु जेने एहवी स्त्रीयो छे. ॥ १०६ ॥

इय अरछक्केण वस ॥ प्पिणित्ति उस्सप्पिणी वि विवरीया ॥
वीसंसागरकोडा, कोमीउ कालचक्कंमि ॥ १०७ ॥

अर्थ– इयअरछक्केण के० ए पूर्वोक्त छ आरा तेणे करी अवसप्पिणित्ति के० अवसर्प्पिणी काल होए अने तेने विवरीया के० विपरित ते अवला गणीएं तेवारे उस्सप्पिणीवि के० उत्सर्प्पिणीकाल पण थाए. त्यां अवसर्प्पिणी ते प्रथम आराथी घटतो काल होए अने उत्सर्प्पिणी ते प्रथम आराथी चढतो काल होए, माटे अवसर्प्पिणी

तथा उत्सर्प्पिणीना बार आराना कालचक्कंमि के० कालचक्रनेविषे वीसंसागरकोमाको-मीउं के० वीस कोमाकोडी सागरोपम थाय. इति गाथार्थ. ॥ १०७ ॥

॥ हवे चार क्षेत्रनेविषे चार आरानुं सरखापणुं कहे छे. ॥

कुरुडुगि हरिरम्मयडुगि ॥ हेमवयएरणवइडुगि विदेहे ॥
कमसो सया वसप्पिणि ॥ अरयचउक्काइसमकालो ॥ १०८ ॥

अर्थ– कुरुडुगि के० देवकुरु तथा उत्तरकुरु ए बे क्षेत्रनेविषे तथा हरिरम्मयडुगि के० हरिवर्ष तथा रम्यक ए बे क्षेत्रनेविषे तथा हेमवयएरणवइडुगि के० हेमवत तथा एरण्यवत ए बे क्षेत्रनेविषे तथा विदेहे के० पूर्वविदेह अने पश्चिमविदेह क्षेत्रनेविषे ए चार क्षेत्रना युगलनेविषे कमसो के० अनुक्रमे करी सया के० सदाकाले अवस-प्पिणीअरयचउक्काइसमकालो के० अवसर्प्पिणिकालना चार आरानो प्रथम काल जाणवो. ते केम? अवसर्प्पिणी कालनो पेहेलो आरो सुखमसुखमा तेहना धुरनो जेहवो काल होए तेहवो काल सदेव देवकुरु अने उत्तरकुरु ए बे कुरुक्षेत्रनेविषे होए. यथा ॥ दोसुविकुरुसुमणुआ इपल्लपरमाउणोतिकोसुच्चा ॥ पिठकरंमसयाइं दोछप्पन्नाइमणुआणं ॥ १ ॥ सुसमसुसमाणुजावं अणुजवमाणाणवच्चगोवणया अउणापन्नदिणाइं अहमज-त्तस्सआहारो ॥ २ ॥ एम बीजा आरानो जेहवो प्रथम काल होए तेहवो सदेव हरिवर्ष तथा रम्यक ए बे क्षेत्रनेविषे होए. यथा ॥ हरिवासरम्मएसु ॥ आउपमाणंसरीरमु-स्सेहो पलिउवमाणिडुन्निउ डुन्नीकोसुस्सियाजणिया ॥ ३ ॥ छठस्सयआहारो चउस-ठिदिणाणुपालणातेसिं पिठिकरंडाणसयं अठावीसयमुणेयव्वं ॥ ४ ॥ वली त्रीजा आरानो जेहवो प्रथम काल होए तेहवो सदेव हेमवंत तथा एरण्यवतमांहे होए. यथा ॥ गाउयमुच्चापलिउवमाउणो वज्जरिसहसंघयणो हेमवएरसवए अहंमिहनरा मिहुणवासी ॥ ५ ॥ चउसठिपिंडयाणि मणुआणीतेसिमाहारो जत्तस्सयचउत्थस्सय अउणासिदि-णाणवच्चपालणया ॥ ६ ॥ तथा चोथा आरानो जेहवो प्रथम काल होए तेहवो महा-विदेहक्षेत्रनेविषे सदा जाणवो. यथा ॥ पंचसुजरहेरवएसु तहयविदेहेसु पंचदशसंखा ॥ जणियाउकम्मजूमीसुतीसपुणजोगजूमीसु ॥ ७ ॥ हेमवयंहरिवासं उत्तरकुरुतहयदेव-कुरुनामा रम्मयएरसवयं एयाउंजोगजूमीउं. ॥ १०८ ॥

॥ हवे चार वैताढ्यनुं स्वरूप बे गाथाए करी कहेछे. ॥

हेमवएरसवए ॥ हरिवासे रम्मए य रयणमया ॥ सद्दा
वइ वियडावइ ॥ गंधावइ मालवंतरका ॥ १०९ ॥ चउ
वट्टवियड्ढा सा, इ अरुण पउम प्पन्नास सुरवासा ॥
मूलुवरि पिहुत्ते तह ॥ उच्चत्ते जोयणं सहसं ॥ ११० ॥

अर्थ– हेमवएरणवए के० हेमवंत अने ऐरण्यवत तथा हरिवासे के० हरिवर्ष क्षेत्र य के० वली रम्मए के० रम्यकक्षेत्र ए चार क्षेत्रनेविषे रयणमया के० सर्वरत्नमय एहवा सद्दावइ के० शब्दापाती तथा वियडावइ के० विकटापाती अने गंधावइ के० गंधापाती तथा मालवंतक्खा के० माल्यवंत ए नामे चउवट्टवियड्ढा के० चार वृतवैताढ्य अनुक्रमे जाणवा. ए वृतवैताढ्य केहवा छे ? तो के–साइ के० स्वाति तथा अरुण के० अरुण तथा पउम के० पद्म तथा प्रजास एहवा नामे देवताना आवास छे जेमनेविषे, एवा छे. तेमां शब्दापाति वैताढ्यनेविषे स्वातिदेव वसेछे. तथा विकटापाती वैताढ्यनेविषे अरुणदेव अने गंधापाति वैताढ्यनेविषे पद्मदेव तथा मालवंत वैताढ्यनेविषे प्रजा- सदेव वसेछे. एम अनुक्रमे जाणवा. हवे ए वृतवैताढ्यनो परिमाण कहेछे. मूलुवरि के० मूलनेविषे तथा उपर जे शिखर छे तेहनेविषे जोयणसहस्सं पिहुत्ते के० सहस्र योजन पहोला छे, तह के० तथा प्रकारे उच्चत्ते के० उंचपणे पण सहस्र योजन जाणवा. इति गाथार्थ. ॥ १०९ ॥ ११० ॥

॥ हवे जंबूद्वीपना मध्यनेविषे जे मेरुपर्वत छे, ते मेरुनुं स्वरूप कहेछे. ॥

मेरू वट्टो सहस्स ॥ कंदो लक्खूसिउ सहसउवरिं ॥ दसगु-
णजुवि तं सनवइ ॥ दसिगारंसं पिहुल मूले ॥ १११ ॥

अर्थ– मेरूवट्टो के० मेरुपर्वत छे ते कनकमय वाटलो जाणवो. तथा सहस्सकंदो के० सहस्र योजननो कंद एटले मूल सहस्र योजन पृथ्वीमांहे छे, तथा लक्खूसिउ के० लाख योजन उंचो छे. अहींआं ए जावार्थ छे जे सहस्र योजननो कंद छे अने उपर नवाणु सहस्र योजननुं उंचपणुं छे. एरीते कंदसहित लाख योजन उंचो छे. तथा सहसउवरिं के० उपर एटले शिखरनेविषे सहस्र योजन पिहुल के० विस्तीर्ण छे, तं के० ते सहस्र योजनने दसगुण के० दशवार गुणतां दस सहस्र थाए, तो दस सहस्र यो- जन जुवि के० पृथ्वीने विषे पिहुल के० पोहोलो छे. वली मेरु केहवो छे ? तंसनवइ के० ते दससहस्र योजनने नेवुएं सहित करी उपरे दसिगारंसं के० योजनना अगीआर जाग करीए तेवा दस जाग एटले दससहस्र नेवु योजन अने उपर एक योजनना अ- गीयार जागमांहेला दसजाग एटलो मूलथी हेठो कंदने विषे पोहोलो छे ॥ १११ ॥

॥ हवे मेरुना त्रण खंम एटले जाग तेहनुं स्वरूप कहेछे. ॥

पुढवुवल वयर सक्कर ॥ मयकंदो उवरि जाव सोमणसं ॥
फलिहंक रयय कंचण ॥ मउय जंबूणउ सेसो ॥ ११२ ॥

अर्थ– पुढवुवलवयरसक्करमयकंदो के० पृथ्वी एटले माटी अने उपल एटले पाषाण तथा वयर के० वज्ररत्न तथा सक्कर के० कांकरा ए चार पदार्थनो मेरुनो कंद जाणवो.

एटले एक सहस्र योजननो पहेलो भाग थयो. तथा उवरि के० पृथ्वी थकी उपर जावसोमणसं के० यावत् सोमनसनामा वन सुधी फलिहंक रयय कंचणमउय के० स्फाटिक रत्न तथा अंकरत्न तथा रूपुं तथा कांचन एहनो मेरु छे. ते त्रिसठ सहस्र योजन प्रमाण छे, ए बीजो भाग जाणवो. सेसो के० शेष त्यांथी उपर छत्रीश सहस्र योजन जे छे ते जंबूणउ के० जंबूनद एटले रक्तवर्णकनकनो त्रीजो भाग जाणवो. ए मेरुना त्रण भाग कह्या. इति गाथार्थ. ॥ ११२ ॥

तडुवरि चालीसुच्चा ॥ वट्टा मूलुवरि बार चउ पिहुला ॥
वेरुलिया वरचूला ॥ सिरिभवणपमाण चेइहरा ॥ ११३ ॥

अर्थ– तडुवरि के० ते लाख योजन प्रमाणना उंचा मेरुपर्वत उपरे चालीसुच्चा के० चालीस योजननी उंची अने वट्टा के० वर्तुल तथा मूलुवरिबारचउपिहुला के० मूलनेविषे बार योजन पोहोली अने उपर चार योजन पोहोली तथा वेरुलिया के० वैडुर्य नामे जे नीलारत्न तेनी वर के० प्रधान चूला के० चूलिका छे. ते वली चूलीका केहवी छे? सिरिभवणपमाणचेइहरा के० श्रीदेवीना भवन सरखा चैत्यग्रह एटले जिनभवन तेणेकरि महाशोभितछे. इति गाथार्थ. ॥ ११३ ॥

॥ हवे मेरु उपरे चूलिकाना मूलने विषे पंमकवन वखाणे छे. ॥

चूलातलाउ चउसय ॥ चउणउए वलयरूव विक्खंभं ॥
बहुजल कुंडं पंडग, वणं च सिहरे सवेईयं ॥ ११४ ॥

अर्थ– चूलातलाउ के० चूलीकाना तलाथकी सिहरे के० मेरु शिखरनेविषे चउसयचउणउएवलयरूवविक्खंभं के० चारसें चोराणुं योजन परिमाण वलयनुं विष्कंभ छे जेहनुं, तथा बहुजलकुंडं के० घणुं छे पाणी जेहनेविषे एहवे कुंमे करी सहित एहवुं पंमगवणं के० पंमक नामे वन छे. वली ते वन केहवुं छे? तो के–सवेईयं के० वेदिकाए करी सहित छे. इति गाथार्थ. ॥ ११४ ॥

॥ ते पंडक वनने विषे जिनभवननी अने प्रासादनी स्थिति कहे छे. ॥

पन्नास जोयणेहिं ॥ चूलाउ चउदिसासु जिणभवणा ॥
विदिसि सक्कीसाणं ॥ चउवाविजुया य पासाया ॥ ११५ ॥

अर्थ– चूलाउ के० चूला थकी चउदिसासु के० चार दिशिने वीषे पन्नास जोयणेहिं के० पचास योजन, वेगला जिणभवणा के० चार जिनभवन छे. तथा सविदिसिसक्कीसाणं के० पोतपोतानी विदिसिनेविषे सौधर्मेंद्र तथा ईशानेंद्र छे, तेमना पासाया के० प्रासाद छे. पण ते प्रासाद केहवा छे? तो के–प्रत्येक प्रासाद चउवाविजुया के० चार वावडिए युक्त एटले सहित छे. ॥ ११५ ॥

॥ हवे ते जिनजवन तथा प्रासादनां प्रमाण कहे छे. ॥

कुलगिरिचेइहराणं ॥ पासायाणं चिमे समठ गुणा ॥
पणवीस रुंद ज्जुगुणा ॥ यामाउ इमाउ वावीउ ॥ ११६ ॥

अर्थ– कुलगिरिचेइहराणंसम के० कुलगिरिना जिनजवन सरखा पंडगवनमांहे चैत्य जाणवा, जेम कुलगिरिना चैत्य छे, ते पचास योजन लांबा अने पचीस योजन पहोला छे अने छत्रीस योजन ऊंचा छे तेम मेरुना पंमगवनने विषे पण एहवा चैत्य जाणवा. च के० वली इमे पासाया के० आ मेरुना प्रासाद जे छे ते अठगुणा के० कुलगिरिना प्रासादथी आठगुणा मोहोटा जाणवा. ते केमके कुलगिरिना प्रासाद एकसो पचीस कोश समचउरंस लांबां पोहोलां छे, अने वसें ने पचास कोस ऊंचां छे. तो एकसो पचीस कोशने आठगुणा करिए तेवारे एक सहस्र कोश थाए, तेहना वसें ने पचास योजन थाय एटला ए लांबां पहोलां छे. हवे ऊंचपणाना वसें ने पचास कोश छे तेहने आठगुणा करिए तो बे सहस्र कोस थाए, तेहना योजन करिए तो पांचसें योजन थाय एटला ऊंचां ए प्रासाद जाणवा. एहवा चार प्रासाद विदिशिने विषे छे. हवे वावमी वखाणे छे. पणवीस रुंदडुगुण के० पचीस योजन पोहोली अने तेथी बमणी पचास योजन लांबी एहवी चार वावडी जाणवी. इशान कूणथी दक्षिणावर्त्त चार चार वावमीनां जे नाम छे ते कहे छे. पुंमा, पुंडुप्रजा, रक्ता अने रक्तवती ए चार वावमी छे, ते ईशान कूणे छे. अने क्षीररसा, इक्षुरसा, अमृतरसा, अने वारुणीरसा ए चार वावडी छे ते अग्निकूणे जाणवी. तथा शंखोत्तरा, शंखा, शंखावर्त्ता अने वलाहका ए चार वावडी नैर्ऋत्य कूणे छे. तथा पुष्पोत्तरा, पुष्पवती, सुपुष्पा अने पुष्पमालिनी ए चार वावडी छे ते वायु कूणे जाणवी. ए सोल वावमीनां नाम जाणवां. ए विदिशिना चार प्रासादनी चारे दिशे एकेकी वावमी छे. ए रीते सोल वावमीयो छे. इति गाथार्थ ॥ ११६ ॥

॥ हवे जिनजवननी बाहेर जे चार शिला छे ते वखाणे छे. ॥

जिणहर वहिदिससि जोयण ॥ पणसय दीहद्धपिहुल चउ उच्चा ॥
अद्धससिसमा चउरो ॥ सियकणग सिला सवेइया ॥ ११७ ॥

अर्थ–जिणहरवहिदिसिजोयणपणसयदीहद्धपिहुल चउउच्चा के० जिनजवननी बाहेरनी दिशिने विषे पांचसें योजननी दीर्घ एटले लांबी अने अढीसें योजन पोहोली तथा चार योजन ऊंची अने अद्धससिसमा के० अर्द्ध चंद्रमाने आकारे एवी चउरो के० चार शिला छे. वली ते केहवी छे ? सियकणगसिला के० स्वेत कनकनी शिला छे, तथा सवेइया के० मनोहर वेदिकासहित छे. ॥ ११७ ॥

॥ हवे पूर्वोक्त जे शिला तेहने उपर जे सिंहासन छे तेहनुं प्रमाण कहे छे. ॥

सिलमाणठ सहस्सं ॥ समाण सीहासणेहिं दोहिं जुया ॥
सिलपंडु कंबलार ॥ त्त कंबलापुव्व पच्छिमर्ड ॥ ११८ ॥

अर्थ—सिलमाण के० सिलानुं मान जे उंचपणुं तथा लांबपणुं तथा पहोलपणुं तेने अठसहस्संसमाण के० आठ सहस्रभागे वहेंचतां जे भाग आवे ते प्रमाणे एकेकी सिला उपर सीहासणेहिंदोहिं के० बे बे सिंहासन छे तेणे करी जुया के० युक्त एहवी पंडुकंबलारत्तकंबला के० पंडुकंबला तथा रक्तकंबला एहवे नामे बे सिल के० सिला छे. तेमां पुव्व के० पूर्वदिशिनेविषे पंडुकंबला नामे सिला छे, तथा पच्छिमर्ड के० पश्चिम दिशिनेविषे रक्तकंबला नामे सिला छे. इति अक्षरार्थ. हवे विस्तारार्थ कहे छे. ते सिलानुं लांबपणुं पांचसें योजन छे, तेनें आठ सहस्र भागें वहेंचतां पांचसें धनुष्य आवे तो सिंहासन पांचसें धनुष्य लांबा छे, तथा सिलानुं पोहोलपणुं अढीसें योजन छे ते आठ सहस्र भागे वहेंचतां अढीसें धनुष्य लाभे तो सिंहासन अढीसें धनुष्य पोहोलां छे, तथा सिला चार योजन उंची छे, तो चार योजनने आठसहस्र भागे वहेंचतां चार धनुष्य लाभे तो सिंहासन चार धनुष्य उंचां छे. एहवां बे सिंहासन एकेकी सिला-उपरे छे. इति गाथार्थ. ॥ ११८ ॥

जामुत्तराउ ताउ ॥ इगेगसिंहासणाउ अइपुव्वं ॥ चउसुवि
तास नियासण, दिसिभवजिणमज्जणं होइ ॥ ११९ ॥

अर्थ— ते सिलानेविषे जामुत्तराउताउ के० दक्षिण अने उत्तर दिशे इगेगसिंहासणाउ के० एकेक सिंहासन जाणवुं. तेनां नाम ते शिलाना नामनेविषे अइपुव्वं के० अतिशब्द छे ते पूर्वे जोडवुं, ते केम? दक्षिण दिशे अतिपांडुकंबला नामे शिला छे, अने उत्तरदिशे अतिरक्तकंबला नामे शिला छे. ए बे शिलाउउपरे एकेकुं सिंहासन छे. तासुचउसुवि के० ते चार शिलानेविषे नियासणदिसि भवजिणमज्जणं एटले नियासण के० निजासन ते आपआपणा सन्मुख जे दिसि छे तेनेविषे भव के० उत्पन्न थया एवा जे जिण के० तीर्थंकर महाराज तेमनुं मज्जणं के० स्नात्रमहोछव होइ के० थाए. पूर्व अने पश्चिम दिशिनी जे शिला छे ते दक्षिण तथा उत्तरदिशि लांबी छे, अने पूर्व तथा पश्चिमदिशि पोहोली छे. तथा दक्षिण अने उत्तरदिशिनी जे शिला छे ते पूर्व तथा पश्चिमदिशि लांबी छे. अने दक्षिण तथा उत्तरदिशि पोहोली छे. तथा चंद्रमानी आकृतिनुं जे वक्रपणुं छे ते मांहेली दिशिनेविषे लेखविणं. अहींयां पूर्वपश्चिम महाविदेहक्षेत्रनेविषे समकाले चार तीर्थंकर उपजे तेहना समकाले महोत्सव थवा माटे पूर्व अने पश्चिमनां

चार सिंहासन छे, ते कह्यां. तथा भरत अने ऐरवतनेविषे समकाले बे तीर्थंकर जन्म पामे, तेमाटे दक्षिण तथा उत्तरदिशिनेविषे बे सिंहासन छे ते कह्यां. इति गाथार्थ. ॥११९॥

॥ हवे शिखरथी हेठल सोमनस वन वखाणे छे. ॥

सिहरा छत्तीसेहिं ॥ सहसेहिं मेहलाइ पंच सए ॥ पिहुलं
सोमणसवणं ॥ सिलविणु पंडगवण सरिछं ॥ १२० ॥

अर्थ- सिहरा के० मेरुना शिखरथी छत्तीसेहिंसहसेहिं के० छत्रीस सहस्र योजन हेठल आविएं, तेवारे पंचसए के० पांचसें योजन पिहुल के० पोहोली एहवी मेहलाइ के० मेखला छे. ते मेखला वलयने आकारे छे, ते मेखलानेविषे सोमणसवणं के० सोमनस नामे वन छे. पण ते वन केहवुं छे? तो के-सिलविणुपंडगवणसरिछं के० चारशिलाविना पंडकवन सदृश छे, एटले पंडकवननीपेठे चारदिशिनेविषे चार जिनभवन छे, अने विदिशिनेविषे चार प्रासाद छे, ते चार प्रासाद जे छे ते एकेका प्रासादनेकेडे चार चार वावडी छे. पण जिनभवन आगल चार शिला नथी. हवे ते पूर्वोक्त वावडीनां नाम कहे छे. सुमना, सौमनसा, सौमनस्या, अने मनोरमा, ए चार वावडि ईशान कूणे छे, तथा उत्तरकुरा, देवकुरा, वारिषेणा अने सरस्वति, ए चार वावडी अग्निकूणे छे. तथा विशाखा, मणिभद्रा, अभयसेना अने रोहिणी ए चार वावडी नैर्ऋत्य कूणे छे. तथा भद्रोत्तरा, भद्रा, सुभद्रा अने भद्रवती, ए चार वावडी वायुकूणे छे. ए सोल वावडीपोना नामनुं आंतरुं सोमनसवनने विषे जाणवुं. अपर सर्व पंडकवननी पेठे छे.॥१२०॥

॥ हवे जिहां सोमनसवन छे, तिहां मेरुनुं पोहोलपणुं कहे छे. ॥

तच्चाहिरि विक्खंभो ॥ बायालसयाहि इगसयरि जुयाई ॥
अठ गारसभागा ॥ मज्झे तं चेव सहसूणं ॥ १२१ ॥

अर्थ- तब्बाहिरि विक्खंभो के० ते सोमनसवनसंबंधी जे बाहेरना बे छेडा एटले पूर्व पश्चिम अथवा दक्षिणउत्तर दिशिनुं मध्यअंतरनेविषे मेरुनुं विष्कंभ छे ते कहे छे. बायालसयाहिइगसयरिजुयाई अठ गारसभागा के० चार सहस्र बसें ने बहुंत्तर उपर अगीयारिया आठ भाग एटलो विष्कंभ जाणवो. तेहनुं परिधि तेर सहस्र पांचसें ने ... योजन उपर अगिआरीआ छ भाग एटलो बाहिरनो परिधि होय. मज्झे के० सोमनसवननेविषे मांहेली परिधि अंतर एक सहस्र योजन ऊणुं ... ते सोमनसवननुं पोहोलपणुं जे छे तेमांथी पांचपांचसें योजन बे ... तेवारे मांहेनुं विष्कंभ त्रणसहस्र बसें ने बहुंत्तर योजन उपर

अगीआरीआ आठ भाग होय. तेहनुं परिधि दशसहस्त्र त्रणसें ने ओगणपचाश योजन उपर अगीआरिआ वे भाग जाणवुं. हवे विष्कंभ जाणवानी परे कहे छे. मेरुना मध्यविस्तार जिहां वांछिएं ते स्थानके मूलगु जेटला योजन उंचुं होए तेटला योजन अगीआर भागे वहेंचतां जे भाग आवे ते मूलगाविस्तार मांहेथी काढतां जे उगरे तेटलो विष्कंभ जाणवो. ते आवी रीते जे–समभूतलथी त्रेसठ सहस्त्र योजन उंचुं सोमनसवन छे, तेने अगीआर भागे वहेंचतां पांच सहस्त्र सातसें ने सत्तावीस योजन अने उपर त्रण कला आवे, ते मूलनुं विस्तार दश सहस्त्र योजन छे तेमांथी काढीएं, ते-आवी रीते के प्रथम सहस्त्र मांहेथी एक योजन लेइ तेहना अगीआर भाग करी तेमांथी त्रण कला काढीएं तेवारे दशसहस्त्रमांहे नवसहस्त्र नवसें नवाणु योजन अने उपर अगीआरिआ आठ भाग रहे तेमांहेथी पूर्वेला सत्तावन्नसे सत्तावीश योजन काढीएं तेवारे चार सहस्त्र वसें वहुत्तेर योजन अने उपर अगीआरीआ आठ भाग रहे तेटलुं मेरुनुं विष्कंभ सोमनसवननी वाहेरनी परिधिनेविषे जाणवुं. एम नंदनवननेविषे पण करण जाणवो. ॥ १२१ ॥

॥ हवे नंदनवन वखाणे छे. ॥

तत्तो सढ्ढसठी ॥ सहसेहिं नंदणंपि तह चेव ॥ नवरं
भवण पासायं ॥ तरठदिसि कुमरिकुडावि ॥ १२२ ॥

अर्थ– तत्तो के० ते सोमनस वनथी हेठल सढ्ढुसठीसहसेहिं के० साडाबासठ सहस्त्र योजन नीचे नंदनवन जाणवुं. नंदणं पितहचेव के० ते नंदनवन पण तेमज एटले सोमनसवननी पेठे तेना सदृश चेव के० निश्चे जाणवुं. नवरं के० एटलुं विशेष छे जे, भवण पासायंतरठ के० जिनभवन अने प्रासाद तेहना आठ आंतरानेविषे दिसिकुमरिकूडावि के० दिक्कुमारिकाना आठ कूट छे ते कूट पांचसें योजन उंचा जाणवा. अने नवमुं वल कूट छे ते सहस्त्र योजन उंचुं छे माटे सहस्त्रांक मध्ये गएयुं छे. ते कूटनुं स्थान विशेष सिद्धांतथी जाणवुं. ए दिक्कुमारिका समभूतलथी एक सहस्त्र योजन उंची छे अने कूट उपरे भवनमांहे वसे छे. तेमाटे ऊर्द्ध लोकवासिनी कहिएं. तेहनां नाम कहे छे. मेघंकरी, मेघवती, सुमेघा, मेघमालिनी, सुवत्सा, वत्समित्रा, वलाका अने वारिषेणा, ए आठ कुमारीका जाणवी. तिहां जे वावडी छे तेनां नाम कहे छे. नंदोत्तरा, नंदा, सुनंदा अने नंदवर्द्धनी, ए चार वावडी इशान कूणे छे. तथा नंदिषेणा, अमोघा, गोस्तूपा अने सुदर्शना, ए चार वावडी अग्नि कूणे छे. तथा भद्रा, विशाला, कुमुदा अने पुंडरकीणी, ए चार वावडी नैर्ऋत्यकूणे छे. तथा विजया, वेजयंती, जयंती अने अपराजिता, ए चार वावडी वायुकूणे छे. ॥ १२२ ॥

॥ सोमनसवननी पेठे नंदनवन प्रदेशनेविषे गिरिविस्तार कहे छे. ॥

नवसहस नवसयाइं ॥ चउपन्ना छच्चिगारनागाय ॥ नं-
दणबहिविक्खंनो ॥ सहसूणो होइमझंमि ॥ १२३ ॥

अर्थ—नवसहस के० नव सहस्र अने नवसयाइं के० नवसें चउपन्ना के० चोपन्न योजन उपरे छच्चिगार नागा के० अगीआरिआ छ नाग एटलो नंदनवहिविक्खंनो के० नंदनवननेविषे बाहिरनी दिशिनुं विष्कंन जाणवो. अने तेहनुं परिधि एकत्रीस सहस्र चारसें अने उगणाएंसि योजन ए बाहिरनुं परिधि छे. तथा नंदनवनने मझंमि के० मांहेनुं परिधिनुं विष्कंन ते पूर्वोक्त विष्कंनथी सहसूणो के० एक सहस्र योजने उंणो जाणवो, एटले आठ सहस्र नवसें ने चोपन्न योजन उपरे अगीआरीआ छ नाग जाणवो. तथा तेहनुं परिधि अछावीस सहस्र त्रणसें ने सोल योजन उपर अगीआरिआ आठ नाग ए मांहेनो परिधि जाणवो. ॥ १२३ ॥

॥ हवे नद्रशाल वन वखाणे छे. ॥

तदहो पंच सएहिं ॥ महियलि तह चेव नद्दसालवणं ॥
नवरं मिह दिग्गयच्चिय ॥ कूडा वण विछरंतुझ्मं ॥ १२४ ॥

अर्थ— तदहो के० ते नंदनवनथी हेतुं पंचसएहिं के० पांचसें योजन महियलि के० समनूतल पृथ्वीने विषे तहचेव के० तेमज एटले नंदनवननी पेठेंज नद्दसालवणं के० नद्रसाल नामे वन जाणवुं. नवरं के० एटलुं विशेष छे जे इह के० आ नद्रशाल वनने विषे जे जिननवन अने प्रासादना जे आठ आंतरा छे तेने विषे हाथीने आकारे आठ करिकूट छे, ते दिग्गज के० दिग्गजकूट कहेवाय छे. ए नद्रशाल वनने विषे मेरुनी चारदिशि ते सीतोदा तथा सीताने प्रवाहे रुंधी छे. तेमाटे नदीना तट उपरे जिननवन छे, अने गजदंतगिरिनीपासे प्रासाद छे. अने जिननवन तथा प्रासादने वचे दिग्गजकूट एटले आठ करिकूट छे. हवे तिहां जे वावडी छे तेमनां नाम कहे छे. पद्मा, पद्मान्ना, कुमुदा अने कुमुदान्ना, ए चार वावडी इशान कूणे छे. तथा उत्पलगोमा, नलिना, उत्पलोज्वला अने उत्पला, ए चार वावडी अग्नि कूणे छे. तथा नृंगा, नृंगिनी, अजनप्रना अने वज्रा ए चार वावडी नैर्ऋत्य कूणे छे. तथा श्रीकांता, श्रीमाता, श्रीमंदा अने श्रीनिलया, ए चार वावडी वायुकूणे जाणवी. तथा वणविछरंतुझ्मं के० ए नद्रशाल वननुं जे चारदिशि विस्तार छे, ते आगली गाथाए कहे छे. ॥१२४॥

बावीससहस्साइं ॥ मेरूउ पुव्वउ य पच्छिमउ ॥ तं
चाडमीविहत्तं ॥ वणमाणं दाहिणुत्तरउ ॥ १२५ ॥

अर्थ— मेरूउ के० मेरुपर्वत थकी पुव्वउपच्छिमउ के० पूर्व अने पश्चिमदिशे प्र-

शाल वननी बाहिरनी दिशिनुं विष्कंभ बावीस सहस्साइं के० बावीस सहस्र योजन होय. तंबाहरनीविहूनं के० ते बावीस सहस्र योजनने अठ्यासी जागे वहेंचतां बसें ने पचास योजन लाभे तो एटलो दाहिणुत्तरउ के० दक्षिण अने उत्तर दिशिनेविषे वणमाणं के० भद्रशाल नामे जे वन छे, तेना विस्तारनुं प्रमाण जाणवुं. ॥ १२५ ॥

॥ हवे गजदंत गिरि वखाणे छे. ॥

छवीससहस चउसय ॥ पणहत्तरि गंतु कुरुनइपवाया ॥
उभउ वि निग्गया गय ॥ दंता मेरुम्मुहा चउरो ॥ १२६ ॥

अर्थ—कुरुनइपवाया के० कुरुक्षेत्रनी जे नदी सीतोदा तथा सीता तेहनुं प्रपात के० पडवा नीकलवानुं स्थानक जे जीव्ही तिहांथी गंतु के० जइने छवीस सहस चउसय- पणहत्तरि के० छवीस सहस्र चारसें ने पंचोत्तेर योजन उभउवि के० बे पासे मेरुम्मुहा के० मेरुपर्वत साहामा चउरो के० चार गयदंता के० गजदंत गिरि छे. ते निषध तथा नीलवंत पर्वतमांहेथी निग्गया के० नीकल्या छे, ते गजदंता हाथीना दांतने आकारे देखाय छे माटे एने गजदंत गिरि कहिएं ॥ १२६ ॥

॥ हवे गजदंत गिरिनी स्थिति तथा वर्ण अने नाम कहे छे. ॥

अग्गेयाइसु पयाहि, ऐण दिसासु सियरत्तपियनीला ॥
सोमणस विज्जुपह ॥ गंधमायण मालवंतक्खा ॥ १२७ ॥

अर्थ—अग्गेयाइसु के० अग्नि कूणथी आदि एटले धुरमांडीने पयाहिणेण के० प्रद- -क्षिणावर्त्त गणतां दिसासु के० चार दिशीने विषे अनुक्रमे चार गजदंत गिरि छे. तेमां सिय के० उज्ज्वलवर्णे गजदंतगिरि अग्निकूणे छे, अने नैर्ऋत कूणे रत्त के० रक्त- वर्णे गजदंत गिरि छे, तथा वायुकूणे पिय के० पीत एटले पीले वर्णे गजदंतगिरि छे; तथा इशान कूणे नीला के० नीलवर्णे गजदंतगिरि छे, हवे अनुक्रमे अग्निकूणथी उज्ज्व- ला गजदंतगिरि प्रमुख चार गजदंतानां नाम कहे छे. पेहेलो अग्निकूणे सोमनस, बीजो नैर्ऋत्य कूणे विद्युत्प्रभ, त्रीजो वायुकूणे गंधमायण के० गंधमादन तथा चोथो इशानकूणे मालवंतक्खा के० माल्यवंत नामे गजदंतगिरि जाणवो. ॥ १२७ ॥

॥ हवे अधो लोके दिक्कुमारिका ज्यां रहे छे ते स्थानक कहे छे. ॥

अहलोगवासिणीउ ॥ दिसाकुमारीउ अठ एएसिं ॥
गयदंतगिरिवराणं ॥ हिठा चिठंति भवणेसु ॥ १२८ ॥

अर्थ—अहलोगवासिणीउ के० अधोलोकने विषे वसनारी जे अठदिसाकुमारीउ के० आठ दिक्कुमारिका छे ते एएसिंगयदंत गिरिवराणं के० ए गजदंतगिरिना नीचे जे

ञवणेसु के० ञवन ठे ते ञवनने विषे चिठंति के० ते दिक्कुमारिका रहे ठे. ए रहेवाना स्थानकनुं सामान्यपणुं कह्युं. हवे विशेषपणे तेमने रहेवानां जे स्थानक ठे, ते ज्ञानवंत गुरुना वचनथी जाणवां. तथा ञोगंकरा, ञोगवती, सुञोगा, ञोगमालिनी, सुवत्सा, वत्समित्रा, पुष्पमाला अने अनंदिता ए तेमनां नाम जाणवां. ॥ १२८ ॥

॥ हवे गजदंतगिरिनुं उंचपणुं तथा पहोलपणुं कहे ठे. ॥

धुरि अंते चउ पणसय ॥ उच्चत्ति पिहुत्ति पणसयाऽसिसमा ॥
दीहत्ति इमे ठकला ॥ दुसयनवुत्तरसहसतीसं ॥ १२९ ॥

अर्थ–इमे के० ए चार जगदंत गिरि ते धुरि के० ज्यां कुलगिरि थकी नीकल्या ठे, त्यां नीलवंत निषधनीपरें चउसय के० चारसें योजन उच्चत्ति के० उंचा ठे, तथा अंते के० अंतने विषे मेरुने ज्यां मल्या ठे, त्यां पणसय के० पांचसें योजन उच्च के० उंचा ठे, अने मूलने विषे पणसयपिहुत्ति के० पांचसें योजन पोहोला ठे, अने अंते के० ठेडे तो असिसमा के० तरवारनी धारनी पेठे अंगुलने असंख्यातमे ञागे पोहोला ठे; तेमाटे असि एटले जे तरवार ते सदृश ठे. तथा ते गजदंतगिरिनुं लांबपणुं सहसतीसं के० त्रीस हजार अने दुसय के० बसें ने नवुत्तर के० नव योजन अने उपर ठ कला के० ठ कला एटलुं ठे. ए चार गजदंतगिरिनुं दीर्घपणुं कह्युं. तथा ते बे गजदंतगिरि लांबपणें जेवारे एकठा करीएं तेवारे कुरुक्षेत्र धनुष्यने आकारे ठे, ते धनुष्यनुं पृष्ट कहिए बाहेरनुं पुंठनुं ञाग अर्द्धचंद्राकारनुं थाए, तेहना योजन साठ सहस्र चारसें त्रे अढार तथा उपर कला बार एटले कुरुक्षेत्रनुं धनुपृष्ट थाए; सीतोदा तथा सीतानदीनी पचास योजन प्रमाण पोहोली जे जीञी ठे, ते थकी ठवीससहस्र चारसें ने पंचोतेर योजन बे पासे वेगला गजदंतगिरि ठे, ते बे पासे एटला वेगला ठे, माटे ठवीस सहस्र चारसें ने पंचोतेर योजन ठे. तेने बमणा करी जीञीनो विस्तार पचास योजनमांहे ञेलतां त्रेपन्न सहस्र योजन कुरुक्षेत्रनी जीवा थाय. जीवा एटले धनुष्यनी पणछ ते सरिखी माटे जीवा कहिएं. इति गाथार्थ ॥ १२९ ॥

॥ हवे कुरुक्षेत्रना मध्यञागनुं पहोलपणुं कहे ठे, मध्यञागना पोहोलपणाने इखु कहिएं. ते केम के इखु एटले तीर तेनुं जे ठाम तेने इखु कहिएं, ते कहे ठे. ॥

ताणं तो देवुत्तर ॥ कुराउ चंदद्धसंठियाउ डुवे ॥
दससहस विसुद्धमहा ॥ विदेहदलमाणपिहुलाउ ॥ १३० ॥

अर्थ– ताणंतोदेव के० ते गजदंत गिरिमध्ये मेरुपर्वत थकी दक्षिणदिशिनेविषे देवकुरुक्षेत्र ठे, अने मेरुथी उत्तरदिशिनेविषे उत्तरकुराउ के० उत्तरकुरुक्षेत्र ठे, डुवे

के० ए बे युगलियानां क्षेत्र छे, ते चंदद्धसंठियाउ के० अर्द्धचंद्रमाने आकारे रह्यां छे, अने दशसहस्सविसुद्ध के० दश सहस्र योजने रहित जे महाविदेह क्षेत्रनुं पिहुलाउ के० विस्तार तेनो दलमाण एटले अर्द्ध करतां जेटला योजन थाए तेटला योजन कुरुक्षेत्रना मध्यजागनुं पोहोलपणुं जाणवुं. ते केम? तो के—महाविदेह क्षेत्रनो विस्तार तेत्रीस सहस्र छसें ने चोराशी योजन अने उपर चार कला छे; तेमांहेथी मेरुनुं विष्कंज दश सहस्र योजन काढिए तेवारे तेवीस सहस्र छसें ने चोराशी योजन अने उपर चार कला उगरे; तेहनुं अर्द्ध अगीआर सहस्र आठसें ने बेतालीस योजन उपर कला बे एटलो विष्कंज कुरुक्षेत्रना मध्यजागनेविषे जाणवो. ॥ १३० ॥

॥ हवे कुरुक्षेत्रना गिरि कहे छे. ॥

नइपुव्वावरकुले ॥ कणगमया बल समा गिरी दो दो ॥
उत्तरकुराउ जमगा ॥ विचित्तचित्ता य इयरीए ॥ १३१ ॥

अर्थ— नइपुव्वावरकूले के० नदी जे सीतोदा तथा सीता तेमना पूर्व अने पश्चिमदिशें जे बे तट तेहनेविषे कणगमया के० कनकमयी एहवा तथा बलसमा के० बलकूट छे ते समा एटले सरखा सहस्र योजन उंचपणुं छे अने सहस्र योजन मूलें विस्तार तथा पांचसें योजन उपर शिखरनेविषे विस्तार छे जेमनो एहवा गिरिदोदो के० बे बे पर्वत छे. ते उत्तर कुराउ के० उत्तर कुरुक्षेत्रने विषे जमगा के० जमक एवे नामें बे पर्वत छे, अने विचित्तचित्तायइयरीए के० देवकुरुक्षेत्रने विषे सीतोदा नदीना पूर्वदिशिना तटने विषे विचित्रनामे कनकगिरि छे, अने पश्चिम दिशिना तटने विषें चित्रनामे कनक पर्वत छे. ॥ १३१ ॥

॥ हवे कुरुक्षेत्रनी नदीना द्रह वखाणे छे. ॥

नइवह दीहा पण पण ॥ हरया दुदुदारया इमे कमसो ॥
निसहो तह देवकुरू ॥ सूरो सुलसो य विज्जुपहो ॥ १३२ ॥

अर्थ— नइवहदीहा के० नदीना प्रवाहने विषे दीर्घ एटले लांबपणुं छे जेमनुं एहवा पण पण के० पांच पांच हरया के० द्रह एकेका कुरुक्षेत्रने विषे छे, वली ते द्रह केहवा छे? दुदुदारया के० दक्षिण अने उत्तर दिशे बे बे छे बारणां जेमने विषे एहवा पांच द्रह छे, तेनां नाम छे ते इमे के० आ कमसो के० अनुक्रमे कहे छे. एक निसहो के० निषध तह के० तथा बीजो देवकुरू, त्रीजो सूरा के० सूरः, य के० वली चोथो सुलसो के० सुलस अने पांचमो विज्जुपहो के० विद्युत्प्रज, ए पांच द्रह देवकुरुक्षेत्रमांहे सीतोदानदीना जाणवा. इति गाथार्थ ॥ १३२ ॥

॥ हवे सीता नदीना पांच ड्रहनां नाम कहे छे. ॥

तह नीलवंत उत्तर, कुरुचंदे रवय मालवंतो त्ति ॥
पउमदहसमा नवरं ॥ एएसु सुरा दहसनामा ॥ १३३ ॥

अर्थ— तह के० तेमज नीलवंत, उत्तर कुरु, चंदे के० चंद्र, एरवय के० एरवत अने मालवंतोत्ति के० मालवंत इति, ए पांच उत्तर कुरुक्षेत्रमांहे सीतानदीना ड्रह जाणवा. ए ड्रहनां नाम विऊड्रह कहिएं. ए सर्व ड्रह छे ते पउम दहसमा के० पद्मड्रह सरखा सहस्र योजन लांबा अने पांचसें योजन पोहोला अने दस योजन ऊंमा जाणवा. नवरं के० एटलुं विशेष छे जे एएसु के० ए ड्रहने विषे जे सुरा के० अधिष्ठायक देव छे ते दहस नामा के० पोतपोताना ड्रहने नामे तेमनां नाम छे. ॥ १३३ ॥

॥ हवे कुलगिरि, जमलपर्वत, पांच ड्रह अने मेरु एहना सात आंतरा कहे छे. ॥

अडसय चउतिस जोय ॥ णाइं तह सेगसत्तनागाउ ॥
इक्का रसयकलाउ ॥ गिरिजमलदहाण मंतरयं ॥१३४॥

अर्थ— अडसय के० आठसें अने चउतिस जोयणाइं के० चोत्रीस योजन तह के० तथा प्रकारे सेगसत्त नागाउ के० एक कलाना सात नाग करीएं, एहवे एक नाग सहित इक्कारसयकलाउ के० अगीआर कला एटलुं कुलगिरि, जमलपर्वत, पांच ड्रह तथा मेरुनो प्रत्येके अंतर जाणवो. ते केम? देवकुरुनो विस्तार अगीआर सहस्र आठसें बेतालीश योजन अने बे कला छे; ते मांहेथी यमलपर्वत अने पांच ड्रह तेणे रुंधेला जे ३ सहस्र योजन छे ते काढिएं तेवारे अठावनसें बेतालीस योजन अने कला बे वधे; ते सात नागे वहेंचतां आठसें चोत्रीस योजन आवे, शेष चार उगरे ते ओगणीसवार गणीएं तेवारे ठहुत्तेर कला थाए. तेनीसाथे मूलगी बे कला एकठी करतां अठोत्तर कला थाए. ते वली सात नागे वहेंचता ओगणीसी अगीआर कला आवे, वली एक कला उगरे तेहना सात नाग करिए तेहनुं सातइयो एक नाग अने अगीआर कला एटलुं कुलगिरि तथा जमलपर्वत तथा ड्रह पांच तथा मेरुनुं अंतर जाणवुं.॥ १३४॥

॥ हवे कांचनगिरिनी स्थिति वखाणे छे. ॥

दहपुवावर दस जो ॥ यणेहि दस दस वियड्ढकुडाणं ॥
सोलसगुणप्पमाणा ॥ कंचणगिरिणो ड्सय सवे ॥ १३५ ॥

अर्थ— दहपुवावरदसजोयणेहि के० ड्रहथकी पूर्व अने पश्चिमदिशे दस योजननी छेगलाइएं, एकेक ड्रहना बंने पासानेविषे दसदसकंचणगिरिणो के० दस दस कंचनगिरि जाणवा. ते कंचनगिरि केहवा छे? तो के—वियड्ढकूडाणं के० वेताढ्यनाकूटथी सोलसगु-

एप्पमाणं के० सोलगुणा मोहोटा ठे, एहवा कंचनगिरि जंबूद्वीपने विषे सव्वे के० सर्वे डुसय के० बसें जाणवा. ते केम? देवकुरु तथा उत्तरकुरुना दश ड्रह ठे ते एकेक ड्रहने बे पासे दश दश गुणतां वीश थाय. ते वीशने दशवार गुणतां बसें पूरा थाय. वैताढ्यना कूटथी कंचनगिरि जे ठे ते सोलगुणा मोहोटा ठे ते यंत्रथी जाणवा.

॥ हवे जंबूवृक्ष वखाणे ठे. ॥

उत्तरकुरुपुव्वद्धे ॥ जंबूणय जंबूपीढमंतेसु ॥ कोसडु
गुच्चं कमि व ॥ ढमाण चउवीसगुण मज्झे ॥ १३६ ॥

अर्थ—उत्तरकुरुपुव्वद्धे के० उत्तरकुरुक्षेत्रना पूर्वदिशिना अर्द्धनेविषे जंबूणय के० रक्तवर्ण कनकनुं जंबूपीढ के० जंबूवृक्षनुं पीठ जाणवुं. ते पीठ केहवुं ठे? तो के—अंतेसु के० ठेडानेविषे कोसडुगुच्चं के० बे कोस समभूतलथी ऊंचुं ठे. तिहांथी कमि के० अनुक्रमे वढ्ढमाण के० वधतुं वधतुं मज्झे के० मध्यजागे चउवीसगुणं के० चउवीसगुणुं ठे; एटले मध्यजागे चार योजन ऊंचुं. ए ऊंधा एटले ऊलटा सरावने आकारे जाणवुं. इति गाथार्थ ॥१३६॥

॥ वली तेहज पीठ वखाणे ठे. ॥

पणसयवट्टपिहुत्तं ॥ तं परिखित्तं च पउमवेईए ॥
गाउ डुगे गुच्चपिहु ॥ त्त चारुचउदारकलियाए ॥ १३७ ॥

अर्थ— ते पीठ केहवुं ठे ? तो के—पणसयवट्टपिहुत्तं के० पांचसें योजन वर्तुल तथा पोहोलुं ठे. तं के० ते पीठ ठे ते सर्व पउमवेईए के० पद्मवरनामे जे वेदिका ठे, तेणिएं परिखित्तं के० विंट्युं ठे. ते वेदिका केहवी ठे? गाउडुगेगुच्च के० बे कोश ऊंचा अने एक कोश पोहोला एहवा चारु के० मनोहर जे चउदार के० चार बारणां तेणे करी कलियाए के० सहित ठे. ॥ १३७ ॥ इति गाथार्थ.

तंमज्झे अडविठर ॥ चउच्च मणिपीढियाइ जंबूतरू ॥
मूले कंदे खंधे ॥ वरवयरारिठवेरुलिउं ॥ १३८ ॥

अर्थ— तंमज्झे के० ते पीठिकाना मध्यजागे अडविठर के० आठ योजन ठे विस्तार जेनो एटले पहोली ठे. तथा चउच्च के० चार योजन ऊंची एहवी जे मणि पीढियाइ के० मणिमयपीठिका तेहनेविषे जंबूतरु के० जंबूवृक्ष ठे. ते जंबूवृक्षनी मूले के० मूलनेविषे जे जटा ठे ते वरवयर के० प्रधान जे वज्ररत्न ते मयी ठे. तथा कंदे के० मूलथी ऊपर जे कंद ते अरिठ के० श्यामवर्णरत्न तेहनुं ठे. तथा खंधे के० जंबूवृक्षनी जे डाल ते वेरुलिउं के० वैडुर्यरत्न एटले नीलवर्ण रत्न तेहनी ठे. ॥ १३८ ॥

तस्स य साह पसाहा ॥ दलाय विंटाय पल्लवा कमसो ॥
सोवन्नजायरूवा ॥ वेरुलितवणिज्जजंबूणया ॥ १३९ ॥

अर्थ— तस्स के० ते जंबूवृक्षनी साह के० शाखा एटले मोहोटी डाले अने पसाहा के० प्रशाखा एटले लघुशाखा ते न्हानी डाल तथा दला के० पत्र य के० वली विंटा के० वींट ते पत्रना मूल य के० वली पल्लव के० नवांकुरा ते नवा उगतां पत्र ए कमसो के० अनुक्रमे सोवन्न के० सुवर्ण तथा जायरूवा के० जातरूप ते कांइक धवलवर्ण कनक, तथा वेरुलिय के० वैडुर्यरत्न तथा तवणिज्ज के० तपनीय एटले तपावेलुं सुवर्ण तथा जंबूणया के० रक्तसुवर्णना जाणवा. एटले जंबूवृक्षनी मोहोटी शाखा छे ते पीला- वर्णनुं कनक ते संबंधी छे, तथा जे लघु शाखा छे ते पूर्वे जातरूप कह्युं जे कांइक धोळुं कनक तेहनी छे, तथा जंबूवृक्षना जे पत्र छे ते वैडुर्यरत्नना एटले नीलारत्नना छे, तथा पत्रना विंट छे ते पूर्वोक्त तपनीयसुवर्ण सरखा महातेजवंत छे, तथा जे पल्लव छे ते जंबूनद एटले रक्तसुवर्ण तेहना छे. ॥ १३९ ॥

सो रययमयपवालो ॥ रायसविडिमो य रयणपुप्फफलो ॥
कोसदुगं उव्वेहो ॥ थुडसाहा विडिमविक्खंभो ॥ १४० ॥

अर्थ— सो के० ते जंबूवृक्ष केहवुं छे ? रययमयपवालो के० रूपामयी छे नवां प्रवाल एटले पत्र जेहनेविषे. वली केहवुं छे ? रायसविडिमो के० रूपानी विडिम एटले मध्य- भागनी थडनी मोहोटी छे डाल जेहनी. वली केहवुं छे ? रयणपुप्फफलो के० सर्व फल- फूल रत्नमय छे जेहनां. वली जंबूवृक्ष केहवुं छे ? कोसदुगंउव्वेहो के० बे कोश भूमिमध्ये उंडपणे जाडुं छे थुड के० थडनेविषे तथा साहा के० मोटी शाखानेविषे तथा विडिम के० मध्यभागे जे मूल शाखा छे, तेहनेविषे बे कोशनुं विक्खंभो के० पोहोल- पणुं जाणवुं. ॥ १४० ॥ इति गाथार्थ.

थुडसाहविडिमदीह, त्ति गाउए अठ पनर चउवीसं ॥ सा-
हा सिरिसमभवणा ॥ तम्माण सचेइयं विडिमं ॥ १४१ ॥

अर्थ— थुडसाहवडिम के० ते जंबूवृक्षनुं थड तथा शाखा तथा वडिम एटले मूलगी उंची चाली जे मध्यभागनी मोहोटी डाल ते लांबपणे अनुक्रमे गाउए अठ दिहत्ति के० आठ कोश थडनी भाग लांबी छे तथा शाखा एटले चार दिशे चार मोहोटी जे डाल जे थडनी शाखा थकी नीकली छे त्यां थकी पन्नर के० पन्नर कोश लांबी छे तथा वडिम के० मध्यभागनी मूलगी लांबी डाल उंची छे ते चउवीस के० चोवीश कोश लांबी छे. ए चार दिशिनी चार शाखानेविषे सिरिसमभवणा के० श्रीदेवीना भवन-

सरखा चार जवन जाणवा. तथा तम्माणसचेइयंवडिमं के० ते श्रीदेवीना जवन सदृश जे पांचमी वक्मिं के० मोहोटी चोवीश कोशनी माल ठे ते उपर जिनजवन जाणवुं. १४१

पुविल्लि सिज्ज तिसु आ ॥ सणाणि जवणेसु णाढियसुरस्स ॥
सा जंबू वारसवे ॥ इयाहिं कमसो परिक्खित्ता ॥ १४२ ॥

अर्थ– पुविल्लिसिज्ज के० पूर्वदिशीनी शाखाना जवननेविषे जंबूद्वीपनो अनाढित नामे जे अधिष्टायक देव तेने सुवानी सिज्जा ठे, तथा तिसुजवणेसु के० शेष जें त्रण जवन ठे तेनेविषे आसणाणि के० बेसवायोग्य सिंहासन ठे, ते कोनां ठे? तो के–अणाढियसुरस्स के० अनाहत ठे नाम जेनुं एहवो जे जंबूद्वीपनो अधिष्टायक देव ठे, तेनां ठे, तथा सा के० ते जंबूवृक्षनी जे पीठीका ठे, ते वारसवेइयाहिं के० बार वेदिकाए करी कमसो के० अनुक्रमे परिक्खित्ता के० वींटेली ठे. ॥ १४२ ॥

दहपउमाणं जंवि, त्थरं तु तमिहावि जंवूरुक्खाणं ॥
नवरं महयरियाणं ॥ ठाणे इह अग्गमहिसीउ ॥ १४३ ॥

अर्थ– दहपउमाणं के० पद्मद्रहना कमलनो जे परिवार तथा जंविच्छरं के० जे पद्मद्रहनो विस्तार पूर्वे कह्यो ठे, तमिहावि के० तेम अहींआं पण जंबूरुक्खाणं के० जंबूवृक्षनो जे परिवार ते पण तेमज जाणवो. एटले अहींआं पण वीजा लघु जंबूवृक्षनो परिवार जाणवो. नवरं के० एटलुं विशेष ठे जे तिहां जे चार महत्तरिका देवी कही ठे ते महयरियाणंठाणे के० ते महत्तरिकाने स्थानके इह के० अहींआं अग्गमहिसिउ के० अग्रमहिषी जाणवी. ॥ १४३ ॥ इति गाथार्थ.

कोस डुसएहिं जंबू ॥ चउद्दिसिं पुव्वसालसमजवणा ॥
विदिसासु सेस तिसमा ॥ चउवाविजुया य पासाया ॥ १४४ ॥

अर्थ– जंबू के० जंबूवृक्षने चउद्दिसिं के० चारदिशे कोसडुसएहिं के० बसें कोशे पुव्वसालसमजवणा के० पूर्वदिशिनी शाखा सरखां जवन जाणवां. एटले ए जावार्थ जे जवन जे चैत्यगृह ठे ते चार दिशिनेविषे जंबूवृक्षथकी बसें कोशें दूर ठे तथा विदिसासु के० विदिशिनेविषे सेसतिसमा के० वीजी त्रण डालनेविषे जेवां जवन ठे तेवा विदिशिनेविषे चउवाविजुया के० चार वावमिएं सहित पासाया के० चार प्रासाद जाणवा. ॥ १४४ ॥

ताणंतरेसु अड जिण, कुडा तह सुरकुराइ अवरद्धे ॥
राय यपीढे सामलि ॥ रुक्खो एमेव गरुलस्स ॥ १४५ ॥

अर्थ– ताणंतरेसु के० ते जिनजवन तथा प्रासादना आठ अंतरनेविषे अडजिण-

कूडा के० जिनभवने सहित आठ कूट जाणवा. पण ते कूट केहवा छे? तो के–चार योजन मूलें विस्तार छे अने चार योजन शिखरे विस्तार छे तथा आठ योजन उंचा एवा आठ कूट छे. ते तरुकूट कह्या छे. तह के० तथा प्रकारे सुरकुराइ के० देवकुरुने-अना अवरद्धे के० पश्चिमदिशिना अर्द्धनेविषे रायपपीढे के० रूपानी पीठिकानी उपर सामलिरुक्खो के० शाल्मलीवृक्ष छे ते गरुलस्स के० गरुलदेवताने वसवायोग्य जाणवो. एवमेव के० एहनो पण विस्तार एज जंबूवृक्षनी पेठे जाणवो. ॥ १४५ ॥

॥ हवे महाविदेहमांहे बत्रीस विजय वखाणे छे. ॥

बत्तीस सोल बारस ॥ विजया वक्खार अंतरनईओ ॥
मेरुवणाओ पुवा ॥ वरासुकुलगिरिमह नयंता ॥ १४६ ॥

अर्थ– बत्तीस के० बत्रीस तथा सोल के० सोल अने बारस के० बार ए सर्व अनुक्रमे विजया के० विजय तथा वक्खार के० वक्षस्कार पर्वत अने अंतरनईओ के० अंतरनदीओ जाणवी, एटले बत्रीस विजय तथा सोल वक्षस्कार पर्वत अने बार अंतरनदीओ जाणवी. ते मेरुवणाओ के० मेरुना भद्रशालवन थकी पुवावरासु के० पूर्वदिशि अने पश्चिमदिशिनेविषे कुलगिरिमहनयंता के० प्रथम बे विजय पछी बे वक्षस्कारपर्वत पछी बे विजय तेवार पछी बे अंतरनदी पछी बे विजय एम अनुक्रमे एकेकी दिशे सोल विजय तथा आठ वक्षस्कार पर्वत तथा छ अंतरनदी थाय. ते बेपासाना एकठा करिये त्यारे बत्रीस विजय तथा सोल वक्षस्कार पर्वत अने बार अंतर नदी थाय. ॥ १४६ ॥ इति गाथार्थ. ॥

॥ हवे बत्रीस विजयना पोहोळपणानुं प्रमाण कहे छे. ॥

विजयाण विहुत्ति सग, छ नाग बारुत्तरा दुवीससया ॥
सेलाणं पंचसए ॥ सवेइ नइ पणवीससयं ॥ १४७ ॥

अर्थ– दुवीससया के० बावीसमें अने बारुत्तरा के० बार योजन उपर एक योजनना छह के० आठ नाग करिये तेहवा सग के० सात नाग एटलुं विजयाण विहुत्ति के० एकेका विजयनुं पोहोळपणुं जाणवुं. तथा सेलाणं के० वक्षस्कार पर्वत जे छे ते पंचसए के० पांचसें योजन पोहोळा छे. तथा सवेइनइपणवीससयं के० सर्व जे अंतरनदी छे ते एकसोने पच्चीस योजन पोहोळी छे. हवे ए विजयादिकनुं पोहोळपणुं जाणवानो उपाय कहे छे. [illegible] सहस्र योजन भूमि मेरु अने भद्रशालवने रोकी छे, तथा चार सहस्र [illegible] भूमी वक्षस्कारपर्वतोए रोकी छे, तथा साडासें ने पचास योजन [illegible] अंतरनदीए रोकी छे, तथा पांच सहस्र आठसें चुमालीस योजन भूमी के

वन मुखे रुंधीठे, ए सर्व योजन एकठा करीएं तेवारे चोसठ सहस्र अने पांचसें चो-राणु योजन थाय. ए एक लक्ष योजन प्रमाण जे जंबु द्वीप ठे, तेमांहेथी काढीएं, तेवारे पांत्रीश सहस्र चारसें ने ठ योजन उगरे. हवे अहींआं विजयनुं परिमाण वांठीएं ठेएं तेमाटे उगस्या जे पांत्रीस सहस्र अने चारसें ठ योजन ते सोल विजय ठे माटे सोल जागे वहेंचीएं तेवारे बावीससें अने बार योजन लाजे अने उपर चउद योजन उगरे, तेना प्रत्येक योजनना आठ जाग करिएं तेवारे एकसो ने बार जाग थाएं. ते सोल जागे वहेंचतां आठीआ सात जाग लाजे एटले एकेक विजयनुं परिमाण बावीससें ने बार योजन उपर आठीआ सात जाग, एटलुं जाणवुं. ॥ १४७ ॥

॥ हवे विजयादिकनुं लांबपणुं कहे ठे. ॥

सोलससहस्स पण सय ॥ बाणउया तह य दो कलाउ
य ॥ एएसिं सव्वेसिं ॥ आयामो वणमुहाणं च ॥ १४८ ॥

अर्थ– सोलससहस्स के० सोल सहस्र अने पणसय के० पांचसें ने बाणउया के० बाणु योजन तहय के० तेमज दोकलाउय के० बे कला उपर एटलुं एएसिंसव्वेसिं के० ए सर्व विजय तथा वक्षस्कार तथा अंतर नदी जे ठे ते सर्वनुं आयामो के० लांब-पणुं जाणवुं. च के० वली सीतोदा तथा सीताने अंते पूर्व तथा पश्चिम दिशे जे वणमुहाणं के० चार वनमुख ठे, तेहनुं पण एटलुं लांबपणुं जाणवुं. ॥ १४८ ॥

॥ हवे वक्षस्कारनुं उंचपणुं कहे ठे. ॥

गयदंत गिरिवुच्चा ॥ वक्खारा ताणमंतरनईणं ॥ वि-
जयाणंच जिहाणा, इमालवंता पयाहिणउ ॥ १४९ ॥

अर्थ– ते वक्षस्कार पर्वत गयदंतगिरिवुच्चा के० गजदंत गिरिनी पेरे उंचा ठे, जेम गजदंतगिरि कुलगिरिने समीपे चारसें योजन उंचा ठे, ठेहेडे मेरुपर्वतनी पासे पांचसें योजन उंचा ठे, तेम ए वक्षस्कार पण कुलगिरिने समीपे चारसें योजन उंचा ठे, अने ठेहेडे सीतोदा तथा सीताने समीपे पांचसें योजन उंचा ठे. हवे वक्खाराताणमं-तरनईणंविजयाणंच के० सोल वक्षस्कार पर्वतना तथा बार अंतरनदीना अने बत्रीस विजयना अजिहाणाइ के० नाम कहे ठे. ते सर्व मालवंता के० माल्यवंत नामे जे गजदंतगिरि ठे, ते थकी पयाहिणउ के० दक्षिणावर्त्त जाणवा. ॥ १४९ ॥

॥ हवे अहींआं प्रथम सोल वक्षस्कारनां नाम कहे ठे. ॥

चित्ते य बंजकूडे ॥ नलिणी कूडे य एगसेले य ॥
तिउडे वेसमणे वि य ॥ अंजण मायंजणे चेव ॥ १५० ॥

अंकावइ पम्हावइ ॥ आसीविस तह सुहावहे चंदे ॥
सूरे नागे देवे ॥ सोलस वकारगिरिनामा ॥ १५१ ॥

अर्थ– एक चित्र, बीजुं ब्रह्मकूट, त्रीजुं नलिनीकूट, चोथुं एकशेल कूट, य के० वली पांचमुं त्रिकूट, ठठुं वैश्रमण, अहींआं विय ए शब्द पादपूरणार्थे ठे. सातमुं अंजन, आठमुं मातंजन, चेव पदपूरणार्थे ठे. ॥ १५० ॥ नवमुं अंकापाति, दशमुं पद्मापाति, अगीआरमुं आशीविष, तह के० तथा बारमुं सुखावह, तेरमुं चंद्र, चउदमुं सूर, पंदरमुं नाग, अने सोलमुं देव, ए सोल वक्षस्कार गिरिनां नाम जाणवां. ॥ १५१ ॥

॥ हवे बार अंतर नदीनां नाम कहे ठे. ॥

गाहावइ दाहावइ ॥ वेगवई तत्त मत्त उम्मत्ता ॥ खीरोय ॥
सीय सोया ॥ तह अंतो वाहिणी चेव ॥ १५२ ॥
उम्मी मालिणि गंजी, रमालिणी फेणमालिणी चेव ॥
सबठवि दस जोयण ॥ उंमा कुंडुप्पवाएया ॥ १५३ ॥

अर्थ–ग्राहवति, द्रहवति, वेगवति, तत्ता, मत्ता, उन्मत्ता, खीरोदा, शीतस्रोता, तथा अंतर्वाहिणी, चेव पदपूरणार्थे ठे ॥ १५२ ॥ उन्मीमालिनी, गंजीरमालिनी, फेनमालिनी, चेव पदपूर्णार्थ जाणवुं. एवा नामे बार अंतर नदी जाणवी. ते धुरे तथा ठेहेडे सबठवि के० सर्व नदिउं पण दस जोयण उंडा के० दश योजन प्रमाण उंडा जे कुंडुप्पवा के० नीलवंतने नीचे ठ कुंड ठे, तथा निषधने नीचे पण ठ कुंड ठे, ते थकी उद्भव पटवे निकली एवी एया के० ए बार अंतर नदी ते कुंडने नामेज जाणवी. जेम ग्राहवंत कुंड थकी ग्राहवती नदी निकली. ए रीते नदीने नामे कुंडनां नाम जाणवां, अहींआं नदीनी देवीनो द्वीप प्रमुख जे विशेष प्रकार ठे ते सर्व रोहितांशाने परिमाणे जाणवो. ॥ १५३ ॥

॥ हवे बत्रीश विजयनां नाम चार अनुष्टुप् ठंदे करी कहे ठे. ॥

कठो सुकठ य महा, कठो कठावई तहा ॥ आवत्तो मंगलावत्तो ॥ पुक्खलो पुक्खलावई ॥ १५४ ॥ वठो सुवठो य महा, वठो वठावई विया ॥ रम्मो य रम्मउ चेव ॥ रमणी मंगलावई ॥ १५५ ॥ पम्हो सुपम्हो य महा, पम्हो पम्हावई तहा ॥ संखो नलिण नामा य ॥ कुमुदो नलिणावई ॥ १५६ ॥ वप्पो सुवप्पो य महा, वप्पो वप्पावई विय ॥ वग्गू तहा सुवग्गू य ॥ गंधिलो गंधिलावइ ॥ १५७ ॥

अर्थ– एक कछ, बीजो सुकछ, त्रीजो महाकछ, चोथो कछावर्त, तथा प्रकारे पांचमो आवर्त्त, छठो मंगलावर्त्त, सातमो पुष्कल, आठमो पुष्कलावति, ॥ १५४ ॥ नवमो वछ, दशमो सुवछ, अगीआरमो महावछ, बारमो वछावर्त्त, विय शब्द पदपूर्णार्थ छे. तेरमो रम्य, चोदमो रम्यक, चेव के निश्चे पंदरमो रमणि, सोलमो मंगलावती, ॥ १५५ ॥ सत्तरमो पद्म, अढारमो सुपद्म, उंगणीशमो महापद्म, वीशमो पद्मावती, तो के० तेवार पछी एकवीशमो शंख, बावीशमो नलिन एवे नामे विजय छे. त्रेवीशमो कुमुद, चोवीशमो नलिनावती, ॥ १५६ ॥ पचीशमो वप्र, छवीशमो सुवप्र, सत्तावीशमो महावप्र, अठावीशमो वप्रावती, तिय शब्द पदपूरणार्थे छे. उंगणत्रीशमो वल्गु, तहा के० तथा प्रकारे त्रीशमो सुवल्गु, एकत्रीशमो गंधिल अने बत्रीशमो गंधिलावती. १५७

॥ हवे वली गाथा छंद कहे छे. ॥

एए पुव्वावर गय, वियड्ढ दलियत्तिनई दिसिदलेसु ॥
भरह्पुरीसमाउ ॥ इमेहि नामेहि नयरीउ ॥ १५८ ॥

अर्थ–एएपुव्वावरगय के० ए कछादिक बत्रीश विजय जे छे ते पूर्व अने पश्चिम दिशि गत जे वियड्ढ के० लांबा वैताढ्य पर्वत तेणे भरत तथा ऐरवतनी पेरे विजयना दलियत्ति के० अर्द्ध कीधा छे एटले एकेकी विजयना बे बे खंड कीधा छे, वली एकेका विजयने विषे बे बे नदी छे तेणे करी छ खंड कीधा छे. नईदिसि के० नदीदिशि दक्षणार्द्ध विजयने विषे भरह पुरीसमाउ के० दक्षण भरतनी अयोध्या नगरी सरखी इमेहि नामे हिनयरीउ के० ए आगली गाथामां कहेशे एवा नामे बत्रीस नगरीउ छे. ॥ १५८ ॥

॥ हवे ए बत्रीस नगरीउनां नाम अनुक्रमे कहे छे. ॥

खेमा खेमपुरा वीय ॥ रिठा रिठावइ य नायव्वा ॥ खग्गी मंजूसा विय ॥ उसहपुरी पुंडरीगिणी य ॥ १५९॥ सुसीमा कुंडला चेव ॥ ऽवराइय पहंकरा ॥ अंकावइ पम्हा वइ ॥ सुभा रयणसंचया ॥ १६० ॥ आसपुरा सींहपुरा महापुरा ॥ तह य चेव विजयपुरा ॥ अवराइया य अवरा ॥ असोग तह य वीयसोगा य ॥ १६१ ॥ विजयाय वेजयंति ॥ जयंति अपराजिया य बोधव्वा ॥ चक्कपुरा खग्गपुरा ॥ होइ अवज्जा अउज्जाय ॥ १६२ ॥

अर्थ– क्षेमा, क्षेमपुरा, विय के० वली अरिष्टा, अरिष्टवती, नायव्वा के० जाणवी.

खङ्गी, मंजूषा, विय के० निश्चे ऋषनपुरी, पुंडरिगिणी, चेव शब्द पदपूरणार्थ छे. ए आठ नगरीनां नाम कह्यां ॥ १५ए ॥ सुसीमा, कुंमला, चेव पदपूर्णार्थ छे. अपरावती, प्रज्ञंकरा, अंकावती, पद्मावती, शुना, रत्नसंचया, ॥ १६० ॥ अश्वपुरा, सिंहपुरा, महापुरा, चेव शब्द पदपूर्णार्थ छे, तह्य के० तथा प्रकारे विजयपुरा, अपिराजिता, अपरा, अशोका, तथा प्रकारे वीतशोका,॥ १६१ ॥ चेव पदपूर्णार्थ छे. विजया, चेव पद पूर्णार्थ छे, वैजयंति, जयंती, अपराजिता, ते बोधवा के० जाणवी. चक्रपुरी, खङ्गपुरी, होइ के० होए अवध्या अने बत्रीसमी अयाध्या नगरी जाणवी. ए बत्रीस नगरी ते नदीनी दिशिए जे विजयनुं अर्द्ध छे, तेमांहे जाणवी. ॥ १६२ ॥

॥ हवे विजयनी नदी कहे छे. ॥

कुंडुब्नवा उगंगा ॥ सिंधूर्ज कछपम्हपमुहेसु ॥ अठठ-
एसु विजए, सु सेसेसु रत्त रत्तवई ॥ १६३ ॥

अर्थ– निषध तथा नीलवंतने समीपें जे कुंड के० कुंड ते थकी उभ्नव के० नीकली जे गंगासिंधूर्ज के० गंगा, सिंधु, नामे जे नदी ते कछपम्हपमुहेसु अठठएसु विजएसु के० कछादिक आठ विजयने विषे अने पद्मादिक आठ विजयनेविषे गंगा अने सिंधु ए बे बे नदी जाणवी. अने सेसेसु के० शेष बीजा जे वछादिक आठ विजय अने वप्रादिक आठ विजय तेनेविषे रत्तरत्तवई के० रक्ता अने रक्तवती नामा बे बे नदी छे, ते सर्व नदीर्ज वैताढ्य प्रते नेदीने सीतोदा तथा सीता मांहे प्रवेश करे छे. ए कछादिक विजयथी दक्षिणावर्त्त गणीयें. ॥ १६३ ॥

॥ हवे माहाविदेह क्षेत्रने विषे पूर्व तथा पश्चिमदिशिएं सीतोदा तथा सीतानदी जगतीने नेदीने ज्यां समुद्रमांहे मले छे, त्यां जगती मांहेनी दिशि सीतोदा सीताने बन्ने बाजु चार वनमुख छे तेहनुं परिमाण कहे छे. ॥

अविव रिकऊण जगई ॥ सवेश्वणमुहचउक्कपिहुलत्तं ॥ गु-
णतीससय डुवीसा ॥ नइंति गिरिअंति एगकला ॥ १६४ ॥

अर्थ– अविवरिकऊणजगई के० जगतीनी विवक्षाविना एटले जगतीरहित अने सवेइ के० वेदिका सहित जे वणमुहचउक्क के० चार वनमुख छे. पिहुलत्तं के० तेनुं पहोलपणुं गुणतीससयडुवीसा के० उंगणत्रीशसें ने बावीस योजननुं नइंति के० सीतोदा तथा सीतानदीने समीपे जाणवुं. अने पछी संकोचता संकोचता गिरि अंतिएगकला निषध तथा नीलवंतने पासे वनमुखनो विस्तार एक कला जाणवो. हवे कुलगिरि ने नदी दिशि जातां वांछीत स्यानकनेविषे वनमुखनो विस्तार जाणवानो विधि कहे

छे. निषध तथा नीलवंतने समीपे वनमुखनो विस्तार एक कला छे, तो नदीने समीपे निषध तथा नीलवंत थकी सोल हजार पाचसें ने बाणु योजन उपर बे कला जइए तेवारे वनमुखनो विस्तार जाणवो. माटे ए पूर्वोक्त सोल हजार पांचसें ने बाणु योजननी कला करीएं ते कला त्रण लाख पंदर हजार बसें ने पचाश थाय, अने ते नदीने समीपे वनमुखनो विस्तार उंगणत्रीससें ने बावीश योजन छे तेनी साथे गुणीएं तेवारे बाणु कोडी अगीआर लाख साठ हजार ने पांचसें उपर थाय, तेने ते क्षेत्रनो विस्तार त्रण लाख पंदर हजार बसें ने पचाशसाथे भाग आपीएं तेवारे उंगणत्रीशसें ने बावीश योजन वनमुखनो विस्तार थाय ते जाणवो. ए प्रकारे ज्यां वांछिएं त्यां वनमुखनो विस्तार लाभे. ॥ १६४ ॥

॥ हवे विजयादिकनो विस्तार एकठो करतां लाख योजन पूर्ण थाय ते कहे छे. ॥

पणतीससहस चउसय ॥ छडुत्तरा सयलविजयविक्खंभो ॥
वणमुह डुग विक्खंभो॥ अडवन्नसया य चउआला ॥१६५॥

अर्थ– पणतीससहस चउसयछरुत्तरा के० पांत्रीस हजार चारसें ने छ योजन एटला सयलविजयविक्खंभो के० सर्व विजयनो विष्कंभ जाणवो. अने वणमुहडुगविक्खंभो के० बे वनमुखनुं विष्कंभ ते अडवन्नसयाय चउआला के० अठावनसें ने चुमालीश योजन छे. ॥ १६५ ॥

सगसय पन्नासा नइ ॥ पिहुत्ति चउवण सहस मेरुवणे ॥
गिरिविछर चउसहसा ॥ सव्वसमासो हवइ लक्खं ॥ १६६ ॥

अर्थ– सगसयपन्नासा के० सातसें ने पचास योजन नइपिहुत्ति के० अंतरनदीनुं पहोलपणुं छे, अने चउवणसहसमेरुवणे के० चोपन हजार योजन मेरु अने भद्रशाल वन छे, ते केमके भद्रशाल वन जे छे, ते मेरुथकी पूर्वदिशि अने पश्चिमदिशि बावीश बावीश हजार योजन छे, तेमाटे बे बाजुना चुमालीश हजार योजन थया, अने मेरुनो मध्य विस्तार दश हजार योजन छे. ए एकठा करतां चोपन्न हजार योजन पूरण थाय; तथा गिरिविछरचउसहसा के० गिरि जे वक्षस्कार पर्वत तेनो विस्तार चार हजार योजन छे. सव के० ए सर्वनो विस्तार तेने समास के० एकठो करिएं तेवारे हवइलक्खं के० लाख योजन पूर्ण थाय छे. ॥ १६६ ॥

॥ हवे अधोलोकमांहे गाम वखाणे छे. ॥

जोयण सयदसगंते ॥ समधरणीउ अहो अहो गामा ॥
बायालीससहसेहिं ॥ गंतुं मेरुस्स पछिमउ ॥ १६७ ॥

अर्थ– समधरणीउ के० मेरुना समजूतलनी अपेक्षाए मात्राएं मात्राएं जूमी थहो अहो के० नीची नीची थती जाय ले. ते मेरुस्सपच्छिमउ के० मेरुपर्वत थकी पश्चिम दिशिनेविषे बायालीससहस्सेहिगंतुं के० बेतालीश हजार योजन जूमिनेविषे गया पछी त्यां जोयणसयदसगंते के० एक हजार योजन जूमी समजूतलथी उंडी ले. त्यां अहोगामा के० अधोगामी माणस वसे ले. समजूतलथी नवसें योजन हेठा अने नवसें योजन उंचा त्यां सुधी तिर्छो लोक कहिएं, तथा नवसेंथी उंचुं ते ऊर्ध्वलोक कहिएं, अने नवसेंथी नीचुं ते अधोलोक कहिएं. १६७ ॥

॥ हवे तीर्थंकर तथा चक्रवर्ति प्रमुख क्यां उपजे ते कहे ले. ॥

चउ इउतीसं च जिणा ॥ जहन्नमुक्कोसउ य हुंति कमा ॥
हरिचक्किबला चउरो ॥ तीसं पत्तेय तिहदीवे ॥ १६८ ॥

अर्थ– इहदीवे के० आ जंबूद्वीपने विषे जहन्नं के० जघन्य तो चउ के० चार तीर्थंकर समकाले होए. च के० वली उक्कोसउ के० उत्कृष्ट तो चउत्तीसं के० चोत्रीश तीर्थंकर समकाले हुंति के० होए. एम कमा के० ए अनुक्रमे जाणवा. बत्रीश विजयना बत्रीश अने जरत तथा ऐरवतना वे मलीने चोत्रीश समकाले होए. अने हरिचक्किबला के० वासुदेव, चक्रवर्ति अने बलदेव, ए त्रण पुरुष जघन्य तो समकाले पत्तेय के० प्रत्येके चउरो के० चार चार होए. अने उत्कृष्टा तीसं के० त्रीश होए. जेवारे चक्रवर्ति होए, तेवारे वासुदेव न होए, अने जेवारे वासुदेव होए तेवारे चक्रवर्ति न होए. तेमाटे त्रीश समकाले होए. पण चोत्रीश न होए, बत्रीश विजय तथा [illegible]त अने ऐरवत ए चोत्रीश क्षेत्र उपजवाना जाणवा. ॥ १६८ ॥

॥ हवे चंद्रमा अने सूर्यनुं चारक्षेत्र कहे ले. ॥

ससिडुग रविडुग चारो ॥ इह दीवे तेसिं चारखित्तंतु ॥ पण-
सय दसुत्तराइं ॥ इग सठिजागा य अमयाला ॥ १६९ ॥

अर्थ– इहदीवे के० आ जंबूद्वीपने विषे ससिडुगरविडुग के० वे चंद्रमा अने [illegible] तेनुं चार के० चालवुं तेसिं के० ते चंद्रमा सूर्यनुं चार के० चार क्षेत्र एटले [illegible]हण अने उत्तरदिशिनुं जे गमनागमन तेहनुं खित्तु के० क्षेत्र ते पणसय दसुत्तरा[illegible] [illegible]सठिजागायअडयाला के० पांचसें दश योजन उपर एक योजनना एकसठीआ [illegible]डतालीश जाग जाणवुं. ॥ १६९ ॥

॥ हवे चंद्रमा अने सूर्यना मंडलनी संख्या अने प्रमाण कहे ले. ॥

पन्नरस चुलसीइसयं ॥ उपन्न ऋयालजागमाणाइं ॥
ससि सूर मंडलाइं ॥ तयं तराणि गिगहीणाइं ॥ १७० ॥

अर्थ— पनरस के० चंद्रमाना पंदर मांडलां छे, अने चुलसीइसयं के० सूर्यना एकसो ने चोरासी मांडलां छे; ते मंडल केवां छे? तो के—एक योजनना एकसठ भाग करिएं तेवा छपन्न के० छपन्न भाग प्रमाण चंद्रनां मांडलां छे, अने अडयाल के० अडतालीश भाग प्रमाण सूर्यनां मांडलां छे. ए चंद्र सूर्यना विमाने रोधन करेली जे क्षेत्रभूमी तेने मंडल कहीएं, अने तयंतराणिगिग हीणाइं के० ते मंडलना आंतरा एकेके ओछा जाणवा, एटले चंद्रमानां मांडलां पंदर छे, तेना चउद अंतरा थाय. अने सूर्यनां मांडलां एकसो ने चोरासी छे, तेना अंतरा एकसो ने त्र्यासी थाय. ॥ १७० ॥

॥ हवे चंद्रमाना एक मंडलने बीजा मंडलनी वचमां अंतर कहे छे. ॥

पण तीस जोयणेभा, ग तीस चउरो भाग सगभाया ॥
अंतरमाणं ससिणो ॥ रविणो पुण जोयणे इन्नि ॥१७१॥

अर्थ— पांत्रीश योजन उपर एकसठीआ त्रीश भाग. वली एकशठीआ एक भागना सात भाग करिएं तेवा चार भाग अधिक, एटलुं अंतरमाणं ससिणो के० चंद्रमाना एक मंडलथी बीजा मंडलनी वचमां अंतरनुं प्रमाण जाणवुं. ते जाणवानी परे लखीएं छे के, मंडलमिइ परिमाणगुणिज्जाइ ॥ तसुइगसट्ठिहिंभागु हरिज्जाइ ॥ लद्ध मूल रासिहिं सोहिज्जाइ ॥ सेसएगऊणंतरठिज्जाइ ॥ १ ॥ जेपुण उप्परि थक्कइकेइ ॥ तेपुण इगसट्ठी हिगुणेइ ॥ अंतर हरिपुण विजेइथक्कइ ॥ सत्तगुणविपडिभाग रहिंतहि ॥ २ ॥ ए रीते मंडलनुं अंतर जाणीएं. ते केम? चंद्रमंडल पंदर छे, ते एकेकानुं परिमाण जे एकसठीआ छपन्न भाग तेनी साथे गुणतां आठसें चालीश भाग थाय, तेने एकसठ भागे हरतां तेर योजन उपर एकसठीआ सडतालीश भाग थाय, ते मूलगी जे चारना क्षेत्रनी राशि पांचसें दश योजन उपर एकसठीआ अडतालीस भागनी छे, तेमांहेथी बाद करतां बाकी चारसें सताणुं योजन उपर एक भाग रहे, तेने चउद आंतरे वहेंचीएं तेवारे पांत्रीस योजन आवे, उपर सात योजन रहे तेना एकसठीआ चारसें ने सत्तावीश भाग थाय, तेनी साथे प्रथमनो उगरयो एक भाग भेलीएं तेवारे चारसें ने अठावीश भाग थाय, तेने चउद भागे वहेंचतां त्रीश भाग आवे, उपर आठ वधे, ते एकेकाना सात भाग कल्पीएं तेवारे सातने आठे गुणतां छपन्न थाय, तेने चउदे भाग देतां चार भाग लाभे, ए रीते चंद्रमाना मंडलनो आंतरो पांत्रीश योजन उपर एकसठीआ त्रीश भाग, तथा एकसठीआ एक भागना सात भाग करीएं तेवा चार भाग, अधिक थाय.

हवे सूर्यमंडलनुं अंतर कहे छे. सूर्यमंडल एकसो ने चोरासी छे, ते एकेकनुं परिमाण एकसठीआ अडतालीश भागनुं छे; अने चार क्षेत्रनुं परिमाण पांचसें दश यो-

जन उपर एकसठीआ अमतालीश जाग छे, तेमांथी एकसो ने चोरासी मंडलना परिमाणना एकसठीआ आठ हजार आठसें ने बत्रीश जाग थाय, तेना योजन एकसो चुमालीस उपर एकसठीआ अमतालीश जाग आवे, ते बाद करतां त्रणसें ने गसठ योजन रहे छे, तेने एकसो ने त्र्यासी अंतरे वहेंचतां बे योजन आवे, तो एक सूर्यमंडल अने बीजा सूर्यमंडलनी वचमां अंतर बे योजन छे. ॥ १७१ ॥

॥ चंद्रमा तथा सूर्य जंबूद्वीपमांहे तथा लवणसमुद्रमांहे केटला योजन आवे ते कहे छे.॥

दीवंतो असिय सए ॥ पण पणसठी य मंडला तेसिं ॥ ती-
सहिय तिसय लवणे ॥ दसगुणवीसं सयं कमसो ॥१७२॥

अर्थ— दीवंतो असियसए के० जंबूद्वीपमांहे एकसो ने एंसी योजन प्रमाण क्षेत्रने विषे पणपणसठीयमंडलातेसिं के० पांच मंडल चंद्रमाना छे, अने पांसठ मंडल सूर्यना छे, अने तीसहियतिसयलवणे के० लवण समुद्रमांहे त्रणसें ने त्रीश योजन प्रमाण क्षेत्रनेविषे दसगुणवीसंसयं कमसो के० दश चंद्रमाना छे, अने एकसो ने ओगणीस मंडल सूर्यना छे, एटले एकसो ने एंसी योजन चंद्रमा अने सूर्य जंबूद्वीपमांहे आवे, अने लवणसमुद्रमांहे त्रणसें ने त्रीश योजन चंद्रमा अने सूर्य जाए. ॥ १७२ ॥

॥ हवे चंद्रमानुं मंडल अने सूर्यनुं जे मंडल छे तेनो परस्पर अंतर कहे छे. ॥

ससि ससि रवि रवि अंतरि ॥ मज्झेइगलक्ख तिसयसाऊणो ॥
साहिय डुसयरि पणचय ॥ बहिलक्खो छसय साठहिउं ॥१७३॥

अर्थ— मज्झे के० सर्व मांडलांमांना मध्यना मंडलनेविषे रहेला जे ससिससि रवि रवि के० बे चंद्रमंडल अने बे सूर्यमंडल तेनुं अंतरि के० परस्पर जे अंतर छे, ते तिसयसाऊणो के० त्रणसें ने साठे ऊणा एवा इगलक्ख के० एक लाख योजन जाणवा. एटले नवाणु हजार छसो ने चालीस योजननुं सूर्यमंडल अने चंद्रमंडलनुं मांहोमांहे अंतर जाणवुं. तदनंतर चंद्रमंडलोना प्रतिमंडलने विषे साहिय डुसयरि पणचय के० बहुत्तेर योजन साधिक एटले बहुत्तेर योजन अने एक योजनना एकसठ जाग करिये तेवा बावन जाग उपर एवी अंतर वृद्धि छे, अने सूर्यमंडलोमां प्रतिमंडलनेविषे पण के० पांच योजन अने एक योजनना एकसठ जाग करियें तेवा पांत्रीस जाग उपर, एटली अंतर चय एटले वृद्धि छे, तेमज बहि के० बाह्य मंडलोने विषे रहेला जे बे चंद्रमंडल अने बे सूर्यमंडल तेनुं परस्पर अंतर लक्खोछसय साठहिउं के० एक लक्ष छसें ने साठ योजननुं वचमां अंतर जाणवुं. ॥ १७३ ॥

॥ हवे चंद्रमाना प्रत्येक मंडलने विषे मूहूर्त्त गति कहे छे. ॥

साहियपणसहस तिहु, त्तराइ ससिणो मुहुत्तगइ मञ्झे ॥
बावणहिया सा बहि ॥ पइमंडल पउणचउवुड्ढी ॥ १७४ ॥

अर्थ— ससिणो के० चंद्रमा जेवारे निषध पर्वतने माथे मञ्झे के० सर्वाभ्यंतर मंमले उगे तेवारे एक मुहूर्त्तमांहे साहिय पण सहसतिहुत्तराइ के० साधिक पांच हजार ने तहुत्तेर योजन चाले, एटले पांच हजार तहुत्तेर योजन, अने उपर एक योजनना तेर हजार सातसो ने पचीश भाग करीएं तेवा सीतोतेरसो ने चुमालीश भाग उपर एटली मुहूर्त्तगति करे. त्यार पछी जेवारे बीजे त्रीजे मांमले जाय तेवारे पइ मंमल पउणचउवुड्ढी के० प्रतिमंमले पोणाचार योजननी वुद्धि करीएं. एम मंडल प्रते मुहूर्त्त दीठ पोणाचार योजन वधारतां जेवारे पंदर मंडल सुधी सा के० ते मुहूर्त्तगतिए जेवारे चंद्रमा बहि के० लवण समुद्रमांहे सर्व बाह्य मांडले उगे तेवारे बावनहिया के० बावन योजन अधिक करिएं तेवारे एकेक मूहुर्त्त पांच हजार एकसो ने पचीस योजन उपर एक योजनना तेर हजार सातसें ने पचीश भाग करिएं तेवा छ हजार नवसें ने नेवु भाग अधिक जाणवी, एटली बाहेरने मंमले चंद्रमा एक मुहूर्त्तमांहे गति करे. ॥१७४॥

जा ससिणो सा रविणो ॥ अडसयरिसएण सीसएण हि-
या ॥ किंचूणाणं अठा, रसठिभागाणमिह वुड्ढी ॥ १७५ ॥

अर्थ— जाससिणो के० जे चंद्रमानी मांहेना मांमलानी मुहूर्त्तगति, पांच हजार ने तहुत्तेर योजन काजेरी कही सा के० तेज सर्वाभ्यंतर मांडले रविणो के० सूर्यनी गति छे, परंतु तेमांहे अमसयरिसएण के० एकसो ने अठोतेर योजन सहीत करिएं, एटली अधिक सूर्यनी मांहेले मंडले मुहूर्त्त गती जाणवी. एटले जेवारे पांच हजार तहोतेरमांहे एकसो ने अठोतेर भेलीएं तेवारे पांच हजार बसें ने एकावन्न योजन, अने एक योजनना साठ भाग करिएं तेवा ओगणत्रीस भाग काजेरी सूर्यनी गति जाणवी. अने चंद्रमानी बाहेरने मंडले जे मुहूर्त्तगति एकावनसें ने पचीस योजन कही छे, तेमांहे असीसएणहिया के० एकसो ने एंसी योजननी वृद्धि करिएं तेवारे त्रेपनसें ने पांच योजन. अने सावीश्रा पंदर भाग एटली बाहेरने मांडले सूर्यनी मुहूर्त्तगती जाणवी. किंचूणाणंअठारसठिभागाणमिहवुड्ढी के० कांइक ऊणा साठीआ अढार भाग एटला मांहेना मंडलथी बाहेरने मंडले आवतां प्रत्येक मंमले सूर्यनी इह एटले ए मुहूर्त्तगतिमांहे वृद्धि जाणवी. ॥ १७५ ॥

॥ हवे सूर्य उदय पामे त्यांथी केटले योजने अस्त थाय ते कहे छे. ॥

मझे उदय अंतरि ॥ चउणवइसहस्स पणसय छवीसा ॥
बायालसठिज्ञागा ॥ दिणं च अठारसमुहुत्तं ॥ १७६ ॥

अर्थ– मझेउदय के० सूर्य जेवारे मांहेने मंडले उदय पामे तेवारे चोराणु हजार पांचसें ने छवीस योजन उपर साठीआ बेतालीश जाग एटला योजनने अंतरि के० आंतरे वेगलो सूर्य थायमे तेवारे दिणंचअठारसमुहूत्तं के० दिवस अढार मुहूर्त्तनो होय. ॥ १७६ ॥

॥ हवे मांहेथी बाहेर मंडले आवतां केटलो दिवस घटे ते कहे छे. ॥

पइमंडल दिणहाणी ॥ डुन्ह मुहुत्तेगसठिज्ञागाणं ॥ अं-
ते बारमुहुत्तं ॥ दिणंनिसा तस्स विवरीया ॥ १७७ ॥

अर्थ– सूर्यने मांहेना मंडल थकी बाहेर आवतां पइमंडल के० एकेका मंडलप्रते मुहूत्तेगसठिज्ञागाणं के० एक मुहूर्त्तना एकसठ जाग करिएं एवा डुन्ह के० बे जाग दिणहाणी के० अढारमुहूर्त्तना दिवसमांहेथी दिन प्रते घटे, एम घटाडतां अंते के० छेहले एकसो ने चोरासीमे मंडले जेवारे सूर्य आवे तेवारे बारमुहुत्तंदिणं के० दिवस बार मुहूर्त्तनो होए, अने निसा के० रात्री ते तस्सविवरीया के० दिवस थकी विपरित जाणवी. ते केम? जेवारे दिवस बार मुहूर्त्तनो होए तेवारे रात्री अढार मुहूर्त्तनी कर्कसंक्रांतीथी मकरसंक्रांती सुधी जाणवी, अने जेवारे मांहेना मंडलथी सूर्य बाहेर आवे तेवारे दिवसमांहे मुहूर्त्तना एकसठीआ बे जाग घटे, अने जेवारे मकरसंक्रांती थकी धुरमांडीने बाहेरना मंडलथी मांहे आवे तेवारे मुहूर्त्तना एकसठीआ बे जाग दिवसमांहे वधे; एम रात्रीनेविषे घटे ते विपरीत जाणवुं. ॥ १७७ ॥

॥ हवे सूर्य बाहेर मांडले आवे तेवारे उदय अस्तनुं अंतर कहे छे. ॥

उदयअंतरि बाहिं ॥ सहसा तेसठि छ सय तेसठि ॥ तह
इगससिपरिवारो ॥ रिस्कड वीसाम्सीइ गहा ॥ १७८ ॥

अर्थ– उदयअंतरिबाहिं सहसा तेसठि छसय तेसठि के० सूर्य जेवारे बाहेरने एकसो ने चोरासीमे मांडले आवे तेवारे त्रेसठ हजार छसें ने त्रेसठ योजन वेगलो थाय, कर्कसंक्रांतिथी धुर मांडीने मकरसंक्रांति सुधी एकसो ने अडसठ योजन प्रतिमंडले हेठी गति करे. तह के० तथा प्रकारे एक चंद्रमाने परिवारे रिस्कडवीस के० अभिजित प्रमुख अठावीस नक्षत्र तथा अंगारक प्रमुख अम्सीइगहा के० अठासी ग्रहो जाणवा. ॥ १७८ ॥

॥ हवे एक चंद्रमानी पठवाडे तारानी संख्या कहे छे. ॥

छासठिसहस नवसय ॥ पणहत्तरि तारकोडिकोडीणं ॥
सण्णंतरेणमुस्से, हंगुलमाणेण वा हुंति ॥ १७९ ॥

अर्थ— छासठ हजार नवसें ने पंचोत्तेर कोडाकोडी एटला तारा, एक चंद्रमानी पठवाडे जाणवा. ए ताराना बाहुल्यपणा थकी क्षेत्र थोडुं छे, माटे केइक आचार्य कोडाकोडीने सण्णंतरेण के० संज्ञांतर एटले कोडीनुं बीजुं नाम कहे छे, वा के० अथवा मुस्सेहंगुलमाणेणहुंति के० उत्सेधांगुले जेवारे ताराना विमान लेखवीएं तेवारे कोडाकोडीनो संभव होय. पछी निश्चेनी वात ज्ञानवंत जाणे. ॥ १७९ ॥

॥ हवे ग्रहादिकनी संख्या जाणवानुं करण कहे छे. ॥

गहरिरकतारगाणं ॥ संखं ससिसंखसंगुणं काउं ॥ इछिय
दीवुदहिंमि य ॥ गहाइमाणं वियाणिज्जा ॥ १८० ॥

अर्थ— गहरिरकतारगाणं संखं के० ग्रह नक्षत्र अने तारा ए त्रणनी संख्या, एक चंद्रमा आश्री जे कही ते, जे द्वीप समुद्रनेविषे जेटला ससिसंख के० चंद्रमानी संख्या होए संगुणं काउ के० तेटला चंद्रमानी साथे गुणाकार करिएं, एम करतां जे ग्रहादिकनी संख्या आवे तेटलो परिवार जाणवो. ए रीते इछियदीवुदहिंमिय के० वांछित द्वीप समुद्रनेविषे ए गहाइमाणं वियाणिज्जा के० ग्रहादिकनुं प्रमाण जाणीएं. ते यंत्र थकी जाणवुं. ॥१८०॥

॥ हवे लवण समुद्र प्रमुखने विषे चंद्र सूर्यनी संख्या कहे छे. ॥

चउ चउ बारस बारस ॥ लवणे तह धाइयंमि ससिसूरा ॥
परउदहिदीवेसु य ॥ तिगुणा पुविल्लसंजुत्ता ॥ १८१ ॥

अर्थ— लवणसमुद्रने विषे चार चंद्रमा अने चार सूर्य जाणवा. तथा प्रकारे धातकीखंडने विषे बार चंद्रमा अने बार सूर्य जाणवा. परउदहिदीवेसु के० तेवारे पछी कालोद समुद्र तथा पुष्करवर द्वीप प्रमुखने विषे पूर्वे जे कह्या छे तेणे सहीत त्रिगुणा जाणवा, ते केमके धातकीखंडने विषे बार चंद्र तथा बार सूर्य कह्या छे, तेने त्रिगुणा करिएं तेवारे छत्रीश थाय; तेमांहे पहेला जंबूद्वीपना बे अने लवण समुद्रना चार एवं छ भेलीएं तेवारे बेतालीश सूर्य अने बेतालीश चंद्र कालोद समुद्रनेविषे थाय, हवे ए बेतालीशने त्रिगुणा करिएं तेवारे एकसो ने छवीश थाय, तेनी साथे पूर्वोक्त बे, चार अने बार एवं अढार भेलीएं तेवारे एकसो ने चुमालीस चंद्र अने एकसो ने चुमालीस सूर्य, पुष्करवर द्वीपने विषे छे, तेनुं अर्द्ध एटले बहुत्तेर सूर्य अने बहुत्तेर चंद्र पुष्करार्द्धनेविषे जाणवा. ॥ १८१ ॥

नरखित्तं जा समसे, णिचारिणो सिग्घसिग्घतरगइणो ॥
दिट्ठिपहमिंति खित्ता, णुमाणउ ते नराणजहा ॥ १८२ ॥

अर्थ– ते चंद्र सूर्य नरखित्तं के० नरक्षेत्र जे अढी द्वीप छे त्यांसुधी जासमसेणिचारिणो के० यावत् समश्रेणीएं चाले छे. संघयणी मांहे पण एमज कह्युं छे. दोससि दोरविपंती ॥ एगंतरिया छसट्ठि संखाय ॥ मेरुपया हिणंता ॥ माणुसखित्तंपरिअडंति ॥ १ ॥ वली ते चंद्र सूर्य केहवा छे? सिग्घसिग्घतरगइणो के० शीघ्र शीघ्रतर गति छे जेमनी एवा छे, एटले चंद्रमा थकी सूर्यनी गति उतावली छे. सूर्य थकी ग्रहनी गति उतावली छे, ग्रहथकी नक्षत्रनी गति उतावली छे, ते के० ते चंद्र सूर्यादिकना खित्ताणुमाणउ के० क्षेत्रना अनुमान एटले प्रमाण थकी केटलां वेगलां नराणदिट्ठि पहमिंति के० मनुष्यनी दृष्टी गोचरनेविषे आवे ते कहे छे.

पणसय सत्ततीसा ॥ चउत्तीस सहस्स लक्ख इगवीसा ॥
पुक्खरदीवद्धनरा ॥ पुव्वेण वरेण पिछंति ॥ १८३ ॥

अर्थ– एकवीश लाख चोत्रीश हजार पांचसें ने साडत्रीश योजन प्रमाण क्षेत्रथी पुक्खरदीवद्धनरा के० पुष्करार्द्ध द्वीपना मनुष्य ते पुव्वेणवरेणपिछंति के० पूर्वदिशि उदय पामता अने अवरेण एटले पश्चिमदिशि अस्त पामता एवा सूर्य चंद्रमा प्रत्ये देखे छे, एटले त्यां तेटला क्षेत्रना वेगला विस्तारथकी देखे छे. ॥ १८३ ॥

॥ हवे मनुष्य क्षेत्र थकी बाहेर चंद्र सूर्यनो विचार कहे छे. ॥

नरखित्तबहिं ससिरवि ॥ संखाकरणंतरेहि वा होई ॥ तह
तछ य जोइसिया ॥ अचलद्धपमाणसुविमाणा ॥ १८४॥

अर्थ– नरखित्तबहिंससिरविसंखा के० मनुष्यक्षेत्र थकी बाहेर चंद्र सूर्यनी संख्या प्रथम कही छे, तेमज होए. वा के० अथवा करणंतरेहिहोइ के० बीजो करण एटले उपाय तेणे करी पण होए. ते उपाय शास्त्रांतरथकी जाणवो. पण संघयणी प्रमुख ग्रंथने विषे एज करण विधि आदर्युं छे. तह के० तथा प्रकारे तछ के० ते मनुष्य क्षेत्रथी बाहेर जे जोइसिया के० ज्योतषी चंद्र सूर्यादिक छे, ते अचल एटले स्थिर जाणवा, अने मनुष्य क्षेत्रना चंद्र सूर्यना विमानथी अर्द्ध पमाणसुविमाणा के० तेमना विमान अर्द्ध प्रमाणे एवा रुडा मनोहर विमान जाणवा. ॥ १८४ ॥

॥ हवे लक्ष योजन प्रमाण जंबूद्वीपनो परिधि कहे छे. ॥

जंबूनगिहि निक्खम्भा ॥ सोलसहस्स छसय पणणअडवीसा ॥
धणुअडवीस सयंगुल ॥ तेरसमट्ठासमहिया य ॥ १८५ ॥

अर्थ- इह के० आ जंबूद्वीपनेविषे वलयाकारे परिधि, ते फरता त्रण लाख सोल हजार बसें ने सत्तावीश योजन त्रण कोश अने एकसो ने अठावीस धनुष्य उपर साडातेर अंगुल समहियाय के० समअधिक एटले किंचित् अधिक जाणवो. ॥ १७५ ॥

॥ हवे जंबूद्वीपनुं गणित पद कहे छे. ॥

सगसय नउया कोडी ॥ लक्का छप्पण्ण चउणवइ सहस्सा ॥
सङ्कसयं पउणकोसो, ससङ्कबासठिकरगणियं ॥ १७६ ॥

अर्थ- सातसें नेवु कोडी छपन्न लाख चोराणु हजार अने सहुसयं के० एकसो ने पचाश एटला योजन उपर पोणाबे कोश अने सङ्कबासठिकर के० साडाबासठ हाथ एटलुं द्वीपनुं गणियं के० गणितपद थाय. गणित एटले लाख योजननुं जे वृत्तविष्कंभ प्रमाण जंबू द्वीप छे, तेना जेवारे एक योजन प्रमाण समचउरंस खंड करिएं, तेवारे तेने गणितपद कहिएं. ते खंडनी संख्या ७९०५६९४१५० योजन अने पोणाबे कोश उपर साडाबासठ हाथ जाणवी. ॥ १७६ ॥

॥ हवे परिधि प्रमुख आठ बोल कहे छे. ॥

वट्टपरिहिं च गणियं ॥ अंतिमखंडाइ उसुजियं च धणुं ॥
बाहं पयरं च घणं ॥ गणियवममेहि करणेहिं ॥ १७७ ॥

अर्थ-एक, वट्ट के० वाटला क्षेत्रनुं परिहिंच के० परिधि; बीजुं, वृत्तक्षेत्रना जे समचउरंस योजन प्रमाण खंड करिएं ते गणितपद; त्रीजुं, अंतिम के० छेहेला खंडादिकनुं उसु के० इखु एटले बाण करिएं; चोथुं, जियं के० जीवा ते धनुष्यने आकारे भरत वैताढ्य प्रमुखनी पणछ; पांचमुं, धणु के० ते अर्द्ध चंद्रमाने आकारे भरत प्रमुख जे क्षेत्र छे तेनुं पुठनुं भाग, तेने धनुपृष्ट कहे छे; छठुं, बाहं के० वैताढ्य प्रमुख पर्वत तथा क्षेत्रना छेहेडानुं जे परिमाण ते, करवुं ते बाह जाणवी; सातमुं, पयरं के० प्रतर एटले लांबपण, तथा पहोलपणुं ज्यां सरखुं होय ते; आठमुं, घन के० लांबपणे, पहोलपणे अने जाडपणे जे सरखुं होय ते, घन कहेवाय छे. ए आठ बोल ते एएहि के० आगल कहे छे जे करणेहिं के० उपाय ते विधिएं करी गणियव के० गुणो वर्त्तारो करो, जेम सर्व परिधि प्रमुख जे आठ बोल छे ते जाणवामां आवे. ॥ १७७ ॥

॥ हवे प्रथम परिधि जाणवानो विधि, अर्द्ध गाथाएं करि कहे छे. ॥

विक्खंभवग्गदहगुण ॥ मूलं वट्टस्स परिरउ होई ॥

अर्थ- विक्खंभ के० वाटला क्षेत्रनो जे मध्य विस्तार तेने विष्कंभ कहिएं, ते प्रथम जेटला योजननो विस्तार होए तेटला योजन मांडीएं तेनो वग्ग के० वर्ग करिएं, ते आवी रीते के, जेटला आंक मांड्या होए तेने तेटलागुणा करिएं तेने वर्ग कहिए

जेम नवने नवगुणा करिएं तेवारे एक्यासी थाय, ते वर्ग कहेवाय ठे एम जाणवुं. ते वर्ग कर्या पठी तेने दशगुण के० दशगुणा करिएं. एटले ते वर्गना आंकने आगळे एक शून्य आपीएं तेवारे ते दशगुणा थाय. ते दशगुणा कर्या पठी ते आंकनुं मूळ शोधीएं. ते आवी रीते के, ठेहेला आंक थकी विषम सम करतां धुरना आंकसुधी आवीएं, जो धुरने आंके विषम आवे तो एकलो धुरनुं आंक तेने वर्गने आंके शोधीएं, अने जो सम आवे तो धुरना वे आंक वर्गने आंके शोधीएं; एम करतां जे आंक लाजे ते वमणो करी उपली पंक्तिना एकेका आंकने राशी मांडीएं, वळी उपला आंकनी राशी साथे जेम सर्व नीचेना आंकनो जाग पहोंचे तेम वहेंचीएं, पठी जे आंक लाजे तेना वर्गमां एक उपरनी श्रेणीनो अधिक आंक लेइने काढीएं, ए रीते उपरनी श्रेणीना ठेहेडाना आंकसुधी वहेंचीएं. एम वर्गमूळ करतां जे नीचेनी श्रेणीनेविषे आंक आवे तेनो अर्द्ध करिएं, तेटलो वाटला क्षेत्रनो परिधि जाणवो. वळी वर्गमूळ करतां जे उगरे तेना जो कोश करवा होय तो चारवार गुणीएं, अने जो धनुष्य करवा होए तो वे हजारवार गुणीएं, तथा अंगुल करिएं तो एक धनुष्यना ठन्नुं अंगुल करी गुणीएं. एम जे रीते जाग पहोंचतो होय तेवा प्रकारे गुणाकार करी पहेलाना ठेद जाग पामीएं, पठी अनुक्रमे कोश, धनुष्य, अंगुल प्रमुख जे योजन उपर आवे, ते यंत्रथी जाणवुं. ए रीते कमल, द्वीप, चूलिका, कूट, कांचनगिरि, कुंम अने मेरु प्रमुखनो परिधि जाणवो.

॥ हवे पाठली गाथाना अर्द्धवडे गणित पद एटले योजन प्रमाण समचउरंस करवानो विधि कहे ठे. ॥

विरकंजपाय गुणिर्ड ॥ परिरर्ड तस्स गणीयपयं ॥१००॥

अर्थ– विरकंजपायगुणिर्ड के० विष्कंजनो जे चोथो जाग तेनी साथे जेवारे परिधिनी संख्याए गुणीए तेवारे तस्सगणियपयं के० तेनुं गणित पद थाय, ते एक जंबूद्वीप आश्री देखाडे ठे.

जेम जंबूद्वीपनुं परिधि त्रणलाख सोळहजार वसें ने सत्तावीश योजन ठे, ते, विष्कंजना एकलाख योजननो चोथो जाग जे पचीश हजार योजन, तेनी साथे गुणिएं तेवारे सातसें नेवु क्रोड़ी उपन्न लाख ने पंचोत्तेर हजार थाय. वळी परिधिने विषे त्रण कोश ठे ते, पचीश हजार साथे गुणतां पंचोत्तेर हजार कोश थाय. वळी परिधिना धनुष्य एकसो ने अठावीश ठे ते, पचीश हजार साथे गुणतां बत्रीश लाख धनुष्य .. वळी परिधिना साडातेर अंगुलने, पचीस हजार साथे गुणीएं तेवारे त्रण लाख

सामीसाडत्रीस हजार अंगुल थाय. ए सर्व आंकनी राशी जुदी जुदी मांडीएं, पछी पूर्वोक्त पंचोतेर हजार कोशने चारभागे वहेंचतां पोणीउंगणीश हजार योजन थाय. पछी धनुष्यना बत्रीस लाख आंकने आठ हजार भागे वहेंचतां चारसें योजन थाए. ए बधा एकठा करीएं तेवारे सातसें नेवु कोडी छपन्न लाख चोराणु हजार एकसो ने पचाश योजन थाय. तेवार पछी त्रण लाख ने साडीसाडत्रीस हजार अंगुलना आंक छे, तेने छन्नुभागे वहेंचतां पांत्रीससो ने पन्नर धनुष्य थाय. तेना कोश करीएं तो पोणाबे कोश थाय. उपर पंदर धनुष्य ने साठ अंगुल वधे. तो पंदर धनुष्यना साठ हाथ थाय, अने साठ अंगुलना अढी हाथ थाय. ए बधा मली साडीबासठ हाथ थाय. ए सर्व मली सातसें नेवु कोडी छपन्न लाख चोराणु हजार एकसो ने पचाश योजन उपर पोणाबे कोश अने साडीबासठ हाथ एटलुं जंबूद्वीपनुं गणित पद थाय छे. ते सूत्रनी गाथामां प्रथम कह्युं छे तेथी जाणवुं. ॥ १७७ ॥

॥ हवे इखु अने जीवानुं करण एक गाथामांहे कहे छे. ॥

उंगाहु उसूसु च्चि य ॥ उगणीसगुणो उसूकला होई ॥ विउ-
सुपिहुत्ते चउगुण ॥ इसुगुणिए मूलमिह जीवा ॥ १७ए ॥

अर्थ— उंगाहुउसूसुच्चिय के० आ जंबूद्वीपनेविषे एक देश जे भरत क्षेत्र ते चढावेला धनुष्यने आकारे छे, त्यां बाणना गमनी वचेनुं जे विष्कंभ तेने इखु कहीएं, ते इखुना योजनने उगणीसगुणोउसूकलाहोइ के० उंगणीशवार गुणीएं तेवारे कलानुं इखु थाय. तो दक्षिण भरतनुं इखु बसें आडत्रीस योजन उपर त्रण कला छे तेने उंगणीसे गुणतां चार हजार पाचसें ने पचीश कला थाय, एटलुं कलानुं इखु जाणवुं. हवे जीवानुं करण कहे छे. जेवारे जीवा करीएं तेवारे विउसुपिहुत्ते के० विगत एटले गयुं छे इखु एटले बाणनुं पहोलपणुं ज्यांथी एटले कलारूप वृत्त क्षेत्र १ए००००० तेमांथी इखुकला (४५२५) काढीएं बाकी रहे (१७ए५४७५) तेने चउगुण के० चारगुणा करीएं पछी इसुगुणिए मूलमिहजीवा के० इखुकला साथे गुणीने तेनुं मूल शोधतां जे आंक आवे ते जीवा जाणवी. दक्षिण भरतादिकनेविषे जीवा करवानो ए विधि जाणवो. ए जीवानुं मान यंत्र थकी जाणवुं ॥ १७ए ॥

॥ हवे भरत वैताढ्य प्रमुखनुं धनुःपृष्ट कहे छे. ॥

उसुवग्गि छगुणजीवा ॥ वग्ग जुए मूल होइ धणुपिठं ॥
धणुङ्गविसेस सेसं ॥ दलियं वाहाङ्गं होई ॥ १ए० ॥

अर्थ— उसुवग्गि के० इखुनो वर्ग करी तथा छगुण जीवा के० छगुणो जीवानो वर्ग करी वग्गजुए के० ए बे वर्गयुक्त एटले भेलीने पछी तेनुं मूल के० मूल शोधतां जे

आंक आवे ते होइ धणु पिठं के० धनुपृष्ट थाय. एम दक्षिण जरतादिकनुं धनुपृष्ट जाणवुं. एरीते सर्व क्षेत्रनुं पर्वतादिकनुं धनुपृष्ट लावे ते धनुपृष्ट यंत्रथी जाणवुं. हवे बाहा करण कहे छे-धणुडुगविसेससेसं के० वे धनुष्यनुं विश्लेष करिएं, दक्षिण जरत अने वैताढ्य ए वे धनुष्य कहिएं, तेमां जे न्हानुं धनुष्य होय ते मोहोटा धनुष्यमांहेथी काढीएं, जे बाकी रहे तेनुं दलियंबाहाडुगंहोई के० तेनुं अर्द्ध करिएं एटले वैताढ्य प्रमुख पर्वत तथा हेमवंत प्रमुख क्षेत्रनी वे बाहा होए. बाहा एटले पर्वत क्षेत्रना छेकानो विस्तार. तेनुं प्रमाण यंत्रथकी जाणवुं. ॥ १९० ॥

॥ हवे छेहेलो खंड जे जरत तेहना प्रतर करवानो विधि कहे छे. ॥

अंतिमखंडस्सुसुणा ॥ जीवं संगुणिय चउहि जइक णं ॥
लद्धंमि वग्गिए दस, गुणंमि मूलं हवइ पयरो ॥ १९१ ॥

अर्थ- अंतिम खंडेसुसुणा के० छेहेलो खंम जे जरत खंड तेना इखु साथे जीवंसंगुणिय के० जीवा गुणिएं पछी तेने चउहिजइक्कणं के० चार जागे वहेंचतां जे लद्धंमि के० लावे एटले जे जाग आवे, तेनो वग्गिए के० वर्ग करिएं, ते वर्गने दसगुणंमिमूलं के० दशगुणो करी मूल शोधीएं तेनो जे आंक आवे, ते हवइपयरो के० प्रतर जाणवो. ते प्रतरने वली ओगणीश जागे वहेंचतां जे आंक आवे ते कला जाणवी. बीजी शेष रहे ते प्रतिकला जाणवी. वली ओगणीश जागें वहेंचतां योजन थाय, अने जे शेष रहे ते कला जाणवी. ते यंत्रथी जाणजो. एम समचउरंस जरतक्षेत्र प्रमुख करवानो विधि जाणवो. ॥ १९१ ॥

॥ हवे वैताढ्य प्रमुखना प्रतर कहे छे. ॥

जीवा वग्गेण डुगे ॥ मिलिए दलिए य होइ जं मूलं ॥
वेयड्ढाइण तयं ॥ सपिहुत्तगुणं हवइ पयरो ॥ १९२ ॥

अर्थ- जीवावग्गेण के० न्हानी जीवानुं वर्ग अने महोटी जीवानुं वर्ग ए डुगे के० बे मिलिए के० एकठा करी पछी तेनुं दलिएय के० अर्द्ध करिएं, पछी तेनुं मूल शोधीएं, होइजंमूलं के० ते मूलनो जे आंक आवे ते मूल सपिहुत्तगुणं के० पोताना विस्तार साथे गुणीएं. तयं के० तेवारे वेयड्ढाइण के० वैताढ्यादिक पर्वतनुं हवइपयरो के० प्रतर होय. ते सर्व पर्वतादिकना प्रतर यंत्रथी जाणवा. ॥ १९२ ॥

एयं च पयरगुणियं ॥ संववहारेण देसियं तेण ॥ किंचूणं होइ फलं ॥ अहियंपि हवइ सुहुमगणणा ॥ १९३ ॥

अर्थ– एयंत्रपयरगुणियं के० ए प्रतरनुं गणित दक्षिण जरतादिक क्षेत्र तथा गिरिनुं गणितपद ते संववहारेण के० संव्यवहारे देसियं के० देखाड्युं छे, तेण के० ते कारण माटे किंचूणंहोइफलं के० कांइक उणुं फल होय, अ के० तथा इहंपि के० ए सर्व प्रतर एकवाकरी वमणा करियें तेवारे सातसें ने छंगणाएंसी कोडी, अढार लाख, सीतोतेर हजार, चारसें ने छप्पन्न होए. ते सगसय नऊयाकोमी ए गाथाएं जोतां अंतर पडे छे, अने जो शेष जाग उगरे तेना वली जाग करीने गणिएं तो हवइसुहुमगणणा के० सुक्ष्म गणना थाय, तो ते सुक्ष्मगणनानी पेरे पूर्ण पण थाय ते करणनुं विशेष जाणवुं. ॥ १९३ ॥

॥ हवे घनगणित कहे छे. ॥

पयरो सोस्सेहगुणो ॥ होइ घणोपरिरयाइ सव्वं वा ॥
करण गणणालसेहिं ॥ जंतगलहियाउ दठ्ठवं ॥ १९४ ॥
॥ इति जंबूद्दिवाहिगारोपढमो समत्तो ॥

अर्थ– जे वैताढ्य प्रमुख पर्वतनुं पयरो के० प्रतर गणित छे, सो के० तेने जेवारे वैताढ्य प्रमुख पर्वतना उस्सेहगुणो के० उंचपणानी साथे गुणीएं तेवारे वैताढ्य प्रमुख पर्वतनुं होइ घणो के० घनगणित थाय, ते वैताढ्य प्रमुखना प्रतर जेवारे उंचपणा साथे गणीएं तेवारे जाणीएं. ए परिरयाइ के० परिध्यादिक आठनो वर्त्तारो कह्यो. वा के० अथवा ए सव्वं के० सर्व परिधि प्रमुखनुं जे करण गणण के० करणनोविधि साथे गणवाने जे मनुष्य आलसेहिं के० आलसवंत होय ते मनुष्ये पूर्वाचार्ये जे जंतग के० यंत्र लहियाउ के० लख्या छे, त्यांथकी दिठ्ठव के० देखवुं, एटले यंत्र उपरथीज जोवुं, चिंतववुं. ॥ १९४ ॥

॥ हवे ए जीवाप्रमुख गणितनी संग्रह गाथा कहे छे. ॥

जोयणसहस्सनवगं ॥ सत्ते वसया हवंतिअमयाला ॥ वारसयकला सकला ॥ दाहिणजरहद्ध जीवाउ ॥१॥ दसचेवसहस्साइं ॥ जीवासत्तयसया इवीसाइं ॥ वारकलायऊणा ॥ वेयड्ढ गिरिस्सविन्नेया ॥ २ ॥ चउदस यसहस्साइं ॥ सयाइचत्तारिएग सयराइं ॥ जरहद्धुत्तरजीवा ॥ वच्चकलाऊणियाकिंचि ॥ ३ ॥ चोवीस सहस्साइं ॥ नवसय याजोयणाण वत्तीसे ॥ चुल्लहिमवंतजीवा ॥ आयामेणं कलऊंच ॥ ४ ॥ सततीससहस्साइं ॥ छच्चसया जोयणाण चउसयरा ॥ हेमव यवासजीवा ॥ किंचूणा सोलसकलाय ॥ ५ ॥ तेपन्न सहस्साइं ॥ नवसय्या जोयणाणइगतीसा ॥ जीवामहाहिमवए ॥ अठकला छक्कलाउय ॥ ६ ॥ एगुत्तरानवसया ॥ तेवत्तरिमेव जोयणसहस्सा ॥ जीवासत्तरकला ॥ अद्धकला चेवहरिवासे ॥ ७ ॥ चउणवइ सहसाइं ॥ छप्पन्नहि यं-

सयंकला दोय॥ जीवानि सद्देसापुण ॥ लस्कंजीवाविदे हुरुे ॥ ८ ॥ जीवासंग्रहगाथा ॥
नवचेवसहस्साइं ॥ ठावठाइय सयाइ सत्तेव ॥ सविसे सकलाचेगा दाहिणनरहरु ध-
णुपीठं ॥ ९ ॥ दसचेवसहस्साइ ॥ सत्ते वसयाहवंतितेयाला ॥ धणुपीठं वेयड्ढे ॥ कला-
यपन्नर सहवंति ॥ १० ॥ सोलसचेव कलाउ ॥ अहियाउहुंतिअरुनागेणं ॥ वाहावे-
यड्ढसय ॥ अठावीसा सयाचउरो ॥ ११ ॥ चउदसय सहस्साइं ॥ पंचेवसयाइ अठ्ठवी-
साइं ॥ इक्कारसयकलाउ ॥ धणुपीठं उत्तर रुस्सं ॥ १२ ॥ नरहरूत्तर वाहा ॥ अठार-
सहुंति जोयण सयाइं ॥ वाणवइजोयणाणिय ॥ अरुकला सत्तरकलाय ॥ १३ ॥ घणु-
हिमवेकलचउरो ॥ पणवीस सहस्स डुसयती सहिया ॥ वाहा सोलद्धकला ॥ तेवन्न
सयाय पन्नहिया ॥ १४ ॥ अरुतीस सहस्स सगसय ॥ चत्तधणुदसकलाय हेमवए ॥
वाहासत्तठिसए ॥ पणपन्नेत्तिन्नियकलाउ ॥ १५ ॥ धणुमहहिमवेदसकल ॥ दोसय ते-
णउसहस्ससगवन्ना ॥ वाहावाणउयसए ॥ ठहत्तरेनवकलरूच ॥ १६ ॥ चुलसी सह-
सासोलस धणुहरिवासे कलाचउकंच ॥ वाहातेरस सहसा ॥ तिसयइगसठि ठकलासद्दा
॥ १७ ॥ तिसहधणुनकलेगलख ॥ सहसचोवीसतिसय ठायाला ॥ वाहापन्नठिसयं ॥
सहसावीसासडुकलरु ॥ १८ ॥ सोलस सहस्सअडुसय ॥ तेसीया सरुतेरसकलाय ॥
वाहाविदेहमझे ॥ धनुपीठं परिरयस्सरुं ॥ १९ ॥ इतिधनुपृष्ट वाहासंग्रहगाथा ॥ ल-
क्कठारसयणती, ससहस्स चउस्सया यपणसीया ॥ वारकलाठठिकला ॥ दाहिण न-
रहरूपयरमिमं ॥ २० ॥ सत्तहियातिन्निसया ॥ वारसहस्सायपंचलस्काय ॥ वारसक-
लायपयरं ॥ वेयड्ढगिरिस्सधरणितले ॥ २१ ॥ योयण तीसं वासे ॥ पढमाए मेहलाय
पयरमिमं ॥ लस्कतिगतिसयरिसया ॥ चुलसीइक्कार सकलाउ ॥ २२ ॥ दस जोयण
विस्कंभे ॥ वीयाएमेहलयपयरमिमं ॥ लस्कोचउवीससया इगसठाद सकलाउय ॥२३॥
असीया अठसया ॥ चत्तीस सहस्सतीसलस्काय ॥ कलवारविकलिगारस ॥ उत्तर-
नरहरूपयरमिमं ॥ २४ ॥ दोकोडिचउदलस्का ॥ सहसाठपन्ननवसगसयरा ॥ अठकला
दसविकला ॥ पयरमिमं चुल्लहिमवंते ॥ २५ ॥ हेमवएठक्कोडी ॥ वावत्तरिलख सहस-
तेवन्ना ॥ पणयालसयंपयरे ॥ पंचकलाअठविकलाय ॥ ॥ २६ ॥ गुणवीसकोडि अरुव,
न्न लस्क अडसठि सहस सयमेगं ॥ ठासीयंद सयकला ॥ पणायकला पयरमिहहिमवे
॥ २७ ॥ चउपन्नंकोडीउ ॥ लस्कासीयालतिसयरि सहस्सा ॥ अठसयसतरिसत्तय
कलाउपयरंतुहरिवासे ॥ २८ ॥ वायालं कोडिसयं ॥ लस्काचउपन्न सहसवासठी ॥ प-
णसयपडुणडुत्तरकल ॥ अठारसनिसहपयरमिमं ॥ २९ ॥ तेसठिं कोडिसयं ॥ लस्कास-
गवन्नसहस गुणयाला ॥ तिसयडुरुत्तर दसकल पन्नरसकलाविदेहरु ॥ ३० ॥ इतिप्र-
तरसंग्रहगाथा ॥ दसजोयणुंसयपुण तेवीस सहस्स लस्कइगवन्ना ॥ जोयणठानत्तरि ठ,

कलाय वेयड्ढघणगणियं ॥ ३१ ॥ अठसयापणयाला ॥ तीसंलक्खाति हत्तरीसहसा ॥ पंनरस कलायघणो ॥ दस्सुसए होइ वीयम्मि ॥ ३२ ॥ सत्तहिया तिन्निसया वारस सहसाय पंचलक्खाय ॥ अवराय वार सकला ॥ पणुस्सए होइघणगिरियं ॥३३॥ सत्तासीइगलक्खा ॥ उणतीसहियाय विणवइसयाइं ॥ अउणत्तीसइजागा ॥ चउदसवेयड्ढ घणगणियं ॥ ३४ ॥ हिमवंति कुसय चउदस, कोडीठप्पन्नलक्खसगनउई ॥ सहसा चउयालसयं ॥ सोलसकलवार विकलघणं ॥ ३५ ॥ गुणयाल सयासत्तर ॥ कोमी ठत्तीस लक्खसगतीसा ॥ सहसातिसय अमुत्तर ॥ वारविकलघणमहाहिमवे ॥ ३६ ॥ ठगवन्नसहसअठा, एकोमि ठासठिलक्खसगवीसं, सहसानव सयएगु, णसीहिनिसहस्सघण गणियं ॥ ३७ ॥ इतिघनसंग्रहगाथा ॥ ॥ इति श्रीलघुक्षेत्र समास वार्तिके जंबूद्वीपाधिकारः प्रथमः समासः ॥ ॐनमो विश्वनाथाय तत्वदर्शिने ॥

॥ हवे बीजो लवण समुद्रनो अधिकार वखाणे ठे. ॥

वीउं लवण समुद्दा हिगारो नणइ ॥ मूलगाथा ॥ गोतिठं
लवणोनय ॥ जोयण पणनवइ सहसजा तठ ॥ समनू-
तलाउ सगसय ॥ जलवुढी सहसमो गाढो ॥ १ए५ ॥

अर्थ— लवणोनय के० जगती थकी वाहेर लवण समुद्रना उनय एटले बन्ने पासाथी जेवारे वचमां शिखानी सन्मुख जोयण पण नवइसहसजा के० ज्यांसुधी पंचाणु हजार योजन लवण समुद्रमांहे आविएं त्यांसुधी तठ के० ते लवण समुद्रमांहे गोतिठं के० गोतीर्थ सरखो ठे, एटले जेम गाय पाणी पीवाने तलावमां प्रवेश करे तेवारे पाठली वाजु उंची होय, अने आगली वाजु नीची होए तेने गोतीर्थ कहीएं. तेम लवणसमुद्रमांहे पण वे पासाथी नीकलीने वचमां आवतां पंचाणु हजार योजन सुधी पाठली नूमी उंची अने आगली नूमी नीची ठे, समनूतलथकी एटले धातकीखंडनी दिशिथी, अने जंबूद्वीपनी जगतीथकी लवणसमुद्रमांहे दिग्मालजणी जतां थोडी थोमी जलवृद्धि थतां पंचाणु हजार योजन ज्यां थाय ठे, त्यां समनूतलथकी सातसें योजन पाणीनी उंची वृद्धि ठे, अने हजार योजन पाणी उंमुं ठे.॥ १ए५ ॥

॥ हवे ए लवण समुद्रनेविषे जलवृद्धि जाणवानुं करण कहे ठे. ॥

तेरासिएण मज्जि, इ रासिणा संगुणिज्ज अंतिमगं ॥
तं पढमरासिनइयं ॥ उवेहं मुणसु लवणजले ॥१एद॥

अर्थ—तेरासिएण के० पहेली त्रण राशी थापीएं. एक धातकीखंडनी राशि पंचाणु हजार योजननी, अने जंबूद्वीपनी दिशिथी जे पंचाणु हजार योजन लवण समुद्रमां

जइए ए बीजी राशी, तथा वचमां एक हजार योजननी मध्यराशी जे कहियं, ए त्रीजी राशी, एम त्रण आंकनी श्रेणी मांडीएं, पठी मज्झिल्लरासिणा संगुणिज अं· तिमगं के० वचमांनी आंकनी जे श्रेणी ते ठेहेली श्रेणीसाथे गुणीएं, पठी तंपढमरासि· ज्ञइयं के० तेने पेहेली श्रेणीना आंक साथे वेहेंचीएं. एरीते उवेहंमुणसुलवणजले के० लवणसमुद्रनेविषे जलवृद्धिप्रते मुणसु एटले जाणजो. ए गाथानो स्पष्ट अर्थ न· वगुणहत्तरि जोयण, ए आगल वर्से ने दशमी गाथा आवशे तेने विषे विशेषेथी क· हेशे. अहींआं मात्र सूत्रार्थ जाणवो. ॥ १ए६ ॥

॥ हवे लवण समुद्रनी शिखा वखाणे ठे. ॥

दिहुवरि सहसदसगं ॥ पिहुलामूलाठ सतरसहसुच्चा ॥
लवणसिहा सा तडुवरि ॥ गाउडुगं वढइ डुवेलं ॥१ए७॥

अर्थ– दिहुवरि के० हेठे तथा उपर सहसदसगंपिहुला के० हजार योजन पहो ली, अने मूलाउ के० मूलथकी सत्तरसहसुच्चा के० सत्तर हजार योजन उंची ठे, ए वी लवणसिहा के० लवणसमुद्रनी शिखा जाणवी. सा के० ते शिखा जे ठे, तडुव के० ते सत्तर सहस्र योजन उपरे गाउडुगंवढइडुवेलं के० वेगाउ उंची एवी वेल बे वार एक अहोरात्रमांहे वधे. ॥ १ए७ ॥

॥ हवे पातालकलशा वखाणे ठे. ॥

बहुमज्झे चउदिसि चउ ॥ पायाला वयरकलस संठाणा ॥
जोयणसहस्स जड्डा ॥ तहसगुणदिहुवरि रुंदा ॥ १ए८ ॥

अर्थ– लवणसमुद्रनेविषे बहुमज्झे के० घणुं वचमां पाणीनी मेखलाए चउदि चउपायाला के० चारदिशिने विषे चार पातालाा ठे. ते पातालाा केहवा ठे ? वयरकल के० वज्रमय जे कलश तेने संठाणा के० आकारे ठे. वली केहवा ठे ? जोयणस स्सजड्डा के० एक हजार योजननी ते कलशानी ठीकरी जाडी ठे, तथा तहसगुणदि हुवरिरुंदा के० ते जाडपणा थकी दशगणा एटले दशहजार योजन हेठल तथा उ रुंदीएं ठे एटले पहोला ठे. ॥ १ए८ ॥

॥ वली पातालकलश केहवा ठे, ते कहे ठे. ॥

लरकं च मज्झि पिहुला ॥ जोयणलरकं च नूमिमो गाढा ॥
पुवाइसु वडवमुह ॥ केजुव जूवे सर जिहाणा ॥ १एए ॥

अर्थ– लरकंचमज्झि पिहुला के० लाख योजननुं पेट पहोलुं ठे, वली जोयण ·च नूमिमोगाढा के० लाख योजन नूमिकामांहे अवगाढ एटले उंमा ठे, व

पुव्वाइसु के० पूर्वदिशि थकी धुरमांडीने दक्षिणावर्त्त गणतां एक वडवामुख बीजो केजुव के० केयूप, त्रीजो जूवे के० यूप, चोथो इसर के० ईश्वर, अभिहाणा के० एवे नामे चार पातालकलशो जाणवा. ॥ १९९ ॥

॥ हवे न्हाना पातालकलश वखाणे छे. ॥

अन्ने लहुपायाला ॥ सगसहसा अडसया सचुलसीया ॥
पुव्वुत्त सयंसपमा, णा तह तप्पएसेसु ॥ २०० ॥

अर्थ– अन्ने के० बीजा लहुपायाला के० न्हाना पाताल कलशा ते सगसहसा अडसयासचुलसीया के० सात हजार आठसो ने चोराशी छे, ते केहवा छे? तो के–पुव्वुत्त के० पूर्वे वखाण्या छे, जे चार महोटा पाताल कलशा ते थकी सयंसपमाणा के० सोमा अंसे जेमनुं प्रमाण छे एहवा छे, एटले सोमे भागे छे, अर्थात् तेनी दश योजननी ठीकरी जाडी छे, तथा एकसो योजन प्रत्येक हेठे तथा उपर पहोला छे, अने एक हजार योजन भूमिमांहे ऊंडा छे, एवा न्हाना कलश ते जे स्थानके महोटा कलशे भूमीका रुंधी नथी; तेवा जलमेखलाना तह तप्पएसेसु के० ते ते प्रदेशे ए कलश छे, एटले ठामठामने विषे छे. ते केमके समुद्रमांहे दश हजार योजन विस्तार जे पाणी छे, तेहनी मांहेली परिधि आणीएं. ते आवी रीते के–जंबूद्वीप थकी पंचाणु हजार योजन जातां बे लाख ने नेवु हजार योजन विष्कंभ छे, तेनो वर्ग करीएं तेवारे आठ हजार चारसें ने दश कोमी थाय. तेने दशगुणा करीएं तेवारे चोरासी हजार ने एकसो कोमी थाय. तेनुं मूल शोधीएं तेवारे नव लाख सत्तर हजार ने उपर साठ लभ्यमान थाय. तेमांहेथी चार कलशे चालीस हजार योजन रुंध्या छे, ते बादकरतां बाकी आठ लाख सीतोत्तेर हजार ने उपर साठ रहे छे. तेने चारभागे वहेंचीएं तेवारे बे लाख ओगणीस हजार बसो ने पांसठ एकभागे आवे; तो एक महोटो पूर्वदिशिनो पातालकलश अने बीजो दक्षिणदिशिनो पातालकलश ते बेहुनुं एटलुं अंतर जाणवुं. हवे त्यां एकेका अंतरे एकेक श्रेणीनेविषे बसें ने पन्नर कलश होएं, ते कलशोएं बे लाख पन्नर हजार योजन रुंध्या छे. अने बाकीना चार हजार बसो ने पांसठ योजन जे रह्या ते कलशनी ठीकरीने जाभपणे रुंध्या छे, एम प्रथम न्हाना कलशनी श्रेणीनेविषे बसें पन्नर कलश, बीजीनेविषे बसें ने सोल, एम एकेको कलश वधारतां वधी नव श्रेणी छे, तो नवमी श्रेणीनेविषे बसें ने त्रेवीश कलश छे. एरीते एक आंतरानेविषे न्हाना कलश एक हजार नवसें ने एकोत्तेर थाय. तेवा चारेदिशिना एकठा करतां सात हजार आठसो ने चोराशी न्हाना कलश थाय. इति २००

॥ हवे चार पाताल कलशना देवता कहे छे. ॥

कालो य महाकालो ॥ वेलंब पभंजणोय चउसु सुरा ॥
पलिउवमाउणो तह ॥ सेसेसु सुरा तयश्राऊ ॥२०१॥

अर्थ– चार महोटा पाताल कलशने विषे पूर्वदिशिथी अनुक्रमे दक्षिणावर्त्त जोतां एक काल, वीजो महाकाल, त्रीजो वेलंब अने चोथो प्रभंजन एवे नामे चउसुसुरा के० चार देवता अधिष्ठायक जाणवा. पण ते देवता केहवा छे, तो के– पलिउवमाउणो के० एक पल्योपमनुं आयुष्य धरे छे एवा छे. तह के० तथा सेसेसुसुरा के० शेष बीजा न्हाना जे कलश छे तेनेविषे जे देवता अधिष्ठायक छे, तेमनुं आयुष्य तयद्धाऊ के० ते पूर्वोक्त देवताना आयुष्य थकी अर्द्ध छे एटले अर्द्ध पल्योपमनुं छे. ॥ २०१ ॥

सवे सिमहो नागे ॥ वाऊ मज्जिल्लयंमि जलवाऊ ॥ के-
वल जलमुवरिल्ले ॥ नाग डुगे तत्त सासुवे ॥ २०२ ॥

अर्थ– सवेसिमहोनागेवाऊ के० सर्व महोटा पाताल कलशाना अधो नागें एटले नीचे वायु छे, अने मज्जिल्लयंमिजलवाऊ के० मध्य एटले वचला नागें वायु अने जल ए बंने मिश्र छे. तथा केवल जल मुवरिल्ले के० उपरले नागे केवल पाणीज छे. तो एकेका त्रीजा नागने विषे तेत्रीश हजार त्रणसें ने तेत्रीश योजन उपर एक योजननो त्रीजो नाग होय. एवा नागडुगेतत्तसासुवे के० नीचेना नागनेविषे अने वचला नागनेविषे श्वासनी परे वायु छे, ते आगली गाथायें वखाणे छे. ॥ २०२ ॥

बहवे उयारवाया ॥ मुछंति खुहंति डुत्रिवाराउ ॥ एग
अहोरत्तंतो ॥ तया तया वेल परिवुड्डी ॥ २०३ ॥

अर्थ– एवा बे नागना वायुनेविषे बीजा बहवे के० घणा उयार के० उदार एटले महोटा वाया के० वायरा ते मुछंति के० मले छे, ते मलीने पाणीने खुहंति के० क्षोज पमाडे छे. जेम माणसना पेटमांहे वायुनी वृद्धि थवाथी क्षोन पमाडे, शब्द करे तेम पातालकलश ते एग अहोरत्तंतो के० एक अहोरात्र मांहे डुत्रिवाराउ के० बे वखत क्षोन पमाडे छे, तयातयावेलपरिवुड्ढी के० ते तेवारे पाणीना वेलनी वृद्धि थाय छे; एटले जेवारे वायुना जोरथकी कलश उजराय छे तेवारे समुद्रनुं पाणी वधे छे, एवो अनादिकालनो सहेजथी चाल छे. जे एक अहोरात्रमांहे बे वार पाणीनी वेल वधे एम जाणवुं. ॥ २०३ ॥

॥ हवे समुद्रमांहे वेलंधर देवता छे ते वखाणे छे. ॥

बायालसठि डुसयरि ॥ सहसा नागाण मज्जवरि बाहिं ॥
वेलं धरंति कमसो ॥ चउहत्तरुलक्कु ते सवे ॥ २०४ ॥

अर्थ–चायाल के० बेतालीश हजार नागाण के० नागकुमार देवताने मज्ञा के० पेसती वेलं के० वेल प्रते धरंति के० धरी राखे ठे, एटले निवारे ठे. वली के० साठ हजार नागकुमार देवता ते लवणसमुद्रनी शिखाने उवरि के० उप- वे कोश उपरांत जे वेल वधे ठे, ते प्रते वारे ठे. अने ठुसरिसहसा के० वहु- हजार नागकुमार देवता ते बाहिं के० बाहेरनी वेलि जे धातकीखंडमां प्रवेश ठे, ते वेलिने निवारे ठे, अर्थात् धरी राखे ठे, ए रीते नागकुमारना देवो कमसो अनुक्रमे पाणीनीवेलि प्रते धरी राखे ठे. माटे ए देवोने वेलंधर कहिएं. तसवे ० तेसर्व देवता एकठा गणिएं तेवारे चउहत्तरुलरकु के० एकलाख ने चमोत्तेर हजा- नी संख्या थाय ठे. ॥ २०४ ॥

॥ हवे वेलंधरनां स्थानक तथा तेना अधिपति कहे ठे. ॥

॥ पुवेसाणाइदिसि विदिसि लवणे ॥
वायालसहस्सेहिं ॥ वेलंधराणुवेलं ॥ धरराईणं गिरिसु वासा ॥ २०५ ॥

अर्थ– लवणे के० लवण समुद्रमांहे पुवेसाणाइदिसिविदिसि के० पूर्वादि चार दिशि अने इशानादिक चार विदिशिनेविषे वायालसहस्सेहिं के० बेतालीश हजार योजन गयाथी एटले जंबूद्वीपनी जगतिनी वेदिका थकी बेतालीश हजार योजन लवण समुद्रमांहे पूर्वप्रमुख चार दिशिनेविषे वेलंधर के० वेलंधर नामे जे देवता तेने वसवा योग्य पर्वतनेविषे आवास जाणवा. अने इशानप्रमुख चार विदिशिनेविषे लवणसमुद्रमांहे बेतालीस हजार योजने अणुवेलंधर के० अनुवेलंधर नामे जे राईणं के० अधिपति एवा चार देवताने रमवाना गिरिसु के० पर्वतनेविषे वासा के० आ- वास जाणवा. ॥ २०५ ॥

॥ हवे आवास पर्वतनां नाम कहे ठे. ॥

॥ दिसि सेले ॥
गोथूभे दगभासे ॥ संखे दगसीमनामि ॥ गोथूभो सिवदेवो ॥ संखो य मणोसिलो राया ॥ २०६ ॥

अर्थ– पूर्वदिशि गोथुभ नामे आवास पर्वत ठे, अने दक्षिणदिशि दगभास नामे आवास पर्वत ठे, पश्चिमदिशि संख नामे आवास पर्वत ठे, अने उत्तरदिशि दगसीम नामे आवास पर्वत ठे. ए रीते दिसिसेले के० ए चार दिशिना पर्वतनेविषे अनुक्रमे एक गोथुभ, बीजो शिवदेव, त्रीजो शंख, अने चोथो मणोसिल एवे नामे वेलंधर देवताना राया के० राजा एवा नागकुमार देवो रहे ठे, एटले जे दिशाउनेविषे रहे तेने वेलंधर कहीएं, अने जे विदिशाउनेविषे रहे तेने अनुवेलंधर कहिएं ॥ २०६ ॥

॥ हवे चार पाताल कलशना देवता कहे छे. ॥

कालो य महाकालो ॥ वेलंब पभंजणोय चउसु सुरा ॥
पलिउंवमाउणो तह ॥ सेसेसु सुरा तयध्धाऊ ॥२०१॥

अर्थ— चार महोटा पाताल कलशने विषे पूर्वदिशिथी अनुक्रमे दक्षिणावर्त्त जोतां एक काल, बीजो महाकाल, त्रीजो वेलंब अने चोथो प्रभंजन एवे नामे चउसुसुरा के० चार देवता अधिष्टायक जाणवा. पण ते देवता केहवा छे, तो के– पलिउंवमाउणो के० एक पल्योपमनुं आयुष्य धरे छे एवा छे. तह के० तथा सेसेसुसुरा के० शेष बीजा न्हाना जे कलश छे तेनेविषे जे देवता अधिष्टायक छे, तेमनुं आयुष्य तयध्धाऊ के० ते पूर्वोक्त देवताना आयुष्य थकी अर्द्ध छे एटले अर्द्ध पल्योपमनुं छे. ॥ २०१ ॥

सब्वे सिमहो भागे ॥ वाऊ मझ्झिल्लयंमि जलवाऊ ॥ के-
वल जलमुवरिल्ले ॥ भाग डुगे तब सासुवे ॥ २०२ ॥

अर्थ— सव्वेसिमहोभागेवाऊ के० सर्व महोटा पाताल कलशाना अधो भागें एटले नीचे वायु छे, अने मझिल्लयंमिजलवाऊ के० मध्य एटले वचला भागें वायु अने जल ए बंने मिश्र छे. तथा केवल जल मुवरिल्ले के० उपरले भागे केवल पाणीज छे. तो एकेका त्रीजा भागने विषे तेत्रीश हजार त्रणसें ने तेत्रीश योजन उपर एक यो- जननो त्रीजो भाग होए. एवा भागडुगेतब्बसासुवे के० नीचेना भागनेविषे अने व- चला भागनेविषे श्वासनी परे वायु छे, ते आगली गाथाएं वखाणे छे. ॥ २०२ ॥

वहवे उयारवाया ॥ मुछंति खुहंति डुन्निवाराउ ॥ एग
अहोरत्तंतो ॥ तया तया वेल परिवुढी ॥ २०३ ॥

अर्थ— एवा बे भागना वायुनेविषे बीजा वहवे के० घणा उयार के० उदार एटले महोटा वाया के० वायरा ते मुछंति के० मले छे, ते मलीने पाणीने खुहंति के० क्षोभ पमाडे छे. जेम माणसना पेटमांहे वायुनी वृद्धि थवाथी क्षोभ पमाडे, शब्द करे तेम पातालकलश ते एग अहोरत्तंतो के० एक अहोरात्र मांहे डुन्निवाराउ के० बे वखत क्षोभ पमाडे छे, तयातयावेलपरिवुढी के० ते तेवारे पाणीना वेलनी वृद्धि थाय छे; एटले जेवारे वायुना जोरथकी कलशा उभराय छे तेवारे समुद्रनुं पाणी वधे छे, एनो अनादिकालनो सहेजथी चाल छे. जे एक अहोरात्रमांहे बे वार पाणीनी वेल वधे एम जाणवुं. ॥ २०३ ॥

॥ हवे समुद्रमांहे वेलंधर देवता छे ते वखाणे छे. ॥

वायालसहि डुसयरि ॥ सहसा नागाण मझ्झवरि वाहिं ॥
वेलं धरंति कमसो ॥ चउहत्तरुलख्खु ते सव्वे ॥ २०४ ॥

अर्थ—चायाल के० बेतालीश हजार नागाण के० नागकुमार देवताने मजा के०
हे पेसती वेलं के० वेल प्रते धरंति के० धरी राखे छे, एटले निवारे छे. वली
हि के० साठ हजार नागकुमार देवता ते लवणसमुद्रनी शिखाने उवरि के० उप-
ना बे कोश उपरांत जे वेल वधे छे, ते प्रते वारे छे. अने डुसरिसहसा के० बहु-
र हजार नागकुमार देवता ते बाहिं के० बाहेरनी वेलि जे धातकीखंडमां प्रवेश
करे छे, ते वेलिने निवारे छे, अर्थात् धरी राखे छे, ए रीते नागकुमारना देवो कमसो
के० अनुक्रमे पाणीनीवेलि प्रते धरी राखे छे. माटे ए देवोने वेलंधर कहिएं. तेसवे
के० ते सर्व देवता एकठा गणिएं तेवारे चउहत्तरुलरकु के० एकलाखने चमोत्तेर हजा-
रनी संख्या थाय छे. ॥ २०४ ॥

॥ हवे वेलंधरनां स्थानक तथा तेना अधिपति कहे छे. ॥

बायालसहस्सेहिं ॥ पुवेसाणाइदिसि विदिसि लवणे ॥
वेलंधराणुवेलं ॥ धरराईणं गिरिसु वासा ॥ २०५ ॥

अर्थ— लवणे के० लवण समुद्रमांहे पुवेसाणाइदिसिविदिसि के० पूर्वादि चार
दिशि अने इशानादिक चार विदिशिनेविषे बायालसहस्सेहिं के० बेतालीश हजार
योजन गयाथी एटले जंबूद्वीपनी जगतिनी वेदिका थकी बेतालीश हजार योजन
लवण समुद्रमांहे पूर्वप्रमुख चार दिशिनेविषे वेलंधर के० वेलंधर नामे जे देवता
तेने वसवा योग्य पर्वतनेविषे आवास जाणवा. अने इशानप्रमुख चार विदिशिनेविषे
लवणसमुद्रमांहे बेतालीस हजार योजने अणुवेलंधर के० अनुवेलंधर नामे जे राईणं
के० अधिपति एवा चार देवताने रमवाना गिरिसु के० पर्वतनेविषे वासा के० आ-
वास जाणवा. ॥ २०५ ॥

॥ हवे आवास पर्वतनां नाम कहे छे. ॥

गोथूभे दगभासे ॥ संखे दगसीमनामि दिसि सेले ॥
गोथूभो सिवदेवो ॥ संखो य मणोसिलो राया ॥ २०६ ॥

अर्थ— पूर्वदिशि गोथुभ नामे आवास पर्वत छे, अने दक्षिणदिशि दगभास नामे
आवास पर्वत छे, पश्चिमदिशि संख नामे आवास पर्वत छे, अने उत्तरदिशि दससीम
नामे आवास पर्वत छे. ए रीते दिसिसेले के० ए चार दिशिना पर्वतनेविषे अनुक्रमे
एक गोथुभ, बीजो शिवदेव, त्रीजो शंख, अने चोथो मणोसिल एवे नामे वेलंधर
देवताना राया के० राजा एवा नागकुमार देवो रहे छे, एटले जे दिशाउनेविषे रहे
तेने वेलंधर कहीएं, अने जे विदिशाउनेविषे रहे तेने अनुवेलंधर कहिएं ॥ २०६ ॥

ककोडे विज्जुपहे ॥ केलासरुणप्पहे विदिसि सेले ॥
ककोडग कद्दमउ ॥ केलास रुणप्पहो सामी ॥२०७॥

अर्थ– हवे इशान प्रमुख चार विदिशिने विषे कर्कोटक, विद्युत्प्रज्ञ, केलाश अ अरुणप्रज्ञ एवे नामे जे चार आवास पर्वत छे, तेने विषे अनुक्रमे कर्कोटक, कर्दम केलाश अने अरुणप्पहो के० विद्युत्प्रज्ञ एवे नामे चार अनुवेलंधर नागकुमार दे ताना सामी के० स्वामि जाणवा. जे विदिशिनेविषे रहे तेने अनुवेलंधर कहियें. ॥२०

॥ हवे ए पर्वतना मान अने वरण कहे छे. ॥

एए गिरिणो सवे ॥ बावीसहिया य दससया मूले ॥ चउ-
सय चउवीसहिया ॥ विछिण्णा हुंति सिहरतले ॥ २०८ ॥

अर्थ– एएगिरिणोसवे के० ए सर्व वेलंधर, अने अनुवेलंधर नामे जे आवास पर्वत छे, ते बावीसहियाय दससयामूले के० एक हजार ने बावीश योजन मूलनेवि पोहोला जाणवा. अने चउसय चउवीसहिया के० चारसें ने चोवीश योजन सि तले के० शिखरस्थले एटले शिखरनेविषे विछिणा के० विस्तारेपोहोला हुंति के० छे.२

सतरससय इगवीसे ॥ उच्चत्ते ते सवेइया सवे ॥ कणगं-
करययफालिह, दिसासु विदिसासु रयणमया ॥ २०९ ॥

अर्थ– वली ते पर्वत केहवा छे? तो के–एक हजार सातसें ने एकवीश योजन उ त्ते के० उंचा छे, वली ते सवे के० ते आठ पर्वत केहवा छे, सवेइया के० वेदिका वनखंड तेणे करीने सहित छे, वली कणगंकरयय फालिह के० कनक, अंकरत्न, रू अने स्फाटिकरत्न एनी पूर्वदिशिथी अनुक्रमे गोथूज्ञादिक चार पर्वत छे. अने विदि- सासुरयणमया के० विदिशिनेविषे जे कर्कोटादिक चार पर्वत छे, ते रत्नमय जाणवा. ॥ २०९ ॥

॥ हवे ए आठ पर्वत पाणी उपरे केटला देखाय छे ते कहे छे. ॥

नवगुणहत्तरि जोयण ॥ बहिजलुवरि चत्त पण नवइ जाया ॥
एए मझे नवसय ॥ तेसठा जागसगसयरी ॥ २१० ॥

अर्थ– ए आठ पर्वत वहि के० जंबूद्वीपनी दिशियें नवगुणहत्तरिजोयण के० नव- सें ने उंगणोतेर योजन उपर एक योजनना, पणनवइजाया के० पंचाणु जाग करियें; तेवा चत्त के० चालीश जाग अधिक एटला योजन जंबूद्वीपनी दिशियें जलुवरि के० पाणी उपर देखाय छे. तथा, एए के० ए पर्वत मझे के० मांहेली लवण समुद्रनी ...नी दिशिथी जोतां नवसयतेसठा के० नवसेंने त्रेसठ योजन उपर एक योजनना

पंचाणु भाग करिएं तेवा सीत्तोतेर भाग एटला पाणी उपर पर्वतो देखाय छे ते जाणवा.

लवण समुद्र मध्ये पंचाणु हजार योजन जतां सातसें योजननी जलवृद्धि छे. तो बेतालीश हजार योजन जइएं त्यां वेलंधर पर्वत छे, ते स्थानके केटली जलवृद्धि होए, ते जाणवानी रीति बतावे छे. अहींआं प्रथम श्रेणी पंचाणु हजारनी, बीजी सातसेंनी, अने त्रीजी श्रेणी बेतालीस हजारनी, एवी आंकनी त्रण श्रेणी मांडीएं. ए त्रण आंकनी राशि मांड्या पछी ते रासीएणमज्झिल्ल ए गाथाना विधिएं गणीएं, ते आवी रीते के, वचमांनी जे सातसेंनी श्रेणी तेने छेली बेतालीश हजारनी श्रेणीएं गुणीएं तेवारे बे क्रोम ने चोराणु लाख थाय, पछी पेहेली श्रेणी जे पंचाणु हजारनी छे, तेनी साथे भाग वेहेंचीएं तेवारे त्रणसें ने नव योजन उपर एक योजनना पंचाणु भाग करीएं, तेवारे पीस्तालीस भाग आवे, ए रीते समभूतले जंबूद्वीपे जोतां बेतालीश हजार योजने एटली जलवृद्धि होए.

अने पंचाणु हजार योजने एक हजार योजन लवण समुद्र उंमो छे, तो बेतालीस हजार योजने केटलो उंडो छे? तेनुं गणीत आवी रीते करवुं के बेतालीश हजार योजनने हजारना आंके गुणीएं तेवारे चार कोमी ने वीश लाख थाय. तेने पंचाणु हजार भागे वेहेंचीएं तेवारे चारसें ने बेतालीश योजन उपर एक योजनना पंचाणु भाग करीएं तेवा दश भाग आवे, एटलो समुद्र उंमो छे, पछी जलवृद्धि तथा उंमपणुं ए बे एकठां करिएं तेवारे सातसें ने एकावन्न योजन उपर एक योजनना पंचाणु भाग करिएं तेवा पंचावन्न भाग थाय, ते सतरसें ने एकवीश योजन वेलंधर पर्वतनुं उंचपणुं छे, तेमांहेथी बाद करीएं तेवारे नवसें ओगणोतेर योजन, अने उपर पंचाणुआ चालीस भाग रहे. एटलो जंबूद्वीपथी जतां वेलंधर पर्वत पाणीथी उंचा छे.

हवे त्यां पर्वतनो विस्तार केटलो छे, ते आणवानो विधि केहे छे. जलवृद्धि अने उंडपणुं ए बे सातसें एकावन्न योजन उपर पंचाणुआ पंचावन्न भाग छे, ते सर्वेना पंचाणुआ भाग करीएं तेवारे एकोत्तेर हजार ने चारसें भाग थाय, पछी विखारडुगविसे सो ए करण गाथाएं करतां पर्वतनो मूल विस्तार एक हजार ने बावीश योजन छे, अने शिखर विस्तार चारसें ने चोवीश योजन छे, ते अधिका मांहेथी उंचुं काढतां बाकी पांचसें ने अठाणुं रहे ते पर्वतनुं सत्तरसें ने एकवीश योजन उंचपणुं छे, तेनी साथे भाग वेहेंचतां भाग पोहोंचे नही, ते माटे एकोत्तेर हजार ने चारसें एटली जलवृद्धि, तथा उंडपणाना पंचाणुआ भाग छे, तेने पांचसें ने अठाणुं साथे गुणीएं तेवारे चार क्रोड छवीश लाख सत्ताणुं हजार ने बसें थाय, तेने पर्वतना उंचपणाना सत्तरसें ने एकवीश योजन साथे भाग वेहेंचीएं तेवारे चोवीश हजार आठसें ने नव

के० लवण समुद्रनी शिखानी दिशिए कोसडुगं के० बे कोश प्रमाण सव्व के० सर्व द्वीपनो प्रकाश जाणवो. ते यंत्रमांहे लख्युं छे. ॥ २१३ ॥

॥ हवे अंतरद्वीपनां नाम कहे छे. ॥

सव्वे सवेइयंता ॥ पढमचउक्कंमि तेसि नामाइं ॥
एगोरुय आनासिय ॥ वेसाणिय चेव लांगूले ॥ २१४ ॥

अर्थ– सवेसवेइयंता के० सर्व अंतरद्वीप वेदिकावनखंडे करी मंडित जाणवा. अंतरद्वीपना पढमचउक्कंमि के० पेहेला चतुष्कनेविषे ईशानकूणथी दक्षिणावर्त्त गणतां तेसिनामाइं के० ते द्वीपनां जे नाम छे, ते कहे छे. एगोरुय के० एक रुचक, बीजुं आनाशिक, त्रीजुं वैषाणीक, चोथुं लांगुलीक, ए चार नाम अनुक्रमे जाणवां.॥२१४॥

बीयचउक्के हयगय ॥ गो सक्कुलि पुव्वकसनामाणो ॥
आयंस मिंढग अउ ॥ गोपुव्वमुहा य तइयंमि ॥ २१५ ॥

अर्थ– बीयचउक्के के० अंतरद्वीपना बीजा चतुष्कनेविषे हय, गय, गो, अने शक्कुली, ए चार शब्दने प्रत्येके कस के० कर्ण शब्द जोडीएं, तेवारे जे नाम थाय ते नामे द्वीप जाणवा. एटले हयकर्ण, गजकर्ण, गोकर्ण, अने शष्कुलीकर्ण, एवां नाम जाणवां. हवे तइयंमि के० त्रीजा चतुष्कनेविषे आदर्श, मिंढक, अयः, गो, ए चार शब्दने प्रत्येके पुव्वमुहाय के० पूर्वे मुख शब्द जोडीएं, तेवारे आदर्शमुख, मेंढमुख, अयोमुख अने गोमुख, एवे नामे चार द्वीप छे. ॥ २१५ ॥

हय गय हरि वग्घ मुहा ॥ चउठए आसकस हरिकसो ॥
अकस कस प्पावर, ण दीव पंचमचउक्कंमि ॥ २१६ ॥

अर्थ– चउठए के० चोथा चतुष्कनेविषे हय, गय, हरी अने व्याघ्र, ए चार नामने आगल प्रत्येके मुहा के० मुख शब्द जोडीएं तेवारे हयमुख, गजमुख, हरीमुख अने व्याघ्रमुख, एवा चार नामे चार द्वीप छे,अने अश्वकर्ण,सिंहकर्ण, अकर्ण अने कर्णप्रावरण एवे नामे दीव पंचमचउक्कंमि के० पांचमा चतुष्कने विषे अंतरद्वीप जाणवा ॥२१६॥

उक्कमुहो मेहमुहो ॥ विज्जुमुहो विज्जदंत छठंमि ॥
सत्तमगे दंतंता ॥ घण लठ निगूढ सुद्धय ॥ २१७ ॥

अर्थ– उल्कामुख, मेघमुख, विद्युन्मुख अने विद्युदंत, एवे नामे छठा चतुष्कना अंतरद्वीप छे, हवे सातमा चतुष्कनेविषे दंतंता के० दंत शब्द चारेना अंतने विषे जोडीएं तेवारे घनदंत, लष्टदंत, गूढदंत अने सिद्धदंत, एवां चार नाम जाणवां. ए अठावीश अंतरद्वीपनां नाम कह्यां. ॥ २१७ ॥

हवे अंतरद्वीपनो परिधि कहे छे.

पेहेला चतुष्कनेविषे नवसें ने ओगणपचास योजननो परिधि छे, पछीना चतुष्कने विषे त्रणसो ने सोल योजननी वृद्धि करीएं. यथा ॥ सोलुत्तरतिसयजुय ॥ सपढमपरिहिंवरावरचउक्कं पढमेनवगुणवन्न ॥ सावीगुणारपणसठी ॥ १ ॥ तरगुपनरिकारसि ॥ चउछगुपुणअढारसगणउआ ॥ जोयणवावीससया ॥ तेरहियापंचमचउक्कं ॥२॥ पणवीसइगुणतीसा ॥ छहेचरमेउ वीसपणयाला ॥ परिहिअंतरदीवा सत्तचउक्काणनायव्वा ३॥२१७

एमेव य सिहरिंमि वि ॥ अडवीसं सवि हुंति उप्पन्ना ॥
एएसु जुअलरूवा ॥ पलिआसंखंसआउ नरा ॥ २१८ ॥

अर्थ— एमेव के० ए पूर्वोक्त प्रकारे जे य के० वली सिहरिमिवि के० शिखरी पर्वतनेविषे पण ईशानकूण प्रमुख चार दिदिशिनेविषे चार दाढा छे, तो एकेकी दाढाएं सात सात अंतर द्वीपछे, तेवारे चारे दाढाना अडवीसं के० अठावीश थाय. ए रीते हेमवंत तथा शिखरीना एकठा गणतां सविहुंतिउप्पन्ना के० सर्व मलीने छपन्न अंतरद्वीप जाणवा. एएसु के० ए सर्व छपन्न अंतर द्वीपोनेविषे जुअलरूवा के० युगलरूप एवा नरा के० मनुष्य जाणवा. अने पलिआसंखंसआउ के० पल्योपमना असंख्यातमे जागे तेनुं आयुष्य जाणवुं, एवा युगलीआ त्यां वास करे छे. ॥ २१८ ॥

जोयणदस मंसतणू ॥ पिठिकरंमाणमेसि चउसठी ॥ असणं च चउत्था उं ॥ गुणसीदिण वच्चपालणया ॥ २१९ ॥

अर्थ—ते युगलीआना तणू के० शरीर ते जोयणदसमंस के० एक योजनने दशमे जागे छे, एटले आठसें धनुष्यनां उंचां शरीर छे, वली एसि के० ए युगलीआना शरीरनेविषे पिठिकरंडाणचउसठी के० चोसठ पांसली छे. च के० वली ते युगलीआने असणं के० आहारनी इछा चउछाउं के० एकांतरे उपजे छे. अने ए गुणसीदिणवच्चपालणया के० ओगणाएंसी दिवश लगे अपत्य पालना करे छे. ॥ २१९ ॥

पछिमदिसि सुठिय लव, णसामिणो गोयमुत्ति इगुदीवो ॥
उन्नउ वि जंबूलवणे ॥ डुडु रविदीवा य तेसिं च ॥ २२० ॥

अर्थ—मेरुपर्वतथकी पछिमदिसि के० पश्चिम दिशिने विषे जगतीथकी बार हजार योजन लवणसमुद्रमांहे सुठियलवणसामिणो के० सूस्थित एवे नामे जे लवणसमुद्रनो स्वामी देव छे, तेनो गोयमुत्तिइगुदीवो के० गौतम एवे नामे एक द्वीप छे, ते गौतमद्वीपना उन्नउवि के० बन्नेबाजु जंबूलवणेडुडुरवि के० जंबूद्वीपना बे सूर्य अने

लवणसमुद्रना बे सूर्य तेसिं के० तेना दीवाय के० बे बे द्वीप जाणवा. एटले वचमां गौतमद्वीप छे, अने बन्ने पासे बे बे सूर्यद्वीप छे. ॥ २२० ॥

जगइ परुप्परि अंतरि ॥ तह विठर बारजोयणसहस्सा ॥
एमेव य पुव्वदिसि ॥ चंदचउक्कस्स चउ दीवा ॥ २२१ ॥

अर्थ– जगइ के० जगतीथकी द्वीपनुं वेगलाइपणुं अने परुप्परि अंतरि के० द्वीपनुं परस्पर एटले मांहोमांहे अंतर तह के० तथा द्वीपनो विठर के० विस्तार ते बारजोयणसहस्सा के० बार हजार योजन जाणवो. य के० वली एमेव के० ए प्रकारेज पुव्वदिसि के० पूर्वदिशिनेविषे जगती थकी बार हजार योजन लवणसमुद्रमांहे बे चंद्रमा जंबूद्वीपना अने बे चंद्रमा लवणसमुद्रना ए रीते चंदचउक्कस्स चउदीवा के० चार चंद्रमाना चार द्वीप छे. २२१

एवंचिय बाहिरउ ॥ दीवा अठ्ठ पुव्वपछिमउ ॥ डु डु ॥
लवणे ठ ठ धायइ, संड ससीणं रवीणंच ॥ २२२ ॥

अर्थ– एवंचिय के० ए प्रकारे बाहिरउ के० बाहेर थकी धातकी खंडनेविषे तथा मंदर पर्वत थकी पूर्वपश्चिमदिशे लवणसमुद्रनी जगती थकी बार हजार योजन लवण समुद्रमांहे शिखानी दिशि फरे, ते बे चंद्रमा लवण समुद्रना, अने ठ चंद्रमा धातकी खंडना, ए रीते आठ चंद्रमाना द्वीप पूर्वदिशिएं छे, तथा बे सूर्य लवणसमुद्रना, अने ठ सूर्य धातकीखंडना, एवं आठ सूर्यना द्वीप पश्चिम दिशे छे. ॥२२२॥

॥ ए चंद्रमा अने सूर्यना द्वीप पाणी उपर केटला छे ते कहे छे. ॥

एए दीवा जलुवरि ॥ बहि जोयण सड्ढअठसीइ तहा ॥
भागाविय चालीसा ॥ मज्झे पुण कोस डुगमेव ॥ २२३ ॥

अर्थ– एएदीवा के० ए पूर्वे कह्या जे चंद्रमा अने सूर्यना द्वीप ते जलुवरि के० पाणी उपर बहि के० जंबूद्वीप धातकीखंडनी दिशिथी जोतां जोयणसड्ढअठसीइ के० साडीअठ्ठासी योजन तहा के० तथा प्रकारे भागावियचालीसा के० उपरे पंचाणुआ चालीश भाग एटला पाणीथी उपर छे, ते जाणवाने अर्थे प्रथमनी पेरे आंकनी त्रण राशि मांडीएं. एक पंचाणु हजार, बीजी सातसें अने त्रीजी चोवीश हजार, सुखज्ञपणामाटे बिंदु टालीने वचेनी राशि छेहेली राशिसाथे गणतां सोल हजार ने आठसो थाय, तेने पेहेली राशिना पंचाणु हजार छे, तेना बिंदु टालतां पंचाणुभागे वेहेंचीएं तेवारे एकसो छव्वतेर योजन उपर पंचाणुआ एंसी भाग आवे. एटली लवणसमुद्रनी शिखादिशि जलवृद्धि छे, तेनुं अर्द्ध अठ्ठासी योजन थाय छे. तेनी साथे पाणी थकी

धाइरनी उंचाइना बे कोश जेलीगं, तेवारे साडीअठासी योजन उपर पंचाणुआ चालीश नाग, एटला जंबूद्वीप तथा धातकी खंडनी दिशिथी जोतां पाणी उपर द्वीप ले. पुण के० वली मज्ने के० मांहेनी लवणशिखानी दिशियकी जोतां कोस डुगमेव के० बन्ने धाजुए बे कोश पाणी थकी सर्वे द्वीप उंचा ले. हवे द्वीपनो परिधि कहे ले. उक्तंच– सगतीससहस्सनवसया, इयालपरिहिजलाउकोसवहि ॥ उच्चा अंतोजोयण, अडसी पणनउअचत्तंसा ॥ १ ॥ २२३ ॥

॥ हवे ते चंद्रसूर्यद्वीपमांहे प्रासादनां प्रमाण कहे ले. ॥

कुलगिरिपासायसमा ॥ पासाया एसु नियनिय पहूणं ॥
तह लवणे जोइसिया ॥ दगफालिह उद्धलेसागा ॥ २२४ ॥

इति श्रीलवणसमुद्राधिकारो द्वितीयः समाप्तः॥

अर्थ– एसु के० ए चंद्रसूर्यद्वीपने विषे कुलगिरिपासायसमा के० कुलगिरिना प्रासाद सरखा साडीबासठ योजन उंचा, अने तेनुं अर्द्ध सवाएकत्रीश योजन पहोला, एवा रमवा योग्य नियनियपहूणं के० पोतपोताना प्रजु एटले स्वामी जे सुस्थितदेव तथा चंद्र सूर्य तेमना एवा पासाया के० प्रासाद ले, तथा ए सर्व चंद्र सूर्य प्रमुख जे ज्योतषीउनां विमान ले ते स्फाटिक रत्ननां ले. तह के० तथा लवणे के० लवण समुद्रने विषे जे जोइसिया के० ज्योतषी ले तेनां विमान दगफालिह के० दगपाटन जे स्फाटिकरत्न तेनां ले, ते विमानने संयोगे लवण समुद्रनां पाणी फाटे ले, ए रत्ननो जातिगुण ले. वली ते रत्ननी कान्ति उद्धलेसागा के० उंची लवण शिखानेविषे पण प्रकाश करे ले. लवण समुद्रने विषे चार चंद्रमा, चार सूर्य, त्रणसें ने बावन ग्रह, एकसो ने बार नक्षत्र, अने बे लाख सडसठ हजार ने नवसें एटली तारानी कोमाकोडी जाणवी. लवणसमुद्रनो परिधि पन्नर लाख एक्यासी हजार एकसो ने उंगणचालीश योजन जाणवो. समुद्रनी जगतिना चार द्वारनुं अंतर, त्रण - लाख पंचाणु हजार बसें ने सवाएंसी योजन ले. हवे लवण समुद्रनुं प्रतर घन करवानी गाथा लखे ले ॥ दससहस्सरहियमिन्नर ॥ अफ्फंदससहस्ससंजुअंतेण ॥ गणियायमज्फपरिही ॥ पयरोलवणस्सिमोहोइ ॥ १ ॥ नवनवइंकोडिसया ॥ एकसठीकोडीसत्तरसलरका ॥ पन्नरससहस्सायङ्मो ॥ घणोसवेसत्तरसहस्सगुणो ॥ २ ॥ सोसोलकोडिकोडी ॥ तिणवइलरकीगुणचत्तसहसाया ॥ नवसयकोडीपन्नर ॥ कोडीपन्नासलरकाय ॥ ३ ॥ ॥ २२४ ॥

॥ इतिवाचनाचार्यश्रीसहजरत्नविरचिते क्षेत्रसमासवार्त्तिके लवणोदाधिकारः समाप्तः ॥

॥ हवे धातकीखंड नामा बीजा द्वीपनो अधिकार वखाणे छे. ॥

जामुत्तरदीहेणं ॥ दससयसमपिहुल पणसयउच्चेण ॥
उसुयार गिरिडुगेणं ॥ धायइसंडो डुह विहत्तो ॥ २२५ ॥

अर्थ– लवण समुद्रनी जगती थकी बाहेर वलयने आकारें चार लाख योजन पहोलो एवो बीजो धातकीखंड नामे द्वीप छे, ते धायइसंडो के० धातकीखंड केहवो छे ? तो के–उसुयारगिरिडुगेणं के० इखुकार नामे जे बे पर्वत तेणे डुहविहत्तो के० बे नागे वेहेंच्यो छे, एटले एक पूर्व धातकीखंड, अने बीजो पश्चिम धातकीखंड ए बे नाग जाणवा. हवे ते इखुकार पर्वत केहवा छे? तो के–जाम के० दक्षिणदिशे, अने उत्तर के० उत्तरदिशिएं, दीहेणं के० दीर्घ एटले लांबा छे. वली दशसय के० दशसो एटले एक हजार योजन समपिहुल के० मूलनेविषे, अने शिखरनेविषे, सरखा पोहोला छे. तथा पणसयउच्चेण के० पांचसें योजन उंचा छे. लवण समुद्रनी जगतीना दक्षिण उत्तरदिशिना वैजयंत, अपराजित एवे नामे जे बारणां छे, तेमांथी इखु एटले बाणने आकारे चार लाख योजन धातकीखंडना विस्तार सुधी लांबा निकल्या छे, एवा ते पर्वतो छे. ॥२२५॥

॥ हवे बे खंडने विषे कुलगिरि क्षेत्र वखाणे छे. ॥

खंडडुगे छ छ गिरिणो ॥ सग सग वासा य अर विवररूवा ॥
धुरि अंति समा गिरिणो ॥ वासा पुणपिहुलपिहुलयरा ॥२२६॥

अर्थ– खंडडुगे के० धातकीखंडना पूर्व अने पश्चिम दिशाना एकेका खंडनेविषे छछगिरिणो के० छ छ कुलगिरि जाणवा, अने सगसगवासाय के० सात सात क्षेत्र जाणवां. ते कुलगिरिक्षेत्र केवां छे? तो के–अरविवररूवा के० इखुकार कुलगिरि ते आरा सरखां छे, अने क्षेत्र ते आराना विवर एटले जे आंतरा होय तेना सरखां छे. जेम गाडीनां पइडांने विषे, वचेनी नाजि थकी आराना आंतरा होए; तेम जंबू द्वीप अने लवण समुद्र छे, ते नाजि सरखा छे. अने धातकी खंडमांहे जे इखुकार तथा कुलगिरि प्रमुख पर्वत छे ते आरा सरखा छे, अने क्षेत्र ते तेना आंतरा सरखां छे. वली गिरिणो के० ते कुलगिरि इखुकार केहवा छे? तो के–धुरि के० मूलनेविषे अने अंति के० छेहेडाने विषे समा के० सरखा पहोला छे. पुण के० वली वासा के० क्षेत्र जे छे, ते लवण समुद्र थकी मांडीने पिहुलपिहुलयरा के० पिहुल पिहुलतर छे. ॥२२६॥

॥ हवे धातकीखंडमांहे जे पदार्थ जंबूद्वीप मांहेला पदार्थ सरखा छे ते कहे छे. ॥

दहकुंडुंच्चत्तममे, रुमुस्सयं विउरं वियद्वाणं ॥
वट्टगिरिणंच सुमे, रुवज्जमिद जाण पुव्वसमं ॥ २२७ ॥

अर्थ– धातकीखंमनेविषे जे ऊह, कुंमनुं उंमत के० उंमपणुं तथा मेरुपर्वत टालीने कुलगिरि, गयदंतगिरि, वक्षस्कार, यमलगिरि, कांचनगिरि अने वैताढ्य प्रमुख पर्वतनुं मुस्सयं के० उंचपणुं, तथा च के० वली सुमेरुवज्ज के० सुमेरुपर्वत वर्जिने वैताढ्यनो विछरं के० विस्तार अने वट्टगिरिणं के० बीजा वैताढ्य प्रमुख वृत्तपर्वतनो विस्तार ते सर्व पुव्वसमंजाण के० पहेलाना सरखो जाणवो. एटले जंबूद्वीपनी पेरे जाणवो. ॥ २२७ ॥

॥ हवे धातकीखंडनेविषे बे मेरु ठे ते वखाणे ठे. ॥

मेरुडुगंपि तहच्चिय ॥ नवरं सोमणसहिहुवरि देसे ॥
सग अडसहस्सऊणा, त्तिसहस पणसीइ उच्चते ॥ २२८ ॥

अर्थ– धातकीखंमना जे मेरुडुगंपि के० बे मेरुपर्वत ठे, ते तहच्चिय के० जंबूद्वीपना मेरु सरखा जाणवा. पण नवरं के० एटलुं विशेष ठे के, जे सोमणसहिहुवरिदेसेसगअडसहस्सऊणत्ति के० सोमनस वन थकी हेठे सात हजार योजन, अने सोमनस वन थकी उपरे आठ हजार योजन ऊणा करिएं. इति एटले ए जाव जे जंबूद्वीपना मेरुनी भूमिथी पांचसें योजन उपर चडिएं, त्यां नंदन वन ठे. ते थकी उपर साडा बासठ हजार योजन चडीएं, तेवारे सोमनस वन ठे, त्यां ठत्रीश हजार योजन उंचुं पांडुकवन ठे, अने धातकीखंमना मेरुनुं एटलुं विशेष जे भूमिथकी पांचसें योजन उंचुं नंदनवन ठे, ते थकी साडा पंचावन्न हजार योजन उंचे चडीएं, त्यां सोमनस वन ठे, त्यांथी अछावीश हजार योजन उंचा चडीएं, त्यां पांडुक वन ठे, ए चोरासी हजार योजन थया. अने एक हजार योजन भूमिमांहे उंमा ठे, एम सर्व मली सहस पण सीइ उच्चते के० धातकी खंडना मेरु पंचासी हजार योजन उंचा ठे. ॥२२८॥

॥ हवे ते मेरुनो विस्तार कहे ठे. ॥

तहपणनवइचउणउ ॥ अद्धचउणउ य अठत्तीसा य ॥
दस य सया य कमेणं ॥ पणठाण पिहुत्ति हिठा य ॥२२९॥

अर्थ– तह के० तथा प्रकारे पण नवइ के० नव हजार ने पांचसें, अने चउणउ के० नव हजार ने चारसें य के० तथा अद्धचउणउ के० नव हजार त्रणसें ने पचास अने अठतीसा के० त्रण हजार ने आठसो तथा दसयसया के० एक हजार एवा पणठाय के० पांच स्थानकने विषे पिहुत्ति के० पहोलपणानो विस्तार, हिठा के० मेरुना मूल थकी कमेणं के० अनुक्रमे जाणवो. ते आवी रीते जे नव हजार ने पांचसें योजन मूलमां विस्तार ठे, अने नव हजार ने चारसो योजन भूतल विस्तार ठे, तथा नव हजार ने साडात्रणसें योजन नंदनवननो विस्तार जाणवो, त्रण हजार ने आठसें

योजन सोमनस वननो विस्तार जाणवो; अने एक हजार योजन शिखानो विस्तार जाणवो.

हवे वांछित स्थानकने विषे विस्तार आणवानो विधि विछारडुगविसेसो ए गाथा थकी जाणवो, ते आवी रीते के-भूतलनुं पहोलपणुं नव हजार ने चारसें योजन छे, तेमांथी शिखरनुं पहोलपणुं एक हजार योजन काढीएं, तो बाकी आठ हजार ने चारसें योजन रहे. ते भूतल थकी उंचुं चोरासी हजार योजन छे, तेनी साथे भाग आपतां, भाग पोहोंचे नहीं. ते माटे आठ हजार चारसेंने दसगुणा करिएं, तेवारे चोरासी हजार थाय, ते उंचपणाना चोरासी हजार योजन साथे गुणीएं तेवारे एक योजननो दशमो भाग आवे. तो भूतल थकी जेवारे एक योजन उंचे चमीएं, तेवारे विष्कंभमांहे एक योजनना दश भाग मांहेलो एक भाग घटे अने उतरतां वधे, एम प्रथमनी पेरे जाणवुं. ॥ २२९ ॥

नइकुंडदीवणसुह ॥ दहदीहरसेलकमलविछारं ॥
नइउंमत्तंच तहा॥दह दीहत्तं च इह डुगुणं ॥ २३० ॥

अर्थ- प्रथम जे जंबूद्वीपने विषे नदी, प्रपात कुंड, कुंडमांहेला द्वीप, वनमुख, द्रह, दीहरसेल के० दीर्घ एटले लांबा पर्वत तथा कमल एटला पदार्थनो विछारं के० विस्तार तहा के० तथा प्रकारे नइ उंमत्तं के० नदीनुं उंडपणुं, च के० वली दहदीहत्तं के० द्रहनुं दीर्घपणुं एटले लांबपणुं जे कह्युं, तेथी ते इह के० आ धातकी खंडनेविषे डुगुण के० बमणुं जाणवुं. ॥ २३० ॥

॥ हवे भद्रशाल वननुं परिमाण कहे छे. ॥

इगलक्ख सत्तसहसा ॥ अडसय गुणसीइ भद्दसालवणं ॥
पुव्वावरदीहत्तं ॥ जाम्मुत्तर अठसी भइयं ॥ २३१ ॥

अर्थ- एक लाख सात हजार आठसें ने ओगणाएंसी योजन मेरुपर्वत थकी पुव्वावर के० पूर्व पश्चिम दिशाए दीहत्तं के० लांबपणे भद्रशाल वन छे, एने जेवारे अठसी भइयं के० अठासी भागे वेहेंचीएं तेवारे बारसें ने छवीस योजन कांइक उणा थाय; एटलुं मेरुथकी भद्रशालवन जाम्मुत्तर के० उत्तर तथा दक्षिण दिशाए पहोलुं छे. कुरुक्षेत्रनी जीवा ते लाख त्रेवीश हजार एकसो ने अठावन योजन एटली जाणवी. २३१

॥ हवे गयदंत गिरि वखाणे छे. ॥

बहिगयदंता दीहा ॥ पणलक्खा सयरिसहस डुगुणछा ॥
इयर निलक्ख छप्प, न्नसहस सयडुगि सगवीसा ॥ २३२ ॥

अर्थ- पूर्व अने पश्चिम दिशाना बेहु धातकी खंडने विषे बहि के० बाहेरनी

दिशाए धातकी खंडनी जगतीना पासाना गयदंता के० चार गयदंत गिरि ते दीहा के० दीर्घ एटले केटला लांबा छे? तो के—पणलरकणसयरिसहसछगुणछा के० पांच लाख उंगणोतेर हजार बसो ने उंगणसाठ एटला योजन लांबा जाणवा. अने इयरे के० इतर एटले बीजा जंबूद्वीपनी जगतीनी दिशाना मांहेला चार गयदंत गिरि, जे छे ते त्रण लाख छपन्न हजार बसो ने सत्तावीश योजन लांबा जाणवा. तथा एक बाहेरनो गयदंतगिरि, अने एक मांहेनो गजदंतगिरि ते बन्ने एकठा करिएं तेवारे कुरुक्षेत्रनुं धनुपृष्ट थाय, तेनुं प्रमाण नव लाख पचीश हजार चारसें ने छयासी योजन थाय. एटलुं धातकी खंडने विषे कुरुक्षेत्रनुं धनुपृष्ट जाणवुं. ॥ २३२ ॥

॥ हवे वक्षस्कार अंतर नदी प्रमुखनां प्रमाण कहे छे. ॥

खित्ताणुमाणउंसे, ससेलनइ विजयवणमुहायामो ॥
चउलरकुदीहवासा ॥ वासविजयविछरो उइमो ॥ २३३ ॥

अर्थ— कुलगिरि तथा गजदंतानां प्रमाण कह्यां अने सेस के० तेपछी अन्य जे वक्षस्कार, अंतरनदी, विजय, अने वनमुख एनो आयाम के० विस्तार ते खित्ताणुमाणउ के० क्षेत्रना अनुमाने करी जाणवो. एटले पूर्व धातकी खंड तथा पश्चिम धातकी खंडनुं बन्ने इखुकार दिशिएं जेवुं क्षेत्रनुं लांबपणुं छे, तेवुं वक्षस्कारादिकनुं पण लांबपणुं जाणवुं. तथा वासा के० पूर्व धातकी खंडनां सात क्षेत्र, अने पश्चिम धातकी खंडनां सात क्षेत्र, ते चउलरक के० चार लाख योजन दीह के० दीर्घ एटले लांबां जाणवां. हवे वास के० क्षेत्रना विजयनो विछरोउ के० विस्तार जे छे, ते इमो के० आगली गाथाएं कहे छे, ते प्रमाणे जाणवो. ॥ २३३ ॥

खित्तंकगुणधुवंके ॥ दोसय बारुत्तरेहिं पविभत्ते ॥
सव्वछ वासावासो ॥ हवेइ इह पुण इय धुवंका ॥ २३४ ॥

अर्थ— खित्तंक के० क्षेत्रना आंक जे एक, चार, सोल ने चोसठ; एनी साथे गुणधुवंके के० ध्रुवांक गुणीएं. पछी दोसयबारुत्तरेहिं के० बसें ने बारे करी पविभत्ते के० प्रतिभक्त एटले भागे वेहेंचीएं, तेवारे वास के० क्षेत्रनुं सव्वछ के० सर्वत्र एटले आदि, मध्य अने अंत्य वासो के० व्यास एटले विस्तार, ते हवेइ के० होय. पुण के० वली इह के० ए क्षेत्रने विषे धुवंका के० ध्रुवांक जे छे, ते इय के० आगली गाथाए कहे छे.॥२३४॥

॥ हवे धातकी खंडना ध्रुवांक कहे छे. ॥

धुरि चउद लरक उसहस ॥ दो सगनउया धुवं तहा मज्झे ॥
इसय अडुत्तर सतस, छिसहस छवीस लरका य ॥ २३५ ॥

योजन सोमनस वननो विस्तार जाणवो; अने एक हजार योजन शिखानो विस्तार जाणवो.

हवे वांछित स्थानकने विषे विस्तार आणवानो विधि विक्खंभदुगविसेसो ए गाथा थकी जाणवो, ते आवी रीते के-नूतलनुं पहोलपणुं नव हजार ने चारसें योजन छे, तेमांथी शिखरनुं पहोलपणुं एक हजार योजन काढीएं, तो बाकी आठ हजार ने चारसें योजन रहे. ते नूतल थकी उंचुं चोरासी हजार योजन छे, तेनी साथे नाग आपतां, नाग पोहोंचे नहीं. ते माटे आठ हजार चारसेंने दसगुणा करिएं, तेवारे चोरासी हजार थाय, ते उंचपणाना चोरासी हजार योजन साथे गुणीएं तेवारे एक योजननो दशमो नाग आवे. तो नूतल थकी जेवारे एक योजन उंचे चमीएं, तेवारे विष्कंनमांहे एक योजनना दश नाग मांहेलो एक नाग घटे अने उतरतां वधे, एम प्रथमनी पेरे जाणवुं. ॥ २२९ ॥

नइकुंडदीववणमुह ॥ दहदीहरसेलकमलविक्खारं ॥
नइउंमत्तंच तहा ॥ दह दीहत्तं च इह उगुणं ॥ २३० ॥

अर्थ- प्रथम जे जंबूद्वीपने विषे नदी, प्रपात कुंड, कुंडमांहेला द्वीप, वनमुख, द्रह, दीहरसेल के० दीर्घ एटले लांबा पर्वत तथा कमल एटला पदार्थनो विक्खारं के० विस्तार तहा के० तथा प्रकारे नइ उंमत्तं के० नदीनुं उंडपणुं, च के० वली दहदीहत्तं के० द्रहनुं दीर्घपणुं एटले लांबपणुं जे कह्युं, तेथी ते इह के० आ धातकी खंडनेविषे उगुण के० बमणुं जाणवुं. ॥ २३० ॥

॥ हवे नद्रशाल वननुं परिमाण कहे छे. ॥

इगलक्ख सत्तसहसा ॥ अडसय गुणसीइ नद्दसालवणं ॥
पुव्वावरदीहंतं ॥ जामुत्तर अठसी नइयं ॥ २३१ ॥

अर्थ- एक लाख सात हजार आठसें ने उंगणाएंसी योजन मेरुपर्वत थकी पुव्वावर के० पूर्व पश्चिम दिशाए दीहंतं के० लांबपणे नद्रशाल वन छे, एने जेवारे अठसी नइयं के० अठ्यासी नागे वेहेंचीएं तेवारे बारसें ने छवीस योजन कांइक उणा आवे; एटलुं मेरुथकी नद्रशालवन जामुत्तर के० उत्तर तथा दक्षिण दिशाए पहोलुं छे. ए नद्रशालवननी जीवा बे लाख त्रेवीश हजार एकसो ने अठावन योजन एटली जाणवी. २३१

॥ हवे गयदंत गिरि वखाणे छे. ॥

बहिगयदंता दीहा ॥ पणलक्खण सयरिसहस उगुणठा ॥
इयरे तिलक्ख छप्प, ण्णसहस सयडुणि सगवीसा ॥ २३२ ॥

अर्थ- पूर्व अने पश्चिम दिशाना बेहु धातकी खंडने विषे बहि के० बाहेरनी

दिशाए धातकी खंडनी जगतीना पासाना गयदंता के० चार गयदंत गिरि ते दीहा के० दीर्घ एटले केटला लांबा छे? तो के—पणलक्खणसयरिसहस्सछगुणछा के० पांच लाख छंगणोतेर हजार वसो ने छंगणसाठ एटला योजन लांबा जाणवा. अने इयरे के० इतर एटले बीजा जंबूद्वीपनी जगतीनी दिशाना मांहेला चार गयदंत गिरि, जे छे ते त्रण लाख छपन्न हजार वसो ने सत्तावीश योजन लांबा जाणवा. तथा एक बाहेरनो गयदंतगिरि, अने एक मांहेनो गजदंतगिरि ते बन्ने एकठा करिएं तेवारे कुरुक्षेत्रनुं धनुपृष्ट थाय, तेनुं प्रमाण नव लाख पचीश हजार चारसें ने छयासी योजन थाय. एटलुं धातकी खंडने विषे कुरुक्षेत्रनुं धनुपृष्ट जाणवुं. ॥ २३२ ॥

॥ हवे वक्षस्कार अंतर नदी प्रमुखनां प्रमाण कहे छे. ॥

खित्ताणुमाणउसे, ससेलनइ विजयवणमुहायामो ॥
चउलक्खुदीहवासा ॥ वासविजयविछरो उइमो ॥ २३३ ॥

अर्थ— कुलगिरि तथा गजदंतानां प्रमाण कह्यां अने सेस के० तेथकी अन्य जे वक्षस्कार, अंतरनदी, विजय, अने वनमुख एनो आयाम के० विस्तार ते खित्ताणुमाणउ के० क्षेत्रना अनुमाने करी जाणवो. एटले पूर्व धातकी खंड तथा पश्चिम धातकी खंडनुं बन्ने इखुकार दिशिएं जेवुं क्षेत्रनुं लांबपणुं छे, तेवुं वक्षस्कारादिकनुं पण लांबपणुं जाणवुं. तथा वासा के० पूर्व धातकी खंडनां सात क्षेत्र, अने पश्चिम धातकी खंडनां सात क्षेत्र, ते चउलक्ख के० चार लाख योजन दीह के० दीर्घ एटले लांबां जाणवां. हवे वास के० क्षेत्रना विजयनो विछरोउ के० विस्तार जे छे, ते इमो के० आगली गाथाएं कहे छे, ते प्रमाणे जाणवो. ॥ २३३ ॥

खित्तंकगुणधुवंके ॥ दोसय बारुत्तरेहि पविभत्ते ॥
सवछ वासावासो ॥ हवेइ इह पुण इय धुवंका ॥ २३४ ॥

अर्थ— खित्तंक के० क्षेत्रना आंक जे एक, चार, सोल ने चोसठ; एनी साथे गुणधुवंके के० ध्रुवांक गुणीएं. पछी दोसयबारुत्तरेहि के० बसें ने बारे करी पविभत्ते के० प्रतिभक्त एटले भागे वेहेंचीएं, तेवारे वास के० क्षेत्रनुं सवछ के० सर्वत्र एटले आदि, मध्य अने अंत्य वासो के० व्यास एटले विस्तार, ते हवेइ के० होय. पुण के० वली इह के० ए क्षेत्रने विषे धुवंका के० ध्रुवांक जे छे, ते इय के० आगली गाथाए कहे छे.॥२३४॥

॥ हवे धातकी खंडना ध्रुवांक कहे छे. ॥

धुरि चउद लक्ख छसहस ॥ दो सगनउया धुवं तहा मज्जे ॥
इसय अडुत्तर सतस, छिसहस छवीस लक्खा य ॥ २३५ ॥

अर्थ— धुरि के० प्रथम क्षेत्रना चउदसलक्खदुसहस दोसगनउया ध्रुवं के० चउद लाख, वे हजार वसें ने सत्ताणुं एटला ध्रुवांक जाणवा. तह्य के० तथा प्रकारे मझे के० मध्यक्षेत्रना ध्रुवांक छवीश लाख सडसठ हजार वसो ने श्राठ जाणवा.

अहींयां प्रथम क्षेत्रना ध्रुवांक जे चोद लाख वे हजार वसें ने सत्ताणु छे अने क्षेत्रनो आंक एक छे. माटे एके गुणीएं तेवारे तेहिज आंक आवे. तेने वसें ने वार जागे वेहेंचतां ७ हजार छसो ने चोद योजन जाझेरा, एटलो जरत तथा ऐरवतनो आदिविस्तार जाणवो. अने वार हजार पांचसें ने एक्याशी योजन जाझेरो मध्य विस्तार छे, तथा अढार हजार पांचसें ने सुमतालीश योजन जाझेरो अंत्यविस्तार छे.

हेमवंत ने ऐरण्यवंतनो आदि विस्तार छवीश हजार चारसें ने अठावन योजन जाझेरो छे, मध्यविस्तार पचाश हजार त्रणसें ने चोवीश योजन जाझेरो छे, अने अंत्य विस्तार चमोत्तेर हजार, एकसो ने नेवु योजन जाझेरो छे.

हरीवर्ष अने रम्यक क्षेत्रनो आदिविस्तार एक लाख पांच हजार आठसें ने तेत्रीश योजन जाझेरो छे, अने मध्यविस्तार वे लाख एक हजार वसें ने अठाणुं योजन जाझेरो छे, तथा अंत्यविस्तार वे लाख, छन्नु हजार, सातसें ने त्रेसठ योजन जाझेरो छे.

विदेहनो आदि विस्तार चार लाख, त्रेत्रीश हजार, त्रणसें ने चोत्रीश योजन जाझेरो छे, अने मध्यविस्तार आठ लाख, पांच हजार एकसो ने चोराणुं योजन जाझेरो छे, तथा अंत्यविस्तार अगीआर लाख सत्याशी हजार ने चोपन योजन जाझेरो छे. ए रीते ए चार स्थानकनो आदि, मध्य तथा अंत्यनो विस्तार कह्यो.

अहींआं आदि ध्रुवांक चोद लाख, वे हजार, वसें ने सत्ताणुं योजन जाझेरा छे. तेने एक, चार, सोलने चोसठ साथे गुणीएं, पछी वसें ने वार जागे वेहेंचतां यथोक्त मान लाजे. अने मध्यध्रुवांक छवीश लाख सडसठ हजार वसें ने आठ छे. तेने एक, चार, सोल ने चोसठ साथे गुणीने पछी वसें वार जागे वेहेंचतां पूर्वोक्त मध्य विस्तार लाजे, तथा अंत्यनो विस्तार आगली गाथामां ३९३२११९ छे. तेने एक, चार, सोल, अने चोसठ साथे गुणीएं, पछी वसें ने वार जागे वेहेंचतां पूर्वोक्त क्षेत्रनो अंत्य विस्तार आवे. अने उपर जे योजन रहे, तेनी कला करी वसें ने वार जागे वेहेंचीएं, तेटलुं उपर आवे. तेमाटे जाझेरा लख्या छे. ॥ २३५ ॥

गुणावीस सयं वत्ती ॥ स सहस गुणयाल लक्क ध्रुवमंते ॥ नइ-
गिरिवणमाण विसु ॥ रूखित्त सोलं सपिंडुविजया ॥ २३६ ॥

उंगणचालीश लाख वत्रीश हजार एकसो ने उंगणीश एटला ध्रुवमंते के० छेमाना ध्रुवांक जाणवा. हवे विजयनुं परिमाण कहे छे. नइ के० अंतर

नदी, गिरि के० वक्षस्कार पर्वत, वण के० मेरुवन, वनमुख एनां जे माण के० प्रमाण कह्यां छे. ते प्रमाणखित्त के० क्षेत्रना विस्तारमांहेथी विसुक्ष के० शोधीएं एटले काढीएं. बाकी जे उगरे ते सोलसं के० सोल जागे वेहेंचतां जे आंक आवे, तेटला योजन पिहुविजया के० विजयनुं पहोलपणुं जाणवुं.

तेनी रीत देखाडेछेः—अंतरनदीएं पन्नरसें योजन रुंध्या छे, वक्षस्कारे आठ हजार योजन रुंध्या छे, मेरुथकी पूर्व पश्चिमे जद्रशालवने तथा मेरुपर्वते बे लाख पचीश हजार एकसो ने अठावन योजन रुंध्या छे, वनमुखे अगीआर हजार छसें ने अठ्यासी योजन रुंध्या छे, ए सर्व एकठा करिएं तो बे लाख, छेतालीश हजार, त्रणसें ने छेतालीश योजन थाय. ते धातकीखंडनो विस्तार चार लाख योजननो छे, तेमांहेथी काढीएं, तेवारे एक लाख, त्रेपन हजार छसें ने चोपन योजन बाकी रहे. तेने सोल विजय छे, माटे सोल जागे वेहेंचीएं तेवारे नव हजार छसें ने त्रण योजन उपर सोलहीआ छ जाग आवे. एटलुं एकेका विजयनुं प्रमाण पहोलपणे छे. ॥ २३६ ॥

॥ हवे ए विजयनो विस्तार गाथाए करी कहे छे. ॥

नवसहस्सा छसय तिहु ॥ त्तरा य छ च्चेव सोलजायाय ॥ विजयपिहुत्त नइगिरि ॥ वणविजयसमास चउलक्का ॥ २३७ ॥

अर्थ— नव हजार, छसें ने त्रण योजन उपर सोलहीया छ जाग एटलुं विजयपिहुत्त के० एकेका विजयनुं पहोलपणुं जाणवुं. ए नदी, गिरि, वन अने विजय ए सर्वनां प्रमाण जेवारे समास के० एकठां करिएं, तेवारे चउलक्का के० चार लाख योजन धातकी खंडनो विस्तार पूर्ण थाय; अने विजयनां नाम प्रथम जरतक्षेत्रनां सरखां कछादिक जाणवां. हवे कंचन प्रमुख गिरिनी स्थिति संग्रहीए छैएं. कंचण विचित्तचित्ता ॥ जमगनगा दीह वट्ट वेयड्ढा ॥ पुव्वसमुस्सयवासा ॥ हियगारस यंतरा पढमा ॥ १ ॥ मेरुणविदेहपिहुत्तऊ कुरुविष्कंभोसललकतिगं ॥ सगनवइसहस्स छय ॥ सयसगनवयाविणयंसा ॥ २ ॥ तंचेव सत्तजईयं ॥ पणवन्नसहस्सछसयइगसयरी ॥ तंजमगदहंतरयं ॥ गहियं गणिणाणुसारेण ॥ ३ ॥ २३७ ॥

॥ हवे नगरी अने वृक्ष वखाणे छे. ॥

पुव्वंव पुरी य तरू ॥ परमुत्तरकुरुसु धाइ महधाई ॥
रुक्का तेसु सुदंसण ॥ पियदंसणनामया देवा ॥ २३८ ॥

अर्थ— ए धातकी खंमने विषे पुरी के० नगरी अने तरु के० वृक्ष ते पुव्वंव के० पहेला जंबूद्वीपने विषे जे रीते कह्या ते रीते जाणवा. पर के० परंतु एटलुं विशेष छे के, ते पूर्व अने पश्चिमना बेहु खंडने विषे मुत्तरकुरुसु के० बे उत्तर कुरुक्षेत्र मांहे

अर्थ– धुरि के० प्रथम क्षेत्रना चउदलक्खदुसहस्स दोसगनउया धुवं के० चउद लाख, बे हजार बसें ने सत्ताणुं एटला ध्रुवांक जाणवा. तह्वा के० तथा प्रकारे मज्झे के० मध्यक्षेत्रना ध्रुवांक छवीश लाख सडसठ हजार बसो ने आठ जाणवा.

अहींयां प्रथम क्षेत्रना ध्रुवांक जे चौद लाख बे हजार बसें ने सत्ताणु छे अने क्षेत्रनो आंक एक छे. माटे एके गुणीएं तेवारे तेहिज आंक आवे. तेने बसें ने बार जागे वेहेंचतां छ हजार छसो ने चौद योजन फाफेरा, एटलो भरत तथा ऐरवतनो आदिविस्तार जाणवो. अने बार हजार पांचसें ने एक्याशी योजन फाफेरो मध्य विस्तार छे, तथा अढार हजार पांचसें ने सुडतालीश योजन फाफेरो अंत्यविस्तार छे.

हेमवंत ने ऐरण्यवंतनो आदि विस्तार छवीश हजार चारसें ने अठावन योजन फाफेरो छे, मध्यविस्तार पचाश हजार त्रणसें ने चोवीश योजन फाफेरो छे, अने अंत्य विस्तार चमोत्तेर हजार, एकसो ने नेवु योजन फाफेरो छे.

हरीवर्ष अने रम्यक क्षेत्रनो आदिविस्तार एक लाख पांच हजार आठसें ने तेत्रीश योजन फाफेरो छे, अने मध्यविस्तार बे लाख एक हजार बसें ने अठाणुं योजन फाफेरो छे, तथा अंत्यविस्तार बे लाख, छन्नु हजार, सातसें ने त्रेसठ योजन फाफेरो छे.

विदेहनो आदि विस्तार चार लाख, त्रेवीश हजार, त्रणसें ने चोत्रीश योजन फाफेरो छे, अने मध्यविस्तार आठ लाख, पांच हजार एकसो ने चोराणुं योजन फाफेरो छे, तथा अंत्यविस्तार अगीआर लाख सत्याशी हजार ने चोपन योजन फाफेरो छे. ए रीते ए चार स्थानकनो आदि, मध्य तथा अंत्यनो विस्तार कह्यो.

अहींआं आदि ध्रुवांक चौद लाख, बे हजार, बसें ने सत्ताणुं योजन फाफेरा छे. तेने एक, चार, सोळने चोसठ साथे गुणीएं, पछी बसें ने बार जागे वेहेंचतां यथोक्त मान लाभे. अने मध्यध्रुवांक छवीश लाख सडसठ हजार बसें ने आठ छे. तेने एक, चार, सोळ ने चोसठ साथे गुणीने पछी बसें बार जागे वेहेचतां पूर्वोक्त मध्य विस्तार लाभे, तथा अंत्यनो विस्तार आगली गाथामां ३९३२११९ छे. तेने एक, चार, सोळ, अने चोसठ साथे गुणीएं, पछी बसें ने बार जागे वेहेंचतां पूर्वोक्त क्षेत्रनो अंत्य विस्तार आवे. अने उपर जे योजन रहे, तेनी कळा करी बसें ने बार जागे वेहेंचीएं, तेटलुं उपर आवे. तेमाटे फाफेरा लख्या छे. ॥ २३५ ॥

गुणवीस सयं बत्ती ॥ स सहस गुणयाल लक्ख धुवमंते ॥ नइ-
गिरिवणमाण विसु ॥ ध्वखित्त सोहं सपिहुविजया ॥ २३६ ॥

अर्थ– उगणचालीश लाख बत्रीश हजार एकसो ने उगणीश एटला धुवमंते के० अंत एटले छेहाना ध्रुवांक जाणवा. हवे विजयनुं परिमाण कहे छे. नइ के० अंतर

नदी, गिरि के० वक्षस्कार पर्वत, वण के० मेरुवन, वनमुख एनां जे माण के० प्रमाण कह्यां ठे, ते प्रमाणखित्त के० क्षेत्रना विस्तारमांहेथी विसुद्ध के० शोधीएं एटले काढीएं. बाकी जे उगरे ते सोलसं के० सोल नागे वेहेंचतां जे आंक आवे, तेटला योजन पिहुविजया के० विजयनुं पहोलपणुं जाणवुं.

तेनी रीत देखाडेठेः—अंतरनदीएं पन्नरसें योजन रुंध्या ठे, वक्षस्कारे आठ हजार योजन रुंध्या ठे, मेरुथकी पूर्व पश्चिमे नद्रशालवने तथा मेरुपर्वते बे लाख पचीश हजार एकसो ने अठावन योजन रुंध्या ठे, वनमुखे अगीआर हजार ठसें ने अठ्यासी योजन रुंध्या ठे, ए सर्व एकठा करिएं तो बे लाख, ठेतालीश हजार, त्रणसें ने ठेतालीश योजन थाय. ते धातकीखंडनो विस्तार चार लाख योजननो ठे, तेमांहेथी काढीएं, तेवारे एक लाख, त्रेपन हजार ठसें ने चोपन योजन बाकी रहे. तेने सोल विजय ठे, माटे सोल नागे वेहेंचीएं तेवारे नव हजार ठसें ने त्रण योजन उपर सोलहीआ ठ नाग आवे. एटलुं एकेका विजयनुं प्रमाण पहोलपणे ठे. ॥ २३६ ॥

॥ हवे ए विजयनो विस्तार गाथाए करी कहे ठे. ॥

नवसहसा ठसय तिहु ॥ त्तरा य ठ च्चेव सोलन्नायाय ॥ विज-
यपिहुत्त नईगिरि ॥ वणविजयसमास चउलरका ॥ २३७ ॥

अर्थ— नव हजार, ठसें ने त्रण योजन उपर सोलहीया ठ नाग एटलुं विजयपिहुत्त के० एकेका विजयनुं पहोलपणुं जाणवुं. ए नदी, गिरि, वन अने विजय ए सर्वनां प्रमाण जेवारे समास के० एकठां करिएं, तेवारे चउलरका के० चार लाख योजन धातकी खंडनो विस्तार पूर्ण थाय; अने विजयनां नाम प्रथम नरतक्षेत्रनां सरखां कछादिक जाणवां. हवे कंचन प्रमुख गिरिनी स्थिति संग्रहीए ठेएं. कंचण विचित्तचित्ता ॥ जमगनगा दीह वट्ट वेयड्ढा ॥ पुव्वसमुस्सयवासा ॥ हियगारस यंतरा पढमा ॥ १ ॥ मेरुणविदेहपिहुत्तऊ कुरुविठरोसलरकतिगं ॥ सगनवइसहस्सठय ॥ सयसगनवयाविणयंसा ॥ २ ॥ तंचेव सत्तनइयं ॥ पणवन्नसहस्सडुसयइगसयरी ॥ तंजमगदहंतरयं ॥ गहियं गणिणाणुसारेण ॥ ३ ॥ २३७ ॥

॥ हवे नगरी अने वृक्ष वखाणे ठे. ॥

पुव्वंव पुरी य तरू ॥ परमुत्तरकुरुसु धाइ महधाई ॥
रुरका तेसु सुदंसण ॥ पियदंसणनामया देवा ॥ २३८ ॥

अर्थ— ए धातकी खंमने विषे पुरी के० नगरी अने तरु के० वृक्ष ते पुव्वंव के० पहेला जंबूद्वीपने विषे जे रीते कह्या ते रीते जाणवा. पर के० परंतु एटलुं विशेष ठे के, ले पूर्व अने पश्चिमना बेहुखंडने विषे मुत्तरकुरुसु के० बे उत्तर कुरुक्षेत्र मांहे

अर्थ— धुरि के० प्रथम क्षेत्रना चउदलखकडुसहस दोसगनउया धुवं के० चउद लाख, बे हजार वसें ने सत्ताणुं एटला ध्रुवांक जाणवा. तह्रा के० तथा प्रकारे मज्मे के० मध्यक्षेत्रना ध्रुवांक ठवीश लाख सडसठ हजार वसो ने आठ जाणवा.

अहींयां प्रथम क्षेत्रना ध्रुवांक जे चौद लाख बे हजार वसें ने सत्ताणु छे अने क्षेत्रनो आंक एक छे. माटे एके गुणीएं तेवारे तेहिज आंक आवे. तेने वसें ने बार जागे वेहेंचतां छ हजार छसो ने चौद योजन काफेरा, एटलो जरत तथा ऐरवतनो आदिविस्तार जाणवो. अने बार हजार पांचसें ने एक्याशी योजन काफेरो मध्य विस्तार छे, तथा अढार हजार पांचसें ने सम्तालीश योजन काफेरो अंत्यविस्तार छे.

हेमवंत ने ऐरण्यवंतनो आदि विस्तार छवीश हजार चारसें ने अठावन योजन काफेरो छे, मध्यविस्तार पचाश हजार त्रणसें ने चोवीश योजन काफेरो छे, अने अंत विस्तार चमोत्तेर हजार, एकसो ने नेवु योजन काफेरो छे.

हरीवर्ष अने रम्यक क्षेत्रनो आदिविस्तार एक लाख पांच हजार आठसें ने तेत्रीश योजन काफेरो छे, अने मध्यविस्तार बे लाख एक हजार वसें ने अठाणुं योजन काफेरो छे, तथा अंत्यविस्तार बे लाख, छन्नु हजार, सातसें ने त्रेसठ योजन काफेरो छे.

विदेहनो आदि विस्तार चार लाख, त्रेवीश हजार, त्रणसें ने चोत्रीश योजन काफेरो छे, अने मध्यविस्तार आठ लाख, पांच हजार एकसो ने चोराणुं योजन काफेरो छे, तथा अंत्यविस्तार अगीआर लाख सत्याशी हजार ने चोपन योजन काफेरो छे. ए रीते ए चार स्थानकनो आदि, मध्य तथा अंतनो विस्तार कह्यो.

अहींयां आदि ध्रुवांक चौद लाख, बे हजार, वसें ने सत्ताणुं योजन काफेरा छे. तेने एक, चार, सोळने चोसठ साथे गुणीएं, पछी वसें ने बार जागे वेहेंचतां यथाक्त मान लाजे. अने मध्यध्रुवांक छवीश लाख सडसठ हजार वसें ने आठ छे. तेने एक, चार, सोळ ने चोसठ साथे गुणीने पछी वसें बार जागे वेहेंचतां पूर्वोक्त मध्य विस्तार लाजे, तथा अंत्यनो विस्तार आगली गाथामां ३९३२११९ छे. तेने एक, चार, सोळ, अने चोसठ साथे गुणीएं, पछी वसें ने बार जागे वेहेंचतां पूर्वोक्त क्षेत्रनो अंत्य विस्तार आवे. अने उपर जे योजन रहे, तेनी कळा करी वसें ने बार जागे वेहेंचीएं, तेटलुं उपर आवे. तेमाटे काफेरा लख्या छे. ॥ २३५ ॥

गुणवीस सयं बत्ती ॥ स सहस गुणयाल लक्ख धुवमंते ॥ नइ-
गिरिवणमाण विसु ॥ क्खित्त सोळं सविहुविजया ॥ २३६ ॥

अर्थ— उंगणचालीश लाख बत्रीश हजार एकसो ने उंगणीश एटला ध्रुवमंते के० अंत एटले छेडाना ध्रुवांक जाणवा. हवे विजयनुं परिमाण कहे छे. नइ के० अंतर

नदी, गिरि के० वक्षस्कार पर्वत, वण के० मेरुवन, वनमुख एनां जे माण के० प्रमाण कह्यां छे. ते प्रमाणखित्त के० क्षेत्रना विस्तारमांहेथी विसुद्ध के० शोधीएं एटले काढीएं. बाकी जे उगरे ते सोलसं के० सोल जागे वेहेंचतां जे आंक आवे, तेटला योजन पिहुविजया के० विजयनुं पहोलपणुं जाणवुं.

तेनी रीत देखाडेछेः—अंतरनदीएं पन्नरसें योजन रुंध्या छे, वक्षस्कारे आठ हजार योजन रुंध्या छे, मेरुथकी पूर्व पश्चिमे जद्रशालवने तथा मेरुपर्वते बे लाख पचीश हजार एकसो ने अठावन योजन रुंध्या छे, वनमुखे अगीआर हजार छसें ने अठ्यासी योजन रुंध्या छे, ए सर्व एकठा करिएं तो बे लाख, छेतालीश हजार, त्रणसें ने छेतालीश योजन थाय. ते धातकीखंडनो विस्तार चार लाख योजननो छे, तेमांहेथी काढीएं, तेवारे एक लाख, त्रेपन हजार छसें ने चोपन योजन बाकी रहे. तेने सोल विजय छे, माटे सोल जागे वेहेंचीएं तेवारे नव हजार छसें ने त्रण योजन उपर सोलहीआ छ जाग आवे. एटलुं एकेका विजयनुं प्रमाण पहोलपणे छे. ॥ २३६ ॥

॥ हवे ए विजयनो विस्तार गाथाए करी कहे छे. ॥

नवसहसा छसय तिहु ॥ त्तरा य छ च्चेव सोलजायाय ॥ विज-
यपिहुत्त नईगिरि ॥ वणविजयसमास चउलक्का ॥ १३७ ॥

अर्थ— नव हजार, छसें ने त्रण योजन उपर सोलहीया छ जाग एटलुं विजयपिहुत्त के० एकेका विजयनुं पहोलपणुं जाणवुं. ए नदी, गिरि, वन अने विजय ए सर्वनां प्रमाण जेवारे समास के० एकठां करिएं, तेवारे चउलक्का के० चार लाख योजन धातकी खंडनो विस्तार पूर्ण थाय; अने विजयनां नाम प्रथम जरतक्षेत्रनां सरखां कछादिक जाणवां. हवे कंचन प्रमुख गिरिनी स्थिति संग्रहीए छैएं. कंचण विचित्तचित्ता ॥ जमगनगा दीह वट्ट वेयड्ढा ॥ पुवसमुस्सयवासा ॥ हियगारस यंतरा पढमा ॥ १ ॥ मेरुणविदेहपिहुत्तऊं कुरुविक्खंजोसलक्कतिगं ॥ सगनवइसहस्सछय ॥ सयसगनवयाविणयंसा ॥ २ ॥ तंचेव सत्तनईयं ॥ पणवन्नसहस्सछुसयइगसयरी ॥ तंजमगदहंतरयं ॥ गहियं गणिणाणुसारेण ॥ ३ ॥ २३७ ॥

॥ हवे नगरी अने वृक्ष वखाणे छे. ॥

पुव्वंव पुरी य तरू ॥ परमुत्तरकुरुसु धाइ महधाई ॥
रुक्का तेसु सुदंसण ॥ पियदंसणनामया देवा ॥ १३८ ॥

अर्थ— ए धातकी खंमने विषे पुरी के० नगरी अने तरु के० वृक्ष ते पुव्वंव के० पहेला जंबूद्वीपने विषे जे रीते कह्या ते रीते जाणवा. पर के० परंतु एटलुं विशेष छे के, जे पूर्व अने पश्चिमना बेहुखंडने विषे मुत्तरकुरुसु के० बे उत्तर कुरुक्षेत्र

धाइ महधाई के० धातकी ने महाधातकी एवे नामे वे रुंखा के० वृक्ष ले, तेसु के० ते वे वृक्षने विषे सुदंसणपियदंसण नामया देवा के० सुदर्शन अने प्रियदर्शन एवे नामे वे देवता अनुक्रमे वसे ले, अने वे देवकुरुक्षेत्रने विषे तो जंबूद्वीपनी पेरे गरुड देवताने वसवायोग्य वे साल्मली वृक्ष ले. ॥ २३८ ॥

॥ हवे धातकी खंमना त्रण परिधि कहे ले. ॥

धुवरासीसु य मिलिया ॥ एगो लक्खो य अडसयरि सहसा ॥
अठसया बायाला ॥ परिहितिगं धायईसंमे ॥ २३९ ॥

अर्थ– प्रथम कही जे ध्रुवांकनी त्रण राशी तेनी साथे एक लाख अठोतेर हजार आठसें ने बेंतालीस एटला योजन मिलिया के० मेलवीएं, तेवारे अनुक्रमे परिहितिगंधायईसंमे के० धातकी खंडना त्रणे परिधिनुं परिमाण थाय, ते यंत्रथी समजवुं. हवे ए ध्रुवांक केवी रीते नीपजे, तेनो विधि ग्रंथांतरथी कहे ले. यडुक्तं ॥ इहवासहराजंबु ॥ रीखकुगुणविहराचउमुआरा ॥ खित्तंकुसंतिलक्खो ॥ अकसयरिसहसबियाला ॥ १ ॥ नागुणवयणपरिहि ॥ धायइसंमस्सआइधुवरासी ॥ गिरिपिहुणा तम्मज्झ ॥ परिहीनमज्झधुवरासी ॥ २ ॥ अंतस्सविजापरिही ॥ गिरिविहररहियअंतधुवरासी ॥ गिरिविहरेणविवियं ॥ परिहितिगणुकमेणजवे ॥ ३ ॥ २३९ ॥ इति श्रीलघुक्षेत्रसमास वार्तिके धातकीखंमाधिकारे तृतियः परिछेदः ॥

॥ हवे कालोद समुद्रनो चोथो अधिकार कहे ले. ॥

कालोदहि सबवि ॥ सहसुंडो वेलविरहिर्ज तब ॥ सु-
ठि यसम कालमहा ॥ कालसुरा पुवपछिमर्ज ॥ २४० ॥

अर्थ– कालोदधि नामे जे समुद्र ते धातकीखंमनी जगती बाहेर वलयने आकारे ले. ते केवो ले? सबवि के० सर्वत्र सहसुंडो के० हजार योजन ऊंडो ले, एटले गोतिर्थनी पेरे नहीं. वली केवो ले? वेल के० जे पाणीनी हानी वृद्धि ते थकी विरहिर्ज के० रहित ले. तब के० ते कालोद समुद्रने विषे सुठियसमकाल महाकालसुरापुवपछिमर्ज के० लवणसमुद्रना सुस्थितदेव सरखा काल, अने महाकाल नामे जे वे देवता तेने रहेवायोग्य पूर्व अने पश्चिमदिशानेविषे गोतमद्वीप सरखा वे द्वीप ले. ॥२४०॥

लवणंमिव जहसंनव ॥ ससिरविदीवा इहंपिनायवा ॥
नवरं समंनडंते ॥ कोसङगुचा जलस्सुवरिं ॥ २४१ ॥

अर्थ– लवणंमिव के० लवण समुद्रनी पेरे इहंपि के० अहींयां कालोद समुद्रने विषे पण जहसंनव के० जेटला संनविए तेटला ससिरविदीवा के० चंद्रमा अने

सूर्यना द्वीप ते नायव्वा के० जाणवा. ते आवीरीते केः– धातकी खंमनी जगतीथकी बार हजार योजन कालोद समुद्रमांहे पूर्वदिशानेविषे धातकीखंमना बार चंद्रमाना बार द्वीप छे, अने पश्चिमदिशाने विषे बार सूर्यना बार द्वीप छे, तथा कालोदनी जगती थकी कालोद समुद्रमांहे बार हजार योजने पूर्वदिशानेविषे कालोदधिना बेतालीश चंद्रमाना बेतालीश द्वीप छे, अने पश्चिमदिशाए बेतालीश सूर्यना बेतालीश द्वीप छे. नवरं के० एटलुं विशेष जे समंतर्छ ते के० ते सर्व द्वीप बाहेरनी दिशाए सर्वत्र जोतां जलस्सुवरिं के० पाणी थकी ऊपरे कोसडुगुच्चा के० बे कोश ऊंचा छे; तथा एकाणुं लाख सित्तोत्तेर हजार छसें ने पांच योजन कालोद समुद्रनो परिधि जाणवो. अने बावीश लाख बाणु हजार छसें ने बेतालीश योजन अने ऊपर त्रण कोश एटलुं जगतीद्वारांतर जाणवुं. ॥ २४१ ॥ इति श्रीक्षेत्रसमास वार्तिके कालोदाधिकारश्चतुर्थः समासः ॥

॥ हवे पांचमो पुष्करदल द्वीपनो अधिकार कहे छे. ॥

पुक्करदलबहिजगइ ॥ बसंठिर्ठ माणुसुत्तरो सेलो ॥ वेलं-
धरगिरिमाणो ॥ सींह निसाई निसढवसो ॥ २४२ ॥

अर्थ– कालोद समुद्रनी जगतीथी बाहेर वलयने आकारे सोल लाख योजन पहोलो पुष्कर द्वीप छे, ते पुरकर के० पुष्कर द्वीपनुं दल के० अर्द्ध आठ लाख योजन छे, त्यां थकी बाहेरनी दिशाए जगइव्व के० जगतीनी पेरे वलय सरखो माणुसुत्तरोसेलो के० मानुष्योत्तर एवे नामे पर्वत ते संठिर्ठ के० रह्यो छे, पण ते केहवो छे? तो के–वेलंधरगिरिमाणो के० वेलंधरगिरिने माने छे. एटले मूलनेविषे एक हजार बावीश योजन अने शिखरनेविषे चारसें ने चोवीश योजन पहोलो छे, ने सत्तरसें एकवीश योजन ऊंचो छे. वली सींहनिसाइ के० सिंहनी पेरे निसादी छे, जेम सिंह बेशे तवारे आगल ऊंचो होय, अने पाछले भागे नीचो होए तेम मानुष्योत्तर पण मांहेनी दिशाएं ऊंचो छे, अने बाहेरनी दिशाएं नीचो ढाल मांहे छे. वली केहवो छे? तो के–निसढवणो के० निषध पर्वतने वर्णे राता सुवर्णनो छे. ॥ २४२ ॥

॥ हवे त्यां क्षेत्र अने पर्वतनां स्वरूप वखाणे छे. ॥

जह खित्तनगाईणं ॥ संठाणो धायए तदेव इहं ॥ दुगु-
णोय भद्दसालो ॥ मेरु सुयारा तहा चेव ॥ २४३ ॥

अर्थ– जह के० जेम खित्त के० क्षेत्र ते भरतादिक अने नगाईणं के० पर्वत हेमवंत प्रमुख तेनां संठाणो के० संस्थान जे आकारविशेष ते धायए के० धातकीखंमनेविषे कह्यां छे. एटले त्यां जेम चक्रना आरा अने विवर सरखा छे, तदेव के० तेमज

बीश पर्वत जाणवा. इय के० ए नरखित्तेसयलगिरिणो के० मनुष्य क्षेत्रमांहे सर्व प-र्वत जाणवा. ॥ २५३ ॥

॥ हवे सर्व पर्वतनी एकत्र संख्या कहे छे. ॥

तेरह सय सगवणा ॥ ते पणमेरूहि विरहिया सवे ॥
उस्से हपायकंदो ॥ माणुससेलो वि एमेव ॥ २५४ ॥

अर्थ– तेरसो ने सत्तावन पर्वत सर्व मळीने मनुष्य क्षेत्रमांहे जाणवा, ते पण मे-रूहिविरहिया के० ते पांच मेरुपर्वतविना सवे के० सर्व पर्वतो उस्सेहपायकंदो के० उंचपणाना चोथे भागे कंद एटले भूमीमांहे जाणवा, अने माणुससेलोवि के० मा-नुष्योत्तर पर्वत, ते पण एमेव के० एज रीते एटले उंचपणाने चोथे भागे भूमीमांहे छे.

॥ पुष्करार्द्ध द्वीपना आदि, मध्य अने अंत्यना त्रण परिधि कहे छे. ॥

धुवरासीसु तिलस्का ॥ पण पन्न सहस्स छसय चुलसीया ॥
मिलिया हवंति कमसो ॥ परिहितिगं पुस्करद्धस्स ॥२५५॥

अर्थ– प्रथम जे धुवरासीसु के० ध्रुवांकनी श्रेणी कही छे, तेमांहे त्रण लाख पंचा-पन्न हजार छसें ने चोराशी एटला योजन ज्यारे त्रणे परिधिमांहे मिलिया के० मेळ-वीएं, त्यारे कमसो के० अनुक्रमे पुस्करद्धस्स के० पुष्करार्द्धनी परिहितिगं के० त्रण परिधि, हवंति के० होय, ते संख्या यंत्र थकी जाणवी. उक्तंच ॥ अड्डाइदीव दुसमु-दस्स ॥ तप्परिहिं जोयणिगकोमी ॥ बायाललस्कतीसं ॥ सहसा दोसयइगुणवन्ना ॥१॥ सोलसकोमीलस्का ॥ नयकोडिसयातिकोडिइगलस्का ॥ पणवीससहस्सासे ॥ गणियर-यंमुपवुस्करपेहिं ॥ २५५ ॥

॥ हवे मनुष्यक्षेत्र बाहेर जे पदार्थ न होय ते कहे छे. ॥

नइदहघण थणियागणि ॥ जिणाइनरजम्ममरणकालाई ॥
पणयालस्कजोयण ॥ नरखितं मुत्तु नो पुरउं ॥ २५६ ॥

अर्थ– नदी, द्रह, घन के० मेघ, थणिय के० मेघनो गर्जारव, अगणि के० बादर अग्नि काय, जिणाइ के० तिर्थंकर, आदिशब्दथकी बलदेव, वासुदेव, चक्रवर्ति ने बीजा पण नर के० सामान्य मनुष्य तेना जम्ममरण के० जन्म अने मरण तथा कालाई के० मुहूर्त, प्रहर, दिवस प्रमुख आदिशब्द थकी चंद्र सूर्यना परिवेष विजळी, नग, इन्द्रधनुष, अने उरगण एटला पदार्थ पीस्तालीस लाख योजन प्रमाण मनुष्यक्षेत्र मांहे होय. पण नरखित्त मुत्तु के० नरक्षेत्र मूकीने नोपरउं के० बाहेर न होय, एटले नर-

क्षेत्रना स्वजावनुं विशेष जाणवुं ॥ इति श्री सद्देजरत्न विरचिते क्षेत्रसमासवार्तिके पंचमोधिकारः ॥ २५६ ॥

॥ हवे पुष्करार्द्ध पर्वत प्रमुखने विषे जिनजवन ठे ते कहे ठे. ॥

चउसु वि इसुयोरसु ॥ इक्किकं नरनगंमि चत्तारि ॥ कूडोवरि
जिणज्जवणा ॥ कुलगिरिजिणज्जवणपरिमाणा ॥ २५७ ॥

अर्थ– प्रथम कह्यां जे धातकीखंडने विषे बे इषुकार, अने बे इखुकार पुष्करार्द्धनेविषे ए, चउसुवि के० चारे पण इसुयारेसु के० इखुकार पर्वतने विषे प्रत्येकें चार कूट ठे, तेमांहे ठेल्ला सिद्धकूटने विषे चार पर्वने इक्किकें के० एकेक जिनजवन ठे, वधा मली चार जिनजवन ठे, अने नरनग के० मानुष्योत्तर पर्वतना चतारिकुमोवरि के० चार कूटना उपर जिणजवणा के० चार जिनजवन ठे, ते जिनजवन केहवां ठे? तो के–कुलगिरिजिण जवणपरिमाणा के० कुलगिरिना जिनजवनने परिमाणे ते जिनजवन जाणवा. एटले पचाश योजन लांबां, पचीश योजन पहोळां अने ठत्रीश योजन उंचां एवां जिनजवन जाणवां. ॥ २५७ ॥

॥ हवे नंदीश्वर, कुंडल अने रुचक द्वीपनेविषे जिनजवन कहे ठे. ॥

तत्तो डुगुण पमाणा ॥ चउदारा थुत्तवणियसुरूवा ॥ नंदिसर बावस्रा ॥ चउ कुंडलि रुयगिचत्तारि ॥ २५८ ॥

अर्थ– तत्तो के० ते मानुष्योत्तर तथा इषुकार पर्वतना जिनजवन थकी डुगुणपमाणा के० बमणुं ठे प्रमाण जेमनुं, अर्थात् एकसो योजन लांबां अने पचाश योजन पहोळां तथा बहोत्तेर योजन उंचां एवां अने चउदारा के० चार बारणे सहित थुत्तवणियसुरूवा के० पूर्वसूरिकृत स्तोत्रने विषे वखाएयुं ठे स्वरूप जेमनुं एवा, आठमा नंदीश्वर द्वीपनेविषे बावन्न जिनजवन जाणवां, तथा कुंडल द्वीपनेविषे कुंडलने आकारे जे मध्यगिरि ठे तेने कुंडलगिरि कहे ठे, तेनी चार दिशानेविषे एवाज प्रकारनां चार जिनजवन जाणवां. एम रुयगिचत्तारि के० रुचकद्वीपने विषे पण चार जिनजवन ठे, एम साठ जिनजवन ते चार बारणांनां ठे.

बहुसंखविगप्पे रुय, गदीव उच्चत्ति सहस चुलसीई ॥ नरनगसमरुयगो पुण ॥ विठरि सयठाणसहसंको ॥ २५९ ॥

अर्थ– बहुसंख के० घणी संख्याना विगप्पे के० विकल्प एटले विचार ठे जेने विषे, एवो रुचक द्वीप ठे ते विकल्प देखाडे ठे. यथा ॥ दोकोडीसहस्साइं ॥ ठचेवस-

याइंइक्कवीसाइ ॥ चउयालसयसहस्साइ ॥ विरकंजो कुंडलोदीवो ॥ १ ॥ दसकोमीसहस्साइं ॥ चत्तारिसयाइं पंचसीयाइं ॥ ठावत्तरिंचलरका ॥ विरकंजोरुयगदीवस्स ॥२॥

एम द्वीपपन्नतिनी निर्युक्तिमांहे कुंमलद्वीप अने रुचकद्वीपनुं विष्कंज कह्युं ठे, ते लाख योजन प्रमाण जंवूद्वीप थकी, बमणा द्वीपसमुद्र गणतां गाथोक्त वे हजार ठसें ने एकवीश कोमी चुमालीश लाख योजन एटलुं दशमा कुंडलद्वीपनुं मान आवे. बीजी गाथाए रुचक द्वीपनुं परिमाण दश हजार चारसें ने पंचासी कोमी ने बहोतेर लाख योजन कह्या ठे ते अगीआरमा द्वीपनुं मान आवे ठे. एटले ए एक विकल्पः॥

तथा– जंबुधायईपुक्कर ॥ वारुणीखीरघयखोयनंदीसरा ॥ अरुणरुणवायकुंडल ॥ संखरुयगजुयगकुसक्कुचा ॥ १ ॥ ए संघयणीनी गाथाने अनुसारे अगीआरमो कुंमलद्वीप अने तेरमो रुचकद्वीप. ए बीजो विकल्पः ॥

तथा तिपडोयारातहारुणाइया ए रीते जोतां एक नामे त्रण नाम करतां पन्नरमो कुंमलद्वीप आवे ठे, अने एकवीशमो रुचकद्वीप आवे ठे, ते एवी रीते के–आठमो नंदीश्वर द्वीप ठे, त्यारपठी नवमो अरुण, दशमो अरुणवर, अगीआरमो अरुणवरावजास, बारमो अरुणोपपात, तेरमो अरुणोपपातवर, चउदमो अरुणोपपातवरावजास, पन्नरमो कुंमल, सोलमो कुंमलवर, सत्तरमो कुंमलवरावजास, अढारमो संख, ठंगणीशमो संखवर, वीशमो संखवरावजास, एकवीशमो रुचक, ए रीते एकवीशमो रुचकद्वीप आवे ठे. ए त्रीजो विकल्प जाणवो.

जीवाजिगमनेविषे पेहेला विकल्पनी संख्या कही ठे. यथा ॥ जंबूदीवेलवणे ॥ धायइकालोयपुक्करेवरुणे ॥ खीरवयखोयनंदी ॥ अरुणवरे कुंमले रुयगे ॥ ए चोथो विकल्प ॥ एम चार विकल्प ठे. तथा ते रुचकद्वीपना बहुमध्यदेशनेविषे वलयने आकारे रुचकशैल ठे. ते चोराशी हजार योजन उंचो ठे, वली नरनगसम के० मानुष्योत्तर पर्वत सरखो विस्तार ठे. पुण के० वली एटलुं विशेष जे ए विस्तारना शत आंकने स्थानके सहस्रनो आंक जाणवो. जेम मानुष्योत्तर पर्वतनो मूल विस्तार एक हजार ने बावीश योजन ठे. तो रुचक पर्वतनो मूल विस्तार दश हजार ने बात्रीश योजन जाणवो. वली मानुष्योत्तर पर्वतनो शिखर विस्तार चारसें ने चोवीश योजन ठे, तो रुचक पर्वतनो शिखरविस्तार चार हजार ने चोवीश योजन ठे. ॥ २५९ ॥

तस्स सिहरंमि चउदिसि ॥ वीयसहस्सिगिगु चउत्ति अठठ ॥
विदिसि चउ इय चत्ता ॥ दिसि कुमरिकूड सहस्सुचा ॥२६०॥

अर्थ–तस्स के० ते रुचकशैलना सिहरंमि के० शिखरनेविषे चउदिसि के० पूर्वादिक चार दिशानेविषे वीयसस्सिगिगु के० वे हजार योजन ज्यां थाय ठे, त्यां ए-

केक कूट ठे, अने चउछि के० चोथा सहस्रनेविषे अठ्ठ के० आठ आठ कूट ठे. ते आठ कूट दिशाकुमरीनां कह्यां ठे, नहींकां त्यां नवमुं सिद्धकूट पण ठे. तथा विदिसि के० विदिशिनेविषे जे चउ के० चार कूट ठे, ते सहस्रांक जाणवा. ते एक हजार योजन मूलविस्तार तथा एक हजार योजन ऊंचा अने पांचसें योजन शिखरविस्तार एवां कूट ठे. इयचत्ता के० ए सर्व मली चालीश कूटनेविषे रुचकवासीनी दिसिकुमरी के० दिशिनेविषे जे कुमरी वसे ठे ते दिशिकुमरीनां नाम लखीएं ठेएं.

नंदोत्तरा, नंदा, सुनंदा, नंदवर्द्धनी, विजया, वैजयंती, जयंती, अपराजिता, ए आठ कुमरी पूर्व रुचकने विषे वसे ठे. समाचारा, सुप्रदत्ता, सुप्रबुद्धा, यशोधरा, लक्ष्मीवती, शेषवती, चित्रगुप्ता, वसुंधरा, ए आठ दक्षिण रुचकनेविषे वसे ठे. इलादेवी, सुरादेवी, पृथ्वी, पद्मावती, एकनाशा, अनवमिका, नद्रा, अशोका, ए आठ पश्चिम रुचके वसे ठे. अलंबुसा, मिश्रकेशी, पुंडरीका, वारुणी, हासा, सर्वप्रजा, श्री, ही, ए आठ उत्तर रुचके वसे ठे. चित्रा, चित्रनाशा, तेजा, सुदामिनी, ए चार विदिशिना रुचके वसे ठे. रूपा, रूपांतिका, सुरूपा, रूपवती, ए चार मध्य रुचके वसे ठे. ए संख्या एकत्र गणतां चालीश थाय, अने प्रथम सोल वखाणी ठे, ए सर्व मलीने ठप्पन्न दिकुमारिका जाणवी, ए सर्व दिशाकुमारी ते श्रीतीर्थंकर देवना जन्मदिवसनेविषे आवीने सूतिकार्य करी पोतपोताने स्थानके जाय.॥ २६० ॥

॥ हवे ग्रंथनी समाप्ति कहे ठे. ॥

इय कयवयदीवोदहि ॥ वियारलेसो मए विमइणावि ॥ लिहिउं जिणगणहरगुरु ॥ सुयसुयदेवीपसाएण ॥ २६१ ॥

अर्थ—इय के० आ जे पूर्वे कह्युं ते कयवयदीवोदहि के० कोइक द्वीप समुद्रना वियार के० विचारनुं लेसो के० लेश एटले परमाणुमात्र ते विमइणावि के० विगत एटले जेनी बुद्धि गइ ठे, एवो मूर्ख थको पण मए के० हुं रत्नशेखर नामा आचार्य तेणे जिण के० परम केवलज्ञान तेणे करी विराजमान सर्वज्ञ, सर्वदर्शी, संसारपारंगत, जेणे समस्त अष्टकर्मरूप शत्रु जीत्या ठे. जेमने देवोनी कोमाकोमी वंदे ठे. अष्टमहाप्रातिहार्य, ठत्रत्रय, चामर युग्म, समवसरण इत्यादिक शोजा जेने विषे ठे, ने जे समस्त जीवनी गति आगति तथा सुख दुःख ते ज्ञानने बले जाणे ठे. जे चउद राजना सर्व जीवादि पदार्थने करतलामलकनी पेरे देखे ठे. तेने जिनराज देव कहिएं. अने गणहरगुरु के० जे जिनेश्वरनी आज्ञाना प्रतिपालक एवा शिष्य जे गौतम, सौधर्मादिक तेने गुरु कहीएं, गुरु एटले जे धर्मनी तथा तत्त्वज्ञाननी वातो कहे, पोते

धर्मना मार्गनेविषे प्रवर्त्ते, बीजाने प्रवर्त्तावे, तेने गुरु कहीएं. अने सुय के० सिद्धांत
तीर्थंकरनां वचन प्रमाणे प्रकाश्यां, ते प्रकाशना करनार गणधर चउद पूर्वधर ए
श्रुतकेवली अने दशपूर्वधर तेमना करेलां ते सिद्धांत कहीएं. श्रुतदेवी ते सरस्वत
सिद्धांत प्रमुख सर्व शास्त्रनी जे अधिष्ठायिका तेने सरस्वती कहियें. तथा बीजा
र्वाचार्य जे महंत जिनभद्रगणी क्षमाश्रमण, मलयगिरि, वज्रसेन, हेमतिलकसू
प्रमुख गुरु तेमनो जे प्रसाद तेणे करी ए मनुष्यादिक जीवोना क्षेत्रनो विचार में
शमात्र लख्यो छे. ॥ २६१ ॥

सेसाण दीवाण तहोदहीणं ॥ वियारविछारमणोरपारं ॥ स-
या सुयाउ परिज्ञावयंतु ॥ सबंपि सवन्नुयइक्कचित्ता ॥ २६२॥

अर्थ– शेष बीजा असंख्याता दीवाण के० द्वीपनो तह के० तथा उदहीणं के
समुद्रनो वियार के० विचार तेनो जे वीछार के० विस्तार ते प्रत्ये सया के० सदा
वैदा सुयाउ के० सिद्धांत थकी सवन्नु के० सर्वज्ञ जे तीर्थंकर देव तेना ध
वचनने विषे इक्कचित्ता के० एक अद्वितीय चित्त जेमनुं छे एहवा थका सबं
के० समस्त विचारने परिज्ञावयंतु के० जाणो, पण ए द्वीपसमुद्रनो विचार के
छे ? तो के–अणोरपारं के० अनंत अपार छे. तो तीर्थंकरना धर्मनेविषे एकचित्तप
थकी अनुक्रमे केवल ज्ञान पामीने ए सर्व द्वीप समुद्रनो विचार जाणवो,
परमार्थ ॥ २६२ ॥

सूरीहि जं रयणसेहर नाम एहिं ॥ अप्पछमेव रइयं नरखित्तविरकं ॥ तं
सोहियं पयरणं सुयणाहि लोए ॥ पावेउतं कुसलरंगमयप्पसिद्धि॥२६३॥

॥ इयखित्तसमासपकरणस्सलहोअहिगारोसम्मत्तो ॥

अर्थ– श्रीरत्नशेखर नामे जे सूरि के० आचार्य तेणे अप्पछमेव के० आत्मान
अर्थे एहिंनरखित्तविरकं के० ए नरक्षेत्रनुं वखाण ते रइयं के० रच्युं. ते केवुं छे
ता के–सुयणा के० सुजन जे राग द्वेष रहित एवा उत्तम जीव तेणे सम्यक् प्रका
एक चित्तपणे सोहियं के० सोध्युं, निर्दूषित कीधुं छे, एवुं जे आ पयरणं के० क्षेत्र
समासप्रकरण ते कुशल, आरोग्य, रंग, आनंद प्रमुख घणा जला पदार्थ छे जेने वि
एवुं. ए शास्त्र लोकने विषे पसिद्धी के० विस्तार प्रत्ये पावेउतं के० पामो. ए ग्रंथन
आशिर्वाद मंगल स्वरूपे कह्यो छे. ॥२६३॥

संवद्रससाधयतस्कंदाननकुमुदबांधवप्रमिते ॥ इषसुदिविजयदशम्यामुदयपुरे नियत्तसुत्रिदिन्ने ॥ १ ॥ श्रीमत्खरतरगछे स्वछे श्रीसाधुधर्मगणीमुख्याः ॥ तछिष्यसहजरत्ना जयंतु शरदःशतं जगति ॥ २ ॥ तस्याश्रवेपुमुख्योनाम्नोदयसागरः श्रुताधारात् ॥- क्षेत्रसमासप्रकरणबालविबोधंसुसंक्षिप्तं ॥ ३ ॥ गंगाजलनिर्मलया सद्वृत्ताकारयातपस्विन्या मंत्रिधनराजसुतयासुगंगयाज्यर्थितो व्यदधत् ॥ ४ ॥ मतिमांद्यतः प्रमादात्समयविरुद्धंलिखितमत्रमया ॥ संशोध्यंश्रुतवद्भिः प्रसादमाधायतत्सर्वं ॥५॥ इतिक्षेत्रसमासप्रकरणं बालावबोधसहितं समाप्तमिदम् ॥

॥ अथ श्रीसिद्धांतस्तवन प्रारंभः ॥

नत्वा गुरुभ्यः श्रुतदेवतायै सुधर्मणेच श्रुतभक्तिनुन्नः ॥ निरुद्धनानाद्वृजिनागमानां जिनागमानां स्तवनं तनोमि ॥१॥ सामायिकादिकषडध्ययनस्वरूपमावश्यकंशिवरमावदनात्मदर्शं ॥ निर्युक्तिभाष्यवरचूर्णिविचित्रवृत्ति स्पष्टीकृतार्थनिवहं हृदये वहामि ॥२॥ शुक्तिमुक्तास्वातिनीरं प्रमेयोर्मिमहोदधिं ॥ विशेषावश्यकंस्तौमि महाभाष्यापराभिधं ॥३॥ दशवैकालिकं मेरुमिवरोचिष्णुचूलिकं ॥ प्रीतिक्षेत्रं सुमनसां सत्कल्याणमयं स्तुमः॥४॥ उद्घामुपोद्घातविकल्पकालभेदप्रभेदप्रतिभेदरूपां ॥ मिताभिधानाममिताभिधेयां नौम्याद्यनिर्युक्तिममोघयुक्तिं ॥ ५ ॥ पिंडविधिप्रतिपत्तावखंडपांडित्यदानदुर्ललितां ॥ ललितपदश्रुतिमिष्टामभिष्टुमःपिंडनिर्युक्तिं ॥ ६ ॥ प्रवचननाटकनांदी प्रपंचितज्ञानपंचकसतत्त्वा ॥ अस्माकममंदतमं कंदलयतुनंदिरानंदं ॥ ७ ॥ अनुयोगद्वाराणी द्वारणीवापुनर्भवपुरस्य ॥ जीयासुः श्रुति सौधाधिरोहसोपानरूपाणि ॥ ८ ॥ अनवमनवमरससुधाह्लदिनीं षट्त्रिंशदुत्तराध्ययनीं ॥ अंचामिपंचचत्वा, रिंशतमृषिभाषितानि तथा ॥९॥ उच्चैस्तरोदंचितपंचचूलमाचारमाचारविचारचारुं ॥ महापरिज्ञानसुभोगविद्यमाद्यंप्रपद्ये गमनंगजेत्रं ॥ १० ॥ त्रिषष्टिसंयुक्तशतत्रयीमितप्रवादिदर्पाद्रिभिदह्लादिनी ॥ द्वयश्रुतस्कंधमयंशिवश्रियेकृतस्पृहःसूत्रकृतांगमद्रिये ॥ ११ ॥ स्थानांगाय दशस्थान स्थापिताखिलवस्तुने ॥ नमामिकामितफलप्रदानसुरशाखिने ॥१२॥ तत्तत्संख्या विशिष्टार्थ प्ररूपणपरायणं ॥ संस्तुमःसमवायांगं समवायैःस्तुतं सतां ॥ १३ ॥ याषट्त्रिंशत्सहस्रान् प्रतिविधिसुभुषां बिभ्रती प्रश्नवाचां, चत्वारिंशच्छतेषु प्रथयतिपरितः श्रेणिमुद्देशकानां ॥ रंगद्भंगोत्तरंगानयगमगहना दुर्विगाहाविवाहप्रज्ञप्तिःपंचमांगं जयति भगवती साविचित्रार्थकोशः ॥ १४ ॥ कथानकानां यत्रार्द्ध चतस्रः कोटयःस्थिताः ॥ सोत्क्षिप्तादिज्ञानह्वयाज्ञाताधर्मकथाःश्रिये ॥ १५ ॥ आनंदादिश्रमणोपासकदेपेतिवृत्तसुभगार्थाः ॥ विंशदामुपासकदशा भावदशंममदिशंतुसदा ॥ १६ ॥ महर्षिमहासतीनां गौतमपद्मावतीपुरोगाणां ॥ अधिकृतशिवांतसुकृताः स्मरतोभ्चैरंतकृद्दशाःकृतिनः ॥ १७ ॥ गुणैर्यद-

ध्ययनकलापकीर्तिता अनुत्तराःप्रशमिपुजालिमुख्यकाः ॥ अनुत्तरंश्रियमजजन्ननुत्तरोप-
पातिकोपपद्दशःश्रयामिताः ॥ १८ ॥ अंगुष्ठाद्यवतरदिष्टदेवतानां विद्यानांजवनमुदात्तवैज-
वानां ॥ निर्णीताश्रवविधिसंवरस्वरूपाः प्रश्नव्याकरणदशा दिशंतु शं नः ॥ १९ ॥ ज्ञातैर्मृ-
गापुत्रसुबाहुवादिभिः शास्तद्विपाकंसुखदुःखकर्मणां ॥ द्विपंक्तिसंख्याध्ययनोपशोभितं
श्रीमद्विपाकश्रुतमस्तु नः श्रिये ॥ २० ॥ प्रणिधाययदवृत्ता शास्त्रांतरवर्णनातिदेशततिः॥
नमतोपपातिकंतत् प्रकटयदुपपातवैचित्रीं ॥ २१ ॥ सूर्याजवैजवविज्ञावनहृष्टतीर्थं प्रभा-
दनंतरमिनाननिर्गतेन ॥ केशप्रदेशिचरितेनविराजिराजप्रश्नीयमिद्धमुपपत्तिशतैर्वदा-
मि ॥ २२ ॥ जीवाजीवनिरूपिद्वैधाप्रतिपत्तिनवककमनीयं ॥ जीवाजिगमाध्ययनं ध्याये-
मास्तुगमगमगहनं ॥ २३ ॥ षट्त्रिंशतापदैर्जीवा जीवजाव विजाविनी ॥ प्रज्ञापनोपया-
पाभिरुपामापंस्यामलंयशः ॥ २४ ॥ विवृताथ द्वीपस्थितिजिनजनमहचक्रिदिग्विजय-
विधये ॥ जगयतिजंबुद्वीपप्रज्ञप्तेतुभ्यमस्तु नमः ॥ २५ ॥ प्रणमामिचंद्रसूर्यप्रज्ञप्ती य-
मलजातिकेनव्ये ॥ ग्रंथवपुपैवनवरंनातिभिदार्थात्मनापियपोः ॥ २६ ॥ कालादिकुमा-
राणां महादयारंनसंवृतैर्दुरितैः ॥ दर्शितनरकातिथ्यानिरयावलिकाविजेपीरन् ॥२७॥
पश्चादपःकल्पयसंनन्नूपमुपेयिवांसःसुकृतैः शमीशाः ॥ यत्रोदिताःश्रेणिकराजवंश्या उ-
पाश्वदेकल्पवसंतिकास्ताः ॥ २८ ॥ चंद्रसूर्यबहुपुत्रिकादिभिर्यत्रसंयमविरोधनाफलं ॥
शुभ्यमानमगुणात्मपाश्रिपैः पुष्पिताः शमभिपुष्पयंतु ताः ॥ २९ ॥ श्रीह्रीप्रभृतिदेवीना
चरित्रं यत्र सूरितं ॥ ताः संतु मे प्रसादानुकूलिकाःपुष्पचूलिकाः ॥३०॥ वृष्णीनांनिषधा-
दीनां द्वादशानांयशः स्रजः ॥ पुष्णंतुनक्तिनिष्पातां दशांवृष्णिदशाःशुचां ॥३१॥ चंदेम-
रणसमाधि प्रत्याख्यानेमहातुरोपपदे ॥ संस्तारचंद्रवेध्यकनक्तपरिज्ञाचतुःशरणं॥ ३२ ॥
वीरस्तवदेवेंद्रस्तवगछाचारमपिचगणिविद्यां ॥ द्वीपाब्धिप्रज्ञप्तिं तंदुलवैचारिकंचनुमः
॥ ३३ ॥ शिवाध्वदीपपोद्भूतानुद्घातारोपणात्मने ॥ चित्रोत्सर्गापवादायनिशीथायनमो
नमः ॥ ३४ ॥ संकल्पव्यवहारेणापुनातेनापिमुख्यता ॥ तंजीतकल्पमाकल्पकल्पंतीर्थं-
श्रियःश्रिये ॥ ३५ ॥ श्रंचामिपंचकनवप्रमाणायामाम्लसाध्यंकृमतेरबाध्यं ॥ महानिशी-
थंमहि मोक्षवीनांनिशिथिनीशंशिववीनिभूतं ॥ ३६ ॥ निर्युक्तिभाष्यवार्तिकसंग्रहणीचू-
र्णिटिप्पनकटीकाः ॥ सर्वेषामप्येषां चेतसिनित्यमंतु नःसततं ॥ ३७ ॥ परिकर्मसूत्रपूर्वा-
नुयोगपूर्वगतचूलिकाभेदं ॥ ध्यायामिदृष्टिवादंकालिकमुत्कालिकंश्रुतंचान्यत् ॥ ३८ ॥ य-
स्त्यसंरचितया यथान्येकोनषोडशादेशाः सानगवतीप्रसीदतुममांगविधानवचविदि-
तत्त्वा ॥ ३९ ॥ वंदेविनेयजननीं मंमनिनयचक्रवालनरवायांन् ॥ ज्योतिः करंडगंडि-
कानुयोगसुदेवेंद्रटीश्च ॥ ४० ॥ कर्मप्रकृतिप्रमुखान्यपराण्यपिपूर्वसूरिरचितानि ॥ समय-
प्रकरणसमान् परिचिनुमः प्रकरणानिचिरं ॥ ४१ ॥ उद्धेयोंजनउद्गमानविदितोवि-

प्रस्तुवर्णिमनां भव्यानंदनचंद्रशालमहिमारोचिष्णुचूलांचिनः ॥ अस्तुश्रीजिनगेहभा-
स्वरशिरस्थानंदमनिर्जरः सोयंवःपरमेष्ठिपंचकनमस्कारः सुमेरुः श्रिये ॥ ४२ ॥ सर्वेश्रु-
तान्यंतरगांकुलेनस्तिरस्कृतिपंचनमस्कृतिंच ॥ तीर्थप्रवृत्तेःप्रथमंनिमित्तमाचार्यमंत्रंचन-
मस्करोमि ॥ ४३ ॥ व्याकरणछंदोलंकृतिनाटककाव्यतर्कगणितादि ॥ सम्यग्दृष्टिपरि-
ग्रहपूतंजयतिश्रुतज्ञानं ॥ ४४ ॥ इतित्नगवतःसिद्धांतस्यप्रसिद्धफलप्रया, गुणगणकथां-
कंठेकुर्याज्जिनप्रत्नवस्यवः ॥ वितरतितरांतस्मैतोयाद्वरंश्रुतदेवता स्पृहयतिचसामुक्ति-
श्रीमत्समागमनोत्सवं ॥ ४५ ॥

॥ अथ श्रीऋषत्नादिवर्द्धमानांतजिनस्तवन प्रारंत्नः॥

आनम्रनाकिपतिरत्नकिरीटरोचिर्नीराजितक्रमसरोजनिवासलक्ष्मीः ॥ उत्तरपल्हेमप-
रमाणुमयप्रत्नोवः ॥ श्रीनात्निनंदनजिनाधिपतिःपुनातु ॥ १ ॥ चाणूरजिच्चरणनिर्गत-
सिंधुवारिधारात्निधौतगरुडच्छदधौतकांतिः ॥ कंदर्पकूपपवनाशननाशनेकविंध्यध्वजोवि-
जयतामजितोजिनेंद्रः ॥ २ ॥ वंदारुसादरपुरंदरमौलिमौलि रत्नांशुमांसलितपादनख-
प्रत्नौघः ॥ पुण्येपुपन्नगपतिह्यपद्मिगजः श्रीशंत्नवोत्नवतुत्नाग्यविन्नूतयेवः ॥ ३ ॥ ना-
लीकसंश्रयनिबद्धरसोमरालीसंसेवितोचितगतिःशुचिपक्षशाली ॥ नित्यंमनःसरसिवीत-
मलेमरालत्नीलायितं कलयतादत्निनंदनोवः ॥ ४ ॥ आर्तिनिवर्तयतु कार्तिकपूर्णिमेंदुसं-
वावदूकवदनःसदनंगुणानां ॥ व्याकोशचंपकविरोचिशरीररोचिर्नव्यांमतिंददतुवःसुम-
तिर्मुनीशः ॥ ५ ॥ कल्याणवल्लिवनपल्लववारिवाहः प्रत्यूषपूषकिरणारुणकायकांतिः ॥
गीर्वाणमौलिमणिचुंबितपादपद्मः पद्मप्रत्नोदिशतुनःपदवीमपंकां ॥ ६ ॥ त्नव्येपुतोपम-
तनुंवितनोतुसेवाहेवाकिनाकिमुकुटोपलघट्टितांघ्रिः ॥ देवेंद्रवाहनकरेणुसलीलगामी चा-
मीकरोज्वलरुचिर्त्नगवान्सुपार्श्वः ॥ ७ ॥ देवःशरज्जलधरोज्झितवारिधाराधौतत्रिलोच-
नशिलोच्चयगौरमूर्त्तिः ॥ त्रैलोक्यलोककुमुदाकरपूर्णचंद्रश्चंद्रप्रत्नोदिशतुवःशिवदानशौंडः
॥ ८ ॥ प्रेंखन्नखावलिमयूखशिखानुविद्धावालातपद्युरितपंकजकांतिजेत्री ॥ कुंदावदात-
गुणमौक्तिकताम्रपर्णि पादद्वयीममसुदंसुविधेविधत्तां ॥ ९ ॥ उद्दामकामकरटींद्रमृगाधि-
राजस्त्रैलोक्यलोचनचकोरसुधामरीचिः ॥ योगींद्रहृत्कमलवासविलासहंसः श्रीशीत-
लःसफलयत्वत्निवांछितंवः ॥ १० ॥ इक्ष्वाकुवंशसुरमंदिरहेमकुंत्नः कायप्रत्नापहसिता-
द्भुतशातकुंत्नः ॥ ज्ञानात्मदर्शतलबिंबितविश्वविश्वः श्रेयांसतीर्थपतिरर्पयतुप्रियंवः ॥११॥
जीयाज्जगत्त्रयपतिःप्रतिपक्षपक्षकक्षत्रमंक्षलनिरस्तिगत्नस्तिमाली ॥ प्रौढप्रत्नावत्नवनंत्नुव-
नैकबंधुर्बंधूकबंधुररुचिःप्रत्नुवासुपूज्यः ॥ १२ ॥ त्रैलोक्यशेखरितशासनमोहराजमाद्यद्य-
शःशशधरग्रसनैकराहुः ॥ पोतःप्रमादजलधौकलधौतकांतिर्मेचेतसोविमलतांविमलस्त-
नोतु ॥ १३ ॥ आनंदमेदुरनमत्त्रिदशेशमौलिमंदारदामविगलन्मकरंदधौतं ॥ लक्ष्मी-

निकेतनमनंतजिनेश्वरस्य पादारविंदमजिनंदतुमानसंनः ॥ १४ ॥ श्रीजानुजूपकुलकैर वशीतजानुः संमोहसंतमससंचयचंडजानुः ॥ पुष्यत्कषायदनुजान्वयचक्रपाणिः पाणि स्यमावहतुवःशिवशर्मधर्मः ॥ १५ ॥ वाह्यांतरारिकुलकाननधूमकेतुः .संकेतधामजिनव क्रिरमारमण्योः ॥ सौवर्णपद्मदलकोमलकायकांतिः श्रीशांतिरंनयतुसंततिमेनसांनः॥१६ सिद्धांतसिद्धतटिनीतुहिनाचलाय श्रीवल्लिवेल्लनकलामलयानिलाय ॥ निःशेषजंतुपरि रक्षणदीक्षिताय श्रीकुंथवेगुणगणैःपृथवेनमोस्तु ॥ १७ ॥ देवःसुदर्शननराधिपवंशवंश मुक्ताफलंसफलितप्रणताभिलापः ॥ लोलाक्षपक्षिकुलसंयमनैकपाशः श्रीमानरःस्फुरतु मानसमंदिरेमे ॥ १८ ॥ चिंतामणित्रिदशपादपकामधेनुमाहात्म्यजैत्रचरणांबुरुहप्रणामः ॥ मारप्रवीरजयमल्लमतल्लिकास्तुमल्लिर्मदीयहृदिपल्लवितप्रमोदः ॥ १९ ॥ निर्वाणराज्यक मलाद्दितारहारः संसारवारिनिधितारणकर्णधारः ॥ ध्वंजोदसोदरवपुःस्वपदारविंदे श्री मुमतोदिशतुपद्मरणमतंमे ॥ २० ॥ नम्रप्रसन्नमणिकिरीटघटप्रसारिज्योत्स्नाजलक्षपित पादपयोरुहश्रीः ॥ कीर्तिप्रतानधवलीकृतभूर्भुवःस्वर्जंद्याणिसांद्रयतुवोनमितीर्थनाथः॥२१ शेषापरापघनरापणचारुचूडारत्नप्रजापटलपाटलितांघ्रिपीठः ॥ राजीमतीहृदयपंकजचंच रीकः श्रीनेमिरस्तुनयतांनयतांतिशांत्ये ॥ २२ ॥ फुल्लत्फणींद्रफणराजिमणीमरीचिवीचि प्रपंचितशचीपतिकार्मुकश्रीः ॥ दुर्गोपसर्गजलशोषविधौतपतुः स्वामीपिपर्तुजयतांछि तानिपार्श्वः ॥ २३ ॥ नम्रेंद्रशेखरपरागपिशंगितांघ्रिरुत्तुंगसंगमकगर्वगिरींद्रवज्रः ॥ सि द्धार्थपार्थिवकुलार्णवकौस्तुभोयः श्रेयांसिमांसवयतात् प्रभुवर्द्धमानः ॥ २४ ॥ प्रहावर्ज पितजिनप्रनम्रूरिवर्पंचवाच्यारयतिविनयाविनवाऽधिकाराः ॥ यच्छंतुयोगिषुपनाश्पनाय पोवः श्रीवर्द्धमानचरमाःपरमार्थसिद्धिं ॥ २५ ॥ तत्त्वानितत्त्वानिवृतेपुसिद्धजायारिना पारिविशोषपर्णं ॥ दुर्बोधदुर्बोधमतंहरंतमारंन मारंजजतादिदेयं ॥ १ ॥ नेंद्राजिनेंद्रा जितेस्मवेर्द्धकाहंतुकाहंतुरयंनयस्य ॥ मामप्रमामप्रतयापिकुंददंतावदंतायवचिन्हदीनं ॥ २ ॥ पाद्रांक्पाद्रांकस्त्रिपकमप्रकर्पैप्रकर्पैप्रवणांकृपायाः ॥ तांशंनतांशं नयवर्द्धयंतीमेका तमेकांतवचावर्नीदं ॥ ३ ॥ वंदेशिवंदेशिनधर्मरुद्धिवस्वर्णवस्वर्णरुचेऽधिगंतुं ॥ विश्वस्यवि श्वस्यपेनवंधरद्धामरद्धामनिनंदनाद्धां ॥ ४ ॥ मागधिमाराधिनवासवेमेंश्रीराजिश्रीग जिनमोदक्षिते ॥ धामामुधामामुनतेमयित्वमीतिप्रमीतिप्रगुणोनयानि ॥५॥ संतकर्म स्तदरः स्विदेविराजवांनवंवांननिगसत्राक्षसां ॥ रम्यांकरक्तांकरणप्रनांप्रनोपमानजगा ष्पदादिर्नैस्तुमः ॥ ६ ॥ पृथ्वीजपृथ्वीजनवृंगचूनांकमल्निकमल्निभ्रुतःसुपार्श्वं ॥ कामांक कामांस्तुतुविंशुत्सवीकाम्नवीकाम्नवनाम्विश्रासाः ॥७॥ शीतांशुशीतांशुनदांवरास्तुति संमंदमानांकवपेस्तवेयदः ॥ मंगलसंगलजनामप्रिया सौनाग्यमौनाग्यनिधिर्वंद्र श्रिवं ॥८॥ सुंदरसुंदरनरुन्ननोवराजीवराजीवनुमारं ॥ दृष्यामुदृष्यामुविदूना

किरामासुरामासुलनासजन्ते ॥९॥ संपन्नसंपन्नरनाथपूजितंसत्कीर्तिसत्कीर्तितचारुचेष्टितं ॥ यंनिर्भयंनिर्भरमर्चयन्भवेन्नारंसनारंसपुनातुशीतलः ॥ १० ॥ भव्यानभव्यानणुमोह कूपांतःपाततःपातरिगंरुकांके ॥ सश्रेयसःश्रेयसिकस्यनास्तुरागःस्मरागःस्मयभिद्यधीशे ॥११॥ बंधूकबंधूकरणप्रशक्तिगात्राभगात्राभववासुपूज्य ॥ सद्योगसद्योगरयप्रसादं जायेयजायेयथानभूयः ॥ १२ ॥ माधुर्यमाधुर्यगिरागुणद्धुरामेणरामेणकिरेणलक्ष्मणा ॥ तेतेगतेतेगरिमाणसद्भुतंनीताविनीताविमलेश्वरत्वया ॥ १३ ॥ भाजालभाजाललितामलांगुलीलेखेनलेखेननुतेनभूपितं ॥ मानंतमानंतपदांबुजेनतेकंदर्पकंदर्पमुपैतुकिं मम ॥१४॥ पद्मास्य पद्मास्यदतस्तमेतिविश्वेनविश्वेनरुजंतिरोगाः ॥ यःसन्नयःसन्नकुवासनाकोनाधर्मनाधर्मरतस्तुतेत्वां ॥ १५ ॥ शांतेनिशांतेनिवसन्नभीता वन्यायवन्यायतिमद्दवाग्ने ॥ हेमाभहेमाभवनप्रसीदभीतानभीतानमपाप्मनोनः ॥१६॥ सत्यागसत्यागमचंद्रपद्मदासत्वदासत्वनिकेतकूथ ॥ पायादपायादहितार्थपंक्ता वंतीभवंतीभवदाननश्रीः ॥१७॥ मंदेतमंदेतरयानिरस्तगांगेयगांगेयगुणातवार ॥ योगाधयोगाधरितांतरारेराभिवेराभिर्वेरिवस्यतेऽसौ ॥ १८ ॥ भासावभासावनितेंद्रनीला सत्कायसत्कायशसस्तुतेऽग्रे ॥ नव्यापिनव्यापिहियानजातीकामल्लिकामल्लिजिनाधिनाथ ॥ १९ ॥ निर्मायनिर्मायगुणर्द्धितीर्थयोगेनयोगेनद्दढेनसिद्धः ॥ कल्याणकल्याणसुमेरुरस्तुदेवोमुदेवोमुनिसुव्रतःसः ॥२०॥ विद्यातिविद्यातिशयैककोशंलोकेशलोकेशरणंनमेत्वां॥ निष्कोपनिष्कोपमदेहदीधिते वप्राजवप्राजजगद्भयस्य ॥ २१ ॥ येनाभयेनाभरणीकृताज्ञा चारित्रचारित्रतवस्तशीर्षे ॥ नेमेसनेमेसकलैः समुद्यदामोददामोदरवंद्यशक्रैः ॥ २२॥ विघ्नंतुविघ्नंतुलितामरेंद्राः पार्श्वस्यपार्श्वस्यसुरस्वसेव्याः ॥ भातानभातानवपंकजानांपादास्त्रपादास्रसतांशरण्याः॥ २३ ॥ निष्कामनिष्कामलकायवीरसिद्धार्थसिद्धार्थकुलप्रदीप ॥ सर्वज्ञसर्वज्ञनमस्कृतांघ्रे पुण्यानिपुण्यानिसतांचिनुष्व ॥ २४ ॥ धीरानिधीरानिखिलांगिरक्षाविज्ञानविज्ञानतकल्पवृक्षाः ॥ देवाधिदेवाधिनुतप्रणीतकल्याणकल्याणकपंचकानः ॥ २५ ॥ वारिंभवारिंभयहस्तिनोस्ताचारोपचारोपरिशीलयस्त्वां ॥ नालीकनालीकविधौतजैनसिद्धांतसिद्धांतकनिग्रहः स्यात् ॥२६॥ शुभ्रांशुकभ्रांशुकभूत्करस्थवीणाप्रवीणाप्रणतेष्टदाने ॥ दाहंसदाहंसरथातिवात्सपद्मास्य पद्मास्यतुभारतीवः ॥ २७ ॥ एवंश्रीऋपभादयोजिनवराः श्रीवर्द्धमानांतिमाः सांद्रानंदमखंमखंमयमकैर्भूताश्चतुर्विंशतिः ॥ प्रज्ञोल्लासलसज्जिनप्रभकविव्यावर्ण्यमानोदयाभूयासुर्मयिसुप्रसन्नहृदयास्त्रैलोक्यलक्ष्मीश्वराः॥ २८ ॥ इतियमकमयचतुर्विंशतिजिनस्तुतिः ॥

॥ श्रीवर्द्धमान जिनाय नमः ॥

॥ अथ श्री कर्मविपाक नामक प्रथम कर्मग्रंथ प्रारंभः ॥

॥ टीकाकर्त्ता श्रीदेवेंद्रसूरि आद्यमां मंगल करेछेः—उपजातिछंद. ॥

दिनेशवद्ध्यानवरप्रतापै, रनंतकालप्रचितं समंतात् ॥
योऽशोषयत्कर्मविपाकपंकं, देवो मुदे वोऽस्तु स वर्द्धमानः ॥ १ ॥

अर्थ— अनंत कालनो संचय करेलो जे कर्मविपाकरूप पंक एटले कादव तेनुं उत्कृष्ट ध्यान रूप तापवडे शोषण करवाने जे सूर्यना जेवा छे, एवा श्रीवर्द्धमान देव मने हर्ष करनारा थाओ. ॥ १ ॥ ॥ आर्यावृत्तम् ॥

ज्ञानादिगुणगुरूणां, धर्मगुरूणां प्रणम्य पदकमलं ॥
कर्मविपाकेविवृत्तिं, स्मृतिवीजविवृध्ये विदधे ॥ २ ॥

अर्थ— ज्ञान, दर्शन अने चारित्ररूप जे सर्वोत्कृष्ट गुण तेओए करीने महत्ताने पामेला अथवा तेओनी प्राप्ति करावनारा एवा जे धर्मगुरु, तेमना पदकमलने प्रणाम करीने स्मरणरूप अंकुरनी वृद्धि करवाने अर्थे आ कर्मविपाक नामना प्रथम कर्मग्रंथनी वृत्ति हुं करुंछुं. ॥ २ ॥

हवे कर्मग्रंथ ते शुं कहीए? तो के—जीवे मिथ्यात्वादिक हेतुए करीने जे आत्मासाथे पुजल बांधे तेने कर्म कहीएं,यथा क्रियते इति कर्म इति व्युत्पत्त्या. ते कर्मनुं मूलोत्तर प्रकृति भेदे करी, तथा प्रकृति, स्थिति, रस अने प्रदेशादि बंध भेदे करी, तथा बंधोदयोदीरणासत्तादि भेदे करीने ग्रंथनुं रचवुं प्रतिपादन छे जेहनेविषे; ते कर्मग्रंथ कहीएं. त्यां प्रथम कर्मविपाकनामा कर्मग्रंथ कहेछे. ए सर्वा वात प्रसंगथी कही छे.

॥ हवे बालावबोध कर्त्ता मंगलाचरण कहे छे. ॥

श्रेयोमार्गस्य वक्तारं ॥ भेत्तारंकर्मभत्रिणां ॥ चेत्तारं
विश्वतत्वानां ॥ वंदे वीरं जगत्प्रभुं ॥ १ ॥ गुणचंद्रं
गुरुं नत्वा ॥ मतिचंद्रेण धीमता ॥ क्रियते
कर्मग्रंथस्य ॥ व्याख्या बालाऽवबोधिनी ॥ २ ॥

॥ हवे ग्रंथकर्त्ता श्रीदेवेंद्रसूरि पहेली गाथाए करी अभिष्टदेवतानी स्तुत्यादिकनुं प्रतिपादन करे छे. मूल गाथा ॥

सिरिवीरजिणं वंदिय ॥ कम्मविवागं समासओ वुच्छं ॥
कीरइ जिएण हेजर्हिं ॥ जेणंतो भन्नए कम्मं ॥ १ ॥

अर्थः— सकल त्रिभुवन जनना मनने चमत्कार उपजावे, तथा पंचमांहेला महा म-हिमाने विस्तारे एवी जे अष्ट महा प्रातिहार्य लक्षण सिरि के० श्री एटले शोभा. यथा ॥ अशोकवृक्षः सुरपुष्पवृष्टि, र्दिव्यध्वनिश्चामरमासनं च। भामंडलं दुंदुभिरातपत्रं, सत्प्रातिहार्याणि जिनेश्वराणां ॥ ए अष्ट महाप्रातिहार्य कहियें, अथवा चोत्रीस अतिशय लक्षण शोभा तेणे करी विराजमान एवा जे वीरजिणं के० श्रीवर्द्धमान जिन एटले राग द्वेष तथा मोह प्रमुख वैरीउंनो पराजय कस्याथी जिन कहेवाय छे. अने ते वैरीउंरूप वीर एटले सुभट तेउंने जीतवाथी वीरजिन ए नाम सार्थक छे. एवा श्रीवर्द्धमान स्वामीने मने करी, प्रणिधान एटले विशुद्ध मनसहित जे वचन योग ते वडे स्तुति तथा काया ए करी प्रणामरूप वंदिय के० वंदना करीने, अहीं वंदना शब्दे स्तवना अने प्रमाण ए बेहु अर्थ कहीएं छैएं. वंदिस्तुत्यभिवादनयोरिति वचनात् एणे करी मंगलाचरणने अर्थे अभिष्ट देवनी स्तुति करीने ज्ञानावरणादि कर्मोना अनुभवने कम्मविवागं के० कर्मविपाक कहियें. तेने समासर्ड के० संक्षेपे करी अर्थात् वर्त्तमान दुःषमकालना लोकोनी बुद्धि तथा आयु बल प्रमुख अति अल्प होवाथी घणा विस्तारवंत ग्रंथोमां प्रवृत्त थयामां विघ्न पडवाना जयथी तेवी कृति तेउंनी ऊपर उपकाररूप कदाच न थाय, माटे आ टुंकामां वुछं के० कहीश. एथी प्रयोजन सूचव्युं; उपायोपेय एटले कारण कार्य लक्षण, साध्य साधन लक्षण, तथा गुरुपर्वक्रमलक्षण संबंध, अर्थात् सिद्ध थाय छे; सम्यक्दृष्टीजीव अधिकारी छे; अने अभिधेय जे कर्मविपाक ते एमां विषय छे. हवे आगला चे पदे करी कर्म शब्दनो अर्थ करे छे. जे कराय ते कर्म कहीए. तेना पुद्गल अंजन चूर्णथी जरेला दाबडानी पेठे सर्व लोकाकाशमां निरंतर व्यापी रहेला छे; तेने क्षीर अने नीरनी पेरे तथा अग्नि अने लोहनी पेठे कर्मवर्गणा द्रव्य अने आत्मानो तादात्म्य संबंध जे कारणमाटे थई रह्यो छे; ते कारणमाटे ते कर्म कहेवाय छे. ए कर्म कोण करे? तो के–जिएण के० जीवे करी कीरइ के० कराय छे. ते जीव कोने कहीएं? पांच इंद्रिय, त्रण योग ते त्रण बल, श्वासोश्वास तथा आयु ए दश प्राणसुधी जे यथायोग्य धारण करी शके तेने जीव कहियें, ते जीव आवा लक्षणवालो छे–मिथ्यात्वादिके करी मलीनस्वरूप थको सातादि वेदनीयादि कर्मोनो कर्त्ता छे, तथा तेउंना फल जे साता असाता तेनो जोक्ता, तथा एवा एवा कर्मविपाकनो उदय तेने अनुसारे करी नरकादिक गतिनेविषे संसर्त्ता, अने सम्यक्दर्शन ज्ञान तथा चारित्र लक्षण जे रत्नत्रय तेना अभ्यासनी घाढुव्यताना वशेकरी अशेष कर्म मलपटलनो परिनिर्वाता, ए चारे लक्षणे विराजमान ते जीव, सत्व, प्राणी तथा आत्मा इत्यादि पर्यायवडे उंलखाय छे; उक्तंच ॥ यः क-

र्त्ताकर्मन्नेदानां नोक्ता कर्मफलस्यच; संसर्त्ता परिनिर्वाता सह्यात्मा नान्यलक्षणः ॥ कया कारणनी योग्यता पामीने जीव कर्मने करे ले? तो के–मिथ्यात्व, अविरति, कषाय तथा योग ए चार लक्षणवाला सामान्यरूप हेउहिं के० हेतुए करी जीव कर्मने करे ले. यतः " पडिणी यत्तण निन्हव उवघायपउस्स अंतराएण ॥ अचासा यणयाए आवरणडुगंजिऊजयइ " इत्यादि विशेष कारणनी योग्यता पामीने ते विशेष करी आ ग्रंथनेविषेज आगल कहेवाशे. आटलुं कह्युं तेनो तात्पर्यार्थ आ लेः– जेण के० जे कारणमाटे हेतुएं करी जीववडे कराय ले तो के० ते कारणमाटे तेने कम्मंनणए के० कर्म कहेवाय ले. एटले जीव हेतु पामीने जेने करे तेने कर्म कहीएं; क्रियतेतत् कर्म इत्यर्थात् एवुं जे पुजलमय मूर्तिककर्म ते केवा प्रमाणे करी सिद्ध ले, ते कहे ले.

संसारनेविषे समस्त जीव वर्त्ते ले, तेने आत्मत्वपणुं समान ले. पण तेमांहे कोइक देवता ले, कोइक नारकी ले, कोइक तिर्यंच ले, कोइक मनुष्य ले, एम नर नारक तिर्यंच अने मनुष्यरूप विचित्रता ले. एम वली मनुष्यत्वपणुं पण सर्व मनुष्यने विषे समान ले. तथापि तेमांहे कोइक राजा ले, कोइक रंक ले, कोइक पंमित ले, कोइक मूर्ख ले, कोइक महर्द्धिक ले, कोइक दरिद्री ले, कोइक स्वरूपवान ले, कोइक कुरूपवान ले, इत्यादिक जे विचित्रपणुं ले, ते विचित्रपणुं निर्हेतुक नथी पण हेतुसहीतज ले. जो निर्हेतुक मानीएं तो नित्यं सत्व किंवा असत्वनो प्रसंग थाय. नित्यंसत्व मसत्वंवा ॥ हेतोरन्यानपेक्षणादितिवचनात् ॥ ते माटे ए विचित्रता सहेतुक मानवी. ते हेतुने अमे कर्म कहीएं लैएं, एतडुक्तंश्रीदिनकृतटीकायां ॥ क्ष्मानृड्ंककयार्मनीषिजडंयोः सद्रूपनीरूपयोः श्रीमदुर्गतयोर्बलाबलवतोर्नीरोगरोगार्त्तयोः सौनाग्याऽसुनगत्वसंगमजुषोस्तुल्येपिनृत्वेंतरं यत्तत्कर्म निबंधनं तदपिनोजीवं विनायुक्तिमत् ॥ एनो अर्थ कहे ले.

ए वात श्री दिनकृत टीकानेविषे जीवस्थापना अधिकारे आवी रीते कहेली ले के;–महर्द्धिवंत अने रंक, बुद्धिवंत अने मूर्ख, सुरूप अने कुरूप, सम्नतिवान अने डुर्गतिवान, बलवान अने निर्बल, निरोग अने रोगार्त्त, तेमज सौनाग्य तथा डुर्नाग्य, एवा द्वंद्व जगतमां दीठामां आवे ले, तेमां अंतर जे ले ते कर्मनुं निबंध ले; तथापि ते जीवविना संनवे नही. ए विषे बीजे ठेकाणे पण कह्युं ले के " आत्मत्वेनाविशिष्टस्य, वैचित्र्यं तस्य यद्वशात्, नरादिरूपं तच्चित्र, मदृष्टं कर्मसंज्ञितं." वली पौराणिक पण कर्मसिद्धिनुं प्रतिपादन करे ले, ते आ प्रकारे के "यथायथा पूर्वकृतस्य कर्मणः, फलंनिधानस्यमिवावतिष्ठति ॥ तथा तथा तत्प्रतिपादनोद्यता, प्रदीपहस्तेव मतिः प्रवर्त्तते ॥१॥ यत्त्वपुराकृतंकर्म, नस्मरंतीह मानवाः; तदिदंपांडवश्रेष्ठ, दैवमित्यनिधीयते ॥ २ ॥ मुदितान्यपिमित्राणि, सुक्रुद्धाश्चैवशत्रवः; नही मेतत्करिष्यंति, यन्नपूर्वकृतं

त्वया"॥३॥ बौद्ध पण आम कहे ठे के, " इतएकनवतौकल्पे शक्त्यामे पुरुषो हतः, तेन कर्म विपाकेन पादे विद्धोस्मिभिक्षवः" एवी रीते कर्मना अस्तित्वनो यद्यपि सर्व अंगीकार करे ठे, तथापि तेओ अमूर्तिमंत माने ठे, पण तेम नथी. कर्म पुद्गल स्वरूपी ठे; तेमाटे मूर्तिवंत ठे, अमूर्त्त नथी, तेम ठतां जो कर्मने आकाशादिवत् अमूर्ति मानशुं; तो जेम अमूर्त्त आकाशथी कांइ आत्माने अनुग्रह उपघात नथी, तेम कर्मना योगे पण आत्माने अनुग्रह तथा उपघातनो संभव थशे नही. यतः "अन्नेउअमुत्तंचिय, कम्मंमंनंतिवासणारूवं; तंतुनजन्नइतत्तो, उवघायाणुग्गहाभावा. नागासंउवघायं, अणुग्गहं वाविकुणइसत्ताणं." हवे ते कर्म प्रवाहे करी अनादि ठे. यतः " अणाइयं तं पवाहेण " इति वचनात्. जो प्रवाहनी अपेक्षाथी पण कर्मने सादि मानियें, तो जीवोने पूर्वे कर्मरहितपणानो संभव थशे. अने पाठलथी कर्म कस्याथी जीवने कर्मनो संयोग उत्पन्न थाय ठे एम मानवुं जोईशे. एम अंगीकार कस्याथी मुक्त जीवोने पण कर्मनो संयोग संभव थशे, केमके ते तो कर्मरहित ठे. तेथी मुक्त जीवोने अमुक्तता थशे. एम मानवुं तो इष्ट नथी. माटे जीवने कर्मनी साथे अनादि कालनो संयोग ठे एम मानवुं योग्य ठे, मात्र कर्मज अनादि ठे एम नथी.

आशंका—जीवनी साथे कर्मनो अनादि संयोग ठतां तेनो वियोग केम संभवे ?

उत्तर— अनादि संयोग ठतां पण वियोग दीठामां आवे ठे. जे कांचन अने उपल एटले पथरानो अनादि संयोग ठे, तोपण तथाविध सामग्रीना सद्भावथी एटले धमनादिकनी सहायतावडे कीटीनो वियोग दीठामां आवे ठे, तेमज जीवने पण सम्यक् ज्ञान, सम्यक्दर्शन तथा चारित्रना ध्यानरूप अग्निए करी अनादि कर्ममलनीसाथे वियोगनी सिद्धि थाय ठे, ए विषे भाष्यसुधांभोनिधिर्भगवान पण आम कहे ठे के, "जहइहय कंचणोवल संजोगोणाइ संतइ गउवि; वुच्चिज्जाइसोवायं, तहजोगोजीवकम्माणं ॥ १ ॥ इति प्रथम गाथार्थ ॥

॥ हवे बीजी गाथाए कर्मना केटला भेद ठे ? ते कहे ठे. ॥

पयइ ठिइ रस पएसा ॥ तं चउहा मोअगस्स दिठंता ॥
मूल पगइ ठ उत्तर ॥ पगई अडवन्न सयभेयं ॥ २ ॥

अर्थ— तंचउहा के० ते कर्मना चार प्रकार थाय ठे; ते आ प्रमाणे— पयइठिइ रस पएसा के० प्रकृति, स्थिति, रस तथा प्रदेश, जेम प्रासाद प्रमुखना आधारभूत स्तंभ होय ठे; तेम कर्मना ए चार स्तंभ ठे. तेथी प्रकृतिबंध, स्थितिबंध, रसबंध तथा प्रदेशबंध कह्या ठे. तेमां स्थिति, तथा रस जे अनुभाग, तथा प्रदेश ए त्रण

वंधोनो जे समुदाय तेने प्रकृतिवंध कहियें; अध्यवसाय विशेषें करी ग्रहण करेला जे कर्मना दलिक, तेउनी स्थिति एटले जे कालनो नियम, तेने स्थितिवंध कहियें; कर्मना पुजलोना शुजाऽशुज अथवा घाती अघाती जे रस तेने अनुजागवंध अथवा रसवंध कहीयें; अने स्थिति तथा रसनी अपेक्षाविना कर्मपुजलोना दलिकोनुं जे ग्रहण करवुं, तेने प्रदेशवंध कहीयें. उक्तंच "ठिइवंध दलस्स ठिइं, पएसवंधो पएस गहणं जं; ताणरसं अणुजागो, तस्समुदाउ पगइवंधो." वीजे ठेकाणे पण कह्युं ठेः– "प्रकृतिः समुदायः स्यात्, स्थितिः कालावधारणं; अनुजागो रसः प्रोक्तः प्रदेशो दलसंचयः" ए उक्त चार प्रकार ते मोअगस्स दिठंता के० मोदकना दृष्टांतेकरी समजी लेवा, ते आ प्रमाणे– जेम वातरोगने हरण करनारा ज्रव्यथी वनावेलो जे मोदक होय ठे, तेनी वातरोगने नाश करवानी प्रकृति अथवा स्वजाव होय ठे; पित्तरोगापहारक ज्रव्यथी वनेला मोदकवके पित्तनो उपशम थाय ठे; अने कफरोगनाशक ज्रव्यथी उत्पन्न थएला मोदकथी कफनो ध्वंस थाय ठे; एवो जे स्वजाव तेने प्रकृति कहियें; ते मोदक कोइ एक दिवस, कोइ वे दिवस, एम यावत् कोइ एक माससुधी वगडी न जतां जेमनो तेमज रही शके ठे; पठी विनाश पामे ठे, ए तेनो स्थितिकाल कहियें; ते मादकने विषे स्निग्ध तथा मधुरादिक रस एक गुणो, द्विगुणो तथा त्रिगुणो इत्यादिक जे होय ठे, तेने रसवंध कहीयें; अने ते मोदकमांना कोइमां एक प्रसृति एटले एक पली, कोईमां वे पली तथा कोइमां त्रण पली एम यावत् कणिकनुं प्रमाण होय तेने प्रदेशवंध कहीयें; एवीज रीते कर्मने विषे पण कोइ कर्मनी प्रकृति ज्ञानने आछादन करनारी होय, कोइ कर्मनो स्वजाव दर्शनने आवरण करवानो होय, कोइ कर्मनी प्रकृति आनंदने देनारी होय अने कोइ कर्मनो स्वजाव सम्यक् दर्शनादिकनो विघात करवानो होय ठे, तेने कर्मप्रकृति कहीयें. तेज कर्म कोइ त्रीश कोटाकोटी सागरोपमसुधी, अने कोइ सित्तेर कोटाकोटी सागरोपमसुधी इत्यादि टकी शके ठे, तेने कर्म्मनी स्थिति कहीयें; ते कर्मनेविषे कोईमां एक ठाणीयुं, कोईमां वे ठाणीयुं, अने कोइकमां त्रण ठाणीयुं रस होय ठे, ते अनुजागवंध कहियें, अने तेज कर्मने विषे कोईमां प्रदेश अल्प होय, कोईमां वहु, कोईमां वहुतर तथा कोईमां वहुतमरूप इत्यादि प्रदेशोनो संचय होय ठे, ते प्रदेशवंध कहेवाय ठे. मूलपगइ अठ के० ए कर्मनी मूल प्रकृति सामान्यरूप आठ ठे, अने उत्तर पगई अडवन्नसय नेयं के० उत्तर प्रकृति विशेषरूप एकशो ने अठावन ठे. एज एकसो ने अठावन कर्मप्रकृति कहेवाय ठे.

॥ हवे मूल प्रकृति आठनां नाम तथा ते एकेकना जेटला उत्तर भेद छे ते कहे छे. ॥

इह नाण दंसणावर ॥ णवेअ मोहाउ नाम गोआणी ॥ वि-
ग्घं च पण नव डुअ ॥ अवीस चउ तिसय डु पण विहं ॥३॥

अर्थ– इह के० ए प्रवचनने विषे कर्म एटला प्रकारनुं छे. इहां कर्मपद गाथा-मांहे नथी, माटे उपचारथी लहीए. ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, वेदनीय, मोहनीय, आयु, नाम, गोत्र तथा विग्घंच के० अंतराय, ए आठ मूलप्रकृति छे. तेमां प्रथम ज्ञानावरणीय कर्मनुं विवेचन आवी रीते छे– जेणे करी वस्तु जाणवामां आवे अथवा जेणे करी वस्तुनी इयत्ता एटले परिमाण थाय, तेने ज्ञान कहीएं; अथवा ज्ञप्तिने ज्ञान कहिएं; अथवा सामान्य विशेषात्मक वस्तुनेविषे विशेष ग्रहणात्मक जे बोध तेने ज्ञान कहियें; अने जेणे करीने देखाय तेने दर्शन कहीयें; अथवा दृष्टीने दर्शन कहीयें अथवा सामान्यविशेषात्मकवस्तुनेविषे सामान्य ग्रहणात्मक जे बोध तेने दर्शन कहीयें; तथा जेणे करी आवरीएं, आछादिएं तेने आवरण कहीएं; अथवा आवरे, आछादे तेने आवरण कहियें. आवरणनुं रूप आवुं छेः– मिथ्यात्वादिकना मेलापेकरी जीवने व्यापारे आकर्षण करेली कर्मवर्गणा मांहेलो विशिष्ट पुफल समूह तेने आवरण कहीएं. तेमांहे जे ज्ञाननुं आछादन करे छे, ते ज्ञानावरणीय कर्म कहेवाय छे. अने दर्शननुं आछादन करे छे, ते दर्शनावरणीय कर्म कहेवाय छे, तथा वेद्यते एटले जेनो सुख तथा डुःखरूपपणे अनुभव कराय छे, तेने वेदनीय कर्म कहीयें, यद्यपि सर्व कर्मोनो अनुभव करायज छे, तेथी सर्व कर्म वेदनीय होवां जोइयें, तथापि पंकजादि शब्दनीपेठे वेद्य शब्द रूढिविषयक छे; माटे साता तथा असाता कर्मज वेद्य होवाथी एनेज वेदनीय कहीयें. पण शेष कर्मने न कहीयें; तथा जाणनारा प्राणीप्रत्ये मोह उपजावे सदसद्विवेकथी जे विकल करी नाखे तेने मोह कहीयें; अने एज मोहनीय कर्म कहेवाय छे. तथा जेथी गत्यंतरनेविषे जवुं थाय छे तेने आयु कहे छे; अथवा पोते करेला कर्मना वशे प्राप्त थएली जे नरकादिक डुर्गति तेमांथी निकलवानी इछा करनारो प्राणी प्रतिबंधकताने पामे. अर्थात् जे त्यांथी निकलवा न दिये ते आयु कहेवाय छे. अथवा भवांतरने विषे जीवोने जे निश्चये उदय आवे तेने आयु कहीयें. यद्यपि सर्व कर्म उदय आवे छे, तथापि आयुष्यनी कांइएक विशेषता होय छे. केमके, बीजां बांधेलां सर्व कर्म कोई तेज भवमां उदयें आवे छे, कोइक वली प्रदेशे उदये करी भुक्त कीधां ते जन्मांतरनेविषे विपाकोदये करी उदय आवतां नथी, अने आयु कर्मनेविषे एम नथी. जे भवनुं आयु बांध्युं

होय तेज नवमां जोगवाय ले. एटले मनुष्य नव वेदता थका जो देवतानुं आयुष्य बांध्युं होय तो कांइ मनुष्यनवमां वेदाय नही, किंतु अवश्य जन्मांतरेज वेदाय. आयुष्यना उदयनी विवक्षा विशिष्ट थकी कही ले. पण प्रदेश थकी नथी कही. ते विशिष्टपणुं तो ते आयुष्यना सन्नाव वर्त्तन थकी होय ले, अथवा जेनो उदय यथार्थी तन्नवयोग्य यावत् शेष कर्म उपनोगपणे आवी प्राप्त थाय तेने आयु कहीयें. तथा जे जीवप्रत्ये गति जाति प्रमुख पर्यायना अनुनवने करे तेने नाम कर्म कहीयें. तथा जेणे करी आत्माने उंचनीच शब्दे करी बोलवाय ले तेने गोत्रकर्म कहीयें. तथा जेणे करी दानादिक लब्धिलनो नाश थाय ले, अथवा जे उक्त लब्धिलनो विशेषे करी नाश करे ले तेने अंतराय कर्म कहीयें.

तेमां ज्ञानावरणीय, पण के० पांच प्रकारनुं ले, दर्शनावरणीय नव के० नव प्रकारनुं ले, वेदनीय डु के० बे प्रकारनुं ले, मोहनीय अम्वीस के० अठावीस प्रकारनुं ले, आयु चउ के० चार प्रकारनुं ले, नामकर्म तिसय के० एकसो ने त्रण प्रकारनुं ले; गोत्र डु के० बे प्रकारनुं ले, अने अंतराय कर्म पणविहं के० पांच प्रकारनुं ले. एवी रीते मूल आठ प्रकृतिनी उत्तर एकसो ने अठावन प्रकृति थाय ले.

आशंका–एवा अनुक्रमथी ज्ञानावरणादि कर्मोनो उपन्यास कस्यानुं कांइ प्रयोजन ले के स्वानाविक एवो अनुक्रम आवी गयो ले?

उत्तर– अनुक्रम करवानुं प्रयोजन ले, ते आ प्रमाणेः– अहीं ज्ञान तथा दर्शन ए जीवनुं स्वतत्व नूत ले; केम के, ए विना जीवत्व कहेवाय नही. जीव चेतना लक्षणवंत ले. ते चेतना लक्षण ज्ञान तथा दर्शनना अन्नावे केम संनवे, तथा ज्ञान अने दर्शनमांहे पण ज्ञान प्रधान ले. जे ज्ञाने करी सकल शास्त्रार्थ विचारनी संतति प्रवर्त्ते ले. ते माटे अथवा सर्व लब्धि साकारोपयोगे उपयुक्त जीवने उपजे ले. पण निराकारोपयोगे एटले दर्शनोपयोगे उपयुक्त जीवने न उपजे. यतः "सव्वाल लद्धीलंसागारोवल गोवलत्तस्स नो अणागारोव लंगोवलत्तस्स" इति वचनप्रामाण्यात् माटे ज्ञान प्रधान ले. अथवा जे समयें सकल कर्म विनिर्मुक्त जीव थाय ले, ते समयें जीव ज्ञानोपयोगोपयुक्त होय ले, अने दर्शनोपयोग तो द्वितीय समयमां थाय ले, तेमाटे ज्ञान प्रधान ले, तेनुं जे आलादन करनारुं ते ज्ञानावरणीय कर्म ले, तेने सर्व कर्म ले, तेने सर्व कर्ममां प्रथम गण्युं ले; अने ज्ञानोपयोगथी पतित जीवने दर्शनोपयोगनेविषे अवस्थान ले, तेमाटे ते ज्ञानानंतर द्वितीयस्थाने दर्शनावरण कर्म गण्युं ले.

ए ज्ञानावरण तथा दर्शनावरण कर्म पोताना विपाकने उदय करता थका यथायोग्य अवश्ये करी वेदनीय कर्मविपाकना उदयनुं निमित्तनूत थाय ले, ते देखाडे

छे– ज्ञानावरणीय कर्मप्रत्ये उपचयोत्कर्षथी, प्राप्त विपाकथी अनुभवतो थको सूक्ष्म तथा सूक्ष्मतर वस्तुनो विचार करवामां पोताने असमर्थ जाणतो थको जीव खेदने पामे छे. तेमज वली सकल लोको ज्ञानावरण कर्मना क्षयोपशमने लीधे पाटव एटले चतुर थईने पोतानी बुद्धिथी सूक्ष्म तथा सूक्ष्मतर वस्तुविचार करवाने समर्थ होवाथी सुखने वेदे छे. एवी रीते वेदनीय कर्मनुं निमित्त कारण ज्ञानावरणीय कर्म छे. ते प्रमाणेज अतिनिबिड दर्शनावरणीय कर्मना उदयथी प्राणी जात्यंधादि थयो थको, वचनने अगोचर एवा दुःखसंदोह एटले दुःखना समुदायने अनुभवे छे. तेमज दर्शनावरणीय कर्मना क्षायोपशमथी स्पष्ट चक्षुरादि युक्त थईने यथाविध वस्तुसमूह एटले निकुरंबने सम्यक् प्रकारे अवलोकन करवाथी प्राणी अमंद आनंदसंदोह प्रते अनुभवे छे; तेमाटे वेदनीय कर्मनुं निमित्त कारण दर्शनावरणीय कर्म पण छे, ज्ञान दर्शनावरण कर्मनुं वेदनीय कर्म वेद्य छे. तेमाटे वेदनीय कर्म त्रीजुं गण्युं छे.

वेदनीय कर्मने विषे पण इष्ट अने अनीष्ट विषयना संबंधथी सुख तथा दुःखनो जे अनुभव थाय ते वेदनीयनुं लक्षण छे; अने विषयने विषे इष्ट अने अनिष्टतापणुं ते राग अने द्वेषजनित छे अने ते राग द्वेष तो मोहना हेतु छे. तेमाटे वेदनीय कर्मथी अनंतर मोहनीय कर्म चोथुं कह्युं छे.

मोहमूढ प्राणी बहु आरंभरूप परिग्रहथी कर्मादानमां आसक्त थईने नरकादिकनुं आयुष्य बांधे छे, माटे मोहनीय कर्मानंतर पंचमस्थाने आयु कर्म गण्युं छे.

नरकादि आयुष्यनो उदय आव्याथी अवश्यपणे नरक गत्यादिक नाम कर्मनो उदय थाय छे. माटे आयुष्यानंतर नामकर्म छठुं गण्युं छे.

नाम कर्मनो उदय थयाथी अवश्येकरी उंच अथवा नीच गोत्रनो उदय थाय छे, माटे नामकर्मानंतर गोत्रकर्म सातमुं गण्युं छे.

उंच गोत्रोत्पन्न जीवने प्रायें करी दान तथा लाभांतरायादि कर्मनो क्षय होय छे, केमके, राजादिक जे उंच कुलवान कहेवाय छे, तेउंनेविषे दान तथा लाभादिक दीठामां आवे छे, जो अंतराय कर्मनो क्षय न थयो होय तो दान तथा लाभादिकनो संभव थाय नही. माटे घणुंकरी दान तथा लाभांतरायादि कर्मो उत्तम कुलनेविषे क्षयनेज पामेला होय छे. तेमज नीच गोत्रोत्पन्न प्राणीनेविषे प्रायेंकरी दान तथा लाभांतराय कर्मनो उदयज होय छे. केम के, नीच गोत्रोत्पन्न मनुष्य दरिद्री होवाथी त्यां दानादिक दीठामां आवतुं नथी. ए रीते गोत्र कर्मनो उदय थया पछी अंतराय कर्मनो उदय होवाथी गोत्रकर्मानंतर आठमुं अंतराय कर्म गण्युं छे. एवी-रीते कर्मानुक्रम वर्णन सप्रयोजन छे. ॥ ३ ॥

" हवे यथोद्देशं निर्देशः " ए न्यायें करी एटले प्रथम जेवो मनमां संकेत थाय ढे, तेवुं प्रसिद्धपणे कथन अथवा स्पष्टीकरण थाय ढे; एवो न्याय ढे. ते न्याये करी प्रथम पांच प्रकारनुं ज्ञानावरणीय कर्म कहे ढे.

मइ सुय ठंही मण के ॥ वलाणि नाणाणि तब मइनाणं ॥
वंजण वग्गह चउहा ॥ मण नयण विणिंदिय चउक्का ॥ ४ ॥

अर्थ– मूलसूत्रमां जेनां नाममात्र कह्यां ढे, तेठनीसाथे प्रत्येके ज्ञान शब्द जोमीने आवीरीते गणना करवी–मइ के० मतिज्ञान, सुय के० श्रुतज्ञान, ठंही के० अवधिज्ञान, मण के० मनःपर्यवज्ञान, तथा केवलाणि के० केवलानी एटले केवलज्ञान, ए पांच नाणाणि के० ज्ञान ढे ते जाणवां. ' पदैकदेशे पदसमुदायोपचारात्' एटले पदनो एक देश होय तो पण आखा पदनो उपचार करी लेवो एवो न्याय ढे. ए प्रमाणे मूलमां मन शब्द ढे तेथी मनपर्यवज्ञान जाणी लेवुं.

तब के० तत्र जाणे तेने मति कहीयें, जेथी मनन थाय अथवा जे मनन करे तेने मति कहीयें; अथवा इंड्रिय तथा मनोद्वारे करी निश्चत वस्तुने जेणेकरी जणाय अथवा मनाय तेने मति कहीयें. योग्य देशने विषे अवस्थित वस्तु विषयक इंड्रिय मनोनिमित्त जे आत्माने अवगमविशेष एटले कोईक ठेकाणे कोई वस्तु पमी होय, तेने विषय करनारां मन तथा इंड्रियो होय ढे, तेमां निमित्त कारण ज्ञान ढे, ते ज्ञान यथार्थ आत्माने थयुं होय तेने मतिज्ञान कहीयें. एनेज आगममां अजिनिबोधिक ज्ञान कह्युं ढे. ते विषे जगवान् देवर्द्धिक्षमाश्रमण एमणे आम कह्युं ढेः– "नाणं पंचविहं पन्नत्तं, तंजहा आजिणिबोहिय नाणं, सुयनाणं, ठहिनाणं, मणपज्जवनाणं, केवलनाणं. " अत्र आजिनिबोधिक ज्ञाननो अर्थ आम करेलो ढे– अजि उपसर्ग ढे, तेनो अर्थ अजिमुख एटले सन्मुख एवो थाय ढे; नि शब्दनो नियत एटले निश्चित अर्थ थाय ढे; एवी अजिमुख नियत के० वस्तु योग्य देशावस्थान अपेक्षी इंड्रिय मनोनिमित्त स्वस्वविषयनी अपेक्षाए जे बोध थाय ढे तेने अजिनिबोधक ज्ञान कहियें.

श्रवणं श्रुतम् एटले जे संजलाय तेने श्रुत कहियें. अजिलापेप्लावित जे अर्थ तेने ग्रहण करवानी जे उपलब्धि विशेष हेतु होय तेने श्रुत कहियें. कंबुग्रीवादिमान्, पृथुबुध्नोदराद्याकार, जलधारणादिक अर्थ क्रियाने समर्थ, एवी जे वस्तु ते घट शब्दे करी बोलाय ढे. अहीं वस्तु वाच्य ढे ने शब्द वाचक ढे, माटे उक्त वस्तु वाच्य ढे, अने घट शब्द वाचक ढे, एवा वाच्य वाचक संबंधे करी त्रिकाल साधारण समान

परिणाम शब्दार्थ पर्याय आलोचनानुसारी इंद्रिय मनोनिमित्त जे आत्मानुं अवगम विशेष तेने श्रुतज्ञान कहियें.

इंद्रियादिकनी अपेक्षाविना आत्मानेविषे जे साक्षात् अवधान एटले अर्थ ग्रहण थाय छे, तेने अवधि कहीयें. अने साक्षात् अर्थनुं ग्रहण होवाथी एने प्रत्यक्ष ज्ञान पण कहे छे. यदुक्तं नंद्यध्ययने– " नोइंदियपच्चक्खं तिविहं पन्नत्तं, तंजहा, ओहिनाणपच्चक्खं, मनपज्जवनाण पच्चक्खं, केवलनाणपच्चक्खमिति." अथवा अव शब्दनो अर्थ अधः एवो समजवो, एटले जेणे करी अधो एटले नीचो विस्तृत जे वस्तु तेने जाणीयें तेने अवधि कहियें. अथवा अवधि शब्दनो अर्थ मर्यादा वाचक थाय छे; एटले रूपी द्रव्यने विषेज जाणवानी प्रवृत्ति छे जेनी, एवी मर्यादा, उपलक्षित जे ज्ञान तेने अवधिज्ञान कहियें.

मनपर्यव ज्ञाननो अर्थ आ प्रमाणे–परि शब्दनो अर्थ सर्वतोभाववाचक छे. अव शब्दनो अर्थ जाणवा वाचक छे. केमके, अवन वेदन इत्यादिक शब्दो पर्याय वाचक छे. अहीं परिअव तेनो पर्यव थाय छे. तेथी मननुं जे सर्व थकी जाणवुं तेने मनपर्यव कहीयें, अथवा मनःपर्यव ज्ञान कहीयें, अथवा मनःपर्याय ज्ञान पण एनेज कहीयें. त्यां एवो शब्दार्थ करीएं जे संज्ञी जीवे काययोगे करी ग्रहण करेली जे मनःप्रायोग्य वर्गणाद्रव्य जेने चिंतनीय वस्तुनेविषे चिंतनीयपणे व्यापार्यो एवो जे मनोयोग, तेने मनपणे परिणमावीने जे पर्यायोनुं आलंबन कर्युं छे, तेने मन कहीयें. तेना पर्याय एटले समस्त प्रकारे जाणवुं तेने मनपर्यव कहीएं, अथवा जे मन चिंतनानुगत परिणाम तेनुं जे ज्ञान तेने मनःपर्याय कहीयें. अथवा आत्माए करी वस्तु चिंतननेविषे व्यापार्या जे मन तेने पर्याय के० जाणे; तेने मनःपर्याय कहीयें. तत्संबंधी जे ज्ञान तेने मनःपर्याय ज्ञान कहीयें.

केवल एटले एक, अर्थात् जे मति आदिक ज्ञाननी अपेक्षाविनानुं होय तेने केवलज्ञान कहीयें. " नठंमिछाउ मच्छिएनाणे " इति वचन प्रामाण्यात्.

आशंका– मत्यादिक ज्ञान पोतपोताना आवरणना क्षयोपशम भावे पण प्रगट थाय छे; तो निःशेष स्वस्व आवरणनो क्षय थवाने लीधे सर्व प्रकारे सारी रीते मत्यादिक ज्ञान प्रगट थवानो संभव छे. चारित्र परिणामनी पेरे जेम चारित्रावरणीय कर्मना क्षयोपशमे सामायकादि चारित्र प्रगट थाय छे. अने चारित्रावरणीयनो निःशेषपणे क्षय थयाथी विशेषताथी यथाख्यात चारित्र प्रगट थाय छे. परंतु केवल ज्ञान उत्पन्न थयाथी कांइ चारित्र जतुं रहेतुं नथी. तेमज केवल ज्ञान उत्पन्न थयाथी मति तथा

श्रुतादिकनो पण अजाव संजवे नही. उलटुं विशेषताथी संपूर्ण प्रगट थाय ने. कह्युं ने के, " आवरण देसविगमे, जाई विज्जंति मइसुयाईणि; आवरण सवविगमे, कह ताइ न हुंति जीवस्स. "

उत्तर– अहीं जेम घनाघन पटलांतरित एटले मेघने आडे रहेलो जे सहस्रजानु एटले सूर्य तेनुं अपरांतरालवर्ति जे कटकुड्यादि आवरण तेना विवरांतर गत जे प्रकाश ते घटपटादिक वस्तुने प्रकाशे ने. एटले एक तो पूर्ण जलथी जरेलो मेघ आडे आवेलो तेथी पूर्ण प्रकाश पडी शके नहीं, तेमां वली कुड्यादिक त्राटीनी जींतने आडे जे पदार्थो होय तेउनी उपर जेम यथार्थ प्रकाश पमी शकतो नथी. ते वस्तु केटलाएक अंशे देखाय अने केटलाएक अंशे न देखाय अथवा थोमी देखाय ने, तेम केवल ज्ञानावरणीय कर्मथी आवृत जे केवल ज्ञान, तेमां अपरांतरालवर्ती मतिज्ञानावरणीय आदि, तेउंना क्षयोपशमरूप जे विवर एटले सूक्ष्म विड्रो, तेउंमांथी गएलो प्रकाश जीवाजीवादिक वस्तुने प्रकाशे ने. ते तेवी रीते प्रकाश करतो थको मतिज्ञानादि लक्षण तेहवुं तेहवुं क्षयोपशमनुं रूप अजिधानप्रत्ये पामे ने. ते कारण माटे जेम सकल घनपटल तथा कटकुट्यादिक आवरणनो नाश थया पठी तथाविध सूर्यनो प्रकाश तेवो अस्पष्ट नथी थतो. किंतु सर्वात्मपणे स्पष्टरूप अन्यरूपपणे जासे ने. तेम अहीं पण सकल केवल ज्ञानावरण तथा मतिज्ञानावरणादि आवरणोनो विलय थयाथी, तथाविध मतिज्ञानादिसंज्ञिक केवल ज्ञाननो प्रकाश नथी होतो, किंतु सर्वात्मपणे यथावस्थित वस्तुनो परिछेदक स्पष्ट अन्यरूपज जासे ने, उक्तंच श्रीपूज्यैः " कडविवरागय किरणा, मेहंतरियस्स जह दिणेसस्स; ते कम्मेहावगमे, न हुंति जह तह इमाइंपि. " अन्य आचार्योए पण कह्युं नेः– "मलविद्धमणेर्व्यक्ति, र्यथानेक प्रकारतः ॥ कर्मविद्धात्मकज्ञप्ति, स्तथानेकप्रकारतः ॥ १ ॥ यथाजात्यस्य रत्नस्य, निःशेषमलहानितः ॥ स्फुटै करूपा जिव्यक्ति, विज्ञेप्ति स्तद्वदात्मनः " ॥ २ ॥ अन्य आचार्य एनुं आवी रीते समाधान करे ने ते कहे ने–सयोगि केवलीने विषे पण, मति श्रुतादिक ज्ञान ने, पण ते केवल फलशून्य ने, तेमाटे तेनी विवक्षा करता नथी. जेम सूर्यनो उदय थया पठी पण नक्षत्रादिक होय ने, तोपण ते निःप्रयोजक होवाथी विवक्षा करवायोग्य नथी. तेम अहीं पण जाणी लेवुं. उक्तंच "अन्नेआजिणियोहिय, नाणाईणि जिणस्स विंति; अफलाविणियसूरुदये, जहेव नरकत्तमाईणि." अथवा केवल शब्द शुद्ध वाचक ने. एटले आवरणमलकलंकपंक रहित तेने केवल ज्ञान कहीएं. अथवा केवल शब्द संपूर्ण अर्थ वाचक ने. केमके, प्रथमथीज तदावरणकर्मनो निःशेषपणे नाश थयो ने. तेणे करी संपूर्ण उपनुं ने तेमाटे केवल ज्ञान कहे ने. अथवा केवल शब्द असाधारण वाचक ने. अन्य कोइने सदृश नथी. जे सामान्य

न होय तेने असाधारण कहीयें, सामान्य पदार्थ ते सादृश होय छे, तेनो ज्यां अभाव होय तेने असामान्य अथवा असाधारण कहीयें. केवल ज्ञान जेवो बीजो कोई पदार्थ नथी, तेथी अनन्य सदृश छे, माटे तेने केवलज्ञान कहीयें अथवा अनंतार्थ वाचक केवल शब्द छे; केमके, अनंतज्ञेय पदार्थोने जाणे माटे तेने केवलज्ञान कहीयें. अथवा निर्व्याघातार्थ वाचक केवल शब्द छे, केमके, लोकालोकनेविषे क्यांएं पण एनो व्याघात थतो नथी तेथी केवलज्ञान कहीएं. एवी रीते ए पांच ज्ञाननो शब्दार्थ जाणवो. अथवा केवलंच तत् ज्ञानंच केवलज्ञानं. यथावस्थित भूतभवद्भावि भाव स्वभाव भासि ज्ञानमिति भावना. एटले केवल एवुं जे ज्ञान ते केवलज्ञान एटले भूत, भविष्य तथा वर्त्तमानकालनो यथावस्थित भाव जेथी प्रगट थाय तेने केवल ज्ञान कहीयें.

आशंका– पांच ज्ञानोनो एवा अनुक्रमे करी उपन्यास करवानुं शुं कारण हतुं?

उत्तर– ए पांच ज्ञानमां मति अने श्रुत ए बन्न ज्ञान एकत्र भण्यां छे. केमके, एउना परस्पर स्वामी, काल, कारण, विषय तथा परोक्ष ए पांच धर्म सरखा छे. जेमके मतिज्ञाननो स्वामी छे, तेज श्रुत ज्ञाननो स्वामी छे; अने जे श्रुतज्ञाननो स्वामी, तेज मतिज्ञाननो स्वामी. जब मइनाणं तब सुयनाणं, जबसुयनाणं तबमइनाणं इत्यादि, वचन प्रमाण्यात्. माटे स्वामी साधर्म्य छे. जेटलो मतिज्ञाननो स्थिति काल छे, तेटलोज श्रुतज्ञाननो स्थिति काल छे. ते प्रवाहनी अपेक्षाए जो लेईएं तो अतीत अनागत तथा वर्त्तमानरूप सर्व काल छे, अने अप्रतिपाती एक जीवनी अपेक्षाए लैयें तो साधिक छासठ सागरोपम प्रमाण काल छे. उक्तंच " दोवारे विजयाइसु, गयस्स तिन्नचुए अहव ताई; अइरेगं नर भवियं, नाणा जीवाण सवद्धा. " एवीरीते काल साधर्म्य छे. तथा इंद्रियरूप निमित्त कारणवान मतिज्ञान छे, तेम श्रुत ज्ञान पण इंद्रिय निमित्त छे. एवीरीते कारण साधर्म्यपणुं छे. तथा जेम मतिज्ञानना आदेशथी सर्व द्रव्य विषय छे, तेमज श्रुत ज्ञानना आदेशथी पण सर्व द्रव्य विषय होवाथी विषय साधर्म्य छे. अने जेम मतिज्ञान परोक्ष छे, तेमज श्रुतज्ञान पण परोक्ष होवाथी परोक्ष साधर्म्य छे. ते कारण माटे स्वाम्यादि साधर्म्य होवाथी मति तथा श्रुत नियमथी एकत्र कथन करवा योग्य छे. तथा प्रथम ए बे ज्ञान होय तोज पश्चात् अवधि आदिक बीजां ज्ञानो उत्पन्न थाय छे, माटे अवधि ज्ञानादिकथी पहेला गण्यां छे. उक्तंच " जं सामि काल कारण, विसय परोक्खत्तणेहिं तुल्लाइं; तब्भावे सेसाणिय, तेणाईए मइ सुयाई. "

आशंका– मति अने श्रुत ए बे ज्ञानोमां मतिज्ञान प्रथम गण्युं अने श्रुतज्ञान पछी गण्युं तेनुं कारण शुं?

उत्तर– श्रुतज्ञान मतिपूर्वक ठे. प्रथम सर्वत्र अवग्रहादिरूप जो मतिज्ञान उत्प
पामे तो पठी श्रुतज्ञान होय ठे; माटे मतिज्ञान प्रथम कह्युं ठे. ए विषे श्री जिनभ
द्रगणि क्षमाश्रमण आम कहे ठे– " मइ पुव्वं सुयमुत्तं, न मई सुयपुव्विया विसेसो
ऽयं; पुव्वं पालण पूरण, जावाऊ जं मई तस्स. " तथा नंदि अध्ययननी चूर्णिमां पण
कह्युं ठे– " वेनुचिअमइ पुव्वं सुयंति किच्चा पुव्वं मइनाणं कयं तिप्पच्छठंसुयंति."

आशंका– स्वामित्वादिकेकरी ज्यारे ए बन्ने ज्ञानोनुं अन्नेदपणुं ठे, त्यारे बन्नेनुं
पृथकपणुं करे ठे. केमके, जो कोइ बीजो हेतु होए तो ते कहीए माटे न्नेदनुं कोइ का-
रण नथी; अने अनेदताना हेतु तो कहेला ठे. तेथी न्नेद संनवे नहीं.

उत्तर– ए आशंका अयुक्त ठे. केमके, स्वाम्यादि न्नेदना हेतुनो अनाव ठे. यद्यपि स्वा-
म्यादिक हेतु समान ठे तेथी अनेदता ठे, तथापि लक्षणनो न्नेद होवाथी बन्ने जुदा
मानवां जोइयें बीयें. ते आ प्रमाणे– मन्यते योग्योर्थोऽनयेतिमतिः एटले जेथी यो-
ग्य अर्थ जणाय तेने मति कहीयें. अने श्रवणं श्रुतं एटले जेथी संनलाए तेने श्रुत
कहीयें. एवीरीते लक्षणे करी न्नेद ठे. तथा हेतुफल नावेकरी न्नेद ठे. केमके, मति-
ज्ञान ते श्रुतज्ञाननुं कारण ठे, अने श्रुतज्ञान मतिज्ञाननुं कार्य ठे. जेना उत्कर्षापकर्षे
करी जेनो उत्कर्षापकर्ष थाय ते तेनुं कारण होय ठे. जेम मृत्पिंडना उत्कर्षापकर्षे
करी घटनो उत्कर्षापकर्ष थाय ठे, माटे मृत्पिंड घटनुं कारण ठे, तेम अत्रे पण घणा
ग्रंथो सांनलवाथी ते ग्रंथना विषय स्मरण अथवा ईहापोहादिक अधिकतर प्रवृत्ति
थाय ठे. ते ग्रंथ श्रुतना अनिलाषे ठे. परंतु बीजा ग्रंथो तेथीरीते स्पष्टपणे जाणता
नथी, माटे मतिज्ञान ते श्रुतज्ञाननुं कारण ठे, अथवा न्नेदेकरीने मति तथा श्रुतनो
न्नेद ठे. मतिज्ञान अठावीस प्रकारनुं ठे, अने श्रुतज्ञान चौद प्रकारनुं ठे, अथवा इं-
द्रियविनागे करी न्नेद ठे. श्रुतज्ञान श्रवणेंद्रिय प्रनव ठे. अने शेषेंद्रिय प्रनव मति-
ज्ञान ठे. ते पूर्वाचार्य गाथाए करी कह्युं ठे, यतः " सोइंदिओवलद्धी, होइ सुयं
सेसयं तु मइनाणं; मुत्तूणं दव्वसुयं, अक्खरलंनाय सेसेसु. " अथवा मतिज्ञान वल्क
समान ठे तेथी कारण ठे, अने श्रुतज्ञान शुंब समान ठे, तेथी कार्य ठे. अथवा म-
तिज्ञान अनक्षर ठे; अने साक्षर पण ठे. केमके, अवग्रह ज्ञान ते अनक्षर होय ठे. ते
ज विशेष सामान्यमात्र प्रतिनासमात्रकरणे करी निर्विकल्परूप ठे. अने ईहादि ज्ञान
ते साक्षर ठे. ते शब्दनोल्लेखरूपे अवबोधरूप ठे, अने श्रुतज्ञान तो केवल सा-
क्षर ठे. केमके, अक्षरविना शब्दार्थ पर्यायो बोधनपणुं उपजे नहीं, माटे मति अ-
ने श्रुतज्ञाननो न्नेद ठे. अथवा मतिज्ञान मूक समान ठे; केमके, ते पोताने ज प्रका-
शक ठे. अने श्रुतज्ञान ते अमूक समान ठे; केमके, ते पोताने तेम परने पण प्र-

त्पन्न करे ले. एटले ते परने दीधुं जाय ले. माटे ए बन्ने ज्ञानमां नेद ले, य-दाह नाष्यसुधांनोनिधिः " लक्कण नेयाहेक, फलनाव नेय इंदिय विनागा; वग्ग-क्करमूयेयर, नेया नेर्ज मइ सुयाणं. "

अवधिज्ञान त्रीजुं गएयुं ले तेनो हेतु आ ले– काल, विपर्यय, स्वामि तथा लान ए चार धर्मोनुं तेउनी साथे सरखापणुं ले. तेमाटे मति श्रुतज्ञानांतरे अवधिज्ञान क-ह्युं ले. ते कहे ले. तेमां एक अप्रतिपाती एक जीवने मति तथा श्रुतनी पेठे साधिक ठासठ सागरोपम कालसुधी अवधिज्ञान रही शके ले तेथी काल साधर्म्य ले. तथा मिथ्यात्वनो उदय थयाथी जेम मति अने श्रुत विपर्यय नावने पामे ले, तेम अवधि-ज्ञान पण विपर्यय नावने पामे ले. तेथी मति अज्ञान, श्रुत अज्ञान तथा विनंगज्ञान विनंगता पामे ले. एवी रीते विपर्यय साधर्म्य ले. उक्तंच " आद्यत्रयम ज्ञानमपिनव-ति मिथ्यात्वसंयुक्तमिति " जे मति तथा श्रुतज्ञाननो स्वामि तेज अवधिज्ञाननो स्वामि होवाथी स्वामी साधर्म्य ले. तथा देवतादिक जे विनंग ज्ञानवान होय ले, तेउने ज्यारे सम्यक्त्वनी प्राप्ति थाय ले; त्यारे युगपत् मति, श्रुत तथा अवधि ए त्र-णेनो लान थाय ले, माटे लान साधर्म्य ले.

मनःपर्यव ज्ञान चोथुं गएयुं ले, तेनो हेतु आ ले–लद्मस्थ, विषय नाव तथा प्रत्यक्ष ए चार धर्मोनुं तेउनी साथे सरखापणुं ले, जेम अवधिज्ञान लद्मस्थने थाय ले, तेम मनःपर्यव ज्ञान पण लद्मस्थने थाय ले; माटे लद्मस्थ साधर्म्य ले. जेम अवधिज्ञान-रूपी इव्य विषयक ले, तेम मनःपर्यव ज्ञान पण रूपीइव्यविषयक ले, तेथी विषय साधर्म्य ले. जेम अवधिज्ञान क्षयोपशमिक नावे ले. तेम मनःपर्यव पण क्षयोपश-मिक नावे ले माटे नाव साधर्म्य ले, तथा जेम अवधिज्ञान प्रत्यक्ष ले, तेम मनःप-र्यव ज्ञान पण प्रत्यक्ष ले, माटे प्रत्यक्ष साधर्म्य ले. उक्तंच " कालविवज्जयसामि, त्त-लान साहंम्म उवहीतत्तो; माणसमित्तो लउम, त्थविसय नावाइ साहंमा" ॥ १ ॥

तथा मनपर्यव ज्ञानांतरे केवलज्ञान कह्युं ले. ते केवलज्ञान सर्वोत्तम ले, माटे कह्युं ले; अथवा अप्रमत्तयतिरूप स्वामि साधर्म्य ले, माटे, अथवा सर्वने अवसाने लान हो-य ले. केमके मतिज्ञानादि चार ज्ञानो जे ले ते वस्तुनो देशथी परिछेद केटलाएक अंशे परिमाण करनार ले, अने केवल ज्ञान जे ले, ते सकल वस्तु स्तोमपरिछेदक ए-क समयने विषे विषयसमूहनुं परिमाण करनारो ले. सर्वनुं मस्तकरूप होवाथी स-र्वोत्तम ले तेथी लेवटे कह्युं ले. जेम मनपर्यवज्ञान अप्रमत्तयतिने उत्पन्न थाय ले, तेम केवलज्ञान पण अप्रमत्तयतिने उत्पन्न थवाथी स्वामि साधर्म्य ले. तथा जेने बीजां चारे ज्ञान उत्पन्न थयां होय तेने नियमे करी सर्व ज्ञानना अवसान (अंत) मां

केवलज्ञाननी प्राप्ति थाय छे. माटे सर्वना अंतमां केवलज्ञान कह्युं छे. उक्तंच " अंते केवल मुत्तम, जइसामिचावसाण लाजाउ इति. "

एवी रीते नाममात्रे नाणाणि के० पांच ज्ञान कह्यां. हवे एउनुं सविस्तर वर्णन करतां प्रथम मतिज्ञानने प्रगट करे छे– कहेलां पांच ज्ञानोमां प्रथम मतिज्ञान अठावीश प्रकारे छे. एनो हवे पछीनी गाथानी साथे संबंध छे. तछमइनाणं के० तत्र मतिज्ञान प्रथम बे भेदे थाय छे– एक श्रुतनिश्रित, बीजो अश्रुतनिश्रित. तेमां प्राये करी श्रुत अभ्यासविना सहज क्षयोपशमवशे करी जे उत्पन्न थाय तेने अश्रुतनिश्रित कहीयें. ते चार प्रकारनुं छे– उत्पात्तिकी बुद्धि, वेनयिकीबुद्धि, पारिणामिकी बुद्धि तथा कर्मजा बुद्धि. ए विषे श्री देवर्द्धिवाचक श्राम कहे छेः– " सेकितं मइनाणं, डुविहं मइनाणंपन्नत्तं; तं जहा, सुयनिस्सियं च असुयनिस्सियंच सेकितं असुय निस्सियं असुयनिस्सियं चउविहं पन्नत्तं तं जहा, उप्पत्तिया वेणइया, कमिया परिणामिया, बुद्धि चउविहावुत्ता, पंचमानोवलप्रइ. " तथा विशेषावश्यकमां पण कह्युं छे– " पुव्वंसुय परिकम्मिय, मइस्स जं संपयं सुयाईयं; तं निस्सिय मियरं पुण, अणिस्सियं मइ चउक्कं" तेमां जे सहेजे पोतानी मेले उपजे ते उत्पात्तिकी बुद्धि, अने गुरुनो विनय शुश्रुषा सेवा करतां आवे ते वेनयिकी बुद्धि, कर्म्म करतां उपजे ते कार्मिकी बुद्धि, अने परिणाम ते दीर्घकालनुं पूर्वापर अर्थनुं अवलोकन ते पारिणामिकी बुद्धि. एनुं विशेष स्वरूप नंदीसूत्र तथा आवश्यकबृहद्वृत्ति प्रमुख थकी जाणवुं.

पूर्वश्रुत परिकर्म्मित मतिना उत्पाद कालनेविषे शास्त्रार्थ पर्यालोचन करतां जे उत्पन्न थाय तेने श्रुतनिश्रित मतिज्ञान कहीयें. तेना चार प्रकार छे– अवग्रह, ईहा, अपाय, तथा धारणा. यदुक्तं " सेकितं सुयनिस्सियं मइनाणं चउविहं पन्नत्तं जहा, उग्गहो, ईहा, अवाय, धारणा". तेमां अवग्रह बे प्रकारनुं छे–व्यंजनावग्रह तथा अर्थावग्रह. ए विषे पण कह्युं छे–" सेकितं उग्गहे, उग्गहे डुविहे पन्नत्ते तं जहा, वंजणुग्गहे, अत्थुग्गहेय " तेमां जेम प्रदीपवडे घटने प्रगट करीयें, तेम जेणे करी अर्थने प्रगट कराय तेने व्यंजन कहीयें. कह्युं छे " वंजिज्जइजेणत्थो, घडुव्वदीवेण वंजणं तंच" व्यंजन ते उपकरणेंद्रियो जाणवी. ते इंद्रियो पण कदंब पुष्प, अतिमुक्त, चंद्र, इत्यादिक नानाकृति संस्थित जे श्रोत्र, घ्राण, चक्षु, रसना तथा स्पर्शन लक्षण जाणवी. अथवा शब्द, गंध, रस, तथा स्पर्शने परिणामने पाम्यो जे पुद्गलनो संघात तेने पण व्यंजन कहीयें. माटे व्यंजन उपकरण इंद्रियो तेणे करी व्यंजन एटले जे शब्दादिकरूपे परिणामने पामेला द्रव्य तेनुं जे ग्रहण परिच्छेदन तेने व्यंजनावग्रह कहीयें. जेम के, एक व्यंजन शब्दनो सोर थयो छे. ' किमपीदं ' एटले आ शुं छे, एवो अ-

व्यक्त (अप्रगट) ज्ञानरूप जे अर्थावग्रह थाय ढे, तेनी पूर्वे अत्यंत अव्यक्ततर (अतिढानुं जे ज्ञान) होय ढे तेने व्यंजनावग्रह कहीयें. ते चार प्रकारनुं ढे-ते मूल पाठमांज कह्युं ढे के, 'वंजणवग्गह चउहा ' एटले व्यंजनावग्रह चतुर्धा ढे. ते आ प्रमाणे- ' मण नयण विणिंदिय चउक्का ' मन तथा नयन ए वे विना वाकीनी चार इंड्रियोने आश्रयी चार नेदे ढे. ए विषे श्री नंदीसूत्रमां कह्युं ढे- " सेकित्तं वंजणुग्गहे वंजणुग्गहे, चहुउविहे पन्नत्ते तं जहा, सो इंदिय वंजणुग्गहे, घाणिंदियवंजणुग्गहे, रसाणिंदिय वंजणुग्गहे, फासिंदिय वंजणुग्गहे. "

आशंका- मन अने नयन ए वेनी वर्जना शा माटे करी ?

उत्तर- मन अने नयन ए वे प्राप्यकारी नथी, किंतु अप्राप्यकारी ढे. कारण, जेनो विषय थकी अनुग्रह तथा उपघात न थाय, माटे तेने अप्राप्यकारी कहीयें. प्राप्यकारी कहीएं तो अनल (अग्नि) जल (पाणी) तथा शूली (शूलायुध) इत्यादिकनुं चिंतवन अवलोकन (देखवुं) दहन (वलवुं) क्केदन (नींजवुं) तथा पाटन (नोकीने फाडवुं) प्रमुख थाशे, ते कारणथी तेने अप्राप्यकारी कहीयें. तथा चक्षुइंड्रिय जे ढे ते विषयदेशप्रते जाइने देखती नथी, तेम प्राप्त अर्थनुं अवलंवन पण करती नथी, एवो नियम ढे, तो पण मूर्त्तिमंत चंड्र तथा सूर्यनां किरणोनी प्राप्ति थएथी कदाचित् तेने अनुग्रह उपघात थाय ढे, माटे अत्र कोइक ए चक्षुने अनुमाने करी प्राप्यकारी पण कहे ढे, ते आवी रीते अनुमान करे ढे-लोचनं पक्षीकृत्य, प्राप्यकारित्वं साध्यते, व्यवहितार्थानुपलब्धेः इति हेतुः रसनावत् इति दृष्टांतः । एनो नावार्थ- लोचन प्राप्यकारी ढे, व्यवहितार्थना अग्राहक होवा माटे, रसनेंड्रियनी पेठे ढे, ए अनुमान समीचिन नथी, केमके, व्यवहितार्थानुपलब्धिरूप जे हेतु ढे, ते अनेकांतिक ढे, एकांतिक नथी. केमके, काच, अभ्रपटल तथा स्फटिक प्रमुखनी अंतरित वस्तुने पण नयन ग्रहण करी शके ढे. कोइ कहेशे के, नेत्रने विषे तैजस किरणा ढे, ते काचादिकने नेदीने अंतरित वस्तुनुं ग्रहण करती वखते प्रकाश करे ढे, माटे नेत्र प्राप्यकारी होवाथी व्यवहितार्थानुपलब्धिरूप हेतु साचो ढे. तेजोड्रव्य कोइ ठेकाणे पण स्खलित थतुं नथी. एवी रीते अनेकांतिक दोषनो उद्धार करनाराने आम उत्तर देयें-महाज्वालादिकने विषे पण स्खलना दीठामां आवे ढे, तो वली नेत्रोनां किरणोनी स्खलना थाय तेमां शुं कहेवुं? अहीं घणी चर्चा ढे पण ग्रंथविस्तारना नयथी लखी नथी. व्यंजनावग्रहनो जघन्य काल एक आवलिकानो असंख्यातमो नाग होय ढे. उत्कृष्टथी पहुत्तश्वासोश्वास जेटलो होय ढे,

बे स्वासोश्वासथी मांमीने नव पर्यंत पहुत्त संज्ञा छे. उक्तंच “ वंजणवग्गहकालो, आवलिय असंखजाग तुल्लाउ; थोवो उक्कोसो पुण, आणापाणप्पहुत्तंति ” ॥ ४ ॥

॥ एवी रीते चार प्रकारनो व्यंजनावग्रह कह्यो; हवे अर्थावग्रहादिक कहे छे. ॥

अत्थुग्गह ईहावा, य धारणाकरण माणसेहिं छहा ॥
इय अठवीस नेयं, चउदसहा वीसहा चसुयं ॥ ५ ॥

व्याख्या– शब्दरूपादिक अथवा ते मांहेला अन्यतर नेदेकरी अनिर्धारित सामान्यरूप अर्थनुं जे ग्रहण तेने अत्थुग्गह के० अर्थावग्रह कहीयें. अर्थात् आ कंई पण छे, एवुं जे अव्यक्तज्ञान ते अर्थावग्रह जाणवुं, ते पांच इंडियो ने छवुं मन एणेए करी छ प्रकारनुं छे– श्रोतेंडियार्थावग्रह, चक्षुरिंडियार्थावग्रह, घ्राणेंडियार्थावग्रह, रसनेंडियार्थावग्रह, स्पर्शनेंडियार्थावग्रह तथा मानसार्थावग्रह.

हवे– ते अर्थावग्रहीत वस्तुनेविषे जे धर्मनी गवेषणा करवी, एटले आ स्थाणु छे किंवा पुरुष छे ? तेमां पण हमणां संध्याकाल छे अने माहा अरण्य छे, तेमां सूर्य अस्त थया पछी संध्या समये पुरुष होवानो संजव थाय नहीं. इत्यादिक व्यतिरेक धर्मनुं निराकरण करवुं अने एने पक्षीउं नजे छे, तथा वक्र कोटरादि सहित छे, इत्यादिक अन्वय धर्मनो अंगीकार करवो. एवुं जे ज्ञान विशेष तेने ईहा कहीयें. ए पण पांच इंडियो तथा मने करी छ प्रकारनी छे.

तथा– ईहित वस्तुनेविषे, आ निश्चये करी स्थाणुज छे, एवो जे बोध एटले एक कोटीनो निश्चय तेने अपाय कहीयें. ए पण पांच इंडियो तथा मने करी छ प्रकारे छे.

तथा निश्चित वस्तुनेविषे अविच्युतिपणे, अथवा स्मृतिपणे अथवा वासनापणे जे धारण करवुं तेने धारणा कहीयें. ते पण पांच इंडियो अने मने करी छ प्रकारे छे.

कहेला अर्थावग्रहादिनुं कालप्रमाण आवी रीते छे– उग्गह एकं समय, ईहावायामुहुत्त मद्धंतु; कालमसंखं संखं, चधारणा होइ नायवा. एवी रीते चारने छए गुणतां चोवीश थाय, अने चार पूर्वे व्यंजनावग्रह कह्या, ए सर्वे मली अठावीश नेद श्रुतनिश्रित मतिज्ञानना जाणवा. ते वली प्रत्येके विवरीने लखीये छेयें.

कोइक पुरुषे अव्यक्त शब्द सांनज्यो ते जापाना पुरुष ते पुरुषना कर्णमांहे पेसीने श्रोत्रेंडियने फरस्या तेवारे अत्यंत अव्यक्तपणे जे शब्दज्ञान ते श्रोत्रेंडियनो व्यंजनावग्रह, ते पछी कोइके मुजने साद कीधो एहवुं जे अव्यक्तज्ञान ते श्रोत्रेंडियनो अर्थावग्रह, पछी ए अमुका अमुकानो साद छे एहवी विचारणा ते ईहा कहीयें,

ए तो खर जेवो स्वर छे, माटे अमुकानोज साद छे, एहवो निश्चय करे ते अपाय, तेवार पछी तेहने घणाकाल सुधी धारी राखे ते धारणा.

कोइक पुरुषे अव्यक्त रूप दीठुं, ते रूपना पुद्गल चक्षुइंद्रियने फरश्या नथी अप्राप्यकारी माटे एहनो व्यंजनावग्रह न होय. देखवाने पहेले समयेज अव्यक्त ज्ञानरूप चक्षुरिंद्रियनो अर्थावग्रह थाय. तेवार पछी ए स्थाणु छे के पुरुष छे? जो स्थाणु होय तो स्थिर होय अने पुरुष होय तो हाले चाले एहवी विचारणा ते ईहा, पछी ए तो स्थिर छे. माटे निश्चेथकी स्थाणु छे एहवुं ज्ञान ते अपाय, पछी तेने धारी राखे ते धारणा.

कोइक पुरुषे अव्यक्त गंध आघ्रायो, ते गंधना पुद्गल घ्राणेंद्रिय साथे बद्ध स्पृष्ट थया तेवारे अति अव्यक्तपणे जे गंध ज्ञान ते घ्राणेंद्रियनो व्यंजनावग्रह. तेवार पछी कांइक सुगंध आवे छे एहवुं जे अव्यक्त ज्ञान ते घ्राणेंद्रियनो अर्थावग्रह. पछी ए कपूर अथवा कूलनो गंध एहवी विचारणा ते ईहा, एतो शीतल छे माटे कपूरनोज गंध छे एहवुं निश्चय ज्ञान ते अपाय; तेवारपछी तेहने धारी राखे ते धारणा.

कोइक पुरुषे अव्यक्तपणे रस आस्वाद्यो ते रसना पुद्गल रसनेंद्रिय साथे बद्ध स्पृष्ट थया ते समय अति अव्यक्तपणे जे रसनुं ज्ञान ते रसनेंद्रियनो व्यंजनावग्रह, तेपछी ए कांइक स्वाद जणाय छे, एहवुं अव्यक्तज्ञान ते रसनेंद्रियनो अर्थावग्रह, पछी ए गोल के साकर हशे एहवी विचारणा ते ईहा, एतो अति मधुर माटे साकरनोज रस एहवुं निश्चय ज्ञान ते अपाय, तेवार पछी तेहने धारी राखे ते धारणा.

कोइक पुरुषे अव्यक्तपणे फरश वेध्यो ते फरशना पुद्गल स्पर्शनेंद्रिय साथे बद्ध स्पृष्ट थया ते समय अति अव्यक्त स्पर्शनुं जे ज्ञान ते स्पर्शनेंद्रियनो व्यंजनावग्रह. तेवारपछी कांइक म्हारे शरीरे स्पर्श थयो एहवुं अव्यक्त ज्ञान ते स्पर्शनेंद्रियनो अर्थावग्रह, पछी ए रज्जु के सर्प्प हशे ? एहवी विचारणा ते ईहा. ए तो सुकुमाल माटे निश्चें सर्पनो स्पर्श एहवुं ज्ञान ते अपाय. पछी तेहने धारी राखे ते धारणा.

कोइक पुरुष अव्यक्त स्वप्न देखीने जाग्यो ते स्वप्नमांहे कोइक वस्तु संबंधी पण तेहना पुद्गल मनने फरशता नथी तेमाटे मननुं व्यंजनावग्रह न होय. चिंतववाने प्रथम समयेज अव्यक्त ज्ञानरूप ते मननो अर्थावग्रह थाय. ते पछी ए में स्वप्नमां शुं दीठुं ? एहवी विचारणा ते ईहा. एतो में अमुकज स्वप्न दीठुं एहवो निर्धार ते अपाय. पछी तेहने धारी राखे ते धारणा.

ए मतिज्ञानना अठावीश भेद नंदीसूत्रने अनुसारे विवरीने देखाड्या. एमां चार भेद अश्रुत निश्रितना एटले चार प्रकारनी बुद्धिना भेलीएं तो बत्रीश थाय.

तथा जातिस्मरण पण अतीत कालना संज्ञी पंचेंद्रीयना संख्याता भव देखे. सं-

ख्यात नवावगम स्वरूप मति ज्ञाननोज नेद ठे. श्री आचारांगनी टीकामां जाती सरण ज्ञानने धारणानो नेद कह्यो ठे–"जातिसरणं त्वाजिनिवोधिक ज्ञानविशेष मिति."

तथा कोइ एक सजानेविषे बेठेला घणा श्रोता जनोए शंख तथा नेरी प्रमुखनो नाद अथवा शब्द समकाले एकठो सांजल्यो ठतां, सर्वेनी क्षयोपशमनी विचित्रताथी अधिक न्यून प्रमुख सांजल्यामां आवे ठे, जेमके, कोईने ते शंख नेरी आदि तूरीउं नो नाद जिन्नजिन्न सांजल्यामां आवे ठे. तेना जाणवामां एवुं आवे के, एटली नेरी आटला संख इत्यादि वाजे ठे. तेने बहु अवग्रह कहीयें; कोइने अव्यक्तपणे मात्र वाजित्र वाजे ठे एटलुंज सांजल्यामां आवे ठे, तेने अबहु अवग्रह कहिएं.

तथा ते शब्दमां पण कोइकने मधुर मंद्रत्वादि बहु पर्यायोपेत जे शंखादिक ध्वनि पृथक् पृथक् घणा प्रकारे सांजल्यामां आवे तेने बहुविध अवग्रह कहीयें; कोईने एक बे पर्यायोपेत ते ध्वनि सांजल्यामां आवे ठे तेने अबहुविध अवग्रह कहीयें.

कोईकने तुरत ते नाद जाणवामां आवे ठे तेने क्षिप्रअवग्रह कहीयें, कोईकने विचारि विचारीने घणीवार पाठलथी जाणवामां आवे ठे, ते अक्षिप्र अवग्रह.

कोई जेम ध्वजारूप लिंगे करी देवकुल उंलखाय ठे. तेम लिंगसहित जाणे तेने निश्रितावग्रह कहीएं. कोइ एक प्रकारे लिंगरहित जाणे तेने अनिश्रितावग्रह कहीयें.

कोईने संशयरहित संनखाय ठे, तेने असंदिग्धावग्रह कहीयें; कोईने संशयसहित संनखाय ठे, तेने संदिग्धावग्रह कहीयें.

कोईके एक वेला सांजली ग्रहण करी लीधेलुं ते सदा सर्वदा स्मरण रहे पण वीसरे नहीं तेने ध्रुव अवग्रह कहीयें; अने कोईकने एकवार ग्रहण करेलुं सर्वदा रहे नहीं, तेने अध्रुवावग्रह कहीयें.

एवी रीते एक अवग्रहना बार नेद ठे. तेउने पूर्वोक्त अठावीश नेदोथी गुणतां ग्रणसें ने ठत्रीश नेद मतिज्ञानना थाय. ए विषे नाष्यपियूषपयोधिए पण कह्युं ठे.

"जंबहु बहुविहखिप्पा, निस्सियनिछियधुवेयरविनत्ता; पुणरुग्गहादर्ठतो, तं ठत्तीसत्ति सयनेयं ॥ १ ॥ नाणा सद समूहं, बहुविहंमुणइ जिन्नजाईयं; बहुविह मणेगतें, इक्कि निद्धमहुराई. ॥ २ ॥ खिप्पमचिरेण तंचिय, सरूवर्ठतं अणिस्सिय मलिंगं; निछियमसंसयंजं, धुवमचंतं नयकयाइ ॥ ३ ॥ तथा एमां अश्रुत निश्रितना चार नेद नाखीएं, तो त्रणसो ने चालीश नेद मतिज्ञानना थाय ठे. अहीं अर्थावग्रह एक समय प्रमाण ठे. ईहा अने अपाय अंतर्मुहूर्त प्रमाण ठे. धारणा संख्यात असंख्यात कालनुंथी ठे. अथवा ड्व्य, क्षेत्र, काल तथा नाव लक्षण चार नेदे करी मतिज्ञान चार प्रकारनुं ठे. मतिज्ञानी आदेश थकी सर्व ड्व्य जाणे, पण देखे नहीं. क्षेत्र थकी

आदेशे सर्व क्षेत्र लोकालोक जाणे पण देखे नहीं. काल थकी आदेशे सर्वकाल जाणे पण देखे नही. जाव थकी आदेशे सर्व जाव जाणे पण देखे नही. ए विषे निर्दलिताऽज्ञान संजार प्रसर श्री देवर्द्धिवाचक वर कहे ठे के " तं समासउ चउविहं पन्नत्तं, तं जहा, दव्वउ, खेत्तउ, कालउ, जावउ दव्वउणं आजिणिबोहिय नाणी आएसेणं सव्वजावा जाणइ न पासइ; खित्तउणं आजिणिबोहियनाणी आएसेणं सव्वं खित्तं जाणइ न पासइ कालउणं आजिणिबोहियनाणी आएसेणं सव्व कालं जाणइ न पासइ, जावउणं आजिणिबोहियनाणी आएसेणं सव्वं जावे जाणइ न पासइ. इति मति ज्ञानना जेद कह्या. ॥ ५ ॥

॥ हवे श्रुतज्ञानना जेद कहे ठे. चौदसहा वीसहा व सुयंति. श्रुतज्ञान चौद अने ॥
॥ वीश प्रकारनुं ठे तेमांना प्रथम चौद प्रकार कहे ठे ॥

अरकर सन्नी सम्मं, साईयं खलु सपद्य वसियंच ॥
गमियं अंग पविठं, सत्तविए एस पडिवरका ॥ ६ ॥

अर्थ– अक्षरश्रुत, अनक्षरश्रुत, संज्ञीश्रुत, असंज्ञीश्रुत, सम्यक्श्रुत, असम्यक्श्रुत, आदिश्रुत, अनादिश्रुत, पर्यवसितश्रुत, अपर्यवसितश्रुत, गमिकश्रुत, अगमिकश्रुत, अंगप्रविष्टश्रुत तथा अंगवाह्यश्रुत, एवीरीते एस के० ए सत्तविए के० सात सूत्रोक्त जेद ते पडिवरका के० पोताना प्रतिपक्षी सहित कहेवा. एटले श्रुतज्ञानना चौद जेद थाय ते जाणवा. इति गाथा शब्दार्थ ॥ ६ ॥

अहीं श्रुत शब्दनो संबंध पूर्व गाथाथी जाणवो. हवे उक्त चौद जेदनुं विवरण लखिये ठेये, तेमांना प्रथम अक्षर श्रुतना त्रण जेद ठे. संज्ञाक्षर, व्यंजनाक्षर तथा लब्ध्यक्षर. उक्तंच– " तं संना वंजण लद्धि, संनियं तिविह मरकरं जणियं, सुवहु लिविजेय निययं संनरकर मरकरागारो " तेमां प्रथम संज्ञाक्षर अढार प्रकारनी लीपी अक्षरना आकारे करी अढार प्रकारनुं ठे,– तथाहि " हंसलिवी जूयलिवी, जरकातह रस्कसी य वोधवा; उड्डी जवणितुरुक्की कीरी दवमीय सिंधविया ॥ १ ॥ मालविणीनडि नागरि, लाडलिवी पारसी य वोधवा; तह अनमित्ती य लिवी, चाणकी मूल देवीय ॥ २ ॥ वीजो व्यंजनाक्षर प्रकार ते अकार आदि लइने हकारपर्यंत वावन्न अक्षर मुखे उच्चारवारूप जाणवो. ए बन्ने प्रकारो यद्यपि अज्ञानात्मक ठे, तथापि श्रुतना कारण होवाथी उपचारे करी एने श्रुतज्ञाननी संज्ञा आपी ठे, तथा त्रीजो प्रकार जे लब्धि अक्षर ते शब्दश्रवण तथा रूप दर्शनादिक थकी अर्थ परिज्ञान गर्जित जे अक्षरनी उपलब्धि ते लब्ध्यक्षर श्रुत जाणवुं. यदाह– "जो अरकरोवलंजो, सा लद्धी

तंच होइ विन्नाणं; इंदिय मणो निमित्तं, जो आवरणक्ख उवसमो, ” जे अक्षरोए करी अभिलाप्य भावोनुं प्रतिपादन करवाने प्रधान श्रुत ते अक्षरश्रुत कहीयें.

आशंका– जेणे करी अभिलाप्यभाव प्रतिपादन करवाने प्रधान श्रुत कहेवाय छे, तेमाटे अनभिलाप्यभाव पण होवा जोइए ?

उत्तर– अनभिलाप्यभाव पण लोकमां अनंता छे. यदाहुः श्रीपूज्याः– " पंनवणिज्जा भावा, अणंत भागोउ अणभिलप्पाणं, पंनवणिज्जाणं पुण, अणंत भागोसुयनिबद्धो ॥ १ ॥ जं चउदसपुव्वधरा, छठ्ठाणगया परुप्परं हुंति; तेणउअणंत भागो, पन्नवणिज्जाण जंयुत्तं ॥ २ ॥ अक्खर लंजेण समा, ऊणहिया हुंति मइविसेसेणं, तेविहुमइविसेसा, सुयनाणप्रंतरे जाण. इति अक्षरश्रुतं ॥ ३ ॥

बीजुं अनक्षर श्रुत, ते इंगित शिरकंपन हस्तचालन प्रमुख, समस्याएकरी गमनागमनादिक मनना अभिप्रायनुं जे परिज्ञान तेने जाणवुं. एटले कोई माणस कोईने पूछे के भाइ, तमारे बाहेर जवुं छे के ? तेनो मुखथी जवाब न देतां माथुं हलावीने अथवा हाथवती शान करीने पोतानी नामरजी जणाववी तेथी पूछनारने तेना मनना अभिप्रायनुं परिज्ञान एटले जाणपणुं थाय तेने अनक्षरश्रुत कहीयें.

त्रीजुं संज्ञिश्रुत, ते संज्ञा त्रण प्रकारनी छे–दीर्घकालिकी, हेतुवादोपदेशिकी तथा दृष्टिवादोपदेशिकी. यदाह भाष्यसुधांभोनिधिः " इहदीहकालिगी का, लिगित्ति संना जया सुही हंवि; संजर इजूयमिस्सं, चिंतेइय किहणुकायव्वं ॥ १ ॥ जे पुण संचिंतेउं, इठाणिठेसु विसय वत्थुसु, वट्टंति नियत्तंतिय, सदेह परिचालणाहेउं ॥ २ ॥ पाएण संपयंचिय, कालंमिनयावि दीहकालंता; ते हेउवायसन्नी, निचिठा हुंति अस्सन्नी. ॥ ३ ॥ सम्मदिठी संनी, संते नाणे खउवसमियंमि; अस्सनी मिठत्तं, मिदिठिवाउवएसेणं " ॥ ४ ॥ तेमां ए केम करवुं, केम थशे, इत्यादिक अतित अनागत घणा काळनुं जे चिंतववुं ते दीर्घ कालिकी संज्ञा. अने जे तात्कालिक इष्ट अनिष्ट वस्तुआदीने प्रवृत्ति निवृत्ति ते हेतुवादोपदेशिकी. अने क्षायोपशम ज्ञानेकरी सम्यग्दृष्टीपणुं होय, ते दृष्टिवादोपदेशिकी, ए त्रण संज्ञा छे, तेमां विकलेंद्रिय असंज्ञीने हेतुवादोपदेशिकी संज्ञा छे, अने संज्ञी पंचेंद्रीने दीर्घकालिकी संज्ञा छे, ते माटे सर्वत्र आगमनां दीर्घकालिकी संज्ञाए करी संज्ञिपणुं कहीयें. अने ते संज्ञीविषयक जे श्रुत तेने संज्ञिश्रुत कहीयें. अर्थात् समनस्क प्राणीने जे मन अने इंद्रियोएं करी उत्पन्न थयतुं ज्ञान तेने संज्ञिश्रुत कहीयें.

चोथुं असंज्ञिश्रुत, ते मनविना मात्र इंद्रियोएं करी उत्पन्न थयेलुं जे असंज्ञीनुं श्रुत. पांचमुं सम्यक् श्रुत, ते सम्यक् दृष्टिये करी, अर्हत्प्रणीत अथवा मिथ्यादृष्टि प्रणीत

वाक्यादिकनुं यथावस्थित भावना अवगम थकी, एटले पक्षपात विनानी बुद्धिए करी कोइ विषयना स्वरूपने जे यथार्थ जाणवुं तेने सम्यक्श्रुत कहीयें.

ठहुं मिथ्याश्रुत, ते यथावस्थित बोधना अभाव थकी मिथ्यादृष्टीये करी अर्हत्प्रणीत अथवा मिथ्यादृष्टी प्रणीत वाक्यादिकनुं जाणवुं. एटले पक्षपात प्रमुख बुद्धिए करी कोइ विषयना स्वरूपने जे यथार्थ न जाणवुं तेने असम्यक्श्रुत कहीयें.

आशंका– सम्यक्दृष्टीनी पेठे मिथ्यादृष्टिने पण मतिज्ञानावरणीय तथा श्रुतज्ञानावरणीय कर्मोनो क्षयोपशम भाव होवाथी ते ज्ञानोए करी पृथुबुध्नोदराद्याकार एवा घटादिकने जाणे ठे, तेथी तेनेविषे अज्ञान केम संभवे ?

उत्तर– मिथ्यादृष्टि ते सर्व प्रकारने पण एकांत पुरःसर कहे ठे. केमके, तेउनेविषे सदसद्विवेकना परिज्ञाननो अभाव ठे. तेउ भगवदुक्तस्याद्वाद नीति अनुसरता नथी. जेम के, ' घटएवायं ' एटले आज घट ठे एवुं ज्यारे प्रतिपादन करे ठे, त्यारे ते घटनेविषे घट पर्यायविना बीजा जे सत्त्व, ज्ञेयत्व तथा प्रमेयत्व प्रमुख व्यतिरेकपणे रहेला जे घटना पर्याय तेउनुं अपलपन (गोपन) करे ठे. अन्यथा (जो एम न कहीए तो) ' आज घट ठे ' एम एकांते करी अवधारणा संभवे नही. वली मिथ्यादृष्टि, घटने सर्वथा अस्ति कहे ठे, पण तेने पररूपे करी नास्तिपणुं ठे एवुं ज्ञान नथी. तेथी तेने ठलवे ठे. तेमज तेनुं ज्यारे नास्तिपणे प्रतिपादन करे ठे त्यारे पण तेने सर्वथा नास्तिज कहे ठे, तेवारे द्रव्यार्थिकनये सत्पणुं ठे तेने ठलवे ठे तेमाटे ते सदसद्विवेक शून्य ठे, अने मिथ्यादृष्टिउने विषे जे मति अने श्रुत ए बे ज्ञानो होय ठे, ते भवहेतुक ठे तथा मतिश्रुत ज्ञानोए करी युक्त मिथ्यादृष्टिउ पशुवध तथा मैथुनादिकनेविषे धर्म साधकता जाणे ठे, तेथी तेउनी संसारमार्गनेविषे दीर्घतर प्रवृत्ति थाय ठे माटे अज्ञान कहीएं, तथा जेम उन्मत्त कवि यथेछा कल्पना करे ठे, तेमां किंचित् वस्तुने पण कहे ठे. तथापि विशेषे ते वस्तुनी अपेक्षा न करतां जे ते प्रकारे कल्पना करी दीये ठे; तेनी पेठे तेउ यद्यपि क्वचित् यथावस्थित वस्तुनुं प्रतिपादन करे ठे, तथापि सम्यक् यथावस्थित वस्तुतत्वनुं पर्यायालोचनना विरहे करी अपरमार्थिको ठे, तथा मिथ्यादृष्टिउनां मति तथा श्रुत ए बे ज्ञानो यथावत् वस्तुनो विचार कर्याविना प्रवर्त्ते ठे, तेथी यद्यपि तेउ क्वचित् आ रस ठे, अने आ विरस ठे इत्यादि अवधारणाना संवाद करनारां ठे, तथापि स्याद्वादयुक्त परिभावनाए करी तेउनी प्रवृत्ति नथी. किंतु यथाकथंचित्पणे प्रवृत्ति ठे माटे ते अज्ञानज ठे. तथा ज्ञाननुं फल विरतिपणुं ठे ते मिथ्यादृष्टिने नहीं तेथी ते अज्ञानज ठे. तथाचाह भगवानुमास्वातिवाचकः–'ज्ञानस्य फलं विरतिरिति साच मिथ्यादृष्टेर्नास्तीति ज्ञानफलाभावादज्ञानं मिथ्यादृष्टेर्मतिश्रुते' यदाहभाष्यसुधांभोनिधिः" सद-

सदविसेसणाउं,नवहेउजहि छिउवलंनाउं नाणफलानावाउं मिछहिठिस्स अन्नाणं" इति

हवे आदिश्रुत, अनादिश्रुत, सपर्यवसितश्रुत तथा अपर्यवसितश्रुत ए चार नेद साथे वर्णन करे ठे. तथा साईयं, सपज्जवसियं अणाईयं, अपज्जवसियं इ वुवालसंगंवुछित्तिनयठया एसाईयं, सपज्जवसियं, अवुछित्तिनयठयाए अणाई अपज्जवसियंतं, समासउ चउविहं पन्नतं तं जहा, दवउं, खेत्तउं, कालउं, नावउं. दवउणं संमसुयं, एगं पुरिसं पमुच्चसाईयं, सपज्जवसियं, वहवे, पुरिसे, पमुच्च अण ईयं, अपज्जवसिय खित्तउणं पंचनरहाइं पंचएरवयाइं पमुच्चसाईयं सपज्जवसियं पंच महा विदेहाइं पमुच्च अणाईअं अपज्जवसिअं कालउणं उस्सप्पिणिं अवसप्पिणिं च प मुच्चसाईयं सपज्जवसियं नो उस्सप्पिणिं नो अवस्सप्पिणिं पमुच्च अणाईयं अपज्जवसि नो उसप्पिणीनो अवसप्पिणी चेति कालो महा विदेहेपुझेयस्तत्रोत्सर्पिण्यवसर्पिण लक्षण कालानावात् । नावउणं जे जिया, जिणपन्नत्ता, नावाआघविज्जंति परूविज्जं पणविज्जंति दंसिज्जंति निदंसिज्जंति ते तयापमुच्चसाईयं सपज्जवसियं खाउवसमि पुणनायं पमुच्चअणाईयं अपज्जवसियं अहवा नवसिद्धियस सुयं साईयंसपज्ज वसि केवलज्ञानोत्पत्तो तदनावात् नठंमिउ ठाउमठिए नाणे इति वचनात् अनवसिद्धियस सुयं अणाईयं अपज्जवसियं इहच सामान्यतः श्रुतशब्देनश्रुतज्ञानं श्रुताज्ञानं चोच्य पदाह–अयसेसियं सुयं सुयनाणं सुयअनाणं च.

एनो नावार्थ आवी रीते ठे–श्रुतज्ञान सादिसपर्यवसित ठे तेमज अनादि अप वसित पण ठे. ए चारेना इव्य, क्षेत्र, काल तथा नाव ए चार प्रकार थइ शके ठे तेमां इव्यथी एक पुरुष आश्री लेये तो सादि सपर्यवसित ठे. अने घणा पुरु आश्री लेये तो अनादि अपर्यवसित ठे. ते आवी रीते–एक जीवइव्यने ज्यारे सम क्त्वनी प्राप्ति थाय ठे त्यारेज श्रुतज्ञान पामवाथी ते आदि कहेवाय; अने ज्यारे स म्यक्त्व मटी जाय अथवा केवल ज्ञाननी प्राप्ति थाय त्यारे तेनो अंत थयो कहेवा ठे तेथी इव्ये करी सादिसपर्यवसित ठे. अने घणा जीवरूप इव्यविषे विचार करे तो अमूक जीवने सर्व करतां पहेलां श्रुत ज्ञाननी उत्पत्ति थइ अने अमुक जीव श्रुतनो अंत थयो एम कहेवाय नहीं; केमके, ए अनादि अनंत कालपणे प्रवाह ठे. तेथी इव्यथी अनादि अपर्यवसित पण ठे.

क्षेत्रे करी नरत तथा ऐरवतनेविषे ज्यारे तीर्थंकरनुं तीर्थ वर्त्ते ठे, त्यारे द्वादशां गीरूप श्रुत होय ठे. अने ते तीर्थनो विछेद थयाथी ते श्रुतनो पण विछेद होय ठे तेथी सादि सपर्यवसित कहीयें अने महाविदेह क्षेत्रमां तीर्थनो विछेद नहीं होवा थी श्रुतनो विछेद पण नथी होतो, तेथी त्यां अनादि अपर्यवसित कहीयें.

कालेकरी उत्सर्पिणी तथा अवसर्पिणीनेविषे चोथे तथा पांचमे आरे श्रुतज्ञान होय, अने छठे आरे विछेद थाय छे तेथी सादि सपर्यवसित छे; अने महाविदेह क्षेत्रनेविषे एवुं कालचक्र नहीं होवाने लीधे त्यां श्रुतज्ञान पण अनादि अपर्यवसित छे.

अने भावथी भव्य सिद्धिआ जीवने ज्यारे सम्यक्त्वनी प्राप्ति थाय छे, त्यारे आदि अने केवल ज्ञाननी प्राप्ति थाय छे त्यारे अंत होवाथी सादि सपर्यवसित छे; अने अभव्य सिद्धिआ जीव आश्रयी क्षयोपशमिक भावे श्रुतज्ञान अनादि अपर्यवसित छे.

अग्यारमुं गमिक श्रुत, ते ज्यां सूत्रना सरखा आलावा एटले पाठ दीठामां आवे त्यां जाणवुं. ते प्रायें करी दृष्टिवाद सूत्रने विषे छे.

बारमुं अगमिक श्रुत, ते जेने विषे अण सरखा अक्षरोना आलावा होय ते जाणवुं. ते प्रायें कालिक श्रुतने विषे छे.

तेरमुं अंगप्रविष्ट, ते द्वादशांगी रूप जाणवुं. तथाहि—"अढारस पय सहसा, आयारे डुगुण डुगुण सेसेसु; सूयगड ठाण समवा, य भगवई नाय धम्मकहा ॥ १ ॥ अंगउवासगदसा, अंतगड अणुत्तरोववाइ दसा, पन्हावागरणंवा विवाग सुयमिगदसं अंगं ॥ २ ॥ परिकम्म सुत्तपुवा, णुउंग पुवगयचूलिया एवं, पण दिठिवायभेया ॥ चउदस पुवाइं पुवगयं ॥ ३ ॥ उप्पाए पयकोडी, अग्गाणी अंमि छन्नवइ लक्खा; विरियपवाए अठि, प्पवाइलखंकसरिय सठी ॥ ४ ॥ एग पउणी कोडी, पयाणनाणप्पवायपुवंमि । सिच्चप्पवायपुवे एगापयकोडिछच्चपया ॥ ५ ॥ छवीसंपयकोडी, पुवेयआयप्पवायनामंमि । कम्मप्पवायपुवे, पयकोडी असिइलक्ख जुया ॥ ६ ॥ पच्चखाणभिहाणे, पुवेचुलसीइपय सय सहस्सा ॥ दसपयसहस जुयापय, कोडीविज्जापवायंमि॥७॥ कल्लाणनामधिज्जे, पुवंमिपयाणकोडिछवीसा । छप्पन्न लक्ख कोडी, पयाण पाणा उ पुवंमि ॥ ८ ॥ किरियाविशालपुवे, नवपयकोडीउविंतिसमयविउ । सिरिलोक विंडुसारे, सढडुवाल सयपयलक्खा. ॥ ९ ॥

चौदमुं अंगबाह्यश्रुत, ते आवश्यक तथा दश वैकालिकादिक जाणवुं. अर्थात् अग्यार अंगथी जे बाह्य उपांग प्रमुख तेने अंगबाह्यश्रुत कहीयें. ॥ ६ ॥ एवी रीते श्रुतज्ञानना चौद भेद कह्या.

॥ हवे बीजा जे वीश भेद थाय छे ते कहे छे. ॥

पज्जय अक्खर पय संघाया, पडिवत्ति तहय अणुउंगो ॥
पाहुड पाहुड पाहुड, वथूपुवाय ससमासा ॥ ॥ ७ ॥

अर्थ— आ गाथामां दश भेद कह्या छे, तेउनी साथे बीजा दश छेल्ला ससमासा

के० समाससहित एटले समास शब्दथी जोमी लेवा. ते आवी रीते-पर्यायश्रुत, पर्याय समासश्रुत अक्षरश्रुत, अक्षरसमासश्रुत, पदश्रुत, पदसमासश्रुत, संघातश्रुत, संघातसमासश्रुत, प्रतिपत्तिश्रुत, प्रतिपत्तिसमासश्रुत, अनुयोगश्रुत, अनुयोगसमासश्रुत, प्राभृतप्राभृतश्रुत, प्राभृतप्राभृतसमासश्रुत, प्राभृतश्रुत, प्राभृतसमासश्रुत, वस्तुश्रुत, वस्तुसमासश्रुत, पूर्वश्रुत, तथा पूर्वसमासश्रुत. इतिगाथाऽक्षरार्थ.

अत्र पर्याय ते ज्ञाननो अंश कहीयें, यावत् शब्दे विजाग तथा परिछेद तेने पर्याय कहीयें. तेमां ज्ञानना एक अंशने पर्याय श्रुत कहीये अने ज्ञानना अनेक अंशने पर्यायसमासश्रुत कहीयें. प्रथम पर्यायश्रुत, ते लब्धिअपर्याप्त निगोदनो जे सूक्ष्मजीव, तेने विषे सर्व जघन्य (ठंगमां ठंडुं) रहेलुं जे श्रुतमात्र, तेथकी अन्यत्र जीवनेविषे जे एक श्रुत ज्ञाननो परिछेदरूप अंश अथवा विजाग जे वृद्धिने पामे छे ते पर्यायश्रुत जाणवुं.

बीजुं पर्यायसमासश्रुत, ते जे श्रुत ज्ञानना बे त्रण प्रमुख विजाग परिछेद नाना जीवोनेविषे वृद्धिने पामेला दीठामां आवे छे, एवी जे जीवनेविषे श्रुतज्ञानना अनेक अंशोनी वृद्धि होय छे, तेना समुदायने पर्यायसमासश्रुत कहीयें.

त्रीजुं अक्षरश्रुत, ते अकारादिक लब्ध्यक्षरोमांना जे एक अक्षरनुं जाणवुं तेने कहीयें.

चोथुं अक्षरसमासश्रुत, ते तेवा बे त्रण अक्षरोनुं जे जाणवुं तेने कहीयें.

पांचमुं पदश्रुत, ते ज्यां अर्थनी परिसमाप्ति होय तेने पद कहे छे, तथा विजक्त्यंतंपदं एवी उक्ति छतां पण अत्रे ए लक्षण ग्रहण करवुं नहीं. किंतु जेणे करी श्री आचारांगादि ग्रंथोनुं मान अढार हजार पदनुं कहेवाय छे. ते लक्षण अत्रे ग्रहण करवुं. केमके तेनो द्वादशांगश्रुत परिमाणने विषे अंगीकार छे. अने वली अहीं श्रुतना जेदोनुं प्रस्तुतपणुं छे, तेथी ते पद लेवुं पण ते पदनी तथा विधिआम्नायनो अजाव छे. माटे तेनुं प्रमाण केवली जाणे. एवुं जे एक पदनुं ज्ञान तेने पदश्रुत कहीयें.

छठुं पद समासश्रुत, ते एवा एकथी वधारे एटले घणा पदोनुं जे ज्ञान तेने कहीयें.

सातमुं संघातश्रुत, ते 'गइइंदियकाए' इत्यादिक गाथाए करी प्रतिपादित जे द्वारसमुदाय, तेनां गत्यादिक जे एक देश, तेनो पण एक देश जे नरकगत्यादिक तेने विषे जीवादिकनी जे मार्गणा अथवा गवेषणा करीये छैये तेने संघातश्रुत कहीयें.

आठमुं संघातसमासश्रुत, ते बे प्रमुख गत्यादिक अवयव मार्गणानुं ज्ञान तेने कहीयें.

नवमुं प्रतिपत्तिश्रुत, ते गतिआदि द्वारोनी अन्यतर एक परिपूर्ण गत्यादि द्वारे करी जे जीवादिकनी मार्गणा करवी तेने प्रतिपत्ति श्रुत जाणवुं.

दशमुं प्रतिपत्तिसमासश्रुत, ते पूर्ववत् द्वार द्वयादिकनी मार्गणा करवी तेने जाणवुं.

अग्यारमुं अनुयोगद्वार श्रुत, ते संतपय परूवणया, दव्वपमाणं, इत्यादिक अनुयोग कहीयें, ते द्वारमांना अन्यतर एक अनुयोगनुं ज्ञान ते अनुयोग द्वारश्रुत जाणवुं.

बारमुं अनुयोगद्वारसमास श्रुत, ते बे प्रमुख अनुयोगद्वारोनुं जे जाणपणुं तेने जाणवुं.

तेरमुं प्राभृतप्राभृतश्रुत, ते प्राभृतांतरवर्त्ती अधिकार विशेष जाणवो.

चौदमुं प्राभृतप्राभृतसमासश्रुत, ते प्राभृतांतरवर्त्ती एकथी वधारे अधिकारोना समुदायनुं ज्ञान तेने जाणवुं.

पंदरमुं प्राभृतश्रुत, ते वस्तु अंतर्वर्त्ती अधिकार विशेष तेने जाणवुं.

सोलमुं प्राभृतसमासश्रुत, ते वस्तु अंतर्वर्त्ती एकथी वधारे बे त्रण अधिकारोनो जे समुदाय तेने जाणवुं.

सत्तरमुं वस्तुश्रुत, ते पूर्व मांहेलो अधिकार विशेष तेने जाणवुं.

अढारमुं वस्तुसमासश्रुत, ते पूर्व अंतर्वर्त्ती अधिकारनो समुदाय तेना ज्ञानने जाणवुं.

ओगणीशमुं पूर्वश्रुत, ते उत्पात पूर्वादि एक पूर्वनुं जे ज्ञान तेने जाणवुं.

बीशमुं पूर्वसमासश्रुत, ते तेमांना एकथी वधारे बे त्रण पूर्वनुं जे ज्ञान तथा संपूर्ण चउद पूर्वनुं जे ज्ञान तेने जाणवुं.

एवी रीते संक्षेपथी श्रुतज्ञानना बीश भेद कह्या छे. एनो विस्तार जोवो होय तेणे बृहत्कर्म प्रकृतिमां जोई लेवुं. ए बीश जे श्रुत ज्ञानना भेद ते जेवी रीते उत्तरोत्तर तीव्रतीव्रतरादि क्षयोपशमथी प्राप्त थाय छे तेवाज अनुक्रमे कह्या छे.

अथवा श्रुतज्ञान बीजा चार प्रकारे छे, ते आ प्रमाणे—द्रव्य, क्षेत्र, काल तथा भाव. तेमां श्रुतज्ञानी द्रव्यथी उपयोगवंत थको सर्व द्रव्यने जाणे देखे छे; क्षेत्र थकी उपयोगवंत थको सर्व क्षेत्र लोकालोकने जाणे देखे छे; काल थकी उपयोगी श्रुतज्ञानी सर्व कालने जाणे देखे छे; तेमज भावथकी उपयोगी श्रुतज्ञानी सर्व भावने जाणे देखे; ते माटे संपूर्ण श्रुतज्ञानी ते केवली सरखो कहीयें. एवी रीते श्रुतज्ञाननुं सविस्तर व्याख्यान कर्युं. ॥ ३ ॥

सांप्रत (हवे) अवधिज्ञाननी व्याख्या करीये छेये; ते बे प्रकारनुं छे. एक भवप्रत्ययिक, बीजुं गुणप्रत्ययिक. तेमां भवप्रत्ययिक ते देव तथा नारकीओने होय छे; अने गुणप्रत्ययिक ते मनुष्य तथा तिर्यंचने होय छे. ए गुणप्रत्ययिक छ प्रकारनुं छे. ते अर्द्ध गाथावडे कहे छे, अने गाथाना उत्तरार्द्धवडे मनपर्यव तथा केवलज्ञान कहे छे.

अणुगामि वढ्ढमाणय, पडिवाईयर विहा छहा उही ॥ रि-
उमइ विउलमई मण, नाणं केवल मिगविहाणं ॥ ८ ॥

अर्थ– अणुगामि के० अनुगामि, ' वढ्ढमाणय के० ' वर्द्धमान, ' पडिवाई के० ' प्रतिपाति, ' इयर' के० इतर ते अनानुगामी, हीयमान तथा अप्रतिपाति; ए 'विह के० ' (विधा एटले,) प्रकार, 'छहा के०' (षड्धा) छ प्रकारे, 'उही के० ' अवधिज्ञान जाणवुं, अने 'रिउमइ के०' रुजुमति 'विउलमइ के० ' विपुलमति, ए बे प्रकारे 'मणनाणं के०' मनपर्यवज्ञान जाणवुं, तथा केवलं के० केवलज्ञान ' इग के० एक, 'विहाणं' के० प्रकारे छे. ॥ ८ ॥

अनुगामि, वर्द्धमान, प्रतिपाति, अनानुगामि, हीयमान, तथा अप्रतिपाति ए छ प्रकार गुणप्रत्यय अवधिज्ञानना छे. उक्तंच नंद्यध्ययने– " तं समासउ छविहं पन्नत्तं जहा, आणुगामियं, अणाणुगामियं, वढ्ढमाणयं, हीयमाणयं, पडिवाई, अपडिवाई, " तेमां प्रथम जे ठेकाणे अवधिज्ञान उत्पन्न थयुं होय, ते ठेकाणुं मूकीने बीजे देशांतर प्रमुखनेविषे ज्यां जाय त्यां लोचननी पेठे जे साथे आवे, तेने आनुगामिक अवधि कहीयें; अर्थात् ज्यां पुरुष विचरे त्यां साथे आवे ते.

बीजुं जे ठेकाणे रह्यां अवधि उत्पन्न थयुं होय ते स्थानके आवे तेवारेज होय पण अन्यत्र जाय तेवारे न होय. शृंखलाबद्ध प्रदीपनी पेठे ते क्षेत्र प्रत्ययि क्षयोपशमने लीधे माटे साथे न आवे तेने अनानुगामि कहीयें; यदाह जगवान् श्री देवर्द्धिगणि क्षमाश्रमणः– " सेकिंतं अणाणुगामियं, उहिनाणं, उहिन्नाणंतंजहा नामएगेइ पुरिसे एगं महं जोइठाणं काउं तस्सेव जोइठाणस्स परिपेरंतेसु परिहिंडमाणे परिहिंडमाणे परियोखमाणे तमेव जो इठाणं पासइ अनठगए न पासइ एवमेव अणाणुगामियं उहिनाणं जळेव समुपयइ तळेव संखिद्याणिवा असंखिद्याणिवा जोयणाइ पासइन अन्नछ. " जाष्यकारोप्याह– "अणुगामिउ अणुगछइ, गछंतं लोयणं जहा पुरिसं; इयरोउनाणु गछइ, ठियप्पईवव्वगछंतं. " इति.

त्रीजुं जे वधे तेने वर्द्धमान कहीयें. एटले शलगेली अग्निमां जेम जेम सरपण नाखता थावीएं तेम तेम वधती वधती ज्वाला थती आवे. तेनी पेठे यथायोग प्रशस्त थति प्रशस्ततर अध्यवसायने लीधे, पूर्वावस्थाथी जे उत्तरोत्तर समय समय वधतुं जाय तेने वर्द्धमान अवधिज्ञान कहीयें. अर्थात् प्रथम उपजती वखते अंगुलना असंख्यातमा जाग जेटलुं क्षेत्र जाणे देखे, पछी वधतां वधतां यावत् अलोकाकाशनेविषे लोक जेवडा असंख्याता खंडुक देखे.

चोथुं, पूर्वे शुजपरिणामने वसे घणुं उपजे अने पछी तथाविध सामग्रीनो अ-

जाय यावत् परता परिणामे करी हानीने पामे छे तेने हीयमान अवधिज्ञान कहीयें. उक्तंच नंदिचूर्णो– "हीयमाणं पुव्वावत्थाउ अहो होइस्समाणंति."

पांचमुं, जे संख्याता असंख्याता योजन उत्कृष्टपणे यावत् समग्र लोक देखीने पण पडे एटले जे आव्युं जाय तेने प्रतिपाति कहीयें. यदाह– "सेकिंतं पडिवाइ अपडिवाइ जं तं जहन्नेणं अंगुलस्स असंखिज्जभागंवा संखिज्जभागंवा वालग्गंवा वालग्गपुहत्तंवा एवं लिक्खंवा जूयंवा जवंवा जवपुहत्तंवा अंगुलंवा अंगुलपुहत्तंवा एवंएएणं अहि लावेणं विहत्थिंवा हत्थिंवा कुच्छिंवा (कुक्षिर्हस्त द्वयमुच्यते) धणुंवागाउयंवा जोयणंवा जोयणसयंवा जोयणसहस्संवा संखिज्जाणिवा असंखिज्जाणिवा जोयणसहस्साइं उक्कोसेणं लोगं पासित्ताणं परिवडिज्जासेत्तं पडिवाइ."

छठुं, जे उत्पन्न थया पछी क्षीणताने न पामे, ते लोकसमग्र देखीने अलोकना एक प्रदेशने देखे तेने अप्रतिपाति कहीयें. ए अवधि आव्युं जाय नहीं.

आशंका– हीयमान अने प्रतिपाति ए बन्नेनां लक्षणो तो सरखां छे तेम छतां जुदां बतावबानुं शुं कारण छे ?

उत्तर– जे पूर्वावस्थाथी हलवे हलवे घटतुं जाय एटले क्षीणताने पामे ते हीयमान कहेवाय छे; अने जे विध्यात प्रदीपनी पेठे एक कालने विषेज निर्मूल थाय छे ते प्रतिपाति कहेवाय छे, ए विशेष छे.

ए अवधिज्ञान जे छे, ते अनंत द्रव्य तथा भावनो विषय छे, तेथी तारतम्य विवक्षायें करी तेना अनंत भेद छे. अने असंख्येय क्षेत्र तथा कालनो विषय होवाथी तेना तारतम्यतानी विवक्षाए करी असंख्य भेद छे. अथवा अवधिज्ञानना आ चार प्रकार छे– द्रव्य, क्षेत्र, काल तथा भाव. तथा चाह. "तं समासउ चउविहं पन्नत्तं, तं जहा, दवउ खेत्तउ कालउ भावउ दवउणं ओहिन्नाणी जहन्नेणं अणंताइंरूवी दवाइं जाणइ पासइ उक्कोसेणं सवरूवि दवाइं जाणइ पासइ खित्तउणं उहिन्नाणी जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जभागं उक्कोसेणं असंखिज्जाइं अलोए लोय प्पमाण मित्ताइं खंडाइं जाणइ पासइ कालउणं उहिन्नाणी जहन्नेणं आवलियाए असंखिज्ज भागं उक्कोसेणं असंखिज्जाउ उस्सप्पिणी अवसप्पिणी अतीयंच अणागयंचकालं जाणइ पासइ भावउणं उहिन्नाणी जहन्नेणं वि अणंते भावे जाणइ पासइ उक्कोसेणंवि अणंते भावे जाणइ पासइ सवभावाणं अणंत भागं" इत्युक्त मवधिज्ञानं.

एनो भावार्थ आ छे–ए अवधिज्ञानी द्रव्यथी जघन्यपणे अनंता रूपी द्रव्यने जाणे देखे अने उत्कृष्टपणे सर्व रूपी द्रव्यने जाणे देखे. ते द्रव्यावधि क्षेत्र थकी जघन्यपणे अंगुलनो असंख्यातमो भाग जाणे देखे, अने उत्कृष्टपणे

लोकप्रमाण असंख्याता खंमने जाणे देखे ते क्षेत्रावधि; कालथकी, जघन्यथी आवलि कानो असंख्यातमो जाग जाणे देखे अने उत्कृष्टपणे असंख्यात उत्सर्पिणी अवसर्पिणी लगे अतीत अनागतकालने जाणे देखे ते कालावधि; तथा जाव थकी जघन्यपणे अनंत जावने जाणे देखे अने उत्कृष्टथी पण अनंता जावने जाणे देखे ते जावावधि ज्ञान जाणवुं. एवी रीते अवधिज्ञान कह्युं. विजंगज्ञान ते मिथ्यात्वीने होय, ते माटे मलीन ठे, अवलुं सवलुं जाणे पण ते अवधि ज्ञाननीज जाती ठे. ते माटे एकत्र जाणवुं. इति ॥

हवे मनःपर्यवज्ञान कहे ठे. एना वे प्रकार ठे— एक ऋजुमति, बीजुं विपुलमति. तेमां गणे घडो चिंतव्यो ठे एटलुं सामान्यपणे मननो अध्यवसाय ग्रहे तेने ऋजुमति कहीयें. यदाह— रिजसामन्नं तम्मत्त, गाहिणी रिजमई मणोनाणं; पायंविसेस विपुलं घडमित्तं चिंतियंमुणइ, तथा एणे घट चिंतव्यो ठे ते द्रव्यथी सुवर्णनो ठे, क्षेत्र थकी पाटलीपुरनो निष्पन्न, काल थकी शीतकालनो, अने जाव थकी पीतवर्ण गुरु जार इत्यादि विशेष ग्राहिणी मति ते विपुलमति कहीयें. एटले सामान्य ग्राहिणी मति ते ऋजुमति कहीयें; अने विशेष ग्राहिणी मति ते विपुलमति;

अथवा मनःपर्यायज्ञान चार प्रकारनुं ठे— द्रव्य, क्षेत्र, काल तथा जाव; ए चार जेद करी. उक्तंच—"तं समासउ चउविहं पन्नत्तं तंजहा, दवउ खेत्तउ कालउ जावउ दवउनं रिजमईणं ते अणंते अणंतपएसिए खंधे जाणइ पासइ। तेचेव विउलमई अप्नहियतराए विमलतराए जाणइ पासइ."

एनोजाव— द्रव्यथकी ऋजुमती अनंतप्रदेशी अनंता स्कंध जाणे देखे अने विपुलमति तेहिज स्कंध कांइक अधिकेरा विशुद्धपणे जाणे देखे. क्षेत्रथी ऋजुमती नीचे रत्नप्रजा पृथ्वीनुं क्षुल्लक प्रतरलगे अने ऊंचुं ज्योतषीना उपरे तललगे; तिरछुं अढीद्वीप, वे समुद्र, पन्नर कर्मजूमि, त्रीश अकर्मजूमी अने उपन्न अंतर द्वीपनेविषे मनुष्यपंचेंद्रीपर्याप्तानां मनोगत जाव जाणे देखे, अने विपुलमति तेहिज क्षेत्र अढी आंगुल अधिक देखे, अने विशुद्ध देखे. काल थकी जघन्यपणे ऋजुमति पल्योपमनो असंख्यातमो जाग अने उत्कृष्टपणे अतीत अनागत जाणे देखे अने विपुलमति तेहिज अधिकेरो अने विशुद्धतर जाणे देखे. जावथकी ऋजुमति अनंताजाव जाणे देखे. सर्व जावनो अनंतमो जाग जाणे देखे, अने विपुलमति तेहिज अधिकेरा अने विशुद्धपणे जाणे देखे. यदाहुश्चतुर्दशप्रकरणजनप्रासादसूत्रधारकल्पश्रीहरिजद्रसूरिपादाः तत्त्वार्थटीकायां "मनःपर्यायज्ञानं मानुष क्षेत्रवर्तिनः मनोगतं द्रव्यमोजनचि... [illegible] त्रसंख्येयाकारवर्तिदर्शनावरणीयकर्मक्षयोपशमजनितं। तिरियं जाव अंतो मणुस्स खि-

ते अह्वाइद्धेसु दीवेसु दोसुयसमुद्देसु पन्नरससु कम्मनूमीसु तीसाए अकम्मनूमीसु छप्पन्नाए अंतरदीवेसु सन्नीणं पंचेंद्रियाणं पद्मत्तगाणं मनोगए नावे जाणइ पासइ। तंचेव विउलमई अह्वाइद्धेहिं अंगुलेहिं अप्नहियतरयं विसुद्धतरयं खेत्तं जाणइ पासइ।"

हवे केवल ज्ञाननुं स्वरूप कहे छे— केवलज्ञान उत्पन्न थतांज समकाले सर्व पदार्थोना द्रव्य, क्षेत्र, काल तथा नाव समकाले जाणवामां तथा दीठामां आवी जाय छे; माटे केवलज्ञान मिगविहाणं के० एकज प्रकारनुं कह्युं छे. ॥ ८ ॥

॥ एवीरीते पांचे ज्ञानोनुं वर्णन करी; हवे पांचे ज्ञानोनां आवरण कहे छे. ॥

एसिं जं आवरणं, पडुव्वचक्खुस्स तं तयावरणं ॥ दं-
सण चउपण निद्दा, वित्ति समं दंसणावरणं ॥ ए ॥

व्याख्या—एसिं के० ए मति प्रमुख पांच ज्ञानोनुंज जे आवरणं के० आछादन करे तेने ज्ञानावरणीय कर्म कहीयें. जेम चक्खुस्स के० नेत्रोनी आडे पडुव्व के० पाटो बांधवाथी दृष्टिना विषय पदार्थने जोवामां हरकत पडे छे; तेम मति ज्ञानादिकना विषय पदार्थने जाणवाने जे हरकत करे तं के० ते तया के० तेनुं आवरणं के० आवरण कहेवाय छे. ते आवी रीते—जेम चक्षु अति निर्मल छतां पण जो घन (साधारण घट्ट) घनतर (कांइक वधारे घट्ट) तथा घनतम (अति घट्ट) एवुं कपडुं आडुं आवे तो मंद (थोडुं) मंदतर (वधारेथोडुं) मंदतम (अतिथोडुं) दीठामां आवे. तेम आ जीव ज्ञानावरणीय कर्मे करी घन, घनतर तथा घनतमपणे आवरायो छतां शरद् ऋतुना निर्मल चंद्रमानां स्वछ किरणोनुं पण मंद, मंदतर तथा मंदतम ज्ञान थाय छे; माटे पटनी उपमाए ज्ञानावरणी कर्म कहेवाय छे. ते आवरणनुं सामान्यपणे एक रूप छे. पण पूर्वे मतिज्ञानना जे अनेक नेद कह्या तेथी मति आवरणी कर्मना पण तेटला नेद जाणवा. अने जेटला श्रुतज्ञानना नेद कह्या छे, तेटलाज नेद श्रुतज्ञानावरणीय कर्मना थाय छे. तथा पूर्वे जे अवधिज्ञानना नेदनो समूह कह्यो तेउने आवरण करवाना स्वनाववालुं जे कर्म ते अवधिज्ञानावरणीय कहेवाय छे. तथा वे नेदोए करी पूर्वे मनःपर्यव ज्ञान कह्युं तेने आवरण करवाना स्वनाववालुं जे कर्म ते मनपर्यव ज्ञानावरणीय कहेवाय छे. तथा पूर्वे प्ररूपित स्वरूपवालुं जे केवलज्ञान तेने आवरण करवानो जेनो स्वनाव होय तेने केवलज्ञानावरणीय कहेवुं. उक्तंच बृहत्कर्मविपाके—"सरउग्गय ससिनिम्मल, तरस्स जीवस्स छायणं जमिह; नाणावरणं कम्मं, पमोवमं होइ एवंतु. ॥ १ ॥ जह निम्मलावि चक्खु, पडेण केणावि छाइयासंति; मंदं मंदतरागं, पिछइसा निम्मलाजइवि. ॥ २ ॥ तह मइ सुय नाणावरण, अवहि मण केवलाण आवरणं; जीवं निम्मल रूवं, आवरइ इमेहिं नेएहिं. ॥ ३ ॥ पांच ज्ञानना नेदे करी पांच उत्तर प्रकृ-

तिरूप जे ज्ञानावरणीय कर्म, तेणे करी निष्पन्न ते सामान्य ज्ञानावरण मूल प्रकृति कहेवाय छे. जेम पांच आंगलीउंए करी एक मुष्टी निष्पन्न थाय छे; मूल, छाल, पत्र तथा शाखाआदि समुदायथी जेम एक वृक्ष निष्पन्न थाय छे; अने घृत, गोल तथा कणिकाए करी जेम लाडु निष्पन्न थाय छे, तेम मूल पांच प्रकृतिए करी सामान्य ज्ञानावरणीय कर्म प्रकृति निष्पन्न थाय छे; तेमज एक एक ज्ञानावरणनी उत्तर प्रकृतिउंए करी ते ते ज्ञानावरण विशेष निष्पन्न थाय छे. एवी रीते पांच प्रकारनुं ज्ञानावरणीय कर्म कह्युं.

हवे नव प्रकारनुं दर्शनावरणीय कर्म कहे छे.—गाथामां दर्शनावरणी पदने ठेकाणे काव्य रचनानेलीधे मात्र दंसण शब्द छे. तेथी आखुं पद जाणी लेवुं. जेमके, भीम शब्दना उच्चारथी भीमसेन जाणी लेवाय छे; तेम ए पण जाणी लेवुं. ते वास्ते शास्त्रोमां कह्युं छे के पदना एक देशथी आखा पदनो उपचार थाय छे. ए रीते दंसणचउ ए शब्दे करी दर्शनावरणी चतुष्क जाणी लेवुं. दृष्टिने दर्शन कहे छे. अथवा जेणे करी वस्तुनुं सामान्यरूप देखाय अथवा परिमाण थाय तेने दर्शन कहियें. तेने आछादन करवाना स्वजाववालो जे कर्म ते दर्शनावरणीय कर्म कहेवाय छे. तेउनुं जे चतुष्क ते दर्शनावरणचतुष्क कहीयें. तथा 'पण निद्दा' एटले पांच निद्राउ. तेने विषे चैतन्य कुत्सित एटले अविस्पष्टपणाने पामे छे तेने निद्रा कहे छे. तेना पांच प्रकार आ छे—निद्रा, निद्रा निद्रा, प्रचला, प्रचला प्रचला, तथा स्त्यानर्द्धि (थीणद्धी) ए तद्रूप पांच निद्राने निद्रा पंचक कहे छे. एवी रीते चार दर्शनावरणी अने पांच निद्रा ए नव प्रकारनुं दर्शनावरणीय कर्म छे. ए दर्शनावरणीय कर्म केवुं छे, ते कहे छे–'वित्तिसमं' वेत्री एटले पोलीआ समान छे. एने प्रतिहार पण कहे छे. जेम कोई माणसने राजानी पासे कामे जवुं होय.

॥ श्री परमगुरुज्यो नमः ॥

॥ अथ ॥

॥ श्री यशःसोमकृत बालावबोधसहित श्री देवेंद्रसूरिविरचित कर्मग्रंथ प्रारंजः ॥

॥ तत्र ॥

॥ प्रथम कर्मविपाकनामा कर्मग्रंथः प्रारज्यते ॥

॥ आदौ बालावबोधकारविहितं मंगलाचरणम् ॥

अनुष्टुप वृत्तम् ॥

ऐंद्वीयकलां शार्ङ्गी, सद्दृसौंदर्य्यशालिनीं ॥
सच्चित्कलामविकलां, स्मरामांतस्तमोपहाम् ॥ १ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

कर्मविपाकाविष्कृत, स्वसंविदे विश्वयंबमजिबंध ॥
वीरं कर्मविपाके, टबार्थलिखनश्रमं कुर्वे ॥ २ ॥
ते संतु संतु संतः, संततमतयोऽपरात्महितनिरताः॥
विमलीकुरुते कुवलय, मुदितश्रीर्यद्यशस्तोमः ॥ ३ ॥
केचित्परात्मसंवि; द्विकला विकलाः कलौ खलायंते ॥
तेज्यो न कापि जीतिः, संतः संतोपजाजश्चेत् ॥ ४ ॥
॥ श्रीमत्परमगुरुज्यो नमः ॥ श्री सरस्वत्यै नमः ॥

हवे प्रथम गाथायें ग्रंथकर्ता, अजीष्ट देवतानी स्तुत्यादिकनुं प्रतिपादन करे छे.

॥ मूल गाथा ॥

सिरि वीरजिणं वंदिय, कम्मविवागं समासओ वुच्छं ॥
कीरइ जिएण हेऊहिं, जेणं तो जणए कम्मं ॥ १ ॥

अर्थ—(सिरि के०) अष्ट महाप्रातिहार्यरूप बाह्यलक्ष्मी तथा केवलज्ञानादिक अंतरंग लक्ष्मी, तेणे करी सहित अथवा चोत्रीश अतिशयरूप लक्ष्मीयें करीने बाह्य शोजायमान छे अने अज्यंतर, केवल तीर्थंकर प्रतिज्ञानरूपिणी लक्ष्मीयें करी शोजायमान छे, एवा वीरजिणं के० श्रीमहावीर जिन. वीर एटले कर्मशत्रुने विदारे तथा तपे करीने विराजे छे ते जणी श्रीवीर कहेतां चरम तीर्थंकर, ते प्रत्यें वंदिय के० वांदीने मन, वचन, कायायें नम्र थइने. एटले ग्रंथारंजे समुचितेष्टदेवतास्तुतिरूपमंगलाचरण कह्युं.

कम्म के० कर्मनो विवागं के० अनुजव तेनुं जणावनारुं जे शास्त्र ते कर्मविपाक क-हीयें, तेने समासर्ज के० संक्षेपें करी एटले थोडे शब्दें अर्थ घणो जणाय, ते पेंं वुछं के० कहीश, एटले संक्षेपरुचि जे जीव, ते महाटां शास्त्र जणवाने आलसु, थोडा अक्षरें घणुं ज्ञान वांछे तेने निमित्तें कहीश. एटले अहीं अधिकारी तथा प्रयोजन, आठ कर्म स्वरूप ते विषय, अने संबंध. ए चारे देखाड्यां.

अहीं जे कर्मनो विचार, ते अजिधेय अने अजिधायक, ए वचनरूप ग्रंथ तिहां वाच्य वाचक ए संबंध जाणवो. संक्षेपरुचि एना अधिकारी जाणवा. संक्षेपें व्युत्पत्ति ए साक्षात्प्रयोजन अने परंपरा प्रयोजन मोक्ष. ए चार वानां ग्रंथ जणावा सांजलवानी प्रवृत्तिनां हेतु देखाड्यां. एम निःप्रयोजनादिक शंका टालीने, हवे कर्म ए शब्दनुं व्युत्पत्तिलक्षण कहे छे.

व्यवहारनयें जेणं के० जे कारण माटे जिएण के० जीवें पांच मिथ्यात्व, बार अविरति, पचीश कषाय, अने पंदर योग, ए सत्तावन बंधना हेऊहिं के० हेतुयें करी तथा "पडिणीयत्तणनिन्हव" इत्यादिक विशेष हेतुयें करी कीरइ के० करीयें नीपजावीयें, तो के० ते कारण माटे एतुं नाम कम्मं के० कर्म जणए के० कहेवाय. एटले अंजनकूंप-लीनी पेरें अनंतानंत कर्मपुजलें जस्या जीवलोकमांहे ए जीवनी कषायादि चीकण-तायें, जेम तेल चोपडेले शरीरें रजोमल लागे, तेम अनंतानंतकर्मवर्गणाथी असं-ख्याता आत्मप्रदेश वींटाय, तेणे करी ज्ञानादिक आत्मगुण अवराय तेथी जीव, मलिनरूप कहेवाय. जेम ढूधमांहे पाणी मले तथा लोहमां अग्नि मले, तेम सर्वा-त्मप्रदेशें कर्मदलनुं मलवुं होय. ते कर्मबंधनुं नाम, सत्तावन्न बंध हेतुयें करी क-रीयें, बांधीयें. जीवें, तेजणी एनुं कर्म एवुं नाम कहीयें. ए जावार्थ छे. ए कर्म, पु-जलरूपी छे, ते जणि मूर्त्तिमान् जाणवुं तथा प्रवाहरूपें अनादि जाणवुं; केमके जो कर्मनो संबंध जीवने प्रथम थयो, एम मानीयें तो कर्मरहित जीवने पण कर्म सं-बंध मानवो जोइयें. एम मानतां थकां डुष्करतपश्चरणादिकें करी सकल कर्म सिद्ध करी सिद्ध थया; तेने पण कालांतरे वली कर्मसंबंध थातो केम निषेधाय ? तेवारें ते कर्म क्षयनिमित्त डुष्करक्रिया करीयें ते पण व्यर्थ थाय. ते माटे ए दूषण टाल-वाने अर्थे प्रवाहरूपें जीवनी सायें कर्मसंबंध अनादि मानीयें.

तथा सुवर्णादिक धातुने पाषाणनो अनादिपणे मलसंबंध, तीव्रअग्निसंयोगें वडे, सुवर्ण जिन्न थाय. तेम जीवने पण अनादिकर्ममलसंबंध, शुक्लध्यानरूप तीव्र अग्नि संयोगें टले, अने सहजस्वरूप शुद्धात्मरूप प्रगट थाय. ते परमात्माने पढी बंधहे-तुना अजावें कर्मसंबंध न थाय, अनंतकाल सुधी ते शुद्धात्मरूप रहे, निःकर्मने कर्म न लागे ॥ इति प्रथम गाथार्थः ॥ १ ॥

॥ हवे ते कर्म, केटला प्रकारें छे, ते कहे छे. ॥

पयइ ठिइ रस पएसा, तं चउहा मोअगस्स दिठंता ॥
मूलपगइ ठ उत्तर, पगई अडवन्न सयन्नेअं ॥ २ ॥

अर्थ– पयइ के० प्रकृतिबंध एटले स्वनावबंध ठिइ के० स्थितिबंध ते कालमान रस के० रसबंध पएसा के० प्रदेशबंध, ते कर्मदलनुं मान तं चउहा के० ते कर्म, चतुर्धा एटले चार नेदें मोअगस्सदिठंता के० मोदक एटले लाडुवाने दृष्टांतें नाववो मूलपगइठ के० ए कर्मनीमूलप्रकृति ज्ञानावर्णादि आठ होय. उत्तरपगइ के० एना विशेषनेद ते उत्तरप्रकृति, ते मतिज्ञानावर्णादिक ए सर्व आठे कर्मनी मलीने अडवन्नसयन्नेयं के० एकसो ने अठावन नेदें होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २ ॥

ते कर्म, जेनो व्युत्पत्तिलक्षण अर्थ, प्रथम गाथामध्ये कह्यो ते, चउहा के० चार नेदे जाणवो, ते चार नेद कहे छे. त्यां जे स्थिति, रस, प्रदेश अने बंधनो समुदाय ते प्रथम प्रकृतिबंध जाणवो. अने ते प्रकृति, बांधी थकी एटला काल सुधी रहे, एम कालनुं मान, ते बीजो स्थितिबंध जाणवो. तथा जे कषायिक अध्यवसाय विशेषे ग्रह्या जे कर्मदल, तेनो देशघातीयो रस अने सर्व घातीयो रस, अघातियो रस तथा अशुन प्रकृतिनो रस, लींबडानी पेरे कडुवो अने शुनप्रकृतिनो रस डूधनी पेरें मीठो. ते त्रीजो रसबंध जाणवो. तथा स्थितिरस ते निरपेक्ष जे कर्मदलनुं ग्रहवुं योगनैमित्तिक, ते चोथो प्रदेशबंध जाणवो. ए चार प्रकारें कर्मबंध जाणवो. तेमज प्रथम उदय, बीजी उदीरणा, त्रीजो संक्रम, चोथो निद्धत्त, पांचमो निकाचना, ठहो उद्धर्त्तना, सातमी अपवर्त्तना, अने आठमी उपशमनादिकरण पण चार प्रकारें जाणवां. ए कर्मस्वरूप पण विवक्षायें करी चार प्रकारें होय. अहीं बालने समजाववा निमित्तें लाडुवानुं दृष्टांत देखाडवुं. जेम कोइएक लाडुवो त्रिकटुनो बनावेलो होय एटले शुंठ, पीपर अने मरी, एने त्रिकटु कहीयें. कटुप्रमुख बीज, वायुने टाले एवा द्रव्ययकी नीपनो जे लाडु, तेमां वायु हरवानो स्वनाव होय. तेमज शीतल द्रव्यें नीपन्यो लाडु, तेमां पित्तहरण करवानो स्वनाव होय, एने प्रथम प्रकृतिबंध कहीयें. तथा कोइएक मोदक एक दीवस सुधी, कोइ पक्ष सुधी विणसे नहीं; एवुं कालमान, ते बीजो स्थितिबंध कहीयें. वली तेहीज लाडुवानो रस, कोइनो मीठो, कोइनो अत्यंत मधुर, कोइनो कडुवो, कोइनो कषायेलो, इत्यादिक रस होय ते त्रीजो रसबंध कहीयें. तथा कोइ लाडुवो शेर प्रमाण, कोइ अर्द्धशेर प्रमाण, कोइ पाशेर प्रमाणें सदलमान, ते चोथो प्रदेशबंध कहीयें. एम दृष्टांत देखाडी दार्ष्टांतिक कर्मने विषे जोडियें.

जे कर्मदलनो ज्ञान आवरवानो स्वजाव, ते प्रथम ज्ञानावरणीयकर्म. दर्शन आवरवानो स्वजाव, ते बीजुं दर्शनावरणीय कर्म. शुजाशुज वेदवानो स्वजाव ते त्रीजुं वेदनीयकर्म. हिताहित विकल करवानो स्वजाव, ते चोथुं मोहनीयकर्म. इरूनी जेवो स्वजाव, ते पांचमुं आयुःकर्म. इत्यादिक वधां कर्मोविपे जाणी लेवुं. एम मूल प्रकृति आठ, ने उत्तर प्रकृति एकसो ने अठावन होय ए प्रकृतिबंध जाणवो. तथा कोइएक प्रकृति बांधी थकी वीश कोमाकोमी सागरोपम सुधी रहे, कोइएक त्रीश कोडाकोमी सागर सुधी रहे, ए स्थितिबंध जाणवो. तथा कोइएक कर्मनो रस कडवो तथा घातिउं, कोइएकनो अघातिउं तथा मीठो, एक ठाणीउं; बे ठाणीउं, इत्यादिक रसबंध जाणवो. तथा कोइएक कर्म मंद, मन वचन कायायोगयोगें करी अल्पप्रदेशिक होय, पातलां होय अने कोइएक उत्कटयोगें करी बहुप्रदेशिक स्थूल होय, ए प्रदेशबंध॥२॥

॥ ए चार जेद मध्यें पण प्रथम प्रकृतिबंध कह्यो, तेमाटे ते प्रकृतिना मूल जेद आठ छे, तेनां नाम अनुक्रमें त्रीजी गाथायें कहे छे. ॥

इह नाण दंसणावर, ण वेअ मोहाउ नाम गोआणी॥
विग्घं च पण नव ङु अ, ठवीस चउ तिसय ङु पण विहं॥३॥

अर्थ— इह के० अहीं नाण के० ज्ञान ते गुणपर्यायें करी वस्तुनो निर्णय, दंसणावरण के० बीजुं दर्शनसामान्यावबोधनुं आवरण छे. वेअ के० त्रीजुं वेदनीयकर्म; मोहाउ के० चोथुं मोहनीयकर्म अने पांचमुं आयुःकर्म; नाम के० ठछु नामकर्म; गोआणी के० सातमुं गोत्रकर्म; विग्घंच के० आठमुं अंतरायकर्म. त्यां प्रथम ज्ञानावरणीय कर्मना मतिज्ञानावरणादिक पण के० पांच जेद छे. बीजा दर्शनावरणीय कर्मना चार दर्शनावरण तथा पांच निद्रा मलीने नव के० नव जेद छे. त्रीजा वेदनीय कर्मना शाता ने अशाता मली ङु के० बे जेद छे. चोथा मोहनीय कर्मना दर्शनमोहनीय त्रण, अने चारित्र मोहनीय पच्चीश मलीने अठवीस के० अठावीश जेद थाय. एम चारे कर्मना चुम्मालीश जेद थया. पांचमा आयुःकर्मना देवायुःप्रमुख चउ के० चारजेद थाय. एवं अडतालीश. ठठा नामकर्मना गत्यादिक पंचोत्तर तथा पिंमप्रकृति अठावीश मलीने तिसय के० एकशो ने त्रण जेद थाय. सातमा गोत्रकर्मना उंच नीच जेदें करी ङु के० बे जेद थाय. आठमा अंतरायकर्मना पणविहं के० पांच जेद. एम सर्वे मलीने आठ मूलप्रकृतिना जेदना एकशो ने अठावन उत्तरप्रकृतिजेद थाय ॥ इत्यदारार्थः ॥ ३ ॥

जाणवुं ते ज्ञान अथवा जाणीयें. सामान्य विशेपात्मक वस्तुमांहे नाम, जाति, गुण, क्रियादिक विशेपयोजनासहित वस्तुस्वरूप जाणीयें, तेमाटे एने ज्ञान कहीयें.

जेम पुरुष, नामें चैत्र, जाति ब्राह्मण, गुणें कालो, परिमाणें दीर्घ, संख्यायें एक, एम जण जण विशेषें वस्तु निर्द्धारीयें, ते ज्ञान कहीयें. तथा देखवुं अथवा देखीयें जेणे करी, ते दर्शन. सामान्य विशेषात्मक वस्तुने विषे सामान्यांशें नाम, जाति, गुण, क्रियादिक विशेषयोजनारहित कोइएक वस्तु धर्मी छे एवो अव्यक्तबोध, ते बीजो दर्शननिराकारउपयोग जाणवो. ए बन्ने आगल आवरण शब्द जोमीयें, एटले ज्ञानने आवरे, ते प्रथम ज्ञानावरणीय कर्म; अने जे दर्शनने आवरे, ते बीजुं दर्शनावरणीय कर्म. जेणे करी नलुं, नुंडुं, सुख, दुःख वेदियें. तेमाटे तेनुं नाम वेदनीय कर्म त्रीजुं कहीयें. जे मोहें मुंजावे, जे ए कार्य कीधे मुजने हित किंवा अहित थशे? इत्यादिक सम्यक् विचारणारहित आत्माने पण जेणे करी करे, एटले हितना हेतु जे पच्चरकाणादिक ते दुःखदायक जाणीने तेनो त्याग कस्यो जाय अने अहितना हेतु जे विषयादिक ते हितबुद्धियें ग्रह्या जाय, ते मोहनीय कर्म चोथुं जाणवुं. तथा जे आ नवथी बीजा नवने विषे उदय आवे, तेने आयुःकर्म कहीयें. यद्यपि बीजा पण कर्म नवांतरें उदय आवे छे अने ते नवमां पण उदय आवे छे अने ए आयुःकर्म तो ते नवमां उदय न आवे, परंतु अवश्यपणे बीजे नवेंज उदय आवे, ए नियम जणाव्यो. ए पांचमुं आयुःकर्म. तथा गतिजात्यादिक उदयिक पर्यायें करी जीवने नमावे, शुद्धस्वरूपने पण नारकी तिर्यंच एकेंद्रिय इत्यादिक हीन नामें करी सहित जणावे ते नणी ए नामकर्म छठुं जाणवुं. तथा उच्च एटले गुणाश्रयपणे अने तेथकी विपरीत ते नीच जाणवुं. एवे शब्दें करी बोलावीयें, तेनुं नाम गोत्रकर्म सातमुं जाणवुं. तथा जेणे करी विशेष दान, लान, नोग, उपनोग, वियीदिक जे आत्मानी लब्धि छे तेने हणीयें, ते नणी ए विघ्नकर्म आठमुं कहीयें.

॥ हवे ए आठे कर्मनी संगति कहीयें छैयें. ॥

१ अहीं ज्ञान, दर्शन, ते जीवनुं स्वरूप छे. जे नणी उपयोगलक्षण आत्मा कह्यो तेने आश्रयें कर्मविचार तेमां पण सकल शास्त्रविचार ज्ञानथी प्रवर्त्ते, लब्धि पण सघली ज्ञानोपयोगें उपजे, मोक्षगमन पण केवलज्ञानोपयोगयुक्तने होय, तेमाटे ज्ञाननी प्रधानता कही, ते कारणे तेनुं आवरण पण पहेलुं कह्युं.

२ ते पठी ज्ञानोपयोगथकी दर्शनोपयोगें रहे, ते माटे तेनुं आवरण बीजुं कह्युं.

३ ए बेहु आवरणनो तीव्रविपाक वेदतां अजाणपणादिकें करी अशाता थाय अने एनाज तीव्रक्षयोपशमें सूक्ष्म अर्थ जाणतां, देखतां, शाता वेदे, ते नणी ए पठी वेदनीयकर्म त्रीजुं कह्युं.

४ तथा ए ए आवरणक्षयोपशमें इंडियना अनुकूल तथा प्रतिकूल विषय पामी रागद्वेषें जीव मुंकाय, ते जणी मोहनीय कर्म चोथुं कह्युं.

५ तथा मोहें मुंझ्या जीव, आरंजादिकें करी नरकादिकनुं आयुष्य बांधे, ते जणी पांचमुं आयुःकर्म कह्युं.

६ तथा ते आयुष्य अवश्य गतिजात्यादिक नामें करीने निधत्त ते स्थापीजें निधत्त करीयें, ते जणी पढी नामकर्म बहुं कह्युं.

७ तथा ते पढी नरकादिक गतिने उदयें नीचपणुं अने देवादिक गतिने उदयें उंचपणुं जीव वेदे, ते जणी ते पढी सातमुं गोत्रकर्म कह्युं.

८ तथा उच्चगोत्रने उदयें राजा तथा शेठ प्रमुखने दान, लाज, जोगादिक लब्धि होय अने नीचगोत्रने उदयें पामरादिकने दानादिक लब्धि हणाय. ते जणो गोत्रकर्म, पढी ते आठमुं अंतरायकर्म कह्युं. एम आठ कर्मने अनुक्रमें कहेवाना हेतु कह्या. ॥ ३ ॥

॥ हवे ए आठ कर्मनी अनुक्रमें उत्तर प्रकृति कहीयें बेयें. ॥

मइ सुअ उहीमण के, वलाणि नाणाणि तब मइनाणं ॥
वंजणवग्गह चउहा, मण नयण विणिंदिय चउक्का ॥ ४ ॥

अर्थ– मइ के० पहेलुं मतिज्ञान, सुअ के० बीजुं श्रुतज्ञान, उही के० त्रीजुं अवधिज्ञान, मण के० चोथुं मनःपर्यवज्ञान, केवलाणि के० पाचमुं केवलज्ञान. ए पांच नाणाणि के० ज्ञान तब के० त्यां प्रथम मइनाणं के० मतिज्ञानना, अठावीश जेद बे.ते कहे बे. वंजणवग्गह के० वंजनावग्रह चउहा के० चार जेदें मणनयणविणिंदियचउक्का के० मन अने नयन एटले लोचन, ए बे विना शेष इंडियना चतुष्कें करी चार जेद जाणवा. इत्यक्षरार्थः ॥ ४ ॥

त्यां प्रथम ज्ञानावरणीय कर्मना उत्तर जेद पांच बे, ते कहे बे. ते आवरवा योग्य ज्ञानगुणजेदें करी तेना आवरणना जेद सुखें समजाय, तेमाटे प्रथम ज्ञान पांच कहेबे. अहीं द्वंद्वसमासांतने प्रांतें जएयो ज्ञानशब्द, ते प्रत्येकें जोडीयें तेथी एक मतिज्ञान,बीजुं श्रुतज्ञान, त्रीजुं अवधिज्ञान,चोथुं मनःपर्यवज्ञान अने पांचमुं केवलज्ञान.

१ त्यां जे पांच इंडिय अने बहो नोइंडिय जे मन, तेना व्यापारें करी जे वस्तुनुं विशेष जाणवुं ते मतिज्ञान.

२ तथा एवा आकारे जे वस्तु होय घट ते नामें, जल आणे. एवुं पूर्वापर पर्यालोचन स्वरूपव्यंजनपर्यायविशिष्टमतिपूर्वकज्ञान, ते श्रुतज्ञान. ए बे ज्ञान ते अक्ष के०

आत्मा ते थकी ए पर जे पांच इंद्रिय, ते निमित्ते होय, ते जणी परमार्थे परोक्ष कहीयें, अने लोकव्यवहारें प्रत्यक्ष कहीयें.

३ तथा द्रव्य, क्षेत्र, काल, अने जाव, ए चार मर्यादायें जे इंद्रियनिरपेक्षरूपी द्रव्यविषयक प्रत्यक्ष, ते अवधिज्ञान. त्यां द्रव्यथी जघन्य तो अनंत प्रदेशीआनो एक खंध एवा अनंता खंध जाणे, अने उत्कृष्ट तो परमाणुमात्र जाणे, ते द्रव्यावधि. तेमज क्षेत्रथी जघन्य तो बादर निगोदना जीवनुं शरीर जे अनंता नील, फूल, जीवनी एक काया छे एवा सूक्ष्म पनक शरीर प्रमाण लगें जाणे, अने उत्कृष्टथी तो सर्वलोक प्रमाणे असंख्याता खंम अलोक मध्यें स्थापियें, तेटलुं जाणे. ए क्षेत्रावधि अने कालथी जघन्य तो आवलिकानो असंख्यातमो जाग पूर्वापर जाणे, अने उत्कृष्टथी तो असंख्यात कालचक्रमध्यें थयो अने थशे, ते जाणे, ए कालावधि. तथा जावथी जघन्य सर्व पर्यायनो अनंतमो जाग जाणे, उत्कृष्टथी तो एक द्रव्यना असंख्याता पर्याय एम अनंत द्रव्यना असंख्याता असंख्याता पर्याय जाणतां सर्व द्रव्यना थइ अनंत पर्याय जाणे,ए जावावधि. एम चार मर्यादायें परिमितमानोपेत अवधिज्ञानजाणवुं.

४ मनुष्यलोकने विषे सन्नीआ पंचेंद्रियना मनोगत जावनुं जाणवुं, ते मनःपर्यवज्ञान. ए बेहु विकल प्रत्यक्ष एटले देशप्रत्यक्ष छे.

५ तथा केवल संपूर्ण सर्व द्रव्यपर्यायने विषे अनंत ज्ञान ते केवलज्ञान. ए सकल प्रत्यक्ष केवलज्ञान जाणवुं. एम ए पांच ज्ञान कह्यां, ते मध्ये प्रथम कह्युं जे मतिज्ञान, तेना उत्तरन्नेद अठावीश छे, ते विवरण करीने कहे छे.

त्यां घटादिक अर्थ, व्यंजीयें प्रकाशीयें जेणे करी. जेम दीवे करी पदार्थ प्रकाशीयें ते. व्यंजन कहेतां स्पर्शनादिक द्रव्येंद्रिय तथा जिहां स्पर्शादिक व्यक्त थाय ते घटपटादिक पण व्यंजन कहीयें.तेणे व्यंजन कहेतां द्रव्येंद्रिय ते द्रव्येंद्रिये करी व्यंजन एटले घटादिक व्यक्तिनुं अवग्रह एटले समस्तपणे ग्रहवुं, मलवुं, ते व्यंजनावग्रह कहीयें. ते स्पर्श, रस, घ्राण अने श्रोत्र, ए चार इंद्रियथी होय; परंतु मन अने लोचन ए बेहु अणमल्यां वस्तुने यथायोग्यतायें प्रकाशे, तेथी एनो व्यंजनावग्रह न पामीयें, जे जणी जो एने वस्तु पामीने प्रकाशे एम मानीयें तो अग्नि, तीक्ष्ण शस्त्रादिक, केम प्रकाशे ? जे जणी तेनी साथें मलतां दाह, छेद, इंद्रियनो थाय. तथा काचकूंपा मांहेलुं तेलादिक ग्रहतां केम तेलथी संबंध थाय ? जो लोचन जइ त्यां मले, एम मानीयें तो कूंपें छिद्र थवुं जोइयें ? अने जो छिद्र थयुं तो पाणी, तेल, केम रहे ? इत्यादिक घणां दूषण लागे, ते जणी मन तथा नयनना व्यंजननो व्यंजनावग्रह, परमपुरुषें न मान्यो. ए बे अप्राप्यकारी कह्यां अने शेष चार इंद्रिय प्राप्य-

कारी ठे, तेना चार व्यंजनावग्रहें करी चार नेद जाणवा. एनी जघन्यस्थिति आव- लिना असंख्यात जाग प्रमाण ठे अने उत्कृष्ट श्वासोश्वास पृथक् जेटलो मिश्रगुण- ठाणानो काल, तेटलो काल एनो पण जाणवो. ॥ ४ ॥

॥ ए रीतें चार प्रकारनो व्यंजनावग्रह कह्यो. हवे अर्थावग्रहादिक कहे ठे. ॥

अत्थुग्गह ईहावा ॥ य धारणा करण माणसेहिं ठहा ॥
इअ अठवीस नेअं ॥ चउदसहा वीसहा चसुअं॥५॥

अर्थ– अत्थुग्गह, के० एक अर्थावग्रह ईहा के० बीजी ईहा एटले अर्थ विचारणा, अवाय के० त्रीजो अपाय, धारणा के० चोथी धारणा, करण के० चक्षु, कान, जीन, नासिका अने त्वचा. ए पांच इंडियो अने माणसेहिं के० मनथी उपजे ठहा के० ए ठ नेदें करी ठ प्रकारने अर्थावग्रहादिक चारें गुणतां चोवीश नेद थाय. तेनी साथें पूर्वोक्त व्यंजनावग्रहना चार नेद मेलवतां इअ के० एम अठवीस नेअं के० अठावीश नेद जिन्न, मतिज्ञान होय. अने चउदसहा के० चउद नेदजिन्न श्रुत, वीसहाचसुअं के० अथवा वीश नेदें श्रुतज्ञान होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ५ ॥

१ अर्थ कहेतां स्पर्शनादिकना व्यंजनावग्रह थया पठी तथा लोचनादिकें प्रथम जे कोइ एक धर्मी ठे एवुं नाम, वर्ण, गंध, परिमाणादिकें योजनाहीन अव्यक्तज्ञान, ते नैश्चयिकअर्थावग्रह एक समयकाल प्रमाण ठे. तथा जेम कोइएकें शब्दना अर्थाव- ग्रह पठी ईहापूर्वक ए शब्द सांजल्यो, एवो अपाय थयो, ते पठी ए केनो शब्द ? एवी ईहा उपजावी, ते जणी ते अपायनुं नाम, व्यावहारिक अर्थावग्रह कहीयें. ए- म वली वली जे अपायविशेष ईहा उपजावे, ते व्यावहारिक अर्थावग्रह अंतर मुहू- र्त्तप्रमाण होय.

२ ते अवग्रहित अर्थनी वर्ण, गंध, रस, स्पर्शादिक धर्मविषयिणी विचारणा ते ईहा जे, ए ऊव्यनुं नाम घट, किंवा पट, वर्णे रातो, किंवा नीलो, गंधें सुगंध, किंवा डुर्गंध, परिमाणे लघु, किंवा महोटो, क्रियायें चालतो, किंवा बेठो. एम जाति, गु- ण, क्रियानुं विचारवुं, ते ईहा, ते अंतर मुहूर्त्तप्रमाण जाणवी.

३ ते पठी ईहित अर्थनुं एक अंतरधर्मसहितपणे निर्द्धारवुं जे, ए अर्थनुं नाम घट, वर्णे रातो, परिमाणे मोरीयाथी महोटो, बेठो. ए रीतें जो ठते धर्म निर्द्धारे, तो ते सम्यक् ज्ञान. अने अठते धर्म निर्द्धारे, तो मिथ्याज्ञान. ते अपाय अंतरमुहू- र्त्तप्रमाण जाणवो.

४ तेवार पठी ते निर्णीत अर्थ, वासनासंस्कारपूर्वक चित्तमांहे धरे तेणे करी का- लांतरें ते सरखी वस्तु देखी अथवा विचारतां सांजरे ते धारणा जाणवी. एनो काल

असंख्यातो पण होय. जे माटे सागरोपमादिकने आंतरें पूर्वेलुं कर्त्तव्य सांजरे छे. जातिस्मरण ज्ञानने पण आचारांगवृत्तिमध्यें धारणानो जेद कह्यो छे.

ते करण के० स्पर्शेंद्रियादिक पांच बाह्येंद्रिय अने मानस के० बहुं नोइंद्रिय जे मन, ए उथकी उपना ब अर्थावग्रह, ते पठी एज ब इंद्रियनी अपेक्षायें ब ईहा, ते पठी ते बना अपाय, ते पठी बनी धारणा. ए चोवीश जेद थया. अने नयन तथा मन विना शेष चार इंद्रियोना चार व्यंजनावग्रह जे पूर्वेली गाथामां कह्या, ते मेलवतां श्रुतनिःसृतमतिज्ञानना अठावीश जेद कह्या.

तथा कार्यसमयें ते कार्यने पार पमाडवानी अक्कल, रोहानी पेरें उपजे, ते पहेली औत्पातिकी मति जाणवी. तथा जे गुरुनो विनय करतां मतिनी वृद्धि थाय, ते बीजी वैनयिकी मति जाणवी. जे कार्य करतां करतां अन्यास विशेषें विशेषमति उत्पन्न थाय, ते त्रीजी कार्मिकी मति जाणवी. तथा जे वयना परिपक्वत्वथी वृद्धने अक्कल उपजे, ते चोथी पारिणामिकी मति जाणवी. ए चार अश्रुतनिःसृत मतिना जेद छे, ते पूर्वोक्त अठावीश साथें मेलवतां बत्रीश जेद पण मतिज्ञानना थाय.

अथवा अवग्रहादिक अठावीश मतिज्ञानना जेद, पूर्वें कह्या, ते एकेकना बहु, अबहु, बहुविध, अबहुविधादिक बार बार जेद छे, ते कहे छे.

त्यां अनेक जीवो, घणा वाजित्रना शब्द सांजले छे ते मध्यें क्षयोपशमनी विचित्रतायें करी कोइएक जीव, घणा शब्द ग्रहे, ते पहेलुं बहु. अने कोइएक जीव, थोका शब्द ग्रहे, ते बीजुं अबहु. कोइएक जीव, एक शब्दना तार, मंड, तार कहेतां गाढो अने मंड कहेतां मंद हलको. इत्यादिक घणा विशेष जाणे, ते त्रीजुं बहुविध. कोइएक थोडा विशेष जाणे, ते चोथुं अबहुविध. कोइएक तुरत ग्रहे, ते पांचमुं क्षिप्र. कोइएक हलके शांसते ग्रहे, ते बहुं अक्षिप्र. कोइएक धूमादिक लिंगें करी अग्न्यादिक जाणे, ते सातमुं सलिंग. कोइएक लिंगविना जाणे, ते आठमुं अलिंग. कोइएक संदेहसहित जाणे, ते नवमुं संदिग्ध. कोइएक संदेहरहित जाणे, ते दशमुं असंदिग्ध. कोइएक एक वेला कह्युं, ते बीजी वेला अण कहेतां जाणे, ते अगीआरमुं ध्रुव. कोइएक वारंवार जणाव्याथी जाणे ते बारमुं अध्रुव. ते अर्थावग्रहादिक, अठावीश जेदने बार गुणा करतां त्रणसें ने बत्रीश जेद थाय. तेमां औत्पातिकी प्रमुख चार प्रकारनी बुद्धि जेलतां त्रणसेंने चालीश जेद मतिज्ञानना थाय. एम अनेक प्रकारें मतिज्ञानना जेद कहीयें.

हवे श्रुतज्ञानना जेद कहे छे. त्यां प्रथम मतिज्ञानथकी श्रुतज्ञान जिन्न केवी रीतें जाणीयें ? ते कहीयें बयें. मति ते श्रुतनुं कारण छे अने जावश्रुत ते मतिनुं

कार्य ढे. तथा मति ते निरक्षर अने श्रुत ते साक्षरविचारणा वर्णरूप ढे; तथा मति ज्ञान तो मूंगुं ढे कोइने पोतानुं स्वरूप कही न शके अने श्रुतज्ञान अक्षर रूप ढे तेणे करी परने दीधुं जाय ढे, तेथी बोलतुं. ए रीते श्रुतज्ञान, मतिज्ञानथकी भिन्न ढे. तेथी मति पढी श्रुत होय. ते जणी स्वामी, विषय, प्रमाण, परोक्षता अने ला धर्म्य जणी मति, पढी श्रुत कह्युं ढे, ते श्रुत चौद भेदें अथवा वीश भेदें होय. ॥४॥

॥ श्रुतनिःसृतमतिज्ञानना अठावीश भेदनुं यंत्र. ॥

स्पर्शनेंद्रिय.	घ्राणेंद्रिय.	रसनेंद्रिय.	श्रवणेंद्रिय.	चक्षुरिंद्रिय.	मन नोइंद्रिय.	२०
व्यंजनाव ग्रह. १	व्यंजनाव ग्रह. १	व्यंजनाव ग्रह. १	व्यंजनाव ग्रह. १	०	०	४
अर्थाव ग्रह. २	अर्थाव ग्रह. २	अर्थाव ग्रह. २	अर्थाव ग्रह. २	अर्थाव ग्रह. १	अर्थाव ग्रह. १	६
ईहा. ३	ईहा. ३	ईहा. ३	ईहा. ३	ईहा. २	ईहा. २	६
अपाय. ४	अपाय. ४	अपाय. ४	अपाय. ४	अपाय. ३	अपाय. ३	६
धारणा. ५	धारणा. ५	धारणा. ५	धारणा. ५	धारणा. ४	धारणा. ४	६

॥ हवे प्रथम चौद भेद, श्रुतज्ञानना देखाडे ढे. ॥

अरकर सन्नी सम्मं, साइअं खलु सपज्जवसिअं च ॥
गमिअं अंगपविठं, सत्तविए ए सपडिवरका ॥ ६ ॥

अर्थ–(अरकर के०) अक्षरश्रुत, (सन्नी के०) संज्ञिश्रुत (सम्मं के०) सम्यक्श्रुत (साइअं के०) सादिश्रुत (खलु के०) निश्चें (सपज्जवसिअंच के०) सपर्यवसितश्रुत अथवा सांतश्रुत (गमिअं के०) गमिकश्रुत ते पाठ, ढंद, आलावा, सरखा होय. (अंगपविठं के०) अंगप्रविष्टश्रुत, ते आचारांगादिक (ए के०) ए (सत्तविए के०) साते श्रुतना भेद ते (सपडिवरका के०) सप्रतिपक्ष करीयें एटले ए सातेने पोताना प्रतिपक्ष सहित करीएं. जेम अक्षरश्रुत, त्यां बीजुं अनक्षर श्रुत संज्ञिश्रुत त्यां बीजुं असंज्ञिश्रुत. एवी रीतें प्रतिपक्षी सात भेद मेलवतां चौद भेद श्रुतज्ञानना थाय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ६ ॥

॥ हवे चौद भेदनुं विवरण लखीयें ढीयें. ॥

त्यां अक्षर त्रण भेदें ढे. एक संज्ञाक्षर, बीजा व्यंजनाक्षर, त्रीजा लब्ध्यक्षर. त्यां जे पत्रादिकें लख्या ते संज्ञाक्षर, मुखें करी उच्चार करीयें जे अकार ककारादिक, ते व्यंजनाक्षर. ए बन्नेयकी भावश्रुत होय, तेमाटे ते श्रुतना कारणपणाने लीधे एने द्रव्यश्रुत कहीयें. तथा शब्द सांजले थके तथा रूपादिक ग्रहे थके " अमुको ए

अर्थ" एवुं जे अभिधेयपणे अर्थज्ञाननो हेतु, इंडियावरणक्षयोपशमलब्धि जघन्य ज्ञान, ते श्रुत एटले अनभिधेय पदार्थने अनंतमे जागें अभिधेय पदार्थ ठे तेनुं जाणवुं, ते लब्ध्यक्षर ए जावाक्षर. एनुं नाम अक्षरश्रुत जाणवुं.

२ अने एनुं प्रतिपक्षी बीजुं अनक्षर श्रुत ते कहीयें जे श्वासें, उंकारें, अने ठींकें, खांसीयें करी पुरुषादिकनुं ज्ञान, ते अनक्षरशब्दश्रुत. ए बीजो जेद जाणवो.

त्रीजुं संज्ञाश्रुत. ते संज्ञा त्रण ठे. एक हेतूपदेशिकी, बीजी दैर्घकालिकी, त्रीजी दृष्टिवादोपदेशिकी, ए त्रण मांहे अहीं दैर्घकालिकी संज्ञायें करी जे सन्नीया पंचेंडिय मनोज्ञानवंत जीव तेनुं श्रुत, ते संज्ञिश्रुत, ए त्रीजो जेद जाणवो.

४ चोथुं तेनुं प्रतिपक्ष जे दैर्घकालिकी संज्ञा रहित जे जीवने मन विना इंडियथी थयुं, ते असंज्ञिश्रुत, ए चोथो जेद जाणवो.

५ पांचमुं सम्यक्दृष्टिजीवनुं श्रुत. ते असम्यक् श्रुत. ग्रहण करे, तो पण सम्यक् श्रुत थाय. कारण के ते खोटाने खोटुं जाणे तेथी ए पांचमुं सम्यक् श्रुत.

६ ठहुं मिथ्यादृष्टि जीवने जे परिणमे ते मिथ्याश्रुत. जे जणी मिथ्यात्वदृष्टि जीव, खोटाने खरुं अने खराने खोटुं जाणे, तेथी ते मिथ्यात्वश्रुत ठहुं जाणवुं.

७ सातमुं आदिसहित ते सादिश्रुत. ते आदि इव्य, क्षेत्र, काल अने जावनी अपेक्षायें चार प्रकारें ठे. तेमज सपर्यवसान कहेतां अंत तेणे सहित ते सपर्यवसित श्रुत. ते पण तेमज चार जेदें ठे. त्यां इव्यथी एक जीवनी अपेक्षायें श्रुतज्ञान, ते सादि अने सपर्यवसित ठे. केम के जव्यजीव सम्यक्त्व पामे, तेवारें श्रुत पामे. ते सादिश्रुत. अने वली सम्यक्त्व वमे तिहां, अथवा केवलज्ञान पामे तेवारें जावश्रुत टली जाय, एटले श्रुतनो अंत थाय, तेथी सपर्यवसित, एटले सादि अने सपर्यवसति, ए बे जेद इव्यथी कह्या. अने सर्वजीवनी अपेक्षायें श्रुत, अनादि तथा अपर्यवसित ठे. जेजणी एम कह्युं न जाय जे आ संसारमां सर्वथी पहेलुं अमुकने श्रुतज्ञान प्राप्त थयुं अथवा अमुकथी श्रुतज्ञाननो अंत थशे, एम अनादि अनंत कालजणी प्रवाहरूपें श्रुत पण अनादि अनंत ठे. एटले अनादि अने अपर्यवसित ए बे जेद, इव्यथी कह्या. ए रीतें चारे प्रकार श्रुतना इव्यथी कहेवाणा. हवे क्षेत्रथी कहे ठे. त्यां जरत ऐरवतें जेवारें प्रथम तीर्थ प्रवर्त्ते तेवारें द्वादशांगरूप श्रुत होय, ते दीवसथी सादि कहेवाय. तेवार पठी जे वारें तीर्थविठेद थाय, तेवारें श्रुतविठेद होय, तेमाटे सांत कहेवाय. तथा महाविदेहमांहे तीर्थविठेद न थाय तेथी श्रुतनो पण विठेद न थाय तेथी अनादि अनंत. तथा कालनी अपेक्षायें उत्सर्प्पिणी अवसर्प्पिणीकालें त्रीजा आराने प्रांते, चोथे अने पांचमे होय. अने ठहा आरामां विठेद थाय, तेथी सादि, सांत कहीयें.

तथा उत्सर्प्पिणी अवसर्प्पिणी काले महाविदेहें अनादि अने अनंत जाणवुं. अने नावथी जव्यनी अपेक्षायें सम्यक्त्व पामे तेवारें सादि अने केवलज्ञान पामे तेवारें सांत. तथा अजव्यनी अपेक्षाये कुश्रुत अनादि अनंत छे. ए रीतें सादिश्रुत, अनादिश्रुत तथा सपर्यवसितश्रुत अने अपर्यवसितश्रुत. ए चार जेद पूर्वोक्त ठ जेद साथें मेलवतां वळा मली दश जेद श्रुतज्ञानना थया.

११ तथा अगीआरमुं गमिक एटले सरखा पाठ, आलावा, तेणे करी बांध्युं जे श्रुत दृष्टिवाद प्रमुख, ते गमिक श्रुत.

१२ बारमुं एनुं प्रतिपक्षी अगमिक श्रुत. ते जिहां पाठ सरखा न होय कालिक श्रुतनी पेरें, ते बारमुं अगमिक श्रुत जाणवुं.

१३ तेरमुं अंगप्रविष्टश्रुत. ते आचारांगादिक द्वादशांगीनुं ज्ञान, ते तेरमो जेद.

१४ चौदमुं ते अंगथी बाहेर उपांग, दशवैकालिक, उत्तराध्ययनादिक तथा प्रकरणादिकनुं ज्ञान, ते अंगबाह्यश्रुत. ए चौदमो जेद जाणवो.

ए रीतें अक्षरश्रुत, संज्ञी श्रुत, सम्यक् श्रुत, सादि श्रुत, सपर्यवसितश्रुत, गमिक श्रुत, अंगप्रविष्ट श्रुत, ए सात श्रुतना प्रातिपाक्षिक विरोधी सात जेद. जे अनक्षर श्रुत, असंज्ञि श्रुत, मिथ्या श्रुत, अनादि श्रुत, अपर्यवसित श्रुत, अगमिक श्रुत, अंगबाह्य श्रुत. ए सात जेद मेलवतां चौद जेद श्रुतना कह्या.

तथा द्रव्य, क्षेत्र, काल, अने नाव. ए चार प्रकारें श्रुतना जेद कहे छे. त्यां द्रव्यथी पूर्ण श्रुतज्ञानी, आदेशें जिनवचनथी सर्वद्रव्य जाणे. क्षेत्रथी सर्वक्षेत्र आदेशें जाणे. कालथी आदेशें सर्वकाल जाणे, नावथी श्रुतज्ञानी आदेशें सर्वद्रव्यना अनिधेय पर्याय जाणे. एम चार प्रकारें श्रुतज्ञान छे, अने आवरणक्षयोपशम विचित्रतायें अनेक जेद थाय. जे जणी चौद पूर्वधरमांहे एक एकथी अनंतगुण वृद्धि हानीयें करी, चढता पडता ठगण वलिया होय. ॥ ६ ॥

॥ हवे वीश जेद, श्रुतना कहे छे. ॥

पज्जय अरकर पय सं, घाय पडिवत्ति तहय अणुर्जगो ॥
पाहुडपाहुड पाहुम, वत्तु पुवाय ससमासा ॥ ७ ॥

अर्थ—पज्जय के० पर्याय श्रुत, अरकर के० अक्षर श्रुत, पय के० पद श्रुत, संघाय के० संघातश्रुत, पमिवत्ति के० प्रतिपत्तिश्रुत; तहय के० तेमज वली अणुर्जगो के० अनुयोगश्रुत, पाहुडपाहुड के० प्राभृतप्राभृतश्रुत, पाहुड के० प्राभृतश्रुत. वत्तु के० वस्तुश्रुत, पुवाय के० पूर्वश्रुत, ए दशने वली आगल ससमासा के० समास सहित करीयें एटले पर्यायसमासश्रुत, अक्षरसमासश्रुत, पदसमासश्रुत,संघातसमासश्रुत, प्रति-

त्तिसमासश्रुत, अनुयोगसमासश्रुत, पाभृतप्राभृतसमासश्रुत, प्राभृतसमासश्रुत, वस्तुसमासश्रुत, ए रीतें ए दश साथें पूर्वोक्त दश मेलवतां श्रुतज्ञानना वीश नेद थाय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ७ ॥

त्यां सूक्ष्म निगोदिउं लब्धिअपर्याप्तो जीव, तेहने नव प्रथम समयें जेटलो जघन्य कुश्रुत तेथी बीजे समयें जेटलो ज्ञाननो एक अविनाग परिछेद अंश वधे, ते प्रथम प्रर्यायश्रुत जाणवुं, तेवा बे चार पर्याय. ते बीजुं पर्यायसमासश्रुत जाणवुं.

अकारादि लब्ध्यक्षर अनेक व्यंजन पर्याय सहित जाणवो, ते त्रीजुं अक्षर श्रुत. एवा बे चार लब्ध्यक्षरनुं ज्ञान, ते अक्षरसमासश्रुत चोथुं जाणवुं.

तिहां अकारादिक ककारादिक जे छे ते निन्न निन्न अक्षर संयोगे निन्न निन्न अर्थना वाचक थाय, ते व्यंजनपर्याय. जिहां अर्थ पूर्ण थाय तेटला अक्षरसमूहनुं नाम पद कहीयें. तेनुं ज्ञान पदश्रुत पांचमुं जाणवुं. एवा घणा पदनुं ज्ञान, ते पदसमासश्रुत बहुं जाणवुं.

तथा गत्यादिक अन्यतर मार्गणा द्वारमध्यें एक मनुष्यादिक गतिना जीवनेदनुं ज्ञान, ते संघातश्रुत सातमुं जाणवुं. अने मनुष्य, तिर्यंच, देवतादिक, एम बे त्रण गत्यादिकना जीवनेदनुं ज्ञान, ते संघातसमासश्रुत आठमुं जाणवुं.

गत्यादिक मार्गणा द्वारमध्यें एक गत्यादिक द्वारमांहे सर्व संसारी जीवना नेद अवतारवानुं ज्ञान, ते प्रतिपत्तिश्रुत नवमुं जाणवुं. एवो बे चार मार्गणा द्वारें जीवनेद विवरे, ते प्रतिपत्तिसमासश्रुत दशमुं जाणवुं.

तेमज गत्यादिक मार्गणा द्वार अवलंबीने जीवादिक पदार्थनुं सत्पदप्ररूपणादिक अर्थ कहेवाता द्वार ते मध्ये एक अनुयोग द्वारें निरूपण करवुं. जेम देव पद, एक नेद नणी छता अर्थनो वाचक छे जे अछति वस्तुनो वाचक ते पद न होय. जेम खर. शृंग, देव. ए बे पद नथी, ते नणी ए अछति वस्तु न होय. एम छता पदनी प्ररूपणा करवी तथा देवना असंख्याता अने मनुष्य संख्याता द्रव्य प्रमाण छे एम अणु के० सूत्रनो अर्थ साथें जोडवो, ते अगीआरमुं अनुयोगश्रुत जाणवुं. एम घणी नातियें अनुयोग कहेवो, ते बारमुं अनुयोगसमासश्रुत जाणवुं.

प्राभृतपाभृत एवे नामे, दृष्टिवादमध्ये अधिकार विशेष छे. जेम अंगमांहे अध्ययनना उद्देशा होय छे. तेम पूर्वमांहे कषायपाहुड, कर्मपाहुड, ते मध्यें अधिकार विशेषें पूर्ण पूर्ण थये पाहुड पाहुड पूर्ण थाय, तेवा एकनुं ज्ञान, ते तेरमुं प्राभृतप्राभृतश्रुत जाणवुं. अने एवां बे चार प्राभृत प्राभृतनुं ज्ञान, ते चौदमुं प्राभृतप्राभृतसमासश्रुत जाणवुं.

तथा घणे पाहुडे पाहुडे एक पाहुड होय. जेम घणे उद्देशे एक अध्ययन होय छे, एवुं एक पाहुडनुं ज्ञान, ते पंदरमुं प्राभृतश्रुत जाणवुं. तेवा बे चार प्राभृततुं ज्ञान, ते शोलमुं प्राभृतसमासश्रुत जाणवुं.

तेम घणे पाहुडे एक वस्तु, एवे नामें अधिकार थाय छे. जेम अध्ययनना समुदायें सुयखंध थाय छे, एवो एक पूर्वाधिकार ते सत्तरमुं वस्तुश्रुत जाणवुं. अने एवी बे चार वस्तुनुं ज्ञान, ते अढारमुं वस्तुसमासश्रुत जाणवुं.

तथा घणी वस्तुयें एक पूर्व होय, एवा एक उत्पादादिक पूर्वनुं जे ज्ञान, ते ओगणीशमुं पूर्वश्रुत जाणवुं.

तेमज एक उत्पादपूर्व, बीजुं अग्रायणीय, त्रीजुं वीर्यप्रवाद, चोथुं अस्तिप्रवाद, पांचमुं ज्ञानप्रवाद, छहुं सत्यप्रवाद, सातमुं आत्मप्रवाद, आठमुं कर्मप्रवाद, नवमुं प्रत्याख्यानप्रवाद, दशमुं विद्याप्रवाद, अगीयारमुं कल्याण, बारमुं प्राणवाद, तेरमुं क्रियाविशाल, चौदमुं लोकबिंदुसार. ए चौद पूर्वनुं ज्ञान, ते वीशमुं पूर्वसमासश्रुत जाणवुं. एम श्रुतना वीश भेद थाय ॥ ७ ॥

॥ हवे अज्ञान अविरत्यादि स्वामिसाधर्म्यपणी श्रुतज्ञान, पछी अवधिज्ञान कह्युं. तेना छ भेद कहे छे. ॥

अणुगामि वड्ढमाणय, पडिवाईयर विहा छहा ओही ॥
रिउमइ विउलमई मण, नाणं केवल मिगविहाणं ॥८॥

अर्थ– अणुगामि के० लोचननी पेरें साथें चाले, ते अनुगामि अवधि ज्ञान. वड्ढमाणय के० तथा निरंतर वधे, ते वर्द्धमान अवधिज्ञान. पडिवाइ के० आवीने पाछुं जाय, ते प्रतिपाति अवधिज्ञान कहीयें. ए त्रणथकी इयरविहा के० इतरविधा एटले प्रतिपक्षीपणे भेद. जेम के अननुगामि, हीयमान अने अप्रतिपाति, ए त्रण मेलवतां छहाओही के० छ भेदें अवधिज्ञान होय. हवे गाथाना उत्तरार्द्धवडे मनःपर्यव तथा केवल ज्ञान कहे छे, रिउमइ के० रुजु सामान्यपणे जाणे, ते रुजुमति. अने विउलमई के० विस्तारें जाणे, ते विपुलमति. ए रीतें मणनाणं के० मनःपर्यव ज्ञान बे भेदे छे अने केवलमिगविहाणं के० केवलज्ञान ते एकज विधान एटले भेदें जाणवुं. ए घरूा मली पांचे ज्ञानना एकावन भेद कह्या ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ८ ॥

१ त्यां जे जीवने, जे स्थानकें अवधिज्ञान उपनुं त्यांथी जेटलुं क्षेत्र, चारे दिशाउतरफ देखे, तेटलुं क्षेत्र ज्यां ज्यां जे जे क्षेत्रें जाय, त्यांथी आगल आगल तेटलुं तेटलुंज देखे, ए लोचननी पेरें अनुगामिक अवधिज्ञाननो प्रथम भेद जाणवो.

२ अने जे हाटना दीपकनी पेरें अथवा शृंखलाबद्ध दीवाना प्रकाशनी पेरें ज्यां

अवधिज्ञान उपनुं त्यांथी चारे दिशायें तेटलुंज देखे, परंतु ते क्षेत्र अतिक्रम्या पछी आगल न देखे, ते अननुगामि अवधिज्ञाननो बीजो भेद जाणवो.

३ तथा जे जीवने जेटलुं अवधिज्ञान उपनुं छे, ते थकी दिवसदिवस प्रत्यें अध्यवसाय विशुद्धि करी द्रव्य, क्षेत्र, काल अने भावापेक्षायें अवधिज्ञान वधतुं जाय, विषय पण वधतो जाय, विशुद्ध थाय. ते त्रीजुं वर्द्धमान अवधिज्ञान जाणवुं.

४ अने जे संक्लेशें करी मलिन थाय, निरंतर हलवें हलवे घटतुं जाय, ते हीयमान चोथुं अवधिज्ञान जाणवुं.

५ तथा जे अवधिज्ञान आव्युं, भवक्षयें देवता तथा नारकीने जाय. अने गुणक्षयें जेम चेलाने काजो उद्धरतां भावविशुद्धियें अवधिज्ञान उपनुं तेटलामां इंद्रनी सायें इंद्राणी रीशावी हती, ते इंद्रे इंद्राणी मनावतां देखी ते चेलाने हास्य आव्युं; ते संक्लेशें करी अवधिज्ञान गयुं. ए पांचमुं प्रतिपाति अवधिज्ञान जाणवुं. ए दीपक ठोलवायानी पेठे एक कालने विषेज निर्मूल थाय.

६ तथा जे परमावधिज्ञान, केवलज्ञानथी पहेलुं अंतरमूहूर्त्ते अति विशुद्ध आवे, ते पछी अंतर मुहूर्त्तने आंतरे केवलज्ञान उपजे, तेमांहे ते अवधि समाइ जाय. जेम तारादिकनां तेज, सूर्यना प्रकाशमांहे समाइ जाय अने प्रकाश एकलो सूर्यनो कहेवाय, तेम अहीं पण छाद्मस्थिक ज्ञान नाठां कहेवाय. एकलो केवलालोक कहेवाय. पण ज्ञेयविषय जाणवानो विरह न होय तेथी ते छठुं अवधिज्ञान अप्रतिपाति जाणवुं.

ए रीतें अनुगामि, वर्द्धमान, प्रतिपाति. ए त्रण भेदना इतर एटले उपरांठा बीजा विरोधिभेद अननुगामि, हीयमान, अने अप्रतिपाति. ए त्रण भेद एकठा मेलवतां छ भेद थाय.

१ अवधिज्ञानी द्रव्यथी जघन्यपणे अनंत रूपी द्रव्यने जाणे तथा देखे अने उत्कृष्टथी सर्वरूपी द्रव्यने जाणे, देखे. एम द्रव्यविषयभेदे अनंता भेद थाय.

२ तथा क्षेत्रथी अंगुलनो असंख्यातमो भाग, विषइआथी मांडीने प्रदेशाधिक प्रदेशाधिक क्षेत्र विषइआ वधतां वधतां असंख्यात लोकाकाशक्षेत्रविषइआ उत्कृष्ट क्षेत्रावधि लगे असंख्यात भेद होय.

३ तथा कालथी जघन्यपणे आवलिना असंख्यभागपरिमाण, अतीत अनागतकाल उत्कृष्टपणे तो असंख्यात कालचक्र समय प्रमाणावधिथी मांडीने समय समय प्रमाण अतीत अनागत रूपी द्रव्य विषयिक जाणे, देखे, एम असंख्य भेद थाय.

४ तथा भावथकी जघन्यपणे अनंत भावने जाणे, देखे, अने उत्कृष्टथी पण अनंतभावने जाणे, देखे, ते भाववविज्ञान जाणवुं. विभंगज्ञान ते मिथ्यात्वीने होय, ते

माटे मलिन छे, अवलुं सवलुं जाणे, पण ते अवधि ज्ञाननीज जाति छे ते माटे एकत्र जाणवुं. एम अवधिज्ञान, भेदसहित कह्युं.

हवे जे अवधिज्ञान विकल प्रत्यक्ष, तेम मनःपर्यवज्ञान पण विकलप्रत्यक्ष छे. तेम अवधि छद्मस्थने होय तेम मनःपर्यव पण छद्मस्थने होय, एवी सरखाइपणे करी, हवे अवधिज्ञान पछी मनःपर्यव ज्ञान कहे छे.

ते मनःपर्यवज्ञान, बे भेदें छे. प्रथम ऋजु के० सामान्यपणे स्थूलपणे ए पुरुषें घट लावुं, मूकुं ? एम चिंतव्युं, एवुं जे पारका मननुं जाणवुं, ते मनःपर्यवज्ञाननो ऋजुमतिनामे प्रथमभेद जाणवो.

तथा विपुल के० विस्तीर्णपणे घणा पर्याय सहित जाणवुं, ते आवी रीतें के पर्वें चिंतवेलो घट अमुक नगरमां थयेलो, वर्णें रातो, परिमाणे एक, मण पाणीनो समावेश थाय एवो, डव्यें आंबानो, अमुकनो घडेलो, इत्यादिक घणा विशेषें सहित पारका मनमां चिंतवेलो घट, तेने जाणे, ते विपुलमतिनामें मनःपर्यवज्ञाननो बीजो भेद जाणवो. ए बे भेदें मनःपर्यवज्ञान कह्युं.

॥ हवे ए एकेकना वली चार चार भेदविशेष कहे छे. ॥

१ प्रथम डव्यथकी ऋजुमति, मनोवर्गणाडव्य अनंतानंतप्रदेशीआ जाणे. तेथी विपुलमति घहु प्रदेशीआ अति सूक्ष्म मनोडव्य जाणे.

२ बीजुं क्षेत्रथी ऋजुमतिवालो मनुष्य, क्षेत्रमांहे तीर्छुं अढी द्वीप लगें तथा उंचुं ज्योतिषीना उपरना तला लगें अने नीचुं उंडिविजय छे त्यां लगें. एटले रत्नप्रभापृथ्वीना क्षुल्लक प्रतर लगें एम अढारसें योजनमां रह्या जे संज्ञी पंचेंडियजीव तेना मनने जाणे. अने तेथकी अढी अंगुल क्षेत्र अधिक विपुलमति विषय, विशुद्धरूपणे जाणे छे.

३ कालथकी-ऋजुमतिवालो पल्योपमनो असंख्यातमो भाग अतीत अनागत चिंतव्युं तथा चिंतवशे, तेने जाणे अने विपुलमति तेथकी कांइक अधिकेरुं जाणे.

४ भावथी ऋजुमति, चिंतवेला डव्यना असंख्याता पर्याय जाणे अने विपुलमति तेथी अधिक जाणे. एम मनःपर्यवज्ञान कह्युं.

हवे जेम मनःपर्यवज्ञान, सर्वविरति छते होय, तेम केवलज्ञान पण सर्वविरति छते होय. ए संगते मनःपर्यवज्ञान कह्या पछि केवल ज्ञान कहे छे. तिहां डव्यथी रूपी तथा अरूपी सर्व डव्य जाणे, अने क्षेत्रथी लोक अलोक क्षेत्र अनंतो जाणे. कालथी सर्वाद्धा विषय जाणे, भावथी सर्वगुणपर्याय विषइ एकरूप शुद्ध निरुपाधि अप्रतिपाति सकलज्ञानावरणक्षयें प्रगट थयो जे शुद्धात्मगुण, सर्वविशेषें प्रकाशरूप, ते केवलज्ञान

कहीयें, तेहने सर्वपदार्थप्रकाशें करी आवरणरूप उपाधिने अन्नावें ज्ञेयवस्तुने अविशेषें करी इगविहाणं कहेतां एक सरखो ठे तेथी ए ज्ञाननो बीजो भेद कोइ नथी.

ए रीतें मतिना अठावीश, श्रुतना चौद अथवा वीश, अवधिना ठ, मनःपर्यवना बे तथा केवलज्ञाननो एक, एम सर्व मली पांचे ज्ञानना एकावन भेद अथवा सत्तावन भेद कह्या ॥ ८ ॥

॥ हवे ए पांचे ज्ञाननां आवरण कहे ठे. ॥

एसिं जं आवरणं, पडुच्च चक्खुस्स तं तयावरणं ॥
दंसण चउ पण निद्दा, वित्तिसमं दंसणावरणं ॥ ९ ॥

अर्थ— एसिंजं के० ए मतिप्रमुख पांच ज्ञाननुं जे आवरणं के० रोधक आछादन करनारुं तेने ज्ञानावरणीय कर्म कहीये. जेम पडुच्चचक्खुस्स के० आंखनो पाटो, आंख प्रकाशनुं आवरण. तेम मतिज्ञानादिकना जाणवाना विषय पदार्थने जे हरकत करे, तं के० ते तयावरणं के० ते ज्ञाननुं आवरण जाणवुं. दंसणचउ के० दर्शन चारना आवरण चार पणनिद्दा के० पांच भेदें निद्रा वित्तिसमं के० पोलीआ सरखुं दंसणावरणं के० दर्शनावरणीय कर्म जाणवुं ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ९ ॥

ज्ञान पांच प्रकारें ठे तेथी तेना आवरणना पण पांच भेद ठे. तेमां जेम पाटो बांधे थके आंखनुं तेज अवराय, तेम जे कर्म्में करी मतिज्ञान अवराय, ते मतिज्ञानावरणीय कर्म्म कहियें. एवीज रीते जे कर्म्में करी श्रुतज्ञान अवराय, ते श्रुतज्ञानावरणीयकर्म्म कहीयें. तेमज जे अवधिज्ञानने आवरे, ते अवधिज्ञानावरणीय कर्म्म कहीयें. तथा मनःपर्यव ज्ञानने आवरे, ते मनःपर्यवज्ञानावरणीय कर्म्म कहीयें. केवल संपूर्णज्ञान आवरे जेम मेघ सर्व सूर्यनी प्रभाने आवरे एवुं जे कर्म, ते केवलज्ञानावरणीय कर्म्म कहीयें.

अहीं जीव चेतनप्रकाशस्वरूप, जीवरूप सूर्य ते केवलज्ञानावरणरूप वादले करी सर्व ढंकाय तो पण अक्षरनो अनंतमो भाग सर्व जीवने उघाडो रहे. अहीं श्रुत केवलज्ञान साधारण पर्यवाक्षर लेवुं. जे भणी अभिधेयवस्तुधर्म, ते स्वपर्याय ठे अने अनभिधेयवस्तुधर्म ते परपर्याय ठे अने केवलज्ञानना तो ते अभिधेय, अनभिधेय बेहु स्वपर्याय ठे. एम बेहु ज्ञानना पर्याय सरखा होय, ते पर्यवाक्षर. तेहनो अनंतमो भाग उत्कृष्टो श्रुतकेवलीने होय अने जघन्यभाग निगोदिया जीवने आहार संज्ञादि चेतनारूप होय. कदापि ते पण ढंकाय तो जीव चेतन्यपणाने अभावें अजीव कहेवाय. तेथी ते वादलें करी पण ढांकी न शकायो एवो जे रात्रीदिवस विभागकारी सूर्य तेज सरखो चेतनारूप जीव गुण करव्या कांवला सरखो सविड

देशघाति मतिज्ञानावरणादिक चार प्रकृतियें आवरीयें, तेथी तेने क्षयोपशमविशेषे न्हाने महोटे अर्द्धछिद्दें प्रसरतां रविप्रकाशनी पेरें ज्ञाननुं तरतमपणुं होय. तेमांहे पण एक मनःपर्यवज्ञान, बीजुं अवधिज्ञान, ए बेहु ज्ञानना आवरणना केटलाक रसस्पर्द्धक, सर्वघातिया, शेष देशघातियापणे ए बेहु क्षयोपशमथी अविरोधजथी देशघाति कह्यां. अने केवलज्ञानावरण सर्वघाती होय. ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, मोहनीय, अंतराय, ए चार घातिकर्म कहीयें. एम ज्ञानावरणीयना पांच भेद कह्या.

हवे नव भेदसहित दर्शनावरणीय नामें बीजुं कर्म विवरे छे. देखीयें सामान्य प्रकारें रूपें निर्विशेषपणे वस्तुनें जेणे करी अथवा देखवो सामान्यरूपें वस्तुनो अवबोध ते दर्शन कहीयें. ते एक चक्षुदर्शन, बीजुं अचक्षुदर्शन, त्रीजुं अवधिदर्शन अने चोथुं केवलदर्शन. ए चार भेद अने एक निद्रा, बीजी निद्रानिद्रा, त्रीजी प्रचला, चोथी प्रचलाप्रचला, पांचमी थीनद्धी. ए पांच निद्रा पण इंद्रियावबोधने रुंधे छे, तेथी ए पांचने पण दर्शनावरणीयकर्म कहीयें. एम चार दर्शनना आवरण अने पांच निद्रा मली नव भेद दर्शनावरणीय कर्मना थाय.

ते दर्शनावरणीय कर्मनो स्वभाव (वेत्री के०) पोलीआ सरखो छे. जेम पोलीआने मार्गं दीधाविना लोक, राजाने मली शके नहीं अने राजा पण कशुं लोकनुं स्वरूप देखे जाणे नहीं, शुं जाणे के लोकमांहे सुखी कोण छे तथा दुःखी कोण छे? तथा नवो कोण छे के जूनो कोण छे? एवुं कांइ जाणी शके नहीं; तेवी रीतें चक्षुप्रमुख दर्शनावरणरूप दरवान दूर थया विना जीवरूप राजा ते घटादिक लोकनुं स्वरूप देखे नहीं. तेने क्षयोपशमें घटादिक लोक, दर्शनरूपदर्शन विषय थाय. ते माटे पोलीया समान दर्शनावरण कर्म कह्युं ॥ ९ ॥

चक्खूदिठ्ठि अचक्खू, सेसिंदिय ओहि केवलेहिं च ॥ दंसण मिह
सामन्नं, तस्सावरणं तयं चउहा ॥ पाठांतर " दवइ चउहा " ॥१०॥

अर्थ—एक चक्खूदिठ्ठि के० चक्षुदर्शन, बीजुं अचक्खू के० अचक्षुदर्शन, ते शेषिंदिय के० आंखविना बीजां इंद्रियथकी थयेलुं दर्शन, त्रीजुं ओहि के० अवधिदर्शन, चोथुं केवलेहिं च के० केवलदर्शन, दंसणमिह सामन्नं के० ए दर्शन एटले सामान्य... तस्सावरणं के० तेनां चार दर्शनावरण पण तयंचउहा के० तेज नामें चार ... रे होय. पाठांतरे दवइचउहा के० कोइ एक एम कहे छे जे चार भेदें दर्शनावरण होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १० ॥

१ चक्षु के० आंख तेणे करी घटादिक पदार्थनुं सामान्यपणुं देखवुं, ते पहेलुं च...

दर्शन. अहीं लोकमांहे देखवानो व्यवहार, आंखने विषे प्रसिद्ध छे. तेथी तेनुं दर्शन भिन्न कह्युं.

२ तथा ते चक्षुरिंद्रिय विना शेषेंद्रिय जे श्रवण, नासिका, जीभ, स्पर्शेंद्रिय, तथा नोइंद्रिय जे मन एणे करी जे शब्दादिक अर्थनो सामान्यावबोध थाय, तथा परजवथी आवतां रस्तामांहे द्रव्येंद्रिय विना पण जे, जीवने सामान्यावबोध होय, ते अचक्षुदर्शन कहीयें. एणे द्रव्येंद्रियें करीज लोकमांहे देखे छे. एवो व्यवहार न होय, तेथी ते सर्वनुं एकज, दर्शन बीजुं कह्युं.

३ अवधि के० द्रव्य, क्षेत्र, काल अने जाव. ए चार मर्यादामांहे रह्यां जे रूपिद्रव्य, तेना सामान्यांशनो अवबोध, ते अवधिदर्शन त्रीजुं जाणवुं.

केवल के० सर्वद्रव्यनो सामान्यांशनो अवबोध ते केवलदर्शन, निरावर्ण, अप्रतिपाति चोथुं जाणवुं.

हवे दर्शनपदनो अर्थ कहेछे. सामान्य, विशेष. ए बेहु रूप, पदार्थनां छे तेमांहे सामान्यपणे निराकारोपयोगरूप वस्तुनो अवबोध जाति, गुण, क्रियादिक विशेषपणे रहित धर्म्मी मात्रविषय करे, ते निर्विकल्परूप अवबोध, ते दर्शन कहीयें. ते दर्शननें जे आवरे, रोके, ते दर्शनावरणीय कर्म्म कहियें. जेम पोलीउ आमो होय त्यां लगें लोकने रोकी राखे तेथी ते लोकोनुं स्वरूप राजा पामे नहीं; तेम ए कर्म्म ज्यां लगें विवर न आपे, त्यां लगें अर्थनो सामान्यपणे अवबोध न थाय. ए चार दर्शन मध्यें जे कर्मदलें करी जे दर्शन अवराय, ते नामें आवरण चार जाणवां. त्यां प्रथम जे चक्षुदर्शनने रुंधे, ते चक्षुदर्शनावरण. बीजुं जे अचक्षुदर्शनने रुंधे, ते अचक्षुदर्शनावरण. त्रीजुं अवधिदर्शननें रुंधे, ते अवधिदर्शनावरण. चोथुं केवलदर्शनने रुंधे, ते केवलदर्शनावरण जाणवुं.

एम ए चार आवरण कह्यां अने मनने विषे चिंतव्यो अर्थ, विशेषरूपज होय पण अव्यक्तबोध सामान्यरूप न होय, तेथी तेने विषे करे एवुं मनःपर्यवज्ञान छे पण तेनुं दर्शन न कह्युं. शेष ज्ञाननां चार दर्शन कह्यां, तेमांहे पण श्रुतज्ञान, मतिपूर्वक होय तेथी मतिज्ञाननां चक्षु ने अचक्षु ए बे दर्शन कह्यां ॥ १० ॥

॥ हवे पांच निद्रानुं स्वरूप कहे छे. ॥

सुह पडिबोहा निद्दा, निद्दानिद्दाय डुक्कपडिबोहा ॥
पयला ठिर्उवविठस्स पयल पयलाय चंकमर्उ ॥ ११ ॥

अर्थ–सुहपमिबोहा के० प्रथम सुखें प्रतिबोध एटले जागवुं छे ज्यां ते निद्दा के०

निद्रा कहीयें. बीजी निद्दानिद्दाय के० निद्रानिद्रा ते कहीयें ज्यां दुक्खपडिबोहा के० दोहिलो प्रतिबोध एटले जागवुं छे, त्रीजी पयला के० प्रचला नामें निद्रा ते ठिओव विठस्स के० उनाने, बेठाने आवे, पयल पयलायचंकमर्ड के० प्रचला प्रचला ते कहियें जे चालतां थकां आवे ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ११ ॥

निद्रायें करी इंद्रियना विषय रुंधाय, तेथी समस्त दर्शननो घात थाय, ते माटे सर्व घातिनी प्रकृति कही तथापि मेघें आवरित सूर्यनी पेरें अंशमात्र अनावृत रहे छे. तो शब्दादिक सांजले छे. तेमां जे सुखें सादमात्रें करी जागे; ते निद्रा, जे कर्मप्रकृतिना उदयथी होय, ते कर्मप्रकृतिनुं नाम पण निद्रा कहीयें कारणें कार्यनो उपचार जाणवो. तथा दुःखे करी धूधणावीने घणा घणा आकरा शब्दें करी दोहिलो जगाडीयें एहवी निद्रा, जे कर्मप्रकृतिना उदयथी जीवने आवे, ते कर्मप्रकृतिनुं नाम निद्रानिद्रा कहीयें. प्रचलायें घूमे प्राणी जेथें, एवी निद्रा आवे, ते निद्रानुं नाम प्रचला, ते स्थित एटले उनाने तथा उपविष्ट एटले बेठाने पण आवे एवी निद्रा, जे कर्म्मप्रकृतिना उदयथी होय ते कर्मप्रकृतिनुं नाम प्रचला कहीयें. प्रचलाप्रचला निद्रा ते कहीयें जे हस्तीनी पेरें चालतां हालतां पण आवे, तो सुतां बेठां अने उजा थकां आवे, तेनुं तो कहेवुंज शुं ? एवी घणी निद्रा जे कर्मप्रकृतिना उदयथी आवे, ते प्रकृतिनुं नाम प्रचलाप्रचला कहीयें. तथा अश्वनी परें जेवारें अश्वने दाणो चरतां कांकरो दाढ यढे आवे, ते वारें निद्रामांहे जागे, तथा रणमांहे जागे, ते पण प्रचलाप्रचला निद्रा कहियें ॥ ११ ॥

दिण चिंतिअत्र करणी, थीणद्धी अद्धचकि अद्धबला ॥
महुलित्त खग्गधारा, लिहणं वडुहाउ वेअणिअं ॥ १२ ॥

अर्थ–पांचमी दिणचिंतिअत्रकरणी के० दिवसें चिंतव्या अर्थनी करनारी निद्रा, ते थीणद्धी कहीयें, अद्धचक्कि के० अर्द्धचक्रवर्ति जे वासुदेव तेना बलथी अद्धबला के० अर्द्धबल होय जेमां. महुलित्तखग्गधारा के० मधुलिप्त खड्गधारा एटले मधुयें खरडेली तरवारनी धारा सरखी धाराने लिहणंव के० चाटवा सरखी शाता अने अशाता एवा दुहाउ के० बे भेदे वेअणीअं के० वेदनीय कर्म कह्युं ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १२ ॥

जे निद्रा आवे थके ते पहेलां दिवसमध्यें तथा रात्रिमध्यें पण जागतां जे कार्य चिंतव्युं वे ते कार्य करे, ते थीणद्धी. तथा स्त्यान कहेतां एकठी थइ एवी ऋद्धि कहेतां आत्मानी शक्ति ज्यां ते स्त्यानर्द्धि कहीयें तथा ऋद्धि कहेतां ज्यां मननी इच्छा एकठी थइ ते स्त्यानगृद्धि पण कहीयें एवी अत्यंत अशुभनिद्रा जे कर्म्मप्रकृतिना

उदयथी आवे, ते कर्मप्रकृतिनुं नाम पण स्त्यानर्द्धि स्त्यानगृद्धि कहीयें. अर्द्ध- चक्री कहेतां चक्रवर्त्तिनुं बल, अने ऋद्धि तेथकी अर्द्ध बल तथा अर्द्धी ऋद्धि छे जेनी एटले त्रिखंडभोक्ता वासुदेव, तेना बलथकी अर्द्ध बल वज्रऋषभनाराच संघयण वा- लाने ए निद्रामांहे आवे तथा छेवठा संघयणवालाने पण ए निद्रामांहे बमणुं त्रमणुं जोर वधे. ए नव दर्शनावरणीय कर्म्मना भेद कह्या. एटले बीजुं कर्म, दर्शनावरण कह्युं.

हवे त्रीजा वेदनीयकर्मनुं स्वरूप, भेद, संख्या, कहे छे. त्यां मधुलिप्त एवी ख- ड्गनी धारा तेने लिहण कहेतां जीभें करी चाटवुं ते सरखुं बे प्रकारें वेदनीयकर्म कह्युं छे. एटले जेम मधुलिप्त खड्गधारा चाटतां प्रथम मीठाशनो रस वेदतो थको जीव, सुख माने पण खड्गधाराथी जीभ छेदाय तेथी दुःख पामे. तेम पंचेंद्रियना रूप शब्दादिक अनुकूल पामी शाता वेदे ते मधु सरखो अने तेनी अप्राप्तें विरह दुःख वेदे, ते जीभ छेदन सरखुं जाणवुं. एम वेदनीयकर्म त्रीजुं बे भेदे कह्युं.

ओसन्नं सुरमणुए, सायमसायं तु तिरिअ निरएसु ॥
मज्जंव मोहणीअं, दुविहं दंसण चरणमोहा ॥ १३ ॥

अर्थ– ओसन्नं के० प्राये सुरमणुएसाय के० देवताने अने मनुष्यने शातावेदनीयनो उदय होय अने मसायंतु के० अशातानो उदय होय. ते क्यां होय ? तोके–तिरिअ- निरएसु के० तिर्यंचगति अने नरकगतिमांहे प्रायें घणो होय. अने मज्जंव के० मदि- रानी पेरें मोहणीअं के० मोहनीय कर्म जीवने विकल करे, ते दुविहं के० बे भेदें छे, एक दंसण के० दर्शनमोहनीय अने बीजुं चरणमोहा के० चारित्र मोह- ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १३ ॥

..* ए देशीय शब्द प्रायिकवाची छे तेथी ओसन्नं एटले प्रायें सुर के० देवता अने मणुए के० मनुष्य ए बे गतिमांहे शातानो उदय होय ते जणी ए बेहु गति पुण्यनी प्रकृति ते माटे एमांहे शातानी बहुलता छे अने क्यारेंक स्त्रीवियोगादिकें अशाता पण वेदे तेथी प्राये कह्युं अने तिर्यंचगति तथा नरकगति ए बेहु पापप्रकृति छे तेथी अशातावेदनीनो त्यां घणो उदय छे अने तिर्यंचमां कोइएक हस्ती रत्न- प्रमुख आदर महत्व पामे, तथा नारकी पण श्रीजिनकल्याणिक समयें कांइ एक दुःख- मंदतायें शाता पण वेदे, तेथी प्रायें शब्द कह्यो. ए रीतें त्रीजुं वेदनीयकर्म बे भेदें कह्युं.

हवे चोथा मोहनीय कर्मनुं स्वरूप तथा भेद कहे छे. ए कर्मनो मदिरा जेवो स्वभाव छे. जेम मद्यपान कर्या पछी जीव विकल थाय तेम मोहनीयना उदयें जीव

पोतानुं हित न समजे, कदापि समजे तो पण मोहें करी न शके, ते मोहनीयकर्म बे प्रकारें कहे छे.

एक दर्शन एटले सद्दहणारुचिरूप त्यां जीव मुंकाय. जेम तापना जोरथी प रुचे नहीं, तेम मिथ्यात्वना उदयथी शुद्धदेव, शुद्धगुरु, शुद्धधर्म, जे आत्महित कारी छे ते रुचे नहीं. कुगुरु, कुदेव ने कुधर्म दुर्गतिना दायक छे ते रुचे, एवी रु जेना उदयथी होय, ते दर्शनमोहनीयकर्म कहीयें.

तथा जे कर्मना उदयथी पोतानां हितकारी जे धर्मध्यानादिक तेने आचरी शके, जेम परवश पड्यो मनुष्य, पोतानुं हित करी न शके; एवो क्रियाविपर्यास जे करी होय, ते चारित्रमोहनीय कर्म बीजुं जाणवुं. ॥ १३ ॥

दंसणमोहं तिविहं, सम्मं मीसं तहेव मिछत्तं ॥
सुद्धं अद्ध विसुद्धं, अविसुद्धं तं हवइ कमसो ॥ १४ ॥

अर्थ– दंसणमोहं के० ते मांहे दर्शनमोहनीय तिविहं के० त्रण भेदें कहे छे. प सम्मं के० सम्यक्त्वमोहनीय, बीजुं मीसं के० मिश्रमोहनीय तहेव के० तेमज त्री मिछत्तं के० मिथ्यात्वमोहनीय ते सुद्धं के० शोध्युं पुंज ते सम्यक्त्व, अद्धविसुद्धं के० अ विशुद्ध पुंज ते मिश्र अने अविसुद्धं के० अणशोध्युं पुंज ते मिथ्यात्व, तं के० ते ह के० होय, कमसो के० अनुक्रमें ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १४ ॥

तथा जेवी वस्तु जेवा धर्मे करी सहित छे तेवीज विश्वासपूर्वक जाणे, तेने दर्श कहीयें. तिहां मुंजाये विकल करे तेणे संदेह, विपर्यय, मूढतायें तत्त्व परखी न श ते दर्शनमोहनीय कर्म्म त्रण भेदें छे, ते कहीयें छैयें.

१ जेम मदनकोद्रवा, जेने खाधे मीणो चडे, तेने खांडी, तुश उतारी, छाणपा देई शोधीयें ते कोद्रवाथी विशेष प्रकारें मादकता न होय, तेम जीवने विकल क एवां जे मिथ्यात्वनां दल, ते पण त्रण करण प्रयोगें एटले करणना त्रण प्रकार–प यथाप्रवृत्तिकरण तेहने विषे जे मनना परिणाम उजला थया, तेथी घणा उज थाय ते अपूर्वकरण; तेथी पण घणा परिणाम उजला थाय, ते अनिवृत्तिकरण: करण. ते मनना परिणाम विशेष छे. तथा उपशमसम्यक्त्वें करी शोध्यां तेनो पोताविष रस टाळीने, बे ठाणिउ रस टाळी शेष एक ठाणीआ मात्र रसमहित राख्या, ते दल जीव तत्त्वनी परीक्षा विषे मुंजाय नहीं, पण आत्मस्वभावरूप उपशमिकक्षायिकसम्यक लेवे दरसें न होय. तथा सूक्ष्मतत्त्वार्थने विषे देशशंकायें सम्यक्त्वें मेल उपजावे. करे ते शुद्धपुंज नाम सम्यक्त्वमोहनीय कर्म.

२ अने जे मिथ्यात्वदल, अणढव्या मदनकोद्रवानी पेरें अर्द्धविशुद्ध दल जे जिहांथी वेढाणीउं मात्र रस रह्यो, ते बीजुं मिश्रमोहनीयकर्म.

३ तेम जेहवो बांध्यो हतो, तेहवोज जे चोठाणीउं, त्रिठाणीउं, वेठाणीआ रस सहित अनुपहत सर्व घाति रस तत्वसद्दहणाविपर्यासनुं करनार, तुष सहित अण-खांड्या मदनकोद्रवानी पेरें उन्मादजन्य कर्मदल, ते त्रीजुं मिथ्यात्वमोहनीयकर्म.

१ तथा शोध्युं दल ते जेम चसमा दृष्टितेजने आवरतां पण सूक्ष्म अर्थ दृष्टिठह-रावे, तेम जीवने तत्वरुचि ठहरावे, ते सम्यक्त्वमोहनीयकर्म.

२ तथा अर्द्धविशुद्ध एटले अर्द्धखांड्या अर्द्धढव्या एवा मदनकोद्रवानी पेरें विका-रजन्य. कांइक कार्य करे, कांइक कार्य न करे जेथी तत्वरुचि न होय अने अतत्व-रुचि पण न होय, एवी मिश्ररुचि उपजावे, ते बीजुं मिश्रमोहनीयकर्म.

३ तथा अशुद्धपुंज, मदनकोद्रवानी पेरें तथा धतुरानी पेरें दृष्टिने फेरवे, तेणे करी तेहने दृष्टियें अछतो वस्तुधर्म प्रतिभासे. जेम धोला शंखने पीलो जाणीयें, तेम उज्ज्वल जिनमत तेने मलिन देखे अने मलिन एवा जे कुमार्ग, तेने उज्ज्वल देखे, ते त्रीजुं मिथ्यात्वमोहनीयकर्म. ए मिथ्यात्वमोहनीयादि त्रण छे.

अहीं जे सम्यक्त्वमोहनीयादिक प्रकृति ते कारण. तेणे करी तत्वविपयिणी शुद्ध-मिश्र, अने अशुद्धरुचि जीवनी होय ते कार्य. एम कारण ते द्रव्य, अने कार्य ते भाव. ए विवक्षायें एक सम्यक्त्व, बीजुं मिश्र, त्रीजुं मिथ्यात्व. ए त्रण मोहनीय, द्रव्य भावथी जाणवी. कारण ते द्रव्यकर्म, कार्य ते भावकर्म, द्रव्यकर्म केवली जाणे अने द्रव्यकर्मथी चेष्टादिक थाय ते भावकर्म, ते आपणे पण जाणीयें ॥ १४ ॥

॥ हवे तत्वार्थसद्दहणा ते सम्यक्त्व कहीयें, ते माटे तत्व कहे छे. ॥

जिअ अजिअ पुस पावा, सव संवर वंध मुक्ख ॥
निज्जरणा जेणं सद्दहइ तयं, सम्मं खइगाई बहुभेअं ॥ १५ ॥

अर्थ– जिअ के० जीवतत्वना चौद भेद, अजिअ के० अजीव तत्वना चौद भेद, पुण के० पुण्यतत्वना बेंतालीश भेद, पाव के० पापतत्वना ब्याशी भेद, आसव के० आश्रवतत्वना बेंतालीश भेद, संवर के० संवरतत्वना सत्तावन भेद, बंध के० बंधतत्वना चार भेद, मुक्ख के० मोक्षतत्वना नव भेद, निज्जरणा के० निर्जरातत्वना चार भेद, जेणं के० जेहने उपष्टंभें सद्दहइ के० सद्दहे तयं के० तेनुं नाम सम्मं के० सम्यक्त्व ते खइगाई के० क्षायकादिकें करी बहुभेअं के० बहु भेदें छे ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १५ ॥

१ त्यां प्रथम जीवतत्व कहे छे. पांच इंद्रिय, त्रण बल, एक श्वासोश्वास ने आयु.

ए दश द्रव्यप्राण तथा उपयोगरूप जावप्राणधारी लोकाकाशप्रदेश प्रमाण, प्रदेशा त्मक, ज्ञानदर्शनस्वजाव. द्रव्यार्थिकनयें नित्य, अने पर्यायार्थिकनयें अनित्यपरिणामि द्रव्य. व्यवहारनयें कर्मनो कर्त्ता, जोक्ता, अने निश्चयनयें शुद्धचित्पर्यायनो कर्त्ता निजस्वरूपनो जोक्ता. औदयिक, क्षयोपशमिक, क्षायिक, मिश्र, पारिणामिकादिजाव मेलापकरूप, उद्मस्थने चेष्टादिलिंगगम्य, केवलीने प्रत्यक्ष शरीरप्रमाण, अरूपी जीव द्रव्य, जिनवचनें सद्दहवुं ए जीवतत्व, अने एथी विपरीत निजमतिकल्पनायें जाणे ते अतत्व कहीयें. ते एक, जीव तत्वना चौद जेद ठे.

२ जे जीव अने अजीवने उपजोग्य चेतनारहित गति, स्थिति, वर्त्तना, अने अवकाश दानसमर्थ, एवा धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, काल, आकाश, अने पुजल रूप अजीवने तथाप्रकारे सद्दहवुं, ते बीजुं अजीवतत्व. ते अजीवतत्वना पण चौद जेद ठे.

३ ते जीवनुं दान, दयालुता, सरागसंयमादिक शुजपरिणाम, ते जावपुण्य; अने शातावेदनीयादिक शुजकर्मप्रकृति ते द्रव्य पुण्य. ए पुण्यप्रकृतिना बेंतालीश जेद ठे.

४ तथा मिथ्यात्वादि उदयें उपहत जीवने मलिन परिणाम, ते जावपाप अने मिथ्यात्वादिक कर्मप्रकृति, ते द्रव्यपाप. ए पापतत्वना व्याशी जेद ठे.

५ तथा मिथ्यात्वाऽविरत्यादिक औदयिकजावपरिणत जीव, ते जावाश्रव. तन्नि मित्त कर्मदलनुं आववुं, ते द्रव्याश्रव. ए आश्रवतत्वना बेतालीश जेद ठे.

६ कर्म्म रुंधवा समर्थ क्षायिकक्षयोपशमिकादिकजावें करी जे जे अंश, निरुपा धिक थया. निरुपाधिक कहेतां स्वाजाविक ते जावसंवर अने तेणे करी जे जे आश्र वनुं रुंधवुं, ते द्रव्यसंवर. ते पांच समिति, त्रण गुप्ति, बावीश परीसहनो जय, दश यतिधर्म, बार जावना, ने पांच चारित्र. ए बधा मली सत्तावन जेदें ठे.

७ तथा शुद्धात्मने प्रतिकूल कषायादि संबंधजन्य कर्मबंधहेतुचीकणता, ते जाव बंध. अने तेणे करी आत्मप्रदेशें कर्मदल बंधाय ते द्रव्यबंध चार जेदें.

८ कर्म्म निर्मूलवा समर्थ शुद्धात्मानो अनुजव, ते जावमोक्ष. तेणे करी जे जीव प्रदेशनुं सर्वांशें कर्म्मप्रदेशथी मूकावबुं, ते द्रव्यमोक्ष, नव जेदें ठे.

९ कर्म्मशक्तिने हीन करे, एवा तपसंयमसंवरजावनाजन्य शुद्धोपयोग शक्ति, ते जाव निर्ज्जरा; तेणे करी जे जे कर्म्मप्रदेशनुं आत्मप्रदेशथी खेरवुं; ते द्रव्य निर्ज्जरा. ते बार जेदें तप, ते निर्ज्जरा.

जेणे करी ए पूर्वोक्त नव पदार्थ जेम श्रीजिनेंद्रदेवें जांख्या द्रव्यार्थिकनयें नित्य, पर्यायार्थिकनयें अनित्य, निश्चयनयें अजिन्न, व्यवहारनयें जिन्न, सामान्यनयें एक,

विशेषनयें अनेक, ज्ञाननयें ज्ञेय, क्रियानयें हेयोपादेय, एम नयनिक्षेपासहित परस्पर सापेक्ष, अनंतधर्मात्मिक, कथंचित् उत्पन्न, कथंचिद्विनष्ट, कथंचिद्ध्रुव. एम त्रिरूप एकसमयें सद्दहे, ए जिनवाणी रुचे, ते एक क्षायिकसम्यक्त्व. बीजुं ओपशमिकसम्यक्त्व, त्रीजुं क्षायोपशमिकसम्यक्त्व इत्यादिक बहु नेद ठे, ते देखाडीयें ठेयें.

तत्त्वार्थनी सद्दहणाएं एकविधसम्यक्त्व तथा आत्मानो शुद्धज्ञानादिक परिणाम अथवा शुद्धपरिणति आत्मा, ते निश्चें सम्यक्त्व, अथवा वीतराग सम्यक्त्व, ते निश्चयसम्यक्त्व अने सरागसम्यक्त्व ते व्यवहारसम्यक्त्व, अथवा कुगुरु, कुदेव ने कुमार्गनो त्याग अने सुगुरु, सुदेव अने सुमार्गनुं आदरवुं, एम व्यवहार सम्यक्त्व बे नेदें ठे. तथा अनंतानुबंधीया चार कषाय अने दर्शनमोहनीय त्रण. ए सात प्रकृतिना क्षयथी प्रगटी जे तत्त्वरुचि ते क्षायिकसम्यक्त्व अने ए सात प्रकृतिने उपशमावे, ते ओपशमिकसम्यक्त्व अने ए सात प्रकृतिनो रसोदय आव्यो ते खपाव्यो शेष उदय नथी आव्यो, ते क्षायोपशमिक. एने आंतरे सम्यक्त्वमोहनीयोदय उपष्टंजजन्य तत्त्वरुचि ते वेदकसम्यक्त्व. एम त्रिविध सम्यक्त्व जाणवुं. तथा जिनोक्त करे, ते कारकसम्यक्त्व. तेहने रुचीयें करी रोचकसम्यक्त्व. प्ररूप करी दीपावे, ते दीपकसम्यक्त्व. एम अनेक प्रकारें सम्यक्त्व जाणवुं ॥ १५ ॥

मीसा न रागदोसो, जिणधम्मे अंतमुहु जहा अन्ने ॥
नालिअर दीवमणुणो, मिठं जिणधम्म विवरीअं ॥ १६ ॥

अर्थ— मीसा के० मिश्रमोहनीयना उदयथी जिणधम्मे के० जिनधर्मने विषे नरागदोसो के० राग द्वेष न होय. अंतमुहु के० अंतरमुहूर्त्तसुधीनो काल जहा के० जेम नालिअरदीवमणुणो के० नालिकेरद्वीपना मनुष्यने अन्ने के० अन्नने विषे राग द्वेष न होय तेनी पेरें जाणवुं. अने मिठं के० मिथ्यात्व ते जिणधम्मविवरीअं के० श्री जिनधर्मथकी विपरीत जाणवुं ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १६ ॥

मिश्रमोहनीयना उदयथी जीवने श्रीसर्वज्ञनाषित धर्म उपरें अज्यंतरराग न होय एटले श्रीवीतराग देवें कह्युं, ते तेमज पण अन्यथा नहीं. ए सरखुं बीजुं कोइ जीवने हितकारी नथी, एवो अज्यंतर चित्तप्रतिबंध ते पण न होय तथा ए धर्म खोटो ठे एम निंदारूप अज्यंतर अरुचिरूप द्वेषपण न होय. जिनधर्मने विषे मिश्रनाव होय तेनो काल अंतरमुहूर्त्त प्रमाण ठे. जेटलो व्यंजनावग्रहनो काल श्वासोश्वास पृथक्त्व प्रमाण तेटलो जाणवो. ते उपरांत मिथ्यात्व तथा सम्यक्त्व पामे.

अहीं दृष्टांत देखाडे ठे. जेम अन्न के० धान्यरसवती उपरें रुचि जे अत्यंत आ-

दर एटले ते विना नज चाखे एवो राग पण न होय तथा अरुचि एटले दीठुं न सुहाय, एवो द्वेष पण न होय. ते कोने न होय ? तो के ज्यां घणां नालियेरनां वृक्ष छे एवो जे द्वीप त्यानां लोक, सदा नालियेरादिक फलथी उदरवृद्धि करे छे परं ते द्वीपनिवासीयें अन्न, केवारें पण दीठुं नथी, तेथी तेनो स्वाद लह्याविना अन्न उपरें राग पण नथी उपजतो तेम द्वेष पण नथी उपजतो. तेम मिश्र मोहनीयसंक्रांतिकमतें मिथ्यात्वथी मिश्रें आवे पण सम्यक्त्वथी मिश्रे नावे, तेथी तेणे सम्यक्त्व रस लह्या विना जिन धर्मने विषे रुचि तथा अरुचि न होय, ए जाव.

मिथ्यात्व तेने कहीयें, जेने उदये जिनोक्त पदार्थथी विपरीत पदार्थ सद्दहे. जेम धतुरो खाधायकी जीव, विकल थाय, तेथी सुवर्ण न होय, पण सुवर्ण करी सद्दहे माने तथा तापना जोरथकी जीवने अन्न न जावे, अपथ्य रुचे, तेम ए मिथ्यात्वी जीवने राग, द्वेष, मोहादिक दोषवंतने विषे देवरुचि थाय अने आरंज तथा परिग्रहवंतने गुरु करी सद्दहे. स्वमतिकल्पितधर्म सद्दहे. त्यां १ साधुने असाधु करी माने, २ असाधुने साधु करी माने, पूजे, ३ क्षांत्यादिक धर्मने अधर्म माने, ४ स्नानहोमादिक अधर्मने धर्म करी माने, ५ अजीवने जीव करी माने, ६ जीवने अजीव करी माने, ७ गतानुगतिकउन्मार्गने मार्ग करी सद्दहे, ८ सम्यक् ज्ञानादिक मोक्षमार्गने उन्मार्ग करी सद्दहे, ९ कर्मरहितने कर्मसहीत करी माने, १० सकर्म्मी कृष्णादिकने परमेश्वर करी माने, ए दश मिथ्यात्व ते विपरीतश्रद्धान ते मिथ्यात्वमति, तेने दर्शनमोहनीय कहीयें.

॥ हवे पचीश चारित्र मोहनीयनी प्रकृति कहे छे. ॥

सोलस कसाय नवनो, कसाय डुविहं चरित्त मोहणियं ॥
अण अप्पच्चरकाणा, पच्चरकाणाय संजलणा ॥ १७ ॥

अर्थ– सोलसकसाय के० शोल कषाय मोहनीय, नवनोकसाय के० नव नोकषायमोहनीय, डुविहंचरित्तमोहणीयं के० ए बे जेदें चारित्र मोहनीयना पचीश जेद. अण के० अनंतानुबंधीआ चार, अप्पच्चरकाणा के० अप्रत्याख्यानावरणीयना चार, पच्चरकाणाय के० प्रत्याख्यानावरणीयचार, संजलणा के० संज्वलनकषाय चार. ए शोल कषायमोहनीय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १७ ॥

त्यां प्रथम शोल कषायमोहनीय कहे छे. कष के० संसार तेना आय के० लाज होय जेना उदयथी जीवने, ते जणी एनुं नाम कषाय ते क्रोध, मान, माया अने लोज. ए चार अनंतानुबंधादिक प्रत्येकें चार चार जेदें छे. एम चार चोक शोल जेद. एणे करी

जीव संसारमांहे रहे तथा हास्यादिक ठ अने त्रण वेद, ए नवनें नोकषाय एवुं नाम कहीयें. जे जणी एथी कषाय उपजे; हास्यथी क्रोध तथा राग उपजे तथा रागादिकथी हास्यादिक होय; एम कषायने समीपे कार्यताये तथा कारणतायें होय. ते जणी एने नोकषाय कहीयें. एम जीवने अहिताचरण प्रवृत्तिहेतु अने हिताचरणरोधक, ए बेहु क्रियाविपर्यास करे, ते माटे ए चारित्रमोहनीयना उत्तरन्नेद पच्चीश होय.

॥ हवे ए पच्चीश न्नेदनां स्वरूप कहे ठे. ॥

तिहां सूत्र ते सूचनमात्र होय तेथी एक पदांश कहे थके पण आखुं पद लेवुं. जेम न्नीम कहेवा थकी न्नीमसेन समजाय ठे. तेम अण एवुं पद कह्या थकां अनंतानुबंधीआ कषाय लीजें, जे माटे जेनो अंत नहीं तेने अनंत कहीयें एटले अनंत संसार तेहना अनुबंधी कहेतां वृद्धि करनारा जे कषाय, ते अनंतानुबंधीआ कषाय जाणवा. कदाग्रहरूप युक्तियें बुद्धिशून्यपणे एकांतवादिनी रुचि टले नहीं. ए अनंतानुबंधी रागयुक्तियुक्तपणे जिनमत उपरें अरुचिरूप द्वेष, ते अनंतानुबंधी. तेणे बाह्यवृत्तियें जो पण कषायोदय मंद देखाय ठे तो पण युक्तिहीन स्वमतपक्षपातिने नियमा अनंतानुबंधीयानो उदय जाणवो. अहीं श्रीशीलंगाचार्यें ए चार अनंतानुबंधी अने त्रण मिथ्यात्वमोहनीयादिक, एवं सात प्रकृति सद्दहणा फेरवे ठे एम कह्युं ठे, ते माटे ए सातने दर्शनमोहनीयमां गणी ठे अने शेष एकवीश प्रकृति चारित्र मोहनीयनी कहीयें. विशेषार्थीयें श्री आचारांगनी टीका जोवी. ए अनंतानुबंधी चार कषाय कह्या.

जेना उदयथी अप्पच्चरकाणा के० अप्रत्याख्यान एटले देशविरतिपणुं तेने पण आवरे, रोके, तो सर्वविरतिपणुं होयज केम ? एवी क्रोधादिक प्रकृतिनुं नाम अप्रत्याख्यानावरणीय कषाय चार जाणवा. आत्माने प्रवृत्तिमार्गथी प्रतिकूल करवो ते प्रत्याख्यान सर्व विरतिआत्मगुणरूप जाणवुं. तेना उदयने जे आवरे, आववा न दिये, ते प्रत्याख्यानावरण क्रोधादिक चार कषाय जाणवा. सं के० थोडुंशुं परीसहादिकें करी यतिने जवले के० दीपे, पठी तरत विसराल थाय ते संज्वलन, क्रोध, मान, माया अने लोन्न जाणवो. एम चार कषायना शोल न्नेद कह्या.

॥ हवे मुग्धजनने एनो न्नेद जणाववाने गाथा कहे ठे. ॥

जाजीव वरिस चउमास, पक्कगा निरय तिरिय नर अमरा॥
सम्माणु सवविरई, अहखाय चरित्त घायकरा॥ १७ ॥

अर्थ–जाजीव के० प्रथम जावजीव सुधी रहे, ते अनंतानुबंधी कषाय कहीयें

बीजो अप्रत्याख्यानी कपाय ते वरिस के० एक वर्ष सुधी रहे, त्रीजो प्रत्याख्यानी कपाय, चउमास के० चार मास सुधी रहे, चोथो संज्वलनकपाय ते पक्खगा के० पंदर दिवस सुधी रहे, पहेलो निरय के० नरकगतिहेतु, बीजो तिरिय के० तिर्यंचगतिहेतु, त्रीजो नर के० मनुष्यगतिहेतु, चोथो अमरा के० देवगतिहेतु, पहेलो सम्म के० सम्यक्त्वनो घात करे, बीजो अणु के० देशविरतिनो घात करे, त्रीजो सव्वविरइ के० सर्वविरतिनो घात करे, चोथो अहखायचरित्त के० यथाख्यात चारित्रनो घात करे. ए रीतें चार पूर्वोक्त पदार्थना घायकरा के० घातना करनारा जाणवा.

जावजीव सुधी जे क्रोधादिक चारे कोइ रीतें निवृत्ते नहीं, एवा दुःसाध्य, ते अनंतानुबंधीआ क्रोधादिक चारे अनुक्रमें लेवा. जे कपाय, एक वर्ष सुधी घणा उपायें कोइ पण रीतें निवृत्ते नहीं ते अप्रत्याख्यानावरण क्रोधादिक चार कपाय दुःसाध्य जाणवा. जे चार महीना सुधी निवृत्ते नहीं, ते प्रत्याख्यानावरण क्रोधादिक चार कपाय जाणवा. जे पंदर दिवस सुधी उत्कृष्टा रहे, ते सुसाध्य क्रोधादिक चार कपाय संज्वलना कहीयें. हवे संक्लेशतारतम्य कहे छे.

अनंतानुबंधीआने उदयें जीवने नरकप्रायोग्यकर्म बंधाय, अप्रत्याख्यानावरण कपाय चारने उदयें जीवने तिर्यंचप्रायोग्यकर्म बंधाय, प्रत्याख्यानावरणकपाय चारने उदयें जीवने मनुष्यगतिप्रायोग्य कर्म बंधाय,संज्वलनाकपाय चारने उदयें जीवने देवगति प्रायोग्य कर्म बंधाय. हवे एना घातगुण कहे छे.

अनंतानुबंधीया कपायनो उदय, सम्यक्त्वनो घात करे. अप्रत्याख्यानावरण कपायनो उदय, अणुव्रतनो घात करे. प्रत्याख्यानावरण कपायनो उदय, सर्वविरतिनो घात करे. संज्वलनाकपाय चारनो उदय, यथाख्यातचारित्रनो घात करे. एना उदयथी यथाख्यातचारित्र नावे, केम के उपशांतमोहगुणठाणुं आव्युं ते पण संज्वलनाने उदयें जाय. तथा सरागसंयमने विषे पण देशभंगरूप अतिचार उपजावे, जे माटे सर्वविरतिने विषे अतिचार, ते संज्वलनाने उदयें होय. अने शेष बार कपायने उदयें अनाचाररूप मूलभंग थाय.

तथा अहीं जावजीव, वर्ष, चारमास, पक्ष, इत्यादिक कालमान कह्युं तथा नरकादिकगतिप्रायोग्यबंध कह्यो, ते सर्व मुग्धजन समजाववाने प्रायिक जाणवुं. अन्यथा बाहुबलीने एक वर्षसुधी मान रह्युं पण ते थकी चारित्रनो सर्वघात न थयो ते माटे संज्वलनो मान तथा प्रसन्नचंद्र राजर्षिनी पेरें अंतरमुहूर्त्तमात्र पण अनंतानुबंधीउ रहे, तेथी अनियम जाणवो ॥ १८ ॥

॥ हवे चारदृष्टांत देखाड्यापूर्वक कषायस्वरूपभेद कहे छे. ॥

जल रेणु पुढवि पव्वय, राईसरिसो चउव्विहो कोहो ॥
तिणसलया कठ्ठठिय्अ, सेलथंभोवमो माणो ॥ १९ ॥

अर्थ— जल के० जलरेखासरखो, रेणु के० धूलिरेखासरखो, पुढवि के० माटीनी रेखासरखो, पव्वय के० पाषाणनी राईसरिसो के० राइसरखो, चउव्विहो के० चार भेदें कोहो के० क्रोध होय. तिणसलया के० नेत्रनी लडीनी पेरें नमे, ते संज्वलनो कहीयें. कठ्ठ के० काष्ठनी पेरें प्रत्याख्यानीउं, ठिय्अ के० हाडनी पेरें दुर्नम अप्रत्याख्यानीउं, सेलथंभोवमो के० पाषाणस्तंभनी पेरें नमे नहीं, ते अनंतानुबंधीउं माणो के० मान जाणवो ॥ इत्यक्षरार्थ ॥ १९ ॥

जेम पाणीमां लीक करतां पाछलथी मलती जाय, एम जे क्रोधें करी मनादिक विघट्यो ते तरत मले, ते संज्वलनो क्रोध. जेम धूलिमांहे लीक कीधे जे धूल जूदी थाय, ते केटलाएक कालें वायुविशेषें पाछी मले, ए रीतें भांगु मन, उपायें मले, ते बीजो प्रत्याख्यानक्रोध जाणवो. सूका तलावमां माटी फाटी, ते मेघ वरसवाथी मले तेम जे मन भांगु होय ते घणे उपायें काले काले मले, ते त्रीजो अप्रत्याख्यानिउं क्रोध. तथा पर्वत फाट्यो ते कोइ रीतें न मले, तेम जेहनुं मन भांगु ते कोइ उपायें न मिले, ते चोथो अनंतानुबंधीउं क्रोध. एम चार प्रकारें क्रोध कह्यो, जे माटे विघटनस्वभाव क्रोध छे. तेणे सरखाइयें, चार रेखाने दृष्टांतें करी चार भेदें क्रोध समजाव्यो. अहीं कषाय-मोहनीयप्रकृति ते द्रव्यक्रोधादिक ते पांच वर्ण, पांच रस, बे गंध, चार स्पर्श, तेना शोल भेद. अने तेहना उदयथी थया जे जीवना मलिन अध्यवसायरूप भावक्रोधा-दिक ते अवर्ण, अगंध, अरस ने अस्पर्श. तेना असंख्याता भेद थाय जे माटे रस-बंधहेतु अध्यवसायस्थानक असंख्याता कह्या छे.

एम क्रोध चार कह्या. हवे मानना चार भेद कहे छे. तिणसलया के० नेत्रनी छडी ते जेम सुखें नमें, तेम जे मानने उदयें जन्यहठनिर्गुण पक्षपातरूप सुखें सद्गु-रूपदेशमात्रे नमे, वाळ्यो वले, ते माननुं नाम संज्वलनो मान जाणवो. जेम सूकां काष्ठने तेलादिक चोपडी दुःखे नमावीयें तेम जे मानना उदयवंत जीवने घणा प्रयासें वालीयें, मार्गसन्मुख आणीयें, ते बीजो प्रत्याख्यानीउं मान जाणवो. जे अत्यंत घणे कष्टें हाडनी पेरें नमावीयें, मार्गसन्मुख करीयें तेवो दुःसाध्य, ते त्रीजो अप्रत्याख्यानीउं मान जाणवो. जेम पथ्थरनो स्तंभ कोइ रीतें नमे नहीं तेम जे कदा-ग्रह, कोइपण उपायें न छांडे, ते चोथो अनंतानुबंधीउं मान जाणवो. एम मानमि-

थ्याजिनिवेशरूप अनमनस्वजाव, तेथी ए तिणसलयादिकशुं नाम्य डुर्नाम्य जेदें चतु विधमान कह्यो. जावथी एना असंख्य जेद कहीयें.

॥ हवे माया तथा लोजना जेद कहे ठे. ॥

मायावलेहि गोमु, त्ति मिंढसिंग घणवंसमूलसमा ॥
लोहो हलिद्द खंजण, कद्दम किमिराग सारिन्नो ॥ २० ॥

अर्थ– माया के० माया ते अवलेहि के० वंशनी ठोति सरखी, गोमुत्ति के० बलद मुतरे ते सरखी, मिंढसिंग के० मेंढाना शिंगमा सरखी वांकाइ, घणवंसमूलसमा के० कठिन वांसना मूल सरखी वांकी माया ठे; लोहो के० संज्वलना लोजनो रंग हलिद्द के० हलदर सरखो जाणवो, खंजण के० सरावलानो मेल कद्दम के० कर्दमपाक सरखो, किमिराग के० करमजीपाटनो रंग ते सारिन्नो के० समानरंग अनंतानुबंधी लोजनो जाणवो. इत्यक्षरार्थ ॥ २० ॥

मायावक्रतास्वजाव आपणा अजिप्रायथी जिन्न वचन कायचेष्टा देखाडवी, ते माया जाणवी; त्यां कांइ सुसाध्य डुःसाध्यपणाने विषे दृष्टांत कहे ठे. जेम अवलेहि के० वंशादिक ठोलतां ठोती नीकले, तेनुं वांकाशपणुं जेम करग्रहण मात्रें टली जाय, तेम जेनी माया सुखे टले, ते संज्वलनी माया जाणवी. तथा जेम गो के० बलद चालतो मूतरे, तेनी वक्रता धूल मांहे सूकाया पठी टली जाय, तेम जे उपायें करी जे माया बुटे, ते प्रत्याख्यानी माया जाणवी. तथा मेंढाना शिंगमानी वक्रता अत्यंत घणा कष्टें कोइएक टाले, तेम जेना मननी वांकाइ दोहली टले, ते त्रीजी अप्रत्याख्यानी माया जाणवी. तथा वांसनुं मूल तेनी वक्रता कोइ पण उपायथी टले नहीं, तेम अनंतानुबंधिनी मायाने उदयें करी जे जीवने वक्रता होय, ते घणे उपदेशें तथा घणा उपायें टले नहीं. ते अनंतानुबंधी माया जाणवी. एटले दृष्टांतपूर्वक चार प्रकारनी माया कही.

हवे लोजना चार जेद कहे ठे. जे लोजना उदयथी जीवने धनादिक परिग्रह उपरें ममत्वनो रंग होय, परंतु हलदरना रंगनी पेरें सुखे उतार्यो जाय, ते लोजनुं नाम संज्वलनलोज जाणवो. तथा खंजन के० सरावलानो चीकणो मेल जेम उपायें टले, तेम जे लोजना उदयथी थयो जे धनादिकनो रंग, तेने उपायें टाली शकाय, ते प्रत्याख्यानीउ लोज जाणवो. तथा कादव जे गामाना पइमानो कचरो वस्त्रें लाग्यो, ते घणा साबू प्रमुख डव्यें करी डुःखें उतरें, तेम जे लोजना उदयथी एवो डुःसाध्य परीग्रह उपर रंग होय, ते त्रीजो अप्रत्याख्यानीउ लोज जाणवो. तथा किरमजी पाटनो रंग, कोइ पण रीतें उतार्यो न जाय, ते जेम लोजना उदयथी थयो जे धना-

दिक नवविध परिग्रहनो रंग,जे कोइ रीतें उतास्यो न जाय, ते अनंतानुबंधीर्ड लोन. ए लोजनो स्वजाव रंजन ठे. जे जणी परद्रव्यसार्थे तन्मय थावे करीने आत्माने रंगे. एम शोल कषायमोहनीयना नेद, दृष्टांतपूर्वक कह्या ॥ २० ॥

॥ हवे नव नोकषायमोहनीनुं नेदस्वरूप कहे ठे. ॥

जस्सुदया होइ जिए हास रइ अरइ सोग नय कुछा ॥
सनिमित्त मन्नहा वा, तं इह हासाइ मोहणिअं ॥ २१ ॥

अर्थ—जस्सुदयाहोइजिए के० जेना उदयथी जीवने होय हास के० हांसी, रइ के० रति वेदे, अरइ के० अरति उद्वेग, सोग के० शोक जूरवादिक, नय के० नय बीक, कुछा के० जुगुप्सा ते डुगंठा ते सनिमित्त के० सकारण, निमित्तसहित वा के० तथा अथवा अन्नहा के० अन्यथा एटले कारण विना होय तं के० ते इह के० अहीं हासाइमोहणिअं के० हास्यादिक ठ मोहनीयकर्म जाणवुं ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २१ ॥

तेमां पण जे कर्मना उदयथी तथाविध नांडचेष्टादिक देखवे करी सकारण तथा कारणविना सहेजें हांसी आवे, ते प्रथम हास्यमोहनीय. तथा जे प्रकृतिना उदयथी सकारण तथा कारणविना इंद्रियानुकूलविषय पामे, ते रति एटले ते वस्तुने विषे अंतरचित्तप्रतिबंध होय, ते बीजुं रतिमोहनीय. तथा इंद्रियना प्रतिकूल विषयसाधक अर्थ मल्याथकी जे चित्तोद्वेग उपजे ते सकारण, ते विना सहेजें उद्वेग, उपांपलो उपजे ते निष्कारण, ए त्रीजुं अरतिमोहनीय जाणवुं. तथा जे प्रकृतिना उदयथी इष्टवियोगादिक कारण मले थके तथा कारण मल्या विना पण रुदनादिक होय, ते चोथुं शोकमोहनीय जाणवुं. तथा जे प्रकृतिना उदयथी आ लोकने विषे डुष्ट मनुष्यादिक देखीने बीहे, ते इहलोकनय. तथा डुष्ट सर्प्प व्याघ्रादिक तथा नूत प्रेतादिकथी बीहे, ते बीजो परलोकनय. तथा नयना हेतु जे चोरादिक, ते द्रव्य लेइ जशे ? एम बीहे, ते त्रीजो आदाननय. तथा जे बीजली तथा बंडूकना शब्दथी अणचिंतव्यो नय थाय, ते चोथो अकस्मात् नय. पांचमो दरिद्रीने आजीविकानो नय. ठठो मरवानो नय. सातमो अपयश थवानो नय. ए सात नय तथा बीजा पण नय सकारण तथा निःकारण उपजे, ते पांचमुं नयमोहनीय जाणवुं. तथा जे कर्मना उदयथी डुर्गंध, कुरूप पदार्थ देखी सकारण अन्यथा निःकारण घृण उपजे, तेथी नाक मचकोडे, थूंके, इत्यादिक चिन्ह करे, ते ठठुं डुगंठाजुगुप्सामोहनीयकर्म जाणवुं. एम हास्य, रति, अरति, शोक, नय ने डुगंठा. ए ठ नोकषायमोहनीयना नेद कह्या ॥ २१ ॥

ध्याजिनिवेशरूप अनमनस्वजाव, तेथी ए तिणसलयादिकगुं नाम्य डुर्नाम्य भेदें चतुर्विधमान कह्यो. जावथी एना असंख्य जेद कहीयें.

॥ हवे माया तथा लोजना जेद कहे ठे. ॥

मायावलेहि गोमु, त्ति मिंढसिंग घणवंसमूलसमा ॥
लोहो हलिद्द खंजण, कद्दम किमिराग सारित्तो ॥ २० ॥

अर्थ— माया के० माया ते अवलेहि के० वंशनी ठोति सरखी, गोमुत्ति के० बळद मुतरे ते सरखी, मिंढसिंग के० मेंढाना शिंगडा सरखी वांकाइ, घणवंसमूलसमा के० कठिन वांसना मूल सरखी वांकी माया ठे; लोहो के० संज्वलना लोजनो रंग हलिद्द के० हलदर सरखो जाणवो, खंजण के० सरावलानो मेल कद्दम के० कर्दमना सरखो, किमिराग के० करमजीपाटनो रंग ते सारित्तो के० समानरंग अनंतानुबंधि लोजनो जाणवो. इत्यक्षरार्थ ॥ २० ॥

मायावक्रतास्वजाव आपणा अजिप्रायथी जिन्न वचन कायचेष्टा देखाडवी, ते माया जाणवी; त्यां कांइ सुसाध्य डुःसाध्यपणाने विषे दृष्टांत कहे ठे. जेम अवलेह के० वंशादिक ठोलतां ठोती नीकले, तेनुं वांकाशपणुं जेम करग्रहण मात्रें टली जाय तेम जेनी माया सुखे टले, ते संज्वलनी माया जाणवी. तथा जेम गो के० बळद चालतो मूतरे, तेनी वक्रता धूल मांहे सूकाया पठी टली जाय, तेम जे उपायें करी जे माया तुटे, ते प्रत्याख्यानी माया जाणवी. तथा मेंढाना शिंगडानी वक्रता अत्यंत घणा कष्टें कोइएक टाले, तेम जेना मननी वांकाइ दोहली टले, ते त्रीजी अप्रत्याख्यानी माया जाणवी. तथा वांसनुं मूल तेनी वक्रता कोइ पण उपायथी टले नहीं तेम अनंतानुबंधिनी मायाने उदयें करी जे जीवने वक्रता होय, ते घणे उपदेशे तथा घणा उपायें टले नहीं. ते अनंतानुबंधी माया जाणवी. एटले दृष्टांतपूर्वक चार प्रकारनी माया कही.

हवे लोजना चार जेद कहे ठे. जे लोजना उदयथी जीवने धनादिक परिग्रह उपरें ममत्वनो रंग होय, परंतु हलदरना रंगनी पेरें सुखे उतार्यो जाय, ते लोजनाम संज्वलनलोज जाणवो. तथा खंजन के० सरावलानो चीकणो मेल जेम उपायें टले, तेम जे लोजना उदयथी थयो जे धनादिकनो रंग, तेने उपायें टाली शकाय, ते प्रत्याख्यानीउं लोज जाणवो. तथा कादव जे गाडाना पइडानो कचरो वस्त्रें लाग्यो, ते घणा साबू प्रमुख डव्यें करी डुःखें उतरें, तेम जे लोजना उदयथी एवो डुःखसाध्य परीग्रह उपर रंग होय, ते त्रीजो अप्रत्याख्यानीउं लोज जाणवो. तथा किरमजी पाटनो रंग, कोइ पण रीतें उतार्यो न जाय, ते जेम लोजना उदयथी थयो जे धना-

दिक नवविध परिग्रहनो रंग, ते कोइ रीतें उतार्यो न जाय. ते अनंतानुबंधीओ लोज़. ए लोजनो स्वनाव रंजन बे. जे जणी परद्रव्यसाथें तन्मय थावे करीने आत्माने रंगे. एम शोल कषायमोहनीयना जेद, दृष्टांतपूर्वक कह्या ॥ २० ॥

॥ हवे नव नोकषायमोहनीनुं जेदस्वरूप कहे बे. ॥

जस्सुदया होइ जिए हास रइ अरइ सोग जय कुछा ॥
सनिमित्त मन्नहा वा, तं इह हासाइ मोहणिअं ॥ २१ ॥

अर्थ–जस्सुदयाहोइजिए के० जेना उदयथी जीवने होय हास के० हांसी, रइ के० रति वेदे, अरइ के० अरति उद्वेग, सोग के० शोक जूरवादिक, जय के० जय बीक, कुछा के० जुगुप्सा ते डुगंछा ते सनिमित्त के० सकारण, निमित्तसहित वा के० तथा अथवा अन्नहा के० अन्यथा एटले कारण विना होय तं के० ते इह के० अहीं हासाइमोहणिअं के० हास्यादिक ब मोहनीयकर्म जाणवुं ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २१ ॥

तेमां पण जे कर्मना उदयथी तथाविध जांडचेष्टादिक देखवे करी सकारण तथा कारणविना सहेजें हांसी आवे, ते प्रथम हास्यमोहनीय. तथा जे प्रकृतिना उदयथी सकारण तथा कारणविना इंडियानुकूलविषय पामे, ते रति एटले ते वस्तुने विषे अंतरचित्तप्रतिबंध होय, ते बीजुं रतिमोहनीय. तथा इंडियना प्रतिकूल विषयसाधक अर्थ मल्याथकी जे चित्तोद्वेग उपजे ते सकारण, ते विना सहेजें उद्वेग, उपांपलो उपजे ते निष्कारण, ए त्रीजुं अरतिमोहनीय जाणवुं. तथा जे प्रकृतिना उदयथी इष्टवियोगादिक कारण मले थके तथा कारण मल्या विना पण रुदनादिक होय, ते चोथुं शोकमोहनीय जाणवुं. तथा जे प्रकृतिना उदयथी आ लोकने विषे डुष्ट मनुष्यादिक देखीने बीहे, ते इहलोकजय. तथा डुष्ट सर्प व्याघ्रादिक तथा [illegible] दिकथी बीहे, ते बीजो परलोकजय. तथा जयना हेतु जे चोरादिक, ते [illegible] जशे ? एम बीहे, ते त्रीजो आदानजय. तथा जे वीजली तथा [illegible] अणचिंतव्यो जय थाय, ते चोथो अकस्मात् जय. पांचमो दरिड्रीने [illegible] जय. बहो मरवानो जय. सातमो अपयश थवानो जय. ए [illegible] पण जय सकारण तथा निःकारण उपजे, ते पांचमुं जयमोहनीय [illegible] कर्मना उदयथी डुर्गंध, कुरूप पदार्थ देखी सकारण अन्यथा [illegible] तेथी नाक मचकोडे, थूंके, इत्यादिक चिन्ह करे, ते बहुं [illegible] जाणवुं. एम हास्य, रति, अरति, शोक, जय ने डुगंछा. [illegible] जेद कह्या ॥ २१ ॥

॥ हवे त्रण वेदनो कषाय कहे छे. ॥

पुरिसित्थि तदुजयं पइ, अहिलासो जव्वसा हवइ सो उ ॥
थी नर नपुं वेउंदउं, फुंफुम तण नगर दाहसमो ॥ २२ ॥

अर्थ–पुरिसि के० पुरुषनी इच्छा, त्थि के० स्त्रीनी इच्छा, तदुजयं के० पुरुष तथा स्त्री बेहु पइ के० प्रत्यें अहिलासो के० अजिलाष मैथुनसंज्ञारूप जव्वसा के० जे कर्मने वशें जीवने हवइ के० हाय सो के० ते उ के० तु शब्द परस्परनी अपेक्षायें करी पुनःशब्दनो वाचक छे. थी के० स्त्रीवेद, नर के० पुरुषवेद, नपुं के० नपुंसकवेद, ए वेउंदउं के० वेदना उदयथी विषयनो ताप, फुंफुम के० कोउदाह, तण के० तृणदाह अने नगरदाहसमो के० नगरदाह सरखो, एम अनुक्रमे लेवा ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २२ ॥

वेद एटले जे कर्मना उदयथी जीवने पुरुषनुं दर्शन, स्पर्शन, आलिंगनादिक विषइउं अजिलाष उपजे, जेम पित्तना जोरथी मिष्टान्न जावे, तेम पुरुष सोहामणो लागे, ते प्रथम स्त्रीवेदनोकषायमोहनीयकर्म. तथा जे कर्मप्रकृतिना उदयथी जीवने स्त्रीनुं दर्शन, आलिंगन, मैथुनादिकनी इच्छा थाय, जेम श्लेष्मना जोरे करी खटाइ जावे, ते पुरुषवेदनोकषायमोहनीय बीजुं जाणवुं. तथा जे कर्मना उदयथी जीवने स्त्री अने पुरुष, ए बन्ने वेदनो अजिलाष उपजे; जेम पित्तश्लेष्मने जोरें करी खाटा, खारा उपर अजिलाष उपजे, तेम जे उजयवेदविषयिणी इच्छारूप, ते त्रीजुं नपुंसकवेदनोकषायमोहनीय जाणवुं.

हवे ए वेदमांहे कया वेदनो विषय, केवो तीव्र, मंद होय ? ते दृष्टांतपूर्वक कहे छे. स्त्री, पुरुष, अने नपुंसक. ए त्रण वेदना उदयने विषे अनुक्रमें कोउनो अग्नि, तृणनो अग्नि, अने नगर दाह, ते सरखा जाणवा. एटले स्त्रीवेदना उदयथी जीवने विषय, फुंफुम एटले छाणानो गोर तेनो अग्नि एटले कोउ. ते जेम जेम खोरीयें, तेम तेम वधतो जाय. तेम, जेम जेम पुरुषना करस्पर्शादिक होय, तेम तेम स्त्रीने विषयाग्नि वधतो जाय, ए प्रथम स्त्रीवेद. तथा पुरुषवेदने उदयें तृणपूलाना अग्निनी पेरें अजिलाष थाय. जेम तृणाग्निनी ज्वाला, एकवार उठे पण पछी तरत समाइ जाय, तेम पुरुष पण स्त्रीसेवन करवाने उतावलो थाय, पण सेव्या पछी तरत समाइ जाय, ए बीजो पुरुषवेद जाणवो. तथा जेम नगर वसतां उकरडादिक लाग्या छे घणा दिवस सुधी बले, तेम नपुंसकवेदोदयें थयो जे विषय, ते कोइ रीतें निवृत्ते नहीं, ते त्रीजो नपुंसकवेद. एम वेदने कहेवे नव, नोकषाय कह्या, तेथी अठावीश मोहनीयनी प्रकृति कही ॥ २२ ॥

॥ हवे पांचमुं आयुःकर्म तथा छठुं नामकर्म कहे छे. ॥

सुर नर तिरि निरयाउ, हडिसरिसं नामकम्मचित्तिसमं॥
वायाल तिनवइविहं, तिउत्तरसयं च सत्तठी॥ २३ ॥

अर्थ–एक सुर के० देवायु, बीजुं नर के० मनुष्यायु, त्रीजुं तिरि के० तिर्यंचायु, चोथुं निरयाउ के० नरकायु ते आयुःकर्मनो हडिसरिसं के० हडिनासरखो स्वभाव जाणवो. अने नामकम्मचित्तिसमं के० नामकर्मनो स्वभाव, चितारा सरिखो, ते बायाल के० बेंतालीश भेदे तथा तिनवइविहं के० त्राणुं भेद पण नामकर्मना जाणवा, अने तिउत्तरसयंच के० त्रण अधिक एकसो भेद पण होय. वली सत्तठी के० शमशठ भेद पण नामकर्मना छे. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २३ ॥

तेमध्यें जे नामकर्मना उदयथी सुर कहेतां देव प्रायोग्यगत्यादिक हेतु जे सुरभोगनुं भाजनभूत, ते प्रथम सुरायु. नर कहेतां मनुष्यगति प्रायोग्यभोगनुं भाजनभूत, ते बीजुं मनुष्यायु. तिरि कहेतां तिर्यंचगति प्रायोग्यभोगनुं भाजनभूत, ते त्रीजुं तिर्यंचायु. नरकगतिप्रायोग्यभोगनुं भाजनभूत, ते चोथुं नरकायु. जेम हडि के० काष्ठनो खोडो, तेमांहे रोक्यो जीव ते निकली शके नहीं. हडि भांगे तेवारें निकले; तेम गतिनो आयुष्योदय आव्यो ते भोगव्या विना त्यांथी जीव निकली शके नहीं परंतु आयु पूर्ण भोगवी रह्या पछी सुखें निकले. ए आयुःकर्मनो स्वभाव छे. एम आयुःकर्मना चार भेद कह्या.

हवे नामकर्मना भेद कहे छे. नामकर्मनो स्वभाव, चितारासरखो छे. जेम चितारो विचित्र वर्ने करी विविध आकारना हस्ती, घोडा, मनुष्यादिकनां भलां तथा भूंडां रूप आलेखे, तेम नामकर्म पण देव, मनुष्य, तिर्यंचादिक अनेकरूप, नाना संस्थान, नानावर्ण घडे. ते नामकर्मनी एक अपेक्षायें बेतालीश प्रकृति पण कहीयें. तथा अवांतर स्वभावनी अपेक्षायें त्राणुं पण नामकर्मना भेद कहीयें. एकसो अडतालीश सर्व प्रकृति सत्तायें लेतां, तथा कर्मस्तवसित्तरीने मतें तथा कर्मप्रकृतिने मतें पांच बंधनना पन्नर भेद लेखवतां एकसो त्रण प्रकृति नामकर्मनी, एकसो ने अठावन प्रकृति सत्तानी अपेक्षायें थाय. तथा बंध, उदय, अने उदीरणानी अपेक्षायें नामकर्मनी प्रकृति शमशठ भेदें जाणवी ॥ २३ ॥

॥ हवे प्रथम बेंतालीश भेद कहेवाने पिंडप्रकृति चौद कहे छे. ॥

गइ जाइ तणु उवंगा, बंधण संघायणाणि संघयणा ॥
संठाण वस गंध रस, फास अणुपुव्वि विहगगई॥ २४ ॥

अर्थ– एक गइ के० गतिनाम, बीजुं जाइ के० जातिनाम, त्रीजुं तणु के० शरीर-

नाम, चोथुं उवंग के० उपांगनाम, पांचमुं बंधण के० बंधणनाम, छठुं संघायणाणि के० संघातननाम, सातमुं संघयणा के० संघयण नाम, आठमुं संठाण के० संस्थाननाम, नवमुं वण्ण के० वर्णनाम, दशमुं गंध के० गंधनाम, अगीआरमुं रस के० रसनाम, बारमुं फास के० स्पर्शनाम, तेरमुं अणुपुवि के० आनुपूर्वीनाम, चौदमुं विहगगई के० विहायोगतिनाम, नाम कहेवां ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २४ ॥

१ देवता मनुष्यादिक पर्यायनुं कारण, ते गतिनामकर्म. २ एकेंद्रियादिक जीवपर्यायनुं कारण, ते जातिनामकर्म. ३ औदारिक शरीर पामवाना तथा परिणामवाना हेतु, ते शरीरनामकर्म. ४ हस्तादिकपणे पुजल परिणामवाना हेतु, ते उपांगनामकर्म. ५ औदारिकादिक पुजलनुं परिणामवानुं मांहोमांहे जोडवानुं हेतु जे कर्म, ते बंधननामकर्म. ६ पांच शरीरना पुजलनो निचय करवानी हेतु जे कर्मप्रकृति, ते संघातननामकर्म. तेणे करी आपणा शरीरयोग्य कर्मपुजलस्कंधनो राशि एकठो करीयें. ७ जेम खीलादिकें करी कमाडादिकना संधि दृढ करीयें, तेम शरीरने विषे हाडसंधिनुं दृढ करवानुं हेतु, ते संघयणनामकर्म. ८ शरीरनो शुज तथा अशुज आकार, ते संस्थान तेनुं हेतुजूत जे कर्म, ते संस्थाननामकर्म. ए शरीर पुजलें कृष्ण, गौर वर्णादि थवानुं हेतुजूत जे कर्म, ते वर्णनामकर्म. १० शरीरें सुगंध डुर्गंधपणुं थवानुं हेतुजूत जे कर्म, ते गंधनामकर्म. ११ शरीरें तिक्तादिक रस थवानी हेतुजूत जे कर्मप्रकृति, ते रसनामकर्म. १२ जे कर्मथी शरीरमां शीत, उष्णादिक स्पर्श होय, ते स्पर्शनामकर्म. १३ जे कर्मना उदयथी वक्रगतिथी राशें ताण्या बलदनी पेरें उत्पत्तिस्थानकरूप गमाणे जीव आवे, ते आणुपूर्वी नाम कर्म. १४ जे कर्मथी जीवने शुज तथा अशुज चाल होय ते विहायोगति नाम कर्म. पूर्वें गतिनाम कह्युं तेथी जिन्नपणुं जणाववाने एनुं विहायोगति नाम कहीयें.

पिंडपयडित्ति चउदस, परघा उस्सास आय वुज्जोअं ॥
अगुरुलहु तित्र निमिणो, वघाय मिअ अठपत्तेआ ॥ २५ ॥

अर्थ–पिंडपयडित्तिचउदस के० ए पूर्वोक्त पिंडप्रकृति चौद कहीयें. परघा के० पराघातनामकर्म, उस्सास के० २ उच्छ्वासनामकर्म, आयव के० ३ आतपनामकर्म, उज्जोअं के० ४ उद्योतनामकर्म, अगुरुलहु के० ५ अगुरुलघुनामकर्म, तित्र के० ६ तीर्थंकरनामकर्म, निमिण के० ७ निर्माणनामकर्म, उवघाय के० ८ उपघातनामकर्म, मिअ अठपत्तेआ के० एम ए आठ प्रत्येक प्रकृति जाणवी ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २५ ॥

जे मध्ये एकेक प्रकृतिमांहे चार तथा पांच तथा ठ, एम अवांतर जेद होय. जेम

गतिमांहे चार भेद, जातिमांहे पांच भेद. एम प्रकृतिनो पिंम एटले समुदाय, ते सामान्यविवक्षायें चौद छे अने विशेषापेक्षायें पंचोतेर तथा पांसठ छे.

१ जे कर्मथी परनी शक्ति हणीयें एटले परें गंज्यो न जाय, ते पराघातनामकर्म. २ जे कर्मथी श्वासोश्वास पूर्ण करे, एवो लब्धिवंत जीव होय, ते उश्वासनामकर्म. ३ जे कर्मने उदयें जीवनुं शरीर, उष्णप्रकाशवान् होय, ते आतपनामकर्म. ४ जे कर्मने उदयें अनुष्णप्रकाशवंत जीवनुं शरीर होय, ते उद्योतनामकर्म. ५ जे कर्मना उदयथी जीवनुं शरीर, अत्यंत स्थूल पण न होय तथा अत्यंत कृश पण न होय, ते अगुरुलघुनामकर्म. ६ जे कर्मना उदयथी आठ प्रातिहार्यादिक चतुर्विध संघस्थापनादिक तीर्थंकर पदवी लहे, ते तीर्थंकरनामकर्म. ७ जे कर्मना उदयें जीवना अंगोपांग ठामना ठाम आवे, पण फेरफार न थाय, ते निर्माणनामकर्म. ८ जे कर्मना उदय थकी जीव, पोतानां अधिके तथा उंठे अंगें करी पीडा पामे, ते उपघातनामकर्म. ए आठ प्रत्येक प्रकृति कहीयें. कारण के ए मांहे बीजा विशेष भेद कोइ न पामीयें, ए प्रकृति एकलीज होय ॥ २५ ॥

तस बायर पज्जत्तं, पत्तेय थिरं सुभं च सुभगं च ॥
सुसरा इज्ज जसं तस, दसगं थावर दसं तु इमं ॥ २६ ॥

अर्थ— १ तस के० त्रसनामकर्म, २ बायर के० बादरनामकर्म, ३ पज्जत्तं के० पर्याप्तनामकर्म, ४ पत्तेय के० प्रत्येकनामकर्म, ५ थिरं के० स्थिरनामकर्म, ६ सुभंच के० शुभनामकर्म, सुभगंच के० सौभाग्यनामकर्म, ८ सुसर के० सुस्वरनामकर्म. ए अइज्ज के० आदेयनामकर्म. १० जसं के० यशःकीर्त्तिनामकर्म. ए तसदसगं के० त्रसदशक जाणवो अने थावरदसंतुइमं के० स्थावरदशक, एमज, ए आगली गाथामां कहेशे ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २६ ॥

१ जे कर्मना उदयथी जीव, स्थावर फीटीने त्रस थाय; हाले, चाले, ते त्रसनामकर्म. २ जे कर्मने उदयें जीव, सूक्ष्मशरीर मूकी बादर चक्षुर्ग्राह्य शरीरने पामे, ते बादरनामकर्म. ३ जे कर्मना उदयथी जीव, आरंभेली पर्याप्ति सर्व पूर्ण करे, ते कर्मप्रकृतिनुं नाम पर्याप्तनामकर्म. ४ जे कर्मने उदयें जीव, साधारण शरीरने मूकी पोताना एक शरीरनो स्वामी थाय, ते कर्मनुं नाम प्रत्येकनामकर्म. ५ जे कर्मने उदयें जीवना दांत, हाड प्रमुख दृढबंध होय, ते स्थिरनामकर्म. ६ जे कर्मना उदयें जीवनी नाभी उपरलो भाग जे मस्तकादिक अंग ते शुभ होय, परने लागे तोपण ते दुःख न माने, ते शुभनामकर्म. ७ जे कर्मने उदयें जीव, उपकारादिक कर्या विना तथा संबंध विना पण लोकने वल्लभ होय, ते सौभाग्यनामकर्म. ८. जे कर्मने उदयें जीवनो कोकीला-

दिकनी पेरें मधुर स्वर होय, ते सुस्वरनामकर्म. ए जे कर्मने उदयें जीवनुं वचन सर्वने मानवा आदरवा योग्य होय, ते आदेयनामकर्म. १० जे कर्मना उदयथी जीवनी यश, कीर्त्ति, सर्वत्र प्रसरी जाय, ते यशःकीर्त्तिनामकर्म. ए त्रसादिक दश प्रकृतिनुं नाम, त्रसदशक कहीयें, ए संज्ञा छे. हवे स्थावरादिक दश प्रकृतिनो समुदाय ते स्थावरदशक कहीयें, ते इम कहेतां ए हवे आगल कहेशुं, ते जाणवुं. ॥ २६ ॥

थावर सुहुम अपज्जं, साहारण अथिर असुन्न डुन्नगाणि॥
डुस्सर अणाइज्जा जस, मिअनामे सेअरा वीसं ॥ २७ ॥

अर्थ—१ थावर के० स्थावरनामकर्म, २ सुहुम के० सूक्ष्मनामकर्म, ३ अपज्जं के० अपर्याप्तनामकर्म, ४ साहारण के० साधारणनामकर्म, ५ अथिर के० अस्थिरनामकर्म, ६ असुन्न के० अशुन्ननामकर्म, ७ डुन्नगाणि के० दौर्जाग्यनामकर्म, ८ डुसर के० डुस्स्वरनामकर्म, ए अणाइज्जा के० अनादेयनामकर्म, १० अजस के० अपयश अपकीर्तिनामकर्म, मिअनामे के० ए नामे स्थावरदशक. से के० ते इअरावीसं के० इतर जे त्रसदशक, ते सार्थे मेलवतां वीश प्रकृति थाय. ए रीतें नामकर्मनी बेंतालीश प्रकृति थइ एटले पिंडप्रकृति चौद, प्रत्येक प्रकृति आठ तथा त्रसदशक अने स्थावरदशक एवं बेंतालीश नेद थया ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २७ ॥

जे कर्मना उदयथी जीव, त्रस फीटी स्थावर थाय, हाली चाली न शके, ते स्थावरनामकर्म. २ जे कर्मना उदयथी घणां शरीर मल्यां थकां पण चक्षुर्ग्राह्य न थाय, एवुं सूक्ष्म शरीर जीव पामे, ते सूक्ष्मनामकर्म. ३ जे कर्मने उदयें जीव आरंनेली पर्याप्ति पूरी कस्याविना मरण पामे, ते अपर्याप्तनामकर्म. ४ जे कर्मने उदयें अनंत जीवनुं साधारण एक शरीर होय, निगोदिया जीवमां प्रत्येक शरीर न पामे, ते साधारणनामकर्म. ५ जे कर्मने उदयें जीव लोहीखाले इत्यादिक शिथिल अवयव होय, ते अस्थिरनामकर्म. ६ जे कर्मने उदयें जीवना पग प्रमुख अशुन्न अंग होय जे बीजाने लागे थके ते अप्रीति पामे, ते अशुन्ननामकर्म. ७ जे कर्मने उदयें जीव, अवगुण कस्याविना तथा वेरादिक संबंध विना पण परने डुर्लन्न लागे, ते दौर्जाग्यनामकर्म. ८ जे कर्मने उदयें जीवनो स्वर, खर, मार्जार अने उंट सरखो रूंनो होय, ते डुःस्वरनामकर्म. ए जे कर्मने उदयें जीवनुं वचन नलुं होय तो पण कोइ आदर करी माने नहीं, ते अनादेयनामकर्म. १० जे कर्मने उदयें जीवनुं अपयश निंदा, सर्वत्र विस्तरे, ते अपयश अपकीर्त्तिनामकर्म. ए रीतें नामकर्मने विषे स्थावरदशक तेथी इतर केहेतां एनी प्रतिपक्षीनूत त्रसादिक दशप्रकृति सहित करतां त्रसविंशतिक कहीयें. ए अठावीश प्रत्येक प्रकृति कहीयें ॥ २७ ॥

॥ हवे ग्रंथलाघव करवाने चतुष्कत्रिकादिक संज्ञा जाणवानो
बीजो प्रकार कहे छे. ॥

तसचउ थिरछक्कं अथि, रछक्क सुहुमतिग थावरचउक्कं ॥
सुनगतिगाइ विनासा, तयाइ संखाहि पयडीहिं ॥ २७ ॥

अर्थ—तसचउ के० त्रस चतुष्क, थिरछक्कं के० स्थिरादिक छ प्रकृति, अथिरछक्क के० अस्थिरपट्क, सुहुमतिग के० सूक्ष्मत्रिक, थावरचउक्क के० स्थावरचतुष्क, सुनगतिगाइ के० सौनाग्यत्रिक. इत्यादिक विनासा के० विकल्पविनापा संज्ञा, तयाइ के० ते ते प्रकृतिथी आदे देइ जेटली संखाहि के० संख्या कहीयें, तेटली पयमीहिं के० प्रकृति लइयें ॥ २७ ॥

त्रस, बादर, पर्याप्त ने प्रत्येक. ए चार प्रकृतिनी संज्ञा त्रसचतुष्क कहीयें. स्थिरनाम, शुननाम, सौनाग्यनाम, सुस्वरनाम, आदेयनाम, यशःकीर्तिनाम, ए छ प्रकृतिनो समुदाय, तेनी संज्ञा स्थिरपट्क कहीयें. अस्थिरनाम, अशुननाम, दौर्नाग्यनाम, दुःस्वरनाम, अनादेयनाम, अयशःकीर्त्तिनाम, ए छ प्रकृतिना समुदायनी संज्ञा अस्थिरपट्क कहीयें. सूक्ष्मनाम,अपर्याप्तनाम, साधारणनाम,ए त्रण प्रकृतिनो समुदाय, तेनी संज्ञा सूक्ष्मत्रिक कहीयें. स्थावरनाम,सूक्ष्मनाम, अपर्याप्तनाम, साधारण नाम, ए चार प्रकृतिनी संज्ञा स्थावरचतुष्क कहीयें. सौनाग्यनाम, सुस्वरनाम, ने आदेयनाम, ए त्रण प्रकृतिनी संज्ञा,सौनाग्यत्रिक कहीयें. इत्यादिक ए शास्त्रमांहे विनासा के० विशिष्टप्ररूपण संज्ञा जाणवी. तेथी संकेत पामे थके शास्त्रज्ञान सुगम थाय. जे प्रकृतिथी जेटली संख्यावाची शब्द कह्यो, ते प्रकृतिथी तेटली प्रकृति गुणतां ते ते विनापा होय, जेम त्रसथी मांमी चार प्रकृति लेतां त्रसचतुष्क कहीयें, एम सर्वत्र समजी लेवुं. ए शास्त्रनुं रहस्य जाणवुं ॥ २७ ॥

वन्नचउ अगुरुलहु चउ, तसाइडु ति चउर छक्क मिच्चाइ ॥
इय अन्नावि विनासा, तयाइ संखाहि पयडीहिं ॥ २९ ॥

अर्थ—वन्नचउ के० वर्णचतुष्क, अगुरुलहुचउ के० अगुरुलघुचतुष्क, तसाइडु के० त्रसादिद्विक, ति के० त्रसत्रिक, चउर के० त्रसचतुष्क, छक्क के० त्रसपट्क, मिच्चाइ के० इत्यादिक इय के० एह, अन्नावि के० अनेरी पण विनासा के० संज्ञा जाणवी. आगल सूत्रमांहे जे प्रकृतिनुं नाम कहेशे, तयाइसंखाहिपयमीहिं के० त्यांथकी मांडीने तेटली संख्यायें प्रकृतिनी विनापा जाणवी ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २९ ॥

ज्यां वर्णचतुष्क सामान्यें कह्युं होय, त्यां १ वर्णनाम, २ गंधनाम, ३ रसनाम, ४ स्पर्शनाम, ए चार प्रकृति लीजें. अगुरुलघुचतुष्क कह्युं होय, त्यां १ अगुरुलघुनाम, २ उपघातनाम, ३ पराघातनाम, ४ उद्धासनाम, ए चार प्रकृति लीजें. १ त्रसनाम, २ बादरनाम, ए बेने त्रसद्विक कहीयें. त्रस, बादर अने पर्याप्त, ए त्रण प्रकृतिनुं नाम, त्रसत्रिक कहीयें. त्रस, बादर, पर्याप्त, प्रत्येक, ए चार प्रकृतिनुं नाम, त्रसचतुष्क कहीयें. त्रस, बादर, पर्याप्त, प्रत्येक, स्थिर अने शुज, ए त्रसषट्क कहीयें. एम जेटली प्रकृति त्रसादिकथी जोइयें, तेटली संख्या लेतां तेहवो संकेत, पंक्ति जाणवो. थीणद्धीत्रिक ज्यां कह्युं होय, त्यां थीणद्धी, निद्रानिद्रा अने प्रचलाप्रचला, ए त्रण प्रकृति लेवी, ए विशेष ठे. पाठलो अर्थ अक्षरार्थमां लखायो ठे ॥ २ए ॥

हवे बेतालीश नामकर्मप्रकृति कही. ते मांहे गत्यादिक चौद पिंडप्रकृति कही अने अहावीश प्रत्येक प्रकृति कही. एम एकत्र बेतालीश, तेमध्यें चौद पिंडप्रकृतिना उत्तर जेद पांशठ आणवाने अनुक्रमें एकेक प्रकृतिनी उत्तरजेदसंख्या कहे ठे. एम सर्व चौद पिंडप्रकृतिना सर्व उत्तर जेद मली विशेषापेक्षायें पांशठ जेद होय, विशेष जेद गुणतां सामान्य जेद चौद न लेवा. जे जणी विशेषनयें सामान्य न देखाय अने सामान्यें विशेष न देखाय.

॥ हवे चौद पिंमप्रकृतिनी उत्तर प्रकृति कहे ठे. ॥

गइआईण उक्कमसो, चउ पण पण ति पण पंच ठ ठक्कं ॥
पण डुग पण ठ चउ डुग, इअ उत्तर जेअ पणसठी ॥ ३० ॥

अर्थ– गइआईणउक्कमसो के० गत्यादिक चौद पिंडप्रकृतिना अनुक्रमे उत्तरजेद कहे ठे. प्रथम गति चउ के० चार जेदे ठे. जाति पण के० पांच जेदे ठे. शरीर पण के० पांच जेदे ठे. उपांग ति के० त्रण जेदे ठे. बंधन पण के० पांच जेदे ठे. संघातन पंच के० पांच जेदे ठे. संघयण ठ के० ठ जेदे ठे. संस्थान ठक्कं के० ठ जेदे ठे. वर्ण पण के० पांच जेदे ठे. गंध डुग के० बे जेदे ठे. रस पण के० पांच जेदे ठे. स्पर्श अठ के० आठ जेदे ठे. आनुपूर्वी चउ के० चार जेदे ठे. विहायोगति डुग के० बे जेदे ठे. इअउत्तरजेअपणसठी के० एम सर्व चौद पिंडप्रकृतिना सर्व मली विशेष जेद गुणतां सामान्य न दिसे, ए रीते उत्तर जेद पांशठ थाय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३० ॥

अडवीस जुआ तिनवइ, संते वा पनरबंधणे तिसयं ॥
बंधण संघाय गहो, तणुसु सामण वण चउ ॥ ३१ ॥

अर्थ–ए पूर्वोक्त पांशठ प्रकृतिने आठ पराघातादिक, दश त्रसादिक अने दश थावरादिक, एवं अडवीसजुआ के० अठावीश प्रत्येक एटले वूटी प्रकृति जेमांहे उत्तर नेद न होय, एवी प्रकृति तेणे करी युक्त करीयें, तेवारें सर्व मलीने नामकर्मनी सत्तायें तिनवइ के० त्राणुं प्रकृति थाय, ए एकसो ने अमतालीश प्रकृतिनी सत्तानी अपेक्षायें थाय. संते के० संति ए प्राकृत शब्द होवाथी सत्ता वाचक ठे एथी सत्कर्मनी प्रतीतिनो वोध थाय ठे. वा शब्द, विकल्पना अर्थवालो ठे एटले एनाथी व्यवहित संवंधनी योजना थाय ठे एटले अथवा पनरवंधणे के० एनी साथे पांच वंधनने स्थानके विशेष अपेक्षाये पंदर वंधण लेखवतां मेलवीयें, तेवारे पिंडप्रकृतिना पांशठ उत्तर नेदने स्थानके पंचोतेर थाय, एटले दश वधे. तेमां वली अठावीश प्रत्येक प्रकृति मेलवीयें तेवारे सिद्धांतने मते, कम्मपयमीने मते, सर्व मली तिसयं के० एकसो ने त्रण प्रकृति नामकर्मनी थाय, तेवारे सर्व कर्मनी मली एकसो ने अठावन प्रकृति सत्तायें होय. हवे नामकर्मनी शडशठ प्रकृति एवी रीते थाय, ते कहे ठे. जेवारे औदारिकादिक पंदर वंधण के० वंधन तथा औदारिकादिक पांच संघाय के० संघातन, ए वीश प्रकृति, तेनुं गहो के० ग्रहण ते तणूसु के० केवल पांच शरीरसाथेज विवक्षिये ग्रहण करीयें, एटले ए वीश नेद जूदा न गणीयें, केवल पांच शरीरमांहे पोत पोतानां वंधन, संघातन नेलवीयें, जे माटे प्रदेशवंधन करतां पिंडप्रकृतिनाग, ते वंधन संघातनो जूदो न होय, शरीर नामकर्ममांहे आवे, ते कारणमाटे ए वीश प्रकृति शरीरमांहेज आवी, ते ठेठी करवी. तथा सामन्नवन्नचऊ के० सामान्यपणे वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श, ए चार गणतां एटले वर्ण, गंध, रस, स्पर्शना उत्तर नेद वीश थाय ठे. तेनी त्यां सामान्यपणे चार प्रकृति लेवी, वाकीनी वर्णादिक शोल प्रकृति ठेठी करवी, अने वीश पूर्वेली, ए रीते वन्नी मली ठत्रीश प्रकृति, ते पूर्वोक्त एकसो ने त्रण प्रकृतिमांहेथी कहाढीयें, तेवारे शेष शडशठ प्रकृति नामकर्मनी रहे ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३१ ॥

॥ वली तेहीज कहे ठे. ॥

इअ सत्तठी वंधो, दएअ नय सम्म मीसया वंधे ॥
वंधुदए सत्ताए, वीस डवीसऽठवन्नसयं ॥ ३२ ॥

अर्थ– इअसत्तठी के० एम शमशठ नामकर्मनी प्रकृति ते वंधोदएअ के० वंधनी अपेक्षायें तथा उदयनी अपेक्षायें अने उदीरणानी अपेक्षायें होय. वली सम्म के० सम्यक्त्वमोहनीय अने मीसयावंधे के० मिश्रमोहनीयनो वंध, नय के० न होय. माटे वंध के० वंधें वीश के० एकसो ने वीश प्रकृति अने उदए के० उदयें डवीस के०

एकसो बावीश प्रकृति तथा सत्ताए के० सत्तायें अडवण्णसयं के० एकसो ने अठावन प्रकृति होय. इति ॥ ३२ ॥

एम एज शडशठ नामकर्मनी प्रकृतिनो ज्यां बंध तथा उदय तथा उदीरणा तथा च शब्दथकी बीजा पण कारणें त्यां शडशठ लेवी, तथा बीजां सात कर्ममांहे मोहनीयकर्मनी अठावीश प्रकृति छे, तेमांहे सम्यक्त्वमोहनीय तथा मिश्रमोहनीय ए बे प्रकृतिनो बंध नथी. कारण के ए बेहु प्रकृतिनुं दल मिथ्यात्वमोहनीयनुं छे जे जणी उपशमसम्यक्त्वें करी शुद्ध कस्यो विपर्यासजनक स्वभाव जेथी टाल्यो, ते सम्यक्त्वमोहनीय कहीयें. जे थकी अर्द्धविरोधस्वभाव टल्यो, ते मिश्रमोहनीय. तेथी ए बन्ने प्रकृतिबंधमां न लेखवीयें अने एनो उदय जिन्न होय जेमाटे सम्यक्त्वमोहनीयनो देशघातिउ रसोदय देशघातिक कहेतां समकितने कांइक हणे ते देशघातिक कहीयें, मिश्रमोहनीयना जावथी कांइक अधिक सम्यक्त्वने हणे, ते देशघातिउ रसोदय. अने मिश्रमोहनीयनो बेठाणीउ रसोदय तथा मिथ्यात्वमोहनीयनो चउठाणीउ सर्वघाति रसोदय तेमाटे सर्व कर्मनी प्रकृति, बंधविचारें एकसो ने वीश लेखवीयें. अने उदय तथा उदीरणाविचारे सम्यक्त्वमोहनीय अने मिश्रमोहनीयनो उदय अधिक लेखवतां एकसो ने बावीश प्रकृति लेखववी. तथा कर्मनी सत्ता विचारतां नामकर्मनी त्राणुं तथा एकसो ने त्रण प्रकृति गुणतां सर्व आठ कर्मनी एकसो ने अडतालीश तथा एकसो ने अठावन प्रकृति होय, ते जूदी जूदी लखी देखाडीयें छैयें.

ज्ञानावरणीयनी पांच, दर्शनावरणीयनी नव, वेदनीयनी बे, मोहनीयनी छवीश, आयुनी चार, नामकर्मनी शडशठ, गोत्रकर्मनी बे, अंतरायनी पांच, ए सर्व थइ एकसो ने वीश प्रकृति बंधयोग्य जाणवी. अने ए पूर्वोक्त प्रकृतिमां मोहनीयनी अठावीश प्रकृति गणतां सर्व कर्मनी एकसो ने बावीश प्रकृति उदय उदीरणायें जाणवी; तथा उपशमनायें पण सर्वोपशमनायें मोहनीयनी अठावीश संक्रमे, माटे एकसो ने बावीश जाणवी. तथा मोहनीयनी अठावीश,नामकर्मनी एकसोने त्रण, शेष छ कर्मनी सत्तावीश; एम सर्व मली सत्तायें एकसो ने अठावन्न प्रकृति होय. अने जो पंदर बंधनने स्थानके पांच बंधन गणीयें, तेवारें नामकर्मनी त्राणुं प्रकृति लेखवतां एकसो ने अडतालीश प्रकृति सत्तायें होय. ॥ ३२ ॥

॥ हवे प्रकृतिना उत्तर जेद, नाम अने अर्थ कहे छे. ॥

नरय तिरि नर सुरगई, इग बिअ तिअ चउ पणिंदि जाइउ ॥
उराल विउवा हा, र तेअ कम्मण पण सरीरा (पाठांतरे)
उरल विअ वेउविअ, आहारगे तेअ कम्मइगा ॥ ३३ ॥

अर्थ– जे कर्मप्रकृतिना उदयथी जीवने नारकी एवे नामें बोलावीयें, ते कर्मनुं नाम निरय के० नरकगति कहीयें. जे थकी तिर्यंच नाम कहेवाय, ते कर्मनुं नाम तिरि के० तिर्यंचगति. जे कर्मना उदयथी जीव, मनुष्य कहेवाय, ते कर्मनुं नाम नर के० मनुष्यगति. जे कर्मना उदयथी जीव, देवता कहेवाय, ते कर्मनुं नाम सुर के० देवगति. एम चार ओदयिक पर्याय मांहेला एक पर्यायथी बीजे पर्यायें जीव जाय, ते माटे एने गइ के० गति कहीयें. ए गतिनाम कर्म चार कह्यां. जे कर्मप्रकृतिना उदयथी जीव, एकेंद्रिय कहेवाय, ते कर्मनुं नाम इग के० एकेंद्रिय जाति. जे कर्मप्रकृतिना उदयथी जीव, बेइंद्रिय कहेवाय, ते कर्मनुं नाम विअ के० बेंद्रियजाति. जे कर्मना उदयथी जीव, चउरिंद्रिय कहेवाय, ते कर्मनुं नाम चउ के० चउरिंद्रियजाति. जे कर्मना उदयथी जीव, पंचेंद्रिय कहेवाय ते कर्मप्रकृतिनुं नाम पणिंदिजाइओ के० पंचेंद्रियजातिनामकर्म कहीयें. ए जातिनामकर्म पांच कह्यां. जो पण नावेंद्रिय इंद्रियावरणक्षयोपशमथी होय अने द्रव्येंद्रिय इंद्रियपर्याप्तिनामकर्मना उदयथी होय पण एज जीव, एकेंद्रिय ठे. एवुं नाम जातिनाम उदयथी होय.

हवे शरीरनामकर्म, पांच कहे ठे. उराल के० ओदारिकनामकर्म, विउव के० वैक्रियनामकर्म, आहार के० आहारकनामकर्म, तेअ के० तेजसनामकर्म, कम्मण के० कार्मणनामकर्म, पण शरीरा के० ए पांच, शरीरनामकर्म कह्यां. तथा पाठांतरें बीजा पदोनो अर्थ तो मलतोज ठे परंतु कम्मइगा के० एक कार्मिक कार्म्मण शरीर, पांचमुं लख्युं ठे.

१ जे उदार एटले सर्व शरीरमांहे प्रधान, जे कारण माटे ए शरीरें करी मोक्ष साधीयें, तीर्थंकर गणधरादिक पदवी नोगवियें, ते नणी मनुष्य, तिर्यंचनुं ओदारिकशरीर, जे कर्मना उदयथी लहीयें तथा ओदारिकपणे पुजल परिणमावियें, ते ओदारिक शरीर.

२ तथा जेणे करी नूचरथी खेचर थाय, खेचरथी नूचर थाय, न्हानुं टाली महोटुं करे अने महोटुं टाली न्हानुं करे, सुरूप कुरूप करे. इत्यादिक विविधक्रियावंत ज्यां होय, ते वैक्रिय बे नेदे ठे. एक ओपपातिक ते देवता तथा नारकीनां शरीर नवप्रत्ययी जाणवां. बीजुं तिर्यंच तथा मनुष्यने लब्धिप्रत्यय ते वैक्रियपणे पुजल परिणमावीयें, ते जे कर्मना उदयथी लहीयें, ते बीजुं वैक्रियशरीर कहीयें.

३ तथा लब्धिवंत चौद पूर्वधर तीर्थंकरनी रुद्धि देखवा निमित्तें तथा संशय नांजवा निमित्तें मुंम हस्त प्रमाण आकाश स्फटिक सरखुं स्वछ अतिसूक्ष्म आहारकवर्गणाना स्कंधें करी शरीर नीपजावीने जिनेश्वर पासें मूके, ते आहारकशरीर जाणवुं, ते जे कर्मना उदयथी थाय तथा आहारकपणे पुजल परिणमावे, ते कर्मप्रकृतिनुं नाम त्रीजुं आहारकशरीरनामकर्म जाणवुं.

४ तथा जमेला आहारने पचाववानुं हेतु तथा तेजोलेश्यानिर्गमहेतु, ते तैजस शरीर जाणवुं, ते जे कर्मना उदयथी लहीयें, ते कर्मप्रकृतिनुं नाम तैजसशरीर जाणवुं.

५ जे कर्मदल, जीव प्रदेशसाथे क्षीर नीरनी पेरे मली रह्यां छे ते कार्मण शरीर सर्व शरीरनुं बीजभूत, जे कर्मना उदयथी कर्मवर्गणादल लेइ कर्मपणे परिणमावे, ते पांचमुं कार्मण शरीर जाणवुं. तथा (पाठांतरे) टीकाकारे कहेलुं छे जे कर्म परमाणुने विषे निष्पन्न थयुं होय तेने कार्मिक एक कार्मण शरीर कहीयें. कर्म परमाणुज आत्मप्रदेश सहित क्षीर नीरनी पेठें अन्योऽन्य अनुगत थाय छे ते कार्मण शरीर कहेवाय छे. कर्मनो विकार, तेज कार्मण एवी व्युत्पत्ति छे ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३३ ॥

॥ हवे ए पूर्वोक्त औदारिकादिक शरीरें अंगोपांग होय, ते माटे अंगोपांग कहे छे. ॥

बाहु रु पिठि सिर उर, उअरंग उवंग अंगुलीपमुहा ॥
सेसा अंगोवंगा, पढम तणुतिगस्सुवंगाणि ॥ ३४ ॥

अर्थ-तेमां प्रथम आठ अंगनां नाम कहे छे. बाहू के० बाहु बे एटले भुजा बे, ऊरु के० बे जंघा साथल, एवं चार, पिठि के० पुंठि वांसो, एवं पांच, सिर के० मस्तक, एवं छ, उर के० हृदय हैयुं, एवं सात, उअरंग के० उदर एटले पेट, एवं आठ, ए आठ अंग कहीयें. उवंगअंगुलीपमुहा के० उपांग ते अंगुली प्रमुख जाणवां. एटले ए अंगने लाग्या जेम हाथ, तेम हाथने लागी अंगुली, जंघाने लाग्या ढींचण प्रमुख तेने उपांग, एवी संज्ञा कहीयें; सेसाअंगोवंगा के० ए थकी शेष थाकता एवा जे आंगलीना पर्व, रेखा प्रमुख ते अंगोपांग जाणवा. ए अंगोपांग पढमतणुतिस्सुवंगाणि के० पहेलां त्रण शरीर जे औदारिक, वैक्रिय अने आहारक, एने होय. त्यां औदारिक शरीरें औदारिक अंगोपांग, अने वैक्रियशरीरें वैक्रियअंगोपांग, आहारकशरीरें आहारक अंगोपांग, एम त्रण जाणवां. ए अंग अने उपांग थकी शेष रह्यां जे अंगुलीना विभुया, हाथनी रेखा, नख, केश, रोमादिक, तेने अंगोपांग कहीयें. एम एक अंग, बीजां उपांग अने त्रीजां अंगोपांग. ए पण त्रण कहीयें. पढमतणु एटले जे कर्मना उदयथी औदारिकादिक शरीरपणे परिणम्या पण ते पुद्गल एहवे अंगोपांगने आकारपणे परिणमे, हस्तादिक आकार नीपजे, ते अंगोपांगकर्म. अथवा ए त्रण शरीरें होय अने तैजस तथा कार्मण ए बे शरीर जीवप्रदेशनी साथें क्षीर नीरनी पेरें मळी रह्यां छे तेहनुं कांइ संस्थान नथी, तेथी तेनां अंगोपांग न होय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३४ ॥

॥ हवे ए अंगोपांगना पुजल बंधन, नामकर्मविना न बंधाय, ते
जणी पछी बंधन नाम कहे छे ॥

उरलाइ पुग्गलाणं, निबद्ध बज्झं तयाण संबंधं ॥
जं कुणइ जउ समं तं, बंधण मुरलाई तणु नामा ॥ ३५ ॥

अर्थ—उरलाइपुग्गलाणं के० औदारिकादिक शरीरना पुजलने निबद्ध के० पूर्वे बांधेला अने बज्झं के० हमणां बंधाता, तयाण के० तेनी साथें संबंधं के० संबंध करे, जोडे अने जं के० जे कुणइ के० करे, जउसमं के० लाख, राल सरखुं तं के० ते बंधण के० बंधननामकर्म, मुरलाइतणुनामा के० औदारिकादिक पांच शरीरने नामें जाणवुं ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ३५ ॥

औदारिकशरीरें तथा आदि शब्द थकी वैक्रियें, आहारकें तथा तैजसें अने कार्मणें, ए पांच शरीरनामकर्म उदयें शरीरपणे परिणम्या पण पुजल मांहोमांहे पूर्वे बांध्या छे अने वली बांधतो जोडतो जाय छे, ते पुजलनो मांहोमांहे बंध पडे छे. तेणे करी जूदा विखरता नथी, जे कर्मनाउदयथी ते कर्मनुं नाम बंधननाम ए मान्युं जोइयें. अन्यथा मांहोमांहे पुजल मली न रहे, जेम राल, लाख अने गुंदरादिकें करी जे जिन्न वस्तु जोमीयें ते केटलोएक काल सुधी मली रहे, जिन्न न थाय, तेम जे कर्मने उदयें जे पूर्वे ग्रह्यां छे एवां औदारिक पुजल तेणे करी नवां ग्रही ते औदारिक पुजल मेलवी मेलवी जोडी शरीर वधारे छे जे कर्मने उदयें, ते औदारिक बधन. एम जे कर्मनेउदये पूर्वे बांध्यां वैक्रिय पुजल साथें बंधाता नवा वैक्रिय पुजल बांधी शरीर वधारे, ते बीजुं वैक्रियबंधनां तेमज जे कर्मने उदयें आहारक पुजलसाथे आहारकपुजलनो बंध करी करी शरीर बांधे, वधारे, ते आहारकबंधननाम. ए त्रण शरीरना आरंजने समये सर्व बंध जाणवो. पछी ज्यांसुधी ते शरीर धारण करे, त्यांसुधी देशबंध जाणवो अने तेजस तथा कार्मण, ए बे शरीरनो सर्वथा देशबंधज होय, पण सर्वबंध न होय, जे जणी ए बे शरीरनो केवारें अबंधक होय ने बंधक नथी होतो तेथी ए शरीरनो प्रथम आरंज समय न पामीयें, तेथी सर्वबंध न होय. जे कर्मने उदयें तेजस शरीरना पुजलने पूर्वे बांधेला तेजसपुजलनी साथें बंध पाडे, ते तैजसबंधननाम. तेमज जे कर्मना उदयथी पूर्वे ग्रह्यां कर्मदलसाथे नवा कर्म पुजलनो संबंध करे, ते कार्मणबंधननाम. एम पुजलनुं बंधन तो थाय, जो पूर्वे मल्या होय तो थाय, ते माटे बंधननाम कहीयें ॥ ३५ ॥

॥ हवे संघातननाम कहेछे. ॥

जं संघायइ उरला, इ पुग्गले तणगणं वदंताली ॥
तं संघायं बंधण, मिव तणु नामेण पंचविहं ॥ ३६ ॥

अर्थ– जं के० जे कर्म संघायइ के० एकठां करवां, उरलाइ के० औदारिकादिक पांच शरीरना जे पुग्गले के० पुजल, ते प्रत्यें तणगणंव्वदंताली के० जेम तृणखलाना समूह प्रत्यें दंताली एकठो करे, तेनी पेरें करवा तं के० ते संघायं के० संघातननामकर्म कहीयें. बंधणमिव के० बंधननी पेरें तेना पण तणुनामे के० पांच शरीरने नामे पंचविहं के० पांच नेद ठे. इत्यक्षरार्थः ॥ ३५ ॥

जे कर्मना उदयथी औदारिकादिक योग्य पुजलने संघातयति कहेतां एकठा करे, ते संघातन. हवे जीव, प्रथम संघातननामने उदयें करी औदारिकादिक पुजलनो राशि करे, ते बंधननामें करी बांधे अने अंगोपांगनामथी हाथ, पगना आकार करे. अहीं दृष्टांत देखाडे ठे. जेम दंताली कहेतां मारवाडमां प्रसिद्ध काष्ट उपकरण विशेष तेणे करी जेम विखरेलां तृणखलाने बुहारीने एकठां करीयें पठी तेनो सुखें पारो बंधाय, तेम संघातननामकर्मे करी एकठां कस्यां एवां जे दल तेनो बंधननामे बंध होय, ते संघातननामकर्म; ते पण जेम पांच शरीरनां पांच बंधन कह्यां, तेम ए संघातन पण पांच नेदें ठे, ते सूत्रथी कहीयें ठेयें. जे कर्मने उदयें जीव, औदारिकपुजल मेलवे, ते पहेलुं औदारिक संघातन. जे कर्मने उदयें जीव, वैक्रिय पुजल मेलवे, ते बीजुं वैक्रियसंघातन. जे कर्मने उदयें जीव, आहारकना पुजल मेलवे, ते त्रीजुं आहारकसंघातन. जे कर्मने उदयें जीव, तैजस शरीरना पुजल मेलवे, ते चोथुं तैजससंघातन. जे कर्मने उदयें जीव, कार्मणना पुजल मेलवे, ते पांचमुं कार्मणसंघातन. एम पांच संघातननाम कह्यां. ते पठी संघयण कहेशे. ॥ ३६ ॥

॥ तथा प्रकारांतरें सत्तायें पन्नर बंधन आणवाने गाथा कहे ठे. ॥

उराल विउव्वा हा, र याणं सग तेअ कम्मजुत्ताणं ॥
नव बंधणाणि इअर, दु सहिआणि तिन्नि तेसिं च ॥ ३७ ॥

अर्थ– उराल के० औदारिक, विउव्व के० वैक्रिय तथा आहारयाणं के० आहारक ए त्रणने सग के० पोतपोतानी सार्थे जोडतां त्रण बंधन थाय, अने ए त्रण शरीरने तेअ के० तैजससार्थे अने कम्म के० कार्मण सार्थे, जुत्ताणं के० युक्त करतां पण त्रण त्रण थाय. नवबंधणाणि के० एम त्रण शरीरना नव बंधन थाय. तथा इअर के० इतर जे तैजस अने कार्मण, ए दु के० बेनी सार्थे सहिआणि के० सहित करतां तिन्नि तेसिं के० त्रण त्रण बंधन तैजस कार्मणनां. ए पंदर बंधन थाय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ३७ ॥

औदारिक, वैक्रिय अने आहारक, ए त्रणने पोतपोतानी सार्थे जोडतां त्रण बंधन थाय. तथा ए त्रण सार्थे तैजस शरीर जोडतां पण त्रण बंधन थाय तथा ए त्रण सार्थे कार्मण शरीर जोडतां त्रण बंधन थाय. एवं नव बंधन देखाडीयें ठेयें.

१ जे कर्मना उदयथी औदारिक साथें औदारिक पुद्गल बंधाय, ते औदारिक औदारिकबंधन. २ जे कर्मना उदयथी वैक्रिय साथें वैक्रिय दलनो बंध थाय, ते वैक्रिय वैक्रियबंधन. ३ जे कर्मना उदयथी आहारक साथें आहारकदलनो बंध थाय, ते आहारक आहारकबंधन. ४ जे कर्मना उदयथी औदारिकदल साथें तैजस दलनो बंध थाय, ते औदारिकतैजसबंधन. ५ जे कर्मना उदयें वैक्रिय साथे तैजस दलनुं बंधन होय, ते वैक्रियतैजसबंधन. ६ जे कर्मना उदयें आहारकनुं तैजसदल साथें बंधन होय, ते आहारकतैजसबंधन. एम एज त्रण साथें कार्मण पण लेवुं. ७ जेना उदयें औदारिक साथें कार्मण दलनो बंध थाय, ते औदारिककार्मणबंधन. ८ जेना उदयें वैक्रियदल साथें कार्मण दलनो बंध थाय, ते वैक्रियकार्मणबंधन. ए जेहना उदयें आहारक साथें कार्मणदलनुं बंधन होय, ते आहारककार्मण बंधन. ए रीतें नव बंधन कह्यां. ए मिश्रयोगने विषे जाणवां तथा बीजे पण जाणवां.

१० तेमज औदारिकादिक त्रणनी साथें इतर कहेतां जूदां जे तैजस अने कार्मण तेना मिश्रस्कंध साथें एटले ए बन्नेनी साथें औदारिकनो जेने उदयें बंध होय, ते दशमुं औदारिकतैजसकार्मण बंधन. ११ जेना उदयें वैक्रिय साथें तैजसकार्मणदल मले, ते वैक्रियतैजसकार्मणबंधन. १२ जेना उदयें आहारक साथें तैजसकार्मणबंधन होय, ते आहारकतैजसकार्मणबंधन. हवे त्रण तैजस कार्मणनांज बंधन कहे छे. एटले–१३ जेना उदयें तैजसदल साथें तैजसनो बंध होय, ते तैजसतैजसनुं बंधन. १४ जेना उदयें कार्मण साथें तैजसनो बंध होय, ते तैजसकार्मणबंधन. १५ जेना उदयें कार्मण साथें कार्मणकर्मदलनो मांहोमांहे बंध होय, ते पंदरमुं कार्मणकार्मणबंधन. ए पंदर बंधन कह्यां ॥ ३७ ॥

हवे ए पन्नर बंधनने गुणवाने प्रकारांतरें पाठांतर गाथा कहे छे. "उरलाईणउसग ते, अकम्म सहिआण पण चउ ति बंधा ॥ पढमाण तेअ कम्मेहिं, तिन्नि इअ पन्नर बंधणया " ॥ १ ॥ हवे ए गाथानो अर्थ कहे छे. उरलाईणउ के० औदारिकादिक पांच शरीरनां पुद्गलनां सग के० आप आप साथें मलवानां हेतुभूत प्रथम पांच बंधन, ते अकम्मसहिआणपणचउतिबंधा के० ते तैजसव्यतिरिक्त शेष चार शरीरना दलने तैजससाथें मलवानां हेतुभूत चार बंधन तथा तैजसकार्मण विना अनेरां जे त्रण शरीरदल, तेने कार्मण साथें मेलववानां त्रण बंधन तथा तेने तैजसकार्मणसंबंधें त्रण बंधन. एवं पंदर बंधननां नाम लखीयें छेयें. प्रथम औदारिकऔदारिकबंधन, बीजुं वैक्रियवैक्रियबंधन, त्रीजुं आहारकआहारकबंधन, चोथुं तैजसतैजसबंधन, पांचमुं कार्मणकार्मणबंधन, ए पांच पोतपोताथी तथा छठुं औदारिकतैजसबंधन, सातमुं वैक्रियतैजसबंधन, आ-

अर्थ— जं के० जे कर्म संघायइ के० एकठां करवां, उरलाइ के० औदारिकादिक पांच शरीरना जे पुग्गले के० पुजल, ते प्रत्यें तणगणंचदंताली के० जेम तृणसमूह प्रत्यें दंताली एकठो करे, तेनी पेरें करवा तं के० ते संघायं के० संघातननामकर्म कहीयें. बंधणमिव के० बंधननी पेरें तेना पण तणुनामे के० पांच शरीरने नामे पंचविहं के० पांच भेद छे. इत्यक्षरार्थः ॥ ३५ ॥

जे कर्मना उदयथी औदारिकादिक योग्य पुजलने संघातयति कहेतां एकठा करे ते संघातन. इहां जीव, प्रथम संघातननामने उदयें करी औदारिकादिक पुजलराशि करे, ते बंधननामें करी बांधे अने अंगोपांगनामथी हाथ, पगना आकार थाय. अहीं दृष्टांत देखाडे छे. जेम दंताली कहेतां मारवाडमां प्रसिद्ध काष्ठ उपकरण विशेष तेणे करी जेम विखरेलां तृणखलाने बुहारीने एकठां करीयें पछी तेनो सुखें भार बंधाय, तेम संघाननामकर्मे करी एकठां कस्यां एवां जे दल तेनो बंधननामें बंध होय ते संघाननामकर्म; ते पण जेम पांच शरीरनां पांच बंधन कह्यां, तेम ए संघातन पण पांच भेदें छे, ते मुखथी कहीयें छैयें. जे कर्मने उदयें जीव, औदारिकपुजल मेलवे, ते पहेलुं औदारिक संघातन. जे कर्मने उदयें जीव, वैक्रिय पुजल मेलवे, ते बीजुं वैक्रियसंघातन. जे कर्मने उदयें जीव, आहारकना पुजल मेलवे, ते त्रीजुं आहारकसंघातन. जे कर्मने उदयें जीव, तैजस शरीरना पुजल मेलवे, ते चोथुं तैजससंघातन. जे कर्मने उदयें जीव, कार्मणना पुजल मेलवे, ते पांचमुं कार्मणसंघातन. एम पांच संघातननाम कह्यां. ते पछी संघयण कहेशे. ॥ ३६ ॥

॥ तथा प्रकारांतरें सत्तायें पन्नर बंधन आणवाने गाथा कहे छे. ॥

उरलाइ विउव्वा हा, र याणं सग तेअ कम्मजुत्ताणं ॥
नव बंधणाणि इअर, दु सहिआणि तिन्नि तेसिं च ॥ ३७ ॥

अर्थ— उरलाइ के० औदारिक, विउव्व के० वैक्रिय तथा आहारयाणं के० आहारक ए त्रणने सग के० पोतपोतानी सायें जोडतां त्रण बंधन थाय, अने ए त्रण शरीरने तेअ के० तैजससायें अने कम्म के० कार्मण सायें, जुत्ताणं के० युक्त करतां पण त्रण त्रण थाय. नवबंधणाणि के० एम त्रण शरीरना नव बंधन थाय. तथा इअर के० इतर जे तैजस अने कार्मण, ए दु के० बेनी सायें सहिआणि के० सहित करतां तिन्नि तेसिं के० त्रण त्रण बंधन तैजस कार्मणनां. ए पंदर बंधन थाय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ३७ ॥

औदारिक. वैक्रिय अने आहारक, ए त्रणने पोतपोतानी सायें जोडतां त्रण बंधन थाय. तथा ए त्रण सायें तैजस शरीर जोडतां पण त्रण बंधन थाय तथा त्रण सायें कार्मण शरीर जोडतां त्रण बंधन थाय. एवं नव बंधन देखाडीयें छैयें.

१ जे कर्मना उदयथी ओदारिक साथें ओदारिक पुजल बंधाय, ते ओदारिक ओदारिकबंधन. २ जे कर्मना उदयथी वैक्रिय साथें वैक्रिय दलनो बंध थाय, ते वैक्रिय वैक्रियबंधन. ३ जे कर्मना उदयथी आहारक साथें आहारकदलनो बंध थाय, ते आहारक आहारकबंधम. ४ जे कर्मना उदयथी ओदारिकदल साथें तेजस दलनो बंध थाय, ते ओदारिकतैजसबंधन. ५ जे कर्मना उदयें वैक्रिय साथे तेजस दलनुं बंधन होय, ते वैक्रियतैजसबंधन. ६ जे कर्मना उदयें आहारकनुं तेजसदल साथें बंधन होय, ते आहारकतैजसबंधन. एम एज त्रण साथें कार्मण पण लेवुं. ७ जेना उदयें ओदारिक साथें कार्मण दलनो बंध थाय, ते ओदारिककार्मणबंधन. ८ जेना उदयें वैक्रियदल साथें कार्मण दलनो बंध थाय, ते वैक्रियकार्मणबंधन. ए जेहना उदयें आहारक साथें कार्मणदलनुं बंधन होय, ते आहारककार्मण बंधन. ए रीतें नव बंधन कह्यां. ए मिश्रयोगने विषे जाणवां तथा बीजे पण जाणवां.

१० तेमज ओदारिकादिक त्रणनी साथें इतर कहेतां जूदां जे तेजस अने कार्मण तेना मिश्रस्कंध साथें एटले ए बन्नेनी साथें ओदारिकनो जेने उदयें बंध होय, ते दशमुं ओदारिकतैजसकार्मण बंधन. ११ जेना उदयें वैक्रिय साथें तेजसकार्मणदल मले, ते वैक्रियतैजसकार्मणबंधन. १२ जेना उदयें आहारक साथें तेजसकार्मणबंधन होय, ते आहारकतैजसकार्मणबंधन. हवे त्रण तेजस कार्मणनांज बंधन कहे छे. एटले–१३ जेना उदयें तेजसदल साथें तेजसनो बंध होय, ते तैजसतैजसनुं बंधन. १४ जेना उदयें कार्मण साथें तेजसनो बंध होय, ते तैजसकार्मणबंधन. १५ जेना उदयें कार्मण साथें कार्मणकर्मदलनो मांहोमांहे बंध होय, ते पंदरमुं कार्मणकार्मणबंधन. ए पंदर बंधन कह्यां ॥ ३७ ॥

हवे ए पन्नर बंधनने गुणठाने प्रकारांतरें पाठांतर गाथा कहे छे. "उरलाईणउसग ते, अकम्म सहिआण पण चउ ति बंधा ॥ पढमाण तेअ कम्मेहिं, तिन्नि इअ पनर बंधणया " ॥ १ ॥ हवे ए गाथानो अर्थ कहे छे. उरलाईणउ के० ओदारिकादिक पांच शरीरनां पुजलनां सग के० आप आप साथें मलवानां हेतुभूत प्रथम पांच बंधन, ते अकम्मसहिआणपणचउतिबंधा के० ते तैजसव्यतिरिक्त शेष चार शरीरना दलने तैजससाथें मलवानां हेतुभूत चार बंधन तथा तैजसकार्मण विना अनेरां जे त्रण शरीरदल, तेने कार्मण साथें मेलववानां त्रण बंधन तथा तेने तेजसकार्मणसंबंधें त्रण बंधन. एवं पंदर बंधननां नाम लखीयें छेयें. प्रथम ओदारिकओदारिकबंधन, बीजुं वैक्रियवैक्रियबंधन, त्रीजुं आहारकआहारकबंधन, चोथुं तेजसतैजसबंधन, पांचमुं कार्मणकार्मणबंधन, ए पांच पोतपोताथी तथा छहुं ओदारिकतैजसबंधन, सातमुं वैक्रियतैजसबंधन, आ-

अर्थ—समचउरंसं के० १ समचतुरस्रसंस्थान, निग्गोह के० २ न्यग्रोधसंस्थान, साइ के० ३ सादिसंस्थान, खुज्जाइ के० ४ कुब्जसंस्थान, वामणं के० ५ वामनसंस्थान, हुंडं के० ६ हुंडसंस्थान, ए संठाणा के० संस्थाननां नाम कह्यां. वण्णकिण्ह के० १ कृष्णवर्णनामकर्म, नील के० २ नीलवर्णनामकर्म, लोहिय के० ३ लोहितवर्णनामकर्म, हलिद्द के० ४ हरिद्रकपीतवर्णनामकर्म, सिआ के० ५ श्वेतवर्णनामकर्म ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ४० ॥

१ सम एटले समा सरखा चतुः एटले चार अस्र एटले खूणा ज्यां होय, एटले पलोंठी वाली बेठां थकां दोरी साथें, मवीयें ज्यां बेन्ने जानुनुं अंतर, अने डाबा जानुनो जमणो खंजो तथा जमणा जानुनो डाबो खंजो पलोंठी पीठ साथें ललाट मलतां ए चारे दोरी सरखी थाय, ते समचतुरस्रसंस्थान. अथवा समस्त अंग सामुद्रिक शास्त्रोक्तलक्षणसहित शुभ होय, ते समचतुरस्रसंस्थान कहीयें. ते जे कर्मप्रकृतिना उदयथी होय, ते समचतुरस्रसंस्थाननामकर्म जाणवुं. ते देवता सर्वने समचतुरस्र संस्थान होय.

२ जेम वटवृक्षनो उपरलो जाग पूर्ण होय, तेम जे संस्थानें करी नाजी उपरलो जाग विस्तरलक्षणोपेत पूर्ण प्रमाण होय अने नीचलो जाग हीन होय, एवुं न्यग्रोधसंस्थान, जे कर्मना उदयथी पामीयें, ते कर्मप्रकृतिनुं नाम, न्यग्रोधसंस्थान जाणवुं.

३ ज्यां नाजी थकी नीचेनां अंग, उत्तममानोपेत होय अने पेट उपरनां अंग हीन होय, ते सादिसंस्थान, जे कर्मना उदयथी थाय, ते कर्मनुं नाम पण तेज जाणवुं.

४ ज्यां हाथ, पग, मुख अने ग्रीवादिक उत्तम होय अने हृदय, पेट, पूंठ, अधम हीन होय, ते कुब्जसंस्थान, जे कर्मना उदयथी पामीयें, ते कर्मनुं नाम तेज जाणवुं.

५ ज्यां हाथ अने पग, हीन होय अने बीजां अंग उत्तम होय, ते वामनसंस्थान, जे कर्मना उदयथी पामीयें, ते कर्मनुं नाम तेज जाणवुं.

६ ज्यां समस्त अंगनां अवयव लक्षण हीन भूंडा होय, ते हुंडसंस्थान, जे कर्मना उदयथी प्राप्त थाय, ते कर्मनुं नाम पण तेहीज जाणवुं. संस्थान ते शरीरनां आकारविशेष, तेनुं हेतुभूत जे नामकर्मप्रकृति, ते संस्थाननामकर्म कहीयें. नारक, तिर्यंच, मनुष्यने छ संस्थान होय अने शेष सर्व जीवने हुंडसंस्थान होय.

हवे [illegible]शरीरने विषे व्यवहारें जे वर्णादिक होय तेना हेतुभूत वर्णादिक [illegible] नाम कहे छे. तेमां प्रथम पांच वर्णनां नाम कहे छे.

१ जे कर्मना उदयथी जीवनुं शरीर, मशीनी पेरें तथा गलीनी पेरें नीलुं, कालुं, होय, ते कर्मप्रकृतिनुं नाम कृष्णवर्ण कहीयें.

२ जे कर्मना उदयथकी जीवनुं शरीर, शुकपिछ सरखुं तथा जंगाल सरखुं नील होय, ते कर्मप्रकृतिनुं नाम नीलवर्ण कहीयें.

३ जे कर्मना उदयथी जीवनुं शरीर हलदर तथा हरियाल तथा चंपाना फूल सरखुं पीले वर्णे होय, ते हरिद्रकपीतवर्णनामकर्म जाणवुं. ४ जे कर्मना उदयथी जीवनुं शरीर, हिंगलो तथा सिंदूर तथा जासूलनां फूल जेवुं लोहित के० रातुं होय, ते कर्मनुं नाम लोहितनामकर्म जाणवुं. ५ जे कर्मना उदयथी जीवनुं शरीर शंख, कुंद, चंद्रकिरण सरखुं तथा गोरवर्ण होय, ते श्वेतवर्णनामकर्म जाणवुं.

॥ एम वर्णनाम कही, ते पुफलगुणसादृश्यें गंधनाम कहेछे. ॥

सुरही डुरही रस पण, तित्त कडु कसाय अंबिला महुरा
फासा गुरु लहु मिउ खर, सी उएह सिणिद्ध रुक्का ॥ ४१ ॥

अर्थ– सुरही के० सुरभिगंधनामकर्म, डुरही के० डुरभिगंधनामकर्म, रसपण के० रस पांच कहे छे. तित्त के० तिक्तरसनामकर्म, ते तिक्तरस; कडु के० कटुकरसनामकर्म, ते कटुरस, ३ कसाय के० कषायलरसनामकर्म, ते कषायेलो रस; अंबिला के० आम्लरसनामकर्म, ते खाटो रस, आंबलीनो रस; ५ महुरा के० मधुररसनामकर्म ते मीठो रस. फासा के० हवे आठ फरस कहे छे. १ गुरु के० गुरुस्पर्शनामकर्म, २ लहु के० लघुस्पर्शनामकर्म, ३ मिउ के० मृदुस्पर्शनामकर्म, ४ खर के० खरस्पर्शनामकर्म, ५ सी के० शीतस्पर्शनामकर्म, ६ उएह के० उष्णस्पर्शनामकर्म, ७ सिणिद्ध के० स्निग्धस्पर्शनामकर्म, ८ रुक्क के० रूक्षस्पर्शनामकर्म, ए अठ के० आठ स्पर्श जाणवा ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ४१ ॥

ते गंधना बे भेद छे. १ जे कर्मने उदयें कर्पूर, कस्तुरी, अने फूलना सुगंध सरखो शरीरनो गंध होय, ते कर्मनुं नाम सुरभिगंधनामकर्म कहीयें. ए शरीर श्री तीर्थंकर तथा पद्मिनी स्त्रीनेज होय. २ जे कर्मने उदये जीवनुं शरीर, लशणादिकनी पेरे मृतकनी पेरे डुर्गंधवालुं होय, ते कर्मनुं नाम, डुरभिगंधनामकर्म कहीयें. ए बे गंधनां नाम कह्यां.

हवे रसनां नाम कहे छे. ते रसना पांच भेद छे. जो पण क्षारादिक रस ग्रंथांतरे मान्या छे ते पण एमांहे अंतर्भावे छे. १ जे कर्मना उदयें जीवनुं शरीर, लींब करियाताना सरखुं तिक्त कडवुं होय, ते तिक्तरसनामकर्म. २ जे कर्मना उदयें जीवनुं

शरीर, शुंठ अने मरी सरखुं कडु कहेतां तीखा रस जेवुं होय, ते कर्मनुं नाम कडु रसनामकर्म. ३ जे कर्मना उदयथी जीवनुं शरीर, हरडे अने बहेडा सरखुं कषायेला रस जेवुं होय, ते कर्मनुं नाम पण तेज जाणवुं. ४ जे कर्मना उदयें जीवनुं शरीर, लींबू अने आंबलीना रस जेवुं आम्ल एटले खाटुं होय, ते कर्मनुं नाम तेज जाणवुं. ५ जे कर्मने उदयें जीवने शरीरें शेलडी, दूध, अने साकर जेवो मीठो रस लहीयें, ते कर्मनुं नाम, मधुररसनामकर्म. ए पांच रसनां नाम कह्यां.

हवे आठ स्पर्शनां नाम कहे छे. १ जे कर्मने उदयें जीवनुं शरीर, लोहना गोलानी पेरें जारी होय, सहेजें नीची गति होय, ते कर्मनुं नाम गुरुस्पर्श जाणवुं. २ जे कर्मने उदयें जीवनुं शरीर, अर्कतूलनी पेरें हलवुं होय, ते लघुस्पर्शनामकर्म. ३ जे कर्मने उदयें जीवना शरीरनो स्पर्श, वेतस तथा माखणनी पेरें सुकुमाल मृडु होय, ते मृडु नामकर्म. ४ जे कर्मने उदयें जीवना शरीरनो स्पर्श, गायनी जीजनी पेरें खरसठ होय, ते खरसठनामकर्म. ५ जे कर्मना उदयें जीवना शरीरनो स्पर्श, हीमनी पेरे अत्यंत शीतल होय, ते शीतनामकर्म. ६ जे कर्मना उदयें जीवना शरीरनो स्पर्श, अग्निनीपेरें उल होय, ते उष्णनामकर्म. ७ जे कर्मना उदयें जीवना शरीरनो स्पर्श, घृत तैलनी पेरें चीकट स्नेहवंत होय, ते कर्मप्रकृतिनुं नाम स्निग्ध जाणवुं. ८ जे कर्मना उदयें जीवना शरीरनो स्पर्श, राखनी पेरें लूखु निःस्नेह होय, तेनुं नाम रूक्ष जाणवुं. ॥ ४१ ॥

॥ ए वर्णादिक वीश प्रकृतिमांहे शुज्ञ केटली ? अने अशुज्ञ केटली ? ते कहे छे. ॥

नील कसिणं डुगंधं, तित्तं कडुअं गुरुं खरं रुक्कं ॥
सीअं च असुह नवगं, इक्कारसगं सुजं सेसं ॥ ४२ ॥

अर्थ— नील के० नीलवर्ण, कसिणं के० कृष्णवर्ण, ए बे वर्ण अने डुगंधं, के० डुर्गंध, ए एक गंध, तथा तित्तं के० तिक्तरस, कडुअं के० कटुकरस. ए बे रस, अने गुरुं के० गुरुस्पर्श, खरं के० खरस्पर्श, रुक्कं के० रूक्षस्पर्श, सीअंच के० शीतस्पर्श, ए चार स्पर्श. असुहनवगं के० एवं अशुज्ञ पापप्रकृतिनुं नवक जाणवुं. अने सेसं के० शेष रही जे इक्कारसगं के० अगीआर प्रकृति, ते शुज्ञ जाणवी ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ४२ ॥

औदारिकशरीरथी मांमीने इहां सुधी जे कर्मप्रकृति कही, ते सर्वपुज्ञलविपाकनी कही, जेजणी एनो विपाक एटले रसोदय ते जीवाश्रित औदारिक शरीर आ-

अधीने होय. शरीर, अंगोपांग, बंधन, संघातन, संघयण, संस्थान, वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श. ए समस्त विशेष जे कह्यां, ते शरीरपुजलने विषे होय. तेथी एनां हेतुजूत कर्म, ते पुजलविपाकी कहीयें. तथा अहीं शरीरना वर्णादिक, लोकव्यवहारनयथी लेवा, अन्यथा निश्चयनयमतें तो औदारिकादिकशरीर पुजलें पांच वर्ण, बे गंध, पांच रस, आठ स्पर्श, एवं वीश गुण होय. पण अहीं जे वर्णादिक लोकव्यवहारें कहेवाय ते उत्कट वर्णादिक पर्याय हेतुजूत नामकर्म, तेनी प्रकृति कही, तेमांहे एक नीलो, बीजो कालो, ए बे वर्ण; तथा एक डुर्गंध, एवं त्रण तथा तिक्त अने कटु ए बे रस, एवं पांच; तथा गुरु, खर, रूक्ष अने शीत, ए चार स्पर्श; ए नव प्रकृति लोकने विषे अनिष्ट होय. ते माटे अशुज ठे तेथी एना हेतजूत कर्मनुं नाम पण अशुज जाणवुं, जे कारण माटे संक्लेशें एनो कटुरस वधे, अने विशोधें घटे, तेथी ए नव, पापप्रकृतिमध्यें लेखवीयें, तेथी ए अशुजनवक कह्युं. पाप प्रकृतिमांहे सामान्यें वर्णादि चार अशुज कह्यां ठे. अने अहीं विशेषें नव कह्यां.

ए नव जेदथी शेष रह्या अगीआर जेद, ते शुज ठे, सर्व लोकने इष्ट होय, ते जणी तेनुं निमित्तजूत जे कर्म, ते पण विशुद्धें तेनो मिष्टरस वधे, ते माटे शुज पुण्यप्रकृति कही. ते अगीआरनां नाम कहे ठे. श्वेत, पीत ने रक्त, ए त्रण वर्ण. एक सुरजिगंध. कषायल, आम्ल ने मधुर, ए त्रण रस. लघु, मृडु, स्निग्ध अने उल, ए चार स्पर्श. एवं अगीआरने विशेषनयें पुण्यप्रकृति कहीयें. ए वर्णादिक वीश नामनी प्रकृति कही ॥ ४२ ॥

॥ हवे आनुपूर्वी नामकर्म कहे ठे. ॥

चउहगइव्वणुपुव्वी, गइ पुव्विडुगं तिगं निआउजुअं ॥
पुव्वीउदर्ज वक्के, सुह असुह वसुट्ट विहग गइ ॥ ४३ ॥

अर्थ—चउहगइव्व के० चार जेद गतिनी पेरें, अणुपुव्वी के० आनुपूर्वी नाम ठे. गइपुव्वीडुगं के० गति ने आनुपूर्वी, ए बेहु लेतां द्विक कहेवाय. अने तिगंनिआउजुअं के० जे वारें एने पोताना आयुसहित लहियें, तेवारे आनुपूर्वीनुं त्रिक थाय. पुव्वीउदर्जवक्के के० आनुपूर्वीनो उदय ते विग्रहगतियें, सुह के० शुज चाल, असुह के० अशुज चाल, वस के० बलदनी पेरें, उट्ट के० उंटनी पेरें, ए बे प्रकारें विहगगइ के० विहायोगतिनामकर्म ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ४३ ॥

चार जेदें गतिनी पेरें आनुपूर्वीनामकर्म ठे. एक नरकानुपूर्वी, बीजी मनुष्यानुपूर्वी, त्रीजी देवानुपूर्वी, चोथी तिर्यंचानुपूर्वी. ए चार आनुपूर्वीनाम ठे. इहांथी स-

श्रेणिव्यतिरिक्त नरकमांहे अवतरतां एक समय त्यां लगे समश्रेणियें जाये, त्यांथी जेम बलदने नाथे फाली गमाणे बांधियें, तेम नरकानुपूर्वीनो उदय, उत्पत्तिक्षेत्र न रकें आणे. तेम तिर्यंचमांहेपण द्विसमय, त्रीसमय, चतुःसमय, एक वक्रादिक गति अवतरतां तिर्यगानुपूर्वीनो उदय होय, तेम मनुष्यगतिमध्यें उपजतां वक्रगतियें मनुष्यानुपूर्वीनो उदय जाणवो, तेम देवतामांहे अवतरतां वक्रगतिक्षेत्रे देवानुपूर्वीनो उदय. ए चारे आनुपूर्वी, क्षेत्रविपाकनी छे, तेथी ज्यां श्रमश्रेणिथी वसे, ते क्षेत्रें आनुपूर्वी उदय आवे.

तथा ज्यां आगल नरकद्विक कह्युं, त्यां नरकगति अने नरकानुपूर्वी. ज्यां तिर्यंच द्विक कह्युं, त्यां तिर्यंचगति तिर्यंचानुपूर्वी. ज्यां मनुष्यद्विक त्यां मनुष्यगति, मनुष्या नुपूर्वी. ज्यां सुरद्विक त्यां देवगति ने देवानुपूर्वी. ए बे बे प्रकृति द्विकशब्दें लेवी. ए संज्ञा पूर्वे नथी कही, ते माटे अहीं कही.

ज्यां त्रिक कहे, त्यां आयु सहित त्रण लेवी. नरकत्रिक ते नरकगति, नरकानु पूर्वी, नरकायु. तिर्यंचत्रिक ते तिर्यंचगति, तिर्यगानुपूर्वी, तिर्यगायु, ए त्रिकसंज्ञा क हीयें. एम मनुष्यत्रिक ते मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, मनुष्यायु. देवत्रिक ते देव गति, देवानुपूर्वि, देवायु. ए आनुपूर्वी नामकर्मनो उदय, जीवने जेवारें बे समयादिकनी विग्रहगति करे, तिहां थाय. एम आनुपूर्वीनाम कह्युं.

हवे विहायोगति नाम कहे छे. जे कर्मना उदयथी प्राणी चालतो थको वृषभ ए टले बलदनी परें, तेमज हाथीनी परें, हंसादिकनी परें, भली रीतें चाले, ते कर्मप्र कृतिनुं नाम शुभविहायोगति कहीयें. तथा जे कर्म उदयें ऊंटनी परें, खरनी परें, तीडनी परें, चालतां वांसे पग घसाय, एवी माठी चालने जीव पामे, ते अशुभ विहा योगति कहीयें. पूर्वे गतिनाम कह्युं, तेथी एने भिन्नपणुं जणाववाने विहाय के० आ काशनाम पूर्वे जोड्युं, तेथी खगति पण कहीयें. श्राकाशें चालवुं, ते विहायोगति कहीयें, ए सर्व जीवने होय. एम चौद पिंडप्रकृतिना पांशठ तथा पंचोत्तेरे भेदनुं स्वरूप कह्युं ॥ ४३ ॥

॥ हवे आठ प्रत्येक प्रकृतिनुं स्वरूप कहे छे. ॥

परघा उदया पाणी, परेसिं बलिणंपि होइ डुद्धरिसो ॥
ऊससिण लद्धिजुत्तो, हवेइ ऊसासनामवसा ॥ ४४ ॥

अर्थ— परघाउदया के० पराघातनामकर्मना उदयथी पाणी के० प्राणी पुरुष जीव, ते परेसिं के० पोतायकी बीजा बलिणंपि के० बलवंत जीवने पण होइडुद्धरिसो

०. दुःखें जींपवा योग्य अंग होय. अने उसासिणलद्धिजुत्तो के० श्वासोच्छ्वासनुं लब्धि
युक्त एटले पामवुं ते हवेइऊसासनामवसा के० उश्वासनामकर्मने वशें एटले उदयें
करी होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ४४ ॥

पराघात नामकर्मना उदयथी जीव, द्रव्यप्राण जे पांचेंद्रिय, त्रण बल, श्वासोच्छ्वास
अने आयु. ए दश द्रव्य प्राणने धरे तथा नावप्राण ते ज्ञान, दर्शन अने चारित्ररू-
पने धरे, तेने प्राणिशब्दें जीव कहीयें. ते परेसिं के० आप विना वीजा जीवने तथा
शरीने पण दुर्द्धर्ष एटले दुःखें, घणे उपायें करी एह पराजव्यो जाशे ? एवी बुद्धि,
बलवंतने पण उपजावे, तो निर्वल वेरीथी केवी रीतें आसंग्यो जाय ? एटले जे
कर्मना उदयथी सवल राजसन्नामां पण वोलतो थको वीक न राखे, परंतु उलटा
तेनाथी वीजा घणा जण वीहे, तेना दर्शनमात्रथी पण वेरी कंपायमान थाय. एवो
प्रतापवान् जे जीव होय, ते पराघात नामकर्म. ए प्रथम प्रत्येक प्रकृति जाणवी.

उश्वास के० ऊंचो श्वास शरीराज्यंतरचारि वायुविशेष, आनप्राण एवे नामे, एना
कहेवाथकी निःश्वास पण लेवो,जे नीचो उश्वास मूकवो, ते निःश्वास जाणवो. ए वेहु
जे कर्मना उदयथी सुखें लही शके, ते कर्मनुं नाम, श्वासोच्छ्वासनामकर्म जाणवुं. ए ल-
ब्धिनुं नाम श्वासोच्छ्वासलब्धि, ए वेहु कर्मना उदयथी होय ते जणी औदयिकी प्र-
कृति कहीयें. तेणे लब्धियुक्त एटले सहित जीव होय अने श्वासोच्छ्वास पण पर्याप्तिने
उदयें तद्योग्य पुजल ग्रही श्वासोश्वासपणे परिणमावी अवलंबि मूकीयें एवी शक्ति
होय, अने श्वासोश्वास व्यापारव्यय करी श्वासोश्वास प्राण ए त्रणना जेद तथा सर्व
लब्धि क्षायोपशमिकी शास्त्रें कहीयें ठेयें पण ते प्रायिक वचन ठे जे जणी वैक्रिय-
लब्धि, आहारकलब्धि इत्यादिक औदयिकी पण होय. तथा वीर्यांतराय क्षयोपशम
पण एनो निमित्त होय. ते माटे औदयिकी थकां क्षायोपशमिकी केहेतांथकां पण
विरोध नथी.

॥ हवे आतपनामकर्मनुं स्वरूप कहे ठे. ॥

रवीविंवेउ जिअंगं, तावजुअं आयवाउ नउजलणे ॥
जमुसिण फासस्स तहिं, लोहियवणस्स उदउत्ति ॥ ४५ ॥

अर्थ–रविविंवेउजिअंगं के० सूर्यमंडलने विषे रत्नना जीवनुं अंग, तावजुअं के०
ताप उष्ण प्रकाश सहित ते आयवाउ के० आतपनामकर्मना उदयथी होय, पण नउ-
जलणे के० ते आतपनामकर्म अग्नि शरीरें न होय. जमुसिणफासस्सतहिं के० जे
जणी उष्णस्पर्शनो उदय ते अग्निना शरीरें ठे तथा लोहियवणस्सउदउत्ति के० राता-

वर्णनो उदय छे तेथी उष्ण थको पण रातो प्रकाश करे छे ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ४५ ॥

सूर्यने विमाने जे रत्नना बादर एकेंद्रिय पर्याप्ता पृथिवीकायिआ जीव छे तेनां शरीर, शीतस्पर्शवंत छे, तेम छतां पण तेजः प्रकाशउष्णता करे, तावक्कादिक ताप नीरजावे उष्णप्रकाश अजवालुं करे सूर्यमंडलने विषे रत्नना जीवनुं अंग. ते आतपनामकर्मना उदयथी एवो शरीरनो तेजःप्रकाश पामे ए कर्म, बादर पृथिवीकायिआ पर्याप्ताने प्रायोग्य होय, ते जणी बीजाने एनो उदय न होय; कोइ कहेशे के ए कर्मनो उदय अग्निना जीवने पण हशे, जे माटे ते पण उष्णप्रकाश करे छे ? ते निषेधे छे. ज्वलन एटले अग्निना जीवने ते कर्मनो उदय नथी, तेउकायिआ जीवने शरीरआश्रयी उष्णस्पर्शनो उदय छे तेथी ते अग्नि जेम जेम ढूकडो होय, तेम तेम ते अग्निमांहेथी वीछडेला केटलाएक अग्निकायिआ जीव छे तेना शरीरनो उष्णस्पर्श आपणा शरीरें लागे छे. पण ते प्रकाश उष्ण जाणवो नहीं. ते जणी अत्यंत दूरथको ताप न करे. जेम जेम नजीक होय, तेम तेम ताप करे अने सूर्यमंडल तो दूर थकी तपे छे. तथा अग्निना शरीरें व्यवहारें करी राता वर्णनो उदय छे तेथी करी तेनो प्रकाश रातो थाय छे माटे रक्तवर्ण जे प्रभा ते तेउकायिआजीवनां शरीर जाणवां पण आतप नथी. ए भाव छे. ॥ ४५ ॥

॥ हवे उद्योतनुं स्वरूप कहेछे. ॥

अणुसिण पयासरूवं, जिअंगमुज्जो अएइ उज्जोआ ॥
जइ देवुत्तर विक्किअ, जोइस खज्जोअ माइअ ॥ ४६ ॥

अर्थ–अणुसिण के० जे अनुष्ण एटले उष्ण नहीं, परंतु शीत होय अने पयासरूवं के० प्रकाशरूप एटले प्रकाश सहित जे जिअंगमुज्जोअएइह के० जे जीवनुं शरीर, उद्योत करे ते इहां उज्जोआ के० उद्योतनामना उदयथी जाणवो. जइ के० यति अने देव के० देवताने उत्तरविक्किअ के० उत्तरवैक्रियरूप करतां होय जोइस के० ज्योतिषीमंडलें विमान खज्जोअमाइअ के० खद्योतादिकनी पेरें शरीरें उद्योततानो उदय होय. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ४६ ॥

उष्णप्रकाशथी भिन्न जे शीत प्रकाशरूप अजवालुं करे, जे उष्णस्पर्शप्रकाश अग्नि करे तेथी भिन्न प्रकाश करे, तेना उदयथी जीवनुं अंग कहेतां शरीर, शीतप्रकाश अजवालुं करे. ते कर्मप्रकृतिनुं नाम उद्योत कहीयें. अहीं उद्योतना उदयस्वामी देखाडे छे.

यति एटले साधु, वैक्रिय लब्धियें करी उत्तर वैक्रियरूप करे तथा देवता पण

मूलगा नवधारणीय शरीरथी बीजुं जावा आववा सारु उत्तरवैक्रियरूप करे, तेनो प्रकाश शीत होय, ते उद्योतनामना उदयथी जीवने जाणवो. तथा ज्योतिषी जे चंद्रमा, ग्रह, नक्षत्र, तारा, ए चारे जातिना ज्योतिषीना विमानें जे पृथिवीकायिश्रा रत्नना जीव, तेनां शरीर छे; तेने उद्योतनो उदय जाणवो. तेम खजुआने पण जाणवो. आदि शब्दथकी रत्न औषधि प्रमुख रात्रें दीपक सरखी देखाय छे, ए रीतें ज्यां शीत- प्रकाश देखाय, त्यां उद्योतनामकर्म उदय जाणवो. ॥ ४६ ॥

॥ हवे अगुरु लघु तथा तीर्थंकरनामनुं स्वरूप कहे छे. ॥

अंगं न गुरु न लहुअं, जायइ जीवस्स अगुरु लहु उदया ॥
तिछेण तिहुअणस्सवि, पुज्जो से उदर्ज केवलिणो ॥ ४७ ॥

अर्थ– अंगं के० शरीर, नगुरुनलहुअं के० नारी पण न थाय अने हलवुं पण न थाय, जायइजीवस्सअगुरुलहुउदया के० जीवने अगुरु लघुनामकर्मना उदयथी होय अने तिछेण के० तीर्थंकरनामकर्मना उदयथी तिहुअणस्सवि के० त्रिजुवनने एटले स्वर्ग मृत्यु पातालवासी जीवोने पण पुज्जो के० पूजनीय होय. उदर्जकेवलिणो के० तेनो उदय केवलीने होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ४७ ॥

अंगं के० जीवनुं औदारिकादिक शरीर, ते गुरु एटले नारी अत्यंत स्थूल निर्वह्युं न जाय एवुं पण न होय तथा लघु एटले हलवुं अत्यंत दुर्बल पण न होय, जो अ- त्यंत लघु होय तो वायरे उमाडतां राख्युं न जाय, तेथी अत्यंत स्थूल पण नहीं अने अत्यंत कृश पण नहीं. एवुं समधारण शरीर, जे कर्मना उदयथी लहीयें, ते कर्मनुं नाम अगुरुलघुनामकर्म जाणवुं.

हवे तीर्थंकरनामकर्म कहे छे. तीर्थंकरनामकर्मना प्रदेशोदयथी पण आज्ञाऐश्वर्य अन्य प्राणीनी अपेक्षायें विशेष होय तथा जे नवें तीर्थंकर पदवी पामशे, ते नवने विषे कल्याणक महोत्सवें इंद्रादिक पूजे, स्तवे तथा एक आहारनिहार करतां कोइ देखे नहीं, बीजुं रोगरहित सुगंधिसहित प्रस्वेद, मल रहित शरीर होय. त्रीजुं सुगं- धिमान् श्वासोश्वास होय. चोथुं लोही, मांस उज्ज्वल. ए चार अतिशय जन्मथी प्रदेशोदय होय तथा चार घातीआं कर्म, क्षय कस्या पछी केवलज्ञान पामे थके तीर्थं- करनामकर्मने उदयें समवसरणादि विभूति होय, पांत्रीश गुण सहित वाणीयें करी नव्यजनने प्रतिबोधि तीर्थंकर कहेतां साधु, साधवी, श्रावक, श्राविकारूप चतुर्विध संघनी स्थापना करे तथा प्रथम गणधरनी स्थापना करे तथा देशना अफल न थाय तथा कर्मक्षयथी अगीआर अतिशय थाय. देवताना कस्या उगणीश अतिशय होय, ए सर्व तीर्थंकरनामकर्मना रसोदयथी थाय ॥ ४७ ॥

॥ हवे निर्माण नामकर्मनुं स्वरूप कहीयें छेयें. ॥

अंगोवंग निअमिणं, निम्माणं कुणइ सुत्तहारसमं ॥
उवघाया उव हम्मइ, सतणु अवयवलंबि गाईहिं ॥ ४८ ॥

अर्थ—अंगोवंग के० अंगोपांगनुं निअमिणं के० ठामनुं ठाम आणवुं, ते निम्माणंकुणइ के० निर्माणनामकर्म करे, सुत्तहारसमं के० ते सूत्रधार सरखुं जाणवुं. उवघाया के० उपघातनामकर्मथी उवहम्मइ के० हणाय, पीडाय, सतणु के० पोताना शरीरना, अवयव के० अवयवें करी लंबिगाईहिं के० पडजीजी चोरदंतादिकें करी ॥इत्यक्षरार्थः॥४८॥

औदारिकादिक त्रण शरीरनां अंगोपांग हाथ, पग, पेट, मुंठ, मस्तकादिक जे ज्यां जोइयें, ते त्यां थापे, पण फेरफार न होय. हाथने ठामें पग न होय, अने पगने ठामें हाथ न होय, परंतु पगने स्थानकें पग अने हाथने स्थानके हाथ होय, एम पंचेंद्रियपणुं जे ज्यां ते त्यां होय, एम अंगोपांगनो नियम निर्द्धार, जे कर्मना उदयथी जीव करे, ते निर्माणनामकर्म. ए कर्मे करी अंगोपांगनामें करी नीपजाव्यां जे अंगोपांग तेनां ठाम, व्यवस्था होय. अहीं दृष्टांत देखाडे छे. जेम सूत्रधार, काष्टपाषाणनी पुतलीनो करनार पूतलीने घडतो जूदां जूदां हाथ पगना आकारना काष्ठखंड ते ज्यां जेवा जोइयें त्यां तेवा मेलीने पूतली करे, ते निर्माणनामकर्म.

हवे उपघात नामकर्मनुं स्वरूप कहे छे. उपघात नामकर्मथी जीव हणाय, पीडाय, स्खलना पामे. शेणे करी स्खलना पामे? ते कहे छे. सतणुअवयव के० पोताना अंग, पडजीजी, चोरदंत, तथा अधिक अंगुलि होय. तथा रसोली प्रमुख अधिके अंगें करी तथा ओछे अंगें करी जीव दुःख पामे, ते उपघातनामकर्मनो उदय जाणवो.

॥ हवे त्रसादिक दश प्रकृतिनुं स्वरूप कहेछे. ॥

बि ति चउ पणिंदि तस्सा, बायरउं बायराजिआ थूला ॥
निअ निअ पजति जुआ, पजता लद्धि करणेहिं ॥ ४९ ॥

अर्थ—बि के० बे इंद्रिय, ति के० तेंद्रिय, चउ के० चौरिंद्रिय, पणिंदि के० पंचेंद्रिय जीव, ते तस्सा के० प्रथम त्रस नामकर्म. बीजुं बायरउं के० बादरनामकर्मने उदयथी बायराजिआथूला के० जीव बादर, स्थूल कहेवाय, सूक्ष्म फीटी बादर थाय. त्रीजुं निअनिअपजतिजुआ के० पोतपोतानी जेटली पर्याप्ति होय तेटली पर्याप्ति सहित जीव होय, ते पजत्तालद्धिकरणेहिं के० अपर्याप्ता लब्धियें करी तथा करणे करी ए बे भेदें करी पर्याप्ता तेमज अपर्याप्ता पण बे भेदें जाणवा ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ४९ ॥

१ जे त्रास पामे तापादिकें करी दुःखथकी बीक पामतो छायायें आवे तथा आ

हारादिकने अर्थे स्थानांतरें जाय ते त्रस. जे कर्मने उदयें जीव स्थावरपणुं ठांमी वे इंद्रियादिक त्रसपणुं पामे, त्रस नाम धरावे जे कर्मना उदयथी ते त्रसनामकर्म. तथा जे कर्मथी जीव, त्रसपणुं मूकी थावरपणुं पामे ते स्थावरनामकर्म. वीजो वादर एटले इंद्रियें ग्रहवा योग्य, जो पण एकेंद्रिय पृथिव्यादिक चारनां शरीर, एक, वे तथा संख्यातां मळ्यां थकां पण इंद्रियें ग्रहवाय नहीं, केवल असंख्याता शरीरनो पिंम इंद्रियें ग्रहवाय, ते पण वादर कहेवाय. अने जो असंख्याता असंख्याता नेदें मळे, तो पण जे इंद्रियें न ग्रहवाय, ते सूक्ष्मशरीर कहीयें. ए वे प्रकृति पण पुजलविपाकीनी ठे. तेथी आपणुं विपाकशरीर, पुजल देखावे, ते नणी वादरपर्यायनुं निमित्त, ते वादरनामकर्म अने जे सूक्ष्मपर्यायनुं निमित्त, ते सूक्ष्मनामकर्म. एम वादरनाकर्म ने सूक्ष्मनामकर्म वे सार्थे कह्यां.

३ हवे त्रीजुं पर्यातिनामकर्म कहे ठे. जे कर्मना उदयथी जीव, आरंजेली पर्याप्ति पूर्ण कस्या विना मरे नहीं, ते पर्याप्तिनामकर्म जाणवुं. त्यां एकेंद्रियने धूरनी चार पर्याप्ति तथा विकलेंद्रियने अने असन्निया पंचेंद्रियने नापा होय, ते नणी पांच पर्याप्ति होय, तथा सन्निया पंचेंद्रियने मन होय, ते नणी ठ पर्याप्ति उत्पत्तिना प्रथम समयथी आरंजे. ते आप आपणी आरंजेली पर्याप्ति पूर्ण कस्या पठी मरे, पण अधुरियें न मरे, ते लब्धिपर्याप्तो तथा करण एटले आहार, शरीर अने इंद्रिय पर्याप्ति पूर्ण नथी थइ, त्यां सुधी तेने करण अपर्याप्तो कहीयें. अने पूर्ण थाय पठी करणपर्याप्तो कहीयें. अथवा जे जे पर्याप्ति पूरी करी नथी ते तेनी अपेक्षायें करण अपर्याप्तो अने पूरी करी तेनी अपेक्षायें करणपर्याप्तो अने जे कर्मना उदयथी आरंजेली पर्याप्ति, पूर्ण कस्या विना मरे, ते लब्धिअपर्याप्तो होय. ते अपर्याप्तनाम कर्म. त्यां पर्याप्ति कहेतां पुजलना उपचयथी थयुं जे पुजलपरिणमनहेतुशक्ति विशेष, ते विपय नेदें ठ प्रकारे ठे. १ आहार, २ शरीर, ३ इंद्रिय, ४ स्वासोश्वास, ५ नापा, ६ मन. ए ठ पर्याप्ति ठे. ते मध्ये १ जे शक्तिविशेषें जीव, पुजल ग्रही खल रस जूदा करे, ते आहारपर्याप्ति. २ जे शक्तिविशेषें रस थयो तेने सात धातुपणे परिणमावे, ते वीजी शरीरपर्याप्ति. ते धातुने इव्येंद्रियपणे परिणमाववानी शक्ति, ते त्रीजी इंद्रियपर्याप्ति. ४ श्वासोश्वास वर्गणादल लइ श्वासपणे परिणमावी अवलंबी मूकवानी, ते चोथी श्वासोश्वासपर्याप्ति ५ नापाइव्य लइ नापपणे परिणमावी अवलंवी मूकवानी शक्ति, ते पांचमी नापापर्याप्ति. ६ मनोइव्य लेइ मनपणे परिणमावी अवलंवी मूकवानी शक्ति, ते ठठी मनःपर्याप्ति. ए ठए पर्याप्तिनो आरंज समकालें होय, ते पठी एक समयें आहार पर्याप्ति पूर्ण करे, ते पठी अंतरमुहूर्त्त शरीरपर्याप्ति

पूर्ण करे, ते पछी औदारिक शरीरवालो अंतरमुहूर्त्त मुहूर्त्तने आंतरे शेष चार पर्याप्ति पूर्ण करे अने वैक्रिय तथा आहारक शरीरवालो समयने अंतरे पूर्ण करे. आगली बे पर्याप्ति सूक्ष्म छे, तेथी कालनो फेर थाय. जेम छ जणी कांतनारी, साथें कांतवा बेठी तेमां जे स्थूल कांते, ते वहेलुं कोकडुं पुरुं करे अने सूक्ष्म कांते ते, मोडुं कोकडुं नरे, एम पर्याप्तिने पण जाणवी ॥ ४९ ॥

॥ हवे प्रत्येक नामकर्म कहे छे. ॥

पत्ते अतणू पत्ते, उदएणं दंतअठिमाइ थिरं ॥
नाजुवरि सिराइ सुहं, सुजगाउ सवजणइठो ॥ ५० ॥

अर्थः--पत्तेअतणू के० औदारिक तथा वैक्रिय शरीर, प्रत्येक एटले जीव जीव प्रत्यें जूडुं जूडुं निरालुं आप आपणी निशानुं शरीर होय. उदएणं के० जे कर्मना उदयथी ते पत्ते के० प्रत्येक नामकर्म, एटले साधारण अनंता जीवनुं एक शरीर निगोद छे. ते मूकीने प्रत्येक शरीरपणुं पामे जे कर्मथी; ते प्रत्येकनामकर्म. तथा प्रत्येकपणुं मूकी साधारणमांहे अवतरे, साधारण नाम धरावे जे कर्मना उदयथी ते साधारणनामकर्म. तथा ५ दंतअठिमाइथिरं के० दंत अस्थि प्रमुख अवयवनो दृढ बंध होय स्थिर निश्चल होय, जे कर्मना उदयथी ते स्थिरनामकर्म. तथा कान, पापण, जीन प्रमुख शरीरावयव, जे कर्मना उदयथी अस्थिर एटले चपल होय, ते अस्थिरनामकर्म. ए बे प्रकृतिनो उदय अविरोधी छे, ध्रुवोदय जणी साथें होय.

६ हवे शुजनामकर्म कहे छे. नाजिवरिसिराइसुहं के० नानी उपरलां अंग हस्त प्रमुख मस्तकादिक अवयव शुजनामकर्मना उदयथी शुज होय, तेने स्पर्शे कोइ अप्रीति न पामे तथा नानीनी नीचेनां अंग जे पग प्रमुख,ते जेने लागे तेथी ते अप्रीति पामे, ते अशुजनाम कर्मथी होय. ए बे प्रकृति पण ध्रुवोदयी उदयें अविरोधिनी छे.

७ हवे सौनाग्यनामकर्म कहे छे. सुजगाउसवजणाइठो के० सौनाग्यनामकर्मना उदयथी जीव तथाविध उपकार कस्या विना तथा स्वजनादिक संबंध विना पण सर्वजनने इष्ट, वल्लन होय, सुबाहुनी पेरें. तथा दौर्जाग्यनामकर्मना उदयथी जीव, कोइने घणा उपकार करे तो पण तथा स्वजनादिकने पण वसुदेवना पूर्वजवनो जीव, नंदीषेणनी पेरें अनिष्ट लागे, ते दौर्जाग्यनामकर्म ॥ ५० ॥

॥ हवे सुस्वरनामकर्म कहे छे. ॥

सुसरा महुर सुह जुणी, आइज्जा सवलोअ गिज्झवउ ॥
जसउ जसकित्तीउ, थावरदसगं विवज्जउं ॥ ५१ ॥

अर्थ–सुसरा के० सुस्वरनामकर्मना उदयथी महुर के० मधुर मीठो, सुह के० सुखदायि, फुणी के० ध्वनि एटले स्वर होय. आइज्जा के० आदेयनामकर्मथी ते पुरुषनुं सव्वलोअ के० सर्व लोकने गिज्झ के० ग्रहवायोग्य एवुं वउ के० वचन होय, जसउजसकित्तीउ के० यशकीर्त्तिनामकर्मथी जीवनी यश,कीर्त्ति सर्वत्र होय. थावरदसगं विवज्जत्थं के० स्थावरदशको ए थकी विपरीतार्थ जाणवो ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ५१ ॥

७ कोकीलानी पेरें झीणो, मीठो, शुक, शुकसालही कहेतां मेना तथा मयूरनी पेरें शुभ सुखदायि दुःखवारक स्वर लहीयें, ते सुस्वरनामकर्मना उदयथी जाणवो. तथा खर, उंट, फेतकारी, लुंकडी, मार्जार, बूडना शब्दनी पेरें करूवो, कागना स्वरनी पेरें अनिष्ट, घोघरो विरूप स्वर पामीयें, ते दुःस्वरनामकर्मनो उदय, ए भाषापर्याप्ति पूरी कस्या पछी होय, ते भणी वचनप्रतिबंध छे अने श्रोत्रेंद्रियने सुखदायी तथा दुःखदायि होय.

ए आदेयनामकर्मना उदयथी जीवनुं वचन, शुभ शकुनना वचननी पेरें इष्ट मानवा योग्य सुखें समजवा योग्य होय, तेमज अनादेयनामकर्मना उदयथी जीव जो पण भालुं हितकारक वचन कहे, तोपण तेनुं वचन कोइने सुहाय नहीं, अशुभ शकुननी पेरें अनिष्टपणे माने, सुस्वर थका पण अपशकुननी पेरें सुहाय नहीं. अहीं आदेयथी मान्य वचन होय अने सुस्वरनामकर्मथी सुकंठ होय एटलो भेद जाणवो.

१० जे एकदिशें नाम विस्तरे, ते कीर्त्ति; अने जे चारे दिशायें शोभा बोलाय, ते यश, अथवा दान शीलादिक गुणें करी शोभा वधे, ते कीर्त्ति अने पोताना पराक्रमें द्रव्यभाव शत्रुजयादिक गुण विस्तरें, तेने यश कहीयें. ए बे वानां जे कर्मना उदयथी जीव लहे, ते यशःकीर्त्तिनामकर्म. तथा जेना उदयथी यशःकीर्त्ति न लहे, ते अयशःकीर्त्तिनामकर्म. ए त्रस दशको कह्यो.

अने ए थकी विपरीत उलटो अर्थ स्थावरादिक दश नामकर्मनो जे भेद, जे भणी त्रस फीटी स्थावर थाय, ते स्थावर नाम कर्म, तेमज बादरपणुं फीटी सूक्ष्मपणुं पामे, एम अनुक्रमें स्थावर दशक जाणवुं. एटले त्रसविंशतिनुं स्वरूप कह्युं. ए रीतें नामकर्मना ४२।९३ तथा ६७ तथा एकसो ने त्रण भेदनुं स्वरूप कह्युं. ॥ ५१ ॥

॥ हवे गोत्र तथा अंतराय ए बे कर्म कहे छे. ॥

गोअं दुहुच्च नीअं, कुलाल इव सुघम भुंभलाईअं ॥
विग्घं दाणे लाभे, भोगुवभोगेसु विरिए अ ॥ ५२ ॥

अर्थ— गोअं के० गोत्रकर्म, छुह् के० बे नेदें ठे. एक उच्च के० उच्चैर्गोत्र, बीजुं नीअं के० नीचैर्गोत्र, त्यां कुलालश्वसुघड के० कुंजारनी पेरें घडेला नला घमा सरखुं उच्चैर्गोत्र, अने जुंजलाईअं के० कुंजार अशुज जुंजल एटले मदिरा प्रमुखनो घमो पण घडे, तेना सरखुं नीचैर्गोत्र, तथा विग्घं के० अंतरायकर्म पांच नेदें एक दाणे के० दानांतरायकर्म, लाने के० लाजांतरायकर्म, जोग के० जोगांतरायकर्म, उवजोगेसु के० उपजोगांतरायकर्म, विरिए अ के० वीर्यांतरायकर्म ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ५२ ॥

ते गोत्रकर्मना बे नेद. एक उच्चैर्गोत्र, बीजुं नीचैर्गोत्र, ते बे दृष्टांतें करी समजावे ठे. विशिष्टजाति क्षत्रियकाश्यपादिक, उग्रादिककुल, उत्तम बलविशिष्टरूप ऐश्वर्य, तपो गुण, विद्यागुण सहित होय ते उच्चैर्गोत्र तथा जिक्षुकादिक, कुलहीन जात्यादिक थइ ते नीचैर्गोत्र. जेम कुलाल एटले कुंजार ते नला घमा नीपजावे, ते लोकमां कुसुम, चंदन, आखा एटले अक्षतशुं पूजा पामे, मंगलकार्ये कलश स्थापे, तेम उच्चैर्गोत्रना उदयथी जीव विशिष्ट जात्यादिक गुणें करी जो पण बुद्ध्यादिकें हीन होय तोपण उत्तम जातिकुलादिक गुणे करी मनाय. तथा नीचैर्गोत्रना उदयथी जीव जुंजल एटले मदिरानुं गम जे घमो ते जोपण मदिराहीन होय तोपण मान न पामे, तेम जो बुद्ध्यादिक गुणवंत होय, तो पण नीचकुल ठे माटे ते जीव पांति न पामे. ए रीतें गोत्रकर्म कह्युं.

हवे आठमुं अंतरायकर्म कहे ठे. एना पांच नेद ठे. जे कर्मना उदयथी जीव, शुद्धद्रव्य ठते, शुद्ध पात्र मले थके दान देवाने वांठतो पण दान आपी न शके, ते पहेलुं दानांतरायकर्म. जे कर्मने वशें देवावालो ठतां इष्ट वस्तु वांठतो याचे तथा व्यापारें काह्यो थको पण इष्ट वस्तु न पामे, तेनुं नाम बीजुं लाजांतरायकर्म. तथा जे एक वेला जोगवाय, ते फुल आहारादिक जोग द्रव्य ठते जोगववा वांठतो, विरति विना जोगवी न शके, ते त्रीजुं जोगांतरायकर्म. तथा जे घणा वखत जोगवाय, ते उपजोग, एवा स्त्री तथा आजरणादिकना उपजोग वांठतो, आजरणादिक ठते हुंते जे कर्मना उदयथी पहेरी जोगवी न शके, ते चोथुं उपजोगांतरायकर्म. तथा जे कर्मना उदयथी मिथ्या क्रियाने समर्थ थको पण जीव, ते क्रिया करी न शके, ते बालवीर्यांतरायकर्म. तथा जे सम्यक्दृष्टि साधु मोक्षार्थे क्रिया करवाने ईंडे, एटले प्रवर्त्ते, तो पण करी न शके, ते पंमितवीर्यांतरायकर्म. तथा जेणे करी देशविरतिपणुं वांठतो न शके, ते बालपंमितवीर्यांतरायकर्म. ए पांचमुं वीर्यांतरायकर्म जाणवुं. ॥ ५२ ॥

८ कर्मनी मूलप्रकृति ८.
१ ज्ञानावरणीय कर्म.
२ दर्शनावरणीय कर्म.
३ वेदनीय कर्म.
४ मोहनीय कर्म.
५ आयुः कर्म.
६ नाम कर्म.
७ गोत्र कर्म.
८ अंतराय कर्म.

५ ज्ञानावरणीयनी प्रकृति ५.
१ मतिज्ञानावरणीय.
२ श्रुतज्ञानावरणीय.
३ अवधिज्ञानावरणीय.
४ मनःपर्यवज्ञानावरणीय.
५ केवलज्ञानावरणीय.

९ दर्शनावरणीयनी प्रकृति ९.
१ चक्षुदर्शनावरणीय.
२ अचक्षुदर्शनावरणीय.
३ अवधिदर्शनावरणीय.
४ केवलदर्शनावरणीय.
५ निद्रा.
६ निद्रानिद्रा.
७ प्रचला.
८ प्रचलाप्रचला.
९ थीणद्धी.

२ वेदनीय कर्मनी प्रकृति २.
१ शातावेदनीय.
२ अशातावेदनीय.

२८ मोहनीयनी प्रकृति २८.
१ सम्यक्त्वमोहनीय.
२ मिश्रमोहनीय.
३ मिथ्यात्वमोहनीय.
४ अनंतानुबंधक्रोध.
५ अप्रत्याख्यान क्रोध.
६ प्रत्याख्यान क्रोध.
७ संज्वलन क्रोध.
८ अनंतानुबंधीमान.
९ अप्रत्याख्यानमान.
१० प्रत्याख्यानमान.
११ संज्वलनमान.
१२ अनंतानुबंधीमाया.
१३ अप्रत्याख्यानमाया.
१४ प्रत्याख्यानमाया.
१५ संज्वलनमाया
१६ अनंतानुबंधी लोभ.
१७ अप्रत्याख्यान लोभ.
१८ प्रत्याख्यान लोभ.
१९ संज्वलन लोभ.
२० हास्यनोकषाय.
२१ रतिनोकषाय.
२२ अरतिनोकषाय.
२३ शोकनोकषाय.
२४ भयनोकषाय.
२५ जुगुप्सानोकषाय.
२६ पुरुषवेदनोकषाय.
२७ स्त्रीवेदनोकषाय.
२८ नपुंसकवेदनोकषाय.

४ आयुःकर्मनी प्रकृति ४.
१ देवायु.
२ मनुष्यायु.
३ तिर्यगायु.
४ नरकायु.

१०३ नामकर्मनी प्रकृति १०३.
१ नरकगति नामकर्म.
२ तिर्यग्गति नामकर्म
३ मनुष्यगति नामकर्म.
४ देवगति नामकर्म.
५ एकेंद्रिय जातिनाम.
६ बेंद्रिय जातिनाम.
७ तेंद्रिय जातिनाम.
८ चतुरिंद्रिय जातिनाम.
९ पंचेंद्रिय जातिनाम.
१० औदारिक शरीरनाम.
११ वैक्रिय शरीरनाम.
१२ आहारकशरीरनाम.
१३ तैजस्शरीरनाम.
१४ कार्मणशरीरनाम.
१५ औदारिक अंगोपांग.
१६ वैक्रिय अंगोपांग.
१७ आहारक अंगोपांग.
१८ औदारिकऔदारिक बंधन.
१९ औदारिक तैजस्बंधन.
२० औदारिक कार्मणबंधन.
२१ औदारिकतैजस् कार्मणबंधन.
२२ वैक्रियवैक्रिय बंधन.
२३ वैक्रियतैजस बंधन.
२४ वैक्रियकार्मणबंधन.
२५ वैक्रियतैजस्कार्मणबंधन.
२६ आहारक आहारक बंधन.
२७ आहारक तैजस् बंधन.
२८ आहारक कार्मण बंधन.
२९ आहारक तैजस् कार्मण बंधन.
३० तैजस्तैजस् बंधन.
३१ तैजसकार्मण बंधन.
३२ कार्मणकार्मण बंधन.
३३ औदारिकसंघातन.
३४ वैक्रियसंघातन.
३५ आहारकसंघातन.
३६ तैजस्संघाततनाम.
३७ कार्मणसंघातननाम.
३८ वज्रऋषभनाराचसंघयण.
३९ ऋषभनाराचसंघयण.
४० नाराचसंघयण.
४१ अर्द्धनाराचसंघयण.
४२ कीलिकासंहनन.
४३ छेवठ्ठसंहनन.
४४ समचतुरस्रसंस्थान.
४५ न्यग्रोधसंस्थान.
४६ सादिसंस्थान.
४७ वामनसंस्थान.
४८ कुब्जसंस्थान.
४९ हुंडसंस्थान.
५० कृष्णवर्णनाम.
५१ नीलवर्णनाम.
५२ लोहितवर्णनाम.
५३ हारिद्रवर्णनाम.
५४ श्वेतवर्णनाम.
५५ सुरभिगंध.
५६ दुरभिगंध.
५७ तिक्तरस.
५८ कटुकरस.
५९ कषायरसनामकर्म.
६० आम्लरसनामकर्म.
६१ मधुररसनामकर्म.

६२ कर्कशस्पर्शनामकर्म.
६३ मृदुस्पर्शनामकर्म.
६४ गुरुस्पर्शनामकर्म.
६५ लघुस्पर्शनामकर्म.
६६ शीतस्पर्शनामकर्म.
६७ उष्णस्पर्शनामकर्म.
६८ स्निग्धस्पर्शनामकर्म.
६९ रुक्षस्पर्शनामकर्म.
७० नरकानुपूर्वी.
७१ तिर्यगानुपूर्वी.
७२ मनुष्यानुपूर्वी.
७३ देवानुपूर्वी.
७४ शुभविहायोगति.
७५ अशुभविहायोगति.
७६ पराघातनामकर्म.
७७ उच्छ्वासनामकर्म.
७८ आतपनामकर्म.
७९ उद्योतनामकर्म.
८० अगुरुलघुनामकर्म.
८१ तीर्थंकरनामकर्म.
८२ निर्माणनामकर्म.
८३ उपघातनामकर्म.
८४ त्रसनामकर्म.
८५ बादरनामकर्म
८६ पर्याप्तनामकर्म.
८७ प्रत्येकनामकर्म.
८८ स्थिरनामकर्म.
८९ शुभनामकर्म.
९० सौभाग्यनामकर्म.
९१ सुस्वरनामकर्म.
९२ आदेयनामकर्म.
९३ यशःकीर्त्तिनामकर्म.
९४ स्थावरनामकर्म.
९५ सूक्ष्मनामकर्म.
९६ अपर्याप्तनामकर्म.
९७ साधारणनामकर्म.
९८ अस्थिरनामकर्म.
९९ अशुभनामकर्म.
१०० दुर्भगनामकर्म.
१०१ दुःस्वरनामकर्म.
१०२ अनादेयनामकर्म.
१०३ अयशःअकीर्त्तिनामकर्म.

७ गोत्रकर्मनी प्रकृति २.

१ उच्चैर्गोत्र.
२ नीचैर्गोत्र.

८ अंतरायनी प्रकृति ५.

१ दानांतराय.
२ लाभांतराय.
३ भोगांतराय.
४ उपभोगांतराय.
५ वीर्यांतराय.

एवं ८ कर्मनी १५८ कर्म प्रकृति जाणवी.

कर्मनाम.	ज्ञा.	द.	वे.	मो.	आयु.	नाम.	गो.	अं०	समग्र.
बंधप्रकृति.	५	९	२	२६	४	६७	२	५	१२०
उदय.	५	९	२	२८	४	६७	२	५	१२२
उदीरणा.	५	९	२	२८	४	६७	२	५	१२२
सत्ता.	५	९	२	२८	४	[illegible]	२	५	[illegible]

सिरि हरिअसमं एअं, जह पडिकूलेण तेण रायाई ॥
नकुणइ दाणाईअं, एवं विग्घेण जीवोवि ॥ ५३ ॥

अर्थ– सिरिहरिअ के० लक्ष्मीनुं घर एटले श्रीगृह ते जंमार, तेनो अधिकारी ते पण श्रीगृही एटले जंमारी समंएअं के० ते सरखुं, ए अंतरायकर्म कह्युं ठे जह के० जेम ते भंडारी पडिकूलेण के० प्रतिकूल थके, तेणरायाई के० ते राजादिक दानादि करवा वांठे, पण ठते योगें नकुणइदाणाईअं के० दान लाज जोगादिक न करी शके एवंविग्घेणजीवोवि के० एम अंतरायकर्में करी जीवरूप राजा पण जाणवो ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ जंमारीनुं दीधुं, जेम राजा दीये, लाजे, जोगवे, तेम अंतरायकर्मनो जेवो क्षयो-पशम तेवो जीव दीये, लाजे, जोगवे, जेम ते जंडारी, ठते माले देवराववा नहिं, ताळुं न खोले तो राजा मालनो धणी ठे तो पण दइ, लेइ, जोगवी न शके. एम आदि शब्दथकी मंत्रीश्वर, श्रेष्ठी, सार्थवाहादिक पण जंडारीयें रूंधि वस्तुनुं दान, लाज, जोग न पामे, तेम जीवरूप राजा पण अंतरायकर्मरूप जंडारीने वश थको दान, लाज, जोग, उपजोग, वीर्य, वांठतो पण दइ, लइ, जोगवी, उपजोगवी तथा वीर्यबल फोरवी न शके, जेवारें तेने क्षयोपशमें तथा क्षयें करी तथा आत्माने आयत वस्तु होय, तेवारें ते यथेछायें देइ, लेइ, जोगवे, बल वीर्य फोरवे. एटले अंतरायकर्मनी पांच प्रकृति कही. ए रीतें आठे कर्मनी मूल उत्तर एकसो ने अठावन प्रकृतिनां स्वरूप स्वरूप कह्यां तेनो यंत्र लख्यो ॥ ५३ ॥

हवे ए आठ कर्म बांधवाना मुख्यहेतु तो मिथ्यात्व, अविरति, कषाय अने योग, ए चार ठे. ते तो आगल चोथा कर्मग्रंथने विषे सविस्तरपणे कहेशे, परंतु इहां स्थूल हेतु कहे ठे. त्यां प्रथम ज्ञानावरणीय दर्शनावरणीयना हेतु कहे ठे.

पडिणीअत्तण निन्हव, उवघाय पउस अंतराएणं ॥
अच्चासायण याए, आवरण डुगं जिउ जयई ॥ ५४ ॥

अर्थ–पडिणीअत्तण के० गुर्वादिकनुं प्रत्यनीक एटले अनिष्ट आचरणनो करनार, निन्हव के० उलवर्वे करी, उवघाय के० उपघाय एटले हणवे विनाशवे करी, पउस के० प्रद्वेष राखवे करी, अंतराएणं के० अंतराय करवे करी, अच्चासायणयाए के० ज्ञानदर्शननी अत्यंत आशातना करवे करी, आवरणडुगं के० ज्ञानावरण अने दर्शनावरण ए बे आवरणने जिउ के० जीव, जयई के० उपार्जे ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ५४ ॥

१ मतिश्रुत प्रमुख पांच ज्ञाननी तथा ज्ञानवंतनी तथा ज्ञानोपकरण पुस्तकादिकनी प्रत्यनीकता एटले अनिष्टपणुं, प्रतिकूलपणुं करवुं, जेम ज्ञान, ज्ञानवंतने माठुं थाय

म करे; २ तथा निन्हव एटले जेनी पासेंथी जण्यो होय ते गुरुने उलवतां, तथा
ाण्याने अजाण्युं कहेतां; ३ तथा ज्ञानवंत तथा ज्ञानोपकरणनो उपघात एटले अग्नि-
ास्त्रादिकें करी विनाश करतां; ४ तथा ज्ञानवंत उपर तथा ज्ञानोपकरण उपर प्रद्वेष
रतां, अंतरंग अरुचि, मत्सर धरतां; ५ जणताने अंतराय एटले अन्न, पाणी, वस्त्र,
ास्ति, निषेधतां, कार्यांतरें जोडतां, वार्त्तांतरें लगावतां, पठनविछेद करतां; ६ ज्ञानवं-
ानी अत्याशातना करतां, ए हीनजाति छे, इत्यादिक मर्म छेदवे करी, आल देवे करी,
ाणांत कष्ट देवे करी तथा आचार्य उपाध्यायने मत्सर करतां, अकालें सज्जाय करतां,
ोगोपधान हीन जणतां, असज्जायें सज्जाय करतां, ज्ञानोपकरण पासे छते त्यां लघुनीति,
डीनीति, मैथुन करतां, पग लगाडतां, थूंक लगाडतां, ज्ञानद्रव्य विनाशतां, विणसतो
उवेखतां, ज्ञानावरणकर्म बंधाय. तेम दर्शनावरण पण दर्शनप्रत्यनीकतादिक दोषें करी
बंधाय. पण एटलुं विशेष जे दर्शन एटले चक्षु, अचक्षुप्रमुखदर्शनी साधु, तेना पांचे
इंद्रिय तेना उपर विरुद्ध चिंतवतां, तथा सम्मति तत्त्वार्थ नयचक्रवालादिक दर्शनप्रभा-
वक शास्त्र, तेनां पुस्तक ते उपर प्रत्यनीकतादि समाचरतां थकां, दर्शनावरणकर्म बंधाय,
एम आवरण बंध हेतु बेना कह्या ॥ ५४ ॥

॥ हवे शाता तथा अशातावेदनीय बंधहेतु कहे छे. ॥

गुरुभत्ति खंति करुणा, वय जोग कसाय विजय दाण जुओ
दढ धम्माई अज्जइ, सायमसायं विवज्जयओ ॥ ५५ ॥

अर्थ— गुरुभत्ति के० गुरुभक्तियें करी, खंति के० क्षमायें करी, करुणा के० करुणा-
भावें करी, वय के० व्रत पालतां, जोग के० संयमयोगें करी, कसायविजय के० कषाय
जीपतां, दाणजुओ के० दानशीलादिक गुणें करी सहित होय. दढधम्माई के० दृढ-
धर्म्मी प्रियधर्मी इत्यादिक शुभकारणे करी, अज्जइ के० उपार्जे, सायं के० शातावेद-
नीयने अने असायंविवज्जयओ के० अशातावेदनीय एथी विपरीतपणे बांधे॥इत्यक्षरार्थः५५

१ गुरु एटले पोतानां माता, पिता, धर्माचार्य, तेनी भक्ति एटले सेवा करतां;
२ क्षमा एटले समर्थाइ छते पारका अपराधने सहन करतां; ३ परजीवने दुःखीया
देखी तेनां दुःख टालवानी वांछा धरतां; ४ पांच महाव्रत तथा अणुव्रत निर्दूषण
पालतां; ५ योग एटले दशविध चक्रवाल समाचारीरूप संयमयोग साचवतां; ६ क्रोध,
मान, माया अने लोभरूप कषाय तथा हास्यादिकनोकषाय, तेनो विजय एटले जीपवे
करी, उदय आव्याने निःफल करतां; ७ सुपात्र दान तथा अभय दान देतां, सर्व जीवने
उपकार करतां, हित चिंतवतां; ८ धर्मने विषे स्थिरपरिणाम राखतां, एटले मरणांत
कष्ट आवे थके पण धर्मने न मूकतां, एवो धर्मरागसहित जीव तथा आदिशब्दथकी

वाल, वृद्ध, ग्लानादिकनुं वेयावच्च करतो, धर्मवंतने धर्म कर्त्तव्यमां वर्त्ततां सहाय देतो, चैत्यजक्ति रुडी पेरें करतो, सरागसंयमें देशविरति पालतो, तथा अकामनिर्जरा, वालतप, शौच, सत्यादिक शुजपरिणामें वर्त्ततो जीव, शातावेदनीय कर्म उपार्जे, बांधे. ए शातावेदनीयना बंधहेतु कह्या. तेथी विपरीतें चालतो अशातावेदनीय बांधे, एटले गुरुने विराधतो, अक्षमायें वर्त्ततो, निःकरुणायें प्रवर्त्ततो, व्रत लइ विराधतो, समाचारी लोपतो, घणो कषाय उदीरतो, कृपणतायें धर्मने अस्थिरपणे चैत्यादिकनी आशातनायें, तथा शील लोपतां, हाथी, घोमा, वदल, उंट, प्रमुखने दमतां, मारतां, अंकतां, पीमा देतां, परने शोक संतापउपजावतां, अविरति, अहित परिणामें जीव, अशातावेदनीय बांधे ॥ ५५ ॥

॥ हवे मिथ्यात्वमोहनीयना बंध हेतु कहेछे. ॥

उमग्ग देसणामग्ग, नासणा देव दव्व हरणेहिं ॥

दंसणमोहं जिण मुणि, चेइअ संघाइ पमिणीउ ॥ ५६ ॥

अर्थ– उमग्गदेसणा के० उन्मार्गनी देशनायें, मग्गनासणा के० ज्ञानादिक सन्मार्गनो विनाश करतां, देवदव्वहरणेहिं के० देवनुं द्रव्य हरण करतो जीव, दंसणमोहं के० दर्शनमोहनीयकर्म बांधे. वली जिण के० तीर्थंकर, मुणि के० साधु, चेइअ के० चैत्य, ते जिनप्रतिमा, संघाइ के० संघ प्रमुखना पमिणीउ के० प्रत्यनीकपणे दर्शनमोहनीय कर्म बांधे. ॥

१ उन्मार्ग एटले संसारहेतु जे हिंसादिक आश्रव तेने मोक्षहेतुपणे देखाडतां, एकांतनयें एकली क्रिया अथवा एकला ज्ञानथी मोक्ष एमज विनय दयादिक एकांते उपदेशतां; २ तथा मार्ग एटले विशिष्टक्षयोपशमजन्य विशिष्टगुणज्ञान, दर्शन, चारित्र, समुदायरूप मोक्षप्राप्तिहेतुस्वरूप फलशुद्ध, तेने नसाडवे करी एटले सन्मार्ग रहा जे परजीव, तेने एकांतनयनी देशनायें करी मार्गथकी चूकवतो; ३ देवद्रव्य, ज्ञानद्रव्यादिक. त्यां देराशरने उपयोगी एटले काम आवे, एवां काष्ट, पाषाण मृत्तिकादिक तथा तन्निमित्त हीरण्य, धनादिक तथा देराशरनी जूमिप्रमुख तेने हरतो तथा देवद्रव्यें करी घरकार्य करतो, व्यापार करतो, परने देवद्रव्य विणाशतो देखी, छती शक्तियें उवेखी मूकतो थको पण जीव, अहीं दर्शनमोहनीय कहेतां मिथ्यात्वमोहनीयकर्म बांधे. जे जणी एटलां कार्य मिथ्यात्वने उदयें होय. त्यां बंध, मिथ्यात्वनोज होय. वली बीजा पण हेतु कहे छे. जिन के० केवली तथा तीर्थंकरनी प्रत्यनीकता एटले अवर्णवाद बोले, जे ए सर्वज्ञ छे तो अशुचिरस स्वाद लहे ? तथा समवसरणादिक ऋद्धि जोगवे छे तो वीतराग शाना ? इत्यादिक निंदा करतो, तथा मुनि एटले साधु.

चैत्य एटले जिनप्रतिमा देहरादिक तथा संघ जे साधु, साधवी, श्रावक अने श्रावि-काना समुदाय. आदि शब्दथकी सिद्ध श्रुतादिक, तेनी प्रत्यनीकता प्रतिकूलपणुं आचरतां, प्रद्वेष धरतां, अवर्णवाद बोलतां, एमना गुणवर्णन अणकरतो, जिनप्रवचननुं माठुं देखाडतो, उड्डाह वधारतो, अयश करतो, घणा जीवना बोधबीज हणे, तेणे करी मिथ्यात्व मोहनीय बांधे, अने पूर्वे बांध्युं होय, तेने निकाचित करे ॥ ५६ ॥

॥ हवे चारित्र मोहनीयना बंध हेतु कहे छे. ॥

दुविहंपि चरणमोहं, कसाय हासाइ विसय विव समणो ॥
बंधइ निरयाउ महा, रंभ परिग्गह रउ रुद्दो ॥ ५७ ॥

अर्थ- दुविहंपिचरणमोहं के० पहेलुं कषायमोहनीय, ने बीजुं नोकषायमोहनीय, ए बे प्रकारनुं चारित्रमोहनीय बांधे.ते कसाय के० कषाय हासाइ के० हास्यादिक तथा वि-सयविवसमणो के० विषयने विषे तत्पर लोलुपी परवश चित्त थको बांधे अने जे बंधइ-निरयाउ के० नरकायु बांधे, ते जीव, महारंभ के० महारंभे वर्त्ततो, परिग्गहरउ के० परीग्रहमां रातो थको रुद्दो के० रौद्रध्याने वर्त्ततो, एटले महाकषायवंत, जीवघातनो करनार, दुष्ट परिणामी होय ॥ ५७ ॥

१ एक कषायमोहनीय, बीजुं नोकषायमोहनीय, एम बे भेदें चारित्र मोहनीय कर्म बांधे. तेमांहे जे कषायने उदयें जीव वर्त्ते, ते कषायनी चोकडी बांधे, जेम अनं-तानुबंधीया क्रोधादिकने उदयें सघला कषाय बांधे, अप्रत्याख्यानीयाने उदयें बार कषाय बांधे, प्रत्याख्यानीयाने उदयें प्रत्याख्यानीया चार कषाय, तथा संज्वलना चार कषाय, ए रीतें आठ कषाय बांधे, संज्वलनाकषायने उदयें संज्वलना चार कषाय बांधे तथा हास्य करतो, भांड कुचेष्टा करतो तथा बहु बोलतो थको जीव, हास्यमो-हनीयकर्म बांधे. २ देश देखवाने रसें, विचित्र क्रीडारसें, मुखरीपणे एटले लबाडीपणे, कामण, मोहन करतो, परने कुतूहल देखाडतो जीव, रतिमोहनीयकर्म बांधे. ३ राज-वेध करतो, नवो राजा स्थापतो, परस्परें संभेडा लगाडतो, परने अरति, उच्चाट उप-जावतो, अशुभकर्म कराववाने उत्साह वधारतो, शुभ कार्ये उत्साह भांजतो, निष्का-रण आर्त्तध्यानें वर्त्ततो जीव, अरतिमोहनीयकर्म बांधे. ४ परजीवने त्रास पमाडतो, निर्दय परणामी थको, भयमोहनीयकर्म बांधे. ५ परने शोक, चिंता, संताप, उपजा-वतो, तपावतो थको जीव,शोकमोहनीयकर्म बांधे.६ धर्मवितंससाधुजननी निंदा करतो, तेनां मलमलिन गात्र देखी सूग करतो जीव, जुगुप्सामोहनीयकर्म बांधे. १ शब्द, रूप, रस, गंध, स्पर्श, ए अनुकूल विषयने विषे अत्यंत आसक्त थको परनी आदे-खाइ, मत्सर धरतो, माया मृषा सेवतो, कुटिल परिणामें परदारा सेवतो जी

स्त्रीवेद बांधे. २ सरलपणे स्वदारा संतोषें ईर्ष्यारहित मंदकषायें जीव, पुरुषवेद बांधे. ३ तीव्रकषायें दर्शनीनुं शील नंजावतो, तीव्रविषयी, पशुघातक, मिथ्यात्वी जीव,नपुंसकवेद बांधे. चारित्रियानो दोष देखामतो, असाधुना गुण ग्रहण करतो, कषाय उदीरतो जीव, चारित्रमोहनीयकर्म बांधे.

हवे आयुःकर्मना बंधहेतु कहे ठे. महाआरंभ चक्रवर्त्ति प्रमुख ऋद्धि जोगवतो घणी मूर्छा परिग्रह सहित, अविरतिपरिणामी, अनंतानुबंधिया कषायने उदयें पंचेंड्रियनी हत्या निःशंकपणे करतो, मद्य, मांसादिक साते कुव्यसन सेवतो, कृतघ्नपणुं, विश्वासद्रोहादिक महोटां पाप आचरतो, उत्सूत्र जांखतो, मिथ्यात्वनो महिमा वधारतो, अशुजपरिणामें कृष्णादिक त्रण लेश्यायें वर्त्ततो जीव, अशुभ परिणामें करी नारकीनुं आयु बांधे. ॥ ५७ ॥

॥ हवे तिर्यंचना आयुबंध हेतु कहेठे. ॥

तिरिआउ गूढहिअउ, सढो ससल्लो तहा मणुस्साउ ॥
पयईय तणु कसाउ, दाणरुई मज्जिमगुणोअ ॥ ५८ ॥

अर्थ— तिरिआउ के० तिर्यंचनुं आयु बांधे. गूढहिअउ के० गूढ हृदयनो धणी, सढो के० मूर्ख, धूर्त्त, ससल्लो के० मिथ्यात्वादिक शल्यसहित, तहा के० तेमज हवे मणुस्साउ के० मनुष्यनुं आयु बांधे, ते पयईय के० प्रकृति एटले स्वजावें तणुकसाउ के० अल्प कषायवंत होय. दाणरुइ के० दान देवाने रुचिवंत होय. मज्जिमगुणोअ के० मध्यम गुणवंत होय. इत्यक्षरार्थः ॥५८॥

गूढ हृदय एटले जेना अजिप्रायनी कोइने खबर न पडे, उदायिन राजाने मारनारनी पेरें गूढाजिप्राय होय, तथा शठ एटले मायावी, कपटी कहे तेम करे नही, वाणीयें मधुर, परिणामें दारुण होय, जुडुं उघट प्रकाशे, आर्त्तध्यानी, आ लोकें मान पूजाहेतुयें तप करतो, सशल्य एटले आपणी पूजा महत्त्व न्यून थइ जशे ? एम जयें करी जेवां पापकर्म आचस्यां होय, तेवां पूर्ण आलोचे नहीं, शल्य राखे, इत्यादि माया अज्ञानना तीव्र मोहादिकें जीव, तीर्यंगायु बांधे.

तेमज मनुष्यायु बांधवाना पण विशेष हेतु कहे ठे. त्यां देवता तथा नारकी तेहने सम्यक्त्व कर्त्तव्यतायें शुजजावें करी मनुष्यनुं आयु बांधे, ते जणी जवप्रत्ययें तेहने देवायु न बंधाय तथा मनुष्य, तिर्यंच, जेह प्रकृति कहेतां सहेजें उपाय कस्या विना मिथ्यात्वने मंदरसोदयें करी कषायनो पण मंदरसोदय होय. तेथी तणु एटले तुच्छ पड्या एवा कषाय, जेम धान्य न मलवाथी डुर्बलता थाय, एवो प्रकृतियें जद्रक धूलि रेखा समान कषायें वर्त्ततो, सहेजें सुपात्र, कुपात्र परीक्षा कस्या विना विशेष यश

ीति, प्रमुख अणवांछतो पण स्वनावें दान देवानी रुचि तीव्र होय जेने एवो, क्षमा, आ-
र्जव, मार्दव, सत्य, शौचादिक, मध्यम गुणें वर्त्ततो. एटले अनागाढमिथ्यात्वी, गुणहीन
सम्यक्दृष्टि उत्कृष्टगुणना ते नणी अनागाढ, मिथ्यात्वी, मध्यम गुणशुं संबोध्य एटले
गुणव्यो, देव, गुरुपूजा प्रीय कापोतलेश्या परिणामें जीव, मनुष्यायु बांधे. ॥ ५८ ॥

॥ हवे देवायुना बंधहेतु कहे छे. ॥

अविरय माइ सुराउं, वालतवोऽकाम निज्जरोजयइ ॥
सरलो अगार विल्लो, सुहनामं अन्नहा असुहं ॥ ५९ ॥

अर्थ—अविरयमाइसुराउं के० अविरतिसम्यक्दृष्ट्यादिक देवायु बांधे, वालतवोऽका-
मनिज्जरोजयइ के० बालतपें करी, तथा ब्रह्मचर्यें करी, अकामनिर्ज्जरा उपार्जो, अने
सरलो के० निष्कपटी, अगारविल्लो के० गारवरहित थको सुहनामं के० शुजनामक-
र्मनी प्रकृतिउं बांधे, तथा अन्नहाअसुहं के० अन्यथा कपट गारवसहित अशुज ना-
मकर्मनी प्रकृतिउं बांधे. ॥ ५९ ॥

अविरतिसम्यक्दृष्टि, मनुष्य, तिर्यंच, देवायु बांधे, घोलना परिणामें सुमित्र सं-
योगें, धर्मरुचिपणे, देशविरतिगुणे, सरागसंयमें देवायु बांधे. बालतप एटले दुःखग-
र्जित, मोहगर्जित वैरागें करी दुष्कर कष्ट पंचाग्निसाधन रसपरित्यागादिक अनेक
मिथ्यात्वज्ञानें तप करतो, सनिदान उत्कट एटले अत्यंत आकरो, रोप गारवें तप
करतो, असुरादिकयोग्य आयु बांधे. तथा अकामनिर्ज्जरायें, अज्ञानपणे जूख, तृषा,
टाढ, ताप, रोगादिक कष्ट सहेतो, स्त्री अणमिलते शील धारण करतो, विषयसंप-
त्तिने अनावें विषय अणसेवतो. इत्यादिक अकामनिर्ज्जरायें तथा बालमरण एटले
कांहिएक तत्प्रायोग्य शुजपरिणामें वर्त्ततो, रत्नत्रयिविराधनायें व्यंतरादि योग्य आयु
बांधे, तथा आचार्यप्रत्यनीकतायें किल्विषिकायु बांधे, तथा मुग्धजन मिथ्यात्वीना
गुण प्रशंसतो, महिमा वधारतो, परमाधामीनुं आयु बांधे. एम आयुःकर्मना बंधहेतु
कह्या. तथा अकर्मजूमिना मनुष्यने अणुव्रत, महाव्रत, बालतप, अकामनिर्ज्जरादिक
देवायुना बंधहेतु विशेष कोइ नथी, तथा अहीं केटलाएक मिथ्यात्वी छे तेथी तेने
देवायु केम संजवे? परंतु तेने शीलव्रतत्वपणे देवायुनो बंधहेतु कहेवो. एम तत्वा-
र्थटीकामांहे कह्युं छे.

हवे नामकर्मना बंधहेतु कहे छे. सुरगत्यादिकने त्रीश शुजनामकर्मप्रकृतिना बं-
धहेतु होय ते कहे छे. सरल एटले कपटरहित जेवो हृदयमांहे होय तेवो आचार
बोले, कोइने पण कूडां तोल, मापें करी ठगे नहीं, परवंचनबुद्धिरहित, ऋद्धिगारव,
रसगारव, शातागारव रहित, पापजीरु, परोपकारी, सर्वजनप्रिय, क्षमादिगुणयुक्त,

एवो पुरुष, शुजनामकर्मनी प्रकृति त्रीश बांधे तथा अप्रमत्तपणे चारित्र पालतो आहारद्विक बांधे, अरिहंतादिक वीश स्थानक आराधतो, गुणवंतनुं वेयावच्च करतो जिननामकर्म बांधे. तथा ए थकी विपरीत एटले घणो कपटी, कूडां तोलां, माप करतो, परने वंचतो, परद्रोही, हिंसादिक पांच आश्रवें रातो, चैत्यादिकनो विराधक, व्रत लइ विराधतो, त्रण गारवें मातो, हीनाचारी, एवो जीव, नरकगत्यादि चोत्रीश अशुजनामकर्मनी प्रकृति बांधे. ए शरुशठ प्रकृतिना बंधहेतु कह्या. ॥ ५९ ॥

॥ हवे उच्चैर्गोत्रकर्मना बंधहेतु कहेले. ॥

गुणपेही मय रहिर्ज, अज्झयणज्झावणा रुई निच्चं ॥
पकुणइ जिणाइ नत्तो, उच्चं निअं इअरहार्ज ॥ ६० ॥

अर्थ–गुणपेही के० गुणप्रेक्षी पारका गुणनो देखनार, मयरहिर्ज के० आठ मद रहित, अज्झयणज्झावणा रुईनिच्चं के० जणवा जणाववा उपर रुचि नित्य निरंतर होय, पकुणइ के० प्रकर्षे करी करे, जिणाइनत्तो के० जिन अरिहंतादिकनो जक्त, उच्चं के० उच्चैर्गोत्र उपार्जे अने निअंइअरहार्ज के० ते थकी इतर अन्यथा विपरीत गुण द्वेषी मदवंत होय, ते नीचैर्गोत्र बांधे ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ६० ॥

ज्ञान, दर्शन, चारित्रादिकगुण ज्यां जेटलो जाणे, त्यां तेटलो प्रकाशे, अवगुण देखीने निंदे नहीं, ते गुणप्रेक्षी कहीयें. १ जातिमद, २ कुलमद, ३ बलमद, ४ रूपमद, ५ श्रुतमद, ६ ऐश्वर्यमद, ७ लाजमद, ८ तपोमद, ए आठ मद रहित संपदा छतां मद न होय जेने एवो जीव, अध्ययन एटले सूत्रसिद्धांत सूत्रथी, अर्थथी, जणवा जणाववानी रुचि छे जेने, निरहंकार थको सुबुद्धिने शास्त्रहितबुद्धियें करी अर्थ समजावे, हेतुदृष्टांत देखाडी, सुमति पमाडे, कुमति टाले. इत्यादिक परहित करतो, नित्य एटले सदाकाल पकुणइ एटले प्रकर्षे करे. एटले वाने करी जीव, उच्चैर्गोत्र कर्म बांधे. जिन एटले तीर्थंकर देव, आदिशब्दथकी सिद्ध तथा प्रवचन संघादिकनो अंतरंगप्रतिबंधवंत एवो जीव, उच्चैर्गोत्र उच्चजाति, कुलादिकगम्य कर्म बांधे. अने एथकी विपरीतगुणवालो एटले मत्सरी, जात्यादिक आठ मदसहित अहंकारें करी कोइने जणे जणावे नहीं, जिनसिद्ध प्रवचन चैत्यादिकनो अजक्त एवो जीव, हीनजात्यादिगम्य नीचगोत्रकर्म बांधे. ॥ ६० ॥

॥ हवे अंतरायकर्मना बंधहेतु कहेले. ॥

जिणपूआ विग्घकरो, हिंसाइ परायणोऽजयइ विग्घं ॥
इय कम्मविवागोऽयं, लिहिर्ज देविंदसूरीहिं ॥ ६१ ॥
इति कर्मविपाकनामा प्रथमः कर्मग्रंथः ॥

अर्थ–जिणपूत्रा के० जिनपूजादिकनो विग्घकरो के० विघ्न करनार, पूजा निषेधतो. हिंसाइपरायणो के० हिंसादिक आश्रवने विषे तत्पर थको, अजयइविग्घं के० अंतरायकर्म उपार्जे. इयकम्मविवागोयं के० एणी पेरें कर्मविपाक एवे नामें ग्रंथ, ते लिहिर्उदेविंदसूरीहिं के० तपागछाधिराज श्री देवेंद्रसूरीश्वरें लख्या.॥ इत्यक्षरार्थः॥६१॥

श्रीजिनप्रतिमानी पूजानो निषेधनार, पूजायें पुष्प, फल, जलादिकना अनेक जीवनो घात थाय, ते माटे मलिनारंजी, ते गृहस्थने पण हेय छे. जेम कोइएक मूर्ख, कटुकौषध पान साजा मनुष्यनी पेरें मांदाने पण निषेधे, तेनी शातानो अंतराय करे, तेम कुमति जीव, अनारंजी साधुनी पेरें मलीनारंजरोगक्षयकारी औषधप्राय पूजादिक प्रतिमारंज निषेधतो, परना हितनुं विघ्न करतो, अंतरायकर्म बांधे. तथा पोतानी मतियें करी जिनमत विपरीतार्थ प्ररूपतो, अनंत संसार वधारे, तेवारें अनंत जीवनो घातक थाय तथा बीजाने पण उन्मार्ग प्रवर्त्तावी अनंत जीवघात करे, तेथी अनुबंधहिंसावंत तथा अनुबंध मृषावादी तीर्थंकर अदत्तमार्गप्रवर्त्तक इत्यादिक अनुबंधें अढार पापस्थानकनो सेवनार जीव, अंतरायकर्म बांधे. तथा साधुने दानलाजादिकनो अंतराय करतो, मोक्षमार्ग हणतो, एवो जीव, पण तेमज जाणवो. एणी पेरें कर्मप्रकृति, पंचसंग्रहादिक प्राचीनकर्मग्रंथ, सविस्तर जोइ मुग्धबुद्धि, संक्षेपरुचि जीवने समजाववा सारु तथा आत्माने पण परहितकरणरूप करुणाजन्य निर्जरा अर्थें थोडे अक्षरें करी, जेम विशेषज्ञान पामे, तेम लख्यो, पुस्तकें चढाव्यो, ते कहेछे. परम गुरुगछाधिराज शिथिलाचारनिवारक, तपाविरुदधारक, जट्टारक श्री १००८ श्रीजगचंद्रसूरीश्वर, पट्टप्रजावक, श्रीदेवेंद्रसूरिश्वरें तपगछनायकें लख्यो, पुस्तकें चढाव्यो.

॥ अथ प्रशस्तिः ॥

इति कर्मठ्ययोन्माथिकर्मग्रंथार्थसंविदे ॥ गुरूपास्तिरताः संतो, जवंतु जवनिस्पृहाः ॥ १ ॥ अनाद्यविद्याविछित्त्यै, साद्यनंतपदाप्तये ॥ आद्यः कर्मविपाकाऽर्थो, जाव्यो जावविशारदैः ॥ २ ॥ इत्थं कर्मविपाकपाकहृतयोपाकाहितायंतवैः, पाकष्मापरनामसूरिसुगुरुर्गीयूपगूढं ततः ॥ एतत्कर्मविपाकसच्चिदशनिं, सात्मीकुरुध्वं जनाः ! स्मेध्याज्ञानगिरिछिदेकवियशः, सोमोक्तया सद्दिशा ॥ ३ ॥ कर्मविपाकटवार्थो,ऽन्वर्थः प्राथ्योर्थिजिः स्वगुरुजक्ताः ॥ प्रथमादर्शे लिखिता, मुनिना कल्याणसोमेन ॥ ४ ॥ प्रत्यक्षगणनया ग्रंथमानं ससूत्रं ॥ इति श्रीबालावबोधः प्रथमकर्मग्रंथसहितः संपूर्णः ॥

॥ ॐ नमोऽर्हते ॥

॥ अथ ॥

॥ श्री बालावबोधसहित कर्मस्तवनामा द्वितीयकर्मग्रंथः प्रारभ्यते ॥

॥ तत्र ॥

॥ आदौ बालावबोधकृत मंगलाचरणम् ॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम् ॥

त्रिजगत्सृष्टिसंतान, स्थितिनाशव्यवस्थितिं ॥ दिशत्ये सममार्हन्त्ये त्रिपथे हृद्व्हष्टिये ॥ १ ॥ कर्म बंधोदयावस्था, त्रिपुर धृक् दशा ध्रुवम् ॥ तस्ये यस्याप्रशस्याज्ञा, वरिवस्य शिवोत्नवेत् ॥ २ ॥ ध्यान धाम्नि निधायोच्चैः, स्वगुरु गुरुगौरवान् ॥ श्रीमत्कर्मस्तवे कुर्वे, टवार्थलिखनक्रमम् ॥ ३ ॥

॥ मूल गाथा ॥

तह थुणिमो वीरजिणं, जह गुणठाणेसु सयल कम्माइं ॥
वंधुदयोदीरणया, सत्तापत्ताणि खविआणि ॥ १ ॥

अर्थ—तह के० तेम थुणिमो के० स्तवीश. वीरजिणं के० श्रीमहावीरदेवप्रत्यें, जह के० जेम गुणठाणेसु के० गुणठाणाने विषे सयलकम्माइं के० सघलायें कर्म प्रकृतिप्रत्यें बंधुदयोदीरणया के० बंध, उदय, उदीरणायें करी सत्तापत्ताणि के० सत्तायें पामीने खविआणि के० क्षपितानि एटले खपाव्यां, निर्जर्यां ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १ ॥

अथ वार्त्तिकं लिख्यते ॥ जेम कर्म खपाववारूप अपायापगम गुण वर्णवशे, कर्मशत्रु विदारवे करी वीर कहीयें. जेम मिथ्यादृष्ट्यादिक गुणठाणा, शिवमंदिर चढवाने पावथीआ एटले पगथियां सरखा जीवनी शुद्ध, शुद्धतर, शुद्धतम अध्यवसाय विशेष. यद्यपि ते अध्यवसाय असंख्याता छे, तो पण स्थूलव्यवहारें चौद कहीयें. तेने विषे ज्ञानावरणीयादिक आठ मूलप्रकृति, मतिज्ञानावरणीयादिक उत्तरप्रकृतिबंधयोग्य एकसो ने वीश उदय उदीरणायें योग्य, एकसो ने बावीश, सत्तायें एकसो ने अडतालीश, ते जिहां जेटली लही, तथा जिहां जेटलीनो विछेद करी जे कर्मवर्गणा दलसायें मिथ्यात्वादिक आश्रवें करी जीवप्रदेशने दूध पाणीनी पेरें तथा लोह अग्नि मले, तेवी रीतें एकमेक थावुं, ते बंध कहीयें.

२ ते बांध्यां कर्मनुं सहेजें अबाधा काल वीते थके अपवर्त्तनादिक करणविशेषें

करी स्थितिघात थइ थकी मिष्ट तथा कटुक, घातीया तथा अघातीआ रसनुं वेदवुं, ते उदय कहीयें.

३ तेहज कर्मनो उदयावलि, प्राप्तरसथी उपरला रसनुं जीववीर्यविशेषे करी खेंची उदयावलिमांहे आणी वेदवुं, ते उदीरणा. ते पण उदयविशेषज जाणवो.

४ ते कर्मनुं बांधवुं तथा संक्रमणकरणे करी आपणा स्वरूपने पामी जे कर्म प्रकृति, तेनुं जीवप्रदेश साथे मली रहेवुं, खरवुं नहीं, निधाननी पेरें रहेवुं, ते सत्ता कहीयें. ए चार मध्यें बंधन तथा उदीरणा, ए बेहु जीवनां करण, वीर्यविशेष छे अने उदय, तथा सत्ता, ए बेहु करण नहीं, एटले ए जावार्थ छे. जेम श्रीवीर जिनें जे जे गुणठाणे जेटली प्रकृति कर्मनी बांधी, उदय पामी, उदीरी तथा सत्तायें धरी तथा जिहां जिहां जेटली प्रकृतिनो बंध, उदय, उदीरणा, सत्ता, विछेद लही जे जे गुणठाणे जेटली प्रकृति खपावीने अनुक्रमें शुद्धस्वरूपी थया, ए अपायापगमातिशय गुण प्रगटवारूप असाधारण गुणस्तवन करशे. ॥ १ ॥

॥ हवे प्रथम गुणठाणानां नाम तथा स्वरूप कहे छे. ॥

मिछे सासण मीसे, अविरय देसे पमत्त अपमत्ते ॥ निअट्टि
अनिअट्टि सुहुम, वसम खीण सजोगि अजोगि गुणा ॥ २ ॥

अर्थ—पहेलुं मिछे के० मिथ्यादृष्टिगुणस्थानक, बीजुं सासण के० सास्वादनसम्यक्दृष्टिगुणस्थानक, त्रीजुं मीसे के० मिश्रगुणस्थानक, चोथुं अविरय के० अविरतिसम्यक्दृष्टिगुणस्थानक, पांचमुं देसे के० देशविरतिगुणस्थानक, छठुं पमत्त के० प्रमत्तगुणस्थानक, सातमुं अपमत्ते के० अप्रमत्तगुणस्थानक, आठमुं निअट्टि के० निवृत्तिगुणस्थानक, नवमुं अनिअट्टि के० अनिवृत्तिगुणस्थानक, दशमुं सुहुम के० सूक्ष्मसंपरायगुणस्थानक, अगीआरमुं उवसम के० उपशांतमोहगुणस्थानक, बारमुं खीण के० क्षीणमोहवीतरागगुणस्थानक, तेरमुं सजोगी के० सयोगीकेवलीगुणस्थानक, चौदमुं अजोगीगुणा के० अयोगीगुणस्थानक. ए चौद गुणठाणानां नाम छे. इत्यक्षरार्थः ॥२॥

त्यां जीवना गुण, ज्ञान दर्शन, चारित्ररूप जीवस्वजाव, तेनो तरतमविशेषकृतजेदें करी गुणठाणानां स्थानक छे ते जीवना पण जेद जाणवा.

१ प्रथम मिथ्यात्व कहेतां जिनवचनथी विपरीतदृष्टि एटले जीवादिक तत्वनी प्रतिपत्ति जेम धत्तुरानां बीज खाधे थके श्वेत वस्तुने पण पीली वस्तु करी पडिवज्जे, अंगीकार करे तेम मिथ्यात्वमोहनीयना जोरथी राग, द्वेष मोहादिकनां चिन्हसहित जे देवपणाना गुणें करी हीन होय, तेने देव करी माने, आरंज

गुरुनां लक्षणें हीन होय, तेने गुरु करी पडिवज्जे, हिंसादिकने धर्म करी माने, यथा नयवचनें प्रमाण करी माने, नित्यता, अनित्यता, भिन्नता, अभिन्नता, सत्ता, असत्ता, लघुता, दीर्घता, एम वस्तुनी एकांतता माने पण सापेक्षपणे न माने तथा संपूर्ण जिनवचन सद्दहतो पण जे एक अक्षर मात्रनो अविश्वास आणे, ते पण जमालीनी पेरें मिथ्यादृष्टि जाणवो. अहीं कोइ कहेशे जे मिथ्यात्वदोषें दुष्टने गुणठाणुं केम कहीयें ? तेनो उत्तर. के जो पण मिथ्यात्वमोहनीय प्रकृति, सर्वघातीनी छे तेणे सर्व ते स्वप्रतिपत्ति हणाय, तोपण ते मेघघटा आवरित सूर्यप्रजानी पेरें रात्रीदिवस वि- जागनी करनार, एवी प्रजा, अनावृति होय, तेम जीवने पण एकांशे घटादिकनी प्रतिपत्ति अविरुद्ध होय. तथा अक्षरनो अनंतमो जाग उघाडो सदा सर्वदा सर्व जीवने रहे, ते परम निकृष्ट गुणनी अपेक्षायें मिथ्यात्वीने पण गुणस्थानक कह्युं. तथा कोइएक कहे छे के ज्यारें मिथ्यात्वी पण मुक्तिहेतुक्रिया करे, त्यां गुणठाणुं होय अन्यथा मिथ्यात्वजूमिस्थ कहीयें. तथा ए सम्यक्त्वादिक गुण पामशे, ते माटे गुणठाणुं कहीयें.

२ तथा औपशमिक सम्यक्त्व पामी एक समयें तथा ठ आवलि शेष सम्यक्त्व काळ होये थके अनंतानुबंधियाना उदयथी औपशमिक सम्यक्त्व वमतां, क्षीरना स्वाद स- रखो जाव, मिथ्यात्वगुणस्थानक पाम्या पहेलां, जे होय, ते सास्वादनसम्यक्दृष्टि- गुणठाणुं बीजुं जाणवुं.

३ तथा मिश्रमोहनीयना उदयथी जिनवचन उपर रुचि अरुचि बेहु न होय, मि- श्रता होय, एवा जे अध्यवसाय ते मिश्रदृष्टिगुणठाणुं, त्रीजुं जाणवुं. मिथ्यात्व अने मिश्र ए बे गुणठाणा औदयिकजावें होय.

४ तथा विरतिगुण जाणतो, जवप्रत्ययें तथा अप्रत्याख्यानावरणकषायोदयें करी आदरी न शके एटले एक जाणी न आदरे, न पाळे ते श्रेणिकराजानी पेरें तथा जाणी, न आदरे, पाळे, ते अनुत्तर विमानना देवता, तथा जाणी आदरे न पाळे, ते संविग्न, पाक्षिक ए त्रण जांगे वर्त्ततो १ क्षायिक २ औपशमिक अने ३ वेदक. ए मांहेलो एक तत्त्वरुचिरूप सम्यक्त्व पामी जे जे अध्यवसायें जिनवचन यथावस्थित- पणे परिणमे, तेनुं नाम अविरतिसम्यक्दृष्टिगुणठाणुं चोथुं जाणवुं.

५ तथा सावद्ययोगनी एकदेशे विरति करे, जेम निरपराध, निरपेक्ष, संकल्पी त्रस जीव न हणवो. इत्यादिक हिंसानिषेधरूप सम्यक्त्व सहित अध्यवसाय ते जाणे, आदरे, पाळे, ए जांगें वर्त्ततां देशविरतिगुणठाणुं पांचमुं जाणवुं. अहीं सम्यक्त्वस- हित नोकारसी करे, ते पण एमां जाणवी.

६ तथा मद, विषय, कषाय, निद्रा, अने विकथा. ए पांच प्रमादें करी चारित्र, मलिनाध्यवसाय होय अप्रमत्तना अध्यवसायनी अपेक्षायें अनंतगुणहीनमलिन जाणवो. देशविरतिनी अपेक्षायें अनंत गुणविशुद्ध होय. एवी माया परिणामें वर्त्ततां, प्रमत्तसंयत गुणठाणुं छहुं जाणवुं.

७ तथा ते पांच प्रमाद रहित अनंत गुणविशुद्ध, निश्चयचारित्रें स्थिरतारूप ते सहित जे अध्यवसाय, ते अप्रमत्तसंयतगुणठाणुं सातमुं जाणवुं.

८ तथा चारित्रमोहनीयनी प्रकृति एकवीश उपशमाववा तथा खपाववाने अर्थें जेणे अत्यंत विशुद्ध अध्यवसायें करी वीर्यविशेष उल्लसे थके तेनो रसघात, स्थितिघात, गुणश्रेणि, गुणसंक्रम, अपूर्वस्थितिबंध. ए पांच वानां धुरसमयथी अपूर्व करणे कहीयें. तथा एक समयें अनेक जीव गुणठाणे चढ्या, ते शुद्ध शुद्धतरादिक अध्यवसायभेदें करी निवृत्ति कहेतां फेरफार होय, त्यां एनुं नाम निवृत्तिगुणठाणुं पण कहीयें, ए आठमुं जाणवुं. अहीं समय समय, अनंतगुण विशुद्धि होय.

ए तथा नवमे गुणठाणे अनेक जीव एक समयें चढे, तेने अध्यवसायें फेरफार न होय, तेथी एनुं नाम अनिवृत्ति कह्युं. तथा बादर के० मह्होटा खंड संपराय के० कषायना अहीं करे, एटले ए गुणठाणे कषायना मह्होटा खंड करे, तेथी एनुं बीजुं नाम बादरसंपराय पण कहीयें.

१० सूक्ष्म कीट्टीकर्मकृत लोभ वेदतां शेष मोहनीयने क्षयें तथा उपशमें थया जे विशुद्धाध्यवसाय ते सूक्ष्मसंपरायगुणठाणुं दशमुं जाणवुं.

११ जलने तलीये मल, नीचो बेसे तेथी पाणी निर्मल थाय, तेम मोहनीयना उपशमें अध्यवसाय निर्मल थाय. वली कषाय सत्तामांहे रह्या छे, ते माटे कषाय उदय पामे, तेवारें कोहला नीरनी पेरें फरी मेला थवानो संभव छे, जे भणी एनुं नाम उपशांतमोहनीय. ए छद्मस्थ वीतरागगुणठाणुं अगीआरमुं जाणवुं. इहांथी अवश्य पडे अने जो मरण पामे, तो अनुत्तरवासी देवता थाय. तेवारें त्यां चोथे गुणठाणे आवीने रहे, अन्यथा पडे तो दशमे आवे.

१२ तथा सर्व मोहनीयप्रकृति खपावे थके, मोहसत्ता टाले थके, जे अत्यंत विशुद्ध अध्यवसायस्थानक, ते क्षीणमोहवीतरागछद्मस्थगुणठाणुं बारमुं जाणवुं.

१३ केवलज्ञान पाम्या पछी ज्यां सुधी बादर योग मन, वचन, काया प्रवर्त्ते, हाले, चाले, बोले, त्यांसुधी सयोगीकेवलीगुणठाणुं तेरमुं जाणवुं.

१४ बादरयोग बंधे थके मन वचन, कायाना व्यापारने अभावें करण वीर्यरहित मेरुनी पेरें निःप्रकंप भणी शैलेसीकरण करतां, अयोगीकेवलीगुणठाणुं चौदमुं जाणवुं.

एकसो ने सत्तर प्रकृतिनो बंध हतो तेमांथी ए शोल प्रकृतिनो बंध टल्यो शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय बे, मोहनीयनी चोवीश, आयुनी त्रण, नामकर्मनी एकावन, गोत्रनी बे, अंतरायनी पांच, एम सर्व मली एकसो ने एक कर्मप्रकृतिनो बंध सास्वादनगुणठाणे सर्वजीवनी अपेक्षायें होय.

हवे सास्वादने जेटली प्रकृतिनो बंधविछेद होय, ते कहे छे. तिर्यंचादिक त्रण आगल त्रिक शब्द जोडियें, तेवारे तिर्यंचत्रिक, थीणद्धीत्रिक, दोर्भाग्यत्रिक, ए त्रण त्रिक कहियें. तिर्यंचगति, तिर्यंचानुपूर्वी, अने तिर्यंचायु, ए तिर्यंचत्रिक, थीणद्धी निद्रानिद्रा अने प्रचलाप्रचला. ए थीणद्धीत्रिक, दोर्भाग्यनाम, दुःस्वरनाम, अ अनादेयनाम, ए दोर्भाग्यत्रिक. एवं नव प्रकृति थइ. ॥ ४ ॥

अण मज्झागिइ संघय, ण चउ नि उज्जोअ कुखगइ
त्थित्ति ॥ पणवीसंतो मीसे, चउसयरि दुहाउअ अबंधा ॥ ५ ॥

अर्थ—अण के॰ अनंतानुबंधी चतुष्क, मज्झागिइ के॰ मध्याकृति एटले मध्यसंस्थानचतुष्क, संघयणचउ के॰ मध्य संघयणचतुष्क, चउ के॰ ए त्रण चतुष्कनी बार प्रकृति थइ. नि के॰ नीचैर्गोत्रकर्म, उज्जोअ के॰ उद्योतनामकर्म, कुखगइ के॰ अशुभविहायोगति, त्थित्ति के॰ स्त्रीवेदमोहनीय. इति एटले ए पणवीसंतो के॰ ए पचीश प्रकृतिनो अंत बंधविछेद सास्वादने थाय. तेथी मीसे के॰ मिश्र गुणठाणे चउसयरि के॰ चम्मोतेर प्रकृतिनो बंध होय. जे जणी ए गुणठाणे दुहाउअअबंधा के॰ मनुष्यायु तथा देवायु, ए बे आयुनो अबंध छे माटे चम्मोतेरनो बंध थाय. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥५॥

अहीं अण कहेतां अनंतानुबंधीआ प्रमुख त्रण शब्द छे ते आगल चउ शब्द जोडीयें, तेवारें त्रणचउक थाय. एटले अनंतानुबंधी क्रोध, मान, माया अने लोभ ए चारने अनंतानुबंधी चउक कहीयें. अने न्यग्रोध, सादि, वामन अने कुब्ज. ए चार मध्य एटले वचलां संस्थान, ए मध्यमसंस्थानचउक. अहीं आकृति एटले शरीराकार ते संस्थानरूप तन्निमित्तक कर्म प्रकृति पण आकृतिनाम जाणवी. तथा ऋषभनाराचसंघयण, नाराचसंघयण, अर्द्धनाराचसंघयण अने कीलिकासंघयण, ए चार वचला संघयण छे एने मध्यसंघयणचउक कहीयें. एटले त्रण चोक बार प्रकृति कही अने त्रण त्रिक नव प्रकृति पूर्वेली गाथामां कही, एवं एकवीश प्रकृति थइ. बावीशमुं नीचगोत्र, त्रेवीशमुं उद्योतनामकर्म, चोवीशमुं अशुभविहायोगति, पचीशमुं स्त्रीवेद. एवं पचीश प्रकृतिमध्यें एक उद्योतनाम अने चीजुं तिर्यगायु. ए बे प्रकृति विना शेष त्रेवीश पापप्रकृति, तीव्रसंक्लेशे बंधाय अने ते तीव्रसंक्लेश अनंतानुबंधीयाने उदयें होय

अने ए मिश्र प्रमुख आगले गुणठाणे अनंतानुबंधीयानो उदय न होय, तेवारें ए गुणठाणे एनो पण बंध न होय अने उद्योतनाम, तथा तिर्यगायु. ए बे पुण्यप्रकृति छे पण तिर्यक्प्रायोग्य प्रकृतिबंध टलेथी एनो पण बंध न होय. ए पच्चीशमध्यें थीणद्धीत्रिक, दर्शनावरणकर्मनी अने अनंतानुबंधीया चार तथा स्त्रीवेद ए पांच प्रकृति, मोहनीयकर्मनी एक गोत्रप्रकृति, एक तिर्यगायुप्रकृति. एवं दश थइ अने शेष पंदर प्रकृति नामकर्मनी एवं पच्चीश प्रकृतिनो बंध प्रांतसास्वादनें होय, तेवारें ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय छ, वेदनीय बे, मोहनीयनी ओगणीश, नामकर्मनी छत्रीश, गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच. एवं चम्मोतेर प्रकृति मिश्रगुणठाणे सर्व जीवनी अपेक्षायें बंधाय. जे माटे सास्वादनगुणठाणे एकसो ने एक प्रकृतिनो बंध हतो, तेमांहेथी अनंतानुबंधीयाना उदयने अभावें तन्निमित्तक पच्चीश प्रकृतिनो बंध टल्यो तेवारें छहोंतेर प्रकृतिनो बंध रह्यो, ते मध्यें पण मिश्रगुणठाणे आयुबंध योग्य अध्यवसाय नथी, तेथी त्यां देवायु, मनुष्यायु, ए बे आयु पण न बंधाय. जे भणी शास्त्रें कह्युं छे के "सम्मामिच्छदिट्ठिआउग बंधपि न करेइ" पण आगलें चोथे गुणठाणे बंध करशे तेथी ए बे आयुनो बंध विछेद न कह्यो, पण अबंध कह्यो तेथी चम्मोतेर प्रकृतिनो बंध, मिश्र गुणठाणे होय, इहां कोइ प्रकृतिनो बंधविछेद नथी. ॥ ५ ॥

सम्मे सग सयरि जिणा, उबंधि वइर नरतिअ विअ कसा-
या ॥ उरल दुगंतो देसे, सत्तठी तिय कसायं तो ॥ ६ ॥
ते वठि पमत्ते सो, ग अरइ अथिर दुग अजस अ-
स्सायं ॥ वुच्छिज्ज छच्च सत्तव, नेइ सुराउजया निठं ॥ ७ ॥

अर्थ—सम्मे के० अविरतिसम्यक्दृष्टिगुणठाणे सगसयरि के० सत्योतेर प्रकृतिनो बंध होय. जिणाउ के० जिननाम अने मनुष्यायु तथा देवायु, ए बे आयु. एवं त्रण प्रकृति बंधि के० बांधे तेमाटे. अने वइर के० वज्रऋषभनाराचसंघयण, नरतिअ के० मनुष्यत्रिक, विअकसाया के० बीजा अप्रत्याख्यानीआ चार कषाय अने उरलदुगंतो के० औदारिकद्विक. ए दश प्रकृतिना बंधनो अंत करे, तेवारें देसे के० देशविरतिगुणठाणे सत्तठी के० शडसठ प्रकृतिनो बंध करे अने त्यां तियकसायंतो के० त्रीजा प्रत्याख्यानावरण चार कषायनो अंत करे ॥६॥ तेवारें तेवठिपमत्ते के० त्रेशठ प्रकृतिनो बंध, प्रमत्तगुणठाणे होय अने एक सोग के० शोकमोहनीय, बीजी अरइ के० अरतिमोहनीय, अथिरदुग के० अस्थिरद्विक, एवं चार. पांचमुं अजस के० अयशःकीर्तिनामकर्म, छहुं अस्सायं के० अशातावेदनीय, छच्च के० ए छ प्रकृति वुच्छिज्ज

बंधथी विछेद पामे. सत्तव के० अथवा सात प्रकृति विछेद पामे. नेट्ठसुराउंनयानिं के० जो कोइ प्रमत्त साधु देवायु बांधवा मांडे, अने संपूर्ण करी नेष्टा पमाडे पो चाडे, तो सात प्रकृतिनो अंत करे ॥ ७ ॥

अविरतिसम्यक्दृष्टिगुणगणे ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय छ, वेदनीय बे, मोहनीय उंगणीश, आयुनी बे, नामकर्मनी साडत्रीश, गोत्रकर्मनी एक, अने अंतरायकर्मनी पांच, ए रीतें सत्योतेर प्रकृतिनो बंध छे, ते मध्यें चम्मोतेर प्रकृतिनो बंध जे मिश्रगुणठाणे कह्यो तेज आहिं लेवो अने अहीं सम्यक्दृष्टि छे तेथी तन्निमित्त जिननामकर्मनो पण बंध लाजे तथा सम्यक्दृष्टि देवता, तथा नारकी, ए बेहु मनुष्यायुज बांधे अने सम्यक्दृष्टि मनुष्य, ते तिर्यंच अने देवायुज बांधे, तेथी सर्व जीवनी अपेक्षायें चोथे गुणठाणे सत्योतेर प्रकृतिनो बंध पामे. हवे अहीं विछेद कहे छे. वज्रऋषभनाराचसंघयण, मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, मनुष्यायु, ए मनुष्यत्रिक, औदारिकशरीर अने औदारिक अंगोपांग ए औदारिकद्विक. एवं छ प्रकृतिनो बंध चोथे गुणठाणे देवता अने नारकीने होय. मनुष्यगति प्रायोग्य बांधे, आगला गुणठाणां देवता अने नारकीने न होय. तेथी ए छ प्रकृतिनो बंध न पामीयें, तेथी विछेद तथा अप्रत्याख्यानी चार कषायनो बंध पण आगले गुणठाणे न लाजे. आपणा उदयने अजावें कषायनो बंध पण न होय, तेथी ए दश प्रकृतिनो बंध विछेद चोथे गुणठाणे. ते मध्यें अप्रत्याख्यानीआ चार ते मोहनीयनी प्रकृति, मनुष्यायु ते आयुनी प्रकृति, शेष पांच नामकर्मनी प्रकृति, एवं दश प्रकृति टली. शेष ज्ञानावरणीयनी पांच, दर्शनावरणीयनी छ, वेदनीयनी बे, मोहनीयनी पंदर, आयुनी एक, नामनी बत्रीश, गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच, ए सडसठ प्रकृतिनो बंध, देशविरतिगुणठाणे उर्ये होय, तिहां बंधविछेद त्रीजो कषाय जे प्रत्याख्यानावरण, तेनी चोकडी ए चार कषायनी प्रकृतिना बंधनो अंत थाय. जे माटे प्रथम चार कषायनो बंध आपणे उदय होते थके आगल उदय नथी तेथी बंध पण न होय. तेवारें शमसठ प्रकृतिमांहेथी मोहनीयनी चार टालवी ॥ ६ ॥

बाकी ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय छ, वेदनीय बे, मोहनीय अगीआर आयुनी एक, नामनी बत्रीश, गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच, ए त्रेशठ प्रकृतिनो बंध, प्रमत्तगुणठाणे मनुष्यने होय.

त्यां छ तथा सात कर्मप्रकृतिनो बंधविछेद अने बंधप्रांत होय, ते हवे कहे छे एक शोक, अने बीजी अरति. ए बे मोहनीयनी प्रकृति. एक अस्थिरनामकर्म

बीजुं अशुभनामकर्म, ए अस्थिरद्विक. त्रीजुं अयशःकीर्त्तिनामकर्म, ए त्रण नामकर्मनी प्रकृति अने एक अशातावेदनीयनी प्रकृति. ए त्रण कर्मनी ७ प्रकृतिनो निमित्तप्रमाद छे ते प्रमाद छते ए अशुभप्रकृति बंधाय. आगले गुणठाणे विशुद्धाध्यवसायभणी दुष्टयोगजन्य जे प्रकृति, ते प्रमादने अभावें न बंधाय, तेथी त्यां अशुभयोग निवर्त्ते, त्यां ए प्रकृतिनो बंध पण निवर्त्ते, तेथी छनो बंधविछेद अने आयुःकर्मनो बंध अतिविशुद्धपरिणामें न होय तिहां घोलना परिणामें प्रमत्तगुणठाणें देवायु बांधवा पछी सातमे गुणठाणे चढतो सात प्रकृतिनो बंध विछेद जे भणी अतिविशुद्ध अध्यवसायभणी आयुबंध पण आगले गुणठाणे नथी, तेवारें छ प्रकृति प्रथम कही ते अने सातमुं सुरायु. ए सात प्रकृतिबंधनी अपेक्षायें प्रमत्तगुणठाणे विछेद पामे अने जो प्रमत्तें देवायुनो बंध करतो ते बंध पूर्ण कस्या विना अप्रमत्तें चढे तो केवल देवायुनोज ज्यांसुधी बंध पूर्ण करे, त्यांसुधी अप्रमत्तें पण आयुबंध पामीयें, तो छ प्रकृतिना बंधनोविछेद होय ते वारें ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय छ, वेदनीय एक, मोहनीय नव, आयुनी एक, नामनी एकत्रीश, गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच ॥ ७ ॥

गुणसठि अप्पमत्ते, सुराउ बंधं तु जइ इहा गछे ॥
अन्नह अठावन्ना, जं आहारग दुगं बंधे ॥ ८ ॥

अर्थ– ए सर्व मली गुणसठिअप्पमत्ते के० उंगणशाठ प्रकृतिनो बंध अप्रमत्तगुणठाणे होय. सुराउबंधंतु के० देवायु बांधतो थको जइ के० यदि एटले जो इहागछे के० अप्रमत्तगुणठाणे आवे तो अने अन्नह के० अन्यथा देवायु विना तो अठावन्ना के० अठावनप्रकृतिबंध होय. जंआहारगदुगंबंधे के० जे भणी आहारकद्विक बांधे, तेवारें अठावन्न अथवा उंगणशाठ प्रकृतिनो बंध थाय. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ८ ॥

ए उंगणशाठ प्रकृति अप्रमत्त संयतगुणठाणे प्रवर्त्ततो बांधे. अहीं शिष्य पूछे छे के हे भगवन् ! आयुबंध घोलना परिणामे होय छे, ते अहीं घोलना परिणाम नथी तो केम आयुबंध होय ? तत्रोत्तरं. हे शिष्य ! जो प्रमत्त थको घोलना परिणामे करी देवायुबंध करतो प्रमत्तनो काल पूर्ण थये देवायुबंध अपूर्ण हुवे थके अप्रमत्तगुणठाणे पण आवे, तिहां कुंभारना चक्रभ्रमणन्यायें करी पूर्वले घोलना परिणामें आरंभेलो आयुबंध ज्यांसुधी पूर्ण करे, त्यांसुधी अप्रमत्तगुणठाणे पण देवायु बंध पामीयें, तेथी उंगणशाठ प्रकृतिनो बंध छे पण अप्रमत्त छते आयुबंध आरंभे-

नहिं. अन्यथा एटले जो प्रमत्तगुणठाणे सुरायुबंध आरंभी पूर्ण करतो, वचतो अप्रमत्तगुणठाणे आवे, तो आयु विना सात कर्ममांहेली ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय ठ, वेदनीय एक, मोहनीय नव, नामनी एकत्रीश, गोत्रनी एक, अने अंतरायनी पांच, ए अठावन्न प्रकृति बांधे. तिहां शिष्य पूछे छे के, ए केम होय जे नणी प्रमत्तबंध, त्रेशठ प्रकृतिनो छे तेमांथी ठ प्रकृतिनो बंधविछेद थयो, तेवारें सत्तावन प्रकृति होय अने सात प्रकृतिबंधविछेद करतां उप्पन्न प्रकृति होय, पण उंगणशाठ अने अठावन्न प्रकृति केवी रीतें होय ? तिहां गुरु उत्तर कहे छे के, अहीं अतिविशुद्ध चारित्रने सद्भावें तन्नैमित्तिक आहारकशरीर अने आहारकअंगोपांग, ए बे प्रकृति अधिक बंधाय, ते नेलतां ओगणशाठ अने अठावन थाय. ए रीतें सुरायु विना शेष अठावन प्रकृतिनो बंध अप्रमत्तसंयतने कह्यो. ॥ ८ ॥

अमवन्न अपुवा इमि, निद्दडुगंतो उपन्न पण जागे ॥ सुर
डुग पणिंदि सुखगइ, तस नव उरल विणु तणु वंगा ॥ए॥

अर्थ– अमवन्न के० अठावन प्रकृतिनो बंध अपुवाइमि के० अपूर्वकरणना प्रथम जागने विषे निद्दडुगंतो के० त्यां निद्राद्विकनो अंत थाय, तेवारें उप्पन्न पणजागें के० उप्पन्न प्रकृतिनो बंध, द्वितीयादिकथी मांडी ठठा सुधीना पांच जागें होय, पांचे जागे सत्ता तो उप्पन्ननीज पण स्थितिघात, रसघात, गुणसेढी, गुणसंक्रम, अपूर्वबंध, ए पांच वानां करे. सुरडुग के० सुरद्विक, पणिंदि के० पंचेंद्रियजाति, सुखगइ के० शुजविहायोगति, तसनव के० त्रसनवक, उरलविणुतणुवंगा के० एक औदारिक विना शेष चार शरीर अने वैक्रियोपांग तथा आहारकोपांग, ए बे उपांग. एवं उंगणीश प्रकृति ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ए ॥

तेहज अपूर्वकरण एवे नामे आठमुं गुणठाणुं अंतरमुहूर्त्तकाल प्रमाणनुं, तेना सात जाग करीयें. तेमांहेला प्रथम जागने विषे अठावन प्रकृति बांधे, तिहां निद्रा अने प्रचला, ए बे दर्शनावरणीयनी प्रकृति तेना बंधनो अंत आवे, ते आगलें अतिविशुद्धपणे करी ए बे प्रकृति न बंधाय, शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार, वेदनीय एक, मोहनीय नव, नामनी एकत्रीश, गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच, एवं उप्पन्न प्रकृति, बीजे, त्रीजे, चोथे, पांचमे अने ठठे, ए पांच जागें बंधाय, ए रीते अपूर्व करणना ठ जागने विषे बंध कह्यो. हवे ठठे जागें जे प्रकृतिनो बंधविछेद होय, ते कहेछे. अहीं देवगतिप्रायोग्य एकत्रीश नामकर्मना

बंधमांहेलो त्रीश प्रकृतिनो बंध विछेद थाय. ते कहे छे. देवगति अने देवानुपूर्वी, ए सुरद्विक. त्रीजुं पंचेंडियजातिनाम, चोथुं शुनविहायोगति तथा एक त्रसनाम, बीजुं बादरनाम, त्रीजुं पर्याप्तनाम, चोथुं प्रत्येकनाम, पांचमुं स्थिरनाम, छहुं शुनानाम, सातमुं सौनाग्यनाम, आठमुं सुस्वर नाम, नवमुं आदेयनाम, ए त्रस-नवक कहीयें. एवं तेर. तथा औदारिकशरीर अने औदारिक अंगोपांग, ए बेनो बंधविछेद चोथे गुणठाणे थयो तेथी ते बे विना शेष वैक्रियशरीर, आहारकशरीर, तैजसशरीर अने कार्मणशरीर ए चार शरीरनाम अने वैक्रिय अंगोपांग तथा आहारकांगोपांग, ए बे अंगोपांग एवं छ प्रकृति. ए रीतें धुरथी सर्व मली उंगणीश प्रकृति थइ ॥ ए ॥

समचउर निमिण जिण व, न्न अगुरु लहु चउ छलंसि तीसंतो
चरमे छवीस बंधो, हास रई कुछ नय नेर्ज ॥ १० ॥

अर्थ— वीशमुं समचउर के० समचतुरस्रसंस्थान, एकवीशमुं निमिण के० निर्माणनाम, बावीशमुं जिण के० जिननाम, तथा वन्न के० वर्ण चतुष्क अने अगुरुलहुचउ के० अगुरुलघुचतुष्क, छलंसितीसंतो के० छठे नागें ए त्रीश प्रकृतिना बंधनो अंत थाय, एटले विछेद थाय, तेवारें चरमे के० छेलें, सातमे नागे छवीस बंधो के० छवीस प्रकृतिनो बंध होय, त्यां हास के० हास्यमोहनीय, रई के० रतिमोहनीय, कुछ के० जुगुप्सामोहनीय, नयनेर्ज के० नयमोहनीय. ए चार प्रकृतिनें बंधथी टाले ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १० ॥

वीशमुं समचतुरस्रसंस्थान, एकवीशमुं निर्माणनाम, बावीशमुं तीर्थंकरनाम तथा वर्ण, गंध, रस, अने स्पर्श, ए वर्णचतुष्क एटले ए चार नाम कर्मनी प्रकृति, एवं छवीश. तथा अगुरुलघुनाम, उपघातनाम, उच्छ्वासनाम, पराघातनाम, ए अगुरुलघुचतुष्क. एवं सर्व मली नामकर्मनी त्रीश प्रकृतिनो बंध विछेद थाय, जे नणी चारित्रमोहनीयने खपावतो तथा उपशमावतो अपूर्वकरण करे, तिहां विशुद्धाध्यवसायें करी संसारत्रमणहेतुगतिप्रायोग्य नामकर्मनो बंध विछोडे. अहीं शेष सुरगतिप्रायोग्यनामकर्मप्रकृति एकत्रीशनो बंध रह्यो हतो, तेमांहेथी एक यशः कीर्त्ति विना शेष त्रीश प्रकृतिनो बंध दे, तेथी नवत्रमणनुं बीज न करे, अतिविशुद्ध छे माटे न करे. ए रीतें छठे नागें त्रीश प्रकृतिनो बंधविछेद करे, तेवारें अपूर्व करणने छेहले सातमे नागें ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार, शातावेदनीय एक, तथा सं० अनंत :

चार, हास्य, रति, जय, जुगुप्सा, पुरुषवेद. एवं मोहनीनी नव, यशःकीर्त्तिनाम, उच्चैर्गोत्र अने पांच अंतराय, एवं सात कर्मनी उत्तरप्रकृति छवीश बांधे, त्यां बंधविछेद कहेछे. अपूर्वकरणना सातमा जागने प्रांतें अतिविशुद्धअध्यवसाय थया, ते माटे एक हास्यमोहनी, बीजुं रतिमोहनी, त्रीजुं जुगुप्सामोहनी, चोथुं जयमोहनी, ए चार प्रकृतिना बंधयोग्य अध्यवसायस्थानक टली जाय. तेवारें शेष बावीश प्रकृतिनो बंध रहे ॥ १० ॥

अनिअट्टि जाग पणगे, इगेगहीणो छवीसविह बंधो ॥
पुम संजलण चउण्हं, कमेण छेउं सतर सुहुमे ॥ ११ ॥

अर्थ– अनिअट्टिजागपणगे के० अनिवृत्तिकरण नामे नवमा गुणठाणाना पांच जागने विषे इगेगहीणो के० जागजाग दीठ एकेक प्रकृतियें हीन, छवीसविहबंधो के बावीश प्रकृतिनो बंध होय, ते केम ? तोके पहेले जागें बावीशनो बंध होय, बीजे जागें पुम के० पुरुषवेद छेंगे करतां एकवीशनो बंध तथा तेवार पछी तृतीयादिक जागने विषे संजलणचउण्हं के० संज्वलन कषायनी चोकमांहेथी एकेक प्रकृतिनो बंध, कमेण के० अनुक्रमें बंधथी छेउं के० छेदाय, तेवारें सतरसुहुमे के० सत्तर प्रकृतिनो बंध सूक्ष्म संपरायनामा दशमे गुणठामे जाणवो ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ११ ॥

अनिवृत्तिकरण एवे नामे नवमुं गुणठाणुं छे तेनो काल अंतर मूहूर्त्त प्रमाण. तेना पांच जाग कल्पीयें; तेमध्यें प्रथम जागें ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार, वेदनीय एक, मोहनीय पांच, यशःकीर्त्तिनाम, उच्चैर्गोत्र अने अंतराय पांच. एवं बावीशनो बंध छे, तिहां पुरुषवेदनो बंध विछेद थाय, तेवारें बीजे जागें एकवीश प्रकृतिनो बंध तिहां संज्वलना क्रोधनो बंध विछेद थये थके त्रीजे जागें वीश प्रकृतिनो बंध, तिहां संज्वलना माननो बंधविछेद थाय, तेवारें चोथे जागें उगणीश प्रकृतिनो बंध, त्यां संज्वलननी मायानो बंध विछेद पामे, तेवारें पछी ए अनिवृत्तिकरण गुणठाणाना पांचमां जागें ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार, वेदनीय एक, मोहनीय मांहेलो संज्वलनो लोज एक, अने यशःकीर्त्ति नाम, एवं बार. उच्चैर्गोत्र अने पांच अंतराय. एवं अढार प्रकृतिनो बंध होय. नवमा गुणठाणाने छेडे संज्वलना लोजनो बंध पण विछेद पामे, जे कारण माटे एनो बंध बादरकषायोदय प्रत्ययिक छे, ते बादरकषायोदय टले, तेथी तेनो बंध पण टले, तेवारें सूक्ष्मसंपरायनामें दशमे गुणठाणे

ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार, वेदनीय एक, यशःकीर्त्ति एक, गोत्र एक, अने अंतराय पांच, ए सत्तर प्रकृतिनो बंध होय, ते कह्यो. ॥ ११ ॥

॥ हवे दशमा गुणठाणे सोल प्रकृतिनो अंत करे, ते कहेछे. ॥

चउ दंसणुच्च जस ना, ण विग्घ दसगंति सोलसुछेउं ॥
तिसु साय बंध छेउं, सजोगि बंधंत अणं तोअ ॥ बंधो
सम्मत्तो ॥ १२ ॥

अर्थ– चउदंसणुच्च के० चार दर्शनावरणीय, अने पांचमुं उच्चैर्गोत्र, छठुं जस के० यशःकीर्त्तिनामकर्म, नाण के० पांच ज्ञानावरणीय, विग्घ के० पांच अंतराय, दसगंति के० ए दश प्रकृति. एवं सर्व मली सोलस के० सोल प्रकृतिना बंधनो उछेउ के० विछेद होय अने तिसु के० त्रण गुणठाणे सायबंध छेउ के० एक शातावेदनीय बंध छे, ते पण छेदाय. एटले सजोगीबंधंत के० सयोगी गुणठाणाने अंतें शातावेदनीयना बंधनो पण अंत अणंतोअ के० अनंतो करे ॥ बंधोसम्मत्तो के० बंधाधिकार संपूर्ण थयो ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १२ ॥

पांच निद्रा विना चक्षुरादिक दर्शनावरणीय चार प्रकृति, पांचमुं उच्चैर्गोत्र, छठुं यशःकीर्त्तिनाम, तथा पांच ज्ञानावरण अने पांच अंतराय, ए दश प्रकृतिने ज्ञानविघ्नदशक कहीयें. एवं सोल प्रकृतिनो बंधकषाय प्रत्ययिक छे, तो आगले गुणठाणे वीतराग दशायें कषायोदय न होय, ते जणी बंधाय नहीं, तेथी अहींयां बंधविछेद थाय. तेवारें शेष एक शातावेदनीयज एक उपशांतमोह, बीजो क्षीणमोह, अने त्रीजो सयोगी केवली, ए त्रण गुणठाणे योग छे तेथी योगप्रत्ययें करी बंधाय, अने योगनिरोधें एनो पण बंध विछेद होय. जिहां जेना कारणजूत मिथ्यात्व अविरत्यादिक बंध हेतु तथा विशिष्टबंधाध्यवसाय तत्प्रायोग्य टले, तिहां तिहां ते ते प्रकृतिनो बंध विछेद थाय. ज्यां सुधी कारणनो अंत न होय, त्यां सुधी कार्यनो पण अंत न होय, तथा सयोगीगुणठाणे जे बंधनो अंत होय, ते अंत अनंत जाणवो. एटले ए बंधन अंत एवो करे के तेना अंतनो अंत नावे, एवो करे, माटे अनंतो कह्यो. जे जणी वलतो कोइ वारें ते जीवने बंध करवो न थाय. एरीतें श्रीवीरजिनेश्वरें चउद गुणठाणे कर्मनो बंधविछेद कह्यो तेने अर्थे नमस्कार होय. इति श्रेयः ॥ एम चौद गुणठाणा आश्रयीने कर्मप्रकृतिनो बंधाधिकार पूर्ण थयो. ॥ १२ ॥

॥ बंध यंत्रकम् ॥

१॥	गुणस्थानकर्मप्रकृति.		मूलप्रकृति.	उत्तरप्रकृति.	ज्ञानावरणीय.	दर्शनावरणीय.	वेदनीय.	मोहनीय.	आयुःकर्म.	नामकर्म.	गोत्रकर्म.	अंतरायकर्म.
०	ओघे		८	१२०	५	९	२	२६	४	६७	२	५
१	मिथ्यात्वें.		८	११७	५	९	२	२६	४	६४	२	५
२	सास्वादने.		८	१०१	५	९	२	२४	३	५१	२	५
३	मिश्रें.		७	७४	५	६	२	१९	०	३६	१	५
४	अविरतें.		८	७७	५	६	२	१९	२	३७	१	५
५	देशविरतें.		८	६७	५	६	२	१५	१	३२	१	५
६	प्रमत्तसंयतें.		८	६३	५	६	२	११	१	३२	१	५
७	अप्रमत्तसंयते.		८/७	५९/५८	५	६	१	९	१/०	३१	१	५
८	अपूर्वकरणें	१	७	५८	५	६	१	९	०	३१	१	५
		२	७	५६	५	४	१	९	०	३१	१	५
		३	७	५६	५	४	१	९	०	३१	१	५
		४	७	५६	५	४	१	९	०	३१	१	५
		५	७	५६	५	४	१	९	०	३१	१	५
		६	७	५६	५	४	१	९	०	३१	१	५
		७	७	२६	५	४	१	९	०	१	१	५
९	अनिवृत्तभागें.	१	७	२२	५	४	१	५	०	१	१	५
		२	७	२१	५	४	१	४	०	१	१	५
		३	७	२०	५	४	१	३	०	१	१	५
		४	७	१९	५	४	१	२	०	१	१	५
		५	७	१८	५	४	१	१	०	१	१	५
१०	सूक्ष्मसंपरायें.		६	१७	५	४	१	०	[illegible]	१	१	५
११	उपशांतमोहें.		१	१	०	०	१	०	०	०	०	०
१२	क्षीणमोहें.		१	१	०	०	१	०	०	०	०	०
१३	सयोगी केवलीयें.		१	१	०	०	१	०	०	०	०	०
१४	अयोगीकेवलीयें.		०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

ए चउद गुणठाणे बंधयंत्र जाणवो.

हवे बांधेली प्रकृति, पोतपोतानो अबाधाकालक्षयें विपाक देखाडे, जेमाटे बंध पठी उदय करे, तिहां प्रथम उदयलक्षण तथा ते सरखा जणी उदीरणा करण विशेष तेनुं पण लक्षण कहेवापूर्वक चौद गुणठाणा आश्रयीने उदय स्वामित्व विवरे ठे.

उदउ विवाग वेअण, मुदीरण मपत्ति इह डुवीस सयं ॥
सतर सयं मिठे मी, ससम्म आहार जिणणुदया ॥ १३ ॥

अर्थ– उदउविवागवेअण के० कर्मरसनुं विपाककालें वेदवुं, ते उदय. अने मुदीरणमपत्ति के० उदय काल अणपहोंचे खेंचीने वेदवुं, ते उदीरणा जाणवी. इहडुवीससयं के० एवी ए एकसो ने बावीश कर्मप्रकृति उदयें होय अने सतरसयंमिठे के० एकसो ने सत्तर प्रकृतिनो उदय, मिथ्यात्वगुणठाणे होय, केमके ए गुणठाणे मीस के० मिश्रमोहनीय, सम्म के० सम्यक्त्वमोहनीय, आहार के० आहारकद्विक, अने जिण के० जिननामकर्म. ए पांच प्रकृतिनो अणुदया के० उदय न होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥१३॥

त्यां उदय एटले बांधेलां जे कर्म, तेनो जे विपाक एटले तीव्र, मंद, घातीउं, अघातीउं, कटुक, मिश्र, इत्यादिक रस, सहेजें उदयकाल आवे थके वेदे, जोगवे, ते उदय कहीयें. अने जे कर्मदलने उदयकाल अण आवे थके जीव पोतानुं करणवीर्यविशेष तेणे करी उदयावलिकामांहे आणी अप्राप्तकालें जोगवे, ते उदीरणा कहीयें तेथी उदयना बे जेद ठे. एक उदयोदय अने बीजो उदीरणोदय. त्यां अहीं सामान्यपणे गुणठाणां जीव जेदादिक विवक्षा कस्या विना सर्व जीवनी अपेक्षायें एकसो बावीश प्रकृति होय, जे जणी सम्यक्त्वमोहनीय, अने मिश्रमोहनीय, ए बे प्रकृति बंधे न लेखवी अने उदय उदीरणायें विशेषजणी जिन्न लेखववी, तेथी ज्ञानावरणादिक एकसो ने बावीश प्रकृति लेवी.

हवे गुणठाणादिक विशेषापेक्षायें उदय प्रकृतिविचार पूठे, त्यां प्रथम मिथ्यात्वगुणठाणें सर्व मिथ्यात्वी जीवनी अपेक्षायें एकसो ने सत्तरप्रकृतिनो उदय लाजे. तेम उदीरणायें पण एकसो सत्तर लाजे, केमके मिश्रमोहनीयनो उदय, मिश्रगुणठाणेज होय अने सम्यक्त्वमोहनीयनो उदय, चोथा गुणठाणाथी लेइ ते सातमा गुणठाणा सुधी होय अने आहारकशरीर, तथा आहारक अंगोपांग, ए बे प्रकृतिनो उदय, चौद पूर्वधरने ठे ते प्रमत्तगुणठाणे लाजे. तीर्थंकरनामकर्मना दलनो उदय, चोथा गुणठाणाथी मांमीने बारमा गुणठाणा लगें होय. पण उपशांत मोहपणुं तीर्थंकरने नज होय. तीर्थंकरनामकर्मनो रसोदय तो तेरमे अने चउदमे गुणठाणे होय. तीर्थंकरने मिथ्यात्व, सास्वादन, मिश्र अने उपशांतमोह, ए चार गुणठाणां न होय. ते तीर्थंक-

रनामकर्मनो उदय तेरमे चौदमे गुणठाणे लाजे, पण बीजा वार गुणठाणे न लाजे, तेथी ए पांच प्रकृतिनो उदय, मिथ्यात्व गुणठाणे न लाजे. ते पांच अनुदय ठेय एकसो बावीशमांहेथी काढतां शेष एकसो सत्तर प्रकृतिनो उदय, आगले गुणठाणे जाणवो, पण ए पांचनो उदय यथावस्थान लाजशे ते जणी उदय विछेद न कह्यो. ॥ १३ ॥

॥ हवे जे प्रकृतिनो उदय, मिथ्यात्वेंज ठे, पण आगल नथी ते कहेठे. ॥

सुहुम तिगायव मिछं, मिछतं सासणे इगारसयं ॥
निरयाणुपुविणुदया, अण थावर इग विगल अंतो ॥ १४ ॥

अर्थ– सुहुमतिग के० सूक्ष्मत्रिक, आयव के० आतपनामकर्म, मिछं के० मिथ्यात्वमोहनीय, ए पांचनो मिछतं के० मिथ्यात्वगुणठाणाने अंतें उदयविछेद थाय, तेथी सासणे के० सास्वादनगुणठाणे इगारसयं के० एकसो ने अगीआर प्रकृतिनो उदय थाय. केमके निरयाणुपुविणुदया के० नरकानुपूर्वीनो इहां अनुदय ठे ते माटे. अने अण के० अनंतानुबंधीया चार, थावर के० स्थावरनाम, इग के० एकेंड्रियजाति, विगल के० विकलत्रिकजाति, एवं नव प्रकृतिना उदयनो अंतो के० अंत सास्वादने होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १४ ॥

सूक्ष्मनाम, अपर्याप्तनाम, साधारणनाम, ए सूक्ष्मत्रिक. एनो उदयविछेद प्रथम गुणठाणे थाय, जे जणी सूक्ष्म नामनो उदय, सूक्ष्म एकेंड्रिय जीवने होय, अपर्याप्तनामनो उदय, एकेंड्रियादिक लब्धिअपर्याप्ताने होय. साधारणनामनो उदय, निगोदिया जीवने होय. ए त्रण तो नियमा, मिथ्यात्वीज होय. तथा आतपनामनो उदय, बादरएकेंड्रियने पर्याप्तावस्थायें होय. ते मिथ्यात्वीज होय, अने अपर्याप्तावस्थायें सास्वादनगुण होय, पण त्यां आतपनो उदय न होय. मिथ्यात्वमोहनीयने रसोदयें तो मिथ्यात्वगुणठाणुं होय पण बीजां तेर गुणठाणां न होय. बादरअपर्याप्ता पृथ्वीकायस्फटिकने आतपनामकर्मनो उदय न होय. ते वेलायें सास्वादन गुणठाणुं होय, पण मिथ्यात्व गुणठाणुं न होय.

एम एकसो ने सत्तर प्रकृतिमांहेथी ए पांचना उदयनो अंतथांत मिथ्यात्वेंज होय तेथी सास्वादनगुणठाणे एकसो ने अगीयार प्रकृतिनो उदय रह्यो. अहीं शिष्य प्रश्न करे ठे, के एकसो ने सत्तर प्रकृतिनो उदय, मिथ्यात्वें हतो तेमांथी पांच प्रकृतिनो उदय टळे, तेवारें शेष एकसो ने बार प्रकृतिनो उदय रह्यो जोइयें, तो एकसो ने अगीआर प्रकृतिनो उदय, सास्वादने होय ए केम घटे ? अहीं गुरु उत्तर कहेठे. के एकसो बार प्रकृतिनो उदय रह्यो तेमांहे पण नरकानुपूर्वीनुं उदयपणुं सास्वादनें न

होय. जे त्रणी नरकानुपूर्वीनो उदय, वक्रगतियें नरकगतिमांहे जातां वचले समयें होय अने औपशमिक सम्यक्त्व वमतां नरकगतिमांहे न जाय. परंतु मिथ्यात्वी थकोज नरकगतिमांहे जाय. सास्वादनगुणठाणानो धणी मनुष्य अथवा तिर्यंच जेवारे वक्र नरकें जाय, तेवारें पहेले समयें, सास्वादननो उदय छे तेवारें मनुष्य होय ता मनुष्यायु अने तिर्यंच होय तो तिर्यंचायुनो उदय होय एम जाणवुं, अने तेवार पछी सम्यक्त्व वमतां नरकानुपूर्वीनो उदय होय अने वम्या पछी नरकायुनो उदय होय. जेमाटे मिथ्यात्वी थइ नरकें जाय पछी त्यां नरकें उपन्या थका त्यां पर्याप्ता थया पछी उपशमसम्यक्त्व आवे. वली तेने वमे; ते वम्या पछी सास्वादनगुणठाणुं होय, तेवारें नरकायुनो पण उदय छे अने क्षायिकसम्यक्त्वनो धणी तो श्रेणिकराजानी पेरें सम्यक्त्व सहितज नरकें जाय, अने सास्वादन औपशमिक अने क्षायोपशमिक सम्यक्त्वनो धणी, सम्यक्त्व वमीने नरकें जाय. तेथी एनो पण अनुदय जाणवो. तेथी शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय पच्चीश, आयुनी चार, नामनी ठंगणसाठ, गोत्रनी वे अने अंतरायनी पांच, एवं एकसो ने अगीआर प्रकृतिनो उदय, सास्वादने होय. अहीं उदयविछेद नव प्रकृतिनो होय, ते केवी रीतें? तो के अनंतानुबंधीया कषायने उदयें, आगलां गुणठाणां न होय तथा स्थावरनाम, एकेंद्रियजाति, ए वे प्रकृतिनो उदय, एकेंद्रियने होय तथा वेइंद्रियजातिनो उदय, वेइंद्रियने होय. तेंद्रियजातिनो उदय, त्रेंद्रियने होय अने चौरिंद्रियजातिनो उदय, चौरिंद्रिय जीवने होय. अने ए एकेंद्रिय तथा विकलेंद्रियने मिथ्यात्व अने सास्वादन ए वे गुणठाणां विना शेष मिश्रादिक चार गुणठाणां न होय, तेथी ए पांच प्रकृति तथा अनंतानुबंधीया चार, एवं नव प्रकृतिनो उदय विछेद, सास्वादने होय ॥ १४ ॥

मीसे सय मणुपुव्वी, णुदया मीसो दएण मीसंतो ॥
चउसय मजए सम्मा, णु पुव्वि खेवा विअ कसाया ॥ १५ ॥

अर्थ– मीसेसय के० मिश्रगुणठाणे एकसो प्रकृतिनो उदय होय, मणुपुव्वीणुदया के० त्रण आनुपूर्वीनो उदय, अहीं होय नहीं अने मीसोदएण के० मिश्रमोहनीयनो उदय होय, तेथी. तथा मीसंतो के० मिश्रनो अंत होय, तेवारें चउसय मजए के० एकसो ने चारनो उदय अविरतिसम्यक्दृष्टिगुणठाणे होय. सम्माणुपुव्विखेवा के० एक सम्यक्त्वमोहनीय अने चार आनुपूर्वी, ए पांच उदयप्रकृति क्षेपवियें तेवारें एकसो ने चार थाय. अहीं विअकसाया के० वीजा अप्रत्याख्यानावरणीय कषायनी चोकमी ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १५ ॥

तेवारें एकसो अगीआरमांथी नव काढि, शेष एकसो ने बे रही तेमांहेथी पण देवानुपूर्वी, मनुष्यानुपूर्वी अने तिर्यंचानुपूर्वी. ए त्रण आनुपूर्वीनो उदय, मिश्रगुणठाणे न होय, जे नणी मिश्रगुणठाणे वर्त्ततो जीव, मरे नहीं. जेथी करी अंतरालें वक्रगति न पामीयें तेथी आनुपूर्वीनो उदय अहीं न लाजे, तेवारें शेष नवाणुं प्रकृतिनो उदय रह्यो अने मिश्रमोहनीयनो उदय अहीं पामीयें. केमके एना उदयथीज ए गुणठाणुं होय ठे, तेथी ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय बे, मोहनीय बावीश, आयुनी चार, नामनी एकावन, गोत्रनी बे अने अंतरायनी पांच, एवं सो प्रकृतिनो उदय, मिश्रगुणठाणे होय. त्यां एक मिश्रमोहनीयनो उदय विछेद. जे नणी मिश्रगुणठाणा विना बीजे कोइ गुणठाणे मिश्रमोहनीयनो उदय न होय. ॥

हवे अविरतिसम्यक्दृष्टि नामे चोथे गुणठाणे उदयप्रकृति कहे ठे. एकसो चार मांहेथी नवाणुं मिश्रें हती अने इहां सम्यक्त्व ठतां पण चारे गतिमांहे जीवनी उत्पत्ति लाजे. तेथी वक्रगति करतां चार आनुपूर्वीनो उदय लाजे अने क्षायोपशमिक सम्यक्दृष्टिने सम्यक्त्वमोहनीयनो उदय होय, माटे ए पांच प्रकृतिनो उदय तेडतां एकसो चार प्रकृतिनो उदय चोथे गुणठाणे लाजे. अहीं सत्तर प्रकृतिनो उदय विछेद थाय, ते कहे ठे. बीजा अप्रत्याख्यानावरणीय कषाय चार ॥ १५ ॥

मणुतिरिऽणु पुवि विउव, ठ डुहग अणाइज्जडुग सतर ठेर्ठ ॥
सगसीइ देसि तिरि गइ, आउनि उज्जोअ ति कसाया ॥ १६ ॥

अर्थ– तथा मणुतिरिऽणुपुवि के० मनुष्यानुपूर्वी अने तिर्यंचानुपूर्वी, विउवठ के० वैक्रियाष्टक, डुहग के० दौर्जाग्यनामकर्म, अणाइज्जडुग के० अनादेयद्विक, ए सत्तर ठेर्ठ के० ए सत्तर प्रकृतिनो उदयविछेद थाय. तथा बाकी सगसीइ के० सत्याशी प्रकृतिनो उदय, देसि के० देशविरति पांचमे गुणठाणे होय. अहींयां तिरिगइ के० तिर्यंचगति, आउ के० तिर्यंचायु, नि के० नीचैर्गोत्र, उज्जोअ के० उद्योतनाम, तिकसाया के० त्रीजा प्रत्याख्यानावरण कषायनी चोकडी ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १६ ॥

मनुष्यानुपूर्वी, तिर्यंचानुपूर्वी, ए बेनो उदय, मनुष्य, तिर्यंचगतिमांहे अवतरतां वक्रगति जीवने होय. त्यां विरति न होय, केमके विरति सहित जीव परजवें अवतरे नहीं तथा वैक्रियशरीर, वैक्रियअंगोपांग, देवत्रिक अने नरकत्रिक ए वैक्रियाष्टकनो उदय देवता तथा नारकीने होय, तेने चोथा गुणठाणाथी उपरला गुणठाणां न होय, तेथी ए आठ प्रकृतिनो उदय, अहीं विछेद पामे. तथा वैक्रियशरीर अने वैक्रिय अंगोपांग, ए बे प्रकृतिनो उदय, मनुष्य, तिर्यंचने लब्धिप्रत्ययवैक्रिय शरीर करतां

होय, तेथी देशविरति तथा प्रमत्त गुणठाणे एनो उदय लाभे, केमके विष्णुकुमारादिकने करतां सांभल्यो छे, तो पण ते उदय स्वाभाविक नहीं, तथा अल्पकाल होय तेमाटे. अथवा बीजे कोइ कारणे अहीं कह्यो नहीं. ते वात, ज्ञानवंत जाणे, तथा देशविरति, सर्वविरति, गुण छतां जीवने दौर्भाग्य, अनादेय वचन अने अयशःकीर्त्ति, ए त्रणनो उदय न होय. ए सत्तर प्रकृतिनो उदय, चोथा गुणठाणा सुधी लाभे, पण आगले न लाभे. ए रीतें मोहनीयनी प्रकृति अप्रत्याख्यानीआ चार कपाय अने देवायु, नरकायु, ए बे आयुनी प्रकृति, शेष अगीआर नामकर्मनी. एवं सत्तर प्रकृतिनो उदयविछेद चोथे गुणठाणे जाणवो. शेष सत्याशी प्रकृतिनो उदय, देशविरतिनामें पांचमे गुणठाणे लाभे.

त्यां नीचैर्गोत्र तो ध्रुवोदय तिर्यंचगतिमांहे होय, तेथी तिर्यंचने देशविरतिनी अपेक्षायें लेवो अने मनुष्यने चोथे गुणठाणे विछेद होय. १ तिर्यंचगति, २ तिर्यंचायु, ३ उद्योतनाम, ४ नीचैर्गोत्र, ए चार प्रकृतिनो उदय स्वामी तिर्यंच, तेने देशविरतिथी उपरलां गुणठाणां न होय. भवप्रत्ययें तेने सर्वविरतिनो निषेध कह्यो, जो पण नंदमणीआरनो जीव, देडको हतो तेणे अनशनने समयें " सवपाणाईवायं पच्चरकामी " इत्यादिक उच्चार श्रीज्ञातासूत्रमध्यें कह्यो छे, पण ते देशविरतिनें रूपें जाणवो, जो सर्वविरतिपणुं तिर्यंचने होय, तो केवलज्ञान केम निषेधाय ? तथा उद्योतनामकर्मना उदय, जोपण प्रमत्तगुणठाणे वैक्रिय शरीर करतां साधुने होय, तोपण ते लब्धिप्रत्यय भणी विवद्युं नहीं. तथा प्रत्याख्यानावरणीय कपाय चारने उदयें सर्वविरतिपणुं न होय. ॥ १६ ॥

अठछेउ इगसी, पमत्ति आहार जुअल परकेवा ॥
थीणतिगाहारग डुग, छेउं छ सयरि अपमत्ते ॥ १७ ॥

अर्थ— अठछेउ के० एवं आठ प्रकृतिनो उदय विछेद थाय, तेवारें शेष इगसी के० एकाशी प्रकृतिनो उदय पमत्ति के० प्रमत्तगुणठाणे होय. आहारजुअलपरकेवा के० आहारकशरीर अने आहारकअंगोपांग, ए बे प्रकृति उंगणाएंशी मांहे प्रक्षेपीयें, तेवारें एकाशी थाय. अने त्यां थीणतिग के० थीणद्धीत्रिक आहारगडुगछेउ के० आहारकद्विक, ए पांच प्रकृतिनो उदय विछेद थाय, तेवारें शेष छसयरिअपमत्ते के० छहोंतेर प्रकृतिनो उदय, सातमे अप्रमत्तगुणठाणे होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १७ ॥

तेथी ए आठ प्रकृतिनो उदयविछेद देशविरतिगुणठाणे होय, एटले मोहनीयनी चार कपायप्रकृति, तथा तीर्यगायु एक, नामकर्मनी बे, गोत्रनी एक. एवं आठ प्रकृ-

तिनो उदयविछेद सत्याशीमांथी थाय, तेवारें छंगणाएंशी प्रकृतिनो उदय रह्यो तेमांहे वली आहारक शरीर अने आहारक अंगोपांग, ए बे प्रकृतिनो उदय चौद पूर्वधर मुनिने श्रीतीर्थंकरनी ऋद्धि देखवा निमित्तें, तथा सूक्ष्मार्थ संदेह टालवा निमित्तें, आहारक शरीर आरंजतां, लब्धि प्रयुंजतां होय. तेथी ते छंगणाएंशी मांहे ए बे प्रकृति नेलतां एकाशी प्रकृतिनो उदय, प्रमत्तगुणठाणे लाने; एटले ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय बे, मोहनीय चौद, मनुष्यायु एक, नामनी चुम्मालीश, उचैर्गोत्रनी एक, अने अंतरायनी पांच, एवं एकाशीनो उदय छे, ते मांहेथी पांच प्रकृतिनो उदय, अहीं विछेद पामे, जे त्रणी एक थीणद्धी, बीजी निद्रानिद्रा अने त्रीजी प्रचलाप्रचला, ए त्रण निद्रा स्थूलप्रमाद छे तेमाटे अप्रमत्तें न होय. तथा आहारकशरीर अने आहारकअंगोपांग, ए बेनो उदय लब्धिप्रत्यय आहारक शरीर छतां विशुद्धपणे, अप्रमत्तपणे होय, ते अपेक्षायें आहारकद्विकनो उदय अप्रमत्तगुणठाणे पामीयें, पण अहीं शा कारणें कह्यो नहीं ? ते जाणवामां आवतुं नथी. तथा अल्प जणी विवद्युं नहीं; तथा " स्वकृत टीकामां ए विषे आम लखे छे के, आहारकद्विक करनारो यति, औत्सुकें करी अवश्य प्रमादवश थाय छे, माटे ए पण अप्रमत्तने विषे उदयनो आश्रय घटे नहीं. ए विषे आम पण सांजलवामां आव्युं छे के प्रमत्त यतिज आहारकने विकृत करीने पछी विशुद्ध परिणामना वशथी आहारकवंत थकोज अप्रमत्त गुणठाणा प्रत्यें पामे छे, ते कांइ पण स्वल्पकालादि कारणें करी पूर्वाचार्यें विवद्युं नथी. " एम त्रण दर्शनावरणीय तथा बे नामकर्मनी मलीने पांच प्रकृतिनो उदय, एकाशीमांहेथी टाले थके शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय छ, वेदनीय बे, मोहनीय चौद, आयुनी एक, नामनी बेंतालीश, उचैर्गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच. एवं छहोंतेर प्रकृतिनो उदय, अप्रमत्तसाधुने सातमे गुणठाणे होय. ॥ १७ ॥

सम्मत्तं तिम संघयण, तिअग छेउ बिसत्तरि अपुव्वे ॥
हासाइ छक्क अंतो, छसठि अनिअट्टि वेअतिगं ॥ १८ ॥

अर्थ– त्यां सम्मत्त के० सम्यक्त्वमोहनीय, अंतिमसंघयणतिअग के० छेलां त्रण संघयण, ए चार प्रकृतिनो उदय, छेउ के० विछेद होय, तेवारें बिसत्तरिअपुव्वे के० बहोंतेर प्रकृतिनो उदय, अपूर्वकरणगुणठाणे होय, त्यां हासाइछक्कअंतो के० हास्यादिक छ प्रकृतिना उदयनो अंत एटले विछेद होय, तेवारें छसठिअनिअट्टि के० छाशठ प्रकृतिनो उदय अनिवृत्तिकरण गुणठाणे होय. तेमांथी वेअतिगं के० वेदत्रिक ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १८ ॥

त्यां चार प्रकृतिनो उदयविछेद थाय, तेनां नाम कहे ठे. एक सम्यक्त्वमोहनी-यना उदयें क्षायोपशमिक सम्यक्त्व पुज्ञलिक होय, ते तो सातमा गुणठाणा सुधी होय, अने आठमाथी लेइ आगले गुणठाणे क्षायिक तथा ओपशमिक सम्यक्त्व जीव स्वन्नावरुचिरूप अपुज्ञलिक होय. त्यां सम्यक्त्वमोहनीयनो उदय, न लान्ने तथा प्रथ-मसंघयणे क्षपकश्रेणि करे अने प्रथमना त्रण संघयणे ओपशमश्रेणि आरंन्ने, शेष अर्द्धआगले गुणठाणे ए त्रण संघयणनो उदय न लान्ने, तेवारें ठहोंतेरमांहेथी ए चार प्रकृतिनो उदय काढतां, नाराच, कीलिका अने ठेवठा संघयणना धणी श्रेणि आरंन्ने नहीं. तेथी शेष वहोंतेर प्रकृतिनो उदय आठमे गुणठाणे लान्ने. तेमांथी हास्य, रति, अरति, न्नय, शोक, जुगुप्सा, ए ठ मोहनीय पापप्रकृति वन्ने श्रेणिना विशुद्धपरिणामें आरंन्नना उदयथी आठमा गुणठाणाने प्रांतें ठेदें, तेवारें पूर्वोक्त वहोंतेरमांथी ठ प्रकृतिनो उदय विछेदे, तेवारें शेष ठाशठ प्रकृतिनो उदय, अनिवृत्ति वादर संपरायनामा नवमा गुणठाणे लान्ने. त्यां वली ठ प्रकृतिनो उदय विछेदे, तेनां नाम कहे ठे. स्त्रीवेदोदयें श्रेणि आरंन्ने ते, प्रथम स्त्रीवेदोदय ठेदे. पठी पुरुषवेदोदय ठेदे, पठी नपुंसकवेदोदय ठेदे. पठी संज्वलना क्रोधादिक चारनो उदयविछेद होय; पुरुष वेदें श्रेणि मांडे ते, प्रथम पुरुषवेदोदय विछेदे, पठी स्त्री वेदोदय विछेदे, पठी नपुंसक वेदोदय विछेदे; त्रण पठी संज्वलना कषायनो उदय विछेदे. नपुंसकवेदे श्रेणी मांडे ते, प्रथम नपुंसक वेदोदय ठेदे, पठी स्त्रीवेदोदय ठेदे, पठी पुरुषवेदोदय ठेदे.१७

संजलण तिगं ठठेउ, सठी सुहुमंमि तुरिअ लोन्नंतो ॥
उवसंत गुणे गुण स, ठि रिसह नाराय डुग अंतो ॥ १ए ॥

अर्थ–अने संजलणतिगं के० संज्वलनत्रिक, ठठेउ के० ए ठ प्रकृतिनो उदय-विछेद थाय तेवारें सठीसुहुमंमि के० सूक्ष्मसंपराय दशमे गुणठाणे शाठ प्रकृतिनो उदय होय, तिहां तुरिअलोन्नंतो के० संज्वलननी चोकडीमांहेला चोथा लोन्नना उदयनो अंत थाय, तेवारें उवसंतगुणे के० उपशांतमोहगुणठाणे गुणसठि के० उंग-णशाठ प्रकृतिनो उदय होय, त्यां रिसहनारायडुग अंतो के० ऋषन्ननाराचसंघयण, अने नाराचसंघयण, ए वे प्रकृतिनो उदय, विछेद पामे ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १ए ॥

पठी संज्वलनक्रोध, मान, माया, ए त्रणनो उदयविछेद थाय, केमके एने उदयें, सूक्ष्मसंपराय चारित्र न होय तेमाटे ए ठ प्रकृतिनो उदयविछेद थाय तेवारें शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय ठ, वेदनीय वे, मोहनीय एक, आयुनी एक,

नामनी उंगणचालीश, गोत्रनी एक, अने अंतरायनी पांच, एवं शाठ प्रकृतिनो उद्य सूक्ष्मसंपरायनाम्ना दशमे गुणठाणे लाजे. त्यां चोथा संज्वलनना लोजनो उद्य ठेदाय, केमके संज्वलनने उदयें यथाख्यातचारित्र हणाय ठे, अने आगले चार गुण-ठाणे यथाख्यातचारित्र होय तेथी त्यां संज्वलननो लोज न होय, तेवारें शेष उंगण-शाठ प्रकृतिनो उदय उपशांतमोह वीतरागठद्मस्थनामा अगीआरमे गुणठाणे लाजे, त्यां रुषजनाराचसंघयण, बीजुं नाराचसंघयण, ए बे नामकर्मनी प्रकृतिनो उद्य विछेद थाय, केमके वज्ररुषजनाराचसंघयण विना बीजा संघयणना धणी, क्षपक-श्रेणि आरंजे नहीं, अने आगलां त्रण गुणठाणानी प्राप्ति क्षपकश्रेणि विना थाय नहीं तेथी ए बे संघयणनो उदय न होय माटे पूर्वोक्त उंगणशाठ प्रकृतिना उदय मांहेथी बे संघयणनो उदय टाले थके ॥ १९ ॥

सगवन्न खीण डुचरिमि, निद्द डुगंतो अचरिमि पणवन्ना ॥
नाणंतराय दंसण, चउ ठेउ सजोगि बायाला ॥ २० ॥

अर्थ—सगवन्न के० तेवारें सत्तावन प्रकृतिनो उदय ते खीणडुचरिमि के० क्षीणमोहगुणठाणाना ठेला द्विचरमसमयथी अर्वाग बीजा समयलगें होय. निद्दडुगंतो अचरिमि के० त्यां वली निद्रा ने प्रचला ए बे प्रकृतिनो उदयविछेद थाय, तेवा ठेले समयें पणवन्ना के० पंचावन प्रकृतिनो उदय होय, त्यां नाण के० ज्ञानावरणी पांच, अंतराय के० अंतराय पांच, दंसणचउ के० दर्शनावरणीय चार, एवं चौद प्र तिनो उदय, ठेउ के० ठेदाय, तेवारें सजोगि के० सयोगीगुणठाणे बायाला के० बें लिश प्रकृतिनो उदय होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २० ॥

शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय ठ, वेदनीय बे, आयु एक, नामनी सा त्रीस, गोत्रनी एक, अंतरायनी पांच, एवं सत्तावन्न प्रकृतिनो उदय वीतरागठद्म क्षीणमोह गुणठाणाना डुचरिम एटले ए गुणठाणानो काल अंतर मुहूर्त प्रमाण तेना ठेला बे समय ते मांहेलो प्रथम ठेलाथी पहेलो समय त्यां लगें हो त्यां निद्रा अने प्रचला, ए बे दर्शनावरणीयनी प्रकृतिनो उदय विछेद पामे. अ केटलाएक आचार्य कहेठे के उपशांत मोहेंज बे निद्रानो उदय होय पण क्षी मोहें न होय तथा सत्तरिनामे ठठा कर्मग्रंथना अजिप्रायें तो क्षपकश्रेणिना धणी अति विशुद्ध माटे निद्रानो उदय, निषेध्यो ठे. पण आ ठेकाणे शुं जाणीयें, के अजिप्रायथी निद्रानो उदय, क्षपकने मान्यो ठे ? ते जणातुं नथी ते अपेक्ष

बारमा गुणगणाने ठेहेले समयें पंचावन प्रकृतिनो उदय लाने, त्यां चौद प्रकृतिनो उदय विछेद थाय, तेनां नाम कहे ठे. ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार, अंतराय पांच, ए चौद प्रकृति आत्मगुणघातीनी ठे ते विशुद्धपरिणामें करी उदय तथा सत्तायें साथेंज टले तेवारें केवलज्ञानादिक आत्मगुणनिश्चयनयाभिप्रायें बारमा गुणगणाना अंत समयें अने व्यवहारनयथी तेरमा गुणठाणाने पहेले समयें, प्रगट थाय. त्यां केवलज्ञान, केवलदर्शन, तथा दान, लाभ, भोग, उपभोग, वीर्य, ए पांच क्षायिक लब्धि गुण प्रगटे तेवारे पूर्वोक्त पंचावन प्रकृतिमांहेथी चौद प्रकृतिनो उदय विछेद थये थके शेष एकतालीश प्रकृतिनो उदय रहे अने मूलपाठें बेतालीशनो उदय कह्यो ठे ते केवी रीतें ? तेनुं आगली गाथायें समाधान करेठे.

तिहुदया उरलाथिर, खगइ डुग परित्त तिग ठ संठाणा ॥
अगुरु लहु वन्न चउ निमि, ण तेअ कम्माइग संघयण ॥ २१ ॥

अर्थ–तिहुदया के० त्यां तीर्थंकरनामकर्मनो उदय होय माटे बेंतालीश कही. अहीं उरल के० औदारिकद्विक, अथिर के० अथिरद्विक, खगइडुग के० खगतिद्विक, परित्ततिग के० प्रत्येकत्रिक, ठसंठाणा के० ठसंस्थान, अगुरुलहु के० अगुरुलघुचतुष्क, वन्नचउ के० वर्णचतुष्क, निमिण के० निर्म्माणनाम, तेअ के० तैजसशरीर, कम्मा के० कार्मणशरीर, इगसंघयण के० एक वज्रऋषभनाराचसंघयण. एवं सत्तावीश प्रकृति ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २१ ॥

जेमाटे रसोदयनी अपेक्षायें करीने जिननामकर्मनो उदय अहीं लाभे ठे तेणे करीने पोतानी देशनायें चतुर्विधसंघ स्थापे. बीजो जिननामनो अबाधाकाल, अंतरमुहूर्त्तनो कह्यो. ते प्रदेशोदयनी अपेक्षायें जाणवो. जिननामने प्रदेशोदय थये थके पण बीजा जीवनी अपेक्षायें तेनी आज्ञा ऐश्वर्यादिक वधे पण ते अहीं विवद्युं नथी. अहीं सघले स्थानकें रसोदय विवक्ष्यो ठे तेथी ते एकतालीश प्रकृतिमांहे जिननामोदय भेलतां नामकर्मनी आडत्रीश तथा मनुष्यायुनी एक, वेदनीयनी बे अने उच्चैर्गोत्रनी एक. एवं बेतालीश प्रकृतिनो उदय, सयोगी गुणगणे लाभे, त्यां त्रीश प्रकृतिनो उदय विछेद होय, ते कहे ठे. औदारिक शरीर अने औदारिक अंगोपांग, ए औदारिकद्विक; अस्थिर अने अशुभ ए अस्थिरद्विक; शुभविहायोगति अने अशुभविहायोगति, ए खगतिद्विक; प्रत्येकनाम, स्थिरनाम, शुभनाम, ए प्रत्येकत्रिक; समचतुरस्र, न्यग्रोध, सादि, वामन, कुब्ज, अने हुंडक. ए ठ संस्थान; अगुरुलघु, उ

घात, पराघात ने उश्वास, ए अगुरुलघुचतुष्क. वर्ण, गंध, रस ने स्पर्श, ए वर्णचतुष्क एवं त्रेवीश प्रकृति थइ. निर्माण नाम, तैजसशरीरनाम, कार्मणशरीरनाम, वज्रऋषभनाराचसंघयण, ए सत्तावीश प्रकृति काययोग रुंधे थके काययोगने अजावें करी अयोगीगुणठाणे एनो उदय न होय. ॥ २१ ॥

सूसर दूसर साया, ऽसाए गयरं च तीस वुछेउं ॥ बारस
अजोगि सुजगा, इज्ज जसऽन्नयर वेअणिअं ॥ २२ ॥

अर्थ–सूसर के० सुस्वरनामकर्म, दूसर के० दुःस्वरनामकर्म, तथा सायाऽसाएगयरंच के० शातावेदनी अने आशाता वेदनी ए मांहेली एक प्रकृति. ए रीतें तीसवुछेउं के० त्रीश प्रकृतिनो उदय विछेदे, तेवारें बारसअजोगि के० बार प्रकृतिनो उदय अयोगीगुणठाणे होय. तेनां नाम कहेछे. सुजग के० सौजाग्यनामकर्म, आइज्ज के० आदेयनाम, जस के० यशःकीर्त्ति नाम, अन्नयरवेअणिअं के० बे मांहेलुं अनेरुं एक वेदनीय, एवं बार प्रकृति थइ.॥ २२ ॥

ए पुजलविपाकनी प्रकृति जीवने कायसंबंध टले थके इहां प्रदेश घन करे. अने वचनयोग रुंध्या पछी चौदमे गुणठाणे स्वरनिरोधें सुस्वरें दुःस्वरनामनो उदय विछेद पामे. ए उंगणत्रीश थइ तथा शातावेदनीय उदय प्राप्त होय तो अशातावेदनीयनो उदय छेद थाय अने अशातावेदनीयनो उदय प्राप्त होय तो शातावेदनीयनो उदय छेद थाय. एम बेहु प्रकृतिमांहेथी एक प्रकृतिनो उदय ठेदे, पण नानाजीवनी अपेक्षायें बेहुनो उदय अयोगी गुणठाणे लाजे तथापि एक जीवने स्तोककाल चणी एकनोज उदय पामीयें, ते अपेक्षायें त्रीश प्रकृतिनो उदय विछेद सयोगी गुणठाणें कह्यो माटे बेंतालीशमांहेथी त्रीश प्रकृतिनो उदय टल्यो, तेवारें शेष वेदनीय एक, आयु एक, नामनी नव, गोत्रनी एक, ए बार प्रकृतिनो उदय चौदमा अयोगी गुणठाणाना चरम समयसुधी लाजे अने ठेले समय ए बार प्रकृतिनो उदयविछेद थाय, ते कहेछे. सौजाग्यनामकर्मजीवविपाकी, आदेयनामकर्मजीवविपाकी, यशनामकर्मजीवविपाकी, जेनो उदय विछेद सयोगी गुणठाणाने प्रांतें नथी तथा शाता अशातामांहेलो एक वेदनीयकर्मजीवविपाकी. ए चार प्रकृति जीवविपाकीनी जाणवी ॥ २२ ॥

तस तिग पणिंदि मणुआ, उगइ जिणु चंति चरिम समयंतो ॥ उदउ सम्मत्तो ॥ उदउव्वुदीरणाया, परमपमत्ताइ सग गुणेसु ॥ (पाठांतरे) पमत्ताई सगतिगुणा ॥ २३ ॥

पाठांतर गाथा ॥ जंवेअणि आहार डुग, थीणतिग नराउ अम्म
पमत्तता गुणयालस जोगिउदी, रणंतु अणुदीरगु अजोगी॥ २४॥

अर्थ–तसतिग के० त्रसत्रिक, पणिंदि के० पंचेंद्रिय जाति, मणुआउगइ के० मनुष्यायु ने मनुष्यगति, जिणुच्चंति के० जिननाम अने उच्चैर्गोत्र. ए वार प्रकृतिना उदयनो अयोगी गुणठाणाने चरिमसमयंतो के० अंतसमयें अंत थाय. एटले उदउंसाम्मत्तो के० उदयाधिकार संपूर्ण थयो. उदउवुदीरणयापरमपमत्ताइसगगुणेसु के० उदयनी पेरें उदीरणा जाणवी. पण एटलुं विशेष जे, अप्रमत्तादिक सात गुणठाणे उदीरणात्रिक न्यून जाणवो. पाठांतरें पमत्ताईसगतिगुणा के० अप्रमतादिक सात गुणठाणे उदयनी प्रकृति कही ठे, ते थकी उदीरणात्रिक ऊणुं कहेवुं. ॥ २३ ॥

॥हवे पाठांतर गाथानो अक्षरार्थ कहेठे.॥

जंवेअणि के० जे वेदनीय वे तथा आहारडुग के० आहारकद्विक, थीणतिग के० थीणद्धीत्रिक, नराउ के० मनुष्यायु, ए अड के० आठ प्रकृतिनो उदीरणानो विछेद पमत्तता के० प्रमत्तगुणठाणे थाय. तेथी अप्रमत्तादिक गुणठाणे उदयथी उदीरणा त्रण त्रण प्रकृतिनी उंठी करीयें, तेवारें यावत् गुणयालसजोगिउदीरणंतु के० उंगणचालीश प्रकृतिनी उदीरणा सयोगी गुणठाणे होय. अणुदीरगुअजोगी के० अने अयोगीगुणठाणे अनुदीरक होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २४ ॥

त्रसनाम, वादरनाम, पर्याप्तिनाम. ए त्रसत्रिक ए जीवविपाकीनी, एवं सात. पंचेंद्रियजातिनामकर्म, पंचेंद्रिय एवा उदयिकपर्यायहेतु नवचरमसमय सुधी होय, एवं आठ, मनुष्यायुप्रकृति ते मनुष्य नवविपाकीनी नणी नवचरमसमयसुधी एनो उदय होय, एवं नव. मनुष्यगतिनामकर्म पण मनुष्य एवा उदयिकपर्याय हेतु एवं दश, जिननामकर्म पण तीर्थंकरपर्यायहेतु चरमसमयसुधी होय. एवं अगीआर प्रकृति थइ अने उच्चैर्गोत्र पण जीवविपाकी नणी चरमसमयसुधी लाज्ने. ए वार प्रकृतिना उदयनो तथा एनी सत्तानो विछेद अयोगीगुणठाणाने ठेहले समयें होय, जेमाटे तेवार पठी कर्मकलंकरहित मनुष्यत्वादिक उदयिक पर्याय अनन्निधेय सहजानंदस्वरूपी, शुद्धोपयोगी, ध्येयसिद्धदशा अनुनवे, तेथी ए उदय विछेद अनंत होय ॥ इति श्रीकर्मस्तवटवार्थे उदयाधिकारः समाप्तः ॥

॥ उदय यंत्रकम् ॥

	गुणठाणे उदयप्रकृति.	मूलप्रकृति.	उत्तरप्रकृति.	ज्ञानावरणीय.	दर्शनावरणीय.	वेदनीय.	मोहनीय.	आयुःकर्म.	नामकर्म.	गोत्रकर्म.	अंतरायकर्म.
	ओघे.	८	१२२	५	९	२	२८	४	६७	२	५
१	मिथ्यात्वे.	८	११७	५	९	२	२६	४	६४	२	५
२	सास्वादने.	८	१११	५	९	२	२५	४	५९	२	५
३	मिश्रे.	८	१००	५	९	२	२२	४	५१	२	५
४	अविरते.	८	१०४	५	९	२	२२	४	५५	२	५
५	देशविरते.	८	८७	५	९	२	१८	२	४४	२	५
६	प्रमत्तसंयते.	८	८१	५	९	२	१४	१	४३	२	५
७	अप्रमत्तसंयते.	८	७६	५	६	२	१४	१	४२	१	५
८	अपूर्वकरणे.	८	७२	५	६	२	१३	१	३९	१	५
९	अनिवृत्तिकरणे.	८	६६	५	६	२	७	१	३९	१	५
१०	सूक्ष्मसंपराये.	८	६०	५	६	२	१	१	३९	१	५
११	उपशांतमोहे.	७	५९	५	६	२	०	१	३९	१	५
१२	क्षीणमोहे.	७	५७ / ५५	५	६ / ४	२	०	१	३७	१	५
१३	सयोगीकेवलीये.	४	४२	०	०	२	०	१	३८	१	०
१४	अयोगीकेवलीये.	४	१२	०	०	१	०	१	८	१	०

हवे उदय सहचारिणी जणी उदीरणा कहीयें ठेयें. उदयोदय तथा उदीरणोदय, ा मध्यें उदीरणोदय उदीरणानामकरणजीवविशेष तेणे करी जे सहज ठे उदयावलि ऊपरांत दलिया तथा रस आकर्षी उदयावलिमांहे आणी जोगवे तेना उदयथकी जे ीशेषस्वामित्वपणुं तेने उदीरणा कहीयें ठेयें. ते ठेयें तथा मिथ्यात्वादिक ठ गुणठाणे ेम उदयस्वामित्व कह्युं, तेम त्यां तेटलुंज उदीरणा स्वामित्वपणुं जाणवुं. इहां उदय उदीरणानो विशेष नथी, पण एटलुं विशेष जे प्रमत्त गुणठाणाने अंतें थीणद्धीत्रिक अने आहारकद्विक, ए पांच प्रकृतिनो उदयविछेद कह्यो अने उदीरणा विछेद तो थीणद्धीनिद्रा एक, निद्रानिद्रा बे, प्रचलाप्रचला त्रण, आहारकद्विक, शाता अशाता-वेदनीय बे, अने मनुष्यायु. ए आठ प्रकृतिनी उदीरणा विछेद होय, तेवारें अप्रमत्त-गुणठाणे शेष तहोंतेर प्रकृतिनी उदीरणा होय. जेमाटे मनुष्यायु प्रमत्तना योगें करी उदीरीयें तेथी बहु काल वेदवा योग्य ते थोडा कालमां वेदी, अपवर्त्तन करणविशेषें करी वेदे तेथी सोपक्रम आयु होय, अकाल मरण पामे अने अप्रमत्तादिक गुणठाणे अकाल मरण न होय तथा शाता अशातानी उदीरणा पण प्रमत्तपणे होय अने उदय सर्वगुणठाणे लाजे, तेथी ए त्रण प्रकृतिनो उदय, उदीरणाविना अप्रमत्तें लाजे ॥ २३ ॥

हवे पाठांतरें चोवीशमी गाथानो अर्थ कहे ठे. जे जणी शाता अशाता ए बेहु वेदनीय प्रमुख प्रमत्तगुणठाणे पण उदीरी वेदे पण अप्रमत्तपणे उदीरणा नथी. तेथी अप्रमत्तादिक आठ गुणठाणे ए प्रकृतिओनो उदय होय पण उदीरणा न होय. तथा आहारकशरीर अने आहारक अंगोपांग, ए प्रकृति नामकर्मनी ठे. तेनो उदय तथा उदीरणा प्रमत्तगुणठाणे होय पण अप्रमत्तें न होय अने थीणद्धी, निद्रानिद्रा तथा प्रचला प्रचला, ए त्रण दर्शनावरणीयप्रकृतिनो उदय अने उदीरणा पण प्रमत्तपणे होय पण अप्रमत्तगुणठाणे न होय, एवं सात. तथा मनुष्यायु पण अप्रमत्तपणे उदीरे नहीं, तेथी अकालमरण न होय. तेमाटे ए आठ प्रकृतिनो उदीरणाविछेद प्रमत्तगु-णठाणे होय, तेवारे शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय ठ, मोहनीय चौद, नामनी बेंतालीश, गोत्रनी एक, अंतरायनी पांच, ए तहोंतेर प्रकृतिनी उदीरणा अप्रमत्तगु-णठाणे होय. एम अपूर्वकरणादिक गुणठाणे पण उदयथी त्रण प्रकृति फेर उदीरणायें ठेठी जाणवी. एम यावत् सयोगीगुणठाणे उदय बेंतालीश प्रकृति अने उदीरणा ठंग-णचालीश प्रकृतिनी होय, अने अजोगी गुणठाणे उदीरणा नथी, योगने अजावें समस्त योगरहित होय अने उदीरणा तो त्रिकरण विशेपकरणवीर्ययोगबल एकार्थपर्यायनाम ठे तेथी करणवीर्यने अजावें अयोगी जगवंतने यद्यपि अनंतबल हतो पण कोइ कर्म उदेरी न शके, ते जणी अनुदीरक कह्युं, तेमज १ बंधन, २ संक्रम, ३ उद्वर्त्तना, ४

अपवर्त्तना, ५ उपशमना, ६ निधत्त, ७ निकाचनादिकरण पण अयोगीगुणठाणे न होय. जो पण धार उदयवती प्रकृतिमांहे अनुदयवती तहांतेर प्रकृति स्तिबुक संक्रमे संक्रमावती कही, पण संक्रमणकरण न होय, ए तत्व छे ॥ ३४ ॥

एसा पयडी तिगुणा, वेअणि आहार जुअल थीण तिगं ॥ मणुआउ पमत्तंता, अजोगिअणुदीरगो जयवं॥३५॥उदीरणा सम्मत्ता॥

अर्थ—एसापयडी के० ए उदीरणाप्रकृति ते उदयथकी तिगुणा के० त्रण ऊणी जाणवी. वेअणि के० वेदनीय बे, आहारजुअल के० अहारकद्विक, थीणतिगं के० थीणद्धीत्रिक, मणुआउ के० मनुष्यायु, ए आठ प्रकृतिनी उदीरणा, पमत्तंता के० प्रमत्तगुणठाणाना अंतलगेंज होय. अजोगिअणुदीरगोजयवं के० अयोगी जगवान् सर्वकर्मनो अनुदीरक जाणवो. ॥३५॥ उदीरणासम्मत्ता के० ए उदीरणाधिकार संपूर्ण थयो. ॥

ए उदीरणा अप्रमत्तादिक सात गुणठाणे उदयथी त्रण प्रकृति ऊंडी ऊणी जाणवी. केमके ए सर्वगुणठाणे मूलनी ठ प्रकृतिनी उदीरणा होय. एटले वेदनीयनी बे, अने मनुष्यायु, ए त्रण प्रकृतिनो उदय होय पण उदीरणा न होय, तेथी मूल प्रकृति ठ तेनी, उत्तरप्रकृति तहांतेरनी उदीरणा लेवी, तेथी अप्रमत्तगुणठाणे वहांतेर प्रकृतिनो उदय अने तहांतेर प्रकृतिनी उदीरणा तेमांहेथी एक सम्यक्त्वमोहनीय अने अर्धनाराच, कीलिका अने छेवहुं, ए त्रण संघयण, एवं चार प्रकृतिनी उदीरणाविछेद थये थके आठमे गुणठाणे ठगणोतेर प्रकृतिनी उदीरणा होय, तेमांथी हास्य, रति, अरति, नय, शोक, जुगुप्सा, ए ठ प्रकृतिनी उदीरणा विछेदे, नवमे गुणठाणे त्रेशठ प्रकृतिनी उदीरणा जाणवी. तेमांथी त्रण वेद, संज्वलनो क्रोध, संज्वलनो मान, अने संज्वलनी माया, ए त्रण संज्वलनी प्रकृती मली ठ प्रकृतिनी उदीरणा विछेद थये थके दशमे गुणठाणे सत्तावन प्रकृतिनी उदीरणा जाणवी. तिहां सूक्ष्मलोननी उदीरणा विछेद थये थके मोहनीयनी उदीरणा विछेद थइ, तेवारें शेष पांच कर्मनी प्रकृति एटले ज्ञानावरणीयनी पांच, दर्शनावरणीयनी ठ, नामनी ठंगणचालीश, गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच. ए छप्पन प्रकृतिनी उदीरणा अगीआरमे गुणठाणे होय. तिहां रूपननाराच अने नाराच ए बे प्रकृतिनी उदीरणा विछेदें शेष चोपन्न प्रकृतिनी उदीरणा क्षीणमोहगुणठाणे होय, तेना बच नागा करतां समयाधिक आवलिशेष निद्रा अने प्रचलानी उदीरणा टले, अने आवलिशेषे ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार अने अंतराय पांच, एवं चौद प्रकृतिनी उदीरणाविछेदे, तेवारें बारमा गुणठाणानी अंत आवलीयें नामकर्मनी ठागणचालीश, अने गोत्रनी एक. एवं आडत्रीश प्रकृतिनी उदीरणा होते. ए प्रती ए-

ावरणादिक अंतआवलियें उदीरवा योग्य अधिक दल नथी रह्यां, तेमाटे शुं उदीरे? आ सयोगीगुणठाणे जिननामकर्मनो उदय होय, तेथी उदीरणा पण लाभे. ते भेलतां ाडत्रीश नामकर्म अने एक उच्चैर्गोत्र, एवं उगणचालीशनी उदीरणा होय. तिहां ंते एक जिननाम, औदारिकद्विक, अस्थिर, अशुभखगतिद्विक, प्रत्येकत्रिक, संस्थान , अगुरुलघु, उपघात, पराघात, उत्श्वास, वर्णचतुष्क, तैजसनाम, कार्म्मणनाम, निर्म्मा-णनाम, प्रथमसंघयण, स्वरद्विक, सौभाग्यनाम, आदेयनाम, यशःकीर्त्तिनाम, त्रसत्रिक, रगति, पंचेंद्रियजाति, उच्चैर्गोत्र. ए उगणचालीश प्रकृतिनी उदीरणा विछेद थये थके ौदमे गुणठाणे अनुदीरक भगवंत होय ॥ उदीरणाधिकार संपूर्ण थयो. ॥ २५ ॥

॥ उदीरणा यंत्रकम् ॥

	गुणठाणे उदीरणा प्रकृति.	मूलप्रकृति.	उत्तरप्रकृति.	ज्ञानावरणीय.	दर्शनावरणीय.	वेदनीय.	मोहनीय.	आयुःकर्म.	नामकर्म.	गोत्रकर्म.	अंतरायकर्म.
०	उघे	८	१२२	५	९	२	२८	४	६७	२	५
१	मिथ्यात्वें.	८	११७	५	९	२	२६	४	६४	२	५
२	सास्वादनें.	८	१११	५	९	२	२५	४	५९	२	५
३	मिश्रें.	८	१००	५	९	२	२२	४	५१	२	५
४	अविरतें.	८	१०४	५	९	२	२२	४	५५	२	५
५	देशविरतें.	८	८७	५	९	२	१८	२	४४	२	५
६	प्रमत्तसंयतें.	८	८१	५	९	२	१४	१	४४	१	५
७	अप्रमत्तसंयते.	६	७३	५	६	०	१४	०	४२	१	५
८	अपूर्वकरणे.	६	६८	५	६	०	१३	०	३९	१	५
९	अनिवृत्तिकरणें.	६	६३	५	६	०	७	०	३९	१	५
१०	सूक्ष्मसंपरायें.	६	५७	५	६	०	१	०	३९	१	५
११	उपशांतमोहें.	५	५६	५	६	०	०	०	३९	१	५
१२	क्षीणमोहें.	५	५४/५२	५	६/४	०	०	०	३७	१	५
१३	सयोगी केवलीयें.	२	३९	०	०	०	०	०	३८	१	०
१४	अयोगी केवलीयें.	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

॥ हवे अनुक्रमे उदयउदीरणा प्रकृति विचारीने चौद गुणठाणे सत्ता विचारे छे.॥

सत्ता कम्माण ठिइ, बंधाइअ लद्ध अत्त लाजाणं ॥
संते अमयाल सयं, जा उवसमु विजिणु विअ तइए ॥ २६ ॥

अर्थ– सत्ताकम्माणठिइ के० सत्ता सद्भावकर्मनी स्थिती अवस्थान, बंधाइअ के० बंधन संक्रमणादिककरणें करी (लद्ध) लाधुं छे अत्तलाजाणं के० आत्मलाभकर्मीपणुं जेणे, एवी संते के० सत्तायें होय. अडयालसयं के० एकसो ने अडतालीश प्रकृति ते जाउवसमुवि के० यावत् उपशांत मोहनामें अगीआरमुं गुणठाणुं छे त्यां सुधी जाणवी, परंतु जिणुविअतइए के० जिननाम विना बीजे सास्वादनगुणठाणे तथा त्रीजे मिश्रगुणठाणे एकसो ने सडतालीश प्रकृतिनी सत्ता होय.

सत्ता एटले कर्मदलनुं जीवसाथें संबंधपणुं कर्मस्वरूपें रहेवुं, ज्यांसुधी बांधेला कर्मनां दल, जीव प्रदेशथी खरे नहीं, तथा अन्यप्रकृतिपणे संक्रमे नहीं, त्यांसुधी तेनी सत्ता जाणवी. ते कर्म केवां छे के जेने बांधवे करी तथा संक्रमणे करी प्राप्त थयो छे जे आत्मलाज मतिज्ञानावरणादि आत्मस्वजाव जेणे, एवां कर्म एटले समस्त उत्तर प्रकृतिमांहे निजस्थितिरसदलनुं परिक्रमावचुं. जेम देवगति, मनुष्यगत्यादिकमांहे संक्रमावीने सत्तायें रहेवुं, ते कर्मप्रकृति सत्तायें उंचें एकसो ने अडतालीशनी विवक्षा करवी. अहीं बंधननाम, शरीरनी पेरें पांच लीधां तेथी एकसो ने अडतालीश उंचें तथा मिथ्यात्व अविरति, देशविरति, प्रमत्त, अप्रमत्त, निवृत्ति, अनिवृत्ति, सूक्ष्मसंपराय, उपशांतमोह लगें उंचें एकसो ने अडतालीश प्रकृति सत्तायें होय. तीर्थंकरनाम कर्मनी सत्ता होय. ते जीव, बीजे, त्रीजे, गुणठाणे न आवे तेमाटे जिननामनी सत्ता, ए बेहु गुणठाणे न लाजे अने मिथ्यात्व गुणठाणे जिननामनी सत्ता अंतरमुहूर्त संजवे, जेम कोइएक क्षायोपशमिक सम्यग्दृष्टि जीव पूर्वे मिथ्यात्वपणे नरकायु बांधी पछी सम्यक्त्व पामी जिननाम बांधी ते मरण समयें सम्यक्त्व वमी मिथ्यात्वें जाय, पण सास्वादनें न जाय, तेथी मिथ्यात्वे अंतरमुहूर्त मात्र जिननाम सत्तायें होय, पण सास्वादन अने मिश्रे न होय, तेथी ए बंने गुणठाणे एकसो ने सडतालीशनी सत्ता होय ॥ २६ ॥

अपूवाइअ चउक्के, अण तिरि निरयाउ विणु विआलसयं ॥
सम्माइ चउसुसत्तग, खयंमि इग चत्तसय महवा ॥ २७ ॥

अर्थ– अपुवाइअचउक्के के० अपूर्वकरणादिक चार गुणठाणे अण के० अनंतानुबंधीयानी चोकडी, तिरि के० तिर्यंचायु, निरयाउ के० नरकायु, ए छ प्रकृति, विणु के० विना होय, विआलसयं के० एकसो ने बेंतालीस प्रकृतिनी सत्ता होय अने सम्य

चउसु के० अविरतिसम्यक्दृष्टि चार गुणठाणा प्रमुखें क्षायिक सम्यक्दृष्टिने सत्तग-खयंमि के० सात प्रकृति क्षय गइ ते जणी इगचत्तसय के० एकसो एकतालीश प्रकृति सत्तायें होय. अहवा के० अथवा पक्षांतरें ए अर्थ, आगली गाथामां लखाशे ॥२३॥

ए हवे विशेषें कहे छे. अहीं पंच संग्रहने मतें अनंतानुबंधीया कषाय चारनी विसंयोजना तथा क्षपणा कस्या विना उपशमश्रेणीयें तथा क्षपकश्रेणीयें आठमुं, नवमुं, दशमुं, अने अगीआरमुं ए चार गुणठाणां स्पर्शे नहीं. विसंयोजना एटले विशेष जे खपाव्यां हतां पण मिथ्यात्वादिक प्रत्ययें वली बंधाय, ते खपणानुं नाम विसंयोजना कहीयें अने बल्या बीजनी पेरें फरी पल्लवे नहीं, ते खपणा कहीयें. वेहुपरि सत्ता न होय. तथा नरकायु, तिर्यगायु बांध्या पछी उपशमश्रेणि न करे तेथी ते बे आयुनी सत्ता हुंते थके ए चार गुणठाणां न होय, तेथी अनंतानुबंधी कषायनी चोकडी, तथा नरकायु, ने तिर्यंचायु, ए छ प्रकृतिनी सत्ता विना शेष एकसो ने बेंतालीश प्रकृतिनी सत्ता होय. तथा देवायु बांधे थके उपशमश्रेणि करवानुं संजवे तेथी देवायुनी सत्ता अने मनुष्यायुयें वर्ते तेथी तेनी पण सत्ता हुंते ए चार गुणठाणां होय, तथा पूर्वें अगीआरमा गुणठाणा सुधी एकसो ने अडतालीशनी सत्ता कही ते संजव, सत्तानी अपेक्षायें जाणवो, जेजणी उपशमश्रेणिना धणी पण तिहांथी पाछा पडी मिथ्यात्वादिक प्रत्ययें वली ते छ प्रकृति बांधशे, ए सत्तानो संजव छे. योग्यतापणे अपेक्षायें एकसो ने अडतालीशनी सत्ता कहीयें, इहां कांइ विरोध नथी.

१ अविरतिसम्यक्दृष्टि, २ देशविरति, ३ प्रमत्त, ४ अप्रमत्त, ए चार गुणठाणे वर्त्तता क्षायिक सम्यक्दृष्टि जीवने अनंतानुबंधिया चार कषाय, मिथ्यात्वमोहनीय, मिश्रमोहनीय, अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए सात प्रकृति खपावी ते जणी ते सातनी सत्ता टली, तेवारें शेष एकसो ने एकतालीशनी सत्ता होय ए अचरम शरीर क्षायिक सम्यक्दृष्टिनी अपेक्षायें चरम शरीरक्षायिक सम्यक्दृष्टिनो विशेष. ए अर्थ वली पक्षांतरें आगली गाथामां कहेशे ॥ २१ ॥

खवगंतु पप्प चउसुवि, पणयालं निरय तिरि सुराउ विणा ॥
सत्तगविणु अडतीसं, जा अनिअट्टी पढम जागो ॥ २७ ॥

अर्थ– पक्षांतरें खवगंतुपप्पचउसुवि के० तथा क्षपक केवली, चरम शरीरीने ए चार गुणठाणे निरयतिरिसुराउविणा के० नरकायु, तिर्यंचायु, अने देवायु, ए त्रण आउखां विना पणयालं के० एकसो पीस्तालीश प्रकृति कही. अने सत्तगविणुअडतीसं के० सतक क्षयें क्षायिकसम्यक्दृष्टिने एकसो ने आडत्रीशनी सत्ता जाअनिअट्टीपढमजागो के० चोथा गुणठाणाथी लइने यावत् अनिवृत्ति नवमा गुणठाणाना प्रथम जाग लगें होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २७ ॥

अथवा एटले पक्षांतरें क्षपक एटले तेहीज जवमां सर्व प्रकृतिनो खपाववनार थशे एवो जे मनुष्य, चरमशरीरी तेने चोथे, पांचमे, छठे, अने सातमे, ए चार गुणठाणे क्षायोपशमिक, अने क्षायिक ए वेहु सम्यक्त्व छतां तथा मिथ्यात्वादिकें पण चरमशरीरी छे, ते जणी देवायु, नरकायु ने तिर्यगायु, ए त्रण पोतपोताना चरमजवने विषे जोगवीने खपाव्यां छे तेथी तेने सत्तायें एकसो ने अमतालीशमांथी त्रण काढतां शेष एकसो पीस्तालीश प्रकृति सत्तायें होय. ए स्वरूप, सत्तानी अपेक्षायें जाणवुं, तेथी शतकनामे कर्मग्रंथमध्यें सात प्रकृति खपाव्या पछी ए त्रण आयुनी क्षपणा, संजव सत्तापेक्षायें कही. तेहशुं विरोध न होय जे जणी तिहां खपणा कहे ए त्रण आयुना बंधयोग्य टाली तेणे जीव करे नहीं. एटले वली ए त्रण आयु बांधे नहीं. तथा क्षायिकसम्यक्दृष्टिने चरम शरीरें चोथा गुणठाणेथी मांमीने पांचमे, छठे, सातमे, आठमे, ए पांच गुणठाणे तथा नवमा गुणठाणाना अंतर मुहूर्त्त कालना नव जाग करीयें, तेना प्रथमजाग सुधी एकसो ने आडत्रीश प्रकृतिनी सत्ता होय, ते आ रीतें के चरम शरीरी जणी पूर्वोक्त प्रकारें देवायु, नरकायु, तिर्यगायु, ए त्रणनी सत्ता टली अने क्षायिक सम्यक्त्व छे माटे अनंतानुबंधीया कषाय चार तथा मिथ्यात्व, मिश्र ने सम्यक्त्व, ए त्रण मोहनी. एवं सात प्रकृतिनी पण सत्ता टली एटले एकसो ने अमतालीशमांहेथी ए दश प्रकृतिनी सत्ता विना शेष एकसो ने आडत्रीश प्रकृतिनी सत्ता नवमा गुणठाणाना नव जागमांहेला प्रथम जाग लगें होय. तेवार पछी तेर नामकर्मनी अने त्रण दर्शनावरणीयनी, एवं शोल प्रकृतिनी सत्ता विच्छेद पाय, ते कहे छे. ॥ २८ ॥

> थावर तिरि निरया यव, डुग थीण तिगे ग विगल साहारं ॥
> सोल खर्ड डुविस सयं, विश्रंसि विश्र तिश्र कसायंतो ॥ २९ ॥

अर्थ– थावर के० स्थावरद्विक, तिरि के० तिर्यंचद्विक, निरय के० नरकद्विक, आयव के० आतपद्विक, ए चार डुग के० द्विक अने थीणतिग के० थीणद्धीत्रिक, एग के० एकेंद्रियजाति, विगल के० विकलेंद्रियत्रिक, साहारं के० साधारणनाम, एवं सोल खर्ड के० सोल प्रकृतिनो क्षय होय, तेवारें डुविससयं के० एकसो बावीश प्रकृतिनी सत्ता, विश्रंसि के० नवमा गुणठाणाना बीजे अंशे एटले बीजे जागें होय, तिहां विश्रतिश्र कसायंतो के० बीजा अने त्रीजा कषायनी चोकडीनो अंत थाय. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥

स्थावरनामकर्म अने सूक्ष्मनाम कर्म. एवं बे प्रकृतिनी सत्ता विशुद्ध परिणामें टले अने तिर्यंचगति तथा तिर्यगानुपूर्वी, ए तिर्यंचद्विक टले. नरकगति, नरकानुपूर्वी, ए नरकद्विक टले, आतपनाम, उद्योतनाम, ए आतपद्विक. ए बेहु यद्यपि शुजप्रकृति

तथापि सहेजें तिर्यग्गति प्रायोग्य छे ते जणी विशुद्ध अध्यवसायें एनी सत्ता पण टले, थीणद्धी, निद्रानिद्रा अने प्रचला प्रचला, ए थीणद्धीत्रिक दर्शनावरणीय कर्मनी छे तेनी सत्ता टले. एकेंद्रिय, बेंद्रिय, तेंद्रिय, अने चौरिंद्रियजातिनामकर्म तथा साधारणनामकर्म. एवं शोल प्रकृतिमध्यें थीणद्धीत्रिक दर्शनावरणीयनुं छे. शेष तेर प्रकृति, नामकर्मनी छे. ए शोल प्रकृतिनो उदय नवमाने प्रथमन्नागें करे तथा एक आचार्यने मतें अनंतानुबंध्यादिक सात प्रकृति खपावी अने बीजा चार तथा त्रीजा चार कपाय खपाववा मांडे, तेनी क्षपणाविचालें ए शोल प्रकृति खपावे, तेवारें एकसो ने आडत्री शमांहेथी शोल खपावे थके शेप एकसो ने बावीश प्रकृतिनी सत्ता बीजे न्नागें रहे, तिहां बीजा अप्रत्याख्यानावरणीय कपाय चार, तथा त्रीजा प्रत्याख्यानावरणीय कपाय चार, ए आठ कपायनी प्रकृति खपावे, तेवारें एकसो ने बावीश प्रकृतिमांहेथी आठ कपाय क्षय गये थके शेप एकसो ने चोद प्रकृतिनी सत्ता, नवमाना बीजे न्नागें रहे॥ २९ ॥

तइआइसु चउदस ते, र बार छ पण चउ तिहिअ सय कम-
सो ॥ नपु इत्थि हासछग पुस, तुरिअ कोहो मय माय खउ ॥ ३० ॥

अर्थ– तइआइसु के० तृतीयादिकन्नागने विपे एटले नवमाना त्रीजा न्नागने विपे चउदस के० एकसो ने चौद प्रकृतिनी सत्ता होय,चोथे न्नागें तेर के० एकसो तेर,पांचमे न्नागें बार के० एकसो बार,छठे न्नागें छ के० एकशो छ, सातमे न्नागें पण के० एकसो पांच, आठमे न्नागें चउ के० एकसो चार, नवमे न्नागें तिहिअसय के० एकसो ने त्रण,ए कमसो के० अनुक्रमें सत्ताप्रकृति जाणवी. त्यां नपु के० नपुंसकवेद, इत्थि के० स्त्रीवेद, हासछग के० हास्यादिक छ, पुस के० पुरुपवेद, तुरिअकोहो के० चोथो संज्वलनक्रोध, मय के० मद एटले संज्वलनमान,माय के० संज्वलन माया, तेनो खउ के० क्षय,अनुक्रमें थाय ३०

ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय छ, वेदनीय बे, मोहनीय तेर, आयुनी एक, नामनी एंशी, गोत्रनी बे अने अंतरायनी पांच,एवं एकसो ने चोद प्रकृतिनी सत्ता रही, ते अनुक्रमें तइआइसु के० त्रीजो न्नाग आदें देइ अनिवृत्तिकरणना नवमा न्नाग लगें अनुक्रमें एकसो तेर, एकसो बार, यावत् नवमे न्नागें एकसो ने त्रण प्रकृतिनी संख्या जोरवी, ते आवी रीतें के त्रीजे न्नागें एकसो ने चोद प्रकृतिनी सत्ता रही,तेमांहेथी नपुंसकवेद क्षय करे. तेवारें चोथे न्नागें एकसो ने तेरनी सत्ता रहे, त्यां स्त्रीवेद क्षय करे, तेवारें पांचमे न्नागें एकसो ने बार प्रकृतिनी सत्ता रहे, त्यां हास्यादिक छ प्रकृति क्षय करे, तेवारें छठे न्नागें एकसो छ प्रकृतिनी सत्ता रहे, त्यां पुरुपवेदनो क्षय करे, तेवारें सातमे न्नागें एकसो पांच प्रकृतिनी सत्ता रहे, त्यां संज्वलन क्रोधनो क्षय करे, तेवारें आठमे न्नागें एकसो चारनी सत्ता रहे, त्यां संज्वलन माननो क्षय करे, तेवारें

नवमे नागें एकशो ने त्रण प्रकृतिनी सत्ता रहे, त्यां संज्वलनी मायानो क्षय करे,सत्ता विछेदे, एटले नवमा गुणठाणानो अंत होय. सूक्ष्मसंपराय चारित्र पामे ते पांचमा यथाख्यातचारित्रथी कांइक ऊणुं छे केमके सूक्ष्मलोजना निदान कांइक छे तेथी दशमे गुणठाणे एकसो वे प्रकृतिनी सत्ता होय अने यथाख्यात ते सर्वथा वीतराग होय.

सुहुमि डुसय लोहंतो, खीण डु चरिमेगसय डु निद्द खउ ॥
नवनवइ चरिम समए, चउ दंसण नाण विग्घंतो ॥ ३१ ॥

अर्थ- सुहुमि के० सुक्ष्म संपरायगुणठाणे डुसय के० एकसो ने वे प्रकृतिनी सत्ता होय, त्यां लोहंतो के० संज्वलना लोजनो क्षय होय, तेवारें खीणडुचरिमेगसय के० क्षीणमोहगुणठाणें द्विचरम समयें एकसो ने एक प्रकृति सत्तायें होय, त्यां डुनिद्दखउ के० वे निद्रानो क्षय थाय, तेवारें नवनवइचरिमसमए के० नवाणुं प्रकृतिनी सत्ता, छेल्ले समयें होय. त्यां चउदंसण के० चार दर्शनावरणीय,नाण के० पांच ज्ञानावरणीय अने विग्घंतो के० पाच अंतराय. एवं चौद प्रकृतिनो क्षय थाय ॥इत्यक्षरार्थः॥३१॥

सूक्ष्मसंपराय दशमे गुणठाणे ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय छ, वेदनीय वे, मोहनीय एक, मनुष्यायु एक, नामनी एंशी, गोत्रनी वे, अंतरायनी पांच, एवं एकसो ने वे प्रकृतिनी सत्ता रही, पछी त्यां रह्यो थको अध्यवसाय विशुद्धें करी सूक्ष्म लोज पण खपावे, तेथी तेनी सत्ता विछेद थाय. तेवारें एकसो ने एक प्रकृति सत्तायें रही, क्षपकश्रेणिमांहे उपशांतमोह अगीआरमुं गुणठाणुं न होय. केमके मोहने उपशमावे थके उपशांतमोह कहेवाय छे, अने अहींयांतो मोहने खपावतो गयो छे तेथी तेनी सत्ता पण टालतो गयो छे तेणे करी ते क्षीणमोहवीतराग छद्मस्थ गुणठाणो कहेवाय. अहींतो तेने समय ऊन निजगुणस्थानकाल लगें एकसो एक प्रकृतिनी सत्ता होय. त्यां छेहला समयथी पहेलो समय ते द्विचरिम समय कहीयें. त्यां निद्रा,प्रचला ए वे प्रकृति खपावे, तेवारें बारमा गुणठाणाने छेहले समयें नवाणुं प्रकृतिनी सत्ता रहे. अहींयां मतांतरें बारमा गुणठाणाना छेहले समयें चक्षुदर्शनावरणीय, अचक्षुदर्शनावरणीय, अवधिदर्शनावरणीय, केवलदर्शनावरणीय, ए चार दर्शनावरणीय अने पांच ज्ञानावरणीय तथा पांच अंतराय, एवं चौद प्रकृतिना क्षयें तेनी सत्ताविछेद होय तेवारें केवल ज्ञान उपजे. ए नवाणुंमांहेथी चौदनी सत्ता टली ॥ ३१ ॥

पणसीइ सजोगी अजो, गि डु चरिमे देव खगइ गंध डुगं ॥
फासठ वन्न रस तणु, बंधण संघाय पण निमिणं ॥ ३२ ॥

अर्थ- पणसीइसजोगि के० तेवारें पंचाशी प्रकृतिनी सत्ता सयोगीगुणठाणे होय.

अने अजोगिदुचरिमे के० अयोगीगुणठाणे पण दुचरमसमयलगें पंचाशीनी सत्ता होय, त्यां देव के० देवद्विक, खगइ के० खगतिद्विक, गंध के० गंधद्विक, दुगं के० ए, त्रणद्विक, फासठ, के० स्पर्श आठ, वन्न के० पांच वर्ण, रस के० पांच रस, तणु के० शरीर पांच, बंधण के० बंधन पांच, संघाय के० संघातन पांच, पण के० ए सों पांच पांच, कहेवां. निमिणं के० निर्माणनाम. एवं चालीश प्रकृति थइ ॥ इत्यक्षरार्थः॥३२॥

तेवारें तेरमे सयोगीगुणठाणे तथा चौदमा अयोगीकेवलीगुणठाणाना छेहला समयना उपरला समय लगें वेदनीय बे, नामनी एंशी, आयुनी एक अने गोत्रनी बे, ए पंचाशी प्रकृतिनी सत्ता रहे; त्यां अयोगीगुणठाणाना अंतना समयथी पहेलो जे समय तिहां अनुदयवती, बहोंतेर प्रकृति खपावे, ते प्रकृतिनां नाम कहेछे. देवगति, देवानुपूर्वी, ए देवद्विक. शुभविहायोगति अने अशुभविहायोगति, ए खगतिद्विक, सुरभिगंध अने दुरभिगंध, ए गंधद्विक, ए त्रण आगल द्विक शब्द जोमीयें, तेवारें छ प्रकृति थाय, आठ स्पर्श, पांच वर्ण, पांच रस, पांच शरीर नाम प्रकृति, तेमज ते नामे औदारिकादिक पांच, बंधननी प्रकृति, तथा औदारिकादिक पांच संघातननी प्रकृति, वर्णादिक पांचथी आगल जेटला शब्द कह्या, ते सर्वेनी आगल पण शब्द जोडीयें तथा निर्माणनाम, ए चालीश प्रकृति थइ ॥ ३२ ॥

संघयण अथिर संठा, ण छक्क अगुरुलहु चउ अपजत्तं ॥
सायं च असायं वा, परित्तुवंगातिग सुसर निअं॥ ३३ ॥

अर्थ— संघयण के० संघयण छ, अथिर के० अस्थिरषट्क, संठाण के० संस्थान छ, छक्क के० ए त्रण छक्क जाणवां. अगुरुलहुचउ के० अगुरुलघुचतुष्क, अपज्जत्तं के० अपर्याप्तनाम, सायंच के० शातावेदनीय, असायंवा के० अथवा अशातावेदनीय, ए बे प्रकृतिमांहेथी एक लेवी. परित्त के० प्रत्येकत्रिक, उवंगातिग के० उपांगत्रिक, सुसर के० सुस्वरनाम, निअं के० नीचैर्गोत्र, एवं बहोंतेर प्रकृति थइ ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ३३ ॥

पूर्वेली गाथामां कहेली चालीश प्रकृति तथा छ संघयण, अस्थिरनाम, अशुभनाम, दौर्भाग्यनाम, दुःस्वरनाम, अनादेयनाम, अयशःकीर्त्तिनाम. ए अस्थिरषट्क, छ संस्थान, ए त्रण पद आगल छक्क जोमीयें. अगुरुलघु, उपघात, पराघात, अने उश्वास ए अगुरुलघुचतुष्क कहीयें. अपर्याप्तनाम, शाता अथवा अशाता, ए बे वेदनीयनी प्रकृतिमांहेली जे उदय होय, ते विना बीजी एक प्रकृति अनुदयवती होय, ते खपावे. प्रत्येकनाम, स्थिरनाम, शुभनाम, ए प्रत्येकत्रिक. औदारिक, वैक्रिय ने आहारक, ए उपांग त्रण, सुस्वरनाम, नीचैर्गोत्र. एवं बहोंतेर प्रकृति थइ. तेमांहे सीत्तेर नाम

कर्मनी, एक वेदनीय, एक नीचैर्गोत्री जाणवी. ए बहोंतेर प्रकृतिनो पण त्यां उदय नहीं, तेथी बहोंतेर प्रकृतिनी सत्ताविछेद थाय ॥ ३३ ॥

विसयरि खउं अ चरिमे, तेरस मणुअ तसतिग जसाइज्जं ॥
सुभग जिणुच्च पणिंदिअ, सायासा एगयर छेउं ॥ ३४ ॥

अर्थ– बिसयरिखउंअ के० ए बहोंतेर प्रकृतिनो क्षय होय. चरिमे के० बली बेहले समयें तेरस के० तेर प्रकृतिनी सत्ता विछेद थाय, ते कहेछे. मणुअ के० मनुष्यत्रिक, तस के० त्रसत्रिक, ए बे तिग के० त्रिक जाणवां. जस के० यशःकीर्त्तिनाम, आइज्जं के० आदेयनाम, सुभग के० सौभाग्यनाम, जिण के० जिननाम, उच्च के० उच्चैर्गोत्र, पणिंदिअ के० पंचेंद्रियजाति, अने सायासाएगयरछेउं के० शाता अशाता मांहेली एक उदयवती प्रकृतिनो विछेद होय. ॥ ३४ ॥

ते बहोंतेर प्रकृति आपणुं दल अन्यसजातिय उदयवती प्रकृतिमांहे स्तिबुक संक्रमे, संक्रमावी खपावे, जेम मनुष्यगति उदयवती छे, तेमध्यें शेष त्रण गतिनुं दलिक संक्रमावी खपावे, तेम बीजी पण यथायोग्य जाणवी. स्तिबुकसंक्रम ते कहीयें जेम पाणीनो परपोटो सहेजें पाणीमांहे संक्रमे, तेम जे सहेजें स्व स्तोकदलिक परप्रकृतिमांहे संक्रमे, पण जीवथीयें न संक्रमे तेथी ए स्तिबुकसंक्रमण करणमांहे गएयो, तेथी ते अयोगीगुणठाणाने छेहले समयें मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी अने मनुष्यायु. ए मनुष्यत्रिक, त्रसनाम, बादरनाम अने पर्याप्तनाम, ए त्रसत्रिक, यशःकीर्त्तिनाम, आदेयनाम, सौभाग्यनाम, तीर्थंकरनाम, उच्चैर्गोत्र, पंचेंद्रियजाति नाम, अशाता ने शाता, ए बे वेदनीयमांहेथी जेनो उदय होय, ते एक लेवी. एवं तेर प्रकृतिनी सत्ता होय. तेमां एक वेदनीयनी, एक आयुनी, एक उच्चैर्गोत्रनी अने शेष दश प्रकृति नामकर्मनी रहे. ए सत्तरी प्रमुख शास्त्रने विरुद्ध छे जे माटे त्यां बादर नामकर्मनी प्रकृतिनां सत्तास्थानक कह्यां, ते मध्यें आठ प्रकृति तथा जिननाम सहित होय, तेवारें नव प्रकृतिरूप सत्ता स्थानक कह्युं, पण दश प्रकृतिरूप सत्तास्थानक न कह्युं. ए अपेक्षायें अहींयां ते केम संभवे? तथा बार उदयवती प्रकृति स्तिबुक संक्रम विना खपावे अने मनुष्यानुपूर्वीने उदयें वक्रगति होय ते पण अहींयां नहीं होय तेने स्तिबुकसंक्रम विना केम खपावे? तेणे अहींयां कोइ आचार्य मनुष्यानुपूर्वीनो विछेद पण द्विचरिमसमयें माने छे तेने मतें अयोगीगुणठाणाना छेहला बे समय, तेमध्यें पहेले समयें बहोंतेर प्रकृति खपावे अने छेहले समयें बार प्रकृति खपावे. अहींयां व्यवहारनय लेवो. अने निश्चयनयें तो सिद्धगमन समयेंज छे तेहिज मतांतरें आगली गाथायें देखाडे छे. ॥ ३४ ॥

॥ सत्ता यंत्रकम् ॥

०	गुणठाणे सत्ता.	मूलप्रकृति.	उत्तरप्रकृति.	उपशमश्रेणी.	क्षपकश्रेणी.	ज्ञानावरणीय.	दर्शनावरणीय.	वेदनीय.	मोहनीय.	आयुःकर्म.	नामकर्म.	गोत्रकर्म.	अंतरायकर्म.
०	ओघें.	८	१४८			५	९	२	२८	४	९३	२	५
१	मिथ्यात्वें.	८	१४८			५	९	२	२८	४	९३	२	५
२	सास्वादनें.	८	१४७			५	९	२	२८	४	९२	२	५
३	मिश्रें.	८	१४७			५	९	२	२८	४	९२	२	५
४	अविरतें.	८	१४८	१४१	१४५/१३८	५	९	२	२८/२१	४/१	९३	२	५
५	देशविरतें.	८	१४८	१४१	१४५/१३८	५	९	२	२८/२१	४/१	९३	२	५
६	प्रमत्तसंयतें.	८	१४८	१४१	१४५/१३८	५	९	२	२८/२१	४/१	९३	२	५
७	अप्रमत्तसंयतें.	८	१४८	१४१	१४५/१३८	५	९	२	२८/२१	४/१	९३	२	५
८	अपूर्वकरणें.	८	१४८/१४२	१३९	१३८	५	९	२	२८/२४/२१	२/१	९३	२	५
९	अनिवृत्तिकरणना भाग नव. १		१४८/१४२	१३९	१३८	५	९	२	२१	१	९३	२	५
	२			०	१२२	५	६	२	२१	१	८०	२	५
	३			०	११४	५	६	२	१३	१	८०	२	५
	४			०	११३	५	६	२	१२	१	८०	२	५
	५			०	११२	५	६	२	११	१	८०	२	५
	६			०	१०६	५	६	२	५	१	८०	२	५
	७			०	१०५	५	६	२	४	१	८०	२	५
	८			०	१०४	५	६	२	३	१	८०	२	५
	९			०	१०३	५	६	२	२	१	८०	२	५
१०	सूक्ष्मसंपरायें.	८	१४८/१४२	१३९	१०२	५	६	२	२८/२४/२१/१	२/१	९३/८०	२	५
११	उपशांतमोहें.	८	१४८/१४२	१३९	१०१	५	६	२	२८/२४/२१	२/१	९३/८०	२	५
१२	क्षीणमोहें.	७	१०१/९९	०	१०१/९९	५/५	६/४	२	०	१	८०	२	५
१३	सयोगीकेवलीयें.	४	८५/८५	०	८५/८५	०	०	२	०	१	८०	२	०
१४	अयोगीकेवलीयें.	४	८५/१३/१२	०	८५/१३/१२	०	०	२/१	०	१	८०/९/८	२/१	०

नर अणुपुवि विणा वा, बारस चरिम समयंमि जोखविउ ॥
पत्तोसिद्धिं देविं, द वंदिअं नमह तं वीरं ॥ ३५ ॥ सत्ता
सम्मत्ता ॥ इति कर्मस्तवाख्यो द्वितीयः कर्मग्रंथः संपूर्णः ॥ २ ॥

अर्थ–नरअणुपुविविणावा के० मनुष्यानुपूर्वीनो उदय नथी, तेथी ते विना मतां-तरें बारसचरिमसमयंमि के० बार प्रकृति, बेले समयें जोखविउ के० जे खपावीने पत्तो के० प्राप्तो एटले पाम्यो, सिद्धिं के० सिद्धगति एटले मोक्षगति, ते प्रत्यें देविं-दवंदिअं के० देवेंद्रें वंदित तथा देवेंद्र सूरियें वंदित, नमहतंवीरं के० एवा श्रीमहा-वीरदेवनां चरणकमल बे, तेने नमस्कार करो ॥ ३५ ॥

पूर्वोक्त कारणजणी मनुष्यानुपूर्वीनो उदय नथी ते विना मनुष्यगति, मनुष्यायु, त्रस, बादर, पर्याप्ति, यशःकीर्त्ति, आदेय, सौजाग्य, तीर्थंकरनाम, उच्चैर्गोत्र, पंचेंद्रि-यजाति, एक वेदनीय, ए बार प्रकृति चरमसमयें उदयवती बे ते जणी ए स्तिबुक-संक्रम विना स्वजावें स्थितिक्षय थाय, ते माटे ए बार प्रकृति शुक्लध्याननो चोथो पायो समुछिन्नक्रियाअनिवृत्ति एवे नामे बे. तेणे करी खपावीने साकारोपयोगें वर्त्ततां सकल कर्म टाली शुद्ध सहजरूप निरुपाधिक शुद्धोपयोगी एक समय समश्रेणि ज्यां श्रीअपापानगरीयें हस्तिपालराजानी राजसजायें देशना देतां थकां त्यां जे आकाश-प्रदेश अवगाह्या हता, तेहनी ऊर्ध्वसमश्रेणियें जे सिद्धक्षेत्रना आकाशप्रदेश, ते आकाशप्रदेश अवगाहि, अचलरूप रह्या, पण ते श्रेणिना वचला आकाशप्रदेश स्पर्श्या नहीं. ए अचिंत्यशक्तिना धणी जो आत्मप्रदेशना दंम विना स्पर्श हुंतें जाय तो असं-ख्याता समय लागे, तेजणी सिद्धनी अस्पृशजगति मानवी. एवा श्रीमहावीर वर्द्धमान चरम तीर्थंकर अनेक देवेंद्र कहेतां चोशठ इंद्रें पूजित अथवा ग्रंथकर्त्ता तपागछाधि-राज जट्टारक श्रीदेवेंद्रसूरियें वंदित, तेह प्रत्यें वांदो तेने जक्तिपूर्वक नमस्कार करो ॥ ३५ ॥ इतिश्री द्वितीयकर्मस्तवाख्यस्य बालावबोधः संपूर्णः ॥ २ ॥

॥ इति श्री बालावबोधसहित कर्मस्तवनामा
द्वितीय कर्मग्रंथः संपूर्णः ॥ २ ॥

॥ अथ ॥

॥ बालावबोध सहित बंधस्वामित्वाख्य तृतीयकर्मग्रंथः प्रारभ्यते ॥

तत्र

॥ आदौ बालावबोधकृत मंगलाचरणम् ॥

ऐंद्रचांद्रपदवी न स्थविष्ठा, विश्वविश्वगुरुता न गरिष्ठा ॥
चेतसि स्फुरति चेदलघिष्ठा, जैनगीर्गमनयोघपविष्ठा ॥ १ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

किंचिद्गुरूपदेशादवचूर्णं किंचिदन्यशास्त्रेभ्यः ॥
बंधस्वामित्वेऽस्मिन् लिखामि सारं समधिगम्य ॥ २ ॥

॥ मूल गाथा ॥

बंधविहाण विमुक्कं, वंदिअ सिरिवद्धमाण जिणचं-
दं ॥ गई आईसुवुछं, समासउ बंधसामित्तं ॥ १ ॥

अर्थ—बंध के० कर्मनो बंध तेनुं विधान के० करवुं, तेथी विमुक्कं के० विशेषें मुकाणा एवा सिरिवद्धमाण के० श्रीवर्द्धमान एवे नामे जिणचंदं के० सामान्य केवलीमांहे चंद्रमा सरखा, ते प्रत्यें वंदिअ के० वांदीने गईआईसु के० गत्यादिक चौद मार्गणास्थानकने विषे समासउ के० संक्षेपथी बंधसामित्तं के० बंधस्वामित्वपणुं वुछं के० कहीशुं ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १ ॥

ज्ञानावरणीयादिक आठ कर्म, तेनुं विधान के० करवुं, तेणे करी विमुक्त एटले रहित एटले यथा बीजथी अंकूर न होय, तेम जे भावकर्मरहित थया एवा श्री के० अष्ट महाप्रातिहार्यादिक बाह्यलक्ष्मी अने केवलज्ञानादिक अभ्यंतर लक्ष्मी, तेणे करी वर्द्धमान एटले वधतो तथा तेणे सहित श्रीवर्द्धमान एवे नामे जिन के० केवलीमांहे चंद्रमानी पेरें अधिक, ते प्रत्यें मन, वचन अने काया, ए त्रिकरणशुद्धें वांदी नमस्कार करी ध्यायीने गति आदे देइने चौद मूल मार्गणा स्थानक, तेना बासठ उत्तर भेद, ते मार्गणाद्वारभेदें गुणठाणे हुं चोलीश, एम शिष्यने सावधान करवाने प्रतिज्ञा करी संक्षेपें करी एटले पूर्वाचार्यकृत ग्रंथ सविस्तर छे, त्यां संक्षेपरुचि जीव, अनधिकारी छे तो तेने निमित्तें ए बंधप्रकृतिनुं स्वामित्वपणुं कयो जीव, कया गुणठाणे केटली प्रकृतिनो बंधाधिकारी होय ? ते कहीशुं ॥ १ ॥

॥ हवे चौद मार्गणानां नाम कहेछे. ॥

गइ इंदीए काए, जोए वेए कसाय नाणेय ॥
संजम दंसण लेसा, जवसम्मे सन्नि आहारे ॥ २ ॥

अर्थ–प्रथम गइ के० गतिमार्गणा, बीजी इंदीए के० इंद्रियमार्गणा, त्रीजी काए के० कायमार्गणा, चोथी जोए के० योगमार्गणा, पांचमी वेए के० वेदमार्गणा, छठी कसाए के० कषायमार्गणा, सातमी नाणेय के० ज्ञानमार्गणा, आठमी संजम के० चारित्रमार्गणा, नवमी दंसण के० दर्शनमार्गणा, दशमी लेसा के० लेश्यामार्गणा, अगीआरमी जव के० जव्यमार्गणा, बारमी सम्मे के० सम्यक्त्वमार्गणा, तेरमी सन्नि के० संज्ञिमार्गणा, चौदमी आहारे के० अहारकमार्गणा ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २ ॥

गति आश्री सर्व जीव विचारीयें तो देव, मनुष्य, नारकी अने तिर्यंच, एम चार जेदें जाणवा. इंद्रियापेक्षायें एकेंद्रिय, बेंद्रिय, तेंद्रिय, चौरिंद्रिय, अने पंचेंद्रिय, एम पांच जेदें जाणवा. कायापेक्षायें पृथिवी, अप्, तेज, वायु, वनस्पति अने त्रस, एम छ जेदे जाणवा. योगापेक्षायें मनोयोग, वचनयोग अने काययोग, एम त्रण जेदें जाणवा. वेदापेक्षायें स्त्री, पुरुष ने नपुंसक, एम त्रण जेदे जाणवा. कषायापेक्षायें क्रोधी, मानी, मायी ने लोजी, एम चार जेदें सर्व जीव जाणवा. ज्ञानापेक्षायें मतिज्ञानी, श्रुतज्ञानी, अवधिज्ञानी, मनःपर्यवज्ञानी, केवलज्ञानी, मति अज्ञानी, श्रुत अज्ञानी ने विजंगज्ञानी, ए आठ जेदें जाणवा. चारित्रापेक्षायें सामायकचारित्र, छेदोपस्थापनीय, परिहारविशुद्धि, सूक्ष्मसंपराय, यथाख्यात, देशविरति अने अविरति, एम विरतिनी अपेक्षायें सात जेदें जाणवा. दर्शनापेक्षायें चक्षुदर्शनीय, अचक्षुदर्शनीय, अवधिदर्शनीय अने केवलदर्शनीय, एम चार जेदें जाणवा. लेश्यापेक्षायें कृष्ण, नील, कापोत, तेज, पद्म ने शुक्ललेश्यावंत, ए छ जेदें जाणवा. जव्य एटले मुक्तिगमन योग्यायोग्यनी अपेक्षायें द्विविध जीव, जव्य अने अजव्य, ए बे जेदें जाणवा. सम्यक्दृष्टिश्रद्धानगुणनी अपेक्षायें मिथ्यात्वी, सास्वादनीय, मिश्र, क्षायोपशमिक, ओपशमिक, अने क्षायिक, एम छ जेदें जाणवा. मनोज्ञाननी अपेक्षायें सन्निया जीव, तेथी विपरीत ते असन्निया जीव, एम बे जेदें जीव जाणवा. आहारनी अपेक्षायें आहारक अने अनाहारक, एम बे जेदें सर्व जीव जाणवा. ए रीतें मार्गणाना मूल जेद चौद अने उत्तर जेद बाशठ जाणवा ॥ २ ॥

जिण सुर विउवा हारडु, देवाउ अ निरय सुहुम विगल
तिगं ॥ एगिंदि थावरा यव, नपु मिछं हुंम बवठं ॥ ३ ॥

अर्थ-जिण के० जिननाम, सुर के० सुरद्विक, विउव के० वैक्रियद्विक, आहार के० आहारकद्विक, ङु के० ए त्रणद्विक, एवं सात प्रकृति थइ. देवाउअ के० देवायु, निरय के० नरकत्रिक, सुहुम के० सूक्ष्मत्रिक, विगल के० विकलत्रिक, तिगं के० ए त्रण त्रिक जाणवां. एगिंदि के० एकेंद्रियजाति, थावर के० स्थावरनामकर्म, आयव के० आतपनामकर्म, नपु के० नपुंसकवेद, मिछं के० मिथ्यात्वमोहनीय, हुंम के० हुंमसंस्थान, छेवठं के० छेवठुं संघयण ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ३ ॥

हवे ग्रंथ गौरव टालवा जणी कर्मप्रकृति न्यूनाधिक करवा निमित्त जेम व्याकरणादिकमां वर्ण संख्या अल्पाक्षरें जाणवा निमित्त आद्यक्षरअंत्याक्षर साथें कहेतां प्रत्याहार संज्ञा करी छे. तेम अहींयां पण जे प्रकृति आगले संख्यापद होय, ते प्रकृतिथी तेटली प्रकृति लेवी, एवी संज्ञा करे छे.

जेम जिननामथी आगली प्रकृति १ जिननाम, २ देवगति, ३ देवानुपूर्वी, ४ वैक्रियशरीर, ५ वैक्रियांगोपांग, ६ आहारकशरीर, ७ आहारकअंगोपांग, ८ देवायु, ९ नरकगति, १० नरकानुपूर्वी, ११ नरकायु. ए जिनैकादश कहीयें. ए एकेंद्रिय अने विकलेंद्रियने जवप्रत्ययें न बंधाय.

सूक्ष्मथी लेइ तेर प्रकृति कहेवी, ते सूक्ष्मत्रयोदशक. १ सूक्ष्मनाम, २ अपर्याप्तनाम, ३ साधारणनाम, ४ बेंद्रियजाति, ५ तेंद्रियजाति, ६ चउरिंद्रियजाति, ७ एकेंद्रियजाति, ८ स्थावरनाम, ९ आतपनाम, १० नपुंसकवेद, ११ मिथ्यात्वमोहनीय, १२ हुंमसंस्थान, १३ छेवठुं संघयण, ए सूक्ष्मत्रयोदशक; ए मिथ्यात्वप्रत्ययिक मिथ्यात्वें बंधाय

तथा सुरद्विक, वैक्रियद्विक, आहारकद्विक, सुरायु, एवं सात. नरकत्रिक, सूक्ष्मत्रिक, विकलजातित्रिक, एवं शोल. एकेंद्रियजाति, स्थावरनाम, आतपनाम, ए उंगणीश प्रकृतिनुं नाम सुरएकोनविंशतिक कहीयें.

१ नपुंसक, २ मिथ्यात्व, ३ हुंडसंस्थान, ४ छेवठुं संघयण, ए नपुंसकचतुष्क कहीयें. ए रीतें ज्यां ज्यां जेटली प्रकृतिनुं काम होय, त्यां त्यां ते ते प्रकृति धुर देइ तेटली तेटली संख्या जोमीयें, ते संज्ञा होय. ए गाथामां चोवीश प्रकृति कही, ते मध्यें एक मिथ्यात्व, बीजी नपुंसकवेद, ए बे प्रकृति मोहनीयनी. अने देवायु, नरकायु, ए बे आयुनी. शेष वीश प्रकृति, नामकर्मनी छे ॥ ३ ॥

अण मज्झागिइ सँघयण, कुखगइ निअ इत्थि डुहग थीणतिगं ॥
उज्जोअ तिरिडुगं तिरि, नराउ नर उरल डुग रिसहं ॥ ४ ॥

अर्थ- पूर्वोक्त चोवीश अने अण के० अनंतानुबंधीकषाय चार, मज्झागिइ के० मध्याकृति एटले मध्यसंस्थान चार, सँघयण के० मध्यसंघयण चार, एवं छत्रीश. कुख-

गइ के० अशुभखगति, निअ के० नीचैर्गोत्र, इछि के० स्त्रीवेद, एवं उगणचालीश दुहग के० दौर्भाग्यत्रिक, थीणतिगं के० थीणद्धीत्रिक, एवं पीस्तालीश. उज्जोअ के० उद्योतनाम. तिरिदुगं के० तिर्यंचद्विक, तिरि के० तिर्यंचायु, नराउ के० मनुष्यायु नर के० मनुष्यद्विक, उरलदुग के० औदारिकद्विक, रिसहं के० वज्रऋषभनाराचसंघयण. एवं पंचावन्न प्रकृति थइ ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ४ ॥

अनंतानुबंधीनी चोकमी अने मध्य एटले पहेला अने छेहला ए बे विना वचला आकृति कहेतां आकारविशेष एटले संस्थान चार, तेमज वचलां संघयण चार एवं चार प्रकृति थइ. कु एटले अशुभ खगति, एटले हिंडवानी गति जेथकी अशुभ होय, ते नामप्रकृति, नीचैर्गोत्र, स्त्रीवेदनोकषाय, मोहनीय, दौर्भाग्य, दुःस्वर, अनादेय, ए दौर्भाग्यत्रिक. एवं अढार प्रकृति थइ. थीणद्धी, निद्रानिद्रा ने प्रचलाप्रचला, ए थीणद्धीत्रिक; उद्योतनामकर्म, तिर्यंचगति, तिर्यंचानुपूर्वी, ए तिर्यंचद्विक एवं चोवीश प्रकृति अनंतानुबंधीयाने उदयें बंधाय, ते जणी मिथ्यादिक गुणठाणे बंधाय. ए अनंतानुबंधी चतुर्विंशतिक कहेवाय. ते मध्यें तिर्यंचायु अने मनुष्यायु, ए बे प्रकृति सहित करतां अनंतानुबंध्यादिक षड्विंशतिक कहीयें. तथा मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, एवं अठावीश. अने औदारिकशरीर, औदारिकअंगोपांग, ए औदारिकद्विक, अने वज्रऋषभनाराचसंघयण, एम ए बीजी गाथामध्यें अनंतानुबंध्यादिक एकत्रीश प्रकृति कही. तथा पूर्वली गाथामां चोवीश प्रकृति कही, ए बेहु मली पंचावन्न प्रकृति कही, तेमां दर्शनावरणीयनी त्रण, मोहनीयनी सात, आयुनी चार, गोत्रनी एक, शेष नामकर्मनी चालीश प्रकृति कही, एम संज्ञासंग्रहगाथा बे कही ॥ ४ ॥

॥ हवे प्रथम गतिमार्गणामध्यें नरकगतिनेविषे बंधस्वामित्वपणुं विचारे छे ॥

सुरइगुण वीस वज्जं, इगसउ उहेण बंधहिं निरया ॥
तिछविणा मिछि सयं, सासणि नपु चउविणा छनुइ ॥ ५ ॥

अर्थ–सुरइगुणवीसवज्जं के० सुरादिक उगणीश प्रकृति, एकसो वीशमांहेथी वर्जीयें, तेवारें इगसउ के० एकसो ने एक प्रकृति, उहेण के० उघें एटले सामान्यपणे बंधहिंनिरया के० नरकगतिना जीव बांधे. अने तिछविणामिछिसयं के० तीर्थंकरनामकर्म विना तेह मिथ्यात्व गुणठाणे सो प्रकृति बांधे अने सासणि के० सास्वादनगुणठाणे नपुचउविणा के० नपुंसकादिक चतुष्क विना छनुइ के० छन्नुं प्रकृति बांधे ॥ ३० ॥ ५ ॥

१ सुरद्विकादिक उगणीश प्रकृतिमध्यें सुरद्विक, वैक्रियद्विक, देवायु, नरकगति, नरकानुपूर्वी, नरकायु, ए आठ प्रकृतिनो बंध, नारकीने न होय, जेमाटे ए आठ

प्रकृति देवता अने नारकी प्रायोग्यत्वें छे अने नारकी तो मरीने फरी देवगति तथा नरकगतिमांहे उपजे नहीं, तेथी ए आठ प्रकृति न वांधे.

तथा सूक्ष्मनाम, अपर्याप्तनाम अने साधारणनाम, ए त्रण प्रकृति पण न वांधे, केमके सूक्ष्म एकेंद्रियमध्ये तथा अपर्याप्तातिर्यंच अने मनुष्यमध्यें तथा साधारण वनस्पतिमध्यें पण नारकी अवतरे नहीं. एवं अगीआर प्रकृति थइ. तथा एकेंद्रियजाति, स्थावरनाम, आतपनाम, ए त्रण प्रकृति एकेंद्रिय प्रायोग्य छे, तथा विकलजातित्रिक, ते विकलेंद्रिय प्रायोग्य छे. ते पण नारकीने एकेंद्रिय तथा विकलेंद्रियमांहे अवतरवुं नथी, तेमाटे ए छ प्रकृति पण नारकी न वांधे तथा आहारकद्धिक पण चारित्रने अन्नावें न वांधे. ए रीतें नरकगतिना जीव, नवप्रत्ययें ए उंगणीश प्रकृति न वांधे, तेमाटे ए उंगणीश वर्जीने शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय छवीश, आयुनी वे, नामनी पचाश, गोत्रनी वे, अंतरायनी पांच, ए रीतें एकसो ने एक प्रकृतिनो वंध, उंघे के० सामान्यें होय. एटले अमुक नरकगतिमां तथा अमुक गुणठाणे इत्यादिक विशेषपणुं कस्याविना वांधे. न्नारे नरकगतिमां कर्मप्रकृतिनो वंध होय, ते कह्यो.

हवे गुणठाणादिक विशेषापेक्षायें नरकगतिमांहे वंधस्वामित्व कहेछे. ते एकसो ने एक प्रकृतिमध्यें पण तीर्थंकरनामकर्म, मिथ्यात्वगुणठाणे न वांधे. जेमाटे तीर्थंकरनामकर्म, सम्यक्त्व विना न वंधाय. अने मिथ्यात्व गुणठाणे सम्यक्त्व नथी तेमाटे जिननाम पण न वांधे. शेष एकसो प्रकृतिज वांधे.

त्यां नपुंसकादिक चार प्रकृतिनो विछेद होय जे नणी नरकत्रिक, जातिचतुष्क, थावरचतुष्क, हुंमसंस्थान, आतपनाम, छेवहुं संघयण, नपुंसकवेद, मिथ्यात्वमोहनीय, ए शोल प्रकृति मिथ्यात्वप्रत्ययिकी छे ते मांहे नरकत्रिक, सूक्ष्मत्रिक, विकलत्रिक, एकेंद्रियजाति, स्थावरनाम, आतपनाम, ए वार प्रकृतिनो तो नारकीने नवप्रत्ययें अवंध छे, तेथी ते अहींआं लीधी नथी. शेष नपुंसकवेद, मिथ्यात्वमोहनीय, हुंमसंस्थान अने छेवहुं संघयण. ए चार प्रकृति मिथ्यात्वथी वंधाय अने सास्वादनगुणठाणे मिथ्यात्व नथी, पण अविरति छे तेथी पूर्वोक्त सो प्रकृतिमांहेथी ए चार प्रकृति टालीयें, ते वारें छन्नुं प्रकृतिनो वंध नरकगतिमांहे सास्वादनगुणठाणे होय ॥ ५ ॥

त्यां सास्वादनगुणठाणे मिथ्यात्व अविरति प्रत्ययिकी पच्चीश प्रकृतिनो वंधविछेद थाय ते आगले गुणठाणे न वंधाय, ते कहेछे.

> विणु अण छवीस मीसे, विसयरि सम्मंमि जिण नराउ जुआ ॥
> इअ रयणाइसु नंगो, पंकाइसु तिल्लयर हीणो ॥ ६ ॥

अर्थ–विणुअणठवीस के० अनंतानुबंध्यादिक ठवीश प्रकृति विना, मीसे के० मिश्र गुणठाणे शेष सीत्तेर प्रकृति बांधे, ते जिण के० जिननाम अने नराउ के० मनुष्या युयें करी, जुआ के० युक्त करतां बिसयरि के० बहुंतेर प्रकृति सम्मंमि के० अविरतिसम्यक्दृष्टिगुणठाणे बांधे. इअरयणासुनंगो के० एम रत्नप्रनादिक त्रण नरकें उर्ये चार गुणठाणा सुधी एहिज नांगो जाणवो, अने पंकाइसु के० पंकप्रनादिक त्रण नरकपृथवीयें तिछयरहीणो के० तीर्थंकरनामकर्मनो बंध न लाजे, तेथी ते प्रकृति हीन करीयें ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ६ ॥

अनंतानुबंधिया कषाय चार, मध्यसंस्थान चार, मध्यसंघयण चार, कुखगति, निर्च गोत्र, स्त्रीवेद, दौर्जाग्य, डुःस्वर, अनादेय, थीणद्धीत्रिक, उद्योतनाम, तिर्यंचत्रिक, ए पचीश प्रकृति अनंतानुबंधीयाने उदयें बंधाय, ते अनंतानुबंधीया मिश्रगुणठाणे नथी ते माटे ए पचीशना बंधनो अंत, बीजे गुणठाणे होय. अने मिश्रगुणठाणे वर्त्ततो जीव कोइ आयुबंध न करे तेथी अहीं मनुष्यायुनो बंध पण न थाय. ए रीतें ठव्वुं प्रकृति मांहेथी ए ठवीश प्रकृति विना मिश्रगुणठाणे सीत्तेर प्रकृतिनो बंध नारकीने जाणवो तथा नारकी अविरतिसम्यक्दृष्टि चोथे गुणठाणे वर्त्ततो कोइ एक सम्यक्त्व गुण करी जिननामकर्म पण अहींआं बांधे तथा सम्यक्दृष्टि नारकी, कोइएक मनुष्यायु पण बांधे. तेथी ते सीत्तेर प्रकृतिमांहे ए बे प्रकृति जेलीयें, तेवारें बहुंतेर प्रकृति चोथे गुणठाणे बांधे, एम नारकीने प्रथमना गुणठाणां चार होय, जे जणी देवता तथा नारकीने जवप्रत्ययें विरतिपणुं न होय तेथी ए आगला दश गुणठाणे न होय. एम नरकगतिने विषे उर्घे तथा गुणस्थानकविशेषें प्रकृतिबंधस्वामित्व विजाग कह्यो, हवे रत्नप्रनादिक पृथिवीजेदें करी जिन्न नारकी विशेषने उर्घे तथा मिथ्यात्वादिक गुणस्थानकविशेषें प्रकृतिबंधस्वामित्व विजाग कहेछे.

ए रीतें एटले नरकगतिमध्यें उर्घे एटले सामान्यपणे तथा मिथ्यात्वादिक गुणस्थानविशेषें जेहवुं पूर्वे बंधस्वामित्व कह्युं, तेहवुंज घम्मानामे रत्नप्रनागोत्रें प्रथम नरक पृथ्वी, बीजी वंशानामें शर्करप्रनागोत्रें, त्रीजी शैलानामें वालुकप्रनागोत्रें, ए त्रण नरक पृथ्वीना नारकीने उर्घे एकसो ने बीश प्रकृतिमांहेथी सुर एकोनविंशतिक विना शेष एकसो ने एक प्रकृतिनो बंध होय. तेमांथी जिननामहीन सो प्रकृतिनो बंध मिथ्यात्वगुणठाणे होय ते वली नपुंसकादिक चतुष्कविना ठव्वुं प्रकृतिनो बंध सास्वादनगुणठाणे होय. ते मध्यें अनंतानुबंध्यादिक ठवीश प्रकृति हीन करीयें, तेवारें सीत्तेर प्रकृतिनो बंध मिश्रगुणठाणे होय. ते सीत्तेरने जिननाम, मनुष्यायु सहित करतां बहुंतेर प्रकृतिनो बंध चोथे गुणठाणे पहेली, बीजी तथा त्रीजी, नरकना नारकी बांधे.

तथा अंजनानामें पंकप्रजागोत्रें चोथी नरकपृथिवी, रिष्टानामें धूमप्रजागोत्रें पांचमी नरकपृथिवी, मघानामें तमप्रजागोत्रें ठही नरकपृथिवी, ए त्रण नरकना नारकीने तीर्थंकरनामकर्मनो बंध न होय. जेमाटे ए त्रण नरकपृथिवीथी आव्यो जीव, तीर्थंकरपदवी न पामे. केमके शास्त्रमां कह्युं ठे के प्रथम नरकनो आव्यो चक्रवर्त्ति थाय. बीजीनो आव्यो वासुदेव थाय, त्रीजी सुधीनो आव्यो तीर्थंकर थाय, चोथी सुधीनो आव्यो केवली थाय, पांचमी सुधीनो आव्यो यति थाय, ठही सुधीनो आव्यो देशविरति थाय, सातमी सुधीनो आव्यो मत्स्यादिक सम्यक्त्व पामे, पण देशविरतिपणुं न पामे, तेमाटें पंकप्रजादिकथी आव्यो तीर्थंकर न होय, तेजणी सामान्यें ए नरकगतिना जीवनो बंध जिननामकर्मथी हीन कीजें, तेथी पंकप्रजादि त्रण नरकें एकोतेर प्रकृतिनो बंध, सम्यक्त्वगुणठाणे लाजे ॥ ६ ॥

॥ ए ठ पृथिवीनुं बंधस्वामित्वपणुं विचारी, हवे सातमीनुं बंधस्वामित्वपणुं विचारे ठे. ॥

अजिण मणु आउ उहे, सत्तमिए नरडुगुच्च विणु मिठे ॥
इग नवई सासाणे, तिरिआउ नपुंस चउवज्जं ॥ ७ ॥

अर्थ—अजिणमणुआउ के० जिननाम तथा मनुष्यायु ए बे प्रकृतियें हीन उहे के० उघें नवाणुं प्रकृति सत्तमिए के० सातमी नरकें बंधाय. अने नरडुगुच्चविणु के० मनुष्यद्विक अने उच्चैर्गोत्र, ए त्रण प्रकृति विना मीठे के० मिथ्यात्वगुणठाणे ठन्नुं प्रकृति बंधाय. अने तिरिआउ के० तिर्यंचायु तथा नपुंसचउवज्जं के० नपुंसकादिक चार प्रकृति वर्जीने इगनवईसासाणे के० एकाणुं प्रकृति सास्वादनगुणठाणे बंधाय॥ इत्यक्षरार्थः॥७॥

जिननामकर्म तथा मनुष्यायु ए बे प्रकृति तथाविध विशुद्धताने अजावें माघवतीनामें तमतमप्रजागोत्रें जे सातमी नरकपृथिवी ठे, तेना नारकीने न बंधाय, तेथी सामान्यनारकौघ एकसो एक प्रकृतिरूप बंधमांहेथी ए बे प्रकृति हीन करीयें. जे जणी सातमीनो आव्यो कोइ मनुष्य, न थाय. तेवारे तीर्थंकर पण न थाय, तेथी तत्प्रायोग्य मनुष्यना जवने योग्य ए बे प्रकृति पण न बंधाय. शेष नवाणुं प्रकृति उघें बंधाय, अने जेवारें ते नरकने विषे गुणस्थानकविशेषें बंध विचारीयें, तेवारें सातमी नरकना मिथ्यात्वी, नारकी, एक मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, उच्चैर्गोत्र, ए त्रण प्रकृति न बांधे. जे जणी सातमी नरकना नारकीने उत्कृष्ट पुण्यप्रकृति एहिज ठे ते तो उत्कृष्टविशुद्धाध्यवसायें बंधाय अने उत्कृष्ट विशुद्धाध्यवसायस्थानक तो तेने चोथुं गुणठाणुं ठे, तेथी ए त्रण प्रकृति तिहां बांधे पण मिथ्यात्वगुणठाणे न बंधाय. तेथी नवाणुंमांहेथी ए त्रण प्रकृति हीन करीयें, तेवारें शेष ठन्नुं प्रकृति मिथ्यात्वगुणठाणे बं-

ते ठवुं प्रकृतिमांहेली ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोह्नीय चोवीश, नामनी पीस्तालीश, गोत्रनी एक, अने अंतरायनी पांच, ए एकाणुं प्रकृति, सास्वादनगुणठाणे सातमी पृथिवीना नारकी बांधे. शेष पांच प्रकृति न बांधे. केमके, ए गुणठाणे रह्या थका मिथ्यात्वोदय विना आयु न बांधे, माटे तिर्यगायुनो बंध सास्वादने न होय तथा नपुंसकवेद, मिथ्यात्वमोहनीय, हुंडसंस्थान अने छेवठुं संघयण, ए चार प्रकृति मिथ्यात्वोदयी छे. ते जणी ते इहां न बांधे तेथी ए पांच प्रकृति, छन्नुंमांहेथी काढीयें, तेवारें शेष एकाणुं प्रकृति बांधे ॥ ३ ॥

नरकगतौ बंधस्वामित्वयंत्रकं तथा रत्नप्रभा, शर्करप्रभा, वालुकप्रभा, नारकेषु पंकप्रभा, धूमप्रभा, तमःप्रभा, नारकाणां ओघे तथा चतुर्थ गुणस्थानके जिनहीनयंत्रकम्

नरकगतौरत्नप्रभादिकत्रय पंकप्रभादिकत्रजिनहीन.	बंधप्रकृतयः	अबंधप्रकृतयः	बंधविच्छेदप्रकृतयः	ज्ञानावरणीय.	दर्शनावरणीय.	वेदनीयप्रकृतयः	मोहनीय प्रकृतयः	आयुप्रकृतयः	नामप्रकृतयः	गोत्रप्रकृतयः	अंतरायप्रकृतयः	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	०	५	६	२	१९	१	३३	१	५	[illegible]
मिथ्ये.	३०	५०	०	५	६	२	१९	०	३२	१	५	[illegible]
[illegible]	[illegible]	२४	२६	५	९	२	२४	२	४१	२	५	[illegible]
[illegible]	१००	२०	४	५	९	२	२६	२	४९	२	५	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	०	५	९	२	२६	२	५०	२	५	[illegible]

[illegible]	बंधप्रकृतयः	अबंधप्रकृतयः	बंधविच्छेदप्रकृतयः	ज्ञानावरणीय.	दर्शनावरणीय.	वेदनीय.	मोहनीय.	आयुकर्म.	नामकर्म.	गोत्रकर्म.	अंतराय.
[illegible]	[illegible]	[illegible]	०	५	६	२	१९	०	३२	१	५
[illegible]	[illegible]	[illegible]	०	५	६	२	१९	०	३२	१	५
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	५	[illegible]	२	[illegible]	०	[illegible]	१	५
[illegible]	[illegible]	[illegible]	०	५	[illegible]	२	[illegible]	१	[illegible]	१	५
[illegible]	[illegible]	[illegible]	०	५	[illegible]	२	[illegible]	१	[illegible]	२	५

अण चउवीस विरहिआ, सनर डुगुच्चाय सयरि मीसडुगे ॥
सतरसउ उहि मिछे, पज तिरिआ विणु जिणाहारं ॥ ८ ॥

अर्थ– अणचउवीस के० अनंतानुबंध्यादिकथी तिरिडुग लगें चोवीश प्रकृति. विरहिआ के० विरहित करीयें, अने नरडुगुच्चाय के० मनुष्यद्विक तथा उच्चैर्गोत्र, ए त्रण प्रकृतियें स के० सहित करीयें, तेवारें सयरि के० सीत्तेर प्रकृतिनो बंध, मीसडुगे के० मिश्र अने अविरति, ए बे गुणठाणे होय अने पजतिरिआ के० पर्याप्ता पंचेंद्रियतिर्यंच ने विणुजिणाहारं के० तीर्थंकरनामकर्म अने आहारकद्विक विना सतरसउउहिमिछे के० एकशो सत्तर प्रकृतिनो बंध उघें सामान्यें मिथ्यात्वगुणठाणे होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ८ ॥

अनंतानुबंधीया कषाय चार, मध्यसंस्थान चार, मध्यसंघयण चार, कुखगति, नीचैर्गोत्र, स्त्रीवेद, दौर्भाग्यत्रिक, थीणद्धीत्रिक, उद्योतनाम, तिर्यंचगति, तिर्यगानुपूर्वी, ए चोवीश प्रकृति अनंतानुबंधीना उदय विना न बंधाय, तेथी ते कषायोदय हीन छे. माटे मिश्र अने अविरतिगुणठाणे पूर्वोक्त एकाणुंमांहेथी चोवीश हीन करीयें, तेवारें शेष शरुशठ प्रकृति रहे, तेमांहे मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, अने उच्चैर्गोत्र, ए त्रण प्रकृति एउने अतिविशुद्ध अध्यवसायें बंधाय, जे जणी ए थकी अधिक पुण्यप्रकृतिबंध सातमी पृथिवीना नारकीने नथी, तेथी अहींयां विशुद्धाध्यवसायें ए त्रण प्रकृति बंधाय, तेणे सहित करतां ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय छ, वेदनीय बे, मोहनीय उंगणीश, नामनी बत्रीश, गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच, एम सीत्तेर प्रकृतिनो बंध त्रीजे, चोथे, गुणठाणे जाणवो.

एम नरकगतिमध्यें उघें एटले सामान्यें तथा विशेषें बंधस्वामित्व कही, हवे तिर्यंचने उघें तथा विशेषें बंधस्वामित्व कहेछे.

१ एकसो वीश प्रकृतिमांहेथी त्रण प्रकृतिनो बंध, तिर्यंचगतिमध्यें न लाभे, तेथी तिर्यंच विशेष पर्याप्ता लब्धियें करीने पंचेंद्रिय तिर्यंचने उघें तथा मिथ्यात्वगुणस्थानकविशेषें एकसो ने सत्तर प्रकृतिनो बंध होय, अने नामकर्मनी त्रण प्रकृति न बंधाय, जे जणी तिर्यंचने जवप्रत्ययें तीर्थंकरनामकर्म सत्तायें पण न होय,तो बंधें केम होय? तथा आहारकशरीर, आहारकअंगोपांग, ए बे कर्मप्रकृति विशिष्टचारित्र विना न बंधाय, अने तिर्यंचने तो सर्वविरति न होय, तेथी ए त्रण नामकर्मनी प्रकृति लब्धिपर्याप्ता तिर्यंच न बांधे, शेष एकसो ने सत्तर बांधे. ॥ ८ ॥

॥ ते हवे मिथ्यात्वें शोल प्रकृतिनो वंधविछेद करे, ते कहे छे. ॥

विणु निरय सोल सासणि, सुराउ अण एग तीस विणु मी-
से ॥ ससुराउ सयरि सम्मे, बीअ कसाए विणा देसे ॥ ए ॥

अर्थ-- विणुनिरयसोल के० नरकत्रिकादिक शोल प्रकृति विना सासणि के० सा-
स्वादनगुणठाणे एकसो ने एक प्रकृति वांधे, सुराउ के० देवायु अने अणएगतीस के०
अनंतानुवंध्यादिक एकत्रीश प्रकृति, एवं बत्रीश प्रकृति. विणु के० विना मीसे के०
मिश्रगुणठाणे उंगणोतेर प्रकृति बांधे, तेने ससुराउ के० देवायुयें सहित करतां सयरि
के० सीत्तेर प्रकृति सम्मे के० अविरतिसम्यक्दृष्टिगुणठाणे बांधे. तथा बीअकसाएविण
के० बीजा अप्रत्याख्यानावरण चार कषाय विना देसे के० देशविरतिगुणठाणे सत्तर
प्रकृति बांधे. ॥ ए ॥

तेवारें सास्वादनगुणठाणे नरकत्रिक, चार जाति, थावरचतुष्क, हुंडसंस्थान, छे-
वहुं संघयण, आतपनाम, ए चौद प्रकृतिमांहे तेर नामकर्मनी अने एक नरकायु
तथा मिथ्यात्व अने नपुंसक, ए बे मोहनीयनी. एवं शोल प्रकृतिनो बंध मिथ्या-
त्वने उदयें करी होय, ते मिथ्यात्वनो उदय अहींआं नथी ते माटे ए शोल प्रकृति
विना शेष एकसो ने एक प्रकृति लब्धिपर्याप्ता पंचेंद्रिय, तिर्यंच बीजे सास्वादनगुण-
ठाणे बांधे.

ते एकसो ने एक प्रकृतिमांहेथी सुरायु अने अनंतानुबंध्यादिक एकत्रीश, एवं
बत्रीश प्रकृति विना शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय छ, वेदनीय बे, मोहनीय
उंगणीश, नामनी एकत्रीश, गोत्रनी एक, अंतरायनी पांच, एवं उंगणोतेर प्रकृति
मिश्रगुणठाणे लब्धिपर्याप्ता पंचेंद्रिय तिर्यंच बांधे. केमके त्यां मिश्रगुणठाणे आयु
बंध न होय, ते माटे सुरायुनो अबंध कह्यो अने अनंतानुबंधीआ चार, मध्यसं-
स्थान चार, मध्यमसंघयण चार, कुखगति, नीचैर्गोत्र, स्त्रीवेद, दोर्भाग्यत्रिक, थी-
णद्धीत्रिक, उद्योतनाम, तिर्यंचत्रिक, ए पच्चीश प्रकृति अनंतानुबंधीयानो उदय ज
हींयां नथी, ते माटे न बंधाय. अने नरकत्रिक, औदारिकद्विक अने प्रथम संघयण
एवं छ प्रकृति मनुष्यप्रायोग्य देवता अने नारकी जेहवी विशुद्धियें बांधे, तेहवी
विशुद्धियें तिर्यंच अने मनुष्यने देवप्रायोग्य बंधाय तेथी ए छ प्रकृति न बंधाय. हवे
ए उंगणोतेर प्रकृतिमांहे वळी चोथे गुणठाणे आयु बंधाय तेथी सुरायु बंध भेळतां
सीत्तेर प्रकृतिनो बंध, अविरतिसम्यक्दृष्टिगुणठाणे लब्धिपर्याप्ता पंचेंद्रिय तिर्यंच बांधे.

ए सीत्तेर प्रकृतिमांहे मोहनीयनी प्रकृति जे अप्रत्याख्यानावरणकषाय चार, तेनो बंध
विछेद होय, जेमाटे ए कषाय तो पोतानो उदय ज्यांसुधी छतो होय त्यांसुधी बंधाय अने ते

प्रत्याख्यानावरणकषायनो उदय, देशविरतिगुणठाणे रसस्थान अप्रत्याख्यानीआ चार कषायनां दल, प्रत्याख्यानीआ कषाय चार, लेश जीत्या माटे तेथी त्यां न बंधाय, तेथी सीत्तेरमांहेथी चार काढतां शेष छाशठ प्रकृति देशविरति पांचमे गुणठाणे लब्धि पर्याप्ता पंचेंद्रिय गर्भज तिर्यंच बांधे. आगलां गुणठाणां चवप्रत्ययें तिर्यंचने न होय, तेथी तेनुं बंधस्वामित्व न कह्युं. ॥ ९ ॥

॥ गर्भजसंज्ञिपर्याप्ता पंचेंद्रिय तिर्यंचगति बंधयंत्रकम् ॥

तिर्यंचगतौ बंध स्वामित्व.	बंधप्रकृतयः	अबंधप्रकृतयः	विच्छेदप्रकृतयः	ज्ञानावरणीय. १	दर्शनावरणीय. २	वेदनीय. ३	मोहनीय. ४	आयुकर्म. ५	नामकर्म ६	गोत्रकर्म. ७	अंतरायप्रकृतयः	मूलप्रकृतयः
ओघे.	११७	३	०	५	९	२	२६	४	६४	२	५	७।८
मिथ्यात्वें.	११७	३	१६	५	९	२	२६	४	६४	२	५	७।८
सास्वादनें.	१०१	१९	३२	५	९	२	२४	३	५१	२	५	७।८
मिश्रे.	६९	५१	०	५	६	२	१९	०	३१	१	५	७
अविरतें.	७०	५०	४	५	६	२	१९	१	३१	१	५	७।८
देशविरतें.	६६	५४	०	५	६	२	१५	१	३१	१	५	७।८

॥ एम तिर्यंचमध्यें सामान्यें तथा विशेषें बंधस्वामित्व कह्युं,
हवे मनुष्यमध्यें कहेछे. ॥

इअ चउगुणेसु वि नरा, परमजया सजिण ओहु देसाइ ॥
जिण इक्कारस हीणं, नव सय अपजत्त तिरिअ नरा ॥ १० ॥

अर्थ— इअचउगुणेसुवि के० एमज चार गुणठाणाने विषे तिर्यंचनी पेरें नरा के० मनुष्यने पण एमज कहेवुं. परमजयासजिण के० पण एटलुं विशेष जे अविरतिसम्यक्त्व गुणठाणे जिननाम सहित एकोतेर प्रकृति बांधे. ओहुदेसाइ के० देशविरति प्रमुख गुणठाणे ओघ एटले कर्मस्तवोक्तनी परें कहेवुं अने जिणइक्कारसहीणं के० जिनएकादशकें हीन एटले जिनादिकथी नरकत्रिक लगें अगीआर प्रकृति हीन कीधे, नवसय के० एकसो ने नव प्रकृतिनो बंध, अपजत्ततिरिअनरा के० अपर्याप्ता पंचेंद्रिय तिर्यंच तथा मनुष्य बांधे.

१ एम पर्याप्ता गर्भज तिर्यंचनी पेरें गर्भज मनुष्यने पण मिथ्यात्वादिक प्रथमनां चार गुणठाणाने विषे प्रकृतिनो बंध जाणवो. तेथी ओघें मनुष्यने एकसो वीस प्रकृतिनो बंध कहेवो, जे माटे आहारकद्विक बंधहेतुविशिष्टचारित्र छे ते तथा जिन

म बंधहेतु एने संजवे, तेथी उंवें ए त्रण प्रकृति सहित गर्भजमनुष्यने उंवें एकसो ने वीश प्रकृतिनो बंध जाणवो, तेमध्यें जिननाम अने आहारकद्विक, ए त्रण प्रकृति मिथ्यात्वें न बांधे, तेथी प्रथमगुणठाणे एकसो ने सत्तरनो बंध जाणवो, तेमध्यें नरकादिक शोल प्रकृति हीन करतां सास्वादनें (१०१) नो बंध, तेमांथी सुरायु तथा अनंतानुबंध्यादिक एकत्रीश, एवं बत्रीश हीन करतां शेष (६९) नो [illegible] बंध, तेमध्यें सुरायु तथा जिननाम ए बे प्रकृति, चोथे गुणठाणे मनुष्य बांधे, तेवारे उंगणोतेर मांही बे मेलवतां (७१) प्रकृतिनो चोथे गुणठाणे बंध. एटले बीजा कर्मग्रंथमां चोथे गुणठाणे सत्योतेर प्रकृतिनो बंध कह्यो ठे, तेमांथी ठ प्रकृति हीन करीयें तेनां नाम कहेठे. मनुष्यत्रिक, औदारिक शरीर, ठहुं संस्थान, अने ठहुं संघयण, ए ठ टालीयें, तेवारें एकोतेर प्रकृति रहे ते, अहींआं चोथे गुणठाणे मनुष्यने बंध कहेवी. तेमांथी बीजा कषायनी चोकमीनो बंध टाले, तेवारें पांचमे (६७) नो बंध. तेथी उंवें त्रीजे, चोथे अने पांचमे ए त्रण गुणठाणे आगला तिर्यंचना प्रमाणे नो बंध जिननाम सहित करीयें, एटलुं विशेष ठे.

अने प्रमत्तादिकगुणठाणे कर्मस्तवोक्त बंध ठे, जे जणी मनुष्य विना बीजाने ए गुणगाणां न संजवे, तेथी तेनो बंधस्वामी मनुष्य ठे एटले प्रमत्ते त्रीजा कषायनी चोकडी हीन करतां (६३) नो बंध. तेमांथी शोक, अरति, अस्थिरद्विक, अने अशाता, ए ठ प्रकृति हीन करतां अने आहारद्विक नेलतां अप्रमत्ते उंगणसाठनो बंध. तेमांथी सुरायु हीन करतां आठमाना प्रथमजागें (५८) नो बंध. तेमांथी निद्राद्विक हीन करतां आठमाना बीजाथी मांडीने ठठा सुधीना पांच जागे (५६) नो बंध. सातमे जागे त्रसनवक, तथा औदारिकद्विक विना शेष अंगोपांग ठक, एवं पंदर. तथा देवद्विक, अगुरुलघुचतुष्क. वर्णचतुष्क, पंचेंद्रिय, शुजविहायोगति, प्रथमसंस्थान, निर्माण, जिननाम, एवं त्रीश प्रकृति हीन करतां (२६) नो बंध. तेमांथी हास्यचतुष्क हीन करतां नवमा गुणठाणाना प्रथमजागें (२२) नो बंध. पुरुषवेद हीन करतां बीजे जागें (२१) नो बंध. संज्वलनक्रोध हीन करतां त्रीजे जागें (२०)नो बंध. संज्वलनमान हीन करतां चोथे जागें (१९) नो बंध. संज्वलनमाया हीन करतां पांचमे जागे (१८) नो बंध. संज्वलनो लोज हीन करतां दशमे गुणठाणे (१७)नो बंध. तेमांथी ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार, नामनी एक, गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच, ए शोल प्रकृति हीन करतां अगीआरमा प्रमुख त्रण गुणठाणे एक शातानो बंध जाणवो. अने अयोगी अबंधक ठे. एम उंवें कर्मस्तवोक्त बंधप्रमत्तादिकगुणठाणे मनुष्यने लेवो. जे जणी ए नव गुणगाणां मनुष्य विना बीजाने न होय.

जिनादिक अगीआर प्रकृति एटले जिननाम, देवद्धिक, वैक्रियद्धिक, आहारक द्धिक, देवायु अने नरकत्रिक,ए अगीआर प्रकृति एकसो ने वीशमांथी हीन करीयें, त्वारें शेष एकसो ने नव प्रकृतिनो बंध, उंघें तथा मिथ्यात्वगुणठाणें लब्धि अपर्याप्ता मनुष्य तथा तिर्यंचने होय. एने बीजां तेर गुणठाणां न संजवे. ए मिथ्यात्वीज होय, । माटे जिननाम तथा आहारकद्धिक न बांधे. तथा ते मरीने देवगतिमां पण न जाय, तेथी देवत्रिक तथा वैक्रियद्धिक न बांधे, तथा नरकगतिमांहे पण न उपजे माटे नरकत्रिक पण न बांधे, तेथी ए अगीआर प्रकृति हीन कीजें, तेवारें एकसो ने नव प्रकृतिनो बंध, उंघें तथा मिथ्यात्वें होय, ए लब्धि अपर्याप्ता लेवा अने करण अपर्याप्ता तिर्यंच तथा मनुष्यने अपर्याप्तावस्थायें पण देवद्धिकादिकनो बंध थातो कह्यो ठे तेथी ते न कह्या, करणपर्याप्ता देव तथा मनुष्य तथा तीर्थंकरनाम कर्म बांधे, ते लब्धिपर्याप्तो चोथे गुणठाणे जाणवो. ॥ १० ॥

॥ मनुष्य मार्गणा यंत्रकम् ॥

	बंधप्रकृति.	अबंधप्रकृति.	विच्छेदप्रकृति.	ज्ञानावरणीय.	दर्शनावरणीय.	वेदनीय.	मोहनीय.	आयुःकर्म.	नामकर्म.	गोत्रकर्म.	अंतरायकर्म.	सत्ताप्रकृति.
उंघे.	१२०	०	३	५	९	२	२६	४	६७	२	५	१४८
मिथ्यात्वे.	११७	३	१६	५	९	२	२६	४	६४	२	५	१४८
सास्वादने.	१०१	१९	३१	५	९	२	२४	३	५१	२	५	१४८
मिश्रे.	६९	५१	०	५	६	२	१९	०	३१	१	५	७
अविरते.	७१	४९	४	५	६	२	१९	१	३२	१	५	१४८
देशविरते.	६७	५३	४	५	६	२	१५	१	३२	१	५	१४८
प्रमत्तसंयते.	६३	५७	[illegible]	५	६	२	११	१	३२	१	५	१४८
अप्रमत्तसंयते.	[illegible]	[illegible]	१	५	६	१	९	१	३१	१	५	१४८
निवृत्ते.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	५	[illegible]	१	९	०	३१	१	५	७
अनिवृत्ते जागे.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	५	४	१	[illegible]	०	१	१	५	७
अनिवृत्ते जागे.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	५	४	१	[illegible]	०	१	१	५	७
सूक्ष्मसंपराये.	१७	१०३	१६	५	४	१	०	०	१	१	५	६
उपशांतमोहे.	१	११९	०	०	०	१	०	०	०	०	०	१
क्षीणमोहे.	१	११९	०	०	०	१	०	०	०	०	०	१
सयोगीकेवलीयें.	१	११९	१	०	०	१	०	०	०	०	०	१
अयोगीकेवलीयें.	०	१२०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

एम मनुष्य तथा तिर्यंचगतियें, उंघें तथा गुणस्थानादिकविशेषें वंधस्वामित्व कह्युं ॥ हवे देवगतिने विषे उंघें तथा विशेषें वंधस्वामित्व कहेछे.॥

निरयव्व सुरा नवरं, उंहे मिछे इगिंदि तिग सहिआ ॥
कप्पडुगे विअ एवं, जीणहीणो जोइ नवण वणे ॥ ११ ॥

अर्थ– निरयव्वसुरा के० नरकगतिना वंधनी पेरें देवतानो पण वंध जाणवो. परं नवरं के० एटलुं विशेष जे उंहे के० उंघें एकसो चार प्रकृति अने मिछे के० मिथ्यात्वगुणठाणें एकसो ने त्रण प्रकृति ते इगिंदितिगसहिआ के० एकेंद्रियादिक प्रकृति सहित वांधे, एटले एकेंद्रियादिक त्रण प्रकृति नारकीथी अधिक कप्पडुगेविअएवं के० वे देवलोकें पण सुरउंघनी पेरें उंघें एकसो चार, एकसो त्रण, सास्वादनें छन्नुं, मिश्रें सीत्तेर, अविरतियें वहोंतेर, अने जिणहीणो के० जिननाम विना शेष एकसो त्रण प्रकृति उंघें जोइ के० ज्योतिषी तथा भवण के० भुवनपतिने अने वणे के० व्यंतर ए त्रणेने उंघें एकसो त्रण, मिथ्यात्वें एकसो त्र. सास्वादनें छन्नुं, मिश्रें सीत्तेर, अने अविरतियें एकोतेरनो वंध जाणवो. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ११ ॥

४ जेम नरकगतिमध्यें वंधस्वामित्व कह्युं, तेमज देवगतिमध्यें पण जाणवुं. केमके जेम नारकीने नरकगति तथा देवगतिमांहे उपजवुं नथी, तेम देवताने पण चवीने ए वे गतिमांहे उपजवुं नथी. तेथी तत्प्रायोग्य देवत्रिक, नरकत्रिक, वैक्रियद्विक, ए आठ प्रकृति न वंधाय, अने विरति न होय, तेथी आहारकद्विक न वंधाय. सूक्ष्म एकेंद्रियमध्यें तथा विकलेंद्रियमध्यें पण देवता न उपजे, तेथी सूक्ष्मत्रिक अने विकलत्रिक ए छ प्रकृति पण न वंधाय. एम विंशोत्तरशत प्रकृतिमांहेथी ए शोल प्रकृति टले तेवारें एकसो ने चार प्रकृति उंघें वंधाय, तेमांथी मिथ्यात्व गुणठाणे जिननाम न वंधाय. तेथी ते हीन करीयें, तेवारें एकसो त्रण प्रकृतिनो वंध मिथ्यात्वें होय, हवे नारकीने शुं विशेष? जे नारकी एकेंद्रियमध्ये न जाय अने देवता सूक्ष्म एकेंद्रियमांहे न जाय पण वादर एकेंद्रिय मांहे जाय तेथी वादर एकेंद्रिय प्रायोग्य एकेंद्रिय जाति, स्थावरनाम, आतपनाम, ए त्रण प्रकृति नारकीथी देवता अधिकी वांधे, तो उंघें एकसो चार अने मिथ्यात्वें एकसो त्रण वंधाय. त्यां मिथ्यात्वप्रत्ययिकी एकेंद्रिय जाति, थावर, आतप, नपुंसकवेद, मिथ्यात्वमोहनीय, हुंडसंस्थान, छेवठुं संघयण, ए सात प्रकृतिनो वंधविछेद होय तेवारें, सास्वादनगुणठाणे शेष छन्नुं प्रकृतिनो वंध होय, ते मांहेथी अनंतानुवंध्यादिक प्रत्ययिकी अनंतानुवंध्यादिक छवीश प्रकृति विना वा

त्तेर प्रकृतिनो बंध त्रीजे मिश्रगुणठाणे होय. तेमध्यें जिननाम अने नरायु, ए बे ळीयें तेवारें चोथे गुणठाणे बहोंतेर प्रकृतिनो बंध जाणवो.. एम देवताना ओघबंध शेषबंध सरखो सौधर्म अने ईशान, ए बे देवलोकना देवोनो पण बंध जाणवो. जे णी ए देव, पृथ्वी, अप् अने वनस्पति एकेंद्रियमांहे पण अवतरे तेथी, एकेंद्रि- दिक त्रिकनो पण बंध करे, तेथी तेमज जाणवुं.

हवे ते एकसो ने चार प्रकृतिरूप देवताना ओघें बंध छे तेने जिननामथी हीन क- यें, तेवारें एकसो ने त्रण प्रकृतिनो बंध ओघें तथा मिथ्यात्वें जे जाणी अहींआं जि- नाम ते कर्म्म पूर्वे काढ्युं छे तेथी अहीं मिथ्यात्वगुणठाणे हीन नथी करवुं. माटे चंद्र सूर्यादिक ज्योतिषी तथा भुवनपति अने व्यंतर ए त्रण निकायना देवताने ध प्रकृति ओघें एकसो त्रण, अने मिथ्यात्वे पण एकसो त्रण, सास्वादने छन्नुं, मिश्रे ोत्तेर, अने चोथे गुणठाणे नरायुनो बंध वधे, तेवारें एकोतेर प्रकृतिनो बंध थाय, अ- ए त्रण निकायना देवतामांहेलो आव्यो तीर्थंकर न थाय. जे माटे एहने जे अ- धिज्ञान छे ते जीवने परभवे आवी न शके अने श्रीतीर्थंकर तो त्रण ज्ञानें सहित पजे, तेथी ए देवोने जिननाम न बंधाय एटलुं विशेष छे. शेष पूर्ववत् ॥ ११ ॥

॥ ओघें तथा १ सौधर्म, २ ईशान, बिहुं देवलोकें बंधस्वामित्वयंत्रकमिदम् ॥

देवगतौ.	बंधप्रकृतयः	अबंधप्रकृतयः	बंधविछेदप्रकृतयः	ज्ञानावरणीय.	दर्शनावरणीय.	वेदनीयप्रकृतयः	मोहनीय प्रकृतयः	आयुप्रकृतयः	नामप्रकृतयः	गोत्रप्रकृतयः	अंतरायप्रकृतयः	मूलप्रकृतयः
ओघें	१०४	१६	१	५	९	२	२६	२	५३	२	५	७।८
मिथ्यात्वें.	१०३	१७	७	५	९	२	२६	२	५२	२	५	७।८
सास्वादने.	९६	२४	२६	५	९	२	२४	२	४७	२	५	७।८
मिश्रें.	७०	५०	०	५	६	२	१९	०	३२	१	५	७
अविरतें.	७२	४८	०	५	६	२	१९	१	३३	१	५	७।८

॥ ज्योतिषी, भुवनपति, वानमंतरव्यंतरेषु बंधस्वामित्वयंत्रकमिदम् ॥

ज्योतिषी भुवनपति व्यंतरादिकेषु.	बंधप्रकृतयः	अबंधप्रकृतयः	बंधविच्छेदप्रकृतयः	ज्ञानावरणीय. १	दर्शनावरणीय. २	वेदनीय. ३	मोहनीय. ४	आयुःकर्म. ५	नामकर्म. ६	गोत्रकर्म. ७	अंतराय. ८	मूलप्रकृतयः
उघें.	१०३	१७	०	५	९	२	२६	२	५२	२	५	७।८
मिथ्यात्वें.	१०३	१७	७	५	९	२	२६	२	५२	२	५	७।८
सास्वादनें.	९६	२४	२६	५	९	२	२४	२	४७	२	५	७।८
मिश्रें.	७०	५०	०	५	६	२	१९	०	३२	१	५	७
अविरतें.	७१	४९	०	५	६	२	१९	१	३२	१	५	७।८

रयणुव सणं कुमारा, इ आणयाइ उज्जोअ चउरहिआ ॥ अप-
ज्ज तिरिअव नव सय, मिगिंदि पुढवि जल तरु विगले ॥ १२ ॥

अर्थ– रयणुव के० रत्नप्रभानारकीनी पेरें सणंकुमाराइ के० सनत्कुमारादिक देवलोकने विषे उघें एकसो एक, मिथ्यात्वे सो, सास्वादने छन्नुं, मिश्रे सीत्तेर, अने अविरतियें बहोंतेरनो बंध जाणवो. आणयाइ के० आणतादिक चार देवलोक तथा नव ग्रैवेयकें उज्जोअचउरहिआ के० उद्योतादिक चार प्रकृति रहित करीयें, तेवारें उघें सत्ताणुं, मिथ्यात्वें छन्नुं, सास्वादनें बाणुं, मिश्रें सीत्तेर अने अविरतियें बहोंतेरनो बंध होय तथा अपज्जतिरिअव के० अपर्याप्ता पंचेंद्रिय तिर्यंचनी पेरें नवसय के० एकसो ने नव प्रकृतिनो बंध मिगिंदि के० एकेंद्रिय, पुढवि के० पृथिवीकाय, जल के० अप्काय, तरु के० वनस्पतिकाय, विगले के० बेइंद्रियादिक, त्रण विकलेंद्रिय. ए सातेने बंध होय.

रत्नप्रभापृथ्वीना नारकी जेटली प्रकृति, उघें तथा गुणस्थानकविशेषें बांधे, तेटली सनत्कुमार, माहेंद्र, ब्रह्म, लांतक, शुक्र, अने सहस्रार, ए छ देवलोकना देव बांधे. जे नणी ए देवता पण चवीने एकेंद्रियमांहे न उपजे, तेथी एकेंद्रिय जाति, थावरनाम अने आतप, ए त्रणनो बंध उघें तथा मिथ्यात्वें न होय, तेने

कसो ने एक उवें बांधे तेने जिननाम हीन करीयें, तेवारें मिथ्यात्वें सो प्रकृति बांधे. तेमांथी नपुंसकादिक चतुष्क हीन करतां सास्वादनें ठन्नुं प्रकृति बांधे. तेमांहेथी अनंतानुबंध्यादिक ठवीश प्रकृति टले, तेवारें शेष सीत्तेर प्रकृति मिश्रगुणठाणे बांधे, तेने जिननाम तथा नरायु सहित करीयें, तेवारें बहोंतेर प्रकृति, चोथे गुणठाणे बांधे. एना हेतु पूर्वनी परें लेवा. आणत, प्राणत, आरण अने अच्युत, ए चार देवलोक तथा जड, सुजड, सुजात, सोमनस्य, प्रियदर्शन, सुदर्शन, अमोघ, सुप्रतिबद्ध, अने यशोधर, ए नव ग्रैवेयक तथा पांच अनुत्तरविमान, एवं चौद स्थानकें तथा अढार स्थानकें उद्योतनाम तिर्यंचत्रिक, ए चार प्रकृति न बांधे, जे जणी त्यांनो आवेलो जीव, मनुष्यज थाय, पण तिर्यंच न थाय, तेमाटे तत्प्रायोग्य ए चार प्रकृति न बंधाय तेमाटे मूलोघमांहेथी सुरद्विकाद्विक उंगणीश प्रकृति अने ए चार प्रकृति, एवं त्रेवीश प्रकृति टले, तेवारें शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय वे, मोहनीय ठवीश, आयुनी एक, नामनी सम्तालीश, गोत्रनी वे अने अंतरायनी पांच, एवं सत्ताणुं प्रकृतिनो बंध उवें होय तेने जिननाम हीन करतां मिथ्यात्वें ठन्नुं प्रकृतिनो बंध शेष पूर्वली पेरें जाणवो. तथा अनुत्तरविमानवासी देवोनें एकज चोथुं गुणठाणुं होय, शेष गुणठाणां न होय तेथी तेने उंघें एटले सामान्ये तथा विशेषें बहोंतेर प्रकृतिनोज बंध जाणवो. एम देवगतियें बंधस्वामित्व कह्युं. अहीं सुधी गतिमार्गणाना चार जेदें बंधस्वामित्व कह्युं.

हवे इंद्रियमार्गणायें तथा कायामार्गणायें बंधस्वामित्व कहे ठे. त्यां इंद्रियमार्गणामध्यें एकेंद्रिय, बेंद्रिय, तेंद्रिय, अने चोरिंद्रिय, ए चार मार्गणा अने काय मार्गणामध्यें पृथवी, अप् अने वनस्पतिकाय, ए त्रण मार्गणा, ए बेहु मली सात द्वारें उंघबंध लब्धिअपर्याप्ता, पंचेंद्रिय तिर्यंचनी पेरें एकसो ने नव प्रकृतिनो बंध होय, केमके ते जीवोने सम्यक्त्व चारित्र नथी तथा ते देवगति अने नरकगतिमांहे न उपजे, तेथी जिननाम, सुरत्रिक, नरकत्रिक, वैक्रियद्विक, आहारकद्विक, ए अगीआर प्रकृति विना शेष एकसो ने नव प्रकृति उवें तथा मिथ्यात्वें बांधे. पण लब्धि अपर्याप्ता पंचेंद्रियतिर्यंचने एकज मिथ्यात्वगुणठाणुं होय. अने ए सातने तो मिथ्यात्व अने सास्वादन ए बे गुणठाणां संजवे, जे माटे ए मध्यें सम्यक्त्व वमतो जीव, अवतरे ते कारणे अपर्याप्तावस्थायें सास्वादनपणुं संजवे, ए विशेष ठे. ॥ १२ ॥

॥ आणतादिचतुष्टये तथा ग्रैवेयकनवके बंधस्वामित्वयंत्रकमिदम् ॥

आणतादिचतुष्टये तथा ग्रैवेयकनवके.	बंधप्रकृति.	अबंधप्रकृति.	विछेदप्रकृति.	ज्ञानावरणीय.	दर्शनावरणीय.	वेदनीयकर्म.	मोहनीयकर्म.	आयुकर्म.	नामकर्म.	गोत्रकर्म.	अंतरायकर्म.	मूलप्रकृति.
उघे.	९७	२३	१	५	९	२	२६	१	४७	२	५	७।८
मिथ्यात्वे.	९६	२४	४	५	९	२	२६	१	४६	२	५	७।८
सास्वादने.	९२	२८	२१	५	९	२	२४	१	४४	२	५	७।८
मिश्रे.	७०	५०	०	५	६	२	१९	०	३२	१	५	७
अविरते.	७२	४८	०	५	६	२	१९	१	३३	१	५	७।८

उनवइ सासणि विणु सुहु, म तेर केइ पुण विंति चउनवइ॥
तिरिअ नराऊहि विणा, तणु पज्जत्तिं न जंति जउ ॥ १३ ॥

अर्थ– विणुसुहुमतेर के० सूक्ष्मादिक तेर प्रकृतिना बंध विना उनवइसासणि के० उनुं प्रकृति सास्वादन गुणठाणे बांधे, केइ के० कोइएक आचार्य पुण के० वली आ थी रीतें विंति के० कहे छे के, तिरिअनराऊहिविणा के० अपर्याप्ता तिर्यंचनुं आयु अने मनुष्यायु, ए बे प्रकृति विना चउनवइ के० चोराणुं प्रकृति, सास्वादनें बांधे, जे माटे तणुपज्जत्तिं के० शरीरपर्याप्ति नजंतिजउ के० सास्वादनपणे पूरी न करे तेमाटे.॥

नवनपति, व्यंतर, अने ज्योतिषी, ए त्रण; सौधर्म, ईशान, ए बे वैमानिक, देव ता मिथ्यात्वप्रत्यें एकेंद्रिय प्रायोग्य आयु बांधी, पछी वली अध्यवसायविशुद्धें सम्य क्त्व पामी मरणसमयें सम्यक्त्व वमतो, पृथिवी, अप्, वनस्पती, ए एकेंद्रियमांहे अवतरे, तेने शरीरपर्याप्ति पूर्ण करी न होय तेथी पहेलां सास्वादन होय, तेने उनुं प्रकृतिनो बंध होय. जे जणी सूक्ष्मत्रिक, विकलजातित्रिक, एकेंद्रियजाति, थावर, आतप, नपुंसकवेद, मिथ्यात्वमोहनीय, हुंमसंस्थान, सेवार्त्तसंघयण, ए तेर प्रकृति मिथ्यात्व विना न बंधाय, तेथी अहींआं एकसो ने नव मांहेथी तेर टालतां शेष उनुं प्रकृति सास्वादनें बंधाय. अहींआं कोइएक आचार्य श्रीचंद्रसूरि प्रमुख एकेंद्रिया दिक साते मार्गणाद्वारे ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय बे, मोहनीय चो वीश, नामनी सडतालीश, गोत्रनी बे, अंतरायनी पांच, एवं चोराणुं प्रकृति बंधाय एवुं कहे छे, जे जणी ए सात मार्गणायें करणअपर्याप्तावस्थायेंज सास्वादनपणुं हुंते पर

पर्याप्तावस्थायें सम्यक्त्व नथी, तो तेथी वमतां सास्वादनें जावपणे केम होय? तेणे ते सास्वादन गुणठाणे वर्त्तता शरीरपर्याप्ति पूरी न करे अने शरीरइंद्रियपर्याप्ति पूरी कस्याविना करणअपर्याप्ता, परजवायु न बांधे तेथी सुरायु अने नरकायु, ए बे प्रकृति जवप्रत्ययें नथी, अने तिर्यगायु तथा मनुष्यायु ए बे पण करण अपर्याप्ता न बांधे, तेथी आयु विना मूलप्रकृति सात अने उत्तर प्रकृति चोराणुं बांधे, जे जणी तनुअपर्याप्तिकाल ए छ आवलि अधिक अंतर मुहूर्त्त प्रमाण सास्वादन कालस्तोक, ते जणी विकलेंद्रियमध्यें मनुष्य अने तिर्यंच सम्यक्त्व वमतो आवे. कोइएक आचार्य कहे छे के सास्वादनगुणठाणुं शरीरपर्याप्ति पूर्ण थया पछी रहे, तेवारें बे आयु बांधे, बीजा आचार्य वली एम कहे छे के शरीरपर्याप्ति पूरी थया पछी रहे, तेवारें बे आयु बांधे, बीजा आचार्य वली एम कहे छे के शरीरपर्याप्ति पूरी थया पछी सास्वादनगुणठाणुं रहे, तेवारें बे आयु न बांधे.

कर्मग्रंथना टबाकार श्रीजीवविजयजी माहाराजे एम लख्युं छे के सास्वादन गुणठाणे सूक्ष्मत्रिकादिकथी छेवठा सुधी तेर प्रकृति, एकसो नवमांहेथी उंठी कीधे थके छन्नुं बांधे, एने बेज गुणठाणां होय. अने केटलाएक आचार्य कहेछे के तिर्यंचायु अने मनुष्यायु विना चोराणुं बांधे, जे जणी, एकेंद्रियादिक सास्वादनवंत थका शरीरपर्याप्ति पण पूरी न करी शके तो आयु केम बांधे? तेवारें त्यां पहेले मतें शरीरपर्याप्ति पूरी थाय पछी पण सास्वादन रहे, त्यां आयु बांधे, तेवारें ते छन्नुं प्रकृति बांधे अने बीजे मतें तो शरीरपर्याप्तिथी आगलज सास्वादन जाय तो आयु क्यांथी बांधे, तेवारें ते चोराणुंज बांधे, ए बे मत जाणवा. एमांहे चोराणुंनो मत खरो जासे छे, जे जणी एकेंद्रियादिकनुं जघन्यायु पण बसो छपन्न आवलिकानो क्षुल्लक जव होय, ते आयुना बे जाग गये थके एकसो ने एकोतेरमी आवलिकाये आयु बंधाय, अने सास्वादनपणुं तो उत्कृष्टुं पण छ आवलिकानुं होय, तेटलामांहे परजवनुं आयु केम बंधाय? ते माटे चोराणुंज बांधे. ए मत शुद्ध जणाय छे अने ग्रंथकारें छन्नुं कही तेतो कोण जाणे शे आशयें कही हशे? तथा आगलें औदारिक मिश्रने पण सास्वादने आयुबंध निवार्यो छे "सासणिचउनवइविणा, नरतिरियाऊ सुहुमतेर" ए गाथायें निवार्यो छे ता ते अहींयां पण एमज जोइयें, केमके ते अने ए सास्वादन, एकज छे. ॥ १३ ॥ एटले इंद्रिय अने काय मार्गणा मांहेला सातद्वारें बंधस्वामित्व कह्युं. एवं अगीआर मार्गणा द्वार थयां.

॥ अपर्याप्ता एकेंद्रिय, पृथ्वी, अप्, वनस्पति, विकलत्रय बंधस्वामित्व यंत्रकम्॥

अपर्याप्ताएकेंद्रियादिक बंधस्वामित्व यंत्रकमिदम्	बंधप्रकृति.	अबंधप्रकृति.	विच्छेदप्रकृति.	ज्ञानावरणीय.	दर्शनावरणीय.	वेदनीय.	मोहनीय.	आयुःकर्म.	नामकर्म.	गोत्रकर्म.	अंतरायकर्म.	सत्ताप्रकृति.
ओघे.	१०९	११	०	५	९	२	२६	२	५८	२	५	१४८
मिथ्यात्वे.	१०९	११	१३/१५	५	९	२	२६	२	५८	२	५	१४८
सास्वादने.	९६/९४	२४/२६	०	५	९	२	२४	२/०	४७	२	५	१४८

ओहु पणिंदि तसेगइ, तसे जिणिक्कार नरतिगुच्च विणा ॥
मणवय जोगे ओहो, उरले नरभंगु तम्मिस्से ॥ १४ ॥

अर्थ– ओहु के० ओघबंध, पणिंदि के० पंचेंद्रियमार्गणायें, तसे के० त्रसकायमार्गणायें ओघें, मिथ्यात्वें अने सास्वादनादिकें एम मूल बंधस्वामित्व जाणवुं. तथा गइतसे के० गतित्रस ते तेउकाय मार्गणायें जिणिक्कार नरतिगुच्चविणा के० जिनादिक अगीआर प्रकृति तथा मनुष्यत्रिक, उच्चैर्गोत्र, ए पंदर प्रकृति विना एकसो पांच प्रकृतिनो जाणवो. मणवयजोगेओहो के० चार मनोयोगमार्गणायें, चार वचनयोगमार्गणायें, लेवो. उरले के० औदारिक औदारिककाययोगें नरभंग के० मनुष्यना बंधनी पेरे भांगो लेवो, तम्मिस्से के० तेमज आगल औदारिकमिश्रयोगें पण लेवो. इत्यक्षरार्थः
मातानां उदरमांहे उपजे, ते वेलायें औदारिककाय पूरी न थाय. त्यां सुधी औदारिकमिश्र होय, तेने एकसो ने चौद प्रकृतिनो बंध होय, पछी ओघ के० जे बीजे कर्मस्तवें सर्व जीवनी अपेक्षायें जे गुणगणे बंध कह्यो, तेहिज जाणवो. एटले ओघें एकसो ने वीश, मिथ्यात्वें एकसो ने सत्तर, इत्यादिक चौद गुणगणां पर्यंत बंधस्वामित्व प्रमाणे सर्व जीवनी अपेक्षायें कर्मस्तवमां कह्युं छे ते प्रमाणे पंचेंद्रिय मार्गणा अने त्रसकायमार्गणाद्वारें बंधस्वामित्व जाणी लेवुं. एवं तेर.
हवे गति त्रस एटले जोपण स्थावरनामकर्मना उदयथी लब्धिस्थावर छे, तो चालवाने साधर्म्ये त्रस होय एटले तेउ, अने वाउ, ए बे काय ऊर्ध्वगमन तिर्यग्गमन करे, ते माटे एने गतित्रस कहीयें, ते गतित्रसने विषे जिनादिक अगी

कृति तथा मनुष्यत्रिक, उच्चैर्गोत्र, एवं पंदर प्रकृति न बंधाय. जे जणी तेउ अने युगमध्येंथी देवता,नारकी तथा मनुष्य न उपजे, तेथी तत्प्रायोग्य देवत्रिक, नरकत्रिक, क्रियद्विक, जिननाम, आहारकद्विक, मनुष्यत्रिक, अने उच्चैर्गोत्र, एवं पंदर प्रकृति बांधे. तेवारें शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय बे, मोहनीय ठश, आयुनी एक, नामनी उप्पन्न, गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच, एवं एकसो ने च प्रकृति बांधे, ए तेउ अने वाउ ए बे एकज तिर्यंचगतिमां अवतरे, तेथी तिर्यंचव्यें तो नवप्रत्ययें एक नीचैर्गोत्रज उदय होय, तेथी उच्चैर्गोत्र पण न बांधे, ए बेहि सास्वादन गुणठाणुं न होय जे जणी सम्यक्त्व वमतो पण ए बेमांहे कोइ अतरे नहीं. एम इंद्रियमार्गणा तथा कायमार्गणा कही; एटले पूर्वे गतिमार्गणानां ार द्वार कहेलां ठे अने इंद्रिय तथा कायनां अगीयार द्वार, एम बधां मली पंदर ार्गणाद्वारें बंधस्वामित्वपणुं कह्युं.

हवे योगमार्गणायें बंधस्वामित्व कहेठे. त्यां एक सत्यमनोयोग, बीजो असत्यमनोोग, त्रीजो सत्यामृपामनोयोग, चोथो असत्यामृपामनोयोग, ए चार मनोयोग ठे, अने ात्यवचनयोग, असत्यवचनयोग, सत्यमृपावचनयोग, असत्यमृपावचनयोग, ए चार वानयोग ठे, ए आठे योग पहेला गुणठाणाथी मांमीने बारमा क्षीणमोह गुणठाणां लगें . तेथी बीजे कर्मग्रंथें जे गुणठाणाआश्रयि मूलबंध कह्यो एटले उंघें एकसो ने वीश ्रकृतिनो बंध तथा जिननाम अने आहारगडुगे हीन, मिथ्यात्वें एकसो सत्तर प्रकृतेनो बंध, सास्वादने एकसो ने एकनो बंध, मिश्रें चमोत्तेरनो बंध,अविरतियें सत्त्योतेरनो बंध, देशविरतियें शरुशठनो बंध, प्रमत्तें त्रेशठनो बंध, एम बारमा गुणठाणालगें ्वोक्त रीतें बंधस्वामित्व जाणवुं. ए आठ योगें बार गुणठाणां होय. बे मनना, अने बे वचनना योग, तेरमे गुणठाणे होय. ए रीतें मन तथा वचनना आठ योगने वेपे बंध कह्यो. एटले सत्तर मार्गणाद्वार थयां.

हवे सात काययोगें बंध कहेठे. ते सात काययोगमध्यें औदारिककाययोगें तो मनुष्यनी पेरें बंधस्वामित्व जाणवुं. जे जणी औदारिक शरीर मनुष्य अने तिर्यंच विना न होय तेमांहे पण अधिक गुणस्थानके अधिक प्रकृतिना बंधस्वामी मनुष्य ठे, तेथी अहींआं मनुष्यनो जांगोज कह्यो एटले उंघें एकसो वीश प्रकृतिनो बंध, मिथ्यात्वें एकसो सत्तर, सास्वादनें एकसो ने एक, तेमांथी सुरायु तथा अनंतानुबंध्यादिक एकत्रीश, एवं बत्रीश प्रकृति हीन करतां मिश्रें उंगणोतेर, ते वली सुरायु तथा जिननाम सहित अविरतियें एकोतेर बांधे अने देशविरतियें शडशठ, प्रमत्तें त्रेशठ,

एम पूर्वली पेरें तेर गुणगणे वंधस्वामित्व देखववुं. एम औदारिक काययोगें बंधस्वामित्व कह्युं. ॥ १४ ॥

॥ हवे ते औदारिककार्मणसाथें मिश्र काययोगी अपर्याप्तावस्थायें
जे मनुष्य तथा तिर्यंच होय, त्यां वंधस्वामित्व कहेछे.॥

आहारछग विणोहे, चउदससउ मिच्छि जिण पणग हीणं ॥
सासणि चउ नवइ विणा, तिरिय्य नराउ सुहुम तेर ॥ १५॥

अर्थ– आहारछगविण के० आहारछक विना उहे के० उवें चउदससउ के० एकसो ने चौद प्रकृति वंधाय, अने मिछि के० मिथ्यात्वें जिणपणग के० जिनपंचकनी पांच प्रकृति, हीणं के० हीन करीयें, तेवारें एकसो नव वांधे. तथा सासणि के० सास्वादनगुणठाणे तो चउनवइ के० चोराणुं प्रकृति वंधाय, तिरिय्य के० तिर्यंचायु, नराउ के० मनुष्यायु, सुहुमतेर के० सूक्ष्मादिक तेर प्रकृति, विणा के० विना चोराणुं प्रकृति वंधाय ॥ १५ ॥

ते औदारिकमिश्रयोगी जीवने आहारकशरीर, अने आहारकअंगोपांग, ए बे प्रकृति अप्रमत्तगुणस्थानकने अजावें न वंधाय, तथा सुरायु अने नरकत्रिक ए चार प्रकृति सर्व पर्याप्ति पूर्ण कस्याविना न वंधाय, माटे ए छ प्रकृति अपर्याप्तावस्थायें न वंधाय, तेथी ज्ञान पांच, दर्शन नव, वेदनीय बे, मोहनीय छवीश, आयु बे, नामनी त्रेशठ, गोत्रनी बे अने अंतरायनी पांच, एवं एकसो ने चौद प्रकृति उवें औदारिक कार्मण मिश्रकाययोगें वर्त्ततो मनुष्य तथा तिर्यंच वांधे. अहींआं जे शरीरपर्याप्ति पूरी कस्याविना औदारिकयोग माने तेने मतें औदारिक मिश्रयोगीने नरायु तथा तिर्यगायुनो बंध पण न घटे ? शरीरपर्याप्ति पूरी थया पछी मनुष्यने अने तिर्यंचने आयुं वंधाय तेमाटे तेना मतें एकसो ने बार प्रकृतिनो बंध उवें होय, तेमांहेथी जिननाम, सुरगति, सुरानुपूर्वी, वैक्रियशरीर, वैक्रीयअंगोपांग, ए पांच प्रकृति मिथ्यात्वी मनुष्य तथा तिर्यंचने अपर्याप्तावस्थायें तथाविध विशुद्धिने अजावे न बंधाय, तेथी औदारिक मिश्रयोगी मिथ्यात्वीने ए पांच प्रकृतिनो बंध न पामीयें, शेष एकसो नव प्रकृतिनो बंध मिथ्यात्वें होय.

तेने सास्वादनगुणगणे नरायु, तिर्यगायु, ए बे प्रकृति शरीरपर्याप्ति पूरी कस्याविना न वंधाय. केमके सास्वादनजावें वर्त्ततो अपर्याप्तावस्थायें शरीरपर्याप्ति पूरी न करे, तेथी ए बे प्रकृति न वंधाय, तथा मिथ्यात्वनो उदय नथी तेथी सूक्ष्मत्रिक, विकलत्रिक, एकेंद्रियजाति, थावर, आतप, नपुंसक, मिथ्यात्व, हुंडसंस्थान, छेवटुं संघयण, ए

: प्रकृति न बांधे. एवं पंदर प्रकृति पूर्वोक्त एकसो ने नव मांहेथी हीन करीयें तेवारें र ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय बे, मोहनीय चोवीश, नामनी मनालीश, गोत्रनी बे अने अंतरायनी पांच, एवं चोराणुं प्रकृतिनो बंध औदारि-मिश्रकाययोगीने बीजे गुणठाणे होय.

तथा मिश्रगुणठाणे वर्त्ततो जीव, मरण न पामे तेथी उपजे पण नहीं तेथी अप-ाप्तावस्थायें नावी औदारिक मिश्रयोगें मिश्रगुणठाणुं न कह्युं ॥ १५ ॥

॥ हवे चोथा गुणठाणानां बंधस्वामित्व कहेडे. ॥

अण चउवीसाइ विणा, जिणपण जुअ सम्मि जोगिणो सा-
यं ॥ विणुतिरि नराउ कम्मे, वि एवमाहारडुगि उंहो ॥ १६ ॥

अर्थ—अणचउवीसाइविणा के० अनंतानुबंध्यादिक चोवीश प्रकृति विना जिणपण के० जिनपंचक, जुअ के० युक्त, पंचोतेर प्रकृति सम्मी के० अविरति सम्यक्दृष्टिगुण-ठाणे बांधे, अने जोगिणोसायं के० सयोगी गुणठाणे एक शातानो बंध तथा तिरिनराउ के० तिर्यंच अने मनुष्यायु, ए बे प्रकृति विणु के० विना शेष कम्मेवि के० कार्मणकाय योगीने पण औदारिक मिश्रयोगीनी पेरें एवमाहारडुगिउंहो के० एमज आहारक-काययोगें अने आहारकमिश्रकाययोगें पण उंघ एटले कर्मस्तवमां कह्या मुजब बंध कहेवो. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १६ ॥

ते चोराणुं प्रकृतिमांहेथी अनंतानुबंधीया चार, मध्यसंस्थान चार, मध्यसंघयण चार, कुखगति, नीचैर्गोत्र, स्त्रीवेद, दौर्भाग्यनाम, डुःस्वर, अनादेय, थीणद्धीत्रिक, उद्योत, तिर्यग्गति, तिर्यगानुपूर्वी, ए चोवीश प्रकृति अनंतानुबंधीयाकषायने उदये बंधाय. ते उदय चोथे गुणठाणे न होय, तेथी न बंधाय, तेथी शेष सीत्तेर प्रकृति रही तेमध्यें विशु-द्धाध्यवसायें करी पांच प्रकृतिनो बंध होय, तेवारें ज्ञाननी पांच, दर्शननी ठ, वेद-नीयनी बे, मोहनीयनी उंगणीश, नामनी सामत्रीश, गोत्रनी एक, अंतरायनी पांच, ए पंचोतेर प्रकृति बंधाय. हवे ते पांच प्रकृतिनां नाम कहेडे. जिननाम, देवगति, देवानुपूर्वी, वैक्रियशरीर, वैक्रियअंगोपांग, ए पांच प्रकृति, सम्यक्त्वप्रत्ययें बांधे. ते-माटे ते नेलतां अविरतिसम्यक्दृष्टि गुणठाणे पंचोतेरनो बंध होय. अहींयां सिद्धां-तमतें वैक्रियलब्धि तथा आहारकलब्धि वैक्रियादिक शरीर करतां औदारिक मि-श्रयोग मान्यो, पण ते अहींयां विवक्ष्यो नहीं, तेथी प्रमत्त तथा देशविरतिगुणठा-णानो बंध न कह्यो.

तथा औदारिक मिश्रकाययोगना स्वामी मनुष्य अने तिर्यंच ठे तेने चोथे गुण-ठाणे सीत्तेर तथा एकोतेर प्रकृतिनो बंध कह्यो. नरद्विक, औदारिकद्विक, प्रथमसं-

घयण, ए पांच प्रकृतिनो वंधस्वामी, चोथे गुणठाणे वर्त्ततो कोण औदारिक योगी न पामे ? तथा अनंतानुवंधि चोवीश आदें देइ, अहींयां चोवीश आदि शब्द कह्यो ठे तेणे आदिशब्दथी वीजी केइ प्रकृति शेष लेवी, तेवी ठेयें, जे ए पांच प्रकृति, आदिशब्दथकी लेवी तेथी मनुष्य तिर्यंचने त्रीजे चोथे गुणठाणे पण एकत्रीश विना शेष सीत्तेर प्रकृति कही, तेम अहींयां नरायु तिर्यगायु ए बे पूर्वे टाली ठे तेथी शेष ठेगणत्रीश प्रकृति चोराणुंमांहेथी अने जिनपंचक घालतां सीत्तेर प्रकृतिनो वंध होय एम संजवे ठे. पठी जेम श्रुत कहे, ते प्रमाण ठे.

तथा सयोगीगुणठाणे केवली केवलसमुद्घात करे, त्यां बीजे, ठठे अने सातमे त्रण समयें औदारिकमिश्रयोग होय तेने योग प्रत्ययिठ एक शातावेदनीय प्रकृतिवंध होय, मिथ्यात्व अविरतिय तथा कषायने अजावें शेष प्रकृति न वंधाय.

एम औदारिक मिश्रयोगीनी पेरें कार्मणयोगीनुं वंधस्वामित्व पण जाणवुं. एटलुं विशेष जे कार्मणकाययोग परजवथी आवतां एक, तथा बे तथा त्रण समयें विग्रहगतियें होय तथा तेरमे गुणठाणे आठ समयनो केवली समुद्घात करतां त्रीजे, चोथे अने पांचमे, ए त्रण समय आत्मप्रदेशें करी सर्व लोक पूरे तेवारें कार्मणकाययोग त्यां होय. आयुवंध न होय, एने गुणठाणुं पहेलुं, वीजुं, चोथुं अने तेरमुं होय तेथी त्यां तिर्यगायु, नरायु, ए बे प्रकृति टाली औदारिक मिश्रयोगीनी पेरें लेवुं, एटले मूलोघ एकसो ने वीश तेमांहेथी आहारक तथा ए बे आयु, एवं आठ प्रकृति हीन करतां शेष एकसो ने चार प्रकृति ठंघे वंध ते जिनपंचकविना शेष एकसो ने सात मिथ्यात्वें वांधे ने सूक्ष्मादिक तेर प्रकृति हीन चोराणुं सास्वादनें वांधे, ते अनंतानुवंध्यादिक चोवीश प्रकृति हीन करी जिनपंचक युक्त करतां पंचोतेर प्रकृति चोथे गुणठाणे वांधे, अने तेरमे गुणठाणे एक शातानो वंध कार्मणकाययोगें होय.

एवी रीतें एक आहारककाययोग, वीजो आहारकमिश्रकाययोग, ए बे योगें ठगणां कहेतां वीजा कर्मस्तवमध्यें जे प्रमत्त गुणठाणें त्रेशठ प्रकृतिनो वंध कह्यो ते लेवो, जणी ए योग चौद पूर्वधर जेवारें आहारकशरीर करे, त्यां होय.त्यां लब्धि प्रयुंजे प्रमत्त होय. तथा आहारकयोगें अप्रमत्त गुणठाणुं मानतां थकां त्रेशठमांहेथी ठ प्रकृति काढीयें अने एक सुरायु जेलीयें तेवारें अठावन्न प्रकृतिनो वंध होय, माटे देवेन्द्र सूरिने मतें आहारक शरीर करीने चावे तेवारें त्रेशठ अथवा सत्तावन अथवा अठावन अथवा ठेगणसाठ प्रकृति वांधे, त्रेसठ प्रकृतिनो वंध कह्यो ते लेवो "सगवन्ना तेरि

"धंति आहारउजगेसु " ए पंचसंग्रहमध्यें कह्यो छे तेथी ए बन्ने गुणठाणे आहारकश-रीरने सत्तावन्न प्रकृतिनो बंध होय. अस्थिरद्विक, अयश, अयश अशाता, अरति अने शोक, ए छ प्रकृति विशुद्ध जणी न बंधाय. अने आहारकमिश्रयोगें त्रेशठ प्र-कृति बंधाय. ए प्रारंजवेलायें ओदारिकसाथें मिश्र होय. ॥ १६ ॥

सुरउंहो वेउवे, तिरिअ नराउ रहिउंअ तम्मिस्से ॥ वेअ
तिगा इम बिअ तिअ, कसाय नव उ चउ पंचगुणा ॥ १७ ॥

अर्थ–वेउवे के० वैक्रियकाययोगने सुरउंहो के० देवतानी पेरें बंध कहेवो. उवें एकसो चार, मिथ्यात्वें एकसो ने त्रण. इत्यादिक. तम्मिस्से के० तेमज वैक्रियमिश्र-काययोगीने तिरिअनराउरहिउं के० तिर्यंचायु अने मनुष्यायु ए बे प्रकृतिथी रहित वैक्रियनी पेरें कहेवुं. हवे वेदादिकमार्गणायें बंध कहेछे. वेअतिग के० वेद त्रणेने प्र-थम नव के० नव गुणठाणां होय, आइम के० आदिम कषाय ते अनंतानुबंधी चार क-षायवंतने उ के० धुरलां बे, गुणठाणां होय. बिअ के० बीजा अप्रत्याख्यानीआ चार कषायवंतने चउ के० धुरलां चार गुणठाणां होय. तिअ के० त्रीजा प्रत्याख्यानीआ कषायवंतने पंचगुणा के० पांच गुणठाणां होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १७ ॥

देवगतिनी पेरें बंधस्वामित्व वैक्रिय काययोगें लेवुं. अहींआं सहेजतो वैक्रिययो-ग देवता तथा नारकीनी अपेक्षायें लीधो, तेणे मनुष्य अने तिर्यंचने उत्तरवैक्रिय करतां वैक्रिययोग होय, त्यां अधिक गुणठाणां होय. तथा अधिक प्रकृति बांधे ते दूष-ण न लेखववुं, तेणे मूलोघ एकसो ने वीश प्रकृतिमांहेथी सुरादिक शोल प्रकृति वि-ना उवें एकसो ने चार प्रकृतिनो बंध जाणवो. तेमांथी जिननाम हीन करतां मि-थ्यात्वे एकसोने त्रणनो बंध, तेमांथी नपुंसकादिक चार, एकेंद्रिय, थावर, आतप, ए सात प्रकृति विना सास्वादनें छन्नुंनो बंध. तेमांथी अनंतानुबंध्यादिक छवीश प्रकृति हीन करतां मिश्रे सीत्तेरनो बंध, तेने जिननाम तथा मनुष्यायु सहित करतां अविर-तिगुणठाणे बहोंतेर प्रकृति बंधाय.

एम वैक्रिययोगनी पेरें वैक्रिय मिश्रयोगें पण बंधस्वामित्व जाणवुं, पण एटलुं विशेष जे अहींआं मिश्रगुणठाणुं न संजवे, तेथी जेजणी देवता नारकीने अपर्याप्तावस्थायें कार्मणसाथें मिश्रवैक्रिययोग ते लीधो. त्यां मिश्रगुणठाणुं न होय. शेष त्रण गुणठाणे पण तिर्यगायु अने मनुष्यायु ए बे आयु, न बांधे. लब्धि अपर्याप्तो देवता तथा ना-रकी न होय तेथी अपर्याप्तावस्थायें आयु न बांधे. तेवारें ए बे आयु, सुरद्विक, वै-क्रियद्विक, सुरायु, आहारकद्विक, नरकत्रिक, सूक्ष्मत्रिक, विकलत्रिक, ए अढार प्रकृति विना शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय बे, मोहनीय छवीश, ना-

मनी त्रेपन, गोत्रनी बे, अंतरायनी पांच, एवं एकसो ने बे प्रकृतिनो बंध उंघें जाणवो, तेने जिननाम हीन करतां मिथ्यात्वें एकसो एक बंधाय. तेमांथी एकेंद्रियजाति थावर, आतप, नपुंसक, मिथ्यात्वमोहनीय, हुंडसंस्थान, छेवहुं संघयण, ए सात प्रकृति हीन करतां सास्वादने चोराणुं प्रकृति बंधाय. तेमांथी अनंतानुबंध्यादिक चोवीश प्रकृति हीन करी जिननाम सहित करतां एकोतेरनो बंध चोथे गुणठाणे जाणवो. ए ने शेष गुणठाणां न संजवे. तथा अहींआं लब्धिप्रत्ययिर्ड ए पर्याप्तो वैक्रिय मिश्र न लेखवुं. तेथी देशविरति अने प्रमत्त ए बे गुणठाणां न कह्यां. एटले पूर्वेला सत्तर मार्गणा द्वारमां ए कायमार्गणा जेलवतां अढार मार्गणाद्वारें बंधस्वामित्व कह्युं. हवे ग्रंथगौरव टालवा जणी शेष चुम्मालीश मार्गणाद्वारें गुणठाणानी संख्या कहीने जिहां जेटलां गुणठाणां होय, तिहां तेटलां गुणस्थानकनो बंध कर्मस्तव जोइ कहेवो.

त्यां स्त्रीवेद, पुरुषवेद, नपुंसकवेद, ए त्रण वेदमार्गणाद्वारें मिथ्यात्वादिक नव गुणठाणां होय. तिहां उंघें एकसो ने वीशनो बंध, मिथ्यात्वें एकसो ने सत्तर, सास्वादने एकसो एक, मिश्रें चम्मोतेर, अविरतिसम्यक्दृष्टियें सत्योतेर, देशविरतियें शडसठ, प्रमत्ते त्रेशठ, अप्रमत्ते उंगणशाठ, अठावन्न, अपूर्वगुणठाणे अठावन्न, छपन्न, बवीश, बादरसंपरायें बावीश, एकवीश, तेवार पछी वेदोदय टले. अहींआं वेदादिक कहेतां वेदोदयवंत जीव द्रव्यपर्यायनी अजेदविवक्षायें लीधां. एवं एकवीश मार्गणाद्वारें बंधस्वामित्व कह्युं. हवे कषायमार्गणायें बंधस्वामित्व कहे छे.

प्रथम कषाय अनंतानुबंधीआ चार, त्यां मिथ्यात्व अने सास्वादन, ए बे गुणठाणां होय छे माटें उंघें एकसो ने सत्तर प्रकृतिनो बंध. अनंतानुबंधीयाने उदयें सम्यक्त्व अने चारित्र ए बे न होय तेथी तत्प्रायोग्य जिननाम तथा आहारकद्विक ए त्रण प्रकृति न बंधाय. माटे एकसोने सत्तर प्रकृति बंधाय.

तथा बीजा कषाय अप्रत्याख्यानावरणनी प्रकृति चार, त्यां मिथ्यात्वादिक चार गुणठाणां होय. त्यां उंघें एकसो ने अढार प्रकृति बंधाय, जे जणी ए चार, गुणठाणाने उदयें चारित्र न होय. तेथी आहारकद्विक न बंधाय अने मिथ्यात्वें जिननाम हीन एकसो सत्तर बंधाय, सास्वादने एकसो एक, मिश्रें चम्मोतेर, अने अविरतियें सत्योतेर बंधाय.

त्रीजा प्रत्याख्यानावरण कषाय चार. त्यां मिथ्यात्वादिक पांच गुणठाणां होय तेमध्ये उंघें एकसो ने अढार, मिथ्यात्वें एकसो सत्तर, सास्वादनें एकसो एक, मिश्रें चम्मोतेर, अविरतियें सत्योतेर, देशविरतियें शडसठ, अहींआं प्रकृतिनी संख्या कर्मस्तवथी लेवी. अहिंयां कषाय शब्दें कषायोदयवंत जीव लेवा. त्यां गुणस्थानक संजवे.

संजलण तिगे नव दस, लोहे चउ अजइ डु ति अनाणतिगे ॥
बारस अचक्खु चक्खुसु, पढमा अहखाइ चरिम चऊ ॥ १८ ॥

अर्थ– संजलणतिगे के० संज्वलनत्रिक, नव के० नवमा गुणठाणा सुधी दसलोहे के० संज्वलनो लोभ, दशमा गुणठाणा सुधी चउ के० चार गुणठाणां अजइ के० अविरतिमार्गणायें होय, डुतिअनाणतिगे के० बीजुं अथवा त्रीजुं गुणठाणुं, अज्ञानत्रिकने होय. बारसअचक्खुचक्खुसुपढमा के० अचक्षुदर्शन, चक्षुदर्शन मार्गणाने विषे पहेलां बार गुणठाणां होय. अने अहखाइचरिमचऊ के० यथाख्यातचारित्रमार्गणा द्वारें, छेहेलां चार गुणठाणां होय ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १८ ॥

अहींयां जीवद्रव्यें कषाय पर्यायनो उपचार. संज्वलना क्रोध, मान ने माया, ए त्रण संज्वलना कषायोदयवंतने मिथ्यात्वादिक नव गुणठाणां होय, त्यां ओघें एकसो वीश, मिथ्यात्वें एकसो ने सत्तर, सास्वादनें एकसो एक, मिश्रें चम्मोतेर, अविरतियें सत्योतेर, देशविरतियें शडशठ, प्रमत्तें त्रेशठ, अप्रमत्तें ओगणशाठ, तथा आठमा निवृत्तियें अठावन, छपन्न अने छवीश, अनिवृत्तियें क्रोधें बावीश, एकवीस, वीश; अने माने बावीश, एकवीश, वीश ने ओगणीश; मायायें बावीश, एकवीश, वीश, ओगणीश ने अढार. प्रकृतिनो बंध जाणवो.

संज्वलनलोभें मिथ्यात्वथी मांडीने सूक्ष्मसंपराय लगें दश गुणठाणां होय, जे भणी दशमा गुणठाणा लगें संज्वलनना लोभनो उदय होय, तेथी औदयिकनिष्पन्ननामें संज्वलनलोभोदयवंत जीव, तेने ओघें एकसो अढार, मिथ्यात्वें एकसो सत्तर, इत्यादिक यावत् सूक्ष्मसंपरायें सत्तर प्रकृतिनो बंध जाणवो. एवं पच्चीश.

संयममार्गणामध्यें एक अविरतिमार्गणायें प्रथम चार गुणठाणां होय, त्यां आहारकद्विक हीन ओघें एकसो अढार, मिथ्यात्वें एकसो सत्तर, सास्वादनें एकसो एक, मिश्रें चम्मोतेर, अने अविरतियें सत्योतेरनो बंध जाणवो. अहींयां सम्यक्त्वप्रत्ययें जिननामबंधाय माटे. एवं छवीश मार्गणाद्वारें बंधस्वामित्व कह्युं.

ज्ञानमार्गणामध्यें त्रण अज्ञानमार्गणाद्वारें जे जीव मिथ्यात्वथकी मिश्र गुणठाणे जाय तेने मिथ्यात्वनो अंश अधिक होय, तेथी मिश्रें अज्ञान लेखवतां अज्ञानने त्रण गुणठाणां होय, अने जे जीव सम्यक्त्वथी मिश्रगुणठाणे आवे तेने सम्यक्त्वांश अधिक होय, ते भणी मिश्रें ज्ञान लेखवतां अज्ञानने पहेलां बे गुणठाणां होय. एम कोइ आचार्य कहेछे के, त्रण अज्ञाने त्रण गुणठाणां होय अने कोइ कहेछे के त्रण अज्ञानने बे गुणठाणां होय, त्यां ओघें एकसो सत्तर, मिथ्यात्वे एकसो ने सत्तर, सास्वादने एकसो एक अने मिश्रें चम्मोतेर प्रकृतिनो बंध होय. एवं ओगणत्रीश.

दर्शनमार्गणामध्यें चक्षुदर्शन अने अचक्षुदर्शन, ए बे मार्गणा द्वारें मिथ्यात्वादि-कथी क्षीणमोहांत बार गुणठाणां होय. अहींआं दर्शन शब्दें अन्नेदोपचारें दर्शनवंत जीव लेवा. ए क्षायोपशमिकनाम तेने बार गुणठाणां होय. त्यां उघें एकसो वीश, मिथ्यात्वें एकसो सत्तर, सास्वादनें एकशो एक, मिश्रें चम्मोतेर, अविरतियें सत्तो-तेर, देशविरतियें शरुशठ, प्रमत्तें त्रेशठ, अप्रमत्तें उंगणशाठ, अगावन, निवृत्तियें अगावन्न, ठपन्न, छवीश. अनिवृत्तियें एकवीश, बावीश, वीश, उंगणीश, अढार, सूक्ष्म-संपरायें सत्तर, उपशांतमोहें एक, क्षीणमोहें एक, प्रकृतिनो बंध जाणवो. ज्ञानाव-रणीय दर्शनावरणीयना क्षयोपशमथी चक्षुदर्शन, अचक्षुदर्शन बार गुणठाणां सुधी होय. जेवारणी आगले गुणठाणें इंद्रियजन्य ज्ञान दर्शन न होय, अतींद्रिय होय. एवं एकत्रीश मार्गणा द्वारें बंधस्वामित्व कह्युं.

संयममार्गणामध्यें एक यथाख्यात चारित्रे एटले यथाख्यातचारित्रवंत जीवने परमपद के० छेहेला उपशांतमोह, क्षीणमोह, सयोगी अने अयोगी, ए चार गु-णठाणां होय, तेमध्यें पहेलां त्रण गुणठाणे एक शातावेदनीयनो बंध होय, अने अ-योगी गुणठाणे अबंधक होय, जेमाटे त्यां योगाश्रव नथी तेवारणी अगीआरमानुं औपशमिक नाम छे, शेषनुं क्षायक नाम छे. एवं बत्रीश मार्गणाद्वार थयां ॥ १८ ॥

मणनाणि सग जयाइ, समइअ छेअ चउ डुन्नि परिहारो ॥
केवल डुगि दो चरिमा, अजयाइ नवमइसु उहि डुगे ॥ १९ ॥

अर्थ- मणनाणी के० मनःपर्यवज्ञानीने सगजयाइ के० प्रमत्तादिकथीमांडी सात गु-णठाणां होय, समइअछेअ के० सामायिक अने छेदोपस्थापनीय चारित्रने चउ के० छठाथी नवमा सुधी चार गुणठाणां होय अने परिहारो के० परिहार विशुद्धि चारि-त्रने डुन्नि के० छटुं अने सातमुं, ए बे गुणठाणां होय, केवलडुगि के० केवलज्ञानी अने केवलदर्शनी ए बेने दोचरिमा के० छेहेलां बे गुणठाणां होय. मइसु के० मति-ज्ञानी श्रुतज्ञानीने विषे तथा उहिडुगे के० अवधिज्ञानी अवधिदर्शनी ए चारने विषे अजयाइनवम के० अविरतिसम्यक्दृष्टिथी क्षीणमोह सुधी नव गुणठाणां होय ॥

इत्यक्षरार्थः ॥ १९ ॥

ज्ञानमार्गणामध्यें मनःपर्यवज्ञानवंतने संयतादिक सर्वविरति प्रमत्तादिक सात गु-णठाणां होय. त्यां बंध, उघें पांसठ प्रकृतिनो होय, जे माटे त्रेसठ, प्रमत्तनी अने आ-हारकडुग लेतां उघें पांसठ, प्रमत्ते त्रेसठ, अप्रमत्तें उंगणसाठ, अठावन, नि-वृत्तिये अठावन, छप्पन्न, छवीश, अनिवृत्तियें बावीश, एकवीश, वीश, उंगणीश ने अ-ढार, सूक्ष्मसंपरायें सत्तर, उपशांतमोहें एक, क्षीणमोहें एक, सात गुणठाणां होय

ए क्षायोपशमिकनाम चारित्रमार्गणामध्यें सामायिक चारित्रे तथा छेदोपस्थापनीय चारित्रे संयतादिक प्रमत्तादिक चार गुणठाणां होय, त्यां आहारकद्विक, सहित उघें बंध पांशठ, प्रमत्तें त्रेसठ, अप्रमत्तें उंगणशाठ, अठावन्न, निवृत्तियें अठावन्न, उपन्न, उव्वीश, अनिवृत्तियें बावीश, एकवीश, वीश, उंगणीश ने अढार.

ए क्षायोपशमिक जावें अनेदे चारित्रवंत परिहारविशुद्धि चारित्रे वर्त्तता जीवने प्रमत्त, अप्रमत्त, ए गुणठाणां होय. त्यां उघें बंध पांशठ, आहारकद्विक बांधे, पण वेदे नहीं. जे जणी एने चौद पूर्व, संपूर्ण न होय, तेथी आहारक शरीर न करे, माटे प्रमत्तें त्रेशठ, अप्रमत्तें अठावन्ननो बंध. ए क्षायोपशमिकनाम ए उत्रीशमुं मार्गणा द्वार.

केवलज्ञान अने केवलदर्शन ए बे मार्गणाद्वारें एटले एतत्क्षायिकनिष्पन्न केवलज्ञानी केवलदर्शनी जीवने चरम कहेतां छेहेलां बे गुणठाणां होय, त्यां सयोगी गुणठाणे योगप्रत्ययें एक शातावेदनीय बांधे. अने अयोगी अबंधक छे. एवं ३७.

ज्ञानमार्गणामध्यें मतिज्ञान अने श्रुतज्ञान तथा अवधिडुग के० अवधिज्ञान अने अवधिदर्शन, ए चार, क्षायोपशमिक निष्पन्न अनेदे जीवनाम त्यां असंयतादिक अविरतिसम्यक्दृष्टिथी मांमीने क्षीणमोहलगें नव गुणठाणां होय त्यां उघें बंध उंगणाएंशी, केमके अविरतियें सत्योतेर छे ते मांहे आहारक शरीर, आहारक अंगोपांग, ए बे प्रकृति घालियें तेवारें उघें उंगणाएंशी होय, अविरतियें सत्योतेर, देशविरतियें शम्सठ, प्रमत्तें त्रेशठ, अप्रमत्तें उंगणशाठ, अठावन्न, निवृत्तियें अठावन्न, उपन्न अने उव्वीश, अनिवृत्तियें बावीश, एकवीश, वीश, उंगणीश अने अढार; सूक्ष्मसंपरायें सत्तर, उपशांतमोहें एक, क्षीणमोहें एक, ए नव गुणठाणां होय तेनो बंध कह्यो ॥ १९ ॥ एवं बेंतालीश मार्गणाद्वारें बंध कह्यो.

अम उवसमि चउ वेअगि, खइए इक्कार मिछ तिगि देसे ॥
सुहुमि सगाणं तेरस, आहारग निअ निअ गुणोहो ॥ २० ॥

अर्थ– अमउवसमि के० चोथा थकी अगीआरमा सुधी आठ गुणठाणा उपशमसम्यक्त्वीने होय. चउवेअगी के० चोथाथी सातमा सुधी चार गुणठाणां वेदक क्षायोपशमिक सम्यक्त्वीने होय. खइएइक्कार के० क्षायिकसम्यक्त्वीने चोथाथी चौदमा लगें अगीआर गुणठाणां होय. मिछतिगि के० मिथ्यात्व, सास्वादन अने मिश्र, देसे के० देशविरति, सुहुमि के० सूक्ष्मसंपराय चारित्र एटलाने सगाणं के० पोतपोताने नामे एकेक गुणठाणुं होय. तेरसआहारग के० आहार करे ते आहारकमार्गणा तेने सयोगी लगें तेर गुणठाणां होय, ए सर्व पूर्वे कह्यां. तेने निअनिअगुण के० आपआपणे गुणठाणे प्रकृतिनो बंध उहो के० उघें एटले कर्मस्तवें कह्यो ते लेवो. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २० ॥

चोथुं, पांचमुं, छठ्ठुं अने सातमुं, ए चार गुणठाणां ग्रंथिभेद करतां देशविरति सर्वविरति सहित उपशमिक सम्यक्त्व पामे, तेथी नाना जीवनी अपेक्षायें होय. तथा आठमुं, नवमुं, दशमुं अने अगीयारमुं, ए चार गुणठाणां उपशमश्रेणियें होय. वळी वेदक एटले क्षायोपशमिकसम्यक्त्व जाणवुं. परंतु अहीं सम्यक्त्व मोहनीय वेदे छे माटे वेदक नाम कह्युं. त्यां चोथुं, पांचमुं, छठ्ठुं अने सातमुं, ए चार गुणठाणां होय, त्यां ओघें बंध ओगणाएंशी प्रकृतिनो, अविरतिये ७७, देशविरतियें ६७, प्रमत्ते ६३, अप्रमत्ते ओगणसाठ, अठावन. एवं तेतालीश मार्गणा द्वार थयां.

क्षायिकसम्यक्त्व मार्गणायें चोथाथी मांडीने अयोगी गुणठाणासुधी अगीयार गुणठाणायें ओघें बंध ओगणाएंशीनो, अविरतियें ७७, देशविरतियें सडसठ, प्रमत्त ६३, अप्रमत्ते ५९,-५८-, निवृत्ते ५८-५६,-२६ अनिवृत्तियें २२, इत्यादिक अहींयां विचारवा योग्य छे; जे भणी पूर्वबद्धायुमनुष्य, क्षायक सम्यक्त्व लहे, तेने तो आयु बांधवुं नथी, पूर्वें बांधी मुक्युं छे तेमाटे. अने अबद्धायु मनुष्य क्षायिकसम्यक्त्व लहे, ते तो चरमशरीरी होय तेने पण आयुबंध न होय तो पांचमे अने छठे गुणठाणे सुरायुबंधनो स्वामी कोण? तथा कोइ कहेशे जे "पठवगोउमणुसो, निठवगोचउसुविगइसु" ए अपेक्षायें दर्शनक्षायिक निष्ठापक मनुष्य अने तिर्यंच देशविरति गुणठाणे सुरायु बांधे, ते वांछे. जे भणी ते तो असंख्याता वर्षायुवाला मनुष्य तिर्यंच होय तेने देशविरति गुणठाणुं न होय पण अहींयां संभवियें छयें जे " तिठयरत्तंसमत्तलईअसत्तमाइतईआए" इत्यादिकनी पेरें साथें संभवियें छयें. एवं ४४.

मिथ्यात्व, सास्वादन, मिश्र, ए त्रण सम्यक्त्वमार्गणामध्यें तथा चारित्रमध्यें देशविरतिचारित्र अने सूक्ष्मसंपराय ए बे चारित्रमार्गणा, एवं पांच मार्गणाद्वारें पोतपोताने नामें एकेक, गुणठाणुं होय, त्यां बंध जे प्रमाणे कर्मस्तवमध्यें कह्यो छे, ते लेवो. त्यां मिथ्यात्वमार्गणायें प्रथम गुणठाणे बंध एकसो सत्तरनो, सास्वादने बंध एकसो एकनो, मिश्रें बंध चमोतेरनो, देशविरतियें बंध सडसठनो अने सूक्ष्मसंपरायमार्गणायें बंध सत्तर प्रकृतिनो लेवो. प्रकृतिनी संख्या कर्मस्तवथी लेवी. एवं ४९.

मिथ्यात्वथी मांडीने तेरमा सयोगी गुणठाणा लगें आहारपर्याप्ति, एटले तनम औदारिकादिक नामकर्मने उदयें जीव आहारी होय. तेथी आहारकमार्गणाद्वारें ओघें गुणठाणे कर्मस्तवें जे बंध कह्यो, ते लेवो. एटले ओघें एकसो वीश, मिथ्यात्वें एकसो सत्तर, सास्वादने एकसो एक अने मिश्रें चमोतेर. इत्यादिक. एवं पचास. एम जे जे मार्गणाद्वारें जे जे गुणठाणां जेनी साथें कह्यां, तेटलां गुणठाणांनुं तेमज कर्मस्तवमध्ये ते जेम बंध कह्यो तेमज ते गुणठाणे बंधस्वामित्व लेवुं. एमां जेटलुं विशेष छे ते कहेछे.

परमुवसमि वट्टंता, आउ न बंधंति तेण अजयगुणे ॥
देवमणुआउ हीणो, देसाइसु पुण सुराउविणा ॥ २१ ॥

अर्थ– परम के० एटलुं विशेष के जे उवसमि के० ओपशमिक सम्यक्त्वें वट्टंता के० वर्त्तता जीव, आउ के० परजवायु नवंधंति के० न वांधे, तेण के० तेजणी अजयगुणे के० अविरतिसम्यक्दृष्टि गुणठाणे देवमणुआउहीणो के० देवायु, अने मनुष्यायु, ए वे प्रकृति हीन करवी, अने देसाइसु के० देशविरति प्रमत्त अप्रमत्त गुणठाणानेविषे पुण के० वली सुराउविणा के० एकज देवायु विना वंध कहेवो ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २१ ॥

ओपशमिक सम्यक्दृष्टि जीव, एक परजवायुबंध, वीजो मरण, त्रीजो अनंतानुबंधीया कषायनो बंध तथा उदय, ए चार वानां न करे, सास्वादने करे, तेणे आयुबंधहेतुजूत अध्यवसायना अजावे ओपशमसम्यक्त्वें सुरायु अने मनुष्यायु, ए वे आयु न वांधे; अने नरकायु तथा तिर्यंचायु, ए वे आयु तो पूर्वेज निषेध्यां छे. वाकी ए वेनो अहींआं संजव होय ते पण निषेध्यो छे तेवारें उर्वे ज्ञान पांच, दर्शन छ, वेदनीय वे, मोहनीय उंगणीश, नामनी उंगणचालीश, गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच, ए सत्योतेर प्रकृतिनो वंध जाणवो. तेमध्यें चारित्र प्रत्ययिउं आहारकद्विक, अविरतिसम्यक्दृष्टिगुणठाणे न वंधाय, तेथी शेष पंचोतेर प्रकृति वांधे, तेमांथी वीजा अप्रत्याख्यानावरण कषाय चार, औदारिकद्विक, प्रथमसंघयण, मनुष्यद्विक, ए नव प्रकृतिनो वंधविछेद थये थके पांचमे गुणठाणे छाशठ प्रकृतिनो वंध. अहींआं सुरायुवंध उंघथी टले, तेथी अहींआं लीधो नहीं, तथा प्रमत्तगुणठाणे त्रीजा प्रत्याख्यानावरण कषाय चार, न वांधे, तेथी वाशठ प्रकृतिनो वंध अप्रमत्तें जाणवो, अने प्रमत्तें पूर्वली परें उंगणशाठनो तथा अठावननो वंध, निवृत्तिगुणठाणे अठावन्न, छप्पन ने छव्वीश; अनिवृत्ति गुणठाणे वावीश, एकवीश, वीश, उंगणीश अने अढार; सूक्ष्मसंपरायें सत्तर अने उपशांतमोहे एक, शातावेदनीयनो वंध जाणवो. एम आठ गुणठाणे ओपशमीकसम्यक्दृष्टिनो वंध कह्यो. अहींआं ओपशमिक अने क्षायोपशमिक सम्यक्त्वमांहे एटलुं विशेष जे अनंतानुवंधीया चार, मिथ्यात्व मोहनीय अने मिश्रमोहनीय एनो रसोदय टले अने प्रदेशोदय छुते थके जे तत्वरुचि होय, ते क्षायोपशमीक संम्यक्त्व कहीयें अने सात प्रकृतिना वेहु उदय टले थके ओपशमिक सम्यक्त्व होय ॥ २१ ॥
एवं सर्व मली एकावन्न मार्गणा द्वारें वंधस्वामीत्व कह्यो.

॥ हवे लेश्यामार्गणा द्वारें बंधस्वामित्व कहे छे. ॥

ओहे अट्ठारसयं, आहार दुगूणमाइ लेस तिगे ॥
तं तित्थोणं मिछे, साणाइसु सव्वहिं ओहो ॥ २२ ॥

अर्थ– ओहे के० सामान्यें आहारदुगूणं के० आहारकद्विकऊणो करतां अढारसयं के० एकसो ने अढार प्रकृतिनो बंध आइलेसतिगे के० आदिनी त्रण लेश्याने विषे होय. तं के० ते तित्थोणं के० तीर्थंकरनामकर्म हीन करीयें, तेवारें मिछे के० मिथ्यात्व गुणठाणे एकसो ने सत्तर प्रकृति बांधे, अने साणाइसुसव्वहिं के० सास्वादनादिक आगले सर्व गुणठाणे ओहो के० कर्मस्तवनी पेरें सामान्यें बंध जाणवो. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २२ ॥

प्रथम कृष्ण, नील अने कापोत, ए त्रण अशुभ लेश्यावंत जीवने ओघें एटले सामान्यें जीवस्थानादिक भेद विवक्षा कर्या विना एकसो अढार प्रकृतिनो बंध जाणवो. जे भणी आहारकशरीर तथा आहारकअंगोपांग, ए बे प्रकृतिनो बंध अशुभ लेश्या त्रण मध्यें न होय, ए बे प्रकृतिनो बंध तो अप्रमत्तगुणठाणे होय, त्यां अशुभ लेश्या न होय. अशुभलेश्या तो प्रमत्तगुणठाणा सुधी होय, त्यां ए बे प्रकृतिनो बंध नथी. अहींआं कोइएक देवता तथा नारकीने द्रव्यलेश्या शरीरवर्णरूप माने छे जे भणी ते कहे छे के सातमी नरकपृथवीयें सम्यक्त्व प्राप्ति कही अने त्यां कृष्णलेश्या द्रव्यथी कही अने श्री आवश्यकमध्यें शुभलेश्यायें सम्यक्त्व प्राप्ति कही छे तेथी एम जाणीयें छैयें जे द्रव्यलेश्या शरीररूपेंज जाणवी अने अध्यवसाय विशेष भावलेश्या ते भावपरावर्त्ते छ लेश्या होय, तेथी तेने शुभलेश्या भावपरावर्त्ते होय, एवुं कहे छे ते अयुक्त छे. जे भणी जो शरीरवर्णरूप द्रव्यलेश्या होय तो श्री भगवती सूत्रमध्यें प्रथम शतकें "नेरइयाणंभंते सव्वे समवण्णा गोयमा नो इणट्ठे समट्ठे नेरइयाणंभंते सव्वे समलेस्सा." ए बे सूत्र भिन्न करी कहेत नहीं तेथी अहींआं भावलेश्या ते कषायिक दल संबंधजन्य जीवनो अशुद्ध स्वभाव जाणवो अने भावपरावर्त्तियें छ लेश्या कही, तेनो ए अर्थ छे के जेम वैडुर्यमणि राते सूत्रे परोव्यां थकां रक्तरूप न थाय पण राती जेवी छाया देखाय, तेम कृष्णलेश्यादिकद्रव्य तेजोलेश्यादिक द्रव्यसंबंधें करी तेजोलेश्यापणे परिणमे नहीं पण आकार भावमात्र प्रतिबिंबरूपें तेजोलेश्या सरखी देखाय, तेथी सम्यक्त्व प्राप्ति सातमी नरकें [illegible] नहीं पण परमार्थे ते कृष्णलेश्याज जाणवी. एम अनध्यने शुक्ललेश्या पण तेम जाणवी. तेने द्रव्यथी जाणवी, तेम अशुभ लेश्यायें, मिथ्यात्वें, जिननाम बंधाय नहीं तेथी एकसो ने सत्तर प्रकृतिनो बंध मिथ्यात्वें जाणवो अने सास्वादनादिक गु

गुणठाणे ओघे जेम कर्मस्तवमध्यें ते प्रमाणे गुणठाणानो बंध कह्यो, ते अहीं पण लेवो. पहेले सास्वादने एकसो ने एक, मिश्रे चम्मोतेर, अविरतियें सत्योतेर, देशविरतियें सत्सठ अने प्रमत्ते त्रेसठ प्रकृतिनो बंध जाणवो. अहींयां कोइ पूछे जे चोथा गुणठाणानी आगल, सुरायुबंध केम होय ? ते भणी कृष्णादि त्रण लेश्यामांहे सम्यग्दृष्टि मनुष्य, तिर्यंच, एक देवायु न बांधे. एम श्रीभगवतीसूत्रना एकत्रीसमे शतके वरुणनागनत्तुयानो मित्र सम्यक्त्वधारी छतां पण कृष्णलेश्या माटे देवता न थयो पण मनुष्य थयो एम कह्युं छे.

तथा जे लेश्यायें आयु बांधे ते लेश्यायेंज मरण पामे अने तेज लेश्यावंत देवोमांहे उपजे तो वैमानिक देवोमध्यें अशुभलेश्या नथी, तो क्यां आवी उपजे? तेथी चोथे गुणठाणे बहोंतेर, पांचमे सडसठ, छठे त्रेसठ प्रकृति बांधे. सुरायुबंधस्वामि तिहां न पामियें, तेभणी ए वात बहुश्रुतने विचारवा योग्य छे. ॥२२॥

तेऊ निरय नवूणा, उज्जोअ चउ निरय बार विणु सुक्का ॥
विणु निरय बार पम्हा, अजिणाहारा इमा मिछे ॥ २३ ॥

अर्थ– तेऊनिरयनवूणा के० तेजोलेश्यायें नरकादिक नव प्रकृतियें ऊणो. ओघें एकसो ने अगीआर प्रकृतिनो बंध करे. उज्जोअचउ के० उद्योतादिक चार अने निरयबारविणु के० नरकत्रिकादिक बार, एवं शोल प्रकृति विना शेष एकसो ने चार प्रकृतिनो बंध ओघें सुक्का के० शुक्ललेश्यावंतने जाणवो. विणुनिरयबार के० नरकत्रिकादिक बार प्रकृति विना शेष एकसो ने आठ प्रकृति पम्हा के० पद्मलेश्यामार्गणायें बांधे अने अजिणाहाराइमा के० जिननाम तथा आहारकद्विक, ए त्रण प्रकृति वर्जीने शेष बंधप्रकृति, मिछे के० मिथ्यात्वें कहेवी.

तेजोलेश्यामार्गणायें तेजोलेश्यावंत जीवने सात गुणठाणां होय, ते त्यां ओघें एकसो अगीआर प्रकृतिनो बंध होय, जेभणी एकसो वीशमांहेथी नरकत्रिक, सूक्ष्मनाम, अपर्याप्तनाम, साधारणनाम, बेंद्रियजाति, तेंद्रियजाति, चउरिंद्रियजाति, ए नव प्रकृति न बंधाय. जेभणी नारकी अने सूक्ष्म एकेंद्रिय तथा विकलेंद्रियमध्यें तेजोलेश्यावंत देवता पण ए पांचमध्यें न उपजे, अहीं नारकीमां नारकीत्रिक, तथा सूक्ष्म एकेंद्रियमां सूक्ष्मत्रिक, तथा विकलेंद्रियमां विकलेंद्रियत्रिक, एवं नव प्रकृति विना शेष एकसो ने अगीआर प्रकृति ओघें बंधाय.

शुक्ल लेश्यावंत जीवने ओघें एकसो ने चार प्रकृतिनो बंध होय, जेभणी एकसो वीश प्रकृति मांहेथी उद्योतनाम, तिर्यंचगति, तिर्यंचानुपूर्वी, तिर्यंचायु, ए उद्योतचतुष्क तथा नरकगति, नरकानुपूर्वी, नरकायु, सूक्ष्म, अपर्याप्त, साधारण, विकलजातित्रिक,

एकेंद्रियजाति, थावरनाम, आतपनाम, ए नरकादिक बार प्रकृति. एवं शोळ प्रकृति न बंधाय. जे भणी प्रायें सहस्रार देवलोकथी उपरला घणा शुक्ललेश्यावंत देवताने ए शोळ प्रकृति न बंधाय. अहीं देवद्विक तथा वैक्रियद्विकनो बंध मनुष्य तिर्यंचनी अपेक्षाये लेवो. तथा लांतक, शुक्र अने सहस्रारना देवता शुक्ल लेश्यावंत पण तिर्यंचमांहे अवतरे, तेथी तेमने उद्योत चतुष्कनो बंध पण पामीयें, परंतु अहींआं विवक्षो नथी तेथी जाणीयें छेयें के आनंतादिकना देवनेज शुक्ललेश्या लेखववी. तेवारें ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय बे, मोहनीय छवीश, आयुनी बे, नामनी त्रेपन, गोत्रनी बे अने अंतरायनी पांच, एवं एकसो ने चार प्रकृतिनो बंध ओघें होय.

नरकत्रिक, सूक्ष्म, अपर्याप्त अने साधारण- ए सूक्ष्मत्रिक, विकलजातित्रिक, एकेंद्रियजाति, स्थावर अने आतप, ए बार प्रकृतिनो बंध पद्मलेश्यावंतने न होय जे भणी नारकी तथा सूक्ष्मत्रिक एकेंद्रियजाति अने विकलेंद्रियमध्यें पद्मलेश्या न होय. तेथी तत्प्रायोग्य ए बार प्रकृति अहीं न बंधाय तथा पद्मलेश्यावाला सनत्कुमारादिक देवलोकना देवता चवीने, एकेंद्रियमध्यें न उपजे, तेथी शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, वेदनीय बे, मोहनीय छवीश, आयुनी त्रण, नामनी छपन, गोत्रनी बे अने अंतरायनी पांच, एवं एकसो ने आठ प्रकृति ओघें बांधे.

तेमांहे जिननाम, आहारकशरीर अने आहारकअंगोपांग, ए त्रण प्रकृति सम्यक्त्व चारित्र प्रत्ययिक भणी मिथ्यात्व गुणठाणे न बंधाय, तेथी एकसो ने आठ प्रकृतिमांहेथी त्रण प्रकृति टळे, तेवारें एकसो ने पांच प्रकृति पद्मलेश्यावंतने मिथ्यात्वगुणठाणे बंधाय.

तेमांहेथी मिथ्यात्व प्रत्ययिक नपुंसकवेद, मिथ्यात्वमोहनीय, हुंडसंस्थान, छेवठुं संघयण, ए चार प्रकृति न बंधाय, तेवारें शेष एकसो ने एक प्रकृति, सास्वादने बंधाय अने मिश्रें चम्मोतेर, अविरतियें सत्योतेर, देशविरतियें शडशठ, प्रमत्तें त्रेशठ अने अप्रमत्तें ओगणसाठ, अठावन. इत्यादिक पूर्वली परें बंधस्वामित्व लेवुं.

शुक्ललेश्यायें जिननाम अने आहारकद्विक विना शेष एकसो ने एक प्रकृति मिथ्यात्वें बंधाय. ते नपुंसकादिक चउ कहीने शेष सत्ताणुं प्रकृति, सास्वादने बंधाय. बीजा कर्मग्रंथें सास्वादन गुणठाणे एकसो ने एक प्रकृतिनो बंध कह्यो छे तेमांहेथी उद्योतादिक चार प्रकृति शुक्ललेश्यावालाने ओघेंज न बंधाय माटे ते अहीं न कही तेथी ते काढीयें. तेवारें शेष सत्ताणुं प्रकृति शुक्ललेश्यायें सास्वादन गुणठाणे बंधाय, अने मिश्रें चम्मोतेर, अविरतियें सत्योतेर, देशविरतियें शडशठ, प्रमत्तें त्रेशठ, अप्रमत्तें ओगणसाठ, अठावन; अनिवृत्तियें अठावन, छपन, छवीश; निवृत्तियें बावीश, एकवीश,

वीश, उंगणीश, अढार; सूक्ष्मसंपरायें सत्तर; उपशांत मोहें एकनो वंध जाणवो. एवं सत्तावन मार्गणा द्वारें वंधस्वामित्व कह्युं. ॥ २३ ॥

सव्व गुण जवसन्निसु, उंहु अजवा असन्नि मिछिसमा ॥
सासणि असन्नि सन्निव, कम्मणजंगो अणाहारे ॥ २४ ॥

अर्थ– जवसन्निसु के० जव्य अने संज्ञी, ए वे मार्गणाने विषे सव्वगुण के० सर्वे गुणठाणां होय. त्यां प्रकृतिनो वंध, उंहु के० उंघनी पेरें कहेवो, अने अजवाअसन्नि के० अजव्यमार्गणायें अने असंज्ञिमार्गणायें तो मिछिसमा के० मिथ्यात्वगुणठाणा सरखा वंध कहेवा, अने सासणि के० सास्वादने असन्नि के० असंज्ञी ने सन्निव के० संज्ञीनी पेरें वंध कहेवो, तथा अणाहारे के० अणाहारीने विषे कम्मणजंगो के० कार्मणकाययोगीनो जांगो कहेवो. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २४ ॥

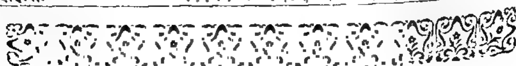
हवे पारिणामिकजावनिष्पन्न जव्याजव्य मार्गणामध्यें जव्यमार्गणायें तथा क्षायोपशमिकजाव निष्पन्न मनोविज्ञानवंत ते संज्ञी जीव, तेनुं वंधस्वामित्व कहे ठे. जव्यजीवमध्यें तथा संज्ञीया जीवमध्यें सर्वे चौदे गुणठाणां पामीयें. त्यां वंधस्वामित्व उंघें के० वीजा कर्मग्रंथें जेम कह्युं तेमज लेवुं. एटले उंघें एकसो विश, मिथ्यात्वें एकसो सत्तर, सास्वादने एकसो ने एक, मिश्रे चम्मोतेर, अविरतियें सत्योतेर, देशविरतियें शडशठ, प्रमत्ते त्रेशठ, अप्रमत्ते उंगणशाठ, अठावन; निवृत्तियें अठावन्न, ठपन्न, ठवीश, अनिवृत्तियें वावीश, एकवीश, वीश, उंगणीश ने अढार; सूक्ष्मसंपरायें सत्तर, उपशांतमोहें एक, क्षीणमोहें एक, सयोगीयें एक अने अयोगी अवंधक, अहींआं द्रव्यमनने संवंधें संज्ञीउं लेवो, अन्यथा वार गुणठाणां लाजे. सिद्धांतमांहे केवलीने जावमन नथी तेमाटे नोसंज्ञी, नोअसंज्ञी, कह्या ठे, ते अजिप्रायें तो संज्ञीने वार गुणठाणां घटे, पण अहिंआं केवलीने द्रव्यमन ठे ते विवक्षायें संज्ञी कह्यो.

अजव्यजीवने तथा मनोविज्ञानरहित असंज्ञीआ जीवने सम्यक्त्व चारित्र न होय. तेथी तत्प्रत्ययिक जिननाम तथा आहारकद्विक, ए त्रण प्रकृति न वंधाय. वाकी एकसो सत्तर प्रकृतिनो वंध, उंघें तथा मिथ्यात्वें होय. ते मांहे अजव्यने एकज मिथ्यात्व गुणठाणुं होय, वीजां गुणठाणां न होय, अने असन्निया एकेंद्रियथी मांमी पंचेंद्रियतिर्यंच पर्यंत तिर्यंचमध्यें सम्यक्त्व वमतां थकां एवा पण कोइ जीव अवतरे, तेथी तेउंमां अपर्याप्तावस्थायें सास्वादनपणुं पण पामीयें, तेथी असन्नीआने सास्वादनगुणठाणे सन्नीआनी पेरें सास्वादननो वंध कहेवो. एटले एकसो ने एक प्रकृतिनो वंध कहेवो, पण अहींआं विचारवा योग्य ठे. जे जणी असन्नीआने अपर्याप्तावस्थायें कार्म्मण तथा औदारिक मिश्रयोग होय, ते योगमध्यें तो सास्वादनगुणठाणे ठन्नुं

मार्गणा.	गुण १४	ओघ बंध	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
नरकगती.	४	१०१	१००	९६	७०	७२										
रत्नप्रभादि. ३	४	१०१	१००	९६	७०	७१										
पंकप्रभादि. ३	४	१००	१००	९६	७०	७१										
तमतमप्रभा.	४	९९	९६	९१	७०	७०										
तिर्यंचपर्याप्त.	५	११७	११७	१०१	६९	७०	६६									
तिर्यंचअपर्याप्त.	१	१०९	१०९													
मनुष्यपर्याप्त.	१४	१२०	११७	१०१	६९	७१	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१	१	
मनुष्यअपर्याप्त.	१	१०९	१०९													
देवगति.	४	१०४	१०३	९६	७०	७२										
भवनव्यंतरज्योतिष्य.	४	१०३	१०३	९६	७०	७१										
सौधर्म ईशान.	४	१०४	१०३	९६	७०	७२										
सनत्कुमारादि. ६	४	१०१	१००	९६	७०	७२										
आनतादि ४ नवग्रैवेयक	४	९७	९६	९२	७०	७२										
अनुत्तरविमान एक चोथुं गुणठाणुं.	१	७२				७२										
एकेंद्रिय.	२	१०९	१०९	९६/९४												
बेंद्रिय.	२	१०९	१०९	९६/९४												
तेंद्रिय.	२	१०९	१०९	९६/९४												
चौरिंद्रिय.	२	१०९	१०९	९६/९४												
पंचेंद्रिय.	१४	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१	१	
पृथ्वीकाय.	२	१०९	१०९	९६/९४												
अप्काय.	२	१०९	१०९	९६/९४												
तेउकाय.	१	१०५	१०५													
वाउकाय.	१	१०५	१०५													
वनस्पतिकाय.	२	१०९	१०९	९६/९४												
त्रसकाय.	१४	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१	१	
मनोयोग. ४	१३	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१	१	
वचनयोग. ४	१३	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१	१	

मार्गणा.	गुण ठाण	ओघ बंध	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
औदारिककाय योग.	१३	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१	१	
औदारिकमिश्रकाय योग.	४	११४	१०९	९४		७५										
वैक्रियकाय योग.	४	१०४	१०३	९६	७०	७२										
वैक्रियमिश्रकाय योग.	३	१०२	१०१	९४		७१										
आहारककाय योग.	१	६३						६३								
आहारकमिश्रकाय योग.	१	६३						६३								
कार्मणकाय योग.	४	११२	१०७	९४		७५									१	
स्त्रीवेद.	९	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२					
पुरुषवेद.	९	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२					
नपुंसकवेद.	९	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२					
अनंतानुबंधी.	२	११७	११७	१०१												
अप्रत्याख्यानावरण.	४	११८	११७	१०१	७४	७७										
प्रत्याख्यानावरण.	५	११८	११७	१०१	७४	७७	६७									
संज्वलन ३.	९	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२					
संज्वलनलोभ.	१०	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७				
मतिज्ञानी.	९	७९				७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१		
श्रुतज्ञानी.	९	७९				७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१		
अवधिज्ञानी.	९	७९				७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१		
मनःपर्यवज्ञानी.	७	६५						६३	५९	५८	२२	१७	१	१		
केवलज्ञानी.	२	१													१	
मतिअज्ञानी.	३	११७	११७	१०१	७४											
श्रुतअज्ञान.	३	११७	११७	१०१	७४											
विभंगअज्ञान.	३	११७	११७	१०१	७४											
सामायिकचारित्र.	४	६५						६३	५९	५८	२२					
छेदोपस्थापनीयचारित्र.	४	६५						६३	५९	५८	२२					
परिहारविशुद्धिचारित्र.	२	६५						६३	५९							
सूक्ष्मसंपरायचारित्र.	१	१७										१७				
यथाख्यातचारित्र.	४	१											१	१	१	
देशविरतिचारित्र.	१	६७					६७									

मार्गणा	गुण १४	ओघ बंध	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
असंजत.	४	११८	११७	१०१	७४	७७										
चक्षुदर्शन.	१२	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१		
अचक्षुदर्शन.	१२	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१		
अवधिदर्शन.	९	७९				७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१		
केवलदर्शन.	२	१													१	
कृष्णलेश्या.	४	११८	११७	१०१	७४	७७										
नीललेश्या.	४	११८	११७	१०१	७४	७७										
कापोतलेश्या.	४	११८	११७	१०१	७४	७७										
तेजोलेश्या.	७	१११	१०८	१०१	७४	७७	६७	६३	५९							
पद्मलेश्या.	७	१११	१०८	१०१	७४	७७	६७	६३	५९							
शुक्ललेश्या.	१३	१०४	१०१	९७	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१	१	
भव्य.	१४	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१	१	
अभव्य.	१	११७	११७													
उपशमिक.	८	७७				७५	६६	६२	५८	५८	२२	१७	१			
सास्वादन.	१	१०१	१०१													
क्षायोपशमिक.	४	७९				७७	६७	६३	५९							
क्षायिक.	११	७९				७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१	१	
मिश्र.	१	७४			७४											
मिथ्यात्व.	१	११७	११७													
संज्ञी.	१४	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१	१	
असंज्ञी.	२	११७	११७	१०१												
आहारी.	१३	१२०	११७	१०१	७४	७७	६७	६३	५९	५८	२२	१७	१	१	१	
अणाहारी.	५	११२	१०७	९४	७५											

॥ अथ ॥

बालावबोधसहित षडशीतिकाख्य चतुर्थकर्मग्रंथः प्रारभ्यते ॥

॥ तत्र ॥

॥ आदौ बालावबोधकारप्रणीत मंगलाचरणम् ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

प्रणिधाय परं तेजो, जीव गुणमार्गणाचलितरूपम्॥
षडशीतिके टवार्थं, लिखाम्यहं मुग्धबोधाय ॥ १ ॥

॥ मूल गाथा ॥

नमिअ जिणं जिअ मग्गण, गुणठाणु वउग जोग ले-
साउं ॥ बंध प्पबहु भावे, संखिज्जाइ किमवि वुछं ॥ १॥

अर्थ—नमिअजिणं के० नमिने जिन प्रत्यें एक जिअ के० जीवस्थानक, बीजुं मग्गण के० मार्गणा द्वार, त्रीजुं गुणठाण के० गुणस्थानक, चोथुं उवउग के० उपयोग, पांचमुं जोग के० योग द्वार, ठहुं लेसाउं के० लेश्या द्वार, सातमुं बंध के० बंध द्वार, आठमुं अप्पबहू के० अल्पबहुत्व द्वार, नवमुं भावे के० भाव द्वार, दशमुं संखिज्जाइ के० संख्यातादिक एटले संख्याता ११ असंख्याता १२ अनंतानो विचार, किमविवुछं के० कांइक कहीश. ॥

जिन श्रीवीतराग देवप्रत्यें नमस्कार करीने १ चौद जीवस्थानकें विचार, २ मार्गणास्थानविचार, ३ गुणठाणानो विचार, ४ उपयोग एटले जीवलक्षणभेद, तेनो विचार, ५ योग एटले करणवीर्य ते मनवचनादिक जाणवा, तेनो विचार, ६ लेश्या एटले द्रव्यकपायसाथें जीवनो परिणामविशेष, जेम नीला पीलादिक द्रव्यसंबंधें स्फटिकनुं रूप नीलु पीलु कहेवाय, तेम कषायादिक संबंधें जीवनो जे अशुद्ध शुद्धस्वभाव, ते कृष्णलेश्यादिक कहेवाय, तेनो विचार, ७ बंधहेतु जे मिथ्यात्वादिक सत्तावन, तेनो विचार, ८ अल्पबहुत्व एटले कोण कोणथी अल्प अने घणा, तेनो विचार, ए भाव एटले उपशमादिक पांच तथा ठ, तेनो विचार, १० संख्यातादिक एटले संख्याता नव आदि शब्दथकी असंख्याता नव अने अनंता नव, तेनो विचार, ए दश द्वार. ए दश द्वारें कांइक थोमोएक अर्थविचार कहीशुं. एटले मंदमति जीवने बोध थवा माटे कहीशु. ॥ १ ॥

हवे उक्तमार्गणादिक, सहु जीवने होयछे, ते जणी त्यां प्रथम जीवनेदें प्रतिद्वार कहेवाने अर्थें गाथा कहे छे.

नमिअ जिणं वत्तवा, चउदस जिअठाणएसु गुणठा-
णा ॥ जोगुवर्जगो लेसा, बंधोदर्ज दीरणा सत्ता ॥ १ ॥
पाठांतरं ॥ चउदस जिअठाणेसु, चउदस गुणठाणगाणि
जोगाय ॥ उवर्जग लेस बंधो, दर्जदीरण संत अठपए ॥ १ ॥

अर्थ–नमिअजिणं के० जिनने नमस्कार करीने वत्तवा के० वक्तव्या एटले ए कं[illegible] कहेवा. चउदसजिअठाणएसु के० चौद जीवस्थानकनेविषे गुणठाणा के० प[illegible] गुणठाणां, जोग के० बीजा योग, उवर्जगो के० त्रीजा उपयोग, लेसा के० चोथी लेश्या, बंध के० पांचमो मूलप्रकृतिनो बंध, उदर्ज के० छठो उदय, दीरणा के० सातमी उदी-रणा, सत्ता के० आठमी सत्ता, ए आठ द्वार कहीशुं ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ १ ॥

हवे पाठांतर गाथानो अर्थ कहेछे. चउदसजिअठाणेसु के० दश द्रव्यप्राण अ[illegible] ज्ञानादिक जावप्राणने धरे, तेने जीव कहीयें, ते जीवना चौद नेदनेविषे गुणठा-णादि आठ प्रतिद्वारनो विचार कहीशुं. ते आठ प्रतिद्वारनां नाम कहे छे. [illegible] चउदसगुणठाणगाणि के० मिथ्यात्वादिक चौद गुणठाणां मांहेलां कयां गुणठाणां कया जीवस्थानकें होय ? ए प्रथम प्रतिद्वार. बीजो अर्थ, गुण जे ज्ञानादिक तेनी शुद्धि अविशुद्धिनां ठाम, अध्यवसाय विशेष ते कहीशुं. बीजो जोगाय के० मन वचन अने काया संबंध जन्य जीव, एटले जे प्रदेशनुं चलाचलकरणवीर्य ते योग कहीयें, ते कया जीव स्थानकें केटला योग होय ? ते कहीशुं. ए बीजुं प्रतिद्वार. त्रीजुं उवर्जग के० उपयोग जे जीवनुं बोधस्वरूप, ते कया जीवस्थानकें केटलां होय? ए त्रीजुं प्रतिद्वार. चोथुं लेस के० कृष्णादिक लेश्या मांहेली कया जीवस्थानकें केटली होय ? ते चोथुं प्रतिद्वार. पांचमुं बंध के० कया जीवने केटलां बंधस्थानक होय? ते पांचमुं प्रतिद्वार. छठुं उदर्ज के० कयां जीवस्थानकें केटलां उदयस्थानक होय? ते छठुं प्रतिद्वार. सातमुं दीरण के० कया जीवस्थानकें कयां कयां उदीरणास्थानक होय? ते सातमुं प्रतिद्वार. आठमुं संत के० कया जीवने कया मूल आठ कर्ममांहेला केटला केटला कर्मनी सत्ता होय ? ते आठमुं प्रतिद्वार. अठपए के० ए आठ प्रतिद्वार चौद जीव नेदद्वारें विवरशुं. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ १ ॥

गमज ए. जीवभेदगति इंडियादिक भेदें करी भिन्न करतां चतुर्विध पंचविधादिक होय, तेनी मार्गणा विचारणानां मूल द्वार चौद बे, तेने विषे ब प्रतिद्वार कहे बे. ॥

तह मूल चउद मग्गण, ठाणेसु बासठि उत्तरेसु च ॥
जिअ गुणजोगु वउंगा, लेस प्पबहुं च बहाणा ॥ ३ ॥
पाठांतरं ॥ चउदस मग्गणठाणेसु, मूलपएसु बिसठि इ-
अरेसु ॥ जिअगुणजोगुवउंगा, लेसप्पबहुत्तबत्तहाणा ॥ ३ ॥

अर्थ—तह के० तेमज वली मूलचउदमग्गणठाणेसु के० मूल चौद मार्गणास्थानकने विषे अने बासठिउत्तरेसुच के० उत्तर बाशठ मार्गणा स्थानने विषे जिअ के० एक जीवभेद, गुण के० बीजां गुणठाणां, जोग के० त्रीजा योग, उवउंगा के० चोथा उपयोग, लेस के० पांचमी लेश्या, अप्पबहुंच के० बहुं अल्पबहुत्व, बहाणा के० ए ब स्थानक कहीशुं. ॥ ३ ॥

हवे पाठांतर गाथानो अर्थ कहे बे. मूलपएसु के० मूलपदें, चउदसमग्गणठाणेसु के० गति, इंडियादिक मूल चौद मार्गणानां स्थान तेने विषे तथा बिसठिइअरेसु के० गत्यादिक मूलमार्गणाना अवांतर भेद बाशठ, जेम गतिचार, इंडिय पांच, इत्यादिकनां नाम आगल ग्रंथकर्त्ता पोतेंज कहेशे. तेथी अहींआं नथी लख्यां, ते कइ कइ मार्गणायें केटला केटला जिअ के० जीवभेद होय ? ते कहेवानुं प्रथम द्वार, तथा गुण के० कइ कइ मार्गणायें केटलां केटलां गुणठाणां होय ? ते कहेवानुं बीजुं द्वार, तथा जोग के० कइ कइ मार्गणायें केटला योग होय ? ते कहेवानुं त्रीजुं द्वार, तथा उवउंगा के० कइ कइ मार्गणायें केटला केटला उपयोग होय ? ते कहेवानुं चोथुं द्वार, तथा लेस के० कइ कइ मार्गणायें केटली केटली लेश्या होय ? ते कहेवानुं पांचमुं द्वार, तथा अप्पबहुत्त के० सहु मार्गणायें कोण अल्प, कोण बहु ? ए कहेवानुं बहुं द्वार, बहाणा के० ए ब विचारस्थानक बाशठ मार्गणायें विवरी कहीशुं॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३ ॥

॥ हवे ए मार्गणाद्वार स्थितजीव गुणठाणी होय, तेथी गुणठाणाद्वारें प्रति दश द्वार कहेशे, ते कहे बे. ॥

चउदस गुणेसु जिअजो, गु वउंग लेसाय बंधहेऊय ॥
बंधाइअ चउ अप्पा, बहुं च तो भाव संखाई ॥ ४ ॥
पाठांतरं ॥ चउदस गुणठाणेसु, जिअ जोगुवउंग लेस्स बं-
धाय ॥ बंधुदयु दीरणाउ, संतप्प बहुत्त दसठाणा ॥ ४ ॥

अर्थ–चउदसगुणेसु के० वली चौद गुणठाणाने विषे जिअ के० १ जीवना नेद, जोग के० २ योग, उवर्ठग के० ३ उपयोग, लेसाय के० ४ लेश्या, बंधहेऊय के० ५ बंधहेतु, बंधाइअचउ के० बंधादि चार, एटले बंध, उदय, उदीरणा अने सत्ता, एवं नव. अप्पाबहुंच के० १० एनुं अल्पबहुत्व तो के० तेवार पठी जावसंखाई के० ११ ज्ञाव अने १२ संख्यातादिकनो विचार कहीशुं, ए त्रण द्वारें करी तथा त्रण प्रक्षेप गाथा अने त्रण पाठांतर गाथायें करी जे द्वार कह्यां, ते अनुक्रमें कहेशे. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४ ॥

हवे पाठांतर गाथानो अर्थ कहे ठे. चउदसगुणठाणेसु के० जो पण जीवना असंख्याता अध्यवसायस्थानकने नेदें असंख्य गुणस्थानक होय ठे, तो पण स्थूल व्यवहारें चौद गुणठाणां कह्यां ते चौद गुणठाणाने विषे जिअ के० कया कया गुणठाणे केटला जीवनेद पामीयें ? ते कहेवानुं प्रथम द्वार, जोग के० कया कया गुणठाणे केटला योग पामीयें ? ते कहेवानुं बीजुं द्वार, उवर्ठग के० कया गुणठाणे केटला उपयोग पामीयें ? ते कहेवानुं त्रीजुं द्वार, तथा लेस्स के० कया गुणठाणे केटली लेश्या पामीयें ? ते कहेवानुं चोथुं द्वार, बंधाय के० कया गुणठाणे केटला मिथ्यात्वादि बंधहेतु पामियें ? ते कहेवानुं पांचमुं द्वार, तथा बंध के० कया गुणठाणे केटला कर्मना बंधस्थानक पामीयें ? ते कहेवानुं ठ्ठुं द्वार, तथा उदय के० कया गुणठाणे केटला कर्मनां उदयस्थानक पामीयें ? ते कहेवानुं सातमुं द्वार, तथा उदीरणाउ के० कया गुणठाणे केटला कर्मनी उदीरणानां स्थानक पामीयें ? ते कहेवानुं आठमुं द्वार, तथा संत के० कया गुणठाणे केटला कर्मनी सत्ता पामीयें ? ते कहेवानुं नवमुं द्वार, तथा अप्पबहुत्त के० चौदें गुणठाणे वर्त्तता जीवोनुं अल्पबहुत्व कहेवानुं दशमुं द्वार, दसठाणा के० ए दश स्थानक एटले दश बोलनो विचार चौद गुणठाणे विवरीशुं. ॥ ४ ॥

हवे प्रथम जीवना चौद नेद जाण्या विना मार्गणास्थान गुणस्थानादिक नेद जाण्या न जाय, जे नणी मार्गणादिक नेदें जीवतत्त्वनुं विचारवुं, तेनणी स्थूलव्यवहारनयें जीवना चौद नेद ठे, ते कहे ठे.

द्वार गाहार्ठ ॥ अथ जीवस्थानान्याह ॥ इह सुहुम बायरेगिं, दि बि ति चउ असन्नि सन्नि पंचिंदी ॥ अपजत्ता पज्जत्ता, कम्मेण चउदस जिअठाणा ॥ ५ ॥

अर्थ–इह के० आ जगत्मांहे आवी रीतें विचारतां जीवना चौद नेद थाय. १ सुहुम के० सूक्ष्मनामकर्मना उदयथी सूक्ष्मशरीरधारी, सर्वलोकमांहे व्यापी रह्या एवां जे पृथ्वी, पाणी, तेउ, वाउ अने वनस्पति. ए पांच जातिना जीव व्यवहार अयोग्य

गंच थावर ते प्रथम सूक्ष्म एकेंद्रिय कहीयें, अने बायरेगिंदि के० बादरनामना उदयथी बादर व्यवहारयोग्यशरीरधारी पांच थावर, ते बीजा बादर एकेंद्रिय कहीयें. बि के० त्रीजा जे स्पर्शन अने रसन ए बेंद्रियने धारे, ते बेंद्रियसंख्यादिकने कहीयें, ति के० चोथा स्पर्शन, रसन अने घ्राण, ए त्रण इंद्रिय ठे जेने ते तेंद्रिय कहीयें, चउ के० पांचमा स्पर्शन, रसन, घ्राण अने चक्षु, ए चार इंद्रियने जे धारे, तेने चौरिंद्रिय कहीयें. असन्नि के० ठठा पांचेंद्रिय पूर्ण होय, पण ठहुं मन न होय, तेने असन्निआ पंचेंद्रिय संमुर्छिम, मनुष्य, तिर्यंच जीव कहीयें, अने सातमा सन्निपंचिंदी के० जेने मन सहित पंचेंद्रिय होय, ते सन्निआ पंचेंद्रिय गर्भज मनुष्य, तिर्यंच तथा उपपातिक देव, नारकी जीव जाणवा. ए सात नेद अपजत्ता के० अपर्यासा. तेमज सात नेद पज्जत्ता के० पर्यासा. एवा कम्मेण के० अनुक्रमें ए पर्यासाऽपर्यासा थइने चउदसजिअठाणा के० चौद जीवनां स्थानक एटले नेद, सर्व संसारी जीवना होय. ॥इति०॥५॥

त्यां एकेंद्रियने १ आहार, २ शरीर, ३ इंद्रिय, ४ श्वासोश्वास, ए चार पर्याप्ति पहेले समयें करवा मांडे. ते ज्यां सुधी पूरी न थाय, त्यां सुधी अपर्यासा कहीयें, अने ते चारे पूरी कस्या पठी पार्यासा कहीयें. एम बेंद्रिय, तेंद्रिय, चौरिंद्रिय अने असन्निउ पंचेंद्रिय, ए चार जातिना जीव, आहार, शरीर, इंद्रिय, श्वासोश्वास अने नापा, ए पांच पर्याप्ति सायें आरंने, ते ज्यां सुधी पूरी न करे त्यां सुधी ते चारने अपर्यासा कहीयें, अने पांचे पर्याप्ति पूरी कस्या पठी पर्यासा कहीयें. तेमज ए पांच पर्याप्ति आरंनी, पूरी नथी करता त्यां सुधी सन्निया पंचेंद्रिय अपर्यासा कहीयें, अने ए ठ पर्याप्ति पूरी कस्या पठी पर्यासा कहीयें. हवे ते अपर्यासा वली बे नेदें ठे. एक तो आरंनी पर्याप्ति पूरी कस्या विनां मरे ते लब्धिअपर्यासा कहीयें. अने ज्यां सुधी पर्याप्ति पूरी नथी करी, त्यां सुधी तेने करण अपर्यासा कहीयें. तेमांहे पण प्रथमनी त्रण पर्याप्ति पूरी कस्या विना कोइ जीव मरे नहीं. कारणके आहारपर्याप्ति, शरीरपर्याप्ति अने इंद्रियपर्याप्ति पूरी कस्या विना तो परनवनुं आयु पण न बंधाय, तो ते आयु बांध्या विना क्यां जइ उपजे? तेमाटे ए त्रण नियतपर्याप्ति अहींआं अपर्यासकरण विवक्षायें जाणवी. एम चोद नेद जीवना कह्या. अने ए जे चौद नेद जीवना कह्या ते गुणठाणा विना न होय, जे नणी ज्ञानादिक गुणना वृद्धिहानीनेदें गुणठाणानेद कहेवाय, अने ज्ञानादिक गुणशून्य आत्मा होय तो द्रव्य न कहेवाय, तेमाटे जे गुणनो आश्रय ते द्रव्य कहीयें ॥ इति समुच्चयार्थः

ते ज्ञानादिगुण ज्यां परम एटले उत्कृष्ट हीणा पामीयें ते मिथ्यात्व गुणठाणुं जाणवुं. एम चढते चढते गुणठाणे चौद गुणठाणावर्त्ति सर्वजीवनेदें गुणठाणां कहीयें ठयें.॥

॥ अथ जीवस्थानेषु गुणस्थानान्याह ॥

वायर असन्नि विगले, अपज्जि पढम विअ सन्नि अ-
पजत्ते ॥ अजय जुअ सन्निपज्जे, सवगुणा मिछसेसेसु ॥ ६ ॥

अर्थ—वायर के० बादरएकेंद्रिय, असन्नि के० असंज्ञिपंचेंद्रिय, विगले के० विकलें-
द्रिय त्रण, अपज्जि के० ए पांच अपर्याप्ताने पढमविअ के० पहेलुं अने बीजुं गुणठाणुं
होय, अने सन्निअपजत्ते के० सन्निया पंचेंद्रिय अपर्याप्ताने अजयजुअ के० अविरति
गुणठाणा सहित त्रण गुणठाणां होय, अने सन्निपज्जे के० सन्निपंचेंद्रियपर्याप्ताने सव-
गुणा के० सर्वगुणठाणां होय, तथा सेसेसु के० शेष सर्व जीवने मिछ के० मिथ्यात्व
गुणठाणुं जाणवुं ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ६ ॥

बादर, एकेंद्रिय, पृथ्वी, अप अने प्रत्येक वनस्पतिमांहे तथा बीजा असंज्ञि
पंचेंद्रिय तिर्यंच तथा विकलेंद्रिय, ते बेंद्रिय, तेंद्रिय, अने चोरिंद्रिय, ए पांच अप-
र्याप्त जीवभेदें पहेलुं मिथ्यात्व अने बीजुं सास्वादन ए बे गुणठाणां होय. तेमांहे प-
सास्वादन गुणठाणुं करणअपर्याप्तानेज होय, अने पहेलुं गुणठाणुं लब्धिअ-
पर्याप्ता तथा करणअपर्याप्ता ए बेहुने होय. जे जणी सम्यक्त्ववमतो जीव,
पूर्वोक्त ए पांच करण अपर्याप्तामांहेज अवतरे पण लब्धिअपर्याप्ता पांचमध्ये
अवतरे, तेथी तेमांहे सास्वादनपणुं न संजवीयें. तथा बादर अपर्याप्त तेउ, वाउमध्ये
अने पांच सूक्ष्ममध्ये तो सम्यक्त्व वमतो पण कोइ जीव आवी उपजे नहीं, तेथी
तेने मिथ्यात्वगुणठाणुंज होय, ए पांच जेदें गुणठाणां कह्यां.

तथा संज्ञी पंचेंद्रिय अपर्याप्ता जीवभेदमध्ये तो एक मिथ्यात्व, बीजुं सास्वादन
अने त्रीजुं अविरतिसम्यक्दृष्टि, ए त्रण गुणठाणां संजवे, केमके परजवथी कोइ जीव
सम्यक्त्व सहित ए संज्ञी पंचेंद्रियमांहे आवी अवतरे, तेने अपर्याप्तावस्थायें अवि-
रति चोथुं गुणठाणुं होय. तथा जे जीव सम्यक्त्व वमतो एमांहे अवतरे, तेने
शरीरपर्याप्ति पूर्ण कस्या पहेलुं सास्वादनगुणठाणुं होय. ए बे विना शेष जीवने
मिथ्यात्वगुणठाणुं होय, लब्धि अपर्याप्ता सन्निया पंचेंद्रिय जीवने एकज मिथ्यात्व-
गुणठाणुं होय.

मानमा सन्निया पंचेंद्रियपर्याप्ता ए जीवभेदें मिथ्यात्वथी मांमीने अयोगी पर्यं-
तनें चौदे गुणठाणां संजवे, केम के मनुष्य पण सन्निया पंचेंद्रिय छे तेने चौदे गु-
णठाणां होय तथा केवली पण द्रव्य मनसंबंधें सन्नि कह्यो, तेथी चौदां ए गुणठाणां
ए मनुष्यनां जाणवां. समस्त ए कह्या जे सात जीवभेद तेथी शेष रह्या जे सूक्ष्म
एकेंद्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता बेंद्रियपर्याप्ता, तेंद्रियपर्याप्ता, चोरिंद्रियपर्याप्ता,

असन्निपंचेंड्रियपर्यासा, बादरएकेंड्रियपर्यासा, ए सात जीवन्नेदें मिथ्यात्वगुणगाणुं होय. ए रीतें चौद जीवन्नेदने विषे चौद गुणगाणां कह्यां.

ते पठी तेहीज जीव ए गुणगाणे रह्या ठता मन, वचन, अने कायाना व्यापाररूप योगें करी कर्म बांधे, तेन्नणी योगद्वार जीवन्नेदें विवरीयें ठेयें. ॥ ६ ॥

हवे जीवन्नेदें योग संख्या कहेठे.

अथ योगानाह ॥ अपजत्त ठक्कि कम्मुर, लमीस जोगा अ-
पज्ज सन्नीसु ॥ ते सविउवमीसएसु, तणु पजेसु उरलमंन्ने ॥ ७ ॥

अर्थ–अपजत्तठक्कि के० अपर्यासा ठ जीव न्नेदने विषे कम्मुरलमीसजोगा के० औदारिक कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग होय, अने अपज्जसन्नीसु के० अपर्यासा, सन्निया पंचेंड्रियने विषे ते के० ते पूर्वला बे योगने विउविमीस के० वैक्रियमिश्रें स के० सहित करतां त्रण योग होय. एसुतणुपज्जेसु के० एमां वली शरीर पर्यासानेविषे उरलमन्ने के० औदारिक योग कोइएक आचार्य माने ठे ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ७ ॥

सन्निआ अपर्यासा विना बीजा ठ जे एकेंड्रियादिक अपर्यासा जीव न्नेद ठे, तेने एक कार्म्मण अने बीजुं औदारिक कार्म्मण सार्थे मिश्र, ए बे योग संन्नवियें; केमके औदारिक शरीरी एकेंड्रिय होय, तेथी तेने परन्नवथी आवतां विचालें कार्म्मण शरीर होय, तेमाटे त्यां कार्म्मणयोग होय अने अवतस्या पठी ज्यांसुधी पर्यासि पूरी न करे, त्यांसुधी कार्म्मणपुद्गलें करी औदारिक पुद्गलमिश्र होय, तेथी मिश्रें पुद्गलने उपष्टंन्ने जीवनुं जे करणवीर्य, ते औदारिकमिश्रयोग जाणवो. ए ठ अपर्यासालब्धि तथा करण ए बेहु प्रकारना लेवा. ए ठ जीवन्नेदें योग कह्या.

अपर्यासा, सन्नीआ, पंचेंड्रियने विषे बे योग पूर्वली परें लेवा, अने त्रीजो वैक्रियमिश्रयोग पण होय, जे न्नणी सन्नीआ पंचेंड्रियमांहे देवता तथा नारकी पण आवी गया, तेमने तो वैक्रियशरीर पण करवुं ठे. तेथी ते कार्म्मणपुद्गल वैक्रिय सार्थे मिश्र करे, तेथी तेने परन्नवथी आवतां रस्तामांहे कार्म्मणयोग होय अने ठ पर्यासि आरंन्या पठी ज्यांसुधी पूरी न करे त्यांसुधी वैक्रियमिश्रयोग होय. ए बे योग थाय अने मनुष्य तथा तिर्यचनी अपेक्षायें त्रीजो औदारिकमिश्रयोग पण लेवो. ए रीतें त्रण योग होय. अहींआं मतांतर देखाडे ठे. कोइएक आचार्य, शरीरपर्यासि पूरी कस्या पठी शेष पर्यासायें करी अपर्यासाने औदारिकयोग माने ठे. तेथी तेना मतें देवता अने नारकीने पण शरीरपर्यासि कस्या पठी वैक्रिय-

योग मानवो जोइयें, तो तेना मतें सन्निआ अपर्याप्ताने विषे १ औदारिक, २ औदारिकमिश्र, ३ वैक्रिय, ४ वैक्रियमिश्र, ५ कार्म्मणयोग, ए पांच योग संजवे. तथा श्रीशीलांकाचार्यने मतें चार योग होय, जे जणी ए ठ जेद, अपर्याप्ता जे कह्या ते लब्धिथी अपर्याप्ता पण लेवा, अने देवता तथा नारकी तो लब्धि अपर्याप्ता न होय, तेथी चार योग सन्निआ अपर्याप्ताने होय. ॥ ७ ॥

सवे सन्निपजत्ते, उरलं सुहुमे सजासु तं चउसु ॥ बायरि स- विउवि ड्गं, (अथोपयोगानाह) ॥ पजसन्निसु बार उवउंगा ॥ ८ ॥

अर्थ—सवेसन्निपजत्ते के० संज्ञी पंचेंड्रियपर्याप्ताने सर्व पंदर योग होय, अने सुहुमे के० सूक्ष्म एकेंड्रिय पर्याप्ताने उरलं के० एकज औदारिककाययोग होय, सजासुं चउसु के० तेहिज जाषा सहित विकलत्रिक अने असंज्ञी पंचेंड्रिय, ए चार पर्याप्ता जीवजेदें एक औदारिकयोग अने बीजो सजासु एटले जाषासहित एटले सत्यामृषा वचनयोग, ए बे योग होय, अने बायरि के० बादर एकेंड्रियपर्याप्ताने विषे सविउविडुगं के० औदारिकसाथें वैक्रिय अने वैक्रियमिश्र सहित करतां ए बे योग तथा औदारिक, एवं त्रण योग होय. हवे उपयोग कहे ठे. पजसन्निसुबारउवउंगा के० पर्याप्ता संज्ञी पंचेंड्रियमांहे बार उपयोग होय.

संज्ञी पंचेंड्रिय पर्याप्ताने विषे मनना योग चार, वचनना योग चार, औदारिक, आहारक, आहारकमिश्र, वैक्रिय, वैक्रियमिश्र, औदारिकमिश्र अने कार्म्मण, ए पंदरे योग होय. तेमांहे वैक्रियद्विक देवता नारकी अपेक्षायें तथा उत्तरवैक्रियशरीर करतां प्रारंजवेलायें मनुष्य तथा तिर्यंचने पण वैक्रिय औदारिकसाथें मिश्र होय. पठी वैक्रिययोग होय तथा आहारकशरीर चौद पूर्वधर मनुष्य जिनरुद्धि देखवानिमित्तें करे. तेवारें आरंजती वेलायें ते औदारिकसाथें आहारक पुजल मिश्र करे, त्यां आहारकमिश्रयोग होय. पठी आहारकयोग होय, तथा केवलीने आठ समयनो केवलसमुद्घात करतां बीजे, ठठे अने सातमे, ए त्रण समयें औदारिकमिश्र योग होय, तथा त्रीजे, चोथे अने पांचमे, ए त्रण समयें कार्म्मणकाययोग लेवा. पण अपर्याप्तावस्थायें जे कार्म्मणकाययोग होय ते न लेवा. केमके ते अपर्याप्तामांहेज गण्या ठे. ए तो पंदर योग होय.

सूक्ष्मएकेंड्रिय पर्याप्ताने एकज औदारिकयोग होय. जे जणी तेने वैक्रियादिक योग करवानी शक्ति नथी, तेम मन अने वचन पण नथी; औदारिकमिश्र कार्म्मण तो अपर्याप्तावस्थायें होय पण पर्याप्तावस्थायें नहिं होय. हवे औदारिक योग अने

असत्यामृषावचनयोग, ए वे योग, चउसु के० वे इंद्रियपर्याप्ता, तेंद्रियपर्याप्ता, चौरिंद्रियपर्याप्ता अने असंज्ञिपंचेंद्रियपर्याप्ता, ए चार जीवन्नेदें होय, जे नणी एने मोहोडुं तेथी व्यवहार नापा बोले.

बादर एकेंद्रियपर्याप्ताने एक औदारिक, बीजो वैक्रिय अने त्रीजो वैक्रियमिश्र, ए त्रण योग संन्नवीयें, जे नणी बादरएकेंद्रियपर्याप्ता वायुकाय जीवने वैक्रियलब्धि तेथी ध्वजाने आकारें वैक्रियरूप करें तेवारें आरंन्नतां वैक्रियमिश्र होय, अने शरीर पूर्ण कस्या पठी वैक्रिय होय; माटे ए वे योग अने सहेज शरीरें औदारिक होय. पर्याप्ता शेष चार स्थावरने एक औदारिक योग होय. ए रीतें पंदर योग कह्या.

ए योगें करी जीवना शुन्नाशुन्न उपयोग होय ते नणी हवे पठी उपयोग कहीयें ठैयें. पर्याप्ता संज्ञीया पंचेंद्रियने विपे बार उपयोग पामीयें, जे नणी मनुष्यमांहे बार उपयोग लान्ने ठे त्यां एक समयें जीवने एक उपयोग होय, ते उपयोग ठद्मस्थने अंतरमुहूर्त्त काल अने केवलीने सामायिक के० एक समयें त्यां ज्ञान पांच, अज्ञान त्रण, एवं आठ उपयोग जाणवा. साकार अने चार दर्शन ते निराकारोपयोग. एम बार उपयोग जाणवा. एवं बार उपयोग होय, निराकारं साकारं दर्शनं. ॥ इति ॥ ७ ॥

पज चउरिंदि असन्निसु, डुदंस डुअनाण दससु चक्खुविणा ॥
सन्निअपज्जे मण ना, ण चक्खुकेवल डुगविहुणा ॥ ए ॥

अर्थ—पजचउरिंदिअसन्निसु के० पर्याप्ता चौरिंद्रियने तथा असंज्ञीपंचेंद्रियपर्याप्ताने डुदंस के० वे दर्शन अने डुअनाण के० वे अज्ञान, एवं चार उपयोग होय. अने शेष दससु के० दश जीवन्नेदने विपे चक्खुविणा के० चक्षुदर्शन विना त्रण उपयोग होय, अने सन्निअपज्जे के० संज्ञी अपर्याप्ताने मणनाण के० एक मनःपर्यवज्ञान, चक्खु के० बीजुं चक्षुदर्शन अने केवलडुग के० केवलद्विक, ए चार विहूणा के० विना शेष आठ उपयोग होय. ॥ ए ॥

पर्याप्ता चौरिंद्रिय तथा असंज्ञीया पंचेंद्रिय, ए वे जीवन्नेदें एक चक्षु अने बीजुं अचक्षु, ए वे दर्शन तथा मतिअज्ञान, अने श्रुतअज्ञान, ए वे अज्ञान. एवं उपयोग होय. केमके ए मिथ्यात्वगुणठाणे होय. माटे वे अज्ञान कह्यां, शेष सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता, बादर एकेंद्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता, बेंद्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता, तेंद्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता, चौरिंद्रिय अपर्याप्ता अने असन्निआ पंचेंद्रिय अपर्याप्ता, ए दश जीवन्नेदें पूर्वोक्त चार उपयोगमांहेथी एक चक्षुदर्शन न होय तेथी मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान अने अचक्षुदर्शन, ए त्रण उपयोग होय. ए कर्म-

यनो मत कह्यो, अने सिद्धांतने मतें बेंद्रियादिक चारने अपर्याप्तावस्थायें सास्वादनपणुं संजवीयें, तो त्यां मिथ्यात्वने अजावें मतिज्ञान अने श्रुतज्ञान, ए वे ज्ञान कह्यां तो ते अपेक्षायें बेंद्रियादिक चार अपर्याप्ताने पांच उपयोग संजवे ठे. तथा एकेंड्रियादिक दश जीव जेदने विषे श्रोत्रज्ञान, अवधिज्ञान विना पण श्रुत अज्ञान कह्युं ते आहारादिक संज्ञानी अपेक्षायें कह्युं ठे. जे जणी क्षुधावेदनीयना उदयथी आ पुजलग्रहण करवाथी महारी क्षुधा निवर्त्ते, पुष्टि होय, एवो शब्दार्थ पर्यालोचनरूप वस्तु पामवानो अशुद्ध अध्यवसाय, ए श्रुतजेदने आहारसंज्ञा कहीयें. ते अध्यवसाय अव्यक्तपणे एकेंड्रियने पण ठे तो आहार लेवाने प्रवर्त्ते ठे, तथा एक स्पर्शनेंड्रिय तो ए जीवोने ठे अने ते विना बीजा चक्षुरादि जव्येंड्रिय लब्धि शून्य एवा एकेंड्रिय कह्या ठे, तो पण तेउने सूक्ष्म जावेंड्रिय पांचनुं ज्ञान सिद्धांतें मान्युं ठे. यत : “ जसुहुमं जावेंदिय, नाणं दविंदियाण विरहेवि ॥ दवसुआजावंमि, विजावसुअंपछिवाईयं ॥ १ ॥ पंचिंदियव वछलो, नरुवसववि सजवलंजाउ ” इति विशेषावश्यकजाष्यें जेम पारो, स्त्रीनुं रूप देखीने दोडे तथा वकुलादिक फूले. ए मेलें एकेंड्रियने श्रुत कह्युं.

संज्ञी पंचेंड्रिय अपर्याप्ताने विषे बार उपयोग मांहेला चार उपयोग न होय तेनां नाम कहे ठे. एक मनःपर्यवज्ञान अपर्याप्तावस्थायें विरति न होय ते जणी ए ज्ञान पण न होय. तथा चक्षुरिंड्रियनो व्यापार नथी, ते माटें बीजो चक्षुदर्शन पण न होय, वली केवलज्ञान अने केवलदर्शन, ए वे पण कर्मक्षयने अजावें त्यां न होय, शेष त्रण ज्ञान, त्रण अज्ञान अने वे दर्शन, ए आठ उपयोग होय, केमके जिनादिक पुरुषो ज्ञानसहित उपजे ठे ते अपेक्षायें होय. ए रीतें त्रण ज्ञान, त्रण अज्ञान अने वे दर्शन, ए आठ सन्निआने अपर्याप्तावस्थायें पामीयें. ए सौ करण अपर्याप्ता लेवा, एटले त्रीजुं उपयोगद्वार जीवस्थानने विषे कह्युं ॥ ए ॥

हवे शुजाशुज उपयोगें प्रवर्त्ते, ते लेश्या कहीयें, तेथी उपयोगद्वार कह्या पढी चोथुं लेश्याद्वार कहेठे.

सन्नि डुगि ठ लेस अप, ऊ बायरे पढम चउ तिसेसेसु ॥ (अथ बंधादि चउ द्वाराणि) सत्तठ बंधुदीरण, संतुदया अठ तेरससु ॥ १० ॥

अर्थ— सन्निडुगि के० सन्निआना बेहु जेदें ठलेस के० ठ लेश्या पामीयें, तथा अपऊायरे के० अपर्याप्ता बादर एकेंड्रियमांहे पढमचउ के० प्रथमनी चार लेश्या

ाय. अने तिन्नेसु के० शेष अगीआर जीवन्नेदें त्रण लेश्या होय. लेश्यायें करी ाव कर्मबंध करे ते जणी हवे बंध उदय उदीरणाने सत्ता कहेछे.

सत्तट्ठ के० सात तथा आठ कर्मनो बंधुदीरण के० बंध तथा उदीरणा होय, ाने संत के० सत्ता तथा उदयाअठ के० उदय आठ कर्मनो तेरससु के० प्रथम तेर ीवन्नेदने विषे जाणवो. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १० ॥

॥ अथ जीवन्नेदेषु लेश्यामाह ॥ सन्निआ पंचेंद्रिय पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता, ए बे ीवन्नेदें कृष्णादिक उए लेश्या संन्नवे. एमां करणअपर्याप्ता लेवा. बाकी लब्धि अप- ाप्ताने प्रथमनी त्रण लेश्या होय.

बादर एकेंद्रिय अपर्याप्तामांहे प्रथमनी चार लेश्या पामीयें, केमके जवनपति, योतिषी, व्यंतर अने ईशानदेवलोक सुधीना वैमानीक देवो पण चवीने रत्नादिक- ृथ्वी, अप्, प्रत्येक वनस्पति, एवा प्रत्येक बादरमांहे आवी उपजे ठे. ते देवता तो ोताना जवनी लेश्यायें चवीने ए त्रण मांहे आवी अवतरे, त्यां ज्योतिषी तथा ौधर्म अने ईशान देवलोकना देवोने तेजोलेश्या होय, तेथी अपर्याप्तावस्थायें ए ारणने ते चोथी लेश्या पण पामीयें. बाकीना जीवने शेष त्रण लेश्या होय.

ए त्रण जीवन्नेदथी शेष रह्या जे अगीआर जीवन्नेद, तेने विषे कृष्ण, नील अने कापोत, ए त्रण लेश्या होय एटले जीवना चौद न्नेदें लेश्या द्वार कह्युं.

। हवे लेश्यायें करी जीव, कर्मबंध करे ते जणी बंध, उदय, उदीरणा अने सत्ता कहे ठे. ॥

॥ अथ बंधादि द्वाराणि ॥

एक संज्ञी पंचेंद्रिय पर्याप्ता विना शेष तेर जीवन्नेदें सात तथा आठ ए बे बंध- स्थानक तथा उदीरणास्थानक जाणवां. त्यां तथा पोताना जवने त्रीजे, नवमे तथा सत्तावीशमे इत्यादिक जागशेषें परजवायु बांधे ते कालें त्यां आठ कर्मनो बंध जा- णवो. अने शेष कालें सात कर्मनो बंध जाणवो. तथा आयुःकर्म्म उदय प्राप्त एक आवलीमात्र शेष रहे, त्यां सुधी आठ कर्मनी उदीरणा जाणवी. अने उदयप्राप्तनी एक उदयावलिका थाके तेवारें उदयावलिका उपरांत कर्मदल रह्युं नथी, तेथी शानी उदीरणा करे ? जे जणी जीवयोगकरणे करी उदयावलिथी उपरलुं कर्म्मदल उदयावलिमांहे खेंची लावी आणीने वेदे, तेने उदीरणा कहीयें. तेमाटे ते आवली शेष आयुष्य रहे थके सात कर्मनी उदीरणा होय, ए लब्धि अपर्याप्ता लेवा. केमके करणअपर्याप्ताने सातमी उदीरणा न होय.

तथा एहिज तेर जीवस्थानके आठ कर्मनो उदय निश्चें होय, अने सत्ता पण आठ कर्मनी होय, जे जणी सातमुं, अने अगीआरमुं गुणठाणुं, एमां पण

आठ कर्मनी लाजे, अने सात कर्मनी सत्ता तो बारमे गुणठाणे लाजे. ते तेने न होय, एम तेर जीव स्थानकें बंध, उदय, उदीरणा अने सत्तानां स्थानक कह्यां. ॥ १० ॥

॥ हवे सन्निआ पंचेंद्रिय पर्याप्ताने विषे बंधादि स्थानक कहेछे. ॥

सत्तठ छे ग बंधा, संतु दया सत्त अठचत्तारि ॥
सत्तठ छ पंचडुगं, उदीरणा सन्निपज्जत्ते ॥ ११ ॥

अर्थ—सत्तठ के० सातनो तथा आठनो छेग के० छनो तथा एकनो बंधा के० ए चार बंधस्थानक संज्ञी पंचेंद्रियने होय, अने सत्तअठचत्तारि के० सातनुं, आठनुं अने चारनुं, ए त्रण संतुदया के० सत्तास्थानक तथा उदयस्थानक होय. अने सत्तठछपंचडुगं के० सात, आठ, छ, पांच अने बे, ए पांच उदीरणा के० उदीरणास्थानक सन्निपज्जत्ते के० संज्ञीपंचेंद्रिय पर्याप्ताने विषे होय. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ११ ॥

सन्नीआ पंचेंद्रिय पर्याप्ताने विषे ज्यां सुधी आयु न बांधे त्यां सुधी सात कर्मनो बंध होय अने परजवनुं आयु बांधे, तिहां आठ कर्मनो बंध होय, अने दशमे गुणठाणे चढ्यो मोहनीय तथा आयु ए बे न बांधे, त्यां छ कर्मनो बंध होय, अने अगीआरमा गुणठाणा उपरांत एक वेदनीयनो बंध होय,एवं चार बंध स्थानक होय.

तथा तेने सत्तास्थानक त्रण होय, तिहां आठ कर्मनी सत्ता अगीआरमा गुणठाणा सुधी होय, त्यां वली मोहनीय क्षय कस्या पछी बारमे गुणठाणे सात कर्मनी सत्ता होय. तिहां वली ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय अने अंतराय, ए त्रण कर्मक्षय कस्या पछी तेरमे अने चौदमे गुणठाणे चार कर्मनी सत्ता होय, ए त्रण सत्तास्थानक.

एज रीतें दशमा गुणठाणा सुधी आठ कर्मनो उदय होय, अने अगीआरमे तथा बारमे, ए बे गुणठाणे मोहनीय विना सात कर्मनो उदय होय, अने सयोगी तथा अयोगी ए बे गुणठाणे चार अघातीया कर्मनो उदय होय. ए मनुष्यने संजवे छे. ए मनुष्यनी अपेक्षायें संज्ञीआ पंचेंद्रियने त्रण उदय स्थानक कह्यां.

हवे उदीरणास्थानक कहे छे. आवलिका शेष निजजवायु रहे, त्यांसुधी आठ कर्मनी उदीरणा होय, ए प्रथम स्थानक, अने आयुनी छेहेली उदयावलिकायें उदीरणा टली जाय, तेवारें सात कर्मनी उदीरणा जाणवी. ए बीजुं स्थानक अने छट्ठा गुणठाणाथी आगलें वेदनी अने आयु, ए बे कर्मनी उदीरणा न होय माटे तिहां छ कर्मनी उदीरणा होय. ए त्रीजुं स्थानक; तथा दशमे गुणठाणे वेदनीय, आयु अने मोहनीय, ए त्रण कर्मना पांच कर्म विना उदीरणा उपशांत मोह गुणठाणा सुधी पामीयें, केमके, आवलीमात्र रहे, त्यां मोहनीयनी उदीरणा न होय,

माटे ए चोथुं स्थानक तथा ज्ञानावरणीय अने अंतराय, ए त्रण कर्म आवलिका मात्र थाकतां होय, तेवारें बारमे गुणठाणे एनी उदीरणा नहीं जाणवी. तेथी त्यां थकी नाम अने गोत्र, ए बे कर्मनीज उदीरणा होय, एम सयोगीयें पण बेनी उदीरणा अने अयोगी अनुदीरक होय, ए पांचमुं स्थानक. एम ए सर्व मनुष्यने विषे संजवे छे. ते जणी सन्निया पंचेंडिय पर्याप्ताने विषे ए पांच उदीरणास्थानक कह्यां. एटले मूल जीव जेद द्वारें गुणठाणादिक आठ बोल कह्या, ए जे जीवना जेद कह्या ते जीवना जेद गत्यादिक जेदें करी विचारतां चतुर्विध पंचविधादिक थाय, तेथी चौद जेदनुं अनियतपणुं देखाड्युं. ॥ ११ ॥ उक्तानि जीवस्थानेषु गुणस्थानादीन्यष्टौ द्वाराणि.

॥ अथ मार्गणास्थानान्याह ॥

गइ इंदिए अ काए, जोए वेए कसाय नाणेसु ॥
संजम दंसण लेसा, जव सम्मे सन्नि आहारे ॥ १२ ॥

अर्थ--गइ के० गति चार, इंदिएअ के० पांच एकेंडियादिक इंडिय, एवं नव. काए के० पृथ्वीकायादिक छ जीवनिकाय, जीवसमूह ते निकाय कहीयें, एवं पंदर. जोए के० बोलवुं, चालवुं, इत्यादिक चेष्टायें जोवे ते योग त्रण, एवं अढार. वेए के० इंड्रियें करी सुख वेदीयें, ते जणी वेद त्रण, एवं एकवीश. कसाय के० कष एटले संसार तेनो आय एटले लाज होय ते जणी कषाय कहीयें, तेनी चार मार्गणा, एवं पच्चीश. नाणेसु के० जाणी वस्तुपर्यायशुं इणे, ते जणी ज्ञान कहीयें. तेनी मार्गणा आठ. एवं तेत्रीश थइ. संजम के० सावद्ययोगथकी निवर्त्तवुं तेने संयम कहीयें. तेनी मार्गणा सात, एवं चालीश. दंसण के० दर्शन सामान्याववोध तेना जेद चार, एवं चुम्मालीश. लेसा के० कषायोदयें अशुद्धाध्यवसाय थाय तथा योगप्रवृत्ति ते लेश्या तेनी छ मार्गणा, एवं पचाश. जव के० जव्याजव्यमार्गणा, एवं बावन्न. सम्मे के० सम्यक्त्व मिथ्यात्वादि जेदें तत्त्वश्रद्धानवंत जीव जेद छ, एवं अठावन. सन्नि के० मनसहित ते संज्ञीआ बाकी असन्निआ, एम बे जेदें जीव, एवं शाठ. आहारे के० उंजाहारादिक करे ते आहारी अने आहार न करे, ते अणाहारी, एम बे जेदें जीव. एवं बाशठ जेद उत्तर जाणवा. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ १२ ॥

हवे चौद मूल मार्गणाद्वारनां उत्तर बाशठ मार्गणाद्वार कहेछे.

सुर नर तिरि निरय गइ, इग बिअ तिअ चउ पणिंदि छकाया ॥
नू जल जलणा ऽनिल वण, तसाय मण वयण तणु जोगा ॥ १३ ॥

अर्थ– जवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने वेमानिक, ए चार. सुर के० देवगति म, नर के० मनुष्यगतिनाम, एकेंड्रिय, विकलेंड्रिय, पंचेंड्रिय, जलचर, स्थलच खेचर, ए सर्व, तिरि के० तिर्यंचगतिनाम. साते नरकना नारकीने निरय के० न गतिनाम. एम गतिनी अपेक्षायें सर्व संसारी जीव विचारतां चार जेदें होय. ए थम चार, गइ के० गतिमार्गणा जाणवी.

इग के० एकेंड्रिय ते पृथिव्यादिक पांच स्थावर , विअ के० बेंड्रिय, ते शंखा तिअ के० तेंड्रिय, ते कीमीप्रमुख, चउ के० चउरिंड्रिय ते भ्रमरादिक, पणिंदि देवता, नारकी, असंज्ञीआ, संज्ञीआ, मनुष्य तथा तिर्यंच, एम विचारतां इं. जीवनी अपेक्षायें सर्व संसारी जीव, पांच प्रकारें होय. ए बीजी इंड्रियमार्गणा प्रकारें जाणवी.

उक्काया के० ठ प्रकारना जीव कायमार्गणायें विचारतां होय, त्यां जू के० मा पाषाण, धातुना जेद तथा मीठुं, पारो, जोरूल, रत्ननी जाति, ए सर्व बादर पृथ्वीकाय था सूक्ष्म पृथ्वीकाय जीव चौदराजलोकें जाणवा तथा जल के० पाणी, हीम, इत्यादिक अप्काय जीव जाणवा. जलण के० अग्नि, वीजली, इत्यादिक तेउकाय जाणवा. अनिल के० वायुकाय ते गुंजवायु, विंटोलीउं इत्यादिक जाणवा, वण के० ध निंबादिक, ते प्रत्येक वनस्पति तथा अनंतकाय निगोद सूक्ष्म बादर ए बे जेद नस्पतिकाय. तसाय के० विकलेंड्रिय अने पंचेंड्रिय, ए त्रसकाय जाणवा. एम पेक्षायें ठ जेदें जीव जाणवा. ए कायमार्गणा त्रीजी जाणवी.

मणवयणतणुजोगा के० काययोगें करी मनोवर्गणायें ड्रव्य लेइ मनपणे तेनी साथें संबंधजन्य जीवनुं करणवीर्य, ते मनोयोग. एम जाषापणे परिणमे ड्रव्य बंधजन्य जीववीर्य ते वचनयोग, ज्यां आत्मप्रदेश विस्तारे, ते काया, तेह जे जीववीर्य , ते काययोग. ए त्रणे योगें करी सयोगी जीव, त्रण जेदें जाणवा. सर्व जीव, योगमार्गणायें विचारतां मनयोगी, वचनयोगी अने काययोगी, ए प्रकारें जाणवा. ए चोथी योगमार्गणा. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ १३ ॥

॥ वेअ नरि त्थि नपुंसग, कसाय कोह मय माय लोजित्ति ॥
मइ सुअऽवहि मण केवल, विजंग मइ सुअ नाण सागारा ॥ १४ ॥

अर्थ–वेअ के० वेदमार्गणायें वेदनी अपेक्षायें विचारतां त्रण जेदें सर्व संसारी ठे त्यां जे दाढी, मुंठ सहित मुखपुरुषाकारवंत, ते ड्रव्यपुरुष जाणवो, अने जे स्त्रीवि पिणी अजिलाषारूप मैथुनसंज्ञा सहित जे जीव वर्त्ते, ते जावपुरुष जाणवो. ए न

। वेद कह्यो तथा स्तन, योनि प्रमुख अवयव सहित अने दाढी मुछ रहित एवा
ने जे धारण करे, ते द्रव्यस्त्री जाणवी. अने पुरुषविषयिणी अजिलाषारूप मैथु-
ज्ञा सहित जे जीव ते नावस्त्री जाणवी, ए बीजो इछि के० स्त्रीवेद. तथा स्त्रीना
यव स्तनादिक तथा पुरुषना अंग, दाढी, मूछ प्रमुख ए बेहु जेने न होय ते द्रव्यनपुं-
; जाणवा तथा स्त्री अने पुरुष, ए बेहु विषयिणी अजिलाषायें जे जीव वर्त्ते ते
वनपुंसक जाणवा. ए त्रीजो नपुंसग के० नपुंसक वेद. एम वेद आश्री द्रव्य अने
वजेदें करी जीव त्रण प्रकारें जाणवा. ए पांचमी वेदमार्गणा त्रण प्रकारें जाणवी.

कसाय के० कषायोदयजेदें विचारतां कोहमयमायलोजित्ति के० क्रोधी, मानी,
यी अने लोजी, ए चार जेदें सर्व संसारी जीव होय, त्यां बीजानी साथें चित्तनुं
वट्टन परिणत ते क्रोधी. पोताने विषे अधिकता बुद्धियें अनमन विजावपरिण-
, ते मानी. परनें वंचवा हेतु कुटिलता परिणति, ते मायी. परद्रव्य साथें अजेदता-
द्धपरिणति, ते लोजी. ए चारे कषाय, उदय विरोधी छे. जे जणी क्रोधादिकने
दयें मानादिकनो उदय न होय, अने मानने उदयें क्रोधनो उदय न होय, ए रीतें
डी कषायमार्गणा चार प्रकारें जाणवी.

ज्ञान, अज्ञानजेदें करी जीवजेद विचारतां आठ प्रकारमांहे सर्व जीव आवे,
क्षायोपशमिक क्षायिकपर्यायें जाणवा. त्यां इंद्रिय पांच, अने नोइंद्रिय, ए निमित्त
र्तमान विषय ज्ञानविशेष, ते प्रथम मइ के० मतिज्ञान. शब्द संबंध अर्थविषयक
कालविषयवस्तुपर्यालोचन ज्ञानविशेष, ते बीजुं सुअ के० श्रुतज्ञान. अवधि एटले
र्यादायें रूपिद्रव्यविषयप्रत्यक्ष, ते त्रीजुं अवहि के० अवधिज्ञान. मनुष्य क्षेत्र-
ंहे जे सन्नीआ पंचेंद्रिय जीवना मनोगत जाव जेदनुं जाणवुं, ते चोथुं मण के०
नःपर्यायज्ञान. सकल आवरणरहित संपूर्ण सर्ववस्तु विषयिउं अनंतद्रव्यवीपइउं
ान, ते पांचमुं केवल के० केवलज्ञान जाणवुं. मिथ्यात्वें करी विरुद्धजंगें विपरीतपणे
स्तुनो परिछेद, ते छठुं विजंग के० विजंगज्ञान कहीयें. जेम शिवराजर्षि सात द्वीप
ने समुद्र देखी जाणवा लाग्यो, जे में सर्व द्विप, समुद्र, दीठा; एम मिथ्यात्वनें
दयें जे अवधिज्ञान ते छठुं विजंगज्ञान कहीयें, तथा मिथ्यात्वीनें एक मति, बीजुं
ुत, ते पण अज्ञान कहीयें.

जे जणी अनंतधर्मात्मक वस्तुने एकरूपे पूर्ण करी जाणे, ने संसारहेतु तेने मो-
हेतुरूप जाणे, एकज विधिरूप जाणे, अथवा निषेधरूप जाणे, एम एकांत जाणे
ण उजयरूपें न जाणे तेथी अज्ञानी मिथ्यात्वी कह्या. सम्यक्दृष्टिमां एक ज्ञा[illegible]
वली; अने बे ज्ञानी, ते मतिज्ञानी अने श्रुतज्ञानी; तथा त्रण ज्ञानी

अर्थ– जवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने वेमानिक, ए चार. सुर के० देवगतिन म, नर के० मनुष्यगतिनाम, एकेंड्रिय, विकलेंड्रिय, पंचेंड्रिय, जलचर, स्थलचर खेचर, ए सर्व, तिरि के० तिर्यंचगतिनाम. साते नरकना नारकीने निरय के० नरक गतिनाम. एम गतिनी अपेक्षायें सर्व संसारी जीव विचारतां चार जेदें होय. ए प्रथम चार, गइ के० गतिमार्गणा जाणवी.

इग के० एकेंड्रिय ते पृथिव्यादिक पांच स्थावर, विश्व के० बेंड्रिय, ते शंखादिक तिश्व के० तेंड्रिय, ते कीमीप्रमुख, चउ के० चउरिंड्रिय ते ज्रमरादिक, पणिंदि के० देवता, नारकी, असंज्ञीआ, संज्ञीआ, मनुष्य तथा तिर्यंच, एम विचारतां इंड्रियवं जीवनी अपेक्षायें सर्व संसारी जीव, पांच प्रकारें होय. ए बीजी इंड्रियमार्गणा पांच प्रकारें जाणवी.

ठक्काया के० ठ प्रकारना जीव कायमार्गणायें विचारतां होय, त्यां जू के० माटी पाषाण, धातुना जेद तथा मीठुं, पारो, ओरुल, रत्ननी जाति, ए सर्व बादर पृथ्वीकाय तथा सूक्ष्म पृथ्वीकाय जीव चौदराजलोकें जाणवा तथा जल के० पाणी, हीम, करा इत्यादिक अप्काय जीव जाणवा. जलण के० अग्नि, वीजली, इत्यादिक तेउकाय जीव जाणवा. अनिल के० वाउकाय ते गुंजवायु, विंटोलीउं इत्यादिक जाणवा, वण के० आंब लिंबादिक, ते प्रत्येक वनस्पति तथा अनंतकाय निगोद सूक्ष्म बादर ए बे जेद वनस्पतिकाय. तसाय के० विकलेंड्रिय अने पंचेंड्रिय, ए त्रसकाय जाणवा. एम कायापेक्षायें ठ जेदें जीव जाणवा. ए कायमार्गणा त्रीजी जाणवी.

मणवयणतणुजोगा के० काययोगें करी मनोवर्गणायें ड्रव्य लेइ मनपणे परिणमावे तेनी साथें संबंधजन्य जीवनुं करणवीर्य, ते मनोयोग. एम जाषापणे परिणमे ड्रव्यसंबंधजन्य जीववीर्य ते वचनयोग, ज्यां आत्मप्रदेश विस्तारे, ते काया, तेह संबंधजन्य जे जीववीर्य, ते काययोग. ए त्रणे योगें करी सयोगी जीव, त्रण जेदें जाणवा. एम सर्व जीव, योगमार्गणायें विचारतां मनयोगी, वचनयोगी अने काययोगी, ए त्रण प्रकारें जाणवा. ए चोथी योगमार्गणा. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ १३ ॥

॥ वेअ नरि ह्रि नपुंसग, कसाय कोह मय माय लोजित्ति ॥
मइ सुअऽवहि मण केवल, विजंग मइ सुअ नाण सागारा ॥ १४ ॥

अर्थ–वेअ के० वेदमार्गणायें वेदनी अपेक्षायें विचारतां त्रण जेदें सर्व संसारी जीव छे त्यां जे दाढी, मुंठ सहित मुखपुरुषाकारवंत, ते ड्रव्यपुरुष जाणवो, अने जे स्त्री विष- [illegible] मैथुनसंज्ञा सहित जे जीव वर्त्ते, ते जावपुरुष जाणवो. ए नर के०

पुरुष वेद कह्यो तथा स्तन, योनि प्रमुख अवयव सहित अने दाढी मुछ रहित मुखने जे धारण करे, ते द्रव्यस्त्री जाणवी. अने पुरुषविषयिणी अभिलाषारूप जे, तसंज्ञा सहित जे जीव ते भावस्त्री जाणवी, ए बीजो इत्थि के० स्त्रीवेद. तथा स्त्री अवयव स्तनादिक तथा पुरुषना अंग, दाढी, मूछ प्रमुख ए बेहु जेने न होय ते द्रव्यन सक जाणवा तथा स्त्री अने पुरुष, ए बेहु विषयिणी अभिलाषायें जे जीव वर्त्ते भावनपुंसक जाणवा. ए त्रीजो नपुंसग के० नपुंसक वेद. एम वेद आश्री द्रव्य अ भावभेदें करी जीव त्रण प्रकारें जाणवा. ए पांचमी वेदमार्गणा त्रण प्रकारें ज.णव

कसाय के० कषायोदयभेदें विचारतां कोहमयमायलोभित्ति के० क्रोधी, मानी, मायी अने लोभी, ए चार भेदें सर्व संसारी जीव होय, त्यां बीजानी सार्थे विघट्टन परिणत ते क्रोधी. पोताने विषे अधिकता बुद्धियें अनमन विभावपरिणति, ते मानी. परनें वंचवा हेतु कुटिलता परिणति, ते मायी. परद्रव्य सार्थे अभेदता बुद्धिपरिणति, ते लोभी. ए चारे कषाय, उदय विरोधी छे. जे भणी क्रोधादिकने उदयें मानादिकनो उदय न होय, अने मानने उदयें क्रोधनो उदय न होय, ए रीतें छठी कषायमार्गणा चार प्रकारें जाणवी.

ज्ञान, अज्ञानभेदें करी जीवभेद विचारतां आठ प्रकारमांहे सर्व जीव आवे, ए क्षायोपशमिक क्षायिकपर्यायें जाणवा. त्यां इंद्रिय पांच, अने नोइंद्रिय, ए निमित्त वर्त्तमान विषय ज्ञानविशेष, ते प्रथम मइ के० मतिज्ञान. शब्द संबंध अर्थविषयक त्रिकालविषयवस्तुपर्यालोचन ज्ञानविशेष, ते बीजुं सुअ के० श्रुतज्ञान. अवधि एटले मर्यादायें रूपिद्रव्यविषयप्रत्यक्ष, ते त्रीजुं अवहि के० अवधिज्ञान. मनुष्य क्षेत्रमांहे जे सन्नीआ पंचेंद्रिय जीवना मनोगत भाव भेदनुं जाणवुं, ते चोथुं मण के० मनःपर्यायज्ञान. सकल आवरणरहित संपूर्ण सर्ववस्तु विषयिउं अनंतद्रव्यवीपइउं ज्ञान, ते पांचमुं केवल के० केवलज्ञान जाणवुं. मिथ्यात्वें करी विरुद्धभंगें विपरीतपणे वस्तुनो परिछेद, ते छठुं विभंग के० विभंगज्ञान कहीयें. जेम शिवराजर्षि सात द्वीप अने समुद्र देखी जाणवा लाग्यो, जे में सर्व द्विप, समुद्र, दीठा; एम मिथ्यात्वने उदयें जे अवधिज्ञान ते छठुं विभंगज्ञान कहीयें, तथा मिथ्यात्वीनें एक मति, बीजुं श्रुत, ते पण अज्ञान कहीयें.

जे भणी अनंतधर्मात्मक वस्तुने एकरूपे पूर्ण करी जाणे, ने संसारहेतु तेने मोक्षहेतुरूप जाणे, एकज विधिरूप जाणे, अथवा निषेधरूप जाणे, एम एकांत जाणे पण उभयरूपें न जाणे तेथी अज्ञानी मिथ्यात्वी कह्या. सम्यक्दृष्टिमां एक ज्ञानी ते केवली; अने बे ज्ञानी, ते मतिज्ञानी अने श्रुतज्ञानी; तथा त्रण ज्ञानी, ते मति, श्रुत

अने अवधिज्ञानी; तथा चार ज्ञानी, ते मति, श्रुत, अवधि अने मनःपर्यवज्ञानी; ए ... ज्ञानी कह्या. ए आठ नाण के० ज्ञान, ते साकारोपयोग सामान्यविशेषात्मक ... विषे जाति, गुण क्रियाविशिष्ट वस्तुनुं जाणवुं. ते सागारा के० साकारोपयोग ... ए सातमी ज्ञानमार्गणा आठ भेदें जाणवी. ॥ १४ ॥

॥ हवे विरति अविरति मार्गणा बे मली सात भेदें कहे छे. ॥

सामाइअ छेअ परिहा, र सुहुम अहखाय देस जय अजया ॥
चक्खु अचक्खु ओही, केवलदंसण अणागारा ॥ १५ ॥

अर्थ-सामाइअ के० सामायिकचारित्र, छेअ के० छेदोपस्थापनीयचारित्र, परिह के० परिहारविशुद्धिचारित्र, अने सुहुम के० सूक्ष्मसंपरायचारित्र, अहखाय के० यथाख्यातचारित्र, देसजयअजया के० देशविरतिचारित्र, अने अविरतिचारित्र, ए सात चारित्र, अने चक्खु के० चक्षुदर्शन अने अचक्खु के० अचक्षुदर्शन, ओही के० अवधिदर्शन, केवल के० केवलदर्शन, ए चार दंसण के० दर्शन, ते अणागारा के० अनाकारोपयोग जाणवा. १५

हवे सातमी चारित्रमार्गणा कहे छे. सर्वविरति, देशविरति अने अविरति, एवी रीतें विचारतां सात भेदे सर्व संसारी जीव होय. तिहां सम के० ज्ञान, दर्शन अने चारित्रनो ज्यां आय के० लाभ होय ते भणी सामायकचारित्र सर्व सावद्य विरतिरूप प्रथम जाणवुं, अने जे पूर्वपर्याय छेदीने बीजा विशुद्ध पर्यायनुं उपस्थापन करवुं, ते बीजुं छेदोपस्थापनीय चारित्र, ते एक सातिचार अने बीजो निरतिचार, एवा बे भेदें जाणवुं. त्यां श्रीवीर तीर्थंकरना साधुने दूषण लागे थके जे व्रत पर्याय छेदे, जेम विषधर जे सर्प तेणे डंशेली आंगलीने शरीर राखवाने हेतें छेदे. एम व्रत राखवा निमित्तें सदूषण व्रत पर्याय छेदी उगामणी करीयें, ते सातिचार छेदोपस्थापनीय कहीयें, अने बीजो निरतिचार ते श्रीपार्श्वनाथना शिष्य श्रीवीर जिनपासें फरीथी व्रत उच्चरे, ते निरतिचार छेदोपस्थापनीय चारित्र बीजुं जाणवुं. एटले तीर्थथकी अन्य तीर्थे संक्रमण करे, जेम श्रीपार्श्वनाथना साधु केशी गांगेय प्रमुखे श्रीवीरना शासनमां आवी पंच महाव्रत उच्चरी पूर्व पर्याय छेदी नवो पर्याय ग्रह्यो, ए निरतिचार कहीयें. त्रीजुं परिहार तपोविशेष, त्यां साडानव पूर्वधर तो ओगणत्रीश वर्ष उपरांत वहे, तेहने नवनो गछ होय. तेमध्यें एक वाचनाचार्य अने चार साधु परिहार तपोनिविष्ट तथा चार साधु तेनुं वेयावच्च करे, ते छ मासनुं तप पूर्ण करे, तेवारें ते चार वेयावच्ची साधु तप आदरे अने तप करी रह्या जे चार साधु, ते तेहनुं छ मास सुधी वेयावच्च करे, वलतुं छ मास सुधी वाचनाचार्य तप करे, बीजा साधु तेनुं वेयावच्च करे, एम अढार मासनुं तप करे, ते तपनी विगत आवी रीतें छे के, उष्ण कालें जघन्य चोथ

लगें. मध्यम छठ अने उत्कृष्ट अठम तप करे. शीतकालें जघन्य छठ, मध्यम अठम अने उत्कृष्ट दशम तप करे. वर्षाकालें जघन्य अठम, मध्यम दशम अने उत्कृष्ट डुवालस तप करे. पारणें आयंबील करे. एम तप पूर्ण करी जिनकल्प पडिवजे तथा गछमांहे आवे, ते परिहार विशुद्धिचारित्र त्रीजुं जाणवुं. सूक्ष्मसंपराय गुणठाणे सूक्ष्मसंपराय चारित्र चोथुं होय. अगीआरमा गुणठाणाथी मांडीने चार गुणठाणे श्रीवीतरागनुं निरतिचारचारित्र ते पांचमुं यथाख्यातचारित्र जाणवुं. देशविरति निरपराध निरपेक्ष संकल्पी त्रस जीव न हणुं, ते छठुं देशविरति चारित्र, इत्यादिक सर्वविरति, देशविरति चारित्र जाणवां. अने ए बे मांहेथी एके न होय ते सातमुं अविरतिचारित्र जाणवुं. ए आठमी चारित्रमार्गणा सात भेदें जाणवी.

हवे नवमी दर्शनमार्गणा कहे छे. जे आंखें करी देखवुं, ते चक्षुदर्शन. अचक्षु कहेतां आंख विना शेष इंद्रिय चार तथा मन तेणें करी जे वस्तुनुं सामान्यांश ग्रहण ते बीजुं अचक्षुदर्शन. अवधि एटले द्रव्य, क्षेत्र, कालादिक मर्यादायें सामान्यपणे रूपी द्रव्यनुं ग्रहण, ते त्रीजुं अवधिदर्शन अने संपूर्ण द्रव्यविषय सामान्यांशनुं ग्रहण विषयक केवलदर्शन ते चोथुं जाणवुं. ए चारे अनाकार छे. जे जणी जाति, गुण, क्रियादिक विशेषण रहित वस्तु आकार रहित कांइएक एवुं देखीयें, ते जणी अनाकारोपयोग कहीयें, ए नवमी दर्शनमार्गणा जाणवी. ॥ १५ ॥

॥ हवे दशमुं लेश्यामार्गणानुं द्वार कहेछे. ॥

किण्हा नीला काऊ, तेउ पम्हाय सुक्क भविअरा ॥
वेअग खइगुवसममिछ मीस सासाण सन्निअरे ॥ १६ ॥

अर्थ—किण्हा के० कृष्ण लेश्या, नीला के० नील लेश्या, काऊ के० कापोत लेश्या, तेउ के० तेजोलेश्या, पम्हाय के० पद्मलेश्या, सुक्क के० शुक्कलेश्या, भव के० भव्य, इअरा के० इतर एटले अभव्य, वेअग के० वेदक सम्यक्त्व, खइग के० क्षायिकसम्यक्त्व, उवसम के० औपशमिक सम्यक्त्व, मिछ के० मिथ्यात्वसम्यक्त्व, मीस के० मिश्रसमकित, सासाण के० सास्वादनसमकित, सन्निअरे के० सन्निआ अने इतर बीजा असन्निआ, ए तेरमी संज्ञी मार्गणा जाणवी. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १६ ॥

लेश्या औदयिक पर्याय भेदें करी जीवभेद विचारतां छ भेदें सर्व जीव जाणवा. कृष्णादिक द्रव्यसंबंधे जीवनो कर्मरस परिणमनहेतु अशुद्धभाव ते लेश्या कहीयें. तेनुं स्वरूप जंबूफल खावा निमित्त छे, ते पुरुपना अध्यवसाय भेदें जाणवुं. जेम छ पुरुपें जंबूवृक्ष फल्यो देखी एकें चिंतव्युं के, ए वृक्ष मूलथकी छेदीयें, ए कृष्ण लेश्या—

वंत. बीजे कह्युं के, शाखा छेदीयें, ए नीललेश्या. त्रीजे कह्युं, लघु शाखा छेदो, ए कापोत लेश्या. चोथे कह्युं, गुच्छ छेदो, ए तेजो लेश्या. पांचमे कह्युं, फल तोमी लियो, ए पद्मलेश्या. छठे कह्युं, नीचें पड्यां फल लइयें, ए शुक्ल लेश्या. एम छ नेदें जीव होय. ए दशमी लेश्यामार्गणा जाणवी.

हवे नव्यमार्गणायें पारिणामिक नावें जीवनेद विचारतां बे नेदें सर्व संसारी जीव छे. त्यां मुक्ति जावा योग्य जे जीव द्रव्य ते नव्य जीव अने जे केवारे पण मुक्तियें न जाय ते अनव्य जीव. ए अगीआरमी नव्य मार्गणा बे नेदें जाणवी.

हवे नवतत्वश्रद्धानगुण मुख्यतायें क्षायोपशमिक, क्षायिक, औपशमिक अने औदयिक, ए चार पर्याय नेदें विचारतां छ नेद सर्व जीवना थाय. त्यां प्रथम वेदक कहेतां सम्यक्त्व मोहनीयना प्रदेश तथा रस वेदे छे. एनुं नाम क्षायोपशमिक कहीयें. जे नणी मिथ्यात्व मोहनीयनो रस सर्व घातीउ उदयें आव्यो थको नोगवी क्षय कीधो अने उदय नथी आव्यो, एवो जे अनुदय रूप ते उपशम्यो छे एने आंतरे जे आत्मानी तत्वरुचि ज्यां लगे जागे, ते पहेलुं क्षायोपशम सम्यक्त्व कहीयें. उक्तंच "मिछत्तं जमुइन्नं, तं खीणं अणुइअं च उवसंतं ॥ मीसी नावंपरिणय, वेइ-ज्जंतं खउवसमं" ॥ १ ॥ तथा श्रीजिनकालें प्रथम संघयणी मनुष्य क्षपक श्रेणि करतो पहेला अनंतानुबंधीया चार कषाय तथा त्रण दर्शन मोहनीय, ए सात प्रकृति खपावे, तेवारें जे प्रथम कह्यो आत्मानो शुद्ध श्रद्धान स्वनाव, ते बीजुं क्षायिक सम्यक्त्व. ए बद्धायु पामे, तेनी अपेक्षायें तो चारे गति मध्यें पामीयें. तथा ए साते प्रकृति रसथी तथा प्रदेशथी उपशमावे थके जे शुद्ध श्रद्धान गुण प्रगट्यो ते त्रीजुं औपशमिक सम्यक्त्व जाणवुं. मिथ्यात्वने उदयें विपरीतरुचि ते चोथुं मिथ्यात्व. तथा मिश्रने उदयें मिश्ररुचि ते पांचमुं मिश्र. तथा सम्यक्त्व वमतो, मिथ्यात्वें नथी पहोतो, एनी वचें जे शुद्धरुचि ते छठुं सास्वादन सम्यक्त्व जाणवुं. ए बारमी समकित मार्गणा छ नेदें जाणवी.

हवे संज्ञा क्षायोपशमजन्य जीवनुं ज्ञानविशेष ते पण अहींआं दीर्घकालिकी संज्ञा तेणे सहित ते सन्नीआ जीव मन सहित जाणवा. तथा ते संज्ञायें रहित जेने मन न होय ते असन्नीआ जीव. एम संज्ञामार्गणायें विचारतां सर्व जीव बे प्रकारें जाणवा. ए संज्ञिमार्गणा तेरमी बे नेदें जाणवी. ॥ १६ ॥

आहारेअर नेआ, सुर निरय विनंग मइ सु उहि डुगे ॥
सम्मत्त तिगे छापा, सुक्का सन्नीसु सन्निडुगं ॥ १७ ॥

अर्थ— आहारेअरजेया के० आहारक अने इतर ते अणाहारक ए बे नेद आहारक मार्गणाना, ए चउदमी मार्गणा. हवे बाशठ मार्गणायें चौद जीवनेद कहे छे. सुर० के० देवगति, निरय के० नरकगति, त्रीजुं विनंग के० विनंग ज्ञान, चोथुं मइ के० मतिज्ञान, पांचमुं सु के० श्रुतज्ञान, उहिडुगे के० अवधिज्ञान अने अवधिदर्शन, एवं सात. सम्मत्ततिगे के० सम्यक्त्वनुं त्रिक, एवं दश. अने पह्मा के० अगीआरमी पद्मलेश्या, बारमी सुक्का के० शुक्ल लेश्या, तेरमी सन्निसु के० सन्नीआ, ए तेर मार्गणायें सन्निडुगं के० संज्ञी पंचेंड्रिय पर्याप्ता अने अपर्याप्ता, ए बे नेद जीवना होय. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २३ ॥

चौदमी आहारकमार्गणा, त्यां प्रथम आहार त्रण प्रकारना छे. एक उंजार, अपर्याप्तावस्थायें होय तथा बीजो लोमाहार अने त्रीजो प्रक्षेपाहार, ए बे आहार पर्याप्तावस्थायें होय, ए त्रणे आहारें करी क्षुधोपशम हेतु शरीरादिक पुजल आहारे, तेने आहारक कहीयें. तेथी इतर के० बीजा अनाहारक जाणवा. जे कार्मणकाययोगी विग्रहगति समापन्न जीव तथा अयोगी केवली इत्यादिक अणाहारक जीव जाणवा. एम विचारतां बे नेदें सर्व जीव जाणवा, ए चौदमी आहारकमार्गणा कही. ए रीतें मार्गणाना उत्तर नेद बाशठ कह्या.

हवे बाशठ मार्गणाद्वारें चौद जीवनेद विचारे छे. देवगति अने नरकगति, ए बे गतिमार्गणामध्यें संज्ञी पंचेंड्रिय अने पर्याप्तो करण अपर्याप्तो लेवो केमके लब्धि अपर्याप्तो देव अने नारकी न होय माटें.

त्रीजा विनंग ज्ञाने अपर्याप्तावस्थायें विनंग ज्ञानी होय. ते अपेक्षायें लेवुं तथा पंचसंग्रहमांहे विनंगें एकज जीवनेद मात्र सन्निपर्याप्तोनोज कह्यो छे ते असंज्ञीया मांहेथी आव्यो जे देवता, अने नारकी तेने अपर्याप्तावस्थायें विनंगज्ञान न होय. तेथी ते अपेक्षायें एकज नेद लीधो छे. ए विशेष छे.

मतिज्ञान, श्रुतज्ञान, अवधिज्ञान, ए त्रण ज्ञान अने दर्शनमार्गणामांहे एक अवधिदर्शन ए चार मार्गणाद्वारें संज्ञी पंचेंड्रिय करण अपार्याप्तो जीव त्रण ज्ञान सहित सम्यक्दृष्टि अवतरे, ते अपेक्षायें अपर्याप्ता लीधा, तथा बीजा संज्ञी पर्याप्ता सम्यक्दृष्टि जीवने पण होय, एटले बे जीवनेद होय.

त्रण सम्यक्त्वें पण ए बे जीवनेद जाणवा. त्यां बद्धायु सात प्रकृति मोहनी खपावी, चार गतिमांहे उपजे, त्यां अपर्याप्तावस्थायें क्षायिक सम्यक्त्व होय. ते अपेक्षायें एक संज्ञीआ अपर्याप्ता लेवा तथा उपशमश्रेणियें उपशम सम्यक्दृष्टि पण

मरण पामीने अनुत्तरवासी देवता थाय. ते अपेक्षायें बीजा संज्ञी अपर्याप्ता पण लेवा. अहींआं कोइ कहे छे जे संज्ञी अपर्याप्ताने उपशम सम्यक्त्व केम होय ? तेनो उत्तर जे अहीं करण अपर्याप्ता लेवा पण लब्धि अपर्याप्ता न लेवा.

वेदक सम्यक्त्वें, पद्मलेश्यायें, शुक्ललेश्यायें तथा संज्ञी मार्गणायें, ए चार मार्गणायें तथा पूर्वली नव, एवं तेर मार्गणास्थानें सन्निदुगं के० संज्ञीआना बे भेद होय, एटले पर्याप्तो अने अपर्याप्तो ए बे भेद होय, त्यां अपर्याप्ता उपजती वेलायें करणथी लेवा जे भणी लब्धिअपर्याप्ता तो तथाविध विशुद्धिने अभावें ए तेर मार्गणाद्वारें न पामीयें. ए तेर मार्गणायें जीव भेद कह्या. अहीं वेदक अने क्षायोपशमिक सम्यक्त्व एकज छे. ए तेर मार्गणा थइ. ॥ १७ ॥

तमसन्नि अपज्जजुअं, नरे सबायर अपज्ज तेऊए ॥
थावर इगिंदि पढमा, चउ वार असन्नि डुडु विगले ॥ १८ ॥

अर्थ— तं के० ते बे भेद असन्निअपज्जजुअं के० असंज्ञीआ लब्धि अपर्याप्ता सहित ए त्रण भेद, नरे के० मनुष्यगतिने विषे होय, सबायरअपज्जतेऊए के० ते बे बादर अपर्याप्ता सहित त्रण भेद तेजोलेश्यामांहे होय. अने थावरइगिंदि के० पांच स्थावरकाय अने इंद्रियमार्गणामांहेली एकेंद्रिय, ए छ बोलने विषे पढमाचउ के० प्रथमना चार भेद जीवोना होय. तथा वारअसन्नि के० प्रथमना चार भेद असंज्ञीमां होय, अने डुडुविगले के० बे बे जीवभेद प्रत्येक विकलेंद्रियमांहे होय. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १८ ॥

ते संज्ञीपर्याप्तो अने संज्ञी अपर्याप्तो, ए बे भेद अने असंज्ञी लब्धि अपर्याप्तो, ए त्रण भेद मनुष्यगतिमांहे पामीयें, जे भणी मनुष्यना मल मूत्रादिक चौद स्थानकें संमूर्छिम मनुष्य, असंख्य उपजे, ते अपर्याप्ताज मरण पामे. पण पूरी पर्याप्ति न करे. गर्भज बे भेदे होय, ते गर्भज मनुष्य सन्नीआना बे भेद तथा बादर एकेंद्रिय अपर्याप्ता सहित त्रण जीव भेद ते तेजोलेश्यायें होय. जे भणी बादर एकेंद्रियमांहेला पृथ्वी, अप् अने वनस्पतिमध्यें देवता लेश्या सहित अवतरे छे. तेनी अपर्याप्तावस्था होय तेवारें तथा सन्निआने पर्याप्ता अपर्याप्ता ए बेहु अवस्थायें तेजोलेश्या होय. अहींआं पण करणअपर्याप्ता लेवा.

हवे छ कायमार्गणा द्वारने विषे एक त्रसकाय मार्गणा रहेवा दीजें, ते मूकीने बाकीनी पांच स्थावर कायमार्गणा अने इंद्रिय द्वारने विषे बेंद्रिय, तेंद्रिय, चौरिंद्रिय अने पंचेंद्रिय रहेवा दीजें, बाकी एकेंद्रियनी एकज मार्गणा लहीयें, तेवारें

ांच थावरने विषे पण जीवना चार नेद लाने अने इंडिय द्वारमांहेला एकेंडिय
ध्यें पण जीवना चार नेद लाने. ते चार नेदनां नाम कहे ठे. एक सूक्ष्मएकेंडिय-
र्यासो, बीजो सूक्ष्मएकेंडियअपर्यासो, तथा त्रीजो बादरएकेंडियपर्यासो, चोथो बा-
रएकेंडियअपर्यासो, ए रीते पांच स्थावरकायमार्गणा तथा बही एकेंडियमार्गणा,
; ठ मार्गणाद्वारे पूर्वोक्त चार जीवनेद होय.

ए रीतें पूर्वेली गाथामां तेर मार्गणा द्वारें जीवनेद कह्या अने आ गाथामां
अहीं सुधी मनुष्यगतिमार्गणा तथा तेजोलेश्यामार्गणा, पांच स्थावरकायमार्गणा
अने एक एकेंडियमार्गणा, एम सर्व मली एकवीश मार्गणायें जीव नेद कह्या.

वावीशमी असंज्ञी मार्गणायें चार जीवनेद होय. तेनां नाम कहे ठे. सूक्ष्मएकें-
डिय पर्यासा अने अपर्यासा, बादरएकेंडिय पर्यासा अने अपर्यासा, बेंडिय पर्यासा अने
अपर्यासा, तेंडिय पर्यासा अने अपर्यासा, चौरिंडिय पर्यासा अने अपर्यासा, असंज्ञी
ांचेंडिय पर्यासा अने अपर्यासा, ए चार नेद असंज्ञी मार्गणायें होय, जे नणी एउने
द्रव्यमन न होय अने नावमन होय. ते नणी असंज्ञी कहीयें. ए बावीश मार्गणा
द्वारें जीवनेद कह्या.

त्रेवीशमी बेइंडिय मार्गणायें बेंडिय पर्यासा अने अपर्यासा, ए बे जीवनेद पामी-
यें. चोवीशमी तेंडियमार्गणायें तेंडिय पर्यासा अने अपर्यासा, ए बे जीवनेद पामीयें,
पच्चीशमी चोरिंडिय मार्गणायें चोरिंडिय पर्यासा अने चोरिंडिय अपर्यासा, ए बे
जीवनेद पामीयें. ॥ १८ ॥

दसचरिम तसे अजया, हारग तिरि तणु कसाय छ अनाणे ॥
पढम तिलेसा नविअर, अचक्खु, नपु मिछि सवेवि ॥ १ए ॥

अर्थ–दसचरिम के० दश नेद ठेल्ला, तसे के० त्रसकायमार्गणायें पामीयें तथा
अजयाहारग के० अविरतिमार्गणा, आहारकमार्गणा, तिरि के० तिर्यंचगति, तणु
के० काययोगमार्गणा, कसाय के० चार कषायमार्गणा, छुअनाणे के० बे अज्ञानमा-
र्गणा, पढमतिलेसा के० प्रथमनी त्रण लेश्या मार्गणा, नविअर के० नव्यमार्गणा
अने इतर ते अनव्यमार्गणा, अचक्खु के० अचक्षुदर्शनमार्गणा, नपु के० नपुंसकवे-
दमार्गणा, मिछि के० मिथ्यात्वमार्गणा, एटली मार्गणायें सवेवि के० सर्व चौदे जीव-
नेद पामीयें. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ १ए ॥

सूक्ष्मएकेंडिय पर्यासा अने अपर्यासा तथा बादरएकेंडिय पर्यासा अने अपर्यासा,
एवं चार नेद विना बाकी चौदमांथी चरम एटले ठेल्ला बे इंडियादिक दश

जीवभेद त्रसकाय मार्गणायें पामीयें. जे भणी बेंद्रिय, तेंद्रिय, चौरिंद्रिय अने पंचेंद्रिय जीवने त्रस नामकर्मनो उदय छे, तेथी पोताने बलें हाले चाले छे.

अने एक संयम मार्गणामध्यें अविरतिमार्गणायें, बीजी आहारकमार्गणामध्यें आहारकमार्गणाये, त्रीजी गतिमार्गणामध्यें तिर्यंचगतिमार्गणायें, चोथी योगमार्गणामध्यें काययोगमार्गणायें तथा चार कषाय मार्गणायें एवं आठ मार्गणा. तथा मति अने श्रुत ए बे अज्ञानमार्गणायें, एवं दश. लेश्यामार्गणामध्यें कृष्ण, नील अने कापोत, ए त्रण लेश्यामार्गणायें, एवं तेर, तथा भव्य अने इतर के० अभव्य ए बे मार्गणायें, एवं पंदर तथा दर्शनमार्गणामध्यें अचक्षुदर्शनमार्गणायें, एवं शोल, वेदमार्गणामध्यें नपुंसकवेद मार्गणायें, एवं सत्तर, सम्यक्त्व मार्गणामध्यें मिथ्यात्वमार्गणाये, एवं अढार मार्गणामध्यें १ सूक्ष्मएकेंद्रिय, २ बादरएकेंद्रिय, ३ बेंद्रिय, ४ तेंद्रिय, ५ चौरिंद्रिय, ६ असंज्ञीपंचेंद्रिय, ७ संज्ञीपंचेंद्रिय, ए सात पर्याप्ता तेमज ए सात अपर्याप्ता, एम चौद भेद जीवना होय. जे भणी १ अविरतिपणुं, २ आहारकपणुं, ३ तिर्यंचपणुं, ४ काययोगीपणुं, चार कषायनो उदय, बे अज्ञान, कृष्ण, नील अने कापोत ए त्रण लेश्या, भव्यपणुं, अभव्यपणुं, अचक्षुदर्शन, नपुंसकवेद, मिथ्यात्व, ए अढारे बोल चौद जीवभेदमांहे संभवे, त्यां मिथ्यात्व तो एकेंद्रियादिक बार जीवभेदने विषे एक अनाभोग मिथ्यात्वज होय, जे भणी तेउने अव्यक्तपणे तत्त्वरुचि नथी तेथी तेने तत्त्वरुचि विना मिथ्यात्व कहीयें, तथा पंच संग्रहमध्यें ए बारजीवभेदने अनभिग्रहित मिथ्यात्व कह्युं छे, जे भणी एणे कोइ देव गुरुने ग्रहण कस्यो नथी ते अपेक्षायें कह्युं छे तथा ए लब्धिथी तथा करणथी अपर्याप्ता बेहु अहीं लेवा. अहींआं इंद्रियपर्याप्ति पूरी कस्या विना इव्येंद्रियने अभावें पण अचक्षुदर्शन कह्युं ते एटला वास्ते जे आंख विना बीजा इंद्रिय तथा नोइंद्रिय तथा इव्येंद्रियने अभावें जे इंद्रियविषयिउं सामान्यावबोध ते अचक्षुदर्शन जाणवुं. जे भणी विग्रहगतिने विषे तथा कार्मणयोगें पण अनाकारोपयोग सिद्धांतमां कह्युं छे. त्यां वाटेंवहेता जीवमां जे अवधिदर्शनी जीव नथी, तेने बीजुं कयुं दर्शन होय ? ते भणी त्यां पण अचक्षुदर्शन मान्युं छे. एटले मूलथी चुम्मालीश मार्गणाद्वारें जीवभेद कह्या. ॥ १९ ॥

पज्जसन्नि केवल दुग, संजम मणनाण देस मण मीसे ॥
पण चरिम पज्ज वयणे, तिय छवि पज्जिअर चक्खुंमि ॥ २० ॥

अर्थ– पज्जसन्नि के० पर्याप्ता संज्ञी पंचेंद्रियनो एक भेद, ते अगीआर मार्गणा-

द्वारें पामीयें, तेनां नाम कहे ठे. केवलडुग के० केवलज्ञान ने केवलदर्शन, संयम के० संयम मार्गणा मांहेली पांच मार्गणायें, एवं सात. मणनाण के० मनःपर्यवज्ञान, देस के० देशविरति, मण के० मनोयोग, मीसे के० मिश्रदृष्टिमार्गणायें. एवं अगीआर मार्गणानेविषे पूर्वोक्त एकज जीवन्नेद होय. तथा पणचरिम के० पांच ठेल्ला जीवन्नेद पज्ज के० पर्याप्ताना ते वयणे के० एक वचनयोगमार्गणानें विषे होय, अने तिय के० त्रण अथवा एज त्रणने पज्जिअर के० पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता ए बे न्नेदें करतां ठवि के० ठ जीवन्नेद चरकुंमि के० एक चक्षुदर्शनमार्गणाने विषे होय. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २० ॥

हवे करणपर्याप्तो संज्ञी पंचेंड्रियनो एक जीवन्नेद अगीआर मार्गणाद्वारें पामीयें, ते अगीआरनां नाम कहे ठे. १ केवलज्ञान, २ केवलदर्शन, ३ सामायिकचारित्र, ४ ठेदोपस्थापनीयचरित्र, ५ परिहारविशुद्धिचारित्र, ६ सूक्ष्मसंपरायचारित्र, ७ यथाख्यातचारित्र, ७ मनःपर्यवज्ञान, ए देशविरति, १० योगमार्गणामांहे एक मनोयोग, ११ मिश्रदर्शन, ए अगीआर मार्गणा संज्ञी पंचेंड्रियपर्याप्तानें होय, अहीं केवलज्ञानी अने केवलदर्शनी पण, द्रव्यमन संबंधें संज्ञीठ केवली होय, ते अपेक्षायें संज्ञीठ लेवो. बीजुं केवलीने मतिज्ञानावरणीय क्षायोपशमजन्य ज्ञानविशेष नावमन न होय. जे नणी केवलीनुं ज्ञान क्षायिकनावें ठे पण क्षायोपशम नावें नथी. ए पर्याप्तो लब्धिथी तथा करणथी उन्नयप्रकारें लेवो. बीजा तेर जीवन्नेदें ए अगीआर बोल न पामीयें. देशविरतिचारित्र अने सर्वविरतिचारित्र पण संज्ञी पर्याप्तानेंज होय.

पणचरिम के० पांच जीवन्नेद ठेल्ला पर्याप्ताना लेवा, एटले १ बेंड्रिय, २ तेंड्रिय, ३ चौरिंड्रिय, ४ असंज्ञी पंचेंड्रिय, ए पांच पर्याप्ता करणथी तथा लब्धिथी उन्नय प्रकारें लेवा. ए पांच न्नेद वचनयोगमार्गणायें होय. केमके ए पांच जीव न्नेदनें नाषा होय, शेष नव जीवन्नेदनें नाषा न होय माटें.

त्रण तथा ठ न्नेद एटले १ चौरिंड्रियपर्याप्तो, २ असंज्ञीपंचेंड्रियपर्याप्तो, ३ संज्ञीपंचेंड्रियपर्याप्तो, ए त्रण जीवना न्नेद चक्षुदर्शनमार्गणायें होय. तथा कोइएक आचार्य इंड्रियपर्याप्ति पूरी कस्या पठी इतर एटले शेष पर्याप्तियें करी अपर्याप्ता एवा एज त्रण जीवन्नेद, एवं ठ न्नेद होय. एटले एज त्रण न्नेद पर्याप्ताना अने एज त्रण न्नेद अपर्याप्ताना, एवं ठ जीवस्थानकें चक्षुदर्शन होय, एम कहे ठे. एटले सत्तावन मार्गणाद्वारें जीवन्नेद कह्या. ॥ २० ॥

थी नर पणिंदि चरमा, चउ अणहारे डुसन्नि ० अपज्जा ॥
ते सुहुम अपज्ज विणा, सासणि इत्तो गुणे वुच्छं ॥ २१ ॥

अर्थ– थीनरपणिंदि के० स्त्रीवेद अने पुरुषवेद तथा पंचेंद्रिय, ए त्रण मार्गणायें चरमाचउ के० छेल्ला चार जीवन्नेद जाणवा, अने अणहारे के० अणाहारक मार्गणायें डुसन्नि के० बे संज्ञीआ, ठअपज्जा के० ठ अपर्याता, ए आठ जीवन्नेद होय. ते के० ते आठ न्नेदमांथी सुहुमअपज्जविणा के० सूक्ष्म अपर्याता विना बाकीना सात जीवन्नेद, सासणि के० सास्वादनमार्गणायें जाणवा. इत्तोगुणेवुच्छं के० हवे अहींआंथी आगले बाशठ मार्गणाद्वारे गुणगणां कहीशुं. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २१ ॥

वेदमध्यें स्त्रीवेद अने पुरुषवेद तथा इंद्रियमध्यें पंचेंद्रिय, ए त्रण मार्गणाद्वारें छेल्ला चार जीवन्नेद होय, एटले असंज्ञी पंचेंद्रियपर्यातो अने अपर्यातो तथा संज्ञी पंचेंद्रियपर्यातो अने अपर्यातो ए छेल्ला चार जीवन्नेद होय, अहींआं स्त्री पुरुष चिन्हरूप वेद असन्निआने लेवा पण जाववेद तो नपुंसक वेदेंज छे. शेष बे न्नेद न होय तथा सन्निउं पण करणअपर्यातो लेवो. केम के लब्धि अपर्याताने तो नपुंसक वेद होय.

अनाहारक मार्गणाद्वारें केवली समुद्घातनी वेलायें १ संज्ञी पंचेंद्रिय पर्यातो लेवो, २ अपर्यातो, ३ सूक्ष्म एकेंद्रिय अपर्यातो, ४ बादर एकेंद्रिय अपर्यातो, ५ बेंद्रिय अपर्यातो, ६ तेंद्रिय अपर्यातो, ७ चौरिंद्रिय अपर्यातो, ८ असंज्ञीपंचेंद्रिय अपर्यातो, ए आठ जीवन्नेद होय. तिहां अपर्याता वक्रगतियें बे, त्रण समय लगें होय, त्रण समय अनाहारी रहे. ए अपेक्षायें ए साते अपर्याता अनाहारक मार्गणायें पामीयें तथा केवली समुद्घात करतो त्रीजे, चोथे अने पांचमे, ए त्रण समयें कार्म्मणयोगी जणी अणाहारी होय. ते माटें संज्ञी पंचेंद्रियपर्याता पण लेवा. जे जणी ड्रव्य मनसंबंधें केवलीने सन्निउं कहीयें.

१ बादर एकेंद्रिय, २ बेंद्रिय, ३ तेंद्रिय, ४ चउरिंद्रिय, ५ असंज्ञी पंचेंद्रिय, ६ संज्ञी पंचेंद्रिय. ए ठ जीव न्नेद अपर्याताना अने सातमो संज्ञी पंचेंद्रियपर्यातो, ए सात जीव न्नेद सास्वादन मार्गणायें लाजे, केम के कोइ जीव सम्यक्त्व वमतो सूक्ष्म एकेंद्रियमांहे न उपजे, तेथी अपर्यातावस्थायें सास्वादनपणुं सूक्ष्मएकेंद्रियने न होय, ते जणी बाकीना ठ जीवन्नेद अपर्याताना लीधा, केमके ए ठए करण अपर्यातामांहे सम्यक्त्व वमतो जीव अवतरे, ते अपेक्षायें लीधा, तथा सन्निआ अपर्याताने प्रमिन्नेदें उपशम सम्यक्त्व लही एक समय जघन्य अने उत्कृष्ट ठ आवलिकापसम्यक्त्वें प्रथम कषायोदयें पम्तां तथा उपशमश्रेणीथी पमतां सास्वादन आवे

माटें कह्यो. एम बासठ मार्गणाद्वारें जीवन्नेद कह्या. गुण चाहिरा एटले ए सर्व मार्गणास्थित जीव गुणगणा विना न होय, ते नणी गुणगणां अनुक्रमें मार्गणाद्वारें जिहां जेटलां संनवे, तिहां तेटलां कहीयें डेयें. ॥ २१ ॥

पण तिरि चउ सुर निरए, नर सन्नि पणिंदि नव्व तसि सव्वे ॥
इग विगल नूदगवणे, ड ड एगं गइ तस अनव्वे ॥ २२ ॥

अर्थ– पणतिरि के० पांच गुणगणां तिर्यंच गतियें होय. चउसुरनिरए के० चार गुणगणां देवगति अने नरकतियें जाणवां, तथा नरसन्निपणिंदिनव्वतसि के० १ मनुष्यगति, २ संज्ञी, ३ पंचेंड्रिय, ४ नव्य अने ५ त्रस, ए पांच मार्गणायें सव्वे के० सर्व गुणगणां होय, तथा इगविगल के० एकेंड्रिय, विकलेंड्रिय, नूदगवणे के० पृथ्वी, अप् अने वनस्पति. ए सात मार्गणायें डड के० बे बे गुणगणां होय, अने एगंगइतसअनव्वे के० गतित्रस तथा अनव्यने विषे एगं एटले एक मिथ्यात्व गुणगणुंज होय. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २२ ॥

गतिमार्गणामांहे तिर्यंचगतियें मिथ्यात्वथी मांमीने देशविरति लगें पांच गुणगणां पामीयें. शेष नव गुणगणां नवप्रत्ययेंज तेने न होय.

अने मिथ्यात्वथी मांडीने अविरतिसम्यक्दृष्टि लगें चार गुणगणां देवगति तथा नरकगतिमध्यें लाने. शेष दश गुणगणां नव प्रत्ययेंज विरतिने अनावें तेउने न होय. एवं त्रण गतिमार्गणा थई.

गतिमध्यें मनुष्यगतिमार्गणा,बीजी सन्निमध्यें संज्ञी मार्गणा, त्रीजी इंड्रियमार्गणामध्यें पंचेंड्रिय मार्गणा, चोथी नव्यमध्यें नव्यमार्गणा, पांचमी कायमार्गणामध्यें त्रसकायमार्गणा, ए पांच मार्गणाद्वारें मिथ्यात्वथी मांडीने अयोगी केवली पर्यंत चौदे गुणगणां लाने. जे नणी मनुष्य, संन्निउ, पंचेंड्रिय, नव्य अने त्रस, तेने सर्व गुणगणां संनवे. एवं आठ मार्गणायें गुणगणां कह्यां.

इंड्रियमार्गणामध्यें एकेंड्रिय, बेंड्रिय, तेंड्रिय अने चौरिंड्रिय, एवं चार अने कायमार्गणामध्यें पृथ्वी, अप् अने वनस्पति. ए त्रण मार्गणा. एवं सात मार्गणामध्यें मिथ्यात्व ने सास्वादन, ए बे गुणगणां लाने. केमके जे सम्यक्त्व वमतो पूर्वबद्धायु ए सातमध्यें अवतरे, तेने अपर्याप्तावस्थायें सास्वादन गुणगणुं होय. बीजुं सर्वदा मिथ्यात्व गुणगणुंज होय, जे नणी ए सर्वने अनानोगपणे तत्त्वश्रद्धान एणे ग्रह्युं नथी, तेथी ए अनन्निग्रहीतपणे कहीयें. एवं पंदर मार्गणा थई.

गतित्रस ते आत्मशक्तियें हालवे चालवे करी त्रस जाणवा, पण त्रसपणे त्रसनामकर्मना उदयथी त्रस नहीं, एटले तेउकाय, अने वायुकाय, ए बे मार्गणाना जीव ल-

विध त्रसगतियें त्रस कहेवाय तेने, तथा अजव्यमार्गणायें, ए त्रणे मार्गणायें, मिथ्यात्वगुणठाणुं होय, जे जणी ए मध्यें कोइ जीव, सम्यक्त्व वमतो पण न उपजे, तथा अजव्यनें तो सम्यक्त्व स्पर्शेज नहीं, तेथी अजव्यने सास्वादन गुणठाणुं न होय. एवं अढार मार्गणाद्वारें गुणठाणां कह्यां. ॥ २२ ॥

वेअ ति कसाय नव दस, लोजे चउ अजइ ङु ति अनाण तिगे ॥
वारस अचस्कु चस्कुसु, पढमा अहखाइ चरिम चऊ ॥ २३ ॥

अर्थ– वेअतिकसाय के० त्रणें वेद, अने क्रोध, मान, माया, ए त्रणें कपाय, नव के० नव गुणठाणां होय, अने दसलोजे के० लोजमार्गणायें दश गुणठाणां होय. चउअजइ के० चार गुणठाणां अविरतिमार्गणायें होय. ङुतिअनाणतिगे के० बे तथा त्रण गुणठाणां अज्ञानत्रिकें होय. तथा वारसअचस्कुचस्कुसुपढमा के० अचक्षुदर्शनीय अने चक्षुदर्शनीय जीवने पढमा एटले प्रथमनां बार गुणठाणां होय, अने अहखाइचरिमचऊ के० यथाख्यातचारित्रें बेहल्लां चार गुणठाणां होय. ॥ २३ ॥

स्त्री, पुरुष अने नपुंसक, ए त्रण जाववेद तथा क्रोध, मान अने माया, ए त्रण कपाय, एवं ठ प्रकृतिना उदयवंत जीवनें प्रथमनां नव गुणठाणां होय, केम के नव गुणठाणां पर्यंत त्रण कपायनो उदय ठे, तेथी एणे औदयिक पर्यायने नव गुणठाणां लाजे. एवं चोवीश मार्गणा थइ.

लोनकपायमार्गणायें सूक्ष्मसंपरायगुणठाणुं होय, जे जणी मिथ्यात्वथी मांमीने दशमा गुणठाणा सुधी लोजनो उदय ठे, तेथी लोजी जीवने दश गुणठाणां होय, बीजा गुणठाणां वेद अने कपायने विपे न संजवे. पहेले गुणठाणे अनंतानुबंधीयाने सरखो संज्वलनो क्रोध, त्रीजे मिश्रगुणठाणे अविरति अपच्चरकाणियाने सरखो संज्वलनो क्रोध, देशविरतिगुणठाणे पच्चरकाणीयाने सरखो संज्वलनो क्रोध तथा प्रमत्तगुणठाणाथी मांमीने संज्वलनाने सरखो संज्वलन होय. एवं पच्चीश.

असंयति एटले विरति रहित जे जीव, तेने विपे मिथ्यात्वथी मांमीने अविरति सम्यग्दृष्टि सुधीनां चार गुणठाणां लाजे, जे जणी पांचमे गुणठाणे देशविरति होय, अने उपरला नव गुणठाणे सर्वविरति होय पण त्यां अविरति नहीं होय माटे. ठवीश.

मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान अने विजंगज्ञान, ए त्रण मार्गणायें जो सम्यक्त्वांश मिश्रगुणठाणे अधिक होय तो तेवारे त्रण अज्ञानने बे गुणठाणां होय, अने मिश्रगुणठाणे मिथ्यात्वांश अधिक होय तो अज्ञान घणुं होय, तेवारें मिथ्यात्व अधिक

होय अने एकनाणीयुं मिथ्यात्व वेदे, तेवारें सम्यक्त्व अधिक होय तथा जे मतें सम्यक्त्वविना सर्वे अज्ञानी जीव कह्या, ते मतें ए त्रण अज्ञानने त्रण गुणठाणां लाने, जे नणी मिश्रदृष्टि पण अज्ञानी छे, मिश्रगुणठाणे पण अर्धुं मतिज्ञान अने अर्धुं मतिअज्ञान तथा अर्धुं श्रुतज्ञान, अने अर्धुं श्रुतअज्ञान होय. तथा अर्धुं विनंगज्ञान अने अर्धुं अवधिज्ञान होय तथा पूर्ण मतिअज्ञान अने पूर्ण विनंगज्ञान, तेवारें पहेले, बीजे गुणठाणे त्रण अज्ञान होय. वली कोइक आचार्य कहे छे के मिश्रगुणठाणे मिथ्यात्व घणुं होय तेवारें मिश्रगुणठाणे त्रणे अज्ञान होय, ए बे मत छे. पछी साचुं खोटुं तो ज्ञानी जाणे. एवं उंगणत्रीश मार्गणा थई.

प्रथमनां बार गुणठाणां एटले मिथ्यात्वथी मांमीने बारमा क्षीणमोह गुणठाणा सुधीनां बार गुणठाणां, चक्षुदर्शन तथा अचक्षुदर्शन, ए बे मार्गणा छारें होय. जे नणी ए बे दर्शन, क्षायोपशमिकनावें होय अने आगलें बे गुणठाणें क्षायोपशमिक नाव नथी. तिहां क्षायिकनाव होय अने आगले बे गुणठाणे केवलीने केवलदर्शन अने केवलज्ञान छे पण केवलीने इंडियजन्य ज्ञान तथा दर्शन, ए बेहु न होय. केवलीनुं पारमार्थिक प्रत्यक्ष सकल ज्ञान छे, ते नणी ए बेहु दर्शनें बार गुणठाणां पहेलां संनवे. अहींआं अनेदनयें जीवदर्शन जाणवुं. एवं एकत्रीश.

यथाख्यातचारित्र मार्गणायें छेहलां चार गुणठाणां होय एटले उपशांत मोह, क्षीणमोह, सयोगी अने अयोगी, ए चार गुणठाणां होय, तिहां अगीआरमे गुणठाणे कषायोपशमथी यथाख्यातचारित्र ओपशमिकनावें होय, अने शेष त्रण गुणठाणे कषायक्षय थयाथी क्षायिकनावें यथाख्यातचारित्र वीतरागचारित्र होय. अहींआं पण चारित्रवंतने अनेद विवक्षायें लीधा. एवं बत्रीश मार्गणा छारें गुणठाणां कह्यां. ॥ २३ ॥

मणनाणि सग जयाई, समइअ छेअ चउ डुन्नि परिहारे ॥
केवल डुगि दोचरिमा, जयाइ नव मइसु उहि डुगे ॥ २४ ॥

अर्थ—मणनाणिसगजयाई के० मनःपर्यवज्ञानमार्गणायें प्रमत्तादिक सात गुणठाणां होय, समइअछेअचउ के० सामायिक अने छेदोपस्थापनीय चारित्रे चार गुणठाणां होय. परिहारेडुन्नि के० परिहारविशुद्धिचारित्रें बे गुणठाणां होय. केवलडुगिदोचरिमा के० केवलज्ञान अने केवलदर्शन, ए बे मार्गणायें बे छेल्लां गुणठाणां होय, तथा अजयाइनव के० अविरत्यादिक नव गुणठाणां मइसु के० मतिज्ञानमार्गणाने विषे तथा उहिडुगे के० अवधिज्ञान अने अवधिदर्शनने विषे जाणवां. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २४ ॥

मनःपर्यवज्ञानमार्गणायें जयाइ के० यत्नावंतसाधु तेनां गुणगणां प्रमत्तादिकथी मांमीने क्षीणमोह लगें सात गुणगणां होय. एटले चारित्रियाने अप्रमत गुणगणे मनःपर्यवज्ञान उपजे, ते वली प्रमत्तें आवे, ते अपेक्षायें प्रमत्त गुणगणुं पण कह्युं अने बीजा गुणगणायें ते साधु उपशमश्रेणि तथा क्षपकश्रेणि करे, ते अपेक्षायें सात गुणगणां लाने. अहींयां पण ज्ञानवंतने अनेद विवक्षायें गुणगणां कह्यां. एवं तेत्रीश.

संयममार्गणामध्यें सामायिक अने ठेदोपस्थापनीय, ए बेहु चारित्रे एटले ए बे चारित्रवंत जीवने प्रमत्त, अप्रमत्त, निवृत्ति अने अनिवृत्ति, ए चार गुणगणां लाने. ए बेहु चारित्र क्षायोपशमिकनावें तथा उपशम श्रेणियें नवमे गुणगणे औपशमिक चारित्र होय, तेने मतें औपशमिकनावे तथा क्षपकश्रेणियें नवमे गुणगणे क्षायिकनावें, एम त्रण नावें होय. एवं पांत्रीश मार्गणा थई.

परिहारविशुद्धिचारित्रें प्रमत्त अने अप्रमत्त, ए बे गुणगणां होय. ए चारित्रें उपशमश्रेणी तथा क्षपकश्रेणी, ए बेहु श्रेणी न होय, तेथी आगलां गुणगणां ए चारित्रें न होय. ए चारित्र क्षायोपशमिकनावें होय. एवं ठत्रीश.

केवलज्ञान अने केवलदर्शन, ए बे मार्गणाद्वारें चरमा के० ठेल्लां बे गुणगणां होय, एटले एक सयोगी ने बीजुं अयोगी, ए बे गुणगणां होय, त्यांज केवलज्ञान अने केवलदर्शन होय. ए बेहु क्षायिकनावें ज्ञानज्ञानवंतने अनेदनयें पर्यायार्थिकनयें मुख्यतायें ज्ञानमार्गणायें गुणगणां कह्यां. एवं आडत्रीश.

अविरति सम्यक्दृष्टिगुणगणाथी मांडीने बारमा क्षीणमोह पर्यंतनां नव गुणगणां १ मतिज्ञान, २ श्रुतज्ञान, ३ अवधिज्ञान, ४ अवधिदर्शन, ए चार मार्गणायें होय. केम के सम्यक्त्वने अनावें मिथ्यात्वादिक त्रण गुणगणें ज्ञान न होय, तथा अवधिदर्शन मिथ्यात्वादिक त्रण गुणगणे सिद्धांतें मान्युं ठे, पण कर्म्मग्रंथने मतें न मान्युं, तेथी त्यां पण नव गुणगणां कह्यां. तथा सयोगी अने अयोगी, ए बे गुणगणे केवलज्ञान अने केवलदर्शन, ए बे होय. तेमांहे ठाद्मस्थिक सर्व ज्ञान दर्शन आव्यां. एवं बेंतालीश मार्गणाद्वारें गुणगणां कह्यां. ॥ २४ ॥

अड उवसमि चउ वेअगि, खइए इक्कार मिछ तिगि देसे ॥
सुहुमे स्सठाण तेर, स जोग आहार सुक्काए ॥ २५ ॥

अर्थ– अडउवसमि के० आठ गुणगणां औपशमिक सम्यक्त्वें होय. चउवेअगि के० चार गुणगणां, वेदकसम्यक्दृष्टिनें होय. खइएइक्कार के० क्षायिकसम्यक्त्वें अगीआर गुणगणां होय. मिछतिगि के० मिथ्यात्व, सास्वादन ने मिश्र, ए त्रण तथा

देसे के० देशविरति, सुहुमे के० सूक्ष्मसंपराय, एवं पांच मार्गणा स्सठाए के० पोतपोताने गुणस्थानकें होय. अने तेरस के० तेर गुणठाणां, जोग के० योगनी त्रण मार्गणा तथा आहार के० आहारमार्गणा अने सुक्काए के० शुक्लेश्यामार्गणा, एवं पांच मार्गणायें होय.

अविरतिथी मांडीने अगीआरमा गुणठाणां लगें आठ गुणठाणा सुधीमां औपशमिक सम्यक्त्व मार्गणा होय. तेमांहे अविरति, देशविरति, प्रमत्त अने अप्रमत्त, ए चार गुणठाणां ग्रंथिन्नेद करतां देशविरति तथा सर्वविरति लहे, ते अपेक्षायें लेवा. तथा आगलां चार गुणठाणां उपशमश्रेणीयें होय. एवं तेंतालीश.

अविरति, देशविरति, प्रमत्त, अने अप्रमत्त, ए चार गुणठाणां वेदक के० क्षायोपशमिक सम्यक्त्वें होय, अने आगले गुणठाणे श्रेणी करतां औपशमिक तथा क्षायिक सम्यक्त्व होय, पण तिहां सम्यकत्व मोहनीय वेदवाने अन्नावें वेदक सम्यक्त्व न होय. एवं चुम्मालीश मार्गणायें गुणठाणां कह्यां.

क्षायिक सम्यक्त्वमार्गणायें अविरतिगुणठाणाथी मांडीने अयोगी लगें अगीयार गुणठाणां होय, अहीं प्रथमनां त्रण गुणठाणां न होय, जे नणी चोथे, पांचमे, बठे अने सातमे, ए चार गुणठाणे तो जेणे मोहनीयनी सात प्रकृत्ति खपावी ने पूर्वे परन्नवआयु बांध्युं होय ते रहे. तथा जो अबद्धायु क्षपकश्रेणी करे तो तेनी अपेक्षायें अगीआर गुणठाणां होय. अहींआं कोइ पूछे जे सम्यक्त्व मोहनीयना क्षयथी थयुं जे तत्त्वश्रद्धान, तेने सम्यक्त्व केम कहीयें ? तत्रोत्तरं. जे मिथ्यात्वना पुजल, मादक शक्तिरहित शोध्या तंडूलनी पेरें कस्या तेने सम्ययक्त्व मोहनीय कहीयें. तेनी पेरें क्षयथी प्रगट्यो जे आत्मानो शुद्ध श्रद्धानगुण, जेम आठां पडल उतारे आंखनां पडल मटे, तेज प्रगट थाय, तेनी परें जे शुद्धात्मगुण प्रगटे तेने सम्यक्त्व कहीयें. ते पाम्या पछी त्रण नव करे, जो पूर्वे देवायु तथा नरकायु बांध्युं होय तो त्रण नव करे, अने मनुष्यायु तथा तिर्यंचायु बांध्या पछी ए सम्यक्त्व लहे, तो जेणें असंख्याता वर्षायु युगलीयानुं बांध्युं होय तेज जीव, सम्यक्त्व लहे. पण जेणे संख्यात वर्षायुनो बंध कस्यो होय तो ते जीव पछी क्षायिक सम्यक्त्व न लहे, तो ते अपेक्षायें चार नव करे. यतः " तंमियतइअचउछं, नवंमि सिप्पंति खइअसम्मत्ते ॥ सुर निरय जुगलि सुगइः इमं नुजिणकालिअनराणं ॥ १ ॥ " एवं पीस्तालीश.

मिथ्यात्वमार्गणायें पहेलुं मिथ्यात्व गुणठाणुं होय, सास्वादनमार्गणायें सास्वादन-

गुणठाणुं होय, मिश्रमार्गणायें मिश्रगुणठाणुं होय, ए मिथ्यात्वादिक त्रिकने विषे आप आपणा नामनुं गुणठाणुं एकेक होय तथा देशविरतिमार्गणायें पांचमुं गुणठाणुं होय, तथा सूक्ष्मसंपरायचारित्रमार्गणायें एक सूक्ष्मसंपराय नामे दशमुं गुणठाणुं होय. एम ए पांच मार्गणाद्वारें सठाण के० पोतपोतानां नाम सरखुं एकेक गुणठाणुं जाणवुं. अहींयां पण अभेदनयें जीवद्रव्यने मिथ्यात्वादिक पर्याय अभिन्न विवक्षिने गुणठाणुं जाणवुं. एवं पचाश मार्गणाद्वारें गुणठाणां कह्यां.

मनोयोग, वचनयोग अने काययोग, ए त्रण योगें सामान्यनयें मिथ्यात्वीथी लेइ तेर गुणठाणां लाभे, अने विशेषापेक्षायें तो एक सत्य, बीजुं असत्यामृषा, ए बे मनोयोगें अने एज बे वचनयोगें तेर गुणठाणां होय, अने बीजा मनोयोगें तथा वचनयोगें जे चार योग थाय, ते चार योगें बार गुणठाणां जाणवां. औदारिकमिश्रकाययोगें १ मिथ्यात्व, २ सास्वादन, ३ अविरति अने ४ सयोगी, ए चार गुणठाणां जाणवां. तथा वैक्रियकाययोगें प्रथमथी मांडीने सातमा लगें सात गुणठाणां जाणवां, तथा वैक्रियमिश्रकाययोगें १ मिथ्यात्व, २ सास्वादन, ३ अविरति, ४ देशविरति अने ५ प्रमत्त, ए पांच गुणठाणां जाणवां. आहारककाययोगें प्रमत्त अने अप्रमत्त, ए बे गुणठाणां जाणवां. आहारकमिश्रकाययोगें एकज प्रमत्त गुणठाणुं जाणवुं, तथा कार्मणकाययोगें एक मिथ्यात्व, बीजुं सास्वादन, त्रीजुं अविरति, चोथुं सयोगी, ए चार गुणठाणां होय. एवं त्रेपन मार्गणा थइ.

आहारीनी मार्गणायें पहेलां तेर गुणठाणां जाणवां. तथा शुक्ललेश्यामार्गणायें पण ए तेर गुणठाणां जाणवां. तथा चौदमे अयोगी गुणठाणे अणाहारीअलेशी होय. एवं पंचावन मार्गणाद्वारें गुणठाणां कह्यां ॥ २५ ॥

असन्निसु पढम छुग, पढम तिलेसासु छच्च छसु सत्त ॥
पढमंतिम छुग अजया, अणहारे मग्गणासु गुणा ॥ २६ ॥

अर्थ– असन्निसुपढमछुगं के० असंज्ञीमार्गणायें प्रथमनां बे गुणठाणां होय. पढमतिलेसासुछच्च के० पहेली कृष्णादिक त्रण लेश्या मार्गणायें छ गुणठाणां जाणवां. अने छसुसत्त के० तेजो अने पद्म ए बे लेश्यायें सात गुणठाणां जाणवां. पढमंतिमछुग के० प्रथमनां बे गुणठाणां, अने अंतनां बे गुणठाणां, एवं चार तथा अजया के० अविरतिगुणठाणुं, एवं पांच गुणठाणां, अणहारे के० अणाहारकमार्गणायें जाणवां. ए मग्गणासु के० बासठ मार्गणाद्वारने विषे गुणा के० गुणठाणां विवरीने कह्यां. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २६ ॥

दीर्घकालिकी संज्ञारहित एवो असंज्ञीउं जीव, तेमांहे मिथ्यात्व अने सास्वादन, ए प्रथमनां बे गुणठाणां लाभे, ते मध्यें सास्वादन तो एकेंद्रियादिक असंज्ञीआ जीवमध्यें सम्यक्त्व वमतो देवतादिक अवतरे, तेने करण अपर्याप्तावस्थायें सास्वादन होय. शेष सर्व मिथ्यात्वी जीव जाणवा. एवं उप्पन्न.

कृष्ण, नील अने कापोत, ए प्रथमनी त्रण लेश्यावंत जीवने मिथ्यात्वथी प्रमत्तसुधी प्रथमनां छ गुणठाणां होय, ए गुणठाणे ए त्रण लेश्या पामीयें. बीजुं वली देशविरतियें तथा सर्वविरतियें ए त्रण अशुद्ध लेश्या न पामीयें. ते मत लेइने बंधस्वामित्वमांहे ए त्रण लेश्यायें चार गुणठाणां कह्यां छे. अहींआं तो पूर्वे देशविरति तथा सर्वविरति गुण पामीने ए लेश्यायें वर्त्ते तो पण ए बेहु गुणठाणां न जाय, माटे ए बे गुणठाणे कृष्णादिक त्रण अशुद्ध लेश्या पण आवे. एम पूर्वे प्रतिपन्ननी अपेक्षायें अहीं छ गुणठाणां कह्यां. पण तेथी उपरांत गुणठाणां ए लेश्यावंतने न होय, तेथी अहींआं कोइ विरोध न जाणवो. " सम्मत्तसुअं सवा, सु लहइ सुद्धासु तिसुवचारित्तं ॥ पुव्वपडिवन्नउंपुण, अणयरी ए लेसाए. " एवं छगणशाठ.

तेजोलेश्या तथा पद्मलेश्या, ए बेहु लेश्यायें पहेला मिथ्यात्वथी मांमी सातमा अप्रमत्त गुणलगें साते गुणठाणां पूर्वे प्रतिपन्नने तथा पडिवजताने पण होय. एवं एकशठ.

हवे अनाहारकमार्गणायें गुणठाणां कहे छे. मिथ्यात्व अने सास्वादन, ए पहेलां बे गुणठाणां तथा अविरति, सम्यक्दृष्टि, ए त्रण गुणठाणां अहींआं वक्रगति पांच समयनी करतां वचला त्रण समय अथवा चार समय, अणाहारी होय. तेनी अपेक्षायें पहेलां बे तथा चोथुं, ए त्रण गुणठाणां वाटें वहेतां जीवमध्यें पामीयें. जे भणी यतः " जोएणकम्मएणं, आहारेई अणंतरं जीवो ॥ तेण परं मीसेणं, जीवसरीरनिपत्ती ॥ १ ॥ " ते भणी विग्रहगतियें अणाहारीनां ए त्रण गुणठाणां जाणवां, तथा केवली केवलसमुद्घात आठ समयनो करे तेमध्यें त्रीजे, चोथे अने पांचमे, ए त्रण समयें कार्मणयोगी भणी अणाहारी होय, तथा अयोगीगुणठाणुं चौदमुं " अ इ उ ऋ लृ " एवा पांच ह्रस्व अक्षर उच्चारतां होय तेटलो काल अणाहारी होय अथवा अनादि अनंत सिद्ध जीव तेने पण योगने अभावें अणाहारकपणुं होय. बीजा जीव एक समयमात्र पण अणाहारी न होय. ए रीतें अणाहारकमार्गणायें एक मिथ्यात्व, बीजुं सास्वादन, त्रीजुं अविरति, चोथुं सयोगी अने पांचमुं अयोगी, ए पांच गुणठाणां संभवे. अहींआं कोइ कहेशे के जीव बारमे, तेरमे, अने त्रीजे, ए त्रण गुणठाणे केम मरे नहीं अने बीजा अगीआर गुणठाणे मरण पामे तो त्यां विग्रहगति करे, तो ते गुणठाणे अणाहारी न होय? तत्रोत्तरं. ए

अगीआर गुणठाणे मरण पामे एम जे कह्युं छे, ते व्यवहारमतें कह्युं छे, बीजुं मरण- समयें जीव अविरति होय जे जणी ते समय, परजवायुनो छे. विरति तो आ जवना आयु लगें छे. एम बाशठ मार्गणाद्वारें प्रत्येकें प्रत्येकें गुणठाणां विवरीने कह्यां॥२६॥

हवे ते मार्गणास्थित जीवना गुणनुं तरतमपणुं योगजन्य छे. जे जणी आठ करण करी कर्मने विचित्रपणे जीवने गुणठाणानो जेद छे. तिहां करण के० योगवीर्य जाणवुं सुगम थाय, ते जणी गुणठाणां कह्यां. पछी पन्नर योग बाशठ मार्गणाद्वारें जिहां जेटला संजवे, तिहां तेटला देखाडे छे.

॥ अथ मार्गणासु योगानाह ॥

सच्चेअर मीस असच्च, मोस मण वय विउव्वि आहारा ॥
उरलं मीसा कम्मण, इअजोगा कम्म अणहारे ॥ २७ ॥

अर्थ–त्यां प्रथम सचे के० सत् एटले साधुने हेतु ते सत्य. यथा जीवादिक पदार्थ द्रव्यरूपें नित्य, पर्यायरूपें अनित्य. ए जेम अनेकांतपणें चिंतववुं, ते सत्यमनोयोग अने तेथी इअर के० विपरीत पणे एकांतपणे नित्यविश्वव्यापि इत्यादिक चिंतववुं, ते असत्यमनोयोग. तेमज साचा वचननुं आत्माने जोडवुं, ते सत्यवचनयोग. तथा असत्यवचनसाथे आत्मानुं जोडवुं, ते असत्यवचनयोग, अने ते असत्ययोगें करी मीस के० मिश्र एटले कांइएक सत्य अने कांइएक असत्यपणे, जेम आ गाममध्यें दश जाया तथा दश मुवा, अहींयां कांइ साचुं कांइ जूठुं चिंतववुं, ते सत्यामृषा- मनोयोगः अने तेम बोलवुं, ते सत्यामृषावचनयोग. तथा आमंत्रणा याचना, जेम के, हे देवदत्त ! आ अमुक वस्तु लाव्य, आ ले, इत्यादिक जे चिंतववुं तेथी जिनवचन विरो- धाय नहीं. माटें जूठ पण नहीं, अने आराधक पण नही, एटले साच पण नहीं, ते जणी असच्चमोस के० असत्यामृषामनोयोग. अने ए रीतें बोले, ते असत्यामृषावचनयोग. ए व्यवहारनयमतें चार मनना तथा चार वचनना योग होय. अने निश्चयनयमतें जे शुद्ध- परिणाम विवक्षापूर्वक ते प्रथम सत्य मण के० मनोयोग. बीजो मिथ्यात्वादिकें सहित जे चिंतवे. ते असत्यमनोयोग. एमज वय के० ए बे प्रकारें जे बोलवुं ते एक सत्यव- चनयोग अने बीजो असत्यवचनयोग, त्रीजा सत्यामृषावचनयोग, चोथो असत्यामृ- षावचनयोग. एवं चार मनना तथा चार वचनना मली आठ योग थया.

विउव्वि के० वैक्रियशरीरें करी आत्मानो वीर्यव्यापार ते वैक्रिययोग. ते बे जेदें छे. एक लब्धिजन्य मनुष्य तथा तिर्यंचने होय, अने जवधारणीय देवता तथा नारकीनां शरीर जाणवां. तेनी मायें आत्मशक्तिनुं जोडवुं ते बीजो वैक्रिययोग.

आहारा के० चौद पूर्वधरमुनि पोताना मनना संशय टालवाने तथा जिनऋद्धि देखवाने आठुं स्फटिक सरखुं मुंढ हाथ प्रमाण शरीर करे, ते आहारक शरीर. तेनी साथें आत्मानुं जोरुवुं, आहारकशरीरजन्य व्यापार, ते आहारकयोग.

उरलं के० औदारिक शरीरने योगें जे जीवव्यापार ते औदारिकयोग जाणवो.

हवे ए त्रणे योगने मीसा के० मिश्र करवा एटले अपर्याप्तावस्थायें मनुष्य अने तिर्यंचने कार्मण सायें मिश्र जे औदारिकपुजलजन्यव्यापार ते प्रथम औदारिक मिश्रयोग जाणवो.

तथा देवता अने नारकीने अपर्याप्तावस्थायें कार्मणसाथें मिश्र जे वैक्रियपुजल अथवा मनुष्यादिकने उत्तरवैक्रिय करतां ज्यांसुधी तेनी पर्याप्ति पूर्ण थइ नथी, त्यांसुधी औदारिक पुजलसाथें वैक्रियपुजल मिश्र होय तेथी थयो जे जीववीर्यविशेष ते बीजो वैक्रियमिश्रयोग जाणवो.

तथा आहारक शरीर करतां ज्यांसुधी तेनी पर्याप्ति पूरी करी नथी त्यांसुधी आहारक पुजल औदारिकसाथें मिश्र होय तज्जन्य जीववीर्यविशेष ते त्रीजो आहारकमिश्रयोग जाणवो. तेम आहारकशरीरने संहरता पण आहारकमिश्रयोग होय.

कम्मण के० कर्मदलसाथें आत्मप्रदेशनुं मलवुं, ते कार्मणशरीर कहीयें. तेणे करी परजवादिकथी आगमनशक्ति ते चोथो कार्मणयोग. ए चार योग मिश्रना तथा त्रण पूर्वे कह्या जे त्रण शरीरना, एवं सर्व मली सात कायाना योग थया, तथा चार मनना अने चार वचनना, एवं पंदर योग कह्या.

अहींआं कोइ पूछशे जे तैजस पण शरीर छे, तेणे करी पण जीवने तेजोलेश्या मूकवा लेवादिकनुं करवुं तथा जोजन पाचनादिक व्यापारें प्रवर्त्ततो छतो तैजसपणे योग केम न कह्यो ? तिहां उत्तर कहेछे के, जीवने तैजसशरीर, अने कार्म्मणशरीर सर्वदा होय. तेथी कार्म्मणयोगमांहेज ए लीधुं, ए जाव छे. इअजोगा के० एम नामथी तथा स्वरूपथी ए पंदर योग कह्या.

॥ हवे बाशठ मार्गणा द्वारें ए पंदर योग विवरे छे. ॥

कम्मअणहारे के० अणाहारीमार्गणायें एकज कार्मणयोग होय. बीजा चौद योगें वर्त्ततो जीव, आहारी होय अने कार्मणयोगें वर्त्ततो जीव अणाहारी होय, तेम आहारी पण होय, जे जणी प्रथम समयें कार्मणयोगें आहारी होय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २७ ॥

नर गइ पणिंदि तस तणु, अचक्खु नर नपु कसाय सम्मदुगे ॥
सन्नि छलेसा हारग, जव मइ सुअ उहि डुगि सव्वे ॥ २८ ॥

अगीआर गुणठाणे मरण पामे एम जे कह्युं छे, ते व्यवहारमतें कह्युं छे, बीजुं मरण-समयें जीव अविरति होय जे जणी ते समय, परजवायुनो छे. विरति तो आ जवना आयु लगें छे. एम बाशठे मार्गणाद्वारें प्रत्येकें प्रत्येकें गुणठाणां विवरीने कह्यां॥२६॥

हवे ते मार्गणास्थित जीवना गुणनुं तरतमपणुं योगजन्य छे. जे जणी आव करण करी कर्मने विचित्रपणे जीवने गुणठाणानो जेद छे. तिहां करण के० योगवीर्य जाणवुं सुगम थाय, ते जणी गुणठाणां कह्यां. पछी पन्नर योग बाशठ मार्गणाद्वारें जिहां जेटला संजवे, तिहां तेटला देखाडे छे.

॥ अथ मार्गणासु योगानाह ॥

सच्चेअर मीस असच्च, मोस मण वय विउव्वि आहारा ॥
उरलं मीसा कम्मण, इअजोगा कम्म अणहारे ॥ २७ ॥

अर्थ—त्यां प्रथम सच्चे के० सत् एटले साधुने हेतु ते सत्य. यथा जीवादिक पदार्थ द्रव्यरूपें नित्य, पर्यायरूपें अनित्य. ए जेम अनेकांतपणें चिंतववुं, ते सत्यमनोयोग अने तेथी इअर के० विपरीत पणे एकांतपणे नित्यविश्वव्यापि इत्यादिक चिंतववुं, ते असत्यमनोयोग. तेमज साचा वचननुं आत्माने जोडवुं, ते सत्यवचनयोग. तथा असत्यवचनसाथे आत्मानुं जोडवुं, ते असत्यवचनयोग, अने ते असत्ययोगें करी मीस के० मिश्र एटले कांइएक सत्य अने कांइएक असत्यपणे, जेम आ गाममध्यें दश जाया तथा दश मुवा, अहींआं कांइ साचुं कांइ जूठुं चिंतववुं, ते सत्यामृषा-मनोयोग; अने तेम बोलवुं, ते सत्यामृषावचनयोग. तथा आमंत्रणा याचना, जेम के, हे देवदत्त! आ अमुक वस्तु लाव्य, आ ले, इत्यादिक जे चिंतववुं तेथी जिनवचन विरो-धाय नहीं. माटें जूठ पण नहीं, अने आराधक पण नही, एटले साच पण नहीं, ते जणी असच्चमोस के० असत्यामृषामनोयोग. अने ए रीतें बोले, ते असत्यामृषावचनयोग. ए व्यवहारनयमतें चार मनना तथा चार वचनना योग होय. अने निश्चयनयमतें जे शुद्ध-परिणाम विवक्षापूर्वक ते प्रथम सत्य मण के० मनोयोग. बीजो मिथ्यात्वादिकें सहित जे चिंतवे, ते असत्यमनोयोग. एमज वय के० ए बे प्रकारें जे बोलवुं ते एक सत्यव-चनयोग अने बीजो असत्यवचनयोग, त्रीजो सत्यामृषावचनयोग, चोथो असत्यामृ-षावचनयोग. एवं चार मनना तथा चार वचनना मली आठ योग थया.

विउव्वि के० वैक्रियशरीरें करी आत्मानो वीर्यव्यापार ते वैक्रिययोग. ते बे जेदें छे. एक लब्धिजन्य मनुष्य तथा तिर्यंचने होय, अने जवधारणीय देवता तथा नारकीनां शरीर जाणवां. तेनी साथें आत्मशक्तिनुं जोडवुं ते बीजो वैक्रिययोग.

आहारा के० चौद पूर्वधरमुनि पोताना मनना संशय टालवाने तथा जिनऋद्धि देखवाने आतुं स्फटिक सरखुं मुंड हाथ प्रमाण शरीर करे, ते आहारक शरीर. तेनी साथें आत्मानुं जोडवुं, आहारकशरीरजन्य व्यापार, ते आहारकयोग.

उरलं के० औदारिक शरीरने योगें जे जीवव्यापार ते औदारिकयोग जाणवो.

हवे ए त्रणे योगने मीसा के० मिश्र करवा एटले अपर्याप्तावस्थायें मनुष्य अने तिर्यचने कार्मण साथें मिश्र जे औदारिकपुजलजन्यव्यापार ते प्रथम औदारिक मिश्रयोग जाणवो.

तथा देवता अने नारकीने अपर्याप्तावस्थायें कार्मणसाथें मिश्र जे वैक्रियपुजल अथवा मनुष्यादिकने उत्तरवैक्रिय करतां ज्यांसुधी तेनी पर्याप्ति पूर्ण थइ नथी, त्यांसुधी औदारिक पुजलसाथें वैक्रियपुजल मिश्र होय तेथी थयो जे जीववीर्यविशेष ते बीजो वैक्रियमिश्रयोग जाणवो.

तथा आहारक शरीर करतां ज्यांसुधी तेनी पर्याप्ति पूरी करी नथी त्यांसुधी आहारक पुजल औदारिकसाथें मिश्र होय तज्जन्य जीववीर्यविशेष ते त्रीजो आहारकमिश्रयोग जाणवो. तेम आहारकशरीरने संहरता पण आहारकमिश्रयोग होय.

कम्मण के० कर्मदलसाथें आत्मप्रदेशनुं मलवुं, ते कार्मणशरीर कहीयें. तेणे करी परजवादिकथी आगमनशक्ति ते चोथो कार्मणयोग. ए चार योग मिश्रना तथा त्रण पूर्वे कह्या जे त्रण शरीरना, एवं सर्व मली सात कायाना योग थया, तथा चार मनना अने चार वचनना, एवं पंदर योग कह्या.

अहींआं कोइ पूढशे जे तैजस पण शरीर ढे, तेणे करी पण जीवने तेजोलेश्या मूकवा सेवादिकनुं करवुं तथा जोजन पाचनादिक व्यापारें प्रवर्त्ततो ढतो तैजसपणे योग केम न कह्यो ? तिहां उत्तर कहेढे के, जीवने तैजसशरीर, अने कार्म्मणशरीर सर्वदा होय. तेथी कार्म्मणयोगमांहेज ए लीधुं, ए जाव ढे. इअजोगा के० एम नामथी तथा स्वरूपथी ए पंदर योग कह्या.

॥ हवे बाशठ मार्गणा ठारें ए पंदर योग विवरे ढे. ॥

कम्मअणहारे के० अणाहारीमार्गणायें एकज कार्मणयोग होय. बीजा चौद योगें वर्त्ततो जीव, आहारी होय अने कार्मणयोगें वर्त्ततो जीव अणाहारी होय, तेम आहारी पण होय, जे जणी प्रथम समयें कार्मणयोगें आहारी होय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २३ ॥

नर गइ पणिंदि तस तणु, अचक्खु नर नपु कसाय सम्मछुगे ॥
सन्नि ब्लेसा हारग, जव मइ सुअ उहि छुगि सव्वे ॥ २५ ॥

अर्थ—गतिमांहे नरगइ के० १ मनुष्यनी गति, इंद्रियमध्यें पणिंदि के० २ पंचेंद्रिय, कायमध्यें तस के० ३ त्रसकाय, योगमध्ये तणु के० ४ काययोग, दर्शनमध्यें अचक्खु के० ५ अचक्षुदर्शन, वेदमध्यें नर के० ६ पुरुषवेद, तथा नपु के० ७ नपुंसकवेद, कसाय के० कषायमध्यें क्रोधादिक चारे कषाय लेवा, एवं अगीआर मार्गणा थई. अने सम्मडुगे के० सम्यक्त्वमार्गणामध्यें क्षायिक अने क्षायोपशमिक, ए बे सम्यक्त्वमार्गणा, एवं तेर. सन्नि के० १४ संज्ञीमार्गणा, छलेसा के० कृष्णादिक छए लेश्या, एवं वीश. आहारग के० २१ आहारीमार्गणा, जव के० २२ जव्यमार्गणा, ज्ञानमार्गणामध्यें मइसुअओहिडुगि के० मतिज्ञान, श्रुतज्ञान अने अवधिज्ञान, ए त्रण मार्गणा, अने दर्शनमार्गणामध्यें डुगशब्दें अवधिदर्शन, सार्थे लेवुं. तेथी अवधिदर्शन मार्गणा. एवं छवीश मार्गणाद्वारें सवे के० सर्वे पंदरे योग संजवे, जे जणी मनुष्य पंचेंद्रियने सर्व योगनो संजव छे ते माटे.

अहींआं आहारीमार्गणायें कोइएक आचार्य कार्म्मणयोग मानता नथी, जे जणी ते " अकम्मगा आहारगेसु " एम पद कहे छे. तो तेना मतें आहारक मार्गणायें एक कार्मणयोग न होय, शेष चौद योगज होय पण ते केम घटे ? जे जणी ऋजुगतियें आवीने जीव, उपजवाने समयें कार्मणयोगें आहार लीये छे. बीजो कोइ योग तिहां नथी, ते अपेक्षायें कार्म्मणयोग आहारी जीवने पण होय तथा निश्चयनयें जे मह्या मांह्युं ते मह्युं तेणे औदारिक पुफलआहारणसमयें औदारिकपुफलमिश्र कार्मणपुफलसाथें होय. तज्जन्यशक्तिविशेष ते औदारिकमिश्र कहीयें. तेथी प्रथम समयें औदारिकमिश्रयोगी आहारक होय, पण कार्मणयोगी न होय, एवुं पण न घटे. जे जणी प्रथम समयें उपजतुं कार्यज, आपणुं कारण केम होय ? जेम घटो उपजतो पोतानुंज कारण न होय, तेम औदारिकमिश्र उपजतोज पोतानुं कारण केम होय ? ते जणी जीव, प्रथम समयें कार्म्मणयोगें आहार लेइ ते औदारिकपणे परिणमावे, तेवारें बीजे समयें औदारिकमिश्रयोगी होय. ए वचन विरोध नथी लागतो. पछी तत्वं केवलीगम्य.

तथा अहींआं पण मनुष्यादिक औदयिक पर्यायमुख्यतायें ज्ञानादिक क्षायोपशमिक अने क्षायिकसम्यक्त्वें क्षायिकपर्याय तथा मनुष्यत्वादिक पारिणामिक [illegible]मनुष्यतायें अनंतनयें जीवद्रव्य विवक्षायोग, तिहां संजवे. ए गाथामां छवीश मार्गणाद्वारें योग कह्या, अने एक द्वारें पूर्वली गाथामां योग कह्या. ए सर्व सत्तावीश द्वार थयां ॥ इति समुच्चयार्थः २७ ॥

तिरि इत्थि अजय सासण, अनाण उवसम अनव्व मिछेसु ॥
तेराहार डुगूणा, तें उरलडुगूण सुर निरए ॥ २ए ॥

अर्थ– तिरि के० १ तिर्यंचगतिमार्गणा, इत्थि के० २ स्त्रीवेदमार्गणा, अजय के० ३ अविरतिमार्गणा, सासण के० ४ सास्वादनमार्गणा, अनाण के० त्रण अज्ञाननी त्रण मार्गणा, एवं सात; उवसम के० ८ ओपशमिक सम्यक्त्वमार्गणा, अनव्व के० ए अन्नव्यमार्गणा, मिछेसु के० १० मिथ्यात्वमार्गणा,एवं दश मार्गणाद्वारें वर्त्ततां जीवोनें विषे तेराहारडुगूणा के० पंदर योग, मांहेथी आहारकद्विक हीन करतां तेर योग होय. तिहां कार्म्मणयोग, वाटें वहेतां वे नवने वच्चे जीवने होय, तथा स्त्रीने केवल समुद्घातमां पहेले त्रण समयें होय, तथा ओदारिक मिश्रयोग अपर्याप्तावस्थायें होय. तथा ओदारिकादिक अगीयार योग पर्याप्तावस्थायें होय. तिहां वैक्रिय अने वैक्रियमिश्र, ए वेहु योग तिर्यंच उत्तरवैक्रिय करे, ते अपेक्षायें कह्या छे. शेष आहारक अने आहारकमिश्र, ए वे योग चारित्रने अनावें चउद पूर्वी विना न होय. केमके ते विना आहारकलब्धि पण न उपजे, तेथी ए वे योग न होय. तथा अहींआं स्त्रीवेद कह्यो ते डव्यथी लेवो. जे नणी अहीं सर्वस्थानकें डव्यथीज वेदनी विवक्षा छे, जो नाववेद कहीयें तो वार उपयोग जे कह्या छे, ते मांहेला केवलज्ञान अने केवलदर्शन ए वे योग, नाववेदें केम संनवे ? जे नणी केवली अवेदी छे माटें केम संनवे ? ते नणी अहींआं सर्वस्थानकें डव्यवेद कह्या छे, तथा स्त्रीने चारित्र होय, पण तुछता गारववहुलतादिक दोष जाणवा. तेथी स्त्रीने चौद पूर्व नणवुं निषेध्युं छे; तेथी ते विना ए आहारक अने आहारकमिश्र, ए वे योग, आहारकलब्धि विना न होय, शेष तेर योग होय. तथा उपशमसम्यक्त्वें पण शुद्ध परिणाम छे, ते नणी आहारकलब्धिनुं प्रयुंजवुं नथी मानता, तेथी तेने आहारकयोग वेहु न होय,तथा वैक्रिययोग तो देवता तथा नारकी गंठीनेद करतो उपशम सम्यक्त्व लहे, ते वैक्रिययोगी होय. ए अपेक्षायें अहीं लीधुं तथा कार्म्मण अने वैक्रियमिश्र, ए वे योग उपशमश्रेणीमांहें काल करे, ते अनुत्तर विमानवासी देव होय तो तेने मतें मतांतरें अपर्याप्तावस्थायें उपशमसम्यक्त्व होय. एम मानतां ए वे योग संनवे. पण ओदारिकमिश्रयोग क्याहीं पण संनवतो नथी, जे नणी उपशम श्रेणीनुं उपशमसम्यक्त्व होय, तिहां मनुष्य अने तिर्यंचनुं अपर्याप्तपणुं न संनवे. अने मनुष्य तथा तिर्यंचने ग्रंथिनेद पण अपर्याप्तावस्थायें न संनवे. तथा ते उपशमसम्यक्त्वें मरे पण नहीं के जेथी जे परनवनुं कहीयें, अने केवली विना ओदारिक मिश्रयोग अपर्याप्तावस्थायेंज होय तो उपशमसम्यक्त्वें ओदारिकमिश्रयोग केम लाने ? ते वहुश्रुतें विचारवुं तथा ते ग्रंथिने

करीने मनुष्य, उपशमसम्यक्त्व पामे तेवारें कोइ एकने वैक्रियलब्धि होय तेथी वै-क्रियशरीर करतां औदारिकमिश्र योग होय ठे तेथी मनाय खरुं पण ते सिद्धांत-मतें कह्युं ठे, परंतु कर्मग्रंथने मतें नथी मानता. माटें ए वात केवलीगम्य ठे. अने पूर्वोक्त ए दश मार्गणामांथी शेष सात मार्गणायें चारित्र नथी, तेथी त्यां तो स्वजावें आहारकयोग बन्ने नथी. शेष तेर योग होय.

तिउरलडुगूणसुरनिरए के० ते पूर्वे कह्या जे तेर योग तेमांहेलां औदारिकशरीर देवता तथा नारकीने नथी होतां, ते माटें औदारिक तथा औदारिकमिश्र,ए बे योग नारकीनें न होय, शेष मनोयोग चार तथा वचनयोग चार, वैक्रिय ने वैक्रियमिश्र तथा कार्मण, ए अगीआर योग होय.ते मध्यें कार्म्मणयोग परजवथी आवतां देवता तथा नार-कीमांहे उपजतां प्रथम समयलगें होय, तेवार पठी ज्यां लगें सर्व पर्याप्ति पूरी न करे, त्यां लगें वैक्रियमिश्र होय, अने पर्याप्ता थया पठी शेष नव योग संजवे. आहारकना बे योग तो तेउने चारित्र नथी, ते जणी न होय. एम ए बेहु गतिमार्गणायें अगी-आर योग कह्या. एवं सर्व मली ठंगणचालीश मार्गणाद्वारे योग कह्या ॥ इति समु-च्चयार्थः ॥ २ए ॥

कम्मुरलडुगं थावरि, ते सविउव्वि डुग पंच इग पवणे ॥ ठ अ-
सन्नि चरिम वयजुअ, ते विउव्वि डुगूण चउ विगले ॥ ३० ॥

अर्थ- कम्मुरलडुगंथावरि के० थावर, एटले गतिथावर, अहींआं तेउकाय पण गतिथावरमध्यें गणीयें जे जणी इंधनादिक संयोग विना तेउकाय, स्थानांतरे न जाय अने वायुकाय तो स्वशक्तियें योजनना शतबद्ध जाय, माटें ते गति त्रस क-हीयें. एटले ए वायुकाय गतित्रस विना शेष पृथ्वी, अप्, तेउ अने वनस्पति, ए चार थावरकायने उपजतां एक कम्म एटले कार्मणयोग होय, वली एने अपर्याप्ताव-स्थायें उरलडुगं एटले औदारिकमिश्रयोग होय, अने पर्याप्ता थया पठी एक औ-दारिकयोग होय. एम चार मार्गणाद्वारें एक औदारिक, बीजो औदारिकमिश्र अने त्रीजो कार्म्मण, ए त्रण योग होय.

ते के० ते पूर्वोक्त त्रण योगने सविउव्विडुग के० एक वैक्रिय अने बीजुं वैक्रिय-मिश्र, ए बे योगेंसहित करीये तेवारें पंच के० पांच योग रहे, ते इगपवणे के० ए-केंद्रिय अने वायुकायनेविषे होय, तेमध्यें कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग वायुकायने अपर्याप्तावस्थायें होय, तथा औदारिकयोग तो मूलशरीरनी अपेक्षायें होय. तथा बादरवायुकाय, ध्वजाने आकारें उत्तरवैक्रियरूप करे, तिहां एक वैक्रिय

अने बीजो वैक्रियमिश्र, ए बे योग होय. एवं वायुनें पांच योग होय. ते बायरो एकेंद्रिय ठे, तेथी ए एकेंद्रियमार्गणायें पण एहिज पांच योग संजवे.

ठअसन्नि के० असंज्ञीमार्गणा एटले मनरहित जीवने विषे ठ योग होय. ते आवी रीतें के, पूर्वें कहेला पांच योगनी साथें चरिम के० ठेल्लो वयजुअ के० वचनयोग एटले असत्यामृषावचनयोगें युक्त करीयें, ते वारें ठ योग वायुकायसहित असंज्ञी ठे माटें होय. केमके असत्यामृषा ए योग बेंद्रियादिक जीव पण असंज्ञी ठे तेनें पण होय ते अपेक्षायें लीधुं, तथा कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे अपर्याप्तावस्थायें होय. अने औदारिकपर्याप्तावस्थायें होय. तथा वैक्रियना बे योग वायुकायने होय. एम ठ योग, मनरहित जीवनें होय.

ते के० ते पूर्वोक्त ठ योगमांहेथी विउविडुगूण के० वैक्रिय अने वैक्रियमिश्र, ए बे योग ऊणा करतां बाकीना चउ के० चार योग, विगले के० विकलेंद्रियनें होय, एटले बेंद्रिय, तेंद्रिय ने चौरिंद्रिय, ए त्रणने विकलेंद्रिय कहीयें, जेने पूर्ण इंद्रिय तथा योग न होय, तेनें विकलेंद्रिय कहीयें. तेने वैक्रियलब्धि न होय तेथी बे वैक्रिययोग न होय, शेष चार योग होय, तेमध्यें कार्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग अपर्याप्तावस्थाये होय. अने औदारिक तथा असत्यामृषावचन, ए बे योग पर्याप्तावस्थायें होय. एम चारे योग बेइंद्रियादिक त्रण मार्गणाद्वारें होय. एवं ठंगणपच्चाश मार्गणाने विषे योग कह्या. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३० ॥

कम्मुरलमीस विणु मण, वय समइअ ठेअ चक्खु मण नाणे ॥
उरल डुग कम्म पढमं, तिम मण वय केवल डुगंमि ॥ ३१ ॥

अर्थ— कम्म के० एक कार्म्मण अने बीजो उरलमीसविणु के० औदारिकमिश्र, ए बे योग विना शेष तेर योग ठ मार्गणाना द्वारने विषे होय. ते ठ मार्गणानां नाम कहे ठे. मण के० एक मनयोगी, वय के० बीजो वचनयोगी, समइअ के० त्रीजो सामायिकचारित्रीउ, ठेअ के० चोथो ठेदोपस्थापनीयचारित्रीउ, चक्खु के० पांचमो चक्षुदर्शनी, मणनाणे के० ठठो मनःपर्यवज्ञानी, ए ठ मार्गणाद्वारने विषे कार्मणयोग न होय. जे जणी कार्मण योग परजवथी आवतां वाटें होय. तिहां तो जीवने ए मनोयोगादिक ठ न होय, अने केवलसमुद्घात करतां वचें त्रण समयें कार्मणयोग होय, तिहां पण मन अने वचन ए बे योग न होय, तथा तिहां चारित्र तो यथाख्यात होय पण सामायक अने ठेदोपस्थापनीय ए बे न होय; अने दर्शन पण तिहां केवलदर्शन होय पण चक्षुदर्शन न होय. अने मनःपर्यवज्ञान पण न होय

करीने मनुष्य, उपशमसम्यक्त्व पामे तेवारें कोइ एकने वैक्रियलब्धि होय तेथी वैक्रियशरीर करतां औदारिकमिश्र योग होय ठे तेथी मनाय खरुं पण ते सिद्धांतमतें कह्युं ठे, परंतु कर्मग्रंथने मतें नथी मानता. माटें ए वात केवलीगम्य ठे. अने पूर्वोक्त ए दश मार्गणामांथी शेष सात मार्गणायें चारित्र नथी, तेथी त्यां तो स्वजावें आहारकयोग बन्ने नथी. शेष तेर योग होय.

. तेउरलडुगूणसुरनिरए के० ते पूर्वें कह्या जे तेर योग तेमांहेलां औदारिकशरीर देवता तथा नारकीने नथी होतां, ते माटें औदारिक तथा औदारिकमिश्र,ए बे योग नारकीनें न होय, शेष मनोयोग चार तथा वचनयोग चार, वैक्रिय ने वैक्रियमिश्र तथा कार्मण, ए अगीआर योग होय.ते मध्यें कार्म्मणयोग परजवथी आवतां देवता तथा नारकीमांहे उपजतां प्रथम समयलगें होय, तेवार पठी ज्यां लगें सर्व पर्याप्ति पूरी न करे, त्यां लगें वैक्रियमिश्र होय, अने पर्याप्ता थया पठी शेष नव योग संजवे. आहारकना बे योग तो तेउने चारित्र नथी, ते जणी न होय. एम ए बेहु गतिमार्गणायें अगीयार योग कह्या. एवं सर्व मली उंगणचालीश मार्गणाद्वारे योग कह्या ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २ए ॥

कम्मुरलडुगं थावरि, ते सविउवि डुग पंच इग पवणे ॥ ठ असन्नि चरिम वयजुअ, ते विउवि डुगूण चउ विगले ॥ ३० ॥

अर्थ— कम्मुरलडुगंथावरि के० थावर, एटले गतिथावर, अहींआं तेउकाय पण गतिथावरमध्यें गणीयें जे जणी इंधनादिक संयोग विना तेउकाय, स्थानांतरे न जाय अने वायुकाय तो स्वशक्तियें योजनना शतयरू जाय, माटें ते गति त्रस कहीयें. एटले ए वायुकाय गतित्रस विना शेष पृथ्वी, अप्, तेउ अने वनस्पति, ए चार थावरकायने उपजतां एक कम्म एटले कार्मणयोग होय, वली एने अपर्याप्तावस्थायें उरलडुगं एटले औदारिकमिश्रयोग होय, अने पर्याप्ता थया पठी एक औदारिकयोग होय. एम चार मार्गणाद्वारें एक औदारिक, बीजो औदारिकमिश्र अने त्रीजो कार्म्मण, ए त्रण योग होय.

ते के० ते पूर्वोक्त त्रण योगने सविउविडुग के० एक वैक्रिय अने बीजुं वैक्रियमिश्र, ए बे योगसहित करीयें तेवारें पंच के० पांच योग रहे, ते इगपवणे के० एकेंद्रिय अने वायुकायनेविषे होय, तेमध्यें कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग वायुकायने अपर्याप्तावस्थायें होय, तथा औदारिकयोग तो मूलशरीरनी अपेक्षायें होय, तथा बादरवायुकाय, ध्वजाने आकारें उत्तरवैक्रियरूप करे, तिहां एक वैक्रिय

करीने मनुष्य, उपशमसम्यक्त्व पामे तेवारें कोइ एकने वैक्रियलब्धि होय तेथी वैक्रियशरीर करतां औदारिकमिश्र योग होय ठे तेथी मनाय खरुं पण ते सिद्धांतमतें कह्युं ठे, परंतु कर्मग्रंथने मतें नथी मानता. माटें ए वात केवलीगम्य ठे. अने पूर्वोक्त ए दश मार्गणामांथी शेष सात मार्गणायें चारित्र नथी, तेथी त्यां तो स्वजातें आहारकयोग बन्ने नथी. शेष तेर योग होय.

तेउरलडुगूणसुरनिरए के० ते पूर्वे कह्या जे तेर योग तेमांहेलां औदारिकशरीर देवता तथा नारकीने नथी होतां, ते माटें औदारिक तथा औदारिकमिश्र,ए बे योग नारकीनें न होय, शेष मनोयोग चार तथा वचनयोग चार, वैक्रिय ने वैक्रियमिश्र तथा कार्मण, ए अगीआर योग होय.ते मध्यें कार्म्मणयोग परजवथी आवतां देवता तथा नारकीमांहे उपजतां प्रथम समयलगें होय, तेवार पठी ज्यां लगें सर्व पर्याप्ति पूरी न करे, त्यां लगें वैक्रियमिश्र होय, अने पर्याप्ता थया पठी शेष नव योग संजवे. आहारकना बे योग तो तेउने चारित्र नथी, ते जणी न होय. एम ए बेहु गतिमार्गणायें अगीयार योग कह्या. एवं सर्व मली उंगणचालीश मार्गणाद्वारे योग कह्या ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २ए ॥

कम्मुरलडुगं थावरि, ते सविउव्वि डुग पंच इग पवणे ॥ ठ असन्नि चरिम वयजुअ, ते विउव्वि डुगूण चउ विगले ॥ ३० ॥

अर्थ– कम्मुरलडुगंथावरि के० थावर, एटले गतिथावर, अहींआं तेउकाय पण गतिथावरमध्यें गणीयें जे जणी इंधनादिक संयोग विना तेउकाय, स्थानांतरे न जाय अने वायुकाय तो स्वशक्तियें योजनना शतवरू जाय, माटें ते गति त्रस कहीयें. एटले ए वायुकाय गतित्रस विना शेष पृथ्वी, अप्, तेउ अने वनस्पति, ए चार थावरकायने उपजतां एक कम्म एटले कार्मणयोग होय, वली एने अपर्याप्तावस्थायें उरलडुगं एटले औदारिकमिश्रयोग होय, अने पर्याप्ता थया पठी एक औदारिकयोग होय. एम चार मार्गणाद्वारें एक औदारिक, बीजो औदारिकमिश्र अने त्रीजो कार्म्मण, ए त्रण योग होय.

ते के० ते पूर्वोक्त त्रण योगने सविउविडुग के० एक वैक्रिय अने बीजुं वैक्रियमिश्र, ए बे योगसहित करीये तेवारें पंच के० पांच योग रहे, ते इगपवणे के० एकेंद्रिय अने वायुकायनेविषे होय, तेमध्यें कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग वायुकायने अपर्याप्तावस्थायें होय, तथा औदारिकयोग तो मूलशरीरनी अपेक्षायें होय, तथा बादरवायुकाय, ध्वजाने आकारें उत्तरवैक्रियरूप करे, तिहां एक वैक्रिय

अने बीजो वैक्रियमिश्र, ए बे योग होय. एवं वायुनें पांच योग होय. ते बायरो एकेंद्रिय ले, तेथी ए एकेंद्रियमार्गणायें पण एहिज पांच योग संजवे.

उअसन्नि के० असंज्ञीमार्गणा एटले मनरहित जीवने विषे उ योग होय. ते आवी रीतें के, पूर्वे कहेला पांच योगनी सार्थे चरिम के० बेल्लो वयजुअ के० वचनयोग एटले असत्यामृषावचनयोगें युक्त करीयें, ते वारें उ योग वायुकायसहित असंज्ञी ले माटें होय. केमके असत्यामृषा ए योग बेंडियादिक जीव पण असंज्ञी ले तेनें पण होय ते अपेक्षायें लीधुं, तथा कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे अपर्याप्तावस्थायें होय. अने औदारिकपर्याप्तावस्थायें होय. तथा वैक्रियना बे योग वायुकायने होय. एम उ योग, मनरहित जीवनें होय.

ते के० ते पूर्वोक्त उ योगमांहेथी विउव्विडुगूण के० वैक्रिय अने वैक्रियमिश्र, ए बे योग ऊणा करतां बाकीना चउ के० चार योग, विगले के० विकलेंडियनें होय, एटले बेंडिय, तेंडिय ने चौरिंडिय, ए त्रणने विकलेंडिय कहीयें, जेने पूर्ण इंडिय तथा योग न होय, तेनें विकलेंडिय कहीयें. तेने वैक्रियलब्धि न होय तेथी बे वैक्रिययोग न होय; शेष चार योग होय, तेमध्यें कार्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग अपर्याप्तावस्थाये होय. अने औदारिक तथा असत्यामृषावचन, ए बे योग पर्याप्तावस्थायें होय. एम चारे योग बेंइंडियादिक त्रण मार्गणाद्वारें होय. एवं उगणपच्चाश मार्गणाने विषे योग कह्या. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३० ॥

कम्मुरलमीस विणु मण, वय समइअ छेअ चक्खु मण नाणे ॥
उरल डुग कम्म पढमं, तिम मण वय केवल डुगंमि ॥ ३१ ॥

अर्थ— कम्म के० एक कार्म्मण अने बीजो [illegible]

करीने मनुष्य, उपशमसम्यक्त्व पामे तेवारें कोइ एकने वैक्रियलब्धि होय तेथी वैक्रियशरीर करतां औदारिकमिश्र योग होय ठे तेथी मनाय खरुं पण ते सिद्धांतमतें कह्युं ठे, परंतु कर्मग्रंथने मतें नथी मानता. माटें ए वात केवलीगम्य ठे. अने पूर्वोक्त ए दश मार्गणामांथी शेष सात मार्गणायें चारित्र नथी, तेथी त्यां तो सर्वत्र आहारकयोग बन्ने नथी. शेष तेर योग होय.

तेवरखडुगूणसुरनिरए के० ते पूर्वें कह्या जे तेर योग तेमांहेलां औदारिकशरीर देवता तथा नारकीने नथी होतां, ते माटें औदारिक तथा औदारिकमिश्र,ए बे योग नारकीनें न होय, शेष मनोयोग चार तथा वचनयोग चार, वैक्रिय ने वैक्रियमिश्र तथा कार्मण, ए अगीआर योग होय.ते मध्यें कार्म्मणयोग परजवथी आवतां देवता तथा नारकीमांहे उपजतां प्रथम समयलगें होय, तेवार पठी ज्यां लगें सर्व पर्याप्ति पूरी न करे, त्यां लगें वैक्रियमिश्र होय, अने पर्याप्ता थया पठी शेष नव योग संजवे. आहारकना बे योग तो तेउने चारित्र नथी, ते जणी न होय. एम ए बेहु गतिमार्गणायें अगीआर योग कह्या. एवं सर्व मली उंगणचालीश मार्गणाद्वारे योग कह्या ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २ए ॥

कम्मुरलडुगं थावरि, ते सविउव्वि डुग पंच इग पवणे ॥ ठ असन्नि चरिम वयजुअ, ते विउव्वि डुगूण चउ विगले ॥ ३० ॥

अर्थ— कम्मुरलडुगंथावरि के० थावर, एटले गतिथावर, अहींआं तेउकाय पण गतिथावरमध्यें गणीयें जे जणी इंधनादिक संयोग विना तेउकाय, स्थानांतरे न जाय अने वायुकाय तो स्वशक्तियें योजनना शतवरू जाय, माटें ते गति त्रस कहीयें. एटले ए वायुकाय गतित्रस विना शेष पृथ्वी, अप्, तेउ अने वनस्पति, ए चार थावरकायने उपजतां एक कम्म एटले कार्मणयोग होय, वली एने अपर्याप्तावस्थायें उरलडुगं एटले औदारिकमिश्रयोग होय, अने पर्याप्ता थया पठी एक औदारिकयोग होय. एम चार मार्गणाद्वारें एक औदारिक, बीजो औदारिकमिश्र अने त्रीजो कार्म्मण, ए त्रण योग होय.

ते के० ते पूर्वोक्त त्रण योगने सविउव्विडुग के० एक वैक्रिय अने बीजुं वैक्रियमिश्र, ए बे योगेंसहित करीयें तेवारें पंच के० पांच योग रहे, ते इगपवणे के० एकेंद्रिय अने वायुकायनेविषे होय, तेमध्यें कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग वायुकायने अपर्याप्तावस्थायें होय, तथा औदारिकयोग तो मूलशरीरनी अपेक्षायें होय. तथा बादरवायुकाय, ध्वजाने आकारें उत्तरवैक्रियरूप करे, तिहां एक वैक्रिय

अने बीजो वैक्रियमिश्र, ए बे योग होय. एवं वायुनें पांच योग होय. ते ॥ . एकेंद्रिय ठे, तेथी ए एकेंद्रियमार्गणायें पण एहिज पांच योग संजवे.

ठअसन्नि के० असंज्ञीमार्गणा एटले मनरहित जीवने विषे ठ योग होय. ते आवी रीतें के, पूर्वें कहेला पांच योगनी सार्थे चरिम के० ठेल्लो वयजुअ के० वचनयोग एटले असत्यामृषावचनयोगें युक्त करीयें, ते वारें ठ योग वायुकायसहित असंज्ञी ठे माटें होय. केमके असत्यामृषा ए योग बेंद्रियादिक जीव पण असंज्ञी ठे तेनें पण होय ते अपेक्षायें लीधुं, तथा कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे अपर्यासावस्थायें होय. अने औदारिकपर्यासावस्थायें होय. तथा वैक्रियना बे योग वायुकायने होय. एम ठ योग, मनरहित जीवनें होय.

ते के० ते पूर्वोक्त ठ योगमांहेथी विउविड्डगूण के० वैक्रिय अने वैक्रियमिश्र, ए बे योग ऊणा करतां बाकीना चउ के० चार योग, विगले के० विकलेंद्रियनें होय, एटले बेंद्रिय, तेंद्रिय ने चौरिंद्रिय, ए त्रणने विकलेंद्रिय कहीयें, जेने पूर्ण इंद्रिय तथा योग न होय, तेनें विकलेंद्रिय कहीयें. तेने वैक्रियलब्धि न होय तेथी बे वैक्रिययोग न होय, शेष चार योग होय, तेमध्यें कार्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग अपर्यासावस्थाये होय. अने औदारिक तथा असत्यामृषावचन, ए बे योग पर्यासावस्थायें होय. एम चारे योग बेइंद्रियादिक त्रण मार्गणाद्वारें होय. एवं उंगणपच्चाश मार्गणाने विषे योग कह्या. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३० ॥

कम्मुरलमीस विणु मण, वय समइअ ठेअ चक्खु मण नाणे ॥
उरल डुग कम्म पढमं, तिम मण वय केवल डुगंमि ॥ ३१ ॥

अर्थ– कम्म के० एक कार्म्मण अने बीजो उरलमीसविणु के० औदारिकमिश्र, ए बे योग विना शेष तेर योग ठ मार्गणाना द्वारने विषे होय. ते ठ मार्गणानां नाम कहे ठे. मण के० एक मनयोगी, वय के० बीजो वचनयोगी,
मायिकचारित्रीउं, ठेअ के०

करीने मनुष्य, उपशमसम्यक्त्व पामे तेवारें कोइ एकने वैक्रियलब्धि होय तेथी वैक्रियशरीर करतां औदारिकमिश्र योग होय छे तेथी मनाग मतें पण ते सिद्धांतमतें कह्युं छे, परंतु कर्मग्रंथने मतें नथी मानना. माटें ए वात केवलीगम्य छे. अने पूर्वोक्त ए दश मार्गणामांथी शेष सात मार्गणायें चारित्र नथी, तेथी त्यां तो रुआवें आहारकयोग वर्जे नथी. शेष तेर योग होय.

तेउरलडुगूणसुरनिरए के० ते पूर्वे कह्या जे तेर योग तेमांहेथी औदारिकशरीर देवता तथा नारकीने नथी होतां, ते माटें औदारिक तथा औदारिकमिश्र,ए बे योग नारकीनें न होय, शेष मनोयोग चार तथा वचनयोग चार, वैक्रिय ने वैक्रियमिश्र तथा कार्मण, ए अगीआर योग होय.ते मध्यें कार्म्मणयोग परनवथी आवतां देवता तथा नारकीमांहे उपजतां प्रथम समयलगें होय, तेवार पछी ज्यां लगें सर्व पर्याप्ति पूरी न करे, त्यां लगें वैक्रियमिश्र होय, अने पर्याप्ता थया पछी शेष नव योग संनवे. आहारकना बे योग तो तेउने चारित्र नथी, ते नणी न होय. एम ए बेहु गतिमार्गणायें अगीआर योग कह्या. एवं सर्व मली उंगणचालीश मार्गणाद्वारे योग कह्या ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २९ ॥

कम्मुरलडुगं थावरि, ते सविउव्वि डुग पंच इग पवणे ॥ छ असन्नि चरिम वयजुअ, ते विउव्वि डुगूण चउ विगले ॥ ३० ॥

अर्थ— कम्मुरलडुगंथावरि के० थावर, एटले गतिथावर, अहींआं तेउकाय पण गतिथावरमध्यें गणीयें जे नणी इंधनादिक संयोग विना तेउकाय, स्थानांतरे न जाय अने वायुकाय तो स्वशक्तियें योजनना शतवरू जाय, माटें ते गति त्रस कहीयें. एटले ए वायुकाय गतित्रस विना शेष पृथ्वी, अप्, तेउ अने वनस्पति, ए चार थावरकायने उपजतां एक कम्म एटले कार्मणयोग होय, वली एने अपर्याप्तावस्थायें उरलडुगं एटले औदारिकमिश्रयोग होय, अने पर्याप्ता थया पछी एक औदारिकयोग होय. एम चार मार्गणाद्वारें एक औदारिक, बीजो औदारिकमिश्र अने त्रीजो कार्म्मण, ए त्रण योग होय.

ते के० ते पूर्वोक्त त्रण योगने सविउविडुग के० एक वैक्रिय अने बीजुं वैक्रियमिश्र, ए बे योगेंसहित करीये तेवारें पंच के० पांच योग रहे, ते इगपवणे के० एकेंद्रिय अने वायुकायनेविषे होय, तेमध्यें कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग वायुकायने अपर्याप्तावस्थायें होय, तथा औदारिकयोग तो मूलशरीरनी अपेक्षायें होय, तथा बादरवायुकाय, ध्वजाने आकारें उत्तरवैक्रियरूप करे, तिहां एक वैक्रिय

अने बीजो वैक्रियमिश्र, ए बे योग होय. एवं वायुनें पांच योग होय. ते बायरो एकेंद्रिय छे, तेथी ए एकेंद्रियमार्गणायें पण एहिज पांच योग संजवे.

छअसन्नि के० असंज्ञीमार्गणा एटले मनरहित जीवने विषे छ योग होय. ते आवी रीतें के, पूर्वे कहेला पांच योगनी सायें चरिम के० छेल्लो वयजुअ के० वचनयोग एटले असत्यामृषावचनयोगें युक्त करीयें, ते वारें छ योग वायुकायसहित असंज्ञी छे माटें होय. केमके असत्यामृषा ए योग बेंद्रियादिक जीव पण असंज्ञी छे तेनें पण होय ते अपेक्षायें लीधुं, तथा कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे अपर्याप्तावस्थायें होय. अने औदारिकपर्याप्तावस्थायें होय. तथा वैक्रियना बे योग वायुकायने होय. एम छ योग, मनरहित जीवनें होय.

ते के० ते पूर्वोक्त छ योगमांहेथी विउविड्डगूण के० वैक्रिय अने वैक्रियमिश्र, ए बे योग ऊणा करतां बाकीना चउ के० चार योग, विगले के० विकलेंद्रियनें होय, एटले बेंद्रिय, तेंद्रिय ने चौरिंद्रिय, ए त्रणने विकलेंद्रिय कहीयें, जेने पूर्ण इंद्रिय तथा योग न होय, तेनें विकलेंद्रिय कहीयें. तेने वैक्रियलब्धि न होय तेथी बे वैक्रिययोग न होय, शेष चार योग होय, तेमध्यें कार्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग अपर्याप्तावस्थाये होय. अने औदारिक तथा असत्यामृषावचन, ए बे योग पर्याप्तावस्थायें होय एम चारे योग बेइंद्रियादिक त्रण मार्गणाद्वारें होय. एवं उंगणपच्चाश मार्गणाने योग कह्या. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३० ॥

कम्मुरलमीस विणु मण, वय समइअ छेअ चरकु मण नाणे॥
तिम मण वय केवल डुगंमि ॥ ३१ ॥

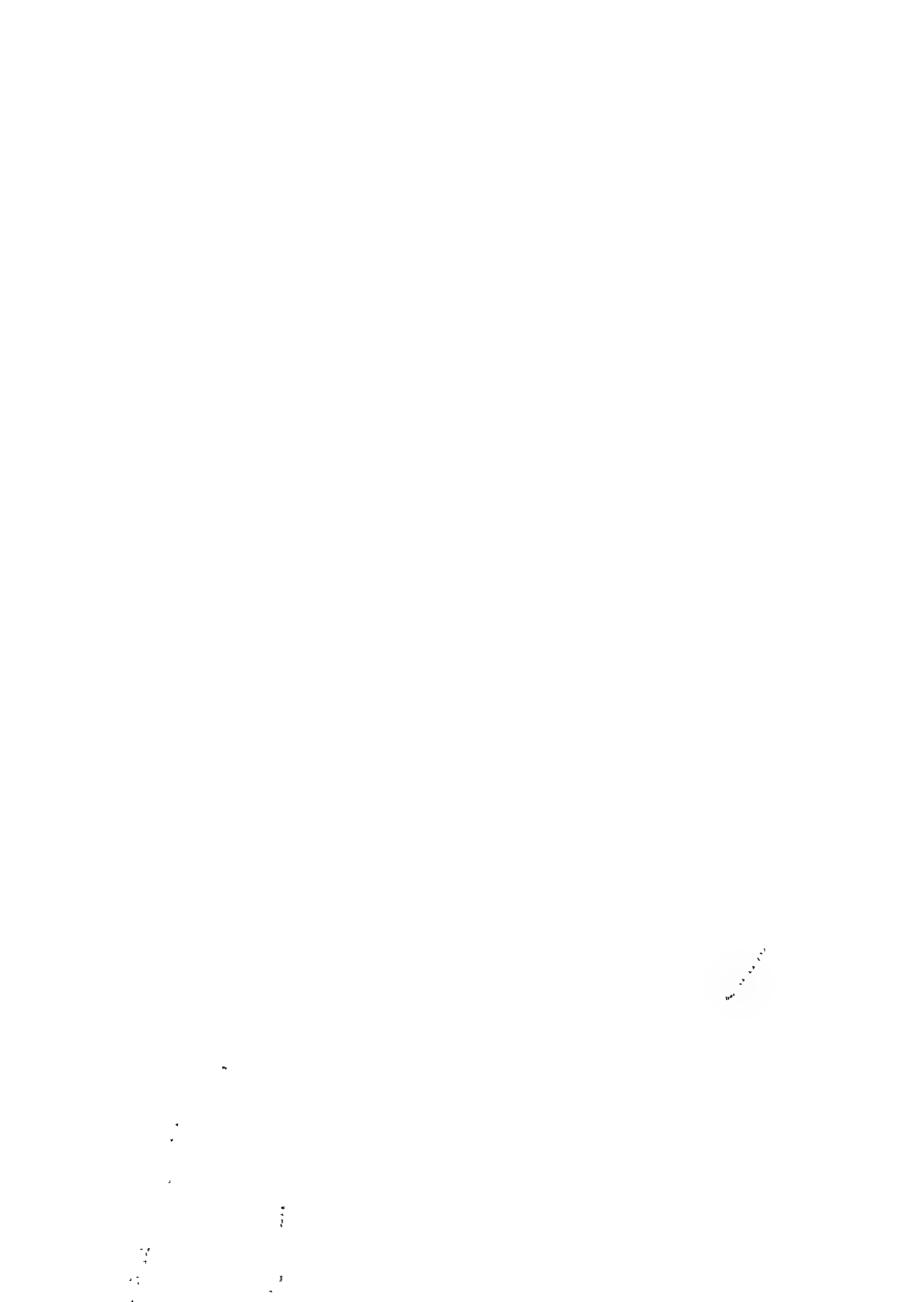
करीने मनुष्य, उपशमसम्यक्त्व पामे तेवारें कोइ एकने वैक्रियलब्धि होय तेथी वै-क्रियशरीर करतां औदारिकमिश्र योग होय ठे तेथी मनाय खरुं पण ते सिद्धांत-मतें कह्युं ठे, परंतु कर्मग्रंथने मतें नथी मानता. माटें ए वात केवलीगम्य ठे. अने पूर्वोक्त ए दश मार्गणामांथी शेष सात मार्गणायें चारित्र नथी, तेथी त्यां तो स्वजातें आहारकयोग बन्ने नथी. शेष तेर योग होय.

तेउरलडुगूणसुरनिरए के० ते पूर्वे कह्या जे तेर योग तेमांहेलां औदारिकशरीर देवता तथा नारकीने नथी होतां, ते माटें औदारिक तथा औदारिकमिश्र,ए बे योग नारकीनें न होय, शेष मनोयोग चार तथा वचनयोग चार, वैक्रिय ने वैक्रियमिश्र तथा कार्मण, ए अगीआर योग होय.ते मध्यें कार्म्मणयोग परजवथी आवतां देवता तथा नार-कीमांहे उपजतां प्रथम समयलगें होय, तेवार पठी ज्यां लगें सर्व पर्याप्ति पूरी न करे, त्यां लगें वैक्रियमिश्र होय, अने पर्याप्ता थया पठी शेष नव योग संजवे. आहारकना बे योग तो तेउने चारित्र नथी, ते जणी न होय. एम ए बेहु गतिमार्गणायें अगी-आर योग कह्या. एवं सर्व मली उंगणचालीश मार्गणाद्वारे योग कह्या ॥ इति समु-च्चयार्थः ॥ २९ ॥

कम्मुरलडुगं थावरि, ते सविउवि डुग पंच इग पवणे ॥ ठ अ-
सन्नि चरिम वयजुअ, ते विउवि डुगूण चउ विगले ॥ ३० ॥

अर्थ– कम्मुरलडुगंथावरि के० थावर, एटले गतिथावर, अहींआं तेउकाय पण गतिथावरमध्यें गणीयें जे जणी ईंधनादिक संयोग विना तेउकाय, स्थानांतरे न जाय अने वायुकाय तो स्वशक्तियें योजनना शतवरू जाय, माटें ते गति त्रस क-हीयें. एटले ए वायुकाय गतित्रस विना शेष पृथ्वी, अप्, तेउ अने वनस्पति, ए चार थावरकायने उपजतां एक कम्म एटले कार्मणयोग होय, वली एने अपर्याप्ताव-स्थायें उरलडुगं एटले औदारिकमिश्रयोग होय, अने पर्याप्ता थया पठी एक औ-दारिकयोग होय. एम चार मार्गणाद्वारें एक औदारिक, बीजो औदारिकमिश्र अने त्रीजो कार्म्मण, ए त्रण योग होय.

ते के० ते पूर्वोक्त त्रण योगने सविउविडुग के० एक वैक्रिय अने बीजुं वैक्रिय-मिश्र, ए बे योगसहित करीये तेवारें पंच के० पांच योग रहे, ते इगपवणे के० ए-केंडिय अने वायुकायनेविषे होय, तेमध्यें कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग वायुकायने अपर्याप्तावस्थायें होय, तथा औदारिकयोग तो मूलशरीरनी अपेक्षायें होय. तथा बादरवायुकाय, ध्वजाने आकारें उत्तरवैक्रियरूप करे, तिहां एक वैक्रिय

करीने मनुष्य, उपशमसम्यक्त्व पामे तेवारें कोइ एकने वैक्रियलब्धि होय तेथी वै-क्रियशरीर करतां औदारिकमिश्र योग होय ते तेथी मनाय नहीं पण ते सिद्धांत-मतें कह्युं छे, परंतु कर्मग्रंथने मतें नथी मानना. माटें ए वात केवलीगम्य छे. अने पूर्वोक्त ए दश मार्गणामांथी शेष सात मार्गणायें चारित्र नथी, तेथी त्यां तो स्वजातें आहारकयोग बन्ने नथी. शेष तेर योग होय.

तेउरलडुगूणसुरनिरए के० ते पूर्वे कह्या जे तेर योग तेमांहेला औदारिकशरीर देवता तथा नारकीने नथी होतां, ते माटें औदारिक तथा औदारिकमिश्र,ए बे योग नारकीनें न होय, शेष मनोयोग चार तथा वचनयोग चार, वैक्रिय ने वैक्रियमिश्र तथा कार्मण, ए अगीआर योग होय.ते मध्यें कार्म्मणयोग परभवथी आवतां देवता तथा नार-कीमांहे उपजतां प्रथम समयलगें होय, तेवार पठी ज्यां लगें सर्व पर्याप्ति पूरी न करे, त्यां लगें वैक्रियमिश्र होय, अने पर्याप्ता थया पठी शेष नव योग संजवे. आहारकना बे योग तो तेउने चारित्र नथी, ते जणी न होय. एम ए बेहु गतिमार्गणायें अगी-यार योग कह्या. एवं सर्व मली उंगणचालीश मार्गणाद्वारे योग कह्या ॥ इति समु-च्चयार्थः ॥ २ए ॥

कम्मुरलडुगं थावरि, ते सविउव्वि डुग पंच इग पवणे ॥ ठ अ-
सन्नि चरिम वयजुअ, ते विउव्वि डुगूण चउ विगले ॥ ३० ॥

अर्थ– कम्मुरलडुगंथावरि के० थावर, एटले गतिथावर, अहींआं तेउकाय पण गतिथावरमध्यें गणीयें जे जणी इंधनादिक संयोग विना तेउकाय, स्थानांतरे न जाय अने वायुकाय तो स्वशक्तियें योजनना शतथकी जाय, माटें ते गति त्रस क-हीयें. एटले ए वायुकाय गतित्रस विना शेष पृथ्वी, अप्, तेउ अने वनस्पति, ए चार थावरकायने उपजतां एक कम्म एटले कार्मणयोग होय, वली एने अपर्याताव-स्थायें उरलडुगं एटले औदारिकमिश्रयोग होय, अने पर्याप्ता थया पठी एक औ-दारिकयोग होय. एम चार मार्गणाद्वारें एक औदारिक, बीजो औदारिकमिश्र अने त्रीजो कार्म्मण, ए त्रण योग होय.

ते के० ते पूर्वोक्त त्रण योगने सविउविडुग के० एक वैक्रिय अने बीजुं वैक्रिय-मिश्र, ए बे योगेंसहित करीये तेवारें पंच के० पांच योग रहे, ते इगपवणे के० ए-केंड्रिय अने वायुकायनेविषे होय, तेमध्यें कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग वायुकायने अपर्याप्तावस्थायें होय, तथा औदारिकयोग तो मूलशरीरनी अपेक्षायें होय, तथा बादरवायुकाय, ध्वजाने आकारें उत्तरवैक्रियरूप करे, तिहां एक वैक्रिय

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

करीने मनुष्य, उपशमसम्यक्त्व पामे तेवारें कोइ एकने वैक्रियलब्धि होय तेथी वै-क्रियशरीर करतां औदारिकमिश्र योग होय छे तेथी मनाय खरुं पण ते सिद्धांत-मतें कह्युं छे, परंतु कर्मग्रंथने मतें नथी मानता. माटें ए वात केवलीगम्य छे. अने पूर्वोक्त ए दश मार्गणामांथी शेष सात मार्गणायें चारित्र नथी, तेथी त्यां तो सत्तावें आहारकयोग बन्ने नथी. शेष तेर योग होय.

तेउरलडुगूणसुरनिरए के० ते पूर्वे कह्या जे तेर योग तेमांहेला औदारिकशरीर देवता तथा नारकीने नथी होतां, ते माटें औदारिक तथा औदारिकमिश्र,ए बे योग नारकीनें न होय, शेष मनोयोग चार तथा वचनयोग चार, वैक्रिय ने वैक्रियमिश्र तथा कार्मण, ए अगीआर योग होय.ते मध्यें कार्म्मणयोग परजवथी आवतां देवता तथा नार-कीमांहे उपजतां प्रथम समयलगें होय, तेवार पछी ज्यां लगें सर्व पर्याप्ति पूरी न करे,त्यां लगें वैक्रियमिश्र होय, अने पर्याप्ता थया पछी शेष नव योग संजवे. आहारकना बे योग तो तेउने चारित्र नथी, ते जणी न होय. एम ए बेहु गतिमार्गणायें अगी-यार योग कह्या. एवं सर्व मली उंगणचालीश मार्गणाद्वारे योग कह्या ॥ इति समु-च्चयार्थः ॥ २ए ॥

कम्मुरलडुगं थावरि, ते सविउव्विडुग पंच इग पवणे ॥ ७ अ-
सन्नि चरिम वयजुअ, ते विउव्वि डुगूण चउ विगले ॥ ३० ॥

अर्थ– कम्मुरलडुगंथावरि के० थावर, एटले गतिथावर, अहींआं तेउकाय पण गतिथावरमध्यें गणीयें जे जणी इंधनादिक संयोग विना तेउकाय, स्थानांतरे न जाय अने वायुकाय तो स्वशक्तियें योजनना शतवरू जाय, माटें ते गति त्रस क-हीयें. एटले ए वायुकाय गतित्रस विना शेष पृथ्वी, अप्, तेउ अने वनस्पति, ए चार थावरकायने उपजतां एक कम्म एटले कार्मणयोग होय, वली एने अपर्याप्ताव-स्थायें उरलडुगं एटले औदारिकमिश्रयोग होय, अने पर्याप्ता थया पछी एक औ-दारिकयोग होय. एम चार मार्गणाद्वारें एक औदारिक, बीजो औदारिकमिश्र अने त्रीजो कार्म्मण, ए त्रण योग होय.

ते के० ते पूर्वोक्त त्रण योगने सविउविडुग के० एक वैक्रिय अने बीजुं वैक्रिय-मिश्र, ए बे योगसहित करीये तेवारें पंच के० पांच योग रहे, ते इगपवणे के० ए-केंद्रिय अने वायुकायनेविषे होय, तेमध्यें कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग वायुकायने अपर्याप्तावस्थायें होय, तथा औदारिकयोग तो मूलशरीरनी अपेक्षायें होय, तथा बादरवायुकाय, ध्वजाने आकारें उत्तरवैक्रियरूप करे, तिहां एक वैक्रिय

[illegible] ए योग वायुकायने [illegible] एम ए योग. सकलेंद्रिय जीवने होय.

ते केम ते प्रकारें, ए योगमांहेथी विउव्विदुगूण के० वैक्रिय अने वैक्रियमिश्र. ए बे योग ऊणा करतां बाकीना चउ के० चार योग. विगले के० विकलेंद्रियने होय, एटले बेंद्रिय, तेंद्रिय ने चौरिंद्रिय. ए त्रणने विकलेंद्रिय कहीयें. जेने पूर्ण इंद्रिय तथा योग न होय, तेने विकलेंद्रिय कहीयें. तेने वैक्रियलब्धि न होय तेथी बे वैक्रिययोग न होय, शेष चार योग होय. तेमध्यें कार्मण अने औदारिकमिश्र. ए बे योग अपर्याप्ताव-स्थायें होय. अने औदारिक तथा असत्यामृषावचन, ए बे योग पर्याप्तावस्थायें होय. एम चारे योग बेइंद्रियादिक त्रण मार्गणाद्वारें होय. एवं उगणपचाश मार्गणाने विषे योग कह्या. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३० ॥

कम्मुरलमीस विणु मण, वय समइअ छेअ चक्खु मण नाणे ॥
उरल दुग कम्म पढमं, तिम मण वय केवल दुगंमि ॥ ३१ ॥

अर्थ– कम्म के० एक कार्म्मण अने बीजो उरलमीसविणु के० औदारिकमिश्र, ए बे योग विना शेष तेर योग छ मार्गणाना द्वारने विषे होय. ते छ मार्गणानां नाम कहे छे. मण के० एक मनयोगी, वय के० बीजो वचनयोगी, समइअ के० त्रीजो सा-मायिकचारित्रीउं, छेअ के० चोथो छेदोपस्थापनीयचारित्रीउं, चक्खु के० पांचमो चक्षुदर्शनी, मणनाणे के० छठो मनःपर्यवज्ञानी, ए छ मार्गणाद्वारने विषे कार्मण-योग न होय. जे भणी कार्मण योग परभवथी आवतां वाटें होय. तिहां तो जीवने ए मनोयोगादिक छ न होय. अने केवलसमुद्घात करतां वच्चें त्रण समयें कार्मण-योग होय, तिहां पण मन अने वचन ए बे योग न होय, तथा तिहां चारित्र तो यथाख्यात होय पण सामायक अने छेदोपस्थापनीय ए बे न होय; अने दर्शन पण तिहां केवलदर्शन होय पण चक्षुदर्शन न होय. अने मनःपर्यवज्ञान पण न होय

करीने मनुष्य, उपशमसम्यक्त्व पामे तेवारें कोइ एकने वैक्रियलब्धि होय तेथी वै-क्रियशरीर करतां औदारिकमिश्र योग होय बे तेथी मनाय ग्रुं पण ते सिद्धांत मतें कह्युं बे, परंतु कर्मग्रंथने मतें नथी मानता. माटें ए वात केवलीगम्य बे. अने पूर्वोक्त ए दश मार्गणामांथी शेष सात मार्गणायें चारित्र नथी, तेथी त्यां तो स्त्रवातें आहारकयोग बन्ने नथी. शेष तेर योग होय.

. तेउरलडुगूणसुरनिरए के० ते पूर्वे कह्या जे तेर योग तेमांहेलां औदारिकशरीर देवता तथा नारकीने नथी होतां, ते माटें औदारिक तथा औदारिकमिश्र, ए बे योग नारकीनें न होय, शेष मनोयोग चार तथा वचनयोग चार, वैक्रिय ने वैक्रियमिश्र तथा कार्मण, ए अगीआर योग होय.ते मध्यें कार्म्मणयोग परजवथी आवतां देवता तथा नारकीमांहे उपजतां प्रथम समयलगें होय, तेवार पठी ज्यां लगें सर्व पर्याप्ति पूरी न करे, त्यां लगें वैक्रियमिश्र होय, अने पर्याप्ता थया पठी शेष नव योग संजवे. आहारकना बे योग तो तेउने चारित्र नथी, ते जणी न होय. एम ए बेहु गतिमार्गणायें अगीयार योग कह्या. एवं सर्व मली उंगणचालीश मार्गणाद्वारे योग कह्या ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २ए ॥

कम्मुरलडुगं थावरि, ते सविउवि डुग पंच इग पवणे ॥ ठ अ-
सन्नि चरिम वयजुअ, ते विउवि डुगूण चउ विगले ॥ ३० ॥

अर्थ— कम्मुरलडुगंथावरि के० थावर, एटले गतिथावर, अहींआं तेउकाय पण गतिथावरमध्यें गणीयें जे जणी इंधनादिक संयोग विना तेउकाय, स्थानांतरे न जाय अने वायुकाय तो स्वशक्तियें योजनना शतयरू जाय, माटें ते गति त्रस कहीयें. एटले ए वायुकाय गतित्रस विना शेष पृथ्वी, अप्, तेउ अने वनस्पति, ए चार थावरकायने उपजतां एक कम्म एटले कार्मणयोग होय, वली एने अपर्याप्तावस्थायें उरलडुगं एटले औदारिकमिश्रयोग होय, अने पर्याप्ता थया पठी एक औदारिकयोग होय. एम चार मार्गणाद्वारें एक औदारिक, बीजो औदारिकमिश्र अने त्रीजो कार्म्मण, ए त्रण योग होय.

ते के० ते पूर्वोक्त त्रण योगने सविउविडुग के० एक वैक्रिय अने बीजुं वैक्रियमिश्र, ए बे योगसहित करीये तेवारें पंच के० पांच योग रहे, ते इगपवणे के० एकेंद्रिय अने वायुकायनेविषे होय, तेमध्यें कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग वायुकायने अपर्याप्तावस्थायें होय, तथा औदारिकयोग तो मूलशरीरनी अपेक्षायें होय, तथा बादरवायुकाय, ध्वजाने आकारें उत्तरवैक्रियरूप करे, तिहां एक वैक्रिय

अने बीजो वैक्रियमिश्र, ए वे योग होय. एवं वायुनें पांच योग होय. ते बा एकेंद्रिय छे, तेथी ए एकेंद्रियमार्गणायें पण एहिज पांच योग संजवे.

छअसन्नि के० असंज्ञीमार्गणा एटले मनरहित जीवने विषे छ योग होय. आवी रीतें के, पूर्वें कहेला पांच योगनी साथें चरिम के० छेल्लो वयजुअ के० वच नयोग एटले असत्यामृषावचनयोगें युक्त करीयें, ते वारें छ योग वायुकायसहित अ संज्ञी छे माटें होय. केमके असत्यामृषा ए योग वेंद्रियादिक जीव पण असंज्ञी छे तेन पण होय ते अपेक्षायें लीधुं, तथा कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए वे अपर्याप्ताव स्थायें होय. अने औदारिकपर्याप्तावस्थायें होय. तथा वैक्रियना वे योग वायुकायने होय. एम छ योग, मनरहित जीवनें होय.

ते के० ते पूर्वोक्त छ योगमांहेथी विउव्विडुगूण के० वैक्रिय अने वैक्रियमिश्र, ए वे योग जणा करतां बाकीना चउ के० चार योग, विगले के० विकलेंड्रियनें होय, एटले वेंड्रिय, तेंड्रिय ने चौरिंड्रिय, ए त्रणने विकलेंड्रिय कहीयें, जेने पूर्ण इंड्रिय तथा योग न होय, तेनें विकलेंड्रिय कहीयें. तेने वैक्रियलब्धि न होय तेथी वे वैक्रिययोग न होय, शेष चार योग होय, तेमध्यें कार्मण अने औदारिकमिश्र, ए वे योग अपर्याप्ताव-स्थाये होय. अने औदारिक तथा असत्यामृषावचन, ए वे योग पर्याप्तावस्थायें होय. एम चारे योग वेइंड्रियादिक त्रण मार्गणाद्वारें होय. एवं उंगणपच्चाश मार्गणाने विषे योग कह्या. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३० ॥

कम्मुरलमीस विणु मण, वय समइअ छेअ चरकु मण नाणे ॥
उरल डुग कम्म पढमं, तिम मण वय केवल डुगंमि ॥ ३१ ॥

अर्थ– कम्म के० एक कार्म्मण अने बीजो उरलमीसविणु के० औदारिकमिश्र, ए वे योग विना शेष तेर योग छ मार्गणाना द्वारने विषे होय. ते छ मार्गणानां नाम कहे छे. मण के० एक मनयोगी, वय के० बीजो वचनयोगी, समइअ के० त्रीजो सा-मायिकचारित्रीउं, छेअ के० चोथो छेदोपस्थापनीयचारित्रीउं, चरकु के० पांचमो चक्षुदर्शनी, मणनाणे के० छठ्ठो मनःपर्यवज्ञानी, ए छ मार्गणाद्वारने विषे कार्मण-योग न होय. जे जणी कार्मण योग परजवथी आवतां वाटें होय. तिहां तो जीवने ए मनोयोगादिक छ न होय, अने केवलसमुद्घात करतां वचें त्रण समयें कार्मण-योग होय, तिहां पण मन अने वचन ए वे योग न होय, तथा तिहां चारित्र तो यथाख्यात होय पण सामायक अने छेदोपस्थापनीय ए वे न होय; अने दर्शन पण तिहां केवलदर्शन होय पण चक्षुदर्शन न होय. अने मनःपर्यवज्ञान पण न होय

करीने मनुष्य, उपशमसम्यक्त्व पामे तेवारें कोइ एकने वैक्रियलब्धि होय तेथी वैक्रियशरीर करतां औदारिकमिश्र योग होय छे तेथी मनाय खरुं पण ते सिद्धांत मतें कह्युं छे, परंतु कर्मग्रंथने मतें नथी मानता. माटें ए वात केवलीगम्य छे. अने पूर्वोक्त ए दश मार्गणामांथी शेष सात मार्गणायें चारित्र नथी, तेथी त्यां तो स्वजातें आहारकयोग बन्ने नथी. शेष तेर योग होय.

तेउरलडुगूणसुरनिरए के० ते पूर्वे कह्या जे तेर योग तेमांहेलां औदारिकशरीर देवता तथा नारकीने नथी होतां, ते माटें औदारिक तथा औदारिकमिश्र, ए बे योग नारकीनें न होय, शेष मनोयोग चार तथा वचनयोग चार, वैक्रिय ने वैक्रियमिश्र तथा कार्मण, ए अगीआर योग होय. ते मध्यें कार्म्मणयोग परजवथी आवतां देवता तथा नारकीमांहे उपजतां प्रथम समयलगें होय, तेवार पछी ज्यां लगें सर्व पर्याप्ति पूरी न करे, त्यां लगें वैक्रियमिश्र होय, अने पर्याप्ता थया पछी शेष नव योग संजवे. आहारकना बे योग तो तेउने चारित्र नथी, ते जणी न होय. एम ए बेहु गतिमार्गणायें अगीयार योग कह्या. एवं सर्व मली उगणचालीश मार्गणाद्वारे योग कह्या ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २ए ॥

कम्मुरलडुगं थावरि, ते सविउवि डुग पंच इग पवणे ॥ उ अ-
सन्नि चरिम वयजुअ, ते विउवि डुगूण चउ विगले ॥ ३० ॥

अर्थ— कम्मुरलडुगंथावरि के० थावर, एटले गतिथावर, अहींआं तेउकाय पण गतिथावरमध्यें गणीयें जे जणी इंधनादिक संयोग विना तेउकाय, स्थानांतरे न जाय अने वायुकाय तो स्वशक्तियें योजनना शतवऊ जाय, माटें ते गति त्रस कहीयें. एटले ए वायुकाय गतित्रस विना शेष पृथ्वी, अप्, तेउ अने वनस्पति, ए चार थावरकायने उपजतां एक कम्म एटले कार्मणयोग होय, वली एने अपर्याप्तावस्थायें उरलडुगं एटले औदारिकमिश्रयोग होय, अने पर्याप्ता थया पछी एक औदारिकयोग होय. एम चार मार्गणाद्वारें एक औदारिक, बीजो औदारिकमिश्र अने त्रीजो कार्म्मण, ए त्रण योग होय.

ते के० ते पूर्वोक्त त्रण योगने सविउविडुग के० एक वैक्रिय अने बीजुं वैक्रियमिश्र, ए बे योगेंसहित करीये तेवारें पंच के० पांच योग रहे, ते इगपवणे के० एकेंडिय अने वायुकायनेविषे होय, तेमध्यें कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग वायुकायने अपर्याप्तावस्थायें होय, तथा औदारिकयोग तो मूलशरीरनी अपेक्षायें होय, तथा बादरवायुकाय, ध्वजाने आकारें उत्तरवैक्रियरूप करे, तिहां एक वैक्रिय

अने बीजो वैक्रियमिश्र, ए बे योग होय. एवं वायुनें पांच योग होय. ते बादरो एकेंद्रिय ने, तेथी ए एकेंद्रियमार्गणायें पण एहिज पांच योग संनवे.

ठअसन्नि के० असंज्ञीमार्गणा एटले मनरहित जीवने विषे ठ योग होय. ते आवी रीतें के, पूर्वे कहेला पांच योगनी सार्थे चरिम के० ठेल्लो वयजुअ के० वच-नयोग एटले असत्यामृषावचनयोगें युक्त करीयें, ते वारें ठ योग वायुकायसहित अ-संज्ञी ठे मार्टे होय. केमके असत्यामृषा ए योग बेंद्रियादिक जीव पण असंज्ञी ठे तेनें पण होय ते अपेक्षायें लीधुं, तथा कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे अपर्याप्ताव-स्थायें होय. अने औदारिकपर्याप्तावस्थायें होय. तथा वैक्रियना बे योग वायुकायने होय. एम ठ योग, मनरहित जीवनें होय.

ते के० ते पूर्वोक्त ठ योगमांहेथी विउव्विडुगूण के० वैक्रिय अने वैक्रियमिश्र, ए बे योग ऊणा करतां बाकीना चउ के० चार योग, विगले के० विकलेंद्रियनें होय, एटले बेंद्रिय, तेंद्रिय ने चौरिंद्रिय, ए त्रणने विकलेंद्रिय कहीयें, जेने पूर्ण इंद्रिय तथा योग न होय, तेनें विकलेंद्रिय कहीयें. तेने वैक्रियलब्धि न होय तेथी बे वैक्रिययोग न होय; शेष चार योग होय, तेमध्यें कार्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग अपर्याप्ताव-स्थाये होय. अने औदारिक तथा असत्यामृषावचन, ए बे योग पर्याप्तावस्थायें होय. एम चारे योग बेइंद्रियादिक त्रण मार्गणाद्वारें होय. एवं उंगणपच्चाश मार्गणाने विषे योग कह्या. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३० ॥

कम्मुरलमीस विणु मण, वय समइअ ठेअ चस्कु मण नाणे॥
उरल डुग कम्म पढमं, तिम मण वय केवल डुगंमि ॥ ३१ ॥

अर्थ— कम्म के० एक कार्म्मण अने बीजो उरलमीसविणु के० औदारिकमिश्र, ए बे योग विना शेष तेर योग ठ मार्गणाना द्वारने विषे होय. ते ठ मार्गणानां नाम कहे ठे. मण के० एक मनयोगी, वय के० बीजो वचनयोगी, समइअ के० त्रीजो सा-मायिकचारित्रीउं, ठेअ के० चोथो ठेदोपस्थापनीयचारित्रीउं, चस्कु के० पांचमो चक्षुदर्शनी, मणनाणे के० ठहो मनःपर्यवज्ञानी, ए ठ मार्गणाद्वारने विषे कार्मण-योग न होय. जे नणी कार्मण योग परजवथी आवतां वाटें होय. तिहां तो जीवने ए मनोयोगादिक ठ न होय, अने केवलसमुद्घात करतां वच्चें त्रण समयें कार्मण-योग होय, तिहां पण मन अने वचन ए बे योग न होय, तथा तिहां चारित्र तो यथाख्यात होय पण सामायक अने ठेदोपस्थापनीय ए बे न होय; अने दर्शन पण तिहां केवलदर्शन होय पण चक्षुदर्शन न होय. अने मनःपर्यवज्ञान पण न होय

करीने मनुष्य, उपशमसम्यक्त्व पामे तेवारें कोइ एकने वैक्रियलब्धि होय तेथी वैक्रियशरीर करतां औदारिकमिश्र योग होय ठे तेथी मनाय खरुं पण ते सिद्धांतमतें कह्युं ठे, परंतु कर्मग्रंथने मतें नथी मानता. माटें ए वात केवलीगम्य ठे. अने पूर्वोक्त ए दश मार्गणामांथी शेष सात मार्गणायें चारित्र नथी, तेथी त्यां तो स्वजावें आहारकयोग बन्ने नथी. शेष तेर योग होय.

तेउरलडुगूणसुरनिरए के० ते पूर्वे कह्या जे तेर योग तेमांहेलां औदारिकशरीर देवता तथा नारकीने नथी होतां, ते माटें औदारिक तथा औदारिकमिश्र,ए बे योग नारकीनें न होय, शेष मनोयोग चार तथा वचनयोग चार, वैक्रिय ने वैक्रियमिश्र तथा कार्मण, ए अगीआर योग होय.ते मध्यें कार्म्मणयोग परजवथी आवतां देवता तथा नारकीमांहे उपजतां प्रथम समयलगें होय, तेवार पठी ज्यां लगें सर्व पर्याप्ति पूरी न करे, त्यां लगें वैक्रियमिश्र होय, अने पर्याप्ता थया पठी शेष नव योग संजवे. आहारकना बे योग तो तेउने चारित्र नथी, ते जणी न होय. एम ए बेहु गतिमार्गणायें अगीआर योग कह्या. एवं सर्व मली उगणचालीश मार्गणाद्वारे योग कह्या ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २९ ॥

कम्मुरलडुगं थावरि, ते सविउवि डुग पंच इग पवणे ॥ ठ असन्नि चरिम वयजुअ, ते विउवि डुगूण चउ विगले ॥ ३० ॥

अर्थ— कम्मुरलडुगंथावरि के० थावर, एटले गतिथावर, अहींआं तेउकाय पण गतिथावरमध्यें गणीयें जे जणी इंधनादिक संयोग विना तेउकाय, स्थानांतरे न जाय अने वायुकाय तो स्वशक्तियें योजनना शतवढ जाय, माटें ते गति त्रस कहीयें. एटले ए वायुकाय गतित्रस विना शेष पृथ्वी, अप्, तेउ अने वनस्पति, ए चार थावरकायने उपजतां एक कम्म एटले कार्मणयोग होय, वली एने अपर्याप्तावस्थायें उरलडुगं एटले औदारिकमिश्रयोग होय, अने पर्याप्ता थया पठी एक औदारिकयोग होय. एम चार मार्गणाद्वारें एक औदारिक, बीजो औदारिकमिश्र अने त्रीजो कार्म्मण, ए त्रण योग होय.

ते के० ते पूर्वोक्त त्रण योगने सविउविडुग के० एक वैक्रिय अने बीजुं वैक्रियमिश्र, ए बे योगेसहित करीये तेवारें पंच के० पांच योग रहे, ते इगपवणे के० एकेंद्रिय अने वायुकायनेविषे होय, तेमध्यें कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग वायुकायने अपर्याप्तावस्थायें होय, तथा औदारिकयोग तो मूलशरीरनी अपेक्षायें होय, तथा बादरवायुकाय, ध्वजाने आकारें उत्तरवैक्रियरूप करे, तिहां एक वैक्रिय

अने बीजो वैक्रियमिश्र, ए बे योग होय. एवं वायुनें पांच योग होय. ते बायरो एकेंड्रिय ढे, तेथी ए एकेंड्रियमार्गणायें पण एहिज पांच योग संजवे.

ढअसन्नि के० असंज्ञीमार्गणा एटले मनरहित जीवने विषे ढ योग होय. ते आवी रीतें के, पूर्वे कहेला पांच योगनी साथें चरिम के० ढेल्लो वयजुअ के० वचनयोग एटले असत्यामृषावचनयोगें युक्त करीयें, ते वारें ढ योग वायुकायसहित असंज्ञी ढे माटें होय. केमके असत्यामृषा ए योग बेंड्रियादिक जीव पण असंज्ञी ढे तेनें पण होय ते अपेक्षायें लीधुं, तथा कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे अपर्याप्तावस्थायें होय. अने औदारिकपर्याप्तावस्थायें होय. तथा वैक्रियना बे योग वायुकायने होय. एम ढ योग, मनरहित जीवनें होय.

ते के० ते पूर्वोक्त ढ योगमांहेथी विउविदुगूण के० वैक्रिय अने वैक्रियमिश्र, ए बे योग ऊणा करतां बाकीना चउ के० चार योग, विगले के० विकलेंड्रियनें होय, एटले बेंड्रिय, तेंड्रिय ने चोरिंड्रिय, ए त्रणने विकलेंड्रिय कहीयें, जेने पूर्ण इंड्रिय तथा योग न होय, तेनें विकलेंड्रिय कहीयें. तेने वैक्रियलब्धि न होय तेथी बे वैक्रिययोग न होय, शेष चार योग होय, तेमध्यें कार्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग अपर्याप्तावस्याये होय. अने औदारिक तथा असत्यामृषावचन, ए बे योग पर्याप्तावस्थायें होय. एम चारे योग बेइंड्रियादिक त्रण मार्गणाद्वारें होय. एवं ढगणपच्चाश मार्गणाने विषे योग कह्या. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३० ॥

कम्मुरलमीस विणु मण, वय समइअ ढेअ चक्खु मण नाणे ॥
उरल डुग कम्म पढमं, तिम मण वय केवल डुगंमि ॥ ३१ ॥

अर्थ– कम्म के० एक कार्म्मण अने बीजो उरलमीसविणु के० औदारिकमिश्र, ए बे योग विना शेष तेर योग ढ मार्गणाना द्वारने विषे होय. ते ढ मार्गणानां नाम कहे ढे. मण के० एक मनयोगी, वय के० बीजो वचनयोगी, समइअ के० त्रीजो सामायिकचारित्रीउं, ढेअ के० चोथो ढेदोपस्थापनीयचारित्रीउं, चक्खु के० पांचमो चक्षुदर्शनी, मणनाणे के० ढहो मनःपर्यवज्ञानी, ए ढ मार्गणाद्वारने विषे कार्मणयोग न होय. जे नणी कार्मण योग परनवथी आवतां वाटें होय. तिहां तो जीवने ए मनोयोगादिक ढ न होय, अने केवलसमुद्घात करतां वच्चें त्रण समयें कार्मणयोग होय, तिहां पण मन अने वचन ए बे योग न होय, तथा तिहां चारित्र तो यथाख्यात होय पण सामायक अने ढेदोपस्थापनीय ए बे न होय; अने दर्शन पण तिहां केवलदर्शन होय पण चक्षुदर्शन न होय. अने मनःपर्यवज्ञान पण न होय

करीने मनुष्य, उपशमसम्यक्त्व पामे तेवारें कोइ एकने वैक्रियलब्धि होय तेथी वै-
क्रियशरीर करतां औदारिकमिश्र योग होय ले तेथी मनाय खरुं पण ते सिद्धांत-
मतें कह्युं ले, परंतु कर्मग्रंथने मतें नथी मानता. माटें ए वात केवलीगम्य ले. अने
पूर्वोक्त ए दश मार्गणामांथी शेष सात मार्गणायें चारित्र नथी, तेथी त्यां तो स्वजातें
आहारकयोग बन्ने नथी. शेष तेर योग होय.

तेउरलडुगूणसुरनिरए के० ते पूर्वें कह्या जे तेर योग तेमांहेलां औदारिकशरीर
देवता तथा नारकीने नथी होतां, ते माटें औदारिक तथा औदारिकमिश्र,ए बे योग
नारकीनें न होय, शेष मनोयोग चार तथा वचनयोग चार, वैक्रिय ने वैक्रियमिश्र तथा
कार्मण, ए अगीआर योग होय.ते मध्यें कार्म्मणयोग परजवथी आवतां देवता तथा नार-
कीमांहे उपजतां प्रथम समयलगें होय, तेवार पली ज्यां लगें सर्व पर्याप्ति पूरी न करे, त्यां
लगें वैक्रियमिश्र होय, अने पर्याप्ता थया पली शेष नव योग संजवे. आहारकना बे
योग तो तेउने चारित्र नथी, ते जणी न होय. एम ए बेहु गतिमार्गणायें अगी-
यार योग कह्या. एवं सर्व मली उंगणचालीश मार्गणाद्वारे योग कह्या ॥ इति समु-
च्चयार्थः ॥ २९ ॥

कम्मुरलडुगं थावरि, ते सविउवि डुग पंच इग पवणे ॥ ल अ-
सन्नि चरिम वयजुअ, ते विउवि डुगूण चउ विगले ॥ ३० ॥

अर्थ— कम्मुरलडुगंथावरि के० थावर, एटले गतिथावर, अहींआं तेउकाय पण
गतिथावरमध्यें गणीयें जे जणी इंधनादिक संयोग विना तेउकाय, स्थानांतरें न
जाय अने वायुकाय तो स्वशक्तियें योजनना शतबद्ध जाय, माटें ते गति त्रस क-
हीयें. एटले ए वायुकाय गतित्रस विना शेष पृथ्वी, अप्, तेउ अने वनस्पति, ए
चार थावरकायने उपजतां एक कम्म एटले कार्मणयोग होय, वली एने अपर्याप्ताव-
स्थायें उरलडुगं एटले औदारिकमिश्रयोग होय, अने पर्याप्ता थया पली एक औ-
दारिकयोग होय. एम चार मार्गणाद्वारें एक औदारिक, बीजो औदारिकमिश्र अने
त्रीजो कार्म्मण, ए त्रण योग होय.

ते के० ते पूर्वोक्त त्रण योगने सविउब्विडुग के० एक वैक्रिय अने बीजुं वैक्रिय-
मिश्र, ए बे योगसहित करीये तेवारें पंच के० पांच योग रहे, ते इगपवणे के० ए-
केंड्रिय अने वायुकायनेविषे होय, तेमध्यें कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग
वायुकायने अपर्याप्तावस्थायें होय, तथा औदारिकयोग तो मूलशरीरनी अपेक्षायें
होय, तथा बादरवायुकाय, ध्वजाने आकारें उत्तरवैक्रियरूप करे, तिहां एक वैक्रिय

अने बीजो वैक्रियमिश्र, ए बे योग होय. एवं वायुनें पांच योग होय. ते बायरो एकेंड्रिय छे, तेथी ए एकेंड्रियमार्गणायें पण एहिज पांच योग संभवे.

छअसन्नि के० असंज्ञीमार्गणा एटले मनरहित जीवने विषे छ योग होय. ते आवी रीतें के, पूर्वे कहेला पांच योगनी साथें चरिम के० छेल्लो वयजुअ के० वचनयोग एटले असत्यामृषावचनयोगें युक्त करीयें, ते वारें छ योग वायुकायसहित असंज्ञी छे माटें होय. केमके असत्यामृषा ए योग बेंड्रियादिक जीव पण असंज्ञी छे तेनें पण होय ते अपेक्षायें लीधुं, तथा कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे अपर्याप्तावस्थायें होय. अने औदारिकपर्याप्तावस्थायें होय. तथा वैक्रियना बे योग वायुकायने होय. एम छ योग, मनरहित जीवनें होय.

ते के० ते पूर्वोक्त छ योगमांहेथी विउव्विदुगूण के० वैक्रिय अने वैक्रियमिश्र, ए बे योग उणा करतां बाकीना चउ के० चार योग, विगले के० विकलेंड्रियनें होय, एटले बेंड्रिय, तेंड्रिय ने चौरिंड्रिय, ए त्रणने विकलेंड्रिय कहीयें, जेने पूर्ण इंड्रिय तथा योग न होय, तेनें विकलेंड्रिय कहीयें. तेने वैक्रियलब्धि न होय तेथी बे वैक्रिययोग न होय, शेष चार योग होय, तेमध्यें कार्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग अपर्याप्तावस्थाये होय. अने औदारिक तथा असत्यामृषावचन, ए बे योग पर्याप्तावस्थायें होय. एम चारे योग बेइंड्रियादिक त्रण मार्गणाद्वारें होय. एवं छगणपच्चाश मार्गणाने विषे योग कह्या. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३० ॥

कम्मुरलमीस विणु मण, वय समइअ छेअ चक्खु मण नाणे॥
उरल दुग कम्म पढमं, तिम मण वय केवल दुगंमि ॥ ३१ ॥

अर्थ– कम्म के० एक कार्म्मण अने बीजो उरलमीसविणु के० औदारिकमिश्र, ए बे योग विना शेष तेर योग छ मार्गणाना द्वारने विषे होय. ते छ मार्गणानां नाम कहे छे. मण के० एक मनयोगी, वय के० बीजो वचनयोगी, समइअ के० त्रीजो सामायिकचारित्रीउ, छेअ के० चोथो छेदोपस्थापनीयचारित्रीउ, चक्खु के० पांचमो चक्षुदर्शनी, मणनाणे के० छठो मनःपर्यवज्ञानी, ए छ मार्गणाद्वारने विषे कार्मणयोग न होय. जे भणी कार्मण योग परभवथी आवतां वाटें होय. तिहां तो जीवने ए मनोयोगादिक छ न होय, अने केवलसमुद्घात करतां वचें त्रण समयें कार्मणयोग होय, तिहां पण मन अने वचन ए बे योग न होय, तथा तिहां चारित्र तो यथाख्यात होय पण सामायक अने छेदोपस्थापनीय ए बे न होय; अने दर्शन पण तिहां केवलदर्शन होय पण चक्षुदर्शन न होय. अने मनःपर्यवज्ञान पण न होय

तेथी ए ठ मार्गणाद्वारें वर्त्तता जीव, कार्मणयोगी न होय, तेमज औदारिक मिश्रयोगी पण न होय, शेष मनोयोग चार, वचनयोग चार, वैक्रिय, वैक्रिय-मिश्र, आहारक, आहारकमिश्र अने औदारिक, ए तेर योग होय. एवं पंचावन मार्गणा थई.

उरलदुग के० औदारिक अने औदारिकमिश्र, ए बे योग तथा त्रीजो कम्म के० कार्मणयोग, ए त्रण काययोग अने पढमंतिममणवय के० पहेलो अने छेहलो, ए बे मनयोग तथा एज बे वचनयोग एटले सत्यमनोयोग, असत्यामृषामनोयोग, सत्यवचनयोग,असत्यामृषावचनयोग.एवं ए चार योग तथा पूर्वला त्रण मळीने सात योग ते केवलदुगंमि के० केवलज्ञान अने केवल दर्शन, ए बे मार्गणाद्वारें होय, तिहां वेदनीयादिक कर्मथी आयुःकर्म थोडुं होय, तेवारें तेने सरखुं करवाने अर्थे केवली केवलसमुद्घात करे, त्यां प्रथम समयें शरीर प्रमाण जाडो एवो उंचो, नीचो, लोकप्रमाणे दंम करे, त्यां औदारिक योगी होय. बीजे समयें बन्ने पासें पसरें, तिहां लोकाऊंबचें कपाटप्राय होय. तिहां एक औदारिक अने बीजो मिश्र ए बे योगी होय, त्रीजे समयें बे योग लब्धि प्रयुंजे तेथी मंथाणानी पेरें चार श्रेणी करे. चोथे समयें आंतरा पूरे, पांचमे समयें मंथांतर संहरे, ए त्रण समय कार्मणयोगी होय, छठे समयें मंथ संहरे, सातमे समयें कपाट संहरे, ए बे समय औदारिकमिश्रयोग होय. आठमे दंम संहरे तिहां औदारिकयोगी होय. ए रीतें त्रण काययोग जाणवा, तथा अनुत्तरविमानवासी देवता संदेह पूछे, तेनो प्रत्युत्तररूप द्रव्यरूप मन परिणमे तेवारें ते देवताने सूक्ष्म मनोद्रव्य विषय करे. एवुं अवधिज्ञान छे, तेणे करी ते मनोद्रव्य जाणे, संदेह टले, एम द्रव्यमनोयोग केवलीने होय. अने जावमन केवलीने न होय अने वचनयोग तो उपदेशादिक आपतां प्रश्नोत्तर कहेतां होय. ए रीतें सात योग केवलज्ञानी अने केवलदर्शनीनें होय, एवं सत्तावन मार्गणाद्वार थयां. ॥ ३१ ॥

मणवय उरला परिहा, र सुहुमि नव तेउ मीसि सविउवा ॥
देसे सविउविडुगा, सकम्मुरल मीस अहखाए ॥ ३२ ॥

अर्थ— मणवय के० मनोयोग चार, अने वचनयोग चार, उरला के० औदारिक काययोग एक, एवं नव के० नव योग ते परिहार के० परिहारविशुद्धिचारित्र अने सुहुमि के० सूक्ष्मसंपरायचारित्रनेविषे लाजे. शेष ठ योग न होय जे जणी ए बे चारित्रने विषे वर्त्तमान साधु होय ते लब्धि प्रयुंजे नही, तेथी वैक्रियना बे योग

अने आहारकनां बे योग, ए चार योग न लाजे. केम के परिहारविशुद्धिचारित्रवालाने उत्कृष्टुं श्रुत नव पूर्व पर्यंत होय, अने आहारक शरीर तो चौद पूर्वविना न होय. वली वैक्रियलब्धि प्रयुंजवानी ए चारित्रें आज्ञा नथी तथा अपर्याप्तावस्थायें कार्म्मण अने औदारिकमिश्रयोग होय, तिहां चारित्र न होय, अने केवलसमुद्घातमध्ये तो यथाख्यात चारित्र होय, तेथी समुद्घात मिश्र तो यथाख्यात चारित्रें होय, तेथी ते समुद्घातनी अपेक्षायें पण ए बे योग ए चारित्रें न संजवे, शेष नव योग लाजे. एवं उंगणत्रीश मार्गणाद्वारे योग कह्या.

तेउमीसिसविउव्वा के० तेहीज पूर्वोक्त नव योगने वैक्रिययोगसहित करीयें तेवारें दश योग थाय, ते सम्यक्त्व मार्गणामध्यें एक मिश्रसमकितमार्गणायें होय, तिहां वैक्रिययोग देवता तथा नारकीने मिश्रगुणठाणुं होय तेने वैक्रिययोग होय तथा मिश्रे काल न करे, तेथी अपर्याप्तावस्थायें मिश्र न होय, तेथी वैक्रिय मिश्रयोग न कह्यो तथा वैक्रिय करवा समयें मिश्रलब्धि न होय अथवा बीजे कशे कारणें वैक्रियमिश्रयोग नथी कह्यो, अने बेहु आहारकयोग तो बे चारित्र नथी ते जणी न होय, तथा मिश्रगुणठाणे जीव अपर्याप्ता न होय, तेथी औदारिकें मिश्रकार्म्मण योग पण न होय. एवं त्रीश मार्गणाद्वारें योग कह्या.

देसेसविउविदुगा के० देशविरतिमार्गणायें प्रथम कहेला नव योगने वैक्रिय तथा वैक्रियमिश्र, ए बे योगेंसहित करियें तेवारें अगीआर योग होय, तिहां वैक्रियमिश्र ए बे योगें लब्धि प्रयुंजे छे, ए अपेक्षायें लीधा, केमके देशविरति अंबडादिकें लब्धि प्रयुंजी छे, माटें अगीआर योग होय, शेष चार योग न होय. एवं एकत्रीश मार्गणाद्वारें योग कह्या.

सकम्मुरलमीसअहक्खाए के० ते पूर्वोक्त चार मनना अने चार वचनना, एवं आठ योग तथा नवमो औदारिककाययोग, तेने कार्मण अने औदारिकमिश्र ए बे योगें सहित करतां अगीआर योग यथाख्यातचारित्रमार्गणायें होय. जे जणी ते चारित्रिओ लब्धि प्रयुंजे नही. तेथी तेने आहारकना बे तथा वैक्रियना बे, एवं चार योग न होय. अने औदारिकमिश्र तथा कार्मण. ए बे योग केवलसमुद्घातमांहे होय. केमके समुद्घातनी वखते ए चारित्र छे. एवं बात्रीश मार्गणायें योग कह्या. इति समुच्चयार्थः ॥ ३२ ॥

हवे बात्रीश मार्गणाद्वारें बार उपयोग कहे छे. योगने शुभ अशुभपणें शुभाशुभ उपयोग होय ते योग निवर्ते. तेवारें ज्ञानदर्शननी चलावणा मटे तेवारें शुद्धोपयोगी जीव होय. माटे हवे मार्गणाने विषे उपयोग कहे छे ॥ अथ मार्गणासूपयोगानाह

ति अनाण नाण पण चउ, दंसण बार जिअलखणुवओगा ॥
विणु मण नाण दु केवल, नव सुर तिरि निरय अजएसु ॥ ३३ ॥

अर्थ– तिहां प्रथम बार उपयोगनां नाम कहे छे. तिअनाण के० मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान अने विभंगज्ञान, ए त्रण अज्ञान मिथ्यात्वीने होय, अने नाणपण के० १ मतिज्ञान, २ श्रुतज्ञान, ३ अवधिज्ञान, ४ मनःपर्यवज्ञान, ५ केवलज्ञान, ए पांच ज्ञान, सम्यक्दृष्टिने होय. ए आठ साकारोपयोग अने चउदंसण के० अनाकारोपयोग ते दर्शन कहीयें; ते चार प्रकारें छे. १ चक्षुदर्शन, २ अचक्षुदर्शन, ३ अवधिदर्शन, ४ केवलदर्शन, ए चार सामान्यावबोध, एवं बारजिअलक्खणुवओगा के० बार उपयोग थया. उपयोग एटले वस्तुनुं परिछेदक प्रकाशवुं, ते प्रत्यें जे उपयोगी होय ते भणी एने उपयोग कहीयें. ए जीवनुं लक्षण जीवस्वभाव चेतनारूप जाणवुं. ते उपयोग बे भेदें छे. एक साकार, बीजो अनाकार, त्यां पांच ज्ञान अने त्रण अज्ञान, ए आठने साकार कहीयें, तथा चार दर्शनने अनाकार कहीयें. ए बार उपयोगनां नाम कह्यां. हवे ए बार उपयोग बासठ मार्गणाद्वारें विवरे छे.

ए बार उपयोगमांहेथी विणुमणनाणदुकेवल के० मनःपर्यवज्ञान अने केवलज्ञान अने केवलदर्शन, ए त्रण उपयोग विना शेष नव के० नव उपयोग ते सुरतिरिनिरय के० सुरगति, तिर्यंचगति अने नरकगति, ए त्रण गतिमार्गणा तथा अजएसु के० असंयत एटले अविरति सम्यक्दृष्टिमार्गणा, ए चार मार्गणाद्वारें होय, जे भणी ए चार मार्गणायें चारित्र न होय. तेथी मनःपर्यवादिक त्रण उपयोग पण न होय. शेष नव उपयोग होय. त्यां मिथ्यात्वीमांहे त्रण अज्ञान, अने अचक्षु तथा चक्षु ए बे दर्शन, एवं पांच उपयोग लाभे. अने सम्यक्दृष्टि देवादिक चार मार्गणामध्यें त्रण ज्ञान, त्रण दर्शन, एवं छ लाभे. एक समयें जीवने एक उपयोग होय. पण ए उपमात्रें कह्या ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३३ ॥

तस जोअ वेअसुक्का, हार नर पणिंदि सन्नि भवि सवे ॥
नयणे अरपण लेसा, कसाय दस केवल दुगूणा ॥ ३४ ॥

अर्थ– तस के० १ त्रसकाय, जोअ के० त्रण योग, एवं चार. वेअ के० त्रण वेद, एवं सात, सुक्क के० ८ शुक्ल लेश्या, आहार के० ए आहारी मार्गणा, नर के० १० मनुष्यगति, पणिंदि के० ११ पंचेंद्रियजाति, सन्नि के० १२ संज्ञीमार्गणा, भवि के० १३ भव्यमार्गणा, ए तेर मार्गणाद्वारें सवे के० सर्वे बारे उपयोग पामीयें. जे भणी ए तेर बोल तेरमा गुणठाणा सुधी होय. अहींआं त्रण वेद जे कह्या छे, ते द्रव्यरूप

लेखववा. जे नणी अनिलापारूप नाववेद ठे ते तो नवमा गुणठाणा सुधी ठे. तिहां तो केवलज्ञान अने केवलदर्शन केम होय ? जे नणी ते केवलद्विक अवेदीने होय ते नणी स्त्री पुरुषाकाररूप द्रव्यवेदें बार उपयोग संनवे.

नयणेअर के० चक्षुदर्शन अने इतर एटले अचक्षुदर्शन, पणलेसा के० शुक्ललेश्या तो प्रथम कही ठे. बाकी कृष्णादिक पांच लेश्या, कसाय के० चार कषाय, एवं अगीआर मार्गणाद्वारें दसकेवलडुगूणा के० केवलज्ञान अने केवलदर्शन हीन करतां बाकी दश उपयोग पामीयें, जे नणी ए अगीआर बोलें केवलज्ञान अने केवलदर्शन न होय. अहीं प्रथमनी लेश्या त्रण ठठा गुणठाणा सुधी होय, अने पाठली बे लेश्या सातमा गुणठाणा लगें होय, अने कषाय दशमा गुणठाणा लगें होय, तथा चक्षु अने अचक्षु, ए बे बारमा गुणठाणा लगें होय. पण तेरमे गुणठाणे ए अगीआर मार्गणामांहेलो कोइ नथी अने केवलद्विक तो तेरमे गुणठाणेंज होय ते नणी ए बे उपयोग न होय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३४ ॥

चउरिंदि असन्नि डुअ ना, ण डुदंस इग बिति थावरि अचक्कु ॥
ति अनाण दंसण डुगं, अनाण तिगि अनवमिच्छ डुगे ॥ ३५ ॥

अर्थ– चउरिंदि के० १ चौरिंद्रियमार्गणा, असन्नि के० २ असंज्ञीमार्गणा, ए बे मार्गणाद्वारे डुअनाण के० मतिअज्ञान अने श्रुतअज्ञान तथा डुदंस के० चक्षुदर्शन, अने अचक्षुदर्शन, एवं चार उपयोग होय केम के एने चक्षु ठे तेथी चक्षुदर्शन होय. तथा इगबितिथावरि के० इंद्रियमार्गणामध्यें एकेंद्रिय, बेंद्रिय, तेंद्रिय, ए त्रण तथा कायमार्गणामध्यें पृथिव्यादिक पांचे थावर, एवं आठ मार्गणाद्वारें बे प्रथमनां अज्ञान अने एक अचक्कु के० अचक्षुदर्शन, एवं त्रण उपयोग होय. केम के एमने चक्षु नथी माटें.

तिअनाणदंसणडुगं के० त्रण अज्ञान तथा चक्षुदर्शन अने अचक्षुदर्शन, एवं पांच उपयोग ठ मार्गणाद्वारें होय ते मार्गणानां नाम कहे ठे. अन्नाणतिगि के० त्रण अज्ञानमार्गणा अनव के० चोथी अनव्यमार्गणा अने मिठडुगे के० पांचमी मिथ्यात्व तथा ठठी सास्वादन, एवं ठ मार्गणाद्वारें पांच उपयोग पामीयें, जे नणी अहींआं सम्यक्त्व न पामीयें, तेथी शेष सात उपयोग न होय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३५ ॥

केवल डुगं निअडुगं, नव ति अनाणविणु खइअ अहखाए ॥
दंसण नाण तिगंदे, सि मीसि अन्नाण मीसंतं ॥ ३६ ॥

अर्थ– केवलडुगं के० केवलज्ञान अने केवलदर्शन, ए बे मार्गणाद्वारें निअडुगं के० एहिज बे उपयोग पामीयें. तेथी निज द्विक कह्युं, जे भणी शेष ठाद्मस्थिक जे दश उपयोग ठे, ते केवलीने न होय.

हवे ते बार उपयोगमांहेथी तिअनाणविणु के० त्रण अज्ञान विना शेष नव के० नव उपयोग, खइअअहखाए के० क्षायिक सम्यक्त्व अने यथाख्यातचारित्र, ए बे मार्गणाद्वारने विषे पामीयें. त्यां मतिज्ञान, श्रुतज्ञान, अवधिज्ञान, मनःपर्यवज्ञान, चक्षुदर्शन, अचक्षुदर्शन अने अवधिदर्शन, एवं सात उपयोग अगीआरमे अने बारमे गुणठाणे यथाख्यातचारित्र होय ते अपेक्षायें लेवा. अने केवलज्ञान, तथा केवलदर्शन, ए बे उपयोग केवलीनी अपेक्षायें यथाख्यातचारित्र ठे माटें लेवा. एवं नव उपयोग होय. विरति भणी अज्ञान त्रण न होय.

दंसणनाणतिगंदेसि के० एक केवलदर्शन विना त्रण दर्शन अने मति, श्रुत अने अवधि, ए त्रण ज्ञान, एवं ठ उपयोग, देशविरति मार्गणाये पामीयें. विरति भणी त्रण अज्ञान न होय. तिहां आणंदादिक श्रावकनी पेरें अवधिद्विक संजवे.

मिसि के० तेहीज ठ उपयोग मिश्रमार्गणायें पामीयें, पण एटलुं विशेष जे त्रण ज्ञान ते अन्नाणमीसंतं के० अज्ञाने करी मिश्र लेखववां. तिहां मतिज्ञान, मतिज्ञानें मिश्र अने श्रुतज्ञान, श्रुतअज्ञानें मिश्र, विजंगअवधिज्ञाने मिश्र होय. एमज त्रण दर्शन पण मिश्र लेवां, एवं ठ उपयोग मिश्रमार्गणायें पामीयें ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३६ ॥

मण नाण चक्ख वज्जा, अणहारे तिन्नि दंस चउनाण ॥
चउ नाण संजमो वस, म वेअगे उंहि दंसेअ ॥ ३७ ॥

अर्थ– मणनाणचक्खुवज्जा के० मनःपर्यवज्ञान अने चक्षुदर्शन, ए बे वर्जीने शेष दश उपयोग, अणहारे के० अनाहारकमार्गणायें पामीयें, जे भणी अणाहारकपणुं विग्रहगतियें तथा केवलसमुद्घातमांहे तथा सिद्धने होय. तिहां मनःपर्यवज्ञान अने चक्षुदर्शन ए बे न होय. अहींआं त्रण ज्ञान अने त्रण दर्शन सहित तीर्थंकरादिक अवतरे, तेमने अंतरालगतें अनाहारकपणुं होय तथा त्रण अज्ञान तो, मिथ्यात्वी विग्रहगतियें उपजे तेने होय, ते अपेक्षायें जाणवा. एटले सिद्धनां तथा केवलसमुद्घातनां केवलज्ञान अने केवलदर्शन ए बे उपयोग तथा समकेतधारीने अंतरालगतें मतिज्ञान, श्रुतज्ञान, अने अवधिज्ञान, ए त्रण उपयोग अने मिथ्यात्वीने मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान अने विजंगज्ञान, ए त्रण, एवं ठ अने सम्यक्त्व

धारीने तथा मिथ्यात्वीने वाटें जातां अचक्षुदर्शन अने अवधिदर्शन, ए बे होय. एवं सर्व मली दश उपयोग पामीयें.

तिन्निदंसचउनाण के० १ चक्षुदर्शन, २ अचक्षुदर्शन, ३ अवधिदर्शन, ४ मतिज्ञान, ५ श्रुतज्ञान, ६ अवधिज्ञान, ७ मनःपर्यवज्ञान, एवं सात उपयोग, ते अग्यारमार्गणाद्वारें होय तेनां नाम कहे छे. चउनाण के० केवलज्ञान विना चार ज्ञान मार्गणा द्वार तथा संजम के० चार संयममार्गणा एटले एक सामायकचारित्र, बीजुं छेदोपस्थापनीयचारित्र, त्रीजुं परिहारविशुद्धिचारित्र, अने चोथुं सूक्ष्मसंपरायचारित्र, ए चार मार्गणा, एवं आठ मार्गणा द्वार तथा उवसम के० नवमी उपशमसम्यक्त्व मार्गणा, वेअगे के० दशमुं वेदक एटले क्षायोपशमिक सम्यक्त्व, ए बे सम्यक्त्वमार्गणा ओहिदंसेअ के० अगीआरमी अवधिदर्शन मार्गणा. एवं अगीआर मार्गणाद्वारने विषे चार ज्ञान अने त्रण दर्शन, ए सात उपयोग पामीयें. अहींआं अवधिदर्शन मार्गणाने विषे मति अज्ञानादिक त्रण अज्ञान सिद्धांत सम्मत छे, पण कशा कारणे पूर्वाचार्यें निषेध्यां ते नथी जणातां ? अन्यथा दश उपयोग होय. अहींआं योगमार्गणा द्वारे मतांतर देखाडे छे ॥ इति समुच्चयार्थः ॥

॥ हवे त्रण योग मार्गणा विषे जीवस्थान, गुणस्थान, योग
अने उपयोग आश्रयीने मतांतर कहे छे.॥

पूर्वें योग विवक्षया ते अन्ययोग सहित अथवा उपयोग रहित एम सामान्यें कह्या. इहां अन्य योगांतरजाविनी नूतवत् उपचारनान्येन मुख्यतारहित योगें स्वमुख्यतायें १ जीवस्थान, २ गुणस्थान, ३ योग, ४ उपयोग, ए चार बोल विवरी कहे छे.

दो तेर तेर बारस, मणे कमा अठ ङ चउ चउ वयणे ॥
चउ ङ पण तिन्नि काए, जिअगुण जोगोवउंगन्ने ॥ ३७ ॥

अर्थ—त्यां वचनयोग अने काययोग रहित केवल एकज मनयोगने विषे संज्ञी पंचेंद्रिय पर्याप्तो. अने अपर्याप्तो, ए दो के० बे जीवभेद होय, अने एने चौदमा गुणगणा वगर बीजा तेर के० तेर गुणगणां होय. तथा एने कार्म्मण अने औदारिकमिश्र, ए बे योग विना बीजा तेर के० तेर योग होय, जे नदी केवलसमुद्घातावस्थायें प्रयोजनने अभावें त्यां मनोयोग न होय. तथा उपजतां अपर्याप्तावस्थायें पण मनोयोग न होय, अने कार्म्मण तथा औदारिकमिश्र तो तिहांज होय. ए माटें ए बे योग मनोयोगीने न होय. अने ए मनोयोगीने विषे उपयोग बारस के० बार कमा के० अनुक्रमें मणे के० मनोयोगीने विषे पामीयें.

वचनयोगीने एटले मनोयोग रहित काययोगरहित केवल एकज वचनयोगने विषे १ बेंद्रिय, २ तेंद्रिय, ३ चोरिंद्रिय, ४ असंज्ञी पंचेंद्रिय, ए चार अपर्याप्ता अने ए चार अपर्याप्ता, एवं अठ के० आठ जीव भेद होय, अहींआं योग्यतारूपें वचनयोग लेवो अन्यथा बेंद्रिय अपर्याप्तावस्थायें भाषापर्याप्ति पूरी कस्याविना वचनयोगी केम होय? तथा तिहां एक मिथ्यात्व अने बीजुं सास्वादन, ए डु के० बे गुणठाणां पामीयें. केम के ए आठ जीवभेदें बे गुणठाणांज होय. तेथी बे गुणठाणां कह्यां, तथा एने विषे १ ओदारिक, २ ओदारिकमिश्र, ३ कार्म्मण, ४ असत्यामृषा, एवं चउ के० चार योग पामीयें. अने १ मतिअज्ञान, २ श्रुतअज्ञान, ३ चक्षुदर्शन, ४ अचक्षुदर्शन, ए चउ के० चार उपयोग वयणे के० वचनयोगीने विषे पामीयें.

तथा मनोयोग अने वचनयोग ए बे योगें रहित केवल एकज काययोगीने विषे एकेंद्रिय सूक्ष्म अने बादर ते वली पर्याप्ता अने अपर्याप्ताना भेदें करी चउ के० चार जीवभेद पामीयें. केम के केवल काययोग एनेज होय, अने मिथ्यात्व तथा सास्वादन, ए डु के० बे गुणठाणां पृथिव्यादिकमांहे सम्यक्त्व वमतो देवादिक अवतरे, ते अपेक्षायें होय. तथा १ ओदारिक, २ ओदारिकमिश्र, ३ वैक्रिय, ४ वैक्रियमिश्र, ५ कार्म्मण, एवं पण के० पांच योग पामीयें, अहींआं वैक्रियशरीर वायुकायनी अपेक्षायें लीधुं. तथा १ मतिअज्ञान, २ श्रुतअज्ञान, ३ अचक्षुदर्शन, ए तिन्नि के० त्रण उपयोग काए के० एकज काययोगने विषे पामीयें.

ए रीतें मतांतरें योगमार्गणायें जीवभेद, गुणठाणां, योग, अने उपयोग, ए चार बोल अन्य आचार्य कहे छे. ते कह्या. एटले पूर्वे जे योग कह्या तिहां काययोग सर्व जीवने कह्यो. अने वचनयोग बेंद्रियादिक सर्वने कह्यो, अने मनोयोग संज्ञी पंचेंद्रियने कह्यो. अने अहींआं मतांतरें अनेरा आचार्य कहे छे, जे एक योग होय तेने बीजो योग न कहीयें, संज्ञी पंचेंद्रियनें मनयोग छे, तेने वचनयोग काययोग नहीं. विकलेंद्रिय अने असंज्ञी पंचेंद्रियने वचनयोगज कहेवो. अने एकेंद्रियने काययोग कहीयें. तेने मतें ए वात कही छे ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३० ॥

हवे मार्गणाद्वारें ठ लेश्या कहेछे. जे भणी मार्गणास्थित जीवनी उपयोगशुद्धि लेश्याशुद्धियें करी जणाय तथा शुभयोग प्रवृत्ति पण शुभ उपयोगें जणाय. अशुभयोग प्रवृत्ति अशुभ उपयोगें होय, ते भणी उपयोग कह्या पठी लेश्या द्वार कहे छे.

ठसु लेसासु सठाणं, एगिंदि असन्नि भूदगवणेसु ॥
पढमा चउरो तिन्निउ, नारय विगलग्गि पवणेसु ॥ ३१ ॥

अर्थ– ठसुलेसासु के० ठ लेश्यामार्गणाद्वारें सगाणं के० स्वस्थान ते आप आपणी एकेकी लेश्या होय एटले कृष्णलेश्यामार्गणायें कृष्णलेश्या अने नीललेश्यामार्गणायें नीललेश्या होय, एम स्वस्व मार्गणायें स्वस्व लेश्या एकेकी होय. एगिंदि के० एक एकेंद्रियमार्गणा, असन्नि के० बीजी असंज्ञीमार्गणा, नूदगवणेसु के० त्रीजी पृथवीकायमार्गणा, चोथी अपकायमार्गणा, पांचमी वनस्पतिकायमार्गणा, ए पांच मार्गणाद्वारने विषे पढमाचउरो के० प्रथमनी चार लेश्या होय, एटले कृष्ण, नील, कापोत अने तेजो, ए चार लेश्या पामीयें. त्यां त्रण लेश्या सहेजें होय अने चोथी तेजोलेश्या तो पृथिवी, अप् अने वनस्पतिमांहे सौधर्म, इशान देवलोकना देवता चवीने अवतरे, जे नणी ते देवता पोताना नवनी लेश्या शेष होय, तेनी साथें चवे तेथी एकेंद्रियादिक मध्यें तेजोलेश्या पामीयें. तिन्निउ के० कृष्ण, नील अने कापोत, ए त्रण लेश्या अशुन परिणामें होय. ते नारय के० नरकगतिमार्गणा तथा विगलग्गि के० विकलेंद्रियनी त्रण मार्गणा अने पांचमी अग्निकायमार्गणा तथा पवणेसु के० ठही वायुकायमार्गणा, ए ठ मार्गणाद्वारें ए प्रथमनी त्रण लेश्या होय. ए ठए मार्गणास्थित जीव अशुन अध्यवसाय स्थानकें वर्त्ते ठे ते नणी एने ए अशुनलेश्या त्रण होय, शेष त्रण शुन लेश्या न होय ॥ ३ए ॥

अहखाय सुहुम केवल, डुगि सुक्का ठावि सेस ठाणेसु ॥
नर निरय देव तिरिआ, थोवा डु असंखणंत गुणा ॥ ४० ॥

अर्थ– अहखाय के० यथाख्यातचारित्र अने सुहुम के० सूक्ष्मसंपरायचारित्र, केवलडुगि के० केवलज्ञान अने केवलदर्शन, एवं चार मार्गणाद्वारें सुक्का के० शुक्लेश्या होय, जे नणी अतिविशुद्ध अध्यवसायस्थानकें ए वर्त्ते, ते नणी एने शेष पांच लेश्या न होय, अने ठविसेसठाणेसु के० शेष एकतालीश मार्गणाद्वारें ठ लेश्या पामीयें, ते एकतालीश मार्गणानां नाम कहे ठे. देव, मनुष्य अने तिर्यंच, ए त्रण गतिमार्गणा तथा एक पंचेंद्रियमार्गणा तथा त्रण योगनी त्रण मार्गणा, एक त्रसकाय मार्गणा, त्रण वेदनी त्रण मार्गणा, चार कषायनी चार मार्गणा, एवं पंदर, सात ज्ञाननी सात मार्गणा, पांच संयमनी पांच मार्गणा, त्रण दर्शननी त्रण मार्गणा, एवं त्रीश; नव्य तथा अनव्यमार्गणा, ठ सम्यक्त्वनी ठ मार्गणा, संज्ञीमार्गणा, आहारकमार्गणा अने अनाहारकमार्गणाः एवं एकतालीश मार्गणायें ठए लेश्या होय. अहींआं जो पण अनव्यादिकने अशुद्ध परिणाम नणि अशुद्ध लेश्या कहीयें, तो पण व्यवहारें शुनयोग प्रवृत्तियें करी जैनशुद्धड्व्य क्रियायें करी नवमा ग्रैवेयक सुधी पहोंचे ते नणी एने पण शुक्लेश्या कहीयें.

जेटला प्रदेश होय, तेटला वैमानिक देवता छे. एम सर्व जवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी, अने वैमानिक देवता मलीने नारकीथकी असंख्यातगुणा छे. ए रीतें दुअसंखा के० मनुष्यथकी नारकी अने नारकीथकी देवता, ए बे असंख्यातगुणा अनुक्रमें एक बीजाथी जाणवा.

ते देवतायकी तिरिआ के० तिर्यंच अणंतगुणा के० अनंतगुणा छे. केमके ते तिर्यंचमांहे वनस्पतिना जीव, निगोदिआ ते अनंता छे. ए अनुक्रमें अहीं असंख्याताना असंख्याता जेद छे, अने अनंता जेद छे माटे उक्तविरोध जाणवा नहीं. ए गतिनुं अल्पबहुत्व कह्युं. इति समुच्चयार्थः ॥ ४ ॥

पण चउ ति ङु एगिंदी, थोवा तिन्नि अहिआ अणंत गुणा ॥
तस थोव असंखग्गी, नू जलानिल अहिअ अणंता ॥ ४१ ॥

अर्थ—बीजी इंडियमार्गणामध्यें सर्वथी थोडा के० थोडा पण के० पंचेंडिय जीव, जे नणी सातराज प्रमाण घनीकृत लोकनी एक प्रदेशनी सूची श्रेणीना असंख्येय योजन कोडाकोडी प्रमाण तेना जेटला आकाश प्रदेशराशि तेटला पंचेंडिय जीव छे, ते थकी कांइएक अधिका जिहांसुधी थमणा न होय त्यांसुधी विशेषाधिक कहीयें. तेटला चउ के० चौरिंडिय जीव, ते थकी विशेषाधिक ति के० तेंडिय जीव, ते थकी विशेषाधिक डु के० बेंडिय जीव, ए रीतें चौरिंडिय, तेंडिय अने बेंडिय, ए तिन्नि के० त्रण जीवराशि अहिया के० अनुक्रमें एक बीजाथी अधिका अधिका जाणवा, अने ते बेंडिय जीव थकी एगिंदी के० एकेंडिय जीव, अणंतगुणा के० अनंतगुणा जाणवा. जे नणी एकेंडियमांहे वनस्पतिकाय आवे, ते मध्यें निगोदीआ जीव पण आवी गया. माटें ते सर्व त्रणथी अनंतगुणा होय. ए बीजी इंडियमार्गणायें अल्पबहुत्व विचार्युं.

हवे त्रीजी कायमार्गणामध्यें तसथोव के० सर्वथी थोडा त्रस कायिआ जीव जे नणी घनीकृत लोकनी असंख्य योजन कोडा कोडी प्रमाणनी प्रदेशराशिप्रमाण त्रस जीव छे. ते थकी असंखग्गी के० अग्निना जीव असंख्यात गुणा छे, केम के असंख्य लोकाकाश प्रदेशप्रमाण छे, ते माटे. तथा तेथी नूजलानिलअहिअ के० पृथवीकायिआ जीव विशेषाधिक छे. ते थकी अप्कायिआ जीव, विशेषाधिक छे. ते थकी अनिल एटले वायुकायिआ जीव विशेषाधिक छे. ए चार कायना जीवनुं प्रमाण, सूत्रने विषे असंख्यात लोकाकाशप्रदेश प्रमाण अविशेषें कह्युं छे. पण असंख्याताना असंख्याता जेद छे. ते माटें अल्पबहुत्व घटे छे. तेथकी वली वनस्पति कायना जीव अणंता के० अनंतगुणा जाणवा, जे नणी निगोदीआ जीव अनंता छे, माटें. ए त्रीजी कायमार्गणायें अल्पबहुत्व कह्युं ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४१ ॥

मण वयण काय जोगी, थोवा असंखगुणा अणंतगुणा ॥
पुरिसा थोवा इत्थी, संखगुणा अणंतगुणा कीवा ॥ ४२ ॥

अर्थ–हवे चोथी योगमार्गणामध्यें सर्व थकी मण के० मनोयोगी जीव थोवा के० थोमा जाणवा. जे नणी संज्ञी पंचेंद्रिय जीव मनोयोगी होय, ते सर्वेथी स्तोक छे. ते थकी वयण के० वचनयोगी जीव, असंखगुणा के० असंख्यातगुणा जाणवा. जे नणी बेंद्रिय, तेंद्रिय, चौरिंद्रिय, असंज्ञीपंचेंद्रिय अने संज्ञीपंचेंद्रिय, ए पांच जीवराशि सहु वचनयोगी छे, तेथी असंख्याता छे. ते माटें ते नेलतां असंख्यातगुणा होय. ते थकी कायजोगी के० काययोगी जीव, अणंतगुणा के० अनंतगुणा छे, जे नणी एकेंद्रिय निगोदादिकना अनंता जीव पण काययोगी छे. ए चोथी योगमार्गणायें अल्पबहुत्व कह्युं.

हवे पांचमी वेदमार्गणामध्यें पुरिसाथोवा के० सर्व थकी पुरुषवेदी जीव थोमा जाणवा, ते थकी इत्थी के० स्त्रीवेदी जीव, संखगुणा के० संख्यातगुणाधिक जाणवा. जे नणी देवता थकी देवी बत्रीशरूपें अधिक बत्रीश गुणी अधिकी होय, अने मनुष्यथकी मनुष्यणी सत्तावीशरूपें अधिक सत्तावीश गुणी जाणवी. अने तिर्यंच पुरुषथकी तिर्यंचणी स्त्री त्रिगुणी त्रणरूपें अधिक होय. ए रीतें स्त्री पुरुष थकी संख्यात गुणी अधिक जाणवी. ते थकी कीवा के० क्लीब एटले नपुंसकवेदी जीव, अणंतगुणा के० अनंतगुणा जाणवा. जेनणी एकेंद्रिय, विकलेंद्रिय, तथा संमूर्छिम मनुष्य अने तिर्यंच तथा नारकी, ए सर्व नपुंसकवेदी छे. तेमांहे एकेंद्रियमां पण वनस्पतिना जीव अनंता छे. माटें अनंतगुणा कह्या. ए पांचमी वेदमार्गणायें अल्पबहुत्व कह्युं ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४२ ॥

माणी कोही माई, लोन्नी अहिअ मणनाणिणो थोवा ॥
उहि असंखा मइ सुअ, अहिअ सम असंख विन्नंगा ॥ ४३ ॥

अर्थ–उठी कषायमार्गणामध्यें सर्वेथकी स्तोक माणी के० मानी जीव जाणवा. जे नणी क्रोधादिक परिणमन कालथकी मानपरिणमन काल स्तोक छे. ते नणी मानी जीव स्तोक जाणवा. तेथकी कोही के० क्रोधी जीव अहिअ के० विशेषाधिक छे, जे नणी मानपरिणमन कालथकी क्रोधपरिणमन काल विशेषाधिक छे, माटें. तेथकी वली माई के० मायी जीव विशेषाधिक छे, जे नणी घणा कालपर्यंत माया बहुल होय, माटें. तेथकी लोन्नी के० लोन्नी जीव विशेषाधिक, जे नणी दशमा गुणठाणा-सुधी पण लोन्न होय, ते माटें. ए उठी कषायमार्गणायें अल्पबहुत्व कह्युं.

सातमी ज्ञानमार्गणामध्यें मणनाणिणोथोवा के० सर्वस्तोक मनःपर्यवज्ञानी जाणवा.

जे जणी सर्वथकी थोमा गर्भज मनुष्य, तेमांहे पण चारित्रिया थोमा, वली चारित्रियामांहे पण अप्रमत्त थोमा, तेमांहे पण ऋद्धिप्राप्त मनःपर्यवज्ञानी स्तोक जाणवा. तेथकी वली उहि के० अवधिज्ञानी जीव असंख्यगुणा, जे जणी मनुष्यथकी पण सम्यक्दृष्टि देवता नारकी असंख्यात गुणा छे. तेने तो अवधिज्ञान छे. ते अवधिज्ञानीथी एक मइ के० मतिज्ञानी, बीजा सुअ के० श्रुतज्ञानी, ए बेहु अहिअ के० विशेषाधिक जाणवा. जे जणी देवता, नारकी, सम्यक्दृष्टिने मत्यादिक त्रण ज्ञान होय, अने मनुष्य तथा तिर्यंच सम्यक्दृष्टिने मति तथा श्रुत, ए बे ज्ञान होय, अने अवधिज्ञाननी जजना होय, तेथी विशेषाधिक कह्या; अने मति तथा श्रुत, ए बेहु मांहोमांहे सम के० सरखा जाणवा. केम के, ए बेहु साथेंज होय माटें. तेथकी असंखविभंगा के० विभंगज्ञानी जीव, असंख्यातगुणा जाणवा. जे जणी सम्यक्दृष्टि देवता तथा नारकीथी मिथ्यात्वी देवता तथा नारकी असंख्यातगुणा छे. ते सर्वने विभंगज्ञान होय, ते जणी मति, श्रुत, ए बेहुथी विभंगज्ञानी असंख्यातगुणा जाणवा.॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४३ ॥

केवलीणोणंतगुणा, मइ सुअ अन्नाणिणंतगुण तुल्ला ॥
सुहुमा थोवा परिहा, र संख अहखाय संखगुणा ॥ ४४ ॥

अर्थ—ते विभंगज्ञानीथकी केवलीणोणंतगुणा के० केवलज्ञानी जीव अनंतगुणा जाणवा. जे जणी सिद्धना जीव, केवलज्ञानी छे. ते देव तथा नारकीथी अनंतगुणा छे. ते केवलज्ञानीथी वली मइसुअ अन्नाणिणंतगुणा के० मतिअज्ञानी अने श्रुतअज्ञानी जीव अनंतगुणा छे, जे जणी सिद्धथकी पण निगोदिया जीव अनंतगुणा छे, ते सहुने मतिअज्ञान तथा श्रुतअज्ञान छे. तेथी अने ए बेहु मांहोमांहे तुल्ला के० बराबर सरखा छे. केम के जेने मतिअज्ञान छे तेने श्रुतअज्ञान पण छे, तेथी ए बेहु मांहोमांहे सरखा छे. जिहां श्रुत होय, तिहां मतिपूर्वक श्रुत छे, मिथ्यात्वी जणी अज्ञान कहीयें. ए सातमी ज्ञानमार्गणायें अल्पबहुत्व कह्युं.

हवे आठमी संयममार्गणामध्यें सुहुमाथोवा के० सूक्ष्मसंपरायचारित्रिया जीव सर्वथकी थोमा छे. जे जणी ते उत्कृष्टा तो एक समयें शतपृथक्त्व पामीयें, पृथक्त्व एटले बेथी मांमीने नव पर्यंत संज्ञा जाणवी. तेथी परिहारसंख के० परिहारविशुद्धचारित्रिया संख्यातगुणा होय. जे जणी ते उत्कृष्टा एक समयें सहस्र पृथक्त्व होय, माटें सो पछी सहस्र ते दशगुणा थया, ते थकी वली अहखायसंखगुणा के० यथाख्यातचारित्रिया संख्यातगुणा होय, जे जणी ते कोटी पृथक्त्व उत्कृष्टा होय माटें सहस्रथी कोटी दश सहस्र गुणी होय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४४ ॥

ठेआ समइअ संखा, देस असंखगुणऽणंतगुण अजया ॥
थोव असंख डुणंता, ठहि नयण केवल अचक्खु ॥ ४५ ॥

अर्थ—तेथकी ठेआ के० ठेदोपस्थापनीयचारित्रिया संख्यातगुणा जाणवा. जे भणी ते शतकोटी पृथक्त्व लाभे, माटें. तेथकी वली समइअ के० सामायिकचारित्रिया संखा के० संख्यातगुणा जाणवा. केम के ते सहस्रकोटी पृथक्त्व उत्कृष्टा होय, ते वास्ते तथा ते सामायिकचारित्रियाथी वली देस के० देशविरति जीव, असंखगुण के० असंख्यातगुणा जाणवा. जेभणी असंख्याता तिर्यचने देशविरतिपणुं होय, तेभणी असंख्यगुणा कह्या. तेथकी वली अजया के० अविरतिजीव, अणंतगुण के० अनंतगुणा जाणवा. जे भणी प्रथमना चार गुणठाणें वर्त्तता जीव सर्व अविरति ठे. तेमध्यें निगोदीआ जीव अनंता मिथ्यात्वी ते सर्व अविरति ठे. ते भणी अनंता कह्या. ए आठमी संयममार्गणायें अल्पबहुत्व कह्युं.

हवे नवमी दर्शनमार्गणायें चार दर्शनमांहे ठहि के० अवधिदर्शनी जीव थोव के० सर्वथी स्तोक, जे भणी देवतादिक अवधिज्ञानीने अवधिदर्शन होय, माटें. तेथकी वली नयण के० चक्षुदर्शनी जीव, असंख के० असंख्यातगुणा होय. जे भणी चौरिंद्रियादिकने तथा मनुष्य, तिर्यच पंचेंद्रियने अने मिथ्यात्वी देवादिकने पण चक्षुदर्शन होय ते माटें, तथा तेथकी डुणंता के० बे अनंता कहेवा. एटले तेथकी केवल के० केवलदर्शनी जीव अनंतगुणा जाणवा. जे भणी सिद्धना जीवोने केवलदर्शन ठे, अने ते जीवो त्रसथकी अनंतगुणा ठे. तेथकी अचक्खू के० अचक्षुदर्शनी जीव, अनंतगुणा जाणवा. जेभणी एकेंद्रियादिकने पण अचक्षुदर्शन ठे, ते अपेक्षायें लेवा. ए नवमी दर्शनमार्गणायें अल्पबहुत्व कह्युं ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४५ ॥

पन्नाणु पुव्विलेसा, थोवा दोऽसंखणंत दोअहिआ ॥
अनवि अर थोवऽणंता, सासण थोवोवसमसंखा ॥ ४६ ॥

अर्थ— हवे पच्छाणुपुव्विलेसा के० दशमी लेश्यामार्गणायें पश्चानुपूर्वी एटले शुक्ललेश्याथी मांमीने कृष्णलेश्या लगें अल्पबहुत्व लेवुं. ते देखाडे ठे. थोवा के० सर्व स्तोक शुक्ललेश्याना जीव, केम के लांतकथकी मांमीने अनुत्तर विमानवासी देवता तथा अकर्मभूमिना मनुष्य अने तिर्यच तथा कोइ संख्यातायुवाला मनुष्य तथा तिर्यचने शुक्ललेश्या होय, तेमाटें सर्व थकी थोमा कह्या. तेथकी पद्मलेश्यायें वर्त्तता जीव, असंख्यातगुणा जाणवा. जे भणी लांतकादिक देवोथी सनत्कुमार, माहेंद्र, ब्रह्मदेवलोकना देवता, असंख्यातगुणा ठे, तेने पद्मलेश्या होय, तेभणी. तेथकी तेजोलेश्याना जीव, असंख्यात गुणा जाणवा. जे भणी सौधर्म, ईशानना देवता तेथकी

असंख्यातगुणा ले, माटें. ए दोऽसंखगुणा के० बे स्थानकें असंख्यात गुणा लेवा. अने केटलीएक प्रतिमांहे ए बे राशिना जीव संख्यातगुणा अधिक लखेला ले ते सुझायें विचारी जोवुं, तेथी कापोतलेश्याना जीव, अणंत के० अनंतगुणा जाणवा. जेजणी निगोदीआ जीवने पण कापोतलेश्या होय, तेथकी दोअहिआ के० बे स्थानकें विशेषाधिक कहेवा. एटले कापोतलेश्या थकी नीललेश्याना जीव, विशेषाधिक जाणवा. जेजणी नीललेश्यावंत नारकी प्रमुख तेमांहे घालीयें, तेवारें विशेषाधिक थाय. तेथकी कृष्णलेश्याना जीव, विशेषाधिक. केम के घणा जीवने कृष्णलेश्या ले, यद्यपि निगोदीआ जीवमां त्रणे लेश्या ले, तथापि त्यां कृष्णलेश्याना जीव अधिक, ते माटें. ए दशमी लेश्यामार्गणायें अल्पबहुत्व कह्युं.

हवे अजवियरथोवणंता के० अगीआरमी जव्यमार्गणामध्यें अजव्य स्तोक, जे-जणी अजव्यजीव जघन्य युक्त चोथे अनंते ले. तेजणी तेथकी इतर जे जव्य जीव ते अनंतगुणा जाणवा. जेजणी अनंतकालें पण तेनो अंत नहीं आवे एटला जव्य जीवो ले, जोपण सदा मुक्तिमार्गे वहेज ले तोपण कोइवारें जव्यजीवथकी शून्य लोक थशे नहीं. ए जव्यमार्गणायें अल्पबहुत्व कह्युं.

हवे बारमी सम्यक्त्वमार्गणामध्यें सासणथोवा के० सास्वादनी जीव, सर्व थकी स्तोक, केम के ए गुणठाणे उपशमसम्यक्त्वथी पडतां कोइएक जीव होय, ते जणी. तेथकी उवसमसंखा के० औपशमिक सम्यक्दृष्टि जीव, संख्यात गुणा जाणवा. जे जणी केटलाएक न पण पडे, तेनी अपेक्षायें जाणवा ॥ ४६ ॥

मीसा संखा वेअग, असंख गुण खइअ मिछ डु अणंता ॥
सन्नि अर थोवणंता, अणहार थोवेअर असंखा ॥ ४७ ॥

अर्थ– ते औपशमिक सम्यक्दृष्टिथी मीसासंखा के० मिश्रदृष्टि जीव संख्यातगुणा जाणवा. केम के सम्यक्त्वथकी पण जीव, मिश्रें आवे अने मिथ्यादृष्टि जीव पण मिश्रें आवे, ते माटे. हवे ते मिश्रदृष्टियकी वेअग के० क्षायोपशमिक सम्यक्दृष्टि जीव, असंखगुण के० असंख्यातगुणा ले. जे जणी तेनो स्थितिकाल असंख्यातगुणो ले, केम के उत्कृष्ट गशठ सागरोपम जाजेरा वेदकसम्यक्त्वें जीव रहे ले. ते अपेक्षायें कह्या, ते थकी खइअमिछडुअणंता के० एक क्षायकसम्यक्त्वी तथा बीजा मिथ्यादृष्टि, ए बे अनुक्रमें एक बीजाथी अनंतगुणा कहेवा, एटले क्षायोपशमिकथकी क्षायिकसम्यक्दृष्टि जीव, अनंतगुणा ले. जेजणी सिद्धना जीव अनंता ले. तेने ए सम्यक्त्व ले ते अपेक्षायें कह्या, ते थकी मिथ्यात्वी जीव अनंतगुणा ले. जेजणी

निगोदीआ जीव सिद्धथी पण अनंतगुणा छे. ते सर्व मिथ्यात्वी छे. ए वारमी सम्यक्त्वमार्गणायें अल्पबहुत्व कह्युं.

हवे सन्निअरथोवणंता के० संज्ञी असंज्ञीमार्गणामांहे संज्ञीआ जीव थोमा, जेजणी गर्भज मनुष्य, तिर्यंच, देवता अने नारकी, ए जीव सन्निया छे, ते थकी इतर जे असन्निआ एकेंडियादिक जीव छे, ते अनंतगुणा निगोदीआ जीवनी अपेक्षायें छे. ए तेरमी सन्निमार्गणायें अल्पबहुत्व कह्युं.

हवे अणहारथोवेअरअसंखा के० आहारक मार्गणायें आहारी अने अणाहारी जीवमांहे अणाहारी जीव स्तोक, जेजणी विग्रहगतियें वर्त्तता त्रण समय लगें जीव अणाहारी होय, तथा सिद्धना जीव अणाहारी छे. ते अपेक्षायें कह्या. तथा ते थकी आहारी जीव असंख्यातगुणा जाणवा. जेजणी जो पण अनंता जीव छे, तो पण आयुःस्थिति असंख्यात समयनी होय, तिहां एकेक समयोत्पन्न जीव अनंता होय, तथापि असंख्यसमयोत्पन्न जणी असंख्यातगुणा कह्या. जो पण सिद्धना जीव अनंता अणाहारी छे तो पण निगोदीआना अनंता आगल सिद्धनुं अनंतु कोइ लेखामां नथी तेथी असंख्यातगुणा होय. ए चौद मार्गणायें अल्पबहुत्व कह्युं ॥ ४७ ॥

हवे चौद गुणस्थानकें जीवस्थानादिक दश वोल विचारे छे. जेजणी मार्गणास्थितजीव गुणस्थानकशून्य न होय तेथी विशेषादेशें मार्गणाने गुणठाणे जीवजेदादिक दश वोल कहे छे. तिहां प्रथम गुणगणाने विषे जीवजेद कहे छे.

॥ अथ गुणस्थानेषु जीवजेदानाह ॥

सब जिअठाण मिछे, सग सासणि पण अपज्ज सन्नि डुगं ॥
सम्मे सन्नी डुविहो, सेसेसु सन्नि पज्जत्तो ॥ ४८ ॥

अर्थ— सबजिअठाणमिछे के० तिहां प्रथम मिथ्यात्वगुणठाणे एकेंडियादिक चौदे जीवजेद सर्व पामीयें. केम के सर्व जीवजेदें मिथ्यात्वीपणुं अवश्य होय, तेजणी. अने सासणि के० बीजे सास्वादनगुणठाणे सग के० सात जीवस्थानक पामीयें. तेनां नाम कहे छे. एकेंडिय बादर, बेंडिय, तेंडिय, चौरिंडिय, अने असंज्ञीपंचेंडिय. ए पणअपज्ज के० पांच करणअपर्याप्ता अने सन्निउं पंचेंडिय पर्याप्तो तथा अपर्याप्तो, ए सन्निडुगं के० बे जेद सन्निआना. एवं सात होय. एटले एकेंडियादिकमध्यें सम्यक्त्व वमतो जीव अवतरे, तेथी अपर्याप्तावस्थायें सास्वादनगुणठाणुं होय, अने संज्ञी पर्याप्ताने ग्रंथिजेदथी पमतां सास्वादन होय. तथा सम्मेसन्नीडुविहो के० चोथे अविरति सम्यक्दृष्टि गुणगणे सन्निउं पर्याप्तो तथा अपर्याप्तो ए बे जेद होय, केम के सम्यक्त्व सहित आवी अवतरे. ते संज्ञि करणपर्याप्तो होय, ए पूर्वोक्त त्रण गुण-

ठाणाथी सेसेसु के० शेष रह्यां जे अगीआर गुणठाणां तेने विषे सन्निपज्जत्तो के० सन्निपर्याप्तानो एकज भेद होय. ॥ ४७ ॥

॥ हवे चौद गुणठाणे योग कहे छे. ॥

॥ अथ गुणठाणेषु योगानाह ॥

मिछ दुगि अजइ जोगा, हार दुगूणा अपुव पणगेउ ॥
मण वय उरल सविउवि, मीसी सविउवि दुग देसे ॥ ४ए ॥

अर्थ– मिछदुगि के० मिथ्यात्व अने सास्वादन, ए बे गुणठाणा अने त्रीजुं अजइ के० अविरतिसम्यक्दृष्टि, ए त्रण गुणठाणे जोगाहारदुगूणा के० आहारक अने आहारकमिश्र ए बे योग न होय. बीजा तेर योग होय. तिहां कार्मण अने औदारिकमिश्र ए बे योग, अपर्याप्तावस्थायें मनुष्य तथा तिर्यंचने होय, ने वैक्रियमिश्र ए एक योग, देवता नारकीने अपर्याप्तावस्थायें होय, शेष मनना चार, वचनना चार, औदारिक अने वैक्रिय, ए दश योग, पर्याप्तावस्थायें होय, अने चारित्र, ए त्रण गुणठाणे नथी तेभणी आहारद्विक न होय.

तथा अपुव्वपणगेउ के० अपूर्वादिक पांच गुणठाणां एटले अपूर्वकरण, बादरसंपराय, सूक्ष्मसंपराय, उपशांतमोह अने क्षीणमोह, ए पांच गुणठाणे मण के० मनना चार योग, तथा वय के० वचनना चार योग अने उरल के० औदारिक, ए नवयोग पामीयें. ए अपूर्वादिक पांच गुणठाणे अतिविशुद्ध चारित्रभणी वैक्रिय तथा आहारक शरीर न करे, तेथी तेना चार योग एने न होय. अहींआं अपर्याप्तो न होय माटे औदारिकमिश्र अने कार्मण, ए बे योग पण न होय. शेष नव योग होय. अने मीसी के० त्रीजे मिश्रगुणठाणे सविउवि के० ते पूर्वोक्त नव योगने वैक्रिय सहित करीयें, तेवारें दश योग होय. जेभणी देवता तथा नारकीने पण मिश्रगुणठाणुं होय तेथी तेने वैक्रिययोग पण होय.

तथा देसे के० देशविरति नामें पांचमें गुणठाणे सविउविदुग के० पूर्वोक्त नव योगने वैक्रियद्विक सहित करीयें, तेवारें अगीयार योग होय, तिहां एक वैक्रिय अने बीजो वैक्रियमिश्र, ए बे योग लब्धिप्रत्यय होय, तेभणी मनोयोग चार, वचनयोग चार, औदारिकयोग एक, अने वैक्रिययोग बे, एवं अगीआर योग होय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४ए ॥

साहारदुग पमत्ते, ते विउवाहार मीस विणु इअरे ॥ कम्मुर
लदुगंताइम, मण वयण सजोगि न अजोगि ॥ ५० ॥

अर्थ–ए पूर्वोक्त अगीआर योगने साहारडुग के० आहारक अने आहारकमिश्र ए वे योग सहित करीयें, तेवारें पमत्ते के० प्रमत्तसंयतनामे ठठे गुणठाणे होय, केम के अहींआं आहारकना वे अने वैक्रियना वे, एवं चार योग लब्धिप्रत्ययें होय. तिहां लब्धि प्रयुंजतां प्रमत्त होय, तेजणी. तेविउवाहारमीसविणु के० तेहीज तेर योगमांहेथी एक आहारकमिश्र अने वीजो वैक्रियमिश्र, ए वे योग अप्रमत्तगुणठाणे न होय. जे जणी ए वे योग वैक्रिय तथा आहारक आरंजतां होय, तिहां तो लब्धि प्रयुंजे तेवारें प्रमत्तें होय, पण अप्रमत्तें लब्धिनुं प्रयुंजवुं नथी तेथी प्रमत्तें होय, पण ए बेहु शरीर ठतां अप्रमत्तपणुं आवे ते अपेक्षायें वैक्रिय अने आहारक ए वे योग कह्या, अने एना मिश्र न होय. माटें ए वे विना इअरे के० प्रमत्तथी इत्तर जे अप्रमत्त गुणठाणुं तेने विषे अगीआर योग होय, कम्मुरलडुग के० एक कार्मण वीजो औदारीकमिश्र, ए ठिक तथा अंताइममणवयण के० अंतादिम एटले धुरला अने ठेल्ला ए वे मन योग अने एज वे वचनयोग, एटले सत्यमनोयोग अने असत्यामृषामनोयोग, वली एज वे वचनना योग, एवं सात योग, सजोगि के० सयोगिनामा तेरमे गुणठाणे होय. तिहां मनोयोग अनुत्तरविमानना देवता जेवारें संदेह प्रश्न पूठे, तेवारें उत्तर आपवा निमित्तें तेहीज रूपें मनोद्रव्य परिणमावे तिहां मनोयोगनुं कार्य पडे अने वचन योग धर्मदेशना कार्य कालें होय, अने औदारिकमिश्र तथा कार्मण ए वे योग केवलसमुद्घातमांहे होय अने औदारिकयोग मूल होय. अजोगि के० अयोगीगुणठाणे चपलता टली ते माटें एके योग न होय. ॥५०॥

हवे चौद गुणठाणे वार उपयोग विवरे ठे, जे जणी गुणस्थानक विशुद्धें वर्त्ततो जीव, विशुद्धयोगें करी उपयोग शुद्धि पामे. ते जणी योग कह्या पठी उपयोग कहे ठे.

॥ अथ गुणठाणेपुपयोगानाह ॥

ति अनाण डु दंसाइम, डुगे अजय देसि नाण दंस तिगं ॥
ते मीसि मीस समणा, जयाइ केवल डु अंत डुगे ॥ ५१ ॥

अर्थ–तिअनाण के० त्रण अज्ञान अने डुदंस के० चक्षुदर्शन अने अचक्षुदर्शन, ए वे दर्शन. एवं पांच उपयोग. अइमडुगे के० आदिम वे गुणठाणे होय, एटले मिथ्यात्व अने सास्वादन ए वे गुणठाणे पूर्वोक्त पांच उपयोग होय, अने अजय के० अविरतिनामे चोथे गुणठाणे तथा देसि के० देशविरतिनामें पांचमें गुणठाणे नाणदंसतिगं के० मति, श्रुत अने अवधि, ए त्रण ज्ञान, अने चक्षु, अचक्षु, अने अवधि, ए त्रण दर्शन, एवं ठ उपयोग होय. देशविरतिमां मनःपर्यवज्ञान, केवलज्ञान अने केवलदर्शन, ए त्रण

उपयोग न होय, तथा ए गुणठाणे रहेला जीव, मिथ्यात्वी न होय, माटें एने त्रण अज्ञान पण न होय. एवी रीतें ढ उपयोग न होय.

ते मीसिमीस के० तेज त्रण अज्ञान सायें मिश्र थएला एवा त्रण ज्ञान तथा तेमज त्रण दर्शन, एवं ढ उपयोग मिश्रगुणठाणे लाजे. केम के जेने सम्यक्त्वांश बहुल होय तेने ज्ञानांशबाहुल्य होय, अने जेने मिथ्यात्वांश बहुल होय तेने अज्ञानबाहुल्य होय. अहींआ मिश्रगुणठाणे जे अवधिदर्शन कह्युं ते सिद्धांतने अनिप्रायें जाणवुं, पण कार्मग्रंथिकना अनिप्रायें न जाणवुं.

समणा के० ते पूर्वोक्त ढ उपयोगने मनःपर्यवज्ञान सहित करीयें. एटले चार ज्ञान अने त्रण दर्शन, एवं सात उपयोग जयाइ के० प्रमत्तादिक एटले प्रमत्तगुणठाणाथी मांमीने बारमा क्षीणमोहगुणठाणा सुधीनां सात गुणठाणे वर्त्तता जीव, सर्वविरति होय तेथी एने मनःपर्यवज्ञान पण लाजे, माटें सात उपयोग होय अने अंतडुगे के० सयोगी अने अयोगी, ए अंतना बे गुणठाणे केवलडु के० केवलज्ञान अने केवलदर्शन, ए बे उपयोग होय, शेष दश उपयोगी ढाद्मस्थिक ढे ते इहां न होय. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ५१ ॥

हवे सूत्रसम्मतपणे केटलाएक बोल अहींआं कर्मग्रंथें नथी मान्या, ते देखाडे ढे.

सासण नावे नाणं, विउव गाहारगे उरल मिस्सं ॥
नेगिंदिसु सासाणो, नेहाहि गयं सुअ मयंपि ॥ ५२ ॥

अर्थ–सासणनावेनाणं के० सास्व दनजावे सास्वादनगुणठाणे सास्वादनसम्यक्दृष्टि जणी सिद्धांतमांहे मति अने श्रुतज्ञानी पण कह्या ढे. एटले बेंद्रियादिक विकलेंद्रियमां उपजता जीव सास्वादनपणे ज्ञानी कह्या ढे. तेज कर्मग्रंथानिप्रायें ज्ञान नथी कह्युं. तेनो ए अनिप्राय जे सास्वादनपणुं सम्यक्त्वथी पडतां होय ढे, ते मिथ्यात्वने सन्मुख ढे माटें मलीनसम्यक्त्व ढे. तेथी त्यां ज्ञान पण मलीन ढे माटें अज्ञानज कह्युं. तथा पन्नवणा अने जगवती प्रमुख सूत्रने विषे विउवगाहारगे के० वैक्रिय अने आहारकशरीरवालाने एटले लब्धिप्रत्ययिक वैक्रिय शरीर अने आहारकशरीरने प्रथम प्रारंजकालें उरलमिस्सं के० वैक्रियपुजल औदारिक सायें मिश्रजाव माटें औदारिक सायें मिश्र होय, तेथी ते योगनुं नाम औदारिकमिश्र श्रीसिद्धांतने विषे कह्युं ढे. तें कर्मग्रंथें अंगीकार न कह्युं, अने कर्मग्रंथने अनिप्रायें तो लब्धिजन्य शरीरने मुख्यताजणी वैक्रिय वैक्रियमिश्र कह्युं, तथा आहारक आहारकमिश्र कह्युं पण औदारिकमिश्र न कह्युं, तेनो हेतु आम ढे के जे गुणप्रत्ययिक लब्धिने बलव-

त्तरपणे करीने जे शरीर करवा मांडे ते शरीरनुं बलवत्तरपणुं होय. ते माटें एने प्रारंजकालें तथा परित्यागकालें पण वैक्रियमिश्र अने आहारकमिश्र कह्यां.

तथा नेगिंदिसुसासाणो के० सिद्धांतने विषे एकेंड्रियमांहे सास्वादनपणुं नथी कह्युं. सासवादनी जीव एकेंड्रियमांहे न उपजे, अने कर्मग्रंथवाले एकेंड्रियमांहे सास्वादनपणुं कह्युं ठे एनो हेतु कांइ जणातो नथी; जे सिद्धांतें स्पष्ट ना कही ठे, ते कर्मग्रंथवाले आदर्युं ए तत्त्व, केवली जाणे. नेहाहिगयंसुअमयंपि के० ए त्रण बोल सर्व सूत्रें मान्या ठे पण एनुं अहींआं ग्रहण नथी कर्युं. इत्यर्थः ॥

तथा वली अहींआं गाथामां तो नथी कह्युं पण एवी रीतेंज सिद्धांतमांहे मिथ्यात्वादिक त्रण गुणठाणे अवधिदर्शन अनिश्चयपणे कह्युं ठे, केम के विनंगें मिथ्यात्वज्ञानजणी वस्तुनो निश्चय न कह्यो. अवधिदर्शन नथी सामान्याववोधजणी वस्तुनो निश्चय न होय तेथी ए बन्ने जूदा खरा, पण एकरूप जणी पूर्वोक्त त्रण गुणठाणे ए बे उपयोग होय, एम कह्युं अने कर्मग्रंथने मतें चोथे गुणठाणे सम्यक्-दृष्टिने अवधिदर्शन होय, पण प्रथमना त्रण गुणठाणे अवधिदर्शन न होय एम कह्युं, अने श्रीजगवती, पन्नवणा तथा जीवाजिगमप्रमुख सूत्रमांहे पहेला गुणठाणाथी मांजीने वारमा गुणठाणा सुधी अवधिदर्शन होय, एम कह्युं ठे. अने अहींआं कर्मग्रंथनें मतें विजंगज्ञानीने अवधिदर्शन न होय, एम मानीने चोथा गुणठाणाथी वारमा पर्यंत अवधिदर्शन होय एम कह्युं.

तेमज वली सिद्धांतने मतें ग्रंथिजेद करतां, प्रथम क्षायोपशमिक सम्यक्त्व पामे अने कर्मग्रंथना मतें प्रथम औपशमिक सम्यक्त्व पामे. एम मतजेद ठे. पण अहींआं सिद्धांतमत आश्रयो नथी, अने कार्मग्रंथिक मत आश्रयो ठे. माटें एमां कांइ विरोध न जाणवो ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ५७ ॥

हवे चौद गुणठाणे लेश्या कहे ठे. जे जणी उपयोग सुधी लेश्या सुधीयें होय ते जणी उपयोग कह्या; पठी लेश्या कहे ठे.

॥ अथ गुणस्थानेषु लेश्यामाह ॥

ठसु सवा तेउ तिगं, इगि ठसु सुक्का अजोगि अल्लेसा ॥
बंधस्स मिछ अविरइ, कसाय जोगत्ति चउ हेऊ ॥ ५३ ॥

अर्थ— ठसु के० मिथ्यात्वथी मांजीने प्रमत्तलगें ठ गुणठाणानेविषे सवा के० सर्व कृष्णादिक ठए लेश्या होय, तेउतिगं के० तेजोलेश्या, पद्मलेश्या अने शुक्ललेश्या, ए त्रण लेश्या. इगि के० एक अप्रमत्तनामें सातमुं गुणठाणुं, तिहां एक पूर्वप्रतिपन्न-

तथा बीजो प्रतिपद्यमानक तेने होय, अहींआं प्रथमनी कृष्णादिक त्रण लेश्या न होय, केम के अहींआं आर्त्त अने रौद्र, ए बे ध्यान न होय, अहीं विशुद्धपरिणामें धर्मध्यान तथा शुक्लध्याननो पहेलो पायो होय, अने ठसु के० आठमा गुणठाणाथी मांमीने तेरमा पर्यंतनां ठ गुणठाणां विषे सुक्का के० एक शुक्ललेश्याज होय, केमके अहींआं अतिविशुद्ध परिणाम होय, ते जणी तथा अहींआं प्रत्येकें एकेकी लेश्याना तीव्रमंदपणे अध्यवसायनां स्थानक पण असंख्यातां तीव्रमंदपणे होय, तेथी शुक्लेश्या मंदपणे पहेले गुणठाणे होय, अने तीव्रपणे तेरमे गुणठाणे होय, तेमज कृष्णलेश्या तीव्रपणे पहेले गुणठाणे होय, अने मंदपरिणामें ठठे गुणठाणे होय, माटें ए वातमां विरोध नथी; तथा अजोगिअल्लेसा के० अयोगी गुणठाणे योगने अजावें लेश्या न होय जेजणी योगप्रवृत्ति ते लेश्या कहीयें. ते माटें योगने अजावें ए पण प्रवृत्तिपणे न होय. एम चौद गुणठाणे लेश्या कही.

ते लेश्या कपायोदय सहित योगप्रवृत्ति तेथी बंधनो हेतु होय, तेथी कपाय अने योग, ते मध्यें योगें करी प्रकृतिबंध तथा प्रदेशबंध करे अने कपायें करी स्थितिबंध तथा रसबंध करे, ते जणी लेश्या कहीने हवे बंधहेतुसंख्या कहेछे.

बंधस्स के० ज्ञानावरणीयादिक कर्म बांधवानां मूल चार कारण छे. तेनां नाम कहे छे. मिछ के० एक मिथ्यात्व एटले विपरीतरुचि, तत्वार्थनी अरुचि, कदाग्रहरूप ते मिथ्यात्व. बीजो मन, वचन, अने कायाना मलीनयोगथी जे निवृत्तिनो अजाव, ते अविरइ के० अविरतिपणुं कहीयें. त्रीजो कसाय के० कपाय चारित्रमोहनीय, चोथो जोग के० योग त्रण पूर्वे कह्या ते त्तिचउहेऊ के० इति ए चार मूल बंधहेतु कह्या. अहीं कोइ कहेशे के प्रमादपणुं पांचमुं आश्रव, सिद्धांतें कह्युं छे, ते अहींआं केम न कह्युं ? तेने उत्तर कहे छे के, मद विपयादिकरूप जे प्रमाद छे, ते पण अविरतिनामा आश्रवमांहे अंतर्जवे छे. अने कपाय तो अहीं पण जूदा कहीने नामज कह्या तथा विकथादिक सहु योगमांहे आवी गया. एम त्रण बंधहेतुमांहे अंतर्जवे छे तेथी प्रमाद जूदो न कह्यो. एम कर्मबंधना मूलहेतु सामान्य बंधनां कारण चार कह्यां. ५३

॥ हवे ए मूल चार बंधहेतुना उत्तर जेद सत्तावन कहे छे. ॥

अजिगहिअ मणजिगहिआ, जिनिवेसिअ संसइअ मणाजोगा ॥
पण मिछ बार अविरइ, मण करणाऽनिअमु छ जिअवहो ॥ ५४ ॥

अर्थ– अजिगहिअ के० प्रथम अजिग्रहित एटले गुण अवगुण विचार्याविना जे मत ग्रहण कर्युं तेहीज जलुं जाणे अने बीजानी निंदा करे, कहे के अमारा वडेरा

रता हता ते अमे पण करीशुं. इत्यादिक परीक्षा कस्याविना जे पोताना धर्मनो दाग्रह होय ते प्रथम अनिग्रहीतमिथ्यात्व जाणवुं. अने बीजुं मणन्निगहिअ के० णे करी सर्व दर्शन नलां ठे एम कहे पण कोइ विशेषपणुं जाणे नहीं एवो कोइ- क मध्यस्थ परिणामे गुण अवगुणनी परीक्षा करे नहीं ते बीजुं अनन्निग्रहीत थ्यात्व जाणवुं. त्रीजुं अन्निनिवेसिअ के० अन्निनिवेश एटले पोतानो बोल थाप- ने अर्थे सूत्र अर्थ मरडे, कुयुक्ति मांडे, जेम गोष्टामाहिल निन्हव कर्मजीवनो वंध कंचुकनी पेरें कहेतां थकां तेने डुर्वलिकापुष्पमित्रें अनेक प्रकारें समजाव्यो रुत्तर कस्यो, तो पण तेणे पोतानो हठ मूक्यो नहीं, ए त्रीजुं अन्निनिवेशिकमि- ात्व जाणवुं. चोथुं संसइअ के० सांशयिकमिथ्यात्व एटले जिनोक्त तत्वने विषे संशय रतो रहे एटले गुरुगीतार्थनी सामग्री ठतां पण मनमां विचारे जे हुं जो पूठीश रखे मुजने गुरु अज्ञानी जाणशे? एम जाणीने गीतार्थ गुरुने पूठे नहीं, संशयवंत कां, तथा अविश्वासी थको रहे, तेने चोथुं सांशयिक मिथ्यात्व कहीयें. अने ांचमुं मणाजोगा के० अनाजोग मिथ्यात्व एटले जेथकी कोइ पण दर्शन जुंडुं नलुं जाणे, जेम मूर्ठा पामेलो मनुष्य कडुनो रस तथा शाकरनो रस विशेष न जाणे, नी पेरें जे एकेंडियादिक जीवो ठे ते तत्वातत्व न जाणे, माटें ए सहु अनाजोगिक ्थ्यात्ववंत ठे. ए पांचमुं मिथ्यात्व कह्युं. पणमिछ के० ए पांच प्रकारनां मिथ्यात्व कह्यां.

हवे वार के० वार नेदें अविरइ के० अविरति कहे ठे. प्रथम मण के० मननी अविरति ते आवी रीतें के मनने विषे हिंसादिकनो संकल्प करवो, ते कर्मबंधनो तु ठे. एवुं जाणीने पण मनने न संवरे. ते मननी अविरति. तेमज करण के० पांच डियना विषयने संसारहेतु जाणीने पण पोतपोताना विषयथी इंडियने अनिअमु ० निवर्त्तावबानो परिणाम न करे, ते पंचेंडियनी अविरति पांच प्रकारें जाणवी, था ठजिअवहो के० पांच प्रकारना स्थावर जीवोनी पांच निकाय तथा ठठी त्रस नेकाय, ए ठ जीवनिकाय, तेनी हिंसा संसारहेतु ठे. एम जाणीने पण ते हिंसाथकी वेरमवानो परिणाम नहीं ते ठकायनी अविरति. एवं वार अविरति थइ. ते मध्यें म्यक्दृष्टि अविरति जीव जाणे पण विरमे नहीं, बीजा तो जाणे नहिं जेनणी तेने जेनवचनने अनुसारें विषयने निवारवानुं तथा ठकायबंधनुं स्वरूप ज्ञान नथी ते ाटें ते जाण्याविना तेने केम विरमे. अहींआं मृषावादादिक विरमण ते पण ए वार कारनी अविरतिमध्यें अंतर्नवे ठे जेनणी ज्यां इंडियना विषयथी विरम्या ेवारें त्यां मृषावादादिक थकी अवश्य विरम्या जाणवा. ते विना सर्वथी विरमी न शके. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ५४ ॥

नव सोल कसाया पन, रि जोग इअउत्तरा उसगवणा ॥
इग चउ पण ति गुणेसु, चउ ति डु इग पच्चउं बंधो ॥ ५५ ॥

अर्थ–नव के० नव नोकषाय एटले हास्य षट्क तथा त्रण वेद, एवं नव तथा सोलकसाया के० अनंतानुबंधीयादिक शोल कषाय. ए शोल कषाय सर्व कर्म प्रकृतिना रसबंधना हेतु ले, केम के कषायविशेषें रसविशेष होय. ते जणी ए विशेषबंधहेतु जाणवा. ए पच्चीश कषाय कह्या.

तथा पनरिजोग के० मनना चार, वचनना चार अने कायाना सात, एवं सर्व मली पंदर योग जे ले, ते प्रदेशबंधना हेतु ले. एवं मिथ्यात्व पांच, अविरति बार, कषाय पच्चीश, तथा योग पंदर, इअ के० ए सर्व मली चार मूल हेतुना उत्तराउ के० उत्तरनेद, सगवन्ना के० सत्तावन होय. एणे करी जीवने कर्म बंधाय. जेम घरनालें करी तलावमांहे पाणी आवे, तेम ए पण कर्म आववानां बारणां जाणवां, तेजणी ए सत्तावननुं नाम, आश्रव पण कहीयें.

हवे चौद गुणठाणे मूलबंधहेतु कहे ले. अहींआं त्रीजा पदनी संख्या, चोथा पदनी संख्या, अनुक्रमें जोडीयें, तेवारें इग के० एक मिथ्यात्वगुणठाणे एनी सार्थे चउ के० चउपद जोमीयें, तेवारें एक मिथ्यात्वगुणठाणे कर्मबंध चतुःप्रत्ययिउं होय, एटले एक मिथ्यात्व, बीजो अविरति, त्रीजो कषाय अने चोथो योग. ए चार मूल कारणें करी बंध होय, हवे चउ के० एक सास्वादन, बीजुं मिश्र, त्रीजुं अविरति, चोथुं देशविरति, ए चार गुणठाणे ति के० त्रिप्रत्ययिउं कर्मबंध होय. अहींआं मिथ्यात्व टल्युं माटें एक मिथ्यात्वविना अविरति, कषाय अने योग, ए त्रण हेतुयें करी बंध होय. तथा पण के० एक प्रमत्त, बीजुं अप्रमत्त, त्रीजुं अपूर्वकरण, चोथुं बादरसंपराय, अने पांचमुं सूक्ष्मसंपराय, ए पांच गुणठाणे एक कषाय अने बीजा योग, ए बे मूलबंध हेतुयें करी कर्मबंध होय, ते जणी डु के० द्विकप्रत्ययिउं बंध जाणवो. अहीं अविरतिपणुं पण टल्युं, अने तिगुणेसु के० एक उपशांतमोह, बीजुं क्षीणमोह, अने त्रीजुं सयोगी, ए त्रण गुणठाणे इग के० एक योग पच्चउंबंधो के० प्रत्ययिउंज बंध जाणवो. केम के अहींआं कषाय टल्यो, माटें मात्र एक योगें करीज कर्म बंधाय ले. अने चोदमे गुणठाणे ए पूर्वोक्त चार हेतुमांहेलो एक पण हेतु नथी, माटें हेतुने अजावें बंध पण न होय. इति समुच्चयार्थः ॥ ५५ ॥

॥ हवे एकसो ने वीश उत्तर कर्मप्रकृति आश्रीने मूल बंधहेतु विचारे ले. ॥

चउ मिछ मिछ अविरइ, पच्चइआ साय सोल पणतीसा ॥
जोग विणु ति पच्चइआ, हारग जिण वज्ज सेसाउं ॥ ५६ ॥

अर्थ–अहींआं बीजा पदना त्रण पद साथें प्रथमनां त्रण पद जोमीयें, एटले साय के० एक शाता वेदनीय, चउ के० चारे बंध हेतुयें करीने बंधाय, तिहां मिछ के० मिथ्यात्वगुणठाणे मिथ्यात्वप्रत्ययिकी बंधाय, केम के ए वेदनीयनी प्रकृति मिथ्यात्वथी मांमीने सयोगी गुणठाणा लगें बंधाय छे, ते माटें. एक मिथ्यात्वें मिथ्यात्वप्रत्ययिकी बंधाय, अने बीजुं सास्वादन, त्रीजुं मिश्र, चोथु अविरति, पांचमुं देशविरति, ए चार गुणठाणां सुधी अविरति प्रत्ययिकी बंधाय, अने प्रमत्तादिक पांच गुणठाणे कषायप्रत्ययिकी बंधाय. अने उपशांतमोहादिक त्रण गुणठाणे योगप्रत्ययिकी बंधाय. एम शातावेदनीयना बंधमांहे चार हेतुमांहेलो एक हेतु होय, त्यां लगें पण बंधाय. ते जणी चतुःप्रत्ययिकी बंधाय.

नरकत्रिक, एकेंद्रियादिक चार जाति, थावरनाम, सूक्ष्मनाम, अपर्याप्तनाम, अने साधारणनाम, ए स्थावरचतुष्क तथा हुंमसंस्थान, आतपनाम, नपुंसकवेद, छेवठुं संघयण अने मिथ्यात्वमोहनीय, ए सोल के० शोल प्रकृति मिथ्यात्वने उदयें बंधाय, ते विना न बंधाय. ते जणी मिछ के० मिथ्यात्वप्रत्ययिकी कहीयें.

अनंतानुबंधीया चार, मध्यसंस्थान चार, मध्यसंघयण चार, कुखगति, दौर्जाग्यत्रिक; एवं शोल तिर्यंचत्रिक, मनुष्यत्रिक, औदारिकद्विक, स्त्रीवेद, नीचैर्गोत्र, थीणद्धीत्रिक, एवं उंगणत्रीश; उद्योतनामकर्म, वज्रऋषजनाराचसंघयण अने अप्रत्याख्यानावरण चार कषाय, ए पणतीसा के० पांत्रीश प्रकृति मिथ्यात्व गुणठाणे मिथ्यात्वप्रत्ययिकी बंधाय. अने मिथ्यात्वथी आगले गुणठाणे अविरति प्रत्ययिकी बंधाय. एम मिथ्यात्व तथा अविरति, ए बे मांहेलो एक हेतु होय तो पण बंधाय, परंतु ए विना बीजा हेतुयें न बंधाय, तेजणी ए पांत्रीश प्रकृति मिथ्यात्व तथा अविरइ के० अविरति पच्चइआ के० प्रत्ययिकी बंधाय.

तथा आहारगजिणवज्जसेसाउ के० आहारकद्विक अने जिननामकर्म वर्जीने शेष ज्ञानावरणीयनी पांच, दर्शनावरणीयनी छ, अशातावेदनीयनी एक, मोहनीयनी पंदर, नामनी बत्रीश, उच्चैर्गोत्रनी एक अने अंतरायनी पांच, ए पांशठ प्रकृति तथा देशविरतिगुणठाणे जे शमशठ प्रकृतिनो बंध छे, तेमांहेथी जिननाम तथा शातावेदनीय, ए बे प्रकृति विना शेष पांशठ प्रकृति, जेवारें मिथ्यात्व गुणठाणे बंधाय, तेवारें मिथ्यात्वप्रत्ययिकी कहेवाय. अने जेवारें सास्वादनादिक चार गुणठाणा लगें बंधाय, तेवारें अविरति प्रत्ययिकी बंधाय, अने तेथी आगल कषाय प्रत्ययिकी बंधाय. ए रीतें जोगविणुतिपच्चइआ के० एक योग बंधहेतु विना शेष एक मिथ्यात्व, बी

अविरति, त्रीजो कषाय, त्रण बंध हेतु प्रत्ययिकी, ए पांशठ प्रकृति बंधाय, परंतु ए त्रण बंधहेतु विना केवल एकज योग बंधहेतुयें करी न बंधाय.

आहारकशरीर, आहारकअंगोपांग, ए बे प्रकृति, निरवद्य योगरूप सराग संयमप्रत्ययें करी बंधाय, तथा जिननाम कर्म तो अरिहंतादिकनी नक्तिरूप सम्यक्त्वकर्त्तव्यें करी बंधाय. परंतु प्रशस्तरागें करी बंधाय, तेथी ए पण परमार्थे कषायप्रत्ययिकी होय, एम सर्व प्रकृति एकसो ने वीश बंधयोग्य छे, तेना मूल बंधहेतु विचार्या. जीवविजयजीयें तो ए त्रण प्रकृति चार हेतुमांहेला कोइ हेतुयें न बंधाय, मात्र एक सम्यक्त्वगुणें करीनेज बंधाय, एम लख्युं छे. " सम्मत्तगुणनिमित्तं तिछयरं संजमेण आहारं " इति वचनात् ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ५६ ॥

॥ हवे चौद गुणठाणे उत्तर बंधहेतु कहे छे. ॥

पणपन्न पन्न तिअ छहि, अचत्त गुणचत्त छ चउ डुगवीसा ॥
सोलस दस नव नव स, त्त हेउणो नउ अजोगंमि ॥ ५७ ॥

अर्थ—मिथ्यात्वगुणठाणे पणपन्न के० पंचावन बंधहेतु होय तथा सास्वादने पन्न के० पचास बंधहेतु होय अने मिश्रे तिअ के० तेंतालीश बंधहेतु होय, तथा अविरतियें छहिअचत्त के० छेंतालीश बंधहेतु होय, तथा देशविरतिगुणठाणे गुणचत्त के० उंगणचालीश बंधहेतु होय, अने प्रमत्ते, अप्रमत्ते तथा अपूर्वकरणें, ए त्रण गुणठाणे अनुक्रमें छचउडुगवीसा के० छवीश, चोवीश अने बावीश, बंधहेतु जाणवा. अने अनिवृत्तिबादरें सोलस के० सोल बंधहेतु जाणवा. सूक्ष्मसंपरायें दस के० दश बंधहेतु जाणवा. उपशांतमोहें नव के० नव बंधहेतु जाणवा. क्षीणमोहें नव के० नव बंधहेतु जाणवा. सयोगीयें सत्त के० सात बंधहेतु जाणवा. अने हेउणोनउअजोगंमि के० अयोगीगुणठाणे बंधना अन्नावमाटें बंध हेतु पण नथी. ॥ ५७ ॥

पणपन्न मिछि हारग, डुगूण सासाणि पन्न मिछविणा ॥ मी-
स डुग कम्म अण विणु, तिचत्त मीसे अह छ चत्ता ॥ ५८ ॥

अर्थ— मिछि के० मिथ्यात्वगुणठाणे छेवें सर्व जीवनी अपेक्षायें आहारगडुगूण के० आहार[illegible]क हीन पणपन्न के० पंचावन कर्मबंधना हेतु होय. जेजणी तेने विशिष्ट [illegible] नथी तेथी आहारक लब्धि न होय, माटें आहारक शरीर अने आहारकमिश्र, ए बे योग न होय. शेष मिथ्यात्व पांच, अविरति बार अने कषाय पच्चीश तथा योग तेर, एवं पंचावन कर्मबंधना हेतु पामीयें, अने विशेषादेशें एक जीवप्रत्यें एक समयें जघन्यपदें दश बंध हेतु होय. अने उत्कृष्टा अढार कर्मबंधना हेतु होय.

एम १०–११–१२–१३–१४–१५–१६–१७–१८ ए नव स्थानक होय, अने सासाणि के० बीजे सास्वादन गुणठाणे मिछविणा के० पांच मिथ्यात्व न होय. माटें पंचावन-मांहेथी पांच मिथ्यात्व काढीयें, तेवारें अविरति बार, कषाय पच्चीश अने योग तेर, एवं पन्न के० पच्चाश बंधहेतु उंचें होय, तथा विशेषादेशें एक जीवप्रत्यें एक समयें जघन्यपदें दश हेतु होय. एम एकेक वधतो होय, तेवारें उत्कृष्ट सत्तर बंधहेतु होय. एम दशथी मांमीने सत्तर लगें आठ बंधहेतुना स्थानक होय, अने मीसडुग के० मिश्रद्विक एटले औदारिकमिश्र अने वैक्रियमिश्र, त्रीजो कम्म के० कार्मणयोग, ए त्रण योग अने अण के० अनंतानुबंधीया कषाय चार, एवं सात कर्मबंधना हेतु विणु के० विना शेष अविरति बार, कषाय एकवीश अने योग दश, एवं तिचत्त के० तेंतालीश बंधहेतु उंचें मीसे के० मिश्रगुणठाणे होय, अने विशेषादेशे एक जीवप्रत्यें एक समयें पंचें-द्रियमध्यें एक इंद्रियनी अविरति, ठकायना बंधमध्यें एक कायनो बंध, बे युगलमध्यें एक युगल, तथा त्रण वेदमध्यें एक वेद, तथा चार कषायमध्येंना त्रण भेद होय; तथा दश योगमध्यें एक योग, एवं नव बंधहेतु जघन्यथी होय, अने उत्कृष्टथी तो ठकायनो बंध, एक इंद्रियनी अविरति, एक युगल, एक वेद, कषायना त्रण भेद, भय, जुगुप्सा अने एक योग, ए शोल बंधहेतु लाभे, ए मिश्रगुणठाणे जीव काल न करे, तेथी अपर्याप्तावस्थायें भावी त्रण योग न होय, अने बंधहेतुस्थानक नवथी मांडीने सोल लगें आठ होय.

अह के० अथ एटले हवे अविरति, सम्यक्त्वदृष्टिनामा चोथे गुणठाणे बयत्ता के० छेंतालीश बंधहेतु होय, तेमध्यें तेंतालीश मिश्रमां कह्या, ते लेवा.

हवे आ गाथामां मिथ्यात्व, सास्वादन अने मिश्र, ए त्रण गुणठाणे कर्मबंधना हेतु कह्या. तेना जेटला भांगा थाय, ते अनुक्रमें ए त्रणे गुणठाणाना लखीयें छैयें.

पंचावन बंधहेतु, मिथ्यात्वगुणठाणे उंचे होय. अने विशेषादेशें तो एक समयें एक जीवने मिथ्यात्वें जघन्यथकी दश बंधहेतु होय, अने उत्कृष्टा अढार बंधहेतु होय. केम के पांच मिथ्यात्वमांहेथुं एक मिथ्यात्व होय. तथा ठकायमध्यें एक कायनो बंध होयें. केम के ठकायमध्यें कोइ एक जीव, केवारें कायनोज वध करे, ते पण पृथ्वीकायनोज वध करे, अथवा अप्कायनोज वध करे, ए रीतें ठकायना ठ भांगा थाय. तेमज वली कोइ एक जीव, एक समयें बे कायनो पण वध करे तेना द्विकसंयोगीया पंदर भांगा थाय. तथा कोइ एक जीव, त्रण कायनो वध करे तेना त्रिकसंयोगीया वीश भांगा थाय. तथा कोइ एक जीव, चार कायनो वध करे, तेना चतुःसंयोगी पंदर भांगा थाय. तथा कोइ एक जीव, पांच कायनो वध करे, तेना

पंचसंयोगी छ जांगा थाय, अने कोइ एक जीव. छकायनो वध करे, तेनो षट्संयोगी एक जांगो थाय, पांच इंद्रियमांहेला एक इंद्रियनो विषय होय. तेनी अविरति होय, त्रण वेदमध्यें एक वेद होय. हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, ए बे युगलमांहेलुं एक युगल होय. एवं ७ थया, तथा चार कषायमांहेला एक कषायना अप्रत्याख्यानी एक, प्रत्याख्यानी बीजो, संज्वलनो त्रीजो, ए त्रण वेदे, जेतणी क्रोधादिक उदय विरोधी छे. तेथी क्रोधादिकने उदयें मानादिकनो उदय न होय, तथा उपशमश्रेणीयें अनंतानुबंधीयानी विसंयोजना करे, तेवारें तेनी सत्ता टले. ते श्रेणीथी कालक्षयें करी पडतो अनुक्रमें पहेले गुणठाणे आवे. त्यां वली मिथ्यात्वने उदयें अनंतानुबंधीया बांधे, अने बीजी आवलीयें तेने संक्रमावे, ते एक बंधावली अने बीजी संक्रमावली, ए बे आवली लगें अनंतानुबंधीयानो उदय न पामीयें, तेथी ए अप्रत्याख्यानादिक कषाय त्रणनोज बंध पामीयें एटले एक कषायना त्रणज भेद पामीयें, एवं नव थया. तथा मिथ्यात्वगुणठाणे अनंतानुबंधीयाना उदय विना मरे नहीं, तेथी अपर्याप्तावस्थाजावी एक कार्मण, बीजो औदारिकमिश्र, त्रीजो वैक्रिय-मिश्र, ए त्रण योग पण न लाजे. अने आहारकना बे योग तो पूर्वेज काढी नाख्या छे. शेष दश योगमांहेलो एक योग होय. एम जघन्यथी दश हेतु एक समयें मिथ्यात्वी जीवनें होय. त्यां जांगा छत्रीश हजार होय. जे जणी पांच मिथ्यात्वने छकायना बंध साथें गुणतां त्रीश थाय. तेने पांच इंद्रिय साथें गुणतां दोढसो थाय. तेने हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, ए बे युगलसाथें गुणतां त्रणसो थाय, तेने त्रण वेद साथें गुणतां नवसें थाय. तेने चार कषाय साथें गुणतां छत्रीशसें थाय. तेने दश योग साथें गुणतां छत्रीश हजार थाय. ए दश हेतुना जांगा थया.

ते मध्यें जय तथा जुगुप्सा तथा बेकायनो बंध तथा अनंतानुबंधीउं एक जेलतां चार प्रकारें अगीआर हेतु होय. त्यां जांगा (२०७७००) थाय. एमांहे बे जेलतां बार बंधहेतु होय त्यां (५४६६००) जांगा होय अने त्रण जेलतां तेर बंधहेतुयें (७५६७००)जांगा होय अने चार जेलतां चौद बंधहेतुयें (७७२०००) जांगा होय, पांच जेलतां पंदर बंधहेतु, त्यां जांगा (६०४७००) होय, अने छ जेलतां सोल बंधहेतु, त्यां जांगा (२६६४००) थाय, तथा सात जेलतां सत्तर बंधहेतु, त्यां जांगा (६७४००) थाय अने एक जय, बीजी जुगुप्सा, त्रीजो अनंतानुबंधी तथा छकायनो बंध, एवं नव. दशमुं मिथ्यात्व एक युगल, एवं बार. त्रण वेद, एवं पंदर. बे कषाय अने अढारमो योग ए उत्कृष्ट एक समय अढार बंधहेतु होय. अहींआं जांगा (७७००) एम सर्व मली मिथ्यात्वें (३४७७६००) जांगा होय.

तथा ठकायमां एक कायबंधना जांगा ठ, बे काय बंधना जांगा पंदर, त्रण बंधना जांगा वीश, चार बंधना जांगा पंदर, पांच बंधना जांगा ठ, अने ठ बंधनो जांगो एक, तेथी ज्यां जेटला बंध होय, त्यां तेटला जांगा साथें पांच मिथ्यात्व गुणीयें, तेने पांच इंड्रिय साथें गुणीयें. एम गुणतां जांगा नीपजे, तथा जिहां अनंतानुबंधी-यासहित गुणीयें तिहां तेर योग साथें गुणीयें, अहींआं मननी अविरति इंड्रियमांहे आवी गइ. जेजणी प्रायें बाह्येंड्रियनी विरति, मनोविरतिपूर्वक ठे. तेजणी अहींआं विशेषार्थें पंचसंग्रह जोवो. हवे ते जांगा विवरीने देखाडे ठे.

दश बंधहेतुना प्रथम (३६०००) जांगानी रीत उपर कही ठे. तेनी साथें जय प्रक्षेपीयें तेवारें अगीआर हेतु थाय. त्यां पण एमज (३६०००) जांगा थाय, तथा कुछा जेलीयें, तेवारें पण ठत्रीश हजार जांगा थाय, तथा अनंतानुबंधीयो कषाय जेलवीयें तेवारें पण चार कषायें अगीआर बंधहेतु थाय. परंतु पूर्वोक्त रीतें (३६०००) ना आंकने दश योगें गुण्यो ठे, तेने ठेकाणे तेर योग साथें गुणीयें, तेवारें (४६८००) जांगा थाय, तथा ठकायमांहेथी बे कायनो बंध विवक्षीयें, तेवारें द्विकसंयोगी पंदर जांगा थाय. तेनी साथें पूर्वोक्त रीतें गुणीनें एटले पंदरने पांच मिथ्यात्व साथें गुणतां (७५) थाय. तेने पांचेंड्रिय साथें गुणतां (३७५) थाय. तेने बे युगल साथें गुणतां (७५०) थाय, तेने त्रण वेद साथें गुणतां (२२५०) थाय, तेने चार कषाय साथें गुणतां (९०००) थाय, तेने दश योग साथें गुणतां (९००००) थाय, ए अगीआर हेतुना चार विकल्प जेला करीयें, तेवारें शरवाले (२०८८००) जंग थाय.

हवे पूर्वोक्त दशमध्यें जय अने कुछा जेलीयें, तेवारें बार हेतु थाय. तिहां (३६०००) जंग थाय, तथा जय अने बे काय लेखवीयें, तेवारें बे कायना पंदर जंग साथें गुणतां (९००००) जंग थाय, तथा कुछा अने बे काय साथें गुणतां (९००००) जंग थाय, तथा त्रण कायनो बध लेखवीयें, तेवारें वीश जांगा साथें गुणतां (१२००००) थाय, तथा अनंतानुबंधीनो उदय होय, तेवारें अनंतानुबंधी अने जय जेलवीयें, तिहां योग तेर होय. तेवारें (४६८००) जंग थाय, तेमज अनंतानुबंधी अने कुछा जेलवतां पण (४६८००) जंग थाय, तथा अनंतानुबंधी अने बे काय लेखवतां (११७०००) जंग थाय. ए बार हेतुना सात विकल्पें थइने (५४६६००) जंग थाय.

हवे पूर्वोक्त दश मध्यें जय अने कुछा जेलीयें अने बे काय लेखवीयें, तेवारें तेर हेतु थाय. तिहां (९००००) जंग थाय, तथा जय अने त्रण काय लेखवीयें, तेवारें (१२००००) जंग थाय, तथा कुछा अने त्रण काय लेखवीयें तेवारें पण (१२००००) जंग थाय, तथा अनंतानुबंधीने उदयें जय अने कुछा जेलीयें तेवारें तेर योग साथें-

तिहां वेकायना छिकसंयोगी पंदर ज्ञंग सार्थे गुणाकार करतां (११०००) ज्ञंग थाय. एम त्रण विकल्पें थइ अगीआर हेतुना जांगा (४१०४०) थाय.

हवे पूर्वोक्त दश हेतुमध्यें जय अने कुछा वे नेलीयें, तेवारें वार हेतु थाय, तिहां (७१२०)जंग थाय. तथा एक जय अने वे कायनो वध लइयें, तेवारें (२२०००) थाय. तेमज एक कुछा अने वे कायनो वध लेतां पण (२२७००) थाय, तथा त्रण कायनो वध लइयें, तेवारें त्रण कायना त्रिकसंयोगी वीश जंग सार्थे गुणाकार करतां (३०४००) जांगा थाय. ए चार विकल्पें वार हेतुना (७५१२०) जांगा थाय.

हवे पूर्वोक्त दश हेतुमांहे जय, कुछा नेलीयें अने वे कायनो वध लइयें, तेवारें तेर हेतु थाय, तिहां (२२०००) थाय. तथा एक जय अने त्रण काय लइयें तेवारें (३०४००) थाय. तथा एक कुछा अने त्रण काय लइयें, तेवारें (३०४००) थाय. अने मात्र चार कायनोज वध लइयें, तेवारें (२२०००) थाय. ए चार विकल्पें तेर हेतुना (१०६४००) जांगा थाय.

हवे पूर्वोक्त दश मध्यें जय, कुछा अने त्रण कायनो वध लइयें, तेवारें चौद हेतु थाय. तिहां (३०४००) जांगा थाय. तथा एक जय अने चार काय लइयें, तेवारें (२२०००) थाय. कुछा अने चार काय लीजें तेवारें (२२०००) थाय. पांच काय लीधे (७१२०) थाय. ए चार विकल्पें चौद हेतुना (७५१२०) जांगा थाय.

हवे पूर्वोक्त दशमध्यें जय, कुछा अने काय चार नेलीयें, तेवारें पंदर हेतु थाय. तिहां जांगा (२२०००) थाय. जय अने पांच काय लीधे (७१२०) थाय. कुछा अने पांच काय लीधे (७१२०) थाय. तथा उकाय लीधे (१५२०) जांगा थाय. एवं चार विकल्पें पंदर हेतुना(४२५६०) जांगा थाय.

पूर्वोक्त दशमध्यें जय , कुछा अने पांच काय नेलीयें, तेवारें शोल हेतु थाय. तिहां जांगा (७१२०) थाय. जय अने उकाय नेले तेवारें (१५२०) थाय. कुछा अने उकाय नेले (१५२०) थाय. एम त्रण विकल्पें थइने (१२१६०) जांगा थाय.

हवे उकाय, एक इंद्रिय, चार कषाय, युगल वे मांहेलो एक, वेद एक, जय एक, कुछा एक, योग एक, ए सत्तर हेतुना जांगा (१५२०) थाय. ए रीतें सास्वादन गुणगणे आठ विकल्पें थइने (३०३०४० जंग थाय.

हवे मिश्रगुणगणे (३०२४००) जांगा होय. ते केवी रीतें? तोके मिश्रे उत्कृष्टा तेंतालीश हेतु कह्या अने जघन्यथी अनंतानुबंधी न होय माटें एक जीयने एक समयें नव, दश, अगीआर, वार, तेर, चौद, पंदर अने उत्कृष्ट शोल हेतु होय. तिहां जघन्यथी काय एक, इंद्रिय एक, कषाय त्रण, हास्यादि युगल एक, वेद एक, अने दश

योगमांहेलो एक योग, ए नव हेतु होय. तिहां एक कायना भांगा ७, ते पांच इंद्रिय साथें गुणतां त्रीश थाय. तेने चार कषाय साथें गुणतां (१२०) थाय. ते युगल साथें गुणतां (२४०) थाय. ते त्रण वेद साथें गुणतां (७२०) थाय. तेने दश योग साथे गुणतां (७२००) थाय. ए नव हेतुना भांगा कह्या.

ए पूर्वोक्त नव मध्यें भय भेलतां, दश बंधहेतुना (७२००) भांगा थाय. तथा कुछा भेलतां (७२००) भांगा थाय. तथा वे कायनो वध लेतां (१८०००) थाय. एम त्रण विकल्पें थइ दश हेतुना (३२४००) भांगा थाय.

पूर्वोक्त नवमध्यें कुछा अने भय, वे भेलतां अगीआर बंधहेतुना (७२००), कुछा अने वे काय साथें (१८०००), भय अने वे काय साथें लीधे (१८०००), त्रण काय लेतां (२४०००), एम चार विकल्पें अगीआर हेतुना (६७२००) भांगा थाय.

पूर्वोक्त नवमध्यें भय, कुछा अने वे काय लीधे तेर हेतुना (१८०००), भय अने त्रण काय लीधे (२४०००), कुछा अने त्रण काय लीधे (२४०००), तथा चार काय लीधे (१८०००), ए चार विकल्पें बार हेतुना (८४०००) भांगा होय.

पूर्वोक्त नवमध्यें भय, कुछा अने त्रण काय लेतां तेर हेतुना (२४०००), भय अने चार काय लीधे (१८०००), जुगुप्सा अने चार काय लीधे (१८०००), अने पांच कायज लीधे (७२००), ए चार विकल्पें तेर हेतुना (६७२००) भांगा थाय.

हवे पूर्वोक्त नवमध्यें भय, कुछा अने चार काय भेले, चौद हेतुना (१८०००), भय अने पांच काय लीधे (७२००), जुगुप्सा अने पांच काय लीधे (७२००), ७काय लीधे (१२००), ए चार विकल्पें (३३६००) भंग थाय.

पूर्वोक्त नवमध्यें भय, कुछा अने पांच काय भेलवतां पंदर बंधहेतुना भांगा (७२००), भय अने ७काय लीधे (१२००), जुगुप्सा ने ७काय लीधे (१२००), ए त्रण विकल्पें पंदर हेतुना (९६००) भंग थाय.

७काय, एक इंद्रिय, त्रण कषाय, हास्यादि युगल एक, वेद एक, योग एक, भय एक, कुछा एक, एवं शोल हेतुना (१२००) भांगा थाय. ए आठे विकल्पें थइने मिश्रगुणठाणे (३०२४००) भंग थाय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ५८ ॥

सडमीस कम्म अजए, अविरइ कम्मुरल मीस विकसाए ॥
मुत्तु गुण चत्त देसे, ठवीस साहार ड पमत्ते ॥ ५९ ॥

अर्थ– ते पूर्वोक्त तेंतालीश हेतु, मिश्रगुणठाणे कह्या. तेने सडमीसकम्म के० एक वैक्रियमिश्र, वीजो औदारिकमिश्र, अने त्रीजो कार्म्मण, ए त्रण योग सहित करीयें, एटले ए त्रण योग, अहींआं होय. जेभणी अपर्याप्तावस्थायें पण ए गुण-

ठाणुं होय. ते जणी छंतालीश बंधहेतु, अजए के० अविरति गुणठाणे अहींआं उंघे होय अने विशेषादेशें जघन्यथी तो तेमज मिश्रनी पेरें नव बंधहेतु होय, अहींआं उत्कृष्टा शोल बंधहेतु अने बंधस्थानक मिश्रनी परें आठ होय.

हवे अविरइ के० अविरतिमध्यें एक त्रसकायनी अविरति तथा योगमध्यें कम्मुरलमीस के० एक कार्मणयोग, बीजो औदारिक मिश्रयोग, एवं बे योग तथा कषायमध्यें बिकसाए के० बीजा अप्रत्याख्यानावरण कषाय चार, एवं सात हेतु, देशविरतिगुणठाणें न होय. माटें ते मुत्तु के० टालीयें, तेवारें गुणचत्तदेसे के० देशविरति गुणठाणे उंगणचालीश बंधहेतु होय, एटले अविरति अगीआर, कषाय सत्तर, योग अगीआर, एवं उंगणचालीश हेतु, उंचें होय, अने विशेषादेशें जघन्यपदें, पांच कायना बंधमध्यें एक कायनो बंध, इंद्रियनी अविरतिमध्यें एकेंद्रियनी अविरति, एक युगल, एक वेद, चार कषायमध्यें एक कषायना बे जेद, अगीआर योगमध्यें एक योग, एवं आठ हेतु लाजे.

छवीससाहारडुपमत्ते के० प्रमत्त गुणठाणे छवीश बंधहेतु लाजे, जेजणी आहारकयोग अने आहारकमिश्र, ए बे योग, त्यां संजवे छे. जेवारें चौद पूर्वधर शरीर करे, तेवारें आरंजती वेलायें आहारकमिश्रयोग होय, तेनी छ पर्याप्ति पूरी कस्था पठी आहारकयोग होय. अहींआं मिश्रता औदारिक सायें लेवी. अहीं देशविरतिगुणठाणाना उंगणचालीश बंधहेतुसाथें ए आहारकना बे योग जेळीयें, तेवारें एकतालीश बंधहेतु थाय. तेमांथी पंदर बंधहेतु कहाम्नी नाखवा, ते आगली गाथायें कहे छे.

हवे ए आ गाथामां अविरति अने देशविरति, ए बे गुणठाणाना बंधहेतु कह्या, तेना जांगा कहे छे. तिहां प्रथम चोथे गुणठाणे घणा मली (३५५२८००) जंग थाय. ए गुणठाणे जघन्य नव अने उत्कृष्ट शोल बंधहेतु होय.

ए चोथे गुणठाणे स्त्रीवेदें एक औदारिकमिश्र, बीजो वैक्रियमिश्र, त्रीजो कार्मण, ए त्रण योग, प्रायें न होय तथा नपुंसकवेदें औदारिकमिश्र न होय, जे जणी स्त्रीवेदीने प्रायें अपर्याप्तावस्थायें चोथें गुणठाणुं न होय, परंतु ब्राह्मी, सुंदरी, मल्लीनाथ तथा [illegible] अनुत्तर विमानथी आव्यां, तेने सम्यक्त्व पण होय ते जणी प्रायें कह्युं अने नपुंसकवेदी सम्यक्दृष्टि जीव, मनुष्य तथा तिर्यंचमांहे न आवे. तेथी तेने औदारिकमिश्र निश्चें न होय, तेथी तेर योग, त्रण वेद सायें गुणतां उंगणचालीश थाय. ते मांहेथी चार रूप काढीयें, तेवारें पांत्रीश रहे, तेने छकायना बंध सायें गुणतां (२१०) थाय. तेनें पांच इंद्रिय सायें गुणतां (१०५०) थाय. तेने युगलसायें घमणा करतां (२१००) थाय. तेने चार कषाय सायें गुणतां (८४००) जांगा,

नव बंधहेतुना थाय. ते मध्यें नय, जुगुप्सा तथा एक कायनो वंध नेलतां दश हेतुयें नंग (३७०००) थाय. तथा वे कायनो वंध नेलतां अगीआर हेतुयें (७७४००), त्रण कायनो वंध नेलतां वार हेतुयें (ए७०००), चार कायनो वंध नेलतां तेर हेतुयें (७७४००), पांच कायनो वंध नेलतां चौद हेतुयें (३ए२००), ठकायनो वंध नेलतां पंदर हेतुयें (११२००), नय, जुगुप्सा अने ठकाय सायें शोल हेतुयें (१४००) थाय. एम सर्व मली चोथे गुणठाणे (३५५२०००) नंग थाय.

हवे पांचमे देशविरतिगुणठाणे (१६३६७००), नांगा उपजे. केम के ए जीव त्रस कायथी विरम्या माटें पांच कायना एक संयोगी नांगा पांच, द्विकसंयोगी नांगा दश अने त्रिकसंयोगी नांगा दश तथा चतुःसंयोगी नांगा पांच अने पंचसंयोगी नांगो एक. अहींआं एक जीव आश्री जघन्यथी आठ, नव, दश, अगीआर, वार, तेर, उत्कृष्टा चौद हेतु होय. ए रीतें सात विकल्प थया. तिहां जघन्यथी काय एक, इंडिय एक, कषाय वे, हास्यादियुगल, वेद एक, योग अगीआरमांहेलो एक, ए आठ हेतु होय. तिहां पांच कायना नांगा पांच होय.

अहींआं पांच कायना वंधने पंचेंडिय सायें गुणतां पच्चीश थाय. तेने युगल सायें गुणतां पचाश थाय, तेने त्रण वेद सायें गुणतां दोढसो थाय, तेने चार कपाय सायें गुणतां ठसें थाय, तेने अगीआर योग सायें गुणतां ठाशठसें नंग आठ हेतुना थाय.

तेमध्यें नय तथा जुगुप्सा तथा वे कायना वंध सायें नव हेतु करीयें, तेवारें नयथी ठाशठसें अने तेमज जुगुप्सा सायें ठाशठसें अने वे कायना वंध सायें (१३२००) थाय. एम त्रण विकल्पें नव वंधहेतुना नांगा (२६४००) थाय.

तथा नय, जुगुप्सा लीधे दश वंधहेतुना नांगा (६६००), नय, तथा वे काय वंधें नांगा (१३२००), कुछा अने वे काय वंधें नांगा (१३२००), तथा त्रण काय-वंधें पण (१३२००) नांगा थाय. एवं दश हेतुना चार विकल्पें थई (४६२००) नांगा थाय.

एम नय, जुगुप्सा अने वे काय वंधें अगीआर हेतुना नंग (१३२००), नय अने त्रण काय लीधे (१३२००), कुछा अने त्रण काय लीधे (१३२००), चार काय नेले (६६००), ए चार विकल्पें अगीआर हेतुना (४६२००) थाय.

नय अने चतुष्कायवंधें वार हेतुयें नांगा (६६००), जुगुप्सा अने चतुष्काय वंधें नांगा (६६००), नय, जुगुप्सा अने त्रण कायवंधें नांगा (१३२००), पांच काय-वंधें नांगा (१३२०), एम सर्व मली वार हेतुना चार विकल्पें नांगा (२७७२०).

ठाणुं होय. ते भणी त्रेंतालीश बंधहेतु, अजए के० अविरति गुणठाणे अहींआं उंचे होय अने विशेषादेशें जघन्यथी तो तेमज मिश्रनी पेरें नव बंधहेतु होय, अहींआं उत्कृष्टा शोल बंधहेतु अने बंधस्थानक मिश्रनी परें आठ होय.

हवे अविरइ के० अविरतिमध्यें एक त्रसकायनी अविरति तथा योगमध्यें कम्मुरलमीस के० एक कार्मणयोग, बीजो औदारिक मिश्रयोग, एवं बे योग तथा कषायमध्यें विकसाए के० बीजा अप्रत्याख्यानावरण कषाय चार, एवं सात हेतु, देशविरतिगुणठाणें न होय. माटें ते मुत्तु के० टालीयें, तेवारें गुणचत्तदेसे के० देशविरति गुणठाणे उंगणचालीश बंधहेतु होय, एटले अविरति अगीआर, कषाय सत्तर, योग अगीआर, एवं उंगणचालीश हेतु, उंचें होय, अने विशेषादेशें जघन्यपदें, पांच कायना बंधमध्यें एक कायनो बंध, इंद्रियनी अविरतिमध्यें एकेंद्रियनी अविरति, एक युगल, एक वेद, चार कषायमध्यें एक कषायना बे भेद, अगीआर योगमध्यें एक योग, एवं आठ हेतु लाभे.

छवीससाहारदुपमत्ते के० प्रमत्त गुणठाणे छवीश बंधहेतु लाभे, जेभणी आहारकयोग अने आहारकमिश्र, ए बे योग, त्यां संभवे छे. जेवारें चौद पूर्वधर शरीर करे, तेवारें आरंभती वेलायें आहारकमिश्रयोग होय, तेनी छ पर्याप्ति पूरी कस्या पछी आहारकयोग होय. अहींआं मिश्रता औदारिक सायें लेवी. अहीं देशविरतिगुणठाणाना उंगणचालीश बंधहेतुसाथें ए आहारकना बे योग भेलीयें, तेवारें एकतालीश बंधहेतु थाय. तेमांथी पंदर बंधहेतु कहाकी नाखवा, ते आगली गाथायें कहे छे.

हवे ए आ गाथामां अविरति अने देशविरति, ए बे गुणठाणाना बंधहेतु कह्या, तेना भांगा कहे छे. तिहां प्रथम चोथे गुणठाणे वस्रा मली (३५२०००) भंग थाय. ए गुणठाणे जघन्य नव अने उत्कृष्ट शोल बंधहेतु होय.

ए चोथे गुणठाणे स्त्रीवेदें एक औदारिकमिश्र, बीजो वैक्रियमिश्र, त्रीजो कार्मण, ए त्रण योग, प्रायें न होय तथा नपुंसकवेदें औदारिकमिश्र न होय, जे भणी स्त्रीवेदीने प्रायें अपर्याप्तावस्थायें चोथें गुणठाणुं न होय, परंतु ब्राह्मी, सुंदरी, मल्लीनाथ तथा राजीमत्यादिक अनुत्तर विमानथी आव्यां, तेने सम्यक्त्व पण होय ते भणी प्रायें कह्युं अने नपुंसकवेदी सम्यक्दृष्टि जीव, मनुष्य तथा तिर्यंचमांहे न आवे. तेथी तेने औदारिकमिश्र निश्चें न होय, तेथी तेर योग, त्रण वेद सायें गुणतां उंगणचालीश थाय. ते मांहेथी चार रूप काढीयें, तेवारें पांत्रीश रहे, तेने छकायना बंध सायें गुणतां (२१०) थाय. तेनें पांच इंद्रिय सायें गुणतां (१०५०) थाय. तेने युगलसायें बमणा करतां (२१००) थाय. तेने चार कषाय सायें गुणतां (८४००) भांगा,

नव बंधहेतुना थाय. ते मध्यें नय, जुगुप्सा तथा एक कायनो वंध नेलतां दश हेतुयें नंग (३११००) थाय. तथा वे कायनो वंध नेलतां अगीआर हेतुयें (७१४००), त्रण कायनो वंध नेलतां वार हेतुयें (ए१०००), चार कायनो वंध नेलतां तेर हेतुयें (७१४००), पांच कायनो वंध नेलतां चौद हेतुयें (३ए२००), ठकायनो वंध नेलतां पंदर हेतुयें (११२००), नय, जुगुप्सा अने ठकाय सायें शोल हेतुयें (१४००) थाय. एम सर्व मली चोथे गुणठाणे (३५२१००) नंग थाय.

हवे पांचमे देशविरतिगुणठाणे (१६३६१०), नांगा उपजे. केम के ए जीव त्रस कायथी विरम्या माटें पांच कायना एक संयोगी नांगा पांच, द्विकसंयोगी नांगा दश अने त्रिकसंयोगी नांगा दश तथा चतुःसंयोगी नांगा पांच अने पंचसंयोगी नांगो एक. अहींआं एक जीव आश्री जघन्यथी आठ, नव, दश, अगीआर, वार, तेर, उत्कृष्टा चौद हेतु होय. ए रीतें सात विकल्प थया. तिहां जघन्यथी काय एक, इंद्रिय एक, कषाय वे, हास्यादियुगल, वेद एक, योग अगीआरमांहेलो एक, ए आठ हेतु होय. तिहां पांच कायना नांगा पांच होय.

अहींआं पांच कायना वंधने पंचेंद्रिय सायें गुणतां पच्चीश थाय. तेने युगल सायें गुणतां पचाश थाय, तेने त्रण वेद सायें गुणतां दोढसो थाय, तेने चार कषाय सायें गुणतां ठसें थाय, तेने अगीआर योग सायें गुणतां ठाशठसें नंग आठ हेतुना थाय.

तेमध्यें नय तथा जुगुप्सा तथा वे कायना वंध सायें नव हेतु करीयें, तेवारें नयथी ठाशठसें अने तेमज जुगुप्सा सायें ठाशठसें अने वे कायना वंध सायें (१३२००) थाय. एम त्रण विकल्पें नव वंधहेतुना नांगा (२६४००) थाय.

तथा नय, जुगुप्सा लीधे दश वंधहेतुना नांगा (६६००), नय, तथा वे काय वंधें नांगा (१३२००), कुछा अने वे काय वंधें नांगा (१३२००), तथा त्रण काय-वंधें पण (१३२००) नांगा थाय. एवं दश हेतुना चार विकल्पें थई (४६२००) नांगा थाय.

एम नय, जुगुप्सा अने वे काय वंधें अगीआर हेतुना नंग (१३२००), नय अने त्रण काय लीधे (१३२००), कुछा अने त्रण काय लीधे (१३२००), चार काय नेले (६६००), ए चार विकल्पें अगीआर हेतुना (४६२००) थाय.

नय अने चतुष्कायवंधें वार हेतुयें नांगा (६६००), जुगुप्सा अने चतुष्काय वंधें नांगा (६६००), नय, जुगुप्सा अने त्रण कायवंधें नांगा (१३२००), पांच काय-वंधें नांगा (१३२०), एम सर्व मली वार हेतुना चार विकल्पें नांगा (२७७२०).

पूर्वोक्त आठ मध्यें भय, कुछा अने चार काय लीधे (६६००), भय अने पांच काय लीधे (१३२०), कुछा अने पांच काय लीधे (१३२०), ए त्रण विकल्पें थईनें तेर हेतुना (९२४०) भांगा थाय.

पूर्वोक्त आठमांहे भय, कुछा अने पांच काय लीधे चौद हेतुना (१३२०) भांगा थाय. एम पांचमे गुणठाणे ए साते विकल्पें थइने (१६३६८००) भांगा थाय ॥ ५९ ॥

अविरइ इगार तिकसा, य वज्ज अपमत्ति मीस डुग रहिआ ॥
चउवीस अपुव्वे पुण, डुवीस अविउव्वि आहारा ॥ ६० ॥

अर्थ– पांच इंद्रिय अने छठुं मन, ए छ अविरति तथा पांच थावरनी अविरति, एवं अविरइइगार के० अगीआर अविरति तथा तिकसायवज्ज के० त्रीजा प्रत्याख्यानावरण कषाय चार. एवं पंदर बंधहेतु वर्जवा तेवारें शेष छवीश बंधहेतु, प्रमत्तगुणठाणे उत्रें होय अने विशेषादेशें त्रण वेदमध्यें एक वेद, संज्वलनना चार कषायमध्यें पहेलो अथवा बीजो एक कषाय, हास्यादिक युगलमध्यें एक युगल, तेर योगमध्यें एक योग, ए पांच हेतु जघन्यपदें एक जीवने एक समयें होय, अने उत्कृष्ट सात होय. तिहां स्त्रीवेदें आहारक अने आहारकमिश्र, ए बे योग न होय, तेथी त्रण वेद तेर योग साथें गुणतां ओगणचालीश थाय, ते मांहेथी बे रूप काढीयें, तेवारें साडत्रीस रहे. तेने युगल साथें गुणतां चम्मोतेर थाय. तेने चार कषाय साथें गुणतां (२९६) भांगा, ए पांच बंधहेतुना थाय. तेमध्यें भय भेलतां पण (२९६) थाय तथा कुछा भेलतां पण (२९६), एवं (५९२) छ हेतुना भांगा थाय. अने भय तथा कुछा बे भेले सात हेतुना भांगा (२९६) थाय. एम सर्व मली त्रण विकल्पें थइने (११८४) भांगा, प्रमत्तगुणठाणे लाभे. बंधस्थानक पांच, छ अने सात, ए त्रण होय.

अपमत्ति के० अप्रमत्तगुणठाणे मीसडुगरहिआ के० आहारकमिश्र अने वैक्रियमिश्र, ए बे योग न होय. जेमणी आहारक तथा वैक्रियशरीर करवा मांडतां तेनी पर्याप्तियें अपर्याप्तानें ए योग होय, तिहां तो लब्धि प्रयुंजवा भणी प्रमत्त होय, पछी अप्रमत्तगुणठाणे आवे, तिहां ए बे मिश्रयोग न लाभे. तेथी कषाय तेर अने योग अगीआर, एवं चउवीस के० चोवीश बंधहेतु, उत्रें होय, अने विशेषादेशें एक जीवने एक समयें जघन्यपदें संज्वलनो एक कषाय, एक वेद, एक युगल अने अगीआर योगमध्यें एक योग, एवं पांच होय. त्यां अगीआर योग त्रण वेद साथें गुणतां तेत्रीस थाय, तेमांथी स्त्रीवेदें आहारक न होय, ते भणी एक रूप कहाढीयें, तेवारें बत्रीस रहे, तेने युगल साथे गुणतां चोसठ थाय. तेने संज्वलन चार कषाय

साथें गुणतां बसें नें उपन्न नांगा पांच बंधहेतुना थाय, तथा नय नेलतां (२५६) अने जुगुप्सा नेलतां (२५६), एम (५१२) नांगा, ठ बंध हेतुना थाय अने नय तथा कुछा, बे नेलवाथी सात हेतुना (२५६) थाय. एम त्रण बंधहेतुस्थानकें (१०२४) नंग, सातमे अप्रमत्तगुणठाणे थाय.

अपुव्वे के० अपूर्वकरणनामें आठमे गुणठाणे पुण के० वली अविउविआहारा के० वैक्रिय अने आहारक, ए बे योग न होय, जेनणी श्रेणी, औदारिक शरीरी पडिवजे, पण वैक्रिय अने आहारक शरीरी पडिवजे नहीं, माटें ए बे कहाडी नाखतां शेष संज्वलन चार कषाय, वेद त्रण, हास्यादिक ठ तथा योग नव, एवं सर्व मली डुवीस के० बावीश बंधहेतु उदयें होय. तिहां पूर्वली पेरें जघन्य हेतु पांच होय. तेमां हास्यादि युगलनें त्रण वेदसाथें गुणतां ठ नंग थाय, ते चार कषाय साथें गुणतां चोवीश थाय. ते नव योग साथे गुणतां बसें ने शोल थाय, तेमां नय नाखतां (२१६) तथा जुगुप्सा नाखतां पण (२१६) थाय. एवं (४३२) ठ बंधहेतुना नांगा जाणवा. अने नय तथा कुछा, ए बे साथें नेलतां सात बंधहेतु थाय. तिहां नांगा (११६) एम सर्व मली आठसें ने चोशठ नांगा होय. तिहां बंधहेतुनां स्थानक, त्रण जाणवां ॥ इति समुच्चयार्थ ॥ ६० ॥

अठ हास सोल बायरि, सुहुमे दस वेअ संजलण ति विणा ॥
खीणु वसंति अलोना, सजोगी पुवुत्त सग जोगा ॥ ६१ ॥

अर्थ–ते बावीश बंधहेतुमांहेथी अठहास के० हास्य एटले हास्यादिक ठ नोकषाय, बादरसंपरायनामा नवमे गुणठाणें न होय. तेथी शेष कषाय सात अने योग नव, एवं सोल के० शोल बंधहेतु, बायरि के० बादरसंपरायनामा नवमे गुणठाणे उदयें होय, अने जघन्यपदें एक जीवने बे बे बंध हेतुनां स्थानक होय. संज्वलनो कषाय एक तथा योग एक, एवं बे होय अने उत्कृष्ट एक वेद सहित त्रण होय. एम बे बंधस्थानक होय. तिहां कषाय चारने योग नव साथें गुणतां बे बंधहेतुना ठत्रीश नंग थाय, तथा वली कषाय चार, त्रण वेद साथें गुणतां बार नांगा थाय. ते नव योग साथें गुणतां (१०७) नंग थाय. ए बे विकल्पना मलीने शरवाले एकसो चुम्मालीश नांगा होय.

सुहुमे के० सूक्ष्मसंपराय नामा दशमे गुणठाणे वेअसंजलणतिविणा के० संज्वलनो क्रोध, मान अने माया. तथा त्रण वेद, एवं ठ बंधस्थानक विना शेष संज्वलनो लोन एक अने योग नव. एवं दस के० दश बंधहेतु उदयें होय. अने जघन्यपदें तो एक जीवने एक समयें बे बे बंधहेतु होय अने उत्कृष्टथी पण एक संज्वलन लोन

अने एक योग, एवं बे, बंधहेतुज होय. अहींआं नव योग होय, ते जणी नव जंग थाय. अहींआं उत्कृष्ट जघन्यपणुं नथी.

खीणुवसंति के० क्षीणमोह बारमे गुणठाणे अने उपशांतमोह अगीआरमे गुणठाणे ते पूर्वोक्त दश हेतुमांहेथी अलोजा के० वीतराग जणी एक लोज न होय, तेथी नव योगज बंधहेतु उवें होय. अने एक जीवने एक समयें जघन्यपदें एक योग होय, तेथी नव नव जंग, बन्ने गुणठाणे होय.

अने सजोगि के० तेरमे सयोगि गुणठाणे पुबुत्त के० पूर्वोक्त एटले पूर्वे कह्या ते प्रमाणे बे मनना, बे वचनना अने त्रण कायाना. एवं सगजोगा के० सात योगरूप सात बंधहेतु सामान्यें होय, अने विशेषादेशें एक जीवने एक समयें एक योग होय, ते माटें सात योगना सात जंग होय, एम सर्व गुणठाणे मली उंतालीश लाख, ब्याशी हजार, सातसें ने सीत्तेर बंधहेतुना नांगा होय. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ६१ ॥

ए सत्तावन्न बंधहेतुयें करी आठ कर्मनो बंध होय. तेवारे पढी ते बांध्यां कर्मनो विपाककालें उदय होय. ते उदीरणाकरणें करी उदयावलीमांहे प्रवेशीयें, तेने उदीरणोदय कहीयें, अने ते सर्व कर्म, सत्तायें होय, ते जणी चौद गुणठाणे ज्यां जेटला बंधादिकनां स्थानक संजवे, ते कहे उे, ए बात विस्तारें पंचसंग्रहनी टीकामध्यें उे.

अपमत्तंता सत्त, ठ म्मीस अपुव बायरा सत्त ॥
बंधइ उस्सुहुमो ए, ग मुवरिमाऽबंधगा जोगी ॥ ६२ ॥

अर्थ— अपमत्तंता के० अप्रमत्त गुणठाणा लगें एटले एक मिश्रगुणठाणा विना मिथ्यात्वथी मांडीने उठा गुणठाणापर्यंत सतठ के० आयुःकर्म बांधे, तेवारें आठ कर्मनो बंध होय, अने आयु न बांधे, तेवारें सात कर्मनो बंध होय. म्मीस के० त्रीजुं मिश्रगुणठाणुं, अपुव के० आठमुं अपूर्वकरण गुणठाणुं, बायरा के० नवमुं बादरसंपराय गुणठाणुं, ए त्रण गुणठाणे आयुबंध न होय, तेथी सत्तबंधइ के० सात कर्मनो बंध होय. अने उस्सुहुमो के० सूक्ष्मसंपरायनामा दशमे गुणठाणे एक आयु अने बीजुं मोहनीय, ए बे कर्म, अतिविशुद्धाध्यवसाय जणी न बंधाय, तेथी शेष ठ कर्म बांधे,अने एगमुवरिम के० उपरला उपशांतमोह, क्षीणमोह अने सयोगी, ए त्रण गुणठाणे एक वेदनीय कर्म बांधे, तथा अबंधगाजोगी के० अयोगी गुणठाणे कोइ न बांधे, तेमाटें अबंधक होय. इति समुच्चयार्थः ॥ ६२ ॥

हवे गुणठाणे उदय अने सत्तानां स्थानक कहे उे.

आसुहुमं संतुदए, अठवि मोह विणु सत्त खीणंति ॥
चउ चरिम डुगे अठउ, संते उवसंति संतुदए ॥ ६३ ॥

अर्थ– आसुहुमं के० मिथ्यात्व गुणठाणाथी मांमीने दशमा सूक्ष्मसंपराय गुणठाणा लगें संतुदएअठवि के० ज्ञानावरणीयादिक आठ कर्मनो उदय तथा आठ कर्मनी सत्ता पण होय, अने मोहविणुसत्तखीणंति के० एक मोहनीय विना क्षीणमोहनामा बारमे गुणठाणे सात कर्मनो उदय तथा सात कर्मनी सत्ता होय, तिहां वीतराग छे, ते जणी मोहनीयनो उदय न होय, सत्ता पण न होय. अने चरिमडुगे के० तेरमुं सयोगी अने चौदमुं अयोगी, ए छेल्लां बे गुणठाणे चउ के० नाम, आयु, गोत्र अने वेदनी, ए चार कर्मनो उदय तथा एज चार कर्मनी सत्ता पण होय, अने अठउवसंतेउवसंतिसंतुदए के० उपशांतमोहनामें अगीआरमे गुणठाणे मोहनीयकर्मनो उदय नथी. तेथी मोहनीयविना सात कर्मनो उदय अने सत्ता आठ कर्मनी होय, केम के अहीं मोहनीय उपशम्युं छे, तेथी एनो उदय नथी, परंतु सत्तायें छे. एम गुणठाणे उदयस्थानक तथा सत्तास्थानक कह्यां. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ६३ ॥

॥ हवे गुणठाणे उदीरणा स्थानक कहे छे. ॥

उइरंति पमत्तंता, सगठ मीसठ वेअ आउ विणा ॥
छग अपमत्ताइ तउ, छ पंच सुहुमो पणु वसंतो ॥ ६४ ॥

अर्थ– पमत्तंता के० मिथ्यात्वगुणठाणाथी मांमीने प्रमत्तगुणठाणा लगें एक मिश्र गुणठाणा विना शेष पांच गुणठाणे सगठउइरंति के० आठ कर्मनी उदीरणा होय. तेमां छेहेली आवलीयें आयुःकर्मनी उदीरणा न होय, तेवारें शेष सात कर्मनी उदीरणा होय तथा मीसठ के० मिश्रगुणठाणे काल न करे, तेथी आयुनी अंत्यावलिका पण तिहां न होय, तेथी तिहां आठ कर्मनोज उदीरक होय. अहींआं उदीरणास्थानक आठनुं जाणवुं, अने अपमत्ताइतउ के० अप्रमत्त, अपूर्वकरण, अने अनिवृत्ति, ए त्रण गुणठाणे वेअआउविणा के० एक वेदनीय अने बीजुं आयु, ए बे कर्मनी उदीरणा न होय.ते विना शेष छग के० छ कर्मनो उदीरक छ कर्मनी उदीरणायें होय. अहीं वेदनीय अने आयु, ए बेनी उदीरणा न होय, केवल उदयेंज होय, तथा छपंचसुहुमो के० सूक्ष्मसंपराय दशमे गुणठाणे आवलीमात्र रहे, तिहां लगें पण छ कर्मनी उदीरणा होय, अने छेहली आवलीयें मोहनीयनी पण उदीरणा टले, तेवारें मोहनीय विना शेष पांच कर्मनी उदीरणा होय, माटें बे उदीरणानां स्थानक होय, अने पणुवसंतो के० उपशांतमोहनामा अगीआरमे गुणठाणे मोहनो उदय नथी, माटें एनी उदीरणा पण न होय. शेष ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, नाम, गोत्र अने अंतराय, ए पांच कर्मनी उदीरणानुं स्थानक होय॥ इति समुच्चयार्थः ॥६४॥

पण दो खीण छ जोगी, ऽणुदीरगु अजोगि थोव उवसंता ॥
संख गुण खीण सुहुमा, निअट्टि अपुव सम अहिआ ॥ ६५ ॥

अर्थ– पणदोखीण के० एहीज पांच कर्मनी उदीरणा, क्षीणमोहनामा बारमा गुणठाणानी अंत्यावलिका थाकता लगें होय, अने ठेहली आवलीयें ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, अने अंतराय, ए त्रण कर्मनी उदीरणा टले तेवारें शेष नामकर्म, अने गोत्रकर्म, ए बे कर्मनी उदीरणा होय. एटले बे उदीरणानां स्थानक होय. अने छजोगी के० एहिज बे कर्मनी उदीरणा सयोगी गुणठाणे पण होय, तथा णुदीरगुअजोगी के० अयोगी चौदमे गुणठाणे कोइ कर्मनी उदीरणा न होय, जे नणी उदीरणा ते करण ठे, ते योगथी थाय. ते योग तिहां नथी ते माटें उदीरणा पण न होय, जे नणी योग ते करणवीर्य कहीयें. ते नणी योग करण नहीं तेथी अयोगी अनुदीरक कह्या.

हवे चौद गुणठाणे वर्त्तता जीवमध्यें कया गुणठाणे घणा पामीयें ? अने कया गुणठाणे थोमा पामीयें ? तथा कया गुणठाणे सरखा पामीयें ? एम अल्पबहुत्व कहे ठे. ते मध्यें मिथ्यात्व, अविरति, देशविरति, प्रमत्त, अप्रमत्त अने सयोगी, ए ठ गुणठाणे वर्त्तता जीव, लोकमध्यें सर्वदा पामीयें, तेथी ए ठ गुणठाणा अशून्य ठे, अने शेष आठ गुणठाणाना जीव, केवारेंक लोकमध्यें पामीयें अने केवारेंक शून्यपणुं पण पामीयें, तेथी तेउनुं अल्पबहुत्व अनियतपणे होय, ते अपेक्षायें विचार्युं ठे. तिहां थोवउवसंता के० सर्व थकी थोमा उपशांतमोह नामे अगीआरमे गुणठाणे वर्त्तता जीव होय, जे नणी उपशमश्रेणीना आरंजक उत्कृष्टपदें चोपन्न जीव पामीये, ते थकी संखगुण-खीण के० संख्यातगुणा अधिक जीव क्षीणमोहनामा बारमे गुणठाणे वर्त्तता पामीयें, जे नणी क्षपकश्रेणी पडिवजता जीव, एकसो ने आठ पामीयें, ते अपेक्षायें उत्कृष्टपणे लेवा. अन्यथा विपरीतपणे होय, तथा सुहुमा के० सूक्ष्मसंपराय गुणठाणुं दशमुं, निअट्टि के० निवृत्ति बादर गुणठाणुं नवमुं, अपुव के० अपूर्वकरण गुणठाणुं आठमुं, ए त्रण गुणठाणाना जीव, मांहोमांहे सम के० सरखा जाणवा, अने क्षीणमोह गुणठाणाथकी अहिआ के० विशेषाधिक जाणवा. जे नणी अहींआं चोपन उपशम श्रेणीना तथा एकसो ने आठ क्षपकश्रेणीना एवं एकसो ने बाशठ उत्कृष्टपदें ए त्रण गुणठाणे वर्त्तता जीव पामीयें, माटें क्षीणमोहना एकसो ने आठथकी विशेषाधिक कह्या. अने सर्व जीवने श्रेणीयें ए त्रण गुणठाणां होय, माटें परस्परें सरखां जाणवां ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ६५ ॥

जोगि अपमत्त इयरे, संखगुणा देस सासणा मीसा ॥
अविरइ अजोगि मिछा, असंख चउरो डुवेणंता ॥ ६६ ॥

अर्थ—तेथकी जोगि के० सयोगीगुणठाणे वर्त्तता योगसहित केवली जीव, संख्यातगुणा जाणवा. जे नणी कोटी पृथक्त्व उत्कृष्टा पामीयें, माटें संख्यातगुणा कह्या, तेथकी अपमत्त के० अप्रमत्तगुणठाणे वर्त्तता जीव, संख्यातगुणा जाणवा. जे नणी ए कोटीसहस्र पृथक्त्व प्रमाण लाने, तेथकी इयरे के० इतर जे प्रमत्त गुणठाणुं तेने विषे वर्त्तता जीव, संखगुणा के० संख्यातगुणा जाणवा. जे नणी अप्रमादकालथी प्रमादनो काल संख्यातगुणो होय, ते अपेक्षायें केवारेंक अधिका पण होय, तेथकी देस के० देशविरतिगुणठाणाना जीव, असंख्यात गुणा होय. जेनणी गर्भज पंचेंड्रिय तिर्यचने पण देशविरतिगुणठाणुं होय, ते तो असंख्याता ठे, ते माटें कह्या, तेथकी सासणा के० सास्वादनगुणठाणें वर्त्तता जीव, जो होय तो, उत्कृष्टपदें असंख्यातगुणा होय, अन्यथा केवारेंक उत्कृष्टपदें न पण होय, अने जघन्यें केवारेंक बे, त्रण एम पण होय, तेथकी वली मीसा के० मिश्रगुणठाणे वर्त्तता जीव, असंख्यातगुणा होय, केम के सास्वादनना ठ आवलिकाप्रमाण कालथकी मिश्रनो काल अंतरमुहूर्त्त ठे, ते असंख्यात गुणो ठे ते माटें कह्या. ते थकी अविरइ के० अविरतिनामा चोथा गुणठाणाना जीव, असंख्यातगुणा ठे, केमके सर्वदा ए गुणठाणुं चारे गतिमध्यें पामीयें, तथा काल पण घणो ठे, ते माटें कह्या. ते थकी अजोगी के० अयोगी जीव, अनंतगुणा ठे, जेनणी सिद्धना जीव पण योगरहित ठे, तेथी तेने पण अयोगी कहीयें. ते अनंता ठे, माटें अनंतगुणा कह्या. ते थकी मिछा के० मिथ्यादृष्टि जीव, अनंतगुणा ठे. केम के सिद्धथकी निगोदीआ जीव, अनंतगुणा ठे, ते सर्व मिथ्यात्वी ठे, तेमाटें सिद्धथकी अनंतगुणा कह्या. अहींआं देशविरतिथी मांमीने चउरो के० चार पदें असंख के० असंख्यातगुणा कहीयें. अने डुवेणंता के० एक अयोगी अने बीजा मिथ्यात्वी, ए बे पदें अनंतगुणा कहीयें. एम चौद गुणठाणे दश बोल जीवनेदादिक विचार्या. अहींआं एक सास्वादन, बीजुं मिश्र, त्रीजुं अपूर्वकरण, चोथुं अनिवृत्ति, पांचमुं सूक्ष्मसंपराय, ठहुं उपशांतमोह, सातमुं क्षीणमोह अने आठमुं अयोगी, ए आठ गुणठाणे जीव केवारेंक पामीयें अने केवारेंक न पामीयें, अने केवारेंक एक गुणठाणे पामीयें, केवारेंक पांशठसें ने शाठ नांगा पामीयें, केवारेंक अनेक पामीयें, माटें ए आठ गुणठाणे एक साथें आठ अने अनेक साथें आठ, एवं शोल नांगा तथा द्विकसंयोगी नांगा अठावीश, ते गुणठाणाना त्रिकसंयोगी नांगा ठप्पन्न,

देशघातीउं होय, ते उदयावली प्रविष्टरसने क्षयें अप्रविष्टरसने अनुदयरूप उपशमे अने केटलाएक स्पर्द्धकने उदयें उदयानुविद्ध क्षायोपशमिक होय, तथा अवधि अने मनःपर्यव, ए बे ज्ञानावरण तथा अचक्षुदर्शनावरण अने अवधिदर्शनावरणना सर्वघाती रस स्पर्द्धकने उदयें केवल औदयिक जाव होय. अने जेवारें विशुद्धाध्यवसायविशेषें ते देशघातीपणे परिणमावी मंदरस करी उदयावली प्रविष्ट अंशनेक्षयें तथा अप्रविष्टने उपशमे अने वर्त्तमानने उदयें जे अवधि, मनःपर्यव, चक्षुदर्शनादिक गुण प्रगटे, ते क्षायोपशमिक उदयानुविद्ध होय. तथा मोहनीयनी प्रकृति जे प्रथमना चार कषाय अने तेरमुं मिथ्यात्वमोहनीय, ए तेर प्रकृति सर्वघातिनी छे, तेनो रसोदय छतां क्षायोपशम न होय अने प्रदेशोदय छतां होय, जे जणी ते प्रदेश वेदतां देशघातीरसमांहे आणीने वेदे, तेथी ते सर्वघातीआ न होय. शेष मोहप्रकृतिने रसोदय तथा प्रदेशोदय हुंते पण देशघातीआ जणी क्षायोपशम अविरोधिपणे होय. एम अंतरायनी प्रकृतिनो पण रसोदय तथा प्रदेशोदय हुंते पण क्षायोपशमिक अविरोधिपणे होय. तेथी सर्व जीवने पांच लब्धि क्षायोपशमिकजावें होय तथा त्रण अज्ञान पण मति, श्रुत अने अवधिज्ञानावरणना क्षयोपशमविशेषें करी होय. तथा अनंतानुबंधिया चार मिथ्यात्वमोहनीयना क्षयोपशमें होय. अने सम्यक्त्वमोहनीयना उदयने वेदे तिहां वेदकसम्यक्त्व होय. देशविरतिचारित्रपणुं अप्रत्याख्यानीयाने क्षयोपशमें होय, अने सामायिकादिक त्रण चारित्र प्रत्याख्यानीयादिकने क्षयोपशमें होय. तेथी ए अढार मिश्रजावना जेद जाणवा. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ६० ॥

॥ हवे औदयिक जावना जेद कहेछे. ॥

अन्नाण मसिद्धत्ता, ऽसंजम लेसा कसाय गइ वेआ ॥
मिछं तुरिए जवा, ऽजवत्त जिअत्त परिणामे ॥ ६१ ॥

अर्थ—अन्नाण के० मिथ्यात्वमोहनीयना उदयथी मिथ्यात्वीनुं ज्ञान, ते अज्ञान कहीयें. ए प्रथम अज्ञान नामें औदयिक जाव जाणवो. जेम कुवचनने अवचन कहीयें, माठा शीलने अशील कहीयें, तेम असदध्यवसायें ज्ञानने पण अज्ञान कहीयें. तथा आठ कर्मना उदयथी जे जीवने असिद्धपणुं संसारीपर्यायपणुं थयुं, ते असिद्धत्त के० असिद्धत्वनामें औदयिकजाव बीजो जाणवो, तथा अप्रत्याख्यानावरण चार कषायने उदयें जे जीवने असंजम के० असंयमपणुं, अविरतिपणुं थयुं, ते त्रीजो औदयिकजाव जाणवो.

तथा जे आचार्य, आठ कर्मपरिणतिरूप लेश्या माने, तेने मतें आठ कर्मने

उदयें औदयिकन्नाव जाणवो. तथा जे कषायोदयजन्य अशुद्ध स्वन्नावने लेश्या माने ठे, तेने मतें मोहने उदयें औदयिकन्नाव जाणवो. तथा जे आचार्य,योग प्रवृत्तिरूप लेश्या माने ठे तेना मतें नामकर्मना उदयथी औदयिकन्नाव जाणवो. एम त्रण मतें औदयिकन्नावें लेसा के० ठ प्रकारनी लेश्याना न्नेदें करी औदयिकन्नाव पण ठ प्रकारें कहीयें, अने कसाय के० चार कषाय पण मोहनीयना उदयथी होय ठे, ते न्नणी कषाय चार पण औदयिकन्नावें होय. एटले एक अज्ञान,बीजो असिद्धता त्रीजो असंयम अने ठ लेश्या तथा चार कषाय,एवं तेर न्नेद औदयिकन्नावना थया;अने गइ के० चार गति पण नामकर्मना उदयथी जीव, देवता,नारकी, मनुष्य तथा तिर्यंच कहेवाय, माटें ए चार गति पण औदयिकन्नावें जाणवी. एवं सत्तर न्नेद थया. तथा वेआ के० वेद त्रण स्त्री, पुरुष, नपुंसकनी अन्निलाषारूप न्नाववेद पण मोहनीय कर्मना उदयथी होय. तथा स्त्रीआदिक चिन्हरूप द्रव्यवेद, ते अंगोपांग नामकर्मना उदयथी होय, ए द्रव्यन्नाव वेदने पण औदयिकन्नावमां लेवा. एवं बीश थया. मिढे के० मिथ्यात्वमोहनीयना उदयथी विपरीत श्रद्धानरूप मिथ्यात्व होय. ए पण औदयिक न्नाव जाणवो. एम पूर्वाचार्यें एकवीश औदयिकन्नाव कह्या, तेथी अमें पण कह्या. बीजा पण जे जे कर्मप्रकृतिना उदयथी जे जे जीवना पर्याय उठे, ते ते सर्वे औदयिकन्नाव कहीयें, तेवा औदयिकन्नावना असंख्याता न्नेद थाय, ए तुरिए के० चोथा औदयिक न्नावना न्नेद कह्या.

हवे पारिणामिकन्नावना न्नेद कहे ठे. जे मुक्ति जावा योग्य जीवस्वन्नाव ते न्नवा के० न्नव्यपणुं ए सहज सिद्ध ठे. तेथी प्रथम पारिणामिकन्नाव जाणवो, बीजो मुक्ति जावाने अयोग्य जे पर्याय ते अन्नवत्त के० अन्नव्यत्व नामे अनादि अनंत पारिणामिक न्नाव, बीजो जाणवो. जिअत्त के० द्रव्यप्रमाण तथा न्नावप्रमाण धारणस्वन्नाव जे जीवपर्याय, ते त्रीजो जीवत्व कहीयें. ए पण अनादि अनंत सिद्ध ठे, परंतु कोइनो कर्यो नथी. एम ए त्रण न्नेद जीवना परिणामे के० पारिणामिकन्नावें जाणवा. ए सर्व थइने त्रेपन उत्तरन्नाव थया.

तथा नथी जीव एवो जे पर्यायते अजीवत्वपारिणामिक अनादि अनंत धर्मास्तिकायादिकने विषे होय. बीजा पण प्रयोगसा, विस्तसा अने मिश्रसा, प्रयोगथी कपडुं, रोटी, विश्रसा ते इंद्रधनुष. मिश्रसा ते खीचडी, ए त्रण न्नेदें मिश्रन्नावें ज्ञानादिक, पारिणामिक न्नावें जीवत्वादिक, औदयिकन्नावें देवगत्यादिक. ॥इति समुच्चयार्थः ॥६९॥

॥ हवे ए उपशमादिकन्नावना न्नांगा कहेठे. ॥

चउ चउ गईसु मीसग, परिणामुदएहिं चउसु खइएहिं ॥
उवसम जुएहिं वा चउ, केवलि परिणामुदय खइए ॥ ७० ॥

अर्थ–हवे ए ओपशमादिक पांच जावना द्विकसंयोगें दश जंग अने त्रिकसंयोगें दश जंग तथा चतुःसंयोगें पांच जंग अने पंचसंयोगें एक जंग, मलीने छवीश जांगा थाय. ए छवीश सान्निपातकना जेद थाय. ते मांहेला छ जेद जीवने विषे होय, तेमां त्रण जेद तो चार गति आश्री तेना चार त्रिक बार जेद थाय. अने त्रण बीजा होय. एम मूलजंग छ होय. बाकी सन्निपातना वीश जंगनो तो संजव न होय, शेष छनो संजव होय, ते छ जंगना वली उत्तर जेद, गति आश्री पंदर थाय, ते कही देखाडे छे.

ते मांहे एक त्रिकसंयोगीओ दशमो जंग, तेना चउगईसु के० चार गति आश्री चउ के० चार जेद थाय. ते कही देखाडे छे. जे जणी मनुष्यनी गतिमां मनुष्यने मीसग के० मिश्रजावें ज्ञान, अज्ञान अने दर्शनलब्धि एक अने परिणामुदएहिं के० पारिणामिकजावें जीवपणुं तथा जव्यपणुं, अने ओदयिकजावें मनुष्यनी गति, लेश्या, वेद अने कषाय होय. ए प्रथम जंग जाणवो.

एमज देवताने पण मिश्रजावें ज्ञानादिक अने पारिणामिकजावें जीवत्वादिक तथा ओदयिकजावें देवगत्यादिक देवप्रायोग्य, ए बीजो जंग जाणवो.

एमज तिर्यंचमध्यें पण मिश्रजावें ज्ञानादिक अने पारिणामिकजावें जीवत्वादिक तथा ओदयिकजावें तिर्यंचगत्यादिक, ए त्रीजो जंग जाणवो.

तेमज नरकगतिमध्यें पण मिश्रजावें ज्ञानादिक अने पारिणामिकजावें जीवत्वादिक तथा ओदयिकजावें नरकगत्यादिक, ए चोथो जंग जाणवो. एम त्रण जाव एक जीवने मले, तेथी ए त्रिकसंयोगीआ जांगा चार, मूल जंग एक, दशमो जाणवो.

तथा एहिज चउसु के० चार गतिना सन्नियां पंचेंडिय जीवने पूर्वोक्त त्रण जाव साथें चोथो खइयजुए के० क्षायिकजाव मेलवीयें, तेवारें चतुःसंयोगी जांगो थाय. एटले क्षायिक सम्यक्दृष्टि जीवने क्षायिकजावें क्षायिकसम्यक्त्व अने मिश्रजावें ज्ञानादिक तथा ओदयिकजावें मनुष्यगत्यादिक अने पारिणामिकजावें जीवत्वादिक, ए चार जाव मले, तेथी ए चतुःसंयोगीना चार गतिनी अपेक्षायें सान्निपातिकना चार जांगा होय.

तेमज सर्वा वा के० अथवा उवसमजुएहिंचउ के० उपशम सम्यक्त्वसहित करीयें. तेवारें ओपशमिक सम्यक्दृष्टिने ओपशमिकजावें ओपशमिकसम्यक्त्व अने मिश्रजावें ज्ञानादिक तथा ओदयिकजावें मनुष्यगत्यादिक तथा पारिणामिकजावें जीवत्वादिक. ए चार गतिना जीवने होय. तेथी एना पण चार जंग थाय.

एम चार गतिना नेदें करी त्रण नावना बार नांगा थया. तथा केवलिपरिणामुदयखइए के० केवलीने तेरमे अने चौदमे गुणठाणे क्षायिकनावें केवलज्ञानादिक नव होय. अने औदयिकनावें मनुष्यगत्यादिक त्रण होय. तथा पारिणामिकनावें एक जीवत्व होय. एम त्रिकसंयोगी नांगो एक होय. अहीं केवलीने घातीयां कर्म न होय. तेथी मिश्रनाव तथा औदारिकनाव, ए बे नाव न होय. ए त्रिकसंयोगीनो एकज नवमो नांगो होय. अहींआं केवली मनुष्यज होय. परंतु शेष त्रण गतिमध्यें न होय. तेथी एकज नांगो होय. एवं तेर नांगा थया.

हवे द्विकसंयोगादिकना नांगा कही देखाडे ठे. एक औपशमिक ने क्षायिक, बीजो औपशमिक ने मिश्र, त्रीजो औपशमिक ने औदयिक, चोथो औपशमिक ने पारिणामिक, पांचमो क्षायिक ने मिश्र, ठठो क्षायिक ने औदयिक, सातमो क्षायिक ने पारिणामिक, ए नांगो, सिद्धमां होय. आठमो मिश्र ने औदयिक, नवमो मिश्र ने पारिणामिक, दशमो औदयिक ने पारिणामिक, ए दश द्विकसंयोगी थया. ते मध्यें सातमो नांगो सिद्धनो वसतो जाणवो. शेष नव नंग शून्य ठे.

हवे त्रिकसंयोगी नांगा कहेठे. एक औपशमिक, क्षायिक ने मिश्रः बीजो औपशम, क्षायिक ने औदयिकः त्रीजो उपशम, क्षायिक ने पारिणामिक; चोथो उपशम, मिश्र ने औदयिकः पांचमो औपशमिक, मिश्र ने पारिणामिक; ठठो औपशमिक, औदयिक ने पारिणामिकः सातमो क्षायिक, मिश्र ने औदयिक; आठमो क्षायिक, मिश्र ने पारिणामिकः नवमो क्षायिक, औदयिक ने पारिणामिक, ए केवलीने होय. दशमो मिश्र, औदयिक ने पारिणामिक, ए नांगो, चार गतिना जीवनें होय. ए त्रिकसंयोगी दश नांगा थया. तेमध्यें नवमो नांगो केवलीनो, अने दशमो नांगो. चार गतिना जीवनो, ए बे नांगा वसता ते विना शेष आठ नंग शून्य ठे.

हवे चतुःसंयोगी नांगा कहे ठे. एक औपशमिक, क्षायिक, मिश्र ने औदयिक, ए शून्य ठे. बीजो औपशमिक, क्षायिक, मिश्र अने पारिणामिक, ए पण शून्य ठे. त्रीजो औपशमिक, क्षायिक, औदयिक अने पारिणामिक, ए पण शून्य ठे. चोथो औपशमिक, मिश्र, औदयिक ने पारिणामिक, ए नंगो चार गतिना उपशम सम्यक्दृष्टि जीवने होय. पांचमो क्षायिक, मिश्र, औदयिक अने पारिणामिक, ए नंगो चार गतिना क्षायिक सम्यक्दृष्टि जीवनें होय.

औपशम, क्षायिक, मिश्र, औदयिक अने पारिणामिक, ए पंच संयोगी सान्निपातिकनाव, उपशमश्रेणीयें वर्त्तता मनुष्यने नवमे, दशमे अने अगीआरमे, ए त्रण गुणठाणे होय. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ६ए ॥

अर्थ–सम्माइचउसु के० सम्यक्त्वादिक चार गुणठाणे एटले चोथे, पांचमे, छठे अने सातमे ए चार गुणठाणे तिगचउनावा के० त्रण अथवा चार नाव होय. एटले जो क्षायोपशमिकसम्यक्त्व होय, तो एक क्षायोपशमिकनावें सम्यक्त्व, ज्ञान, दर्शन अने विरति पणुं होय, बीजुं ओदयिकनावें गत्यादिक होय, त्रीजुं पारिणामिकनावें जीवत्व, नव्यत्व होय, ए त्रिकसंयोगी नांगो एक होय. अने क्षायिकसम्यक्दृष्टिने एक क्षायिकनावें सम्यक्त्व होय, बीजो क्षायोपशमिकनावें ज्ञानादिक होय, त्रीजो ओदयिकनावें गत्यादिक होय, अने चोथो पारिणामिकनावें जीवत्व, नव्यत्व होय. ए चार नाव होय. अने तेमज ओपशमिक सम्यक्दृष्टिने पण क्षायिकसम्यक्दृष्टिनी पेरें त्रण सान्निपातिक होय, अने चोथो ओपशमिकसम्यक्त्व होय. एम क्षायोपशमिक सम्यक्दृष्टिने त्रण नाव होय, तथा क्षायिक अने ओपशमिक सम्यक्दृष्टिनें चार नाव होय. अने सर्व जीव आश्रयी तो पांच नाव होय.

तथा चउपणुवसामगुवसंते के० अहींआं ओपशमिक ते नवमुं अने दशमुं गुणठाणुं जाणवुं. तथा उपशांत ते अगीआरमुं गुणठाणुं जाणवुं. ए त्रण गुणठाणे एक जीवने उपशमश्रेणी करतां नवमे, दशमे अने अगीआरमे, ए त्रण गुणठाणे चउ पण एटले चार तथा पांच नाव होय, ते आवी रीतें के, एक क्षायोपशमिकनावें ज्ञानादिक होय, बीजुं ओदयिकनावें गत्यादिक, त्रीजुं पारिणामिकनावें जीवत्व, नव्यत्वादिक अने चोथुं ओपशमिकनावें सम्यक्त्वचारित्र होय. ए चार सान्निपातिकनाव होय. तथा जे जीव, क्षायिकसम्यक्त्वें ओपशमश्रेणी पमिवजे, तेने एक क्षायिकनावें सम्यक्त्व होय, बीजो ओपशमिकनावे चारित्र होय, त्रीजो क्षायोपशमिक नावे ज्ञानादिक होय, चोथो ओदयिकनावे गत्यादिक होय, अने पांचमो पारिणामिकनावें जीवत्व, नव्यत्वादिक होय. ए पांच नाव एकठा होय माटें पंचकसंयोगी नांगो होय.

तथा चउखीण के० क्षपकश्रेणीयें क्षीणमोहनामें बारमे गुणठाणे एक क्षायिकनावें चारित्र होय, तथा क्षायिकनावें सम्यक्त्व पण होय, बीजो मिश्रनावें ज्ञानादिक होय, त्रीजो ओदयिकनावे गत्यादिक होय, चोथो पारिणामिकनावें जीवत्व, नव्यत्वादिक होय. ए चार नाव नेला होय.

तथा अपुव्वे के० अपूर्वकरणनामा आठमे गुणठाणे पण क्षायिकसम्यक्त्वीने क्षायिकनावें क्षायिकसम्यक्त्व होय, बीजो मिश्रनावें ज्ञानादिक अने विरतिपणुं होय, त्रीजो ओदयिकनावें गत्यादिक होय, अने चोथो पारिणामिक नावें जीवत्वादिक होय, तथा ओपशमिक सम्यक्त्वीने एक ओपशमिकनावें ओपशमिकसम्यक्त्व होय, बीजो मिश्रनावें ज्ञानादिक होय, त्रीजो ओदयिकनावें गत्यादिक होय, अने चोथो पारिणामिकनावें जीवत्वादिक एटले जीवपणुं होय. ए रीतें बे प्रकारें चार नाव कह्या.

तथा तिन्निसेसगुणठाणेगजिए के० तेथी शेष रह्यां जे पांच गुणठाणां तेमध्यें मिथ्यात्वादिक त्रण गुणठाणे एटले पहेले, बीजे, त्रीजे, ए त्रण गुणठाणे तो पूर्वे कह्यो जे त्रिकसंयोगीआनो दशमो नांगो एटले एक औदयिक, बीजो पारिणामिक अने त्रीजो क्षायोपशमिक, ए त्रण नाव होय, अने तेरमे तथा चौदमे, ए बे गुणठाणे एक क्षायिकनावें सम्यक्त्वादिक नव होय, तथा बीजो औदयिकनावें गत्यादिक होय, अने त्रीजो पारिणामिकनावें जीवत्वादिक होय. ए पूर्वोक्त त्रिकसंयोगीउं नवमो नांगो होय. एम एगजिए एटले एक जीवने एक समयें एटला नाव होय.

हवे औपशमिकनावना उत्तरनेदनी संख्या गुणठाणे कहेठे. तिहां औपशमिक सम्यक्त्व, चोथा गुणठाणाथी मांमीने अगिआरमा गुणठाणा पर्यंत लान्ने ठे. अने नवमे, दशमे तथा अगीआरमे, ए त्रण गुणठाणे उपशमचारित्र पण होय, तेथी ए बे औपशमिक नाव, उपर कहेला गुणठाणे होय.

क्षायिकनावना उत्तर नेदनी संख्या गुणठाणे कहे ठे. एटले चोथा गुणठाणाथी अगीआरमा लगें क्षायिकनावें एक क्षायिकसम्यक्त्व होय, अने बारमे गुणठाणे क्षायिकसम्यक्त्व तथा क्षायिकचारित्र, ए बे क्षायिकनावें होय. तेरमे अने चौदमे गुणठाणे सम्यक्त्व, चारित्र, केवलज्ञान अने केवलदर्शन, ए चार क्षायिकनावें होय, तथा दानादिक पांच लब्धि क्षायिकनावें होय. ए रीतें ए अंतनां बे गुणठाणे ए नव क्षायिकनाव लान्ने. एटले क्षायिकनाव कह्यो.

हवे क्षायोपशमिक नावना उत्तर नेदनी संख्या गुणठाणा आश्री कहे ठे. मिश्रनावें त्रण अज्ञान तथा चक्षु अने अचक्षु, ए बे दर्शन, अने दानादिक पांच मिश्रलब्धि, ए दश नाव प्रथमनां बे गुणठाणे होय. त्रीजे गुणठाणे मिश्रज्ञान त्रण, तथा दर्शन त्रण अने दानादिक लब्धि पांच तथा मिश्रमोहनीय एक, ए बार नाव होय. तथा चोथे गुणठाणे मिश्रमोहनीय टालीयें, अने क्षायोपशमिक सम्यक्त्व नेलीयें, तेवारें बार नाव होय. पांचमे गुणठाणे, देशविरति सहित तेर नाव होय. तथा ठठे अने सातमे गुणठाणे, मनःपर्यवज्ञानसहित चौद नाव होय. तथा आठमे, नवमे अने दशमे, ए त्रण गुणठाणे, क्षायोपशमिक सम्यक्त्व न होय, तेथी शेष तेर नाव होय. तथा अगीयारमे अने बारमे गुणठाणे, क्षायोपशमिक चारित्र न होय, तेथी शेष बार नाव मिश्रना होय, अने तेरमे तथा चौदमे गुणठाणे, घातीयां कर्म क्षयें गयां, तेमाटें मिश्रनाव नज होय.

हवे औदयिकनावना उत्तर नेदनी संख्या गुणठाणे कहेठे. तिहां प्रथम मिथ्यात्वगुणठाणे गति चार, कषाय चार, वेद त्रण, लेश्या ठ, एवं सत्तर, तथा अज्ञान एक,

असिद्धत्व एक, अविरति एक अने मिथ्यात्व, ए एकवीश औदयिकजाव होय. बीजे गुणठाणे, मिथ्यात्व विना शेष वीश जाव होय; तथा त्रीजे, अने चोथे गुणठाणे, एक अज्ञान न होय, शेष उंगणीश होय. पांचमे गुणठाणे, नरकगति, तथा देवगति, ए बे विना शेष सत्तर औदयिकजाव होय, बठे गुणठाणे तिर्यंचगति तथा असंयम, ए बे विना शेष पंदर जेद होय. सातमे गुणठाणे, प्रथमनी त्रण लेश्यायें हीन करीयें, तेवारें बार जेद होय. आठमे तथा नवमे गुणठाणे, पद्म अने तेजोलेश्या विना शेष दश जेद होय. दशमे गुणठाणे त्रण वेद अने त्रण कषाय विना, चार जेद औदयिकजावना होय. तथा अगीआरमे,बारमे अने तेरमे ए त्रण गुणठाणे एक मनुष्यगति, बीजो शुक्कलेश्या, त्रीजो असिद्धत्व, ए त्रण औदयिकजावना जेद होय, तथा चौदमे गुणठाणे एक शुक्कलेश्या विना असिद्धत्व अने मनुष्यगति, ए बे औदयिकजावना जेद होय.

हवे पारिणामिक जावना उत्तर जेदनी संख्या, गुणठाणे कहेबे. तिहां मिथ्यात्व गुणठाणे जव्यत्व, अजव्यत्व अने जीवत्व, ए त्रण पारिणामिकजावना जेद होय. अने सास्वादनथी मांमीने बारमा गुणठाणा सुधी एक अजव्यत्वविना शेष बे पारिणामिक जावना जेद होय, अने तेरमे तथा चौदमे, ए बे गुणठाणे आसन्नसिद्धावस्था जणी तथा घातीयां कर्म खपाव्यां, तेजणी तथा बीजा कोइ कारणने लीधे पूर्वाचार्यें जव्यत्वपणुं विवद्युं नथी, तेथी एकज जीवत्वपणुं पारिणामिकजावें होय. एम जे गुणठाणे जेटला उत्तरजावना जेद होय, तेने संबंधें अनेक सान्निपातिकजेद यथासंजवें विचारीने कहेवा. ए उत्तरजावजेद, गुणठाणे कह्या ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७२ ॥

एम सविस्तरपणे जावनुं स्वरूपसंख्याविजागनिरूपण कर्युं. हवे ते औपशमिकादिक जावें वर्त्तता जीव डव्यनुं परिमाण तथा तेउने मांहोमांहे अल्पबहुत्वनुं विचारद्वारनिरूपण, संख्यात, असंख्यात अने अनंताने ज्ञानें करी सुगम थाय, ते जणी संख्यातादिकना विचारनुं द्वार दशमुं कहेबे.

॥ हवे संख्याता, असंख्याता अने अनंताना जेद कहेबे. ॥

संखिज्जेग मसंखं, परित्त जुत्त निअ पय जुअं तिविहं ॥
एव मणंतंपि तिहा, जहन्न मझुक्कसा सवे ॥ ७४ ॥

अर्थ– संखिज्जेग के० संख्यातो काल एकज जाणवो अने मसंखं के० असंख्यातो काल त्रण जेदें बे. ते कहेबे. एक परित्त के० प्रत्येकासंख्यातुं, बीजुं जुत्त के० युक्तासंख्यातुं, त्रीजुं निअपयजुअंतिविहं के० पोताना पदसंयुक्त करीयें, तेवारें असंख्यातासंख्यातुं, थाय. ए त्रण जेद थया. एवं के० ए रीतें मणंतपितिहा के० त्रण अनंता पण एहिज नामें जाणवा. तद्यथा ते कहे बे. एक प्रत्येकानंतुं, बीजुं युक्तानंतुं, त्रीजुं

अनंतानंतुं, एम सर्व थइ सात नेद थया. ते पण वली एकेकना जहन्नमज्जुक्कोसा सवे के० एक जघन्य, बीजो मध्यम, त्रीजो उत्कृष्ट, एवा त्रण त्रण नेद होय, तेवारें एकवीश नेद थाय. तेनां नाम कहे ठे. एक जघन्यसंख्यातुं, बीजुं मध्यमसंख्यातुं, त्रीजुं उत्कृष्टसंख्यातुं, ए त्रण संख्यातानां नाम कह्यां. तेमज एक जघन्यप्रत्येकासंख्यातुं, बीजुं मध्यमप्रत्येकासंख्यातुं, त्रीजुं उत्कृष्टप्रत्येकासंख्यातुं, चोथुं जघन्ययुक्तासंख्यातुं, पांचमुं मध्यमयुक्तासंख्यातुं, ठहुं उत्कृष्टयुक्तासंख्यातुं, सातमुं जघन्यअसंख्यातासंख्यातुं, आठमुं मध्यमअसंख्यातासंख्यातुं, नवमुं उत्कृष्टअसंख्यातासंख्यातुं, ए नव असंख्यातानां नाम कह्यां. तेमज असंख्यातानी पेरें नव अनंतानां नाम पण कहेवां. एटले एक जघन्यप्रत्येकानंतुं, बीजुं मध्यमप्रत्येकानंतुं, त्रीजुं उत्कृष्टप्रत्येकानंतुं, चोथुं जघन्ययुक्तानंतुं, पांचमुं मध्यमयुक्तानंतुं, ठहुं उत्कृष्टयुक्तानंतुं, सातमुं जघन्यअनंतानंतुं, आठमुं मध्यमअनंतानंतुं; अने नवमुं उत्कृष्टानंतानंतुं. ए नव अनंतानां नाम कह्यां ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७४ ॥

हवे ए एकवीश नेद विवरी देखाडे ठे. तिहां प्रथम त्रण संख्याताना नेद देखाडे ठे. तेमां एकनी संख्या नहि. जे नणी एक घडो दीठे ए घणो ठे, एम कहेवाय, पण आ एटला घडा ठे. एम संख्या न होय.

लहु संखिज्जं डुच्चिअ, अर्जपरं मज्झिमंतु जागुरुअं ॥
जंबूदीव पमाणय, चजपल्ल परूवणाइ इमं ॥ ७५ ॥

अर्थ—तेमाटें डुच्चिअ के० बेथी संख्या मानीयें तेणे लहुसंखिज्जं के० जघन्य संख्यातुं बेने कहीयें अने अर्जपरं के० ए बेथी पठी उपरांत त्रण, चार, पांच, ठ, एम जागुरुअं के० यावत् उत्कृष्टा संख्यातामां एक रूपहीन होय, त्यां लगें मज्झिमंतु के० मध्यम संख्यातुं कहीयें. हवे उत्कृष्ट संख्यातानी प्ररूपणा करे ठे. जंबूदीवपमाणयचउपल्लपरूवणाइइमं के० जंबूद्वीप प्रमाण चार पालानी प्ररूपणायें करीने उत्कृष्ट संख्यातुं जाणवुं. तद्यथा ते कहे ठे. जंबूद्वीप जेवडो एक लाख योजन लांबो, पहोलो अने वाटलो तो त्रण लाख, शोल हजार, बसें ने सत्तावीश योजन, त्रण कोश, एकसो अठावीश धनुष्य, तेर अंगुल, एक जव, एक जू, एक लीख, ठ वालाग्र, सात त्रसरेणु, पांच परमाणु, एटली परिधि जाणवी. अने एक हजार योजन ऊंडो तथा आठ योजननी जगति, ते उपर बे गाउनी वेदिका, एवडो ऊंचो पालो, ते जेम धान मापवानी पाली होय, तेवो सरसवें करी जरीयें. ते पालो कहीयें. ते पालो तिग सूधी सर्व जरीयें, तेमां एक सरसवमात्र ते उपरें ठेरे नहि, एवो जरीयें. पठी ते पालाने उपाडी ते मांहेला एकेक सरसव एकेक द्वीप, समुद्र दीठ मूकता जइयें, पठी जे द्वीपें अथवा जे समुद्रे ते पालो खाली थाय तेवडोज वली बीजो पालो

कहीयें तेनुं नाम अनवस्थित पालो कहीयें. जे नणी ए पालो उत्तरोत्तर वर्द्धमान स्वनावने नजशे, पण एकरूप नहीं रहे, ते माटे ए पालानुं अनवस्थित एवुं नाम कहीयें, एम अनुक्रमें चार पाला होय, तेनां नाम कहे डे ॥ ७५ ॥

पल्लाण वठिअ सिला, ग पडि सिलागा महासिलागक्खा ॥
जोयण सहसो गाढा, सवेइ अंता ससिह नरिआ ॥ ७६ ॥

अर्थ–पल्लाणवठिअ के० पहेलो अनवस्थित पालो कहीयें. जेनणी जे ठामें तथा जे समुद्रे ते पालो खाली थाय, तेटलो लांबो, पहोलो अने हजार योजन ऊंडो, साडाआठ योजन ऊंचो, वधतो, वधतो वधतो जाय तेणी ते अनवस्थित पालो प्रथम जाणवो, अने ते अनवस्थित पालानी गणतीने अर्थे लाख योजन लांबो, पहोलो तथा एक हजार योजन ऊंडो जगति अने वेदिका उपर नेपे सहित कहीयें, ते अनवस्थित पुनरपि निरंतर शलाका एटले सरसव तेनो प्रक्षेप तेणे करी नराय डे, तेणी ते बीजा पालानुं नाम पण सिलाग के० शलाका पालो कहीयें, तथा ते शलाकानी साक्षीनी संख्या निरंतर करी तेटलोज त्रीजो पालो कहीयें. ते मध्ये प्रत्येक प्रतिशलाका मूकीयें, ते मूकतां नराय, ते नणी ते त्रीजानुं नाम, पडिसिलागा के० प्रतिशलाका पालो कहीयें. वली ते प्रतिशलाकानी संख्या निमित्त, चोथो महाशिलागक्खा के० महाशिलाकानामें पालो कहीयें, ए चार पालानां नाम कह्यां. तिहां जोयणसहस्सोगाढा के० एक हजार योजन रत्नप्रभा ऊंडो, एक हजार योजनतुं रत्नप्रभा पृथ्वीनुं प्रथम कांड योजनप्रमाण रत्नकांड तेहीने बीजुं वज्रकांड ते तेनुं नाम जाणवुं; तथा ते उपर, आठ योजन ऊंची, बार गाउ नीची, आठ गाउ मध्ये, चार गाउ उपर पहोली, एवी वज्रमयी जगति जाणवी. ते उपर वली बे गाउ ऊंची, पांचसें धनुष्य पहोली, एवी वेदिका जाणवी. सवेइअंता के० ते वेदिका सहित वेदिकाना अंत सुधी ससिहनरिआ के० शिखा सुधां सरसवें करी नरियें. जेम ते उपर एक सरसव मात्र न समाय. एवी रीतें पहेलो अनवस्थित पालो नरियें; वली ते अनवस्थित पालाना सरसवने शुं करीयें ते आगली गाथायें

४. इति गाथार्थः ॥ ७६ ॥

तो दीवु दहिसु इक्कि, क सरिसवं खिविअ निठिए पढमे ॥
पढमं वतदंतं चिअ, पुण नरिए तम्मि तह खीणे ॥ ७७ ॥

अर्थ–तो के० ते पालाने कोइक देव अथवा दानव उपाडीने पोताना डाबा हाथमां धरी ते प्रथम अनवस्थित पालाने ग्रहीने तेमांहेथी एकेक सरसव

जमणा हाथथी लेइने दीवुदहिसुइक्कि के० द्वीप अने समुद्रने विषे एकेको सरि-सवंखिविरा के० सरिसव मूकतो जाय, ते जे द्वीपें तथा जें समुद्रें पढमे के० पहेला पालाना सरसव निडिए के० निठे एटले खाली थाय.

पढमंवतदं तंचिअ के० वली जे द्वीपें, अथवा जे समुद्रें, ते प्रथम अनवस्थित पालो गलो थाय, तेटलोज लांबो, पहोलो एटले वचमांना द्वीप अने समुद्र सर्व तेमध्यें समावे एटलो लांबो, पहोलो तेमज एक हजार योजन उंडो, साडाआठ योजन उंचो, बीजो पालो कल्पीने तेने पुणजरिए के० वली पण शिखासहित सरसवें करीने जरीयें, तंम्मितहखीणे के० वली ते पालाने पण तेमज उपाडीने कोइ देवता तेमज वली आगला एकेक द्वीपें अने समुद्रें एकेक सरसव मूकतो जाय. एम करतां जे द्वीपें तथा जे समुद्रें ते पालाना सरसव खाली थाय तेवारें शुं करीयें, ते कहेछे. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७७ ॥

खिप्पइ सिलाग पल्ले, गु सरिसवो इय सिलाग खिवणेणं ॥
पुन्नो बीउं अ तउ, पुव्वंपिव तम्मि उध्धरिए ॥ ७८ ॥

अर्थ – तेवारें तेनी संख्यानिमित्त खिप्पइसिलागपल्लेगुसरिसवो के० शिलाकनामा बीजा पालाने विषे अनेरो एक सरसव नाखीयें; अहिंआं कोइएक आचार्य कहेछे के ते सरसव अनवस्थित पालामांहेथीज लीजीयें, अने अन्य कोइ आचार्य वली एम कहे छे के ते सरसव बीजो नवो लीजीयें, अने शलाका पालामध्यें नाखीयें परंतु अनवस्थित पालामांहेथी न लीजीयें, अहीं तत्व केवली जाणे. अत्रे कोइ कहेशे के प्रथम जेवारें अनवस्थित पल्य खाली कर्युं तेवारें एक सरसव सलाक पल्यने विषे केम नाख्युं नहीं? अने आ बीजी वार अनवस्थित पल्य खाली थये थके एक सरसव शलाक पल्यने विषे नाख्युं कर्युं तेनुं कारण शुं? अत्र गुरु कहे छे के, अनवस्थित पल्य जरीने ठलवीयें तेवारें एक शलाका पल्यने विषे स्थापीयें, एम तिहां प्रथम पल्य तो जंबूद्वीप प्रमाण लक्ष योजन विस्तारवालो हतो तो तेने अनवस्थित न कहीयें; केम के तेनुं प्रमाण छे तेमाटें तेने अवस्थित कहीयें. अने बीजा पल्यने अनवस्थित कहीयें. ते अनवस्थित पल्यनी शलाकायें करीने शलाका नामें बीजो पल्य जरीयें छैयें. ते कारणे प्रथम पल्य वर्ज्जीने बीजा पल्यनुं ग्रहण कीधुं छे.

इयसिलागखवणेणंपुन्नोबीउंअ के० ए प्रकारें जिहां ते अनवस्थित पालाना सरसव जे द्वीप, समुद्र उपर मूक्या थका खाली थया ते द्वीप समुद्र प्रमाण वली बीजो अनवस्थित पालो कल्पीयें, तेने वली शिखा पर्यंत सरसवें करीने जरीयें ने

पूर्वली पेरें द्वीप समुद्र उपर एकेक सरसव मूकीने खाली करीयें तेवारें वली बीजुं सरसव ते शलाका पल्यमांहे घालीयें.

वली पण जे द्वीप, समुद्र उपरें पूर्वे सरसवनो छेहू आव्यो छे ते द्वीप, समुद्र प्रमाण त्रीजो अनवस्थित पल्य कल्पीयें, तेने वली सरसवें करी जरीयें; वली ते पालाना सरसव पण तेमज पूर्वली पेरें द्वीप, समुद्र उपर एकेक मूकतां तेवारें खाली थाय तेवारें त्रीजुं सरसव शलाका पल्यनेविषे नाखीयें, एम नवा नवा अनवस्थित पल्य जरतां जरतां तथा तेने फरी खाली करतां करतां एकेक सरसव शलाकामांहे नाखतां थकां जेवारे शलाका संज्ञिक बीजो पल्य शिखापर्यंत संपूर्ण जराय;

तउ के० तेवार पछी ते शलाकापल्यने पण पुव्वंपिवतमिम्मउद्धरिए के० पूर्वली पेरें हस्ततल उपर लेइने कोइ देव, दानव ते पल्यमांहेलो एकेक सरसव जे द्वीप, समुद्रें अनवस्थित पल्यनो प्रांत आव्यो छे तिहांथी आगला द्वीप, समुद्र उपरें एकेक सरसव मूकतो जाय, एम करतां जे द्वीप, समुद्रें ते शलाका पल्य खाली थाय, तेवारें शुं करीयें ? ते कहेछे. ॥ ७८ ॥

खीणे सिलागि तइए, एवं पढमेहिं बीअयं जरसु ॥ तेहिं-
अ तइअं तेहिअ, तुरिअंजा किरफुडा चउरो ॥ ७९ ॥

अर्थ—खीणेसिलाग के० एम करतां ते शलाका पालो गलो थये तइए के० त्रीजा प्रतिशलाकापालामांहे अनेरो एक सरसव मूकीयें, वली तिहां अनवस्थित कल्पीयें. एवं के० ए रीतें पढमेहिं के० पहेले अनवस्थित पाले करीने बीअयंजरसु के० बीजो शलाकापालो जरीयें, अने तेहिअतइअं के० तें शलाकायें करीने त्रीजो प्रतिशलाका पालो जरीयें, तेहिअतुरिअं के० ते त्रीजा प्रतिशलाकायें करीने चोथो महाशलाका पालो जरियें, ते चोथो महाशलाका जस्या पछी वली पूर्वली पेरें त्रीजो प्रतिशलाका जरीयें, ते प्रतिशलाका जराइ रह्या पछी वली पूर्वली पेरे पहेला अनवस्थित पाले करी बीजो शलाका पालो जरीयें, ते शलाका जराइ रह्या पछी ते त्रणे पाला जे द्वीप समुद्रना अनवस्थित पालायें करी जराइ रह्यां छे ते द्वीप, समुद्रपर्यंत जूमी खणीने तेटलो वली अनवस्थित पालो कल्पीने सरसवें करी जरीयें. जाकिरफुडाचउरो के० जे एटले निश्चें चारे पाला फुडा एटले शीखा सहित संपूर्ण जराणा. इत्यक्षरार्थः ॥ ७९ ॥

हवे जावार्थ कहेछे. जेवारें ते शलाका पल्य खाली थाय, तेवारें तेना जरता गणवा निमित्त तइए के० त्रीजा प्रतिशलाकासंज्ञिक पल्यने विषे अनेरो एक सरसव नाखीयें तेवार पछी वली ते शलाकापल्यमांहेला सरसवनो जे द्वीपें अथवा समुद्रें अंत आव्यो

होय ते द्वीप, समुद्र प्रमाण वली अनवस्थित पल्य कल्पीयें, ते सरसवें करी जरीने वली पूर्वेली पठें उपाडी आगला एकेक द्वीप, समुद्रे एकेक सरसवनो दाणो मूकता जइयें; ते जेवारें खाली थाय, तेवारें एक सरसव वली शलाक पल्यमांहे नाखीयें. एमज वली पण जे द्वीप, समुद्रें ते अनवस्थित पल्य ठालो थाय, ते द्वीप, समुद्रपर्यंत फरी अनवस्थित पल्य कल्पीयें, ते पण पूर्वेली पठें खाली करीयें तेवारें त्रीजो सरसव वली शलाक पल्य मांहें नाखीयें; एज रीतें नवा नवा प्रमाणे अनवस्थित पल्यने जरवे खाली करवे करीने एकेक सरसव शलाका पल्यमध्यें नाखतां थकां ते शलाका पल्य जेवारें बीजी वार संपूर्ण शिखासहित जराय तेवारें वली ते शलाका पल्यना सरसवनो एकेक दाणो एकेक द्वीप, समुद्रें मूकतां जेवारें ते खाली थाय, तेवारें बीजा सरसवनो एक दाणो त्रीजा प्रतिशलाका संज्ञिक पल्यने विषे नाखीयें.

एज रीतें वली वधतो वधतो पहेलो अनवस्थित पालो जरी जरीने तेना सरसव आगले आगले द्वीप, समुद्रें मूकतां मूकतां ते अनवस्थितनी संख्या आणवा निमित्तें एकेक सरसवनो दाणो शलाकानामें बीजा पल्यमांहे मूकतां मूकतां एवी रीतें ते शलाकानामें बीजो पल्य शिखासहित जरतां जरतां ते शलाकानी संख्या आणवा निमित्त ते शलाकापल्यनो एकेक सरसव त्रीजा प्रतिशलाका पल्यने विषे नाखतां थकां जेवारें ते प्रतिशलाका पल्य पण संपूर्ण शिखासहित जराय, तेवारें ते बीजा शलाका पल्यना सरसव खाली कस्या ठे ते सरसवनो प्रांत जे द्वीप, समुद्रें आव्यो ठे ते थकी वली आगला द्वीप, समुद्रने विषे त्रीजा प्रतिशलाका पल्यने उपाडी तेनो एकेक सरसव एकेक द्वीप, समुद्रें नाखीयें. एम करतां जेवारें ते प्रतिशलाक पल्य खाली थाय, तेवारे अनेरो एक सरसव महाशलाक नामें चोथा पल्यने विषे नाखीयें अने ते प्रतिशलाक पल्यना सरसवनो जिहां प्रांत आव्यो ठे ते द्वीप, समुद्र प्रमाण वली अनवस्थित पालो कल्पीयें, ते वली पूर्वेली रीतें जेटली वार जरीने खाली करीयें तेटला सरसव बीजा शलाका पल्यमांहे नाखीयें. एम करतां करतां शलाकापल्यने जरीयें ते जराया पठी ते शलाका पल्य उपाडी जिहां अनवस्थित पल्यना सरसवनो प्रांत जे द्वीप, समुद्रें आव्यो ठे तेथी आगला द्वीप, समुद्र उपरें एकेको सरसव मूकतां जे द्वीप, समुद्र उपरें सरसवनो प्रांत आवे शलाका पल्य खाली थाय, तेवारें एक सरसव प्रतिशलाकानामा त्रीजा पल्यने विषे नाखीयें. ए रीतें फरी पण पूर्वेली पेरें पहेला अनवस्थित पालायें करी बीजा शलाकापल्यने जरवे खाली करवे करी एकेक सरसव त्रीजा प्रतिशलाकाने विषे प्रक्षेप करतां थकां जेवारें प्रतिशलाक पल्य पूर्ण जराय, तेवारें ते उपाडीयें, अने जिहां शलाका पल्यना सरसवनो प्रांत जे द्वीप,

समुद्रने विषे आव्यो ठे तेथी आगला एकेक द्वीप,समुद्रने विषे तेमांहेलो एकेको सरसव मूकतां जइयें.एम करतां जेवारें ते प्रतिशलाका पल्य खाली थाय तेवारें बीजो सरसव चोथा महाशलाक पल्यने विषे नाखीयें, एवीज रीतें फरी अनवस्थितें करी शलाका नरीयें, अने शलाकायें करी प्रतिशलाका नरी खाली करतां एकेक सरसव, महाशलाकामांहे प्रक्षेप करतां थकां महाशलाका नामे चोथुं पल्य पण संपूर्ण शिखापर्यंत नरियें, वली पण अनवस्थितनी संख्यायें करी, शिलाका पूर्ण नरियें, तेम वली शलाकाने ठलवी ठलवी-ने एकेक प्रतिशलाका सरसवे करी प्रतिशलाका पल्य पण पूर्ण नरियें, अने वली पण अनवस्थितनी संख्यायें करी शलाका पूर्ण नरियें. तेवार पठी वली जिहां जेनो ठेल्लो सरसव मूक्यो, ते द्वीप अथवा समुद्र जेटलो लांबो, पहोलो, हजार योजन उंडो, साडाआठ योजन ऊंचो, एवो अनवस्थित पालो पण सरसवें करी नरियें. एम जाकिरफुडाचउरो के० एम चारे पाला सरसवें करी फुडा एटले शिखापर्यंत संपूर्ण नराय.

हवे आगल कोइ पांचमो पालो नथी कल्प्यो के जे पालामांहे महाशिलाका गलववानी संख्या अर्थें दाणो मूकीयें, तेथी ते चोथो पालो नस्यो रह्यो तथा प्रतिशिलाकाने गलववानी संख्याने काजे दाणो मूकाय, ते पण महाशिलाकामध्ये समावतुं नथी तेथी ते पण नस्यो रह्यो, एम शिलाकासंख्यानो दाणो पण प्रतिशि-लाकामांहे न समावे, तेथी ते पण नस्यो रह्यो तथा अनवस्थितनी संख्या सरसव पण शलाकामध्यें न समावे. तेथी ते पण नस्यो रह्यो ॥ ७५ ॥

पढमति पल्लुद्धरिआ, दीवुदही पल्ल चउ सरिस वाय ॥
सवोवि एस रासी, रूवुणो परमसंखिज्जं ॥ ७० ॥

अर्थ-हवे पढमतिपल्लुद्धरिआ के० पहेला त्रण पाले करी उद्धस्या जे दीवुदही के० द्वीप, समुद्र, तेना सरसव एटले धुरथी सरसव जे द्वीपें, समुद्रें मूक्या ठे. तेना सरसवनी संख्या अने पल्लचउसरिसवाय के० जे चार पाला नस्या रह्या ठे. तेमांहेला सरसवनी संख्या एकठी कीजें. सवोविएसरासी के० सर्वे ए राशि जे सर-सवना समूह तेमांहेंथी रूवुणो के० एक रूप काढी नाखीयें. एटले एक सरसव ठेठी करीयें, तेवारें परमसंखिज्जं के० उत्कृष्ट संख्यातुं थाय,तेमांहेथी पण एकादिरू-प हीन करतां अने त्रणथी मांडीने उपरांत मध्यम संख्यातुं थाय. अने बेनी संख्या जघन्य संख्यातो जाणवो. एम त्रण संख्याताना नेद कह्या. ॥ ७० ॥

॥ हवे नव असंख्याताना ज्ञेद कहे ठे ॥

रूव जुअंतु परित्ता, ऽसंखं लहु अस्सरासि अप्नासे ॥
जुत्तासंखिज्जं लहु, आवलिया समय परिमाणं ॥ ७१ ॥

अर्थ—पूर्वोक्त उत्कृष्ट संख्याता मध्यें रूवजुअंतु के० एक रूप ज्ञेलतां लहु के० जघन्य परित्ता के० प्रत्येक ऽसंखं के० असंख्यातुं होय. अस्स के० ए जघन्य प्रत्येक असंख्याताना जेटलां रूप ठे, ते एक ठेलें मांमीये, नीचें तेनो आंक मांमीने तेटली वार तेटला गुणा करता जइयें, एटले तेने रासिअप्नासे के० राशि अच्यास कहीयें. जेम असत्कल्पनायें प्रत्येक असंख्याताना रूप पांच कल्पीयें, ते उपरें पांच एकडा मांमीयें, तेनी हेठल पांच पांचडा माडीयें. गुणतां जइयें. तिहां पांचने पांच साथे गुणतां पच्चीस थाय. ते वली पांच साथे गुणतां एकसो ने पच्चीश थाय, तेने वली चोथा पांचमा सायें गुणतां ठसें ने पच्चीस थाय. तेने वली पांचमा पांचमा सायें गुणतां त्रण हजार एकसो ने पच्चीश थाय.

एम प्रत्येक असंख्याताना जेटलां रूप थाय, तेने वली तेटलीवार तेटला गुणा करतां जुत्तासंखिज्जंलहु के० जघन्ययुक्त असंख्यातुं होय. एटले प्रत्येक असंख्याताना जेटलां रूप ठे, तेटला सरसवनो फरी राशि अच्यास करीयें, अर्थात् तेटला सरसवने तेटलाज वखत तेटला सरसवें करी गुणीयें, तेवारें चोथुं जघन्ययुक्त असंख्यातुं थाय; तेणे आवलिआसमयपरिमाणं के० एक आवलिना समयनुं प्रमाण थाय. एटले एक आवलिकामां एटला असंख्याता समय होय. तेमांहेथी वली एक रूप हीन करीयें, तेवारें उत्कृष्ट प्रत्येक असंख्यातुं त्रीजुं थाय, तथा जघन्य प्रत्येक असंख्याताथी मांडीने एक रूपें हीन उत्कृष्ट प्रत्येक असंख्याता लगें सर्व मध्यम प्रत्येक असंख्याता जाणवा. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७१ ॥

बि त्ति चउ पंचम गुणणे, कम्मा सग संख पढम चउ सत्त ॥
णंता ते रूवजुआ, मज्जारूवुण गुरुपच्छा ॥ ७२ ॥

अर्थ—अहींआं बि के० असंख्याताना त्रण ज्ञेदनी अपेक्षायें बीजुं अने नव ज्ञेदनी अपेक्षाये चोथुं, एवुं जघन्य युक्त असंख्यातुं तेनो राशि अच्यास करतां, सगसंख के० असंख्याताना नव ज्ञेदनी अपेक्षायें सातमुं जघन्य असंख्यातासंख्यातुं होय. त्ति के० असंख्याताना त्रण ज्ञेदनी अपेक्षायें त्रीजुं जघन्य असंख्यातासंख्यातुं, तेनो वली राशि अच्यास करतां पढम के० पहेलुं अनंतुं होय, एटले नव अनंतानी अपेक्षायें प्रथम जघन्य प्रत्येकानंतुं थाय. चउ

के० मूलनेदनी अपेक्षायें चोथुं प्रत्येकानंतुं छे, तेनो राशि अज्यास करतां नव अनंता मांहेलुं चउ के० चोथुं जघन्ययुक्तानंतुं होय, पंचम के० मूल नेदनी अपेक्षायें पांचमुं मध्यम युक्तानंतुं छे, तेने गुणणे के० राशि अज्यास करतां सत्तणंता के० सातमुं जघन्य अनंतानंतुं होय. ए रीतें प्रथम पद सार्थे बीजुं पद कम्मा के० अनुक्रमें जोरुवुं. ते के० ते जघन्य युक्तासंख्याताने वली रूवजुआ के० एकादि रूप नेलीयें, एटले एकादरूपें युक्त करीयें तेवारें मद्या के० मध्यमयुक्त असंख्यातुं होय, अने रूवुण के० एक रूप हीन करीयें, तो तेवारे गुरुपछा के० पाछलुं प्रत्येकासंख्यातुं उत्कृष्टुं होय.

तेम जघन्य असंख्याता असंख्याताामांहे पण एक रूप नेलीयें, तो मध्यम असंख्यातो असंख्यातो थाय, तथा एक रूप काढीयें, तो उत्कृष्ट युक्तासंख्यातुं होय, एम जघन्य प्रत्येकानंतामांहेथी पण एक रूप काढे थके उत्कृष्ट असंख्याता असंख्यातुं होय, अने एक रूप नेलतां मध्यम प्रत्येकानंतुं होय. ए रीतें आगल पण सर्वत्र जाणवुं. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ८२ ॥

इय सुत्तुत्तं अन्ने, वग्गिअमिक्कसि चउछय मसंखं ॥
होइ असंखासंखं, लहु रूवजुअं तु तं मज्जं ॥ ८३ ॥

अर्थ— इयसुत्तुत्तं के० ए रीतें सूत्रोक्त एटले श्री अनुयोगद्वारादि सूत्रमध्यें नव असंख्याताानां तथा नव अनंताानां स्वरूप ए रीतें कह्यां छे. एटले सूत्रोक्त विधि कह्यो. हवे मतांतरें वली अन्ने के० अन्य कोइएक आचार्य बीजी रीतें पण एनुं स्वरूप कहे छे, ते रीतें कहीयें छेयें. वग्गिअमिक्कसिचउछयमसंखं के० जे चोथुं जघन्य युक्त असंख्यातुं छे तेनो वर्ग करीए, वर्ग एटलें तद्गुणो करीयें, जेम नवनो वर्ग एक्याशी थाय, तेम जघन्य युक्त असंख्यातुं ते जघन्ययुक्त असंख्याता सार्थे तद्गुणो करीयें, तेवारें होइअसंखासंखलहु के० सातमुं जघन्य असंख्याता असंख्यातुं थाय. तेमांहे रूवजुअंतु के० एकादि रूप नेलीयें, तेवारें तंमद्यं के० मध्यम असंख्याता असंख्यातुं आठमुं थाय. ॥ ८३ ॥

रूवूण माइमं गुरु, तिवग्गिउं तहिमे दसक्खेवे ॥
लोगागासपएसा, धम्माधम्मेगजिअ देसा ॥ ८४ ॥

अर्थ— रूवूणमाइमंगुरु के० वली तेहीज सातमा जघन्य असंख्याता असंख्याता-मांहेथी एक रूप काढीयें, तेवारें छठुं उत्कृष्ट युक्त असंख्यातुं थाय. तेमांहेथी वली एकादि रूप हीन करतां यावत् एक रूपें अधिक ज्यांसुधी चोथुं युक्तासंख्यातुं होय,

तेने पांचमुं मध्यम युक्त असंख्यातुं कहीयें. हवे ते सातमुं जघन्य असंख्याता असंख्यातुं तेनो जे अंक तेने तिवग्गिउं के० त्रण वेला वर्ग करीयें, जेम वगडाने त्रण वेला वर्ग करे छते वसें ने छप्पन्न थाय. एटले बे दू चार, ए प्रथम वर्ग, चार चोक शोल, ए बीजो वर्ग, अने शोल शोलां बे छप्पन्नां, ए त्रीजो वर्ग, ए रीतें सातमा असंख्याताना त्रण वेला वर्ग करीयें, पछी तह्निमेदसक्खेवे के० तेमांहे इमे एटले आ दश असंख्यातानी राशि नेलीयें, तेनां नाम कहीयें छेयें.

एक लोगागासपएसा के० लोकाकाशना प्रदेश एटले अंगुल प्रमाण आकाशखंड मांहेथी समय समय एकेक प्रदेश अपहरीयें, तो पण असंख्याती उत्सर्प्पिणी काल व्यतिक्रमे थके, एक अंगुल प्रमाण आकाश खंम निर्लेप थाय, तेहवा सर्व लोकाकाशना प्रदेश लेवा, तथा धम्माधम्मेगजिअदेसा के० बीजा तेटलाज धर्मास्तिकायना प्रदेश, त्रीजा तेटलाज अधर्मास्तिकायना प्रदेश, चोथा तेटलाज एक जीवना प्रदेश, ए चार परस्पर तुल्य छे. तिहां प्रदेश एटले जे केवलीनी प्रज्ञारूप शस्त्रें करी छेदतां जे नागना बीजा नाग कल्पाये नहीं, तेने प्रदेश कहीयें. अथवा जेटलुं क्षेत्र पुज्जल परमाणुयें रुंध्युं तेने प्रदेश कहीयें. एम ए चार राशि असंख्यातानी सरखी जाणवी. ए चार ते पूर्वोक्तमांहे नेलीयें, तथा वली बीजी छ राशि नेलीयें, ते आगली गाथायें कहे छे. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७४ ॥

ठिइबंधज्झवसाया, अणुन्नागा जोग छेअ पडिन्नागा ॥
डुण्हय समाण समया, पत्तेअ निगोअए खिवसु ॥ ७५ ॥

अर्थ– ठिइबंधज्झवसाया के० तथा वली पांचमा कर्मनी स्थितिबंधनाअध्यवसायस्थानक पण असंख्याता छे. ते केम तो के; मोहनीय कर्मनो जघन्यस्थितिबंध, अंतर्मुहूर्त्तनो छे. ए छेह्लो संज्वलना लोजनी स्थितिबंधनी अपेक्षायें लेवो. ते अंतर्मुहूर्त्तने एक, बे, त्रण, ए रीतें समय वधारतां अधिक करतां यावत् सीत्तेर कोमाकोमी सागरोपमनी उत्कृष्टी स्थिति पर्यंतना जेटला समय होय, तेटला मोहनीय कर्मना स्थितिस्थानक होय, तिहां एकेक स्थिति स्थानकें वली कषायनी तीव्रमंदतादिकृत नेदें एवा लोकाकाश प्रमाण असंख्याता अध्यवसाय स्थानक होय. अध्यवसाय एटले कषायोदयने तरतम नेदें जे जीवनो अशुद्धस्वनावविशेष, ते अध्यवसाय कहीयें. ते असंख्याता होय. जे नणी मोहनीयनी स्थिति कोइ जघन्य, कोइ तीव्र, अध्यवसायें बांधे, कोइ तीव्रतर अध्यवसाय तथा मंद, मंदतर अध्यवसायें पण बांधे, तेथी एकेक स्थितिस्थानक दीठ असंख्यातां अध्यवसायस्थानक होय. ए पांचमी राशि पण तेनध्ये नेलीयें.

तथा उठो कर्मनो अणुजागा के० अनुजाग एटले रसविशेष, जेम शुज प्रकृतिनो मिष्ट, मिष्टतर अने मिष्टतम, तथा अशुजप्रकृतिनो कटुक, कटुकतर अने कटुकतम, इत्यादिक रसनां स्थानक असंख्याता लोकाकाश प्रदेशप्रमाण ठे. तेना बंधना हेतु, असंख्याता अध्यवसाय स्थानक ठे, ते पण जेलीयें. सातमुं जोग के० मन, वचन अने कायानुं बल करणवीर्य, तेना ठेअपडिजागा के० ठेद पलिजाग एटले केवलीनी प्रज्ञारूप शस्त्रें करी ठेदतां जे वीर्यांशनो जाग न देवाय, ते वीर्यांशनी वर्गणा स्पर्द्धकादिकनो विचार कर्मप्रकृतिथी जाणवो. ते वीर्यांश विजागनुं जघन्य स्थानक निगोदीआ अपर्याप्ता जीवने उत्पत्तिने प्रथम समयें होय. बीजे समयें बीजुं स्थानक होय. एम असंख्याता वीर्यांशविशेष जणी असंख्याता वीर्य विजागस्थानक होय. ते पण जेलीयें.

आठमा डुण्हयसमाणसमया के० उत्सर्पिणी, अवसर्पिणी, ए बेना समान समय ठे एटले वीश कोडाकोडी सागरोपमनुं कालचक्र, तेना जेटला समय थाय. अत्यंत सूक्ष्मजीर्ण वस्त्र, फांडतां जेटलामां एक तंतु त्रुटे तेटली वारमां असंख्याता समय व्यतिक्रमि जाय. एवो अथवा एक परमाणु एक आकाशप्रदेश थकी बीजा आकाशप्रदेशे जाय, एटलामां एक समय थाय. तेवा एक कालचक्रना जेटला समय थाय, ते पण जेलीयें.

नवमा पत्तेअ के० प्रत्येक जीवना शरीर एटले एक अनंतकाय वर्जीने शेष पृथिवी, अप्, तेज, वायु अने वनस्पति तथा त्रस जीव पण असंख्याता ठे, ते पण साथें लेवा. ए नव असंख्याता थया.

दशमुं निगोअए के० सूक्ष्म अने बादर निगोदनुं एक साधारण शरीर तेवा निगोदीआ जीवना, असंख्यातां शरीर ठे. ते जे असंख्याते ठे ते असंख्यातुं लेवुं. ए दश बोल असंख्याताना ते पूर्वला राशिमांहे खिवसु के० जेलीयें, ते जेलतां जे संख्या थाय, ते संख्याने शुं करीयें ? ते कहे ठे ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७५ ॥

पुण तंमि तिवग्गिअए, परित्तणंत लहु तस्स रासीणं ॥
अप्नासे लहुजुत्ता, अणंतं अन्नव जिअमाणं ॥ ७६ ॥

अर्थ–पुण के० वली तंमि के० ते राशिने तिवग्गिअए के० त्रण वार वर्गीयें, तेवारें परित्तणंतलहु के० जघन्य प्रत्येकानंतो होय. वली तस्सरासीणंअप्नासे के० तेनी राशिनो अच्यास करीयें तेवारें चोथो लहुजुत्ताअणंत के० जघन्य युक्तानंतो होय, तेटले जघन्य युक्तानंतें अन्नवजिअमाणं के० अजव्य जीवनुं मान होय. ए जघन्य युक्तानंतो चोथो ठे. तेटला अजव्य जीव होय. ते मध्यें एक रूप हीन करीयें, तेवारें उत्कृष्ट प्रत्येकानंतो त्रीजो थाय. ॥ ७६ ॥

तव्वग्गे पुण जायइ, णंताणंत लहु तंच तिरकुत्तो ॥ वग्गसु
तहवि न तं हो, इ णंत खेवे खिवसु ठ इमे ॥ ७७ ॥

अर्थ–हवे तव्वग्गे के० ते चोथा अनंताना वर्ग करीयें, तेवारें पुण के० वली णंताणंतलहु के० सातमो जघन्य अनंतानंतो जायइ के० थाय. वली तंचतिरकुत्तो के० ते जघन्य अनंतानंतने त्रण वेला वग्गसु के० वर्गीयें एटले ए राशिने एज राशि साथें गुणीयें, तेवारें जे राशि आवे, तेने वली तेज राशिसाथें गुणीयें, ते गुणतां जे राशि आवे, तेने वली तेहीज राशि साथें गुणीयें. एम त्रण वेला वर्ग करीयें, तहवि के० तोपण नतंहोइ के० उत्कृष्टुं अनंतानंतुं न थाय, तेवारें णंतखेवेखिवसुठइमे के० तेमांहे आ ठ अनंता नेलीयें, तेनां नाम आगली गाथायें कहेछे. इति समुच्चयार्थः ॥ ७७ ॥

सिद्धा निगोअजीवा, वणस्सई काल पुग्गला चेव ॥
सव्व मलोग नहं पुण, तिवग्गिउं केवल डुगंमि ॥ ७८ ॥

अर्थ–सिद्धा के० एक सिद्धना जीव, ते अभव्यथी अनंता छे तथा बीजा निगोअजीवा के० सूक्ष्म अने बादरनिगोदना जीव, साधारण वनस्पतिना जीव, पण अनंत छे ते पण नेलीयें तथा त्रीजा वणस्सई के० प्रत्येक साधारणवनस्पतिना जीव पण अनंता छे, ते पण नेलीयें, अहींआं वनस्पतिमांहे पण निगोद नेली लइयें. चोथा काल के० अतीतकाल अने अनागतकालना सर्व समय जे अनंते छे ते पण नेलीयें. पांचमुं पुग्गलाचेव के० सघला पुद्गलस्कंधना परमाणु एकेक जीवनी निश्रायें अनंतानंत परमाणु अनिष्ट छे, ते पण नेलीयें. छठा सव्वमलोगनहं के० सर्व लोकाकाश अने अलोकाकाशना प्रदेश जे अनंते छे, ते अनंतो पण ए मध्यें नेलीयें, ते सर्वनो एक राशि करीने पुण के० वली तिवग्गिउं के० तेनो पण त्रण वेला वर्ग करीयें, ते वर्ग करीने ते मध्यें केवलडुगं के० केवलज्ञान अने केवलदर्शनना अनंता पर्याय छे, ते नेलीयें, जे नणी सर्व ज्ञेयवस्तुना पर्याय अनंता छे ते विषय पण केवलज्ञाननो छे. ॥ ७८ ॥

खित्ते णंताणंतं, हवेइ जिठंतु ववहरइ मप्नं ॥ इय सु-
हमठ विआरो, लिहिउ देविंद सूरीहिं ॥ ७९ ॥

॥ इति षमशीतिकाख्य चतुर्थ कर्मग्रंथः समाप्तः ॥

अर्थ–खित्तेणंताणंतंहवेइजिठंतु के० ते क्षेपवे थके नवमुं उत्कृष्ट अनंतानंतुं होय, परंतु ए उत्कृष्टें अनंते कोइ वस्तु लोकालोकमां नथी. माटें ववहरइमप्नं के० लोकालो-

तथा ठठो कर्मनो अणुजागा के० अनुनाग एटले रसविशेष, जेम शुन प्रकृतिनो मिष्ट, मिष्टतर अने मिष्टतम, तथा अशुनप्रकृतिनो कटुक, कटुकतर अने कटुकतम, इत्यादिक रसनां स्थानक असंख्याता लोकाकाश प्रदेशप्रमाण ठे. तेना बंधना हेतु, असंख्याता अध्यवसाय स्थानक ठे, ते पण जेलीयें. सातमुं जोग के० मन, वचन अने कायानुं बल करणवीर्य, तेना ठेअपडिजागा के० ठेद पलिनाग एटले केवलीनी प्रज्ञारूप शस्त्रे करी ठेदतां जे वीर्यांशनो जाग न देखाय, ते वीर्यांशनी वर्गणा स्पर्द्धकादिकनो विचार कर्मप्रकृतिथी जाणवो. ते वीर्यांश विनागनुं जघन्य स्थानक निगोदीआ अपर्याप्ता जीवने उत्पत्तिने प्रथम समयें होय. बीजे समयें बीजुं स्थानक होय. एम असंख्याता वीर्यांशविशेष वधती असंख्याता वीर्य विनागस्थानक होय. ते पण जेलीयें.

आठमा डुण्हयसमाणसमया के० उत्सर्पिणी, अवसर्पिणी, ए बेना समान समय ठे एटले वीश कोमाकोडी सागरोपमनुं कालचक्र, तेना जेटला समय थाय. अत्यंत सूक्ष्मजीर्ण वस्त्र, फांडतां जेटलामां एक तंतु त्रुटे तेटली वारमां असंख्याता समय व्यतिक्रमि जाय. एवो अथवा एक परमाणु एक आकाशप्रदेश थकी बीजा आकाशप्रदेशे जाय, एटलामां एक समय थाय. तेवा एक कालचक्रना जेटला समय थाय, ते पण जेलीयें.

नवमा पत्तेअ के० प्रत्येक जीवना शरीर एटले एक अनंतकाय वर्जीने शेष पृथिवी, अप्, तेज, वायु अने वनस्पति तथा त्रस जीव पण असंख्याता ठे, ते पण सार्थे लेवा. ए नव असंख्याता थया.

दशमुं निगोअए के० सूक्ष्म अने बादर निगोदनुं एक साधारण शरीर तेवा निगोदीआ जीवना, असंख्यातां शरीर ठे. ते जे असंख्याते ठे ते असंख्यातुं लेवुं. ए दश बोल असंख्याताना ते पूर्वला राशिमांहे खिवसु के० जेलीयें, ते जेलतां जे संख्या थाय, ते संख्याने शुं करीयें ? ते कहे ठे ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ८५ ॥

पुण तंमि तिवग्गिअए, परित्तणंत लहु तस्स रासीणं ॥
अप्रासे लहुजुत्ता, अणंतं अन्नव जिअमाणं ॥ ८६ ॥

अर्थ—पुण के० वली तंमि के० ते राशिने तिवग्गिअए के० त्रण वार वर्गीयें, तेवारें परित्तणंतलहु के० जघन्य प्रत्येकानंतो होय. वली तस्सरासीणंअप्रासे के० तेनी राशिनो अन्यास करीयें तेवारें चोथो लहुजुत्ताणंत के० जघन्य युक्तानंतो होय, तेटले जघन्य युक्तानंतें अन्नवजिअमाणं के० अनव्य जीवनुं मान होय. ए जघन्य युक्तानंतो चोथो ठे. तेटला अनव्य जीव होय. ते मध्यें एक रूप हीन करीयें, तेवारें उत्कृष्ट प्रत्येकानंतो त्रीजो थाय. ॥ ८६ ॥

तव्वग्गे पुण जायइ, णंताणंत लहु तंच तिक्खुत्तो ॥ वग्गसु
तहवि न तं हो, इ णंत खेवे खिवसु छ इमे ॥ ८७ ॥

अर्थ–हवे तव्वग्गे के० ते चोथा अनंताना वर्ग करीयें, तेवारें पुण के० वली णंताणंतलहु के० सातमो जघन्य अनंतानंतो जायइ के० थाय. वली तंचतिक्खुत्तो के० ते जघन्य अनंतानंतने त्रण वेला वग्गसु के० वर्गीयें एटले ए राशिने एज राशि साथें गुणीयें, तेवारें जे राशि आवे, तेने वली तेज राशिसाथें गुणीयें, ते गुणतां जे राशि आवे, तेने वली तेहीज राशि साथें गुणीयें. एम त्रण वेला वर्ग करीयें, तहवि के० तोपण नतंहोइ के० उत्कृष्टुं अनंतानंतुं न थाय, तेवारें णंतखेवेखिवसुछइमे के० तेमांहे आ छ अनंता नेलीयें, तेनां नाम आगली गाथायें कहेछे. इति समुच्चयार्थः ॥ ८७ ॥

सिद्धा निगोअजीवा, वणस्सई काल पुग्गला चेव ॥
सव्व मलोग नहं पुण, तिवग्गिउं केवल डुगंमि ॥ ८८ ॥

अर्थ–सिद्धा के० एक सिद्धना जीव, ते अजव्यथी अनंता छे तथा बीजा निगोअजीवा के० सूक्ष्म अने बादरनिगोदना जीव, साधारण वनस्पतिना जीव, पण अनंत छे ते पण नेलीयें तथा त्रीजा वणस्सई के० प्रत्येक साधारणवनस्पतिना जीव पण अनंता छे, ते पण नेलीयें, अहींआं वनस्पतिमांहे पण निगोद नेली लइयें. चोथा काल के० अतीतकाल अने अनागतकालना सर्व समय जे अनंते छे ते पण नेलीयें. पांचमुं पुग्गलाचेव के० सघला पुजलस्कंधना परमाणु एकेक जीवनी निश्रायें अनंतानंत परमाणु अनिष्ट छे, ते पण नेलीयें. छठा सव्वमलोगनहं के० सर्व लोकाकाश अने अलोकाकाशना प्रदेश जे अनंते छे, ते अनंतो पण ए मध्यें नेलीयें, ते सर्वनो एक राशि करीने पुण के० वली तिवग्गिउं के० तेनो पण त्रण वेला वर्ग करीयें, ते वर्ग करीने ते मध्यें केवलडुगं के० केवलज्ञान अने केवलदर्शनना अनंता पर्याय छे, ते नेलीयें, जे नणी सर्व ज्ञेयवस्तुना पर्याय अनंता छे ते विषय पण केवलज्ञाननो छे. ॥ ८८ ॥

खित्ते णंताणंतं, हवेइ जिठंतु ववहरइ मसं ॥ इय सु-
हमछ विआरो, लिहिउं देविंद सूरीहिं ॥ ८९ ॥

॥ इति षमशीतिकाख्य चतुर्थ कर्मग्रंथः समाप्तः ॥

अर्थ–खित्तेणंताणंतंहवेइजिठंतु के० ते क्षेपवे थके नवमुं उत्कृष्ट अनंतानंतुं होय, परंतु ए उत्कृष्टं अनंते कोइ वस्तु लोकालोकमां नथी. माटें ववहरइमसं के० लोकालो-

कर्मां जेटला पदार्थ ढे, तेनो व्यवहार सर्व मध्यम आठमो अनंतानंतोज प्रवर्त्ते पण उत्कृष्टे अनंते कोइ वस्तु नथी. अहींआं मतांतरें उत्कृष्टानंतो कह्यो. इयसुहुमव विआरो के० ए सूक्ष्मार्थविचार एटले संतिने अगम्य जे जीवादिक पदार्थ तेनं विचार शब्दाभिधेय श्रीपंचसंग्रहादिक जोइने अक्षरविन्यास कस्यो. देविंदसूरीहि के० तपागछाधिराज श्री देवेंद्रसूरियें लिहिउं के० लख्यो. ए षडशीतिकानामें चोथं कर्मग्रंथ समाप्त थयो. ॥ ८९ ॥

॥ अत प्रशस्तिः ॥

श्रीमच्चांद्रकुलांजोधिविधुः सूरीश्वरोऽजवत् ॥ श्रीमदानंदविमलो, वैराग्यामृतपूरित ॥ १ ॥ तच्छिष्यमुख्यसंख्यान, संख्याव्यासगुणोत्कराः ॥ श्रीसोमनिर्मलनामानः बजूवुर्मुनि विश्रुताः ॥ २ ॥ श्रीहर्षसोमतच्छिष्य, प्रज्ञाविज्ञानजागेवाः ॥ श्रीयशस्सोमनामानस्तच्छि याविशारदाः ॥३॥ तत्पदांजोजभृंगेण, लेखो ह्लेखनो नृशं ॥ मुग्धानामवबोधार्थं टवार्थं षडशीतिकाख्ये ॥ ४ ॥ इति प्रशस्तिः ॥

॥ इति षडशीतिनामा चतुर्थः कर्मग्रंथः
वालाववोधसहितः संपूर्णः ॥

॥ अथ ॥

॥ शतकनामा पंचम कर्मग्रंथ प्रारभ्यते ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

ऐंद्र श्रीकरपीडन, विधिसिद्धं ध्वस्तकर्मशलजगरं ॥ कल्याणसिद्धिकरणं, जैनं ज्योतिर्जयतु नित्यं ॥ १ ॥ जवशतमथनं शतशो, नत्वा शतमखनतांह्रिशतपत्रम् ॥ श्रीवीरजिनं धी रं, लिखामि शतके टवार्थमहं ॥ २ ॥ ध्रुवबंधोदय सत्ता, नाशकृते कर्मणांसकृद्भगवान् ॥ त्रिपदीमदीशद्यां, सा मम मतिमांद्यमपहरतु ॥ ३ ॥

नमिअ जिणं धुववंधो, दय सत्ता घाइ पुस परिअत्ता ॥
सेअर चउह विवागा, वुहं बंधविह सामीअ ॥ १ ॥

अर्थ—नमिअजिणं के० नमस्कार करीने जिन प्रत्यें धुववंध के० एक ध्रुववंधिनी प्रकृति, उदय के० बीजी ध्रुवोदयी प्रकृति, सत्ता के० त्रीजी ध्रुवसत्ता प्रकृति, घाइ के० चोथी घातिनी प्रकृति, पुस के० पांचमी पुण्यप्रकृति, परिअत्ता के० छठी परावर्त्तमान प्रकृति, सेअर के० वली एना इत्तर छ नेद लेवा; एवं वार द्वार थयां. चउहविवागा के० चार नेदें विपाकिनी प्रकृति, वुह्रं के० कहेशे. तथा बंधविह के० चार बंधविधि. सामीअ के० वली चार प्रकारें बंधना स्वामी कहेशे. एवं चोवीश द्वार थयां. च एटले वली ॥ १ ॥

तिहां ग्रंथकर्त्ता श्रीदेवेंद्रसूरि लघुशतकनामा ग्रंथने आरंनें प्रथम समुचितेष्ट देवता नमस्काररूप नाव मंगल निर्विघ्नपणे ग्रंथसमाप्तिने हेतुयें करे छे. नमिअ के० नमस्कार करीने, कोण प्रत्यें नमस्कार करीने ते कहे छे. जिण एटले राग द्वेषादिक अंतरंग वैरी जेणे जीत्या एवा जे श्रीजिन नगवंत तीर्थंकरप्रत्यें सर्व थकी अधिक गुणवंत जाणी तेने नमीने आटला द्वारें करी शतकनामा ग्रंथ कहेशे.

हवे ते ग्रंथना अनिधेयनूत छवीश द्वारनां नाम कहे छे. त्यां प्रथम जे कर्मप्रकृति आपणा निजहेतु मल्यां अवश्य बंधाय पण तेहने स्थानकें बीजी प्रकृति न बंधाय, ते प्रथम ध्रुवबंधिनी प्रकृति जाणवी. अने बीजी जे कर्मप्रकृति आपणा बंधहेतु सामग्री हुंते छते पण केवारेंक बंधाय अने केवारेंक तेने स्थानके तेनी विरोधिनी बीजी प्रकृति बंधाय, ते अध्रुवबंधिनी प्रकृति जाणवी. त्रीजी जे प्रकृतिनो उदय विछेद कालपर्यंत निरंतर होय, पण तेनो उदय तेनो विछेद थया विना त्रुटे नहीं, ते त्रीजी ध्रुवोदय प्रकृति जाणवी. चोथी जे प्रकृतिनो उदय केवारेंक होय

वली केवारेंक न होय, वली होय, एम आंतरें उदय होय, ते चोथी अध्रुवोदयी प्रकृति जाणवी. पांचमी जे प्रकृतिनी सत्ता सर्व जीवने एटले मिथ्यात्वीने पण सर्वदा पामियें परंतु जवप्रत्ययादिक कारणीक न होय, ते पांचमी ध्रुवसत्ता प्रकृति जाणवी. तथा ठही जे प्रकृतिनी सत्ता जवप्रत्ययें तथा गुणप्रत्ययेंज होय पण अन्यथा न होय, ते ठही अध्रुवसत्ता प्रकृति जाणवी. सातमी जे प्रकृति आपणा ज्ञानादिक घातें करी आत्माना गुणने आवरे, ते सातमी घातिनी प्रकृति जाणवी. आठमी जे प्रकृतिना उदयथी आत्मानो कशो पण गुण अवराय नहीं, ते आठमी अघातिनी प्रकृति जाणवी. नवमी जे प्रकृतिनो विशुद्ध परिणामें उत्कृष्ट मिठो रस बंधाय तथा जेने उदयें जीव, अनुकूलपणे वेदे, ते नवमी पुण्यप्रकृति जाणवी. दशमी जे प्रकृतिनो संक्लेश परिणामे उत्कृष्ट कटुक रस बंधाय, ते दशमी पापप्रकृति जाणवी. अगीआरमी जे कर्मप्रकृति आपणी विरोधिनी प्रकृतिनो बंध तथा उदयने निवारीने, पोतानो बंध तथा उदय देखाडे, ते अगीआरमी परावर्त्तमान प्रकृति जाणवी. बारमी जे कर्मप्रकृतिनो बंध तथा उदय, अन्य प्रकृति साथें विरोधिनी नहीं तेना कारण ठते पण होय, ते बारमी अपरावर्त्तमान अविरोधिनी प्रकृति जाणवी. एम ए एक ध्रुवबंधिनी, बीजी ध्रुवोदयी, त्रीजी ध्रुवसत्ता, चोथी घातिनी, पांचमी पुण्य, ठही परावर्त्तमान, एथी इतर एटले उपरांठी एक अध्रुवबंधिनी, बीजी अध्रुवोदयी, त्रीजी अध्रुवसत्ता, चोथी अघातिनी, पांचमी पाप, ठही अपरावर्त्तमान, एम ठ जेद साथे मेलवतां बार द्वार थयां.

तथा चार विपाक एटले उदय कालनां ठाम, तेनां नाम कहे ठे. एक क्षेत्रविपाकिनी, बीजी जवविपाकिनी, त्रीजी जीवविपाकीनी, चोथी पुजलविपाकिनी, एम जे जे कर्मप्रकृति, जे जे विपाकिनी होय, ते कहीशुं. एटले शोल द्वार कह्यां.

तथा चार बंधविधि, एटले बंधना प्रकार तेमां एक प्रकृतिबंध, बीजो स्थितिबंध, त्रीजो रसबंध, चोथो प्रदेशबंध, ए चार प्रकारना बंधने उत्कृष्ट तथा जघन्य जेदें करीने कहीशुं. एवं वीश द्वार थयां.

तथा एक जूयस्कारबंध, बीजो अल्पतरबंध, त्रीजो अवस्थितबंध, चोथो अव्यक्तबंध, एनुं स्वरूप तथा प्रकृति बंधादिक जे उत्कृष्ट जघन्यपणें तेना स्वामी एटले अधिकारी ए चार वानां कहेशे. एम चोवीश द्वार, शतकनामा ग्रंथनां कह्यां.

तथा गाथाने अंतें अकार ठे ते चकारने अर्थे ठे ते च शब्द थकी उपशमश्रेणी तथा बीजी क्षपकश्रेणी ए बे श्रेणीनुं स्वरूप कहेशुं. एम ठवीश द्वारनां नाम शतकनामा कर्मग्रंथमां कहेवानां कह्यां. ॥ १ ॥

॥ तिहां प्रथम द्वारें सुडतालीश ध्रुवबंधिनी प्रकृति कहे छे ॥

वन्न चउ तेअ कम्मा, गुरु लहु निमिणो वघाय नय कुछा ॥
मिछ कसाया वरणा, विग्घं धुवबंधि सगचत्ता ॥ २ ॥

अर्थ—वणचउ के० वर्णचतुष्क, तेअ के० पांचमुं तैजस नाम, कम्मा के० छहुं कार्मणनामकर्म, अगुरुलहु के० सातमुं अगुरुलघुनामकर्म, निमिणं के० आठमुं निर्माणनामकर्म, उवघाय के० नवमुं उपघातनामकर्म, नय के० दशमुं नयमोहनीय, कुछा के० अगीआरमुं जुगुप्सामोहनीय, मिछ के० बारमुं मिथ्यात्वमोहनीय, कसाया के० शोल कषाय, एवं अठावीश थइ. तथा वरणा के० ज्ञानावरण पांच अने दर्शनावरण नव, ए चौद प्रकृति. एवं सर्व मली बेंतालीश प्रकृति थइ तथा विग्घं के० अंतराय पांच, एवं सगचत्ता के० ए सुमतालीश ध्रुवबंधिनी प्रकृति जाणवी. ॥ २ ॥

वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श, ए चार प्रकृतिनुं नाम वर्णचतुष्क कहीयें. एक तैजसशरीर, बीजुं कार्मणशरीर, त्रीजुं अगुरुलघुनामकर्म, चोथुं निर्माणनामकर्म, अने पांचमुं उपघातनामकर्म. ए पांच अने पूर्वोक्त वर्णचतुष्क, ए नव नामकर्मनी प्रकृति ध्रुवबंधिनी कहीयें. जे नणी चार गतिना जीवने तेजस कार्मणशरीर होय, तथा वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श, ते औदारिक अने वैक्रियशरीरना बंधें होय, तथा निर्माणनामकर्म पण अंगोपांग आश्रयी होय, वली अगुरुलघु तथा उपघात नामकर्म पण, शरीरबंधें होय, तेथी स्व स्व गति प्रायोग्य ए नामकर्मनी नव प्रकृति आपणा अविरति कषायादिक हेतु छते बंधाय. तेथी ए नव प्रकृतिने ध्रुवबंधिनी प्रकृति कहीयें.

नयमोहनीय अने जुगुप्सामोहनीय, ए बे प्रकृतिनी बंधविरोधिनी प्रकृति नथी, तेथी ध्रुवबंधिनी कहीयें. तथा मिथ्यात्वमोहनीय पण निज हेतु मिथ्यात्वोदय सद्भावें अवश्य बंधाय छे. ते नणी एने पण ध्रुवबंधिनी प्रकृति कहीयें. एवं त्रण थइ. तथा अनंतानुबंधिया कषायोदय हेतु सद्भावें अनंतानुबंधी क्रोध, मान, माया अने लोन, ए चार, अवश्य बंधाय. तेमज अप्रत्याख्यानोदयसद्भावें अप्रत्याख्यानीया चार बंधाय, अने प्रत्याख्यानोदयरूप निज हेतु छते चार प्रत्याख्यानीया बंधाय. संज्वलनकषायोदयरूप निज हेतु छतां संज्वलना चार कषाय बंधाय. एवं शोल कषाय बंधाय. ए सर्व मली उंगणीश प्रकृति मोहनीयनी थइ.

तथा ज्ञानावरणीयनी प्रकृति पांच अने दर्शनावरणीयनी प्रकृति नव, ए चौद आवरण पण सर्व जीवने पोतपोताना बंध विछेद स्थानक लगें अवश्य बंधाय. तेने

स्थानकें बीजी विरोधिनी प्रकृतिनो बंध न थाय. ते जणी ए पण ध्रुवबंधिनी प्रकृति जाणवी. एम अंतरायकर्मनी पांच प्रकृति पण दशमा गुणठाणा लगें सर्व जीवने अवश्य बंधाय. तेथी एने पण ध्रुवबंधिनी प्रकृति कहीयें. एवं ए सुम्तालीश कर्म प्रकृति आपणा मिथ्यात्व, अविरति अने कषायादिक हेतुना सद्भावें सर्व जीवने अवश्य बंधाय. ते जणी एने ध्रुवबंधिनी कहीयें. तेमध्यें ज्ञानावरणीयनी पांच, दर्शनावरणीयनी नव, मोहनीयनी उंगणीश, नामकर्मनी नव अने अंतराय कर्मनी पांच, एम मूल पांच कर्मनी थइने उत्तर प्रकृति सुम्तालीश थाय. ॥

अने वेदनीय तथा गोत्र, ए बे कर्मनी मूल प्रकृतिनी अपेक्षायें ध्रुवबंधिनी जाणवी. परंतु उत्तर प्रकृतिनी अपेक्षायें अध्रुवबंधिनी जाणवी.

॥ हवे अध्रुवबंधिनी प्रकृति कहेछे. ॥

॥ अथा ऽध्रुवबंधिन्यः ॥

तणु वंगा गिइ संघय, ण जाइ गइ खगई पुवि जिणुसा-
सं ॥ उज्जो आयव परघा, तसवीसा गोअ वेयणियं ॥ ३ ॥

अर्थ— तणुवंग के० तनुत्रिक अने उपांगत्रिक, आगिइ के० आकृति एटले संस्थान ढ, संघयण के० संघयण ढ, जाइ के० जाति पांच, गइ के० गति चार, खगई के० विहायोगति बे, पुवि के० आनुपूर्वीचतुष्क, जिणुसासं के० जिननामकर्म अने उश्वासनामकर्म, उज्जोआयव के० उद्योतनाम तथा आतपनाम, परघा के० पराघातनाम, तसवीसा के० त्रस दशक अने स्थावर दशक, ए बे मलीने वीश प्रकृति जाणवी. गोअ के० गोत्रद्विक, वेयणिअ के० वेदनीयद्विक, एवं बाशठ प्रकृति थइ.

तनु एटले शरीरनामकर्म, ते मध्यें तैजस अने कार्मण, ए बे शरीर तो पूर्वे ध्रुवबंधी कह्यां छे, अने शेष औदारिक, वैक्रिय अने आहारक, ए त्रण शरीर तथा एज त्रण शरीरनां अंगोपांग, ते मध्यें मनुष्य तथा तिर्यंचने औदारिक होय अने देव तथा नारकी प्रायोग्य वैक्रिय होय, ते अध्रुवबंधिनी प्रकृति कहीयें, अने आकृति एटले संस्थान संघयण ढ छे, ते ढ मध्यें एक समयें एकज बंधाय. ते जणी एने पण अध्रुवबंधी कहीयें. तथा संघयण ढ पण मनुष्य, तिर्यंच प्रायोग्य बांधतां एक समयें एकज बंधाय अने देवता तथा नारकी प्रायोग्य बांधतां संघयणनो बंध न होय, माटें अध्रुवबंधिनी कहीयें. तथा एकेंद्रिय, बेंद्रिय, तेंद्रिय, चौरिंद्रिय अने पंचेंद्रिय, ए पांच जातिमध्यें एकेंद्रियादिक स्वस्व प्रायोग्य एक जातिज बंधाय, ते माटें अध्रुवबंधिनी कहीयें. तथा चार गतिमध्ये पण एक समयें एकज देवादिकनी गति बंधाय, ते माटे ए पण

अध्रुवबंधिनी प्रकृति कहीयें तथा शुभविहायोगति, अने अशुभ विहायोगति, ए वे प्रकृति पण बंधविरोधिनी छे. तेथी शुभविहायोगति बंधाय, तेवारें अशुभविहायोगति न बंधाय, तेथी ध्रुवबंधिनी कहीयें. तथा देवानुपूर्वी, मनुष्यानुपूर्वी, तिर्यंचानुपूर्वी अने नरकानुपूर्वी, ए चार प्रकृति पण बंधविरोधिनी छे, माटें अध्रुवबंधिनी कहीयें. एवं ए तेत्रीश प्रकृति परावर्त्तमान जणी अध्रुवबंधिनी कहीयें.

जिननामकर्म सम्यक्त्व छतां पण कोइ एकने बंधाय, अने कोइ एकने न बंधाय, ते जणी अध्रुवबंधिनी कहीयें, तथा उच्छ्वासनामकर्म पण पर्याप्त प्रायोग्य बांधतां बंधाय. परंतु अपर्याप्त प्रायोग्य बांधतां न बंधाय, तेथी अध्रुवबंधिनी कहीयें, तथा उद्योतनामकर्म पण तिर्यंच प्रायोग्य बांधतां कोइ एकने बंधाय अने बीजानें न बंधाय, तेथी अध्रुवबंधिनी कहीयें, तथा आतपनामकर्म पण पृथ्वीकाय एकेंद्रिय प्रायोग्य बांधतां कोइ एकने बंधाय अने कोइ एकने न बंधाय, तेथी अध्रुवबंधिनी कहीयें, तथा पराघातनामकर्म पण पर्याप्त प्रायोग्य बांधतां कोइ एकने केवारेंक बंधाय अने कोइ एकने अपर्याप्त प्रायोग्य बांधतां न बंधाय, तेथी अध्रुवबंधिनी कहीयें; तथा त्रसदशक अने स्थावरदशक एटले त्रस, बादर, पर्याप्त अने प्रत्येकादिक, तेमज स्थावर, सूक्ष्म, अपर्याप्त अने साधारणादिक प्रायोग्य बांधतां बंधाय, परंतु तेथी विपरीत बांधतां न बंधाय, तेथी ए वीश प्रकृति पण अध्रुवबंधिनी कहीयें, तथा उच्चैर्गोत्र बांधतां नीचैर्गोत्र न बंधाय, अने नीचैर्गोत्र बांधतां उच्चैर्गोत्र न बंधाय, माटे ए वे प्रकृति, बंधविरोधिनी जणी एने अध्रुवबंधिनी कहीयें, तथा शाता, अशातावेदनीय पण परावर्त्तमान बंधाय पण बेहु साथें न बंधाय, तेथी ए वे प्रकृति पण अध्रुवबंधिनी कहीयें. एवं डंगणत्रीश प्रकृति थइ. तथा तेत्रीश आगलनी मेलवतां बाशठ प्रकृति थइ ॥ ३ ॥

हासाइ जुअल डुग वे, अ आउ तेउत्तरी अधुवबंधो ॥
जंगा अणाइ साई, अणंत संतुत्तरा चउरो ॥ ४ ॥

अर्थ– हासाइजुअल के० हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, ए डुग के० बे युगल, वेअ के० त्रण वेद, आउ के० चार आयु, तेउत्तरी के० ए तहोंत्तेर कर्मप्रकृति, अधुवबंधो के० अध्रुवबंधिनी जाणवी. एना जंगा के० चार जांगा, अणाइसाईअणंत के० अनादि अने सादि, ए वे पदने अनंत अने संतुत्तराचउरो के० सांत, ए वे पद, प्रत्येकें आगल जोमतां चार जांगा होय, एटले अनादि अनंत, अनादि सांत, सादि अनंत अने सादि सांत, ए वे जोमतां चार थाय. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ४ ॥

हास्य अने रति, ए युगल बांधतां शोक अने अरति, ए युगल न बंधाय, अने शोक अने अरति बांधतां, हास्य अने रति न बंधाय. तेथी ए चार प्रकृतिनो बंध सांतरपणें बंधाय. तेथी ए अध्रुवबंधिनी ठठा गुणठाणा लगें जाणवी, अने तेथी आगले निरंतरपणे बंधाय माटें पठी ध्रुवबंधी कहेवाय. एमज अशातावेदनीय पण जाणी लेवी, तथा एमज नीचेगोत्र पण बीजा गुणठाणा लगें अध्रुवबंधी ने पठी ध्रुवबंधी जाणवो.

स्त्रीवेद, पुरुषवेद अने नपुंसकवेद, ए त्रण प्रकृतिमध्यें पण एक समयें एकज बंधाय. तेमां नपुंसकवेद मिथ्यात्व लगें अने स्त्रीवेद सास्वादन लगें बंधाय, तेथी आगल निरंतर पुरुषवेद बंधाय; तथा एक देवायु, बीजुं नरकायु, त्रीजुं तिर्यंचायु, अने चोथुं मनुष्यायु, ए चार आयुमांहेलो एक जवमां एकजवार एक गतिनुं आयु बंधाय; माटें अध्रुवबंधिनी जाणवी. ए रीतें ए तहोंत्तेर प्रकृति अध्रुवबंधिनी कहीयें. केम के कयारेक बंधाय, केवारेंक न बंधाय, केवारेंक तेने स्थानकें विरोधिनी बीजी प्रकृति बंधाय, तेथी एनो बंध, निश्चल न होय तेथी एने अध्रुवबंधिनी कहीयें.

अहींयां ध्रुवाध्रुवने विषे चार जांगा अवतारियें, अनादि ने सादि, ए बे पद आगल प्रत्येकें अनंत ने सांत, ए बे पद जोमियें, तेवारें एक अनादि अनंत, बीजो अनादि सांत, त्रीजो सादि अनंत अने चोथो सादि सांत, ए चार जंग थाय. जे कर्मप्रकृतिनी प्रवाहरूपें बंधनी आदि न पामीयें. एटले (१) जे ए आठ कर्मनी प्रकृति पूर्वे न हती अने अमुक दिवसथी नवी थइ, एम कोइ वारें पण न कहेवाय, ते अनादि. (२) अने जे प्रकृतिनुं अनुबंधकपणुं थया पठी वली पहेलां बांधी, ते सादि. (३) जे प्रकृतिनो बंधविछेद न होय, त्यां लगें अनंत. (४) तथा जेवारें बंधनो अंत करे, तेवारें सांत. ए जेम बंधमां जांगा कह्या, तेम उदय अने उदीरणायें पण सादि, अनादि, सांत अने अनंत, ए चार जांगा जाणवा. ॥ ४ ॥

पढम विआ धुव उदइसु, धुवबंधिसु तइअ वज्ज जंगतिगं ॥
मिछम्मि तिन्नि जंगा, डुहावि अधुवा तुरिअ जंगा ॥ ५ ॥

अर्थ—पढम के० पहेलो अने विआ के० बीजो, ए बे जांगा, धुवउदइसु के० ध्रुवोदयी प्रकृतिने विषे होय, अने धुवबंधिसुतइअवज्जजंगतिगं के० ध्रुवबंधी प्रकृतिने विषे त्रीजो जांगो वर्जीने शेष त्रण जांगा होय तथा मिछम्मितिन्निजंगा के० मिथ्यात्वमोहनीयने विषे त्रण जांगा आवे. वली डुहाविअधुवा के० बे प्रकारनी

अध्रुवबंधी प्रकृति एटले एक अध्रुवबंधिनी, बीजी अध्रुवोदयी, ए बेने विषे तुरिअ-भंगा के० एक सादि सांत नामें चोथो भांगो होय. ॥ ५ ॥

तेमांहे पहेलो अनादि अनंत तथा बीजो अनादि सांत, ए बे भांगा एक मिथ्यात्वमोहनीय विना शेष ढवीश ध्रुवोदयी प्रकृति आश्री लाभे. जे भणी अभव्यने निर्माणादिक ढवीस प्रकृतिना उदयनी आदि न पामीयें; तेम आगला गुणठाणाने अभावें उदय विछेद पण न पामीयें, तेथी अनंत एटले अनादिअनंत भांगो जाणवो; तथा भव्यनी अपेक्षायें ए ढवीशनी आदि नथी पण बारमे, तेरमे अने चौदमे गुणठाणे उदयनो अंत थशे, तेथी सांत माटे अनादि सांत, ए बीजो भांगो पामीयें.

तथा ध्रुवबंधिनी वर्णचतुष्कादिक सुडतालीश प्रकृतिना बंधनी अपेक्षायें त्रण भांगा होय, ते आवी रीतें जे अभव्य जीव अनादिकालनो ए ध्रुवबंधिनी प्रकृति सर्वदा बांधे ढे, तेथी अनादि तथा आगलां गुणठाणाने अभावें बंधव्यवछेद पण पामशे नहीं, तेथी अनंत. ए अनादिअनंत नामा प्रथम भांगो अभव्य आश्रयी कह्यो; तथा भव्य जीव जे अनादि मिथ्यात्वी ढे, तेने अनादिसांत भांगो जाणवो; अने जे भव्य जीव अगीआरमे गुणठाणे ए प्रकृतिनो अबंधक थइने वली तिहां थकी पडतो बंध आरंभे, तिहां सादि, ते वली अवश्य अबंधक थशे, तेथी सांत, ए चोथो सादिसांत नामा भांगो कह्यो. ए रीतें त्रण भंग कह्या.

हवे मिथ्यात्वमोहनीयनो बंध तथा उदय त्रण भांगे लाभे, तिहां अभव्यने मिथ्यात्वनो बंध तथा उदय अनादिअनंत भांगो तथा अनादि मिथ्यात्वी भव्य जीवने अनादिसांत भांगो जाणवो. केम के ते सम्यक्त्व पामशे तेवारें मिथ्यात्वनो अंत थशे. तथा जे सम्यक्त्व वमीने मिथ्यात्वें जाय ते सादि मिथ्यात्वी तेनी अपेक्षायें ए चोथो सादिसांत भंग जाणवो. अने त्रीजो आदिअध्रुव भांगो शून्य जाणवो. जे भणी सादि तो भव्यनेंज होय अने ते तो अवश्यमेव मुक्तियें जाय. तेवारें तिहां बंध तथा उदयनो अंत करे, तेथी सादि अध्रुव भांगो खोटो जाणवो.

अहींआं ध्रुवबंधिनी तथा ध्रुवोदयी प्रकृतिमध्यें मिथ्यात्वमोहनीय कह्युं ढे, पण अहींआं ते बेहुथी जूडुं एटला वास्ते कह्युं ढे के, जो पण ध्रुवबंधिनी अपेक्षायें त्रण भांगा कह्या, ते बंधें आवे पण उदयें त्रण भांगा न आवे, अने मिथ्यात्वमोहनीयना तो उदयना पण त्रण भांगा ढे ते विशेष जाणवाने अर्थे भिन्न कह्युं.

तथा जे प्रकृति बंधें अने उदयें पण अध्रुव ते अध्रुवपणा भणीज एक चोथे सादिसांत भांगे कहेवाय परंतु एने विषे शेष त्रण भांगा न होय. ॥ ५ ॥

॥ अथ ध्रुवोदयिन्यः निरूप्यंते ॥ हवे सत्तावीश ध्रुवोदयी प्रकृति कहेछे. ॥

निमिण थिर अथिर अगुरुअ, सुह असुहं तेअ कम्म
चउवन्ना ॥ नाणंतराय दंसण, मिछं धुव उदय सगवीसा ॥ ६ ॥

अर्थ–निमिण के० निर्माणनामकर्म, थिर के० स्थिरनामकर्म, अथिर के० अस्थिरनामकर्म, अगुरुअ के० अगुरुलघुनामकर्म, सुहअसुहं के० शुजनामकर्म अने अशुजनामकर्म, तेअ के० तैजसनामकर्म, कम्म के० कार्मणनामकर्म, चउवन्ना के० वर्णादिक चार, नाणंतराय के० ज्ञानावरणीय पांच, तथा अंतराय पांच, दंसण के० दर्शनावरणीय चार, मिछं के० मिथ्यात्वमोहनीय, धुवउदयसगवीसा के० ए सत्तावीश कर्मप्रकृतिने ध्रुवोदयी कहीयें ॥ ६ ॥

एक निर्माण, बीजुं स्थिर, त्रीजुं अस्थिर, चोथुं अगुरुलघु, पांचमुं शुज, उठुं अशुज, सातमुं तैजस, आठमुं कार्मण तथा चार वर्ण, एवं बार नामकर्मनी ध्रुवोदयी प्रकृति. एनो उदय, चारे गतिना जीवने सर्वदा होय. एना उदयनो व्यवछेद काल, तेरमा गुणठाणाना प्रांते छे. परंतु तिहां लगें तो सर्व जीवने विषे ए बार प्रकृतिनो उदय पामियें, ते जणी ध्रुवोदयी कहीयें. ए मांहे थिर, अथिर, तथा शुज अने अशुज, ए चार प्रकृति विरोधिनी कही छे. पण ते बंधनी अपेक्षायें विरोधिनी लेवी, परंतु एनो उदय विरोधी नथी, जे जणी लोही, लाल, मूत्रादिक पुजलनो अस्थिर बंध अस्थिर कर्मोदयथी होय, तथा हाड, दांतादिकनो स्थिर बंध स्थिरकर्मना उदयथी स्थिर होय. एम चारे प्रकृति उदय अविरोधिनी छे, तेमज शुजनामोदयें मस्तकादिक शुज अंग होय, अने अशुज नामोदयें पादादिक अंग अशुज होय, ए रीतें उदय अविरोधी छे, ते माटें ध्रुवोदयी कही. एवं बार प्रकृति थइ.

पांच ज्ञानावरणनो उदय पण बारमा गुणठाणा सुधी निरंतर सर्व जीवने होय, तेमज दानादिक पांच अंतरायनी प्रकृति तथा चक्षुरादिक चार, दर्शनावरणीयकर्मनी प्रकृति, एनो उदय पण बारमा गुणठाणा लगें होय, तेथी ए चौद प्रकृति पण ध्रुवोदयी कही, तथा मिथ्यात्वमोहनीयनो उदयविछेद प्रथम गुणठाणे छे, ते जणी प्रथम गुणठाणे वर्त्तना जीवने मिथ्यात्वमोहनीयनो उदय ध्रुव कहीयें, अने जो पण सास्वादनादिक गुणठाणे मिथ्यात्व मोहनीयनो उदय न लाजे, तो पण ते अध्रुव न जाणवो. जे जणी ध्रुवोदयीनुं एज लक्षण छे जे आपणा उदय व्यवछेद स्थानक लगें निरंतर जेनो उदय आवे, ते ध्रुवोदयी कहेवाय. एम सत्तावीश प्रकृति कही॥६॥

॥ हवे एनी विपरीत अध्रुवोदयी प्रकृति कहेछे. ॥

थिर सुन्न अर विणु अध्रुव, बंधी मिछ विणु मोह ध्रुवबंधी ॥
निद्दोव घाय मीसं, सम्मं पण नवइ अधुवुदया ॥ ७ ॥

अर्थ–थिर के० स्थिरनामकर्म, सुन्न के० शुन्ननामकर्म, इअर के० एथी इतर ते अस्थिरनामकर्म अने अशुन्ननामकर्म, विणु के० ए चार प्रकृतिविना शेष शरीर त्रण, उपांग त्रण, संस्थानठक, संघयणठक, जाति पांच, गति चार. एवं सत्तावीश तथा खगतिद्विक, आनुपूर्वीचतुष्क. एवं तेत्रीश प्रकृति तथा जिननाम, उच्छ्वास, उद्योत, आतप, पराघात, त्रसचतुष्क, शुन्नगचतुष्क, एवं बेंतालीश. स्थावरचतुष्क, दौर्जाग्यचतुष्क, गोत्रद्विक, वेदनीयद्विक, हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, त्रण वेद अने आयुश्चतुष्क. ए उंगणोतेर प्रकृति बंधविरोधिनी जणी अधुवबंधि के० अध्रुवबंधिनी कहीयें. एने जेम अध्रुवबंधीनी कही, तेम उदयविरोधिनी जणी कोइक अध्रुवोदयी पण जाणवी, केम के जिननामथी पराघातपर्यंतिनी पांच प्रकृति ठे तेनो उदय कोइएक जीवने होय ते जणी अध्रुवोदयी कहीयें. जो पण ए अविरोधिनी ठे तो पण ए वात विचारीने अविरोधिनी न कहेवी.

तथा शोल कषाय, सत्तरमुं जय, अढारमी जुगुप्सा, ए अढार मोहनीयनीप्रकृति ठे, ते ध्रुवबंधिनी प्रकृतिमध्यें गणवी, केमके ए मध्यें क्रोधादिकने उदयें मानादिकनो उदय न होय, तेथी ए उदय विरोधी ठे पण बंधविरोधी नथी, तेणे करी बंधमां तो ध्रुवबंधिनी कही पण उदयमां अध्रुवोदयी कहीयें. तथा जय अने जुगुप्सानो उदय सांतर ठे, केमके कोइने कोइ वारें होय, कोइने कोइ वारें न होय ते जणी ए पण अध्रुवोदयी कही. तथा मिछविणुमोहध्रुवबंधी के० मिथ्यात्व ध्रुवबंधी ठतुं पण ध्रुवोदयीमध्यें गण्युं, तेथी ते वर्ज्युं. शेष अढार प्रकृति, अध्रुवोदयी जाणवी. एम सत्याशी प्रकृति अध्रुवोदयी जाणवी.

निद्दोवघायमीसं के० तथा दर्शनावरणीय कर्ममध्यें पांच निद्रानो उदय, केवारेंक होय अने केवारेंक न होय. तथा ए पांच निद्रा पण परस्परें उदयविरोधिनी ठे. ते जणी एने पण अध्रुवोदयी कहीयें. तथा उपघातनामनो पण कोइएक जीवने कोइएक वारें उदय होय तेथी अध्रुवोदयी कहीयें, तथा मिश्रमोहनीयनुं उदय पण विरोधी ठे. जे जणी मिथ्यात्व तथा सम्यक्त्वमोहनीयने उदयें एनो उदय न होय, तेम वली सम्मं के० सम्यक्त्वमोहनीयनो उदय पण वेदक सम्यक्दृष्टिने होय, ते जणी अध्रुवबंधिनी कहीयें. एन ए जघन्य तो अंतर मुहूर्त्त अने उत्कृष्टथी तो ठाशठ सागरोपम उपर त्रण पूर्वकोटी अधिक लगें होय पण तेथी

वधारे न होय, ते नणी अध्रुवोदयी जाणवी. तथा जो पण सम्यक्त्वनी पेरें सादि सांत नांगे मिथ्यात्व पण ठे, तो पण ते अध्रुवोदयी न जाणवुं. जे नणी मिथ्यात्वोदय नूमि प्रथम गुणठाणुं ठे तिहां तो अवश्य मिथ्यात्वनोज उदय होय. ते नणी ए ध्रुवोदयी होय. जो तेनी पोतानी नूमिमध्यें पण केवारेंक एनो उदय न होय, तो अध्रुवोदयी कहेवाय. पणनवइअधुवुदया के० ए पंचाणु प्रकृति, अध्रुवोदयी कही ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७ ॥

॥ अथ ध्रुवसत्ताप्रकृतिराह ॥ हवे ध्रुवसत्ता प्रकृति कहे ठे. ॥

तस वन्न वीस सगते, अ कम्म धुव बंधि सेस वेय तिगं ॥
आगिइ तिग वेअणिअं, ङ जुअल सग उरल सास चऊ ॥ ८ ॥

अर्थ—तस के० त्रसदशक तथा थावरदशक, एवं वीश प्रकृति तथा वन्नवीस के० वर्णादिक वीश प्रकृतिनी सत्ता सर्व शरीरधारीने होय, ते नणी वर्णादिक वीश प्रकृति पण ध्रुवसत्ता कही, तथा सगतेअकम्म के० तेजस सप्तकमध्यें तेजसशरीरनाम, कार्मणशरीरनाम, तैजससंघातन, कार्मणसंघातन, तैजसतैजसबंधन, कार्मणकार्मणबंधन, तैजसकार्मणबंधन, ए सात प्रकृतिनी सत्ता, सर्व जीवने होय, केम के तैजस अने कार्मणशरीर पण सर्व जीवने होय, ते माटें तेनी ध्रुवसत्ता जाणवी, अने धुवबंधिसेस के० ए वर्णचतुष्क, तेजस तथा कार्मण, ए ठ प्रकृतिनें मूकी शेष ध्रुवबंधिनी एकतालीश प्रकृति रही तेनां नाम कहे ठे. शोळ कषाय, १७ नय, १८ जुगुप्सा, १९ मिथ्यात्व, पांच ज्ञानावरणीय, नव दर्शनावरणीय, पांच अंतराय, एवं आडत्रीश. ३९ निर्माण, ४० उपघात, ४१ अगुरुलघु, ए एकतालीश प्रकृति पण ध्रुवबंधीनी नणी ध्रुवसत्तापणे होय, एनो बंध, सर्वदा होय तो सत्ता केम न होय ? एवं अडाशी प्रकृति ध्रुवसत्तायें कही.

वेयतिगं के० वेद त्रणनो बंध तथा उदय जो पण अध्रुव कह्यो ठे, तो पण एनी सत्ता ध्रुव कही ठे, जे नणी एकेक वेदमध्यें पण त्रण वेदना संक्रांतदल पामीयें, ते नणी ध्रुवसत्ता कहीयें. एवं एकाणुं प्रकृति थइ. आगिइतिग के० आकृतित्रिक, एटले संस्थाननी त्रिक लेवुं. तिहां "तणुवंगागि" ए गाथानी मेळे प्रथम ठ संस्थान, ठ संघयण अने जाति पांच, ए सत्तर प्रकृतिनी सत्ता पण पूर्वली पेरें ध्रुव जाणवी. एटले एकसो ने आठ थइ. अने वेयणिअं के० वेदनीयद्विकनी सत्ता पण परस्पर संक्रांतदलीकनी अपेक्षायें ध्रुवसत्तायें जाणवी. एवं एकसो दश प्रकृति थइ तथा ङजुअल के० बे युगल एटले हास्य अने रति तथा शोक अने अरति. ए चार प्रकृतिनी सत्ता पण क्षपकश्रेणीयें नवमा गुणस्थानकलगें सर्व

जीवने होय, तथा सगउरल के० औदारिकसप्तक एटले औदारिकशरीर, औदारिक अंगोपांग. औदारिकसंघातन, औदारिकऔदारिकबंधन, औदारिकतैजसबंधन, औदारिकतैजसकार्मणबंधन अने औदारिककार्मणबंधन, ए सात प्रकृतिनी सत्ता पण सर्वदा पामियें, जे नणी मनुष्य, तिर्यंचने ए उदयें होय ठे तथा देवता अने नारकीने बंधें होय, ते माटे चारे गतिमांहे एनी सत्ता, ध्रुव होय. तथा सासचउ के० एक उश्वास, बीजुं उद्योत, त्रीजुं आतप, चोथुं पराघात, ए उश्वासचतुष्कनी सत्ता, सर्वदा होय, ते नणी एने पण ध्रुवसत्ता कहीयें. एवं एकसो ने पच्चीश प्रकृति थइ ॥ इति समुच्चयार्थः ॥८॥

खगइ तिरि डुग नीअं, धुवसत्ता (॥ अथाधुवसत्ता निरूप्यंते ॥) सम्म मीस मणुअ डुगं ॥ विउव्विकार जिणाउ, हारस गुच्चा अधुवसत्ता ॥ ए ॥

अर्थ—खगइ के० शुनविहायोगति अने अशुनविहायोगति. ए बेहु प्रकृतिनी सत्ता, जीवने सर्वदा होय, तेथी ध्रुवसत्ता जाणवी. तिरिडुग के० तिर्यंचनी गति अने तिर्यंचानुपूर्वी, ए बेहु नाम कर्मनी प्रकृतिनी सत्ता पण सर्व जीवने सर्वदा होय, जे नणी जीवने घणी स्थिति तिर्यंचगतिमध्यें होय ठे तथा बीजी गतिमध्यें पण एनो बंध होय, ते नणी एनी ध्रुवसत्ता जाणवी. निअं के० निचैर्गोत्रनी ध्रुवसत्ता, तिर्यंचगतिमध्यें नियमा नीचैर्गोत्रनो उदय होय, तेथी ए एकसो ने त्रीश प्रकृतिनी सत्ता, मिथ्यात्वगुणस्थानकें वर्त्तता सर्व जीवने होय, जो पण अनंतानुबंधियानी सत्ताजूमि, सातमा गुणगणा लगें ठे, अने तेमध्यें पण विसंयोजना कीधे सत्ता टले तो पण मिथ्यात्वें ध्रुवसत्ता जाणवी. ध्रुवसत्ता के० सत्ता एटले ध्रुवसत्ता प्रकृति एकसो ने त्रीश कही, शेष अठावीश प्रकृति रही, ते एथी विपरीत अध्रुवसत्तायें ठे, ते कहे ठे. जे प्रकृति उवेल्ये थके तथा अबंधें मिथ्यात्व गुणठाणें पण कोइ एक जीवने केवारें एक सत्तायें न लाने अने कोइ एकने लाने, एम नजनायें सत्ता होय, तेने अध्रुवसत्ता कहीयें. ते कहे ठे.

सम्म के० एक सम्यक्त्वमोहनीय, बीजी मीस के० मिश्रमोहनीय, ए बे प्रकृतिनी सत्ता, अनादि मिथ्यात्वी जीवने होय, तथा मिथ्यात्वगुणठाणे सम्यक्त्व वमी आव्या होय तेने मिथ्यात्वप्रत्ययें ए बे पुंज उवेली ठवीश प्रकृति सत्कर्मा होय, तेने न होय, बीजा जीवने होय, तेथी अध्रुवसत्ता प्रकृति कहीयें.

तथा मणुअडुगं के० मनुष्यगति अने मनुष्यानुपूर्वी, ए बे प्रकृति ते तेउकाय अने वाउकायमध्यें जे घणो काल रहे, तो ते उवेले तेने सत्तायें न होय, बीजाने होय. एम ए प्रकृति पण अध्रुवसत्तावाली कहीयें.

तथा विउविक्कार के० एक वैक्रियशरीर, वीजुं वैक्रियअंगोपांग, त्रीजुं वैक्रियसंघातन, चोथुं वैक्रियवंधन, पांचमुं वैक्रियतैजसवंधन, ठहुं वैक्रियकार्मणवंधन, सातमुं वैक्रियतैजसकार्मणवंधन, आठमी देवगति, नवमी देवानुपूर्वी, दशमी नरकगति, अगीआरमी नरकानुपूर्वी, ए अगीआर प्रकृतिनी सत्ता, अनादि निगोदिया जीवने न होय, वंधने अजावें न होय, तथा उवेले पण टले, तेथी ए अगीआर प्रकृतिनी अध्रुवसत्ता जाणवी.

जिणाउ के० जिननामकर्मनी सत्ता, जे सम्यक्त्वप्रत्ययें जिननामकर्म वांधी वली मिथ्यात्व पामे, तेने अंतरमुहूर्त्त लगें होय, वीजाने न होय, तेथी अध्रुवसत्ता कही. एमज मनुष्यायु, देवायु, तिर्यंचायु अने नरकायु, ए चारमध्यें कोइ जीवने एकनी सत्ता, कोइ जीवने वेनी सत्ता, एम ए पण अध्रुवसत्ता कही.

आहारसगुच्चाअध्रुवसत्ता के० एक आहारकशरीर, वीजुं आहारकअंगोपांग, त्रीजुं आहारकसंघातन, चोथुं आहारकवंधन, पांचमुं आहारकतैजसवंधन, ठहुं आहारककार्मणवंधन, सातमुं आहारककार्मणतैजसवंधन, ए आहारकसतक, एनी सत्ता जे अप्रमत्तगुणस्थानकें विशुद्ध चारित्रप्रत्ययें आहारकशरीर वांधी पठी संक्लेश विशेषें मिथ्यात्वें जाय, तेने सत्तायें होय, परंतु वीजाने न होय माटें अध्रुवसत्ता कहीयें. उच्चैर्गोत्रनी सत्ता पण अध्रुव, जे जणी तेउ अने वाउमध्यें रहेता जीव, उच्चैर्गोत्र उवेले, तेने उच्चैर्गोत्रनी सत्ता टले वीजाने होय. एम जे प्रकृति मिथ्यात्व गुणठाणे वर्त्तता पण कोइ जीवने होय, कोइ जीवने न होय, ते अध्रुवसत्तानी प्रकृति कहीयें. ए अठावीश प्रकृति कही, एटले सम्यक्त्व, मिश्र, मनुष्यद्विक, वैक्रिय एकादशक, जिननाम, चार आयु, आहारकसतक अने उच्चैर्गोत्र, एवं अठावीश थइ ॥ ए ॥

॥ हवे गुणठाणानी अपेक्षायें प्रकृतिनी सत्तानुं ध्रुवाध्रुवपणुं विचारे ठे. ॥

पढम तिगुणेसु मिच्छं, निअमा अजयाइ अठ गे नऊं ॥
सासाणे खलु सम्मं, सत्तं मिछाइ दसगेवा ॥ १० ॥

अर्थ—पढमतिगुणेसु के० मिथ्यात्व, सास्वादन अने मिश्र, ए प्रथमनां त्रण गुणठाणाने विषे मिछंनिअमा के० मिथ्यात्वमोहनीयनी सत्ता निश्चयपणे एटले ध्रुवपणे होय. जे जणी मिथ्यात्वमोहनीयना उदय विना प्रथम गुणठाणुं नज होय, तो ज्यां उदय होय, त्यां सत्ता तो ध्रुव होय, अने मिश्रगुणठाणें पण मोहनीयना चोवीश, सत्तावीश अने अठावीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय, त्यां पण मिथ्यात्वनी सत्ता सघले स्थानकें होय तेथे ध्रुवसत्ता होय.

शेष अजयाइअठगेजऊं के० अजय एटले अविरति सम्यक्दृष्टि गुणठाणाथी मांमीने अगीआरमा उपशांतमोहगुणठाणासुधीना आठ गुणठाणें जजनायें होय. जे नणी क्षायोपशमिक सम्यक्दृष्टिने मिथ्यात्वमोहनीय उवेले थके मोहनीयनी त्रेवीश तथा बावीश प्रकृतिनी सत्तायें वर्त्तताने मिथ्यात्वनी सत्ता न होय, तथा क्षायिकने पण न होय, अने जेणे मिथ्यात्व उपशमाव्युं होय तेने सत्ता होय, तेथी ए आठ गुणठाणे मिथ्यात्वमोहनीयनी अध्रुवसत्ता होय.

तथा सासाणेखलुसम्मं के० सास्वादन गुणठाणें वर्ततो नियमा मोहनीयनुं एकज अठावीश प्रकृतिनुं सत्तास्थानक होय, परंतु मोहनीयना बे, त्रण सत्तास्थानक न होय. जे नणी उपशमसम्यक्त्वें करी त्रिपुंज करी त्यांथी पडतो सास्वादनगुणठाणे आवे, त्यां सर्व मोहनीय प्रकृतिनी सत्ता होय, तेथी सम्यक्त्वमोहनीयनी सास्वादने ध्रुव सत्तं के० सत्ता जाणवी.

अने मिछाइदसगेवा के० शेष मिथ्यात्व, मिश्र, अविरति, देशविरति, प्रमत्त, अप्रमत्त, निवृत्ति, अनिवृत्ती, सूक्ष्मसंपराय अने उपशांतमोह, ए दश गुणठाणे सम्यक्त्वमोहनीयनी सत्तानी जजना जाणवी, जे नणी सम्यक्त्व पामी पठी मिथ्यात्वें आव्युं होय ते ज्यांसुधी सम्यक्त्वपुंज उवेले नहीं, त्यां लगें सम्यक्त्वमोहनीयनी सत्ता होय, अने सम्यक्त्वपुंज उवेल्या पठी तथा अनादि मिथ्यादृष्टि जीवने सम्यक्त्वमोहनीयनी सत्ता न होय, तेमज त्रीजे मिश्रगुणठाणे पण जो सम्यक्त्वपुंज उवेली आव्यो होय तेने सम्यक्त्वमोहनीयनी सत्ता न होय, बीजाने होय, तथा अविरत्यादिक आठ गुणठाणे क्षायिक सम्यक्दृष्टिने सम्यक्त्वमोहनीय खपावी तेथी तेने सम्यक्त्वमोहनीयनी सत्ता न होय, तथा क्षायोपशमिक अने औपशमिक सम्यक्दृष्टिने ध्रुवसत्ता होय. एम आठ गुणठाणे सम्यक्त्वमोहनीयनी अध्रुवसत्ता कही ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ १० ॥

सासण मीसेसु धुवं, मीसं मिछाइ नवसु जयणाए ॥
आइ डुग अण नियमा, जइआ मीसाइ नव गम्मि ॥ ११ ॥

अर्थ—सासणमीसेसु के० सास्वादन अने मिश्र, ए बे गुणठाणे मीसं के० मिश्रमोहनीयनी सत्ता, धुवं के० ध्रुव जाणवी. केम के सास्वादने सर्व अठावीश मोहप्रकृतिनी सत्ता ध्रुव होय, अने मिश्रमोहनीयना उदयविना मिश्रगुणठाणुं होयज नहीं, तेथी त्यां पण मिश्रनी सत्ता ध्रुव होय. एम ए बे गुणठाणे मिश्रमोहनीयनी ध्रुवसत्ता जाणवी.

अने मिश्र तथा सास्वादन, ए वे गुणठाणाविना शेष मिछाइनवसुजयणाए के० एक मिथ्यात्व, बीजुं अविरति, त्रीजुं देशविरति, चोथुं प्रमत्त, पांचमुं अप्रमत्त, ठहुं निवृत्ति, सातमुं अनिवृत्ति, आठमुं सूक्ष्मसंपराय, नवमुं उपशांतमोह, ए नव गुणठाणे मिश्रमोहनीयनी सत्तानी नजना जाणवी, एटले कोइएकने होय अने कोइएकने न होय, जे जणी मिश्रपुंज उवेल्या पठी मिथ्यात्वें मिश्रमोहनीयनी सत्ता न होय अने जेणे मिश्रपुंज उवेल्यो नथी तेने मिश्रमोहनीयनी सत्ता होय, अथवा अनादि मिथ्यात्वीने तो नज होय.

तथा अविरत्यादिक आठ गुणठाणे क्षायिक सम्यक्दृष्टिने मिश्रमोहनीयनी सत्ता न होय, जे जणी सात प्रकृति खपावीने क्षायिक सम्यक्त्वी थाय, तेथी मिश्रमोहनीयनी सत्ता टले क्षायिक सम्यक्त्व होय तेमाटें. तथा बीजा क्षायोपशमिक तथा औपशमिक सम्यक्दृष्टिने मिश्रमोहनीयनी सत्ता होय, तेथी नजना कही, एटले कोइएकने केवारेंक होय अने कोइएकने केवारेक न होय. एम नव गुणठाणे मिश्रमोहनीयनी अध्रुवसत्ता होय.

आइडुगअणनियमा के० आदिद्विक एटले पहेले तथा बीजे, ए वे गुणठाणे अनंतानुबंधिया क्रोधादिक चारे कषायनी सत्ता निश्चय होय, जे जणी मिथ्यात्व तथा सास्वादन, ए वे गुणठाणे नियमा अनंतानुबंधीया बंधाय तेथी ध्रुवसत्ता जाणवी.

शेष नइआमीसाइनवगम्मि के० मिश्रगुणठाणाथी मांमीने उपशांतमोह लगेंनां नव गुणठाणने विषे अनंतानुबंधिया कषायनी सत्ता संबंधी नजना जाणवी, जे जणी जेणे अनंतानुबंधिया विसंयोज्या तथा उवेल्या एटले खपाव्या तेने एनी सत्ता न होय, अने बीजाने होय, माटें नजना जाणवी. ए स्वमतें कह्युं तथा कर्मप्रकृति अने पंचसंग्रहादिकने मतें तो अनंतानुबंधियानी सत्ता टल्याविना श्रेणी आरंजे नहीं तेथी ते कहेठे. जे अनंतानुबंधियानी विसंयोजना करीने, उपशमश्रेणी आरंजे तेथी तेने सातमा गुणठाणाथी उपरले गुणठाणे अनंतानुबंधियानी सत्ता न होय, तथा मिश्रादिक पांच गुणठाणे तो कोइएकने अनंतानुबंधियानी सत्ता होय, अने कोइएकने न होय, एम नजना जाणवी, माटें अध्रुवसत्ता जाणवी, अने मिथ्यात्व तथा सास्वादन, ए वे गुणठाणे अनंतानुबंधियानी ध्रुव सत्ता होय. एम बेहु मतें अनंतानुबंधिया कषायनी गुणस्थानकनी अपेक्षायें ध्रुवाध्रुव सत्ता कही ॥ इति समुच्चयार्थः ॥११॥

॥ हवे आहारकसप्तकनी सत्ता कहे ठे. ॥

आहार सत्तगं वा, सव्व गुणे वि ति गुणे विणा तिठं ॥
नो नय संतेमिछो, अंत मुहुत्तं नवे तिठे ॥ १२ ॥

अर्थ–आहारसत्तगंवासव्वगुणे के० एक आहारक शरीर, वीजुं आहारकउपांग, त्रीजुं आहारकसंघातन, चोथुं आहारकआहारकबंधन, पांचमुं आहारकतैजसबंधन, ठहुं आहारककार्मणबंधन अने सातमुं आहारकतैजसकार्मणबंधन, ए सात प्रकृति जे जीवें तथाविध विशुद्धचारित्र प्रत्ययें अप्रमत्तगुणठाणे बांधीने तथाविध संक्लेश अध्यवसायें मिथ्यात्व गुणठाणा लगें आवे, तथा कोइएक विशुद्धाध्यवसायें केवलज्ञान पण पामे तेथी सर्व गुणठाणे एनी सत्ता होय अने कोइएक जीव, ए सात प्रकृति बांध्या विनाज सर्व गुणस्थानक स्पर्शे, तेने ए सात प्रकृतिनी सत्ता सर्व गुणठाणे न होय. ए रीतें नजना जाणवी.

तथा जिननामकर्मनी पण ए रीतेंज नजना जाणवी. जे नणी चोथा गुणठाणाथी लइने अपूर्वकरणना ठठा पाया लगें जिननामनी बंधनूमि ठे त्यां विशुद्धाध्यवसायें जिननाम बांधी पठी संक्लेशें मिथ्यात्वें जाय तेथी मिथ्यात्वें पण एनी सत्ता होय पण वितिगुणेविणातित्थं के० बीजे अने त्रीजे गुणठाणे तीर्थंकरनामकर्मनी सत्तावालो न आवे तेथी ए वे गुणठाणाविना शेष बार गुणठाणे जिननामनी सत्ता पामीयें. उपरलें गुणठाणे पण चढतां जिननामनी सत्ता होय अने जे जीव जिननाम बांध्याविना सर्व गुणठाणां स्पर्शे तेनी अपेक्षायें सर्व गुणठाणे जिननामनी सत्ता न होय एटले बीजे, त्रीजे गुणठाणे जिननामनी सत्ता नज होय अने बीजा गुणठाणाउने विषे नजना जाणवी.

नोनयसंतेमिठो के० तथा आहारकशरीरादिक सात प्रकृतिनी सत्ता ठतां अने जिननामनी सत्ता ठतां, ए उनयनी सत्ता साथें ठतां तेने मिथ्यात्व गुणठाणुं न होय, जे नणी नामकर्मनुं एकसो त्रणनुं तथा ब्याणुं प्रकृतिनुं सत्तास्थानक मिथ्यात्वगुणठाणे न पामियें, माटें आहारकसप्तक तथा जिननाम, ए वेहुमांहेथी एकनी सत्ता ठतां मिथ्यात्व होय, तेमध्यें अंतमुहुत्तंनवेतित्थे के० अंतर मुहूर्त्त लगें जिननामनी सत्ता मिथ्यात्वें लहीयें पण अधिक न पामीयें, जे नणी कोइएक सम्यक्दृष्टि जीवें पूर्वें नरकायु बांध्युं ठे अने ते जीव आयु बांध्या पठी क्षायोपशमिक सम्यक्त्व पामीने तथाविध अध्यवसायें जिननाम बांधे, ते मरण समयें सम्यक्त्व वमतो नरकें जाय, त्यां वली अंतर्मुहूर्त्त पठी वली सम्यक्त्व पामे तो जिननामकर्मनी सत्ता होय; अने जो नरके गया पठी पतितपरिणामे रहे तो अंतर्मुहूर्त्त पठी जिननामकर्म उवेले तेथी जिननामकर्मनी सत्ता टली जाय. एटले एक ध्रुवसत्ता अने बीजुं अध्रुवसत्तारूप, एम पांचमुं अने ठहुं ए वे द्वार साथें कह्यां ॥ १२ ॥

हवे घातिनी प्रकृतिरूप सातमुं द्वार तथा अघातिनी प्रकृतिरूप आठमुं द्वार, ए बे द्वार साथें कहेछे. हवे सर्वघातिनी प्रकृति तथा अघातिनी प्रकृति कहेछे.

॥ अथ सर्व घातिन्यः प्रकृतयः ॥

केवल जुअला वरणा, पणनिद्दा बारसाइम कसाया ॥
मिछंति सब्व घाई, चउ नाण ति दंसणा वरणा ॥ १३ ॥

अर्थ–तिहां जे कर्मप्रकृति, आत्माना गुणने आवरे, ते घातिनीप्रकृति जाणवी तेमां सर्वघातिनी प्रकृतिना रसस्पर्द्धक तो ताम्रपत्रनी पेरें निश्छिद्र, तथा स्फटि कनी पेरें निर्मल, द्राक्षनी पेरें सूक्ष्म सारप्रदेशें बहुलरस होय, तेथी ते सर्वघा तिनी प्रकृति प्रदेशें अल्प होय तो पण वीर्यें अधिक जाणवी. हवे तेनां नाम कहे छे. केवलजुअलावरणा के० केवलज्ञानावरणीय अने केवलदर्शनावरणीय, ए प्रकृति, पोतानो आधार जे ज्ञान, दर्शन गुण, तेने सर्वांशें आवरे, जेम सूर्यप्रभा मेघें करी सर्व आवरी कहेवाय तथापि कांइएक प्रभानो अंश आवस्याविनानो रहे छे तेणी करी रात्री दिवसनो विभाग जणाय छे, तेम जीवनो पण ज्ञानादिक गुण सर्वघातिनी प्रकृतियें करी सर्व आवस्यो छे तो पण जेणे करी जड चेतन्यनो विभाग होय, एटलो चेतन्यांश उघाडो रह्यो छे; पणनिद्दा के० तेणे पांच निद्रायें करी पण जे केवलदर्शनावरणीयें अण आवस्यो रह्यो जे दर्शनांश ते पण सर्वांशें आवरियें, निद्रापंचक पण सर्व इंद्रियना अवबोधने आवरे माटें सर्वघाति कहीयें. अहींआं पण मेघदृष्टांत जाणवो. जेमाटें जो निद्रामांहे पण शब्दादिक सांजली जागे तथापि ए निद्रा पण सर्वघातिनी जाणवी, तथा केवलज्ञान अने केवलदर्शनना आवरण पण सर्वथा टाल्या विना केवलज्ञान उपजे नहीं माटें सर्वघाति कहीयें एटले ए सात सर्वघातिनी प्रकृति कही.

बारसाइमकसाया के० प्रमुख आदिना बार कषाय जाणवा. तेमां अनंतानुबंधीआ क्रोध, मान, माया अने लोज, ए चार तो सम्यक्त्वगुणने सर्वथा आवरे छे तेथी सर्वघाती कह्या अने अप्रत्याख्यानावरण क्रोधादिक चार पण देशविरतिगुणने सर्वथा आवरे छे. तथा प्रत्याख्यानावरण क्रोधादिक चार सर्वविरतिगुणने सर्वथा आवरे माटें सर्वघाति जाणवा. अहींआं पण मेघनो दृष्टांत लगाड्यो तेथी मिथ्यात्वीने पण केटलाक नवकारादिकनी प्रतिपत्ति जिनवचनथी अविरुद्ध होय तथा अविरति पण सम्यक्त्वादिकनी निवृत्ति होय तथा देशविरतिने पण भावचारित्र होय, ए एम ए बारनी प्रकृति पण सर्वघातिनी छे.

मिछंतिसव्वघाई के० मिथ्यात्वमोहनीय पण श्रीजिनभाषित जीवाजीवादिक अनंतधर्मात्मक तत्वश्रद्धानरूप सम्यक्त्व गुणने सर्वथा हणे छे, ते भणी ए पण सर्वघाति प्रकृति कहीयें. जो पण एना केटलाएक बे ठाणीआ तथा एक ठाणीआ रसस्पर्द्धक देशघातिआ छे, तो पण अहींआं शुभाशुभ परिणामें बंधनी अपेक्षायें नथी लीधा. एटले एक केवलज्ञानावरणीय, एक केवलदर्शनावरणीय, पांच निद्रा, बार कषाय अने एक मिथ्यात्वमोहनीय, एवं वीश प्रकृति सर्वघातिनी थई.

हवे पच्चीश प्रकृति देशघाति कहे छे. तिहां देशघातिनी प्रकृतिना रसस्पर्द्धक स्थूलछिद्र कंबलनी पेरें, मध्यमछिद्र कांबलानी पेरें अने सूक्ष्मछिद्र पटवस्त्रनी पेरें, स्थूल प्रदेश नीरस, असार, बहुप्रदेश अल्पवीर्य, चउनाणतिदंसणावरणा के० एक मतिज्ञानावरणीय, बीजुं श्रुतज्ञानावरणीय, त्रीजुं अवधिज्ञानावरणीय, चोथुं मनःपर्यवज्ञानावरणीय, ए चार ज्ञानावरणीयनी प्रकृति तथा चक्षु, अचक्षु, अने अवधि, ए त्रण दर्शनावरणीयनी प्रकृति, एवं सात प्रकृति देशघातिनी जाणवी. जे भणी केवलज्ञानावरण, केवलदर्शनावरण, ए बे प्रकृतियें अण आवर्युं एवुं जे ज्ञान अने दर्शननो अनंतमो अंश तेने देशथी हणे, ते भणी देशघातिनी कहीयें. जो पण अवधिज्ञानावरणीय, अवधिदर्शनावरणीय अने मनःपर्यवज्ञानावरणीयना केटलाएक रस स्पर्द्धक सर्वघातिया पण छे जेणे करी पोताना अवधिज्ञानादिकनो अंश मात्र नथी देखातो तो पण एनो रसोदय क्षयोपशम अविरोधि छे तेथी देशघातिनी कही. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ १३ ॥

संजलणनोकसाया, विग्घं इअ देस घाइअ (अथ
घातिन्यः प्रकृतयः)अघाइ ॥ पत्तेअ तणुठाऊ, तस
वीसा गोअ दुग वन्ना ॥ १४ ॥

अर्थ—संजलण के० संज्वलना क्रोधादिक चार कषाय देशघातिया छे, जे भणी ए सर्वविरतिरूप जीवना गुणने देशथकी हणे छे. केम के एना उदयथी साधुने सातिचार व्रत थाय. बीजा कषायना उदयथी मूलभंगे अतिचार होय माटें एने देशघाति कही छे. नोकसाया के० हास्यषट्क तथा त्रण वेद, ए नव नोकषायमोहनीय प्रकृति पण देशघातिनी छे, जे भणी ए प्रकृति चारित्रने विषे पण अतिचार मात्र उपजावे, पण एकली अनाचारजनक न होय, माटें देशघातिनी कही.

विग्घंइअदेसघाइअ के० अंतरायकर्मनी पांच प्रकृति, ए पण देशघातिनी होय, जे भणी पुद्गलद्रव्यनो अनंतमो भाग दान, लाभ, भोगादिकने विषे होय

छे. जे. जणी ग्रहण धारण योग्य जे पुजल छे ते पुजल, द्रव्यने अनंतमे जागे छे तेमां पण सर्वनुं दान, लाज, जोग अने उपजोगादिक करी न शके, केम के अकर्म नोकर्मादिक तथा आहारादिकनुं दान, लाज, जोगादिक सर्व जीवने होय तेथी देशघातिनी कही. सर्व जीवने एनो क्षयोपशम होयज. तथा वीर्यांतरायनो पण जो सर्वघाती रस होय तो जीवनुं सर्व वीर्य आवरे थके जीव काष्टनी पेंठे निश्चेष्टावंत थाय, तेथी आहारादिकने ग्रही परिणमावी पण न शके; ते जणी ए प्रकृति पण देशघातिनी जाणवी, तेथी सर्व जीवने वीर्यांतराय क्षयोपशम तारतम्यें, वीर्य तारताम्य होयज छे. केवली जगवानने वीर्यांतरायनो क्षय होय तेथी तेने अनंत वीर्य होय. एम पच्चीश प्रकृति देशघातिनी कही.

अने जो उदयापेक्षायें लेखवीयें तो मिश्रमोहनीय अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए बे प्रकृति पण देशघातिनी गणतां सत्तावीस प्रकृति थाय. तेनी साथें पूर्वोक्त सर्वघातिनी वीश प्रकृति मेलवीयें तेवारें सुडतालीश प्रकृति घातिनी थाय. तेथी शेष रही जे पंचोत्तेर प्रकृति ते अघाइ के० अघातिनी कही छे. जे प्रकृति जीवना ज्ञानादिक गुणने तो कांइ पण हणे नहीं तथापि जेम चोरनी संगत करतां साधु पण चोर कहेवाय, तेम ए प्रकृति पण घातिनी प्रकृति साथें वेदतां घातिनी कहेवाय, ते अघातीनी प्रकृतिनां नाम कहे छे.

पत्तेअतणुठ्ठा के० एक पराघात, बीजी उश्वास, त्रीजी आतप, चोथी उद्योत, पांचमी अगुरुलघु, उठी जिननाम, सातमी निर्माण, अने आठमी उपघात, ए आठ प्रत्येक प्रकृति अघातिनी जाणवी. ए प्रकृति कोइ आत्माना गुणने न हणे. तनुअष्टक एटले "तणुवंगागिइ" ए गाथाने अनुक्रमें एक औदारिक, बीजुं वैक्रिय, त्रीजुं आहारक, ए त्रण शरीर तथा ए त्रण शरीरना त्रण उपांग तथा एनी साथें कार्मण अने तैजस मेलवीयें, तेवारें तनुअष्टक थाय, तथा ठ संस्थान, ठ संघयण, जाति पांच, गति चार, खगतिद्विक, आनुपूर्वी चार, एवं पांत्रीश प्रकृति लेवी तथा आउ के० आयुनी चार प्रकृति, एवं उंगणचालीश अने आठ पूर्वे प्रत्येक प्रकृति कही छे, एवं सुडतालीस अघातिनी थइ.

तथा तसवीसा के० त्रस, बादर, पर्याप्त, प्रत्येक, स्थिर, शुज, सुजग, सुस्वर, आदेय, यशःकीर्ति, स्थावर, सूक्ष्म, अपर्याप्त, साधारण, अथिर, अशुज, दुर्जग, दुःस्वर, अनादेय, अयश, ए वीश प्रकृतिने त्रसविंशति प्रकृति कहीयें. गोअडुग के० गोत्रद्विक अने वेदनीयद्विक, ए उजय द्विकनी चार प्रकृति तथा वणा के० वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श, एवं सर्व मली पंचोत्तेर प्रकृति, अघातिनी कही; एटले घाति-
...ति द्वार संपूर्ण थयुं. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ १४ ॥

हवे ए कर्मप्रकृतिनुं घाति, अघातिपणुं रसनी अपेक्षायें होय, ते रस, मिष्ट तथा कटुकना नेदें करी बे प्रकारें ठे. तिहां जे प्रकृतिनो रस मीठो आनंददायक होय ते पुण्यप्रकृति जाणवी, अने जे प्रकृतिनुं रस मछनी पेरें नींबनी पेरें कडवुं डुःखदायक होय, ते पापप्रकृति जाणवी. त्यां प्रथम पुण्यप्रकृति बेंतालीश कहे ठे.

॥ अथ पुण्यप्रकृतयः ॥

सुर नर तिगुच्च सायं, तस दस तणु वंग वइर चउरंसं ॥
परघासग तिरि आऊ, वण चउ पणिंदि सुन्नखगइ ॥ १५ ॥

अर्थ–ते मध्यें प्रथम सुरनरतिगुच्च के० सुरत्रिक एटले देवगति, देवानुपूर्वी, अने देवायु, ए त्रण प्रकृति शुन्नजावें बंधाय, ते नणी तथा एमां बहुल घणीज शाता होय, ते नणी पुण्यप्रकृति कहीयें अने नर एटले मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी अने मनुष्यायु, ए मनुष्यत्रिक, ए त्रण नेद पण शुन्नजावें करी बंधाय. तथा उच्चैर्गोत्र पण पूज्यनणी पूजनीय योग्यता नणी, ए पण पुण्यप्रकृति जाणवी. तथा सायं के० शातावेदनीय पण शुन्नअध्यवसायें करी बंधाय, अनुकूलपणे वेदे ते माटें ए पुण्यप्रकृति जाणवी. तथा तसदस के० त्रसदशक ए नामकर्मनी पुण्यप्रकृति शुन्नपरिणामें बंधाय ठे. तणुवंग के० तणु एटले औदारिकादिक पांच शरीर तथा औदारिक, वैक्रिय अने आहारक, ए त्रण उपांग, ए आठ प्रकृति पण शुन्न जाणवी, वइर के० ठ संघयणमध्यें एक वज्रऋषननाराच संघयण ए पण शुन्न जाणवुं. चउरंसं के० ठ संस्थानमध्यें समचतुरस्रसंस्थान ए पण शुन्न ठे. परघासग के० पराघात, उश्वास, आतप, उद्योत, अगुरुलघु, जिननाम अने निर्माण, ए पराघातसप्तक पण शुन्न जाणवुं. तिरिआऊ के० तिर्यंचनुं आयु, ते पण पुण्यप्रकृति ठे. जे नणी तिर्यंच पण जीववुं वांछे ठे. तथा वणचउ के० वर्णमध्यें श्वेत, पीत, अने रक्त तथा गंधमध्यें शुन्नगंध, रसमध्यें कषायल, आम्ल अने मिष्ट, तथा स्पर्शमध्यें लघु, कोमल, चीकट, अने उष्ण, ए रीतें वर्णादिचतुष्क शुन्न लेवुं. पणिंदि के० जाति पांच मध्यें एक पांचेंद्रिय जाति, शुन्न परिणामें बंधाय, ते पुण्यप्रकृति जाणवी. अने सुन्नखगइ के० विहायोगतिमध्यें गज तथा हंसनी पेरें जे चाले, ते शुन्नविहायोगति जाणवी. ए पण शुन्नपरिणामे बंधाय माटें पुण्यप्रकृति जाणवी. ए बेंतालीश पुण्यप्रकृति जाणवी॥ इतिसमुच्चयार्थः ॥१५॥

॥ अथ पापप्रकृतयः ॥ हवे ब्याशी पापप्रकृति कहेठे. ॥

बायाल पुन्न पगइ, अपढम संठाण खगइ संघयणा ॥
तिरिडुग असाय नीर्अ, वघाय इग विगल निरय तिगं ॥ १६ ॥

अर्थ–बायालपुणपगइ के० बेंतालीश पुण्यप्रकृति कही. जे जणी बंधयोग्यस्थानकमध्यें ए शुजपरिणामें बंधाय तथा संक्लेशपरिणामें मंदरस बंधाय अने विशुद्धपरिणामें तीव्ररस बंधाय. ते जणी ए शुज उत्तम पुण्यप्रकृति जाणवी. हवे पुण्य थकी विरोधी पापप्रकृति व्याशी कहे ठे. ए पापप्रकृतिनो संक्लेश परिणामें तीव्ररस बंधाय अने विशुद्धपरिणामें मंदरस बंधाय, ते जणी पापप्रकृति कहीयें.

अपढमसंठाणखगइसंघयणा के० प्रथम समचतुरस्रसंस्थान विना शेष पांच संस्थान तथा प्रथम शुजविहायोगति विना बीजी अशुजविहायोगति, अहीआं लेवी, तथा प्रथम संघयण विना शेष पांच संघयण एमां लेवां. ए अगीआर प्रकृति, प्रथमनां बे गुणठाणां लगें बंधाय. त्यां संक्लेश परिणामें उत्कृष्ट रस बंधाय अने विशुद्धपरिणामें मंदरस बंधाय, ते जणी ए पापप्रकृति कहीयें.

तिरिडुग के० तिर्यंचनी गति, तथा तिर्यंचानुपूर्वी, ए बे प्रकृति अशुज ठे.जे जणी ए गतिमध्यें अनंतो काल पण जीव रहे, ए अत्यंत मोहोदय थकी बंधाय,माटें पापप्रकृति जाणवी. तथा असाय के० अशाता वेदनीय पण उदय आवे, तेवारे जीवने प्रतिकूलपणुं देखाडे, ते जणी पापप्रकृति कहीयें, तथा नीअवघाय के० नीचैर्गोत्रने उदयें पण नीच कुलप्रत्यें पामवे करी जीव हेलनीय होय, तेथी ए पण अशुज पापप्रकृति जाणवी, उपघात नामनें उदये पण पडजीजि, चोरदांतादिकें करी दुःख पामे, तेथी अशुज जाणवी. इगविगल के० एकेंडियजाति तथा विकल एटले जेने पूर्ण पंचेंडिय नहीं होय, ते विकलेंडिय, बेंडिय, तेंडिय अने चौरिंडियने कहीयें. ए जातिनाम पण मिथ्यात्वें संक्लेशें बंधाय, ते माटें अशुज जाणवी. निरयतिगं के० नरकगति, नरकानुपूर्वी अने नरकायु, ए त्रण प्रकृति पण मिथ्यात्वविना न बंधाय, ते जणी अशुज पापप्रकृति जाणवी. ए त्रेवीश पापप्रकृति कही. ॥ १६ ॥

थावर दस वन्न चउ, क घाय पणयाल सहिअ बासीइ ॥
पाव पयडित्ति दोसुवि, वणा इगहा सुहा असुहा ॥ १७ ॥

अर्थ–थावरदस के० स्थावरदशकने पण अशुजपरिणामें वर्त्ततो थको जीव पामे, वणचउक्क के० वर्णमध्यें नील अने कृष्ण तथा गंधमध्यें डुरजिगंध तथा रसमध्यें तीखो अने कडवो तथा स्पर्शमध्यें गुरु, खर, लूक्ष अने शीत, ए चारे अशुज लेवा. एने संक्लेशें बांधे, तेजणी पापप्रकृति कहीयें. एवं सात्त्रीश थइ.

तथा घायपणयाल के० घाती पीस्तालीश प्रकृति एटले ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव अने मोहनीयनी ठवीश तथा अंतरायनी पांच, ए पीस्तालीश घा-

तिनी प्रकृति आत्माना शुद्ध गुणने हणे, प्रतिकूलपणुं करे. तेथी ए पीस्तालीस घातिनी पापप्रकृति तेने आगली साडत्रीश प्रकृतियें सहिअ के० सहित करीयें, तेवारें बासीइ के० ब्याशी पावपयडित्ति के० पापप्रकृति थाय. एना विपाक जीव प्रतिकूलपणे वेदे, संक्लेशनी वृद्धियें एना रसनी वृद्धि होय, ते जणी एने पापप्रकृति कहीयें. ए बंधनी अपेक्षायें लेवी. अन्यथा तो सम्यक्त्वमोहनीय तथा मिश्रमोहनीय पण लेवाय, परंतु ते एटला माटें न लीधी के, तेनो बंध नथी. अहींआं शिष्य प्रश्न करे छे के, हे जगवन्! आठ कर्मनी मली बंधापेक्षायें, एकसो ने वीश प्रकृति कही छे, अने अहींआं तो पुण्यप्रकृति बेंतालीश तथा पापप्रकृति व्याशी, ए बेहु मेलवतां एकसो ने चोवीश प्रकृति थाय छे, ते केम घटे ? अहींआं गुरु उत्तर कहे छे के, हे शिष्य ! एकसो ने विंशोत्तर बंध प्रकृतिमध्यें सामान्यपणें वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श, ए चार प्रकृति लेखवी छे अने अहींआं तो मूल चार प्रकृतिना शुजाशुज विजाग करतां श्वेतादिक शुज अगीआर पुण्यप्रकृतिमांहे गणी छे अने नीलादिक अशुज नव पापप्रकृतिमांहे गणी छे. एम दोसुवि के० बन्ने स्थानकें वणाइगहासुहाअसुहा के० वर्णादिक चार प्रकृतिने विशेषें शुज अने अशुजपणे जूदी जूदी ग्रहण करी छे तेमाटें एकसो चोवीश थायछे अने सामान्यें शुजाशुजने एक ठामे गणतां एकसो ने वीश बंधप्रकृति थाय. अहींआं कांइ दोष नथी. एम पुण्यप्रकृति तथा पापप्रकृतिनां द्वार कह्यां ॥ इति पुण्यपापद्वार ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ १७ ॥

एम पुण्य अने पापने परिणामें करी बंधनुं विरूपणुं होय तेमाटें पुण्यप्रकृति तथा पापप्रकृति कहीने हवे बंधें तथा उदयें विरोधिनी प्रकृति कहे छे. तेमध्यें पण सूचीकटाह न्यायें अल्प संख्यांक प्रकृति जणी प्रथम अपरावर्त्तमान प्रकृतिनुं द्वार कहे छे.

॥ अथाऽपरावर्त्तमानाः प्रकृतयः ॥ हवे अपरावर्त्तमान प्रकृतियो कहे छे. ॥

नाम धुव बंधि नवगं, दंसण पण नाण विग्घ परघायं ॥
जय कुछ मिछ सासं, जिणगुण तीसा अपरियत्ता ॥ १८ ॥

अर्थ—एक वर्ण. बीजो गंध. त्रीजो रस. चोथो स्पर्श. पांचमो तैजस. छठो कार्मण. सातमो निर्माण. आठमो उपघात. नवमो अगुरुलघु. ए नामध्रुवबंधिनवगं के० नामध्रुवबंधिनुं नवक. ए नामध्रुवबंधिनी नव प्रकृति सर्वदा बंधाय. एना बंधने स्थानकें कोइ शुजाशुज परिणामविशेषें बीजी प्रकृति बंधाय नहीं. केवल एना रसबंधमांहे मावनी मंदता करे. ते करी अपरावर्त्तमान कही.

दंसणपणनाणविग्घपरघायं के० चक्षुदर्शनादिक चार दर्शनावरणीय तथा मतिज्ञानादिक पांच ज्ञानावरणीय, ए नव प्रकृति पण ध्रुवबंधिणी जणी अपरावर्त्तमान जाणवी. तथा दानांतरायादिक पांच अंतरायनी प्रकृति पण ध्रुवबंधिनी जाणवी तथा पराघात नामकर्म पण ध्रुवबंधी ठे. ए अन्य प्रकृतिनो बंध तथा उदय रुंध्या विना पोतानो बंधोदय दीपावे. एनी विजागनी प्रकृति नथी ते जणी अविरोधिनी ठे.

जयकुछमिछसासं के० जयमोहनीय तथा जुगुप्सामोहनीय पण पूर्वोक्त युक्तियें अपरावर्त्तमान प्रकृति ठे तथा मिथ्यात्वमोहनीय पण ध्रुवबंधि तथा ध्रुवोदयीपणे जणी बंध उदयें अपरावर्त्तमान होय. अने उश्वासनामकर्म पण बंधें तथा उदयें कोइ प्रकृति सार्थे विरोधि नथी, तेथी अपरावर्त्तमान. जिणगुणतीसाअपरियत्ता के० तीर्थंकरनामकर्म पण तेमज बंधें तथा उदयें अविरोधिनी ठे, ते जणी अपरावर्त्तमान कहीयें. ए सर्व उंगणत्रीश प्रकृति बंधें तथा उदयें बीजी प्रकृति सार्थे विरोधिनी नथी, तेथी अपरावर्त्तमान प्रकृति कहीयें. अहींयां कोइ पूढे जे सम्यक्त्वमोहनीय तथा मिश्रमोहनीयने उदयें मिथ्यात्वमोहनीयनो उदय न होय, तेथी ए तो उदयविरोधिनी ठे तो अपरावर्त्तमानमांहे केम गणी ? अहींयां उत्तर कहे ठे जे, मिथ्यात्वमोहनीयनी बंधोदय जूमि प्रथम गुणठाणुं ठे, तिहां सम्यक्त्वमोहनीय अने मिश्रमोहनीय नथी. जो ए मिथ्यात्वनी पोतानी जूमिमांहे एनो बंध उदय रुंधीने पोतानो बंध उदय देखामत तो विरोधिनी कहेवात, परंतु तेम विरोधिनी नथी माटें अपरावर्त्तमान जाणवी. ए प्रकृतिनो बंध उदय, अनेरी प्रकृतिनो बंध, उदय निवारे नही, माटें अपरावर्त्तमान जाणवी. ॥ इति स० ॥ १ᘏ ॥

॥ हवे एहथी विपरीत जणी परावर्त्तमान प्रकृति कहेठे. ॥

॥ अथ परावर्त्तमानाः प्रकृतयो निरूप्यंते ॥

तणु अठ वेअ डुजुअल, कसाय उद्योअ गोय डुगनिद्दा ॥
तस वीसाउ परित्ता, खित्तविवागा ऽणुपुवीर्ज ॥ १ए ॥

अर्थ—जे एकेकी प्रत्येक प्रत्येक प्रकृतिनो बंध तथा उदय कोइएक समयें होय, जेम औदारिक, वैक्रिय अने आहारक, ए त्रण शरीरमध्यें एकनोज बंध एकवारें होय. एम उपांग, संघयण, संस्थान, जाति, गति, खगति अने आनुपूर्वी मध्यें पण जाववुं, तेथी एने परावर्त्तमान प्रकृति कहीयें, ते कहे ठे. तणुअठ के० तनुप्रमुख आठनी, उत्तरप्रकृति तेत्रीश जाणवी, तेनां नाम कहेठे. तनुत्रिक, उपांगत्रिक, संघयणठक, जाति पांच, गति चार, खगतिद्विक, आनुपूर्वी चार, ए तेत्रीश

प्रकृति पण. ते त्रण पिंडप्रकृतिमध्यें ठे. वेअ के० वेदत्रिक, ए पण बंध तथा उदयें विरोधी ठे. ते नणी परावर्त्तमान कहीयें. तथा डुजुअल के० हास्य अने रति तथा शोक अने अरति. ए बे जुगलमांहे पण एक समयें एक जुगलनोज बंध तथा उदय एक जीवने होय. तेथी ए पण परावर्त्तमान प्रकृति कहीयें.

कसाय के० क्रोध. मान. माया अने लोज. ए चार कषायमध्यें एक जीवने एक समयें एककनो उदय होय. एटले ज्यारें क्रोधनो उदय होय, त्यारें मानादिक त्रणनो उदय न होय, एम ए कषायनी शोल प्रकृति पण उदयविरोधिनी ठे. ते नणी परावर्त्तमान जाणवी. उज्जोअ के० उद्योतनामकर्म पण आतपनामकर्म साथें विरोधी ठे. जेने जे समयें आतपनामकर्मनो बंध तथा उदय होय. तेने उद्योतनामकर्मनो बंध तथा उदय ते समयें न होय. तेथी परावर्त्तमान प्रकृति कहीयें. गोयडुग के० गोत्रद्विक तथा वेदनीयद्विक, ए बे द्विक पण बंधोदय विरोधी ठे. शातानें बंधें तथा उदयें अशातानो बंध तथा उदय न होय, नीचैर्गोत्रने बंधे तथा उदये उच्चैर्गोत्रनो बंध तथा उदय न होय, तेथी परावर्त्तमान कहीयें. निद्दा के० पांच निद्रा पण उदयविरोधिनी ठे. जे नणी एक निद्रानें उदयें शेष चार निद्रानो उदय न होय, माटें परावर्त्तमान कहीयें.

तसवीसाउ के० त्रसादिक दश प्रकृति तेनी साथें प्रत्येंक अनुक्रमें स्थावरादिक दश प्रकृति बंधें तथा उदयें विरोधिनी ठे केमके त्रसने बंधें तथा उदयें स्थावरनो बंध तथा उदय न होय. तेमज बादर साथें सूक्ष्मनुं विरोधिपणुं ठे अने पर्याप्त साथें अपर्याप्तनुं विरोधिपणुं ठे. एमज प्रत्येक साथें साधारणनुं विरोधिपणुं ठे. एम सर्वत्र मेलववुं. माटें ए वीश प्रकृति पण परावर्त्तमान जाणवी तथा आयुःकर्मनी चार प्रकृति जे ठे, ते चारे बंधें तथा उदयें विरोधी ठे, जे नणी एक समयें एक आयुनो बंध तथा उदय होय तेथी एने पण परित्ता के० परावर्त्तमान कहीयें. ए रीतें तनुअष्टकनी तेत्रीश, वेद त्रण, बे युगल, शोल कषाय, उद्योत, आतप, गोत्र बे, वेदनीय बे, पांच निद्रा, त्रस विंशति अने चार आयु, एवं एकाणु प्रकृतिमां कोइ बंधें कोइ उदयें, कोइ बिहुं ठामे परावर्त्ति एटले फेरफार होय, ते नणी परावर्त्तमान एवुं नाम विरोधिनीपणें कहीयें. इति परावर्त्तमानाऽपरावर्त्तमानद्वारद्वयं संपूर्ण ॥ ए रीतें चार द्वार संपूर्ण वखाण्यां.

हवे तेरमुं द्वार विवरे ठे. त्यां जे विपाकना रसोदय तेनां असाधारण कारण अथवा स्थानक, ते चार प्रकारें ठे. एक क्षेत्र, बीजो जीव, त्रीजो नव अने चोथो पुजल, तेमध्यें प्रथम क्षेत्रविपाकीनी प्रकृति कहे ठे. तिहां क्षेत्र एटले आकाश ते

श विशेष तेनी मुख्यता पामीने जेनो उदय होय, जो पण सर्वप्रकृतिनो उदय द्रव्य, क्षेत्र, काल अने नावनी सापेक्षतायें होय छे. पण अहींआं एनीज मुख्यता लेवी. जे नणी जीवने द्विवक्र त्रीवक्र श्रेणीयें परनव जातां आनुपूर्वीने उदयें करी, जेम बलदने नाथ साही फेरवीयें, तेम आनुपूर्वी उदय उत्पत्ति सन्मुख करे. ते नणी खित्तविवागाऽणुपुव्वीउ के० क्षेत्रविपाकिनी प्रकृति चारें आनुपूर्वीने कहीयें. जो पण वक्रगति विना पण संक्रमण करणें देवगति, मनुष्यगति, तिर्यंचगति अने नरकगति, ए चारमध्यें पोतपोतानी आनुपूर्वी संक्रमावी उदय आणे छे पण अहींयां केवल आनुपूर्वीना उदयनी मुख्यतानी अपेक्षायें वक्रगतिज लीधी ॥ इति समुच्चयार्थः॥१९॥

हवे सर्व प्रकृति पोतानो विपाक जीवने देखाडे छे. तो पण केटलीएक क्षेत्रमुख्यतायें विपाक देखाडे, ते क्षेत्रविपाकिनी, नवनी मुख्यतायें विपाक देखाडे, ते नवविपाकिनी, जे बाह्य शरीर पुजलने विषे पोतानो विपाक देखाडे, ते पुजलविपाकिनी जाणवो. ए त्रण निरपेक्ष जे आत्माने विषे साक्षात् विपाक देखाडे, ते जीवविपाकीनी प्रकृति जाणवी. ते जीवविपाकिनी प्रकृति, हवे कहे छे.

घण घाइ डुगोअ जिणा, तसिअर तिग सुनग डुनग चउसासं॥
जाइतिग जिअ विवागा, आऊ चउरो नवविवागा ॥ २० ॥

अर्थ–घण के० मेघ ते जेम सूर्यनी प्रनानो घाइ के० घात करे, आवरे, तेम जे आत्मानां ज्ञान, दर्शन, श्रद्धान, चारित्र, दानादिक लब्धि, इत्यादिकने आवरे, ते नणी घनघातिनी प्रकृति कहीयें. तेनां नाम कहे छे. ज्ञानावरणीयनी पांच, दर्शनावरणीयनी नव, मोहनीयनी अठावीश अने अंतरायनी पांच, ए सुमतालीश प्रकृति, शरीर पुजलादिक निरपेक्ष विपाक जीवने देखाडे, माटे ए प्रकृति जीवविपाकिनी कहीयें. डुगोअ के० एक गोत्रद्विक अने बीजुं वेदनीद्विक, ए बे युगल पण पोतानो विपाक जीवने विषे दीपावे, एथी उच्च नीच तथा सुखी दुःखी, जीव कहेवाय, माटें जीवविपाकिनी कहीयें, तथा जिणा के० तीर्थंकर नामकर्मने उदयें एक परमऐश्वर्य पूजातिशय, बीजो वचनातिशय, त्रीजो ज्ञानातिशय अने चोथो अपायापगमातिशय, ए चार अतिशय जीवने होय, जे थकी जीव, तीर्थंकर परमात्मा कहेवाय. ते नणी ए प्रकृति पण जीवविपाकीनी जाणवी.

तसिअरतिग के० एक त्रस, बीजो बादर अने त्रीजो पर्याप्त, ए त्रसत्रिक अने एथी इतर स्थावर, सूक्ष्म अने अपर्याप्त, ए स्थावरत्रिक, एने उदयें जीव, त्रस, बादर अने पर्याप्त तथा स्थावर, सूक्ष्म अने अपर्याप्त, पण कहेवाय. एम एना उदयथी जीवनो

पर्याय फरे, ते जणी एने जीवविपाकीनी प्रकृति कहीयें. सुजग के० एक सौजाग्य, बीजुं सुस्वर, त्रीजुं आदेय, अने चोथुं यशःकीर्त्ति, ए चार प्रकृतिने उदये जीव सौजागी, सुस्वरवान्, आदेय वचनवालो तथा यशस्वी कहेवाय, ते जणी ए प्रकृति पण जीवविपाकीनी ठे, अने डुजगचउसासं के० एक दौर्जाग्य, बीजुं डुःस्वर, त्रीजुं अनादेयवचन, चोथुं अयशःकीर्त्ति, एने उदये जीव डुर्जागी, डुःस्वरवान्, अनादेयवचनवालो तथा यशोहीन माठो कहेवाय, तेजणी ए प्रकृति पण जीवविपाकिनी ठे. अने श्वासोश्वासनामकर्म पण जीवविपाकीनी प्रकृति ठे, जो पण ए श्वासोश्वास पुजलरूप ठे, तो पण एनी लब्धि जीवने होय, माटें जीवविपाकी कहेवाय. एवं शडशठ प्रकृति थइ.

जाइतिग के० एकेंडियादिक जाति पांच, देवादिकनी गति चार, अने खगति बे, ए अगीआर प्रकृतिमां जातिनामकर्मने उदयें जीव, एकेंडिय, बेंडिय, तेंडिय, चौरिंडिय, अने पंचेंडिय कहेवाय. गतिनामकर्मना उदयथी जीव देवता, मनुष्य, तीर्यंच अने नारकी कहेवाय. खगतिनामकर्मना उदयथी जीवनी सुचाल कुचाल कहेवाय, ते जणी ए जीवविपाकीनी प्रकृति जाणवी. एवं अठोत्तेर प्रकृति जीअविवागा के० जीवविपाकीनी कही. जो पण सर्वे प्रकृति निश्चनयथी जीवविपाकीनीज ठे, जे जणी अजीव घटादिक पदार्थने विषे कोइ प्रकृति पोतानी शक्ति देखाडती नथी तोपण व्यवहारनयें चिहुं प्रकारे विपाक विचारतां ए अठोत्तेर प्रकृति जीवविपाकीनी कही.

हवे आउचउरोजवविवागा के० देवतादिकनो जव पामीने ते जवना प्रथम समयथी मांमीने चरम समय लगें निरंतरपणें जे कर्मप्रकृति जीवने विषे स्वशक्ति देखावे, आत्माने हेडनी पेरें रोकी राखे, परजवें जावा न दीये अने जेवारें ते प्रकृति खपावें, तेवारें परजवनुं आयु उदय आवे थके परजवें जीव जाय, एटले बीजी गतिमां जाय, तेमाटें ए आयु ते जवने विषेज उदय आवे ठे, ते कारणे जवनी मुख्यतायें करी देवायु, मनुष्यायु, तिर्यंचायु अने नरकायु, ए चार प्रकृति जवविपाकीनी कहेवाय. जो पण चारे गति पण नामकर्मपणे पोतपोताने जवें मुख्यवृत्तियें उदय आवेज ठे, तथापि ए प्रकृति जवविपाकिनी कहेवाय. कारण के चरमशरीरी जीव पूर्वबद्ध शेष त्रण गतिना दलीकने मनुष्यगतिना एक आयुमां संक्रमावी उदयावलीमां आणी वेदीने खपावें, जे जणी प्रदेशथी कर्म वेद्या विना बूटे नहीं, अने आयुष्य संक्रमाव्या विना मोदे न जाय तेथी आयु संक्रमाव्या पठी तेने कोइ प्रकारें परजवायुनो उदय न होय, स्वजवनोज उदय होय, तेथी ए चार प्रकृति जवविपाकीनी कहीयें.
॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २० ॥

हवे पुजल विपाकीनी प्रकृति कहेछे. जे पोतानी शक्ति शरीरादिक पुजलने विषे देखाडे ए प्रकृतिर्उनो करेलो गुण तथा अवगुण, अनुग्रह, उपघात, शरीरादिकनो कर्मपुजलने विषे होय, तेथी ए पुजलविपाकीनी प्रकृति कहियें. जो पण अहीं कंटकादिक अशुज पुजल पामी अशातावेदनीयज पोतानो विपाक देखाडे छे. तथा फूल, चंदन, कर्पूर, कस्तुरी प्रमुख शुज पुजल लइने शातवेदनीयज पोतानो विपाक देखाडे छे. तोपण ए शाता तथा अशातावेदनीयने पुजलविपाकीनी प्रकृति न कही. परंतु ए प्रकृतिनो कस्यो अनुग्रह, उपघात, जीवने होय. माटें ते कहीयें छेयें.

नाम धुवोदय चउ तणु, वघाय साहारणिय जोअतिगं ॥
पुग्गल विवागि बंधो, पयइ ठिइ रस पएसत्ति ॥ २१ ॥

अर्थ– नामधुवोदय के० एक निर्माण, बीजी स्थिर, त्रीजी अस्थिर, चोथी शुज, पांचमी अशुज, उठी तैजस, सातमी कार्मण, आठमी वर्ण, नवमी गंध, दशमी रस, अगीआरमी स्पर्श अने बारमी अगुरुलघु, ए बार प्रकृति नामध्रुवोदयी कहेवाय. ए बारने अनुक्रमें अंगोपांग नोकर्मपुजलनुं ठामनुं ठाम जोम्वुं, हाड दांतनुं कर्मपुजलनो स्थिरबंध तथा लोही लालनो अस्थिर बंध, तेमज मस्तकादिक शुज, पगप्रमुख अशुज, शरीर पुजलनो वर्ण, गंध, रस, स्पर्शादिक पुजलने विषे होय, ते जणी ए बार प्रकृति पुजलविपाकीनी कही, अने चउतणु के० तनुचतुष्कनी अढार प्रकृति, तेनां नाम कहेछे. एक तो औदारिक, वैक्रिय अने आहारक, ए त्रण शरीर तथा बीजां एज त्रण शरीरनां उपांग त्रण, त्रीजा संघयण छ अने चोथा संस्थानछ, एवं तनुचतुष्कनी अढार प्रकृति पण पुजलविपाकीनी छे. जे जणी ए शरीरनामकर्मना उदयथकी औदारिकादिक शरीरपणे पुजल परिणामे छे. तथा अंगोपांगपणे तथा आकारपणे तथा हाडसंधिपणे पुजल परिणमे छे. ए कर्मपुजलने विषे पोतानी शक्ति दीपावे छे. ते जणी पुजलविपाकीनी प्रकृति कहीयें. एवं त्रीश प्रकृति कही.

उवघाय के० उपघात नामकर्मने उदयें जीवने अंगुली प्रमुख अधिक अंग होय, ते पण पोतानी शक्ति पुजलने विषे देखाडे छे, ते जणी तथा साहारणिय के० साधारण नामकर्मनो उदय पण शरीरपर्याप्ति पूरी कस्या पछी उदय आवे तेथी घणा जीवनुं एक साधारण शरीर होय, तेथी ए पण पुजलविपाकीनी प्रकृति छे, तथा एथकी इतर प्रत्येक नामकर्म पण शरीराश्रित छे, ते माटें पुजल विपाकीनी प्रकृति छे, अने उजोअतिगं के० उद्योत, आतप ने पराघात, ए उद्योतत्रिक पण शरीरपुजलने पोतानी शक्ति दीपावे, तेथी करी जीवनां शरीर, शीतप्रकाशवान् तथा उष्ण-

प्रकाशवान् पणने पुजलहनीय होय. ते माटें ए पण पुजलविपाकिनी प्रकृति जा-णवी. एवं बत्रीश प्रकृति. पुग्गलविवागि के० पुजलविपाकिनी कही. एम अनुक्रमें चार प्रकृति क्षेत्रविपाकिनी, अठोंतेर जीवविपाकिनी. चार जवविपाकिनी अने बत्रीश पुजलविपाकिनी. ए सर्व मली एकसो ने बावीश प्रकृति उदयनी अपेक्षायें होय, जे जणी विपाकिनी कहेतां रसोदय कहीयें. एम चार विपाक द्वार कह्यां.

हवे बंधो के० चार बंधनां द्वार कहेछे. त्यां जे स्थिति, रस अने प्रदेशबंधनो स-मुदाय ते पयइ के० प्रकृतिबंध जाणवो, तथा योग प्रत्ययें ग्रह्यां एवां जे कर्मपुजल, त्यां अध्यवसाय विशेषें कर्मपणे रहेवानी स्थितिनुं मान ते बीजो ठिइ के० स्थिति-बंध जाणवो. तथा शुजाशुज अध्यवसाय विशेषें करी जे मीठो रस ते अनुकूलपणे वेदीयें, अने कमवो रस ते प्रतिकूलपणे वेदीयें. तेमध्यें पण वली एकठाणीउं, बेठा-णीउं, त्रिठाणीउं, चउठाणीउं तथा घातिउं, अघातिउं, एवा विपाकरसनुं बांधवुं, ते त्रीजो रस के० रसबंध जाणवो. अने जे योगनी उत्कटतायें घणा दल मले अने योगनी मंदतायें थोमां दल मले, एम योगनी तारतम्यें करी कर्मदलनुं तारतम्य-पणुं होय: ते चोथो पएसत्ति के० प्रदेशबंध जाणवो. इति के० एम विवक्षायें चार बंध ते एक बांधतां चारे बंधाय. अहींआं लाडुवाना दृष्टांत पूर्वे कह्यो छे ते जाणवो. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २१ ॥

ते मध्यें प्रथम प्रकृतिबंध विचारे छे. तिहां एक, बे, त्रण इत्यादिक संख्यायें प्र-कृतिनुं बांधवुं. तेने प्रकृतिबंधस्थानक कहीयें. ते बंधस्थानक मूल प्रकृतिआश्री तथा उत्तर प्रकृतिआश्री, एम बे जेदें होय. ते मध्यें पण अल्पसंख्याथी घणी संख्याने बंधस्थानकें जाय, ते प्रथम जूयस्कार बंध जाणवो, अने जे घणी संख्याथी थोमी संख्याने बंधस्थानकें आवे, ते बीजो अल्पतर बंध जाणवो. एकज संख्याने स्थानकें रहेतां त्रीजो अवस्थितबंध जाणवो, अने अबंधक थइने फरी प्रथम एकादि प्रकृति बांधे, तिहां चोथो अवक्तव्य बंध जाणवो. एम प्रसंगपणे चार बंध कहेवाय. तिहां प्र-थम मूलप्रकृतिना बंध स्थानक कहे थके जूयस्कारादिक सुखें कहेवाय. ते जणी ते मूलप्र-कृतिनां बंधस्थानक, प्रथम कहीयें ठैयें. तेमज उत्तरप्रकृतिने विषे पण बंधस्थानक कहेवापूर्वक जूयस्कारादिक चार बंध कहेशे.

मूल पयडीण अड स, त्त ठेग बंधेसु तिन्नि जूगारा ॥
अप्पत्तरा तिअ चउरो, अवठिआ नहु अवत्तबो ॥ २२ ॥

अर्थ— मूलपयमीणअम के० मूलप्रकृति ज्ञानावरणादिकथी मांडीने अंतरायकर्म-

पर्यंत ए आठ कर्म, जेवारें जीव बांधे, तेवारें एक आठनुं बंधस्थानक कहेवाय, ते अंतरमुहूर्त्त सुधी रहे, जे जणी आयुःकर्मनो बंध आखा जव मध्यें एकजवार अंतरमुहूर्त्त सुधी होय. ए बंध प्रथम गुणठाणाथी लइने सातमा गुणठाणा सुधी पामीयें, तेमांहे पण मिश्रगुणठाणे आयु न बंधाय, तेथी त्यां सत्त के० सात कर्मनुं बंधस्थानक होय. ए सात कर्मनुं बंधस्थानक पण प्रथम गुणठाणाथी लेइने नवमा गुणठाणासुधी होय. एनो काल जघन्य तो अंतरमुहूर्त अने उत्कृष्टथी तो पूर्वकोडीने त्रीजे जागें अधिक ठ मास हीन तेत्रीश सागरोपम लगें जाणवो. केमके पूर्वकोडीने त्रीजे जागें देवायु बांधे, तेनी अपेक्षायें लेवो. ए आठनुं तथा सातनुं बे बंधस्थानक थयां.

ठगबंधेसुतिन्निचूगारा के० दशमे गुणठाणे आयु तथा मोहनीय, ए बे कर्म हीन ठ कर्मनो बंध, ए पण अंतर मुहूर्त्त सुधी होय अने उपशांत मोहादिक त्रण गुणठाणे एक वेदनीयनो बंध जाणवो. एनो काल जघन्य अंतर मुहूर्त्त, उत्कृष्टो तो देशोन पूर्वकोमी प्रमाण केवलीनी अपेक्षायें जाणवो. ए चार बंधस्थानक कह्यां. तेने विषे त्रण नूयस्कारबंध कहे ठे. तिहां एक बांधी पठी ठ कर्म बांधतां प्रथम समयें प्रथम नूयस्कारबंध, ए अगीआरमे गुणठाणे उपशमश्रेणीथी पमतां होय, तथा दशमे गुणठाणे ठ कर्म बांधी नवमे गुणठाणे मोहसहित सात कर्म बांधतां प्रथम समयें बीजो नूयस्कारबंध, तेने वली आयु सहित आठ कर्म बांधतां प्रथम समयें त्रीजो नूयस्कार बंध, एम त्रण नूयस्कारबंध कह्या. अहींआं कोइ पूठे जे उपशम श्रेणीयें अगीआरमे गुणठाणे आयुक्षयें मरण पामीने, अनुत्तर विमानें देवतापणे उपजे, ते प्रथम समयें चोथे गुणठाणे सात कर्म बांधें, तेने प्रथम समयें नूयस्कार होय, तो ए चोथो नूयस्कार केम न कह्यो ? तेनो उत्तर कहेठे के, जो पण एक बंधथी सात कर्म बंध करे, तो पण बंधस्थानक सातनुं एकज ठे, ते जणी जूदो न लेखव्यो. बंधस्थानकनो नेद होय तो जूदो नूयस्कार लेखवाय.

अप्पतरातिन्न के० हवे अल्पतरबंध कहे ठे. आयुबंध कस्या पठी सात कर्म बांधतां प्रथम समयें अल्पतरबंध पहेलो जाणवो तथा नवमा गुणठाणाने प्रांतें सात कर्म बंध करी दशमा गुणठाणाने प्रथम समयें मोहनीय हीन करी ठ कर्म बांधतां, बीजो अल्पतरबंध जाणवो. तथा ठ कर्मथी उपशांतमोहें तथा क्षीणमोहें एक कर्म बांधतां, त्रीजो अल्पतरबंध जाणवो.

एमज चठरोअवठिया के० चार अवस्थितबंध कहे ठे. जे जणी मूलप्रकृतिनां बंधस्थानक चार, ते चार ठामें आव्या पठी बीजे समयें अवस्थितबंध कहेवाय. जेम

आठ कर्मना बंधथी सातनो बंध करतां प्रथम समयें अल्पतरबंध पछी ज्यांसुधी तेज बंधस्थानकें जीव रहे. त्यांसुधी प्रथम अवस्थितबंध कहेवाय. एम सात पछी ठ बांधतां प्रथम समयें अल्पतरबंधः अने पछी बीजो अवस्थितबंध जाणवो. अने ठथी एक बांधतां प्रथम समयें अल्पतरबंध, पछी त्रीजो अवस्थितबंध जाणवो. सातथी आठनो बंध करतां प्रथम समयें नूयस्कार-बंधः अने पछी चोथो अवस्थित बंध जाणवो. एम चार अवस्थित बंध कह्या.

नडुअवत्तवो के० मूलप्रकृतिनो अबंधक अयोगी गुणठाणे होय अने त्यांथी प-डवुं नथी अने अव्यक्तबंध तो अबंधक थइने वली बांधे, तेने अव्यक्तबंध कहीयें अने अयोगी गुणठाणा पछी कर्मबंधपणुं नथी माटें मूलप्रकृतिनो अव्यक्तबंध नथी. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २२ ॥

॥ हवे नूयस्कारादिक बंधनां लक्षण कहे ठे. ॥

एगादहिगे नूर्ठ, एगाई ऊण गम्मि अप्पतरो ॥
तम्मतो अवठियर्ठ, पढमे समए अवत्तवो ॥ २३ ॥

अर्थ–एगादहिगेनूर्ठ के० एक, बे इत्यादिक पूर्वेला बंधथकी आगलें अधिकी प्रकृति बांधे, ते नूयस्कार बंध जाणवो, एटले पूर्वे थोडी प्रकृति बांधतो होय, अने पठी एकादि अधिक प्रकृति बांधे, ते नूयस्कारबंध प्रथम समये जाणवो, अने एगाइऊणगम्मिअप्पतरो के० पूर्वबंधथी एकादि प्रकृति ठंठी बांधे, एटले पूर्वे घणी प्रकृति बांधतो होय अने पठी एकादि ऊणी प्रकृति बांधे, ते प्रथम समयें अल्पतरबंध जाणवो. तम्मत्तोअवठियर्ठ के० प्रथम समयें जेटलोज बंध होय, एटले पूर्वे बांधतो होय तेटलीज प्रकृति ज्यांसुधी निरंतर बांधे, त्यांसुधी अवस्थित बंध क-हीयें. अने पढमेसमएअवत्तवो के० सर्वथा अबंधक थइने फरी पहेला बंध करे, ते-वारें प्रथम समयने विषे अवक्तव्य बंध कहीयें. ए चार बंधनां लक्षण कह्यां. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २३ ॥

हवे सामान्यें उत्तरप्रकृतिनां बंधस्थानक ठंगणत्रीश ठे, तेनां नाम कहेठे. एक, सत्तर, अढार, ओगणीश, वीश, एकवीश, बावीश, ठवीश, त्रेपन्न, चोपन्न, पंचा-वन्न, ठप्पन्न, सत्तावन, अठ्ठावन्न, ठंगणशाठ, साठ, एकशठ, त्रेशठ, चोशठ, पांशठ, ठाशठ, शडशठ, अम्रशठ, ठंगणोत्तेर, सीत्तेर, एकोत्तेर, बहोंत्तेर, तहोंत्तेर अने चम्मोतेर, ए ठंगणत्रीश बंध स्थानक ठे, त्यां नूयस्कारबंध अठ्ठावीश होय, ते कहेठे.

उपशांतमोहगुणठाणे एक वेदनीय वांधीने पडतो दशमे गुणठाणे ज्ञान पांच, दर्शन चार, अंतराय पांच, उच्चैर्गोत्र अने यशःकीर्त्ति साथें वेदनीय वांधतां सत्तर प्रकृतिने बंधें प्रथम समयें प्रथम जूयस्कार बंध; तिहांथी पमतो नवमे गुणठाणे संज्वलना लोज साथें अढार प्रकृति वांधतां बीजो जूयस्कार; ते मध्यें संज्वलनी माया साथें उंगणीश वांधतां त्रीजो जूयस्कार; तेमध्यें संज्वलना मान साथें वीश वांधतां चोथो जूयस्कार; ते संज्वलना क्रोध साथें एकवीश वांधतां पांचमो जूयस्कार, ते मध्यें पुरुषवेद साथें बावीशनो बंध वांधतां ठठो जूयस्कार; ते मध्यें हास्य, रति, जय अने जुगुप्सा, ए चार प्रकृतिनो अधिक बंध करतां अपूर्वकरणने सातमे जागें ठवीशनो बंध करतां सातमो जूयस्कार; ते मध्यें आठमाने ठठे जागें देवप्रायोग्य नामकर्मनी अठावीश प्रकृति वांधतां त्रेपननो बंध, अहींआं यशःकीर्त्ति पूर्वे ठवीश प्रकृति मध्यें आवी ठे, तेथी देवप्रायोग्य सत्तावीशने बंधें त्रेपन प्रकृति होय, ए आठमो जूयस्कार; तेमध्यें जिननाम वांधतां चोपन्ननां बंधें नवमो जूयस्कार; ते त्रेपन आहारकद्विक साथें वांधतां पंचावन्नना बंधें दशमो जूयस्कार; ते पंचावन्न जिननामसहित वांधतां ठप्पन्नना बंधें अगीआरमो जूयस्कार; अपूर्वकरणना प्रथम जागें ठपन्नने जिननाम हीन तथा निड़ा, प्रचला साथें वांधतां सत्तावन्नना बंधें बारमो जूयस्कार; ते वली जिननाम सहित अठावन्नना बंधें तेरमो जूयस्कार; ते देवायु साथें अप्रमत्तें उंगणशाठ वांधतां चौदमो जूयस्कार; देशविरति गुणठाणे देवप्रायोग्यनी अठावीश प्रकृति वांधतां ज्ञान पांच, दर्शन ठ, वेदनीय एक, मोहनीय तेर, देवायु एक, नामनी अठावीश, गोत्रनी एक, अंतरायनी पांच, एवं शाठ प्रकृति वांधतां पंदरमो जूयस्कार; ते जिननामसहित एकशठने बंधे शोलमो जूयस्कार; अहींआं कोइ प्रकारें एक जीवने एक समयें बाशठ प्रकृतिनो बंध संजवे नहीं, तेथी तेनो जूयस्कार पण न कह्यो. चोथे गुणठाणे आयुअबंध कालें देवप्रायोग्य नामनी अठावीश प्रकृति वांधतां, ज्ञान पांच, दर्शन ठ, वेदनीय एक, मोहनीय सत्तर, गोत्रनी एक, नामनी अठावीश, अंतरायनी पांच, ए त्रेशठ प्रकृति वांधतां सत्तरमो जूयस्कार; देवायुबंध सहित चोशठ प्रकृति वांधतां अढारमो जूयस्कार; जिननाम सहित पांशठ वांधतां उंगणीशमो जूयस्कार; चोथे गुणठाणे देवता होय, तेने मनुष्यप्रायोग्य त्रीश प्रकृति वांधतां ठाशठना बंधें वीशमो जूयस्कार; मिथ्यात्वगुणठाणे ज्ञान पांच, दर्शन नव, वेदनीय एक, मोहनीय बावीश, आयुनी एक, नामनी त्रेवीश, गोत्रनी एक, अंतरायनी पांच, ए शडशठ प्रकृति वांधतां एकवीशमो जूयस्कार; त्यां नामकर्मनी पचीश अने आयुरहित अडशठ वांधतां, बावीशमो जूयस्कार, ते आयुस-

हित उंगणोतेर बांधतां त्रेवीशमो भूयस्कार; ते वली नामकर्मनी छव्वीश प्रकृति साथें सीत्तेर बांधतां चोवीशमो भूयस्कार; ते आयुरहित अने नामकर्मनी अठावीश साथें एकोत्तेर बांधतां पच्चीशमो भूयस्कार; ते उंगणत्रीश नामकर्मनी साथें बहोंतेरना बंधें छवीशमो भूयस्कार; ते आयुसहित तहोंत्तेर बांधतां सत्तावीशमो भूयस्कार; ते वली नाम कर्मनी त्रीश बांधतां ज्ञान पांच, दर्शन नव, वेदनीय एक, मोहनीय बावीश, आयु एक, नामनी त्रीश, गोत्रनी एक, अंतरायनी पांच, एम चम्मोत्तेर बांधतां अठावीशमो भूयस्कार; अहींआं प्रकारांतरें अनेक बंधस्थानक संभवे, ते आपणी बुद्धिथी विचारी लेवा. एम अठावीश अल्पत्तर बंध पण विपरीतपणे लेवा अने उंगणत्रीश बंधस्थानक भणी अवस्थित बंध पण उंगणत्रीश लेवा. अहींआं अवक्तव्यबंध न संभवीयें, जे भणी सर्वत्र उत्तरप्रकृतिनो अबंधक अयोगीगुणठाणे जीव होय, त्यांथी पमवुं नथी माटें अवक्तव्यबंध न होय. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २३ ॥

॥ ए रीतें उत्तरप्रकृतिना बंध, सामान्यें कही, हवे विशेषें कहेछे. ॥

नव छ चउदंसे डुडु, ति डु मोहे डु इगवीस सत्तरस ॥
तेरस नव पण चउ ति डु, इक्को नव अठ दस डुन्नि ॥ २४ ॥

अर्थ—प्रथम ज्ञानावरणीय कर्मनुं एकज बंधस्थानक छे, ते भणी त्यां भूयस्कारादिक न संभवे. अने नवछचउदंसे के० दर्शनावरणीयमांहे एक नवनो बंध, बीजो छनो बंध, अने त्रीजो चारनो बंध, ए त्रण बंधस्थानक छे. तेमध्यें सर्व दर्शनावरणीयनी नवे प्रकृति बांधतां प्रथमनां बे गुणठाणे नव प्रकृतिनुं बंधस्थानक जाणवुं. एनी जघन्यस्थिति अंतरमुहूर्त्तनी अने उत्कृष्ट तो अभव्यनी अपेक्षायें अनादि अनंत अने भव्यनी अपेक्षायें अनादि सांत, तथा सादि सांत, तेमांथी थीणद्धी, निद्रानिद्रा अने प्रचलाप्रचला, ए त्रण प्रकृतिनो बंध विछेद थये थके मिश्रादिक गुणठाणे छ प्रकृतिनो बंध जाणवो. ते पण जघन्यथी तो अंतरमुहूर्त्त अने उत्कृष्टथी तो तेत्रीश सागरोपम पूर्वकोडी पृथक्त्वें जाझेरा जाणवा. तेमांथी निद्रा अने प्रचला ए बे प्रकृतिना अपूर्वकरणना प्रथम भागें बंध विछेद थये थके आठमाना शेष भागें तथा नवमे अने दशमे गुणठाणे चार प्रकृतिनो बंध जाणवो. ते जघन्य तो एक समय श्रेणी मध्यें मरण पामे तेनी अपेक्षायें जाणवो अने उत्कृष्टपणे अंतरमुहूर्त्त प्रमाण होय, अहींआं भूयस्कार तथा अल्पतरना बंध, डुडु के० बे बे होय, अने अवस्थितबंध, ति के० त्रण होय तथा अवक्तव्यबंध, डु के० बे होय, ते कही देखाडे छे. तिहां उपशमश्रेणीथी पडतां आठमा गुणठाणाना बीजा भागें आवतांसुधी दर्शनावरणीयनी चार प्रकृति बांधतो वली अहीं बंधविछेद कर्या हतो ते फरी आवतां निद्रा अने

प्रचला, ए वे प्रकृतिनो बंध करे, ते तेनी साथें मेलवतां ७ प्रकृतिनो बंध करवाना प्रथम समयें नूयस्कार बंध पहेलो जाणवो. तथा नवनो बंध करतां बीजो नूयस्कार बंध जाणवो तथा नवनो बंध करी फरी ठनो बंध करतां प्रथम समयें प्रथम अल्पतर बंध, तथा अपूर्वकरण गुणठाणाना प्रथम नागें ठ प्रकृतिनो बंध करी वली निद्रा अने पचलानो बंध विछेदी चारनो बंध करतां,प्रथम समयें बीजो अल्पतर बंध जाणवो. ए त्रणे बंधस्थानकें बीजा समयथी मांडीने ते ते बंधस्थानकना चरम समय लगें त्रण अवस्थितबंध जाणवा, तथा अगीआरमे गुणठाणे दर्शनावरणीयनो अबंधक होय अने तिहांथी पडतां दशमे गुणठाणे दर्शनावरणीयनी चार प्रकृति बांधतां प्रथम समयें प्रथम अवक्तव्यबंध. तथा जे जीव उपशांतमोह गुणठाणे आयुःक्षयें मरण पामीने अनुत्तरविमानें देव थाय, तिहां ठ प्रकृति बांधे तेने प्रथम समयें बीजो अवक्तव्यबंध होय, एटले दर्शनावरणीयनां बंधस्थानकें, नूयस्कारबंध, अल्पतरबंध, अवस्थितबंध तथा अवक्तव्यबंध कह्या.

॥ हवे मोहनीयनां दश बंधस्थानक ठे, ते कहेठे. ॥

मोह के० मोहनीयनी अहावीश प्रकृतिमध्ये सम्यक्त्वमोहनीय तथा मिश्रमोहनीय बांधे नहीं. बाकी बवीश प्रकृति बंध योग्य तेमां पण त्रण वेदमध्यें एक समयें एकज वेद बांधे, तथा हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, ए वे युगल मध्यें पण एकज युगल बंधाय. केमके ए प्रकृति बंधोदय विरोधिनी ठे ते नणी मिथ्यात्वगुणठाणे डु के० बावीश बंधस्थानक होय. एनी स्थिति अजव्यनी अपेक्षायें तो अनादि अनंत अने नव्यनी अपेक्षायें अनादि सांत तथा सादिसांत जाणवी. तेमध्यें पण सास्वादन गुणठाणे मिथ्यात्वमोहनीय न बंधाय, तेवारें इगवीस के० एकवीश प्रकृतिनुं बंध स्थानक होय. अहींयां डु तथा इग, ए वे शब्दने वीश शब्द जोडवो, एनी स्थिति जघन्य एक समय अने उत्कृष्टथी तो ठ आवली प्रमाण जाणवी. तेमध्यें वली मिश्र अने अविरति, ए वे गुणठाणे चार अनंतानुबंधीया न बंधाय, तेवारें सत्तर के० सत्तर प्रकृतिनुं बंधस्थानक होय. एनी स्थिति जघन्य तो अंतरमुहूर्त अने उत्कृष्ट तो तेत्रीश सागरोपम काल पूर्वकोडी पृथक्त्व अधिक होय, जे नणी अनुत्तरवासी देव चवीने ज्यांसुधी विरतिपणुं न लहे, त्यांसुधी तेने ए बंधस्थानक होय. ते मध्येंथी देशविरति गुणठाणे अप्रत्याख्यानीआ कषाय चार, न बंधाय, तेथी तेरस के० तेर प्रकृतिनुं बंधस्थानक होय. ए पण जघन्यथी तो अंतरमुहूर्त अने उत्कृष्टथी तो देशोन पूर्वकोडी प्रमाण जाणवी. तेमध्यें वली प्रमत्त अने अप्रमत्तगुण- ठाणे प्रत्याख्यानावरण चार कषाय न बंधाय, माटें त्यां नव के० नव प्रकृतिनो बंध

होय. एनो काल जघन्य एक समय जे नणी कोइ एक जीव एक समयें मात्र सर्वविरतिपणुं लइने बीजे समयें मरण पामे, तेनी अपेक्षाये जाणवुं, अन्यथा जघन्य अंतरमुहूर्त्त अने उत्कृष्टो तो देशोन पूर्वकोमी प्रमाण जाणवो. तेमध्यें हास्य, रति, नय अने जुगुप्सा, ए चार प्रकृतिनो बंधविछेद थये थके नवमे गुणगणे पण के० पांच प्रकृतिनुं बंधस्थानक होय, तेमांहेथी वली पुरुषवेदनो बंधविछेद थये थके चउ के० चारनुं बंधस्थानक होय. तेमांहेथी संज्वलना क्रोधनो बंधविछेद थये थके ति के० त्रण प्रकृतिनुं बंधस्थानक होय. तेमांहेथी संज्वलनो मान विछेद थये थके डु के० बे प्रकृतिनुं बंधस्थानक होय. तेमध्येंथी संज्वलनी मायानो बंधविछेद थये थके इक्को के० एक प्रकृतिनुं बंधस्थानक होय. ए दश, बंधस्थानक कह्यां. ए श्रेणीमध्येंना बंधस्थानकनी जघन्य तो एक समयनी स्थिति अने उत्कृष्ट तो अंतरमुहूर्त्त स्थिति जाणवी. केमके, कोइ एक जीव तो श्रेणीमध्यें ए बंधस्थानक एक समयमात्र स्पर्शीने पण मरण पामे, तेनी अपेक्षायें समयमान जाणवुं. ए दश बंधस्थानकें नव के० नव नूयस्कारबंध, अठ के० आठ अल्पतरबंध, दस के० दश अवस्थितबंध अने डुन्नि के० बे अवक्तव्यबंध जाणवा, ते कहे ठे.

ते मध्यें प्रथम नव भूयस्कारबंध नावियें ठैयें. त्यां जे जीव, उपशम श्रेणीयें चढी, अगीआरमुं गुणगणुं अंतरमुहूर्त्तनुं ठे, तिहां अंतरमुहूर्त्त रहीने आगल चडवानुं स्थानक नथी, केमके मोहनीयनी प्रकृति उपशमावी ठे, तेनी सत्ता टली नथी, ते सत्ता टल्या विना आगलां गुणगणां प्राप्त थाय नहीं, ते नणी त्यांथी पमतां दशमे गुणगणे आवे, तिहां पण मोहनीयनो अबंधक होय, तिहांथी पडतां नवमा गुणगणाने पांचमे नागें एक संज्वलना लोजनो बंध करतां प्रथम समयें प्रथम अवक्तव्यबंध तथा आयुःक्षयें अगीआरमे गुणगणे मरण पामीने अनुत्तरविमानें सुर थाय. ते प्रथम सत्तर प्रकृतिनो बंध करे, तेने प्रथम समयें बीजो अवक्तव्यबंध. एम बे अवक्तव्यबंध कह्या. तथा नवमाना पांचमा नागथी पडतां चोथे नागें संज्वलनी माया साथें बे प्रकृतिनो बंध करतां तिहां प्रथम समयें प्रथम नूयस्कार. त्रीजे नागें संज्वलनी माया साथें त्रण प्रकृति बांधतां प्रथम समयें बीजो नूयस्कार. बीजे नागे संज्वलना क्रोध साथें चार प्रकृति बांधतां त्रीजो भूयस्कार. प्रथम नागें पुरुषवेद सहित पांच प्रकृति बांधतां चोथो नूयस्कार. तिहांथी आठमाने ठेल्ले नागें हास्य, रति, नय अने जुगुप्सा सहित नव प्रकृति बांधतां पांचमो नूयस्कार. तिहांथी देशविरति गुणगणे प्रत्याख्यानावरण कषाय चार सहित तेर प्रकृति बांधतां ठहो नूयस्कार. तिहांथी चोथे गुण-

ठाणे अप्रत्याख्यानावरण कषाय चार सहित सत्तर प्रकृति बांधतां सातमो जूयस्कार. ते वली अनंतानुबंधिया चार कषाय सहित एकवीश प्रकृति बांधतां आठमो जूयस्कार. ते वली मिथ्यात्वमोहनीय सहित बावीश प्रकृति मिथ्यात्वगुणठाणे बांधतां नवमो जूयस्कार. ए नव जूयस्कार कह्या. हवे आठ अल्पतर कहीयें ठैयें.

तिहां मिथ्यात्वगुणठाणे बावीशनो बंध करी चोथे गुणठाणे सत्तर प्रकृतिनो बंध करतां, प्रथम समयें प्रथम अल्पतर जाणवो. वली सत्तरथी तेरनो बंध करतां, बीजो अल्पतर. एम विपरीतपणे लेवा. पण एटलुं विशेष जे एकवीशना बंधनुं एक अल्पतर न होय, जे नणी मिथ्यात्वथी सास्वादनें न आवे, त्यां सास्वादन गुणठाणुं तो सम्यक्त्वथी पडतांज होय, ते माटें बावीशना बंधथी एकवीशना बंधें न आवे, एम आठ अल्पतरबंध होय, अने दश बंधस्थानकें बीजा समयथी मांडीने चरम चरम समय लगें दश अवस्थित बंध होय. एम मोहनीय कर्मना जूयस्कारादिक बंधस्थानक कह्यां. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २४ ॥

॥ हवे नामकर्मने विषे जूयस्कारादिक कहेवाने अर्थें प्रथम बंधस्थानक कहेछे. ॥

तिपण ठ अठ नवहिया, वीसा तीसे गतीस इग नामे ॥
छस्सग अठ तिबंधो, सेसेसु ठाण मिक्किकं ॥ २५ ॥

अर्थ—हवे नामकर्मनी जेटली प्रकृति एक समयें जे प्रायोग्य बंधाय तेवा बंधस्थानक आठ,ते कहे छे. तिपणठअठनवहियावीसा के० त्रण, पांच,ठ, आठ, नव, अधिक वीश एटले वीश शब्द, प्रत्येकनी सार्थे जोमीयें, तेवारें एक त्रेवीशनो बंध, बीजो पचीशनो, त्रीजो ठवीशनो, चोथो अठावीशनो, पांचमो उंगणत्रीशनो, तीसेगतीसइगनामे के० ठहो त्रीशनो, सातमो एकत्रीशनो, अने आठमो एकनो बंधस्थानक.

ए आठमध्यें मिथ्यात्वी जीव, मनुष्य, तिर्यंच, मिथ्यात्वगुणठाणे अपर्याप्ता एकेंडिय प्रायोग्य एक वर्ण, बीजो गंध, त्रीजो रस, चोथो स्पर्श, पांचमो तैजस, ठहो कार्मण, सातमो अगुरुलघु, आठमो निर्माण, नवमो उपघात, दशमी तिर्यंचगति, अगीआरमी तिर्यंचानुपूर्वी, बारमी एकेंडियजाति, तेरमुं औदारिक शरीर, चौदमुं हुंमसंस्थान, पंदरमुं स्थावरनाम, शोलमुं बादरनाम अथवा सूक्ष्मनाम, सत्तरमुं अपर्याप्तनाम, अढारमुं प्रत्येकनाम अथवा साधारणनाम, उंगणीशमुं अस्थिरनाम, वीशमुं अशुजनाम, एकवीशमुं दौर्जाग्यनाम, बावीशमुं अनादेयनाम, त्रेवीशमुं अयशनाम, ए त्रेवीशने बंधें अहींआं प्रत्येक साधारण सार्थे अने सूक्ष्मबादर सार्थे जांगा चार थाय. ए प्रथम नामकर्मनुं बंधस्थानक कह्युं.

तेमध्यें पराघात अने उच्छ्वास, ए बे प्रकृति वधारीयें अने अपर्याप्ताने स्थानकें पर्याप्त नामकर्म कहीयें तेवारें पच्चीश प्रकृति; पर्याप्त एकेंद्रिय प्रायोग्य मिथ्यात्वीदेव, मनुष्य तथा तिर्यंच बांधे. अहींआं ज्ञांगा वीश ते सत्तरीना टबाथी जाणवा. ए बीजुं स्थानक, ते पच्चीश प्रकृतिने आतप अथवा उद्योतसहित करीयें तेवारें छवीश प्रकृतिनो बंध. ए पण पर्याप्ता एकेंद्रिय प्रायोग्य त्रण गतिना मिथ्यात्वी जीव बांधें, अहींआं ज्ञांगा शोल थाय. ए त्रीजुं बंध स्थानक.

तथा देवद्विक, पंचेंद्रियजाति, वैक्रियशरीर, वैक्रियांगोपांग, समचतुरस्रसंस्थान, पराघात, उच्छ्वास, शुज्ञखगति, त्रस, बादर, पर्याप्त, प्रत्येक, स्थिर अथवा अस्थिर, शुज्ञ अथवा अशुज्ञ, यश अथवा अयश, सुज्ञग, सुस्वर, आदेय, वर्णचतुष्क, तैजस, कार्मण, अगुरुलघु, निर्माण, उपघात, ए अठावीश प्रकृति, देवगति प्रायोग्य मिथ्यात्वी तथा सम्यक्दृष्टि मनुष्य अने तिर्यंच बांधे. तिहां स्थिरास्थिरादिक साथें ज्ञांगा आठ थाय, तथा तेमज नरकगति प्रायोग्य पण अठावीश प्रकृति बंधाय; पण एटलुं विशेष जे, देवद्विकने स्थानकें नरकद्विक तथा समचतुरस्रसंस्थानने स्थानकें हुंडसंस्थान अने अपरावर्त्तमान प्रकृति अशुज्ञ लेवी. अहींआं अठावीशनो ज्ञांगो एकज लेवाय. ए अठावीश प्रकृतिनुं बंधस्थानक चोथुं.

तथा सम्यक्दृष्टि जीव, जिननामसहित देवप्रायोग्य अठावीश बांधतां उंगणत्रीश प्रकृतिनो बंध. अहीं ज्ञांगो एक, जे ज्ञणी ए शुज्ञज बंधाय तथा मनुष्यद्विक, पंचेंद्रिय जाति, औदारिकद्विक, छ संघयणमांहेलुं एक संघयण, छ संस्थान मांहेलुं एक संस्थान, त्रस, बादर, पर्याप्त, प्रत्येक, स्थिर अथवा अस्थिर, शुज्ञ अथवा अशुज्ञ, सौज्ञाग्य अथवा दौर्ज्ञाग्य, सुस्वर अथवा दुःस्वर, आदेय अथवा अनादेय, यश अथवा अयश, शुज्ञखगति अथवा अशुज्ञखगति, पराघात, उच्छ्वास, वर्णचतुष्क, तैजस, कार्मण, अगुरुलघु, निर्माण, उपघात, ए मनुष्य प्रायोग्य उंगणत्रीश प्रकृतिना बंध स्थानकना ज्ञांगा, छेंतालीशसें ने आठ थाय, तेमज पंचेंद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य उंगणत्रीश बंधप्रकृतिना पण ज्ञांगा एटलाज जाणवा. ए पांचमुं बंधस्थानक. तथा देवगति प्रायोग्य अठावीश प्रकृति ते आहारकशरीर तथा आहारकअंगोपांगसहित बांधतां त्रीश प्रकृतिनो बंध, अप्रमत्त साधुने होय. अहींआं ज्ञांगो एक थाय तथा मनुष्य प्रायोग्य उंगणत्रीश बंध प्रकृतिने जिननाम सहित बांधतां सम्यक्दृष्टि देवताने त्रीशनो बंध. ए छठुं बंधस्थानक. तथा जिननाम सहित देवप्रायोग्य त्रीश प्रकृति बांधतां, एकत्रीश प्रकृति अप्रमत्त अपूर्वकरणगुणगणावाला साधु बांधे. अहींआं पण ज्ञांगो एक थाय. ए सातमुं बंधस्थानक.

तथा आठमा गुणठाणाने छठे जांगें नामकर्मनी त्रीश प्रकृतिनो वंध विछेद करी आगले एक यशःकीर्त्ति वांधे, त्यां आठमुं नामकर्मनुं वंधस्थानक जाणवुं. एम आठ वंधस्थानकें एकेंद्रिय, विकलेंद्रिय, देवता, मनुष्य, तिर्यंच, नारकी, प्रायोग्य वंधभेदें करी तेर हजार नवसें ने पीस्तालीश जांगा थाय. ते सत्तरीना टवामांहे सविस्तर कहीशुं. तिहांथी जोइ लेवा.

ए आठ वंधस्थानकने विषे जूयस्कारवंध ७ के० ठ छे, ते जावें छे. त्रेवीशनो वंध करी तथाविध विशुद्धें पच्चीश वांधतां प्रथम समयें प्रथम जूयस्कार मिथ्यात्वीने होय. ते पच्चीश आतप अथवा उद्योत सहित ठवीशने वंधें वीजो जूयस्कार अथवा विशुद्धें तथा संक्लेशें देवप्रायोग्य अथवा नरकप्रायोग्य अठावीश वांधतां त्रीजो जूयस्कार. ते देवप्रायोग्य अठावीशने जिननाम सहित उंगणत्रीश वांधतां चोथो जूयस्कार. ते वली त्रीश प्रकृति मनुष्यप्रायोग्य अथवा देवप्रायोग्य वांधतां पांचमो जूयस्कार. ते देवप्रायोग्य त्रीशने जिननामसहित एकत्रीश वांधतां, छठो जूयस्कार. एमज एक प्रकृति वांधी वली श्रेणीथी पमतो त्रीश तथा एकत्रीश वांधे खरो पण ते वंधस्थानकनुं जेद नहीं, तेथी तेनो जूदो जूयस्कार न लेखववो. ए ठ जूयस्कार कह्या.

हवे रसग के० सात अल्पतर कहे छे. अपूर्वकरणें देवगति प्रायोग्य अठावीश, उंगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, वांधीने श्रेणी चढतां जे वंधने व्युछेदी एक यशःकीर्त्तिज वांधे, ते प्रथम अल्पतर वंध; तथा कोइएक मनुष्य आहारकद्विक अने जिननाम सहित देवप्रायोग्य एकत्रीश प्रकृति वांधतो मरीने देवलोकें जाय त्यां प्रथम समयें मनुष्यप्रायोग्य त्रीश प्रकृति वांधे, त्यां वीजो अल्पतर वंध; तेहज देवलोक थकी चवी मनुष्य थयो थको जिननाम सहित देवगतिप्रायोग्य उंगणत्रीश वांधे, तेने आद्यसमयें त्रीजो अल्पतर अने जेवारें कोइ मनुष्य देवगति प्रायोग्य उंगणत्रीश वांधतो, विशुद्धपरिणामें देवगतिप्रायोग्य अठावीश वांधे, तेवारें आद्य समये चोथो अल्पतर; ते अठावीश वांधतो संक्लिष्ट परिणामने वशें एकेंद्रियप्रायोग्य ठवीश वांधे, तिहां पांचमो अल्पतर; तेहिज ठवीशवालो पच्चीश वांधे, तेवारें छठो अल्पतर; ते पच्चीशवालो त्रेवीश वांधे, तेवारें सातमो अल्पतरवंध जाणवो.

तथा आठे वंधस्थानकें वीजा समयथी मांमीने चरम समय लगें अठ के० आठ अवस्थितवंध होय.

तथा तिवंधो के० त्रण अव्यक्तवंध कहे छे. श्रेणीथी पमतां नामकर्मनो सर्वथा अवंधक थइने फरी यशःकीर्त्ति नामकर्म वांधे, तिहां प्रथम समये पहेलो अव्यक्तवंध; तथा उपशांतमोहगुणगणे मरण पामी काल करीने अनुत्तर विमानें देवता

थाय, तिहां धुर समयथी मनुष्यथी मनुष्य प्रायोग्य उंगणत्रीश प्रकृति बांधे, ते बीजो अव्यक्तबंध; तथा तिहां कोइ एक जिननाम सहित त्रीश प्रकृति बांधे, तेवारें तेनी अपेक्षायें प्रथम समयें त्रीजो अव्यक्तबंध जाणवो. ए त्रए अव्यक्तबंध कह्या. एम नामकर्मनी उत्तरप्रकृतिनां बंधस्थानक, नूयस्कारबंध, अल्पतरबंध, अवस्थितबंध, अने अव्यक्तबंध, ए चारे कह्या.

सेसेसुठाणमिक्किकं के० हवे शेष एक ज्ञानावरणीय, बीजुं वेदनीय, त्रीजुं आयु, चोथुं गोत्र, अने पांचमुं अंतराय, ए पांच कर्मनुं एक एक बंधस्थानक होय. केम के ज्ञानावरणीय अने अंतराय, ए बे कर्म ध्रुवबंधी ठे. तेमाटें दशमा गुणठाणा सुधी एनी सर्व पांचे प्रकृति नेलीज बंधाय. त्यां नूयस्कार अने अल्पतर बंध न होय अने एक अवस्थितबंध सदाय होय, अने शेष वेदनीय, आयु ने गोत्र, ए त्रण कर्मनी प्रकृति बंधविरोधिनी ठे, तेथी ते एक समयें एकज बंधाय तेथी तेनुं बंधस्थानक पण एकज होय. अहींआं नूयस्कार तथा अल्पतरबंध न होय अने वेदनीय तो तेरमा गुणठाणा सुधी बंधाय ठे, माटें ते विना शेष चार कर्मनो अव्यक्तबंध एक होय, केम के अगीआरमे गुणठाणे अबंधक होइने फरी बांधतां प्रथम समयें अव्यक्तबंध अने तेवार पठी द्वितीयादिक समयें अवस्थितबंध जाणवो. एटले सविस्तर प्रकृतिबंध कह्यो.

अहींआं मूलप्रकृतिनो तो जघन्य एक, उत्कृष्टो आठनो बंध ठे अने उत्तरप्रकृतिनो जघन्य एक, उत्कृष्टो चम्मोतेरनो बंध ठे, अहींआं अनादि, सादि, अनंत अने सांत, ए चार नांगा पोतानी मतियें विचारी कहेवा. तिहां मूलप्रकृतिना बंधस्थानकें, ठंधें सादि सांत नांगो होय. जे नणी नवनवने विषे एकज वार आयु बांधे, तिहां आठनो बंध अने शेष कालें सात प्रकृतिनुं बंधस्थानक होय. तथा उत्तरप्रकृतिमध्यें ज्ञानावरणीय तथा दर्शनावरणीयनुं एकेक बंधस्थानक, अने वेदनीयनो एकनो बंध, तथा मोहनीयनो बावीशनो बंध, गोत्रनो एकनो बंध, अंतरायनो पांचनो बंध, एटले बंधें अनव्यनी अपेक्षायें अनादि अनंत अने नव्यनी अपेक्षायें अनादि सांत तथा सादि सांत, ए त्रण नांगा होय, अने शेष बंधस्थानकें सादि सांत नांगो एकज होय. ए सादि सांतपणुं ते स्थितिमान जाणवुं. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २५ ॥

एम नूयस्कारादिक प्रकारें करी कर्मप्रकृतिनो बंध कह्यो.

॥हवे मूलप्रकृति तथा उत्तरप्रकृतिनो स्थितिबंध स्वामित्वद्वारें करी सविस्तरपणे कहे ठे.॥

वीसयर कोडि कोडि, नामे गोए य सत्तरी मोहे ॥
तीसयर चउसु उदही, निरय सुराउंमि तित्तीसा ॥ २६ ॥

अर्थ—वीसयर के० संख्याये वीश अने अयर एटले तरी शकाय नहीं, ते माटें ए अतर कहेतां सागर तेनी उपमायें करी मल्युं जे कालमान, तेने सागरोपम कहीयें, तिहां पल्यनी उपमायें पल्योपम कहीयें. ते योजन प्रमाणे कूवो असंख्यवालाग्रें नरी सो सो वर्षे एकेक केशखंम काहाडतां कूप निर्लेप थाय, तेनो काल, तेने अद्धापल्योपम कहीयें. तेवा दश कोमाकोडी कूपमान क्षेत्र ते सागरोपम, तेने निर्लेपनो काल, तेने अद्धासागरोपम कहीयें. ते अद्धासागरोपमनी कोडिकोडी के० वीश कोडाकोडी नामेगोएसु के० नामकर्म अने गोत्रकर्मनी उत्कृष्टी स्थिति होय, एटले बांधेलुं कर्मदल विपाके नहीं तो एटलो काल रहे तथा परिणाम विशेषें स्थितिघात करतो अपवर्त्तनकरणें करी स्थिति घटावतां घटी पण जाय, तेम उद्वर्त्तनाकरणें करी स्थितिने वधारे पण खरी अने जो निकाचितबंध कस्यो होय, तो बंधें घटे नहीं. एनो अबाधाकाल, बे हजार वर्षनो जाणवो.

तथा सत्तरीमोहे के० मोहनीयकर्मनो उत्कृष्ट स्थितिबंध सीत्तेर कोडाकोडी सागरोपम प्रमाण कह्यो छे. ए बंध उत्कृष्ट संक्लेशें मिथ्यात्व गुणठाणे होय अने अबाधा काल सात हजार वर्षे हीन कर्मदलनो निषेक कहेतां ए कर्मनो रसोदय काल जाणवो. एटले त्रण कर्म कह्यां अने ए थकी इत्तर एटले अन्य जे चार कर्म, एटले एक ज्ञानावरणीय, बीजुं दर्शनावरणीय, त्रीजुं वेदनीय अने चोथुं अंतराय, चउसु के० ए चार कर्मनी उत्कृष्टी स्थिति तीसयर के० त्रीश कोडाकोडी सागरोपमनी उत्कृष्ट संक्लेशें मिथ्यात्वगुणठाणे होय. ए चार कर्मनो अबाधाकाल त्रण हजार वर्षनो, ते त्रण हजार वर्षे हीन त्रीश कोडाकोडी सागरोपम रसोदय काल जाणवो.

उदही के० समुद्र एटले परमार्थें सागरोपम जाणवुं. तेवा तित्तीसा के० तेत्रीश सागरोपम कालनी स्थिति आयुःकर्मनी निरयसुराउंमि के० नारकी अने देवायुनी अपेक्षायें कहीयें. एटले अत्यंत संक्लिष्टपरिणामें मिथ्यात्वीने नरकायुनो बंध तेत्रीश सागरोपम कालप्रमाण होय अने अत्यंत विशुद्धपरिणामें प्रमत्त तथा अप्रमत्तने तेत्रीश सागरोपम सुरायुनो बंध होय. अहींआं अबाधाकाल उत्कृष्ट तो पूर्व कोडीनो त्रीजो नाग अने जघन्यथी तो अंतरमुहूर्त्तकाल होय. अहींआं उत्कृष्ट आयुबंधें नियत उत्कृष्टो अबाधाकाल न होय, ते नणी निन्न लेखव्यो. एनो रसोदय काल, तेत्रीश सागरोपम जाणवो, परंतु पूर्वकोडीने त्रीजे नागें हीन न जाणवो. अहींआं आयुकर्मनी मूलप्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिबंध कहेवाने अवसरें नरकायु तथा देवायु, ए बे उत्तरप्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिबंध काल कह्यो, ते ग्रंथगौरव टालवा नणी कह्यो, अथवा ए बन्नेनुं किंचित् अनेदपणुं जणाववाने अर्थें कह्यो. ॥ २६ ॥

॥ हवे मूलप्रकृतिनो जघन्य स्थितिबंध कहेछे. ॥

मुत्तूअ कसाय ठिइ, बार मुहुत्ता जहन्न वेयणिए ॥
अठ ठ नाम गोए, सु सेसएसु मुहुत्तं तो ॥ २७ ॥

अर्थ–मुत्तूअकसाय के० अकषाय एटले कषायोदय रहित एवुं अगीआरमुं, बारमुं अने तेरमुं, ए त्रण गुणठाणा मूकीने शेष सरागी गुणस्थानकें वेयणिए के० वेदनीय कर्मनो अत्यंत जहन्न के० जघन्य ठिइ के० स्थितिबंध, बारमुहुत्ता के० बार मुहूर्त्त प्रमाण होय, तथा ग्रंथांतरें एक मुहूर्त्तनुं पण कह्युं छे. अहींआं एटलुं विशेष जे कषायोदय रहित जे अगीआरमुं, बारमुं, अने तेरमुं गुणठाणुं छे, तिहां कषायने अन्नावें स्थितिबंध, तथा रसबंध न होय. परंतु केवल योग प्रत्यइर्ड प्रकृतिबंध तथा प्रदेशबंध होय, ते प्रथम समयें बांधे तथा बीजे समयें वेदे अने त्रीजे समयें विणशे पण कषाय प्रत्ययिक स्थितिबंध न होय. ते जणी ते गुणठाणां अहींआं वर्जित कस्यां छे. अहींआं जघन्य वेदनीय स्थितिबंधें अबाधाकाल पण जघन्य अंतर मुहूर्त्तनो होय, तेथी हीन शेष रसोदय काल समजवो अने एक आयुविना शेष सात कर्मनो जघन्य स्थितिबंधकालें अबाधाकाल पण जघन्य जाणवो.

अठठनामगोएसु के० अने नामकर्म तथा गोत्रकर्म, ए बे कर्मनो जघन्यस्थितिबंधकाल अत्यंत विशुद्धपणे सूक्ष्मसंपरायने प्रांतें आठ मुहूर्त्त प्रमाण होय, तिहां अबाधाकाल, अंतरमुहूर्त्तनो होय, ए त्रण कर्मनो स्थितिबंध कह्यो.

सेसएसुमुहुत्तंतो के० तेथी शेष रह्यां जे एक ज्ञानावरणीय, बीजुं दर्शनावरणीय अने त्रीजुं अंतराय, ए त्रण कर्मनो सूक्ष्मसंपराय नामा दशमा गुणठाणाने प्रांते अने एक मोहनीयकर्मनुं बादरसंपराय नामा नवमा गुणठाणाने प्रांते तथा आयुःकर्मनुं प्रथमनां बे गुणठाणे अंतरमुहूर्त्त प्रमाण जघन्य स्थितिबंध होय. ॥ २७ ॥

ए रीतें सामान्यप्रकारें मूलप्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिबंध तथा जघन्य स्थितिबंध कहीने, हवे विशेष प्रकारें एकसो ने वीश उत्तरप्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिबंध कहीयें छैयें. तथा बांधेलुं कर्म ज्यां लगें पोतानो विपाक देखाडे नहीं, तेने अबाधा कहीयें, तथा अबाधा काल पछी कर्मने वेदवाने प्रथम समयें बहु अने तेथी वली द्वितीय समयें हीन, तृतीय समयें घणुं हीन, एम कर्मदल वेदवा सन्मुख जे दलरचना विशेष तेने निषेक कहीयें. एनी स्थापना कहेशे.

विग्घा वरण असाए, तीसं अठार सुहुम विगल तिगे ॥
पढमा गिइ संघयणे, दस डसु चरिमेसु डग वुढी ॥ २८ ॥

अर्थ–विग्घा के० एक दानांतराय, बीजो लाभांतराय, त्रीजो जोगांतराय, चोथो उपजोगांतराय, पांचमो वीर्यांतराय, ए पांच अंतराय कर्मनी प्रकृति तथा वरण के० एक मतिज्ञानावरणीय, बीजो श्रुतज्ञानावरणीय, त्रीजो अवधिज्ञानावरणीय, चोथो मनःपर्यवज्ञानावरणीय, पांचमो केवलज्ञानावरणीय, ए पांच ज्ञानावरणीय कर्मनी प्रकृति, तथा एक चक्षुदर्शनावरणीय, बीजुं अचक्षुदर्शनावरणीय, त्रीजुं अवधिदर्शनावरणीय, चोथुं केवलज्ञानावरणीय, अने पांच निद्रा, तथा असाए के० असातावेदनीय, एवं वीश उत्तरप्रकृतिनो तीसं के० त्रीश कोमाकोडी सागरोपमनो उत्कृष्ट स्थितिबंध, मिथ्यात्वीने होय. तिहां अबाधा त्रण हजार वर्षनी जाणवी. त्रण हजार वर्ष हीन कर्मस्थितिनो रसोदयकाल जाणवो.

अने अठारसुहुमविगलतिगे के० अढार कोडाकोडी सागरोपमनी उत्कृष्ट स्थितिबंधकाल, एक सूक्ष्म, बीजो अपर्याप्त, त्रीजो साधारण, ए सूक्ष्मत्रिक तथा विकलत्रिक, एटले बेंद्रियजाति अने चौरिंद्रियजाति, एवं ठ प्रकृतिनो अढार कोमाकोमी सागरोपम प्रमाण उत्कृष्ट स्थितिकाल जाणवो. अहींआं अढारसें वर्षनो अबाधाकाल जाणवो. एवं ठवीश प्रकृति थइ.

तथा पढमागिइसंघयणे के० प्रथमाकृति एटले पहेलुं समचतुरस्रसंस्थान तथा प्रथम वज्रऋषभनाराचसंघयण, ए बे प्रकृतिनी उत्कृष्टस्थिति दस के० दश कोडाकोडी सागरोपमनी जाणवी. अहींआं एक हजार वर्ष अबाधाकाल जाणवो. अने दुसुचरिमेसुदुगवुड्ढि के० आगला एकेक संस्थानें तथा एकेक संघयणे, एम बे बे प्रकृतिने विषे अनुक्रमें बे बे कोडाकोमी सागरोपमनी स्थितिबंधमां वृद्धि करीयें, एटले ए जाव जे न्यग्रोधसंस्थाने तथा ऋषभनाराचसंघयणे बार कोमाकोमी सागरोपमनी स्थिति अने बारसें वर्ष अबाधाकाल तथा सादि संस्थान अने नाराचसंघयणे चौद कोडाकोडीनी स्थिति अने चौदसें वर्ष अबाधाकालें हीन निषेक काल जाणवो. तथा वामनसंस्थानें मतांतरें कुब्जसंस्थाने अने अर्द्धनाराचसंघयणे शोल कोडाकोमी सागरोपम स्थिति तथा शोलसें वर्ष अबाधाकालें हीन निषेक काल तथा कुब्जसंस्थानें मतांतरें वामनसंस्थानें अने कीलिकासंघयणें अढार कोडाकोडी सागरोपमनी स्थिति अने अढारसें वर्षनो अबाधायें हीन निषेक काल तथा हुंमसंस्थान अने ठेवठ्ठ संघयणे वीश कोमाकोमी सागरोपमनी उत्कृष्ट स्थिति अने बे हजार वर्ष अबाधाकालें हीन वीश कोडाकोडी सागरोपम रसोदय काल जाणवो. एम ठ संघयण तथा ठ संस्थाननो उत्कृष्ट स्थितिकाल कह्यो. एवं आडत्रीश प्रकृतिनो स्थितिबंध कह्यो. । इति समुच्चयार्थः ॥ २७ ॥

चालीस कसाएसु, मिउ लहु निद्धुण्ह सुरहि सिय महुरे ॥
दसदो सड्ढ समहिया, तेहालिद्दं विलाईणं ॥ २९ ॥

अर्थ– चालीसकसाएसु के० अनंतानुबंधीआ चार, अप्रत्याख्यानावरण चार, प्रत्याख्यानावरण चार, संज्वलना चार, ए शोल कषायनो बंध, चालीश कोडाकोडी सागरोपमनी उत्कृष्ट स्थिति बंध उत्कृष्ट संक्लेशे मिथ्यात्व गुणठाणे, संज्ञिआ मिथ्यात्वीने होय, अने चार हजार वर्ष अबाधाकालें हीन निषेककाल जाणवो. एटले चोपन्न प्रकृति कही. तथा एक मिउ के० मृदु एटले सुकमाल स्पर्श, बीजो लहु के० लघुस्पर्श, त्रीजो निद्धण्ह के० स्निग्ध एटले चीकटस्पर्श, अने चोथो उष्ण स्पर्श, पांचमो सुरहि के० सुरभि गंध, छठो सिय के० श्वेत एटले उज्ज्वल वर्ण, सातमो महुरे के० मधुर रस, ए सात नामकर्मनी प्रकृतिनी उत्कृष्ट स्थिति, दस के० दश कोडाकोडी सागरोपमनी जाणवी. तेनो अबाधाकाल एक हजार वर्ष एटले कालें हीन कर्मदल निषेक रसोदयकाल जाणवो.

तेवार पछी नामकर्मनी प्रकृतिना एकेका वर्ण तथा एकेका रसें प्रत्येक दोसड्ढसमहिया के० अढी कोडाकोडी सागरोपमनी स्थिति वधारीयें. तेहालिद्दंविलाईणं के० ते केम हालिद्रवर्ण अने आम्ल रस, ए बे नामकर्मनी प्रकृतिनी उत्कृष्ट स्थिति साडाबार कोडाकोडी सागरोपमनी ते साडाबारसें वर्ष अबाधा कालें हीणी स्थिति रसोदय काल जाणवो. तथा रक्तवर्ण अने कषायेलो रस, ए बे नामकर्मनी प्रकृतिनी पंदर कोडाकोडी सागरोपम उत्कृष्ट स्थिति, ते पंदरसें वर्ष अबाधाकालें हीणी कर्मदलनी स्थितिनो रसोदय काल जाणवो. तथा पीतवर्ण अने कटुक रस, ए बे नामकर्मनी प्रकृतिनी साडासत्तर कोडाकोडी सागरोपमनी उत्कृष्ट स्थिति अने साडासत्तरसें वर्ष अबाधा कालें हीन स्थिति कर्मदलिकनो निषेककाल जाणवो. श्यामवर्ण अने तीक्ष्ण रस, ए बे नामकर्मनी प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थिति बंध वीश कोडाकोडी सागरोपम, बे हजार वर्ष अबाधाकालें हीन कर्म स्थिति कर्म निषेककाल जाणवो. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २९ ॥

दस सुह विहगइ उच्चे, सुर दुग थिर छक्क पुरिस रइ हासे ॥
मिछे सत्तरि मणु दुग, इत्थी साएसु पन्नरस ॥ ३० ॥

अर्थ–दस के० दश कोडाकोडी सागरोपमनो उत्कृष्टस्थितिबंध, एटली प्रकृतिनो होय, तेनां नाम कहे छे. सुहविहगइ के० एक शुभविहायोगति. उच्चे के० बीजी उच्चैर्गोत्र अने सुरदुग के० त्रीजी देवगति, चोथी देवानुपूर्वी तथा थिरछक्क के० एक स्थिरनाम,

बीजी शुजनाम, त्रीजी सौजाग्यनाम, चोथी सुखरनाम, पांचमी आदेयनाम, छठी यशः कीर्तिनाम, एवं दश प्रकृति थइ तथा अगीआरमी पुरिस के०-पुरुषवेद मोहनीयनी प्रकृति, बारमी रइ के० रतिमोहनीय, तेरमी हासे के० हास्यमोहनीय, ए तेर प्रकृतिनी उत्कृष्टी स्थिति होय. तिहां अबाधाकाल एक हजार वर्षनो होय, तेटला वर्ष हीन दश कोडाकोडी सागर ए तेर प्रकृतिनुं कर्मदल निषेककाल उद्वर्त्तना अपवर्त्तना विना स्वाजाविक वेदनकाल जाणवो. तेमध्यें अपवर्त्तनायें घटे, उदवर्त्तनायें तथा संक्रमणादिकें करी अधिक स्थिति पण होय. एवं व्याशी प्रकृतिनी स्थितिनुं कालमान कह्युं.

अने मिछेसत्तरि के० मिथ्यात्वमोहनीयनी उत्कृष्टी स्थिति सीत्तेर कोडाकोडी सागरोपम सात हजार वर्ष, अबाधाकालें हीन उत्कृष्टस्थिति कर्म निषेककाल जाणवो, अने सम्यक्त्वमोहनीयनो स्थितिबंध नथी तेथी स्थितिबंध तथा अबाधाकाल न कह्यो. अने उदयकाल छाशठ सागरोपम पूर्वकोडी पृथक्त्वें अधिक जाणवुं. तथा मिश्रमोहनीयनो निषेककाल अंतर मुहूर्त्तनो, एटले पंचाशी प्रकृति थइ.

तथा मणुडुग के० मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, इत्थीसाएसु के० स्त्रीवेद अने शातावेदनीय, ए चार प्रकृतिनी उत्कृष्टी स्थिति पन्नरस के० पंदर कोडाकोडी सागरोपम प्रमाण पंदरसें वर्ष अबाधाकाल ते पंदरसें वर्ष हीन कर्मस्थिति कर्मनिषेक काल जाणवो. अहींआं जो पण मनुष्यानुपूर्वीनो उदय तो वक्रगतियें बे त्रण समय लगें होय, तो एटलो निषेक काल केम संजवीयें? तथापि एनो उदय मनुष्यगतिमध्यें संक्रमण करणें करी संक्रमावी जोगवे, तेथी दलिक रचना विशेष निषेककाल जाणवो. एवं नेव्याशी प्रकृति कही ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३० ॥

जय कुछ अरइ सोए, विजवि तिरि उरल निरय डुगनीए ॥
तेअपण अथिर बके, तसचउ थावर इग पणिंदि ॥ ३१ ॥

अर्थ—जय के० जयमोहनीय, कुछ के० जुगुप्सा मोहनीय, अरइसोए के० अरति मोहनीय, शोकमोहनीय, विजवि के० वैक्रियशरीर, वैक्रियअंगोपांग तथा मतांतरे वैक्रियसंघातन, वैक्रियवैक्रियबंधन, वैक्रियतैजसबंधन, वैक्रियकार्मणबंधन, वैक्रियतैजसकार्मणबंधन, ए वैक्रिय मतक कहीयें. जे माटे वैक्रिय शरीर बांधतां ए साते जेदी बंधाय. एवं अगीआर थइ, तथा बारमी तिरि के० तिर्यंचगति, तेरमी तिर्यंचानुपूर्वी, ए तिर्यंचद्विक, उरल के० चौदमुं औदारिक शरीर, पंदरमुं औदारिक अंगोपांग, ए औदारिकद्विक तथा मतांतरे औदारिकसंघातन, औदारिकऔदारिकबंधन,

औदारिकतैजसबंधन, औदारिककार्मणबंधन, औदारिकतैजसकार्मणबंधन, ए औदारिक सप्तक लीजें, केम के ए औदारिकशरीर बांधतां साते साथें बंधाय. एवं वीश प्रकृति थइ. निरयडुग के० नरकद्विक, नीए के० नीचैर्गोत्र, तेअपण के० एक तैजस, वीजुं कार्मण, त्रीजुं अगुरुलघु, चोथुं निर्माण अने पांचमुं उपघात, ए तैजस पंचक, मतांतरें तैजससंघातन, कार्मणसंघातन, तैजसतैजसबंधन, कार्मणकार्मणबंधन, तैजसकार्मणबंधन, ए नेलतां तैजस दशक थाय. एवं तेत्रीश प्रकृति थइ, तथा अथिरछक्के के० अथिरनाम, अशुन्ननाम, दौर्जाग्यनाम, डुःस्वरनाम, अनादेयनाम अने अयशअकीर्त्ति नाम, ए अथिरषट्क. एवं उंगणचालीश प्रकृति थइ. तसचउ के० त्रसनाम, बादरनाम, पर्याप्तनाम अने प्रत्येकनाम, ए त्रसचतुष्क. एवं त्रेंतालीश प्रकृति थइ. थावर ० स्थावरनाम, इग के० एकेंडियजाति, पणिंदि के० पंचेंडियजाति, ए बेंतालीश प्रकृति आ गाथामां कही. ॥ इति ॥ ३१ ॥

नपु कुखगइ सासचउ, गुरु करकड रुरक सीय डुग्गंधे ॥
वीस कोडा कोडी, एवइआ बाह वास सया ॥ ३२ ॥

अर्थ– नपु के० नपुसकवेदमोहनीय, कुखगइ के० अशुन्नविहायोगति, सासचउ के० उश्वासनाम, उपघातनाम, आतपनाम अने पराघातनाम, ए उश्वासचतुष्क, गुरु के० गुरुस्पर्शनाम, करकड के० कगोरस्पर्शनाम, रुरक के० रूदस्पर्शनाम, सीय के० शीतस्पर्शनाम, डुग्गंधे के० डुर्गंधनाम. एवं अगीआर प्रकृति अने पूर्वली गाथामध्यें बेंतालीश प्रकृति कही बे. एम सर्व मली सत्तावन प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिबंधकाल वीसंकोडाकोडी के० वीश कोडाकोडी सागरोपम प्रमाण जाणवो. ए उत्कृष्ट संक्लेशें वर्त्ततो मिथ्यात्वी जीव बांधे, ते मध्यें पांच प्रकृति मोहनीयनी, एक गोत्रनी अने शेष एकावन प्रकृति नामकर्मनी जाणवी. तिहां अबाधाकाल बे हजार वर्षनो होय. त्यांलगें ते कर्म रसथी तथा प्रदेशथी उदय न आवे अने जो संक्रमकरणे करी तुल्यप्रकृति समजातिय मध्यें संक्रमावी उदय आणे, तो एक बंधावलिका, बीजी संक्रमावलिका व्यतित थये थके उदय आवे. जेम अनंतानुबंधीआनी विसंयोजना करी उपशांत मोहथी अडादये पडे तो कोइएक प्रथम गुणठाणे आवे. त्यां मिथ्यात्व प्रत्ययें अनंतानुबंधीआ चार बांधे, तेनी बंधावली गये थके अप्रत्याख्यानादिक जे पूर्वे बांधेले तेमांहे संक्रमावी वेदे, तथा अपवर्त्तनादिक करणे करी, अल्पकालकरी पण वेदे, तथा अबाधा अतिक्रमे थके गायना पूबनी पेरें प्रथम बहु विस्तीर्णदल रचना, बीजे समयें विशेष हीन, एम समय समय विशेष हीन हीन करतां ए रीतें अर्द्धमा-

अस्थिति, प्रांतें अर्द्धदल होय. ए रीतें जे उदयावलिकानुं रचवुं, ते निषेक कहीयें. तेनो काल ते निषेककाल जाणवो. ते जे कर्मनी जेटली स्थिति, ते मध्येंथी अबाधाकाल काढतां शेष रहे, ते निषेककाल कहीयें. एवइआबाहवाससया के० जे कर्मनी जेटला कोडाकोडी सागरोपमनी स्थिति, एटला सइकडा वर्ष, ते कर्मनी अबाधा जाणवी. ते जघन्य अबाधाकालनी स्थिति अंतरमुहूर्त्तनी छे, तिहां कंडक एटले अंगुलीनो असंख्यातमो जाग तेना जेटला आकाशप्रदेश तेटला समय प्रमाण जे कर्मस्थिति विशेष,तेटली स्थितिविशेष अतिक्रमे थके प्रथम जे उत्कृष्ट अबाधाकालनुं स्थानक हतुं, ते अबाधाकालना स्थानकमांहेथी एक समय हीन अबाधाकालनुं बीजुं स्थानक थाय. एम वली पण कंडक मात्र हीन कर्मस्थिति होय थके समय हीन अबाधाकालनुं त्रीजुं स्थानक थाय, एम कंडक कंडक मात्र स्थितिनी हाणीयें समय समय हीन अबाधाकालनुं पण स्थानक थाय. एम अबाधाकालनी उत्कृष्ट स्थिति थकी उतरतां जघन्य स्थितिपर्यंत कंडकसंख्या अने अबाधाकालनां स्थानक यावत् तुल्य थाय.

जे मूलप्रकृतिनी तथा उत्तरप्रकृतिनी जेटली कोडाकोडी सागरोपमनी स्थिति होय ते प्रकृतिने तेटला शत वर्षनो अबाधाकाल होय. एटले बांध्या पछी पण एटला काल लगें ते कर्म उदय न आवे, तेने अबाधाकाल कहीयें. तथा पोतपोताने अबाधाकालें हीन जे कर्मस्थिती, ते कर्मनो निषेक कहेतां जोग्यकाल होय.निषेक ते कर्म उदयकालें प्रथम घणु प्रदेशाग्र सामटो उदय आवे अने पछी समय समय हीन हीनतर थाय. यावत् कर्मनी स्थिति ते छेहले समयें अत्यंतम उदय होय, एने निषेक कहीयें. ए एकशोवीश प्रकृति तथा आगल नेव्याशी प्रकृतिनुं उत्कृष्ट स्थितिबंध कह्युं, अने देवायु तथा नरकायु, ए बे प्रकृतिनुं उत्कृष्ट स्थितिबंध तेत्रीश सागरोपम प्रमाण मूलप्रकृति मध्यें कह्युं छे. तेहीज आंहीं पण लेवुं. एम सर्व मली एकसो ने अडतालीश प्रकृतिनुं उत्कृष्ट स्थितिबंध कह्युं. ॥ इति गाथार्थः ॥ ३२ ॥

> गुरु कोडि कोडी अंतो, तित्थाहाराण भिन्नमुह बाहा ॥
> ॥ अथ जघन्य स्थितिबंधः ॥ लहु ठिइ संख गुणूणा, नर
> तिरियाणाउ पल्लतिगं ॥ ३३ ॥

अर्थ—गुरुकोडिकोडीअंतो के० उत्कृष्ट स्थितिबंध अंतःकोडाकोडी सागरोपम प्रमाणनो तित्थाहाराण के० तीर्थंकर नामकर्म तथा आहारकशरीर, आहारकअंगोपांग, आहारकसंघातन, आहारकआहारकबंधन, आहारकतैजसबंधन, आहारककार्मणबंधन अने आहारकतैजसकार्मणबंधन, ए आहारक सप्तक. एवं नामकर्मनी आठ प्रकृतिनी,

उत्कृष्टी स्थिति कोडाकोडी सागरोपम होय. अहींआं शिष्य पूछे छे के, हे नगवन् कोमाकोमी सागरोपम जिननामनो काल कह्यो एटलो काल तो, जीव तिर्यंचगतिमां गया विना न रहे. अने तिर्यंचगतिना जीवमध्यें तो जिननामनी सत्ता पण निषेधि छे, तो एटलो काल क्यां पूर्ण करे ? तथा तीर्थंकरनामकर्म तीर्थंकरनव थकी अर्वाक त्रीजे नवे बांधे छे एम पण कह्युं छे, ते पण केम घटे ? अहींआं गुरु उत्तर कहेछे के "जं मिहनिकाइअ तिछं, निरय नवे तंनिसेहिअं संतं ॥ इयरंमि नछिदोसो, उव-ट्टणा वट्टणामज्ज ॥ १ ॥"

ए गाथानो अर्थ कहेछे के, तिर्यंचमध्यें जे जिननामनी सत्ता निषेधि तथा त्रीजें नवें बंधाय, ते तो निकाचित जिननामनी अपेक्षायें जाणवो. तीर्थंकरनव पहेलो, त्रीजा नवें निकाचे, ते कर्म सकल करणने असाध्य होय, अने जे निकाचित न होय, ते कर्मनी तो अपवर्त्तना कहेतां स्थितिरसनुं घटाववुं अने उद्वर्त्तना एटले स्थितिरसनुं वधारवुं तथा संक्रम एटले पर प्रकृति मांहे संक्रमाववुं, तथा उवेलवुं इत्यादिक करण साध्य होय. ते जिननाम घणा नव पहेलो पण बंधाय. तथा अंतःकोमाकोमी सागरापमे स्थिति पण अपवर्त्तनायें घटावे,तथा पर प्रकृति मांहे संक्रमावतां कांइ दूषण नथी तथा ए आठ कर्म प्रकृतिनो निन्नमुहवाहा के० अवाधाकाल अंतर मुहूर्त्त छे. ते नणी जिननाम जेणे बांध्युं होय, तेने अंतर मुहूर्त्त पछी जिनादिकनो प्रदेशोदय थाय, तेथी करी तेनो अन्य जीवनी अपेक्षायें महीमा विशेष होय, पूजा महत्वनी वृद्धि होय.एम एकसो ने छपन्न प्रकृतिनी उत्कृष्टि स्थिति कही.

हवे ग्रंथगौरव टालवा नणी ए आठ प्रकृतिनी जघन्य स्थिति अहींज कहे छे. जिननाम अने आहारक सप्तक, एवं आठ प्रकृतिनी लहुठिइसंखगुणूणा के० लघु एटले जघन्य स्थिति, उत्कृष्ट स्थिति थकी संख्यात गुणी हीणी जाणवी; जे नणी अंतर मुहूर्त्तनी पेरें अंतःकोडाकोडीना पण असंख्याता नेद होय, जे नणी संज्ञीया पंचेंद्रिय पर्याप्तानी स्थितिबंधथी अधिक उत्कृष्टी स्थिति साधु बंध लगें जेटला स्थितिबंध, ते सर्व अंतःकोडाकोडी सागरोपम प्रमाण कहीयें.

हवे शेष बे आयुनो उत्कृष्ट स्थितिबंध कहे छे. नरतिरियाणाउपल्लतिगं के० एक मनुष्यनुं आयु अने बीजुं तिर्यंचनुं आयु, ए बेनो उत्कृष्ट स्थितिबंध, त्रण पल्योपम जाणवो. जे नणी प्रथम आरे तथा देवकुरु अने उत्तरकुरुना मनुष्यनुं त्रण पल्योपमायु छे. तेनो अवाधाकाल उत्कृष्टथी तो पूर्वकोमीना त्रीजा नाग प्रमाण. जे नणी संख्यातावर्षायुना मनुष्य विना अन्य गतिथी चवी युगलीयुं मनुष्य न थाय ते नणी तेत्रीश लाख, तेत्रीश हजार, त्रणसें ने तेत्रीश पूर्व अने एक पूर्वनो त्रीजो नाग

उपर, एटलो उत्कृष्ट अबाधाकाल, ते त्रण पल्योपमथी अधिक अबाधाकाल जाणवो. ए एकसो अट्ठावन प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिबंध कह्यो, अने आठ प्रकृतिनो जघन्य स्थितिबंध काल कह्यो. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३३ ॥

॥ हवे लाघवें आयुबंध एकेंद्रियादिकनुं कहे छे. ॥

इग विगल पुव्व कोमी, पलियाऽसंखंसआउ चउ अमणा ॥
निरुवक्कमाण छमासो, अबाह सेसाण नवंसो ॥ ३४ ॥

अर्थ–इगविगलपुव्वकोडी केo एकेंद्रिय जीवने तथा विकलेंद्रिय कहेतां बेंद्रिय, तेंद्रिय, चौरींद्रिय, जीवने परनवायु उत्कृष्ट पूर्वकोमी प्रमाण बंधाय, पण पल्योपम सागरोपम मान आयु न बांधे, केमके एकेंद्रियादिक जीव जे छे, ते देव नारकी मध्ये तथा असंख्यात वर्षायुवाला मनुष्य तिर्यंचनी गति मध्ये पण अवतरे नहीं, तेथी तत्प्रायोग्य आयु न बांधे, तथा पलियाऽसंखंसआउचउअमणा केo पल्योपमना असंख्यातमा नाग प्रमाण देवायु, तिर्यगायु, नरकायु अने मनुष्यायु, ए चार आयुष्य असंज्ञीया पंचेंद्रिय तिर्यंच बांधे. केमके असंज्ञीआ पंचेंद्रिय तिर्यंच चारे गति मांहे अवतरे तो खरा तथापि देवो मध्यें तो नुवनपति तथा व्यंतर मध्येंज जाय, परंतु ज्योतषी तथा वैमानिकमध्यें न जाय, अने नरकगतिमध्यें पण प्रथम नरकना प्रप पाथमा लगें जाय, परंतु आगलें न जाय; ते माटें पल्योपमना असंख्यांशथी अधिक आयु न बांधे. तेथी तेने अबाधाकाल पूर्वकोमी त्रिनाग उत्कृष्टो जाणवो, तेटला कालें हीन पल्यासंख्यांश प्रमाण निषेककाल जाणवो.

तथा निरुवक्कमाण छ मासो केo निरुपक्रमायुना धणी एवा देव, नारकी तथा युगलीया मनुष्य अने तिर्यंच, जेनुं आयु अध्यवसाय प्रमुख आवलीयें करी घटे नहीं तेवा आयुना धणी जे देवतादिक छे, ते परनवायुनो बंध निजनवायु छम्मास छते बांधे, तेथी तेने परनवायुनो छ महीना अबाधाकाल जाणवो. तथा मतांतरें युगलिया पण पल्योपमनो असंख्यातमो नाग शेष निजनवायु थके परनवायु बांधे, तेथी तेने पल्यासंख्यांश काल प्रमाण अबाधाकाल जाणवो, तथा नगवतीनी वृत्तिमध्यें नारकी अंतरमुहूर्त्तायु शेष परनवायु बांधे, एम कह्युं छे. तेथी नारकीने जघन्य अबाधाज होय.

हवे निरुपक्रमायुना धणी मनुष्य अने तिर्यंच मुकीने ते विना असंख्यातवर्षनो केo शेष बाकना जे सोपक्रमायुना धणी मनुष्य तथा तिर्यंच ते परनवायुबंध पोताना स्वनवा आयुनो त्रीजो नाग शेष हुंते तथा त्रीजा नागनो त्रीजो नाग शेष हुंते एटले स्वनवायुने नवमे नागें अथवा तेने पण त्रीजे नागें एटले सत्तावी-

शमें नागें अथवा तेने पण त्रीजे नागें एटले एक्याशीमे नागें परनवायु बांधे, तेथी तेनी अबाधा पण तेटलीज होय. एम उत्कृष्ट अबाधासहित उत्तरप्रकृतिनी उत्कृष्ट स्थिति कही. ॥ इति ॥ ३४ ॥

॥ हवे उत्तरप्रकृतिनो जघन्य स्थितिबंध कहे छे. ॥

लहु ठिइ बंधो संजलण, लोह पण विग्घ नाण दंसेसु ॥
भिन्न मुहुत्तंतेअठ, जसुच्चे बारसय साए ॥ ३५ ॥

अर्थ—लहुठिइबंधो के० लघु एटले जघन्य स्थितिबंध ते संजलणलोइ के० एक संज्वलनलोजनुं नवमा गुणठाणाने पांचमें नागें चरमबंधें होय, तथा पणविग्घ के० पांच अंतरायकर्मनी प्रकृति अने नाण के० पांच ज्ञानावरणीयनी प्रकृति तथा दंसेसु के० चार दर्शनावरणीयनी प्रकृति, एवं चौद प्रकृतिनुं जघन्य बंध सूक्ष्मसंपराय गुणठाणाने प्रांत समयें होय. जे नणी ए पंदर प्रकृतिना बंधकमांहे एहिज अत्यंत विशुद्धि छे, अने ए पंदरनी अतिविशुद्धपणे जघन्यस्थिति बंधाय, ते नणी भिन्नमुहुत्तंते के० चरम बंध अंतरमुहूर्त्तनो होय. अने एनो अबाधाकाल पण अंतरमुहूर्त्तनो जाणवो, जे नणी अंतर्मुहूर्त्त स्थितिबंध कालनो अंतरमुहूर्त्तथी संख्यातगुण हीन एवो अंतरमुहूर्त्तनो अबाधाकाल होय, अठ के० आठ अंतरमुहूर्त्त प्रमाण जघन्यस्थितिबंध ते जसुच्चे के० एक यशःकीर्त्तिनाम अने बीजो उच्चैर्गोत्र, ए बे प्रकृतिनो पण जघन्यस्थितिबंध आठ मुहूर्त्त प्रमाण ते सूक्ष्मसंपराय नामे दशमा गुणठाणाने प्रांतें एनो चरमबंध होय, एनो अबाधाकाल पण जघन्य जाणवो.

अने बारसयसाए के० सातावेदनीयनो जघन्यस्थितिबंध बार मुहूर्त्तनो तथा सिद्धांतमध्यें एक मुहूर्त्तनो पण कहेलो छे. तथा अबाधाकाल अंतरमुहूर्त्तनो जाणवो, अने ए सातानो तथा उच्चैर्गोत्रनो उदय चौदमा गुणठाणासगें होय. ॥ ३५ ॥

दो इग मासो पक्खो, संजलण तिगे पुमठ वरिसाणि ॥
सेसाणु कोसाउ, मिच्छत्त ठिइए जलद्धं ॥ ३६ ॥

अर्थ—दोइगमासोपक्खो के० बे मास, एक मास अने पखनो जघन्यस्थितिबंध, अनुक्रमें संजलणतिगे के० संज्वलनत्रिकनो जाणवो. एटले संज्वलना क्रोधनो जघन्यस्थितिबंध, नवमा गुणठाणाने बीजे नागें चरमबंधें बे मास प्रमाण होय, तथा संज्वलना माननो एक मासनो जघन्यबंध नवमा गुणठाणाने त्रीजे नागें चरम बंधें होय, तथा संज्वलनी मायानो जघन्यस्थितिबंध. एक पखवाडानो नवमा गुणठाणाने चोथे नागें चरम बंधें होय. एने पोतपोताना बंधकमांहे एहिज अतिविशुद्धिनुं अप्य-

वसाय स्थानक छे ते जाणी. तथा एनी अबाधा पण अंतरमुहूर्त्त प्रमाण छे, ते अबाधायें हीन जघन्यस्थितिनो निपेक काल जाणवो. ए रीतें संज्वलना क्रोध, मान, माया, ए त्रणनी जघन्यस्थिति अनुक्रमें कही.

अने पुमठवरिसाणि के० पुरुषवेदनो जघन्य स्थितिबंध नवमा गुणठाणाने प्रथम भागें चरमबंध आठ वर्षनो होय, एना बंधकमांहे एहिज अतिविशुद्धि छे. एनी जघन्य अबाधा अंतरमुहूर्त्तकाल प्रमाण छे. ए बावीश प्रकृतिनो जघन्यस्थितिबंध कह्यो, तथा आयु चार, वैक्रिय षट्क, जिननाम, अने आहारकद्विक, ए तेर प्रकृतिनो जघन्यस्थितिबंध, स्वामीत्व प्रस्तावे जूदो कहेशे. एवं पांत्रीश प्रकृति विना शेष पंच्याशी प्रकृतिनो जघन्यस्थितिबंध कहेवानें करण कहे छे. पंच्याशी प्रकृतिनी जघन्यस्थिति एकेंद्रिय जीवने विषे प्राप्यमाण छे, ते कहे छे.

सेसाणुक्कोसाउ के० शेष प्रकृतिउनो जे उत्कृष्ट स्थितिबंध छे ते मिछत्तठिइजलऊं के० मिथ्यात्वमोहनीयनी उत्कृष्टस्थिति सार्थे वेंचता जे लाने, ते जघन्य स्थिति कहेवी; एटले ज्ञानावरणीयादिकनी उत्कृष्टी स्थिति त्रीश कोमाकोडी सागरोपमनी छे, ते मिथ्यात्वमोहनीयनी उत्कृष्टी स्थिति सीतेर कोमाकोडी सागरोपमनी छे, तेणे भाग देतां, पूर्ण सागरोपम नावे तेथी एक सागरोपमना सात भाग करीयें, तेवारें त्रीश कोमाकोमी सागरोपमना वसें ने दश सातीया भाग थाय. ते सीतेर कोमाकोमी सार्थे वेंचतां त्रण भाग आवे अने वीश कोमाकोमीना सातीआ एकसो चालीश भाग थाय, तेने सीत्तेर कोमाकोमी सार्थे वेंचता सातीया बे भाग आवे, एटले एकेंद्रियने ज्ञानावरण पांच, दर्शनावरण नव, अंतराय पांच, अने अशातावेदनीय एक, एवं वीश प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिबंध, सागरोपमना सातइया त्रण भाग जाणवा, तथा शोल कषायना सातइया चार भाग, अने मिथ्यात्वमोहनीयनो एक सागरोपम संपूर्ण जाणवो. एवं साडत्रीश प्रकृति थइ.

तथा त्रसचतुष्क, अस्थिर षट्क, औदारिकद्विक, तिर्यंचद्विक, एकेंद्रियजाति, पंचेंद्रियजाति, कुखगति, निर्माण, आतप, उद्योत, स्थावर, तेजस, कार्मण, अगुरुलघु, उपघात, उश्वास, हुंडसंस्थान, छेवढुं संघयण, कृष्णवर्ण, तीक्ष्णरस, अशुभस्पर्शचतुष्क, दुर्गंध, अरति, शोक, भय, जुगुप्सा, पराघात, अने नपुंसकवेद, ए एकतालीश प्रकृतिनी उत्कृष्ट स्थिति वीश कोमाकोमीनी छे, तेने मिथ्यात्वनी स्थिति सार्थे वेंचतां सातइया बे भागनो बंध होय. एवं अठोतेर प्रकृति थइ.

सूक्ष्मत्रिक तथा विकलजाति त्रिक, ए छ प्रकृतिनी उत्कृष्ट स्थिति अढार कोडा·

कोमी सागरोपमनी छे, तेने मिथ्यात्वस्थिति साथें वेंचतां एक सागरोपमना पांत्रीश जाग करीयें. एवा नव जागनो वंध होय. एवं चोराशी प्रकृति थइ.

स्त्रीवेद, मनुष्यद्विक, शातावेदनीय, ए चार प्रकृतिनो वंध एक सागरना चौद जाग करीयें, एवा त्रण जाग, अथवा सातइर्ज दोढ जाग, एवं अठासी प्रकृति थइ.

स्थिर, शुज, सुजग, पुंवेद, सुस्वर, आदेय, यशःकीर्त्ति, हास्य, रति, शुजखगति, प्रथमसंघयण, प्रथमसंस्थान, सुगंध, शुक्लवर्ण, मिष्टरस, शुजस्पर्श चतुष्क, ए उंगणीश प्रकृतिनी दश कोमाकोमी सागरोपमनी स्थिति छे, तेने मिथ्यात्वमोहनीयें वेंचतां वंध सातइर्ज एकजाग होय. पीतवर्ण, आम्लरस, ए वे प्रकृतिनो वंध, अठावीशीआ पांच जाग, तेवार पछी एकेका वर्णें अने एकेका रसें, अठावीशीर्ज एकेक जाग वधारता जवुं. एटले रक्त वर्ण अने कषायला रसें अठावीशीआ छ जाग, एम शेष वर्ण तथा शेष रसनें विषे अनुक्रमें कहेवो, एवं ॥ ११५ ॥

तथा वीजे संघयणे अने वीजे संस्थाने पांत्रीशीआ छ जाग, तथा त्रीजे संघयणे अने त्रीजे संस्थाने पांत्रीशीआ सात जाग, तथा चोथे संघयणे अने चोथे संस्थाने, पांत्रीशीआ आठ जाग, तथा पांचमे संघयणे अने पांचमे संस्थानें, पांत्रीशीआ नव जाग, ए एकेंड्रियने उत्तरप्रकृतिनो उत्कृष्टस्थितिवंध सामान्यें कह्यो; केम के एकेंड्रियने एकसो ने नव प्रकृतिनो वंध छे ते मध्यें नरायु तथा तिर्यगायुनो उत्कृष्टस्थितिवंध पूर्व कोडीनो अने शेष एकसो ने सात प्रकृतिनो उत्कृष्टस्थितिवंध अहीं कह्यो. ए एकसो ने सात प्रकृति मध्यें पण पूर्वे वावीश प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवंध सामान्यपणें कह्यो छे, अने शेष पंचाशी प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवंध कहे छे. एवं एकसो ने त्रेवीश प्रकृति थइ.

अहींआं वर्णादिक सविस्तर वीश प्रकृतिनो वंध कह्यो, तेथी एकसो ने त्रेवीश प्रकृति थइ, परंतु ए वर्णादिक सामान्यें चार लेतां एकसो ने सात प्रकृति थाय, तेमांहेली ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार, अंतराय पांच, संज्वलना चार. पुंवेद एक, शातावेदनीय, उच्चैर्गोत्र, अने यशःकीर्त्ति, ए वावीश प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवंध मूकीने तेथी शेष रही जे पंचाशी प्रकृति तेनो जघन्यस्थितिवंध स्वामी एकेंड्रिय छे. ते पंचाशी प्रकृतिनो एकेंड्रियने विषे उत्कृष्ट स्थितिवंध जे कह्यो तेने अद्धापल्योपमने असंख्यातमें जागें हीन करतां, एकेंड्रियने विषे जघन्य स्थितिवंध थाय ते कहे छे. निद्रा पांच, तथा अशातावेदनीय, ए छ प्रकृतिनो जघन्यस्थितिवंध सातीआ वे जाग, पल्योपमने असंख्यातमे जागें हीण जाणवा, तथा मिथ्यात्वमोहनीयनो एक कोमाकोमी सागरोपम पल्योपमने असंख्यातमें जागें हीन जाणवो, एम जे कर्म प्रकृ-

तिनी वीश कोमाकोडी सागरोपमनी उत्कृष्टी स्थिति ठे, तेनी जघन्यस्थिति, सातीआ बे जाग, जेनी दश कोडाकोडीनी उत्कृष्टीस्थिति तेनी जघन्यस्थिति सातीउं एक जाग अने जेनी पंदर कोडाकोडी सागरोपमनी उत्कृष्टस्थिति तेनी जघन्यस्थिति चोदीआ त्रण जाग, ते सर्व पल्योपमने असंख्यातमें जागे ऊणा जाणवा; तेमज जेनी अढार कोडाकोडी सागरोपमनी उत्कृष्टीस्थिति, तेने सागरोपमना पांत्रीशीआ नव जाग पल्योपमना असंख्यातमें जागें ऊणा जाणवा. ए रीतें पंचाशी प्रकृतिनो एकेंडियने विषे जघन्यस्थितिबंध जाणवो. ॥ ३६ ॥

अय मुक्कोसो गिंदिसु, पलियासंखंस हीण लहु बंधो ॥
कमसो पणवीसाए, पन्ना सय सहस संगुणिउं ॥ ३७ ॥

अर्थ— अयमुक्कोसोगिंदिसु के० ए अनंतरोक्त एकेंडियने एकसो ने सात प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिबंध, ते पलियाऽसंखंसहीणलहुबंधो के० पल्योपमने असंख्यातमें जागें हीणो करतां एकेंडियने एकसो सात प्रकृतिनो जघन्यस्थितिबंध थाय. हवे प्रसंगागत एकेंडियना स्थितिबंध कह्या, पठी त्रण विकलेंडिय तथा असंज्ञिपंचेंडियने उत्कृष्ट तथा जघन्यस्थितिबंध, कहे ठे. कमसो के० अनुक्रमें पणवीसाए के० पचवीश गुणो बेंडियने एटले एकेंडियने जे एकसो ने सात प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिबंध कह्यो, तेथी पचीश गुणो बेंडियने उत्कृष्ट स्थितिबंध होय, एटले ज्ञानावरणीयादिक वीश प्रकृतिनो सागरोपमना सातइआ पंचोत्तेर जाग. एम दश सागरोपमस्थितिवाला कर्मना सातइआ पचीश जाग, एम शोल कषायना सातइआ सो जाग, मिथ्यात्वमोहनीयनो बंध पचीश सागरोपम, एम जेनी उत्कृष्ट स्थिति वीश कोमाकोडी सागरोपमनी तेने सात सागरोपम ने सातइउं एक जाग उपर, जेनी पंदर कोडाकोडी सागरोपमनी उत्कृष्टी स्थिति तेने सागरोपमना चौदिया पंचोतेर जाग एटले पांच सागरोपमने चौदिआ पांच जाग उपर, जे कर्मनी अढार कोडाकोडी सागरोपमनी स्थिति तेना पांत्रीशीआ वसें ने पचीश जाग एटले ठ सागरोपम ने पांत्रीशीआ पंदर जाग उपर जाणवा. ए रीतें बेंडियनें एकसो ने सात प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिबंध जाणवो.

हवे तेंडियनो उत्कृष्टस्थितिबंध कहे ठे. जेटलो एकेंडियने एकसो ने सात प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिबंध कह्यो, तेथी पन्ना के० पचाशगुणो अने बेंडियना स्थितिबंध थकी बमणो जाणवो, एटले ज्ञानावरणादिक वीश प्रकृतिनो उत्कृष्टस्थितिबंध एकवीश सागरोपम ने सातइआ त्रण जाग उपर, तथा मिथ्यात्वमोहनीयनो पचाश सागरोपम, एम सर्व प्रकृतिउंने विषे तेंडियनो उत्कृष्टस्थितिबंध जाणवो.

हवे चौरिंद्रियनो उत्कृष्टस्थितिबंध ते जेटलो एकेंद्रियने एकसो ने सात प्रकृतिनो स्थितिबंध कह्यो ते थकी सय के० सो गुणो अने बेंद्रियना स्थितिबंध थकी चार गुणो तथा तेंद्रियना स्थितिबंध थकी बमणो जाणवो; एटले मिथ्यात्वमोहनीयनो एकसो सागरोपम, तथा ज्ञानावरणादिक वीश प्रकृतिनो बेंतालीश सागरोपम ने सातीआ ब जाग उपर, शोल कषायना सत्तावन सागरोपम ने सातीउं एक जाग, एम जे कर्मनी वीश कोमाकोमी सागरोपमनी स्थिति होय तेनुं अठ्ठावीश सागरोपम ने सातीआ चार जाग उपर स्थितिबंध होय, एम सर्वत्र लेवुं.

अने असन्नीआ पंचेंद्रियनो उत्कृष्टस्थितिबंध एकेंद्रियना बंध थकी सहस्रसंगुणेउं के० हजार गुणो जाणवो, अने चौरिंद्रियना बंध थकी दश गुणो जाणवो. एटले मिथ्यात्वमोहनीयना हजार सागरोपम, शोल कषायना सागरोपमना सातीआ चार हजार जाग एटले पांचसें एकोत्तेर सागरोपम ने सातीआ त्रण जाग उपर तथा ज्ञानावरणादिक वीश प्रकृतिना सातीआ त्रण हजार जाग, तेना चारसें अठ्ठावीश सागरोपम ने सातीआ चार जाग उपर, एम जे कर्मनी वीश कोडाकोमी सागरोपमनी स्थिति तेना बे हजार जाग एटले बसें पंच्चाशी सागरोपम ने सातीआ पांच जाग उपर जाणवा. जे प्रकृतिनी दश कोमाकोमी सागरोपमनी स्थिति, तेना हजार जाग एटले एकसो बेंतालीश सागरोपम ने सातीआ ब जाग उपर, तथा जे कर्मनी पंदर कोमाकोडी सागरोपमनी स्थिति, तेना बसें चौद सागरोपम ने सातीआ बे जाग उपर जाणवा. एम उत्कृष्टस्थिति असन्नीउं पंचेंद्रिय बांधे. वैक्रिय शरीर, वैक्रिय अंगोपांग, देवगति, देवानुपूर्वी, नरकगति, नरकानुपूर्वी, एवं ब प्रकृति, एनी जघन्यस्थितिबंधनो स्वामी पण असन्नीउं पंचेंद्रिय जाणवो. जे जणी एकेंद्रिय तथा विकलेंद्रियने एनो बंध नथी, तेथी देवद्विकनो बंध मूल दश कोमाकोमी सागरोपमनो बे. ते मिथ्यात्वनी स्थितियें वेंचतां सातीउं एक जाग आवे, तेने हजार गुणो करतां सातीआ हजार जाग थाय. तेना एकसो बेंतालीश सागरोपम उपर सातीआ ब जाग आवे, तेमज वैक्रियद्विक अने नरकद्विकना सातीआ बे हजार जाग थाय, तेना बसें पंच्चाशी सागरोपम ने सातीआ पांच जाग उपर स्थिति जाणवी. ते वली पल्योपमने असंख्यातमें जागें जणी करीयें तेवारे ए ब प्रकृतिनो जघन्यस्थितिबंध होय, अने चार आयुनो पल्योपमना असंख्यातमा जाग प्रमाण बंध जाणवो. एटले एकसो ने शोल प्रकृतिनो जघन्य स्थितिबंध कह्यो. ॥ ३७ ॥

॥ हवे विकलेंडिय तथा असंज्ञीआ पंचेंडियनो जघन्य स्थितिबंध कहे ठे. ॥

विगल असन्निसु जिठो, कणिठेउ पल्लऽसंख जागुणो ॥
सुर निरयाउ समादस, सहस्स सेसाउ खुड्ड जवं ॥ ३८ ॥

अर्थ– विगलअसन्निसुजिठो के० विकलेंडिय अने असंज्ञी पंचेंडियनो जे उत्कृष्टस्थितिबंध ठे ते थकी कणिठउ के० जघन्य स्थितिबंध पल्लऽसंखजागुणो के० पल्योपमने असंख्यातमे जागें ऊणो एक आयु वर्जीने शेष प्रकृतिनो बंध जाणवो. एटले बेंडियने ज्ञानावरणादिक वीश प्रकृतिना सातइआ पंचोतेर जाग ठे तेमांथी पल्योपमने असंख्यातमें जागे ऊणो जघन्यस्थितिबंध जाणवो; तेंडियने सातीआ दोढसो जाग ठे ते पल्योपमने असंख्यातमे जागे ऊणो करतां जघन्य स्थितिबंध थाय, चौरिंडियने सातीआ त्रणसो जाग ठे तेमांथी पल्योपमने असंख्यातमें जागें ऊणो जघन्य स्थितिबंध जाणवो. एम जे प्रकृतिनो जेटलो उत्कृष्ट स्थितिबंध कह्यो ठे तेथी पल्योपमने असंख्यातमे जागें ऊणो जघन्यस्थितिबंध जाणवो.

हवे आयुनो जघन्य स्थितिबंध कहे ठे, तेमध्यें सुरनिरयाउसमादससहस्स के० देवायु तथा नरकायु, ए बे आयुनो जघन्यस्थितिबंध समान ठे केम के देवता तथा नारकी दश वर्षपर्यंत मरण न पामे माटें दश हजार वर्ष जाणवुं; तथा दश हजार वर्ष थकी समय समय अधिक करतां यावत् तेत्रीश सागरोपम एक समय हीन सुधीना जे स्थितिनां थानक ते मध्यमायु जाणवो; ते मध्यें परमायु एकेकास्थिति स्थानकें असंख्यात देवायु होय, एम नारकीने विषे पण जाणवो. परतुं एटलुं विशेष जे नेवु हजार वर्षथी यावत् दश लाख वर्ष एटली स्थिति ते नरकायु नथी, बीजा सर्व स्थानक वर्त्तां ठे. ए बे आयुथी सेसाउखुड्डजवं के० शेष थाकतां रह्यां जे मनुष्यायु तथा तिर्यंगायु ए बे आयुनो जघन्य स्थितिबंध खुल्लकजव एटले सर्वनी अपेक्षायें न्हानो जव ते बसें ने ठप्पन्न आवलिका प्रमाण होय. अहींआं आगम मध्यें मनुष्य तिर्यंचनुं जघन्यायु अंतरमुहूर्त्त प्रमाण कह्युं ठे. पण जाणीयें ठैयें जे ए अंतरमुहूर्त्त क्षुल्लक जव प्रमाण लेवो, जे जणी अंतर मुहूर्त्तना पण असंख्याता भेद ठे, ते माटे. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३८ ॥

॥ हवे सर्व प्रकृतिना जघन्यस्थितिबंधें जघन्य अबाधाकाल कहेठे. ॥

सव्वाणवि लहु बंधे, जिन्न मुहु अबाह आउ जिठेवि ॥
केइ सुराउ समजिण, मंत मुहु बिंति आहारं ॥ ३९ ॥

अर्थ-सवाणविलहुबंधे के० स्वमतें सर्व बंधयोग्य एकसो ने वीश प्रकृतिना जघन्य स्थितिबंधने विषे अबाह के० जघन्य अबाधाकाल जिन्नमुहु के० अंतर मुहूर्त्तनो जाणवो, एटले जघन्यस्थितियें बांध्युं जे कर्म, ते अंतर मुहूर्त्तसुधी पोतानो विपाक देखाडे नहीं, ते अबाधाकालें हीन निषेककाल कहीयें. हवे अहींआं जे विशेष ठे ते देखाडे ठे. आउजिठेवि के० उत्कृष्ट आयुनी स्थितिने विषे जघन्य अबाधाकाल पण होय, अने जघन्यस्थितिना आयुमां उत्कृष्ट अबाधाकाल पण होय. तथा उत्कृष्ट आवखें उत्कृष्ट अबाधाकाल होय, तथा जघन्य आयुष्यें जघन्य अबाधाकाल होय. एम आयुःकर्मने विषे अबाधाकालनी चउन्नंगी थाय, केम के अंतर मुहूर्त्त शेष आयुयें पण मनुष्य तथा तिर्यंच परन्नवायु, तेत्रीश सागरोपमनुं बांधे ठे. अने पूर्व कोमीना त्रीजा नाग शेष आयुयें पण परन्नवायु जघन्य बांधे ठे. तथा पूर्व कोटीनो त्रीजो नाग शेष रहे थके तेत्रीश सागरोपमायु बांधे ठे; तथा अंतरमुहूर्त्त शेषें खुल्लक नवायु पण बांधे. एम स्वमतें सर्व प्रकृतिनो जघन्यस्थितिबंध कह्यो.

हवे मतांतरें कहे ठे. केइसुराउसमजिण के० कोइ एक आचार्य जिननामकर्मनो जघन्यस्थितिबंध जघन्य देवायु जेटलो होय एम कहे ठे. एटले दश हजार वर्षनो जघन्यस्थितिबंध आठमा गुणठाणाना ठठा नागने प्रांतें चरमबंध एटलो होय, तथा दश हजार वर्ष नरकायु नोगवी पण जिन थाय, तेनी अपेक्षायें पण ए जघन्यबंध माने ठे. अहींआं तत्व केवलिगम्य ठे. तथा मंतमुहुविंतिआहारं के० आहारक शरीर अने आहारक अंगोपांग, ए बे प्रकृतिनो जघन्यस्थितिबंध आठमा गुणठाणाने प्रांतें चरमबंधें अंतरमुहूर्त्त प्रमाण होय, एम माने ठे. ते जाणीयें ठैयें के, आगमिक मतें अप्रमत्त गुणठाणे अंतरमुहूर्त्तनो बंध पंचाशक मध्यें प्रायश्चित्तविधि पंचाशकनी वेतालीशमी गाथायें कह्युं ठे. ते अपेक्षायें कहेता हशे, पण तेउने उत्कृष्ट बंधमान पण हशे ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३९ ॥

॥ हवे क्षुल्लकनवनुं मान कहीयें ठैयें. ॥

सत्तरस समहिआ किर, इ गाणु पाणं मिहुंति खुड्ड नवा ॥
सगतीस सय तिहुत्तर, पाणू पुण इग्ग मुहुत्तंमि ॥ ४० ॥

अर्थ-सत्तरससमहिआकिर के० सत्तर नव जाजेरा तेरसें पंचाणु अंश, अढारमा नावना अधिक निश्चें इगाणुपाणंमिहुंतिखड्ड नवा के० एक श्वासोश्वासमांहे होय, क्षुल्लक नव एटले निगोदिआना न्हाना नव जाणवा. एवा सगतीससयतिहुत्तर के० साडत्रीशसें ने तहोंत्तेर पाणू के० श्वासोश्वास पुण के० वली इग्गमुहूत्तंमि के० एक

मुहूर्त्तमां होय, जे जणी रोग रहित बलिष्ट निश्चिंत एवा तरुण पुरुपना सात श्वासो श्वासें एक थोव थाय. एवा सात थोवें एक लव एटले ओगणपचाश श्वासोश्वासें एक लव थाय. एवा सत्तोतेर लवें एक मुहूर्त्त थाय, तेने ओगणपचाश गुणा करतां त्रण हजार सातसें ने तहोंत्तर श्वासोश्वास अंतर मुहूर्त्तमां थाय. कोइक आचार्य नाडीना उलालाने पण श्वासोश्वास कहे छे. अने वसें छपन्न आवली प्रमाण एक क्षुल्लक नव होय. एवा पांशठ हजार पांचसें ने छवीश क्षुल्लक नवे एक अंतरमुहूर्त्त थाय. तेथी वसें छपन्नने पांशठ हजार पांचसें ने छवीस साथें गुणतां एक क्रोड, सडसठ लाख, सीत्तोतेर हजार, वसें ने शोल, एटली आवली थाय, तेने साडत्रीशसें ने तहों त्तेर श्वासोश्वासें वहेंचीयें, तेवारें चुम्मालीशसें ने छेंतालीश आवली एक श्वासोश्वास मांहे होय, अने शेष वे हजार चारसें ने अछावन आवली रहे, तेने साडत्रीशसें ने तहोंत्तेरनो नाग नावे,तेमाटें एक आवलीना साडत्रीशसें ने तहोंत्तेर नाग करीयें तेवा चोवीशसें ने अछावन्न अंश चुम्मालीशसें ने सरुतालीसमी आवलीना उपर जाणे.

एटले एक श्वासोश्वासना क्षुल्लक नव सत्तर, ते एकेका क्षुल्लक जवनी वसें छप्पन्न आवलीने सत्तर गुणा करतां तेंतालीशसें ने वावन्न थाय. शेष चोराणुं आवली पूर्ण अने पंचाणुमी आवलीना साडत्रीशसें तहोतेरीआ चोवीशसें ने अछावन नाग उपर एटलो अढारमा नवनो काल गये थके एक श्वास पूर्ण थाय. ॥ ४० ॥

पण सछि सहस पण सय, वत्तीसा इग मुहुत्त खुड्ड नवा ॥
आवलियाणंदोसय, छप्पन्ना एग खुड्ड नवे ॥ ४१ ॥

अर्थ—हवे पणसछिसहसपणसयछत्तीसा के० पांशठ हजार, पांचसें ने छत्रीश एटला इगमुहुत्तखुड्डनवा के० एक मुहूर्त्तना क्षुल्लक नव थाय, तेने साडत्रीशसें ने तहोंतेर श्वासोश्वासें वहेंचीयें, तेवारें एक श्वासोश्वासमां सत्तर नव पूर्ण अने उपर साडत्रीशसें तहोंतेरीआ तेरसें ने पंचाणु नाग वधे, अने अढारमा नवमां (३७७३) नाग पूर्ण होय तेवारें नव पूर्ण थाय, माटें शेष अढारमा नवमां (२३७७) आगला श्वासोश्वासना अंश मांहे आवे तेवारें नव पूरो थाय, अने वे श्वासोश्वासमांहे चोत्रीश नव पूर्ण थाय. अने पांत्रीशमा नवना (३७७३) तेरीआ (२७९०) अंश पांत्रीशमा नवना वधे, तथा त्रण श्वासोश्वासमां वावन नव पूरा थाय, अने त्रेपनमा नवमां (३७७३) तेरीया चारसें ने वार अंश पूराय अथवा वे श्वासोश्वासमां पांत्रीश नव गणीयें, तो शेष (७०३) अंश घटे, एम स्वमतें विचारी कहेवा. एम निगोदिआ जीव एक श्वासोश्वासमांहे सत्तर नव आजेरा करे.

तथा एक थोवमांहे एकसो ने एकवीश क्षुल्लक नव अने एक नवना पांचसें ने ओगणचालीश अंश करीयें, एवा (३१७) अंश (१२२) मा नवना होय, तथा एक लवमध्यें आठसो एकावन क्षुल्लक नव पूर्ण होय, अने उपर वली बावनमा नवना सत्तोतेरीआ नव नाग होय. एक लवनी आवली बे लाख, सत्तर हजार, आठसें ने पंच्चाशी, ते उपर वली एक आवलीना सत्तोतेरीआ एकोत्तेर नाग; तथा एक थोव मांहे आवली एकत्रीश हजार, एकसो ने छवीश उपर वली एक लवना पांचसें उंगणचालीश नाग करीयें, तेवा त्रणसें ने बे नाग आवे. ॥ ४१ ॥

॥ हवे उत्तरप्रकृति आश्रयीने उत्कृष्टस्थितिबंधना स्वामि कहे छे. ॥

अविरय सम्मो तित्थं, आहार डुगा मराउ अपमत्तो ॥
मिच्छा दिठीबंधइ, जिठ ठिइ सेस पयमीणं ॥ ४९ ॥

अर्थ–अविरयसम्मोतित्थं के० अविरति सम्यक्दृष्टि मनुष्य पूर्वें मिथ्यात्व प्रत्ययें नरकायु बांध्युं छे जेणे एवो मनुष्य क्षायोपशमिक सम्यक्त्व लहीने, तेणे करी तीर्थंकरनामकर्म पछी ते नरकगतिमांहे जातो सम्यक्त्व वमतो ते सम्यक्त्व वमताने छेहेले समयें जिननामनी उत्कृष्टस्थिति बांधे. जे नणी ए जिननामना बंधक मांहे एहिज अति संक्लिष्टपणुं छे, अति संक्लेशें उत्कृष्ट स्थितिबंध थाय छे तथा आहारडुगामराउअपमत्तो के० आहारकद्विक अने अमरायु एटले देवायु, ए त्रण प्रकृतिनी उत्कृष्टस्थितिबंधनो स्वामी, अप्रमत्त साधु जाणवो. जे नणी आहारकशरीर तथा आहारक अंगोपांग, ए बे प्रकृतिनो उत्कृष्टस्थितिबंध प्रमत्तगुणठाणाने सन्मुख थयेलो एवो अप्रमत्त यति ते अप्रमत्तगुणठाणाने चरमबंधे बांधे एना बंधकमांहे एहिज अति संक्लिष्ट छे, तथा देवताना आयुनो उत्कृष्टस्थितिबंध स्वामी अप्रमत्तगुणस्थानक वर्त्ति साधु जाणवो; पण एटलुं विशेष जे प्रमत्त गुणस्थानकें आयुबंध आरंनीने अप्रमत्तें चढतो साधु बांधे. आयुबंध स्थानक मांहे एहिज अतिविशुद्धस्थानक छे, केमके शुनायुनो बंध उत्कृष्ट विशुद्धियें करी होय छे.

ए चार प्रकृतिथी सेसपयमीणं के० शेष थाकती जे एकसो ने शोल प्रकृति तेनो जिठठिइ के० उत्कृष्ट स्थितिबंधनो स्वामि मिच्छादिठिबंधइ के० मिथ्यादृष्टि जीव जाणवो, एटले संज्ञी पंचेंद्रिय सर्व पर्याप्तिये करी पर्याप्तो मिथ्यादृष्टि जीव बांधे जे नणी ए एकसो ने शोल प्रकृतिमध्यें मनुष्यायु अने तिर्यगायु, ए बे आयु विना शेष एकसो ने चौद प्रकृतिनुं उत्कृष्ट स्थितिबंध उत्कृष्ट संक्लेश परिणामे थाय, तेनणी मिथ्यात्वथी अधिक कोइ अन्य संक्लेश स्थानक नथी. अहींआं पण असंख्याता अध्यवसाय स्थानक छे, पण ते मध्यें स्वस्वबंध प्रायोग्य संक्लेशस्थानक लेवां, तथा तेमां पण

मनुष्यायु तो विशुद्धियें उत्कृष्टस्थितिक बंधाय अने तेना बंधक मांहे अतिविशुद्धियें अविरति सम्यक्दृष्टि देवता होय, एटले सम्यक्दृष्टि देवता अतिविशुद्धियें मनुष्य गतिनो बंधक होय, पण ते देवता त्रण्य पल्योपमायु न बांधे, केम के देव तथा नारकीमांहेथी आवेला जीव संख्याता वर्षायुवाला मनुष्य, तिर्यंच थाय, पण असंख्याता वर्षायुवाला मनुष्य तिर्यंच न थाय तथा मिथ्यात्वगुणठाणानी अपेक्षायें सास्वादन विशुद्ध छे, केम के जे जीवें सास्वादन गुणठाणुं स्पर्श्युं ते नियमा भव्य होय अने अर्द्धपुजलपरावर्त्तमांहे मोक्ष जाय तथापि सम्यक्त्व वमता सास्वादन होय, तेथी संक्लिष्ट जाणवो. तेथी तिहां मनुष्यायु अने तिर्यंचायुनो बंधक संक्लिष्ट परिणामें जाणवुं. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४२ ॥

॥ एम गुणस्थानकें स्वामित्व कहीने, हवे जीवभेदें कहेछे. ॥

विगल सुहुमाउग तिगं, तिरिमणुयासुर विउवि निरयडुगं ॥
एगिंदि थावरा यव, आईसाणा सुरु कोसं ॥ ४३ ॥

अर्थ–विगलसुहुम के० विकल जातित्रिक तथा सूक्ष्म, अपर्याप्ता अने साधारण, ए सूक्ष्मत्रिक तथा आउग तिगं के० नरकायु, तिर्यंचायु, अने मनुष्यायु, ए त्रण त्रिकनी नव प्रकृति तथा सुर के० देवद्विक एटले देवगति ने देवानुपूर्वी तथा विउवि के० वैक्रियद्विक तथा निरयडुगं के० नरकद्विक एटले नरकगति अने नरकानुपूर्वी, एवं पंदर प्रकृतिनुं उत्कृष्ट स्थितिबंधनस्वामी तिरिमणुया के० पूर्वकोडी मध्यवर्ति आयुष्यवाला मिथ्यादृष्टि संज्ञीआ गर्भज मनुष्य तथा तिर्यंच पंचेंद्रिय होय, जे भणी ए पंदरमांहेथी मनुष्यायु तिर्यंचायुविना शेष तेर प्रकृतिनो बंध भव प्रत्ययें देवता नारकीने नथी, तथा विकलत्रिक अने सूक्ष्मत्रिकनो बंध, एकेंद्रिय बेंद्रियादिकने होय पण तेने उत्कृष्ट स्थितियें न बंधाय तथा मनुष्यायु अने तिर्यंचायु पण देवता तथा नारकी बांधे छे, तो पण ते त्रण पल्योपमनी उत्कृष्टी स्थितिवालो आयु न बांधे, केम के देवता तथा नारकी चवीने पूर्वकोटी वर्षथी अधिक आयुष्यवाला मनुष्य तथा तिर्यंचमांहे भवप्रत्ययेज अवतरे नहीं, ते माटें पूर्वकोटी आयुना धणीज मनुष्य तथा तिर्यंच पूर्वकोटीना त्रीजा भागना प्रथम समयें परभवायु पूर्वकोटी त्रिभागाधिक त्रण्य पल्योपमनुं उत्कृष्टस्थितिक मनुष्यायु तथा तिर्यंचायु बांधे, तेथी ते मिथ्यात्वीज ए बे स्थितिना उत्कृष्ट बंधाधिकारी जाणवा; अने सास्वादन गुणठाणे पडतां भणी तेथी विशुद्धि न होय, तेथी ते सास्वादनी पण एनो बंधाधिकारी नथी, अहींआं स्वस्वबंधयोग संक्लेश लेवो.

एगिंदियाथावरायव के० एकेंद्रियजाति, स्थावरनाम, आतपनाम, ए त्रण प्रकृतिनो उत्कृष्टस्थितिबंध, वीश कोडाकोडी सागरोपमरूप तेना बंधाधिकारी आईसाणासुरुक्कोसं के० जवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी, ए त्रण तथा सौधर्म अने ईशान, ए आदिना बे देवलोक, एटला स्थानकना मिथ्यात्वी देवता पृथवी, अप् अने वनस्पति, ए त्रणमांहे शुजस्थानमध्यें अवतरे, तेथी तेने तत्प्रायोग्य ए त्रण प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिबंध बंधाय, अने मनुष्य तथा तिर्यंच, ए बे तो संक्लेशें करी अढार कोडाकोडीनी स्थिति बांधे, तेथी ए एना अधिकारी न कह्या; अने सनत्कुमारादिक देवलोकना उपरला वैमानिक देवताने पृथवीकायादिक मध्यें अवतरवुं नथी तेथी ते ए त्रण प्रकृति न बांधे. तथा एकेंद्रिय अने विकलेंद्रिय, ए त्रण प्रकृति बांधे खरा, परंतु तेउने उत्कृष्टस्थितिबंध नथी अने असंख्याता वर्षायुवाला मनुष्य तथा तिर्यंच, ए त्रण प्रकृति न बांधे, जे जणी तेने देवता विना अन्य स्थानकें अवतरवुं नथी. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४३ ॥

तिरि उरल डुगुज्जोअं, विवठ सुर निरय सेस चउग-
इआ ॥ अथ जघन्यस्थितिबंध स्वामीनाह ॥ आहा-
र जिणमपुव्वो, नियट्टि संजलण पुरिसलहू ॥ ४४ ॥

अर्थ—तिरिउरलडुगुज्जोअं के० तिर्यंचगति, तिर्यंचानुपूर्वी तथा औदारिक शरीर अने औदारिक अंगोपांग, पांचमुं उद्योतनाम अने ठठुं विवठ के० ठेवठुं संघयण, ए ठ प्रकृतिनो उत्कृष्टस्थितिबंध,वीश कोडाकोडी सागरोपम ठे, तेना बंधाधिकारी स्वस्वप्रायोग्य अति संक्लेशे वर्त्तता सुरनिरय के० मिथ्यात्वी देवता तथा मिथ्यात्वी नारकी होय, केम के मनुष्य तथा तिर्यंच गर्प्नज पंचेंद्रिय ए ठ प्रकृतिने संक्लेशें वर्त्ततां अढार कोडाकोडी सागरोपमनी स्थिति बांधे अने तेथी अति संक्लिष्ट होय तो नरक प्रायोग्य प्रकृतिनो बंध करे. अने देवता नारकीने तो नरक प्रायोग्य बांधवुंज नथी,ते माटें ते अति संक्लिष्टे ए ठ प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिबंध करे. तेमध्यें पण औदारिक अंगोपांग अने ठेवठुं संघयण, ए बे प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिबंध चोथा, पांचमा, ठठा, सातमा अने आठमा देवलोकना देवताने होय पण नीचला देवताने न होय, जे जणी नीचेना देवता तो अतिसंक्लेशें एकेंद्रिय प्रायोग्य बांधे ठे तेथी तेने ए बे प्रकृतिनो अढार कोडाकोडी सागरोपमनो बंध होय, एम चोवीश प्रकृतिना उत्कृष्टोस्थितिबंध स्वामी कह्या तथा आहारकद्विक अने देवायुनो उत्कृष्टस्थितिबंध स्वामी अप्रमत्त साधु कह्यो, अने जिननामकर्मनो उत्कृष्टस्थितिबंध स्वामी नरकाजिमुख सम्यक्त्व वमतो मनुष्य कह्यो. एम अठावीश प्रकृति थइ.

तेथी सेसचउगइआ के० शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीयनी नव, अंतरायनी पांच, शोल कषाय, एवं पांत्रीश तथा नय, जुगुप्सा, वर्णचतुष्क, तेजस, कार्मण, अगुरुलघु, उपघात, निर्माण, मिथ्यात्व, ए सुडतालीश प्रकृति ध्रुवबंधिनी तथा अशाता, अरति, शोक, नपुंसकवेद, पंचेंद्रियजाति, हुंडसंस्थान, पराघात, उश्वास, कुखगति, त्रसचतुष्क, अथिरछक, नीचैगोंत्र, ए वीश अध्रुवबंधिनी प्रकृति, एवं शडशठ प्रकृतिना उत्कृष्टस्थितिबंध स्वामी अतिसंक्लेशें वर्त्तता चतुर्गतिक मिथ्यात्वी जीव जाणवा. तथा शाता, हास्य, रति, स्त्रीवेद, पुरुषवेद, नरकद्विक, आदिनां पांच संस्थान, तथा आद्य संघयणपंचक, शुभखगति, स्थिरषट्क, उच्चैगोंत्र, ए पच्चीश प्रकृति अध्रुवबंधिनी तेना उत्कृष्टस्थितिबंधक स्वस्वबंध प्रायोग्य अति संक्लेशें वर्त्तता एवा चातुर्गतिक मिथ्यात्वी जीव होय. ए रीतें बाणुं प्रकृतिना उत्कृष्टस्थितिबंध स्वामी मिथ्यात्वी जीव कह्या.

हवे सर्व प्रकृतिना जघन्यस्थितिबंध स्वामी कहे छे. आहार के० आहारक शरीर अने आहारक अंगोपांग, ए आहारकद्विकनी जघन्यस्थिति अंतःकोडाकोडी अथवा अंतरमुहूर्त्त प्रमाण अने जिण के० जिननाम कर्मनी जघन्यस्थिति अंतःकोटीकोटी अथवा दश सहस्र वर्ष प्रमाण तेना बंधक क्षपकश्रेणीयें चढतां मपुव्वो के० अपूर्व करण नामा आठमुं गुणठाणुं तेना छठा जागने चरमबंधें वर्त्ततां एवां मनुष्य होय, जे जणी ए त्रण प्रकृतिना बंधकमांहे एहिज अतिविशुद्धता छे, एथी अधिक विशुद्धि बीजे स्थानकें नथी अने लघुस्थिति पण त्रण आयुविना शेष एकसो सत्तर प्रकृतिनी मननी विशुद्धियेंज होय छे.

नियट्टिसंजलणपुरिसलहू के० अनिवृत्ति करणनामा नवमा गुणस्थानकें क्षपकश्रेणीयें चढतां आप आपणा बंधव्यवछेदने चरम समयें पुरुषवेदनो आठ वर्षनो, संज्वलना क्रोधनो बे मासनो, संज्वलनमाननो एक मासनो, संज्वलनमायानो अर्द्धमासनो, संज्वलन लोजनो अंतर मुहूर्त्तनो, जघन्यस्थितिबंध अनुक्रमें पहेला, बीजा, त्रीजा, चोथा अने पांचमा जागने प्रांतें बांधे. ए पांच प्रकृतिना बंधस्थानकमांहे एहिज अति विशुद्धि छे, जो पण उपशमश्रेणीयें नवमा गुणस्थानकें पांचमा जागने प्रांतें स्वस्वबंध व्यवच्छेद संजवे, तथापि ते क्षपकथी अति विशुद्धि नहीं तेथी ते न लीधा. ए आठ प्रकृतिना जघन्यस्थितिबंध स्वामी कह्या. ॥ ४४ ॥

साय जसु चा वरणा, विग्घं सुहुमो विउवि छ असन्नि ॥
सन्नीवि आउ बायर, पज्जे गिंदिउ सेसाणं ॥ ४५ ॥

अर्थ—साय के० शातावेदनीय, जसुच्चावरणा के० यशःकीर्त्तिनाम, उच्चैर्गोत्र, तथा आवरण एटले पांच ज्ञानावरण, चार दर्शनावरण, एवं चार तथा विग्घं के० पांच अंतराय, ए सत्तर प्रकृतिनो जघन्यस्थितिबंध स्वामी सुहुमो के० सूक्ष्मसंपरायनामा दशमा गुणस्थानकना चरम समयवर्त्ति जीव होय, जे नणी ए सत्तर प्रकृतिना बंध मांहे एहिज विशुद्धि ठे, जो पण शातावेदनीयनो बंध एथी विशुद्ध बारमे गुणगणे ठे पण ते एक सामायिक योग्यप्रत्ययीउंस्थितिबंध ठे, पण कषाय प्रत्ययीउं स्थितिबंध नथी, तेथी ते विवक्ष्यो नथी. ए पच्चीश प्रकृति थइ.

विउव्विछ के० वैक्रिय शरीर, वैक्रिय अंगोपांग, देवगति, देवानुपूर्वी, नरकगति अने नरकानुपूर्वी, ए वैक्रियषट्क, ए ठ प्रकृतिनो जघन्यस्थितिबंध स्वामी असन्नि के० असंज्ञी पंचेंद्रिय तिर्यंच होय, केम के एकेंद्रिय अने विकलेंद्रियने तो देव तथा नरकगतिमांहे अवतरवुं नथी, तेथी तेने तत्प्रायोग्य ए ठ प्रकृतिनो बंध न होय, अने सन्निआने तो उत्कृष्टस्थितिबंध वीश कोडाकोडी सागरोपमनो होय तेमज सन्नीआने ए ठ प्रकृतिनो जघन्यस्थितिबंध पण अंतःकोडाकोडी सागरोपमनो होय, तेथी ते अहींआं न लीधा, केम के ए ठ प्रकृति नामकर्मनी ठे. ते नणी मिथ्यात्व सार्थे नाग देतां सागरोपमना सातइआ बे नाग आवे, तेनो हजार गुणो असन्निआ पंचेंद्रियनो बंध ठे, ते नणी वैक्रियद्विक, नरकद्विक, ए चार प्रकृतिनो बंध तो सातइआ बे हजार नागना वर्से ने पंचाशी सागरोपम अने उपर सातइआ पांच नाग जाणवा, तथा देवद्विकना सातइआ हजार नागना एकसो बेंतालीश सागरोपम उपर सातइआ ठ नाग ते वली पल्योपमने असंख्यातमे नागें हीन एटलो ए प्रकृतिनो असन्निआ पंचेंद्रिय तिर्यंच सर्व पर्यातियें करी पर्याताने जघन्य स्थितिबंध स्वामीत्वपणुं होय.

सन्नीवि के० संज्ञीपंचेंद्रिय गर्भज, तिर्यंच अने मनुष्यने तथा अपि शब्दथकी असंज्ञी पण लेवा, तेमाटें संज्ञी अथवा असंज्ञी ए आउ के० चारे प्रकारनुं जघन्य स्थितिक आयु बांधे. ते मध्यें एक मनुष्यायु, बीजुं तिर्यचायु, ए बे आयुना जघन्य स्थितिबंध स्वामी एकेंद्रियादिकथी मांडीने पंचेंद्रियपर्यंत सर्व जीव होय अने चारे आयुना जघन्यस्थितिबंध स्वामी सन्निआ अने असन्निआ ए बे होय. एवं पांत्रीश प्रकृति थइ.

सेसाणं के० तेथी शेष रही जे निद्रापंचक, कषाय बार, स्त्रीवेद, नपुंसकवेद, हास्यषट्क, मिथ्यात्वमोहनीय, मनुष्यद्विक, तिर्यंचद्विक, जातिपंचक, औदारिकद्विक, तैजस, कार्मण, आतप, उद्योत, उपघात, अशातावेदनीय, अगुरुलघु, निर्माण, संस्थानठक, संघयणठक, वर्णचतुष्क, त्रसनवक, स्थावरदशक, पराघात, उच्वास, खग-

तिछिक, नीचैर्गोत्र, ए पंचाशी प्रकृतिनो जघन्यस्थितिबंध स्वामी बायरपज्जोगिंदीउ के० लब्धिपर्यातो बादर एकेंद्रियपर्यातो स्वस्व प्रायोग्य विशुद्धिस्थानकें वर्त्ततो मिथ्यात्वी जीव होय, जे जणी दशमा तथा नवमा गुणस्थानकवर्त्ति साधु पण जघन्यबंधनो अधिकारी होय ठे, परंतु तेने ए पंचाशी प्रकृतिनो बंध नथी तेथी ते बीजी प्रकृतिना अधिकारी ठे; तेथी असंख्यातगुणो बादरपर्यात्ता एकेंद्रियने जघन्यबंध स्वामीत्व जाणवो. ए तथाविध विशुद्धिमाटें बांधे अने अनेरा एकेंद्रिय तो तेवी विशुद्धिथी रहित ठे माटें अधिकी बांधे, अने विकलेंद्रिय तथा पंचेंद्रिय तो स्वजावेंज अधिकी बांधे ते माटें ते न लेवा. एथी बीजा सर्व बंध अधिक ठे. एम जघन्यस्थितिबंध स्वामी कह्या. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४५ ॥

॥ हवे उत्कृष्टादि स्थितिबंधने विषेज चार जांगा स्थितिबंधना कहे ठे. ॥

उक्कोस जह्णीयर, जंगासाइ अणाइ धुव अधुवा ॥
चउहा सग अजहन्ना, सेसतिगे आउ चउसु उहा ॥ ४६ ॥

अर्थ—उक्कोसजह्णीयरजंगा के० एक उत्कृष्टस्थितिबंध, बीजो जघन्यस्थितिबंध, ते बे थकी इतर एटले बीजा विरोधिजांगा बे कहेठे. एक अनुत्कृष्ट बीजो अजघन्यस्थितिबंध, एवं चार जंग थया. ए चारमांहे सर्व स्थितिबंध संग्रह्या. तिहां जे सर्व प्रकृतिनो आपआपणा स्थितिबंधमांहे अधिक स्थितिबंध ते उत्कृष्टस्थितिबंध जाणवो. जेम ज्ञानावरणीय कर्मनो त्रीश कोडाकोडी सागरोपमनो संपूर्ण बंध, ते उत्कृष्टस्थितिबंध कहीयें अने ते थकी एकसमय हीन, बे समय हीन करतां करतां यावत् अंतरस्थितिलगें जेटलां स्थितिबंधनां स्थानक बंधाय, ते सर्व अनुत्कृष्टस्थितिबंधनां स्थानक जाणवां. ते स्थानक असंख्याता होय एटले एक उत्कृष्ट थकी जिन्न ते सर्व अनुत्कृष्टस्थितिबंधनां स्थानक जाणवां. एम ए बे बंधमांहे सर्व स्थितिबंधनां स्थानक संग्रह्यां; तथा जे स्थितिबंध स्थानकथी ठेलुं बीजुं कोइ स्थितिबंधतुं स्थानक न होय ते जघन्यस्थितिबंध स्थानक जाणवुं, अने तेथी समयाधिक समयाधिक स्थानक लेतां यावत् उत्कृष्ट स्थितिपर्यंत जे असंख्यातां स्थानक थाय, ते सर्व अजघन्य स्थितिबंधनां स्थानक जाणवां. एम ए बे बंधमांहे पण सर्व स्थितिबंधनां स्थानक संग्रह्यां, ए रीतें जेवारें उत्कृष्ट स्थिति जिन्न विवक्षीयें, तेवारें तेथी बीजां सर्व अनुत्कृष्ट बंधस्थानक होय, अने जेवारें जघन्यस्थितिबंध एक जिन्न लेखवीयें तेवारें तेथी बीजा सर्व अजघन्य स्थितिबंधनां स्थानक होय. ए रीतें ए चार बंध कह्या.

हवे तिहां वली सादि अनादि प्रकारें चार जांगा कहे ठे. जे बंधव्यवछेद थया पठी फरी बंधाय, ते प्रथम साइ के० सादिबंध अने जे बंधना प्रवाहनी आदि न

पामीयें ते बीजो अणाइ के० अनादिबंध अने जे बंधनो प्रवाह केवारें पण विछेद नहीं पामशे, ते त्रीजो धुव के० ध्रुवबंध, एटले अनंत, ए अजव्यनी अपेक्षायें जाणवो, तथा जे प्रकृतिनो बंध प्रवाह विछेद पामशे ते अधुवा के० अध्रुव एटले सांत, ते जव्यनी अपेक्षायें जाणवो. एम ए चार जांगा ते जघन्य अजघन्यादिक स्थितिबंधनेविषे विचारे छे.

चउहासगअजहन्ना के० त्यां एक आयु विना बीजा सात कर्मना अजघन्यस्थितिबंध चार जांगे होय, ते कहेछे. एक मोहनीयकर्मनुं जघन्य नवमा गुणठाणाने चरम समयें होय, तथा ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, वेदनीय, नामकर्म, गोत्रकर्म, अने अंतराय, ए छ कर्मनो जघन्यबंध दशमा गुणठाणाने छेहेले समयें होय. माटें ते स्थानक जे जीवें लह्युं नथी तेने सघला अजघन्यस्थितिबंध जाणवा, जे जणी तेणे जघन्यस्थितिबंध लह्यो नथी तेने तेथी अजघन्य अनादि जांगो पहेलो जाणवो. अने जे जीवें उपशम श्रेणीयें ते स्थानकें जघन्यस्थितिबंध करी अथवा अबंधक थइने पछी फरी अजघन्यस्थितिबंध करे ते सादि नामें बीजो जांगो जाणवो, अने जे जव्य हशे ते अवश्य मोक्षें जाशे, तेवारें ते क्षपकश्रेणीयें अजघन्यबंध करशे तिहां अजघन्यस्थितिबंधनुं सांतपणुं थशे, ते सांत नामा त्रीजो जांगो जाणवो, तथा अजव्य केवारें पण श्रेणी करशे नहीं, ते माटें ते जघन्यस्थितिबंध करशेज नहीं, तेथी तेने अजघन्यस्थितिबंध अनंत नामे चोथे जांगे जाणवो. एम सात कर्मनो अजघन्यस्थितिबंध, चार जेदें कह्यो.

तथा ए सात कर्मना अजघन्यबंधथी सेसतिगे के० शेष रह्या जे जघन्य, उत्कृष्ट अने अनुत्कृष्ट, ए त्रण बंध तथा आउचउसु के० आयुःकर्मना चार बंध तिहां सादि अने सांत, ए डुहा के० बे बे जांगा होय, ते कहे छे. ते मध्यें सात कर्मनो उत्कृष्ट बंध तो अति संक्लिष्ट मिथ्यादृष्टि संज्ञी पंचेंद्रिय पर्याप्तानें होय, ते उत्कृष्टबंध सादि जाणवो. तथा ते उत्कृष्टबंध तो बे समय लगें होय, अने त्रीजे समयें ते उत्कृष्टबंधथकी समयादिक हीन अनुत्कृष्टबंध करे ते जणी उत्कृष्टबंध सांत जाणवो, अने वली अनुत्कृष्टबंधथकी समयादिक हीन बंध करतां उत्कृष्टबंधनी सादि अने वली पण अनुत्कृष्टबंध करे. तथा अबंधक होय तेवारें अनुत्कृष्टबंधनुं सांतपणुं तथा जघन्यबंध एक समयमात्रनो ते नवमा, दशमा गुणठाणाने प्रांतसमयें होय, ते एक समय मात्र जणी सादि सांत जाणवो. एम सात कर्मना त्रण स्थितिबंधें सादि अने सांत ए बे जांगा कह्या. तथा आयुःकर्म जव मध्यें एक वार बंधाय, तेथी तेना उत्कृष्ट, अनुत्कृष्ट, जघन्य अने अजघन्य, ए चारे स्थितिबंध सादि अने सांत, ए बे जांगे होय. केम

आयु बांधवा मांडे, तेवारें सादि अने अंतरमुहूर्त्ते बांधी रह्या पठी सांत, ए वे जांगा होय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४६ ॥

॥ एम मूलप्रकृतिना चार स्थितिबंधना सादि, बीजो अनादि, सांत अने अनंत, ए चार जांगा विचारीने हवे ते चार जांगा उत्तर प्रकृतिने विषे विचारीयें ठेयें. ॥

चउ भेउ अजहन्नो, संजलणा वरण नवग विग्घाणं ॥
सेस तिगिसाइ अधुवो, तह चउहा सेस पयडीणं ॥ ४७ ॥

अर्थ–संजलण के० संज्वलनो क्रोध, संज्वलनो मान, संज्वलनी माया अने संज्वलनो लोज, ए चार कषायनो जघन्यस्थितिबंध, बे मास, एक मास, अर्द्धमास अने अंतरमुहूर्त्तरूप अनुक्रमें जाणवो. ते नवमा गुणगाणे स्वस्व बंधविछेदने प्रथमसमयें होय, तथा आवरणनवगविग्घाणं के० पांच ज्ञानावरण, चार दर्शनावरण, पांच अंतराय, ए चौद प्रकृतिनो जघन्यस्थितिबंध, अंतरमुहूर्त्त मान दशमा गुणगणाने चरमसमयें होय, ते विना बीजा सर्व स्थितिबंध अजघन्य जाणवा. ए अढार प्रकृतिनो चउभेउअजहन्नो के० अजघन्य स्थितिबंध चार भेदें होय, ते कहे ठे. के जीवें नवमुं अने दशमुं गुणगाणुं फरस्युं नथी, तो तेणे जघन्यस्थितिबंध नथी कस्यो. अजघन्यबंध अनादि जाणवो. ए प्रथम भंग. तथा जेणे जघन्यबंध करी वली श्रेणीथी पडतां समयाधिक स्थितिबंध अजघन्य करे, तिहां सादि. ए बीजो भंग जाणवो. तथा जे जव्य हशे ते अवश्य श्रेणी करशे, तेवारें तेने अजघन्यस्थितिबंधनुं सांतपणुं थशे, ए त्रीजो जंग जाणवो. अने अजव्य जीव ए अढार प्रकृतिनो जघन्यस्थितिबंध केवारें पण नहीं करशे, तेथी तेने ए अढार प्रकृतिनो अजघन्यस्थितिबंध अनंत, ए चोथो जंग जाणवो. एम ए अढार प्रकृतिनो अजघन्यस्थितिबंध चार जांगे होय.

सेसतिगि के० अढार प्रकृतिना शेष उत्कृष्ट, अनुत्कृष्ट अने जघन्य, ए त्रण स्थितिबंध साइअधुवो के० सादि अने अध्रुव एटले सांत, ए वे जांगे होय. जे जणी ए अढार प्रकृतिमां चार प्रकृतिनो उत्कृष्टस्थितिबंध चालीश कोडाकोडी सागरोपमनो ठे, अने चौद प्रकृतिनो त्रीश कोडाकोडी सागरोपमनो उत्कृष्टबंध ठे. ए सर्व संक्लिष्ट पंचेंड्रिय पर्याप्तो जीव बांधे, ए एक समय, बे समय लगें बांधे, वलतो समयादिक हीन स्थिति बांधे, ते अनुत्कृष्ट जाणवो. वली अनुत्कृष्टथी उत्कृष्ट करे, तेथी ए बे बंध सादि अने सांत, ए बे जांगा जाणवा, तथा जघन्यबंध पण एनो नवमे अने दशमे गुणगाणे एक समय मात्र होय ते जणी सादि सांत होय.

तह के० तेमज सेसपयडीणं के० ए अढार प्रकृतियकी शेष रही जे एकसो ने बे प्रकृति तेना चउहा के० जघन्यादिक चार प्रकारना स्थितिबंध ते पण सादि अने

सांत, ए बे ज्ञांगे चारे बंध होय, तेमध्यें निद्रापंचक, प्रथम कषाय बार, मिथ्यात्व, नय, जुगुप्सा, तैजस, कार्मण, वर्णचतुष्क, अगुरुलघु, उपघात, निर्माण, ए उंगणत्रीश प्रकृतिनो जघन्यस्थितिबंध, स्वप्रायोग्यविशुद्धियें करी एकेंद्रिय पर्याप्तानें होय. ते वली कथंचित् हीनाध्यवसायें समयादिक अधिक अजघन्य बंध करे, वली विशुद्धियें जघन्यबंध करे, तेथी जघन्य अने अजघन्यपणे बेहु स्वस्व प्रकृतिना स्थितिबंध सादि अने सांतपणे जाणवा.

तथा एहिज उंगणत्रीश प्रकृतिना उत्कृष्टबंध संज्ञी पंचेंद्रियपर्याप्ता मिथ्यात्वीने संक्लिष्ट परिणामें होय, ते बे समय लगें होय तेवार पठी अध्यवसाय परावर्त्तियें समयादिक हीन अनुत्कृष्ट बंध करे, एम उत्कृष्ट अने अनुत्कृष्टबंध संक्लेश तथा विशुद्धिनी परावर्त्तियें होय तेथी सादि अने सांत ए बे ज्ञांगा होय.

अने ए उंगणत्रीश प्रकृतिथी शेष रही जे तहोंतेर अध्रुवबंधिनी प्रकृति तेनो बंध केवारेंक होय, अने केवारेंक न होय तेथी तेना उत्कृष्ट, अनुत्कृष्ट, जघन्य अने अजघन्य, ए चारे स्थितिबंधें सादि अने सांत, ए बे ज्ञांगा होय. केम के जेवारें बंध होय तेवारें सादि अने जेवारें बंध न होय तेवारें सांत, एम बे ज्ञांगा होय. एम उत्तरप्रकृतिना चार स्थितिबंधने विषे सादि, अनाद्यादि ज्ञांगा विचार्या ॥ ४७ ॥

॥ हवे गुणठाणा आश्रयीने उत्कृष्ट तथा जघन्यस्थितिबंध विचारे ठे. ॥

साणाइ अपुवंतो, अयरंतो कोडि कोडिउ नहिगो ॥
बंधो नहु हीणो नय, मिछे ज्ञवियर सन्निंमि ॥ ४८ ॥

अर्थ–प्रथम जिन्नग्रंथिने अंतःकोटाकोटी सागरोपमथी अधिको स्थितिबंध न होय, ते कहे ठे. साणाइअपुवंतो के० सास्वादन गुणठाणाथी मांडीने अपूर्वकरण-नामा आठमा गुणठाणासुधी अयरंतोकोडिकोडिउ के० अंतःकोडाकोडी सागरोपम प्रमाण स्थितिबंध संज्ञी पंचेंद्रिय पर्याप्ताने होय, पण तेथकी नहिगोबंधो के० अधिक बंध न होय; तेमज अंतःकोडाकोडी सागरोपमथी हीन एटले उंठो बंध पण नहु के० न होय. अहींआं कोइ पूठे जे सास्वादनथी आठमा गुणठाणा सुधी जो बंधनुं हीनाधिकपणुं नथी, तो जिहां स्थितिबंधनुं अल्प बहुत्व कहेशे, तिहां साधुनी उत्कृष्टस्थितिबंधथी देशविरतिनो जघन्यस्थितिबंध संख्यातगुणो होय, ते थकी देशविर-तिनो उत्कृष्टस्थितिबंध संख्यातगुणो होय, ते थकी अविरति सम्यक्दृष्टि पर्याप्ता अपर्याप्ताना जघन्य उत्कृष्टस्थितिबंध असंख्यात गुणा होय, तो ए अल्प बहुत्वपणुं हीनाधिकने अज्ञावें केम घटे ? अहींआं गुरु उत्तर कहे ठे के, जेम अंतरमुहूर्त्त नव समयथी मांडीने एक समय ऊण मुहूर्त्त पर्यंत होय ठे, तेना असंख्याता ज्ञेद थाय.

तेम साधुना उत्कृष्टस्थितिबंधथी लइने अपर्याप्त संज्ञी पंचेंद्रियना उत्कृष्टस्थितिबंध पर्यंत समयाधिक समयाधिक करतां वचलां असंख्यातां स्थितिबंधस्थानक जे होय, ते सर्व अंतःकोमाकोमी प्रमाण स्थितिबंध कहीयें, एने अंतःकोमाकोडी सागर एवी संज्ञा कहीयें. एम असंख्याता नेद अंतःकोमाकोमीमां होय, तेथी संख्यातगुणा तथा असंख्यात गुणा कहेतां थकां कांइ विघटे नहीं. एम डमरुक मणि न्यायें करी ने. हिणो- नयमिह के० तेमज हीनो बंध एटले अंतःकोमाकोमी सागरोपमथी उंगे बंध मिथ्यात्वीनें पण न होय.

तथा सिद्धांतने मतें जेणे ग्रंथिनेद कीधो होय अने ते वली सम्यक्त्व वमीने मिथ्यात्वे जाय तोपण अंतःकोमाकोडी सागरोपमथी स्थितिबंध वोले नहीं, तेथी तेने अपूर्वबंधक कहीयें. अने कर्मग्रंथनें मतें ग्रंथिनेद कस्या पढी पण मिथ्यात्वें सीत्तेर कोडाकोमी सागरोपमनो उत्कृष्टस्थितिबंध करे पण एटलुं विशेष जे ते स्थितिबंध, तीव्ररसें न बांधे, ए नव्वियरसंन्निमि के० नव्य संज्ञी पंचेंद्रियनी अपेक्षायें लेवुं. बीजुं तो एकेंद्रियने मिथ्यात्वगुणगणे मिथ्यात्वमोहनीयनुं एक सागरोपम, बेंद्रियने पचीश सागरोपम, तेंद्रियने पचाश सागरोपम, चौरिंद्रियने सो सागरोपम, अने असं- ज्ञीया पंचेंद्रियने हजार सागरोपमनी स्थिति ठे, एम सास्वादने पण अपर्याप्ता एकें- द्रियादिकनो उत्कृष्टस्थितिबंध सरखो लेवो. ए नव्य, अनव्य, सन्निआ पंचेंद्रियने स्थितिबंध कह्यो. ॥ ४० ॥

॥ हवे एकेंद्रियादिकने विषे हीनाधिक स्थितिबंधनुं अल्प बहुत्व कहेबे. ॥

जइ लहु बंधो बायर, पज्ज असंख गुण सुहुम पज्जहिगो ॥
एसि अपज्जाण लहू, सुहुमे अरअपज्ज पज्ज गुरु ॥ ४ए ॥

अर्थ—जइ के० (१) यति एटले साधुनो लहुबंधो के० सर्व थकी हीन स्थिति- बंध सूक्ष्मसंपराय नामा दशमे गुणगणे वर्त्तता साधुना होय, जे नणी ज्ञानावरणादि- क ठ कर्मनो विशुद्धिपणे अंतरमुहूर्त्त प्रमाण जघन्यस्थितिबंध चरम समयें होय, तेथी हीनो स्थितिबंध कोइ जीवने नथी. जो पण आगले गुणगणे एक समयिकबंध ठे, तो पण अकषायी नणी तिहां स्थितिबंध विवक्ष्यो नहीं.

(२) साधुनो जघन्यस्थितिबंध अंतरमुहूर्त्त प्रमाण अने बादर पर्याप्ता एकेंद्रियनो जघन्यस्थितिबंध, सागरोपमनो मानइउ एक नाग पल्योपमने असंख्यातमे नागे होय, ते मध्ये तो असंख्याता अंतरमुहूर्त्त थाय, तेथी साधुना जघन्यस्थितिबंधथी बायरपज्जअ- संखगुण के० बादर एकेंद्रिय पर्याप्तानो जघन्यस्थितिबंध पण असंख्यातगुणो जाणवो.

(३) बादर पर्याप्ता एकेंद्रियथकी सूक्ष्म पर्याप्ता एकेंद्रियनां योगस्थानक मंद ठे,

तेथी अध्यवसाय स्थानक पण थोमां होय, तेथी स्थितिस्थानक पण बादरनी अपेक्षायें थोमां होय, तेणे जघन्यस्थिति बादरनी जघन्यस्थिति थकी उत्कृष्टी उंची होय तो स्थिति विशेष पण उंचा होय, आतरुं थोडुं ते नणी बादर पर्याप्ता एकेंड्रियना जघन्यस्थितिबंध थकी सुहुमपज्जाहिगो के० सूक्ष्म एकेंड्रिय पर्याप्ताना जघन्यस्थितिबंध विशेषाधिक कह्या. एटले कांइक जाजेरा जाणवा.

(४) एसिअपज्जाणलहु के० ते थकी ए बन्ने अपर्याप्तानो लघु एटले जघन्यस्थितिबंध आवी रीतें होय, ते कहे छे. सूक्ष्म एकेंड्रिय पर्याप्ताना जघन्य योगथी बादर एकेंड्रिय अपर्याप्ताना योगस्थानक थोमां होय, तेथी अध्यवसायस्थानक तथा स्थितिस्थानक पण थोडां होय, केम के जघन्य अने उत्कृष्ट स्थितिनी वचालें आंतरुं थोडुं तेथी सूक्ष्म एकेंड्रिय पर्याप्ताना जघन्यस्थितिबंधथकी बादर एकेंड्रिय अपर्याप्तानो जघन्यस्थितिबंध विशेषाधिक जाणवो. (५) तेथकी सूक्ष्म एकेंड्रिय अपर्याप्तानो जघन्यस्थितिबंध विशेषाधिक होय जे नणी बादर अपर्याप्तानी स्थितिविशेषथी सूक्ष्म अपर्याप्तानी स्थिति विशेष थोडी छे.(६) सुहुमेअर अपज्ज के० सूक्ष्म अपर्याप्ताना जघन्यस्थितिबंधकी उत्कृष्टस्थितिबंध विशेषाधिक होय. (७) ते थकी इतर ते बादरअपर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिबंध विशेषाधिक जाणवो. जेनणी बादर पर्याप्तानी जघन्यस्थिति सागरोपमनो सातइउं एक नाग पल्योपमने असंख्यातमे नागें ऊणो होय, ते थकी समयाधिक समयाधिक पल्योपमना असंख्यातमा नागना असंख्य समय नाग प्रमाण स्थितिविशेष ते सर्व स्तोक, तेहने गर्ने सूक्ष्म अपर्याप्तानो स्थिति विशेष, तेहने गर्ने बादर अपर्याप्तानो स्थिति विशेष, तेहने गर्ने सूक्ष्म पर्याप्तानो स्थिति विशेष, ते सर्व स्तोक ते नणी सूक्ष्म अपर्याप्ताना उत्कृष्टस्थितिबंधथकी बादर अपर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिबंध विशेषाधिक. (८) तेथकी पज्जगुरु के० सूक्ष्म पर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिबंध विशेषाधिक होय. (९) तेथकी बादर पर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिबंध विशेषाधिक. ॥ ४९ ॥

लहु बिअ पज्ज अपज्जो, अपज्जि अर बिअ गुरु अहिगो एवं ॥
ति चउ असन्निसु नवरं, संखगुणा बिअ अमणपज्जे ॥ ५० ॥

अर्थ– (१०) बादर एकेंड्रिय पर्याप्ताने मिथ्यात्वमोहनीयनो उत्कृष्टस्थितिबंध सागरोपम प्रमाण छे ते थकी बिअपज्ज के० बेंड्रिय पर्याप्तानो लहु के० जघन्यस्थितिबंध पुरुष वेदादिकनो पण सातइआ पच्चीश नाग एटले त्रण सागरोपम उपर सातइआ चार नाग पल्योपमने असंख्यातमे नागें ऊणा होय तेमाटें संख्यात गुणो जाणवो. जे नणी एकथी त्रिगुणो जाजेरो थयो.

(११) बेंद्रिय पर्याप्ताना जघन्यस्थितिबंध थकी अपज्ञो के० बेंद्रिय अपर्याप्तानो जघन्यस्थितिबंध विशेषाधिक होय. जे जणी बेंद्रिय पर्याप्ताना जघन्यस्थितिबंध विशेष पल्योपमना संख्यातजागना समय जेटला असंख्याता स्थिति विशेष तेने गर्ने बेंद्रिय अपर्याप्ताना स्थिति विशेष स्तोक होय तेणे जघन्यस्थिति उत्कृष्टस्थितिनो बंध आंतरुं स्तोक होय, एटले अगीआर स्थानक थयां.

(१२) अपज्जिबिअगुरुअहिगो के० ते थकी बेंद्रिय अपर्याप्तानो उत्कृष्टस्थिति-बंध विशेषाधिक होय.

(१३) ते थकी इयर के० इतर एटले बीजा जे बेंद्रिय पर्याप्ता जीव ठे तेनो उत्कृष्टस्थितिबंध विशेषाधिक एटले कांइएक जाजेरुं होय.

(१४) एवंतिचउअसन्निसु के० एम तेंद्रिय, चोरिंद्रिय, अने असंज्ञी पंचेंद्रियने विषे पण चार चार बोल कहेवा, परंतु एमां नवरं के० एटलुं विशेष ठे जे विअ के० बेंद्रिय पर्याप्ताने विषे अने अमणपज्जे के० असंज्ञीपंचेंद्रिय पर्याप्ताने विषे पहेले बोलें संखगुणो के० संख्यातगुणो बंध कहेवो. एटले बेंद्रिय पर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिबंध पच्चीश सागरोपम प्रमाण ठे तेथकी तेंद्रिय पर्याप्तानो जघन्यस्थितिबंध विशेषाधिक होय, जे जणी बेइंद्रियथी बमणो बंध तेंद्रियने ठे, अने जो त्रिगुणो होय तो संख्यात गुणो कहीयें. परंतु तेथी हीन ठे, माटें विशेषाधिक कह्युं. अहींआं जो पण तेंद्रियने पुरुष वेदादिकनो जघन्यस्थितिबंध सागरोपमना सातइआ पच्चाश जाग पल्योपमने असंख्यातमे जागें ऊणा ठे ते बंध बेंद्रियना मिथ्यात्वमोहनीयना बंधथी हीन पण होय, तथापि ते अहींआं विवक्ष्यो नहीं; परंतु अहींआं तो स्वस्व प्रकृतिनी अपेक्षायें उत्कृष्टी तथा जघन्यस्थिति लेवी एटले प्रत्येक एकेकी प्रकृतिनी स्थितिमां एक बीजा जीवोना बंधने विषे उत्कृष्टी तथा जघन्यस्थिति लेवी तेणे करीने स्थितिबंधनुं अल्प बहुत्व जाणवुं. एवं चौद स्थानक कह्यां.

(१५) तेंद्रिय पर्याप्ताना जघन्यस्थितिबंधथकी तेंद्रिय अपर्याप्तानो जघन्यस्थितिबंध विशेषाधिक होय, जे जणी तेंद्रियना जघन्य उत्कृष्टस्थिति विशेषने गर्ने पर्याप्ताना सर्व स्थिति विशेष ठे, (१६) तेथकी तेंद्रिय अपर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिबंध विशेषाधिक. (१७) तेथकी वली तेंद्रिय पर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिबंध विशेषाधिक ठे.

(१८) ते थकी चौरिंद्रिय पर्याप्तानो जघन्यबंध विशेषाधिक बमणा ठे. ते जणी, (१९) ते थकी चौरिंद्रिय अपर्याप्तानो जघन्यस्थितिबंध कांइएक अधिक ठे.

(२०) ते थकी चौरिंद्रिय अपर्याप्तानो उत्कृष्टबंध विशेषाधिक. (२१) ते थकी चौरिंद्रिय पर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिबंध विशेषाधिक. अहींआं विशेषाधिकने स्थानकें

कोइएक स्थलें संख्यात जागाधिक लेवा. कोइएक स्थलें असंख्याता जागाधिक लेवा. (२२) तेथकी चौरिंड्रिय पर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिबंध एकसो सागरोपमनो विशेषाधिक ठे. ते थकी असन्नि के० असन्निआ पंचेंड्रिय पर्याप्तानो जघन्यस्थितिबंध संख्यात गुणो, जे जणी चौरिंड्रियथी एनो दश गुणो बंध कह्यो ठे. तेमाटें (२३) ते थकी असन्निआ पंचेंड्रिय अपर्याप्तानो जघन्यस्थितिबंध विशेषाधिक एटले संख्यात जाग अधिक ठे, जे जणी हजार सागरोपमनी स्थितिना पण संख्याता पल्योपम होय; ते पण वली पल्योपमने संख्यातमे जागें ऊणो जघन्यबंध ठे. तो पण संख्यातमे जागें अधिक होय. (२४) ते थकी वली असन्निआ अपर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिबंध विशेषाधिक ठे एटले संख्यात जागाधिक ठे. (२५) ते थकी असन्निआ पंचेंड्रिय पर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिबंध संख्यात जागाधिक होय. इति समुच्चयार्थः ॥ ५० ॥

तो जइ जिठो बंधो, संखगुणो देस विरय हस्सिअरो ॥
सम्म चउ सन्नि चउरो, ठिइ बंधाऽणु कम संखगुणा ॥ ५१ ॥

अर्थ–(२६) तो के० ते असन्नीआ पर्याप्ताना उत्कृष्ट स्थितिबंधथकी जइ के० यति एटले प्रमत्तसंयत एटले साधु स्वप्रायोग्य संक्लेशपरिणामें वर्त्ततो तेनो जिठोबंधो के० उत्कृष्ट स्थितिबंध संखगुणो के० संख्यातगुणो जाणवो. जे जणी असन्नीआने ज्ञानावरणनो स्थितिबंध, चारसें अठावीश सागरोपम उपर सातीआ चार जाग प्रमाण ठे, अने प्रमत्तने अंतःकोडाकोमी सागरोपम प्रमाण ठे ते माटे संख्यातगुणो अधिको स्थितिबंध होय. (२७) ते साधुना उत्कृष्ट स्थितिबंधथकी देसविरय के० देशविरतिनो हस्स के० ह्रस्व एटले जघन्य स्थितिबंध संख्यातगुणो जाणवो. (२८) इअरो के० तेथकी इतर एटले देशविरतिनो उत्कृष्ट स्थितिबंध संख्यातगुणो जाणवो. देशविरति जीवने पर्याप्तावस्थायेंज बंध होय, पण अपर्याप्तावस्थायें देशविरतिपणुं न होय, तेमाटें अपर्याप्तावस्थानो बंध न कह्यो. (२९) तेथकी सम्म के० अविरति सम्यक्दृष्टि पर्याप्तानो जघन्य स्थितिबंध, संख्यातगुणो. (३०) तेथकी अविरति अपर्याप्तानो जघन्य स्थितिबंध संख्यातगुणो. (३१) तेथकी अविरति अपर्याप्तानो उत्कृष्ट स्थितिबंध संख्यातगुणो. (३२) तेथकी अविरति पर्याप्तानो उत्कृष्ट स्थितिबंध संख्यातगुणो, केम के सम्यक्दृष्टिपणुं अपर्याप्तावस्थायें पण होय ठे, तेथी एना चउ के० चार बंध कह्या. तेमज सन्निचउरो के० सन्नीआ पंचेंड्रिय मिथ्यात्वीना पण चार बंध जाणवा, एटले तेथकी (३३) सन्नीआ पंचेंड्रिय पर्याप्ता मिथ्यात्वीनो जघन्य स्थितिबंध संख्यातगुणो. (३४) तेथकी सन्नीआ पंचेंड्रिय अपर्याप्तानो जघन्य स्थितिबं-

संख्यातगुणो. (३५) तेथकी सन्नीआ पंचेंद्रिय अपर्याप्तानो उत्कृष्टस्थितिबंध संख्यातगुणो. (३६) तेथकी सन्निआ पंचेंद्रिय पर्याप्ता मिथ्यात्वीनो उत्कृष्टस्थितिबंध, संख्यातगुणो. ठिइबंधाऽणुकमसंखगुणा के० इहां साधुना उत्कृष्ट स्थितिबंध थकी लेइने नव बंधना स्थानकपर्यंत अनुक्रमे संख्यातगुणा करतां पण कोडाकोडी सागरोपममांहे होय. तेथी ए सर्व बंध अंतःकोडाकोडीना कहीयें. ए परिजाषा जाणवी.

एक सन्निआ पर्याप्ता मिथ्यात्वीनो उत्कृष्ट स्थितिबंध अंतःकोडकोडी सागरोपमथी अधिक होय. एम साधुना उत्कृष्ट स्थितिबंधथी लेइ सन्निआ पंचेंद्रिय पर्याप्ता मिथ्यात्वीना स्थितिबंध लगें सघला स्थितिबंध संख्यातगुणा लेवा. ए स्थितिबंधनां अल्पबहुत्व कहेवे करी उत्कृष्ट तथा जघन्य स्थितिबंधना स्वामी पण कह्या. ॥ ५१ ॥

हवे कोइएक कहेशे के स्थितिबंध अने रसबंध तो कषाय प्रत्ययिथा ठे, तेथी शुन्न प्रकृतिनो रस, कषायनी मंदतायें उत्कृष्ट होय अने कषायनी तीव्रतायें जघन्य होय तथा अशुन्न प्रकृतिनो रस कषायनी तीव्रतायें उत्कृष्ट होय अने कषायनी मंदतायें जघन्य होय, तेवीज रीतें शुन्न प्रकृतिनी स्थति पण कषायनी मंदतायें उत्कृष्ट होय अने कषायनी तीव्रतायें मंद होय, तथा अशुन्न प्रकृतिनी स्थिति पण कषायनी मंदतायें उत्कृष्टी होय अने कषायनी तीव्रतायें मंद होय, एम न कहेवुं जोइयें, माटें अहींआं जे विशेष फेर ठे, ते कहे ठे. ॥

सवाणवि जिठठिइ, असुहा जं साइ संकिलेसेणं ॥ इअ-
रा विसोहिर्ड पुण, मुत्तं नर अमर तिरि आउ ॥ ५२ ॥

अर्थ– सवाणविजिठठिइ के० सर्व कर्मप्रकृतिनी उत्कृष्टी स्थिति स्वस्वबंध प्रायोग्य संक्लेश परिणामें बंधाय, ते जणी असुहा के० अशुन्न एटले मेलें परिणामें बंधाय. जंसाइसंकिलेसेणं के० जे कारणें उत्कृष्ट स्थिति अतिसंक्लेशें तीव्रकषायोदयें बंधाय ठे, तेमाटें शुन्न तथा अशुन्न प्रकृतिनी जे उत्कृष्टस्थिति बंधाय, ते सर्व अशुन्न जाणवी. जे जणी स्थितिबंध, सर्व प्रकृतिनो संक्लेशनी वृद्धियें बंधाय ठे, अने जेम जेम विशुद्धि होय, तेम तेम स्थितिबंध हीन थातो जाय, पण रसबंधनी पेरें स्थितिबंध शुन्नाशुन्न न लेवो. जे उत्कृष्ट स्थितिबंध ठे ते संक्लेशनुं कार्य ठे, ते माटें एकसो ने सत्तर प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिबंध, पोतपोताना बंधाध्यवसायस्थानकमध्यें मलीन अध्यवसाय स्थानकें बंधाय, तेथी ए एकसो ने सत्तर प्रकृतिनो उत्कृष्ट स्थितिबंध, ते अशुन्न कहीयें, अने ए उत्कृष्टी स्थितियकी इअरा के० इतर एटले जे जघन्य स्थितिबंध ठे ते विसोहिर्ड के० विशुद्धिनुं कार्य ठे, एटले जेम

जेम उज्ज्वल परिणामनी वृद्धि थाय, तेम तेम हीन हीन स्थिति बंधाय, तेथी पोताना बंधास्थानक मांहे जे अत्यंत विशुद्ध बंधाध्यवसायस्थानक होय, तिहां जघन्य स्थितिबंध होय तेथी एने शुभ कहीयें. पुण के० वली नर के० मनुष्यायु तथा अमर के० देवायु अने तिरिआउ के० तिर्यंचायु, ए त्रण आयुनें मुत्तं के० मूकीने शेष एकसो सत्तर प्रकृतिनी अपेक्षायें ए लेवुं.

हवे शेष त्रण आयुनी स्थितिबंधनो विशेष कहे छे. मनुष्यायु, देवायु, अने तिर्यगायु, ए त्रण आयुनी स्थिति आपणा बंधाध्यवसाय स्थानकमध्यें विशुद्धाध्यवसायें बंधाय अने मलीन परिणामें जघन्यस्थिति बंधाय, ए विशेष जाणवुं. ॥ ५२ ॥

हवे बंधनुं विषमतापणुं योगनी विषमतापणे थाय छे. तेथी योगस्थानक निरूपवाने योगनो अर्थ कहेवाने, अंतर गाथा लखीयें छैयें. "परिणामा लंबण गहण, साहणं तेण लद्धनामतिगं ॥ अप्पइस्साज्नुन्नसा, प्पवे सन्नि समीकयपएसं ॥ १ ॥" हवे ए गाथानो अर्थ कहे छे. जे वीर्यविशेषें करी औदारिकादिक पुज्जल ग्रहण करे तथा तेने श्वासोश्वासादिकपणे परिणमावीने निःसर्ग एटले स्वाजाविक हेतुक शक्ति विशेषनी सिद्धिने अर्थे अवलंबे; जेम कोइ एक आजारी माणस, नगरमां जमवा निमित्तें लाकडी जालीने उठे, पठी जेवारें सामर्थ्य थाय तेवारें लाकडीने मूकी आपे, तेम जीव जाषादिक पुज्जल अवलंबी तज्जन्य करणवीर्य थये थके तेने मूकी आपे तेथी परिणाम अवलंबन ग्रहण हेतु जे वीर्य, तेने योग कहीयें. ते योगना मन, वचन अने कायाने जेदें करी त्रण नाम होय छे. तिहां योग, बल, वीर्य, उत्साह, शक्ति, चेष्टा, करण, ए सर्व एना पर्याय नाम जाणवां, अने ते जीवने वीर्यांतरायने क्षयोपशमें करी सर्व प्रदेशें सरखुं छे पण जे प्रदेश कार्यने ढूंकडा होय तिहां घणुं वीर्य जणाय, अने बीजा प्रदेशें थोडुं जणाय; जेम हाथे करी घमो उपाडतां हाथ मात्रना प्रदेश ढूंकडा छे तिहां घणुं चलाचलपणुं होय अने खंजाने प्रदेशें तो वली घणुंज थोडुं होय तेथी वीर्यनुं विषमपणुं होय. संसारी जीवने वीर्यांतराय देश घातीने विचित्र क्षयोपशमें करीने अनेक जातनुं क्षायोपशमिक वीर्य, छद्मस्थनुं होय छे तेमध्यें मन चिंतना पूर्वक आहार विहारादिक जे करण व्यापार ते अजिसंधिजवीर्य कहीयें, अने जे मन चिंतना विना केवल वचन अने कायाना व्यापार एकेंद्रियादिकने छे तथा पंचेंद्रियने पण जुक्त आहारनुं धरवुं धातु मलपणे परिणमाववुं, ते अनजिसंधिज वीर्य कहीयें. तथा क्षायिक जावें जे करणवीर्य केवलीनुं ते पण बे जेदें छे. एक सलेश्य वीर्य ते सयोगीनुं ग्रहण परिणमन अवलंबन रूप ते त्रण योगना जेदें त्रिविधें छे तथा बीजुं अयोगीनुं अलेश्य वर्य जाणवुं. तथा छद्मस्थनुं

शुजलेश्यावंतने विशुद्धियें वीर्य वधे, अने अशुज लेश्यावंतने संक्लेशें वीर्य वधे अन्यथा मंदता होय. ए रीतें योगनी उत्कृष्ट मंदता होय.

तिहां जघन्यवीर्य जे जीवनो प्रदेश ते वली केवलीना तीक्ष्ण बुद्धिरूप शस्त्रें करी ठेदतां जे वीर्यांश निरंश होय नहीं एटले जे वीर्यांशनो अंश केवली पण करी न शके ते वीर्यविजाग तथा जावाणु पण तेने कहीयें. तेवा लोकाकाशथी असंख्यात गुणा जे वीर्याणु, तेणे करी सहित जे प्रदेश, तेनो समुदाय एटले जीव प्रदेशनी श्रेणी, ते प्रथम वर्गणा. तेथी एक वीर्य विजागें अधिक एवी जे जीव प्रदेशनी श्रेणी ते बीजी वर्गणा. बे वीर्यविजागें अधिक वीर्य एवी जे जीव प्रदेशनी श्रेणी, ते त्रीजी वर्गणा. एम एकेक वीर्य विजागें अधिक वीर्यवंत जे जीव प्रदेशनी श्रेणी, ते घनीकृत लोकनी एक प्रादेशिक सूची श्रेणीने असंख्यातमे जागें जेटला आकाश प्रदेश होय, तेटली वर्गणायें एक स्पर्द्धक होय, ते प्रथम स्पर्द्धकनी उत्कृष्ट वीर्यांश वर्गणाथी एटले ठेल्ली वर्गणाथी एक, बे अथवा संख्याते वीर्यविजागें अधिका कोइ जीव प्रदेश नथी, परंतु असंख्य लोकाकाश प्रमाण वीर्यांशें अधिक जे जीव प्रदेशनी श्रेणी, ते बीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा जाणवी. वली तेथी एक एक वीर्य विजागें चढता चढता जीव प्रदेशनी श्रेणीनी वर्गणायें करी बीजो स्पर्द्धक थाय, तेथी वली असंख्य लोकाकाश प्रदेश जाग प्रमाण वीर्यांशें अधिक वीर्यवंत जीव प्रदेशनी श्रेणी, ते त्रीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा. एणी पेरें श्रेणी प्रदेश असंख्येय जाग प्रमाण स्पर्द्धकें पहेलुं जघन्य योगस्थानक होय, ते थकी अंगुलना असंख्यातमा जागना आकाशप्रदेश प्रमाण स्पर्द्धकें वधतुं बीजुं योगस्थानक होय, तेथी वली तेटलेज स्पर्द्धके वधतुं वली त्रिजुं योगस्थानक होय. एम अंगुलने असंख्यात जाग प्रदेश प्रमाण स्पर्द्धक वधतां वधतां एवा घनीकृत लोकनी सूची श्रेणीना असंख्यात जाग प्रदेश प्रमाण योगस्थानक गये थके ठेल्लुं जे योगस्थानक आवे, तेवारें प्रथम योगस्थानकथी बमणा स्पर्द्धक होय, तेथी वली तेटला योगस्थानक गये थके तेथी वली बमणा स्पर्द्धक होय. एम बमणा बमणा स्पर्द्धक होय. ते पण योगस्थानक सूक्ष्म अद्धापल्योपमने असंख्यातमे जागें जेटला समय होय तेटला बमणा स्पर्द्धकवालां पण योगस्थानक होय. प्रथम योगस्थानक घणा अल्पवीर्य प्रदेशें होय. बीजुं योगस्थानक तेथी थोडे अल्पवीर्य प्रदेशें होय. एम स्पर्द्धक वधें, कोइ एक आचार्य कहे ठे, जघन्ययोग जीवथी जे वीर्याधिक जीव तेनुं बीजुं योगस्थानक, एम वीर्य वधतां वधतां योगस्थानक नीपजे तेमध्यें जघन्य योगस्थानकें जीव, चार समय सुधी रहे, मध्यम योगस्थानकें जीव, आठ समय सुधी रहे, अने उत्कृष्ट योगस्थानकें जीव, बे

समय सुधी रहे. इत्यादिक जघन्य मध्यम प्ररूपणा सर्व कर्म प्रकृतिथी जाणवी ॥ इति ॥

॥ हवे योगस्थानकना स्वामी कहे ठे. ॥

सुहुम निगोआइ खण, प्पजोग बायरप विगल अमण मणा ॥
अपज्ज लहु पढम ड गुरु, पजहस्सि अरोअसंख गुणो ॥ ५३ ॥

अर्थ–योग ते वीर्यस्थान व्यापार पराक्रम कहीयें. वीर्यांतरायना व्यापारथी उपनुं जे कायादिकनुं परिस्पंद, ते योग कहीयें. सुहुमनिगोआइखणप्पजोग के० (१) सूक्ष्म निगोदिआ, लब्धि अपर्याप्ताने आदिक्षणे एटले नव प्रथम समयें अल्प जघन्ययोग ते स्तोक. (२) तेथकी बायरप के० बादर निगोदिउं लब्धि अपर्याप्तो तेने नव प्रथम समयें जे योग ते असंख्यात गुणो जाणवो. (३) तेथकी विगल के० बेंडिय, तेंडिय अने चौरिंडिय एटले अनुक्रमें बेंडिय अपर्याप्ताने नव प्रथम समयें योग असंख्यात गुणो जाणवो. (४) तेथकी तेंडिय अपर्याप्तानो जघन्ययोग, असंख्यात गुणो जाणवो. (५) तेथकी लब्धि अपर्याप्ता चौरिंडिय जीवने नव प्रथम समयें जघन्ययोग असंख्यात गुणो. (६) तेथकी अमण के० जेने मन नथी एवा असन्नीआ पंचेंडिय लब्धि अपर्याप्ताने नव प्रथम समयें जघन्ययोग, असंख्यात गुणो. (७) तेथकी मणा के० मनःपर्याप्तिना आरंनक एवा सन्नीआ पंचेंडिय लब्धि अपर्याप्ताने नव प्रथम समयें जघन्ययोग असंख्यात गुणो. ए सात अपज्ज के० लब्धि अपर्याप्ताना नव प्रथम समयें लहु के० जघन्ययोग लेवा, तेथकी पढमड के० प्रथमना बे एटले अपर्याप्ता, सूक्ष्म अने बादर निगोदीआनो गुरु के० उत्कृष्ट योग कहेवो. एटले (८) सूक्ष्मनिगोदीआ लब्धि अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग, असंख्यात गुणो. (९) तेथकी बादर निगोदीआ एकेंडिय लब्धि अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग, असंख्यात गुणो. पजहस्सिअरो के० तेथकी एज बे पर्याप्तानो न्हस्व एटले जघन्ययोग लेवो. एटले (१०) तेथकी सूक्ष्मनिगोदीआ पर्याप्तानो जघन्ययोग असंख्यात गुणो. (११) तेथकी बादर एकेंडिय पर्याप्तानो जघन्ययोग असंख्यात गुणो. तेथकी इतर एटले एज बे सूक्ष्म पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग कहेवो. एटले (१२) सूक्ष्मनिगोदीआ पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो. (१३) तेथकी बादर पर्याप्ता एकेंडियनो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो. एटले ए तेर योगस्थानक कह्यां. तेमध्यें एकेंडियना नेद चार ठे, ते जघन्य तथा उत्कृष्ट नेदें करी आठ नेद थया, तथा विकलेंडियना त्रण अने असन्नीआ तथा सन्नीआ अपर्याप्ता, एवं पांचना जघन्ययोग कह्या, एवं तेर योगस्थानकनुं अल्प बहुत्व अनुक्रमे असंखगुणो के० असंख्यात गुणुं जाणवुं.

शुनलेश्यावंतने विशुद्धियें वीर्य वधे, अने अशुन लेश्यावंतने संक्लेशें वीर्य वधे अन्यथा मंदता होय. ए रीतें योगनी उत्कृष्ट मंदता होय.

तिहां जघन्यवीर्य जे जीवनो प्रदेश ते वली केवलीना तीक्ष्ण बुद्धिरूप शस्त्रें करी छेदतां जे वीर्यांश निरंश होय नहीं एटले जे वीर्यांशनो अंश केवली पण करी न शके ते वीर्यविनाग तथा नावाणु पण तेने कहीयें. तेवा लोकाकाशथी असंख्यात गुणा जे वीर्याणु, तेणे करी सहित जे प्रदेश, तेनो समुदाय एटले जीव प्रदेशनी श्रेणी, ते प्रथम वर्गणा. तेथी एक वीर्य विनागें अधिक एवी जे जीव प्रदेशनी श्रेणी ते बीजी वर्गणा. बे वीर्यविनागें अधिक वीर्य एवी जे जीव प्रदेशनी श्रेणी, ते त्रीजी वर्गणा. एम एकेक वीर्य विनागें अधिक वीर्यवंत जे जीव प्रदेशनी श्रेणी, ते घनीकृत लोकनी एक प्रादेशिक सूची श्रेणीने असंख्यातमे नागें जेटला आकाश प्रदेश होय, तेटली वर्गणायें एक स्पर्द्धक होय, ते प्रथम स्पर्द्धकनी उत्कृष्ट वीर्यांश वर्गणाथी एटले बेह्ली वर्गणाथी एक, बे अथवा संख्याते वीर्यविनागें अधिका कोइ जीव प्रदेश नथी, परंतु असंख्य लोकाकाश प्रमाण वीर्यांशें अधिक जे जीव प्रदेशनी श्रेणी, ते बीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा जाणवी. वली तेथी एक एक वीर्य विनागें चढता चढता जीव प्रदेशनी श्रेणीनी वर्गणायें करी बीजो स्पर्द्धक थाय, तेथी वली असंख्य लोकाकाश प्रदेश नाग प्रमाण वीर्यांशें अधिक वीर्यवंत जीव प्रदेशनी श्रेणी, ते त्रीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा. एणी पेरें श्रेणी प्रदेश असंख्येय नाग प्रमाण स्पर्द्धकें पहेलुं जघन्य योगस्थानक होय, ते थकी अंगुलना असंख्यातमा नागना आकाशप्रदेश प्रमाण स्पर्द्धकें वधतुं बीजुं योगस्थानक होय, तेथी वली तेटलेज स्पर्द्धके वधतुं वली त्रिजुं योगस्थानक होय. एम अंगुलने असंख्यात नाग प्रदेश प्रमाण स्पर्द्धक वधतां वधतां एवा घनीकृत लोकनी सूची श्रेणीना असंख्यात नाग प्रदेश प्रमाण योगस्थानक गये थके छेह्लुं जे योगस्थानक आवे, तेवारें प्रथम योगस्थानकथी बमणा स्पर्द्धक होय, तेथी वली तेटला योगस्थानक गये थके तेथी वली बमणा स्पर्द्धक होय. एम बमणा बमणा स्पर्द्धक होय. ते पण योगस्थानक सूक्ष्म अद्धापल्योपमने असंख्यातमे नागें जेटला समय होय तेटला बमणा स्पर्द्धकवाळां पण योगस्थानक होय. प्रथम योगस्थानक घणा अल्पवीर्य प्रदेशें होय. बीजुं योगस्थानक तेथी थोडे अल्पवीर्य प्रदेशें होय. एम स्पर्द्धक बंधें, कोइ एक आचार्य कहे छे. जघन्ययोग जीवथी जे वीर्याधिक जीव तेनुं बीजुं योगस्थानक, एम वीर्य वधतां वधतां योगस्थानक नीपजे तेमध्यें जघन्य योगस्थानकें जीव, चार समय सुधी रहे, मध्यम योगस्थानकें जीव, आठ समय सुधी रहे, अने उत्कृष्ट योगस्थानकें जीव, बे

समय सुधी रहे. इत्यादिक जघन्य मध्यम प्ररूपणा सर्व कर्म प्रकृतिथी जाणवी ॥ इति ॥

॥ हवे योगस्थानकना स्वामी कहे छे. ॥

सुहुम निगोआइ खण, प्पजोग बायरय विगल अमण मणा ॥
अपज्ज लहु पढम डु गुरु, पजहस्सि अरोअसंख गुणो ॥ ५३ ॥

अर्थ–योग ते वीर्यस्थान व्यापार पराक्रम कहीयें. वीर्यांतरायना व्यापारथी उपनुं जे कायादिकनुं परिस्पंद, ते योग कहीयें. सुहुमनिगोआइखणप्पजोग के० (१) सूक्ष्म निगोदिआ. लब्धि अपर्याप्ताने आदिक्षणे एटले नव प्रथम समयें अल्प जघन्ययोग ते स्तोक. (२) तेथकी बायरय के० बादर निगोदिउं लब्धि अपर्याप्तो तेने नव प्रथम समयें जे योग ते असंख्यात गुणो जाणवो. (३) तेथकी विगल के० बेंद्रिय, तेंद्रिय अने चौरिंद्रिय एटले अनुक्रमें बेंद्रिय अपर्याप्ताने नव प्रथम समयें योग असंख्यात गुणो जाणवो. (४) तेथकी तेंद्रिय अपर्याप्तानो जघन्ययोग, असंख्यात गुणो जाणवो. (५) तेथकी लब्धि अपर्याप्ता चौरिंद्रिय जीवने नव प्रथम समयें जघन्ययोग असंख्यात गुणो. (६) तेथकी अमण के० जेने मन नथी एवा असन्नीआ पंचेंद्रिय लब्धि अपर्याप्ताने नव प्रथम समयें जघन्ययोग, असंख्यात गुणो. (७) तेथकी मणा के० मनःपर्याप्तिना आरंजक एवा सन्नीआ पंचेंद्रिय लब्धि अपर्याप्ताने नव प्रथम समयें जघन्ययोग असंख्यात गुणो. ए सात अपज्ज के० लब्धि अपर्याप्ताना नव प्रथम समयें लहु के० जघन्ययोग लेवा, तेथकी पढमडु के० प्रथमना बे एटले अपर्याप्ता, सूक्ष्म अने बादर निगोदीआनो गुरु के० उत्कृष्ट योग कहेवो. एटले (८) सूक्ष्मनिगोदीआ लब्धि अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग, असंख्यात गुणो. (९) तेथकी बादर निगोदीआ एकेंद्रिय लब्धि अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग, असंख्यात गुणो. पजहस्सिअरो के० तेथकी एज बे पर्याप्तानो ह्रस्व एटले जघन्ययोग लेवो. एटले (१०) तेथकी सूक्ष्मनिगोदीआ पर्याप्तानो जघन्ययोग असंख्यात गुणो. (११) तेथकी बादर एकेंद्रिय पर्याप्तानो जघन्ययोग असंख्यात गुणो. तेथकी इतर एटले एज बे सूक्ष्म पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग कहेवो. एटले (१२) सूक्ष्मनिगोदीआ पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो. (१३) तेथकी बादर पर्याप्ता एकेंद्रियनो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो. एटले ए तेर योगस्थानक कह्यां. तेमध्यें एकेंद्रियना नेद चार छे, ते जघन्य तथा उत्कृष्ट नेदें करी आठ नेद थया, तथा विकलेंद्रियना त्रण अने असन्नीआ तथा सन्नीआ अपर्याप्ता, एवं पांचना जघन्ययोग कह्या. एवं तेर योगस्थानकनुं अल्प बहुत्व अनुक्रमे असंखगुणो के० असंख्यात गुणुं जाणवुं.

अहींआं सघले गुणाकार, सूक्ष्म क्षेत्र पल्योपमना असंख्यातमा जागें वर्त्तता समय प्रमाण जाणवो. एम आगले योगस्थानकें पण एहिज गुणाकार लेवो. ॥ ५३ ॥

अस्समत्त तसुक्कोसो, पज्ज जहन्निअर एव ठिइ ठाणा ॥
अपजेयर संखगुणा, परमऽपज विए असंख गुणा ॥ ५४ ॥

अर्थ–असमत्ततसुक्कोसो के० असमाप्त एटले अपर्याप्ता ते पांच त्रस लेवा, एटले बिकेंडिय त्रण तथा असन्नीआ, सन्नीआ, ए पांच अपर्याप्ता एटले जेणे आरंजी पर्याप्ति पूरी नथी करी, ते जीव अपर्याप्ता जाणवा. ते पांचेना उत्कृष्ट योग अनुक्रमे असंख्यात गुणा छे. ते कहेछे. (१४) ते थकी बेंडिय अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो. (१५) तेथकी तेंडिय अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो. (१६) तेथकी चौरिंडिय अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो. (१७) तेथकी असन्नीया पंचेंडिय अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो. (१८) तेथकी सन्नीआ पंचेंडिय अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो. एम वली पज्ज के० ए पांच पर्याप्तानां जहन्निअर के० जघन्य योगस्थानक अनुक्रमें लेवां. एटले (१९) तेथकी बेंडिय पर्याप्तानो जघन्य योग असंख्यात गुणो. (२०) तेथकी तेंडियने पर्याप्तानो जघन्य योग असंख्यात गुणो. (२१) तेथकी चौरिंडिय पर्याप्तानो जघन्य योग असंख्यात गुणो. (२२) तेथकी असन्नीआ पंचेंडिय पर्याप्तानो जघन्य योग असंख्यात गुणो. (२३) तेथकी सन्नीआ पंचेंडिय पर्याप्तानो जघन्य योग असंख्यात गुणो. हवे ए थकी इअर के० इतर एटले ए पांचे पर्याप्ताना उत्कृष्ट योग अनुक्रमें कहेवा. (२४) तेथकी बेंडिय पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो. (२५) तेथकी तेंडिय पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो. (२६) तेथकी चौरिंडिय पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो. (२७) तेथकी असन्नीआ पंचेंडिय पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग, असंख्यात गुणो. (२८) तेथकी सन्नीआ पंचेंडिय पर्याप्तानो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो. (२९) ते थकी अनुत्तरसुरनो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो. (३०) तेथकी ग्रैवेयक सुरनो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो. (३१) तेथकी जुगलियानो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो. (३२) तेथकी आहारक शरीरनो उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो. तेथकी शेष देव, नारक, तिर्यंच अने मनुष्यनो यथोत्तर उत्कृष्ट योग असंख्यात गुणो जाणवो. एम योगस्थानक कह्यां.

एव के० एमज ए सात पर्याप्त अने अपर्याप्ताना जेदें करी चौद जातिना जीव, तेना कर्मबंधना जघन्य अने उत्कृष्ट स्थितिना वचमांना अंतरें जेटला समय तेटला ठिइठाणा के० स्थितिबंधनां स्थानक, तेनुं अल्पबहुत्व कहे छे.

अपजेयरसंखगुणा के० (१) तिहां सूक्ष्म एकेंद्रिय अपर्याप्तानुं स्थितिस्थानक स्तोक. (२) ते थकी बादर एकेंद्रिय अपर्याप्तानां स्थितिस्थानक संख्यातगुणां. (३) ते थकी सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्तानां स्थितिस्थानक संख्यातगुणां. (४) तेथकी बादर एकेंद्रिय पर्याप्तानां स्थितिस्थानक संख्यातगुणां. (५) ते थकी बेंद्रिय अपर्याप्तानां स्थितिस्थानक असंख्यातगुणां. जे नणी बेंद्रियनी उत्कृष्ट स्थितिथी पल्योपमने संख्यातमे नागें ऊणी जघन्यस्थिति होय, तेथी पल्योपमना संख्यातमा नागना जेटला समय एटला बेंद्रिय अपर्याप्तानां स्थितिस्थानक होय. अने चार एकेंद्रियनां स्थितिस्थानक पल्योपमना असंख्यातमा नागना समयमात्र छे. असंख्या एटले पल्योपम असंख्यांशें एक पल्योपमना संख्यातांश होय ते माटें बादर एकेंद्रिय पर्याप्ताना उत्कृष्ट स्थितिस्थानकथी बेंद्रिय अपर्याप्तानां स्थितिस्थानक असंख्यात गुणां जाणवां. (६) ते थकी वलीतेहीज बेंद्रिय पर्याप्तानां उत्कृष्ट स्थितिस्थानक संख्यात गुणां जाणवां. (७) ते थकी तेंद्रिय अपर्याप्तानां स्थिति स्थानक संख्यातगुणां. (८) ते थकी तेंद्रिय पर्याप्तानां स्थितिस्थानक संख्यातगुणां. (९) ते थकी चौरिंद्रिय अपर्याप्तानां स्थितिस्थानक संख्यातगुणां. (१०) ते थकी चौरिंद्रिय पर्याप्तानां स्थितिस्थानक संख्यातगुणां. (११) ते थकी असन्नीआ अपर्याप्तानां स्थितिस्थानक संख्यात गुणां. (१२) ते थकी असन्नीआ पर्याप्तानां स्थितिस्थानक संख्यातगुणां, (१३) ते थकी सन्नीआ पंचेंद्रिय अपर्याप्तानां स्थितिस्थानक संख्यातगुणां. (१४) ते थकी सन्नीआ पंचेंद्रिय पर्याप्तानां स्थितिस्थानक संख्यातगुणां. अहींआं सीत्तेर कोनाकोनी सागरोपममध्यें पण पल्योपमना संख्यातांश संख्याता होय, तेथी संख्यातगुणा कहीये. ए सर्व पदने विषे संख्यातगुणा कहेवा. किंवा कोइक पदने विषे विशेष छे, ते कहेछे. परमपजबिएअसंखगुणा के० परं केवल अपर्याप्त बींद्रिय पदने विषे असंख्यातगुणां स्थितिस्थानक कहेवां. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ५४ ॥

॥ हवे जेटली अपर्याप्तावस्थायें योग वृद्धि होय, ते कहे छे. ॥

पइखिण मसंखगुण विरि, य अपज्ज ठिइ असंख लोग समा ॥
अज्ञवसाया अहिया, सत्तसु आउसु असंखगुणा ॥ ५५ ॥

अर्थ–पइखिणं के० प्रतिक्षण एटले समय समय प्रत्यें अपर्याप्तावस्थायें जे योगस्थानक होय, तेथी बीजे समयें असंखगुणविरिय के० असंख्यात गुण वृद्धि योगस्थानक होय, तेथी त्रीजे समये वली असंख्यात गुण वृद्धि योगस्थानक होय. एम अपज्ज के० अपर्याप्ताने चरम समय लगें असंख्यात गुण वृद्धि योगस्थानकनी होय, अने पर्याप्ति पूर्ण कस्या पठी पर्याप्ताने संख्यात गुण वृद्धि, असंख्यात गुण वृद्धि, संख्या-

त गुण हीन; असंख्यात गुण हीन, कोइ तुल्य योग स्थानकें पण होय. एम अनियमें होय, तो कोइ जीव वधते, कोइ घटते, कोइ तुल्य योग स्थानकें पण वर्त्ते पण निर्द्धार न होय. " सवो विअपज्जत्तो, पइखण मसंखगुणाए जोगवुड्ढीए " इति बृहच्छतकचूर्णा. एम योगवृद्धियें करी कर्मना प्रदेशनी तथा छिइ के० स्थितिनी वृद्धि होय.

हवे जीवने प्रत्येकें एकेक स्थितिस्थानक विशेषें अध्यवसायस्थानकें बंधाय, ते कहे छे. स्थिति, स्थानक स्थानक प्रत्यें तीव्र, तीव्रतर, मंद, मंदतर, मंदतमादिक, असंख्याते अध्यवसाय स्थानकें बंधाय, तिहां जघन्यस्थिति असंखलोगसमा के० असंख्यलोकाकाशप्रदेशप्रमाणे कापायिक अध्यवसाय स्थानकें बंधाय. ते थकी वली समयाधिक स्थिति बंधाय, ते वली विशेषाधिक अध्यवसाय स्थानकें बंधाय. एम छिसमयाधिक, त्रिसमयाधिक स्थितिस्थानकें विशेषाधिक विशेषाधिक स्थितिस्थानक वधारतां, वधारतां एक पल्योपमनी असंख्यात जाग मात्र स्थितिस्थानक अतिक्रमे थके, जघन्य स्थितिना अध्यवसाय स्थानकथी बमणां अध्यवसाय स्थानक थाय. एम वली पण तेटलांज स्थितिस्थानक अतिक्रमे थके, बमणां बमणां अध्यवसाय स्थानक थाय, ते पण एक पल्योपम मात्र स्थिति वृद्धियें असंख्याता द्विगुण वृद्धिनां स्थितिस्थानक पण थाय. एम एक आयुःकर्म विना शेष सत्तसु के० सात कर्मनां जघन्य स्थितिस्थानक थकी मांडीने अध्यवसायाअहिया के० विशेषाधिक विशेषाधिक, अध्यवसाय स्थानक वधतां होय.

आउसु के० आयुःकर्मनी जघन्यस्थितियें जे सर्वस्तोक अध्यवसाय स्थानक होय तेथी द्वितीयस्थितियें असंखगुणा के० असंख्यातगुणां होय. तृतीयस्थिति असंख्यातगुणा अध्यवसाय स्थानकें होय. एम असंख्यात गुणां अध्यवसाय स्थानकें करीने समयाधिक स्थिति वधारतां उत्कृष्टस्थिति सुधी जइयें.

एम कषायोदयनेंइं करी आरमानो जे अशुद्ध स्वनावविशेष, ते अध्यवसायस्थानक जाणवां. ते अध्यवसायस्थानक, रस बीशेपना हेतु जाणवां. द्रव्य, क्षेत्र, काल, जाव, प्रतिबंध, रस, विपाक, नियामक, ते सात कर्मनी जघन्य स्थितियें असंख्याता अध्यवसाय, ते थकी समयाधिक समयाधिक स्थितियें विशेषाधिक विशेषाधिक अध्यवसायस्थानक वधतां होय. ते उत्कृष्ट स्थिति पर्यंत विशेषाधिक, विशेषाधिक, वधतां कहेवाय. अने आयुःकर्मनां स्थितिस्थानकें स्थानकें यद्यपि अध्यवसाय स्थानक असंख्यात गुणां वधे छे, तथापि ते सर्व कर्मथी थोमां जाणवां.

अने नामकर्म तथा गोत्रकर्मना संख्यातां तथा असंख्यातां पण स्थितिस्थानक

होय, तोपण आयुःकर्मनी जघन्यस्थिति अल्प छे माटे अध्यवसाय स्थानक थोडां होय, ते माटें आयुष्यना अध्यवसाय स्थानकथी नामकर्म अने गोत्रकर्मनां स्थितिबंधाध्यवसायस्थानक, असंख्यात गुणां जाणवां.

तेथकी ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, वेदनीय, अने अंतराय, ए चार कर्मनां स्थितिबंधाध्यवसायस्थानक, असंख्यात गुणां जाणवां. जे जणी नामकर्म अने गोत्रकर्म थकी दश कोडाकोडी सागरोपमनी स्थिति एनी अधिक छे अने पल्योपमना असंख्यांश मात्र स्थिति वृद्धियें अध्यवसाय स्थानक, बमणां वधे, अने दश कोडाकोडी सागरोपममध्यें तो असंख्याता पल्योपमना असंख्यांश होय, तेथी असंख्यात गमें अध्यवसायस्थानकनी द्विगुण वृद्धि करतां नामकर्म अने गोत्रकर्म थकी ए चार कर्मनां असंख्यात गुणां अध्यवसाय स्थानक होय. अने ए चारे कर्मनां मांहोमांहे अरसपरस अध्यवसायस्थानक तुल्य बराबर होय.

तेथकी वली चारित्रमोहनीयनी स्थितिनां अध्यवसाय स्थानक असंख्यात गुणां जाणवां, जे जणी ज्ञानावरणीयनी स्थितिथकी कषाय चारित्रमोहनीयनी स्थिति, दश कोडाकोडी सागरोपमनी वधती छे. तिहां असंख्याता पल्यासंख्यांशें असंख्याती द्विगुण वृद्धि होय, ते माटें असंख्यात गुणां अध्यवसायस्थानक जाणवां.

ते थकी दर्शनमोहनीयनां असंख्यात गुणां अध्यवसाय स्थानक, स्थितिबंधना हेतु जाणवा. जे जणी चारित्रमोहनीयनी स्थितिथकी त्रीश कोडाकोडी सागरोपमनी स्थिति, दर्शनमोहनीयनी वधती छे. तेमाटें तेना पण पूर्वोक्त युक्तियें करी असंख्यात गुणां अध्यवसायस्थानक होय. ए रीतें आठ कर्मनां स्थितिना अध्यवसाय स्थानकनां अल्पबहुत्व पण प्रसंगें कह्यां.

तथा एकेक अध्यवसाय स्थानकें वर्त्तता त्रस जीव, जघन्य पदें एक, बे, त्रण अने उत्कृष्टा तो आवलीना असंख्यांश समय प्रमाण जाणवा, अने स्थावर जीव अनंता जाणवा. तथा त्रस जीवयुक्त निरंतरपणे जघन्यपदें बे अध्यवसाय स्थानक अने उत्कृष्टपदें आवलीना असंख्याता समय मात्र प्रमाण होय, तेथी उपरांत अवश्य शून्य होय, उत्कृष्टपदें असंख्य लोकाकाश प्रदेश प्रमाण होय, अने स्थावर शून्य अध्यवसायस्थानक न होय, जे जणी अनंतानंतनिगोदीआ जीव, ते सहु स्थावर छे. एम अध्यवसायस्थानकें जीव प्ररूपणा कही.

तथा जघन्यस्थितिने जघन्य अध्यवसाय स्थानकें अनंता रसविनाग जाणवा. ते थकी वली एज प्रथम स्थितिने उत्कृष्ट अध्यवसाय स्थानकें अनंतगुणा रसविनाग जाणवा, तेथकी वली द्वितीयस्थितिने जघन्य अध्यवसाय स्थानकें अनंतगुणो रस

जाणवो. तेथकी तेज द्वितीयस्थितिना उत्कृष्ट अध्यवसाय स्थानकें वली अनंतगुणो रस जाणवो. एम स्थितिविशेषें जघन्य उत्कृष्ट अध्यवसाय स्थानकें अनंतगुणो अनंतगुणो रस वधारतां उत्कृष्टस्थितिना उत्कृष्ट अध्यवसाय स्थानक लगें कहेवुं. ए रीतें प्रसंगें अध्यवसायस्थानकें रस पण विचास्यो. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ५५ ॥

हवे उत्तर प्रकृति न बंधाय, तो केटलो काल न बंधाय? तेनो अबाधाकाल कहे छे. तिहां सर्व प्रकृतिमां जघन्यथी तो एक समय अबाधाकाल होय, अने उत्कृष्टपणे मिथ्यात्व तथा सास्वादन गुणठाणे बंधविच्छेद पामेली एकतालीश प्रकृतिनो पंचेंद्रियने विषे अबाधाकाल कहे छे. प्रथम ते एकतालीश प्रकृतिनां नाम कहे छे. नरकत्रिक, जातिचतुष्क, स्थावरचतुष्क, हुंडसंस्थान, छेवडुं संघयण, आतप, मिथ्यात्व, नपुंसक, ए शोल प्रकृति, मिथ्यात्व व्यवछिन्नबंध अने पचीश प्रकृति सास्वादन व्यवछिन्नबंध, एवं एकतालीश प्रकृतिनो उत्कृष्ट बंधांतर कहे छे.

अथोत्कृष्ट स्थित्यंतरबंधमाह ॥ तिरि निरयति जोयाणं,
नरन्नवजुअ सचउपल्ल तेसठं ॥ थावर चउ इगविगला,
यवेसु पणसीइ सयमयरा ॥ ५६ ॥

अर्थ—तिरिनिरयति के० तिर्यंचगति, तिर्यंचानुपूर्वी अने तिर्यंचायु, ए तिर्यंचत्रिक तथा नरकगति, नरकानुपूर्वी अने नरकायु, ए नरकत्रिक, सातमुं जोयाणं के० उद्योतनामकर्म, ए सात प्रकृतिनो बंध पंचेंद्रिय जीवने जो न होय, तो केटला काल लगें न होय? ते कहे छे. नरनवजुअ के० मनुष्यना पूर्व कोडी आयुना सात नव, स के० सहित चउपल्ल के० चार पल्योपम अने तेसठं के० एकसो त्रेशठ सागरोपम होय, एनी विशेष नावना कहे छे. कोइएक त्रण पल्योपमायुवालो युगलीउ पर्यंतें सम्यक्त्व लहीने एक पल्योपमायुवालो देव थाय. हवे तिहां युगलीयाना नवमध्यें ए सात प्रकृतिनो बंध नथी. केम के, युगलीउ तो देवता योग्य नामकर्मनी प्रकृति बांधे, पण बीजी प्रकृति न बांधे, अने देवता थया पछी ते देवताना नवे सम्यक्त्व प्रत्ययें तिर्यग् प्रायोग्य नामकर्मनी प्रकृति न बांधे. पछी ते देवता सम्यक्त्व सहितज संख्यात वर्षायुष्क मनुष्य थयो, तिहां पण सम्यक्त्व प्रजावें ए सात प्रकृति न बांधी, अने अंतें चारित्र लइ नवमे ग्रैवेयकें देव थयो. तिहां कदापि मिथ्यात्वी पण थयो तो पण नवप्रत्ययें एकत्रीश सागरोपम लगें ए सात प्रकृति न बांधे, जे नणी आनता देवलोकथी उपरला देवलोकना तिर्यंचमांहे न आवे, ते वली अंते समकेत सम्यक्त्व लहीने संख्यातायुष्यवाला मनुष्यमां सम्यक्दृष्टिपणे आवी उपजे. वली ते

मनुष्य चारित्र पाली तेत्रीश सागरोपमायुवालो अनुत्तर विमाने विजयादिकने विषे देव थाय. वली मनुष्यजव पामीने वली बीजी वार तेत्रीश सागरोपमायुवालो सुर थाय. एम बे वार विजयादिक गमनें करी ठाशठ सागरोपम सम्यक्त्व काल पूरी, वली अंतर मुहूर्त्त मिश्र गुणठाणे जइ, फरी सम्यक्त्व लही, त्रण वेला बावीश सागरोपमायुष्क अच्युतदेवलोकमां गमन करी, बीजी वार पण ठाशठ सागरोपम सम्यक्त्व काल स्पर्शे. एम एकसो ने बत्रीश सागरोपम पूर्व कोटी सप्तक अधिक सम्यक्त्व अने मिश्र प्रत्ययें ए सात प्रकृति न बांधे, अने एकत्रीश सागरोपम ग्रैवेयकना तथा चार पल्योपम युगलीया तथा देवायुना मली एकसो त्रेशठ सागरोपम चार पल्योपम अने पूर्व कोमी सप्तक सुधी, ए सात प्रकृतिनो पंचें-द्रियने विषे अबाधा काल होय.

थावरचउ के० स्थावर, सूक्ष्म, अपर्याप्त अने साधारण, ए स्थावर चतुष्क अने इगविगल के० एकेंद्रियजाति तथा बेंद्रिय, तेंद्रिय, अने चौरिंद्रिय, ए विकलजाति-त्रिक अने आयवेसु के० आतपनामकर्म, ए नव प्रकृतिना बंधने विषे पंचेंद्रियपणे ठतां जो उत्कृष्ट बंध न होय तो पणसीइसयं के० एकसो ने पंच्चाशी अयरा के० सागरोपम तथा चार पल्योपम अने पूर्व कोटी पृथक्त्वें अधिक बंधांतर होय. एनी विशेष जावना कहे ठे.

कोइ एक जीव, ठठी नरक पृथिवीयें बावीश सागरोपमायु जोगवी, तिहां जव-प्रत्ययें ए नव प्रकृति न बांधे, तिहां अंतसमयें सम्यक्त्व सहित चवीने मनुष्य थयो. ते तिहां देशविरति लहीने त्रण पल्योपमायुयें युगलीक थइ तिहांथी एक पल्योप-मायुवालो सुर थाय, तिहांथी पण सम्यक्त्व सहित चवी संख्याता वर्षायु मनुष्यमां उपजे, तिहांथी संयम लइ एकत्रीश सागरापमायुयें ग्रैवेयकमां देवपणे उपजे. तिहां मिथ्यात्व लही, ठेल्ले सम्यक्त्व पामी मनुष्य थइ वली विशेष संयम पाली विजया-दिक विमानें तेत्रीश सागरोपमायुयें देव थाय. वली मनुष्य जवने आंतरे बीजी वार विजयादिक विमानें अवतरी, ठाशठ सागर सम्यक्त्वकाल पूरो करी, मिश्रें आवी पूर्वोक्त रीतें त्रण वार अच्युतें जाय. एम एकसो त्रेशठ सागरोपमाधिकमांहे बावीश सागर नरकायु जेलतां एकसो पंच्चाशी सागरोपम चार पल्य ने पूर्व कोमी पृथक्त्व एटला काल सुधी ए नव प्रकृतिनी स्थितिनो अबंधकाल होय. किहांएक सम्यक्त्व प्रत्ययें, किहांएक जवप्रत्यये, अबंधकाल होय, एटले बंधनुं आंतरुं होय. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ५६ ॥

अपढम संघयणा गिइ, खगई अण मिछ डुन्नग थीणतिगं ॥
निअ नपु इत्थि डुतीसं, पणिंदि सुअबंधठिइ परमा ॥ ५७ ॥

अर्थ– अपढमसंघयणागिइ के० पहेला संघयण विना शेष पांच संघयण अने आकृति एटले प्रथमसंस्थान विना शेष पांच संस्थान, एवं दश अने खगई के० अशुजविहायोगति अण के० अनंतानुबंधी क्रोधादिक चार, मिछ के० मिथ्यात्वमोहनीय, डुनग के० दौर्जाग्य, डुःस्वर, अनादेय, ए दौर्जाग्यत्रिक, थीणतिगं के० थीणद्धीत्रीक, निअ के० नीचैर्गोत्र, नपु के० नपुंसकवेद, इत्थि के० स्त्रीवेद, ए पचीश प्रकृतिनो अबंधकाल डुतीसं के० एकसो ने बत्रीश सागरोपममनुष्यजव सहित होय, तेनी जावना कहे छे. कोइएक जीव, दायोपशमिक सम्यक्त्व प्रत्यये ए पचीश प्रकृति मध्यें हुंडसंस्थान, छेवहुं संघयण, मिथ्यात्वमोहनीय अने नपुंसकवेद, ए चार प्रकृति, मिथ्यात्वोदय विना न बंधाय, अने शेष एकवीश अनंतानुबंधिया कपायोदय न बंधाय, अने मिश्रादिक आगखा गुणगणे ए बेनो रसोदय नथी, तेमाटें तिहां ए पचीश प्रकृति न बंधाय, ते आवी रीतें जे, कोइएक मनुष्य, पूर्वकोमी परमायु जोगवी, अच्युतदेवलोकें बावीश सागरोपमायुयें सम्यग्दृष्टि देवता थाय. वली तिहांथी सम्यक्त्व सहित चवीने मनुष्य थाय. तिहां पूर्वकोटी आयु जोगवी, वली अच्युत देवलोकें बावीश सागरायु जोगवे. फरी पूर्व कोमी आयुवालो मनुष्य थइ सम्यक्त्व सहित मरण पामी, अच्युतें उत्कृष्टायु पामी, तिहांथी चवी मनुष्य थाय. एम त्रण वार अच्युत देवलोकें बावीश सागरोपमायुना अने चार जव मनुष्योना पूर्वकोमी आयुना जेलतां बाशठ सागरोपम चार पूर्व कोडी अधिक, उत्कृष्ट सम्यक्त्व काल स्पर्शी तिहांथी अंतर मुहूर्त सुधी मिश्र गुणठाणुं स्पर्शी, वली बीजी वखत बाशठ सागरोपमायु विजयादिक विमानें बे वखत जावे करी पूराय. पछे मनुष्य थइ शुद्ध चारित्र पामी मोक्षें जाय. अहींआं पांच देवताना जव अने सात मनुष्यना जव लगें मिथ्यात्व तथा सास्वादन गुणठाणुं न स्पर्शे. तेथी ए पचीश प्रकृति पण न बंधाय. अहींयां अच्युत देवलोकें त्रण वखत जावे करी, बाशठ सागर अने विजयादिक विमानें बे वखत जावे करी, बाशठ सागर सम्यक्त्वकाल अंतर मुहूर्त मिश्रने आंतरे करी एकसो बत्रीश सागरोपम पूर्व कोटी पृथक्त्वें अधिक एटला काल लगें मिथ्यात्व तथा अनंतानुबंधीया कपायना उदयने अजावें ए पचीश प्रकृति न बांधे. अहींयां सर्वार्थसिद्धें छिचरमा अनुत्तर सुर कह्या. जे वली अनुत्तर सुर होय, ते चरम शरीरी होय. तेनी अपेक्षायें मुक्ति कही. अहींआं सम्यक्त्वथी मिश्रे आववुं कह्युं,

ते पण स्वमतें कह्युं. केम के सिद्धांतमतें तो सम्यक्त्वथकी मिथ्यात्वें आवे, पण मिश्रें न आवे, एवी व्याख्या छे. पणिंदिसुअबंधछिइपरमा के० ए सन्नीआ पंचेंद्रिय जीवनी अपेक्षायें परम अबंधकालनी स्थिति लेवी, पण बीजा जीवभेदें ए न संभवे. यदुक्तं " मिछत्तासंकंती, अविरुद्धा होइ सम्म मीमेसु ॥ मीसा उंवा दोसु, सम्मा मिछं न उमीसंति " ॥ १ ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ५७ ॥

॥ हवे ए एकतालीश प्रकृतिनो अबंधकाल पूरवानो उपाय कहे छे. ॥

विजयाइसु गेविज्जे, तमाइ दहि सय डुतीस तेसठं ॥ पण
सीइ ॥ अथ त्रिसप्ततीनामध्रुवबंधिनीनामुत्कृष्टं संततबंधमा
ह ॥ सयय बंधो, पल्लतिगं सुरविउविवि डुगे ॥ ५८ ॥

अर्थ– विजयाइसु के० विजय, वैजयंत, जयंत अने अपराजित, ए चार अनुत्तर विमानें बे वार छाशठ सागरोपम मनुष्य भवें जाजेरो सम्यक्त्व काल पूरे. वली अंतरमुहूर्त्त मिश्रें रही त्रण वेला अच्युत देवलोकें बावीश सागरोपमायु भोगवतां छाशठ सागरोपम मनुष्य भवें अधिक बीजी वेला सम्यक्त्व काल पूरतां, सयडुतिस के० एकसो बत्रीश सागरोपम अने गेविज्जे के० ग्रैवेयकना एकत्रीश सागरोपम भोगवतां तेसठं के० एकसो ने त्रेशठ सागरोपम मनुष्य भवना पूर्व कोडी पृथक्त्वें अधिक जाणवा. तेमां वली तमाइदहि के० तमःप्रभानामा छठी नरक पृथ्वीना नारकीनुं बावीश सागरोपमायु भोगवतां, पणसीइ के० एकसो ने पंच्याशी सागरोपम पूराय, अहींआं सघले स्थानकें वचला मनुष्य भवनुं आयु साधिक जाणवुं. अहीं केटलेक स्थानकें सम्यक्त्व प्रत्ययें ए प्रकृति न बंधाय, अने किहांएक तो भव प्रत्ययें न बंधाय. एम एकतालीश प्रकृतिनो उत्कृष्ट अबंधकाल, पंचेंद्रियमध्यें पामीयें, तेमां तिर्यंचत्रिक, नरकत्रिक अने उद्योतनाम, ए सात प्रकृतिनो एकसो त्रेशठ सागरोपम प्रमाण अबंधकाल अने स्थावरचतुष्क तथा जातिचतुष्क अने आतप, ए नव प्रकृतिनो एकसो पंच्याशी सागरोपम अबंध काल अने शेष पच्चीश प्रकृतिनो एकसो बत्रीश सागरोपम अबंधकाल ते सर्व पूर्व कोमी पृथक्त्वें अधिक लेवुं; तथा बे ठेकाणे चार पल्योपम अधिक लेवुं. एम बंधांतर कह्युं.

हवे सययबंधो के० सतत एटले निरंतरपणे बंध लहीयें छेयें. औदारिक द्विक, वैक्रियद्विक, आहारकद्विक, छ संघयण, छ संस्थान, पांच जाति, चार गति, चार आनुपूर्वी, जिननाम श्वासोश्वास, उद्योत, आतप, पराघात, त्रसदशक, स्थावरदशक, वेदनीयद्विक, गोत्रद्विक, हास्यादिचतुष्क, वेद त्रण, खगतिद्विक अने आयुचतुष्क

ए अध्रुवबंधिनी तहोंतेर प्रकृतिनो जघन्यपदें तथा उत्कृष्टपदें निरंतरपणे बांधवानो काल कहे ले. ते मांहे जिननाम, आहारकद्विक अने आयुचतुष्क, ए सात प्रकृतिनो जघन्यपदें निरंतरपणे बांधवानो काल, अंतर मुहूर्त्त प्रमाण जाणवो. जे जणी उपशम श्रेणीथी पमतो अंतरमुहूर्त्ते लगें, जिननाम तथा आहारकद्विक, ए त्रण प्रकृति बांधी, वली बीजी वार श्रेणी पडिवजतो अपूर्व करणने सातमे जागें एनो अबंधक थाय, ते अपेक्षायें लेवुं. तथा आयु चारनो तो निरंतरपणे अंतर मुहूर्त्त बंध होय, अने शेष बाशठ प्रकृतिनो जघन्य तो एक समय बंध पण होय, एम तहोंतेर प्रकृतिनो जघन्य सतत बंध कह्यो, हवे उत्कृष्ट जागें निरंतर बंध कहे ले.

पल्लतिगंसुरविउविडुगे के० देवगति, देवानुपूर्वी तथा वैक्रियशरीर अने वैक्रिय-अंगोपांग, ए चार प्रकृतिनो सतत बंध जघन्य एक समयनो होय, जे जणी शुज परिणामें एक समय, ए चार प्रकृति देव प्रायोग्य बांधीने परिणाम नेदें समयांतरें वली मनुष्यादिक प्रायोग्य बांधतां जाणवो, अने एनो उत्कृष्टो निरंतर बंध त्रण पल्योपमायुना धणी युगलीयाने जव प्रथम समयथी देवप्रायोग्य नामकर्मनी अठा-वीश प्रकृति बांधतां जाणवो. केम के, तेने जवप्रत्ययें नरक, तिर्यंच अने मनुष्य, ए त्रण गति प्रायोग्य नामकर्मनो बंध नथी तेथी परिणाम नेदें पण अन्य एवी विरोधि प्रकृतिनो एने बंध नथी, ते माटें जव प्रथम समयथी लइने त्रण पल्योपमना चरम समय लगें ए चार प्रकृतिनो सतत बंध होय. एटले एक, बे, त्रण, संख्याता, असं-ख्याता समय लगें निरंतरपणे ए चार प्रकृतिनो बंध होय. ॥ इति सगु० ॥ ५७ ॥

समया दसंख कालं, तिरि डुग नीएसु आउ अंतमुहू ॥
उरलि असंख परट्टा, साय ठिइ पुव कोडूणा ॥ ५८ ॥

अर्थ-तिरिडुग के० तिर्यंचद्विक, नीएसु के० नीचैर्गोत्र, ए त्रण प्रकृतिनो तिर्यंच प्रायोग्य बंधाध्यवसायें समयमात्र रहीने वली तथाविध संक्लेश विशेषें नरक प्रायोग्य ए बांधें, अने विशुद्धि विशेषें देव, मनुष्य प्रायोग्य पण बांधे, तेनी अपेक्षायें जघ-न्यथी एक समय बंध होय, अने उत्कृष्ट पदें तो तेउ, वाउमांहे असंख्यातो काल रहेतो थको तिहां ए त्रण प्रकृतिनी विरोधिनी बीजी प्रकृति न बांधे, केमके, तेउ अने वाउ मांहेथी एक तिर्यंच गतिमांहेज अवतरे पण बीजी त्रण गतिमां अवतरे नहीं, तथा तिहां उच्चैर्गोत्र पण न बांधे, तेथी समयादसंखकालं के० असंख्यात लोकाकाश प्रदेश प्रमाण समय लगें ए त्रण प्रकृतिनो निरंतर बंध लाजे, ए व्यवहा-र राशि जीवनी अपेक्षायें लेखववो. बीजा आश्रयी तो अनंत काल पण संजवे.

आउअंतमुहू के० चार आयुनो वंध जघन्य तथा उत्कृष्टथी अंतर्मुहूर्त्तनो होय. अहींआं परिणाम भेदें पण एक समयिक वंध न होय, जे भणी आयुनो तो आखा भवमध्यें एकज वार वंध होय, अहींआं जघन्यथी उत्कृष्टो अधिक जाणवो.

उरलिअसंखपरट्टा के० औदारिक शरीरनामकर्मनो निरंतरपणे वंध उत्कृष्टो आवलिना असंख्यातमा भागना समय प्रमाण असंख्याता पुद्गल परावर्त्त जेटलुं जाणवुं, अने जघन्य तो एक समयनो जाणवो. जे भणी एक समय औदारिक शरीर वांधी वली समयांतरें परिणाम भेदें तद्विरोधिनी वैक्रियादिकने वांधतो होय, अने उत्कृष्टथी तो व्यवहारराशियें आवेलो जीव, जो थावरकायपणे रहे तो उत्कृष्टो आवलीने असंख्यातमे भागें जेटला समय थाय, तेटला पुद्गल परावर्त्तसूधी थावरपणुं भोगवे, तिहां निरंतरपणे औदारिकशरीर नामकर्मनो वंध करे, तेने वैक्रियादिक विरोधि प्रकृतिनो वंध नथी. ते भणी तिहां सतत वंध कह्यो.

सायठिइपुवकोडूणा के० एक शातावेदनीयनो सतत वंध, जघन्यथी तो एक समय लगें होय. केम के, वली समयांतरें परिणाम भेदें अशाता पण वांधे, ते अपेक्षायें कहेवुं. तथा उत्कृष्टपणे निरंतर वंध तो आठ वर्षे ऊणी पूर्वकोडी जाणवी. केमके, कोइक पूर्वकोडी आयुवालो जीव, आठ वर्ष उपरांत सर्वविरतिपणुं लइने, क्षपकश्रेणी पडिवजे, केवलज्ञान पामे, तेने प्रमत्तगुणठाणा उपरांत एनी विरोधिनी अशाता वेदनीय प्रकृतिनो वंध नथी, तेथी तिहां निरंतरपणे एटला काल लगें एकज शातावेदनीय वांधे. ते अपेक्षायें जाणवुं. अन्यथा शाता अशातानो वंध तो अंतरमुहूर्त्तें परावर्त्त होय. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ५९ ॥

जलहि सयं पणसीयं, परघुस्सासे पणिंदि तस चउगे ॥
वत्तीसं सुहु विहगइ, पुम सुभगतिगुच्चचउरंसे ॥ ६० ॥

अर्थ—सयंपणसीयं के० एम एकसो ने पंचाशी जलहि के० सागरोपम उपर चार पल्योपम पूर्वकोडनी पृथक्त्वें अधिक, परघुस्सासेपणिंदितसचउगे के० पराघातनाम, उश्वासनाम, पंचेंड्रियजाति तथा त्रसनाम, वादरनाम, पर्यासनाम अने प्रत्येकनाम. ए त्रस चतुष्क. एवं सात प्रकृतिनो उत्कृष्ट निरंतर वंधकाल जाणवो. जे भणी जातिचतुष्क तथा थावरचतुष्क, ए आठ एनी विरोधिनी प्रकृति छे, ते एटला कालपर्यंत न वंधाय. ते वारें ए प्रकृति वंधाय, ते आवी रीतें के, कोइएक जीव छठी नरक पृथवीना वावीश सागरोपमायु भोगवी, अंतें सम्यक्त्व लही; मनुष्यभवें देशविरति लही, त्रण पल्योपम युगलीयानुं तथा तिहांथी एक पल्योपम देवायु भोगवी फरी, मनुष्यपणे संयम लइने ग्रैवेयकें मिथ्यात्वीपणे एकत्रीश

देवायु जोगवी अंत समयें सम्यक्त्व लही, फरी मनुष्यजवें चारित्र लही, विजयादिक विमानें बे वखत तेत्रीश तेत्रीश सागरोपमायु जोगवतां ठाशठ सागरोपम पर्यंत सम्यक्त्व स्पर्शी, पठी मिश्रजावें अंतरमुहूर्त्त रही वली बीजी वेला ठाशठ सागरोपम सम्यक्त्व काल, त्रण वखत बावीश सागरोपमायुयें अच्युत देवमांहे उपजवे करी पूर्ण करे. एम एकसो पंचाशी सागरोपम, चार पल्योपम अने पूर्वकोडी पृथक्त्वें अधिक एटलो सात प्रकृतिनो सतत बंध जाणवो. अहीं किहांएक तो जव प्रत्ययें, किहांएक सम्यक्त्व प्रत्ययें, ए सात प्रकृति बंधाय, पण एनी विरोधिनी प्रकृति न बंधाय.

बत्तीसं के० एकसो ने बत्रीश सागरोपम उत्कृष्टो सतत बंध, आटली प्रकृतिनो करे, तेनां नाम कहे ठे. सुहविहगइ के० एक शुजविहायोगति, पुम के० पुरुषवेद, सुजगतिग के० सौजाग्य, सुस्वर अने आदेय, ए सौजाग्यत्रिक; उच्चचउरंसे के० उच्चैर्गोत्र, समचतुरस्रसंस्थान, ए सात प्रकृतिनो निरंतर बंध जाणवो. जे जणी एनी विरोधिनी अशुजविहायोगति, स्त्रीवेद, नपुंसकवेद, दौर्जाग्यत्रिक, नीचैर्गोत्र, ए सात प्रकृतिनो मिश्रादिक गुणठाणे बंध न होय, तेथी मिथ्यात्वनुं आंतरुं उत्कृष्टुं एकसो बत्रीश सागरोपमनुं होय. तेटलो काल, ए सात प्रकृतिनो बंध निरंतरपणे होय. तिहां प्रथम ठाशठ सागरोपम जाजेरां त्रण वेला अच्युत देवलोकना गमनें करी सम्यक्त्व काल पूर्ण करे. पठी अंतरमुहूर्त्त मिश्र गुणठाणे रही, बीजी वेला ठाशठ सागरोपम तेत्रीश सागरोपमायुयें विजयादिक अनुत्तर विमानें बे वेला अवतरवे करी, सम्यक्त्व काल पूर्ण करे, एम एकसो बत्रीश सागरोपम अने मनुष्यायु पूर्वकोडी पृथक्त्वें अधिक काल लगें, मिथ्यात्व अने अनंतानुबंधीने अजावें एनी अशुजविहायोगत्यादिक विरोधिनी प्रकृतिना बंधने अजावें शुजविहायोगत्यादिक सात प्रकृतिनो सतत बंध होय. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ६० ॥

असुहखगइ जाइ आगिइ, संघयणाहार निरयुजोय डुगं ॥
थिर सुज जस थावर दस, नपु इत्थी डुजुअल मसायं ॥ ६१ ॥

अर्थ—असुहखगइ के० एक अशुज विहायोगति अने जाइ के० अशुजजाति चार, एटले एकेंड्रिय, बेंड्रिय, तेंड्रिय, अने चौरिंड्रिय, ए पांच प्रकृति, मिथ्यात्व गुणठाणे अंतरमुहूर्त्तने आंतरे एनी सप्रतिपक्ष प्रकृति बंधाय, तेथी अंतरमुहूर्त्तनो सततबंध जाणवो, तेमज आगिइ के० न्यग्रोध, सादि, वामन, कुब्ज अने हुंड, ए पांच अशुज आकृति एटले संस्थान अने संघयण के० रुषननाराच, नाराच, अर्द्धनाराच, कीलिका अने बेवहुं, ए पांच अशुज संघयण, आहार के० आहारकशरीर

अने आहारकांगोपांग, ए आहारकद्विक, निरयुजोयडुगं के० नरकगति, नरकानुपूर्वी, ए नरकद्विक तथा उद्योतनाम अने आतपनाम, ए उद्योतद्विक, ए सर्व एकवीश प्रकृतिनो सततबंध, अंतर मुहूर्त्त लगें मिथ्यात्व अने सास्वादनगुणठाणे होय. अहींआं आहारकद्विकनो बंध मिथ्यात्व तथा सास्वादन, ए बे गुणठाणे न जाणवो, तथा थिर के० एक स्थिर, बीजी सुन्न के० शुन्न, त्रीजी जस के० यशःकीर्त्ति, थावरदस के० स्थावर दशको, ए तेर प्रकृति पण सप्रतिपक्षमिथ्यात्वें बंधाय, तेथी एनो अंतरमुहूर्त्त लगें उत्कृष्टो सततबंध जाणवो. तथा नपुइत्थी के० नपुंसकवेद अने स्त्रीवेद, ए बे मोहनीयनी प्रकृति पण अंतरमुहूर्त्त अंतरमुहूर्त्त परावर्त्तें मिथ्यात्वें बंधाय. एवं ठत्रीश प्रकृति थइ तथा डुजुअल के० हास्य अने रति तथा शोक अने अरति, ए बे युगलनी प्रकृति पण बंधविरोधिनी जणी ठट्ठा गुणठाणा लगें परावर्त्तें अंतर मुहूर्त्त प्रमाण बांधे, जो पण सातमे अने आठमे गुणठाणे निःप्रतिपक्षपणे हास्य अने रति, ए एक युगल बंधाय ठे, तो पण ए बे गुणठाणानो काल अंतर मुहूर्त्तनो होय. तथा असायं के० अशातावेदनीय पण शातावेदनीयने परवर्त्तें अंतर मुहूर्त्त प्रमाण, ठट्ठा गुणठाणा सुधी बंधाय. ए एकतालीश प्रकृतिनो एक समयथी मांमीने उत्कृष्टो अंतर मुहूर्त्त लगें सततबंध होय. जे जणी ए अध्रुवबंधिनी परावर्त्तमान प्रकृति ठे ते बीजी पोतानी विरोधिनी प्रकृतिना बंधसामग्रीने सद्भावें अंतर मुहूर्त्त परावर्त्तें बंधाय.

एमां स्थिर, शुन्न अने यश, ए त्रणनी विरोधिनी अस्थिर, अशुन्न अने अयश, ए त्रणनो बंध ठट्ठा गुणठाणा सुधी होय. तिहां लगें परावर्त्तें अंतरमुहूर्त्त पर्यंत सततबंध जाणवो. आगले गुणठाणे जो पण ए विरोधिनी प्रकृतिनो बंध नथी, तो पण दशमा गुणठाणा लगें केवल यशःकीर्त्तिनो बंध ठे. ते पण अंतर मुहूर्त्त लगें जाणवो. तेथी सर्व गुणठाणे एकज अंतरमुहूर्त्त पर्यंत बंध होय. ॥ ६१ ॥

समया दंत मुहुत्तं, मणु डुग जिण वइर उरलुवंगेसु ॥ तित्ती सय-
रा परमो, अंत मुहुत्तहुवि आउ जिणा ॥ ६२ ॥ इतिस्थितिबंधः ॥

अर्थ– ए पूर्वोक्त एकतालीश प्रकृतिनो समयादंतमुहूर्त्तं के० एक समयथी मांडीने अंतर मुहूर्त्त लगें सततबंध होय. तेमज मणुडुग के० मनुष्यद्विक, जिण के० जिननाम, वइर के० वज्रऋषभनाराचसंघयण, उरलुवंगेसु के० औदारिकांगोपांग, ए पांच प्रकृतिनो तित्तीसयरपरमो के० तेत्रीश सागरोपम उत्कृष्ट सततबंध होय. तथा अंतमुहूत्तहुवि के० अंतर मुहूर्त्त प्रमाण जघन्यथी पण सततबंध आउजिणा के० चार आयुःकर्मनी प्रकृति अने पांचमुं जिननामकर्मनुं बंध होय. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ६३ ॥

ए पूर्वोक्त, एकतालीश प्रकृतिनो एक समयथी मांनीने अंतरमुहूर्त्त लगें निरंतर बंध होय, जे नणी अध्रुवबंधिनी ठे ते माटें ते पठी अवश्य परावर्त्त थाय.

मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, जिननामकर्म, वज्रऋषजनाराचसंघयण अने औदारिकांगोपांग, ए पांच प्रकृतिनो निरंतरपणे बंध होय, तो उत्कृष्टथी तेत्रीश सागरोपम पर्यंत होय, जे नणी कोइ अनुत्तर सुरने मनुष्य प्रायोग्य प्रकृतिनो बंध ठे, तेथी ते सदा काल चोथे गुणठाणे होय. ते नणी तेहने नव प्रथम समयथी मांनीने तेत्रीश सागरोपमना ठेल्ला समय लगें एनी विरोधिनी नरकद्विक, तिर्यंचद्विक, देवद्विक, वैक्रियद्विक, अने पांच अशुन, संघयणादिकनो नव प्रत्ययेंज बंध न होय, तथा जिननामनी विरोधिनी प्रकृति कोइ नथी.तेथी ते पण सम्यक्प्रत्ययें करी, तेत्रीश सागरोपम लगें निरंतरपणे बंधाय.अहींआं पण एक जिननाम विना शेष चार प्रकृतिनो जघन्य बंध समय मात्र ठे. उपरांत परिणाम नेदें विरोधिनी प्रकृति बांधे, ते अपेक्षायें तेवो तथा पूर्वे चार आयुनो निरंतर बंध कह्यो ठे, ते मतें चार आयुनो तथा जिननामनो जघन्यपदे पण अंतरमुहूर्त्तमात्र सतत बंध होय,पण ते उत्कृष्टनी अपेक्षायें तो जघन्य बंध मुहूर्त्त विशेष हीनपणे जाणवो. जे नणी अंतरमुहूर्त्तना असंख्याता नेद ठे. माटे जिननामनो जघन्य सतत बंध आऊाऊयें उपशम श्रेणीथी पमतां आठमा गुणठाणाने उपांत्य नागें आवतो जिननाम बंध करतो आठमुं, सातमुं गुणठाणुं स्पर्शी वली श्रेणी चढतां आठमाने अंत्यनागें जिननामनो अबंधक थाय, तेनी वचमांनो अंतर मुहूर्त्त बंधक होय. ए रीतें उत्कृष्ट तथा जघन्यथी मूलप्रकृति तथा उत्तरप्रकृतिनो स्थितिबंध अने ए स्थितिबंधना स्वामी तथा सादि अनाद्यादिक चार नेद, चौद जीवनेदें स्थितिस्थानकनुं अल्पबहुत्व, योगस्थानकनुं अल्पबहुत्व, स्थितिबंधनुं जघन्य अने उत्कृष्ट आंतरुं तथा अध्रुवबंधिनी प्रकृतिना जघन्य उत्कृष्ट सततबंध कह्या.॥६१॥

हवे अनुनाग एटले रसबंध कहेवानो अवसर ठे, ते माटे तेनी व्याख्या करे ठे. तिहां प्रथम अनुनागनुं स्वरूप कहे ठे. तिहां सर्व जघन्य कर्म वर्गणाने विषे पण सर्व जीवथी अनंत गुणा परमाणु होय. वली एकेका परमाणुओने विषे पण जघन्य पदें सर्व जीवथी अनंत गुणा रसविनाग पलिछेद होय, जे रसनो नाग केवलीनी बुद्धिरूप शस्त्रें करी पण थाय नहीं, एटले केवली पण जे रसनो विनाग कल्पी न शके, ते अविनाग पलीछेद एने नावाणु कहीयें. तिहां एक द्रव्य परमाणु सर्व जीवथी अनंत गुणा रसाविनागें युक्त तेना सरखाज जे बीजा परमाणु तेनो समुदाय ते समान जातिय माटें प्रथम एक वर्गणा कहीयें. ते थकी वली एक रसाविनागें अधिक परमाणुनो समुदाय तेनी बीजी वर्गणा जाणवी. एम एकेका रसाविनागें

चढता चढता परमाणु तेना समुदाय समुदायनी एकेकी वर्गणा करता जइयें, ते अजव्य जीवथी अनंत गुणी अने सिद्धजीवना अनंतमा जाग परिमाण निरंतर वर्गणानो समुदाय ते प्रथम स्पर्द्धक होय. जे जणी प्रथम स्पर्द्धकनी उत्कृष्टी वर्गणायें जे रसाविजाग छे ते थकी एक, बे, त्रण, संख्याता तथा असंख्याता अविजाग पली-छेद वधता परमाणु न पामीयें. परंतु सर्व जीव थकी अनंतगुणे रसाविजागें वधता परमाणु तेनो समुदाय ते बीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा जाणवी. वली तेथी एक रसाविजागें वधती बीजी वर्गणा. एम वली एकेका रसाविजागें वधती वधती जेवारें अजव्य जीवथी अनंतगुणी वर्गणानो समुदाय थाय, तेवारें बीजो स्पर्द्धक होय. ते बीजा स्पर्द्धकनी उत्कृष्ट वर्गणाथी वली सर्व जीव थकी अनंतगुणा रसाविजागें वधता परमाणुनो समुदाय ते त्रीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा. ते थकी वली एक रसाविजागें वधता परमाणुना समुदायनी बीजी वर्गणा. एम वली पण अजव्य जीव थकी अनंतगुणी वर्गणानो समुदाय थाय, तेवारें त्रीजो स्पर्द्धक थाय, एवा अजव्य जीव थकी अनंतगुणा स्पर्द्धकें एक अनुजाग एटले रसनुं स्थानक होय. अहीं सघला स्पर्द्धकने आंतरे सर्व जीवथी अनंतगुणी शून्य वर्गणा छे.

ते हवे सूक्ष्म अग्निकायना जीवथी तेनो कायस्थिति काल असंख्यात गुणो छे. ते थकी पण असंख्यात गुणां अनुजाग स्थानक थाय. तिहां एक कंमक मात्र अनंत जाग वृद्धिस्थानक. (१) पछी बीजो वली असंख्यात जाग वृद्धिस्थानक. (२) एम कंमक मात्र स्थानकने आंतरें, आंतरे, एकेक असंख्यात जाग वृद्धिस्थानक लेतां कंमक वर्ग प्रमाण स्थानकें संख्यात जाग वृद्धिस्थानक. (३) कंमक घ-न प्रमाण स्थानकें संख्यात गुण वृद्धिस्थानक. (४) कंमक वर्ग वर्ग प्रमाण स्थानकें असंख्यात गुण वृद्धिस्थानक. (५) कंडक घन घन प्रमाण स्थानकें अनंत गुण वृद्धिस्थानक. (६) तेवे कंमकें षट्स्थान वृद्धिपणे होय. अहींआं मूढमतिने समजाववा जणी कल्पनायें सर्व जीवथी अनंत गुणाने एकसो लेखवीयें, ते एकादिकें वधती अजव्य थकी अनंत गुणाने पांच लेखवीयें. एटले एकसो उपर एकादिथी पांच पर्यंत प्रथम स्पर्द्धक, पछी बसें उपर एकादिथी पांच पर्यंत बीजो स्पर्द्धक, त्रणसें उपर एकादिथी पांच पर्यंत त्रीजो स्पर्द्धक, चारसें उपर एकादिथी पांच पर्यंत चोथो स्पर्द्धक, एनी स्थापना सविस्तर कर्म पयमीथी जाणवी.

अहींआं रागादिकने वश थको जीव, सिद्धने अनंतमे जागें अने अजव्य थकी अनंतगुणा एटला परमाणुयें निष्पन्न कर्मस्कंधना दलिया जूदा जूदा समय, समय ग्रहण करे छे, ते दलीयाने विषे परमाणु दीव कषाय विशेष थकी सर्व जीव

अनंतगुणा अनुभाग एटले रस विभागना पलिछेद होय. तेनी संक्षेप व्याख्या करी. हवे आगल सूत्रें कहे छे.

तिव्वो असुह सुहाणं, संकेस विसोहिउ विवज्जयउ ॥
मंदरसो गिरि महिरय, जलरेहा सरिस कसाएहिं ॥ ६३ ॥

अर्थ—असुह के० अशुभ जे पाप प्रकृति तेनो मागो कमवो रस, लींबनादिकनो रस जेम सहेजनो एक ठाणीउ ते कटुक रस होय, ते अग्नि उपरें काढतां शेरनो अर्द्धशेर रहे, ते कटुकतर बेठाणीउ रस जाणवो, अने शेरनो त्रीजो भाग रहे, ते त्रिठाणीउ रस, कटुकतम जाणवो, अने शेरनो पाशेर रहे, ते तिव्वो के० तीव्ररस चोठाणीउ अति कटुकतम होय. तेमज सुहाणं के० शुभ जे पुण्य प्रकृति तेनो रस, शेलडीनी परें मधुर. जेम शेलडीनो एकठाणीउ रस सहेजनो मिष्ट, बेठाणीउ मिष्टतर, त्रिठाणीउ मिष्टतम, चोठाणीउ अत्यंत मिष्टतम. वली तेहीज मीठा रस मांहे एक चलु पाणी घालतां मंद थाय. पसली जर पाणी घालतां मंदतर थाय. करवो, मोरीउ मात्र पाणी घालतां मंदतम थाय. घणो पाणी भेलतां अत्यंत मंदतम थाय. एम कडवामां पण कटुकपणुं मंद, मंदतर, मंदतम तथा अत्यंत मंद होय. एम अनेक भेद रसने बंधें तथा उदयें होय. ए रसनुं तरतमपणुं कषायने तारतम्यपणे होय, जे जणी मंद कषायें पापप्रकृति मंदरसपणे बांधी होय. तेने वली कषायनी तीव्रतायें, तीव्ररसपणे अशुभ अध्यवसायें करी भोगवे. तेमज वली शुभ अध्यवसायें करी भोगवे तो जे प्रकृति तीव्ररसपणे बांधी होय, तेने पण मंदरसें करी भोगवे, एटले ब्याशी पापप्रकृतिनो उत्कृष्ट कटुकरस चोठाणीउ ते संकेस के० अत्यंत संक्लेशें तीव्र कषायोदयें करी अत्यंत कटुक चोठाणीउ रस बंधाय, अने शुभ बेंतालीश पुण्यप्रकृतिनो रस, कषायोदय मंदताएं विसोहिउ के० अतिविशुद्धाध्यवसायें करी चोठाणीउ रस अति मीठो बंधाय.

अने विवज्जयउ के० एथी विपरीतपणे एटले संक्लेशनी मंदतायें अने विशुद्धिनी वृद्धियें ब्याशी पापप्रकृतिनो मंदरसो के० मंद, मंदतर, मंदतम अने अति मंदतम रस बंधाय, अने विशुद्धाध्यवसायनी हाणीयें मलिन परिणामनी वृद्धियें बेंतालीश पुण्यप्रकृतिनो रस मंद, मंदतर, मंदतम बंधाय. तथा तेमज शुभ प्रकृतिनी उद्वर्त्तना पण विशुद्धाध्यवसायें होय, अने अशुभप्रकृतिनी उद्वर्त्तना संक्लेशाध्यवसायें होय. तेम शुभ प्रकृतिनी रसापवर्त्तना शुभपरिणामें होय, अने अशुभप्रकृतिनी रसापवर्त्तना अशुभपरिणामें होय.

गिरि के० पर्वतनी राय सरखो अनंतानुबंधीउं क्रोध, तेम अनंतानुबंधीआ मानादिक पण लेवा. तेना उदयें अति संक्लिष्ट मलिन परिणामी जीव, पापप्रकृतिनो अति कटुक चोठाणीउं रस बांधे तो पण बेंतालीश पुण्यप्रकृतिनो बे ठाणीउं रस बांधे. जे जणी शुजप्रकृतिनो एकठाणीउं रस बंधाय नहीं, माटें बेठाणीउं कह्यो, अने उदयमां एकठाणीउं पण होय. ते वारें अति संक्लेशें करी बेठाणीउं रस, तेने एकठाणीउं करी उदीरे वेदे.

तथा महि के० तलावमध्यें पाणी सूकाणा पठी माटीनी राय ते सरीखो अप्रत्याखानीउं क्रोध जाणवो. तेमज अप्रत्याख्यानीआ मानादिक त्रण पण लेवा. तेना उदयें संक्लेशपरिणामें शुज तथा अशुज प्रकृतिनो रस त्रिठाणीउं बंधाय; पण एटलुं विशेष जे, चढते परिणामें शुज प्रकृतिनो रस बंधाय, अने पमते परिणामे अशुज प्रकृतिनो रस बंधाय. एक स्थानकमध्यें पण चढतां पमतां रसस्थानक असंख्यातां असंख्यातां ठे.

तथा रय के० रज एटले धूलमांहेली रेखा ते सरखो प्रत्याख्यानीउं क्रोध जाणवो. तेमज प्रत्याख्यानीआ मानादिक त्रण पण लेवा. तेना उदयथी पापप्रकृतिनो बेठाणीउं अने पुण्यप्रकृतिनो चोठाणीउं रस बंधाय, तेमध्यें मंद रस बांधे.

तथा जलरेहासरिस के० पाणीनी रेखा सरखो संज्वलन क्रोध तेमज मानादिक पण लेवा. एना उदयें पुण्यप्रकृतिनो तीव्र चोठाणीउं रस बंधाय, अने पापप्रकृतिनो एकठाणीउं रस बंधाय. ए रीतें अशुज प्रकृतिनुं अनंतानुबंधीये, अप्रत्याख्यानीए, प्रत्याख्यानीए तथा संज्वलनें, कसाएहिं के० कषायें करी अनुक्रमें चोठाणीउं, त्रिठाणीउं, बेठाणीउं, एकठाणीउं रस बंध थाय. तथा शुज प्रकृतिनो संज्वलने, प्रत्याख्यानीए, अप्रत्याख्यानीए, अनंतानुबंधीए करी चोठाणीआदिक अनुक्रमें रस बंधाय, ते कहे ठे. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ६३ ॥

चउ ठाणाई असुहो, सुहन्नहा विग्घ देस आवरणा ॥
पुम संजलणिग इ ति चउ, ठाण रसा सेस डुगमाई ॥ ६४ ॥

अर्थ—चउठाणाईअसुहो के० गिरिरेखा समान अनंतानुबंधीआ कषायें करीने अशुज प्रकृतिनो रस चोठाणीउं बंधाय, पृथवीरेखा समान अप्रत्याख्यानीया कषायें करी अशुज प्रकृतिनो रस, त्रिठाणीउं बंधाय, रजरेखा समान प्रत्याख्यानीया कषायें करी अशुज प्रकृतिनो रस बेठाणीउं बंधाय, जलरेखा समान संज्वलन कषायें करीने अशुज प्रकृतिनो रस एक ठाणीउं बंधाय, अने सुहन्नहा के० शुज प्रकृतिनो रस, एथी अन्यथा कहेवो, एटले जलरेखा अने रजरेखा समान संज्वलन तथा प्रत्याख्यानीआ कषायें करीने शुज प्रकृतिनो रस चोठाणीउं बंधाय, पृथवीरेखा समान अप्रत्याख्या-

नीश्रा कषायें करीने शुज प्रकृतिनो रस त्रिगणीउं बंधाय, गिरिराय समान अनंतानुबंधीया कषाये करीने शुज प्रकृतिनो रस बेगणीउं बंधाय. अने एकगणीउं रस तो शुज प्रकृतिनो नज बंधाय. हवे जे प्रकृतिनो जेटले प्रकारें रस बंधाय, ते कहेछे.

विग्घ के० पांच अंतराय, देसआवरण के० केवलद्विक वर्जीने शेष चार ज्ञानावरणीय तथा त्रण दर्शनावरणीय, एवं सात, पुम के० पुरुषवेद, संजलण के० चार संज्वलना कषाय, एवं सत्तर प्रकृतिनो रस इग के० एकगणीउं, ज्ञ के० बेगणीउं, ति के० त्रिगणीउं, चउगणरसा के० चार गणीउं रस पण बंधाय. एटले ए सत्तर प्रकृतिनो रस, चार प्रकारें बंधाय. तेमध्यें एनो एकगणीउं रस तो नवमा गुणठाणाना संख्याता जाग गया पढी बंधाय, अने तेथी नीचेना गुणठाणे बेगणीआ, त्रिगणीआ, अने चोगणीआ रस बंधाय. अने ए सत्तर प्रकृतिथी सेसडुगमाइं के० शेष रही जे एकसो त्रण प्रकृति, तेनो बेगणीआदिक रस बंधाय पण एकगणीउं रस न बंधाय. जे जणी तेमध्यें अशुज पाप प्रकृति पांशठ ठे, ते तो नवमे गुणठाणे बंधातीज नथी, तेथी तेनो एकगणीउं रस न होय. एमांथी जो पण केवलज्ञानावरणीय तथा केवलदर्शनावरणीय, ए बे प्रकृतिनो नवमे अने दशमे गुणठाणे बंध ठे, तथापि ते बे प्रकृति, सर्वघातिनी ठे; तेनो रस, एकगणीउं न होय. अने बेंतालीश पुण्य प्रकृतिनो रस तो एकगणीउं नज बंधाय, जे जणी असंख्याता लोकाकाश प्रदेश प्रमाण संक्लेशनां स्थानक ठे ते थकी कांइएक जाजेरां विशुद्धिनां स्थानक ठे. ए बे यद्यपि तुल्य ठे तथापि तेमांहे विशुद्धि स्थानक कांइक अधिक ठे जे माटें उपशमश्रेणीयें विशुद्धि स्थानकें चडे ठे अने पडतो पण तेटलेज संक्लेश स्थानकें पाठो उतरे ठे एटले तुल्य ठे. चडवानां जेटलां विशुद्धि स्थानक तेटलांज उतरतां संक्लेशस्थानक होय, जेम प्रासाद उपर चडवानां जेटलां पगथीआं तेटलांज उतरवानां पण पगथीआं होय, पण क्षपकश्रेणीना जे विशुद्धिना अध्यवसाय स्थानकें चडे ठे, ते पाठो उतरतो नथी. तेथी संक्लेशस्थानक तेटलां उंगं होय, अने विशुद्धिस्थानक अधिक ठे, तिहां अतिविशुद्धिस्थानकें शुज प्रकृतिनो चोगणीउं रस बंधाय अने अत्यंत संक्लेशस्थानकें शुज प्रकृतिनो बंध न होय अने नरकप्रायोग्य बांधतां अत्यंत संक्लेशें वैक्रिय, तैजस अने कार्मणादिक जे शुज प्रकृति बंधाय ठे ते पण तथा स्वजावें बेगणीआ रसें बंधाय, पण एकगणीआ रसें न बंधाय, तथा पूर्वे संज्वलन कषायोदयें करी पापप्रकृतिनो एकगणीउं रस बंधाय. एम कह्युं ते पण स्थूलनयें कह्युं. जे जणी संज्वलन उदये पाप प्रकृतिनो बेगणीउं पण रसबंध होय. ए रीतें स्थानक, प्रत्यय, प्ररूपणा कही. ॥ ६४ ॥

॥ हवे शुनाशुन रसनुं स्वरूप कहे ले. ॥

निंबु इक्खुरसो सहजो, ड ति चउ नाग कढि इक्क नागं तो ॥
इग ठाणाई असुहो, असुहाण सुहो सुहाणं तु ॥ ६५ ॥

अर्थ–निंबुइक्खुरसोसहजो के० लींबमानो रस सहेजें कमवो होय, अने इक्खु एटले शेलमीनो रस, सहेजें स्वनावें मीठो होय, तेम पापप्रकृतिनो रस सहेजें कमवो अति उद्वेगहेतु होय, ते एकठाणीउं कहीयें; अने बेंतालीश पुण्यप्रकृतिनो रस सहेजें इष्ट आनंद हेतु होय, ते एकठाणीउं कहीयें. तिहां दृष्टांत कहे ले. डुतिचउनागकढिइक्कनागंतो के० बे नागनो रस काढी उकालीने एक नागनो राखीयें तेने बे ठाणीउं कहीयें, त्रण नागनो काढी उकालीने एक नागनो राखीयें, तेने त्रिठाणीउं कहीयें, अने चार नागनो काढी उकालीने एक नागनो राखीयें, तेने चोठाणीउं कहीयें. एटले लींबमाना सहेजना एक शेर रसने अग्नि उपर कढतां अर्धशेर रहे ते घणो कमवो होय. तेम ब्याशी पापप्रकृतिनो बे ठाणीउं रस कटुकतर अनिष्टतर होय, शेलमीनो रस काढतां एकठाणीउं अर्द्धशेर मात्र रहे ते मिष्टतर, इष्टतर, होय. ते बे ठाणीउं रस जाणवो, तथा जे काढतां शेरनो त्रीजो नाग मात्र रहे ते त्रिठाणीउं रस होय, ते ब्याशी पापप्रकृतिनो रस कटुकतम, अनिष्टतम होय. बेंतालीश पुण्यप्रकृतिनो रस मिष्टतम, इष्टतम, चित्त प्रसन्नतानो हेतु होय. ते त्रिठाणीउं रस जाणवो; तथा जे रस काढतां थकां शेरनो पाशेर मात्र रहे ते चोठाणीउं रस होय, ते पुण्यप्रकृतिनो तो शुन अत्यंत मिष्टतम, अत्यंत इष्टतम, आनंदहेतु होय. अने पापप्रकृतिनो अत्यंत कटुकतम, अत्यंत अनिष्टतम, महाउद्वेग हेतु चोठाणीआ रसनो उदय होय. ए मूढमतिने समजाववा हेतुयें दृष्टांत कह्या. अन्यथा कर्मदलने विषे तो अनंत रसनेद होय ले.

इगठाणाईअसुहो के० ए रीतें अशुन प्रकृतिनो रस, एकठाणीआदिक ते असुहाण के० अशुनपणे वधतो लेवो अने सुहोसुहाणंतु के० शुन प्रकृतिनो रस, शुन मीठो वधतो जाय माटें शुनपणे वधतो लेवो. अहींआं तु शब्दें विशेषण कहे ले.

पुरुषवेदादिक सत्तर प्रकृतिना एकठाणीआ रस स्पर्द्धक असंख्याता ले. तेमध्यें जघन्य रस स्पर्द्धक पण असंख्याता ले. तेह सहज जघन्य रस स्पर्द्धक ते लींबमाना रस समान जाणवा. ते थकी बीजो रस स्पर्द्धक अनंतगुण रसाविनागें अधिक जाणवो. एम अनंतगुण रसाविनागें वधतां वधतां असंख्याता रस स्पर्द्धक एकठाणीआ रसना होय. ते थकी अनंतगुण वीर्यवाला बेठाणीआ रसना असंख्याता रस स्पर्द्धक

ते थकी अनंतगुण वीर्यवाला त्रिगाणीआ रसना असंख्याता रस स्पर्द्धक होय, ते थकी अनंत गुण वीर्यवाला चोठाणीआ रसना असंख्याता रस स्पर्द्धक होय.

केवलज्ञानावरणीय प्रमुख सर्व घातिनी वीश प्रकृतिना रस स्पर्द्धक, एकठाणीआ न होय, अने देशघातिनी प्रकृतिना चोठाणीआ तथा त्रिठाणीआ रसवाला ते सर्वघातिआ रसस्पर्द्धक जाणवा. अने बेठाणीआ रसवाला पण केटलाएक उत्कृष्ट रसवाला ते सर्वघातिआ जाणवा. तथा मंद रसवाला ते देशघातिआ रस स्पर्द्धक जाणवा. तथा एकठाणीआ रसवाला जे स्पर्द्धक होय, ते देशघातिज जाणवा. ते स्पर्द्धक स्वरूपें कडानी पेरें स्थूल छिद्रवंत होय, अने कोइएक कंबलना विवरनी पेरें मध्य छिद्रवंत होय, अने कोइएक, सूक्ष्मवस्त्रनी पेरे छिद्रवंत लूखा मलीन होय, अने जे सर्वघातिआ रस स्पर्द्धक होय, ते त्रांबाना पत्रानी पेरें निश्छिद्रवंत घृतनी पेरें चीकणा होय. ते अभ्रखनी पेरें निर्मल एवा जे ज्ञानादिक आत्माना गुण आवरवा योग्य छे, ते सर्व आवरे.

अने बेंतालीश पुण्यप्रकृतिनो रस जघन्यपणे एक ठाणीउं न होय, मांटें बे ठाणीउं सहेजें शेलडीना रस सरखो जघन्य रस स्पर्द्धक होय, तेथी अनंतगुण वृद्धिगत रसें बीजो स्पर्द्धक एम अनंते अनंतगुण वृद्धिये बेठाणीए रस स्पर्द्धकें असंख्यात स्थानक पूर्ण थाय. ते थकी वली अनंतगुणवीर्य वधतां वधतां असंख्याता रस स्पर्द्धक त्रिठाणीआना जाणवा, ते थकी अनंतगुण वीर्य वृद्धिगत चोठाणीआ रस स्पर्द्धक, ते पण असंख्याता जाणवा. ए सौ अघातिआ जाणवा. एम घाति तथा अघाति ए एक स्थानकादिक रसनी अपेक्षायें होय. ॥ इति ॥ ६५ ॥

॥ अथोत्कृष्टरसबंधस्वामिन आह ॥ हवे उत्कृष्ट रसबंधना स्वामी देखाडे छे. ॥

तिव्व मिग थावरायव, सुर मिच्छा विगल सुहुम निरय तिगं ॥
तिरि मणु आउ तिरिनिरा, तिरिदुग छेवठ सुर निरया ॥ ६६ ॥

अर्थ–मिगथावरायव के० एकेंद्रियजाति, स्थावरनाम अने आतपनाम, ए त्रण प्रकृतिनो तिव्व के० तीव्र एटले चोठाणीउं उत्कृष्ट रसबंध सुरमिच्छा के० ईशान देवलोक पर्यंतना मिथ्यात्वी देवताने होय, ते मध्यें आतपनामकर्म, पुण्यप्रकृति छे. अने तेनो बंध मिथ्यात्वेंज छे. तथा तेनुं संक्लेशपणुं अने विशुद्धपणुं ए बेहु मिथ्यात्वेंज छे. जे भणी आतपनो तीव्ररसबंध, मिथ्यात्वी देवताने तत्प्रायोग्य विशुद्धियें लेवो. बीजी प्रकृतिना बंधक अति संक्लिष्ट लेवा, जे भणी एवा संक्लेशें वर्त्तता जो मनुष्य तथा तिर्यंच होय तो नरक प्रायोग्य बांधे, तेथी ते न लीधा, तथा नारकी अने सनत्कुमारादिक देवलोकना देवता तो भव प्रत्ययेंज एकेंद्रिय प्रायोग्य ए प्रकृति नथी बांधता, तेथी ते पण एना अधिकारी नथी. अने सौधर्म, ईशानना सम्यक्दृष्टि

देवता तो मनुष्य प्रायोग्य बांधे छे. तेथी ते पण एना बंधाधिकारी नहीं; अने भवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी, सोधर्म अने ईशान देवलोकना मिथ्यात्वी देवता आतपनी लघुस्थिति बांधतां एकेंद्रियजाति तथा स्थावरनाम कर्मनी उत्कृष्ट स्थिति बांधतां तीव्ररसें बांधे.

इगल के० विकलत्रिक, सुहुम के० सूक्ष्म, अपर्याप्त अने साधारण, ए सूक्ष्मत्रिक; निरयतिगं के० नरकत्रिक अने तिरिमणुआउ के० तिर्यंचायु, अने मनुष्यायु; ए अगीआर प्रकृतिना उत्कृष्ट रस बंधना अधिकारी सन्निआ पंचेंद्रिय पर्याप्ता मिथ्यादृष्टि संख्याता वर्षायुवाला तत्प्रायोग्य संक्लेशें वर्त्तता एवा तिरिनरा के० मनुष्य अने तिर्यंच होय. जे भणी ए मांहेली पहेली नव प्रकृतिनो बंध, देवता नारकीने तो भव प्रत्येंज नथी, अने मनुष्य तिर्यंचायुनो जो पण देवता नारकीने बंध छे, तो पण एनी उत्कृष्टी स्थिति, त्रण पल्योपम प्रमाण बांधतां उत्कृष्ट रस बंधाय. तेवो बंध तो देव तथा नारकीने युगलीआना आयुनो बंध नथी तेथी न बंधाय, अने सास्वादन गुणठाणे पण घोलना परिणामे एवडी स्थिति न बंधाय, तेथी ते सास्वादन विना मिथ्यात्वीज उत्कृष्ट रसना बंधाधिकारी लीधा. तथा युगलीआ पण उत्कृष्ट त्रण पल्योपम मनुष्यायु न बांधे, माटें ते पण न लीधा. अने मिश्रादिक गुणठाणे मनुष्य तथा तिर्यंच संख्याता वर्षायुवालाने पण ए बे आयुनो बंध नथी, ते माटें मिथ्यात्वीज लीधा. तथा अति संक्लिष्ट आयुःकर्म न बांधे, तेथी तत्प्रायोग्य संक्लेशें वर्त्तताज ग्रहण कस्या, एटले चौद प्रकृतिना उत्कृष्ट रस, बंधाधिकारी कह्या. अहीं नरकद्विकनो उत्कृष्ट रस सर्व संक्लिष्ट मनुष्य तिर्यंच मिथ्यात्वी बांधे, ते अति संक्लिष्टपणुं उत्कृष्ट बे समय लगें रहे, अने शेष छ प्रकृतिना बंधक तत्प्रायोग्य संक्लिष्ट परिणामी लेवा, जे भणी अति संक्लिष्ट जीव, नरक प्रायोग्य बांधे छे, तथा नरकायु पण अति संक्लेशें बंधाय छे.

तिरिडुग के० तिर्यंचगति, तिर्यंचानुपूर्वी, ए तिर्यंचद्विक अने छेवठ के० छेवठुं संघयण, ए त्रण प्रकृतिनो उत्कृष्ट रसबंध तो अति संक्लिष्टें मिथ्यात्वी सुर के० देवताने होय, जे भणी एवा संक्लिष्ट परिणामें वर्त्तता मनुष्य, तिर्यंच तो नरक प्रायोग्य बांधे, अने देवताने भव प्रत्ययें नरक प्रायोग्यनो बंध नथी, तेथी ते ठेकाणे ए तिर्यंच गति प्रायोग्य बांधे, तेथी मिथ्यात्वी देवता तथा मिथ्यात्वी निरया के० नारकी एना बंधाधिकारी लीधा. तेमध्यें पण छेवठा संघयणना उत्कृष्ट रसबंधना स्वामी सनत्कुमारादिकथी मांमीने सहस्रारांत देवता होय, जे भणी भुवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी अने सौधर्म, ईशान देवलोकना देवता, मिथ्यात्वें एवे संक्लिशें वर्त्तता

एकेंद्रिय प्रायोग्य नामकर्मनी प्रकृति बांधे, परंतु ते छेवठा संघयणना अनुत्कृष्ट रस बंधक होय, तेथी ते न लीधा. तथा सम्यक्दृष्टि देवने ए त्रण प्रकृतिनो बंध नथी, ते जणी ते पण न लीधा ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ६६ ॥

विउवि सुरा हारग डुग, सुख गइ वन्न चउ तेय जिण सायं ॥
सम चउ परघा तस दस, पणिंदि सासुच्च खव गाउ ॥ ६७ ॥

अर्थ–विउवि के० वैक्रियशरीर, वैक्रियअंगोपांग, ए वैक्रियद्विक तथा सुराहारगडुग के० देवगति, देवानुपूर्वी, ए सुरद्विक अने आहारकद्विक तथा सुखगइ के० शुजत्नगति, वन्नचउ के० शुज वर्ण चतुष्क, तेय के० तैजस, कार्मण, अगुरुलघु अने निर्माण, ए तैजसचतुष्क, जिण के० जिननामकर्म, सायं के० शातावेदनीय, समचउ के० समचतुरस्रसंस्थान, परघा के० पराघात, तसदस के० त्रसदशक, पणिंदि के० पंचेंद्रियजाति, सासुच्च के० श्वासोश्वास, उचैर्गोत्र, ए बत्रीश पुण्यप्रकृतिनो उत्कृष्ट रसबंधक खवगाउ के० क्षपक एटले क्षपक श्रेणीयें चढतो मनुष्य तेने क्षपक कहीयें. जेम राज्ययोग कुंवरने राजा कहीयें, तेम चारित्र मोहनीय क्षपणी क्षपक श्रेणी जेणे आरंजी, तेने क्षपक कहीयें, ते मध्यें पण शातावेदनीय, उचैर्गोत्र अने त्रसदशक मांहेली यशःकीर्त्ति, ए त्रण प्रकृतिनो उत्कृष्ट रस बंधक सूक्ष्म संपरायने चरम जाग वर्त्ति क्षपक होय. जे जणी ए त्रण प्रकृतिना बंधकमांहे एहिज अति विशुद्धि छे, अने पुण्यप्रकृतिनो उत्कृष्ट रसबंध अतिविशुद्धियें होय. जेवारें आपणा रसबधस्थानक अनंतगुण विशुद्धियें होय, तेवारें ए प्रकृति बंधाय ते जणी कही. तथा ए त्रण प्रकृति विना शेष रही जे उंगणत्रीश पुण्यप्रकृति, तेना उत्कृष्ट रसबंध अपूर्वकरणना सात जागमध्यें छठे जागें त्रीश प्रकृतिनो बंध विछेद थाय छे. ते मध्यें एक उपघात विना शेष उंगणत्रीश प्रकृतिने चरम बंधे क्षपकने अति विशुद्धि जणी चोगणिउं रस बंधाय. ए उंगणत्रीश प्रकृतिना बंधक मांहे एहज अति विशुद्ध छे तेथी क्षपक मनुष्य, एना उत्कृष्ट रस बंधना स्वामी जाणवा. जे जणी देवता, नारकी तथा तिर्यंचने आठमुं गुणगणुं न होय, तेथी ते एना अधिकारी न कह्या. अने जो पण उपशम श्रेणीयें अपूर्वकरण तथा सूक्ष्मसंपराय, ए बे गुणगणां होय छे, अने तिहां ए प्रकृतिनो बंध विछेद पण संजवे तथापि क्षपक श्रेणीना अध्यवसाय स्थानक थकी कषायनी सत्ता सहित उपशम श्रेणीना अध्यवसाय स्थानक विशुद्धिनी अपेक्षायें अनंतगुणां हीन होय, अने शुज प्रकृतिनो सर्वोत्कृष्ट रसबंध तो अति विशुद्धियें बंधाय छे. तेथी क्षपक श्रेणीना मनुष्यज एना

उत्कृष्ट रसना बंधाधिकारी कह्या. एवं (४९) प्रकृतिना उत्कृष्ट रस बंध स्वामी कह्या. इति समुच्चयार्थः ॥ ६७ ॥

तमतमगा उज्जोयं, सम्मसुरा मणुय उरल डुग वइरं ॥
अपमत्तो अमराउ, चउ गइ मिछाउ सेसाणं ॥ ६८ ॥

अर्थ—तमतमगा के० तमतमा एवे गोत्रें अने माघवती नामें सातमी नरक पृथवी. तेना नारकी तथाविध अकाम निर्ज्जरायें करी, कर्म खपावतां थकां विशुद्ध परिणामें करी सम्यक्त्व पामवाने अर्थें यथाप्रवृत्तिकरण करे, तिहां अपूर्वकरणें करी अनंतगुण विशुद्धियें बहुल कर्म खपावतां ग्रंथिन्नेदे अने अनिवृत्तिकरणें करी मिथ्यात्वनी स्थितिना बे नाग करे, ते अंतर करणथी प्रथम स्थिति, ने चरम समयें जे थकी आगले समयें सम्यक्त्व लेशे ते मिथ्यात्व स्थितिने चरम समयें उज्जोयं के० उद्योतनाम कर्मनो उत्कृष्ट रसबंध करे, तथा बीजा देवता नारकी तो एवी विशुद्धियें वर्त्तता मनुष्य प्रायोग्य बांधे, तथा तिर्यंच तो मनुष्य अने देवता प्रायोग्य बांधे, अने सातमी नरकना नारकीने तो नव प्रत्ययें देव तथा मनुष्य प्रायोग्यनो बंध नथी, ते स्थानकें ए उद्योतनामनी पुण्यप्रकृति तिर्यंच गति सहचारी बांधे. एना बंधकमांहे एहज अत्यंत विशुद्धि छे.

सम्मसुरा के० सम्यक्त्वदृष्टि देवता तो मणुयउरलडुग के० मनुष्यद्विक तथा औदारिकद्विक अने वइरं के० वज्रऋषननाराच संघयण, ए पांच पुण्यप्रकृति मनुष्यगति प्रायोग्य अति विशुद्ध सम्यक्दृष्टि देवता, उत्कृष्ट रसें बांधे, तेथी ते एना स्वामी जाणवा. जे नणी तिर्यंच तथा मनुष्य एवी विशुद्धियें वर्त्तता देव प्रायोग्यज बांधे, अने देवता एवी विशुद्धियें मनुष्य प्रायोग्यज बांधे. तेथी देवताज एना बंधाधिकारी लीधा; अने मिथ्यात्वीने पण एवी विशुद्धि न होय, तेथी सम्यक्दृष्टि देवताने नंदीश्वरें चैत्यवंदन, जिनकल्याणक महोत्सवादिक, जिनव्याख्यान श्रवणादिक अनेक सम्यक्त्व उज्ज्वलतानां कारण होय, अने नारकी सम्यक्दृष्टिने पण एवा कारणने अन्नावें ए पांच प्रकृतिनो उत्कृष्ट रसबंध न होय, तेथी ते एना उत्कृष्ट रसबंधाधिकारी न कह्या. परंतु देवताज कह्या.

अपमत्तो के० अप्रमत्त गुणस्थानकें वर्त्ततो साधु प्रमत्त गुणठाणाथी अमराउ के० देवायु बंध करतो अप्रमत्तें चढे, ते अति विशुद्धियें देवायुनी उत्कृष्टस्थिति तेत्रीश सागरोपमनी बांधतो उत्कृष्ट रसपणे बांधे; देवायुनी उत्कृष्टी स्थिति अने उत्कृष्ट रस, ए बेहु अति विशुद्धपणे बंधाय. देवायुना बंधकमांहे एहिज अति विशुद्ध बंधस्थानक

छे. एम बेंतालीश पुण्यप्रकृति अने चोद पापप्रकृति मली छपन्न प्रकृतिना उत्कृष्ट रसबंध स्वामी कह्या.

चउगइमिछाउसेसाणं के० ते थकी शेष ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, कषाय शोल, मिथ्यात्वमोहनीय, नोकषाय नव, प्रथम संघयण विना शेष पांच संघयण, प्रथम संस्थान विना शेष पांच संस्थान, अशुजवर्णचतुष्क, अस्थिर षट्क, उपघात, कुखगति, नीचैर्गोत्र, पांच अंतराय, एवं अडशठ प्रकृतिना उत्कृष्ट रसबंध स्वामी चार गतिना पंचेंद्रिय पर्याप्ता मिथ्यादृष्टि जीव जाणवा, ते मांहे पण वचला संघयण चार अने वचला संस्थान चार, स्त्रीवेद, पुरुषवेद, हास्य, रति, ए बार प्रकृति विना शेष छपन्न प्रकृतिना उत्कृष्ट बंधाध्यवसाय स्थानकमांहे जे अत्यंत मलिन संक्लिष्ट अध्यवसायस्थानक होय, तिहां उत्कृष्ट रसबंध करे, अने हास्य तथा रतिनो उत्कृष्ट रस मध्यम संक्लेशें बंधाय, जे नणी उत्कृष्ट संक्लेशें तो वेदमध्यें नपुंसकवेद अने हास्यादिकमध्यें शोक तथा अरति बांधे छे, संस्थान मध्यें हुंडसंस्थान अने संघयणमध्यें छेवहुं संघयण, ए उत्कृष्ट रसे बंधाय, तेथी ए बार प्रकृतिनो रसबंध मध्यम संक्लेशे होय, तेथी ए बार प्रकृतिना उत्कृष्ट रसबंधाधिकारी मध्यम संक्लेशी चतुर्गतिक जीव जाणवा. एम अडशठ प्रकृतिना उत्कृष्ट रस बंधाधिकारी कह्या, अने छपन्न प्रकृतिना पूर्वे कह्या. एवं सर्व मली एकसो ने चोवीश प्रकृति थइ. तेना उत्कृष्ट रसबंधाधिकरी कह्या. ते मध्यें बेंतालीश पुण्यप्रकृति अने ब्याशी पापप्रकृति जाणवी ॥इति॥६८॥

हवे ए एकसो ने चोवीश प्रकृतिना जघन्य रसबंधाधिकारी कहेछे. जे नणी उत्कृष्ट रस तथा जघन्य रस कहेवाथकी वचलां सर्व मध्यम रसस्थानक सुखें जाण्यां जाय, ते नणी जघन्य रसबंधना स्वामी कहे छे.

थीण तिगं अण मिछं, मंद रसं संजमुह्मो मिछो ॥
बिय तिय कसाय अविरय, देस पमत्तो अरइ सोए ॥ ६९ ॥

अर्थ–थीणतिगं के० थीणद्धीत्रिक, अण के० अनंतानुबंधीआ क्रोधादिक चार, मिछं के० मिथ्यात्वमोहनीय, ए आठ प्रकृतिनो मंदरसं के० मंद एटले अत्यंत जघन्य रसना बंधाधिकारी संजमुह्मो के० जे मनुष्य चारित्रने सन्मुख थएलो एटले जे मनुष्य आगले समयें संयमसहित सम्यक्त्व पामशे एवो अनिवृत्ति करणना चरम समयवर्त्ति मिछो के० मिथ्यात्वी मनुष्य जाणवो. जे नणी ए आठ प्रकृतिना बंधकमांहे एवी विशुद्धि बीजा स्थानकें न पामियें, जो पण मिथ्यात्वीथी सास्वादननां अध्यवसाय उज्ज्वल छे. तथापि सास्वादन गुणठाणुं तो पमतां होय छे. ते अपेक्षायें संक्लिष्ट कहीयें, तेणे थीणद्धीत्रिक अने अनंतानुबंधीआ चारनो बंध, सास्वादने

मध्यम रसें बंधाय, पण मंद रसें तिहां न बंधाय. ए आठ पापप्रकृति छे. ते नणी एनो जघन्य रस विशुद्धियें बंधाय, ते विशुद्धाध्यवसाय तो ग्रंथिनेद करतां होय, ते मांहे पण वली चारित्र सहित सम्यक्त्व पडिवजनारनी विशुद्धि अधिक होय छे, तेथी तेनेज लीधा; अने सम्यक्त्व लह्या पछी तो ए आठ प्रकृतिनो बंध नज होय, ते माटें सम्यक्त्व प्राप्तिथी पूर्वलो समय कह्यो; तथा चारित्रसहित सम्यक्त्व अंगीकार करवाना अधिकारी मनुष्यज होय, तेथी मनुष्यज लीधा पण देवादिक न लीधा.

विय के० बीजा अप्रत्याख्यानावरण कषायमोहनीयनी चोकडीना जघन्य रसबंधाधिकारी जे आगले समयें संयम पडिवजशे, एवा अविरय के० अविरति गुणस्थानकने चरम समयवर्त्ति मनुष्य जाणवा. एना बंधकमांहे ए थकी अधिक विशुद्धिस्थानक बीजुं कोइ नथी. अहींआं कोइएक देशविरति संयमने सन्मुख थयेलो जीव पण कहे छे. तथापि देशविरति संयमने सन्मुखनी विशुद्धि थकी सर्वविरति संयमने सन्मुखनी विशुद्धि अधिकी होय, एम बहुश्रुतें विचारवुं, तत्व केवलीगम्य. एनो मंद रस, अति विशुद्धियें बंधाय छे.

तथा तियकसाय के० त्रीजा कषायनी चोकडी एटले प्रत्याख्यानावरण चार कषायमोहनीयनो मंद रसबंध, संयमने सन्मुख थयेलो जे आगलें समयें चारित्र अवश्य पामशे, एवो देसे के० देशविरति मनुष्य जाणवो, जे नणी एना बंधक मांहे एहिज अत्यंत विशुद्धि छे; अहींआं संयम सन्मुख कह्यो माटें तिर्यंच न होय, तथा प्रमत्तादिक गुणठाणे प्रत्याख्यानीआनो बंध नथी, ते नणी देशविरति कह्यो तथा अप्रत्याख्यानीआनो बंध अविरतिने होय, ते नणी ते न लीधा; संयमसन्मुख अविरति सम्यक्दृष्टिथी पण संयमसन्मुख देशविरति सम्यक्दृष्टिनी अनंतगुण विशुद्धि होय, ते माटें अप्रत्याख्यानीआना मंद रसथी प्रत्याख्यानीआनो मंद रस हीन होय.

पमत्तो के० प्रमत्त गुणस्थानक वर्त्ति साधु जे आगले समयें अप्रमत्त थाशे एवो साधु, प्रमत्त गुणठाणाना चरम समयें एक अरइ के० अरतिमोहनीय, बीजी सोए के० शोकमोहनीय, ए बे प्रकृतिनो जघन्य रस बंधाधिकारी होय, जे नणी ए बे प्रकृतिना बंधक मांहे एहिज अति विशुद्धि होय. एवी बीजे स्थानकें विशुद्धि न होय, अप्रमत्तादिकने विषे ए बे प्रकृतिनो बंध नथी, माटें प्रमत्तज कह्यो. एवं अढार प्रकृति थइ. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ६९ ॥

अपमाइ हारग दुगं, दुनिद्द असुवन्न हासरइ कुच्छा ॥
नयमुवघाय मपुवो, अनियट्टी पुरिस संजलणे ॥ ७० ॥

अर्थ–अपमाइ के० अप्रमादि साधु अप्रमत्त गुणठाणा थकी प्रमत्तें आवतो होय, एटले आगले समयें प्रमत्त अवश्य थशे एवो अप्रमत्त साधु, संक्लिष्ट थको हारगडुगं के० आहारक शरीर अने आहारकांगोपांग, ए बे नामकर्मनी प्रकृतिनो जघन्यरसबंध करे. जे जणी ए बे पुण्यप्रकृति छे, माटे एनो मंदरस संक्लेशें बंधाय. आहारकना बंधकमांहे एवो संक्लेश बीजे कोइ स्थानकें नथी, ते माटें. तथा मिथ्यात्वादिक प्रमत्तांत गुणठाणे तो ए आहारकद्विकनो बंधज नथी, अने सातमे तथा आठमे गुणठाणे एनो बंध छे ते गुणठाणां तो एथी विशुद्ध छे. केम के प्रमत्तथी अप्रमत्तें चढतो पण विशुद्ध छे. एवं वीश प्रकृति थइ.

डुनिद्द के० एक निद्रा, बीजी प्रचला, ए निद्राद्विक; असुवन्न के० अशुजवर्ण, अशुजगंध, अशुजरस अने अशुजस्पर्श; हासरइकुछा के० हास्य, रति अने जुगुप्सा तथा जयमुवघाय के० जयमोहनीय अने उपघात, ए अगीआर प्रकृति थइ. तेमां नव प्रकृतिनो मंदरस तो अपुव्वो के० अपूर्वकरणनामा आठमुं गुणठाणुं तेना सात जाग छे, ते मांहेला छठा जागने प्रांतें चरम समयें जघन्यरस बांधे, अने निद्रा तथा प्रचला, ए बे निद्रानो जघन्यरस अपूर्वकरणना प्रथम जागें आपणा बंधना प्रबंधव्यवछेदथी प्रथम समयेंज जघन्यरस बांधे. ए अगीआर पापप्रकृति छे. ते जणी अति विशुद्धें मंदरसें बंधाय. एना बंधकमां एहिज अति विशुद्धि छे, केम के एथी अतिविशुद्धि आगले गुणठाणे छे खरी, पण तिहां तो ए अगीआर प्रकृतिनो बंधज नथी, तथा अहींआं पाठमां कह्यो नथी; तथापि ए अपूर्वकरण क्षपकश्रेणीनो लेवो, केम के उपशम श्रेणीना अपूर्वकरण थकी क्षपक श्रेणीनुं अपूर्वकरण अनंतगुणुं विशुद्ध छे. अहींआं कोइएक कहे छे के, एम कहेशो तो एना अजघन्य बंधने सादिसांतपणुं न संजवे ? केम के क्षपक श्रेणीथी पडवुं नथी अने ते तो जघन्य बंधथी पडतो जेवारें अजघन्य रस बांधे, तेवारें अजघन्यनी सादि होय, अने क्षपक श्रेणीयें तो जघन्यरस बांधीने वलतो अबंधक थाय ते जणी ए वात विचारवा योग्य छे. एवं एकत्रीश प्रकृति थइ.

अनियट्टीपुरिससंजलणे के० अनिवृत्तिकरण एवे नामे नवमुं गुणठाणुं छे. जीव चारित्रमोहनीय खपाववाने पण त्रण करण करे. तिहां अप्रमत्त गुणठाणुं यथा प्रवृत्तिकरण अने आठमुं गुणठाणुं अपूर्वकरण तथा नवमुं गुणठाणुं अनिवृत्तिकरण, ते नवमा गुणठाणाना पांच जाग करीयें, तिहां एकेका जागें अनुक्रमें पुरुषवेद, संज्वलन क्रोध, संज्वलन मान, संज्वलनी माया अने संज्वलनो लोज,ए पांच मोहनीयनी प्रकृतिनो बंध व्यवछेद करे,तिहां पोतपोताना बंधने छेहले बंधें, मंदरस बंध होय. ए पांच पाप:

प्रकृतिनो विशुद्धियें मंदरस बंधाय छे. ए पांचना बंधक मांहे एहिज अति विशुद्धता छे. एवं बत्रीश प्रकृति थइ ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७० ॥

विग्घावरणे सुहुमो, मणुतिरिआ सुहुम विगल तिगआउ ॥
वेउव्वि छक्क ममरा, निरया उज्जोय उरल दुगं ॥ ७१ ॥

अर्थ–विग्घावरणे के० दानांतरायादिक पांच अंतरायनी प्रकृति, तथा आवरण एटले पांच ज्ञानावरणीय अने चार दर्शनावरणीय, ए चौद प्रकृतिनो जघन्य रसबंध स्वामी, सुहुमो के० सूक्ष्मसंपराय गुणस्थानकवर्त्ति क्षपक श्रेणीवालो पोताना बंधने चरम बंधें होय, ए चौद प्रकृतिना जघन्य रसबंधमांहे एथी अधिक विशुद्धि, बीजे कोइ स्थानकें नथी. ए पापप्रकृति छे, माटें विशुद्धियें मंदरस बांधे.

सुहुम के० सूक्ष्म, अपर्याप्त अने साधारण, ए सूक्ष्मत्रिक तथा विगलतिग के० विकलजातित्रिक, आउ के० चार गतिनां आयु, एवं दश प्रकृति तथा वेउव्विछक्क के० वैक्रियशरीर, वैक्रियअंगोपांग, देवगति, देवानुपूर्वी, नरकगति, नरकानुपूर्वी, ए वैक्रिय षट्क कहीयें. ए शोल प्रकृतिना मंदरसबंधस्वामी मणुतीरिआ के० मनुष्य अने तिर्यंच होय. ए शोल प्रकृतिमां देवत्रिक, वैक्रियद्विक, मनुष्यायु अने तिर्यंगायु, ए सात पुण्यप्रकृति छे, ते जणी एनो मंदरस पोताना बंधाध्यवसाय स्थानकमांहे जे मलीनाध्यवसाय स्थानक छे, तेणे करी पोताना बंधकमांहे जे अति संक्लिष्ट होय ते बांधे, अने नरकत्रिक, सूक्ष्मत्रिक तथा विकलजातित्रिक, ए नव पापप्रकृति छे, ते जणी एना मंदरस बंध स्वामी पोताना बंधाध्यवसाय स्थानक मध्यें जेने घणुं विशुद्धिपणुं होय ते एनो जघन्यरस बंध स्वामी होय, ए शोले प्रकृतिना मंदरस बंधाधिकारी मनुष्य अने तिर्यंच तत्प्रायोग्य विशुद्धि तथा संक्लेशें वर्त्तता होय, जे जणी ए शोल प्रकृति मध्यें मनुष्यायु अने तिर्यगायु, ए बे आयु विना शेष चौद प्रकृतिनो बंध तो जव प्रत्ययेंज देवता तथा नारकीने न होय, तेथी ते, एना बंधाधिकारी नथी, तथा मनुष्यायु अने तिर्यगायुनो पण जघन्य स्थितिबंध करतां मंदरस बंधाय, ते जघन्यस्थिति तो क्षुल्लकजवरूप छे तेनो बंध देवता नारकीने न होय, तेथी तेने मंदरस न बंधाय.

उज्जोय के० उद्योतनामकर्म अने उरलदुगं के० औदारिक शरीर अने औदारिक अंगोपांग, ए त्रण प्रकृतिना जघन्यरस बंधाधिकारी ममरा के० मिथ्यात्वी देवता तथा निरया के० नारकी होय. जे जणी एना बंधाध्यवसायस्थानक मध्यें संक्लेश स्थानकें वर्त्तता तिर्यग्गति प्रायोग्य बांधता थका एवा जीव होय, तेमांहे पण औदा-

रिक अंगोपांगना मंदरस बंधक त्रीजा देवलोकथी मांडीने सहस्रारांत लगेंना देवता तो एवे संक्लेशें वर्त्तता एकेंद्रियप्रायोग्य बांधे, ते मध्यें औदारिक अंगोपांगनो तो जघन्यरसबंध नथी, ते जणी ते एना अधिकारी नहीं जाणवा. तथा पर्याप्ता पंचेंद्रिय, मनुष्य, तिर्यंच पण एवे संक्लेशें वर्त्तता नरक प्रायोग्य नामकर्म बांधे, ते मध्यें ए त्रण प्रकृतिनो बंध नथी, तेथी ते पण एना अधिकारी न कह्या, अने मिथ्यात्वी देव अधिकारी कह्या. एवं (६ए) प्रकृति थइ. ॥ ३१ ॥

तिरि डुग नियं तमतमा, जिण मविरय निरय विणिगथा वरयं ॥
आसुहु मायव सम्मो, वसायथिर सुह जसा सियरा ॥ ३२ ॥

अर्थ–तिरिडुग के० तिर्यंचगति अने तिर्यंचानुपूर्वी, ए तिर्यंचद्विक; नियं के० नीचैर्गोत्र, ए त्रण प्रकृतिना जघन्यरसबंध स्वामी, तमतमा के० सातमी नरक पृथ्वीना नारकी सम्यक्त्वाभिमुख एवा मिथ्यात्वने चरम समयें वर्त्तता होय, जे जणी एवी विशुद्धियें वर्त्तता बीजा देवता तथा नारकी होय तो ते मनुष्य प्रायोग्य बांधे. अने सातमी नरकना नारकीने तो मिथ्यात्व थकां जवप्रत्ययेंज मनुष्य प्रायोग्यनो तथा उच्चैर्गोत्रनो बंध नथी, तो ते स्थानकें ए त्रण प्रकृतिनो बंध करे, ए त्रणे पापप्रकृति छे, ते जणी विशुद्धियें मंदरस बंधाय. एना बंधकमांहे एहिज अति विशुद्धि छे, ते जणी ए एना अधिकारी कह्या.

जिणमविरय के० जिननामकर्मना जघन्य रसबंधना स्वामी अविरति सम्यक्दृष्टि मनुष्य, जेणें नरकायु बांध्या पछी क्षायोपशमिक सम्यक्त्व पामी, कथंचित् वली नरकें जातां सम्यक्त्व वमे ते सम्यक्त्व वमतां छेल्ले समयें जिननामकर्मनो मंदरस बांधे. एना बंधकपणामांहे एहिज अति संक्लिष्ट होय.

निरयविण के० एक नरकगति विना शेष त्रण गतिना जीव, मिथ्यात्वी मध्यमपरिणामें वर्त्तता त्रस बांधी स्थावर बांधतां पंचेंद्रियजाति बांधीने इगथावरयं के० एकेंद्रियजाति नामकर्म बांधतां घोलना परिणामी होय. जे जणी अवस्थित परिणामें रहेतां तेवी विशुद्धि न होय, ते जणी परावर्त्तमान लीधा, तथा नारकी तो जव प्रत्ययेंज एकेंद्रियजाति अने स्थावरनामकर्मनो बंध नथी करता, तेथी ते एना अधिकारी नथी. ए बे प्रकृति, मिथ्यात्व प्रत्ययिकी छे, ते जणी नारकी विना शेष त्रण गतिना मिथ्यात्वी जीव. एकेंद्रियजाति तथा स्थावरनाम कर्मना जघन्यरस बंधाधिकारी कह्या.

आसुहुम के० आ एटले मर्यादायें एटले सौधर्म लगेंना देवता जाणवा. यद्यपि समश्रेणियें बेहु देवलोक छे. ते जणी ईशान देवलोक पण लेवो; एटले जवनपति,

व्यंतर, ज्योतिषी, सौधर्म अने ईशानना देव देवी मिथ्यादृष्टि अति संक्लिष्ट थका एकेंद्रिय प्रायोग्य बांधतां आयव के० आतप नामकर्मनो मंदरस बांधे, जे जणी मनुष्य तथा तिर्यंच, एवे संक्लेशें वर्त्तता नरक प्रायोग्य बांधे. तेथी ते एना अधिकारी नहीं, अने सनत्कुमारादिक देवोने तो एकेंद्रिय प्रायोग्यनो बंधज नथी, तेथी ते पण न लीधा.

सम्मोव के० सम्यक्दृष्टि अथवा मिथ्यादृष्टि पंचेंद्रिय जीव, अंतरमुहूर्त्त अंतरमुहूर्त्तने फेरसारें साय के० शातावेदनीय, थिर के० स्थिर, सुह के० शुज, जसा के० यश, ए चार प्रकृतिने सइयरा के० इतर सहित करीयें. एटले अशाता, अस्थिर, अशुज अने अयश, एम ए चारे एनी विरोधिनी परावर्त्तमान प्रकृतियें सहित करीयें तेवारें आठ प्रकृति थाय. ते अंतरमुहूर्त्त शाता, अंतरमुहूर्त्त अशाता, ए रीतें घोलना परिणामें बांधतो ए आठ प्रकृतिनो मंदरस बांधे, ते प्रमत्त गुणठाणा लगें बांधे, अने उपरले गुणठाणे अध्यवसायस्थानकें अवस्थितपणे रहेतो एक शाताज बंधाय, तेथी मिथ्यात्वादिक ठ गुणठाणां लगें ए आठ प्रकृतिना जघन्य रसबंध स्वामी होय. एवं चोराशी प्रकृति थइ.

अहींआं जावना कहे ठे. जीवने मिथ्यात्वें अतिसंक्लेशें अशातानी त्रीश कोमाकोमी सागरोपम अने अस्थिर, अशुज तथा अयशःकीर्त्तिनी वीश कोडाकोडी सागरोपमनी उत्कृष्टी स्थिति अवस्थितपणे बंधाय, तिहां एनी वीरोधिनी चार प्रकृतिनो बंध नथी, तेथी एकादिक समयनी स्थिति हीन करतां यावत् पंदर कोमाकोडी तथा त्रण प्रकृतिनी दश कोडाकोमी सागरोपम प्रमाण स्थितिबंधना हेतु अध्यवसायस्थानक लगें तो ए चार पापप्रकृतिनो निरंतरपणे बंध पडे, ते माटें तिहां मंदरस न होय, तथा जेवारें पंदर कोडाकोडी सागरोपम वेदनीयनो अने दश कोडाकोडी सागरोपम नामकर्मनो जे अध्यवसायस्थानकें बंध पडे तेवारें तिहांथी पठी शाता, अशातानो तथा स्थिर, अस्थिरनो तथा शुज, अशुजनो अने यश, अयशनो परावर्त्त अंतरमुहूर्त्त लगें फेरसारें बंध करें, एमज प्रथम गुणठाणे अंतःकोमाकोडी प्रमाण स्थितिलगें पण घोलना परिणामे अंतरमुहूर्त्तने आंतरे ए आठ प्रकृतिनो बंध करतो मंदरस बांधे, जे जणी अप्रमत्तादिक आगला गुणठाणे विशुद्धि जणी शातादिक चार प्रकृति अविरोधिनीपणेज बांधे. तथा एकेंद्रियादिक एनी लघुस्थिति बांधे, पण मंदरस न बांधे. ॥ ७२ ॥

तस वन्न तेअ चउ मणु, खगइ डुग पणिंदि सास परघुच्चं ॥
संघयणा गिइ नपु थी, सुजगि अरति मिठचउ गइआ ॥ ७३ ॥

अर्थ—तस के० त्रस अने बादर, पर्याप्त अने प्रत्येक, ए त्रसचतुष्क; वन्न के० शुजवर्ण, शुजगंध, शुजरस अने शुजस्पर्श, ए वर्णचतुष्क; तेअचउ के० तैजस, कार्मण, अगुरुलघु अने निर्माण, ए तैजसचतुष्क; ए त्रण चतुष्क. मणु के० मनुष्यद्विक, खगइजुग के० खगतिद्विक; पणिंदि के० पंचेंद्रिय जाति; सास के० उश्वासनाम; परवुच्च के० पराघातनाम, उच्चैर्गोत्र; संघयणागिइ के० ठ संघयण तथा ठ संस्थान; नपु के० नपुंसकवेद, थी के० स्त्रीवेद, सुजगिअरति के० सुजग, सुस्वर अने आदेय, ए शुजगत्रिक तथा एना इतर दुर्जाग्य, दुःस्वर, अनादेय, ए दौर्जाग्यत्रिक; ए चालीश प्रकृतिनो मंदरस, मिछचउगइआ के० चारे गतिना मिथ्यात्वी जीव बांधे. तिहां त्रस, बादर, पर्याप्त, प्रत्येक, शुजवर्ण, गंध, रस, स्पर्श, तैजस, कार्मण, अगुरुलघु, निर्माण, पंचेंद्रियजाति, पराघात, उश्वास, ए पंदर प्रकृतिना तिर्यंचमनुष्य, मिथ्यात्वी तत्प्रायोग्य संक्लेशे नरक प्रायोग्य नामकर्मनी अठ्ठावीश प्रकृति बांधतां, मंदरस बांधे. एना बंधकमांहे संक्लिष्टपणुं होय, ए पुण्यप्रकृति ठे, एनो संक्लिष्टे मंदरस बांधे, तथा नारकी अने सनत्कुमारादिकथी सहस्रारांत स्वर्गना मिथ्यात्वी देवता संक्लेशे तिर्यंचगति प्रायोग्य नामकर्मनी ठगणत्रीश प्रकृति बांधतां, पण ए पंदर प्रकृतिना मंदरस स्वामी होय, तथा ए पंदर मांहेथी पंचेंद्रियजाति अने त्रसनाम विना शेष तेर प्रकृतिना मंदरस स्वामी, जवनपति, व्यंतर, ज्योतिषी, सौधर्म अने ईशानना देवदेवी, मिथ्यात्वी, एकेंद्रिय प्रायोग्य बांधता एनो मंदरस बांधे, तथा त्रसनाम अने पंचेंद्रियजाति, ए बे प्रकृति कांइ एक तेथी पण विशुद्धाध्यवसायें पंचेंद्रिय प्रायोग्य बांधतां, मंदरसें बांधे, एम पंदर प्रकृतिना मंदरस स्वामी, चतुर्गतिक मिथ्यात्वी जीव कह्या. तथा स्त्रीवेद अने नपुंसकवेद, ए बे मोहनीयनी प्रकृतिना मंदरस बंध स्वामी चतुर्गतिक जीव मिथ्यात्वी विशुद्ध थका सम्यक्त्वाभिमुख थका होय. ए बे पापप्रकृति जणी विशुद्धियें मंदरस बांधे.

मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वी, शुजखगति, अशुजखगति, ठ संघयण, ठ संस्थान, सुजग, सुस्वर, आदेय, दौर्जाग्य, दुःस्वर, अनादेय अने उच्चैर्गोत्र, ए त्रेवीश प्रकृतिना मंदरस स्वामी मिथ्यात्वी जीव घोलना परिणामी परावर्त्त एनी विरोधिनी प्रकृति बांधतां एवा चतुर्गतिक जीव जाणवा. जे जणी सम्यग्दृष्टि देवता तथा नारकी तो मनुष्य प्रायोग्य बांधतां तिर्यंच गत्यादिक प्रायोग्य विरोधिनी प्रकृति बांधे नहीं, तथा वज्रऋषजनाराचादिक संघयण पण न बांधे, तथा सम्यग्दृष्टि मनुष्य तिर्यंच तो देवता प्रायोग्य बांधतां समचतुरस्र संस्थान बांधे, शेष पांच संस्थान न बांधे, तेमाटे सम्यग्दृष्टिने विरोधिनी प्रकृति साथें परावर्त्त बंध नथी, तेथी ते मंदरस बंधना

अधिकारी नथी. तथा मिथ्यात्वी पण अतिसंक्लिष्ट वीश कोमाकोमी सागरोपम प्रमाण स्थितिबंधाध्यवसाय स्थानकें वर्त्तता तिर्यग्द्विक, नरकद्विक, हुंमसंस्थान, छेवठुं संघयण, अशुभखगति अने नपुंसक वेदादिक प्रकृतिनो निरंतरपणे उत्कृष्ट रस बांधे. तिहांथी वली अढार कोमाकोमी सागरोपम स्थिति बंधाध्यवसाय स्थानकें होय, तेवारें कुब्जसंस्थान, कीलिकासंघयण, परावर्त्त हुंमसंस्थान, अने छेवठा संघयणनो बंध करे, तिहां मंदरस बांधे, अने पंदर कोमाकोमी सागरोपम स्थिति बंधाध्यवसाय स्थानकथी तिर्यग्द्विकनो मनुष्यद्विक साथें परावर्त्ति बंध करे, तेम नपुंसकवेदनो स्त्रीवेद साथें परावर्त्ति बंध करे, अने दश कोडाकोडी सागरोपम स्थिति बंधाध्यवसाय स्थानक पछी दौर्भाग्यत्रिकनो सौभाग्यत्रिक साथें परावर्त्ति बंध करे. तिहांथी कोमाकोमी सागरोपम किंचिन्न्यून लगें परावर्त्ति बंधाय, तेथी हीन स्थितिबंध अध्यवसाय स्थानकें केवल मनुष्यद्विक, वज्रऋषभनाराच संघयण, समचतुरस्रसंस्थान, शुभविहायोगति, सौभाग्यत्रिक, पुरुषवेद, ए प्रकृति निरंतरपणे बांधे, परंतु तिहां मंदरस न बांधे, जे भणी विरोधिनी प्रकृति साथें परावर्त्त बांधतांज मंदरस बांधे. एम एकसो ने चोवीश प्रकृतिना जघन्य रसबंध स्वामी कह्या. ॥ ७३ ॥

हवे जघन्य, अजघन्य, उत्कृष्ट, अनुत्कृष्ट, ए चार प्रकारना रसबंधने विषे सादि, अनादि, सांत अने अनंत, ए चार भांगा विचारे छे.

जे थकी हीन कोइ रसबंध न पामीयें, ते जघन्य रसबंध जाणवो, अने ते विना बीजा सर्व अजघन्य रसबंध जाणवा. ए रीतें ए बेहु भेदमां सर्व रसबंध ग्रहण कस्या; तथा उत्कृष्टनी अपेक्षायें लेतां जे थकी अधिक तीव्र रसबंध बीजो कोइ नथी ते उत्कृष्ट रसबंध जाणवो; अने ते थकी एकादि रसाविभागें हीन एवा सर्व रसबंध ते अनुत्कृष्ट रसबंध कहीयें. एम पण ए बे भेद मांहे सर्व रसबंध ग्रहण कस्या, तिहां मूल प्रकृति आठ अने उत्तर प्रकृति एकसो ने चोवीश, ए बेहुना एना चारे रसबंधे सादि अनाद्यादिक भांगा ग्रंथ लाघव करवाने सायेंज कहे छे.

चउ तेअ वन्न वेअणि, अनाम णुक्कोस सेस धुवबंधी ॥
घाईणं अजहन्नो, गोएडविहो इमो चउहा ॥ ७४ ॥

अर्थ–चउतेअ के० तैजस, कार्मण, अगुरुलघु अने निर्माण, ए तैजसचतुष्क; वन्न के० शुभवर्णादिक चार; ए आठ नामकर्मनी उत्तरप्रकृतिना अनुत्कृष्ट रसबंधें सादि, अनादि, सांत अने अनंत, ए चारे भांगा होय, जे भणी ए आठ प्रकृतिनो उत्कृष्ट रसबंध, अपूर्वकरणनामा आठमा गुणठाणाना छठा भागने प्रांतें पोताना चरम बंधें एक उत्कृष्ट रस स्थानक होय, अने ते विना सर्व अनुत्कृष्ट रस स्थानक

जाणवां. जे नणी ए स्थानक, जेणे पाम्युं नथी, तेने सदा अनुत्कृष्ट रसबंध स्थानक जाणवां. ते अनादि जाणवां. तथा जे जीव, उपशमश्रेणीयें उत्कृष्ट रस बांधी, फरी तिहांथी पमतो हीन रस बांधे, तिहां अनुत्कृष्ट रस बंधनी सादि जाणवी, तथा अजव्यने ते स्थानक पामवुंज नथी, अने उत्कृष्ट रस बांधवोज नथी, तेथी तेने अनुत्कृष्ट रसबंध अनंत नांगें जाणवो. अने जव्य जीव हशे ते श्रेणी पामी उत्कृष्ट रस बांधशे, तिहां अनुत्कृष्ट रसनुं सांतपणुं जाणवुं. एम ए आठ उत्तरप्रकृतिनो चार नेदें अनुत्कृष्ट रसबंध कह्यो.

तथा वेअणिअनामणुक्कोस के० वेदनीयकर्म अने नामकर्म, ए बे मूलप्रकृतिना अनुत्कृष्ट रसबंधने विषे चार नंग कहे छे. ए बे कर्ममांहेली एक शाता, बीजी यशःकीर्त्ति, ए बे शुजप्रकृतिनो तो उत्कृष्ट रसबंध क्षपकने दशमा गुणगणाना अंत समयें पामीयें. माटें ते स्थानक जे नथी पाम्या तेने अनुत्कृष्टनी अनादि, तथा जे ए स्थानक पामीने पाछा पड्या तेने फरी बांधती वखतें सादि तथा अजव्यने अनंत अने जव्यने उत्कृष्ट रस बंध करशे, माटें अनुत्कृष्ट रस बंधनुं सांतपणुं जाणवुं.

तथा ए आठ प्रकृतिना जघन्य, अजघन्य अने उत्कृष्ट, ए त्रण बंधने विषे सादि अने सांत ए बे नांगा होय. तिहां ए आठ प्रकृतिनो उत्कृष्ट रसबंध क्षपकने अपूर्वकरणें होय. ते प्रथम बांधवा मांड्यो ते माटें सादि, ते बंध, एक समयेंज होय. पण आगल न होय, माटें सांत बीजो नांगो तथा ए आठ शुन प्रकृति छे माटें एनो जघन्यरस सर्वोत्कृष्ट संक्लेशें वर्त्ततो मिथ्यात्वी जीव, संज्ञी पर्याप्तो बांधे. ते एक समय तथा बे समय लगें बांधे, ते पछी अजघन्य बंध बांधे, ते वार पछी वली कालांतरें सर्वोत्कृष्ट संक्लेश पामीने जघन्यरस बांधे, एम जघन्य, अजघन्यने विषे फरता जीवने सादि अने सांत, ए बे नांगा होय.

हवे तैजसचतुष्क विना सेस के० शेष रही जे ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय नव, कषाय शोल, एक मिथ्यात्वमोहनीय, पांच अंतराय, नय, जुगुप्सा, उपघात अने अशुनवर्णचतुष्क, ए तेंतालीश प्रकृति ध्रुवबंधी के० ध्रुवबंधिनी छे; तेनो अजघन्य रसबंध सादि, अनादि, सांत अने अनंत, ए चार नेदें होय; जे नणी ए अशुन प्रकृतिनो जघन्यरस, विशुद्धियें करी पोताना चरमबंधे होय, अने ते स्थानक जे नथी पाम्या, तेने अजघन्य रसबंधनी अनादि अने जे श्रेणीथी पमी फरी बंध करे, तेने सादि तथा अजव्य जघन्यरस नहींज बांधे, तेथी तेने अजघन्यरसबंध अनंत, अने नव्य जीव सम्यक्त्व पामशे, तेवारें ते स्थानक लइ जघन्यरसबंध करशे, तिहां अजघन्य रसबंधनुं शांतपणुं जाणवुं. एम चार नांगा कह्या.

घाईणं अजहन्नो के० ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, मोहनीय अने अंतराय, ए

चार मूलप्रकृति, घातिनी छे. एना अजघन्य रसबंधने विषे चार जांगा होय, केम के ए चार पापप्रकृति जणी विशुद्धियें मोहनीयनो नवमा गुणठाणाने प्रांतें अने शेष त्रण कर्मनो दशमा गुणठाणाने प्रांतें जघन्य रस बंधाय, शेष सर्व स्थानकें अजघन्य रस बंधाय, तेने विषे पण चार जंग जाणवा. ते आवी रीतें के, जेणे जघन्यरसबंध नथी लह्यो, तेने अजघन्य रसबंध अनादि, जे जघन्यरस बांधी वली श्रेणीथी पडतां अजघन्य रस बांधे तिहां सादि, अजव्यने अजघन्य रसबंध अनंत जाणवो, अने जव्यने अजघन्य रसबंध सांतपणे जाणवो. ए चार कर्मना अजघन्य बंध विना शेष त्रण बंधने विषे सादि अने सांत, ए बे जांगा लाजे.

गोएडुविहो के० गोत्रकर्मनो अनुत्कृष्ट तथा अजघन्य, ए बे रसबंधने विषे इमोचजहा के० एमज चार जंग होय. ते कहे छे. तेमध्यें नीचैर्गोत्रनो जघन्य रसबंध सातमी नरक पृथवीना नारकी ग्रंथिजेद करी मिथ्यात्वने छेहले समयें बांधे, ते स्थानक जे नथी पाम्या तेने अनादिनो अजघन्य रस बंध छे, अने जेणे एक समयमां जघन्य रस बंध करी फरी अजघन्य रस बांधे तेने सादि, अजव्य जीव ते स्थानक क्यारें पण नहींज पामशे, तेथी तेने अनंत, तथा जव्य जीव जघन्य रसबंध करशे तथा रसबंध विछेद पण करशे, तेथी तेने सांत. तेमज उच्चैर्गोत्रनो विशुद्धियें उत्कृष्ट रसबंध, दशमा गुणठाणाने प्रांतें होय. ते विना बीजा सर्व अनुत्कृष्ट रसबंध जाणवा. तिहां जेणे श्रेणी नथी करी, तेणें उत्कृष्ट रसबंध नथी कर्यो. तेने अनुत्कृष्ट रसबंध अनादि अने श्रेणीथी पडतां उत्कृष्ट रस बांधी फरी अनुत्कृष्ट रस बांधे, तिहां सादि. अजव्यने अनुत्कृष्ट रसबंध अनंत अने जव्यने अनुत्कृष्टनो सांत, एम चार जेद जाणवा, अने शेष जघन्य तथा उत्कृष्ट, ए बे एक समयना माटें एनेविषे सादि अने सांत ए बे जांगा होय. एम सुमतालीश ध्रुवबंधिनी प्रकृति तेम वर्णादिक चार शुजाशुज गणतां एकावन्न उत्तरप्रकृतिनो जघन्य, अजघन्य, उत्कृष्ट अने अनुत्कृष्ट, एम चार प्रकारना बंधना सादि, अनादि, सांत अने अनंत, एमांना जांगा जिहां जे संजवे, तिहां ते कह्या. ॥ ७४ ॥

सेसंमि डुहा ॥ अनुजागबंधो सम्मतो ॥ अथ प्रदेशबंधे आदावौदारिकादिवर्गणामाह ॥ इग डुग णुगाइ, जा अजवणंत गुणि आणू ॥
खंधा उरलो चि अव, ग्गणाउ तहअगहणं तिरिया ॥ ७५ ॥

अर्थ–सेसंमिडुहा के० एथी शेष रही जे औदारिक, वैक्रिय अने आहारक, ए त्रण शरीर तथा एज त्रण शरीरनां अंगोपांग त्रण, संस्थान छक, संघयण छक, पांच जाति,

गति चार, खगतिद्विक, आनुपूर्वी चतुष्क, जिननाम, उश्वास, उद्योत, आतप, पराघात, त्रसदशक, तथा स्थावरदशक, ए नामकर्मनी प्रकृति अठावन तथा वेदनीयद्विक, गोत्रद्विक, त्रण वेद, हास्यादि युगलद्विक अने आयु चार, एवं तहोंतेर अध्रुवबंधिनी प्रकृतिना उत्कृष्ट, अनुत्कृष्ट, जघन्य, अजघन्य, ए चारे बंध सादि अने सांत, ए बे भांगें होय, केम के, ए प्रकृतिउनो बंध केवारेंक होय अने केवारेंक न होय, जेवारें होय तेवारें सादि, अने न होय, तेवारें सांत.

एम सविस्तरपणे रसबंध वखाण्यो. हवे अनुक्रमागत प्रदेशबंध कहेवाने अवसरें उपोद्घात संगतें करी प्रथम औदारिकादिक वर्गणानुं स्वरूप निरूपण कर्म वर्गणा आणवा निमित्तें कहे छे.

(१) जेम कुचीकर्ण शेठने गाय मेलववानुं व्यसन, तेथी तेणे घणी गायो मेळवी, एकठी कीधी. पछी तेनी गणती आणवाने अर्थें वर्णादिकें सरखी एवी गायोनां टोळां बांध्यां; तेवी रीतें अनंता पुजलस्कंधने जूदा लेखवी, तेना भेद पाडवाने अर्थें ज्ञानीयें परमाणुसंख्यायें सरखा सरखा पुजलस्कंधना टोळां बांध्यां. तेनुं नाम वर्गणा कहीयें. जेम जगत्मांहे जे एकला बूटा परमाणुआ छे, तेनुं टोळुं ते प्रथम वर्गणा; तेमज बे परमाणुआ एकठा मळवा थकी जे स्कंध होय, तेने द्व्यणुक कहीयें. तेनुं टोळुं ते बीजी वर्गणा, तथा त्रण परमाणुयें निष्पन्न जे स्कंध तेने त्र्यणुक कहीयें. तेनुं टोळुं ते त्रीजी वर्गणा. एम एकेक परमाणुयें वधता वधता स्कंधना सरखां सरखां टोळां तेनी वर्गणा वधती वधती जाय. (२) एम वधती वधती अजव्य जीवथी अनंतगुणा अने सिद्धना जीवने अनंतमा जागप्रमाण परमाणुयें करी निष्पन्न जे स्कंध ते स्कंध औदारिक शरीर निपजाववा योग्य होय, तेथी ते स्कंध औदारिक शरीरने ग्रहण करवा योग्य होय, ते माटे ते औदारिक, ग्रहण योग्य जघन्य वर्गणा होय. ए थकी एक परमाणुयें हीन स्कंध वर्गणा लगें सर्व अग्रहण योग्य वर्गणा कहीयें. जे जणी तेवे स्कंधें शरीर नीपजे नहीं. हवे ते जघन्य औदारिक शरीर आरंजक स्कंधवर्गणा थकी एकेक परमाणुयें वधता स्कंधनी एवी बीजी, त्रीजी, चोथी, पांचमी, एम वधती वधती अनंत वर्गणा औदारिक शरीरग्रहण योग्यपणे होय.ते औदारिकशरीर ग्रहण योग्य जघन्य वर्गणा थकी अनंतमे जागें वधती औदारिक शरीर ग्रहण योग्य उत्कृष्टी वर्गणा होय, ते अनंतमो जाग पण अनंता परमाणुरूप जाणवो, ते माटे औदारिक शरीरने ग्रहण योग्य पण अनंती वर्गणा जाणवी.

(३) ते औदारिक शरीरनी उत्कृष्ट वर्गणा थकी एकेक परमाणुयें अधिकी स्कंधनी वर्गणा ते औदारिकनी अपेक्षायें बहु प्रदेशोपचित तथा सूक्ष्मपरिणाम

परिणत तेथी औदारिकने अग्रहण योग्य अने वैक्रिय शरीर आरंजक स्कंधनी अपेक्षायें अल्पप्रदेशोपचित तथा बादरपरिणत ते माटें वैक्रिय शरीरने पण अग्रहण योग्य एम एकेक प्रदेशें वधता स्कंध अनंतनी अजव्यथी अनंतगुणी अने सिद्धना अनंतमा जागप्रमाण एटली वर्गणा ते वैक्रिय शरीरने अग्रहण योग्य वर्गणा जाणवी. (४) तेथकी एक प्रदेशें अधिका स्कंधनी वर्गणा ते वैक्रिय शरीर आरंज करतां जघन्य ग्रहण योग्य वर्गणा जाणवी. एम वली एकेक प्रदेशें वधता स्कंधनी अनंती वर्गणा वैक्रिय शरीर निष्पादक होय, ते पण जघन्य वैक्रिय ग्रहण योग्य वर्गणाथी पोताना अनंतमा जाग प्रमाण वधती वैक्रिय शरीरने ग्रहण योग्य उत्कृष्ट वर्गणा होय, तेथी ते पण अनंती वर्गणा जाणवी.

(५) ते वैक्रिय ग्रहण योग्य उत्कृष्ट वर्गणा थकी एकप्रदेशें अधिक स्कंधनी वर्गणा ते वैक्रिय दलनी अपेक्षायें बहु प्रदेश निष्पन्न तथा सूक्ष्मपरिणत होय. अने आहारक शरीरप्रायोग्य दलनी अपेक्षायें अल्पप्रदेशिक तथा बादर परिणत होय. ते माटें वैक्रिय तथा आहारक, ए बेहु शरीरने काममां न आवे, ते जणी ते अग्रहण योग्य वर्गणा जाणवी. ते पण एकेक प्रदेशें वधता वधता स्कंधनी अजव्यथी अनंत गुणी अने सिद्धना जीवोना अनंतमा जागप्रमाण अनंती वर्गणा जाणवी. ए अनंती अग्रहण योग्य प्रदेश वर्गणा होय. (६) पठी ते थकी एक प्रदेश अधिक स्कंधनी वर्गणा तेणे करी ते आहारक शरीर नीपजे, तेथी ते आहारक प्रायोग्य जघन्य वर्गणा होय, ते वली एकादि प्रदेशें वधता अनंता स्कंधनी अनंती वर्गणा थाय, ते जघन्य वर्गणाना अनंतमा जाग प्रदेश प्रमाण प्रदेशें वधती एवी उत्कृष्टी आहारक शरीरने ग्रहण करवा योग्य वर्गणा अनंती होय.

(७) ते आहारक ग्रहण योग्य उत्कृष्ट वर्गणा थकी एक प्रदेशें वधता स्कंधनी वर्गणा ते आहारकनी अपेक्षायें बहु प्रदेशिक तथा सूक्ष्म अने तैजसनी अपेक्षायें अल्प प्रदेशिक बादर परिणत, ते जणी बेहु शरीरने अग्रहण योग्य एवी जघन्य वर्गणा ते थकी एकादिक प्रदेशें वधती यावत् अजव्यथी अनंतगुणी वर्गणा, ए बे शरीरने अग्रहण योग्य होय. ते माटें अग्रहण योग्य वर्गणा. (८) ते उत्कृष्ट अग्रहण योग्य वर्गणा दल थकी, एक प्रदेशें अधिक स्कंधनी वर्गणा ते तैजस शरीर प्रायोग्य जघन्य वर्गणा जाणवी. पठी ते थकी एकेक प्रदेशें वधता वधता स्कंधनी एवी यावत् जघन्य तैजस शरीर वर्गणाने अनंत जागें जे अनंता परमाणु तेणे करी अधिकी एवी उत्कृष्ट तैजस शरीरने ग्रहण योग्य वर्गणा अनंती जाणवी.

(९) ते तैजस शरीर ग्रहण योग्य उत्कृष्ट वर्गणाना स्कंधथी एक प्रदेशें अधिक

स्कंध ते तैजसनी अपेक्षायें बहु प्रदेशिक सूक्ष्म अने जाषादलनी अपेक्षायें अ
प्रदेशिक बादर होय, तेथी ए बेहु शरीरने काम न आवे, माटें ग्रहण करवाने अयो
एवी जघन्य वर्गणा जाणवी. एम एकेक प्रदेश वधता स्कंधनी अजव्यथी अनंत
अने सिद्धना अनंतमा जागप्रमाण एटली वर्गणा अग्रहण योग्य होय. (१०)
उत्कृष्ट अग्रहण योग्य वर्गणा थकी एक प्रदेशें अधिक स्कंध ते जाषाना दलने
आवे, ते जणीते जघन्य जाषा ग्रहण योग्य वर्गणा होय, ते थकी वली एकादिक प्र
वधती वधती यावत् जघन्य जाषा वर्गणाने अनंतमे जागें जे अनंता परमाणु, ति
त्रगें वधता स्कंधनी एवी अनंती वर्गणा जाषाने ग्रहण योग्य होय.

(११) ते जाषाने ग्रहण योग्य उत्कृष्ट वर्गणाथी एकादिक प्रदेशें वधता स्कं
यावत् अजव्यथी अनंतगुण प्रदेशपर्यंत वधतानी अनंती वर्गणा ते सर्व जाषा श
रनी अपेक्षायें बहु प्रदेशिक सूक्ष्म अने श्वासोश्वासनी अपेक्षायें बादर अल्प प्र
शिक स्कंध, ते जणी ते वर्गणा ए बेहु शरीरने अग्रहण योग्य एवी वर्गणा अनं
जाणवी. (१२) वली ते थकी एक प्रदेशें अधिक स्कंधनी वर्गणा, तेणे करी श्वा
श्वास नीपजे तेथी तेवा स्कंधनो समुदाय, ते श्वासोश्वास ग्रहण योग्य जघन्य वर्ग
जाणवी. ए थकी एकादिक प्रदेशें वधता वधता यावत् जघन्य वर्गणाना अनंत
जागमां जेटला प्रदेश तत्प्रमाण तेटला प्रदेशें वधती जे वर्गणा ते श्वासोश्
ग्रहण योग्य उत्कृष्टी वर्गणा जाणवी.

(१३) ते थकी एक प्रदेशें अधिक स्कंधनी अग्रहण योग्य वर्गणा पूर्वली
श्वासोश्वासने तथा मनने पण अग्रहण योग्य, तेथी एकादिक प्रदेशें वधती वध
यावत् अजव्यथी अनंतगुणी वर्गणा अग्रहण योग्य जाणवी. (१४) ए रीतें व
ते वर्गणाथकी एकादिक प्रदेशें वधता स्कंध तेणे करी ड्रव्य, मन, नीपजे, ते न
से जघन्य मनोड्रव्यग्रहण योग्यवर्गणा जाणवी. तेथी एकादिक प्रदेशें वधता वध
स्कंध ते यावत् निज जघन्य वर्गणा स्कंधने अनंतमे जागें जे प्रदेश होय, तेटले
देशें वधती उत्कृष्टी मनोग्रहणप्रायोग्य वर्गणा होय.

(१५) ते थकी एक प्रदेशाधिक पुजल स्कंधनी वर्गणा ते मनोड्रव्यनी अपेक्ष
बहु प्रदेशिक सूक्ष्म जाणवी, अने कर्मदलनी अपेक्षायें अल्पप्रदेशिक बादर जाण
ते वली बेहु शरीरने अग्रहण योग्य एवी अजव्यथी अनंतगुणी वर्गणा जाणवी
(१६) वली ते थकी एक प्रदेशें वधता पुजलस्कंधनी वर्गणा ते कर्मदल ग्रहण यो
होय, ते वली ते कर्मप्रायोग्य जघन्य वर्गणा जाणवी. ते थकी वली एकादिक प्रदे
वधता वधता यावत् आपणी जघन्य वर्गणाना अनंतमा जाग प्रदेश प्रमाण प्रदे

धती ते उत्कृष्टी कर्म ग्रहण योग्य पुजलनी वर्गणा जाणवी. तेणे करी कर्मदलें कर्म-
कृति बंधाय. एक कर्मनी जघन्य अने उत्कृष्टनी वचालें अनंती वर्गणा होय, तेवा
लें करी कर्मप्रकृति बंधाय, ते नणी ए कर्म ग्रहण योग्य वर्गणा कहीयें. ए शोलमी
र्गणा थइ. ए स्वमतें कह्युं, तथा वृहछतक वृत्तिमध्यें अग्रहण योग्य वर्गणा नथी
हही, तेने मतें तो आठज वर्गणा कही ठे.

एहवी वर्गणा ते जीवने ग्रहवा योग्य पुजल होय, जीवाश्रित होय, तेथी उपचारें
्ने सचित्तवर्गणा कहीयें. अने ए थकी एकादिक प्रदेशें अधिक पुजलस्कंध जे जी-
ने ग्रहण योग्य नहीं, तेथी तेने अचित्तवर्गणा कहीयें. ते अचित्तवर्गणा पण सर्व
ीवथी अनंत गुणी ठे. ए वर्गणानुं स्वरूप मूढमतिने समजाववा अने चित्तमां आ-
ावाने अर्थे बिंदु कल्पनायें करी देखाड्युं ठे. जेम एकादिकथी मांमी दश पर्यंत प-
माणु निष्पन्न अग्रहण योग्य वर्गणा जाणवी. ते थकी अगीआर, बार अने तेर, पर-
ाणु निष्पन्न ते औदारिक ग्रहण योग्य वर्गणा जाणवी. तेथकी वली चौद, पंदर,
ोल, सत्तर, अढार, उंगणीश अने वीश, बिंदुरूप अग्रहण योग्य वर्गणा जाणवी.
े पठी एकवीश, बावीश अने त्रेवीश, बिंदुरूप वर्गणा, ते वैक्रिय शरीरने ग्रहण
ोग्य वर्गणा जाणवी. एम आठ वर्गणा ग्रहण योग्य जाणवी; अने आंतरे आंतरे
आठ वर्गणा अग्रहण योग्य ठे. बेहु मलीने शोल वर्गणा थइ. ए शोल वर्गणा स-
चित्त जाणवी. जे नणी एमां आठ वर्गणाना पुजल जीवने ग्रहण योग्य होय, तेथी
ते उपचारें जीवाश्रित कहेवाय, तेमाटें एने सचित्त कहीयें. अने अंतरालनी आठ
वर्गणाना पुजल जीवने अग्रहण योग्य ठे, तो पण ते वर्गणा ग्रहण योग्य वर्गणाने आं-
तरे ठे, ते नणी एने सचित्तवर्गणाज कहीयें.

(१) ए पूर्वोक्त उत्कृष्ट कर्मवर्गणा थकी एकादिक प्रदेशें वधता वधता स्कंधनी
सर्व जीवथी अनंती वर्गणा, ते निरंतरपणे सदाकाल पामीयें. पण तेहवा स्कंधनी
वर्गणा जीवने ग्रहवा योग्य न होय, ते नणी तेने ध्रुवाचित्त जघन्य वर्गणा कहीयें. ते
जघन्य वर्गणाथकी उत्कृष्ट वर्गणाना प्रदेश अनंत गुणा होय, तेने उत्कृष्ट ध्रुवाचित्त
वर्गणा कहीयें. (२) ते थकी वली एकादिक प्रदेशें अधिक स्कंधनी वर्गणा अनंती
सर्व जीव थकी अनंत गुणी. एवा पुजल स्कंध, केवारेंक निरंतरपणे होय, अने के-
वारेंक सांतरपणे पण होय, ते नणी अध्रुवाचित्त वर्गणा कहीयें. (३) ते थकी ए-
कादिक प्रदेशें वधता पुजल स्कंधनी वर्गणा न पामीयें. पण आगली वर्गणा स्कंधनुं
महत्त्वपणुं देखाडवाने अर्थे प्ररूपीयें. तेवी पण अनंती शून्य वर्गणा होय. ते जघन्य
वर्गणाना प्रदेशने क्षेत्र पल्योपमना असंख्यातमा नाग प्रमाण प्रदेशनी राशियें करी

गुणाकार करीयें, तेवारें उत्कृष्ट वर्गणा होय. (४) तेथकी एक प्रदेशाधिक स्कंध, ते साधारण नहीं पण प्रत्येक जीवना औदारिकादिक पांच शरीरना प्रदेश, ते मांहेलो एक प्रदेश सर्व जीवथी अनंतगुणे विश्रसा परिणत सूक्ष्मपुजल स्कंध आश्रित ते स्कंधनुं नाम, प्रत्येक वर्गणा कहीयें. ते पण जघन्य वर्गणा थकी उत्कृष्ट वर्गणा क्षेत्र पल्योपमना असंख्यातमा नागरूप असंख्याता प्रदेशें गुणाकार करतां थाय, ते पण अनंती वर्गणा जाणवी. (५) तेथकी वली अनंती शून्य वर्गणा प्रदेशोत्तर कहीयें, तेपण जघन्य वर्गणा थकी मांमीने उत्कृष्टवर्गणा पर्यंत अनंती वर्गणा जाणवी. (६) तेथकी वली एकाधिक प्रदेशें वधता पुजलनी वर्गणा ते बादर निगोदीआ जीवना अण शरीर प्रदेशने आश्रित अनंता पुजलस्कंध विश्रसा होय, तेनी पण एकाधिक प्रदेशें वधती अनंती वर्गणा जाणवी. ते पण जघन्य वर्गणा थकी उत्कृष्टी वर्गणा प्रदेश संख्यायें असंख्यात गुणी होय. (७) तेथकी वली असत्कल्पनायें अनंती शून्य वर्गणा पूर्वली पेरें जाणवी. (८) ते थकी प्रदेशाधिक स्कंधनी वर्गणा ते सूक्ष्म निगोद शरीर प्रदेशाश्रित अनंत पुजलस्कंध विश्रसा परिणत तेनी अनंती वर्गणा जाणवी, ते पण जघन्य वर्गणा थकी आवलीना असंख्यातमा नाग प्रमाण समयनी राशियें जघन्य वर्गणाने गुणतां उत्कृष्टी वर्गणा थाय. (९) ते थकी वली एकाधिक प्रदेशें वधती थकी असत्कल्पनायें अनंती शून्य वर्गणा होय. (१०) ते थकी वली प्रदेशाधिक मिश्र स्कंध जेनुं सूक्ष्मपणा थकी बादरपणुं पामवाने अभिमुख ते मिश्र स्कंधनी वर्गणा अनंती जाणवी. (११) ते थकी अचित्त महास्कंध जे पर्यंत कूटादिकने विश्रसा परिणामें आश्रित अनंत प्रदेशात्मक पुजल स्कंध जे विस्रसा परिणामें १ दंम, २ कपाट, ३ मंथ, अंतर पूर्णादिक करतो केवलसमुद्घातनी पेरें आठ समयनो अजीव समुद्घात होय. तिहां चोथे समयें सर्व लोक प्रमाण स्कंध होय, अजितादिक जिनने वारें त्रस जीव घणा होय, तेवारें ते स्कंध थोडा होय अने जेवारें त्रस जीव थोमा होय तेवारें ते स्कंध घणा होय, ए लोकस्थिति तेनी वर्गणा पण अनंती जाणवी. (१२) एथी पण अधिक प्रदेश स्कंध श्रीपन्नवणामध्यें कह्या ते ए महावीर वर्गणा कम्मपयडीने अनुसारें वखाणी, परंतु अहींआं कर्मवर्गणा कहेवानो अवसर छे, अने बीजी औदारिक वर्गणा कर्मदलनी प्रदेश संख्या तथा सूक्ष्मावगाह क्षेत्र जाणवाने अर्थे उपोद्घात संगतें कही देखाडी, तथा आगली बीजी वर्गणाउं प्रसंग संगतें कही देखाडी. तिहां औदारिक वर्गणा अनुक्रमें एकथी बीजा प्रदेशें वधती वधती जाय अने अवगाहनायें हीन हीन थती जाय. औदारिक वर्गणाने अवगाहनानुं क्षेत्र अंगुलनो असंख्यातमो नाग जाणवो. ते थकी वली

अग्रहणयोग्य वर्गणानुं क्षेत्र, असंख्यांश हीन जाणवुं. ते थकी वली वैक्रिय वर्गणा क्षेत्र असंख्यांश हीन जाणवुं. एम सघले असंख्यांश हीन अवगाहना क्षेत्र थतुं जाय. हवे गाथानो अक्षरार्थ लखीयें ढेयें.

इगडुगणुगाइ के० एक, द्विक, अणुकादिक, अहीं अणु शब्दने प्रत्येकें संबंध ढे. अणु एटले परमाणु जाणवो. तिहां एकाणुकादिक, द्व्यणुकादिक. एटले एक आद्यमां ढे; तिहां एकाणुकादिक कहेवुं. बे आद्यमां ढे, माटें द्व्यणुकादिक कहेवुं. अर्थात् एक परमाणुनी, द्वि परमाणुनी, वर्गणा, आदि शब्द थकी त्रण परमाणुनी, चार परमाणुनी, पांच परमाणुनी एम वधतां वधतां जा के० यावत् क्यां सुधी कहेवुं, ते कहे ढे. अनवणंतगुणिआणखंधा के० अनव्यथी अनंतगुणा परमाणुयें वधती उपलक्षण थकी सिद्धना जीवने अनंतमे नागें परमाणुयें वधता स्कंधनी वग्गणाउ के० वर्गणा ते प्रथम उरल के० औदारिक शरीरने ग्रहण करवाने उचिअ के० उचित एटले योग्य होय. एवी अनंती वर्गणा जाणवी. तह के० ते थकी एकादि परमाणुयें वधती एवी अनंती वर्गणा ते अगहणंतिरिया के० औदारिक शरीरने, अग्रहण प्रायोग्य होय, अग्रहणांतरिता एटले अग्रहण वर्गणा वर्गणांतरित होय.॥इत्यक्षरार्थः॥७५॥

एमेव विउव्वाहा, र तेअ नासाणु पाण मण कम्मे ॥
सुहुमा कमावगाहो, ऊणूणंगुल असंखंसो ॥ ७६ ॥

अर्थ—एमेव के० एणी पेरें बीजी विउव्व के० वैक्रिय शरीरने ग्रहण योग्य वर्गणा, त्रीजी आहार के० आहारक ग्रहण योग्य वर्गणा, चोथी तेअ के० तैजस ग्रहण योग्य वर्गणा, पांचमी नासाणुपाण के० नापा प्रायोग्य वर्गणा, ढठी श्वासोश्वास ग्रहण योग्य वर्गणा, सातमी मण के० मनोग्रहण योग्य वर्गणा, आठमी कम्मे के० कार्मण ग्रहण योग्य वर्गणा, ए आठ वर्गणा जाणवी. ए आठे वर्गणानुं कमावगाहो के० अनुक्रमे अवकाश क्षेत्र ते एकेक थकी सुहुमा के० सूक्ष्म सूक्ष्म होय, एटले हीन हीन होय. एटले औदारिक ग्रहण योग्य वर्गणाना अवगाहना क्षेत्र थकी औदारिक अग्रहण योग्य, वर्गणानुं अवगाहना क्षेत्र सूक्ष्म, ते थकी वली वैक्रिय ग्रहण योग्य वर्गणानुं अवगाहना क्षेत्र सूक्ष्म, एम सर्व वर्गणानुं अवगाहना क्षेत्र, अनुक्रमें एकेक थकी ऊणण के० ऊणुं ऊणुं होय.

अने अंगुलअसंखंसो के० ए आठेनुं अवगाहना क्षेत्र, अंगुलने असंख्यातमे नागें होय,अने अनुक्रमें एकेकथी एकेकनी अवगाहना ऊणी ऊणी एटले न्हानी न्हानी होय, केम के पुजल द्रव्यने विषे जेम घणा पुजल परमाणुनो समुदाय मले, तेम सूक्ष्म

परिणाम थाय. ते माटें ऑदारिक ग्रहणयोग्य वर्गणानो अवगाहना क्षेत्र अंगुः असंख्यातमे नागें होय, ते थकी तेनी अग्रहणयोग्य वर्गणानी अवगाहना न्हानी हो ते थकी वली वैक्रिय ग्रहण योग्य अवगाहना न्हानी होय. एम अनुक्रमें सर्व वर्गणा अवगाहना, एकेक थकी न्हानी कहेवी. अने ते वर्गणाना परमाणु, एकेक थ अधिक होय. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ७६ ॥

इक्किक हिआ सिफा, णंतंसो अंतरेसु अग्गहणा ॥
सवञ जहन्नुचिया, नियणंतंसाहि आ जिठा ॥ ७७ ॥

अर्थ—इक्किकहिआ के० एकेक परमाणुयें अधिक अग्रहण योग्य वर्गणा होय. केटली होय ? तो के सिद्धाणंतंसो के० सिद्धोनो अनंतो अंश एटले सिद्धना अनंत नाग प्रमाण ग्रहण योग्य वर्गणाने अंतरेसु के० आंतरे अग्गहणा के० अग्रहणयो वर्गणा अनंती होय, तथा सवञजहन्नुचिया के० सघले ठामें ग्रहण योग्य जघ वर्गणा थकी निय के० स्वकीय जघन्य वर्गणाना अणंतंसा के० अनंतांश एटले अ तमे नागें अहिया के० अधिक जिठा के० ज्येष्ठ एटले उत्कृष्ट ग्रहण योग्य वर्ग होय. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ७७ ॥

एक परमाणुथी मांडीने एकेक परमाणुयें वधते स्कंधे वर्गणा अनंती होय, ति प्रथम अग्रहण योग्य जघन्य वर्गणाथकी अग्रहण योग्य उत्कृष्टी वर्गणा अनंत होय, जे नणी जघन्य अग्रहण योग्य वर्गणा एक परमाणुनी ढे, तेथी उत्कृष्ट अग्र योग्य वर्गणा सिद्धना जीवने अनंतमे नागें अने उपलक्षणथी अनन्यानंत निष्पन्न स्कंधनी वर्गणा होय, ते नणी प्रदेशें अनंतगुणी होय. ते थकी वली औ रिक ग्रहण योग्य जघन्य वर्गणा स्कंध रूपाधिक होय, ते थकी औदारिक ग्र योग्य उत्कृष्ट वर्गणास्कंध अनंतनागाधिक जाणवी. तेथकी वली ते औदारिक वैक्रिय वर्गणाना अंतरने विषे अग्रहणयोग्य जघन्य वर्गणास्कंध रूपाधिक होय, तेथ वली अग्रहण योग्य उत्कृष्ट वर्गणा स्कंध विशेषाधिक जाणवी, जे नणी एनी जघ वर्गणा स्कंध सिद्धानंतनागाधिक अनन्यानंत गुण परमाणुआ मात्र ढे. तेमांहे य अनन्यानंत गुण सिद्धानंतनाग मात्र परमाणुआ नेलीयें, तेवारें अनंतनाग न्यू एटला परमाणुआ थाय, माटें अनंतनागाधिक कह्यो. तेथकी रूपाधिक वैक्रिय ग्रहण यो जघन्य वर्गणास्कंध प्रदेश जाणवा. तेथकी वैक्रिय ग्रहण योग्य वर्गणाना उत्कृष्टस्कंध प्रदेश अनंतनागाधिक जाणवा. एम कार्मण वर्गणा पर्यंत समस्त ग्रहण योग्य वर्गणाने पोतपोताना जघन्य वर्गणास्कंधथकी पोतपोताना उत्कृष्ट वर्गणास्कंध अनंतनागाधिक

लेवा, अने अग्रहणयोग्य जघन्य वर्गणास्कंधथकी उत्कृष्ट वर्गणास्कंध विशेषाधिक लेवा.
तथा ध्रुवाचित्तवर्गणायें जघन्य वर्गणास्कंधथी उत्कृष्ट वर्गणास्कंध, अनंत गुणा लेवा. तथा एनी शून्यवर्गणाथकी आगली वर्गणायें पोतपोतानी जघन्य वर्गणास्कंधथी उत्कृष्ट वर्गणास्कंध प्रदेश संख्यायें असंख्यातगुणा लेवा. अने सर्व वर्गणाने अवगाह क्षेत्रनी अपेक्षायें औदारिक वर्गणास्कंधना अवगाह क्षेत्र थकी असंख्यांश हीन वैक्रिय वर्गणानुं अवगाहना क्षेत्र जाणवुं. तेथकी आहारक वर्गणानुं अवगाहक्षेत्र असंख्यांश हीन जाणवुं. एम आगली सर्व वर्गणायें असंख्यांश हीन हीन अवगाहनाक्षेत्र होय. पुद्गल द्रव्यनो एहज स्वभाव छे, के जेम जेम प्रदेश वधता जाय, तेम तेम सुक्ष्म थाय. जेम कपासमां थोडा प्रदेश तेम घणुं ठाम रोके, अने पाराना घणा दलिक होय ते थोडुं ठाम रोके, तथा पाणी मध्यें तूराना कण थोडा समाय अने राइना कण घणा समाय. एम छवीश तथा अठावीश, पुद्गलस्कंधनी वर्गणा कही. तेमध्ये शोल वर्गणा ग्रंथकारें कही छे. माटें सूत्रोक्त जे भणी अहींआं तेमांहेली एक कर्मवर्गणा दल कहेवानो प्रदेश बंधाधिकारें प्रयोजन छे. तेनी प्रदेशसंख्या जाणवाने अर्थे शेष पूर्वोक्त पंदर वर्गणा कही. ॥ ७७ ॥

॥ अथ यादृशं कर्मदलिकं जीवोग्रण्हाति तदाह ॥ हवे
जेवा कर्मदलिक जीव ग्रहण करे छे, ते कहे छे.॥

अंतिम चउ फास दुगं, ध पंच वन्नरस कम्म खंध दलं ॥
सव जियणंत गुण रस, अणुजुत्त मणंतय पएसं ॥ ७८ ॥

अर्थ—कर्मदल ते अगुरुलघु द्रव्य छे, ते भणी अरूपी द्रव्य तथा पांच वर्ण, बे गंध, पांच रस अने चार स्पर्श, एम शोल गुणवंत पुद्गल ते पण अगुरुलघु कहीयें. हवे अहींआं कोइ कहेशे के कर्मदल मूर्त्तिमंत छे अने जीव तो अरूपी छे, तो ते जीवने कर्मदलनो करेलो अनुग्रह, उपघात केम होय ? तेनो उत्तर कहे छे के, जेम मूर्त्तिमंत मदिरापान छे; तेणे करी अमूर्त्तिमंत ज्ञाननो उपघात थाय छे. तथा मूर्त्तिमंत सारस्वत चूर्णादिकें करी अमूर्त्तिवंत ज्ञाननो गुण प्राप्त थाय छे. तथा अमूर्त्त क्रियानो मूर्त्त द्रव्य साथें संबंध थाय छे. तथा घटादिक मूर्त्तिमंत द्रव्यनो अमूर्त्त द्रव्य जे आकाशादिक तेनी साथें संबंध थाय छे, तेम अगुरुलघु पुद्गल द्रव्य कर्मदलनो अगुरुलघु आत्मद्रव्य साथें संबंध होय छे, तथा तेणे करी आत्मद्रव्यना ज्ञानादिक गुणने उपघात थाय छे, तथा जिननाम कर्मादिकें करी पूजा महत्त्व ऐश्वर्यादिक अनुग्रह पण होय छे, ते भणी कर्मने अगुरुलघुद्रव्य थापवा निमित्तें वर्ण, गंध, रस

अने स्पर्शनी संख्या कहे छे. तिहां औदारिकवर्गणा, वैक्रियवर्गणा, आहारकवर्गणा, ए त्रण वर्गणाना पुद्गलस्कंध पांच वर्ण, बे गंध, पांच रस अने आठ स्पर्श, ए वीश गुणवंत होय, तेथी ते गुरुलघु द्रव्य कहीयें, तथा तेजसदल पण सिद्धांतने मतें वीश गुणवंत होय तेथी ते पण गुरुलघु द्रव्य कहीयें. अने नाषाद्रव्य, श्वासोश्वासद्रव्य, मनोद्रव्य अने कर्मवर्गणाद्रव्य, ए चार वर्गणाना दल शोल गुणवंत होय, तेथी एने अगुरुलघुद्रव्य कहीयें, ते शोल गुण, गाथाना अर्थे करी विवरीने कहीयें छेयें. " फासा गुरुलहुमिउ खरा सीउण्हसिणिद्ध" ए गाथाने अनुसारें.

अंतिमचउफास के० छेहेला चार स्पर्श तेनां नाम कहे छे. एक शीत, बीजो उष्ण, त्रीजो रूक्ष अने चोथो स्निग्ध, ए चार स्पर्श अगुरुलघुद्रव्यें होय. जे जणी एक परमाणुयें एक वर्ण, एक गंध, एक रस अने बे स्पर्श, एवं पांच गुण होय. केमके रूक्ष अने स्निग्ध परमाणुयें परस्परें बंध होय, तेथी सर्व परमाणुयें ए बे मांहेलो एक स्पर्श, अवश्य होय; तथा शीत अने उष्ण, ए बे मांहेलो पण एक स्पर्श होय. एम बे स्पर्श, एक परमाणुयें अवश्य होय, अने अनंत प्रदेशी ए सूक्ष्म परिणत स्कंध कोइ परमाणु स्निग्ध शीत, कोइ स्निग्ध उष्ण, कोइ रूक्ष शीत अने कोइ रूक्ष उष्ण, एम चार जातिना परमाणुया मली आवे, तेवारें नाषाद्रव्य, श्वासोश्वासद्रव्य, मनोद्रव्य अने कार्मणदल, ए चारे दलें ए चार स्पर्श लाजे. ए स्वमतें कह्युं. तथा कम्मपयडीने मतें पण एज चार स्पर्श कह्या, अने बृहछतकने मतें तो ए चार वर्गणास्कंधने विषे मृदु तथा लघु स्पर्श अवश्य होय अने रूक्ष तथा स्निग्ध मांहेलो एक स्पर्श होय, तथा शीत अने उष्ण, ए बे मांहेलो पण एक स्पर्श होय, एवं चार स्पर्श होय अने ए सूक्ष्मद्रव्य जणी गुरु तथा कर्कश, ए बे स्पर्श न होय.

तथा दुगंध के० एक सुगंध बीजो दुर्गंध, ए बे गंध अने पंचवन्नरस के० कृष्ण, नील, रक्त, पीत, अने शुक्ल, ए पांच वर्ण तथा तीखो, कटुक, कषायल, आम्ल अने मधुर, ए पांच रस, एवं शोल गुण सहित कम्मखंधदलं के० कार्मणस्कंधनुं दल पुद्गल होय. तेमज तेजस, नाषा, श्वासोश्वास अने मनोद्रव्य, ए चार वर्गणाना स्कंध पण शोल गुणवाला होय, तथा औदारिक, वैक्रिय अने आहारक, ए त्रण शरीर द्रव्य ए नोकर्म पुद्गलद्रव्य, पांच वर्ण, बे गंध, पांच रस अने आठ स्पर्श, एम वीश गुणवंत पुद्गलद्रव्य होय, तथा सिद्धांतने मतें तेजसद्रव्य पण वीश गुणवंत होय, तेथी एने गुरुलघुद्रव्य कहीयें.

सवजियअणंतगुणरसअणु के० अहीं सर्वे जीव जे अनंत छे, तेणे करी गुण्या जे रसाणु एटले केवलीनी बुद्धिरूप शस्त्रें करी कल्प्या जे रसना निरंश अंश, ते नागरु

कहीयें. अहींआं रसाणु कहेतां जीवने कापायिक अध्यवसायजनित आनंद विषाद हेतु शुन्नाशुन्न कर्मनो विपाक इष्ट अनिष्टपणे करी मिष्ट अने कटुक रस एवो व्यव-हार करीयें, ते रस जाणवो. पण अहींआं पांच रस मांहेला कोइ रसनी विवक्षा न करवी. अहींआं ए नाव रस लेवा, एवा सर्व जीवथी अनंत गुणा रसाविन्नागें युक्त जे जीव कर्मना दल ग्रहतो जेम गाय, तृणखलां चरती थकी तृणादिकने विषे डुग्धादिक मिष्ट रस उपजावती ग्रहण करे, तथा सर्प, डुग्धादिकनुं पान करतो थको पण डुधने विषे गरलरूप कटुकरस उपजावतो ग्रहण करे, तेम कर्मदलने विषे मणंतयपएसं के० अनंत प्रदेशीआ स्कंध तेना प्रदेश प्रदेश प्रत्ये अनंता रसाणुयें जुत्त के० युक्तने कर्मपणे जीव ग्रहण करे. अहीं रस शब्दें अनुन्नाग कहीयें, तेना अणुआ एटले अंश जाणवा, एटले सर्व जीवानंत गुण रसाणुआ तेणें करी युक्त. अत्र हार्द एम ठे के सर्व जघ-न्यरसें युक्त जे पुजल तेनो रस केवलीनी प्रज्ञाये ठेद्यमान सर्व जीवथी अनंतगुणा रसाविन्नागोनें आपे ठे ते नाग अति सूक्ष्मतायें करी परन्नागना अन्नावथी निरंश अंश अणु कहीयें. "रसाणुया रसाविन्नागा रसपलिठेदा नाव परमाणुया" ए सर्व एना पर्याय जाणवा. ते रसाणुया प्रतिस्कंध सर्व परमाणुने विषे सर्व जीवोथी अनंतगुणा वर्त्ते ठे. एवा रसाणुयें युक्त परिगत कर्मस्कंध दलिक प्रत्यें जीव ग्रहे ठे. जेम निंब इक्षुर-सादिकने अधिश्रयणें करी तंडुलोने विषे प्रत्येकें यथा रसविशेष तत्तद्रूप प्रत्यें जणे ठे तथा अनुन्नाग बंधाध्यवसायें करी सर्व खंधोने विषे अन्नव्यानंतगुण प्रदेश निष्प-न्नने विषे प्रति परमाणुयें सर्व जीवोथी अनंतगुण रसाविन्नाग पलिछेदो प्रत्यें जीव जणे ठे तथा अणंतपएसंत्ति एटले अन्नव्यानंतगुणसिद्ध अनंत नाग प्रमाण परमाणु निष्पन्न एकेक कर्मस्कंध प्रत्यें जीव ग्रहे ठे तेवा स्कंध पण प्रति समयें अन्नव्यथी अनंतगुणासिद्धानंत नाग वर्त्ति प्रत्यें ग्रहे ठे ॥ ७८ ॥

॥ हवे कर्मदलनुं अवगाहना क्षेत्र कहे ठे. ॥

एग पएसा गाढं, निअ सब पएसउ गहेइ जिउ ॥
थोवो आउ तदंसो, नामे गोए समो अहिउ ॥ ७९ ॥

अर्थ—एगपएसागाढं के० एक एटले अन्निन्नपणे जे आकाशप्रदेश जीवें, अव-गाह्यो ठे. तेहीज आकाश प्रदेशें अवगाह्यां जे कर्मदल, तेने एक प्रदेशावगाढ कहीयें, पण एकज आकाश प्रदेशें अवगाह्यां, एम अर्थ न करवो, जे नणी कर्मस्कंध पण असंख्यात प्रदेशावगाढ अंगुल असंख्यांश प्रमाण क्षेत्र अवगाढ लीये ठे. पण एक प्रदेशावगाढ दल न लीये, तेम जे आकाश प्रदेशने विषे जीव अवगाढ ठे ते आकाश

प्रदेशने विषे कर्म पुजलद्रव्य अवगाढ ठे ते रागादिक स्नेह गुणयोगथी आत्मप्रदेशने विषे लागे ठे पण अनंतर परंपर प्रदेशस्यकर्म पुजलद्रव्यने ग्रह्यमाण नथी. हवे जेम तीव्र अग्निने संयोगें पाणी उकालीयें तेवारें तलानुं पाणी उपर आवे अने उपरनुं पाणी तलीयें जाय, तेम रागादिक स्नेह गुणयोगें करी आत्माना असंख्याता प्रदेश एटले आठ मध्यप्रदेश विना बीजा सर्व प्रदेश ए पूर्वोक्त पाणीनी रीतें आवर्त्त लीये. तिहां आत्मप्रदेशें कापायिक अध्यवसायरूप चीकणता ठे. ते चीकणतायें करी कर्मरूप रज सहित क्षेत्रने विषेज आवर्त्त करतां जेम चीकणें शरीरें लोटतां शरीरने विषे रज वलगी जाय, बंधाइ जाय, तेम निअसवपएसठगहेइजिठ के० पोताना आत्माना सर्व प्रदेश ते अनंतानंत कर्मदलें बंधाय, पण एक प्रदेशें अथवा बे प्रदेशें करी ग्रहे बंधाय नहीं; केमके, जीव प्रदेश सर्वने शृंखलावयवनी पेरें परस्पर संबंध विशेषनो जाव ठे. माटें आत्मानो एक प्रदेश कर्मदल ग्रहण करवाने व्यापारतां सर्व प्रदेश व्यापारे. जेम हस्तादिकें करी घटादिक उपाडतां सर्व शरीरें जोर पहोंचे, जेम कोइएक वस्तु लेवाने अर्थे अंगुलि प्रवर्त्ते तेवारें करतल, मणिबंध, जुजा, खन्नो, ए सर्व परंपरायें वल करे, पण एटलो विशेष के जे अवयव, कार्यने ढुकमा होय ते अवयवोने विषे घणुं जोर पहोंचे, अने जे अवयव कार्यने वेगला वेगला होय, तेने जोर हीन हीनतर पहोंचे, तेम कर्मदल ग्रहतां आत्मप्रदेशने विषे पण हीनाधिक वीर्य जाणवुं.

हवे ए आठ कर्मना दलनी जागविनजना कहे ठे. जेवारें जीव आयुःकर्म बांधे, तेवारें अंतरमुहूर्त्तपर्यंत समय समय जे कर्मदल ग्रहण करे, तेना आठ जाग करी आठ कर्मने वहेंची दीये, अने जेवारें आयुःकर्म न बांधे तेवारें जे कर्मदल ग्रहण करे, ते आयु विना शेष सात कर्म बांधतो होय, तेने वहेंची आपे, अने जेवारें दशमे गुणठाणे एक आयु अने बीजुं मोहनीय, ए बे कर्म न बांधे, अने शेष ठ कर्म बांधतो होय, तेवारे ठ जागें वहेंची आपे, अने जेवारें जीव एकज कर्मनो बंधक होय तेवारें तेने जाग पण एकज होय.

ते मध्यें थोवोआउतदंसो के० आयुःकर्मना जागनो अंश थोडो जाणवो. जे जणी बीजा कर्मनी अपेक्षायें आयुःकर्मनी स्थिति थोडी ठे. तेथी तेनां दल पण थोडां होय. थोडे काले जोगवी सरावे, ते माटें. अने ते थकी थकी नामेगोएसमोअहिठ के० नामकर्म अने गोत्रकर्म, ए बे कर्मनो जाग विशेषाधिक जाणवो. जो पण आयुःकर्मनी तेत्रीश सागरोपम स्थिति थकी नाम अने गोत्र, ए बे कर्मनी स्थिति वीश कोडाकोडी सागरोपम प्रमाण ठे, ते आयुःकर्मनी स्थिति थकी संख्यातगुणी ठे, ते अपेक्षायें संख्यातगुणो जाग आवे ठे तथा मनुष्य तिर्यंचना जघन्य अंतरमुहूर्त्तादि

कायुनी अपेक्षायें असंख्यातगुणो जाग लाजे ठे, पण आयुःकर्म आखा जव मध्यें एकज वार बंधाय, ते अंतरमुहूर्त्तपर्यंत बांधे, अने बीजां कर्म तो जीव सर्वदा निरंतरपणे बांधे ठे. ते माटें थोडा कालमां आयुनां दल घणां मेलववां पडे, ते कारणथी नाम अने गोत्रकर्मनो जाग विशेषाधिक कह्यो, अने ए बेहुनो जाग, परस्पर तुल्य स्थिति जणी समो एटले सरखो जाणवो. ॥ ७९ ॥

विग्घावरणे मोहे, सबोवरि वेअणीइ जेणप्पे ॥
तस्स फुडत्तं न हवइ, ठिइ विसेसेण सेसाणं ॥ ८० ॥

अर्थ—नामकर्म अने गोत्रकर्मना दलथकी विग्घ के० अंतराय कर्म, अने आवरणे के० ज्ञानावरणीयकर्म अने दर्शनावरणीय कर्म, ए त्रण कर्मनी उत्कृष्टी स्थिति त्रीश कोमाकोडी सागरोपमनी ठे. ते जणी वीश कोमाकोडी थकी विशेषाधिक होय, माटें ए त्रणनो जाग, विशेषाधिक जाणवो; अने ए त्रणने मांहोमांहे तुल्यस्थिति जणी तुल्य जाग एटले सरखे जागें आवे तथा ए त्रण कर्म थकी वली मोहे के० मोहनीय कर्मनो जाग विशेषाधिक जाणवो. जे जणी मोहनीयनी स्थिति त्रीश कोडाकोमी सागरोपमथी बमणी जाजेरी ठे, अने त्रिगुणीथी हीन ठे माटें संख्यातगुणी कहीयें. एम मध्ये पण दर्शनमोहनीयनी सीत्तेर कोमाकोडीनी स्थिति ठे, अने चारित्रमोहनीयनी चालीश कोमाकोडी सागरोपमनी स्थिति ठे, तेणे स्थितिविशेष करी दलजागतुं पण विशेषाधिकपणुं लेवुं. ए उक्तमात्र ठे. परमार्थथी तो श्रीजिनवचन प्रमाण करवुं तथा एक समय एक अध्यवसायें ग्रहीत पुजल आठे कर्मपणे परिणमे ठे. अहीं जीवनी शक्ति अचिंत्य ठे, अने पुजलनो परिणाम विचित्र ठे ते माटे एमां आश्चर्य न समजवुं.

सव्वोवरिवेअणीइ के० सर्वोपरि सर्व थकी अधिक वेदनीयकर्मनो जाग होय, एटले मोहनीयना जाग थकी पण वेदनीय कर्मनो जाग विशेषाधिक होय, जे जणी जो पण मोहनीयनी स्थिति थकी ए कर्मनी स्थिति विशेष हीन ठे, तो पण मोहनीयना दल उत्कृष्ट रसें ठे, अने वेदनीयना दलनो रस अघातीउं ठे, ते जणी मंदरस होय. जेम घेंश, राब प्रमुखनो रस द्रव्य घणो होय, तोज क्षुधा उपशमे अने दूध, दहीं, शिखरणी, खांम तथा घृतादिक अल्प द्रव्यें पण क्षुधा उपशमे, तथा पाषाणादिक घणे द्रव्य संबंधे मरण नीपजे, अने विषादिक अल्प द्रव्य संबंधे पण मरणादिक कार्य नीपजे; तेम मोहनीयादिक कर्मना तीव्र रस दल ठे ते थोमा होय, तो पण पोतानुं कार्य आत्मगुण घातवारूप करे, अने वेदनीय कर्मना दल मंदरस जणी

घणां मले, तोज ते पोतानुं कार्य पौफलिक सुख फुःखानुजवरूप प्रकट करी शके, पण थोडे दलें स्वकार्य प्रकट करी न शके.

जेणप्पे के० जे माटें वेदनीयनो जाग अल्प होय तो तस्सफुमतंनहवइ के० ते वेदनीयनुं स्फुटपणुं एटले सुख फुःखादिकनो अनुजव स्पष्ट न होय. ए स्वजावेंज वेदनीयना पुजल घणा मले, तेवारें स्वकार्य करवाने समर्थ थाय, पण थोडे दलें वेदनीय प्रकट न होय. ते माटें वेदनीयनी थोडी स्थिति ठतां पण दलनो जाग महोटो जाणवो, अने ठिईविसेसेणसेसाणं के० शेष बीजा सात कर्मना प्रदेशना जागनुं हीनाधिकपणुं स्थितिविशेषें होय, एटले स्थितिनी अपेक्षायें होय. जे कर्मनी स्थिति अधिक ते कर्मनो प्रदेश जाग पण अधिक अने जे कर्मनी स्थिति हीन ते कर्मनो प्रदेश जाग पण हीन होय. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७० ॥

एम मूल प्रकृति जाग रचना कही. हवे उत्तर प्रकृतिने विषे जाग रचना कहे ठे.

निअ जाइ लद्ध दलिआ, णंतंसो होइ सबघाईणं ॥
बज्झंतीण विनज्जइ, सेसं सेसाण पइ समयं ॥ ७१ ॥

अर्थ–तिहां घातिनी प्रकृति मध्यें निअजाइ के० पोतपोतानी जातिनी प्रकृति मध्यें जे जाग लद्ध के० लाधो, ते दलिअ के० दलमांहेला रसदलनो अणंतसोहोइ सबघाईणं के० अनंतमो जाग सर्व घातीनी प्रकृतिने आपी अने शेष रसदल जाग जे रहे, ते ते समय बज्झंतीणविनज्जइ के० बंधाती एवी जे देशघातिनी प्रकृति तेने वहेंची आपीयें, ते रीत देखाडे ठे.

प्रथम ज्ञानावरणीय कर्मनो मूलजाग लाधो, तेनो अनंतमो जाग केवलज्ञानावरणने परिणमे, जे जणी कर्म दल मध्यें अत्यंत सरस स्निग्ध दल थोमा होय, ते दल सर्व घातिनी प्रकृति लहे, अने शेष दल जे रहे ते मतिज्ञानावरणादिक चार प्रकृति देशघातिनी ठे, तेने परिणमे तथा दर्शनावरणीयनो जे मूल जाग लाधो, तेनो अनंतमो जाग अत्यंत सरस दल पांच निद्रा तथा ठहुं केवलदर्शनावरणीय, ए प्रकृति सर्व घातिनी ठे तेने ठ जागें वहेंची आपीयें अने शेष रह्यो जे नीरस जाग, ते चक्षुदर्शनावरणादिक त्रण प्रकृति जे देशघातिनी ठे, तेने वहेंची आपीयें. तथा साता, असाता ए बे प्रकृति बंध विरोधिनी ठे. ते जणी एक समयें एकज प्रकृति बंधाय, तेथी एने जाग वहेंचवो नथी.

तथा मोहनीयनो मूलजाग जे आवे, तेनो अनंतमो सरस दल जाग, ते बे जागें वहेंचीयें तेमध्यें एक दर्शनमोहनीयने अने एक चारित्रमोहनीयने आपीयें, वळी

चारित्रमोहनीयना वली बार जाग करीयें ते बंधाता अनंतानुबंधीया चार तथा अप्रत्याख्यानीआ चार अने प्रत्याख्यानीआ चार, एवं बार प्रकृतिने वहेंची आपीयें, अने शेष रह्या जे देशघातीआ रसवंत दल तेना बे जाग करी, कषाय तथा नोकषायमोहनीयने वहेंची आपीयें, तेमध्यें कषायनो जाग संज्वलना चारे प्रकृतिने आपीयें, अने नोकषायनो जाग एक वेद, एक युगल, जय अने जुगुप्सा, ए पांच प्रकृतिने वहेंची आपीयें, तथा आयुःकर्म एकज गति आश्रयी बंधाय, तेथी एनो जाग न वहेंचाय.

नामकर्मनो मूलजाग जे आवे, ते उंगणत्रीश जागें वहेंचीयें, तेनां नाम कहे छे. १ गति, २ जाति, ३ तनु, ४ उपांग, ५ बंधन, ६ संघयण, ७ संस्थान, ८ आनुपूर्वी, ए थी १२ वर्णचतुष्क, १३ अगुरुलघु, १४ उपघात, १५ उश्वास, १६ निर्माण, १७ जिननाम, १८ आतप, १९ शुजाशुज विहायोगति, २० थी २९ त्रस दशक अथवा स्थावर दशक, ए उंगणत्रीश मध्यें जेटली बंधाती होय, तेटले जागें वहेंचीयें, तेमध्यें पण तनु एटले शरीर नामकर्मनी प्रकृतिना त्रण अथवा चार जाग करीयें; तिहां वैक्रिय, आहारक, तैजस अने कार्मण बांधतां चार जाग करीयें, तथा औदारिक, तैजस अने कार्मण अथवा वैक्रिय, तैजस अने कार्मण बांधतां त्रण त्रण जाग करीयें, तथा बंधनना सात जाग तथा अगीआर जाग करीयें, तिहां मनुष्य अने तिर्यंच प्रायोग्य बांधतां, औदारिकनां बंधन चार, अने तैजस कार्मणनां बंधन त्रण, एवं सात बंधाय, तेवारें सात जागें वहेंचीयें, तथा देवप्रायोग्य नामकर्मनी एकत्रीश प्रकृति बांधतां वैक्रियना बंधन चार, तथा आहारकनां बंधन चार अने तैजस कार्मणनां बंधन त्रण, एवं अगीआर बंधाय, तेवारें अगीआर जागें वहेंचीयें तथा वर्ण नामना पांच जाग, गंध नामना बे जाग, रस नामना पांच जाग, स्पर्श नामना आठ जाग, एवं वीश जाग थाय, अने शेष प्रकृतिना जाग अत्र कोइ थाय नहीं. जे माटे ते प्रकृति बंध विरोधिनी छे. एक बांधतां बीजी न बंधाय. जेम एक गति बांधतां शेष त्रण गति न बंधाय. एमज जाति, संघयण तथा संस्थानादिक पण एकज बंधाय. तथा त्रसादिक दशक बांधतां स्थावरादिक दशकनी विरोधिनी प्रकृति न बंधाय. गोत्रकर्मनो पण जागीदार कोइ नथी. एक समयें उंच, नीच, ए बे मांहेलुं एकज गोत्र बंधाय. तथा अंतरायकर्मनो मूलजाग जे आवे, ते तेनी उत्तर प्रकृति पांचने जागें वहेंचीयें. एम उत्तर प्रकृतिनी दलविजंजना कही.

[illegible] जे प्रकृति बंधाती होय, ते [illegible] उत्कृष्टादिक जाग पामे अने बंध विछेदे तेनो जाग ते बीजी सजातीय प्रकृति बंधाती होय ते पामे; अने

सजातीय न बंधाती होय तो विजातीयने पण जाग आवे, जेम थीणद्धीत्रिकने बंधविछे तेनो जाग निद्रा अने प्रचलाने आवे, अने निद्रा प्रचलाने बंधविछेदें चक्षुदर्शनावर णादिकने आवे, तथा दर्शनावरणने बंधविछेदें तेनो जाग विजातीय प्रकृति वेदनी छे, तेज तिहां ते गुणठाणे बंधाय छे, माटें तेनें लाजे; तथा मिथ्यात्वमोहनीयने बंधविछे एनी सजातीय दर्शनमोहनीयनी प्रकृतिनो पण बंध नथी, ते जणी विजातीय चारि त्रमोहनीयनी प्रकृतिने एनो जाग आवे, तेमध्यें पण सरस दल सर्वघाती प्रकृतिने योग्य छे. ते जणी सर्वघातीआ बार कषाय प्रकृतिने ए जाग दल आवे, ए उत्तर प्रकृतिनुं उत्कृष्टपदें तथा जघन्यपदें एकेकथी प्रदेशना अल्पबहुत्वपणानो विचा जाणवाने अर्थे नीचें यंत्रस्थापना करी छे. एम कर्म प्रकृतिनी टीकाथकी सर्व उत्तर प्रकृतिना प्रदेशनो उत्कृष्टपदें अल्प बहुत्व विचार समजी, गुरु मुखथ निर्णय करी सविस्तरपणे वखाणवो.

॥ अथ यंत्रस्थापना ॥

॥ तत्र उत्तर प्रकृतिषु उत्कृष्टपदे कर्मदलिकजागाल्पबहुत्वमुच्यते ॥

॥ अथ ज्ञानावरणीयेषु प्रदेशाल्प- ॥
॥ बहुत्वं ॥

१ केवलज्ञानावरणस्य उत्कृष्टपदे सर्वस्तोकःकर्मद-लिकभागः ॥
२ ततो मनःपर्यवज्ञानावरणस्य अनंतगुणाः ॥
३ ततोऽवधिज्ञानावरणस्य विशेषाधिकः ॥
४ ततः श्रुतज्ञानावरणस्य विशेषाधिकः ॥
५ ततो मतिज्ञानावरणस्य विशेषाधिकः ॥

॥ अथ दर्शनावरणीयेषु ॥
॥ प्रदेशाल्पबहुत्वं ॥

१ दर्शनावरणे प्रचलायाः सर्वस्तोकः ॥
२ ततो निद्राया विशेषाधिकः ॥
३ ततः प्रचलाप्रचलाया विशेषाधिकः ॥
४ ततो निद्रा निद्राया विशेषाधिकः ॥
५ ततः स्त्यानर्द्धेर्विशेषाधिकः ॥
६ ततः केवलदर्शनावरणस्य विशेषाधिकः ॥
७ ततोऽवधिदर्शनावरणस्यानंत० ॥
८ ततोऽचक्षुर्दर्शनावरणस्य विशेषाधिकः ॥
९ ततश्चक्षुर्दर्शनावरणस्य विशेषाधिकः ॥

॥ अथ वेदनीयेषु प्रदे० ॥
॥ शाल्पबहुत्वं ॥

१ वेदनीयेऽशातस्य जागः सर्वस्तोकः ॥
२ ततोवेदनीयशातस्य विशेषाधिकः ॥

॥ अथ मोहनीयेषु प्रदेशा० ॥
॥ ल्पबहुत्वं ॥

१ अप्रत्याख्यानमानस्य सर्वस्तोकः ॥
२ ततोऽप्रत्याख्यानक्रोधस्य विशेषाधिकः ॥
३ ततोऽप्रत्याख्यानमायाया विशेषाधिकः ॥
४ ततोऽप्रत्याख्यानलोजस्य विशेषाधिकः ॥
८ एवं प्रत्याख्यानावरणचतुष्कस्यापि यथोत्तरं विशे०
९-१२ एवं अनंतानुबंधिचतुष्कस्यापि यथोत्तरं विशेषा०
१३ ततो मिथ्यात्वस्य विशेषाधिकः ॥
१४ ततो जुगुप्साया अनंत गुणः ॥
१५ ततो जयस्य विशेषाधिकः ॥
१६-१७ ततो हास्यशोकयोरपि विशेषाधिकः ॥ परस्परं स्वस्थाने तुल्यः ॥
१९ ततोरत्यरत्योर्विशेषाधिकः परस्परं स्वस्थाने तुल्यः

२०-२१ ततो स्त्रीनपुंसकवेदयोर्विशेषाधिकः परस्परं स्वस्थाने तुल्यः ॥
२२ ततः संज्वलन क्रोधस्य विशेषाधिकः ॥
२३ ततः संज्वलनमानस्य विशेषाधिकः ॥
२४ ततः पुंवेदस्य विशेषाधिकः ॥
२५ ततः संज्वलनमायाया विशेषाधिकः ॥
२६ ततः संज्वलनलोभस्य संख्यातगुणः ॥

४ चतुर्णामायुषामपि स्वस्थाने तुल्यः ॥

॥ अथ नामोत्तरप्रकृतेः प्रदेशाल्पबहुत्वं ॥

१-२ नामकर्मणि देवनरकगत्योः सर्वस्तोकः परस्परं स्वस्थाने तुल्यः
३ ततो मनुष्यगतेर्विशेषाधिकः ॥
४ ततो तिर्यग्गतेर्विशेषाधिकः ॥

॥ जातिपंचकेषु स्वल्पबहुत्वं ॥

१-४ जातिषुर्द्वींद्रियादिजातिचतुष्के सर्वस्तोकः स्वस्थाने समः ॥
५ तत एकेंद्रिय जाति विशेषाधिकः ॥

॥ शरीरनामकर्मणि अल्पबहुत्वं ॥

१ शरीरेषु आहारकस्य सर्वस्तोकः ॥
२ ततोवैक्रिय शरीरस्य विशेषा० ॥
३ ततऔदारिकशरीरस्य विशे० ॥
४ ततो तैजस शरीरस्य विशेषाधिकः ॥
५ ततः कार्मण शरीरस्य विशेषा०

५ एवं संघातन पंचकस्यापि.

॥ उपांगेषु स्वल्पबहुत्वं ॥

१ उपांगेषु आहारकोपांगस्य स्तोकः ॥
२ ततो वैक्रियोपांगस्य विशेषाधिकः ॥
३ ततऔदारिकोपांगस्य विशेषा० ॥

॥ बंधनेषु स्वल्पबहुत्वं ॥

१ आहारकाहारकबंधनस्य सर्वस्तोकः ॥
२ तत आहारक तैजस बंधनस्य विशेषाधिकः ॥
३ तत आहारककार्मणबंधनस्य विशेषाधिकः ॥
४ तत आहारक तैजसकार्मणबंधनस्य विशेषाधिकः
५ ततो वैक्रिय बंधनस्य विशेषाधिकः ॥
६ ततो वैक्रिय वैक्रिय तैजस बंधनस्य विशेषाधिकः ॥
७ ततो वैक्रिय कार्मणबंधनस्य विशेषाधिकः ॥
८ ततो वैक्रिय तैजस कार्मण बंधनस्य विशेषाधिकः ॥
९ तत औदारिक औदारिक बंधनस्य विशेषाधिकः ॥
१० तत औदारिक तैजस बंधनस्य विशेषाधिकः ॥
११ तत औदारिक कार्मण-बंधनस्य विशेषाधिकः ॥
१२ तत औदारिक तैजस कार्मण बंधनस्य विशेषाधिकः ॥
१३ तत स्तैजस तैजसबंधनस्य विशेषाधिकः ॥
१४ तत स्तैजस कार्मण बंधनस्य विशेषाधिकः ॥
१५ ततः कार्मणकार्मण बंधनस्य विशेषाधिकः ॥

॥ संस्थानेषु स्वल्पबहुत्वं ॥

१-४ संस्थानेषु मध्यसंस्थानचतुष्के सर्व स्तोकः परस्परं स्वस्थाने तुल्यः ॥
५ ततः समचतुरस्रस्य विशेषाधिकः ॥
६ ततो हुंडकस्य विशेषाधिकः ॥

॥ संघयणेषु स्वल्पबहुत्वं ॥

१-५ संहननेषु आद्यपंचकस्य तुल्यः स्तोकः ॥
६ ततः सेवार्त्तस्य विशेषाधिकः ॥

॥ वर्णेषु स्वल्पबहुत्वं ॥

१ वर्णेषु कृष्णस्य सर्वस्तोकः ॥
२ ततो नीलस्य विशेषाधिकः ॥
३ ततो लोहितस्य विशेषाधिकः ॥
४ ततो हारिद्रस्य विशेषाधिकः ॥
५ ततः शुक्लस्य विशेषाधिकः ॥

॥ गंधेषु स्वल्पबहुत्वं ॥

१ गंधयोर्मध्ये सुरभेः सर्वस्तोकः ॥
२ ततो दुरभिगंधस्य विशेषाधिकः ॥

॥ रसेषु स्वल्पबहुत्वं ॥

१ रसेषु तिक्तरसस्य सर्वस्तोक भागः ॥
२ ततः कटुकस्य विशेषाधिकः ॥
३ ततः कषायस्य विशेषाधिकः ॥
४ ततः आम्लस्यभागो विशेषाधिकः ॥
५ ततो मधुरस्य भागो विशेषाधिकः ॥

॥ स्पर्शेषु स्वल्पबहुत्वं ॥

१–२ स्पर्शेषु कर्कशगुरुस्पर्शयोः सर्वस्तोकः ॥
३–४ ततो मृदुलघुस्पर्शयोर्विशेषाधिकः ॥
५–६ ततो रूक्षशीतयोर्विशेषाधिकः ॥
७–८ ततः स्निग्धोष्णयोर्विशेषाधिकः अत्र सर्वत्र युग्मेषु परस्परस्तुल्यः ॥

॥ आनुपूर्वीषु स्वल्पबहुत्वं ॥

१–२ आनुपूर्वीषुदेवनारक्यानुपूर्वीषु सर्वस्तोकः परस्परं तुल्यः ॥
३ ततो मनुष्यानुपूर्वीविशेषाधिकः ॥
४ ततो तिर्यगानुपूर्वीविशेषाधिकः ॥
१ खगतिद्वये प्रशस्त खगतेः स्तोकः ॥
२ ततोऽप्रशस्तखगतेर्विशेषाधिकः ॥

॥ त्रसविंशतिकेषु स्वल्पबहुत्वं ॥

१ त्रसविंशतितोत्रसनाम्नः सर्वस्तोकः ॥
२ ततः स्थावरजागो विशेषाधिकः ॥
१ एवं बादरस्य जागः स्तोकः ॥
४ ततः सूक्ष्मस्य विशेषाधिकः ॥
५–६ एवं पर्याप्तादप्यपर्याप्तो विशेषाधिकः ॥
७–२० एवं प्रत्येकेपिद्वयोर्द्वयो आतपद्योतयोः समं समं वाच्यः परस्परं तुल्यः ॥
६ निर्माणो १ श्वास २ पराघातो ३ पघात ४ अगुरुलघु ५ जिननाम ६ अल्पबहुत्वं नास्ति परस्परं सजातीय प्रतिपक्षापेक्षाजावात् ॥

॥ गोत्रकर्मणि स्वल्पबहुत्वं ॥

१ गोत्रयोर्नीचैर्गोत्रस्यजागः सर्वस्तोकः ॥
२ तत उच्चैर्गोत्रस्यजागो विशेषाधिकः ॥

॥ अंतरायकर्मणि स्वल्पबहुत्वं ॥

१ अंतरायेषु दानांतरायस्य सर्वस्तोकः ॥
२ ततो लाजांतरायस्य विशेषाधिकः ॥
३ ततो जोगांतरायस्य विशेषाधिकः ॥
४ ततोपजोगांतरायस्य विशेषाधिकः
५ ततो वीर्यांतरायस्य जागो विशेषाधिकः ॥

॥ इति उत्तरप्रकृतिपूत्कृष्टपदे कर्मदलिकजागाल्प बहुत्व यंत्रकं ज्ञेयं ॥

॥ अथ जघन्यपदे उत्तर प्रकृतिषु ॥
॥ कर्मदलिकजागाल्पबहुत्वमुच्यते ॥

१ तत्र केवलज्ञानावरणस्य, जघन्यपदे कर्मदलिक जागः सर्वस्तोकः ॥
२ ततोमनःपर्यवज्ञानावरणस्यानंत ॥
३ ततोऽवधिज्ञानावरणस्य विशेषाधिकः ॥
४ ततःश्रुतज्ञानावरणस्य विशेषाधिकः ॥
५ ततो मतिज्ञानावरणस्य विशेषाधिकः ॥

॥ दर्शनावरणेषु स्वल्पबहुत्वं ॥

१ दर्शनावरणे निद्रायाः सर्वस्तोकः ॥
२ ततःप्रचलायाजागो विशेषाधिकः ॥
३ ततो निद्रानिद्रायाः जागो विशेषाधिकः ।
४ ततः प्रचला प्रचलाया विशेषाधिकः ॥
५ ततः स्त्यानर्द्धयां विशेषाधिकः ॥
६ ततः केवल दर्शनावरणस्य विशेषाधिकः ।
७ ततोऽवधिदर्शनावरणस्य अनंत विशेषाधि
८ तत अचक्षुदर्शनावरणस्य विशेषाधिकः ॥
९ ततश्चक्षुदर्शनावरणस्य विशेषाधिकः ॥

॥ वेदनीयेषु स्वल्पबहुत्वं ॥

१ वेदनीयेऽशातस्य जागः स्तोकः ॥
२ ततःशातस्य जागो विशेषाधिकः ॥

॥ मोहनीयेषु स्वल्पबहुत्वं ॥

१ अप्रत्याख्यान मानस्य सर्वस्तोकः ॥
२ ततोऽप्रत्याख्यानक्रोधस्य विशेषाधिकः ॥
३ ततोऽप्रत्याख्यानमायाया विशेषाधिकः ॥
४ ततोप्रत्याख्यान लोजस्य विशेषाधिकः ॥
५–१२ एवं क्रमेण प्रत्याख्यानावरणाऽनंतानुबंधि तुष्कयोरपि विशेषाधिकः ॥
१३ ततोमिथ्यात्वस्य जघन्य जागो विशेषाधिकः
१४ ततो जुगुप्साया जागोऽनंतगुणः ॥
१५ ततो जयस्य विशेषाधिकः ॥
१६ ततोहास्यशोकयोर्विशेषाधिकस्वस्थानेपरस्परंतु
१७–१८ एततोरत्यरत्योर्विशेषाधिकः परस्परं स्वस्था
२०–२२त्र्यन्यतरस्य वेदस्य जागो विशेषाधिकः ।

२६ ततः क्रोधादिचतुर्णां संज्वलनानांयथोक्तं विशे०

॥ आयुषि स्वल्पबहुत्वं ॥

१-२ आयुषि तिर्यग्नरायुषोः सर्वस्तोकः ॥
३-४ ततो देवनरकायुषोऽसंख्येयगुणः ॥

॥ नामकर्मणि स्वल्पबहुत्वं ॥

१ ततस्तिर्यग्गतेः सर्वस्तोकः ॥
२ ततो मनुष्यगतेर्विशेषाधिकः ॥
३ ततो देवगतेरसंख्येयगुणः ॥
४ ततो नरकगतेरसंख्येयगुणः ॥

॥ जातिषु स्वल्प बहुत्वं ॥

४जातिषुद्वींद्रियादिजातिचतुष्के सर्वस्तोकः परस्परं०
५ तत एकेंद्रियजातेर्विशेषाधिकः ॥

॥ शरीरेषु स्वल्प बहुत्वं ॥

१ शरीरेषु औदारिक शरीरे सर्वस्तोकः ॥
२ ततस्तैजसशरीरस्य विशेषाधिकः ॥
३ ततःकार्मण शरीरस्य विशेषाधिकः ॥
४ ततोवैक्रियशरीरस्यासंख्येयगु० ॥
५ ततोऽऽहारकस्यासंख्येयगुणः ॥
६-२० एवं संघातनेषु बंधनेषु स्वपि वाच्यंः

॥ अंगोपांगेषु स्वल्पबहुत्वं ॥

१ अंगोपांगेषु औदारिकोपांगस्तोकः ॥
२ ततोवैक्रियोपांगस्य असंख्येय० ॥
३ ततोऽऽहारकोपांगस्यासंख्येयगु० ॥

॥ आनुपूर्वीषु स्वल्पबहुत्वं ॥

१-२ आनुपूर्वीषु नरकदेवगत्यानुपूर्व्योःसर्वस्तोकःपरस्परं स्वस्थाने तुल्यः ॥
३ ततो मनुष्यानुपूर्व्या विशेषाधिकः ॥
४ ततस्तिर्यग्गत्यानुपूर्व्या विशेषाधिकः ॥

॥ त्रसविंशतिषु स्वल्पबहुत्वं ॥

१ त्रसविंशतस्त्रसनाम्नः सर्वस्तोकः ॥
२ ततः स्थावरनाम्नः विशेषाधिकः ॥
३-२० एवं बादर सूक्ष्मयोः पर्याप्ताऽपर्याप्त प्रत्येक साधारणयोश्च स्तोकः ॥
२१-४२ अवशिष्ट द्विचत्वारिंशत प्रकृतीनां जघन्याऽल्पबहुत्वं उत्कृष्टवत् ज्ञेयं॥

॥ गोत्रेषु स्वल्प बहुत्वं ॥

१ गोत्रेषु नीचैर्गोत्रस्य जागःस्तोकः ॥
२ तत उच्चैर्गोत्रस्य विशेषाधिकः ॥

॥ अंतरायेषु स्वल्प बहुत्वं ॥

१ अंतरायेषु दानांतरायस्य सर्वस्तोकः ॥
२ ततो लाभांतरायस्य विशेषाधिकः ॥
३ ततो भोगांतरायस्य विशेषाधिकः ॥
४ तत उपभोगांतरायस्य विशेषाधिकः
५ ततो वीर्यांतरायस्य विशेषाधिकः ॥

हवे कर्मना प्रदेश वेद्या विना अवश्य निर्ज्जरा न थाय, यद्यपि स्थिति तथा रस ए बे तो वेद्या विना पण शुभ अध्यवसायें करी तथा तपसंयमें करी स्थितिघात तथा रसघात करी कर्म निर्ज्जरें, पण प्रदेश सर्व वेदे, तेवारेंज तेनी निर्ज्जरा थाय माटें ते प्रदेश वेदवाने जीव. सम्यक्त्वादिकगुणें करी थोडे कालें घणा प्रदेश निर्ज्जरवाने अर्थे वेद्यमान दलने विषे उपरना दल समय समय असंख्यात गुणाकारें संक्रमावें, ते जणी एने गुणश्रेणी कहीयें. ते गुणश्रेणी अगीयार ले, ते कहेले.

॥ अथ जागकथं दलिकगुणश्रेणीरचनयैव लिख्यते ॥

सम्म देस सव्व विरई, उअण विसंजोअ दंस खवगेअ ॥
मोहसम संत खवगे, खीण सजोगीअर गुण सेढी ॥ ८२ ॥

अर्थ—एक सम्म के० सम्यक्त्व प्रत्ययिकी, बीजी देस के० देशविरति प्रत्ययिकी,

त्रीजी सवविरईर्ह के० सर्वविरति प्रत्ययिकी, चोथी अणविसंजोअ के० अनंतानुबंधिनी विसंयोजनार्यं गुणश्रेणी करे, पांचमी दंसणखवगेअ के० दर्शनमोहनीय खपावतां गुणश्रेणी करे, छठी मोहसम के० चारित्रमोहनीय उपशमावतां गुणश्रेणी करे, सातमी संत के० उपशांतमोहनीय गुणश्रेणी, आठमी खवगे के० क्षपकश्रेणीयें गुणश्रेणी करे, नवमी खीण के० क्षीणमोह गुणश्रेणी, दशमी सजोगीअर के० सयोगी केवली गुणश्रेणी अने अगीआरमी ते थकी इतर अयोगी केवलीनी गुणश्रेणी, ए अगीआर गुणसेढी के० गुणश्रेणी जाणवी. ॥ ८२ ॥

१ प्रथम सम्यक्त्व निमित्तें ग्रंथिभेद करतां तथा बीजो अपूर्वकरण करतां स्थितिघात, रसघात, गुणश्रेणी, अपूर्वबंधन, ए चार वानां करतां, प्रति समयें असंख्यातगुणी निर्जरा वधारतो जाय, तेम अपूर्वनिवृत्तिकरणें पण जाणवो. अने सम्यक्त्व पाम्या पछी पण सम्यक्त्व प्रत्ययें करी अंतरमुहूर्त्त प्रमाण शेषकर्मदल खपाववाने गोपुछाकारें दलरचना करे, ते प्रथम सम्यक्त्व गुणश्रेणी जाणवी. ए अन्य श्रेणीनी अपेक्षायें सम्यक्त्व प्रत्ययिकी मंदविशुद्धिवाणी दीर्घ अंतरमुहूर्त्त वेदवा योग्य अने अल्प प्रदेशिक एवी गुणश्रेणी करे.

२ ते थकी देशविरति निमित्त अपूर्वकरण करतो पहेली गुणश्रेणीना अंतरमुहूर्त्तथी संख्यात गुण हीन एवां अंतरमुहूर्तें वेदवा योग्य अने पूर्वली श्रेणीथी असंख्यात गुण वृद्धि प्रदेशिक दलरचनायें, देशविति गुण प्रत्ययिकी श्रेणी, ते प्रथम गुणश्रेणिनी निर्जराथकी असंख्यातगुणी निर्जरावंत एवी बीजी गुणश्रेणी करे.

३ ते देशविरति गुणथकी अनंतगुण विशुद्धि वांधतो सर्व विरति लब्धि निमित्त अपूर्व करण करतो सर्वविरति गुणप्रत्ययिकी देशविरति गुणश्रेणीना अंतरमुहूर्त्तथी संख्यात गुण हीन एवी अंतरमुहूर्त्तें वेदवा योग्य असंख्यातगुण वृद्धिप्रदेशात्मक असंख्यातगुण निर्जराहेतु एवी सर्वविरतिरूप त्रीजी गुणश्रेणी करे.

४ ते थकी अनंतगुणविशुद्धियें अनंतानुबंधीया कषाय विसंयोजतो थको सर्वविरति गुणश्रेणीना अंतरमुहूर्त्तथकी संख्यातगुणहीन अंतरमुहूर्त्तें वेदवा योग्य असं... वृद्धदलिक एवी चोथी गुणश्रेणी करे.

५ तेथकी पण अत्यंत विशुद्ध परिणामें पूर्वली गुणश्रेणीना अंतरमुहूर्त्त थकी संख्यातगुण हीन अंतरमुहूर्त्तें वेदवा योग्य असंख्यातगुण वृद्धदलिक त्रण दर्शनमोहनीयने खपाववा निमित्त, गुणश्रेणी करे, ते क्षायिक सम्यक्त्व प्रत्ययिकी असंख्यातगुण निर्जरारूप पांचमी गुणश्रेणी जाणवी.

६ तेथकी पण संख्यातगुणहीन एवी अंतरमुहूर्त्तें वेदवा योग्य असंख्यातगुण वृद्ध-

दलिक असंख्यातगुणी निर्जराहेतु चारित्रमोहनीय उपशमावतो अपूर्वकरण अनिवृत्तिकरण गुणठाणे गुणश्रेणी करे, ते छठी गुणश्रेणी जाणवी.

७ तेथकी अनंतगुणविशुद्धियें उपशांतमोह प्रत्ययिकी संख्यातगुण हीन मुहूर्त्तें वेदवा योग्य असंख्यातगुण वृद्धिदलिक उपशांतमोह गुणश्रेणी सातमी.

८ तेथकी अनंतगुणविशुद्धियें संख्यातगुण हीन मुहूर्त्तें वेदवा योग्य असंख्यातगुण वृद्धिदलिक असंख्यातगुण निर्जरायें वधती चारित्रमोहनीय खपावतां आठमे अने दशमे गुणठाणे दलिकरचना करे, ते आठमी गुणश्रेणी.

९ तेथकी अत्यंतविशुद्ध संख्यातगुणहीन अंतरमुहूर्त्तें वेदवा योग्य असंख्यातगुण वृद्धिदलिक क्षीणमोह गुणठाणा प्रत्ययिकी गुणश्रेणी नवमी जाणवी.

१० तेथकी संख्यातगुणहीन अंतरमुहूर्त्तें वेदवा योग्य असंख्यातगुण वृद्धिदलिक सयोगी केवलीने असंख्यातगुणी निर्जराहेतु दलिक रचना करे, ते दशमी.

११ तेथकी इतर अयोगी गुणठाणें कर्म खपाववा निमित्त, सयोगी गुणश्रेणीना अंतरमुहूर्त्त थकी संख्यातगुण हीन अंतर मुहूर्त्तें वेदवा योग्य असंख्यातगुण वृद्धिदलिक कर्म दल रचना करे, ते अगीआरमी अयोगीकेवली गुणश्रेणी होय. एम अगीआर गुणश्रेणीनी रचनायें करी बहुकाल वेदवा योग्य कर्म ते अल्प कालें निर्जरे ॥ इत्यर्थः ॥८२॥

॥ हवे गुणश्रेणीनुं स्वरूप कहे छे. ॥

गुणसेढी दल रयणा, णुसमय मुदया दसंख गुणणाए ॥
एअगुणा पुण कमसो, असंख गुण निज्जरा जीवा ॥ ८३ ॥

अर्थ—गुणसेढी के० गुणश्रेणी ते दलरयणा के० कर्मदलनी जोगवी वेदीने निर्जरा निमित्त, रचना स्थापना. अणुसमयमुदयादसंखगुणणाए के० उदय समयथी मांमीने समय समय असंख्यात गुणाकारें वधता दलनुं संक्रमाववुं एअगुणापुणकमसो के० ए गुणश्रेणीना वली अनुक्रमें एकेकथी चढता असंखगुणनिज्जराजीवा के० असंख्यात गुण निर्जरावंत जीव होय. पहेली गुणश्रेणीथी बीजीना, बीजी गुणश्रेणीथी त्रीजी गुणश्रेणीना जीव चढतां चढतां वधती वधती निर्जरावंत होय. एम सर्वत्र समजवुं. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥

गुणाकारें कर्मदल वेदीने निर्जरा निमित्त कर्मदलनुं व्यवस्थायें स्थापवुं, उपरली स्थिति थकी उतारी उतारी उदयावलिनी स्थितिना समय समय स्थितिने विषे असंख्यातगुण वधतुं संक्रमावतां जे दलश्रेणी, ते गुणश्रेणी कहीयें. एम थोमे कालें घणां कर्मदल निर्जरे, तेना सुखाववोध निमित्त थापना करी देखामी छे.

तिहां प्रथम गुणश्रेणीनो काल अपूर्वकरण अने अनिवृत्तिकरण काल थकी किंचि-

दधिक अंतरमुहूर्त्तमान जाणवो. ते वेद्यमान अंतरमुहूर्त्तथी उपरली स्थितिना दलिक उतारी, उतारी, वेद्यमान स्थितिना उदयथी प्रतिसमयें असंख्यातगुणो असंख्यात गुणो वधतो चरम समय लगें संक्रमावे, एटले उपरली स्थितिनुं उतार्युं जे दल, ते मध्यें प्रथम समयें स्तोक संक्रमावे. तेथी बीजे समयें असंख्यातगुणो संक्रमावे. तेथी वली त्रीजे समयें असंख्यातगुणो संक्रमावे. एम समयें, समये, असंख्यात गुणाकार वधारतो, वधारतो अंतरमुहूर्त्तने चरम समयें सर्वोत्कृष्ट संक्रमावी, जोगवीने खपावे पण गुणश्रेणीनो काल वधारे नहीं. ए रीतें सर्व गुणश्रेणीनुं स्वरूप जाणवुं. पण एके कथी श्रेणीनुं अंतरमुहूर्त्त संख्यात गुण हीन हीनकाल पूर्वली श्रेणीनी अपेक्षायें होय अने कर्मदल असंख्यातगुणां वधतां होय.

तिहां देशविरति अने सर्वविरतिपणुं पामतो बे करण करे, पण त्रीजुं अनिवृत्ति करण न करे, तथा देशविरति अने सर्वविरतिथी आजोगें पड्यो, अने वली देशविरत्यादिक पमीवजे, तेवारें पण ते बे करण करे, अने अनानोगें पड्यो करण कर्या विना चढे, ए बे करण करी देशविरति सर्वविरत्यादिक गुण लहे ते जीव अवश्य वधते परिणामें होय. तिहां वधते परिणामें केवारें एक असंख्य नागाधिक अने केवारें एक संख्यात नागाधिक, केवारें एक संख्यात गुणाधिक अ केवारे एक असंख्यात गुणाधिक दलिक रचना करे. तिहां हीयमान परिणामें त्यारे हीयमान दलिक रचना करे, अने तुल्य परिणामें तुल्य दलिक रचना क पण पोतपोतानी गुणश्रेणीनुं अंतरमुहूर्त्त सरखुंज होय, तथा अनंतानुबंधियानी वि योजना देवता, मनुष्य अने नारकी पर्याप्ता अविरति, सम्यक्दृष्टि देशविरति अ सर्वविरति, ए सर्व त्रण करणें करी करे. तिहां अपूर्वकरण अनिवृत्तिकरण का गुणश्रेणी करे. ए मध्यें प्रथम त्रण गुणश्रेणी सम्यक्त्व देशविरति अने सर्वविरति सहसात्कारें पमतां केटलोएक काल मिथ्यात्वगुणगणे पामीयें. ए गुणश्रेणीनी वि स्तर वक्तव्यता कर्मप्रकृति तथा पंचसंग्रहनी बृहत्टीका थकी जाणवी.

तथा ए अगीआर गुणश्रेणीना जीव अनुक्रमें एकेकथी असंख्यातगुणी निर्जरा वंत होय, एटले मिथ्यात्व थकी सम्यक्त्व गुणश्रेणीयें अनंतगुण निर्जरा होय. जेम कोइएक वृद्ध डुर्बल रोगाक्रांत चित्तचिंतातुर पुरुष होय, ते जेनी धारा न होय, एवा वृंगा काटें नरेला कूहाडायें करी बावलीआं तथा खेरनां काष्ट वेढाने कापतो घणो डुःखी थाय, तो पण घणे काले थोडांक कापी शके, अने कोइएक तरुण निरोगी निश्चित दृढ संघयणी पुरुष, तीक्ष्ण एवा सार लोह फरशीयें करी, सूकी एरंड तथा आकडानी लाकडी थोडा कालमां पण घणी कापी नाखे, तेम मिथ्यात्वी

जीव वीर्यें हीन थको पोतानां अत्यंत चीकणां कर्म तेने अज्ञानोपहत एवा वालतपश्चरणादिक बूंठ शस्त्रें प्रायें करी घणा कालें पण अल्प कर्म निर्ज़रे, अने सम्यक्दृष्टि जीव ज्ञानादिक गुणें वलिष्ट होय, माटे तेहना शुन्नपरिणाम वृद्धियें रसघात स्थितिघातें करी नीरस निःसार एरंड जेवा थयला कर्मोने ते अपूर्वकरणादिक तीक्ष्ण शस्त्रें करी अल्प कालें पण घणा ठेदी नाखे, ते माटें गुणश्रेणी गुणश्रेणी प्रत्यें यथोत्तर वीर्यवृद्धियें कर्म निःसार होय. तेने गुणनिर्मलतारूप शस्त्रे करी असंख्यगुणी असंख्यगुणी निर्ज़रा वधे, तिहां सर्वोत्कृष्ट कर्म निर्ज़रा अयोगी केवलीने होय॥ ७३॥

॥ एम गुण विशुद्धियें निर्ज़रा वधे ते जणी गुणठाणानो अंतरकाल कहे ठे. ॥

पलिआ संखंसमुहू, सासण इअर गुण अंतरं हस्सं ॥
गुरु मिछि वे ठसठी, इयरगुणे पुग्गलद्धंतो ॥ ७४ ॥

अर्थ–सासण के० सास्वादन गुणठाणानुं पलिआसंखंस के० पल्योपमनो असंख्यातमो नाग जघन्यथी आंतरुं जाणवुं, जे नणी सास्वादन गुणठाणुं एक वार स्पर्शी, वली बीजी वेलायें स्पर्शे. एने वचमांनो काल तेने सास्वादननुं आंतरुं कहीयें, ते जघन्यथी तो पल्योपमासंख्येय नाग प्रमाण होय, जे नणी कोइएक जीव मोहनीयनी ठवीश प्रकृतिनी सत्तायेंथको औपशमिक सम्यक्त्व लही, त्रिपुंज करी, अष्टाविंशति सत्कर्मा थाय, तेवारें पमतां सास्वादनपणुं पामे. तिहांथी वली मिथ्यात्वें जाय, तिहां मिथ्यात्वप्रत्ययें सम्यक्त्वमोहनीय मिश्रमोहनीयने समय समय उवेलतां, उवेलतां, पल्योपमासंख्येय नाग काल प्रमाण ते मोहनीयनी बे प्रकृतिने उवेली रहे, तेवारें मिश्र तथा सम्यक्त्वनी सत्ता रहित थयो थको ठवीश सत्कर्मा थाय, वली पण कोइ एक जीव औपशमिक सम्यक्त्व पामी, तिहांथी सास्वादनपणुं पामे तेणे एथी हीन आंतरुं न कह्युं तथा जे जीव, उपशम श्रेणीथी पमतो सास्वादनपणुं पामी वली अंतरमुहूर्त्तने आंतरें बीजी वेला उपशमश्रेणी पमिवजे, ते वली तिहांथी पमतो सास्वादन गुणठाणे आवे. ए अपेक्षायें अंतरमुहूर्त्तनुं पण आंतरुं होय. अंतरमुहूर्त्तना असंख्याता नेद ठे, तथा ए गुणठाणानो काल पण अंतरमुहूर्त्तनो ठे, अने सर्व गुणठाणां पण अंतरमुहूर्त्तनांहे स्पर्शे. अहींआं विरोध कोइ नथी. ए रीतें अंतरमुहूर्त्तनुं आंतरुं पण सास्वादननुं जाणे. परंतु ते मनुष्यनयेंज कोइ एकने होय पण देवादिकने न होय. ते माटें अल्प जणी अहींआं विवक्षुं नहीं, तथा बीजे कोइ कारणे विवक्षुं नहीं.

तथा ए सास्वादन वर्जी इयरगुण के० इतर एटले बीजा मिथ्यात्वादिकथी उपशांतमोहपर्यंतना दश गुणठाणानुं अंतरं हस्सं के० जघन्यथी आंतरुं मुहू के० अंतरमुहूर्त्त अंतरमुहूर्त्तनुं जाणवुं. जे नणी कोइएक जीव, उपशमश्रेणीथी पमतो मिथ्यात्व गुण-

दधिक अंतरमुहूर्त्तमान जाणवो. ते वेद्यमान अंतरमुहूर्त्तथी उपरली स्थितिना दलिक उतारी, उतारी, वेद्यमान स्थितिना उदयथी प्रतिसमयें असंख्यातगुणो असंख्यात गुणो वधतो चरम समय लगें संक्रमावे, एटले उपरली स्थितिनुं उतार्युं जे दल, ते मध्यें प्रथम समयें स्तोक संक्रमावे. तेथी वीजे समयें असंख्यातगुणो संक्रमावे. तेथी वली त्रीजे समयें असंख्यातगुणो संक्रमावे. एम समयें, समये, असंख्यात गुणाकारें वधारतो, वधारतो अंतरमुहूर्त्तने चरम समयें सर्वोत्कृष्ट संक्रमावी, जोगवीने खपावे, पण गुणश्रेणीनो काल वधारे नहीं. ए रीतें सर्व गुणश्रेणीनुं स्वरूप जाणवुं. पण एकेकथी श्रेणीनुं अंतरमुहूर्त्त संख्यात गुण हीन हीनकाल पूर्वली श्रेणीनी अपेक्षायें होय, अने कर्मदल असंख्यातगुणां वधतां होय.

तिहां देशविरति अने सर्वविरतिपणुं पामतो वे करण करे, पण त्रीजुं अनिवृत्तिकरण न करे, तथा देशविरति अने सर्वविरतिथी आभोगें पड्यो, अने वली जे देशविरत्यादिक पडीवजे, तेवारें पण ते वे करण करे, अने अनाभोगें पड्यो ते करण कर्या विना चढे, ए वे करण करी देशविरति सर्वविरत्यादिक गुण लहे तो जीव अवश्य वधते परिणामें होय. तिहां वधते परिणामें केवारें एक असंख्यात भागाधिक अने केवारें एक संख्यात भागाधिक, केवारें एक संख्यात गुणाधिक अने केवारें एक असंख्यात गुणाधिक दलिक रचना करे. तिहां हीयमान परिणामें एवारें हीयमान दलिक रचना करे, अने तुल्य परिणामें तुल्य दलिक रचना करे, पण पोतपोतानी गुणश्रेणीनुं अंतरमुहूर्त्त सरखुंज होय, तथा अनंतानुबंधियानी विसंयोजना देवता, मनुष्य अने नारकी पर्याप्ता अविरति, सम्यक्दृष्टि देशविरति अने सर्वविरति, ए सर्व त्रण करणें करी करे. तिहां अपूर्वकरण अनिवृत्तिकरण कालें गुणश्रेणी करे. ए मध्यें प्रथम त्रण गुणश्रेणी सम्यक्त्व देशविरति अने सर्वविरतिथी सहसाकारें पडतां केटलोएक काल मिथ्यात्वगुणठाणे पामीयें. ए गुणश्रेणीनी सविस्तर वक्तव्यता कर्मप्रकृति तथा पंचसंग्रहनी बृहट्टीका थकी जाणवी.

तथा ए अगीआर गुणश्रेणीना जीव अनुक्रमें एकेकथी असंख्यातगुणी निर्जरावंत होय, एटले मिथ्यात्व थकी सम्यक्त्व गुणश्रेणीयें अनंतगुण निर्जरा होय. जेम कोइएक वृद्ध दुर्बल रोगाक्रांत चिंताचिंतातुर पुरुष होय, ते जेनी धारा न होय एवा हुंठा काटे भरेला कुहाडायें करी वावलीयां तथा खेरनां काष्ट वेढाने कापतो दुःखी थाय, तो पण घणे काले थोडांक कापी शके, अने कोइएक तरुण निरोगी निश्चिंत दृढ संघयणी पुरुष, तीक्ष्ण एवा सार लोह फरशीयें करी, मूएरंड तथा आकडानी आकडी थोडा कालमां पण घणी कापी नाखे, तेम मिथ्या

जीव वीर्यें हीन थको पोतानां अत्यंत चीकणां कर्म तेने अज्ञानोपहत एवा बालत-पश्चरणादिक बूंठा शस्त्रें प्रायें करी घणा कालें पण अल्प कर्म निर्झरे, अने सम्यक्-दृष्टि जीव ज्ञानादिक गुणें बलिष्ट होय, माटे तेहना शुभपरिणाम वृद्धियें रसघात स्थितिघातें करी नीरस निःसार एरंड जेवा थयला कर्मोने ते अपूर्वकरणादिक तीक्ष्ण शस्त्रें करी अल्प कालें पण घणा छेदी नाखे, ते माटें गुणश्रेणी गुणश्रेणी प्रत्यें यथोत्तर वीर्यवृद्धियें कर्म निःसार होय. तेने गुणनिर्मलतारूप शस्त्रे करी असंख्यगुणी असंख्यगुणी निर्झरा वधे, तिहां सर्वोत्कृष्ट कर्म निर्झरा अयोगी केवलीने होय ॥ ८३ ॥

॥ एम गुण विशुद्धियें निर्झरा वधे ते भणी गुणठाणानो अंतरकाल कहे छे. ॥

पलिआ संखंससमुहू, सासण इअर गुण अंतरं हस्सं ॥
गुरु मिछि बे छसठी, इयरगुणे पुग्गलद्धंतो ॥ ८४ ॥

अर्थ–सासण के० सास्वादन गुणठाणानुं पलिआसंखंस के० पल्योपमनो असंख्या-तमो भाग जघन्यथी आंतरुं जाणवुं, जे भणी सास्वादन गुणठाणुं एक वार स्पर्शी, वली बीजी वेलायें स्पर्शे. एने वचमांनो काल तेने सास्वादननुं आंतरुं कहीयें, ते जघन्यथी तो पल्योपमासंख्येय भाग प्रमाण होय, जे भणी कोइएक जीव मोह-नीयनी छवीश प्रकृतिनी सत्तायेंथको औपशमिक सम्यक्त्व लही, त्रिपुंज करी, अष्टा-विंशति सत्कर्मा थाय, तेवारें पडतां सास्वादनपणुं पामे. तिहांथी वली मिथ्यात्वें जाय, तिहां मिथ्यात्वप्रत्ययें सम्यक्त्वमोहनीय मिश्रमोहनीयने समय समय उवेलतां, उवेलतां, पल्योपमासंख्येय भाग काल प्रमाण ते मोहनीयनी बे प्रकृतिने उवेली रहे, तेवारें मिश्र तथा सम्यक्त्वनी सत्ता रहित थयो थको छवीश सत्कर्मा थाय, वली पण कोइ एक जीव औपशमिक सम्यक्त्व पामी, तिहांथी सास्वादनपणुं पामे तेणे एथी हीन आंतरुं न कह्युं तथा जे जीव, उपशम श्रेणीथी पडतो सास्वादनपणुं पामी वली अंतरमुहूर्त्तने आंतरें बीजी वेला उपशमश्रेणी पडिवजे, ते वली तिहांथी पडतो सास्वादन गुणठाणे आवे. ए अपेक्षायें अंतरमुहूर्त्तनुं पण आंतरुं होय, अंतरमुहूर्त्तना असंख्याता भेद छे, तथा ए गुणठाणानो काल पण अंतरमुहूर्त्तनो छे, अने सर्व गुण-ठाणां पण अंतरमुहूर्त्तमांहे स्पर्शे, अहींआं विरोध कोइ नथी. ए रीतें अंतरमुहूर्त्तनुं आंतरुं पण सास्वादननुं लाभे, परंतु ते मनुष्यमध्येंज कोइ एकने होय पण देवादिकने न होय, ते माटें अल्प भणी अहींआं विवक्ष्युं नहीं, तथा बीजे कशे कारणे विवक्ष्युं नहीं.

तथा ए सास्वादन थकी इअरगुण के० इतर एटले बीजा मिथ्यात्वादिकथी उपशांत-मोहपर्यंतना दश गुणठाणानुं अंतरंहस्सं के० जघन्यथकी आंतरुं मुहू के० अंतरमुहूर्त्त अंतर्मुहुर्तनुं जाणवुं. जे भणी कोइएक जीव, उपशमश्रेणीथी पडतो मिथ्यात्व गुण-

ठाणे आवी वली बीजी वखत चडतो सर्वे गुणठाणां स्पर्शे, तेवारें अंतरमुहूर्त आंतरुं जाणवुं. तथा बीजे प्रकारें पण जे मतें एक जवें एकज श्रेणी करे, तिहां चडतां तथा पडतां पण एज आंतरुं जाणवुं.

अने क्षीणमोह, सयोगी तथा अयोगी, ए त्रण गुणठाणाथी पडवुं नथी, ए गुणठाणां एकज वार आवे, माटें एनुं जघन्य तथा उत्कृष्ट आंतरुं नथी.

हवे ए गुणठाणानुं गुरु के० उत्कृष्ट आंतरुं कहे छे. तिहां मिछि के० मिथ्यात्व गुणठाणानुं वेछसठी के० बे वखत छाशठ सागरोपम पूर्वकोटी पृथक्त्वें अधिक एटलुं उत्कृष्ट आंतरुं जाणवुं, जे जणी कोइएक पूर्वकोट्यायु मनुष्य शुद्धसंयम पामी विजय विमानें तेत्रीश सागरोपमायु जोगवी सम्यक्त्व सहित मनुष्यजव पामी वली मनुष्य जवथी विजय विमानें जाय. एम छाशठ सागरोपम सम्यक्त्वें रही वली अंतरमुहूर्त्त मिश्रें आवी फरी सम्यक्त्व लही त्रण वेला अच्युतगमनें मनुष्य जवांतरें छाशठ सागरोपम पूरे, एम एकसो ने बत्रीश सागरोपम पूर्वकोटी पृथक्त्वें अधिक मिथ्यात्व गुणठाणानुं आंतरुं उत्कृष्टुं जाणवुं.

अने ए मिथ्यात्व विना इयरगुणे के० इतर जे बीजा सास्वादनथी उपशांतमोह पर्यंत दश गुणठाणां छे, तेनुं उत्कृष्ट आंतरुं पुग्गलद्धंतो के० सूक्ष्म क्षेत्र पुद्गल परावर्त्तनुं अर्द्ध कांइएक ऊणेरुं होय, जे जणी उत्कृष्टो किंचिदून अर्द्ध पुद्गल परावर्त्त प्रमाण शेष संसार हुंते थके जीव, ग्रंथिनेद करे, तेवार पछी ए दश गुणठाणां स्पर्शे, तेणे उत्सूत्र जापणादिक अत्यंत अशातनायें करी अनंत संसार वधारे तो पण जेणे सम्यक्त्व लह्युं ते जीव अर्द्ध पुद्गल परावर्त्तमांहे सीजे, तेवारें वली सर्व गुणठाणां स्पर्शे, ए अपेक्षायें जाणवुं, उपरांत संसारमां न रहे ॥ ७४ ॥

हवे पुद्गल परावर्त्तनुं कालमान समजाववाने प्रथम कालमानना जेद कहे छे. तिहां त्रीश मुहूर्त्ते एक अहोरात्रि अने त्रीश अहोरात्रें एक मास, बे मासें एक ऋतु, त्रण ऋतुयें एक अयन, बे अयने (१) एक वर्ष, चोराशी लाख वर्षें (२) एक पूर्वांग चोराशी लाख वार्पूंगें (३) एक पूर्व, चोराशी लक्ष पूर्वें (४) एक त्रुटितांग, चोराशी लक्ष त्रुटितांगें (५) एक त्रुटित, चोराशी लक्ष त्रुटितें (६) एक अटटांग, चोराशी लक्ष अटटांगें (७) एक अटट, चोराशी लक्ष अटटें (८) एक अववांग, चोराशी लक्ष अववांगें (९) एक अवव, चोराशी लक्ष अववें (१०) एक हूहूआंग, चोराशी लक्ष हूहूआंगें (११) एक हूहूअ, चोराशी लक्ष हूहूएं (१२) एक उत्पलांग, चोराशी लक्ष उत्पलांगें (१३) एक उत्पल, चोराशी लक्ष उत्पलें (१४) एक पद्मांग, चोराशी लक्ष पद्मांगें (१५) एक पद्म, चोराशी लक्ष पद्में (१६) एक नलिनांग, चोराशी लक्ष नलिनांगें (१७) एक नलिन,

चोराशी लक्ष नलिनें(१८)एक अक्षिनिकुरांग, चोराशी लक्ष अक्षिनिकुरांगें(१९)एक अक्षिनिकुर, चोराशी लक्ष अक्षिनिकुरें(२०)एक अयुतांग, चोराशी लक्ष अयुतांगें (२१) एक अयुत, चोराशी लक्ष अयुतें (२२) एक नयुतांग, चोराशी लक्ष नयुतांगें (२३) एक नयुत, चोराशी लक्ष नयुतें(२४)एक प्रयुतांग, चोराशी लक्ष प्रयुतांगें(२५)एक प्रयुत, चोराशी लक्ष प्रयुतें (२६) एक चूलिकांग, चोराशी लक्ष चूलिकांगें (२७) एक चूलिका, चोराशी लक्ष चूलिकायें(२८)एक शीर्षप्रहेलिकांग, चोराशी लक्ष शीर्षप्रहेलिकांगें(२९) एक शीर्षप्रहेलिका, अहीं सुधी संख्यातो काल गण्यो आवे. ए शीर्षप्रहेलिकायें आटला आंक आवे ते अंक मांडीयें बैयें. (७५८२६३२५३०७३१०२४११५७९७३५६९९ ७५६९६४०६२१८९६६८४८०८०१८३२९६२) ए चोपन आंक आगल एकसो ने चालीश शून्य मांडीयें, तेवारें एकसो ने चोराणुं अंक थाय. त्यांसुधी संख्याता वर्ष जाणवां. उपरांत गणतां नावे ते माटें पाला तथा समुद्रादिकनी उपमायें करी समजाव्युं जाय, पण गणतां पार न आवे, तेने असंख्याता कहीयें, ते असंख्याता वर्ष प्रमाण पल्योपम सागरोपम जाणवुं, तेनुं स्वरूप समजाववाने गाथा कहे बे. ॥ ८४ ॥

॥ अथ पल्योपमस्वरूपमाह ॥

उद्धार अद्ध खित्तं, पलिय तिहा समय वाससय समए ॥
केसव हारो दीवो, दहि आउ तसाय परिमाणं ॥ ८५ ॥

अर्थ– धान्य पल्यवत् पल्योपम, तथा वली सागरवत् सागरोपम जाणवुं. तेना प्रत्येकें त्रण त्रण नेद बे. तत्र वालाग्र अथवा वालाग्र खंडोनो प्रतिसमयें उद्धार के० उद्धरण करवो, ते बे प्राधान्य जिहां तेने प्रथम उद्धार पल्योपम कहीयें; अने अद्ध के० अद्धा एटले काल ते प्रस्ताव थकी वालोग्रोने अथवा वालोग्रोना खंमोने अपहारें प्रत्येकें वर्ष शत लक्षण प्राधान्य बे जिहां ते बीजो अद्धा पल्योपम कहीयें; तथा खित्तं के० क्षेत्र जे आकाश प्रदेशरूप तेनुं प्राधान्य बे जिहां ते त्रीजो क्षेत्र पल्योपम कहीयें. ए तिहा के० त्रणे प्रकारना पलिय के०. पल्योपम तेने प्रत्येकें सूक्ष्म अने बादर एम बे बे नेदें करतां ब नेद थाय.

तेनुं मान कांइएक विस्तारथी लखीयें बैयें. अनंत परमाणुयें एक व्यावहारिक परमाणुउं थाय, तेवा आठ परमाणुयें एक त्रसरेणु थाय, तेवा आठ त्रसरेणुयें एक ऊर्ध्वरेणु थाय, आठ ऊर्ध्वरेणुयें एक रथरेणु थाय, आठ रथरेणुयें एक उत्तरकुरु युगलीआनो वालाग्र थाय. तेवा आठ वालाग्रें महाहिमवंत युगलिआनो वालाग्र थाय, तेवा आठ वालाग्रें हिमवंत युगलिआनो एक वालाग्र थाय, तेवा आठ वालाग्रें महाविदेहनरनो वालाग्र थाय, तेवा आठ वालाग्रें नरतनरनो एक वालाग्र थाय, तेवा

आठ वालाग्रें एक लीख थाय, आठ लीखें एक जू थाय, आठ जूयें एक यवमध्य थाय, आठ यवमध्यें एक अंगुल थाय, एम प्रत्येकें आठ आठ गुणुं करतां एक उत्सेधांगुल थाय, तेवी चोवीश अंगुलें एक हाथ थाय, तेवा चार हाथें एक धनुष्य थाय तेवा बे हजार धनुष्यें एक कोश थाय, तेवा चार कोशनो योजन थाय, एवा योजन प्रमाण लांबो, पहोलो, उंडो, अने त्रण योजन तथा एक योजनना ठ नाग करीयें तेना एक नाग उपर एटली परिधिवालो एवो कूपाकार पालो कल्पीयें, ते मध्यें देवकुरु तथा उत्तरकुरुना युगलिया एक दिवसना जन्मेला, बे दिवसना जन्मेला, यावत् सात दिवसना जन्मेला, तेना मस्तकना वालाग्र खंमने सात वखत आठ आठ खंड करतां एक केशना वीश लाख, सत्ताणुं हजार, एकसो ने बावन खंड थाय; तेवा खंमें गांशीने ते पल्य नरीयें, ते एवी रीते गांशीने नरीयें, के तेना उपर चक्रवर्त्तिनुं कटक चाल्युं जाय, तो पण धसके नहीं तथा गंगा नदीनो प्रवाह तेने नेदी शके नहीं, तथा अग्नियें करी बले नहीं, वायरे करी एक वालाग्र खंड पण उडे नहीं, एवो गांशीने नरीयें.

तेमांहेंथी समय के० एकेक समयें केसवहारो के० एकेक केश खंम काढाडतां थकां जेटले कालें ते पालो खाली थाय, तेटलो बादर उद्धार पल्योपमनो संख्याता समय प्रमाण काल होय, जे नणी ते खंड संख्याताज होय माटें संख्यातो काल कह्यो. ए बादर उद्धार पल्योपम जे कह्युं ते सूक्ष्म उद्धारपल्योपम सुखें चित्त आवबाने अर्थें कह्युं परंतु एनुं बीजुं कशुं पण कार्य नथी. जे नणी ए अंतर्मुहूर्त्त संख्यात समय प्रमाण होय ते नणी सूक्ष्म उद्धार पल्योपम उपयोगी होय.

पूर्वे जे वालाग्रखंमें पल्य नस्यो ठे. ते बादर एकेक खंडना असंख्याता सूक्ष्म खंड कल्पीयें, ते एवा कल्पीयें, के जे एक खंडनो वली बीजो खंड केवली केवलज्ञानें करी पण कल्पी न शके, सतेजवंत नेत्रनो धणी जे जालीमांहेंथी सूक्ष्म पुजल सूर्यना तेजें करी देखे, तेनो असंख्यातमो नाग अथवा बादरपर्याप्त पृथिवीकायिआ जीवनुं जेवुं सूक्ष्म शरीर होय, तेवडे खंडे करी पूर्वोक्त कूवो नरीयें, ते एकेको खंम समय समय फहाकतां असंख्याता समय लागे, अर्थात् संख्याता वर्षनी कोटीयें करी ते कूप खाली थाय तेने सूक्ष्म उद्धार पल्योपम कहीयें. तेवा दश कोमाकोमी पल्योपमें एक सूक्ष्म उद्धार सागरोपम थाय तेवा अढी सागरोपमना समय प्रमाण दीवोदहि के० असंख्याता द्वीप समुद्र ठे. ए सूक्ष्म उद्धार पल्योपम कह्युं.

तथा तेहीज योजन प्रमाण पल्य बादर वालाग्रें नस्यो, तेमध्येंजी वाससय के० सो सो वर्षे एकेक केशखंम काढाडतां ते पल्य संख्याता वर्षनी कोडी प्रमाण कालें निर्लेप थाय, तेवारें बादर अद्धा पल्योपम संख्याता वर्ष प्रमाण थाय.

वली तेहिज खंडना पूर्वोक्त रीतें असंख्याता खंड कल्पी ते कल्पना खंरु सो सो वर्षे एकेक कहाम्तां जेवारें ते पल्य निर्लेप थाय, तेवारे सूक्ष्म अद्धापल्योपम असंख्याता वर्षनी कोडी प्रमाण थाय. तेवा दश कोडाकोडी सूक्ष्म अद्धापल्योपमें एक सूक्ष्म अद्धा सागरोपम थाय, तेवा वली दश कोडाकोडी सागरोपमें एक अवसर्पिणी काल थाय, अने वली एक उत्सर्पिणी काल पण थाय, ए अवसर्पिणी तथा उत्सर्पिणीना वेहुकाल मली वीश कोमाकोमी सागरोपमें एक कालचक्र थाय; ए सूक्ष्म अद्धापल्योपम अने सागरोपमें करी देवता, नारकी, मनुष्य अने तिर्यचनुं आउ के० आयुनुं मान तथा कर्मस्थितिमान तथा कायस्थितिमान तथा नवस्थितिनुं कालमानादिक मवीयें, ए चोथुं सूक्ष्म अद्धापल्योपम कह्युं, एटले ए सूक्ष्म अद्धासागरोपमना अनंता पुजल परावर्त्ते अतीत अद्धा तथा अनंता पुजलपरावर्त्त अनागत अद्धा एटले अनागत अद्धानी अनंतता ठे, अने अतीत अद्धानी आदि नथी, तेथी वेहुने समानपणुं ठे. अन्य आचार्य वली एम कहे ठे, के अतीत अद्धाथकी अनागत अद्धा अनंतगुणा ठे. तेनी नावना एम ठे, के जो पण समयादिकें करी अनागत अद्धाहीयमान ठे, तो पण अनागत अद्धानो क्षय नथी थतो ते माटें अतीत अद्धा थकी अनागत अद्धा अनंतगुणी ठे.

सांप्रत वे प्रकारना क्षेत्र पल्योपमनुं निरूपण करीयें ठैयें. ते पूर्वोक्त वालाग्रखंमें करी नस्यो जे पल्य ते मध्यें कल्पना करेला वालाग्रे स्पर्श्या जे आकाशप्रदेश तेमांहेथी एकेक आकाश प्रदेश समए के० समय समय कहाडतां जेवारें सर्व वालाग्र स्पष्ट आकाश निर्लेप थाय, तेवारे असंख्याती उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणी कालप्रमाण एक वादर क्षेत्र पल्योपम थाय.

ते पल्यना सूक्ष्म एकेका वालाग्रने स्पर्श्या आकाशप्रदेश तथा अणस्पर्श्या एवा समस्त आकाशप्रदेशने समय समय कहाम्तां जेवारें ते पल्य निर्लेप थाय, तेवारें पूर्वोक्त वादर क्षेत्र पल्योपमना कालमान थकी असंख्यातगुणो असंख्याती उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणी प्रमाण सूक्ष्म क्षेत्र पल्योपमनुं कालमान थाय, तेवा दश कोमाकोडी सूक्ष्म क्षेत्र पल्योपमें एक सूक्ष्म क्षेत्र सागरोपम थाय, एणें करी तसायपरिमाणं के० त्रसादिक जीवनुं परिमाण करवुं, एटले दृष्टिवादने विषे द्रव्य प्रमाण चिंतवीयें तथा पृथिव्यादिक एकेंद्रिय त्रसांत जीवनुं परिमाण करीयें तेने विषे एनुं प्रयोजन ठे. अहीं शिष्य पूठे ठे के, जो स्पष्ट, अस्पष्ट, नजःप्रदेश अहीं सूक्ष्म क्षेत्र पल्योपमें करीने ग्रहण करीयें ठैयें, तो वालाग्रोनुं शुं प्रयोजन ठे? यथोक्त पल्यांतरगत नजःप्रदेशापहार मात्रथीज सामान्यपणे कहेवुं उचित ठे. तत्र गुरु कहे ठे, के ए

सत्य छे, किंतु सूक्ष्म क्षेत्र पल्योपमें करी दृष्टिवादने विषे द्रव्य मवीयें छेयें ते केट-लाएक यथोक्त वालाग्र स्पष्ट नजःप्रदेशें करी मवीयें छेयें, अने केटलाएक अस्पष्ट नजःप्रदेशें करी मवीयें छेयें, माटें दृष्टिवादोक्त द्रव्यमानोपयोगीपणायकी वा-लाग्र प्ररूपणा प्रयोजनवाली छे.

एम त्रण सूक्ष्म पल्योपम शास्त्रने विषे उपयोगी होय, अने त्रण बादर पल्योपम कह्या, ते सूक्ष्मपल्योपमना सुखाववोध थवा माटें कह्या. अहींआं प्रायें घणुंतो सूक्ष्म अद्धा-पल्योपमनुं प्रयोजन छे, ते अद्धापल्योपमें करी वीश कोडाकोमी सागरोपमनुं काल-चक्र थाय, तेवा अनंतें कालचक्रें एक पुजलपरावर्त्त थाय, एवा अनंत पुजलपरावर्त्त अतीत अद्धा अतिक्रम्या ते जाणी एनेविषे पुजल परावर्त्त एवी संज्ञा करीयें. जो पण पुजल परावर्त्त एवी संज्ञा मुख्यपणें द्रव्यपरावर्त्तने विषे होय. केम के औदारिकादिक पुजलनी परावर्त्त एवी संज्ञा होय छे ते मुख्य कहेवाय, तथापि आकाशप्रदेश समय अने अध्यवसाय परावर्त्तें क्षेत्र, काल अने जाव परावर्त्तादिकने विषे पण जे पुजल परावर्त्त एवी संज्ञा करवी ते गौणपणे जाणवी. तथा आशांवरमतें जवपरावर्त्त पण मान्युं छे. पण ते अहींयां न लीधुं. ॥ ८५ ॥

॥ हवे पुजलपरावर्त्तना आठ जेदनुं स्वरूप त्रण गाथायें करी कहेछे. ॥

दवे खित्ते काले, जावे चउह उह वायरो सुहुमो ॥
होइ अणंतुस्सप्पिणि, परिमाणो पुग्गल परहो ॥ ८६ ॥

अर्थ– दवे के० द्रव्य पुजल परावर्त्त, खित्ते के० क्षेत्र पुजल परावर्त्त, काले के० कालपुजलपरावर्त्त, जावे के० जाव पुजल परावर्त्त, एम चउह के० चार जेदें पुजल परावर्त्त छे, ते वली एकेको वायरो के० बादर अने सुहुमो के० सूक्ष्मना जेदें करी उह के० वे वे प्रकारें होइ के० होय. अणंतुस्सप्पिणि परिमाणो के० अनंती उत्सर्प्पिणी अने अवसर्प्पिणी काल प्रमाण पुग्गल परहो के० पुजल परावर्त्तनुं कालमान जाणवुं. ॥८६॥

एक बादर द्रव्यपुजलपरावर्त्त, बीजो सूक्ष्म द्रव्य पुजलपरावर्त्त, त्रीजो बादर क्षेत्रपुजलपरावर्त्त, चोथो सूक्ष्म क्षेत्र पुजलपरावर्त्त, पांचमो बादर काल पुजलपरावर्त्त, उहो सूक्ष्म काल पुजल परावर्त्त, सातमो बादर जावपुजलपरावर्त्त, आठमो सूक्ष्म जावपुजलपरावर्त्त. अहियां कोइएक जवपुजलपरावर्त्त सूक्ष्म तथा बादर एम पण माने छे. ते मतें दश जेद कहे छे. पण स्वमतें तो आठ जेदज कह्या छे.

तिहां पूर्णगलन स्वजाव तेने पुजल कहीयें. ते अणुने मलवे तथा विघटवे करी जे स्कंधनो जेद ते पुजलस्कंध कहीयें, ते सर्व जीवथकी अनंतगुणा छे. सर्व लोकाका-शप्रदेश अनंतानंत पुजलस्कंधें जस्यो छे. ते जेटले कालें जीव सर्व अणुस्कंध औदा-

रिकादिक शरीरपणे ग्रहीने मुके, तेटले कालें वादरद्रव्य पुजलपरावर्त्त एवी सामान्य संज्ञा होय. ए आठ जातिना पुजल परावर्त्त कह्या ठे. ते मध्यें पण चार जातिना वादर पुजल परावर्त्त जे कह्या ठे ते सूक्ष्म पुजल परावर्त्तना सुखाववोधने अर्थे कह्या ठे. जे मूढमति, सूक्ष्म पुजल परावर्त्तनुं स्वरूप न समजे, तेने वादरनुं स्वरूप समजावीयें, ते वादरना स्वरूपनी समजणमां मति नेदाय तो पठी सूक्ष्म पुजल परावर्त्तनुं स्वरूप पण सुखें समजी जाय, ते जणी वादर कह्या ठे. वीजुं जिहां पुजल परावर्त्त काल शास्त्रें कह्यो ठे तिहां तो सर्व सूक्ष्म पुजल परावर्त्त लेवा, केमके तेहिज शास्त्रमां उपयोगी ठे. जे सम्यक्त्व पाम्या पठी किंचित्न्यून अर्द्ध पुजल परावर्त्त मात्र संसारमध्यें रहे, एम कह्युं ठे, ते पण सूक्ष्म क्षेत्र पुजल परावर्त्तनुं अर्द्ध जाणवुं; ते चारे जातिना सूक्ष्म पुजल परावर्त्तमांहेलो एकेक केटले कालें होय, तेनुं मान कहे ठे.

उत्सर्पिणी कहेतां जिहां नरत ऐरवतना मनुष्यने चढतुं शरीरमान, आयु तथा सुख वधतुं जाय, तेने उत्सर्पिणी काल जाणवो. तिहां प्रथम दुःखमा दुःखमा आरो एकवीश हजार वर्षनो, वीजो दुःखमा आरो एकवीश हजार वर्षनो, त्रीजो दुःखमा सुखमा आरो एक कोडाकोडी सागरोपम बेंतालीश हजार वर्षे न्यूननो, चोथो सुखमा दुःखमा आरो वे कोडाकोडी सागरोपमनो,पांचमो सुखमा आरो त्रण कोडाकोडी सागरोपमनो, अने ठठ्ठो सुखमा सुखमा आरो चार कोडाकोडी सागरोपमनो. एम जिहां चढतो चढतो काल ते उत्सर्पिणी काल कहीयें, अने जिहां प्रथम सुखमा सुखमा आरो होय, अने ठठ्ठो दुःखमा दुःखमा आरो होय, ते अवसर्पिणी पडतो काल जाणवो. तेहवी अनंती उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणी एटले अनंता कालचक्र प्रमाण एकेक पुजल परावर्त्त ते अनंतानंत नेदें ठे. तेथी एमध्यें पण कालनुं अल्प वहुत्व कह्युं ठे, ते विरुद्ध नथी, जे जणी द्रव्य पुजल परावर्त्त कालस्तोक, तेथी अनंतगुणो क्षेत्र पुजल परावर्त्त काल जाणवो, तेथी काल पुजल परावर्त्तनो काल अनंतगुणो जाणवो, ते थकी नाव पुजल परावर्त्तनो काल अनंतगुणो जाणवो. ए जीवने अतीतकालें नाव पुजल परावर्त्त अनंतां थयां, तेथी अनंतगुणां काल पुजल परावर्त्त थयां, तेथी अनंतगुणां क्षेत्र पुजल परावर्त्त थयां, तेथी अनंतगुणां द्रव्य पुजल परावर्त्त थयां. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ८६ ॥

॥ हवे प्रथम द्रव्यथी वादर तथा सूक्ष्म पुजलपरावर्त्तनुं स्वरूप कहेठे. ॥

उरलाइ सत्त गेणं, एग जिउ मुअइ फुसिय सव्व अणू ॥
जित्तिअ कालि स थूलो, दव्वे सुहुमो सगऽन्नयरा ॥ ८७ ॥

अर्थ–उरलाइसत्तगेणं के० ओदारिकादिक वर्गणाना पुजल सात प्रकारें करीने एग-जिउ के० एक जीव, फुसिअ के० स्पर्शीने, मुअइ के० मूके, सवअणु के० लोकमां-हेला सर्वे परमाणुआने जितिअकालि के० जेटले कालें स्पर्शीने मूके, स के० ते कालनुं मान, थूलो के० स्थूल एटले बादर, दवे के० द्रव्यथकी पुजलपरावर्त्त जाणवुं, अने द्रव्यथकी सुहुमोसगअन्नयरा के० सूक्ष्म पुजलपरावर्त्त एथी अन्यत करीने थाय. ॥ ७७ ॥

ओदारिक, वैक्रिय, तैजस, जाषा, श्वासोश्वास, मन अने कार्मण, ए सा प्रकारें सर्व लोकमांहेला परमाणुजेद संघातें तथा बादर सूक्ष्म परिणमने करी सा वर्गणा योग्य परिणतस्कंध ओदारिकादिक नोकर्मपणे तथा कार्मणपणे जेटले का एक जीव अनंत जव ज्रमण करतो परिणमावी ग्रही स्पर्शी मूके, तेने बादर द्र पुजलपरावर्त्त कहीयें. तिहां जे एक वेला ग्रह्या, एवा जे पुजल तेने फरी बीजी वे ग्रहण करे, ते ग्रहीतग्रहणाद्धार, तथा पूर्वे केइ ग्रहण कस्या, केइ अग्रहण कस्या, ए पुजलने ग्रहे, ते मिश्रग्रहणाद्धार, तथा जे पूर्वे अग्रहण करेला ग्रहे, ते अग्रहीत ग्रह द्धार, तिहां ग्रहीत ग्रहणाद्धार तथा मिश्रग्रहणाद्धार अतिक्रमीने जे अग्रहीत ग्रहणाद्ध पुजल ग्रहण करे, ते लेखे लेखवचा एटले लेखामां गणवा. एम एक ओदारिकपणे, बीजो क्रियपणे, त्रीजो तैजसपणे, चोथो जाषापणे, पांचमो श्वासोश्वासपणे, उठो मनपणे, सातमो कार्मणपणे, ए सात परिणाम, एकेक अणुना थाय. एम सर्वलोक वर्त्ति पुजल ष्पना सात परिणमन एक जीव पूर्ण करे, तेवारे बादर द्रव्यपुजलपरावर्त्त पूर्ण थाय. हींआं आहारक शरीर तो संसारमांहे वसतो जीव, चार वेला करे, तेवारें तेणे सर्व पुजलनी परावर्त्ति न होय, तेथी ते न लीधो.

तथा जेवारें सर्वलोक वर्त्ति अणुने ओदारिकादिकपणे परिणमावे, पण ए विशेष जे ओदारिकपणे परिणमावतां वचले जवें जे जे वैक्रियादिक पुजल ग्र करे, ते कोइ लेखामां नावे. एम अनंते जवें करी सर्वलोकना अणु ओदारिक परिणमावी ग्रही स्पर्शी मूके, तेवारें प्रथम ओदारिक सूक्ष्म द्रव्य पुजलपरा थाय. वलतुं एज रीतें सर्वाणु वैक्रियपणें परिणमावी ग्रहीने मूके, तेवारें बीजुं वै पुजलपरावर्त्त थाय. एमज तैजसशरीरपणे परिणमावी ग्रहीने मूके, तेवारें तैजस पुजलपरावर्त्त थाय. एमज जाषादलपणे सर्वाणु परिणमावी ग्रहीने तेवारें चोथुं जाषापुजलपरावर्त्त थाय, एमज पांचमुं श्वासोश्वास, उठुं मन सातमुं कार्मण पुजलपरावर्त्त पण जाणवुं. तिहां सर्व थकी कार्मणपुजलपरावर्त्त अनंतो ठे, परंतु बीजानी अपेक्षायें स्तोक. तेथकी तैजस पुजलपरावर्त्तकाल अ

गुणो, तेथकी औदारिक पुद्गलपरावर्त्तकाल अनंतगुणो, तेथकी श्वासोश्वास पुद्गल-परावर्त्त काल अनंतगुणो, तेथकी मनःपुद्गलपरावर्त्त काल अनंतगुणो, तेथकी नाषा पुद्गलपरावर्त्तकाल अनंतगुणो, तेथकी वैक्रियपुद्गलपरावर्त्त काल अनंतगुणो जाणवो. कार्मण पुद्गलपरावर्त्त सर्व नवें ग्रहण करे, तेथी तरत पूराय, अने ते कार्मणदलथकी तैजस अनंतगुणो हीन पुद्गल छे, ते नणी अनंतगुण कालें पूराय, एम पोतानी मतियें विचारीने कहेवुं. अतीतकालें एक जीवने अनंता वैक्रिय पुद्गलपरावर्त्त थयां, तेथकी अनंतगुणां नाषा पुद्गलपरावर्त्त थयां, तेथकी अनंतगुणा मनःपुद्गलपरावर्त्त थयां, ते थकी अनंतगुणां श्वासोश्वास पुद्गलपरावर्त्त थयां, तेथकी अनंतगुणां औदारिक पुद्गलपरावर्त्त थयां, तेथकी अनंतगुणां तैजसपुद्गलपरावर्त्त थयां, तेथकी अनंतगुणां कार्मण पुद्गलपरावर्त्त थयां. एम अतीतकालें अतिक्रम्या. अहींआं कोइएक आचार्य एम कहेछे, के औदारिक, वैक्रिय, तैजस अने कार्मण, ए चार शरीरपणे सर्वलोकवर्त्ति परमाणु जे ग्रहे, ते तेना लेखामांहे गणाय. एम करी सर्व परमाणु चार शरीरपणे परिणमावी ग्रहीने मूके, ते बादर द्रव्य पुद्गलपरावर्त्त अने अनुक्रमें एक शरीरपणे परिणमावे ते लेखामांहे गणाय. एवी रीतें सर्वाणु एक शरीरपणे जेवारें परिणमावी रहे, तेवारें पछी वली बीजा शरीरपणे परिणमावे, पण औदारिक परावर्त्तमध्यें वैक्रियादिक पुद्गल लीये, ते लेखामांहे गणाय नहीं, एम अनुक्रमें चारे प्रकारें सर्वाणु परिणमावतां सूक्ष्मपुद्गल परावर्त्त थाय. इत्यर्थः ॥ ८७ ॥

॥ हवे बादर तथा सूक्ष्म क्षेत्रादिक त्रण पुद्गल परावर्त्तनुं स्वरूप कहे छे. ॥

लोग पएसो सप्पिणि, समया अणु नाग बंध ठाणाय ॥
जह तह कम मरणेणं, पुठा खित्ताइ थूलियरा ॥ ८८ ॥

अर्थ– लोगपएसो के० चौद राजलोकना आकाश प्रदेश सप्पिणिसमया के० उत्सर्प्पिणी अने अवसर्प्पिणीना समय अने अणुनागबंधठाणाय के० अनुनाग बंधनां स्थानक, ते रसबंधना हेतु असंख्यातां अध्यवसाय स्थानक जाणवां. ए त्रणे स्थानक, ते जहतह के० जेम तेम आघा पाछा मरणेणं के० क्रमोत्क्रम मरणें करीने, पुठा के० फरसी रहे, तेवारें कम के० अनुक्रमें खित्ताइ के० क्षेत्रादिक एटले क्षेत्रथी, कालथी अने नावथी थूल के० स्थूल एटले बादर पुद्गल परावर्त्त थाय, अने इयरा के० ए थकी इतर एटले ए त्रणे अनुक्रमेज मरण वेलायें फरसे, तेवारें ए त्रणे सूक्ष्म पुद्गल परावर्त्त थाय. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ८८ ॥

सर्व लोकना आकाशप्रदेश एटले जे अंगुलघन आकाशखंडना प्रदेशापहार समय समय प्रत्यें करतां पण असंख्यातां कालचक्र व्यतिक्रमी जाय, एवा सूक्ष्म नजः-

प्रदेश छे. ते सर्व लोकना आकाशप्रदेशने जेवारें एक जीव, अनेक जवें करी स्पर्शे, एटले सर्व आकाशप्रदेशें मरण पामे, तेमांहे जे आकाशप्रदेशें एक वेला मरण पाम्यो, तेज आकाश प्रदेशें वली वीजी वेला मरण पामे, ते लेखामां न गणाय, परंतु जे अस्पर्श्या प्रदेशने स्पर्शी मरण पामे ते प्रदेश, तेना लेखामां गणाय. एम करतां सर्व लोकाकाश प्रदेशने मरणें करी स्पर्शे. अहींआं जो पण जीव असंख्याता आकाशप्रदेश अवगाहीने रह्यो छे तो पण मरण वेलायें एक प्रदेशनी मुख्यता लेवी. एने बादर क्षेत्र पुद्गल परावर्त्त कहीयें.

अने जेवारें अनुक्रमें एटले जे आकाशप्रदेशें जीव एक वार मरण पाम्यो, तेज आकाशप्रदेशनी श्रेणीयें जेवारें वली तेनी जोडना वीजा प्रदेशें वीजी वेला मरण पामे, ते लेखामां गणाय, परंतु वीजे स्थानकें वीजे जवें तेनी वचमां असंख्य लोकाकाश प्रदेशें असंख्य वेला मरण पामे, ते वचला मरणना प्रदेश लेखामांहे नावे. एम अनुक्रमें श्रेणीवद्ध, प्रतरबद्ध प्रदेश मरणें करी स्पर्शतो थको सर्व लोकाकाश प्रदेश स्पर्शे, तेवारें सूक्ष्म क्षेत्र पुद्गल परावर्त्त थाय, ते मध्यें अनंता कालचक्र प्रमाण बादर पुद्गल परावर्त्त थकी अनंतगुणो काल नीपजे.

हवे काल थकी पुद्गल परावर्त्तनुं मान कहेछे. वीश कोडाकोडी सागरोपम प्रमाण कालचक्र छे. तेना सर्व समय, मरणें करी जीव स्पर्शे, एटले पहेला समय थकी मांडीने छेहला समय सुधी सर्व समयें मरण करे, परंतु जे समयें एक कालचक्रमांहे मरण पाम्यो, तेहीज समयें वीजा घणा कालचक्रमांहे मरण पामे, ते समय लेखामांहे गणाय नहीं. पण अनेरे समयें मरण पामे, ते लेखामां गणाय. एम कालचक्रना सर्व समय मरण वेलायें करी जेवारें एक जीव स्पर्शी रहे, तेवारें काल थकी बादर पुद्गल परावर्त्त थाय.

अने जेवारें ए कालचक्रने पहेले धुरले समयें मरण लही वली जेवारें केवारेंक कोइ कालचक्रने वीजे समयें मरण पामे, ते लेखामां गणाय. तेमज कोइ कालचक्रने त्रीजे समयें जीव मरण पामे, ते लेखामां गणाय. परंतु वचला आगल पाछलना समयें अनेक मरण करे, ते लेखामां गणाय नहीं. एम वली जेवारें कोइएक कालचक्रने चोथे समय मरण लहे, पांचमे समय मरण लहे, यावत् कालचक्रना छेहला समयपर्यंत अनुक्रमें सर्व समय मरणें करी स्पर्शे. अहींआं कोइक कालचक्र दीठ एक समय लेखामां आवे अने वचालें संख्याता, असंख्याता यावत् अनंत कालचक्रनां मरण पण लेखामां न आवे, परंतु जेवारें आगल जे समयें मरण पाम्यो होय, तेने आगले समयेंज जेवारें मरण पामे, तेवारें तेज लेखामां आवे.

एम असंख्याते मरणें पण अनंतां कालचक्र व्यतीत थइ जाय, तावत् कालप्रमाण सूक्ष्म काल पुजल परावर्त्त थाय.

हवे नावथी सूक्ष्म बादर पुजल परावर्त्त कहेछे. रसबंध हेतु काषायिक अध्यवसाय स्थानक मंद, मंदतर, मंदतमना नेदें असंख्यात लोकाकाश प्रमाण छे. जे नणी सीत्तेर कोमाकोमी सागरोपमना समय प्रमाण स्थितिस्थानकें असंख्याता रसबंध हेतु अध्यवसाय स्थानक छे. ते सर्व अध्यवसाय स्थानक मरणें करी अनुक्रमें स्पर्शें एटले ते रसबंधनां स्थानक केवारेंक मंद, मंदतम, मंदतर, तीव्र, तीव्रतम, तीव्रतर, एवे स्थानकें मरण पामतो जेवारें एक जीव, सर्व स्थानक फरसी रहे तेवारें नाव थकी बादर पुजल परावर्त्त थाय.

अने जेवारें प्रथम जघन्य अध्यवसायें मरण पामीने वली जेवारें कोइएक कालांतरें ते थकी चढते बीजे अध्यवसायस्थानकें मरण पामे ते लेखामांहे गणाय, तेवार पछी वली कोइक कालांतरें तेथकी चढते त्रीजे अध्यवसायस्थानकें वर्त्ततो मरण पामे ते लेखामांहे गणाय, परंतु बीजा आघा पाछा अध्यवसायें मरण पामे ते लेखामां न गणाय. एम अनुक्रमें निरंतरपणे जघन्यथी उत्कृष्ट अध्यवसायस्थानकपर्यंत सर्व कर्मना असंख्याता रसबंधनां अध्यवसाय स्थानक छे. ते अनुक्रमें मरणे करी स्पर्शे तेनी वचालें जे तेज अध्यवसायें तथा सांतर अध्यवसाय स्थानकें अनंता मरण करे, ते पण लेखामां न आवे, परंतु जे पूर्वलो अध्यवसाय होय, तेथकी चढते अध्यवसायें मरण पामे तोज ते लेखामां आवे, एम अनुक्रमें सर्व अनुनाग बंधस्थानक, जन्म अथवा मरणें करी स्पर्शें, तेवारें नावथी सूक्ष्मपुजलपरावर्त्त थाय. ए रीतें आठ पुजलपरावर्त्त कह्यां.

तथा ग्रंथांतरें नवपरावर्त्त कह्युं छे. ते कोइएक जीव नरकादिकगतिने विषे दश सहस्रवर्ष जघन्यायुथी समयाधिक समयाधिक स्थिति वधारतां नेवु हजार वर्षनी स्थितिपर्यंत तथा दश लक्ष वर्ष स्थितिथकी समयाधिक समयाधिक तेत्रीश सागरोपम स्थितिने आउखे सर्व नरकायु स्थितिना स्थानकें नारकीना नवें करी तथा देवगतिमध्यें दश हजार वर्षायुथी लइ समयाधिक समयाधिक एकत्रीश सागरोपम लगें सर्वदेवायुस्थितिनां स्थानकें देवनवें करी तेमज मनुष्य तिर्यंचगति मध्यें जघन्य क्षुल्लक नवथी लेइने समयाधिक समयाधिक मनुष्य तिर्यक्नी यावत् त्रण पल्योपमायुस्थिति लगेंनां स्थानकें मनुष्य तिर्यंचना नवें करी, एम सर्वायुस्थानकें अनुक्रमें स्पर्शतो बादरनव पुजल परावर्त्त थाय, अने समयाधिक समयाधिक स्थिति अनुक्रमें एकेक गतिना क्रमें क्रमें करी आयुनां सर्व स्थानक स्पर्शतां चारे गतिना सर्वायुस्थानक जीव स्पर्शे,

सूक्ष्म जव पुज्ञल परावर्त्त थाय, ए आशांवरमतें मान्यो ले, ते अहीं प्रसंगें जाणव
निमित्त लख्युं ले. ए रीतें उपोद्घात संगतें तथा प्रसंगसंगतें पल्योपम, सागरोपम तथ
पुज्ञल परावर्त्तादिकनां स्वरूप कह्यां.

प्रकारांतरें वली पांच वर्ण, बे गंध, पांच रस, आठ स्पर्श अने अगुरुलघु, ए बा
वीश नेदें करीने सर्वलोकवर्त्ति पुज्ञल परमाणुआ फरसी मूके, तेवारें जावथी बादर
पुज्ञल परावर्त्त थाय, अने ए बावीशमांहेथी एकेकापणे अनुक्रमें सर्व पुज्ञल फरशीने
रहे, तेवारें नावथी सूक्ष्म पुज्ञल परावर्त्त थाय. ॥ इति समुच्चयार्थः॥ ॥ ८८ ॥

हवे जे प्रदेशबंधनो अधिकार कहेतां थकां ते मध्यें जे प्रकारें जीव, उत्कृष्ट प्र
देशबंध करे, अने जेहवो थको जे प्रकारें जीव, जघन्य प्रदेशबंध करे, ते प्रकार
कहे ले. जे नणी प्रदेशबंध तो योगप्रत्ययियो ले, तेथी योगवृद्धियें प्रदेशवृद्धि होय
अने सर्व जीव नेदमध्यें सन्नीआ पंचेंडिय पर्याप्तानुं उत्कृष्ट योगस्थानक होय
बीजा जीवनेद सर्व एथी हीनयोगी ले. ए स्वरूप जणाववाने गाथा कहेले.

॥ अथोत्कृष्टजघन्यप्रदेशबंधस्वरूप माह ॥

अप्पयर पयडि बंधी, उक्कड जोगीअ सन्नि पजत्तो ॥
कुणइ पए सुक्कोसं, जहन्नयं तस्स वच्चासे ॥ ८९ ॥

अर्थ- अप्पयरपयडिबंधी के० अल्पतर एटले घणी थोडी प्रकृति बांधतो होय,
एटले प्रकृति थोडी बंधाती होय तिहां अबंधाती सजातीय प्रकृतिना दलनाग, ते
बंधाती प्रकृतिनें नागें घणा लाजे, तेथी तेने प्रदेशनी वृद्धि होय, तथा ते पण उक्क
डजोगीअ के० उत्कृष्ट योगी एटले उत्कृष्ट योगस्थानकें वर्त्ततो उत्कृष्ट जीव व्या
पारें करी घणा कर्मप्रदेशनुं ग्रहण करे, जेम जोरावर पुरुष, तृणादिक संग्रह करतो
बीजा निर्बल पुरुषनी अपेक्षायें घणा तृणादिकनो संग्रह करी शके, तेम मंद योगी
जीवनी अपेक्षायें उत्कृष्ट योगी जीव, घणां कर्मदल ग्रहण करे, तेथी ते लीधो. ते
पण सन्नि के० संज्ञी पंचेंडिय जीव होय, जे नणी जे जीव, मन सहित होय ते मन
लगाडीने जे कार्य करे, ते कार्य करतां बीजुं अनानोगें जे कार्य करे, तेनी उत्कृष्ट चेष्टा होय,
अने तिहां प्रदेशबंध अधिक होय, ते मध्यें पण वली पज्जत्तो के० पर्याप्तियें करी
पूर्ण होय, तेवारें तेने योग प्रबलतायें प्रदेश पण घणा लेवराय, एने अपर्याप्तावस्थायें
पण अंतर्मुहूर्त्तसुधी समय समय प्रत्यें असंख्यातगुणवृद्धें योग वधे, एटले संज्ञीउ
पंचेंडिय पर्याप्ता, उत्कृष्ट योगस्थानकें वर्त्ततो पोताना बंधयोग्य स्थानकमांहे अल्प
संख्यायें प्रकृतिबंधस्थानकें वर्त्ततो एवो जीव कुणइपएसुक्कोसं के० उत्कृष्टप्रदेशबंध करे.

अने जहन्नयं के० जघन्य प्रदेशबंध तो तस्स के० ते उत्कृष्ट प्रदेशबंधस्वामिनी

प्रदेशबंध सामग्रीने वर्त्तते के० विपर्यासें विपरीतपणे एटले सन्नीआश्री विपरीत असन्नीउं लेवो, तथा पर्याप्ताने स्थानकें अपर्याप्तो लेवो, अने उत्कृष्ट योगीने स्थानकें मंदयोगी लेवो, एटले असन्नीउं लेवो, तेमांहे पण अपर्याप्तो लेवो, ते पण वली प्रथम समयें घणो मंदयोगी होय, तेथी योगमंदतायें करी तथा मनोयोगने अनावें करी कर्मदल थोमां ग्रहण करे, ते पण पोताना बंधस्थानकमध्यें बहु संख्येय प्रकृतिबंध स्थानकें वर्त्ततो होय ते लेवो. एटले घणी प्रकृति बांधतां थोडुं दल घणी प्रकृतिना नागें वहेंचतां अल्प दल नाग आवे, तेथी ते जीव, जघन्य प्रदेशबंध करे ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ८९ ॥

एम सामान्यपणे कर्मप्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध तथा जघन्य प्रदेशबंधनो उपाय कह्यो, हवे मूलोत्तर प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध, जे गुणठाणे जीवने होय ते कहे छे. तेमध्यें पण मूलप्रकृति आठ अने उत्तरप्रकृति एकसो ने वीशना उत्कृष्ट प्रदेशबंधस्वामी कहेवाने अवसरें सूचीकटाह न्यायें अल्प वक्तव्यता नणी प्रथम आयुःकर्मनी मूलोत्तर प्रकृतिना बांधनार गुणस्थानकनी अपेक्षायें कहे छे, एटले कया कया गुणठाणे आयुःकर्मना उत्कृष्ट प्रदेशबंध स्वामी होय ? ते कहे छे. तेमध्यें मिश्रगुणठाणे तो आयुनो बंध न होय, अने सास्वादने पडतां घोलना योगीने होय खरो, तो पण तेणें तिहां उत्कृष्ट योगने अनावें तथा अल्पकाल नावीपणे अथवा बीजे कोइ कारणें ग्रंथकारें उत्कृष्ट प्रदेशबंध निषेध्यो छे. जे नणी कोइएक आचार्यने मतें सास्वादनगुणठाणे पण उत्कृष्ट प्रदेशबंध मान्यो छे. ते मत अहीं उवेखवो. मिश्र तथा सास्वादन, ए बे गुणठाणां मूकीने शेष गुणठाणें आयुःकर्मना उत्कृष्ट प्रदेशबंधक, गाथायें करी कहे छे.

॥ अथ मूलोत्तरप्रकृतीनामुत्कृष्टप्रदेशबंधस्वामीनाह ॥

मिछ अजय चउ आउ, बि ति गुण विणु मोहि सत्त मिछाइ ॥
छण्हं सतरस सुहुमो, अजया देसा बि ति कसाए ॥ ९० ॥

अर्थ– मिछ के० एक मिथ्यात्वगुणठाणुं अने बीजा अजयचउ के० अविरत्यादिक चार गुणठाणां, एटले बीजुं अविरति, त्रीजुं देशविरति, चोथुं प्रमत्त अने पांचमुं अप्रमत्त, ए पांच गुणठाणें वर्त्ततो संज्ञी पंचेंद्रिय जीव, उत्कृष्टयोगस्थानकें वर्त्ततो आउ के० आयुःकर्मनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध करे, जे नणी अपूर्वकरणादिक सात गुणठाणां तथा मिश्रगुणठाणुं, ए आठ गुणठाणे आयुनो बंधज नथी, अने सास्वादने उत्कृष्टयोगने अनावें उत्कृष्ट प्रदेशबंध न होय, तथा बितिगुणविणु के० बीजुं सास्वादन, त्रीजुं मिश्र, ए बे गुणठाणां विना शेष मिछाइ के० १ मिथ्यात्व, २ अवि-

रति, ३ देशविरति, ४ प्रमत्त, ५ अप्रमत्त, ६ निवृत्ति, ७ अनिवृत्ति; ए सत्त के० सात गुणठाणे सात कर्म बांधतो एवो संज्ञी पंचेंद्रिय जीव सर्व पर्याप्तियें करी पर्याप्तो, मोहि के० मोहनीय कर्मनो उत्कृष्टप्रदेशबंध करे. अहींआं सास्वादन तथा मिश्रगुणठाणे उत्कृष्ट योग न लाभे, तेथी उत्कृष्टदल संचय करी न शके ते भणी निषेध्या; जे भणी मोहनीयनी सत्तर प्रकृति मिश्रें तथा अविरति गुणठाणे बंधाय छे, अने जो मिश्रें उत्कृष्ट योगस्थानक होत तो चोथानी पेरें त्रीजे गुणठाणे पण अप्रत्याख्यानीआ कषायनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध कहेत, पण ते न कह्यो, तेथी जाणीयें जे मिश्रगुणठाणे उत्कृष्टयोग नथी, तथा आयु अने मोह विना शेष छएं कर्म मूल कर्मप्रकृतिनो उत्कृष्ट योगी एवो संज्ञी पंचेंद्रिय पर्याप्तो जीव, उत्कृष्ट प्रदेशबंध करे.

एम मूलप्रकृतिना उत्कृष्टप्रदेशबंध स्वामी कही, हवे उत्तरप्रकृतिना उत्कृष्ट प्रदेशबंध स्वामी कहे छे. ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार, अंतराय पांच, एक शातावेदनीय, एक उच्चैर्गोत्र अने एक यशःकीर्त्ति, ए सतरस के० सत्तर प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध स्वामी सुहुमो के० सूक्ष्मसंपराय गुणस्थानकवर्त्ति मनुष्य उत्कृष्ट योगी होय, जे भणी आयु अने मोहनीयना दलनो भाग पण छ कर्मने आवे, तथा पांच निद्रानो भाग चार दर्शनावरणीयने आवे, तथा नामकर्मनी सर्व प्रकृतिनो भाग, एक यशःकीर्त्तिने आवे, तेथी प्रदेशबहुलता थाय.

अजया के० अविरति सम्यग्दृष्टि गुणठाणे वर्त्ततो उत्कृष्टयोगी पर्याप्तो संज्ञी पंचेंद्रिय जीव, बि के० बीजी अप्रत्याख्यानावरणीय कषायनी चोकडीनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध करे, जे भणी एना बंधकमांहे एहिज अल्पप्रकृतिबंधकपणुं छे, तेथी अनंतानुबंधीआ चार अने मिथ्यात्वमोहनीय, ए पांचना प्रदेश एने अधिक आवे,

तथा देसा के० देशविरतिगुणठाणे वर्त्ततो मनुष्य, तिर्यंच उत्कृष्टयोगी सात मूलप्रकृति बांधतो निरूमाण के० त्रीजी प्रत्याख्यानावरण कषायनी चोकडीनो उत्कृष्टबंधक होय, एना बंधकमांहे एहिज अल्पप्रकृतिबंधकपणुं छे, तेथी शेष आठ कषायना दल भाग एने आवे, तथा आयु अने मिथ्यात्वनो पण अंश अधिक आवे. ॥ इति गाथार्थः ॥ ९० ॥

पण अनिअट्टी सुख गइ, नराउ सुर सुभग तिग विउ
वि दुग ॥ सम चउरंस मसायं, वइरं मिछोव सम्मोवा ॥ ९१ ॥

अर्थ– पुरुषवेद अने संज्वलना कषायनी चोकडी, ए पण के० पांच मोहनीय कर्मनी उत्तरप्रकृतिनो अनिअट्टी के० अनिवृत्तिनामा नवमा गुणठाणाना पांच

भागें अनुक्रमें उत्कृष्टप्रदेशबंध होय, तेमध्यें अनिवृत्तिना प्रथम भागें हास्यादिक चार प्रकृतिनो अधिक भाग लाभे, तेथी पुरुष वेदनो उत्कृष्टप्रदेश बंध होय. अने बीजे भागें पुंवेदबंध विछेद थये थके चार कषायना दलिकना भाग आवे, तेमां क्रोध कषायनो भाग क्रोधने लाभे, तेणे उत्कृष्ट प्रदेश बंध होय. त्रीजे भागें संज्वलनक्रोधनो भाग वली अधिक लाभे, तेथी माननो उत्कृष्ट प्रदेशबंधक होय. चोथे भागें वली संज्वलना माननो बंध पण संज्वलनी मायाने आवे, तेथी तेनो उत्कृष्ट प्रदेश बंधक होय. पांचमे भागें समस्त मोहप्रकृतिनो भाग संज्वलना लोभने आवे, तेथी तेनो उत्कृष्ट प्रदेश बंध होय. एम त्रीश प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध कह्यो.

सुखगइ के० शुभविहायोगति, नराउ के० मनुष्यायु, सुरसुभगतिग के० सुरत्रिक अने सौभाग्यत्रिक, विउव्विदुगं के० वैक्रियद्विक, समचउरंस के० समचतुरस्रसंस्थान, मसायं के० अशातावेदनीय, वइरं के० वज्रऋषभनाराच संघयण, ए तेर प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेश बंधक मिछोवसम्मोवा के० मिथ्यात्वी अथवा सम्यक्दृष्टि उत्कृष्ट योगी जीव होय. तेमध्यें देवायु तथा नरायु ए बे प्रकृतिना स्वामी अष्टाविध बंधक अने शेष अगीआर प्रकृतिना उत्कृष्ट प्रदेशबंध स्वामी सप्तविध बंधक जाणवा. अहींआं आयुःकर्मना दल भाग अधिक लाभे, तेमाटें. तथा तेमध्यें पण १ देवगति, २ देवानुपूर्वी, ३ वैक्रियशरीर, ४ वैक्रियअंगोपांग, ५ समचतुरस्रसंस्थान, ६ शुभखगति, ७ सुभग, ८ सुस्वर, ९ आदेय, ए नव प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध स्वामी तो देव प्रायोग्य नामकर्मनी अठ्ठावीश प्रकृति बांधतो होय, तेमां नव प्रकृति तो एहिज बांधे ते जीव होय जे भणी त्रेवीश अने पचीशादिक प्रकृतिना बंधस्थानकें ए नव प्रकृतिनो बंध नथी, अने देवप्रायोग्य उंगणत्रीश, त्रीश तथा एकत्रीशादिक प्रकृतिना बंध स्थानकें ए नव प्रकृतिनो बंध छे खरो, परंतु तिहां घणी प्रकृतिने बंधें घणे भागें वहेंचतां अल्प प्रदेश भाग आवे, तेथी ते बंधक न लीधा. तथा वज्रऋषभनाराच संघयणनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध स्वामी मनुष्य प्रायोग्य उंगणत्रीश प्रकृति बांधतो एवो सम्यक्दृष्टि तथा मिथ्यादृष्टि जीव होय, तथा तिर्यंच प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतो मिथ्यादृष्टिज होय. तिहां मनुष्य प्रायोग्य उंगणत्रीशनां नाम कहे छे. २ मनुष्यद्विक, ४ औदारिकद्विक, ५ पंचेंद्रियजाति, ६ तैजस, ७ कार्मण, ८ वज्रऋषभनाराचसंघयण, ९ समचतुरस्रसंस्थान, १० वर्ण, ११ गंध, १२ रस, १३ स्पर्श, १४ अगुरुलघु. १५ उपघात, १६ पराघात, १७ उश्वास, १८ शुभखगति, १९ त्रस, २० बादर, २१ पर्याप्त, २२ प्रत्येक, २३ निर्म्माण, २४ सौभाग्य, २५ सुस्वर, २६ आदेय, २७ स्थिर अथवा अस्थिर, २८ शुभ अथवा अशुभ, २९ यशःकीर्त्ति अथवा अयशःकीर्त्ति, ए मनुष्य प्रायोग्य बांधतो

सम्यक्दृष्टि तथा मिथ्यादृष्टि जीव होय, तथा तिर्यंच प्रायोग्य ओगणत्रीश बांधतो तिहां मनुष्यद्विकने स्थानकें तिर्यंचद्विक कहेवुं. तथा मनुष्य प्रायोग्य बांधतो मिथ्यादृष्टि जीव पण लेवो, अने सास्वादने उत्कृष्ट योग न होय, तेजणी ते न लीधो; तथा त्रेवीश, पच्चीशादिकना बंधस्थानकें प्रथम संघयणनो बंध नथी; अने त्रीश, एकत्रीशना बंधस्थानकें प्रकृति जाग घणो होय,तेथी उत्कृष्ट प्रदेश बंध नहोय. तथा शातावेदनीयनो उत्कृष्ट प्रदेशबंधक सम्यक्दृष्टि तथा मिथ्यात्वी सात कर्मनो बंधक होय. जो पण दशमे गुणगणे उत्कृष्ट योग ने तो पण तिहां उत्कृष्ट स्थिति बंध न होय, तेथी प्रदेशबंध पण विवक्ष्यो नहीं. एम तेंतालीश प्रकृतिना उत्कृष्ट प्रदेशबंध स्वामी कह्या. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ९१ ॥

निद्दा पयला डु जुअल, नयकुन्नातित्र संमगो सुजइ ॥
आहार डुगं सेसा, उक्कोस पएसगा मिलो ॥ ९२ ॥

अर्थ— निद्दापयला के० निद्रा अने प्रचला, डुजुअल के० हास्य अने रति तथा शोक अने अरति,ए बे युगल, एवं ठ प्रकृति, नयकुच्छा के० सातमी नय,आठमी जुगुप्सा, तित्थ के० नवमुं तीर्थंकर नामकर्म, ए नव प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशबंधस्वामी संमगो के० सम्यक्दृष्ट्यादिक अपूर्वकरणांत पांच गुणस्थानकवर्ती जीव सात कर्म बांधतो आयुदलनो जाग अधिको लाने, तेजणी. तथा निद्रा प्रचलाने चोथे गुणगणे थीण-द्धीत्रिकना दलनो जाग अधिक होय, तथा मिश्रगुणगणे पण थीणद्धीत्रिकनो बंध नथी, पण ते उत्कृष्ट योगी न होय, तेजणी ते न कह्यो. तथा हास्यादिक बे युगल, नय अने जुगुप्सा, ए ठ प्रकृतिनो पण मोहनीयनी तेर प्रकृतिने बंधें तथा नव प्रकृतिने बंधे अल्पप्रकृति जणी जाग घणो आवे, तेजणी लेवो, तथा जिन-नामकर्मनो उत्कृष्ट प्रदेशबंधस्वामी सम्यक्दृष्टि मनुष्य देवगति प्रायोग्य जिननाम सहित ओगणत्रीश प्रकृति बांधतो होय ते लेवो, जे जणी त्रेवीशादिक प्रकृतिनां बंध स्थानकें तो जिननाम कर्मनो बंधज नथी, अने त्रीश प्रकृति मनुष्य प्रायोग्य बांधतां तथा एकत्रीश देवगति प्रायोग्य बांधतां प्रकृति घणी होय, तेथी जाग स्तोक आवे, तेथी ते न लीधा.

सुजई के० सुयति सुसाधु एटले प्रमाद रहित साधु अप्रमत्त अने अपूर्वकरण, ए बे गुणगणे वर्त्ततो उत्कृष्ट योगी देव प्रायोग्य त्रीश प्रकृति आहार डुगं के० आहारकद्विक सहित बांधतो बे समय सुधी उत्कृष्ट प्रदेश बंध करे, शेष गुणगणे आहारकद्विकनो बंध नथी, तेथी ते न लीधा, तथा उत्कृष्ट योग स्थानकें जीव बे समय उपरांत रहे. एटली योगस्थानक करे, तेथी सर्वत्र उत्कृष्ट योगी बे समय सुधीज

होय, तथा एकत्रीश प्रकृतिना बंधस्थानकें प्रकृतिभागनी बहुलतायें अल्पदल लाजे. एम चोपन्न प्रकृतिना उत्कृष्ट प्रदेश बंध स्वामी कह्या.

तेथकी सेसा के० शेष रही जे ग्राहठ प्रकृति तेना उक्कोसपएसगा के० उत्कृष्ट प्रदेश बंध स्वामी मिछो के० मिथ्यात्वी जीव पंचेंद्रिय पर्याप्तो उत्कृष्ट योगी सात कर्म बांधतो बे समय लगें होय, जेजणी ३ नरकत्रिक, ७ जाति चार, ११ स्थावरचतुष्क, १२ हुंडसंस्थान, १३ छेवहुं संघयण, १४ आतप, १५ नपुंसक वेद, १६ मिथ्यात्व, २० अनंतानुबंधीआ कषाय चार, २४ मध्यसंघयण चार, २८ मध्यसंस्थान चार, ३१ दौर्भाग्यत्रिक, ३४ थीणद्धीत्रिक, ३७ तिर्यंचत्रिक, ३८ स्त्रीवेद, ३९ उद्योत, ४० कुखगति, ४१ नीचैगोंत्र, ए एकतालीश प्रकृति मध्यें शोल प्रकृतिनो बंध मिथ्यात्व प्रत्ययिउं अने पच्चीश प्रकृतिनो बंध अनंतानुबंधी प्रत्ययिउं छे, ते मिश्रादिक गुणठाणे न बंधाय, अने सास्वादन गुणठाणे उत्कृष्ट योगने अजावें उत्कृष्ट प्रदेश बंध न होय, तेजणी एनो स्वामी मिथ्यात्वीज कह्यो.

तथा शेष पच्चीश प्रकृतिनो बंध, जो पण सम्यक्त्वादिक गुणठाणे छे, तो पण १ औदारिक, २ तैजस, ३ कार्मण, ७ वर्णचतुष्क, ८ अगुरुलघु, ९ उपघात, १० बादर, ११ प्रत्येक, १२ अस्थिर, १३ अशुज, १४ अयश, १५ निर्माण, ए पंदर प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध अपर्याप्ता एकेंद्रिय प्रायोग्य नामकर्मनी त्रेवीश प्रकृति बांधतो थको मिथ्यात्वी जीव करे, जे जणी ४ स्थावरचतुष्क, ५ एकेंद्रियजाति, ६ हुंम संस्थान, ८ तिर्यंचद्विक अने पूर्वली पंदर, एवं त्रेवीश बांधता होय, ते करे, तथा पच्चीशादिकने बंधें जाग बाहुल्य आवे माटे अल्प दल लाजे.

तथा मनुष्यद्विक, पंचेंद्रियजाति, औदारिक उपांग, पराघात, उश्वास, त्रस, अपर्याप्त, स्थिर अने शुज, ए दश प्रकृतिनो मिथ्यात्वें पच्चीश नाम कर्मनी प्रकृति अपर्याप्त त्रस प्रायोग्य बांधतो उत्कृष्ट प्रदेश बंध करे, तेथी ए ग्राहठ प्रकृतिना उत्कृष्ट प्रदेशबंध स्वामी मिथ्यात्वी कह्या. एम उत्कृष्ट प्रदेशबंध स्वामी कह्या. ॥ इति० ॥ ९२ ॥

हवे जघन्य प्रदेशबंध स्वामी कह्या थकी बचला सर्व मध्यम प्रदेशबंध स्वामी सुखें समजाय ते जणी एकसो ने वीश प्रकृतिना जघन्य प्रदेशबंध स्वामी कहे छे.

॥ अथ जघन्य प्रदेशबंधस्वामीनाह ॥

सुमुणी ङ्गि असन्नी, नरय तिग सुराउ सुर विउवि ङ्गं ॥
सम्मो जिणो जहन्नं, सुहुम निगो आइखणि सेसा ॥ ९३ ॥

अर्थ– तिहां सत्तरीउं अपर्याप्तो आगली प्रकृतिना बंधस्थानकें पहेली प्रकृति बांधतो जघन्य योगें वर्ततो चार समय लगें कहे, एटले जघन्य योगें उत्कृष्टो मो

चार समय पर्यंत जीव रहे, ते जणी सामान्यपणे ए जघन्य प्रदेश बंध स्वामी कह्यो छे.

सुमुणी के० अप्रमत्त साधु घोलना योगी देवगति प्रायोग्य एकत्रीश प्रकृति बांधतो आहारक शरीर तथा आहारकोपांग, ए डुन्नि के० बे प्रकृतिनो जघन्यप्रदेश बंध करे, जे जणी एना बंधकमांहे एज जघन्य प्रकृतिनो बंधक होय.

नरयतिग के० नरकगति, नरकानुपूर्वी अने नरकायु, ए नरकत्रिक तथा चोथुं सुराउ के० देवायु, ए चार प्रकृतिनो जघन्य प्रदेशबंध स्वामी असन्नी के० असन्नीउं पंचेंड्रिय पर्यातो जीव, आठ कर्म बांधतो घोलना योगी. एटले जे एक योग थकी बीजे योगें संचार करतो होय ते घोलना योगी कहीयें, ते जघन्यथी तो एक समय लगें अने उत्कृष्ट तो चार समय लगें जघन्य प्रदेशबंध स्वामी होय, जे जणी जघन्य योगें जीव, चार समय उपरांत न रहे, अने सन्नीआना जघन्य योग थकी असन्नी-आनो उत्कृष्ट योग पण असंख्यातगुण हीन होय, तो वली जघन्य योग घणोज हीन होय, एमां शुं कहेवानुं छे ? ते जणी असन्नीउं लीधो; तथा असन्नीआ अपर्याताने तो प्रकृतिनो बंधज नथी, ते जणी अपर्यातो न लीधो, अने एकेंद्रियादि-कने पण ए प्रकृतिनो बंध नथी, ते जणी पंचेंद्रियज लीधो, तथा आठ कर्म बांधतो थकतें घणा जागें कर्मदल थोडुं आवे, तेमाटें आठ कर्मनो बंधक लीधो.

सुर के० देवगति अने देवानुपूर्वी, ए देवद्विक तथा विउविडुगं के० वैक्रिय शरीर अने वैक्रिय अंगोपांग, ए वैक्रियद्विक अने जिणो के० जिननाम कर्म, ए पांच प्रकृतिनो जहन्न के० जघन्य प्रदेश बंध स्वामी सम्मो के० सम्यक्दृष्टि जीव जव प्रथम समय वर्त्ततो होय, तेमध्यें पण अनुत्तर विमानवासी देव पोताना जव प्रथम समयें स्वप्रायोग्य जघन्य वीर्यवंत थको जिननाम सहित मनुष्य प्रायोग्य उंगणत्रीश प्रकृति बांधतो जिननाम सहित त्रीश बांधे, तेवारें जिननामनो जघन्य प्रदेशबंध-स्वामी होय, जे जणी मनुष्य तो देव प्रायोग्य अठावीश, उंगणत्रीश बांधे छे, पण जिननाम सहित त्रीश न बांधे. वली तिहां प्रकृति अल्प होय ते जणी मनुष्य न कह्यो, अने नारकी तो अनुत्तर देवथकी उत्कृष्ट योगी होय, तेथी ते घणा प्रदेश बांधे माटें ते पण न लीधो, तथा चारित्रियाने आहारकद्विक सहित अने जिननाम सहित देव प्रायोग्य एकत्रीशनो बंध होय, तिहां जो पण प्रकृतिनी बहुलता होय, तो पण ते जव प्रथम समयना एवा अपर्याता अनुत्तर सुरथकी उत्कृष्ट योगी होय, तेथी ते पण न लीधो. तेमाटें सम्यक्दृष्टि अपर्याता अनुत्तरसुर जिननामनो जघन्य प्रदे-शबंध करे, तथा शेष वैक्रियद्विक अने देवद्विक, ए चार प्रकृतिनो जघन्य प्रदेश-बंध, सम्यक्दृष्टि मनुष्य जव प्रथम समयें वर्त्ततो करे, जे जणी शेष त्रण गतिना जीवने

ए ओगणत्रीश प्रकृतिनुं बंध स्थानक होय, परंतु त्रीश अने एकत्रीश प्रकृतिनो बंध तो पर्याप्तावस्थायें होय, तिहां जघन्य योग न होय, तेथी अल्प प्रदेश बंध न करी शके, तेथी ए अपर्याप्तावस्थायें मनुष्यज एना स्वामी कह्या.

तथा सुहुमनिगोआइखणिसेसा के० एथी शेष रही जे एकसो ने नव प्रकृति तेनो जघन्य प्रदेशबंध स्वामी सूक्ष्म निगोदियो लब्धि अपर्याप्तो जीव आदि क्षणें एटले नव प्रथम समयें वर्त्ततो होय, जे नणी पूर्वे अगीआर प्रकृति जे कही, तेनो बंध निगोदिआने नथी, तेथी तेना स्वामी भिन्न कह्या. अने (१०९) प्रकृतिनो बंध एने ले तेथी एनो जघन्य बंधक स्वामी निगोदीओ कह्यो, केम के एथी अधिक जघन्य योग कोइ बीजा जीवने नथी ते मध्यें पण नव प्रथम समयें वर्त्ततो घणोज जघन्ययोगी होय, तेणें करी अल्प प्रदेशबंध करे, तथा तेमां पण मनुष्यायु अने तिर्यचायु, ए बे प्रकृतिना अल्प प्रदेशबंधस्वामी नव प्रथम समयवर्त्ति जीव न होय, जे नणी त्रण पर्याप्ति पूर्ण कस्या विना कोइ परनवायु बांधेज नहीं, तेमाटें ए बे प्रकृतिना जघन्य बंधकमध्यें अपर्याप्तो मात्र लेवो, पण नव प्रथमसमयवर्त्ति न लेवो. एम सर्व प्रकृतिना जघन्य प्रदेशबंधस्वामि कह्या. ॥ ए३ ॥

॥ हवे प्रदेश बंधने विषे सादि अनाद्यादिक नांगा विचारे ले. ॥

दंसण लग नय कुल्ला, बि ति तुरिअ कसाय विग्घ नाणा-
णं ॥ मूल लगेऽणुक्कोसो, चउह छुहा सेसि सबहं ॥ ए४ ॥

अर्थ– चक्षुदर्शनावरणादिक चार, दर्शनावरण तथा निद्रा अने प्रचला, ए दंसणलग के० दर्शनावरणषट्क, नयकुला के० नय अने जुगुप्सा, तथा बितितुरिअकसाय के० बीजा अप्रत्याख्यानावरण क्रोधादिक चार, त्रीजा प्रत्याख्यानावरण क्रोधादिक चार, चोथा संज्वलना क्रोधादिक चार, विग्घ के० पांच अंतराय, नाणाणं के० पांच ज्ञानावरणीय, एवं त्रीश उत्तरप्रकृतिनो तथा मूललगे के० एक ज्ञानावरणीय, बीजी दर्शनावरणीय, त्रीजी वेदनीय, चोथी नाम, पांचमी गोत्र अने लठी अंतराय, ए ल मूलप्रकृतिनो अणुक्कोसो के० अनुत्कृष्ट प्रदेशबंध चउह के० चार नांगें होय. तिहां ल मूलप्रकृतिनो तथा पांच ज्ञानावरण, चार दर्शनावरण अने पांच अंतराय, एवं चौद उत्तरप्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध सूक्ष्म संपरायगुणठाणे होय, तथा संज्वलना चार कषायनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध, नवमे गुणठाणे होय, तथा निद्रा अने प्रचला, ए बे प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध आठमा गुणठाणाने प्रथम नागें होय, तथा नय अने जुगुप्सामोहनीयनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध, आठमा गुणठाणाने सातमे नागें होय, तथा

प्रत्याख्यानावरण कषाय चारना उत्कृष्ट प्रदेशबंध, पांचमे गुणठाणे होय, तथा अप्रत्याख्यानावरण कषाय चारनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध, चोथे गुणठाणे होय, माटें जे अनादि मिथ्यात्वी जीव ते उत्कृष्ट प्रदेशबंधनां स्थानक एवां गुणठाणां नथी पाम्यो. तेने सर्वदा ए त्रीश प्रकृतिनो अनुत्कृष्ट प्रदेशबंध अनादि जाणवो. जे जणी ते जीव केवारें पण अनुत्कृष्ट प्रदेशबंध थकी उत्कृष्ट प्रदेशबंधें नथी आव्या, तेथी तेने अनुत्कृष्टनी अनादि छे, ए प्रथम जंग जाणवो. अने जेणे ग्रंथिनेद करी सम्यक्त्व पामी ए प्रकृतिना उत्कृष्ट प्रदेशबंध स्थानकें बे समय लगें उत्कृष्ट योगस्थानें रही तिहां उत्कृष्ट प्रदेशबंध करी वली योगस्थान परावर्त्ते तथा अध्यवसाय पमतां अनुत्कृष्ट प्रदेशबंध करे, तिहां सादि नामें बीजो जांगो जाणवो. तथा जि अने जव्यने सांत जांगे होय, जे जणी ते जीव गुणठाणे चमतो उत्कृष्ट प्रदेशबं करशे, तथा ते उत्कृष्ट प्रदेशबंधनो अंत पण करशे, ते जणी तिहां अनुत्कृ प्रदेशबंधनुं सांतपणुं जाणवुं, ए त्रीजो जांगो कह्यो. तथा अजव्य जीवने उपरल गुणठाणां पामवांज नथी, तेथी तेने उत्कृष्ट प्रदेशबंध पण करवो नथी, तथा पंथां पण करवो नथी, तेने अनुत्कृष्ट प्रदेशबंधनो अनंत नामे चोथो जांगो जाणवो. ए ए त्रीश उत्तरप्रकृतिनो तथा मूल छ प्रकृतिनो अनुत्कृष्ट प्रदेशबंध चार जांगें कह्य

अने सेसतिगम्मि के० शेष सर्व त्रणे प्रकारना बंध, ते डुहा के० बे जांगे होय तिहां उत्कृष्ट प्रदेशबंध बे समय लगें होय, तेथी सादि अने सांत, ए बे जांगा होय तथा जघन्य योग चार समय लगें रहे, तिहां जघन्य प्रदेशबंध मिथ्यात्वें पामीयें फरी अजघन्य बंध करे, तिहां सादि अने सांत, ए बे जांगा बेहु बंधने विषे होय एम ए त्रण बंध बे जांगें होय. ए पूर्वोक्त त्रीश प्रकृति विना शेष नेवु प्रकृति रही तेमध्यें सहोत्तर प्रकृति अध्रुवबंधिनी छे. ते केवारेंक बंधाय अने केवारेंक न बंधाय तेनटी एने विषे सादिसांत जांगो होय, तथा एक मिथ्यात्व, थीणद्धीत्रिक, अन तानुबंधीचतुष्क, ए आठ प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध सात कर्म बांधतां संज्ञ मिथ्यात्वीने उत्कृष्ट योगें बे समय लगें होय, तेमाटें सादिसांत जांगा जाणवा, तथा सूक्ष्म निगोदियाने जव प्रथम समयें जघन्य प्रदेशबंध होय, अने बीजा जीवने अजघन्य प्रदेशबंध होय, एम ए चारे बंध आठ प्रकृतिना मिथ्यात्वगुणठाणे पामीयें माटें सादि, सांत, ए बे जांगा जाणवा.

तथा नाम ध्रुवबंधिनी नव प्रकृतिनो अपर्याप्त एकेंद्रिय प्रायोग्य त्रेवीश प्रकृतिने बंधें उत्कृष्ट प्रदेशबंध, मिथ्यात्वीने होय, अने जघन्य प्रदेशबंध सूक्ष्म निगोदियाने जव प्रथम समयें होय, तेथे सादि, सांत, ए बे जांगा जाणवा. एम उत्कृष्ट अनु-

त्कृष्ट अने जघन्य प्रदेशबंधें सादि अने सांत, ए बे नांगा कह्या. ते प्रायें व्यवहारीया जीवने संजवियें ठैयें. अन्यथा उत्कृष्ट प्रदेशबंध सन्निआ जीवने होय, अने अनादि निगोदिआ जीवें तो संज्ञीपणुं पाम्युंज नथी, तो ते उत्कृष्ट प्रदेशबंध क्यां करे ? तेथी तेने अनुत्कृष्ट प्रदेशबंध पण चार नांगे संजवे, ते अहींआं न कह्यो.

एम योगवृद्धियें प्रदेश वृद्धि होय ते नणी हवे योगस्थानकनुं स्वरूप कहे छे.

॥ अथ योगस्थानान्याह ॥ हवे योगस्थानकनी संख्या कहे छे. ॥

सेढि असंखिज्जंसे, जोगठाणाणि पयडि ठिइ नेआ ॥
ठिइ बंधन्नवसाया, अणुनाग ठाण असंख गुणा ॥ ए५ ॥

अर्थ—सेढिअसंखिज्जंसे के० श्रेणीने असंख्यातमें नागें जेटला आकाश प्रदेश होय, ते घनीकृत लोकनी एक प्रदेशिक श्रेणी तेनेसूची श्रेणी सात राज प्रमाणनी कहीयें, तेने असंख्यातमे नागें जेटला आकाश प्रदेश छे तेटला जोगठाणाणि के० योग स्थानक होय, ते नावीयें ठैयें. सर्वथी अल्पवीर्यवान् नव प्रथम समयें वर्त्ततो एवो सूक्ष्म निगोदिठे लब्धि अपर्यातो जीव, तेना असंख्याता जीव प्रदेश छे ते मध्यें पण जे सर्व जघन्य वीर्य प्रदेश एटले जे प्रदेशमां सर्वथी जघन्य वीर्य होय, तेना वीर्यना अंश केवलीनी प्रज्ञारूप शस्त्रें करी छेदतां एटले केवलीयें कल्प्यो जे वीर्यविनाग अर्थात् जे वीर्यांशनो अंश केवली पण कल्पी न शके तेने नावाणु पण कहीयें. तेहवा लोकने असंख्यातमे नागे वर्त्तता जे असंख्याता प्रतर, तेना प्रदेश प्रमाण वीर्यांशें करी सहित ते पण असंख्याता थया, परंतु ते असंख्याताने असत्कल्पनायें दश कल्पीयें, तेवा दश वीर्यांश सहित एवा जे जीवना प्रदेश असंख्येय प्रतर प्रमाणनो समुदाय परंतु असत्कल्पनायें तेने त्रण मांडीयें तेनी प्रथम जघन्य वर्गणा जाणवी, ते थकी वली एक वीर्यांशें अधिक वीर्यवंत जीव प्रदेशनो समुदाय तेनी वीजी वर्गणा जाणवी, ते थकी वली एक वीर्यांशें अधिक जीव प्रदेशना समुदायनी त्रीजी वर्गणा जाणवी. एम एकेक वीर्यांशें अधिक अधिक जीव प्रदेशनी समान जातिरूप वर्गणा तेवी घनीकृत लोकनी एक प्रदेशिक श्रेणी तेना असंख्य नाग प्रदेश प्रमाण वर्गणा जेवारें थाय, तेवारें असत्कल्पनायें तेने छ वर्गणा थापीयें, तेने प्रथम स्पर्द्धक कहीयें, जे नणी एकोत्तर वीर्यविनाग वृद्धियें करीने परस्परें स्पर्द्धा करे एवी वर्गणाने स्पर्द्धक कहीयें. ए प्रथम स्पर्द्धकनी चरम उत्कृष्ट वर्गणाने विषे जेटला वीर्य विनाग छे, ते थकी एक, बे यावत् संख्याते वीर्यांशें अधिक वीर्यवंत जीव प्रदेश न पामीयें, परंतु ते थकी असंख्य लोकाकाश प्रदेश प्रमाण वीर्यांशें अधिक

वीर्यवंत जीव प्रदेश पामीयें, तेवा समान वीर्य विनागें युक्त जीव प्रदेशना समुदा यनी वर्गणा ते बीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा जाणवी. ते थकी वली एक वीर्यां अधिक वीर्यवंत जीव प्रदेशनो समुदाय तेनी बीजी वर्गणा जाणवी, एम एके वीर्यांशें वधते जीव प्रदेशना समुदायनी वर्गणा, ते जेवारें लोकाकाशनी श्रेणीः असंख्येय नागवर्त्ति प्रदेश राशिप्रमाण वर्गणानो समुदाय थाय, तेवारें बीजो स्पर्द्ध थाय, ते पढी बीजा स्पर्द्धकनी चरम वर्गणा थकी वली असंख्य लोकाकाश प्रदे तुल्य वीर्यविनागें अधिक वीर्यविनागवाला प्रदेशोनी राशि ते त्रीजा स्पर्द्धकनी प्र थम वर्गणा जाणवी. तेमज वली तेवाज अनुक्रमें त्रीजो स्पर्द्धक करवो, फरी एवा अनुक्रमें चोथो स्पर्द्धक, एम पांचमो स्पर्द्धक, ए रीतें लोकाकाश प्रदेशनी श्रेणिन असंख्येय नागप्रदेश राशिप्रमाण स्पर्द्धकना समुदायें एक योग्य स्थानक थाय. ते थकी अन्य किंचित् अधिक वीर्यवंत जंतुनुं पण एवाज अनुक्रमे बीजुं योग स्थानक उपजे, ते थकी अन्य जीवनुं वली तेवाज अनुक्रमें त्रीजुं योग स्थानक उपजे, ते थकी अन्य जीवनुं वली तेवाज अनुक्रमे चोथुं योग स्थानक उपजे. ए प्रकारें करीने नाना जीवोना अथवा काल नेदें करीने एक जीवना लोकाकाशनी श्रेणीने असंख्येय नाग वर्त्ति ननःप्रदेश राशिप्रमाण योगस्थानक होय. हवे ते पूर्वोक्त जघन्य एक योग स्थानकें वर्त्तता एवा त्रस जीव असंख्याता तथा स्थावर जीव तो अनंता पामीयें. तथा अपर्याप्ता सूक्ष्म निगोदीया जीव, नव प्रथम समयें सघला एकज योगस्थानकें रहे, अने बीजे समयें असंख्यात गुण वृद्धिवाला योगस्थानकें जाय, अने पर्याप्ता जीव जघन्य योगस्थानकें चार समय पर्यंत रहे, तथा मध्यम योगस्थानकें वर्त्ततो चार, पांच, ठ, सात, आठ, सात, ठ, पांच, चार, त्रण समय मात्र रहे. तथा उत्कृष्ट योग- स्थानकें बे समय पर्यंत रहे. एम असंख्यात योगस्थानक बे पण संक्षेपें मनना चार, वचनना अने कायाना सात, रूप सहकार कारण नेदविवक्षायें पंदर योग कह्या.

ते योगस्थानकना नेद थकी वली पयडि के० ज्ञानावरणादिक मूल कर्मप्रकृति तथा उत्तर प्रकृतिना नेद, असंख्यातगुणा ठे. जे नणी एकेक योगस्थानकें वर्त्तता, अनेक जीव ठे, तथा कालनेदें एक जीव, सर्व प्रकृति बांधे ठे, तथा देशादि संबंधें करीने ज्ञानावरणादिकना क्षयोपशम विचित्रें करीने बंधना विचित्रपणाथकी एटले मूल प्रकृति आठ ठे, अने उत्तर प्रकृति एकसो ने अठावन्न ठे, ते क्षेत्रना तारतम्यें क्षयोपशमनेदें करी बंधने विचित्रपणे करी तथा उदयनुं तारतम्य विचित्रपणुं असंख्य नेदें होय, तेथी प्रकृतिनेद पण असंख्याता जाणवा.

ते प्रकृतिनेद थकी वली ठिइनेया के० स्थितिबंधना नेद असंख्यातगुणा होय,

जे नणी जघन्यस्थिति थकी एक समयाधिक, द्विसमयाधिक, त्रिसमयाधिक, करतां करतां एम उत्कृष्ट स्थितिस्थानकपर्यंत एकेकी प्रकृति असंख्यात नेदें बंधाय, ते नणी प्रकृति नेदथकी स्थिति नेद, असंख्यात गुणा ठे.

ते स्थितिनेद थकी ठिइबंधयवसाया के० स्थितिबंधना अध्यवसायना नेद असंख्यातगुणा ठे, जे नणी एकेको स्थितिबंध असंख्याते अध्यवसाय स्थानकें तीव्र, तीव्रतर, मंद, मंदतर, एणी पेरें कषायोदयकृत जीवनो अशुद्ध परिणतिनेद ते अध्यवसाय कहीयें. ते अध्यवसाय स्थानक कोइ पण कर्मना एक मुहूर्त्तमात्र स्थितिबंधना हेतुनूत रहे, ते माटें स्थितिनेद थकी असंख्यातगुणा अध्यवसाय होय. जे नणी जघन्य स्थितिबंध पण असंख्य लोकाकाश प्रदेश प्रमाण अध्यवसाय स्थानकें होय ठे. तेथकी वली समयाधिक समयाधिक स्थिति तो विशेषाधिक विशेषाधिक अध्यवसाय स्थानकें होय, एम पल्योपमना असंख्यातमा नाग मात्र स्थितिनेद अतिक्रम्या पठी जे स्थितिनेद होय, तिहांसुधी बमणां अध्यवसायस्थानक थाय. एम द्विगुणवृद्धि स्थानक पण असंख्यातां होय, तेमाटें स्थितिनेदथकी असंख्यातगुणां अध्यवसायनां स्थानक होय. अहींआं कर्मनुं जे अवस्थान एटले रहेवुं, तेने स्थिति कहीयें, तेनो जे बंध, तेने स्थितिबंध कहीयें, तथा कषायजनित जीव परिणामने अध्यवसाय कहीयें. ते अध्यवसायने विषे जीव वसे, तेने स्थान कहीयें. ते अध्यवसाय जीवने वसवानां स्थान ठे, माटें एठनें अध्यवसायस्थान कहीयें. तिहां स्थितिबंधना कारणनूत जे अध्यवसाय स्थानक, तेने स्थितिबंधाध्यवसाय स्थानक कहीयें.

तेथकी अणुनागठाणअसंखगुणा के० अनुनाग एटले रसबंध, हेतुनां अध्यवसायस्थानक, असंख्यातगुणां ठे. तिहां अनु एटले पश्चात् बंधोत्तर कालें अनुनवीयें, ते अनुनाग शब्दें रस कहीयें. ते असंख्याता ठे. जे नणी अंतर्मौहूर्त्तिक स्थितिबंधाध्यवसायस्थानक होय, ते नगर सरखा तथा ते मध्यें एक, बे, त्रण, चार, पांच, ठ, सात अने उत्कृष्ट जे आठ सामयिक रसबंधाध्यवसाय स्थानक होय, ते पण सघला नाना जीवनी अपेक्षायें असंख्याता होय. तथा एक जीवनी अपेक्षायें तो देश, काल, क्षेत्र, नाव नेदें जघन्य स्थितिबंध पण असंख्यातलोकाकाशप्रदेश प्रमाण रसबंधाध्यवसायस्थानकें पामीयें. ते थकी समयाधिक स्थितिस्थितियें थकी अधिक अधिकतर रसबंधनां अध्यवसाय स्थानक पामीयें, एम सर्वस्थितिबंधाध्यवसाय स्थानके विषे रसबंधाध्यवसायस्थानकनी नावना करवी. ए कारणें सर्वस्थितिबंधाध्यवसायथी रसबंधाध्यवसायस्थान, असंख्यगुणां जाणवां. ॥ इति गाथार्थः ॥ ५४ ॥

तत्तो कम्म पएसा, अणंत गुणिया तर्ज रसछेया ॥
जोगा पयडि पएसं, ठिइ अणु जाग कसायाउ ॥ ९६ ॥

अर्थ– तत्तो के० ते कर्मना रसबंधहेतु अध्यवसाय थकी कम्मपएसा के० कर्मन प्रदेश एटले दल अणंतगुणिया के० अनंतगुणा जाणवा. जे जणी रसबंधहेतु अध्य वसाय स्थानक तो असंख्याता ठे. अने कर्मवर्गणा ते पण अनंती ठे. ते वली एक वर्गणायें अनंता परमाणुआ ठे. तेवी अनंती वर्गणा मिथ्यात्वादिकहेतुयें एक सम यने विषे जीव, ग्रहण करे ठे. अने रसबंधनां अध्यवसायस्थानक तो एक उत्कृष्ट आ समयपर्यंत रहे ठे, तेमाटें अनंता जाणवा.

तउसरछेया के० खीर नींब रसाना अधिश्रयण समान अनुजाग बंध अध्यवसा स्थानकें करी तंडूलसमान कर्म पुजलोने विषे रस जाणीयें ठेयें. माटें ते कर्मदलथव कर्मदलना रसाविजाग अनंतगुणा जाणवा. जे जणी सर्व जघन्य रसाणुने विषे पण स जीवथी अनंतगुणा रसाविजाग रसाणु होय, जे रसना जाग कल्पतां, कल्पतां केवलीन प्रज्ञारूप शस्त्रें करी ठेदतां, ठेदतां जे निरंश अंश रहे, एटले केवली पण जे अंशन बीजो अंश कल्पी न शके, ते रसाणुनुं नाम, अविजाग पलीछेद कहीयें. ते एक कर्माणुने विषे पण सर्व जीवथी अनंतगुणा रसाणु जघन्य पदें होय, तेवारें उत्कृ ष्टपदनुं तो कहेवुंज शुं ? अने कर्माणु तो अजव्यथी अनंतगुणा अने सिद्धने अन तमे जागें होय, ते अजव्यथी सिद्ध अनंतगुणा ठे, ते सिद्ध थकी वली सर्व जी अनंतगुणा ठे, तेथकी पण कर्मदलना रसाणु अनंतगुणा ठे माटें. एम सविस्त रपणे प्रदेशबंध कह्यो.

हवे ए प्रकृत्यादिक चार बंधने विषे विशेषहेतु कहे ठे. तिहां जोगा के० मन वचन अने कायानी चेष्टायें करीने पयडि के० एक तो ज्ञानावरणादिकस्वजाव, एट ज्ञानादिकने आवरवानो ठे स्वजाव जेने विषे एवो प्रकृतिबंध करे, अने बीजो पए के० प्रदेशबंध एटले कर्मनो दल संचय, ए बे बंध करे, केम के करणवीर्य जे मन वचन कायादिकनो योग, तेनी उत्कटतायें जो घणुं वीर्य होय, तो तेथी घणां द मेलवे, अने मध्यमयोगे मध्यमदल मेलवे, तथा योगनी मंदतायें अल्प दल मेलवे, केम मिथ्यात्वादिक हेतुविना पण केवल योगें करीज बारमे अने तेरमे गुणठाणे शात वेदनीयनो प्रकृतिबंध तथा प्रदेशबंध करे, अने योगने अजावें चौदमे गुण ठाणे प्रकृतिबंध तथा प्रदेशबंध न करे, तेणे अन्वयव्यतिरेकें करी प्रकृतिबं तथा प्रदेशबंधना हेतु योग कहीयें.

तथा ठिइ के० एक स्थितिबंध अने बीजो अणुजागकसायार्ठ के० अनुजागबंध, ए बे बंध, कषायने तारतम्यपणे होय, केम के उत्कृष्ट कसाय संक्लेपें स्थिति पण उत्कृष्टी बंधाय, तथा अशुज प्रकृतिनो रस, उत्कृष्ट बंधाय, अने शुज प्रकृतिनो रस मंद बंधाय, तेमज मध्यम संक्लेपें मध्यम रस बंधाय. एम कषायनी अनुवृत्तियें बंध होय, तथा कषाय पण दशमा गुणठाणा पर्यंत होय, अने कर्म प्रकृतिनो स्थितिबंध पण तिहां लगेंज होय, तेमाटें ए बे बंधनुं असाधारण कारण कषाय जाणवो. एम चार बंधना स्वामी तथा हेतु ए उत्कृष्ट जघन्यपणे विस्तार सहित कह्या. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ए६ ॥

हवे योगस्थानादिकने विषे लोकाकाशनी श्रेणीनुं असंख्यातजागादिक मान कह्युं, ते जो श्रेणीनुं मान जाणीयें, तो सुखें समजी शकीयें, ते माटें श्रेणी प्रतर घनादिकनुं मान कहे ठे.

॥ अथ श्रेणीप्रतरस्वरूपमाह. ॥

चउदस रज्जु लोगो, बुद्धिकर्ठ सत्त रज्जु माण घणो ॥
तद्दीहेग पएसा, सेढी पयरो अ तवग्गो ॥ ए७ ॥

अर्थ– सुप्रतिष्ठित संस्थानें सर्व लोक ठे. जेम एक शरावलुं अधोमुख राखीयें, ते उपर वली एक शरावलुं समुं राखीयें, ते उपर वली एक शरावलुं अधोमुख राखीयें, ए रीतें नीचो सातमी नरकें सात राज लांबो पहोलो ठे, अने त्रिगुणी जाजेरी परिधि ठे. तिहां थकी एकेक प्रदेशें हीन करतां करतां रत्नप्रजा पृथवीयें एक राज लांबो पहोलो होय. तिहांथी वली एकेक प्रदेश वृद्धि होती होती पांचमे देवलोकें पांच राज पहोलो होय. तिहांथी वली एकेक प्रदेशें हीन करतां करतां लोकाग्र एक राज पहोलो होय. ए आकारें चउदसरज्जुलोगो के० चौद राज लोक ठे. ते मध्यें एक राज लांबी, पहोली अने चउद राज उंची त्रसनाडी ठे, ते त्रस जीवें करी सहवर्त्तमान ठे. उपरांत स्थावर जीवो ठे ते लोकनो बुद्धिकर्ठसत्तरज्जुमाणघणो के० बुद्धियें कल्पनायें करी घन करतां सात राज लांबो, पहोलो अने सात राज उंचो चउरस घन कल्पीयें, ते कल्पनानो प्रकार देखाडे ठे.

जे आकारें अधोलोक ठे, तेनो एक पाशानो खंड, ते जिहां सातमीना तलने जागें त्रण राज पहोलो ठे, तिहांथी एकेक प्रदेश हीण थातो जिहां एक प्रदेश मात्र रहे, ते प्रदेशनुं पाछुं जिहां सातमी नरकनो चार राजनो खंड बाकी रह्यो ठे, ते दिशायें राखीयें, अने त्रण राज पहोळुं पाछुं ते एक राज जिहां रत्नप्रजा

पहोली ठे ते दिशायें राखीयें, तेवारें चार राज पहोलपणे अने दीर्घपणे थाय, अने सात राज्य जाजेरुं उंचपणे एवो लोकनो अर्द्धखंम थाय, अथवा त्रसनामी थकी दक्षणदिशिना अधोलोकनो खंम, ते नीचें त्रण राज पहोलो ठे, अने पठी प्रदेशें प्रदेशें घटतो उपरें एक प्रदेश सांकमो ठे, अने उंचो सात राज जाजेरो ठे. तेने उपामीने त्रस नामीने उत्तरदिशियें विपरीतपणे जोमीयें, एटले हेठलुं पहोलपणुं ते उपर आणीयें, अने उपर सांकमो ठे, ते नीचें लावी मूकीयें, एटले अधोलोक सात राज जाजेरो उंचो अने चार राज पहोलपणे सर्वत्र सरखो थाय.

हवे ऊर्ध्वलोक ऊर्ध्व मामलने आकारें ठे. तिहां त्रसनामिथी बाहेरलुं एक पाशानुं अर्द्ध,वच्चेंथी ठेदीने जे पाशायें मध्य त्रण राज पहोलुं ठे, ते पाशें एक प्रादेशिक तिर्छे जाग उंचा, नीचा जोमीयें, तेवारें त्रण राज लांबो, पहोलो अने किंचिन्न्यून सात राज उंचो एवो ऊर्ध्वलोकनो घन थाय, एटले ऊर्ध्वलोकें त्रस नामी थकी दक्षण दिशिनो खंम बे राज पहोलो अने किंचिन्न्यून सात राज उंचो तेमांहे ब्रह्म देवलोकना मध्यथकी हेठलो अने उपरलो खंम करीने त्रस नामीने उत्तर पासें विपरीतपणे थापीयें, एटले पहोलपणुं हेठल करीयें, अने सांकमापणुं वच्चें ब्रह्म देवलोकें आणीने थापीयें. एम जेवारे नीचें उपर थापीयें, तेवारें ऊर्ध्वलोक त्रण राज पहोलो अने किंचिन्न्यून सात राज उंचो, सर्वत्र थाय. एवो ऊर्ध्वलोकनो घन थाय. ते किहांएक थोडुं अधिकुं उंतुं होय, तेने पोतानी बुद्धियें अधिकुं उंतुं मांहे नेलीने सरखुं करीयें.

तेवार पठी लोकनुं उपरलुं अर्द्ध उपामीने अधोलोकने संवर्त्तिने दक्षणपासें जोडीयें, एटले सात राज पहोलो, सात राज लांबो अने सात राज उंचो, एम समचतुरस्र घन लोक थाय. अहींआं अधोलोकना सात राज जाजेरा ठे. तेम ऊर्ध्व लोकना सात राज माठेरा ठे, ते मेलवतां पूर्ण थाय.

एना एक राज लांबा, पहोला तथा एक राज उंचा, एवा खांमुआ करीयें, तेवारें त्रणसें ने तेंतालीश खंमुक थाय. ए सर्व स्थूल व्यवहारनयें कह्युं, जे जणी लोक तो वृत्ताकारें ठे अने ए घन तो समचतुरस्र थयुं माटें एने वृत्ताकारें करवाने अर्थें त्रणसें तेंतालीश खंमुकने उंगणीश गुणा करीने बावीश जागें हरीयें, तेवारें वृत्ताकारें लांबो, पहोलो थाय, पण ए नय कांइएक ऊणाने पण पूर्ण कहे ठे, ते माटें व्यवहार थकी सर्व ठेकाणे सात राजनोज घन कह्यो ठे, तेथी खांमुआ न थाय तो पण न गणवो. अहीं एक राज ते स्वयंजुरमण समुद्रनी पूर्वदिशिनी वेदिका थकी पश्चिमदिशिनी वेदि-

कापर्यंत तथा उत्तरदिशिनी वेदिकाथकी दक्षिणदिशिनी वेदिकापर्यंत असंख्याता कोमाकोमी योजन प्रमाण जाणवुं. ए घनवृत लोकना घनवृत चतुरस्र खंडुक (२७७) थाय.

तहीहेगपएसा के० ते घनीकृत सात राज लोकनी एक प्रादेशिक श्रेणी मोतीनी लमनी पेरें (००००००) सात राज लांबी एकेका आकाश प्रदेशनी पंक्ति तेने सेढी के० श्रेणी कहीयें, एटले श्रेणी असंख्यांश जे ठेकाणे कह्युं होय, तिहां ए श्रेणीनुं असंख्यांश लेवुं, अने पयरोअतवग्गो के० ते श्रेणीनो वर्ग करीयें, एटले ते श्रेणीमांहे जेटला प्रदेश होय, तेने तेटला सार्थे गुणीयें तेने प्रतर कहीयें. एटले सात राज लांबो, पहोलो, एक प्रदेशदलें मांडानी पेरें चतुरस्र, ते प्रतर कहीयें, माटें जिहां प्रतर कह्युं होय, तिहां एक श्रेणीना वर्ग प्रमाण प्रदेश लेवा, तथा ते प्रतरना प्रदेश ते वली श्रेणीना प्रदेश सार्थे गुणीयें, तेने घन कहीयें, यथा असत्कल्पनायें श्रेणीना पांच प्रदेश ठे, ते सूची कहीयें. अने तेने पांच गुणा करतां पच्चीश थाय, तेने प्रतर कहीये, तेने वली तेहीज श्रेणीना पांच प्रदेशें गुणीयें, तेवारें एकसो पच्चीश थाय, तेने घन कहीयें. अहीं सात राज लांबो, सात राज पोहोलो अने जाडपणे एक प्रदेशनो प्रतर जाणवो. एम सप्रसंग सविस्तर प्रदेशबंध कह्यो ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ए७ ॥ इति पएसबंधो सम्मत्तो ॥

हवे च शब्दें संसूचित उपशम श्रेणी तथा क्षपक श्रेणीनुं स्वरूप कहे ठे. ते मध्यें पण प्रथम अनंतानुबंधियाना उपशमनो विधि कहे ठे.

॥ अथोपशम श्रेणीमाह. हवे उपशम श्रेणीनुं स्वरूप, अनुक्रमें कहे ठे. ॥

अण दंस नपुंसि ठी, वेअ ठक्कं च पुरिस वेअं च ॥
दोदो एगं तिरिए, सरिसे सरिसं उवसमेइ ॥ ए८ ॥

अर्थ–तिहां एक अविरति सम्यक्दृष्टि, बीजुं देशविरति, त्रीजुं प्रमत्त, चोथुं अप्रमत्त, ए चार गुणठाणे वर्त्ततो जीव ज्ञानोपयोगी ठ लेश्यामांहेली शुभ त्रण लेश्याना परिणामें शुभाध्यवसायें करी पुण्यप्रकृतिना बेठाणीआ रसने स्थानकें चोठाणीआ रसने निपजावतो अने अशुभ प्रकृतिना चोठाणीआ रसने स्थानकें बेठाणीउं रस करतो तिहां बंधविरोधिनी प्रकृतिमध्यें त्रसादिक शुभ प्रकृतिनो बंध करतो अंतरमुहूर्त्त. यथाप्रवृत्तिकरणें वर्त्ततो पूर्वला पूर्वला स्थितिबंध थकी आगलो आगलो स्थितिबंध पल्योपमासंख्येय भागें हीन करतो अंतर मुहूर्त्त यथा प्रवृत्तिकरणे रही पठी अपूर्वकरणे अनंतगुण विशुद्धियें वधतो चडे. तिहां धुरथी स्थितिघात, रसघात, गुणश्रेणी, गुणसंक्रम अने अपूर्वबंध, ए पांच वानां प्रवर्त्ते.

सर्व कर्मनी जेटली स्थिति शेष रही ठे तेना उपरला जागथी सागरोपम पृथक्त्व प्रमा स्थिति खंमी जघन्य तो पल्योपमासंख्येयजाग प्रमाण स्थिति खंमीने तेना दली उदयकालनी स्थितिथी उपरली उपरली स्थितिने विषे यथोक्त असंख्यात गुणाका वधता दलिक संक्रमावतो जाय. एम अंतःस्थिति सर्वोत्कृष्ट दल संक्रमावे, तथा एके अंतरमुहूर्त्ते स्थिति खंम करतो अनेक सहस्र खंम करे; तेथी प्रथम जे रस हते तेनो अनंतमो जाग रस शेष रह्यो, बीजो सर्व खपाव्यो, एम हीन रस थया. ए कर्मदल ते जीर्ण काष्टने अग्नि सुखें बाली शके, तेम एनां कर्म पण सु निर्ज्जराय, तेणे असंख्यातगुणी निर्ज्जरा वधे. ए गुणश्रेणी अपूर्वकरणें चढतां जी विशुद्धि स्थानक विचित्रपणे सत्रिकोण क्षेत्र रुंधे.

तथा त्रीजुं अनिवृत्तिकरण मोतीनी लटनी पेरें ठे, एने विषे सर्व जीव एक विशुद्धियें चढे, जे जणी तिहां पण स्थितिघात, रसघात, गुणश्रेणी, गुणसंक्रम, चार वानां अपूर्वकरणनी पेरें प्रवर्त्ते, पण एटलुं विशेष जे अनिवृत्तिकरणने संख्या तमे जागें गये थके एक प्रथम स्थिति, बीजो अंतर करण, ए बेहु नवी बंधस्थितिं अंतरमुहूर्त्त प्रमाण नीपजावे. तिहां अंतर करणें अंतरस्थितिनां दल लेइ लेइ केटलाएक प्रथम स्थितिमध्यें अने केटलाएक उपरली स्थितिमध्यें संक्रमावे, ए संक्रमावतां बे आवली शेष प्रथम स्थिति रहे, तेवारें गुणश्रेणी निवर्त्ते, तथा बीजी स्थितिना दलनी उदीरणा ते आगलें कहीयें, ते पण निवर्त्ते अने एकावलिका शे प्रथम स्थिति रहे, तेवारें रसघात, स्थितिघात अने उदीरणा, ए त्रण नीवर्त्ते. प्रथम सम्यक्त्व उपजावे, तिहां उपशमविधि कह्यो. अहींयां अनिवृत्तिकरणें गुण संक्रमे अनंतानुबंधीयानुं दलिक लही प्रत्याख्यानीआ कषायादिकपणे संक्रमावतो चरम समये सर्व संक्रम करे. एम अण के० अनंतानुबंधीआ उपशमावे.

तेवार पठी मिथ्यात्वमोहनीय, मिश्रमोहनीय, अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए त्रण दंस के० दर्शनमोहनीयने पण साथें उपशमावे, तेवारें उपशम सम्यक्दृष्टि थाय अहींयां जोपण वेदक सम्यक्दृष्टिने अनंतानुबंधीआ कषाय चार तथा मिथ्यात्व मोहनीयादिकनो रसोदय नथी, तोपण प्रदेशोदयनो विधि जाणवो.

ते पठी जेणे स्त्रीवेदें उपशमश्रेणी आरंजी होय, तो नपुंस के० प्रथम नपुंसक वेद खपावे, पठी पुरिसवेयंच के० पुरुषवेद खपावे, अने पठी ठक्क के० हास्यादिक षट्क, ते पठी इत्थिवेयं के० स्त्रीवेद उपशमावे अने जो पुरुषवेदें श्रेणी आरंजी होय तो प्रथम नपुंसकवेद, पठी स्त्रीवेद, पठी हास्यादिक षट्क अने पठी पुरुषवेद

उपशमावे. तथा नपुंसकवेदें श्रेणी आरंभी होय तो प्रथम स्त्रीवेद, पछी पुरुषवेद, पछी हास्यादि षट्क अने पछी नपुंसकवेद उपशमावे.

ते पछी दोदोएगंतिरिएसरिसेसरिसंजलसमेइ के० अप्रत्याख्यानावरण क्रोध अने प्रत्याख्यानावरण क्रोध, ए बेहु उपशमावे, ते पछी संज्वलनक्रोध उपशमावे, ते पछी अप्रत्याख्यानावरण मान अने प्रत्याख्यानावरण मान, ए बेहु उपशमावे, ते पछी संज्वलन मान उपशमावे, ते पछी अप्रत्याख्यानावरण माया अने प्रत्याख्यानावरण माया, ए बेहु उपशमावे, ते पछी संज्वलन माया उपशमावे, ते पछी अप्रत्याख्यानावरण लोभ अने प्रत्याख्यानावरणा लोभ उपशमावे, एटले बादर संपरायनामा नवमुं गुणस्थानक पूर्ण थाय. पछी दशमा सूक्ष्म संपरायनामा गुणस्थानके रह्यो, सूक्ष्म संज्वलन लोभने स्तिबुक संक्रम प्रकारें उपशमावीने उपशांतमोही थाय, तिहांथी भवक्षयें पमतो अनुत्तर सुर थाय, जे भणी अबद्धायु तथा बद्ध सुरायुवालो उपशमश्रेणी करे छे. तेमध्यें अबद्धायुवालो तो मरण पामे नहीं, अने बद्धायुवालो जो मरे, तो अनुत्तर देव थाय, तिहां अगीआरमाथी चोथे गुणठाणे आवे, तिहां सर्व करण समकालें प्रवर्त्तावे, अने कालक्षयें पडे तो जिहां चढतां जे बंधादिकनो विछेद कीधो हतो, तिहां तिहां वली ते बंधादिक प्रगट करतो जाय, तथा क्षपकश्रेणीथी उपशमश्रेणीनी मंद विशुद्धि छे, ते भणी अपूर्वबंध बमणो बमणो करे. सूक्ष्म संपरायना चरम समयें नाम तथा गोत्र कर्मना शोल मुहूर्त्तनो बंध करे, वेदनीयनो चोवीश मुहूर्त्तनो बंध करे, अने ज्ञानावरणादिकनो बे बे मुहूर्त्तनो बंध करे. एम चढतां तथा उतरतां सर्व स्थानें बमणो बमणो बंध करे. एम उपशमनाविधि तथा विसंयोजनाविधि, सर्वसत्तरी नामा छठा कर्मग्रंथना बालावबोध थकी जाणवो, तथा कर्मप्रकृतिनी टीकाथी सविस्तर जाणवो. ॥ ९८ ॥

॥ अथ क्षपकश्रेणीमाह ॥ हवे क्षपकश्रेणीनो विधि कहेछे. ॥

अणमिछ मीस सम्मं, तिआउ इग विगल थीण तिगुजोअं ॥
तिरि निरय थावर डुगं, साहारायव अड नपुंसि छी ॥ ९९ ॥

अर्थ—तिहां क्षपक श्रेणीनुं प्रारंभक संख्यातावर्षायुवालो कर्मभूमि जात मनुष्य प्रथम संघयणी अत्यंत विशुद्धमान परिणामी, अविरति, देशविरति, प्रमत्त अने अप्रमत्तादिक गुणठाणे वर्त्ततो जो पूर्वधर होय, तो शुक्लध्यानें वर्त्ततो होय, अने बीजो होय तो विशुद्ध धर्मध्यानें वर्त्ततो प्रथम अण के० चार अनंतानुबंधीआ कषायनी क्षपणा आरंभे, तेने त्रण करणें करी खपावतां, खपावतां जेवारें अनंतमो भाग शेष रहे,

तेवारें ते नाग मिश्च के० मिथ्यात्वमोहनीयमांहे घालीने खपावे, जेम अग्नियें अर्द्ध बलेलो इंधण त्रीजुं इंधण पामी वेहु बले. एम क्षपण पण तीव्र परिणामे करी ते दल अल्प प्रकृतिमांहे संक्रमावी, वेहुने खपावे. वली मिथ्यात्वनुं शेष दल रहे ते मीस के० मिश्रमोहनीयमां घाली खपावे अने मिश्रमोहनीयनुं शेष दल रहे, ते सम्यक्त्वमोहनीयमां घाली खपावे. सम्मं के० सम्यक्त्वमोहनीयनो ठेलो खंम उकेरीने क्षपककृत करणाद्धायें वर्त्ततो जो पूर्वबद्धायु तिहां मरण पामे, तो अपतित परिणामें देवगति पामे, अने पतितपरिणामें चारे गतिमांहे अवतरे. तिहां ते गतिमध्यें सम्यक्त्वमोहनीय खपावी तेना चरमग्रासें एक समय वेदक सम्यक्त्व लहीने, सर्व सम्यक्त्वमोहनीयने खपावी क्षायिक सम्यक्त्व लहे, एम दर्शनमोहनीय क्षपणानो आरंजक मनुष्य, क्षपणानी पूर्णता तो चारे गतिमध्यें करे, ते माटें क्षायिकसम्यक्त्वनो लाज, चारे गतिमध्यें संजवे, तथा बद्धायुवालाने ए सात प्रकृति खपावी रह्या पढी जो आयु शेष रहे, तो तिहां चारित्रमोहनीयने क्षपणा करनारी श्रेणी न करे, अने अबद्धायु तो चारित्रमोहनीयनी संपूर्ण क्षपणा करीने केवलज्ञान पामे. चारित्रमोहनीयनी क्षपणा मांमतो प्रथम तिआउ के० नरकायु, तिर्यगायु अने देवायु, ए त्रण आयु खपावे. अहींआं जो पण त्रण आयुनी सत्ता नथी, तो पण संजव सत्तानी अपेक्षायें क्षपणा कही. जे जणी जेणे पोतपोताना चरमजवने प्रांतें आपआपणुं आयु खपावी, मनुष्यजव लही दर्शनमोहनीयनी क्षपणा करी, शेष त्रण जवना आयुनी बंधयोग्यता मटाडी ठे, तेहीज चारित्रमोहनीयनी क्षपणा आरंजे. ते अपेक्षायें क्षपणा कही, शेष एक मनुष्यायुज उदय तथा सत्तायें वर्त्ते ठे.

तेवार पढी अपूर्वकरणनामा आठमुं गुणठाणुं क्षपणाने अर्थे करी नवमा अनिवृत्ति गुणठाणाना नव जाग करी तेने बीजे जागें इग के० एकेंद्रियजाति, विगल के० विकलेंद्रियजाति त्रण, एवं जाति चार तथा थीणतिग के० थीणद्धीत्रिक, उजोअं के० उद्योतनाम कर्म, तिरिनिरयथावरडुगं के० तिर्यंचद्विक, नरकद्विक, थावर अने सूक्ष्म, ए स्थावरद्विक, साहारायव के० साधारणनाम, आतपनाम, ए शोल प्रकृति खपावे. कोइएक आचार्य कहे ठे के ए शोल प्रकृति खपावतो वचे अड के० अप्रत्याख्यानीय तथा प्रत्याख्यानीय आठ कषाय खपावीने पढी ए शोल प्रकृति खपावे, अने कोइ एकआचार्य कहे ठे के, ए शोल प्रकृति खपाव्या पढी त्रीजे जागें आठ प्रकृति खपावे, ते पढी नपुंसिठी के० नपुंसकवेद क्षय करे, ते पढी स्त्रीवेद क्षय करे. ॥ ९९ ॥

छग पुम संजलणा दो, निद्दा विग्घावरण खए नाणी ॥
देविंद सूरी लिहिअं, सयगमिणं आय सरणठा ॥ १०० ॥

अर्थ—पछी छग के० हास्यादिक छ प्रकृति खपावे, पछी पुम के० पुरुषवेद खपावे, तिहां जो स्त्रीवेदें क्षपकश्रेणी आरंभे तो प्रथम नपुंसकवेद खपावे, पछी पुरुषवेद खपावे, पछी हास्यादिक छ प्रकृति खपावे, अने ते पछी स्त्रीवेद खपावे, अने जो नपुंसकवेदें श्रेणी आरंभे तो पहेलुं अनुदीरण पण स्त्रीवेद खपावे,पछी पुरुषवेद खपावे, पछी हास्यादिक छ प्रकृति खपावे, ते पछी नपुंसकवेद खपावे, अने जो पुरुषवेदें श्रेणी आरंभे, तो प्रथम नपुंसक वेद खपावे, पछी स्त्रीवेद खपावे, पछी हास्यादिक छ प्रकृति खपावे, ते पछी पुरुषवेद खपावे.

हमणां जे पुरुषवेदें श्रेणी आरंभे, ते स्त्रीवेदक्षय साथें पुरुषवेद तथा हास्यादिक छ प्रकृतिनो बंध व्यवछेद करे, तिहां नोकषायनां दल बे आवली शेष हुंते वेद पतद्ग्रह न थाय, तेथी संज्वलन क्रोधमांहे संक्रमावे, एम जे अंतरमुहूर्त्तें हास्यादि षट्क क्षीण थाय, ते समयें पुंवेदनो बंध, उदय अने उदीरणा विछेद थाय, अहींआं बे आवली बांध्युं जे पुरुषवेद दल, ते विना बीजुं सर्व क्षीण थयुं छे.

हवे अवेदक थको क्रोध वेदतो स्थिति अद्धाना त्रण भाग करे. एक अश्वकरणाद्धा, बीजो कीटीकरणाद्धा, त्रीजो वेदनोद्धा, तिहां प्रथमाद्धायें वर्त्ततो पुरुषवेद पण समयोन बे आवलि काले गुण संक्रमे, संक्रमावतो, संक्रमावतो, छेहेले समयें सर्व संक्रमे, संक्रमावे. अहींआं पुंवेद क्षीण थयो, अने अश्वकरणाद्धा पूर्ण थयो, ते पछी बीजा कीटीकरणाद्धायें प्रवेश करे, तिहां एकेका कषायनी अनंती कीटी एटले खंम करे, ते अनंती पण असत्कल्पनायें चार कल्पीयें, तो पण संजलणा के० संज्वलना चार कषाय मध्यें जो क्रोधोदयें पमिवजतां शोल अने मानोदयें पडिवजतां बार तथा मायोदयें पमिवजतां आठ अने लोभोदयें पडिवजतां चार कीटी होय, ते मांहेलुं एकेक कीटीनुं दल गुण संक्रमें, संक्रमावतो एक चरम कीटी रहे, तिहां संज्वलन क्रोधनो बंध, उदय अने उदीरणा विछेद थाय, परंतु सत्तायें छेहेलुं बांधेलुं बे आवली मात्र रह्युं छे तेने पण माननी प्रथम स्थिति कीटीदलमां क्रोधना दलने आकर्षीने तिहां गुण संक्रमे, संक्रमावे, चरम समयें सर्व संक्रमे, संक्रमावे, तेवारें तिहां क्रोध क्षीण थयो. ए रीतें संज्वलना माननी कीटी पण उपरली स्थितिमांहेथी नीची स्थितिमांहे उतारी वेदतो गुण संक्रमे, संक्रमावतो, संक्रमावतो, जेवारें चरम एटले छेहेली कीटी रहे, तेवारें तेने मायामांहे संक्रमावी खपावे. तेम

मायानी पण चरम कीटी, संज्वलना लोजनी प्रथम कीटीमांहे संक्रमावी- खपावे, संज्वलन कीटीनुं दल प्रथम स्थितिगत करी वेदें, ते वेदतो आगली कीटीनुं दल तेनी सूक्ष्मसूक्ष्म कीटी करे, ते पण त्यांलगें करे के, ज्यांलगें संज्वलन लोजनी बीजी कीटी समयाधिक आवली मात्र रहे, तिहां संज्वलन लोजनो बंध व्यवछेद थाय; तथा बादर कषायनो उदय अने उदीरणा पण व्यवछेद थाय, अनिवृत्तिगुणस्थानकनो काल पण व्यवछेद थाय. ए त्रण सार्थे व्यवछेद थाय.

ते पछी सूक्ष्मसंपराय कीटीदल प्रथम स्थितिगत करी वेदे, तेथी तेने सूक्ष्मसंपराय गुणगणुं कहीयें. तेना संख्याता जाग जाय, तिहां लगें मोहनीयमांहे स्थितिघातादिक पांच पदार्थ प्रवर्त्ते. जेवारें एक जाग शेष रहे, तेवारें स्थितिघातादिक पांच पदार्थ विरमे. शेष ज्ञानावरणादिक कर्मना स्थितिघातादिक रहे, तिहां अपवर्त्तना करणें करी सूक्ष्मसंपराय अद्धा जेटलो लोज करे, ते संज्वलनो लोज आवली मात्र रहे, तेवारें उदीरणा टले, छेहेली आवलीयें उदय करी वेदी खपावे. एम सूक्ष्मसंपरायना चरम समयें सर्व मोहनीयने क्षीण करी क्षीणमोही थयो.

तिहां जेम कोइएक तारु पुरुष, महोटो समुद्र तरतो थको वचमां द्वीप पामी विश्राम लेइ वली आगल तरवा मांडे, तथा कोइएक योद्धो पुरुष, महासंग्राम करतो शत्रुने हणतो हणतो थाके, तेवारें वली विश्राम लेइ समूलगो शेष शत्रु जीतवाने सज्ज थाय. तेम ए जीव पण सबल दुर्जय शत्रु जे महामोह तेने जीपतो संग्राम करतो करतो थाको, तेमाटें ते यथाख्यात चारित्ररूप विश्रामस्थानक पामी वली शुक्लध्यानना बीजा पादें प्रवर्द्धमान वीर्यवंत थयो थको अंतरमुहूर्त्तना छेहेला बे समयमध्यें प्रथम समयें निद्रा के० नेद्रा अने प्रचला, ए बे प्रकृति खपावे, अने छेहेले समयें विग्घावरणखए के० पांच अंतराय, पांच ज्ञानावरण, चार दर्शनावरण, ए चौद प्रकृति खपावी, निश्चय नयें बारमा गुणगणाने छेहेले समयें नाणी के० केवलज्ञानी थाय, अने व्यवहार नयने मतें तेरमा गुणगणाने प्रथम समयें केवलज्ञानी थाय. एम त्रेशव प्रकृतिनो क्षपणाविधि कह्यो. ए क्षपकश्रेणीने संक्षेपें कही एनो विस्तार तो कर्मग्रंथना बालावबोधमां लख्यो छे, तेमाटें अहींयां थोडा बोलें घणुं जाणवुं.

ए लघुशतक एवे नामें पांचमो कर्मग्रंथ जे जणी महोटो शतक श्रीशिवशर्म्मसूरिकृत जोइने तथा पंचसंग्रह, कर्म्मप्रकृति प्रमुख शास्त्र तथा चूर्णिका प्रमुख घणा ग्रंथ जोइने परमगुरु गच्छाधिराज तपाबिरुद प्रवर्त्तक, महावैरागिकशिरोमणि, जट्टारक श्रीजगच्चंद्रसूरीश्वर चरणकमलयोराखंवायमान सर्वागमिकचक्रवर्त्ति बिरुदधारक अनेक विद्यानंद धर्म्मकीर्त्ति प्रमुख बहुश्रुत परिवार परिवृता श्राद्धदिनकृत्य सूत्रवृ

चैत्यवंदनादि भाष्यत्रितय संघाचारादि तद्वृत्ति लघुउपमिति जवप्रपंचाद्यनेक ग्रंथ सूत्रेण सूत्रधारायमान तपागछाधिराज जट्टारक श्री देविंदसूरिलहिश्रं के० देवेंद्रसूरिश्वरें लख्यो. सयगमिणं के० शतक एवे नामें ग्रंथ, ते आयसरणछा के० पोताना आत्माने संजारवा निमित्तें लख्यो. ते सर्व संघने सुखदायक थाजो. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ १०० ॥

॥ अथ प्रशस्तिः ॥

॥ श्रीवीरपटेश्वरमौलिमौलिः, कलालयोऽज्ञानतमोविनाशी॥ अजूत्तपाख्यातिसुकौमुदी- जूत् सूरिर्जगचंद्र इति प्रसिद्धः ॥ १ ॥ तत्पटपुष्करविजासनराजहंसो, हृद्योऽनवद्य- वचनस्थितराजहंसः ॥ देवेंद्रसूरिरजवक्लवतापजेदी, वेदीव दीव्यतिपरानुजवस्य यज्ञी ॥ २ ॥ यद्ज्ञानादिवियुक्तेषु, प्रियमेलकतामगात् ॥ श्रीमद्देवेंद्रसूरीणां, वचस्तीर्थं पुनातु वः ॥ ३ ॥ श्रीमद्देवेंद्रगुरो, र्मलयगिरिगुरोर्गिरां गुरुत्वमहो ॥ आतानुन्नयति शिवः स्वच्रमनातांस्तु पातयति ॥ ४ ॥ सुवर्णा सत्पदन्यासा, सालंकारासुरेंद्रगोः ॥ अवतेऽर्थपयोधारां, मंददोषाऽपि नोदिता ॥ ५ ॥ इति शतकटवार्थं प्रार्थनां प्राप्य किंचि, दलिखमिहमदोपामग्रजस्यार्थसारं ॥ द्वि शशि घन मितेऽब्दे निर्दिशे निर्दिशेयं, यदिह जवति डुष्टं तद्बुधाः शोधयंतु ॥ ६ ॥ विबुधगुरुवर्णितयश, स्तोमयश स्सोमगुरुशिष्याणुः ॥ जयसोमोऽलिखदेनां, जाषामात्मस्मृतौ शतके ॥७॥ इति प्रशस्तिः ॥

॥ इति श्री यशःसोमकृत बालावबोधसहितः
शतकनामा पंचम कर्मग्रंथः समाप्तः ॥

॥ अथ ॥

॥ श्रीचंद्रमहत्तराचार्यप्रणीत सप्ततिका नामा षष्ठः कर्मग्रंथः समारभ्यते ॥

॥ तत्र प्रथमं ॥

॥ बालावबोधकारकृत मंगलाचरणम् ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

॥ प्रणिपत्य पार्श्वदेवं, स्मृत्वा स्वगुरुं गिरं च भागवतीं ॥ सप्ततिकायाव्याख्यां, कुर्वेऽहं बालबोधार्थं ॥ १ ॥ मत्तोपि मंदमतयो, न जानते येहि चूर्णिटीकोक्तीः ॥ तद्बोधानुग्रहधी, विपयोयतः श्रुत्नोयंतत् ॥ २ ॥ केचित्परात्मसंवि, छिकला विकलाः कलौ खलायंते ॥ तेभ्यो न कापि भीतिः, संतः संतोषभाजश्चेत् ॥ ३ ॥ श्रीहर्षसोमविबुधान्, सुयशः सोमाभिधानकविश्रेष्ठान् ॥ नत्वा सप्ततिकाया, लिखामि जनभाषया व्याख्याम् ॥ ४ ॥ प्रथम श्रीपार्श्वनाथ परमेश्वरने नमस्कार करीने पोताना दीक्षागुरु अने विद्यागुरु, तेनां पदकमलने नमीने, म्हारा थकी जे तुच्छबुद्धिना धणी, जेने टीका अने चूर्णीयें करी अर्थ समजवामां न आवे, तेवा पुरुषोना हितने अर्थे सत्तरी नामा छठा कर्मग्रंथनो बालावबोध लखुं छुं.

॥ मूल गाथा ॥

सिद्ध पएहिं महत्थं, बंधोदय संत पयडि ठाणाणं ॥
वुछं सुण संखेवं, नीसंदं दिठि वायस्स ॥ १ ॥

अर्थ–सिद्ध के० अचल एटले कोइथी खोटा करी न शकाय, एवा पएहिं के० पद छे जेने विषे, एवा कर्मपाहुडा, कर्मप्रकृति, अने कम्मपयमी प्रमुख जे ग्रंथ जे भणी तेनां पद सर्वज्ञ भाषित छे ते कोइथी पण खंडी शकाय नहीं; त्यां महत्थं के० महोटा अर्थ एटले घणा अर्थ छे जेने विषे तिहांथी बंधोदयसंतपयडिठाणाणं के० बंध, उदय अने सत्तापणे परिणमी जे कर्मनी प्रकृति, तेना स्थानकनो संखेवं के० संक्षेपें एटले थोडे अक्षरें घणो अर्थ समजाय, अथवा विस्तारवंत अर्थ सार्थे थोडा मांहे आणीने एवी रीतें वचन रचना प्रकारें करी वुछं के० कहेशुं, तेभणी हे शिष्य ! तुं सुण के० सावधान थइने सांभल, पण ते संक्षेप केवो छे ? ताके–दिठिवायस्स के० दृष्टिवाद एटले समस्त जिनागमरूप समूह, तेनुं नीसंदं के० झरणुं छे, जे भणी बारमुं अंग दृष्टिवाद छे तेना एक परिकर्म, बीजुं सूत्र, त्रीजो पूर्वानुयोग, चोथो पूर्वगत अने पांचमी चूलिका, ए पांच अधिकार छे. तेमांहे चोथो पूर्वगतनामा अधिकार छे, तेने

विषे चौद पूर्व छे. ते मांहेलुं बीजुं अग्रायणीनामा पूर्व, ते मध्यें चौद वस्तुपरिमाण छे, ते मांहेला पांचमा वस्तुपरिमाणमां वीश पाहुडा छे. पाहुडा एटले अधिकार विशेष जाणवो. ते वीश पाहुडामांहेलो चोथो कर्मप्रकृतिनामा जे पाहुडो छे, ते चोवीश अनुयोगद्धारसहित छे, ते पाहुडा थकी बंधोदयसत्तापणे परणमी जे कर्मनी प्रकृति, तेनां स्थानकनो संवेध एटले विचार ते संक्षेप थकी हुं कहीश, एटले ए शास्त्रपरंपरायें सर्वज्ञ जाषित छे, ते जणी सहुने प्रमाण होय

अथवा बीजे अर्थे सिद्ध के० स्वसमय प्रसिद्ध जे पद के० चौद जीवस्थानक, चौद गुणठाणां इत्यादिक पद ते आश्रयी बंध, उदय अने सत्तायें प्रकृतिस्थानक सद्भाव आश्री संक्षेप बोलीश, तथा संवेध एटले विचार अथवा संवेध एटले परस्परें बंध, उदय, सत्तानुं जोडवुं, दृष्टिवाद के० द्वादशांगीनुं रहस्य अथवा दृष्टिवादनी अपेक्षायें ए सत्तरी प्रकरण बिंडुआ समान छे, ते हे शिष्य! तुं सांजल.

तिहां आत्मप्रदेशने कर्म परमाणुनी साथें अग्नि लोहनी पेरें सर्वांशे मलवुं, तेने बंध कहीयें. ते कर्म परमाणुना शुजाशुज रसनुं जोगववुं तेने उदय कहीयें. तेहवा बांध्या तथा संक्रम्या जे परमाणु, ते जिहां लगें निर्ज्जरे नहीं, तिहां लगें तेनो जे सद्भाव, तेने सत्ता कहीयें, अने प्रकृति स्थानक एटले समुदाय, जेम के बे, त्रण,चार, पांच इत्यादिक प्रकृतिना थोकडा ते ज्यां लगें जेटला होय, त्यां लगें तेटला प्रकृतिनां स्थानक जाणवां, ए सर्वनो विचार, तेनो संक्षेप एटले थोडे अक्षरें घणो अर्थ समजाय तेवी रीतें कहीशुं, पण ते संक्षेप केवो छे? तोके–महार्थ के० घणा अर्थ छे जेमां एवो छे. अहींयां बंधोदय सत्ता प्रकृतिस्थान कहेशुं ते अजिधेय जाणवुं, अने अजिधायक शास्त्र तेने वाच्यवाचक जाव, ए संबंध जाणवो. तथा ए ग्रंथें अधिकारी कर्मनी बंधोदय प्रकृति स्थाननी विवेचनाथी महा अधिकारी मोक्षार्थी जीव जाणवा, अने तें कर्मविचारनुं जे समजवुं ते अवांतरप्रयोजन जाणवुं तथा महाप्रयोजन अथवा परंपराप्रयोजन तो मोक्ष जाणवुं. एम अजिधेय, संबंध, अधिकारी अने प्रयोजन, ए चार वानां ग्रंथने आरंजें कहेवां ॥ १ ॥

कइ बंधंतो वेयइ, कइ कइ वा संत पयडि ठाणाणि ॥
मूलुत्तर पगईसु, जंग विगप्पा मुणेअव्वा ॥ २ ॥

अर्थ–एवुं आचार्यें कहे थके, हवे शिष्य पूछे छे के हे जगवन्! कइबंधंतोवेयइ के० केटली प्रकृति बांधतो थको जीव केटली प्रकृति वेदे, एटले अनुजवे, वा के० अथवा कइकइ के० केटली केटली प्रकृति बांधतां तथा केटली प्रकृति वेदतां थकां संतपयडिठाणाणि के० केटली केटली प्रकृतिनुं सत्तास्थानक होय? एवो शिष्यें प्रश्न

कीधे थके मूलोत्तर प्रकृतिने विषे प्रत्येक बंधोदय सत्तानो संवेध कहेवो, ते आश्रयी डुक्कर जाणीने हवे आचार्य सामान्यें प्रत्युत्तर कहे छे. मूलुत्तरपगईसु के० मूलप्रकृति ज्ञानावरणीयादिक आठ अने उत्तरप्रकृति एकसो ने अठावन्न, तिहां बंधोदय सत्तायें प्रकृतिनो संवेध विचारतां जंगविगप्पा के० जांगाना विकल्प अनेक उपजे छे, ते आ प्रकरणने विषे लेशथी आगल देखाडशे. तिहांथी मुणेअव्वा के० जाणवा. तेमध्यें प्रथम मूलप्रकृति आठ, बीजो बंधोदय सत्तायें प्रकृति स्थानकनी संख्या, त्रीजो तेनो परस्पर संवेध, ए त्रण अधिकार, चौद जीवस्थानक तथा चौद गुणठाणे विवरीने कहेवा. तिहां प्रथम उद्यें मूलप्रकृति आठनां नाम, व्युत्पत्ति तथा स्वरूप टीकाकार देखाडे छे.

प्रथम ज्ञानावरणीय कर्म कहे छे. जे थकी घटादिक अर्थ जाणीयें, तेने ज्ञान कहीयें, अथवा जे जाणवुं, ते ज्ञान कहीयें, तथा सामान्य विशेषात्मक उजयरूप एक वस्तु छे, ते मांहे विशेषांश ग्रहणात्मक जे अवबोधक प्रकाश, ते ज्ञान कहीयें. तेना आवरण आछादक जे-कर्मवर्गणाना पुजल मांहे ज्ञान आवरवानो स्वजाव छे. केनी पेरें ? तोके–जेम लोचनने तेजनुं आवरण वस्त्रादिक छे ते जेम जेम सघन होय, तेम तेम आंखनुं तेज मंद, मंदतर थाय. तेवी रीतें जेम जेम ज्ञानावरणनी सघनता होय, तेम तेम आत्मप्रकाश ढंकाय, ते प्रथम ज्ञानावरणीय कर्म जाणवुं.

बीजुं दर्शनावरणीयकर्म, ते शुं कहीयें ? तोके–देखीयें जेणें करी अथवा देखवुं तेने दर्शन कहीयें. सामान्यविशेषोजयात्मक वस्तु विषइउं जे जाति गुण क्रियादिक संयोजना हीन केवल धर्म मात्र ग्राहक जे सामान्यांशावबोध, ते दर्शन कहीयें, तेने आवरवानो स्वजाव जे कर्म पुजलनो छे, तेने दर्शनावरणीयकर्म कहीयें. जेम पोलीउं दूर थाय तो राजानुं दर्शनमात्र थाय. तथा जे राजानुं दर्शन अजिलाषतो पुरुष पण ज्यांसुधी पोलीआने अजिप्रेत न होय तो तेने वले राजाने मलवानी इछा छतां पण राजाने मलवा न दीये. तेम पोलीआ समान जे दर्शनावरणीय अने ज्ञानावरणीय कर्म तेणे करी खरड्या एवा जे घटादि पदार्थ तेनुं दर्शन जीवरूप राजाने न होय. अहींआं ग्रंथनी साख लखीयें छैयें."दंसणसीले जीवे, दंसणघाय करेइ जे कम्मं ॥ तं पमिहारसमाणं, दंसणावरणं जवे बीयं ॥ १ ॥ जह रन्नो पडिहारो, अणजिप्पे-अस्स लोउ खागस्स ॥ रन्नोतइ दरिसावं, न देइ दठुंपि कामस्स ॥ २ ॥ जह रायाणा जीवो, पमिहारसमंतु दंसणावरणं ॥ तेणहिव वंधगेणं, न पिछए सो घडाइअं ॥ ३ ॥

त्रीजुं वेदनीकर्म ते शुं कहीयें ? जेने प्रथम आल्हाद तथा विषादरूपें अनुजवीयें, जेम मधुयें खरनी तरवारनी धारनुं चाटवुं ते प्रथम चाटतां आल्हाद थाय, अने

पढी जीन वेदाय तेवारें विषाद थाय, तेम शातावेदनीयने प्रांतें अशातावेदनीय होय, एवो जे कर्म पुद्गलनो स्वजाव ते त्रीजुं वेदनीयकर्म जाणवुं.

चोथुं मोहनीयकर्म ते शुं कहीयें ? जे मोहें मुंकाय तेथी हिताहित न जाणे, जेम के श्याटलुं जूरुं, श्याटलुं रूडुं, एम न जाणे इत्यादिक विवेक रहित श्यात्माने करे, जेम मदिराझव्यें करी जीवने घेलापणुं प्राप्त थाय, तेथी हिताहित विचार शून्य करे एवो जे कर्मपुद्गलनो स्वजाव, ते चोथुं मोहनीयकर्म जाणवुं.

पांचमुं श्रायुःकर्म ते शुं कहीयें ? तोके-जे हेडनी पेरें प्रकृति बंध थाय, देवादिकनी गति बांधी त्यां जावा वांछतो होय ता पण ज्यांलगें इह जवायु जोगववुं होय त्यांलगें न जइ शके. एवो जे कर्मपुद्गलनो स्वजाव ठे, तेने पांचमुं श्रायुः कर्म कहीयें.

उठुं नामकर्म, ते शुं कहीयें ? के जे परमात्मरूपी जीवने पण देव, नरकादिक तथा एकेंडिय, बेंडिय, तेंडियादिक जातिपणे हीन विशेष करी बोलावीयें, नमावियें: जेम चितारो श्यनेक वानें करी हाथी, घोमा, माणस इत्यादिकनां रूप श्यालेखे, तेम नामकर्म पण जिन्न जिन्न प्रकारें देव, नारकादिक स्वरूपें जीवना पर्याय करावे, एवो जे कर्मपुद्गलनो स्वजाव ठे, तेने उठुं नामकर्म कहीयें.

सातमुं गोत्रकर्म ते शुं कहीयें ? तोके-जे थकी जातिकुलादिक उच्चतायें करी गुणनुं स्थानक होय, पूजा पामे, श्यने जातिकुलादिक हीनतायें करी लोकमांहे निंदा पामे, पूजा न पामे, एवो जे कर्म पुद्गलनो स्वजाव ठे, ते सातमुं गोत्रकर्म जाणवुं. जेम कुंजकार जला घमा करे, तो लोकमांहे तंडूल, फूल, कुंकुमे करी पूजा पामे, श्यने मदिरानां स्थानक कुंजनला घडा करे, तो ते लोक मध्यें निंदा पामे, तेम जीव उचेगोत्रने उदयें उत्तम जातिकुलने प्रजावें रूप बुध्यादिकें हीन थको पण मान महत्त्व पामे, श्यने हीन जात्यादिक श्यवगुणें करी जो पण सुबुद्धिमान् होय तो पण लोकमांहे हेलनीय होय.

श्यातमुं श्यंतराय कर्म, ते शुं कहीयें ? के जेणे करी जीवें दान, लाज, जोग, उपजोग, वीर्यादिकनी लब्धि हणीयें, निवारीयें; जेम राजा, धन धान्यनो धणी बता पण जंमारीना दीधा विना वस्तुनां दान, लाज, जोग करी न शके, तेम जीवरूप राजा पण जंमारीरूप श्यंतरायकर्मना विवर लह्या विना दानादिक लब्धि न पामे, ते नहीं जे, कर्मपुद्गलनी दानादिक लब्धिने हणवानो स्वजाव ठे, तेने श्यातमुं श्यंतराय कर्म कहीयें. एटले श्यात कर्मनां मूलनाम तथा स्वरूप श्यने लक्षण कर्यां.

हवे बंध, उदय श्यने सत्तायें प्रकृतिनां स्थानक कहे ठे. तिहां मूल श्यात प्रकृतिना बंधनी श्यपेक्षायें श्यात, सात, ठ श्यने एक, एवं चार प्रकृतिस्थानक होय. श्यने उद-

यापेक्षायें आठ, सात अने चार, ए त्रण प्रकृतिस्थानक होय, अने सत्तानी अपेक्षायें पण आठ, सात अने चार, ए त्रणज प्रकृतिस्थानक होय.

तिहां जेवारें जीव सर्व कर्म बांधे, तेवारें आठ प्रकृतिनुं बंधस्थानक होय, ते जघन्य तथा उत्कृष्ट अंतरमुहूर्त्त रहे, केम के आयु बांधतां थकां जीवने ए बंधस्थानक होय अने आयुनो बंधकाल तो निरंतरपणे जघन्य तथा उत्कृष्टो अंतरमुहूर्त्तज होय, तेथी ए बंधस्थानकनो काल पण अंतरमुहूर्त्तनो जाणवो.

हवे ते मांहेथी जेवारें जीव, आयु न बांधे, तेवारें सात प्रकृतिना बंधस्थानकें होय, तेनुं कालमान पण जघन्यथकी तो अंतरमुहूर्त्त प्रमाण जाणवुं. कारण के कोइएक अंतरमुहूर्त्तायुवालो जीव, पोताना आयुष्यनो त्रीजो भाग थाकतो रहे, तेवारें परभवायुनो बंध करे, माटें तिहां आठ प्रकृतिनो बंध करी वली सात प्रकृतिना बंधस्थानके आव्यो, तिहां वली कांइएक न्यून अंतरमुहूर्त्तना त्रीजा भाग पर्यंत सात प्रकृतिनो बंध करतो, सात प्रकृतिना बंधस्थानकें रही, वली मरण पामी अंतरमुहूर्त्तायुपणे अवतस्यो, तिहां पण ते आयुना बे भाग पर्यंत सात प्रकृतिनो बंध करे, पछी त्रीजा भागने धुरें आयु बांधे, तेवारें आठ प्रकृतिना बंधस्थानकें आवे. एम अंतरमुहूर्त्तनो जघन्य काल कह्यो, अने उत्कृष्टो तो तेत्रीश सागरोपम छम्मासे ऊणा ते वली अंतरमुहूर्त्तोन पूर्वकोटी वर्षना त्रीजा भागें अधिक एटलो काल होय, ते आवी रीतें.–कोइएक जीव, पूर्वकोटी आयुवालो पोताना आयुष्यनो त्रीजो भाग थाकते अंतरमुहूर्त्त पर्यंत तेत्रीश सागरोपम देवायुनो बंध करे. तिहां आठ प्रकृतिना बंधस्थानें रही, वलतो पूर्वकोडीनो त्रीजो भाग, अंतर मुहूर्त्तें ऊणो रहे, त्यां लगें सात प्रकृतिना बंधस्थानकें रही, तिहांथी चवी, देवता थाय. तिहां पण तेत्रीश सागरोपम छम्मासें ऊणा एटला काल पर्यंत तो सात प्रकृतिनो बंध करे. शेष छम्मास आयु विशेष रहे, तेवारें वली परभवायु बांधे. तिहां आठ प्रकृतिना बंधस्थानकें आवे, ते भणी उत्कृष्टथी एटलो काल संभवे छे.

अने जेवारें मोहनीय अने आयु विना बाकी छ प्रकृतिनो बंध सूक्ष्मसंपराय-नामा दशमे गुणठाणे करे, तेवारें ते बंध जघन्य तो एक समय लगें होय. ते केम के कोइएक जीव, उपशमश्रेणी करी दशमुं गुणठाणुं एक समय लगें स्पर्शी, तिहां भव-क्षयें दशमे गुणठाणेज मरण पामीने अनुत्तर देव थाय, तिहां वली अविरति स-म्यक्दृष्टिपणे सात प्रकृतिनो बंधक होय, ते अपेक्षायें जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट तो अंतरमुहूर्त्त काल प्रमाण होय, ते केमके दशमा गुणठाणानुं उत्कृष्ट एटलुंज का-लमान छे. तिहां छ प्रकृतिनोज बंध होय, ते अपेक्षायें लेवुं.

तथा एक वेदनीयकर्मनो बंध, अगीआरमे, बारमे अने तेरमे गुणठाणे होय, अहींआं पण जघन्य तो पूर्वली परें एक समय लगें होय. अहीं अगीआरमुं गुणठाणुं एक समय लगें स्पर्शी, जवळ्यें मरण पामे, तेनी अपेक्षायें एक समय लेवुं. अने उत्कृष्टुं तो देशें ऊणी पूर्वकोटी वर्ष प्रमाण, एक वेदनीयनो बंध होय. केमके कोइएक जीव पूर्वकोटी आयुष्यनो धणी सात महीना माताना उदर मांहे रहीने शीघ्र जन्मे; जन्मथकी आठ वर्षने अंतें चारित्र लेइ, क्षपकश्रेणीयें चढी, केवलज्ञान पामे. तिहां एकज वेदनीय कर्मनी प्रकृतिना बंधस्थानकें देशें ऊणी पूर्वकोटी वर्ष पर्यंत रहे, ते अपेक्षायें लेवुं.

हवे कयुं कयुं कर्म बांधतां कयां कयां बंधस्थानक होय? ते कहे छे. अहींयां भाष्यनी गाथा लखीयें छेयें " आउमि ठ माहे ठ, सत्त एक्क सग थवा तइए ॥ बधतयंमि बधंति, सेसएसु उ सत्त ठ ॥ १ ॥" आयुःकर्म बांधतां एक आठ कर्मनुं बंध स्थानक होय, अने मोहनीय कर्म बांधतां एक आठनुं, बीजुं सातनुं, ए बे बंधस्थानक होय. त्रीजुं वेदनीय कर्म बांधतां आठ, सात, छ अने एक, ए चार बंधस्थानक होय. शेष ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, नाम, गोत्र अने अंतराय, ए पांच कर्मना बंधें आठ, सात अने छ, ए त्रण बंधस्थानक होय.

हवे उदयस्थानक त्रण कहे छे. आठ, सात अने चार, ए त्रण उदय स्थानक छे. तिहां सर्व आठे कर्मने उदयें पहेलुं आठनुं उदय स्थानक होय. ए अभव्यनी अपेक्षायें अनादिअनंत भांगे लेवुं, अने भव्यनी अपेक्षायें अनादि सांत भांगे लेवुं. तथा कोइएक जीव, उपशमश्रेणीयें चढी तिहां मोहनीय विनां सात कर्मनुं उदयस्थानक स्पर्शी, वळी तिहांथी पडतो आठनुं उदयस्थानक स्पर्शे, तेनी अपेक्षायें सादि सांत भांगे लेवुं. ए जघन्य तो अंतरमुहूर्त्त काल प्रमाण जाणवो. केमके कोइएक जीव, वळी मुहूर्त्तांतरें श्रेणी पडिवजे, तेनी अपेक्षायें लेवुं. तथा उत्कृष्टो तो देशें ऊणो अर्द्ध पुद्गल परावर्त्त काल जाणवो, जे भणी उत्कृष्टथी फरी उपशमश्रेणी पडिवजवानुं एटलुंज अंतर छे, केम के सम्यक्त्व पाम्या पछी संसारमांहे रहेवानो उत्कृष्टो काल एटलोज होय, तेटला काल पर्यंत आठनो उदय होय, तथा मोह विना सात कर्मनुं बीजुं उदय स्थानक, ते अगीआरमे गुणठाणेज होय. ते जघन्यथी तो एक समय लगें होय, जे भणी कोइएक जीव, एक समय मात्र अगीआरमुं गुणठाणुं स्पर्शीने मरण पामे, तेनी अपेक्षायें जाणवुं. अने उत्कृष्ट तो अंतरमुहूर्त्त पर्यंत रहे. केम के अगीआरमा अने बारमा गुणठाणानो काल एटलोज छे, अने तिहांज ए सात प्रकृतिनुं उदय स्थानक पण होय. तथा चार घातीयां कर्म क्षय कर्या पछी

नाम, गोत्र, आयु अने वेदनीय, ए चार जवोपग्राही कर्मनो उदय, तेरमे, चौदमे गुणठाणे होय, तिहां जघन्य तो अंतरमुहूर्त्त पर्यंत रहे, अने उत्कृष्टथी तो देशें ऊणी पूर्वकोमी वर्ष पूर्वली परें जाववां.

हवे कइ प्रकृतिने उदयें केटलां उदयस्थानक लाजे? ते कहे छे. मोहनीय कर्मने उदयें एकज आठ प्रकृतिनुं उदयस्थानक लाजे, तथा ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय अने अंतराय, ए त्रण कर्मने उदयें तो आठनुं अने सातनुं, ए बे उदयस्थानक लाजे, अने बाकीना चार कर्मने उदयें तो दशमा गुणठाणा लगें आठनुं उदयस्थानक होय, तथा अगीआरमे अने बारमे गुणठाणे सातनुं उदयस्थानक होय, अने तेरमे तथा चौदमे गुणठाणे चार कर्मनुं उदयस्थानक होय. एवं त्रण उदयस्थानक चार कर्मने उदयें होय.

हवे आठ, सात ने चार, ए त्रण सत्तास्थानक कहे छे. तिहां आठ कर्मनी सत्तानुं स्थानक, अगीआरमा गुणठाणा लगें होय, ए अजव्यनी अपेक्षायें अनादि अनंत अने जव्यनी अपेक्षायें अनादि सांत जांगें होय. तथा मोहनीय क्षय कस्या पठी सात कर्मनुं सत्तास्थानक, बारमे गुणठाणे अंतरमुहूर्त्त लगें होय. तथा चार घातीयां कर्मने क्षयें चार कर्मनुं सत्तास्थानक, तेरमे तथा चौदमे गुणठाणे होय. ते जघन्यथी तो अंतरमुहूर्त्त पर्यंत अंतगड केवलीनी अपेक्षायें जाणवो, अने उत्कृष्टथी तो देशें ऊणी पूर्वकोटी वर्ष प्रमाण जाणवो.

हवे कइ कइ प्रकृतिनी सत्तायें कयां कयां सत्तास्थानक होय, ते कहे छे. एक मोहनीयनी सत्तायें आठ कर्मनुं सत्तास्थानक होय, मोहनीय विना बीजां घातीआं त्रण कर्मनी सत्तायें आठनुं तथा सातनुं, ए बे सत्तास्थानक होय, अने चार अघातीआंनी सत्तायें आठ, सात अने चार, ए त्रणे सत्तास्थानक होय ॥ २ ॥

॥ हवे मूल आठ कर्मनो बंध, उदय, सत्ता स्थानकनो परस्पर संवेध कहेछे. ॥

अठ विह सत्त छब्बं, धएसु अठे व उदय संतंसा ॥
एग विहे ति विगप्पा, एग विगप्पा अबंधंमि ॥ ३ ॥

अर्थ—अठविहसत्तछब्बंधएसु के० अष्टविध बंधक, सप्तविध बंधक अने षड्विध बंधक, ए त्रण बंधकने विषे प्रत्येकें अठेवउदयसंतंसा के० आठे कर्म प्रकृति उदय अने सत्तायें पामीयें. अहीं त्रण जंग थया. ते देखाडे छे. प्रथम आठनो बंध, आठनो उदय, अने आठनी सत्ता, ए जांगो आयुबंध कालें अंतरमुहूर्त्त प्रमाण मिथ्यात्वथी मांमीने अप्रमत्तगुणठाणा लगें जाणवो. तथा सातनो बंध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता,

ए बीजो भांगो, आयुबंधने अभावें जघन्य अंतरमुहूर्त्त अने उत्कृष्टो छ मासें ऊणो तेत्रीश सागरोपम पूर्वकोमी त्रिभागें अधिक काल प्रमाण मिथ्यात्वथी मांमीने नवमा गुणठाणा लगें जाणवो. तथा षड्विध बंध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए त्रीजो भांगो, सूक्ष्मसंपराय गुणठाणे जघन्य एक समय अने उत्कृष्टो अंतरमुहूर्त्त प्रमाण जाणवो. तिहां मोहनीयनो बंध नथी, ते माटें कह्यो. तथा एगविहेतिविगप्पा के० एकविध बंधकें वेदनीय बांधे, तिहां त्रण भांगा होय, ते कहे छे. एकनो बंध, सातनो उदय अने आठनी सत्ता, ए भांगो उपशांतमोह गुणठाणे जघन्य एक समय अने उत्कृष्टो अंतरमुहूर्त्त लगें पामीयें, केम के अहीं मोहनो उदय नथी, परंतु सत्ता छे, तेमाटें. तथा एकनो बंध, सातनो उदय अने सातनी सत्ता, ए बीजो भांगो क्षीणमोह गुणठाणे अंतरमुहूर्त्त लगें पामीयें, केम के तिहां मोहनीयनी सत्ता पण नथी, ते माटें. तथा एकनो बंध, चारनो उदय अने चारनी सत्ता, ए त्रीजो भांगो सयोगी केवलीने विषे पामीयें; ते घाती कर्मना अभावथी जघन्य अंतरमुहूर्त्त अने उत्कृष्टो देशूणी पूर्वकोडी वर्ष लगें होय.

तथा एगवियप्पाअबंधंमि के० बंधकपणाने अभावें चारनो उदय अने चारनी सत्ता, ए एक भांगो अयोगी गुणठाणे पामीयें, अहींआं योगने अभावें बंध न होय माटें अबंधक कह्या. एवं सर्व मलीने मूल प्रकृतिना सात भंग थया ॥ ३ ॥

॥ हवे ए सात भंग चौद जीवस्थानकें कही देखाडे छे. ॥

सत्तठ बंध अठुद, यसंत तेरस सुजीव गणेसु ॥
एगंमि पंच भंगा, दो भंगा हुंति केवलिणो ॥ ४ ॥

अर्थ-तेरससुजीवठाणेसु के० एक संज्ञीपंचेंद्रियपर्याप्ता जीव वर्जीने शेष तेर जीवस्थानकने विषे बे भांगा होय, ते देखाडे छे. सत्तठबंधअठुदयसंत के० सातनो बंध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए प्रथम भांगो आयुबंध काल विना सदा होय, तथा अष्टविध बंध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए बीजो भांगो आयुबंध कालें अंतरमुहूर्त्त लगें होय. अने एगंमि के० एक संज्ञीपंचेंद्रियपर्याप्ता जीवस्थानकें पंचभंगा के० धुरला पांच भांगा होय, तिहां बे भांगा तो पहेलानी पेरें जाणवा. एटले एक आयुबंधकालें आठनो बंध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता; बीजो आयुबंधकाल विना सातनो बंध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता; त्रीजो दशमे गुणठाणे मोह अने आयु विना छनो बंध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता; चोथो अगीआरमे गुणठाणे एक वेदनीयनो बंध अने मोह विना सातनो उदय अने

आठनी सत्ता होय; पांचमो बारमे गुणठाणे एकनो बंध, सातनो उदय अने सातनी सत्ता; ए पांच नांगा संज्ञीपंचेंड्रियपर्याप्ताने गुणठाणाने नेदें होय. तथा दोन्नंगाहुंतिकेवलिणो के० बे नांगा केवलीने होय, ते केम के तेरमे गुणठाणे एक वेदनीयनो बंध, चारनो उदय अने चारनी सत्ता, सयोगी केवलीने होय, ए प्रथम नंग. तथा चौदमे गुणठाणे अयोगी केवलीने बंधशून्य होय, अने चारनो उदय तथा चारनी सत्ता होय, ए बीजो नंग जाणवो. ए बे नंग केवलीने होय. अहींआं ए नाव जे मनना अन्नावथी केवलीने सन्नीआपंचेंड्रियथी जिन्न कह्या, एटले केवलीने ड्रव्यमन होय पण नावमन न होय, माटें संज्ञी पण नहीं, असंज्ञी पण नहीं, परंतु संज्ञासंज्ञी कहीयें, तेथी एना नांगा पण जूदा कह्या. एवं सात नांगा चौद जीवस्थानकें कह्या. ॥४॥

॥ हवे एहिज चौद नांगा गुणठाणे विवरीने कहे छे. ॥

अठसु एग विगप्पो, ठस्सु विगुण सन्निएसु ड विगप्पा ॥
पत्तेयं पत्तेयं, बंधोदय संत कम्माणं ॥ ५ ॥

अर्थ-एक मिश्र गुणठाणुं अने आठमाथी मांडीने चौदमा सुधीना सात गुणठाणां, एवं अठसु के० आठ गुणठाणाने विषे एगविगप्पो के० एकेक नांगो होय. ते केम? तोके-त्रीजुं तथा आठमुं अने नवमुं, ए त्रण गुणठाणे आयु न बांधे, माटें सातनो बंध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए एकेक नांगो होय, जे नणी ए त्रण गुणठाणे आयुर्बंध योग्य अध्यवसाय स्थानक नथी, तेथी आठनो बंध न होय, तथा सूक्ष्मसंपराय गुणठाणे आयु अने मोह विना ठनो बंध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए एकज नांगो होय. अगीआरमे गुणठाणें एकनो बंध, मोह विना सातनो उदय अने आठनी सत्ता, ए एक नांगो होय, तथा बारमे गुणठाणे एकनो बंध, सातनो उदय, अने सातनी सत्ता, ए एकज नांगो होय. तेरमे गुणठाणे एकनो बंध, चारनो उदय अने चारनी सत्ता, ए एकज नांगो होय. चौदमे गुणठाणे बंध शून्य, माटें चारनो उदय अने चारनी सत्ता, ए एकज नांगो होय. एवं आठ गुणठाणे एकेक नांगो होय.

तथा ठस्सुविगुणसन्निएसु के० मिथ्यात्व, सास्वादन, अविरति, देशविरति, प्रमत्त अने अप्रमत्त, ए ठ गुणठाणाने विषे एवी संज्ञा डुविगप्पा के० तेने विषे बे बे विकल्प पामीयें, केम के ए ठ गुणठाणे आयुर्बंध योग्य अध्यवसाय स्थानक ठे; तेथी आयुर्बंध कालें आठनो बंध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए नांगो होय; अने आयुर्बंध विना सातनो बंध, आठनो उदय अने आठनी सत्ता, ए बीजो नांगो होय; एम ए ठ गुणठाणे बे बे नांगा होय. एम पत्तेयंपत्तेयं के० प्रत्येकें प्रत्येकें,

वंधोदयसंतकम्माणं के० बंध, उदय अने सत्ताना नांगा अनुक्रमें गुणगणे होय, एटले मूलप्रकृति आश्रयी वंधोदय सत्ता संवेध स्वामी कह्या. ॥ ५ ॥

हवे उत्तरप्रकृति आश्रयी बंध, उदय अने सत्ता प्रकृति स्थानक, संवेध कहीयें ठैयें. तिहां प्रथम आठ कर्ममांहे जे कर्मनी जेटली उत्तर प्रकृति ठे, ते कहे ठे.

॥ अथोत्तरप्रकृतिराश्रित्य संवेधस्वामित्वं माह ॥

पंच नव डुणि अठा, वीसा चउरो तहेव बायाला ॥
डुन्निय पंच य नणिया, पयडीउं आणुपुवीए ॥ ६ ॥

अर्थ–ज्ञानावरणीयनी उत्तरप्रकृति, पंच के० पांच, दर्शनावरणीयनी उत्तरप्रकृति, नव के० नव, वेदनीयनी उत्तरप्रकृति, डुन्नि के० बे, मोहनीयनी उत्तरप्रकृति, अठावीसा के० अठावीश, आयुनी उत्तरप्रकृति, चउरो के० चार, तहेव के० तथा वली तेमज नामनी उत्तरप्रकृति, बायाला के० बेंतालीश, गोत्रनी उत्तरप्रकृति, डुन्निय के० बे अने अंतरायनी उत्तरप्रकृतिना पंचय के० पांच नेद, नणिया के० कह्या ठे. पयडीउंआणुपुवीए के० ए रीतें आठ मूलप्रकृतिना उत्तर नेद, अनुक्रमें जाणवा. तिहां नामकर्मनी बेंतालीश प्रकृतिमध्यें चौद पिंमप्रकृतिना नेद करतां पांशठ थाय. तेमध्यें त्रसदशक, स्थावरदशक तथा आठ प्रत्येक प्रकृति मेलवतां त्राणुं थाय. ते आश्रयी विशेष विवरो पहेला कर्मग्रंथना बालावबोधथी जाणवो. ए उत्तरप्रकृति कही. ॥ ६ ॥

॥ हवे उत्तर प्रकृतिनो बंध, उदय अने सत्तानो संवेध कहेठे. ॥

बंधोदय संतंसा, नाणावरणं तराइए पंच ॥
बंधो चरमे वि उदय, संतंसा हुंति पंचेव ॥ ७ ॥

अर्थ–बंधोदयसंतंसा के० बंध, उदय अने सत्ताना अंश ते नाणावरणंतराइएपंच के० ज्ञानावरणीय अने अंतराय, ए बे कर्मना पांच पांच प्रकृतिरूप सरखा ठे, ते नणी बंधादिक स्थानकनी प्ररूपणा पण बेनी सायेंज करे ठे. ज्ञानावरणीयें तथा अंतरायें प्रत्येकें बंध, उदय अने सत्तारूप अंश सम नागें पांच प्रकृति होय, एटले ज्ञानावरणीयनुं पांच प्रकृतिनुं एकज बंधस्थानक होय, ए पांचे ध्रुवबंधिनी प्रकृति ठे, माटें पांचेनो ध्रुवबंध जाणवो. तथा उदय पण पांचनो ध्रुव जाणवो, अने सत्तास्थानक पण पांचनुं ध्रुव जाणवुं. एमज अंतरायनी पांच प्रकृति पण ध्रुवबंधिनी, ध्रुवोदयिनी तथा ध्रुवसत्तायें कही ठे. हवे ए बे कर्मे संवेध कहे ठे. ज्ञानावरणीय बंधकालें पांचनो बंध, पांचनो उदय अने पांचनी सत्ता, ए एक नांगो, एमज अंतरायनो

पण एकज नांगो ते दशमा गुणठाणा लगें होय. तथा बंधोवरमेवि के० आगल ज्ञानावरणीय अने अंतरायना बंधने अन्नावें पण उदयसंतंसाहुंतिपंचेव के० पांचनो उदय अने पांचनी सत्ता रूपबीजो नांगो अगीआरमे अने बारमे गुणठाणे जाणवो. ॥७॥

हवे दर्शनावरणीय कर्मने विषे उत्तरप्रकृति आश्रयी बंधादिक स्थानकनी प्ररूपणाने कहे छे.

॥ अथोत्तर प्रकृतिराश्रित्य बंधस्थान प्ररूपणार्थमाह. ॥

बंधस्सय संतस्सय, पगइठाणाइ तिन्नि तुल्लाइं ॥
उदय ठाणाइ डुवे, चउ पणग दंसणावरणे ॥ ८ ॥

अर्थ—दर्शनावरणीय कर्मने विषे बंधस्सयसंतस्सयपगइठाणाइ के० बंधप्रकृतिनां स्थानक तथा सत्ताप्रकृतिनां स्थानक पण तिन्नि के० त्रण त्रण तुल्लाइं के० तुल्य छे, एटले बंधनां स्थानक पण त्रण छे,अने सत्तानां स्थानक पण त्रण छे, माटें तुल्य छे, ते कहे छे. एक नव प्रकृतिनुं स्थानक, बीजुं थीणऋी त्रिक हीन करतां छ प्रकृतिनुं स्थानक, त्रीजुं निद्रा अने प्रचला हीन करतां चार प्रकृतिनुं स्थानक, ए रीतें त्रण स्थानक जाणवां. तिहां नव प्रकृतिनुं बंधस्थानक पहेले तथा बीजे गुणठाणे लान्ने, ते अन्नव्यने पहेले गुणठाणे अनादि अनंत होय, अने नव्यने अनादि सांत होय, तथा सम्यक्त्वी जीव मिथ्यात्वें जाय तेनी अपेक्षायें सादि सांत पण होय, ते जघन्य तो अंतरमुहूर्त्त अने उत्कृष्टो तो देशोन अर्द्ध पुजलपरावर्त्त काल पर्यंत जाणवो. तथा बीजुं छ प्रकृतिनुं बंध स्थानक, मिश्रगुणठाणाथी अपूर्वकरणना प्रथम नाग लगें होय, ते जघन्य तो अंतरमुहूर्त्त अने उत्कृष्टो तो एकसो बत्रीश सागरोपम जाजेरा लगें रहे, जे नणी सम्यक्त्वें ठाशठ सागरोपम रही, पठी अंतरमुहूर्त्त मिश्रगुणठाणें आवी, वली ठाशठ सागरोपम सम्यक्त्वें रही, ते पठी कोइएक जीव, मिथ्यात्व पडिवजे, तेवारें नवने बंध स्थानकें जाय, अथवा क्षपकश्रेणी पमिवजे, तो ते चारने बंधस्थानकें जाय, तथा चार प्रकृतिनुं बंधस्थानक निद्रा प्रचलानो बंधविछेद करी आठमा गुणठाणाना बीजा नागथी मांमी दशमा गुणठाणा लगें होय, ते जघन्यथी तो एक समय होय, जे नणी कोइएक जीव आठमा गुणठाणाने बीजे नागें चार प्रकृतिनो बंध करी मरण पामी देवता थाय, तिहां छ प्रकृतिनो बंध करे, ए अपेक्षायें लेवुं, तथा उत्कृष्टो तो अंतरमुहूर्त्त काल जाणवो. एम त्रण बंधस्थानक कह्यां.

हवे त्रण सत्तास्थानक कहे छे. तिहां नवनुं सत्तास्थानक, अन्नव्यनी अपेक्षायें अनादि अनंत अने नव्यनी अपेक्षायें अनादि सांत, ए स्थानक उपशमश्रेणीनी अपेक्षायें पहेला गुणठाणाथी मांडी अगीआरमा गुणठाणा लगें होय, अने क्षपकश्रेणीनी अपे-

क्षयें तो प्रथम गुणठाणाथी मांडी नवमा गुणठाणाना नव जागमांहेला प्रथम जाग लगें होय. तिहां वली थीणद्धीत्रिकनो क्षय करे, तेथी तेनी सत्ता टल्या पछी ठ प्रकृतिनी सत्ता नवमा गुणठाणाना बीजा जागथी बारमा गुणठाणाना द्विचरम समय लगें होय. एनो काल अंतरमुहूर्त्तनो जाणवो. तथा बारमा गुणठाणाने ठेहेले समयें निद्रा प्रचलाने क्षयें चारना सत्तास्थानक एक समय लगें होय.

तथा उदयठाणाइ के० उदय स्थानक चउपणग के० चारनुं तथा पांचनुं, ए डुबे के० बे, दंसणावरणे के० दर्शनावरणीय कर्मने विषे होय; तिहां चक्षु, अचक्षु, अवधि अने केवलदर्शनावरणीय, ए चार प्रकृति ध्रुवोदयी ठे. ते जणी ए चारनो उदय सदा होय, माटें एक चारनुं उदयस्थानक मिथ्यात्वथी मांमीने क्षीणमोहना ठेहेडा लगें होय, अने ए चार साथें जेवारें पांचमी एक निद्रानो उदय होय, तेवारें पांचनुं उदयस्थानक बीजुं जाणवुं. जे जणी पांच निद्रा अध्रुवोदयी ठे ते माटें उदयविरोधी ठे तेथी ए पांच निद्रामांथी एक कालें एक निद्राने उदयें बीजी निद्रानो उदय न होय, तेमाटें जेवारें निद्रानो उदय न होय तेवारें चक्षुदर्शनावरणादिक चारनो उदय होय, अने जेवारें निद्रानो उदय होय तेवारे पांचेनो उदय साथे होय, माटें पांचनुं, अने चारनुं,ए बे उदयस्थानक कह्यां. एम बीजा दर्शनावरणीयकर्मना बंधोदय सत्तास्थानक कह्यां ॥ इति ॥ ७ ॥

॥ हवे ए दर्शनावरणीयना बंधस्थानकादिकनो संवेध, गुणठाणे कहे ठे. ॥

बीयावरणे नव बं, धएसु चउ पंच उदय नव संता ॥
ठच्चउ बंधे चेवं, चउ बंधुदए ठ लंसाय ॥ ए ॥

अर्थ—बीयावरणे के० बीजा दर्शनावरणीयने विषे नवबंधएसु के० नवनुं बंधस्थानक, मिथ्यात्व अने सास्वादन, ए बे गुणठाणाने विषे होय. तिहां चउपंचउदय के० चारनुं अने पांचनुं, ए बे उदयनां स्थानक होय. तेमांहे चक्षुदर्शनावरणादिक चारने उदयें चारनुं उदयस्थानक होय, अने पांच निद्रामांहेली एक कालें एक निद्राने उदयें पांच प्रकृतिनुं उदयस्थानक होय, अने ए बेहु जांगें नवसंता के० सत्तानुं स्थानक तो नव प्रकृतिनुंज होय, एटले नवनो बंध, चारनो उदय अने नवनी सत्ता,ए एक जांगो. तथा नवनो बंध, पांचनो उदय अने नवनी सत्ता, ए बीजो जांगो. ए बे जांगा पहेले तथा बीजे गुणठाणे लाजे. ए बीजा जांगामां एक कालें पांच निद्रामांहेली एकेकी निद्रानो उदय होय, ते एकेकी निद्रानुं नाम लइने कहीयें, तेवारें एक जांगामां पांच जांगा थाय.

एमज ढव्वउवंधेचेवं के० निश्चेथी ढने वंधे तथा चारने वंधे पण वे वे जांगा होय, ते कहे ढे. तिहां ढनो वंध, चारनो उदय अने नवनी सत्ता, ए प्रथम जांगो. तथा ढनो वंध, पांचनो उदय अने नवनी सत्ता, ए वीजो जांगो. एवं वे जांगा, त्रीजो, चोथो, पांचमो, ढठो, सातमो अने आठमा गुणठाणाना प्रथम जाग लगें होय, जे जणी त्रीजा गुणठाणा थकी थीणद्धित्रिक टालीने वाकी ढ प्रकृतिनो वंध होय, तथा उदय तो चारनो ध्रुव होय, अथवा जेवारें निद्रानो उदय होय, तेवारें पांच प्रकृतिनो उदय पूर्वली पेरें होय, अने सत्ता तो नवनीज होय. क्षपक साधुने आठमाना प्रथम जागें ढनो वंध, चारनो उदय अने ढनी सत्ता, ए एकज जांगो पामीयें, जे जणी तेने अतिविशुद्धपणे करी कोइपण निद्रानो उदय न होय. यडुक्तं सत्कर्मग्रंथे "निद्दाडुगस्स उदर्ज, खीणखवगे परिवदाए" ए वचनथी पांचनो उदय न होय, तथा कोइएक आचार्य, वारमा गुणठाणा लगें निद्रानो उदय मानीने क्षपकने पण निद्रानो उदय कहे ढे. पण ते कम्मपयडीनी साथें विरुद्ध ढे तेथी अहीं विवक्ष्यो नथी.

एमज चारने वंधें पण वे जांगा जाणवा, एटले पांच निद्रा विना चारनो वंध, चारनो उदय अने नवनी सत्ता तथा जेवारें निद्रा अथवा प्रचला, ए वेमांहेली एकनो उदय होय तेवारें चारनो वंध, पांचनो उदय अने नवनी सत्ता, ए वे जांगा आठमाना वीजा जागथी मांडीने अगीआरमा गुणठाणां लगें उपशमश्रेणीयें होय, अने क्षपकने तो निद्राना अजाव जणी पूर्वली पेरें एक जांगोज जाणवो.

तथा चउवंधुदएढलंसाय के० चारने वंधें नवमा गुणठाणाना वीजा जागथी थीणद्धित्रिक नवमाना प्रथम जागें क्षेपवे तेवारें ढनी सत्ता होय, अहींआं अंश शब्दें सत्ता कहीयें. "अंसइति संतंकम्मं जन्नइ" एम चूर्णीवचनथी जाणवुं. तेवारें चारनो उदय अने ढनी सत्ता होय, ए जांगो दशमा गुणठाणाना ढेल्ला समय लगें क्षपकने होय. एम चारने वंधें त्रण जांगा थया ॥ ए ॥

उवरय वंधे चउपण, नवंस चउरुदय ढ चउसंत्ता ॥
वेयणियाउ अ गोए, विजज्ज मोहं परं वुढं ॥ १० ॥

अर्थ–हवे उवरयवंधे के० वंध विरमे थके अगीआरमे गुणठाणे चउपणनवंस के० चारनो उदय अने नवनी सत्ता तथा पांचनो उदय अने नवनी सत्ता, ए वे जांगा पामीयें, जे जणी उपशांतमोहने निद्रानो उदय संजवे ढे; तेथी पांचनो उदय पण लाजे. अहींआं पण नवंस शब्दें नवनी सत्ता जाणवी. तथा वारमे गुणठाणे ढेहेला समयना आगला समय लगें चउरुदयढचउसंता के० चारनो उदय अने ढनी सत्ता, ए जांगो होय, अने ढेहेले समयें तो चारनो उदय तथा चारनी सत्ता, ए जांगो

होय. केमके द्विचरमसमयें निद्रा अने प्रचलानो क्षय करे, तेथी चारनी सत्ता होय. एम अगीआर भांगा दर्शनावरणीय कर्मना होय अने क्षपक क्षीणमोहने विषे जे निद्रानो उदय माने छे, तेने मतें चारनो बंध, पांचनो उदय अने छनी सत्ता, ए भांगो नवमे अने दशमे गुणठाणे क्षपकने होय, अने बंधने अभावें पांचनो उदय, छनी सत्ता, ए भांगो क्षीणमोहें द्विचरम समय लगें होय. एम ए बे भांगा वधे तेवारें तेर भांगा होय. ते वली जिहां जेटली निद्रा होय तिहां तेटली निद्रानुं पृथक् नाम लइ कहीयें तेवारें पच्चीश भांगा थाय.

हवे वेदनीय, आयु अने गोत्र, ए त्रण कर्मने विषे संवेध देखाडे छे. वेयणि याउअगोए के० वेदनीय, आयु अने गोत्र, ए त्रण कर्मने विषे यथागम पटले जेम शास्त्र भाष्यादिकें कह्युं छे, तेम बंधादिक स्थानक संवेध विभज्ज के० वहेंचीयें तिहां वेदनीयकर्में शाता अथवा अशाता, ए बेमांहेली एकनोज बंध थाय, जे भणी ए बे प्रकृति बंधें तथा उदयें विरोधिनी छे ते माटें एक बंधातां बीजीनो बंध न होय, माटें बंधें एक स्थानक होय. तेम उदय स्थानक पण शाता अथवा अशाता, ए बेमांहेथी एकनुंज होय, अने सत्तास्थानक बेनुं तथा एकनुं, एवं बेहु होय. हवे एना भांगा कहीयें छैयें. अशातानो बंध, अशातानो उदय अने शाता, अशाता बेहुनी सत्ता, ए एक भांगो, तथा अशातानो बंध, शातानो उदय अने शाता, अशाता, ए बेनी सत्ता, ए बीजो भांगो. ए बे भांगा मिथ्यात्व गुणठाणाथी मांडीने प्रमत्तगुणठाणा लगें होय, तेवार पछी अशातानो बंध छेदाय, माटें एक शातानो बंध, अशातानो उदय अने शाता, अशाता, ए बेनी सत्ता, ए प्रथम भांगो, तथा बीजो शातानो बंध, शातानो उदय अने शाता, अशाता, ए बेनी सत्ता, ए बे भांगा, मिथ्यात्वथी मांडीने सयोगी केवली लगें होय, तेवार पछी बंधने अभावें शातानो उदय अने बेहुनी सत्ता तथा अशातानो उदय अने बेहुनी सत्ता, ए बे भांगा, अयोगीने द्विचरम समय लगें होय; तेवार पछी बहोंतेर प्रकृतिमध्यें जेणे अशातानो क्षय कस्यो तेने शातानो उदय अने शातानी सत्ता, ए भांगो अयोगी गुणठाणाने छेहेले समयें होय, अने जेणे शातानो क्षय कस्यो, तेने अशातानो उदय अने अशातानी सत्ता, ए भांगो अयोगीने छेहेले समयें होय. ए बे भांगा एकेक समयना जाणवा. ए सर्व मलीने वेदनीय कर्मना आठ भांगा कह्या.

हवे आयुःकर्मना भांगा कहे छे. आयुने विषे सामान्यें एक बंधस्थानक होय. केम के चारे गतिना आयुबंधें तथा उदयें विरोधी छे, तेमाटें एक वेलायें बे आयुनो बंध तथा उदय न होय, अने सत्तास्थानक एक तथा बे होय, ते केवी रीतें ? तो के-

जिहां लगें परनवनुं आयुं वांध्युं न होय, तिहां लगें एकज आयु वर्त्ते छे, तेनीज सत्ता जाणवी अने परनवायु बंधकालें तथा वांध्या पछी मरण समय पर्यंत वे आयुनी सत्ता होय, तेवारें एक तो जे गतिमां वर्त्ते छे तेनो उदय छे तेनी सत्ता होय, अने वीजो परनवायु वांधे तेनी सत्ता होय, ए वे सत्ता स्थानक जाणवां.

हवे संवेध कहीयें छैयें. तिहां प्रथम आउखानी त्रण अवस्था कहीये छैयें. पहेली परनवायुबंधना समयथी जे प्रथम ते पूर्वावस्था, वीजी परनवायुबंधकालें बंधावस्था, त्रीजी परनवायु वांध्या पछीनी परावस्था, तिहां नरकायुनो उदय, नरकायुनी सत्ता, ए नांगो नारकीने परनवना आयुबंधकालथकी पहेली अवस्थायें बंधने अनावें प्रथमना चार गुणठाणे होय, तथा जे वर्त्तमाने नारकी छे अने आगले नवें तिर्यंच थाशे तेने परनवायुबंधकालें तिर्यंचायुनो बंध, नरकायुनो उदय अने तिर्यगायु तथा नरकायु, ए वेनी सत्ता, ए नांगो मिथ्यात्व तथा सास्वादन, ए वे गुणठाणे होय, तेमज जे नारकी, आगले नवें मनुष्य थाशे तेने आयुबंध कालावस्थायें मनुष्यायुनो बंध, नरकायुनो उदय तथा मनुष्यायु अने नरकायु, ए वेनी सत्ता, ए नांगो पहेले, वीजे अने चोथे, ए त्रण गुणठाणे होय. एम ए नारकीने ए वे आयुनोज बंध छे, पण देवता अने नारकीना आयुनो बंध नथी. यडुक्तं "देवनारगेसु नउववज्जंति" ए वचनथी जाणवुं. तथा परनवायु वांध्या पछी उत्तरावस्थायें बंधशून्य वे नांगा होय, ते कहे छे. एक नरकायुनो उदय अने नरक तथा तिर्यगायुनी सत्ता, वीजो नरकायुनो उदय अने नरक तथा मनुष्यायुनी सत्ता, एम वे नांगा चारे गुणठाणे होय. ए रीतें नरकगति मध्यें आयुःकर्मना पांच नांगा लाने, तेमज देवगतिने विपे पण एज पांच नांगा कहेवा, पण एटलुं विशेष जे नरकायुने ठामें देवायु कहेवुं. एवं नरक तथा देव, ए वे गतिना दश नांगा थया.

हवे तिर्यंच तथा मनुष्यगतिने विपे आयु आश्री प्रत्येकें नव नव नांगा उपजे, ते लखीयें छैयें. तिहां पण त्रण अवस्था पूर्वली पेरें जाणवी, तेमध्यें तिर्यचने विपे परनवायु बंधथकी पूर्वे बंधने अनावें तिर्यगायुनो उदय अने तिर्यगायुनी सत्ता, ए नांगो पांच गुणठाणां पर्यंत लाने, अने मनुष्यने मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्यायुनी सत्ता, ए नांगो चौदे गुणठाणे लाने, अने परनवायुबंधकालावस्थायें तिर्यंच तथा मनुष्यने प्रत्येकें चार चार नांगा उपजे, ते कहीयें छैयें. जे तिर्यंच मरीने तिर्यंच थाशे तेने तिर्यगायुनो बंध, तिर्यगायुनो उदय तथा वे तिर्यगायुनी सत्ता होय, केमके एक तिर्यगायु वांधे छे अने वीजो नोगवे छे माटें वेनी सत्ता कही, ए नांगो प्रथमनां वे गुणठाणां लगें होय, जे नणी आगला गुणठाणे तिर्यगायुनो बंधज नथी, तेनणी वे गुण-

ठाणां कह्यां, अने जे तिर्यंच मरी मनुष्य थाशे तेने मनुष्यायुनो बंध, तिर्यगायुनो उदय अने मनुष्यायु तथा तिर्यगायु, ए बेनी सत्ता जाणवी. ए भांगो पण पहेले अने बीजे ए बे गुणठाणे पामीयें, तथा जे तिर्यंच मरी देव थाशे, तेने देवायुनो बंध, तिर्यगायुनो उदय अने देवायु तथा तिर्यगायु, ए बेनी सत्ता, ए भांगो एक मिश्रगुणठाणा विना देशविरति गुणठाणा लगें चार गुणठाणे पामीयें. तथा जे तिर्यंच मरीने नरकें जाशे तेने नरकायुनो बंध, तिर्यगायुनो उदय अने तिर्यगायु तथा नरकायु ए बेनी सत्ता, ए भांगो मिथ्यात्वीने होय. ए चार भांगा आयुर्बंधकालावस्थायें तिर्यंचने होय. हवे आयुर्बंध करी रह्या पछी पाछली उत्तरावस्थायें बंधशून्य चार भांगा होय, ते देखाडे छे. एक तिर्यगायुनो उदय अने बे तिर्यगायुनी सत्ता, बीजो तिर्यगायुनो उदय अने तिर्यगायु तथा मनुष्यायु, ए बेनी सत्ता, त्रीजो तिर्यंगायुनो उदय अने तिर्यगायु, देवायु, ए बेनी सत्ता, चोथो तिर्यगायु,नो उदय अने तिर्यगायुनरकायु, ए बेनी सत्ता, ए चार भांगा होय, तेमध्यें जेणे आयुर्बंधकालावस्थायें जे गतिनुं आयु बांध्युं होय, तेने उत्तरावस्थायें बंधशून्य भांगो जाणवो. एटले नव भांगा तिर्यंचनी गतिथी उपजे.

तेम मनुष्यने पण नव भांगा जाणवा, परंतु एटलुं विशेष जे परजवायुर्बंधावस्थाकालें जे मनुष्य मनुष्यायु बांधे, तेने मनुष्यायुबंध, मनुष्यायुदय अने बे मनुष्यायुनी सत्ता, तेमां एक मनुष्यायु तो जोगवे छे ते अने बीजो बांधे ते, एम बेहुनी सत्ता होय, तथा जे मनुष्य तिर्यगायु बांधे तेने तिर्यगायुनो बंध, मनुष्यायुनो उदय अने तिर्यगायु तथा मनुष्यायु, ए बेहुनी सत्ता, ए भांगो होय. ए बे भांगा मिथ्यात्व तथा सास्वादन, ए बे गुणठाणे लाभे, जे भणी मनुष्य तथा तिर्यंच सम्यक्त्वी थका देवायु बांधे, पण बीजुं आयु न बांधे, तेमाटें चोथे गुणठाणे ए भांगा न होय. तथा जे मनुष्य देवायु बांधे, तेने देवायुनो बंध,मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्य तथा देवायु, ए बेनी सत्ता, ए भांगो एक मिश्रगुणठाणा विना अप्रमत्त गुणठाणा लगे छ गुणठाणे पामीयें, तथा जे मनुष्य, नरकायु बांधे तेने नरकायुनो बंध, मनुष्यायुनो उदय तथा मनुष्य अने नरकायु ए बेनी सत्ता, ए भांगो मिथ्यात्वगुणठाणे लाभे. ए चार आयुर्बंध कालावस्थाना भांगा जाणवा. हवे आयुर्बंध काल पछी आगले यथानुक्रमें उत्तरावस्थाये ए चार भांगा बंधशून्य कहेशे, ते कहे छे. एक मनुष्यायुनो उदय, तथा बे मनुष्यायुनी सत्ता, बीजो मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्य तिर्यगायुनी सत्ता, त्रीजो मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्यायु तथा नरकायुनी सत्ता, ए त्रण भांगा मिथ्यात्वथी अप्रमत्तगुणठाणा पर्यंत लाभे. चोथो मनुष्यायुनो उदय अने देव तथा मनुष्यायुनी सत्ता, ए भांगो अगीआरमा गुणठाणा पर्यंत लाभे. केम के देवायु बांध्या पछी वली श्रेणी पण

आरंभी होय, पण बीजां त्रण आयु बांध्या पछी श्रेणी आरंभे नहीं, तेमाटें बीजा त्रण भांगा, अप्रमत्तगुणठाणा लगें कह्या, तथा मनुष्यने विषे परभवायु बंधथकी पूर्वे मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्यायुनी सत्ता, ए भांगो प्रथम तिर्यंचना भांगानी साथें कहेलो छे. एवं नव भांगा मनुष्यगतिने विषे आयुना कह्या, शरवाले अठावीश भांगा आयुःकर्मने संवेधें थाय.

हवे गोत्रकर्मने विषे सामान्यें एकनो बंध तथा एकनो उदय होय, जे भणी उच्चैर्गोत्र तथा नीचैर्गोत्र, ए बेहु प्रकृति उदय तथा बंधें विरोधिनी छे. ते भणी बेहुनो उदय तथा बंध साथें न होय, एकेकीनो जूदो जूदो बंध तथा उदय होय, तेथी एकज प्रकृतिनुं बंधस्थानक तथा एकज प्रकृतिनुं उदयस्थानक होय, अने सत्तास्थानक तो एक प्रकृतिनुं तथा बे प्रकृतिनुं, एवं बेहु होय, ते कहे छे. जेवारें तेउ अने वाउकायमांहे रहेतो थको जीव उच्चैर्गोत्र उवेलीने सत्ताथी टाले, तेवारें तेउ वाउ मध्यें तथा तिहांथी मरी बीजा अवतारमां आवीने जिहां लगें फरी उच्चैर्गोत्र न बांधे, तिहां लगें एक नीचैर्गोत्रनी सत्ता जाणवी, तथा बीजुं अयोगीगुणठाणाना चरम समयें एक उच्चैर्गोत्रनुं सत्तास्थानक होय, एम बे प्रकारनुं एकेक प्रकृतिनुं सत्तास्थानक पहेलुं जाणवुं. अने बीजुं तो बे प्रकृतिनी सत्तारूप सत्तास्थानक जाणवुं.

हवे गोत्रकर्मने विषे संवेध कहीयें छैयें. एक नीचैर्गोत्रनो बंध, नीचैर्गोत्रनो उदय अने नीचैर्गोत्रनी सत्ता, ए भांगो तेउकाय अने वायुकाय मध्यें उच्चैर्गोत्र उवेल्या पछी होय. तथा नीचैर्गोत्रनो बंध, नीचैर्गोत्रनो उदय अने उच्च तथा नीचगोत्रनी सत्त ए एक भंग, तथा नीचैर्गोत्रनो बंध, उच्चैर्गोत्रनो उदय अने उच्च तथा नीच, ए बेहुनी सत्ता, ए बे भांगा मिथ्यात्व तथा सास्वादन, ए बे गुणठाणे होय, केमके आगले गुणठाणे नीचैर्गोत्रनो बंध नथी, तेभणी तिहां न होय, तथा उच्चैर्गोत्रनो बंध, नीचैर्गोत्रनो उदय अने बेहु गोत्रनी सत्ता, ए भांगो मिथ्यात्वथी मांकीने देशविरति गुणठाणा लगें होय, केमके आगले गुणठाणे नीचैर्गोत्रनो उदय नथी, ते भणी न होय, तथा उच्चनो बंध, उच्चैर्गोत्रनो उदय अने बेहुनी सत्ता, ए भांगो दशमा गुणठाणा लगें होय. आगले गुणठाणे गोत्रबंधना अभावथी ए भांगो न होय, तथा उच्चैर्गोत्रनो उदय अने उच्चैर्गोत्र तथा नीचैर्गोत्र, ए बेहुनी सत्तानो भांगो अगीआरमा गुणठाणाथी मांकीने चौदमा गुणठाणाना द्विचरम समय लगें होय, तथा उच्चैर्गोत्रनो उदय अने उच्चैर्गोत्रनी सत्ता, ए भांगो अयोगी गुणठाणाना छेहेला समयने विषे होय. एम सात भांगा गोत्र कर्मना संवेधें होय. ए रीतें वेदनीय, आयु अने

गोत्रकर्मने विषे संवेध कहीने पछी मोहंपरंतुछं के० मोहनीयकर्मना बंधादि स्थानक आगले कहीशुं ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ १० ॥

॥ हवे ए त्रण कर्मना जांगा गाथायें करी कहे ठे. ॥

गोअम्मि सत्त नंगा, अठय नंगा, हवंति वेयणिए ॥
पण नव नव पण नंगा, आउ चउक्केवि कमसोउ ॥ ११ ॥

अर्थ—गोअम्मिसत्तनंगा के० गोत्रकर्मने विषे सात जांगा जाणवा. अने वेयणिए के० वेदनीयकर्मने विषे अठयनंगाहवंति के० आठ जांगा होय, तथा पण के० पांच, नव के० नव, वली नव के० नव, पण के० पांच, ए चार प्रकारें मली अहावीश नंगा के० जांगा ते आउचउक्केवि के० नरकादि चार आयुखाने विषे कमसो के० अनुक्रमें होय ॥ ११ ॥

॥ हवे मोहनीयकर्मनां बंधादिक स्थानक कहे ठे. ॥

बावीस इक्कवीसा, सत्तरसं तेरसे व नव पंच ॥
चउ तिग डुगचं इक्कं, बंधहाणाणि मोहस्स ॥ १२ ॥

अर्थ—एक बावीशनुं बंधस्थानक, बीजुं एकवीशनुं बंधस्थानक, त्रीजुं सत्तरनुं बंधस्थानक, चोथुं तेरनुं बंधस्थानक, पांचमुं नवनुं बंधस्थानक, छठुं पांचनुं बंधस्थानक, सातमुं चारनुं बंधस्थानक, आठमुं त्रणनुं बंधस्थानक, नवमुं बे प्रकृतिनुं बंधस्थानक अने दशमुं इक्कं के० एक प्रकृतिनुं बंधस्थानक, ए बंधहाणाणि मोहस्स के० प्रकृतिबंधकरूप दश बंधनां स्थानक मोहनीयकर्मनां जाणवां.

तिहां प्रथम बावीश प्रकृतिनुं बंधस्थानक केम होय? ते कहीयें ठेयें. मोहनीयनी अहावीश प्रकृति ठे, तेमांहे सम्यक्त्व अने मिश्र, ए बे मोहनीय बंध योग्य नथी. तेमाटें बाकी ठवीश बंध योग्य रही. तेमांथी पण त्रण वेद मध्यें एक समयें एक वेदनो बंध होय, ए विरोधिनी प्रकृति जणी बीजा बे वेदनो बंध न होय, तेमाटें बाकी चोवीश रही, तेमांथी पण हास्य अने रतिनो जेवारें बंध होय, तेवारें ए विरोधिनी शोक अने अरतिनो बंध न होय, अने जेवारें शोक अने अरति बंध तेवारें हास्य अने रति, ए बे प्रकृति न बंधाय, तेथी ए चार प्रकृतिमध्यें एक समयें बेज बंधाय, बाकीनी बे बीजी न बंधाय, तेमाटें ए बे कहाडतां शेष मोहनीयनी एक समयें उत्कृष्टी तो बावीश प्रकृति बंधाय, पण अधिक न बंधाय; ए बावीश प्रकृतिना बंधनुं स्थानक, मिथ्यात्वगुणठाणे होय. ते अजव्यनी अपेक्षायें अनादि अनंत जांगे होय, तथा जव्यनी अपेक्षायें अनादिसांत तथा सादिसांत, ए बे जां

होय. तथा ए बावीश प्रकृतिमांहेंथी जेवारें मिथ्यात्वमोहनीय न बंधाय तेवारें बीजुं एकवीश प्रकृतिनुं बंधस्थानक सास्वादन गुणठाणे जघन्य तो एक समय अने उत्कृष्टथी तो ठ आवलिका प्रमाण होय. अहींआं यद्यपि नपुंसकवेदनो पण बंध नथी, तथापि ते स्थानकें स्त्रीवेद अथवा पुरुषवेदनो बंध ठे तेथी वेदशून्य न होय.

तथा ते बावीश प्रकृति मांहेथी अनंतानुबंधीआ क्रोधादिक चार तथा मिथ्यात्वमोहनीय, ए पांच प्रकृति जेवारें न बंधाय, तेवारें मिश्र तथा अविरति गुणठाणे सत्तर प्रकृतिनुं बंधस्थानक जघन्य अंतरमुहूर्त्त अने उत्कृष्टथी तेत्रीश सागरोपम जाजेरा लगें होय, जे जणी अनुत्तर सुर चवीने देशविरति अथवा सर्वविरतिपणुं ज्यां लगें न पमिवजे, तिहां लगें तेने सत्तर प्रकृतिनोज बंध होय.

ते सत्तरमांहेथी जेवारें अप्रत्याख्यानावरण चार न बांधे, तेवारे देशविरति गुणठाणे तेर प्रकृतिनुं बंधस्थानक जाणवुं. तेमांहेथकी वली प्रत्याख्यानावरणीय चार न बांधे तेवारें प्रमत्त, अप्रमत्त अने अपूर्वकरण गुणठाणा लगें नव प्रकृतिनुं बंधस्थानक जाणवुं. अहींआं जोपण सातमे तथा आठमे गुणठाणे शोक अने अरतिनो बंध नथी तोपण ते स्थानकें हास्य अने रतिनो बंध ठे. ते जणी संज्वलन चार, हास्य, रति, जय, जुगुप्सा अने पुरुषवेद, ए नव प्रकृतिनुं बंधस्थानक होय. तेरनुं तथा नवनुं, ए बे बंधस्थानक जघन्य तो अंतरमुहूर्त्त पर्यंत होय, अने उत्कृष्टां तो देशे उणी पूर्वकोमी लगें होय, तेमांहेथी हास्य, रति, जय अने जुगुप्सा, ए चार प्रकृतिनो अपूर्वकरणना ठेहेले जागें बंधविछेद थया पठी अनिवृत्ति गुणठाणाना पांच जाग मध्यें पहेले जागें पांच प्रकृतिनुं बंधस्थानक होय. तेमांहेथी पुरुषवेदनो बंधछेद करी बीजे जागें चारनुं बंधस्थानक होय, तेमांहेथी संज्वलनक्रोधनो बंध छेदे तेवारें त्रीजे जागें त्रणनुं बंधस्थानक होय. तेमांथी संज्वलन माननो बंध छेदे तेवारें चोथे जागें बेनुं बंधस्थानक रहे, तेमांथी संज्वलनमायानो बंध छेदे तेवारें पांचमे जागें एक संज्वलना लोजनुं बंधस्थानक होय. अहींआं ए गुणठाणे पांच बंधस्थानक थाय, तेनो काल जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट तो अंतरमुहूर्त्त प्रमाण जाणवो. ए मोहनीयकर्मनां दश बंधस्थानक कह्यां ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ १२ ॥

॥ हवे मोहनीयकर्मनां नव, उदयस्थानक कहे ठे ॥

एगं च दोव चउरो. एत्तो एगाहिआ दसुक्कोसा ॥
ओहेण मोहणिज्जे. उदए ठाणाणि नव हुंति ॥ १३ ॥

अर्थ-ओहेणमोहणिज्जे के० ओघे एटले सामान्यें मोहनीयकर्मने विषे उदयस्था-

णाणिनवढुंति के० उदयनां स्थानक नव होय, ते कहे छे. एगंच के० एक प्रकृ उदयस्थानक, दोव के० बे प्रकृतिनुं उदयस्थानक, चउरो के० चार प्रकृतिनुं उद स्थानक, एत्तोएगाहिआदसुक्कोसा के० अहींआंथी आगल एकेक प्रकृति अ उत्कृष्टा दश लगें करीयें एटले पांचनुं उदयस्थानक, छनुं उदयस्थानक, सातनुं उद स्थानक, आठनुं उदयस्थानक, नवनुं उदयस्थानक, अने दशनुं उदयस्थानक, ए उदयस्थानक पश्चानुपूर्वीयें देखाडीयें छैयें.

तिहां संज्वलननी चोकडीमध्यें एकने उदयें प्रथम एकनुं उदयस्थानक, एक पुरुष अने चार संज्वलन कषायमांहेलो कोइएक कषाय, ए बे प्रकृतिने उदयें बीजुं बे उदयस्थानक, पुंवेद अने संज्वलनो एक कषाय तथा हास्य अने रति, ए चार प्र तिने उदयें त्रीजुं चारनुं उदयस्थानक. ए चारनी साथें भयमोहनीय लेतां प प्रकृतिने उदयें चोथुं, पांचनुं उदयस्थानक, ते मध्यें जुगुप्सानो उदय वधारी तेवारें छ प्रकृतिने उदयें पांचमुं, छनुं उदयस्थानक, तेमांहे वली चार प्रत्याख्यानी कषायमांहेलो गमे ते एक कषाय क्षेपवीयें, तेवारें सात प्रकृतिने उदयें छठुं, सात उदयस्थानक, तेमांहे वली अप्रत्याख्यानीआ क्रोधादि चार मांहेथी एकनो उद क्षेपवीयें, तेवारें आठ प्रकृतिने उदयें सातमुं, आठनुं उदयस्थानक. तेमांहे वली अ तानुबंधीआ चार कषायमांहेलो एक कषाय क्षेपवीयें, तेवारें नव प्रकृतिने उद आठमुं, नवनुं उदयस्थानक. तेमांहे वली मिथ्यात्वमोहनीयनो उदय वधारीयें, तेव दश प्रकृतिने उदयें नवमुं, दशनुं उदयस्थानक जाणवुं. एटले सामान्यपणे उदयस्थ नकनुं विवेचन कह्युं, विशेषथी सूत्रकार पोतेज आगल कहेशे, तेथी अहीं विशेष लख्युं नथी ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ १३ ॥

॥ हवे मोहनीय कर्मना पंदर सत्तानां स्थानक कहे छे. ॥

अठय सत्तय छ चउ, तिग डुग एगाहिआ नवे वीसा ॥
तेरस बारिक्कारस, इत्तो पंचाइ एगूणा ॥ १४ ॥

अर्थ- आठ, सात, छ, चार, त्रण, बे अने एक, ए सर्वने एगाहिआजवेवीसा के वीशें अधिक करवा, तेवारें अठावीश, सत्तावीश, छवीश, चोवीश, त्रेवीश, बावीश एकवीश अने तेरसबारिक्कारस के० तेर, बार, अगीआर, इत्तोपंचाइएगूणा के अहींयांथी आगल पांच मांडीने तेमांथी एकेक ऊणो करीयें एटले पांच, चार, त्र बे अने एक, ए रीतें मोहनीयकर्मने विषे सर्व मली पंदर सत्तास्थानक होय. ते विवरीने सखीयें छैयें.

सर्व मोहनीय प्रकृतिनी सत्तायें अठावीशनुं सत्तास्थानक, ते सम्यक्त्व पामीने पड्या होय, तेने होय, तेमांहेथी सम्यक्त्वमोहनीय उवेख्या पठी सत्तावीशनुं सत्तास्थानक, तेमांहेथी वली मिश्रमोहनीय उवेले ठवीशनुं सत्तास्थानक, तथा अनादि मिथ्यात्वीने पण एज स्थानक होय. वली ते पूर्वोक्त अठावीशनी सत्तावालो जेवारें चार अनंतानुबंधीआ खपावे, तेवारें तेने चोवीश प्रकृतिनुं सत्तास्थानक होय, तेमांहेथी मिथ्यात्व खपावे, तेवारें त्रेवीशनुं सत्तास्थानक, तेमांथी मिश्रमोहनीय खपावे, तेवारें बावीशनुं सत्तास्थानक, तेमांहेथी सम्यक्त्वमोहनीय खपावे, तेवारें एकवीशनुं सत्तास्थानक, ए एकवीशनुं स्थानक क्षायिक सम्यक्दृष्टिने होय. हवे ए आगलां स्थानक क्षपकने होय, ते कहे ठे. तेमांहेथी अप्रत्याख्यानीआ चार अने प्रत्याख्यानीआ चार, एवं आठ प्रकृति खपावे थके अनिवृत्तिकरण गुणठाणाने त्रीजे नागें तेर प्रकृतिनुं सत्तास्थानक होय. तेमांहेथी नपुंसकवेदने क्षयें चोथे नागें बारनुं सत्तास्थानक, तेमांथी स्त्रीवेदने क्षयें पांचमें नागें अगीआरनुं सत्तास्थानक, तेमांथी हास्यादिक ठ प्रकृतिने क्षयें ठठे नागें पांचनुं सत्तास्थानक होय. तेमांथी पुरुषवेदने क्षयें सातमे नागें चारनुं सत्तास्थानक, तेमांथी संज्वलन क्रोधने क्षयें आठमे नागें त्रणनुं सत्तास्थानक, तेमांथी संज्वलनना मानने क्षयें नवमे नागें बेनुं सत्तास्थानक, तेमांथी संज्वलनी मायाने क्षयें सूक्ष्म संपरायें एक संज्वलन लोजनुं सत्तास्थानक जाणवुं ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ १४ ॥

संतस्स पयडिठाणा, णि ताणि मोहस्स हुंति पन्नरस ॥
बंधोदय संते पुण, नंग विगप्पे बहू जाण ॥ १५ ॥

अर्थ—संतस्सपयडिठाणाणिताणि के० ए सत्तानी प्रकृतिनां स्थानक ते मोहस्स के० मोहनीयकर्मनी प्रकृतिनां हुंतिपन्नरस के० पंदर होय. पुण के० वली बंधोदयसंते के० ए बंध, उदय अने सत्तास्थानकने विषे प्रत्येकें संवेधें करीने नंगविगप्पेबहूजाण के० मोहनीयकर्मना नांगाना नेद घणा निपजे, ते घणा नांगा हुं कहुं बुं. ते मने कहेतां थकां तुं सम्यक् प्रकारें जाण. एम शिष्य प्रत्ये आमंत्रण करीने गुरु कहे ठे के हे शिष्य! तुं सांजल ॥ इति ॥ १५ ॥

॥अथ मोहनीयबंधस्थानेषु यथासंनवत्वेन नंगानाह ॥ तिहां हवे प्रथम मोहनीयकर्मना बंधस्थानकने विषे यथासंनवपणे नांगा उपजे, ते कहे ठे.॥

ठ ब्बावीसे चउ इग, वीसे सत्तरस तेरसे दोदो ॥
नववंधगे वि दुण्णिउं, इक्किक्क अउ परं नंगा ॥ १६ ॥

अर्थ—ठब्बावीसे के० बावीश प्रकृतिने बंधे ठ नांगा उपजे, ते आवी रीतें के—एक

मिथ्यात्व, शोल कषाय, त्रण वेदमांहेलो एक वेद, हास्य अने रति अथवा शो
अने अरति ए बे युगलमांहेलुं एक युगल तथा भय अने जुगुप्सा, ए बावीशने बं
छ भांगा थाय, ते देखाडे छे. एक हास्य अने रति बांधतां बावीशनो बंध करे,
प्रथम भांगो, बीजो तेमज हास्य अने रतिने स्थानकें शोक अने अरति बांधे, तेवा
बीजो भांगो. ए बे भांगा थया, ते बे भांगा पुरुषवेद बंध साथें गणवा. वली तेम
स्त्रीवेदबंध साथें पण बे भांगा तेज लेवाय, तथा तेमज नपुंसकवेद बंध साथें प
एज बे भांगा लइयें. एम त्रण वेदने बे बे गुणा करतां छ भांगा थाय.

तथा चउइगवीसे के० एकवीश प्रकृतिने बंधें चार भांगा होय, ते कहे छे. ते पूर्वो
बावीशना बंधमांहेथी एक मिथ्यात्वनो बंध हीन करीयें, तेवारें एकवीशनो बंध था
पण एटलुं विशेष जे अहींआं नपुंसकवेद टालीने बाकीना बे वेद मांहेलो एक
वेदनो बंध कहेवो. ए एकवीशनो बंध, बीजे गुणठाणे होय, तिहां पुरुषवेदें हास
रति साथें एक भांगो तथा शोक, अरति साथें बीजो भांगो, वली तेहीज बे भां
स्त्रीवेदें पण बांधे, माटें सर्व मली चार भांगा थाय. अहीं मिथ्यात्वने अभावें नपुं
सकवेदनो बंध नथी तेथी तेना बे भांगा न होय.

सत्तरसतेरसदोदो के० सत्तर अने तेर प्रकृतिना बंधे बे बे भांगा होय, ते कहे छे.
पूर्वोक्त एकवीशमांथी अनंतानुबंधीया चार कषायना बंधविछेदें सत्तरनो बंध त्री
अने चोथे गुणठाणे होय. तेमांथी पण अप्रत्याख्यानिया चारनो बंधविछेदे, तेर
देशविरति गुणठाणे तेरनो बंध होय. तिहां प्रत्येकें बे बे भांगा होय, केमके मिथ्या
त्वगुणठाणाथी मांडीने आगले गुणठाणे स्त्रीवेदनो पण बंध नथी, जे भणी अनंतानुबं
धीया कषायना उदयने अभावें स्त्रीवेद न बंधाय, तेमाटें स्त्रीवेदना बंधथी उपना जे
भांगा ते पण टले, बाकी मात्र पुरुषवेदें बांधवाना बे बे भांगा होय.

तथा नवबंधगेविडुण्णि के० नव प्रकृतिने बंधस्थानकें पण बे भांगा होय. तिहां
संज्वलनना कषाय चार, हास्य अने रति, भय, जुगुप्सा अने पुरुषवेदें एक भांगो अथवा
हास्य, रतिने स्थानकें शोक अने अरति ए युगल लइयें, तेवारें बीजो भांगो. ए बे
भांगा प्रमत्त गुणठाणे होय, एथी आगल शोक अने अरति, ए युगलनो बंध नथी,
परंतु हास्य अने रतिनोज बंध छे ते माटें अप्रमत्त तथा अपूर्वकरण ए बे गुणठाणे नव
प्रकृतिने बंधे एकज भांगो होय, परंतु बीजो भांगो न होय.

तथा इक्किक्कमओपरंभंगा के० एथी उपर पंचादिक पांच बंधस्थानकने विषे ए
अनुक्रमनाही एकेको भांगो होय. ए सर्व मली मोहनीयकर्मना दश बंधस्थानकें
मलने एकवीश भांगा थाय. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २३ ॥

अथैषामेव बंधस्थानानां मध्ये कियंत्युदयस्थानानीत्याह ॥ हवे एज बंधस्थान
कमां कयां कयां बंधस्थानकें केटलां केटलां उदयस्थानक होय, ते कहे छे.

दस बावीसे नव इग, वीसे सत्ताइ उदय कम्मंसा ॥
छाइअ नव सत्तरसे, तेरं पंचाइ अठेव ॥ १७ ॥

अर्थ—दसबावीसेसत्ताइउदयकम्मंसा के०"द्वाविंशति बंधके सप्तादीनि दशपर्यंतानि चत्वारि उदयस्थानानि भवंति" बावीश प्रकृतिने बंधें सातथी मांडीने दशपर्यंत एटले सात, आठ, नव अने दश, ए चार उदयस्थानक होय. तिहां प्रथम सातनुं उदयस्थानक देखाडे छे. एक मिथ्यात्व, बीजो हास्य, त्रीजो रति, अथवा ए बेने स्थानकें शोक अने अरति पण होय, चोथो त्रणवेद मांहेलो एक वेद, पांचमो एक अप्रत्याख्यानीउं कषाय, छठो एक प्रत्याख्यानीयो कषाय, सातमो एक संज्वलनकषाय, ए सात प्रकृतिनो उदय बावीशना बंधक मिथ्यादृष्टिने निश्चें होय. तिहां जांगा चोवीश थाय, ते देखाडे छे. क्रोध, मान, माया अने लोज, ए चारे उदय विरोधी छे, ते जणी क्रोधादिकने उदयें मानादिकनो उदय न होय, परंतु क्रोधने उदयें तेना हेठला सघला क्रोधनोज उदय होय. तिहां अनंतानुबंधीआना एक क्रोधने उदयें बीजा अप्रत्याख्यानादिक चारे जातिना क्रोधनो उदय सार्थेज होय, अने अप्रत्याख्यानीआ क्रोधने उदयें बीजा प्रत्याख्यानादिक त्रणे जातिना क्रोधनो उदय सार्थेज होय, तथा प्रत्याख्यानीया क्रोधने उदयें बे जातिना क्रोधनो उदय होय, अने संज्वलन क्रोधने उदयें एकनोज उदय होय, तेमाटें अहींआं अप्रत्याख्यानीआ क्रोधने उदयें त्रणे क्रोधनो उदय होय. तेम मानने उदयें, पण त्रणे माननो उदय होय, अने मायाने उदयें पण त्रणे मायानो उदय होय, अने लोजने उदयें पण त्रणे लोजनो उदय जाणवो. ए क्रोध, मान, माया, अने लोजना चार जांगा स्त्रीवेदना उदय सार्थें गणवा. वली स्त्रीवेदने स्थानकें पुरुषवेदनो उदय होय, तेवारें ए चार जांगा पुरुषवेदने विषे पण पामीयें, अने ए चार जांगा नपुंसकवेदने उदयें पण पामीयें. एम सर्व मली बार जांगा हास्य अने रतिने उदयें जाणवा. तेमज वली हास्य अने रतिने स्थानकें शोक अने अरतिने उदयें पण बार जांगा गणीयें. तेवारें चोवीश जांगा थाय.

अथवा एक मिथ्यात्व सातने उदयें लहीयें, तथा हास्यादिक एक युगल सार्थें पुरुषवेदें एक जांगो तथा शोकादि युगल सार्थें एक जांगो, एम बे जांगा पुरुषवेदें थाय. तेमज स्त्रीवेद सार्थें पण बे जांगा थाय. अने नपुंसकवेद सार्थें पण बे जांगा थाय. एवं छ जांगा क्रोधें थया. अने क्रोधने स्थानकें मान लहीयें, तेवारें पण छ

जांगा थाय. तेमज माया साथें ढ जांगा तथा लोज साथें ढ जांगा, एम ढ चोक चोवीश जांगा थाय. ए सातने उदयें मिथ्यात्व लहीयें, तेवारें जांगानी चोवीशी थइ.

तथा ए सातना उदय मध्यें जय, जुगुप्सा अथवा अनंतानुबंधीआ चार कषायमांहेलो एक कषाय, ए त्रण प्रकृतिमांहेथी एकेक प्रकृतिनो उदय क्षेपीयें, तेवारें आठ प्रकृतिनो उदय थाय. अहीं त्रण चोवीशी जांगानी थाय. ते केम के, ए सातना उदयमांहे जयनो उदय क्षेपी आठना उदयसहित गुणीयें तेवारें जांगानी एक चोवीशी थाय, तथा ते सातना उदय मध्यें जुगुप्सानो उदय क्षेपी आठना उदयसहित गुणीयें, तेवारें जांगानी बीजी चोवीशी थाय, अने ते सातना उदयमांहे अनंतानुबंधीआनो उदय वधारीयें, तेवारें आठनो उदय थाय. तिहां पण पूर्वली पें जांगानी त्रीजी चोवीशी थाय.

तथा मिथ्यात्वें अनंतानुबंधीआनो उदय तो अवश्य होय, तो सातनो उदय तथा जय, जुगुप्सा अने अनंतानुबंधीआ सहित आठनो उदय शा कारणे कह्यो ? तेनो उत्तर. जे कोइएक जीव, सम्यक्दृष्टि ठतां अनंतानुबंधीआ चारने विसंयोज्या एटले खपाव्या, ते खपाव्या ठतां पण कालांतरें कोइएक बीजनूत मिथ्यात्वनी सत्तायें करी वली पण बंधाय, तेने विसंयोज्या कहीयें, अने जे खपाव्या कह्या होय, ते तो फरी बंधायज नहीं; ए विसंयोज्या अने खपाव्यानुं विशेष जाणवुं. हवे तेवी सामग्रीने अजावें कोइएक जीवें मिथ्यात्वादिकने खपाव्यानो उद्यम न कस्यो ते जीव, कालांतरें मिथ्यात्वें गयो, तिहां मिथ्यात्व प्रत्ययिआ जणी मिथ्यात्वें करी वली अनंतानुबंधीआ चार कषाय बांधे, तेवारें बंधावलिका लगें ते अनंतानुबंधीआनो उदय न होय. अहींआं कोइ कहेशे के बंधकालनी आवलिका पठीज ते प्रकृतिनो उदय होय, ते केम घटे, जे जणी ए अनंतानुबंधीआनो अबाधाकाल जघन्य तो अंतरमुहूर्त्तनो अने उत्कृष्टो तो चार हजार वर्षनो कह्यो ठे, तो अबाधाकाल जोगव्या विना केम बंधावलिका पठी एनो उदय होय ? तेनो उत्तर कहे ठे जे, बंधसमयथी पण अनंतानुबंधीआनी सत्ता लेखवाय. बंधसत्ता जेवारें होय, तेवारें अनंतानुबंधीआ पतद्ग्रह थाय, पतद्ग्रह एटले ते बंधाती प्रकृति मध्यें बीजी सजातीय प्रकृतिनां दल तथा रसनो संक्रम, तेनुं ठाम जाणवुं. एटले जे प्रकृति, बंधन परिणामे परिणम्यो जीव, ते प्रकृतिमध्यें बीजी सजातीय प्रकृतिनां दलीयां क्षेपवीने बांधी प्रकृतिरूपपणे तेने परिणमाववुं, तेने संक्रम कहीयें. तेनुं स्थानक तेने पतद्ग्रह कहीयें. ते माटें बंधाता अनंतानुबंधीआमध्यें पण अणबंधाता एवा जे अप्रत्याख्यानावरणादिक बीजा कषाय, तेना दलीया संक्रमे, ते अनंतानुबंधीआपणे परिणमे, एटले जेमांहे संक्रमे तपणे परि-

एमे तेनो उदय संक्रमावलिक थया पठी उदयावलिकायें आवे, तेमाटें अनंतानुवंधीनो वं॰ धावलिका पठी उदय कहीयें. अहींआं कशुं विरुद्ध नथी. ए वात आश्री विशेष कम्म॰ पयमीथकी जाणवुं: तेमाटें मिथ्यात्वगुणठाणे पण वंधसंक्रमावलिका लगें तो अप्रत्याख्यानादिक त्रण कषायनोज उदय होय, केमके एक वेदातें जेटलानो जे गुणठाणे उदय होय, तेटला सर्व समान जातीय माटें तिहां वेदाताज कहीयें. जेमाटें क्रोधादिक चार परस्परें विरुद्ध ठे, माटें तेमांहेलो एकनोज समकालें उदय होय, परंतु तिहां एक अनंतानुवंधीक्रोध वेदतां सजातीयपणामाटें अप्रत्याख्यानादिक वीजा त्रणे क्रोध समकालें सायेंज वेदाय, परंतु तेनी साथें ते समयें वीजा मानादिक न वेदाय, तेमाटें पूर्वोक्त प्रकारें मिथ्यात्वें पण वंधसंक्रमावलिका पठी अनंतानुवंधिआनो उदय होय.

हवे ए सात प्रकृतिना उदय मध्यें नय अने जुगुप्सा, ए वे प्रकृतिनो उदय वधारीयें, तेवारें नवनो उदय थाय. अहीं पण पूर्वली पेरें नांगानी एक चोवीशी थाय, तथा ते सात मध्यें नय अने अनंतानुवंधीआनो उदय मेलवीयें, तेवारें पण नवनो उदय थाय, अहींआं नांगानी वीजी चोवीशी थाय, तथा ते सात मध्यें जुगुप्सा अने अनंतानुवंधी, ए वे प्रकृति मेलवतां पण नवनो उदय थाय, तिहां नांगानी त्रीजी चोवीशी थाय. एम नवने उदयें सर्व मली नांगानी त्रण चोवीशी थाय.

तथा एक मिथ्यात्व, वीजुं नय, त्रीजी जुगुप्सा, चोथुं हास्य, पांचमुं रति अथवा एने स्थानकें शोक अने अरति पण लइयें, ठठ्ठो त्रण वेदमांहेलो एक वेद, तथा अनंतानुवंधीआदिक चारे कषाय, एवं दशनुं उदयस्थानक जेवारें होय, तेवारें पण पूर्वली पेरें नांगानी एक चोवीशी थाय. एम वावीशना वंधें सातनुं, आठनुं, नवनुं, दशनुं, ए चार उदयस्थानकें सर्व संख्यायें आठ चोवीशी नांगानी थाय.

तथा नवइगवीसेसत्ताइ के० " एकविंशतिवंधे सप्तादीनि नव पर्यंतानि त्रीणि उदयस्थानानि नवंति. " एटले एकवीश प्रकृतिने वंधें सात आदें देइने नव लगें त्रण उदय स्थानक होय. तिहां प्रथम एक युगल, त्रण वेदमांहेलो एक वेद, चार कषायमांहेला क्रोधादिक एक कषायना चार नेद, एम सात प्रकृतिने उदयें पूर्वली पेरें नांगानी एक चोवीशी थाय. ए सातना उदयने नयना उदय सहित करतां आठनो उदय थाय. तिहां पण नांगानी एक चोवीशी थाय. तथा जुगुप्सानो उदय मेलवतां पण आठनो उदय थाय, तिहां पण नांगानी एक चोवीशी थाय, तथा नय अने जुगुप्सा, ए वे प्रकृतिनो उदय सामटो मेलवतां नवनो उदय थाय. तिहां पण पूर्वली पेरें नांगानी एक चोवीशी थाय. एम एकवीश प्रकृतिने वंधें सास्वादन गुणठाणाने विषे त्रण उदयस्थानकें थइ नांगानी चोवीशी चार थाय.

अहीं सास्वादनना बे भेद छे. एक उपशम श्रेणिगत, बीजो अश्रेणीगत, तिहां अश्रेणीगतने विषे तो ए त्रण उदयस्थानक होय, अने श्रेणीगतने विषे बे आचार्य आदेश जाणवा, ते कहेछे. एक जे अनंतानुबंधीआने उपशमावीने श्रेणी करे, अने श्रेणीथी पडतो सास्वादन गुणठाणुं स्पर्शे, तेने मतें तो ए पूर्वे कह्यां तेहीज त्रण उदयस्थानक जाणवां. अने जे आचार्य अनंतानुबंधीआ चारनी विसंयोजनायें श्रेणीनो प्रारंभ माने छे, तेने मतें श्रेणथी पडतां अनंतानुबंधीआनी सत्ताने अभावें अनंतानुबंधीआना उदय रहित सास्वादनपणुं न घटे, जे भणी " अस्स सास्णभावोन भवइ, " एम चूर्णिकारनुं वचन छे माटे. अने जो सम्यक्त्वथी पड्यो ते ज्यां सुधी मिथ्यात्व भूमीने विषे नथी पहोतो तेना वचला कालमां अनंतानुबंधीआना उदय विना पण सास्वादन गुणठाणुं पामीयें, एम कहीयें तो तिहां छ प्रकृतिनो उदय मान्यो जोइयें, तेवारें एकवीशने बंधें छथी मांडीने नव लगेंना चार उदयस्थानक मान्यां जोइयें, तेवारें तो तिहां भांगानी चोवीशी पण आठ मानवी जोइयें. ते अहीं सूत्रकारें कोइ कारणे मानी नथी, ते भणी एने मतें श्रेणीथी पडतां सास्वादन न होय, एमज कहेवुं.

हवे छाइअनवसत्तरसे के० " सप्तदशबंधस्थानके षडादीनि नव पर्यंतानि चत्वारि उदयस्थानानि भवंति " एटले सत्तर प्रकृतिने बंधें छ आदें देइने नव लगें चार उदयनां स्थानक होय. अहींयां सत्तरनो बंध त्रीजे तथा चोथे गुणठाणे होय, तिहां जे मिश्रगुणठाणे सत्तरनो बंध होय, तेने विषे सात, आठ अने नव, ए त्रण उदयस्थानक होय, एटले एक मिश्रमोहनीय, बे युगलमांहेलुं एक युगल, त्रण वेदमांहेलो एक वेद, अने अनंतानुबंधीआ विना शेष त्रण कषायनो एकेको भेद, ए सात प्रकृतिनो उदय, मिश्रगुणठाणे होय. इहां पूर्वली पेरें भांगानी चोवीशी एक थाय, तथा ए सार्थे भय मेलवतां आठने उदयें पण भांगानी चोवीशी एक थाय, तथा भयने स्थानकें जुगुप्सा मेलवीयें, तेवारें पण आठने उदयें भांगानी एक चोवीशी थाय, तथा भय अने जुगुप्सा बे सामटी मेलवतां नवने उदयें पण भांगानी चोवीशी एक थाय. एवं मिश्रगुणठाणे सत्तर बंधें भांगानी चार चोवीशी थाय.

तथा चोथे गुणठाणे सत्तरना बंधें छ, सात, आठ अने नव, ए चार उदयनां स्थानक, क्षायिक सम्यक्दृष्टिने होय. तिहां मिश्रने जे सातनो उदय कह्यो, ते मध्येंथी मिश्रमोहनीय विना चोथे गुणठाणे छनो उदय लेखवतां भांगानी चोवीशी एक थाय, ते छ प्रकृतिना उदय मध्यें भय, जुगुप्सा तथा सम्यक्त्वमोहनीय ए एके-

कनो उदय मेळवतां त्रण प्रकारें सातनो उदय थाय. तिहां एकेका भेदें एकेकी भांगानी चोवीशी थाय, तेवारें सातने उदयें त्रण चोवीशी भांगानी थाय.

तथा ते छना उदयमांहे भय अने जुगुप्सा अथवा भय अने वेदकसम्यक्त्वमोहनीय अथवा जुगुप्सा अने वेदकसम्क्त्वमोहनीय, ए रीतें बे बे प्रकृति सामटी भेळीयें, तेवारें त्रण प्रकारें आठनुं उदयस्थानक थाय, तिहां पण प्रत्येकें भांगानी एकेकी चोवीशी गणतां त्रण चोवीशी भांगानी थाय. अहीं सम्यक्त्वमोहनीयना जे भांगा, ते वेदकसम्यक्दृष्टिने जाणवा, अने क्षायिक तथा उपशमसम्यक्दृष्टिने सम्यक्त्वमोहनीयनो उदय नथी, ते भणी तेने न जाणवा. तथा ते छना उदय, ते मध्यें भय, जुगुप्सा अने वेदकसम्यक्त्वमोहनीय, ए त्रणे प्रकृतिनो उदय सामटो मेळवीयें, तेवारें नव प्रकृतिनो उदय थाय, तिहां पण एक चोवीशी भांगानी थाय. एम सर्व मली चोथे गुणठाणे आठ चोवीशी भांगानी थाय. ते मध्यें चार क्षायिक तथा उपशमसम्यक्दृष्टिने लेवी, तथा चार क्षायोपशमिक सम्यक्दृष्टिने मिश्रनी पेरें लेवी. तथा ए आठ चोवीशी सार्थे मिश्रगुणठाणानी चार चोवीशी मेळवतां सत्तरने बंधस्थानकें बार चोवीशी भांगानी होय. यद्यपि त्रीजे अने चोथे गुणठाणे उदयस्थानक तो तेहीज छे पण तिहां प्रकृति जूदी छे, माटें बे वार लीधा छे.

तथा तेरंपंचाइअठेव के० “ त्रयोदश बंधस्थानके पंचादीनामष्टपर्यंतानि चत्वारि उदयस्थानानि स्युः ” एटले तेर प्रकृतिने बंधें पांच आदें देइ आठ लगें चार उदयनां स्थानक होय, एटले पांच, छ, सात अने आठ, ए चार उदयस्थानक होय, तिहां एक प्रत्याख्यानी क्रोध, बीजो संज्वलनक्रोध, त्रीजो पुरुषवेद,एक युगल,एवं पांचनो उदय होय. अहीं क्रोधने स्थानकें मान, माया अने लोभ सार्थे परावर्त्त करतां चार भांगा पुरुषवेद सार्थे थाय. अने जेवारें पुरुषवेदने स्थानकें स्त्रीवेद लइयें,तेवारें पण चार भांगा थाय, अने नपुंसकवेद सार्थे पण चार भांगा थाय. एवं बार भांगा थया.पछी हास्य अने रति, ए युगलने स्थानकें शोक अने अरति ए युगल लेइयें, तो तेनी सार्थे वली बीजा बार भांगा थाय. एम भांगानी एक चोवीशी पांचने उदयें थाय, तेमध्यें वली भय अथवा जुगुप्सा अथवा सम्यक्त्वमोहनीय, ए त्रण प्रकृतिमांहेली एकेक मेळवतां छनो उदय त्रण भेदें थाय. तिहां एकेके भेदें एकेक चोवीशी करतां त्रण भेदें छना उदयें त्रण चोवीशी भांगानी थाय. तथा ते पांचना उदयमांहे भय, जुगुप्सा अथवा भय अने सम्यक्त्वमोहनीय अथवा जुगुप्सा अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए बे बे प्रकृतिनो उदय सामटो मेळवतां सात प्रकृतिनां उदयस्थानक त्रण थाय. तिहां पण भांगानी चोवीशी त्रण थाय, तथा ते पांचना उदयमांहे भय, जुगुप्सा अने सम्यक्त्व-

मोहनीय, ए त्रण प्रकृतिनो उदय साथें मेलवीने आठ प्रकृतिनुं उदयस्थानक करतां तिहां जांगानी चोवीशी एक थाय. एम तेरने बंधें चार उदयस्थानकें देशविरति गुणठाणे सर्वे मली जांगानी चोवीशी आठ थाय, तेमध्यें क्षायिक तथा उपशम सम्यक्दृष्टिने चार चोवीशी अने बाकीनी चार चोवीशी वेदक सम्यक्दृष्टिने थाय॥१७॥

॥ हवे नव प्रकृतिने बंधें जांगा कहेछे. ॥

चत्तारि आइ नव बंध, एसु उक्कोस सत्त मुदयंसा ॥
पंच विह बंधगे पुण, उदर्ज छुएहं मुणेअव्वो ॥ १८ ॥

अर्थ–चत्तारिआइनवबंधएसुउक्कोससत्तमुदयंसा के० "चत्वारीत्यादि नवबंधकेषु प्रमत्तादिषु चतुरादीनि सप्तपर्यंतानि चत्वारि उदयस्थानानि जवंति" एटले प्रमत्त, अप्रमत्त अने अपूर्वकरण, ए त्रण गुणठाणे नव प्रकृतिनां बंधस्थानकें चारनो उदय थाई देइने उत्कृष्टुं तो सातनुं उदयस्थानक होय, ए जाव. तिहां संज्वलना क्रोधादिक मांहेलो एक कषाय, त्रण वेदमांहेलो एक वेद, हास्ययुगल अथवा शोकयुगल, एवं चारनो उदय क्षायिक तथा उपशम सम्यक्दृष्टिने ध्रुव होय, ते माटें अहींआं जांगानी चोवीशी एक थाय. ते चार मध्यें जय, जुगुप्सा तथा सम्यक्त्वमोहनीय, ए त्रण प्रकृतिमांहेली एकेक जेलतां त्रण प्रकारें पांचनो उदय थाय. तिहां जांगानी चोवीशी त्रण थाय. ते चार मध्यें जय अने जुगुप्सा, ए बे अथवा जय अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए बे, अथवा जुगुप्सा अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए बे, एम बे बे प्रकृतिनो उदय मेलवीयें, तेवारें त्रण प्रकारें ठनो उदय थाय. तिहां पण जांगानी चोवीशी त्रण थाय, तथा ते चारमांहे जय, जुगुप्सा अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए त्रणे प्रकृतिनो उदय सामटो मेलवीयें, तेवारें सात प्रकृतिनुं उदयस्थानक थाय, तिहां जांगानी चोवीशी एक थाय. एवं नवने बंधें चार उदयस्थानकें थइने आठ चोवीशी जांगानी थइ, तेमांहेली चार चोवीशी क्षायिक अने औपशमिक सम्यक्दृष्टिने होय, तथा चार चोवीशी वेदक सम्यक्दृष्टिने होय, ए ठठे, सातमे अने आठमे गुणठाणे होय.

तथा पंचविहबंधगेपुण के० वली पांच प्रकृतिना बंधनेविषे उदर्जछुएहंमुणेअव्वो के० बे प्रकृतिनुं एकज उदयस्थानक जाणवुं. ते आवी रीतें के चार संज्वलनमांहेलो एक क्रोध अथवा मान अथवा माया अथवा लोज होय; अने त्रण वेदमांहेलो एक वेद, ए रीतें बे प्रकृतिनुं उदयस्थानक होय. अहींआं जांगा बार थाय, जे जणी अहींआं हास्यादिकनो उदय नथी माटें जांगानी चोवीशी न थाय. मात्र चार कषायने त्रण वेद साथें गुणतां बार जांगा थाय. ए बार जांगा नवमा गुणठाणाना पांच जागमांहेला पहेले जागे होय. ॥ १८ ॥

॥ हवे आगले बंधस्थानकें उदयस्थानक कहे छे. ॥

इत्तो चउ बंधाइ, इक्किकुदया हवंति सव्वेवि ॥
बंधो चरमेवि तहा, उदया नावे विवा हुज्जा ॥ १९ ॥

अर्थ–इत्तो के० अहींआं पांचना बंधस्थानकथकी आगल हवे चउबंधाइ के० चतुर्बंधादिक एटले चारनो बंध, त्रणनो बंध, बेनो बंध अने एकनो बंध, ए चार बंधस्थानकें इक्किकुदयाहवंतिसव्वेवि के० एकेक प्रकृतिनुंज उदयस्थानक सर्व बंधस्थानकने विषे होय. ते केम के पुरुषवेदनो बंध टले, पछी चार संज्वलननोज बंध होय, पुरुषवेदना बंध साथें उदय पण टले तेमाटें तिहां चतुर्विध बंधें एकोदयें चार जांगा होय, जे जणी चार संज्वलना कषाय मांहेलो कोइएकने संज्वलना क्रोधनोज उदय होय, कोइएकने संज्वलना माननोज उदय होय, कोइएकने संज्वलनी मायानोज उदय होय, अने कोइएकने संज्वलना लोजनोज उदय होय. एम चार जांगा, उदयना अनिवृत्तिकरणने बीजे जांगें होय. अहींआं कोइएक आचार्य, चतुर्विध बंधने संक्रम कालें त्रण वेदमांहेला एक वेदनो उदय माने छे, तेवारें तेने मतें चतुर्विधबंधने पण प्रथम कालें चार संज्वलनाने त्रण वेद साथें गुणतां बार जांगा द्विकोदयना अहींआं पण थाय, तथा पंचविधबंधें पण द्विकोदयना बार जांगा थाय. एम द्विकोदयना चोवीश जांगा प्रथम कालें होय. ते पछी चतुर्विधबंधे एकोदयना चार जांगा होय.

तेवार पछी संज्वलना क्रोधने उच्छेदें अनिवृत्तिने त्रीजे जांगें त्रिविधबंध होय. तिहां एकनो उदय होय, तेना जांगा त्रण उपजे, तेवार पछी चोथे जांगे बेने बंधें संज्वलन माया तथा लोज, ए बेमांहेला एकने उदयें बे जांगा होय, तथा एक संज्वलन लोजने एक बंधस्थानकें एक संज्वलन लोजनो उदय होय, तेनो एक जांगो नवमा गुणठाणाना पांचमा जांगे होय.

हवे बंध विना मात्र उदयनोज एक जांगो थाय, ते कहे छे. बंधोचरमेवितहा के० मोहनीयना बंधने अजावें पण सूक्ष्म संपरायगुणठाणे एक संज्वलना लोजनुं उदयस्थानक होय. तिहां एक जांगो जाणवो. एम चारने बंधस्थानकें जांगा चार, त्रणने बंधस्थानकें जांगा त्रण, बेने बंधस्थानकें जांगा बे, एकने बंधस्थानकें जांगो एक, तथा बंध शून्य करतां जांगो एक, एवं अगीआर जांगा एकने उदयें थया. अहींआं जोपण संज्वलना क्रोधादिकना उदयमांहे विशेष नथी तोपण बंधस्थानकें विशेषें करी विशेष जाणवुं.

पछी उदयाजावेविवाहुज्जा के० उदयने अजावें पण उपशांतमोहे उपशांत कषायनी

अपेक्षायें मोहनीयनी सत्ता होय. ते पण एक जांगो प्रसंगें कह्यो, परंतु अहींआं बंध अने उदयना संवेध मांहे सत्तानो जांगो कहेवो. ते निष्कारण छे तेथी न कह्यो, अने क्षीणमोहे तो सत्ता पण न होय ॥ इति ॥ १ए ॥

॥ अथ दशादिषूदयस्थानेषु यावंतोजंगाः स्युस्तानाह. हवे दशादिक पश्चानुपूर्वियें एक पर्यंत उदयस्थानकने विषे जेटला जांगा होय, ते कहे छे. ॥

इक्कग छक्किकारस, दस सत्त चउक्क इक्कगंचेव ॥
एए चउ वीस गया, बार डुगिक्कम्मि इक्कारा ॥
तथा मतांतरे, चउवीस डुगिक्कमिक्कारा ॥ २० ॥

अर्थ–अहींआं उदयने स्थानकें यथाक्रमें संख्या जोमवी. तिहां दशने उदयें इक्कग के० एक चोवीशी, नवने उदयें छक्क के० छ चोवीशी, आठने उदयें इक्कारस के० अगीआर चोवीशी, सातने उदयें दस के० दश चोवीशी, छने उदयें सत्त के० सात चोवीशी, पांचने उदयें चउक्क के० चार चोवीशी, चारने उदयें इक्कगंचेव के० निश्चे एक चोवीशी जांगा होय. एएचउवीसगया के० ए सर्व मलीने चालीश चोवीशी जांगा थाय. ए जांगा उपजाववानी जावना पूर्वें कही छे, तेम जाणवी; तथा बारडुग के० बेने उदयें बार जांगा होय, अने इक्कम्मिइक्कारा के० एकने उदयें अगीआर जांगा होय, ते केम? जे चारने बंधें चार, त्रणने बंधें त्रण, बेने बंधें बे अने एकने बंधें एक, तथा अबंधें एक, एवं अगीआर जांगा थाय. तथा अन्य आचार्यने मतें चउवीसडुग के० बेने यदयें एक चोवीशी जांगा उपजे, एटले बार जांगा पांचने बंधें अने बेने उदयें तथा बार जांगा चारने बंधें अने बेने उदयें, एम चोवीश जांगा उपजे; अने इक्कमिक्कारा के० एकने बंधें अगीआर जांगा उपजे, ए मतांतर कह्युं. ॥ २० ॥

॥ एतेषामेव जंगानां विशिष्टसंख्यां पदसंख्यां च स्वमतेन आह ॥
॥ हवे एज जांगानी विशिष्टपणे संख्या अने तेना पदनी संख्या पोताने मतें कहे छे. ॥

नव तेसीइ सएहिं, उदय विगप्पेहि मोहिआ जीवा ॥
अउणुत्तरि सीआला, पयविंद सएहिं विन्नेआ ॥ २१ ॥
॥ अथवा मतांतरेण जंग संख्या पदसंख्यामाह ॥
नव पंचाण उसए, उदय विगप्पेहि मोहिआ जीवा ॥
अउणत्तरि एगुत्तरि, पयविंद सएहिं विन्नेआ ॥ २२ ॥

अर्थ–अहींआं दश, नव, आठ, सात, छ, पांच, अने चार, ए सात उदयस्थानकें

थइने चालीश चोवीशी जांगानी लाधी, ते चालीशने चोवीश गुणा करीयें, तेवारें ए६० थाय. तेमध्यें द्विकोदयना वार अने एकोदयना अगीआर, एवं त्रेवीश जांगा मेलवीयें, तेवारें नवतेसीइसएहिं के० नवसें ने त्र्याशी जांगा थाय. ए मोहनीय कर्मना उदयविगप्पेहिमोहिआजीवा के० उदयने विषे नव विकल्पें करीने स्मतें ए७३ जांगा थया, तेने विषे सर्व संसारी जीव मोह्या मुंजाणा पड्या छे.

हवे पदसंख्यांक कहे छे. ए ए७३ जांगाने विषे अजणुत्तरिसीआलापयविंदसएहिं-विन्नेआ के० ६ए४७ एटला पदना वृंद एटले समूह जाणवा. एटले एकेकी प्रकृतिनुं नाम ते एकेकुं पद कहीयें. ते दश प्रकृतिने उदयें एकेका जांगामांहे दश दश पद होय, नवने उदयें एकेका जांगामांहे नव पद होय. एम यावत् एकने उदयें एकेका जांगामांहे एकज पद होय, ते माटें दशोदयना जांगा दश गुणा करीयें, अने नवोदयना जांगा नव गुणा करीयें. एम सर्वने गुणाकार करी तेनुं ऐक्य कीधे थके ६ए४७ पद, स्मतें कह्या, एटले जिहां वे प्रकृतिने उदयें वार जांगा कह्या छे, ते स्मतें जाणवा.

अने मतांतरें वेने उदयें चोवीश जांगा कह्या छे. तेने मतें एकतालीश चोवीशीना ए७४ तथा एक प्रकृतिना उदयना अगीआर जांगा मेलवतां एए५ थाय. एटला मोहनीयकर्मना विकल्पें करीने सर्व संसारी जीव संसारने विषे मुंजाइ रह्या छे. हवे एना ६ए७१ पदवृंद प्रकृतिसंख्या थाय, ते करी देखाडे छे.

दशने उदयें एक चोवीशी जांगानी छे, तेने दश गुणा करतां दश चोवीशी थाय, तथा नवने उदयें छ चोवीशीनी चोपन थाय, तथा आठने उदयें अगीआर चोवीशीनी अठाशी थाय, तथा सातने उदयें दश चोवीशीनी सीत्तेर थाय, तथा छने उदयें सात चोवीशीनी वेंतालीश थाय, तथा पांचने उदयें चार चोवीशीनी वीश थाय, तथा चारने उदयें एक चोवीशीनी चार थाय, तथा वेने उदयें एक चोवीशीनी वे थाय, एम २ए० चोवीशी सरवाले जांगानी थाय, तेने चोवीश गुणा करतां ६ए६० थाय. तेमध्यें एकोदयना अगीआर जेलीयें, तेवारें ६ए७१ पदवृंद संख्या थाय. तेने विषे सर्व संसारी जीव मोह्या मुंजाणा छे.

ए सर्व उदयने जांगें जघन्यथी तो एक समय काल अने उत्कृष्टो तो अंतरमुहूर्त्त प्रमाण काल होय, जे जणी वेद तथा हास्य युगलमांहेलो एक अंतरमुहूर्त्त पछी फरे, ते पंचसंग्रहनां मूल तथा टीकामांहे कह्यो छे, माटें अंतरमुहूर्त्त उपरांत जांगो अवश्य फरे, अने एक समय तो बंधस्थानक फरवानी तथा स्वरूपें उदयांतर करवानी अपेक्षायें जाणवो, एटले बंधस्थानकना जेदथी अथवा गुणगाणाना जेदथी

अथवा स्वरूपथकी अवश्य अन्य उदयें अन्य नांगांतरें जीव जाय. ॥ इतिगाथाद्वयार्थः ॥ २१ ॥ २२ ॥ एम बंध स्थानकें उदय स्थानकनो संवेध कह्यो.

॥ अथ सत्तास्थानैः सह संवेधमाह ॥ हवे सत्तास्थानक साथे संवेध कहेछे. ॥

तिन्नेवय बावीसे, इगवीसे अठवीस सत्तरसे ॥
ठच्चेव तेर नव बं, धएसु पंचेव ठाणाणि ॥ २३ ॥

अर्थ—तिन्नेवयबावीसे के० बावीशने बंधें अठावीश, सत्तावीश अने ठवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय. जे नणी बावीश प्रकृतिनो बंध, मिथ्यात्वीने होय, तिहां ७-८-९-१०- ए चार उदयस्थानक होय, तेमध्यें सातने उदयें तो एकज अठावीशनुं सत्तास्थानक होय, जे नणी सातनो उदय तो अनंतानुबंधीआने अनावें होय, अने ते तो जेणे सम्यक्दृष्टि ठतां अनंतानुबंधिआ उवेल्या होय, ते जेवारें मिथ्यात्वें जाय, तेवारें वली मिथ्यात्वप्रत्ययिक अनंतानुबंधिया चार बांधवा मांडे, ते मिथ्यात्वीने बंधावलिका तथा संक्रमावलिका लगें अनंतानुबंधिआना उदय रहित सातनो उदय पामीयें, तिहां तो तेने निश्चें अठावीशनीज सत्ता होय.

तथा आठ प्रकृतिना उदयस्थानकें अठावीश, सत्तावीश अने ठवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय. तिहां जे अनंतानुबंधीआ रहित आठनो उदय होय, तिहां तो पूर्वोक्त युक्तियें एक अठावीशनुं सत्तास्थानक होय, अने अनंतानुबंधीआ सहित जे आठनो उदय होय, तेने विषे त्रण सत्तास्थानक होय, तेमध्यें जिहां लगें सम्यक्त्व मोहनीय उवेल्युं नथी, तिहां लगें अठावीशनुं सत्तास्थानक जाणवुं, अने सम्यक्त्व उवेल्या पठी सत्तावीशनुं सत्तास्थानक तथा मिश्रमोहनीय उवेल्या पठी ठवीशनुं सत्तास्थानक अथवा अनादि मिथ्यात्वीने पण ठवीशनुं सत्तास्थानक होय. एमज नवने उदयें पण एहिज त्रण सत्तास्थानक कहेवां, अने दशनो उदय तो अनंतानुबंधीआ सहितज होय, तो तिहां पण ए त्रण सत्तास्थानक कहेवां.

इगवीसेअठवीस के० एकवीशने बंधें सात, आठ अने नव, ए त्रण उदयस्थानकें पण एकज अठावीशनुं सत्तास्थानक होय, जे नणी ए एकवीश प्रकृतिनो बंध सास्वादन गुणठाणे होय, अने सास्वादनपणुं तो ओपशमिक सम्यक्त्व वमतां होय, तेणे उपशम सम्यक्त्वें करी मिथ्यात्वना दलिकनो एक सम्यक्त्व, बीजो मिश्र अने त्रीजो मिथ्यात्व, एवा त्रण पुंज कस्या, ते माटें त्रणे दर्शनमोहनीयनी सत्ता, सास्वादने पामीयें तेथी अठावीशनुं एकज सत्तास्थानक एकवीशने बंधें होय.

सत्तरसेठच्चेव के० सत्तरने बंधें ठ सत्तानां स्थानक होय. ते अठावीश, सत्तावीश, चोवीश,

त्रेवीश, वावीश अने एकवीश, ए ७ सत्तास्थानक होय. तिहां ए सत्तर प्रकृतिनुं वंधस्थानक त्रीजे अने चोथे गुणठाणे होय, तिहां ७, सात, आठ अने नव, ए चार उदय स्थानक सम्यक्दृष्टिने होय, तिहां ७नुं उदयस्थानक क्षायिक तथा औपशमिक सम्यक्दृष्टिने होय. तिहां क्षायिक सम्यक्दृष्टिने एकवीश प्रकृतिनुं सत्तास्थानक होय, जेन्नणी अनंतानुवंधी चार तथा दर्शनमोहनीय त्रण, ए सात प्रकृतिने क्षयें क्षायिक सम्यक्त्व होय छे तेमाटें. तथा औपशमिक सम्यक्दृष्टिने प्रथम ग्रंथि न्नेदी औपशमिक पामतां तथा उपशमश्रेणिये पण जेणे अनंतानुवंधीआ उपशमाव्या होयं, तेने अठावीशनुं सत्तास्थानक होय, अने जे अनंतानुवंधीआ विसंयोजीने श्रेणि आरंन्ने तेने चोवीश प्रकृतिनुं सत्तास्थानक होय. एम वे सत्तानां स्थानक, उपशमसम्यक्दृष्टिने होय. एटले सत्तरने वंधें अने ७ने उदयें सर्व मली २७–२४–२१– ए त्रण सत्तास्थानक थयां.

मिश्रदृष्टिने सात, आठ अने नव, ए त्रण उदयें अठावीश, सत्तावीश, अने चोवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय. तिहां जे अठावीशनी सत्तावालो मिश्रगुणठाणुं पमिवजे तेने अठावीशनी सत्ता होय, अने जेणे मिथ्यात्वी थकां सम्यक्त्व उवेल्युं, अने मिश्रपणुं हजी उवेलवा मांड्युं नथी ते सम्यक्त्वज उवेलीने मिथ्यात्वनी निवर्त्तिने फरी परिणामवशें मिश्रे आवे, तेने सत्तावीशनुं सत्तास्थानक होय, तथा जे सम्यक्दृष्टि छतां अनंतानुवंधीआ विसंयोजीने तथाविध परिणामने वशें मिश्रे आवे, तेने चोवीशनी सत्ता होय. ए चोवीशनी सत्ता, चारे गतिने विषे पामीयें, जे माटें चारे गतिना सम्यक्दृष्टि अनंतानुवंधिआनी विसंयोजना करे, ए विषे कम्मपयडिमध्यें एम कह्युं छे, के "चउगइआ पज्जत्ता, तिन्नि विसंजोयणवा विसंयोजंति ॥ करणेहिं तिहिसहिआ, णंतरकरणं उवसमोवइति" चार गतिना पर्याप्ता जीव, एक सम्यक्दृष्टि, वीजा देशविरति, त्रीजा सर्वविरति, ए त्रणे अनंतानुवंधीआनी विसंयोजना करे, ते वली परिणामने वशें मिश्रे पण आवे, तेथी ए न्नांगो चारे गति मध्यें पामीयें.

तथा चोथे गुणठाणे सत्तरने वंधें, सातने उदयें, अठावीश, चोवीश, त्रेवीश, वावीश अने एकवीश, ए पांच सत्तानां स्थानक होय. तिहां अठावीशनुं औपशमिक तथा वेदक सम्यक्दृष्टिने होय, अने अनंतानुवंधिआ विसंयोज्या पठी चोवीशनुं सत्तास्थानक पण ए वेहुने होय, तथा मिथ्यात्वने क्षयें त्रेवीशनुं सत्तास्थानक अने मिथ्यात्व तथा मिश्र, ए वेना क्षयें वावीश प्रकृतिनुं सत्तास्थानक, ए वे, वेदक्सम्यक्दृष्टि, नेज होय, ते केमके? अनंतानुवंधी चार, तथा मिथ्यात्व अने मिश्र, ए ७ प्रकृति

खपावीने सम्यक्त्वमोहनीय खपावतो तेने चरम ग्रासें वर्त्ततो कोइएक पूर्वबद्धायु जीव तिहां मरीने चारे गति मांहेली जावे, ते एक गतिमांहे जइ उपजे,तेवारें बावीश नी सत्ता, चारे गति मध्यें पामीयें,अने एकवीशनी सत्ता तो क्षायिक सम्यक्दृष्टिनेज होय.

तथा आठने उदयें तो मिश्रगुणगणे सातना उदयनी पेरें अठावीश, सत्तावीश अने चोवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय, अने अविरतिसम्यक्दृष्टिने तो जेम सातने उदयें पांच सत्तास्थानक कह्यां, ते प्रकारेंज पांच सत्तास्थानक आठने उदयें पण कहेवां, तेमज नवनो उदय पण अविरति वेदकसम्यक्दृष्टिने होय. ते क्षायोपशमिक सम्यक्दृष्टि माटें एकवीश अने सत्तावीश, ए बे सत्तास्थानक विना शेष २८–२४–२३–२२ ए चार सत्तास्थानक होय. ते पूर्वली पेरें जाणवां.

तथा तेरनवबंधएसु के० तेरने बंधें अने नवने बंधें प्रत्येकें प्रत्येके पंचेवठाणाणि के० पांच पांच सत्तानां स्थानक होय, अठावीश, चोवीश, त्रेवीश, बावीश अने एकवीश, ए पांच सत्तानां स्थानक होय. तेमांहे तेरना बंधक देशविरति होय, ते बे नेदें छे. एक तिर्यंच, बीजा मनुष्य, तेमध्यें तिर्यंचने पांच, ठ, सात अने आठ, ए चारे उदयस्थानकें अठावीश अने चोवीश, ए बे सत्तानां स्थानक होय. तिहां पांच, ठ अने सातने उदयें उपशमिकसम्यक्दृष्टिने अठावीशनी सत्ता होय, ते कोइएक ग्रंथि नेदीने सम्यक्त्व सहित देशविरतिपणुं पमिवजे, तेनी अपेक्षायें लेवी, जे जणी शतकचूर्णि मध्यें एम कह्युं छे के, "उवसमसम्मदिठि, अंतरकरणेवि उठोर देसविरइ कोइपमत्तापमत्त जावंपिगछइ सासायणोपुण किमविलहइ " तथा क्षायोपशमिक सम्यक्दृष्टि तिर्यंचने ठ, सात अने आठ, ए त्रण उदयें चोवीशनी सत्ता होय, ते अनंतानुबंधीया चारनी विसंयोजना पूर्वे चार गति मध्यें कही छे, ते अपेक्षाये लेवा, अने बीजां त्रेवीश, बावीश अने एकवीश, ए सत्तास्थानक देशविरति तिर्यंचने न होय, जे जणी बावीश अने त्रेवीश, ए बे सत्तास्थानक तो क्षायिक सम्यक्त्व उपजती वेलायें होय, ते तो तिर्यंचने न उपजे, अने क्षायिक सम्यक्त्वनो धणी जेणे पूर्वे तिर्यंचायु बांध्यु होय, तेथी ते तिर्यंच थाय, तो पण ते असंख्याता वर्षायुवाला तिर्यंचमध्यें अवतरे, तेने तो देशविरतिपणुं होयज नहीं, तथा संख्यात वर्षनुं तिर्यंचायु बांध्या पछी तो ते जवें क्षायिक सम्यक्त्व पामेज नहीं, तेथी तिर्यंच देशविरतिने तेरने बंधें एकवीशनुं सत्तास्थानक न होय. पंचुर्ण चूर्णी "एग वीसातिरिक्खेसु संजयासंजयेसु न संजवइ ॥ कहं जणइ संखिय वासाउएसु तिरिक्खेसु खायगसम्मदिठि नउववयइ असंखियं वासाउएसु उववयइ तस्स देसविरइनत्थित्ति."

तथा देशविरति मनुष्यने पांचने उदयें एकवीश, चोवीश अने अठावीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय, तथा ढने अने सातने उदयें पांच सत्तास्थानक होय, अने आठने उदयें एकवीशनां सत्तास्थानक विना बाकीनां चार सत्तास्थानक होय, जे नणी आठनो उदय, सम्यक्त्वमोहनीय साथें होय तेमाटें तिहां एकवीश प्रकृतिनुं सत्तास्थानक न होय, बाकीनां चार होय ते वेदकसम्यक्त्वी मनुष्यने देशविरति गुणठाणे होय. एमज नवने बंधें प्रमत्त तथा अप्रमत्त गुणठाणे चारने उदयें अठावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय, तथा पांचने उदयें अने ढने उदयें तो जे देशविरतियें कह्यां तेहिज पांच सत्तास्थानक होय, अने सातने उदयें एक एकवीशना सत्तास्थानक विना बाकीनां चार सत्तास्थानक होय. अहींआं पण पूर्वोक्त युक्ति करवी ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २३ ॥

पंचविह चउविहेसु, ढ ढक्क सेसेसु जाण पंचेव ॥
पत्तेअं पत्तेअं, चत्तारि अ बंधु वुढेए ॥ २४ ॥

अर्थ– तथा पंचविहचउविहेसुढढक्क के० पंचविध बंधकने विषे तथा चतुर्विध बंधकने विषे प्रत्येकें ढ ढ सत्तास्थानक होय, तिहां पांचने बंधें अठावीश, चोवीश, एकवीश, तेर, बार अने अगीआर, ए ढ सत्तानां स्थानक होय, तेमांहेलां अठावीश अने चोवीश, ए बे सत्तास्थानक तो उपशमश्रेणीयें औपशमिक सम्यक्दृष्टिने होय. तिहां जेणे नवमा गुणठाणाने प्रथम नागे चार अनंतानुबंधीआ विसंयोज्या तेने चोवीशनुं सत्तास्थानक होय, अने एकवीशनुं सत्तास्थानक तो क्षायिकसम्यक्दृष्टिने उपशमश्रेणीयें तथा क्षपकश्रेणीयें पण ज्यां लगें अप्रत्याख्यानीआ तथा प्रत्याख्यानीआ ए आठ कषायनो क्षय न थयो होय, तिहां लगें एकवीशनुं सत्तास्थानक होय, अने आठ कषाय खपाव्या पढी तेहिज बंधें तेरनुं सत्तास्थानक होय. तेमांहेथी पण नपुंसकवेद खपावे थके बारनुं सत्तास्थानक होय, तेमांहेथी पण स्त्रीवेद खपावे थके अगीआरनुं सत्तास्थानक होय. पुरुषवेद बांधतां हास्यादिक ढ प्रकृतिनो क्षय न थाय तेमाटें तिहां पंचादिक प्रकृतिनुं सत्तास्थानक न होय.

तथा चारने बंधें अठावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्तास्थानक तो उपशम श्रेणीयें पूर्वली पेरें जाणवां. बाकीनां त्रण सत्तास्थानक क्षपकश्रेणीयें होय, तेनुं विशेष कहे ढे.तेमध्यें कोइएक जीवें नपुंसक वेदोदये वर्त्तता क्षपकश्रेणी मांडी ते स्त्री अने नपुंसक ए बे वेद, साथें समकालें खपावे, ते वेलायेंज पुरुषवेदनो बंध विढेदे, तेवार पढी पुरुषवेद अने हास्यादिक ढ, ए साते प्रकृति साथें खपावे. तथा जे स्त्रीवेदें श्रेणी मांडे, ते

खपावीने सम्यक्त्वमोहनीय खपावतो तेने चरम ग्रासें वर्त्ततो कोइएक पूर्वबद्धायु जीव तिहां मरीने चारे गति मांहेली जावे, ते एक गतिमांहे जइ उपजे,तेवारें बावीश नी सत्ता, चारे गति मध्यें पामीयें,अने एकवीशनी सत्ता तो क्षायिक सम्यक्दृष्टिनेज होय.

तथा आठने उदयें तो मिश्रगुणठाणे सातना उदयनी पेरें अठावीश, सत्तावीश अने चोवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय, अने अविरतिसम्यक्दृष्टिने तो जेम सातने उदयें पांच सत्तास्थानक कह्यां, ते प्रकारेंज पांच सत्तास्थानक आठने उदयें पण कहेवां, तेमज नवनो उदय पण अविरति वेदकसम्यक्दृष्टिने होय. ते क्षायो- पशमिक सम्यक्दृष्टि माटें एकवीश अने सत्तावीश, ए बे सत्तास्थानक विना शेष २८–२४–२३–२२ ए चार सत्तास्थानक होय. ते पूर्वली पेरें जाववां.

तथा तेरनवबंधएसु के० तेरने बंधें अने नवने बंधें प्रत्येकें प्रत्येके पंचेवठाणाणि के० पांच पांच सत्तानां स्थानक होय, अठावीश, चोवीश, त्रेवीश, बावीश अने एकवीश, ए पांच सत्तानां स्थानक होय. तेमांहे तेरना बंधक देशविरति होय, ते बे भेदें छे. एक तिर्यंच, बीजा मनुष्य, तेमध्यें तिर्यंचने पांच, छ, सात अने आठ, ए चारे उदयस्थानकें अठावीश अने चोवीश, ए बे सत्तानां स्थानक होय. तिहां पांच, छ अने सातने उदयें औपशमिकसम्यक्दृष्टिने अठावीशनी सत्ता होय, ते कोइएक ग्रंथि भेदीने सम्यक्त्व सहित देशविरतिपणुं पडिवजे, तेनी अपेक्षायें लेवी, जे जणी शतकचूर्णि मध्यें एम कह्युं छे के, " उवसमसम्मदिठि, अंतरकरणेवि ठकोइ देसविरइ कोइपमत्तापमत्त जावंपिगछइ सासायणोपुण किमविलहइ " तथा क्षायो- पशमिक सम्यक्दृष्टि तिर्यंचने छ, सात अने आठ, ए त्रण उदयें चोवीशनी सत्ता होय, ते अनंतानुबंधीआ चारनी विसंयोजना पूर्वे चार गति मध्यें कही छे, ते अपेक्षाये लेवा, अने बीजां त्रेवीश, बावीश अने एकवीश, ए सत्तास्थानक देशविरति तिर्यंचने न होय, जे जणी बावीश अने त्रेवीश, ए बे सत्ता- स्थानक तो क्षायिक सम्यक्त्व उपजती वेलायें होय, ते तो तिर्यंचने न उपजे, अने क्षायिक सम्यक्त्वनो धणी जेणे पूर्वे तिर्यंचायु बांध्यु होय, तेथी ते तिर्यंच थाय, तो पण ते असंख्याता वर्षायुवाला तिर्यंचमध्यें अवतरे, तेने तो देशविरतिपणुं होयज नहीं, तथा संख्यात वर्षनुं तिर्यंचायु बांध्या पछी तो ते जवें क्षायिक सम्यक्त्व पामेज नहीं, तेथी तिर्यंच देशविरतिने तेरने बंधें एकवीशनुं सत्तास्थानक न होय. यदुक्तं चूर्णो " एग वीसातिरिक्खेसु संजयासंजयेसु न संजवइ ॥ कहं जणइ संखिय वासा- उएसु तिरिक्खेसु खायगसम्मदिठि नउववयइ असंखिद्यं वासाउएसु उववय तस्स देसविरइनत्थित्ति. "

तथा देशविरति मनुष्यने पांचने उदयें एकवीश, चोवीश अने अठावीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय, तथा छने अने सातने उदयें पांच सत्तास्थानक होय, अने आठने उदयें एकवीशनां सत्तास्थानक विना बाकीनां चार सत्तास्थानक होय, जे जणी आठनो उदय, सम्यक्त्वमोहनीय सार्थे होय तेमाटें तिहां एकवीश प्रकृतिनुं सत्तास्थानक न होय, बाकीनां चार होय ते वेदकसम्यक्त्वी मनुष्यने देशविरति गुणठाणे होय. एमज नवने बंधें प्रमत्त तथा अप्रमत्त गुणठाणे चारने उदयें अठावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय, तथा पांचने उदयें अने छने उदयें तो जे देशविरतियें कह्यां तेहिज पांच सत्तास्थानक होय, अने सातने उदयें एक एकवीशना सत्तास्थानक विना बाकीनां चार सत्तास्थानक होय. अहींआं पण पूर्वोक्त युक्ति करवी ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २३ ॥

पंचविह चउविहेसु, छ छक्क सेसेसु जाण पंचेव ॥
पत्तेअं पत्तेअं, चत्तारि अ बंधु वुच्छेए ॥ २४ ॥

अर्थ– तथा पंचविहचउविहेसुछछक्क के० पंचविध बंधकने विषे तथा चतुर्विध बंधकने विषे प्रत्येकें छ छ सत्तास्थानक होय, तिहां पांचने बंधें अठावीश, चोवीश, एकवीश, तेर, बार अने अगीआर, ए छ सत्तानां स्थानक होय, तेमांहेलां अठावीश अने चोवीश, ए बे सत्तास्थानक तो उपशमश्रेणीयें औपशमिक सम्यक्दृष्टिने होय. तिहां जेणे नवमा गुणठाणाने प्रथम जागे चार अनंतानुबंधीआ विसंयोज्या तेने चोवीशनुं सत्तास्थानक होय, अने एकवीशनुं सत्तास्थानक तो क्षायिकसम्यक्दृष्टिने उपशमश्रेणीयें तथा क्षपकश्रेणीयें पण ज्यां लगें अप्रत्याख्यानीआ तथा प्रत्याख्यानीआ ए आठ कषायनो क्षय न थयो होय, तिहां लगें एकवीशनुं सत्तास्थानक होय, अने आठ कषाय खपाव्या पछी तेहिज बंधें तेरनुं सत्तास्थानक होय. तेमांहेथी पण नपुंसकवेद खपावे थके बारनुं सत्तास्थानक होय, तेमांहेथी पण स्त्रीवेद खपावे थके अगीआरनुं सत्तास्थानक होय. पुरुषवेद बांधतां हास्यादिक छ प्रकृतिनो क्षय न थाय तेमाटें तिहां पंचादिक प्रकृतिनुं सत्तास्थानक न होय.

तथा चारने बंधें अठावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्तास्थानक तो उपशम श्रेणीयें पूर्वली पेरें जाणवां. बाकीनां त्रण सत्तास्थानक क्षपकश्रेणीयें होय, तेनुं विशेष कहे छे.तेमध्यें कोइएक जीवें नपुंसक वेदोदये वर्त्तता क्षपकश्रेणी मांडी ते स्त्री अने नपुंसक ए बे वेद, साथें समकालें खपावे, ते वेलायेंज पुरुषवेदनो बंध विछेदे, तेवार पछी पुरुषवेद अने हास्यादिक छ, ए साते प्रकृति साथें खपावे. तथा जे स्त्रीवेदें श्रेणी मांडे, ते

प्रथम नपुंसकवेद खपावी अंतरमुहूर्त्त पठी स्त्रीवेद खपावे, तेनी सार्थेज पुरुषवेदनो बं विछेदेअने पुरुषवेदबंध ठेद्या पठी पुरुषवेद तथा हास्यादिक ठनो समकालें क्षय करे. ते ज्यांलगें क्षय न थाय, तिहांलगें ए वे ठामें चारने वंधें वेदोदयरहित एकोदय वर्त्तताने अगीआर प्रकृतिनुं सत्तास्थानक पामीयें, अने ते पुरुषवेद तथा हास्यादिक षट्क, एम सात प्रकृतिनो समकालें क्षय थये थके चार प्रकृतिनुं सत्तास्थानक होय, एम पांच सत्तानां स्थानक, स्त्रीवेदें अने नपुंसकवेदें श्रेणी मांडे तेने होय, अने जे पुरुषवेदें क्षपकश्रेणी मांडे, तेने हास्यादिक ठना क्षयनी सार्थे पुरुषवेदनो वंध टले ते भणी तेने चतुर्विधवंधकालें अगीआरनुं सत्तास्थानक न होय, पुरुषवेद विना हास्यादिक षट्क टालियें, तेवारें पांच प्रकृतिनुं सत्तास्थानक न होय, ते वे समयोन वे आव- लिका लगें होय, तेवार पठी पुरुषवेदनो क्षय थये थके चारनुं सत्तास्थानक रहे, ते पण अंतरमुहूर्त्त पर्यंत रहे, तेथी एने पण अगीआरनुं सत्तास्थानक टाली वाकी पांच सत्तास्थानक होय. एम चतुर्विध वंधकने विषे २८–२४–२१–११–५–४ ए ठ सत्तानां स्थानक होय

तथा सेसेसुजाणपंचेवपत्तेअंपत्तेअं के० शेष त्रिविध, द्विविध अने एकविध, ए त्रण वंधस्थानकने विषे प्रत्येकें प्रत्यकें पांच पांच सत्तानां स्थानक होय. तिहां त्रणने वंधें अठावीश, चोवीश, एकवीश, चार अने त्रण, ए पांच सत्तानां स्थानक होय. तिहां प्रथमनां त्रण सत्तास्थानक तो, उपशमश्रेणीयें होय, वाकी चार अने त्रण, ए वे सत्तानां स्थानक क्षपकश्रेणीयें होय, ते कही देखाडे ठे. संज्वलना क्रोधनी अंतरक- रण प्रथम स्थिति एक आवलिका मात्र शेष ठते तेनो वंध, उदय अने उदीरणा सम- कालें व्युछेद थाय, तेवार पठी मानादिक त्रणनो वंध होय, तेवारें संज्वलना क्रोधनुं प्रथम स्थितिगत आवलिकामात्र अने वे समयोन वे आवलिवंध वरता मूकीने अन्य सर्व क्षयें गयुं, अने ते क्रोधनी सत्ता पण वे समय ऊणी वे आवलिका मात्र कालें क्षय पामशे ते ज्यांलगें क्षय न जाय त्यांलगें त्रिविध वंधें चार प्रकृतिनी सत्ता होय, अने ते संज्वलनो क्रोध क्षयें गयें थके त्रण प्रकृतिनुं सत्तास्थानक होय, ते आंतमुहूर्त लगें जाणवुं. हवे द्विविधवंधें २८–२४–२१–३–२ ए पांच सत्तास्थानक होय. ए मांहेलां त्रण तो पूर्वली पेरें उपशमश्रेणीयें जाववां अने वे सत्तास्थानक, क्षपकश्रेणीयें भाववां. ते पूर्वोक्त क्रोधनी पेरें मानने पण आवलिकामात्र प्रथम स्थितिगत करे ठते संज्वलना मानना पण वंध, उदय अने उदीरणा सार्थेज टले, तेवारें द्विविध वंध होय. तिहां वे समयोन वे आवलिका लगें संज्वलमाननी सत्ता होय, तेवारें त्रण प्रकृतिनुं सत्तास्थानक जाणवुं, अने पठी मानने क्षयें अंतरमुहूर्त्त पर्यंत वे प्रकृतिनुं

सत्तास्थानक जाणवुं. तथा एकने बंधस्थानकें पण पांच सत्तास्थानक जाणवां. तेमध्यें त्रण तो पूर्वली पेरें उपशमश्रेणीयें जाववां, अने बे क्षपकश्रेणीयें जाववां, ते कहे छे. जेवारें संज्वलनी मायानी प्रथमस्थिति आवलिकामात्र रहे, तेवारें संज्वलनी मायानो बंध, उदय अने उदीरणा साथें टले, तेवारें एकनुं बंधस्थानक होय, अने बे समयोन बे आवलिका लगें मायानी सत्ता छे, ते जणी बेनी सत्ता होय. तेवार पछी अंतरमुहूर्त्त पर्यंत एक लोजनी सत्ता होय. ए सर्व नवमे गुणठाणें वर्त्तता जाणवी.

चत्तारिअबंधुवुछेए के० तथा बंधने व्युछेदें एटले बंधने अजावें सूक्ष्मसंपराय गुणठाणे २७–२४–२१–१, ए चार सत्तानां स्थानक होय, तेमध्यें त्रण तो पूर्वली पेरें उपशमश्रेणीयें कहेवां, अने एक संज्वलना लोजनी सत्तानुं स्थानक क्षपकश्रेणीयें होय, अने बंध तथा उदयने अजावें पण उपशांतमोह नामा अगीआरमे गुणठाणे २७–२४–२१, ए त्रण सत्तानां स्थानक होय, एनी जावना पूर्ववत् जाणवी. एम उपशमश्रेणीयें अने क्षपकश्रेणीयें सत्तानो संवेध कह्यो ॥ इति ॥ २४ ॥

दस नव पन्नर साई, बंधोदय संत पयडि ठाणाणि ॥
जणिआणि मोहणिज्जे, इत्तोनामं परं वुछं ॥ २५ ॥

अर्थ– दसनवपन्नरसाई के० दश, नव अने पंदर, बंधोदयसंत के० बंध, उदय अने सत्तानां स्थानक अनुक्रमें एटले दश बंधनां स्थानक, नव उदयनां स्थानक अने पंदर सत्तानां स्थानक, तेना प्रत्येकें जांगा अने ते बंधोदय सत्ताने संवेधें पयडिठाणाणि के० प्रकृतिनां स्थानक ते सर्व मोहणिज्जे के० मोहनीयकर्मने विषे जणिआणि के० कह्यां. इत्तो के० हवे अहींथकी आगल नामंपरंवुछं के० अपर एटले नामकर्मना बंध, उदय अने सत्ता प्रकृतिनां स्थानक तेहना संवेधें जांगा कहेशे ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ २५ ॥

अथ नामकर्म्मणि आदौ बंधस्थानान्याह ॥ तिहां प्रथम नामकर्मनां बंधस्थान कहे छे.

तेवीस पन्नवीसा, छवीसा अठवीस गुणतीसा
तीसेगतीस मेगं, बंधठाणाणि नामस्स ॥ २६ ॥

अर्थ–पहेलुं त्रेवीशनुं बंधस्थानक, बीजुं पच्चीशनुं बंधस्थानक, त्रीजुं छवीशनुं बंधस्थानक, चोथुं अठावीशनुं बंधस्थानक, पांचमुं ओगणत्रीशनुं बंधस्थानक, तीसेगतीस के० छठुं त्रीशनुं बंधस्थानक, सातमुं एकत्रीशनुं बंधस्थानक अने आठमुं मेगं के० एक प्रकृतिनुं बंधस्थानक, ए आठ, बंधठाणाणिनामस्स के० नामकर्मनां बंधनां स्थानक

होय. ए आठ बंधस्थानक, ते तिर्यंच अने मनुष्यादिगति प्रायोग्यपणे करीने अ
प्रकारनां छे. तेमाटें तेमज देखाडे छे.

तिहां तिर्यंचगति प्रायोग्य बांधताने सामान्यपणे २३-२५-२६-२९-३०-ए पांच बं
स्थानक होय. तेमध्यें प्रथम एकेंद्रिय तिर्यंचगति प्रायोग्य २३-२५-२६-ए त्रण बं
स्थानक होय, ते कहे छे. तिहां १ तिर्यंचगति, २ तिर्यंचानुपूर्वी, ३ एकेंद्रियजाति,
ओदारिक, ५ तेजस अने ६ कार्मण, ए त्रण शरीर, ७ हुंडसंस्थान, ८ वर्ण, ए गं
१० रस, ११ स्पर्श, १२ अगुरुलघु, १३ उपघात, १४ स्थावर, १५ सूक्ष्म अथवा बाद
१६ अपर्याप्त, १७ प्रत्येक अथवा साधारण, १८ अस्थिर, १९ अशुभ, २० दोर्भाग्य,
अनादेय, २२ अयशःकीर्त्ति, २३ निर्माण, एवं त्रेवीश प्रकृतिना समुदायनुं पहेलुं बं
स्थानक, ए अपर्याप्ता एकेंद्रिय प्रायोग्य बांधतां तिर्यंच तथा मनुष्य मिथ्यादृष्टि
जाणवुं. अहींआं नांगा चार उपजे, ते कहे छे. एक सूक्ष्मपणुं साधारण सहित त्रेवी
बांधे, बीजुं सूक्ष्मपणुं प्रत्येक सहित त्रेवीश बांधे, त्रीजुं बादरपणुं साधारण सहि
त्रेवीश बांधे, चोथुं बादरपणुं प्रत्येकें सहित त्रेवीश बांधे, एवं चार नांगा थाय.

तथा ए त्रेवीश प्रकृतिमांहे पराघात अने उश्वास, नेले थके पचीश प्रकृतिनुं बी
बंधस्थानक पर्याप्त एकेंद्रिय प्रायोग्य, मिथ्यादृष्टि तिर्यंच तथा मनुष्य अने देवता
एकेंद्रियमांहे जवावाला होय, ते बांधे, अहींआं अपर्याप्ताने स्थानकें पर्याप्त ना
कहेवुं अने स्थिर अस्थिरमांहेथी एक तथा शुभाशुभमांहेथी एक तथा य
अयशमांहेथी एक बांधे. अहींआं नांगा वीश उपजे, ते कहे छे. बा
पर्याप्त अने प्रत्येकने स्थिर साथें पचीश बांधताने एक नांगो तेमज अस्थिर सा
पचीश बांधतां बीजो नांगो थाय. ते वली शुभाशुभें चार थाय, ते यश अयशें आ
थाय. एमज वली बादर पर्याप्त साधारणपणुं बांधतां स्थिर अने अस्थिरें बे नां
थाय, अने शुभाशुभें चार नांगा थाय. तिहां साधारण सार्थे यशःकीर्ति न बं
केमकें तिहां अयशनोज बंध होय, तेमाटें. तथा एमज वली सूक्ष्म पर्याप्त प्रत्येक
चार नांगा थाय, तथा वली सूक्ष्म पर्याप्त साधारण साथें चार नांगा थाय. एम
संख्यायें पचीशने बंधें वीश नांगा उपजे, ए वीशमांहेला एकेंद्रिय प्रायोग्य देव
जेवारें बांधे, तेवारें तिहां बादर पर्याप्त अने प्रत्येकना आठ नांगा उपजे.

हवे ए पचीशमांहे आतप नाम अथवा उद्योत नाम, ए बे मांहेलो एक नेळीयें, तेवा
छवीस प्रकृतिनुं बंधस्थानक थाय. अहींआं बादर अथवा सूक्ष्मने स्थानकें एक बा
रज लेवो, तथा साधारणने ठामें प्रत्येकज लेवो. ए बंधस्थानक पर्याप्ता बादर प्रत्ये
एकेंद्रिय प्रायोग्य मिथ्यादृष्टि तिर्यंच, मनुष्य अने देवता एकेंद्रियमांहे जनार हो
ते बांधे. अहींआं आतप उद्योत साथें स्थिर, अस्थिर, शुभ, अशुभ, यश अ

अयश, ए प्रकृतिने परावर्त्ते शोल भांगा जाणवा. अहींआं आतप, उद्योत, ते सूक्ष्म, साधारण अने अपर्याप्त साथें न होय तेमाटें ते साथें भांगा न कहेवा. तथा यशःकीर्त्ति पण सूक्ष्म, साधारण अने अपर्याप्त साथें न वांधे. अहींआं एक आतप, स्थिर, शुभ अने यश. वीजो आतप, स्थिर, शुभ, अने अयश. त्रीजो आतप, स्थिर, अशुभ अने यश. चोथो आतप, स्थिर, अशुभ अने अयश. पांचमो आतप, अस्थिर, शुभ अने यश. छठो आतप, अस्थिर, शुभ ने अयश. सातमो आतप, अस्थिर, अशुभ अने यश. आठमो आतप, अस्थिर, अशुभ ने अयश, ए आठ भांगे एकेंद्रिय पर्याप्त प्रायोग्य आतप साथें छवीश प्रकृति वांधे, तेमज आठ भांगें उद्योत साथें छवीश प्रकृति वांधे, एवं शोल भांगा थया. एम एकेंद्रिय प्रायोग्य बांधतां त्रणे वंधस्थानकें थइने चालीश भांगा थाय.

हवे वेंद्रिय प्रायोग्य वांधताने २५–२९–३० ए त्रण वंधस्थानक होय. तिहां २ तिर्यंचद्विक, ३ वेंद्रियजाति, ५ औदारिकद्विक, ६ तैजस, ७ कार्मण, ८ हुंडसंस्थान, ९ छेवटुंसंघयण, १० वर्ण, ११ गंध, १२ रस, १३ स्पर्श, १४ अगुरुलघु, १५ उपघात, १६ त्रस, १७ वादर, १८ अपर्याप्त, १९ प्रत्येक, २० अस्थिर, २१ अशुभ, २२ दौर्भाग्य, २३ अनादेय, २४ अयशःकीर्त्ति, २५ निर्माण, ए पच्चीश प्रकृतिना समुदाय रूप वंधस्थान अपर्याप्त वेंद्रिय प्रायोग्य मिथ्यादृष्टि मनुष्य तथा तिर्यंच वांधे. अहींआं अपर्याप्त नामनी साथें शुभाशुभादिक परावर्त्तमान प्रकृतिमांहेली अशुभज वंधाय पण शुभ न वंधाय, तेथी अहींआं वीजो भांगो कोइ उपजे नहीं. मात्र एकज भांगो थाय.

हवे ए पूर्वोक्त पच्चीश प्रकृतिने १ पराघात, २ उश्वास, ३ अप्रशस्तविहायोगति, ४ पर्याप्त, ५ दुःस्वर, ए पांच प्रकृति सहित करीयें अने अपर्याप्त रहित करीयें, तेवारें उंगणत्रीश प्रकृतिना समुदाय रूप वंधस्थानक थाय, ते पर्याप्ता वेंद्रिय प्रायोग्य मिथ्यादृष्टि जीव वांधे. अहींआं थिर, अथिर, शुभ अने अशुभ, यश ने अयश, ए प्रकृति पर्याप्ता सहित छे तेथी तेना परावर्त्ते एक शुभ साथें तथा एक अशुभ साथे, एवं वे भंग स्थिरना अने वे अस्थिरना, एवं चार थया. ते चार अयशःकीर्त्ति साथें तथा चार यशःकीर्त्ति साथें वांधे, तेवारें आठ भांगा थाय.

ते उंगणत्रीश प्रकृतिने उद्योत सहित वांधतां त्रीशनुं वंधस्थानक ए पण पर्याप्त वेंद्रिय प्रायोग्य मिथ्यात्वीने होय. तिहां पण पूर्वोक्त रीतें भांगा आठ उपजे. ए सर्व मली वेंद्रिय प्रायोग्य त्रण वंधस्थानकें थइने भांगा सत्तर थया.

तेमज तेंद्रिय प्रायोग्य पण एज त्रण वंधस्थानकें थइने सत्तर भांगा कहेवा, पण तिहां एटलुं विशेष जे वेंद्रियजातिने स्थानकें तेंद्रियजाति कहेवी. तेमज चौरिंद्रिय

प्रायोग्य पण एज त्रण बंधस्थानकें जांगा सत्तर कहेवा, अने तेंद्रियजातिने स्थानकें चोरिंद्रिय जाति कहेवी. एम शरवाले विकलेंद्रियने विषे एकावन जांगा थाय.

हवे पंचेंद्रियतिर्यंच प्रायोग्य बांधतां पच्चीश, उंगणत्रीश अने त्रीश, ए त्रण बंधस्थानक होय. तिहां पच्चीश प्रकृतिनुं बंधस्थानक अपर्याप्त पंचेंद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य मिथ्यात्वी तिर्यंच अने मनुष्य बांधे, ते प्रकृतिनां नाम अपर्याप्त बेंद्रिय प्रायोग्यनी पेरें कहेवां. पण एटलुं विशेष जे बेंद्रियजातिने स्थानकें पंचेंद्रियजाति नाम कहेवुं अहींआं जांगो एकज पूर्वली पेरे अशुजनो जाणवो.

: तथा २ तिर्यंचद्विक, ३ पंचेंद्रियजाति, ५ ओदारिकद्विक, ६ तेजस, ७ कार्मण ८ व संघयणमांहेलुं एक संघयण, ए ७ संस्थानमांहेलुं एक संस्थान, १३ वर्णचतुष्क १४ अगुरुलघु, १५ उपघात, १६ पराघात, १७ उश्वास, १८ खगति बे मांहेली एक खगति, १ए त्रस, २० बादर, २१ पर्याप्त, २२ प्रत्येक, २३ स्थिर अने अस्थिरमांहेली एक, २४ शुज अने अशुजमांहेली एक, २५ सोजाग्य अने दोर्जाग्य मांहेली एक २६ सुस्वर डुस्वर मांहेली एक, २७ आदेय अने अनदे मांहेली एक, २८ यशःकीर्त्ति अने अयशःकीर्त्तिमांहेली एक अने २ए निर्माण, ए उंगणत्रीश प्रकृतिनुं बंधस्थानक पर्याप्त पंचेंद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य मिथ्यात्वी अने सास्वादनी चारे गतिना जीव बांधे. अहींआं एटलुं विशेष जे सास्वादनीने संघयण तथा संस्थान पांच पांचमांहेलुं एकेक कहेवुं. केमके हुंमसंस्थान तथा उेवठा संघयणनो बंध, सास्वादन गुणगणे नथी माटें. ए बंधस्थानकें (४६०८) जांगा उपजे, ते देखाके ठे. व संघयणमांहेथी एक संघयणना बंध साथें उंगणत्रीश प्रकृति बांधतां एक जांगो थाय, तेवारें व संघयणें व जांगा थाय. ते वली एकेका संस्थानना बंध साथें व व जांगा लेतां व संस्थानना ठत्रीश जांगा थाय, ते ठत्रीश जांगा शुजखगति साथें थया. तेमज अशुज खगतिना ठत्रीश मेलवतां ७२ जंग थाय. ते वली स्थिर अने अस्थिर साथें बमणा करतां (१४४) थाय. ते वली शुज अशुज साथें बमणा करतां (२८८) थाय. ते वली सुस्वर तथा डुःस्वर साथें बमणा करतां (५७६) थाय. ते सोजाग्य तथा दोर्जाग्य साथें बमणा करतां (११५२) थाय. ते आदेय अनादेय साथें बमणा करतां (२३०४) थाय. ते (२३०४) यश साथें तथा (२३०४) अयश साथें बांधतां थाय. बेहु मली (४६०८) थाय. ए जांगा सन्निपंचेंद्रिय तिर्यंचगति प्रायोग्य उंगणत्रीश प्रकृति बंधे थाय. तिहां विशेष आश्रयीने सास्वादन आश्रयी बांधतो विचारियें, तेवारें सास्वादनी हुंमसंस्थान अने बेवठुं संघयण न बांधे, माटें पांच संघयणने पांच संस्थान साथें गुणतां २५ थाय. पठी सात वार पूर्वली पेरें बमणा करीयें, तेवारें

(३२००) जांगा थाय. पण ए जांगा तेहीज (४६०८) मांहेला जाणवा, तेमाटें जूदा गणवा नहीं.

ते उंगणत्रीश प्रकृतिने उद्योत नामकर्मसहित बांधतां त्रीश प्रकृतिनुं बंधस्थानक थाय. अहींआं पण उंगणत्रीश प्रकृतिने बंधें जे (४६०८) जांगा उपना तेटलाज उद्योतने साथें जेलीने गणतां थाय. एम पंचेंड्रिय तिर्यंच प्रायोग्य त्रण बंधस्थानकें थइने (ए२१७) जांगा थाय.

हवे मनुष्यगति प्रायोग्य बांधतां पच्चीश, उंगणत्रीश, अने त्रीश, ए त्रण बंधस्थानक होय. तिहां जांगा कहे ठे. तिहां पच्चीशनुं बंधस्थानक, अपर्याप्त मनुष्य प्रायोग्य बांधे, तिहां जांगो एक, तिर्यंचना पच्चीश, प्रकृतिना बंधनी पेरे लेवो. पण एटलुं विशेष जे तिर्यंचछिकने ठामे मनुष्यछिक कहेवुं. तथा बीजुं उंगणत्रीश प्रकृतिनुं बंधस्थानक मिथ्यात्वी, सास्वादनी, मिश्रदृष्टि तथा अविरति सम्यक्दृष्टि, ए चार बांधे, तिहां मिथ्यात्वी तथा सास्वादनी चारे गतिना जीव बांधें, अने मिश्र तथा अविरति सम्यक्दृष्टि तो देवता नारकीज बांधे, एने विषे पण जेम पंचेंड्रिय तिर्यंच प्रायोग्य उंगणत्रीश प्रकृतिना बंधस्थानकने विषे जांगा (४६०८) कह्या, तेमज कहेवा. पण एटलुं विशेष जे ए मांहेलाज सास्वादनीने (३२००) जांगा कहेवा. तथा मिश्रदृष्टि अने सम्यक्दृष्टि देव, नारकी बांधे, ते नव नामकर्मनी ध्रुवबंधि प्रकृति, १० मनुष्यगति, ११ मनुष्यानुपूर्वी, १२ पंचेंड्रियजाति, १४ औदारिकछिक, १५ समचतुरस्रसंस्थान, १६ वज्रऋषभनाराचसंघयण, १७ पराघात, १८ उश्वास, १ए शुजखगति, २० त्रस, २१ बादर, २२ पर्याप्त, २३ प्रत्येक, २४ स्थिर अस्थिरमांहेली एक, २५ शुज अशुज मांहेली एक, २६ सुजग, २७ सुस्वर, २८ आदेय, २ए यश अने अयशमांहेली एक, ए उंगणत्रीशने बंधें जांगा आठ उपजे. केमके अहीं प्रथम संघयण प्रथम संस्थान विना बीजा पांच संघयण तथा पांच संस्थाननो बंध नथी, तथा अशुजखगति, दौर्जाग्य, फुःस्वर अने अनादेयनो बंध नथी, तेथी तेना विकल्पें जांगा न उपजे, बाकी शुज अशुज साथें एकेक ते वली स्थिर तथा अस्थिर साथें बे बे अने यश अयश साथें चार चार, एवं आठ आठ जांगा एकेक गुणठाणे थाय, पण ते सर्व पूर्वेला (४६०८) मांहेलाज जाणवा.

ते उंगणत्रीश प्रकृतिमध्यें तीर्थंकरनामकर्म जेलीयें, तेवारें त्रीश प्रकृतिनुं बंधस्थानक थाय. ते मनुष्य प्रायोग्य देवता तथा नारकी जे सम्यक्दृष्टि होय, ते बांधे. तिहां पण जांगा आठ थाय, जे जणी तीर्थंकरनामकर्मनो बंध, मिथ्यात्वादिक त्रण गुणठाणे न होय, तेथी त्रीश प्रकृतिने बंधें अधिक जांगा न थाय, एम मनुष्यगति प्रायोग्य त्रण बंधस्थानकें थइनें (४६१७) जांगा थाय.

हवे देवगति प्रायोग्य बांधतां अठावीश, उंगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए चार बंधस्थानक होय. ते पंचेंद्रिय तिर्यंच तथा मनुष्य बांधे. तिहां २ देवद्विक, ३ पंचेंद्रियजाति, ५ वैक्रियद्विक, १४ ध्रुवबंधिनी नव प्रकृति, १५ समचतुरस्रसंस्थान, १६ शुभखगति, २० त्रसचतुष्क, २१ पराघात, २२ उश्वास, २३ स्थिर अथवा अस्थिर, २४ शुभ अथवा अशुभ, २५ सुभग, २६ सुस्वर, २७ आदेय, २८ यशःकीर्ति अथवा अयशःकीर्ति, ए अठावीश प्रकृतिना समुदायें बांधतां अठावीशनुं बंधस्थानक कहीयें. ए बंधस्थानक मिथ्यात्वथी मांमीने देशविरति गुणठाणा लगेंना मनुष्य, तिर्यंच बांधे, अने ते पठी उठा गुणठाणे एकला मनुष्य पण बांधे. अहींआं स्थिर अथवा अस्थिर, शुभ अथवा अशुभ, यश अने अयशने परावर्त्ते आठ नांगा थाय, तथा अप्रमत्त अने अपूर्वकरण गुणठाणावाला मनुष्य पण बांधे, परंतु तिहां स्थिर, शुभ अने यशज बांधे, अहींआं सर्व शुभज बंधाय, माटें एकज नांगो उपजे, ते पण ए आठ मांहेलोज ठे माटें पृथक् गणवो नहीं.

ते अठावीशमांहे जिननाम नेलतां ओगणत्रीश प्रकृतिनुं बंधस्थानक देव प्रायोग्य, ते अविरति सम्यक्दृष्टि, देशविरति तथा प्रमत्त मनुष्यज बांधे. तिहां पण स्थिर, अस्थिर, शुभ, अशुभ, यश अने अयशने परावर्त्ते आठ नांगा थाय. वली ए उंगणत्रीशनुं बंधस्थानक एकली स्थिरादिक शुभ प्रकृतियें सहित अप्रमत्त अने अपूर्वकरणवालो मनुष्य पण बांधे. तिहां एकज नांगो थाय, ते तदंतरनूत जाणवो.

तथा ते अठावीशमांहे आहारद्विक नेलीयें अने जिननाम नेलीयें नहीं, तेवारें त्रीश प्रकृतिनुं बंधस्थानक देवगति प्रायोग्य अप्रमत्त तथा अपूर्वकरण गुणठाणावालो मनुष्यज बांधे. ते पण स्थिर, शुभ अने यशज बांधे. पण अस्थिर, अशुभ अने अयश न बांधे, तेमाटें तिहां पण एकज नांगो थाय.

तथा ते त्रीशमांहे वली जिननाम नेलीयें, तेवारें एकत्रीश प्रकृतिनुं बंधस्थानक देव प्रायोग्य अप्रमत्त अने अपूर्वकरणवालो मनुष्यज बांधे. अहींआं पण शुभ प्रकृतिनोज बंध ठे, तेमाटें एकज नांगो होय. एम सर्व मलीने देवगति प्रायोग्य चारे बंधस्थानक थइने अढार नांगा थाय. हवे नरकगति प्रायोग्य नांगा कहे ठे.

हवे नरकगति प्रायोग्य बांधताने एकज अठावीश प्रकृतिनुं बंधस्थानक होय. २ नरकद्विक, ३ पंचेंद्रियजाति, ५ वैक्रियद्विक, ६ हुंमसंस्थान, ७ पराघात, ८ उश्वास, ९ अशुभविहायोगति, १० त्रस, ११ बादर, १२ पर्याप्त, १३ प्रत्येक, १४ अस्थिर, १५ अशुभ, १६ दौर्नाग्य, १७ दुःस्वर, १८ अनादेय, १९ अयशःकीर्त्ति, २८ नामध्रुवबंधिनी नव प्रकृति, ए अठावीश प्रकृतिनुं बंधस्थानक पंचेंद्रिय तिर्यंच तथा मनुष्य मिथ्यात्व गुणठाणा-

वाला बांधे. अहींआं सर्व परावर्त्तमान मांहेली अशुभप्रकृतिज बांधे, माटें विकल्प नहीं, तेथी भांगो पण एकज होय.

हवे देवगति प्रायोग्य बंध व्युछेद पामे थके पण अपूर्वकरणना सातमा भागथी मांमीने सूक्ष्मसंपराय गुणठाणाना अंत पर्यंत पण एकज यशःकीर्त्ति नामकर्मनी प्रकृतिने एकला मनुष्य बांधे. तिहां एकनुं बंधस्थानक लेवुं.॥ इति समुच्चयार्थः ॥२६॥

॥ अथैकस्मिन् बंधस्थाने कति भंगाः सर्वसंख्यायाः स्युरित्याह ॥

॥ हवे कया बंधस्थानकें केटला भांगा, सर्व संख्यायें होय, ते कहे छे. ॥

चउ पणवीसा सोलस, नव बाणउई सयाय अडयाला ॥
एयालुत्तर छायाल, सया इक्किक्कि बंध विहि ॥ २७ ॥

अर्थ–अपर्याप्ता एकेंद्रिय प्रायोग्य त्रेवीश प्रकृतिने बंधें चउ के० चार भांगा होय, तथा पच्चीशने बंधे एकेंद्रिय प्रायोग्य वीश, बेंद्रिय प्रायोग्य एक, तेंद्रिय प्रायोग्य एक, चौरिंद्रिय प्रायोग्य एक, पंचेंद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य एक, अने मनुष्य प्रायोग्य एक, एवं पच्चीशने बंधें पणवीसा के० पच्चीश भांगा होय, तथा एकेंद्रिय छव्वीशने बंधें सोलस के० शोल भांगा होय, तथा देव प्रायोग्य अठ्ठावीशने बंधें आठ भांगा अने नरक प्रायोग्य अठ्ठावीशने बंधें एक भांगो, एवं अठ्ठावीशने बंधें नव के० नव भांगा होय. तथा बेंद्रिय प्रायोग्य आठ, तेंद्रिय प्रायोग्य आठ, चौरिंद्रिय प्रायोग्य आठ, पंचेंद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य छेतालीशसें ने आठ, पंचेंद्रियमनुष्य प्रायोग्य छेतालीशसें ने आठ अने देवप्रायोग्य आठ, एवं सर्व मळी छंगणत्रीश प्रकृतिना बंधस्थानकें बाणउईसयायअडयाला के० बाणुसें ने अडतालीश भांगा होय, तथा बेंद्रिय प्रायोग्य आठ, तेंद्रिय प्रायोग्य आठ, चौरिंद्रिय प्रायोग्य आठ, पंचेंद्रियतिर्यंच प्रायोग्य छेंतालीशसें ने आठ, मनुष्य प्रायोग्य आठ अने देव प्रायोग्य एक, एवं सर्व मळीने त्रीश प्रकृतिने बंधस्थानकें एयालुत्तरछायालसया के० छेंतालीशसें ने एकतालीश भांगा थाय, अने एकत्रीश प्रकृतिने बंधस्थानकें देव प्रायोग्य, इक्किक्किबंधविहि के० एकविध बंधनो एकज भांगो होय. ए सर्व मळी आठे बंधस्थानकें थइने नामकर्मना (१३९४५) तेर हजार, नवसें ने पिस्तालीश भांगा थाय. ए नामकर्मना भांगा कह्या. इति समुच्चयार्थः ॥२७॥

॥ अथ उदयस्थानान्याह ॥ हवे नामकर्मनां बार उदयस्थानक कहे छे. ॥

वीसिगवीसा चउवी, स गाउ एगाहि जाव इगतीसा ॥
उदयठाणाणि भवे, नव अठ्य हुंति नामस्स ॥ २८ ॥

अर्थ–वीसिगवीसा के० प्रथम वीश प्रकृतिनुं उदयस्थानक, बीजुं एकवीशनुं

उदयस्थानक, तेवार पछी चउवीसगाउएगाहियायइगतीसा के० चोवीश प्रकृति उदयस्थानकथी मांमीने एकेक प्रकृतियें अधिक करतां निरंतरपणे एकत्रीश प्रकृ लगें आठ, उदयठाणाणिजवे के० उदयनां स्थानक होय, एटले चोवीशनुं, पचीशनुं छवीशनुं, सत्तावीशनुं, अठावीशनुं, उंगणत्रीशनुं, त्रीशनुं अने एकत्रीशनुं, ए आठ थय अने बे पूर्वला मली दश उदयस्थानक थयां, तथा अगीआरमुं नव के० नव प्रकृति उदयस्थानक अने बारमुं अठय के० आठ प्रकृतिनुं उदयस्थानक, ए बार उदयस्थानक हुंति नामस्स के० नामकर्मनां होय. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ २८ ॥ हवे एनुं विवरण लखियें छें

अहींआं एकेंडियादिकनी अपेक्षायें अनेक जांगा उपजे, ते देखाडे छे. तिह एकेंडियने एकवीश, चोवीश, पचीश, छवीश अने सत्तावीश, ए पांच उदयस्थानक होय तिहां १ तैजस, २ कार्मण, ३ अगुरुलघु, ४ स्थिर, ५ अस्थिर, ६ शुज, ७ अशुज, वर्ण, ए गंध, १० रस, ११ स्पर्श, १२ निर्माण, ए बार प्रकृतिनो उदय ध्रुव छे. तेमां ए नामकर्मनी ध्रुवोदयिका बार प्रकृति तेरमा गुणठाणा लगें उदय आश्रीने स जीवने होय, माटें सर्वत्र लेवी, अने २ तिर्यंचद्विक, ३ स्थावर, ४ एकेंडियजाति, बादर अथवा सूक्ष्म, पर्याप्त अथवा अपर्याप्त, ७ दौर्जाग्य, ८ अनादेय, ए यशःकीर्ति अथवा अयशःकीर्ति, ए नव प्रकृति, पूर्वोक्त बार प्रकृतिमांहे जेलीयें, तेवारें एक वीश प्रकृतिनुं उदयस्थानक, एकेंडिय जीवने पूर्वला जवनुं शरीर मूक्या पछी जिह लगें आगलें जइ अवतस्या नथी तेने वचालें जाणवो; एटले जवने अपांतरालें वर्त्तता एकेंडियने होय. अहीं जांगा पांच उपजे, ते कहे छे. एक सूक्ष्म पर्याप्त साथें एकवीशने उदयें, बीजो बादर पर्याप्त साथें एकवीशने उदयें, ए बे जांगा पर्याप्तना थया, तेमज वली अपर्याप्त साथें पण बे जांगा थाय. ए चार जांगा थया, तेमांहेला सूक्ष्म पर्याप्त अने सूक्ष्मअपर्याप्त तथा बादर अपर्याप्त, ए त्रण जांगा तो अयशःकीर्ति साथें होय, पण तिहां यशःकीर्तिनो उदय न होय " णोसुहुमतिगे-णजसं " ए वचनथी जाणवुं. अने बादर पर्याप्त साथें यशःकीर्त्ति सहित एकवीशने उदयें एक जांगो तथा अयशःकीर्ति सहित एकवीशने उदयें बीजो जांगो, ए बे जांगा पूर्वला त्रण जांगा साथें मेलवतां पांच जांगा थाय. अहींआं जे जीव, आगलें पोताने योग्य सर्व पर्याप्ति पूर्ण करशे, तेने योग्यपणें करी लब्धि आश्रयीने अपांतरालें पण पर्याप्तो कहीयें. अहींआं लब्धि पर्याप्तानीज विवक्षा जाणवी.

तेवार पछी ते शरीरस्थने ते एकवीश प्रकृतिना उदयमांहे एक औदारिक शरीर, बीजुं हुंमसंस्थान, त्रीजुं उपघात, चोथो प्रत्येक अथवा साधारण, ए चार प्रकृति हेपीयें, अने एक तिर्यंचनी आनुपूर्वी काढीयें, तेवारें चोवीश प्रकृतिनुं उदयस्थानक

होय. अहींआं पूर्वोक्त पांच ज्ञांगाने प्रत्येक तथा साधारण सायें बे गुणा करीयें, तेवारें दश ज्ञांगा थाय. तेमांहे एक ज्ञांगो वैक्रियनो ज्ञेलीयें, जे ज्ञणी बादर वायुकाय वैक्रियशरीर करे ठे तिहां पण चोवीशनो उदय होय, पण एटलुं विशेष जे औदारिकशरीरने स्थानकें वैक्रियशरीर कहेवुं. तिहां बादर, प्रत्येक, पर्याप्त अने अयशःकीर्त्ति सायें एकज ज्ञांगो होय, जे ज्ञणी तेउकाय तथा वायुकायने साधारण तथा यशःकीर्त्तिनो उदय न होय, तेथी तेना ज्ञांगा न उपजे. एम सर्व मलीने चोवीशने उदयें अगीआर ज्ञांगा थाय.

तेवार पठी ते शरीर पर्याप्ताने चोवीशना उदयमांहे पराघातनो उदय ज्ञेलीयें, तेवारें पच्चीश प्रकृतिनो उदय थाय. ए उदय शरीर पर्याप्ति पूरी कस्या पठी होय. तिहां बादर पर्याप्त सायें प्रत्येक तथा साधारण गुणतां बे ज्ञांगा थाय, ते यशःकीर्त्ति तथा अयशःकीर्त्ति सायें गुणतां चार ज्ञांगा थाय. तेमज बादरने स्थानकें सूक्ष्म सायें प्रत्येक अने साधारणना विकल्पें बे ज्ञांगा थाय. ए बे ज्ञांगे एकली अयशःकीर्त्तिज लाज्ञे, पण यशःकीर्त्ति न लाज्ञे, माटें तेना ज्ञांगा न लेवा. एवं ठ ज्ञांगा थया. तथा बादर वायुकायने वैक्रिय करतां शरीर पर्याप्तियें पर्याप्ता थया पठी पराघातनो उदय ज्ञेलतां पण पच्चीश प्रकृतिनुं उदयस्थानक लाज्ञे, तिहां पण पूर्वली पेरें एकज ज्ञांगो होय. एम सर्व मली पच्चीशने उदयें सात ज्ञांगा थाय.

तथा श्वासोश्वासपर्याप्तियें करी पर्याप्ता थया पठी ते पच्चीशना उदय मांहे वली श्वासोश्वासनो उदय ज्ञेलीयें, तेवारें ठवीश प्रकृतिनुं उदयस्थानक थाय. अहींआं पण पूर्वली पेरें ज्ञांगा ठ थाय, अथवा शरीरपर्याप्तें पर्याप्ताने उश्वासने अनुदयें एटले ज्यांसुधी श्वासोश्वास पर्याप्ति पूर्ण न थाय, त्यांसुधी उश्वासना उदय विना उद्योतनो उदय होय, तेवारें पण ठवीशनुं उदयस्थानक थाय. तिहां बादरने उद्योत सहित ठवीशने उदयें प्रत्येक सायें एक ज्ञांगो, तेमज साधारण सायें बीजो ज्ञांगो, ते बे ज्ञांगा यशःकीर्त्ति सायें लेवा, तथा तेहिज बे ज्ञांगा अयशःकीर्त्ति सायें लेवा. एम चार ज्ञांगा थाय. तथा उद्योतने स्थानकें आतपनो उदय ज्ञेलतां पण ठवीशनुं उदयस्थानक थाय. तिहां प्रत्येकने यश तथा अयशें करी बे ज्ञांगा थाय, केमके आतप ते पृथवीकायमांहेज होय, माटें एक प्रत्येकज लीधो अने उद्योत तो वनस्पतिमांहे पण होय, माटें तिहां प्रत्येक अने साधारण बेहु लीधा, तथा आतप अने उद्योतनो उदय ते बादरनेज होय, पण सुक्ष्मनें न होय, माटें अहींआं सूक्ष्मनो उदय न लीधो, तथा बादर वायुकायने वैक्रिय करतां श्वासोश्वास पर्याप्तियें करी पर्याप्ता वायुकायने ते पच्चीश प्रकृति मध्यें उश्वासनो उदय ज्ञेलतां ठवीशनो उदय

होय. तिहां जांगो एक जाणवो. केमके वायुकायने आतप, उद्योत तथा यशःकीर्त्तिनो उदय पण नथी तेमाटें. अहीं वीजा जांगा न पामीयें. एम उवीश प्रकृतिने उदयें सर्व मली तेर जांगा थाय.

तथा ते श्वासोश्वास पर्याप्तिये करी पर्याप्ताने श्वासोश्वास सहित उवीशना उदयमांहे आतप तथा उद्योत, ए वे मांहेला एकेकनो उदय मेलतां सत्तावीशनो उदय थाय. तिहां पूर्वली पेरें उवीशना उदयमांहे उद्योत मेलतां चार अने आतप मेलतां वे, एवं ए जांगा जे पूर्वे कह्या, तेज अहीं पण जाणवा. जे जणी कह्युं छे के, " एगिंदिय उदयेसु, पंचयएक्कार सत्ततेरसय ॥ उक्कं कमसो जंगा, वायाल हुंति सवेवि ॥ " एम एकेंद्रियना उदयस्थानकने विषे एकवीशना उदये पांच, चोवीशना उदयें अगीआर, पचीशना उदयें सात, उवीशना उदयें तेर अने सत्तावीशना उदयें ढ, ए रीतें पांच उदयस्थानकें थइ सर्व मली बेंतालीश जांगा होय.

हवे बेंद्रियनी एकवीश, उवीश, अठावीश, उंगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए ढ उदयस्थानक होय. तिहां जांगा कहे छे.

तिहां २ तिर्यंचद्विक, ३ बेंद्रियजाति, ४ त्रस, ५ बादर, ६ पर्याप्त, ७ दौर्भाग्य, ८ अनादेय, ए यशःकीर्त्ति अथवा अयशःकीर्त्ति, ए नव प्रकृति थइ. एनी साथें बार ध्रुवोदयी प्रकृति मेलवतां एकवीश प्रकृतिनुं उदयस्थानक विचालें विग्रहगतियें वर्त्तता जवने अपांतरालगतियें बेंद्रिय जीवने होय. अहींयां अपर्याप्ता साथें अयशःकीर्त्ति लेतां जांगो एक थाय, तथा पर्याप्ता साथें यशःकीर्त्ति अने अयशःकीर्त्ति लेतां वे जांगा पर्याप्ताना थाय. एवं सर्व मली त्रण जांगा थाय.

हवे ते बेंद्रियने स्वस्थाने अवतस्या पठी ते पूर्वोक्त एकवीश प्रकृतिना उदयस्थानक मांहेथी तिर्यगानुपूर्वी काढीयें, अने औदारिकद्विक, हुंडसंस्थान, ढेवढुं संघयण, उपघात अने प्रत्येक, ए ढ प्रकृति जेलीयें, तेवारें उवीश प्रकृतिनुं उदयस्थानक होय. अहींयां पण पूर्वली पेरें जांगा त्रण थाय.

तेवार पढी शरीर पर्याप्तियें पर्याप्ताने पराघात तथा अशुजखगति, ए वे प्रकृतिनो उदय वधे, तेवारें अठावीश प्रकृतिनुं उदयस्थानक थाय. अहींयां यशःकीर्त्ति तथा अयशःकीर्त्तियें करीने जांगा वे थाय, केम के अशुजखगतियें अपर्याप्त नामनो उदय न होय, ते माटें तेनो एक जांगो पूर्वोक्त त्रण मांहेथी टले शेष वे जांगा होय.

ते वली श्वासोश्वास पर्याप्तियें पर्याप्ता थया पढी श्वासोश्वासनो उदय वधे, तेवारें उंगणत्रीशने उदयें पण तेमज पूर्वोक्त रीतें वे जांगा होय, अथवा शरीर पर्याप्तियें पर्याप्ताने ते अठावीशना उदयमांहे उश्वासना उदय विना उद्योतनो उदय मेलतां

पण ओगणत्रीशनो उदय थाय. तिहां पण जांगा वे होय. एम ओगणत्रीशने उदयें सर्व मली चार जांगा थाय.

ते उश्वास सहित ओगणत्रीश प्रकृतिमांहे सुस्वर, डुःस्वर मांहेला एकनो उदय जेलतां त्रीशनो उदय थाय. अहींआं यशःकीर्त्ति तथा अयशःकीर्त्ति सार्थे जांगा वे, ते वे जांगा सुस्वरना अने वे डुस्वरना, एवं चार जांगा थाय. अथवा श्वासोश्वास पर्याप्तियें करी पर्याप्ताने जिहां लगें जाषा पर्याप्ति पूर्ण करी न होय, तिहां लगें वेलु स्वरना उदय विना उद्योतनो उदय जेलतां पण त्रीशनुं उदयस्थानक होय. अहींआं यशःकीर्त्ति अने अयशःकीर्त्तिना विकल्पें वे जांगा थाय. एम सर्व मली त्रीशने उदयें ठ जांगा थाय.

तथा स्वर सहित त्रीशना उदय मांहे उद्योतनो उदय जेलतां एकत्रीशनो उदय जाषापर्याप्तियें करी पर्याप्ता जीवने होय. अहींआं यश, अयशें तथा स्वर अने डुःस्वरना विकल्पें चार जांगा थाय. एम सर्व मलीने एकवीशने उदयें त्रण, ठवीशने उदयें त्रण, अठावीशने उदयें वे, ओगणत्रीशने उदयें चार, त्रीशने उदयें ठ, अने एकत्रीशने उदयें चार, एम ठ उदयस्थानकें थइने बावीश जांगा बेंडियने तथा तेज बावीश जांगा तेंडियने तेमज चौरिंडियने पण तेटलाज उदयस्थानकें थइ बावीश जांगा होय. एम विकलेंडिय मध्यें सर्व मलीने जांगा ठाशठ होय.

हवे सामान्यें पंचेंडिय तिर्यंच मध्यें ठ उदयस्थानक होय, ते कहे ठे. एकवीश, ठबीश, अठावीश, ओगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए ठ उदयस्थानक होय. तिहां २ तिर्यंचद्विक, ३ पंचेंडियजाति, ४ त्रस, ५ बादर, ६ पर्याप्त अने अपर्याप्तमांहेली एक, ७ सौजाग्य अने दौर्जाग्यमांहेली एक, ८ आदेय अने अनादेयमांहेली एक, ए यशःकीर्त्ति अने अयशःकीर्त्तिमांहेली एक,ए नव तथा बार ध्रुवोदयी, एवं एकवीश प्रकृतिनुं उदयस्थानक, पंचेंडिय तिर्यंचने पूर्वजवनुं शरीर ठांड्या पठी मार्ग विचालें विग्रहगतियें होय. अहींआं पर्याप्त नामने उदयें वर्त्तताने सुजग डुर्जगने विकल्पें जांगा वे, ते वली आदेय अनादेयने विकल्पें जांगा चार, ते चार यशःकीर्त्ति सार्थे अने चार अयशःकीर्ति सार्थे, एवं आठ जांगा थाय; अने अपर्याप्त नामने उदयें वर्त्तताने सौजाग्य, आदेय अने यशःकीर्त्तिनो उदय न होय. तेमाटें विकल्पने अजावें बीजो जांगो पण न उपजे, माटें तिहां एकज जांगो जाणवो. एवं नव जांगा थया. अहींआं कोइएक आचार्य कहेठे के, सुजग अने आदेयनो सार्थेज समकालें उदय होय, तेम डुर्जग अने अनादेयनो पण उदय सार्थेज होय, तेथी ए वे सार्थे वे जांगा ते यशःकीर्त्ति अने अयशःकीर्त्ति सार्थे गुणतां चार जांगा पर्याप्त सार्थे थाय, अने एक अपर्याप्तनो जांगो,

एवं पांच जांगा थाय. एम ए सुजग, डुर्जग तथा आदेय, अनादेयने विषे आगळ पण सर्वत्र मतांतरना जांगानो जेद जाणवो. ते पोतानी मतियें विचारी लेवो.

तथा तेहिज पंचेंड्रिय जीव शरीरस्थने अवतस्था पठी ते एकवीशना उदयमांहेथी तिर्यंचानुपूर्वीनो उदय टालीयें, अने औदारिकद्विक, ठ संघयणमांहेलुं एक संघयण ठ संस्थानमांहेलुं एक संस्थान, उपघात अने प्रत्येक, ए ठनो उदय जेलीयें, तेवारे ठवीशनुं उदयस्थानक थाय. तिहां पर्याप्त साथें ठ संघयण गुणतां ठ जांगा थाय. तेने ठ संस्थानें गुणतां ठत्रीश थाय. ते सौजाग्य अने दौर्जाग्य साथें गुणतां बहोंतेर थाय. ते आदेय अनादेय साथें गुणतां एकसो ने चुम्मालीश थाय. ते यश, अयश साथें गुणतां बसें ने अठ्याशी जांगा थाय, अने अपर्याप्ताने हुंडसंस्थान, ठेवठुं संघयण, दौर्जाग्य, अनादेय अने अयशःकीर्त्तिने उदयें एकज जांगो होय. केमके अपर्याप्ताने परावर्त्तमान अशुज प्रकृतिनोज उदय होय, पण शुज प्रकृतिनो उदय न होय, तेमाटें एकज जांगो थाय. एम बसें ने नेव्याशी जांगा थया, तथा मतांतरें ठवीशने उदयें एकसो पीस्तालीश जांगा पण होय.

ते शरीर पर्याप्तें पर्याप्ता थया पठी एक पराघात, बीजी शुज अशुजखगतिमांहेली एक, ए बेनो उदय जेलतां अठावीशनो उदय थाय. तिहां पर्याप्तना पूर्वोक्त बसें अठ्याशी जांगाने बे विहायोगतियें गुणतां पांचसें ने बहोंत्तेर जांगा थाय. अहींआं अपर्याप्तो न होय, माटें तेनो एक जांगो न लेवो.

ते अठावीशमध्यें श्वासोश्वास पर्याप्तियें पर्याप्ताने एक उश्वासनो उदय बधारतां उंगणत्रीशनो उदय थाय. अहींआं पण पूर्वली पेरें जांगा (५७६) जाणवा, अथवा शरीर पर्याप्तियें पर्याप्ताने श्वासोश्वास विना एक उद्योतनो उदय अठावीशमांहे जेलतां उंगणत्रीश प्रकृतिनुं उदयस्थानक थाय, तिहां पण (५७६) जांगा थाय. एम उंगणत्रीशने उदयें सर्व थइने (११५२) जांगा थाय.

तेवार पठी जाषापर्याप्तियें पर्याप्ताने ते उंगणत्रीशमांहे सुस्वर अथवा डुःस्वरमांहेली एक जेलतां त्रीशनो उदय थाय. अहींआं जे पूर्वें श्वासोश्वासने उदयें (५७६) जांगा कह्या तेने सुस्वर डुःस्वरने विकल्पें बमणा करतां (११५२) जांगा थाय, अथवा श्वासोश्वास पर्याप्तियें पर्याप्ताने स्वरना उदय विना उद्योतनो उदय पूर्वोक्त उंगणत्रीशमांहे जेलीयें, तेवारें त्रीशनो उदय थाय. तिहां पण पूर्ववत् (५७६) जांगा थाय. एम सर्व मली त्रीशने उदयें (१७२८) जांगा थाय.

तथा स्वर सहित त्रीशना उदयमांहे उद्योतनो उदय जेलतां एकत्रीशनुं उदयस्थानक थाय. अहींआं जे पूर्वें स्वर सहित त्रीशने उदयें जांगा (११५२) कह्या ठे, तेटलाज

जांगा जाणवा. एम सहज पंचेंद्रिय तिर्यंचने ए ठ उदयस्थानकें थइने जांगा (४ए०६) थाय.

हवे पंचेंद्रियतिर्यंचने वैक्रिय करतां पच्चीश, सत्तावीश, अठावीश, उंगणत्रीश, अने त्रीश, ए पांच उदयस्थानक होय. तिहां २ वैक्रियद्विक, ३ समचतुरस्रसंस्थान, ४ उपघात, ५ तिर्यंचगति, ए त्रसचतुष्क, १० पंचेंद्रियजाति, ११ सौजाग्य अथवा दौर्जाग्य, १२ आदेय अथवा अनादेय, १३ यशःकीर्त्ति अथवा अयशःकीर्त्ति, ए तेर प्रकृति सार्थे चार ध्रुवोदयी मेलवतां पच्चीशनो उदय थाय. अहींआं सौजाग्य दौर्जाग्यना विकल्पें जांगा वे थाय, तेने आदेय अनादेय सार्थे गुणतां चार, ते वली यश अयशें गुणतां आठ जांगा थाय. अहींआं वैक्रियशरीर करतां संघयण न होय, अने संस्थान तो एकज समचतुरस्र होय, माटें तेना जांगा न थाय.

हवे ते वैक्रीयशरीरनी पर्याप्ति पूरी थया पठी, एक पराघात, बीजी शुजविहायोगति, ए बे जेलतां सत्तावीशनो उदय थाय. तिहां पण तेज आठ जांगा पूर्ववत् जाणवा.

ते पठी वैक्रीयशरीरें श्वासोश्वास पर्याप्ति पूरी थया पठी उश्वासनो उदय जेलीयें, तेवारें अठावीशनो उदय थाय. अहींआं पण तेहिज आठ जांगा जाणवा. अथवा शरीर पर्याप्तियें पर्याप्ताने उश्वासने अनुदयें उद्योतनो उदय जेलीयें, तेवारें पण अठावीशनो उदय थाय. तिहां पण एज आठ जांगा जाणवा. एम सर्व मली अठावीशने उदयें शोल जांगा थाय.

ते वैक्रीय जाषा पर्याप्तियें पर्याप्ताने सुस्वरनो उदय, ते पूर्वोक्त उश्वास सहित अठावीशमांहे जेलतां उंगणत्रीशनो उदय थाय. तिहां पण जांगा आठ अथवा श्वासोश्वास पर्याप्ताने स्वरने, अनुदयने अने उद्योतने उदयें उंगणत्रीशनो उदय थाय. तिहां पण जांगा आठ जाणवा. एम उंगणत्रीशने उदयें सर्व मली जांगा शोल थाय.

तथा सुस्वर सहित उंगणत्रीशमांहे उद्योतनो उदय जेलतां त्रीशनो उदय थाय. तिहां पण जांगा आठ जाणवा. एम सर्व मली वैक्रीयशरीर करतां तिर्यंचपंचेंद्रियने ठप्पन्न जांगा थाय. एटले सर्व मली पंचेंद्रियतिर्यंचने (४ए६२) जांगा थाय, अने एकेंद्रियादिक सर्व तिर्यंचगतिमांहे (५०७०) जांगा उपजे.

हवे मनुष्यने सामान्यें एकवीश, ठवीश, अठावीश, उंगणत्रीश अने त्रीश, ए पांच उदयस्थानक होय. ए पांचें स्थानकें सहज जांगा पंचेंद्रियतिर्यंचनी पेरें जाणवा. पण एटलुं विशेष जे तिर्यंचगति अने तिर्यंचानुपूर्वीने स्थानकें मनुष्यगति अने मनुष्यानुपूर्वी कहेवी, तथा उंगणत्रीश प्रकृतिनो उदय, उद्योत रहित कहेवो, तेथी उंगणत्रीशने उदयें (५७६) जांगा थाय. केम के तिहां उद्योतना जांगा टले तथा

त्रीशने उदयें पण (११५२) नांगाज थाय, पण अधीक न थाय, जे नणी वैक्रीय तथा आहारक शरीर करतां मात्र साधुने उद्योतनो उदय होय पण बीजामनुष्यने, न होय. एम शरवाले सामान्यें मनुष्यने (२६०२) नांगा होय.

तथा मनुष्यने वैक्रियशरीर करतां पच्चीश, सत्तावीश, अठावीश, उंगणत्रीश अने त्रीश, ए पांच उदयस्थानक होय. तिहां प्रथम १ मनुष्यगति, २ उपघात, ३ पंचेंद्रियजाति, ५ वैक्रीयद्विक, ६ समचतुरस्रसंस्थान, १० त्रसचतुष्क, ११ सौनाग्य अथवा दौर्जाग्य, १२ आदेय अथवा अनादेय, १३ यशःकीर्त्ति अथवा अयशःकीर्त्ति, अने बार ध्रुवोदयी, एवं पच्चीशनो उदय होय. तिहां पूर्वे जे वैक्रियतिर्यंचना नांगा कह्या, तेनी पेरें आठ नांगा जाणवा.

पठी ते वैक्रीयशरीर पर्याप्तियें पर्याप्ताने पराघात अने प्रशस्तगतिने उदयें सत्तावीशनो उदय होय, तिहां पण एज आठ नांगा जाणवा.

तेवार पठी तेने श्वासोश्वास पर्याप्ति पूरी थये थके सत्तावीशना उदयमांहे उश्वासनो उदय नेलतां अठावीशने उदयें पण आठ नांगा जाणवा, अथवा साधुने वैक्रीय करतां शरीर पर्याप्ति पूरी कस्या पठी श्वासोश्वासना उदय विना उद्योतनो उदय नेले थके अठावीशनो उदय होय. अहींआं एकज नांगो थाय. जे नणी साधुने दौर्जाग्य, अनादेय, अने अयशःकीर्त्तिनो उदय न होय. एम अठावीशने उदयें सर्व मली नव नांगा थाय.

ते पठी श्वासोश्वास सहित अठावीशमध्यें नाषा पर्याप्तियें पर्याप्ता थया पठी सुस्वरनो उदय नेलतां उंगणत्रीशनो उदय थाय. अहींआं पण पूर्वली पेरें नांगा आठ जाणवा, अथवा साधुने स्वरनो उदय थया विना उद्योतनो उदय नेलतां उंगणत्रीशने उदयें नांगो एक थाय. सर्व मली उंगणत्रीशने उदयें नव नांगा थाय.

तथा सुस्वरसहित उंगणत्रीशना उदयमांहे उद्योतनो उदय नेलतां त्रीशनुं उदयस्थानक थाय. अहींआं पण पूर्ववत् एकज नांगो साधुने जाणवो. एम सर्व संख्यायें वैक्रीयमनुष्यना पांच उयदस्थानकें थइने पांत्रीश नांगा थाय.

तथा संयतने आहारकशरीर करतां पण वैक्रियमनुष्यने कह्यां तेहीज पांच उदयस्थानक जाणवां. पण एटलुं विशेष जे वैक्रीयद्विकने ठामें आहारकद्विक कहेवुं, तथा अहींआं केवल प्रशस्त पदज होय, एटले संयतने डुर्नग, अनादेय अने अयशनो उदय न होय, तेमाटें पच्चीशने उदयें एकज नांगो जाणवो. तेवार पठी शरीर पर्याप्ताने पराघात अने प्रशस्तविहायोगति नेले थके सत्तावीशनो उदय थाय. तिहां पण पूर्वली पेरें एकज नांगो जाणवो. ते पठी प्राणपान पर्याप्ताने उश्वासनो उदय नेले थके अठा-

वीशने उदयें पण एकज जांगो होय, अथवा शरीर पर्याप्तियें पर्याप्ताने उश्वासने अनुदयें अने उद्योतने उदयें पण अठावीशनो उदय थाय. अहिं पण एक जांगो होय. एम अठावीशने उदयें शरवाले बे जांगा थाय. ते पठी जाषा पर्याप्तियें पर्याप्ताने उश्वास सहित अठावीशना उदयमांहे सुस्वरनो उदय जेले, उंगणत्रीशनुं उदयस्थानक थाय. तिहां पण जांगो एक जाणवो; अथवा श्वासोश्वास पर्याप्तिये पर्याप्ताने सुस्वरने अनुदयें अने उद्योतने उदयें पण उंगणत्रीशनुं उदयस्थानक थाय. अहींआं पण एकज जांगो जाणवो. एम उंगणत्रीशने उदयें सर्व मली बे जांगा थाय.

ते पठी जाषा पर्याप्तियें पर्याप्ताने सुस्वर सहित उंगणत्रीशना उदयमांहे उद्योतनो उदय जेले, त्रीशनो उदय थाय. तिहां पण एकज जांगो जाणवो. एम सर्व मलीने आहारकशरीर करतां संयतने पांच उदयस्थानकें थइने सात जांगा उपजे.

हवे केवली मनुष्यने वीश, एकवीश, ढवीश, सत्तावीश, अठावीश, उंगणत्रीश, त्रीश, एकत्रीश, नव अने आठ, ए दश उदयस्थानक होय. तिहां १ मनुष्यगति, २ पंचेंड्रियजाति, ३ त्रस, ४ बादर, ५ पर्याप्त, ६ सुजग, ७ आदेय, ७ यशःकीर्त्ति, तथा बार ध्रुवोदयी, एवं वीश प्रकृतिनो उदय सामान्य केवलीने केवलसमुद्घात करतां वचला त्रण समय पर्यंत कार्मण काययोगें वर्त्तताने होय. तिहां जांगो एक जाणवो.

तथा तीर्थंकर केवलीने तीर्थंकरनाम सहित एकवीशनो उदय, तीर्थंकरने केवलसमुद्घात करतां वचला त्रण समय लगें होय. तिहां पण जांगो एक जाणवो.

तथा पूर्वोक्त वीशमांहे औदारिकद्विक, ढ संस्थानमांहेलुं एक संस्थान, प्रथम संघयण, उपघात अने प्रत्येक, ए ढ प्रकृति जेलतां ढवीशनो उदय सामान्यकेवलीने समुद्घात करतां बीजे, ढठे अने सातमे, ए त्रण समय सुधी औदारिकमिश्रयोगें वर्त्ततां होय. अहींआं ढ संस्थानें ढ जांगा थाय, परंतु ते सामान्य मनुष्यना उदयस्थानकमध्यें गणाणा ढे, तेमाटें अहींआं गण्या नथी, तथा ते ढवीशमांहे तीर्थंकरनामकर्म जेलतां सत्तावीशनुं उदयस्थानक तीर्थंकरनो समुद्घात करतां बीजे, ढठे अने सातमे समयें होय. तिहां जांगो एकज जाणवो. अहींआं संस्थान एकज समचतुरस्र होय, तेथी जांगाना विकल्प न थाय.

तथा ते ढवीश मध्यें १ पराघात, २ उश्वास ३ शुज अथवा अशुजखगति, ४ सुस्वर अथवा दुःस्वरमांहेली एक, ए चार जेले त्रीशनो उदय, ए सामान्यकेवलीने औदारिक काययोगें वर्त्तताने होय. अहींआं ढ संस्थानने बे विहायोगतियें गणतां बार; तेने सुस्वरें, दुःस्वरें गणतां चोवीश जांगा थाय, परंतु ते सामान्यमनुष्यना उदयस्थानकमांहे गणाणा ढे माटें अहींआं पृथक् गण्या नथी.

ए त्रीशने जिननाम सहित करतां एकत्रीशनुं उदयस्थानक थाय, ते तीर्थंकर सयोगी केवलीने औदारिककाययोगें वर्त्तताने जाणवो. अहींआं समचतुरस्रसंस्थान, प्रशस्तविहायोगति अने सुस्वरनोज उदय होय, तेमाटें एकज नांगो होय. ते एकत्रीश मांहेथी औदारिक काययोग रुंधाय तेवारें वचनयोगनो पण रोध थाय, माटें वचनयोग रुंधे स्वरना उदय विना त्रीशनो उदय थाय. अहींआं पण एक नांगो तीर्थंकरने जाणवो. ते मांहेथी वली उश्वास रुंधे थके उंगणत्रीशनो उदय थाय. तिहां पण नांगो एक, तीर्थंकरनेज जाणवो.

हवे सामान्यकेवलीने पूर्वोक्त त्रीशमांथी वचनयोग रुंधे थके, उंगणत्रीशनो उदय, तिहां ठ संस्थान अने बे विहायोगतिना नांगा बार थाय, ते सामान्यमनुष्यमां गणाणां ठे, माटें अहिं पृथक् न गणवा. ते मध्येंथी वली उश्वास रुंधे अठावीशनो उदय थाय. अहींआं पण ठ संस्थान अने बे विहायोगतिना नांगा बार थाय. ते पण सामान्यमनुष्यमां गएया ठे माटें पृथक् न गणवा.

तथा १ मनुष्यगति, २ पंचेंद्रियजाति, ३ त्रस, ४ बादर, ५ पर्याप्त, ६ सुनग, ७ आदेय, ० यशःकीर्त्ति, अने नवमुं तीर्थंकरनामकर्म, ए नवनो उदय तीर्थंकर अयोगी केवलीने चरम समयें वर्त्तताने होय. तिहां नांगो एक जाणवो. तथा ते नवमांहेथी एक तीर्थंकरनामकर्म विना शेष आठ प्रकृतिनो उदय, सामान्य अयोगी केवलीने चरम समय वर्त्तताने होय. तिहां पण नांगो एकज जाणवो. एम केवलीना दश उदयस्थानकना मली नांगा बाशठ थाय. ते मध्यें २०–२१–२७–२७–३०–३१–ए–०, ए आठ स्थानकनो प्रत्येकें एकेक नांगो लेवो. तेमां बे सामान्यकेवलीना उदयस्थानकना बे नांगा अने ठ तीर्थंकरना उदय स्थानकना ठ नांगा लेवा. एम आठ नांगा, अहीं गणत्रीमां लेवा, अने शेष चोपन नांगा तो सामान्यमनुष्यना नांगामांहेज अंतर्भूत गणाणा ठे, तेमाटे ते पृथक् ग्रहण न करवा. एम सर्व संख्यायें सर्व मनुष्यना नांगा (२६२५) थाय.

हवे देवताने एकवीश, पच्चीश, सत्तावीश, अठावीश, उंगणत्रीश, अने त्रीश, ए ठ उदयस्थानक होय. तिहां १ देवद्विक, ३ पंचेंद्रियजाति, ४ त्रस, ५ बादर, ६ पर्याप्त, ७ सुनग दुर्नगमांहेली एक, ० आदेय अनादेयमांहेली एक, ए यश अयशमांहेली एक, अने बार ध्रुवोदयी, ए एकवीशनुं उदयस्थानक नवनी अपांतरालगतियें वर्त्तताने होय. तिहां सुनग, दुर्नग, आदेय, अनादेय अने यश, अयश सायें नांगा आठ होय; अहिं दौर्नाग्य, अनादेय; अने अयशनो उदय, ते पिशाचादिकने जाणवो.

पठी तेहीज शरीरस्थ थया पठी ते एकवीश प्रकृतिमांहे वैक्रियद्विक, उपघात,

प्रत्येक, समचतुरस्रसंस्थान, ए पांच प्रकृति नेलीयें अने वैक्रियानुपूर्वी काढीयें, तेवारें पच्चीशनुं उदयस्थानक थाय. तिहां पण तेमज आठ नांगा जाणवा. ते पठी शरीर पर्याप्तियें पर्याप्ताने पराघात तथा प्रशस्तविहायोगति, ए बे प्रकृति नेले थके सत्तावीश प्रकृतिनुं उदयस्थानक थाय. तिहां पण आठ नांगा उपजे. अहिं देवताने अशुनविहायोगतिनो उदय न होय, तेथी नांगा वधे नाहिं.

ते पठी प्राणपान पर्याप्ताने उश्वासनो उदय नेले थके अठावीशनुं उदयस्थानक थाय. तिहां पण नांगा आठ पूर्ववत् जाणवा. अथवा शरीर पर्याप्ताने उश्वासने अनुदयें अने उद्योतने उदयें पण अठावीशनो उदय थाय. तिहां पण नांगा आठ जाणवा. एम अठावीशना उदयें सर्व मली शोल नांगा होय.

ते पठी नाषापर्याप्तियें पर्याप्ताने सुस्वरनो उदय नेले थके उंगणत्रीशनो उदय थाय, तिहां पण नांगा आठ थाय. देवताने दुःस्वरनो उदय न होय, अथवा श्वासोश्वास पर्याप्तियें पर्याप्ताने सुस्वरने अनुदयें अने उद्योतने उदयें पण उंगणत्रीशनो उदय होय. तिहां पण नांगा आठ जाणवा. जे नणी उत्तरवैक्रिय करतां देवताने पण उद्योतनो उदय पामीयें. सर्व मली उंगणत्रीश उदयें शोल नांगा उपजे.

ते पठी नाषा पर्याप्तिये पर्याप्ताने सुस्वर सहित उंगणत्रीशमांहे उद्योतनो उदय नेले थके त्रीशनुं उदयस्थानक होय. अहीं पण नांगा आठ पूर्ववत् जाणवा. एम देवताने ठ उदयस्थानकें थइने सर्व मली नांगा चोशठ उपजे.

हवे नारकीने एकवीश, पच्चीश, सत्तावीश, अठावीश अने उंगणत्रीश, ए पांच उदयस्थानक होय. तिहां २ नरकद्विक, ३ पंचेंद्रियजाति, ४ त्रस, ५ बादर, ६ पर्याप्त, ७ दुर्नग, ८ अनादेय, ए अयशःकीर्त्ति, तथा बार ध्रुवोदयी मलीने एकवीशनोज उदय, विग्रहगतियें वर्त्ततां होय. अहींयां नांगो एक होय. जे नणी नारकीने परावर्त्तमान प्रकृतिमांहेली अशुन प्रकृतिनोज उदय होय. तेथी विकल्प न होय.

पठी ते एकवीशमांहे २ वैक्रीयद्विक, ३ हुंमसंस्थान, ४ उपघात, ५ प्रत्येक, ए पांचनो उदय नेलीयें अने नरकानुपूर्वीनो उदय टालीयें. तेवारें पच्चीश प्रकृतिनो उदय नरकमांहे उपनतथा पठी शरीरस्थने जाणवो. तिहां पण नांगो एक थाय. ते पठी शरीर पर्याप्तियें पर्याप्ताने पराघात तथा अशुनखगति, ए बेनो उदय नेलीयें, तेवारें सत्तावीशना उदयें पण नांगो एक जाणवो. ते पठी प्राणपान पर्याप्तियें पर्याप्ताने श्वासोश्वासनो उदय नेले अठावीशना उदयें पण नांगो एकज थाय. ते पठी नाषापर्याप्तियें पर्याप्ताने दुःस्वरनो उदय नेले थके, उंगणत्रीशना उदयें पण नांगो

ए त्रीशने जिननाम सहित करतां एकत्रीशनुं उदयस्थानक थाय, ते तीर्थंकर सयोगी केवलीने औदारिककाययोगें वर्त्तताने जाणवो. अहींआं समचतुरस्रसंस्थान, प्रशस्तविहायोगति अने सुस्वरनोज उदय होय, तेमाटें एकज नांगो होय. ते एकत्रीश मांहेथी औदारिक काययोग रुंधाय तेवारें वचनयोगनो पण रोध थाय, माटें वचनयोग रुंधे स्वरना उदय विना त्रीशनो उदय थाय. अहींआं पण एक नांगो तीर्थंकरने जाणवो. ते मांहेथी वली उश्वास रुंधे थके उंगणत्रीशनो उदय थाय. तिहां पण नांगो एक, तीर्थंकरनेज जाणवो.

हवे सामान्यकेवलीने पूर्वोक्त त्रीशमांथी वचनयोग रुंधे थके, उंगणत्रीशनो उदय, तिहां ठ संस्थान अने बे विहायोगतिना नांगा बार थाय, ते सामान्यमनुष्यमां गणाणां ठे, माटें अहिं पृथक् न गणवा. ते मध्येंथी वली उश्वास रुंधे अठ्ठावीशनो उदय थाय. अहींआं पण ठ संस्थान अने बे विहायोगतिना नांगा बार थाय. ते पण सामान्यमनुष्यमां गएया ठे माटें पृथक् न गणवा.

तथा १ मनुष्यगति, २ पंचेंद्रियजाति, ३ त्रस, ४ बादर, ५ पर्याप्त, ६ सुन्नग, ७ आदेय, ८ यशःकीर्त्ति, अने नवमुं तीर्थंकरनामकर्म, ए नवनो उदय तीर्थंकर अयोगी केवलीने चरम समयें वर्त्तताने होय. तिहां नांगो एक जाणवो. तथा ते नवमांहेथी एक तीर्थंकरनामकर्म विना शेष आठ प्रकृतिनो उदय, सामान्य अयोगी केवलीने चरम समय वर्त्तताने होय. तिहां पण नांगो एकज जाणवो. एम केवलीना दश उदयस्थानकना मली नांगा बाशठ थाय. ते मध्यें २०–२१–२७–२७–३०–३१–९–८, ए आठ स्थानकनो प्रत्येकें एकेक नांगो लेवो. तेमां बे सामान्यकेवलीना उदयस्थानकना बे नांगा अने ठ तीर्थंकरना उदय स्थानकना ठ नांगा लेवा. एम आठ नांगा, अहीं गणत्रीमां लेवा, अने शेष चोपन नांगा तो सामान्यमनुष्यना नांगामांहेज अंतर्भूत गणाणा ठे, तेमाटे ते पृथक् ग्रहण न करवा. एम सर्व संख्यायें सर्व मनुष्यना नांगा (२६०५) थाय.

हवे देवताने एकवीश, पच्चीश, सत्तावीश, अठ्ठावीश, उंगणत्रीश, अने त्रीश, ए ठ उदयस्थानक होय. तिहां २ देवद्विक, ३ पंचेंद्रियजाति, ४ त्रस, ५ बादर, ६ पर्याप्त, ७ सुन्नग दुर्नगमांहेली एक, ८ आदेय अनादेयमांहेली एक, ए यश अयशमांहेली एक, अने बार ध्रुवोदयी, ए एकवीशनुं उदयस्थानक नवनी अपांतरालगतियें वर्त्तताने होय. तिहां सुन्नग, दुर्नग, आदेय, अनादेय अने यश, अयश सार्थे नांगा आठ होय; अहिं दौर्नाग्य, अनादेय; अने अयशनो उदय, ते पिशाचादिकने जाणवो.

पठी तेहीज शरीरस्थ थया पठी ते एकवीश प्रकृतिमांहे वैक्रियद्विक, उपघात,

प्रत्येक, समचतुरस्रसंस्थान, ए पांच प्रकृति ज्ञेलीयें अने वैक्रियानुपूर्वी काढीयें, तेवारें पच्चीशनुं उदयस्थानक थाय. तिहां पण तेमज आठ जांगा जाणवा. ते पठी शरीर पर्याप्तियें पर्याप्ताने पराघात तथा प्रशस्तविहायोगति, ए वे प्रकृति ज्ञेले थके सत्तावीश प्रकृतिनुं उदयस्थानक थाय. तिहां पण आठ जांगा उपजे. अहिं देवताने अशुजविहायोगतिनो उदय न होय, तेथी जांगा वधे नाहिं.

ते पठी प्राणपान पर्याप्ताने उश्वासनो उदय ज्ञेले थके अठावीशनुं उदयस्थानक थाय. तिहां पण जांगा आठ पूर्ववत् जाणवा. अथवा शरीर पर्याप्ताने उश्वासने अनुदयें अने उद्योतने उदयें पण अठावीशनो उदय थाय. तिहां पण जांगा आठ जाणवा. एम अठावीशना उदयें सर्व मली शोल जांगा होय.

ते पठी जाषापर्याप्तियें पर्याप्ताने सुस्वरनो उदय ज्ञेले थके उंगणत्रीशनो उदय थाय, तिहां पण जांगा आठ थाय. देवताने दुःस्वरनो उदय न होय, अथवा श्वासोश्वास पर्याप्तियें पर्याप्ताने सुस्वरने अनुदयें अने उद्योतने उदयें पण उंगणत्रीशनो उदय होय. तिहां पण जांगा आठ जाणवा. जे जणी उत्तरवैक्रिय करतां देवताने पण उद्योतनो उदय पामीयें. सर्व मली उंगणत्रीश उदयें शोल जांगा उपजे.

ते पठी जाषा पर्याप्तिये पर्याप्ताने सुस्वर सहित उंगणत्रीशमांहे उद्योतनो उदय ज्ञेले थके त्रीशनुं उदयस्थानक होय. अहीं पण जांगा आठ पूर्ववत् जाणवा. एम देवताने ठ उदयस्थानकें थइने सर्व मली जांगा चोशठ उपजे.

हवे नारकीने एकवीश, पच्चीश, सत्तावीश, अठावीश अने उंगणत्रीश, ए पांच उदयस्थानक होय. तिहां १ नरकद्विक, ३ पंचेंड्रियजाति, ४ त्रस, ५ बादर, ६ पर्याप्त, ७ दुर्जग, ८ अनादेय, ए अयशःकीर्त्ति, तथा बार ध्रुवोदयी मलीने एकवीशनोज उदय, विग्रहगतियें वर्त्ततां होय. अहींआं जांगो एक होय, जे जणी नारकीने परावर्त्तमान प्रकृतिमांहेली अशुज प्रकृतिनोज उदय होय, तेथी विकल्प न होय.

पठी ते एकवीशमांहे २ वैक्रीयद्विक, ३ हुंमसंस्थान, ४ उपघात, ५ प्रत्येक, ए पांचनो उदय ज्ञेलीयें अने नरकानुपूर्वीनो उदय टालीयें, तेवारें पच्चीश प्रकृतिनो उदय नरकमांहे अवतस्या पठी शरीरस्थने जाणवो. तिहां पण जांगो एक थाय. ते पठी शरीर पर्याप्तियें पर्याप्ताने पराघात तथा अशुजखगति, ए वेनो उदय ज्ञेलीयें, तेवारें सत्तावीशना उदयें पण जांगो एक जाणवो. ते पठी प्राणपान पर्याप्तियें पर्याप्ताने श्वासोश्वासनो उदय ज्ञेले अठावीशना उदयें पण जांगो एकज थाय. ते पठी जाषापर्याप्तियें पर्याप्ताने दुःस्वरनो उदय ज्ञेले थके, उंगणत्रीशना उदयें पण जांगो

सत्तास्थानक, तेमांहेथी देवद्विक अथवा नरकद्विक उवेल्ये थके व्याशीनुं सत्तास्थानक तथा अव्याशीमांहेथी तेउ अने वायुमांहे वैक्रियाष्टक उवेली एंशीनी सत्तावंत थको पंचेंद्रियपणुं पामीने देवगतियोग्य बांधे तो देवद्विक अने वैक्रियचतुष्कने बंधे व्याशीनुं सत्तास्थानक होय, तथा ते पंचेंद्रियमांहे नरकगति प्रायोग्य बांधतो नरकद्विक अने वैक्रियचतुष्कने बंधे पण व्याशीनुं सत्तास्थानक होय. ते पठी नरकद्विक तथ वैक्रियचतुष्कने उवेले थके एंशीनी सत्ता होय, अथवा देवद्विक अने वैक्रियचतुष्क उवेले पण एंशीनी सत्ता होय. ते पठी मनुष्यद्विक उवेले थके अठोत्तेरनुं सत्तास्थानक होय, ए सात सत्तानां स्थानक क्षपक टालीने अनेरा जीवने होय, तेमां अजव्यने तथा पूर्वे अप्राप्त सम्यक्त्वने ७८–८०–८६–८८–ए चारज सत्तास्थानक होय.

हवे क्षपकने ठ सत्तानां स्थानक होय, ते कहेठे. त्यांणु मध्येंथी नरकद्विक, तिर्यंचद्विक, एकेंद्रिय, बेंद्रिय, तेंद्रिय, चोरिंद्रिय, ए चार जाति तथा स्थावर, आतप, उद्योत, सूक्ष्म अने साधारण, ए तेर प्रकृतिने क्षयें एंशीनी सत्ता तथा बाणुमांहेथी ए तेरने क्षयें उंगणाएंशीनी सत्ता तथा नेव्याशीमांहेथी तेरने क्षये व्होंत्तेरनी सत्ता तथा अठाशीमांहेथी तेरने क्षयें पंचोतेरनी सत्ता होय. तथा १ मनुष्यगति, २ पंचेंद्रियजाति, ३ त्रस, ४ बादर, ५ पर्याप्त, ६ सुजग, ७ आदेय, ८ यशःकीर्त्ति, ९ तीर्थंकरनामकर्म, ए नव प्रकृतिनुं सत्तास्थानक तथा तेमध्येंथी तीर्थंकरनामकर्म टालीयें, तेवारें बीजुं आठ प्रकृतिनुं सत्तास्थानक, ए बे सत्तानां स्थानक अयोगी केवलीने ठेहले समयें होय. ए नामकर्मनां सत्तानां स्थानक कह्यां. इत्यर्थः ॥३१॥

॥ हवे संवेधनो अर्थ कहेठे. ॥

अठय बारस बारस, बंधोदय संत पयडिगणाणि ॥
उहेणाऽएसेणय, जह जहा संजवं विजजे ॥ ३२ ॥

अर्थ–नामकर्मनां बंध के० बंधस्थानक, अठय के० आठ अने उदय के० उदयस्थानक, बारस के० बार तथा संत के० सत्तानां स्थानक, बारस के० बार ठे. पयडिगणाणि के० ए प्रकृतिनां स्थानक ते उहेणाऽएसेणय के० उंघादेशेन एटले सामान्यदेशें जाणवा. जहजहासंजवं के० जिहां जेटला संजवे, तिहां तेटला विजजे के० विजजेत् एटले वहेंचियें, अमुक बंधस्थानकें एटलां उदयस्थानक तथा एटलां सत्तानां स्थानक, एवो संवेध, ते सामान्य देश कहीयें, तथा अमुक गुणगणे अथवा अमुक जीवस्थानकें एटलां बंधस्थानक, वली ते अमुक बंधस्थानकें एटलां उदयस्थानक, एटलां सत्तानां स्थानक, एम परस्परें संवेधनुं विचारवुं तेने विशेषादेश कहीयें ॥ इति ॥३२॥

॥ आदौ सामान्येन संवेधमाह ॥ तिहां प्रथम सामान्यपणे बंध,
उदय अने सत्तानो संवेध कहेछे. ॥

नव पण गोदयसंता, तेवीसे पणवीस छवीसे ॥
अठ चउरठवीसे, नव सत्ति गुण तीस तीसम्मि ॥ ३३ ॥

अर्थ-तेवीसेपणवीसछवीसे के० त्रेवीशने, तथा पच्चीशने अने छवीशने, ए त्रण बंधस्थानकें प्रत्येकें प्रत्येकें नवपणगोदयसंता के० नव नव उदयनां स्थानक होय. अने पांच पांच सत्तानां स्थानक होय. ते केम? जे भणी त्रेवीशनो बंध अपर्याप्त एकेंद्रिय प्रायोग्यज होय, तेना बांधनारा एकेंद्रिय तथा विकलेंद्रिय अने पंचेंद्रियतिर्यंच तथा मनुष्य होय. एउने २१-२४-२५-२६-२७-२८-२९-३०-३१, ए नव उदयनां स्थानक होय. तेमांहेला नावे ते उदयस्थानकें वर्त्तता अपर्याप्ता एकेंद्रिय प्रायोग्य त्रेवीश प्रकृतिनो बंध करें, तिहां एकवीशनो उदय तो विग्रहगतियें वर्त्तता एकेंद्रिय, विकलेंद्रिय अने पंचेंद्रियतिर्यंच तथा मनुष्यने होय, तिहां सत्तानां स्थानक बाणु, अठ्यासी, ठ्यासी, एंशी, अने अठोत्तेर, ए पांच सर्व जीवने होय, पण मनुष्यने अठोत्तेरनी सत्ता न होय. जे भणी अठोत्तेरनी सत्ता मनुष्यद्विक उवेल्ये थाय, ते उवेल्युं नथी माटें मनुष्यने चार सत्तानां स्थानक होय.

अने चोवीशनो उदय एकेंद्रिय पर्याप्तापर्याप्ताने होय. तिहां पण पूर्वे कह्यां तेज पांच सत्तानां स्थानक होय, पण एटलुं विशेष जे वायुकायने वैक्रिय करतां चोवीशने उदयें वर्त्तताने एंशीनुं तथा अठोत्तेरनुं, ए बे सत्तास्थानक न होय. जे माटें तेने वैक्रियषट्क अने मनुष्यद्विक निश्चयें छेज, केम के वैक्रिय तो साक्षात् अनुभवे छे, ते माटे ते उवेलतो नथी, अने ते उवेल्या विना नरकद्विक तथा देवद्विक पण न उवेले, समकालेंज वैक्रियषट्क उवेले, एवा निश्चय माटे. अने वैक्रीयषट्क उवेल्या पछी ज मनुष्यद्विक उवेले. परंतु तेथी पूर्वें न उवेले तेमाटें एंशीनुं तथा अठोत्तेरनुं, ए बे सत्तानां स्थानक वर्जीने बाकी बाणु, अठ्यासी, तथा छ्यासी, ए त्रण सत्तास्थानक होय.

तथा पच्चीशनो उदय पर्याप्ता एकेंद्रिय, अने वैक्रियतिर्यंच तथा वैक्रियमनुष्यने होय. तिहां तेउ अने अवैक्रियवायुने तो जे पांच सत्तास्थानक कह्यां, तेज पांच सत्तास्थानक कहेवां, जे भणी अठोत्तेरनी सत्ता तेनेज छे, बीजाने नथी. बीजा सर्व पर्याप्ता जीव अवश्य मनुष्यद्विक बांधे.तथा बीजा एकेंद्रिय,विकलेंद्रिय अने पंचेंद्रिय तिर्यंच. जे तेउ अने वायु मांहेथी आवी अवतर्या होय, ते ज्यांलगें मनुष्यद्विक बांधे नहीं, त्यां लगें अपर्याप्तावस्थायें तेने अठोत्तेरनी सत्ता होय, तेथी तेने पांच

सत्तास्थानक होय, अने बीजा पर्याप्ताने अठोत्तेरनी सत्ता विना बाकी चार सत्तास्थानक वैक्रिय तिर्यंच मनुष्यने त्रेवीशने बंधें अने पच्चीशने उदयें होय.

तथा छवीशनो उदय, पर्याप्ता एकेंद्रिय तथा पर्याप्तापर्याप्ता विकलेंद्रिय अने तिर्यंच तथा मनुष्यने होय. तिहां पण पूर्वेलां पांच सत्तास्थानक होय. तेमध्यें अठोतेरनुं सत्तास्थानक तेउ तथा अवैक्रियवायुनी अपेक्षायें लेवुं, अने बाकीनां चार सत्तास्थानक बीजा जीवो आश्री त्रेवीशने बंधें अने छवीशने उदयें होय.

सत्तावीशनो उदय तेउ, वायु वर्जीने पर्याप्ता बादर एकेंद्रिय तथा वैक्रिय तिर्यंच मनुष्यने होय. तिहां अठोत्तेर विना बाकीनां चार सत्तास्थानक जाणवां, जे भणी तेउ तथा वायुने आतप अने उद्योतनो उदय नथी, तेथी तेने सत्तावीशनुं उदयस्थानक पण न होय, अने तेउ तथा वायु विना तो अठोतेरनी सत्ता बीजे क्यांही न पामीयें तेथी त्रेवीशने बंधें अने सत्तावीशने उदयें चार सत्तानां स्थानक जाणवां.

अठावीश, ओगणत्रीश, अने त्रीश, ए त्रण उदयस्थानक पर्याप्ता विकलेंद्रिय तथा पंचेंद्रिय तिर्यंच मनुष्यने होय. तथा एकत्रीशनो उदय पर्याप्ता विकलेंद्रिय तथा तिर्यंच पंचेंद्रिय मिथ्यादृष्टिने होय. अहींआं मनुष्यद्विकनी सत्ता होय, माटें एक अठोतेरनुं सत्तास्थानक टाली शेष चार सत्तास्थानक होय. एम त्रेवीशना बंधकने यथायोग्य नव उदयस्थानकें थइने चालीश सत्तास्थानक होय.

पच्चीश तथा छवीशना बंधकने पण एमज नव नव उदयस्थानकें सत्तानो संवेध जाणवो. एटले चालीश भांगा सामान्यादेशें होय. अने विशेषादेशें पण पर्याप्त एकेंद्रिय प्रायोग्य पच्चीशना बंधक देवताने २१–२५–२७–२८–२९–३०, ए छ उदयस्थानकने विषे बाणु तथा अठ्याशी, ए बे सत्तानां स्थानक प्रत्येकें होय, अने अपर्याप्ता विकलेंद्रिय तथा अपर्याप्ता पंचेंद्रिय तिर्यंच अने मनुष्य प्रायोग्य पच्चीश प्रकृतिनो तो देवताने बंध नथी, केमके अपर्याप्तामांहे देवताने उपजवुं नथी तेमाटें. एटले ए त्रेवीश, पच्चीश तथा छवीशना बंधकना सर्व नव उदयें थइने एकसो ने वीश भांगा थया. ए सर्व मिथ्यात्वीना जाणवा.

तथा अठचउरछवीसे के० अठावीशना बंधकने एकवीश, पच्चीश, छवीश, सत्तावीश, अठावीश, ओगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए आठ उदयस्थानक होय, अने बाणु, अठ्याशी, छयाशी, तथा एंशी, ए चार सत्तास्थानक एकेका उदयें होय, ए अठावीशनो बंध, बे भेदें छे. एक देवगति प्रायोग्य अने बीजो नरकगति प्रायोग्य, तिहां देवगति प्रायोग्य अठावीशने बंधें आठ उदयस्थानक अनेक जीवनी अपेक्षायें पामीयें, अने नरकगति प्रायोग्य अठावीशने बंधें त्रीश अने एकत्रीश, ए बे उदय-

स्थानक पामीयें. तिहां देवगति प्रायोग्य अठावीशने वंधें एकवीशनो उदय तो क्षायिक सम्यक्दृष्टिने अथवा क्षायोपशमिक सम्यक्दृष्टिने पण पंचेंद्रिय तिर्यंच तथा मनुष्यने नवापांतरालगतियें एटले वे गतिनी वचालें वर्त्तताने होय, पण मिथ्यादृष्टिने न होय, केमके तिहां मिथ्यादृष्टि देवगति प्रायोग्य अठावीश न वांधे. केमके मिथ्यादृष्टि तो सर्व पर्याप्तियें पर्याप्तोज देवगति प्रायोग्य अठावीश वांधे. अहींआं कोइ कहेशे के जो एम कहो ठो, तो वैक्रिय करतां तिर्यंच अने मनुष्य २५–२७–२८–२९– ने उदयें वर्त्तता मिथ्यादृष्टि देवगति प्रायोग्य अठावीश वांधे ठे ते केम घटे? तत्रोत्तरं. तेणे नवने आदें पर्याप्ति पूरी करी ठे. पठी वैक्रिय शरीर करतां औदारिक शरीरनी निवृत्ति पर्याप्तपणे उदयथी निवर्ते, तथापि तेने पर्याप्तज कहीयें, तेमाटें पर्याप्तावस्थायें तो तिहां मिथ्यात्वीने पण अठावीशनो वंधविरोध नथी. ए देवगति प्रायोग्य अठावीशना वंधक एकवीशने उदयें वर्त्तताने वाणु अने अठ्याशी, ए वे सत्तास्थानक होय. पण अहींआं जिननामनी सत्ता न होय; जो कदापि जिननामनी सत्ता होय, तो तेनो वंध पण होवो जोइयें. तेवारें तो उंगणत्रीशनो वंधक थाय, तेमाटे जिननामनी सत्ता अहीं न होय.

तथा पच्चीशनो उदय, आहारक साधु तथा वैक्रीय तिर्यंच अने मनुष्य सम्यक्दृष्टिने होय, तथा मिथ्यादृष्टिने पण होय. तिहां पण सामान्यें एज वे सत्तास्थानक होय. पण एटलुं विशेष जे आहारकना धणीने अहारक चतुष्क अवश्य होय, तेथी तेने एकज वाणुं सत्तास्थानक होय. शेष वीजा जीवोने वे सत्तास्थानक होय. ए अठावीशने वंधें पच्चीशने उदयें वे सत्तास्थानक जाणवां.

तथा ठव्वीशनो उदय क्षायिक अने क्षायोपशमिक सम्यक्दृष्टि शरीरस्थ पंचेंद्रिय तिर्यंच मनुष्यने अठावीश, देवगति प्रायोग्य वांधतां वाणु, अने अठ्याशी, ए वे सत्तानां स्थानक होय. तथा सत्तावीशना उदयें आहारक साधु तथा वैक्रिय तिर्यंच मनुष्य सम्यक्दृष्टिने तथा मिथ्यादृष्टिने तेहीज वे सत्तानां स्थानक जाणवां. तेमज अठावीश, उंगणत्रीशनो उदय पण अनुक्रमें शरीर पर्याप्तियें करी पर्याप्ताने अठावीशनो उदय होय, अने श्वासोश्वास पर्याप्तियें करी पर्याप्ताने उंगणत्रीशनो उदय होय, ते क्षायिक अथवा वेदक सम्यक्दृष्टिने तथा आहारक साधु अने वैक्रिय तिर्यंच मनुष्यने देवगति प्रायोग्य अठावीशने वंधें होय. तिहां वाणु अने अठ्याशी, ए वे सत्तास्थानक होय.

तथा त्रीशनो उदय पंचेंद्रिय तिर्यंच मनुष्य सम्यक्दृष्टि तथा मिथ्यादृष्टि तथा आहारक करतां साधुने तथा वैक्रिय करतां साधुने होय. तिहां सामान्यें वाणुं, नेव्याशी,

अठ्याशी, ब्याशी, ए चार सत्तास्थानक होय. अने विशेषादेशें पंचेंडिय तिर्यंच मनुष्य मिथ्यादृष्टिने नरकगति प्रायोग्य अठ्ठावीश बांधतां त्रीशने उदयें बाणु, नेव्याशी, अठ्याशी, अने ब्याशी, ए चार सत्तास्थानक होय. तिहां बाणु अने अठ्याशी, ए बे पूर्वली पेरें जाववां. अने नेव्याशीनी सत्तानो विधि कहेछे. कोइएक जीवे, नरकायु बांध्या पठी सम्यक्त्व लहीने तीर्थंकर नामकर्म बांध्युं, ते जीव, नरकें जावाने सन्मुख थको सम्यक्त्व वमे, तिहां मिथ्यात्वें गया पठी तीर्थंकरनो बंध मटे, अने तीर्थंकरनी सत्ता होय, ते तीर्थंकरनी सत्ता ठतां आहारकनी सत्ता मिथ्यात्वें न होय, “ नोजयसंतोमिछो” ए वचनथी तिहां नेव्याशीनी सत्ता होय. हवे ब्याशीनी सत्ता केम होय ? ते कहे छे. कोइ एक सर्व पर्याप्तियें पर्याप्तो एवो पंचेंडिय तिर्यंच अथवा मनुष्य ते तीर्थंकरनामकर्म, आहारकचतुष्क, वैक्रियचतुष्क, देवद्विक, नरकद्विक, ए तेर प्रकृति विना एंशीनी सत्तायें वर्त्ततो जीव, संक्लिष्टपरिणामें नरकगति प्रायोग्य अठ्ठावीश बांधतो वैक्रियचतुष्क अने नरकद्विक, ए ठ प्रकृतिनो अवश्य बंध करे, तेवारें तेने ब्याशीनुं सत्तास्थानक थाय, तथा तेहीज विशुद्ध परिणामें वर्त्ततो देवगति प्रायोग्य अठ्ठावीश बांधतां वैक्रियचतुष्क अने देवद्विकनो अवश्य बंध करे, तेवारें पण ब्याशीनुं सत्तास्थानक थाय. एम अठ्ठावीशने बंधे, त्रीशने उदयें चार सत्तास्थानक होय.

तथा एकत्रीशने उदयें ए२-७७-७६-ए त्रण सत्तानां स्थानक होय. अहींयां नेव्याशीनी सत्ता न होय. जे भणी एकत्रीशनो उदय, तिर्यंचने होय, अने ते तिर्यंचमां तो तीर्थंकरनामकर्मनी सत्ता न होय. अने नेव्याशीनी सत्ता तो तीर्थंकरनामकर्म सहित होय, तेमाटें नेव्याशी वर्जीने शेष त्रण सत्तास्थानक होय. एम अठ्ठावीशने बंधे आठ उदयस्थानकें थइने चार सत्ताने संवेधें भांगा ठंगणीश होय.

हवे नवसनिगुणतीसतीसम्मि के० ठंगणत्रीशने बंधे अने त्रीशने बंधे प्रत्येकें एकवीश, चोवीश, पञ्चीश, ठवीश, सत्तावीश, अठ्ठावीश, ठंगणत्रीश, त्रीश, अने एकत्रीश, ए नव उदयस्थानक अने त्राणु, बाणु, नेव्याशी, अठ्याशी, ब्याशी, एंशी अने अठ्योतेर, ए सात सत्तास्थानक होय.

तिहां पंचेंडिय तिर्यंच अने मनुष्य प्रायोग्य ठंगणत्रीश बांधता पर्याप्ता अपर्याप्ता एवा एकेंडिय, विकलेंडिय, पंचेंडिय तिर्यंच मनुष्य तथा देवता नारकीने विग्रहगतियें एकवीशनो उदय होय. तिहां बाणुं, अठ्याशी, ब्याशी, एंशी अने अठ्योतेर, ए पांच सत्तास्थानक होय, पण एटलुं विशेष जे वायुकाय विना बीजा पर्याप्ता एकेंडिय, विकलेंडिय,

तिर्यंच, मनुष्य, देवता तथा नारकीने एक अठोत्तेर विना बाकीनां चार सत्तास्थानक होय. एनुं कारण पूर्वे कह्युं ठे तेम जाणवुं.

एम चोवीश, पच्चीश अने ठवीश, ए त्रण उदयें पण एज पांच पांच सत्तानां स्थानक जाणवां. तिहां जे त्रेवीशने बंधें, उदय, सत्ता, संवेध जांगा विचारतां कह्युं, तेम अहींआं पण जाणवुं. पण एटलुं विशेष जे अहीं पच्चीशने उदयें मिथ्यात्वी देव नारकीने पण उंगणत्रीशनो बंध कहेवो.

तथा सत्तावीशनो उदय पर्याप्ता एकेंड्रिय, देवता, नारकी, वैक्रियतिर्यंच, मनुष्य मिथ्यात्वीने विकलेंड्रिय अने तिर्यंच मनुष्य प्रायोग्य ओगणत्रीशनो बंध बांधतां बाणु, अठ्याशी, ठ्याशी अने एंशी, ए चार सत्तास्थानक होय.

तथा अठावीश, उंगणत्रीश, ए बे उदय विकलेंड्रिय पंचेंड्रिय तिर्यंच अने मनुष्य तथा वैक्रिय पंचेंड्रिय तिर्यंच, मनुष्य, देव अने नारकीने उंगणत्रीश बांधतां होय. तिहां पण तेहीज पूर्वोक्त चार सत्तास्थानक जाणवां.

तथा त्रीशनो उदय विकलेंड्रिय तथा पंचेंड्रिय तिर्यंच अने मनुष्यने तथा उद्योतने उदये देवताने होय, तथा एकत्रीशनो उदय विकलेंड्रिय अने पंचेंड्रिय तिर्यंचने उद्योतने उदयें होय. तिहां मनुष्यगति प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां चार सत्तास्थानक, एकेंड्रिय, विकलेंड्रिय अने पंचेंड्रिय तिर्यंचने होय. तथा तिर्यग्गति अने मनुष्यगति प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां मनुष्यने पोतपोतानां उदयस्थानकने विषे यथायोग्यपणे वर्त्तताने पण अठोत्तेरनुं सत्तास्थानक न होय, जे जणी मनुष्यद्विक ठतां अठोतेरनी सत्ता न होय, ते माटें तेहीज चार सत्तानां स्थानक जाणवां. तथा देव, नारकीने पंचेंड्रिय तिर्यंच तथा मनुष्य प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां स्वस्वोदयें वर्त्तताने बाणु अने अठ्याशी, ए बे सतास्थानक होय, तिहां मिथ्यात्वी नारकीने तीर्थंकरनामकर्म ठतां मनुष्यगति प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां स्वस्वोदयें यथायोग्यपणे वर्त्तताने एक नेव्याशीनुं सत्तास्थानक होय, जे जणी मिथ्यात्वीने आहारकचतुष्क तो जिननाम ठतां न होय. ते माटें त्र्याणुमांहेथी आहारकचतुष्क काढतां नेव्याशीनुं सत्तास्थानक होय. एम त्रिकलेंड्रिय, पंचेंड्रिय तिर्यंचने, ए बेहुने अहींआं चार सत्तानां स्थानकनी जावना जेम त्रेवीशने बंधें कही तेमज सर्वत्र जाणवी, पण एटलुं विशेष जे मनुष्यगति प्रायोग्य उंगणत्रीशने बंधें अठोत्तेर विना बीजां चार सत्तानां स्थानक होय. तिर्यग्गति प्रायोग्य उंगणत्रीशने बंधें पांच सत्तास्थानक होय तथा देवगति प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां अविरति सम्यक्दृष्टिने एकवीश, ठवीश, अठावीश, उंगणत्रीश अने त्रीश, ए पांच तथा आहारक अने वैक्रिय करतां साधुने पच्चीश, सत्तावीश, अठावीश,

र्जगणत्रीश अने त्रीश, ए पांच उदयस्थानक होय, तथा देशविरति मनुष्यने वैक्रिय करतां उद्योतनो उदय न होय, तेमाटें त्रीशना उदय विना बीजां चार उदयस्थानक होय, तिहां देवगति प्रायोग्य तीर्थंकरनामकर्म सहित र्जगणत्रीश बांधतां ब्याणु तथा नेव्याशी, ए बे सत्तानां स्थानक पांचें उदयस्थानकें होय तथा आहारक साधुने देवगति प्रायोग्य र्जगणत्रीश प्रकृति बांधतां एकज ब्याणुं सत्तास्थानक होय. एम सामान्यपणे र्जगणत्रीशने बंधें नव उदयें करी जांगा चोपन शरवाले थाय.

तथा त्रीशना बंधस्थानकें जेम तिर्यग्गति प्रायोग्य र्जगणत्रीशनो बंध बांधतां एकेंद्रिय, विकलेंद्रिय, तिर्यंच, पंचेंद्रिय मनुष्य, देव अने नारकीने जेम उदयस्थानक कह्यां, तेम उद्योत सहित तिर्यग्गति प्रायोग्य त्रीशने बंधें एकेंद्रियादिकने पण उदय सत्तास्थानकनो संवेध जाणवो.

तथा मनुष्यगति प्रायोग्य तीर्थंकरनामकर्म सहित त्रीशनो बंध करतां देवता अने नारकीने जे विशेष छे, ते कहीयें छैयें. देवताने एकवीशने उदयें वर्त्ततां ब्याणु अने नेव्याशी, ए बे सत्तास्थानक होय, तथा नारकीने एकवीशने उदयें वर्त्ततां मनुष्यगति प्रायोग्य त्रीश प्रकृति बांधतां एकज नेव्याशी प्रकृतिनुं सत्तास्थानक होय, परंतु नारकीने ब्याणुनी सत्ता न होय, जे भणी तीर्थंकरनाम तथा आहारक चतुष्क, ए बेहुनी सत्ता, नारकीने भेली न होय. चूर्णिकारें कह्युं छे के "जस्स तित्थगराहा, रगाणि जुगवंसंति, सोनिरइएसु न उववयइ" तथा एमज पच्चीश, सत्तावीश, अठ्ठावीश अने र्जगणत्रीश, ए चार उदयस्थानकें पण देवताने ए बे बे सत्तास्थानक होय, अने नारकीने त्रीशनुं उदयस्थानक न होय, जे भणी उद्योत भेलतां त्रीशनुं उदयस्थानक थाय. ते उद्योतनो उदय तो नारकीने नथी एम सामान्यपणे त्रीशने बंधें, एकवीशने उदयें सात, चोवीशने उदयें पांच, पच्चीशने उदयें सात, छवीशने उदयें पांच, सत्तावीशने उदयें छ, अठ्ठावीशने उदयें छ, र्जगणत्रीशने उदयें छ, त्रीशने उदयें छ अने एकत्रीशने उदयें चार, एम सर्व मली त्रीशने बंधें नव उदयस्थानकें थइने जांगा बावन थाय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३३ ॥

एगेग मेगतीसे, एगे एगुदय अठ संतंमि ॥
उवरय बंधो दस दस, वेयग संतंमि ठाणाणि ॥ ३४ ॥

अर्थः—तथा एगेगमेगतीसे के० एकत्रीशने बंधें एगेग एटले एकज उदयस्थानक तथा एकज सत्तास्थानक पण होय. ते आवी रीतें के, देवगति प्रायोग्य जिननाम तथा आहारकद्विक सहित एकत्रीशनुं बंधस्थानक अप्रमत्त तथा अपूर्वकरण गुणठाणे

होय छे. तिहां तो वैक्रिय तथा आहारकशरीरनुं करवापणुं नथी, तो ते विना बीजा पच्चीश, छव्वीश, इत्यादिक अल्प प्रकृतिना उदय न होय, अने औदारिकशरीरी तो सर्व पर्याप्तियें करी पर्याप्तो छे माटे तेने तो त्रीशनोज उदय होय. तिहां तो एकज त्र्याणुनुं सत्तास्थानक होय, परंतु बीजां न होय. केमके एकत्रीश प्रकृतिनो बंध तो आहारकचतुष्क तथा जिननाम सहितज होय.

तथा एगेएगुंदयअठ्ठसंतंमि के० एक यशःकीर्त्तिरूप एकने बंधें पण एकज त्रीश प्रकृतिनुं उदयस्थानक होय, तथा तिहां आठ सत्तानां स्थानक होय, जे भणी नामकर्मनी एकज यशःकीर्त्तिरूप प्रकृतिनो बंध अपूर्वकरणना सातमा नागथी मांमीने दशमा गुणठाणा पर्यंत होय, ते अतिविशुद्ध माटें वैक्रिय तथा आहारक करे नहीं, तेथी तेने बीजा पच्चीशादिकनां उदयस्थानक वैक्रियादिकनी पर्याप्ति योग्यनां न होय, मात्र एकज त्रीश प्रकृतिनुं उदयस्थानक होय. तिहां त्र्याणु, बाणु, नेव्याशी, अठ्याशी, एंशी, ओगणाएंशी, ठहोंत्तेर, अने पंचोत्तेर, ए आठ सत्तास्थानक होय, तेमांहेलां ए३–ए२–७ए–७७–ए चार प्रथमनां सत्तास्थानक उपशमश्रेणिनी अपेक्षायें होय, अथवा क्षपकश्रेणीयें पण ज्यां लगें अनिवृत्तिबादरना प्रथम नागें जइने १ स्थावर, २ सूक्ष्म, ४ तिर्यचद्विक, ६ नरकद्विक, १० जातिचतुष्क, ११ साधारण, १२ आतप, १३ उद्योत, ए तेर प्रकृति न खपावे तिहां लगे होय, अने ए तेर प्रकृति क्षय कस्या पछी अनेक जीवनी अपेक्षायें उपरलां ७०–७ए–७६–७५– ए चार सत्तास्थानक क्षपकश्रेणीयें होय.

उवरयबंधो के० तथा उपरांत बंधें बंधने अनावें वेयग के० वेदकने उदयनां स्थानक, दस के० दश होय, अने संतंमिठाणाणि के० सत्तानां स्थानक पण, दस के० दश होय, तिहां वीश, एकवीश, छव्वीश, सत्तावीश, अठ्ठावीश, ओगणत्रीश, त्रीश, एकत्रीश, नव अने आठ, ए दश उदयनां स्थानक अने ए३–ए२–७ए–७७–७०–७ए–७६–७५–ए–७– ए दश सत्तास्थानक होय.

तेमध्यें केवलीने आठ समयनो केवल समुद्घात करतां, वचालें त्रीजे, चोथे अने पांचमे, ए त्रण समय पर्यंत कार्मण योगें वर्त्तता १ पंचेंद्रियजाति, ४ त्रसत्रिक, ५ सुनग, ६ आदेय, ७ यशःकीर्त्ति, ८ मनुष्यगति, अने बार ध्रुवोदयी, एवं वीश प्रकृतिनो उदय होय. तिहां सत्तास्थानक ओगणाएंशीनुं तथा आहारकचतुष्क विना पंचोत्तेरनुं, ए बे सत्तास्थानक होय.

तथा तीर्थंकरने केवली समुद्घात करतां एज वचला त्रण समय पर्यंत तीर्थंकरनामकर्म सहीत एकवीशनुं उदयस्थानक होय. तिहां जिननाम सहित छे माटें एंशी अने छहोत्तेर, ए बे सत्तास्थानक होय.

तथा केवलीने समुद्घात करतां औदारिक मिश्रयोगें वर्त्तता औदारिकद्विक, वज्रऋषभनाराचसंघयण, छ संस्थानमांहेलुं एक संस्थान, उपघात अने प्रत्येक, ए छ प्रकृति पूर्वोक्त वीशमांहे नेळे थके छवीशनो उदय होय. तिहां बीजे, छठे अने सातमे, ए त्रण समय पर्यंत उंगणएंशी अने पंचोत्तेर, ए बे सत्तास्थानक होय. तथा तीर्थंकरने तेज स्थानकें तीर्थंकरनाम सहित सत्तावीशनो उदय होय. तिहां एंशी अने छहोत्तेर, ए बे सत्तास्थानक होय.

तथा ते छवीशमध्यें पराघात, उश्वास, शुभ तथा अशुभखगतिमांहेली एक अने बे स्वरमांहेली एक, ए चार भेळतां त्रीशनो उदय, औदारिक योगें वर्त्तता केवलीने अथवा अगीआरमे गुणठाणे पण होय. तिहां त्र्याणु, बाणु, नेव्याशी, अठ्याशी, एंशी, ओगणएंशी, छहोंत्तेर, अने पंचोत्तेर, ए आठ सत्तास्थानक, ते मांहेला पहेलां चार, उपशमश्रेणीनी अपेक्षायें अने छेहेलां चार क्षीण कषायने तथा सयोगी केवलीने अने तीर्थंकरने होय. तिहां आहारकचतुष्कनी सत्ता सहित तीर्थंकरने एंशी अने अतीर्थंकरने ओगणएंशी आहारक वर्जीने तीर्थंकरने छहोत्तेर, अतीर्थंकरने पंचोत्तेर, ए बे बे सत्ता स्थानक होय.

तथा एकत्रीशने उदयें एंशी अने छहोंत्तेर, ए बे सत्तास्थानक तीर्थंकर केवलीनेज जाणवां, जे भणी सामान्यकेवलीने तो एकत्रीशनो उदय नज होय. ते एकत्रीश मध्येंथी तीर्थंकरने वचनयोग रुंधे त्रीशनो उदय होय, तिहां एंशी अने छहोंत्तेर, ए बे सत्तास्थानक होय, तथा सामान्यकेवलीने औदारिक योगें वर्त्तता त्रीशने उदयें ओगणएंशी ने पंचोत्तेर, ए बे सत्तास्थानक होय.

ते त्रीशमध्येंथी वचनयोग रुंधे सामान्यकेवलीने ओगणत्रीशनो उदय होय. तिहां ओगणएंशी अने पंचोत्तेर, ए बे सत्तास्थानक होय, तथा तीर्थंकरने वचनयोग रुंधे त्रीश, तेमांथी श्वासोश्वास रुंधे ओगणत्रीशनो उदय होय. तिहां एंशी ने छहोंत्तेर, ए बे सत्तास्थानक होय. एवं ओगणत्रीशने उदयें चार सत्तास्थानक होय.

तथा सामान्यकेवलीने वचनयोग रुंधे उंगणत्रीशनो उदय हतो ते मध्येंथी श्वासोश्वास रुंधे अठ्ठावीशना उदयें उंगणएंशी अने पंचोत्तेर, ए बे सत्तास्थानक होय.

तथा नवना उदयें तीर्थंकरने अयोगी गुणठाणे एंशी अने छहोंत्तेर तथा छेल्ले समयें नवनुं, ए त्रण सत्तास्थानक होय. तथा सामान्यकेवलीने आठना उदयें अयोगीना द्विचरम समय लगें उंगणएंशी अने पंचोत्तेर अने छेल्ले समयें आठनुं, एवं त्रण सत्तास्थानक होय. एम संवेधें भांगा त्रीश होय. ए रीतें ए नामकर्मनो बंधोदय सत्ता संवेध सामान्यदेशें कह्यो ॥ इत्यर्थः ॥ ३४ ॥

॥ अथैतेषां जीवस्थानानि गुणस्थानानि वाश्रित्य, स्वामी दर्श्यते ॥
हवे अनुक्रमें ए आठ कर्मनी प्रकृतिनां स्थानक अने तेना नांगा चौद जीवस्थानक अने चौद गुणस्थानक आश्रयीने स्वामी प्रत्यें निर्णय करीने विशेषादेशें देखाडे ले.

तिविगप्प पगइ ठाणे, हिं जीव गुणसन्निएसु ठाणेसु ॥
नंगा पउंजियव्वा, जत्थ जहा संनवो नवइ ॥ ३५ ॥

अर्थ—बंध, उदय अने सत्ता, ए तिविगप्प के० त्रण विकल्प, तेना पगइठाणेहिं के० आठ कर्मनी प्रकृतिनां स्थानक एक, बे, इत्यादिक तेने संवेधे जे नांगा उपजे, ते नांगा जीव के० चौद जीव स्थानकने विषे अने गुणसन्निएसुठाणेसु के० चौद गुणस्थानक विषे पूर्वे जे कह्या, ते रीतें तेना अनुसारें नंगापउंजियव्वा के० नांगा प्रयुंजवा. जत्थजहासंनवोनवइ के० जिहां जे नांगो संनवे, तिहां ते नांगो लगाडवो ॥ ३५ ॥

॥ अथ प्रथमजीवस्थानान्यधिकृत्याह ॥ हवे प्रथम चौद जीवस्थानक आश्रयीने ज्ञानावरणीय तथा अंतरायकर्मना नांगा कहे ले.

तेरससु जीव संखे, वएसु नाणंतराय तिविगप्पो ॥
इक्कंमि ति डु विगप्पो, करणं पइ इत्थ अविगप्पो ॥ ३६ ॥

अर्थ—तेरससुजीव के० एक संज्ञी पर्याप्तो टालीनें पहेलां तेर जीवस्थानकने विषे संखेवएसु के० संक्षेपें एटले थोडामांहे घणा जीव नाम कहीयें. ते नणी संक्षेप जीवनेद पाठ कह्यो. तिहां नाणंतराय के० एक ज्ञानावरणीय अने बीजुं अंतराय, ए बे कर्मना बंध, उदय अने सत्ता, ए तिविगप्पो के० त्रण विकल्पनो एक नांगो होय. एटले पांचनो बंध, पांचनो उदय अने पांचनी सत्ता होय. एना बंध, उदय अने सत्ता ध्रुव ले, ते नणी सर्वने होय. तथा इक्कंमि के० एक संज्ञी पंचेंड्रिय पर्याप्ता जीवनेदने विषे तिडुविगप्पो के० त्रण विकल्प तथा बे विकल्पनो एकेक नांगो होय. एटले पांचनो बंध, पांचनो उदय अने पांचनी सत्ता, ए त्रणनो विकल्प, दशमा गुणठाणा लगें होय, अने तेवार पली ज्ञानावरणीय तथा अंतरायनो बंध नथी माटें पांचनो उदय अने पांचनी सत्ता, ए बेनो विकल्प अगीआरमा अने बारमा गुणठाणा लगें होय तथा करणंपइइत्थअ- विगप्पो के० करण एटले ड्व्यमननी अपेक्षायें संज्ञीड जे सयोगी केवली तथा अयोगी नवस्थ केवली, तेने विषे ज्ञानावरणीय अने अंतरायनो बंध, उदय अने सत्तानो एक पण विकल्प नथी माटें अविकल्प ले. अहींयां ड्व्यमननी अपेक्षायें केवलीने संज्ञी कह्यो. चूर्णिकारें असंज्ञी कह्यो ले. "मणकरणं केवलिणो, विज्जइ तेणस- न्निणोवुच्चंति ॥ मणोविन्नाणपडुच्च, तेपसन्निणोनहवंति" ॥ इतिव ॥ ३६ ॥

॥ अथ दर्शनावरणजीवस्थानेष्वाह ॥ हवे दर्शनावरणीयना बंधोदय सत्तास्थानक भांगा चौद जिवस्थानकने विषे विचारे छे. ॥

तेरे नव चउ पणगं, नव सत्ते गम्मि भंगमिक्कारा ॥
वेअणिअ आउ गोए, विजक्क मोहं परं वुछं ॥ ३७ ॥

अर्थ–तेरेनवचउ के० संज्ञी पंचेंड्रिय पर्याप्ता विना तेर जीवस्थानकने विषे द नावरणीयकर्मनो नवनो बंध, चारनो उदय अने नवसत्ते के० नवनी सत्ता, त नवनो बंध, पणगं के० पांचनो उदय अने नवनी सत्ता, ए बे भांगा होय. अने एगमि भंगमिक्कारा के० एक संज्ञी पंचेंड्रिय पर्याप्ता जीवस्थानकने विषे पूर्वें जे दर्शनावरणीय संवेधें सामान्यें अगीआर भांगा कह्या, ते अगीआर अहींआं लेवा. हवे वेअण अआउगोए के० वेदनीय, आयु अने गोत्र, ए त्रण कर्मने विषे बंध, उदय अ सत्तायें प्रकृतिनां स्थानक अने भांगा ते आगमोक्त प्रकारें जीवस्थानकने विषे कही विजक्कामोहंपरंवुछं के० पछी मोहनीय कर्मना भांगा वहेंचीने कहेशे ॥ इ समुच्चयार्थः ॥ ३७ ॥

॥ अथ वेदनीयगोत्रयोर्भंगज्ञानार्थमियमंतर्भाप्यगाथा. हवे वेदनीय अने गोत्रकर्मना भांगा चौद जीवभेदें वहेंचवाने भाष्यनी गाथा कहे छे. ॥

पज्जत्तग सन्निअरे, अठ चउक्कं च वेयणिय भंगा ॥
सत्तय तिगं च गोए, पत्तेअं जीवठाणेसु ॥ ३८ ॥

अर्थ–पज्जत्तगसन्नि के० संज्ञी पंचेंड्रिय पर्याप्ताने विषे वेदनीयकर्मना अठ के० आ भांगा जे पूर्वें सामान्यपणे कह्या, ते अहींआं विशेषपणे लेवा, तथा इअरे के० संज्ञीपंचेंड्रिय पर्याप्ता विना बीजा तेर जीवस्थानकें १ अशातानो बंध, अशाता उदय अने बेहुनी सत्ता, २ अशातानो बंध, शातानो उदय अने बेहुनी सत्ता, शातानो बंध, अशातानो उदय अने बेहुनी सत्ता, ४ शातानो बंध, शातानो उदय अने बेहुनी सत्ता, ए चउक्कंचवेयणियभंगा के० ए चार भांगा वेदनीयना तेर जीव भेदें होय. अहींआं सयोगीकेवलीने अयोगीकेवलीनी पेरें ड्रव्यमनना संबंध भणी संज्ञी लेखवतां विरोध नहीं. अन्यथा आगला आठ मांहेला चार भांगा तो केवलीनेज होय, ते कारण माटें पर्याप्त संज्ञीने विषे वेदनीयना आठ भांगा कह्या छतां विरोध नथी.

तथा सत्तयतिगंचगोए के० गोत्रकर्मना जे पूर्वें बंध, उदय अने सत्तानो संवेध करतां सामान्यादेशें सात भांगा कह्या, तेज अहींआं पर्याप्ता सन्निपंचेंड्रियने सात भांगा लेवा.

तेमांहे नीचैर्गोत्रनो बंध, निचैर्गोत्रनो उदय, नीचैर्गोत्रनी सत्ता, ए प्रथम नांगो तेउ, वाउमांहे घणो काल रहेतां जे जीवें उच्चैर्गोत्र उवेल्युं होय, ते जीव, तेउ, वाउमांहेथी आवी पर्याप्ता संज्ञी पंचेंद्रियपणे अवतरे, तेने केटलाएक काल पर्यंत, ए नांगो पामीयें, परंतु बीजा जीवने विषे ए नांगो न पामीयें, तथा बीजा नांगा जेम पूर्वे कह्या, तेम अहींआं पण लेवा. तथा बीजा तेर जीवन्नेदें १ नीचैर्गोत्रनो बंध, नीचनो उदय अने नीचनी सत्ता, २ नीचनो बंध, नीचनो उदय अने बेहुनी सत्ता, ३ उंचनो बंध, नीचनो उदय अने बेहुंनी सत्ता, ए त्रण नांगा होय. तेमांहे पहेलो नांगो तो तेउ, वाउमांहेथी उच्चैर्गोत्र उवेलीने बीजे जीवन्नेदें अवतरे, तेनी अपेक्षायें लेवो, परंतु बीजानें न होय. तथा उच्चैर्गोत्रनो उदय तो तिर्यंचगतिमांहे तथा अपर्याप्तानेविषे न होय, तेमाटें बीजा चार नांगानो तेर जीवन्नेदें निषेध जाणवो. परंतु जे नांगाने विषे नीचनो उदय होय, ते अहींआं लेवा. पत्तेअंजीवठाणेसु के० ए तेर जीवस्थानकने विषे प्रत्येकें त्रण नांगा होय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ३० ॥

॥ अथ आयुर्न्नंगप्ररूपणार्थमियमंतर्नाष्यगाथा ॥ हवे ए चौद जीवन्नेदें आयुःकर्म्मना नांगा प्ररूपवाने अर्थे नाष्यनी गाथा लखीयें बैयें. ॥

पज्जत्ता पज्जत्तग, समणा पज्जत्त अमण सेसेसु ॥
अठावीसं दसगं, नवगं पणगं च आउस्स ॥ ३१ ॥

अर्थ–पज्जत्तापज्जत्तगसमणा के० पर्याप्ता अने अपर्याप्ता समणा एटले मन सहित तेने संज्ञी कहीयें, एटले संज्ञी पंचेंद्रिय पर्याप्ता अने बीजा संज्ञी पंचेंद्रिय अपर्याप्ता जाणवा. तिहां संज्ञी पंचेंद्रिय पर्याप्तामांहे आयुःकर्मना नांगा, अठावीसं के० अठावीश होय. तेमध्यें नारकीना पांच, तिर्यंचना नव, मनुष्यना नव, अने देवताना पांच, एम अठावीश नांगा पूर्वे कह्या बे तेम जाणवा. तथा संज्ञी पंचेंद्रिय अपर्याप्तामांहे आयुःकर्मना नांगा दसगं के० दश होय. केम के ए अपर्याप्ता लब्धिथी जाणवा. ते लब्धि अपर्याप्ता तो मनुष्य अने तिर्यंचज होय. तथा देव अने नारकी, ए बेहु लब्धि अपर्याप्ता नज होय, माटें देवताना पांच अने नारकीना पांच, एवं दश नांगा पूर्वोक्त अठावीशमांहेथी टले, तेवारें अढार नांगा रहे. तेमध्येंथी वली सन्निआ अपर्याप्ताने देव नारकीनो बंध न होय. तेमाटें,

देव नारकीना बंधप्रायोग्य जे मनुष्य तिर्यंचने विषे जे आयुःकर्मना नव नव नांगा कह्या बे तेमध्येंथी पण एक देवायुनो बंध, तिर्यंचायुनो उदय अने बेहु आयुनी सत्ता; बीजो नरकायुनो बंध, तिर्यगायुनो उदय अने बेहु आयुनी सत्ता, ए बे नांगा

आयुबंधकालावस्थाना जाणवा. तथा उत्तरावस्थायें बंधन्यशून्य कालें तिर्यगायुनो उदय अने देवायु तथा तिर्यगायुनी सत्ता, चोथो तिर्यगायुनो उदय अने नरकायु तथा तिर्यगायुनी सत्ता, ए चार जांगा तिर्यंचना, तेवाज चार जांगा मनुष्यमांहेला, एवं आठ जांगा टले, तेवारें शेष दश जांगा रहे, तिहां तिर्यंचगतिमध्यें एक आयुबंधथी पूर्वावस्थानो तथा बे बंध कालावस्थाना अने एक तिर्यगायुनो उदय, तथा बे तिर्यगायुनी सत्ता, बीजो तिर्यगायुनो उदय, अने तिर्यग् तथा मनुष्यायुनी सत्ता, ए बे उत्तरावस्थायें बंधशून्य कालें होय. एवं पांच तिर्यंचगतिना, तेमज पांच मनुष्यगतिमांहेला, एवं दश जांगा आयुना संज्ञी अपर्याप्तामांहे लाजे.

तथा पज्जत्तश्रमण के० मनरहित एटले पर्याप्ता असंज्ञी पंचेंद्रियने विषे नवगं के० आयुःकर्मना नव जांगा जे पूर्वें तिर्यंचगतिमध्ये सामान्यें कह्या, ते अहींआं पण लेवा, केमके देव अने नारकी तो असन्नीआ होयज नहीं, अने मनुष्य पण असन्निउं पर्याप्तो न होय, मात्र तिर्यंचज असन्निउं पर्याप्तो होय, तेने चारे गतिना आयुनो बंध होय, माटें एने तिर्यंचगति मांहेला नवे जांगा होय.

ए रीतें एक संज्ञी पंचेंद्रिय पर्याप्तो, बीजो संज्ञी पंचेंद्रिय अपर्याप्तो, त्रीजो असंज्ञी पंचेंद्रिय पर्याप्तो, ए त्रण जीवन्नेद टाली, सेसेसु के० शेष रह्या जे अगीआर जीवन्नेद, तेने विषे प्रत्येकें प्रत्येकें पणगंचआउस्स के० आयुःकर्मना पांच पांच जांगा होय. ए अगीआरे जीवस्थानकें तिर्यंच होय, अने ते देव तथा नारकीनुं आयु न बांधे, तेमाटें आयुबंध कालथी पूर्वें एक जांगो तथा आयुबंध कालें बे गतिना बे जांग अने आयुबंध काल पठी बे जांगा, एवं पांच जांगा होय. एमां असंज्ञी पंचेंद्रिय संमूर्छिम अपर्याप्ता मनुष्य पण होय, तेवारें पांच तिर्यंचना अने पांच तेना पण जांगा उपजे. एवं दश जांगा उपजे पण ते अहींआं सूत्रकारें कह्या नथी, ते शुं जाणीयें शा हेतुयें विवक्षा करी नहीं ? ते विचारवुं ॥ इति ॥ ३९ ॥

॥ अथ जीवस्थानेषु मोहनीयकर्माह ॥ हवे चौद जीवस्थानकने विषे मोहनीयकर्मना बंध, उदय अने सत्तानां स्थानकनो संवेध विवरीने कहे छे. ॥

अठसु पंचसु एगे, एग डुगं दसय मोह बंध गए ॥
तिग चउ नव उदय गए, तिग तिग पन्नरस संतंमि ॥ ४० ॥

अर्थ–अठसुपंचसुएगे के० आठ जीवस्थानकने विषे तथा पांच जीवस्थानकने विषे अने एक जीवस्थानकने विषे अनुक्रमें एगडुगंदसय के० एक, बे अने दश, मोहबंधगए के० मोहनीयप्रकृतिनां बंधस्थानक होय तथा अनुक्रमें ते एकेका बंध-

स्थानकें तिगचउनवउदयगए के० त्रण, चार अने नव, उदयनां स्थानक होय. अने अनुक्रमें तिग तिगपन्नरससंतंमि के० त्रण, त्रण अने पंदर सत्तानां स्थानक होय. ॥ इत्यक्षरार्थः

१ सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ता अने अपर्याप्ता, ३ बादर एकेंद्रिय अपर्याप्ता, ४ बेंद्रिय अपर्याप्ता, ५ तेंद्रिय अपर्याप्ता, ६ चौरिंद्रिय अपर्याप्ता, ७ असंज्ञी पंचेंद्रिय अपर्याप्ता, अने ८ संज्ञी पंचेंद्रिय अपर्याप्ता, ए आठ जीवभेदें एकज बावीश प्रकृतिनुं बंधस्थानक होय. जे जणी ए लब्धिनी अपेक्षायें अपर्याप्ता कह्या छे, माटें तेने तो मिथ्यात्वज होय. ते मिथ्यात्वें तो बावीशनोज बंध होय, तिहां त्रण वेदें बे युगल साथें जांगा ठ पूर्वली पेरें लेवा, तथा आठ, नव अने दश, ए त्रण उदयस्थानक होय. अहींआं सातनुं उदयस्थानक न होय, केमके सातनो उदय अनंतानुबंधीआ विना होय छे ते तो उपशमश्रेणीथी पडतां मिथ्यात्वें आवे. तिहां आवलिकामात्र लगें होय, ए आठ जीवभेदे श्रेणी नथी माटें सातनो उदय न होय, तथा एकेका उदयें अठ्ठावीश, सत्तावीश अने छव्वीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय.

बादर एकेंद्रिय तथा त्रण विकलेंद्रिय अने असन्नीआ पंचेंद्रिय, ए पांच पर्याप्ता जीवभेदने विषे बावीश, एकवीश, ए बंधस्थानक होय. तिहां लब्धि पर्याप्ता केटलाएकने करण अपर्याप्तावस्थायें सास्वादनभावें मिथ्यात्वनो बंध न होय, तेवारें एकवीशनो बंध पामीयें. अहींआं बावीशना बंधें सात, आठ, नव अने दश, ए चार उदयस्थानक होय. अने एकेका उदयें अठ्ठावीश, सत्तावीश अने छव्वीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय, तथा एकवीशने बंधें सात, आठ अने नव, ए त्रण उदयस्थानक होय, अने ते एकेके उदयस्थानकें एकेकुं अठ्ठावीशनुं सत्तास्थानक होय. केमके एकवीशनो बंध, ते सास्वादनेंज होय. तिहां सास्वादने तो निश्चें अठ्ठावीशनुंज सत्तास्थानक होय.

तथा एक संज्ञीपंचेंद्रिय पर्याप्ताना जीवभेदनेविषे दशे बंधस्थानक होय, अने नवे उदयस्थानक होय, तथा पंदरे सत्तास्थानक होय. तेनुं स्वरूप अने जांगा पूर्वली पेरें जाणी लेवा ॥ इत्यर्थः ॥ ४० ॥

॥ अथ नामकर्म जीवस्थानेवाह ॥ हवे चौद जीवस्थानकने विषे नामकर्मना बंध, उदय अने सत्तानां स्थानक बे गाथायें करी कहे छे. ॥

पण दुग पणगं पण चउ, पणगं पणगा हवंति तिन्नेव ॥
पण छप्पणगं छछ, प्पणगं अठ ठ दसगंति ॥ ४१ ॥
सत्ते व अपज्जत्ता, सामी सुहुमाय बायराचेव ॥
विगलिंदि आउ तिन्निउ, तहय असन्नी अ सन्नीअ ॥ ४२ ॥

अर्थ–अहींआ प्रथम गाथायें बंध, उदय अने सत्तानां स्थानक कहे छे, अने बीजी गाथायें तेना स्वामी कहे छे, माटें बे गाथानो अर्थ जेलो जोमीयें, एटले पणडुग के० पांच बंधस्थानक, अने बे उदयस्थानक, पणगं के० पांच सत्तास्थानक, एना सत्तेत्रअपज्जतासामी के० सात अपर्याप्ता जीवजेद, ते एना स्वामी जाणवा. तथा पणचउपणगं के० पांच बंधस्थानक, चार उदयस्थानक, अने पांच सत्तास्थानक, तेना स्वामी सुहुमाय के० सूक्ष्म एकेंडिय पर्याप्ता जाणवा, तथा पणगाइयंतितिसेव के० त्रणे पांच पांच स्थानक जाणवां एटले पांच बंधस्थानक, पांच उदयस्थानक अने पांच सत्तास्थानकना स्वामी होय, ते कोण होय? तोके– बायराचेव के० बादर एकेंडिय पर्याप्ता एना स्वामी होय, तथा पणछप्पणगं के० पांच बंधस्थानक, छ उदयस्थानक अने पांच सत्तास्थानक, एना स्वामी विगलिंदिआउतिन्नित के० बेंडिय, तेंडिय अने चोरिंडिय, ए त्रणे विकलेंडिय पर्याप्ता जाणवा. तथा छछप्पणगं के० छ बंधस्थानक, छ उदयस्थानक अने पांच सत्तास्थानक, एना स्वामी असन्नीअ के० असंज्ञी पंचेंडिय पर्याप्ता जीव जाणवा. तहय के० तेमज अछछदसगंति के० आठ बंधस्थानक, आठ उदयस्थानक अने दश सत्तास्थानक, एना स्वामी सन्नीअ के० संज्ञी पंचेंडिय पर्याप्ता जाणवा ॥ इति गाथाद्वयाक्षरार्थः ॥ ४१ ॥ ४२ ॥

हवे विस्तारें अर्थ लखीयें छेयें. अपर्याप्ता सूक्ष्मादिक सात जीवजेद, तेने देव, नरकगति प्रायोग्य बंध न होय, तेमाटें अठावीश, एकत्रीश अने एक, ए त्रण बंधस्थानक विना त्रेवीश, पचीश, छवीश, उंगणत्रीश, अने त्रीश, ए पांच बंधस्थानक तिर्यंच अने मनुष्य प्रायोग्यज होय. तिहां एकेका अपर्याप्तानेविषे (१३९१७) बंध जांगा उपजे, तथा ए सात जीवजेदमांहेला अपर्याप्ता सूक्ष्म अने बादर एकेंडिय, ए बे जीवजेदनेविषे एकवीश अने चोवीश, ए बे उदयस्थानक होय, तिहां एकवीशने उदयें सर्व अशुन पद जणी एकज जांगो होय. तथा चोवीशने उदयें प्रत्येक अने साधारणना विकल्पें बे जांगा होय. एम बेहुना मली एकेका जीवजेदें त्रण त्रण जांगा होय. अने शेष पांच अपर्याप्ताना जीवजेदें एकवीश अने छवीश, ए बे बे उदयस्थानक प्रत्येकें होय. अहींआं छवीशना उदयमांहे साधारणनो उदय नथी, माटें एकेका उदयें एकेक जांगोज उपजे, तेथी बन्ने उदयना बे बे जांगा एकेका जीवजेदें होय, तथा सन्नीआ अपर्याप्तामां बे तिर्यंच पंचेंडियना अने बे मनुष्यना, एम चार जांगा प्रत्येकें होय. ए सात अपर्याप्ता जीवजेदें प्रत्येकें बाणु, अठयासी, छयाशी, एंशी अने अठोतेर, ए पांच पांच सत्तास्थानक होय. अहींआं तिर्यंचगति-

मांहे जिननामनी सत्ता न होय, माटे ब्याणुं अने नेव्याशी, ए बे सत्तास्थानक न होय. जे आहारकचतुष्क संयम प्रत्ययिक बांधीने वली मिथ्यात्वें गयो होय, तेने जिहांसुधी आहारकचतुष्क उवेले नहीं तिहांसुधी बाणुनी सत्ता होय अने चोक उवेल्या पछी अठ्याशीनी सत्ता होय तथा तेउ, वाउमांहे मनुष्यद्विक उवेलीने ए स्थानकें अवतर्यो होय तेनी अपेक्षायें अठोतेरनुं सत्तास्थानक लेवुं. एमज एंशी तथा छयाशी, ए सर्व सत्तास्थानकनुं स्वरूप अने भांगा उपजाववा ते पूर्वली पेरें जाणवा.

तथा सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्याप्ताने २३-२५-२६-२९-३०, ए पांच बंधस्थानक होय. एने तिर्यंच, मनुष्यमांहेज जावुं छे माटे तत्प्रायोग्य एज बंधस्थानक छे. अहीं बंधना भांगा (१३९१७) होय. एने २१-२४-२५-२६, ए चार उदयस्थानक होय. तिहां एकवीशने उदयें एक भांगो, चोवीशने उदयें बे, पचीशने उदयें बे अने छवीशने उदयें बे, एम चार उदयस्थानके भांगा सात होय. तथा प्रत्येकें एकेका उदयस्थानके ९२-८८-८६-८०-७८, ए पांच सत्तास्थानक होय. तेमध्यें तेउ वायु विना बीजा सर्व जीव शरीर पर्याप्तियें पर्याप्ता थका निश्चें मनुष्यद्विक बांधे, माटे ते द्विक छतां अठोतेरनुं सत्तास्थानक न होय. प्रत्येक पर्याप्ता जीवमांहे पण तेउ, वायु विना बीजा सर्व जीवने पचीश अने छवीश, ए बे उदय साधारण पद सहित छे माटे ए स्थानकें अठोतेर विना बीजां चार सत्तास्थानक होय. ए पचीश तथा छवीशनो उदय तो शरीर पर्याप्तियें पर्याप्ताने ज होय, तेमाटे साधारण सूक्ष्मपर्याप्ताने पचीश, छवीशने उदयें अठोतेरनी सत्ता न पामीयें, अने प्रत्येक पदमांहे तेउ तथा वायु भेळा आव्या, ते माटें ते अपेक्षायें प्रत्येकमांहे अठोतेरनी सत्ता पामीयें. ए बे भांगे चार सत्तास्थानक अने पांच भांगे पांच सत्तास्थानक होय. तिहां बाणुनुं सत्तास्थानक तो आहारक बांधी मिथ्यात्वें गयो, तिहां आहारकचतुष्कनी सत्ता छतां मिथ्यात्वने वशें सूक्ष्ममांहे अवतरे, तेनी अपेक्षायें लेवो.

तथा बादर एकेंद्रियपर्याप्ताने विषे पण २३-२५-२६-२९-३०, ए पांच बंधस्थानक तिर्यंच, मनुष्य प्रायोग्य जाणवा. केमके एने मनुष्य अने तिर्यंच, ए बे गति मध्यें जावुं छे माटें तत्प्रायोग्य बांधे. तिहां भांगा १३९१७ होय. अहींआं उदयस्थानक २१-२४-२५-२६-२७, ए पांच होय. तिहां एकवीशने उदयें बे, चोवीशने उदयें पांच, पचीशने उदयें पांच, छवीशने उदयें अगीआर अने सत्तावीशने उदयें छ. एम सर्व मली पांच उदयस्थानकें भांगा ओगणत्रीश होय. अने ९२-८८-८६-८०-७८, ए पांच सत्तास्थानक होय. अहींआं पचीश अने छवीशने उदयें प्रत्येक अने यशःकीर्त्ति साथें एकेको भांगो छे, ते बे स्थानकना बे भांगा तथा एकवीशना उदयना वैक्रिय वायु विनाना भांगा तथा चोवीशना उदयना बे भांगा. एम आठ भांगाने विषे

पांच सत्तास्थानक होय. अने शेष एकवीश भांगाने विषे अठोत्तेर विना बाकीनां चार सत्तास्थानक होय.

तथा त्रण विकलेंद्रिय पर्याप्ताने प्रत्येकें त्रेवीश, पचीश, छवीश, ओगणत्रीश, अने त्रीश, ए पांच बंधस्थानक मनुष्य तिर्यंच प्रायोग्य होय. एने देव तथा नारक, ए बे गतिमध्यें जावुं नथी तेथी बीजां बंधस्थानक न होय. अहीं भांगा १३९१७ तथा २१–२६–२८–२९–३०–३१–ए [illegible] उदयस्थानक होय. तिहां भांगा वीश पूर्वे कह्या छे, ते रीतें जाणवा, तथा ९२–८८–८६–८०–७८–ए पांच सत्तास्थानक होय. तेमध्यें एकवीशना उदयना भांगा बे तथा छवीशना उदयना भांगा बे, एवं चार भांगे तो प्रत्येकें पांच पांच सत्तास्थानकज होय. केमके तेउ अने वायुमांहेथी आवेला विकलेंद्रिय पर्याप्ताने पण करण अपर्याप्तापणे कियत्काल लगें अठोत्तेरनुं सत्तास्थानक पामीयें, पछी चार सत्तास्थानक होय, अने शेष शोल भांगें एक अठोत्तेर वर्जीने चार चार सत्तास्थानक प्रत्येकें होय. जे भणी शोल भांगा शरीरपर्याप्तियें पर्याप्तानेज होय. तिहां तो अवश्य मनुष्यद्विकनो बंध होय तेवारें तेने अठोत्तेरनी सत्ता न होय, बाकी चार सत्तास्थानक होय. ए रीतें बेंद्रिय, तेंद्रिय अने चौरिंद्रिय पर्याप्ताने एकेकाने प्रत्येकें छ उदयस्थानकें वीश भांगा होय, तेमांहे चार चार भांगा, पांच पांच सत्तास्थानकवाला अने बीजा शोल शोल भांगा, चार चार सत्तास्थानकवाला जाणवा.

तथा असन्नीआ पंचेंद्रिय पर्याप्ताने २३–२५–२६–२८–२९–३०– ए छ बंधस्थानक होय. जे भणी देव अने नरकगति प्रायोग्य अठावीशनो बंध पण एने होय. केम के ए मरीने चारे गतिमध्यें जाय छे ते माटें तत्प्रायोग्य बंध होय. अहीं भांगा १३९२३ एने २१–२६–२८–२९–३०–३१– ए छ उदयस्थानक होय. ते छ उदयना भांगा ४९०४ होय. ए वैक्रिय न करे माटें वैक्रियनो भांगो न होय. तेमध्यें एकवीशना उदयना भांगा आठ अने छवीशना उदयना भांगा (२८८), एवं (२९६) भांगे बाणु, अठ्यासी, छयासी, एंशी अने अठोत्तेर, ए पांच सत्तास्थानक होय, अने शेष (४६०८) भांगा शरीर पर्याप्ति पूरी कर्या पछी होय, ते भणी एक अठोत्तेर विना बाकीनां चार सत्तास्थानक होय.

तथा सन्नीआ पंचेंद्रिय पर्याप्ताने २३–२५–२६–२८–२९–३०–३१–१–ए आठे बंधस्थानक होय. केम के एमां मनुष्य पण आव्या माटे तेने सर्व बंधस्थानक होय. तिहां भांगा १३९८५ अने २१–२५–२६–२७–२८–२९–३०–३१–ए आठ उदयस्थानक होय. २०–२४–८–९, ए चार न होय, केमके अहींयां केवलीने भाव मनःशून्य नथी सन्नीमांहे गण्या नहीं तेथी २०–८–९, ए त्रण केवलीनां न गण्यां, अन्यथा

अगीआर उदयस्थानक कहेत, अने बारमो चोवीशनो उदय तो एकेंद्रियनेज होय, बीजाने न होय, तेथी तेना अगीआर भांगा टले तथा एकवीशने उदयें सात अपर्यासाना सात भांगा अने संज्ञीआ असंज्ञीआ भेला गणतां पंचेंद्रियतिर्यंचनो एक भांगो तथा मनुष्यअपर्यासानो एक तथा छवीशने उदयें, त्रण विकलेंद्रियना त्रण, अने असन्नी पंचेंद्रियतिर्यंच तथा मनुष्यना बे, एम पांचना पांच भांगा अपर्यासाना टले, तथा वीश, आठ अने नव, ए त्रण उदयना त्रण भांगा, एवं सर्व थइने अठावीश भांगा पूर्वोक्त उदयभांगा (७७९१), मांथी काढतां शेष (७७६३) भांगा उदयस्थानकना सन्नीआ पंचेंद्रिय पर्यासा जीवमांहे पामीयें, तेमध्यें एकवीशना उदयना (४०), छवीशना उदयना (५९५), एवं (६३५) भांगे प्रत्येकें पांच सत्तास्थानक कहेवां. अने बीजां चार सत्तास्थानक ते सामान्यादेशें नव अने आठना उदय विना दश, सत्तास्थानकना जीवनी अपेक्षायें लेवा. हवे संवेध लखीयें छैयें.

सूक्ष्म अपर्यासा एकेंद्रियने त्रेवीशने बंधें, एकवीशने उदयें पांच सत्तास्थानक, तेम चोवीशने उदयें पण पांच सत्तास्थानक, एवं बे उदयना मली दश सत्तास्थानक थयां. तथा पच्चीशने बंधें पण एज बे उदय होय, तिहां पण सत्तास्थानक दश होय. तेम छवीश, उगणत्रीश अने त्रीश, ए त्रण बंधें पण दश दश भांगा करतां पांच स्थानकें थइ, पच्चाश सत्तास्थानक होय. तथा ए सूक्ष्म अपर्यासा एकेंद्रिय विना शेष छ अपर्यासाना जीवस्थानकें पण एज रीतें पच्चाश पच्चाश बंध, उदय अने सत्ता संवेधें भांगा होय, पण एटलुं विशेष जे बेंद्रियादिक पांच अपर्यासाने चोवीशना उदयने स्थानकें छवीशनो उदय लेवो.

तथा सूक्ष्म एकेंद्रिय पर्यासाने पण एहीज पांच बंधस्थानक छे. तिहां एकेक बंधस्थानकें २१–२४–२५–२६, ए चार उदयस्थानक गणतां वीश थयां. ते एकेका उदयस्थानकें पांच पांच सत्तास्थानक गणतां एकसो भांगा थाय.

तथा बादर एकेंद्रिय पर्यासाना एहीज पांच बंधस्थानक, तिहां एकेके बंधस्थानकें २१–२४–२५–२६–२७, ए पांच उदयस्थानक गणतां पच्चीश उदयस्थानक थाय, तेमांहे पांच उदयस्थानकें अठोत्तेर विना चार चार सत्तास्थानक होय. तेना वीश भांगा अने वीश उदयस्थानकें पांच पांच सत्तास्थानक लेतां सो भांगा थाय. एम सरवाले एकसो ने वीश बंध उदय सत्ता संवेधें भांगा होय.

तथा बेंद्रियपर्यासामांहे चोवीशने बंधें छ उदयस्थानक होय, ते मांहेला एकवीश अने छवीश, ए बे उदयें पांच पांच सत्तास्थानक होय. अने २८–२९–३०–३१– ए चार उदयस्थानके चार चार सत्तास्थानक होय. सरवाले छवीश भांगा एक

यसंतकम्मंसा के० ठनो बंध, चार तथा पांचनो उदय अने नवविध सत्ता होय. एटले ठनो बंध, चारनो उदय अने नवनी सत्ता, ए प्रथम जांगो; तथा ठनो बंध, पांचनो उदय अने नवनी सत्ता, ए बीजो जांगो; ए बे जांगा निश्चे होय. तेवार पढी अपूर्वकरणना शेष ठ जाग अने अनिवृत्तिकरण तथा सूक्ष्मसंपराय, ए त्रण गुणठाणे निद्रा अने प्रचला, ए बे पण बंधथकी टली माटें चउबंध के० चतुर्विधबंध, चतुर्विध उदय अने नवविध सत्ता, ए तिगे के० बंध, उदय अने सत्ता, त्रणेनो एक जांगो तथा चउपणनवंस के० चतुर्विधबंध, पंचविध उदय अने नवविध सत्ता. अहीं श शब्दें सत्ता जाणवी. ए बीजो जांगो. ए बे जांगा त्रण गुणठाणे होय. ए बे ज उपशमश्रेणीनी अपेक्षायें जाणवा. हवे क्षपकश्रेणीनी अपेक्षायें कहे ठे. केo नवमे अने दशमे, ए बे गुणठाणे जुअल के० बंध अने उदयनुं जोमुं एटले विध बंध अने चतुर्विध उदय होय. अहींआं चारनी संख्या पाठलथी लेवी ठरसंता के० षड्विध सत्ता एटले चारनो बंध, चारनो उदय अने ठनी सत्ता एक जांगो क्षपकने होय. नवमा गुणठाणाना बीजा जागें थीणद्धीत्रिकनो थया पढी नवमे अने दशमे गुणठाणे एज जांगो होय. जे जणी कम्मपयडी चूर्णिमध्यें कह्युं ठे के, क्षपकने अतिविशुद्धि जणी निद्रा अने प्रचलानो उदय होय, ते माटें पंचविध उदयनो जांगो पण न होय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४४ ॥

उवसंते चउ पण नव, खीणे चउ रुदय ठच्च चउसत्ता ॥
वेअणिअ आउगोए, विजज्ज मोहं परं वुच्छं ॥ ४५ ॥

अर्थ—उवसंते के० उपशांतमोह नामा अगीआरमे गुणठाणे बंधने अजावें च पण के० चतुर्विध उदय, तथा पंचविध उदय अने नव के० नवविध सत्ता, एटले चारनो उदय अने नवनी सत्ता तथा पांचनो उदय अने नवनी सत्ता, ए बे जांगा होय. उपशांतमोहने तथाविध विशुद्धिने अजावें निद्रा प्रचलानो पण उदय संजवे ते माटें पंचविध उदय कह्यो तथा खीणे के० क्षीणमोहगुणठाणे चउरुदय के० चतुर्विध उदय अने ठच्च के० षड्विध सत्ता, ए जांगो ठेहला समय विना बाकीना सर्व समयें होय, एटले द्विचरम समय लगें होय, अने चरम समयें तो बे निद्रानी सत्ता पण टले, माटे चतुर्विध उदय अने चउसत्ता के० चतुर्विध सत्ता, ए जांगो होय. ए बे जांगा क्षपकने होय. ते पढी उदय तथा सत्ता सर्व टले. हवे वेअणिअआउगोए के० वेदनीय, आयु अने गोत्र, ए त्रण कर्मना जांगा गुणठाणे विजज्ज के० कहीने मोहंपरंवुछं के० पढी मोहनीय कर्मना जांगा कहीशुं ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४५ ॥

॥ अथ वेदनीय गोत्रयोर्भंगज्ञानार्थमियं नाष्यगाथा ॥ तिहां वेदनीयकर्म अने गोत्र कर्मना नांगा जाणवाने माटें नाष्यनी गाथा कहे छे. ॥

चउ छस्सु डुन्नि सत्तसु, एगे चउ गुणिसु वेअणिअ नंगा ॥
गोए पण चउ दो तिसु, एगऽठसु डुन्नि इक्कंमि ॥ ४६ ॥

अर्थ—छस्सु के० मिथ्यात्वथी मांडीने प्रमत्तांत लगें छ गुणठाणे अशातानो बंध, अशातानो उदय अने बेहुनी सत्ता; बीजो अशातानो बंध, शातानो उदय अने बेहुनी सत्ता; त्रीजो शातानो बंध, अशातानो उदय अने बेहुनी सत्ता; चोथो शातानो बंध, शातानो उदय अने बेहुनी सत्ता; ए चउ के० चार नांगा, छठा गुणठाणा लगें सघलें होय. अने अप्रमत्तथी मांडीने तेरमा गुणठाणा सुधीना सत्तसु के० सात गुणठाणे एक शाताज बांधे माटे, वेदनीयना आठ नांगा मांहेलो त्रीजो अने चोथो, ए डुन्नि के० बे नांगा होय. तथा एगेचउगुणिसु के० एक अयोगी गुणठाणे चार नांगा होय. एक शातानो उदय, बेहुनी सत्ता, बीजो अशातानो उदय अने बेहुनी सत्ता, ए बे नांगा द्विचरम समय लगें होय अने चरम समयें एक शातानो उदय अने शातानी सत्ता, बीजो अशातानो उदय अने अशातानी सत्ता, ए बे नांगा होय, एवं चार नांगा होय. ए वेअणिअनंगा के० वेदनीयकर्मना आठ नांगा चौद गुणठाणे कह्या.

हवे गोत्रकर्मना नांगा गुणठाणे कहे छे. गोए के० गोत्रकर्मना पण के० पांच नांगा पहेले गुणठाणे होय, ते कहे छे. एक नीचगोत्रनो बंध, नीचनो उदय अने नीचनी सत्ता; बीजो नीचनो बंध, नीचनो उदय अने बेहुनी सत्ता; त्रीजो नीचनो बंध, उंचनो उदय अने बेहुनी सत्ता, चोथो उंचनो बंध, नीचनो उदय अने बेहुनी सत्ता; पांचमो उंचनो बंध, उंचनो उदय अने बेहुनी सत्ता; ए पांच नांगा, मिथ्यात्व गुणठाणे होय, अने सास्वादन गुणठाणे तो पूर्वोक्त मिथ्यात्वना पांच नांगा मांहेलो पहेलो नांगो न होय. बाकी चउ के० चार नांगा होय, केमके पहेलो नांगो तो तेउ वायु मांहे होय अथवा तेउ वाउ मांहेथी चवीने बीजे स्थानकें अवतरतां केटलोएक काल पर्यंत होय. तिहां तो सम्यक्त्व नथी माटे क्यांथी पामीने सास्वादने आवे ? तेमाटे प्रथम नंग निषेध्यो तथा मिश्र अने अविरति सम्यक्दृष्टि तथा देशविरति ए तिसु के० त्रण गुणठाणे चोथो अने पांचमो, ए दो के० बे नांगा होय, केमके नीचगोत्रनो तिहां बंध नथी, ते जणी प्रथमना त्रण नांगा न होय, तथा कोइएक आचार्य कहे छे के देशविरतिने एकज पांचमो नांगो होय, परंतु बीजो नांगो

न होय, जे नणी "गइजाइ पडुच उच्चगोअ उचउं होइ" ए वचने उंचेगोत्रनोज तिहां उदय होय, तथा अठसु के० प्रमत्त गुणठाणाथी मांमीने आठ गुणठाणे प्रत्येकें एग के० एकेक नांगो होय. तिहां प्रमत्तथी सूक्ष्म संपराय लगें पांच गुणठाणे तो उंच गोत्रनोज बंध, उदय होय, माटें एक पांचमो नांगोज होय. अने उपशांतमोह, क्षीणमोह अने सयोगी, ए त्रण गुणठाणे गोत्रनो बंध नथी माटे उचेगोत्रनो उदय अने बेहुनी सत्ता, ए उठो नांगो होय, तथा इक्कंमि के० एक अयोगी गुणठाणे कुन्नि के० बे नांगा होय. तिहां उंचनो उदय अने बेनी सत्ता, ए उठो नांगो, द्विचरम समय लगें होय अने उंचनो उदय तथा उंचनी सत्ता, ए सातमो नांगो, चरम समय लगें होय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४६ ॥

॥ अथ आयुर्नंगइानार्थमियमंतर्जाप्यगाथा ॥ हवे आयुःकर्मना नांगा जाणवाने अर्थे नाप्यनी गाथा कहे छे. ॥

अठ्ठाहिगवीसा, सोलस वीसं च बारस उ दोसु ॥
दो चउसु तीसु इक्कं, मिह्नाइसु आउए नंगा ॥ ४७ ॥

अर्थ–अठ्ठाहिगवीसा के० प्रथम गुणठाणे अठावीश नांगा अने बीजे गुणठाणे उवीश नांगा, त्रीजे गुणठाणे सोलस के० शोल नांगा, चोथे गुणठाणे वीसंच के० वीश नांगा, पांचमे गुणठाणे बारस के० बार नांगा, दोसु के० उठे अने सातमे गुणठाणे उ के० उ उ नांगा, चउसु के० आठमे, नवमे, दशमे अने अगीआरमे गुणठाणे दो के० बे बे नांगा; तीसु के० बारमे, तेरमे अने चौदमे, ए त्रण गुणठाणे इक्कं के० एक नांगो. ए रीतें मिह्नाइसुआउएनंगा के० मिथ्यात्वादिक चौद गुणठाणे आयुःकर्मना नांगा जाणवा. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ४७ ॥

मिथ्यात्व गुणठाणे तो पूर्वे कहेला अठावीशे नांगा आयुना होय, जे नणी चारे गतिना जीव मिथ्यादृष्टि होय. तथा मिथ्यात्वें चारे आयुनो पण बंध छे, तेथी देवना पांच, नारकीना पांच, तिर्यंचना नव अने मनुष्यना नव, ए सर्व होय.

तथा सास्वादने नरकायुनो बंध नथी माटें तिर्यंच तथा मनुष्यने आयुर्बंध कालावस्थाना नरकायु बंधना बे नांगा टले, तेवारें शेष उवीश नांगा होय.

तथा मिश्रगुणठाणे आयुनो बंधज नथी माटें बंधकालावस्थाना देव नारकीना बे बे तथा तिर्यंच अने मनुष्यना चार चार, एवं बार नांगा टले तेवारें शोल नांगा रहे.

तथा अविरति सम्यक्दृष्टिमां तो तिर्यंच अने मनुष्यने एक देवगति विना शेष त्रण गतिनां आयु न बांधवा संबंधिना त्रण त्रण नांगा टले अने देव तथा नारकी मनुष्य

तिर्यंचायु बंधनो एकेको नांगो टले. एवं आठ नांगा टले, तेवारें शेष वीश नांगा रहे.

तथा देशविरतिगुणठाणुं तो मनुष्य अने तिर्यंचने होय, ते तो देशविरति छतां देवायुज बांधे तेमाटें मनुष्य, तिर्यंचने प्रत्येकें बंधकालावस्थायें एकज नांगो तथा परनवायुर्बंधकाल थकी पूर्वें एकेको नांगो अने आयुर्बंधकाल पछी चारे नांगा होय. जे नणी कोइएक तिर्यंच अथवा मनुष्य चारे आयु मांहेलुं एक आयु बांधीने पछी देशविरतिपणुं पामे तेनी अपेक्षायें उत्तरावस्थाना चार नांगा कह्या. ए रीतें छ छ नांगा तिर्यंच अने मनुष्यना लेतां बार नांगा पांचमे गुणठाणे पामीयें.

तथा प्रमत्त अने अप्रमत्त, ए बे गुणठाणां मनुष्यनेज होय, माटे मनुष्यना छ नांगा देशविरतिनी पेरें जाणवा, ए गुणठाणे तिर्यंच नथी तेथी तेना नांगा टल्या.

तथा आठमे, नवमे, दशमे, अने अगीआरमे, ए चार गुणठाणे उपशमश्रेणीनी अपेक्षायें बे बे नांगा होय, एक मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्यायुनी सत्ता, ए नांगो, आयुर्बंधकालथी पूर्वलो होय, अने मनुष्यायुनो उदय तथा मनुष्यायु अने देवायुनी सत्ता, ए बीजो नांगो आयुर्बंध काल पछी उत्तरावस्थानो होय, ए बे नांगा होय. एने बंधकालावस्थानो नांगो न होय, जे नणी ए अत्यंतविशुद्ध छे माटें आयु न बांधे अने आयु बांध्या पछी उपशमश्रेणी पडीवजे, तोपण देवायु बांध्या पछी पडीवजे. परंतु बीजां त्रण गतिनां आयु बांध्या पछी उपशमश्रेणी पडिवजे नहीं. जे नणी कम्मपयडीमध्यें शीवशर्मसूरियें कह्युं छे "तिसु आउगेसु बद्धेसु, जेण सेढि न आरोहइति" अने पूर्वें आयुबंध कस्या पछी क्षपकश्रेणी करे नहीं माटें क्षपकने मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्यायुनी सत्ता, क्षपकश्रेणीयें ए चार गुणठाणे आयुःकर्मनो एकज नांगो होय, तथा क्षीणमोह, सयोगी अने अयोगी, ए त्रण गुणठाणाने विषे मनुष्यायुनो उदय अने मनुष्यायुनी सत्ता, ए एकज नांगो होय. ए मिथ्यात्वादिक चौद गुणठाणे आयुःकर्मना बंधोदय सत्ता संवेधें नांगा कह्या. ते सर्व मलीने (१२५) थाय ॥ इति समुच्चयार्थः ४७

॥ अथ गुणस्थानेषु मोहनीयस्य बंधस्थानान्याह ॥ हवे चौद गुणठाणाने विषे मोहनीयकर्मनां बंधस्थानक विवरीने कहे छे. ॥

गुणठाणगेसु अठसु, इक्किकं मोह बंधठाणं तु ॥
पंचानिअट्टि ठाणा, बंधोवरमो परं तत्तो ॥ ४८ ॥

अर्थ— गुणठाणगेसुअठसु के० मिथ्यात्वादिक आठ गुणठाणे इक्किकंमोहबंधठाणंतु के० मोहनीयकर्मनुं एकेकुं बंधस्थानक होय, एटले मिथ्यात्वें बावीशनो बंध, सास्वादने एकवीशनो बंध, मिश्र अने अविरतियें सत्तर सत्तरनो बंध, देशवि-

रतियें तेरनो बंध तथा प्रमत्त, अप्रमत्त अने अपूर्वकरण, ए त्रण गुणठाणे नव नव प्रकृतिनुं एकेकुं बंधस्थानक होय, तिहां जांगा मिथ्यात्वें छ, सास्वादनें चार, मिश्रे बे, अविरतियें बे, देशविरतियें बे, प्रमत्तें बे अने अप्रमत्तें तथा अपूर्वकरणें अरति शोक, ए युगलना अजावें एकविध बंधने लीधे एकेको जांगो होय. तथा पंचाइनिय- ट्टिगाणा के० अनिवृत्ति बादरें पांच, चार, त्रण, बे अने एक, ए पांच बंधस्थानक, पांच जांगें होय. तिहां जांगो एकेको होय. बंधोवरमोपरंतत्तो के० तेवार पछी सूक्ष्मसंपरायादिक गुणठाणे मोहनीय कर्मनो बंध नथी, माटें बंधने अजावें मात्र उदयस्थानकज होय, ते कहे छे. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४८ ॥

॥ अथ उदयस्थानान्याह ॥ हवे चौद गुणठाणे मोहनीयकर्मनां उदयस्थानक कहे छे.॥

सत्ताइ दसउ मिछे, सासायण मीसए नवुक्कोसो ॥
गई नवउ अविरई, देसे पंचाइ अठेव ॥ ४९ ॥

अर्थ-मिछे के० मिथ्यादृष्टिने सत्ताइदसउ के० सातथी दश पर्यंत ७-८-९-१०, ए चार उदयस्थानक होय. तिहां जांगानी चोवीशी पूर्वे कही, ते रीतें अहीं पण आठ चोवीशी जाणवी. तथा सासायणमीसएनवुक्कोसो के० सास्वादन अने मिश्र, ए बे गुणठाणे सातथी मांकीने नव पर्यंत सात, आठ अने नव, ए त्रण उदयस्थानक होय. तिहां सास्वादने चार चोवीशी अने मिश्रें पण चार चोवीशी जांगानी उपजे तथा गाईनवउअविरई के० अविरति गुणठाणे छथी मांकीने नव पर्यंत एटले छ, सात, आठ अने नव, ए चार उदयस्थानक होय. तिहां जांगानी चोवीशी आठ उपजे, तथा देसेपंचाइअठेव के० देशविरति गुणठाणे पांचथी मांकीने आठ पर्यंत एटले पांच, छ, सात अने आठ, ए चार उदयस्थानक होय. तिहां पण जांगानी आठ चोवीशी उपजे ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ४९ ॥

विरए खउवसमिए, चउराई सत्त छच्च पुव्वंमि ॥
अनियट्टि बायरे पुण, इक्को व डुवेव उदयंसा ॥ ५० ॥

अर्थ-विरएखउवसमिए के० श्रेणीथी हेठे वर्त्ततो तेने क्षायोपशमिक विरती कहीयें. ते क्षायोपशमिक विरति प्रमत्त तथा अप्रमत्त गुणठाणावालो जाणवो. तिहां प्रमत्त अने अप्रमत्तें प्रत्येक प्रत्येक, चउराईसत्त के० चारथी मांडीने सात पर्यंत चार, पांच, छ अने सात, ए चार उदयस्थानक होय, तिहां जांगानी आठ चोवीश प्रमत्ते अने आठ चोवीशी अप्रमत्तें उपजे तथा छच्चपुव्वंमि के० अपूर्वकरणगुणठाणे चारथी मांकीने छ पर्यंत एटले चार, पांच अने छ, ए त्रण उदयस्थानक होय. तिहां चार

चोवीशी नांगानी थाय. तथा अनियट्टिबायरेपुण के० वली अनिवृत्तिबादर गुणठाणाने विषे इक्कोवदुवेवउदयंसा के० एक अथवा बे उदयस्थानक होय. तिहां संज्वलना चार कषाय मांहेलो एक कषाय अने त्रण वेदमांहेलो एक वेद, ए बे प्रकृतिनुं स्थानक होय. तिहां चार कषायने त्रण वेदना विकल्पें गुणतां बार नांगा थाय. तेवार पठी वेदनो उदय टले थके एकना उदयनुं स्थानक रहे, ते चतुर्विध, त्रिविध, द्विविध अने एकविध बंधने विषे पामीयें. तिहां यद्यपि पूर्वे चतुर्विधबंधे चार, त्रिविधबंधे त्रण, द्विविधबंधे बे अने एकविधबंधे एक, एवं दश उदय नांगा कह्या ठे. तो पण अहींआं सामान्य विवक्षायें चार, त्रण, बे अने एक, ए चार बंधस्थानकनी अपेक्षायें एकेक नांगो लेखवतां चार नांगा विवक्षीयें, एटले नवमे गुणठाणे शोल नांगा होय.

एगं सुहुम सरागो, वेएइ अवेअगा नवे सेसा ॥
नंगाणं च पमाणं, पुव्वुद्दिठेण नायव्वं ॥ ५१ ॥

अर्थ–एगंसुहुमसरागो के० सूक्ष्मसंपराय गुणठाणे एक कीटिकृत संज्वलनो लोन वेएइ के० वेदे, ते माटें एकनुं उदयस्थानक होय. तेनो एक नांगो होय, एटले दशमे गुणठाणे बंध विना एक संज्वलना लोननो उदय होय. अने अवेअगानवेसेसा के० शेष उपरला उपशांतमोहादिक चार गुणठाणे मोहोदय नथी, माटें अवेदक होय, केमके तिहां मोहनीयनो उदय न होय. अहींआं मिथ्यात्वादिक गुणठाणे उदयस्थानकना नंगाणंचपमाणं के० नांगानुं प्रमाण अने नांगानुं उपजाववुं ते, पुव्वुद्दिठेणनायव्वं के० पूर्वें मोहनीयना उदयस्थानक विचारवाने अवसरें देखाड्यां ठे तेमज पूर्वोक्त प्रकारें जाणवां. ॥ इति ॥ ५१ ॥

॥ हवे ए दशादिक उदयस्थानकें गुणठाणा आश्रयी नांगानी संख्या कहे ठे. ॥

इक्कग ठक्किक्कियारि, क्कारस इक्कार सेव नव तिन्नि ॥
एए चउवीस गया, बारडुगं पंच इक्कंमि ॥ ५२ ॥

अर्थ–दशने उदयें इक्कग के० एक चोवीशी नांगानी मिथ्यात्व गुणठाणें जाणवी, केमके ए दशनो उदय, मिथ्यात्वेंज ठे माटें. तथा नवने उदयें ठक्क के० ठ चोवीशी नांगानी, तेमध्यें मिथ्यात्वें त्रण, सास्वादनें एक, मिश्रें एक अने अविरतियें एक. तथा आठने उदयें इक्कियार के० अगीआर चोवीशी. ते मध्यें मिथ्यात्वें त्रण, सास्वादने बे, मिश्रें बे, अविरतियें त्रण अने देशविरतियें एक. तथा सातने उदयें पण इक्कारस के० अगीआर चोवीशी, तेमध्यें पहेले, बीजे अने त्रीजे गुणठाणे एकेकी, चोथे अने

पांचमे त्रण त्रण, तथा बठे अने सातमे एकेक, तथा छने उदयें पण इक्कारसेव के० अगीआर चोवीशी, तिहां चोथे अने आठमे एकेकी तथा पांचमे, छठे अने सातमे त्रण त्रण, तथा पांचने उदयें नव के० नव चोवीशी. तिहां एक देशविरतियें तथा प्रमत्त अने अप्रमत्तें त्रण त्रण अने अपूर्वकरणे बे. तथा चारने उदयें तिन्नि के० त्रण चोवीशी. तिहां प्रमत्त, अप्रमत्त अने अपूर्वकरणें एकेकी जाणवी. एएचउवीसगणा के० ए सर्व मलीने बावन चोवीशी थइ. तथा दुगं के० बेने उदयें बार के० बार नांगा अने इक्कमि के० एकने उदयें पंच के० पांच नांगा, एम सर्व मली बावन चोवीशी अने उपर सत्तर नांगा थया ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ५२ ॥

॥ हवे सर्व नांगानी शरवाले संख्या कहे छे. ॥

बारस पणसट्ठिसया, उदय विगप्पेहिं मोहिआ जीवा ॥
चुलसीई सत्तुत्तरि, पयविंद सएहिं विन्नेआ ॥ ५३ ॥

अर्थः— बावन चोवीशीने चोवीश गुणा करी द्विकोदयना बार अने एकोदयना पांच, एवं सत्तर नांगा मेलीयें, तेवारें बारसपणसट्ठिसया के० बारसें ने पांशठ नांगा थाय. उदयविगप्पेहिंमोहिआजीवा के० एटला उदयने नांगे करीने सर्व संसारी जीव मोहनीयकर्में मोह्या मुंकाणा पड्या छे. हवे तेनी पदसंख्या कहे छे. अहींयां मिथ्यात्व, अनंतानुबंधी क्रोध इत्यादिक मोहप्रकृतिने पय के० पद एवी संज्ञा कही छे. तेना विंदसएहिं के० वृंद जे दश, नव, इत्यादिक उदय नांगाना पद एटले प्रकृति तेना शतक एटले शेंकडा केटला थाय? ते कहे छे. चुलसीई के० चोराशीनो अने उपर सत्तुत्तरी के० सत्योतेर थाय, एटला मोहनीय कर्मना पदवृंदें करी सर्व जीव मुंझाणा थका विन्नेआ के० जाणवा. अहीं एकेका नांगामांहे मोहनीयनी जेटली प्रकृति पामीए ते नांगामांहे तेटलां पद कहीयें. जेम दशने उदयें एक चोवीशी माटे दशने दश गुणा करीयें तेवारें दश चोवीशी थाय. नवने उदयें छ चोवीशी माटे छ गुणा करतां चोपन चोवीशी थाय, एम आठने उदयें अगीआर चोवीशीयें गुणतां अठ्याशी, सातने अगीआरें गुणतां सत्योतेर, छने अगीआरें गुणतां छासठ, पांचने नवें गुणतां पीस्तालीस, चारने त्रणे गुणतां बार, ए सर्व मली त्रणसें ने बावन चोवीशी थाय. ते एकेकमध्ये चोवीश छे माटे चोवीश गुणा करतां (८४४८) थाय. ते मध्ये द्विकोदयना बारने दुगुणा करतां चोवीश थाय तथा एकोदयना पांच, एवं उगणत्रीस मेळवीयें तेवारें (८४७७) एटला मोहनीयनां पदवृंद गुणठाणानी अपेक्षायें थाय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ५३ ॥

॥ अथ मिथ्यादृष्ट्यादिषु उदयभंगसूचिकाभाष्यगाथामाह ॥ हवे मिथ्यात्वादिकगुणठाणे प्रत्येकें मोहनीयना उदय भांगा प्ररूपवाने अर्थे भाष्यगाथा कहे छे.

अडग चउ चउ चउर, ठगाय चउरो अ हुंति चउवीसा ॥
मिछाइ अपुवंता, बारस पणगं च अनिअट्टी ॥ ५४ ॥

अर्थ–मिछाइअपुवंता के० मिथ्यात्वथी मांमीने अपूर्वकरणनामा आठमा गुणठाणा पर्यंत अनुक्रमें भांगा कहे छे. एटले मिथ्यात्वें अडग के० आठ चोवीशी, सास्वादने चउ के० चार चोवीशी, मिश्रें चउ के० चार चोवीशी, तेवार पछी चोथे, पांचमे, छठे अने सातमे, ए चउरछगाय के० चार गुणठाणे आठ आठ चोवीशी अने आठमे गुणठाणे चउरोअहुंतिचउवीसा के० चार चोवीशी भांगानी उपजे. एम मिथ्यात्वथी मांमीने अपूर्वकरण लगें बावन चोवीशी भांगानी थाय. पछी बारसपणगंचअनिअट्टी के० अनिवृत्ति गुणठाणे बेने उदयें चार भांगा अने एकने उदयें चार भांगा तथा एक भांगो एकोदयें सूक्ष्मसंपरायनो, एवं सत्तर भांगा उपर थाय. तेनी साथें बावन्न चोवीशीना (१२४८) मेलवतां (१२६५) भांगा थाय. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ५४ ॥

॥ अथैषां भंगानां पदानां योगादिभिर्गुणनामाह ॥ हवे ए मोहनीयना उदय भांगा तथा उदय पदवृंद ते योग, उपयोग अने लेश्या साथें गुणवा, ते उपदेश कहे छे. ॥

जोगोवउग लेसा, इएहिं गुणिआ हवंति कायवा ॥
जे जछ गुणछाणे, हवंति ते तछ गुणकारा ॥ ५५ ॥

अर्थ–जोगोवउगलेसाइएहिं के० योग, उपयोग, अने लेश्यादिकें करीने उदय भांगा तथा पदवृंद ते गुणिआहवंतिकायवा के० गुणा करवा ते जेजछगुणठाणे के० मिथ्यात्वादिक गुणठाणें जे जिहां योग, उपयोग, लेश्या, जेटलां हवंति के० होय, तेतछगुणकारा के० ते तिहां तेटला गुणा करवा. ॥ ५५ ॥

तिहां प्रथम योगना गुणाकारनी भावना कहीयें छैयें. चार मनोयोग, चार वचन योग अने औदारिक काययोग. ए नव योग ते मिथ्यात्वथी मांडीने दशमा गुणठाणा पर्यंत दशे गुणठाणे होय. ते दश गुणठाणाना सर्व संख्यायें उदयभांगा (१२६५) छे. तेने नव योग सायें गुणतां (११३८५) उदयना भांगा थाय.

तथा वली मिथ्यादृष्टिने वैक्रिय काययोगें वर्जनां आठ चोवीशी भांगानी होय. तथा वैक्रियमिश्र, औदारिकमिश्र अने कार्मण. ए त्रण योगें वर्जनां मिथ्यात्वीने प्रत्येकें आठना उदयनी एक, नवना उदयनी बे अने दशना उदयनी एक, एवं चार चार चोवीशी भांगानी अनंतानुबंधीआ सहितवाली पामीयें. परंतु बीजी चार

चोवीशी अनंतानुबंधीआना उदय विनानी न पामीयें, जे प्राणी जेणे पूर्वें सम्यक्त्वें करी अनंतानुबंधीआ विसंयोज्या होय, ते वली कर्मवशें परिणामनी परावर्त्तियें मिथ्यात्व पामे तेवारें फरी अनंतानुबंधीआ बांधवा मांडतां मात्र बंधावलिका लगेंज अनंतानुबंधीआनो उदय न पामीयें अने एवी रीतें जे अनंतानुबंधीआ विसंयोजीने मिथ्यात्वें आवे, तेनुं जघन्यथी पण अंतरमुहूर्त्तायु तो अवश्य होय. केमके अनंतानुबंधीआना उदय विना मिथ्यात्वीने काल करवो निषेध्यो ले. ते जीव, तिहां रह्यो मिथ्यात्व प्रत्ययें वली अनंतानुबंधीया बांधे ते उदय आव्या पठी मरण पामीने जेवारें बीजे स्थानकें जाय, तेने वचालें अपांतरालगतियें वर्त्ततां तथा उपजती वेलायें ए त्रण योग अनंतानुबंधीना उदय विनाना मिथ्यात्वीने होय. तिहां कार्मणयोग वाटें वर्त्ततां जीवने होय, तथा औदारिकमिश्र योग तिर्यंच, मनुष्यने उपजती वेलायें होय, अने वैक्रियमिश्र देव तथा नारकीने उपजती वेलायें होय. ए प्रायिक बोल ले. अन्यथा मिथ्यात्वी तिर्यंच, मनुष्यने वैक्रियशरीर करतां तथा मूकतां पण वैक्रियमिश्र योग होय, पण ते चूर्णिकारें अहींआं विवदयुं नथी, एम आगल पण चूर्णिकारनो मत जाणवो. ते माटें ए त्रण योगने विषे अनंतानुबंधीआना उदयरहितनी चार चार चोवीशी जांगानी ले, ते न पामीयें, बाकी चार चार चोवीशीज पामीयें. एरवाले बार चोवीशी मिथ्यात्वें होय. तथा सास्वादने कार्मणयोगें चार, वैक्रियकाययोगें चार, अने औदारिक मिश्रकाययोगें चार, एवं बार चोवीशी होय तथा मिश्रदृष्टिने वैक्रिय काययोगें चार चोवीशी होय. तथा अविरति सम्यग्दृष्टिने मात्र वैक्रिय काययोगेंज आव चोवीशी होय.

तथा देशविरतियें वैक्रिय योगें आव अने वैक्रियमिश्र योगें आव, एवं शोल चोवीशी थाय तथा प्रमत्त साधुने पण वैक्रिय तथा वैक्रियमिश्रयोगें प्रत्येकें आव आव चोवीशी गणतां, शोल चोवीशी थाय तथा अप्रमत्त साधुने वैक्रिय योगें आव चोवीशी अने वैक्रियमिश्र तो अप्रमत्तने न होय, केमके चोथा गुणठाणाथी उपरांत वैक्रिय तथा वैक्रियमिश्र काययोग लब्धि प्रत्ययिक होय. तेमांहे वैक्रिय मिश्रकाययोग तो वैक्रियशरीर आरंनतां तथा मूकतां वखतज होय, अने अप्रमत्त साधुने तो विशुद्धपणाथी लब्धि प्रयुंजवाने अनावें वैक्रियनुं आरंनवुं नथी तथा मूकवुं पण नथी अने प्रमत्त साधुने वैक्रिय आरंनी पछी विशुद्धिने वशें वैक्रियशरीर वतां अप्रमत्त थाय, ते अपेक्षायें अप्रमत्तने वैक्रियकाययोग होय, ते माटें अप्रमत्ते वैक्रियनी आव चोवीशी कही एटले एरवाले वैक्रियचोगें मिथ्यात्वें आव, सास्वादने चार, मिश्रे चार, अविरतियें आव, देशविरतियें आव, प्रमत्ते आव, तथा अप्रमत्ते आव, एवं अमतालीश

चोवीशी थइ. तथा वैक्रियमिश्रकाययोगें मिथ्यात्वें चार, देशविरतियें आठ अने प्रमत्तें आठ, एवं वीश चोवीशी थइ. तथा औदारिकमिश्रयोगें मिथ्यात्वें चार अने सास्वादने चार, एवं आठ चोवीशी थाय. तथा कार्मणयोगें पण मिथ्यात्वें चार अने सास्वादने चार, एवं आठ चोवीशी थाय. एम सर्व मली चोराशी चोवीशी जांगानी थाय. तेने चोवीशे गुणतां (२०१६) जांगा थाय. ते पूर्वोक्त नव योग साथें गुणेला (११३७५) जांगा साथें मेलवतां (१३४०१) जांगा थया.

हवे वैक्रियमिश्रने सास्वादने तथा चोथे गुणठाणे कार्मणयोगें वर्त्तताने विशेष छे. तेजणी तेना जांगा जूदा कही देखाडे छे. वैक्रियमिश्रयोगें सास्वादने वर्त्तताने नपुंसकवेदनो उदय न होय, जेजणी वैक्रियमिश्रयोगी नपुंसकवेदीने नारकी प्रमुखमांहे सास्वादने वर्त्ततां उपजवुं नथी तेजणी वैक्रियमिश्रयोगें जे चार चोवीशी उदय जांगानी छे, ते मध्येंथी नपुंसकवेदथी उत्पन्न थयेला आठ आठ जांगा टले. बाकी शोल शोल जांगा रहे माटें चार चोवीशीने ठामे चार षोडशक जांगा सास्वादने वैक्रियमिश्रयोगीने होय.

तथा अविरति सम्यक्दृष्टि वैक्रियमिश्र तथा कार्मणयोगी, ए बेहुने स्त्रीवेदनो उदय न होय जेजणी वैक्रियकाययोगी अविरति सम्यक्दृष्टि जीव, स्त्रीवेदमांहे न उपजे, ते माटें चोथे गुणठाणे ए बेहु योगें वर्त्तताने आठ आठ चोवीशीने ठामे आठ आठ षोडशक जांगा होय. अहींआं केवल स्त्रीवेदना विकल्पथी उपजेला आठ आठ जांगा, चोवीशी चोवीशीमांहेथी काढीयें. ए टीकाकारनुं मत अवलंबीने कह्युं छे अन्यथा चूर्णिमांहे तो कदाचित् स्त्रीवेदीमांहे पण अवतरे, एम पण कह्युं छे. तेनो पाठ "कयावि हुज्ज छिवेअगेसुवि वेउंवि मीसगस्स."

तथा प्रमत्तसाधुने आहारक तथा आहारकमिश्र, ए बे योगें वर्त्ततां स्त्रीवेदनो उदय न होय, जेजणी आहारकमिश्रयोग चौद पूर्वधर पुरुषनेज होय, स्त्रीने तो चौद पूर्वनुं जणवुं निषेध्युं छे जेजणी सूत्रें कह्युं छे के "तुछागारवबहुला, चलिंदिआ डुब्बलाअधीइए ॥ इअ अइवसेस जयणा, नूअवाउ अ नो छीणं॥ १ ॥ नूतवाद के० दृष्टिवाद जे बारमुं अंग, ते स्त्रीने न जणाववुं, जेजणी स्त्रीजाति स्वजावें तोछडी होय छे तेमाटें गर्व घणो करे, विद्या जीरवी न शके. इंद्रिय चंचल होय, बुद्धि उंछी होय, ते माटे ए अतिशय पाठ जणी स्त्रीने निषेध्युं छे, ते दृष्टिवादमांहे चोथे अधिकारें पूर्व छे माटे पूर्व जण्या विना स्त्री आहारकशरीर न करे, ते माटे प्रमत्त अप्रमत्त गुणठाणे प्रत्येक एकेका योगें उदय जांगानी आठ आठ चोवीशी मांहेथी स्त्रीवेदना त्रीजा जागना आठ जांगा कहाडतां शेष शोल षोडशक जांगा होय.

तथा अप्रमत्त साधु एक आहारकयोगीज होय, परंतु आहारकमिश्रयोगी न हो केमके ए योग तो आहारकशरीर आरंजतां तथा मूकतां होय, ते तो अप्रमत्त सा लब्धिनुं प्रयुंजवुं नथी तेजणी अहीं जांगानां आठ षोडशक होय. ए सर्व चुम लीश षोमशक थयां. ते चुम्मालीशने शोलें गुणतां (७०४) जांगा थाय, ते पूर्वे (१३४०१) मध्यें मेलवतां (१४१०५) उदय जांगा थया.

तथा औदारिक मिश्रकाययोगीने चोथे गुणठाणे स्त्रीवेद अने नपुंसकवेदनो उ न होय, तेमांहे औदारिकमिश्रयोगी सम्यक्दृष्टिने उपजवुं नथी तेजणी ए चो गुणठाणे आठ चोवीशीने स्थानकें केवल पुरुषवेद विकल्पना औदारिकमिश्रये आठ अष्टक जांगा होय. अहींआं बे वेदना शोल जांगा प्रत्येक चोवीशी मध्येंथी टाळ ए प्रायिक बोल जाणवो, अन्यथा ब्राह्मी, सुंदरी, मल्लीनाथ, राजीमती प्रमुख सम्‌ क्दृष्टि थकां अहींआं स्त्रीवेदें उपन्यां, तिहां उपजतां औदारिकमिश्रयोग केम होय, माटे ए केम घटे? ए आठ अष्टकना चोशठ जांगा पूर्वला (१४१०५) मां मेलवतां (१४१६९) उदय जांगा थया ॥ ५५ ॥

॥ अथ पदवृंदानि योगगुणितानि जाव्यंते. तत्रोदयप्ररूपिका जाष्यगाथामाह ॥

हवे उदयपदवृंद योग साथें गणवां, ते जावे छे. तिहां चौद गुणठाणे उदय पदवृंद प्ररूपवाने अंतर जाष्यगाथा कहे छे. ॥

अडठी बत्तीसं, बत्तीसं सठि मेव बावन्ना ॥
चोआल दोसु वीसा, मिछा माईसु सामन्नं ॥ ५६ ॥

अर्थ–मिथ्यात्व गुणठाणे अडठी के० अडशठ पद, सास्वादनें बत्तीसं के० बत्रीश पद, मिश्रें बत्तीसं के० बत्रीश पद, अविरतियें सठि के० शाठ पद, मेव के० एमज देशविरतिये बावन्ना के० बावन पद, तेवार पछी प्रमत अने अप्रमत्तें ए दोसु के० बे गुणठाणे प्रत्येकें चोआल के० चुम्मालीश चुम्मालीश पद होय. तथा अपूर्वकरणें वीसा के० वीश पद होय. ए सर्व मली (३५२) पद होय. एटली चोवीशी थाय. माटें एने चोवीश गुणा करतां (८४४८) थाय अने अनिवृत्तिबादरें द्विकोदयना बार जांगा तेमाटें तेने बमणा करीयें, तेवारें चोवीश थाय. तेनी साथें एकोदयना पांच जांगा मेलवतां उंगणत्रीश थाय. ते पूर्वेला (८४४८) मध्यें जेलतां (८४७७) एटलां मोहनीयना उदय पदवृंद मिछामाईसुसामन्नं के० मिथ्यात्व आदें देइने सर्व गुणठाणे थइने सामान्यपणे थाय. हवे उदय पदवृंद योग साथें गणवां, ते जावीयें छेयें. तिहां पूर्वोक्त (८४७७) पदवृंद थया छे तेने चार मनोयोग, चार वचनयोग, तथा औदा-

रिककाययोग, ए नव योग तो दशमा गुणठाणा लगें ध्रुव होय माटे नवे योग साथें गुणतां (७६२७२) पदवृंद नव योग साथें गुणतां थाय. मिथ्यात्व गुणठाणे सातना उदयनी एक चोवीशी जांगानी ठे तेमाटें सात एकुं सात तथा आठना उदयनी त्रण चोवीशी ठे माटें आठ त्रिक चोवीश, एम नव त्रिक सत्तावीश, दश एकुं दश, एम मिथ्यात्वें अडशठ पद थाय तथा तेवार पठी सर्व गुणठाणे जेटलां जेटलां उदयस्थानक होय, ते एकेका उदयें जेटली जेटली जांगानी चोवीशी ठे तेटली उदयना आंक साथें गुणीयें, तेवारें पद थाय.

हवे वैक्रिययोगें मिथ्यात्वें अमशठ पद, आठ चोवीशी ठे तेमाटें. अने वैक्रियमिश्रें अनंतानुबंधी सहित चार चोवीशी पामीयें, तेमाटें आठनो उदय एक जेदे, माटें आठ एकुं आठ अने नवनो उदय बे जेदे, माटे नवे डु अढार अने दशनो उदय एक जेदे,माटे दशएकुं दश,एवं ठत्रीश पद थयां.तेमज औदारिकमिश्रें पण ठत्रीश,अने कार्मणें पण ठत्रीश, शरवाले (१७६) मिथ्यात्व गुणठाणे चार योगनां उदयपद थाय. तथा सास्वादने वैक्रिययोगें बत्रीश, औदारिकमिश्रें बत्रीश, कार्मणें बत्रीश, मली ठन्नु थाय. तथा मिश्रगुणठाणे वैक्रिययोगें बत्रीश थाय. एम त्रण गुणठाणे मली (३०४) उदय पद थाय. तथा वैक्रिययोगें चोथे गुणठाणे शाठ, पांचमे बावन्न, ठठे चुम्मालीश अने सातमे चुम्मालीश, शरवाले बसो उदयपद थाय. तेनी साथें आगला त्रण गुणठाणाना (३०४) जेलतां (५०४) थाय.

तथा वैक्रियमिश्रयोगें देशविरतियें बावन्न, प्रमत्तें चुम्मालीश, शरवाले ठन्नु थया. ते पूर्वोक्त पांचसो चार साथें जेलतां ठसो उदयपदनी चोवीशी थाय, ए सर्वनो विधि पूर्वे उदयजांगामां कह्यो ठे तेने चोवीश गुणा करतां (१४४००) पद थाय.

तथा वैक्रियमिश्रयोगें सास्वादने नपुंसकवेद न होय, तेजणी बत्रीश षोडशक थाय तथा चोथे गुणठाणे वैक्रियमिश्र तथा कार्मणयोगें स्त्रीवेद न होय माटें शाठ शाठ षोडशक होय. एवं (१५२) षोमशक थयां. तथा प्रमत्ते अने अप्रमत्ते, ए बे गुणठाणे आहारकयोगीने स्त्रीवेद न होय माटे बे वेद आश्री प्रत्येक गुणठाणे चुम्मालीश चुम्मालीश षोडशक थाय अने प्रमत्ते आहारकमिश्रयोगीना चुम्मालीश षोडशक लेवां. एवं सर्व मली (२७४) षोडशकने शोल गुणां करतां (४५४४) थाय. तेनी साथें पूर्वला (७६२७२) तथा (१४४००) मेलवतां (९५२३७) थया. तथा औदारिकमिश्रयोगीने चोथे गुणठाणे स्त्रीवेद तथा नपुंसकवेद न होय, तेजणी तिहां मात्र पुरुषवेदनाज शाठ अष्टक जांगा लेवा, तेना (४७०) थाय. ते पूर्वला

राशिमांहे नेळवतां (७७३१७) एटला पदवृंद योग सार्थे गुणतां थाय. यडुक्तं "सत्तर सत्तसया, पण नउई सहस्स पयसंखा" इति वचनात्.

हवे उपयोग सार्थे गुणतां जे उदय जांगा होय, ते कहीयें ठेयें. तिहां मिथ्यात्व अने सास्वादन, ए वे गुणठाणे प्रत्येकें एक मतिअज्ञान, वीजुं श्रुतअज्ञान, त्रीजुं विजंगअज्ञान, चोथुं चक्षुदर्शन, पांचमुं अचक्षुदर्शन, ए पांच उपयोग होय; तथा त्रीजे, चोथे अने पांचमे, ए त्रण गुणठाणे त्रण ज्ञान अने अवधिदर्शन सहित त्रण दर्शन, एवं ठ उपयोग प्रत्येकें होय, तथा ठहाथी दशमा गुणठाणा लगें तेहीज ठ उपयोग सार्थे सातमुं मनःपर्यवज्ञान पण होय, माटें सात उपयोग होय.

तिहां मिथ्यात्वें आठ अने सास्वादने चार, एवं बार चोवीशी जांगानी वे गुणठाणे मळीने ठे. तेने पांच उपयोग सार्थे गुणतां शाठ चोवीशी थाय. तथा मिश्रे चार, अविरतियें आठ अने देशविरतियें आठ, एवं त्रण गुणठाणे वीश चोवीशी जांगानी ठे, तेने ठ उपयोग सार्थे गुणतां (१२०) उदय जांगानी चोवीशी थाय. तथा प्रमत्तनी आठ, अप्रमत्तनी आठ, अपूर्वकरणनी चार, एवं त्रण गुणठाणानी वीश चोवीशीने सात उपयोग सार्थे गुणतां (१४०) चोवीशी उदय जांगानी थाय. अहीं सुधी सर्व मळी (३२०) चोवीशी उदय जांगानी थइ. तथा जे आचार्य, मिश्रगुणठाणे पण पांच उपयोग माने ठे, तेना मतें (३१६) चोवीशी थाय. तिहां पहेला मतें (३२०) ने चोवीश गुणा करतां (७६८०) जांगा थाय, अने वीजा आचार्यना मतें चार चोवीशी काढामी नाखतां (३१६) ने चोवीश गुणा करतां (७५८४) जांगा थाय. तेवार पठी द्विकोदयना बार जांगा अने एकोदयना पांच, एवं सत्तर जांगाने सात उपयोग सार्थे गुणतां (११९) जांगा थाय, ते पूर्वली राशिमांहे नेळवतां (७७९९) उदय जांगा थाय, तथा मिश्रगुणठाणे पांच उपयोग माने, तेना मतें (७७०३) उदयस्थान जांगा थाय.

हवे एनां पदवृंद विचारे ठे. तिहां मिथ्यात्वें सामान्य पद अडशठ अने सास्वादने बत्रीश, एवं एकसो थयां, तेने पांच उपयोग सार्थे गुणतां पांचसें पद थाय. ए चोवीशीना आदि पद तेनणी चोवीश गुणा करतां बार हजार पदवृंद थाय.

तथा मिश्रे बत्रीश, अविरतियें शाठ अने देशविरतियें बावन्न, ए त्रण गुणठाणाना(१४४) सामान्यपद ठे, तेने ठ उपयोग सार्थे गुणतां (८६४) चोवीशी उदयवर्ती थाय, तेने चोवीश गुणा करतां (२०७३६) पदवृंद थाय.

तथा प्रमत्तें चुम्मालीश, अप्रमत्तें चुम्मालीश, अने अपूर्वकरणे वीश, एम त्रण गुणठाणे थइ (१०८) सामान्यपद थाय. तेने सात उपयोग सार्थे गुणतां (७५६)

पद थाय. तेने चोवीश गुणा करतां (१८१४४) पदवृंद थाय. ए सर्व मली (५०८८०) एटला दश उपयोग साथें आठ गुणठाणे पदवृंद थाय. तेमध्यें द्विकोदयना चोवीश अने एकोदयना पांच, ए उंगणत्रीशने सात उपयोग साथें गुणतां (२०३) थाय. ते पूर्वला पदवृंद राशिमध्यें नेलीयें, तेवारें (५१०८३) एटला दश उपयोगना दश गुणठाणे थइ पदवृंद थाय तथा पूर्वला मतांतरें सर्व सामान्यपद (२०८८) होय, तेने चोवीश गुणा करतां (५०११२) थाय, ते मांहे (२०३) द्विकोदयवालां पद नेलतां (५०३१५) पदवृंद उपयोग साथें थाय.

हवे लेश्या साथें मोहनीयना उदय नांगा विचारे छे. तिहां मिथ्यात्वथी मांडीने चोथा गुणठाणा लगें छए लेश्या होय माटे चार गुणठाणानी चोवीश चोवीशीने छ लेश्या साथें गुणतां (१४४) चोवीशी थाय. तथा पांचमे, छठे अने सातमे, ए त्रण गुणठाणे कृष्णादिक त्रण लेश्यामांहे देशविरति तथा सर्वविरतिनुं पडिवजवुं न होय तेथी प्रथमनी त्रण लेश्या अहींआं निषेधी माटे बाकी तेजो, पद्म अने शुक्ल, ए त्रण लेश्या होय, अन्यथा देशविरति तथा सर्वविरति लह्या पछी तो छ लेश्या पण होय. ए वचन विरोध न विचारवो, माटे ए त्रण गुणठाणानी चोवीश चोवीशीने त्रण लेश्यायें त्रिगुणा करतां बहोत्तेर चोवीशी थाय. तथा अपूर्वकरण गुणठाणे एक शुक्ललेश्याज होय, माटें चार चोवीशी होय. ए सर्व मली बसें ने वीश थाय, तेने चोवीश गुणा करतां (५२८०) नांगा थया. तेमध्यें द्विकोदयना चार अने एकोदयना पांच, ए सत्तर मध्यें तो एकज शुक्ललेश्या होय, माटे ते सत्तर नांगा नेलतां (५२९७) उदय नांगा लेश्या साथें थाय.

हवे लेश्यायें पदवृंद कहे छे. तिहां मिथ्यात्वें अडशठ, सास्वादने बत्रीश, मिश्रें बत्रीश अने अविरतियें शाठ, शरवाले (१९२) सामान्यपद होय. तेने छ लेश्यायें गुणतां (११५२) थाय. तथा देशविरतियें बावन्न, प्रमत्तें चुम्मालीश अने अप्रमत्तें चुम्मालीश. एवं (१४०). तेने त्रण लेश्यायें त्रिगुणा करतां (४२०) थाय. तथा अपूर्वकरणे वीश, तिहां एक शुक्ल लेश्यायें गुणतां वीश थाय, एम शरवाले (१५९२) लेश्यायें सामान्यपद थाय. तेने चोवीश गुणा करतां (३८२०८) थाय. तेमध्यें द्विकोदयना चोवीश अने एकोदयना पांच, नेलतां (३८२३७) एटला पदवृंद लेश्या साथें गुणतां थाय. एनी गाथा कहे छे " तिगहीणा तेवन्ना, सयाउं उदयाण हुंति लेसाउं ॥ अडतीस सहस्साइं, पयाण सयदोय सगतीसा ॥ १ ॥ " एम योग, उपयोग, लेश्या साथें मोहनीयना उदयस्थानकना नांगा विचार्या. वली सुबुद्धियें विशेषें विचारवा ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ५६ ॥

॥ अथ सत्तास्थानान्याह ॥ हवे गुणगणे मोहनीयकर्मनां सत्तास्थानक कहे छे. ॥

तिन्नेगे एगेगं, तिगमीसे पंच चउसु तिग पुव्वे ॥
इक्कारबायरंमिउ, सुहुमो चउतिनि उवसंते ॥ ५७ ॥

अर्थ—तिन्नेगे के० एक मिथ्यात्वगुणगणे त्रण सत्तास्थानक होय, तिहां जे त्रण पुंज करी मिथ्यात्वें जाय, तेने अठावीशनी सत्ता, तेमध्येंथी सम्यक्त्व पुंज उवेल्या पछी सत्तावीशनी सत्ता, मिश्रपुंज उवेल्या पछी अथवा अनादि मिथ्यात्वीने छवीशनी सत्ता जाणवी. एनी जावना सर्व पूर्वे मोहनीयनां सत्तास्थानक सामान्यें विचारवाने प्रस्तावें विस्तारें जावी छे, तेमाटें अहींआं नथी जावता. तथा एगेगं के० एक सास्वादने एकज अठावीशनुं सत्तास्थानक होय, जेजणी ए गुणगणुं त्रण पुंज ठतां सम्यक्त्व वमतांज होय, तेमाटें. तथा तिगमीसे के० मिश्रगुणगणे त्रण सत्तास्थानक होय. तिहां त्रिपुंजीने अठावीशनुं, सम्यक्त्व उवेलें सत्तावीशनुं तथा अनंतानुबंधीआ विसंयोज्या पछी जे पकतो मिश्रें आवे, तेने चोवीशनुं सत्तास्थानक जाणवुं. तथा चोथे पांचमे, छठे अने सातमे, ए चउसु के० चार गुणगणे प्रत्येकें पंच के० पांच पांच सत्तास्थानक होय, तिहां त्रण पुंज ठतां अठावीशनुं, अनंतानुबंधीआ विसंयोज्ये चोवीशनुं, तेमध्येथी मिथ्यात्व क्षय गये त्रेवीशनुं, तेमांथी मिश्र क्षयें बावीशनुं, तेमांथी सम्यक्त्व क्षयें एकवीशनुं, ए सत्तास्थानक क्षायिक सम्यक्दृष्टिने होय. तथा तिगपुव्वे के० अपूर्वकरण गुणगणे त्रण सत्तास्थानक होय, तिहां क्षायिक सम्यक्दृष्टिने क्षपकश्रेणीयें अथवा उपशमश्रेणीयें एकवीशनुं सत्तास्थानक तथा ओपशमिक सम्यक्त्वें उपशमश्रेणीयें अठावीश अने चोवीशनुं सत्तास्थानक होय, तथा इक्कारबायरंमिउ के० बादर संपरायें अगीआर सत्तानां स्थानक होय. तिहां अठावीश अने चोवीश उपशमश्रेणीनी अपेक्षायें अने एकवीशनी सत्ता, उपशमश्रेणीये क्षायिक सम्यक्दृष्टिने होय, अथवा क्षपकश्रेणीयें पण ज्यांसुधी आठ कषायनो क्षय नथी कर्यो, तिहां लगें एकवीशनी सत्ता होय, ते वार पछी आठ कषायना क्षयें तेरनी सत्ता, तेमांथी नपुंसकवेद क्षयें बारनी सत्ता, स्त्रीवेद क्षयें अगीआरनी सत्ता, हास्य षट्कने क्षयें पांचनी सत्ता, पुरुषवेद क्षयें चारनी सत्ता, संज्वलनक्रोध क्षयें त्रणनी सत्ता, संज्वलनमान क्षयें बेनी सत्ता, संज्वलनमाया क्षयें एकनी सत्ता होय. तथा सुहुमोचउ के० सूक्ष्म संपराय गुणगणे चार सत्तास्थानक होय. तिहां अठावीश, चोवीश, उपशमश्रेणीनी अपेक्षायें तथा एकवीशनुं क्षायिक सम्यक्दृष्टिने उपशमश्रेणिनी अपेक्षायें अने एक प्रकृतिनुं सत्तास्थानक क्षपकश्रेणीनी अपेक्षायें जाणवुं तथा तिन्निउवसंते

के० उपशांतमोह गुणठाणे अठावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय. ए पूर्वली पेरें जाववां.

हवे एनो संवेध कहे छे. मिथ्यात्वें बावीशनुं एकज बंधस्थानक छे. तिहां सात, आठ, नव अने दश, ए चार उदयस्थानक छे. तेमध्यें सातने उदयें एकज अठावीशनी सत्ता होय, अने बीजा त्रण उदयें अठावीश, सत्तावीश अने छवीश, ए त्रण त्रण सत्ता प्रत्येकें होय. एवं मिथ्यात्वें सर्व थइ दश सत्तास्थानक होय.

तथा सास्वादने एकवीशना बंधस्थानकें सात, आठ अने नव, ए त्रण उदयस्थानकनेविषे प्रत्येके अठावीशनी सत्ता होय. एम त्रण सत्तास्थानक होय.

तथा मिश्रे सत्तरनो बंध छे, तिहां सात, आठ, नव, ए त्रण उदयस्थानकें प्रत्येकें अठावीश, सत्तावीश अने चोवीश, ए त्रण सत्ता गणतां नव सत्तास्थानक होय.

अविरतियें सत्तरनो बंध छे, तिहां छ, सात, आठ अने नव, ए चार उदयस्थानक होय. तिहां छने उदयें अठावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय, तथा सात अने आठ, ए बे उदयें प्रत्येकें अठावीश, चोवीश, त्रेवीश, बावीश अने एकवीश, ए पांच पांच सत्तास्थानक होय, तथा नवने उदयें एकवीश विना बाकीनां चार सत्तास्थानक होय. एवं शरवाले सत्तर सत्तास्थानक होय.

देशविरतियें तेरनो बंध छे, तिहां पांच, छ, सात अने आठ, ए चार उदयस्थानक होय. तिहां पांचने उदयें अठावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्ता होय. तथा छने उदयें अठावीश, चोवीश, त्रेवीश, बावीश अने एकवीश, ए पांच सत्ता. तेमज सातने उदयें पण एज पांच सत्तानां स्थानक होय, तथा आठने उदयें एकवीश विना शेष चार सत्ता होय. एम सर्व थइ सत्तर सत्तानां स्थानक होय.

प्रमत्तें नवनो बंध, तिहां चार, पांच, छ अने सात, ए चार उदयस्थानक होय, तिहां चारने उदयें अठावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्ता होय; पांच अने छने उदयें अठावीश, चोवीश त्रेवीश, बावीश अने एकवीश, ए पांच सत्ता प्रत्येकें होय; अने सातने उदयें एकवीश विना चार सत्ता होय. एम सर्व थइ सत्तर सत्तास्थानक होय. तेवीज रीतें अप्रमत्ते पण एज सत्तर सत्तास्थानक जाणवां.

तथा अपूर्वकरणे नवनो बंध छे, तिहां चार, पांच अने छ, ए त्रणे उदयस्थानकें प्रत्येकें अठावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्ता गणतां नव सत्ता होय.

अनिवृत्तियें पांच, चार, त्रण, बे अने एक, ए पांच बंधस्थानक होय. तिहां पांचने बंधें, बेने उदयें, अठावीश, चोवीश, एकवीश, तेर, बार अने अगीआर, ए छ सत्तास्थानक होय. तथा चारने बंधें, एकने उदयें, अठावीश, चोवीश, एकवीश, अगीआर

पांच अने चार, ए ठ सत्ता होय, तथा त्रणने बंधें, एकने उदयें, अठावीश, चोवीश, एकवीश, चार अने त्रण, ए पांच सत्ता होय. तथा बेने बंधे, एकने उदयें, अठावीश, चोवीश, एकवीश, त्रण अने बे, ए पांच सत्ता होय. तथा एकने बंधे, एकने उदयें, अठावीश, चोवीश, एकवीश, बे अने एक, ए पांच सत्ता होय. एवं सर्व मली पांच बंधस्थानकें थइने शरवाले सत्तावीश सत्तास्थानक होय.

सूक्ष्मसंपरायें बंध विना एकने उदयें अठावीश, चोवीश, एकवीश अने एक, ए चार सत्तास्थानक होय, तथा उपशांतमोहें बंधोदय विना अठावीश, चोवीश अने एकवीश, ए त्रण सत्तास्थानक होय. एम सर्व गुणठाणे सर्व मली (१३३) मोहनीयनां सत्तास्थानक होय. एनुं स्वरूप सर्व पूर्वे जाव्युं ठे. इति समुच्चयार्थः ॥ ५७ ॥

॥ अथ नामकर्मणि बंधस्थानादीन्याह ॥ हवे चौद गुणठाणे नामकर्मना बंधोदय सत्तास्थानक अने जांगा कहे ठे. ॥

ठन्नव ठक तिग सत, डुगं डुगं तिगडुगं तिअठ चउ ॥
डुग ठचउ डुगपण चउ, डुगचउ चक्र पणग एगचउ ॥ ५८ ॥

अर्थ–मिथ्यात्व गुणठाणे ठन्नवठक्क के० ठ बंधस्थानक, नव उदयस्थानक अने ठ सत्तास्थानक होय. बीजे गुणठाणे तिगसतडुगं के० त्रण बंधस्थानक, सात उदयस्थानक, अने बे सत्तास्थानक होय. त्रीजे गुणठाणे डुगंतिगडुगं के० बे बंधस्थानक, त्रण उदयस्थानक अने बे सत्तास्थानक होय. चोथे गुणठाणे तिअठचउ के० त्रण बंधस्थानक, आठ उदयस्थानक, अने चार सत्तास्थानक होय. पांचमे गुणठाणे डुगठचउ के० बे बंधस्थानक, ठ उदयस्थानक, अने चार सत्तास्थानक होय. ठठे गुणठाणे डुगपणचउ के० बे बंधस्थानक, पांच उदयस्थानक अने चार सत्तास्थानक होय. सातमे गुणठाणे डुगचउचक्र के० बे बंधस्थानक, चार उदयस्थानक अने चार सत्तास्थानक होय. आठमे गुणठाणे पणगएगचउ के० पांच बंधस्थानक, एक उदयस्थानक अने चार सत्तास्थानक होय. इत्यक्षरार्थः ॥ ५८ ॥

हवे संवेध कहेठे. तिहां मिथ्यात्व गुणठाणे २३–२५–२६–२८–२९–३०, ए ठ बंधस्थानक ठे. तिहां अपर्याप्ता एकेंड्रिय प्रायोग्य त्रेवीश बांधतां बादर, सूक्ष्म अने प्रत्येक साधारण पदें चार जांगा थाय तथा पर्याप्ता एकेंड्रिय प्रायोग्य पचीश बांधतां वीश जांगा अने अपर्याप्ता त्रण विकलेंड्रिय तथा पंचेंड्रिय तिर्यंच मनुष्य प्रायोग्य पचीश बांधतां, एकेको जांगो सर्व संख्यायें पचीशने बंधे पचीश जांगा होय. तथा पर्याप्ता एकेंड्रिय प्रायोग्य ठवीश बांधतां शोल जांगा, तथा देवगति प्रायोग्य अठावीश

बांधतां आठ जांगा, नरकगति प्रायोग्य अठावीश बांधतां एक जांगो. एवं नव जांगा अठावीशने बंधें होय. तथा पर्याप्त बेंड्रिय, तेंड्रिय अने चौरिंड्रिय, प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां प्रत्येकें आठ जांगा होय. तथा पर्याप्ता पंचेंड्रिय तिर्यंच प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां (४६०८) जांगा तथा पर्याप्ता पंचेंड्रिय मनुष्य गति प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां (४६०८) जांगा, सर्व मली उंगणत्रीशने बंधें (९२४०) जांगा थाय. अहीं तीर्थंकर सहित देवगति प्रायोग्य उंगणत्रीश प्रकृतिना बंधना जांगा आठ न पामीयें, केमके सम्यक्त्व विना तीर्थंकर नामकर्मनो बंध न होय. तथा पर्याप्त बेंड्रिय, तेंड्रिय अने चौरिंड्रिय प्रायोग्य त्रीश बांधतां प्रत्येकें आठ, आठ जांगा होय, तथा पंचेंड्रियतिर्यंच प्रायोग्य त्रीश बांधतां (४६०८), शरवाले त्रीशने बंधें (४६३२) जांगा थाय. एवं ठ बंधस्थानकें थइने मिथ्यात्व गुणठाणे सर्वे मली (१३९२६) जांगा होय. अहींआं आहारकद्विक सहित देवगति प्रायोग्य त्रीशना बंधनो जांगो एक तथा जिननाम सहित मनुष्यगति प्रायोग्य त्रीशना बंधना जांगा आठ, एवं नव जांगा न होय. बाकीना जांगा होय.

मिथ्यात्वें २१–२४–२५–२६–२७–२८–२९–३०–३१– ए नव उदयस्थानक होय. तिहां आहारकसंयत, वैक्रियसंयत अने केवली, एटला मिथ्यात्वें न होय. माटें ते संबंधी जांगा अहीं न कहेवा. शेषसर्व ४१–११–३२–६००–३१–११९९–१७८१–२९१४–११६४–शरवाले (७७७३) जांगा होय, एटले नव उदयस्थानकना जांगा (७७९१) पूर्वें सामान्यादेशें जाण्या ठे, ते मध्येंथी केवलीना आठ, आहारकसाधुना सात, अने उद्योत सहित वैक्रियमनुष्यना त्रण जांगा, उंगणत्रीश, त्रीश, अने एकत्रीश, ए त्रण उदयनो एकेको जांगो उद्योत सहित वैक्रियसाधुने तथा देवताने होय. तेमां देवताने उत्तरवैक्रियना जांगा जूदा नथी लेखव्या अने साधु तो ठठे, सातमे गुणठाणे होय, पण मिथ्यात्वें न होय. माटें ए अढार उदय जांगा टाली बाकी (७७७३) उदयस्थानकना जांगा सर्व जीवनी अपेक्षायें होय, ते सर्व पूर्वें कह्या ठे.तिहांथी जोइ लेवा.

हवे मिथ्यात्वें ठ सत्तास्थानक होय, ते कहे ठे. तिहां बाणुनी सत्ता चारे गतिना मिथ्यात्वी जीवने होय तथा जेवारें कोइएक वेदक सम्यक्दृष्टि जीवें पूर्वें नरकायु बांध्युं ठे तेमाटें ते अंत समय सम्यक्त्व वमीने नरकें जाय तेने अंतरमुहूर्त्त पर्यंत नेव्याशीनी सत्ता होय तथा अंतरमुहूर्त्त पठी ते वली सम्यक्त्व पामे. अहीं आहारकचतुष्क, तथा जिननाम, ए बेहुनी समकालें नरकमांहे सत्ता न होय, तेजणी त्र्याणुं सत्तास्थानक नरक मांहे न होय, तथा अठ्याशीनी सत्ता पण चारे गतिना मिथ्यात्वी जीवने होय, तथा ठ्याशीनुं सत्तास्थानक, एकेंड्रियने विषे देवगति प्रायोग्य अथवा नरकगति

प्रायोग्य उवेल्ये थके पामीयें तथा एंशीनुं सत्तास्थानक तो त्याणु मध्येंथी तीर्थंकरनाम,आहारकचतुष्क, वैक्रियषट्क, नरकद्विक, ए तेर प्रकृति उवेले थके एकेंद्रिय मध्यें पामीयें, तेवार पठी ते एकेंद्रिय मध्येंथी निकलीने विकलेंद्रिय तथा पंचेंद्रियतिर्यंच मनुष्यमांहे अवतरी पर्याप्तो थया पठी पण अंतरमुहूर्त्त लगें तेमांहे एंशीनुं सत्तास्थानक पामीयें अने ते अंतरमुहूर्त वीत्या पठी अवश्य वैक्रीयादिकनो बंध होय, तेमाटें. तथा ते एंशीमांहेथी वली मनुष्यगति अने मनुष्यानुपूर्वी उवेले थके तेउ वाउ मध्यें अठोतेरनी सत्ता पामीयें अथवा तेउ वाउ मध्येंथी आवेला विकलेंद्रिय तथा पंचेंद्रियतिर्यंच तेमध्यें पण अठोत्तेरनुं सत्तास्थानक अंतरमुहूर्त लगें पामीयें अने पर्याप्ता थया पठी अवश्य मनुष्यद्विक बांधे, माटे तिहां अठोतेरनी सत्ता न होय. एम सामान्य बंध, उदय अने सत्तानां स्थानक मिथ्यात्व गुणठाणे कह्यां.

हवे सत्ता संवेधें भांगा कहे ठे. तिहां मिथ्यात्वीने अपर्याप्ता एकेंद्रिय प्रायोग्य त्रेवीश बांधतां सर्व नवे उदयस्थानक संजवे पण तेमध्यें पञ्चीशने उदयें देवताना भांगा आठ अने नारकीनो भांगो एक, एवं नव तथा सत्तावीशने उदयें देवताना आठ तथा नारकीनो एक तथा अठावीशने उदयें देवताना शोल अने नारकीनो एक, तेटलाज वली उंगणत्रीशना उदयना पण लेवा. तथा त्रीशने उदयें देवताना आठ, एवं शाठ भांगा त्रेवीशना बंधें न होय, जेजणी नारकी तो एकेंद्रियमांहे जाय नहीं अने देवता पण अपर्याप्ता एकेंद्रियमध्यें न जाय तेमाटें तेना शाठ भांगा टाली बाकी बस्रा उदयना (७७१२) उदय भांगा त्रेवीशने बंधें होय, तिहां बाणु, अठ्यासी, ठ्यासी, एंशी अने अठोत्तेर, ए पांच सत्तास्थानक तो एकवीश, चोवीश, पञ्चीश अने ठवीश, ए चार उदयस्थानकें प्रत्येकें होय. तिहां पञ्चीशने उदयें तेउ वाउना जे उदयें सात भांगा ठे, तिहां अठोत्तेरनी सत्ता, परंतु बीजे भांगे न होय. अने ठवीशना उदयें मनुष्यना भांगा विना बाकी (३११) भांगे तेउ वाउमांहेथी आव्या होय, तेनी अपेक्षायें अठोत्तेरनी सत्ता होय, बीजे भांगे न होय. तथा बीजा सत्तावीश, अठावीश, उंगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए पांच उदयें अठोत्तेर विना बाकीना चार चार सत्तास्थानक होय. एम सरवाले त्रेवीशने बंधें चालीश सत्तास्थानक होय. एमज पञ्चीशने बंधें पण चालीश अने ठवीशने बंधें पण चालीश सत्तास्थानक होय पण एटलुं विशेष जे पर्याप्त एकेंद्रिय प्रायोग्य पञ्चीशने बंधें थापणे उदयें देवताना पण उदय भांगा होय, तेथी ७७८८ उदय भांगे ए बे बंधस्थानक होय. अने नारकीना पांच उदय भांगा अहींयां न होय पण देवता जे एकेंद्रिय प्रायोग्य पर्याप्त

प्रकृतिनो बंधे करे तिहां बादर प्रत्येक पर्याप्त प्रायोग्य आठ जांगा बांधे. बाकी बार जांगा न बांधे, केमके सूक्ष्म साधारण अपर्याप्ता मध्यें देवताने उपजवुं नथी ते माटे.

अठावीशने बंधें मिथ्यात्वीने त्रीश अने एकत्रीश, ए बे उदयस्थानक होय. तिहां त्रीशनुं पंचेंद्रिय तिर्यंच तथा मनुष्यने होय अने एकत्रीशनुं पंचेंद्रिय तिर्यंचने होय. त्रीशने उदयें पंचेंद्रिय तिर्यंच अने मनुष्यने देवगति प्रायोग्य तथा नरकगति प्रायोग्य अठावीशनो बंध होय. बाकी विकलेंद्रियना त्रीश जांगा उदयना न होय. ए बे उदयें थइ (४०४८) जांगे अठावीशनो बंध होय. तिहां त्रीशने उदयें बाणु, नेव्याशी, अठ्याशी अने छयाशी, ए चार सत्ता होय, अने एकत्रीशने उदयें नेव्याशीनी सत्ता न होय, तीर्थंकर सहित नेव्याशीनी सत्ता, तिर्यंचने विषे न पामीयें, तेथी त्रण सत्ता होय, तथा त्रीशने उदयें पण जे वेदकसम्यक्त्व वमी, जिननाम सहित मिथ्यात्वें गयो, तेने नरक प्रायोग्य अठावीश बांधतां पण नेव्याशीनी सत्ता होय.एम अठावीशने बंधें सात सत्तानां स्थानक जाणवां.

देवगति प्रायोग्य विना बीजी मनुष्य, तिर्यंचगति प्रायोग्य उंगणत्रीशने बंधें वीश, नव अने आठ, ए त्रण विना बीजां सर्व उदयस्थानक होय. तथा बाणु, नेव्याशी, अठ्याशी, छयाशी, एंशी अने अठोत्तेर, ए छ सत्तास्थानक होय.तिहां एकवीशने उदयें छ सत्ता होय, ते कहे छे. जिननाम बांधी सम्यक्त्व वमीने नरकें जाय तेनी वच्चें एकवीशनो उदय होय, तिहां नेव्याशीनी सत्ता होय. तथा बाणु अने अठ्याशी, ए बे सत्तास्थानक चतुर्गतिना जीवने विग्रहगतियें एकवीशने उदयें होय, तथा छ्याशी अने एंशी, ए बे सत्ता, देव, नारकी विना बीजा जीवोने होय. अने अठोत्तेरनी सत्ता देव, नारकी तथा मनुष्य विना बीजा जीवोने होय. एम एकवीशने उदयें छ सत्तास्थानक होय तथा चोवीशने उदयें एक नेव्याशी विना बाकीनां पांच सत्तास्थानक, एकेंद्रियने होय. बीजा जीवोने ए उदय न होय तथा पच्चीशने उदयें छ सत्तास्थानक होय, तथा छवीशने उदयें नेव्याशीनी सत्ता विना बाकी पांच सत्ता होय, जेजणी नेव्याशीनी सत्ता नारकीने होय तेने तो छवीशनुं उदयस्थानकज नथी तथा सत्तावीशने उदयें अठोत्तेर विना पांच सत्ता होय, ते एकवीशना उदयनी पेरें जावबां. जेजणी तेउ वाउने सत्तावीशनो उदय नथी, बाकी एकेंद्रियादिकने पण पर्याप्तावस्थायें ए उदय होय, तेणे ते मनुष्यद्विक अवश्य बांधे, माटें अठोत्तेरनी सत्ता अहीं ए उदयमां नथी तथा अठावीशने उदयें पांच सत्ता होय तेमध्यें छ्याशीनी सत्ता विकलेंद्रिय तथा पंचेंद्रिय तिर्यंच मनुष्यनी अपेक्षायें लेवी अने बीजां सत्तास्थान पूर्वली पेरें जाववां तथा उंगणत्रीशने उदयें पण एज पांच सत्ता पूर्वली पेरें जाववी तथा त्रीश-

ने उदयें नेव्याशी विना, बाकी तेहीज चार सत्ता, वीकलेंद्रिय अने तिर्यंच मनुष्यनी अपेक्षायें होय, अने नेव्याशीनी सत्ता तो जिननाम बांधी सम्यक्त्व वमी नरकें जाता एवा मिथ्यात्वी नारकीने होय. तिहां तो त्रीशनुं उदयस्थानक न होय, तथा तेहीज चार सत्तास्थानक एकत्रीशने उदयें पण मनुष्य विना बीजा जीवोने होय जे भणी एकत्रीशनो उदय, सामान्यमनुष्यने नथी, केवलीने छे. एम सर्व थइ ओगण-त्रीशने बंधें (४५) सत्ता होय.

देवगति प्रायोग्य त्रीशना बंध विना विकलेंद्रिय तथा पंचेंद्रिय प्रायोग्य त्रीशने बंधें सामान्यें वीश, आठ अने नव, ए त्रण उदयस्थानक विना बाकीनां नव उदय-स्थानक होय, तिहां नेव्याशी विना पांच सत्ता होय जेजणी तिर्यंचगति मध्यें जिन-नामनी सत्ता न होय. तिहां एकवीश, चोवीश, पचीश, अने छवीश, ए चार उदयें पांच पांच सत्तास्थानक होय अने बीजा पांच उदयें अठोत्तेर विना चार चार सत्ता-स्थानक होय. एवं नव उदयें थइ चालीश सत्ता होय. अहीं आं नेव्याशीनुं सत्तास्था-न तो देवगति प्रायोग्य आहारकद्विक सहित त्रीशने बंधें अने जिननाम सहित मनुष्य प्रायोग्य त्रीशने बंधें होय, ए बेहु मिथ्यात्वी न बांधे. एटले ए मिथ्यात्व गुण-ठाणे छ बंधस्थानकें नव उदयें थइ बसें ने चार सत्तास्थानक होय.

हवे सास्वादने बंधस्थानक कहे छे. सास्वादनें वर्त्तता अठावीश, ओगणत्रीश अने त्रीश, ए त्रण बंधस्थानक होय. देवगति प्रायोग्य अठावीशना आठ भांगा सास्वादने बंधाय, तेना बांधनार पंचेंद्रिय तिर्यंच तथा मनुष्य होय अने नरक प्रायोग्य अठावी-शनो बंध तो मिथ्यात्व प्रत्ययिक छे तेनणी सास्वादने न बंधाय तथा पंचेंद्रियति-र्यंच प्रायोग्य अने मनुष्य प्रायोग्य ओगणत्रीश प्रकृति बंधना भांगा (६४००) नो बंध, एकेंद्रिय, विकलेंद्रिय तथा तिर्यंच, मनुष्य, देवता, नरकीने सास्वादने होय. तिहां हुंड संस्थान अने छेवठुं संघयण न बंधाय, तेथी पांच संघयण अने पांच संस्थान तथा सात युगलना विकल्पें करी बत्रीशसें भांगा प्रत्येकें मनुष्य तिर्यंचगति प्रायोग्य ओगणत्रीशना बंधें होय. ए बेहुना मली (६४००) भांगा होय. तथा पूर्वें कह्यो जे एकेंद्रियादिकने सास्वादने उद्योत सहित त्रीशनो बंध पंचेंद्रिय तिर्यंच प्रायोग्यज करे, तिहां (३२००) होय. ते पूर्वें विस्तारें कह्या छे, तिहांथी रामजी लेवा. सास्वादने त्रणे बंधस्थानकें थइने भांगा (९६००) होय.

सास्वादनें एकवीश, चोवीश, पचीश, छवीश, ओगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए सात उदयस्थानक होय. तिहां नारकी विना त्रणे गतिना जीवनी अपेक्षायें एकवीशनो उदय. वे गतिने विचालें वाटें वहेतां जीवने होय. तिहां उदय भांगा बत्रीश होय.

ते केवी रीतें? तोके एकवीशने उदयें सर्व मली बेंतालीश भांगा कह्या छे तेमध्यें सात अपर्याप्ताना, एक सूक्ष्म पर्याप्तानो, एक नारकीनो अने एक केवलीनो, एवं दश भांगा सास्वादने न होय, शेष बत्रीश भांगा होय. तथा चोवीशनो उदय तो एकेंद्रियने उत्पन्न मात्रने होय. अहींआं पण, बादर पर्याप्ताने यश अयशना विकल्पें बे भांगा सास्वादने लाभे, बाकी सूक्ष्म साधारणवाला भांगा न होय, अने वैक्रियवालो भांगो तेउ वाउने होय, ते पण तिहां सास्वादने न होय. तेभणी ते पण न लेवो. तथा पच्चीशनो उदय तो देवतामांहे उत्पन्न मात्रनेज होय, अने कोइएकने न पण होय. तिहां देवताना आठ भांगा सुभग, दुर्भग, आदेय, अनादेय, अयश, यशें उपजे तथा छवीशनो उदय तो विकलेंद्रिय, पंचेंद्रिय तिर्यंच, मनुष्यमांहे उत्पन्न मात्रनेज होय. तिहां अपर्याप्तानो एकेको भांगो टालीने विकलेंद्रिय पर्याप्ताना छ, पंचेंद्रिय तिर्यंचना (२८८), मनुष्यना (२८८), एवं (५८२) भांगा, छवीशने उदयें होय. तथा सत्तावीश अने अठावीशनो उदय तो सास्वादने होयज नहीं, केमके ए बे उदयस्थानक तो उपना पछी अंतरमुहूर्त्त गया पछी होय छे, अने सास्वादन तो छ आवली माछेरी लगेंज होय, ते माटें ते न होय. तथा उंगणत्रीशनो उदय तो देव, नारकीने पर्याप्तावस्थायें प्रथम प्राप्त सम्यक्त्वथकी पमताने पामीयें, तिहां देवताना आठ अने नारकीनो एक, एवं नव भांगा होय. तथा त्रीशनो उदय तो पंचेंद्रिय तिर्यंच, मनुष्यने सर्व पर्याप्ति पूरी कस्या पछी औपशमिक सम्यक्त्वथी पमतां होय. तथा उत्तर वैक्रियें वर्त्ततां देवताने उद्योतना उदयें होय. तिहां मनुष्य अने तिर्यंचना प्रत्येकें प्रत्येकें (११५२) भांगा लेवा तथा देवताना आठ भांगा लेवा, एम सर्व मली (२३१२) उदय भांगा होय. तथा एकत्रीशनो उदय पंचेंद्रिय तिर्यंच पर्याप्ताने प्रथम सम्यक्त्व वमतानें होय. तिहां भांगा (११५२) होय. एम शरवाले सात उदयना थइ सास्वादनें उदय भांगा (४०९७) होय.

सास्वादने सत्तास्थानक बाणु अने अठ्याशी, ए बे होय. तिहां आहारकचतुष्क बांधी उपशमश्रेणीथी पमतां सास्वादन गुणठाणुं पामे, तेने बाणुनुं सत्तास्थानक होय अने अठ्याशीनी सत्ता तो चारे गतिना सास्वादनीने होय.

हवे संवेध कहे छे. अठावीशने बंधें सास्वादने त्रीश अने एकत्रीश, ए बे उदयस्थानक होय. जेभणी देवगति प्रायोग्य अठावीश प्रकृति, करण अपर्याप्तो न बांधे तेमाटें बीजां उदयस्थानक एने न होय. तिहां मनुष्य बंधकनी अपेक्षायें त्रीशने उदयें बाणु अने अठ्याशी, ए बे सत्तास्थानक होय. अने तिर्यंचने उपशमश्रेणी न होय, माटे उपशमश्रेणीथी पडवाने अभावें बाणुनी सत्ता न होय, एक अठ्याशीनीज

होय. तथा तिर्यंच, मनुष्य प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां, सास्वादनीने साते उदयस्थानक होय. तिहां पोतपोताने उदयस्थानकें एकेकुं अठ्याशीनुं सत्तास्थानक होय, तथा मनुष्यने त्रीशने उदयें वर्त्तताने बाणु अने अठ्याशी, ए बे सत्तास्थानक होय, शेष सर्वने एकज अठ्याशीनुं होय. तथा एम त्रीशना बंधकने पण संवेध कहेवो. सर्व मली सास्वादनें अढार सत्तास्थानक होय.

हवे मिश्रगुणठाणे नामकर्मना अठावीश अने उंगणत्रीश, ए बे बंधस्थानक होय. तिहां मिश्रदृष्टि तिर्यंच, मनुष्यने देवगति प्रायोग्य अठावीशनो बंध होय, तिहां जांगा आठ होय, अने मनुष्य प्रायोग्य उंगणत्रीशनो बंध मिश्रदृष्टि देव, नारकीने होय. तिहां स्थिर, अस्थिर, शुज, अशुज, यश, अयशने विकल्पें जांगा आठ पामीयें, बीजा जे ठ संस्थानादिकना विकल्पें जांगा उपजे, ते अहींआं न होय, एम आगले गुणठाणे पण जाणवुं. शरवाले बंध जांगा शोल होय.

मिश्रें उंगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए त्रण उदयस्थानक होय, तिहां उंगणत्रीशने उदयें देवना जांगा आठ अने नारकीनो एक, एवं नव जांगा होय. तथा त्रीशने उदयें पंचेंद्रिय तिर्यंचना उदय जांगा (१७२८), मनुष्यना (११५२), एवं (२८८०) त्रीशने उदयें उदय जांगा होय. तथा एकत्रीशनुं उदयस्थानक, पंचेंद्रिय तिर्यंचने होय, तिहां जांगा (११५१). सर्व थइ मिश्रगुणठाणे उदयजांगा (४०४१) होय. अहींआं सत्तास्थानक बाणु अने अठ्याशी, ए बे होय.

हवे संवेध कहे छे. अठावीशने बंधें मिश्रदृष्टिने त्रीश अने एकत्रीश, ए बे उदयस्थानक होय. तेने विषे प्रत्येकें बाणु अने अठ्याशी, ए बे सत्तास्थानक होय, तथा उंगणत्रीशना बंधकने एकज उंगणत्रीशनुं उदयस्थानक होय, तिहां पण तेहीज बे सत्तास्थानक जाणवां. सर्व मली मिश्रगुणठाणे ठ सत्तास्थानक होय.

अविरति गुणठाणे अठावीश, उंगणत्रीश अने त्रीश, ए त्रण बंधस्थानक होय. तिहां तिर्यंच, मनुष्यने चोथे गुणठाणे देव प्रायोग्य बांधतां अठावीशनो बंध होय. तिहां जांगा आठ, तथा मनुष्यने देवगति प्रायोग्य जिननाम सहित बांधतां उंगणत्रीशनो बंध होय. अहींआं पण आठ जांगा तथा देवता अने नारकीने चोथे गुणठाणे मनुष्यगति प्रायोग्य उंगणत्रीश बांधतां जांगा आठ तथा देव नारकीने सम्यक्त्व प्रत्यें जिननाम सहित मनुष्य प्रायोग्य त्रीश बांधतां पण जांगा आठ होय, एवं बंधजांगा बत्रीश थया. अहींआं अविरति सम्यक्दृष्टि जीव अपर्याप्ता मर्ध्ये न उपजे माटे अपर्याप्तानो एक जांगो टालीयें, बाकी आठ जांगा लेवा.

अविरति गुणठाणे एकवीश, पच्चीश, छवीश, सत्तावीश, अठावीश, उंगणत्रीश

त्रीश अने एकत्रीश, ए आठ उदयस्थानक होय. तिहां एकवीशने उदयें देवताना उदय भांगा आठ, मनुष्यना आठ, पंचेंद्रियतिर्यंचना आठ लेवा. केम के अविरति सम्यक्दृष्टि अपर्याप्तामध्यें न उपजे, माटें अपर्याप्तानो भांगो टाली शेष आठ आठ भांगा लेवा तथा नारकीनो एक, एवं पच्चीश उदय भांगा होय. ए क्षायिक सम्यक्-दृष्टि पूर्वबद्धायुवालो चारे गतिने विषे उपजे पण ते अपर्याप्ता मध्यें न उपजे, तेनी अपेक्षायें एकवीशनो उदय लेवो. पच्चीश तथा सत्तावीशनो उदय, देव अने नारकीने तथा वैक्रिय तिर्यंच मनुष्यने होय. तिहां नारकी क्षायिक तथा वेदक सम्यक्दृष्टि जाणवा अने देवता त्रिविध सम्यक्त्वी होय, एम चूर्णिमध्यें कह्युं छे. तथा छव्वीशनो उदय, पंचेंद्रियतिर्यंच मनुष्य क्षायिक तथा वेदक सम्यक्दृष्टिने होय जेभणी उपशम सम्यक्दृष्टि तो तिर्यंच मनुष्य मध्यें न उपजे, तेमांहे पण वेदक सम्यक्दृष्टि तो मोह-नीयनी बावीश प्रकृतिनी सत्तावालोज होय तथा अठावीश अने ओगणत्रीश, ए बे उदय नारकी, तिर्यंच अने देवताने होय तथा त्रीशनो उदय एक नारकी विना बीजी त्रणे गतिमध्ये होय. तथा एकत्रीशनो उदय, पंचेंद्रियतिर्यंचने होय. अहींआं सर्वेना पोतपोताना उदय भांगा लेवा.

अविरतियें सत्तास्थानक चार होय. तिहां जे अप्रमत्त, तथा अपूर्वकरण गुणठाणे आहारकद्विक तथा जिननाम सहित देव प्रायोग्य एकत्रीश बांधीने वलतो मरण पामी देव थाय, तेनी अपेक्षायें त्र्याणुनी सत्ता जाणवी. तथा आहारक चतुष्क बांधी वली परिणाम परावर्त्तियें मिथ्यात्व पामी चारगतिमांहेली जावे ते गतिमांहे उपजीने वली तिहां सम्यक्त्व पामे, तेने बाणुनी सत्ता जाणवी. ए सत्ता, देव, मनुष्यमांहे मिथ्यात्वें गया विना पण होय, माटे आंहीं लीधी तथा नेव्याशीनी सत्ता तो देव, मनुष्य अने नारकी अविरति सम्यक्दृष्टिने जिननामनो बंध छे, ते माटें होय, तथा अठ्याशीनी सत्ता चारे गतिना सम्यक्दृष्टिनें होय.

हवे सत्ता संवेध कहे छे. अविरति सम्यक्दृष्टि पंचेंद्रिय तिर्यंच, मनुष्यने देव प्रायोग्य अठावीशने बंधें आठ उदयस्थानक होय. तिहां पच्चीश अने सत्तावीशनो उदय, वैक्रिय तिर्यंच, मनुष्यने होय. बीजा छ सामान्यें होय. ते एकेका उदयें बाणु अने अठ्याशी, ए बे बे सत्तास्थानक होय. एम आठ उदयनां शोळ सत्तास्थानक होय, तथा ओगणत्रीशनो बंध एक देवगति प्रायोग्य, बीजो मनुष्यगति प्रायोग्य होय. तिहां देवगति प्रायोग्य जिननाम सहित ओगणत्रीशना बंधक मनुष्यज होय. परंतु तिर्यंच न होय. तेने एकत्रीशना उदय विना सात उदयस्थानक होय, केमके म-

ष्यने एकत्रीशनो उदय नथी, ते एकेका उदये त्र्याणु अने नेव्याशी, ए बे बे सत्तास्थानक होय. तथा मनुष्यगति प्रायोग्य उंगणत्रीशनो बंध, देव, नारकीने होय. तिहां २१–२५–२७–२८–२९–ए पांच उदयस्थानक होय. एकेका उदयें बाणु अने अठ्याशी, ए बे बे सत्ता होय, तथा मनुष्यगति प्रायोग्य जिननाम सहित त्रीशनो बंध पण देव, नारकीने होय. तिहां २१–२५–२७–२८–२९–३०, ए छ उदयस्थानक होय. तिहां प्रत्येकें त्र्याणु अने नेव्याशी, ए बे बे सत्ता, देवताने होय, अने नारकीने पांच उदयस्थानक होय. तिहां प्रत्येके एकज नेव्याशीनी सत्ता होय, केमके, जिननामनी सत्ता छतां आहारकनी सत्ता नरकमध्यें न होय ते माटें त्र्याणुनी सत्ता नारकी मध्यें न पामीयें, अने एकत्रीशने उदयें बे सत्ता होय. सर्व थइ चोपन्न सत्ता थइ.

देशविरति गुणठाणे अठावीश अने उंगणत्रीश, ए बे बंधस्थानक होय. तिहां मनुष्य अने तिर्यंच, देशविरति, देवगति प्रायोग्य अठावीश बांधे, तिहां नांगा आठ. तथा तेहीज जिननाम सहित उंगणत्रीश प्रकृति एकला मनुष्य देशविरतिज बांधे पण तिर्यंच न बांधे, तिहां नांगा आठ. सर्व मली नांगा शोल होय.

देशविरतियें सामान्यें २५–२७–२८–२९–३०–३१–ए छ उदयस्थानक होय. तिहां अठावीशने बंधें प्रथमना चार उदय तो वैक्रिय तिर्यंच, मनुष्यने होय, तिहां एकेको नांगो करतां चार नांगा थया तथा अठावीश, उंगणत्रीश, ए बे उदय सामन्या तिर्यंच, मनुष्यने तथा वैक्रियने पण होय. तिहां उदय नांगा छ तथा त्रीशनो उदय तिर्यंच, मनुष्यने, तिहां छ संघयण, छ संस्थानना विकल्पें नांगा छत्रीश, ते सुस्वर दुःस्वरें बहोत्तेर, ते शुनाशुन खगतियें (१४४), प्रत्येकें एकेका उदयें होय. अहींआं दौर्नाग्य, अनादेय अने अयशःकीर्त्तिनो उदय गुण प्रत्यय नथी न होय तेथी तेना विकल्पना नांगा न होय, तथा वैक्रिय तिर्यंचनो उदय नांगो एक, मली (२०९) नांगा थाय. तथा एकत्रीशनो उदय तिर्यंचने होय. तिहां नांगा (१४४) एम शरवाले (४४३) अठावीशने बंधें उदय नांगा होय. तथा उंगणत्रीशने बंधें मनुष्यने २५–२७–२८–२९–३०, ए पांच उदयस्थानक होय. तिहां प्रथमनां चार उदयस्थानक वैक्रियनां छे, तेनो नांगो एकेक तथा त्रीशना उदयनांगा (१४४) मली (१४८) नांगा थाय. शरवाले (५९१) नांगा थाय.

देशविरतिये ९३–९२–८९–८८, ए चार सत्तास्थानक होय. तिहां जे अप्रमत्त, अपूर्वकरणवालो तीर्थंकर तथा आहारक बांधीने पडे, ते परिणामे देशविरति थाय तेने त्र्याणुनी सत्ता होय. शेषनी नावना अविरतिनी पेरें जाणवी.

हवे संवेध कहे छे. देशविरति मनुष्यने अठावीशने बंधें पचीश, सत्तावीश,

अठावीश, ओगणत्रीश अने त्रीश, ए पांच उदयस्थानक होय. तिहां प्रत्येकें बाणु अने अठ्याशी, ए बे बे सत्ता होय. तेम तिर्यंचने पण एकत्रीश सहित छ उदयें बे बे सत्ता होय. तथा ओगणत्रीशनो बंध देशविरति मनुष्यनेज होय. तिहां पच्चीशथी त्रीशवालां तेहीज पूर्वलां पांच उदयस्थान लेवां. तिहां त्र्याणु अने नेव्याशी, ए बे बे सत्तास्थानक होय. सर्व थइ देशविरतियें बावीश सत्ता होय.

हवे प्रमत्तें बंधादिक संवेध कहे छे. प्रमत्त साधुने अठावीश, ओगणत्रीश, ए बे बंधस्थानक देशविरति मनुष्यनी पेरें जाणवां. तिहां प्रत्येक बंधें मनुष्यना जांगा आठ आठ लेतां शोल जांगा थाय तथा २५-२७-२८-२९-३०, ए पांच पांच उदयस्थानक होय. तिहां प्रथमना चार उदय तो आहारक अने वैक्रिय शरीर करनारा साधुनी अपेक्षायें लेवा. तिहां पच्चीश अने सत्तावीशना उदयें बे बे जांगा तथा अठावीश अने ओगणत्रीशना उदयें चार चार जांगा अने त्रीशनो उदय, सहज मनुष्यने होय. तिहां जांगा बे आहारक वैक्रियना अने (१४४) सहजना मलीने (१४६), एम सर्व मली एकेका बंधस्थानकें (१५८) जांगा करतां (३१६) उदय जांगा थाय, तिहां त्र्याणु, बाणु, नेव्याशी अने अठ्याशी, ए चार सत्तास्थानक होय. हवे संवेध देखाडे छे. अठावीशने बंधें पांचे उदये बाणु अने अठ्याशी, ए बे सत्ता होय. तिहां आहारकें बाणुनीज सत्ता होय अने जिननाम सत्तायें छतां अठावीशनो बंध न होय तेमाटे त्र्याणु अने नेव्याशी, ए बे सत्ता ओगणत्रीशने बंधें पांचें उदयस्थानकें प्रत्येकें होय, जेजणी ओगणत्रीशनो बंध जिननाम बांधतांज होय. एम सर्व थइ वीश सत्तास्थानक प्रमत्तें होय.

हवे अप्रमत्तें बंधादिक सत्ता संवेध कहे छे. अप्रमत्त साधुने अठावीश, ओगणत्रीश, त्रीश, एकत्रीश, ए चार बंधस्थानक होय, तिहां प्रथमनां बे तो प्रमत्तनी पेरें जाणवां तथा आहारकद्विक सहित बांधतां अनुक्रमे त्रीश, एकत्रीशनो बंध होय. ए चार बंधस्थानकें प्रत्येकें एकेको जांगो करतां चार बंध जांगा थाय, केमके अहीं अस्थिर, अशुज, अयशनो बंध अप्रमत्तें नथी माटे. तथा प्रत्येक बंधस्थानकें ओगणत्रीश अने त्रीश, ए बे बे उदयस्थानक होय. तिहां जे प्रमत्त थको वैक्रिय तथा आहारक आरंजी अप्रमत्तें आवे तेने उद्योतने उदयें ओगणत्रीशनो उदय होय. तथा त्रीशनो उदय सहज होय, तिहां प्रत्येक उदयें एक जांगो वैक्रियनो तथा आहारकनो, एवं बे उदयें बे जांगा तथा सहज शरीरें अप्रमत्तने त्रीशने उदयें पूर्वे देशविरतिस्थाने (१४६) जांगा कह्या, ते होय. सर्व मली एकेका बंधें उदय जांगा (१४८) होय. शरवाले चार बंधना मलीने (५९२) उदय जांगा होय. तिहां

अठावीशने बंधें बेहु उदयें प्रत्येकें अठ्याशीनी सत्ता होय; अने उंगणत्रीशने बं बेहु उदयें प्रत्येकें नेव्याशीनी सत्ता होय; तथा त्रीशने बंधें बेहु उदयें प्रत्येकें बाणुनं सत्ता होय; तथा एकत्रीशना बंधें बेहु उदये प्रत्येकें त्र्याणुनी सत्ता होय. अहींआं तीर्थंकर तथा आहारक निश्चें बांधे, तेने एकेकी सत्ता होय. एवं आठ सत्ता थाय

हवे अपूर्वकरणे बंधोदय सत्ता संवेध कहे छे. अपूर्वकरणें अठावीश, उंगणत्रीश त्रीश, एकत्रीश अने एक, ए पांच बंधस्थानक होय. तिहां प्रथमनां चार, अप्रम त्तनी पेरें लेवां, तथा एक यशःकीर्तिनो बंध, ते सातमे भागें देवगति प्रायोग बंधना विछेदें होय, तिहां भांगो प्रत्येकें एकेक होय. सर्व थइ बंधभांगा पांच होय तिहां प्रत्येक बंधस्थानकें एकत्रीशनुंज उदयस्थानक होय. तिहां प्रथम संघयणनें संस्थानना विकल्पें छ भांगा, ते शुभाशुभ खगतियें बार अने सुस्वर दुस्वरें चोवी भांगा थाय. अने कोइएक आचार्य, पहेला त्रण संघयणे उपशमश्रेणीनो आरं माने छे. तेना मतें बहोत्तेर उदय भांगा होय. शरवाले पांच उदयना (३६०) भां थाय तथा तिहां प्रथम चार बंधस्थानके त्रीशने उदयें अनुक्रमे अठयाशी, नेव्याशी बाणु अने त्र्याणुं, ए एकेक सत्तास्थानक होय, अने एकने बंधें त्रीशने उदयें चारे सत्ता होय. शरवाले आठ सत्तास्थानक होय. ॥ ५८ ॥

एगेग मठ इगेग, मठव उउमछ केवल जिणाणं ॥
एगं चउ एगं चउ, अठ चउ डु छकमुदयंसा ॥ ५९ ॥

अर्थ—नवमे गुणठाणे एगेगमठ के० एक बंधस्थानक, एक उदयस्थानक अ आठ सत्तास्थानक होय. दशमे गुणठाणे इगेगमठ के० एक बंधस्थानक, एक उदय स्थानक अने आठ सत्तास्थानक होय. तथा उउमछ के० छद्मस्थ यतिने उपशांतमोह क्षीणमोह, अने केवलजिणाणं के० केवली जिन ते सयोगी केवली तथा अयोगी केवली, ए चार गुणठाणावालाने नामकर्मनो बंध न होय. तिहां उपशांतमोहे एगंचउ के० एक उदयस्थानक अने चार सत्तास्थानक होय, तथा क्षीणमोहे एगंचउ के० एक उदयस्थानक, अने चार सत्तास्थानक होय. सयोगी केवलीने अठच के० आठ उदयस्थानक अने चार सत्तास्थानक होय अने अयोगी केवलीने डुछ के० बे उदयस्थानक अने छ सत्तास्थानक होय, ए रीतें मुदयंसा के० उदय अने अंश एटले सत्ता तेनां स्थानक चार गुणठाणे जाणवां.

हवे अनिवृत्तिबादर तथा सूक्ष्मसंपरायें बंधादिक कहे छे. ए बे गुणठाणे एक यशःकी र्तिनो बंध अने त्रीशनो उदय होय. तिहां क्षपकने भांगा चोवीश अने औपशमिकने

त्रण संघयणना विकल्पें जांगा वहोंत्तेर उदयना जाणवा तथा त्र्याणु, वाणु, नेव्याशी, अठ्याशी, एंशी, उंगणाएंशी, ठहोंत्तेर अने पंचोत्तेर, ए आठ सत्तास्थानक होय. तिहां पहेलां चार सत्तास्थानक तो उपशमश्रेणीनी अपेक्षायें होय तथा क्षपकश्रेणीयें पण ज्यांसुधी नामकर्मनी तेर प्रकृति क्षय न थाय, त्यां लगें जाणवां अने तेर प्रकृतिना क्षय पठी ८०–७९–७६–७५– ए चार सत्तास्थानक होय. अहींआं बंधोदयनो जेद नथी ते माटें संवेध नथी देखाड्यो.

उपशांतमोहें बंधने अजावें एकज त्रीश प्रकृतिनुं उदयस्थानक छे. तिहां जांगा वहोंत्तेर होय अने त्र्याणु, बाणु, नेव्याशी अने अठ्याशी, ए चार सत्ता होय.

तथा क्षीणमोहें एकज त्रीशनुं उदयस्थानक छे. तिहां जांगा चोवीश, तिहां पण तीर्थंकर नाम सहितने सर्व संस्थानादिक प्रशस्तज होय, ते माटें. तिहां ८०–७६– ए बे सत्ता तीर्थंकरने तथा ७९–७५, ए बे सत्ता, अतीर्थंकरने, एवं चार सत्ता होय.

सयोगी केवलीने वीश, एकवीश, छवीश, सत्तावीश, अठावीश, उंगणत्रीश, त्रीश अने एकत्रीश, ए आठ उदयस्थानकना जांगा उसें पूर्वें सामान्यादेशें विचार्या छे, तिहांथी जाणवा. अहीं सत्तास्थानक चार क्षीणमोहनी पेरेंज लेवां तथा संवेध चौद जीवस्थानक विचारें संज्ञी पर्याप्ता द्वारें कह्यो छे, तिहांथी लेवो.

अयोगी गुणठाणे नव अने आठ, ए बे उदय होय, तेना जांगा बे अने ८०–७९–७६–७५–९–८–ए छ सत्ता होय. तिहां तीर्थंकरने नवने उदयें ८०–७६–९–ए त्रण सत्ता होय तथा सामान्य केवलीने आठने उदये ७९–७५–८–ए त्रण सत्ता होय. एम चौद गुणठाणे आठ कर्मनो बंध, उदय, सत्ता संवेध देखाड्यो.

॥ अथ मिथ्यात्वस्य त्रयोविंशत्यादिक बंधस्थानषट्के क्रमेण जंगप्ररूपिकां जाष्यगाथामाह ॥ हवे मिथ्यात्वगुणठाणानां जे त्रेवीशादिक छ बंधस्थानक छे, तेने विषे अनुक्रमें केटला बंधना जांगा उपजे, ते प्ररूपवाने जाष्यगाथा कहे छे. ॥

चउ पणवीसा सोलस, नव चत्तालासयाय बाणउई ॥
वत्ती सुत्तर गया, लसया मिछस्स बंध विही ॥ ६० ॥

अर्थ–त्रेवीशने बंधस्थानकें चउ के० चार जांगा, पच्चीशने बंधे पणवीसा के० पच्चीश जांगा, छव्वीशने बंधे सोलस के० शोल जांगा, अठावीशने बंधें नव के० नव जांगा, उंगणत्रीशने बंधें चत्तालासयायबाणउई के० बाणुमें ने चालीश जांगा, त्रीशने बंधें बत्तीसुत्तरछायालसया के० छेंतालीशसें ने बत्रीश जांगा उपजे, ए मिछस्सबंधविही

के० मिथ्यात्वगुणठाणे ठ बंधस्थानकें थइने (१३९२६) जांगा होय. एनी जावना पूर्वे कही ठे त्यांथी जाणवी. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ६० ॥

॥ अथ सास्वादनेऽष्टाविंशत्यादि बंधस्थानत्रयजंगप्ररूपकाजाष्यगाथामाह ॥
॥ हवे सास्वादन गुणठाणानां जे अठावीशादिक त्रण बंधस्थानक ठे, तेने विषे बंधना केटला जांगा उपजे, ते प्ररूपवाने जाष्यगाथा कहे ठे. ॥

अठ सया चउसठी, बत्तीस सयाइं सासणे नेआ ॥
अठावीसाईसु, सवाणठाहिअ ठन्नउइ ॥ ६१ ॥

अर्थ–अठावीशने बंधे अठ के० आठ जांगा अने ठंगणत्रीशने बंधे सयाचउसठी के० चोशठसें जांगा, त्रीशने बंधे बत्तीससयाइं के० बत्रीशसें जांगा, ए रीतें सासणे· नेआ के० सास्वादन गुणठाणे जांगा उपजे. अठावीसाईसु के० अठावीशादिक त्रण बंधस्थानकें थइने सवाणठाहिअठन्नउइ के० सर्व मली ठन्नुसें ने आठ जांगा उपजे, तेनी जावना पूर्वे कही ठे अने मिश्रादिक गुणठाणे तो बंधस्थानकना जांगा थोडा ठे तेमाटें ते पूर्वे कह्या ठे, तेम जाणवा.

॥ अथ मिथ्यात्वस्यैकविंशत्याद्युदयस्थानके जंगप्ररूपिका गाथा ॥ हवे मिथ्यात्व गुण· ठाणे एकवीश आदे देइने नव उदयस्थानकें जांगा प्ररूपवा गाथा कहे ठे. ॥

एगचत्तिगार बत्ति, स ठसय इगतिसिगार नव नउइ ॥
सत्तरिगंसिगुत्तिस, चउद इगार चउसठि मिहुदया ॥ ६२ ॥

अर्थ– एकवीशने उदयें एगचत्त के० एकतालीश जांगा, चोवीशने उदयस्था· नकें इगार के० अगीआर जांगा, पच्चीशने उदयें बत्तीस के० बत्रीश जांगा, ठवी· शने उदयें ठसय के० ठसें जांगा, सत्तावीशने उदयें इगतिस के० एकत्रीश जांगा, अठावीशने उदयें इगारनवनउइ के० अगीआरसें ने नवाणु जांगा, ठंगणत्रीशने उदयें सत्तरिगंसि के० सत्तरसें ने एक्याशी जांगा उपजे. त्रीशने उदयें इगुत्तिसचउद के० ठंगणत्रीशसें ने चौद जांगा, एकत्रीशने उदयस्थानके इगारचउसठी के० अगीआ· रसें ने चोसठ जांगा उपजे, मिहुदया के० मिथ्यात्वगुणठाणे ए नव उदयस्थानकें थइने (७७७३) जांगा होय. ॥६२ ॥

॥ अथ सास्वादनैकविंशत्याद्युदयस्थानसप्तकजंगप्ररूपिकाजाष्यगाथामाह ॥
॥ हवे सास्वादने एकवीशादि सात उदयस्थानकें जांगा प्ररूपवा जाष्यगाथा कहे ठे.॥

बत्तीस डुन्नि अठय, बासीइ सयाय पंच नव उदया ॥
बारहिआ तेवीसं, बावन्निक्कार ससयाय ॥ ६३ ॥

अर्थ– एकवीशने उदयें वत्तीस के० बत्रीश जांगा, तिहां आठ मनुष्यना, ठ विकलेंड्रियना, आठ देवताना, आठ तिर्यंचना, वे एकेंड्रियना. चोवीशने उदयें डुन्नि के० वे जांगा तिर्यंचना जाणवा. तथा पच्चीशने उदयें अठय के० आठ जांगा देवताना होय, ठवीशने उदयें वासीइसयायपंच के० पांचसें ने व्याशी जांगा होय. तिहां (२७७)मनुष्यना, (२७७) तिर्यंचना, ठ विकलेंड्रियना; ठंगणत्रीशनें उदयें नवउदया के० नव उदय जांगा होय, तेमध्यें आठ देवताना, एक नारकीनो जाणवो. त्रीशने उदयें वारहिस्रातेवीसं के० त्रेवीशसें ने वार जांगा, तेमध्ये (११५२) मनुष्यना, (११५२) तिर्यंचना, आठ देवताना जाणवा. एकत्रीशने उदयें वावन्निक्कारससयाय के० अगीआरसें ने वावन जांगा तिर्यंचना होय. सर्व मली साते उदयस्थानकें थइने (४०७७) उदयजांगा थाय. एनी जावना पूर्ववत्. अने मिश्रादिक गुणठाणे उदयजांगा पोतानी मेलेंज विचारीने कहेवा ॥ ६३ ॥

॥ अथ गतिचतुष्कक्रमेण वंधोदयसत्तास्थानान्याह ॥

॥हवे गत्यादिक वाशठ मार्गणाद्वारें नामकर्मनां वंधोदय सत्ता स्थानक कहे ठे. तिहां प्रथम नरकादिक चार गति मार्गणाने विषे अनुक्रमें वंधोदय सत्तास्थानक कहे ठे ॥

दो ठक्क ठ चउक्कं, पण नव इक्कार ठक्कगं उदया ॥
नेरइ आइ सु सत्ता, ति पंच इक्कारस चउक्कं ॥ ६४ ॥

अर्थ–नरकादि चार गति अनुक्रमें लेवी. तिहां नरकगतिने विषे ठंगणत्रीश ने त्रीश, ए दो के० वे वंधस्थानक, तिहां ठंगणत्रीशनुं मनुष्यगति प्रायोग्य तथा तिर्यंच प्रायोग्य होय, अने त्रीशनुं तिर्यंच प्रायोग्यज होय. एना जांगा पूर्वे कह्या ठे, तेम लेवा. तथा तिर्यंचने २३–२५–२६–२८–२९–३०–ए ठक्क के० ठ वंधस्थानक होय. तथा मनुष्यने २३–२५–२६–२८–२९–३०–३१–१, ए अठ के० आठ वंधस्थानक होय, तथा देवताने २५–२६–२९–३०, ए चउक्कं के० चार वंधस्थानक होय. ए चार गतिने विषे वंधस्थानक कह्यां. हवे चार गतिने विषे अनुक्रमें उदय स्थानक कहे ठे. नारकीने २१–२५–२७–२८–२९– ए पण के० पांच उदयस्थानक होय. तिर्यंचने २१–२४–२५–२६–२७–२८–२९–३०–३१,ए नव के० नव उदयस्थानक होय. मनुष्यने २०–२१–२५–२६–२७–२८–२९–३०–३१–९–८,ए इक्कार के० अगीआर उदयस्थानक होय. देवताने २१–२५–२७–२८–२९–३०,ए ठक्कगंउदया के० ठ उदयस्थानक होय. हवे नेरइआइसुसत्ता के० नरकादिकगतिने विषे अनुक्रमें सत्तास्थानक कहे ठे. नारकीने वाणु, नेव्याशी, अने अठ्याशी, ए ति के० त्रण सत्तास्थानक होय. तिर्यंचने वाणु, अठ्याशी, व्याशी, एंशी अने अठोत्तेर, ए पंच के० पांच सत्तास्थानक होय. मनुष्यने एक अठोत्तेर

विना वाकीनां इग्यारस के० अगीआरे सत्तास्थानक होय. अने देवताने त्र्याणु, वाणु, नेव्यासी अने अठयासी, ए चउक्कं के० चार सत्तास्थानक होय.

हवे संवेध कहे छे. नारकीने पंचेंद्रिय तिर्यंच प्रायोग्य उंगणत्रीश वांधतां पोताना पांच उदयस्थानकें प्रत्येकें वाणु अने अठ्यासी, ए वे सत्तास्थानक होय. तीर्थंकरनामनी सत्तायें तिर्यंचगति प्रायोग्य वंध न होय तेजणी नेव्यासीनी सत्ता न होय, तथा मनुष्यगति प्रायोग्य उंगणत्रीशने वंधें पांच उदयस्थानकें नेव्यासी सहित त्रण त्रण सत्ता होय, तथा उद्योत सहित तिर्यंचगति प्रायोग्य त्रीशने वंधें उंगणत्रीशना वंधनी पेरें पांचे उदयें वे वे सत्ता होय. तथा जिननाम सहित मनुष्यगति प्रायोग्य त्रीशने वंधें पांचे उदयें एक नेव्यासीनी सत्ता, प्रत्येकें होय. सर्व थइ नरकगतिने विषे चालीश सत्तास्थानक होय.

तिर्यंचगतिने विषे वंधोदय सत्ता संवेध कहे छे. त्रेवीशने वंधें एकवीश, चोवीश, पच्चीश, छवीश, ए चार उदयें ९२-८८-८६-८०-७८, ए पांच पांच सत्ता अने वाकीनां २७-२८-२९-३०-३१, ए पांच उदयें अठोत्तेर विना चार चार सत्ता होय. सर्व त्रेवीशने वंधें चालीश सत्ता थइ. तेम पच्चीश तथा छवीशने वंधें पण चालीश, चालीश सत्ता जाणवी तथा उंगणत्रीश अने त्रीशने वंधें पण एमज चालीश सत्ता कहेवी. पण एटलुं विशेष जे मनुष्यगति प्रायोग्य उंगणत्रीशने वंधें सर्व उदयस्थानकें अठोत्तेरनी सत्ता न होय, वाकी चार सत्ता सर्व उदयें होय. तथा अठावीशने वंधें चोवीशनो उदय न होय, केमके चोवीशनो उदय एकेंद्रियने होय. तेने अठावीशनो वंध नथी, जेमाटे देव, नारकी, ए वे गतिमध्यें एकेंद्रियने जावुं नथी अने अठावीशनो वंध तो देव, नरक प्रायोग्य छे. माटें वाकी आठ उदय होय, तिहां एकवीश, छवीश, अठावीश, उंगणत्रीश अने त्रीश, ए पांच उदयस्थानक क्षायिक सम्यक्दृष्टि तथा वेदक सम्यक्दृष्टि तो जेने मोहनीयनी वावीशनी सत्ता होय, एवाने पूर्वे आयु वांध्यां उदय होय, तेनी अपेक्षायें जाणवा. तिहां एकेका उदयें वाणु अने अठयासी, ए वे सत्तास्थानक प्रत्येकें होय, तथा पच्चीश अने सत्तावीश, ए वे उदयस्थानक वैक्रिय करतां पंचेंद्रिय तिर्यंचने होय. तिहां पण तेहीज वे सत्तास्थानक होय, तथा त्रीश, एकत्रीश, ए वे उदय सर्व पर्यातियें पर्याप्ता एवा सम्यक्दृष्टि तथा मिथ्यादृष्टिने जाणवा, तिहां वाणु, अठयासी अने छयासी, ए, त्रण सत्ता होय. तिहां छयासीनी सत्ता, मिथ्यादृष्टिनेज होय. अने सम्यक्दृष्टिने अवश्य देवद्विकनो वंध होय, तेथी तेने ए सत्ता न होय. सर्व अठावीशने वंधें अढार सत्ता होय. एम तिर्यंचगति मध्यें सर्व वंधस्थानकें (२१८) सत्ता होय.

मनुष्यगतिने विषे संवेध कहे छे. तिहां मनुष्यने त्रेवीशने वंधें २१-२५-२६-२७-२८-२९-३०- ए सात उदयस्थानक होय, तेमध्यें पच्चीश अने सत्तावीश, ए बे उदय, वैक्रिय करतां लेवा. पण आहारकें त्रेवीशनो बंध नथी तेजणी ते आहारक न लेवो. ए बे उदयें बाणु अने अठयाशी, ए बे सत्ता होय अने बीजा पांच उदयें ठ्याशी, एंशी, ए बे अधिक होय तेमाटें तिहां चार सत्तास्थान लेवां. सर्व थइ त्रेवीशने वंधें चोवीश सत्ता होय, एम पच्चीशने वंधें तथा छवीशने वंधें पण चोवीश चोवीश सत्ता लेवी तथा मनुष्यगति अने तिर्यंचगति प्रायोग्य उंगणत्रीश अने त्रीशने वंधें पण एमज चोवीश सत्ता कहेवी. तथा अठावीशने वंधें पण सात उदय छे. तेमध्यें एकवीश, छवीश, ए बे उदय, सम्यक्दृष्टिने करण अपर्याप्ता वेलायें होय. तथा पच्चीश, सत्तावीश अठावीश अने उंगणत्रीश, ए मांहेला बे बे उदय, वैक्रिय, आहारक करतां सम्यक्दृष्टिने होय. त्रीशनो उदय, मिथ्यात्वीने पण होय. ए उदयें बाणु, अठयाशी, ए बे बे सत्तास्थानक होय. तथा त्रीशने उदयें नरक प्रायोग्य अठावीशने वंधें नेव्याशी तथा ठ्याशी, ए बे सत्ता अधिक भेलतां चार सत्ता होय. एम अठावीशने वंधें सर्व थइ शोल सत्ता थाय. तथा जिननाम सहित देव प्रायोग्य उंगणत्रीशने वंधें सात उदय अठावीशना वंधनी पेरें लेवां. पण एटलुं विशेष जे त्रीशनो उदय सम्यक्त्वीने लेवो, तेथी साते उदयें त्र्याणु अने नेव्याशी, ए बे सत्तास्थानक होय. तिहां आहारकने तो त्र्याणुनीज सत्ता होय. सर्व संख्यायें जिननाम सहित उंगणत्रीशने वंधें चौद सत्तास्थानक होय तथा आहारकद्विक सहित त्रीशने वंधें उंगणत्रीश अने त्रीश, ए बे उदयस्थानक होय. तिहां जेणे आहारक शरीर प्रमत्त गुणठाणे करीने अंतकालें अप्रमत्तें आवे, तेनी अपेक्षायें उंगणत्रीशनो उदय लेवो. बीजे स्थानकें त्रीशनो उदय होय, तिहां प्रत्येक उदयें बाणुनी सत्ता होय. तथा एकत्रीशने वंधें एकज त्रीशनो उदय होय अने तिहां एकज त्र्याणुनी सत्ता होय, तथा एकने वंधें त्रीशनो उदय होय. तिहां ९३-९२-८९-८८-८०-७९-७६-७५, ए आठ सत्तास्थानक होय, शरवाले त्रेवीश, पच्चीश, छवीशना वंधने विषे चोवीश चोवीश सत्ता अने अठावीशना वंधने विषे शोल सत्ता तथा मनुष्य अने तिर्यंचगति प्रायोग्य उंगणत्रीश तथा त्रीशना वंधने विषे चोवीश चोवीश सत्ता तथा देवगति प्रायोग्य तीर्थंकर सहित उंगणत्रीशना वंधे चौद सत्ता तथा एकत्रीशना वंधने विषे एक सत्ता अने एक प्रकृतिना वंधे आठ सत्ता सत्तास्थानक, एम (१०९) सत्ता मनुष्य मध्यें होय.

हवे देवताने विषे संवेध कहे छे. देवताने पच्चीशने वंधें छ उदयें प्रत्येकें बाणु अने अठ्याशी, ए बे सत्ता होय. एम छवीश तथा उंगणत्रीशने वंधें पण जाणवुं

तथा उद्योत सहित पंचेंद्रियतिर्यंच प्रायोग्य त्रीशने बंधें पण एमज जाणवुं. तथा जिन-नाम सहित मनुष्यगति प्रायोग्य त्रीशने बंधें ठ उदयस्थानकें प्रत्येकें ज्याणु, नेव्याशी, ए बे सत्तास्थानक जाणवां. एम चार बंधमध्यें त्रीशनो बंध, मनुष्य तथा तिर्यंच प्रायोग्य होय, माटे ते बे स्थानक गणतां पांचे स्थानकें बार बार सत्ता होय. सर्व थइ देवगतिमध्यें आठ सत्ता स्थानक होय. एम गति आश्री संवेध देखाड्यो. ॥६४॥ ॥ अथेंद्रियमाश्रित्याह ॥ हवे इंद्रिय आश्रयी नामकर्मनां बंधोदय सत्ता कहे ठे. ॥

इग विगलिंदिअ सगले, पण पंचय अठ बंध ठाणाणं ॥
पण ठक्किक्कारुदया, पण पण बारसय संताणि ॥ ६५ ॥

अर्थ– इगविगलिंदिअसगले के० एकेंद्रिय, विकलेंद्रिय अने सकल ते पंचेंद्रियने अनुक्रमें बंधस्थानक कहे ठे. तिहां एकेंद्रियने २३–२५–२६–२९–३०, ए पण के० पांच बंधस्थानक होय, तथा त्रणे विकलेंद्रियने एहीज पंचय के० पांच बंधस्थानक होय, तथा पंचेंद्रियनें २३–२५–२६–२८–२९–३०–३१–१, एवं अठबंधठाणाणं के० आठ बंधनां स्थानक होय. तथा एकेंद्रियने २१–२४–२५–२६–२७, ए पण के० पांच उदयस्थानक होय. तथा त्रणे विकलेंद्रियने २१–२६–२८–२९–३०–३१, ए ठक्क के० ठ उदयस्थानक होय, तथा पंचेंद्रियने २०–२१–२५–२६–२७–२८–२९–३०–३१–९–८–ए इक्कारुदया के० अगीआर उदयस्थानक होय. तथा एकेंद्रियने ९२–८८–८६–८०–७८– ए पण के० पांच सत्तास्थानक होय. तथा त्रणे विकलेंद्रियने ९२–८८–८६–८०–७८, एज पण के० पांच सत्तास्थानक होय. तथा पंचेंद्रियने ९३–९२–८९–८८–८६–८०–७९–७८–७६–७५–९–८, ए बारसयसंताणि के० बार सत्तानां स्थानक होय ॥ एनो संवेध पूर्वे चौद जीवन्नेदें नामकर्मनो संवेध विचार्यो ठे, तिहांथी जोइ लेवो, तथा निपुण बुद्धियें विचारी करवो. ॥ ६५ ॥

इय कम्म पगइठाणा, णि सुहु बंधुदय संत कम्माणं ॥
गइआइएहिं अठसु, चउप्पयारेण नेआणि ॥ ६६ ॥
गइइंदिए अकाए, जोए वेए कसाय नाणेअ ॥
संयम दंसण लेसा, न्नवसंमे सन्निआहारे ॥ ६७ ॥
संत पयपरूवणया, दवपमाणं च खित्त फुसणाय ॥
कालं तरंच न्नावो, अप्पा बहुयं च दाराइ ॥ ६८ ॥

अर्थ–इय के० ए उक्तप्रकारें सुहु के० सुष्टु एटले नले प्रकारें अत्यंत उपयोग

राखीने कम्मपगइठाणाणि के० आठे कर्म प्रकृतिनां स्थानक, बंधुदयसंतकम्माणं के० बंध, उदय, सत्ता, कर्मनी तेना संवेधे गइआएहिं के० गत्यादिक एटले गति, इंद्रिय, काय, योग, वेद, कषाय, ज्ञान, संयम, दर्शन, लेश्या, नव्य, सम्यक्त्व, संज्ञी, आहारी, ए चौद जीवस्थानकें तथा ए चौदना उत्तर बाशठ मार्गणा नेदने स्थानकें करीने सत्पद प्ररूपणादिक अठसु के० आठ अनुयोगद्वारने विषे चउप्पयारेण के० प्रकृतिबंध, स्थितिबंध, रसबंध अने प्रदेशबंध, ए चार प्रकारें कहेवाने नेआणि के० जाणवा. ॥ ६६ ॥ ६७ ॥

हवे ए आठ अनुयोग द्वार लखीयें ठैयें. संतपयपरूवणाए एटले ठता पदनी प्ररूपणा, ए एक पद नणी घट पदनी पेरें अठतुं न होय, जे ठता पदार्थनुं वाचक पद न होय, ते एक पद पण न होय. जेम वंध्यापुत्र, ए शब्द बे पदनो माटे ते पद अठतुं ठे. तेनी पेरें ए पद नथी, तेनणी ए पद साचां ठे एटले अर्थ प्ररूपणाना नेद ते अनु कहेतां वस्तु प्रतिपादन कस्या पठी योग कहेतां सर्व प्रकारें वस्तु आठ अनुयोगद्वार, अणु कहेतां सूत्र तेनी साथें योग कहेतां अर्थनुं जोरुवुं, तेनां द्वार कहेतां बारणां एटले वस्तुनो निर्णय करवो, तेनां द्वार आठ जाणवां. तिहां प्रथम ठता पदनी प्ररूपणा, ते जेम बंध, उदय, सत्ता तथा प्रकृति, स्थिति, रस, प्रदेश, ए सर्व पद साचां ठे, आप आपणा पदार्थनां वाचक ठे, एकेक पद नणी घट पदनी पेरें ठतां ठे, पण वंध्यापुत्रनी पेरें अठतां नथी, तेनां स्थानक, जेनो जिहां सद्भाव, ते तिहां कहेवां. ते प्रथम ठता पदनी प्ररूपणा नामा द्वार जाणवुं.

तथा बीजुं डव्यप्रमाण द्वार. ते एम के, ए प्रकृति स्थानकना डव्य केटलां होय ? एम प्रमाणनुं कहेवुं, ते बीजुं द्वार. तथा एकेक प्रकृतिस्थान डव्य, केटला आकाश प्रदेश क्षेत्र रुंधे, ए अर्थ कहे ते क्षेत्रप्रशंसानामा त्रीजुं द्वार. तथा एकेक स्थानकें जीव केटला काल पर्यंत रहे, एम कहेवुं ते चोथुं काल द्वार. तथा ए बंधस्थानक तथा उदयस्थानक गांड्युं ते वली केटले कालें जघन्य तथा उत्कृष्टे आंतरे लहे, ए पांचमुं अंतर द्वार. तथा लोकने केटले नागें एकेक स्थानक होय, एम कहेवुं, ते ठठा नाग द्वारनो विचार जाणवो. तथा कयुं स्थानक उदयिकादिक ठ नाव मध्यें कया नावें होय. ते सातमुं नाव द्वार. तथा कया स्थानकथी कयुं स्थानक डव्य, क्षेत्र, काल अने नावनी अपेक्षायें घणुं होय तथा थोडुं होय, अथवा बराबर होय, एम विचारवुं, ते आठमुं अल्पबहुत्व द्वार. ए आठ अनुयोगद्वारें करी विचारतां पदार्थनुं सम्यक्ज्ञान होय, तिहां सत्पदप्ररूपणायें करीने गुणठाणाने विषे गति तथा इंडियनामणायें बंधोदय सत्तानो संवेध कह्यो. एने

अनुसारें काययोगादिक मार्गणायें पण कहेवो, अने शेष जे द्रव्यप्रमाण क्षेत्र, स्पर्शनादिक सात अनुयोग द्वार, ते कर्मप्रकृति कर्मप्राभृत प्रमुख ग्रंथोने सम्यक् प्रकारें जोइने कहेवां; पण आज ते ग्रंथना अजावथकी लेशमात्र पण कही न शकीयें तेमाटें प्रकृति, स्थिति, रस अने अनुजाग, ए चार प्रकारें कहेवां. तिहां प्रकृति आश्रयी बंध, उदय, सत्तास्थानक पूर्वे कह्यां, तेना अनुसारें स्थितिना बंधादि स्थान, रसस्थान तथा प्रदेशस्थान पण मार्गणाद्वारें एवाज अनुक्रमें कहेवां. ॥६७॥

अहींआं बंधोदय सत्तानो संवेध कह्यो. तिहां उदय कह्यो, पण उदीरणा न कही, ते शामाटें न कही ? ते कहे छे.

उदयस्सुदीरणाए, सामित्ताउ न विज्जइ विसेसो ॥
मुत्तूणय इगयालं, सेसाणं सव पयमीणं ॥ ६९ ॥

अर्थ–उदयस्सुदीरणाए के० अहींआं बंधोदय सत्ता संवेध विचारतां उदीरणा, उदयमध्यें कहेवाणी पण उदीरणा उदयथकी जूदी न कही तेनुं कारण कहे छे. अहींआं काल प्राप्त कर्मनुं अनुजववुं ते उदय कहीयें. अने काल अप्राप्त उदयावलिथकी बाहेर रह्यां एवां जे कर्मदल तथा रस, जेनो उदय काल आव्यो नथी ते कर्मदलने जीव, कषाय सहित योग, एवे नामें जे वीर्यविशेष, तेणे करी आकर्षीने उदय आव्या दलमांहे जेलीने उदय प्राप्त कर्मपरमाणु साथें अनुजवे, ते करणनुं नाम उदीरणा कहीयें. तेमाटें उदय अने उदीरणानुं सामित्ताउनविद्यइविसेसो के० स्वामित्वपणा आश्रयीने कांइ विशेष नथी एटले ज्ञानावरणादिक जे कर्म तेना उदयनो स्वामी तेहीज जीव ज्ञानावरणादि कर्मनी उदीरणानो पण स्वामी जाणवो. "जह उदय तह उदीरणा, जह उदीरणा तह उदय" ए वचन प्रमाण थकी एमज जाणवुं. परंतु एटलुं विशेष जे मुत्तुणयइगयालं के० एकतालीश प्रकृति आगली गाथायें कहेशे, ते मूकीने सेसाणंसवपयमीणं के० शेष सर्व प्रकृतिनो उदय अने उदीरणा सार्थेज समकालें प्रवर्त्ते, तेमाटें जे उदयनो स्वामी तेहीज उदीरणानो पण स्वामी जाणवो. ॥ ६९ ॥

॥ एकचत्वारिंशत्प्रकृतीराह ॥ हवे एकतालीश प्रकृतिने उदय, उदीरणायें फेर छे एटले उदय, उदीरणानुं अंतर होय, ते विशेषें बे गाथायें करी कहे छे. ॥

नाणंतराय दसगं, दंसण नव वेयणिज्ज मिछत्तं ॥
संमत्तलोज वेआ, उआणि नव नाम उच्चं च ॥ ७० ॥

मणुय गइ जाइ तस वा, यरं च पज्जत्त सुभग आइज्जं॥
जस कित्ती तित्थयरं, नामस्स हवंति नव एया ॥ ७१ ॥

अर्थ—नाणंतरायदसगं के० पांच ज्ञानावरणीय अने पांच अंतराय, एवं दश प्रकृति तथा दंसणनव के० दर्शनावरणीय नव, वेयणिज्ज के० वेदनीयनी बे प्रकृत्ति, मिछत्तं के० मिथ्यात्वमोहनीय, संमत्त के० सम्यक्त्वमोहनीय, लोन के० संज्वलनलोन, वेअआउआणि के० त्रण वेद अने चार आयु, नवनाम के० नामकर्मनी नव प्रकृत्ति जे चौदमे गुणठाणे रहे छे ते तथा उच्चंच के० उच्चैर्गोत्र, एवं एकतालीश प्रकृति जाणवी. ॥ इत्यक्षरार्थः ॥ ७० ॥

तिहां ज्ञानावरणीय पांच, अंतराय पांच, तथा चार दर्शनावरणीय, एवं चौद प्रकृतिनो उदय अने उदीरणा, बारमा गुणठाणानी एक आवली थाकती होय, तिहां सुधी सर्व जीवने सार्थेज प्रवर्ते अने उदय, उदीरणा विछेद थया पछी केवल उदयावलिका थाकती होय, तेमध्यें सर्व कर्मदल पेसे पण बाहीर बीजुं कोइ कर्मदल रहे नहीं तो पछी शानी उदीरणा करे ? माटें ए चौद प्रकृतिनी बारमा गुणठाणानी छेहली आवलिकायें उदीरणा न होय. तथा पांच निद्रानीज उदीरणा, शरीरपर्याप्ति पूरी थया पछी ज्यां लगें इंद्रियपर्याप्ति पूरी न करे, तिहां लगें उदीरणा न होय, केवल उदयज होय अने शेष कालें तो उदय, उदीरणा सार्थेज प्रवर्ते, तथा सार्थेज निवर्ते. तथा वेदनीयनी बे प्रकृतिनां उदय तथा उदीरणा छठा गुणठाणा सुधी सार्थेज प्रवर्ते अने ते उपरांत तो उदयज होय, पण उदीरणा न होय. तथा प्रथम सम्यक्त्व उपार्जतां अंतर करण कस्या पछी मिथ्यात्वनी प्रथम स्थितिनी एक आवलि रहे त्यांसुधी मिथ्यात्व मोहनीयना उदय तथा उदीरणा सार्थेज प्रवर्ते अने छेहली आवलियें मिथ्यात्वनो उदय होय पण उदीरणा न होय.

तथा वेदकसम्यक्दृष्टिने क्षायिक सम्यक्त्व उपजावतां मिथ्यात्वमोहनीय अने मिश्रमोहनीय, ए बेहु खपाव्या पछी सम्यक्त्वमोहनीय सर्व अपवर्त्तनायें अपवर्त्तिने अंतरमुहूर्त्त स्थितिमात्रनुं करे, तेने उदय तथा उदीरणायें जोगवतां जेवारें शेष एक आवलीमात्र रहे तेवारें उदीरणा टले केवल उदयावली लगें उदयज होय.

अथवा उपशमश्रेणी पडिवजतां सम्यक्त्वमोहनीयनुं अंतर करण कस्या पछी प्रथम स्थिति आवलिका मात्र रहे, तिहां लगें सम्यक्त्व मोहनीयनां उदय तथा उदीरणा सार्थेज होय, अने पछी छेहली आवलियें उदीरणा न होय, मात्र उदयज होय.

संज्वलना लोननां उदय तथा उदीरणा ज्यां लगें सूक्ष्मसंपरायनी एक आवलिका

थाकती होय, त्यां लगें सार्थेज होय, अने छेहली आवलियें तो मात्र उदयज होय, पण उदीरणा न होय.

तथा त्रण वेदमांहेली जे वेदें श्रेणी पडिवज्जो तिहां अंतर करण कीधे थके ते वेदनी प्रथम स्थिति आवलिका थाकतां लगें उदय तथा उदीरणा सार्थेज होय अने छेहली आवलियें तो उदीरणा न होय, मात्र उदयज होय.

तथा चारे आयुनो पोतपोताना नवनी छेहली आवलिकायें उदय होय, पण उदीरणा न होय, अने मनुष्यायुनो प्रमत्त गुणठाणा लगेज उदय तथा उदीरणा होय, आगले गुणठाणे केवल उदयज होय, पण उदीरणा न होय. ॥ इत्यर्थः ॥ ७० ॥

तथा मनुष्यगति, पंचेंद्रियजाति, त्रस, बादर, पर्याप्त, सुजग, आदेय, यशःकीर्त्ति अने तीर्थंकरनाम, ए नव नामकर्मनी प्रकृति तथा उच्चैर्गोत्र, ए दश प्रकृतिनां सयोगी केवली गुणठाणा लगें उदय तथा उदीरणा सार्थेज समकालें प्रवर्त्ते तेवार पछी अयोगी गुणठाणे ए दश प्रकृतिनो उदय होय पण उदीरणा न होय. एम ए एकतालीश प्रकृतिनां उदय अने उदीरणानुं विशेष देखाड्युं अने शेष पंचाशी प्रकृतिनां उदय तथा उदीरणा समकालें प्रवर्त्ते अने समकालें निवर्त्ते. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७१ ॥

॥ अथ कस्मिन गुणस्थानके काः प्रकृतिर्बध्नंतीत्याह ॥

॥ हवे कया गुणठाणे कइ प्रकृति बांधे छे ? एवो बंधविशेष सर्व गुणठाणे कहे छे. ॥

तित्थयरा हारग विर, हिआउ अबेइ सव पयडीउ ॥
मिछत्तवेअगो सा, साणोगुणवीस सेसाउ ॥ ७२ ॥

अर्थ— बंध योग्य एकसो वीश प्रकृति मध्येंथी तित्थयराहारग के० तीर्थंकरनाम अने आहारकद्विक, ए त्रण प्रकृति विरहिआउ के० रहित करीने अबेइसवपयडीउ के० बाकी एकसो सत्तर प्रकृति सर्वे उपार्जे, एटले बांधे, ते कोण जीव बांधे ? तोके मिछत्तवेअगो के० मिथ्यात्वनो वेदक एवो मिथ्यादृष्टि जीव मिथ्यात्व गुणठाणे रह्यो थको बांधे अने जिननाम सम्यक्त्व प्रत्ययिउ छे तथा आहारकद्विक संयम प्रत्ययिउ छे तेथी मिथ्यात्वें सम्यक्त्व तथा संयम बेहुने अनावें ए त्रण प्रकृति न बांधे; तथा सासाणोगुणवीससेसाउ के० सास्वादन गुणठाणे वर्त्ततो जीव १ जिननाम, ३ आहारकद्विक, ४ नपुंसकवेद, ५ नरकगति, ६ नरकानुपूर्वी, ७ नरकायु, ८ हुंमसंस्थान, ए छेवठुं संघयण, १० आतप, ११ स्थावर, १२ सूक्ष्म, १३ साधारण, १४ अपर्याप्त, १५ एकेंद्रिय, १६ बेंद्रिय, १७ तेंद्रिय, १८ चोरिंद्रियजाति, १९ मिथ्यामोहनीय, ए उगणीश प्रकृति विना शेष एकसो ने एक प्रकृति बांधे, जेनणी नपुं

सकादिक शोल प्रकृतिनो बंध, मिथ्यात्व प्रत्ययिउ ठे, ते अहींआं सास्वादने न बंधाय. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७२ ॥

गयाल सेस मीसो, अविरय सम्मो तिआल परिसेसा ॥
तेवन्न देस विरउ, विरउ सगवन्न सेसाउ ॥ ७३ ॥

अर्थ– उंगणीश प्रकृति पूर्वें कही ते तथा तिर्यंचत्रिक, थीणद्धीत्रिक, दौर्भाग्यत्रिक, अनंतानुबंधिचतुष्क, मध्यसंस्थान चार, मध्यसंघयण चार, नीचैर्गोत्र, उद्योत, अशुभविहायोगति, स्त्रीवेद, मनुष्यायु अने देवायु, ए गयाल के० उंतालीश प्रकृति वर्जीने सेसमीसो के० शेष चमोत्तेर प्रकृति मिश्रगुणठाणे वर्त्ततो जीव बांधे अने अविरयसम्मो के० अविरति सम्यक्दृष्टि गुणठाणे पूर्वोक्त उंतालीश मध्येंथी तीर्थंकरनाम, मनुष्यायु, अने देवायु, ए त्रण बांधे माटे तिआलपरिसेसा के० त्रेतालीश प्रकृति वर्जीने शेष सत्योतेर प्रकृति बांधे तथा देसविरउ के० देशविरति गुणठाणे वर्त्ततो जीव, वज्रऋषभनाराच संघयण, मनुष्यत्रिक, अप्रत्याख्यानीआ चार कषाय, औदारिकद्विक, एवं दश प्रकृति पूर्वोक्त त्रेतालीशमां भेळीयें, तेवारें तेवन्न के० त्रेपन प्रकृति न बांधे, ते वर्जीने शेष शऋशठ प्रकृति बांधे. तथा विरउ के० सर्वविरति प्रमत्त साधु, ठठे गुणठाणे पूर्वोक्त त्रेपननी सार्थे प्रत्याख्यानावरण कषाय चार भेळतां सगवन्न के० सत्तावन्न प्रकृति न बांधे, ते वर्जीने सेसाउ के० शेष त्रेशठ प्रकृति बांधे. ॥ ७३ ॥

इगुसठि मप्पमत्तो, बंधइ देवाउअस्स इअरोवि ॥
अठावन्न मपुव्वो, ठप्पन्नं वावि ठव्वीसं ॥ ७४ ॥

अर्थ– तथा ते पूर्वोक्त त्रेशठ प्रकृतिमध्येंथी शोक, अरति, अथिर, अशुभ, अयश अने अशाता, ए ठ प्रकृति काढीयें अने आहारकद्विक भेळीयें, तेवारें इगसठि के० उंगणसाठ प्रकृति अपमत्तो के० अप्रमत्त गुणठाणे बंधइ के० बांधे, अथवा देवाउअस्सइअरोवि के० देवायु पण प्रमत्तें बांधवा मांडे, ते बांधतो थकोज प्रमत्त थकी इतर अप्रमत्तें आवे, तिहां ते बंध पूरो करे, पण अप्रमत्त थको देवायु बांधवा न मांडे तेमाटे देवायु विना अठावन्न के० अठावन्न प्रकृति बांधे तथा मपुव्वो के० अपूर्वकरण गुणठाणाना सात भाग कल्पीयें. तिहां पहेले भागे तो तेहीज पूर्वोक्त अठावन्न बांधे. अने बीजे, त्रीजे, चोथे, पांचमे, अने ठठे, ए पांच भागें निद्राद्विक न बांधे. शेष ठप्पन्नं के० ठप्पन्न प्रकृति बांधे, वावि के० अथवा ठेहले भागें देवद्विक, पंचेंद्रियजाति, शुभखगति, त्रसादि नव, औदारिक विना चार शरीर, बे उपांग, समचतुरस्त्र, निर्माण, तीर्थंकर,

वर्णादि चार तथा अगुरुलघु चतुष्क, ए त्रीश प्रकृति पण न बांधे, तेवारें छवीसं के छवीश प्रकृतिनो बंध पण होय. ॥ ७४ ॥

बावीसा एगूणं, बंधइ अठारसंत अनिअट्टी ॥
सत्तर सुहुम सरागो, साय ममोहो सजोगित्ती ॥ ७५ ॥

अर्थ–हवे अनिअट्टी के० अनिवृत्तिगुणठाणाना पांच भाग कल्पीयें, तिहां पहेले भागें हास्य, रति, भय, कुछा, ए चार पण न बांधे, तेवारें बावीस के० बावीशनो बंध होय. तेवार पछी द्वितीयादिक भागें एगूणं के० एकेक प्रकृति ऊणी करतां जइयें एटले बीजे भागें पुरुषवेद न बांधे, तेवारें एकवीशनो बंध, त्रीजे भागें संज्वलन क्रोध टले वीशनो बंध, चोथे भागें संज्वलन मान टले उंगणीशनो बंध, पांचमे भागें संज्वलनी माया टले, तेवारें अठारसंत के० अढार प्रकृति पर्यंतज बंधइ के० बांधे तथा सत्तरसुहूमसरागो के० सूक्ष्मसंपराय गुणठाणे संज्वलनो लोभ पण न बांधे, तेमां सत्तर प्रकृति बांधे, तेवार पछी ज्ञानावरणीय पांच, दर्शनावरणीय चार, अंतराय पांच, उच्चैर्गोत्र अने यशःकीर्त्ति, एवं शोल प्रकृति पण न बांधे, तेवारें एकज साय के० शातावेदनीयनो बंध, अमोहोसजोगित्ती के० अमोही गुणठाणाना धणीने होय एटले अगीआरमा, बारमा अने सयोगी तेरमा गुणठाणावालाने एकज शाताना बंध होय. ॥ इति ॥ ७५ ॥

एसो उ बंधसामि, त्त ओहो गइआइएसुवि तहेव ॥
ओहाउ साहिजाइ, जह जहा पयडि सप्नावो ॥ ७६ ॥

अर्थ–एसोउबंधसामित्त के० ए उंघपणे चौद गुणठाणे बंधस्वामित्व कह्युं. जेम बीजा कर्मग्रंथमध्ये कह्युं छे तेम अहींआं पण जाणवुं. तहेव के० तेमज गइआइएसुवि के० गत्यादिक मार्गणाने विषे पण उहुं के० उंघथकी कहेवो. जे रीतें त्रीजे कर्मग्रंथे बाशठ मार्गणायें बंध कह्यो छे, तेम अहींआं पण कहेवो. ओहाउसाहिजाइ के० प्रथम सामान्य प्रकारें कह्युं छे तेमज कहेवुं. जहजहापयमिसप्नावो के० जिहां जे गुणठाणे जेटली प्रकृति बांधवानो सद्भाव होय, एटले जेने जेटली प्रकृति बांधवी घटे तेने तेटली विचारीने कहेवी. ॥ ७६ ॥

॥ हवे जे गतिने विषे जेटली प्रकृति सत्तायें पामीयें ते कहे छे. ॥

तिछयर देव निरिआ, उअंच तिसु तिसु गईसु बोधवं ॥
अवसेसा पयडीउ, हवंति सवासु विगईसु ॥ ७७ ॥

अर्थ–तिबयरदेवनिरिआउअंच के० तीर्थंकर नामकर्म, देवायु अने नरकायु, ए त्रण प्रकृति तिसुतिसुगईसुबोधवं के० त्रण त्रण गतिने विषे होय एम जाणवुं. तिहां तीर्थंकरनामकर्मनी सत्ता, नारकी, देवता तथा मनुष्यगतिने विषे होय, पण तिर्यंच-गतिमध्यें न होय. केमके, तीर्थंकर सत्कर्मा तिर्यंचमध्यें जाय नहिं तेमाटे. तथा देवायुनी सत्ता, मनुष्य, तिर्यंच अने देवगति मध्यें होय, पण नारकी मध्यें न होय, तथा नरकायुनी सत्ता, मनुष्य, तिर्यंच अने नरकगति मध्यें होय, पण देवगतिमध्यें न होय, अने अवसेसापयडीउ के० अवशेष सर्व प्रकृतिनी सत्ता, हवंतिसवासुविग-ईसु के० सर्व चारे गतिने विषे पण होय. एटले तिर्यंचमध्यें तीर्थंकरनाम विना सर्व प्रकृति सत्तायें होय, देवगतिमध्यें नरकायु विना सर्व प्रकृति सत्तायें होय, नरकगति-मध्यें देवायु विना सर्व प्रकृति सत्तायें होय. ॥ ७७ ॥

॥ हवे गुणठाणाने विषे पूर्वे जे बंधोदय सत्तास्थानकनो संवेध कह्यो, ते गुणठाणां तो प्रायें उपशमश्रेणीयें तथा क्षपकश्रेणीयें होय, तेमाटे ते श्रेणी कहे छे. ॥

॥ तिहां प्रथम उपशमश्रेणि कहे छे. ॥

पढम कसाय चउक्कं, दंसण तिग सत्तगावि उवसंता ॥
अविरय सम्मत्ताउ, जाव नियट्टित्ति नायवा ॥ ७८ ॥

अर्थ–पढमकसायचउक्कं के० पहेला अनंतानुबंधीआ चार कषाय तथा दंसणतिग के० दर्शनत्रिक, ते मिथ्यात्वमोहनीय, मिश्रमोहनीय अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए सत्तगाविउवसंता के० सात प्रकृति उपशांत होय. ते अविरयसम्मत्ताउ के० अविर-तिसम्यक्दृष्टि गुणठाणाथकी मांकीने जावनियट्टित्तिनायवा के० यावत् निवृत्तिनामे आठमा गुणठाणा लगें जाणवी. तिहां सातमा लगें यथायोग्यपणे उपशांत होय अने अपूर्वकरणे तो निश्चयथकीज उपशांत होय. ॥ ७८ ॥

प्रथम अनंतानुबंधीआ चार कषाय तथा दर्शन त्रिक एटले मिथ्यात्वमोहनीय, मिश्रमोहनीय अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए सात मोहनीयनी प्रकृतिना रसोदयनी अपेक्षायें अविरतिसम्यक्दृष्टि गुणठाणाथी मांकीने अपूर्वकरणनामा आठमे गुणठाणे चढतां पर्यंत उपशांत पामीयें अने कोइएकने प्रदेशोदयनी अपेक्षायें पण अविरति सम्यक्दृष्टिने एज चोथे गुणठाणे उपशांत पामी कहीयें. तथा अपूर्वकरणे तो ए साते प्रकृति रसोदय आश्री तथा प्रदेशोदय आश्री पण उपशांत पामी कहीयें. तिहां प्र-थम अनंतानुबंधीआनी उपशमनानो प्रकार कहे छे.

अविरतिसम्यक्दृष्टि, देशविरति, प्रमत्त तथा अप्रमत्त, ए चार गुणठाणे वर्त्तता जीवमांहेलो कोइ पण जीव, जघन्य परिणामे तेजो, मध्यम परिणामें पद्म अने

उत्कृष्ट परिणामें शुक्ल, ए त्रण विशुद्धलेश्यामांहेली कोइ पण लेश्यायें वर्त्ततो ज्ञानोपयोगें उपयुक्त एक आयुःकर्म विना बीजा साते कर्मनी स्थिति जोगवीने बाकी कांइएक ऊणी एक कोमाकोमी सागरोपम मात्र जोगवबी रहे, तेवारें अंतरमुहूर्त्त पर्यंत अवदायमान परिणामें एटले विशुद्ध चित्तवृत्तिवंतथको रहे. एवी रीतें रह्यो थको परावर्त्तमान प्रकृतिमांहेली सर्व शुज प्रकृतिनेज बांधे, पण अशातादिक अशुज प्रकृति न बांधे अने जे अपरावर्त्तमान ध्रुवबंधिनी ज्ञानावरणीयादिक अशुज प्रकृति बांधे, तेनो पण चोठाणीउं रसबंध टालीने, बे ठाणीउं रसबंध करे अने शुज प्रकृतिनो बे ठाणीउं रसबंध टालीने चोठाणीउं रसबंध करे अने एक स्थितिबंध पूर्ण करी बीजो स्थितिबंध बांधवा मांडे, ते पूर्व पूर्व स्थितिबंधनी अपेक्षायें पल्योपमसंख्येय जागहीन स्थिति करीने बांधे. ए रीतें जे जे आगलो आगलो स्थितिबंध करे, ते ते पूर्व पूर्व स्थितिबंधथी पल्योपमसंख्येय जागहीन स्थितिनो बंध करे.

एम करण कालथकी पूर्वे अंतरमुहूर्त काल पर्यंत रहीने तेवार पठी अनुक्रमें प्रत्येकें अंतरमुहूर्त प्रमाणनां एवां त्रण करण करे, तिहां प्रथम यथाप्रवृत्तिकरण, बीजुं अपूर्वकरण अने त्रीजुं अनिवृत्तिकरण, चोथी उपशांत अद्धा, तेनी पण स्थिति अंतरमुहूर्तनीज जाणवी. तिहां प्रथम यथाप्रवृत्तिकरणें प्रवेश करतो प्रतिसमय अनंतगुण वृद्धि विशुद्धियें करी प्रवेश करे, तिहां पूर्वोक्त शुजप्रकृतिना बंधादिकने बे ठाणिआ रसने चोठाणीउं करतो बांधे अने अशुज प्रकृतिना चोठाणीआ रसने बे ठाणिउं रस करतो बांधे, परंतु तिहां तथाविध तत्प्रायोग्य विशुद्धिने अजावें स्थितिघात, रसघात, गुणश्रेणी अने गुणसंक्रम, ए चार वातांमांहेलुं एक वातुं पण नहीं करे. ए करणमां प्रवर्त्तमान जीवने समय समय प्रत्यें नाना जीवनी अपेक्षायें असंख्यात लोकाकाश प्रदेश प्रमाण अध्यवसायस्थान प्रथम समयें होय. ते पण षटस्थानपतित होय. ते वली पहेला समयनां अध्यवसायस्थानथकी बीजा समयनां अध्यवसायस्थान विशेषाधिक होय. एम बीजा समयना अध्यवसायस्थानथकी त्रीजा समयनां अध्यवसायस्थान विशेषाधिक होय, एम आगला आगला समयनां अध्यवसायस्थानक ते पूर्व पूर्व समयनां अध्यवसायस्थानकथकी विशेषाधिक विशेषाधिक होय. एम करतां तेनी स्थापना विषमचतुरस्रक्षेत्र रुंधे ठे. ए रीतें यथाप्रवृत्तिकरणनो ठेहलो समय आवे, त्यांसुधी कहेवुं. अहींआं अध्यवसायस्थानक विशुद्धिनी अपेक्षायें एक एकथी ठठाण वधीयां होय, ते आवी रीतें–जेम असत्कल्पनायें बे पुरुष, युगपत् यथाप्रवृत्तीकरणप्रतिपन्न ठे तेमांहे एक तो सर्व जघन्य विशुद्धि श्रेणीयें प्रतिपन्न ठे अने बीजो सर्वोत्कृष्टविशुद्धिनां अध्यवसायस्थानक श्रेणीयें प्रतिपन्न ठे. ते बेहुनी विशुद्धिनुं ता-

रतम्यपणुं देखाडे ठे. त्यां प्रथम जीवने प्रथम समयने विषे सर्व जघन्य मंद विशुद्धि सर्वस्तोक ठे. तेथकी ते पुरुषनेज वली बीजे समयें जघन्यविशुद्धि अनंतगुणी ठे. तेथी वली त्रीजे समयें जघन्यविशुद्धि अनंतगुणी ठे. एम त्यां लगें कहेवुं. ज्यां लगे यथाप्रवृत्तिकरण कालनो संख्यातमो भाग जाय त्यां लगें कहेवुं. तेवार पठी ते जघन्य पद विशुद्धिवाला पुरुषनी जे ठेहला समयनी जघन्यविशुद्धि थइ ते थकी बीजा पुरुषनी पहेला समयनी उत्कृष्ट विशुद्धि अनंतगुणी होय. ते थकी पण जे जघन्यविशुद्धिस्थानथकी निवर्त्यो हतो ते पुरुषने उपरितन जघन्यविशुद्धि अनंतगुणी होय ठे. ते थकी बीजा समयनी उत्कृष्ट विशुद्धि अनंतगुणी, तेथी त्रीजा समयनी जघन्यविशुद्धि अनंतगुणी, तेथी वली आगला समयनी उत्कृष्टविशुद्धि अनंतगुणी. एम उपर अने हेठे एकांतरें एकेकुं विशुद्धिस्थानक, अनंतगुणी करतां बेहु जीवने त्यांसुधी कहेवुं ज्यांसुधी यथाप्रवृत्तिकरणना ठेहला समयने विषे जघन्यस्थानक होय त्यांसुधी कहेवुं. ते पठी उत्कृष्टविशुद्धि स्थानक ते नथी कहेलां तेने निरंतरपणे ठेहला समय लगें अनंतगुणी वृद्धिवालां कहेवां, ते यावत् चरम समयनुं उत्कृष्टं विशुद्धिस्थानक आवे, त्यां लगें कहेवां. एम यथाप्रवृत्तिकरण कह्युं.

हवे अपूर्वकरण कहीयें ठैयें. तिहां अपूर्वकरणें प्रतिसमय असंख्यात लोकाकाश प्रदेश प्रमाण अध्यवसायस्थानक होय, ते प्रतिसमयें ठठाणवलिया होय, एटले ठ वृद्धि अने ठ हाणि होय, तिहां एक उत्कृष्टविशुद्धिस्थानकथकी बीजुं विशुद्धिस्थानक विशुद्धिनी अपेक्षायें जो हीन होय, तो अनंतभाग हीन होय, तथा असंख्यातभाग हीन होय, तथा संख्यातभाग हीन होय, तथा संख्यात गुणहीन होय, तथा असंख्यात गुणहीन होय, तथा अनंत गुणहीन होय. ए रीतें ठ हानिनां स्थानक कह्यां तथा अध्यवसायस्थानकविशुद्धिनी अपेक्षायें बीजुं अध्यवसायस्थानक अधिकुं होय, तो पण ठ भेदें होय, ते कहे ठे. एक अनंतभागाधिक, बीजुं असंख्यातभागाधिक, त्रीजुं संख्यातभागाधिक, चोथुं संख्यातगुणाधिक, पांचमुं असंख्यातगुणाधिक, ठठुं अनंतगुणाधिक, एम परस्परें ठ वृद्धिनां तथा ठ हानिनां घटतां वधतां अध्यवसायस्थानक होय. तिहां अपूर्वकरणना प्रथम समयें जघन्यविशुद्धि सर्व थकी थोडी होय, ते पण यथाप्रवृत्तिकरणना चरम समयनी उत्कृष्टी विशुद्धिस्थानथकी अनंतगुणी अधिकी जाणवी. ते थकी वली प्रथम समयनीज उत्कृष्ट विशुद्धि अनंतगुणी होय, तेथकी वली बीजे समय जघन्यविशुद्धि अनंतगुणी, तेथकी वली तेहीज बीजे समयें उत्कृष्टविशुद्धि अनंतगुणी. तेथकी त्रीजा समयनी जघन्यविशुद्धि अनंतगुणी होय, तेथकी वली तेहीज त्रीजा समयनी उत्कृष्टविशुद्धि अनंतगुणी होय. एम अपूर्वकरणना चरम

समय लगें कहेवुं. ए अपूर्वकरणने विषे प्रवेश करतो जीव, प्रथम समयथीज १ स्थितिघात, २ रसघात, ३ गुणश्रेणि, ४ गुणसंक्रम, ५ अन्यस्थितिबंध, ए पांच वार्ता समकालें एकवां करवाने प्रवर्त्ते.

तिहां प्रथम स्थितिघात एटले शुं ? तोके– जे क्रोधादिकनी स्थिति जोगववी रही होय, ते सत्तामध्येंथी अग्रजागनी स्थिति उकेरे, एटले ते स्थितिसत्तानो अग्रजाग उत्कृष्टो तो घणा सागरोपम प्रमाण होय अने जघन्यथी तो पल्योपमना असंख्यातमा जाग प्रमाण होय, ते स्थितिखंडने खंडे ठे एटले उकेरे ठे. ते उकेरीने तेनुं दलिक जे हेठली आयस्थिति खंडन करवाने रही ठे, ते दलमध्यें तेना दलने प्रक्षेपे. ए रीतें अंतरमुहूर्त्तकालें ते स्थितिखंडन उकेरे. एमज वली जे शेष स्थिति रहे, तेना अग्रजागथकी पल्योपमना असंख्यातमा जाग प्रमाण स्थिति करी तेनुं दल अंतरमुहूर्त्तें पूर्वोक्त प्रकारेंज बाकी रहेला, हेठला स्थितिदलमध्यें जेले, एम अंतरमुहूर्त्तें अंतरमुहूर्त्तें स्थितिमांहे तेनुं दल जेलतां अपूर्वकरणना कालमांहे घणा हजार स्थितिना खंड खपी जाय, तेवारें जे अपूर्वकरणने प्रथम समयें जेटली कर्मनी स्थितिनी सत्ता हती, तेथकी संख्यातगुणहीन स्थितिनी सत्ता थइ. ए स्थितिघातनुं स्वरूप कह्युं.

हवे रसघात कहे ठे. रसघात ते जे अशुज कर्मनो रस जोगव्या विनानो रह्यो ठे, ते रसनो अनंतमो जाग मूकीने शेष अनुजागना जाग सर्व अंतरमुहूर्त्तें खपावे, विनाशे, तेवार पठी वली पण जे अनंतमो जाग रह्यो ठे तेनो अनंतमो जाग मूकीने शेष अनुजागना जाग सर्व अंतरमुहूर्त्तें खपावे, तेवार पठी वली ते पूर्वें मूक्यो एवो जे अनंतमो जाग रह्यो ठे तेनो वली अनंतमो जाग मूकीने शेष अनुजागना जाग सर्व अंतरमुहूर्त्तें विनाशे. एम अनुजाग खंडनां अनेक सहस्र, एक स्थितिखंडने विषे व्यतिक्रमे अने ते स्थितिखंडना अनेक सहस्रें अपूर्वकरण समाप्त थाय. रसखंडना कालथकी स्थितिखंडनो काल संख्यातगुणो अधिक जाणवो. तेथकी अपूर्वकरण काल संख्यातगुणो अधिक ठे.

हवे गुणश्रेणि कहे ठे. गुणश्रेणि ते अंतरमुहूर्त्त प्रमाण कर्मस्थिति थकी उपरली कर्मस्थिति जे वर्त्ते ठे, ते मध्येंथी दलिक लेइने पोतानी उदयावलिकानी उपरली स्थितिमांहे समय समय प्रत्यें असंख्यातगुण असंख्यातगुण चढतुं दल संक्रमावे, जेले, ते आवी रीतें जे प्रथम समयें स्तोक, तेथकी बीजे समयें असंख्यातगुणुं चढतुं जेले, ते थकी वली त्रीजे समय असंख्यातगुणुं वधतुं जेले, एम यावत् अंतरमुहूर्त्तना चरम समय पर्यंत कहेवुं. ते अंतरमुहूर्त्त तो अपूर्वकरण अने अनिवृत्तिकरणना कालथकी लगारेक अधिक जाणवुं. ए प्रथम समयें ग्रह्युं जे दल, तेनो निक्षेपविधि कह्यो. एम द्वितीयादिक समयथी मांडीने यावत् ठेहला समय पर्यंत समयें समयें

ग्रहीत दलियानो पण निक्षेपविधि जाणवो. एटले जे समय समयें प्रत्यें दलिक लीयें, ते सर्व प्रत्येकें अंतरमुहूर्त्तना सघलां प्रति समयना दल मध्यें एमज असंख्यातगुण चढतुं नेले. एम करतां जे समय नोगवतो जाय, ते समयथी आगला शेष समयना दलमांहे नेले एटले अपूर्वकरणना समयें, अनिवृत्तिकरणना समयें अनुक्रमे घटते थके शेषशेषपने विषे गुणश्रेणी दलिकनो निक्षेप शेष शेषपने विषे होय ते उपरांत वधे नहीं.

हवे गुणसंक्रम कहे ढे. गुणसंक्रम ते जे अपूर्वकरणना प्रथम समयने विषें अणबंधाती एवी जे अनंतानुबंधीआदिक अशुनप्रकृति तेनुं दल बंधाती एवी जे संज्वलनादिक परप्रकृति, तेमध्यें समय समय दीठ असंख्यातगुणुं चढतुं संक्रमावे, संक्रमावीने पर प्रकृतिरूपपणे परिणमावे, तेने गुणसंक्रम कहीयें. ते पहेले समयें सर्वस्तोक संक्रमावे, तेथकी बीजे समयें असंख्यातगुणुं संक्रमावे, एम समय समय दीठ असंख्यातगुणुं चढतुं दल संक्रमावे.

हवे अन्यस्थितिबंध कहे ढे. अन्यस्थितिबंध ते अपूर्वकरणथी पूर्वला समयें जे कर्मनो स्थितिबंध कह्यो, तेनी अपेक्षायें अपूर्वकरणना प्रथम समयें जे बीजो स्थितिबंध आरंने, ते स्तोक जाणवो. माटें अपूर्वस्थितिबंध कह्यो. अहींआं स्थितिबंध अने स्थितिघातनो काल, सरखोज जाणवो. ए बेने समकालें प्रारंने ढे, अने समकालें सरखाज नीठे पूरा पाडे. एम ए पांच पदार्थ अपूर्वकरणें प्रवर्त्ते ढे.

हवे अनिवृत्तिकरण कहीयें ढैयें. अनिवृत्तिकरण आरंनतां तुल्य कालना एटले एकज कालें अनिवृत्तिकरणें प्रवेश करनारा सर्व जीवोने प्रथम समयें एकज सरखुं अध्यवसायस्थानक होय, एटले अनिवृत्तिकरणना प्रथम समयने विषे जे वर्त्ते ढे अने जे पूर्वे वर्त्या अने आगमिककालें जे वर्त्तशे, ते सर्वनुं पण सरखुंज अध्यवसायस्थान ढे, तेमज बीजा समयने विषे जे वर्त्ते ढे, वर्त्या ढे अने वर्त्तशे,ते सर्वनुं पण एकरूपज अध्यवसायस्थान ढे. हवे पहेला समयनां अध्यवसायस्थानकथकी बीजा समयनां अध्यवसायस्थानक अनंत गुणविशुद्धिये होय. एम जेटला समय अनिवृत्तिकरणना ढे, तेटला समयनां अध्यवसायस्थानक ते पाढला पाढला अध्यवसायस्थानकथकी आगलुं आगलुं अध्यवसायस्थानक अनंतगुण विशुद्धिवालुं होय. अहींआं एने अनिवृत्ति एवुं नाम ते माटें कहीयें ढैयें, जेमाटे जे एने विषे प्रवेश करे, ते सर्वने अध्यवसायस्थानकनी परस्पर निवृत्ति अने व्यावृत्ति न होय, तेनी अपेक्षायें अनिवृत्ति एटले नेद न होय. सर्व जीव सरखे अध्यवसायस्थाने होय माटें अनिवृत्ति कहीयें. अहींआं समय समय दीठ एकेक अध्यवसायस्थानक, तेनी स्थापना मुक्तावलीनी परें स्थापवी. ०।०।०।०।० अहींआं पण पहेला समयथीज स्थितिघातादिक पांच पदार्थ, समकालें अपूर्वकरणनी

पेरें सायंज प्रवर्त्ते. ए रीतें अनिवृत्तिकरण कालना संख्याता भाग गये थके शेष एक भाग रहे थके अनंतानुबंधीयानी हेठली उदयावलिका मात्र स्थिति मूकीने बाकी अंतरमुहूर्त्त प्रमाण संक्रमावी जोगवे. जेम मनुष्यगतिमध्यें शेष त्रणे गति संक्रमावीने अयोगी द्विचरम समयें जोगवे, ते स्तिवुकसंक्रम कहीयें. अंतरकरणने अभिनवस्थितिबंधना काल प्रमाण अंतरमुहूर्त्तनो कहे छे एटले ते अंतरमुहूर्त नवी स्थितिबंधाद्धा समान जाणवो. ते अंतरकरणनुं दलीउं उकेरी, उकेरी बंधाती पर प्रकृतिने विषे संक्रमावे, अने प्रथम स्थितिनुं दलीउं आवलिकामात्र ते वेद्यमान उदयवती पर प्रकृतिने विषे स्तिवुकसंक्रमे करीने संक्रमावे. स्तिवुक संक्रम एटले जे अनुदय प्रकृतिनुं दल ते उदयवती प्रकृति मध्यें संक्रमाववुं, तेने स्तिवुकसंक्रम कहीयें.

हवे अंतरकरण कर्या पछी बीजे समयें अनंतानुबंधीयानी उपरली स्थितिनुं दलीउं उपशमाववा मांडे, ते आवी रीतें-प्रथम समयें स्तोक उपशमावे, बीजे समयें तेथी असंख्यातगुणुं उपशमावे, ते संक्रमावी जोगवे. जेम मनुष्यगतिमांहे शेष त्रण गति संक्रमावी अयोगी केवली द्विचरम समयें जोगवे, तेम जाणवुं. एम समय समय असंख्यातगुणुं चढतुं उपशमावतां अंतरमुहूर्त्तने चरम समयें अनंतानुबंधीयानुं सर्व दल उपशमित थाय. उपशमाव्या के० जेम धूलना पुंजने पाणीना बिंदुथी सींची सींचीने घणादिकें, पद्मरादिकें कूट्यो थको निस्पंद एटले हीन थारीक सूक्ष्म थाय ते कोइने मात्र पण न होय, एवो न थाय. तेम कर्मरूपरेणुना समूहने पण विशुद्धिरूप पाणीना प्रवाहथी सींची सींचीने अनिवृत्तिकरणरूप पद्मररूपथी कूटी आलोडीने एवी सूक्ष्म करे, के जे थकी ते बंधन, संक्रमण, उदय, उदीरणा, निद्धत अने निकाचनादिक करणने पण अयोग्य थाय. तेने उपशमना कहीयें. ए कोइएक आचार्यना मत थकी अनंतानुबंधीयानी उपशमना कही.

हवे कोइएक आचार्य कहे छे के, अनंतानुबंधीयानी उपशमना न होय, पण विसंयोजनाज होय. विसंयोजना एटले क्षपणाविशेष, तेनो प्रकार कहीयें छैयें. अहींयां श्रेणी अणपडिवजतां पण चारे गतिना संज्ञी पंचेंद्रिय पर्याप्ता अविरति सम्यग्दृष्टि जीव तथा तिर्यंच अने मनुष्य, ए बेहु गतिना देशविरति जीव, तथा प्रमत्त अने अप्रमत्त मनुष्य, अनंतानुबंधीया चार कषाय खपाववाने अर्थे जे रीतें पूर्वे कह्या, तेमज यथाप्रवृत्तादिक त्रण करण करे. पण एटलुं विशेष जे अनिवृत्तिकरणे पेठो थको अंतरकरण न करे. तो शुं करे? ते कहे छे. उद्वलना संक्रमे करीने हेठली एक आवलिकामात्र मूकीने उपरला निर्विशेषपणे समस्त अनंतानुबंधीयानां दल रोद्र करे.

तिहां उद्वलमान संक्रमनुं स्वरूप, कर्मप्रकृतिथी लखीयें छैयें. जे अनंतानुबंधी

आदिक प्रकृतिनुं, कर्मप्रकृतिनुं दल, प्रथम समयें पल्योपमना असंख्यातमा भाग प्रमाण स्थितिखंड छे तेने अंतरमुहूर्त्तें उकेरीने परप्रकृतिमध्यें संक्रमावे. एम बीजे समयें बीजो स्थितिखंड करी तेनो केटलोएक भाग परप्रकृतिमध्यें संक्रमावे तथा केटलोएक पोतानी हेठली स्थितिमध्यें संक्रमावे, पण परप्रकृतिमध्यें जेटलुं संक्रमावे, तेथकी आपणी हेठली स्थितिमध्यें जे संक्रमावे ते असंख्यातगुणुं जाणवुं. एम समय समय जे स्थितिखंड करे, ते पाछला पाछला स्थितिखंडनी अपेक्षायें विशेष हीनदलनी अपेक्षायें असंख्यातगुणुं होय. अने संक्रमाववाने समयें पण आपणी हेठली स्थितिमध्यें असंख्यातगुणुं संक्रमावे, तथा परप्रकृतिमध्यें विशेष हीन हीन घटतुं घटतुं संक्रमावे, एम द्विचरम समय लगें संक्रमावे. अने छेहले समयें तो आपणी स्थितिशेषने अभावें सर्व दल परप्रकृतिमध्यें संक्रमावे, तेनुं नाम सर्वसंक्रम कहीयें छैयें. एम उद्वलना संक्रमें करी आवलिकामात्र मूकी बाकी सर्व अनंतानुबंधीआ खपावे अने जे आवलिमात्र रहे, तेने स्तिबुकसंक्रमे करी वेद्यमान प्रकृतिमध्यें संक्रमाथी खपावे, ते अनंतानुबंधीआ विसंयोज्या कहेवाय, ते अंतरमुहूर्त्त पछी अनिवृत्तिकरणने छेहडे शेष कर्मनां स्थितिघात, रसघात अने गुणश्रेणी न होय. केम के ते जीव स्वभावस्थज रहे, सहज अवस्थायें रहे. ए रीतें अनंतानुबंधीआनी विसंयोजनानी रीत कही.

हवे दर्शनमोहनीयत्रिकनी उपशमनानो प्रकार कहीयें छैयें. तिहां मिथ्यात्वनी उपशमनानो मिथ्यात्वीने तथा क्षायोपशमिक सम्यक्दृष्टि, ए बेहुने होय. अने सम्यक्त्व तथा मिश्र, ए बेनी उपशमना तो क्षायोपशम सम्यक्दृष्टिनेज होय. तिहां मिथ्यात्वीने तो ग्रंथिभेद करतां प्रथम उपशम सम्यक्त्व उपजाववावाळाने मिथ्यात्वनी उपशमना होय, ते प्रकार कहीयें छैयें. कोइ संज्ञी पंचेंद्रिय जीव, गर्भ पर्याप्तियें करी पर्याप्तो करणकालथकी पूर्वे अंतरमुहूर्त्त काल लगें समय समय प्रत्यें अनंतगुणावधती विशुद्धियें प्रवर्त्ततो एवो अभव्यसिद्धिक जीवनी विशुद्धिनी अपेक्षायें अनंतगुणविशुद्धिवंत एवो मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान अने विभंगज्ञान, ए मांहेला अनेरे साकारोपयोगें उपयुक्तथको मनादिक त्रण योगमांहेला कोइ एक [illegible] प्रवर्त्ततो जघन्य परिणामें तेजोलेश्यायें अने मध्यमपरिणामें पद्मलेश्यायें तथा उत्कृष्टपरिणामें शुक्ललेश्यायें वर्त्ततो मिथ्यादृष्टि चारे गतिमांहेलो कोइ एक गतिनो जीव कांइक ऊणी एक कोडाकोडी सागरोपमनी स्थिति, सातें कर्मनी [illegible] होय, इत्यादिक सर्व पूर्वोक्त प्रकारें [illegible] [illegible] अने [illegible]. ए [illegible] मिथ्यात्व उपशमाववाने [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

अहींआं अपूर्वकरणे गुणसंक्रम न करे. किंतु ? अहीं स्थितिघात, रसघात, गुणश्रेणी अने अन्यस्थितिबंध, ए चार वानांज प्रथम समयथी आरंभे. गुणश्रेणीदलिक रचना पण उदय समयथी मांडीने जाणवी. तेवार पठी अनिवृत्तिकरणने विषे पण एमज कहेवुं. हवे अनिवृत्तिकरणाद्धाना संख्यातजाग गये थके अने एक संख्यातमो जाग थाकतो रहे, तेवारें मिथ्यात्वनी हेठली प्रथम स्थिति अनंतानुबंधीनी परें अंतरमुहूर्त्तमात्र जेटली नीचें मूकी ठांडीने उपरें अंतरमुहूर्त्त मात्र अभिनवस्थितिबंधना अंतरमुहूर्त्त जेवडी पहेली स्थितिना अंतरमुहूर्त्तथी कांइएक जाजेरी अभिनवस्थितिबंधना काल सरखी एवी मिथ्यात्वीनी अंतरकरणाद्धा करे, ते अंतरकरणवालुं कर्मदल कांइएक उकेरीने प्रथम स्थितिमध्यें नेले अने कांइएक बीजी उपरली स्थितिमध्यें नेले. तिहां प्रथमस्थितिनेविषे वर्त्ततो जीव, उदीरणा प्रयोगें करीने प्रथम स्थितिनुं दल उदयावलिका उपरलुं ठे तेने आकर्षीने उदयावलिकामध्ये घालें तेने उदीरणा कहीयें. अने जे वली बीजी स्थितिना समीपथकी उदीरणा प्रयोगें करीनेज तेमांहेलुं दल आकर्षीने उदयावली मध्यें नाखी, जोगवे, ते आगालने पण पूर्वाचार्यें उदीरणानुंज विशेषनाम विशेष प्रतीवत्तिने अर्थें बीजुं नाम कह्युं ठे. हवे उदय उदीरणायें करीने प्रथम स्थितिनुं दल जोगवतो जेवारें ते प्रथमस्थिति शेष बे आवलिका रहे, तेवारें आगालनो ठेद आवे, तेवारें एक आवलिका लगें उदय, उदीरणा प्रवर्त्ते अने ठेहेली आवलियें तो उदीरणा पण विरमे, तेवारें ठेहली आवलियें केवल उदयज जोगवे, पठी ते आवलिकाने ठेहले समयें बीजी स्थितिनां दलिकनो रस जेद करी त्रण पुंज करे, एटले तेने त्रण जागें वहेंची नाखे, ते आवी रीतें के तेमध्यें जे देशघाती एकठाणीआ रसस्पर्द्धक तथा उत्कृष्ट रसोदीरणापेक्षायें बेठाणीआ रस सहित जे दल, ते प्रथम सम्यक्त्वपुंज तथा केटलाएक एकठाणीआ रस स्पर्द्धक सर्वघाति सहित ठे तथा केटलाएक बेठाणीआ रसनां स्पर्द्धक सर्वघाती सहित ठे, ते बीजो मिश्रपुंज. तथा सर्वघातीआ चोठाणीआ तथा त्रिठाणीआ रसस्पर्द्धक सहित जे दल ठे, ते त्रीजो मिथ्यात्वपुंज जाणवो. उक्तंच कर्मप्रकृतिचूर्णौ "चरम समय मिळदिठि, सेकाले उवसमसम्मदिठ्ठी होइ तंदे विइ ठिंतंपि तं अणुजाग करेइ तं जहा सम्मत्तं सम्मा मिळत्तं मिळत्तचेति ततोणंतर समये मिळादिठ्ठी" तेवार पठी आगल तेथी अनंतर समयें मिथ्यात्व दलिकना उदयना अनावथकी औपशमिक सम्यक्त्व पामे, जे जणी ग्रंथें कह्युं ठे के "मिळत्तुदए खीणे लहइ सम्मत्तमो वसमियं सोलंनेण जस्स लंनइ आयहियं मलरूपुव्वं." ए रीतें मिथ्यात्वनी सर्व प्रकारें उपशमनायकी प्रथम सम्यक्त्वनो लाज होय ठे. ए सम्य-

क्त्व पामतो कोइएक देशविरति सहित अने कोइएक सर्वविरति सहित पण पडिवजे, जे जणी कह्युं छे के "सम्मत्तेणं सम्मग,सव्वंदेसं च कोइ पडिवज्जे" ते माटें देशविरति तथा प्रमत्त अने अप्रमत्त संयतने विषे पण मिथ्यात्वनी उपशमना पामीयें छेयें.

हवे वेदकसम्यक्दृष्टिने प्रदेशोदयनी अपेक्षायें मिथ्यात्वनी उपशमनानो प्रकार कहे छे. कोइएक वेदकसम्यक्दृष्टि जीव, संयमने विषे प्रवर्त्तमान थको अंतरमुहूर्त्त मात्र कालें दर्शनत्रिकने उपशमावे छे. तिहां दर्शनत्रिक उपशमावतां त्रण करण करवां पडे, तेनो विधि पूर्वे कह्यो. ते रीतें त्यां लगें जाणवो, ज्यांलगें अनिवृत्तिकरणाद्धाना संख्याता जाग गये थके अंतरकरण करे छे. ते अंतरकरणी अंतरकरण करतो थको सम्यक्त्वनी प्रथमस्थिति अंतरमुहूर्त्त प्रमाण स्थापे अने मिथ्यात्व, मिश्रमोहनीयनी प्रथमस्थिति आवलिकामात्र स्थापे. पछी तेना दलिक उकेरी उकेरीने सम्यक्त्वनी प्रथम स्थितिमध्यें प्रक्षेपे. तिहां मिथ्यात्व अने मिश्र, ए बेहुनी प्रथम स्थितिनुं जे दलिक छे तेने सम्यक्त्वनी प्रथम स्थितिमध्यें स्तिबुक संक्रमे करी संक्रमावे अने सम्यक्त्वनी प्रथमस्थितिना दलना रसोदय विपाकना अनुजववाथकी जोगवतां ते अनुक्रमें क्षीण थाय. तेवारें औपशमिकसम्यक्दृष्टि थाय. अने ए त्रणे मोहनीयनी उपरली स्थितिनुं दल उपशमाववानो तो पूर्वे जेम अनंतानुबंधीआनी उपरली स्थितिनी उपशमनानो प्रकार कह्यो छे, तेनी पेरें जाणवो. ए रीतें दर्शनमोहनीयने उपशमावीने पछी चारित्रमोहनीय, उपशमाववाने प्रवर्त्ततो पुरुष वली पण तेहीज यथाप्रवृत्त्यादिक त्रण करण करे. तिहां अप्रमत्तने अप्रमत्तगुणठाणें यथाप्रवृत्तिकरण, तथा अपूर्वकरण गुणठाणे अपूर्वकरण अने अनिवृत्तिकरण गुणठाणे अनिवृत्तिकरण, तथा ए त्रण करण करे तेनुं स्वरूप पूर्वली पेरें जाणवुं, पण अहींआं एटलुं विशेष जे अपूर्वकरणें गुणसंक्रम तो न बंधाती एवी सघली अशुज प्रकृतिनोज प्रवर्त्ते. तथा अपूर्वकरणाद्धाना संख्याता जाग गये थके निद्रा प्रचलानो बंधविछेद थते हुंते तेवार पछी घणा स्थितिखंडनां सहस्र अतिक्रमते थके अपूर्वकरणाद्धाना संख्याता जाग गये थके शेष एक जाग थाकते थके देवद्विक, पंचेंद्रियजाति, वैक्रियद्विक, आहारकद्विक, तेजस, कार्मण,समचतुरस्रसंस्थान,वर्णचतुष्क, अगुरुलघुचतुष्क, त्रसनवक, आदेय,निर्माण अने जिननाम, ए त्रीश प्रकृतिनो बंधविछेद थाय, तेवार पछी स्थितिखंडपृथक्त्व गये थके अपूर्वकरणने छेहले समयें हास्य,रति,जय अने जुगुप्सा,ए चार प्रकृतिनो बंधविछेद हुंते हास्य, रति, अरति, शोक, जय अने जुगुप्सा, ए छनो उदय तिहां होय. अहींआं सर्व मोहनीयकर्मना छेहले समयें देशोपशमना, निधत्ति, निकाचनाना करणने विछेदे. तेवार पछी आगले समयें अनिवृत्तिकरणें प्रवेश करे, तिहां—

पण स्थितिघातादिक पांच पदार्थ तेमज पूर्ववी पेरेंज प्रवर्त्ते॥ इति समुच्चयार्थः ॥७७॥

॥ हवे अनिवृत्तिबादर गुणगाणे उपशमश्रेणिवालाने मोहनीयकर्मनी पूर्वनी सातथकी आरंजीने पच्चीश पर्यंत प्रकृति उपशम पामे, तेनुं स्वरूप देखाडे ले.॥

सत्तठ नवय पनरस, सोलस अठार सेव इगुवीसा ॥
एगाहि डु चउवीसा, पणवीसा बायरे जाण ॥ ७ए ॥

अर्थ—सत्तठनवयपनरस के० अंतरकरण कीधे थके सात प्रकृति उपशांत होय,ते पढी नपुंसकवेद उपशमे थके आठनो उपशांत थाय, ते पढी स्त्रीवेद उपशमे थके नवनो उपशांत थाय. ते पढी हास्यादिषट्क उपशमे थके पंदरनो उपशांत थाय. ते पढी सोलसअठारसेवइगुवीसा के० पुरुषवेदनो बंधोदय उपशमे थके शोलनो उपशांत थाय,ते पढी अप्रत्याख्यानी अने प्रत्याख्यानी, ए बे क्रोध समकालें उपशमे थके अढारनो उपशांत थाय. ते पढी संज्वलनक्रोधने उपशमे उंगणीशनो उपशांत थाय. एगाहिडुचउवीसा के० ते पढी अप्रत्याख्यान अने प्रत्याख्यान, ए बे मानने समकालें उपशमावे थके एकवीशनो उपशांत थाय. ते पढी संज्वलन मानने उपशमाववे बावीशनो उपशांत थाय. ते पढी अप्रत्याख्यान तथा प्रत्याख्यान, ए बेहु मायाने समकालें उपशमाववे करी चोवीश प्रकृतिनो उपशांत थाय. ते पढी संज्वलनी मायाने उपशमाववे करी पणवीसा के० पच्चीश प्रकृतिनो उपशांत बायरेजाण के० अनिवृत्तिबादरगुणठाणे उपशमित प्रकृति जाणवी ॥ ७ए ॥

हवे ते अनिवृत्तिकरण अद्धाना संख्याता जाग गये थके चारित्रमोहनीयनी एकवीश प्रकृतिनुं अंतरकरण करे. तिहां चार संज्वलन कषायमांहेलो जे कषाय उदय प्राप्त होय ते कषाय अने त्रण वेदमध्यें पण जे वेद उदय प्राप्त होय, ते वेद, ए बेहु प्रकृतिनी प्रथमस्थिति आपणा उदय काल प्रमाणनी होय, ते बेहु टालीने तथा बाकी उंगणीश प्रकृति जेनो उदय नथी, तेनी प्रथमस्थिति आवली मात्र होय. तिहां पोताना उदयकालना प्रमाणनुं अल्पबहुत्व कहीयें ठेयें. त्रण वेद मध्यें स्त्रीवेद अने नपुंसकवेदनो उदयकाल थोडो होय, अने स्वस्थानमां परस्पर तुल्य होय, तेथी पुरुषवेदनो उदयकाल संख्यातगुणो जाणवो.तेथी संज्वलना क्रोधनो उदयकाल विशेषाधिक जाणवो. तेथी संज्वलना माननो उदयकाल विशेषाधिक, तेथी संज्वलनी मायानो उदयकाल विशेषाधिक, तेथी संज्वलना लोजनो उदयकाल विशेषाधिक. तिहां संज्वलनक्रोधोदयें करी उपशमश्रेणी आरंजे, तेने ज्यां लगें अप्रत्याख्यानीयो अने प्रत्याख्यानीयो, ए बे क्रोध उपशमे नहीं, त्यां लगें संज्वलना क्रोधनो उदय होय. एमज संज्वलनमानोदयें जे श्रेणी आरंजे तेने ज्यां लगें अप्रत्याख्यानी अने प्रत्याख्यानी मान, उपशमे नहीं, त्यां लगें संज्व-

लनमाननो उदय होय. एमज संज्वलनमायाना उदयें उपशमश्रेणी पमिवजनारने ज्यां सुधी अप्रत्याख्यानी अने प्रत्याख्यानी माया उपशमे नहीं, त्यां सुधी संज्वलन-मायानो उदय होय. एमज संज्वलनलोजोदयें उपशमश्रेणी पमिवजनारने अप्रत्याख्यानी तथा प्रत्याख्यानी, ए बेहु लोज, ज्यां सुधी उपशमे नहीं त्यां सुधी बादर संज्वलना लोजनो उदय होय. एम पोतपोताना उद कालनी अपेक्षायें तेना उदयें प्रवर्त्ततो श्रेणी आरंजे, ते जे कषाय तथा जे वेदना उदयें प्रवर्त्ततो श्रेणी आरंजे, ते कषाय तथा ते वेदनो उदयकाल थाकतो हुंतो तेनी तेटला कालनी तेवमी प्रथमस्थिति होय. बीजा सर्वनी आवलिमात्र प्रथमस्थिति होय. अहींआं जेटले कालें स्थितिखंडनो घात करे, तथा बीजो कालनो अन्यस्थितिबंध करे, तेटला कालें अंतरकरण पण करे, ए त्रणे सार्थे एक कालें मांमे अने ए सार्थेज पूर्ण करे, पण तेनो काल प्रथमस्थितिथकी असंख्यातगुणो अधिक जाणवो.

हवे अंतरकरणना दलनो प्रक्षेपविधि लखीयें ठैयें. जे प्रकृतिनो तिहां बंध अने उदय, ए बेहु ठे, ते प्रकृतिनां अंतरकरण सत्कदल कांइएक प्रथमस्थिति मध्ये नेलीयें अने कांइएक बीजी स्थितिमध्यें नेलीयें, जेम पुरुषवेदने उदयें श्रेणी आरंजे, तेने पुरुषवेदनो बंध होय, तथा उदय तो ठेज, तेथी पुरुषवेदना अंतरकरणदल बेहु स्थितिमध्यें नेलीये तथा जे प्रकृतिनो उदय ठे, पण बंध नथी, तेना अंतरकरणनुं दल प्रथमस्थितिमध्येंज नेलीयें,जेम स्त्रीवेदनो तिहां उदय ठे,पण बंध नथी, तेणे स्त्रीवेदोदयें जे श्रेणी पडिवजे ते अंतरकरण सत्कदल आपणी प्रथमस्थितिमध्येंज नेले, तथा जे प्रकृतिनो तिहां उदय नथी अने बंध ठे,तेनां अंतरकरणदल, बीजी स्थितिमध्यें नेले पण प्रथम स्थितिमध्ये न नेले. जेम संज्वलनक्रोधने उदये श्रेणी पडिवजे, ते शेष त्रण संज्वलनना कषायज बांधे ठे ते तेनां अंतरकरण दल बीजी स्थितिमध्यें नेले तथा जे प्रकृतिनो बंध तथा उदय, ए बेहु नथी, तेनां अंतरकरण दल, पर प्रकृतिमध्यें नेले, जेम बीजा अप्रत्याख्यानीआ अने त्रीजा प्रत्याख्यानीआ कषायनां अंतरकरण दल संज्वलन परप्रकृति ठे तेमध्यें नेले. अहींआं घणी वात लखवानी ठे परंतु ग्रंथ वधवाना नयथी नथी लख्युं, पण जेने विशेष जाणवानी इछा होय, तेने कर्मप्रकृतिनी वृत्ति जोवी. एम अंतरकरण करी पठी पहेलो नपुंसक वेद उपशमावे, ते पहेले समयें थोडुं दल उपशमावे, बीजे समयें तेथी असंख्यातगुणुं, एम समय समयने विषे असंख्यातगुणुं चढतुं उपशमावतां ठेहले समयें सर्व उपशांत होय. तिहां प्रथम समयथी मांमीने द्विचरम समय लगें उपशमाव्यां जे दल, ते थकी असंख्यातगुणुं दल, परप्रकृतिमध्यें क्षेपवे, अने ठेहले समयें जे परप्रकृतिमध्यें क्षेपवे, तेथकी असंख्यातगुणुं उप-

शमावे, एम नपुंसकवेद उपशमावे थके पूर्वेली अनंतानुबंधी चार तथा दर्शनत्रिक मळी सात सहित आठ मोहनीयनी प्रकृति उपशांत होय, तेवार पछी उक्तप्रकारें अंतरमुहूर्त्त पर्यंत स्त्रीवेद उपशमावे, तेवार पछी हास्यादिक छ प्रकृति अंतरमुहूर्त्त उपशमावे, तेवारें शरवाले मोहनीयनी पंदर प्रकृति उपशांत होय. ते समयें पुरुषवेदना बंध, उदय अने उदीरणानो विछेद थाय अने तेनी प्रथमस्थितिनो पण विछेद थाय. तिहां पुरुषवेदनी प्रथमस्थिति बे आवली शेष छते, पूर्वोक्त आगाल न थाय, तेवारें मार्गदल विशेषदल थया जणी तिहां हास्यादिक छ प्रकृतिनां दल पुरुषवेदमां प्रक्षेप थाय नहीं. तेवारें ते हास्यादिक छनुं दल, संज्वलनाक्रोधादिकमध्यें भेळीयें, जेजणी कम्मपयडीमध्यें कह्युं छे के, बे आवलि प्रथमस्थितिनी शेष होय, तेवारें वेदपतद्ग्रह न थाय, एम हास्यादिक छ प्रकृति उपशमाव्या पछी एक समय ऊणी बे आवलीयें सर्व पुरुषवेद उपशमे, ते पण प्रथम समय सर्वस्तोक तेथी बीजे समयें असंख्यातगुणुं उपशमावे, तेथकी त्रीजे समयें असंख्यातगुणुं उपशमावे एम समय समय दीठ असंख्यातगुणुं चढतुं दल उपशमावे. एम यावत् समय ऊणी बे आवलिका होय, तिहां सुधी कहेवुं, अने केटलुंएक दल परप्रकृतिमध्यें यथाप्रवृत्त संक्रमें करी संक्रमावे, पण प्रथम समयथी बीजे समयें विशेष हीन संक्रमावे. एम समय समय विशेष हीन हीन संक्रमावतो आवलिकाना चरम समय लगे जाय. ए रीतें पुरुषवेद उपशांत थये थके मोहनीयनी शोळ प्रकृतिनुं उपशांतपणुं थाय. तेवार पछी जे समयें हास्यादिक छ प्रकृति उपशमे, ते समयथी पुरुषवेदनी प्रथमस्थिति क्षीण थइ. तदनंतर अप्रत्याख्यानीक्रोध अने प्रत्याख्यानीक्रोध तथा संज्वलनक्रोध, ए त्रणे क्रोधने साथेंज उपशमाववा मांडे, तेने पूर्वेळी पेरें उपशमावतां जेवारें संज्वलनक्रोधनी प्रथमस्थिति एक समय ऊणी त्रण आवली शेष रहे, तेवारें अप्रत्याख्यानीआ अने प्रत्याख्यानीआ, ए बेहु क्रोधनुं दल संज्वलना क्रोधने विषे न प्रक्षेपे पण संज्वलना मानादिकमध्यें भेळे, जे जणी त्रण आवली शेष, संज्वलनो क्रोध रह्यो थको तेमध्यें कोइ प्रकृतिनां दल पतद्ग्रह न थाय एटले तेमध्यें कोइ एक पण प्रकृतिनुं दल संक्रमाव्युं न जाय अने तेनी बे आवली शेष रहे, तेवारें तिहां आगाल विछेद थाय अने एक आवली शेष रहे, तेवारें संज्वलनाक्रोधनो बंध, उदय, उदीरणा विछेद थाय अने अप्रत्याख्यानी तथा प्रत्याख्यानी क्रोध उपशांत होय, एटले अढार प्रकृति उपशांत थाय. तेवारें संज्वलन क्रोधनी प्रथमस्थितिनी एक आवलिकानुं दल अने बे आवली एक समय ऊणी अहींआं बांध्युं जे उपरली स्थितिनुं दल, ते विना बाकी सर्व उपशांत थयुं छे. ते पछी जे संज्वलन क्रोधनुं प्रथम-

स्थितिनुं एकावलिका दल ते संज्वलन मानमध्यें स्तिवुकसंक्रमे करी संक्रमावे अने समय ऊणी बे आवलिकाना बंधनुं उपरली स्थितिनुं दल, ते पुरुषवेद उपशमनाधिकारना प्रस्तावें जे रीतें उपाय कह्यो छे, ते रीतें उपशमावे तथा परप्रकृतिमध्यें संक्रमावे. एम समय ऊणी बे आवलीयें संज्वलनक्रोध उपरली स्थितिनुं तेने उपशमावे, एटले मोहनीयनी उंगणीश प्रकृति उपशांत थइ. हवे जेवारें संज्वलनाक्रोधनो बंध, उदय, उदीरणा विछेद थयो, ते समयथी मांफीने संज्वलना माननी बीजी स्थितिमध्येंथी दल आकर्षीने तेने प्रथमस्थितियें करी वेदे, तिहां उदय समयने विषे स्तोक प्रक्षेपे छे अने ते थकी बीजा समयने विषे असंख्यातगुणो प्रक्षेपे. एम समय समय असंख्यातगुणो चढतो चढतो प्रक्षेपतां यावत् प्रथमस्थितिना चरम समय पर्यंत लीजीयें. प्रथमस्थितिकरणना पहेला समयथी मांफीने अप्रत्याख्यानावरण तथा प्रत्याख्यानावरण अने संज्वलनमान, ए त्रणे मानने साथेंज उपशमाववा मांडे, ते तेमज जेवारें संज्वलना माननी प्रथमस्थिति समयोन त्रण आवली शेष रहे, तेवारें पूर्वें कह्यो ते प्रकारें संज्वलन मानने विषे परप्रकृतिनुं पतद्ग्रह न थाय, तेवारें प्रत्याख्यानीयादिक माननुं दल संज्वलननी मायामध्यें संक्रमावे. एम क्रोधनी पेरें माननी उपशमनानी विधि जाणवी. ए अप्रत्याख्यानी, प्रत्याख्यानी मान उपशमावे, तेवारें मोहनीयनी एकवीश प्रकृतिनो उपशम थयो. ते समय संज्वलनमाननां बंध, उदय, उदीरणा विछेद थाय, तेवार पछी एक आवलिकायें संज्वलन क्रोधनी पेरें संज्वलन मानने उक्तप्रकारें उपशमावे. तेवारें बावीश प्रकृति उपशमी. तथा जे समयें संज्वलन माननो बंध, उदय, उदीरणा विछेद होय तेथी आगले समयथी मांडीने संज्वलन मायानी बीजी स्थितिमध्येंथी दल आकर्षीने पूर्वें कह्यो, ते प्रकारें प्रथमस्थितिगत करे, करीने वेदे, ते समयथीज मांडीने त्रणे मायाने उपशमाववा मांडे ते पण माननी पेरें एक आवली हुंते संज्वलनी मायानां बंधोदय, उदीरणा विछेद थाय, ते समयें अप्रत्याख्यानी प्रत्याख्यानी माया उपशांत थाय, तेवारें मोहनीयनी चोवीश प्रकृतिनो उपशांत थाय. ते समयें संज्वलन मायानी प्रथमस्थितिगत एकावलिकाने तथा समयोन आवलिकाद्विकें बांधेलुं जे उपरली स्थितिगत दलिक तेने मूकीने शेष अन्य सर्व उपशांत थाय छे. ते पछी ते प्रथम स्थितिगत एकावलिकाने स्तिवुक संक्रमे करीने संज्वलन लोभने विषे संक्रमावे छे अने समयोन आवलिकाद्विकें बांधेला दलिकने पुरुषवेदमां कहेला उक्तप्रकारें करी उपशमावे छे तथा संक्रमावे छे. ते पछी समयोन बे आवलिकायें सज्वलन माया उपशांत थाय. तेवारें मोहनीयनी पच्चीश प्रकृति उपशांत थइ. जेवारें संज्वलनी मायानो बंधादिक विछेद

होय, तेथी आगले समयें संज्वलन लोजनी बीजी स्थितिमांहेथी दल आकर्षीने प्रथम स्थिति रचे ते प्रथम स्थिति लोजवेदनाद्धाना त्रण त्रिजागद्वय प्रमाण करे, करीने वेदे. तिहां प्रथम त्रिजागनुं नाम, अश्वकर्णकरणाद्धा, बीजा त्रिजागनुं नाम, किट्टिकरणाद्धा. तिहां प्रथम अश्वकरणाद्धा त्रिजागें वर्त्ततो पूर्वस्पर्द्धकमध्येथी दल लेइने अपूर्वस्पर्द्धक करे. अहींआं स्पर्द्धक एटले शुं? तोके, जीव अनंतानंत कर्म परमाणुयें निष्पन्न स्कंध तेने कर्मपणे ग्रहे ले. तिहां एकेक कर्मस्कंधमध्यें जे सर्व जघन्य रस ले ते पण केवलीना ज्ञानरूप शस्त्रें लेदातो, लेदातो पण सर्व जीवथकी अनंतगुण रसविजाग प्रत्यें आपे ले. तथा एवां जे सरखां सरखां जघन्य रसनां कर्मस्कंधदल तेनो समुदाय, ते वर्गणा कहीयें. तेथी एक रसविजागें चढता कर्मस्कंधनी बीजी वर्गणा, तेथी बे रस अविजागें चढता कर्मस्कंधनी त्रीजी वर्गणा, एम एकेका रसविजागें चढती चढती वर्गणा करतां अजव्यथी अनंतगुणी अने सिद्धने अनंतमे जाग प्रमाण वर्गणानो समुदाय, तेनुं नाम स्पर्द्धक कहीयें. ते स्पर्द्धकनी उपरली वर्गणाना रसविजागथी एक रसविजागें अधिक, तथा बेहु रसविजागें अधिक रसविजाग सहित, एम यावत् सर्व जीवथी अनंतगुण पर्यंतथी एक रसविजागें हीन रसोपेत कर्मस्कंध दल न पामीयें, एटले सर्व जीवथी अनंतगुण रसविजागें अधिक रस सहित जे कर्मस्कंधदल होय, एवा स्कंधनो समुदाय, ते बीजा स्पर्द्धकनी प्रथम वर्गणा जाणवी. तेथी एक रसविजागें अधिक कर्मस्कंधनो समुदाय, ते बीजी वर्गणा. एम एकेक रसविजागें चढती चढती अजव्यथी अनंतगुणी वर्गणा होय. तेना समुदायने बीजो स्पर्द्धक कहीयें. एमज वली सर्व जीवथी अनंतगुण रसविजागें अधिक जेलतां कर्मस्कंधना समुदायनी त्रीजा स्पर्द्धकनी प्रथमवर्गणा, एम ते पण पूर्वोक्त अजव्यानंतगुण अनंतवर्गणायें स्पर्द्धक होय. एवा अनंता स्पर्द्धक जीवें पूर्वे बांध्यां ले तेजणी एने पूर्वस्पर्द्धक कहीयें. ते मध्येंथी दल लेइने ते दलने प्रकर्ष विशुद्धिना वशथकी अत्यंत रस हीन करीने अपूर्वस्पर्द्धक करे, केमके, आ संसार मध्यें परिज्रमण करता जीवें कोइवारें बंध आश्री एवा रसस्पर्द्धक नथी कस्या पण हमणांज विशुद्धिने वशें करे ले. तेजणी एने अपूर्वरसस्पर्द्धक कहीयें, ते अश्वकर्णकरणाद्धा बीत्या पली बीजो किट्टिकरणाद्धायें प्रवेश करे. तिहां पूर्वस्पर्द्धकथी बीजा अपूर्वस्पर्द्धकथी दल लेइने तेना रसनी प्रतिसमयें अनंती किट्टि करे, किट्टि कहेतां जे पूर्वस्पर्द्धकथी तथा अपूर्वस्पर्द्धकथी वर्गणा लेइ लेइने तेने अनंतगुण रस हीनताने पमाडीने घणे आंतरे आंतरे थापवुं. जेम असत्कल्पनायें जेना एकसो रसविजाग ले, अथवा एकोत्तरसो, बीडोत्तरसो हता, तेना पांच, पंदर, पचीश, रसवि-

भाग राखवा, तेने किट्टि कहीये. ते किट्टिकरणाद्धाने छेहले समयें समकालें अप्रत्याख्या-
नीउ अने प्रत्याख्यानीउ, ए बे लोभ उपशमे अने ते समयेंज संज्वलना लोभनो पण
बंधविच्छेद थाय. अने बादर संज्वलन लोभना उदय, उदीरणानो व्यवच्छेद थाय.
अने अनिवृत्तिबादर गुणठाणानो पण व्यवच्छेद थाय. एम नवमे गुणठाणे सातथी
मांडीने पच्चीश पर्यंत मोहनीयनी प्रकृति उपशांत पामे ॥ इति ॥ ७९ ॥

॥ हवे दशमे गुणठाणे जे प्रकृति उपशांत पामीयें, ते कहे छे ॥

सत्तावीसं सुहुमे, अठावीसं च मोह पयडीउ ॥
उवसंत वीअरागे, उवसंता हुंति नायव्वा ॥ ८० ॥

अर्थ– सत्तावीसंसुहुमे के० ते पछी अप्रत्याख्यान अने प्रत्याख्यान, ए बेहु लो-
भनो समकालें उपशम थये थके सूक्ष्मसंपरायगुणठाणे सत्तावीश प्रकृति उपशांत
थाय. अठावीसंचमोहपयडीउ के० तेवार पछी संज्वलनो लोभ उपशमे थके अठा-
वीश मोहनीयनी प्रकृति, उवसंतवीअरागे के० उपशांतवीतराग नामे अगीआरमे गु-
णठाणे उवसंताहुंतिनायव्वा के० उपशांत होय. ए रीतें ज्ञातव्या इति एवुं जाणवुं ॥८०॥८०
एम नवमाने छेहले समयें अप्रत्याख्यानी अने प्रत्याख्यानी लोभनी बे प्रकृति
उपशमे थके सूक्ष्मसंपराय गुणठाणे सत्तावीश मोहनीयनी प्रकृति उपशांत पामीयें,
ते सूक्ष्मसंपराय गुणठाणानो काल, अंतरमुहूर्त्त प्रमाण छे. तेने विषे पेठो थको
जीव, संज्वलनलोभनी उपरली स्थितिमध्येंथी केटलीएक किट्टि आकर्षीने तेनी प्रथ-
मस्थिति सूक्ष्मसंपराय अद्धा जेटली करीने वेदे. सूक्ष्मकिट्टि कर्युं जे दलिक अने
समय ऊणी बे आवलि बांध्युं जे दल, ते उपशमावे, चरम समयें संज्वलनो लोभ
उपशांत होय, तेहीज समयें ज्ञानावरण पांच, अंतराय पांच, दर्शनावरणीय चार,
उच्चैर्गोत्र अने यशःकीर्त्ति, ए शोल प्रकृतिनो बंध, व्यवच्छेद करे, तेवार पछी बीजे
समयें उपशांत कषाय थाय. तिहां मोहनीयनी अठावीश प्रकृति उपशांत थाय. ते
उपशांत कषायवंतथको जीव, जघन्यथी तो एक समय रहे अने उत्कृष्टो अंतरमु-
हूर्त्त पर्यंत रहे, उपरांत अवश्य पडे, ते तिहांथी पडवाना बे प्रकार छे. एक भवक्षयें
पडे अने बीजो कालक्षयें पडे. तिहां जेनुं आयु पूर्ण थाय, तेवारें ते मनुष्यभवने
क्षयें मरण पामीने अनुत्तरविमानें देवता थाय. तिहां प्रथमसमयेंज बंध संक्रमणा-
दिक आठे करण तथा उदय प्रवर्त्तावे, ते पाधरो अगीआरमा गुणठाणाथी चोथे गु-
णठाणे आवे. वचला गुणठाणानो तेने स्पर्श थाय नहीं. तथा औपशमिक सम्यक्त्व-
थी पडीने ते समय वेदकसम्यग्दृष्टि थाय. तथा जे जीव, काल क्षयें अगीआरमा
गुणठाणानो अंतरमुहूर्त्त काल पूर्ण भोगवीने आगल चढवाने अभावें तिहांथी पाछो

पडे, ते तो जीहां जिहां बंध, उदय, उदीरणादिक प्रकृति व्यवछिन्न थइ होय, तेने तेने फरी तिहां आरंजतो जे रीतें चड्यो हतो, तेमज पडे. ते पडतो प्रमत्त थाय तथा कोइएक अविरतिपणाने पण पामे, कोइएक सास्वादन पामी मिथ्यात्वें पण जाय, ए श्रेणी उत्कृष्ट तो एक जवमध्यें बे वार करे, पण जे बे वार उपशमश्रेणी करे, ते नियमा तेहीज जवें क्षपकश्रेणी न करे अने एक वार उपशमश्रेणी करीने बीजी वार क्षपकश्रेणी करे तेनी ना नथी. ए रीतें उपशमश्रेणीनुं स्वरूप कह्युं.

॥ अथ क्षपकश्रेणीमाह ॥

॥ हवे क्षपकश्रेणीनुं स्वरूप कहीयें ठैयें. ॥

पढम कसाय चउक्कं, इत्तो मिठत्त मीस सम्मत्तं ॥
अविरय सम्मे देसे, पमत्ति अपमत्ति खीयंति ॥ ८१ ॥

अर्थ– पढमकसायचउक्कं के० प्रथम तो अनंतानुबंधीआ चार कषाय हणे, विसंयोजना करे, इत्तो के० तेवार पठी मिछत्तमीससम्मत्तं के० मिथ्यात्वमोहनीय, मिश्रमोहनीय अने सम्यक्त्वमोहनीय, ए त्रणेनो समकालें क्षय करे, ते अविरयसम्मेदेसेपमत्तिअपमत्ति के० अविरतिसम्यक्दृष्टि, देशविरति, प्रमत्त तथा अप्रमत्त गुणठाणे खीयंति के० क्षय करे, एटले सत्ताथी टाले.

क्षपकश्रेणीनो पडिवजनार पुरुष, आठ वर्षथी उपरनी उमरनो ठतां वज्रऋषजनाराच संघयणी, शुक्लध्यानवंत, अविरति, देशविरति, प्रमत्त, अप्रमत्त, संयतिमांहेलो कोइ पण होय. पण एटलुं विशेष जे, केवल अप्रमत्त संयत होय, तो पूर्वनो जाण होय अने शुक्लध्यानोपगत होय अने बीजा सर्व धर्मध्यानोपगत होय. एवो जीव शुजयोगें वर्ततो क्षपकश्रेणी आरंजे ते प्रथम चार अनंतानुबंधीआ विसंयोजीने खपावे, तेनी विसंयोजनानो प्रकार, पूर्वें कह्यो ठे, तेमज जाणवो. तेवार पठी त्रण दर्शनमोहनीय खपाववाने प्रवर्त्ते. तिहां यथाप्रवर्त्यादिक त्रण करण पूर्वें कह्यां, ते रीतेंज करे, पण एटलुं विशेष जे अपूर्वकरणना प्रथम समयथीज अनुदित मिथ्यात्व तथा मिश्रनां दल ते उदयवंत सम्यक्त्व मोहनीयमध्यें गुणसंक्रमें करी संक्रमावे अने ते बेहुनो उहूले एटले संक्रम पण करवा मांडे. तिहां पहेलो तो महोटो स्थितिखंक उवेले, तेथी बीजो स्थितिखंक विशेषहीन उवेले, तेथी वली त्रीजो स्थितिखंड विशेषहीन उवेले, एम करतां करतां अपूर्वकरणना ठेहला समय पर्यंत कहेवुं. तिहां अपूर्वकरणना प्रथम समय जे स्थितिनो सत्तावंत होय ते थकी असंख्यात गुणहीन स्थितिनो सत्तावंत थाय.

तेवार पठी आगले समयें अनिवृत्तिकरणमध्यें प्रवेश करे, तिहां पण स्थितिघात प्रमुखने तेहीज प्रकारें करे ठे. अनिवृत्तिकरणना प्रथम समयें दर्शनत्रिकनी द-

देशोपशमना, निद्धत्ति, निकाचनानो व्यवछेद करे. तिहां प्रथम समयथी दर्शनमोह-
नीयत्रिकनी स्थितिसत्तानो घात करतो करतो सहस्रगमे स्थितिखंड गये थके बाकी
जेवारें असंज्ञी पंचेंद्रियनी स्थितिसत्ता समान स्थिति रहे. तेवार पछी वली पण तेटलांज
स्थितिखंडनां सहस्र गये थके चौरिंद्रियनी स्थिति समान सत्ता रहे. वली पण तेटलांज
स्थितिखंडनां सहस्र गये थके तेंद्रियनी स्थिति समान सत्ता रहे. वली तेटलांज स्थि-
तिखंडना सहस्र गये थके बेंद्रियनी स्थिति समान सत्ता रहे, वली पण तेटलां स्थि-
तिखंडनां सहस्र गये थके पल्योपमना असंख्यातमा नाग प्रमाण दर्शनत्रिकनी
स्थितिनी सत्ता रहे, तेवार पछी ते त्रणे दर्शनमोहनीयनो पण प्रत्येकें एकेक संख्या-
तमो नाग मूकीने बाकीनी स्थिति सर्व खपावे, तेवार पछी वली पण बाकी मूकेला
संख्यातमा नागनो एक संख्यातमो नाग मूकीने बाकी सर्व स्थितिनो घात करे. ए
रीतें बाकी रहेला नागनो संख्यातमो नाग मूकी, मूकी, शेष सर्व स्थितिनो घात
करतो, करतो स्थितिघातनां घणां सहस्र अतिक्रमे, तेवार पछी मिथ्यात्वना असं-
ख्यात नागने खंडे अने मिश्र तथा सम्यक्त्वना तो संख्यात नागने खंडे, ते पछी
एम घणा स्थितिखंड गये थके जेवारें मिथ्यात्वनुं दल आवलिकामात्र रहे अने मिश्र
तथा सम्यक्त्व, ए बेहुनुं दल तो पल्योपमना असंख्यातमा नाग प्रमाण रहे. हवे
ए स्थितिखंडना दलने खंडवानो प्रत्येक विधि कहीयें छैयें. तिहां खंडन करेलां
एवां मिथ्यात्वनां दल तेने मिश्र,तथा सम्यक्त्व, ए बेहुमध्यें प्रक्षेप करे अने मिश्रनां
दलमात्र सम्यक्त्वमध्येंज प्रक्षेपे अने सम्यक्त्वनां दल सम्यक्त्वनी पोतानी हेठली
स्थितिमध्यें प्रक्षेपे, ते पछी जे मिथ्यात्व दलिक आवलिकामात्र रह्युं, ते पण स्तिबुकसं-
क्रमें करी सम्यक्त्वमध्यें संक्रमावे, एटले मिथ्यात्व क्षीण थाय, तेवार पछी मिश्रना
तथा सम्यक्त्वना असंख्याता नाग करी तेने खंडे शेष एक नाग राखे. वली तेना
पण असंख्याता नाग करे, तेमध्येंथी एक नाग राखी बाकी सर्वने खंडे, एम करतां
करतां केटलाएक स्थितिखंड गये थके, मिश्रमोहनीय पण आवलिकामात्र रहे,
तेवारें सम्यक्त्वमोहनीयनी स्थितिसत्ता, आठ वर्ष प्रमाणनी रहे ते वेवारें निश्चयन-
यने मतें सर्व विघ्न टल्यां माटे एने दर्शनमोहनीयनो क्षपक कहीयें. तेवार पछी वली
सम्यक्त्वना स्थितिखंडने अंतर्मुहूर्त प्रमाण खंडे, तेहुं दल उदयसमयथी आरंभीने
सघली स्थितिसत्ता, समय समय संक्रमावे छे. तिहां पण उदयसमय सर्व-
थोक संक्रमावे. तेथकी बीजे समय असंख्यातगुणो. तेथकी त्रीजे समय असंख्यात-
गुणो, एम आगले आगले समयें असंख्यातगुणो संक्रमावतां, संक्रमावतां. ते एक-
[illegible] नाना [illegible] आव्युं. ते पछी [illegible] स्थितिखंड स्थितिखंड करी मूके [illegible]-

तिनो छेहलो समय होय, त्यां लगें संक्रमावे. एम अंतरमुहूर्त्त अंतरमुहूर्त्त प्रमाण अनेक स्थितिखंडोने उकेरे छे, अने निक्षेपण करे छे. ते स्थितिदलमांहे संक्रमावतो द्विचरम स्थितिखंम लगें जाय, ते द्विचरम स्थितिखंमथकी छेहलो खंम असंख्यातगुणो करे. ते छेहलो स्थितिखंम जेवारें उकेरे, एवाने क्षपककृतकरण एवुं नाम कहीयें. ए कृतकरणाद्धायें वर्त्ततो एवो जीव, कोइ एकें पूर्वें आयु बांध्युं होय तो ते आयुक्षयें मरण पामीने चारे गतिमांहेली नावे ते गतिमध्ये अवतरे, अने लेश्याने विषे पण पूर्वें तो शुक्ललेश्यामां हतो अने सांप्रत तो अन्यतम लेश्यामध्यें जाय छे. ते माटें सप्तक क्षयनो मांडनार प्रस्थापक थइने मनुष्य, निष्टापक छतो चार गतिमांहेलो जीव कह्यो छे, तथा जे पूर्वें बद्धायु थको क्षपकश्रेणी मांडे, अने अनंतानुबंधीआ चार खपावीने पछी मरण पामवाना संभव थकी जो श्रेणी थकी विरमे तो पण अनंतानुबंधीआनुं बीजभूत मिथ्यात्व छे, तेनो विनाश थयो नथी तेभणी वली पण कदाचित् अनंतानुबंधीआ सजीवन करतां लहे. पण जेणे मिथ्यात्व क्षय कर्युं, ते मिथ्यात्वना विनाशथी वली अनंतानुबंधीआ न बांधे, जेभणी बीज नथी तो अंकूर केम होय ? अने ए सात प्रकृति क्षय करीने जो चमते परिणामें वर्त्ततो मरण पामे तो अवश्य देवगतिमध्येंज उपजे अने जो पतित परिणामें थाय, तो नानाप्रकारना परिणामना संभवथकी जेवा परिणामनी विशुद्धियें प्रवर्त्ततो मरण पामे, तेवी गतिमध्यें अवतरे, अने जेणे पूर्वें आयु बांध्युं छे, एवो जीव, जो ते वखते तिहां काल न करे तो पण सात प्रकृतिने क्षयें निश्चयें ते तेवाज परिणामें रहे, परंतु आगल बीजी चारित्रमोहनीयनी प्रकृति खपाववानो उद्यम न करे, तथा क्षीणसप्तक पूर्वबद्धायु भणी ते भवें मुक्ति न पामे, तो पण त्रीजे भवें अथवा चोथे भवें अवश्य मुक्ति पामे, केमके जेणे देवायु अथवा नरकायु बांध्युं होय,तो ते देव तथा नारकीनो भव करी तिहांथी मनुष्य थइने त्रीजे भवें मोक्ष जाय. अने जे मनुष्य तथा तिर्यंचायु बांध्या पछी सप्तकक्षय करे, ते नियमा असंख्य वर्षायु बांधे पण संख्यात वर्षायु बांध्या पछी सप्तक क्षीण न करे ते वारें ते युगलीया मध्यें जाय. तिहां तो भवप्रत्ययेंज नियमा देवायुनोज बंध होय तेथी ते देवगतिमध्यें जाय अने देवगतिमध्यें तो भवप्रत्ययें सम्यक्त्व छतां मनुष्यायुनोज बंध होय, तेथी ते देवता चवी मनुष्य थाय. तिहां वखतुं आयु न बांधे, केवल चारित्र लइ शेष एकवीश मोहनीयनी प्रकृति खपावी मुक्ति पामे, ते अपेक्षायें चोथे भवें मोक्ष जाय. तिहां पंचसंग्रहनी साख लखीयें छैयें " तइय चउत्थे तम्मिव, भवम्मि सिज्झंति दंसणे खीणे ॥ जं देव निरयअसंखा, उचरम देहेसु ते हुंति ॥ " ए सातनो क्षय अविरति गुणगणे होय. ए मूलनो अर्थ छे. अन्यथा तो अविरतिग·

सम्यग्दृष्टि, देशविरति, प्रमत्त, अप्रमत्त साधु, ए चार मांहेलुं जावे ते सप्तक क्षीण करे छे, तथा जो अबद्धायु थको क्षपकश्रेणी आरंभे तेवारें ए सप्तकनो क्षय करे, तो ते नियमथी अनुपरत परिणामवंत थको चढते परिणामें आगले चारित्रमोहनी-यनी प्रकृति खपाववाने अर्थें उद्यम करे. एम भाष्यमध्यें कह्युं छे. " इयरो अणुवर खविय, सयलं तेहिं समाणेइ " हवे चारित्रमोहनीयनी शेष एकवीश प्रकृति खपा-ववाने अर्थे उद्यम करतो एवो पुरुष, यथाप्रवृत्त्यादिक त्रण करण करे. तिहां करणनुं स्वरूप पूर्वली पेरेंज जाणवुं. अहीं अप्रमत्त गुणठाणे यथाप्रवृत्तिकरण, तथा अपूर्वकरण गुणठाणे अपूर्वकरण अने अनिवृत्तिबादर गुणठाणे अनिवृत्तिकरण करे. तिहां अपूर्वकरणे स्थितिघातादिक करी अप्रत्याख्यानीआ चार अने प्रत्याख्यानीआ चार, एवं आठ कषाय एवी रीतें खपावे, के जेवी रीतें अनिवृत्तिकरणाद्धाने प्रथम समयेंज ते कषायाष्टकनी पल्योपमना असंख्यातमा भाग प्रमाण मात्र स्थिति शेष थाय. ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ८२ ॥

॥ तेवार पछी अनिवृत्तिबादर गुणठाणे शुं हणे ? ते कहे छे. ॥

अनिअट्टि वायरेथी, ण गिद्धि तिग निरय तिरि अ
नामाउ ॥ संखिज्ज इमे सेसे, तप्पाउगाउ खीयंति ॥ ८३ ॥

अर्थ– अनिअट्टिबायरे के० अनिवृत्तिबादर गुणठाणाना प्रथम समयें आठ क-षाय पल्योपमना असंख्यात भाग प्रमाण स्थितिना थाय. पछी थीणगिद्धितिग [illegible] थीणद्धित्रिक, नरकद्विक, तिर्यंचद्विक, एकेंद्रियजाति, बेंद्रियजाति, तेंद्रियजाति, चौरेंद्रियजाति, स्थावर, आतप, उद्योत, सूक्ष्म, साधारण, ए निरयतिरिअनामाउ [illegible] ग्गाउ के० नरक अने तिर्यंच ए बे गति, तत्प्रायोग्य नामकर्मनी तेर प्रकृति तथा [illegible] थीणद्धित्रिक ते दर्शनावरणीयनी प्रकृति, एवं सोळ प्रकृतिने उद्वलनासंक्रमें करीने प्रतिसमय उवेली उवेली ज्यारें पल्योपमना असंख्यातमा भाग प्रमाणमात्र स्थिति शेष रहे, तेवारें ते सोळ प्रकृतिने प्रतिसमय बंधाती प्रकृतिमध्यें गुणसंक्रमें करी [illegible] संक्रमावीने क्षीण करतो करतो अनिवृत्तिबादर गुणठाणाना संख्याता भाग गये थके अने शेष एक भाग बाकी रहे [illegible] प्रकृति [illegible] क्षीण करे. [illegible]

[illegible]

इत्तो हणइ कसाय, ठ्ठगंपि पच्छा नपुंसगं इत्थी ॥
तो नोकसायछक्कं, बुहइ संजलण कोहम्मि ॥ ७३ ॥
पुरिसं कोहे कोहं, माणे माणं च बुहइ मायाए ॥
मायंच बुहइ लोहे, लोहं सुहुमंपि तो हणइ ॥ ७४ ॥

अर्थ-इत्तोहणइकसायअठगंपि के० तेवार पछी वली प्रत्याख्यानीआ चार अने अप्रत्याख्यानीआ चार, ए आठ कषायने निःशेषपणे अंतरमुहूर्त्त मात्र कालें करी ते हणे, पच्छानपुंसगंइत्थी के० पछी नपुंसकवेद खपावे, पछी स्त्रीवेद खपावे, तोनोकसायछक्कं के० तेवार पछी हास्यादिक छ नोकषायनुं दल क्षेपवतां रह्युं, ते संजलणकोहम्मि के० संज्वलनक्रोधने विषे बुहइ के० क्षेपवे, संक्रमावे ॥इति समु० ॥७३॥ पुरिसं के० पुरुषवेदना बंधादिकविछेद थया पछी आवलिका शेष प्रत्यें करणविशेषें करी संज्वलन कोहे के० क्रोधमध्यें गुण संक्रमें करीने संक्रमावे, अने कोहं के० संज्वलनक्रोधना बंधादिक विछेद थये थके आवलिकाशेषप्रत्यें करणविशेषें करी सज्वलन माणे के० मानमध्यें गुणसंक्रमें करी संक्रमावे तथा माणंच के० संज्वलन मानना बंधादिक विछेद थये थके आवलिका शेष प्रत्यें करणविशेषें करी मायाए के० संज्वलन मायामध्यें बुहइ के० संक्रमावे, नाखे, एटले गुणसंक्रमें करी संक्रमावे तथा मायंच के० संज्वलन मायाना बंधादिक विछेद थया पछी आवलिका शेष प्रत्यें करणविशेषें करी लोहे के० संज्वलनलोभमध्यें बुहइ के० गुणसंक्रमें करी संक्रमावे. तेवार पछी लोहं के० संज्वलन लोभना बंधादिक विछेद थया पछी आवलिका शेष प्रत्यें करणविशेषें करी हणे, तो के० तेवार पछी सुहुमंपि के० अत्यंत सूक्ष्म थाकतो रह्यो सत्तारूप जे लोभ तेने पण हणइ के० हणे, विनाशे, खपावी टाले, एम सूक्ष्मसंपरायने अंतें मोहनीयकर्मने मूलथी टाली नाखे ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७३ ॥

एटले आठ कषाय खपावीने अथवा मतांतरें शोल प्रकृति खपावीने पछी अंतरमुहूर्त्तें नव नोकषाय तथा चार संज्वलनानुं अंतरकरण करे, ते करीने प्रथम नपुंसकवेदना दलरुखी स्थितिवाला दलिक उवेलवानो विधि करी खपाववा मांडे ते अंतरमुहूर्त्त मध्ये उवेलतां उवेलतां पल्योपमना असंख्यातमा जाग प्रमाण स्थितिशेष रहे, तेवारें बंधाती प्रकृतिमध्यें तेनुं दल गुणसंक्रमे करी संक्रमावे, एम करतां अंतरमुहूर्त्त कालें ते सघलुं क्षीण थाय.

हवे ते नपुंसकवेदनी हेठली स्थितिनुं दल, ते जो नपुंसकवेदने उदयें श्रेणि मांडी होय, तो वेदतां वेदतां खपावे अन्यथा तो आवलिकामात्र ते दल रह्युं होय, तेने

उदयवती वेद्यमान प्रकृतिनेविषे स्तिबुकसंक्रमें करी संक्रमावे. एम नपुंसकवेद क्षय कस्या पछी अंतरमुहूर्त्ते स्त्रीवेद पण एज रीतें खपावे, तेवार पछी हास्यादिक छए प्रकृतिने साथेंज समकालें खपाववा मांडे. पछी ते नोकषायनां उपरली स्थितिनां दल पुरुषवेदने विषे पतद्ग्रह न थाय, माटें तेने पुरुषवेदमध्यें न संक्रमावे किंतु संज्वलनक्रोधमध्यें पूर्वे कह्युं ते रीतें तेने संक्रमावे. एम संक्रमावतां अंतरमुहूर्त्तमात्रमां ते नोकषायषट्क सर्व क्षीण थाय. ते समयेंज पुरुषवेदनो बंध, उदय अने उदीरणानो विच्छेद थाय. अने एक समय ऊणी बे आवलियें बांध्युं जे पुरुषवेदनुं दल, ते मूकीने बाकी सघलो क्षीण थयो, ते समयें अवेदक थयो. ए प्रकारें जे पुरुषवेदोदयें श्रेणी आरंभे, तेनो ए विधि कह्यो.

अने जो नपुंसकवेदोदयें श्रेणी आरंभे, तो ते पहेलोज स्त्रीवेद अने नपुंसकवेद, ए बेहुनो समकालें क्षय करे, ते क्षयने समयेंज पुरुषवेदनो बंधादिक विछेद थाय, तेवार पछी अवेदक थको पुरुषवेद अने हास्यादिक षट्क समकालें क्षय करे.

अने जो स्त्रीवेदोदयें श्रेणि पडिवजे, तो प्रथम नपुंसकवेद खपावे. पछी स्त्रीवेद खपावे, ते क्षयने समयेंज पुरुषवेदनो बंध, उदय अने उदीरणानो विछेद थाय. तेवार पछी पुरुषवेद अने हास्यादिक षट्कने समकालें क्षय करे.

हवे जे पुरुषवेदें श्रेणी आरंभे, ते आश्रयीनेंज कहे छे. क्रोध वेदतां पुरुषवेदी क्रोधना त्रण भाग करे. एक घोडाना काननी पेरें जे न्हाना न्हाना कर्मना पुद्गल तेना न्हाना न्हाना खंम करे, जे थकी कालविशेषें तेने अश्वकर्णकरणाद्धा कहीयें. ते रससहित कर्मनां दलिकने कूटी कूटीने किट्टिनी पेरें अत्यंत सूक्ष्म करे, तेने बीजो किट्टिकरणाद्धा कहीयें. ते किट्टिकरणाद्धा कस्या पछी ते किट्टि करी तेने वेदे, ते त्रीजो किट्टिवेदनाद्धा कहीयें. तिहां अश्वकर्णकरणाद्धायें वर्त्ततो थको समय समय प्रत्यें अनंता अपूर्व स्पर्द्धक संज्वलना चतुष्कना अंतरकरण थकी उपरली स्थितिने विषे करे, एटले संज्वलन चतुष्कना अंतरकरणनी उपरली स्थितिना प्रतिसमयें अनंत अपूर्व स्पर्द्धक करे, ते स्पर्द्धकनुं स्वरूप, पूर्वे कह्युं छे, तिहांथी जाणवुं.

ए अश्वकर्णकरणाद्धायें वर्त्ततो पुरुषवेदने पण समय ऊणी बे आवलिकारूप कालें करी क्रोधनेविषे गुणसंक्रमें करी संक्रमावतो थको छेहले समयें सर्व संक्रमें करी संक्रमावे. ए प्रकारें अहींआं पुरुषवेद क्षीण थयो अने अश्वकर्णकरणाद्धा पण पूर्ण थई.

तदनंतर किट्टिकरणाद्धायें पेठो थको संज्वलन चतुष्कनी उपरली स्थितिगतदलिकनी किट्टि करे, ते किट्टि परमार्थे तो अनंती छे तथापि बाल समजाववाने अर्थे

स्थूलनेदनी अपेक्षायें, असत्कल्पनायें एकेका कषायनी त्रण त्रण कल्पनायें कल्पीयें, तेवारें बार किट्टि होय. ए क्रोधें क्षपक श्रेणी पडिवजतांने जाणवुं.

अने जो मानोदयें श्रेणी पडिवजे, तो तेने उद्वल नाना विधियें करी, क्रोध ख-पावे थके शेष त्रण कषायनी पूर्वक्रमें करी नव किट्टि करे. जो मायाने उदयें श्रेणी आरंनी होय तो क्रोध अने मान, ए बे उद्वलना विधियें खपावे थके शेष बे कषा-यनी छ किट्टि करे तथा जे लोनोदयें श्रेणी मांमे, ते क्रोध, मान, माया, ए त्रण उ-द्वलना विधियें उवेली खपावे, शेष एक लोननीज त्रण किट्टि करे. ए किट्टि करवानो विधि कह्यो. ए किट्टिकरणाद्धा पूर्ण थये थके पठी किट्टिवेदनाद्धाने विषे वेतो थको जे जीवें क्रोधें श्रेणी आरंनी ठे ते क्रोधनी बीजी स्थिति मध्यें रहेलुं प्रथम किट्टिनुं दलिउं बीजी स्थितिमध्येंथी आकर्षीने प्रथम स्थितिगत करें अने वेदे, ते ज्यां लगें समयाधिक एक आवलि शेष रहे त्यां लगें वेदें, तेवार पठी तेना अंतरल-मयमां उपरली बीजी स्थितिमध्यें रहेलुं बीजी किट्टिनुं दल, तेने आकर्षी प्रथम स्थितिगत करी वेदे, ते पण त्यां लगें वेदे, ज्यां लगें समयाधिक आवलिमात्र शेष रहे. तेवार पठी वली उपरली स्थितिनी त्रीजी किट्टिनां दल आकर्षीने प्रथम स्थि-तिगत करी वेदे. एम ए त्रणे किट्टिवेदनाद्धाने विषे उपरली स्थितिनुं दलिक तेने गुणसंक्रमें करी प्रतिसमय असंख्येय गुणवृद्धि लक्षण संज्वलनमानने विषे प्रक्षेपे ठे. एम त्रीजी किट्टिवेदनाद्धाना चरम समयने विषे संज्वलनक्रोधनो बंध, उदय अने उदीरणानो सार्थेज व्यवछेद थाय अने सत्तायें पण ठेहली समयोन बे आवलियें बांध्युं दल रह्युं ठे पण ते विना बीजुं नथी. सर्वने मानने विषे प्रक्षेप्युं ठे.

तेने आगले समयें माननी बीजी स्थिति मध्येंथी प्रथम किट्टिनुं दल आकर्षी प्रथम स्थितिगत करी अंतरमुहूर्त्त लगें वेदे, तिहां जे क्रोधनुं दल शेष रह्युं ठे, तेने समयोन बे आवलिकायें गुणसंक्रमें करी संक्रमावे अने चरम समयें तो सर्व संक्रमे करी संक्रमावे, एटले क्रोध क्षय थयो. एम माननी पहेली किट्टिनुं दल प्रथम स्थितियें कर्युं ठे तेने वेदनां वेदनां समयाधिक आवली शेष रहे, तेवार पठी बीजा समयमां माननी उपरली स्थितिनी बीजी किट्टिनुं दल आकर्षी प्रथम स्थितिगत करी एम रीतें वेदनां वेदनां समयाधिक आवलि शेष रहे, ते पठी अनंतरसमयमां माननी उपरली स्थितिनी त्रीजी किट्टिनुं दल आकर्षी तेने प्रथम स्थितिगत करीने वेदे, ते त्यां लगें वेदे, ज्यां लगें समयाधिक आवलिमात्र शेष रहे, तेवारें तेना चरमसमयें मानना बंध, उदय अने उदीरणानो समकालें विछेद थाय. अने सत्तायें पण समयोन बे आव-लिनुं बांध्युं दल रहे, ते विना बीजो सर्व मायाने विषे प्रक्षेपे करी खपाव्यो ठे माटें.

पछी मायानुं बीजी स्थितिगतनी प्रथम किट्टिनुं दल, तेने प्रथम स्थितिगत करी अंतरमुहूर्त्त पर्यंत वेदे. तेमध्यें शेष माननुं दल जे रह्युं हतुं, तेने समयोन बे आवलिकायें गुणसंक्रमें करी अंतरमुहूर्त्त लगें मायाने विषे संक्रमावे, बेहले समयें तो सर्व संक्रमे करी संक्रमावे, एटले माननो क्षय थाय अने मायानो पण प्रथम किट्टिदल वेदतां वेदतां समयाधिक आवलिमात्र रहे, ते पछी अनंतर समयें आगली बीजी किट्टिनां दलने प्रथम स्थितिगत करी वेदे, ते ज्यांसुधी समयाधिक आवलिकामात्र शेष रहे त्यांसुधी वेदे. ते पछी अनंतर समयने विषे बीजी स्थितिगत रहेलुं एवुं त्रीजी किट्टिनुं दलिक तेने आकर्षीने प्रथम स्थितिगत करीने वेदे. एम पूर्वली पेरें सर्व मायानी किट्टिनां दल वेदतो वेदतो, बेहली किट्टिनां दल प्रथम स्थितिगत करी वेदतां जेवारें समयाधिक आवलिकामात्र शेष रहे, तेवारें मायानो बंध, उदय अने उदीरणा, ए त्रणे सार्थेज विछेद थाय, मात्र समयोन बे आवलिनुं बांध्युं दल सत्तायें रह्युं छे. बाकी सर्व संज्वलनलोजमध्ये क्षेपव्युं छे.

तेवार पछी संज्वलन लोजनी उपरली स्थितिनी प्रथम किट्टिनुं दल, आकर्षी प्रथम स्थितिगत करी, तेने अंतरमुहूर्त्त वेदे. तिहां शेष रह्युं समयोन बे आवलिमात्र, संज्वलन मायानुं दल, तेने अंतरमुहूर्त्त लगें गुणसंक्रमे करी लोजनेविषे संक्रमावतो अंतरमुहूर्त्तने बेहले समयें सर्व संक्रमें करी संक्रमावे, तेवारें संज्वलन लोजनी प्रथम किट्टिनुं दल पण समयाधिक आवलिमात्र रहे. तेवार पछी अनंतर समयें संज्वलन लोजनी उपरली बीजी स्थितिनी बीजी किट्टिनुं दल खेंचीने प्रथम स्थितिगत करी वेदे, ते वेदतो वेदतो आगली त्रीजी किट्टिनां दलने ग्रहण करीने तेनी सूक्ष्म सूक्ष्म किट्टि करे, ते [illegible] त्यां लगें करे, ज्यां लगे बीजी संज्वलन लोजनी किट्टिनुं दल जे प्रथम स्थितिगत [illegible] तेनी समयाधिक आवलिमात्र शेष रहे. [illegible] संज्वलन लोजनो बंध विछेद थाय. तथा बादर कषायनो उदय अने उदीरणा पण विछेद थाय, [illegible] अने अनिवृत्ति गुणस्थानकनो काल पण विछेद थाय. [illegible]

तेने आगले समयें लोजनी सूक्ष्म किट्टिनुं दल [illegible] बीजी स्थितिमांथी [illegible] आकर्षीने तेने प्रथम स्थितिगत करी वेदे. [illegible] किट्टिनी शेष आवलिकानी छेहली किट्टि [illegible] निबुकसंक्रमे करी संक्रमावे. [illegible] बीजी किट्टिना दलमध्यें संक्रमावे. [illegible] किट्टिना दलमध्यें संक्रमावी वेदे.

ते लोजनी सूक्ष्म किट्टिनुं दल [illegible]

प्रतिसमयें स्थितिघातादिकें करी वेदतो वेदतो त्यां लगें खपावे, ज्यां लगे सूक्ष्मसंपराय अद्धाना संख्याता जाग जाय, अने एक जाग शेष रहे, त्यां लगें खपावे. हवे शेष एक जाग रहे, तेवारें संज्वलन लोजने सर्व अपवर्त्तनाकरणें अपवर्त्तिने एटले अपवर्त्तना तेने कहीयें के जे कर्मनी स्थितिरसनुं घटाडवुं एटले संज्वलन लोजनी स्थितिरस घटाडीने शेष सूक्ष्मसंपराय अद्धा जेटलो राखे, हजी पण सूक्ष्मसंपराय अद्धा अंतरमुहूर्त्त प्रमाण रही छे, तेवारें मोहनीयना स्थितिघातादिक पांच पदार्थ विरम्या, परंतु हजी बीजा कर्मोनां स्थितिघातादिक प्रवर्त्ते छे. अहींआं जे कर्मनी स्थिति तथा रसनुं घटाडवुं तेने अपवर्त्तना कहीयें. एटले संज्वलना लोजनी स्थिति तथा रसने घटाडीने शेष सूक्ष्मसंपराय अद्धा जेटलो राखे. हवे ते लोजनी अपवर्त्तेली स्थितिने वेदतो वेदतो त्यां लगें गयो, ज्यां लगें संज्वलन लोज समयाधिक आवलि मात्र रह्यो, तिहां एनी उदीरणा विराम पामी, केवल उदयें करीज वेदे छे, ते छेहला समय लगें जाणवुं. अने छेहले समयें ज्ञानावरणपंचक, अंतरायपंचक, दर्शनावरण चार, उच्चैर्गोत्र, यशःकीर्त्ति, ए शोल प्रकृतिनो बंधविछेद थाय तथा मोहनीयनो उदय अने सत्ता पण विछेद थाय ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ७४ ॥

खीण कसाय डु चरिमे, निद्दं पयलं च हणइ छउ मत्थो ॥
आवरण मंतराए, छउ मत्थो चरम समयम्मि ॥ ७५ ॥

अर्थ— संज्वलन लोज सर्व क्षय कस्या पठी क्षीण कषाय थयो तेने पण मोहनीय विना बीजां शेष कर्मोनी स्थितिघात, रसघात, गुणश्रेणी, गुणसंक्रम, तेमज पूर्वेली रीतें प्रवर्त्ते. ते क्षीण कषायाद्धाना संख्याता जाग जाय, त्यां लगें प्रवर्त्ते अने शेष एक जाग रहे, तेवारें पांच ज्ञानावरण, पांच अंतराय, चार दर्शनावरण अने बे निद्रा, एवं शोल प्रकृतिनी सत्तानी स्थिति सर्व अपवर्त्तनायें अपवर्त्तिने एटले घटाडीने क्षीण कषायनी अद्धा सरखी करे, पण निद्राद्विकनी स्थिति स्वरूपनी अपेक्षायें एक समय हीन करें अने कर्मरूपें बराबर होय ते क्षीण कषाय अद्धा हजी अंतरमुहूर्त्त प्रमाण रही छे, तेवारें ते शोल प्रकृतिनां स्थितिघातादिक विराम पामे, बीजी शेष प्रकृतिनां स्थितिघातादिक हजी विराम पाम्यां नथी, ए शोल प्रकृतिने उदय उदीरणायें करीने वेदतां वेदतां समयाधिक आवलि मात्र शेष रहे, त्यां लगें वेदे, पठी उदीरणा विरमे, तेवारें एक आवलिकामात्र केवल उदयें करीने वेदे. ते यावत् खीणकसायडुचरिमे के० क्षीणकषायना द्विचरम समयें एटले छेहला समयकी पूर्वलो समय तेने द्विचरम समयें कहीयें त्यांसुधी वेदे, पठी ते द्विचरम समयें ।निद्दंपयलंचहणइछउमत्थो के० निद्रा अने प्रचलाने छद्मस्थ थको हणे एटले

निद्रादिक स्वरूप सत्तापेक्षायें क्षय थाय. पठी आवरणं के० ज्ञानावरण पांच, दर्शनावरण चार अने अंतराएठउमत्थो के० अंतराय पांच, एवं चौद प्रकृतिने पण ठद्मस्थ थको चरमसमयम्मि के० ठेहला समयने विषे हणे ॥ ए५ ॥ ते चौद प्रकृति क्षय कस्या पठी आगले समयेंज व्यवहारनयमतें सयोगी केवली थाय अने निश्चयनयमतें तो तेहीज समय केवली कहीयें, ते केवलज्ञानें करी सर्व लोकालोक सर्वांशें द्रव्य गुण पर्यायस्वरूपें देखे, जाणे. सर्वदर्शी थाय. एवुं कांइ थयुं नथी, थशे पण नहीं अने थतुं पण नथी, के जे केवली न देखे. एम जघन्य तो अंतरमुहूर्त्त पर्यंत अने उत्कृष्टो तो आठ वर्षे ऊणी पूर्वकोटी वर्षपर्यंत पृथवीतलने विषे विचरीने पठी जेने वेदनीयादिक कर्म आयुःकर्मथकी अधिका जोगववां रह्यां होय, तेवां शेष कर्मोने आयुःकर्म बराबर करवाने अर्थें ते आठ समयनो समुद्घात करे, पण बीजा न करे. तिहां पहेले समयें पोताना शरीर प्रमाण जाडो तथा ऊंचो, नीचो, लांबो, चौद राज प्रमाण पोताना आत्मप्रदेशनो विस्तार, दंडाकार करे. तथा बीजे समयें ते दंडमध्येंथी बेहु पासें प्रदेश श्रेणि विस्तरे, ते लोकांत लगें उत्तर दक्षिणें पसरे, तेवारें कमाडने आकारें आकार देखाय, तेने कपाट कहीयें. त्रीजे समयें पूर्व अने पश्चिमें वली बे प्रदेशनी श्रेणि करे, ते पण लोकांत लगें पसरे, तेवारें मंथाणनी पेरें चार फडसुआं निकले, एवा आकारें आत्मप्रदेशनी श्रेणी पसरे. तथा चोथे समयें ते मंथाण आकारना चारे आंतराना आकाश प्रदेश समस्त रह्या ठे तेने आत्मप्रदेशें करी पूरीने समग्रलोक व्यापी थाय. पांचमे समयें वली मंथाणना आंतराने संहरे, ठठे समयें मंथाण संहरे, सातमे समयें कपाट संहरे, आठमे समयें दंम पण संहरीने शरीरस्थ स्वजावस्थ थाय.

तिहां पहेले समयें अने आठमे समयें औदारिक काययोगी होय, तथा बीजे, ठठे अने सातमे, ए त्रण समयें औदारिक मिश्रकाययोगी होय. अने वचला त्रण समयें कार्मणकाययोगी होय. ए त्रणे समयें अणाहारी होय. इत्यादिक अहींआं घणो विचार ठे परंतु विस्तारना जयथी नथी लख्यो.

हवे कोइएक केवली समुद्घात कस्या विना पण मुक्तियें जाय. जे जणी श्री पन्नवणामध्यें कह्युं ठे "सव्वेविणंजंते केवली समुग्घायं गछइ गोयमा नोइणमठे समठे जस्सा उएण तुलाइं बंधणेहिं ठिइहेय जवो पज्जाइ कम्माइं ॥ न समुग्घायं समगइ अगंतुण समुग्घाय मणंतकेवली जिणा जरामरण विप्पमुक्का सिद्धिवर गयं गया" जेने आयुःकर्मनी स्थितिना कर्मपरमाणु सरखाज जवोपग्राही वेदनीयादिक कर्म होय, ते समुद्घात न करे, अने जे करे, ते पण अंतरमुहूर्त्त बचायु थाकतेज केवली

पेरें कारमुं परकर्त्रिम नथी, एवुं सिद्धिसुहं के० सिद्धपदनुं सुख अनिर्वचनीय अनिधण के० अनिधन एटले जेनो केवारें नाश नथी अर्थात् जेनो केवारें ठेहमो नथी, अंत न आवे, जेनो क्षय नथी तथा राग द्वेषादिक जे सुखना बाधक ठे, तेने सर्वथा क्षय करवाथी अव्वाबाहं के० अव्याबाध एटले बाधाकारी पीमाकारी एवा जे रोगादिक तेने मूलथी उन्मूल्या ठे ते जणी ते फरी प्रगट न थाय. ते विना पीडा न उपजे ते माटें अव्याबाध सुख ठे. वली तिरयणसारं के० त्रण रत्न जे ज्ञान, दर्शन अने चारित्र, तेनो सार एटले फलभूत ठे एटले रत्नत्रयीनो यत्न करवाथी कर्म क्षय थाय ठे अने कर्म क्षय थयाथी मोक्षसुख लइयें ठैयें. माटे सिद्धिसुखनो अभिलाष करनारायें अवश्य रत्नत्रयीनो आश्रय करवो, केमके सिद्धना सुखनुं कारणभूत ते रत्नत्रयज ठे, एवा मोक्षसुखप्रत्यें ते परमात्मा सिद्ध जीव अणुहवंति के० अनुभवे ठे ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ए० ॥

॥ हवे विशेष जाणवानी अभिलाषावंतने उपदेश करे ठे. ॥

दुरहिगम निउण परम, ह रुइर बहु भंग दिठिवाया ॥
अठा अणुसरिअवा, बंधोदय संत कम्माणं ॥ ए१ ॥

अर्थ– डुरहिगम के० डुरधिगम ते गंजीरार्थ एटले प्रमाण, नय, निक्षेपादिकें करी घणो डुर्लभ लहीयें, एवो अर्थ ठे जेने विषे, वली निउण के० निपुण एटले सूक्ष्म बुद्धिने गम्य एवो परमठ के० परमउत्कृष्ट अथवा परमार्थ एटले यथावस्थित अर्थनो विचार, तेणे करी रुइर के० रुचिर एटले सुहामणुं सूक्ष्ममतिना धणीना मनने आह्लादनुं करनार, एवुं तथा बहुजंग के० बंधोदय सत्ताना घणा जांगा एटले विकल्प ठे जेने विषे एवुं जे दिठिवाया के० दृष्टिवादनामा बारमुं अंग ते थकी बंधोदयसंतकम्माणं के० बंधोदय सत्तावंत कर्मप्रकृतिना अठाअणुसरिअवा के० अहींआं जे अर्थ नथी कह्या, ते अर्थ, सर्व तिहांथी जाणवा, जे जणी अहींआं तो संक्षेपरुचि जीवना अनुग्रहने अर्थे लेशमात्र अर्थ देखाड्यो ठे, पण विशेषार्थ तिहांथी समजवो ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ए१ ॥

॥ हवे ग्रंथकर्त्ता आचार्य, पोतानुं मानरहितपणुं अने अनुद्धतपणुं देखाडे ठे. ॥

जो जठ अपडिपुन्नो, अठो अप्पागमेण बंधोत्ति ॥
तं खमिऊण बहुसुआ, पूरे ऊणं परिकहंतु ॥ ए२ ॥

अर्थ– जोजठअपडिपुन्नोअठो के० ए सप्ततिकानामा ग्रंथने विषे जिहां बंधोदय सत्ताने विषे जे जे अर्थ अपरिपूर्ण एटले अधुरो कहेवाणो होय, केमके अप्पागमेण

बंधोति के० में अल्पागमपणे बांध्यो ढे, एटले में अल्प शास्त्रने जाणवे करी बांध्यो ढे तेथी पूर्ण अर्थ बांध्यो न होय, इति एटले एवा हेतु माटें तें ते अर्थ बंधादिकने विषें जिहां जेटलो उंठो कहेवाणो होय तंखमिऊण के० ते रूप म्हारो अपराध जे अजाणपणुं तेने खमीने बहुसुआ के० बहुश्रुत बहुसिद्धांतना जाण जे गीतार्थ होय तेमणे पूरेऊणं के० ते उंठा अर्थनी प्रतिपादक एवी गाथादिकें करी पूरीने ते तत्प्रतिपादक गाथाउं ग्रंथमध्यें प्रक्षेपीने शिष्य आगलें तथा श्रोताजनो आगले परिकहंतु के० परिसमाप्त एटले संपूर्ण अर्थ कहेवो. जे ज्ञाणी बहुश्रुत सज्जन ते सहेजें परिपूर्ण ज्ञान सारसंपत्तिनी युक्ततायें करी परोपकार करवाने रसिकज होय ढे. माटे म्हारी उपर तथा शिष्य उपर उत्कृष्ट उपकारने कर्त्ता एवा ते बहुश्रुत सज्जन ते अवश्य म्हारो अपरिपूर्ण अर्थाभिधानलक्षणरूप अपराध, तेने सहन करी परिपूर्ण अर्थ पूरीने शिष्यने कहो. ते ज्ञाणी बहुश्रुतने ए प्रार्थना युक्तज ढे ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ९२ ॥

॥ हवे गाथामान कहे ढे. ॥

गाहग्गं सयरीए, चंदमहत्तर मयाणु सारीए ॥
टीगाइ नियमि आणं, एगूणा होइ नउईउ ॥ ९३ ॥

अर्थ– गाहग्गंसयरीए के० ए सप्ततिका ग्रंथना कर्त्ता चंद्रमहत्तराचार्यें पूर्वे तो सीत्तेर गाथाज करी हती, जे माटें ए ग्रंथनुं सप्ततिका एवुं नाम थयुं. चंदमहत्तरमयाणुसारीएटीगाइनियमिआणं के० तेवार पढी ए ग्रंथनी टीकाकर्त्तायें ए दुर्बोध ग्रंथ जाणीने ग्रंथकर्त्ता चंद्रमहत्तराचार्यनी मतिने अनुसारें जिहां जोइयें, तिहां अन्यनी गाथाउं मेलीने सुबोध कीधो, तेवारें ते चंद्रमहत्तरनी यंत्री शांकली गाथाउं मूकीने टीकाकारें ए सप्ततिकानी गाथाउं एगूणाहोइनउईउ के० एकूणी नेवुं एटले सर्व मलीने नेव्याशी गाथा संपूर्ण करी. ए रीतें ए सप्ततिकानामें ढठो कर्मग्रंथ समाप्त थयो ॥ इति समुच्चयार्थः ॥ ९३ ॥

॥ इति सप्ततिकानामा षष्ठः कर्मग्रंथः समाप्तः ॥

॥ अथ प्रशस्तिः ॥

॥ श्रीचंद्रगछांबरपूर्णचंद्रो, मेधाविधिष्ण्योपगतो वितंद्रः ॥ प्राप्तप्रतिष्ठोयवनेश्वसत्सु, सूरीश्वरोऽभूद्विजयादिसेनः ॥१॥ तत्पट्टपूर्वाचलचित्रभानुः, कृपद्राकद्दोऽवरणचित्रभानुः ॥ महातपाख्यातधरो धरायां, जीयात्स सूरिर्विजयादिदेवः ॥ २ ॥ तत्पट्टनाथप्रियमौलिपृष्ठोऽभूत्सूरिराजो विजयादिसिंहः ॥ यशोचरस्थयकृप्रशमोमृतोमात्, म

ङुवुतचित्रत्रिपूपलोमे ॥ ३ ॥ तदीयगच्छांबुजराजहंसः, सद्धिप्र संविज्ञजनावतंसः वि- ध्वस्तदोपकृतशेपशेपो, जवेयशस्सोमगुरुर्यशस्वी ॥ ४ ॥ किं वर्ण्यतेऽन्यद्गुणगौरवंगिरा, मोघीतु मोघाचरणस्य तस्य ॥ यदीयविद्याधनतर्कितांतरा, किं सेवते देवगुरुर्न नाकम् ॥५॥ यज्झेपतस्तद्गुरुहस्तसिद्धि, योगाज्जडोपीदृशशास्त्रवेत्ता ॥ किं योगिपाणीरितचूर्ण- योगा, ल्लोहं न लोहोत्तमतां दधाति ॥ ६ ॥ आ प्रशस्तिमां प्रतियो घणी न मल- वाथी केटलेक ठेकाणे अशुद्धता दीठामां आवे छे ते सज्ज्ञनोए सुधारी वांचवुं.

॥ इति सप्ततिकानामा षष्ठः कर्मग्रंथः संपूर्णः ॥

तत्संपूर्त्तो च प्रकरणरत्नाकराभिधपुस्तकस्य चतुर्थो भागः समाप्तः ॥

गुरुश्रीमच्चारित्रविजयसुप्रसादात्

Printed by B. R. Ghanekar at the Nirnaya-sagar Press, 23, Kolbhat Lane, Bombay.
Published by Mr. Bhanji Maya for Bhimsi Manek, House No. 228-231, Shaka Lane, Mandvi, Bombay.

